

C.8.
C.8.
A.30
4/19
N. 235

comprole el p.e Melchior de vallo, pa la casa profesa x la amp.o de scus.

SVMMA DE EXEMPLIS ET RERVM SIMILITVDINIBVS LOCVPLETISSIMA.

VERBI DEI CONCIONATORIBVS, CVNCTISQVE LITERARVM STVDIOSIS MAXIMO VSVI FVTVRA.

F. Ioanne à S. Geminiano ordinis Prædicatorum Auctore.

Nunc demum post omnes alias editiones, diligenti cura à Magistro Aegidio Grauatio Rocchensi Eremitano, ab innumeris pene erroribus castigata & aucta.

Adiectus est primùm Index certissimus optimam quamque ac desideratam materiam ordine Alphabetico ostentans.

ANTVERPIAE.
In Aedibus Petri Belleri sub scuto Burgundiæ.
M.D.LXXXIII.
Cum Priuilegio.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. HIERONYMO RVSTICVTIO, SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE

Cardinali Amplissimo, & Ecclesiæ Senogaliensi perpetuo administratori & Comiti, Aegidius Grauatius Augustinianus. S.D.P.

VVM præteritis annis, illustrissime, ac Reuerendissime Præsul, summa hæc de rerum exemplis iam multis abhinc lustris Venetiis excusam, & à me sæpè ac diu in quãplurimis Bibliothecis sedulò requisitam, tandem ad meas peruenisset manus; summo studio eã perlegere cœpi. Et quũ præcipuã eius vtilitatẽ animaduertissem, in eaq; quã plurima obscura & manca comperissem: Ad illam dilucidandam corrigendã, nec non augendã (publicæ vtilitatis gratia) plurimũ consumpsi temporis & laboris. At ne diutius tantũ opus à me sic elucubratũ obsolesceret, neq; mihi vni, immo omnibus virtute præditis opẽ ferret, ab integrò sub tua clarissima luce proprio nitori restituendum, tuoque nomine inuulgandum curaui. Id quidem iure optimo homines à me gestum esse iudicabunt. Quùm enim ipse omnium exẽplar virtutum existas, meritò tibi integerrimo viro humanis, diuinisq; dotibus vndequaq; ornato liber de exẽplis & rerũ similitudinibus est ascribendus: Vt qui librum hunc legere nequeunt, seu

 nolunt,

nolunt, saltim in teipso, veluti in speculo, intuẽtes, quid boni sequendum, quidve mali fugiendum sit animaduertant, tuaque vestigia nouiter imitẽtur. Et si quãdo animum tuum à grauioribus negociis disiunxeris, referesque ad sacrarum literarum studia (quæ te semper à prima vsque ætate delectarunt, quibus etiam haud immeritò ad sublime hoc Cardinalatus fastigium ascendisti) eo vti nõ indignaberis: Quem vbi per teipsum cognoueris, profectò non indignum tuo patrocinio, tuoque hospitio iudicabis. Quid autem in hac recenti editione præstiterim, lectio faciet cunctis fidẽ, non mea vel ambitiosa, vel elaborata commendatio. Tantũ dicam, me omnium tum librorum, tum capitulorum Epitomen adiũxisse. Indicemq; nunc primũ excogitatũ, & quidẽ refertissimũ omnium eorũ quæ in toto opere scitu digna habẽtur (ad studiosorũ cõmodũ) apposuisse. Accipe igitur hilari animo, ac lęto suscipe vultu, quod omni humilitate Illustrissimæ, & Amplissimæ Dominationi tuæ offero, sitq; tibi ac reliquis argumentũ, perpetuumq; mei erga te grati animi monimentũ: Exiguũ equidẽ si tuæ cõferre vellẽ Amplitudini, permagnũ verò si meũ æstimas animũ, vel rerũ quas hic liber cõtinet dignitatẽ. Nam si tibi (vt spero) periucundũ esse sensero, ad maiora forsitã capessenda, tuoque nomini dicanda, tuto me dirigam animo. Vale & me Augustianamque familiam benignè complectere.

Datum Venetiis Calen. Iulij. M. D. LXXVI.

SVMMA FRATRIS IOANNIS DE S. GEMINIANO ORDINIS PRAEDICATORVM sacræ Theologiæ Doctoris clarissimi,

Quæ de exemplis ac similitudinibus rerum inscribitur.

PROLOGVS.

OMNIA FAcito secũdùm exemplar quod tibi monstratũ est (inquit Apostolus) In omnibus operibus artium videmus, quòd eorum opifices diriguntur & regulantur duplici exemplari. Nã qui sunt in arte periti, interius habẽt exemplar, scilicet formã artis, secundùm quam operatur: Qui verò artem addiscunt nondũ eruditi in ipsa, aspiciunt ad exemplar exterius per aliquẽ artificẽ factũ, sicut pueri qui scribere discunt, tenent præ oculis exemplar magistri. Sed quemadmodũ in operibus artium, sic etiam in moribus & actibus virtutum duplex habemus exemplũ. Nam primo quidẽ per fidẽ habemus intus Christũ, secundum illud Apostoli: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Et hoc est exemplar præcipuum perfectæ vitæ. Vnde & ipse ait. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et de hoc exemplari principaliter intelligi debet verbum præallegatum. Omnia facito secundum exemplar, scilicet Christi, quod tibi monstratũ est, scilicet per fidem. Hoc est igitur exemplar intrinsecus existens in corde per fidẽ, scilicet Christi vita. Quod exemplar Apostolus sequens, & ei conformatus totaliter dicebat: Viuo ego, iam nõ ego, viuit verò in me Christus. Sed est aliud exemplar extrinsecus, scilicet natura creata rerum quæ sunt extra animã, quò dirigitur humana industria nõ tantũ in operibus artiũ, in quibus (vt dicit Aristo.) Ars imitatur naturam in quãtum potest: sed etiam in moribus & actibus virtutum: ita vt etiam de hoc exemplari posit dici verbum propositum, Omnia facito secundum exemplar quod tibi monstratum est, scilicet in rerum natura. Nam ex ipsis naturæ operibus, sumũtur similitudines & plurima exempla vtilia nostris cõpetentia moribus. Et hinc est quòd venerabilis doctor Gregorius Nazianzenus, cuius (testante Hieronymo) tãta auctoritas fuit, vt nullus vnquã eius dictis calumniam inferre præsumpserit. Immo insuper (vt testatur Rufinus) tãta fuit eius auctoritas apud ecclesias Christi, vt esse putaretur hæreticus qui illi fuisset ausus in aliquo contra ire. Hic itaque tam præcipuus doctor,

[Margin notes: Heb. 8. — Exẽplar duplex. — Eph. 3. — Ioan. 13. — Gal. 2. — Arist. 2. phis. — Grego. Naz. in Apolo. — Rufin.]

ctor, hanc sibi consuetudinem fecerat, vt quicquid eius occurreret oculis de rebus exterioribus, interioribus animæ moribus adaptaret. Sic enim refert ipse de se in suo apologetico, dicẽs: Mos mihi est ad meipsum singula quæq; reuocare, præcipuè si quies mihi sit & silentiũ, si vacet animi moribus adaptare quod videtur in oculis. Vnde & oculorum visio est mihi mentis eruditio. Huius igitur exemplum laudabile sequi oportet, si abundare volunt copia exemplorum. Quæ copia illis si affuerit, præcipuè de rebus extrinsecus quæ nobis sunt in aperto: & etiã de mirandis operibus quæ continuè natura producit vel adinuenit humana industria: nõ eos tãtum apud curiosos auditores faciet gratiosos quos mira naturæ opera vel humanæ inuẽtionis studia narrata & patefacta delectãt: sed etiam apud vulgus & simplices fructuosos & acceptos constituet, dum per exempla ad sensum spiritualia & subtilia declarabũt. Prædicantiũ igitur commodo, curioso desiderio simpliciũ auditorum profectui desiderans inseruire, ego inter Fratres ordinis Prædicatorum minimus nomine Heluuicus, natione Theutonicus de multarum rerum exemplis quæ diuersis hominũ moribus & actibus adaptantur, præsens opusculum edidi, & librum De exemplis & similitudinibus rerũ, ipsum intitulaui: exemplum sequi desiderãs patris nostri beati Dominici, de quo inter alia legitur, quòd vbicunque conuersabatur ædificatoriis affluebat sermonibus & abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi, seculive contemptũ audientiũ animi flecterentur. Non autem visum est mihi de exemplis historialib. aliquid in hoc opere ponere: ex eo quòd tam de historia Bibliorũ quàm etiam de vitis Sanctorum, & insuper de factis gentilium, diuersa per diuersos opera facta sunt satis sufficienter. Intendo autem in opere isto sequi præcipuè rerum ordinem de quibus adducentur exempla; nihilominus tamẽ materias quibus aptabuntur exempla, reducam vt melius potero in singulis rerum generibus in ordine alphabeti. Quod quidem qualiter fiat, subsequentibus verbis declarabitur.

Auctoris intentio.

Quoniam verò curiosis lectoribus varietas tollit fastidium: in ponendis vel exponendis exemplis, nõ semper eundem ordinem seruabo vel modum. Nam quandoque generaliter tantùm materiæ, de qua agetur, exemplum adaptabitur: quandoque verò distinctæ proprietates plures adductæ similitudinis exponentur. Huius etiam eiusdemque rei exemplum aliquando vni tantùm materiæ, quandoque verò pluribus, prout eiusdem rei exigerit diuersarum proprietatum congruitas, adaptabo. Sicut Saturno tantum assimilatur homo voluptuosus. Lunæ verò assimilatur non tãtùm beata Maria, sed etiam vita actiua. & similem modum inuenies in aliis exemplis. Adhuc etiam in adaptationibus ipsis plerunque ex sacra scriptura, & nonnunquam ex dictis Sanctorum auctoritatũ probationes apponam: quandoque etiam (causa prolixitatis vitãdæ) adaptationes ipsas tantummodo, prætermissis auctoritatibus, scribam. Intendo etiam pleraque exempla per singulas suas partes exponere: & quædã solùm ex parte materiæ applicare: quia multa ad declarationem exempla quandoque sunt necessaria, quæ tamẽ ad adaptionem nil referunt. Et quia plura eidem materiæ exempla cõueniunt, interdum quæ in diuersis rerum generibus continentur, oportebit vt de eisdem materiis

Ordo dicendorũ

(sed

(sed non sub eisdem exemplis) in diuersis tractetur locis. Sicut de gratia agetur in primo libro sub similitudine primi mobilis. In secundo verò sub similitudine saphiri. In tertio sub similitudine frumenti: & sic de aliis. Porro si qua in exemplis ponentur precipuè de virtutibus lapidum vel herbarum, siue etiam de interpretationibus aliquibus somniorum, vel aliis quibuscunque quæ forsitan ea legentibus minus credibilia videantur; sciant me ex meo ingenio ea non confinxisse, sed ex magnorum scriptis deprompta, non vt fidem de talibus facerem, sed vt veram instructionē & vtilem elicerem ex eisdem: quibus quidem modo doctores sacri, & magni philosophi in suis doctrinis moralibus incredibilibus vsi sunt exemplis fabularum: quæ licèt in se vera non essent, ad veram tamen disciplinam moralem vtiliter inflexerunt. Bene etiam diuina scriptura (de lignis expetentibus regem recitando in libro
Iud.5. Iudicum) fabulā introducit, quæ à nonnullis expositoribus moribus adaptatur. Nō ergo respuenda sunt exempla naturalia, quæ si non semper, vel ex toto sunt vera, ex parte tamen (vt in pluribus) vera reperiuntur. Nec debet respuere sapiens ea quæ scripta reperit, ex eo quòd ipsemet talia non probauit: sed potius æstimare de talibus, quòd multa quæ ipse non vidit, alij sunt experti. Si quæ verò de cælestium corporum effectibus inducentur, quæ se ad humanos actus extendere videantur, ea pruden s lector aduertat, potius referēdo esse, quàm asserendo dicta: nec ea sic intelligat tanquam ex cælestium dominio corporum vlla humanis actibus, (prout ex libero procedūt arbitrio) necessitas imponatur. Non enim cælestia corpora in liberum arbitrium hominis aut voluntatem vel intellectum, quæ vires incorporeę sunt, directè possunt imprimere. Sed quoniam cōplexio corporis quam anima in pluribus sequitur, & organa corporea sensuum qui intellectuali cognitioni deseruiunt, cæteraque corporis membra per quæ interior anima actus exteriores exequitur, ipsorum dispositioni cælestium corporum directè supponuntur. Hinc est quòd actus humani (præcipuè qui per corpus explentur) ex variis impressionibus siderum variè disponuntur: ac etiam ex constellationum virtutibus (quæ hominum corporali conceptui vel ortui dominātur) ipsi homines ad diuersa officia & mores inclinātur. Et quia homines non coactè, sed sponte, huiusmodi frequētius inclinationes sequuntur, inde est quòd de voluntariis actibus & moribus eorundem, nonnunquam à peritis astrologis & mira & veridica iudicia proferuntur: quanquam non sit laudabile, neq; tutum talibus inniti iudiciis vel ea in suis temporibus omnibus obseruare. Bene in sacra scriptura dicitur: A Hiere.10
signis cæli nolite metuere. Multa ergo de propietatibus rerū (quas in hoc libro pro exemplo ponemus) ex libris sacri canonis sunt assumpta. Et nonnulla collecta sunt ex rerum experientia: sed & ex magnorum sapientum scriptis plurima sunt excerpta. Nō autem aliquis miretur de stili deformitate, quæ licèt concedi soleat in opere tam prolixo, ex hoc tamen specialiter accidet: quia plura ex scriptis quorundam in hoc opere ponentur exempla, in quibus, nisi fortè truncādo, vt breuiora sint, nec sensum nec verba mutuabo, ne ex mutatione verborum mihi ascribere videar, quæ iam bene sunt per alios conscripta vel in-

uenta. Non solum etiam in hoc opere, de principalibus mundi corporibus introducentur exempla: sed etiam de his quæ secundum aliquem ordinem in ea reducuntur, puta de motu, tempore, & lumine, & aliis consimilibus quæ reducũtur in cælum. Similiter de impressionibus, aeris, grandine, pruina, niue, & aliis quibuscunque similibus, quę specialiter pertinere videntur ad aliquod elementum Et cõsimilis modus seruabitur etiam in illis quæ pertinent ad aliqua corpora mixta: quia simul (vbi ponentur plantarum similitudines) de frondibus, floribus & fructibus & seminibus introducẽtur exẽpla. Et sic etiã fiet de aliis corporibus quibuscũque.

Ari. 1. post. Notitia autem rerum in homine triplici virtute perficitur (vt dicit philosophus) s. sensu, imaginatione, & ratione. Nã ab ipsis exterioribus rebus primò fit motus in sensu: propter quod philosophus dicit, quòd omnis nostra scientia oritur à sensu. Ab ipso autem sensu in actu secundo fit motus in fantasia siue imaginatione. Arist. 3. de ani. Auicenna. Vnde idẽ philosophus dicit, quòd fantasia est motus factus à sensu secundum actũ. Et licèt Auicenna distinguat inter imaginationẽ & fantasiam, dicens eas diuersas potẽtias realiter distinctas, quia fantasia secundum eum habet vltra imaginationẽ, quòd componit & diuidit formas imaginatas, vt patet cum ex forma imaginata auri & forma imaginata montis componimus formam montis aurei, quam nunquã vidimus: Tum quia ista cõpositio non apparet in aliis ab homine in quo ad hæc sufficit virtus imaginatiua, cui etiam hãc actionem attribuit Auerrois: Ideo Auerro de sensu & sensi. (vt alij dicunt) eadem potentia realiter est imaginatio & fantasia. Ab ipsa autem fantasia siue fantasmatibus, per virtutem intellectus possibilis ad actum intelligendi. Bene philosophus dicit, Arist. 3. de ani. quòd non est intelligere sine fantasmate. Ipse autem intellectus ab vno in aliud discurrens (siue ex principiis cõclusiones eliciens, siue conclusiones in principia resoluens) ratio vocatur, ad quam scientia pertinet, sicut philosophus dicit, quòd omnis scientia in ratione est. Arist. 2. post. Vt igitur (in exemplis ponendis) secundum præfatum humanæ cognitionis ordinẽ procedamus, primò ponẽda sunt exempla de sensibilibus, Secundò de imaginabilibus, Tertiò de rationabilibus, Sed de exemplis sensibilium corporum, adhuc est distinguendum: quia quædam sensibilia corpora sunt simplicia, quę non componuntur ex aliis corporibus, sicut elementa & corpora cælestia, quãuis in se habeãt alias compositiones, vt materiæ & formæ, accidentis & substantiæ, & huiusmodi: quædam verò sensibilium corporum sunt composita ex ipsis elementis. Et ista adhuc distinguuntur, quia quædam sunt inanimata, vt mineralia vt ferrũ, & ęs, & alia huiusmodi, & lapides: quædam verò sunt animata: quæ adhuc distinguuntur, quia quędam sunt animata tãtum anima vegetabili, vt plantæ: quędam vlterius anima sensibili, vt animalia bruta quæ distinguuntur in natalitia quæ sunt in aqua: & gressibilia siue reptilia quę sunt in terra: & volatilia quæ in aere volant. Quædam vlterius animata sunt anima rationali, vt homines. Circa imaginabilia quoque est attendendum: quia quarundam rerum imagines seu fantasmata intuemur dormientes siue somniantes: quædam verò mira percipimus vigilantes, quemadmodum prophetę etiam vigilando habuerunt imaginarias visiones. Rationabilia autem vocari

cari possunt, siue illa quæ ex ratione statuuntur, sicut sunt leges & iura: siue ea quæ à ratione producuntur, sicut sunt artificialia. Est enim ars recta ratio factibilium (vt philosophus dicit.) siue etiam illa quæ à ratione regulantur, vt mores & humana opera. Quia igitur de omnibus prædictis exempla sunt inducenda, totum hoc præsens opus in decem distinguitur libellos. In quorum primo ponentur exempla de corporibus simplicibus, scilicet de elementis & corporibus cęlestibus, & etiam de aliquibus aliis quæ aliquo speciali ordine in ea reducuntur. In secundo ponentur exempla de corporibus mineralibus, scilicet de metallis, & etiā de lapidibus. In tertio ponentur exempla de vegetabilibus, id est, de arboribus & plantis. In quarto ponentur exempla de natalibus & volatilibus, id est, de piscibus & auibus. In quinto ponentur exempla de animalibus terrestribus, id est, quæ gradiuntur vel reptant super terram. In sexto libro ponētur exempla de hominibus. In septimo de imaginibus somniorum & visionum. In octauo verò libro ponentur exempla de legibus. In nono ponentur exempla de artificialibus. In decimo siue vltimo libro ponentur exempla, & introducentur de humanis actibus & moribus. In singulis autem prædictis decem libellis, non intendo particulariter sequi ordinem exemplorum: sed solùm illas materias quibus adaptantur exempla locare seu ponere sub ordine alphabeti, verbi gratia. In primo libro (vbi ponuntur exempla de corporibus simplicibus) nō sequar in eis ordinem ipsorum simplicium corporum: vt scilicet primo ponantur exempla de cælestibus, postea de elementis: & inter elementa primò de vno, postea de alio: sed mixtim ponentur omnia, nunc de vno, nunc de alio secundum quòd rebus diuersis quas ponam sub alphabeti ordine, variè adaptatur. Et idem etiam ordo seruabitur in cæteris libellis. Si qua igitur in hoc opere ex mea imperitia indebitè essent posita vel ineptè, relinquo atque summitto beneuolentiæ Fratrum, ac studio corrigenda. De his autem quæ bene dicta & adaptata congruè videbuntur, Regi immortali, inuisibili, soli Deo honor relinquetur & gloria in sæcula sæculorum.

Arist. Ethic. Philip. 6

Voluminis huius distinctio.

In singulis elementorum, corporumq́ cælestium, ostentatur natura, ac pluribus rationibus & auctoritatibus: quantūque sit hominibus discreta ciborum abstinentia necessaria enucleatur.

Cap. I.

ABstinentia discreta ciborum quantū sit hominibus vtilis, in singulis simplicium corporum potest ostēdi naturis. Simplicia nāque corpora duarum sunt naturarū scilicet, naturæ cęlestis, & elementaris. Primum exemplum notabile de fructu ipsius abstinētiæ, quod ad naturam cęlestem ostenditur in corpore Lunę. Est enim natura cælestis tātò magis lumini peruia, quātò minus in sua substantia habet de grossa & corpulenta materia hinc igitur est, quod apparet in Luna quædā nigredinis macula, quia Luna (prout tradit philo.) sicut est in situ locali magis vicina terrę, ita est (vt ita dicam) magis terrestris naturæ, id est, cuiusdam substātię grossæ & corpulētæ quā cęli, propter quam lumē Solis nō recipit profundè sicut aliæ stellæ, sed tantū in superficie. Et idcirco in ipsa tantummodo resultat macula vmbrę. Est igitur natura hominis luminari corpori similis, cuius scilicet mens interior ad lumen Arist. 2.

men sapientiæ tãto est minus disposita, quanto venter corpulẽtior fit ciborũ affluentia. Nam multa repletio ventris obtusitatem generat mẽtis. Vnde Psal. dicit: Repleti sunt qui obscurati sunt. Et hoc est obscuritas Lunæ, id est, vitæ delitiosæ, quæ. s. non repletur splendore. Sap. Luna nõ splendebit in lumine suo. Oportet ergo ad hoc vt anima fiat lumini sapiẽtię peruia, quòd nõ vtatur superfluè ciborũ alimonia, propter quod apostolus dicit: Induamur arma lucis, sic vt in die honestè ambulemus non in comessationibus & ebrietatibus. Est enim armatura lucis, sapientia cælestis, quæ mentẽ de veritate illustrat, & ab erroribus defendit: hæc honestè velut in die nos ambulare facit: quia lumẽ nobis porrigit veritatis sequẽdæ. Sed qui se a cõmessationibus vel ab ebrietate non abstinet, hãc armaturam lucis induere potest. Vnde Hiero. dicit: Si quis ęstimat se abundãtia ciborũ potionumq; perfrui, & posse vacare sapientiæ, hunc in delitiis versari, & delitiarum vitiis non teneri, seipsum seducit. Et in eodem loco dicit: Sapientiæ operam dare non possumus, si mensę abundantiã quę labore nimio indiget & cura, cogitemus. Secundũ exemplum abstinentiæ quoad elementarẽ naturam, ostẽdit elementũ terræ. Terra enim primo nobis ostendit, quòd abstinẽtia & attenuatio carnis importatiua est gratia cęlestis. Nam quia terra de sui natura totaliter est sicca & arida, prouidit Deus auctor naturę, ꝙ ad hoc vt fructus producere possit, infundatur cæelesti pluuia, & ita ad fructus vberes producendos efficitur fœcunda. Sic nostri cordis terra si ab humore luxuriæ noxio per abstinẽtiam cibi & potus efficiatur arida, superfundetur taliter cælestis gratiæ pluuia, quòd ad producẽdos fructus spiritualiũ operum erit fertile & fœcunda. Vnde dicitur: Terra enim sępe venientem super se bibens imbrem, & generans herbã opportunã illis à quibus colitur, accipit benedictionẽ à Deo. Caro enim nostra dicitur terra, quando fit per abstinentiã ab humore concupiscẽtię vacua. Scriptũ est enim Gen. quòd vocauit Deus aridam, terram: hæc imbrem cęlestem bibit, quia cælestis gratiæ confortatione pinguescit. Isa. Descẽdit imber & nix de cælo, & inebriauit terram. Sed tunc herbam oportunam producit, cum immeritorio opere spiritui subseruit: ex quo à Deo benedictionem accipit, quia retributionẽ æterni pręmij similiter cũ ipso spiritu finaliter habebit. Ergo nostri cordis terra tũc est perfectè disposita, cũ arescit ex abstinentia, humescit cęlesti gratia, fructescit per bona opera. Ex primo vocatur arida ee. s. ꝙ ab aqua siccitate ꝓpria fit distincta, quod est quãdo caro ipsa ab aquis delitiarũ separatur, & abstinentię tenuitate siccatur. Sed ex secũdo vocatur humus à mare humido, cui terra coniungitur, quod est siue quando corpus nostrũ cęlestis gratiæ, particeps efficitur, siue cũ lachrymis irrigatur. Ex tertio vocatur tellus, quia tollimus fructus eius. Et hoc quando corpus laborat in bonis operibus. Item patet exemplo terræ, quòd abstinẽtia à cibis tollit tentationes carnis, quia quando præ siccitate nimia terra efficitur sicut puluis, tunc tẽporis ventus non surgit, eo quòd vapor tunc nõ habeat continuans humidum, & sine continuatione eleuari non potest. Sed quãdo pręabstinentia valida terra siccatur corporis (humore deficiente concupiscẽtiæ) carnalis, fit puluis, id est, mortificatio humilitatis, & cessat ventus, id est, impulsus libidinosæ tentationis. Tertiũ exemplum

Psal. 73. Sap. 13. Rom. 13. Hiero. contra Iouin. Apost. Hebr. 6. Genes. 1 Isa. 55.

plum abstinentię apparet in elemento aquæ. Nam legitur quòd cocodrillus qui in aqua oculos hebetes habet, extra aquam acutè videt. Ex quo exemplo accipitur quòd aquæ delitiarum, hebetant oculos mentium. Sed extractũ ab aquis, id est, abstinentia à delitiis, ad cõtemplandũ spiritualia acuit
Eccl. 2. visum mentis. Vnde dicitur Eccl. Cogitaui à vino abstrahere carnẽ meam, vt animã meam transferrem ad sapientiã. Item aqua tanto magis est limpida, quãto magis est subtilis & vacua. Si verò sit aqua grossa, & partibus terrestribus plena, nõ est speculabilis vel limpida, sed est immunda vel turbida Sic caro nostra quæ fluxibilis est vt aqua, & semper ad mare tendit, id est, amaritudinẽ mortis,
2. Re. 14 secundum illud Reg. Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur, &c. Hęc inquam, aqua nostra, id est caro, si à cibis per abstinẽtiam teneatur subtilis & vacua, vt non repleatur superfluè eorum abundantia, manebit per continẽtiam clarissima & munda. Sed si venter cibis terrestribus frequenter repleatur, efficitur sicut aqua turbida & immunda, videlicet per incontinẽtiæ vitium, quod comita-
Ierem. 2. tur gula. Iere. Quid tibi vis, in via Aegypti, vt bibas aquã turbidã? Quartum exemplum abstinentiæ ostenditur in aere, qui quãto magis est vaporibus & nubibus plenus, tãto magis est obscurus: quãtoque est magis vacuus, tanto est magis serenus. Et ideo in monte Olympo est aer serenissimus, qui tantum in altum leuatur, vt ipsos vapores nubiũ excedere dicatur,
Lucanus. 2. secundum illud: Nubes excessit Olympus. Et quia ibi semper est aer serenissimus, ascendebãt illuc philosophi, vt viderent stellarum cursus. Sed ibi viuere non potuissent, nisi spõgias aqua plenas secũ portassent, vt sic per aquę attractionem, aerem grossiorem hausissent. Sicut autem obscuratur serenitas & claritas aeris ex repletione vaporis, sic obscuratur etiã sensus hominis ex nimia repletione ciborum. Vnde Græcorum fuit prouerbium (sicut Hiero. refert) quòd venter pinguis nõ gignit sensum tenuem. Et omni abstinentia cibi, facit serenitatẽ animi. Quintum exemplũ abstinentię accipitur ab igne. Nam abstinẽtia à cibis in multis est igne similis. Quod declarare potest ex septem proprietatibus ignis. Prima accipitur ex ignis officio, Secunda ex ipsius auxilio, Tertia ex mysterio, Quarta ex eius suffragio, Quinta ex dominio, Sexta ex prodigio, Septima ex eius studio. Primo igitur manifestat dictã similitudinem ignis & abstinentię, ipsius ignis officium, quod est triplex. Nam vtimur igne ad illuminandum abscondita siue tenebrosa, sicut patet in lucernis accensis siue candelis: quorum igneo & flammeo lumine vtimur in nocte siue per viam ambulãdo. Isa. Ambulate in lumine ignis vestri, &c. siue etiam in domo stando. Isa. Ardebit quasi ignis combustio, & erit lumen Israel in igne. Hęc autem illuminatio ignis virtuti abstinentiæ congruit, inquantũ per eam assequimur contra tenebras ignorantiæ lumen diuinæ sapientiæ. Quod euidẽter apparet trium puerorum exemplo, de quibus dicitur Dani. quòd Malasar tollebat cibaria & vinũ potus eorum, dabatque eis legumina. & sequitur, Deus dedit pueris his scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia. Et ita merito abstinentię acceperũt lumen scientiæ. merito etiam abstinentiæ, infunditur lumen reuelationis propheticæ: sic legitur Dani. vbi dicitur ex persona Daniel. Ego Daniel lugebam trium hebdomadarũ diebus:

[Right margin notes: Hier. 5. — Isa. 50. — Isa. 10. — Dan. 1. — Dan. 10.]

bus: panem desiderabilem non comedi, caro & vinū non introierunt in os meum, sed nec vnguento vsus trium hebdomadarū diebus. Postea subditur, quòd apparuit ei angelus & dixit ei: Ex primo quę posuisti vt affligeres te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Veni autem, vt docerem te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus. Adhuc etiam per abstinentiā carnis, conseruatur refrigerium & lumen castitatis. vnde in Psal. Expādit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem. Psal. 104 Abstinētia etenim est nubes, protectionem & refrigerium prętans contra æstum concupiscentiæ carnalis: & ignis etiam est lumen in nobis accendens virtutem castitatis. Et ideo Aug. dicit, quòd abstinentia ieiunij, libidinis ardorem extinguit, & castitatis lumen accendit. Aug. in ser. de ie. Secundo vtimur igne ad coquendū. Gene. Coquamus eos igni. Gen. 12. abstinentia autem seruit non modicum interiori decoctioni ciborum etiam corporaliū: quia cibus temperatè assumptus, à calore naturali qui est in stomacho, faciliter coquitur & optimè digeritur. Econtra autem ex nimio cibo vel potu calor ipse naturalis debilitatur vel extinguitur, sicut virtus vini ex nimia appositione aquæ. Debilitato autem calore nō fit decoctio vel digestio cibi, sed putrescit cibus, & generantur humores corrupti, & febres putridę, vel podagrę, & huiusmodi. Et propter hoc temperantia cōseruat bonam valetudinem, & abstinentia perducit ad ipsam. Vnde Eccle. dicitur, quòd qui abstinens est, adiiciet vitam. Eccle. 17. Tertio vtimur igne ad fabricandum. Isa. Ego creaui fabrum sufflantē in igne prunas, & proferentē vas in opus suum. Isai. 54. Sic etiā per abstinentiam à voluptatibus carnis, non solùm gulæ, sed etiam luxuriæ fabricatur & præparatur vas Dei: quia per hanc homo efficitur vt vas sanctificatum, & diuinę gratię receptiuum. vnde Thessa. Abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq; vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore. 1. Thes. 4 Secundo dictam similitudinē declarat ignis auxilium. Auxiliatur enim ignis hominibus interdū ad defensionē ab hostibus, sicut legitur de Alexandro, quòd dum esset in desertis in die iuxta stagnū vbi bestiæ cōueniebant ad potum, & timerent ipse & sui nocte de insultu leonū & aliarum bestiarum ferocium; fecit in circuitu exercitus copiosos ignes accendi, vt esset eis ignis quasi pro muro in circuitu ipsorū. Vnde etiā Zacha. dicitur, Ego ero eis murus ignis in circuitu. Zach. 2. Per ipsum etiā ignem arma ærea & ferrea fabricātur, quibus cōmuniter homines ad corporū defensionem vel offensionem vtuntur. Vnde homines sedentes in equis, habentes loricas igneas, Ioannes se vidisse testatur. Apoc. 9. Et sic tela ignea nominat Apo. Et Naum dicitur, Clypeus fortium ęreus ignitus. Naum. 2. Et hæc omnia abstinentia cōpetunt, quæ tanquam murus vel clypeus ab asperitatū hostilium nos defendit insultibus: & hæc est armatura sanctorum cōtra tentationes illorū, propter quod inter arma iustitiæ, Apostolus ieiunia nominat. 2. Cor. 6 Et Christus ad pugnā iturus, hanc armaturam induit. s. abstinētiam. Matth. 4 Vnde Mat. Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunasset xl. diebus & xl. noctibus: postea esuriit, & accedēs tentator, &c. Est enim ieiunium quasi igneum telū, quo percussus inimicus repellitur. vnde Mat. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione & ieiunio. Tertio declarat hanc similitudinem

litudinem ignis mysterium quod est ad purgationē. Nam igne purgātur metalla, immo etiam peccata, f. in purgatorij igne. vnde Nū. Quod potest transire per flammas ignis, purgabitur. Sed sicut ignis purgat metalla, sic abstinētia peccata. Vnde Aug. dicit, quòd ieiunium purgat mentē, subleuat animum, carnem spiritui subiicit, & cor contritum & humiliatū facit. Quę omnia manifesta sunt satis exemplo Niniuitarum. Est etiam mysteriū ad vindictā malefactorum non solùm in mūdo isto, sed etiam in inferno. Eccl. Humilia valde spiritū tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis. Quod etiam abstinentiæ competit, per quam & spiritus humiliatur secūdum illud Psal. Humiliabā in ieiunio animam meam. Et carnalis delectatio impij vindicatur, quia pœnitentia abstinentiæ vindicat delectatione gulæ & luxuriæ. Vnde & ieiunium ponitur pars satisfactionis, quia homo per abstinētiam, libidinem peccati pręteriti, per subtractionē delectationis recompensat: afflictionē etiam addens, & futura peccata impedit, concupiscentiā debilitans. Et hoc ad rationē pertinet satisfactionis, quia (sicut dicit Aug.) satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus cōsensum non prębere. Quarto manifestat dictam similitudinē, ignis suffragiū. Suffragabatur enim ignis antiquitus, & ante legem & in lege Mosayca, ad impetrandū quod petebatur à Deo, siue ex eo quòd sacrificia Deū deprecantia igne cōsumebantur, secundū illud Leui. Omne sacrificium sacerdotū igne consumetur, siue ex eo quòd in signum exauditionis diuinæ, ignis super sacrificia Deum rogantia, de cælo mittebatur, secundum illud Para. Aedificauit altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica, & inuocauit Deum, & exaudiuit eum in igne de cęlo super altare holocausti. Et simile habetur Reg. Vbi Helias dixit ad prophetas Baal: Inuocate nomina deorū vestrorum, & ego inuocabo nomen Dei mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Similiter ergo abstinentia carnis multū suffragatur orationibus nostris, vt à Deo exaudiamur: propter quod dixit Angelus Tobiæ, quòd bona est oratio cum ieiunio. Et Esdr. dicitur: Ieiunauimus & rogauimus Deum nostrum, & euenit nobis prosperè. Quintū quod adhuc manifestat hanc eandē similitudinē, est ipsius ignis dominium. Interdum enim diuina virtute sic ignis prædominatur aquæ, quòd eā immediate attingat, nec tamē attingitur ab ea: sed potius illā extinguit: quod est cōtra naturā, & supra virtutem ignis, cum dicatur Eccl. quòd ignē ardentem extinguit, aqua: quod tamē diuino miraculo legitur accidisse, secūdum illud Sap. Quod, inquit, mirabile erat: aqua quæ omnia extinguit, plus ignis valebat. & infra eodem capi. dicitur: Quodā tempore in aqua supra virtutē ignis ardebat. Sic ergo ignis diuina virtute consumebat humorē aquę: ita & nūc abstinentia (diuina faciente gratia) consumit & restringit fluxum concupiscentiæ. Eccl. Vapor ignis vrit carnes, id est, carnales concupiscentias annihilat & consumit. Septimo manifestat similiter dictam similitudinem, ipsius ignis prodigium. Sicut enim esset prodigium quòd frigida aqua exureret, sic etiam miraculum est quòd ignis ardens refrigeret: quod certè factū legimus in illis tribus pueris qui missi sunt in fornacē ignis à rege Babylonis: quia dicitur Dan. quòd Angelus Dñi descendit cū Azaria & sociis eius in fornacē, & excussit flammā ignis de fornace,

Marginalia (left): Num. 21 — Aug. in ser. de ieiu. — Iona. 3. — Eccl. 7. — Psal. 34. — Aug. in solilo. — Leuit. 6. — 1. Par. 21
Marginalia (right): 3. Reg. 18 — Tob. 12. — 1. Esdr. 8. — Eccl. 3. — Sap. 16. — Eccl. 39. — Dan. 3.

fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantē, & non tetigit eos omnino ignis, neq; contristauit, neque quicquā molestiæ intulit. Vbi nota, quòd peccatores si aliquando ieiunare coguntur, vel ex inflāmatione cholerę efficiuntur impatientes, & sic incenduntur ira vel spiritu accidię, efficiuntur tristes, & sic consumuntur melancolia, vel ex prandij dilatione efficiuntur esurientes, & sic famis affliguntur molestia. Sed sancti viri qui ex charitate ieiunant, in sua abstinentia ad modū istorum puerorū recipiunt rorem diuinum, id est refrigeriū gratiæ, & nec igne impatientiæ tanguntur, nec accidię spiritu contristantur, nec etiam famis esurie molestantur. Septimum in quo vltimò declaratur predicta similitudo, est ignis ipsius studium, i. quod circa ignē per homines adhibetur. Nā ignis ab hominibus oleo interdū succēditur, lignis nutritur, & sub cinere reseruatur. Oleum itaque cùm sit inflammabile, ignem succēdit & nutrit: vnde dicitur Exo.
Exod. 35. Quisquis vestrum est sapiens, veniat & faciat quod Dominus imperauit, Candelabrū ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium. Sicut autē ipse ignis olei liquore fouetur: ita quoque & abstinentia oleo pietatis impinguatur, Mat. Tu cùm ieiunas, vnge caput tuum, s. oleo pietatis, eleemosynas faciendo. Greg. Illud ieiunium Deus approbat, quod ante eius oculos manus eleemosynarū leuat. Item sunt ligna ignis proprium nutrimentum. vnde Leuit. Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos. Subiiciens: Ligna hęc, ligna sunt bona opera, sine quibus esset ieiunium omnino imperfectum. Ioel. Sanctificate ieiunium. Vbi Greg. Ieiunium sanctificare, est, adiunctis bonis operibus dignā Deo carnis abstinētiam exhibere. Item videmus quòd ignis etiam modicus, sub cinere cōseruatur. Iob. Agam pœnitentiam in fauilla & cinere. Et facit mentionē de fauilla, quia etiam fauilla ignis in cinere conseruatur, & sic conseruatur meritum ieiunij, in absconsione & detentione humilitatis. vnde Matt. Ne videaris hominibus ieiunās, sed patri tuo qui est in abscondito. Vnde & in principio quadragesimalis ieiunij, cinis super capita ponitur, vt scilicet cū abstinentia carnis, tenere studeamus intus humilitatem mentis.

(Margin notes: Math. 6; Grego.; Leui. 6.; Ioel. 1.; Iob. 42.; Matth. 6)

Accidia Saturno, igni, aeri, pruinaq;, secūdum diuersos effectus, cōparatur, quātumque detestabile vitium existat declaratur: ac de cursu omnium Planetarum sigillatim pertractatur.

Cap. II.

Accidia assimilatur Saturno. Nam Saturnus qui est inter septem planetas supremus, est inferiorum infrigidatiuus, tardè incessiuus, & fœtuū mortificatiuus. Est ergo primo Saturnus frigidissimus planeta, quod quidē Auerrois per accidens dicit esse, s. quia tardè mouetur, & ideo calorē non excitat. Sed Auicenna & alij communiter dicūt, quòd Saturnus ex natura sua habet infrigidare, sicut & Mars calefacere. Similiter ergo maximè accidia infrigidat corda. Nam reddit hominē tardū ad motum boni operis, per quē excitatur & cōseruatur calor amoris: quia si operari desiuerit, iā amor non est, sicut Grego. dicit. Habet etiam hoc accidia, s. quòd infrigidat cor ex ipsa natura sua, ex eo quòd secundū rationē propriam, opponitur charitati quæ est calor animę vitalis. Et hæc oppositio manifesta est, ipsius charitatis effectu. Nam proprius effectus charitatis est gaudium de Deo. Accidia autē est tristitia de bono spiri-

(Margin note: Auer. I. cœ.)

spirituali, in quantum est bonum diuinũ. Vnde patet quòd accidia (ex propria ratione) charitati cõtrariatur. Sicut ergo ipsa charitas animã de Deo inflammat, sic ecõtrario accidia animam de deo infrigidat. Vnde accidia ab acedine dicitur, quia ea quæ acida sunt, etiam frigida sunt. Item Saturnus est tardissimè incessiuus, ita quòd nullus planeta est ita tardi motus. s. propter magnitudinẽ circuli sui, cuius rotatus siue reuolutio propter magnitudinẽ tardius perficitur: quod patet specificando in singulis. Nã luna quæ est infima, moratur in quolibet signo duobus diebus, & sex horis & bisse, & complet cursum suũ à puncto vsque ad punctum. i. 27. diebus & octo horis. Alij tamẽ dicunt quod ipsa luna cursum suũ in toto Zodiaco quousque solem attingat, perficit in 28. diebus cũ dimidio. In quolibet enim signo moratur per duos dies, & dimidiũ, minus viginti minutis. Mercurius verò moratur in quolibet signo per 28. dies, & 6. horas, & cõplet circulũ Zodiaci in 339. dieb. Venus autẽ moratur in signo per 29. dies. In Zodiaco verò per 348. dies. Sol moratur in signo 30. diebus, & 10. horis & semisse horæ, in Zodiaco verò 365. diebus & quadrãte, id est sex horis. Mars moratur in signo per 60. dies & 21. horis, in Zodiaco verò per duos annos, Iuppiter in signo per annum, in Zodiaco per 12. annos. Alfraganus (Alfrag.) aũt differentia decimasexta, dicit, quòd luna in circulo signorũ perficit cursum in 39. diebus & 11. horis & dimidia, & quartali vnius horę ferè. Mercurius verò & Venus & Sol. 365. diebus & quartali vnius diei ferè. Mars autẽ in anno perfecto & decem mẽsibus, & 16. diebus & dimidia ferè. Iupiter autem in vndecim annis, & quatuor mensibus & 14. diebus. Saturnus autem in vigintinouẽ annis, & quinque mensibus, & sex diebus. Et patet ex prædictis, quòd mensis lunaris duobus modis accipitur: vno modo pro spatio temporis, quo luna circuit Zodiacum ab vno puncto exiens & rediens ad eundẽ: quod (sicut dictũ est) fit per 27. dies & octo horas. Alio modo cõmuniori accipitur mẽsis lunaris pro spatio quo luna semel accensa fuerit & redit ad eundem locum suæ accensionis: sed cũ solem nõ inueniat quia sol iam processit per vnum signum, ipsa luna attingit solem spatio duorum dierum & quatuor horarũ, & secundum hoc mensis lunaris continet 29. dies & duodecim horas, exceptis fractionibus supradictis. Ex dictis manifestè patet, quòd Saturnus inter omnes planetas tardius circulum vel cursum complet. Sic accidia inter omnia vitia mentem reddit pigram in opere diuino & spirituali, siue nõ inchoãdo quod cognoscit: sicut à quibusdã dicitur, quòd accidia est torpor mẽtis bona negligentis: proponit enim diabolus ante mentẽ accidiosi difficultatem operis, vt desperans de labore, nullo modo audeat illud inchoare: sicut patet præcipuè de operibus pœnitentiæ. Vnde cõtra hoc sacra scriptura exhortatur dicens: Subiice humerum tuum & (Eccl. 6.) porta illam, & non accidieris in vinculis illius. Siue etiã bona inchoata non persequendo. Vnde quãdoque diabolus facit hominẽ aliqua supra posse, assumere, vt postea ex nimietate ponderis accidiosus effectus, ea totaliter cogatur relinquere. Vnde Apostolus non vult quòd pœnitens maiori absorbeatur tristitia de peccato, (2. Cor. 2.) ne sic eum aggrauet nimietas tristitiæ, vt eum retrahat à pœnitentiæ opere. Hinc est etiã quod diabolus illo præcipuè tempore abstinentem de accidia tentat, quo

eum

eum fames ieiunij magis grauat, s. circa meridiem quando iam incipiunt sentire ieiunantes defectum cibi, & vrgere ab æstib. solis. Vnde dicit Cassianus: Maximè circa horam sextã monachũ inquietat, vt quedã febris: instruens tempore præstituto ardentissimos æstus accensionum suarũ solitis ac statutis horis animę inferens ægrotanti. Hoc igitur facit diabolus, vt vel famis grauedine ieiunium dimittant, vel vt ex accidia & impatientia meritum ieiunij perdant. Item. Saturnus est mortificatiuus fœtuũ, qui sub eius nascuntur dominio. Hinc est enim (vt dicunt astrologi) quòd pueri nati octauo mense, non viuunt, sed citius moriuntur: propterea quòd octauo mẽse dominatur eis Saturnus, qui vtraque qualitate sua frigida & sicca fœtũ mortificat & extinguit. In præcedentibus enim sex mensibus quilibet planeta per ordinẽ dominatur fœtui suo mense, scilicet primo mense Saturnus, secũdo Iupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo luna, octauo autẽ mẽse Saturni dominiũ redit à capite & nono dominiũ Iouis, & sic deinceps.

Cass. de instit. monach. 40.

Vnde nascens nono mense viuit propter dominium Iouis, qui fœtum suum temperato calore refouet & custodit. Similiter si nascatur in principio decimi mensis, potest esse natiuitas salubris & vitalis propter dominium Martis, cuius calore & siccitate membra roborantur nascentis, vnde fœtus caloris & siccitatis beneficio egreditur iam robustus. Sicut ergo Saturnus extinguit & mortificat fœtum, sic accidia mortificat spiritũ, & tollit boni operis meritũ. Vnde Apostolus dicit, quòd tristitia sęculi mortem operatur, quæ non est nisi accidia. Cuius motus si ad rationẽ pertingat: ita vt in fugam & horrorem & detestationẽ boni quòd est secundum Deum cõsentiat, carne contra spiritum preualente; omnino ipsum spiritũ suffocat, & est peccatũ mortale. Sed quãdo est motus accidiæ, propter repugnantiam carnis ad spiritum in sola sensualitate, non habẽs rationis consensum, tunc nõ extinguit spiritum, sed est veniale peccatum. Vnde etiam in viris perfectis huius accidiæ tędiũ aliquando inuenitur.

2. Cor. 7.

Secundo accidia assimilatur igni. Nam videmus, quòd adustio ignis rem dulcem in amaram cõuertit, sicut cibi dulces & sapidi igne adusti nimium efficiuntur amari. Vnde etiã in corpore animalis cholera est amara, quia est quædam superfluitas cibalis adusta, & ideo deriuatur ad fel, & recipitur in eius cistula. Aqua etiã colata per cineres efficitur amara, ex eo quòd cinis immixtus alicuius rei scilicet ligni reliquia est adusta. Patet igitur quòd vstio ignis dulce in amarum conuertit. Hoc igitur accidiæ competit, quæ dum quadam tristitiæ febre palatum animæ inficit, spiritualiũ delitiarum dulcedinem in amaritudinem conuertit, vnde secundum Isidorum. Ex ipsa tristitia accidiæ nascitur rancor & amaritudo animæ. vnde Isa. Væ qui dicitis bonum malum, &c.

Isido. de sum. bo. Isa. 5.

Tertiò accidia assimilatur aeri. Aer enim est tam mobilis, quòd omni impellenti & subintranti, statim aperitur, & cedit. Vnde aer à vaporibus terreis, id est, à ventis impellitur, vaporibus aqueis, id est nubibus repletur, & flammeis ignitionibus nonnunquã in summo succenditur. Quæ satis etiam accidiæ congruunt. Nam accidia (sicut dicit Isidorus) ociositate & somnolentiis generat: dum autem anima somnolenta & ociosa pigrescit, omni prorsus tentationum impulsui facillimè aperitur & ce-

& cedit. Nam omnium cogitationum malarum, & tentationũ inutilium sentina receptiua est ociũ. Et hinc est, quòd accidiosus & piger velut quidam mobilis aer impellitur à vento superbiæ, repletur aquis luxuriæ, succenditur igne auaritiæ. Quarto accidia assimilatur pruinę propter quatuor. Primo ratione congelabilitatis: quia pruina est vapor congelatus in medio interstitio aeris præ frigiditate loci & temporis, in quibus non est aliqua pars caloris, vt Arist. dicit: Sic etiam per accidiæ vitium dũ calor charitatis extinguitur, quodammodo ipsa anima frigescit & congelatur. Vnde (super illud Psal. percussit muros eorũ in pruina) dicit gl. quòd pruina est vitium quo charitas proximi stultitiæ tenebris quasi nocturno tempore frigore congelescit. Secundò ratione frigiditatis. Est enim pruina dura, & propter magnam frigiditatẽ etiam rigiditatẽ inducit. Nã frigus aggregat partes vaporis & contrahit, & pruinæ substantiam duram reddit. Ex nimia autem frigiditate canescit vel albescit, & rigiditatẽ in ea re quæ ab ea tãgitur, inducit. Sic accidiosus per frigus accidiæ efficitur durus & rigidus, vt non moueatur, neque flectatur ad bene operandũ. Exo. Obriguerunt omnes habitatores Chanaan. & sequitur: Fiant immobiles quasi lapis. Psal. Factus sum sicut vter in pruina. quia (sicut dicit glosa) nulli liquori aptus est, & sic accidiosus nulli operi. Tertiò ratione marciditatis: quia herbas & flores super quos pruina cadit, marcidos reddit & adurit. Sic etiã accidia omnes virtutes animæ & mẽbra corporis per ocium & pigritiã quodammodo marcescere facit. Et quia etiam tristitiã spiritus accidia inducit, humorem de venis in anima exurit, sicut exciccatur & consumitur humor adustę rei. Nã spiritus tristis exiccat ossa. Et sic patet quòd accidiosus & piger, dũ paruum laborem vel incommodũ refugit, maximũ damnum incurrit, secundũ illud Iob: Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Quarto ratione roriditatis, quia pruina radiis Solis tacta, subito euanescit & in rorẽ redit: pruina enim nihil aliud est quàm ros cõgelatus, vt dicit Beda. Nam pruina est ex vapore rorido, qui congelatur antequã ex ipso resoluatur aqua. Sic interdum anima rorida, id est, gratia spirituali perfusa, accidiæ gelu inuaditur, & torpescit: sed rursum calore Solis, id est, feruore Spiritus sancti tacta, in rorem gratiæ redit, & in humorẽ deuotionis liquescit. Nam dum anima se in accidiã cecidisse considerat, semetipsam per humilitatẽ minuit, & vilificat, & quasi dolore tundẽs & percutiens solicitat: ita vt sicut nunc fuit frigus pruinæ, id est accidiæ, ita crescat & abundet in ipsa feruor gratiæ. vnde Exodi dicitur de rore, quòd mane ros iacuit per circuitum castrorũ: & subditur, quòd apparuit minutum quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ.

[Margin notes: Arist. 1. Mete. — Psal. 115. — Exod. 15. — Psal. 118. — Prou. 17. — Iob 6. — Beda. — Exod. 16.]

Lunæ propietates, variaq; nomina, collisiq; ac montiũ Garizim & Ebal effectus recensentur, quæ actiuæ vitæ iure aßimilantur.

Cap. III.

Actiua vita assimilatur Lunæ propter quatuor. Primo propter officium. Nam lunæ officium est inferiora disponere, scilicet terrestria. Et hoc competit ei ex tribus. Primo ex vicinitate, quia ea quæ non multum distant, efficacius mouẽt: luna autẽ propinquior est istis inferioribus, quàm aliquod aliud cæleste corpus, & ideo efficacius agit in ea. Secũdo ex virtuositate: quia cùm sit infima, congregatæ, sunt in ea

omnes virtutes mouentium superiorum. Vnde ex sua virtute mouet omnia humida, & ex lumine à Sole mutuato, quasi quidã secundus Sol breuiter agit & explicat in istis inferioribus operationes Solis. Et dico breuiter, quia quod Sol facit in anno (secũdum variationem humoris & caloris) luna facit in mense. Tertia causa est ex materialitate: quia vt tactũ est supra cap. 1. Luna (vt dicit Aristot.) est quasi terrestris naturę, id est, corpulentæ & materialis. Vnde propter cõformitatem, terrestria magis variat quã aliquid cælestium corporum. Sic etiam vita actiuorum est, circa terrena & temporalia ordinanda & disponenda. Et sicut ex dictis colligitur, luna respectu terrestrium habet vicinitatem, virtuositatem, celeritatem, & materialitatem, quæ omnia competunt actiuis, quia scilicet primò dicuntur esse indigentibus vicini siue proximi per compassionem. Luc. Quis tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille ait: Qui fecit misericordiam in illũ. Secundo debent esse superiorum virtutibus pleni per imitationẽ: quia sequi debent vestigia Sanctorum, præcipuè in laborando, & patienter tolerando. Iac. Exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis, & laboris & patientiæ per Prophetas, &c. Tertio debẽt esse festini per subleuationis celeritatem. Pro. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, cras dabo tibi, cùm statim possis dare. Et Eccl. Ne protrahas datum angustianti, &c. Quarto, illi debent actiuæ vitæ præcipuis ministeriis deputari qui sunt magis materiales & grossi, & ad cõtemplationẽ minus idonei. Ephe. Secularia iudicia si habueritis, cõtẽptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum.

Arist. 1. cæli. & 2. cæli. 32.

Luc. 10.

Iac. 5.

Prou. 3.

Eccl. 4.

Eph. 6.

Secundò actiua vita assimilatur lunæ propter dominiũ. Nam luna specialiter macula habita humidis dominatur, & significat super ea, vt super pluuiam & aquarum inundationes. Dicit enim Beda, quòd quando luna apparens, in summo corniculo suo maculis quibusdam nigrescit, pluuiosum mensis prætendit exordium. Item dicit Mesallat, quòd si eclipsis lunæ fuerit in signis aquaticis, quæ sunt tria, scilicet scorpio, cancer, & piscis, nimiam significat abundantiam pluuiarũ. Item propter humiditatis dominium, significat specialiter luna super cerebrũ sicut sol super cor. Ita actiuus bonus compassione plenus affluit abundantia humorum & pluuiarũ, id est, abundantia lachrymarum, implens illud Eccl. Ne desis plorantibus in cõsolatione, & cum lugentibus ambula. Sic enim faciebat Iob, qui dicebat: flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

Beda.

Mesa.

Eccl. 8.

Iob. 30.

Tertiò actiua vita assimilatur lunæ propter aspectum, quia scilicet luna crescens vel decrescens in lumine, quandoque aspicientibus apparet arcualis, quãdoque circularis. Sic bonus actiuus ad vtrunque statum debet se habere. Phil. Scio abundare. ecce luna crescens: & penuriam pati: ecce luna decrescẽs. Tobiæ. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ecce augmentũ. si exiguum tibi fuerit, libẽter illud exiguum impertiri stude: ecce lunæ decrementum. Sed tunc actiuus est arcualis, quãdo se proximo per misericordiam flectit, siue parcendo, siue compatiẽdo. Tũc autẽ est circularis, quando postquam ad exteriora exiuit, se ad semetipsum interius solicitè reducit. Talis enim est circulatio ab eodẽ in idẽ. Ez. Animalia ibãt & reuertebãtur

Phil. 4.

Tob. 4.

Ezech. 1.

Quarto assimilatur actiua vita lunæ propter multiplicitatem nominum: habet enim luna tria nomina, secundum poetas. Nam vocabatur Proserpina, eò quòd seminibus quæ iaciuntur in terrã, dicitur esse dea. Vnde dicitur quòd quando luna primo incenditur, optimum est iacere: quia tunc virtutes planetarum colligit, quas inferioribus influit. In hoc autem exemplo colligitur, quòd actiuæ vitæ congruit eleemosynarũ semina iacere, ex quibus si abundanter spargantur, copiosus fructus colligitur cælestiũ præmiorum: & econtrario, si iaciantur auarè secundum illud:
2.Cor.9. Qui parcè seminat, parcè & metet. Vel hoc, quòd luna semina fouet, ostendit quod illi qui actiuæ vitæ deseruiunt, præcipuè debent assistere seminantibus verbum Dei. Nam à quibus recipiuntur spiritualia, debent rependi temporalia.
1.Cor.9. Vnde Apost. Si spiritualia vobis seminauimus, non est magnum si carnalia vestra metamus. Item luna vocabatur Diana, id est, dea syluarum & nemorum: quia feris de nocte pascua quærentibus in nemoribus, luminis beneficium administrat. Et ideo gentiles vocauerunt lunam deam venatorum: quia venatio fit in syluis, propter quod Dianã cum arcu depingebant, eò quòd venatores arcubus vtebãtur. Et ex hoc accipitur, quòd qui vitæ actiuæ deseruiunt, præcipuè subuenire debent solitariam vitam ducentibus, vt non oporteat eòs propter victum quærendum vagari, & à sua solitudine exire. In cuius rei exemplum Christus populum in
Matth.9 Ir. in colli. solitudine pauit. Item luna vocabatur Lucina, vnde per sincopam dicitur luna, de qua Virg. Casta lucina, &c. Nan antiquitus colebatur à virginibus & seruantibus castitatem. Ex quo etiam colligitur, quòd præcipuè meritorum est per actiuam vitam seruire & subuenire sacris virginibus & monialibus castè viuẽtibus, ne propter victum cogantur exire, & à suis claustris discurrere.

Item actiua vita assimilatur colli, primò, propter ordinem prioriatus. Est enim collis pes mõtis. Nam per collem ascendimus ad montem, quia scilicet per vitam actiuam ad contemplatiuam venimus. Iacob enim post Liæ connubium (per quam actiua vita signatur) ad Rachaelem peruenit amplexum, per quam contemplatiuæ vitæ formositas figuratur. Secundo propter fructuum suauitatem: abundant enim in collibus sani & sapidi fructus: propter hoc quòd colles plus quàm valles solaribus radiis patent: & cælestĩ imbre & rore abundantius madent. Sic abundant actiui homines fructibus meritorum. Magna enim (sicut Grego. dicit) sunt actiuæ vitæ merita, quæ sunt vt fructus sani propter intentionis sinceritatem. Non sunt enim fructus corrupti, vt opera hypocritarum. Item sunt fructus sapidi per charitatis suauitatem. Ipsi enim sunt qui radiis solis, id est, doctrinis & exemplis Christi illustrantur, & qui rore cælestis gratiæ, abundãtius perfunduntur.

Tertio propter graminum salubritatẽ, Sunt enim (sicut Constantinus dicit) in collibus salubria gramina siue herbæ, propter aeris subtilitatem & puritatem. Hæc gramina virentia, sunt virtutum multarum exempla, quę in actiuis viris cõspicimus valde ad imitandum salubria: habẽt enim puritatem aeris, id est munditiam cordis, & etiam subtilitatem scilicet discretionis.

Item actiua vita (quæ misericordię intendit operibus) assimilari potest monti Garizim. Nam

Garizim (vt dicit Hiero.) mõs est iuxta Hierico, cui ex aduerso est mõs Ebal. In his duobus mõtibus maledictiones & benedictiones populo intranti terrã promissionis promulgatę sunt, vt per benedictiones promouerentur ad bonum, & per maledictiones retraherentur à malo. Vnde sex tribus in Garizim promulgabant benedictiones, & sex aliæ in Ebal maledictiones. mons ergo Garizim ex quo benedictiones promulgantur, meritum est operum misericordiæ, quę ad vitam actiuã pertinent. Vnde in die iudicij benedicti pronũciabũtur à Christo, secundum illud: Venite benedicti, &c. Et congruè sex tribus erant, quę benedictiones pronunciabãt: quia misericordię opera sex ibidẽ à Christo computantur, propter quæ electi Dei paternam benedictionem merẽtur. Esuriui, inquit, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Et contra autẽ mons Ebal, ex quo pronũciatę sunt maledictiones, signat auaritiã & crudelitatem impiorũ, qui opera misericordiæ subtraxerunt, quibus scilicet iudex dicit. Ite maledicti in ignem æternum.

Matt.25.

Matt.25.

De multiplici Amore, eiusq; proprietatibus ac differentiis: & cui verus amor spiritualis veriq; amatores assimilantur enodatur, atque de quamplurimis solis, radij, terræq; effectibus (ipsi applicitis amori) sedulo inquiritur.

Cap. IIII.

AMor est multiplex, scilicet spiritualis, carnalis, temporalis, & communis. Amor autem spiritualis, scilicet charitas, assimilatur Veneri, quæ est planeta cælestis. Vnde & à paganis Dea dicebatur amoris, ex eo quod incitat ad amandum. Dicit autem Ptolemæus, quòd sub Venere continetur via, amor, amicitia, & peregrinus, & significat lucrum & gaudium, quæ omnia conueniunt amori charitatis. Nam ipsa charitas via est, qua ad cælestia gradimur: amor quo Deo cõnectimur: amicitia qua simul coniungimur. Item ipsa est baculus peregrinãtium: lucrum negociantiũ, & gaudium Deo fruentium. Item amor spiritualis assimilatur caliditati terræ. Abundat enim sic amor diuinus in anima, sicut calor in terra, scilicet ex tribus secundũ quòd ex tribus cõtingit, quòd vna terra fit calidior altera. Primò quidem ex radiorum solis multiplicatione. Sol enim plus omnibus corporibus cęlestibus emittit fortes radios propter suam magnitudinem corporis, & spissitudinem, magis fortem materiam habentẽ, & lumen magis calidum. Et quia ipse naturaliter mouet sphæram ignis, sicut sphęra stellarum mouet terram, & sphæra lunæ mouet aquam: & sphęra aliorũ quinque planetarum mouet aerem. Et ideo radij solis maximè calefaciũt vbi multiplicantur vel reflectuntur. Quasi autem radiis solis sunt exempla Saluatoris, quę scilicet nos illuminãt per instructionem: quia omnis Christi actio, nostra est instructio (vt dicit Apost.) id est, inflammant per imitationem. Vnde ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Sicut ergo abundat calor in terra ex radiorum solis (alibi dicebat) multiplicatione, ita, & feruor amoris in anima ex exemplorum Christi inspectione & imitatione.

Ephes.

Secundò, vna regio siue terra calidior est altera ex venti inflatione. Nam quia ventus australis calidus est, aquilonaris verò frigidus: ideo locus australi vento expositus, calidior est quàm aquilonari apertus. Quasi autem auster calefaciens & perturbans aerem, est

est Spiritus sanctus de quo dicitur. Deus ab austro veniet: qui animam fortiter commouens & calefacit per dilectionem, & perturbat ad compunctionem. Iob: Nõne vestimenta tua calida sunt, cũ perflata fuerit terra austro?

Abac. 3.

Iob. 38.

Tertiò quoque vna terra vel locus callidior est quàm alius, ex loci situatione. Nam terra quæ est vicinior mari meridionali, est calidior quàm terra quæ est vicina aquilonari. Similiter ille qui familiarior & propinquior est homini sancto, feruentior fit & melior quàm ille qui cum peccatore conuersabatur. Nam vita sanctorũ est est vt mare meridianum. Mare quidem est, cùm amaricãtur mærore. Ezech. Abij amarus in indignatione spiritus mei. Sed meridianum est cũ aduruntur amore. Ecclesi. In meridiano exurunt terram. Peccator autẽ est vt mare aquilonare. Mare quidem propter inquietudinem cordis. Isa. Impij quasi mare feruens quod quiescere non potest: sed aquilonare est propter subiectionẽ dæmonis. Est enim peccator subiectus diabolo, & obedit ei: qui dixit, Isa. Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinẽ nubiũ, & ero similis Altissimo, Psalm. Ab aquilone & mari, &c.

Ezech. 3

Eccle. 43

Isa. 57.

Isa. 14.

Psal. 106

Sed est notandum, quòd astrologi ponũt tres alias causas, quare quasdam regiones & terras dicunt calidissimas esse. Vna est ex solis appropinquatione, quæ est ex breuitate diametri. Vnde propter immensitatem caloris terra illa est inhabilis vltra æquinoctialẽ: quod dicunt propter ecentricitatẽ spheræ solis. Et hoc pertinet ad Christi incarnationem, quãdo scilicet ipse sol iustitiæ nobis maximè appropinquauerat diametro, nostræ naturæ se induens. Vnde ibi erat breuiata maxima distantia quæ erat inter nos & Deum, & ibi apparuit breuitas diametri, quia fuit verbũ abbreuiatum in carne. Et hęc propinquitas solis, id est Christi, multum debet nos ad eius amorẽ inflammare. Apo. Nunc propior est nostra salus, quàm cũ credimus.

Rom. 13.

Secunda causa est ex solis mãsione, vt in principio capricorni & in principio cãcri, vbi propter recuruationem Zodiaci sol videtur stare in eodẽ loco. Tunc enim Zodiacus gyrans minimam partem variat de circulo ęquinoctiali, quòd sol quasi videtur stare, propter quod calor cõfortatur in locis suppositis illis gradibus. Et hęc causa refertur ad Christi passionem: tunc enim verus sol stetit immobilis, cruci scilicet affixus. Et hæc Christi mansio fuit in duobus solsticiis, quia scilicet eius affixio dupliciter facta fuit, scilicet ex parte superiori in manibus: & ex parte inferiori in pedibus. Vnde hęc affixio & mansio Christi in cruce, super omnia debet in nobis calorem amoris accendere: ita vt anima nostra liquescat in lachrymis. Exod. Cùm incaluisset sol, liquefiebat mãna, id est mens dulcedine deuotionis plena.

Exod. 16

Tertia causa ex solis oppositione, scilicet quando est oppositio solis ad Zenit capitum: vt sub cancro, vbi sol non declinat à capitibus. Et hoc refertur ad Christi resurrectionem vel ascensionem, vbi sol Christus superpositus, apparuit omnibus capitibus per potestatem & auctoritatem. Vnde dixit: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Item fuit superpositus omnium capitibus etiam loco in ascensionem, cùm ascendit super omnes choros cælorum, vbi etiam nunquam amplius declinare potest per mortem: & ideo amplius à capitibus, id est, apostolis, qui fuerũt capita fide-

Matt. 28.

fidelium, id est, principes nõ decli nabit vlterius, sicut ipse dixit Mar. Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi, quæ omnia ducunt nos in amore Christi accẽdere. s. & incarnationis propinquitas, & afflictionis acerbitas, & exaltationis dignitas.

Mar. 28.

Itẽ amatores assimilãtur terræ, quæ quãuis sit frigida secundũ naturã suã, tamen intra se ignẽ tenet inclusum. Sic amatores Dei quãuis sint frigidi circa tẽporalia, id est negligẽtes & contẽnentes ea, intus tamẽ circa Deũ & spiritualia sunt ignei & feruẽtes. Ps. Ignẽ comburentẽ in terra ipsorũ. Hic est ignis spiritualis comburens & consumens peccata: de quo Luc. Ignẽ veni mittere in terrã &c. Itẽ amor spiritualis similis est ignitioni vaporis, quæ sæpius apparet in aere. Sũt enim decẽ modi talis ignitionis, representantes decẽ effectus diuini & spiritualis amoris. Prima enim impresionum taliũ vocatur columna, siue ignis perpendicularis. Hæc enim est quidã ignis qui interdum apparet in superiori regione aeris ad modum columnæ piramidalis, habens latitudinẽ inferius, & superius tendens in acumen. Et ratio est, quia generatur ex vapore multũ sicco & calido: Vnde transit per duas regiones aeris, scilicet infimã et mediam, quia frigus earũ non potest conuertere ipsum, & ideo transit ad regionem supremã, & quia talis vapor est inæqualis habẽs inferius multas partes terrestres dilatabiles; ideo inferius in basi de necessitate dilatatur. Et quia terrestre abundans repugnat eleuationi & æqualitati aliarũ partiũ: & calidum iterũ dirigẽs dilatat in reficiendo plus calidum, continuè plus & plus tendit in acutũ. Vnde efficitur (sicut dictum est) vt columna piramidalis, & propter longitudinem videtur de superiori demissum sicut perpendiculũ, quod inferius habet massam, & continuè vsque in sublime conũ. In hoc igitur, quòd talis columna superius est acuta, cum acuti sit penetrare, patet quòd repræsentat proprium effectum amoris, qui est penetrare ad intima. Penetrat enim amans vsque ad interiora amati, & ideo de Spiritu sancto qui est diuinus amor dicit. Apost. quòd scrutatur profunda Dei. Item in hoc, quòd talis vapor primam & secundam regionẽ aeris transcendit, & in tertiam se figit, representat sublimitatem amoris spiritualis. Sũt enim quasi tres regiones, mundus, infernus, & cælum. Quidam igitur homines sunt qui videntur Deum diligere solum propter temporalia bona, & isti sunt in regione infima. Quidam vero diligunt Deũ, vt euadant æterna supplicia, & isti sunt in regione media. Quidã diligunt Deum propter cælestia præmia, siue propter seipsum, quia ipse erit merces nostra: & isti sunt in regione suprema. Vnde isti habẽt ignẽ sublimẽ, id est, amorẽ excellentẽ. Itẽ in eo, quod talis pyramis superius se restringit, representat amorem perfectũ. Nã licèt amor sanctorum inferius erga proximos dilatetur, superius tamen in Deum se totum restringit & vnit; quia quicquid hoc inferius amant, solum propter Deũ amant. Item in eo quod talis columna non est breuis, sed longitudinem habet, signãs diuturnitatem amoris per continuitatem. Nam omni tempore diligit qui amicus est, vt dicitur Eccle.

Psa. 104.

Luc. 12.

Cor. 2.

Eccl. 17.

Secũda impresio ignea vocatur lancea: quæ est quidam ignis longus subtilis, in altum erectus. Est enim ex vapore multum sicco & calido & inæqualiter calido & subtili, sed subter nõ habẽs multa

terre-

restria quæ dilatari possint. Vnde propter longũ subtile quod prætendit figuræ, vocatur lancea: & stat erecta, acumen habens supra se, sicut ignis perpẽdicularis. Huic ergo cõpetit alius affectus amoris qui est vulnerare: lancea enim homines ad vulnerandum vtuntur, Dan. Erant ambo vulnerati amore eius. Hoc vulnus amoris, est fortis penetratio cordis. Hæc igitur fuit lancea, quæ cor Christi vulnerauit: siquidem ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: quod totum fecit amor. Vide ergo quod Christus ex charitate vulneratur. Vide etiã quòd & nos à Deo ex charitate vulneramur, & flagellis plerunque percutimur: ipse enim vulnerat & medetur: quia scilicet eius vulnera non sunt ad occidendum, sed potius ad sanandum. Et ideo meliora sunt vulnera diligentis, scilicet Christi, quàm fraudulenta oscula, id est, blandimenta odientis, scilicet diaboli, vel mundi.

Dan. 12. Isa. 53. Prou. 27

Tertia impressio vocatur candela ardens. Hæc est enim flamma quædam, quę quando apparet in aere, videtur quasi rotunda & sphærica. Fit enim ex vapore multum calido & sicco qui est ęqualiter subtilis & bene tenuis: æqualiter ascẽdit in omnibus partibus, & est æqualiter disgregabilis calore in omnem partem dimensionis, & sic efficit latũ quasi rotundum natans in superficie aeris. Vnde licèt sit latum in superficie, tamen videtur rotundũ & sphæricum propter longinquitatem nostri visus. Hic est tertius effectus amoris, scilicet inflammare & ardere. Cant. Fortis est vt mors, dilectio: dura vt ignis, æmulatio: lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Talem ardorem habebat Ioannes Baptista, de quo Dominus dixit: Ille erat lucerna ardens & lucens.

Cant. 7. Ioan. 5.

Talis ardor amoris eleuat animã ad culmen perfectionis: Vnde & figuram prætendit circularem & sphæricam, quæ secundum philosophum est perfectissima figurarum. Et ideo charitas ab Apostolo dicitur vinculũ perfectionis.

Ari. 2. cæli. Col. 3.

Quarta impressio siue ignitio, vocatur. Asub ascendẽs, fit enim ex vapore ascenso æqualiter subtili, sed cum extenditur ad partem vnam contrahitur in aliam. Aliquando aurũ est vapor æqualiter subtilis, sed non bene continuus, nec adherens sibi, sed vna pars eius aliquantulum est distãs ab alia: & tunc videtur asub ascendens post asub, sicut si eleuarentur scintillæ de fornace. Hic est quartus effectus amoris, scilicet eleuare. Facit enim ascendere animã per profectu virtutũ, sed iste motus siue profectus in feruẽtioribus est continuus, in tepidioribus est discontinuus, & quasi per tempora frequenter interruptus. Psal. Ibunt de virtute in virtutẽ.

Psal. 83.

Quinta ignitio vocatur ignis diuisus. Hæc. n. generatur à vapore non vehemẽter calido & sicco, & ideo nõ potest transire mediã regionem aeris, quia frigidissima. & hic vapor est disgregatus & propter calorẽ quem habet, quãdo occurrit in aere inferiori frigida nubes fugiendo, confricat partem ad partem, & ex confricatione inflammatur: & quia disgregatæ sunt partes, videtur diuisus ignis: & quia fugit nubem frigidam tangentem se, ideo videtur disgregatim egredi, velut si stuppa exsuffletur ex cãna. Hic autem est alius effectus amoris. s. separare. Illi. n. qui sunt in amore nõ multũ feruentes, nec multũ eleuati in spiritu, debent se separare à vitiis, fugiẽdo quãtũ possint occasiones peccatorũ: & tales sunt multi seculares boni, quos amor Dei facit fugere nubem frigidã,

 id est

id est malitiam carnis vel peccati. In eis autem licèt sit ignis, amoris est tamen quodammodo diuisus propter multarum rerum curas & solicitudines quas illos habere oportet.

Sexta impressio vocatur candela descendens. Hæc enim est ex vapore similiter non multum calido & sicco, nec penetrare valẽte mediam regionem. Est tamẽ talis vapor bene cõtinuus & expulsus ex frigida nube tangẽte, & est modicus, sed bene cõpactus, nec multus, sed continue cadit, sed nõ diuiditur: & propter continuum casum videtur quasi stella cadens. Hic est alius effectus amoris, scilicet humiliare. Nam licèt in sanctis Dei sit amor Dei continuus, tamen quando tangũtur à tentatione carnis, vel mundi, vel diaboli, timentes se non esse compactos bene, id est, firmos bene: & reputantes se modicos, id est, non multæ virtutis, humiliãtur & deprimunt seipsos. Nihilominus tamen semper continuant quę bene inceperunt. Aliquãdo tamẽ propter continuos impulsus tribulationum vel tentationũ, ipsis quasi videntur timendo & dubitãdo, quòd quasi à Deo ceciderũt: quod totum pertinet ad eorũ humilitatẽ, ad quã amor Dei eos inclinat.

Septima ignitio vocatur lumẽ præcedens. Hæc est ex vapore cõtinuo calido & sicco & bene continuo: in quo est multa materia conglobata & fortis, cui nihil in aere obuiant: sed accenditur ex confricatione sui, & stat quandoque in aere: & hoc est quod vocant hi qui discurrunt de nocte, lumen precedẽs. Hic est alius charitatis effectus, scilicet deducẽdo illuminare quod est nobis necessariũ in via tenebrosa huius mũdi. Vnde diuinus amor figuratus est in illa columna ignis quę populum Dei præcedebat de nocte: & de quo etiam in Psal. dicitur: Expãdit nubem in protectionem eorum: ignem, vt luceret eis per noctem. Et in eodem, Eduxit eos in nube diei, & tota nocte illuminatione ignis. Psal. 104

Octaua ignitio vocatur vulgo stella cadens: sed à philosophis asub descendens. Hæc enim asub descendẽs est ex vapore consimili sicut lumen pręcedens, cui tamen occurrit aliquid desuper expellẽs ipsum inferius: & ideo videtur cadens, siue descendens. Hic est alius effectus amoris scilicet inclinare per ministerium vitę actiuæ. Vnde necessitas proximorum occurrens, expellit siue retrahit amicos Dei ab arce cõtemplationis, inclinãs illos ad ministerium infimę, actionis scilicet ab obsequendum proximis.

Nona impressio vocatur draco volãs, & hęc est in nube calida ad latus vnum, & frigida ad aliud. Vnde tunc propter conuenientiã ad calidum attrahitur ad illud, & ibi incenditur: post primã autem partem fumat antequã incẽditur, & dilatatur in medio, & incuruatur propter incensionem partis vnius, & extinctionẽ alterius versus humidum & frigidum. Vnde efficitur velut draco volans: quia anterior pars incensa videtur velut spiramen draconis. Media autẽ incuruata per hoc quòd attrahitur à prima parte, curuat se vt serpens, & volat semper ad illud latus vbi coruscat ipsum latus calidum, eo quòd simile attrahit simile, & cõtrarium expellit contrariũ. Hic est alius effectus amoris, qui facit quasi volãdo ad Deũ festinare. Nam sicut hoc draco aereus habet vnum latus, s. anterius calidum, posterius verò frigidum, sic amatores Dei habẽt quidem fauorem spiritus, sed cum frigore, id est, fragilitate carnis: propter quod Dominus dixit, quòd Matt. 26

spiritus

spiritus promptus est, caro autem infirma. Feruor igitur spiritus inflammat vehemẽter, & suspiria ad Deum facit: sed frigus, id est, infirmitas carnis incuruat & trahit ad infima. Sed tamẽ ex illa pugna volare cogitur anima, quia ex carnis angustia spiritus magis incenditur, & carnem post se violanter attrahens, in Deũ velocius tendit.

Decima ignitio vocatur asub, quandoque apparens, quãdoque non: & hoc est ex vapore sicco & inflammabili medio modo pertingente ad regionẽ mediam, & non penetrante ipsam, quia ex frigore loci expellitur, & quia sub ipso non sunt multæ nubes, ideo incendens nubem occultatur, & penetrans nubem apparet iterũ: & iste est asub tertius. Hic est alius effectus amoris, scilicet vtranque vitam alternando, aliquando vocando actiuæ, aliquando contemplatiuæ, quandoque latere ad cõtemplandum, quandoq; apparere ad obsequendũ: hoc enim oportet fieri, & illa non omittere.

Item nota, quòd amor spiritualis crescit & minuitur, sicut cupiditas mundi crescit & decrescit. Cuius exemplũ est, quia decrescente vmbra, crescit calor, & crescente minuitur: & sic decrescente amore temporali, crescit feruor charitatis, & econuerso eo crescente minuitur. Hiere. Vę vobis, quia declinauit dies & prolixores factæ sunt vmbræ vesperi, & hoc est, quia abundauit iniquitas, & refriguit charitas. Amor carnalis assimilatur Veneri. Nã Venus (vt dicit Ptolo.) ex parte corporis disponit ad pulchritudinẽ, & ad voluptates tactus, olfactus, gustus, & auditus inclinat & impellit, vestium muliebriũ incisores efficit: Domus eius sunt libra & taurus: regnat in piscibus, sed in virgine regnũ eius deficit & abscedit. Sic etiam amor carnalis ad pulchritudinem corporis aspicit, sensuum voluptates exquirit, siue tactuum, siue odorum, siue ciborum, siue cantionum: ornamenta & mulieres appetit. Aliquando etiam iustos viros qui designantur in libra propter æqualitatem iustitiæ, quia in libra existens Sol, facit æquinoctia & viros fortes, qui designantur in tauro aggreditur & inficit. Regnat autem maximè in piscibus, id est in hominib. sub aquis delitiarum viuentibus: sed in virginibus, id est in continentibus deficit vigor eius. Amor temporalis prosperitatis impedit dulcedinem contemplationis, & priuat fructu boni operis. Cuius exemplum apparet in rore. Cadit enim aliquãdo ros fluens & viscosus ad modũ mellis super herbas & folia arborũ. Sole autem agẽte in ipsum, euaporat humidum, & terrestre siccũ comburitur & efficitur quasi farina sparsa: quę à sua siccitate siccat herbas, & inducit sterilitatem. Quasi enim dulcedo roris est delectatio cõtemplationis: quam calor solis, id est, amor temporalis prosperitatis humidũ deuotionis educens, & terrestrem affectum accendẽs, & mentem ad vana spargẽs, tollit, & à fructu boni operis animã sterilem reddit.

Hiere. 5.

Matt. 24.

Ptolo.

Item amor communis prout. s. & spiritualẽ & sensibilem amorẽ includit, assimilatur radio. Primo, quia radius habet penetrare. Vnde in perspectiua distinguitur triplex radius, scilicet rectus confractus & reflexus. Rectus siue perpendicularis est, quia corpore radioso emissus recto & lineari motu sine obliquitate aliqua petit centrũ. Et huic assimilatur spiritualis homo qui totus est rectus. Vnde Cant. Recti diligunt te. Et iste petit centrũ, id est cor. Deut. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Cant. 1. Deut. 6.

Confractus radius siue collate-

rale eſt, qui à corpore luminoſo egrediens, & aliquod diaphanum inueniens nõ perfectè obediẽs nõ rectè incedit: ſed ad aliquã partẽ diuertit. Et talis obliquatio dicitur radij cõfractio, & huic radio cõfracto aſſimilatur amor ſocialis ſiue ciuilis, qui nõ eſt amor totaliter rectus, quia frequenter non eſt propter Deum, ſiue ſecundũ Deum, ſed vt plurimũ habet reſpectũ ad aliquod mundanũ. Reflexus autẽ radius, qui dũ à ſuo principio rectè vel obliquè progreditur, dum corpus denſum incurrit repercutitur & repellitur, nec tranſitus ei datur. Vnde cũ non poteſt ſe diffundere in anteriora, in poſterius neceſſe eſt vt redeat, & ſe ibi multiplicet. Et talis repercuſſio dicitur radij reflexio. Huic autẽ radio reflexo aſſimilatur amor vtilis, qui ſcilicet reflectitur ad ſeipſum. Vnde ſi proximũ vel aliquid diligit, nõ ex hoc proficit interius, ſcilicet in Deũ tendendo, ſed potius retrocedendo in ſeipſum redeundo. Eſt etiam talis amor carnalis, qui ſolũ ad corpus proximi procedit, & interius ad animam non tranſit, ſed potius retrocedit dum aliũ corporaliter ad delectamentum ſui vel propium commodum diligit aut amat.

Sexto amor aſſimilatur radio: quia radius habet colorare. Nam radius ſolaris dũ in nube rorida Soli oppoſita includitur, diuerſos colores in ipſa nube & aere operatur, ſicut patet in arcu cæleſti. Ita ſimiliter & amor qui dum in anima tenera & molli intenditur, diuerſas ibidẽ paſſiones & affectiones operatur quibus videlicet paſſionib. ipſa anima velut quibuſdam coloribus tingitur. Vnde ſicut ipſe arcus cæleſtis habet colorem rubeũ, iacinthinũ, ceruleũ & viridem. (Iſti enim colores in eo principaliter nobis apparẽt.) Ita ſimiliter etiam ex amore cauſantur in anima paſſiones plures, ſed præcipuè quatuor, ſcilicet zelus, exceſſus, odium, & morbus. Primo. n. amor habet cauſare zelum. Vnde beatus Diony. dicit, ꝙ Deus appellatur zelotes propter multũ amorẽ, quẽ habet ad entia: zelus ergo quocunque modo ſumatur, ex intentione amoris cauſatur. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ quãto aliqua virtus tẽdit in aliquod, tanto fortius repellit omne contrariũ vel repugnãs. Cùm ergo amor ſit quidã motus in amatũ (vt Aug. dicit) intenſus amor quærit excludere omne quod ſibi repugnat. Vnde in amore cõcupiſcentiæ qui intẽsè aliquid cõcupiſcit, mouetur cõtra omne illud, quod repugnat cõſecutioni vel quietæ fruitioni eius quod amat. Et hoc modo viri dicũtur zelare vxores, ne propter conſortiũ aliorũ impediatur ſingularitas quã in vxore quærunt. Similiter etiã qui quærunt excellentiã, mouẽtur contra omnes qui excellere videntur, quaſi impedientes eorũ excellẽtiam. Et huiuſmodi eſt zelus inuidiæ, de quo dicitur in Pſal. Noli æmulari in malignãtibus, neque zelaueris facientes iniquitatẽ. Amor autẽ amicitiæ quærit bonũ amici, & ſecundum hoc aliquis dicitur zelare pro amico, quando ea quæ dicuntur vel fiunt contra bonum amici homo repellere ſtudet. Et per hunc etiam modũ aliquis dicitur zelare pro Deo, quando [illegible] quæ ſunt contra honorem vel voluntatẽ Dei repellere pro poſſe conatur, ſecundum illud Reg. Zelo zelatus ſum Dñó Deo exercituũ. Et ſuper illud, Zelus domus tuæ comedit me, dicitur gloſa quòd bono zelo comeditur, qui quælibet praua quæ viderit, corrigere ſatagit: ſi nequit, tolerat & gemit.

Secũdò amor cauſat exceſſum. Vnde Dion. dicit, ꝙ amor diuinus extaſim facit: & ꝙ ipſe Deus propter

Diony. ca. 4. de diuin. no.

Aug. 83 quæſt.

Pſal. 36

3. Re. 19

Ioan. 2

Dio. de diu. no. cap. 4.

pter amorẽ, est extasim passus. Dicitur autẽ extasim pati cum extra se ponitur. Quia.n. (vt dicit August.) anima verius est vbi amat, quàm vbi animat, quãdo aliquis intenso desiderio vel amore fertur in aliquod extra se quodãmodo rapitur: & si illud sit supra se quodãmodo supra se rapitur, ita quod seipsam trãscẽdit & excedit.

Aug. de qualit. ani.

Tertò amor causat odium. Nam amor consistit in quadam conuenientia amantis ad amatũ: Odiũ verò consistit in quadã repugnãtia, vel dissonantia. prius autem consideratur quod conuenit rei quam quod ei repugnat, quia per hoc aliquod est repugnans, quod impedit vel corrũpit, quod est conueniens. Vnde necesse est, quod amor sit prior odio, & causa eius. Nã nihil odio habetur, nisi per hoc quod repugnat ei quod amatur.

Quartò amor causat morbum siue languorem. Cant. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Nam amor peccati languidam facit animam ex eo, quod facit ipsam deterius se habere: quia coarctat ipsam ad rem sibi inconuenientem, vnde læditur & deterioratur, secundũ illud Oseæ: Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerãt. Quãdoque autem si sit vehemens, lædit etiã corpus propter excessum immutationis corporalis. Dicitur etiam amor causare languorem, quia causat tristitiam de abstinentia amati. Vnde Tullius tristitiã ægritudinem nominat.

Cant. 2.

Oseæ. 9.

Cic. li. 3. Tusc.

Tertiò amor assimilatur radio, quia radius habet inflãmare. Nã ex subito & continuo motu radiorum contingit aerem circunfusum igniri, maximè cum concurrunt radij in loco fractionis. Nam radij ibi multiplicati & coãgustati dum mutuo conculcantur calor ibi in tantum aliquando generatur, quod aer circunfusus sæpius inflammatur, vt patet in crystallo, ex cuius oppositione cõtra radios solis Stuppa incenditur vel ignitur, ita similiter ex recordatione cõtinuã vel visione rei dilectę, feruor inflãmatur amoris. Et iste ardor ab amicis Dei deriuatur, etiam ad circunstantes, quia sibi appropinquantes, ad amorem diuinum sæpius accendũt. Ps. Ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Præcipuè autem hæc inflammatio competit charitati, de qua dicitur. Fortis est, vt mors, dilectio: dura, vt ignis, æmulatio. Lãpades eius, ignis lãpades atque flammarũ: aquæ multę nõ poterũt extinguere charitatẽ.

Psal. 17.

Cant. 8.

Angelorum varia natura, ac excellentia ex variis crystallini cæli atque ignis effectibus & proprietatibus deprompta describitur, exacteq; dignoscitur. Cap. V.

Angeli assimilantur cælo aqueo siue crystallino. Vnde ipsi intelliguntur per aquas quæ super cęlos sunt. Assimilantur ergo illi cælo propter tria.

Primò ratione inuisibilitatis. Nam illud vocatur propriè cælũ, quia scilicet est nobis inuisibile & occultatũ. Est enim nona sphęra, quam nõ videmus. Et hoc cõpetit angelis quorũ natura incorporea & intellectualis licet in se maximè sit cognoscibilis, tamen nobis quorum cognitio oritur à sensu, est inuisibilis & occulta. Nam ita se habet intellectus noster ad manifestissima naturę, cuiusmodi sunt naturæ angelorum, sicut oculus nicticoracis ad lumẽ solis, vt dicit philosophus. & Sap. Quæ in cælis sunt, quis inuestigabit?

Arist. 2. met.

Sap. 9.

Secundò ratione perspicuitatis siue luminositatis, propter quam quandoque vocatur cælum crystallinum, quia est vniformiter ad modum crystalli perspicuũ & lumi-

luminosum. Angeli auté perspicui sunt per munditiã. Vnde beatus Dio. vocat angelum præclarissimum sine macula. Item sunt luminosi per sapientiam, & est in eis lumen triplicis sapientiæ. Sapientiæ innatæ, quia per species innatas siue cócretas omnia cognoscunt quę sunt à Deo producta (vt dicit Aug.) Item sapientię inspiratæ. Suscipiunt enim angeli diuinas inspirationes & illuminationes, quas beatus August. vocat Theophantas. Item lumen sapiétiæ beatæ, quæ vocatur in eis cognitio matutina ab Augustino, secundum quòd cognoscunt res in verbo. cognitionem autem rerum in propria natura vocat ipse Augu. cognitionem vespertinam.

Dio. de cæl. hierar.

Aug. in Enchi.

Tertio ratione mobilitatis: vocant. n. illud aqueũ propter mobilitatem. Mobilitas autem etiam angelo attribuitur, quia sicut dicit Damasce. angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Et dicitur angelus semper mobilis ratione naturæ intellectiuæ & voluntatis. Nam quippe cũ sit creatura, habet esse mutabile, in quãtum omne creatum est vertibile in nihil, nisi manu Omnipotentis teneretur. Respeu etiã intellectus dicitur quoniam angelus semper mobilis, accipiendo motum æquiuocè prout intelligere motus dicitur, quoniam angelus semper est actu intelligens, non quandoque actu quandoque potentia, sicut nos. Et licèt angeli quantum ad cognitionem qua cognoscunt res in Verbo, omnia, simul intelligant, sicut etiam de nobis dicit Augu. quod in patria non erunt volubiles cogitationes nostræ ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed omnem scientiam nostram vno simul conspectu videbimus: tamen ea cognitione qua cognoscunt res in propria natura, non omnia simul intelligunt. Vnde ibi est vicissitudo intelligẽtiæ. Et ideo Augu. dicit quòd omne ens creatum habens intellectum, intelligit vnum post aliud & talis successus est vt motus quidam. Beatus Diony. ponit triplicé motum, scilicet circularem, rectum, & obliquũ. Circularis est ab eodẽ in idem centrũ immobile. Et hũc motum habent, in quantum recipiunt illuminationes à Deo & per illas reuertuntur in Deum. Motu autem recto tunc mouẽtur, quando procedunt ad prouidentiam subiectorũ rectè omnia transeuntes & non reuertũtur ab eodem in idem, sed de vno in aliud. Motus autem obliquus est in angelis cum per cognitionem inferiorum quibus prouident, reflectuntur in Deum principium & finem pulchri & boni. Itẽ in voluntate mobilis est angelus, quia non omnia simul vult, sed modò vnum, modò aliud. Dicitur auté angelus localiter moueri æquiuocè sicut & esse in loco. scilicet per contactum virtutis. Non quidem quia ipse vel contactus iste siue motus loco commensuretur, sicut accidit corpori: sed dicitur moueri localiter in quantum successiuè virtus eius applicatur ad diuersa loca. Vnde iste motus potest esse continuus & discótinuus: secundũm. n. quòd locum diuisibilem ad quem applicatur nó potest simul totũ dimittere, sed successiuè, sic dicitur motus disconti nuus. vel totũ simul dimittere & alter in loco se applicare, sic dicitur cõtinuus. Vnde ad hos cælorũ, id est, angelorum motus potest re ferri illud Ioelis. Moti sunt cęli.

Aug. lib. 15. de Tri.

Augu.

Dio. 3. cap. de diu. no.

Ioel. 2.

Item angeli assimilantur igni. psalm. Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignẽ vrentem. Et ista similitudo quadrupliciter potest accipi. Primo si consideremus ignis substantiam. Secundo si consideremus eius eminentiam,

Psal.

nentiam, scilicet quo ad sit. Tertio si cõsideremus eius potentiã. Quarto si consideremus eius refulgentiam.

Primo enim ignis inter omnia elementa habet substantiam subtiliorem. Vnde substantia ignis propter suam subtilitatem repraesentat nobis tria de angelis. Primo eorum immaterialitatem, propterea quia ignis est maximè inter elementa formalis. Nam minimum habet de materia & plurimum de forma. Angelus autem (licèt secundum Dio) nihil de materia habeat, vt ipse dicitquod intellectuales substantiæ, id est, angeli vitam habent indeficientem, ab vniuersa corruptione, materia & generatione mundæ existentes: habent tamen aliquid loco materiæ, scilicet potentialitatem, cum non sint actus puri vt Deus. Vnde angelus dicitur esse compositus ex potentia & actu, siue ex quo est & quod est. Sicut igitur ignis inter cætera elementa minimum habet de materia, & plurimum de forma, ita angelus (inter omnes creaturas intellectuales) minus habet de potentia & plus de actualitate. Vnde angeli quidem dicuntur substantiæ siue formę separatę, scilicet à materia. Dio. de diu. no.

Secundo ignis repręsentat angelorum incorporeitatẽ, Nam propter suam subtilitatem ignis quasi non videtur habere corpulentiam. Vnde additus alteri corpori non videtur ipsum augere vt apparet in ferro vel lapide ignito, quod tamẽ nõ videtur esse maius quam non ignitum, cum tamen omne quantum additum quanto, faciat ipsum maius, & omne corpus naturale sit quantũ; Nec etiã videtur ignis qui est in ferro aliũ locum quam ipsum ferrum per se occupare, vel maiorem locum simul cum ipso corpore quam ferrum solum, quæ omnia cuidam incorporeitati immo (vt verius dicam) subtilitati ipsius ignis attestantur.

Item propter suam subtilitatẽ ignis est inclusibilis, quia (sicut dicit Dio.) Ignis nõ potest teneri quia propter suam subtilitatem et mobilitatem penetrat omne corpus. Hoc igitur competit angelis, ex eo quod de sui natura non solũ sunt incorporei. Propter quod dicit idem Dio. quod angeli sicut immateriales sic incorporales intelligũtur, sed etiam nõ sunt corporibus alligati, vt scilicet in corporibus inclusi velut animæ humanæ teneantur. Vnde angeli in scriptura, spiritus nominantur secundum illud: Omnes sunt administratores spiritus &c. Spiritus autem carnem & ossa non habet, vt dicitur Luc. Et ideo substantia angeli non solum non est corpus, sed nec etiam alicui corpori vnita est vt forma, quod esset naturaliter in corpore detineri. Assumunt tamen ad tempus (vt ex sacra scriptura patet) interdum angeli corpora hominibus apparentes, sicut Augu. testatur dicẽs quod angeli in assumptis corporibus apparuerunt Abrahæ, quæ non sunt eis naturaliter vnita, in quacunque figura appareant, sed format sibi illa cum volunt ex aere. Et assumunt sibi huiusmodi corpora cũ nobis apparent angeli non propter se, sed propter nos, scilicet vt familiariter cum hominibus conuersando demonstrent intelligibilem societatem quam homines expectant cum eis habendam in futura vita. Item hoc ipsum quod angeli corpora assumpserũt in veteri testamento, fuit quoddam figurale indicium quod Verbũ Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illam apparitionem ordinabantur, qua ipse filius Dei apparuit in carne. Est etiam

Dio. 15. ca. cæl. hier.

Dio. 4. ca. cæl. hierar.

Hebr. 1.

Luc. 24.

Aug. 16. de ciuit. Dei.

etiam notandum quod sicut in sacra scriptura proprietates rerum intelligibilium sub similitudine rerum sensibilium describuntur: ita corpora sensibilia, quæ angeli assumunt diuina virtute sic formantur ab eis, vt congruant ad representandum angeli proprietates: & hoc est corpus assumere. Habemus ergo tres rationes quare angeli cum incorporei sunt, in corporibus tamen nobis apparēt. scilicet tum ad ostendendum futuram nobis societatem, tum ad figurandum Christi incarnationem, tum ad tradēdum nobis per sensibilia de seipsis cognitionem.

Dio.15. cap. hie. Tertiò ignis in sua sphæra propter sui subtilitatem, est nobis inuisibilis: vnde Dio. dicit, quod ignis est incontemplabilis oculis carnalibus, id est, inuisibilis propter suam subtilitatē. Nā lucidū nō videtur à seipso nisi sit in materia spissa. Vnde dicitur inuisibilis, prout est in materia tenui. Et in hoc ignis repræsentat angelorum inuisibilitatem, quia sicut de se sunt incorporales, ita etiā sunt inuisibiles: apparent nobis visibiles, vt dictum est de igne, prout est in materia spissa. Quod quidē sic verum est, quia tunc angeli sumunt corpora in quibus visibiliter conspectibus nostris apparent. Formant igitur talia corpora ex ipsa virtute diuina, quantū necessarium est ad corporis assumēdi formationem. Nam licèt aer (in sua varietate manens) figuram non retineat vel colorem, tamen quando condensatur figurari & colorari potest, sicut apparet in nubibus. Ad ostendendam igitur propterea inuisibilitatem, quam angelus ex se habet, dixit angelus

Tob. 12. Raphael Tobiæ: Videbar quidem vobiscum mādu care et bibere, sed ego cibo inuisibili & potu qui ab

Arist. 2. de ani. hominibus videri nō potest vtor. Quia enim ex eisdē nutrimur ex quibus sumus (sicut in secūdo de anima Philosophus dicit:) sicuti angelus est ex natura inuisibili, ita etiam inuisibili, vtitur nutrimento.

Item ignis inter omnia elemēta habet eminentiam altiorem scilicet quo ad situm: vnde Dio. dicit Dio. de cæli hierar. quod ignis est altus scilicet quo ad locum proprium, qui est super omnia elementa scilicet immediatè sub orbe lunæ. Et hæc altitudo situs competit igni ratione leuitatis, quia locus leuium est sursum, sicut grauiū deorsum. Ex hac autem altitudine ignis, ostenditur angelorū sublimitas quoad sex. Primo quoad situm localē, quia sicut sphæra ignis, est locata super oēs sphæras elemētorū, ita angelica natura creata & locata est super omnes sphæras cælorum, scilicet in cælo empyreo: quod statim factum (vt dicit Strabo) angelis est repletum. Cælum autem empyreum, supremum cælū est, propterea super illud Deuteronomij, Deut. 10. hier. Domini Dei tui est cælum cæli dicit, Isido. quod supremum cælū est cælum angelorum. Nam quia ex creaturis corporalibus & spiritualibus vnum vniuersum est cōstitutum, sic creatæ sunt creaturæ spirituales, quod ad creaturā corporalem aliquem ordinem habēt & toti creaturę corporali presidēt, vnde conueniens fuit, quod angeli in supremo corpore crearentur tanquam toti naturæ corporeæ præsidentes. Attendendum est autem quod ignis licèt sit in summo locatus, tamē virtute Solis mouetur & descendit ad mixtionem aliorum inferiorum. Quodlibet enim elementum habet in cælo aliquod mouēs ipsum, sicut terra mouetur ab orbe stellarum fixarum: & ideo diuersæ rerum species in ipsa generantur, vnde diuersæ figuræ terrestrium respōdent diuersis imaginibus stellarum.

rum. Aqua verò, ab orbe Lunæ, sicut patet in fluxu & refluxu maris.

Ignis verò ab orbe Solis. Aer vero propter multitudinem motuum in ipso ab aliis quinque planetis, qui sunt multorum motuũ. Sicut ergo ignis quanquam sit altus, tamen virtute Solis descendit ad mixtionem inferiorum: sic etiã angelorum plurimi quanquã fuerint in cælo creati vel locati, iussu tamen & ordinatione Dei descẽdunt & veniunt in mundum ad rerum temporalium administrationem, & humanę salutis procu-
Hebr. 1. rationem. vnde Apost. dicit, quòd omnes sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Ex hoc tamen quod Apost. dicit, Omnes, non accipiẽdum est quod omnes vniuersaliter angeli mittantur in ministeriũ
Diony. de cæl. hierar. quia secundum Diony. quatuor superiores ordines, Cherubin Seraphin, Troni & Dominationes, nunquam ad exterius ministeriũ mittuntur, sed solum quinque inferiores, scilicet. Virtutes, Potestates, Principatus, Archãgeli, Angeli. Nihilominus tum solũ primi tres ordines dicuntur assistentes, reliqui verò sex ordines dicuntur ministrantes. Vnde Dominationũ ordo inter ministrantes computatur, non tanquam exequens ministerium, sed sicut disponens & mandans quid per alios fieri debeat: sicut Architectores in ædificiis, nihil manu operantur, sed solũ disponunt & precipiũt quid alij debent operari. Dicit ergo Apostolus, omnes mitti, non quia superiores, vt dictum est, ad executionem ministeriorum mittuntur: sed quia inferiores qui mittũtur ab eis mysteriis illuminãtur. Vel intelligitur, quòd spiritus illi qui sunt ad ministeria deputati, omnes propter eandem causam sunt administratorij, id est, in ministerium missi, scilicet propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, quamuis vniuersaliter omnes angeli sint tales. Et licet angeli venientes in mundum exeant à cælo empyreo, in nullo tamen derogatur ex hoc eorum dignitati, quia licèt sit eis cælum empyreũ ex quadam congruentia deputatum, nihil tamen propter hoc dignitatis recipiunt ab eo: & ideo quando actu nõ sunt in cælo empyreo, nihil eorum dignitati subtrahitur, sicut nec regi quando non actu sedet in solio regali.

Item ex angelorum occupatione exteriori contemplationis internæ puritas nullatenus impeditur: quia duarum operationum, quarum vna est regula & ratio alterius, vna non impedit, sed iuuat aliam. Vnde cum angelus per solam intellectualem actionem regulat suas actiones exteriores: sequitur quod interior actio ex ipsis exterioribus actibus impedimẽtum non habeat, sed potius iuuamẽtum. Et ideo Greg. dicit, quod Greg. 2. moral. angeli sic foras non exeunt quod internæ cõsolationis gaudiis priuentur. Secundò ex altitudine ignis, ostẽditur angelorũ sublimitas quoad sufficientiã substantialẽ. Nã ita sufficiẽs est sibi ignis substantia, quod absq; alicuius nutrimenti vel materię extraneę subsidio per se subsistere & conseruari potest: vnde Diony. dicit, quod Dio. de cæl. hie. ignis est altero non indigẽs. Hoc autẽ nõ cõpetit igni nisi prout est in loco proprio & altitudine sphęræ suæ. Nã extra locum suũ indiget aliena materia ad sui multiplicationẽ & conseruationem. Similiter igitur angeli sunt formæ per se existentes & subsistẽtes, corporalis materiæ adiunctione non indigẽtes, sicut indiget humana anima, corpore quoad tria: Primo quantum ad speciei constitutionem, quia licèt anima possit subsistere

sistere per se sine corpore, sicut patet de animabus separatis, non tamē habet completā rationē vel essentiā speciei humanæ, cū ipsa sit pars humanæ speciei: vnde homo dicitur quod compositū est ex anima, & corpore. Et ideo Augu. commēdat Varronē qui hominem nec solā animā nec solū corpus, sed animā & corpus arbitrabatur. Sed angelus habet etiā sine aliquo corpore per se completum esse in specie. Et ideo cōmuniter tenetur quod intelligentia, id est, angelus nulli corpori vnitur, vt forma, sed tantum sicut motor, & hoc modo vnitur corpori cælesti.

Aug. 19. de ciui. Dei.

Itē animæ humanæ indigēt corporibus ad sui multiplicationem siue indiuiduationē Nā (sicut dicit Aui.) impossibile est esse multiplicationē indiuiduorū sub vna specie nisi ex diuersitate materię: quia ex diuersitate principiorum formaliū, sequitur diuersitas speciei. Cū igitur animæ non habeāt materiā ex qua sunt, oportet, quod in eis sit multiplicatio secundū diuisionē materiæ, in qua sunt scilicet secundū distinctionē corporū. Angeli autē quia, nec materiam habēt ex qua sunt, nec etiā materiam cuius sint formę, non multiplicantur secundū diuisionē alicuius materię, vnde est in eis multiplicatio solùm secundū diuisionē formalē, ad quā sequitur, etiā diuersitas speciei. Vnde perfectio naturæ angelicæ, requirit quidem multiplicationē specierū, sed non indiuiduorum sub eadē specie, & ideo patet, quod non indigēt angeli corporibus ad sui multiplicationem sicut animæ humanæ.

Auic.

Tertiò indigēt animæ humanæ corporibus ad intellectualē perfectionem, propter hoc quod anima humana imperfecta est de se & in potentia existēs, infima in genere intelligibilium substantiarū, non habens in natura sua plenitudinē scientię, & ideo indiget vniri corpore, vt a rebus sensibilibus per ipsius corporis sensus scientiā acquirat. Sed angeli sunt perfecti in natura intellectuali ita, quod non indigēt cognitionē accipere à rebus sensibilibus: vnde nō intelligunt per species à rebus acceptas sed per species connaturales. s. sibi à Deo in sua creatione infusas. vnde Dio. dicit, quod angeli non congregāt diuinā cognitionē à rebus diuisibilibus aut sensibilibus. Et ideo patet, quod propter intellectualē perfectionē seu cognitionē, non indigēt vniri corporibus.

Dio. de di. no. Cap. 7.

Tertiò ostēditur angelorū sublimitas ex altitudine ignis quo ad impassibilitatem corporalē. Nam ignis, vt in altitudine loci sui non est noxiarū, vel turpiū passionum receptiuus, sicut est terra, aqua & aer, quæ frequēter inficiuntur, & fœdantur sordibus & immūdiciis & fœtoribus aliorum corporum: vnde Dio. dicit, quòd ignis nō est recipiēs pedestrem, id est, ignominiosam subiectionē, quia cū sit in supremo loco, nō pedibus cōculcatur, seu teritur, sicut terra, quæ est in infimo: nec fiūt super ipsum immūditiæ, sicut super terrā, vel aquā. Et nota, quòd quāto corpus est in loco eminētiori tāto est nobilibus secundū naturā: quia habet plus de specie, species enim est in terminis, vt dicit philosophus, & ideo ignis secundū altitudinē loci sui nō recipit cōtumeliā minorationis. Similiter angeli cum sint immateriales & incorporei, naturā habent impassibilē, vnde corporeis, ac sensibilibus passionibus nō subdūtur neq; minorātur. Et ideo Christus propter naturam quā suscepit passibilē, dicitur fuisse ab angelo paululū minoratus secundū illud Psalm. Minuisti eū paulò minus ab angelis.

Dio. de cæl. hie.

Psal. 8

Quarto ostēdit ignis, sublimitatem angelorum quo ad notitiam intel-

Dio. de cæl. hierarch.

intellectualẽ. Nam ignis (vt Dio. dicit) est sursum latus. Hoc autẽ competit igni, in quantum est extra locum suum, quia naturaliter ad locum suum qui est sursum redire conatur. Sic angeli secũdum intellectum mouentur sursum in Deum, accipiendo motum non secundum quod est actus perfecti id est, existentis in potentia. sed secundum quod est actus perfecti id est inexistẽtis in actu Dicit. enim sic Dio. quod mentes angelicæ intelligendo mouẽtur: & sic angeli sursum ferũtur, quia quæcunq; intelligẽdo cognoscunt, in Deũ referunt. Distinguit enim in eis Aug. duplicẽ cognitionẽ rerũ, scilicet matutinam prout scilicet cognoscunt primordiale esse rerũ & hoc prout res sunt in Verbo, & per talem cognitionem manifestũ est quòd sursum feruntur. Itẽ vespertinam, prout scilicet cognoscũt esse rerum creatarum secundum quod in propria natura consistũt. Nam esse rerũ creatarũ fluit à Verbo sicut à quodã primordiali principio. Et hic effluxus terminatur ad esse rerũ quod in propria natura habent, & in hac etiã cognitione angeli beati referuntur in Deum, quia cognoscẽtes creaturã non in ea figuntur, sed, hoc ipsum referunt ad laudem Dei, in quo sicut in principio omnia cognoscũnt. Et hinc est quod Genesi in creatione rerum post vesperã nõ nominatur nox, sed mane, quia mane fit finis præcedentis diei & initium sequentis, cum dicitur factũ est vespere & mane dies vnus & ad signum quod ipsi angeli cognitionem præcedentis operis ad laudem Dei referunt.

Dio. de diu. no. cap. 4.

Aug. super Ge. 4 & 11. de ciui. Dei

Gen. 1.

Quinto ostendit ignis, angelorum eminentiam quantũ ad obedientiam ministerialẽ, Nam ignis (vt dicit Dio.) est semper mobilis, alia autem trãslatio dicit semper motus. Semper autẽ moueri non competit igni secundum proprium motum, sed secundũ quod est sursum in propria sphæra & mouetur motu cæli, quia non solum est verum in orbibus quòd inferior mouetur motu superioris. sed etiam in omnibus corporibus attingit inferius motus superioris quantum potest. Vnde quodlibet elemẽtorum mouetur ab aliquo orbiũ. Ignis autẽ à Sole & Marte, vt dicit Rabbi Moyses. Et motus talis non est rectus sed circularis, & sic potest esse semper non à virtute intrinseca semper mouente, sed à virtute extrinseca & iste est motus innaturalis igni secundum quod est in specie sua: sed naturalis secundũ quod est elementũ, quia aliter nõ posset venire ad mixtionẽ nisi ex qualibet parte deferretur per radios solis. Sicut ergo ignis est semper mobilis siue motus secundũ Dio. sic etiã angelus dicitur esse substantia semper mobilis secundùm Damasce. quod quidem qualiter intelligendum est, expositum est supra in principio huius capituli.

Diony. cap. 5. de cæl. hierar.

Rabbi Moyses

Damas.

Item sicut ignis in sphæra sua mouetur motu celi. Sic etiã angelus ad peragenda ministeria, mouetur motu voluntatis Dei. vnde psalm. Benedicite domino omnes virtutes eius ministri eius qui facitis voluntatẽ eius. Et quantum ad hanc obedientiam ministeriorum inueniuntur angeli, & si nõ ex natura sua, tamen ex Dei prouidentia semper mouẽtes & semper moti. Mouẽt enim orbes angeli (secundũ philosophos) motu sempiterno & sic sunt semper mouẽtes: sed quia hoc faciũt diuinę voluntatis imperio quod semper exequũtur, ideo sunt quodãmodo semper moti eo modo quo ille cuius imperio aliquid fit, dicitur esse mouens ad illud.

psal. 102.

Sexto ostendit ignis, excellentiã angelorum quo ad disparentiam

C visa-

Diony. de cæl. hierar. cap.5.

visualem. Dicit enim Dionysius, quod ignis est resiliens quod potest intelligi tripliciter, Vno modo resiliēs à loco infimo. Videmus enim quod flamma ignis in candela si aliquis inclinet eam deorsum, statim resilit & flectitur sursum scilicet versus locum suum naturalem qui est sursum. Sic etiā angeli licèt quandoque ministrādo descendunt & visibiliter interdum appareant, completis autem ministeriis disparent, & ad summa resilire siue redire dicuntur. Vnde angelus Raphael expleto ministerio dixit Tobię & filio suo, Tempus est, vt reuertar ad eū qui me misit, Vos autem benedicite Dominum &c. Et cum hoc dixisset, ablatus est à conspectu eorū. Alio modo potest intelligi quod ignis resilit à corpore mixto. Elemēta enim sunt in corpore mixto secundùm esse primum, id est, secundum suas formas substātiales, sed non secundùm esse secūdum, scilicet suarum qualitatum intensarum, quia reductæ sunt ad medium. Sed etiā necesse est quādoque ipsum mixtum dissolui & resolui in elementa, & tunc vnumquodque elementum redit in suā naturam & locum: & sic ignis dicitur resilire scilicet à corpore mixto vt quidam expositores voluēt. Alij tamen non consentiūt quod elementa sint in mixto actu. i. secundum formas substantiales, sed virtute tantū: & tūc est tertia expositio quod ignis resilit scilicet à combustibili apprehenso. Nam materia quam apprehendit, vsq; ad eius consumptionem nō deserit, nec apprehenditur dum apprehendit, sed cōsumpto eo in quod agit, in se resilit, & ita dicitur resiliens. Sicut ergo ignis secundum primam expositionem resilit à corpore mixto cōpleto suæ durationis periodo, ita etiam angelus resilit vel recedit à corpore assumpto, completo suo officio, & tunc ipsum corpus redit in suum principium, sic etiam ipsum mixtum redit in elementa. Non autē hanc similitudinem sic assigno, vt dicere velim sic intelligendo, quod angelus misceatur corpori assumpto, sicut ignis cōmiscetur elemētis aliis in mixtione neque quod resolutio corporis assumpti fiat in angelum, sicut resolutio mixti in ignē & in alia elementa, sed quod ipse angelus remanet per se dimisso corpore assumpto, sicut si ignis per se remaneret terminata resolutione mixti. Sed secundum aliam expositionem, ignis resilit à combustibili non quia comprehenditur, sed potius comprehēdit ipsum: & sic etiā angelus dicitur resilire à loco in quo est vel vbi operatur, non quia continetur vel includitur à loco, sed potius ipse cōtinet locum. Nam contineri & includi à loco competit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensiua, quæ angelo non congruit cum sit incorporeus, sed est in eo quantitas virtualis, cuius applicatione ad aliquem locum, dicitur esse in eo. Sed tamen substantia incorporea sua virtute contingēs rem corpoream, continet ipsam & non continetur ab ea. Anima enim est in corpore vt continens, non vt contenta. Et similiter angelus dicitur esse in loco corporeo non vt contentus, sed vt continēs aliquo modo. Item ignis inter omnia elementa habet potētiam seu virtutem ampliorem: et hoc propter excessiuam caliditatem. Et ideo secundum suam virtutem est inuisibilis, impalpabilis, inalterabilis, & inuincibilis. Immensurabilis est ignis, dicit Diony. quia scilicet virtus eius nō determinatur ad vnum terminum vt cōmensurata illi. Videmus enim quod in comburendo non extendit se virtus

Tob.12.

Diony. de cæl. hierar. cap. 15.

tus eius tantum ad vnum, immo quasi ad infinita si infinita cõbustibilia inueniret. Et similiter in eodem combustibili non habet certum terminum, vt si comburat tantam partem ipsius, & nõ plus. Vnde si esset aliquod cõbustibile infinitum, sine fine comburendo procederet. Habet etiã ignis multos alios effectus facere, Vnde licèt sit finitæ essentiæ, tamẽ virtus eius nõ coarctatur ad vnum effectum, sed in omnia generata potest, propter quod virtus eius dicitur non esse commensurabilis alicui eorum. Hoc autem competit angelis, qui licèt essentiam habeant finitam & limitatam virtutem, tamen habent respectu inferiorum non limitatam vel coarctatam, sed quodammodo infinitam, inquãtum scilicet virtus angeli non est ex se limitata ad vnũ effectũ tantùm, vel circa rem vnã tantùm, ita quod non possit circa aliam operari. Virtus etiam angeli non commensuratur inferiori rei, cui applicatur, quia quilibet angelus etiam minimus, habet altiorem & vniuersaliorem virtutem, quàm aliquod genus corporalium: & ideo virtus angeli non est commensurabilis alicui eorũ. Vnde quod angeli diuersi, diuersis rebus præponantur, est non quia virtus angeli magis extẽdatur ad hoc corpus quàm ad illud, secundum suam naturam: sed ex ordine diuinæ sapientiæ quæ scilicet diuersis rebus, diuersos rectores præposuit. Dicit enim August. quòd vnaqueque res visibilis in hoc mundo habet angelicã potestatem sibi præpositam. Quia tamẽ virtus angeli simpliciter est finita & terminata, oportet, quòd quando applicatur ad vnum, tũc non applicetur ad aliud. Et hinc, est, quod quis angelus per applicationem virtutis dicitur esse in loco, quod non potest esse angelus in pluribus locis simul, sed tãtum in vno determinatè, maiori tamen vel minori secũdùm quod voluntariè applicat virtutem suã ad corpus maius vel minus.

Aug. li. 83. quęst.

Item ignis (vt dicit Diony.) est incomprehensibiliter impalpabilis, id est, non comprehenditur tactu, quia propter vehementiã & improportionem caloris soluit proportionẽ sensus. Angelus alia ratione non est palpabilis, scilicet propter naturam spiritualem, & incorpoream, quæ non subiicitur sensibus aut qualitatibus sensibilibus, vt tangi, vel palpari possit. Item ignis est inalterabilis à sua caliditate: quia non potest ignis, manens ignis, infrigidari, sicut aqua manẽs àqua potest calefieri. Sic angeli beati nõ recipiunt trãsmutationem de bonitate in malitiam, quamuis hoc non habuerũt primitus ex natura sed ex gratia, cum fuerint creati in libertate arbitrij: & econtrario dæmones de malitia in bonitatem nequeunt transmutari. Vel etiam angeli de sciẽtia in obliuionẽ vel ignorantiam minimè transmutantur. Possunt tamen decipi dæmones & errare non quidem quantũ ad ea quæ naturaliter rei conueniũt vel remouẽtur ab ea, sed quantũ ad ea tantũ quę à supernaturali Dei ordinatione dependẽt: sicut si cõsiderans Lazarũ mortuũ, iudicasset eũ nõ resurrecturũ. Itẽ ignis est inuisibilis. vnde Dio. dicit, quod est per se potẽs omniũ: Nam per suã virtutẽ actiuã videmus, quod ignis potest super omnia ista generabilia & corruptibilia, nec vincitur ab eis: vnde et omnia trãsmutat, etiã ferrũ & lapides et quęcũque fortia. Sic angeli habent dominiũ & potestatẽ supra totã naturã corporalẽ, propter quod Au. dicit, quod omnia corpora regũtur per spiritũ vitæ rationabilẽ. Et Gre. dicit, quòd in hoc mundo visibili nihil

Aug. 3. de Tri.
Greg. 3. Dial.

 nisi

nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest, vnde natura corporalis ad nutum obedit angelis quantum ad motum localé, licèt non quantum ad alias transmutationes formales, nisi mediãte motu locali alicuius corporis moti, vt tradit Aug. ibidem. Itẽ ignis inter elementa habet resplẽdentiam clariorum, nam ignis est ex se lucidus nobis occultus, & aliorum illuminatiuus: propter primum dicit Aug. quod ignis est omnino splendens existens. Vbi dicit expositor quod tam igneum elementi quam igneum cæli lucidum est in se, licèt non semper visibus nostris subiiciatur propter materiam in qua est, vt statim declarabitur. Similiter etiam angeli in se quidem habent naturam lucidam & maximè manifestã cum sint formæ separatæ & actu intelligibiles: vnde Philosophus, vocat eos manifestissima naturæ.

Arist. 2. met.

Secundo ignis est nobis occultus id est, inuisibilis scilicet in propria sphæra vt dicit Alexander vnde Dio. dicit quod nõ obstante quod sit in se lucidus, tamẽ nobis est occultus, non adhibita materia in qua suã operationem manifestat, quã est lucere. Nam propter sui subtilitatẽ & tenuitatẽ, non subiacet visibus nostris tũ esset in materia tenui sed solũ secundũ quòd est in materia cuius partes constant & adunãtur. vnde dicit Auic. quod ex cõgregatione diaphani fit lucidũ, vt patet in cristallo: & propter hoc ignis vt dictũ est, in materia sua nõ lucet. Et si obiiciatur quod etiã prout est in propria sphæra manifestatur lumẽ eius in galaxia. Dicendum est quod galaxia nõ est ex splendore ignis, quoniã sic sperc esset in eadẽ parte cæli. compertũ est autẽ, quod mouetur in centũ annis gradu vno. Sed causa etiã est multitudo stellarum minutarũ in illa parte cæli, quarum lumẽ videtur continuum. Similiter etiã angeli non obstante quod in se sint maximè intelligibiles, tamen quo ad nos sunt occulti & ignoti, nisi in quãtũ manifestãt se nobis in suis effectibus quos agũt in istis sensibilibus, & hoc est propter in proportionẽ intellectus nostri, qui dum cõiũctus est sic sensibus vel fantasmatibus vt dictũ est, se habet ad eos sicut oculus nicticoracis ad lucẽ Solis. Intellectus enim, coiũctus sensibus nõ potest intelligere nisi ad conuersionem ad fantasmata & sine cõtinuo tempore Sed angelorum non sunt fantasmata, nec tẽpori nec cõtinuitati subdũtur: quare eos prout sunt in se & secundum suas quidditates, intelligere non valemus.

Auic.

Tertio ignis est aliorũ illuminatiuus dicit autẽ Dio. quod ignis est circumuelaris illuminationibus illuminatiuus: sic enim habet antiqua translatio & intelligitur circũuelatis, id est, circumpositis substãtię eius, id est, à lumine capitis, quia s. ignis propriè ex se nõ habet illuminare, sed ab exteriori secundũ quod cõicat cælesti corpori, vt dicit Philosoph. Hęc autẽ illuminatio competit angelis & quantũ ad seipsos secundũ quod superiores de his quæ a Deo percipiũt, illuminãt inferiores: vnde Dio. dicit quod vnaqueq; cęlestis essentia intelligentiã sibi à superiori datã inferiori cõicat. Et posset etiã pro tanto dici quod superior illuminat inferiorẽ circũuęlatis illuminationibus, quia ea de quibus illuminãt, nõ ita excellẽter & clarè recipiũtur ab inferioribus sicut sunt in superioribus, et ideo superior angelus veritatẽ quã accipit quodãmodo, vt ita dicam, ingrossat vt ab inferiori capi possit. Et ideo Dio. dicit in prædicto capitulo quod vnaquęque substãtia intellectualis datã sibi à superiori

Dio. de cæl. hie cap. 1.

Dio ca 15. cæl. hie.

Dio ca 50. cæl hie.

riori intelligentiã prouida virtute diuidit & multiplicat ad inferiores sursum ductrice analogia. Homines autẽ ab angelis circumuelatis illuminationibus illuminãtur: quia intellectus humanus ipsam intelligibilẽ veritatẽ nudã capere nõ potest, cũ naturale sit ei intelligere per cõuersionẽ ad phãtasmata: vnde angeli intelligibilẽ veritatẽ proponũt hominibus sub similitudinibus sensibiliũ. Et iõ Dion. dicit quod impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium nisi varietate, sacrorum velaminum circumuelatum.

De anima humana variabili natura, quæ triplici aeris variationi similis esse perhibetur, ac de multiformibus septẽ planetarũ in nobis effectibus, per Zodiaci signorũ coniunctionem ex Astronomorum sententia. Cap. VI.

Anima variatur ad modũ aeris. Nã aer in suis qualitatibus habet variationem tripliciter.

Primo ex distãtia cæli, quia quãto aer est à cælo remotior & terrę vicinior tãto frigidior & grossior & terrenæ qualitati similior, licèt aer terræ vicinus ex reflexione radiis aliquando incalescit. Sic quanto est à Deo anima per peccatum longinquior, tanto est per malitiam frigidior & ad spiritualia intelligenda grossior & ad tẽporalia per affectum terrestrior. Causatur etiam immutatio aeris per solis approximationem vel elongationem: quia approximatio est causa caloris, sed elongatio est causa frigoris. Appropinquat autẽ animæ Soli iustitię, Christus, per gratiã, quando. si ipsa anima appropinquat sibi per pœnitẽtiã Iac. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis, & tũc causatur in anima calor et feruor amoris, elõgatio autẽ Solis, id est, Christi ab anima nunquam fit nisi ex culpa. psalm. Longè à peccatoribus salus. Et tunc fit in anima frigus, quia extinguitur affectus & feruor circa spiritualia.

Iac. 4.

Psal. 118.

Item sol si cum Saturno frigido sidere in frigido signo conuenerit in aere frigus intenditur. Si verò cum Marte & calido planeta cõcurrerit, fit in aere excessus caloris. Est autem in anima quasi sol naturalis splendor & lumen propriæ rationis, qui si cum Saturno, id est corpore pigro & frigido cõuenerit, id est, concordauerit in signo frigido, id est, in suo carnali appetitu, vel desiderio; intẽditur & crescit in anima frigus illud, id est, peccati malitia: frigus enim est qualitas mortificatiua: quia si secundum carnem vixeritis moriemini, dicit Apoc. Sed tunc sol rationis conuenit cum Marte, quando concordat rationis deliberatio siue meditatio cum bona & feruenti voluntate. Et tunc crescit desiderij feruor vel affectus amoris. psalm. Concalcauit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis.

Rom. 8.

Psal. 51.

Secundò variatur aer ex qualitate venti. Nam aer in montibus frigidior est, in vallibus calidior. Et ratio est secundum Constantinũ, quia boreas ventus frigidus habet ortum ab eminenti zona, vnde libere expetit loca alta, & mouetur ibi & subtilitat aerem, et sic frigoris est cã. Omne enim subtile dũmodo exhalationẽ habeat, per motum infrigidatur. Econtra autẽ in vallibus aer est quietus, quem non impellit de facili ventus frigidus, et sic est calidus. Macrobius autem aliã causam [illegible]us assignat dicens, quod hoc est ex aggregatione radiorum qui multiplicantur in vallibus magis quã in montibus, immo si ad montes veniunt non ibi subsistunt, sed ad valles descendunt: vbi cum vltra procedere nequeunt, ibi multiplicantur & conculcantur & sic calorem maximũ generant. Vnde niues in vallibus liquescunt citius

Const.

Macro.

Arist. 14. methe.

quàm in montibus. Et huic sententiæ concordat Philosophus. Aer ergo montium est vita magnorũ, quæ vento agitata superbiæ, abũdat in frigore malitiæ. Aer autem quietus vallium, est vita trãquilla humilium, ad quam ventus inquietudinis & superbiæ non ingreditur. Ibi etiam radii, id est, cælestes illuminationes & consolationes multiplicãtur, ex quibus amoris & deuotionis feruor plurimum augmentatur.

Tertio aer immutatur ex situ loci, quia in terra vicina mari septẽtrionali aer frigidus est ex vapore frigido à mari resoluto, vnde ibi calor est debilis, propter quod illud mare parum salcescit, & ideo ponticũ mare est quasi dulce. In mari autem australi est contrariũ ex contraria causa. Mare autẽ septentrionale vitam peccatorum signat, quæ mare propter inquietudinem dicitur: Septentrionale autem à septem stellis frigidis arcturi quæ ibi præsunt, id est à septem vitiis capitalibus quę in peccatoribus dominãtur, ibi est aer, id est, anima frigida frigore peccati & malitiæ: vbi etiam deficit aqua salsa siue amara præsentiæ, & abundat aqua dulcis carnalis concupiscentiæ. Econtra autem in australi, id est, in conuersione pœnitentiæ, de qua in Psalmis dicitur, Conuertere domine captiuitatem nostram sicut torrens in austro: consurgit vapor cõtritionis calidus per feruorem humilem, per lachrymarũ compunctionem, ex quo fit aer calidus, id est, anima feruens etiam in amore. Item anima in vita ista tanto plus sentit de mundi amaritudine, quãto plus habet de terrena affectione: & econtra, tanto plus percipit de cælesti dulcedine, quanto plus est purgata à terreno amore, & magis assidua in contemplatione. Cuius exemplum est, quod

Psalm. 125.

aqua marina, quæ mixta est grosso terreo combusto, amara est, siue salsa. Sed aqua dulcis est mixta aereo & purgata à puluere terreno. Quasi autem terreum grossum & combustum est amor terrenorum, qui animam reddit terrenam per assimilationem, quia anima (vt dicit Hugo de sancto Victore) in illius rei quam diligit similitudinem transformatur. Itẽ reddit animam grossam quo ad contemplationem spiritualem; & combustam, quo ad affectionem temporalium, vt temporalia nimis ardenter diligat. Hoc ergo amore dum anima respergitur, afflictione multiplici frequenter amaricatur. Sed si fuerit anima aerea, id est, spirituali amore cõiuncta, & à terreni amoris puluere purgata, tũc cælesti & spirituali dulcedine, quàm pluries erit plena. Item anima habet aspectus & affectiones similes aspectibus signorum & de morũ cæli. Distinguunt enim Astrologi quinque planetarum aspectus, scilicet coniunctum, oppositum, sextilẽ, tertium, & quartum. Coniunctus aspectus est, quando vnus planeta irradiat super alium in eodem signo citra quindecimũ gradum, secundùm Azaelem. Et (vt idem tradit) fortissimus & pessimus dicitur, & præcipuè quando duo planetę maleuoli (vt sunt Saturnus & Mars) coniunguntur in signo eiusdem complexionis puta in Ariete vel Tauro. Et hic aspectus signat amicitiam & concordiam malorum hominum ad inuicem conuenientium in aliquo facto: & hæc vnitas pessima est, quia sicut periculosum est, si vnitas desit bonis, ita periculosum est si adsit malis, prout Greg. dicit. Alij tamen Astrologi dicũt, quòd hic aspectus non est semper malus, sicut si Iuppiter & Venus coniungantur in libra vel in

Hugo.

Greg.

in Geminis: & sic iste aspectus qui est inter beneuolos planetas, non est malus, quia bonorum cócordia & conuenientia nó est noxia, sed bona. Oppositus autem aspectus est quando duo planetæ sunt in oppositis signis: qui dicitur pessimus propter contrarietatem signorum, & præcipuè quando planetæ habent contrarias qualitates, puta si Venus sit in Ariete et Saturnus in Libra. Et hic aspectus designat inimicitiam & discordiam superborum et tyrannorum ad inuicem quæ pessima est: quia causat fortissima & periculosissima bella. Sextilis autem aspectus dicitur, quando inter duos planetas sunt duo signa integra, vt quando aliquis planeta (in aliquo signo ascendente) aspicit tertium ante se, & tertium post se, & hoc est à tertio in vndecimum, verbi gratia. Si aliquis planeta fuerit in initio arietis, aspicit illum, qui est in capite geminorum ante se vel illum, qui est in initio Aquarij post se, quod est signum vndecimum. Et hic aspectus vocatur sextilis, eo quòd teneat sextam partem cæli. s. quadraginta gradus. Et taliter aspectus est laudabilis, bonus, & fortunatus. Est enim signum domus dilectionis secundùm Astrologos, scilicet propter concordiam signorum in vna qualitate. Talis ergo est aspectus dilectionis spiritualis proficientis, scilicet charitatis, in qua homo proficiens & ascendens aspicit tertium ante se, scilicet Spiritum sanctum qui est tertia in Trinitate persona, à quo videlicet causatur ipse amor charitatis, secundùm illud Apoc. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis, & tertiũ post se, scilicet proximum. Nam homo in se habet duo quæ primo debet ex charitate diligere, scilicet animam suam & corpus suũ: postea debet diligere proximum suum, sicut se ipsum. Alius aspectus qui dicitur tertius est, quãdo duo planetæ sunt in signis similibus. Et fit à quinto signo & nono. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis, aspicit eũ qui fuerit in Leone ante se, & eũ, qui in Sagittario post se, quod est signum nonum. Et dicitur tertius, quia continet tertiam partem cæli scilicet. 120. gradus. Et hic aspectus est optimus, quia est in signo per fidem amicitiæ, vt dicit Misael, quia ibi non est cótrarietas in qualitatibus signorum præcipuè si fuerint planetæ in qualitatibus concordantes, vt Iuppiter & Venus. Hic repræsentat aspectum charitatis iam perfectæ, qui dicitur tertius: quia tria sunt quæ debet homo perfecta charitate diligere. scilicet Deum, seipsum, & proximum.

Rom. 5.

Misa.

Quartus aspectus est à quarto signo & decimo. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis aspicit illum, qui est in capite Tauri ante se, & eũ qui est in capite Capricorni post se, quod est decimum signum. Vnde est aspectus quartus, quando sunt inter planetas tria signa integra. Et hic aspectus dicitur quartus, quia continet quartam partem cęli scilicet 90. gradus. Et hic aspectus dicitur esse malus: quia in illo signo sunt irę, inimicitiæ, & inuidię, vt dicunt Astrologi, scilicet propter contrarietatem signorũ: puta si Sol fuerit in Ariete, & Saturnus in Cancro. Possumus autem dicere, quòd hic aspectus malus repræsentat aspectũ quatuor malarum affectionum, quæ semper aspectum faciunt esse malum, scilicet inuidia, ira, odiũ, & luxuria. Malus enim est aspectus inuidorum. Eccl. Nequã est oculus liuidi, id est, inuidi. Item iracundorũ: vnde.

Eccle. 14

vnde de Saule irato contra Dauid dicitur, quòd iam non rectis oculis respiciebat Saul Dauid. Item odientium siue inimicorum, quorũ est aspectus insidiosus & fraudulentus. Eccl. In oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si inuenerit tẽpus, nõ satiabitur sanguine. Item luxuriosorum, quorum est aspectus infectus & corruptus. Pet. Oculos habentes plenos adulteriis.

1.Re. 18.
Eccl.12.
2.Petr.2.

Hominum in vitiis seu virtutibus ac artibus naturalis procliuitas, ex animæ, vi corporisq́; complexione ob planetarum variabilem influxum & in corpore dominium, ortum habere declaratur. Cap. VII.

APtitudines virtutum, vitiorum & artium insunt hominibus ex natura non tantùm ex parte animæ, sed etiam ex parte corporis & complexionis quam anima vt plurimũ sequitur. Nam diuersi homines sunt apti & dispositi naturaliter ad diuersas artes. Et hoc est propter vires & dominium diuersorum planetarum. Verbi gratia, quãtum ad virtutes vel opera virtutum, Saturnus (vt dicit Ptolomæus) disponit homines ad doctrinam. Iuppiter ad honestatem: Mars ad magnanimitatem, Venus ad amicitiam, Mercurius ad eloquentiam & sapientiã. vnde (secundum Ptolo.) Mercurius dat esse studiosos, & scientiæ numerorũ amatores. Sol ad virtuosum spiritum & animam: Luna ad pudicitiam. Similiter quãtum ad vitia Saturnus (vt dicit Ptolo.) disponit ad pigritiã, Iuppiter ad vanam gloriam & pompam diuitiarum & honorũ & vestimentorum. vnde dicit Ptolo. quod sub Ioue sunt honor & diuitiæ & optimum indumentum. Mars ad iram, vnde secundũ Ptolo.) sub Marte continetur preliũ, carcer & inimicitiæ. præest enim Mars choleræ & igni, & cholericę complexioni, vnde disponit ad audacitatẽ & animositatem et appetitũ vindictæ, & ideo Mars ab antiquis Deus vocabatur bellorum. Venus disponit ad luxuriam & voluptates: Sol ad auaritiam. vnde dicit Ptolo.: quòd sub Sole continetur spes lucri, fortuna & hæres. Mercurius ad furtũ & mercationum fraudes. vnde Ptolo. dicit, quòd sub Mercurio continetur fortunium, negociatio, & furtum. Luna autem (secundum Ptolo. & Albumasar) existens in secũdo signo post ascendens, efficit & ostẽdit mœrorem & tristitiam. In quarto verò & quinto & octauo efficit & designat rixam, anxietatem, fugam & mutabilitatem. Similiter quantum ad artes. Saturnus disponit homines, vt sint terrarum cultores, & grauium ponderũ portitores, trapezetæ, id est campsores, argenti tractatores, & scriptores. Mars verò disponit ad artes & operationes igneas vt furnarios & ferrarios. Venus verò vt sint cantores, musicorum amatores, specierum confectores, artifices & vestium mulierum incisores. Mercurius verò disponit ad scientiam & visum calculi & computationis, & ideo dicitur fuisse Deus mercatorum. Sol verò habilitat hominem ad omnia opera auri si fuerit in exaltatione sua. Si verò in cantus, ad omnia opera æris habilitat & disponit. Luna verò disponit ad artes nauticas, & aquaticas.

Ptolo.
Album.

De vmbra effectibus septem, qui Auaritia vitio detestabili pluribus de causis optimis similitudinibus ascribũtur. Cap. VIII.

AVaritia assimilatur vmbræ propter septẽ. Primo quia vmbra est luminis impeditiua, sic & cupiditas auaritiæ impedit animæ lumen gratiæ. Nam sicut vmbra terræ causat eclipsim lunæ, scilicet

scilicet quando terra interponitur inter lunam & solem, ita terrenorum cupiditas causat eclipsim animæ, quando interponitur inter eã & Deum. Psal. Repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum. Grego. Tenebra animę est diuitiarum cupido. Secundo, quia vmbra est caloris repressiua, vel totaliter extinctiua: & sic cupiditas siue auaritia calorem charitatis minuit vel extinguit. Minuit quidẽ quia tanto minus diligitur Deus, quãto magis diligitur mũdus. Si ergo amor cupiditatis sit inordinatus, nõ tamẽ in tantũ quòd præferat, diuitiarum affectũ amori diuino, scilicet vt propter diuitias non velit aliquid contra Deũ vel proximum; diminuit quidem charitatem, sed nõ extinguit, quia tunc est peccatum veniale. vnde Aug. dicit, quòd venenum charitatis est cupiditas rerum temporalium: augmentum eius, cupiditatis diminutio, vnde in perfectis nulla cupiditas. Si autem auaritia in tantum excrescit, quod præferatur charitati, scilicet vt propter diuitiarum affectũ non vereatur facere contra amorem Dei & proximi, sic auaritia est peccatũ mortale & totaliter charitatis amorẽ extinguit. Ion. Si quis diligit mũdum, nõ est charitas patris in eo. Tertio, quia vmbra est sterilitatis inductiua, quia nihil quasi crescit vbi est continua vmbra. Sic semina diuinorum verborum nõ possunt crescere & fructus producere, vbi est auaritia & diuitiarum cura solicita. Matt. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarũ suffocat verbũ. Quarto, quia vmbra est serpentium amica & colubrorum nutritiua: vnde dicitur coluber, quasi colens vmbrã. Ita auaritia maximè est serpentibus infernalibus id est, dæmonibus accepta, quia maxime per eam animas illaqueant, vnde Apo. dicit quòd qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. Quinto quia vmbra est maturitatis fructuum retardatiua. Ita tenacitas auaritiæ, fructus pœnitentiæ & si non omnino aliquando impediat, tamen retardat: quia nulllum pœnitẽtię opus homines sic difficulter vel negligenter faciunt, sicut malæ ablatorum restitutiones. Suggerit enim diabolus illud verbum Psal. Beatus qui tenebit &c. Sexto, quia vmbra est timoris excussiua, & hoc quia tenebrosa est. Ita simili modo auarus semper timet ne perdat quod acquisiuit, vel ne deficiat sibi quod habeat. Et ideo non liberè nec propriè vtitur eo. Propter quod dicit Hieronymus, Auaro tam quod habet, quam quod nõ habet deesse fatemur.

[Margin: Psal. 73. — Greg. — Aug. li. 83. q. — 1. Io. 2. — Matt. 13. — 1. Thi. 6. — Psal. 136. — Hier. ad Pauli.]

Septimo, quia vmbra est somni prouocatiua, & hoc propter frigiditatẽ. Iob. Sub vmbra dormit in secreto thalami. Ita similiter auaritia inducit somnũ, id est, profunditatem & immobilitatẽ peccati. Radix enim omnium malorum est cupiditas.

[Margin: Iob 40. — 1. Ti. 6.]

Aureolæ quæ Martyribus, virginibus, ac doctoribus, seu sacra scriptura prædicatoribus debentur, luminarium coronis pluribus rationibus comparantur: quæ ve de causa sic vocentur, quique sint, & vbi fiant explanatur.

Cap. IX.

AVreolæ sanctorum assimilantur coronis luminariũ. Apparet enim circa solem & lunam & stellas notabilis corona quædam alba, quæ Græcè dicitur halon. Et ita quidam sancti notabiles, scilicet martyres, virgines & doctores præter communem coronam gloriæ quę aurea vocatur, adhuc dicuntur habere aureolas. Et designat aureola quoddam accidentale præmium siue gaudium de operibus à se factis, quod habent ratione victoriæ excellentis,

quod quidem est aliud gaudium ab eo quo de coniunctione ad Deum gaudet, quod gaudium dicitur aurea, vnde Exod. Facies super auream alteram coronam aureolam. Significantur ergo aureolæ in huiusmodi coronis. Primo ratione ordinis, quia scilicet fit in eis circulus post circulum. Nam sicut lapis proiectus in aquam quietam, facit circulũ post circulum qui paulatim euanescit, Ita cum vapor quieto tempore est in aere rarus, nondum contractus in nubem, si radius solis, vel lunæ, vel stellæ cadat directè in centrum illius vaporis, diffunditur humidũ circa radium, ex hoc fit circulus post circulum: impulsum enim sequitur formam impellentis. Omne autem lumẽ naturaliter est rotundum, & ideo ille vapor rotundatur, & ita videtur iuxta luminare cum sit propè terram. Ordo ergo circuli post circulum, id est, coronæ in sanctis illuminatis. repræsentat ordinem aureolæ post auream, vel vnius aureolæ post aliam in aliquibus beatis. Sicut quidam beati in cælo habent tantum auream quæ est omnibus communis, scilicet perfectũ gaudium, quod habent omnes beati de perfecta coniunctione ad Deum. Et vocatur aurea siue corona, tum quia cum quadam pugna acquiritur, quia regnũ cælorum vim patitur, &c. tum quia per hoc sancti efficiantur participes regię dignitatis. Vnde hãc auream habet beata Maria Magdalena. Sed vlterius quidam alij super hoc habent aureolam, id est, quoddam accidentale gaudium de aliqua excellenti virtute puta de virginitate: sic etiam beata Martha quæ etiam fuit virgo. Et quidam super aureolam virginitatis adhuc habent aliam, scilicet prædicationis & doctrinæ, sicut beatus Dominicus qui fuit virgo & doctor. Et quidam post hunc circulum adhunc habent alium, scilicet martyrij, sicut beatus Petrus martyr de Ordine Fratrum Prædicatorum, qui fuit virgo, doctor, & martyr, & ideo ascendit aureola triplici dotatus.

Exo. 25.

Matt. 11.

Secundo ratione temporis, quia fiunt huiusmodi coronæ tẽpore temperati frigoris. Nam magnus calor vaporem dissipat, & frigus intemperatum nimis condensat. Est autem in mundo intemperatum frigus militiæ, & ideo non dantur ibi aureolæ, nec in inferno vbi intemperatus calor gehennæ: sed tantum in cælo, vbi est refrigerij temperamentum.

Tertio ratione significationis, quia hic circulus si circa periferiam spissatur & nigrescit, vel viridescit, significat humidas impressiones casuras. Si autem attenuatur & sic deficit, aut hoc est æqualiter, & tunc significat quietem & serenitatem aeris aut in vna parte, & tunc ex illis oritur ventus. Si verò rumpitur & laceratur in pluribus locis, significatur tempestas, secundum Senec. Senec. Ergo prima significatio scilicet humectatio per pluuiã doctrinæ refertur ad prædicatores. Secunda, scilicet serenatio, refertur ad virgines, in quibus serenatur mens ad victoriam carnis. Sed tertia, scilicet ventus vel tempestas refertur ad amores diuinæ passionis. Et in istis tribus tantum dantur aureolæ in cælo.

Fonti fluuioque Iordanis, Baptismatis sacramentum, ob varias eorum proprietates quæ hic exprimuntur, iure assimilatur.

Cap. X.

BAptismus assimilatur fonti propter septem.

Primo, quia fons est sui cõmunicatiuus. Nulli enim se fons occultat, sed æquè pauperi & diuiti se com-

se communicat. Ita similiter etiã baptismus communis est, & nulli negatur, nec puero, nec seni, nec pauperi, nec diuiti. Zac. Erit fons patens domui Dauid, in ablutionem peccatorum. Zac. 24.

Secundo, quia fons est sordium ablutiuus, & baptismus omnes abluit sordes peccatorum, scilicet originalis & actualis & venialis. Iudith. Exibat in vallem Bethuliæ, & Baptizabat, id est, lauabat se in fonte. Iud. 15.

Tertio, quia fons est locorum adiacentium sibi fœcundatiuus. Et ita etiam simili modo baptismus se suscipientes dicitur fœcũdare, in quantum fructus gratiæ, id est, virtutes confert non habenti, & auget habentibus. Vnde super illud Psalm. Super aquã refectionis, &c. dicit glosa, quòd anima peccatorum ariditate sterilis fœcundatur per baptismum. Prou. veniet vt fons messis tua. Psal. 22. Pro. 6.

Quarto, quia fons est aquæ multiplicatiuus. Nam quamuis in ortu suo sit paruus, tamen propter indeficientem fluxum magnorum fluuiorũ est causatiuus. Nullus enim est fluuius ita magnus, quin occultè, vel manifestè à fonte aliquo nascatur. Ita similiter baptismus auget & multiplicat in adultis gratiam & virtutes. Hester. Fons patens creuit in fluuium, & in aquas plurimas redundauit. Hest. 10.

Quinto, quia fons limpidus est rerum omnium in eo existentium ostensiuus. Quia scilicet vsque ad fundũ videntur, quæ sunt in eo. Ita baptismus dirigit in visionem spiritualem interiorem & exteriorem, interiorem quidem in quantum baptismus dicitur fidei sacramentũ, quæ oculos mentis idoneos facit ad visionem diuinorum. Exteriorem verò, quia baptizatis conceditur inspicere sacramentum eucharistiæ, & non aliis, vt Dio. dicit, vnde baptismus (secundum Damas. & Diony.) dicitur habere virtutem illuminatiuam. Hiere. Quis dabit oculis meis fontem. Diony. Hiere. 9.

Sexto, quia fons est caloris refrigeratiuus: quia baptismus est ardoris & concupiscentiæ, & fomitis mitigatiuus, inquantum in baptismo confertur gratia, per quam adhibetur remediũ ne fomes vel concupiscentia dominetur. Prouer. Fons vitæ, vt declinet à ruina mortis. Ruina enim mortis est concupiscentia, quia si secundum carnem vixeritis, moriemini, dicitur Rom. Pro. 17. Rom. 8.

Septimo, quia fons est in altum ascensiuus. Nam quanto primo descendit aqua fontalis, tanto postea ascẽdit. Vnde quia baptismalis gratia de cælo venit, in cuius rei signum cęli aperti sunt super Christum baptizatum, ideo ipse facit vsque in cælum ascendere baptizatos: & ideo dicitur baptismus aperire ianuam cæli. Ioan. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Luc. 3. Ioan. 4.

Item baptismus est figuratus in fluuio Iordanis.

Primò, quia Iordanis lepram Naaman Syri mundauit: & similiter aqua baptismi mundat lepram, id est infectionem peccati.

Secundò, quia Iordanis regionem Iudæorum fidelium à regione infidelium diuidit: & similiter sacramentum baptismi distinguit religionem fidelium, id est, Christianorũ, ab omnium infidelium populis. Iob. Diuidit torrens à populo peregrinanti. Iob 28.

Tertiò, quia Iordanis coram filiis Israel se aperuit, & ad terram promissionis siccũ iter exhibuit: inquo significatur, quòd baptismus ianuam gratiæ nobis aperit, & ad terram promissionis, id est, ad vitam æternam viam nobis facit. Ioannes: Nisi quis renatus Ioan. 3.

fuerit

fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei.

Quartò quoque, quia Iordanis ex contactu mundissimæ carnis Christi, sanctificari meruit: vnde eo mediante Christus vim regeneratiuã contulit aquis. Et ipsum sacramentum humanæ salutis, id est baptismum, in aqua fieri instituit. Ephes. Mundans lauacro aquæ. Ephe. 5.

Quintò, quia in Iordane Ioannes Baptista cælos apertos vidit, vocem Dei patris audiuit, filium in carne lauit, Spiritum sanctũ in columbæ specie super ipsum descendere vidit: in quibus significatur, quòd baptismus ianuã cęli aperit, & ad sanctę Trinitatis notitiam & visionem apertam, in qua consistit vita ęterna, fœliciter introducit.

Octo beatitudines particulatim enucleantur quibus venti varij effectus pluribus rationibus conferuntur.
Cap. XI.

Beatitudines quę enumerantur in sermone Domini in mõte, possunt assimilari vẽtis. Nã primò ventus est nauigantiũ deductiuus & promotiuus: fortissimè enim in mari curritur si bono & forti vento nauicula impellatur. Hoc autem propriè competit primæ beatitudini quæ est paupertas spiritus. Nã pauperes spiritu sunt, qui per mare huius sæculi ad portum & quietem regni cælestis expeditè & sine impedimento perueniunt. Vnde Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnũ cęlorũ. Vbi nota, quòd in mari huius sæculi tria impedimenta occurrunt, quæ nauem animę frequenter submergunt. Vnum impedimẽtum est ex vndis siue fluctibus tumescentibus: & illud designat elationes et tumores honorũ mũdanorum. Hoc autem impedimẽtum tollit paupertas spiritus: Nã (sicut dicit glosa) Pauperes spiritu sunt humiles Deum timentes, & tales profectò non ambiunt, sed fugiunt honores. vnde vnda tumescentis superbię minimè hos inuoluit. Matt. 5.

Secundum impedimentum est ex scopulis occurrẽtibus, in quos quandoque nauis impingit. Et isti scopuli sunt curæ seculi & cupiditates diuitiarum, à quibus etiã liberat paupertas spiritus. Vnde dicit alia glosa, quod pauperes spiritu sunt, qui nihil habent & omnia possident: quorũ scilicet gloria est nihil in terra possidere, & sine solicitudine viuere.

Tertium impedimentum est ex syrtibus absorbẽtibus, Sunt enim in mari syrtes, id est loca sabulosa intercisè aquosa, profunda nimis. Hæc autem profunditas aquarũ est voluptas illecebrarum carnis, à quo etiam impedimẽto paupertas spiritus liberat. vnde dicit glosa super Lucam, quod pauperes spiritu sunt, qui non quærunt illecebrosa. Talibus ergo pauperibus promittitur regnum cælorũ, in quo scilicet assequuntur & excellentiam bonorum & voluptatem spiritualium delectationum: de qua in Psalm. Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Psal. 3

Secundò ventus est ardoris & æstus refrigeratiuus, sicut patet de aura & de vento frigido Aquilonari. Et huic assimilatur secunda beatitudo quæ est mititas, cuius est refrenare passiones irascibiles & præcipuè ardorem irę, & furorem. Et de hac dicit Dominus, Beati mites quoniã ipsi possidebunt terrã. Mititas & mãsuetudo idem sunt realiter, tamen possẽt dici, quòd differant, quia mansuetudo dicitur quantum ad effectum. vnde Cassiodorus dicit super Psalm. quòd mansueti dicuntur quasi manu assueti, hoc est tole- Cass

tolerantes iniurias. Sed mititas dicitur quantum ad affectũ, vnde ille dicitur mitis quem nõ afficit rancor & ira. Tales sunt beati, quoniam possidebunt terram. Et in hoc quod dicit Possidebunt, notatur securitas. in hoc verò quod dicit Terram, notatur stabilitas. Vel secundùm Aug. possessio terræ significat affectum bonũ animæ quiescẽtis æternè, quæ per terram significatur. Aug. super Mat.

Tertio ventus est imbrium & aquarum causatiuus, sicut patet de vento australi, qui cum sit calidus & humidus aerem condensat, et turbulẽtiam generat. vnde dicitur auster ab hauriẽdo aquas. Huic assimilatur tertia beatitudo scilicet luctus in quo imber lachrymarum effunditur. Et de hac Dominus dicit, Beati qui lugent, scilicet peccata sua, vel etiã aliena Chrysost. Beatus qui peccata sua luget, beatior qui luget aliena, qui enim aliena luget certum est, quod sua non habet quæ lugeat. Chrys. in Matth.

Sequitur præmium, quoniã ipsi consolabuntur, et hoc quadrupliciter. Primo de peccatorum remissione. Isa. Conuersus est furor tuus, & consolatus est me. Secundo de pœnarum euasione, Apoc. Absterget Deus omnẽ lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit neque luctus neque dolor. Tertio de gratię & glorię adeptione. Isa. Gaudete gaudio vniuersi, qui lugebatis super ea. Quartò de vltione malorũ. Psalmus. Lætabitur iustus, cùm viderit vindictam. Isa. 10. Apoc. 6. Isa. 66. Psal. 57.

Quarto ventus est ignis accensiuus, vnde fabri habent conflatoria per flatum siue ventum ignẽ accendentia. Hoc autem competit quartæ beatitudini, quę est esuries iustitiæ. hæc enim esuries nihil aliud est, quàm succensum & ardens desiderium iustitiæ. Nam esurire, est cum desiderio velle: vnde esurire debemus iustitiã, vt intelligamus nos semper indigere. Et ideo de hac dicit Dominus. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et dicit qui esuriunt iustitiam, non pecuniam. Psalmus. Diuites eguerunt, & esurierunt. Item dicit iustitiam, non sapientiã: quia de sapientibus sæculi & curiosis dicit Psal. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Itẽ dicit iustitiam, non potentiam. Prou. Leo rugiens & Vrsus impatiens princeps impius super populum pauperem. Item dicit iustitiam, non lasciuiam, Luc. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autẽ hic fame pereo. Sequitur præmium, quoniam ipsi saturabuntur, scilicet cum viderint vindictam. Isa. Egredientur & videbunt cadauera eorum qui præuaricati sunt in me. Postea sequitur, Et erunt ad satietatem visionis omnis carnis. Item satiabuntur cum apparuerit gloria domini, Psalm. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Psal. 33. Psal. 106 Prou. 27. Luc. 15. Isa. 65. Psal. 16.

Quinto ventus est seminũ productiuus, nutritiuus & augmentatiuus, sicut patet de vento australi qui calorem causat, pluuiã & rorem administrat, poros terræ aperit, gramina & semina producit, nutrit & auget. Et hoc competit quintæ beatitudini scilicet misericordiæ, quæ semina eleemosynarum. (De quibus Apostolus loquitur dicens, Qui parcè seminat parcè & metet) producit exhibendo, nutrit compatiendo, auget continuando. De his seminibus fructus ęternus colligitur dicente Apostolo, Qui seminat in benedictione de benedictione metet vitam æternam. Hic est igitur misericordiæ ventus, qui calorem amoris pluuiam & rorem gratiæ acquirit, poros terræ, id est, viscera terreni hominis 2. Cor. 9.

nis aperit & semina eleemosynarum producit. De hac igitur misericordia dicit Dominus, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, August. Misericordia est, quædam alienæ miseriæ compassio. Hylarius, Misericordes, sunt qui in quibuslibet subueniunt miseris, quorum beneuolo affectu ad omnes tantum delectatur Deus, vt eis misericordiam suam præstiturus sit. Et nota, quòd misericordia initiatur respectu curæ suæ propriæ. Eccle. Miserere animæ tuæ places Deo: augmentatur respectu necessitatis alienæ. Iob. Si comedi buccellam meam solus. consumatur respectu iniuriæ illatæ quãdo homo orat pro persequentibus.

Aug. 9. de ciui. Dei. Hilar. Eccl. 30. Iob 31.

Sextò, ventus est aeris serenatiuus, sicut patet de vento boreali qui cum frigidus & siccus, est aeris depuratiuus, pluuiarum & imbrium fugatiuus, & serenitatis inductiuus. Hoc igitur competit sextæ beatitudini, quæ est mundicia cordis, in qua est conscientiæ tranquillitas & serenitas. De hac dicit Dominus, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbũt. Dicuntur autem mũdo corde illi, qui sunt mundi à vitiis, quos non arguit conscientia peccatorum: qui dicũtur beati, quoniam ipsi & non alij Deum videbunt, in præsenti per cõtemplationem, in futuro per fruitionem, Augu. Deus quem non nisi mundi cernere possunt. Idem Deus quàm clari, quàm felices, quàm beati oculi qui te contemplantur. Ber. Delectabilis est ad videndũ, suauis ad habendum, dulcis ad perfruendum.

Matt. 5. Aug. Ber.

Septimò, ventus est corporum conseruatiuus & augmentatiuus: sicut patet de ventis borealibus, qui corpora conseruãt ex eo quod aerem pestilentem sanant, & digestiuam adiuuant & retentiuam confortant. Item augmentãt vim regeneratiuam: vnde Arist. dicit, quòd sub hoc vento generantur masculi, & ideo Iacob sub hoc vẽto dicitur posuisse virgas varias ante oculos ouium, vt generarent scilicet sub Aquilone. Hoc autem competit septimæ beatitudini, scilicet paci, per quã pestilentiç bellorum remouentur, virtutes confortantur: & bona tam spiritualia quàm temporalia augmentantur. Nam in pace interiori conscientiæ, conseruãtur & augentur bona spiritualia. In pace verò temporali, conseruantur & augentur bona temporalia: quia (sicut dicit Salust.) cõcordia paruæ res crescunt: maximè verò discordia dilabuntur. De hac ergo dicit Dominus: Beati pacifici, quoniã filij Dei vocabuntur. Et dicuntur pacifici, pacem habentes ad seipsos. Cor. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Item dicuntur pacifici, pacem facietes inter proximos: vnde Ber. Non dicit beati pacidici, sed pacifici: quia non tantum pax est dicenda, sed facienda. Et sequitur premium, quoniã filij Dei vocabuntur: tum quia ipse est Deus pacis, tum quia eius proprium est reconciliare. Item quia ipse fecit nobis pacem.

Arist. 2. Cor. Ber.

Quomodo humana vita instar terræ, & aqua perficitur ac viuatur.

Cap XII.

Bonitas & malitia humanæ vitæ, multũ prouenit ex exercitio, & otio personæ. Est enim humana vita velut terra, quç quãto plus foditur & vertitur, tanto insita ei virtus cũ singulis partibus amplius permiscetur, & semper aptior redditur, vt ex ea fructus multiplex generetur. Quãdo verò nimis stat otiosa, ad productionẽ fructuum redditur minus apta. Sic etiã vita hominis quanto bonis laboribus amplius exercetur,

scetur, tãto fructus gloriosior finaliter ex ea colligitur. Sap. Bonorũ laborũ gloriosus est fructus. vnde consulitur Pro. Diligenter exerce agrum tuum, &c. Sed econuerso, cũ vita humana sine labore operis & pœnitentiæ, cultura pigrescit: non fructus vtiles, sed noxias herbas gignit, cum secundũ illud Prouer. Per agrum pigri hominis transiui. & vineam viri stulti: & ecce totum repleuerunt vrticæ, Ager hominis pigri est vita hominis otiosi, quam replent vrticæ, id est vitiorum incẽdia. Eccle. Multam malitiam docuit otiositas.

Sap. 3.
Pro. 24.
Pro. 24.
Eccl. 33.

Item bonitas & malitia humanę vitę variatur ad modum aquę: variatur enim aqua in bonitate & malitia secundum Auicennam. & sunt regulę sumptæ à multis. Prima à motu, quia currentes aquæ sunt meliores stantibus. Itẽ currentes ad Orientẽ sunt meliores currẽtibus ad Septentrionẽ. Currentes verò ad meridiem peiores currentibus ad Occidẽtem. Similiter inter homines currentes per velocitatem, & continuitatẽ bene operandi, vel per viam mandatorum Dei remunerantur tanquam boni. Matth. Voca operarios, & redde illis mercedẽ suam. Ociosi verò stantes obiurgãtur tanquam mali. Ibidem. Quid hic statis tota die ociosi? Vel currentes sunt sunt feruenter amantes. Apostolus: Sic currite, vt comprehendatis: sed quasi stãtes sunt, qui motu amoris carent. Et hoc stare, cadere est, Apostolus: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed qui currunt ad orientẽ, id est, ad Christum, (de quo Zacha. Ecce vir oriens nomen eius) isti sunt boni: Qui verò ad septentrionẽ, id est, ad statum peccati, vbi abundat frigus malitiæ, Vnde significatur ipsum per septentrionem, id est, per vrsum siue per arcturum, qui continet septem stellas gelidas, id est, septem capitalia vitia quibus in anima exinguitur calor charitatis: isti inquam sunt malæ aquæ, id est, malè dispositi. Item isti qui currunt ad meridiem vbi est feruor solis, id est, ad feruorem mundanæ consolationis, scilicet vt velint in hoc mundo suas cõsolationes habere, peiores sunt currentibus ad occidẽtem, id est, ad casum aduersitatis, vnde Abraham dixit diuiti epuloni: Recordare quia recepisti bona in vita tua. Ecce iste cucurrit ad meridiẽ, & Lazarus similiter mala, & iste ad occidentẽ. Sequitur, Nũc verò hic consolatur: tu verò cruciaris. Melius est ergo hoc ire ad domũ luctus, quàm ad domũ conuiuij.

Mat. 20.
1. Cor. 9.
1. Cor. 9.
Zacha. 6.
Luc. 16.
Eccl. 7.

Secunda regula sumitur à quiete aquæ. Nam stantium aquarum sunt gradus. In primo enim, & maiori gradu malitiæ sunt aquæ stantes, quę habẽt viscosam pellẽ in superficie: secundo paludales: tertio lacuales: quarto puteales: quinto fontales. Intelligũtur ergo per puteales, quæ sunt profundę, peccata cordis: per fontales, quæ extra prodeunt, peccata oris: per lacuales, quæ se latius, & patenter extendunt, peccata operis: per paludales autem, quæ formositatem generant, & sunt causa corruptionis, perniciosa exempla præcipuè prelatorum. Sed per aquas viscosam pellem habentes, inhęrentiã cõsuetudinis prauæ intellige, quæ est viscus tenaciter inhærẽs. Omnes ergo hæ aquæ, sunt malę, licèt plus, & minus, vt patet per se.

Tertia regula sumitur à fundo aquæ. Nam quæ habent fundum lutosum sine corruptione sunt bonæ: quę arenosum sunt minus bonæ, quæ plumbeum sunt, malæ. Fũdus aquæ est cor, quod est fundamẽtum vitæ: hoc si esset lutosum, id est, immundum cum corruptione peccati: tunc nõ faceret aquã bonã .i. bonam vitã: sed si sit luto-

lutosum, id est, humile, vt scilicet homo consideret, & cognoscat se esse, vt vas luteum, & fragile, sicut
2. Cor. 4. dicit Apostolus. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus: tunc quia tale lutum siue fundum est sine corruptione peccati, facit bonam aquam, id est, inducit ad bonam vitam. Sed si sit fundum arenosum, id est, cor mundũ: sed tamen aliquãtulum graue, id est, tardum & tepidum ad spiritualia opera, est aqua, id est, vita minus laudabilis. Sed si sit plumbeũ, id est, iniquitate grauatum, quia iniquitas grauat ad modum plumbi
Isa. 24. Isa. Grauabit eum iniquitas sua: tunc est aqua, id est, vita mala.

Quarta regula sumitur à vi minerali per quam transeunt. Nam quæ per aurum transeunt, minus nocent, quàm quę per ferrum licèt confortent interiora: sed quæ per cuprum sunt pessimæ, & minus validæ. Per trãsitum auri accipitur cupiditas auarorum, quæ est mala; per transitũ ferri truculẽtia tyrannorũ, quæ est peior: per trãsitum autem cupri, impuritas hęreticorum, quæ est pessima; plus enim nocuerunt ecclesiæ hęretici animas corrumpentes, quàm tyranni corpora perdentes.

Quinta regula sumitur à grauitate, & leuitate: nam aquæ leuiores sunt meliores; vnde aqua cocta leuior, & penetrabilior est, quàm cruda. Non enim verum est dictũ quorundam rudium. s quòd cum aqua coquitur subtilè euaporet, & grossum remaneat; & ideo fit grosśior quam cruda; quia solum corpus mixtum, & compositum inspissatur decoctione; simplex autem fit rarius: quia per calidũ, quid habet congregare homogenea, separãtur partes aquæ à terrestribus quæ prius omnes mixtæ erant. Alia etiam cã est; quia aqua cum coquitur subtiliatur, & imo partes terrestres magis penetrant per ipsam & descendendo residet in fundo. Vnde oportet quod aqua cocta maiorem faciat residentiam, quam non cocta; ergo melior est aqua leuis, quã grauis, & cocta quam cruda. Et sic etiam mentes tunc est bona, quãdo est ab onere pecccati leuigata, & à terrestri amore separata. Sed tunc econtrario mala, quando est peccato grauata & terrestritate in terreno amore respersa. Sed tunc est mens perfecta; quando est igne diuini amoris decocta, vel igne tribulationis purgata, & probata; quia patientia opus perfectum habet; sed si sit cruda igne amoris, non calefacta nec igne alicuius aduersitatis purgata, tũc nec laudabilis est nec sana.

Charitati, quæ omnium virtutum forma ac perfectio existat, solis, ignis, caloris argillaque proprietates attribuuntur. Cap XIII.

CHaritas asśimilatur Soli propter sex. Primo, quia sol est virtutis vnitiuæ. Planetas enim vnit & conciliat in effectibus suis Conciliat etiam contraria elemẽta inuicem. sic etiã charitatis effectus est vnire spiritualiter: vnde Apostolus vocat eam vinculum Col. perfectionis, quia scilicet perfectè vnit & ligat animam Deo, & corda fidelium inuicem in Deo. Propter quòd de primis fidelibus ecclesiæ in quibus charitas abũdabat, dicitur, quòd multitudinis Act. credentium erat cor vnũ & anima vna. psalm. Ortus est sol & Psal. congregati sunt, scilicet fideles in vnum.

Secundò, quia sol est virtutis viuificatiuæ, quia nihil viuit vbi sol nõ attingit. Vnde planetæ per absentiam solis videntur in hyeme mortuę: approximante sole in vere, iterum fiunt viuæ. Ita chari- Ioan. tatis dilectio de morte trãsfert ad vitam, secundũ illud: Nos scimus quòd

quòd translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. Eccl. 9. Ecclesiast. Perfruere vita cũ vxore quam diligis cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole. Quasi enim vir est spiritus, & quasi vxor caro. Tunc enim spiritus cũ vxore sua vita perfruitur, quando simul cũ ipsa carne charitatis operibus exercetur, & ipsorũ dulcedine quasi fructibus quibusdam reficitur: & hoc cunctis diebus vitæ præsentis quæ est instabilis: quia nunquam homo in eodem statu permanet, Iob. & sub sole, id est, sub charitatis feruore.

Tertiò, quia sol est virtutis eleuatiuæ siue attractiuę, quia vi caloris vapores à terra & mari deducit: & eductos sursum attrahit & condensat in nubes, & sic condensatos inuicẽ in niues, grãdines vel aquas resoluit. Ita charitas corda calefaciẽs, vapores affectionum, vel orationum, vel compũctionum ab eis educit, & sursum ad Deum attrahit & tandem in lachrymas resoluit.

Quartò, quia sol est virtutis perfectiuæ: quia calor elementaris incipit agere generationẽ corporum: solaris autem calor perficit & producit ad debitum complementum, vt dicit Alexãder. Ita vitam spiritualem timor inchoat: sed charitatis amor prouehit & Ioan. 4. consumit: vnde perfecta charitas foras mittit timorem.

Quintò, quia sol est virtutis formatiuæ, quia scilicet per eius elongationem & approximationẽ facies hominum, & corporalium Isi. disponuntur: vt dicit Isido. sicut patet in Aethiopibus & aliis contrariis regionibus. Ita charitas forma est omnium virtutum, sicut Ambr. dicit Ambro. & hoc apparet quadrupliciter. Primo, quia mouet omnes virtutes ad opera per quæ percipiuntur virtutes & merentur augeri. Secundo, quia omnes virtutes mouentur ad finem charitatis, scilicet ad bonum. Charitas enim habet bonum pro fine tantùm. Tertio quia charitas augmentat virtutũ delectationem, & tollit fastidium, & alleuat onera propter ipsius boni desiderium. Quarto, quia complet animam & perficit non quidem in esse naturæ, sed gratuito.

Sextò, quia sol est virtutis immutatiuæ. Immutat enim ipsos dies, quia secundum diuersam solis dispositionem, immutationem recipit dies. Nam primo rubet in mane, lucet in tertia, feruet in meridie, pallet in vespere. Vnde & quatuor equos fingitur in fabulis habuisse, primus eritheus, id est, rubẽs: secũdus athericeus, id est, splendens: tertius lampas, id est ardens, quartus philogeus id est, amans terram. Ita charitas quosdam facit rubẽtes in martyrij passione: quosdã lucentes in doctrinæ instructione, quosdam feruẽtes in Dei affectione: quosdam pallentes in carnis maceratione.

Item charitas assimilatur igni quo ad quatuor. Primo quo ad formalitatem, quia (vt dictum est supra capitulo 5.) ignis inter cætera elementa est maximè formalis, Multũ enim habet de forma, parum de materia. Sic amor charitatis quos replet, facit habere modicum de affectu materialiũ siue temporalium rerum, et plurimum de appetitu formalium, id est, spiritualium bonorum, vt iam non carnalia carnaliter, sed spiritualia spiritualiter diligat. Distinguit enim Bernardus quatuor modos diligendi, scilicet diligere carnem Ber. sup. Cant. carnaliter, spiritum carnaliter, carnem spiritualiter: & spiritum spiritualiter. Secundo quo ad mobilitatem, quia ignis semper est in motu. Sic & amor charitatis eos in quibus est semper facit

esse in motu boni operis. Vnde Gregorius dicit, quòd nunquam est amor Dei ociosus: operatur enim magna, si est: si autem operari desinit, iam amor non est. Tertio quo ad virtuositatem. Nam ignis habet virtutem inclinandi altā, & eleuandi infima, congregandi sparsa. Sic amor (secūdum Dionysium) habet vim inclinatiuam quia inclinat superiora inferioribus. Item habet virtutem eleuatiuam, quia eleuat inferiora superioribus: & coadunatiuam, quia coadunat æqualia æqualibus. Quarto quo ad proprietatem: habet enim ignis multiplicem proprietatem, vt ponit beatus Dyo. quarū aliquę competunt charitati: videlicet quòd est sui communicatiuus. Nā (sicut dicitur ibi) ignis omnibus sibi quoquomodo approximātibus nō secundū locum tātùm: sed secundum congruentiam materię, vniuocè communicatiuus est. Et propter hoc licet ignis in sphęra sua tangat orbem lunæ, nō tamen imprimit in ipsum cum eorum non sit materia vna. Sic charitas facit bona esse communia & maximè inter proximos, et domesticos: quia si quis suorum & maximè domesticorum curam non habens, fidem negauerit, est infideli deterior, vt dicit Apostolus. Tenetur etiam homo ex necessitate charitatis subuenire nō omnibus indigentibus, quia hoc esset impossibile vnicuique, sed tenetur subuenire sibi approximantibus, id est, de proximo occurrentibus. Et non solum charitas cogit hominem communicare bona sua per subuentionē, sed etiam sepsum in obsequium vel saltem per compassionem secundum illud. Corinth. Libenter impendam & super impendar ego ipse. Item ignis est maximè actiuus, vnde inter elementa

Dio. de cæl. hie.

Dio. in libr. de cæl. hie. ca. ult.

1. Thi. 5.

2. Co. 12

appropriatur ei esse actiuum, scilicet propter calidum cuius ignis est principium vt dicit philosophus. Vnde calidū primo & per se competit igni. solum autē calidū est simpliciter actiuum inter qualitates elementares, quia humidum, & siccum sunt qualitates passiuæ: frigidum autem non est simpliciter actiuum vel motiuū, sed mouet priuando motum: vnde etiam mouet ad centrum vbi fit congregatio & immobilitatio & non diffusio. Vnde licèt alia elemēta aliquo modo sint actiua, ignis tamen est magis principaliter actiuus. Et sic est charitas respectu virtutum: Vnde omnis virtutis actio perfecta, quodammodo attribuitur charitati, & ipsa dicitur esse forma omnium virtutum. Et propterea Apostolus dicit, quòd fides per charitatem operatur. Nam quia per charitatem ordinatur actus fidei, & etiā cuiuslibet alterius virtutis ad vltimum finem, ideo ipsa dat formā actibus omnium virtutum. Vnde nulla virtus sine ea perfectoriè vel meritoriè operatur. Et ideo Greg. dicit, quòd nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item ignis (vt dicit Dio. adest inuisibiliter omnibus. s. mixtis, licet non actu sed virtute & ideo inuisibiliter, Vnde videmus quòd ex omni fere corpore ignis per collisionē excutitur, & propterea Dio. dicit, quod est præsens omnibus inuisibiliter. Et posset hoc generaliter intelligi non tantum de corporibus mixtis: sed etiam aliquo modo de singulis ac omnibus corporibus inuisibiliter. Posset enim dici, quòd ignis sit primo, quidem in corporibus superioribus. s. cælestibus per principiū sui: quia cū omnis alteratio reducatur in cælum, sicut in primum alterans nō alteratū neque dispo-

Arist. 2. medi.

Gal.

Greg. Hom.

Dio. cæl.

P. 2.

dispositum per qualitates alterabiles, oportet in cælo esse principium omnium qualitatũ actiuarum & passiuarũ; sicut Mars principium est calidi et sicci intemperati, et sol temperati, vel etiam vlterius in aliquam stellarum fixarum & similiter in aliis. Est etiam ignis in corporibus inferioribus per mixtionem: & est in mixtis non actu, sed virtute (vt dicit Philosophus) in se autem est actu. Sic etiam per charitatem homo omnibus adest, scilicet per affectionem. Nam cum teneatur omnes diligere: & anima verius sit vbi amat quam vbi animat (vt dicit Aug.) Quia per cognitionẽ cognitum est in cognoscente, sed per amorem econtrario est amans in amato; oportet, quòd per ipsam dilectionem omnibus quodammodo quos diligit præsens sit; vnde Apostolus dicebat, Et si corpore absens, spiritu tamen sum præsens.

Aris.li. de Gen.

Aug.

Col.2.

Item ignis nũc est occultus, nũc manifestus: vnde & Dio. dicit. Cũ neglectus est, id est, sub cineribus occultatus, videtur quasi nõ esse: sed remotis cineribus subito elucet quasi prouocatus naturaliter ad quandam vindictã suæ despectionis. sic licèt charitas ex occupationibus exterioribus seu necessitatibus quandoque videatur tepescere, tamẽ subito & cito reaccẽditur & ex indignatione corporis primi amplius inflammatur. Psa. Nunquid qui dormit, nõ adiiciet vt resurgat? Mach. Refulsit sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus; vnde amor diuinus aliquando facit latere ad contemplandum; aliquãdo apparere ad agendum.

Dio.de cæl. hie.

Psal.40.
2.Mac. 1

Item ignis sine sui diminutione est sui distributiuus, & diuisiuus; vnde ad ignem vnius candelæ innumerabiles possunt accendi. Sic amor charitatis non minuitur; sed augetur ex eo, quod ad plures diuidatur.

Item adhuc habet ignis plures alias conditiones, quæ charitati conueniũt, quia ex se est lucidus, calidus, leuis et subtilis, quia charitas facit nos lucidos in discretione agendorum, calidos in beneuolentia proximorum, leues & mobiles in obedientia mandatorum, subtiles siue tenues in contemptu terrenorum, vel in abstinentia ciborum.

Item charitas assimilatur calori. Primo quidem, quia calor est generationis omnium principaliter effectiuus, sicut patet de calore cælesti. Et sic charitas est qua virtutum omniũ opera generãtur & ad perfectũ finem perducũtur. Secundo quia calor est inferiorũ ad superiora reductiuus, quia dissoluit terrestria in aquosa; & aquosa, in aerea; & aerea in ignea; & sic inferiora per media reducit ad suprema. Sic charitas facit incipiẽtem proficientem, & perficiẽtem, et mediante etiam proximo reducit nos in Deum.

Tertio, quia est durorũ remollitiuus, sicut patet in metallis, quæ dissoluit, & liquefacit, etiã niues, & grandines: glaciesque; & sic charitas dura corda dum apprehendit ad pietatem emollit.

Quarto, quia est liquidorũ induratiuus sicut patet in ouis in igne positis, in quibus subtilioribus partibus resolutis remanẽtibus terrestribus res durescit; & simile facit calor solaris. Sic charitas Dei mollia, & nutantia corda consolidat, & corroborat.

Quinto, quia est grossorum & densorum subtiliatiuus. Nam rẽ in quã agit dissoluit, & suæ actioni idoneã facit, vnde cum rem ad simplicitatem ducere laborat, eã subtiliat; vt patet in glacie, quæ dũ dissoluitur subtiliatur. Sic charitas diuites grossiores metallis,

 subti-

subtiliat dum eos facit omnia dare in eleemosynas.

Sexto, quia est metallorum depuratiuus, & totius eorum rubiginis consumptiuus; & sic charitatis feruor omnis peccati rubiginem ab anima tollit.

Septimo, quia est grauium alleuiatiuus: quia dum humiditatem quæ grauitatis est causa in rebus cõsumit, põdus rei diminuit. Calidũ enim facit humidũ euaporare, quia vapor depuratus, & in substantiam aeream, vel leuẽ mutatus, rem leuiorẽ reddit. Corpora autẽ animaliũ dicũtur esse leuiora post prandium, propter caloris confortationẽ, & spirituũ generationẽ, quibus corpus leuiatur: & mortua corpora sunt grauiora viuis. Sic amor charitatis omnia leuia reddit; vnde Augu. dicit, quod omnia sæua, & immania, tolerabilia, & propè nulla efficit amor. Aug. de ver. do.

Octauo, quia similium congregatiuus, & dissimiliũ disgregatiuus. Vnde si aurum, plumbũ, ferrum, & lapides fiãt vna massa & proiiciãtur in fortẽ ignem, calor vnumquodq; coniũgit cũ suo simili, vt aurum cum auro, & sic de singulis si frigus omnia simul cõgregaret. Sic charitatis amor est, qui iustos inuicem vnit, & eos ab iniquis distinguit.

Item charitas assimilatur argillę, propter tria. Primo, quia ex argilla vasa fabricantur. Nam argilla est terra glutinosa, & nemorosa ad varia opera figulorum apta, & est ab Argis sic vocata, apud quos primo ex tali materia vasa sunt facta fictilia. Sic per charitatẽ efficitur cor hominis vas diuinum, id est, Dei contentiuũ: quia qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Ioan. 4.

Secundo, quia ex argilla formãtur lapides, & lateres generãtur. Nã talis terra (vt dicit Isid.) per actionẽ caloris liquidiores partes consumentis, & terrestriores consolidãtis, facile in laterẽ commutatur. Sæpè etiam terra frigiditate humidi tandẽ mutatur in lapidẽ. Nã sicut dicitur à philosopho: Vnctuosum tali trãsmutationi est vaI de aptũ: vnde vnctuosum est mediũ inter viscosum, & euaporatiuũ. Nã gratia euaporatiui, habet à calore coagulari; gratia vero visco si nõ potest ex toto educi, sed habet amplius comprimi, & consolidari, & sic in lapidẽ trãsmutari. Sic per charitatem efficiũtur homines, vt lateres solidi, & vt lapides viui, apti scilicet collocari in ædificio supernæ Hierusalẽ. Vnde dicitur. Ipsi tanquam lapides viui ædificamini domos spirituales. Isid. Arist. Methe. 1. Pet.

Tertio, quia cũ argilla fluxus sanguinis refrenatur. Nã argilla frigiditate sua est sanguinis constrictiua, vt ait Constantinus; vnde si cum forti aceto fuerit distemperata; & temporibus & fronti apposita prohibet de naribus sanguinẽ fluere, Sic acetum compunctionis cum argilla dilectionis cohibet fluxum peccati. Const.

Vbi, & quomodo caro spiritui, vicissimq; spiritus carni interdum subiicitur, exprimitur Cap. XIIII.

CAro in mũdo videtur, vt in pluribus spiritui prævalere, & esse fortior eo, sed in cælo ecõuerso totaliter spiritus dominabitur ipsi carni; & caro erit per omnia spiritui subiecta. Videmus enim quod quilibet planeta cælestis, fortior est in propria, quã in aliena domo existat, & fortius esse, inde imprimit, & agit. Domus enim planetarũ dicũtur signa cęli, id est, quibus quilibet planeta dicitur habere domũ suã. Nã domus Saturni, vt dicit Albumasar, prima & propria est Capricornus: & similiter Aquarius: domus Iouis Piscis, et Sagittarius: domus Martis Aries, et Scorpio: domus Vene- R Alb.

ris

ris Libra & Taurus: domus Mercurij Virgo & Gemini: domus Solis Leo: Lunæ Cancer. Et patet, quòd Sol in Leone, qui est domus eius propria, fortior est, quod in alio signo; & simile est de aliis. Sic quia in mundo isto est ipsa caro naturaliter velut in domo propria, spiritus tanquã in aliena, frequenter contingit quod caro prævalet & dominatur spiritui. In cœlo vero vbi econuerso erit spiritus, vt in propria domo, & quasi in aliena patria erit quodãmodo ipsa caro; ideo erit spiritui tanquã
1. Cor. 15 potentiori totaliter subiecta. Vnde vocabitur (secundum Apost.) Corpus spirituale.

Carnis & spiritus pugna inquietudinem generat cordis, & aufert tranquillitatem mentis. Nã quãdo in sublimi apparent duo venti fortes cõtra se inuicẽ pugnantes, significatur tẽpestas maris, & tunc procella maris non liberè transit ad partem vnam; sed vna obuiat alteri ex ipsa pugna ventorum: tamen qui superior est ex ipsis ventis, vincit, eo, quod minus est admixtus humori, & ideo minus sedabilis. Quasi autem duo venti contrarij sibi in aere, sunt duo appetitus aduersantes sibi in homine s. spiritus & carnis: de quibus dicit Apo. Caro cõcupiscit
2. Cor. 4. aduersus spiritũ. & spiritus aduersus carnẽ. Ex eorũ ergo pugna sequitur tempestas maris, id est, inquietudo cordis; quia cor nõ potest se liberè ad partẽ vnã trãsferferre s. spiritus, carne repugnante eidẽ. Vnde Apost.: Video, inquit,
Rom. 7. aliam legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ: nec etiã ad partem carnis spiritu retrahente. vnus ergo obuiat alteri, quia sibi inuicẽ aduersantur. Sed pars quæ est in ordine naturali superior. s. spiritus, tũc carnẽ vincit, quãdo humori aqueo, id est, carnali amori admixtus non existit. s. quando se tenet in sua puritate, tunc enim ipse spiritus quasi carnem, & ossa nõ habet. vnde Apo. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis Rom. 8.
Carnis delectatio licet sit sensui dulcis, intus tamẽ animã occidit. Cuius exemplũ est, quia aliquãdo cadit super herbas, & folia arborũ ros fluens, & viscosus ad modum mellis, & quia mel non coctũ laxat, ideo aues comedentes herbas illas moriuntur de dysenteria, & inueniuntur intus croceæ propter coleram, quæ generatur ex melle. Sicut ergo dulcedo roris in herbis, est delectatio carnis in operibus voluptatis, quæ dulcedo in ventre coleram gignit, & auẽ extinguit; quia delectatio ipsa carnis in mente amaritudinẽ & consciẽtiæ remorsum relinquit, quæ est amaræ coleræ similis. Hæc etiam animæ innocentiam spritualiter occidit, vnde Apost. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Rom. 8.

Atra nebulæ vitia septem enumerantur: quorum similitudinibus carnis concupiscentia vitia cognoscuntur. Cap XV.

Concupiscẽtia carnis assimilatur nebulæ propter septẽ. Primo, quia nebula est ex corruptis vaporibus resoluta. Nebula enim est impressio ex resolutione nubium generata & in pluuiã resoluta; vapores enim resoluti, & per singulas aeris partes dispersi, nebulam faciunt. Quando igitur tales vapores sunt corrupti, tunc generãt pessimã nebulã; aliquãdo fœtidã qua aer inficitur. Ita ex corruptis, & impudicis colloquiis, vel aspectibus generatur cõcupiscẽtia inordinata, & inflãmata, qua corpus incẽditur, & inflammatur.

Secundo, quia nebula est florum geminũ, & vinearũ corruptiua. Ita mala concupiscentia corrũpit flores bonarũ cogitationum, gramina affectionum, & fructus vi-

Iob 31. nearum, id est, opera pœnitentiũ. Iob: Ignis est vsque ad consummationem deuorãs & omnia eradicans genimina.

Tertio, quia nebula est multarũ ægritudinum inductiua; quia ex inordinata luxuriæ concupiscẽtia multa oriuntur vitia. Nam (secundum Gre.) Filiæ luxuriæ, sunt cæcitas mẽtis, quia (secũdũ Aug.) ratio absorbetur. Item inconsideratio scilicet mortis & inferni: inconstantia ad cogitandum nunc illud nunc aliud. Amor sui quo scilicet desiderat longã vt expleat voluntatem suam, vitæ præcipitatio qua scilicet aliquis præcipitat se ad peccandum, exponens se etiam quandoque periculo vt luxuriam expleat. Odium Dei quod fit, quia Deus astrahit se ab eis, et punit eos qui sequũtur carnis delitias, ad quas inclinat luxuria. Item affectus præsentis seculi, scilicet appetitus honoris, diuitiarum, sanitatis, fortitudinis, & huiusmodi, quibus luxuriosus consequitur finem intentum. Itẽ desperatio futuri seculi, quæ est diffidentia veniæ, & gloriæ consequendæ.

Greg. Aug.

Quarto, quia nebula ex eo, q̃ vias occultat est latronibus amica. Et sic concupiscẽtia luxuriæ, est dæmonibus valde grata, vnde Iob. dicit de Vehemoth. per quem intelligitur diabolus, quòd dormit in locis humentibus, id est, quiescit in luxuriosis.

Iob 40.

Quinto, quia nebula est itinerantium tardatiua. Tentationes enim concupiscentiæ homines ad æternam patriam festinantes, aut totaliter impediunt si eis consentitur: aut saltem tardiores reddũt, dum eis resistitur: quia sine peccato saltem veniali vix aut nũquàm habetur, quo, scilicet veniali peccato feruor charitatis remittitur, & via retardatur.

Sexto, quia nebula est radiorũ solarium interceptiua, & aeris obscuratiua. Sic etiam concupiscentiæ nebula lumen gratiæ, vel rationis intercipit & animam tenebrosam reddit. Vnde Aug. Exhalabant nebule de limosa cõcupiscẽtia carnis & scatebra pubertatis, & offuscabant cor meum. Et philosophus dicit. Concupiscentia corrumpit æstimationem prudentiæ.

Aug. li. conf. Arist. Ethi.

Septimo, quia nebula est à calore solis passiua: vnde quãdo est sursum à sole attracta, redit in nubis materiam: & tunc futuræ pluuiæ est significatiua: quia si cõcupiscentiæ motus sursum ad rationem trahuntur & per ipsam rationem refrenantur: tunc transeunt in materiam virtutis: & tũc non culpam generant, sed potius pluuiam diuinæ gratiæ in anima augmentant. Quando verò à solis radiis nebula repercussa deorsum cadit, in suam originem redit, & tunc pœnitus euanescit. Vnde dum inferius reddit futuræ serenitatis signum, existit, quia scilicet si concupiscentiæ motibus per solem rationis in principio resistatur: tunc ipsa concupiscentiæ caligo deorsum pulsa, penitus annihilatur: vnde & post hæc anima serenior reperitur.

Cordis nostri compunctiones à Deo & à voluntate nostra per terræ pluuiæ similitudinem exoriri declaratur.

Cap. XVI.

Compunctiones & inspirationes sanctæ licèt insint nobis principaliter à Deo: tamen cooperante libero arbitrio. Cuius exemplum apparet in terra. Nam itinera aquarum & hiatus, & vastæ voragines, quæ sunt in corpore terræ: sicut in corpore nostro sunt venæ, quæ sunt vasa sanguinis, & arteriæ, quæ sunt vasa spiritus: nõ sunt in ipsa terra ex natura eius cum qualitates terræ, scilicet

scilicet frigidum et siccum faciant eam totam solidam: sed sunt ibi ex calore solis & stellarum cõsumente humidum terræ; & per consequens, relinquente fissuras magnas sicut fiunt fissuræ magnæ in paludibus, quæ vehementer arescunt: ad quod etiam cooperatur inclusus: qui vapor quidem exhalare non valens summa violentia eleuat terram in vno loco, & addit in alio loco. Et ita fiunt specus magni, & montes, & receptacula aquarum maxima & obscurissima, & hiatus ingentes. Similiter etiam in intimis cordis nostri sunt itinera aquarum, id est, compunctiones lachrymosæ, & hiatus, id est, suspirationes affectuosæ, & specus magni, id est, humiliationes profundæ quas tamen anima à seipsa non habet: sed ex virtute & actione solis, & stellarum, id est, Dei & sanctorum angelorum: cooperatur tamẽ ad hæc vapor inclusus, id est, interior motus liberi arbitrij, vt scilicet fiant in nobis specus magni, id est, profundæ meditationes, & montes, id est, altæ considerationes, receptacula aquarum, id est, receptationes gratiarum, vel compunctiones lachrymarum, & hiatus ingentes, id est, affectus feruentes. Item compunctio lachrymarum assimilatur pluuiæ, propter quatuor.

Primo, quia pluuia calore solis dissoluitur: est enim naturale, quòd quanto plus est in nube de materia pluuiæ, tanto fit radiorum solarium fortior impressio super nubem, propter aquæ ad calorem solis contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluuiam dissoluitur. Ita quoque in anima quanto plus est lachrymarum intimarum, tanto diuini caloris fit fortior impressio super eam donec tota resoluatur in lachrymis siue compunctionẽ totaliter lachrymosam. Vnde post acutissimum solis calorem videmus in aere sequi pluuiam vehementem: quia cum cor diuino amore calescit, amaris, & deuotis lachrymis ingemiscit: vnde Beda dicit, quod quando fit caloris generatio circa huiusmodi nubẽ, ex adustione vaporis fit nubes rubea quasi sanguis, ita, vt sanguis aliquando pluere videatur. Et sic anima deuota dum diuino calore incenditur, tota in amoris rubedinem transformatur. Beda.

Secundo, quia pluuia ad terrã aliquando quidem planè, quandoque verò impetuosè vehitur. Nam quantò nubes ex qua generatur pluuia, est à terra remotior & cælo vicinior, tãto suauius terram petit & guttis gracilioribus ad ima descendit. Et quanto econtrà est à cælo remotior, & terræ proximior, tanto cum grauioribus stillis, & magis impetuosè terram petere consueuit. Et hoc quia tanto anima est perfectior, & Deo proximior: tanto secretiores, & suauiores lachrymas emittit; quanto verò se fuisse per peccatum à Deo remotiorẽ, & terræ, per affectum coniunctiorem anima conspicit, tanto grauiores, & vberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluuia aer serenatur: & sic serenatur conscientia ex cõpũctione lachrymosa. Tob. Post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis: hæc exultatio, est ex serenatione conscientiæ. Tob. 3.

Quarto, quia ex pluuia terra fœcundatur, præcipuè ex illa, quæ cum tonitruo cadit eo, quòd tonitruum suo motu vaporem discutit: & sic aquam subtiliando puriorem reddit. Ita lachrymæ impinguant, & fœcundant animam,

& reddunt eam aptam ad fructū bonorum operum, & maximè si sint cum tonitruo, id est, cum timore diuini iudicij: hoc enim est tonitruum, quod maximè animā concutit terrore sui, & maximè eam subtiliat ad discussionē peccati, Iob. Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri. Iob.25.

Nonnullorum corporū conuersionibus, carbonibusq́; accensis, ob varios eorum effectus peccatoris conuersio comparatur. Cap. XVII.

CONuersio peccatoris assimilatur quinque conuersionibus corporum, quæ metaphoricè in scriptura traduntur.

Prima est conuersio solis in tenebras. Ioel. Sol conuertetur in tenebras hæc fit per verecūdiam & confusionem, quando homo lucens in mūdo erubescit de peccatis, & confunditur. Psal. Confundantur iniqua agentes superuacuè. Ioel.2. Psal. 24.

Secunda est lunę in sanguinem. Ioel. Conuertetur luna in sanguinem. Et hoc fit in peccatore per displicentiam peccati, & indignationem: luna enim est peccator qui est in continua mutatione. Eccles. Stultus vt luna mutatur: qui conuertitur in sanguinem, quando conuertitur zelo odij, & indignationis cōtra peccata, Psal. Iniquitatem odio habui & abominatus sum. Ioel.2. Eccl. 17. Psal.18.

Tertia, est petrę in stagna aquarum: hoc fit in homine per dolorē peccati & compunctionem Psal. Qui conuertit petram in stagna aquarum, id est, cor durum in abundantiam lachrymarum, quæ debent prouenire ex dolore & compunctione peccati. Psal. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam. Psal.11. Psal.118.

Quarta, est lapidis in æs: hoc fit per confessionem quando tactus diuino calore duritiam suam frangit, & sonat vox cōfessionis: Iob. Lapis calore solutus in æs conuertitur. Iob.28.

Quinta, est maris in aridam, quod fit per satisfactionem. Tunc enim amaritudo peccati in ariditatem pœnalitatis & satisfactionis conuertitur. Iob. Cutis mea aruit, & contracta est. Iob.7.

Item cōuersi ad Deum feruēter, assimilantur carbonibus accēsis.

Primò, ratione ruboris. Nam carbo extinctus habet nigredinē: sed dum ignitur vertitur in rubedinem. Sic peccator tanquā carbo extinctus habet nigredinē peccati. Thre. Denigrata est super carbones facies eorum: sed dum in contritione accenditur in ruborem peccati totus conuertitur. Et quanto magis de peccato rubescit: tanto magis reuiuiscit: vel dū ad pœnitentiam inflammatur, nigredo peccati vertitur in rubedinem amoris diuini. Amor enim diuinus dealbat & rubricat, secūdum illud Canti. Dilectus meus candidus & rubicundus. Thren.4. Cant.5.

Secundo, ratione vigoris; habet enim vigorem in scintillatione, in operatione & conseruatione. In scintillatione quidem, quia carbo accensus cum secundum suam substantiam non possit ascēdere sursum, ex eo quòd partibus grossioribus & terrestribus admixtus violenter in inferioribus detinetur: tamen crepitando & scintillando conatur tendere sursum. Sic conuersus ad Deum feruenter, quia corpore detentus non potest ire ad Deum: tamen crepitando, id est, vehemēter dolendo & gemendo, scintillas feruentium desideriorum vel orationum vel lachrymarum ad Deum mittit. Ezech. Et scintillæ quasi aspectus æris candentis: & ibidē. Aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium. Ezech.1.

Item

Item habēt carbones virtutem in operando, quia carbo incensus acutissimum habet ignem & valde actiuum & penetratiuum: ita quòd remollit ipsum ferrum: sic etiam durissimum cor peccatoris quandoque emollitur viso exemplo alicuius feruenter pœnitentis. Eccle. Ignis probat ferrum durum. Eccl. 31.

Item habet vigorem in conseruando. Dicit enim Augustinus. Hoc est imitandum in carbone, quòd est tantæ fortitudinis, vt si quis eum in aqua ponat. s. extinctum, omni tempore in ea imputribilis perseuerat. Sic in aqua lachrymarum vel tribulationū nutritur vita pœnitentis, ac præseruatur à peccati putredine. Sap. In aqua quæ omnia extinguit, plus ignis valebit. August. Sap. 16.

Tertio, ratione fractionis. vel extinctionis: quia deficiente humiditatis glutino quo partes sibi inuicem cohærent, faciliter frangitur; & adhuc facilius extinguitur, nisi bene custodiatur. Et sic pœnitentes perdito glutino charitatis, facile à tentationibus frangitur: faciliter etiam in eo spiritus feruor extinguitur, nisi in timore Domini iugiter teneatur, secundū illud Eccl. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. dicit enim Greg. quòd carbo cinere inuolutus, ignem acceptū custodit: sed detectus & aeris frigiditati expositus, subito euanescit. Eccl. 27. Greg.

Sic sub cinere humilitatis vel memoria mortis, quæ timorē inducit, conseruatur gratia pœnitentis, sine qua si frigus malitiæ vel accidiæ, ipsum inuadit, statim extinguitur & perit. Et ideo dicitur Iob. Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Iob 42.

Nebula ac pulueris quadam proprietates hic ponūtur, quæ corpori humano metaphoricè conuenire videntur.

Cap. XVIII.

Corpus humanū assimilatur nebulę propter tria.

Primo, quia nebula à terra eleuatur. Hiere. Eleuans nebulas ab extremitatibus terrę: & sic corpus humanum de terra sumptum est. Gene. Fecit Deus hominem de limo terræ, id est, quantum ad corpus: vnde & finaliter in terram resoluitur. Hier. 10. Gene. 1.

Secūdo, quia nebula citò dissipatur: & sic vita corporis humani citò finitur. Sap. Transit vita nostra tanquam vestigium pedis: & sicut nebula dissoluetur quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata. Sap. 2.

Tertio, quia nebula turbinibus agitatur: & sic humanum corpus passionibus inquietatur. Pet. Hi sunt nebulę à criminibus agitatę. 2. Pet. 2.

Item corporis humani infelicitas representatur in puluere.

Primo ratione varietatis. Nam puluis à vento percutitur, mouetur, leuatur. & dispergitur. Sic vigor humani corporis modò vēto aduersitatis percutitur, modo vento tentationis mouetur: modò vento prosperitatis erigitur, modò vento mortis dispergitur. Psalm. Fiant tanquā puluis ante faciem venti. Psal. 34.

Secundo, ratione obscuritatis, quia puluis sæpe aerem obtenebrat: solem obnubilat, & oculos sauciat. Ita corporis concupiscentia aerem, id est, sensualitatē obtenebrat; solem, id est, rationē obnubilat, & oculos mentis, scilicet intellectum & voluntatē sauciat, scilicet per immundas cogitationes, & per immundas affectiones. Exod. Sit puluis super omnē terram Aegypti. Aegyptus enim interpretatur tenebrosa. Exod. 9.

Tertio, ratione fœditatis, quia ex coniunctione pulueris & humoris generatur lutum immundum; ita dum corpori nostro iungitur

gitur humor nutrimẽtalis, gignitur lutum immundũ luxuriȩ. Iob. Indura est caro mea putredine & sordibus pulueris, cutis mea aruit. Hoc puluere pascitur serpens infernalis. Isa. Serpenti puluis panis eius.

Iob 7.

Isa. 65.

Obscuris vallibus atque terramotui qui aerem obnubilat, terrenorum cupidi similes esse exprimuntur.

Cap. XIX.

CVpidi de terrenis similes sunt vallibus.

Primo, quia valles quandoque sunt sordidæ; nam ad valles confluunt sordes, & ibi diutius conseruantur. Ita in cupidis sunt sordes omnis malitiæ & peccati, quia radix omnium malorum est cupiditas. Iohel. Multiplicata est malitia populi in valle cõcisionis

Iohel. 3.

Secundo, quia valles sunt obscuræ. Nam cito fumosis vaporibus obnubilantur, & densis tenebris obscurantur. Ita in cupidis est obscuritas propter vapores fumosos, id est, propter desideria terrena. Mach. Acceptum ignem de altari absconderunt in valle. Ignis altaris, est lumen sapientiæ cælestis, quæ illuminat & inflammat; quæ tamen occultatur menti in valle cupiditatis.

2. Mac. 1.

Tertio, quia valles sunt à cælo remotæ. Ita cupidi à cælesti desiderio. Hierem. Quid gloriaris in vallibus, id est, in terrenis cupiditatibus? defluxit vallis tua, id est, tua mens cupida, de summis ad ima; de cælestibus ad terrena, filia delicata, quæ cõfidebas in cameris tuis, &c.

Hier. 99.

Quarto, quia valles sunt infructuosæ; quia salices & infructuosȩ arbores maximè in vallib. crescere cõprobantur. Item in cupidis crescunt arbusta, id est, opera infructuosa. Et hinc est quòd Para. Edõ (qui interpretatur terrenus, & significat cupidũ) percussus est in valle saliuarũ, vbi non erat fertilitas propter salsuginẽ. Item cupiditas terrenorum mentẽ obscurat, & animã venenat, & ideo assimilatur terrȩmotui qui aerẽ obscurat, & interdum animalia habentia ora iuxta terrã venenat & necat. Et horũ ratio est: quia cum terrȩmotus fit ex vapore terrestri grosso & fuliginoso & nigerrimo, quãdo eleuatur à solo, opponitur soli sicut nubes magna: & ita inducit aeris obscuritatẽ, & si etiam terra illa fuerit ante terrȩmotum sicca, eleuatur ex superficie eius puluis qui reddit aerem spissum & nigrũ. Et sol & lunæ, & stellæ, apparent ex huiusmodi puluere quasi sanguis ad nigredinem vergens. Et sic etiam hoc modo inducitur obscuritas aeris. hoc etiam vapor cùm sit venenosus, occidit animalia quæ hauriunt eum habentia ora iuxta terram, vt oues. Vnde dicit Seneca, quòd tempore Neronis fuit terrȩmotus, in quo periit grex sexcentarum ouium. Ita ex terrenorum cupiditate tanquam ex terrestri vapore, vel puluere anima obscuratur. Apo. Terrȩmotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquã saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis. Terrȩmotus magnus est inordinatus terrenorum affectus, qui solem, id est, rationem, & lunam, id est, voluntatẽ, quæ mutabilis est, maculat & fœdat. Hic est terrȩmotus qui vapore venenoso & pestilentiali, id est, opere vel lucro doloso & iniusto animas ȩterna morte facit interire. Luc. Terrȩmotus magni per loca erunt, & pestilentiȩ, & fames, terroresque. Vbi nota, quòd terrenæ cupiditates homines reddũt inquietos, & ideo vocãtur terrȩmotus. Item dolosos & fraudulentos, & ideo vocantur pestilentiȩ. Item faciunt eos insatiabiles & famelicos; & ideo

1. Para. 18.

Sene.

Apo. 6

Luc. 21

ideo vocatur fames. Item raptores, & tyrannos, & ideo vocantur terrores.

Quomodo causetur grando, & quinque proprietates ei à natura insitæ, patefiunt, quæ quibusdam de causis, bello, hominumq; controuersiæ assimilantur.
Cap. XX.

DIscordia siue bellum assimilatur grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima quo ad tactum. Nam grando est stilla pluuiæ frigoris & vẽti rigore in aere congelata (vt dicit Arist.) fit enim ex vapore frigido & humido ad interiora nubis fugato per dominium caloris circunstantis: quia vapor in nube recipitur, & à frigiditate condensantur. Nã quãdo vapor eleuatur ità altè virtute caloris, quòd non consumitur, fit nubes calidissima, eo quòd multum de calore remanet in vapore. Ideo ex calore circunfuso in aere confortatur frigus & coartatur in vnum locum, & ex calore ipsius nubis aperiente, frigus repẽte intrat, congelat, & fit grando. Ita ex calore iracundiæ dominante, & ex vapore superbiæ cor subintrante: & ex frigore alicuius iniuriæ vel aduersitatis, generantur discordiæ & bella, quæ corda hominum frigida faciunt, expulso charitatis calore. Psalm. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, &c. Per ignem intellige iram: per niuẽ & glaciem, aliquam aduersitatem vel iniuriam constringentẽ: per spiritum, intellige pestem superbiæ, & ex his sequuntur procellæ bellorum.

Aristo. Methe.

Psal. 148.

Secundo, quia grando est dura ad ictum. Nam grando fortiter percutit, ex eo quòd dura existit. Vnde & grana eius in scriptura, lapides appellantur. Eccl. Confracti sunt lapides grandinum. Prouenit autẽ duritia grandinis, ex eo ꝙ frigus (vt dictum est) fugiens calorem aeris ad interiora nubis se recipit, & ex sua aggregatione virtus eius inualescit. Vnde vaporẽ quem in nube inuenit, sua virtute constringit, & in duram substantiam conuertit, & ideo magis quã in hyeme fiũt grandines in æstate, quia virtus frigoris quæ est in æstate, vnitur, & in vna parte aeris adunatur. In hyeme per aerem totũ dispergitur, quare debilior redditur, nec ad congelandum vaporẽ sufficiens inuenitur. Ita bella & discordiæ ex calore iracundiæ, scilicet ex frigore malitiæ generatæ, corda hominum sic indurant, quòd vnus erga alium qui aduersatur semper sæuiat: & nulla pietate seu benignitate mollescat. Vnde bellum, si diu durat, corda lapidea generat. Sapien. A petrosa ira plenæ mittentur grandines.

Eccl. 43.

Sap. 5.

Tertio, quia grando est subita siue impetuosa quo ad descẽsum. Nam cum de se sit grauis, vento etiam impellẽte cum impetu descendit. Et ita etiam similiter cum impetu iræ & violentiæ bella geruntur. Cùm tamen Iacobus moneat, quòd omnis h[illegible]it tardus ad iram. Nam ira [illegible] habet misericordiam, neque erumpens furor. Isa. Sicut impetus grandinis turbo confringens.

Iac. 1.

Isa. 1.

Quarto, quia grando non est totaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dentis, vel mochi. Cuius causam quidam assignant: quia cum vapor vnde generatur, esset expansus in latus, frigus contrahens, magis traxit de materia à lateribus quàm à superiori parte: & cũ latus esset magnum, congelauit partem antequam alia flueret ad eam: & adhesit ei sicut congelata gutta: & si aliquando inueniatur rotunda,

rotunda, dicunt quòd est per accidens. Quia descendendo per inferiorem partẽ aeris, qui per reflectionem radiorum est temperatè calida, liquescit & minuitur & rotundatur. Quia ergo figura rotunda perfectionem (secundum Philosophũ) importat, deficit in grandine rotunditas figuræ: quia communiter bella & lites cõtingunt ex defectu charitatis vel imperfectione.
Col. 3. Charitas.n. est vinculũ pacis. Nam cui charitas perfectè adesset, etiam iniustè lędẽti minimè repugnaret, dicente Domino:
Matt. 5. Qui te percusserit in vnã maxillam, præbe ei & aliam. Et
Rom. 12. Apost. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum
Sap. 16. iræ. Sap. Fructus inimicorũ existimabat ignis ardens in grandine. Ignis quidem ardens in grãdine, est charitas feruẽs in persecutione. Et hæc frequẽter inimicos exterminat, dum eos ad beneuolentiam mutat, vnde Aposto.
Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

Quinto, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cũ impetu terrã petit, segetes, fructus & flores plu[illegible]m lædit: vnde in psal.
Psal. 101. Percut[illegible] grandine vineas eorũ. Interdum etiam ex grandine animalia occiduntur, secũdum illud
Psal. 77. Psal. Occidit in grandine iumenta eorum: præcipuè quãdo grando est multũ grossa, quia tunc grauior existit, & impetuosius ruit. Et nota quòd descendit grando maior vel minor secundum quòd altiori loco vel terræ viciniori cadit, quia ex maiori motu in aere calido minoratur & retardatur, ideo maior cadit à viciniori loco.
Apo. 16. Apocalip. Grãdo magna sicut talentum descendit de cælo in homines. multo autem magis per bella quàm per grãdines, arbores vastantur & segetes, etiã occiduntur homines, animalia rapiuntur: & bona innumerabilia dissipantur & disperguntur.

De hyperboreis montibus in septentrionali parte situatis, ac de eorum tribus præcipuis proprietatibus fit sermo, quibus mortales diuitiæ comparantur.

Cap. XXI.

Diuitię huius mundi assimilantur montibus hyperboreis propter tria.

Primo, propter preciositatẽ gemmarũ. Sunt enim montes Scithiæ multũ locupletes, auro abundantes & gemmis. In eis enim sunt smaragdi optimi, & cristalli purissimi. Et talia præcipuè sunt mundanarum diuitiarũ materia, quibus accumulandis & possidendis cupiditas humana insistit, s. aurũ & gemmæ, & alia cõsimilia. Quæ tamẽ, quia amitti possunt, verę diuitiæ nõ sunt. vnde Dominus dixit: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ęrugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. vbi omne diuitiarum genus ostenditur amisibile esse. Nam si de pannis vel palliis sericis, vel aureis, suas quis diuitias fecerit, corruptibiles diuitię sunt, quia possunt vastari à tineis. Si verò de metallorũ pecuniis, adhuc patet destructibiles esse, quas ęrugo potest consumere. Si autem gemmæ sint, vel alia quæcunque, quæ non possunt consumi ęrugine, vel tinea demoliri, saltẽ à furantis manibus non possunt esse securæ: ergo vt ibidem cõsulitur, thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec ęrugo nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur. Ma[illegible]

Secundo, propter asperitatem syluarum. Nam circa illos montes vbi tales diuitiæ sunt, asperrimæ quædam siluę, per quasi ad dictas diuitias difficile est accessus, reperiũtur. In quo intelligitur quòd licet

licet diuitiæ sint ad appetendum faciles, difficiles tamē sunt ad lucrandum & possidendum, & ideo homines vt eas lucrentur, maximos labores assumunt. Eccl. Laborauit diues in congregatione substātię. Et idcirco inexcusabiles sunt qui propter cælestes & perēnes diuitias negligunt laborare. Et propter hoc dicit Greg. quòd si qui viā laboriosam existimant, suæ desidiæ est accusatio. Si enim tempestas pelagi nautis, plagæ & vulnera militibus, glacies & frigora agricultoribus, leuia & portabilia sunt propter spem præmij temporalis; multo magis cui cęlū placet nullum debet sentire periculum: maximè enim labores mitigat in finem bonum venire. Ne aspicias ergo quòd via ista aspera est, sed quò ducit. Nec aliā quòd lata est, sed vbi desinit.

Eccl. 31.

Greg. in hom.

In hoc etiam quòd difficilis est accessus ad montes diuitiarum ostenditur, quòd difficulter qui diues est, intrabit regnum cælorum, vt dicitur Math.

Matt. 19.

Tertio, propter multiplicitatem ferarum. Sunt enim in illis syluis, id est, circa illos montes, diuersa ferarum genera quæ homines vehementer impediunt, ne ad loca diuitiarū accedant. Nam ibi sunt Grifones immanes, ibi Pardi, Tigrides & Pantheræ. Ibi esse dicūtur (pręcipuè in Albania & Hircania qui sunt Scithiæ regiones) tantæ magnitudinis & feritatis canes, vt tauros premant, & leones occidāt. In Grifonibus qui equis & hominibus sunt infesti, significatur violentia raptorum. In Pardis autem variis & maculosis, variæ intelligūtur fraudulētiæ mercatorū. In Tigribus velocissimis significatur festinata & velox substantia vsurariorum, quia vsura in paruo tempore multum multiplicatur & crescit. vnde dicitur Prouer. Substantia festinata minuitur, quia diuitiæ vsurariæ sicut festinanter crescunt, ita communiter cito deficiunt. Sed in Pantheris qui odore alias bestias ad se attrahūt & attractas eas rapiunt & comedunt, intelligitur malitia quorundam hypocritarum qui sub quadam sanctitatis specie lucra sæculi quærunt, vnde ab illis rapiunt quos odore bonæ famæ & sanctitatis traxerunt. per canes intelligitur maleuolentia inuidorum, que pręcipuè in illis abundat qui eadem lucra quęrūt videlicet inter illos qui sunt eiusdem artis & inter medicos & iudices, ex eo quòd vnus putatur impedire lucrum alterius, sicut Philosophus dicit. Omnes has feras, id est, vitia diuitiæ mundi gignunt propter cupiditatē, de qua dicit Psalm. In ipsa pertransibunt omnes bestię, id est, omnia vitia.

Prou 13.

Arist. Rhet.

Psal. 103.

De septem Tauri stellis, quas Græci Hyadas vocitare consueuerunt, ac de eorum quatuor proprietatibus pariterq; montium, quibus doctores assimilantur.

Cap. XXII.

Doctores sancti Ecclesiæ sunt similes stellis quę dicuntur Hyades. De quibus fit mētio Iob, vbi dicitur: Qui facit arcturum & orionas & hyades & interiora austri. Intelligūtur ergo doctores in eis propter quatuor. Primo propter earum ortum. Nam hyades quæ oriuntur in vere, sunt stellæ pluuiales, in quarum ortu inundāt pluuię propter hoc, quòd tūc temporis vapores à mari & à terra per caloris solaris violentiam fortius ad superiora trahūtur, qui motu hyadum in pluuiam resoluuntur. Hyades ergo à quibus est inundantia pluuiæ, doctores ecclesiæ sunt, à quibus super arentes animas effunditur imber doctrinæ. Deut. Concrescat vt pluuia doctrina mea: & ideo dicit Greg. Doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio

Iob 9.

Deu. 32.

Greg. in past.

eloquio hyados vocatur pluuia, & hyades nomen à pluuiis acceperunt, quia ortæ proculdubio imbres ferunt. Bene igitur hyadum appellatione expressi sunt qui ad statum vniuersalis Ecclesiæ, quasi in cæli faciem deducti super arentem terrā humani pectoris sanctæ prædicationis imbres fuderunt.

Secundo, propter earum situm: quia istæ stellæ hyades situm suū habent in fronte Tauri vt dicit Martia. Et in 16. gradu Tauri vt dicit Misael. Ex corpore hominis dominantur collo & gutturi. Constat autem quòd in collo & gutture vox prædicationis formatur: vnde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti prædicatores prædicationis vocem formātes, dominiū, & auctoritatem habent in prædicando: sed sicut dicit beatus Gre. loquēdi auctoritas perditur quādo vox prædicationis ab opere non iuuatur. Vnde necesse est, sicut idem beatus Greg. dicit, quòd prædicator quique plus actibus quàm vocibus intonet, & bene viuendo vestigia sequentibus imprimat, quam loquendo & prędicando quò gradiantur, ostendat.

Mart. Misa.

Greg. in pasto.

Tertio, propter effectum. Nam quando oriuntur haydes, crescūt dies, & sol incipit esse feruentior: fruges etiā vberius crescunt, quia tunc à pluuiis irrigantur. Sic etiā per doctrinam & prædicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies, id est, claritas cognitionis, & feruor dilectionis, & fructus operationis.

Quarto, propter aspectū, quia scilicet constellatio hyadū habet stellas plures & clarissimas aspectui nostro, & etiā ordinatas per gyrum: quia scilicet sancti doctores fuerunt vt stellæ incorrupti per vitam. Dan. Qui ad iustitiam erudiūt plurimos, erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Item

Dan. 12.

multiplicati per gratiā. Gene. Inspice cęlū, & numera stellas si potes. Item clarissimi per doctrinā. Bar. Stellę dederunt lumen in custodiis suis. Item ordinati per gyrum quasi vallātes & defendētes Ecclesiam. Iud. Stellæ manētes in ordine & cursu suo aduersum Sisarā pugnauerunt. Item doctores sancti assimilantur montib. propter decē proprietates quas beatus Isidorus tangit. Quarū prima est, quòd montes sunt à terra eleuati. Sicut etiam sancti doctores eleuati esse dicuntur per contemptum terrenorū: vnde Isa. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Siō. vbi Greg. dicit, Qui cęlesti prædicatione vtitur, terrenorum operum infimā deserens, in rerum culmine stare videatur, quo tāto facilius subditos ad meliora pertrahat: quanto per vitæ meritū de surpernis clamat.

Gen. 1
Bar. 3.
Iud. 5.
Isi. lib. ethim.
Isa. 40.
Greg. past.

Secundo, montes sunt solidi & compacti. Et tales sunt doctores sancti per patientiam aduersorū. Prouer. Doctrina viri per patiētiam noscitur. Nec dum montes graui mole constiterāt. Nam doctores sancti etiā graui mole tribulationis pressi, tandē consistūt solidi & alti.

Prou.
Prou.

Tertio, montes sunt à terra versus cælū erecti, & tamen terrę radicitus coniuncti. Et similiter sacri doctores sunt versus cęlū erecti per desiderium & contemplationem æternorum. Apo. Conuersatio nostra in cælis est. Isti tamē montes, sunt terræ, id est, corpori coniuncti radice, id est, radicali & ineuitabili necessitate corporalium passionū. Deut. Accessistis ad radices mōtis, qui ardebat vsque ad cælum. Hic mons est eminentia sanctorum doctorum quorum radix inferior, scilicet necessitas carnis terræ coniuncta est: mens tamē & desideriū vsque ad cælum ardet. Psalm. Montes excelsi

Phil.
Deu.
Psal.

celsi ceruis.i. doctoribus sanctis.

Quarto, sunt montes aquarum attractiui; eo quòd terra alta, est spongiosior ad attrahendum. Ita doctores sancti attrahunt aquas gratiarum per vacuitatem siue porositatem humilium affectionum
Psal.103. siue orationum. Psal. Super montes stabunt aquæ.

Quinto, sunt montes aquarum emissiui, fontium & fluminũ causatiui. Nam voragines quæ sunt principium indeficientium fluminum & matrices, magis sunt in altis locis vel sub eis. Ideo maxima flumina à mõtibus oriuntur. Sicut de maximo in meridie mõte qui dicitur Athlas patet, & de alio monte maximo in Aquilone versus Orientẽ. Huius enim tanta est altitudo quòd habitãtes sub ipso, vident in eius cacumine radios solis in mane per quatuor horas vltimas noctis, & sic in sero per quatuor primas horas noctis. Et in eiusdem pede siue fundamento habitant gentes diuersarum linguarum, à quo monte oriuntur diuersa & magna flumina. Ita etiam sancti doctores sunt aquarum, id est, doctrinarũ emissiui, per exercitium prędicationũ, fontium & fluminum effusiui, per scripturas librorum & prędicationũ. Sunt enim interius pleni profundis voraginibus, id est, profundis considerationibus. Ex quibus causantur doctrinarum profluuij.
Psal.103. Psal. Rigans mõtes de superiorib.
Isa.41. Isa. Aperiã in supremis collib. flumina, & in media cãporũ fontes.

Sexto, quia montes sunt metallorum nobilium contentiui. Et sic sunt doctores contentiui habituum nobilium virtutum & donorum.
Zach.6. Zach. Montes ærei.

Septimo, sunt diuersorum fructuum & herbarũ medicinalium productiui, quia. n. puriorls sunt aeris quã valles: fructus faciunt puriores, sapidiores, & saniores: quamuis faciunt pauciores. Ita sancti doctores producunt herbas & fructus, s. bona opera & meritoria. Psal. Qui producit in montibus fœnum & herbam. Et eorum fructus, id est, opera habẽt puritatem intentionis: saporẽ deuotionis: & sanitatẽ discretionis. Psal.146.

Octauo, montes sunt radiorum solarium susceptiui & diutius retentiui. Sic sancti doctores sunt susceptiui & retentiui radiorum solarium. i. diuinarũ reuelationũ. Mach. Resplenduerunt montes. 1. Mach. 6.

De nonnullis doctrinæ Christi similitudinibus ex variis aquarum effectibus depromptis. Cap. XXIII.

DOctrina Christi vera mẽtes credentium purificat. Vnde assimilatur illi aquę quę est Macedoniæ, quę ab ouibus bibita, facit eas albas. Et sic doctrina Christi recepta in mẽtib. credẽtiũ, reddit eas mũdas. Eze. Effundã super vos aquã mũdã, & mũdabimini. Ecõtrarium autẽ praua hęreticorũ doctrina, quia est terrena & carnalis, corda recipientium sordidat & denigrat: sicut aqua calida, & terrestris multũ denigrat pelles animalium. Nã calor aquę adurendo pellẽ priuat eã perspicuitate & per cõsequẽs lanã: quia omne animal pręter hominẽ, variat pilũ secũdũ varietatem pellis. Vnde tales sunt aquæ hęreticorũ: quę falsitatib. & mẽdaciis animas denigrãt. i. obscurãt. Hier. Facta est mihi quasi mẽdaciũ aquarũ infidelium. Itẽ doctrina Christi assimilatur fonti. Pro. Aqua ꝓfunda verba ex ore viri & torrẽs redũdãs fons sapiẽtię. Eccl. Fons sapiẽtiæ verbũ dei in excelsis. Et hoc fons tres habet cõditiones: prima, quia erudit. Pro. Fons vitę eruditio possidentis. Secũda, quia vitam adducit. Prouer. Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis. Tertio, quia aquas consolationis tribuit. Isa. Haurietis aquas in gaudio de fontib. Salua-

Eze.36. Hier.15. Prou.18. Eccl.1. Prou.16. Pro.17. Isa.12.

Saluatoris. Hi fontes sunt Apostoli qui nobis tribuerunt aquã perfectionis euangelicæ. Exod. Venerunt in Helim vbi erãt duodecim fontes. Item doctrina verbi Dei assimilatur pluuiæ, secundũ illud Deut. Concrescat vt pluuia doctrina mea, & hoc propter quatuor. Primo, quia pluuia est aeris purificatiua & lætificatiua. Et sic doctrina verbi Dei cor mundat, Ioan. Vos enim mundi estis propter sermonẽ quem locutus sum vobis. Mundãdo autem lętificat, Psal. Lætabor ego super eloquia tua. Secundo, quia est oris saporatiua. Nam secundum Constantinum, aqua pluuialis sapidior est aliis aquis. Est enim (vt ipse dicit) ex se lucida, clara, subtilis, leuis, sapida, & omnibus impuritatibus impermixta. Quæ omnia cõpetunt sacræ doctrinæ, quia scilicet est lucida ad dirigendũ. Apoc. Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidum tanquã cristallũ.

Exod. 25. Deut. 32. Ioan. 15. Psal. 118. Apo. 22.

Item est clara ad intelligendũ. Psal. Declaratio sermonum tuorum, illuminat & intellectum dat paruulis. Subtilis ad exponendũ. Sap. Est in illa spiritus intelligentiæ, multiplex vnitu subtilis. Itẽ leuis ad obseruandũ. Ioan. Mandata eius grauia nõ sunt. Item sapida ad meditãdum. Psal. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Eccl. Sapientia doctrinæ secundum nomen eius: est sapientia à sapore dicta. Item est omnibus impuritatibus, id est, falsitatibus impermixta ad credẽdum. Matth. Viam Dei in veritate doces. Tertio, quia ad caloris mitigatiua. Ita doctrina sapientiæ mitigat ardorem carnis. Hiero. Ama scientiam scripturarũ, & carnis vitia non amabis. Eccl. Ignem ardentem extingue aqua, scilicet sapientia ignem luxuriæ.

Psal. 118. Sap. 7. 1. Ioan. 5 Psal. 118. Eccl. 6. Matt. 22. Hier. super na. Eccl. 3.

Quarto, quia piscium est nutritiua. Quasi enim pisces aquatici sunt homines tribulati, quos aqua doctrinæ salutaris nutrit, consolatur & confortat. Psalm. Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquiũ tuũ viuificabit me. Et hinc est, quòd doctrina spiritualis assimilatur etiam piscinæ: quia piscina siue piscaria propriè dicitur ad nutriendum pisces collecta: quia scilicet, spiritualis doctrina est piscium, id est, spiritualium virorum nutritiua.

Psal.

Sed nota, quòd ad bonitatem piscinæ requiruntur tria, scilicet fundi soliditas: aquæ influxibilitatis puritas, & influentis continuitas. Ita vt doctrina spiritualis nutriat animam, requiritur primo recipientis soliditas, scilicet vt non sit vas confractum non retinens, secundum illud Eccle. Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit. Item doctrinę puritas, scilicet, vt doctrina pura sit, & catholica, non hęretica, vel infectiua. Item doctrinę continuitas, quia cũ ipsa sit cibus mẽtis, oportet quòd quotidie ipsa reficiatur.

Eccl.

De septem planetarum naturalibus in humanis corporibus effectibus quibus septem charismatum dona comparãtur, Cap. XXIIII.

Dona septem Spiritus sancti assimilantur septem planetis. Quia sicut septem planetarum viribus formatur, & perficitur hominis corpus. Ita septem donorum gradibus formatur, & perficitur spiritus. Nam (secundum Astrologos & Medicos) Saturnus materiam conceptam in matrice mollem & fluidam frigiditate, & siccitate sua coagulat & condensat. Et hoc spiritualiter competit dono timoris, qui pronitatem, & fluxibilitatem hominis ad peccandum cohibet, & restringit. Nam (vt dicitur Prouerb.) Per timorem Domini declinat omnis à malo.

Pro.

Iupiter

Iuppiter autem secundo mense spiritum & mẽbra tribuit, in quibus, & ex quibus est postea robur operandi. Et hoc cõpetit dono fortitudinis quo & spiritus, & membra roborantur ad bene operandum. Prouer. Accinxit fortitudinem lumbos suos, & roborauit brachium suum. Prou. 31.

Mars tertio mense subtiliat sanguinem & humorem condensat, & ordinat & componit. Et hoc competit dono consilij, quo scilicet mens subtiliatur ad bene disponendum, & ordinandum actus & motus suos.

Sol quarto mense vitalem calorem, & spiritum epati & cordi tribuit. Hoc enim competit dono sapientiæ, qua anima viuificatur, inflammatur, & Spiritus sancti habitaculum efficitur.

Venus, quinto mense organa sensibilia, & officialia mẽbra aures, & nasum, & huiusmodi perficit & disponit. Hoc competit dono scientiæ, quo organa sensibilia, & temporalia ordinantur, & regulantur.

Mercurius, sexto mense omnia corporis foramina, & porosa, & linguam, & nares componit. Hoc competit dono intellectus quo foramina, id est, sensus corporis componuntur: nares etiam, id est, vis discretionis tribuitur: & lingua ad rethoricè loquendum dirigitur.

Luna mense septimo suis limitibus mẽbra diuidit, & distinguit. Quod pertinet ad donum pietatis quo diuiduntur & distribuuntur eleemosynæ secundum exigentiam vniuscuiusque: secundum illud Psalm. Dispersit dedit pauperibus. Psal. 111.

De variis Montis Sion ac firmamẽti proprietatibus, & motibus, Zodiaciq; signis, quibus Ecclesia Christi atque fidei articuli assimilantur.

Cap. XXV.

Ecclesia Christi assimilatur firmamẽto propter septem, primo quia firmamentum secũda die factum recitatur Ge. Sed notãdum, quod supposito, quòd cælum non sit de natura quatuor elementorum, sed de natura quintæ essentiæ: vt ponit Aristo. tunc non potest intelligi factum secũda die quãtum ad productionem substantiæ siue formæ suæ substãtialis, quia si materia corporalium præcessit tempore formationem suam (vt communiter Sancti ponunt) tũc sequeretur, quòd si firmamentum fuit secunda die productum quantum ad suam formam substantialem, quod materia fuit primo sub alia forma substantiali, quod esse non potuit, quia natura cælestis cum sit incorruptibilis, habet materiam, quæ non alteri formæ potest subesse: vnde impossibile est quod sit formatum ex materia prius tẽpore existente. Et ideo productio substantię, firmamenti ad tempus creationis pertinet, sed aliqua formatio, eius pertinet ad opus secundæ diei sicut etiam Dio. dicit, quòd lumen solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarto die formatum. Et sic potest dici, quòd firmamentum fuit à principio creatum secundum suam substantiam: sed secunda die ampliori formatione decoratum & ornatum. Ita etiam ecclesia fidelium fuit ab initio mundi inchoata, scilicet in primis parentibus, vel secũdum aliquos in Abel primo iusto, sed perfectè formata, & decorata fuit secũda die, id est, in tempore plenitudinis gratiæ quando Christus venit in mundum. Genes. 1 Arist. 1. de cæ. Dio. de diuino.

Prima enim dies, id est, totum tempus præcedens fuerat nubilosa, id est, sub caligine culpæ, vel figurarum vmbra: quia scilicet

patres nostri omnes sub nube fuerunt. Sed secūda die fuit luminosa per plenitudinem gratię, & per præsentiam Christi qui ait: quādiu sum in mundo lux sum mundi. Et ideo prima die Christus fuit quasi informis sub obscuritate figurarum. Sed in secunda quasi formatus in præsentia, & veritate, Hebr. Iesus Christus heri & hodie.

1.Co. 10

Io.9.

Heb. 13.

Secundo, quia firmamentū octaua sphæra vocatur, Nam sub eo sunt septem sphæræ planetarum, & ipsum ponitur octaua sphæra. Hoc autem ecclesiæ Christi competit, quæ octauam resurrectionis expectat, & octauam diem. s. dominicam celebrat, et de octauis etiam sanctorum festiuat. Septenarius autem numerus orbium septem planetarum sub firmamento ad vetus testamentum refertur, vbi septima celebratur dies scilicet sabbatum, vnde dicitur Eccles. da partes septem, nec non & octo.

Eccl.11.

Tertio, quia firmamētum multis stellis decoratur, vnde dicitur Gene. quòd Deus fecit stellas, & posuit eas in firmamento. Sicut ergo firmamentum habet quasi innumerabiles stellas, ita ecclesia quasi innumerabiles sanctos. Ge. Inspice cælum, & numera stellas, si potes. Notandum est, quòd stellarum siue cęli stellati à nobis solum medietas videtur, quæ medietas sphæræ cælestis hæmisphæriū vocatur. Et hæc medietas à nobis totaliter videtur: sed propter defectum visus nostri, terræ coniūgi putatur. Vnde circulus vbi finitur orizon, id est, visus terminatio vocatur. Sic etiam ecclesiæ, siue sanctorum eius pars est à nobis visibilis, scilicet hi qui sunt in terra, & pars à nobis inuisibilis, scilicet illi qui sunt in gloria.

Genes.1.

Gene. 15

Quarto, quia firmamentū inter duos polos rotatur: quorum scilicet septentrionalis nunquam nobis occidit, qui dicitur polus articus. Alter scilicet australis qui antarticus dicitur, nunquam à nobis videtur. Sunt autem hi duo poli inter quos firmamētum vertitur, quorum vnus visibilis est, & alter inuisibilis, duo testamenta, quibus Ecclesia in sua fide innititur, quorum vnum scilicet testamentum vetus, bona visibilia, & præsentia promittebat: aliud verò. s. nouum, futura, & inuisibilia prędicat. Vel hi poli sunt duæ naturæ in Christo scilicet diuina, & humana, circa quas est tota fides ecclesiæ. Et vna est visibilis. s. humana, & altera inuisibilis. s. diuina. Vel duo poli immobiles quibus cęlū in suo motu innititur, sunt duo charitatis pręcepta, quibus immobiliter inniti debet vita fidelium ecclesiæ: quorum vnum est de dilectione Dei, qui non videtur: alterum de dilectione proximi, qui videtur, dicente Ioanne. Qui nō diligit proximum suum quem videt; Deum quem non videt, quomodo potest diligere. 1.Io.

Quinto, quia firmamentum in xij. signa distinguitur, secundum circulum Zodiacū, qui in xij. partes distinguitur æquales, quę sunt xij. signa quæ nobis signāt in qua parte cæli, & sol, & planetæ immorantur. Et sunt ista xij. signa xij. spatia ęqualiter distincta, stellis notabilibus ab astrologis denotata. Et vnumquodque signū per xxx. diuiditur gradus, & gradus per lx. minuta, & minutum per lx. secunda, ita quod lex. secūda minutum vnū, lx. minuta gradum vnum, xxx. gradus signum vnum faciunt. Sunt etiā signa hęc animalium specialiū nominibus nuncupata, quorum primum vocatur Aries, secundum Taurus, tertium Gemini, quartum Cancer,

cer, quintum Leo, sextum Virgo, septimum Libra, octauum Scorpio, nonum Sagittarius, decimum Capricornus, vndecimum Aquarius, duodecimum Pisces. Sicut ergo circulus Zodiaci siue firmamenti distinguitur .xij. signis, Ita fides ecclesiæ distinguitur .xij. articulis, quorum sex pertinent ad diuinitatē, & sex ad humanitatē.

Nam primus articulus est, vt credamus diuinæ essentiæ vnitatem, id est, quod Deus vnus est.

Secundus est, vt credamus in vna essentia esse personarum trinitatem, scilicet patris, & filij, & Spiritus sancti.

Tertius, vt credamus rerum creationem, id est, omnia tam visibilia, quàm inuisibilia esse à Deo creata.

Quartus, pertinet ad effectus gratiæ, per quam viuificamur à Deo, scilicet credere in vnam sanctam ecclesiam catholicā, & omnia ecclesiæ sacramenta, & remissionem peccatorum fieri per ea.

Quintus est credere corporum resurrectionem, scilicet quòd omnes homines resurgent cum corporibus suis.

Sextus est credere resurrectionē bonorum in vitam æternam: & punitionem malorum, scilicet in inferno.

Septimus est credere Christi conceptionē, scilicèt quòd Christus conceptus est de sancto spiritu, & eius natiuitatem ex Maria Virgine.

Octauus est credere eius passionem, & mortē, scilicet quòd crucifixus est sub Pilato, & quod verè fuit mortuus, & sepultus.

Nonus est credere eius resurrectionem, scilicet, quòd tertia die resurrexit à mortuis.

Decimus est credere, quòd descendit ad infernos.

Vndecimus est, quòd ascendit ad cælos, & quòd sedet ad dexteram Dei patris.

Duodecimus est de aduentu ad iudicium die nouissima. Et sicut omnia .xij. signa continentur in Zodiaco, qui dicitur circulus signorum: Ita omnes isti articuli continentur in symbolo, qui dicitur Apostolorum, scilicet, Credo in Deum &c. Qui dicitur in ecclesia secretè, ex eo quòd fuit editus fide Christi nondum propalata. Et dicitur omni die in prima, & completorio, id est, in principio diei, & in principio noctis ad ostendendum, quòd a fide debent omnia opera nostra incipere, & quòd ipsa fide munimur in prosperis, & aduersis.

Duodecim Zodiaci vero animalia à quibus signa denominātur, representant duodecim Apostolos, qui symbolum ediderunt. Nam in ariete quod est nomen primi signi representatur Beatus Petrus, qui fuit dux Apostolorum. Aries enim consueuit esse dux gregum, vnde Beatus Petrus symbolum incepit, dicēs. Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli, & terræ. Iohannes autem secundum quosdam subiunxit, Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum. Iacobus autem Zebedæi addidit, Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Andreas autē apposuit, Passus sub Pontio Pilato, crucifixus mortuus, & sepultus. Philippus autem adiunxit, Descendit ad inferos. Thomas autem dixit, Tertia die resurrexit à mortuis. Bartolomeus vero protulit, Ascendit ad cælos sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Matthæus quoque intulit, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus autem Alphæi confessus est, dicens, Credo in Spiritum sanctum. Simon autem adiungens ait, Sanctam

ecclesiam catholicam, sanctorum communionem: Iudas verò Iacobi, qui & Thadeus, addidit Remissionem peccatorum. Vltimo Matthias, vel secundum quosdam iterum Thomas concludit dicens, Carnis resurrectionem, & vitam æternam: amen. Aliqui tamen aliter prædictos articulos attribuunt apostolis, sed non est magna vis.

Sexto, quo ad motum. Quia firmamentum triplici motu mouetur, Nam secundũ astrologos primus motus eius est diurnus, qui est ab Oriente in Occidentem super polos mundi, & completur in 24. horis diurnis, & nocturnis.

Alter motus firmamenti est stellarum fixarum, siue signorũ ecõtrario ab Occidente in Orientem, qui completur totus in 36. millibus annis, & sic in omnibus annis per vnum gradum, quamuis hunc motum stellarum ignorasse videtur Aristoteles, qui supponit in secundo de cælo, cælum sydereum esse vltimam sphæram, cui attribuit vnicum tãtùm motum, & vniformem, & in eo esse stellas fixas, & immobiles asseruit sicut clauos in rota. Vnde prædictus stellarum motus adhuc non clarè patebat astrologis contemporaneis Aristotelis. Primi enim qui hunc perceperunt, & tradiderunt posteris, fuerunt Abrachis & Felix. (vt Ptolomæus refert) à quibus & ipse habuit: Et hi fuerunt post Alexandrum magnum. Dictus vero Ptolomæus fuit post tempora Christi circa tempus Adriani Imperatoris, quem ipse Ptolomæus in suo libro Almagesti sæpius nominat.

Tertius motus firmamenti, siue cæli stellati, est motus accessionis, & recessionis, qui fit in lxxx. annis per vnum gradum. Et ita etiam similiter fideles ecclesiæ hoc triplici motu mouentur. Primus motus, est motus naturæ: & iste est ab Oriente in Occidentẽ, id est à natiuitate ad mortem: & iste est cursus naturalis, quia omnes morimur. Apostolus: Omnes quidem currunt: Secundus est pœnitentię, ab Occidente in Oriẽtem, id est, ab occasu peccati ad ortum gratiæ per quam efficiuntur stellæ fixæ, & fulgidæ, Deuterono. Estis hodie sicut stellæ cæli. Tertius est gloriæ, & iste est accessionis, & recessionis quo recedimus à miseria mundi, et accedimus ad fœlicitatem paradisi. Item recedimus à corporis mortalitate, & accedimus ad vitæ æternitatem. Dani. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, erũt sicut stellæ in perpetuas æternitates.

1. Cor. 9.

Deut. 1.

Dan. 12.

Septimo, quia firmamentum, id est, cælum stellatum specialiter elemento terræ dominatur. Vnde in terra diuersæ res generantur, & diuersæ imagines in eis figurantur, secundum diuersitatem stellarum, et constellationũ. Similiter ecclesia dominium, & auctoritatem habet super terram super eos, id est, qui viuunt in terra non solùm spirituali de qua Dominus dixit Matth. Quodcunque ligaueritis super terram erit ligatum, & in cælis: Sed insuper (vt quidam dicũt) habet potestatem temporalem, cum temporale ordinetur ad spirituale.

Matth.

Item ecclesia assimilatur Monti Syon.

Primo quidem, quia mons ille fuit magnæ sublimitatis: & sic ecclesia magnæ sublimitatis: & sic ecclesia magnæ sublimitatis est quantum ad temporalem, & spiritualem auctoritatem, Isa. Erit mons domus Domini, id est, ecclesiæ auctoritas, & dominium in vertice montium.

Isa. 2.

Secundo, quia mons est magnæ fortitu-

fortitudinis, & firmitatis: & sic ecclesia magnam fortitudinem, et firmitatem habuit contra perse-
Isa.27. quentium seueritatem, Isaiæ. Vrbis fortitudinis nostræ Syon &c.

Tertio, quia fuit mons magnæ vbertatis: & sic ecclesia propter meritorum Christi, & sanctorum
Psal. 147 fœcunditatem. Psal Lauda Deum tuum Syon, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.

Quarto, quia fuit mons magnæ amœnitatis. Et sic ecclesia habet magnam amœnitatē in varietate diuersorum statuum, & san-
Apoc. 14 ctorum. Apocalypsis. Agnus stabat supra montem Syon, & cum eo centum quadraginta quatuor millia.

Quinto, quia fuit mons magnæ securitatis. & sic ecclesia secura, & intrepida est propter Dei, & angelorum custodiam, & potesta-
Isa.10. tem. Et ideo dicitur Isaiæ. Noli timere popule meus habitator Syon. &c.

Sexto, quia fuit mons magnæ sanctitatis: quod ecclesiæ etiā cōpetit propter sacramētorum efficaciam & virtutem. & ideo dicitur ibi esse saluatio propter sacra-
Isa.46. menta salutis. Isaias. dabo in Syon
Abd.1. salutem. Et Abd. In monte Syon erit saluatio.

Septimo, fuit mōs perfectæ eruditionis, Et hoc magis ecclesiæ
Isa.2. competit propter euangelicæ legis perfectionem. Isa. De Syō exibit lex.

Vergiliis stellis septem ante genua Tauri nauigationis tempus ostendentes eorū ortu, quatuor causis electi Dei comparantur, in quibus septem principales fulgent virtutes.

Cap. XXVI.

Electi Dei repræsentantur in constellatione istarum stellarum, quæ vocāturPleiades, propter quatuor.

Primo, propter numerum. Nam (secundùm Gregorium) Pleiades à pluralitate dictæ sunt. Sunt enim septem stellæ, quæ inter genua Tauri sitæ, & vicinæ sibi sunt, & diuisæ à se inuicem. Vnde per eas omnium electorum vniuersitas insinuatur, qui inter vitæ præsentis tenebras spiritus septiformis gratiæ lumine nos illustrant, qui à mundi origine vsque ad eius terminum diuersis temporibus missi quasi distincti sunt, & coniuncti per intentionem mentis. Vnde Iob, Nun- Iob. 38.
quid coniungere valebis, micantes stellas Pleiades. Vel septem stellis decoratur constellatio Pleiadum, quia septem virtutibus fulget vniuersitas electorum, scilicet quatuor Cardinalibus, quæ sunt iustitia, temperantia, fortitudo, & prudentia, Et tribus theologicis, scilicet fide, spe, & charitate. Quæ quidem virtutes, & si sint inter se distinctæ, adeo tamen sunt cōfœderatæ, & coniunctæ in anima, vt nunquam possint haberi separatæ: Vnde (secundum doctrinam Stoicorum quam in hac parte approbat doctrina sanctorum) virtutes sic connexæ sunt ad inuicē, vt qui vnam habet, omnes pariter habeat; & qui vna caret, omnibus carere necesse est.

Secundo propter earum ortum. Vernali enim tempore Pleiades oriuntur, & quanto aer serenior est, & frigidior, tanto ab aliis stellis melius discernuntur, quia electi Dei maximè per tribulationis frigus ad virtutes consurgūt, & in eis virtutes oriuntur: meliusque, quàm virtuosi sint cognoscuntur, quando tribulationum frigoribus constringuntur.

Tertio propter aspectum, quia scilicet vna ex illis stellis latere videtur, ita quòd nec ex toto se occultat: nec ex toto se manifestat. Hæc est electorum humi-

 litas

litas qua bona sua occultare desiderant, ne illa ventus vanitatis dispergat. Nec tamen ex toto occultant, sed vt tam sibi per humilitatis custodiam, quàm aliis per diuinorum operum exempla proficiant, sic opera in publico faciũt vt eorum semper intentio maneat in occulto.

Quarto propter effectum, quia cum Sol per pleiades iter facit, aeris caliditas vernalibus pluuiis tẽperatur, & terra tunc temporis, florum pulchritudine adornatur: quia scilicet electi, & virtuosi viri, sunt diuino amore calidi, & deuotis lachrymis madidi, semper tamen sobrij, & bonorum exemplorũ odoriferis floribus redimiti, & ornati.

Eleemosynæ vtilitates ac perfectiones, Montisque Oliueti proprietates, quibus eleemosinarius, & misericors similis efficitur, hic describuntur.
Cap. XXVII.

Eleemosynarius, & misericors similis est Monti Oliueti. Nam Mons Oliueti (secundum Augu.) fuit mons chrismatis, & vnctionis, pinguedinis, & refectionis, medicaminis, et curationis. Et hoc propter abũdantiam olei ibi crescentis, quia oleum est vnctuosum, virtuosum, & deliciosum.

Primo enim eleemosyna sanctificat tribuentem: & hoc significatur in vnctione chrismatis, de qua dicitur Exod. Omnia vnctionis o-
Exod. 40 leo cõsecrabis. Hoc enim est oleũ misericordiæ, & pietatis, quo omnia consecrantur, quia (sicut
1. Th. 4. dicit Apostolus) Pietas ad omnia valet.

Item eleemosyna reficit esuriẽtem: & hoc significatur in olei impinguatione. De qua dicitur in
Psal. 22. Psalmo, Impinguasti in oleo caput meum. Et nota, quòd erat oleum quo inungebatur tabernaculum: & hoc est oleum, id est, pietas eleemosynæ corporalis, qua refouetur tabernaculum vẽtris siue corporis, de quo dicitur
Exod. Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum. Aliud verò oleum erat quo inungebatur caput: & hoc est eleemosyna spiritualis, per quam inungitur caput mentis: de quo ibidem præmittitur, Oleum vnctionis fundes super caput eius. Et de hoc oleo etiã habetur Hester. quòd oportebat, quòd puellæ, quę seruabantur regi, sex mensibus oleo vngerentur &c. Istæ puellæ sunt animæ deuotæ quę Christo regi seruantur, quæ oleo inunguntur sex mensibus, quando solicitè insistunt sex eleemosynarum spiritualiũ operibus, quæ in hoc versiculo continentur.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Tertio eleemosyna curat ægrotantem, scilicet peccatorẽ, & hoc designatur in vnctionis medicamine de quo Matth. Vngebant oleo multos infirmos, & sanabantur. Sic oleo misericordiæ, & eleemosynarum sanantur, & curantur vulnera peccatorum, Tob. Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, facit inuenire vitam æternam.

Planetarum status, cursus, variique eorum effectus ac proprietates hic recẽsentur, quibus elati aßimilantur.
Cap. XXVIII.

Exaltationẽ superborũ semper sequitur deiectio, secũdum illud Prouerb. Ante ruinam exaltatur cor. Vnde superbi similes sunt planetis: quia sicut planeta habet in auge sua ascensum, & exaltationẽ, sic in opposito augis descensum, & depressionem: vnde (sicut dicit Plinius) A centro terræ, absides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine,

Exod. 40. Hest. 2. Matth. Prou. Plin.

giñe, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno mediis partibus : & econtra ad terræ centrum humillimæ atque proximę, Alij etiam dicunt quòd quilibet planeta sicut in aliquo vno signo habet regnum, & gloriam suã, sic in aliquo alio abiectionę, et tristitiam verbi gratia. Nam (sicut dictum) sol habet gloriam suam in xix. gradu arietis, & casum in eodem gradu libræ. Per Solem ergo intellige mũdana sapientia refulgentes, qui extolluntur in ariete in aliorum ducatu, quòd suas opiniones, & consilia multi sequantur. Aries enim apud pastores cõsueuit esse dux gregis. Sed ista gloria annihilatur in libra, id est, in diuina sapientia omnia recto pondere librante, & ponderan-
1. Cor. 3. te, vnde Apost. dicit, quòd sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.

Item Venus gloriam suam habet in piscibus. xxviij. gradibus & casum suum siue tristitiam suã in consimili gradu signi oppositi, scilicet Virginis, Intellige ergo per Venerem eos, qui carnali pulchritudine sunt venusti, qui in piscibus, id est, in delitiis corporis gloriantur, volentes scilicet molliter viuere in aquis delitiarum. Sed gloria eorum in Virgine deficit, quia castitas siue virginitas in ipsis delitiis perit. Bernar-
Bern. dus, Perit humilitas in diuitiis,
1. Thi. 5. castitas in delitiis. Apost. Vidua quæ in delitiis est, viuens mortua est.

Itẽ Mercurius in Virgine quindecim gradibus gloriatur, et cadit in Piscibus totidem gradibus. Mercurius qui gloriatur in Virgine, significat hominem honestum, qui superbit, & extollitur de carnis castitate, quem quandoque Deus in piscibus aquarũ, id est, in tentationibus concupiscentiarũ cadere permittit, vt hu-
milietur: vnde Philip. Gloriamini in Christo non in carne. Phil. 3.

Item Luna erigitur in Tauro tribus gradibus, & totidem cadit in Scorpione. Per Lunam intellige terrenam potestatẽ, quæ præcipuè Luna terrestribus dominãs, in Tauro erigitur, dum per superbiam in tyrannidem conuertitur. Sed in Scorpione deiicitur, quia omnis tyrannus in fine male deprimitur. Scorpio enim cauda, id est, fine percutit.

Item Saturnus in Libra regnat, cadit in Ariete. per Saturnum intellige abundantiam temporalẽ, (Nam Saturnus à saturando est dictus) Cuius vxor à paganis fingitur fuisse vocata Opus, ab opulentia, scilicet, quia hanc tribuit mortalibus, hæc regnat in libra, id est, in mensura, vel temperantia, quia sine temperantia, & mẽsura etiam si abundet, non durat temporalis substantia. Sed in Ariete, id est in morte penitus annihiliatur, Psa. Dormierunt som-
Psal. 75. num suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum. Est autem mors velut aries duobus cornibus, id est, modis percutiens, quia est mors naturalis, & violenta.

Item Mars erigitur in Capricorno viginti septem gradibus, & cadit totidem in Cancro. Per Martem intellige humanã fortitudinem, quæ in Capricorno erigitur, id est, in strenuitate bellorum fulget, & ascendit. Sed in Cãcro, id est, in tẽpore pacis occultatur, & marcescit. Nam Cancer nõ est animal belligerum, sed in cauernulis se abscondit. Vel fortitudo humani corporis in Capricorno, id est, in iuuentute ascẽdit & claret, est enim caper animal superiora petens. Sed in Cancro, id est, in senectute retrocedit, & deficit. Est enim Cancer animal retrogradiens.

Item Iuppiter (secundũ quosdam) regnat in Cancro, & in Capricorno facit descensum. Alij vero dicunt, quòd Iuppiter erigitur & caput draconis in Geminis tribus gradibus, & cadit in Sagittario totidem. Per Iouem intellige gloriam humanam, quæ erigitur in Geminis, quia in diuitiis, & honoribus crescit. Sed in Sagittario, id est, in persecutione, vel deiectione cadit, vbi etiam caput Draconis, id est, superbia quæ est caput peccati deiicitur.

Item cauda Draconis erigitur in Sagittario tribus gradibus, & cadit in geminis totidem. Per caudam Draconis intellige fraudulentiam, & astutiam hominis. Hæc est enim cauda Draconis, id est, quædam imitatio dæmonis, quia homines inuidi atque fraudulenti post diabolum vadunt. Hæc in Sagittario, id est, in lingua: de qua Hierem. Sagitta vul-
Hier. 9. nerans lingua eorum. ascẽdit tribus gradibus. Primus est men-
Isa. 9. tientium, Isaiæ: Propheta docens mendacium, ipse est cauda. Secundus est in detrahentibus. A-
Apoc. 9. pocalypsis: Caudæ eorum similes serpentibus. Serpenti enim propriè detractor assimilatur, secundum illud Ecclesiastici: Sicut
Eccle. 10 si mordeat serpens in silentio. Ita nihil minus eo habet, qui occultè detrahit. Tertius gradus est in
Apoc. 9. blandientibus. Apocalypsis. Habebant caudas similes Scorpio-
Greg. in hom. num. Gregorius. Scorpiones sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis quidem in facie non resistunt, sed post dorsum portant, vnde venena fundunt. Hæc cauda in Geminis cadit, quia mala et fraudulenta lingua dupliciter obmutescit: Vno modo quando non auditur: Alio modo, quando aspere reuellitur, vel
Eccle. 28. repellitur, Ecclesiastici: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Ille spinis aures sepit, qui malè loquenti asperis, & increpatoriis verbis resistit. Sed ille non audit qui aurem ab ipso abducit.

Diaboli tentatio quomodo per fidelium pœnitentiam, compunctionisq́; feruorẽ augeatur, per similitudinem æstiuorum ventorum facile exprimitur.
Cap. XXIX.

FEruor pœnitentiæ, vel fidei suscitat furorem, & fortem persecutionem diaboli. Nam diabolus quanto videt hominẽ exurgere, vel agere feruentius, tanto eum persequitur acrius. Dicunt enim naturales, quòd in magno æstu fiunt fortissimi venti, sicut in diebus canicularibus: vẽti enim, qui tunc fiunt, licet rarò tali tempore fiant, tamen fortissimi sunt eradicantes arbores, & ædificia subuertentes. Et est ratio, quia tunc non eleuatur nisi vapor grossius, & quia calor fortis, qui tunc est, expellit à se frigus vndique ad vnum locum, ideo illud frigus impetuosè pellit vaporem. & sic tempus illud est causa fortium ventorum. Quod ergo in magno æstu fiunt fortissimi venti, repræsentat, quòd in magno mentis feruore, exurgunt contra eam persecutiones vehementissimæ, Iob. Diuiditur æstus su- Iob. 3
per terram, qui dedit vehemẽtissimo imbri cursum, vehemens enim imber cum forti vento esse consueuit. Post æstum ergo sequitur vehementia imbris: quia post feruorem mentis sequitur procella tentationis. Sed est notandum, quòd est duplex canis cælestis, scilicet canis, qui lucet ad pedem Orionis, & alius canis est, qui lucet ad pedes Geminorum, versus Cancrum ad meridiem. Et de vtroque verum est, quòd in diebus canicularibus fiunt

fiunt venti. Sunt autem illi dies calidissimi, cum illi canes oriuntur cum sole, quando sunt sub radiis Solis, quia tunc est quadruplex causa caloris. Vna, quia Sol est in domo propria, scilicet in Leone. Alia causa est directa oppositio Solis ad habitabilem nostram. Tertia est ex reflexione circuli: quia diu radij morantur circa eundem locũ circuli signorum. Quarta est ex coniunctione duarum stellarum calidarum. Alio autem tempore dicti canes oriuntur hælicè sub radiis Solis, quãdo Sol præcedit eos, ita quòd mane in aurora videri possunt: hoc autẽ est sole existẽte in principio Virginis: tunc enim sunt venti naturaliter propter qualitates temporis connaturales vento, quæ sunt frigiditas, & siccitas, non sic impetuosi. In occasu quoque istorum canum etiam fiunt venti, sed aliter. Nam canis occidit cosmicè in hyeme, sole existente in principio Capricorni: & quia tunc frigus stringit terram magis de nocte, quàm de die, non fiunt venti, nisi de die quando sol aperit terram, & eleuat vapores. Occasus autem canum helyicus est, quando in estate occultantur sub radiis solis à visibus hominum, & tunc sunt dies caniculares. Sic ergo patet, quòd tam in ortu, quàm in occasu canum siue cosmico, siue hyaco fiunt venti, & tanto fortiores quanto canes dicti sunt calidiores. In duplici ergo cane accipitur duplex feruor, scilicet fidei, qui fuit à principio nascentis Ecclesiæ sub radiis solis, id est, sub Apostolis, & Discipulis Christi: & tunc flauerũt maximi venti, id est, fortissimæ persecutiones fuerunt. Iterum post solis occasum, id est, post Christi tempora, & Apostolorum, adhuc fuerũt venti persecutionum in aliis fidelibus, & martyribus. Vnde dicitur de Ecclesia sub similitudine domus. Matth. Flauerunt venti, & irruerunt ad domum illam, & nõ cecidit: fundata enim erat supra firmam petram, id est, Christum. Matt. 7.

Alius verò feruor est pœnitentium, & tunc etiam sole Christo aperiente terram, id est, animam, & eleuante vapores compunctionum, & orationum, sequuntur venti magnarum tentationum. vnde dicitur Prouerb. Qui conturbat domũ suam, possidet ventos. & est sensus: qui conturbat domum suam, id est, conscientiam suam per compunctionem peccatorum, possidet ventos, id est, impulsus tentationum. Sed præcipuè solitariis, qui occultati à visibus hominum feruent amore cælestium, fiunt venti calidi tentationum, & tribulationum quas diabolus suscitat eis. vnde Iob. Ventus vehemens irruit à regione deserti. Regio enim deserti, est feruens vita solitarij, & ibi est vehemens ventus, id est, impetus tentationis diaboli. Pro. 40. Iob 1.

Item feruor compunctionis assimilatur flammæ ignis. Primo quidem, quia flamma ex violentia sui motus partes materiæ, in quam agit, allidendo ad inuicem concutit, & ideo aliquando quẽdam sonitum facit. Similiter homo compunctus dum dolenter meminit, quod per oculos, quod per os, quod per cætera membra sua deliquit, quasi partes suę materiæ ad inuicem collidit, & aliquando sonum vocis, & dolorosi eiulatus emittit. Ioel. Exilient sicut sonitus flammæ ignis. Ioel. 2.

Secundo, quia flamma tenebrosa pandit, & abdita prodit. Ita homo compũctus, peccata sua abscondita in cõfessione reuelat. Vnde de peccatore, qui peccata sua non cognoscit, nec de eis cõpungitur, nec confitetur, dicitur

Iob 18. Iob: Nonne lux impij extinguetur, scilicet, vt peccata sua non videat? Et sequitur, Nec splendebit flamma ignis eius, quia nec habet ignem feruentis compunctionis, nec etiam flammam lucétem reuelatæ confessionis.

Tertio, quòd flamma semper in motu existit. Ita etiam homo compunctus per motũ boni operis continuè satisfacere satagit. Et hæc est flamma, quæ purgat rubiginem peccati, scilicet satisfactio

Num. 21 feruens. Num. Omne quod potest transire per flãmas, igne purgabitur.

Quarto, quia flamma viam cũ offendiculis suis ostendit, & homo de peccatis compunctus, ne amplius offendat, vias suas dili-

Isa. 50. genter attendit: vnde Isa. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis.

Quinto, quia flamma materiam cui se coniungitur, ab infimis ad superiora trahere non desistit. Et sic compunctio feruida animas à terrenis affectibus abstrahit, & ad cælestia desideria erigit. Et tunc anima ad pugnãdum contra tentationes valentior exi-

Iud. 20. stit. Vnde dicitur: Cùm cernerent flammas in sublime ferri; qui prius fugam simulauerunt, versa facie fortius resistebant.

Sexto, quia quandoque flammam vehemẽs ventus extinguit, & dissipat: quia nonnunquam compunctionem tollit vehemens impetus tentationis: & ideo necessaria est magna custodia sensuum, & cautela, sicut clauduntur, & custodiuntur lampades ac-

Cant. 8. censæ ne extinguantur. Can. Lampades eius, lampades ignis atque flammarum.

Septimo, quia flamma ex omni parte rei accensæ in acutum, & in conum tendit. Ita verus pœnitens à superfluis, & illicitis, immo etiã à licitis vndique quantum potest magis & magis iugiter se restringit. Eccle. Consummatio illorum flamma ignis. Eccl.

Riuulo à fonte, seu flumine ducto, ob varios eius effectus, Christi fides comparatur.

Cap. XXX.

Fides assimilatur riuo, quia fluit à fonte, id est, à Domino per influxũ reuelationis. vnde Apostolus dicit ad Ephe. quòd fides donum Dei est. Sed nota, quòd riuus est immunditiarum purgatiuus. Quia scilicet fides purgat immunditias errorum, vel terrenarum affectionum. vnde dicitur Acto. Fide purificans corda eorum. Ephe. 2. Act.

Item riuus est terræ fœcundatiuus: quia fides fœcundat animã meritoriis operibus. Hebr. Sancti per fidem operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones. Heb.

Item riuus est potius animalibus administratiuus: quia fides potum veræ sapientiæ administrat animabus. Eccle. Aqua sapientiæ salutaris potauit eum. Ezech. Pascam eos in montibus & riuis, &c. Eccl. Eze.

Item riuus est viroris & pulchritudinis in plantis conseruatiuus: quia fides conseruat in sanctis virorem carnis, id est, virginitatem & pulchritudinem sanctæ conuersationis, sicut patet in sanctis virginibus, quæ fidei virtute armatæ corrumpi non poterant, sicut rosæ super riuos plantatæ non marcescunt. Eccl. Quasi rosæ plantatæ super riuos aquarum. Eccl.

Item riuus est lapillorũ & arenarum congregatiuus, quia fides est humilium (qui in paruis lapillis signantur) & tribulatorum siue patientium (qui signantur in arenis quæ stant sub aquis tribulationum) congregatiua, scilicet per vnitatem dilectionis & pacis. Psalm. Congregans sicut in vtre Psal.

aquas maris. Aqua enim maris sunt animæ, in amaritudine & tribulatione positæ, quæ tamen in vere fidei congregatæ ab vnitate dilectionis & pacis minimè separantur.

Item riuus est geniminum multiplicatiuus. Quia scilicet fides est multiplicatiua fidelium & credentiū. Psal. Riuos eius inebriās, multiplicans genimina eius. Psal. 64.

Item quia riuus est penetrans & transitiuus, quia scilicet fides etiam dura corda penetrat & irrigat. Iob. In petris riuos excidit. Iob 28.

Qui & quot sint Spiritus sancti fructus exprimitur, qui elementis ac cæli duodecim signis (ex nominū significationibus variisq; eorum proprietatibus) assimilatur

Cap. XXXI.

FRuctus spiritus assimilari possunt signis cæli. De quibus dicitur: A signis cæli nolite timere. Et hæc similitudo declarari potest tripliciter. Primo quidem per numerū signorum. Sunt enim signa cæli siue zodiaci circuli, duodecim numero. Et similiter Apo. enumerat duodecim fructus spiritus, dicens: Fructus autē spiritus est charitas, gaudiū, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Hier. 10. Gal. 5.

Sed notandum, quòd horum duodecim signorum tria dicūtur esse ignea, scilicet aries, leo, & sagittarius. Tria verò dicuntur esse terrea, scilicet taurus, virgo & capricornus. Tria verò aerea, scilicet gemini, libra, & aquarius. Tria aquea, scilicet scorpio, cancer, & piscis, & sic in 4. cæli partibus ordinantur, quia ignea sunt in oriente, aerea in occidenti, in austro terrea, in septentrione aquea. Ita etiā simili modo in duodecim fructibus tres sunt ignei secundum tria quæ sunt in igne. Nam ignis habet illuminare, inflammare, & consolidare. Sunt ergo hæc tria ignea, fides illuminans, charitas inflammans, & patientia consolidans. Nam fides illuminat intellectum, charitas incendit affectum, patientia verò consolidat per aduersorum contactum, sicut solidatur incus per malleorum concussionem. Tres etiam alij fructus sunt aerei, secundum tres aeris effectus. Nam aer lætificat, modificat, & inflammat. Ex aere enim illuminato lætificatur affectus. vnde Tob. Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cęli non video? Item ex temperato modificatur corpus, quia corpus animalis modificatur secūdum temperiem aeris. Si enim aer est temperatus, & corpus bene se habet, & si intemperatus, corpus se habet male. Item ex aere inflammato feruescit humor cholericus, vt patet in æstate. Sic ergo in ista tria sunt aerea, gaudiū, modestia, & benignitas. Nam ex præsentia Spiritus sancti oritur gaudium in interioribus, sequitur modestia in exterioribus, & etiam benignitas ad subueniendum indigentibus. Benigni enim dicuntur quos bonus ignis feruere facit ad benefaciendum proximis. Tres autem alij fructus sunt aquei, scilicet mansuetudo, continentia, & castitas. Nam aqua habet frigiditatem, lubricitatem & coagubilitatem. sed eius frigiditas ignem extinguit, & hoc competit mansuetudini, quæ iracundiæ ardorem cohibet, & extinguit. Nam mansuetudinis est, iram vincere, & indignationes cohibere, vt dicit Ambrosius: Item lubricitas aquæ coarctatur, & restringitur terminis alienis, sicut fluxus maris coarctatur littoribus, & fluxus venarum in puteis & fontibus. Est enim humidum bene terminabile termino alieno, vt Tob. 5. Ambro.

Arist. de gener. & cor. vt dicit Philosophus. Et hæc coarctatio competit continentiæ, quæ fluxum carnis restringit. Nā continens patitur, sed non deducitur, vt Philosophus dicit. Coagulatur etiam aqua, & fit immobilis, sicut patet in glacie. Et hoc competit castitati, quia castus est qui neq; patitur, neq; deducitur.

Aristo. eth.

Tres alij fructus possunt dici terrei, scilicet pax, longanimitas, & bonitas. Nam terra habet tranquillitatem, quia nō agitatur vel commouetur: neque ab exteriori, sicut aer qui vento agitatur, neque ab interiori sicut aqua fluctuans, vnde Psalm. Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Et hoc competit paci, quæ scilicet facit, vt nec ab exterioribus perturbemur, neque interioribus desideriis angustiamur. vnde Angeli dixerūt: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Item terra habet perpetuitatem. Ecclesiast. Terra autem in æternum stat, & hoc competit longanimitati. Item terra habet bonorum fructuum vbertatē vel communicationem: & hoc competit bonitati, qua proximis cōmunicamus in bonis: vnde bonum est diffusiuum suiipsius. Apost. In omni bono opere fructificantes.

Psal. 92.

Luc. 2.

Eccl. 1.

Col. 1.

Secundo declaratur dicta similitudo, scilicet signorum & fructuum per proprietatem nominum. Habet enim quodlibet signum suum nomen propriū competens alicui fructuum. Nam primum signum vocatur Aries, quia sicut Aries animal iacendo super latus vnum, æqualiter mutat vices, quia tanto tempore iacet super latus dextrum, quanto super sinistrū. (Tota enim æstate dormit in latere vno, & tota hyeme in altero.) Sic sol existens in illa parte circuli Zodiaci, quæ dicitur Aries, facit æquinoctiū, & æquales facit dies artificiales & noctes. Hoc autem adaptatur fidei, per quam æquanimiter se habet homo ad diem prosperitatis, & ad noctem aduersitatis. Nam vera fides, nec prosperitatem temporalem ambit, nec aduersitatem metuit, sicut patet de Moysi. Fide (inquit Apost.) Moyses grandis factus, negauit se esse filium Pharaonis filiæ: Ecce quod prosperitatem non appetiit, & sequitur magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalem habere iucunditatē. Ecce quòd aduersitatem non timuit.

Secūdum signum vocatur Taurus: quia Taurus terram sulcando fœcundat & locupletat: & tūc quando sol est in signo Tauri, terra est arabilis & congrua agriculturæ. Et hoc competit paci. Nam pacis tempore terræ coluntur, & est abundantia frugum: sic etiam dicitur Iaco. Quòd fructus iustitiæ in pace seminatur.

Tertium signum vocatur Gemini, quia sole existente in illo signo, virtus ad fœcundandum inferiora geminatur, vel quia in æstate cum noctes sunt breuissimæ, quandō vna pars illius constellationis occidit, alia pars anterior oritur & ascendit. Et ideo dicunt Poetæ, quòd illorum geminorum fratrum, quos fabulæ vocant Castorem & Pollucem, vnus cælos, alius inferos possidet. Hæc autem competunt charitati, quæ in nobis Spiritu sancto præcedente ad fœcundandum vitam nostram geminatur, scilicet in dilectione Dei & proximi. Vnde pars anterior ascendit superius, scilicet amor Dei, alia posterior est inferius, scilicet amor proximi, vnde nec Deus sine proximo, nec etiam vere proximus diligitur sine Deo. Ioan. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

Quar-

Quartum signũ vocatur Cancer. Cancer enim est animal retrogradum, & sol peragrans illam partem Zodiaci facit retrogradationem in octauo gradu Cancri, & hoc competit modestiæ, scilicet vt in exterioribus motibus, & ornatu debitũ modum nõ transeat, sed potius se in ipsis in mensuram debitam retrahat. Apost. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Phil. 4.

Quintum signum vocatur Leo, quia secundum Isido. Leo est fortissimum animal, & maximę caliditatis, præcipuè in parte anteriori, scilicet pectoris. Sic sol intrans illud signum acrius igniferos radios emittit, quàm faciat in fine quando inde exit. Et hoc cõpetit benignitati, id est, bonę ignitati amoris, qua ad benefaciendum aliis inflammamur, quæ intus in corde incipiens, plus facit hominem velle facere quã possit finaliter opera implere. Aposto. Estote inuicem benigni. Isid. Ephe. 4.

Sextum signum vocatur Virgo, & hoc propter sterilitatem, quia sol illud intrans, suo calore humores consumit, & à suo fructu terra efficitur sterilis: & hoc competit castitati, & præcipuè virginali, quæ calori diuini amoris adiuncta, humores lubricos sic in carne consumit, vt sterilis permaneat à generatione carnali, & vberior & fertilior fiat in fructu spirituali. Isaię. Lætare sterilis, quæ non paris. Isa. 40.

Septimum signum vocatur Libra, secundum Isidorum ab isto instrumento ponderandi: quia sol in illo signo existens, dies adæquat noctibus: sicut res æquatur pondere in lance. Vnde ibi fit æquinoctium autumnale. Hoc autem mansuetudini competit, quæ dum iras comprimit mala illata à proximo æquo animo ferre facit. Ephe. In mansuetudine cum patientia supportantes. Vel dies nócti æquatur, quia iuxta nocumẽtum illarum pensatur mansuetudinis meritum. Ephe. 8.

Octauum signum vocatur Scorpio, quia Scorpio retro ferit, & caudæ aculeo pungit. Sol enim existens in illo signo, est causa læsionis & punctionis corporis humani, quia tunc declinans minus calescit. Vnde aer distemperatus in frigiditate cito lædit & pungit, vt dicit Isidorus. Hoc autem continentiæ competit, quę ex distemperantia carnis tentationis aculeo quandoque acriter pungitur: & licet aliquando ex tentatione lædatur, non tamen, si non consentit occiditur. Aposto. Si spiritus facta carnis mortificaueritis, viuetis. Isid. Rom. 8.

Nonum signum vocatur Sagittarius, quia sicut Sagittarius emittit sagittas, sic sol in hoc signo existens ad nos mittit grandines, pluuias & niues. Hoc autẽ competit patientiæ quę grãdines persecutionum, pluuias tribulationum, & niues afflictionum suscipit atque portat.

Decimum signum vocatur Capricornus, quia scilicet caper est animal cornibus petens superiora. Nam ibi sol facit solstitium vernale, & tunc ascendere incipit versus superiorem arietem & versus cancrum. Hoc autem competit gaudio. Nam nemo habet verum gaudium, nisi qui superiora petit: verum enim gaudium est, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, vnde Apostolus. Gaudete in Domino semper. Phil. 4.

Vndecimum signum dicitur Aquarius, qui secundum fabulas dicitur fuisse pincerna deorum, manibus eorum aquam fundens: & ideo tenet vrnam. Sed secundum veritatem dicitur aquarius: quia quando sol est ibi, aer condensatur

densatur in aquas multas, & fiunt pluuiæ plusquam alio tempore, sicut dicit Isidorus. Hoc autem competit bonitati, scilicet gratiā & misericordiam abundanter effundere & præstare, quia bonum est diffusiuum suiipsius.

Dio. de ecl. hie. Duodecimum dicitur Piscis, quia illo tempore fit generatio piscium & confricatio, quia calore solis ascendente, & humores dissoluente, solent tunc pisces effundere semen suum. Hoc autem competit longanimitati, per quā homo ad modum piscis etiam in aqua tribulationis non deficit, sed viuit.

Tertio, declaratur dicta similitudo per distinctionem graduū, siue facierum. Nam quodlibet dictorum signorum dicitur habere facies, id est, partes. Cùm enim quodlibet signum diuidatur per triginta gradus, initium primæ faciei est primo gradu, & durat vsque ad decimum gradum, secūda vsque ad xx. gradum, tertia facies vsque ad xxx. Et quælibet facies signi datur alicui planetæ: verbi gratia: prima facies Arietis, datur Marti, secunda Soli, tertia Veneri, & sic de aliis. Sicut ergo quodlibet genus signorum continet tres facies, ita quælibet 12. virtutum habet tres modos siue tres effectus. Nam primo fides quæ assimilatur Arieti, cuius prima facies est Martis, secunda Solis, tertia Veneris, est principium fortitudinis, & hæc est facies Martis. Vnde fidei ascribitur victoria.
Hebr. 11. Hebræ. Sancti per fidem vicerunt regna. Et ibidē, Fortes facti sunt in bello. Item est principium luminis spiritualis, & hoc est facies solis
Ioan. 12. Ioan. Credite in lucem, & filij lucis sitis. Item est principium charitatis sicut cognitio est principium amoris, vt hæc est facies Veneris, cuius est ad amorem incitare.

Secundo quæ assimilatur Tauro, cuius prima facies est Mercurij, secunda lunæ, tertia Saturni est etiam triplex. Est itaque prima pax pectoris, id est, conscientiæ, & hæc est facies Mercurij, qui semper comitatur solem: quia tunc est conscientia pacata, quando sequitur Christum, & ei adhæret. Secunda est pax temporis, & hęc est facies Saturni, quia Saturnus dicitur á saturitate & abundantia, quam tribuit pax temporis. Tertia est pax æternitatis, & hæc est facies lunę secundum illud Psalmi: Luna perfecta Psal. 88.
in æternum.

Tertio, charitas quæ assimilatur Geminis, cuius prima facies est Iouis, secunda Mercurij, tertia Lunæ. Est etiam triplex, scilicet incipientium, & hæc est Iouis, quia ex parte superiori primus planeta beneuolus & calidus. Item est proficientium, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur fuisse Deus mercatorum, propter hoc quòd natum vel conceptum sub eo disponit ad vsum computationis, & ratiocinij (vt dictum fuit supra capitu. septimo.) Mercatorum enim est semper in lucro proficere. Item charitas perfectorum. Et hæc est facies lunæ, quia luna dominatur aquis, & charitas perfecta dominatur tribulationibus. Cāt. Aquæ Cant. 8.
multæ, non potuerunt extinguere charitatem.

Quarto, modestia quæ assimilatur Cancro. Cuius prima facies est Veneris, secunda Martis, tertia Lunæ: est triplex. Prima est circa vestium apparatum, & hoc est facies Veneris. Nam vnus (vt dictum est supra in eodem capitulo septimo) dicitur disponere natos, vt sint vestium muliebrium incisores, vt dicit Ptolo- Ptol.
meus. Secunda species modestiæ est circa exteriores corporis motus.

tus. Et hæc est facies Martis, quia Mars (secundum Ptolo.) disponit ad mobilitatem & leuitatem. Tertia est circa ludum, & hæc est facies lunæ: quia luna (vt idem Ptolom. dicit) existens in secundo signo post ascendens, ostendit mœrorem & tristitiam per quam scilicet temperantur ludi.

Quinto benignitas, quæ assimilatur leoni, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis: est triplex. Prima scilicet in supportando, & hæc est facies Saturni, qui in motu suo est tardissimus, quia homo qui benignus est, tardissimè mouetur ad iram contra alium, vnde scit supportare. Item etiam debet esse benignitas in cõmunicando, & hæc est facies Iouis, qui omnibus dicitur prodesse, & nulli nocere. Item in conuersando: & hæc est facies Martis. Nã Mars dominatur choleræ. Et ille qui vult benignè conuersari, oportet, quòd dominetur iræ. Nam licet Mars sit de se incensiuus, tamen coniunctus veneri temperatur. Et sic homo coniunctus proximo, vt bene conuiuat ei (vt etiam si de natura sua esset agrestis & asper) debet tamen seipsum per benignitatem temperare.

Sexto castitas, quæ assimilatur Virgini, cuius prima facies est Solis, secunda Veneris, tertia Mercurij: est triplex. Prima est castitas virginalis: & illa est facies Solis, quia est præclarissima. Sapien. O quam pulchra est & casta generatio cum claritate. (Sap. 4.) Secunda autem est castitas coniugalis: & ista est facies Veneris. Quia licet vnus incitet ad amorem: tamen est temperata in qualitatibus. Et taliter amor carnalis coniugum si sit temperatus & honestus, castitas vocatur. Tertia vidualis, & hæc est facies Mercurij. Nam Mercurius cum Sole graditur, & non longè à sole recedit, nunquam plus triginta gradibus distans ab eo: & dicitur præesse feminibus. vnde significat vitam vidualem quæ semper debet vacare Deo, sicut legitur de Sancta Anna. (Luc. 2.) Quòd ieiuniis & obsecrationibus erat seruiens Domino die ac nocte.

Item debet vacare eleemosynis, quæ sunt semina quibus recolligitur fructus æternus. De quo semine dicit Apostolus: Qui parcè seminat, parcè metet. (2. Cor. 9.)

Septimo mansuetudo, quæ assimilatur libræ. Cuius prima facies est Lunæ, secunda Saturni, tertia Iouis, debet esse triplex, scilicet in appetitu, vt ad vindictam non excandescat. Ecclesiast. Filij in mansuetudine animam tuam serua. (Eccl. 10.) Et hæc est facies Lunæ, quæ temperat calorem Solis in istis inferioribus: & sic mansuetudo temperat feruorem iræ.

Mansuetudo enim est temperantia irarũ, vt dicit Philosophus. (Arist. 4. Ethi.) Item debet esse mansuetudo in motu siue actu, scilicet vt nõ impetuosè vel rapidè, sed planè & modestè opera sua perficiat. Et hæc est facies Saturni, cuius motus non est impetuosus vel rapidus, sed planus & morosus. Ecclesiast. Fili in mansuetudine opera tua perfice. (Eccl. 4.)

Tertio debet haberi mansuetudo in auditu, scilicet vt ex ira veritati non contradicat. Eccles. (Eccl. 5.) Esto mansuetus ad audiendũ verbum. Et hæc est facies Iouis: quia Iuppiter (vt dicunt Astrologi) inuenitur veridicus in suis significationibus, & significat sapientiam, & rationem. Sapientia enim & ratio, veritati non contradicunt.

Octauo

Octaua continentia, quæ assimilatur Scorpioni. (Cuius prima facies est martis, secunda solis, tertia veneris) est triplex, Vna est à concesso, & licito, vt cum quis continet simpliciter ab omni actu venereo, etiam à matrimonio, & talis continens oportet, quòd habeat continuum bellum cum carne, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Et hæc est facies Martis, qui disponit, & incitat ad bella. Secũda est à turpi, & illicito, sicut continere à fornicatione, & adulterio, & stupro, & huiusmodi. Et ista est facies Solis, cuius radius non coinquinatur immundiciis. Tertio est ab immoderato, & superfluo vsu cibi, vel matrimonij. Et hæc est facies Veneris, quæ temperat malitiam, malitiam inquam, id est,
Gal. 5. inordinatam concupiscentiam cibi, vel actus venerei.

Nono patientia, quæ assimilatur Sagittario. (Cuius prima facies est Mercurij, secunda Lunę, tertia Saturni,) est tripliciter cõmendabilis. Primo, quando quis patitur vtiliter, puta quando patitur propter iustitiam, quia talis patientia acquirit meritum æternæ beatitudinis secundum illud:
Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Talis est qui sequitur Christum, qui passus est propter iustificationem nostram. Hæc est facies Mercurij, qui (vt dictum est) sequitur motu suo solem. Christus enim est Sol iustitiæ. Secundo, quando quis patitur libenter, id est, vo-
1. Pet. 4. luntariè. Pet. Nemo vestrum patiatur quasi homicida, & fur, qui
2. Cor. 12. scilicet inuitè patiuntur, Aposto. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Et hæc est facies Lunæ quæ suo motu eclipsatur. Talis est qui sua voluntate patitur. Tertio, quando quis patitur firmiter siue lõganimiter, vt scilicet nõ deficiat propter passionis diuturnitatem. Apost. Obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus. Ephe. 3.
Et hæc est facies Saturni, qui habet motum longum, & diuturnum, & complet cursum suum in 30. an.

Decimo, gaudium Sanctorum, quod assimilatur Capricorno, (cuius prima facies est Iouis, secũda Martis, tertia Solis,) est triplex. Primo, quòd quis gaudeat de prosperitate proximi, sicut membrum de commoditate commembri sui. Cor. Si gloriatur v- 1. Cor. 12.
num membrum congaudent omnia membra, & hæc est facies Iouis, de quo dicunt Astrologi, quòd habet exaltationem, & gaudium suũ in Geminis, tribus gradibus. Nam dum quis gaudet de bono proximi, gaudium geminatur, & hæc debet habere tres gradus, quia debet gaudere de bono proximi spirituali, corporali, temporali. Secundum est gaudere de aduersitatibus mundi, per hoc enim homo consociatur Chri- 1. Pet. 1.
sto. Pet. Communicantes Christi passionibus gaudete. Et hæc est facies Martis, quia Mars erigitur, & exaltatur in Capricorno, & ibi est gloria sua siue gaudium, (vt dictum est supra cap. xxviij.) Quasi enim Capricornus est mundus, cornibus, id est, aduersitatibus suis nos impetens, & percutiens in quo vir sanctus non conturbatur, sed gaudet. Iacob. Omne gaudium existima- Iaco. 1.
te fratres charissimi, cùm in tentationes varias incideritis. Tertium est gaudere de nixu siue exercitio interioris habitus virtuosi. Prouer. Gaudium est iusto fa- Pro. 21.
cere iudicium: & hæc est facies Solis, qui gloriam luminis sui, quod valde est gaudiosum, non habet ab extrinseco, sed à seipso. Psalmus. Omnis gloria eius ab Psal. 44.
intus.

Vnde-

Vndecimo bonitas, quę assimilatur Aquario, Cuius prima facies est Veneris, secũda Mercurij, tertia Lunæ, est triplex scilicet delectabilitatis, honestatis, & vtilitatis, vnde Ambr. diuidit bonum in tria, scilicet delectabile, quod solum ratione delectationis est appetibile, vnde tale quandoque potest esse & noxium & proficuum; honestum & inhonestum, sicut patet in amore coniugali, & in vsu matrimoniali: & hæc est facies Veneris. Item in bonum honestum, quod ex seipso habet rationem appetibilis sicut sapiētia, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur disponere ad sapientiam. Item in bonum vtile, quod scilicet est appetibile in ordine ad aliud, & hæc est facies Lunæ, quæ multum cõfert istis inferioribus, Quia (sicut dicit Basilius.) Ipsa est decor noctis, mater roris, ministra humoris, & dominatrix maris.

Ambr. li. de offic.

Bas.

Duodecimo longanimitas, id est, perseuerātia in bonis, quæ assimilatur Pisci, (cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis,) causatur ex tribus. Primo ex abundantia virtutis, quia quanto aliquis plus habet de virtute tāto plus tolerāt difficile, & hæc est facies Saturni, qui (vt dictum est) dicitur à Saturitate, id est, abundantia. Secundo ex temperantia operis, quia quāto quis moderatius agit, tāto diutius durat, & hæc est facies Iouis, qui est planeta temperatus in suis qualitatibus. Tertio ex magnanimitate cordis, & hæc est facies Martis, qui disponit ad animositatem. Et sic patet, quomodo fructus Spiritus sancti assimilantur signis cæli, quibus scilicet fructibus per ipsum spiritum virtutes cælorum, id est, cælestium mentium perficiuntur, & firmantur in bono, vnde Psalmus. Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Psal. 32.

Quid, & vbi sit beatitudo æterna, electorumq; gloria, per septem cæli empirei proprietates declaratur.

Cap. XXXII.

GLoriam æternæ beatitudinis repræsentat cælum empyreum. Oportet enim locum, & locatum inuicem cõtinuari, vnde cum cælũ empyreũ sit locus gloriæ beatorum, oportet, quod eorum statui conformetur. Et ista conformitas attenditur quantum ad septem. Nam primo cælum empyreum dicitur propriũ Dei habitaculum. De hoc enim ipse Deus dixit, Cælum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Hæc enim duo corpora in mũdo maximè repræsentāt Dei æternitatem, & immutabilitatem, scilicet corpus supremum, quod vocamus empyreum, quia illud solũ inter sphæras cælestes ponimus immobile, & ideo assimilatur sedi in qua sedens quiescit. Et corpus infimum, scilicet terra quod à suo situ nunquam mouetur. Et ideo assimilatur scabello, quod etiam oportet esse quietũ, & firmum, Eccl. In æternum stat, quia in cęlo empyreo maximè refulget diuinę virtutis operatio. Ideo specialiter dicitur, quod ibi est sedes Dei, & habitatio Dei, Psal. Dominus in cælo sedes eius. Et hinc est, quòd homines orare volētes, manus ad cęlum leuant tanquàm ad Dominum eius. Hoc autem competit bene gloriæ beatorum, in quibus Deus immobiliter habitat, ita vt nunquam ab eis separetur, & ideo replet eos lætitia æterna, & gloria secundum illud Psalm. In æternum exultabunt, habitabis in eis, & glotiabuntur in te.

Isa. 66.

Eccles. 1.

Psal. 10.

Psalm. 5.

Secundo cælum empyreum est

claritate lucidũ, vnde empyreum dicitur cælũ igneũ, nõ ab ardore, sed à splendore. Conueniẽs enim est (secũdum Basilium,) vt sicut dãnati habent extremas tenebras, ita beati habeant extremam lucem. Et hoc etiam cõpetit beatis, quorum mens per lumen infusum gloriæ confortata, & eleuata, ineffabile & increatum lumen attingit, secundùm illud Psalmi. In lumine tuo videbimus lumen. Repræsentat etiam illud splendidissimum cælum, claritatem gloriosam quam corpora gloriosa post resurrectionem habebunt. Sapien. Fulgebunt iusti sicut Sol in Regno patris eorum.

Basi. li. hexa.

Psal. 35.

Sap. 3.

Tertio cælum empyreũ est capacitate maximum. Nam infra se includit omnia corporalia. Et hoc etiam competit beatorum felicitati, quæ scilicet includit, & continet omnia desiderabilia, vnde Boetius dicit, quòd beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & ideo ibi satiabitur solũ humanus appetitus, secundum illud Psalmi. Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Boe. de consol.

Psal. 16.

Quarto est figura sphæricũ. Figura autem sphærica cum careat initio & fine, repræsentat æternitatem Dei, quã Beati participãt: ipsum Deum per essentiam videndo, secundum illud Ioannis. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum. Et ideo beati dicuntur esse in vita æterna, id est, in vita interminabili, & perfecta. Nam æternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, vt Boetius dicit. Vnde quia beati habent vitam interminabilẽ, & intransmutabilem non solùm secundùm esse, sed etiam vlterius secundum operationem: quia quantum ad illam operationem qua Verbum vident, non sunt in sanctis volubiles cogitationes: (vt Aug. dicit.) Et ideo dicitur Dan. quòd erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Ioan. 17.

Aug. 15. de trin.

Dan. 12.

Quinto est ab omni motu quietum. Nam si esset motum, motus eius deprehẽderetur per aliquod corpus apparens, sicut deprehenditur motus aliarum sphærarum: quod minime apparet, et ideo cęlum empyreum est omnino quietum. Vnde Basilius dicit, quòd remuneratio, quę pro dignis operationibus restauratur in ea lucẽ, quæ est extra mundum, quietis domicilium sortietur. Sic etiam status beatorum vltimo fini inhærentiũ est status omnimode quietis & pacis secundũ illud: Posuit fines tuos pacem.

Basi. 2. Hexa.

Psal. 147

Habent enim quietem ab omni labore, secundum illud Apocalip. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis. Item ab omni molestia vel inquietatione. Psal. In pace in idipsum dormiã & requiescam.

Apoc. 14

Psal. 4.

Sed nota, quòd quamuis cęlum empyreum sit immotum, habet tamen (secundum aliquos) influẽtiam super alia corpora quæ mouentur, sicut etiam supremi angeli qui assistunt, habent influentiã super medios & vltimos qui mittuntur, quamuis ipsi non mittantur. Influit autem cęlum empyreũ in primum mobile non ad transiens & adueniens per motum, sed ad fixum & stabile puta virtutem continendi & causandi, vel aliud huiusmodi ad dignitatem pertinens: Similiter beati qui sunt in patria, influunt nobis qui sumus in via, suffragia & beneficia multa, & præcipuè spiritualia quæ sunt fixa & stabilia bona. Vnde Iob hortatur hominem viatorem, dicens: Voca, si est qui tibi respondeat & ad aliquẽ sanctorum conuertere.

Iob. 5.

Sexto est à difformitate remotũ

Est enim totaliter vniforme non habens partium difformitatem, sicut cælum stellarum. Quod etiam competit beatitudini sanctorum, non quidem ex parte beatorum cum beatitudo vnius sit maior, quàm beatitudo alte-
1 Cor. 15 rius (secundum illud. Corinth.) Stella differt à stella in claritate, & sic ex parte beatorum est ibi quædam difformitas graduũ propter quod dicit Christus: In do-
Io. 14. mo patris mei mansiones multæ sunt. sed ex parte Dei beatificantis qui est beatitudinis obiectum, ex cuius cognitione saluus aliquis efficitur & beatus
August. conf. li. 3 (secundum illud August.) Beatus qui te nouit etiam si alia ignoret; ipsa beatitudo sanctorum est simplex & vniformis. Quia licet dicantur esse ibi congregata omnia bona, tamen illa congregatio bonorum est in Deo. non per modum compositionis, sed per modum simplicitatis: quia quæ in creaturis multiplicia sunt in Deo præexistunt simpliciter & vnitè. Et hinc est quòd diuina beatitudo vna & simplex existens, & nihilominus omnem beatitudinem complectitur. Quia quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine vel vera vel falsa, totum eminentius in diuina beatitudine præexistit. De contemplatiua enim felicitate habet certissimam & continuam contemplationem sui & aliorum omnium. De actiua vero gubernationem totius vniuersi. De terrena autem fœlicitate quæ consistit in voluptate, diuitiis, potestate, dignita-
Boe. 3. conso. te, & fama (secundum Boet.) habet gaudium de se & de omnibus aliis pro delectatione, pro diuitiis omnimodum sufficientiam quam diuitiæ promittunt, pro potestate omnipotentiam, pro dignitate omne regimen, pro fama admirationem totius creaturæ.

Septimo cælum empyreum est situ supremum, quia à centro maxime remotum. Isaiæ. Sicut Isa. 55.
exaltantur cæli à terra &c. Ita etiam beatitudo sanctorum est summum omnia bona transcendens. Nam quantum ad obiectum, est summum bonum simpliciter: sed quantum ad actum in creaturis beatis est summum bonum non simpliciter sed in genere bonorum participabilium à creatura. Et tanta est excellentia illius beatitudinis, quam designat cæli empyrei excellentia localis, quod (vt dicit Aposto- 1. Cor. 2.
lus.) Nec oculus vidit, nec auris audiuit.

De variis gratiæ gratum facientis effectibus, quæ primo mobili, rori, aquæ, nonnullisque mirabilibus fontibus assimilatur, ac etiam fluuio de Paradiso egredienti, in quatuor diuiso capita, quorum nomina eorumq; effectus hic exprimuntur, atque ipsi gratiæ perfectissimè comparantur.

Cap. XXXIII.

GRatia gratum faciens assimilatur primo mobili propter quatuor.

Primo, quia illud cælum est Cap. 35.
empyreo cælo immediatum. Cælum enim empyreum deputatum gloriæ beatorum idipsum repræsentat. Sicut ergo illud cælum immediatè se habet ad empyreũ. Ita gratia immediate se habet ad gloriam, sicut motus ad terminum, vel sicut imperfectum ad Rom. 6.
perfectum. Rom. Gratia Dei vita æterna.

Secundo, quia illud cælum est in ordine cælorum mobilium decimum. Nam (secundum Paolo. Mess. li. de sphera mota.
Mesallach. & secundum. Alphetragium in Astrologia noua) supra firmamentum, id est, cælum stellatum, quod est octaua sphera

 oportet

oportet ponere aliam sphærã nonam quam vocamus cælũ cristallinum, in quod reducitur motus orbis signorum, qui est ab occidẽte in orientem. Et similiter supra hãc oportet ponere sphæram decimam: in quam reducitur motus diuinus qui est ab oriente in occidentem, & hæc decima sphera (vt dicunt) est primum cælum mobile. Hic igitur ordo siue numerus huius sphæræ (quę scilicet est decima) competit etiã gratiæ sine qua decem præcepta decalogi non implentur. Ipsa enim est lucerna cum qua decima drachma perdita per peccatũ id est, humana natura, recuperatur, id est, iustificatur. Vnde Apo. Iustificati ergo gratia Christi, hęredes sumus, secundum spem vitæ æternæ.

Luc.15.
Titum 3.

Tertio, quia hęc sphęra decima, inter omnes sphæras mobiles obtinet principatum. Est enim primum mobile, & ideo non habet nisi vnicum motum, scilicet diurnum. Oportet enim multitudinem ab vnitate causari. Et natura (sicut dicit Philosophus,) non transit de extremo ad extremum, nisi per medium, & ideo non est saltus naturæ ab eo, quod habet vnicum motum, ad aliud quod habet tres, nisi per mediũ, quod habet duos. Cum ergo in sphęra stellarum fixarum deprehensus sit ab Astrologis triplex motus (vt dictum est supra capitulo.30.) scilicet diurnus ab oriẽte in occidentẽ supra polos mundi: & alter stellarum fixarũ ecõtrario ab occidente in orientem, tertius accessionis & recessionis: patet secundum prædicta, quòd sphæra stellarum fixarum non potest esse primum mobile, sed oportet ante eam esse alias duas sphæras, scilicet vnam quæ habet tantùm duos motus, scilicet diurnum ab oriente in occidentem; & decliuum, qui est ècontrario ab occidente in orientem, & ista est sphæra nona, & aliam decimam ante istam quæ habet tantum vnicum motum, scilicet diurnum. Illud enim quod est primum in genere corporum mobilium, non potest esse multiforme & varium in motibus, quia ab vno motore primo & simplici in eo, quod mouetur, ab ipso non potest esse nisi vnus motus. Quia ergo diuina gratia est id quo anima primò mouetur ad iustitiam, rectè in cæli primo motu designatur. Est etiã motus gratiæ vnicus in quantum non inclinat nisi ad bonum. Malum enim, quia multifariè contingit (vt dicit Dionysius) habet motus multiformes. Ipsa etiam gratia est, qua Deo vnimur, & est motus eius diurnus, id est, lucidus & velox. Nescit enim tarda molimina spiritus sancti gratia.

Arist. de Animal.

Dio. de di. no.

Hiero.

Quarto, firmamentum siue cęlum stellatum est omnium motuum causatiuum & mensuratiuum. Nam illud quod est primum in aliquo genere, est causa et mensura aliorum: quare cum motus localis sit primus motus vt Philosophus probat, & inter motus morales gratia est primus motus omnium virtutum & motuum, qui sunt in nobis ad actus virtuosos & interiores. Omnes enim virtutes gratuitæ causantur à gratia. sicut omnes potentiæ animæ ab essentia animę. Vnde gratia est in ipsa essentia animæ: virtutes autem sunt in potẽtiis tanquam in subiecto.

Arist. de cælo & mundo.

Item gratia illuminat animam ad cognoscendum defectus suos, quos peccati tenebra occultat. Nam sicut adueniente lumine solis fugatur tenebra noctis, & pulchritudo vniuersi apparet. Ita cum gratia illuminat animam vider

videt defectus suos quos primo non videbat, sicut atomi in radiis solis apparent & in vmbra non. Ita minima peccata in conscien-
Psal. 33. tia illuminata. psalmus: Accedite ad eum, & illuminamini. Sed nota quòd sicut sol non illuminat cęcos quamuis oriatur super bonos & malos: Ita nec gratia peccatores, quia peccatores sunt in contraria dispositione, scilicet per
Io. 1. obstaculum peccati. Io. Tenebrę eum non comprehenderunt, scilicet lucem gratiæ. ideo dicitur
Eph. 5. Ephe. Exurge qui dormis.

Item gratia assimilatur rori.

Primo, quia ros ex alto manat: generatur, enim ros in alto, flante vento calido, id est, austro, quia gratia descendit nobis infundente Spiritu sancto. Non est enim ros (teste Philoso.) nisi pluuia
Arist. pauca. Auster aut rorem gignit,
Prou 12. quē aquilo sua frigiditate dispergit, quia gratia quam Deus hominibus infundit, diabolus, si potest eam corrumpit, dum culpā contrariam gratiæ introducit. Dicit
Basi. tamē Basilius, quod luna est mater roris, quia scilicet domina nostra in luna significata, totius gratiæ impetratrix existit. Et ideo quicquid ros gratiæ in nobis facit totum potest dici opus virginis.

Secundo, quia ros serenitatē & temperiem amat. Nam ros non generatur nisi in sereno & tēpore temperato, quia si non sit serenū impeditur appropinquatio solis vaporem eleuantis, qui est materia roris. Si autem est æstus consumitur ipse vapor subtilis: vapor enim roridus subtilior est inter vapores humidos, & ideo eleuatur ad supremum interstitium aeris exclusiuè, quia ille locus tēperatus est, eo quod mediū est inter calidissimum & frigidissimū, ideo ibi æqualiter agit calor cōgelationem impediens, & frigus comprimens. Vnde ille locus strictus ab Aristo, dicitur, quia clausus est inter duo extrema. Ros ergo est diuina gratia, quæ nullo modo inuenitur in anima nisi serena sit & à peccato pura. Non enim sol lumen gratiæ influens, appropinquare potest, vbi mentis serenitas deest. Item æstus concupiscentiæ destruit vaporē gratiæ, & ideo oportet, quòd reprimatur remedio temperantiæ, siue abstinentiæ.

Tertio, quia ros terras inebriat, scilicet quia diuina gratia mentes à terrenis delitiis alienat.

Quarto, quia ros in seminibus medullā ampliat. Ita diuina gratia in nobis omnia bona multiplicat.

Quinto, quia ros ostreas & pisces mari impinguat, quia gratia mentes humanas per amorē charitatis dilatat.

Sexto, quia margaritam in conchilia generat, quia per diuinam gratiam filius Dei in vtero virginali est generatus.

Septimo, quia pullos coruinos sustentat antequam nigrescant: quia gratia animam non deserit quam spiritualiter pascit, nisi post quam per culpā nigrescere incipit. Est enim gratia cibus spiritualis animæ, sicut panis est cibus materialis corporis.

Octauo, quia ros causat dulcedinem. Nam quamuis videatur insipidus, est tamē potestate dulcissimus & mellis in herbis & floribus causatiuus. Nihil enim sapientes mel aliud esse dicunt, quā rorem, calore digestū in aere. Ita similiter gratia diuina quæ est in pœnitentia modò non sentitur sic sapida, quamuis sit prædulcissima sicut apparebit in patria.

Itē gratia diuina assimilatur aquę

Primo, quia aqua est æstus refrigeratiua: est enim aqua frigida ex natura, quare in calore æstatis

homines balneāt se aquis, anates & anseres sunt ob hanc causam continuè in aquis commorantes. Et ita etiam simili modo diuina gratia animæ refrigerium tribuit, dum calorem concupiscentiæ inflammantis extinguit.

Secundo, ratione coniunctionis, quia est separatarum partium coniunctiua. Nam terra prę siccitate in puluerem caderet, nisi eius partes aqua cōnecteret. Vnde caseus caprinus, quia parum habet de humiditate totus est interius oculatus & discontinuatus: non sic pecorinus, quia magis humore est plenus. Ita similiter gratia diuersorum cordium est vnitiua, vt sit in diuersis volūtas vna.

Tertio, quia est viriditatis conseruatiua, quòd appareat in omnibus herbis & plantis, quarum virores pendent ex aquis. Arescit enim in breui quæcunque planta, si non in virore suo per aquam fuerit cōseruata. Et ita gratia Dei est in bono conseruatiua, dum in peccata cadere non permittit.

Quarto, quia est resistentium subuersiua. Nam omnia resistentia sibi vastat & alta in planum humiliat. Quādo enim aqua terram vel aliquod aliud intrat, terrā excauat & à fundamentis omnia subleuat, & sic omnia cōplanat. Ita gratia omnia sibi resistentia in regno animæ destruit, dum altissima corda conuertit, & suo dominio subiicit.

Quinto, quia est vacui repletiua. Nam replet omnes fossas sibi obuias, vt nihil esse vacuum permittat in loco quē inhabitat. Et sic gratia est beatorum hominum repletiua, dum nihil in anima vacuum derelinquit, eo quòd omnes virtutes ibi gignit, quibus omnem patientiam perficiunt & ad suum complementum addunt.

Sexto, ratione caloris, quia ab alto cadens, est caloris causatiua. Nam in alueo fluens non calescit quia tardè mouetur: sed aqua cadens ab alto, citius mouetur & descendit velocius. Motus enim nisi sit velox, calorem non inducit. Quasi autem aqua fluida est gratia humana. Hæc enim cito labitur, quia faciliter amittitur: & hoc non calefacit, quia diuinum amorem non inducit immo frequenter opponitur. Vnde Apost. dicit. Si adhuc hominibus placeré, Christi seruus non essem &c. Sed aqua cadens ab alto, est gratia veniens à Deo. Et hæc est aqua quæ velociter descendit, quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, sicut dicit glosa Hieronymi super illud Actuum: Et factus est de cælo repente sonus &c. Vnde hæc etiam est aqua, quæ charitatis igne animam calefacit.

Gala.1.

Act.2.

Item ipsa gratia diuina superabundans facit in quocūque homine cessare tentationes diaboli, sicut in multa pluuia cessant vēti, eo quòd vapor siccus qui est materia venti, impeditur, et non eleuatur amplius vētus, & hoc abundante suo contrario, cum contrarium magis forte, impedit contrarū minus forte. Quasi ergo multa pluuia in terra, est abundantia gratiæ in anima, in qua cessant venti malarum tentationum. Eo quòd vapor, id est, appetitus peccati non eleuatur in corde suo contrario, scilicet Dei gratia ibidem abundante.

Item gratia Dei assimilatur fluuio de Paradiso egredienti, qui diuiditur in quatuor capita, id est in quatuor flumina. Hæc enim in diuersis quatuor habet modos. Est enim in pœnitentibus turbida. Et hęc gratia assimilatur Geó, id est, Nilo, qui est fluuius Mesopotamiæ semper turbidus & circuit terram Aethiopiæ, id est, mę-

Gene.

hominum denigratorum. Ethiopes enim nigri sunt. & descendit per Aegyptum, id est, per corda superborum quæ sunt tenebrosa, lumine vero sapientiæ carentia. Aegyptus enim interpretatur tenebra, cuius planiciem, id est, humilem cognitionẽ, Nilus, id est, gratia pœnitentiæ irrigat: cumulis arenarũ, id est, memoriis peccatorũ claudẽtibus ostia eius. Nã peccatorũ memoria superbã mẽtem humiliat, & ipsa humilitas gratiam retinet, ne defluat. Hic fluuius habet cocodrillos, id est, dæmones infestantes. Sed bestiola quædam quæ dicitur endros, luto se inuoluens, intrat per os in ventrem eius, & rapit omnia interiora eius, eumq; occidit. Hæc bestiola humilitatem Christi significat, quæ luto carnis nostræ se vestiens diabolicum ventrem, id est, virtutem dirupit: & quos sibi incorporauerat extraxit, eiusque virtutem extinxit.

Secundo, gratia Christi est in obedientibus plurima, & hæc assimilatur Physon, qui circuit terram Euilath, id est, Indiam. Nam India in scriptura interpretatur nutus vel dilucidus, quia scilicet vir obediens nutu alterius, scilicet superioris, sibi dilucidato, id est, ostenso, mouetur. Et dicitur Physon Græcè, decem Latinè, eo quòd decem in se recipit flumina, id est, obseruantiam & impletionem decem præceptorum legis. Hic fluuius abundat arenulis aureis & gemmis preciosis, & in eius etiam litore crescunt aromaticæ & medicinales herbæ. Arenulæ aureæ sunt exempla speciosa, gemmæ preciosę sunt merita copiosa, medicinales herbæ sunt vitiorum remedia virtuosa: quæ omnia abundanter inueniuntur in vere obedientibus.

Tertio, gratia Christi in patiẽtibus est subita siue festina. Vnde assimilatur fluuio Tigris, qui ad instar Tigris animalis velocissimè currit ad modum sagittæ, (vt dicit Iosephus,) quia scilicet passiones & tribulationes præsentes faciunt nos ad Deum currere velociter. Psal. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt: sicut equus calcaribus percussus velocius currit. Hic pergit contra Assirios, qui interpretantur deprimentes, quia scilicet patientia contra persecutiones & depressiones, hominem inuictum reddit. Item post multos circuitus intrat mare rubrũ: quia quãdoque post multas passiones perducit ad martyrium quod propter rubedinẽ effusi sanguinis per mare rubrum designatur. Psal. 15.

Quarto, Christi gratia est fructifera in diligentibus. Et hæc assimilatur Euphrati qui interpretatur frugifer: nullus enim est fructus operis sine gratia dilectionis Hic est fluuius Mesopotamię quę interpretatur altitudo cuiusdam vocationis, quia scilicet altitudo christianæ vocationis consistit in dilectione charitatis. Hic est copiosus in gemmis: quia charitas abundat in operibus virtuosis, & meritoriis.

Item gratia Dei, assimilatur quibusdam fontibus mirabilibus, qui inueniuntur in quibusdã prouinciis secundùm v. differẽtias, quæ sunt in effectibus gratiæ. Refert enim Augu. & etiam Isido. quòd sunt duo fontes in Boetia, quorum vnus memoriam, et alter obliuionem inducit. Et hæc est prima contrarietas in effectibus gratiæ: quia gratia facit obliuionem temporalium, & memoriam spiritualium. Et hæc fuit in Apostolo dicente: Quæ retro sunt, obliuiscens, scilicet temporalia: ad ea vero, quæ sunt priora, extẽdens me, scilicet ad spiritualia. Aug. de ci. Dei. Phil. 3.

Secundo refert August. quòd est

est quidam fons in Aegypto, in quo faces extinguantur accensæ, & accendantur extinctæ. Et hæc est secunda contrarietas gratiæ, quia extinguit vitia, & accendit virtutes, Rom. abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Rom. 13.

Tertio dicitur quidam esse fons apud Garamantes, qui fons est tã algens de die, vt non bibatur: tã calidus de nocte, vt non tãgatur. Et hæc est tertia differentia gratiæ. Quia gratia in die prosperitatis facit algidum, id est, humilem, ita, vt non bibatur siue absorbeatur à superbia: Et in nocte aduersitatis facit calidum, id est, feruentem, & deuotum, ita vt non tangatur ab impatientia.

Quarto, leguntur duo fontes fuisse in Sicilia, quorum vnus sterilitatem faciebat, alter verò fœcunditatem inducebat. Et hæc est quarta differentia gratiæ: quia facit aliquos steriles in carnalibus scilicet per continentiam; & fœcundos in spiritualibus, scilicet per doctrinam, & bona opera.

Quinto, legitur fuisse quẽdam fontẽ in Idumæa, qui legitur tribus mẽsibus anni esse turbidum, tribus sanguineũ, tribus viridẽ, & tribus limpidũ. Et hæc est vera differentia gratiæ, quæ in quibusdam est turbulenta, vt in tribulatis, siue actiuis, qui frequẽter turbantur, (sicut Dñs dixit Marthę, Turbaris erga plurima,) in quibusdam verò limpida, sicut in cõtemplatiuis. In quibusdam verò sanguinea sicut in martyribus. Et in quibusdam viridis, sicut in virginibus. Luc. 10.

Item gratia Spiritus sancti assimilatur aquæ puteali.

Primo ratione saporis, quia à terra circunstante saporem attrahit. Vnde nunc salsam, nunc dulcem se ostendit. Ita gratia Spiritus sancti quamdiu anima terreno corpori circundatur, nõ vniformiter, sed variè in anima sentitur. Nã nunc est salsa in anima pœnitentis: nũc dulcis in anima contemplantis.

Secundo ratione laboris: ad hoc enim vt aqua putealis melioretur oportet, vt sæpius vacuetur, vel hauriatur. Vnde quanto frequentius in extrahendo eam de puteo laboratur, tanto melior ex motu efficitur. Hauritur enim aqua ex puteo profundo bonitatis diuinę, orationis assiduitate. Et ideo quãto crebrius oratur, tanto magis gratia impetratur, per quam anima proficiens melioratur.

Tertio ratione dulcoris, quia tanto aqua putealis est dulcior, quanto est terræ viuæ vicinior. Terra autem viuentiũ dicitur vita beata. Psal. Portio mea &c. Huic terræ quanto magis anima propinquat per contemplationem, vel affectionem, tãto gratiam percipit dulciorem, & etiam carnis, vel mundi intrinsecus refrigerationem. Psal. 141.

Quarto, ratione caloris, quia puteus nunquam de leui in hyeme cõgelatur, eo quòd calor à suo contrario ad interiora putei repellitur. Vnde non solum nõ congelatur, id est, non coarctatur à frigore, immo magis tunc feruescit, & inflãmatur. Et ita etiã simili modo est de anima, quæ per gratiã in hyeme tribulationis magis in amore Dei calescit & accẽditur.

Gratiæ gratis datæ varij effectus recensentur, qui cælestis sphæræ circulis assimilantur, quorum hic nomina describuntur, perfectionesq́ue, ac proprietates patefiunt. Cap. XXXIIII.

GRatiæ gratis datę, assimilãtur circulis cęlestis sphęrę, de quibus meminit. Salomõ: Lustrans vniuersa, in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Nam gratiæ gratis datæ sunt Eccles. 1.

1. Cor. 12 sunt illæ, quas enumerat Apost. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ: alij autem sapientia secundum eundẽ spiritum, alij gratia sanitatis in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Prima igitur est sermo sapientiæ. Et hæc assimilatur cælesti circulo, qui dicitur solsticialis æstiualis. Sermo enim sapienter loquentis, ad tria tendit, quæ nobis ille circulus repræsentat.

Primò ad instruendum intellectum specialiter de diuinis, & spiritualibus, circa quę propriè est sapientia. Tunc autem intellectus instruitur dum aliquis sic clarè loquitur, quod doceat. Et hoc repræsentat circulus ille solsticialis, qui ideo solsticialis æstiualis dicitur, quia sole ibi existente fit solstitiũ æstiuale. vbi autẽ existit sol pręsens, omnia clarè & lucidè videntur. Sic qui loquendo instruere desiderat, necesse est, vt ea quę loquitur, clarè & lucidè ostendat. Et talibus dicitur ex persona Sapientiæ: Qui elucidant me, vitam æternam habebunt. Eccl. 14.

Secundo, qui sapienter loquitur, intendit ad mouendum affectum, vt scilicet libenter audiant verbum Dei: sed ille qui vult delectare, oportet quòd loquatur temperatè, id est, non nimis prolixè, quia prolixa locutio non delectat, sed attędiat. Et si vult mouere affectum, oportet, quòd loquatur feruenter. verba enim inflammare nequeunt, quæ frigido corde proferuntur, vt dicit Greg. (Greg. in hom.) Et hoc significat circulus solsticialis æstiualis, quia est quasi coniunctiuus nostræ habitabilis, & torridæ zonæ. In nostra habitabili est temperies aeris, in torrida verò excessus feruoris. Vnde in sermone prædicantis debent hæc duo coniungi, scilicet temperamentum locutionis, scilicet à prolixitate: & feruor pronunciationis, vt scilicet per primum placeat, per secundum moueat.

Tertio, sermo sapienter prædicantis tendit ad flectendum ad actũ, id est, ad hoc vt auditor amet ea quæ ipse prædicans dicit, & ipse implere velit: quod fit dũ sic aliquis loquitur, quòd auditorem flectit. Ad quod quidem Spiritus sanctus vtitur lingua hominis, quasi quodam instrumento. Ipse autem est qui perficit operationẽ interius. Vnde Grego. dicit: Nisi corda audientium spiritus sanctus repleat ad ardorem amoris, vox dicentium in cassum sonat. (Grego. in hom. penth.) Et hoc etiam ostendit circulus solsticialis æstiualis, ex eo quòd iste circulus tangit zodiacum in Cancro. Nã zodiacus dicitur à zoda, quod est vita: quia viuificatiuus est Spiritus sanctus, quia spiritus est qui viuificat, vt dicit Saluator. Vnde tunc æstiuali coniungitur zodiacus, quando ipsius prædicatoris sermoni adiungitur Spiritus sanctis virtus. Quæ coniunctio fit in Cancro, vbi sol reflectitur, & retrocedit. Nã in viij. gradu Cancri Sol retrogradationẽ facit, quia Sol in tantũ extollitur versus tumorem sphæræ, scilicet nostram habitabilẽ, & sitũ in terra, quòd non potest plus extolli, & tunc retrograditur descendendo per signa inferiora. Tunc ergo zodiacũ solsticialis in Cancro tangit, quãdo sermo prędicatoris virtute Spiritus sancti adiuncta, superbũ cor peccatoris ad humilitatem pœnitentiæ flectit & reducit.

Secunda gratia gratis data, est sermo scientiæ, id est, gratia loquẽdi efficaciter de inferioribus, & specialiter de humanis. Et hæc assimilatur alteri circulo solsticiali hyemali. Nam ille qui vult docere hominem scientiam non

vanam sed salutiferam, debet intendere ad tria. Primò ad instruẽdum, scilicet vt minuatur tenebra ignorantiæ, & crescat lumen scientiæ. Et hoc significat solsticialis hyemalis, quia scilicet sole in eo existente fit solsticium hyemale, postquã incipiunt crescere
Rom.13. dies, & noctes decrescere. Rom. Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die, &c. Secundò debet intendere ad afficiendum, scilicet timore supplicij, & amore præmij. Et hoc significat solsticialis hyemalis, quia est ex parte torridæ, & alterius habitabilis. Nam in torrida vbi est excessus ardoris, intellige supplicium inferni. In alia habitabili vbi temperies, & amœnitas est aeris, intellige suauitatẽ cæli. Quorum primum est timendum, reliquum appetendum. Tertiò debet intendere ad promouendum, scilicet vt homo per scientiam humanorum etiam practicè proficiat ascendendo de virtute in virtutem. Quod iterum ostendit circulus solsticialis hyemalis: quia tangit zodiacum in Capricorno. Caper enim est animal cornibus superiora petẽs. Vnde dicitur Capricornus, quia Sol ibi existens post solstitium hyemale incipit ascendere per signa versus superiorem Arietem, & versus Cancrũ, vnde ascensum significat hominis per profectum virtutum.

Tertia gratia gratis data dicitur fides. Et hæc assimilatur circulo Galaxiæ propter quatuor. Primo, propter puritatem, quia Galaxia dicitur via lactea, in qua significatur nitor puritatis quam fides facit, secundum illud dictum Petri:
Act.15. Fides purificans corda eorum. Secundo propter firmitatẽ, quia galaxia semper stat in eodem loco cæli, (vt dicit Philosophus.) Quod intelligitur quantũ ad apparentiam propter tardissimum motũ, quia in rei veritate expertum est, quòd galaxia mouetur in centum annis gradu vno. Fides autem prout gratia gratis data, accipitur pro aliqua fidei excellentia, sicut pro constantia fidei, vt dicit glosa. Vnde fides dicitur substantia propter firmitatem. Hebr.
Tertio, propter claritatem. Nam galaxiæ circulus tunc est clarior, quando aura nocturna fuerit frigidior & serenior: quia scilicet constantia fidei tanto amplius clarescit, quanto aura persecutionis, vel frigus mundi tenebrosi magis contra eã excrescit. Quarto, propter vtilitatem. Nam galaxia propter suam claritatẽ & serenitatem dirigit nauigantes & itinerantes de nocte. Similites fides vera & constans, dirigit nauigantes per mare mundi. Vnde dicitur de filiis Israel. Quòd fide transierunt Heb.
mare rubrum tanquã per aridam terram. Et etiam est fides viatorum directio, ne in tenebris ignorantiæ vel infidelitatis exorbitando pereant. Vnde dicitur: Ini- Hebr.
tiauit nobis viam nouam, & post eum ascendamus cum verò corde in plenitudine fidei.

Quarta gratia gratis data est gratia sanitatum. Et hæc assimilatur circulo pararello septẽtrionali, qui est diuisio nostræ habitabilis & frigidæ. Dicitur enim paralellus, id est, æquè distans, à para, quod est iuxta, & lele, quod est distans. æqualiter enim distat ab alio australi siue antarctico paralello. hoc autem competit gratiæ sanitatum, quia omnis infirmitatis est æqualiter & indifferenter curatiua, & non videlicet minus vnius quàm alterius: quia innititur diuinæ virtuti, cui nihil est impossibile vel difficile. Non sic autem de virtute medicinæ, creatæ, quæ aliquas infirmitates curare potest, & aliquas non. Et rursus curabilium infirmitatum quas-

quasdam tardius, & quasdam citius curat.

Item iste paralellus dicitur septentrionalis, Septentrio denominatur de stellis arcturi, quę circa polum arcticum vertũtur. Vnde iste circulus vij. stellarum, significat septẽ modos, quibus gratia sanitatis corporalis in Euangelio legitur esse concessa: in quibus etiam significantur vij. modi, quibus infirmitates spirituales curãtur. Primo enim legitur fuisse cõcessa gratia corporalis sanitatis discipulorum oratione, sicut habetur de socru Petri febricitante,
Luc.4. quòd discipuli rogauerant illum pro ea, & sequitur, quòd stans super illam, imperauit febri, &c. Et similiter ab infirmitate peccati curatur homo per orationes iustorum. Iac. Oratio fidei saluabit
Iac.5 infirmum, & alleuabit eum Dominus & si in peccatis sit, dimittetur ei. Secundo potestatis con-
Luc. 10. cessione, sicut Luc. Dominus mittens discipulos ad prædicandum, dedit eis potestatem, vt languores curarent, significans quòd verbo prædicationis curatur infirmitas peccatoris. Sapien. Sermo tuus
Sap.16. Domine sanat omnia. Tertio pręcepti expressione, sicut dixit Cen-
Matth.8 turio. Matth. Dic tantum verbo, scilicet præcipiendo, & sanabitur puer meus: in quo significatum est quòd obedientia sanat morbos spirituales, specialiter superbiæ, & negligentiæ, sicut infirmus obediens medico curatur.

Quarto appropinquatione, quia qui sic appropinquabãt Christo, vt eum tangerent, sanabantur.
Matt. 6. Matth. Quotquot tangebãt eum, salui fiebant. Iste tactus pertinet ad actiuos vel ad imitatores operum Christi, qui etiam sanantur spiritualiter.

Quinto manuum impositione.
Luc.4. Luc. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Ista manuũ impositio est per pœnitentiæ absolutionem. Vel tactus manuum Christi, est flagellatio Dei quæ etiam expellit infirmitatem peccati.

Sexto, aquæ lotione siue sit infirmitas cæcitatis, sicut Dominus misit cæcum à natiuitate, vt lauaretur ad natatoria Siloe, & abiit, & lauit & vidit: signans quod cæcitas ignorantiæ, tollitur per aquam sapientiæ. Siue sit infirmitas lepræ, sicut Dominus intro- Ioan. 9.
duxit de Naaman leproso curato in lotione aquæ Iordanis. Nam lepra Naaman principis militiæ, Syriæ, est corruptio in prælato, quæ curatur in descensu humilitatis. Iordanis enim interpretatur descensus. Siue sit quæcũque alia Luc.4.
infirmitas, sicut sanabatur vnus qui primo descendebat in piscinam. Et ista est lotio baptismi vel Io.5.
pœnitentiæ, quæ omne peccatum purgat.

Septimo, vulnerum alligatione, sicut patet de Samaritano, qui curauit vulneratum, vulnera eius alligando, vinum & oleum infundendo. Hæc alligatio, est iustitiæ Luc. 10.
adhibitio per correptionem, in qua debet esse vinum mordens, & oleum liniens: quia miscenda est lenitas cum seueritate, & misericordia cum iustitia, vt dicit Gregorius. Item circulus ille paralellus diuidit nostram habitabilem à frigida. Habitabilis autẽ siue habitatio animæ est in corpore. Frigus autem est qualitas mortificatiua. Vnde per gratiam sanitatum habitabilis nostra, id est corporis nostri natura diuiditur à frigida, id est, separatur & liberatur etiam à morte: quia scilicet habentes hanc gratiam mortuos suscitant.

Quinta gratia gratis data est operatio virtutũ, id est, signorũ vel miraculorum. Vnde hęc assimilatur zodiaco circulo, qui dicitur

esse

esse circulus signorum. Nam miracula quæ facultatem naturę excedunt, vocantur virtutes. Quia verò sunt ad manifestandum aliquod supernaturale, vocantur signa: propter excellentiam autem dicuntur portenta vel prodigia, quasi procul aliquid ostendẽtia.

Sexta gratia gratis data est prophetia: Et hæc assimilatur illi circulo cælestis sphęræ, qui dicitur Colurus solstitialis, qui incipit à polo septentrionali, & per Cancrum & Capricornum circulariter procedens, iterum redit ad suum principiũ. Nam prophetia (vt dicit Greg.) quandoque incipit à præteritis, sicut de prophetia Moysi patet, qui prophetauerat de principio creationis rerũ. quandoque verò est de pręsenti occulto: quandoque de futuro; & quãdoque à futuris redit ad præterita, sicut expresse patet in libris prophetarum. Dicitur autem colurus à colon vri, id est, membrum, siluestris bouis. Colon enim est membrum, vrus verò bos siluestris dicitur, id est, cauda scilicet bouis siluestris, qui erigens caudam circulum facit imperfectum. Vnde colurus quasi circulus imperfectus. Nam (sicut dicit Apostolus.) ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Vnde prophetia imperfectionem habet.

Greg. in hom.

1. Cor. 13

Septima gratia gratis data est discretio spirituũ. & hæc assimilatur circulo orizontis, qui scilicet diuidit duo hemispheria. hæc autem hemispheria, scilicet inferius & superius, sunt duo spiritus, scilicet creator & creatus. Qui autem habẽt hanc gratiam diuidunt & discernũt, quãdo id quod suggeritur vel inspiratur, est à spiritu creatore, id est, à Spiritu sancto: vel à creato, id est, à spiritu proprio vel maligno. vidẽt etiam ea quæ dicũtur, quo spiritu dicãtur. Vnde dicitur: Probate spiritus si ex Deo sint. Et ibidem: Nolite omni spiritui credere. 1. Io. 4.

Octaua est gratia linguarũ. Et hoc assimilatur alteri circulo paralello. s. australi. Nam paralellus (vt dictum est) dicitur ęquè distans: quia. s. habentes donũ linguarum, omnes linguas quantũcunque distantes siue differentes æqualiter loquebãtur, sicut patet de Apostolis. Sed hoc quod dixi, æqualiter, intelligendũ est quantum ad ea quæ pertinebant ad fidei doctrinam: in quibus diuina gratia nulla linguarum distantia fuit Apostolis ignota: sed quantũ ad ea quæ supra adduntur humana arte ad ornatum & eloquẽtiam locutionis, quilibet Apostolus instructus erat in sua lingua, non autem aliena. Vnde Apostolus maiori facũdia vsus est in epistola ad Hebræos, quã scripsit in propria lingua, quã in aliis quas Græco sermone composuit. Sicut etiam in sapientia & scientia fuerunt sufficienter instructi, quam requirebant in doctrina fidei, nó autem quantũ ad omnia quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur, puta de cõclusionibus arithmeticæ vel geometricæ, &c. Act. 2.

Nona gratia est interpretatio sermonum. Et ista assimilatur alteri coluro. s. æquinoctiali, qui per libram in arietem procedens, iterum redit ad suum punctum. Assimilatur autẽ interpretatio sermonũ coluro, quia imperfectionem habet sicut & prophetia. Nã qui scit interpretari vnum, nescit quandoque interpretari aliud. Sicut Daniel interpretatus est visionem siue somnium Nabuchodonosor, & tunc in alia visione quam ipsemet habuit, dixit: Ego audiui, & non intellexi. Et ideo interpretatio sermonum reducitur ad prophetiam, in quantũ, scilicet mens illuminatur ad intelligendum Dan. 2.

gendum &, exponendũ quæ sunt in sermonibus obscura, siue propter difficultatem rerum significatarum, siue etiam propter ipsas voces ignotas quæ præferuntur, siue propter similitudines rerum
Dan. 5. adhibitas, secundum illud Dan. Audiui de te, quòd possis obscura interpretari, & ligata soluere.

Hæreticorum proteruitas, ac doctrinarum falsitas, Antro, alluuioniq́; pluribus eorum effectibus comparatur.
Cap. XXXV.

HAereticorum vita assimilatur antris terræ propter quinque.

Primo, quia antrum est latibulum tenebrositatis. Vnde dicitur antrum ab atro, eo quòd atris tenebris sit infusum. Sic hæreticorum vita cùm sit animalis, & tenebrosa, latet tamen sub specie
Matth. 7 pietatis. Vnde Matth. 7. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad
1. Reg. 13 vos in vestimẽtis ouium. Et Reg. Absconderunt se in spelũcis, & in abditis, in petris quoq;, & in antris, & cisternis. Hæc enim diuersa loca, diuersi modi sunt quibus hæretici se occultant sub specie pietatis.

Secundo, quia antrum habet intuitũ capacitatis. Vnde antrum dicitur specus ad speculandum, quia in suas prędas animalia speculantur, vt dicit Isid. Sic hæreti-
Isid. in li. Ethi. ci in scripturis maliciosas & sophisticas subtilitates speculãtur, quibus simplicium animas rapere, & peruertere possint. Iob.
Iob. 39. Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.

Tertio, quia antrum habet intemperamentum contrarietatis. Nam antrum est in æstate valde frigidum, & in hyeme valde calidum. sic hæretici in operibus charitatis sunt valde frigidi: sed in operibus iniquitatis sunt valde calidi, id est, feruentes & soliciti. Vnde in eis impletur illud Matt.
Quoniam superabundabit iniquitas tua, refrigescet charitas Matt. 24
multorum. Iob. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro Iob. 27.
suo morabitur, ab anterioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.

Quarto, quia habet nutrimentum vilitatis. Nam antrum est fœtibus bestiarum nutriendis aptum. Sic hęretici nutriunt filios bestiales & carnales, concedendo eis libertatem operum carnis, dicentes fornicationẽ non esse peccatum, & multa alia similia. Iudith: Fecerunt sibi antra, & spe- Iudith. 6
luncas in montibus, id est, opiniones corruptas & carnales, in montibus, id est, in exemplis & doctrinis suorum maiorum.

Quinto, quia est habitaculum infirmitatis. Nam antrum ex vaporibus, & sudoribus animalium sæpe est fœtidum, & corruptum, & ideo in eo habitare volentibus est infirmum. Sic verbis & exemplis pestiferis, & corruptis ipsorum hæreticorum cohabitantes, & cohærentes eis inficiuntur, & infirmantur in fide & bonis
moribus. Psalm. Corrupti sunt, Psal. 13.
& abominabiles facti sunt. Timo. Errantes, & in errorem mittentes. 2. Tim. 3

Item hæreticorum doctrina assimilatur alluuioni.

Primo ratione inundationis, quia alluuio dicitur latens, & lata inundatio aquarum. Doctrina autem hæretica sub specie pietatis, & coloratæ veritatis, quasi per omnes partes orbis hactenus inundauit, & se dilatauit.

Secundò ratione consumptionis. dicitur enim alluuio, ab abluendo, quia terram per quam transit, abluit, & abluendo consumit. Sic hæreticorum doctrina, licèt videatur exterius munditiã quandam prætendere, tamen finaliter

naliter consumit, dum animæ omnem bonam dispositionem tollit. Iob. Alluuione paulatim terra consumitur. Paulatim enim hæretici decipiunt, incipiendo à bonis, & trahendo ad mala. Job 14.

Tertio ratione dissolutionis: nam quanto per absconditas riparum concauitates maiori se fluxu alluuio diffundit, tanto periculosius littoris soliditatem dissoluit. Sic hæreticorum doctrina, quanto occultius mentibus simplicium infunditur, tanto periculosius vitæ vel fidei in eis soliditatem dissoluit.

Quarto ratione deceptionis. Quia ripæ superficies exterius solida videtur, sed consumptio interius occultatur. Et ideo pes calcantis ripam facile labitur, quia interiori soliditate consumpta latens vacuitas non videtur, vt dicit Gregorius. Sic etiam faciliter simplices ab hæreticis seducuntur, & in hæresim eorum labũtur, quia falsitas eorũ, & prauitas sub quadã veritatis specie & verborum dulcedine occultatur Timo. Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Grego. in hom. 2. Ti. 3.

Tres humilitatis gradus describũtur, qui circulis planetarum similes esse videntur. humilinmq; natura per aeris, terræ, ac vallium quamplurimas proprietates ostentantur.

Cap. XXXVIII.

Humilitatis gradus assimilari possunt circulis planetarum. Nam (vt Ptolomeus dicit) planetis assignantur tres circuli, scilicet deferens, æquans & epicyclus. Deferens est circulus planetæ, per cuius circunferentiam semper mouetur epicyclus ipsius planetæ, dictus ideo deferens: quia defert circulum epicycli. Huic assimilatur primus humilitatis gradus, qui est subdere se maiori, non solum quia maiori deferendum est, sed etiam, quia secundum eius imperium, & obedientiam subditus moueri, & incedere debet in omnibus, vt sic secundum circunferentiam huius circuli, id est, secundum dispositionem prælati deferatur circulus epicycli, id est, vita & voluntas subditi, exemplo scilicet Christi, qui dicit Io. descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Ptolo. Io. 6.

Secundus circulus vocatur æquans, scilicet super cuius centrũ mouetur deferens, quia in illo tenet vniformiter planeta cursum suum. Et huic assimilatur secundus humilitatis gradus, qui est non præferre se æquali: & ille est æquans, quia scilicet æqualitatem suæ mensuræ homo nõ excedit. Ecclesiast. Noli extolli: sed esto in eis quasi vnus ex illis. Eccl. 32.

Tertius autem, qui vocatur epicyclus, est quidam paruus circulus quem describit planeta motu corporis sui, per cuius circunferentiam mouetur corpus planetæ. Vnde in superiori parte sui epicycli mouetur ab Occidente in Orientem. In inferiori verò parte mouetur ab Oriente in Occidentem, & huic assimilatur tertius gradus humilitatis, qui est minorem non spernere, sed ei se conformare. Et ille est vt circulus minor epicycli, cum homo se paruificat obsequendo, vel con descendendo minori sicut Christus, qui dixit Apostolis: Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? & postea subdit: Ego autem in medio vestrũ sum quasi qui ministrat. Hunc circulum, & gradum humilitatis describit nobis motus corporis nostri, qui scilicet docet, vt nos superbire in nullo debeamus. Et hic motus est duplex vnus in morte, & hic Luc. 22.

est

est ab Occidente in Orientem inquantum corpus per mortem redigitur in pristinam suam originem. Genes. Donec reuertaris in terram de qua sumptus es. Secundus est in vita, qui continuè tendit ab Oriente in Occidentem, id est, à natiuitate ad mortem. Ecclesiastic. Oritur Sol, & occidit, id est, homo primo nascitur, postea moritur. Sapientiæ. Nos nati continuò desinimus esse, & postea erimus quasi non fuerimus.

Genes. 3. Eccl. 1. Sap. 5.

Item assimilatur aeri propter quinque.

Primo, quia aer ex sua natura est perspicuus: sic humilis est perspicuus per sapientiæ susceptibilitatem, quæ est lux spiritualis. Pro. Vbi humilitas, ibi sapientia.

Pro. 18.

Secundo, quia est sui in omnem partem extensiuus: sic humilis per sui ad omnem status coactionem. Nam sicut dictũ est, humilis homo maioribus obedit, æqualibus seruit, minoribus condescendit, & sic ad omnem partem humilitas se extendit. Glosa tamen dicit super illo verbo, Decet nos implere omnem iustitiam, quòd humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & non præferre se æqualibus, & hæc est humilitas sufficiens. Secundus est subdere se æquali, & non præferre se minori, & hæc est humilitas proficiens. Tertius est subdere se minori, & hæc est perficiens: quia in hac humilitate tertia est perfecta iustitia.

Matt. 3.

Tertio, quia aer est cælestis influentiæ receptiuus: quia humilis est ad diuinam gratiam recipiendam dispositus. Iac. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Iac. 4.

Quarto, quia aer est virtutis respirandi administratiuus, per quã respirationem conseruatur vita corporalis. Vnde & aer per respirationem attractus, spiritus vocatur, secundum illud Psalm. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Sic etiam per humilitatem attrahitur Spiritus sanctus, per quem est, & cõseruatur in anima spiritualis vita. Vnde Isa. (secundum aliam translationem.) Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum, trementem sermones meos?

Psal. 118. Isa. 46.

Quinto, quia aer est volatiliũ locus: locus autem est locati conseruatiuus, quia humilitas est hominum spiritualium, & contemplatiuorum conseruatiua. Vnde sicut aues in aere volant, sic viri virtutum in humilitate ambulãt. Nam qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, sicut dicit Gregorius. Item humilis assimilatur terræ, quia quamuis sit infima, tamen cælestis influentiæ est maximè receptiua. Cùm enim sit cæli centrum in omni sui parte, ab ipso influentiæ suæ capit effectum. Et ideo inter omnia mundi corpora est fœcundissima, & rerum multarum in esse productiua. Similiter & anima humilis maximè receptiua est influxus gratiæ cælestis: & quia confluit aqua gratiæ ad concauitatem terræ, id est, humilitatem animæ, ad cuius scilicet abundantiam sequitur fœcunditas vitæ, per opera meritoria virtutum, sicut in plantis ad abũdantiam humorum sequitur fœcunditas fructuum. Psalm. Erit tanquam lignũ quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et iterum Psalm. Terra nostra, id est, humilis anima, dabit fructum suum.

Psal. 1. Psal. 84.

Item humiles assimilantur vallibus.

Primo quidem, quia valles sunt aquosæ. Cùm enim vallis sit terra declinis,

decliuis & depressa, inter mediũ montium collocata, oportet, quod aquarum desuper fluentiũ sit receptiua. Et talis est anima humilis, quæ dum se voluntariè inclinat, & deprimit, inter duos montes, id est, modos superbiæ, quorum vnus est extolli de spiritualibus, alius extolli de temporalibus, ab vtroque declinans quasi media transit, & idcirco supernarum gratiarum influxum copiocissimè recipit. Psalm. Inter medium montium pertransibunt aquæ. Abundat etiam in vallibus, id est, in humilibus aqua lachrymarum. Psalm. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.

Psal. 103 · Psal. 82.

Secundo, quia valles sunt fructuosæ. Nam propter humoris copiam, in herbis, & floribus, & fructibus fœcundantur, frondium & florum decore citius adornantur. Ita in humilibus abundant herbæ virtutum, fruges operum, frondes verborũ, flores affectionum. Psalm. Valles abundabunt frumento, id est, humiles, vitæ merito.

Psal. 64.

Tertio, quia valles sunt vmbrosæ, quia scilicet à montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt vmbræ montium, id est, exempla sanctorum. Zach. Fugietis ad vallem montiũ meorum.

Zach. 14.

Quarto, quia sunt æstuosæ, quia scilicet fit in eis maior solariũ radiorum concursus. Quia dum ibi multiplicantur, & detinentur, nec vltra eis dilatari cõceditur, maior ibi quàm in montibus calor generatur. Vnde in eis niues citius dissoluuntur ex quarum resolutione loca circumadiacentia humectãtur. Similiter in humilibus diuinæ consolationes, & inspirationes, & gratiæ quasi radij in vallibus multiplicantur, quibus mẽtes eorum ad amorẽ supernæ patriæ inflammantur: vnde omne frigus accidiæ, vel peccati, citius quasi nix resoluta repellit. Mach. Acceptum ignem de altari abscõderunt in valle. ignis altaris est amor spiritualis, qui absconditur, & seruatur in valle, id est, in humilitate mentis.

2. Mac. 1

Quinto, quia valles sunt quietæ. Nam ędificia in vallibus constituta minus ventorum impulsionibus agitantur, quàm quæ in montibus collocantur. Nam montium obiectu à procellarum inundantium impetu valles defendũtur, & terræmotibus incolæ valliũ rarius molestantur, eo quòd partes terræ in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimæ sunt porosæ à ventis modicum agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles, sunt magis quieti, & tuti, & à ventis persecutionum, & à montibus tentationum. Vnde sicut dicitur Iudicum. Iudas, qui habitatores montiũ obtinuit, habitatores vallis delere nõ potuit.

Iud. 1

Cur Dei filius incarnatus sit, exprimitur, eiusq; incarnatio quinque de causis rori comparantur.

Cap. XXXVII.

INcarnatio filij Dei assimilatur rori siue rorationi, secundum illud Isaiæ: Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum. hæc autem similitudo attenditur quo ad quinque. Nam filius Dei incarnatus est, vt mundum malignitate inflammatum refrigeraret. Ros enim calorem temperat, & refrigeria præstat. Ita ille ros temperauit æstum concupiscentiæ. Ecclesiastic. Ros obuians ardori venienti, humilem efficiet eum, & adducet refrigerium gratiæ. Dan. Fecit medium fornacis quasi vẽtum roris flantem.

Isa. 45 · Eccl. 18 · Dan. 3

Secundo

Secundo incarnatus est, vt mundũ aridũ impinguaret. Ros enim quosdam pisces maris impinguat. Et in aliquibus regionibus oues rore pascuntur, & impinguantur. sic ille ros mundum aridum impinguauit. Gene. In pinguedine terræ & rore cæli desuper erit benedictio tua. Impinguamur enim in Christo ex consideratione suæ humanitatis: & hæc est pinguedo terræ. & etiam ex contemplatione suæ diuinitatis: & hæc est pinguedo roris. Gen. 27.

Tertio, vt mundum sterilem fœcundaret. locus enim vbi ros non descendit, sterilis existit. Sic mundus erat sterilis à bona operatione: sed descẽdit ros ille in ipsum, & germinare fecit. Osee: Ego quasi ros, & Israel germinauit quasi lilium. Osee 14.

Quarto, vt mundum famelicum pasceret. Num. Cumq; descenderet nocte super castra ros, descẽdebat pariter & manna. Isto tamen rore non pascuntur homines coruini, id est, per peccatũ denigrati: sed paruuli, id est homines mansueti per puritatem albi. Nam pulli coruorum, quàm diu habent pullos albos, à parentibus relinquuntur: & tunc eleuantes capita, & aperientes rostra, cælesti rore pascuntur. Vnde in Psalm. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Quando autem nigrescere incipiunt, à parentibus suis nutriuntur. Num. 11. Psal. 146.

Quinto, vt potestatem dæmonum coerceret. Ros enim nocturno tempore cadens venenosa animalia arcet, & ideo venenum eorum non tantum nocet de nocte quantum de die secundum philosophum. Raro etiam pungũt serpentes quandiu stant inter herbas roridas. Sic ille ros cælestis ad nos veniens, malitiam dæmonis refrenauit. Isa. Ros lucis ros tuus, & terram gigantum, id est, superborum dæmonũ, detrahes in ruinã. Ari. de animal. Isa. 26.

Instabilis hominis natura qualis existat, ex proprietatibus Mercurij atque aëris exactè dignoscitur.

Cap. XXXVIII.

INconstans homo assimilatur Mercurio, quia quamuis sit de se temperatæ naturæ, & diurnus, tamen frequentius variatur, quia modò masculinus, modò fœmineus inuenitur. Cito enim se vertit ad naturam illius planetæ cui coniungitur, vt cum bonis bonus, & cum malis malus, cum mediocribus mediocris, vel malitiosus statim efficiatur. Et talis est incontinens, siue inconstans homo, secundum prophetã dicentẽ: Cum sancto sanctus eris, & cũ viro innocente innocẽs eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Psal. 17.

Item inconstans homo assimilatur aëri in tribus.

Primo, quia aer est substantialiter leuis: & sic homo inconstãs est leuis in credẽdo. Ecclesiastic. Qui cito credit, leuis est corde. Ioan. Nolite omni spiritui credere. Bernardus, Vtrumque vitium est, & omnibus credere, & nulli. Eccl. 19. 1. Io. 4. Bern. in cant.

Secundo, quia aer est faciliter mobilis. Sic homo inconstans est mobilis in operando, quia scilicet nõ perdurat in opere incœpto, sed faciliter dimittit vnum, & incipit aliud. Iac. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Iac. 1.

Tertio, quia aer est multipliciter alterabilis, & variabilis etiã in oppositas qualitates. Vnde ex fœtidis cito corrumpitur, dum ei vapor pestifer admiscetur: & ex odoriferis sanus, & redolens inuenitur, sic inconstans homo alteratur in conuiuẽdo ex bonis exemplis aliorum, vel ex malis, & pestifera societate inficitur, & ex bo-

na familiaritate dirigitur. Vnde congruè assimilatur aeri, qui ad omnem ventum, vel nubium vaporem alteratur. Iob: Subito aer congregatur in nubes, & ventus transiens fugabit eas. Iob 37.

Rationis ignorantia per similitudinem eclipsationis Solis vmbraq; effectus variabilis, errorem, atque peccatum in animam inducit.

Cap. XXXIX.

IGnorãtia, vel error rationis inducit peccatum, sicut Eclipsis Solis inducit terræmotũ. Est enim Eclipsis Solis causa & signum terræmotus eo, quòd in terra ad quã conuertitur vmbra Eclipsis, intenditur frigiditas, poros terræ constringens, & reflectens vaporem in se ipsum. Et verius signum in cauda, quàm in capite draconis; & tanto verius, quanto maior fuerit, & vbi spissior fuerit vmbra. Similiter quanto maior, & crassior est error, & ignorantia mentẽ obscurans, tanto magis mouetur anima inordinatè ad peccandum. Et precipuè si est Eclipsis in cauda draconis, id est, si est error, vel etiam ignorãtia finis, qui prior est in intentione. Vnde tunc opus sequens est inordinatum. Matt. Si oculus tuus, id est, intentio nequam fuerit, totum corpus, id est, processus operis, tenebrosum erit. Nã qualis est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, vt dicit Gregorius: & intelligitur de intentione finis. Matt. 6. Greg.

Item ignorantia assimilatur tenebræ.

Primo, quia tenebra est visus impeditiua, vnde dicitur tenebra à tenendo, quia ligantur, & tenẽtur oculi ne lumen videant. Sic ignorantia tenet oculos mentis ne videant lumen veritatis. Tob. In tenebris sedeo, & lumen cæli non video. Tob. 5.

Secundo, quia est gressus prohibitiua. Non enim tutum est in tenebris ambulare. Io. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Ioan. 12.

Tertio, quia est casus inductiua. Nam qui ambulat in tenebris, faciliter, & frequenter cadit, præcipuè vbi lubricũ esset. Sic etiam ignorãtia boni inducit casum peccati. Prouerb. Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Frequentior autem est casus vbi est tenebra ignorantiæ, cum lubrico concupiscentię. Psalm. Fiant viæ eorum tenebre, & lubricũ. Et frequenter vnus ignorans facit errare alium. Matt. Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Prou. 4. Psal. 34. Matt. 15.

Quarto, quia est timoris incussiua, timet enim homo in tenebris. Psalm. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Similiter ignorantia timorẽ inducit. Sicut enim ignorantes artem bellandi, timent frequenter, quæ non sunt timenda, vt fragorem armorum, & similia: Similiter ignorantes viam Dei, timent frequenter, quæ non sunt timenda. Psalm. Illic trepidarũt timore, vbi non erat timor. Psal. 54. Psal. 13.

Quinto, quia est verecundiæ diminutiua. Vnde qui volunt turpia facere, tenebras quærũt, vt verecundiam fugiant. Ecclesiastic. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animã suam, & dicens, quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me: quid vereor? Sic etiam ignorantia culpæ minuit, vel tollit ruborem pœnitentiæ. Item. Confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Eccl. 23. Eccl. 6.

Dei ira quanta sit super peccatores futura, per Solis Iridisque Lunæ nonnullas similitudines, in die nouissimo clarissimè patefiet.

Cap.

Cap. XL.

IRa Dei quanta super peccatores in fine apparebit. Nam feruor Solis sub nube tegitur: sed quando discooperitur, quanti sit ardoris ostenditur. Sic Christus, qui nunc est quasi sub nube misericordiæ, quantæ sit iustitię & potentiæ manifestabit in fine. Psal. Psalm.9. Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Itē ira Dei assimilatur iridi siue arcui Lunæ.

Primo, ratione significationis: differt enim significatio iridis Solis, & Lunæ, quia arcus Solis, vt Gene.9. sacra scriptura tradit Gene. apparet in signum diuinæ clementiæ. Vnde etiam apud Græcos dicebatur arcus deymonis, id est, sapientiæ. Quia Isiodistæ (qui omnia naturalia attribuebant diis) dicebāt, quòd arcus ille est signū clementiæ, quia calor mixtus ex aqua & igne, signum est, quòd neque per aquam, neque per ignem eueniet periculum, deymone, id est, sapientia prouidente. Vnde ante tempus iudicij, quando nos igne conflagrandi finem mundi expectamus venturum, dicunt quidam doctores catholici, quòd per xl. annos arcus non apparebit, vt ostendat diuinam clementiam à mundo amotam, diuini iudicij ira appropinquante. Arcus autē Lunæ (secundum philosophos) tempestatem longam, & auram instabilem. Et magis diuina ira assimilatur ei Psal. 49. quàm clementia. Psalm. Ignis exardescet in conspectu eius, & in circuitu eius tempestas valida.

Secundò ratione colorationis, Arist. 3. mete. quia (vt dicit Arist.) color lunaris iridis est albus, eo, quòd lumen in nocte videtur album: quod est, quia frigus noctis condensans nubem, non sinit radium Lunæ, cùm sit debilis, penetrare in profundū eius, ideo tantum in superficie illustratur nubes, & ideo per consequens non generatur nisi albedo, quæ in sola superficie habet fieri. Nam rubedo cōstituitur ex immutatione lucis in profundum humidi fumosi, & viriditas ex lumine penetrante in humidum aqueum. Albedo ergo iridis Lunæ significat claritatem, & tranquillitatem iræ diuinæ. Non enim eo modo ira est in Deo sicut in homine. s. vt sit ex eo passio perturbans, & offuscans, siue obscurans iudicium rationis. Est ergo ira Dei alba, id est, clara, & tranquilla, in nullo mentē eius offuscans. Psalm. Deus iudex iustus & fortis, & patiens, nunquid Psalm.7. irascetur per singulos dies? Et ideo (vt dicunt Doctores) non est in Deo ira, quæ est passio afficiens, sed solū ira efficiens, vt scilicet ipsa pœna illata à Deo puniente, ira Dei vocetur.

Tertiò ratione apparitionis, quia cum arcus Solis frequenter appareat, arcus tamen Lunæ rarissimè apparet. Nam (vt dicit Arist.) in Arist. 3. mete. quinquaginta annis non videtur nisi bis. Et ideo hoc potest esse, quia arcus talis non apparet, nisi Luna decimaquarta, & cùm fuerit in ortu, vel occasu suo. Luna ergo existens in signis Aquilonaribus, nec ad Aquilonem, nec ad meridiem habet illam oppositionem quæ requiritur ad iridem. Si autē est in signis meridionalibus, & est plena, sequitur quòd Sol est in Aquilonaribus, & ideo tūc vix sunt nubes in Aquilone, quæ sint semen iridis. Si autem Luna decimaquarta sit in ortu, vel occasu. s. sero, vel mane, patet, quòd Sol est ei oppositus, ideo licèt oppositio recta sit, quæ requiritur, tanta sit disgregatio aëris, quòd vix ibi potest esse nubes in tanta densitate & continuitate quantam requirit, nisi hoc faciat aliqua specialis stella, quæ fortè non est in tali dispositione in quinquaginta annis nisi bis. Et ideo fortè hoc dicit Philosophus, licèt quidam dicant eum

hoc dixisse tantum referendo, non asserendo. Quod ergo arcus Solis (qui est signum clementiæ) frequentius apparet, arcus verò Lunæ (qui est tempestatis præsagium) apparet rarisimè significat, quòd Deus promior est ad misericordiam, quàm ad iram, & præstabilior ad parcendum, quàm ad puniendum. Eze. Non est voluntatis meæ mors impij. Et Ioel. Conuertimini ad Dominũ Deum vestrũ, quoniam misericors est, & præstabilis super malitia.

Eze. 18.
Ioel. 2.

De duplici ira humana hic pertractatur, quarum altera rationem à rectitudine trahit, quæ canicula stella, pluuia impetuosa atque aqua torrentis aßimilatur: altera vero secũdum rationem est, eámque non esse contemnendam declaratur.

Cap. XLI.

IRa humana duplex est. Vna quæ rationé à rectitudine contrahit, & hæc est ira per vitium. Alia qua appetitus sensitiuus contra vitia, & mala mouetur secundũ ordinẽ rationis. Et hæc est ira per zelũ, prout Grego. distinguit.

Prima ira similis est stellæ, quæ canicula nuncupatur. Et hoc ostẽdunt tria.

Greg. li. 5. mora.

Primo caniculę effectus: est enim illa stella in effectu feruentisima, quod competit iræ inordinatæ. De qua Philosophus dicit, quòd est accensio sanguinis circa cor: vnde qui ad irã alios prouocant dicuntur esse incendiarij diaboli, de quibus in Psalm. Incenderũt igni sanctuarium tuum, id est, cor quod debet esse Deo dicatum.

Psal. 71.

Secundò hoc ostendit caniculæ ortus. Nam (secundum Albumasar) canicula oritur in xix. gradu Cancri, in cuius ortu fit magna turbatio in aëre. Ita etiam dum ira exurgit, & excandescit, fit magna turbatio in homine. Et hæc perturbatio primò fit interius in corde, quia (sicut dicit Greg.) cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo scissámque perturbat. Vnde per iram sapientia perditur, vt quid quoue ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit, quia nimirum intelligentiæ lucem surripit cùm mentem commouendo confundit. Itẽ fit perturbatio in opere sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes. quia. s. confusus animus nequaquã explere etiam si quod intelligit, prudenter valet. Item fit per iram turbatio in corpore, quia (sicut dicit ibidem Greg.) Dum iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. notus quidem ore clamorem format, sed sensus quid loquitur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est? Item fit per irã turbatio in conuersatione, quia per eam (sicut Grego. dicit,) Gratia vitæ socialis amittitur sicut scriptum est: Noli esse asiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, vt bestialis solus viuat. Item fit per iram turbatio in congregatione, quia (sicut dicit Gregor.) per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, & vir iracũdus effundit peccata. Peccata quippe effundit, quia etiam malos quos ad discordiam prouocat, peiores facit.

Greg. in mora.
Greg. in mora. 5.
Pro. 22.
Pro. 29.

Tertiò declarat dictam similitudinem caniculæ tempus. Ab hac enim stella dicuntur dies caniculares, in quibus sanguinẽ minuere, vel medicinã accipere est valde periculosum propter excessum distem-

distemperantiæ aeris in calore, vnde Hipocra. dicit, quòd ante canem, & post canem, & sub cane molestæ sunt purgationes, & pharmatię. Et ibi dicitur in commento, quòd ante ortum, & in ortu, quòd post ortum illius statim dare potionem laxatiuam periculosum est: quia tunc aer est calidus, & siccus, scilicet a calido signo, & a calida stella, scilicet Sole, & Leone cũ canicula existente. Vnde ex modica medicina sumpta corpus fieret nimis calidum, & siccum, & febris forsitan sequeretur. Medicina etiam isto modo sumpta euaporaret, & nimis etiam operaretur, cum corporis pori tunc ex calore aeris sint aperti. Dicit enim ibidem Galenus, quòd calor extraneus vires extrahit medicinæ, vnde aqua calida repugnat solutioni: sed calor aeris tunc est fortis, propterea virtus interior tunc est debilior, & per potionem, vel minutionem plus debilitatur. Sicut ergo sub feruore caniculæ exhibenda non est potio medicinę: Sic etiam in feruore irę exhibenda non est correptio disciplinæ: quia nec a furioso correptore modestè, vel ordinatè corrigitur, nec ab irato peccatore patienter, vel vtiliter sumitur: propter quód & ira viri iustitiam Dei non operatur, Nã dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne quòd furor suggerit, rectum putat, sicut dicit Gregor.

Hip. in Amph.

Gal. in amph.

Isa. 1.

Gre. li. mor. 5.

Item impetus iræ dissipat animam, sicut pluuia impetuosa destruit plantam: frigiditas enim, quæ tunc maior est in pluuia, est qualitas mortificatiua. Quando vero pluuia est suauis cum humido aëreo, & terrestri sicco fœcundatur terra. Ita etiam ira impetuosa, rationis iudicium lædit, & ad refrenandum seipsum lentum, & frigidum reddit. Sed suauitas mansuetudinis gratiam Dei recipit, qua nostræ animæ terra fœcunda fit & pinguescit, secundum illud Prouerb. Mansuetis dabit gratiam. Item ira assimilatur aquæ torrentis.

prou. 3.

Primo, quia talis aqua est impetuosa: torrens enim est aqua cum impetu veniens, & recedens. vnde dicitur torrens, quia impetu crescit, sed siccitate torrescit & arescit. Talis est ira eorum, qui subito, & multum accenduntur, & cito reuertuntur. Vnde tales vocantur impetuosi. Isa. Conuertentur torrentes eius in picem, scilicet propter subitam inflammationem iræ.

Isa. 34.

Secundo, quia talis aqua est dãnosa. Nam vias destruit, terram corrodit, & vicina loca submergit. Sic ira nimia destruit vias rationis, corrodit vires corporis, & interdũ sibi propinquos iratus inuadit, & lędit: vnde de huiusmodi furioso posset etiam illud dici Isa. Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium collis ad perdendas gentes in nihilum.

Isa. 30.

Tertio, quia talis aqua est periculosa: Nam quia cum impetu venit, omnia sibi obuiantia diruit, quæ cum impetu sequuntur. Hæc etiam lapillos & paleas coaceruans post se vestigia derelinquit, & sic in mare descendit vbi omnis fluuius nomen & dulcedinem perdit. Sic etiam ira cum impetu crescit, sibi obuiantes, id est, resistẽtes, si potest, prosternit, & cum impetu alios sibi vnitos secum ad periculum attrahit: lapillos, & paleas, id est paruas, & leues iniurias ante oculos mẽtis coaceruando .i. reminiscendo reducit, post se vestigia rationis, & mãsuetudinis per obliuionem dimittit. Et hæc ira est torrens iniquitatis, quæ animam per odium turbat. Psal. Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Psal. 17

Secunda est ira, & indignatio sanctorum contra mala, quæ est secundum rationem, & quę dicitur ira per zelum, non est contemnenda, sed valde emenda, vtpotè cuius verba & maledictiones effectum inueniantur habentia. Et hoc apparet per exemplum in montibus Gelboe, quos iratus Dauid de cæde populi in ipsis facta maledixisse legitur. Reg. Gelboe enim (vt dicit Hieron.) erant montes alienigenarum, in quibus Saul cum filijs suis corruit: propter quod indignatus Dauid eis maledixit, & maledicendo eos in sterilitatem perpetuam commutauit. Et ideo (vt glosa ibidem dicit.) Hi mõtes ante maledictionem vberes fuerunt, quos maledictioni postea subiacere testatur, eo quòd nunquàm ibi pluere vel rorem descendere reperiatur.

2.Reg.1. Hieron.

Quid sit iustitia, eiusq; forma ac perfectio explanatur. & terra tribus rationibus comparatur.

Cap. XLII.

IVstitiæ æqualitatem seruare docet nos terra, quæ (secundum Philosophum) est æquè librata in medio proprijs põderibus. Quælibet enim suarum partium suo pondere nititur ad mundi medium, & indeclinatione suarum partium singularum tota æquè librata suspenditur circa centrum, propter quod æqualiter in medio immobilis retinetur. Ex quibus patet, quòd in terra est de sui natura partium æqualitas, loci medietas, & quietis stabilitas. Est enim in suis partibus æquè librata, in medio mundi locata, & in eodem situ perpetuo stabilita. Hæc autẽ tria virtus iustitiæ requirere videtur. Nam primo virtus iustitiæ requirit æqualitatem, quod ipsum nomen demõstrat. Dicuntur enim ea, quæ adæquantur, iustificari, vnde Constantinus iurisconsultus dicit, quòd ius est ars boni, & æqui. Ius autem est, quo cognoscitur quid sit iustum.

Arist. 2. cœl.

Constan.

Secundo pertinet ad iustitiam mediũ tenere, vnde Philosophus assignat medium iustitiæ, secundũ proportionabilitatẽ arithmeticam quod est medium rei. Alijs enim virtutibus moralibus assignatur medium rationis tantum, sed iustitiæ medium rei. Nam aliæ virtutes morales consistunt principaliter circa passiones, quarum rectificatio non attenditur nisi secundum comparationem ad ipsum hominem cuius sunt passiones, secundum quod irascitur, & concupiscit prout debet secundum diuersas circunstantias; & ideo medium talium virtutum non accipitur secundum proportionẽ vnius rei ad alteram, sed solum secundum comparationẽ ad ipsum hominem virtuosum: & propter hoc in ipsis est medium solum secundum rationẽ quo ad nos. Sed materia iustitię est exterior operatio, secundum quòd ipsa, vel res, cuius etiam vsus debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionum æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autem est realiter medium inter maius, & minus, vt dicit Philosophus: & ideo iustitia habet medium rei. Sed hoc medium rei est etiam mediũ rationis, & ideo in iustitia saluatur etiam ratio virtutis moralis.

Arist. 5. Ethi.

Ari. 10. meth.

Tertio iustitia requirit stabilitatem, & firmitatem. Et ideo diffinitur à viris peritis, quòd iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. Ex qua diffinitione habetur, quòd ille iustus est, qui est in operando voluntarius, firmus, diuturnus, & rectus. Vnde in hac diffinitione ponitur primò voluntas ad ostendendum,

dendum, quòd actus iustitiæ debet esse voluntarius, Psalm. Exultent, & lętentur, qui volunt iustitiam meam. Secũdo additur Constans, ad designandum firmitatẽ propositi, scilicet vt in proposito faciendi iustitiam firmiter perseue-
Iob. 17. ret. Iob: Tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Tertio additur, Perpetua, ad ostendendum perseuerantiam, siue diuturnitatem. Vbi nota, quòd voluntas potest dici perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipsius actus iusti, qui perpetuo durat: & sic solius Dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia scilicet aliquis vult perpetuo facere aliquid, & hoc requiritur ad rationem iustitiæ, quia non sufficit ad rationẽ iustitiæ, vt aliquis velit ad horam in aliquo negocio seruare iustitiã, quia vix inuenitur aliquis, qui velit iniustè in omnibus agere. Sed precipuè requiritur, quòd homo habeat voluntatem perpetuo & in omnibus iustitiã seruandi. Psal.
Psal. 103. Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Quod autem vltimò subditur, Ius suum vnicuique tribuens, ponitur ibi actus iustitiæ pro habitu qui per actum specificatur. Item habitus reducitur ad actum. Vnde si quis vellet hanc descriptionem ad debitam formam diffinitionis reducere, diceret sic, Iustitia est habitus secundum quem aliquis constanti, & perpetua voluntate ius suũ vnicuique tribuit, & quasi est eadem diffinitio cum ea quam
Arist. 5. Ethi. Philosophus ponit in Eth. dicens, quòd iustitia est habitus secundũ quem aliquis dicitur operatiuus iusti. Nota etiã, quòd vnicuique reddere ius suum non solum pertinet ad iudicem, vel ad principẽ, sicut ad dirigentem, vel operantem quod iustum est, quia iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti: Sed etiam ad subditos, sicut ad exequentes. Hæc est igitur forma iustitiæ quam repræsentat nobis, (vt dictum est) ipsum elementum terræ. Hieremias: Faciet iustitiam in terra. Hie. 23.

Aqua, pluuia, Maris Rubri, ac denique nonnullorum animantium varia proprietates explanantur, quibus lachrymarum compunctio cor nostrum clarificans assimilatur.

Cap. XLIII.

Lachrymarum compunctio assimilatur aquæ propter septem.

Primo quidem, quia aqua est sordium lauatiua. Nam videmus, quòd ea quæ sordidantur, per lotionem aquæ mundantur. Vnde pannus lineus videtur esse sordidus dum est à tela succisus, aquis sæpe lotus efficitur valde albus. Oues etiam antequàm tondeantur, prius in aqua lauantur. Ita aqua lachrymarum est omnium peccatorum abstersiua, mundifica tiua, & dealbatiua. Iob. Si lotus fuero aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ. Nã Iob. 9.
quasi aquæ fluentes ex resolutione niuium sunt aquæ fluentes ex recordatione peccatorum, & hę sunt maximè ablutiuæ. Et hanc aquarum virtutẽ cognoscunt etiã animalia, & huiusmodi lotionis manifesta nobis prębẽt exempla. Nam lęena dum adulterium committit cum pardo, tanquàm malefecerit, virumque offenderit, ad ipsum nullatenus redit nisi prius lota fuerit aquis. Similiter ciconia dum cum alio masculo concubit, nisi prius se lauerit, ad comparem non redit. Cygnus alba est auis, non solum adulterium refugit, sed etsi cum cõiuge cogerit, tanquàm rem turpem & fœtidam fecerit, nisi prius se lauerit, nunquàm ci-

bum sumit. Et tamen multi miseri multis adulterijs, & sceleribus fœdati, sine lotione pœnitentiæ ad Corpus Christi accedere non verentur. Elephas cum multo rubore ad vxorem accedit, latebras quærit, videri refugit tanquam turpe, & detestandum quid fecerit: nisi prius se aquis lauerit ad socios nunquàm redit. Et habēt elephantes hoc proprium, quòd semper Luna noua turmatim ad aquas accedant, & ab omnibus sordibus in aqua se abluunt, & filios quos ante se ire faciunt, semper similia facere instruunt. Sed multi miseri relicta aqua munda pænitentiæ, ad modum porcorum quærunt aquam lutosam luxuriæ.
Eze. 16. Ezech. Non est præcisus vmbilicus tuus, & áqua non est lota in salutem.

Secundo, quia aqua est viuificatiua. Vnde arbores, quæ videntur in hyeme mortuę ex defectu humiditatis, aqua ascendente humore iterum fiunt viuæ. Ita anima in peccatis mortua viuificatur pœnitentię lachryma. Et sicut piscis absque aqua non viuit, sed remotus ab aquis moritur, & putrescit: Ita etiam peccator sine lachrymis viuere spiritualiter nequit. Isa. Computrescent pisces
Isa. 50. sine aqua, id est, pœnitentes sine lachryma, & morientur in siti. Nam & piscis quidam, qui halec dicitur, ex sola aqua viuere perhibetur, sicut talpa ex terra, camæleon ex aere, & Salamandra ex igne viuere referuntur: quamuis sapientiores dicant, quòd nullum animal nutriatur, vel viuat ex puro aliquo elemento. Dicitur enim esse vnum genus plantæ, quod quantumcūque aridum fuerit in aqua missum protinus reuiuiscit. Vnde etiam anima mortua si in lachrymarum aquis fuerit balneata, ex mortua fit viua. Et quędam auiculæ, quæ miro modo ex quibusdam arboribus generantur & loco fructuum in eis nascūtur; quandiu tamen ad arborē suspenduntur nunquàm viuificātur. Sed quando ruptis tenaculis in aquam cadunt, animam cum vita recipiunt. Et est notandum, quòd hæ auiculæ modicum valde habent de carne, & minus de sanguine, quare ad esum non sunt aptæ. Sed quę est arbor producens has aues, nisi mundus producens homines? & quid est non viuificari in arbore sed in aqua, nisi quia non spiritualiter viuimus quandiu mundo, vel peccato inhæremus? Sed dum a mundo recedimus, & aquas deuotionis attingimus, tunc Deo viuere incipimus. Tales enim qui mundo adhærent, sunt carne multa, & sanguine pleni. Sed qui aquis pœnitentialibus sunt attriti, sunt carne, & sanguine quasi nulli, quia non sequuntur, quæ carnis sunt, sed quæ Dei. Apost. 1. Cor. 15
Caro & sanguis regnū Dei non possidebunt.

Tertio, quia aqua est impinguatiua, & fœcundatiua. Dixerunt enim philosophi, quòd si terra fuerit nimium indurata, nec aquis balneata, semen non recipit, & receptum non permittit erumpere, & germinare: sed vomere sæpe confracta, semina nutrit, & per aquam pluuiæ remollita quandā in se pinguedinem colligit, quam receptam, & in se decoctam radicibus ad productionem seminis fundit. Sic per omnia corda dura nulli sunt fructui apta, sed vomere pœnitentiæ commollita, & perfusa deuotionis aqua, fiunt pinguia & fructifera: propter quod est quidam lapis preciosus, qui dicitur enidros, qui ad nostrum exemplum de se perpetuas stillat guttas. Videmus etiā, quod nulla est terra adeo bona de se, cui si subtrahitur aqua non fiat infęcunda, & vana, nec alicui vsui apta, quin

potius

potius resoluta in puluerem vertitur. Et èͅcontra terra conuenientibus temporibus recipiens in se aquam, fit mollis, arabilis, ad ferendum apta, & valdè fęcunda. Hoc patet in terra Aegypti, quæ non irrigatur pluuia, sed crescente Nili fluminis aqua, terram irrigat, & crescente riparum suarum flumine irrigat vniuersa. fitque ibi sterilitas magna, & rerum penuria, quando ex aliqua causa non ascẽderit ipsa aqua. Tempore etiã Heliæ quando non fuerunt pluuiæ perierunt prę siccitate omnia. Sed cum oraret, vt descenderet aqua, redijt rerum abundantia. Quæ etiam est arbor tam fertilis, & amata quæ non protinus sterilescat, & ex viridi sicca fiat, si humor aqueus ei deficiat? Ita etiam sine lachrymarum irrigatione nullus esse potest fructus pęnitentiæ. Iob. Si continuerit aquas omnia siccabuntur. Iob. 12.

Quarto, quia aqua est lassorum confortatiua. Nam & oues, & omnia animalia dũ calore æstuant in æstate, si aqua coactè, vel spontè transeunt mox se excutiũt, & resumptis viribus auidius cibũ sumunt, & fortiora ad opera redeunt. Cerui etiam quantumcunq; lassi, a canibus fatigati, si possunt aquas intrare, & flumina transnatare, mox pristinas vires sumũt, & spretis canibus siluas petunt. Ita etiam lachrymæ mirabili modo lassos & laborantes confortãt, & vires perditas reparant. Vnde anima quantumcunque demissa, vel debilitata miro modo confortatur his aquis balneata.

Quinto, quia aqua est durorum emollitiua. Nam panis bis coctus, qui est natura durissimus, in aqua positus mollis efficitur. Ita lachryma compuncti deuotè orantis, Dei seueritatem emollit, & ad parcendum, & miserandum flectit. Io. Mouebatur aqua, Io. 5. & sanabatur vnus.

Sexto, quia est sitis sedatiua. Nam sitis est appetitus frigidi, & humidi. vnde cum aqua de natura sua frigida sit, & humida, rectè sitis est extinctiua. Ita lachrymæ pœnitentię extingunt ardorẽ culpæ. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua, id est, ardorem culpæ compunctionis lachryma. Eccl. 3.

Septimo, quia aqua est castrorum fortificatiua: Nam Babylonia fortissima dicitur fuisse, non tantum, quia murus altissimus & fortissimus, sed quia insuper vndique fluuius vadaretur. Nullus enim locus potest esse fortis, vbi aqua deficit, sicut patet de Bethulia in Iudith. Ita lachrymæ pœnitentium mirabiliter protegunt contra impetus tentationum, & persecutionum. Exod. Erat aqua quasi murus a dextra eorum & lęua. Exo. 14. In tali enim aqua Aegyptij .i. hostes persequentes, submerguntur, & capita dràconum, id est, dęmonum tentãtium vires confringuntur. Psalm. Tu contribulasti capita draconum, id est, aquis. Psal. 73.

Item lachrymarum compunctio assimilatur pluuiæ propter quinque.

Primo quidem, quia pluuia calore solis dissoluitur. Est enim naturale, quod quanto in nube plus est de materia pluuię, tanto fit radiorum solarium fortior impressio super nubem, propter aquę ad solem contrarietatem. In tali igitur nube dũ calor fortissimus generatur, nubes in pluuiam fortem dissoluitur. Ita ergo similiter in anima, quanto plus est de lachrymarum materia, tanto diuini caloris fit fortior impressio super eã, donec tota resoluatur in lachrymas siue compunctionem totaliter lachrymosam. Iudic. Nubes stillauerunt aquas, id est, pœnitentes lachrymas. Iudic. 5. vnde post acutissimum solis calorem videmus sequi

in aere pluuiam vehementem, quia dum cor diuino amore calescit, amaris & deuotis lachrymis ingemiscit. Vnde Beda dicit, quod quando fit caloris exaggeratio circa huiusmodi nubem, ex adustione vaporis fit nubes rubea quasi sanguis, ita vt sanguis pluere videatur. Et sic anima deuota dum diuino calore succenditur, tota in amoris rubedinem trãsformatur.

Bed.

Secundo, quia pluuia terræ aliquando quidem planè, aliquando vero impetuosè infunditur. Nam quanto nubes ex qua generatur pluuia, est à terra remotior, & cælo vicinior tanto suauius terram petit, & guttis gracilioribus ad ima descendit: & quanto econtra est à cælo remotior, & terræ proximior, tanto cum grauioribus stillis, & magis impetuosis terram petere consueuit. Et hoc est, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior, tanto suauiores, & secretiores lachrymas emittit. Quanto vero fuisse per peccatum à Deo se remotiorem, & terræ per effectum coniunctiorem anima respicit, tanto grauiores, & vberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluuia aer serenatur. Ita serenatur conscientia ex compũctione lachrymosa. Iob: Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Hæc exultatio, est ex serenatione conscientiæ.

Iob. 3.

Quarto, quia ex pluuia terra impinguatur, præcipuè ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo quòd tonitruum suo motu vaporem discutit, & sic aquam subtiliando puriorem reddit. Ita lachrymæ impinguant, & fœcundant animam, & reddunt eam aptam ad fructus bonorum operum, & maximè si fint cum tonitruo, id est, cum timore diuini iudicij. Hoc enim est tonitruum quod animam maximè concutit terrore sui, & maximè eam subtiliat ad discussionẽ peccati. Vnde hoc est tonitruum in quo fiunt fulgura, id est, considerationes minantes, & terrentes, ex quibus sequuntur pluuiæ, id est, lachrymæ animam fœcundantes. Psalm. Fulgura in pluuiam fecit. Psa. 134

Quinto, quia ex pluuia ventus quietatur. Solet enim dici, quòd ad paruam pluuiam accidit magnus ventus. Et ita modica lachryma magnam tentationem extinguit. Flammam enim suggestionum citò extinguit vnda lachrymarum.

Item compunctio lachrymarũ assimilatur mari rubro, quod aliquando habuit magnam abundãtiam aquarum, & aliquando habuit aquam non multam, sed paucam. Vnde primo propter aquarũ abundantiam, vocatum est mare viride. Inuenitur enim quòd aliquãdo tota Aegyptus fuit cooperta mari, & priusquàm cooperiretur habebat aliud nomen, quàm nunc. Tunc ergo illud mare viride vocabatur, scilicet, propter resistentiam resistentis caloris solis adurentis, sicut folia plantarum sunt viridia quandiu ex humiditate resistunt calori. Postmodũ autem propter paucitatem diminutæ aquæ vocatum est mare rubrum, quia propter paucitatẽ aquæ aduritur fundus eius, & arena fit rubea, vnde modo fortè propter paucitatem aquæ possunt fieri fossata, in mari in quibus esset nauigatio tutior, quæ voluerunt quidam reges facere: sed geometricè probatum est eis, quòd ibi erat in tantũ altior terra, quòd omnia flumina fuissent facta salsa propter mare, quod omnia flumina vicisset. Sicut ergo illud mare aliquando habuit abundantiam aquarum, aliquando paucitatem: Ita quoque sancti viri aliquando habent copiam,

piam, aliquando penuriam lachrymarum propter quod debent dari lachrymæ ad mensuram secundum illud Psal. Potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Item lachrymæ feruidæ compunctionis proueniunt ex intimo cordis desiderio patrię cœlestis. Cuius exemplum apparet in eleuatione aquæ ad ostia fluminum, & fontium: quia vapor ex motu & calore corporum cœlestium generatus, & in terra inclusus, non valens exalare calet, & sua caliditate attrahit aquas ad cócauitates terrę, & ibi retentus aperit terram actione sua, & eleuat aquam. Et ideo aqua scaturit saltando, & bulliendo, sicut olla: sicut patet in ostijs fluminú, vel fontium, & exiret actu calido, nisi frigus expulsum à calido interiori ad crustam terræ exteriorem infrigidaret eam statim. Ita desiderium vel affectus generatus in cordibus sanctorum ex amore & contemplatione cælestiú, dum fortiter interius incalescit, aquas lachrymarum ad concauitates oculorum attrahit & velut olla bulliens eas exterius effundit: vnde Psal. dicit: Sitiuit anima mea ad Deú fontem viuum, quádo veniã & apparebo ante faciẽ Dei mei.

Psal. 79.

Psal. 141.

Item lachrymarum compunctio purificat, & fortificat, & clarificat cor nostrum. Cuius est exemplum, quando in fundo fluminum inuenitur gallum album: quia ibi terra vincit aquam in commixtione, & illic lapis leuiter fit calx, & induratur fortiter propter suam adustionem, & de se emittit splendorem quasi cristallus, eo quòd in eo miscetur terrestre cum aqua: ergo in aqua fluminum inuenitur gallum album durum, & lucidú. Quia in aqua lachrymarum cor pænitentis efficitur album, id est, mundum ad operandum, durum ad tolerandum, & lucidum, & contemplandum. Sed notandum, quòd compunctionis lachrymas æqualiter sancti viri non habent, sed aliquando quidem habent, aliquando vero carent, quibusdam fontibus similes, qui quandoque aqua sunt pleni, quandoque totaliter vacui, sicut narrat Seneca, quòd sunt quidam fontes alicubi, qui semis horis sunt pleni, & semis horis vacui. Cuius causa est proportio vaporis aquas eleuantis, & ipsius aquæ quæ eleuátur, quia si vapor, qui eleuat fuerit fortior vincens aquam, tunc cito eleuat aquam iam cógregatam. Sed ad hoc, vt iterú eleuet oportet intercidere tempus aliquod quo aqua iterum congregetur, & sic interrumpitur fluxus. Si autem vapor eleuans fuerit debilior, eleuabit aliquam partem aquæ suæ virtuti proportionatam, & tunc deficiet donec ipse vapor reperietur, & confortetur ex radijs cœlestium corporum. Similiter secundum quãtitatem interioris affectionis, & secundum abundantiam lachrymabilis humoris est, vel non est in homine fletus corporalis. Hie. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarú?

Senec. de natural. quæst.

Hier. 9.

Campi naturæ explanatio, cui lasciuus homo, per sacræ scripturæ verba, similis esse describitur.

Cap. XLIIII.

Lasciuus homo similis est cãpo. Est enim Campus planus, & incultus nec vomere sulcatus: nec fimo impinguatus, sed deambulationi, & lusibus iuxta ciuitatum habitacula deputatus. Sic quoque lasciuus homo vomere pænitentiæ non sulcatur. Deut. Tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scindit vomere, & ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ.

Deu. 31.

vitulæ. Hæc vitula est anima vana, & lasciua quã nec iugum obedientiæ domat nec aratrum pænitentiæ fatigat. Hanc ergo finaliter dæmones de armento trahunt, & ad asperam, & saxosam vallẽ ducunt, quando eam de corpore vel mundo educentes ad pœnã æternam deferunt, quæ dicitur vallis ratione profunditatis: aspera ratione acerbitatis, & saxosa ratione æternitatis: quia saxa valde durabilia sunt: & ideo ibi eius ceruices, id est, lasciuæ ceruositates pœnitus deponuntur. Item lasciuus homo ad modum campi fimo id est, recognitione propriæ vilitatis non respergitur: & ideo ad fructum pœnitentiæ non impinguatur. Sed econtra homo prudens dicit de conscientia sua secundum illud Lucæ: Fodiam circa illam, & mittam stercora. Ille terrã conscientiæ fodit, qui eam discutiendo reuoluit. sed ille stercora mittit, qui suorum peccatorum vilitatẽ attendit, & recognoscit, & per hoc anima diuinæ misericordiæ susceptione impinguatur, & ad fructum pænitentiæ disponitur, & adaptatur. Item lasciuus homo velut campus discursibus circa publica loca iugiter immoratur, Vnde de muliere lasciua dicitur. Prouerb. Garrula, & vaga quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nũc foris, nunc in plateis.

Luc. 13. Prou. 7.

De benè maleque dicentis lingua varijs effectibus per terræmotus, aerisque similitudinem pertractatur.

Cap. XLV.

Lingua maledica est causa diuisionis amicitię, sicut terræmotus est causa scissionis terræ: sæpe enim fit terræmotus per diuisionem terræ a terra, sicut narrat Seneca, quòd Sicilia quandoque adhæsit Apuliæ, & per terræmotum diuisa est, & mare fluxit in medium. Simili modo Hispania adhæsit Africæ. Ita lingua maledica commouet corda, & inducit inter amicos, & coniunctos aliquando discordiam, & ponit inter eos mare, id est, amaritudinẽ rancoris, & odij. Vnde hoc est vnum de septem, quod Deus plus detestari dicitur. Prouerb. Virum, qui seminat inter fratres discordias. Talis etiam est lingua tertia de qua Ecclesiast. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Sed econtra lingua dulcis, & mollis frangit iram, & duritiam cordis: sicut aer quãuis sit mollis, & tenuis, & tamen in tonitruo scindit ligna, & lapides, & multo magis hoc facit vapor qui est grossior aere. Hoc autem non est a fortitudine corporis, & motus. Sicut ergo mollis aer, vel vapor scindit lignum, & frangit, petram ita mollis & dulcis responsio, siue lingua, placat & frangit iram: Sermo durus suscitat furorem. Ecclesiast. Lingua mollis confringit duritiam.

Sen. de natura. quæst. Prou. 6. Eccl. 28. Eccl. 28.

Per diuersarum coniunctionum Planetarum exempla, in varijs Zodiaci signis, ex quibus diuersi effectus causantur, ad varias quoque actiones spirituales homines ex diuersitate locorum adaptari declarantur.

Cap. XLVI.

Loca diuersa adaptant homines ad diuersas operationes. Cuius exemplum, vel similitudo apparet in planetis, ex quorum coniunctione sequuntur diuersi effectus secundum diuersitatem locorum, id est, signorum in quibus coniunguntur: verbi gratia, si plures cõiũcti fuerint in signis aquaticis, scilicet, in Scorpione, Cancro, vel pisce, in reuolutione anni sequitur multitudo pluuiarum. Si verò

verò fuerint coniuncti in signis igneis, scilicet, Ariete, Leone, vel sagittario, signat subtilitatem, & igneum excessum caloris, & siccitatis. Si autem in signis aereis, scilicet Geminis, Libra, vel Aquario, signat multitudinem ventorũ: sed si in frigidis siue terreis signis, scilicet, Tauro, Virgine, & Capricorno, signat grauitatem frigoris & temperamentum caloris. Ita quantum ad spiritualia opera videmus, quòd etiam loca multum adaptant homines, & quodammodo disponunt ad illa sicut solitudo ad contemplandum, ecclesia ad orandum, cella ad studendum &c. Possemus etiam moraliter dicere, quòd in signis aquaticis conueniunt incipientes, id est, pœnitentes, qui viuunt in aquis lachrymarum. Et hæc lachrymarũ compunctio vel est in Scorpione, qui cauda pungit, id est, in consideratione mortis, vel supplicij in quibus est cauda, id est, finis peccati: quia stipendium peccati est mors. Vel in Cancro, qui retrograditur, id est, in consideratione vitæ præteritæ, vel in Pisce, id est, in angustia imminẽtis tribulationis: quia Piscis moratur in aqua, per aquam intelligitur tribulatio. Vnde omnes hi producũt abundantiam lachrymarum. In signis vero aereis cõueniunt proficientes, quorum profectus est in Geminis, id est, in geminata dilectione Dei, & proximi, & in geminata vita, scilicet, actiua, & cõtemplatiua: vel in gemino studio, scilicet, scientiæ, & virtutis. Item in Libra, id est, in pondere iustitiæ, vel in pondere linguæ, de quo Ecclesiastici. Verba sapientis statera ponderabuntur. Item in Aquario, id est, in lachrymis deuotionis, vel doctrina sapientiæ, de quo Eccle. Aqua sapientiæ salutaris potauit eum.

Rom. 6.

Eccl. 21.

Eccl. 15.

Isti tamen sic proficientes patiuntur tempestatem ventorum, id est, persecutionem dęmonum: qui quanto hominem magis proficere conspiciunt, tanto fortius contra ipsum insurgunt.

In signis vero igneis conueniunt perfecti in charitate feruentes. De quo numero fuit Helias. Eccle. Surrexit Helias quasi ignis. Vnde quidam talium sunt in Ariete, qui est dux gregis, id est, in statu prælationis, sicut Petrus Apostolus. Quidam vero in Leone, id est, in vigore, vel actu maximę fortitudinis, scilicet, in martyrio pro defensione fidei, siue veritatis, sicut fuit Ioannes Baptista, qui fuit lucerna ardens, & lucens. Quidam vero in Sagittario, id est, in officio prædicationis. Nam prędicatores ex arcu scripturæ emittunt sagittas acutas verborum penetrantium corda auditorum. Omnes etiam isti debent esse subtiles in contemplatione, & ignei in dilectione, & sicci per abstinentiam in carnis afflictione.

Eccl. 48.

Ioan. 5.

In signis autem frigidis & terreis sunt deficientes, id est, peccatores terræni per auaritiam, & frigidi per malitiam: & isti vel sunt in Tauro, qui terrã vertit, & arat, id est, in cupiditate auaritiæ: vel in Virgine, id est, in sterilitate luxuriæ: vbi luxuria designatur in Virgine nõ ratione incorruptibilitatis, sed ratione sterilitatis. Nam dum Sol est in signo Virginis, terra efficitur sterilis: quia tunc fructus non producit. Sic dum luxuria viget in carne, fit spiritualium fructuum, id est, operum sterilitas in homine: quia (sicut dicit Iob de luxuria) ignis est vsque ad consumptionẽ deuorans, & omnia eradicans genimina. Vel sunt peccatores in Capricorno, id est, in ascensu superbiæ. Et omnes isti habent grauitatem frigoris, id est, excessum iniquitatis, & carentiam caloris, id est, defectum charitatis,

Iob. 31.

Matt. 23. ritatis, Matth. Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

De quibusdam luxuriæ mortiferis effectibus, qui ex varijs ignis ac fouea, nonnullarumq; aliarum rerum similitudinibus eliciuntur.

Cap. XLVII.

LVxuria assimilatur igni. Nã ignis ferrum durum & frigidum immutat, & quasi ignem efficit. Sic mentes ferreas libido domat. Hiero. Flammigero igne percutit mulier conscientiam. Hiero.

Item ex duobus lapidibus si inuicem colliduntur, exit ignis. Et quid mirum si ex contactu impudico viri & mulieris, exit ignis cõcupiscentiæ, & luxuriæ.

Item si murus non comburatur a candela apposita: tamen denigratur. Hiero. Si cum viris feminæ habitant, viscarium diaboli non deerit. Hiero.

Item nix, licet frigida, tamen iuxta ignem liquescit. Sic virginitas familiaritate, & colloquijs mulierum deperit.

Item luxuria assimilatur foueæ.

Primo propter principium: fouea enim à fodiendo est dicta, eo, quòd fit in terra fodientium manu profundata: sic vitium luxuriæ est profundatum, & radicatum in terra, id est, in carne humana: & præcipuè ex corrupto, & pessimo ingenio hominum adinuenientium diuersos modos delectationis, & corruptionis huiusmodi vitij, de quibus dicitur, Ibunt in adinuentionibus suis. Prouerbiorum: Fouea profunda est meretrix. Psal. 80. Prou. 23.

Secundo propter augmentum, quia in fodiendo quanto plus terra in sua superficie cumulatim erigitur, tanto amplius interius profunditur. sic luxuriosus quanto magis visum, & intentionem dirigit, & erigit ad superficiẽ terre, id est, ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius in appetitu profunditur, & crescit ardor libidinis: & ideo Iob dicebat, Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec cogitarem quidem de virgine. Patet autem quod dictum est in Holoferne, & Dauid. Iob. 31.

Tertio propter periculum, quia quanto fouea sit profundior, tanto eius transitus est periculosior: & ideo à principio est repellenda. Vnde Isido. dicit. Calca serpentis caput. Calca prauæ cogitationis initium, scilicet, antequàm fiat fouea profunda vsque ad cõsensum. Hierem. Foderunt foueam animæ meæ. Isido. Hier. 18.

Quarto quantum ad exitum. Nam (sicut Gregor. dicit) Foueam homo cadendo facilè ingreditur: sed post casum non facilè egreditur. Et licet sic sit de omni peccato, tamen specialiter sic est de ipso peccato luxuriæ tum propter corruptionem fomitis, & concupiscentiæ carnis quã homo fert secum semper: tum propter fomẽtorum præparationem: quia tota die concurrunt præ oculis luxuriæ fomenta: sicut aspectus mulierũ, & colloquium, & repletio ventris, & huiusmodi. Greg.

De quamplurimis sanctissimæ Virginis perfectionibus, & excellentijs, quæ hic per varias similitudines, ac Solis, Lunæ, Stellæ, Lucis, Auroræ, nubis, Maris, terræ, & denique Montis Sinai proprietates, quàm diligentissimè exprimuntur.

Cap. XLVIII.

MAria mater Domini assimilatur Soli.

Primo, quia Sol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, & cum splendore multo. Sic Beatissima virgo Maria orta est ex alta progenie, quia scilicet ex regali

regali stirpe, & nata cum sanctitatis splendore. Non enim nata est infecta originali peccato sicut alij communiter nascuntur. Hic est, quòd ecclesia festum de eius natiuitate agit. Ecclesi. Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species, &c. Eccl. 27.

Secundo, quia Sol habet sublimitatem in situ. Quia videlicet Sol est positus in medio planetarũ habens tres supra se, & tres infra se. Sic beata Maria exaltata, & sublimata est in gloria in sua assumptione, scilicet, vt supra se habeat tres personas diuinas, infra se siue sub se tres angelorum hierarchias, & per consequens totam essentiam hominum beatorum: quia homines in cœlo non facient ordinem per se (vt dicit Augu.) sed assumendi sunt ad ordines angelorum. Psal. Thronus eius sicut Sol in conspectu meo. Aug. Psal. 88.

Tertio, quia Sol habet velocitatem in motu: vnde & satis cito perficit suum circulum qui tamen est valde magnus, continue enim sol mouetur velocius quàm sagitta, licet in aspectu nostro quasi non moueri videatur. Præ nimia enim claritatis intensione sicut & eius quantitas sic & eius velocitas subterfugit visum nostrum. Similiter beata virgo Maria velocitatẽ habuit in motu obedientiæ, quia diuinæ voluntati per angelum sibi expositæ cito consensit dicens: Ecce ancilla Domini, &c. Item in motu beneuolentiæ, quia statim ascendit in montana cum festinatione & salutauit Elisabet. In quo dedit exemplum conscendendi ad superiora per perfectionem virtutum sine negligentię tarditate. Itẽ in motu pœnitentiæ: quia dolenter & solicitè filium suum requisiuit quem ex aliqua forte sui negligentia se perdidisse timuit, Luc. Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Luc. 1. Luc. 2.

Quarto, quia sol habet pulchritudinẽ in aspectu, & propter hoc est oculis valde delectabile ad videndum secundum illud Ecclesia. Delectabile est oculis videre solẽ. Nam sol sicut dicit Ambrosius, est oculus mundi, iucunditas diei, pulchritudo cœli, mensura temporum, virtus, & vigor omnium nascentium: dominus planetarũ, decor & perfectio omnium stellarum. Et ideo in fabula cum pennatis vestigijs sol depingitur & facie puerili, propter quod etiam phębus, id est, pulcher dictus est: sic & beata virgo Maria plena pulchritudine fuit: vnde cantic. Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Et dicit tota, scilicet, intus & extra, ad differentiam hypocritarum qui habent solum extra in apparentia pulchritudinem sanctitatis: sed ipsa pulchra fuit intus per puritatẽ, extra per virginitatem. Et ideo etiam significatur per arcam quæ intus & extra erat deaurata. Eccl. 11. Amb. in exi. Cant. 4.

Quinto, quia sol habet efficatiam in effectu: habet enim virtutem calefactiuam & inflammatiuam. Nam ex motu radiorum & eorum confractione & multiplicatione calor generatur in obiecti corporis superficie, & maxime si corpus obiectum fuerit speculare sicut dicitur in perspectiua: quare si circa speculum concauum stuppa ponatur, à calore generato incenditur. Sic quoque beata virgo mentes puras & sibi deuotas quæ sunt vt specula munda, inflammat ad Dei dilectionem: vnde ipsa dicitur mater pulchræ dilectionis, Eccles. Et hoc est inflammatio amoris quæ arefecit fænum concupiscentiæ carnalis. Iac. Exortus est sol cum ardore & arefecit fęnum. Item sol habet virtutem fœcundatiuã. Omnia enim hic inferiora fœcundat: & generatiuam eorum potentiam excitat, adiuuat & Eccl. 24. Iacob. 1.

& cōfortat; vnde videmus ad sensum quod nihil fructificat neque crescit; vbi solaris radius non attingit. Illud autem quod facit animam bonis operibus fœcundam, est timor Dei; vnde dicitur Eccl.
Eccle. 15. Qui timet Deum, faciet bona. Sed beata virgo Maria etiā dicitur esse mater timoris. Eccl. Quia, scilicet,
Eccle. 12. sibi deuotos ad Deum timendum inducit, & eis suis meritis donum timoris acquirit, ex quo eos in bonis operibus fœcundos efficit; sed oportet eam præuenire per deuotionem si quis vult impetrare suæ gratiæ benedictionem. Sap. Opor-
Sap. 16. tet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

Item sol habet virtutem discretiuam: discretiuam quia per eius lucem omnia detegentem nunc colores omnes discernimus; & nigrum de albo distinguimus. Similiter ipsa est quę mentibus sibi deuotis acquirit lumen discretionis & veram cognitionem vitiorum atque virtutū; vnde dicitur mater agnitionis. Hoc lumine carent illi miseri qui reuerentiam non habent ad eam, sed potius contra
Sap. 5. eam infœlices suas linguas relaxāt blasphemantes; qui vere possunt dicere, Iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol iustitiæ non est ortus nobis, Et illud Eccl. Non vidit so-
Eccle. 6. lem, nec cognouit distantiam boni & mali. Itē sol habet virtutem fortificatiuā. Vnde videmus quod in eius ascensu super nostrū horizontem virtutes animalium roborantur & fortiores efficiuntur & vsque ad diem mediam augmentantur; & quando sol tendit ad occasum, debilitantur; & ideo in somnum animalia resoluuntur. Vnde etiā flores in ortu solis aperiuntur qui in occasu clauduntur. Ita beata virgo Maria sibi deuotos confortat & roborat dum eis subueniendo ad spem & fiduciam sui mentes eorum subleuat. Vnde ipsa dicitur esse mater spei sanctę,
Eccl. Propter omnes ergo dictas Eccle. 24.
proprietates dicitur esse electa vt Cant. 6.
sol, Et mulier amicta sole, Apoca.

Item beata virgo Maria assimilatur lunæ propter septem. Nam Apo. 12.
luna (secundum Basilium) est de- Basil. in
cor noctis, mater roris, ministra hexa.
humoris, dominatrix maris, mensura temporis, emulatrix solis, immutatrix aeris. Quæ omnia bene competunt sanctissimæ matri Christi.

Primo ergo luna est decor noctis; non solum quia noctem illuminat, sed etiam quia in nocte decor ipsius apparet, præcipuè tunc cum est plena. Ita beata virgo Maria in nocte, id est, in obscuritate præsentis vitæ existens, fuit plena luce, siue luce gratiæ diuinæ (sicut angelus dixit. Aue gratia plena, &c.) siue luce diuinæ præsentiæ, propter quod subdidit, dominus tecum. Dominus, scilicet, pater te disponsans; dominus filius te impręgnās, dominus spiritus sanctus te sanctificans. Vnde ipsa fuit totius Trinitatis nobile triclinium; siue luce virginalis munditiæ, quæ candor est lucis æternæ & speculum sine macula, vt dicitur Sapiē. Sap. 7.
Propter quam lucem addidit angelus: Benedicta tu in mulieribus. Si quidem ante eam mulieres in virginitate permanentes propter sterilitatem erant maledictioni legis obnoxiæ. Sed ista in mulieribus etiam virginibus benedicta ex eo quod quanquam virgo, non tamen sterilis, sed diuinitus fęcunda, & ideo mater intacta, & sic patet quod beatissima virgo Maria quasi luna plena in diebus suis
lucet. Sed est notandum quod lu- Eccle. 50.
na plena non tantum habet pulchritudinem lucis, sed etiam perfectionem figuræ circularis quia tunc tota est rotunda & ideo magis pulchra; quod etiam beatæ virgini

Virgini congruit. Et ideo in psalmis vocatur luna perfecta in æternum. Hęc est perfectio suę charitatis per quam ad modum figuræ rotundæ fuit mobilissima, id est, promptissima ad bene operãdum, capacissima & amplissima ad omnes suscipiẽdũ, Ecclesiast. Transite ad me omnes qui concupiscitis me. &c. Item fine carens, id est, indeficientissima ad perseuerandum. vnde ibidẽ, Vsque ad futurum seculum non desinam. & ideo etiã dicitur perfecta in ęternum. Luna enim quãdo plena est lucet per totam noctem: sed quãdo non est plena quandoque lucet in principio noctis. Et significat bene incipientes & cito deficientes, quandoque in fine noctis & significat bene finientes. Sed beata Maria velut luna plena fulsit in suo principio, quia in vtero sanctificata: in medio, quia filio Dei illustrata & sanctè & innocentèr conuersata: in suo vltimo, quia anima et corpore glorificata: per noctem etiam significatur tribulatio & tentatio. Quidam ergo sancti adiuuant in principio; quidam in medio, quidã in fine. ipsa autem adiuuat semper. Et in principio, dando audatiam: & in medio, conferendo perseuerantiam: & in fine, dando coronam. Hæc est etiam luna quæ noctem, id est, peccatorum tenebrositatẽ lumine suæ gratiæ siue misericordiæ non desinit illustrare. Vnde & ipsa sicut luna vocatur regina cęli, quia de nocte absente sole inter sidera primatum tenet, & tanquam absente rege: id est sole, vt regina regnum gubernat. Similitér quãdo rex Christus ex aliqua causa faciẽ suam alicui abscondit, tũc Maria maximè misericordiam suã ostendit, & fulget ei luce misericordiæ quæ prius erat in tenebris culpæ. Et sic patet quomodo virgo beata non solum est electa vt sol: sed etiam pulchra vt luna.

Psal. 88. / Ecclesi. 24 / Cant. 4.

Secundò beata virgo assimilatur lunæ, quia luna est mater roris. Nam vim suę humiditatis aeri imprimit, & aerem subtiliter alterans & immutans, in ipsius superficie rorem gignit: vnde manifestè videmus, quòd æstiuali tempore quanto luna est serenior, tanto abundantior ros super gramina se ostendit. Rori autem assimilatur filius Dei incarnatus propter ipsius roris generationem. Nam ros generatur in interstitio medio aeris & temperatè calido & temperatè frigido. Tria autem interstitia sunt, cælum, mundus, infernus, Hęc ergo irrotatio, id est filij Dei incarnatio non est facta in supremo interstitio, id est in celo: quia naturam angelicã non assumpsit, nec infimo, scilicet in inferno, quia dęmones non redimit; sed in medio id est in mundo, quia naturę humanæ se vniuit, Osè. Ero quasi ros. Huius roris mater fuit beata Maria quia inter eius virginea viscera ros iste cęlestis descẽdens nostræ se carni vniuit. Est enim quoddam genus piscis qui coclea vocatur: qui tempore roris ad littus procedens & ibi se aperiẽs, rorem cælestẽ intra viscera suscipit & se claudẽs margaritam gignit. Ista coclea est beata virgo Maria, quę rore cælesti perfusa generauit de suis visceribus margaritam preciosam, de qua Matth. Inuenta autem vna preciosa margarita, abijt & vendidit: Hęc margarita Christus est, propter quẽ debemus omnia vendere, quæ habemus, scilicet terrenam substantiã, voluntatem propriam, & conuersationem mundanã, & eam emere. Istum rorem Deus totum posuit in vterum virginis, & inde procedens totum mundum irrigauit. Bern. Rigaturus aerem Deus cęlesti rore, totũ vellus prius infudit. Redempturus etiam genus

Ose. 14. / Matt. 13. / ger. super cõ.

humani, precii cōtulit in Mariā.

Tertio, quia Luna est ministra humoris, nam in augméto Lunæ, humores crescūt in corpore: crescunt enim, & humescunt in capitibus cerebella, in ossibus medullæ, & breuiter in in corporibus omnis humoralis substantia. Et similiter in eius diminutione omnia diminuūtur. Ob hanc causam melius est minuere in Lunæ augmento, quàm in eius decremento. Sed ligna pro ædificiis incidere, & arbores inserere, vel plantare est melius in decreméto, quā in augmento. Cuius ratio est, quia cum augmento crescunt humores: si tunc arborem insereres, vel plantares, humor nimius, qui in planta abundaret, quia à natura bene regi non posset, fructus faceret vermiculosos: ligna etiam tunc incisa ædificiis non sunt apta. Quia propter humiditatē inclusam ad putredinem sunt parata, à vermibus nihilominus faciliter corrodenda, & deturpanda. Beata autem virgo humoris ministra fuit: quia scilicet suis filiis triplicem humorem infudit, scilicet conceptionis, nutritionis, & deuotionis. Conceptionis administrauit Spiritui sancto, nutritionis administrauit Christo: humorem autem gratię, & deuotionis cuilibet suo filio adoptiuo. Siquidem in conceptione Christi Beata Virgo Maria ex purissimo humore sanguinis sui materiam ministrauit in conceptione corporis Christi Sed sanctus spiritus ipsum corpus organizauit, & formauit. Vnde beata Virgo vera mater Christi fuit; quia hoc solum (secundum Philosophum) pertinet ad rationem matris, vt materiam det conceptus. Vnde Mat.

Matth. 1. Cùm esset desponsata mater Iesu Maria. Item dedit filio humorem nutrimentalem, scilicet quando eum lactauit vbere de cælo pleno: propter quod dicitur, Beatus venter qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. Luc. 11. Sunt etiam duo vbera quibus lactat beata Virgo filios suos adoptiuos, scilicet ex vno infundens humorem gratiæ iustis, ex alio humorem misericordiæ peccatoribus. Et ideo ab Ecclesia vocatur Maria mater gratiæ, mater misericordiæ.

Quarto, quia Luna est dominatrix maris. Nam sicut adamas trahit ferrū post se: sic Luna mouet, & trahit post se Oceanum. Vnde in suo ortu intumescit mare, & crescit ex parte orientali: & decrescit ex parte occidentali: & econtra quando est in occasu: secundum autē quòd Luna plus, vel minus proficit in lumine: ita plus, vel minus se extendit, vel retrahit ipsum mare. Et sicut dicit Maurus. Oceanus incremento lunæ retinet modum istum. Maurus in Cic. lib. Primo enim die crescentis Lunæ fit copiosior solito, & abundat in summo: sed secundo minuitur: & sic crescit vsque ad diem septimum. Deinde iterum crescit per septem dies. Ita quod in decimaquarta die iterum est plenus in summo. Vnde in nouilunio mare est summè plenum, & in plenilunio. Mare autem moraliter accipitur tribus modis. Nā vno modo dicitur mare, huius vitæ amaritudo: & super illud mare Beata Virgo habet virtutē, scilicet, quia eius pietas ostenditur super illos, qui sunt in tribulationis amaritudine positi. Nam venti, & mare obediunt ei. Matt. Venti sunt aduersitates exteriores: mare sunt interiores amaritudines, vel vēti sunt violentię tentationum: mare perturbatio tribulationum.

Secundo modo, mare vocatur peccatorum inquietudo. Isa. Impij quasi mare feruens, quòd quiescere non potest: sed quando ista Isa. 57 luna oritur peccatoribus, eos luce suæ

suæ misericordiæ illustrãdo: tunc crescit ex parte Orientis, & decrescit ex parte Occidentis: quia scilicet eius auxilio oritur, & crescit in ipsis peccatoribus lux gratiæ, & aqua misericordiæ: & deficit casus culpæ. Sed econtra, si ista luna occideret peccatoribus, s. vt eis per suã gratiã non adesset, tunc cresceret ex parte Occidentis, & deficeret ex parte Orientis, id est, deficeret lux gratiæ, & cresceret casus culpæ.

Tertio vocatur mare, mundi vicissitudo, siue mutabilitas. Sicut autem ostensum est, mare virtute lunę habet quadruplicẽ mutabilitatem. Vna est repletionis & illa est in nouilunio. Secunda diminutionis, & illa est vsque ad septimum Lunæ. Tertia augmentationis per alios septẽ dies, siue sex. Quarta iteratæ repletionis: & hæc in plenilunio. Similiter virtute, & auxilio beatę Virginis peccatores in mundo existentes replentur aqua pœnitentiæ, & decrescit in eis mare culpæ, & augetur profectus gratiæ, & tandem peruenitur ad plenitudinem gloriæ.

Quinto, quia Luna est mensura temporis: quia secundũ motũ Lunæ accipiuntur anni lunares, qui apud Iudæos obseruabantur: vnde Ecclesiastic. Luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum æui. Et continet annus lunaris cccliiij. dies, vnde patet, quòd annus solaris superat lunarem in xj. diebus, vnde Hebræi, & Arabes annum seruant minorem, quàm sit noster xj. diebus præter quadrantem vnius diei. Eccl. 43.

Item secundùm lunam distinguuntur menses lunares; vnde mensis dicitur à mense, quod est luna, eo, quòd Hebræi ex cursu lunæ menses vocabant. Et accipitur mensis lunaris apud Iudæos, & Arabes secundum cursum lunæ in toto Zodiaco, donec solem attingat: quod facit in xxix. diebus cum dimidio, vt Astrologi dicunt. Dies autem lunares secundum Arabes incipiunt de sero ab occasu Solis, eo quòd ortus Lunæ fit tempore occasus Solis: & sic (secundum eos) nox præcedit diem. Sed Græci, & Románi, & aliæ gentes, quæ non vtuntur in mensibus suis visione nouæ lunæ, computant diem ab ortu Solis cum nocte vsque ad ortum sequentis diei: & sic (secundum eos) dies præcedit noctem vt dicit Alfraganus. Patet ergo, quòd Luna habet dies, menses, & annos: sed tamen menses, & annos habet breuiores. Quia scilicet Beata Virgo habet plenitudinem gratiarum, & virtutum, & donorum, sicut & Christus, qui Soli assimilatur: tamen in minori gradu, licet excesserit omnes alios Sanctos. Ecclesiast. Quare dies diem superat, & annus annum. Alfrag. differ. 1. Eccl. 33.

Sexto, Beata Virgo assimilatur Lunæ: quia Luna est æmulatrix Solis. Nam aliquando ipsi Soli est ante: aliquando super, aliquando subter. Vnde Luna aut est cũ Sole in coniunctione quãdo ascẽdit: aut à latere, vt quanpo à Sole recedit, vel quando ad Solem reuertitur: aut in plena oppositione, quando scilicet totaliter soli opponitur. Sic beata Virgo ante Christum; qui etiam est Sol iustitiæ: fuit quantum ad ætatem carnis, sicut mater ante filium: & hoc quãtum ad humanitatem; quia quantum ad diuinitatem Christus fuit ante eam secundum illud: Post me venturus est: qui ante me factus est. Ioan. 1.

Item fuit post Christum quantum ad mortẽ: quia Christus ante eam

eam mortuus fuit. Nam (vt quidam dicũt) superuixit filio vndecim annis. Erat enim vt dicunt quando Christum concepit decẽ, & quatuor annorum, & mansit cum eo annis.xxxiij. & post mortem Christi superuixit vndecim annis;et secundũ hoc quãdo obiit erat annorũ quinquaginta octo.

Item ipsa fuit super Christum materna auctoritate, cui Christus in pueritia humiliter se subiecit, & reuerenter obediuit, (secundũ illud Luc.) descendit cum eis & venit Nazareth, scilicet cũ Virgine, & Ioseph: et erat subditus illis

Luc. 2.

Item ipsa fuit sub Christo non solum dignitate: sed etiã situs localitate cum esset in cruce suspẽsus. Tunc enim ipsa stetit inferius sub eo iuxta crucem. Ioa. Sed notandum, quòd quando Luna est sub Sole ita, quòd recta diametro inter nos, & Solem sit interposita, solet esse Eclipsis, id est, defectus solis concausatiuè. Et hoc fuit in passione Christi, quia beata Mater sub ipso merens stetit: & tunc ipsa Eclipsis solis, id est, mortis Christi pro tanto causatiua fuit, in quantum naturam qua pati, & mori posset, ex ipsa Christus assumpsit. Sed notandum quòd Eclypsis Solis accidere non potest secundum naturam, nisi in coniunctione Solis, & Lunę, quando de nouo accenditur: & dum ipsa coniunctio in linea Eclyptica celebratur; & hoc est semper quando Sol est in capite Draconis, & Luna in cauda, vel ecõuerso. Vnde dicit Albumasar. Si luna inter nos & solem obuiat, defectum radiorum nobis facit in capite vel cauda draconis. Quid autem sit caput & cauda draconis, dicetur in capitulo lxij. Et similiter beata virgo dupliciter ipsum solẽ Christum quodammodo obscurauit. Primo quando ipsum concepit, & carne vestiuit: tunc enim minoratus est paulo minus ab Angelis: quia exinaniuit seipsum formam serui accipiens. Vnde hoc fuit quasi in capite draconis, id est in muliere vel humana carne, quę fuit caput id est principiũ peccati.

Ioan. 29.

Albu. li. de mo. pla.

Phil. 2.

Item in cauda, id est, in morte Christi vbi fuit quodammodo finis peccati: vbi draco infernalis suum dominium perdidit & terminauit.

Nota etiam, quod quando luna est sub sole, quamuis lumen perdat ex parte terrę: non tamen perdit ex parte cæli: vnde quando luna ipsi soli coniungitur, nihil omnino luminis ad terram dirigitur. Sed tamen ex parte cęli in plena illuminatione permanet & insistit. Et ita similiter beata virgo, quamuis in passione videretur ex parte corporis Eclypsata & obscurata per tristitiæ immensibilitatẽ: tamen ex parte animę semper fulgorem tenuit per fidei firmitatẽ. Vnde licet alia luminaria mundi, scilicet, Apostoli fuerunt Eclypsata tunc fidem perdendo, ipsa tamen semper luxit, fidei lumen seruando.

Item ista nostra luna tunc fuit in coniunctione cum sole, quando innixa super dilectũm suum ad cęlum assumpta fuit.

Item Christi solis à latere stetit: quia in cælo iuxta thronum filij locatus est thronus matris sicut legitur in figura de matre Salomonis. Fuit autẽ opposita soli in annunciatione, quia tunc quanto sol, id est, Deus vel angelus annũcians plus ipsam commendabat & magnificabat dicens, Aue gratia plena, tanto ipsa econuerso se humiliauit dicens, Ecce ancilla. Vnde quia humilitatẽ Deus ancillæ suæ respexit: ideo eam suo lumine repleuit, sicut luna impletur lumine, quando est soli opposita.

3. Reg.

Luc. 1.

Septimo, beata virgo assimilatur

tur lunæ, quia luna est immutatrix aeris & mediante aere maxime immutat corpora humana: vnde Hipp. de luna loquens ait. Est quoddã cœleste sidus in quo oportet medicũ prouidere, cuius prouidentia est mirabilis & stupenda. & Galenus dicit, Rem certam quę non fallit intendat medicus, quam docuerunt astrologi Aegyptiorum quòd per coniunctioné corporis lunaris cũ stellis fortuitis fiunt ægritudines terminabiles ad bonum. Cum contrarijs verò contrarię, scilicet ad malum, & ideo cautus & perfectus medicus (secundùm doctrinam Hippocratis) aspicere debet primam lunã & quando est plena lumine: quia tunc crescunt humores in omnibus, vt dictum est. Quando ergo in febres aliquis cadit, multũ necesse est videre vtrum luna tunc exeat de cõiunctione. Tunc enim crescit infirmitas quousq; veniat ad oppositionis gradum, scilicet, in plenilunio; & tunc si fuerit cum malo planeta aut in malo signo, & aspexerit dominũ domus mortis, quę est signum occultum, scilicet, scorpionis, vel si aspexerit mortem, quę dicitur domus signi scorpionis, tunc de morte timendũ est. Si verò fuerit cum bono planeta & in bona domo siue signo & aspexerit dominum domus vitę, scilicet, Mercurium & Venerem quę est domus Arietis siue primi signi, tunc de vita sperandũ est; & sic de alijs vt patet in libro Hippocratis, quem dicitur cõposuisse de vitijs infirmitatis secundùm lunam. Sicut ergo luna habet dominium super infirmitates corporales; sic etiam domina nostra habet dominiũ super morbos tam corporales, quàm spirituales; vt faciat eos esse ad vitam vel ad mortem secundùm hominum merita & deuotioné ad ipsam. Nam eam reuerentes, vitali aspectu aspicit & curat. Ipsam verò blasphemantes vel contemnétes (nisi per pœnitentiam redeãt) mortali aspectu aspicit & necat.

Hippo. in pronost.

Galen. in com. de diecrit.

Item beata virgo vocatur ab ecclesia stella maris, ex eo, quòd illa cęlestis quę dicitur stella maris est primo quo ad situm altissima. Similiter virgo beata altissima est per glorię dignitatem, scilicet super omnes choros sanctorum & angelorum iuxta filium in gloria sublimata. Ecclesi. Ego in altissimis habito. Eccl. 24

Item illa stella est quo ad motum velocissima. Licet enim stella maris quę vulgo dicitur Tramontana, à loco suo moueri non videatur; tamé in sphęrę suæ circulo circulariter circumuoluitur; sed quia circulum habet breuissimum quasi non moueri videtur. Sic beata virgo Maria quanuis in statu gratię immobiliter permanserit & ab ipso per motum alicuius criminis nunquam recesserit: motu tamen dilectionis diuinę velocissimè cucurrit. Dicit.n. Bernardus, quòd qui amatur vehementius, currit velocius & peruenit citius. Ipsa pre omnibus sanctis plenius & feruentius dilexit. Vnde ipsa dicitur mater pulchræ dilectionis. Fuit autem amor suus per modum circulationis: quia motus circularis est ab eodem in idem: quia ipsa Deum sic diligebat, quod omnia alia non nisi propter ipsum amabat: & sic omnis amor eius à Deo incipiebat, & in Deum redibat: Eccl. Girum cęli, id est, cęlestis amoris circuiui sola. Et dicit sola, quia nullius sancti amor fuit ita in Deum totaliter directus sicut beatę virginis. Vnde & breuissimũ circulum habebat, quia post contemplationé, omnia quę occurrebant statim referebat in Deum. Ideo dicit Aug. de ipsa. Vnum scimus pro certo, quod omnis Marię vita & actio in

Ber.

Eccle. 24

Aug. In quodam ser.

Intenta fuit semper in Dño. Item huiusmodi stella quo ad aspectũ nostrũ est minima quamuis in se sit valde magna. Similiter beata virgo exterius exhibuit se minimam per humilitatẽ, quãuis esset valde magna per sanctitatẽ: vnde dixit, Quia respexit humilitatem ancillæ suę, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Item stella illa est quo ad effectũ vtilissima, propterea quòd ipsa est nauigantium directiua, & ideo vocatur stella maris. Nam propter situs sui immobilitatẽ homines ad ipsam aspiciẽtes maximè certificat; sic beata Virgo nauigantes per mare mundi dirigit: quibus. s. suæ misericordię nunquã subtrahit vel abscondit: vnde illa stella vocatur polus, quia semper nobis pollet, & nunquam occidit: sed semper super nos existit: vnde polus à pollendo est dictus, quia continuè mũdo pollet. Luc. 1.

Item ista stella est ratione sui situs medij totius cæli ostensiua. Medium autẽ cæli est filius Dei, qui mediator est Dei & hominũ: hunc nobis ista stella ostendit, quia eum nobis visibilem genuit. Ad hanc etiam stellam astrologi potissimè recurrunt, quia per eius situm discernuntur termini & situs aliorum syderum & cælestiũ circulorum. Sic sancti qui sunt veri astrologi, cælestia contemplantes, potissimè ad eam recurrunt & attendunt: quia situs syderum, id est, mansiones beatorum quas habent in cælo, & termini cælestium circulorũ, id est, perfectiones angelorũ per ipsam discernuntur, tanquam per ipsorum omnium dominam & reginam, & per ipsam etiam tanquã per cæli portam omnes qui saluantur, illuc introducuntur.

Item illa stella per gyrum arcturi sibi propinqui ab aliis stellis est distincta: à cuius vicinitate polus articus est vocata. (vt dicit Beda) Arcturus enim est septem stellarum cursus quæ istam stellã circueunt, facientes ei quasi circulum & coronam. Quia scilicet beata virgo omnium sanctorum coronis qui ad septẽ gradus pertinent, coronatur & decoratur. Nã primus gradus est angelorum, secundus est patriarcharum, tertius est prophetarum, quartus apostolorum, quintus martyrum, sextus confessorum, septimus virginum. Notandum etiam quòd ista stella siue polus est axis cæli ex vna parte receptiua siue terminatiua. Axis enim vocatur linea quędam imaginata quæ ab illo polo antartico, vsque ad istum polum articum recto diametro sicut linea à puncto vsque ad punctum esset tracta. Axis ergo iste fuit dolor passionis Christi qui ab vno polo, scilicet à filio cruci affixo vsque ad alium, scilicet vsque ad cor ipsius matris immobile à fide & gratia, pertransiit sicut ei Simeon prædixerat, Luc. Tuam ipsius animam pertransibit gladius, id est, dolor passionis Christi. Luc. 2.

Item beata Maria assimilatur luci, propter vij.

Primò, quia lux tenebras pellit, Ioan. Lux in tenebris lucet, scilicet tenebras expellendo, Damasc. Aufer lucem, & omnia in tenebris, omnia incognita remanebunt. Sic beata virgo dum verum lumen mundo effudit, cęcitatis & infidelitatis tenebras effugauit. Vnde Maria interpretatur Illuminatrix. Ipsa etiam est illa lux de qua dicitur. Lux auroræ oriente Sole mane absque nubibus rutilat. Ipsa nanque peccatores purgat à tenebris peccatorum lumine gratiæ suæ. Et ideo dicitur lux auroræ, quia expellit tenebras culpæ, & introducit lucem gratiæ. Ipsa frigidos accendit calore charitatis suæ; & Ioan. 1. Dama. 2. Reg. 23.

ideo

ideo assimilatur luci Solis Orientis, quia lux Solis calefacit. Item ipsa æstum concupiscentiæ refrigerat, & à nubibus carnasium passionũ animas serenat. Et ideo assimilatur luci matutinæ, quæ est cum refrigerio, & luci etiam serenæ, scilicet quæ est absque nubibus.

Secundo, lux mœrores dissoluit. Et hoc est inquãtum habet aspectum lætificatiuum: dulce enim est lumen, & delectabile oculis videre solẽ, vt dicitur Ecclesiast. Hoc autem competit Beatæ Virgini, quæ scilicet est mœrentium consolatrix. Nam spirituales consolationes, & gaudia deuotis sibi mentibus frequenter infundit: Hester. Noua lux oriri visa est, gaudium, & honor, & tripudium. Est enim gaudiosa incipientibus, quibus spirituales consolationes impendit: honorabilis proficientibus, quos ab omnibus impugnationibus protegit: tripudiosa est peruenientibus, quos in cœleste gaudium introducit. Eccl. 11. Hest. 8.

Tertio, quia lux insidias prodit. Nam latebras illustrat, & patefacit, in quibus insidiæ absconduntur. Sic Beata Virgo insidias diaboli deuotis suis patefacit ne ab ipsis decipiantur. Et ideo diabolus istam lucem multum timet, Ioan. Non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Ioan. 3.

Quarto, quia lux securitatẽ parit; vnde homines, qui de nocte pauescunt, in die securi vadunt; & hoc est, quia non timent offendiculum. Ioan. Qui ambulat in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Non enim timent qui in die vadunt, aut pedis offendiculum, aut hostis latentis incursum, vel fantasmatis terrentis aspectum. Sic qui beatam Mariam sequũtur, & ei per deuotionem adhęrent, illuminantur, & proteguntur ab ea, vt neque peccando cadant, nec eos dæmones fallant, nec ipsos fantasmata terreant. Rom. Induamur arma lucis sic, vt in die honestè ambulemus. Arma lucis, sunt exempla beatę Virginis, quę quicũque indutus fuerit, eã scilicet sequendo, tutus erit ab omnibus prædictis. Ioan. 11. Rom. 13.

Quinto, quia lux visum pascit, & hoc propter suã pulchritudinẽ, in cuius aspectu anima delectatur. Prouerb. Lux oculorum lætificat animam; sic spiritualis pulchritudo Beatæ Virginis considerata visum animę lætificat, & pascit, Ecclesiast. Pulchritudinę enim decoris eius admirabitur oculus. Siquidem candor eius admirabilis fuit tam in interiori puritate, quã in exteriori virginitate. Sap. Candor est lucis æternæ, scilicet quantum ad puritatem mentis: & speculum sine macula, quantũ ad honestatem carnis. In hoc speculo quilibet poterat securè respicere: quia tanta erat lux honestatis, quæ emicabat in facie Virginis, quod (vt dicit Hieronymus) quicunque respiciebat in faciem Virginis huius, omnis turpis tentatio extinguebatur in eo. Iob. Lux vultus mei non cadebat in terra. Prou. 15. Eccl. 43. Sap. 7. Hiero. Iob 29.

Sexto, quia lux cælestium corporũ virtutes ad nos vehit, vnde (secundùm Auicennam) lux est vehiculum virtutum cælestium, quia scilicet cælestia luminaria mediante luce agunt, & mouent ista inferiora. Sed sciendum secũdùm quosdam, quòd lux habet causare effectus naturales, inquãtum motus sibi adiungitur; non quòd in motu sit virtus causatiũa principaliter effectuum naturalium, sicut est in luce; sed quia per motum determinatur virtus Solis, inquantum corpus agit in corpus per contactum, & concretionem aeris moti. Et ideo cessante motu, quod erit in fine mundi, Auic.

 mundi,

mundi, lux non causabit effectus naturales; sed solum intentionales dando esse coloribus, & se diffundendo in medio absque eo, quòd causet aliquẽ effectum naturalem. Habet enim corpus cæleste in quantum corpus, quod agat per motũ: hoc enim est proprium corporis, vt motũ moueat. Et ex hac parte habet, vt moueat ad transmutationem naturę. Sed hoc per lucẽ habet vlterius, quòd solũ causet esse spirituale inquantum attingit ad ordinem substantiarum separatarum, & participat aliquid de modo ipsarum: vnde si motus auferatur, lux habebit solum se multiplicare in medio, & causare effectus spirituales in corporibus, & ex parte hac habet lux aliquam similitudinem cum forma intentionali; maximè cum fiat in medio & tollatur ad pręsentiã & absentiam luminaris, propter quod non habet esse fixum, & ratum sicut forma naturalis; vnde ratione debilis esse quod lux habet in medio, & ratione effectus intentionalis quem solùm causabit motu cessante, posset forte aliquo modo tolerari dictum eorũ, qui dicũt, quòd lux habet in medio esse intentionale. Sicut ergo mediante luce deuenit ad inferiora virtus cęli, ita mediante Virgine deuenit ad nos virtus Dei, id est, filius Dei, de quo dixit angelus Virgini: Virtus Altissimi obumbrabit tibi: sed hoc factum nõ est nisi addito motu fidei, scilicet, per Virginis consensum dicentis. Ecce ancilla Domini &c. Mediãte etiam ista luce cælestis gratia nobis infunditur, & deueniunt ad nos diuinæ miserationes. Vnde
Eccle. 26 Ecc. Misereri nostri Deus omniũ, & ostende nobis lucem miserationum tuarum.

Dio. 4. c. de di- no. Septimo, quia lux diuersas res gignit. Dicit enim Dionisius, quòd lux omnibus corporibus generationem cõfert. Sic beata Virgo genuit illum, qui multos filios adduxit secum in gloriam, quos non contemnit vocare fratres, vt dicit Apostolus Hebr. 2. Omnes autem, qui Christi fratres sunt, Hebr. 2 possunt dici filii spirituales Beatę Virginis, quæ mater Christi est naturalis. Vnde ipsa dicit, A generationibus meis implemini. Et Eccl. 24 ideo omnes Christiani sunt filii huius lucis, Ioan. Credite in lucẽ, Ioan. 12 vt filij lucis sit.

Item Maria Mater Domini assimilatur auroræ, propter quatuor.

Primo, quia est noctis ac diei mediatiua; est enim terminus noctis, & initiũ diei. & ideo aliquid habet de obscuritate, & aliquid de claritate. Et talis fuit beata virgo in vtero matris: quia enim in ipsa terminari debebat nox culpę, & initiari dies gratiæ, secundùm illum Rom. Nox præcessit, Rom. 13 dies autem appropinquabit. Ideo ipsa tanquam vera aurora in ipso suo principio aliquid tenuit de nocte culpæ: quia fuit in originali peccato concepta. & aliquid de die gratię: quia fuit in vtero sanctificata, & per gratiam sanctificationis ab ipso peccato purgata. Vnde Iob. dicitur de die origina- Iob. 3 lis peccati, qui incepit quando aperti sunt oculi Adã & Euæ. Obtenebrentur stellæ caligine eius, expectet lucem, & non videat, nec ortũ surgentis aurorę. Stellę enim id est, sancti illo die sunt obtenebrati, quia fuerunt cum originali peccato cõcepti, & cum originali nati. Sed ista dies culpæ non vidit lucem, id est, Christum; quia nec in suo conceptu, nec in ortu originale habuit peccatum: ideo dicit expectet lucem, & non videat. Auroram autem, id est, Beatã Virginem non vidit, scilicet quantũ ad ortum, quia non est nata cum originali, licet viderit quantũ ad conceptum. Et ideo signãter dixit nec

nec ortum surgentis auroræ.

Secundo, quia aurora est latronum expulsiua. Nā latrones, qui de nocte in tenebris exeunt, aurora, id est, adueniente die fugiunt, & se abscondunt; Iob. Si subito

Iob.24. apparuerit aurora arbitrātur vmbram mortis. Ita dęmones tāquā insani, & exterriti fugiūt, cùm nostram auroram, id est, Virginem gloriosam in corde alicuius per deuotionem fulgere cognoscunt.

Tertio, quia aurora est roris infusiua: vnde dicitur aurora quasi aura rorans. Ita beata Virgo Maria diuinæ gratiæ rorem nobis abundanter infundit. Quod significatum est in lucta Iacob cū an-

Gene.32 geio. Nam cum ei dixisset angelus Dimitte me, quia aurora est: Respondit, Non te dimittam, nisi benedixeris mihi. et postea sequitur: quia benedixit ei in eodem loco. Hæc enim est benedictio de qua dicitur: in rore cæli desuper erit

Gene.26 benedictio tua. Et hic est ros supernæ gratię, quē nobis hęc aurora infundit. Et iste ros auroræ est decoratiuus, & refrigeratiuus, & dulcoratiuus, Decoratiuus quia dicitur, quòd conchæ marinæ (vt supra tactū est) in aurora se aperiūt, & rorē suscipiētes Margaritas concipiunt, quę scilicet in ornamentis ponūtur. Et sic animę deuotę, dum se isti aurorę, id est, beatæ Virgini per effectum deuotionis aperiunt, rorem gratię supernę suscipiunt, per quam Margaritas candidas, id est, affectiones purissimas concipiunt, quę sunt animę ornamenta. Et ideo isti aurorę dicitur: Ros lucis ros tuus, id est, affectiones tu generas lucidas, & mundas.

Exod.16. Item iste ros auroræ est dulcoratiuus. Exod. dicitur, quòd in aurora colligebatur manna: manna quidē est internæ dulcedinis gratia, quam his, qui tribulato sunt corde, infundit hæc aurora.

Item iste ros est refrigeratiuus, scilicet ardoris feruentis concupiscentiæ, secundum illud Eccles. Eccle.43.
Ros obuiās ardori veniēti humilem efficit eum: & ideo aurora est caloris temperatiua.

Quarto, quia aurora est lucis à sole impetratiua. Vnde dicitur: 2.Reg.23
Lux auroræ oriēte sole mane absque nubibus rutilat. Sic ista aurora scilicet: virgo beata impetrat lumen diuinæ cognitionis & inspirationis. Nota quòd ista lux auroræ quę est mane oriente sole, multa bona operatur. Est enim infirmorum confortatiua: auium lætificatiua, florum de nocte clausorum apertiua, herbarum de nocte depressarum erectiua. Quæ omnia hæc iam prædicta facit in nobis beata virgo Maria. Est enim ipsa aurora quæ debiles confortat: si quidem infirmi confortantur in aurora, ex eo quòd sanguis in aurora dominatur & ideo somnus dulcior est in aurora.

Item quia tunc virtutes animales corroborantur. Vnde secundū medicos, melius se habent infirmi: & ideo dicitur aurora quasi aurea hora, id est, optima. Ita similiter per beatam virginem infirmi spiritualiter recipiunt sanitatem: vires animæ recipiunt vigorem, sanguis dulcedinis & deuotionis recipit augmentationē.

Item in aurora aues lętificātur: & ideo ad cantandum excitantur: vnde dicitur aurora quasi auium hora, quia scilicet beata virgo est quæ deuotos excitat ad Dei laudē. Ipsa enim est quæ flores clausos, id est, mentes humilium aperit ad bene operandum, vt odorē boni exempli vndique circunfundant. Ipsa etiam est quę depressos per mærorem erigit per spem & consolationem.

Item beata Maria assimilatur nubi propter septem.

Primo, quia nubes est omnium

impressionum cælestium de facili susceptiua. Quia scilicet domina nostra receptaculum fuit omnium cælestium gratiarum. Nam cæteris sanctis per partes; Mariæ autem totam se infudit gratiæ plenitudo, sicut Hieronymus dicit: vnde angelus dicit ei: Aue gratia plena: & ideo præ ceteris sanctis extitit gloriosa. Exod. Gloria domini apparuit in nube.

Hiero.
Luc. 1.
Exod. 16

Secundo, quia nubes est sua leuitate sursum ascensiua: quia scilicet virgo beata contemnens terrena, semper erat ad cælestia eleuata. Isa. Ascendet Dominus super nubem leuem, id est, virginē à terreno amore alleuiatam & cælesti calore subtiliatam: & ingredietur Aegyptū, id est mundū.

Isa. 19.

Tertio, quia nubes est solaris radij incorporatiua. sed tamen radius qui in ipsa nube incorporatur ipsam penetrans non eam scindit, nec ipsa nubes diuiditur. Ita ipsa domina nostra filium Dei in se recepit & carne vestiuit & sine sui corruptione etiam mundo peperit. Ezechiel Solem nube regam. Acto. Nubes suscepit eum.

Ezech. 32.
Acto. 1.

Quarto, quia est caloris mitigatiua & vmbratiua, quia scilicet virgo Maria est omnium malorum nostrorum mitigatiua. Psal. Expandit nubem in protectionem eorum. Matth. Nubes lucida obūbrauit eos.

Psal. 104.
Matt. 18.

Quinto, quia nubes est laborantium recreatiua, & siti æstuātium refrigeratiua, quia scilicet domina nostra est omnis nostri laboris consolatiua et refrigeratiua. Ecclesia. Speciosa misericordia Domini in tēpore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis; ipsa enim est regina misericordiæ.

Eccles. 35

Sexto, quia nubes resoluta in pluuiam est terræ fœcundatiua ac seminū nutritiua, impinguatiua, augmentatiua, & multiplicatiua, quia scilicet domina nostra per impetrationem gratiæ terrā animæ nostræ fecundat, bonas affectiones in nobis nutrit & impinguat, & opera nostra augmētat & multiplicat. Isa. Nubes roris in die messis. Nā ipsa in fundendo diuinæ gratiæ rorē, facit nos multiplicare bonorū operum messem.

Septimo, quia nubes est amaritudinis in dulcedinem mutatiua. Nam ex marinis aquis generata in altum tamen sublimata & cōtra solem suspensam solis beneficio amaritudine deposita fit in dulcedinem tota conuersa. ita etiam domina nostra licèt amara (vt dictum est) fuerit in originali peccato generata; tamen à Spiritu sancto sanctificata, & à sole iustitiæ grauidata, facta est prædulcissima & mater pia Reg. Ecce nubecula parua quasi vestigiū hominis ascendebat de mari &c. Et dicitur beata virgo nubecula parua, quantitate humilitatis, leuitate sanctitatis, quia scilicet ab omni peccato immunis, & subtilitate paupertatis.

3. Reg. 18

Item beata Maria assimilatur mari. Primo quia mare continet amaritudinis poculum, id est, aquam amaram, cuius amaritudinis causa est (secundum Philosophū) Quia in mari sunt duo vapores scilicet humidus & siccus, siue subtilis & grossus: per calorē ergo solis & motum à mari resoluitur pars subtilior & remanet grossior, quæ nimirum calefacta fit salsa & adusta efficitur amara. Et ita in beata Maria fuerūt duo vapores, id est, amores, scilicet ad filium: vnus naturalis ad illius humanitatem qui erat vt vapor grossior: alius spiritualis ad illius diuinitatem. Et secundū hoc habebat de ipso duas consolationes. Vnam secūdum sensualitatem quæ erat vt pars grossior.

Aristot. met.

Aliam

Aliam secundum rationem quæ erat vt pars subtilior. In passione autem filij sui propter calorẽ solis, id est propter feruorem pœnarum & dolorum Christi & motũ mortis eius, exhalauit pars subtilior, id est remissa est in ea consolatio rationis: & abundauit vapor grossior, id est, affectio naturalis, propter quam in tãtum calefacta & adusta est dolore, quod tota facta est amara. Vnde Maria interpretatur amarum mare, Iob. Feruescere faciet sicut ollam profundum maris, id est, cor Virginis, quòd quantum feruebat amore, vrebatur dolore. Et ideo ipsa ad modum olle bullientis extra effudit aquam lachrymarum, Ruth. Vocate me Mariam, hoc est amaram: quia amaritudine repleuit me Omnipotens.

Iob. 40.

Ruth. 1.

Secundo, mare est fluminũ hospitium: nã omnia flumina intrant mare, vt dicitur Eccle. Et ita omnia dona spiritualia & omnium gratiarũ charismata, influxerunt in beatam Mariam. Ecclesi. In me gratia omnis vitæ &c.

Eccle. 1.

Eccle. 24

Tertio, quia mare est omnium aquarum principiũ. Nã mare est sui diffusiuum, vnde tã fluminibus quã fontibus (secũdũ Hier.) est aquæ ministratiuum. Hoc etiã probat Seneca scilicet quod mare est principium omniũ fluminũ, & fontium. Sed Arist. & Auic. et Algazel & communiter peripatetici volũt quod fontiũ et fluminũ, pluuia sit causa. Et huic sententię videtur attestari, quòd crescẽte pluuia vt in hyeme crescunt flumina: & econtrario in æstate cõtingit. Sed positio prima magis videtur conuenire Scripturæ. Eccl. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. Potest tamẽ dici quòd quantum ad continuationem attractionis aquæ ad aliquã vastam voraginẽ quę est principiũ fluminis, verius videtur dictũ Senecę. s. quòd mare sit principium: eo quòd pluuia non videtur sufficere posse ad indeficientem exitum fluminis alicuius. sed quantũ ad facilitatem attractionis & cõgregationis aquę verius est secundũ: eo quòd terra spõgiosior est in loco descensus pluuiæ quã alibi in profundo, & ideo magis attractiua est: & aqua pluuialis subtilior est ab alto cadens, ideo penetrat cum inuenit poros terrę, ad hoc aptos: & ita vtraque sententia de facili sustinetur. Sed licet terra attrahat ab vtroq; scilicet, à pluuia et à mari quia ex omni parte attrahit: tamen inde videtur copiosius attrahere: vnde continuè attrahit, scilicet à mari præcipuè, cum aqua pluuialis eo quod pauca est & raro cadẽs, nec tota nec semper peruehat ad locum vnde flumẽ oritur. Et huiusmodi congregatio aquæ nõn fit solũ ex attractione ad vnum locum, sed ex concursu plurium venarum siue per naturam siue per artẽ, quomodo aggregantur venę artificialiter cum puteos fodiunt. Et sic patet, quod aqua fluminum & fontium & est à nubibus per pluuiam & est à mari per attractionem continuam, scilicet magis continuè & abundè à mari. Vnde etiã Aristo. dicit quòd mare Oceanum est cõtinue principium omniũ fluminũ: Ita similiter quamuis à nubibus quę sunt in aere, id est, à sanctis qui sunt in cœlo, & fluminibus & fontibus qui sunt in terra, id est, viris & mulieribus eos orãtibus in ecclesia infundatur, id est, impetretur à Deo frequenter gratiæ pluuia tamẽ à mari plenissimè, id est, à beata virgine magis continuè, & abunde attrahitur aqua gratiæ. Ipsa enim (vt dicit Bernard.) sinum pietatis suæ omnibus aperit vt de plenitudine eius accipiant vniuersi; vnde gratiæ aliorum sanctorum minimè sunt, respectu gratia-

Sen. li. 9 natu. quæst.

Eccle. 1.

Aristo. met.

Ber.

Eccle.18. gratiarum eius. Eccl. Quasi guttæ aquę marisdeputati sunt. Quarto quia mare est in necessitatibus refugiũ. Ita beata virgo est refugiũ miserorũ in tribulationũ, positorũ vnde ipsa est spes omniũ miserorũ in terra habitantiũ. Psal. Spes
Psal. 64. omnium finiũ terræ, & in mari.

Quinto, quia mare est itineris compendium. Ita similiter siue ad statũ gratiæ, siue ad portũ gloriæ, Beatę Virginis auxilio citius peruenitur. Psal. In mari via tua.
Psal. 76.

Sexto, quia mare est laboris lucrũ. vnde negotiatores ipsum maximè frequentant. Ita qui volunt cęlestis gratiæ thesauris ditari, ad Beatam Virginem sæpius ire debent, siue ad contemplandũ eius exempla, siue ad salutandum, & commendandum eius præconia, siue ad impetrandum & obtinendum eius suffragia. In cuius figuram dicitur Ioan. quòd perrexerunt discipuli eius ad mare.
Ioan. 6.

Septimo, quia mare est vndarũ propulsiuũ, & æqualitatis, & trãquillitatis reductiuum: vnde mare vocatur pelagus, quia pellit vndam. Et vocatur etiam æquor ab æqualitate: quia, & si fluctus eius velut montes eriguntur: sedatis tamen tempestatibus adequantur vt dicit Isid. Ita beata Maria à sibi deuotis & amicis vndas tentationum repellit, & fluctus, id est, furores persequentium, & tempestates, id est, impetus aduersantiũ ad æqualitatem pacis, & trãquillitatem reducit. Quòd figuratum est Ionæ, vbi dicitur, quòd tulerũt Ionam, & miserunt in mari, & stetit mare à feruore suo: per Ionam intellige orationem puram, & deuotam, quæ tũc in mare mittitur. quando Beatæ virgini porrigitur: & tunc mare, id est, mũdus sęuiẽs cessat à feruore suo, id est, persecutionis furore.
Isido.
Ionã. 1.

Item Beata Maria assimilatur terræ propter xiij. Nam terra (secundum Basilium) est corpus infimum, orbis mediũ, cæli centrũ, elementum maximè corpulentũ; mundi fundamentum; naturaliter frigidum & siccum, quãtitate minimum, qualitate obscurum, figura sphæricum, aquæ glutino manstuum, secundum se totum quietum; licet in partibus suscipiat sæpe motum omnium viuentiũ receptaculum; & pedum Dei scabellum. Primo igitur Beata virgo assimilatur terræ; quia terra est corpus infimũ, scilicet inter quatuor elementa secundùm ordinẽ naturalem elementorum; sicut cęlum est supremum in ordine corporum. Prou. Cęlum sursum, & terra deorsum. Ita beata Virgo fuit infima omnium sanctorũ per sui reputationem. Vnde, & appellauit se vilissimo & infimo nomine fæminarum, scilicit ancillam. Ecce, inquit, ancilla, &c.
Basi.
Pro. 25.
Luc. 1.

Secundo, quia terra est orbis medium; quia scilicet Beata virgo est media, id est, mediatrix nostra per reconciliationem. Psal. Operatus est salutem in medio terræ.
Psal. 73.

Tertio, quia terra est cęli cẽtrũ. Tale autem centrũ cęli habet stabilitatem, & fixionem. Et sic Beata virgo ex dono Dei habuit stabilitatem, & fixionem in gratia & fide. Psal. Firmauit orbem terræ, qui non, &c.
Psal. 92.

Quarto, quia terra est elementum maximè corpulentũ. Ita Beata virgo fuit corpulentissima per priuilegiationem: quia corpus virgineum possedit in mundo, corpus diuinum portauit in vtero; & corpus gloriosum possidet in cælo. Paral. Inuenerũt terram latissimam, quietam, & fertilem. Corpus enim beatę virginis fuit terra quieta à passionibus; fertilis per prolis fęcunditatem, latissima per gloriæ immortalitatem.
1. Par. 4.

Quinto, quia terra est mundi fundamentum, scilicet propter immobili-

mobilitatem: quia quasi omnia corpora mouētur circa eā, scilicet cęlum, ignis, aer, & aqua, sed ipsa stat sicut fundamentū immobile. Eccles. 1. Eccles. Terra autem in æternum stat. Ita beata Maria tanquam fidei fundamentū fuit semper stabilis in ea, Apostolis ab illa recedentibus tempore passionis. Item ipsa stat pro mundo, id est, peccatoribus semper assistens, & nunquam eis deficiens. Eccles. Vsque Eccle. 24. ad futurum seculum non desinā, id est, vsque post diē iudicij peccatoribus assistere non cessabo.

Sexto, quia terra est elementum naturaliter frigidum, & siccum. Et ita Beata Maria fuit frigida & sicca per carnis incorruptionem, quia caruit humore luxuriæ, & ardore concupiscentiæ. Iud. Ter- Iud. 1. ram arētem dedisti mihi, Et Deu. Deu. 23. Terram quā calcas ferrea est; ferrum enim est frigidum, & siccū.

Septimo, quia terra est quantitate minima. Et ita beata virgo fuit per paupertatis extenuationem minimum habens de mundo. Gene. Crescere me fecit Deus Gene. 41 in terra paupertatis meę. Hiere. Hier. 4. Aspexi terrā; & ecce vacua erat.

Octauo, quia terra est qualitate obscura. Ita Beata virgo obscurata, & turbata est in filij sui passione. Isa. Ecce tenebræ, scilicet affli- Isa. 60. ctionis, & doloris operient terrā, id est, beatam virginem. Et in eodem; Luxit & elanguit terra. Isa. 33.

Nono, terra est figura sphęrica. Et Beata Virgo fuit figura sphærica inquantum habuit plenitudinem gratiæ. Nā sicut figura sphęrica probatur à philosopho esse perfectissima figurarum; & ipsa fuit perfectissima fęminarū. Istud autem quod philosophi vocant sphęram terræ, sacra scriptura vocat orbem terræ. Vnde eadem est figura sphęrica, & orbicularis. De qua in Psal. dicitur, orbem terræ, Psal. 88. & plenitudinem eius tu fundasti.

Decimo, quia terra est aquę glutino mansiua, Quia scilicet propter humiditatem aquæ tenent se adinuicem partes terræ. Et sic Beata Virgo aquæ glutino, id est, diuinæ gratiæ dono constans, & firma fuit. Vnde ipsa fuit terra rore cęlestis gratiæ madens, vt habetur Iudic. Iudic. 6.

Vndecimo, quia terra secundū se tota est quieta. Et ita etiā similiter tota quieta fuit Beata Virgo Maria per mentis abstractionem, & à discursibus vacationē. Vnde & ei attribuitur sabbatum, quod est dies quietis, Leuit. Sabbatum erit terræ. Leui. 25.

Duodecimo, quia terra est omnium viuentium receptaculum. Ita & Beata Maria omnes recipit ad se confugientes; immo ipsa inuitat, dicens: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, &c. Et hoc est, quia ipsa est plena mise- Eccle. 24. ricordiæ; secundum illud Psalm. Psal. 32. Misericordia Domini plena est terra. & ideo ipsa data est in refugium. Psal. Terram autem dedit Psal. 113. filijs hominum.

Decimotertio, quia terra dicitur pedum Dei scabellum. Et sic fuit Beata Virgo per filij Dei susceptionē; quasi enim pedes Dei quibus mediantibus stetit in eius vtero, fuerūt corpus, & anima Christi. Vnde Isa. terra scabellū pedū Isa. 66. meorum.

Item beata Virgo Maria assimilatur monti Synai propter octo. Primo, quia mons ille fuit mons misericordiæ, & promissionis. Est enim mons Synai in prouincia Madian, cuius pars est Oreb, vbi apparuit Dominus Moysi in rubo compatiens afflictionem populi sui, et promisit liberare eum à seruitute Aegyptiorum per manum eius, vt habetur Exod. Ita Beata Exod. 3. virgo Maria tanquam misericordiæ regina, fuit promissa, & præfigurata in illo eodē rubo in quo

Domi-

Dominus Moysi apparuit, sicut ecclesia dicit, Rubum quem viderat Moyses, &c. Et in alijs prophetis multis, & expressis. Et in ea impletæ sunt promissiones factæ de liberatione humani generis à seruitute diaboli. Nam in ea descẽdit filius Dei, & carnem nostram assumpsit pro nostra liberatione.

Exod.19. Exo. Descẽdit Dñs super Montem Synai &c. Secundo, quia mons ille fuit mons angelicæ frequentationis. Ibi enim frequenter angelus ex persona Domini apparuit, et locutus est Moysi. Vnde dicitur

Acto.7. Act. quòd apparuit ei in deserto montis Syna in igne flammæ rubi &c. Et dicitur etiam, de Moyse

Ibid. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur in Monte Syna, & cum patribus nostris, qui accepit verba dare nobis. Ita similiter Beata Maria fuit ab Angelo visitata et salutata, & de verbo vitæ edocta, sicut patet Luc.

Luc.1.

Tertio, quia Syna fuit luminis mons, & inflammationis, vt cum apparuit ibi Dominus in flamma

Exod.3. rubi, Exodi. Et iterum ibidem di-

Exod.19. citur, quòd mons Synai fumigabat eo, quòd descẽdisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace. Et hoc factum est de Beata Virgine, quando .s. Spiritus sanctus in eam superuenit, qui est ignis. i. amor diuinus, & eam æstuãti desiderio fumigare fecit, & mentem totam ipsius illuminauit, & inflammauit

Luca. 1. Luc. Spiritus sanctus superueniet in te. &c.

Quarto, quia fuit mons pluuię, & roris: & sic fuit Virgo Maria in filij Dei cõceptione. Psa. Descẽdet

Psal. 71. sicut pluuia in vellus. & c. Hanc pluuiam siue rorẽ cælestẽ meruit Beata Virgo suscipere; quia humillima fuit. Nam à superbis & ela-

2.Reg.1. tis fugit. Reg. Montes gelboe, nec ros nec pluuia veniat super vos.

Quinto, quia Syna fuit mõs diuinæ habitationis. Nam secundũ Iosephum, erat opinio hominum habitare ibi Deum, propter quod non pascebant ibi oues, nec pastores communiter approximare audebant. Ita similiter Beata Virgo fuit habitaculum Dei. Psal. Mons Psal. 73.
in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et iterum. Dominus Psal. 110.
in eis in Syna &c. Sexto quia fuit mons sapientię, & eruditionis. Ibi enim data est populo lex per manum Moysi. Leui. Hæc sunt præ- Leui. 26.
cepta atque iudicia & leges quas dedit dominus inter se & filios Israel in monte Synai per manum Moysi. Ita similiter beata virgo illum mũdo peperit qui est verbum & sapientia patris, qui est dux & legifer noster per quem reges regnant & legum conditores iusta decernunt.

Septimo, quia est mons iustitię & comminationis. Nam beatissima virgo maria sicut sibi deuotis & eam reuerẽtibus est salutis refugium, ita & contemnentibus & blasphemãtibus erit ad mortis & perditionis iudiciũ. Vnde Exo. Exod. 19.
dixit Moyses de mõte Synai. Cauete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

Octauo, quia erat mons pascuæ & refectionis. Vnde dicit Iose- Ioseph. de bel.
phus, quòd est mons excelsus ad pascua egregius: quamuis in aliqua parte eius, vt dictũ est, pastores ante Moysem propter reuerentiã non auderent pascere oues Sed moyses dum approximauit, rubum ardere sine combustione vidit, & Deum sibi loquentem, id est angelum sibi loquentẽ presentialiter ex persona Dei audiuit. vt habetur Exo. Vnde dicitur Exod. 3.
ibi quòd cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad mõtem Oreb, apparuitque ei Dominus

nus in flamma de medio rubi. Ita beata virgo in assumptione fuit, quando peruenit ad pascua æternæ beatitudinis: ad quæ etiam gregem fidelium ad eam confugientium exemplo & auxilio iugiter introducit.

Per nonnullas aquarũ proprietates, quãta vitæ præsentis tribulationes a Dei electis æquo animo sufferantur, ritè edocetur. Cap. XLIX.

Miseriæ, & tribulationes præsentis vitæ assimilãtur aquis, de quibus in ps. Saluum me
Psal. 68. fac Deus, quoniã intrauerũt aquę vsque ad animam meã. Istæ aquę sunt transeũdæ auxilio scilicet diuinæ gratiæ, ipse enim Deus dixit, Cum transieris per aquas, te-
Isa. 43. cum ero. Sed iste transitus potest fieri multipliciter. Primo calcando per fidem: sicut de beato Petro
Matt. 14. legitur. Item transeundo per fortitudinem, quemadmodum legitur Reg. vbi dicitur Semei cum
2. Re. 29. mille viris de Beniamin irrũpentes Iordanẽ, quod fuit per fortitudinem ante regem, id est, Christum transierunt vada miseriarũ præsentium. Itẽ natãdo, quod fit per prudẽtiam. Quicunque enim natare vult necesse est quòd habeat natãdi prudentiã, & hoc sig-
Matt. 28 nificatũ est Act. vbi dicitur quod cẽturio iussit eos qui possent natare mittere se in mari. Itẽ nauigãdo, quod fit per pœnitentiam: na-
Exod. 14 uis enim pœnitentia est. Exodi. Transeuntes mare per ratem liberati sunt. Item aquas diuidendo, quod fit per virgã diuinæ iu-
Exod. 14 stitiæ. Exo. Eleua virgam tuam & extende manum super mare, & diuide illud. Item saltando in baculo diuini adiutorij per contem-
Genes. 3. plationem quod significatur Ge. vbi dixit Iacob, in baculo transiui istum; Iacob contemplatiuus est qui Iordanem miseriarum præsentium debet transire apodiando se baculo diuini adiutorij. Item miseria & tribulationes licèt de se non sint homini gratæ vel placitæ; possunt tamen effici faciles & quasi dulces ad sustinendum. Quod patet exemplo aquarum. Nam de se nullum habet aqua saporem, acquirit tamen saporem vel per collationem quam habet in poris terræ, vel per calorem solis qui dulcedinem facit in aqua eleuando subtilius eius, & permiscendo humidum aereum quod pinguescit & dulcorat: & salsedinem inducit comburendo terrestre quod remanet. Ex his colliguntur tres modi quibus aqua tribulationis efficitur animæ sapida; vnus est per passionis Christi inspectionem. Hæc enim est colatio aquæ in poris terræ. Fuit enim corpus Christi carneum & terrestre sicut corpora nostra: & ideo per poros terræ vulnera corporis Christi possumus accipere in quibus tunc aquam nostram tribulationum colamus; quando nihil esse quod patimur respectu doloris eius quem ipse pro nobis pertulit iudicamus. Et sic dulce & leue nobis fit si pro illo parua, qui pro nobis maxima pertulit Hebr. 12.
patiamur, Hebr. Recogitate eum qui talem sustinuit aduersus semetipsum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigamini animis vestris deficientes. Gre- Greg. in quadam epi.
gorius. Si passio Christi ad mememoriam reuocetur, nihil est adeò durum quod non æquo animo toleretur.

Secundus modus est per contẽplationis eleuationem. Et hæc est caloris solaris in sublime subleuatio & impinguatio. Nam calor solis, id est, feruor diuini amoris id quod subtilius est hominis, scilicet mentem eleuat ad contẽplandum cælestia, & tunc anima pinguescit aereo humore, scili-

scilicet spirituali deuotione quæ ei omnem tribulationem dulcorat. Vnde habetur Exod. quòd dũ incalesceret sol liquefaciebat mãna, est enim vt calor solis feruor diuini amoris, qui mannã liquefacit dum mentẽ afflictam in deuotionis dulcedinẽ resoluit. Tertius modus est per vrentem contritionem, & hæc est terrestris vaporis adustio, quia, scilicet, ferũes cõtritio adurit & consumit omnẽ terrenũ affectũ: & aqua tribulationis quæ erat peccati insipida, fit homini compunctio sapida: non quidẽ sapore dulci sed salso. Est enim tribulatio homini compuncto ex vna parte sapida, id est, grata, scilicet, vt à peccato purgetur; sed est ei salsa ratione causæ, quia scilicet displicet ei commisisse vnde patiatur. Vnde hoc est mare deserti, id est, pænitentiæ, quòd est mare salsissimum, vt dicitur Iosue.

Exod. 16.

Iosu. 12.

Tres cineris similitudinis nos mortis memoriam frequenter retinere hic ostendunt. *Caput. L.*

MOrtis memoria repræsentatur in cinere triplici ratione. Primo quia cinis terram fecundat. Ita memoria mortis ad bene operandum solicitat. Greg. Valde se solicitat in bono opere qui cogitat de extremo vitæ.

Greg. in hom.

Secundo, quia ignis per cinerẽ conseruatur & maximè si cinis est calidus; quia si frigidus, ignem extinguit. Ita memoria mortis feruenter impressa gratiam spiritus sancti conseruat; sunt tamen qui frigidam memoriam habent, vt illi qui animam cum corpore morituram credunt. talis memoria potius extinguit gratiam quàm conseruet.

Tertio, quia cinis maculas lauat & similiter memoria mortis abluit omnium peccatorum maculas, Eccles. Memorare nouissima tua & in æternum non peccabis. Lauat enim maculas luxuriæ, si quis consideret quale futurum est quod diligit. Greg. Nihil sic ad domandũ carnis desideria valet, quã quod vnusquisque hoc quod diligit quale sit mortuum penset. Item lauat peccatum superbiæ si consideret quod ipse est moriturus qui se eleuat, Eccle. Quid superbis terra & cinis? lauat peccatum auaritiæ, si consideret quid finaliter de mundo portat, Iob. Saccum meum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

Eccles. 8.

Greg. li. mor.

Eccl. 10.

Iob. 16.

Mundus deserto mariq; comparatur & instar aeris obscurati declaratur. *Cap. LI.*

MVndus est locus obscurus, quia obscuratur ad modũ aeris fumo vanitatis, puluere cupiditatis; & nebula carnalitatis. Ioan. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Item aer (vt dicit Isid.) vehementius concitatus ventos, tonitrua & coruscationes efficit, contractus nubila gignit, conspissatus pluuias facit, congelatus niues & grandines introducit. Sed rarefactus serenitatem adducit. Mundus autem aliquando concitatur per superbiã, et tunc generat vẽtos persecutionũ, tonitrua comminationũ, & coruscationes siue fulgura percussionum. Aliquando vero contrahitur per auaritiã, & tunc obnubilatur & obscuratur, quia (sicut dicit Greg.) Tenebra animæ est diuitiarum cupido. Aliquando vero conspissatur & impinguatur per gulam: & tũc pluuias facit, id est, fluxum luxuriæ: proxima enim sibi sunt (vt dicit Greg.) venter & genitalia. Aliquando vero congelatur per accidiam; & tunc si faciat opera quę videantur alba, id est, pura vel

1. Ioan. 2.

Isid. lib. eth.

Greg.

vel bona, sunt tamen frigida & cito destructibilia. Quandoque verò rarescit, id est, subtiliatur per pœnitentiam, & tunc serenatur per gratiam.

Item mundus assimilatur mari. Primo, quia mare est multorũ periculosorum contentiuum: Est enim mare periculosum. Primo, propter motum. Mat. Motus magnus factus est in mari, propter quem motũ mare est tempestuosum, procellosum & tumultuosum. Et ita mare mundi est tempestuosum ex cõtrouersia, procellosum ex infortuniis, tumultuosum ex iniquitatibus & vitiis. Cor. Periculis in mari: secundo propter ventum est in mari impulsio contrariorum ventorum. Dan. Quatuor venti pugnabant in mari: nam vt ventus auster, est præsens prosperitas, vt aquilo aduersitas: orientalis inspiratio gratiæ: occidentalis suggestio maliciæ. Tertio est periculosum propter defectum tam scilicet nauis quã nautæ, id est, gubernãtis. Nauis enim siue lignum cum quo habemus transire hoc mare, est hoc corpus quod est vas fragile propter passibilitatem: graue propter peccati onerositatem, & multis foraminibus penetrabile, propter sensuũ susceptibilitatem. Sunt enim sensus, vt foramina quædam per quæ multa mala ingrediuntur. Item est frequenter defectus nautę periti, id est, rationis prudenter regentis. Omnia hæc pericula sentiũt homines periti in mari huius mundi. Eccl. Qui nauigant mare, narrant pericula eius.

Matth. 8
2. Co. 11
Dan. 4.
Eccl. 44.

Secundò, mare est animantium & multiplicium monstrorũ productiuum. Vnde (secundũ Rabanum) vltra mõstra producit mare quam terra. Psalm. Hoc mare magnũ est, spaciosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus. Ita in mari mundi sunt animantia diuersa & monstruosa multa, non tantum corporaliter, sed etiam spiritualiter. Sunt enim in mundo homines animales, id est sensuales ad modum piscium, secundum illud. Facies homines sicut pisces maris: & dicuntur animales, id est, sensuales, non sapientes illa quæ Dei sunt: quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Item sunt monstruosi velut illæ beluæ, de quibus habetur Dan. quòd surgebant de mari. Nam prima quæ erat similis leoni, signat superbiã vitæ. Secundo quę erat similis vrso, signat voluptatem carnalis cõcupiscentiæ. Tertia, quæ erat similis pardo, signat cupiditatem auaritiæ. Quarta quæ habebat dẽtes ferreos terribiles, signat crudelitatem malitiæ.

Rab.
Psal. 103
Eccl. 1.
1. Cor. 2.
Dan. 4.

Tercio, quia mare est nubium & nebulæ, & ventorum generatiuum. Et similiter etiam mundus generat nebulas errorum, nubes vitiorum, ventos persecutionum siue tentationũ propter quas pręcipitantur & suffocantur multi. Mat. Grex pręcipitatus est in mare, & fuit grex porcorum, id est, hominum carnaliter viuentium.

Matth. 5

Quarto, quia mare est lunę imitatiuũ. Dicit enim Philosophus, quòd mare imitatur naturam lunæ. Nam sicut adamantem sequitur ferrum, sic mare sequitur Lunæ cursum, vnde semper est mare in summo augmento & vigore, quando luna est plena lumine, siue versus cælũ vt in nouilunio, siue versus terram, vt in plenilunio. Et sicut luna in suo lumine plus proficit, vel deficit: sic mare crescit amplius vel decrescit, vt supra dictum est capitulo. 48. Sed sicut mare ipsum imitatur lunã, ita mundus sequitur fortunã. Vnde sicut crescit, vel minuitur fortuna alicuius ita multum vel parum eum appreciat mũdus. Vnde

Aristot. de pro. ele.

 metricè

metricè dicitur. Cũ fueris fœlix, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Itẽ mũdus assimilatur deserto.

Primo, quia desertum est locus infructuosus, nõ enim colitur nec seritur. Sic mundus, id est, mundani homines, non scindũtur aratro pœnitentiæ, nec recipiunt semina doctrinæ, ita vt eis applicetur, nec semen diuinæ gratiæ, & ideo nec fructus operum producunt meritorios æternæ gloriæ.
Hier.17. Hiere. Erit quasi miricæ in deserto, quæ scilicet sunt infructuosæ.

Secundò, quia desertum est locus spinosus, id est, spinis & vepribus plenus. Et sic etiã in mũdo abundãt spinæ, id est, solicitudines temporalium, quæ mentem inquietant, vel spinæ, id est, punctiones tribulationũ, quæ cor vel corpus cruciant, vel spinæ, id est, inordinationes peccatorum, quæ conscientiam pungunt et lacerãt.
Iud.8. Iud. Conteram carnes vestras cũ spinis tribulisque deserti.

Tertiò, quia desertum est locus periculosus. Est enim venenosorum animalium domicilium, ferarum latibulum, & latronũ habitaculum. Sic in deserto mundi sunt animalia venenosa per lu-
Mala.1. xuriam. Malach. Posui hæreditatem eius in dracones deserti. Itẽ sunt feræ, id est, feri per superbiã:
Dan.4. vnde superbo Regi Nabuchodonosor dictum est, Eiiciam te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua. Item sunt
1.Cor.11 in deserto mundi latrones per auaritiam. Qui enim pauperes vsuris & exactionibus & aliis tributis spoliant, mundi latrones vocantur. Periculis latronum.

Quarto, quia desertum est locus defectuosus, quia est locus sitis & ariditatis, s. aqua carens. ps.
Psal.62. In terra deserta inuia, et inaquosa: ita in hominibus mũdanis est ariditas & sitis inordinati appetitus & insatiabilis circa peccata & temporalia. psa. Esuriẽtes & si- Psal.106
tientes, anima eorum in ipsis defecit. Et hoc est, quia deficit eis aqua, scilicet gratiæ quæ hanc sitim inordinatam extinguit. Io. Si Io.4.
quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternũ. Vbi ergo hæc aqua deficit, est sitis insatiabilis. psal. Anima mea sicut Psal.142
terra sine aqua tibi.

Quinto, quia desertũ est locus æstuosus, s. ardoribus Solis expositus. Habent enim mundani continuum ardorem solis, s. inordina Ioel.1.
tum amorem prosperitatis, Ioel. Ignis comedit speciosa deserti. Et vocat ignem ardentissimum ardorem solis, qui est inordinatus affectus cupiditatis. De quo in psal. Per diem sol non vret te, ne- Psal.120
que luna per noctem.

Sexto, quia desertum est locus meticulosus, quia est locus horroris & vastæ solitudinis. Est enim mundus illa solitudo deserti, de qua dicitur: Ductor tuus fuit in Deut.8.
solitudine magna atq; terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio & dipsas. Serpẽs flatu adurẽs est ipse mũdus, qui flatu suæ cupiditatis inficit. Scorpio in facie blandiens, & retro pungens; est caro siue voluptas corporis. Dipsas autem latenter interficiens, est diabolus: & hæc timorem debent incutere & horrorẽ.

Septimo, quia desertum est locus deuius: locus enim est desertum deuij, & erroris. Vn- Psal.106
de psalm. Errauerunt in solitudine, in inaquoso viam ciuitatis & habitaculi non inuenerũt. Sunt enim in deserto viæ deuiæ, fruticibus plenæ, arenosæ, lapidosæ, puluerulentæ, fætulentæ, & aliis incommodis onerosæ. Similiter in mundo sunt viæ deuiæ iracundorum, quia præcipuè ira facit à ratione deuiare, sed fruticibus & vepribus plenæ sunt viæ

pigro.

Prou. 4. pigrorum, secundum illud: Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant superficiem eius spinæ. Ose. Ose. 7. Sepiam viam tuã spinis. Viæ autem arenosæ, sunt viæ auarorũ, qui aurum quærunt Omne enim aurum tanquam arena est exigua Sap. 7. Sed lapidosæ & scandalosæ sunt Eccl. 21. viæ superborũ. Eccle. Via peccantiũ cõplantata lapidibus. Sed viæ pulnerulentæ, sunt viæ gulosorũ, qui nutriunt puluerẽ, id est, corpus in puluerem reuersurum. Eccl. 12. Ecclesiastici: Reuertatur puluis in terram suam. Fœtulentæ autẽ sunt viæ luxuriosorum, qui fœtent per carnis corruptionem. Omnis quippe caro corruperat Gen. 6. viam suam. Genes. De cadaueri- Isa. 34. bus eorum ascendet fœtor. Isai. Viæ autem onerosæ & difficiles, sunt viæ inuidorum, qui ex mul- Sap. 5. tis torquentur, Sap. Lassati sumus in via iniquitaris, & perditionis: ambulauimus vias difficiles. Omnis ergo peccatorum via est sicut via deserti, de qua dicitur: Abierũt per viam deserti 2. Reg. 4. tota nocte.

Item mundus est similis speluncæ: est enim spelunca fouea subterranea, à speculando dicta: habet enim ex parte lucis introitum latum, sed terminum habet acutum, vnde locus est lucidus in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & insipidus in egressu, si tamen inueniatur egressus, Dama. vt dicit Damascen. Sic homo mundum ingrediens habet introitum lucidum, dum in vitam nascitur, quia vita erat lux hominum: sed habet progressum obscurum, quia scilicet in mundo viuendo, multis tenebris ignorantiæ, & peccatorum inuoluitur. Sed habet egressum arctum, & insipidum, dum moritur. Nihilominus tamen mundus est locus ad speculandum. Apost. Videmus nunc per speculum in ænigmate. 1. Cor. 13

Quomodo spiritualis homo variè permutetur, per sex corporis species mutationum, quæ hic sigillatim recensentur, exprimitur. Cap. LII.

Mutatur homo sex modis spiritualiter, secundùm quòd sex modis mutãtur res corporaliter. Sex enim sunt (secundum philosophum) species mutationis, quæ competunt vitæ spirituali, scilicet corruptio, & generatio: augmentum, diminutio, alteratio, & loci mutatio. Arist. II. phy. Corruptio fit salubriter in homine pœnitente per peccati destructionem. Apostolus: Destruatur corpus peccati, vt vltra non Rom. 6. seruiamus peccato, Gene. Mundamini ac mutate vestimenta vestra. Ipsa enim peccati destructio, Gen. 35. est mentis mundatio. Generatio vero fit in pœnitente per gratiæ reuocationem, quam scilicet confertur homini nouum esse gratuitum. Pet. Quasi modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite. Sed quia talis gratia pendet ex Deo gratiam infundente, dicitur in psal. Mutabis eos, et mutabuntur. Augmentum fit in proficiente per virtutũ extensionem, Prouerb. Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectum diem. Et quia talis profectus est per gradus. vij. virtutum, vel septẽ donorũ, dicitur Dan. Septem tempora mutabuntur super te. 1. Pet. 2. Psal. 101 Prou. 4. Dan. 4.

Diminutio fit in prudente per humilitatis reputationem, secundum illud Apost. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. 1. Cor. 15

Alteratio verò debet fieri in presidẽte per morum mutationẽ: Nã præcipue ad prælationẽ assumptus mutare & corrigere debet

mores inordinatos, ficut dictum
1.re. 10. fuit Sauli: Mutaberis in virum alterum. Loci mutatio fit in sapiente per diuersorum contéplationem. Est enim triplex motus localis, rectus, circularis, & obliquus. Hunc enim triplicem motũ
Dio.de diu. no. beatus Dionysius attribuit animæ, sic. Nam quia motus circularis est secundum quem mouetur aliquid vniformiter circa idẽ centrum, ideo operatio intelligibilis quæ simpliciter habet vniformitatem, dicitur esse circularis: & hoc est quãdo anima relictis exterioribus ad seipsam regressa, cessante discursu, figit intuitum suum in contemplationem vnius simplicis veritatis, & tandem prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Talis enim animæ motus dicitur vniformis, quia remouetur triplici difformitate.

Primò à difformitate rerũ exteriorum, per hoc quòd illis relictis anima redit ad seipsam. Et iste erat motus siue circulus san-
Ezech. 1 ctorum animalium. Ezech. Animalia (inquit) ibant ad exteriora consideranda, & reuertebantur ad interiora contemplanda.

Secundo à difformitate discursuum interiorum .s. ex hoc, quod relicto discursu rationis, figit intuitum suum in contéplatione vnius simplicis veritatis. Vnde hęc est vniformitas de qua Dominus
Luc. 11. dixit: Porrò vnum est necessariũ.

Tertiò remouetur difformitas intellectus, cũ prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Et hanc vniformita-
Ioan. 14. tem appetebat Philippus dicens: Domine ostẽde nobis patrem, & sufficit nobis. Motui autem recto assignat beatus Diony. illam operationem intelligibilem, qua proceditur de vno in aliud, sicut quando anima procedit ab exterioribus sensibilibus ad intelligibilem cognitionem. Motui autem obliquo, qui compositus est ex recto & circulari, assimilatur illa operatio intellectus, quæ habet aliquid vniformitatis simul cum processu ad diuersa, prout scilicet anima illuminationibus diuinis ratiocinando vtitur.

Tria præcipua mala (ex Diui Pauli doctrina) secularia negotia quæ ipsis aquarum receptaculis comparantur, nobis inferre videntur.

Cap. LIII.

NEgocia secularia assimilantur receptaculis aquarum, & hiatibus ingentibus, quæ sunt in corpore terræ, in quibus (vt dicit Theophrastus, & Seneca refert) generantur animalia informia & tardi motus & cæca; vt plurimũ, sicut sunt talpæ, pisces etiam pinguissimi, generantur in illis fluminibus: de quibus quidã comederunt & mortui sunt. Sic qui negociis secularibus implicãtur, efficiuntur animales per concupiscentiam. Iudæ: Hi sunt qui Iudæ. segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. Item informes per malitiam: cõtra quos dicit Apostolus, Nolite confor- Rom. mari huic seculo, sed reformamini. Tardi motus, per negligentiã. Prouerb. Dicit piger, Leo est in Pro. via. Item cæci per ignorantiam. Matth. Sinite illos, cæci sunt. Itẽ Matt. comedenres de talibus eos imitãdo vel eis se conformando, spiritualiter moriuntur. & propterea dicitur, quòd nemo militãs Deo, implicat se negociis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. vbi 2. Timo. ostendit Apostolus, quod negocia secularia tria mala faciunt homini.

Primũ est, quòd impediunt Dei militiam, Vnde dicit. Nemo militans Deo. & figuratũ est in Dauid, qui indutus armis Saulis non 1. Re. poterat ire ad pugnam contra Philistheum quousque exuit illa.

Saulis

Saulis enim arma, sunt seculi negocia, quibus impeditur miles Dei ne pugnare valeat cōtra diabolum: vnde talia arma impediūt non defendunt: quia arma militię nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, vt dicit Hiero.

Hier. in epist. ad Pau. Secundum malum, quia implicat humanam vitam. Vnde subdit implicat se negociis secularibus. Negocia enim seculi, hominē implicant, & inuoluunt, & inuoluendo detinent, vt non possit ab eis, cū vult, exire. Faciliter enim

2. Pet. 2. tales à mundo superantur. Pet. His rursus implicati superātur. Itē negocia secularia implicāt, & inuoluunt hominem, ita vt faciāt eum in multa peccata cadere. Et

Eccl. 34. propter hoc dicitur Eccl. Qui implicatus est, abundabit malitia.

Tertium malum est, quia impediunt diuinam gratiam, per quā homo Deo est acceptus: & ideo subdit. Vt ei placeat, cui se probauit. quasi dicat, si se implicaret, non ei placeret. Et ratio est, quia subtrahunt hominem à spiritua-

Heb. 10. libus. Hebre. Si subtraxerit se, nō placebit animæ meæ.

Superioribus sedulo parendum, planetarum exemplis, qui firmamento naturaliter obsequuntur, declaratur.

Cap. LIIII.

OBedire superioris mādato, & consentire prudentioris consilio debet homo celeriter: sed proprio sensui credere, vel proprium appetitum implere tardius eum oportet. Cuius exēplum apparet in motibus planetarum, qui motu superioris orbis scilicet firmamenti qui est ab oriente in occidentem, mouentur velocius scilicet in vna die. Nam raptu firmamenti singulis diebus ab ortu ad occasum rapiuntur: motu autem suo quo mouētur econuerso ab occidente in orientem, tardiori tempore perficiunt cursum suum. Nam secundum computationem astrologorum vnusquisque tanto mouetur tardius, quanto magis distans est est à centro. vnde secundum eos motui lunæ deputatur tempus vnius mensis: Soli, Mercurio, & Veneri deputatur tempus vnius anni, Marti autē dantur duo anni, Ioui. xij. Saturno. xxx. Stellis autem fixis. xxxvj. milia annorū. Et sic patet, quòd planeta seu stella quanto altior, tanto in suo motu tardior: quia quanto aliquis est maior vel sapientior, tanto debet esse in sensu suo humilior, & in facto suo maturior, & consultior. Non enim tardè fit, quod bene fit. sicut Octauianus imperator legitur dixisse, scilicet sub aliis verbis. Satis, inquit, cito fit, quicquid bene fit. Prouerb. Qui festinus est pedibus offen- Prou. 19.
ditur.

Montis Libani perfectiones recensentur, quibus Prædicatorum ordo comparatur.

Cap. LV.

ORdo Fratrum Prædicatorum similis est monti Libani. vnde in honorem patroni eius scilicet beati Dominici legitur. Euangelium Matthæi, vbi dicitur: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Nam Matth. 5
ciuitas istum montem protegēs, & decorās est ipse: ergo ordo eius congruè mōti Libani assimilatur.

Primò propter culmen eminētiæ. Est enim Libanus mōs Phœnicis altissimus, qui omnes montes illius regionis excedit. Et sic ordo Fratrum Prędicatorum omnes alios videtur excedere quodammodo ordines ex ipsa sua origine, & nomine, ex eo quòd maxime assimilatur religioni Christi, & Apostolorum. ipse enim Christus apostolos suos principaliter elegit, & religionem eorum in-

stituit ad officium prædicandi. vnde ait Io. Ego elegi vos vt eatis. & fructum afferatis, scilicet animarum &c. Nulla autem est hodie alia religio quæ à suo principio fuit instituta ad hoc officiũ, nisi ordo Fratrum Prædicatorum. Vnde fundatori ipsius ordinis scilicet beato Dominico dictum est per visionẽ ab apostolis. Petro & Paulo, quorum vnus sibi baculum & alter librum obtulit, Vade, & prædica: quoniam à Deo ad hoc ministerium es electus. quod & ipsum nomen declarat: quia ordo prædicatorum vocatur. Et ideo merito de hoc monte, id est ordine, intelligi potest illud Isaiæ: Erit mons domus Domini in vertice montium. &c.

Io. 15.

Isa. 2.

Secundò propter libamẽ obedientiæ vel reuerentiæ, Dicitur enim Libanus à thure quod ibi nascitur, ex eo quòd thus Deo libatur, & cultui eius offertur. Similiter in ordine Fratrũ Prędicatorum prçcipuè reperitur libamẽ obedientiæ, per quã seipsos Deo offerunt in odorem suauitatis, eo modo quo dicebat Apostolus. Ego enim iam delibor. Can. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

2. Th. 4.
Cant. 4.

Tertio, propter candorem continentiæ. Nam libanus, candidus interpretatur, quia perpetuis niuibus decoratur. Hic cãdor est in ordine Prædicatorum propter obseruantiam perpetuæ castitatis, quæ est vt quidam candor carnis? Hiere. Nunquid de petra agri deficiet nix Libani? quasi dicat, non deficiet. psal. Niue dealbabuntur in Selmon, mons Dei mons pinguis.

Hier. 17.
Psal. 67.

Quarto, propter emanationem sapientiæ. Est enim Libanus mõs aquæ indeficientis: vnde ibi erãt putei viuentium aquarum, quæ impetu fluebant de Libano, vt dicitur Can. Itẽ est Libanus fons & origo fluuiorum, ex cuius radice oriuntur duo fontes scilicet Ior, & Dan, qui simul iuncti Iordanis nomen efficiunt, vt Hierony. dicit. Ita in ordine Prædicatorum est puteus aquæ viuentis, & indeficientis, id est profunditas sapientiæ salutaris. Vnde emanant flumina doctrinæ spiritualis. sed duo eius præcipui fontes fuerunt, duo eius eximij doctores, scilicet Frater Albertus, et Frater Thomas, qui simul iuncti non solum tempore sed etiã opinionum concordia, mirabilẽ fluuium sapientiæ profuderunt regioni Israelitarum, id est, Ecclesię fidelium prout in eorum libris, qui sunt quasi innumerabiles, euidentius claret. Plures etiam alij putei viuentis aquæ, id est, doctores profundissimi pleni aquis salutaris scientiæ in hoc Ordine fuerunt, & sunt, in quibus aqua sapientiæ huius Ordinis indeficieas perseuerat. Iosu. Steterunt aquæ in loco vno, & ad instar montis.

Can. 4.
Hiero.
Ios. 4.

Quinto, propter suauitatẽ redolentiæ. Est enim mons Libanus, mons redolẽtiæ, & aromaticitatis propter quod dicitur Ecc. Quasi Libanus odorem suauitatis habẽte &c. Ibi enim sunt arbores thuriferæ, & herbæ odoriferæ plurimæ crescunt ibi. Et ita etiam simili modo in ordine Prædicatorum sunt arbores thuriferę, id est, plurimi Fratres magnæ deuotionis, & multæ orationis. Nã thura siue incensa signãt orationes sanctorum, vt habetur Apoc. Item sunt ibi herbæ odoriferæ, id est, quã plurimi Fratres magnæ opinionis, odorẽ bonæ famæ vndiq; diffundentes, Ecc. Quasi Libanus nõ incisus, odor meus vnde inter montes aromaticos Israel inter religiones sanctorũ seu ordines ordo iste beati Dominici præcipuum

Eccl. 39.
Apoc. 8.
Eccl. 24.

puum locum tenet. Et de his aromaticis mōtibus dicitur Can. Fu- Cant. 8.
ge dilecte mi assimilare capreæ hinnuloq; ceruorum super montes aromatum.

Sexto, propter fertilitatem gratiæ. Nā propter roris abundantiā, & pluuiarū frequentiam, herbis abundat præcipuis, pascuis vberrimis, & fructibus optimis. Sic in ordine Prædicatorum abūdat ros diuinæ gratiæ, pluuia spiritualis doctrinæ. Et ideo sunt ibi herbæ virtutum, pascua scripturarum, & optimi fructus animarū. Ose. Erū- Ose. 14.
pet radix eius vt Libani. ibūt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt libani. Conuertentes sedentes in vmbra eius viuent tritico, & germinabunt quasi vinea memoriale eius quasi vinum Libani. Vnde iste inter montes fructiferos siue herbiferos, id est, ordines salutiferos de quibus dicitur in psal. Qui pro- Psal. 134
ducit in montibus fœnum, et herbam &c. pinguissimus, & fertilissimus existit: & ideo est mōs eius pinguis, vt supra allegatum est.

Septimo, propter quietem confidētiæ. Nam est mons confidentiæ; & securitatis: quia qui illuc deueniunt, à venenosis omnibus tuti sunt, quæ aromaticitate sua fugere coguntur. Ita in hoc venerabili Ordine confidēter requiescit ecclesia tuta scilicet ab omnibus venenosis, id est, vniuersis hæreticis, quos præcipue iste ordo fugauit sua sapiētia & virtute, vnde iste est mōs firmissimus, & securus de quo dicitur Exo. Introdu- Exod. 15
ces eos, & plātabis in mōte hæreditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine.

Octauo propter pulchritudinē, & amænitatem apparentiæ, scilicet propter virentiam arborum. Et sic ordo Prædicatorum etiam in apparentia exterioris habitus, pulchritudinem, & decentiam habet. & hæc repræsentat pulchritudinem spiritualem quę debet esse in eis qui talem habitum portant, scilicet, & albedo munditiæ, & nigredo pœnitentię. Isaiæ. Esa. 25.
Gloria libani data est ei, decor carmeli. Isai. Quam pulchri sunt Isa. 52.
montes &c.

Nono propter medicamē prudentię sunt enim in hoc mōte species, & herbæ aromaticę contra diuersa genera morborū. Can. Nar- Can. 4.
dus, & crocus, & fistula, & cinamomum cum vniuersis lignis Libani. sic in ordine Prædicatorum sunt prudentissimi confessores, & consiliatores, scientes contra omnes animarum morbos debita consilia, & remedia adhibere. propter quod de isto monte dicitur Gen. In monte te saluum Genes. 5
fac, ne & tu simul pereas.

De monte Morian, in quo Abraham filiū suum sacrificare voluit, Iacobque obdormiuit, & scalam cacumine cœlum tangentem conspexit, quibus omnibus Christi passio animæ nostræ salutaris assimilatur.

Cap. LVI.

PAssio Christi assimilatur mōti Morian.

Primo, ratione immolationis. Nam hic fuit ille mons, in quo Abraam Isaac filium suum super aram posuit ad immolandum. Et similiter Christus in passione fuit positus in ara crucis, vt immolaretur pro nobis. Vnde dicitur: Gene. 22
Cum colligasset Isaac filium suū, posuit eum in altari super struem lignorum: extenditque manum, & arripuit gladium vt immolaret filium suum. Si quidem Isaac, Christum Dei præfigurauit, qui fuit pro nobis ligatus à Patre, etiam pro nobis passioni expositus in altari, id est, in alto aere super lignum crucis affixus, & vehementissimi doloris et passionis gladio confossus, & pro

nostris peccatis Deo patri immolatus. Et totum hoc fuit in monte prædicto, id est, in altitudine diuinæ dispositionis præordinatum. Gene. Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis, atque in holocaustum offer eum super vnum montium quem monstrauero tibi. Gene. 22

Secundo, ratione mortis. Nam fuit ille mons, in quo Iacob dormiuit, et scalam porrectam vsque ad cælum conspexit. Ge. Dormitio autem Iacob in monte, fuit mors Christi in cruce. & quòd vidit scalam ad cælum, ostendit quòd per humilitatem mortis in cruce meruit gloriam ascensionis in cælum, secundum illud. Nonne oportuit pati Christum. &c. Gene. 28 Luc. 24.

Item per hoc idẽ ostẽdit, quòd per passionem crucis aperta est ianua regni cælestis.

Tertio ratione redemptionis. Nam hic est mons gratiæ, quem monente Angelo dũ populus cæderetur, Dauid ab Ornã Iebuseo iusto precio emit, vbi altare instituit, & hostias immolauit, sicque placato Deo; populi plaga cessauit. In quo præfigurata est & humani generis iusto precio sanguinis Christi redemptio, & ipsa Christi immolatio, Dei placatio siue reconciliatio, & electorum liberatio. 1. Par. 21

Quarto, ratione orationis. Nam ibi Salomon domum orationis, id est, templum ædificauit. Ita ædificauit Christus multiplicium orationum genera in passione vel cruce, siue pro calicis translatione, siue pro inimicorum compunctione, siue pro spiritus sui susceptione. in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Ita passionis Christi frequens meditatio eleuat animam à terrenis. Nam testa oui plena rore bene clausa, in calore forti, posita iuxta hastam, ascendit à terra per hastam. Oui testa est mens deuota, quæ rore plena est, quando est ad lachrymas per compunctionem parata: sed tunc est bene clausa, quando stat sub humilitatis custodia. Tunc autem iuxta hastam ponitur, quando iuxta crucem locatur, & si sit in forti calore, id est, feruenti passionis Christi meditatione, vel feruenti Christi amore, scilicet vt bene contempletur, & sentiat, quàm vehementem, & ineffabilem amorem in cruce nobis Christus ostendit; tunc mirabiliter eleuabitur & rapietur à terrænis. Vnde Christus dixit: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Nam si calor solis attrahit vaporem; multo fortius amor, & virtus Christi, attrahit mentem. Heb. 6 Luc. 22. Luc. 23. Hebr. 5. Ioan. 12.

Terræ stabilitas, ipsius summa passibilitas grauia æquo animo sufferre nos edocet.

Cap. LVII.

PAtienter sustinere grauia, & non perturbari ex eis, docet nos terra. Quæ (secundum Isido.) ideo vocatur solum, quia est elementum solidum, cuiuslibet ponderosi corporis sustinens totam molem: propter quod quælibet grauia sursum mota, quousque stabilem tangant terram, manent penitus inquieta, & continuant motum suum, quo incæperunt moueri: sed quietantur, cum peruenerint ad eã. Similiter fortis & patiens, solidum habet animum ad quælibet onerosa, & grauia æquanimiter toleranda, nec generat grauis res aliquam perturbationem vel inquietudinem in eo, qui etiam inter inquietudines solus quietus manet, & firmus. Sed istam soliditatem, & firmitatem charitas operatur in anima: quia charitas patiens est, et omnia suffert. 1. Cor. 13

Nec

Nec vera sufferentia est, quæ sine charitate est: quia vera patientia est, quæ ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamen furoris, sicut Grego. dicit. Sed notandum est, quòd terra licèt sit summè stabilis quo ad situm, est tamen summè passibilis per affectum. Et similiter homo patiens, licèt de propria non irritetur iniuria, nec tribulatione turbetur, tamen alienæ miseriæ valde, & ex corde cōpatitur. Vnde Apostolus (qui de sua infirmitate commotus non fuit) aiebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor?

Greg. in mor.

2. Cor. 11.

Septem vitia capitalia conscribuntur, quæ igni, nubi, tonitruo, mari, lacui, & denique ipsi fonti diuersimode comparantur.

Cap. LVIII.

PEccatum assimilatur igni triplici ratione.

Primo, ratione ardoris: est enim aliquis ignis qui maximè excedit in ardore, scilicet infernalis. aliquis excedit in fœtore, scilicet sulphuris. aliquis verò in terrore, vt ignis fulguris.

Primus ignis infernalis est ignis luxuriæ. Ezech. Ab aspectu lumborum eius deorsum igni. A lumbis enim deorsum sunt instrumenta luxuriæ: hic autem ignis est denigratiuus. Vnde infernales nigri pinguntur propter obscuritatem culpæ, & pœnæ. Ignis autē luxuriæ denigrat per fumum infamiæ. Ioel. Dabo prodigia in terra deorsum, sanguinem ignem, & vaporem fumi. Terra deorsum, est caro de terra sumpta, quæ est pars hominis infima, ex cuius videlicet luxuria plurimum sequitur sanguis, id est, sanguinis effusio, & ignis, id est, concupiscentiæ inflammatio, & etiam vapor fumi, id est, famæ denigratio. Item iste est ignis consumptiuus. Iob. Ignis est vsque ad consumptionē deuorans. Deuorat enim luxuria vsque ad consumptionem animæ per gratiæ expulsionem; vsque ad consumptionem vitæ per humoris resolutionem, & vsque ad consumptionem temporalis substantiæ per diuitiarum effusionē. Luc. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè. Itē iste ignis est detētiuus: nō enim ex igne inferni potest aliquis erui nisi diuino miraculo, sicut erutus dicitur Lazarus resuscitatus à Christo. Vnde dicitur quod postea nunquā risit ex horrore illarum pœnarum inferni, quem conceperat. Sic etiam ex igne luxuriæ nō potest aliquis liberari nisi diuino miraculo, & gratiæ ipsius suffragio. Sap. Non possum esse continens nisi Deus det. Vnde necessaria est sanctorū oratio ad talem gratiam impetrādam. Num. Orauit Moyses, & absorptus est ignis. Item iste ignis luxuriæ est fomentorum susceptiuus: Siquidem hunc ignem luxuriæ, nutriunt & fouent iuuenum lasciuiæ. Psalm. Iuuenes eorum comedit ignis, scilicet luxuriæ. Itē diuitiarum copiæ. Psalm. Exarserunt sicut ignis in spinis. Spinæ enim dicuntur diuitiæ propter punctionem solicitudinum, quæ multum tamen luxuriæ præbent opportunitatem. Item deliciarum affluentię. Iob. Terra de qua oriebatur panis, scilicet delitiarum in loco suo, igne subuersa est. Item ornamentorum pompæ quæ homines alliciunt & appetitum accendunt. Isa. Gloria eius succensa dabit ignem, & vermes: ignem, id est, ardorem concupiscentiæ: & vermes, id est, corruptionem luxuriæ. vel vermes, id est, remorsus conscientiæ.

Ezech. 8.

Ioel. 3.

Iob 31.

Luc. 15.

Io. 11.

Sap. 8.

Nu. 11.

Psal. 77.

Psa. 117.

Iob 29.

Isa. 11.

Secundus ignis, scilicet ignis sulphureus, est ignis auaritię, qui videlicet est insatiabilis. Prouerb. Ignis nunquam dicit sufficit. Pro. 30.

Eccle. 5. Ecclesiasti. Auarus non implebitur pecunia. Item est inextinguibilis. Isa. 66. Isa. Ignis eorum non extinguetur. & propterea assimilatur igni sulphureo. Dicitur .n. quòd quædam cauernæ sunt in monte Aethnæ, quæ semper ardent, & hoc propter abundãtiam sulphuris, cuius proprietatem tenet auaritia, quæ semper ardet. Psal. 10. Psalm. Pluit super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c. Et dicit laqueos ignis, quia per auaritiam multi illaqueantur à diabolo. 1. Tim. 6 Timot. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueũ diaboli. Item ille ignis semper est augmentabilis; quia crescente pecunia, crescit etiam amor nummi. Sic etiam augmentatis lignis, crescit ignis.

Tertius ignis, scilicet fulguris, est superbiæ. Eze. De igne fulgur Ezech. 1. egrediens. hic est ignis descendẽs siue ruens per deiectionem. Nam licèt superbus primo ascendat per eleuationem, tamen postea ruit per deiectionem. Iob. 1. Iob. Ignis cecidit de cælo, hic ignis de cælo cadens, fuit superbia angelorũ qui de cælo ceciderũt per superbiam. Sicut enim vapor fulguris primò ascendit nube inclusus, sed postea cum impetu descendit à suo contrario expulsus. Ita accidit primo angelo superbienti. Vnde dominus dixit, Videbam satanam si- Luc. 10. cut fulgur cadentem. Itẽ hic ignis est ardens per ambitionem. Psal. Psal. 105 Exarsit ignis in synagoga eorum. Item hic ignis est fumescens per Exod. 19 ostentationem. Exo. Mons Synai fumigabat. Mons Synai, altitudo superbiæ. Item est nocens oculis Apoc. 9. per offuscationem. Apoc. dicitur, quòd de fumo egrediente de puteo obscuratus est aer, & Sol.

Item peccatum assimilatur nubi propter sex.

Primò, nubes admodum spongiæ tota est cauernosa, & vana, & vacua, nulla stabilitate suffulta, sed à ventis hinc inde deducta. Quia homo qui in peccato existit, omni boni est vacuus, totus in operibus est inanis, in nullo bono proprio, situ firmus, sed magis à vento, id est, à tentatione diaboli, vel vanitate mundi ad omnia mala deductus. Vnde in epistola Iudæ: Hi sunt nubes Iudæ. sine aqua, quæ à vento circunferuntur.

Secundo, quia nubes est ex grossis, & terræstribus vaporibus generata, quod competit specialiter auaritiæ, quę est ex terrenis, & metallicis desideriis causata. Hiere. Qui leuat nubes ab extre- Hier. 51. mo terræ.

Tertio, quia nubes aliquando est obscura, & ideo solatium radiorum occultatiua: quia peccatũ dum animam obtenebrat, & obscurat, videre non finit irradiationes diuinas. Exod. Erat nubes Exod. 14 tenebrosa.

Quarto, quia nubes sicut resoluta in pluuiam, est valde proficua, sic resoluta in ventum est valde nociua. Quia tẽpestatis est in mari & in terra generatiua, & ex collisione sua aeris inflammatiua, & corruptionis, & tonitrui causatiua, & maximè illa quę ex vaporibus fœtidis, & putridis generata valde est infectiua & corruptiua. Hæc autẽ præcipuè cõpetunt vitio superbiæ quę omnia perturbat, rixas generat, corda ad mala inflammat & conturbat, & tonitrua timoris & morum corruptionem causat. Reg. Cęli obtenebrati sunt, & nubes, & vẽtus. & Eze. 3. Reg. 18 Ezech. 38 Ascẽdẽs quasi tempestas venies & quasi nubes, & operies terrã. & in Psal. Nubes transierun, grãdo, & carbones ignis. Et iterum in Psal. 17. Psal. Vocem dederunt nubes, scilicet tonitrui, secũdum illud. Vox Psal. 76. tonitrui tui in rota. Exod. Cœperunt audiri tonitrua, & micare Exod. 19 fulgura,

fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Quinto, quia nubes est hominum deceptiua: quia cùm fuerit nubes ex siccis vaporibus generata, pretendit aquam esse futurã, sed in fine causatiua venti, & turbinis est persolutiua. Ita peccatũ mortale omnes homines decipit, quia dum suauia & saporosa promittit, in fine nihil aliud quã pœnam inferni persoluit. Prou. Nubes & ventus & pluuia non sequens, vir gloriosus, & promissa non complens. Pro.25.

Sexto, quia si nubes vna fit alteri cõtraria, tempestatis est causatiua: quia hominis ad hominẽ discordia est omnium malorũ inductiua. Ezech. Dies nubis tempus gentium erit, & veniet gladius in Aegyptum. Eze. 30.

Item peccatum assimilatur tonitruo propter quatuor.

Primo, quia tonitruum omnia conquassat. Eccl. Substantia iniustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuia personabunt. Eccl.40.

Secundo, quia tonitruum cerebrum perturbat, quia.s. peccatum rationem offuscat. Psal. Fulgura multiplicauit, & cõturbauit eos, fulgura cum tonitruis prodeunt. Apoca. Procedebant fulgura, & voces & tonitrua. Psal.17. Apoc. 4.

Tertio, quia tonitruum timorẽ generat. psal. A voce tonitrui tui formidabunt. Et similiter peccatũ pauorem causat. Prou. Pauor his qui operantur malum. Psal.103. Prou. 10

Quarto, quia tonitruũ vinum in doliis mutat. Ita peccatum mutat vinũ charitatis in vinum corruptum iniquitatis. Vnde fit per peccatũ pessima mutatio animæ de statu gratiæ ad statũ culpæ, & à spe gloriæ ad reatum gehennæ. Isa. Visitabuntur in tonitruo & commotione terræ. Isa.29.

Item peccatũ assimilatur mari.

Primo, quia est timoris incussiuum, & hoc pertinet ad peccatũ auaritiæ: quia auarus si nõ habet, semper est in solicitudine lucrãdi: sed si habet, semper est in timore perdendi. Ose. Formidabunt filij maris. Ose.11.

Secundo, quia mare est amaritudine sua dulcedinũ fluminũ & fontium absorptiuum, ita luxuria amaritudine sua absorbet dulcedinem precedentiũ delectationũ. Pro. Nouissima illius amara quasi absynthiũ. Apo. Multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factę sunt. Boet. Voluptates tristes habere exitus quisquis libidinũ suarũ recordari volet intelliget. Pro. 5. Apoc. 8. Boe. de cons.

Tertio, quia mare est appetitus cibi & potus ablatiuũ. Hoc facit satietas, & deliciositas gulæ, quia viuentes in delitiis, perdũt appetitũ corporalẽ & spiritualẽ. Vnde & sapientia quæ à sapore dicitur, quia facit superna sapere, secundum illud Apostoli, Quæ sursum sunt, sapite: dicitur non esse cum mari neq; inter deliciosos reperiri. Iob. Sapientia vbi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo preciũ eius, nec inuenitur in terra suauiter viuẽtiũ. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum. Col.3. Iob.28.

Quarto, quia mare cũ nebulas & nubes generat, est caliginis & obscuritatis in aere inductiuum. Hoc competit superbię, quia propter ambitiones honorũ & dignitatum offuscat intellectũ, & rationem, vt.s. propriã mensurã homo non videat nec attendat. Et ideo superbus assimilatur dormiẽti, qui habet sensus vapore somni ligatos, & offuscatos. Pro. Eris sicut dormiens in medio mari. Prou. 23

Quinto, quia mare est radiorũ Solis intererem ptiuum. Et hoc cõpetit inuidię, quæ radios.i. gratias datas à Deo, impedire & intercipere conatur. Et ideo inuidi, qui

qui aliorum gratiam offuscare conantur, & aliquando hic confunduntur, & tandem ad æternas tenebras perducũtur. Vnde dicitur
Iudę. in epist. Iudæ, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas confusiones; sidera errãtia, quibus procella tenebrarum conseruata est in æternum.

Sexto, quia mare est sui coloris immutatiuum. Et hoc competit iræ, quia dum homo irascitur, mutat faciem & colorem. Ezech. Ap-
Ezec. 1. paruit rota vna iuxta animalia habens quatuor facies, & aspectus rotarum & opus earum, quasi visio maris. Talis rota est homo iratus, qui stridendo & clamando vadit & mouetur, & per impetũ iræ sequitur animalia bruta, quia efficitur similis feris crudelibus & impetuosis. Et habet quatuor facies, & gradus: vnam prout ira est in corde, aliam prout effunditur ore, scilicet in verbis clamorosis & contumeliosis, tertiam prout proditur per aliquod aliud signũ siue oris siue digitorum, sicut Itali interdudunt pollicem inter duos digitos collaterales, quod vocant facere ficum, siue silbectũ, vt grammatici dicunt, vel alio signo consimili. quarta, cum opere perficitur percutiendo vel occidẽdo: & aspectus vultus variatur, & mutatur sicut mare. Mach. Fa-
2. Mach. cies & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

Septimo, quia mare est caloris solaris repressiuum. Et hoc competit accidiæ, quæ sua frigiditate reprimit calorem solarem, id est, amoris spiritualis feruorẽ: & aliquãdo accidia ipsum spiritualem & vitalem calorem, id est, amorẽ totaliter in anima extinguit, & mortem spiritualẽ inducit. Apoc.
Apo. 16. Omnis anima viuens, mortua est in mari.

Item peccatũ assimilatur lacui. Primo, ratione retentionis, quia (secundum Isid.) Lacus dicitur Isido.
quasi locus aquæ, quia stat & non fluit. Nam aquas recipit, aliis non effundit. Et ideo propter quietem est aquis cæteris grossior, & ad potandum peior. Et hoc competit peccato auaritiæ: quia auarus bona quæ recipit, & congregat, sibi soli retinere conatur, & aliis non infundit vel communicat largiendo, vnde vult semper recipere, & nunquam tribuere. Hæc scilicet auaritia vel cupiditas est quodammodo cæteris aquis deterior: quia (sicut Apo. dicit) Ra- 1. Thi. 6.
dix omnium malorum est cupiditas. Auari ergo & cupidi, quia intendunt solum ad congregandũ, & cumulandum diuitias mundi, congregabuntur ipsi & colligabuntur simul in lacu id est, pœnis inferni: vt sicut profundati sunt in lacum auaritiæ, ita profundetur in lacum miseriæ. Isa. Congre Isa. 24.
gabuntur congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Et tangit duplicẽ pœnam quæ respondebit duplici culpæ. Nam quia fuerunt auidi ad congregandũ, ideo congregabuntur congregatione vnius fascis in lacum: quia verò manum habuerunt ad largiendum clausam, ideo claudentur ibi in carcere.

Secundo ratione indurationis. Nam in reatinis paludibus & lacu, dicuntur iumentorum vngulæ indurari. Quasi autem vngulæ iumentorum sunt mentes peccatorum, quæ maximè per superbiã indurantur. Dan. Miserunt eum Dan. 6.
in lacum leonum. Quasi enim lacus leonum, est malitia & crudelitas superborum: & talis crudelitas & feritas indurat cor superbi. Iob. Cor eius indurabitur Iob 40.
quasi lapis.

Tertio, ratione submersionis. Nam in Iside est lacus in quo nihil natat, sed omnia submerguntur: & hoc pertinet ad vitium gulæ,

læ, quod primos parentes nostros cum tota posteritate submersit. Et multi submerguntur hodie in aquis desiriarum. Vnde gulosis similis est Dauid, qui desiderauit aquam de lacu, id est, suauitatem & deliciositatem gulæ.

2.Re.23. Quarto, ratione ebrietatis. Nã in Italia dicitur esse lacus, qui bibentibus tedium facit. Hoc pertinet ad iram, quæ quando excrescit nimis, quasi vinum inebriat, & rationem absorbet, & ideo homo iracundus est etiam sociis, & amicis in tædium & grauamen. Quia enim homo iratus quasi cæcus in homines impingit, ex eo quòd rationis, & veritatis consilium seu iudicium non expectat. Non ex- Isa.38. pectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

Quinto, ratione profundationis. Nam in quodam lacu Iudeæ seu Palestinæ nihil viuum vel habens animam, potest mergi vel profundari. Et hec pertinet ad vitium accidiæ quo non absorbetur, vel mergitur qui habet animam viuentem per charitatem: quia charitas qua anima spiritualiter viuificatur, nunquã est ociosa seu accidiosa. Vnde quando præeminet in anima, non sinit animam cadere in lacũ accidiæ. Et si aliquis labitur in vitiũ accidiæ, sicut crescit accidia, ita labitur & perditur ipsa spiritualis vita. Tre. Tren.4. Lapsa est in lacum vita mea.

Sexto, ratione variationis, quia in Traconitide est lacus ter in die dulcis, & totiens amarus, vt dicit Isid. Hoc autem competit inuidiæ, quæ quotiens ex vna parte dulcorat, & delectat, totiens ex altera contraria amaricat, & contristat. Lætatur enim inuidus, & exultat de damno proximi tripliciter, scilicet de damno personæ, de damno substantiæ, & de damno famæ siue honoris & gloriæ. Sed econtrario tripliciter amaricatur, scilicet, de prosperitate personæ, de augmentatione substantiæ, & de exultatione famæ & gloriæ. Et ex tali varietate & tristitia, inuidia est quædam miseria: verè enim miser est qui de aliqua miseria lætus est. Sed adhuc miserabilior censetur qui de alterius felicitate torquetur. Vnde de lacu huius miseriæ se eductum à Deo lætabatur Propheta dicens: Exaudiuit preces meas, & eduxit me Psal. 39. de lacu miseriæ.

Septimo, ratione generationis, quia lacus Sodomorum, dicitur mare mortuum: Mare propter suã magnitudinem; mortuum, quia nihil generat viuum. vnde nec pisces habet nec volucres: & ideo illud refertur ad vitium luxuriæ, præcipuè Sodomiticum, cuius actus nõ ordinatur ad generationem, sed solũ ad delectationem. Et ideo vocatur vitium contra naturã, ex eo quod natura actum carnis ordinauit ad generationẽ prolis. Et ideo est vitium magnũ prouocans iram Dei. Apoc. Misit Apo. 14. in lacum irę Dei magnum, & calcatus est lacus.

Item peccatum assimilatur fonti propter tria.

Primo propter occupationẽ auaritiæ, quæ circa terrena intendit. Genes. Fons ascendebat de ter- Gene.2. ra, irrigans, &c.

Secundo, propter ardorẽ luxuriæ. Eccle. Sicut viator sitiens, ad Eccl.26. fontem os aperit. & loquitur de muliere luxuriosa.

Tertio, propter corruptionem societatis puræ quæ rumpitur per malum exemplum. Prou. Fons Pro.25. turbatus, & vena corrupta. Item peccatum in cõscientia clausum, est causa timoris & periculi, sicut vapor siccus, siue ventus inclusus in visceribus terræ, & coarctatus aliquo consimili superueniente & & comprimẽte ipsum, & non valens expirare propter profunditatem

tatem terræ, & soliditatem, cócutit terram sibi obuiantem & obstantem, si &c. causat terręmotū, & facit terrā tremere: & aliquādo est causa magnorum periculorum. quia quandoque facit diluuia & effusiones aquarum & hiatuum: & quandoque scindit terram, & euertit eam, & superius fit inferius. Ita similiter peccatum in conscientia clausum, & retentum, est causa terræmotus, id est, timoris. Matth. Viso terręmotu & his quę fiebant, timuerunt valde. Sene. Nihil timidū facit animū, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Est etiam periculosum, tū quia peccatum quod per pœnitentiam non deletur, mox suo pondere ad aliud trahit: & sic est causa cadendi, sicut terræmotus facit cadere domos. Apo. Terræmotus factus est magnus, & quarta pars ciuitatis cecidit: tum etiam quia dum homo diutius in peccato manet, Deus eum subito percutit & subuertit. sicut quandoque terræmotus subito fit, qui commouet & subuertit. Act. Subito terręmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundaméta, &c. Et omni bene consulitur. Eccl. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subdito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Matt. 27 Sen. Apoc. 11 Act. 16. Eccl. 5.

Peccatores qui & fines terræ vocantur, variis rationibus, & proprietatibus Lunæ, Marti, aquæ, terræ & postremo ipsi deserto assimilantur.

Cap LIX.

PEccator assimilatur lunę propter quatuor.

Primo, quia luna est solis eclipsatiua siue obscuratiua inter nos & solem interposita, quando concurrunt simul in eadé linea ecliptica, & de hoc dictum est supra cap. xlviij. Ita similiter peccatum eclipsat & obscurat in anima lumen rationis, vel quia interponit se peccatum inter nos & Deum, tollit animæ lumen gratiæ: propter quod viæ peccatorum vocantur tenebrosæ, secundū illud Pro. Via impiorum tenebrosa: & Apo. dicit, Obscuratū est insipiens cor eorum. Ioel. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem. Prou. 4. Rom. 8. Ioel. 2. Ioel. 2.

Secundo, quia luna est oculorum viciatiua. Nam (secundum Pro.) luna efficit hominem male dispositum in oculis & inordinatum. Efficit enim in homine vnum oculum maioré altero, aut strabonem siue orbū in vno oculorum. Et subdit: Homo autem in cuius complexione lunæ constellatio dominium habuerit, vicio in oculo non carebit. Ita similiter peccatores in oculis mentis prauè sunt dispositi, quia oculum ad terrena habent magnum, sed ad spiritualia paruum. Et similiter hypocritæ qui vidét festucam in oculo fratris sui, trabem autem in oculo suo non vident: habent oculum ad videndum se, paruum; & ad videndum alios, magnum. Specialiter inuidiæ viciū vel iræ, videtur facere hominem in oculis prauè dispositum. Vnde de Saule hoste Dauid dicitur, quòd iam non rectis oculis respiciebat Saul Dauid. Sed talem aspectum inuidiæ auferunt iustitia & pax. Nam pax remouet odiū, iustitiam rectificat aspectum & actum. Vnde in Psalmo. Orietur in diebus eius iustitia & abundātia pacis, donec auferatur luna. Matth. 7 1. Re. 18 Psal. 71.

Tertio, quia luna est temporalium euētuum indicatiua. Eccle. Luna in omnibus in tempore suo ostensio temporis & signum æui. Luna enim (vt dicit Beda) si in principio rubeat vt aurum, ventos ostēdit. Si in summo eius corniculo maculis quibusdam nigrescit, pluuiosum mensis prætendit exordiū. Si verò nigrescit in medio plenilunium, serenum. Eccl. 43.

Cùm

Cùm verò in doctrina nauigationis scintillet ad remos, in breui tempestas futura erit. Quę omnia peccatoribus competunt, quorũ quidam sunt rubentes per ignita desideria, quidam nigrescẽtes per turpia opera, & aliqui scintillantes per praua eloquia. Item quidam sunt ventosi per superbiam, quidam pluuiosi siue aquosi per luxuriam: quidam vero sereni videri volũt per vanam gloriã, quidam tempestuosi, & inquieti fiũt per cupiditatem, & auaritiam.

Quarto, quia luna est sui status mutatiua, nec vnquam in eodem statu permansiua, & est luna non solum in se mutabilis, sed etiam in effectu. Nam (vt dicit Pto.) luna efficit hominem instabilem & mutabilem de loco ad locum discurrendo. Est etiam in hominibus quadruplex mutatio, quæ adhuc designatur in luna.

Prima est naturæ secundùm quod homo variatur per quatuor ætates; Prima est augmentatiua, scilicet in iuuentute. Secunda est statiua, quę scilicet dicitur virilis. Tertia dicitur diminutiua, scilicet virtutis. Et hæc est senectus. Quarta est decrepita siue senium, quæ minuit substantiam & virtutem. Hæc mutatio ætatum (secundum Ptol.) accipitur secundum circulum lunæ quę quadrupliciter variatur. Nam primo luna crescens quousque efficiatur dimidia, est in effectu suo calida & humida: & talis est prima ætas: deinde luna vsque ad plenilunium est calida, & sicca, & talis est secunda ętas, in qua hominis complexio calido paulatim humidum consumente efficitur calida, & sicca: tertio luna cadens à plenilunio quousque redeat ad medietatem est frigida & sicca, & talis est ætas tertia, in qua complexio, quia cum humido egrediente deficit calidum, efficitur frigida & sicca: quarto luna à medio vsque ad defectum est frigida, & humida, & talis est ætas quarta, in qua cõplexio, quia frigiditate inualescẽte inducitur humidum extraneũ non nutriens nec augens sed humectãs extrinsecus, quod est humidum phlegmaticum, efficitur frigida per se, & humida per accidens.

Ptolo. in almag.

Secunda mutatio est fortunæ, prout homo variatur secundum diuersos euentus bonos & malos, quos etiam luna signat Nam luna (vt dicunt Ptol. & Albumasar) aliquando significat & efficit euentus malos, aliquando vero bonos. Nam in secundo signo existens post ascendens, mærorem designat & tristitiam, & ablationem substantiæ per fures. Et etiam in quarto, quinto, & octauo rixam, fugam, & mutabilitatem. In ipso etiam signat, quòd qui tunc incipit regnare, cito deponetur. In xij. autẽ impedimentum, rixam, duritiam, & carcerem ex parte amicorum. In omnibus aliis domibus siue signis bonum efficit, & prætendit.

Tertia mutatio est culpæ, quam etiam sacra scriptura mutabilitati lunæ assignat. Eccl. Stultus autẽ vt luna mutatur. Nã luna apparet parua & corniculata, & tunc dicitur monoides: quandoq; vero apparet quasi per medium secta, scilicet quando est octaua, vnde dicitur dicothomos: quandoque vero non apparet omnino plena, scilicet quando est xj vnde dicitur amphitracos, quasi de sua plena rotunditate dubia: quandoque vero apparet tota plena, scilicet quãdo est xiiij. vnde dicitur græcè pansilenos. Ita peccatũ paruũ est quando in cogitatu cõcipitur, medium cum consensu statuitur, integrum cùm opere agitur, sed totaliter plenum cum in consuetudinem ducitur. Eccl. 27.

Quarta,

Quarta, est mutatio miseriæ secundum corporis defectū, de qua Iob 15. Iob. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodē statu permanet. Et hanc etiam luna ostendit dum minuitur cadens à Eccl. 43. plenilunio in defectum. Eccle. A luna signum diei festi luminare, quod minuitur in consummatione. Vnde significat vitam humanam quæ incipit à festo, id est, à gaudio, quia lætè suscipitur. homo cùm nascitur secundum illud Io. 16. Io. Iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum, sed tandem vita humana cōtinuè diminuta consumitur. Sed hæc mutatio & diminutio cessabit in futuro post Isa. 40. resurrectionem. Isa. Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

Item peccator assimilatur Marti. Nam Mars est planeta in effectu calidus & siccus, masculinus & nocturnus. Ita peccator est calidus quando feruescit per iracū-Eccl. 23. diam. Eccle. Anima calida quasi ignis ardens, non extinguitur donec aliquid glutiat. Et Homo nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem, scilicet iræ in aliis vel in se. Item peccator est siccus dum marcescit per inuidiam. Nam (sicut dicit poeta) inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidia (sicut dicit Aristo. 2. met. *Philosophus*) est tristitia in alienis bonis. Et sicut dicitur Prouer. Prou. 4. Spiritus tristis exiccat ossa. Item est masculus, cùm resoluitur per luxuriam, & præcipuè per vicium Rom. 1. contra naturam. Apo. Masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desideriis suis, inuicem masculi in masculos turpedinem operantes Item est nocturnus per auaritiam, quæ animam præcipuè obtenebrat. Item quia fures, quos facit cupiditas, præcipuè de nocte & in tenebris furantur. Theß. Sicut fur ita in nocte veniet. Theß. 5.

Item peccatorum vita assimilatur aquæ.

Primo, quia est turbida per affectum cupiditatis. Ier. Quid tibi Iere. 2. in via Aegypti vt bibas aquā turbidam? Via Aegypti, via solicitudinis: Aqua turbida, anxietas temporalium.

Secundo, quia est immūda quātum ad lasciuiam carnis. Exo. Ad Exo. 4. percussionem virgæ Moysi, versa est aqua in sanguinē. Vnde Psal. Psal. 104. Conuertit aquas eorum in sanguinem. Moyses Christus cuius virga diabolus, de qua Isa. Væ Af- Isa. 10. sur, virga furoris mei, qui cū tentat percutit: sed aqua conuertitur in sanguinem cum anima consentit ad carnis lasciuiam. Exo. Vidi Exod. 2[?] te conculcari in sanguine tuo.

Tertio, quia est sterilis per accidiā. Reg. habetur de aquis Hie- 4. Reg. 20. richo quod steriles erant. Et ideo vitam peccatoris significant accidiosi, qui sterilis est à fructu bonæ operationis.

Quarto, quia est frigida per inuidiæ malitiam, ardoris charitatis extinctiuam. Iere. Sicut cisterna Iere. 6. frigidam facit aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam.

Quinto, quia infidelis per præsumptionem. Iere. Plaga mea des- Iere. 15. perabilis renuit curari: facta est mihi in mendatium aquarum infidelium, scilicet foueas, & herbas occultantium.

Sexto, quia est congelata per obstinationē. Eccl. Ventus aquilo Eccl. 4[?] flauit, & gelauit cristallus ab aqua. Ventus aquilo, est diabolica suggestio. Cristallus est aqua summè congelata, & significat animam obstinatā & induratam.

Septimo, quia est amara per irā, Apoca. Stella ardens cecidit in Apoc. 8. terram,

tertiam partem fluminum & in fontes aquarum & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Aqua amara anima peccatrix, stella ardēs ira, quæ cum cadit in aquam, amaritudinem generat, id est, rancorē.

Num. 5. Octauo, quia est maledicta per desperationem. Num. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tuo tumescēte putrescat fæmur. Venter conscientia est; aquæ maledictæ, fluxibilitates peccatorum animam desperare facientes, & ex hoc sequitur diruptio vteri, quæ signat vehementiam doloris vermis interioris conscientiam corrodentis, & putredo fœmoris: in qua significatur priuatio spei, eo quòd in fœmore est vis generatiua.

Iosu. 3. Nono, quia mortua est per pœnę ipsius illationem. Iosue. Aquę inferiores, id est, peccatores ad infima peccatorum descendētes, descenderunt in mare mortuum, id est, in amaritudinem mortis ęternæ. Sed nota, quòd hæ aquæ, id est, peccatorum fluxibilitates, sunt quadrupliciter diuidendæ.

Gene. 1. Primo per donum fortitudinis: quod signatur Gen. vbi dicitur: Fiat firmamentum in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis. Firmamētum est donum fortitudinis, per quam diuiduntur aquæ culpæ ab aquis gratiæ.

Exod. 13 Secundo, per virgam pœnitentiæ, quod signatur Exod. Vbi per virgam Moysi, diuisæ sunt aquæ maris. Et erat aqua quasi murus à dextris, et à sinistris. Virga est pœnitentia; & aqua à sinistris, vita peccatorū, qui sinistra quærūt, id est, tēporalia: aqua à dextris, vita sanctorum, qui quærunt æterna.

Iosu. 13. Tertio, per arcam gratiæ. Iosue. vbi dicitur, quòd cum portaretur arca per fluuium, Iordanis aquæ diuisæ sunt, quia inferiores decurrebant in mare mortuum, & aquæ superiores crescebant. Arca est gratia, aquæ inferiores, peccatores ad ima peccatorum defluētes, quo vsque veniant ad mare mortuum, id est, amaritudinem mortis æternæ. Aquæ vero superiores, sunt viri sancti, qui semper in merito crescunt.

Quarto per pallium charitatis sicut habetur Reg. quod diuisæ sunt aquæ per pallium Heliæ. 1. Reg. 2.

Item peccatoris cor assimilatur glebæ terræ: quia gleba si nimiū fuerit indurata, semen non recipit, & receptum in germen prorūpere non permittit. Sed vomere sæpe confracta, semen tegit & nutrit & per pluuiam remollita, quandam in se pinguedinem colligit, quam ad seminis productionem radicibus circunfundit, vt dicit Greg. Sic quoque cor hominis, si fuerit per peccati consuetudinem induratum, semē spiritualis doctrinę vel inspirationis pœnitentiæ aut non recipit, aut si recipit, fructum siue germē operis non producit. Sed si vomere pœnitentiæ seu linguæ confitētis peccatū sæpe fuerit confractum, tunc semē huiusmodi in eo recipitur, & nutritur. Iob. Cōfringet glebas vallium post te. Glebæ valliū sunt corda humiliter pœnitentium, quæ dum confringuntur aratro pœnitentiæ, suscipiunt semen spiritualis doctrinæ, ita quod auxilio pluuiæ, id est, diuinæ gratiæ circunfusa, radices affectionum mittunt. Hier. Ad humorem mittit radices. Itē in germen operis quam rumpit, Ezech. Plantabo illam, & erūpet in germen, & dignum fructum pœnitētiæ pariet, Isa. Iste est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Assimilantur etiam peccatores finibus terræ, secundum illud Prouerb. Oculi stultorum in finibus terræ. Respiciunt enim homines stulti magis ad fines terræ, quàm ad me-

Greg. Iob. 39. Hier. 17. Ezec. 17. Isa. 28. Pro. 17.

ad mediũ, id est, magis ad extrema vitiorum quàm ad medium virtutum. Vnde magis eis placent opera peccatorum quàm exempla iustorum. Vocantur ergo peccatores, fines terræ, primo, quia terræ fines sunt à medio remoti. Et ita etiam similiter peccator à medio salutis: de quo in Psalm.
Psal. 67. Operatus est salutẽ in medio terræ. Item quia sunt mari coniuncti, quia scilicet peccatores sunt amaritudini æternæ damnationis vicini. Item quia fines sunt vltimi, id est, viles, & despecti. Item peccatoris anima assimilatur deserto, quia desertum est locus ineptus habitationi humanæ, secũ-
Iob. 38. dum illud Iob. Absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur. Ita anima peccatoris est inepta habitationi sapiẽtiæ
Sapi. 1. diuinæ, id est, filij Dei. Sa. In maliuolã animã non intrabit sapiẽtia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sapi. Iter fecerunt per deserta quæ non inhabitãtur.
Cap. 11. Hæc autem ineptitudo habitandi accidit in deserto, primo propter terræ vilitatem. Ita anima efficitur vilis propter peccati abominationem Ezech. Proiiciam te in
Ezec. 19. desertum, &c. Et dicit proiiciam, tamquam rem vilem, & abominabilem, maximè autem vilificat animam peccati reiteratio, Hier. Quam vilis facta es nimis, iterãs vias tuas.

Secundo propter loci sterilitatẽ quia sterilitas accidit animæ per meritorum euacuationẽ. sunt.n.
Hier. 2. peccatorum opera à fructu meriti vacua. Hiere. Erit quasi myricæ in deserto. myricę enim infructuosæ sunt.

Tertio propter aeris intemperiem, quæ intẽperies accidit animæ propter concupiscentiæ inflã-
Ioel. 5. mationem. Ioe. Ignis scilicet concupiscentiæ comedit speciosa deserti. Et Eccles. Exurget desertum, & extinguet viride sicut ignem.

Quarto propter aquarum defectibilitatem, quia scilicet in peccatoribus deficit tã aqua gratiæ, quàm aqua sapientiæ. Iere. Arefacta sunt arua deserti. Iere. 29.

Quinto propter hostium vastitatem, quia patiuntur peccatores dæmonum eos vastantiũ frequẽtem intorsionem. Thren. In deserto insidiati sunt scilicet dæmones in peccato. Corin Prostrati sunt in deserto. Thren. 4 1. Cor. 10.

Penitentia perfectio declaratur, quæ tonitruo, niui, mari, arena ac terræ motui cõparatur, & tandem loca ipsi terræmotui apta patefiunt.

Cap. I. X.

POenitentia assimilatur tonitruo propter septẽ, quæ sunt in generatione ipsius tonitrui.

Primo, est vaporis inclusio, Est enim materia tonitrui (secundũ philosophum) vapor siccus, et calidus, inclusus in nube aquosa, & concaua. Talis enim vapor de facili totus incenditur, & in forti calore ambo simul vapores eleuãtur, scilicet vapor humidus nubis & vapor siccus tonitrui. & quia vapor terræstris non est adeo dilatabilis, vt aqueus, constringitur in medio eius, & vapor humidus expanditur sicut corium circa ipsum. Huic itaque eleuationi vaporis assimilatur compunctio cordis. Nam tunc vapor terræstris sursum eleuatur, quando peccatum commissum ad memoriam reuocatur: sed tunc clauditur in nube aquosa, quando peccati memoriam sequitur compũctio lachrymosa. Ecc. Sicut, nubes pluuiæ in tempore siccitatis. Arist. de cæ. & mu[n]d[o]. Eccl. 35

Secundũ est inclusi vaporis inflãmatio. Nã, quia cõtrariũ contrariũ fugit, interior vapor siccus fugit exteriorem humidum in profundum nubis exterioris: exterior etiam vapor nubis, loci frigiditate

tate contrahitur, & amplius interiorē exagitat, & interior exagitatus cōfricat partē ad partē ad lateris exterioris: & ex ipso motu, & confricatione contingit ipsum igniri. Talis autem vaporis inflammatio est feruens peccati detestatio, & ad ipsum destruendum, accensio. Nam dum peccata sua homo considerat, & peccatorum delectamenta, quæ iam transierunt comparat ad maxima damna quæ reliquerunt, quasi quædam cōfricatio fit vnius ad aliud, ex quo mens exagitata incenditur, & ad peccati reatum tollendum vehementius ignitur. Eccl.
Eccl. 38. Vapor ignis vrit carnes, id est, feruor contritionis consumit peccata carnis. Sed attendendum est, quòd quandoque vapor inclusus deficit, & de nube egreditur ita quòd tonitruum non facit. Et ista egressio quandoque est ante inflammationem, quandoque post inflammationem. Antè inflammationem quidem, quandoque incipit conprimi in profundum acumen sui, eo quòd siccus est, & penetrat nubem, & egreditur ad aerem, & ipsum commouet fortiter vel debiliter secundum diuersitatē suæ virtutis. Et inde est quod ante tonitrua venti sunt validi, & fortes. Sic quando memoria peccati est sicca sine lachrymarum compunctione, & non inflammata peccati dolore, egreditur cito de nube, id est, corde, ita quòd nō generat tonitruum, id est, confessionis sonum, sed potius tentationis ventum. In inflammatione autem accidit egressio vaporis, quādo vterque vapor rarus est, & debilis: & tunc quia non inuenit resistens, egreditur sine sono vel vento qui ad nostrum auditum perueniat: sicut in æstate in serotinis paruis coruscationibus. Sic quando tam peccati recordatio quàm ipsa cordis compunctio debilis est, & rara, & non feruens, sed quasi tepida, etiam multotiens deficit, & perit ipsa contritio, ita vt non sequatur tonitruum, id est, debita peccati confessio, post inflammationem autem fit, eo quòd vapor paruus existens pulsando latera parum facit soni. Sed antequam pertranseat extinguitur, & tunc auditur sonus sine coruscatione. Sic similiter est quando aliquis paruam contritionem habens, confitetur, quia bona voluntas etiam extinguitur, & non pertrāsit ad satisfactionem.

Tertium, est nubis aquosæ scissio. Postquam enim ignitus est vapor, in nube, expellitur à contrario frigido nubis aquosæ, & tunc vis ignis scindit nubem aquosam. Scissio autem nubis aquosæ, est apertio mentis compunctæ per actum confessionis. Sed hæc scissio primò debet esse interius per propositum confitendi: & tunc si aliquo impedimento legitimo interueniēte non posset quis sacerdoti alicui confiteri, puta morte præuentus, vel alias omnino impeditus, sufficeret contritio cum ipso confitendi proposito ad peccati remissionem secūdum illud. Psal. 31.
Psal. Dixi scilicet in proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatē peccati mei.

Quartum est scissæ nubis sonatio, quæ quidem sonatio tāta est quòd vsque ad nos terribiliter venit. nec mirandū cū pānus violenter scissus sic strideat, & vesica vento plena quāuis sit parua, tamen fortiter stricta, & confracta, maximū sonitū faciat. Hic sonus est confessio oris facta sacerdoti, in qua nubes aquosa, id est, mēs compuncta de peccato, salubriter aperitur, & pestifer vapor

peccati exterius expellitur. Sed nota quod sonus tonitrui habet tripliciter fieri. Nã quandoq; fit violenta expulsio vnius vaporis ab alio,& tũc propter nubis scissurã fit in eadẽ nube fortissimus sonus tonitrui. Et sic quando vapor compunctionis expellit vaporem criminis fit sonus confessionis,et sic violentia cõpunctionis producit sonũ cõfessionis, Io.
Iob.38. Quis dedit vehementissimo imbri cursum & viã sonantis tonitrui? Quandoq; vero fit iste sonus ex collisione alicuius nubis alterius,quia vapor paulatim scindẽs nubem suã in qua est,euolãs inuenit aliam nubẽ siccã constrictã & spissam, & impingit in illã, & ex collisione facit sonũ. Et hic sonus fit cum coruscatione interdum,quandoque sine coruscatio-
Psal.76. ne, Psal. Vocẽ dederũt nubes. Sic etiam sunt quidam qui dum confitentur, incipiunt quidem tepidè dicere facta sua, sed occurrẽte materia interserunt aliena & ibi colliduntur & sonũ faciunt,quia plus aliena & extranea facta quã propria confitẽtur peccata. Vnde nõ deberet dicere sacerdos: Absoluo te,sed absoluo eos. Quandoque vero egreditur vapor paruus,rarus,& inflammatus ex nube tenui & non multum aquosa, & tunc videtur ille ignis sicut alba flamma per multum fumum, & non facit sonũ in propria nube,sed obuiat ei alia nubes valde aquosa & spissa: & quia debilis est flamma, extinguitur in illa aquosa nube potius susurrando quàm sonando,sicut susurrat ferrum ignitum candens in aqua. Talis est susurronũ confessio maligna,qui nõ vadunt ad cõfessionem vt dicãt peccata propria,sed potius vt reuelẽt peccata aliena, & vt malam opinionem generẽt in cõfessore,vel prælato de aliena persona, vel propter aliquã aliã violentiam. & talis confessio potius est excusatio.

Quintum est vaporis egredientis coruscatio. Nam dum vapor ignitus,et inflammatus egreditur de nube,apparet coruscatio, & fiunt tunc simul tẽpore coruscatum & sonus: sed non simul deprehendũtur,quia visus velocior est quã auditus. Vnde licet nubes prius scindatur quam emittitur ignis,& ideo tonitruum prius fit naturaliter quàm fit coruscatio, tamen coruscatio prius attingit sensum visus,eo quòd visibile spiritualius est in aere, scilicet per esse magis spirituale,& intentionale,et ideo statim fit in aere. Audibile autẽ in aere est vt in propria materia,quia materia causæ soni non est nisi in aere, licet intentio soni,& non esse recipit in aere,& ideo sonus non fit in aere subito sed successiuè, sicut cum mulier lauat pannos,eminus homo prius videt percussionem quam audiat sonum, & ita est in tonitruo, & coruscatione, Eccle. Eccl.43.
Accelerat coruscationes emittere. Debet igitur esse in pœnitente non tãtum sonus confessionis, sed etiam coruscatio bonæ conuersationis, de qua Dominus dixit. Sic luceat lux vestra corã ho- Math.5
minibus, vt videãt opera vestra bona. Debet etiã pœnitẽs enidẽter vitam suã in melius mutare. Et hæc est coruscatio quę quanto est rubicũdior,et magis ignea,id est, charitate feruidior,tanto est potior,& efficacior. Sunt enim tres colores coruscationis, scilicet rubeus clarus, & albus flammeus, & rufus quasi vinosus. Primus est ex vapore non multum sicco, humidum enim dat ei colorem rubeum sicut est flamma viridiũ lignorum: & est timendus color ille,quia humidum continet materiã ita quòd non spargitur, & ideo facilius,& fortius incendit:

flamma autem albi coloris est vaporis valde sicci sicut est flamma siccorum lignorũ, & ideo spargitur & non lædit nisi facile cremabilia, vt stuppam & huiusmodi. Rufus autem color penetrabilior est, eo quòd ille est vaporis cóglutinatiui valde terrestris & multũ frequẽter simul incẽdit, et scindit. Ex his igitur colligitur quòd vbi plus abundat humor cõpunctionis, & rubor, id est, feruor amoris, ibi est efficãtior coruscatio boni operis.

Sextum est in tonitruo, fulminis percussio. Fulmen autem tronitrui extinguit venenũ animalis percussi. Nam percutiẽs serpentẽ vel aliquod aliud venenosum, extinguit in eo humidum naturale quod est in eo venenũ, licet non ei. Vnde huiusmodi cadauer fulminati vermiculat, quod non fieret si esset venenum, quia venenum inde prohiberet nasci vermes et ex eo cibari. Similiter pœnitentiæ virtus extinguit in peccatoribus nequitiam, et venenum peccati & producit vermes, id est remorsus conscientiæ magnos, quia multũ remordetur, & doler de peccatis præteritis conscientia confitentis, sed tamẽ plures vermes non eam fœdãt, sed purgãt.

Septimum est nubis aquosæ in pluuiã resolutio, quia scilicet post tonitruum nubes in pluuiam resoluitur, terram fæcundantem, & plantas nutrientem: Et hæc est satisfactio per eleemosynas per quas pauperes nutriuntur.

Item in pluendo aer reddit terræ per nubium resolutionẽ quod acceperat per euaporationem: in quo restitutio designatur male ablatorum, quę etiam est pars satisfactionis. Non enim remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, vt dicit Augu. Et hæc duo bene simul conueniunt, scilicet fulgur & coruscatio bonæ conuersationis & pluuia satisfactionis, vt scilicet ipsa pœnitentis opera & sint corruscantia ad ædificationem proximorum, & pluentia ad ablutionem peccatorum. Psal. Fulgura in pluuiam fecit. Psal. 134

Item pœnitẽtia assimilatur niui propter septem.

Primum est quòd nix, est malarum herbarum mortificatiua. Et sic per pœnitentiam mala vitiorũ incentiua extingũtur, quæ ex terra nostræ carnis oriuntur. Prou. Prou. 26
Nix in æstate & pluuia in messe: sicut enim frigus niuis in æstate temperat incendium æstus: ita pœnitentia si est in pectore, temperat incendium culpæ.

Secundo quia nix est terræ impinguatiua. Nam dum super terram moratur, poros terrę claudit sua frigiditate, & calore reuocato interius fit humorum attractio ad radices, vnde terra calescit & per cons[illegible]uẽs impinguescit. Isa. Isa. 55
Descẽdit nix de cælo, & inebriat terram, & infundit eam. Et ita etiam similiter pœnitẽtia quamuis corpus attenuat, animam tamen impinguat; quia dum poros terræ, id est, carnis appetitus restringit, calor amoris, & humor gratiæ in radice, id est, in corde interius vberius excrescit.

Tertio, quia nix est fætidorum locorum coopertiua siue occultatiua. Et ita multi qui primo per peccatorum infamiam fætebant, per pœnitentiam quam postea faciunt, infamiam suã cooperiũt, & famam recuperant: sicut patet de Magdalena. Tegit & pœnitẽtia peccata quæcunque fætida: vt scilicet ea non videat Deus ad puniendum. psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Psal. 31.

Quarto, nix sui ipsius diffusiua est, & super terram nõ cum strepitu, sed plane applicatiua, quia scilicet pœnitẽtiam suam homo:

homo: vociferare non debet vel inaniter iactare seu publicare ad ostentationem, Matth. Attendite ne iustitiam vestram faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis.

Matth. 5

Quinto, quia nix propter sui pulchritudinem est oculorum attractiua. Sic pœnitentia aspicientes ædificat & attrahit per exemplum ad imitationem. Interdum tamen nix oculos aspicientiū disgregat, & similiter etiam quādoque aliquos male dispositos quorundam pœnitentia scandalizat. Vnde clamant eos hypocritas. sicut Christus dixit Iudæis de Iohanne: Venit Iohannes neque manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet.

Tract. 11.

Sexto ratione proficuitatis, quia nix calore soluta, est terræ valde proficua, quia scilicet eam remollit, & inebriat quam prius frigiditate sua forti indurabat, vt dicit Gre. Sic si aliquando pœnitentiæ rigor fraternæ charitatis amore nō gulæ vel corporis delectatione soluatur vel recreetur discretè, non obest, immo prodest. Nā nimia rigiditas quandoque cor indurat, sed ipsum charitatiua & discreta remissio siue recreatio remollit: Vnde dominus cū publicanis; & peccatoribus manducauit & bibit.

Greg.

Luc. 17.

Septimo quia nix est alpium siue montium dealbatiua, Psa. Niue dealbabuntur in Selmon mōs Dei.

Psal. 67.

Sicut magni peccatores, denigrati per culpam purgantur, & dealbantur per veram pœnitentiam psal. Lauabis me, & super niuem dealbabor, Isa. Si peccata vestra fuerint vt cocciniū, quasi nix dealbabuntur.

Psal. 50.
Isa. 1.

Item pœnitētia assimilatur mari: primo quidem quia mare est nauseæ & vomitus ciborum prouocatiuum. Et ita similiter pœnitentia generat peccati abominationem. Nam quod primo peccatori videbatur preciosum, & delectabile, videtur pœnitenti ignominiosum & abominabile. Vnde Abac. Vomitus ignorantiæ super gloriam tuam. Ezec. Turbabuntur insulæ in mari, id est, mentes pœnitentium per peccati detestationem & abominationem.

Abac.
Ezec. 26.

Secundo, quia mare est doloris capitis inductiuum: sic pœnitentia facit conscientiæ remorsionē. Nam dolor capitis est tristitia mentis ex peccati recordatione proueniens. Psalm. Conuertetur dolor eius in caput eius: ex tali enim dolore mens pœnitentis amaricata vehementer sibi ipsi indignatur. Abac. In mari indignatio tua.

Abac. 3.

Tertio, quia mare est sordiū reiectiuum, & sui purgatiuum, quia nihil retinet immundum: & hoc fit per pœnitentis confessionem, per quam peccata mortalia extra conscientiam abiiciuntur, sicut mare proiicit mortuorum cadauera. Apoc. Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant.

Apo. 20.

Quarto, quia mare est durissimorum, & pretiosorum generatiuum. Nam quāuis mare sit liquidum, generat tamen durissima, vt patet in piscibus, qui sunt duræ testæ; & in gemmis, & lapidibus, quos producit. Et hoc est, quia pœnitens licèt sit mollis & liquidus in lachrymarum compūctione, tamen durissima tolerat in satisfactione, vt ieiunando, & sese affligendo. Vnde etiam producit gemmas & lapides pretiosos, id est opera salutifera & Deo grata, quæ sunt quædam diuitiæ ipsius pœnitentis. Naum. Aquæ in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquæ muri eius.

Naū. 3.

Quinto, quia mare non est vltra sua littora progressiuum: quia licet sit liquidum, quod per se nō bene terminatur & sistitur, tamen

men benè terminatur per aliud. Sic pœnitens facit quando non transgreditur præcepta diuinæ legis, vel limites à discreto cõfessore sibi impositos, vel etiam suæ propriæ rationis, Iob. Circundedi mare terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi. Hucusq; venies, & non procedes amplius & hic confringes tumentes fluctus tuos. Iob. 39.

Sexto, quia mare est pisciũ nutritiuum & conseruatiuum, quia s. pœnitentia non solum peccatores purgat, sed etiam deuotos & spirituales nutrit & conseruat: quia licet habeant amaritudinem exterius, habent tamen dulcedinem interius. Vnde etiã homines de aqua maris suscipiunt dulces cibos piscium siue auium quibus reficiuntur. Sap. Postulauerũt escas epulationis, & in allocutione desiderij ascendit illis de mari ortigometra. Sap. 19.

Septimo, quia est de amaritudine siue salsedine in dulcedinem conuersiuum. Dicit enim Philosophus, quòd ab aqua maris potest remoueri salsedo, quia si quis accipiat vas terreum nouum & crudum, & clauserit bene eius orificium, & ipsum in mare eiecerit vacuum, et dimiserit ipsum per vnum diem naturalẽ, aquã dulcẽ inueniet intra ipsum. Hoc ergo vas est cor pœnitentis quod si fuerit terreum per humilitatem, nouum per puritatem, crudum, id est, non coctum per libidinum igneitatem, & benè clausum per custodiæ sedulitatem, & vacuum à peccati fœditate, quantũcunque circundetur exterius quacunque amaritudine, implebitur tamen interius ineffabili dulcedine: quia, s. illuminabitur anima in contemplatione diuinorum operum, quæ contemplatio ipsam totam dulcorat. psal. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Dei & mirabilia eius in profundo. Ari. methe. Psal. 106

Item pœnitentiæ onus assimilatur arenæ, propter quatuor.

Primo, quia arena habet virtutem restrictiuam. Nam arenarum multitudine maris impetus sistitur, & ad eius cumulos se cõstringens, ne vltra assignatos à Deo terminos effluat, impeditur, vt dicit Hiero. Similiter pœnitentia coercet & restringit impetum & tentationem & fluxum peccati ne transgrediatur homo mandata Dei, psa. Terminũ posuisti, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram. Hiero. super Hier. 5. psal. 103

Secundo, quia arena habet virtutem purificatiuam: purificatur enim aqua per arenam colata: & pœnitentia animam purificat, & mundat. Et ad hanc purificationem hortatur Iacobus dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda. Iac. 4.

Tertio, quia arena habet virtutem dulcoratiuam. Nam aqua etiam salsa per arenã colata nõ solum efficitur purior, sed etiã dulcior. Quod etiam pœnitentiæ congruit: quia amaritudo, & tristitia pœnitentium, finaliter conuertetur in dulcedinem, & gaudium. Matth. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Vnde populo in deserto pœnitentiæ aquæ amaræ dulcoratæ sunt. Exo. Iudith. Egressis mare rubrum deserta Synai montis occurrerunt, & post illic fontes amari obdulcorati sunt eis. Matth. 5 Exod. 15 Iud. 5.

Quarto, quia aliqua arena habet virtutem tumoris expulsiuã. Dicit enim Constantinus medicus, quòd arena ex fabrili lapide resoluta, est metallorum purgatiua, & etiam repercussiua, deopilatiua, & tumoris expulsiua. Quę omnia pœnitentiæ competũt, quę purgat culpam deopilat, id est, ad Const.

confessionem aperit conscientiã, repercutit præsumptionis audaciam, & repellit tumentem superbiam. Primum patet per exemplum in Magdalena, in qua
Luc.7. feruens pœnitentia multa purgauit facinora, secundum illud: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundum patet in Dauid: cuius cor dũ pœnitentia tetigit protinus se pec-
2.Re.12. casse confessus fuit, dicens: Peccaui Domino. Tertium quoque patuit per exemplum in publicano qui pœnitentia humiliatus nõ audebat oculos leuare ad cælum, sed percutiebat pectus suũ.
Luc.8. Quartum patet in Paulo. cuius cor superbia prius tumidum, & contra Christi discipulos sæuitia plenũ, expulso tumore superbiæ, per humilitatem pœnitentia paratum se Christo obtulit, dicens: Domine quid me vis facere, mutata est sæuitia lupi in mititatem,
Act.9. & mansuetudinem agni.

Item pœnitentia assimilatur terræmotui, & hanc similitudinẽ declarant modus, tempus, & locus terræmotus. Modi enim ter-
Aristot. methe. ræmotus (secundum Aristot.) duo sunt, quia aliquis terræ motus est sicut tremor, & hoc est quando ventus siue vapor inclusus est modicus. Quidam vero terræmotus est sicut sonus corporum confricãtium se, & hoc semper est cum ruptura occulta vel
Possid. manifesta. Possidonius autem dicit, quòd terræmotus est quãdoque rãtum sursum & deorsum: quandoque vero est inclinatio ad alteram partem, in modum nauis. Et iste motus est periculosus, quia signum est, quòd cauerna latet in qua terra declinat. Ideo si terræmotus tales sunt, in aliqua ciuitate, tutius est habitationem dimittere: præcipuè si aqua est ibi prope quæ alluuione aliqua cauernam augeat: quia supe dispositus est locus ad voraginem. Concomitatur autem terræmotum sæpius sonus, qui quandoque nõ quiescit donec terra sit scissa. Vnde iuxta Corinthum in quadam insula fuit terræmotus eleuans locum in altitudinem collis: & cum ventus subterraneus non cessaret, sed semper multiplicaretur, collis fuit ruptus, & exiuit inde ventus fortis, qui tantum cineris exufflauit de colle super ciuitatem illam, quòd destruxit eam & oppressit. Et ante terræmotum audiebatur sonus ex collisione ventorum in cauernis terræ ad solida corpora. Cinis autem fuit ex hoc, quòd calor frigiditate maris conclusus, & confortatus, incinerauit loca circa cauernas, & si fuisset ibi sulphur, & huiusmodi, fecisset incendium. Isti autem soni sunt diuersi in principio, in medio, & in fine: licèt non omnes sint in quolibet terræmotu. Patet ergo ex omnibus prædictis, quòd in terræmotibus contingunt sex, scilicet tremor, scissio, sonus, motus, ventus, & cinis. Sic pœnitens debet tremere timore. Psal. Timor & tremor venerunt super me. Psal.54.

Item debet scindi dolore. Ioel. Scindite corda vestra &c. Ioel.2.

Item debet sonare in cõfessione, psal. In voce exultationis & confessionis sonus epulantis. Psal. 54.

Item debet moueri in bona operatione siue sursum in consideratione cælestis præmij, siue deorsum ex consideratione infernalis supplicij, siue in partem alteram, id est, in oppositum vitij. Nam baculus curuus non dirigitur nisi in partem contrariam flectatur, & omnis cura fit per oppositum. Apost. Sicut exhibuistis membra vestra seruire imunditiæ & iniquitati ad iniquitatem. Rom. 6.

Ita

Ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationẽ. oportet enim pœnitentem sustinere ventum tentationis. Vnde Eccle. Fili accedens ad seruitutem Dei; sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Sed tamen propter hunc ventum non debet homo dimittere bonum: quia (vt dicitur Eccle.) qui obseruat ventum, non seminat. Debet etiam pœnitens incinerari. i. humiliari ex mortis memoria. Eccle. Quid superbis terra & cinis?

Eccl. 2. Eccl. 11. Eccl. 9.

Secundo, assimilatur pœnitentia terræmotui quo ad tempus. Nam tempora apta terræmotui sunt illa in quibus vincit humilitas sine frigiditate sicut est ver: vel in quibus vincit siccitas sine caliditate, vt est autumnus, quando siccitas multiplicat materiam vaporis sicci, humiditas verò non permittit exire. In æstate autem calor fortis & dominans consumit vaporem: in hyeme verò frigus dominans, euaporationem prohibet. Si tamen ista tempora, scilicet hyemale & æstiuum, ex aliquo accidente sint, vt vernalia vel autumnalia; nihil prohibet in iis fieri terræmotum: imò si tunc contingat, erit magnus & diuturnus. Similiter homines sunt ad pœnitentiam apti in quibus abũdat humiditas, id est lachrimæ: ita tamen quòd sint sine frigiditate accidiæ. Et talis fuit Magdalena. Similiter in quibus viget siccitas abstinentiæ sine calore concupiscentiæ. Vbi autem vincit calor ęstatis, id est, feruor concupiscentiæ carnalis, vel frigus hyemis, id est, accidiæ torpor; ibi terræmotus non fit, quia in talibus pœnitentia perit. Nisi forte contingat, quòd tales ex Dei virtute tangantur, & ad temperantiam debitam reducantur.

Itẽ nota, quòd terræmotus magis fit in nocte quàm in die, quia in die sol euocat calorem terræ exterius, & ideo non eleuat vaporem. In nocte verò clauditur, & vaporem intus multiplicat, qui multiplicatus comprimit alium ante se eleuatũ: & fit motus terræ. Similiter in nocte, id est, tempore aduersitatis, magis conuertuntur homines ad pœnitentiam, quàm in die prosperitatis. Nam mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellũt. Reuocat enim aduersitas hominem interius ad seipsum: multiplicat in eo vapores, id est, cõpunctiones.

Tertio, pœnitentia assimilatur terræmotui quo ad locum. Nam loca terræmotui apta, sunt loca cauernosa; quia in cauernosis vapor congregatur, & ex alio superueniente coarctatur. Vnde in locis montuosis sæpius fit: quia sub montibus sunt cauernæ, & loca montuosa vniuersaliter sunt porosa.

Item sunt apta terræmotui loca inundationibus alicuius aquæ propinqua: quia ipsa aqua vndis percutiens est in talibus locis causa cõgregationis vaporis & coarctationis. Vnde loca mari propinqua etiam si non sunt cauernosa, nõ tamẽ sunt à terręmotibus libera, vt dicit Calestenes: quia licet ex raritate loci, vapor liberũ exitum habeat: tamen ex percussione vndarum vnus vapor impellens alium, replet locum: & ideo etiã in plano loco si tangitur mari vel mõtibus, fiunt terræmotus, vt in Lombardia, in cuius multis ciuitatibus fuit quandoque terręmotus magnus & diuturnus. Et similiter in Pistoria, quæ est ciuitas Tusciæ. Et tempore etiam Bonifacij Papæ octaui fuerunt terræmotus magni in ciuitate beatæ Mariæ, qui pluribus diebus durauerunt, existente curia Romana ibidem: quæ tamen ciuitas in plano

Calest.

plano sita est, aquis plana, & lacui vicina, & môtibus propinqua.

Item sunt apta terræmotui loca quæ habêt mollia latera: quia mollities oppilat poros & coarctat eos. Patet ergo ex his quod loca terræmotuum, sunt loca cauernosa, & loca vndis aquarum percussa & loca quæ habent mollia latera. Per loca ergo cauernosa & concaua, intellige humilium corda, quæ sæpe pœnitentiæ tremoribus commouentur. Per loca ab vndis percussa, intellige homines in aduersitatibus positos: quos dum impetus tribulationũ percutiunt, commouent ad compunctionẽ, & ad pœnitentiam festinare compellunt. Per loca autẽ quæ habent mollia latera, intellige homines pios, & proximis qui circa eos sunt, compassiuos, quos pietatis mollities, etiam si potentes sint, ad pœnitentiæ commotionem & vitæ mutationem dispo-
Act. 5. nit & perducit, Sicut patet Cornelij centurionis exemplo, quem pietas & eleemosynæ suæ ad fidẽ, & ad baptismum perduxerunt. Et nota, quòd sunt quædam loca, in quibus rarò, vel nunquam fit terræmotus, vt Aegyptus, quæ nunquam vel modicũ tremuit. Quod
Pind. est, secundum Pindarum, quia Aegyptus quãdoque tota cooperta fuit aquis, sicut etiam Aristote-
Ari. meteo. les dicit: ideo limus paulatim aggregatus est, & ita creuit terra quasi tota limosa, et mollis & bene continuata in partibus: ideo vapor non habet vbi coarctetur. In quo significatur, quòd illi qui sunt cooperti aquis, id est, qui molles sunt & assueti deliciis, difficulter & raro ad pœnitẽtiam commouentur. Nam pœnitentia non inuenitur, in terra suauiter
Mat. 11. viuentium. Vnde Matth. Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, & nõ in deserto pœnitentiæ.

Item pœnitentia hypocritæ hominis est exterius in corpore, non autem in toto: quia non interius in mente: & ideo assimilatur etiã terræmotui, qui nunquam commouet totam terram, sed solum partem. Nam (secundum Senecam) non occupat simul locum vltra centum passus: quod est, Senec. quia vapor expellit ab vno loco ad alium: ideo non potest terra simul tremere. Sed contra talem pœnitentiam dicitur: Conuertimini ad me in toto corde &c. Ioel. 2.

Pœnitentis purgatio, quæ purgationi Maris similis efficitur, Planetis, terræ, agris, & Monti Oliueti assimilatur.

Cap. LXI.

POEnitentes assimilãtur planetis. Nam planetæ in suis circulis aliquando videntur retrogradi, quandoque stationarij, quãdoque vero directi. directus dicitur planeta, quando directè mouetur à principio signi versus finem. Retrogradus vero quando è conuerso. Tendere videtur à fine signi versus principiũ. Stationarius autem quando stare videtur quasi in medio, ita quòd neque ad principium videtur accedere neque ad finem. Fit autem directio planetę semper in parte epicycli superiori: Retrogradatio semper in parte inferiori, Statio fit in medio. Similiter in pœnitentia sunt quasi retrogradi ad peccatorum vilitatem redeuntes: de quibus dicitur, Melius erat eis 2. Pet. 2. non cognoscere viam iustitiæ, quàm post cognitionem retro conuerti ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud Prouerb. Pro. 6. Canis reuersus est ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Et Luc. Nemo mittens ma- Luc. 9. num suam ad aratrum, & aspiciés retro,

retro, aptus est regno Dei. Stationarij vero sunt in pœnitentia perseuerantes, Apoc. State in Domino charissimi. Hæc statio magnam cautelam & circunspectionem requirit. Vnde Apost. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed quasi directi in cursu sunt feruenter proficientes, secundum illud Apost. Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor ad brauium supernæ vocationis.

Phil.4. 1.Cor. 10. Phil.4.

Item adhuc pœnitentis purgatio est vt purgatio maris. Mare enim se purgat, quia vapor eleuatur de fundo eius virtute Lunæ qui facit effluere aquam super litus. Hæc violentia proiicit cadauera & sordes ad litus. Sic etiã vapor contritionis, exurgens de fundo cordis, virtute Lunæ, id est, diuinæ gratiæ, facit effluere aquam lachrymosæ compunctionis, & cadauera, id est, maculas peccatorum carnalium, & sordes peccatorum spiritualium proiicit extra ad litus confessionis, & ita conscientia remanet munda interius. Iac. Abiicientes omnẽ immunditiam & abundantiam malitiæ. Iac.1.

Item pœnitens assimilatur terræ. ps. Humilians autem peccatores vsque ad terram, id est, vsque ad humilitatem pœnitentiæ. Nã pœnitentes ad modum terræ primo teruntur angustiis. Dicitur enim terra eo quod teratur. Psal. 146

Item humectantur lachrymis. Vnde terra vocatur humus, à mari humido, cui coniungitur.

Item abundant fructibus, id est operibus bonis. Vnde terra vocatur tellus, quia tollimus fructus eius.

Item extenuãtur ieiuniis. Vnde terra vocatur arida; ex eo quòd ab aqua sit propria siccitate distincta: quia scilicet caro pœnitentis ab aquis deliciarum separatur, & abstinentiæ tenuitate siccatur.

Item pœnitẽs assimilatur agris propter tria.

Primo, propter laboriositatem. Nam ager cum labore excolitur, quia vomere aperitur, ligone foditur, & euertitur: semine seritur, rastro retegitur, imbre perfunditur, sepibus cingitur. Similiter cor pœnitentis aperitur vomere contritionis: foditur & euertitur ligone confessionis, id est, lingua confitentis: seritur semine, id est, eleemosynis; retegitur rastro aspero, id est, abstinentia & ieiuniis; perfunditur imbre, id est, fletu & lachrymis.

Item debet vallari sepe, id est, diligenti custodia sensuum: secundum illud: Sepi aures tuas spinis. Hæc est ergo agricultura, quæ persuadetur Prouer. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam. Ecc.28. Prou.34.

Secundò propter varietatem. Nam ager gelu hyemali cõstringitur, vernali tempore vestitur, calore æstiuali aduritur. Similiter anima pœnitentis quandoque tangitur frigore accidiæ, quandoque angustiatur feruore concupiscentiæ, quandoque decoratur virore diuinæ gratiæ. Lucæ: Fœnum quod hodie in agro est, cras in clibanum mittitur. Sic enim variatur pœnitens: quia nũc viret humore deuotionis, nunc vritur feruore tentationis. Luc.12.

Tertiò, propter continuitatem vicissitudinis. Nam ager in autumno collectis frugibus iterato præscinditur: & sic alternatis laboribus continuè lacessitur. Sic homo pœnitens quàm diu viuit, debet continuare & esse in labore pœnitentiæ, & non cessare à bonis operibus. Ecclesiast.: Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua. Eccl.11.

Item

Item pœnitens assimilatur mõti Oliueti, quia debet in eo plantari Oliuetum pœnitentię. Cuius oleum (sicut dicit Hieronymus) ex radice amaritudinis surgit in pabulum luminis, in medicamen vulneris, & in refectionẽ esurientis. Nam pœnitentia ab amaritudine contritionis incipit, lumẽ diuinæ gratiæ in anima nutrit, peccati vulnus sanat, & obstruit, & animam pane lachrymarum, & pauperem eleemosynarum reficit & nutrit. Vnde meritò in hoc mõte pinguedinis debent firmari pedes, id est, affectus pœnitentis. Zach. Stabunt pedes eius super montem Oliuarum. Zach. 14.

Duabus stellis, firmamenti motum sequentibus, in bono haud perseuerantes, similes esse nonnullis de causis significatur.

Cap. LXII.

PErseuerantiam in bono incępto non tenentes assimilantur duabus stellis, quæ dicuntur caput & cauda Draconis, quę scilicet mouentur cum firmamẽto, & consequũtur cursum suum. Vnde à Leone transeunt in Cancrum, & à Cancro in Geminos: & sic deinceps. Et si caput Draconis est in aliquo signo, semper in opposito est cauda, & venter in quarto, vt si caput fuerit in Cãcro, venter erit in Ariete, & cauda in Capricorno, & sic de aliis. Et sic propter aspectum oppositũ cauda est totaliter venenosa. Similiter illi qui bene incœperunt, & postea retrocedunt, transeunt à Leone in Cancrum. Nam Leonis animalis à quo illud signum denominatur, virtus & fortitudo est in anterioribus, vt in pectorẽ, collo, & pedibus anterioribus: & ideo signat fortiter inchoantes: sed Cancer est animal retrogradum, & ideo signat retrocedẽtes. Vnde quasi à Leone in Cancrum transeunt qui fortiter incœpta relinquunt. Sed inde transeunt in Geminos, qui retrocedẽtes & recidiuãtes efficiuntur duplo peiores quàm primò fuissent, dicente Christo: Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Matt. 12. Tales ergo homines habẽt caudam oppositam capiti, scilicet principium bonum, & finem malum. Et tales erant illi, quibus dicit Apo. Cum spiritu cœperitis, nunc carne cõsummamini. Gal. 3.

Prælatorum officium per Iouis ac montiũ præcipueq; montis Tabor similitudinis, perfectißime declaratur.

Cap. LXIII.

PRælatus perfectus debet habere conditiones Iouis quo ad quatuor.

Primo, quo ad effectum. Nam Iupiter est in effectu suo beneuolus, calidus, humidus, diurnus, & in suis qualitatibus temperatus. Similiter prælatus debet esse beneuolus in affectione, calidus in dilectione, humidus in compassione, diurnus in conuersatione, secundũ illud Roma. Sicut in die honestè ambulemus. Rom. 13. & iterũ temperatus in omni recreatione vel in omni correptione.

Secundò, quo ad aspectũ. Nam Iupiter in colore est argenteus: sic prælatus debet esse argenteus, id est, sonans per eloquentiam, candidus per munditiam, clarus per famam.

Tertiò, quo ad situm: quia Iupiter quando in superiori parte circuli sui, circulo Saturni coniungitur, bonitate sua temperat malitiam Saturni. Sic Prælatus habet resistere & reprimere malitias luporum, gregem corrumpentium, vel dissipantium, vt hæreticorum, vel tyrannorum, vel aliorum hominum.

Quartò, quo ad iudicium: quia in iudiciis (secũdum astrologos) signat sapientiam, & rationem, & est

est veridicus. Expedit enim Prælato sapienter agere, & rationabiliter viuere, veraciter loqui, & docere. Item Iupiter quando apparet in ascendente, signat (secũdum astrologos) reuerentiam, & honestatẽ, fidem ac disciplinam: quæ etiam prælatum exornant, scilicet reuerentia subditorum, honestas morum, & disciplina correptionum.

Item Prælati debent esse similes montibus.

Primò, quia mõtes sunt ad speculandum apti, scilicet propter altitudinẽ: quia scilicet prælati debent esse eleuati per contemplationem, & speculatiui per considerationem. Psal. Ascendunt mõtes, id est, contemplatiui, & descẽdunt campi, id est, actiui Illi enim ascendunt ad considerationem æternorum, isti verò descendunt ad subuentionem proximorum. Psal. 103.

Secundo, quia montes sunt ad defendendũ tuti. Vnde quia sunt fortes, & solidi, sunt apti castrorum ędificationi. nam propter suã duritiẽ non de facili possunt suffodi, & propter altitudinem non facile possunt adiri. Et Prelati debent esse constantes, & firmi ad defendendum. Iudith. Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendũt illos. Iudith.

Tertio, quia montes sunt ad pascendum fœcundi. Sunt enim in montibus gramina puriora, & nutrimenta animalium meliora, quamuis in vallibus sunt generaliter pinguiora. Humor enim quo gramina nutriuntur, subtilior est in montibus, & purior quàm qui continetur in vallibus, propter hoc quòd calor cęlestis illum humorem facilius digerit, & in substantiam graminũ commutat perfectius & conuertit, tum propter illius subtilitatem, tum propter aeris ibidem puritatem. Sic etiam Prælati debent subditos solicitè pascere puris exemplis, spiritualibus verbis & piis & largis eleemosynis. Iob. Circunscripsit mõtes pascuæ suæ. Iob 39.

Quarto, quia mõtes sunt priusquam valles cælestium imbrium susceptiui. Vnde aquę à mõtibus deriuantur ad valles, & nõ econtrario. Sic prælati debent cælesti doctrina inferiores subditos irrigare. Iob. Quos imbres montiũ irrigant, &c. Iob 27.

Item qualis debeat esse vita prælatorum, ostẽditur per exemplum montis Tabor, in quo Dominus quatuor fecit, per quæ designantur quatuor opera, siue officia prælatorũ. Nam in hoc mõte spiritualiter docuit, in hoc mõte orationis gratia pernoctauit, in hoc monte aliquando turbas pauit; in huius etiã supercilio montis se transfigurauit coram discipulis suis, & futurã gloriam suam reuelauit. In quibus scilicet instruuntur prælati, quòd eorũ officium est spiritualiter docere, instanter orare, indigentibus prouidere, & futuram gloriam, nõ præsentem, quærere.

Quo pacto anima à peccatorum putredine præseruetur, quam plurimis rationibus, & exemplis ostentatur.
Cap LXIIII.

PRæseruatur anima à peccatĩ corruptione, sicut corpora præseruantur à putrefactione. Sunt enim quatuor accidentia putrefactionem prohibentia, scilicet caliditas, frigiditas, mobilitas, & continuitas.

Primum ergo est caliditas pręcipuè intensa. Res enim multum calidæ non putrescunt, præcipuè cum siccantur: vt piper, galanga; Zinziber autem putrescit propter innatum humidũ. Similiter aqua in quantum feruet, non putrescit quia calor ignis in ea maior est quàm calor aeris: ideo non vincitur,

tur sed vincit. Similiter præseruatur anima à corruptione peccati & à tentatione per feruenté orationem. Vnde Dominus hortabatur discipulos : Orate ne intretis in tentationem.

Luc. 22.

Secundum est frigiditas si sit ab extrinseco. Nam si est frigus extrinsecũ præcipuè est impediens, quia per se repugnat calido alieno & extrinseco. Vnde in hyeme & vulgariter in aere frigido cõseruatur corpus à putredine, quia calidum extrinsecum est paucũ & frigus sibi contrarium est multum: nec in talibus apparet motus putrefactionis, nisi recedente frigore. Si autem est frigus intrinsecũ, sic impedit putrefactionem, quia coagulat humidũ, nec permittit illud exhalare, sicut est in omnibus metallis & aliis frigido coagulatis, in quibus frigus claudit poros, & vincit calidum extrinsecum ne de humido aliquid exhauriat nisi parum, vt quando generatur rubigo : ideo in auro nõ est rubigo, & maior est in eo duratio, quia eius humidum naturale magis constat. Tanquam ergo frigus extrinsecũ est tribulatio mundi, siue afflictio carnis, quæ calorem extraneum, id est, ardorẽ concupiscentiæ. siue luxuriæ, per quẽ extraneam carnem concupiscit, mitigat & extinguit. Nam malitia vnius horæ, obliuionem facit luxuriæ, sicut dicitur Eccle. Sed tanquam intrinsecũ refrigerium est contemplatio cælestium. Hæc enim est quæ poros, id est, corporis sensus claudit: Hęc est quę deuotionis humorem coagulat, nec exhalare permittit : hæc insuper est, quę extraneum calorem, id est amorem mundi superat & vincit. Quia anima, sicut dicit Grego. quanto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio frigescit ad infima.

Ecc. 11.

Grego.

Tertium est mobilitas. Nã aqua vel vinum quod mouetur, impeditur putrefieri, eo quod calor naturalis exsiccatur à motu, & non præualet ei calor extrinsecus. Vnde vinum potens efficitur melius ex motu: quia calor naturalis magis digerit subtile humidum, ex quo etiam sapor melioratur: & pendulum vinum & motũ, etiam si sit corruptum, quandoque reuertitur & reparatur. Et econtra, vinum non motum, & præcipuè soli expositum, corrũpitur & conuertitur in acetum: quia dum calor exterior exhaurit calidum interius, & humidum subtile exhalat cum ipso, & perit vinum. Similiter mobilitas obedientiæ, vel motus frequens operum bonorum, preseruat à peccati putredine ad quam pigritia & ocium inducit. Eccle. Mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docet ociositas. Eccl. 33.

Quartum putrefactionem impediens est continuitas. Nã mare totum non putrescit, sed diuisum per partes paludales putrescit: in naturalibus enim multiplicato subiecto, multiplicatur qualitas & virtus : & ideo totum simul plus potest continere quàm calor aeris potest dissoluere: si tamẽ ipsæ partes sunt in toto continuè, aliàs non. Quia videmus q grana multa vel gramina vel germina simul adunata citius putrescũt, quã pauca: propter hoc quòd illa grana non sunt continua : & cùm sint parua, egreditur naturale calidum ab vnoquoque eorũ, & trahit secum humidum, & calidum exiens fit alienum, & cum exeat à multis confortatur & corrumpit. Similiter continuitas, & perseuerantia boni operis præseruat à corruptione peccati. Vnde potes colligere ex prædictis, quòd preseruat animam à putrefactione peccati caliditas charitatis, quæ excludit putredinẽ inuidiæ;

nidiæ; de qua putredine dicitur Prouerb. Putredo ossiū, inuidia. hanc enim putredinem charitas excludit, quia charitas non æmulatur. Itē frigiditas castitatis quæ excludit putredinem luxuriæ: de qua dicitur Ioel: Computruerunt iumenta in stercore suo, id est, homines carnales & bestiales in fœtore luxuriæ. Sed hanc putredinem excludit castitas à concupiscentiæ ardoribus, velut quoddam frigus resistens. Vnde de prædicta caliditate charitatis, & hac frigiditate castitatis dicitur: Vtinā frigidus esses, aut calidus.

Pro. 4. 1. Cor. 13. Ioel. 1.

Apoc. 3.

Item mobilitas obedientiæ excludit putredinem superbiæ, de qua dicitur Ioel: Ascendit putredo eius: quia superbiæ egit.

Ioel. 2.

Item continuitas perseuerantiæ, excludit peccatum accidię de qua Iob. Quasi lignum putridum es: lignum enim putridum nullum producit fructum: talis est accidiosus & qui non perseuerat, quia non peruenit ad fructū operis sui: est enim fructus vltimum quod expectatur ex arbore: & ideo signat meritum siue præmiū operis, quod accidiosus & imperseuerans amittit. Est enim continuitas gratiæ per quam membra Christi ad inuicem colliguntur, & continuantur, & excludunt putredinem omnis peccati.

Iob 41.

Ex variis similitudinibus Orionisque exemplis, Principis proprietates ac perfectiones, accuratè describuntur.

Cap. LXV.

PRincipatus secularis dominij similis debet esse Orioni quo ad 5. in quibus signantur. v. virtutes, vel cōditiones quæ debent esse in bono principe. Et primū est patiētia aduersorū, & hāc designat Orionis ortus. Nam Orion est astrum tempore hyemali exortum, aquarum & tempestatum excitatiuum. Hyems enim quod est tempus acuti frigoris est status vitæ secularis, in quo frigus malitiæ abundat. Cui videlicet malitiæ dum creatus princeps ad obuiandum vel resistendum, se per iustitam præparat, sibimet tempestates & impetus, id est, persecutiones & scandala suscitat, quia scilicet superborum nequitia dum tangitur irritatur, & quasi modo ignis, dum flatum iustitiæ sentit, per impatientiam excandescit: Vnde iustus princeps necesse est vt se primo per patientiam muniat, vt propter insurgentium malorum impetus à iustitiæ rectitudine non cadat. Scriptum est, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā. Vnde notabile est, quod Orion in ortu suo tempestatem significat; sed post serenitatē, quia nimirum iusto principi post tempestatē aduersitatis, sequitur serenitas pacis. Matt. 5.

Secundū quod est necessarium iusto principi est potentia armorum, qua scilicet possit contueri subditos, & expugnare aduersarios. & hanc designat Orionis aspectus. Nam (sicut Isidorus dicit) gladiati militis, & accincti, etiam stellarū ordine faciem prętendit: Vnde modo armati militis pedes. & brachia extendentis disponitur: & ideo etiam in signo Tauri, quod in terra est animal ferox & cornibus armatum, Orion maximè fulget. Est ergo necessarium principi, vt iniquitates quas benignitate repellere nequit, violentia, & coactione dirumpat. Vnde dicitur Eccl. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute dirumpere iniquitates. Isido. Eccl. 7.

Tertium necessariū principi est iustitia respectu subditorū, id est, quod in suis subiectis iustitiā bene seruet, & hoc designat Orionis situs. Nam Orion ab Ariete vsque ad Geminos se extendit,

& tota

& tota illorum trium signorum superficiem. s. Arietis, Tauri, & Geminorum, fulgoris sui plenitudine clariorem reddit. Hic ergo fulgor Orionis, est iustitia principis. Et sicut dicit Tull. In iustitia splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Sed splendor Orionis per tria signa extenditur, quia scilicet virtus iustitiæ per tria diuiditur. Nam est iustitia iudicatiua in punitionibus: & debet esse in Ariete, id est, in æqualitate, scilicet vt secundum modū delicti sit & plagarum modus. Aries enim est signum æqualitatis, in quo æquinoctium fit. Item est iustitia distributiua in dispensationibus, quæ vnicuique quod suum est, distribuit: & hoc est in signo Tauri, quia dum sol est in Tauro, terræ sulcantur, vt videlicet vnicuique culturæ debitū semen mittatur. Item est iustitia cōmutatiua in mercationibus, scilicet in emptionibus, & venditionibus: & hæc designatur in Geminis, ex eo quod cōmutatio talis fit inter duas partes.

Cic. de off.

Quartum necessarium principi est prudentia agendorum: & hanc designat Orionis virtus. Nam existente sole in signo Orionis, scilicet in Tauro, & Geminis, omnia oriuntur, & germinant, quæ nutrimentum recipiunt ex aquis, & aere (vt Marcus Celsus dicit) & operatur etiam ad terrę fœcunditatem. Tunc autem sol existit in signis Orionis, quando inuenitur prudentia in operibus principis, & sub tali principe omnia bona germināt, omnia necessaria abundant. Et est notabile, quòd splendor Orionis (vt idem Marcus dicit) est signum futuræ serenitatis: Et econtrario eius obscuritas, futuræ est præsagium tempestatis: Quia scilicet prudentia principis, est causa & signum serenitatis pacis. Et econtrario, eius obscuritas,

Marc. cel.

id est, stultitia, signum & causa est scissuræ, & tempestatis, sicut patet de Salomone, & Roboam filio suo, de quibus dicitur Ecclesiastici: Salomon regnauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine eius, quemadmodum eruditus est in iuuentute sua, & impletus est quasi physon sapientia: & ita finem habuit Salomō cum patribus suis, & dereliquit post se de semine suo gentis stultitiam, & imminutū prudentia Roboam, quia auertit gentem consilio suo, &c. Est etiam satis notabile quod sole existēte in Tauro, Orion sub eius radiis quasi se abscondit: nec tunc suā manifestat inferioribus claritatem. Quia scilicet prudens princeps, quando clariora & fortiora exterius opera facit, tunc se ante Dei conspectum intus per humilitatem abscondit, & in ipsa solis præsentia suam claritatem ab inferioribus retrahit: quia in conspectu diuini apud homines obtinet, paruipendit. Omnem suam iustitiam quandam tenebrā reputat, dum subtilitatem diuini iudicij trepida mente pensat. Vnde Dauid qui (teste scriptura) princeps sapientissimus fuit, sub huius solis radiis offuscatus dicebat: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Eccl. 47.

Quintum necessarium principi est diligentia vel cautela contra inuidos. Et hoc designat Orionis æmulus. Quia scilicet constellationem Orionis sequitur quædā stella, quæ Canicula dicitur, quæ scilicet ab astrologis maleuola & nociua esse iudicatur. Sed non est illa canicula, quæ oritur in Leone, de qua denominantur dies caniculares, sed est alia stella de cōplexione Martis. Hæc ergo canicula est inuidorum maleuolētia, qui

qui principum claritati, & gloriæ inuidentes, eos multis modis & vijs subuertere moliuntur. Vnde necessaria valde est principibus contra tales magna diligentia, & cautela.

Item princeps etiam dulcis, & benignus quãdoque à malo cõsiliario, & suggestore sibi coniuncto ad iram inflammatur, & pestilens & periculosus efficitur. Cuius exemplum apparet in Ioue, qui de se est planeta beneuolus, sed Marti coniunctus efficitur pestilens & maleuolus. Antiqui enim Poetæ Ioui attribuunt tonare, quia illius stellæ est eleuare vaporem terrestrem, præcipuè cum iungitur Marti in signis aquilonaribus in æstate. tunc enim certissime potest dici, quòd erunt multæ scintillationes tonitrui & pestilentes, quia Iupiter cum Sole vapores eleuat. Mars vero incendit eos, & sic efficitur aer pestilentialis, & ita Martis inordinata caliditas, Iouis temperiem ad malitiam & pestilentiam trahit. Ita similiter malignus consultor mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis, & nocendi pestilentiam trahit: sicut patet de Aman & Assuero. Vnde
Hest. 16. dicitur Hester: Multi aures principum simplices, ex sui natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historijs, & his quæ geruntur quotidie, quod ex malis quorundã suggestionibus regum studia deprauentur.

Fumi proprietates multiplices numerantur, quibus mundi proprietates fallaces, comparantur.

Cap. XXX.

PRosperitas mundi assimilatur fumo.

Primo quidem, quia fumus est domorum denigratiuus: Et similiter prosperitas mundi multis peccatis animas deformat & denigrat. Isa. Domus impleta est Isa. 6.
fumo. Et dixi, Væ mihi, quia vir pollutus labijs ego sum. Nam quando domus ecclesiæ cœpit repleri fumo mundanæ prosperitatis, tunc cæpit magis abundare væ, & pollutio iniquitatis.

Secundo, quia fumus non est diu duratiuus. Subito enim ascendit, sed cito deficit. & talis est prosperitas peccatorum. Psal.
Mox vt honorificati fuerint & ex- Psa. 36.
altati, deficientes quemadmodum fumus deficient.

Tertio, quia est oculorum læsiuus. Prouer. Acetum dentibus, Pro. 10.
& fumus oculis, &c. Nam fumus ex materiæ suæ grossitie amaritudinem contrahit, ex cuius acumine oculos lædit. Similiter prosperitas nimia cæcat oculos mentis, vt non consideret neque videat quid sequatur, Luc. Nunc Luc. 19.
quidem in hac die tua quæ ad partem tibi; sed abscondita sunt ab oculis tuis.

Quarto, quia fumus est cerebri siue capitis grauatiuus. Nam fumus cerebrum penetrat, & spiritum animalem grauat. Similiter temporalis prosperitas caput rationis grauat, & deprimit ad infima per auaritiam. Amos: Aua- Amos. 9.
ritia in caput omnium. Apo. Im- Apo. 15.
pletum est templum Dei fumo. Templum Dei, est mens humana, quæ tũc repletur fumo, quando repletur terrena prosperitate.

Quinto, fumus candelæ extinctæ est mulierum prægnantium abortiuus, vt dicit philosophus, Quasi enim mulieres prægnantes Aristo. de animal.
sunt ipsæ animæ, bonum propositum concipientes: quod tamen conceptum mundi prosperitas destruit antequã veniat ad complementum operis. Vnde sicut talis fumus extinguit conceptos fœtus, ita etiã prosperitas mundi

 extinguit

Iud. 9. extinguit bonos affectus. Iud. Factũ est, vt fumo & igne necarentur viri pariter & mulieres, i. fortiores, & debiliores affectus. propter quod Grego. dicit, quod sicut impossibile est, imò difficile ficulneam iuxta viam positã vsq; ad maturitatem producere grossos suos: ita hominem in seculo remanentem vsque ad finem boni peruenire.

Greg.

Sexto, quia fumus est angulorum petitiuus. Sic prosperitas mundi detrahit ad angulos, idest ad sordes luxuriæ. In angulis enim, vt dicit Ber. Sordes congregantur. Vnde est prosperitas mundi quasi quidam fumus incendij, quo scilicet inceditur in anima primò ignis concupiscentiæ, & tandẽ ignis gehennæ. Apo. Flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt & in delicijs vixerint, cum viderint fumũ incẽdij eius.

Ber.

Apo. 18.

Septimo, quia fumus est fœtorum delatiuus, sicut quando res fœtida, & corrupta fumat. Et similiter prosperitas mundi, dum vitã corrũpit, fętorẽ infamiæ inducit. Vnde isto fœtenti fumo obscurat claritas solis, & aeris, id est claritas rationis, & gloria hominis. Apo. Obscuratus est sol & aer, de fumo putei.

Apoc. 9.

Item prosperitas temporalis in homine peccatore signum est futuræ calamitatis. Cuius exemplũ est, quia tranquillitas aeris eo tempore, & loco, quando & vbi deberet causari ventus, signũ est futuri terręmotus. Quod est quia tunc vapor ingreditur in cauernam, & non expirat extra. Sic quando homo peccator, qui esset dignus vento aduersitatis, & pœnæ, male agendo habet tranquillitatem prosperitatis, signum est venturæ calamitatis. Vnde Boetius dicit, quòd fortuna, est quoddã futuræ calamitatis indicium.

Boet. de cons.

Prudentia partes quæ sint, ac quantum homini hæc nobilissima virtus expediat, per exempla montis Oliueti enucleatur. Cap. LXVII.

PRudẽs homo assimilatur mõti Oliueti, qui mons erat ad partem orientalem templi, & ideo mane sole oriente illuminabatur, vespere vero, & nocte ex lumine templi illustrabatur, propter quod mons trium luminum dicebatur, tũ quia sol ipsum illuminabat; tum quia lux templi ipsum de nocte illustrabat; tũ quia materiam luminis, idest oleũ ministrabat. Similiter homo prudẽs debet hoc triplici lumine illustrari, scilicet lumine vespertino per memoriam præteritorũ. Lumen enim vespertinum sequitur post diem præteritum.

Item lumine matutino solis: & hoc est per prouidentiam futurorum, quia lumen solis matutinũ, futurum diem inchoat, & respicit. Debet etiam esse lucidus prudens homo in dispositione præsentium. Et hæc est prudentia, quæ à Tullio vocatur intelligentia. Et hæc designatur in oleo, quod est materia luminis: quia præsentia quæ sensibus subiacẽt, materia, & origo, sunt intellectualis cognitionis Vnde de hoc triplici lumine prudentis loquitur. Seneca dicens, Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur, præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Est ergo prudenti necessarium habere pręteritorum memoriam, ex eo quod prudentia est circa contingentia agibilia, in quibus oportet dirigi ex his, quæ vt in pluribus contingunt. Hæc autem per multam experientiam accipi oportet: experimentum autem ex pluribus memoriis bene habetur secundũ philosophũ. Vnde maximè prudentia regitur præteritorũ memoria. Deu. Memento dierum

Seneca de quatuor vir tu.

Aristo. 1. meth.

Deu. 32.

rum antiquorum, cogita generationes singulas.

Item necessaria est ei præsentiũ intelligentia. Cognitio enim præsentiũ siue necessariorũ, siue contingentiũ, dicitur intelligẽtia, siue intellectus. Et accipitur pro recta æstimatione, & acceptione finis. Omnis enim deductio rationis, ab aliquo intellectu procedit. Prudentia autem est recta ratio agibilium, sicut philosophus eam diffinit. Et est tertiò sibi necessaria prouidentia futurorum scilicet vt ordinet aliquid ad cõmodum, & expediens ad finem. Importat enim prouidentia respectũ quendã alicuius distãtis, ad quod ea quæ in præsenti sunt, ordinãda concurrunt. Prudentia autẽ propriè est circa contingentia agibilia, cuiusmodi sunt propriè futura: quia pręsentia, & præterita necessitatẽ quandã habent. Et ideo præcipue ad prudentiam pertinet prouisio futurorum. Deut. Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Arist. 6. Eth.

Deut. 32.

Religionis perfectio, quæ cauernæ assimilatur, & qualis Religiosorum status existat, varijs exemplis exprimitur.

Cap. LXVIII.

Religio assimilatur cauernę, immo diuersæ cauernæ diuersæ sunt religiones. Primo, quia cauernæ sunt pauescentium præsidium. Nam ad cauernas arborũ, vel petrarum, fugiũt volucres, scilicet columbæ, vel turtures, quando aquilam vel accipitrem timent, Can. Columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ. Similiter erinacij, cuniculi, lepores, fugiunt ad cauernosos lapides, quando sentiunt canum voces. Psal. Petra refugium erinacijs Prouer. Lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suũ. Ita similiter homines qui volunt esse tuti ab aquila regina auium, idest à superbia regina vitiorum; vel accipitre, id est ab auaritia quæ rapit, & accipit aliena; vel à cane, idest à carnis immundicia quæ est luxuria, seculum relinquunt, & ad religionem (tanquam ad tutissimas cauernas, cõfugiunt. Isa. In die illa proijciet homo idola argenti sui quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas, & vespertiliones, & ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum. Per idola argenti auarorum diuitiæ signantur, quia auaritia est idolorum seruitus, secundum Apo. Per talpas quæ cœcitatem oculorum habere dicuntur, intelliguntur carnis illecebræ, quæ cæcitatem mentis inducunt. Sed per vespertiliones qui in tenebris in alto volant, intelliguntur dignitates, & gloriæ superborum, qui in tenebris huius vitæ volunt ambulare in magnis. Sed ista omnia proijcere iubetur, qui cauernam religionis ingreditur.

Can. 2.

Psl. 103.

Pro. 10.

Isa. 2.

Ep. 5.

Secũdo, quia cauernæ sunt fructificantium hospicium. Nam in cauernis arborum vel petrarum mellificant apes & nidificant aues. Isa. Sibilabat dominus api, quæ est in terra Assur, & veniẽt, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & cauernis petrarum, & in fruteris, & in vniuersis foraminibus. Sic in religionẽ fructificant actiui, qui sunt apes breues per humilitatem, soliciti per operositatẽ, mellifici per benignitatẽ, ingeniosi per discretionis sagacitatem. Item proficiunt ibi contemplatiui qui sunt vt aues leues pèr paupertatem, pennatæ per virtutum multiplicitatem, veloces per charitatem, altè volantes per contemplationis sublimitatem, qui tamen post contemplationis volatum ad

Isa. 7.

cauernas seu fenestras suas redeunt, ad regulares obseruantias humiliter se reducunt. Vnde
Isa. 60. Isa. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fe-
Iere. 48. nestras suas? Iere. Estote vt columba nidificans in summo ore foraminis. Summum enim os foraminis, est summum votum religionis, scilicet obedientiæ, in qua potissimè nidificat, & fructificat columba, id est spiritualis, & pura persona.

Tertio, quia cauernæ sunt nocentium animalium latibulum. Nam sæpe in cauernis latitant
Iudi. 14. mures. Iudit. Egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.

Isa. 11. Item vermes, & serpentes, Isa. In cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

Item in cauernis quandoque subintrant venti, & includuntur vapores, & faciunt terræmotum. Vnde terra cauernosa sæpe patitur terremotum. Sic sunt quędam religiones dissipatæ, & dissolutæ, in quibus habitant sub habitu religionis mures, idest detractores alios corrodentes; & vermes, id est carnales, alios corrumpentes; & serpentes insidiosi, & inuidi latenter lædentes; & interdum terræmotus, id est ambiciosi vel tyranni collegium vel ordinem periculosè commouentes, &
Iob. 19. plurimum perturbantes. Iob. In desertis habitant torrentium vel in cauernis terræ.

Cælorum numerus & ordo, stellarumq; perfectio ac natura describitur, nubiumq; ac pratorum: & tandem iridis arcus proprietates apponuntur, quibus omnibus viri sancti assimilantur.

Cap. LXIX.

SAncti viri assimilantur cœlis quo ad quinque.

Primo quo ad substantiã. Nam cœlum habet in substantia simplicitatem, quia non est ex contrarijs. Vnde nullam habet contrarietatem, licèt enim ponatur communiter ex materia & forma compositum, tamen materia talis tota est suæ formæ subiecta, & ab ea totaliter comprehensã. Et ideo in cœlo non est discordia (sicut Empedocles dixit) sed solum concordia. Similiter sancti viri in se contrarietatem nõ habent. Quia licet sit in eis materia & forma, idest caro & spiritus, tamen idsam carnem subijciunt spiritui, secundum illud Apo. Ca- 1. Cor. 9.
stigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Non etiam ipsi habent cum alijs discordiam, sed omnimodam, quantum possunt, tam in se quàm cum alijs (diuina fauente gratia) concordiam habere nituntur. Iob. Facit con- Iob. 25.
cordiam in sublimibus suis. Luc. Luc. 2.
Pax in cœlo, idest in homine cœlesti, & sancto; & gloria in excelsis, scilicet in beatis.

Item habet cœlũ in substantia immutabilitatem: quia in cælo non est generatio nec corruptio, nec in toto nec in parte. Et hoc competit spiritualiter virginibus, & illis sanctis qui continenter viuunt, qui nec carne per luxuriam, nec spiritu per aliquam mortalem culpam corrumpuntur: nec est in eis generatio carnalium filiorum: Sed licet cœlum non sit in se generabile aut corruptibile, in inferioribus tamen est generationis eorum principium effectiuum, & regulatiuũ. Quod quibusdam sanctis aliqualiter competit: qui licet ipsi per se generationi filiorũ carnalium vel matrimonio non intendant, tamen circa hoc alios fideles mouent, & ordinant. Sicut patet de apostolo Paulo: qui licet ipse in 1. Cor.
se esset virgo, tamen alijs dicebat, Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro. Et iterum, Volo autem

autem iuniores nubere, & filios
1. Thi. 5. procreare. Non enim sancti viri, etiam continentes, matrimoniũ damnant in alijs, sed approbant, & commendant, licet virginitatis munditiam nuptijs, & matrimonio præferant.

Item in cælo nõ est augmentum vel diminutio. Et sancti ad hoc summè student, vt non eueniat in eis vel augmentum culpę vel diminutio gratiæ.

Secundo, sancti viri assimilantur cœli circularitati. Nam figura sphærica est capacissima, quia vndique æqualiter concaua, & ideo valde competit cœlo, quod est omnium corporum con-
Hest. 13. tentiuum. Vnde dicitur Hester. Tu enim fecisti cælum, & terram, & quicquid cœli ambitu continetur. Ita similiter sancti viri per humilitatem sunt vndique concaui, & omnino diuinæ gratiæ, capacissimi.

Item figura sphærica est deitati conformis, & simillima, quæ & principio, & fine caret: & ideo competit cęlo quod est nobilissimum corporum, vt sit sui opificis perfectioni conforme, & eius
Psal. 18. æternitatem gloriæ repræsentet. psal. Cęli enarrant gloriam Dei. Ita similiter sancti viri etiam in hoc mundo diuinam perfectionem imitari conantur, & quantum possunt, similari, & confor-
Leui. 19. mari propter quod dicitur. Qualis cælestis, tales & cœlestes.

Item figura sphærica est ad motum habilissima, & aptissima, quia non habet angulum impedientem se, & detinentẽ. Et ideo bene competit cælo, cuius motus est circularis, & continuus, & maximè necessarius, quia est vt vita quædam natura existentibus omnibus, sicut philosophus
Aristo. dicit. Ita similiter sancti viri ad
2. phi. 1. motum bonæ operationis, & ad exitum præsentis peregrinationis student quantum possunt esse habiles, & expediti. Vnde ab impedientibus quantum possunt se abstinent, & restringunt, secundum illud. Pet. Obsecro vos 1. pet. 2. tanquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.

Tertio sancti viri assimilantur cœlo quo ad situm. habet enim cœlum altitudinem situs, quia sicut nobilitate, ita & localitate præeminet omnibus corporibus. Ecclesi. Altitudinem cœli, & lati- Eccl. 1. tudinem terrę, & profundum abyssi quis dimensus est? Hãc altitudinem habent sancti viri in conuersatione secundum illud, Phili. 3. Nostra conuersatio in cęlis est. Item in contemplatione siue in oratione, secundum illud Thre. Thre. 4. Leuemus corda nostra cum manibus in cœlum. Itẽm in intentione, secundum illud Matth. Mat. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Nam (vt ibidem subditur.) Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, id est intentio.

Quarto, sancti viri assimilantur cœlo quo ad motum: quia motus cœli est naturalis, circularis, & incessabilis: licet enim motus cæli fiant effectiuè à motore separato, idest ab intelligentia spirituali quæ non inhæret cælo vt forma, sed solum vt motor, & mouet ipsum imperio voluntatis: quia (sicut dicit Aug.) mate- Augu. 3. Tri. ria corporalis quantum ad motum localem, obedit angelis ad nutum: Sicut etiam in nobis apparet, in quibus statim ad imperium voluntatis & imaginationis sequitur motus corporaliũ membrorum. Et adhuc in motu cæli (vt dicunt aliqui) supra voluntatis imperium additur etiam influxio virtutis illius: Tamẽ motus cæli dicitur naturalis quantum ad hoc quòd habet natura-

lem altitudinem, vt tali motu, & non alio moueatur. Vnde sic ex se non habet aliquid impediens talẽ motũ, & ideo etiã est figuræ circularis. Dicit etiam philosophus, quod primũ mouẽs mouet cælũ sicut concupitũ, & desideratũ: quod quidem intelligi posset nõ sicut cõcupitũ & desideratũ à cælo, sed ab intelligẽtia mouente cælum: quæ ideo mouet cælũ, vt assimiletur in causando, Deo. Et sic primo colligitur, quia in motu cæli, est obedientia mouentis intelligẽtiæ, cuius scilicet imperio cęlum obedit. Itẽ aliqua influentia virtutis motiuæ: Et tertio desideriũ assimilationis primę causæ; & quarto ex parte cæli aptitudo naturæ proprię. Et similiter ista sunt quibus sancti ad bene operandũ mouẽtur incessanter, scilicet, influẽtia cęlestis gratiæ & charitatis: & obedientia diuinæ volũtatis, quæ. s. manifestatur in obseruãtia præceptorũ, & impletione diuinæ legis, quibus diuina voluntas nobis innotescit. Itẽ est in eis desideriũ, & amor ęternæ fælicitatis, in qua cum ipse Deus apparuerit, similes ei erimus. Est etiã in eis aptitudo propriæ voluntatis, & liberi arbitrij electio ad diuinam voluntatem implendam, secundum illud Psal. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus &c. Vnde in oratione dominica petere docemur. Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra: idest vt impleatur in homine cælesti atque sancto, sic etiãm impleatur in peccatore terreno.

Ari. 12. met.

6. Io. 3.

ps. 142.

Item motus cæli est circularis. Circularis enim motus est ab eodem in idẽ. Et hunc motum habent sancti: quia spiritum quem à Deo habent per creationem, student in ipsum reducere per finalem inhæsionem, secundũ illud Eccle. Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad dominum qui dedit illum: Eccle. Girum cæli circuiui &c.

Ecc 12.

Ecc. 24.

Item motus cæli est incessabilis & infatigabilis, propter hoc, quòd substantia mouens ipsum, est infinitæ virtutis. Qualibet enim virtus superioris ordinis licèt sit finita in se, & respectu superioris sui, est tamen infinita respectu inferiorum suorum, sicut etiam virtus solis est infinita ad respectum omnium inferiorum generabilium, & corruptibilium, per quorum productionem, etiam si infinita essent, non minoraretur: & similiter virtus intellectus est infinita respectu formarum sensibilium. Ita & virtus substantiæ spiritualis qua mouetur cælum, infinita est respectu motus corporalis, vnde non sequitur fatigatio. Similiter sancti viri sunt in motu bene viuendi, & bene operandi incessabilis, & infatigabilis, secundum illud Apo. Bonum facientes non deficiamus. & ad Hebręos. Non fatigemini, animis vestris deficientes. Et hoc habent sancti viri ex virtute Dei confortantis & impellentis, cuius virtus omnipotens & indeficiens est. Vnde Apost. Omnia possum in eo qui me confortat.

Gala. 6.

Heb. 12.

phi. 4.

Quinto sancti viri assimilantur cælis quo ad numerum. Sunt enim decem cæli siue sphęræ mobiles, secundum modernos astrologos, Quarum prima, est incipiendo ab inferiori, orbis Lunæ, Secunda orbis Mercurij. Tertia orbis Veneris, Quarta Solis, Quinta Martis, Sexta Iouis, Septima Saturni. Octaua cælum stellatum. Nona cælum cristallinum, siue aqueum. Decima est primum mobile, secundùm positionem quorundam.

Hic

Hic autem denarius numerus competit sanctis viris per obseruationem decem præceptorum decalogi, quibus incessanter mouentur cursu suo in Deum, secundum illud Psal. Viam mandatorum tuorum cucurri. Sed sicut super has sphæras siue cælos prædictos (secundum Theologos) est cælum empyreum siue igneum, idest, splendidissimum, quod est omnium contentiuum: ita super omnia ista præcepta est præceptum charitatis, omnia alia præcepta continens, & includens, vt patet per Apostolos.

ps.119.

Cor.13.

Isti ergo sunt cæli ad quos nos peccatores currere debemus, vt eorum beneficio diuinam misericordiam impetremus. Quia ipse Deus dicit: Exaudiam cælos, & ipsi exaudient terram.

Ose.2.

Item sancti viri assimilantur stellis, sicut stellæ ornant cælum, ita ipsi ornant ecclesiam. Eccles. Species cæli, gloria stellarum. Nam primo stellæ sunt natura purissimæ. Licet enim dicatur Iob. quòd stellæ non sint mundę in conspectu eius, tamen hoc dicitur per respectum ad puritatem diuinam, respectu cuius omnis creatura est permixta, & impura. Vnde signanter dixit in conspectu eius, idest in comparatione eius qui est actus purus: sed tamen in se stellę vel in comparationem ad alia corpora mundissimę sunt naturę. Ita similiter viri sancti sunt puri, nulla peccati fœditate turbati. Vnde de eis dicitur Mat. Beati mundo corde.

Ecc.43.

Iob.25.

Mat.5.

Secundò, stellæ sunt simplicissimæ, non ex contrarijs compositæ.

Ita similiter viri sancti sunt simplices per intentionem, & non duplici corde. Prouer. Simplicitas iustorum diriget eos.

pro.10.

Tertio, stellę sunt incorruptę. Et simiter sancti per virginitatem, vel mentis, & corporis integritatem. Talibus dicebat Apo. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos.

3.cor. 7.

Quartò, stellæ sunt luminosæ, & radiosæ. Isa. Stellę cęli, & splẽdor earũ expandent lumẽ suum. Et similiter sancti spiritualiter illuminant alios per radios doctrinæ, & per fulgores, idest exempla bonæ vitæ. Math. Sic luceat lux vestra coram hominibus.

Isa.13.

Mat.5.

Quintò, stellę sunt figurę sphericę. Et similiter sancti per paupertatem, & contemptum temporalium: quia admodum sphærę non attingunt terram nisi in puncto, idest per solam vitæ sustentationem. Apo. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

1.Ti.6.

Sextò. sunt stellę quo ad substantiam, solidæ, non porosę: sic & sancti viri sunt clausi nullis vanis aperti per aliquam vanitatem vel curiositatem, sed habent mentis stabilitatem veram. Iudi. Stellę manẽtes in ordine, & cursu suo.

Iud.5.

Septimò, stellę sunt quo ad superficiem planę, non angulosæ, non asperę. Similiter sancti viri sunt plani per mentis tranquillitatem & pacem, non angulosi per singularitatem, nec asperi per inordinatam rigiditatem, sed mites, & dulces per lenitatem.

Octauò stellæ sunt situ altissimę, à corruptione eleuatæ. Similiter sancti sunt eleuati per animi magnitudinem vel conuersationem cęlestem.

Nono stellæ sunt motu velocissimæ. Sic etiam sancti velocissimi, & promptissimi, per obediendi velocitatem, Baruch. Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt, Adsumus

Baru.4.

Adſumus. & luxerunt ei cum iocunditate.

Decimo ſtellæ ſunt aſpectu paruæ, quamuis in veritate ſint maximæ, ſed paruitas apparet ratione diſtantiæ. Similiter ſancti apparent parui per humilitatem, & ſunt altiſſimi per ſanctitatem
Ecc.44. ſiue gratiæ ſublimitatem, Eccleſ. Dedit illi ſicut ſtellas exaltare ſemen eius, ſcilicet Chriſti, ex cuius ſemine, id eſt doctrina, ſiue gratia, ſancti regenerati ſunt, ſecundum illud Pet. Renati non ex ſe-
1. pet. 1. mine corruptibili.

Vndecimò, ſtellæ ſunt nobis innumeræ, ſoli Deo notæ, qui numerat multitudinem ſtellarum, & eis nomina vocat. Sic etiam ſoli Deo cognitus eſt numerus electorum in ſuperna fælicitate locandus.

Duodecimò, ſtellę ſunt poteſtate maximæ, & hoc patet ex multis effectibus. Nam ſunt ſtellæ, inferiorum generatiuę. Quod competit ſanctis coniugatis, vel prædicatoribus qui generāt filios ſpirituales Deo, ſecundum illud
1.cor. 4. Apo. Chriſto enim Ieſu per euāgelium ego vos genui.

Item ſunt temporum immutatiuę. Sic ſancti eorum orationibus quandoque tempora mutāt: ſicut patet in Ioſue, qui Solē ſta-
Ioſu. 10. re fecit, & diem ad bellandū prolongauit. Et in Ezechia, qui dies
Iſa. 38. vitę orando, & flendo augmen-
3.re.18. tauit, & in Helia, qui tempus ſic-
Iaco.5. citatis ſua oratione in pluuiam mutauit. Vnde Iac. Helias homo erat ſimilis nobis, paſſibilis, & oratione orauit &c.

Item ſunt conſeruatiuæ. Quod competit ſpecialiter ſanctis prelatis, quorū ſpecialiter eſt gregem ſubditorū cuſtodire, & conſeruare
Baruc.4. in bono. Baruch. Stellæ dederūt lucem in cuſtodijs ſuis.

Item ſunt radiorum emiſſiuę, & hoc competit ſanctis doctoribus, qui emittunt radios doctrinæ. Dan. Qui ad iuſtitiam erudiunt Dan. 12.
multos, erunt ſicut ſtellæ.

Item ſunt noctis illuminatiuæ: quia ſanctis ſuis exemplis illuminant in nocte peccati exiſtentes. Sapien. Fuit illis in lucem Sap.10.
ſtellarum per noctem.

Item ſunt ſui luminis occultatiuę. Et hoc competit ſanctis cum per humilitatem occultant vitam ſuam. Ioel. Stellæ retraxerunt Ioel.2.
ſplendorem ſuum.

Item ſunt aeris purgatiuæ. Et hoc competit non ſolum doctoribus, qui purgant eccleſiā ab erroribus, ſed etiam ſacerdotibus qui per ſacramentū baptiſmi vel pœnitentiæ purgant animas.

Item ſunt ſerenitatis cauſatiuæ. Et ita etiam ſimiliter ſancti turbationes, & ſcandala remouendo, & ad ſerenitatem pacis, & concordię reducendo.

Item ſunt nauigantiū directiuę, quia ſcilicet ſancti ſuis conſilijs dirigūt fluctuantes, & dubitātes.

Item ſunt ſui luminis communicatiuę: quia ſcilicet per pietatem, & charitatem communicāt ſe, & ſua. Item & ſtellæ ſunt in ſuis circulis ordinatè progreſſiuę. Quia quilibet ſanctus in ſuo gradu vel ſtatu ordinatè viuere ſtudet, Hier. Dat ordinem ſtellarum Hie.31.
in lumine noctis.

Item ſancti viri aſsimilantur nubibus. Nam nubium quædam ſunt albæ: & hoc eſt quando vapor nubis eſt ſubtilis, ita quòd non ſpiſſatur. tunc enim recipit lumen ſuperiorum in profundo, & ſic fit nubes alba; quę ſi reprimitur ad terram ex aliquo frigore, fit inde nebula alba. Talibus ergo nubibus albis aſſimilantur innocentes, qui & lumen gratiæ interius, & candorem continentię exterius cōſeruant. Apo. Apo.14
Vidi nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis.

hominis. Hęc enim nubes candida est innocentium vita, qui cum Christo pręsident, & ei inhęrent.
Psa. 24. Psal. Innocentes, & recti adhęserunt mihi.

Aliquando vero sunt nubes nigrę, & hoc est quando calor circunstans expellit frigus ad interiora nubis, & per cõsequens inspissat, & aufert perspicuitatem luminis receptam, & fit nubes nigra. Et his nubibus nigris assimilantur pœnitentes, qui calore contritionis calescentes, frigidus malitię suæ introrsus ad mentis considerationem trahunt; & dum se per humilitatem diuinę gratiæ lumine indignos aspiciunt, se ipsos etiam exterius despiciendo in oculis aliorum nigrescunt.
Exod. 14. Exo. Erat nubes tenebrosa illuminans. Nam pœnitentium humilitas licèt videatur obscura & despecta exterius, illuminat interius. Aliquando vero sunt nubes rubeæ vel purpureæ. Et hoc est quando humidum nubis subtile est admixtum adusto terrestri. Tunc enim recipiendo lumen superius, fit rubea, Sed si tunc vapor humidus sit inferius iam præparatus, & ductus à sole in mane vel sero, erit nubes purpurea, & figurat pluuiam eodem die. Et talibus nubibus assimilantur patientes, & præcipuè martyres, qui fuerunt rubenti
Isa. 63. sanguine cruentati, Isa. Quare rubrũ est indumentũ tuũ? Sed tanquam nubes purpureę sunt amici Dei fruentes amore, qui & nitent puritate, & rubẽt charitate.
Can. 5. Can. Dilectus meus candidus &
Pro. 21. rubicundus. & Pro. Bissus, & purpura indumentũ eius. in bisso candor puritatis, in purpura feruor charitatis accipitur. Quandoque autẽ sunt nubes virides: quod est si nubes sit iam rorans, & conuertens se in pluuiam propter frigus. conuertens eam in aquam; quia si tũc recipit lumen à superiori fit viridis. Et talibus nubibus assimilatur virgines siue continentes. est enim virginitas in carne, velut viriditas in aqua siue aquosa nube. Eccles. Super Eccl. 40.
omnem aquam viriditas. Hoc enim erit in resurrectione, quia in omni carne glorificata incorruptio erit castitatis.

Item sancti viri assimilantur pratis. Nam prata aquis crescentibus irrigantur, herbis, & floribus diuersi generis decorantur, vnde & ridere dicuntur. Prata suo virore delectant visum, suo odore efficiunt olfactum, graminum sapore delectant gustum. Ita similiter sancti viri irrigantur aquis gratiarum, decorantur herbis, & floribus, idest habitibus, & actibus virtutum diuersarum; delectant visum pulchritudine morum, afficiunt olfactum odore exemplorum, gustum animæ, sapore, & dulcedine verborum, Prouer. Aperta sunt prata, & ap- Pro. 27.
paruerunt herbę virentes.

Item sanctorum vita assimilatur arcui cœlesti, qui dicitur iris, propter quinque.

Primo propter eius generationem: quia scilicet arcus cœlestis generatur de reflexione radij solaris in nubem concauam, lucidam, & aquosam siue roridam, sicut nos videmus, quòd radius fulgens in aqua, relucet ad parietem. & secundum hunc modũ fit in animabus sanctorũ infusio gratiæ. Quia sunt vt nubes concauę per humilitatem, lucidæ per conscientię puritatem, & aquosę siue roridę per lachrimarum irriguitatem. ideo sunt susceptiuę radij diuinæ gratiæ, & ita efficiuntur arcus Dei. Eccles. Vide Eccl. 44.
arcũ, & benedic qui fecit illum.

Secundo propter colorationem. Nam arcus ille (vt Beda dicit) ex quatuor elementis contrahit

quatuor colores: quia ex igni cõtrahit rubeum in summo, ex terra viride in infimo, ex aere hiacinthinum, ex aqua ceruleum.
Aristo. meth. Secundum autem Aristo. primus color, scilicet rubeus vel vinosus, ex radio fit tangēte superficiem rotunditatis nubis, hunc sequitur color mixtus scilicet glaucus vel ceruleus secundum qualitatem dominantē in medio nubis. Tandem apparet color viridis, vbi vapor magis est terrestris, & inter istos colores sensim distinguere est impossibile: quia scilicet per nullam lineam potest di-
Lib.mete. stingui vnus ab alio, & ideo nullus pictor (vt ipse Aristo. dicit) potest dolores arcus depingere, quia semper picta per lineam distinguuntur. Redeundo autem ad quatuor dictos colores quos Beda accipit distinguendo medium in duos, prout contingit ipsum medium variari secundum duas distinctiones: Dicendum est, quòd sancti viri habent admodum arcus ruborē ex inflammatione charitatis, nitorem ex mundificatione sanctitatis, virorem ex conseruatione castitatis, siue virginitatis. Habent etiam, & colorem ceruleum ex compassione pietatis, secundum illud
Psal. 21. Psal. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Ex istis ergo virtutibus refulgent sancti ad modum cælestis arcus, secundum illud
Eccl. 45. Eccl. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ.

Tertio propter figurationem. Habet enim iris figuram semicirculi, idest arcualem. Quamuis etiā Sol, cuius imago est iris, sit rotundus, quia tamen longe est altior nubibus, superiorem partem nubis tangens, imprimit ei figuram arcualē: Vnde quanto Sol est ortui vel occasui propinquior, tanto in parte opposita apparet arcus maior. Apparent ergo quatuor in huiusmodi arcus: figura quę habet sanctorum vitam: nam habet medium connexum, & eleuatum superius. habet extrema, idest cornua inclinata inferius. Nec est etiam extensus; quia non apparet cum corda, nec etiam est sagittarius, quia nulla ibi est sagitta. Similiter sancti viri habent medium, idest cor eleuatum semper superius ad Deum, extrema siue cornua inclinata inferius ad proximum. Quasi enim duo cornua sunt duo studia eorum, quibus inseruiunt proximis; vnum circa salutem animarum, quod inclinatur ad proximum per eleemosynas spirituales, quæ sunt docere, pro eis orare, consulere, & huiusmodi: Aliud circa salutem corporis, & hoc inclinatur proximo per eleemosynas corporales, quæ sunt pascere famelicos, vestire nudos, & huiusmodi. Sunt etiam nō extensi idest sine tensione; & corda nimiæ rigiditatis, & crudelitatis, neque suis sagittis percutiunt tyrannicæ prauitatis. Sunt enim benigni ac mites plus erga alios, quàm etiam erga seipsos. Hęc est ergo figura arcus quę apparet in nubibus cęli, idest in sanctis, & cælestibus viris. Gen. Arcum meum ponam in nubibus cęli. Gen.

Quarto propter significationē, secundū illud ps. Dedisti metuētibus te significationē, vt fugiant à facie arcus. Nam arcus, iste cælestis quandoque significat pluuiæ inundationem, & hoc est quando apparet in meridie, quādoque vero nubium cognationē; & hoc est quando apparet circa occasum, quia tunc significat quod tonabit, & leuiter pluet. Aliquando vero significat aeris serenationem. hoc est quando apparet in Oriente vel circa. Sic etiam Psal.

etiam viri sancti quando apparet, sequitur pluuia, idest abundantia doctrinæ, & tonitruum idest terror diuinæ iustitiæ, & serenitas animę per purgationē conscientiæ, scilicet pœnitentiā. hæc student sancti viri peccatoribus assiduè impendere.

Quinto, propter operationē, quia scilicet arcus cælestis sua interpositione Solis calorem temperat. Quia sancti viri se interponendo, inter Deum, & peccatores, iram eius mitigant, secundum illud Psal. Dixit vt disperderet eos si non Moyses electus eius stetisset in contractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius. Psal. 120.

Item arcus per sui resolutionem in pluuias, inferiora fæcundat. Et similiter sancti pro alijs orando, & se in lachrymis resoluendo, gratiam eius impetrant, qua anima fæcundatur ad fructus bonorum operum producendos.

Item arcus per suam speciem superiora pulchrificat. Vnde Eccl. dicitur de ipso quòd valde speciosus est splendore suo, Et similiter sancti splendent non solum mundo, idest hominibus, sed etiam cælo, idest Deo, & angelis, ipsi etiam sunt superior, speciosior, & illustrior portio gregis Christi. Eccl. 43.

Item arcus aerem inhumidat. vnde (secundum Bedam) per xl. annos ante iudicium non apparebit arcus, quod erit signum desiccationis elementorum: Similiter sancti viri aerem suis lachrymis molliunt, quia frequenter & vberrimè plorant, siue pro reatu culpę, siue pro incolatu miseriæ, siue pro timore iustitiæ, siue pro dilectione patriæ. Beda.

Itē arcus pacem inter Deum & mundum denunciat. Et similiter sancti viri dum mundū & peccatores Deo reconciliant. Eccl. In tempore iracundiæ, factus est reconciliatio. Eccl. 44.

Item sanctus homo assimilatur materiæ vaporali: quia idē corpus dicitur vapor, ęther, & fumus. Nam secundū quod habet continuans, dicitur vapor: secundū vero quòd habet subtile aeriū inflammabile dicitur æther: secūdum vero quòd habet in se calidū adurens partes, dicitur fumus, & ideo est niger. Similiter sanctus vir primò est aqueus in lachrymali compunctione, secūdo subtilis & aereus in spiritualiū contemplatione, tertio calidus, & fumās in feruēti dilectione. Sapientiæ: Vapor est enim virtus Dei. Sap. 7.

Quam plurima lucis, aquæ, ac ignis proprietates enumerantur, quibus sanctorum beatorumq́; sapientia comparatur. Cap. LXX.

SApientia sanctorum assimilatur luci propter quatuor. Cap. 70.

Primo propter munditiam vitæ. Lux enim purissima est & incoinquinabilis. Vnde per sordes transiens, nō inquinatur. Hoc bene cōpetit cœlesti sapiētię qua sancti illuminātur. De qua dicitur Sapientiæ, quòd nihil inquinatū in illam incurrit. Candor enim est lucis æternę & speculum sine macula. & ideo cælestis sapientia munditiam præsupponit. Sap. 12. Vnde dicitur Sap. quod in maliuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et idem dicit Gregorius Nazianzenus, quòd prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum mens pura, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur. Sap. 1. Gre. na.

Secūdo propter excrescentiam notitiæ Habet enim lux in medio se ipsam multiplicare, & augmētare, secundum illud Prouerb. Lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diē. Similiter sapientia sanctorum in vita ista Prou. 3.

ista semper augmẽtabilis est quousque perueniat ad perfectum diem, id est ad perfectam & claram Dei visionem: propter quod
Eccl. 6. dicitur Eccle. Vsque ad canos inuenies sapientiam. Et ideo dicebat Gregorius Nazianzenus. Dicta & facta, quæ ad proprietatem pertinent semper discere potius ignorans malo quam docere. Optabilę enim mihi est & percarum vsque ad vltimã discere senectutem, quoniam nulla ętas ad discendum sufficere potest.

Tertio propter euidentiã iustitiæ. Videmus enim, quòd lux est radiorum emissiua, & diffusiua, sicut patet de luce solis. Sic etiam quando est lux verè sapientiæ interius, emittit, & producit radios non solum verborum bonorum, sed etiam bonorum exemplorum
Matt. 5. exterius, secundum illud Mat. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera bona vestra.
Iac. 3. Vnde dicitur Iac. quod sapientia quæ de sursum est, est plena misericordia, & fructibus bonis. Et idcirco etiam dicit Gregorius supra dictus: Ille, inquit, sapiens mihi videtur, qui de virtutibus animę, pauca quidẽ commonet, & proloquitur, plura autem in suis factis & moribus ostendit, & fidem verbi operum suorum à stipulatione confirmat. Clara enim sapientia est illa nõ quę verbis volat, sed quæ in virtutibus constat.

Quarto propter efficaciam doctrinæ: Nam sicut lucis est alijs splendere, ita sapientis est alios docere, & sapientes efficere. Vnde
Tho. 13. dicitur de sapiente Thobia. Luce splendida fulgebis. Hic est splendor doctrinę procedens à luce sa-
Eccl. 6. pientiæ. Eccl. Sapientia doctrinæ secundũ nomẽ est eius. Habet autem doctrina sapientię multos effectus lucis. Nam lux est contrariorũ conciliatiua, sic sapientes, & sancti viri student discordes pacificare & fœdere pacis eos tã Deo quàm inter seipsos vnire. Isa. De- Isa. 49.
di te in fædus populi, & in lucem gentium.

Item lux est debilium confortatiua, vnde multum confortantur infirmi dum audiunt diem fieri. Sic & sapientiæ proprium est confortare. Vnde Ecc. Sapientia con- Eccl. 7.
fortauit sapientem super decem principes ciuitatis. & ideo sapientibus dicitur illud Isa. Con- Isa. 35.
fortate manus dissolutas & genua debilia roborate.

Item lux est grossorum subtiliatiua: subtiliat enim lux aerem non solum de die, sed etiã de no-
cte. vnde Hippocrates dixit quòd Hippo.
nisi stillaret lux de nocte, & subtiliaret aeris densitatem, destrueret omne corpus animatum. Similiter subtiliat sapientia mentes hominum simplicium ad omnia
recte diiudicandum. Sapientiæ: Sap. 7.
Omniũ artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, simplex, vnicus, subtilis.

Item lux est durorum liquefactiua, sicut patet in cera & aqua congelata quæ liquescunt ad ca-
lorem lucis solaris. Vnde Exod. Exo. 17.
Cum incaluisset sol, liquefaciebat manna. Sic verba sapientię lique-
faciunt corda dura. Psal. Emittet Psal.
verbum suum & liquefaciet ea. Iudith
Iudith. Petræ sicut cera liques- 16.
cent. Item lux est absconditorum manifestatiua. Sic per doctrinam sapientium manifestantur nobis abscondita scripturarum, secun-
dum illud Iob. Profunda fluuio- Iob. 28.
rum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.

Item est corporalis vitæ regitiua. Sic per sapientiam præsiden-
tium, regitur vita plebium. Vnde 2. Par.
Para. Salomon orauit Deum, di- c. 1.
cens: Fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innume-

innumerabilis est quasi puluis terræ. Da mihi sapientiam, & intelligentiam, vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo.

Item lux est dormientium excitatiua, & solicitatiua. Nam qui de nocte dormiunt, adueniente diei luce excitantur, & surgunt. Psal. Ad te de luce vigilo. Sic sapientia solicitat dormientes in peccatis, excitans eos stimulo timoris vt è lecto peccati surgant Vnde Psal. Initium sapientiæ timor domini. Timor enim domini expellit peccatum.

Psal. 62. Psal. 110.

Item sapientia sacræ scripturæ assimilatur aquę propter septem.

Eccl. 1.

Primo, quia ipsa est facierum repræsentatiua. Apoca. Ostendit mihi dominus fluuium aquæ viuæ splendidum tanquam cristallum. In aqua enim viua, & splendida facies intuentium tanquam in speculo ostenduntur. Prouer. In aquis resplendent vultus prospicientium, & talis est sacra scriptura. Grego. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt ibi interna facies nostra videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus: Ibi sentimus quantum proficimus quantum à profectu longe distamus.

Apoc. 27. Prou. 27. Gre. 2. mor.

Secundo, quia est sordiũ mundificatiua. Eze. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini. Io. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

Ezech. 36. Ioh. 15.

Tertio, quia est sterilium fœcundatiua. Isa. Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam, supple, vt fœcundetur. per aridam intellige animam in suis naturalibus consideratam. Nume. Anima nostra arida est. Sed per sitientes intellige physicas doctrinas quę sine aqua istius sapientiæ non proficeret.

Isa. 54. Nume. 11.

Quarto, quia est frigidorũ calefactiua. Gen. Anna inuenit aquas calidas in solitudine. Hæ aquæ calidæ, sunt sacræ scripturæ, verba siue documenta ignita. Psal. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Gen. 36. Ps. 118.

Quinto, quia est promissorum impletiua. Isa. Panis ei datus est, aquæ eius fideles. Panis enim reficiens animam, est doctrina sacra: cuius aquæ, idest promissiones, sunt fideles sine fraude, & deceptione. Dicuntur enim aquę fideles, vbi non sunt foueæ vel herbæ latentes, per quas fraudes & deceptiones verborum signantur, à quibus sacræ scripturæ doctrina penitus est mũda.

Isa. 33.

Sexto, quia ab amaritudine dulcoratiua. Nam ipsa continet lignum, quod fuit positum in aquas Marath. Exod. Ostendit eis lignum; quod cum misisset in aqua, in dulcedinem versæ sunt. hoc est lignum crucis. Psal. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Exo. 15. Psal. 118.

Septimo, quia est inferiorum eleuatiua. Ioan. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Item sapientia humana in ista vita, siue naturalis siue fidei, est imperfecta. Et ideo assimilatur aquæ ratione imperfectæ figuræ: quia aqua non habet sphæram completam: non enim aquæ sphęra vndique circundat terram, quia scilicet terra est in parte discooperta. Et dicunt philosophi, illud naturaliter esse, quia aqua cum non sit corpus ita naturale, sicut ignis, & aer, sed sit valde materialis, minus habet de loco, & de figura sphærica quàm aer, & ignis: & ideo non potest implere concauum alicuius sphærę, cum humidum eius fluat in seipsum, & in partes cõtrahatur: ideo non habet figuram sphæricã, scilicet circularem quasi semicircularem.

Ioa. 4.

Vnde

Vnde dicit Alpetragius, quod ignis velociter, & vniformiter imitatur circularē motū cæli & per consequens locū. Aer vero imitatur, sed nō vniformiter. Aqua vero nec vniformiter nec complete, sed semicirculariter. Terra vero in nullo imitatur, sed sphæricā figuram complet nō imitādo cælum, sed recedēdo à cælo per hoc quod partes sua grauitate comprimuntur ad centrum. Locus ergo naturalis aquæ, non est tota superficies terrę, sed superficies aeris, scilicet illa quæ magis abundat in qualitatibus consimilibus aquæ scilicet in frigido & in humido, & superficies terræ sibi similis. Hæc autem est tantum in aquilone, vbi est purissimus locus aquæ quo ad generationē: in meridie autem nō est aqua, nisi quia illuc fluit ab aquilone. Nec est contra theologos dicentes quòd terra non apparebat in principio: quia tūc aqua erat in circuitu terræ vaporaliter, quia nondū habebat propriū locū & distinctionē. Sicut ergo terra est tantum ex parte cooperta aqua, ita nos in vita ista siue notitia naturali siue fidei, tantum ex parte cognoscimus.
1.cor.13. Ex parte enim cognoscimus & ex parte prophetamus. Vnde scientia nostra est imperfecta sicut & aquæ figura.
Isa.11. Isa. Repleta est terra scientia diuina, & quasi aquæ maris operientes, scilicet nō ex toto, sed ex parte. sed scientia beatorū assimilatur igni.
Isa.10. Isa. Erit lumen Israel in igne. Israel interpretatur videns Deum, & significat beatos qui Dei visione fruuntur quorum lumen, id est scientia igni assimilatur, quia est velox & vniformis. Velox enim est, quia sine discursu. Non enim
Aug. (vt dicit Aug.) erunt in patria volubiles cogitationes nostrę ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus: & sic non solum velox, sed etiam vniformis. quia vnico reali medio siue forma omnia cognoscunt beati quę ad eorum beatitudinē faciunt, scilicet diuina essentia. Scientia autem angelica naturalis, licet sit completa, quia omnium creaturarū habent plenam notitiam, non tamen vniformis, quia non per vnam speciem siue formam, sed per multas cognoscunt. Vnde dicitur in libro de causis, quòd intelligentia est plena formis, & ideo similis aeri quę non vniformiter imitatur cælum, & ita nec ipsi sapientiam habent diuinam, quia quę Deus cognoscit vniformiter ipsi (vt ita dicam) cognoscunt multiformiter. Sed scientia hominis viatoris est vt dixi, similis aquæ: quia nec perfecta nec vniformis, sed varia & multiformis. Illi vero qui cęlestem sapientiam fugiūt qui dicunt Deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus; similes sunt terrę, quæ recedendo à cælo completā facit sphęram, quia recedendo à cęlesti sapientia completā quandā accipiūt nequitiæ figuram, quę potius est tenebra quā lumē. Isa. Ecce tenebrę operiēt terrā. Isa.60.
Nā sapientia huius mūdi, stultitia est apud Deum. 1.Cor.3.

Vita solitaria perfectiones per varia Eremi exempla breuiter conscribuntur. Cap. LXXI.

Solitaria & eremitica vita assimilatur eremo siue solitudini. Nā habet quatuor spiritualiter quæ habet eremus corporaliter.

Primo libertatem, quia ibi feræ siluestres liberius euagantur. Sic etiam anima à curis & tumultibus seculi separata, est liberior ad contemplandum. Thren. Sedebit Thre.3
solitarius & tacebit. & leuabit se supra se. Vnde ibi liberius percipit diuinas reuelationes, ose, Du- Ose.2.

eam eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Ibi ergo petra Christus animę oranti, & sitienti se aperit, & aquam sapientię salutaris uberius infundit. ps. Interrumpit petram in eremo, & adaquauit eos velut in abysso multa. Psal. 77.

Secundo, quia habet dubietatē vel deceptibilitatem. Nam propter siluestres feras quę in eremo commorantur, loca talia a venatoribus frequentantur, & laquei ibi & retia occultantur. Et sic etiam solitarij maximè molestantur & tentantur à dęmonibus, qui sunt venatores animarum diuersas deceptiones inueniētes. Et hinc est quod diabolus Christum in deserto tentauit. Vnde multo magis tentat & venatur ibi simplices homines. Eccles. Venatio Leonis Onagri in eremo. Leo enim est diabolus. Onagri vero simplices eremitæ.

Tertio habet difficultatem siue asperitatem. Nam talium locorum habitatores pluribus laboribus exponūtur, & nunc gelu, nūc frigore constringuntur, nunc ęstu exuruntur, nunc rore, nunc pruina, nunc niuibus perfunduntur. Sic etiā spiritualiter solitarij, diuersorū vitiorum molestiis fatigantur: quia quandoque rigescūt gelu accidię, quandoque feruescunt ęstu concupiscentię. Sed si viriliter resistunt, perfunduntur rore gratię siue consolationis diuinę. Vnde Deus quandoque ad horam videtur eis iratus, scilicet quando tot vitiorum tentationibus commouentur: sed statim videtur placatus, quia scilicet post tentationum victoriam, magnæ dulcedinis consolationibus perfunduntur, Vnde dicitur. Tetigit autē & iustos tentatio mortis, & commotio facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua. Sap. 18.

Quarto habet tranquillitatem. Nam quamuis talis locus multū habeat afflictionis, multum tamen habet quietis, quia ibi habitantes raro nisi à latronibus molestantur. Similiter solitarij homines habent solum pugnam latronum, idest dæmonum. Sunt enim (vt dicit Antonius) à tribus bellis erepti, visus, auditus & locutionis: sed remanet eis pugna cordis propter demones infestantes. Et sic licet hęc vita ex vna parte videatur aspera, & terribilis, tamen ex partibus multis est secura & pertransibilis. Deut. Transiuimus per eremum terribilem & solitudinem magnam. Deut. 1.

Aquilonaris & Australis venti effectus, quorum alteri spiritus malus, alteri vero bonus comparatur.

Cap. LXXII.

SPiritus malignus assimilatur aquilonari.

Primo, quia aquilo est ventus frigidus; & hoc habet ex loco sui exitus. Et similiter spiritus malignus est frigidus, feruorem mentis extinguendo. Eccl. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit cristallus ab aqua. Eccl. 43.

Secundo, quia est ventus siccus, & hoc similiter habet ex loco exitus sui: Similiter spiritus malignus siccus est, id est desiccatiuus, humorē deuotionis consumendo. Vnde Prou. Ventus aquilo dissipat pluuias, idest deuotionē lachrymarum. & Eccles. dicitur quod ventus aquilo flauit &c. Et postea sequitur quod deuorauit montes & exuret desertum, & extinguet viride sicut ignem, scilicet desiccando deuotionis humorem. Pro. 25. Eccl. 43.

Tertio, quia est ventus subtilis, & hoc habet quia aquilo propter nimiam congelationem minime vaporatur, & ideo non ingrossatur ex vaporibus humidis. Similiter malignus spiritus subtilis, idest astutus est in fraudulen-

tor

Isa. 14. ter decipiendo: & ideo tentatio eius propter subtilitatem, & obscuritatem assimilatur fumo, secundum illud Isa. Ab aquilone fumus veniet, & non est qui effugiat.

Quarto, quia aquilo est ventus vehemens: & hoc quia exit à locis frigidissimis, & montibus sub quibus continetur multus vapor terreus. Ecclesiastici: Tempestas aquilonis, & congregatio spiritus, &c. Similiter malignus spiritus, est vehemens & violentus crudeliter persequẽdo. Iob. Ventus vehemens venit à regione deserti & concussit quatuor angulos domus. Ezec. Ventus turbinis veniebat ab aquilone.

Eccl. 43.

Iob. 1.

Ezech. 1.

Notandum, quòd spiritus malignus & Spiritussanctus contrario modo operantur. Ille quidem in hominibus peccatoribus, & hic in iustis: sicut accidit de vento aquilonari & australi. Nam auster congregat & inspissat vapores in nubes & rorem, eo quòd aperit propter caliditatem suam, & etiam congregat propter suam tortuositatem. Sed aquilo econtrario dissipat & dispergit omnem vaporem. In Corintho tamen contingit oppositum scilicet quòd aquilo inducit ibi vapores, & auster dissipat: quod est, quia illa ciuitas habet ad austrum terram arenosam, & desertam, cuius siccitate minimus vapor resoluitur, econtra habet ad aquilonem paludes & maria ex quibus ventus aquilo ingrossatur, & accipit tortuositatem, & generat ibi pluuias & alios vapores. Similiter in mentibus Sanctorum, auster idest Spiritussanctus, de quo dicitur Abac. Deus ab austro veniet: inducit siue congregat nubes & vapores, idest sanctas cogitationes & affectiones quas aquilo idest malignus spiritus dissipare, & dispergere conatur. Sed in peccatoribus econtra diabolus tanquam aquilo in Corintho inducit & congregat vapores, idest malas & terrenas vel carnales affectiones: Sed auster, idest Spiritussanctus eas dissipat, & dispergit, dum ad puritatem reducendo malas affectiones ab eis repellit. Et propterea aquilonem odiens, & austrum diligens, sponsa in canticis dicit: Surge aquilo, & veni auster, perfla ortũ meum, & fluent aromata illius.

Abac. 3.

Item malignus spiritus quandoque vt deuotos, & spirituales viros decipiat, transfigurat se in angelum lucis: & tunc eius simulatio est similis speluncæ, quia spelunca ex parte lucis habet introitum latum, sed terminum arctum. Vnde locus lucidus est in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & hispidus in egressu, si tamen inueniatur egressus, vt dicit Damasce. Sic etiam quandoque diabolus apparens in forma boni angeli (vt dicit Beda) in principio dat splendorem, & stuporẽ, in progressu dat timorem, sed in exitu dimittit errorem. Et propterea dicit psalmus, quòd insidiatur quasi leo in spelunca sua. Cant. 4. Dam. Psal.

Quamplurimi ignis ac nubis, omniumq; ventorum effectus & ortus, quibus pulcherrimis similitudinibus, Dei Spiritus comparatur.

Cap. LXXIII.

SPiritussanctus assimilatur igni. Acto. Apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum Spiritussanctus. Act. 2.

Primo, propter gratiam, scilicet donorum: habet enim ignis vij. virtutes designantes septiformem gratiam septem donorũ Spiritussancti. Nam Spiritussanctus admodũ ignis alta humiliat per donum timoris, emollit

dura per donum pietatis, illuminat obscura per scientiam, restringit fluida per consilium, consolidat mollia per fortitudinem, clarificat metalla tollendo rubiginē, per donum intellectus sursum tendit, per donum sapientiæ altissima comprehendit.

Secundo assimilatur Spiritus sanctus igni propter excellentiā. Ignis enim excedit omnia elemēta in tribus, scilicet in specie, in ordine, & virtute. In specie quidem, id est, in pulchritudine ratione lucis in aspectu. In ordine ratione sublimitatis in situ. In virtute ratione vigoris in actu. Similiter Spiritus sanctus in his omnia excedit Primo in pulchri-
Iob. 27. tudine lucis. Iob. Spiritus eius ornauit cælos. Ornamentum enim cælorum, est pulchritudo
Psal. 41. lucis. psalm. Expandit ignem vt luceret eis per noctem. Item in
Thren. 1 altitudine originis. Thren. De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Itē in multi
Psal. 32. tudine virtutis, psal. Spiritu oris
Heb. 12. eius omnis virtus eorum. Hebr. Deus noster ignis consumēs est.

Tertio, propter violentiam. Nam ignis ex violentia sua habet alta inclinare: grauia eleuare, & fluida coadunare. Et hæc tria facit Spiritus sanctus, quia inclinat excelsos ad humilitatem, eleuat infimos per supernorum auiditatem, coadunat inuicem diuisos per morum vniformitatem.

Quarto, propter munificentiā. Est enim munificus, & vt ita dicam, liberalis, communicando se & sua Nam cōmunicat suam formam, id est igneitatem: & sic Spiritus sanctus per gratiam quodammodo communicat suam deitatem, Nam qui spiritu Dei
Rom. 8. aguntur: hi filij Dei sunt. sicut dicitur Roman. Item communicat suam potentiam, id est, caliditatem quæ est eius virtus actiua. Et sic spiritus sanctus suam charitatem, per quam operatur magna. Apostolus: Charitas Dei Rom. 5.
diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Item communicat suam efficaciam, id est, operationem quæ multiplex est. Et sic Spiritus sanctus communicat suas operationes quæ multæ sunt secundum diuersas gratias gratis datas. Nam alij datur per spiritum sermo sapientiæ &c. vt dicitur Corinth. Et postea sub- 1. Cor.
ditur, quòd hæc omnia operatur 12.
vnus atque idem spiritus. Et Spiritus sancti operationes assimilantur operationibus ignis. Nam ignis habet alterare, scilicet calefaciendo, desiccando & denigrando, & multis aliis modis transmutando per suam virtutem actiuam. Et similiter Spiritus sanctus in diuersas qualitates siue virtutes eos in quos venit, alterat & transmutat. vnde dictum fuit Sauli: Insiliet in te spiritus Domi 1. Reg.
ni, & prophetabis, mutaberisque 10.
in virum alterum.

Secundo, ignis habet renouare Est enim ignis (vt dicit Dio.) Dio. de
sui renouatiuus in materia, scili- cæl. hie-
cet aliena se generando, vt per rar. ca.
nouas generationes seipsum ex- vltimo.
tra sphæram suam conseruet. Nā extra sphæram suam ignis se renouando, melius custodit & conseruat naturam suam in materia aliena, quàm faceret ibi in materia propria, quia materia grossa tardius euellitur per actionem contrarij. Sic Spiritus sanctus quàmuis in sphæra sua, id est, in natura sua propria non renouetur vel immutetur, tamen in nobis existens quodammodo renouatur per nouos effectus gratiæ quos efficit in quibus operatur. Vnde propheta petebat dicens: Spiritum rectum innoua in visce- Psal. 50.

Ezec. 36 meis. & Ezec. Ecce dabo vobis cor nouum & c. Ipse ergo renouare dicitur, dum nos per ipsius
Psal. 103 gratiam innouamur. psal. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

Tertio, ignis habet augmentari. Dicit enim Dionysius, quòd
Dio. ignis est latenter augmentatiuus sui ipsius. & alia translatio dicit, crescens à seipso, id est, à propria virtute actiua, non quòd in ipso sit materia sui crementi, & ideo non crescit nisi addito combustibili. Et similiter Spiritus sanctus, quamquam ex se naturam non habeat vt crescat vel minuatur, tamen in nobis crescere dicitur, quia crescere nos facit in
Luc. 1. gratia. Vnde dicitur de Ioanne Baptista, quòd puer crescebat & confortabatur spiritu. Sic etiam multiplicari dicitur: quia in nobis sua dona multiplicat. Vn-
Sapi. 7. de Sapient. dicitur spiritus multiplex. Et Helias duplicem spiritum, id est, duplex donum, siue duplicem gratiam dicitur habuisse, scilicet ad prophetandum, & miracula faciendum.
4. Reg. 10.

Quarto, ignis habet segregare. Vnde Dionysius dicit, quòd ignis est discretiuus. Segregat enim ignis & discernit in metallis purum ab impuro & grossum à subtili, vt plumbum ab argento. Assumit enim subtilia similia sibi, & reiicit grossiora propter quod dicitur congregare homogenia sibi. Vnde patet, quòd ignis habet congregare, & segregare. Habet enim congregare similia, & dissimilia disgregare. Vtraque autem operatio attribuitur Spiritui sancto: segregat enim ab aliis illos quos sibi elegit ad aliquod
Act. 13. speciale. Vnde dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus ministerij ad quod assumpsi eos. Item ei attribuitur bonorum congregatio. Ecclesiastici: Tempestas aquilonis & congregatio spiritus. Tempestas enim aquilonis, est congregatio superborum, quia est congregatio illius, de quo dixit Isa. Sedebam in monte testamenti in lateribus aquilonis, scilicet diaboli: sed congregatio spiritus est congregatio humilium. Eccl. 43. Isa. 14.

Quinto, ignis habet penetrare. Vnde Dionysius dicit, quòd ignis est acutè pergẽs. Illud enim quod est acutum, pergit penetrãdo. Ipse enim Spiritus sanctus amor est. Amor autem facit penetrare amantem ad intima amati, & eius secreta perscrutari. Vnde Apostolus dicit, quòd Spiritus sanctus omnia scrutatur etiã 1. Cor. profunda Dei. Et ideo etiam mentes diligentium Deum perducit ad secretorum Dei contemplationem. Notandum etiam quòd ignis acute pergit in quantum est in materia aliena, quam successiue conuertit, & ideo conuertendo quamlibet partem post partem semper in acutum vadit. Si enim simul conuerteret, moueretur in rotundum, vel in latum. Vnde philosophus negat ignem esse acutorum angulo- Arist. 3. cæl. rum, sicut quidam posuerunt: quia non dant elementis secundum naturam aliquam figuram, nisi forte rotundam: quod intelligitur de elementis secundum quod statuuntur in propriis sphęris suis, & intelligit etiam quòd ignis non habet angulos permanentes: quod quidem verum est, quia semper variantur. Sicque Spiritus sanctus mentem hominis non statim totaliter perficit, sed paulatim proficere facit. Vnde Gregorius dicit, quod Greg. nemo repente fit summus, scilicet in bona conuersatione: à minimis quis inchoat, vt ad maiora perueniat. Ideo quanto plus

plus homo per spiritum proficit, tanto ab exterioribus amplius se restringit: sicut accidit de cælo quòd acutæ figuræ existit, quia semper versus cuspidem strictius fit.

Sexto ignis habet se aliis incorporare, siue alia sibi vnire, quasi, vt ita dicam, sicut materia vnitur formæ, sicut patet in ferro ignito, & carbone inflammato: in quibus ignis secundum omnes partes suas sic partibus carbonis siue ferri coniungitur, quod inter vnius, & alterius substātiam sensibilis differentia non habetur. Vnde & corpora talia dicuntur esse ignis materia, vt idem dicit Phil. Quia Spiritus sanctus quos per suam gratiam ad se trahit, secum quodammodo vnum facit. Vnde dicitur quod qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. 1.Cor.6.

Septimo ignis habet eleuare. Vnde Dionysius dicit, quod ignis est sursum ferens, scilicet alia: & hoc in quantum cogit alia in quibus habet victoriā, sequi motum suum, quia sicut participant de forma eius, ita & de motu. Sic etiā Spiritus sanctus quibus formam suæ gratiæ tribuit, leuat & post se trahit, Ezec. Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter leuabantur sequētes. Spiritus enim vitæ erat in rotis cum eūtibus ibant, & cū stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes eum, quia scilicet spiritus vitæ erat in rotis. Vbi attende quod Spiritus sanctus facit ire proficiendo, stare perseuerando, & eleuari à terra, cælestia contēplando, vel terrena contēnēdo.

Item Spiritus sanctus assimilatur nubi. Primo, quia nubes à terra vel mari eleuantur. Reg. Ecce nubecula parua ascēdebat de mari. Quia si Spiritus sanctus quos replet, eleuat a terrenis per ipsorum terrenorum contemptum. Ezec. Eleuauit me spiritus inter cælum, & terram. Ezech.8.

Secundo, quia ex nube refrigerium præstatur: quia scilicet Spiritus sanctus refrigerat etiam incentiua vitiorum. Vnde angelus dixit virgini Mariæ: Spiritus sanctus superueniet in te & virtus Altissimi obumbrabit tibi, id est, te ab omni æstu vitiorum refrigerabit. Matth. Nubes lucida obumbrat eos. Luc.1. Matt. 27

Tertio, quia ex nube pluuia generatur. Eccle. Quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. Quia scilicet Spiritus sanctus resoluit animam in abundātiam lachrymarum siue in compūctione siue in oratione. Vnde dicit Apostol. quod spiritus postulat pro nobis, id est, postulare nos facit gemitibus inenarrabilibus. Eccl. 35. Rom.8.

Item Spiritus sanctus assimilatur vēto: Primo quia ventus habet originem occultam. Et ista similitudo tāgitur Io. vbi dn̄s dixit Nicodemo: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed non scis vnde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu: Quod Chrysostomus exponit de vento, qui etiam in Psalm. dicitur spiritus procellarum. Et tangit Dominus primo eius potestatem, quia vbi vult spirat, id est, ventus quo vult flat. Et si dicas ventus non habet voluntatē: Dicendum est, quòd volūtas sumitur pro appetitu naturali, qui nihil aliud est quàm inclinatio naturalis, de qua dicitur Iob. Qui creauit pondus ventis Ioa 3. Psal. 10. Iob. 38.

Secundo tangitur venti indiciū: quia vocem eius audis, id est, sonitum eius ex percussione ad aliquod corpus. Sic enim dicitur in psal. Vox tonitrui tui in rota. Psal.76.

Tertio ponit venti originē quæ occulta est. quia nō scis vnde veniat, aut quo vadat. Sed diceret

 aliquis,

Marginal notes (left): Phil.o. ...ec.4 ; 1.Cor.6. ; Dio.de 6 ... hie ; Ezech.1. ; 3.Reg.18

aliquis, vtique scitur vnde veniat aut quo vadat. Nam auster veniat à meridie, & vadit ad aquilonem, Boreas vero ventus venit à contrario ab aquilone, & vadit ad meridiem. Responderi potest, quod principium venti potest sciri dupliciter. Vno modo in generali, eo modo scitur quod auster venit à meridie, & vadit ad aquilonem. Alio modo in speciali, & hoc modo ne eum vnde veniat, id est, à qua plaga determinate incipiat, & quo vadat, id est, ad quam plagam determinate terminetur. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quasi dicat, si ventus qui est corporeus habet sic occultam originem, & processum vt sciri non possit, vnde veniat aut quo vadat: multo magis est occulta origo, & processus regenerationis spiritualis, & adhuc multo amplius origo & processus ipsius Spiritus sancti.

Secundo, quia ventus habet impulsionem inquietam, est enim ventus mobilis, & totus inquietus. Quod quidem spiritui sancto competit per effectum in quantum mouet ad bonum, & nô permittit nos quiescere per ociû. Isa. Commotum est cor eius, & populi eius sicut ligna siluarum ante faciem venti. Greg. Mentem quam Spiritus sanctus replet in amaritudinê temporalium, & delectationem æternorum commouet. Et notandum, quòd ad modum venti Spiritus sanctus multipliciter commouet. Nam ad modum venti, mare, id est, cor peccatoris perturbat ad pœnitentiam delictorum: aerem condêsat, id est, peccatorê ad se restringit & resoluit in pluuiam, id est, in abundantiam lachrymarum: ignem, id est, amantem inflâmat per desideriû çternorû: Môtes, id est, superbos concutit, & aperit per deiectionem, & humiliationê

Isa. 7.

Grego.

ipsorû. poros corporis aperit exterius calorem euaporando educit, quia oculos mentis aperit, & calorem, id est, amorê charitatis extrahit, id est, extra propalari facit ad obsequium proximorum. Et nota quod Sapientiæ spiritus esse dicitur mobilis, & stabilis. Quia videlicet spiritus sanctus commouet ad benè operandû, & etiam stabilitat ad perseuerandû: vel facit mobilem ad bonum, & stabilem contra malum. Sapi. 7.

Tertio, quia ventus habet operationem fructuosam: Sunt enim diuersi venti scilicet in vniuerso xij. Quorum quilibet habet aliquid vtilitatis facere in mundo propter quod de thesauris diuinç prouidentiæ exire vel produci dicuntur; secundum illud psal. Qui producit ventos de thesauris suis. Vnde possunt. xij. ventis fructus spiritus sancti quos esse facit in nobis, congruè adaptari Nam licet spiritus sanctus vnus sit in se, est tamê multiplex in effectu. Vnde & Sapient. dicitur Spiritus multiplex. Adaptantur ergo fructus spiritus ventis. Psal. 134. Sap. 7.

Primo in generali quo ad numerû Sunt enim venti in numero. xij secundû Philosophorû doctrinâ. Licet enim sacra scriptura quatuor tantû ventos cæli nominet & ponat. In quatuor vêtis cæli dispersi vos dicit Dominus. Et iterum Daniel & Zach. & Apoc. quatuor venti tantum simpliciter nominãtur qui scilicet sunt principales à quatuor mûdi partibus venientes, quæ sunt Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio. Et sumuntur prout tradût Philosophi secundum coniugationem quatuor qualitatum: Tamen quilibet quatuor ventorum principalium duos alios habet ventos hinc inde collaterales. Nam subsolanus qui est principalis venti ab Oriente habet à dextris venti Arist. mete. Zach. 2. Dan. 7. Zach. 6. Apoc. 7.

qui dicitur vulturnus, & sinistris Eurum. Auster vero qui est principalis à meridie habet à dextris Affricum & a sinistris Notum. Aquilo vero qui est principalis à Septentrione habet à dextris Corum, & à sinistris boream: Fauonius vero ab occidente habet zephirum à dextris, & a sinistris Circium: & sic sunt venti in vniuerso.xij. quorum numerum quidam secundum numerum signorum cæli siue domorum.xij. accipiunt. Dicit enim Aristo. quòd astronomia altera pars est physicæ & Pto. dicit quòd oportet in huiusmodi consideratione cæli physicum esse Domus autē cæli. xij. hoc modo sumuntur, quia planeta dicitur signum ascendens seu emergens ab oriente super orizōtem. Inter quod et quartum quod est in angulo, sub medio terræ, oppositum medio cæli, sunt duo scilicet secundum & tertium. Similiter inter illud quartū & signum occidens quod opponitur ascendenti sunt duo, scilicet quintum & sextum. Eodem modo inter septimum & illud quod est in medio cæli super terram quod est ab ascendente sunt duo, scilicet vndecimum & duodecimū. Hæc enim signa secundum Ptolomeum causalitatem habeant super omnia quæ oriuntur in mūdo, tamen præcipuè causant ventos, & in nullo ita cito depræhēditur motus cæli, sicut in ventis. Et ita patet quòd hæc signa vel domus ita sunt dispositæ sicut venti. Aliqui tamen sunt qui numerum ventorum accipiunt secundum diuersos ortus, & occasus solis. Est enim ortus æquinoctialis, vt cum Sol, est in ariete, & libra: quòd hic faciūt in vere Subsolanus. Itē contra hunc sunt duo, ortus scilicet, duo solsticiales & sic sunt ab Oriente (vt dictum est) tres, Opposita ratione sunt ab occidente alij tres. A septentrione vero sunt tres secundum, medium, & extrema, quia aquilo est medius, collaterales vero boreas & circius: vel secundū alios medius est septentrio, collaterales vero aquilo, quòd cirtius similiter est à meridie. Sed Seneca, & Varro sumunt.xij. ventos secūdum xij. circulos quibus respondent totidem discrimina in aere. Nam duo coluri equinoctiales cū duobus tropicis cum sint quinque, intersecantur ab orizonte, & sic intercepti faciunt decem partes scilicet quinque ab occidente. Meridianus vero circulus duas partes adiicit dum similiter in duo secatur, & ita sunt xij. Et similiter ipsi venti. Et licet in hac descriptione Seneca, & Varro conueniant, differunt tamē in modo ponendi circulos, & sectiones eorum. Sed quicquid sit de eis, omnes tamen communiter asserunt xij. esse ventos, & in eodem etiam numero scilicet duodenario. Apost. fructus spiritus commemorat dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continētia, castitas.

Arist. 2. Phi. Pto. — Sen. 2. — Gal.

Secundo, magis in spirituali possunt prædicti venti fructibus spiritus adaptari secundum proprietates aliquas singulorum. Nā subsolanus qui est principalis, ab Oriente veniens, & subsolanus nominatur, quia nascitur sub radiis solis, competit primo fructui spiritus sancti, scilicet charitati. Quasi enim radius qui à Sole, & eius luce emittitur, spiritus est qui ex patre filioque procedit, sub quo, & à quo charitas in nobis exoritur. Rom. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est vobis. Hic tamen subsolanus Rom. 5.

vêtus, quamuis à calidissima venit regione, temperatus tamen ad nos pertingit. Ita similiter quamuis charitas à spiritu sancto procedit, qui est amor increatus, & immensus, tamen ipsa quæ nobis infunditur qualitas quædam est creata, & limitata, licèt quãdiu sumus in via, semper possit augeri charitas intensiue.

Secundus autem ventus à dextris subsolani, qui dicitur vulturnus, eo quòd alte tonat. Vnde Lucretius poeta: Altitonans vulturnus, & auster fulmine pollens. competit castitati quæ ardua est ad seruandum, quia in carne præter carnem viuere angelicum est, non humanum. Hic vẽtus habet desiccare aeris humorem: quia castitas constringit humorem, id est, lubricitatem carnalis concupiscentiæ.

Lucre.

Tertius ventus à sinistris subsolani, qui dicitur eurus, quasi ab eo ruens, scilicet ab Oriẽte, competit fidei quæ à Christo introducta est, qui visitauit nos oriens ex alto. De quo dicitur Zachar. Ecce vir, oriens nomen eius. Iste etiam ventus generat nubes quæ lumen solis obumbrant: quia per ipsam fidem non omnino claram, & apertam, sed vmbraticã, et obscuram de Deo cognitionem habemus.

Zach. 6.

Quartus ventus scilicet principalis veniens ab Occidente, dicitur fauonius eo quòd faueat eis, quæ nascuntur in terra, & foueat ea: & hoc competit continentiæ, qua caro nostra de terra sumpta fouetur, & conseruatur in mundiciam, & sanctitatem. Hic etiam ventus facit nubila, sed in India serena. Similiter continentia quamuis carnem mortalem, quæ per mortem occidit, restringendo vel refrenando quasi perturbet; tamen animæ serenitatem tribuit.

Quintus ventus à dextris fauonij versus meridiem, qui dicitur Zephyrus: quia scilicet flores, & germina, eius flatu viuificantur. Zai enim idem est quod vita, & Zoe viuere: cõpetit gaudio quod vitã conseruat, & prolongat, sicut ecõtrario à tristitia festinat mors. Item iste ventus producit flores, quia scilicet animus gaudens, ætatem floridam facit, vt dicitur Prouerbiis.

Prou. 17.

Sextus ventus qui est à sinistris fauonij versus aquilonem dicitur circius, eo quod coro sit coniunctus. Hoc competit patientiæ, per quam homo in regnum cælorum choro angelorum iungetur. Mat. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorũ. Vnde dixit Abbas Effrem: Patiens homo consortium merebitur angelorum. Sub hoc vento fiunt pluuiæ, & fulgura, & tonitrua. Vnde iste ventus purgat pluendo, illustrat fulgurãdo, terret, excitat tonãdo: quæ omnia tribulationẽ faciũt animæ si sint patiẽter portata, quia videlicet eam purgat, & illuminat, & excitat ad terrorem.

Matth. 5.

Abb.

Septimus ventus principalis à meridie veniens, dicitur auster: quia scilicet aquas haurit. Et hoc competit bonitati, quæ scilicet aquas gratiarũ, quas à Deo hausit, aliis abundanter cõmunicat, & effundit. Nam bonum (secundum Diony.) est diffusiuum sui. Vnde auster gignit flumina, & præbet pluuias largas.

Dio. de sum. bo.

Octauus ventus qui est à dextris versus Orientẽ dicitur aphricus, scilicet eo quòd frequẽter in Aphrica initiũ accipit flãdi. Hoc competit benignitati. Nam hic ventus est calidus, & est à dextris austri. In calore igitur designatur amor, in dextris vero amoris rectitudo figuratur. Vnde signat

nat aphricus rectum amorem erga proximum: & talis amor est, qui benignũ facit. Dicitur enim benignus, qui est bene ignitus, scilicet bono igne amoris ad bene faciendum proximo.

Nonus ventus qui procedit à finistris austri versus Occidẽtem, dicitur nothus, qui licèt sit temperans, tamen aliquando pestilẽtias inducit. Et hoc competit mãsuetudini, cuius scilicet est iras temperare, refrenare, & cohibere. Nihilominus tamen aliquando mansuetus prælatus zelo iustitiæ coactus percussiones, & correptiones exercet cum digna seueritate. vnde Moyses, qui erat mitissimus, propter peccatum populi, qui vitulum adorauerat zelo

Exo. 32. iustitiæ accensus occidit vna die xxiij millia de populo.

Decimus ventus, qui est principalis veniens à septentrione, vocatur aquilo, quia scilicet ligat aquas, & stringit. Et hoc competit longanimitati, id est, perseuerantię, quę ligatas, & confirmatas tenet aquas gratiarum, & virtutum in anima.

Vndecimus ventus, qui est à dextris aquilonis, dicitur corus, qui circulum ventorum quasi claudit, & ad se trahit. Hoc ergo competit paci, quæ omnes per appetitum sui trahit ad se, quia

Augu. 19 omnia pacem exoptant. Vt dicit
de ci. August. Et Dionysius. Hęc etiam
Dio. 9. velut finis claudit circulum om-
de di. nium virtutum, & affectionum
no. animæ. Vnde psalm. Posuit fines
Psal. tuos pacem Hic etiam ventus infrigidat: quia pax iracundiæ accensiones reprimit, & ita cordi refrigerium tribuit.

Duodecimus ventus, qui procedit à finistris aquilonis, dicitur boreas, quia procedit ab hyperboreis montibus. Et hoc competit modestiæ: hic enim generat niuem quæ candorem pulchritudinis habet, secundum illud Eccl. Ecc. 43.
Pulchritudine decoris eius admirabitur oculus, per modestiam exteriorum motuum hominum, conuersatio redditur pulchra, & grata oculis intuentium, scilicet quando aliquis exteriores mores suos siue motus ordinat, & moderatur secundum congruentiam suam, & negociorum, & locorum, & aliarum personarum. Vnde Ambrosius, dicit: Hæc Amb. l.
est pulchritudo viuendi, bene de off.
congruentia vnicuique sexui, & personæ reddere, hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accomodatus. Sunt tamen quidam philosophi qui ordinem istorum ventorum aliter assignant. Dicunt enim, quòd fauonius qui est principalis ad Occidentem, habet à dextris Zephyrum, qui secundum eos est idem quod aphricus: à finistris vero habet eorum. Item auster qui est principalis à meridie, & secundum eos idẽ est quod nothus, habet à dextris euro austrum, & à finistris austrũ aphricum, qui sic dicitur, eo quòd cõiunctus sit austro & aphrico.

Item à septentrione est ventus principalis qui vocatur septẽtrionalis, habens à dextris aquilonẽ, & à finistris circium, qui etiam dicitur boreas. In ventis autem qui veniunt ab Oriente, non differunt à primis. Sed hæc differẽtia parum vel nihil refert quantum ad moralem doctrinam siue similitudinem quam ex eis principaliter quærimus, & generaliter intendimus de omnibus in hoc libro. Quia vero in sacra scriptura sæpius spiritus sanctus (secundum expositionem doctorũ) assimilatur australi vento quam aliis ventis prædictis; sicut econtrario malignus spiritus principaliter aquiloni, vt patuit in præcedenti capitulo: Est notan-

dum, quod ista similitudo est cōgrua proter tres qualitates quas habet ventus australis.

Prima est, quia ventus est calidus: & hoc non habet ex natura sua, cum omnis ventus sit ex vapore terreo, & frigido, sed habet caliditatē ex loco exitus sui, quia procedit de locis calidis. Et hoc competit spiritui sancto in quantum mentem accendit ad amorem cælestis præmij. Vnde Iob.
Iob 37. Nunquid vestimenta tua calida sunt cum perflata fuerit terra austro. Vestimenta enim calida animę, sunt eis affectiones feruentes ab austro, id est, spiritu sancto inflammante.

Secunda, quia est ventus turbidus, quia scilicet aerem facit turbidum, & nubilosum. Et hoc competit spiritui sancto in quantum mentem perturbat in cognitione defectus proprij siue peccati sui.
Zach. 9. Zach. Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine austri. Tunc spiritus sanctus canit tuba in corde hominis, quando immittit ei timorem iudicij: quia dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo, scilicet veniēs ad iudicium, vt dicit Apost.
1. Thes. 4 Sed tunc in turbine vadit, quando mentem ipsam timore concussam, perturbat ad pœnitentiam, & ad considerationem peccati sui.

Tertia est, quia est nubilosus siue pluuiosus, licet enim vapor huius venti in locis calidis vnde oritur, non fit multum humidus cum ibi propter siccitatē nimiā sit humiditas modica, postea tamen paulatim appropinquando ad aquilonem fit humidus, eo quòd suo calore aperiendo humidum inuentum sibi attrahit, & ideo etiam semper crescit & fit nubilosus & diluuiosus: Et hoc competit Spiritui sancto in quantum facit flere & lachrymari ex cōsideratione præsentis exilij. Psa. Cōuerte Domine captiuitatem nostram sicut torrens in austro. Psal. 12. Glosa. quando flat calidus ventus austri, soluuntur glacies, & fluunt torrentes. Similiter aspirāte Spiritu sancto soluuntur mentes frigidæ & implentur oculi aquis, & fluxibus lachrymarum.

Anni partibus in quibus hominis vita corporalis variabilis efficitur pluribus exemplis hominis status in spirituali vita assimilatur.

Cap. LXXIIII.

Status hominis in vita spirituali distinguitur ad modum anni: Annus enim principaliter distinguitur per quatuor tempora. Habet enim hyemem in quo est frigoris asperitas. & ver in quo est pullulationis arborum nouitas æstatem in qua solis caliditas, Autumnum in quo fructuum maturitas. Igitur per hyemem accipitur asperitas tribulationis, per ver nouitas conuersionis, per æstatem feruor dilectionis, per autumnum maturitas perfectionis.

Primo igitur per hyemem repręsentatur status tribulationis, per quam incipit homo à malis resipiscere & ad bona disponi. Et ista similitudo patet quadrupliciter.

Primo, quia in hyeme fit in homine augmentatio, phlegmatici humoris. Humor autem phlegmaticus est frigidus, & humidus: quia videlicet in tribulatione refrigescit ardor carnalium desideriorum, & abundat fletus, & humor lachrymarum.

Secundo, quia tempore hyemis varia est habitudo humanæ complexionis, quia scilicet in hoc tēpore melius se habent cholerici, peius phlegmatici, melius iuuenes, peius decrepiti. Vnde in tali tempore proxima est infirmitas quæ fit ex phlegmate, vt febris quoti-

quotidiana, minus autem illa quę ex cholera vt tertiana. Iuuenes & cholerici calidi sunt & sicci, phlegmatici & decrepiti frigidi sunt & humidi. Qui autem adhuc peccata sua deflent, nec tamen adhuc vllo amore cælesti feruēt, isti sunt vt phlegmatici: qui tempore hyemis, id est, tribulationis siue tentationis corruptioni mentis faciliter subiacent. Sed illi qui spiritu feruent, & carnis humore carent, isti tempore tribulationis vel tentationis similes iuuenibus, & cholericis melius se habent. proxima autem est infirmitas, quæ prouenit ex phlegmate, id est, ex propria mentis corruptione. Ex propria enim mētis corruptione prouenit cōtinuus ardor carnis quasi ex corruptione phlegmatis quotidiana febris.

Tertio, quia in hoc tempore necessaria est discretio cibationis, quia in hyeme vtendum est calidis & siccis, vt scilicet amore æternorū tempore tribulationis sint opera sancti Spiritus ardore succensa, & ab humore desideriorum carnalium pœnitus arefacta.

Quarto, quia in hoc tempore est intensio frigoris, quod accidit ex solis nimia remotione: tunc enim Capricornū sol intrat, quod dicitur esse inferius signum. Notemus ergo animal*, vnde signum hoc nomen accepit, quia Capra similitudinem delinquentium tenet, quia ex consuetudine peccādi peccator, vt capra fœtet, quę tamen in altis rupibus pascitur, dū peccator verbis, & exemplis sublimium virorum delectatur. In hoc ergo tempore sol Capricornum intrat, dum scilicet iustitiæ peccatorem sancti Spiritus radiis illustrat, post Capricornum verò intrat Aquarium, vt fœtorem carnis abluat lachrymis. Ascendit etiam vsque ad Piscem, quod est tertium signum, & obtinet finem hyemis, vt quasi piscis sub aquis, sic peccator viuat in lachrymis.

Secundus status animæ in nouitate conuersionis, & ille significatur in vere, in quo est renouatio arborum & plantarum. Nam primo in hoc tempore fit augmētatio sanguinis, quia cum aliquis de nouo conuertitur, spirituali dulcedine multiplicius delectatur. Item in hoc tempore mala est infirmitas, quę fit ex melancolia, & quartana, pessima, quæ fit ex sanguine vt sinocha. Ita in initio conuersionis dum delectatur animus contemplantis, scilicet ex abundatia boni operis, quasi ex inundatione sanguinis nascitur tumor elationis, tunc quasi ex corruptione sanguinis nascitur synocha febris, & contingit vt sanguis qui est amicus naturæ, fiat inimicus vitæ. Dicunt enim physici synochos esse mortis amicos. Item in hoc tempore melius se habent senes, peius iuuenes, melius decrepiti, peius pueri: quia ex natura consimilis temporis augmentatur materia infirmitatis, sicut in contrario tempore cum infirmitas contraria tempori nascitur, dolor contrariæ infirmitatis leuatur, quia contraria cōtrariis durantur. Similiter etiam conuersionis tempore maiori tentationis feruore impugnantur, quia senes & pueri molestius ferunt ieiunia & labores. Item in vere vtendum est frigidis, & siccis. Ne enim per desiderium vanæ gloriæ feruor sanguinis ebulliat, necesse est vt animus frigus tentationis, & sterilitatem siccitatis ad memoriam reducat. Vtatur ergo huiusmodi benificio dietæ, vt sanior sit in vere, ne in initio conuersionis appetatur amor laudis. Nota etiā quòd in vere ex calore & humore temporis aperiuntur pori terræ: procreantur diuersi coloris herbarum, & arborum flores: & sic

sic in anima pœnitentis conuersi ad Deum diuersi generis virtutes oriuntur, & fit quasi nouum ver interius in mente. Vnde in Psal. Psal. 73. Ver & æstatem tu plasmasti ea: in vere intellige nouiter conuersos mansuetudine temperatos, in æstate prouectiores igne charitatis feruētes. In hoc etiam tempore sol ascendens tria signa dicitur obtinere: Arietem in initio, Cancrum in medio, Geminos in fine. Attende ergo in Ariete ducatum, in Tauro iugum, in Geminis consortium, Ducatum prælationis, iugum subiectionis, consortium, cogitationis, vt scias præesse, subesse & coesse. Solet etiā hoc tempus inconstans esse, modo pluuiosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate æstatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum: & ideo homines citius infirmantur in martio, quia cum corpora humana aperta sint ex calore, statim corrumpuntur ex subito frigore. Sic nouiter siquidem conuersi, inconstantiæ motu solent agitari: & licet corda eorum sint aperta calore dilectionis, tamen corrumpuntur quandoque subito frigore improuisæ suggestionis. Et modo inundatione præcedentium delictorū quasi pluuiis humectantur, modo verò desiderio cœlestium, quasi solis radio desiccātur. Prouidēdum est autem ne infirmitas quæ in frigore hyemis orta fuerat, in martio, id est, in initio conuersionis redeat & occidat.

Tertius status hominis est sub feruore dilectionis: & istū statū mentis signat tempus æstatis

Primo enim in hoc tempore fit augmentatio caloris, per quam scilicet designatur ira contra peccatum. Nam quanto plus abundat charitas, tanto plus odio habetur iniquitas. Item in hoc tempore melius se habent phlegmatici, peius cholerici, melius decrepiti, peius iuuenes. Senes enim & phlegmatici frigidi sunt & humidi, ideo isti melius se habent si infirmantur in æstate, id est, incōtrario tempore: citius enim possunt curari, quia contraria contrariis curantur. Sed iuuenes & cholerici qui sunt calidi & sicci ex consimili tempore peius se habēt, videlicet si nimis alta sapiant, si nimis prælationis desiderio succensi calent. Vnde in hoc tempore pessima est infirmitas, quæ venit ex cholera, minus mala quæ ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In hoc igitur tempore vtile est vti frigidis, & humidis. Vtatur ergo frigidis, id est, considerationibus tumorem inducentibus ad reprimendū nimium calorē, id est, nimiam præsumptionem indiscreti feruoris. Vtendum etiam est humidis, id est, considerationibus ad fletum inducentibus contra ariditatem superbiæ, quæ scilicet quandoque prouenit ex nimia confidentia sui. Vnde ad hoc valet considerare casus & lapsus sanctorum virorum, & etiam humiditatem & lachrymas eorum, vt Dauid, & Petri Apostoli, & aliorum similium. Item in hoc tempore ascēdit sol vsque ad Cancrum, & fit ibi æstiuale solstitium. Solstitium autem solis est in via charitatis summus gradus amoris, scilicet vt nihil vltra Deum siue supra diligatur. Vocatur etiam Cancer tropicum signū, id est, conuersiuum, vt ab amore Dei conuertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus à Cancro ad Virginem, à feruenti amore Dei vsque ad castum amorem proximi. Sol autem in eadem æstate tria signa dicitur obtinere, in principio Cancrum, in medio Leonem, in fine Virginem, vt habeatur charitas

in

in Cancro ad proximum in conuersione compassionis, in leone vigilantia circũspectionis, in virgine, in puritate dilectionis. Cancer verò retro graditur. Leo dormiens apertos oculos habet. Virgo est qui carnalem commixtionem adhuc ignorat. Huius etiam temporis proprium est radices herbarum, & arborum siccare. Sicca enim est species huius mũdi, & siccantur herbarum, & arborum radices, dum nullo terrenæ dilectionis humore nutriuntur fideles.

Quartus status animæ, est sub maturitate discretionis siue perfectionis, quam designat tempus autumni. Nam primo in autũno crescit melancolia, per quã significatur tristitia de peccatis: quia quanto plus accedis ad maturitatem sensus, & ætatis, tanto magis debet crescere immensitas doloris de defectibus, & peccatis. vnde Eccl. Qui addit scientiam, addit dolorẽ. Item in hoc tempore melius habent sanguinei, peius melancolici, peius senes, melius pueri. Habuisti per sanguinem dulcedinem charitatis, habes nunc per choleram magnam tristitiam de peccatis. In vere vitæ nouitatem, in autumno maturitatẽ, vt temperetur maturitas vitæ nouitate, vitæ nouitas consilij maturitate, vt nouiterò cuersus peruenire desideret ad maturitatẽ perfectionis: senex recogitet quam feruens fuerit in initio cõuersionis. Si ergo sic in vere, & autumno ætates humores alternãdo consideras in contrariis temporibus, vtrorumq; naturas incolumes seruas. Item oportet in hoc tempore vti calidis & humidis. Non enim sufficit ad conuersandam animæ sanitatem, siccari ab humore voluptatum, refrigerari ab æstu vitiorum; nisi etiam infundaris supernæ cõtemplationis rore, & sancti Spiritus simul accendaris amore. Item solet in autumno sol tria signa obtinere. Librã, videlicet in principio, Scorpionem in medio, Sagittarium in fine. Libra, in qua sol existens æquinoctium facit, æquali lance ponderat dies, & noctes. & tu æquali lance ponderes bonas, & malas operationes Scorpio verò cauda minatur, aculeo pungit. aculeus in cauda, dolor est in fine. Cùm autem ad maturitatem ætatis perueneris, time periculum mortis. Sagittarius autẽ ex duabus naturis constat, ferinæ scilicet, & humana: superior verò homini, inferior verò assimilatur animali. Qui verò rationabiliter viuunt, digni sunt cælo: qui verò bestialiter, digni sunt inferno. arcum tenet, id est, sagittam iacit. Est autem iustorũ arcus, spiritualis intelligẽtia, corda doctrina, sagitta verba doctrinę, pharetra verò memoria. Hunc arcum tetendit Dominus & properauit illũ. Arcũ enim nobis parat dominus, cum nobis sacræ scripturæ intelligentiam explanat. Ex hoc arcu mittunt sagittæ potentis acutæ, quæ sic vulnerant vt corda transfigant. Nouit enim Dominus (vt dicit beatus Aug.) sagittare ad amorem. Hac sagitta vulnerat cor hominis deuoti, vt dicat: Vulnerasti cor meum. Vtinã percussus per hæc iacula, morerer mundo. Can. 4.

Superbiæ multiplices effectus describuntur qui ex variis Martis, cometæ, tonitruiq; ac venti exemplis peracutè eliciuntur.

Cap. LXXV.

SVperbia est similis Marti, Mars (secundũ Pto.) disponit natum ad mobilitatem & animi leuitatem, iram & animositatem: quæ omnia competũt superbiæ. Nam facit hominẽ mobilẽ. i. inconstantẽ. Est enim (secundum Aug.) superbia peruersæ celsitudinis appetitus, & ideo est sicut Aug. de ci. Dei. quidam

quidam ventus qui excelsas summitates arborũ, id est, elatas mentes hominum commouet, & eas firmas & quietas nunquam esse permittit. Item facit animum leuem. Nam sicut ligna desiccata ab humore aquæ efficiuntur leuia. Ita per superbiam consumpto humore gratiæ, efficitur mens leuissima. & est superbus animus, velut vter vento plenus. Iob. Leuis erit super faciem aquæ. Item facit hominem iratum & animosum, scilicet vt nimis audeat, & nihil sufferat: propter quod dicitur Prouerb. quòd inter superbos semper sunt iurgia.

Iob 24.

Pro. 14.

Item superbia assimilatur cometæ propter quatuor.

Primo, propter ascensum, quia cometa siue cometes nihil est aliud quàm vapor terreus & grossus, cuius partes sibi multũ coniacent, quia scilicet est bene commixtus & viscosus ascendẽs paulatim ab inferiori parte aeris ad superiorem s. vltra medium frigidæ regionis aeris ad illam partẽ. s. vbi aer concauitatem ignis contingit quæ dicitur regio æstus, & ibi talis vapor diffunditur & inflammatur, & in medio remanet superspissus, & ibi etiam cõtinuè nutritur de thesauro suo qui sub eo est, scilicet de ipso fumo paulatim ascendente, & ideo est in medio flamma alba valde & spissa. Illud autem quod distat à medio diffusum est ad latus alterum, & est tenue, & ideo habet flammam tenuem ad modũ nubis albæ, & hæc vocatur coma. Et hoc Constantinus dicit concordans. s. cum Aui. & Algazel. Ex his autẽ habetur, quòd Cometa est ex vapore terrestri multum exaltato, igne inflammato continuè eleuato, & comato siue caudato. Et talis est superbia hominis, qui in altum se erigit, vehementer incenditur, continuè ascensum petit, & caudam post se trahit. Primũ est contra naturam, quia homo est naturæ terrestris tam origine quã resolutione, quia de terra est; & in terram redit: terræ autem cum sit grauis, non est ascendere, sed descendere. Ex quo patet, quòd non est hominis superbire, sed potius se deiiciendo humiliare. Et ideo Eccl. exprobrãdo dicitur ei. Quid superbis terra & cinis? Secundum autẽ, scilicet igniri, quia homo superbus frequenter & faciliter pro modico indignatur, & excandescit in iram. Hoc, inquã, inest ei præter naturam. Nõ enim ex natura propria vapor habet caliditatem, sed potius frigiditatem, cum terra sit elementum naturaliter frigidum: inest ergo illi incensio ex loco ad quem eleuatur. Sic homini est præter naturam quòd feruescat in iram nimiam, cum homo sit animal mansuetum natura. Inest ergo inflammatio iracundiæ ex ipsa elatione superbiæ. Eccl. Non est creata à Deo hominibus superbia, nec iracundia nationi mulierum. Est & superbiæ proprium expetere in hominibus continuum incrementũ, & ideo nunquam quiescit, quia semper petit ascensum, secundum illud Psal. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Patet etiam quòd superbia dum semper vult præire, aliorum sequelã expetit tanquam caudam vel comam habere. Nullum enim vult se præcedere, sed omnes retro venire. Et ideo dicitur Apoc. quòd cauda draconis trahebat tertiam partem stellarum cæli.

Cõst. in methc.

Eccl. 10.

Eccl. 10.

Psal. 73.

Apo. 12.

Secundo, superbia assimilatur cometæ propter aspectum, quia cometes de die non apparet, sed solum de nocte conspicitur: quia scilicet homo superbus dum lucem gratię amittit, tenebras ignorantiæ necessario incurrit. Iob: Immanibus abscondit lucẽ, id est, super- Iob 37.

superbis. Vnde glosa dicit ibi, quod immanes sunt qui se elatis cogitationibus extollunt, quibus lux abscõditur, quia veritatis eis cognitio denegatur.

Tertio, propter motum, quia cometæ rotantur ad modum stellarum, & sequũtur eas quousque abscondantur. Et per hoc Alpetragius in astrologia sua noua probat ignem moueri circulariter, quia scilicet iste vapor incensus ei adhęrens in circuitu rotatur. Vnde & Pto. in centiloquio propositione tertia, vocat cometas secundas stellas, secũdùm expositionem Hali., & Abraam & Bugafari. Sic etiam superborum est proprium inuolutiones & circuitus quærere, secundum illud Psalm. In circuitu impij ambulant, quia dum interiora non appetunt, in exteriore labore fatigatur.

Alpetr.

Pto.

Psal.11.

Quarto, propter signum, quia cometæ signant mortem magnorum, destructionem regnorum, & concitationem bellorũ. Vnde recitat Sen. quòd post mortem Demetrij regis, parum ante bellum Achaycum, cometa fulsit non minor sole secundum apparentiam. Similiter ante aduentum Caroli Comitis Prouinciæ, & fratris Regis Franciæ, qui erat per Papam Vrbanum factus Rex Siciliæ, & vocatus ab eo vt veniret in regnum, quod scilicet fuit anno Mcclxiii. sequenti anno Domini Mcclxiiij. apparuit cometa maximus in mense Augusti iuxta signũ Cancri, paulatim procedens versus meridiem, donec ad stellationem Orientis appropinquauit, & nunc ad vnam partem, nunc ad aliam dirigebat comam. durauitque per plures menses, cuius coma se extendebat in longitudinẽ per quartam partẽ nostri hemisphærij. Et sequẽti anno, scillicet anno Domini Mcclxv. debellatus est Manfredus cum exercitu suo per dictũ Regem Carolum apud Beneuentum, vbi ipse Manfredus occubuit per magnã stragẽ gentis suæ. Ratio autem prædictę significationis cometæ est, quia cometæ sunt de complexione Martis, & sunt ab ipso vt à primo efficiẽte licet coniunctio eius cum Ioue augeat hoc. Dominium autẽ Martis signat mortem violentam, qua magis moriuntur magni quã parui. Et quia Mars est inclinans ad iram, concitat calorem regentium populos, cuius commotio fortior est in magnis quã in paruis. Hæc omnia signata per cometas superbiam sequũtur, scilicet occisio magnorũ, dum vnus contra alium insurgit ex superbia. Et ideo dicitur Isa. De Rege Chaldęorum superbo: Tu vulneratus es sicut nos, & nostri similis effectus es, detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum. Item destructio regnorum, quia scilicet per superbiam diuidũtur gentes, & regna, & omne regnũ in se diuisum desolabitur. Item concitatio bellorũ. Vnde Prouer. Arma, & gladius in manu superbi.

Sen de nat. quę. lib.3.

Isa.14.

Luc.11.

Prou.22.

Item superbia assimilatur tonitruo.

Primo, quia tonitruũ oua auiũ pullificantium lædit. Et similiter superbia opera spiritualium virorum destruit. Aug. Superbia bonis operibus insidiatur, vt pereãt. Et ideo Grego. dicit, quòd perit omne quod agitur, si non in humilitate sollicitè custoditur. Psal. Fulgura coruscationes, & dissipabis eos. Fulgur enim & coruscatio fit in tonitruo, secundũ illud Psalm. Vox tonitrui tui in rota illuxerunt coruscationes, &c. Superbi enim spiritualiter dissipantur, quia tonant seipsos magnificando, fulgurant alios despiciendo, coruscant opera sua ostẽdendo. Et nota quòd vox tonitrui. i. superbi

Aug. in Reg.

Grego. mor.

Psal.143.

Psal.79.

superbi dicitur esse in rota : quia quicquid etiam de aliis dicit, in laudem propriam reflectit.

Secundo, quia tonitruum prægnātes abortire facit. Et similiter superbia bona proposita in corde præconcepta ne pariantur, id est, ne opere compleantur efficit. vnde monetur homo. Eccle. Age cōceptiones tuas non in dilectis & verbo superbo. Eccl. 32.

Tertio, quia tonitruum turres altas concutit, & aliquando deiicit. Quia scilicet superbia perfectissimos viros inuadit, & aliquādo etiam eos vincit. Ipsa etiam deiecit angelos de cælo, & hominem de paradiso. Sapi. Ab initio cum perirēt superbi gigantes, &c. Sunt enim gigantes omnes viri virtutibus eminentes, quos dum elatio superbiæ vincit protinus perire facit. Vnde Apoca. Dicitur quòd facta sunt tonitrua. Et postea subditur quòd ciuitates gentium ceciderunt. Quasi enim quædam tonitrua sunt hominum superbientium corda: quæ tamen ciuitates deiiciunt, quia ipsa munimenta virtutum annihilant & destruunt. Sap. 14. Apo. 16.

Quarto, quia tonitruum arbores euellit. Quia scilicet superbiæ vitium etiam homines actiuos & fructuosos subuertit. Eccle. Radices gentium superborum arefecit Deus. Nam sicut perit fructus arboris arescente radice, ita perit virtus boni operis superbiente corde. Eccl. 10.

Quinto, quia tonitruum magis in altis locis quam in infimis lædere consueuit : quia videlicet elationis tentatio magis eos qui sunt in sublimi, quā eos qui sunt in humili inuadere consueuit. Isa. Væ coronæ superbiæ. siue accipias de corona clericorum seu prelatorum, siue de corona dominorum & regum. Isa. 28.

Sexto, quia tonitruum diuersimodè lædit & percutit. Et ponūtur præcipuè quinque modi percussionis & fulminationis tonitrui, qui satis congruè superbis, & tyrannis hominibus adaptantur.

Primus est, quia ex tonitruo quandoque egreditur sagitta quæ dicitur tela tonitrui. & de huiusmodi sagittis dicitur in Psalm: Etenim sagittæ tuę transeunt, vox tonitrui tui, &c. Psal. 79. Hæc autem sagitta scindit & incendit quicquid inuenit. Generatur enim talis sagitta in nube viridi profunda ex vapore sicco ibi inflammato, hoc modo, quia vaporalis commixtio terrestris vaporis incenditur, & cùm tangit viridē nubem in qua est inclusus, quæ est iam in conuersione ad aquam, conglutinatur vt farina in pasta, fortissima autem incensio obuiat, ita quòd humore nubis non extinguitur, & sic cōglutinatus vapor fit humidus, & ideo in inferiori parte acuitur, vbi primo incipit distillare, & est grossus in parte, & sic postea induratur in lapidem : qui scilicet est rubeus, & ad modum sagittæ inflammatus egrediens scindit & incendit quicquid inuenit. Quasi ergo sagitta lapidea in resolubili nube est cor tyrannicum & superbum in mortali carne. Hæc sagitta est lapidea, ignea, acuta & noxia, & talia sunt superborum & tyrannorum corda & opera : scilicet lapidea per duritiam crudelitatis, ignea per ambitionem dignitatis, acuta per astutiam malignitatis, & noxia per violentiam potestatis, & ideo non immerito tonitruum superbiæ formidatur, tales sagittas emittens. Vnde in Psalm. A voce tonitrui formidabunt. Psal. 103

Secundus modus percussionis tonitrui est, quando talis vapor terrestris est minus conglutinatus & in nube minus aquosa : tunc enim

enim non continuatur, sed incensus ibi egreditur cum impetu, & scindit iterum & incendit: sed nō scindit nisi ligna, & non lapides nisi raro. scindit autem ex impulsu, & incendit ex inflammatione. Et huic assimilatur illorū superbia, qui impulsu fastu gloriæ vel malorum suggestione & inflammatu impetu irę, non lapides duros, id est, non sibi resistere valentes, sed ligna mollia. id est, im potentiores, & sibi resistere non
Psalm.9. valentes inuadūt. Psal. Dum superbit impius incenditur pauper.

Tertius modus est qui scindit corpora solida, sed non rara, & hic est vapor rubeus clarus qui nunquam facit lapidem, & sua flamma nunquam separatur à vapore, & hic nunquā scindit nisi sint valde compacta corpora quę sunt magnæ quantitatis, quia hæc resistunt, & hic interficit homines, & apparet in eis odor combustionis, & non videtur vulnus. Quia cùm vapor sit subtilis intrat sine vulnere, & inuenit aurum, in bursa comminuit aurum, & non lædit bursam: quia bursa, vt rarum corpus dans locū, pertransitur de facili. Aurum autē & compactum resistit, & ideo quandoque minuitur in partes, quandoque in puluerem. Vnde aliquando accidit quòd perforauit gladium & non læsit vaginam. Huic autem assimilatur superbia eorū, qui solum magnis & potentibus se opponunt, subiectis autem & impotentibus se opponere dedignatur, sicut dicitur de Leone, quòd fortia animalia inuadit, sed vilibus subiectis ignoscit. Talis (sicut dicit August.) fuit antiquitus superbia populi Romani, qui scilicet sibi voluit per poetam in laudem suam ascribi quod nostra scriptura sacra attribuit soli Deo, scilicet sibi proprium esse parcere subiectis, & debellare superbos, quod attribuitur ipsi Deo qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iac.4.

Est etiam eiusdem vaporis alius quidem modus, cùm ex minus aquea nube egreditur, quia subintrat, & non lædit diuidendo, vel aperte incendendo, sed est coruscatio rubea valde nociua, & illa nocet vineis sicut dicunt vinitores, & præcipuè botris illis qui sunt multis foliis cooperti, cum per aliquod foramen proiicit coruscatio illuc vaporem cum radio suo, eo quòd illæ, vuæ læsę euaporare non possunt. Et hæc coruscatio non adeo est nociua corporibus cum directe cadit, sed suus radius ei quē attingit, est nociuus, quia corrumpit ipsum eo quòd hoc sit de natura illius vaporis. Vnde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie, & quidam excæcati in oculis.

Huic ergo assimilatur superbia, & malitia quorundam proditorum, qui minus habent de nube aquea, id est, de humanitate & pietate, & habent coruscationem rubeam, id est, astutiam malignā, & iccirco non manifestè, sed occulte & proditoriè lædunt, & bonorum opera quæ per fructus vineæ significantur, per aliquod foramen, id est, per aliquem malitiosum modum calumniare, impedire, & dissipare conantur, & non solum suos aduersarios directè sibi oppositos, tales lædūt etiā sibi adhęrentes frequentia lędunt & decipiunt fraudulēter: quod est quasi eos excœcare. Nam latenter alium fraudare est lumen ei agnitionis subtrahere. Quartus modus est vaporis albi, qui egreditur in flamma sicca non coadunata, & ideo spargitur aere, sed tamen egreditur magno impetu propter nubem profundā in qua est, quæ est aquosa multū, & ideo scindit, & scindendo extinguitur, ita

ita quòd ea quæ scindit videntur alba, & non apparent in eis signa combustionis: & quandoque interficit quando est benè fortis impulsus, & quandoque propter suã disgregationem percutit in loco vno, & non lædit socium iuxta eũ stantem, sed percutit eum qui stat remotè: quandoque etiã reflexus à pariete vno progreditur ad aliũ & percutit illum. Et huic assimilatur superbia eorum qui quanquam videntur albi, id est, mansueti & pacifici, tamẽ habent spiritum in naribus latenté, & ideo quandocunque reputant se inhonoratos subito accenduntur, & cum magno valde impetu prosiliunt ad nocendum, & quãdoque ad occidendum cum fortiori ira impelluntur: & quia ira tollit eis discretionem, quandoque nõ discernẽtes quod faciunt, modo prosiliunt ad lædendum vnum, modo alium, & quãdoque talem qui est ab offendente remotus, & sine culpa. Sed quandoque talium ira cito post factum extinguitur, dolent de eo quod fecerunt. Sed notandum est, quod aliquando talis vapor fulminis tam debilis est, quòd pertingens & hominẽ, consumit vestem, vel aliquod huiusmodi, & extinguitur. & cessat eius violentia, & non lædit. Sicut ego vidi quendam in terra originis meæ, scilicet, in Castro Sãcti Geminiani, quod est in partib. Tusciæ propè ciuitatem Florentiæ ad viginti miliaria, qui de seipso referebat, quòd fulmine tonitrui subito percussus in terram corruit stupidus, & cum post longã moram ad seipsum redisset lumbare bracharum suarum, quod scilicet de corio fuerat totaliter consumptum siue exustum reperit, carne verò sua vel corpore, nullam læsionem inuenit. Cuius ego rationem vel causam existimo extitisse, quia vapor ille fulmineus propter debilitatem suæ adustionis alterauit quidem siccum quod sibi prius occurrit, scilicet ipsum corium; humidũ autẽ post ipsum inuentũ, vt erat caro vel sanguis, non fuit sufficiens vel potens alterare, nisi fortè quod pilos circunstantes insensibiliter incẽdit, quia pili sunt valde inflammabiles. Huic ergo vapori debili assimilatur eorum superbia, qui sicut cito indignantur, ita cito reuocãtur: & ideo ex eorum indignatione vel elatione parua, vel nulla damna sequuntur. Sic Dauid prouocatus contra Nabal Cameli, cũ cogitasset eum extinguere, & non delinquere ex eius familia vsque ad mingentem ad parietem, per vxorem eius Abigail subito est placatus, ita quod nullum damnum eidem postea fecit. 1. Reg. 25. Quintus modus est eiusdem vaporis ex nube debilitata, & ille nihil nocet, quia statim ad tactum aeris extinguitur, & retũditur ita quod cessat incendium eius, & violentia impulsus: & huic assimilatur superbia eorum qui libenter nocerent si possent, sed debilitati paupertate, vel aliquo timore quiescunt, & dimittunt, nullum nocumentum inferentes.

Item superbia assimilatur vento. Primo, quia ventus est aeris concitatiuus, turbatiuus, & obscuratiuus siue inspissatiuus. Nã superbia intelligentias mẽtis obscurat, corda ad malum incitat, & hominum pacem perturbat. Eze. Ezc. 1. Ventus turbinis veniebat ab aquilone, id est, superbia perturbans venit, & orta est à dæmone.

Secundo, quia vẽtus est in mari tempestatis generatiuus, vndarum eleuatiuus, & per cõsequens maris inflatiuus, & in partes contrarias extensiuus, & ideo nauigantium submersiuus. Quia superbia in mundo bella, & rixas concitat: vndas, id est, afflictiones huma-

humanas extollendo eleuat: mare, etiam cordis inflat, & in partes contrarias separat, donec nauigãtes in naui pœnitentiæ omnino
Ioan. 6. submergat. Ioan. Mare vento ma-
Mat. 14. gis flante exurgebat. Matt. Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim ventus contrarius.

Tertio, quia ventus, est montium concussiuus, & diruptiuus, domorũ subuersiuus, & arborum impulsiuus, & eradicatiuus. Videlicet, quia superbia etiam viros emineentes spiritu pulsat tentan-
3. Reg. do, & subuertit assentiendo. Reg.
19. Spiritus grandis, & fortis subuertens montes domos diruit, & col-
Matth. 7 legia diuidendo. Matt. Flauerunt venti, & irruerunt in domum illã, & facta est ruina eius magna.
Prou. 5. Pro. Domus superborum demolietur Dominus. Arbores, id est, homines fructuosos, & multis gratiis ditatos aliquãdo eradicat de-
Sapi. 4. struendo, deiiciendo. Sap. Si in ramis in tempore germinauerint infirmiter posita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorũ eradicabuntur, confringentur rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.
Ecc. 21. Eccl. Substantiam superbi eradicabitur.

Quarto, ventus est spumæ in aqua generatiuus, vesicæ inflatiuus, & extensiuus, palearum, & puluerum leuatiuus. Quia superbia quem aduersitate non deiicit in spumam vanitatis si potest adducit, & per vanã gloriam inflan-
Sap. 5. do, & eleuando submergit. Sapi. Spes impij quasi lanugo est quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quę à procella disper-
2 Cor. 12. gitur. Apo. Timeo ne inflationes, & seditiones sint inter vos. Deut.
Deut. 1. Tumẽtes superbia ascẽdistis, &c.
Iob. 21. Iob. Erunt sicut paleæ ante faciem venti.

Quinto, quia vẽtus est in aqua dissimilitudinis, & inæqualitatis inductiuus, & multarum ægritudinum causatiuus, quando scilicet in corpore generatur vel ibi includitur, scilicet, quia superbia dissimilitudines voluntatũ, & inæqualitates rerum procurat. Vnde multas ægritudines in animo Eccl. 3.
generat, Eccl. Synagogæ superbo- Eccl. 5.
rum non erit sanitas. Eccles. Mirabilis prorsus infirmitas, quomodo venit sic reuertetur. Quid ergo prodest ei, quòd laborauit in ventum?

Superborum natura ex pluribus montiũ, collium, fluctuumq́; proprietatibus ac exemplis facillime pernoscitur.
Cap. LXXVI.

Superbi assimilantur mõtibus Primo quidem, quia sunt tumidi. Mons enim, secundum Isido. est tumor terræ. Superbi enim terrenis diuitiis præcipue intumescunt. Deuteron. Tumen- Deut. 1.
tes superbia ascẽdistis in montẽ.

Secundo, quia sunt elati. Nam montes se in altum erigunt: vnde secundum Isido. dicuntur montes, quasi eminẽtes. Superbi enim per elationem mentis erigunt se
in altũ. Iob. Vir vanus in super- Iob 11.
biam erigitur. & Psal. Ascendunt Psal. 103.
montes. i. per superbiam se extollendo.

Tertiò quia sunt terreni, id est, de terrenis cupidi. mõs enim pede solum terram tangit. quia superbi affectum suũ solum in terrenis ponunt: sunt enim velut animæ pedes, ipsius affectiones.
Psa. Non veniat mihi pes super- Psal. 35.
biæ. Hier. Nolite eleuari, quia do- Hier. 3.
minus locutus est. Date domino Deo vestro gloriam antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in vmbrã mortis & caliginem quòd si hoc nõ audieritis, in abscõdito plorabit anima

mea à facie superbiæ.

Quartò, quia montes sunt nubium generatiui, & per consequẽs Exod. 24 aëris obscuratiui. Exod. Operuit nubes montem. Quasi enim nubes in montibus, sunt terrena desideria vel appetitus dominãdi in superborum cordibus; & ex his aer obscuratur, id est, mens & Exod. 14. ratio errat et offuscatur, Exo. Erat nubes tenebrosa.

Quintò, quia sunt turbinum & ventorum & fluminum plus quã valles passiui. Quia scilicet superbi turbationes, percussiones, violentias & deiectiones frequẽtius patiuntur, & ideo contritionibus & doloribus implentur. Abac. 3. Abac. Contriti sunt montes seculi. Exod. 19 Et in eodem, Doluerunt montes: Exod. Cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Sexto, quia montes sunt niuium diutius seruatiui. Quia scilicet superbi sunt niuis, id est, frigoris malitiæ & peccati diutius retentiui. vnde in hoc frigore malitiæ diabolus hominem superbum ad æternum interitum trahit. Quod 1. Para. 10. figuratum est Paral. Vbi Banaias interfecit leonem tempore niuis. Leo significat superbum quem in tẽpore niuis, id est, in frigore malitiæ diabolus extinguit. Vnde in his montibus frigidis superbiæ, multi pereunt æterna morte. Re- 2. Reg. 1. gum. Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt.

Item superbientes de pulchritudine siue fortitudine corporis, assimilantur collibus. Nam collis est tumor terræ breuis: vnde & dicitur tumulus quasi tumens tellus. Nam superbi tales de vanitate intumescunt, quia de terra id est, de corpore, & cito vastantur, quia breues dies homini sunt & ideo mors sequẽs hanc superbiam collium in puluerẽ redigit, Isa. 41. Isa. Colles quasi puluerem pones & deo talis superbiam multum decipit & fallit gloriantes & confidentes in ea. Hiere. Verè men- Hier. 3. daces colles fuerunt. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo, & Prou. 31. simile est de fortitudine. Vnde Hierem. Non glorietur fortis in fortitudine sua. Hier. 9.

Item superbi assimilantur fluctibus maris.

Primò, quia fluctus se mutuò, collidũt: & similiter superbi mutuo se inuadunt & lędunt. & hoc est de diuina sententia vt superbi se inuicem deiiciant & expellãt. Eccl. Cõmouit illos quasi fluctus Eccl. 29. maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

Secundo, quia fluctus nunc sursum nunc deorsum mutuo se impellunt. Similiter superbi nunc extollũtur nunc deiiciũtur. Vnde aliquando superbi sunt in exaltatione. Psal. Exaltati sunt fluctus Psal. 106 eius. quandoque vero in fractione siue deiectione Iob. Confrin- Iob. 38. ges tumentes fluctus tuos Quasi enim mare tumentes fluctus suos confringit cũ mundus ipse sequẽs potentes & superbos opprimit.

Tertiò quia fluctus spumam & ventum gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Vnde dicitur in epistola Iudæ, Hi sunt fluctus Iudæ. feri maris, despumãtes suas confusiones. Iaco. Similis est fluctui Iac. 1. maris, qui à vento scilicet vanitatis, mouetur & circumfertur.

Quartò, quia fluctus arenulas inuoluunt, & superius secum ferunt. sic superbi inuoluunt alios mitiores secum, id est, ad consensum suæ superbiæ trahunt: sicut Lucifer traxit alios angelos. Exo. Exod. 14 Inuoluit eos Dñs, id est, inuolui permisit in mediis fluctibus.

Quintò, quia fluctus pisces allidunt: quia superbi alios quos inueniunt molles & impotentes

perse-

persequuntur & oppriment. Vnde Iob. In persona sic oppressi conqueritur dicens, Pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & præualuerunt: & nō fuit qui ferret auxilium. Iob.30.

Sexto, quia fluctus maris naues in periculo ponūt. Per naues intelliguntur ecclesiæ quas superbi persequuntur. Matt. Venti & fluctus in naui. Venti, tentationes dæmonum. & fluctus, id est, persecutiones superborum, in naui, id est, in ecclesia Christianorum. Matth. 4

Septimo, quia fluctus semper in motu sunt, & quiescere non possunt, sed vel omnino deficiūt, vel se agitant & propellunt similiter superbi, semper sunt inquieti in se, & etiam in aliis quousque vel ipsi deficiant, vel alios vnde, volunt propellāt. Isa. Impij quasi mare feruens quod quiescere nō potest: redundant fluctus eius in conculcationem & lutum, & nō est pax, dicit Dñs Deus impiis. Isa.57.

Item superborum scientia sicut inflat eos in corde, ita reddit eos tumidos in locutione & ideo assimilatur aquæ montanæ. Aqua enim montana quæ extra ebullit cum diu bibitur, facit gulas strumosas, & propter nimiam frigiditatē multiplicat phlegma grossum in gutture. Aqua enim montium est scientia superborum, quæ strumositatē facit in gutture, id est, tumorē in voce siue locutione. Nam facit eos verba fatuosa & ampullosa proferre, secundum illud Hora. Proiicit ampullas & sexquipedalia verba. & ideo superborum fastuosæ locutiones sunt aquis sonātibus similes, quia magnum sonitum faciūt, & nihil distinctam seu rationabile proferunt. Psal. Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorū. Iob Verba illius non sonant disciplinam. Hor. Psal.45. Iob 34.

Ex Mercurij tribus proprietatibus, temperantiæ perfectiones eliciuntur.
Cap. LXXVII.

Tēmperātia assimilatur Mercurio propter tria.

Primo propter dominium, quia mercurius dicitur aquis dominari. Vnde Lucanus loquēs de mercurio ait, Quem deus aquarum percussit. Similiter temperantia aquis concupiscētiæ dominatur, & fluxum carnis, id est, luxuriæ lubricitatem restringit. Vnde sine temperamento virtutis huius, murus continentiæ ruit. Eze. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit. Illi enim absque temperatura liniunt, qui carnem suam innumeris delitiis nutriunt, & quia nō eis adest tēperantiæ modus; cadit protinus continentiæ murus. Lucanus Ezech.13

Secundo, propter effectum quia scilicet Mercurius conceptum vel natum sub dominio suo, disponit ad sapientiam. Vnde à sapientibus deus eloquentiæ dictus est, Et ideo gentiles vocauerūt Paulum Mercuriū, quia ipse erat dux verbi. Similiter temperantia tam ciborum quam venereorū, disponit ad sapientiam. Quod signo naturæ ostenditur seu creationis. Nam Deus corpus hominis qui præ ceteris animalibus sapientia pollet, in maximo temperamento constituit, & ad æqualitatem complexionis inter omnia corpora maximè reduxit. Cor. Deus temperauit corpus. &c. Et icirco nos ipsum à superfluis & inhonestis temperare debemus. Dicitur etiam Mercurius fuisse Deus palestræ (secundū Isido.) eo quòd cū sole luctatur volēs eū superare, semper enim iuxta solē graditur, nunquam plus distans ab eo, quam per tres gradus. Vnde raro videtur, quia ferè semper sub radiis solaribus occultatur. Hæc luctatio cum sole, est pugna Act.14. 1.Cor.12

N 2 car-

carnis cum ratione volentis eam superare. hanc luctam caro excitat, sed temperantia sedat ipsam carnem, rationi subiiciens, vt eã sequatur, & iuxta eã vadat, sicut Mercurius iuxta solem.

Tertio propter principatũ. Nam (secundum Ptolo.) sub Mercurio sunt Gemini, regnat in virgine, in piscibus regnum eius abscedit. Sic temperantiæ subsunt gemini, id est, sensus corporis, qui sunt geminati, vtpote quia duæ sunt aures, duo oculi, duæ nares, id est, duo foramina nariũ, & sic de aliis. Habet enim temperantia sensus corporis refrenare, & castificare: regnat in Virgine quia potissima tẽperantiæ species est virginitas. sed deficit in piscibus, id est, in his qui viuunt in aquis delitiarum. Perit enim castitas in delitiis, sicut Ber. dicit. Ber. in epi.

Nonnullis venti temporisque similitudinibus, fortius atque crebrius pœnitentes quam peccatores tentari declaratur Cap. LXXVIII.

TEntatur fortius & frequentius pœnitens quam peccatores. Et hoc apparet per similitudinem venti. Nam (sicut Seneca dicit) circa aurorã fit ventus, quia tunc vapor ventum faciens, est collectus, & radius solis appropinquans percutit gelidum aerẽ. Sed in prima parte noctis raro fit ventus, quia ille vapor non est copiosè collectus. Per auroram ergo intellige pœnitentis conuersionem, per quam nox peccati expellitur, & dies gratiæ illucescit: & tunc diabolus maxime tentationis ventum suscitare conatur. Sed existente homine in tenebris seu nocte peccati, raro fit ventus: quia parum tentat diabolus. Et ideo super illud Eccles. Fili accedens & seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, et præpara animam tuam ad tentationem, notat Gre. dicens. Non ait ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster nos adhuc in hac vita positos quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contẽdit. Illos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos vero vehementius incitatur, cũ ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Item deficiente æstu tentationis, abundant lachrymæ compunctionis. Nam in autumno præcipue circa finẽ, abundant pluuiæ, eo quòd calor æstatis qui consumebat vapores remissius est, & plus eleuat quàm consumit. Est enim quasi calor æstatis, feruor tẽtationis, quo deficiente & temperie subsequente, sequuntur pluuiæ, id est, abundantes compunctionis lachrymæ Hier. Finita est ęstas, & ita subditur, Quis dabit capiti meo aquã et oculis meis fontẽ lachrymarum?

Sen. de na. quæ li. 4. — Eccl. 2. — Grego. — Hier. 8

Tribus de causis timorem in sanctis viris persistere debere, quibusdam similitudinibus exprimitur. Cap. LXXIX.

TImere debent sancti viri quandiu sunt in carne, quãtumcunque videantur spiritu feruentes.

Primo propter ipsius carnis fragilitatem. Sunt enim similes terræ, quæ licèt per naturam sit solida, igneis tamẽ partibus cum aere est permixta. Sic etiam sancti viri, licèt habeãt ex parte spiritus soliditatem sanctitatis, & igneitatem, id est, feruiditatem charitatis tamẽ immixtam & coniunctam aeri id est, fragili & passibili carni. Vnde dicitur Matth. Spiritus promptus est, caro autem infirma Vnde Apost. Habemus thesaurũ in vasis fictilibus.

Matt 26. — 2. Cor. 4

Secundo timent sancti propter suorum defectuum multiplicitatẽ terra enim interius est cauernosa & spon-

& spongiosa. Sancti enim cum se introrsus ad semetipsos reducũt, videtur eis vita sua multis defectibus plena, non solum paruis, sed etiam magnis. Sũt enim defectus vitæ velut concauitates terræ. Cauernæ autem sunt cócauitates magnæ, significãtes defectus maiores. Sed velut spó giositates paruæ, sunt culpæ & defectus leuiores. Dum ergo sancti in cõspectu diuini iudicij vitã suã intrinsecus reuoluũt, velut terram concauitatibus, sic vitam suam defectibus plenam esse recognoscunt, de quibus apud iudicem vehemẽter iudicari metuũt vnde Proph. dicebat, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. Similiter Hiere. sub terræ similitudine defectus humanæ vitæ considerans, dicebat: Aspexi terram, & ecce vacua erat.

Psal.142.

Hier.4.

Tertio timent Sancti suarum cogitationum & affectionum impuritatem & tentationum impetuositatem. Nam sicut terra in suis concauitatibus est diuersorũ vaporum susceptiua & etiam vẽtorum, quorum violentia aliquãdo concutitur, rumpitur & terræ motus maximi interdum generãtur. Sic etiam sancti viri quandoque ex suis defectibus vapores malarum cogitationum vel immundarum affectionum sentiunt, & ventos subintrantes, id est, tẽtationes vehementes, per quas concutiuntur, & interdũ per consensum rumpũtur; & ita fit terræmotus, id est, animę motus in peccatum. Hest. Apparuerunt terræmotus & turbatio super terram.

Hest. 11.

Timor mundanorũ assimilatur terræmotui, qui semper fit ad latus, & per modum tremoris, non sursum neque deorsum. Sic enim vapor ille mouetur, qui terræmotum facit. Sursum enim dicitur Deus esse, deorsum infernus: sed quasi ad latus est nobis mundus, mouetur ergo sursum, qui timet Dominum, deorsum qui timet infernum: sed quasi ad latus mouentur & tremunt, qui timent mundum & transitorias pœnas. Sed frequẽter peccatores timentes & fugientes pœnas trãsitorias incurrunt pœnas æternas, Psalm. Cadent à latere tuo &c. Psal. 90.

Tribulationes Dei amicis esse apprimè vtiles, ex terræ, marisque similitudinibus comprobatur.

Cap. LXXX.

TRibulationes & amaritudines & quæcunque concussiones, amicos Dei non dissoluũt, sed fortiores faciunt. Vnde sunt similes terræ, quæ (vt dicit Beda) vndique mari cingitur, vndique quatitur, & tamen nó dissoluitur, sed potius solidatur: quia dũ eius siccitas maris beneficio humectatur, partes terræ coadunãtur, quæ alias in puluerem verterẽtur. Sic ex tribulationum & amaritudinum circundatione stillatur mẽtibus electorum humor consolationis internæ, qua anima roboratur, consolidatur, & sic in seipsam tota coadunatur, vt per iram vel impatientiam minime dispergatur. Psalm. Firmauit orbem terrę, qui non commouebitur. Item tribulationis amaritudo tutiores reddit sanctos viros quàm consolationis dulcedo. Sicut nauis tutior fertur & natat in amara siue salsa, quam in dulci aqua, ex eo quòd aqua amara siue salsa grossior & grauior est dulci. Vnde in ea natat ouum recens, & in mari Palestinæ mortuo nihil viuũ immergitur. Ideo nauis (vt dictum est) tutius fertur & natat in amara aqua quàm dulci. Sic anima si habet amaram aquam tribulationis: tuta esse potest, quia aut est ei ad purgationem, aut ad augmẽtum meriti: Sed in aqua dulci consolationum dubitat, ne per

Bed.

Psal. 92.

eas sit resoluatur, aut forte in eis principaliter præmietur, si quid fecisset boni. Vnde Psalm. Renuit consolari anima mea. Et iterū Sapi. Transeūtes mare per tarē scilicet patientiæ, liberati sunt.

Psal. 76.
Sap. 14.

Itē tribulatio assimilatur mari.

Primo, quia licèt mare non sit potabile vel dulce quo ad gustū, est tamen quo ad multa vtile, & proficuum. Nam multarū infirmitatum est curatiuum. Sanat enim hydropicos, vlcerosos, & scabiosos. Ita etiam tribulatio licèt non sit delectabilis, sed pœnale carni in sensualitate, est tamen vtilis & proficua spiritui, videlicet quia sanat infirmitates mentis. Curat, enim hydropicos, id est, auaros; vlcerosos, id est, superbos, scabiosos, id est, luxuriosos, qui habent pruritum carnis, quia tribulatio castigat. Vnde Mich. Proiiciet in profundum maris omnia peccata

Miche. 7

Secundò, quia mare quamuis ex se sit salsum et amarū, pro dulcedine tamen venarum per quas facit transitum, est sui saporis variatiuum. Similiter tribulatio licèt videatur amara vt in præsenti, tamen propter dulcedinem & patientiā eorū qui eam tēporaliter & transitorie sustinent, mutabitur in æterni præmij dulcorē. Iudith. Fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum.

Iudith. 5

Tertiò, quia mare licèt sit inquietum, est tamen propter continuū suæ substantiæ, à sua corruptione conseruatiuum. Sic tribulatio licet inquietet mentem vel carnē, tamen conseruat eā à corruptione luxuriæ. Ecclesi. Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Iob. Recedunt aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescit. Aquę enim, id est, concupiscētię carnis, recedūt de mari, id est, de amaritudine tribulationū, & tūc vacue factus fit fluuius, i. luxurię fluxus

Eccl. 11.
Iob. 14.

Item tribulatio feruentē spiritū conpunctionis gignit, & ventum vanitatis excludit. Cuius exemplū est, quòd tempore æstatis in parte septentrionali generatur spiritus multus, & vapor coarctatur, qui facit terrā tremere. Ibi enim iuxta mare quasi quotidie terra tremit, & tam fortis est ibi motus equi vel hominis ita quod vasa plena liquoribus effundūtur. Vnde quidam perforauit terram septentrionalē lancea longa, & exiuit ventus tātus quod ferè diruit magnam domum. Per terram septētrionis intelligitur anima peccatoris frigida à calore charitatis. Est enim subiacens septem capitalibus vitiis quæ tamen æstate charitatis calescente concipit spiritum multum contritionis, vaporem compunctionis, et tremorem humiliationis, ita quòd vas cordis plenum liquore peccati: euacuetur effusione cōfessionis et interdum dum terra, id est, corpus perforatur lancea lōga attractione diuturnæ macerationis & afflictionis, excluditur & exit ab homine ventus omnis peccati & vanitatis.

In singulis creaturis tum corporeis, tum etiam incorporeis, supra calestibus & sublunaribus, sanctißima trinitatis re præsentari vestigia, pulcherrimis similitudinibus ostentatur.

Cap. LXXXI.

Trinitas diuinarum personarum in vnitate essentiæ repræsentatur generaliter in omnibus creaturis. Et hæc repræsentatio in creaturis irrationalibus, vestigiū appellatur. Quælibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formā per quā determinatur ad speciē, & habet ordinē ad aliquod aliud. Per primum repræsentat Patrem, per secūdum filiū, per tertium Spiritum sanctum.

Item in magnitudine creaturarum cognoscitur potentia patris; in dispositione filij sapientia, in ornatu,

ornatu, bonitas spiritui sancti.

Item in quolibet indiuiduo inuenies vnitatem, speciem, & vtilitatem, quorum primum conuenit patri, secundum filio, tertium spiritui sancto.

Item scriptura dicit, quòd omnia constituit Deus in numero, pôdere, & mẽsura. In omni enim creatura est vnitas, veritas; & bonitas, siue modus, species & ordo vt sic in omni creatura quo vna: ostenderetur principij vnitas, & quo trina, personarum trinitas.

Sap. 11.

Item inuenitur in omni creatura, quod est, quod discernit, & quod congruit. Sed omnes istæ distinctiones siue assignationes vestigij, ad personarũ trinitatẽ reducuntur, vt per se est manifestũ.

Item apparet repræsentatio Trinitatis in omnibus substãtiis. Nã in omni substantia creata (secundum Diony.) inuenitur essentia, virtus, & operatio, quorũ primũ conuenit patri, secundũ filio, tertium spiritui sancto. Specialiter autem reperitur sanctæ Trinitatis repræsentatio in substãtiis incorporeis & immaterialibus, scilicet in animabus, & in angelis. Generaliter autẽ in tres diuiditur species, quæ sunt vegetabilis quę est in plãtis, sensibilis quæ est in brutis, & rationalis quæ est in hominibus. Sed omnibus tribus cõpetit vna ratio animæ communis. Et in vna communi animę ratione repræsentatur vnitas essentiæ, sed in triplici animæ distinctione repręsentatur personarum distinctio. Sed excellẽtior adhuc repręsentatio Trinitatis est in anima rationali, scilicet propter modum imaginis, propter quam dicitur, quòd homo ad imaginẽ dei factus est. Nam sicut sunt in vnitate essentiæ diuinæ tres personæ, ita in vna essentia rationalis animę tres potentiæ sunt, s. memoria, Intelligentia & voluntas, imago enim

Dio. de diuin. nom.

Trinitatis diuinæ, non inuenitur in homine, nisi secundum mentem: in aliis vero partibus ostenditur ibi repræsentatio solùm per modum vestigij. Sed adhuc Trinitatis imago attẽditur in mente, & magis secũdum actus dictarum potentiarum, quàm secundũ potentias ipsas. Propterea quia personæ diuinæ distinguuntur secũdum processionẽ verbi à dicente, & processionẽ amoris vtrunque connectẽtis. Verbũ autẽ in anima sine actuali cognitione nõ potest esse, Aug. dicit. Vnde principaliter attenditur imago trinitatis in mente secũdum actus, prout scilicet ex notitia rei quã habemus cogitando interius verbum concipimus, & ex hoc in amorẽ prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus & potentię, vnumquodque autem est virtualiter in suo principio, secũdariò et quasi ex consequenti imago Trinitatis potest attẽdi in anima secundũ potentias et habitus prout in eis actus virtute existunt. Sed adhuc attende, quod imago non attenditur in notitia, vel amore sui vel alterius rei, sed per respectum ad hoc quod est Deus: quia scilicet mens potest meminisse, intelligere & amare deum, à quo facta est, vt dicit August. Quia (vt dictum est) diuinæ personæ distinguuntur secundum processionem verbi à dicente, & processionem amoris. Verbum autẽ dei nascitur de deo secundum notitiã sui ipsius, & amor procedit secũdum quod se ipsum amat. & manifestum est, quod diuersitas obiectorum diuersificat speciẽ verbi & amoris: quia nõ est idem verbum de lapide & equo conceptum. Vnde attenditur diuina imago secundum verbum conceptum de Dei notitia, & secundum amorem exinde deriuatum. Ipsa enim rationalis anima tribus

theologicis virtutibus perficitur, scilicet fide, spe, & charitate, in via. Ipsa autē in patria tribus dotibus dotabitur, quę sunt visio succedens fidei, inhæsio succedens spei, & fruitio correspondēs charitati. Vnde patet quod in anima rationali est sanctissimæ repræsentatio Trinitatis, & secundum esse naturæ & secundum perfectionē gratiæ & secundum statum gloriæ. Adhuc autē expressior, & nobilior repræsentatio Trinitatis est quæ in angelis reperitur. Vnde

Greg. secundum. Greg. Angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo similitudo diuinæ imaginis illuminatur expressa: & hæc similitudo inuenitur in quolibet angelo. Repræsentant etiā angeli sanctissimam Trinitatē in cōmuni, quia distinguūtur omnes per tres hierarchias, & quælibet hierarchia adhuc tres ordines continet. Vnde Deus est in Thronis vt maiestas, in cherubim vt veritas, in seraphin vt charitas, per quę notatur trinitas personarum: & similiter inuenitur in aliis hierarchiis. Item apparet repræsentatio Trinitatis in substantiis corporeis & materialibus. Nā in omni corpore (secundum Philosophos) tres dimensiones existunt, scilicet lōgitudo in linea, latitudo in superficie: spissitudo siue profunditas dicitur esse in corpore, quia est eius dimensio propriè propria. linea est tantū producēs, & ideo cōpetit patri qui est principiū nō de

Arist. 2. cæl. principio. Linea enim (secūdum Philosophū) dicitur esse producens, quia est principiū a quo superficies fluit: sed dicitur esse nō producta, quia licet dicatur fluere à puncto vsque ad pūctū, quod nō est in cōtinuo nisi lineā ducere tamen non potest habere à pūcto aliquam quantitatem, cum punctū sit indiuisibile. Vnde linea prout continua nō diuiditur in puncta, sed in partes cōtinuas Et ideo physicus non considerat puncta, cum istæ dimensiones nō fluant à puncto, sed à materia. Corpus vero est tantùm productum, quia profundum quod est proprium corpori, fluit à superficie Alioquin idem producentur à seipso, si in plano essent plures superficies, sed tamen dicitur corpus non esse producens, quia nō intelligibilis vltra corpus alia species magnitudinis differens ab istis. Vnde profunditas siue corpus congruit Spiritui sancto, quia ab aliquo procedit principio. s. patre & filio, sed nulla alia diuina persona procedit ab ipso. De quo etiam dicit Apost. scrutatur profunda Dei. Superficies autē: producens & producta est: producitur enim à linea, & ipsa simul cū linea producit ipsum corpus siue profunditatem: & ideo cōpetit filio qui nascitur ex Patre, & ab eo simul & Patre, Spiritus sanctus procedit. 1. Cor. 2.

Item beata Trinitas præsentatur in naturis. Cōpetit enim ternarius numerus omnibus rebus naturalibus. Et quia secūdum Pithagoram esse completum in natura habet principium, medium, & finem: ideo Pithagoras docuit deum naturę proprietatibus eminentē colere ter in die. Quia ipsa cognitio quæ de possibili est, perficitur tribus, scilicet sensu, quo manuducimur, imaginatione qua indagamus verum ex his quę nos manu ducunt; & intellectu quo conspicimus inuentum. Ideo etiā honoramus Deum ter, secundum Termegistum, secundum tria pūcta hemisphærij, id est, mane, meridie & vespere: vnde lex Pithagoricorū & Christianorum adorat ad Orientem. Lex Termegisti & Machometi ad meridiem: lex Moysi ad Occidentem. Pithag.

Item posita sunt à philosophis magnis

magnis in cultu Dei tria, scilicet adoratio propter reuerentiã, thus propter distributionem suauissimè cognitionis diuinæ, & virtutum cælestium, terrestrium; hymnus, secundum Pithagoram, propter concentum cæli.

Item est repræsentatio Trinitatis in cælis, id est, in corporibus cælestibus. Computãtur enim ab Apostolo tres cæli, quia dicit se raptum ad tertium cælũ, propterea quia in sphæris cælorũ triplex est differentia. Quia est aliquod cælum mobile & stellatum, sicut firmamentum, cũ quo etiam computantur septem planetarum orbes, qui sunt sub eo. Aliquod verò est mobile, sed non stellatum sicut cristallinũ, vel si quod aliud supra ipsum quod sit primum mobile, secundum astrologos. Tertiũ autem quod nec est mobile nec stellatum, sicut empyreum, quod est beatorum locus. In cælo etiam relato ad terrã inuenitur triplex dimensio: sunt enim tres viæ cõtinuæ, scilicet longitudo à sursum in deorsum vel econuerso: latitudo à dextro ad sinistrum: Altitudo ab ante ad retro. Igitur in cælo ad terram relato, relatio circũferentiæ ad centrum causat longitudinem ascendendo & descẽdendo. Ordo verò signorum in circulo obliquo facit altitudinẽ. quia ab Occidente in Orientẽ facit ante, sed retro est ab Oriente in Occidentem. Alius verò motus facit latitudinem, id est, dextrum ad sinistrum.

Item repræsentatio sanctæ Trinitatis in planetis est. Assignatur enim eis triplex circulus, scilicet deferens, æquans & epicyclus.

Item in eorum cursu dicitur esse triplex gradus. Quia quãdoque planeta est retrogradus, quãdoque directus, quãdoque stationarius. Nam quasi stationarius pater à nullo est procedens: sed quasi retrogradus est filius, carnẽ assumens: tunc enim sol retrocedit vsque ad decimam lineam, vt figuratum est Isa. id est, vsque ad humanam naturã, quæ quasi decima est post nouem ordines angelorum: & in decima dragma figurata, Luc. Sed quasi directus est Spiritus sanctus, qui missus est ad directionem fidelium. Vnde Psalm. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Sed præcipuè sancta Trinitas repræsentatur in sole, qui est maximus planetarum. In eodem sole secundũ Aug. tria hæc consideramus, quod est, quod lucet, quod calet. Primũ competit. Primi à quo filius habet esse & Spiritus sanctus; Secundum filio, Tertium spiritui sancto.

Isa. 38. Luc. 15. Psal. 142.

Item est repræsentatio Trinitatis in locis. Est enim triplex locus deputatus creaturæ rationali, scilicet locus summus, id est, cælum, vbi sola lætitia; & est infimus, scilicet infernus, vbi sola tristitia; & & est medius, hoc est mundus, in quo sunt summa speranda, & infima timenda. Vnde Phil. In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. In nomine Iesu (vt dicit Ambr.) tota Trinitas repręsentatur. quia Iesus interpretatur vnctus, in quo intelligitur vngens, & vnctio, & ipse vnctus. Vngens pater, vnctus filius, & vnctio spiritus sanctus. Et ideo in nominę Iesu olim in Apostolorum temporibus credentes baptizabantur in nomine Trinitatis.

Phil. 2. Ambr.

Item repræsentatur Trinitas in elementis, quę distinguuntur (secundum Philosophum) tripliciter: quia sunt simpliciter leuia: vt est ignis. vel simpliciter grauia, vt est terra: vel media grauia & leuia, sicut aer, qui est grauis respectu ignis, leuis autem respectu aquę. & aqua quę est leuis respe-

ctu terræ, grauis autem respectu aeris. Item in elementis inuenitur quædam alia trinitas respectu loci: quia solum tria elementa se contingunt in loco generationis, scilicet, aer, aqua, terra. Aer enim non plus habet de natura grauis quàm aqua de natura leuis. Specialiter autem ignis repræsentat sanctam Trinitatem, quia ignis apparet tripliciter, in flamma, luce, & carbone. Item quia ignis habet triplex esse. est enim ignis purus in propria sphæra, ignis cõiunctus rei combustibili, scilicet in aliena materia, & est ignis mixtus, scilicet in re elemẽtata, in qua (secundũ quosdã) ignis & etiam alia elementa sunt actu. non quo ad esse primum, scilicet formarũ substantialium. sed quo ad esse secundum, scilicet qualitatum suarum, quæ sunt reductæ ad mediũ: & in Deo sunt ibi sicut extrema in mediis, & secundum aliquos nullo modo sunt ibi actu, sed sunt ibi virtute. Repræsentatur etiam Trinitas beata in aere, qui distinguitur per tria interstitia, supremum quod dicitur æthereum, & medium, ac infimum quod dicitur aereum. In supremo est calor & lux propter ignis & solis propinquitatem. Similiter in infimo per repercussionem radiorum à terra. In medio autem ad quod non potest pertingere reflexio radiorum, est frigiditas & obscuritas. Aqua etiam repræsentat personas Trinitatis, quia inuenitur aqua triplex, scilicet condensata vt in nube, vel congelata vt glacie, vel liquida vt in fonte vel flumine. Est enim aqua vnũ ex illis tribus quæ testimonium dant in terra ipsi Trinitati beatissimæ. Ioan.
Ioan. 5. Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis: spiritus, inquam, sanctificationis, aqua ablutionis, sanguis redemptionis. Terra quoque repræsentat beatã Trinitatẽ. Dicitur enim
Isa. Quis appendit tribus digitis molem terræ? per quos tres digitos intelligi possunt tres personæ diuinæ in orbe terræ repræsentatæ. Vnde & terra quę inhabitatur trifariè à sapientibus est diuisa. Vna dicitur Asia, altera Europa, tertia Aphrica est. Et est Asia mũdi totius pars media à meridie per orientẽ vsque ad aquilonem protensa, à quadã muliere sic vocata, quæ apud antiquos regnũ tenuit Orientis, vt dicit Isido. Europa verò à septẽtrione vsque ad occidẽtem est extensa, quæ sic vocata est ab Europa filia regis Libiæ, quam Iupiter rapiens ab Aphrica duxit in Cretã, hanc tertiam partẽ orbis vocauit Europã. Et sic in Europa liiii. gentes sunt, vt dicit Chrysostomus. Aphrica verò ab occidẽte vsq; ad meridiẽ est protensa siue porrecta, & secundum quosdã dicta, Aphrica quasi aprica eo quòd soli omnino sit aperta, & nulli quasi frigori sit subiecta, vt dicit Isid. Aliqui autẽ dicunt ab Afer filio Abraam ex certa causa esse dictam, qui versus Lybiam dicitur duxisse exercitũ, & ibi victis hostibus cõsedisse. & Aphrica cũ Europa est totius orbis medietas. Quidã verò dicunt, quòd has tres partes mundi, tres filij Noe diuiserũt postquã egressi sunt de arca, ita vt Sem cũ sua posteritate futura occuparet Asiã, Iaphet Europã, & Cham possideret Aphricam, sicut dicit glossa, Gen. x. & idẽ dicunt Chrysost. & Isido. Plinius & alij plures concordant cum eis.

Isa. 40. Isid. Eth. x

Item beata Trinitas repræsentatur in motibus. Est enim motus secundum locũ triformis, rectus, circularis, & obliquus. Item distinguitur motus secundũ aliquos in naturalem, cuius principiũ est natura; & violentũ, cuius principiũ est ab extra; & animalẽ, cuius principium ab intra, quia ab anima

ma quæ mouet multipliciter.

Item in numeris est repræsentatio Trinitatis. Nam primũ impar est ternarius numerus, in quo perfectio primi repræsentatur, scilicet Dei, qui trinus est & vnus. Ideo omnis res, quæ habet ista tria, s. principiũ, medium & finẽ, dicitur esse perfecta, vtpote quia in trinario numero finis conformatur principio. & ideo sic dicit philosophus secundũ translationem Arabicam. Per hunc numerum scilicet ternarium, adhibuimus nosmetipsos magnificare vnum Deum eminentem, proprietatibus eorum quæ sunt creata. Vnde & Hermes Trimegistus ponit mundũ perfici in tribus ymãmene, quod est impulsio vel implexio causarum; necessitate quæ est exæquatio causarum per motum ad esse; ordine qui est distributio cuiuslibet producti in locũ & officium suum.

Arist. 1. cel.

Item numerus diuiditur in tria, quia numerorũ (secundum Isid.) alius linealis, alius superficialis, alius verò solidus. Linealis est qui ab vnitate incipiẽs ordinate procedit, vt vnus duo tres, & sic in infinitum. Superficialis verò numerus est ductus in se vel in aliũ semel, vt bis duo, bis tria. Solidus autem est qui ducitur in se, vel in alium semel, & postea semel ducitur in totum, vt cum dicitur, Bis duo bis, ter tria ter, & sic de aliis. Vel alia distinctio numeri per tria est, quia numerorũ alius digitus, alius articulus, & alius compositus. Digitus enim continet numeros simplices ab vnitate vsque ad decem. Articulus continet decẽ, & alios denarios, vt viginti, triginta, quadraginta, & sic de singulis. Compositus verò vtrunque cõplectitur, vt vndecim, duodecim, tredecim, &c.

Isid.

Item repræsentatur Trinitas in figuris. Nam prima figura dicitur rectilinea. Hæc est triangulus habens tres angulos æquales duobus rectis. Cui cõparatur anima vegetabilis, quæ habet tres vires nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam. Est ergo triangulus tribus lineis inclusus, in tribus angulis extensus, & per tres species diuisus, qui sunt, secundum Philosophũ, æquilateris, qui habet omnia latera æqualia: Isocheles qui habet duo latera tantum æqualia: & gradatum qui habet latera inæqualia. Figura circularis repræsentat Trinitatem: quia Deus est circulo similis. Dicit.n. Hermes supradictus, quòd monas gignit monadẽ, & in se suũ reflectit amorẽ. Quod quo ad nostrũ intellectũ trahẽtes dicimus, ꝙ pater vnus vnicũ generat & genuit filiũ ab æterno, cũ quo etiã simul ab æterno spirat Spiritũ sanctum, qui est nexus & amor amborum. Nã Deus pater ab æterno se perfecte intelligit, & intelligendo se diligit, quam dilectionem extra se ad alium nõ extendit, sed in se reflectit, quia ad intelligentẽ & intellectum, ad patrem & filium, à quibus procedit ipsa dilectio ad modum circuli in seipsum reflectit. Vnde omnino Deus in essentia vnus pater intelligens, & intelligendo filiũ gignens, & amor ab vtroque procedens, vt in vtrũque se referens & reflectens. Propter quod Trimegistus fuit interrogatus quid esset Deus, respondit: Deus est sphæra intelligibilis, cuius centrum est vbique, circunferentia verò nusquã. Nam quia Deus corpus nõ est, nec etiã esse potest, eo quòd summè simplex est, quia omne perfectissimum oportet esse simplicissimũ, eo quòd posterius componentibus sit omne compositum: ideo ad differentiam sphæræ corporalis dicit, quòd est sphera intelligibilis. Vnde in cẽtro, quod est quid mini-

minimum & simplicissimum circunferentiæ comparatũ, diuinam simplicitatem intellige: sed per circunferentiam quę est maxima, immensitatẽ diuinam accipe. Est ergo sensus descriptionis prædictæ: Deus est sphæra, id est, principio carens & fine: multo magis quàm circulus, siue sphæra, vt sic eius notetur æternitas: Intelligibilis, vt notetur eius immaterialitas. Cuius centrum, id est, indiuisibilis & simplex essentia, vbique tota est: sed circunferentia eius, id est, eius immensitas, nusquam est, quia à loco comprehẽdi non potest. sic etiam circunferentia primi cæli dicitur minime loco contineri: quia si primũ cælum esset in loco, cùm locus sit terminus corporis continẽtis (vt Philosophus dicit) extra cælum aliud corpus esset, quod cælũ includeret; & sic sequeretur, quæstio de illo alio corpore, & sic de aliis, & ita procederetur in infinitũ quod est inconueniens. Vnde secundũ Alexandrum, vltima sphęra nullo modo est in loco: sed Auerroys dicit, quòd licet vltimum cælũ non sit in loco per se, id est, secundum circunferentiam; est tamen in loco per accidẽs, ratione centri circa quod mouetur: quia ipsum cẽtrum habet fixionem in loco. Sed rationabilius videtur dictũ Themistij, scilicet quòd vltima sphæra etiam secundum circũferentiam, dicitur esse in loco ratione partiũ, quia partes mutant locũ substantia & ratione, licèt non actu, sed potentia tantùm; cum nõ sit pars actu diuisa. Si enim esset pars cæli actu diuisa, tunc esset actu in toto sicut in loco. Vnde quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes vltimæ sphæræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphæra est in loco per accidens ratione partium: quod sufficit ad motũ circularẽ. Quicquid autem sit de sphæra corporali, de Deo tamen qui est sine quantitate immensus & omnino indiuisibilis. hoc est verum, quòd nullo apprehendatur loco. Sic ergo Deus dicitur sphæra propter suam æternitatem, intelligibilis propter suam immaterialitatem, & dicitur habere centrũ propter suam simplicitatem, vbique totus propter suam indiuisibilitatẽ, & dicitur esse nusquam, id est, à nullo loco comprehẽsus propter suã immensitatem.

Aristo. Physi.

Alex.

Auer.

Them.

Item repræsentatur Trinitas, in consonãtiis musicis. Sunt enim musicæ tres partes, scilicet harmonica, rithmica, & metrica. Itẽ harmonica fit tripliciter. Nam (secundũ Isid.) omnis sonus harmonicus aut voce editur, scilicet per fauces, aut flatu, scilicet per fistulas, aut pulsu sicut per timpana, psalterium & citharam, & huiusmodi. Pulsus importat potentiam patris, vox refertur ad sapientiam filij, flatus ad bonitatẽ viuificatiuam Spiritus sancti. Sic patet quia beatissima Trinitas in omnibus, licèt vario modo, repręsentatur suis effectibus, ꝙ Deus omnium auctor est, non solum vt vnus, sed etiam vt trinus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, cui semper sit honor & gloria, & erit in sęcula.

Varia verbi Dei similitudines, ac vtilitates, quæ ex lumine, solis radiis, scintillis, guttis, & stillis roris & pluuiæ eliciuntur.

Cap. LXXXII

VErbum Dei assimilatur lumini, iuxta illud Psal. Lucerna pedibus meis, verbũ tuum, & lumen semitis meis: & hæc similitudo attenditur quantum ad septem. Psal.

Primò, quia lumen est diuersorum corporum diuersimodè penetratiuum. Vnde auctor perspectiuæ dicit, ꝙ lumen est triplex, scilicet

scilicet reflexum, fractum, & directum. Reflexum sicut a speculo, & aliis politis corporibus, quę lumen à se receptum reiiciunt. Et tales sunt qui verbũ Dei audiunt, sed ipsum auditum, reiiciunt, vel contradicendo, vel contrafaciendo, secundum illud Iob: ipsi fuerunt rebelles lumini. vel reiiciunt illud obliuiscendo, secundum illud Iac. Comparabitur viro cõsideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Psal. Proiecisti sermones meos retrorsum. sed Luc. dicitur: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Aliud est lumen fractum, sicut quando lumẽ venit ad corpus aliquantulũ densum, vel durum. Tale enim corpus lumen in se recipit, sed propter materiam quæ omnino non obedit, vt transire lumen possit, lumen non rectè incedit, sed ab incessu recto diuertit; & talis incessus dicitur fractio radij. Sic frangitur verbum Dei in his qui audiendo ipsum suscipiunt, sed non obediunt faciendo. Vnde nec rectè ipsum suscipiunt. & ideo dicitur Iac. Estote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos. Matth. Vide, ne lumen quod in te est, tenebræ sit. Nam res, quam radius non penetrat, licet ex vna parte vbi lumen recipit, sit illuminata, ex alia tamen ad quam non transit, remanet tenebrosa. Vnde tales licèt illuminentur in eo, quod audiunt, tamen tenebrosi sunt in eo, quod non faciunt. Tertium lumen dicitur directum, quando non repellitur nec materiam inobedientem reperit, sed libere transit, & operationes perfectas facit. Sic simili modo etiam verbum Dei est cùm diligenter & perfectè auditur ac deuotè, quia tunc memoriter retinetur, & obedienter ac solicitè impletur. Vnde tunc perfectam operationem facit, quia ad æternam beatitudinem perducit: secundum illud Iac. Si quis perspexerit in lege perfectæ libertatis, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, vel verbi, hic beatus in facto suo erit. Psal. Deducet quasi lumen iustitiam tuam. Nam lumẽ huiusmodi, transeundo deducit à principio ad mediũ, & de medio ad extremũ. Sic verbum Dei quando auditur aure, retinetur corde, perficitur opere, tunc iustificat hominem. & dignũ reddit æternæ beatitudinis.

Iob 34. Iac. 1. Psal. 49. Luc. 1. Iac. 1. Matt. 6. Iac. 1. Psalm.

Secundo, quia lumen est formarum vel figurarum declaratiuum & manifestatiuum: sic verbum dei manifestat nobis formas & figuras vitiorum & virtutum. Ephe. Omne quod manifestatur, lumen est. Ephe. 5.

Tertio, quia lumẽ est oculorum lætificatiuum. Eccl. Dulce lumẽ, & delectabile est oculis videre solem. Sic verba Dei interiores oculos animæ illuminant, ipsamque lætificant & delectant. Prouerb. Lux oculorum lætificat animam. Eccl. 11. Prou. 15.

Quarto, quia lumen est ægris oculis odiosum, & molestiæ illatiuum. Similiter verba Dei in hominibus prauè dispositis sunt molesta. Ioan. Dilexerunt homines magis tenebras quam lucẽ: erant enim opera eorum mala. Ioan. 3.

Quinto, quia est pigritiæ excitatiuum. Nam lumen Dei adueniens, excitat mentem ad surgendum à lecto peccati, & etiam ad bene operandum. Isa. Surge illuminare Hierusalẽ, &c. sunt enim verba bona quasi stimuli. Eccl. Verba sapientum quasi stimuli. Isa. 60. Eccl. 12.

Sexto, quia lumen est formarũ & specierum in superficie speculi, vel alterius corporis politi, impressiuum. Nam lumen politæ materiæ superficiem pertingens, in angelis æqualibus se reflectit, & omnium subiectorum formas impri-

imprimit. Vnde quod est extra substantiam, in superficie collocat specui per imaginem & figuram. Sic etiam per verba Dei imprimuntur mentibus hominũ diuersę cogitationes & affectiones quasi diuersæ imagines. Nã quãdoque verbum Dei auditũ mentes audientium eleuat in cõtemplationem & amorem cælestium, quãdoque etiam imprimit timorem suppliciorum infernalium, quandoque etiam contemptũ & despectum omnium mundanorũ, quandoque fugam & odium omnium vitiorum.

Et hæc præcipuè facit verbum Dei in mentibus politis, & à peccatorũ rubigine tersis. Vnde hoc est lumen sapientiæ, quod mentes multipliciter informat. Sap. Diligite lumen sapientiæ. Sap. 6.

Septimo, quia lumen secũdum dispositione materiæ quã subintrat, est variationis susceptiuum. Nam eius claritas intenditur in materia perspicua & pura, & remittitur in materia fœculenta. Sic verbum Dei in mente pura & tersa à vitiis, lumen sapientiæ plurimum inducit. Sed in mẽte impura & fœculenta peccatis, lumẽ sapientiæ vel gratiæ non immittit. Item in diaphana materia, quia obstaculum non inuenit, ideo per eam irradians proprios fulgores exprimit & ostendit, vt Diony. dicit, & quanto perfectius in illa profundatur, tãto latius ex ea refusa ad alia deriuatur. Dum autẽ lumẽ materiæ grossæ infunditur, imperfectè ab ea recipitur. vnde solum se diffundit extrinsecus. Sic verbum Dei in mente peruia nõ habente opacitatẽ vel grossitiem materialis amoris, fulget vel splẽdet, secundum illud Tob. Luce splendida fulgebis, id est, non solum in te splendida eris, sed etiã aliis per doctrinam vel bonorum operum exempla fulgebis, secundum illud Matth. Sic luceat lux vestra corã hominibus, vt videãt opera vestra, &c. Vnde de talibus dicitur Baruch: Stellæ dederunt lumen in custodiis suis. Stellæ enim sunt mundissimæ substantię, & lumen à sole percipiunt, quod aliis refundũt. Sed in mente vbi est densitas amoris materialis & temporalis, lumẽ diuini verbi solum exterius in auditu percipitur: & si aliquo modo ad cor trãseat, nõ ibi figitur vel aliquid operatur, sed citius à contrario facti siue affectus repellitur. Sic lumẽ à grossis vel compactis corporibus repulsam patitur, nec ad interiora admittitur, etiam in superficie esse videtur.

Dio. de cæl. hierar. — Tob. 13. — Matt. 5. — Baruc. 3.

Item verbũ Dei assimilatur ipsi radio solari, ex cuius reflexione generatur flamma ignis, vt dicitur Mach. 2. Sol refulsit, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Ita frequenter diuinum verbum generat in mente hominis mirabilẽ flammã amoris. Psal. Eloquiũ Domini inflammauit eum. Et nota quòd radius inflammationẽ causans, oportet quòd sit à corpore terminato, solido & firmo, id est, permanente. Vnde radius solis in aqua fluente, inflammationem vel ignitionẽ causare non potest, ex eo quòd huiusmodi aqua non est solida, nec permanens, nec etiam terminata, & ideo nullam formam retinens: posset tamen fieri in aqua contenta in aliquo vase valde rotundo & solido & terminante, & quiescente, puta in ampulla, vel huiusmodi. Et ita similiter etiam ad hoc vt ex verbis diuinis cor hominis inflammetur oportet, quod sit terminatum per inquirẽdi sobrietatem, scilicet vt non plus velit sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. 2. Mac. 1. — Psal. 119.

Item oportet quòd sit solidum, id est, non confractum siue obliuiosum, Ro. 12.

riosum, vt scilicet quod ex vna parte recipit, ex alia parte effundit. Vnde dicitur Eccl. Cor fatui quasi vas confractũ, omnẽ sapientiam non tenebit. Vel debet esse solidũ. i. non molle: quia quodcũque molle est, sicut faciliter impressionem recipit, ita faciliter amittit. Et talis etiam sicut faciliter ad verbum Dei accenditur, ita faciliter extinguitur. Eccl. 21.

Item oportet, quod sit permanens, vt non ad tempus credat, & in tempore tentationis recedat, secundum illud Ioannis: Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis. Cor ergo quod habet stabilitatem & soliditatem, vehementer inflammatur; & incenditur per diuini eloquij id est sacræ scripturæ radium. Luc. Cor nostrum ardẽs erat in nobis, dum loqueretur nobis in via. Ioan. 5. Luc. 24.

Item verba Dei frequenter prędicata assimilantur scintillis.

Primo, quia scintillæ habent igneitatem. Nam scintilla est modica ignis particula ex materia ignita, caloris impetu resoluta. Quia scilicet ex mẽte cælestis desiderij, vel superni zeli igne accẽsa, verbum deuotè prædicantis egreditur cũ impetu feruoris, quo mentes audientium succenduntur & inflammantur, secundũ illud Eze. Scintillæ quasi aspectus æris candentis, vt dicit Greg. Vita prædicantium sonat & ardet, ex quo scintillæ prodeunt, id est, verba ignita. Eze. 1. Grego.

Secundo, verba Dei frequenter audita assimilãtur scintillis ratione mobilitatis, quia habet mobilitatem: quia scintilla mox vt resoluitur, sursum mouetur, sed dũ ex partibus terrestribus grauatur, ad centrum iterum reclinatur, & ideo scintillæ discurrunt nunc ascendendo, nunc descendẽdo. Sap. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Sic sancti prædicatores nituntur per suum verbum corda audientium ad cęlestia eleuare, & tunc eorum verba sunt vt scintillæ ascendentes: sed interdum propter auditorum imbecillitatem coguntur ipsa verba, quæ prædicant, temperare, & ea potius auditorum fragilitati, quã suæ auiditati cõcordare: & tunc eorum verba sunt quasi scintillæ descendẽtes: sic faciebat Apostolus. Humanũ dico propter infirmitatem carnis vestræ. Interdum etiam ea temperant propter infirmitatem propriam, secundũ illud Apost. Parco autẽ, ne quis existimet aliquid esse supra id quod videt in me, aut audit ex me. Sap. 3. Rom. 8. Cor. 12.

Tertio, quia scintillę habent luminositatem, sic sanctorũ prædicatorum verba illuminãt audientium corda ad considerandũ Dei opera. Eccl. Desiderabilia omnia opera eius, & tanquam scintilla quæ est considerare. Eccl. 42.

Quarto, quia scintillæ habent virtuositatem. Ex modica enim scintilla fit sæpe maximus ignis. Ita similiter ex breui prædicatione, immo aliquãdo ex breui sermone sequitur magnus fructus. Eccl. Ab scintilla vna augetur ignis. Vnde Act. dicitur, quòd prædicante cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum Dei Sap. Sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum. Eccl. 11. Act. 10. Sap. 2.

Item verba Dei assimilantur guttis & stillis roris & pluuiæ. Vnde Deut. Concrescat vt pluuia doctrina mea fluat vt ros eloquiũ meum, quasi imber super herbã, & quasi stillæ super gramina. Eccl. Guttas pluuiæ, id est, verba doctrinæ cælestis quis dinumerauit? Nam sicut sapientiæ eius non est numerus, ita nec verborum eius. Guttæ etiam siue stillæ terram humectant, radices ingrossans semina fœcundãt, plãtas & arbores vegetãt, pisces in mari recreant, Deut. 32. Eccl. 1.

recreant, ostreas impinguant, ac in eis margaritas generant, insuper etiam lapides cauant. Ita similiter etiam verba diuina audita deuote vel lecta, animã humectant deuotione; radices cordis, id est, cogitationes & affectiones ingrossant augmentatione semina, id est, bona proposita fœcundant operatione; plantas & arbores, id est, nouiter cõuersos & pœnitentes, qui debent fructus dignos pœnitentię facere, vegetãt, id est, confortant spirituali refectione, pisces in mari, id est, positos in amaritudine & tribulatione, recreant interiori consolatione, ostreas, id est, claustrales & inclusos impinguant religionis obseruatione, ac in eis margaritas puritatis generant solicita castificatione & emendatione. item lapides, id est, lapidea & dura secularium corda & peccatorũ emolliunt & cauant, id est, ad cõpunctionem & pœnitentiam disponunt frequenti auditione, sicut gutta cauat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

Virginum virginitatisq; decor ac perfectio, qualis quantusq; existat, ex pluribus Galaxia similitudinibus.
Cap. LXXXIII.

VIrginum sanctarum perfectio assimilatur circulo Galaxiæ propter quatuor.

Primò, propter decorem & pulchritudinem. Nam galaxia est circulus cælestis cæteris circulis pulchrior. Et similiter de virginitate dicit Ciprianus, quòd est flos ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, & illustrior portio gregis Christi. Et Ambrosius de ipsa dicit: Pulchritudinẽ quis potest æstimare maiorem decore virginitatis? Quæ amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur à domino, consecratur à Deo, semper sponsa, semper innupta. Vnde nec amor fratrem habet, nec damnum pudor.

Cipri.

Ambr. libr. de virgi.

Secundo, propter honorem. Est enim virginitas tanto honorabilior, quanto sublimior. Eius autẽ sublimitatem ostendit galaxiæ situs, quæ medium tenet inter duas partes cæli æquales. Virginitas similiter medium cæli tenet. Namque angelis debetur, & hominibus, inter quos quasi media est virginitas, habens cum hominibus communem carnis fragilitatem. Sed cum angelis habet communem, & quasi supra homines incorruptionis integritatẽ. Propter quod dicit Hiero. quod in carne præter carnem viuere, angelicum est, non humanum. Damascenus dicit, quòd abstinentia à nuptiis, est angelorum imitatio. Dicit enim Ptolo. quòd circulus galaxiæ duplex est. Vnus quasi intra alium, & ille qui est intra, continuus videtur incipiens à pedibus Geminorum, & regirans in Geminos per principium Sagittarij. Et alter est supra illum, non vbique coniunctus ei, sed in aliquibus partibus coniunctus ei, & in aliquibus distinctus ab eo: & iterum ille exterior circulus non videtur omnino cõtinuus, ab aliquo puncto in punctum idem, sed in multis locis videtur interfectus. Similiter etiam duplex est perfectio siue incorruptio virginalis. Vna interior in proposito mentis, & hęc continua & perpetua debet esse. Alia est extra, virginitas scilicet carnis, & hæc interrumpitur seu corrumpitur per violentiam absque cõsensu mentis: & tunc non amittitur meritũ virginitatis: sicut dixit sancta Lucia: Si me inuitam feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Hæ autem duæ integritates in quibusdã inueniuntur coniunctæ, quia vtranque habent: in quibusdam disiunctæ, id est, integritas

Hiero.

Dam.

Ptolo.li.1. Alma. 2.

gritas carnis sine integritate mẽtis, vel econuerso.

Tertiò, virginitas assimilatur galaxię propter candorem. Nam galaxia quendam candorem habet, & ideo vocatur via lactea, siue circulus lacteus: & iste cãdor competit virginitati, quæ est candor lucis æternę, vt dicitur Sapi. Sap. 7. Quędam sunt quę habent lucem & incorruptibilitatem ęternam, idest interminabilem, vt Sol & stellę. & sic habebunt corpora Sanctorum post resurrectionem, quę erunt sicut stellę in perpetuas ęternitates, vt dicitur Dan. Dan. 12. Huius autem ęternę lucis & incorruptibilitatis est quidam candor virginitas carnis, in qua nihil coinquinatũ incurrit, vt habetur Sap. 7. Sap. Est enim in carne corruptibili perpetuę incorruptionis meditatio, vt dicit Aug. Eccl. 43. Eccl. Pulchritudinem decoris eius admirabitur oculus.

Quartò, propter splendorem. Nam galaxia inter omnes circulos cęlestes meliorem habet claritatem. In locis enim illis, vbi videtur galaxia, sunt stellę multę paruę quasi contiguæ, in quibus diffunditur lumen solis, omnino luminosè, & magis refulget fulgor ille & ibi materialis est pars orbis idest spissior, & ideo aptior ad tenendum lumen, & terminandum visum: & ideo apparet locus iste magis radiosus. Similiter virgines in cælo habent singularem splendorem gloriæ. Nam virginitati debetur aureola. Vnde corpus virgineum est in cælo sicut circulus splendidissimarum stellarum. Isa. 13. Isa. Stellæ cæli, splendor earum.

Quinto, propter fixionem. Arist. li. 1. Meteo. Nam galaxia, vt dicit philosophus, non recedit ab vno loco orbis: quod intelligitur quãtum ad apparentiam propter motum tardissimũ, quia in rei veritate compertum est, quòd galaxia mouetur motu stellarum fixarum scilicet in centum annis vno gradu. Et hæc immobilitas competit virginibus sacris, quæ ita inhæserunt Christo, quòd nunquam ab eo potuerunt separari, vt ait Apo. Rom. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi?

De Arcturi proprietatibus, eiusquè stellarum numero, ac de septem planetis. quibus similitudinibus multis, virtutum perfectio comparatur.

Cap. LXXXIIII.

Virtutum perfectio dicitur similis arcturo, de quo Iob: Iob 9. Qui facit arcturum, & Orionas. Nam arcturus à septem stellis in axe fixis & in se reuolutis constituitur, vt dicit Isido. Isid. Hoc ergo signum septẽ stellarum, significat in anima perfectionem septem virtutum propter quinque.

Primò, propter numerum: quia vt septem sunt stellę, illud signũ decorantes, ita sunt septem virtutes animam perficientes, scilicet secundum septem quæ in nobis regenda sunt tria ex parte animæ & quatuor ex parte corporis. Anima enim constat ex tribus potentis, corpus vero ex quatuor elementis. Nam ex parte animæ prima est vis rationalis, quæ illustratur fide ad cognoscendum verum. Secunda est vis irascibilis, quæ erigitur spe ad malũ declinandum. Tertia est vis concupiscibilis, quæ incenditur charitate ad diligendum bonum. Sed quo ad quatuor elementa ex quibus constituitur corpus.

Primo in igne fulgente accipe iustitiam de qua dicit philosophus, Arist. 2. Eth. quod est præclarissima virtutum. Et sicut ignis purgat fæces metallorum, ita iustitia purgat vitia malefactorum. In aere vero illustrante, & viam qua eundum est ostendente, accipe pru-

dentiam dirigentem: In aqua ardorem refrigerante, & terram ne dissoluatur in puluerem suo humore continente, accipe temperantiam, ardorem concupiscentiæ restinguentem, & carnis continentiam conseruantem. In terra percussa vndique aquis & tamen immobiliter permanente, accipe fortitudinem in periculis roborantem. Iste ergo girus arcturi est, quem nulla hominũ potest violentia dissipare. Iob Nunquid girum arcturi poteris dissipare. Iob.38.

Secundo, repræsentatur harum virtutum perfectio propter sitũ. Nam secundum Gregor. inter omnes circulos superiores, altior est circulus arcturi, & polo stellis altissimis stellæ eius sunt vicinæ: & nos per altitudinem dictarum virtutum maximè approximamus Deo & angelis beatis, qui sunt in cælis.

Tertiò, propter aspectum. Apparent enim stellæ illæ radiosæ & rutilantis formæ: Quarum quatuor anteriores in modum quadranguli alternis lateribus ordinantur. Tres vero sequentes stellæ in modum semicirculi ordinantur & disponuntur. Similiter & hæ virtutes, quando in homine sunt, euidentium operum radijs se ostendunt: Sed primæ quatuor quadrangulares, sunt quatuor cardinales virtutes, quibus humana vita ex quatuor lateribus ordinatur & roboratur. Nam prudentia dirigitur in eligendis, temperantia disponitur in vtendis, fortitudine roboratur in sustinendis, iustitia verò in distribuendis. Aliæ vero tres quæ quasi semicirculum faciunt, sunt tres virtutes Theologicæ, quę nos in pręsenti vita respectu perfectionis patriæ non ex toto, sed ex parte perficiunt, & ideo non totum circulum sed quasi semicirculum faciunt. Nam ex parte fide cognoscimus, spe imperfectè tenemus, charitate diminutè diligimus.

Quartò propter motum. Nam illę stellę sub polo circa axem locatæ, semper (sicut dicit Grego.) vertuntur circa axẽ, sicut vrsa circa stipitem. Et hinc est quòd ille circulus vocatur vrsa maior, sicut Macrobius dicit. Item sicut dixit Greg. ille circulus semper vertitur, & nunquam ad ima dimergitur. Et quando tres stellas eleuat, quatuor ad ima declinat. Et ecõuerso, cum quatuor sursum erigit, tres alias ad ima submittit: quia videlicet hæ virtutes semper circa rectum se vertunt, & nunquã ab eo recedere vel ad ima seu obliqua vitiorum ruere permittũt. Et quia tres ad contemplationẽ, scilicet theologicæ, quatuor vero cardinales ad actiuam vitam pertinent, cum illæ dimittuntur, istæ leuantur, & econuerso. quia quãto magis contemplatiuæ insistimus, tanto magis remittimur in actiua, propter quod dicit Beda, quòd contemplatiua est ab omni actione quiescens. Macro. Grego. Beda.

Quintò, virtutes assimilantur arcturo propter effectũ. Nam arcturus dicitur ab arctando: quia suo frigore arctat & constringit terram. Vnde dicitur Iob. Ab interioribus egreditur tempestas, & ab arcturo frigus. Ipsa enim parte surgit frigus propter elongantiã à calore solis: frigore vero pori terræ arctantur. Similiter etiã qui in istis virtutibus est perfectus, totaliter refrigescit contra terrena: & coarctat quantum potest poros terre, idest necessitates corporis, secundùm illud Apo. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Iob 37. 1. Thi.

Item septẽ virtutes assimilantur septem planetis. Nam in Luna, quę est primus planeta versus

terram

terram, & partim vmbrosa, noctis tamen illuminatiua & roris generatiua, repræsentatur fides, quę est omniū virtutū prima. Et licèt sit ęnigmatica, est tamen intellectus ab erroris tenebris purgatiua, & roris id est doctrinæ cælestis administratiua: vel roris id est diuinæ gratiæ impetratiua.

Veneri autē, quæ præcedit solē & etiā diem, & ex diei approximatione habet ęgros erigere, assimilatur spes: quæ nunc præcedit verū solē & æternū diem, & confortat animum deficientem, quousque perueniamus ad patriam.

Soli autem inflammanti, & omnia decoranti assimilatur charitas, qua corda inflammantur, & opera Deo deuota & accepta efficiuntur.

Mercurio, cuius dicitur esse animam disponere ad sapientiā & eloquentiā, assimilatur prudētia.

Marti, cuius dicit esse ad animositatem disponere, & sic animam deiectam erigere & ad bella præparare, assimilatur fortitudo: cuius est tentationes cōstanter & viriliter ferre.

Ioui, cuius est omnibus prouidere, assimilatur iustitia, quę omnibus prodest, dum bonos defendit, & malos corrigit, & refrenat à noxiis.

Saturno autem qui est planeta frigidissimus, & cuius est calorē firmamenti vel solis in istis inferioribus temperare; assimilatur temperantia, quæ habet æstuantes passiones & complexiones in corpore humano temperare.

Item de quatuor virtutibus cardinalibus, siue de vsu ipsarū, instruit nos tempus. Nam primo quidē instruit nos tempus de vsu prudentiæ. Est enim homini prudentia tripliciter necessaria.

Arist. 6. Ethi. Primo: in agendo. quia (sicut dicit philosophus) prudentia est recta ratio agibilium. Pertinet igitur ad prudentiā ea quæ agit mensurare secundū mensurā debitæ rationis & hoc nos instruit tempus, sicut dicit Alchiadus de quinque essent, quia est mensura rerum mutabiliū. Vnde quia omnis actio hominis est cum tempore & mensura, debet prudens in actionibus suis se tempori conformare: vt scilicet omnia faciat cum debita mensura. Alchi.

Item docet nos tempus ordinate operari vnū post aliud: quia tempus (sicut dicit philosophus) est numerus motus secundum prius & posterius. & hoc ad prudentiam pertinet, s. non omnia simul velle agere, sed ordinatè vnum post aliud. Vnde Eccl. Fili, ne in multis sint actus tui. Et ideo metricè dicitur pluribus intētus, minor est ad singula sensus. Arist. 4. Phy. Eccl. 11.

Secundò, necessaria est prudētia in disponendo. Et hanc docent nos habere tres partes temporis, quibus tres partes prudentiæ adaptantur. Diuiditur enim tempus in præsens, præteritum & futurum. Et secundum hoc assignat Tullius tres partes prudentiæ, s. memoriā in recordatione præteritorum, intelligentiā in ordinatione præsentium, & prouidentiam in prouisione futurorū. Dequibus Deut. Vtinam saperent. s. præterita, & intelligerent præsentia, ac nouissima prouiderent, id est futura. Cic. Deu. 32.

Tertio, necessaria est prudentia in cauendo s. futura pericula: & ad hoc solicitat nos temporis alterabilitas. Nā tempore nihil alterabilius, & ideo corpori nihil est periculosius. Quia dicit Hippo. Mutationes temporum maxime generāt morbos. Subita enim mutatio caliditatis in frigiditatē, corpora alterat, & mutat: ideo quia natura nō patitur repentinas mutationes: subita mutatio temporis est causa infirmitatis. Sunt Hippo.

enim præcipuè quatuor temporis qualitates, quarum distemperantia causa est suo modo tã corporalis quàm spiritualis infirmitatis: à quibus, quia moderna tempora præcipue abundare videntur, summe debet cauere homo sapiens, videlicet calidũ, frigidum, humidum, siccum. Quæ quia his modernis temporibus, exemplariter loquendo omnia simul inordinate abundant videntur adesse tempora, de quibus
2.Thi.3. prædixit Apo. Instabunt tempora periculosa. AEstuat enim tempus nunc ardore inordinato, idest
Isa.9. desiderio peccandi Isa. Succensa est quasi ignis impietas. Itẽ abundat frigiditas malitiæ & iniquitatis ex defectu caloris vitalis &
Mat.24. ordinati, scilicet charitatis Math. Abundabit iniquitas, refrigescet
2.Thi.3. charitas multorum. Thim. Erunt homines seipsos amantes. vix hodie amatur aliquid propter Deũ sed propter proprium commodũ. Vnde omnis amor est reciprocus in seipsum: & ideo oportet, vt remittatur in proximum & in Deum.

Item est super abundantia siccitatis quæ fit per ingratitudinem quæ desiccat humorem vitalem in mundo. Vnde secundũ
Ber. Ber. Ingratitudo est ventus vrens rorem gratiæ, fluenta misericordiæ, venas pietatis exiccans.
2.Thi.3. Thi. Erunt homines ingrati, scelesti, sine affectione & ideo mũdus est hodie in pede statuæ vbi
Dan.2. coniungebatur ferrum, teste Dan. Quia scilicet circa finem mundi, erunt homines sine fœdere, & sicci ab humore gratiæ.

Item est Intemperantia noxij humoris voluptatum carnalium, in quibus homines propꝰsse abũ-
2.Thi.3. dant Thi. Erunt hominis magis amatores voluptatum, quàm Dei.

Secundò tempus inducit nos ad iustitiam, cuius est communitatem seruare sine personarũ acceptione. Hanc communitatem iustitiæ tempus præcipue seruat: quia nihil est eo communius, & omnibus æqualiter est commune. Vnde nequissimi sunt vsurarij, qui eo quod Deus fecit commune, vtuntur vsurarie, dum tẽpus alijs vendunt. Sunt autem qui nihil commune esse vellent, vt cupidi. Alij vero, qui & si quandoque communia distribuant, tamen amore pecunię vel personæ distributionis & iustitię æqualitatem non seruant: quos omnes redarguit temporis communitas & ęqualitas.

Tertio, tempus inducit nos ad fortitudinem Pertinet enim ad virum fortem non otio vel ignauia torpescere, nec propter difficultatem aliquam ab opere virtutis desistere. Sed si aliquando remitti contingat continuò reuiuiscere: quæ omnia tempus docet. Nam tempus nũquam quiescit, & vicissim cursum peragit. In quo scilicet docet nos pigritiam & ociositatem vitare. Ad quod insuper solicitat nos ipsius temporis preciositas. Nam sicut dicit August. nihil est tempore Augus. preciosius. Quia de omni possessione simul duo haberi possunt; sed duo momenta simul haberi non possunt. Vnde tempus recuperationem non recipit: & ideo perdi à nobis per otium non debet. Solicitat enim nos temporis breuitas. Quia licèt tempus sit longum, nobis tamen est curtum. Quia perexiguum & cum tedio est tempus vitæ nostræ, & ideo solicitè & nõ pigrè operandum est. Ad hoc quoque solicitat nos temporis incertitudo & imperceptibilitas: quia (vt dicit Isido.) tempus per se non dinoscitur, sed solum per actus humanos, Item vbi deficit, ibi incipit: quia

quia nunc, quod est finis preteriti, est initium futuri: vt homo Psal. 76. dicat semper illud, Ego dixi nunc cæpi.

Item tempus si in hyeme senescit, in vere reuiuiscit: vt si homo quandoque remittitur, continuo renouetur.

Quarto, inducit nos tempus ad temperantiam, quæ maximè necessaria est ad conseruationem sanitatis, & gratiæ spiritualis. Quod etiã tempus indicat: quia moderato tempore in suis qualitatibus temperato, corpori nihil salubrius. Vnde dicit Hippocrates: Si tempora temporaliter se habuerint, boni erunt status & maxime bonæ enunciationis fiũt ægritudines: & hoc temporaliter & spiritualiter accidit de medio & temperamento delectationum: quia confert temperantia salutem corporis & animæ. Hip. in Aphor.

Virtuosorum perfectiones quæ sint, ex multis stellarum perfectissimis similitudinibus extrahuntur.

Cap LXXXV.

VIrtuosi assimilantur stellis quo ad tria.

Primo, quo ad stellarum essentiam Nam stellæ secundum suam essentiam sunt puræ, sunt altæ, sunt sphæricæ: Quia virtuosi viri sunt puri continentiam, alti per patientiam & sunt sphærici per obedientiam.

Secundò quo ad stellarum permanentiam. Quia stellæ sunt incorruptibiles, infatigabiles & ineclypsabiles. Sic virtuosi viri sunt incorruptibiles per tolerantiam, infatigabiles per cõstantiã, ineclypsabiles per perseuerantiã.

Tertio quo ad apparentiã: quia stellæ sunt paruæ, sunt pulchræ, sunt proximæ. Et virtuosi viri sunt parui per humilitatem, pulchri per honestatem, proximi per amoris vnitatẽ siue charitatem.

Quartò, quo ad influentiam: quia stellæ sunt virtuosæ, operosæ, & luminosæ. Similiter viri virtutum sunt virtuosi per gratiam. Eccles. Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes. Eccl. 54.

Item operosi per iustitiam. Hebræ. Sancti per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiam. Heb. 11.

Item sunt luminosi per doctrinam, Matth. Vos estis lux mundi. &c. Mat. 5.

Hominis corporalis vitæ breuitas & instabilitas ex quàm plurimis fauillæ, vaporis, fluuij que ac venti similitudinibus perfectissimè declaratur.

Cap. LXXXVI.

VIta hominis naturalis, seu corporalis, assimilatur vmbræ.

Primo propter causam. Quia vmbra (sicut dicit Grego.) ex lumine formatur et corpore. Est enim obiectio corporis opaci ad luminosum. Sic vita humana causatur ex coniunctione animæ intellectiuæ, & corporis humani. Anima autem intellectiua prout intellectualis est, lumini cõparatur. Vnde & philosophus. Intellectum agentem qui est in anima, dicit esse vt lumen & de hoc etiã dicitur in Psã. In lumine tuo videbimus lumen. Item signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et ideo vita humana ex vna parte habet nobilitatem, scilicet ex parte luminis id est animæ intellectiuæ, à qua oritur. Io. Vita erat lux hominum. Ex alia vero vilitatem, scilicet ex parte corporis, quod viuificatur: de cuius origine dicitur Gen. Formauit Deus hominem de limo terræ. Et hæc duo tangit Psal. quasi admirans tam disparium coniunctionem. Domine (inquit) quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis: quia

Grego. Ari. 3. De ani. Psal. 4. Io. 1. Gen. 2. Ps. 143.

reputas eum? scilicet quantū ad animam. Nam quantum ad corpus ibi subditur, Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prætereunt.

Secundò humana vita assimilatur vmbræ propter figuram. Quandoq; enim vmbra habet figurā latā, quandoque rotundam, quandoque acutā. Nam si corpus luminosum minus sit quàm corpus obiectum, tūc facit vmbram tendentem in latum ad modum calathi. Et tali vmbræ assimilatur vita peccantium quæ est vita vitiosa. Hæc est lata porta & spaciosa via quæ ducit ad perditionem, vt dicitur Math. Et hoc accidit, quia luminare est minus quā corpus obiectum, quia. s. minus potest in talibus anima quā corpus. Vnde caro in eis dominatur. Si vero corpus luminosum corpori obiecto est æquale, facit vmbram æqualem & rotundam. Talis vita est perfectorū, quæ est vita virtuosa & perfecta. Vnde assimilatur vmbrę rotundę propter perfectionē figuræ rotundæ, siue figuræ circularis, quę (secundū philosophum) est perfectissima figurarum. Talis vita est eorū in quibus luminare parificatur corpori obiecto, id est in quibus caro spiritui cōformatur, vt ambo pariter seruiant iustitiæ & virtuti. Si vere luminare sit maius corpore obiecto, tunc facit vmbrā tendentem in acutum. Vnde cum sol maior sit terra, facit vmbrā pyramidalem. Et huic vmbræ quæ incipit à lato & tendit in strictū, assimilatur vita hominū imperfectorum, quę adhuc sunt in pugna; & licet aliquid sentiant de latitudine vitiorū, tamen pugnę non succumbunt: quia scilicet se coarctant per pœnitentiā, scientes quod arcta via est quæ ducit ad vitam. Mat.

Mat. 7.

Mat. 7.

Tertio assimilatur vmbrę propter fugam secundum illud Iob: Fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nam vmbra ad motum corporis mutatur: similiter & ipsa vita. Nam non est eadem sanitas corporis mane & vespere, & hoc propter varietatem humorum, in quorū adęquatione sanitas consistit. Est autē sciendū, quòd vmbra est corporū insequentium fugitiua, fugientiū insecutiua. Quia plurimi qui plus vitā suam diligūt, citius eam perdunt. Et de talibus erat qui dicebat: Præcisa est velut à texente vita mea, &c. Isa. Econuerso etiā plurimū accidit: quòd qui plus cupiūt mori, illi diutius viuunt. Et de talibus erat qui dicebat. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. &c. Psal.

Iob. 14.

Isa. 38.

Ps. 119.

Quarto, assimilatur vmbræ propter mensuram: Quia quanto dies est maior, tanto vmbra est minor. Quod fit, quia tūc sol est in cælo altior, & capitibus nostris proximior. Vnde corpus minus lumini opponitur, & ita fit vmbra minor. Et ideo si sol directè super nos esset, nulla super nos vmbra appareret. E contra, quanto dies est minor, tāto vmbra fit maior: quod est, quia tunc sol à nobis est remotior sicut quādo est in Occidente, bel Oriente. Sic etiam accidit in hominibus. Quia quāto dies prosperitatis est altior, tanto vitæ vmbra fit breuior: secundū illud Eccl. Omnis potentatus, breuis vita. Quod accidit vel ex inuidia, quia plures inuident magnis, quàm paruis; & idcirco frequentius occidūtur ab ęmulis. Vel quia immoderatiùs delicijs vtuntur, & ideo quāto citius infirmantur, & moriuntur. Vel hoc etiā prouenit ex diuina prouidentia, vt ostendat diuitias, & potentias humanas esse contemnendas. Sicut Petrus Rauennensis dixit, de vita summorum Pontificum,

Eccl. 10.

Pet. Rauē.

Pontificum, reddens rationem, quare parum viuunt communiter cum summo gradu dignitatis. Econtrario autem, quibus deficit temporalis prosperitas, prolixior vita videtur: & talis erat ille qui dicebat. Tædet animam meam
Iob 10. vitæ meæ. Iob.

Item vita hominis assimilatur fauillæ propter tria. Primo propter principium. Nam fauilla (vt
Isid. li. Eth. dicit Isido.) est cinis modicus ex extinctione scintillaris materiæ derelictus. Tanquã enim scintillæ fulgentes fuerunt primi parẽtes: ex quorum materia propagata sunt nostra cinerea corpora. Sed ex eorũ extinctione, scilicet peccati transgressione, relicta est nobis fauilla modica. i. breuis vita. Quia per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, &
Rom 5. per peccatum mors, vt dicit Apo.
Iob 34. Iob. Assimilatus sum fauillæ, & cineri.

Secundo, propter effectũ. Nam fauilla inhærens carboni, fulgorem eius occultat. Tanquam autem carbo igneus, est spiritus purus: qui ex fauilla, & cinere, i. ex corporeæ vitæ necessitate mino-
Sap. 9. ratur, primo in conceptione: Sap. Homo infirmus, & exigui temporis minorat intellectum.

Item in operatione, quia spiritus promptus est: caro autem
Matt. 2. Isa. infirma. Isa. Erit fortitudo nostra, vt fauilla stuppæ, & opus nostrũ, quasi scintilla.

Tertio, propter motum. Repræsentat enim scintilla triplicem
Grego. motũ. Primo motũ naturę: quia fauilla, vt dicit Greg. ad modicũ ventum dispergitur: qua dispersa, puluis nunquam colligitur.

Ita humana vita à modico contrario destruitur, & in puluerem mortis dispergitur, sed tamen mortuus homo vix ad vitam re-
Iob 21. ducitur. Iob. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.

Secundo, motum culpæ: quia fauilla de facili inflammatur, sed subito propter defectum nutrimenti extinguitur. Sic homo viuens in carne luxuriæ, vel auaritiæ igne, vel cuiuscunque peccati ardore, de facili inflammatur: sed cito labente materia cum vitiis vita finitur. Isa. Erit sicut fauilla Isa. 2.
pertransiens, multitudo eorum.

Tertiò, motum gratiæ: quia fauilla, dũ est ignita, venti raptu sursum tendit, Sed derelicta, proprio põdere tendit ad ima. Sic anima hominis in hac vita posita, calore charitatis inflammata, vel flatu Spiritussancti eleuata, sursum ad cælestia tendit: Sed sibi relicta, proprio pronitatis põdere, & corruptibilis corporis mole aggrauata, semper ad ima descendit. Vel quandoque anima sursum ascendit per orationem feruentem: & quandoq; ad ima descendit per pœnitentiam humilẽ. Iob. Me reprehendo, & ago Iob 42.
pœnitentiã in fauilla, & cinere.

Item vita humana assimilatur vapori propter quatuor.

Primo, ratione eleuationis. Sicut enim probat in lib. de crepusculis: vapores in aere non ascendunt longius tribus miliaribus. Vel saltẽ distinguũtur tres regiones aeris, in quas eleuãtur vapores. Quarum vna est calidissima, s. suprema propter ignis vicinitatem. Alia frigidissima scilicet media. Tertia temperata, s. infima. Tales etiam sunt tres ætates, quibus humana vita deducitur.

Primò, est augmentatiua, quæ scilicet durat vsque ad viginti vnum annũ secundum augmentũ longitudinis, vel vsque ad xxv. & hæc (secundum quosdam) est ætas calidissima.

Secunda autem ętas statiua, & hęc est ab anno. 21. vel 25. vsque ad 40.

ad 40. si sit homo bonæ complexionis Et hic, secundum aliquos, est magis temperata ætas, quàm prima: quanquam alij contrarium dicunt.

Tertia defectiua est: & hæc est vsque ad finē, & hæc ætas est frigida. Sed sicut quidam vapores resoluuntur aliquando in principio suæ eleuationis, s. in primo aeris interstitio, sicut patet in nebulis, & aliis vaporibus humidis: quandoque in medio, sicut patet in nubibus, quandoque vero in supremo, sicut patet de vaporibus siccis. Ita etiā de hominibus accidit: quia quidam moriuntur in adolescentia, siue iuuentute: quidam in media ætate: quidam in senectute. Vnde mors ætati non parcit. Et ideo Beatus Ambrosius dicit, quod mors est senibus in ianuis, & iuuenibus in soleis. Et ideo stultus est, qui perpetuitatem de vita confidit. Ambr.

Secundo, assimilatur vapori, ratione distinctionis. Distinguitur enim triplex vapor. s. siccus siue terreus, & humidus, siue aqueus, & tertius ex vtroque mixtus. Solū enim aqua, & terra, sunt vaporabilia elementa. In his ergo tribus vaporibus tres modos accipere possumus hominū malè viuentium. Quorum videlicet quidam sunt terreni per auaritiam, quidam vero aquei per luxuriam, & quidā ex vtroque mixti per superbiā. Nam multi sunt superbi, qui idcirco status altos, & dignitates quærunt, & vt terrena possideant, & vt voluptatibus affluant. Ioa. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Ioan. 2.

Tertiò, assimilatur humana vita vapori, ratione durationis: quia vapores durant parum in aere, & cito resoluūtur. Sic homines paruo tempore viuunt in corpore, & cito moriuntur. Iac. Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum parens. Iaco. 4. Dicitur enim decurtatus humanæ vitę decursus secundum augmētum peccati. Nam à principio mundi quando non erat peccatū adhuc multiplicatū, homines viuebāt diutius, sicut patet de prima ętate, quę fuit ante diluuiū, in qua homines diutissimè viuebant, vel vixerunt. Nam Adam vixit noningentis. 30. annis. Seth eius filius noningentis, 12. annis, cuius filius Enos noningentis quinque annis. & Cayn eius filius vixit noningentis annis. & x. & sic de aliis. Postmodum vero multiplicato vehementer peccato tempore Noe induxit Gen. 5. deus diluuium, & abbreuiari voluit deus deinceps tempora humanę vitę, dicēs ad Noe. Nō permanebit spiritus meus in homine in ęternū, quia caro est. Erūtque dies illius centū 20. annorū. Quamuis August. hoc verbum exponit: quia tantū tempus fuit abinde, ꝙ hæc Deus dixit Noe, vsque ad diluuium. Vnde erunt dies illius, scilicet ad pęnitentiam induti, si quis redire voluerit cētum & viginti annorum, s. antequā inducā diluuiū. Primus tamen sensus adhuc satis potest tolerari: quia certū est, ꝙ post diluuium homines minus vixerunt. Adhuc autē vlterius, quia à tēpore diluuij semper inualescēte peccato, amplius decurtata est, intantū, vt Dauid dicat, Dies annorum nostrorū in ipsis 70. anni. Si Psa. 89. autem in potentatibus. 80. anni: amplius eorum labor, & dolor.

Quartò ratione resolutionis, quia scilicet diuersi vapores diuersimodè resoluuntur: & sic diuersi homines à diuersis vitiis ab sorbentur. Nam quidam vapores sunt qui resoluuntur, siue cōuertuntur in ignē sicut illi qui ascendunt sursum ad supremam aeris regionem,

regionē, quæ dicitur regio ęstus: qui incendūtur, & in ignē cōuertuntur. Et tales sunt multi ad statum dignitatis eleuati. qui vel incenduntur igne iracundiæ, & seuitiæ, sicut Nero qui fuit crudelissimus & iracundus: vel auaritię, sicut de rege Antigono Senec. dicit, quod fuit rex auarissimus: vel igne concupiscentiæ, & luxuriæ, sicut de Sardanapalo refert Orosius, qui fuit rex Assyriorum luxuriosissimus. Quidā vero vapores sunt qui resoluūtur in aerem, siue ventum, & iste ventus quandoque eleuatur in altū, & generat in aere, vel in mari tēpestatem: & talis est vita quorundā inquietorum, qui semper in iurgiis, litigiis, & seditionibus delectantur, & pacem videntur odio habere. Sicut dicitur, quod Alexander cuidam quęrenti, quare mundum ita infestaret, & in pace stare non posset? respondit, quoniam pax ei esset bellum, si adesset. Quandoque vero ventus per cauernas, & foramina terræ ingressus facit terræmotus, qui faciunt terram tremere. Et sic quorundam vita, ita tyrannica est, & terribilis, quod faciunt alios tremere, & in hoc quasi ponunt beatitudinem suam, vt potentes reputentur, nec non terrori habeantur. Sicut dicit Seneca de Alexandro quod ducebat summum bonum terrori esse: ignorans, quod ignaua quæque animalia timentur ob virus malum, sicut scorpiones, & serpentes, & huiusmodi.

Senec.

Sen. li. de benefi.

Alij autem sunt vapores, qui in altum eleuati efficiuntur nubes. Et talibus assimilatur vita iustorum, qui à terrenis per affectum eleuati sunt, & segregati: & ideo ad velociter eundum ad dominum parati, & expediti. Et enim ideo dicitur. Isa. Qui sunt isti qui vt nubes volant? Vnde sicut ex nubibus sunt pluuię, fulgura, siue sagittæ, & tonitrua: ita ex talibus sunt doctrinæ, correctiones asperæ, & quandoque manifesta miracula. Tales nubes habent intus igneū vaporem, idest feruorem spiritus, ex quo proueniūt talia. Et est sciendum, quod tales vapores nubium quandoque eleuantur, & trahunt aliquando secum paleas, pilos, ligna, vel lapides, propter quod postea quandoque talia pluūt: & nō est hoc, quia talia fuerunt in nubibus generata, sed cum eis eleuata. Et sic sunt cupidi, qui volunt omnia rapere, & secum trahere. Sed sicut nubibus resolutis omnia talia cadunt. Sic quando huiusmodi homines per mortem resoluuntur, necesse est hæc omnia descēdere, & hic remanere. Iob: Diues cum dormierit, nihil secū affert.

Isa. 6.

Iob 22.

Item vita humana assimilatur aquæ fluuij propter septem.

Primo, quia fluuius habet cōtinuitatem in fluxu. Vnde à fluendo dictus est. Non est enim (vt dicit Isidorus) aliud fluuius, quā perennis, & continuus aquæ fluxus. Et nos ad modum fluuialis aquæ fluendo continuè labimur, ad mortem tendentes. Iuxta illud Ouidij: Prætereunt anni, more fluentis aquę. Reg. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram.

Isid.

Ouid.

2. Reg. 14

Secundò, habet amaritudinem in ortu, & in exitu: quia à mari omnes fluuij oriuntur, & ad mare reuertuntur. Sic etiā humana vita, & à plāctu incipit, & in luctu finitur. Plorando enim homines nascuntur, & plorando moriuntur. Eccl. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur.

Eccl. 1.

Tertio, habet volubilitatē perpetuam in rotatu, & velocitatē in cursu, vel motu. Et quid est aliud omnis vita nostra, quam quidam fluxus in rota, in qua sem-

per rotata, & nunquã ad modicũ manens fixa, vita continuo diminuta, & semper de ea aliquo subtracto, ad mortem currimus cursu velociori, quàm fluuius absque mora? Ioel. Fluuius circundedit me inter omnes enim motus. motus vtique cæli est velocissimus, ex quo causatur omnis alius motus. Vnde fluuij rotatus illi motui comparatus, est quasi nullus. Sed Vita nostra in fluxu motum cæli sequitur. Vnde omni die de vita nostra minuitur: ergo multo fortius, quam fluuius ad mare vita nostra currit ad mortẽ. Ioel. 2.

Quarto ratione profunditatis, & pulchritudinis: habet enim aqua profunditatem in situ, & pulchritudinem in aspectu. Quia vita nostra, & si nunc apparet pulchra, & aspectu venusta, tanquam tamen in imo, siue profundo status vanissimi constituta, vana tota est, sicut spuma, & sicut via nauis in aqua, & auis per aera, cuius post transitum nulla est apparentia.

Quinto, habet dulcedinẽ transitu, ex progressus quia scilicet vita hominis in medio suo esse videtur dulcis, dum homo est sanus, & iuuenis. Sed, quia mediũ non concordat cũ extremis, ideò nec recta consistit Rectum enim (vt dicet philosophus) est cuius medium non exit ab extremis. Quare si vita nostra esset recta, qualis est in ortu, & exitu, talis deberet esse in transitu, scilicet luctuosa.

Sexto, ratione circulationis. Flumen enim habet circularitatem in motu, dum à mari exit multa circuit, & ad mare vltimò redit. Sic simili modo etiam vita à doloribus incipit, dolores decurrit, & doloribus desinit.

Septimo, habet virtuositatem in impetus: quia fortiter in omne resistens impingit, omnia frangit nihil ei resistit: sed dum ad mare redit, penitus nomen perdit. Sic, & homo omnia in mundo disponit, omnia voluit, omnia rumpit, & frangit nullũ interdum resistens inuenitur: sed ad mortẽ dũ venit, omne superbię nomẽ amittit. Isa. Quasi fluuius violentus vita quem spiritus domini cogit. Isa. 69.

Item vita humana assimilatur vento propter quatuor.

Primò propter infimũ ortum, quia oritur materialiter ex vapore terrestri, scilicet sicco: & huius signum est, ꝙ venti fortes, præcipuè sunt in autumno, Sole existente circa æquinoctiũ hyemale: quia tunc Sol comburendo exiccauit elementa, & ideo vapor tũc eleuatus magis est siccus, & terreus. propter quod in autumno dominatur complexio terræ, s. frigida, & sicca. Sicut igitur est ventus materialiter ex fumo terræ, sic etiã est homine materialiter ex terrę limo Gen. Fecit Deus hominem de limo terræ. Nec obstat, ꝙ corpus humanũ dicitur esse compositũ ex quatuor elementis: quia fit denominatio à prędominante elemento. Vnde dicitur homo, quasi ab humo, id est terra. Apparet ergo similitudo aquę in humoribus, virtus ignis in calore naturali, conaturalitas aeris in respiratiõe, soliditas & grauitas terra in carnibus, & ossibus. Ex quo patet quòd in compositione humani corporis, multum ponit Deus de terra, parum de alijs elementis. Parum quidẽ de igne posuit: vt homo parum haberet de ardore concupiscentiæ, & de incensione iræ, & de vredine auaritiæ. Parũ de aere, vt homo parũ haberet de eleuatione superbiæ. Parum de aqua vt parũ haberet de mobilitate incõstantiæ: Multum autem ponit illi de terra, quia habet frigiditatem contra æstum auaritiæ, infirmitatem Gen. 1.

tem contra eleuationem superbiæ, & stabilitatem cõtra motum inconstantiæ.

Notandum est autẽ, quòd vapor siccus non potest ventũ causare, nisi eleuetur à Sole. Nã calor Solis eleuans vaporẽ siccum terrestrẽ, & non consumẽs ipsum, est etiã causa venti. Calor igitur Solis, est vigor animæ rationalis, quæ ipsum humanũ corpus quãquam graue & terrestre viuificat, & erigit sursum. Vnde solus homo est rectę staturę, caput habẽs sursum. Vnde Aug. de hoc loquẽs, ait: Beluas prostratas in faciem Deus fecit, pastum quærentes de terra: te autẽ in duos pedes erexit, de terra faciẽ tuã sursum haberi voluit: non ergo discrepet cor tuum à facie tua, vt facies tua sit sursum, & cor tuum sit deo sum. Aug.

Secundò, humana vita assimilatur vento propter obliquum motũ. Non enim talis est vapor venti, qui habet motum rectum, sed obliquum, & tortuosum, nunc scilicet descendendo, nunc ascendendo. Cuius ratio est. Quia talis vapor terrestris, & siccus, eleuatur à calore Solis ad mediam aeris regionem, quæ scilicet est maximi frigoris. Vnde cum talis vapor sit per naturam frigidus, & grauis, obuians ei frigus loci, quòd etiam ipsum inspissat, & grauat, facit ipsum descendere aliquantulum: sed calor Solis, qui est in ipso, cum non sit ab ipso facile separabilis, quia magis cõseruatur in sicco terrestri, quàm in vapore humido, iterum releuat ipsum, & inde fit inuoluta impulsio aeris, quæ ventus vocatur. Nam superior pars vaporis cum sit grauis de se, & inspissatá ex frigiditate loci, deprimitur valde vehementer & cum sit latissimus vapor, & inspissatus à frigore, multum agitat aerem, & dat flatum donec descendat conuersio superioris extremitatis ipsius super inferiorem ferè, deinde resurgit calor ex radio. Et interim calido radio sicco. Iterum eleuante iterum ipsum, & subministrãte materiam ex eleuatione pluris vaporis in ipsum: & ideo cõfortando iterum dat ascendendo alium flatum fortiorem. Fortior autem est flatus descensionis venti, quàm ascensionis propter hoc, quòd superior extremitas inspissata à frigore loci, descendit, & spissum fortius impellit aerem, quàm rarum. Patet ergo, quòd motus venti non est rectus, sed tortuosus, scilicet per medium descensus. Nam vna flatio descẽdit, & alia ascendit: & quia non est motus continuus, sed interruptus. Nam in omni motu reflexo, oportet intercidere quietem: vt probat philosophus. Aristo. physi.

Item patet, quòd vna flatio debilior est altera, scilicet ascendẽs, quàm descendens. Et hæc omnia competunt humanæ vitæ. Nam homo in corpore viuens, nunc ascendit per augmentum scilicet in iuuentute: nunc descendit per decrementum naturæ, & virtutis, scilicet in senectute, & prolixius est tempus senectutis, quã iuuentutis, & ideo maior est descensus, quam ascensus. nec vnũ tẽpus cõtinuatur alteri, quia ætas statiua. i. virilis, est intermedia.

Item homo in corpore viuens, nunc ascendit per prosperitatem, nunc descendit per aduersitatem: nunc ascendit per superbiam & gloriam nunc descendit per confusionem, & ignominiam.

Item, nunc ascendit viuens, nũc descendit moriens.

Tertio assimilantur vento propter incertum terminum. Nam ventus parum curat, nec scit homo, quando flat, vbi, vel quando quiescere debeat, secũdũ illud Io. Spiritus vbi vult spirat, & nescit Io. 4.

vnde

Chryſ. vnde veniat, aut quo vadat. Hoc enim ſecundũ Chry. Chriſtus dixit de vento, cuius initiũ, & finis, nobis occulta ſunt. Similiter vita
Iob. 7. hominis parũ durat. Iob. Memẽto mei domine, quia vẽtus eſt vita mea. Neſcit enim homo vbi, vel quando finiatur, ſecundũ il-
Eccl. 9. lud Ecc. Nã nihil eſt certius morte, & nihil incertius hora mortis.
Greg. Vult enim Deus, ſicut dicit Gre. ꝙ hora mortis ſit nobis incerta, & ſemper ſit nobis ſuſpecta, ſecũ-
Matt. 25. dum illud Mat. Vigilate, quia neſcitis diem, neque horam.

Notandum tamen, quod ſunt tres cauſæ abſciſſionis, quę etiam ſuo modo abſcindunt vitam humanam.

Prima eſt intẽſum frigus, quod terram vehementer conſtringit, vaporem venti eleuari non ſinit.

Secunda eſt intenſus calor, qui vaporem eleuatum conſumit.

Tertia eſt magna pluuia, quæ aerem infrigidans, vaporem grauat, & in tantum deſcendere facit quod non poteſt ſubito à calido eleuari.

Item terram, & vaporem ſuperficiei conſtringit, vt nõ poſſit alius vapor eleuari ad augendũ materiam venti: & omnis vapor cito deficit, niſi continuè aliquid generetur. In iſtis etiam ſignantur tres cauſæ mortis humanæ. Quia in intenſo frigore intelligitur malitia tranſgreſſionis: quia frigus ſignat malitiã peccati: malitia enim animam frigeſcere facit, dum calorẽ charitatis extin-
Hier. 6. guit. Vnde dicitur Hier. Sicut ciſterna frigidam facit aquam, ita frigidã facit malitiam ſuam. Hoc ergo frigus eſt, ſcilicet peccatum, quod mortem introduxit, ſecun-
Roma. 5. dum illud Apo. Per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors. Intenſo vero calore accipitur diſtemperãtia cõplexionis, quæ eſt naturalis cauſa humanæ infirmitatis, & mortis, vt patet pręcipue in febribus. Sed per pluuiam ſupercadentem intelligitur iuſtitia diuinæ ordinationis per quam (ſicut dicit Apoſtolus) Statutum Heb. 9.
eſt hominibus ſemel mori. Vel per pluuiam ſuperuenientem, intellige occiſionem hominis violentam, dum vnus per aliũ percutitur, & occiditur.

Quarto, aſſimilatur humana vita vento, propter flationis ſonitum. Eſt enim ſonitus venti per modum vndarum conſtringentiũ ſeſe, eo, quod vnà inundatio vincit aliam, & extendit ſe ſuper eam, Ventus ergo dum perflat fortiter ſonat, ſed ſonando trãſit, & nullum ſui poſt ſonitum veſtigium derelinquit. Sic quantumcunque homines in mundo viuentes magnum ſonitum faciunt, ſiue magnas dignitas adipiſcendo, ſiue bellorum victorias aſſequendo, ſiue magnas diuitias cumulando, ſiue magnæ ſapientiæ nomen habendo :- omnia tamen cito prætereunt, ſicut & ſonitus venti. Et poſt hæc ita ſunt ac ſi quaſi nũquam fuiſſent. Vnde dicit Prophe. Perijt memoria Pſal. 9.
eorum cum ſonitu.

Humana moralis vita nonnullis ſimilitudinibus ad inſtar aquæ varietates variare comprobatur.

Cap. LXXXVII.

VIta hominis moralis, ſiue bonæ, ſiue malę diſpoſitionis ſit, ſicut aqua, ſit boni, & mali ſaporis. Variatur enim ſapor aquarum ſecundum Sene. ex qua- Sen. lib. de nat. q.
tuor. ſ. ex principio, ex loco, ex conſortio, & ex ſpiritu. i. aere in aquam transformato. Variatur enim aqua ex originali principio. id eſt ex re, à qua oritur, vt aqua roſacea ex roſis, & ſic de ſimilibus. Et ſic etiã homo ex origine (ſecundum

(secundũ philosophũ) contrahit dispositiones quasdã ad quasdam passiones, & vitia. Vnde narrat in Ethi. quod ex patre iracundo nascitur etiam interdum filius iracundus. Et similiter secundum fidem catholicam nos omnes ex primo parente, peccatum originale contraximus. propter quod Apostolus dicit, quod eramus filij iræ natura.

Aristo. Ethi. 7. — Eph. 2.

Secundo, variatur ex loco, scilicet vnde ipsa aqua transit, vt patet in aquis sulphureis, & in Cicilia inuenitur aqua habens saporé aceti, qua vtuntur incolę pro aceto. Similiter etiam secundum loca, & regiones varias, in quibus homines habitant, videmus variari etiam mores eorum. Vnde etiam in sacra scriptura viri iusti à locis malorum hominum, infectarum regionum recedere iubentur. Sicut iussus est Abraham de Vr Caldeorum exire, & de regione Sodomorum Lot descendere. Ne stes (inquit angelus) in omni circa regioné. Et loca quędam solitaria, ad diuinas reuelationes disponere, vel adaptare videntur, secundũ illud Ose. Ducã eam in solitudine, &c.

Gen. 19. — Ose. 1.

Tertio, variatur ex vitioso cõsortio id est, ex vitio, & natura, quam acquirit ex re vicina, vel ex mala vicina, etiã si nõ cõmisceatur sibi, vt aqua posita iuxta amphoram sapit de amphora, licet non tetigerit eam. Similiter familiaritate, & consortio bono, vel malo efficiuntur multi mali, vel boni. Mores enim (secundum Tullium) formantur ex cõuictu. Pro. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus autem stultorum efficietur similis illis. Psalm. Cum electo, electus eris: & cum peruerso, peruerteris.

Prou. 13. — Ps. 17.

Quarto, variatur (sicut ibidem Seneca dicit) ex spiritu in aquam trãsformato, id est ex diuersitate aeris immutantis. Vnde dicit, quòd sunt aquæ quædam ita venenosæ ex spumali materia minerali, & ideo magis actiuę, quod statim bibitę interficiunt. Et in Macedonia sunt aquæ, quæ ab auibus bibitæ, faciunt eas albas. Iste spiritus siue aer, est doctrina moralis, siue spiritualis, qua aliquis informatur: quæ si bona est, bonum facit recipientem: si vero praua, generat prauos mores. Vnde doctrina hæreticorum venenosa statim animam credentis occidit. Apo. Sermo eorum vt cancer serpit. 1. Thi. 2.

De vita tum actiua, tum contemplatiua hominis spiritualis qua venti proprietatibus, & aeri comparatur.

Cap. LXXXVIII.

VIta hominis spiritualis assimilatur vento. Primò, ratione augmentabilitatis. Nã omnis ventus est à principio debilis, sed postea fortificatur secundũ quod materia eius crescit, & secundũ quod fortiori frigido re percutitur. Similiter in vita spirituali primò homo est debilis, & imperfectus: postea efficitur fortis, & perfectus. Primum quod animale, postea quod spirituale. Crescit autem homo in spiritu secundùm augmentum materiæ id est bonorum operum. Et iterum repercussio frigoris, id est tribulationis, & aduersitatis est etiam sanctis viris causa crescendi, & proficiendi: quia virtus in infirmitate perficitur.

2. cor. 15. — 2. cor. 12.

Secundò, ratione obliquitatis. Quia sicut omnis ventus mouetur obliquè, siue tortuosè, ita omnis homo viuit defectuosè. Tunc enim homo habet tortuosum motum, quando declinat ad peccatum Psalmus. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt. Est autẽ triplex ratio, quare omnis ventus mouetur tortuosè. Psal. 13.

Prima

Prima est, quia ventus imitatur corpora cælestia, sicut effectus causam. Iuppiter enim specialiter mouet ventos Aquilonares, Sol Orientales, Luna Occidentales, Mars Australes. Ideo etiam Aries, Leo, Sagittarius dicuntur triplicitas ignea, quia mouent ventos orientales, & illa signa sunt calida, & sicca: Taurus vero, Virgo, & Capricornus frigida, & sicca, quæ mouent Australes: Alia vero calida, & humida dicuntur triplicitas aerea. qui mouent Occidentales: Alia frigida, & humida, qui mouent Aquilonares. Sicut ergo cælestis virtus causat in ventis motum tortuosum, ita cælestis spiritus. i. diabolus, qui de cælo cecidit, causat in homine peccatum. Propter quod Sap. dicitur, quòd inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Ipse est, qui suis tentationibus mouet hominem ad peccandum, siue inflammando ad auaritiam, siue iram, vel ad luxuriam, quæ est triplicitas ignea, vel aerea, siue infrigidando, per inuidiam, accidiam, & pusillanimitatem, quæ est triplicitas terrea, vel aquea, & sic de alijs.

Sap. 2.

Secunda causa, siue ratio obliquitatis venti, est ex loco suæ generationis. Nam ventus inferius habet calorem, qui expellit ab eo frigus: similiter superius est æstus, idem faciens. Vnde cum ventus agitetur à frigore, oportet quod agitetur à loco frigoris circulariter, vt supra, & infra claudatur, vt dicunt quidam. Similiter homines à loco suæ generationis, idest à mundo tentãtur, & alliciuntur ad peccandum, vel ad peccatum, vt scilicet non rectè ambulent, neque viuant. Nam mundus superius prosperitatibus, inferius vero aduersitatibus nos obsidet, & includit.

Tertia causa est, quia ipse vapor terrenus, qui est materia vẽti, inferius impellitur à calore eleuante: superius vero à frigore inspissante. Iste igitur vapor terrenus signat carnẽ, quę aut calore concupiscentiæ, aut frigore, siue corpore accidiæ & tristitiæ hominem ad peccatum impellit. Ergo istæ sunt tres causæ, quare homines non recte ambulant scilicet diabolus, caro, & mundus: quæ suis tentationibus homines ad vniuersa varia impellunt.

Tertio, assimilatur vento vita spiritualis ratione discontinuitatis: quia ventus non est continuus, vel continui flatus, sed vna exufflatio est post aliam: quia frigus non continue repellit, sed cum semel deprimitur tunc confortatur calore loci inferioris, & assumptione pluris materiæ, & eleuatur iterum, & iterum secundo repercutitur & sic alterando vices ascendendo, & reflectendo, paulatim deficit. Similiter vita spiritualis non est semper vniformiter continua, sed aliquando sancti viri eleuantur ad contemplationem, aliquando deprimuntur ad actionem: & sic vices alternando continuant, donec moriendo deficiant.

Quarto, ratione inæqualitatis, quia ventus non est æqualis sufflationis, cùm frigiditas repercutiens sit maior, & minor, & vapor inæqualiter spissus, & rarus. Inter duos etiã flatus fortes sunt multi debiles. Similiter sancti viri sunt diuersis temporibus magis, & minus deuoti quantum ad deuotionem actualem: fortius, & debilius operantes quantum ad vitam actiuam, vel aliquando debiliores, aliquando fortiores ad toleranda aduersa.

Item aliquando frequentius, aliquãdo rarius aliqua operãtur. Item vita hominis spiritualis diuiditur

diuiditur per actiuam, & cõtemplatiuam. Et vtraque repræsentatur in aere: quia aer habet partẽ sui (sicut dicit Beda) quæ communicat cum natura cælesti. Est enim pura, quieta, & clara: & ideo repræsentat vitam contemplatiuam. Est enim aer superior purus, quia nullis terrenis exhalationibus est infectus. Similiter vir contemplatiuus ad cælestia eleuatus, terrenis affectionibus non inficitur: secundũ illud, Quę sursum sunt sapite, non quæ super terra, & Grego. dicit, quod vita contemplatiua ad quandam mentis libertatem transit, temporalia bona non cogitans, sed æterna.

Beda. Col. 3. Greg. in Ezec.

Item ille aer est quietus. i. nullo vento commotus. Sic vir contemplatiuus ventis i. commotionibus curarum secularium non impellitur. Vnde Christus de Ioan. Bap. dixit, quòd non erat arundo vento agitata. & ideo Grego. dicit ibidem, quod vita cõtemplatiua, calcatis curis omnibus, ad videndum faciẽ Creatoris sui inardescit. Psalmus. Vacate & videte: vacate scilicet à curis, & actionibus exterioribus cessando: videte scilicet contemplando. Nam, sicut dicit August. Otium sanctum quærit charitas veritatis.

Matt. 12. Psa. 45. Aug. de ci. Dei.

Item ille aer est clarus, quia cælesti lumine perfusus. Sic aer contemplatiuus cælestis inspirationis lumine frequenter perfunditur. Vnde dicit: Contemplatiua vita amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam trahit, cælestia aperit, & spiritualia mentis oculis patefacit. Alia vero (vt Beda dicit) est pars aeris inferior, quæ propinquat ad naturam terrestrem: & ideo est grossa, turbulenta, & terrenis vaporibus plena, multarum tamen rerum generatiua, vt pluuiæ, grandinis, & huiusmodi. Et huic assimilatur vita actiua. Vita enim actiua est grossa: quia mentem ingrossat, & hebetat circa intelligibilia. Vnde Gregor. dicit, quòd Lya, quæ actiuam vitam designat, lippa est, & fœcunda; quia dum occupatur in opere minus videt. Grego. super Ezec.

Item actiua vita est turbulenta: quia scilicet perturbatur circa agibilia. Vnde Marthæ, quæ vitam actiuam designat, dixit Dominus, Lu. Solicita es, & turbaris erga plurima. Lu. 10.

Item actiua vita est terrenis vaporibus id est solicitudinibus plena: quia occupat animam circa terrena ministeria. Et ideo dicitur Luc. ꝙ Martha, quæ scilicet vitam actiuã elegerat, satagebat circa frequens ministerium. Lu. 10.

Item est vita multorum meritorum generatiua, siue acquisitiua. Et ideo, vt dictũ est, designata est per Lyam, quæ multos filios peperit. Vnde etiam Gregor. dicit in eodem loco, quòd magna sunt vitæ actiuæ merita.

Septem capitalia vitia, prauique eorum defectus recensentur, quibus septem planetarũ extremæ proprietates, metaphoricè ascribuntur.

Cap. LXXXIX.

Vitia capitalia, quæ sunt septem, assimilantur septem planetis. Nã primò in Sole præ cæteris gloriosius incedente, notat superbiam, quę semper appetit gloriosa: Psalmus: Per diem, scilicet prosperitatis Sol scilicet superbiæ non vret te. Ps. 120.

Secundo, in Mercurio, qui est colore argenteus, & semper iuxta Solem incedit, accipe auaritiam, quæ argentum quærit, & semper superbiam sequitur: Quia dum superbus appetit gloriosa, non potest assequi, nisi abundet

abundet metallina materia, aurea, vel argentea. & ideo se totum dat ad acquirendam pecuniam. Similiter & auari diuitijs pleni, semper vt in pluribus, sunt superbi, & quærunt ab aliis honorati. Vnde Aposto. Diuitibus huius seculi præcipio non sublime sapere. Augustinus: Vermis diuitum superbia.

1. Thi. 6.

Tertio, in Luna inspissante aerem, & quandam semper vmbram, siue obscuritatem in se habenté, intellige accidiam, quæ menti ingerit quandam nigredinem per quam inspissat, & conturbat animæ rationem Hæc precipuè cauenda est in nocte aduersitatis. Psalmus: Neque luna per noctem id est accida per tempus aduersitatis, vret te, supple.

Ps. 120.

Quarto per Martem, sanguinē circa cor accendentem, accipe iram, quæ est accensio sanguinis circa cor, vt dicit philosophus.

Aris. 2.

Quinto, in Ioue qui quantum in se est, prodest, cum sit planeta beneuolus, accipe gula, quæ de se, necessaria est omnibus ratione vitæ, nec vlli inuenitur obesse, si eam sciuerit debitè cohibere. Sed sicut Iuppiter ex coniunctione cum alio efficitur noxius: sic etiam quando necessitati voluptas coniungitur, vitium gulæ incurritur, quod obest.

Sexto quidem in Venere, quæ ad luxuriam disponit, peccatum carnis intellige.

Septimo, in Saturno, qui est stella colore plūbeo, siue liuido, accipe inuidiā, quæ est quidam liuor de bono proximi, plumbeam & grauem faciens animam.

Item vitia assimilantur arenæ propter septem.

Primo, propter ariditatem. Nā arena ab ariditate est dicta & hoc pertinet ad superbiā. Superbi enim pluuiā, seu rorem diuinæ gratiæ impedit, quia deus superbis resistit, animæ ariditatē inducit. Hanc ariditatem patiebantur qui dicebant, Anima nostra arida est. Et sicut arena si manu pressa fuerit, præ nimia siccitate, vel ariditate stridorem facit. Similiter superbus qualitercūque pressus, vel tactus, stridorē quendam impatientiæ statim producit. Ecclesiastici. Ascensus arenosus in pedibus id est affectibus veterani id est Adam, quando audiuit, Eritis vt dij. Nu. 11. Eccl. 25.

Secundo, propter ponderositatem. Nam arena est pondere grauissima: & hæc ponderositas refertur ad iram, per quam homo efficitur aliis importabilis. Prouer. Graue est saxum & onerosa est arena, sed ira stulti vtroque grauior. Pro. 27.

Tertio, propter aquę vicinitatē, quæ refertur ad incontinentiā. Inuenitur. n. arena sub aquis, sicut in fluuijs, enim iuxta aquas, sicut in littori. maris. Sic sunt incontinentes, quorum quidam sub aquis voluptatum, & fluxu peccatorū carnaliū viuunt, & immorantur, vt fornicarij, adulteri, & huiusmodi. Quidam vero ad modū arenæ, quæ est in littore maris, & si aqua non inundantur, tamen ea aliquando fluctuante infunduntur. & tales sunt coniugati: qui licèt matrimonio licitè possunt vti, tamen inundante in eis concupiscentia in ipso carnali opere, quandoque sordidantur.

Quarto propter partium discontinuitatem. Non. n. arena habet partes, quæ possunt conglutinari. Et hinc est quod ex arena non fit lapis. Nam arena in aquis maris ab omni lutea viscositate absoluitur. Vnde vincens in ea siccitas, in lapidem coagulari non patitur, vt dicit Aristot. Et sicut dicit in lib. Metheo. Terra pura nō fit lapis: quia siccitas

siccitas vincens, non facit partiũ terræ continuationem: sed potius dissolutionem, propter quod non vertitur in lapidem. Et multo fortius hoc est in arena: cum sit terra naturaliter & substantialiter siccior, & durior. Hæc autem diuisio, & discontinuatio arenarum partium ad inuidiam pertinet, quæ glutinium charitatis excludẽs, tenet homines ab inuicẽ diuisos, vt etiã lapidi singulari Christo incorporari non possint.

Quinto, propter sterilitatẽ. Est enim arena sterilis, & infæcunda tum propter defectum caloris, & humoris, tum propter dominium siccitatis & frigoris. Vnde imbre superueniente non diffunditur, nec dissoluitur: sed magis cõprimitur, & induratur. Hęc sterilitas pertinet ad accidiam, quæ calorem charitatis, & humorem deuotionis excludens, ariditatem mentis, & frigiditatem inducens, animam sterilem, & infæcundam reddit, vt fructum bonorum operum non producat.

Sexto, propter mineralitatem. Habet enim arena virtutẽ mineralem, vel saltem ei similẽ. Vnde inter arenas fluuiales, & marinas inueniuntur arenæ aureæ, & lapides politi, & gemmæ preciosæ. Hoc autẽ pertinet ad auaritiam, quæ circa metalla aurũ, scilicet, & argentum, & huiusmodi insudat. Sap. Omne aurum tanquam arena est exigua. Sapi. 7.

Septimò, propter obstantiam. Obstant enim arenæ quandoque fluminibus, ne intrent mare. Nã cumulatæ arenæ, & in maris hostiis siue fluuijs adunatæ, quãuis sint paruæ, quia tamen sunt multæ, flumen impediũt, & retardãt, ne intret mare: & ideo faciũt flumen interdum retro redire, & per cãpos spargere, sicut patet de Nilo qui hoc modo irrigat totã terrã Aegypti, sicut dicit Hier. Hoc Hiero. super autem pertinet ad vitium gulæ. Amos. 8. Nam gula, flum[...]plenum aquis, id est, peccatore[...] mollẽ, & assuetum delitiis detinet, & retardat, ne intret mare pœnitentiæ, & religionis. Et aliquãdo etiam si ingreditur, ipsum retroire, id est, quã cito facit exire, & redire ad sæculũ. Isid. tamen dicit quod nilus Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro luctãtibus tumescit, & inundationẽ facit Aegypti, s. à medio Augusti, vsque ad medium Septembris. Hanc vero dicunt inundationem fieri virtute stellarum. Sicut etiam virtute Stellarũ fit, vt in Aegypto nũquam pluat, sicut dicit Plato. Et Pla. thi. sicut videmus etiã, quòd virtute stellarũ certis tẽporibus vbique tẽpestates fiunt in mari, vt circa festũ omniũ Sanctorũ. Vnde nautæ tunc maxime portum quærunt. Aliqui vero attribuũt diuinę virtuti, ex quo talis dispositio data est specialiter illi regioni, sicut etiam impetum maris. Ambro. enim attribuit diuinæ virtuti sic disponenti in prima creatione.

Voluptas quæ est diaboli laqueus, seu vir voluptuosus, diuersimodè ipsi Saturno assimilatur.

Cap. XC.

Voluptuosus homo similis est Saturno. Nam Saturnus à saturãdo est dictus, vt dicit Isid. Isid. Cuius vxor ops dicta est, ab opulentia, quam tribuit mortalibus. In Saturno enim delectatio gutturis, in vxore delectatio significatur carnis, in quibus delectationibus corporis voluptas cõsistit. Sed adhuc ostendunt voluptuosum hominem esse Saturno similem, voluptatum exitus, effectus, tẽpus, & affectus: Exitus quidẽ, quia Saturnus pingebatur olim mœstissimus. Cuius causam assignant fabulæ, quia filio suo Ioue fingitur fuisse castratus: quod

Prol. li. de iud. astror.

propterea forte dicitur, quia planeta Iupiter impedit, & tẽperat malitiã Saturni. Sed verior causa tristitiæ est, quia (vt dicit Ptolomeus) Saturnus dat hominẽ sub eius dominio natum vel conceptum esse tristem, raro hilarem, vel ridentem. Vnde etiam in iudiciis mærorem, & tristitiam designat. Hæc autem tristitia competit fini voluptatis, quia (vt dicit Boe.) Voluptas tristes habet exitus: secundum illud Prou. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Boët.

Prou. 5.

Secundò, si cõsideretur effectus. Nã Saturnus est effectu frigidus, & siccus, & ponderosus: & sic etiã in fabulis pingitur. Quę omnia congruunt voluptati, quę infrigidat, spiritualis affectionis calorem extinguendo desiccat, humorem deuotionis consumendo & grauat, mentem ad inferiorem deprimendo.

Tertio, quãtum ad tempus. Nã Saturnus dicitur planeta nocturnus, quia voluptas carnis quærit tenebras noctis, Io. Oculus adulteri obseruat caliginem.

Job 24.

Quarto, tenet similitudinem, si cõsideret voluptuosi affectus. Nã sicut dicit Ptolo. Nati sub Saturno, turpia, & immunda non abhorrent vestimenta, & alia etiam diligunt fętida: Quod totũ moraliter competit luxuriosis, qui non abhorrent notam infamiæ exteriorem. Insuper diligunt opera fœtida, & immunda.

Item voluptas generat tẽtationes carnis sicut pluuia suauis generat vermes. Nam quando pluuia est suauis, miscetur cũ humido aereo, & terrestri sicco, ex quo formatur corpus aquaticũ, cui statim virtute stellarũ datur anima. Humidum enim bene commixtum cum terrestri ex ipso aere fit viscosum. Et fit sicut pellis, in qua continuè pulsans calidum, facit spiritum: cui tanquam proprio subiecto dat anima sensibilis. Quasi autem suauitas pluuiæ est voluptas deliciosæ vitæ, quæ vermes in terra generat, quia in carne tentationes suscitat.

Item voluptas, & abundantia diuitiarum, & delitiarum est pedica, & laqueus diaboli, qua hominem quem persequitur capit. Vnde labam persequens Iacob in monte Galaad eum comprehendit. Mons enim Galaad fertilissimus, & delitiosissimus esse dicitur in pascuis, frugibus, & fontibus, In monte ergo Galaad, à Labam Iacob capitur. Quia in fertilitate, & abundantia delitiarum, homo à diabolo tentatur, & illaqueatur. Gene. 31

Praclaris similitudinibus ac exemplis, Christo, dei filio, Solis, Lucis, Montis, Olympi proprietates, quàm doctißime conferuntur

Cap. XCI.

CHristus assimilatur Soli, quia Sol excedit omnia luminaria cælestia, corporea in quatuor. Primo in quantitate. Nam (secundũ traditionẽ Alphragani) Sol dicitur maior omnibus corporibus. post illum .xv. stellæ, quę in prima magnitudine inter stellas fixas ponuntur ab ipso, tertio Iuppiter, quartò Saturnus, quinto omnes stellæ fixæ suis ordinibus positæ, quas Pto. & Alphraganus differentia. 19. in sex gradus magnitudinis diuidunt: sextò loco Mars, septimo Terra, octauo Venus, nono Luna, decimo Mercurius. Sicut autẽ Dio dicit in his, quæ non mole sunt magna, idem est magnum esse quod bonum; & idem maius, quod melius. Vnde sicut Sol excedit omnia alia corpora in magnitudine quantitatis: ita Christus excessit omnes sanctos in magnitudine bonitatis, non in quantum Deus, sed etiam in quantum homo: quia ipse habuit

Alphr. diff. 21.

Pro. 1. diff. Al.

buit plenitudinẽ gratiæ præ omnibus sanctis. Vnde dicitur habuisse spiritum non ad mensurã, id est, totaliter, non particulariter, quantum ad omnes gratiæ effectus. Vel non ad mensurã, super omnem proportionem respectu aliorum hominum.

Arist. de propri. eleme. Secundò Sol excedit in claritate: quia in aliis est luminis principium, vt dicit Arist. & cum eo concordat Auic. & Pto. & Mesalach. Dicũt enim, quòd sicut omnium calidorum est vna prima causa, scilicet ignis; ita oportet, quod omnium luminosorum sit vnum principiũ. Et hoc non erit, nisi Sol, & idcirco vocatur Sol. i. Solus lucens. Sic etiam in homine, qui est vt minor mundus, vnũ membrum influit omnibus, scilicet cor. Oportet ergo, quod Sol cum sit principium luminis, plus habeat de lumine, quàm aliquod aliud corpus, sicut ignis plus habet de calore, & cor de vitali virtute. Similiter ergo Christus, qui est principium vitæ spiritualis, vel
Joh.1. luminis sapientiæ, de quo Iohan. Erat lux vera, &c. Et Ecclesiastici: Fons sapientiæ, Verbum Dei:
Eccl.1. oportuit, vt præ omnibus aliis sapientiæ splendore fulgeret. Ec-
Eccle.17 clesiastici: Quid lucidius Sole? id est, quid sapientius Christo? de
Col.2. quo dicit Apostolus quod in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

Tertio, Sol, excedit in dignitate Vnde Sol dicitur esse vas admirabile, secundum illud Eccle. Sol in
Eccle.43 aspectu annuncians in exitu. vas admirabile opus Excelsi, in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Similiter & Christus excedit etiam in dignitate: quia in quantum Deus, est ęqualis patri in dignitate naturæ: in quantum homo, excedit omnes sanctos in dignitate Gloriæ, Iohan-
Ioh.1. nes. Vidimus gloriã eius, &c. Et ad Hebræ. Sedet ad dexterã maiestatis in excelsis, tanto melior angelis. &c. Hebr. 1.

Quartò, Sol excedit in potestate. Nam maioris virtutis est, & plus influit in inferiora: immo Sol habet quandam potestatẽ, & virtutẽ super omnia corpora, dũ omnia illuminat, & superiora, & inferiora. Vnde omnia respicere dicitur, Eccl. Sol illuminãs per omnia respexit. Similiter Christus dixit. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Specialiter autem Sol habet virtutem illuminatiuam. Et ipse Christus dixit: Ego sum lux mundi. Itẽ virtutem inflammatiuam. Ecclesiastici. Tripliciter Sol exurens mõtes, radios igneos exufflans. Et de Christo dictum est, Nónne cor nostrum ardens erat in nobis? &c. Eccle.42 Matt.28 Io.8. Eccle.43 Luc. 24.

Item renouatiuam: quia dum poros terræ aperit, virtutem latentem in radicibus ad actum producit, & quod mortuũ videbatur reuiuiscit; & renouatur, quod vetustate tabuit. Et ita similiter per Christũ renouamur, & regeneramur in nouam vitam, secũdum illud Ephes. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominẽ, &c. Hic enim nouus homo, Christus est. Ephes.4.

Item virtutem purgatiuam. Nã tenebras fugat, & fœtores consumendo purgat. Sic Christus purgat tenebras ignorantiæ, & fœditates peccatorum. Hebr. Purgationem peccatorum faciens. Hebr. 1.

Item virtutem nutritiuã. Quia dum suo calore, terræ humiditatẽ resoluit: vt sua attractiua, quod radicibus est simile, de illa attrahit, & in terræ nascentiam nutrimentum conuertit. Sic Christus nutritor fidelium dixit, Ego sum pastor bonus. Qui calore amoris resolutus in mortem, corpus suũ

nobis simile, tradidit in cibum,
Ioa 6. & sanguinem in potum. Et ideo ipse dicit, Caro mea verè est cibus &c.

Item Sol habet virtutem conciliatiuam, vnde virtute sua conciliat in corporibus animalium quatuor elementa. Sic Christus reconciliauit nos Deo per mortem suam, secundum illud:
Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij sui.

Item Sol habet virtutem immutatiuam. Nam secundum quòd ascendit, & descendit per Zodiaci signa, sic variat, & immutat tēpora. Nā existens in nostro hemisphærio, diem facit; existēs in alio noctem inducit. Similiter Christus existens per gratiam in anima, illuminat eam, & diem ibi facit: Sed recedens ab ea per culpam, tenebrosam & nocturnam dimittit.

Item sol habet virtutem distinctiuam. Quia secundum. 4. versiones distinguit 4. tempora anni. Quia existēs in Ariete, ver facit: ascendens ad Cancrum, æstatem efficit: ad Libram, autumnū constituit sed dum ad Scorpionem,
Eccle. 1. hyemem introducit. Vnde Eccles. Oritur Sol & occidit. &c. Quod
Hug. (secundum Hugonem de Sancto Victore) sic exponitur. Oritur, quando scilicet per vernale æquinoctium ingrediens ad nostrum polum, consurgit. Occidit, quādo per autumnale exiēs ad inferiora, descendit Girat per meridiem, quando in hyemalibus signis cōmoratur. Flectitur ad Aquilonem quādo in æstiuis signis, quæ polo boreali viciniora sunt, circumfertur. Similiter Sol spiritualis Christus ortus est per incarnationem:
Psal. 103 Psalmus, Ortus est Sol, & congregati sunt. Occidit per passionem. Vnde Psalmus. Sol cognouit occasum suum. Ad locum reuerti-
Abac. 3. tur per ascensionē. Vnde Abacuc: Sol, & Luna, id est, Christus, & triumphans ecclesia, steterunt in tabernaculo suo, scilicet in cælo. Flectitur ad aquilonem per suam ad iudicandum reuersionem. Ie- Ierem. 1
rem. Ab aquilone pādetur omne malum super omnes habitatores terræ, quantum ad peccatores In iudicio stabit Christus sicut Sol in medio cæli. Ios. Stetit Sol in Ios. 10.
medio cæli, & dicit Stetit: quia quia non plus flectetur, nec prece, nec precio.

Item Christus assimilatur luci. Quia lux est altissima in ortu, velocissima in motu, speciosissima in aspectu, & efficacissima in effectu.

Primo, dico, quod lux est altissima in ortu: quia causatur, & oritur de cælo s. à Sole, & stellis, quę sunt altissima corpora situ, & dignitate. Ecclesiast.: Ego feci in cæ- Eccl. 24.
lis, vt oriretur lumē indeficiēs. Nā sicut calor est qualitas actiua cōsequens formam substantialē ignis. Ita lux est qualitas actiua cōsequens formam substantialem Solis, vel cuiuscunq; alterius corporis à se lucentis, si aliquod tale est, Cuius signum est: Quia radij diuersarum stellarū habent diuersos effectus, secundū diuersas naturas corporū. Sed sicut lux oritur de substantia Solis, vel corporis à se lucentis: sic Christus filius Dei genitus est de substantia Altissimi, scilicet Dei patris. Eccles. Eccl. 24
Ego ex ore Altissimi prodij, id est de substantia patris. Nam sicut verbum sapiētiæ nostræ spiritualiter, siue inuisibiliter procedit ab ore, ita filius à patre. Vnde sicut lux est coæterna, & coæua Soli: quia quā cito fuit Sol, fuit lux sua, ita, quòd si Sol fuisset ab æterno, fuisset etiam lux ab æterno: ita filius est coæternus patri, vt dicit Augustinus. Nec obstat, quod Aug. 1. de Tri.
Genesis dicitur fuisse producta lux, postea Sol quarto die: quia Gen.
(secun-

pio.c.4. de diui. no. (secūdum Beatum Dionysium) illa lux primo die creata fuit lux Solis, sed informis, quantum ad hoc, quòd iam erat substantia solis, & habebat illuminatiuā virtutem in communi: sed post modum data est ei specialis, & determinata virtus ad particulares effectus.

Secundò, filius Dei assimilatur luci: quia lux est velocissima in motu. Videmus enim, quòd Sole apparente in puncto Orientis, fit illuminatio totius hemisphærij nostri, vsque ad punctum oppositum. Ex quo patet, quod lux non est corpus: quia si lux esset corpus, illuminatio esset motus localis. Nullus autem motus localis corporis alicuius potest esse in instāti: quia omne quod mouetur localiter, necesse est vt prius veniat ad medium magnitudinis, quàm ad extremum. Illuminatio autem fit in instanti: quia quando subiectum alicuius formæ susceptiuum, est in vltima dispositione tunc forma introducitur in instāti: si autem subiectū esset in dispositum, tunc quidem requireretur tempus, non quidem ex parte formæ intro ducendæ, sed ex parte subiecti susceptiui: sed aer inquantum diaphanus, est in vltima dispositione ad lumen: et ideo illuminatio fit in instanti.

Item, quia illuminatio non est tantùm motus, sed terminus, Terminus autem motus localis, & cuiuscunque motus, semper est in instanti: sicut generatio, quæ est terminus alterationis, fit in instāti. Hoc autem competit filio Dei, per quē omnia creata sunt. Creatio enim est productio instantanea. Vnde sicut à luce in instanti fit aeris illuminatio, ita à filio dei est instanti facta rei creatæ pro-
Ioan. 1. ductio. Ioan. Erat lux vera, quæ illuminat, &c. Vel per subitā incorporationem, vel receptionem luminis in aere, possumus intelligere ipsam incarnationem Verbi, quæ, quantum ad hoc fuit in instāti: quia ipsum corpus Christi fuit in ipso suæ cōceptionis exordio in instāti formatum, & organizatum. Non enim erat conueniens, quod filius Dei corpus assumeret, nisi formatum. Si autem ante perfectam formationem tēpus aliquod cōceptionis præcessisset, non posset tota cōceptio attribui filio Dei, quæ nō attribuitur ei, nisi ratione assumptionis, & per hoc filius Dei conceptus dicitur: quod aliter dici non posset. Et ideo ipsa distinctio membrorum, & formatio, in instanti facta est propter infinitam virtutem agentis, & formantis. Vnde Grego. dicit, quòd angelo, nun- Greg.
ciante, & Spiritu sancto superueniente, mox Verbū in vtero, mox super Io.
intra vterū Verbum caro. Localis tamen motus sanguinis ad locum generationis, qui conceptionem præcedit, non fuit in instanti: nec etiam augmentū, corpori se conformans, quod sequitur cōceptionem. Quia hoc est contra rationem motus localis, & augmenti, quod etiam non fit sine motu locali. scilicet quod fiat in instanti. Nota igitur, quòd filius Dei aliquando vocatur lux, secundum illud Ioan. Ego sum lux mundi: Ioan. 8.
aliquando vero splendor: Hebr. Heb. 7.
Qui cum sit splendor gloriæ. Aliquando lumen, secundum illud
Ioan. Non erat ille lux, sed vt te- Ioan. 1.
stimoniū perhiberet de lumine. Lux autem proprie dicitur prout est in Sole, lumen prout recipitur in aere: sed splēdore prout resultat ex polito & terso corpore, secundum illud Machab. refulsit Mach. 6.
Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis. Similiter filius Dei proprie dicitur lux, prout est in patre. Thim. Lucem ha- 1. Thi. 6.
bitat, &c. Sed lumen prout est in

Isa.40. carne. Isaias. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum: sed splendor appellatur, prout exiuit de Virgine. Isaias. Isa.42. Donec egrediatur, vt splendor, iustus eius. Scriptura tamen variè, & diuersimodè his interdum vtitur nominibus.

Tertio, filius Dei assimilatur luci: quia est speciosissima in aspectu, immo etiam sine luce, nil apparet plenum. Vnde Ambr. dicit, Ambr. quod lux est plenitudo omnis creaturæ visibilis. Cuius est maxima gratia, quod in suo conspectu omnia mundi corpora laudibus facit digna. Sic etiam filius Dei, de quo dicitur Sapien. Speciosior Sapi.7. est Sole, & super omnem stellarum dispositionem est pulchritudo, & ornamẽtum omnis creaturæ, non tantum visibilis, sed etiam inuisibilis. Et ideo nota, quod secundum Dio. filius, qui & Dio.c.4 de diui nomin. verbum Dei dicitur, habet pulchritudinem substantiuam, causatiuam, & excessiuam. Primo filius Dei non habet pulchritudinem accidentalem, sed substantiuam, & essentialem. Nam pulchritudo eius non est ab alia re causata, vel participata. Et ideo dicimus ipsum non tantum pulchrum: sed ex pulchritudinem. In creaturis enim differunt pulchritudo, & pulchrum, sicut causa, & causatum, & sicut participans, & participatum: quia pulchrum dicitur, quod participat pulchritudinẽ: pulchritudo enim creaturæ, est quædam participatio causæ omnia pulchrificãtis: & ideo creatura dicitur pulchra, sed non pulchritudo. sed Deus qui est essentialiter pulcher, & nõ per participationẽ alicuius, alterius, dicitur pulchritudo.

Secundo, habet pulchritudinem excessiuam. Dicitur enim verbũ Dei pulchrũ, sicut pulcherrimũ, & super pulchrũ (vt dicit Dio.) quia pulchritudo sua excedit in pluribus omnem pulchritudinẽ.

Primò, in veritate: quia non est pulchritudo eius ficta, vel artificiata, sed naturalis, & vera. Item in perpetuitate: quia nunquam destruitur, nec ipse Deus aliquãdo sua pulchritudine destituitur.

Item in vniformitate, quia pulchritudo sua non augetur, nec diminuitur.

Item in totalitate, siue vniuersalitate, quia nõ vno respectu pulcher, & alio turpis: neq; hic pulcher, & illic nõ, neque aliquibus pulcher & quibusdã nõ pulcher. sed sicut ipse secundũ seipsum, cũ seipso semper existens vniformiter pulcher: & sicut præsens in semetipso, excedens formam, & pulchritudinem omnis pulchri.

Tertiò pulchritudo sua est pulchritudo causatiua omnis pulchritudinis tripliciter.

Primo, efficienter: quia. s. pulchrificat omnia existentia secundũ ipsorum propriã proportionẽ: & causat vniuersalẽ armoniã, & claritatẽ, iuxta significationẽ solaris luminis cum fulgorem emittit, & vniuersitatem rerum pulchrificans distributione sui fontani radij. Vnde istud pulchrũ est sicut principium effectiuum omnis pulchritudinis.

Secundò, exemplariter. Omnis enim pulchritudo, & omne pulchrum vniformiter, & causaliter præexistit in simplici & supernaturali natura omniũ pulchrorũ, & ipsa est causa exẽplaris omniũ in Verbo, quia secundum ipsum omnia denominantur, propter quod Boe. Mundum mente gerẽs Boe.de consol. simili que potentia formans pulchrum pulcherrimus Ipse.

Item tertio. Quia. s. finis est omniũ pulchrorũ: omnia enim sunt causa pulchri, & propter hoc pulchrũ, idẽ est quod bonũ: quia omnia desiderant pulchrum & bonũ

Quartò,

Dio. de. d. no. Quarto, Christus assimilatur luci ex eo, quòd lux est efficacissima in effectu. Vnde Dion. dicit, quod lux omnibus corporibus cognitionem confert, & vitam, & motum. Et quicquid in istis inferioribus causatur, mediante luce producitur. Et hoc etiam dicit Auicenna. Ex quo etiam concluditur, & arguitur, quòd lux non habet in aere tantum esse intentionale, sed etiã reale, ex eo, quòd intentiones non causant trãsmutationes naturales. Nec obstat, quod nimia albedo, vt in niue, oculum trãsmutat: & ita videtur, quod intentio si fortis sit possit transmutari realiter. Dicendum, quod albedo quantumcunq; magna, non habet oculum realiter transmutare, ratione qua color, vel ratione, qua intentionẽ suam multiplicat in medio; sed ea ratione, qua aerem facit lucidiorem, siue lucem adauget, propter quod reddit visui obiectum improportionatum ratione nimiæ claritatis, & aer sic fortiter illuminatus oculum contingit realiter, & ita ipsum transmutare potest ratione excellentis lucidi, & nõ ratione intẽtionis coloratæ. Possumus ergo effectus lucis filio Dei adaptare: cuius existere in carne humana non fuit intentionale, & fantasticum, vel imaginarium, sed verum, & reale, sicut & lucis esse est reale in aere. Fuit enim verus Deus, & verus homo. Et ideo ipse est similis luci.

Primo, quia lux est rerũ generatiua, quod quidem habet lux inquantum instrumentaliter agit in virtute corporum cælestiũ ad producendas formas substãtiales.

Ita etiã similiter per ipsum Verbum, id est, per filium Dei. omnia producta sunt, secundum illud Ioan. Omnia per ipsum facta sunt. i. creata; & sine ipso factũ est nihil. Sed intelligendũ per ipsum non sicut per instrumentum. Vnde in hoc non est simile de luce, sed intelligendum est omnia esse facta per Verbum, sicut artificiata dicuntur esse facta per artificem, id est, per rationem artis præconceptam. Nunquam enim aliquis faceret aliquid, nisi præexisteret actualis præconceptio suæ sapiẽtiæ, quæ est forma & ratio rei factæ: sicut forma arcæ in mente artificis præconcepta est ratio arcæ faciendæ. Et similiter Deus pater nihil operatur, nisi per cõceptum sui intellectus, qui est sapientia ab æterno concepta, s. Dei Verbum, & Dei filius: & ideo impossibile est, quod aliquid faciat, nisi per filiũ. Et ideo Aug. dicit, quod Verbum est ars plena rationum viuentium. Dicit etiam patrẽ per filium omnia fecisse, in quantum filius ab ipso patre habet, quod sit causa omnium factorum: & ideo non sequitur, quòd sit, vt instrumentum, vel minister patris: quia eandem numero, & æqualẽ virtutẽ, quã pater habet, & filius ab ipso habet per quã operatur. August.

Io. 1. Secundò, quia lux est sui luminis omnibus communicatiua. Ita Christus quantum in se, lumen gratiæ, vel misericordiæ suę communicat vniuersis. Ioan. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Chrysos. dicit, quòd illuminat quãtum de se est omnem hominem, quia ex parte sua nulli deest, immò vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnde si quis non illuminatur non est ex parte Dei, sed ex parte hominis auertentis se à lumine illuminante. Sicut etiam homo non illuminatur à Sole, vel quando in domo tenebrosa se includit, vel quando oculos claudit, vel quando obstaculum interponit. Sic etiam spiritualiter non illuminatur à Christo, vel qui in te- Ioan. 1. Chrisost. super Io. 1. Thi.

in tenebris ignorantię voluntarię
Iob. 24. se claudit. Iob. Ipsi fuerunt rebelles lumini. vel qui oculos animę, intellectum scilicet & volũtatem
Dan. 13. Deo non aperit. Danie. Declinauerunt oculos suos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Vel qui peccati mortalis obstaculum interpo
Psal. 57. nit: psalmus. Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Tertio, quia lux est errantium, siue deuiantiũ directiua, & Christus est dux & director, quem se
Ioan. 8. quentes errare non possunt. Ioã. Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, scilicet deuij, vel erroris. Non enim sequens Christum ambulat in tenebris ignorantiæ, quia ipse est veritas: neque in tenebris culpæ, quia ipse est via: neque in tenebris dãnationis æternæ, quia ipse est vita.

Quartò, quia, lux est occultorũ manifestatiua. Hoc autem Christus faciet in vltimo iudicio, quãdo illuminabit abscondita tene-
1. Cor. 4 brarum, & manifestabit consilia cordium.

Item Christus similis fuit mõti Olympo, qui est mons Macedoniæ ita excelsus, vt nubes sub eo esse dicantur. Tantæ enim altitudinis est, quòd omnes aeris turbines, & impressiones excedit: quẽ philosophi ascendentes, vt cursus stellarum inspicerent ibi viuere non poterant, nisi spongias plenas aqua portarent, vt sic, per aquę attractionem aerem grossiorem haurirent, vt dicitur in historia. Hæc autem omnia Christo competunt, qui omnes nubes, id est, sanctos excessit altitudine vitæ, omnes turbines passionũ, vel tribulationum altitudine patientiæ, omnes philosophos altitudine sapientiæ: nec altitudinem suæ diuinitatis philosophi cõtingere potuerunt, nisi cum spongiis, id est, creaturis plenis aqua ipsius cælestis sapientiæ. Omnes enim creaturæ (vt prius dictum est) diuinam sapientiam repræsentant. Dominus enim illam ef-
fudit super omnia opera sua. Et Eccl. 1.
ipsi philosophi non cognouerunt
Deum, nisi ex creaturis. Ro. In- Rom. 1.
uisibilia Dei à creatura mũdi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas.

Quomodo Christiani, Iudæi, Sarrazeniq; in Religionem à se inuicem dissentiãt, exemplis planetarum quibusdam aperitur: lexq; Mahometica aliquantisper commendatur.

Cap. XCII.

Christiani, Iudęi, & Sarraceni differunt ad modũ planetarum. Nam planetæ aliqui sunt boni, qui nulli nocent, sed tam suos quorum natiuitati dominãtur, quàm non suos adiuuare dicuntur. Tales ergo dicuntur Christiani, quibus Apost. dicit: Ne-
mini dantes vllam offensionem. 2. Cor. 6
Vnde tam suis, quàm non suis be-
nefacere iubentur. Luc. Dilige- Luc. 6.
te inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos. Quidam vero planetæ sunt mali, vt Mars, & Saturnus, qui non suis obsunt, suis tamen prosunt. Tales hodie Iudæi qui licet suis non fænerentur, tamen fænerantur non suis, vt Christianis, & aliis nationibus. Item dicunt se secundum legem suam ad diligendum amicos teneri, & ad odiendum ini-
micos. Vnde ad illud præcep- Matth. 5
tum: Diliges amicum, vel proximum tuum: addiderũt in suis traditionibus, Et odio habebis inimicum. quam additionem correxit Dominus. Matt. Quidam planetæ vero mediocres sunt, vt Sol, Luna, Mercurius. Nam suis bona ingerũt: nõ suis modo bona, modo mala. Tales autem videntur esse

esse Sarraceni: quia nō solum inter se sunt misericordes, sed etiam interdum Christianis misericordiam impendunt, licèt eos tamen frequenter impugnent. In hoc tamen sunt minus mali Sarraceni, quàm Iudæi: quia Christum reuerentur, quem Iudæi blasphemant. Confitentur enim Sarraceni Christum ex Maria virgine sine viri semine natū. Hoc est certum: & ego qui inter eos fui frequēter hoc audiui ab eis & à suis Sacharij, qui religiosi sunt dictis apud eos, & Muschetis, id est, qui eorum escas officiant. Vnde in libro qui dicitur Alcoran, id est, lex, quàm condidit Machomet, proponitur quæstio vna sic. Quæ fœmina de masculo tantum, & quis masculus de fœmina tātum. Et respondet: Eua ex Adam, Christus ex Maria virgine.

Item quęrit, Quæ sunt tria, quę sine seminis commixtione edita fuerunt? Respondet. Adam, aries Abrahæ, & Christus.

Item cōfitentur Sarraceni, Beatam Mariam fuisse per Angelos commēdatam, & de Christo nasciturо fuisse edoctam, & certificatam. Et in eodem libro primo sic dicitur: Angeli Mariam alloquentes inquiunt: O Maria omnibus viris, & mulieribus splendidior, mundior atque lætior: soli Deo perseueranter studens, ipsum cū humilibus genubus Deo se flectentibus adorans, & nequaquam in terrenas sordes proiicientibus, & curam agentibus, quis Mariæ custos efficeretur? Hæc arcana secretissima committo Angelis dicentibus. O Maria, cui summi nuncij gaudium cum Verbo Dei, cuius nomen est Iesus Christus filius Mariæ, qui est facies omnium gentium in hoc seculo, & futuro, senes & infantulos cunabula seruantes conueniens, præses sapiens, vir optimus ab vniuersitatibus creaturæ, mittitur? Respōdet illa: O Deus, cùm virum non tetigerim, quomodo concipiam? Respondent Angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia prout vult operanti. Cuius mandatum: omne suum placere perficit, ipseque filium suum cum diuina virtute venientem, librum legiferum, omnisque magisterij peritiam, & testimonium ac Euangelium mādatumque filiis Israel, edocebit. Ille namque formis volatilium luteis, ac compositis insufflans, volare faciet. Cæcos, & mutos curabit, morpheaticos, & leprosos mundabit, mortuos creatore cooperante viuificabit: quicquid conie&turis, quidve disputatione deputatum sit. propalabit, similiter cuncta, quæ in Deum credentibus mirabilia censentur.

Item confitetur eadem lex Sarracenorum Christum fuisse summum omnium Prophetarū apud Deum. Vnde in eodem libro Mahumet introducit Deum loquentem, & dicentem: omnium Prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis; Mariæ filio, animam nostram proprie cōferentes, vim, atque virtutem pręcæteris præbuimus.

Item confitentur Christum esse Verbum, & virtutem Dei: & ideo ibidem dicitur, quòd quando Deus iudicabit mundum, clamabunt homines ad eum, & dicent: Iesu Christe spiritus, & Verbum Dei, & virtus Dei, moueat te pietas tua, intercede pro nobis. Et tunc dicet eis: Esuriui, &c. sicut est in Euangelio per omnia.

Item commendat idem liber legem, & Euangelium Christi, & dicit tres leges esse à Deo, in quibus rectæ viæ traduntur, scilicet

legem Moysi, & Euangelium, & suum Alcoranum. Et ideo dicitur in primo libro Deus pius, & misericors viuus, & altissimus, qui prius testamentum, deinde Euangelium rectam viam hominibus tradidit: postremum librum veracissimũ Alcoram desuper præbuit.

Item in eodem introducit Deũ sibi loquentem, & dicentem sibi præcepta legum, & mores, sicut Noë, & Abrahæ, & Moysi, & Christo tradidimus.

Item confitetur eadem lex, quòd in resurrectione generali omnes perfecti in forma Christi resurgent. Vnde dicit perfecti omnes in statu Adæ, & forma Christi resurgent; nunquam incrementum, aut decrementum patientes.

Item eadem lex vsurarios detestatur. Vnde ibidem dicitur: Boni viri, Deum timete, & fœnerari prætermittite. De fœnore enim homines viuentes, non nisi quasi dæmoniaci resurgent.

Hæc omnia magnifica de Christo, Euangelio, & Virgine scripta sunt in Alcoram, id est, in lege Sarracenorum, quam eis Machometh dedit. Quæ, licèt multa falsa contineat, & immunda, tamen etiam multa testimonia perhibet nostræ fidei veritati, vt supra patuit. quæ omnia introduxi ad exaggerandum infidelitatẽ Iudæorum, Christum blasphemantium, cùm tamen scripturæ eorum testimonia perhibuerunt Christo, sicut dixit eis: Scrutamini scripturas; quia illæ testimoniũ perhibent de me. & tamen cæci negant quem Sarraceni ignorantes scripturas, venerantur, & adorãt. Ioan. 5.

Dei zelus quid sit, & qualis esse debeat, ex tribus aeris regionibus, earumque variis similitudinibus exprimitur.

Cap XCIII.

ZElus Dei assimilatur aeri, qui habet tres regiones, quarum suprema, quæ igni coniuncta est, rara est, & vehementer calida propter vicinitatem ignis, & propter radios stellarum, & lumen, quæ sibi sunt viciniora. & illa pars est locus inflammationis per se, & dicitur regio ęstus. Huic similes sunt, qui magno zeli ardore feruescunt. Psalmus: Zelus domus comedit me. Glosa: Zelus, est bonus feruor animi, quo mens pro defensione accenditur; eo quòd quælibet praua, quæ videt, corrigere satagit; si nequit, tolerat, & gemit. Iste zelus causatur in Sanctis ex inflammatione ignis Spiritus sancti, vel charitatis diuinæ, & ex radiis stellarum, id est, exemplis Sanctorum Patrum, sicut Phinees, Heliæ, & aliorum qui multum zelauerunt pro Deo, & lege eius. Macha. Phinees, pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni. Helias dixit: Zelo zelatus sum pro Domino. Psal. 68. Mach. lib. 2. 3. Reg. 19.

Secunda regio aeris, siue media zona, est locus frigoris, quia illa non habet calorem ex vicino igne, sicut regio superior, nec ex reflexione radiorum, sicut regio inferior, eo, quòd radij non reflectuntur ad transpatẽs siue peruium, aut ad multum diaphanũ, sed tantùm ad solidum planum; & plus, si fuerit tersum, vt est aquæ superficies, vel speculi, vel alio modo politum, vel planum. Huic aeri similes sunt, qui sunt totaliter frigidi: ita, vt nec zelo Dei tangantur: quia nec igne diuini amoris incenduntur, nec radiis, id est, exemplis Sanctorum tanguntur: & ideo aufert ab eis diabolus zelum bonum. Tales sunt prælati mali, qui de gregis sui dissipatione non curant. Isa. Aufe-

Ose. 13. Auferetur zelus Effraim. Effraim interpretatur augmentum, vel fertilitas; & signat prælatos, qui cogitant de temporaliũ augmentatione, & nihil de animarũ perditione.

Tertia regio aeris est tepida, vel temperata, suscipiens aliquod de superiori, & aliquod ab inferiori: est tamen intemperate calida secundum quòd vincitur ab inferioribus quibusdam temporibus; intemperata frigida secundum quòd vincitur à superioribus quibusdam temporibus aliis. Huic similes sunt qui zelum Dei habent vel inordinatũ. Nam aliquando vincantur ab inferioribus passionibus, ira, vel odio; & tunc nimis incandescunt. quãdoque verò superiorum, vel potentiorum timore perterriti, omnino à zelo tepescunt, & frigescunt: Tales habent zelum, sed non secundum scientiam, id est, Rom. 10. discretionem. Patet ergo, quòd zelus frigidus cùm sit, nullus est damnabilis; tepidus reprehensibilis; feruidus, & charitatiuus, laudabilis, qui meretur cæleste præmium. Machab. Helias dum 1. Mac. 2. zelat zelũ legis, receptus est in cælum. Ad quod nos perducat Christus, qui est benedictus. Amen

Explicit Liber primus.

PROLOGVS LIBRI SECVNDI,

In quo de Metallis, atque Lapidibus variis, varia dicenda proponuntur.

ABET argẽtum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in ęs cõuertitur. inquit Iob. Diuinæ prudentiæ largitas, à qua quæcunque creata sunt, cõnexionis mirabilis ordine gubernantur, rationali creaturæ, id est, homini sic corpora inferiora subiecit, vt ei in subsidium adessent infirmitatis, & documentum insuper porrigerent veritatis, & in exemplum illi fierent etiam bonitatis. Nam ex vsu vario sensibiliũ corporum, humani corporis labilitati succurritur, quod ex eisdem ex quibus constat corporibus, enutritur, ex eorundẽ quoque corporum speciebus informãtur sensus, & ratio eruditur, vt sic humana conditio à sensu sumat initiũ, & non per se res sensibiles, id est, per suas substantias, & essentias, sed tantum per suas species animæ illabuntur, ex quibus humana ratio, dum hinc inde inuestigando discurrit, rationes format quam plurimas, ex quibus intelligibiles elicit varietates, non solum de rebus infimis, sed etiam de supremis. Sic enim inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Quia verò opus naturæ, est opus intelligentiæ, ex eo quod corporalia mediantibus angelis à Deo gubernãtur, etiam ex ipsis corporibus humana dirigitur ratio, ex motibus eorũ & ordine exempla sumens, & regulas suarum actionum nõ tantùm artificialium in quibus ars imitatur naturam, sed etiam moralium operum directiua. Et quoniã inter cætera talia potissimè mineralia corpora, vt sunt ferrum, vel argentũ, vel aurum, & alia quæcũque metalia, & cũ eis etiam lapides humanæ necessitati deseruiunt, scriptura sacra diuinitus inspirata in qua (testante Apo.) Quæcunque scriptura sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, de eis frequentius legitur, vt nõ tantum ad commodum corporis illa concessa putemus, sed etiam ad morum exemplum inspicere studeamus. Quapropter Iob diuersas metallorum origines in verbis præmissis declarat, siue describit. Ex quibus beatus Grego. perutiles moralitates assumit. Ait enim beatus Iob: Habet argentum venarum suarũ, &c. In quibus verbis pensandum est, quod nequaquam, tam sanctissimus vir, aut de minera argenti, aut de loco cõflationis auri, aut de ferri origine, aut de solutione lapidis, & de ęris formatione, tam seriosè tractasset si talia ad nostram doctrinã proficere non nouisset. Et ideo beatus Gregorius dicit, per argentũ significari prædicatorum doctrinam, cuius venarum principiũ est sacræ

Iob 27 · Rom. 1. · Rom. 15. · Gre. li. mor. · Iob 27. · Gre. li. mor.

sacræ scripturæ pagina. Nam qui ac veræ prædicationis verba se præparant, necesse est, vt initium a sacræ scripturæ pagina sumant. In auro verò significatur Martyrum patientia, cuius conflationis, id est, probationis locus, catholica est Ecclesia: quia non nisi in catholica Ecclesia veri martyres sunt, ex eo, quòd sine fide, spe, & charitate, quibus membra iungũtur ecclesię, non habet passio meritũ, sicut in hæreticis patet. Vnde Apo. dicit: Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. In ferro autem accipitur bonam operãdi potentia, seu fortitudo Sanctorum, quod ferrũ de terra tollitur, quia fortiores viri à terrena, quam prius tenuerant, actione separantur, & pugnatores ipsius ecclesiæ ac pugiles deputantur. In lapide verò significatur interior cordis duritia: & in ære, charitatis constantia. Vnde tunc lapis calore soluitur, quãdo cor durum, & à diuini amoris igne frigidum, feruore spiritus tangitur, & ad amorem mollitur, & tunc in æs conuertitur, quando charitate solidatum ad bona opera roboratur: vt sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exhibeat in amorem Dei. Et, quia de aliis huiusmodi talibus metallis, seu lapidibus, de quibus in scriptura legitur frequenter, & in pluribus locis est idem æstimandum, videlicet quòd ad nostram conferant disciplinam. Est nostræ intentionis propositũ post exempla simplicium corporum, quæ iam sunt in primo libro adducta, in hoc secundo libro de metallis atque lapidibus, tam preciosis, quàm cõmunibus, & de aliis mineralibus exempla introducere varia, & moribus adaptare, eundem seruando ordinem, quem scilicet in principio tenuimus, tam in capitulorum materiis, quàm in exemplis.

1. Cor. 13.

Lapidum proprietates octo, quibus electi Dei suis perfectionibus charitate plenis assimilantur

Cap. I.

AMatores Dei assimilantur lapidibus propter octo.

Primo quidẽ, quia lapides sunt naturaliter frigidi, & sicci, eo quod ex partibus terræ solidis, & compactis lapidis substantia generatur. Verum est tamen (vt dicit Aristo.) ex sola terra nõ fit lapis, quia vincẽs in ea siccitas nõ permittit, vt in lapidem coagulari possit. Sed ex commixtione terrę, & aquæ fit lutũ quod inter terram, & petram est medium, quod dum per partium suarum fortiter coagulationem constringitur, in lapidem mutatur. Vnde tali transmutationi lutum vnctuosum est aptius. Habet ergo lapis ex terra siccitatẽ, & ex aqua simul, & terra frigiditatem. Vnde est naturaliter, sicut dictum est, frigidus, & siccus. Et ista competunt spiritualiter amicis Dei, quos charitas facit frigidos ab insatiabili auaritia. Charitas enim nõ quærit quæ sua sunt, sicut dicitur Corin. Item facit eos siccos à fluxu concupiscentiæ, quia virtus diuini amoris restringit lubricũ carnis, sicut patet in Magdalena. Et tales sunt lapides sancti, qui sunt affectiones carnis, & mundi. Zach. Lapides sancti eleuantur super terrã eius.

Arist. 4. Methe.

1. Cor. 13.

Zach. 9.

Secundo lapides sunt substantialiter cõpacti. Quia sancti sunt in seipsis coagulati vinculo, siue coagulo dilectionis, & gratię. Vnde charitas dicitur esse vinculum perfectionis.

Tertio, quoque lapides sunt mirabiliter duri: & amici Dei sunt duri per soliditatẽ patientiæ, quia charitas patiens est. Vnde sicut lapis à sua duritia ex aquæ infusione non soluitur: Sic amicus Dei

ex

Iob 41. ex tribulationis cõcussione à sua patientia non mouetur. Iob. Cor eius indurabitur quasi lapis.

Item sancti sibi ipsis duri sunt per austeritatẽ pœnitentiæ. Item quãdoque duri sunt aliis per correctionem, & seueritatẽ iustitiæ, qua tanquam virga ferrea alios regunt. Deut. Cuius lapides ferrum sunt. Deut. 8.

Quarto, quia lapides sunt grauiter põderosi. Sic amici Dei sunt graues, & ponderosi per grauitatẽ morum, & deliberationẽ prudentiæ, siue in factis, siue in dictis, secundũ illud Eccle. Verba sapientum statera ponderabũtur. & talium opera, vel verba sunt magis grata bonis. Psal. Placuerunt seruis tuis lapides eius. Eccle. 21. Psal. 101.

Quinto, quia lapides sunt virtualiter igniti: quamuis enim lapis ex se sit frigidus, ignem tamẽ emittit si fortiter sit percussus. Nã ex forti & violenta aeris collisione in superficie ferri, & lapidis, subito aer allisus ignitur, & scintillando de lapide egreditur. Sic & amatores Dei quanquam sint frigidi ab æstu amoris mundani, cùm tamen ab ipso mundo fortiter alliduntur, tunc diuino amore fortius igneuntur. Vnde precipuè in tribulationibus, & persecutionibus positi, ignitis scintillis, vel operum emicant, vel verborum: & taliũ opera sunt sacrificia Deo accepta. Machab. De ignitis lapidibus igne cõcepto sacrificium obtulerunt. 2. Mach. 10.

Sexto, quia lapides sunt infimi loci petitiui. Quia amici Dei infima petũt per humilitatem. Luc. Recumbe in nouissimo loco. Corint. Ministratio mortis deformata in lapidibus fuit in gloria. Hæc ministratio lapidũ, est humilium abiecto, cuius est ministrare obsequia, mortificare vitia, deformare eorum corpora, quia humiles nec corpora eorum ornãt, nec cõsunt. Vnde apparet in corpore despecti: & ideo signantur per lapides impolitos. Ios. Aedificãt altare, id est, altitudinem ecclesiæ de lapidibus impolitis, id est, de hominibus despectis, & incultis. Item eius est glorificare. Prouer. Humilem spiritu suscipiet gloria. Luc. 14. 2. Cor. 3. Ios. 8. Pro. 29.

Septimo, quia lapides sunt terræ compressiui: quia scilicet amici Dei terram corporis sui cõprimunt, & domant per laborẽ pœnitentiæ, & abstinentiæ. Secundũ illud Apost. Castigo corpus meũ, & in seruitutem redigo. Eccl. Lapides grandes desuper irruentes. Sunt enim amatores Dei lapides grandes quo ad spiritum, desuper irruentes per corporis dominiũ, quia spiritus in eius carnem sibi subiugat potenter, & violenter. 1. Cor. 9. Eccle. 14.

Octiuo, quia lapides sunt diuersarum partium terræ ne dilabantur vnitiui. Vnde Ambr. dicit, q lapides sunt ossa terræ, quia hoc in terra probantur facere, quod faciunt ossa in corpore. Similiter amici Dei, dum homines terrenos ad inuicem discordes ad concordiam & pacem reducũt, quasi quidã lapides medij diuersas partes terrę ad inuicem coniungunt. Immo etiã sicut in muro mediante calce lapides connectũtur. ita etiã amatores Dei mediante charitate inuicẽ coniungũtur. Mach. Ionathas dixit facietibus, Extruite muros in mõte Syon, & in circuitu de lapidibus quadratis. Isti lapides quadrati sunt amici Dei, qui Deũ quadrupliciter diligunt, scilicet ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, & ex omnibus viribus, sicut dicitur. Luc. Et est intelligendum ex toto corde, id est, ex tota intentione, vt scilicet tota nostra intentio feratur in deum: ex tota mente, id est, intellectu, scilicet vt intellectus ei totaliter subdatur: ex tota anima, id est, voluntate, scilicet vt appetitus secun- Amb. 1. mach. 10. Luc. 10.

secundũ ipsam reguletur: ex omnibus viribus, scilicet quòd omnis actus nôster interior ei obediat, & propter ipsum fiat.

Anima rationalis perfectiones, quæ & quales esse debeant, ex vitri septẽ proprietatibus nonnullis similitudinibus declaratur. *Cap. 11.*

ANima debet assimilari vitro Primò, quia vitrũ est summe perspicuũ. Nam in aliis vasis metallicis quicquid intus ponitur, vi sui occultatur. In vitro aũt quilibet liquor positus, qualis est intus talis exterius oculis repræsentatur, vt dicit Isid. Hæc perspicuitas fit in anima pœnitẽtis, quãdo quicquid est intus in cõscientia extra per confessionem proditur iudicio sacerdotis. Mat. Vade, & ostende te sacerdoti. Prouerb. Splẽdet in vitro color eius, scilicet vini, & similiter cuiusllibet alterius liquoris immissi.

Is. li. 7.
Matt. 8.
Prou. 23.

Secũdo, quia vitrum est totaliter lumini peruiũ. Nam massa vitrea, quæ nũc fit ex cineribus arborum, & herbarũ, per fortissimã ignis conflagrationẽ, ex quibus cineribus fit vitrum, sicut cum nũc vtrunq; admiscetur, cũ in fornace fuerit liquefacta, & perfectè deputata, contrahit substantiæ puritatem, & perspicuitatem, propter quam totaliter à lumine penetratur. Similiter anima per munditiam puritatis, & perspicuitatem simplicitatis, efficitur lucis diuinæ gratiæ plenissimè susceptiua. Apoc. Plateæ ciuitatis aurũ mundum, & tanquã vitrũ perlucidũ.

Apo. 21.

Tertio, quia vitrum est imaginum, & vmbrarum repræsentatiuum. nulla enim alia materia est sic specularis, vt ista. Vnde de vitro præcipuè cõficiuntur specula. Hæc autem repræsentatio animæ conuenit tripliciter vno modo secundum naturã: quia scilicet inter omnes naturas, siue formas materię vnitas, magis repręsentat ipsa anima in se imaginem trinitatis licet hæc repræsentatio sit secũdum partem intellectualem, qui nõ est actus materiæ alicuius in quantum huiusmodi. Vnde dicitur Gen. Faciamus hominẽ ad imaginem, & similitudinem nostram. Sed adhuc anima secundũ naturam est repræsentatiua alicuius vmbrę, quia (vt dicunt philosophi) creata est in vmbra intelligentiæ. Alio modo competit hæc repræsentatio animæ secundum notitiã, quia anima cognoscit res exteriores, nõ quidẽ quòd ipsæ res sint in anima: sed per ipsarum rerum imagines, siue similitudines quas ipsa anima recipit ab eis, primo quidem in sensu, postea in intellectu, per abstractionẽ intellectus agentis à phantasmatibus. Vnde Philosophus dicit, quòd lapis non est in intellectu, sed eius species. Vnde quasi ad modum speculi vitrei est imaginum, siue specierum suo modo receptiua licet aliter fit, & aliter in intellectu: & per consequens est ipsarũ rerum repræsentatiua, & cognoscitiua, est etiam repræsentatiua vmbrarum, id est, naturarũ spiritualiũ, quas nõ nisi per naturas sensibiles, & phantasmata capit quodammodo inumbratas.

Genes. 1.
Ari. 3. de anima.

Tertio, hæc repræsentatio imaginum competit animæ secũdum gratiam. Quia scilicet anima per memoriam debet sibi sæpe repręsentare imaginem, id est, exempla virtutum, & vmbras vitiorum, & propriorum defectuum ad defendum, siue alienorum ad compatiendum, vel corrigendum, vel vitandum.

Quarto, quia vitrum est summe ductile, sicut liquidum. Tantam enim recipit ductibilitatem, quòd facile ad flatum artificis in formas varias, & figuras cõtrarias subito transformatur. Aliquando etiam corio tegitur, aliquando argen-

argenti more sculpitur, sicut Isid. dicit: Sic anima debet fieri ductibilis per obedientiam, vt per flatum, id est, ad instinctum; vel per mandatum Dei, vel superioris sui moueatur, & trãsmutetur, & velociter obsequatur, etsi diuersa, & varia iniungantur, & alterius voluntate potius, quàm propria, tãquam corio circunducatur, & argenti more quamlibet sculpturã sibi impressam, id est, quodlibet iuxta normam sibi traditã iussum suscipiat, & firmiter teneat.

Quinto, quia vitrum summe frangibile est, cùm est frigidũ. Sic anima per peccatum calore charitatis extincto frigescit, & à quibuslibet tentationibus faciliter frangitur.

Sexto, quia vitrum nõ est reparabile, nisi fuerit iterum liquefactum, quamuis antiquitus dicatur aliquem sciuisse vitrũ fractum reparare per malleationem. Vnde fialam tali de vitro factam Tyberio Cæsari ipse artifex in terram proiecit, quam non ruptam, sed malleo plicatam emendauit, quẽ Cæsar decollari fecit: Considerãs quòd si tale sic reparabile fabricetur, aurum pro luto haberetur, & ideo precium aliorũ metallorũ omnino perderetur: & hoc est cõmune dictum. Quidam tamẽ Alchimistæ dicũt, quòd potest etiam hodie fieri vitrum malleabile, & flexibile si cum puluere Basilisci aspergatur super ipsum, quando liquescat in fornace: quod vtrum verum sit, ignoro. Sed secundum primum dictum, quod est magis commune, dicimus, quòd sicut hodie vitrum fractum non est reparabile, nisi iterum liquescat: ita anima per peccatum fracta nõ est reparabilis ad gratiã, nisi liquescat per pœnitentiam.

Septimo, quia vitrum est omnium colorũ susceptiuum. Omni enim colore tingitur, vt iacinctino, vel smaragdino, & omnes lapides imitatur, scilicet in colore, licet non in valore. Et ideo dicit Auicẽna, quòd vitrum est inter lapides sicut stultus inter homines. Declinat enim ad omnem tincturam. Sic anima ad omnem fortunam, vel statum quem Deus vult dare, debet se humiliter inclinare, & Sanctorũ colores, id est, virtutes imitari, nec curare si hoc ad stultitiam reputatur: quia quod stultum est Dei, sapiẽtius est hominibus, deridetur enim iusti simplicitas ab hominibus, sed nõ deridetur à Deo. Aui.

Quæ & quot vitia ex auaritia oriantur, per varias lapidis onychini similitudines apertè monstratur.

Cap. III.

Avaritia assimilatur. Primò propter aspectũ. Nã onychinus Indicus habet aspectum, & similitudinem vnguis. Et ideo vocatur onyx, siue onycinus: quia Græci vnguem onycem dicũt, sicut dicit Isido. Habet enim colorem permixtum ad similitudinẽ humani vnguis. In hoc ergo ꝙ onychinus habet similitudinem vnguis, designatur auarorum rapacitas, quia aues vngue prædam rapiunt; & ideo, qui sunt rapaces habent nigros vngues. Sed onychinus Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis: quod competit diuitum auaritiæ: quia diuites auari, licet tingantur exterius zonis albis, id est, honoribus, & prosperitatibus mundi; interius tamen habent nigredinẽ, & deformitatem peccati: propter quòd Dominus dixit eis, Væ vobis diuitibus, qui habetis cõsolationem vestram in hoc mundo. Onycino. Isi. lib. eth. Luc. 6.

Secundo, propter effectũ. Nam secundum Dioscori. Onycini zona collo vel manu portata, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos cõmouet ad lites, & rixas. Sic etiam prosperitas mundi quã appe- Diosc.

appetũt auari, si in colo gestetur, hoc est ad pectus pendens, siue manu, id est, siue habeatur in effectu cordis, quia cor infra pectus concluditur, siue in effectu operis, quod est gestare manu; vtroq; modo excitat tristitiã. Et ideo Ge. dicitur, quòd lapis onychinus inuenitur in terra Euilath, quòd interpretatur dolens. Nam mundi substantia non habita, sicut in cupidis, generat tristitiam, si acquiri non possit, scilicet iræ, quia ipse non assequitur. Ita & tristitiã inuidiæ, qua tristatur tamen si aliquis assequatur. Si autem actu habeatur, vt est in diuitibus auaris, adhuc excitat tristitiam iræ si perdatur, vel minuatur; & inuidiæ, si ab alio superetur, vel parificetur. In vtrisque multiplicat timores, quia cupidi timẽt ne eis lucrum impediatur. Auari timẽt, ne eis id, quod habent auferatur. Item animos commouet ad lites. Quia cupidus litigat, vt accipiat; auarus autem, vt teneat. Vnde auaritia, siue cupiditas mater est litium, & causarum & quæstionum. Item rixæ, & bella ex cupiditate, & auaritia, vt plurimum oriuntur: propter hoc Sen. dicit, quòd quietissime viuerent homines, si hæc duo pronomina, scilicet Meum, & Tuum, de medio tollerentur. Meum enim, & Tuũ omnes quæstiones, & lites generant auarorum.

Gene.13

Sen.

Tertio, propter remedium. Nã onycinus in præsentia Sardij nocere non potest. Nam Sardius qui mentem acuit cum flammei, siue rubei est coloris, designat amorem Christi, qui mentẽ acuit ad æterna consideranda, & etiam inflammat ad ea desideranda, & ideo facit vilescere omnia temporalia. Nam (sicut Greg. dicit) vilescunt temporalia, cum desiderãtur æterna. Quod ergo onicynus non nocet in præsentia Sardi, est quia illum auaritia non inficit, in quo est amor Dei, quia vbi est amor Dei, non habet locum amor mundi: & econuerso, Ioan. Si quis diligit mundum: non est charitas Dei in eo.

Greg. in hom.

1.Io.2.

Diuersorum marmorum proprietates describuntur, ex quibus bonorum virorũ perfectiones prudentiaq; partes, pluribus similitudinibus patefiunt.

Cap. III.

Boni viri assimilantur marmoribus, quia marmor aliis lapidibus est solidius, cõpactius, vtilius, & pulchrius. Boni enim viri sunt solidi per patientiam, siue fortitudinem; benè compacti per temperantiam, pulchri per prudentiam, & vtiles per iustitiam. Vnde ipsi sunt columnæ marmoreæ, id est, virtuosæ personæ, quibus tentoria per curiã regis, id est, ecclesiæ Christi fulciũtur. Assimilantur ergo primo boni, & virtuosi viri marmoribus ratione soliditatis. Marmor enim solidum est: nam propter sui soliditatem difficilè rumpitur. Similiter boni viri sunt solidi, id est, fortes, & constantes, ita, vt aduersitatibus non cedãt; & sculpturas, id est, impressiones violentas, & iniuriosas, quæ sunt, odiũ, ira, tristitia, & huiusmodi non faciliter suscipiant. Notandum est de soliditate marmoris, quod mirabilissimum accidit: quod marmorei lapides, nec chalybe, nec ferro, vel sera, vel malleo per violẽtiam edomantur, sed per laminam tẽdũ beã asseribus mollibus interfertam. Plumbo enim, & non ferro lapides marmorei diuiduntur, & secantur inter asseres, & æquantur. Similiter fortitudo quorundam nec chalybe fortis inuasionis, nec ferro duræ percussionis, nec serra dentata dentibus detractionis, nec malleo violentæ percussionis, nec violentia cuiuscũ-

Hest. 1.

que tribulationis frangitur, nec vincitur. Et tamen plumbum. i. vita voluptuosa, quæ in aquis concupiscentiæ submergitur, secũdum illud Exo. Submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus, inter asseres mollissimos carnis, omnem duritiã marmoris frangit, id est, omnẽ mẽtis fortitudinem eneruat, & destruit. Vnde probissimi viri, & fortissimi bellatores, qui nunquã vinci potuerunt belli asperitate victi, tamen & debilitati sunt luxuriæ voluptate, sicut patet de Samsone, Dauid, & de multis aliis.

Exod. 15.

Secundò, boni viri assimilãtur marmori ratione compactionis. Sunt enim marmora valde compacta corpora, quorum partes sunt ad inuicem colligatę, vel cõglutinatæ, vel constrictę. Et hanc compactionem facit esse in bono viro virtus temperantiæ. Hæc enim est, quæ efficit, vt caro spiritui, & sensualitas rationi concordet, & confœderetur, qua. s. tẽperantia remota, valde sibi inuicem aduersarentur, & mutuo diuiderentur. Vnde temperãtia est, quæ tenet has partes hominis ad inuicem concordes, & cõformes, quæ scilicet concordia & conformitas est, vt quædam salubris cõpactio, quæ est in bonis viris.

Tertio, boni viri assimilantur marmori ratione speciositatis, siue pulchritudinis. Inueniuntur enim marmora pulcherrima diuersorum colorum, & generum, sicut dicitur Paralipo. Diuersorũ colorum omnem lapidem preciosum & marmor paraui abundantissimè. Hæc autem pulchritudo, & varietas competit prudentiæ: quia omnium prudẽtium opera, grata vidẽtur, & pulchra. Diuersa autem genera, & colores marmorum, sunt diuersæ partes prudentiæ, & diuersi modi prudẽtiæ. Inueniũtur. n. marmora cõmuniter octo colorũ. Quia inuenitur marmor album, nigrũ, & rubeum, & varium, siue serpentinum & hæc quinque modorum, quoddã molle candidum, & nigrum, quoddã durum, quod dicitur purpuretes, eo quòd, vt purpura rubeum est, candidis tamen interuenientibus punctis, & hoc est ex Aegypto. Est aliud corallicũ in Asia repertum non habens vltra duos cubitos in dimensione, & mensura: & tale marmor est candidũ, sicut ebur, tamen habet quasdam maculas, quadam proportione diuersas, & nigras. Est & aliud genus Thebaicum, aureis guttis tinctum: est & Caristeum viride optimum, quod valde gratum habent, qui gemmas sculpunt, eo quod eius viriditas oculos reficiat. Et etiã similiter assignãtur à doctoribus octo partes integrales prudentiæ, quarũ quædã ad prudentiam pertinẽt, secũdum quòd est cognoscitiua agibiliũ; & quædam secundum, quòd est operatiua, secundum enim quod cognoscitiua est, si consideratur ipsa cognitio, aut est præteritorum, & sic est à Tullio vna pars prudẽtiæ præteritorum memoria: aut est cognitio præsentiũ, siue necessariorum, siue cõtingẽtiũ; & hæc est alia pars prudẽtiæ, quę ab eodem intellectus vocatur, siue intelligẽtia. Si vero cõsideratur cognitionis acquisitio, aut fit per disciplinã, & sic est tertia pars prudẽtiæ, quæ à Macrobio super sententias Platonis Pletini vocatur docilitas. aut fit per inuentionẽ, & sic est quarta pars, quam Arist. vocat eustochiam, id est, bonã cõiecturationẽ, cuius pars (vt dicitur in eodẽ) est solertia, quę est post verã coniecturationẽ medij, vt dicitur. Ari. 1. Si vero cõsideratur cognitionis vsus, secundũ scilicet quòd ex cognitione aliquis procedit ad alia cognoscenda, vel iudicãdum sic peri-

1. par. 29.

Macr.

Ari. 1. ethi.

pertinet ad aliã partẽ prudentiæ, quæ vocatur ratio per Macrobiũ. Secũdum vero, quòd prudẽtia est operatiua, siue operis præceptiua

Primo necessarium est, vt ordinetur ad commodum, vt ad finem: & hoc pertinet ad aliam partem prudentiæ, quam Tullius prouidentiam vocat.

Secundo, vt attendat circunstãtias negotij: quod pertinet ad aliã partẽ prudentiæ, quã Macrobius vocat circumspectionem.

Tertio, quod vitet impedimẽta: quod pertinet ad octauam partẽ prudentiæ, quam vocat Macrobius cautionem. Sunt ergo octo partes prudentiæ dictæ, scilicet memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidẽtia, circumspectio, & cautio.

Quarto, boni viri assimilantur marmori ratione vtilitatis. Nam marmor propter suam frigiditatẽ, & vnguentorum aromaticorum conseruationem, vtilissimũ inuenitur. Et hanc vtilitatem boni viri faciunt per iustitiam. Nã quasi vnguenta fouentia, & recreantia sunt bona opera, in quibus vnus homo alteri communicat ad quę rectè facienda, & conseruãda ordinatur homo per virtutem iustitiæ, cui inter alias virtutes proprium est, vt ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. Importat enim iustitia æqualitatem, quandam, vt ipsum nomen demõstrat. Dicuntur enim vulgariter ea, quæ adæquãtur iustari, æqualitas autem ad alterum est. Aliæ autem morales virtutes perficiũt hominem in his, quæ sunt secundum seipsum. Et hæc ergo sunt illa marmora, scilicet sancti viri, quibus pauimentũ tẽpli. i. inferior ecclesia, s. militans, sternitur, in libro Para. manifestatur. Para. 3.

Charitatis excellentia & perfectio quãta sit, ex bituminis, Saraij lapidis, Iaspidisq́ similitudinibus demõstratur.

Cap. V.

CHaritas assimilatur bitumini. Primo ratione igneitatis, quia bitumen est (secundum Isid.) quædam terra glutinosa Isido. iuxta lacũ mortuum, cuius natura est ardens, & ignita. Sic charitas est quædam virtus cõglutinatiua, & vnitiua, cuius quasi locus est proprius cor mortuũ, & mortificatum peccato & mundo. quia siquis diligit mundũ, non est charitas Patris in eo, vt dicitur Ioan. I. Io. 2. Hæc etiam virtus spiritualiter ardẽs ab igne sancti spiritus est deriuata, secundũ illud Cant. Lam- Can. 8. pades eius, lampades ignis, atque flammarũ. Lampades enim Dei, sunt mentes hominum, & puræ sancti spiritus contemplatione & flammis charitatis succensæ. Ge. Gene. 14 Vallis Syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis, est mens humilis, quæ si est Syluestris, & à tumultu mundi, & affectu remota, habet multos puteos bituminis, id est, multos & profundos, siue altos affectus charitatis.

Secundò, ratione tenacitatis, Nã bitumen est tantæ tenacitatis, vt nec aqua, nec ferro dissolui possit sed sanguine menstruali. Sic charitatis glutinum tam tenax est, vt nec aqua tribulationis, nec gladio percussionis soluatur. Cant. Cañt. 8. Aquæ multæ nõ potuerunt extinguere charitatem. Et ideo Arca Noe, vt esset fortis contra aquas diluuij, bitumine liniri eam Deus præcepit. Gen. Bitumine linies Gen. 6. intrinsecus, & extrinsecus, Arca enim Noe, id est, mẽs iusti, debet contra aquas diluuij. s. cõtra tribulationes mundi bitumine, id est, charitate liniri intrinsecus quo ad Deum, extrinsecus quo ad proximum. Ferrum, siue gladius persecutionis charitatis bitumen separare non potest, secundum illud Apost. Quis nos separabit Rom. 8. à charitate Christi? an angustia?

 an nu-

an nuditas? an tribulatio? an fames? an gladius? Soluitur tamen, & tollit bitumē charitatis sanguine mēstruali, id est, peccato mortali quod ab intimo fluit ad modum sanguinis, & ad modū menstrui, & abominabile & infectiuum existit.

Tertiò, ratione vtilitatis. Est enim bitumen vtile ad multa, quia multiplicem habet effectum. Nā habet virtutem copaginandi lapides. Vnde lapides viui. id est, viri iusti, hoc glutino cōpaginantur ad inuicem in fabricā Ecclesiæ; & etiā lateres, id est, peccatores ad Deum conuersi, & igne doloris, seu cōtritionis excocti, hoc glutino coniunguntur. Gen. Faciamus lateres, & coquamus eos igni. habuerūt lateres pro saxis, & bitumē pro cemento. Similiter ligna, & tabulæ nauium alicubi bitumine compaginantur: per quas naues aliorum onera portantes, intelliguntur prælati, quibus ne dissoluantur aquis concupiscentiam, & vndis tribulationum, necessarium est glutinum, & iuuamen charitatis.

Gen. 11.

Item habet bitumen virtutem attrahendi, consumēdi, & consolidandi, si puluerizetur, & super vulnus ponatur, si etiam fumus naribus attrahatur multū reuma in capite consumitur, vt dicit Plato. Ita charitas ad Deū attrahit, secundum illud Eze. In funiculis Adam traham te, in vinculis charitatis. Itē malos humores, id est, malas affectiones Et reuma capitis, id est, fluxum mentis, s. malarum cogitationum cōsumit. Item ipsam mentis mollitiem consolidat, dum timorem seruilem foras mittit. Nam perfecta charitas foris timorem mittit.

Ezech. 11

1. Io. 4.
Isido.

Item charitas assimilatur lapidi sardio, qui (sicut dicit Isid.) vocatur Sardius: quia in Sardis fuit primo inuentus. quia hæc similitudo est competens.

Primo, ratione coloris, quia scilicet Sardius est rubei coloris. Rubeus autē color est, sicut igneus color, & prætendit dominiū calidi in permisto, & attribuitur amori, & præcipue charitatis, quæ est, vt quidam ignis diuinus, mentem feruere faciens, & rubere, Cantic. Dilectus meus candidus, & rubicundus. Candidus propter puritatem carnis, rubicūdus propter inflammationem mentis, Apoc. Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis viridis, intellige virginitatem carnis, est enim lapis viridis coloris, sed in rubere sardinis, intellige amorem charitatis, quo mens ignita rubet.

Can. 5.
Apoc. 4.

Secundò, ratione virtuosæ operationis, quia (vt dicit Diosco.) hic lapis gaudium accendit, timorem pellit, audacem facit, & mentem acuit, & se gestantem ab incantationibus & maleficiis tutum reddit: quæ omnia suo modo competunt charitati. Hæc enim est, quæ de præsentia amati, scilicet Dei, in anima gaudium generat. Gal. Fructus spiritus sunt, gaudium, &c. Quia sicut charitas est à spiritu sancto, ita gaudiū à charitate deriuatur. Item hæc est, quę timorem pellit: & per consequens fortem, & audacem facit. Io. Timor non est in charitate. Item hæc est, quæ mētem acuit ad cælestia contemplāda: & ideo est similis igni, qui habet figuram pyramidis superius acutam, Vnde mens hoc igne flāmescens, ingreditur in ipsum. Io. Qui manet in charitate, in Deo manet, & cætera. Hæc est etiam, quæ dæmonum incantationibus, id est, blādis tētationibus, & maleficiis eorum resistit, quia fortis est, vt mors dilectio.

Diosc.
Gal. 5.
1. Io. 4.
1. Io. 4.

Tertio ratione resistētiæ, & vigoris: quia tanti vigoris est hic lapis,

Cant. 8.

lapis, quòd onyx eo præsente lædere non potest. In onyche enim qui dicitur tristitiã excitare, potest intelligi quodcunque aduersum. Onyx ergo sardio præsente nó obest: quia vbi charitas adest nulla aduersitas nocet. Nam diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum, sicut dicit Apost. Rom. 8.

Ex saphiri Zimethiq; naturalibus effectibus, vita contemplatiua status, virginitatisq; perfectio exploratur.
Cap. VI.

Contẽplatio assimilatur saphyro.

Primo propter aspectũ coloris. Est enim saphyrus gemma cærulea cælo sereno in colore simillima. Similiter contemplatiui viri habent colorem, id est, conuersationem serenam, & cælestem, secundum illud Phil. Nostra conuersatio in cælis est. Ezech. Supra firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis saphyri. Phil. 4. Ezech. 1.

Secundò, propter excessum valoris: quia saphyrus inter gẽmas est summè preciosa, & regũ digitis magis apta, & inter omnes melior est, maximè Indica, quando habet quosdã pulueres aureos intermixtos. Similiter & inter vitas vita cõtemplatiua est preciosissima. Est enim maioris meriti, dulcioris exercitij, quietioris animi. Vnde Maria optimã partẽ dicitur elegisse. Luc. 10. Hoc maximè cõpetit regibus, id est, prelatis, & rectoribus vt sicut aliis præeminent honoris dignitate, ita etiam aliis præemineant mẽtis sublimitate. Est autẽ contẽplatio optima, quæ sic mentẽ eleuat ad cælestiũ eminẽtiam, quòd tamen ei non tollat propriæ fragilitatis memoriã, vt. s. contẽplatiui animus & fit per contẽplationẽ sublimis, & per sui cognitionem semper remaneat humilis. Et talis est saphyrus, qui habet pulueres aureos intermixtos. Est enim propriæ fragilitatis, vel mortis intuitus, velut quidã puluis aureus, puluis per humilitatẽ, aureus per vilitatem, quia seruat animam ne à peccato corrumpatur, sicut aurum dicitur cõseruare à lepræ corruptione, si eius puluis, vel limatura sumatur in cibo, vel potu, vel medicina, vt dicit Plato. Iob. Locus saphyri lapides eius, & gleba illius, &c. Eccle. Memorare nouissima, &c. Iob 28 Eccl. 8.

Tertio, propter defectũ fulgoris. Est enim saphyrus depressus non perlucidus, vt dicit Isido. Sic contemplatio præsentis vitæ, nó est lucida, sed obscura: quia videmus nunc per speculũ, & in enigmate. Ezech. Vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim, quasi lapis saphyrus per firmamentũ intelligitur firmitas & stabilitas gloriæ cælestis: quæ dicitur super caput cherubim, quia scilicet omnẽ meatẽ, & scientiã transcendit: & est quasi lapis saphyrus, quia. s. contẽplationis eius intuitus in hac præsenti vita, quantuncunq; sit nobis delectabilis, & gratus nobis, tamen non est purus, & clarus, sicut saphyrus est aspectui quidem gratus, sed tamen condensus non lucidus. Et ideo philosophus dicit, quòd de diuinis in vita ista parum possumus in contemplando proficere. Tamen illud modicum non est negligendum: quia delectabilius est adhuc, quàm aliqua alia omnia, quæ apud nos sunt. Cor. 13. Isido. Ezec. 10. Ari. propri anima.

Item contemplatio cælestium assimilatur zimeth. id est, venæ terræ, de qua fit lazurium.

Primo, ratione coloris. Quia lapis hic est tanto melior, quanto colori cælesti similior. Et habet quædam corpuscula, quasi aurea interserta: Ita contemplatiui viri, tanto sunt meliores, quanto cælestibus ciuibus sunt in cõ-

templatione, & conuersatione similiores. Vnde virginitas coniugio præfertur, quia incorruptioni vitæ cælestis similius
Luc. 20. conformatur. Lucæ. In resurrectione, neque nubent, neque nubētur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo.

Secundò, ratione cōmunionis. Nam hic lapis sine terra valet cōtra syncopim: sed nunquam patienti datur, nisi subtilissimè conteratur, & multotiens abluatur: & est signum perfectæ ablutionis, quando aqua in qua abluitur parū, aut nihil coloratur: nec debet dari cū decoctione, quia descenderet ad fundum; sed ante, vel post detur, & hoc cum sero, vt dicitur in lapidario. Nota, quòd serū est liquor, qui fluit de recenti caseo cū premitur, vt dicit catholicon. In quibus significatur, quod ea, quæ sancti viri per altitudinem contemplationis percipiunt, hæc, vt inferioribus prosint, debēt eis communicare lucidè. Vnde oportet, quòd subtilissimè conterātur. i. diligenter exponātur. Itē discretè; vnde non cum decoctione. i. nō cum illo feruore cum quo ab eis recipiuntur, sed secūdum conuenientiam inferioris auditoris. Itē mūdè sine administratione phantasiarum, siue errorum: & ideo oportet, vt frequenter abluantur. Item sic dari debent, vt possit qui accipit, faciliter capere: & ideo cum sero quod est lacteum, & facile ad deglutiendum. Apostol.
1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac vobis dedi.

Tertio, ratione curationis. Valet enim miro modo talis puluis, siue potio ad soluendum, & curandum quartanam: quia ea, quæ sancti viri ex cælestium contēplatione percipiunt, aliis (vt dictum est) debito modo data, id est, communicata soluūt ab eis quartanā, id est, accidiā. Nam quartana ex putredine humoris frigidi, et melācholici prouenit, quæ etiam ad accidiam disponit: sed verba cælestia audita mentem frigidā accendunt, & sic accidie frigus repellunt. Hæc requies, & dulcedo cōtemplationis habetur post certamina laborum, & subiugationem passionū. Vnde vita contēplatiua assimilatur terraneo, qui est lapis crystallo similis, ceruleo colore infectus, vel refertus, & hic apud Germaniam est. Alius est Hispanicus rutilans, sicut flamma. Vnde per primum qui est crystallo similis, designatur cordis puritas, per secūdum quidem flammeum, designatur charitas. Et hæc duo maximè ad contemplationē dispo nunt. Sed notādum, quod vtriusque virtus dicitur esse ad prœlia & causas vincēdas, & valēt etiam ad dulces somnos, sicut in lapide dicitur. In quo significatur, quod post prœlia superata laborum, & tentationum, post causas deuictas etiam passionum in quibus caro sub iudicio rationis aduersus spiritum contendit, sequitur dulcis somnus, id est, requies contemplationis.

Margarita atq; chalybis naturales proprietates, quibus continentes & virgines comparantur, Christumq; ac Beatam Virginem veram esse margaritam declaratur.

Cap. VII.

Continētes, & præcipue virgines assimilātur margaritis.

Primo, ratione geniture, siue generationis: quia margarita generatur ex cælesti rore, quem certo tempore anni conchæ hauriūt. Et dicitur margarita, quia in conchis maris inuenitur. Et dicitur in lapidario, quòd quādo margarita generatur ex rore, quanto rorantis aeris haustum plus fuerit, tanto roratio maiorem generat margaritam. Et dicitur, quòd cum

cum margarita incipit generari, si coruscatio, vel tonitruum superueniat, & concha claudatur, quod sic aborsum patitur. Quod ergo margarita ex cælesti rore generatur significat, quòd continentia carnis ex dono cælestis gratiæ possideatur. Vnde dicitur Sap. Nō possum esse continens, nisi Deus det. Et ideo dicebat August. Da quod iubes, & iube quod vis, imperans nobis continentiam. Et ideo quanto plus hauritur de gratia, tanto maior & purior est cōtinentia, sic quanto plus hauritur de rore tanto maior generatur magarita. Quod autem in cōchis maris inuenitur significat, quòd continentia non in delitiis reperitur, secundum illud Iob, Non inuenitur in terra suauiter viuētium, Bern. Humilitas perit in diuitiis, & castitas in delitiis: sed in conchis reperitur. i. in duris & amaris potius conseruatur. Quod autem tonitruo, & coruscationi se claudens abortit, signat, quòd continens, nisi diuinæ magnitudinis timori, seu inspirationi, quę in tonitruo designatur, se per humilitatē aperiat, interior margarita. i. interior puritas non integra seruatur, sed perditur. Vnde Eccl. Nisi timore Dei tenueris te instāter, cito subuertetur domus tua.

Sap. 8. Aug. lib. confess. Iob 24 Ber. Eccl. 16.

Secundò, ratione excellētiæ. quia quædam Margaritæ sunt aliis excellentiores, Quidam enim vniones vocantur, eo, quod tantum vnus, & nō plures simul reperiātur, & in his designatur prærogatiua continentiæ, siue virginitatis Christi, & matris suæ: Quia Christus tantùm vnus inter homines, & mater eius tantùm vna inter mulieres, est vera, & perfectissima margarita propter singularem & perfectissimam continētiæ puritatem. Vnde Matt. Inuēta vna preciosa margarita, &c. Communiter autē inter margaritas sunt meliores candidæ, quàm quæ aliquo modo sunt flauæ. Nā iuuentus, aut matutini roris conceptio facit claras, has verò senectus, vel ros vespertinus reddit obscuras, vt dicit Isido. Margaritiæ ergo candidæ sunt virgines, quasi autem flauæ, sunt viduæ cōtinentes: sed melior, & clarior est continētia virginalis, quæ ab ipsa iuuentute, quasi matutino rore. i. tempestiua gratia decorata, virginitatis decorem retinuit, quā quæ in senectute, quæ quasi vespertino rore. i. tarda gratia superfusa continētiam incepit. Inueniūtur quædam naturaliter perforatæ, & illæ adhuc meliores sunt aliis: & tales sunt virgines fideles, quæ scilicet verbo fidei perforatum habent auditum. Nam fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei, quod penetrabilius est omni gladio ancipiti. Sunt ergo illæ margaritæ præ aliis eligendæ, quæ sunt albæ, claræ, speculares, & rotundæ. Quia illæ continentes sunt aliis meliores, quæ sunt albæ per carnis virginitatem, claræ per mētis puritatem, speculares per conuersationis sinceritatem, & rotundæ, id est, mobiles per operositatem: quia corpus rotundum motui est aptum. Non enim oportet virgines manere ociosas. Prouer. Panem ociosa nō comedit.

Matt. 8. Isido. Pro. 31.

Tertio, ratione apparentiæ: videntur enim, & sunt margaritæ paruæ in quantitate, vt nec vltra semi nucem crescere vnquam putentur, sed tamen sunt magnæ in valore: Sic virgines, & continentes decet esse paruas per apparētiam humilitatis, exēplo illo summæ Virginis, quę dixit: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, sed tamē debēt essem magnæ, per existentiam, & valorem virtutis. Luc. 1.

Quartò, ratione efficaciæ, quia habent virtutem malorū humo-

rum absterſiuam; fluxus ventris, & ſanguinis reſtrictiuam, & etiã cordis confortatiuam, vnde valét contra cardiacam, & ſincopim Sic virgines, & continentes debent in ſeipſis malos humores, id eſt, malas affectiones, ſiue immundas cogitationes expellere; fluxum carnis, & ſanguinis, id eſt, peccati per abſtinentiam, & honeſtatem reſtringere; & ſpiritualibus, & piis operibus, ſcilicet orationibus, & eleemoſynis ſui cordis debilitatem confortare, ne puſillanimitate deficiant ex aliqua tribulatione, vel tentatione.

Itẽ continẽs aſſimilatur chalybi Primo, quia chalybs eſt ſubſtãtia purior ferro, quia ferrum eſt magis terrenum in ſubſtantia, & habere terreſtre lutulentum, & non parum. Et ecõtrario chalybs habet minus de terreno, nec ita lutulẽtum eſt, ſed magis purum. Tanquàm ferrum ergo impurum homo incontinens eſt, habẽs lutulentiam carnalis immunditiæ, ſed tanquã chalybs eſt homo cõtinens, habens parum de terreſtri, id eſt, de concupiſcentia carnis, & ſine lutulentia, id eſt, carnali immunditia.

Secundo, quia chalybs eſt ferro compactior, & ideo etiã ſolidior. Similiter etiam continens eſt bene compactus, id eſt, bene compoſitus in moribus, & ſolidior, id eſt, ſtabilior. Sed econtra incõtinens incompactus eſt, id eſt, incõpoſitus, ſed mollis magis ad cedendum tentationibus, ſicut ferrũ facilius mollificatur ab igne.

Tertio, quia eſt durabilior, quia ferrum propter impuritatẽ citius rubiginem contrahit, quæ ipſum conſumit. Similiter homo incõtinens citius ſenectutẽ incurrit, quę ipſum corporaliter debilitat, & conſumit, ſed homo continẽs diutius viuit, quia nõ cito ſeneſcit.

Quarto, quia ignis citius adurit ferrum, quia minus compactũ citius penetrat. tanquam ergo ignis adurens eſt mulieris pulchræ conſortium, vel conuictus, quæ cor hominis incontinentis cito penetrat, & inflammat, Hieron. Hiero. Flammigero igne percutit mulier conſcientiam & inflammat. Sed continens eſt, ſicut chalybs, in quem ardor carnalis amoris non faciliter intrat.

Ziniti lapidi correptor, cotiq́; correptio quibuſdam exemplis aſſimilatur, veriq́; correptoris munus exprimitur.

Cap. VIII.

CORreptio delinquẽtis debet eſſe ſimilis lapidi, qui dicitur Cos. Dicitur.n. ſic, eo quòd ad incidẽdum ferrum acuat. Cos enim Græcè, inciſio Latinè dicitur. Quia ſcilicet correptio debito modo facta, etiam à mente ferrea, & dura, non tantum vitia amputat. & incidit, ſed ad bona eam aptat, & acuit. Sed quædam cos eſt, vt dicit Iſido. quæ ad acuendum indiget oleo, quædam aqua. Quia videlicet diſcreta correptio, quandoque indiget oleo lenitatis, ſecundum illud. Si præ- Gal.6. occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, corripite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis. Etiam quandoque indiget aqua auſteritatis: Nam (ſicut idẽ Iſido. dicit) Oleum coti additum Iſid. lenem, aqua vero acerrimam aciẽ reddit. Hoc autem agendo cos proprium habet, quod dum acuẽdo alteri ſeruit, ſe paulatim con- Grego. ſumit, vt Grego. dicit. Et talis eſt prælatus malus, vel prædicator, qui dũ aliis prædicando, vel corrigendo proficit, ſeipſum male viuendo, vel ſe non emendando amplius condemnat, & deſtruit. Debet ergo eſſe, vt cos, iuſtitia, vel zelus rectoris, qui dũ linguã vel manũ mouet ad corrigendũ vitia

vitia delinquentis, quasi ferrum acuit ad incisionem vlceris. Corrigere volens delicta, debet intẽdere ad extirpandum vitiorũ radices, id est, illa principalia vitia cohibere, ex quibus quasi omnia delicta præcipuè oriuntur, sicut sunt superbia, auaritia, luxuria. Et ideo corrector vitiorum debet esse similis lapidi zigniti. Zignites enim dicitur lapis quasi vitrei coloris esse, qui gestatus ad collum (sicut dicit Diosc.) sanguinem stringit, mentis alienationem expellit: & applicatus ligno ardenti, flammã eius extinguit. Fluxus sanguinis refertur ad luxuriam. proxima enim sibi sunt secũdum naturam sanguis, & semen: mentis alienatio refertur ad superbiam, qua quis à vera sui cognitione alienatus, æstimat de se, quod nõ est. Sed flamma ligni designat cupiditatem, & ardentem auaritiã animi. Vnde cum ista refrenantur, omnia vitia cum eis cohibentur. Diosc.

Vera dilectionis, amicitiaq; effectus, ex variis calcis tartariq; proprietatibus similitudine quadam depromptis exprimuntur.

Cap. IX.

Dilectio veræ amicitiæ assimilatur calci.

Primo ratione igneitatis. Nam secundum Isido. propter hoc calx viua dicitur, quia quamuis actu sit frigida, occultum tamen in se continet ignẽ. Vnde si aqua perfusa fuerit, mox ignescit. Et quoddam valde mirabile accidit, vt Aug. dicit, quia calx ex aqua incenditur: ex qua omnis ignis extinguitur: oleo verò extinguitur, quo omnis ignis nutritur. Similiter vera amicitia, & si aliquando quantum ad exteriores actus videatur frigida, id est, quod non operetur, vel ostendatur exteriori signo, siue propter occupationis alicuius impedimentum, siue quia non sit oportunum; tamen semper ignem viui amoris seruat in intimis cordis. Et propter hoc dicitur Prouer. Omni tempore diligit qui verè amicus est. Sed superueniens aqua alicuius tribulationis, seu angustiæ, vel necessitatis, tunc statim ille ignis interior, id est amor, erumpit, & exterius in opere se ostendit. & ideo Salomon ibidet subdit, quòd frater in angustia comprobatur. Vnde ignis veræ dilectionis in aqua, id est, tribulatione, & aduersitate magis accenditur: propter quod dicit Valerius Maximus, quòd sinceræ fidei amici præcipuè in aduersis cognoscuntur. Sed ex oleo consolationis, & prosperitatis calx dilectionis, quasi extingui videtur siue quia prosperitas mũdi quandoque extinguit, & tollit dilectionem Dei, siue quia homini in prosperitate posito non est necessarium magna signa, vel obsequia dilectionis ostẽdere. Quia (sicut dicit idem Valerius) prospera fortuna cũ diuina largitione foueatur, humana minus indiget. Non decet enim hominem amico in prosperitate posito magna signa dilectionis, vel obsequia ostendere, ne fortè æstimetur, quòd propter illius prosperitatem, & propriam vtilitatem eum diligat. Vnde Philosophus dicit, quod ad amicum in aduersitate positum, eundum est cito, & sæpe: sed ad amicum positum in prosperitate, raro, & tardè. Isido. Augu. de ciu. Dei. Pro. 17. Valer. Max. Arist. eth.

Secundo, dilectio veræ amicitię assimilatur calci ratione vnitatis, quia lapis lapidi nõ bene coniungitur, nisi ei calce media vniatur. Nam ex calce cum admixtione arenæ & aquæ, fit cæmentũ, quo lapides ad inuicem strictius vniũtur. Ita homo homini non vere sociatur, nisi ei dilectione animi immediate veniatur; quæ scilicet dilectio si cum arena patientiæ,

quæ sub aquis tribulationũ moratur, siue sit arena quæ abstrahatur à fluuio, vel saltem pedibus teratur, siue sit quę fodiatur à terra, quorum vtrunque patientia toleratur, & iterum cum aqua sapientiæ misceatur; cæmentum, id est, glutina faciet perfectæ vnitatis. Nam inter quos charitatis dilectio cum patientia & sapientia viget, ibi perfecta vnio & iocunda societas adest, de qua dicitur in Psalm. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Psal. 132

Isido. Tertio, ratione vtilitatis, & bonitatis, quia sicut dicit Isido. illa calx est melior, & vtilior, quæ ex lapide albo, & duro generatur. Et sic illa inuenitur vera, & vtilis amicitia, quę ex animo puro, & verò generatur. Vnde philisophus probat, quòd prauorum amicitia, qui non se puro animo diligunt, non est amicitia vera. Et secundũ Aug. Amicitia, quę deseri potuit, nunquã amicitia vera fuit. Vnde vera amicitia debet esse pura, & firma. Ari. in ethi. Aug.

Item dilectio proximi assimilatur tartaro.

Primo ratione terræstreitatis: nam tartarum est vini fæculẽtia, & terræstreitas, quę ad modũ terræ, vel mollis lapidis circa partes dolij induratur, & vulgariter apud Tuschos dicitur Gromma. Vino autẽ assimilatur charitas, cuius pars subtilior, & purior, dilectio Dei est: sed fæculentior pars, & terræstrior, est dilectio proximi, quę tamen in dolio cordis debet circunquaque diffundi, & firmari, secundũ illud: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Rom. 5.

Secũdo, ratione qualitatis: quia talis vini crusta calida est, & sicca in tertio gradu: quia scilicet dilectio proximi calefacit cor per cõpassionẽ, secundum illud Apost. Quis scandalizatur, & ego non vror? Et desiccat omnẽ inordinatum humorẽ, id est, omnẽ prauã affectionem erga proximum. Est etiã in tertio gradu, quia primus gradus est dilectio Dei, secundus dilectio sui, tertius dilectio proximi: propter quod dicitur Matth. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. 2. Cor. 12. Matt. 12.

Tertio, ratione vtilitatis, quia tartarũ, sicut dicitur in Platone, extenuat, & mundificat, & consumit: & ideo valet contra scabiem, & serpiginem, & pruriginem, & contra capitis immũditias. Similiter dilectio proximi extenuat substãtiam, siue diuitias hominis, quando facit largiri superflua, secundum illud Lu. Quod superest, date eleemosynam. Sed tunc magis consumit, quando facit largiri necessaria. Iob. Si comedi buccellam meam solus. Et tunc mundat immunditias capitis, hoc est impuritates mentis huiusmodi, eleemosynas largiendo, secundum illud Luc. Date eleemosynam, & ecce omnia vobis munda sunt. Plato. Luc. 11. Iob 31. Luc. 11.

Aeris natura atque distinctio, cui variis similitudinibus triplex eloquentia cõparatur.

Cap. X.

Eloquentia assimilatur æri. Primo ratione generationis: quia æs, siue cuprum, generatur, sicut cætera metalla, ex sulphure, & argento viuo. sed hoc accidit, quãdo plus est de sulphure, quam de argento viuo, & sulphur est terreum, non purè rubeũ habens calorem adurentem Argentũ verò viuum est mediocre, nec nimis grossum, nec nimis subtile. Ex tali enim commixtione ęs generatur. Similiter eloquentia componitur ex duobus, scilicet ex meditatione interiori, quæ sulphuri assimilatur, quia in inferioribus venis generatur terræ; item ex pronunciatione exteriori, quæ propter labiorum, & linguæ mo-

tũ, argento viuo aſſimilatur, quod ſcilicet multũ eſt mobile, & propter motum, (vt dicit Plinius) Plin.
viuum appellatur. Sed debet hoc eſſe mediocre, ſcilicet inter groſſum, & ſubtile: quia nec nimis rudia verba, nec etiam nimis ſubtilia, id eſt, difficilia, ſed aperta, & mediocria audientibus conuenientia, ſunt accepta in elocutione, vel pronunciatione vulgari. Et de tali eloquentia dicitur Hiere.
Hier.48. Cor meum ad Moab quaſi tibia æris ſonabit, & nominat primo cor, quia in locutione debet præcedere meditatio, & deliberatio
Pſal. 36. cordis. Pſal. Os iuſti meditabitur ſapientiam, id eſt, meditatam ſapientiam loquetur: ſecundo nominat tibiam æris, in qua attẽditur armonia, ſiue proportio, & mediocritas quædam ſoni, quæ pertinet ad pertinentiam, & pronunciationis ſuauitatem.

Secundo, ratione diſtinctionis (ſicut enim Iſido. dicit) ęs ſi mixtum fuerit aliis metallis, colorẽ, & virtutem cõmutat. Vnde quoddam eſt album ad modum argẽti, quoddã fuluum ad modũ auri eſt. Et aliud eſt genus æris, quod ex ductibili ęre attenuatum in laminas & felle tauri vnctum, ſpeciem auri prætendit, & poni conſueuerat in hiſtrionum coronis, propter quod coronarium eſt vocatũ. Similiter eſt triplex eloquentia, quædam ſpiritualis ſicut prædicatorum, & hæc præcipuè intendit ad animarum purgationem, & dealbationem, vnde aſſimilatur æri, quod eſt album ad modum
Pſal.11. argenti. Pſalm. Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne
Prou.10 examinatum. Prouer. Argentum electum lingua iuſti. Alia verò eſt eloquẽtia ſecularis, ſicut Rhetorum, & aliorum prolocutorum ſecularium, quæ vt plurimum ordinatur ad lucrum auri, vel commodum alicuius temporalis rei, auro appreciabilis: vnde non incongruè aſſimilatur illi æri, quod fuluum eſt ad modum auri.

Tertia verò eſt eloquentia iocularis, quæ eſt ad delectandum, & ſolatiandum, ſicut & poetæ, hactenus faciebant: & hæc aſſimilatur illi æri quod ponitur in hiſtrionum coronis. Quocunque ergo modo ſit eloquens, habet aſpectum, ſiue ſimilitudinẽ æris, ſecundum illud Eze. Cuius erat Ezec.40.
ſpecies quaſi ſpecies æris.

Tertio ratione corruptionis, quia æs cito rubiginatur, niſi oleo perfundatur: Vaſa enim ærea fiũt, rubiginoſa, niſi confricentur arena, ex quo accipitur, quòd omnis eloquens, & linguoſus contrahit, & tenet peccati rubiginem. Iob. Eſt quaſi lignum pu- Iob.40.
tridum æs, niſi præſeruetur gratiæ, ſiue charitatis vnctione: propter quod dicebat Apoſt. Si linguis hominum loquar, & ange- 1.Cor.13.
lorum charitatem autem non habeam; factus ſum velut æs, & cętera. vel niſi ab hac rubigine purgetur aſperitate pœnitentiæ. Et iccirco (vt Hiero.) melius eſt ha- Hiero.
bere ruſticitatem ſanctam, quàm eloquentiam peccatricem.

Quarto ratione ſonationis, quia ęs maximè conuenit officio campanarum, & tubarum propter ſonoritatem. Quaſi autem campanæ optime ſonãtes, & à remotis partibus audibiles fuerunt Sancti Apoſtoli: quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, vt dicitur in Pſalm.
Sed quaſi tubæ ęreæ ſunt docto- Pſal. 18.
res, & prædicatores alij. Prædicatori enim dicitur Iſa. Clama, Iſa.58.
ne ceſſes, & quaſi tuba exalta vocem tuam, Hiere. Vox eius quaſi Hier.46.
æris ſonabit.

Quinto ratione curationis, quia æs cõtra infirmitates multas virtutẽ habet. Nã (ſicut dicit Pli. & Plin.
etiam

etiam Diasc.) æs exustũ, & pulverizatum habet virtutem dissolvendi, & consumendi, extenuandi expurgandi noxios humores, vulnera sanat, caliginem oculorum purgat, superfluas carnes corrodit, & vltra crescere nõ permittit. Sic eloquentia, & lingua prædicatoris si fuerit adusta, id est, igne Spiritus sancti ignita, & inflammata, & pulverizata, id est humilitate fundata, vel pulverizata, id est, diligenter, & subtiliter declarata: quia quasi æs durũ conteritur, dum verbum difficile, vel obscurum diligenter exponitur. talis inquam eloquentia habet virtutem dissolvẽdi duritiam cordis, & consumendi humorem carnis, id est, luxuriam, extenuandi plenitudinẽ divitum, dum eos movet ad divitiarum largitionẽ & mundi contemptum: Itẽ purgandi noxios humores, id est noxios affectus hominum peccatorum: sanat etiam plurimum vulnera, id est, vitia tentationũ, purgat caliginem errorum, corrodit superfluas carnes, id est, ingluuedinem gulosorũ, & etiam eas retinet ne crescant, per abstinentię, & temperantiæ remedium. Omnia enim hæc sancti prædicatores operantur frequenter in conversione peccatorum. Et ideo ipsi sunt instrumenta curationis, &

Exo. 40. ablutionis peccatoris. Exod. Pręcepit Dominus fieri labrũ æneũ ad lavandum: per quod labrum eloquentia signatur, seu doctrina prædicatorum, quæ ablutiva, & mundificativa est vitiorũ, & sordium hominum peccatorum.

Eucharistia similitudines quædam, quæ ex variis diacletis, eschytisq; lapidis proprietatibus excipiuntur.

Cap. XI.

EVcharistiæ sacramentum assimilatur lapidi, qui dicitur diacletes, qui est pallidus, lucens, vt berillus: qui (vt dicitur in lapidario) si mortuo applicetur statim solitas perdit vires. Sanctus enim hic lapis est, & quem mors sternit abhorret: sic eucharistiæ sacramentum abhorret eum qui est in peccato mortali, à quo si assumatur, nõ ei prodest, sed obest, Nõ enim iste cibus est cibus mortuorum, sed viuorum. Ioan. Qui Ioan. 6.
manducat me, & ipse viuet.

Item Christus sub cibo sacramentali contentus similis est illi lapidi, qui dicitur eschites, qui enuenitur in nidis Aquilarum, de quo dicitur, quod si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit, si reus fuerit, & hic lapis sub cibo positus, quærit cibum, eum deglutire non finit: sed si subtractus fuerit lapis, mox eum degluriet. Sic Christus, qui invenitur in nidis Aquilarum, id est, in cordibus contemplativorum virorum positus, id est, contẽtus sub cibo sacramentali, reum veneni, id est, peccati mortalis, glutire nõ finit. vel reum fraudis, id est, hypocritam, vel fictum, ipsum cibum deglutire non finit, scilicet spiritualiter. Nam licet fictus, vel in peccato mortali existens manducet ipsum sacramentaliter, nõ tamen spiritualiter, vt sacramenti ipsius percipiat effectũ. Vnde spiritualiter quo ad animam ipsum non deglutit. Et ideo sicut Apostolus I. Cor. 11
dicit: Probet se homo vnusquisque, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Christianæ fidei perfectio atque dignitas, ex perfectione naturaliq; carbunculi virtute, pluribus similitudinibus apertè monstratur.

Cap. XII.

FIdes Christiana assimilatur lapidi carbunculo.

Primo ratione fulgoris. dicitur enim carbunculus, quia videtur quasi carbo ignitus nõ ardore, sed splen-

splendore; cuius fulgor est tantus, quòd nec nocte vincitur: lucet enim in tenebris, adeo vt flãmas ad oculos vibret. Sic fulgor fidei Christianæ tantus est, quòd nocte, id est, tenebrositate hæreticorum, vel obscuritate persecutionum, vel caligine peccatorum, vinci, vel extingui non potest. Nam in omnibus huiusmodi tenebris sic fides catholica fulget, vt flammas interdum excęcantes, interdum verò illuminantes, ad ad oculos interiorum mentium vibret. Nam de lumine fidei aliqui excęcantur, scilicet non recte credentes; vel quod credunt, non tamen facientes. Quidam verò illuminantur, vt veri & viui fideles, qui habẽt fidem per dilectio-
Eccle. 32. nem operantem. Eccl. Gemmula carbũculi in ornaméto auri, &c. Nam per ornamentum aureum intelligitur charitas; per gemmã verò carbunculi, fides. Vnde carbunculus ponitur in auro, cùm fides catholica charitatiuè operatur; & hæc est, quæ verè illuminat, & ad salutem operatur.

Secundo, ratione distinctionis. Sunt enim 12. genera carbunculi fulgentis, & radios ad modũ ignis emittentis, & candida zona præ-
Isidor. cincti, vt dicit Isido. in quibus 12. significantur articuli, quibus ipsa fides distinguitur: de quorum distinctione dictũ est suprà in primo libro, capitulo. 25. Qui articuli omnes 12. mirabilibus radiis veræ cognitionis, eorum quæ ad nostram salutem pertinent, nos illuminant. Sed quasi zona alba, est simplex fidei veritas, qua intellectus credentis astringitur, vt vnicuique articulo firmiter inhæreat, etiam si rationem non videat.

Tertio, ratione variationis, quia carbunculi proprium est, quod proiectus in ignem velut inter mortuos carbones extinguitur, sed aqua perfusus exardescit. Sic fides quasi in ignem proiicitur, quando fidelis quisque in peccatum mortale prolabitur: quia peccatum perpetratum appetitũ peccandi non extinguit, sed amplius accendit, sicut lignum appositum igni. Et propter hoc peccatum assimilatur igni, quod dum opera fidei cessare facit, ipsam fidẽ mortificat, & extinguit, quia fides si-
ne operibus mortua est. Sed tunc Iac. 2. carbunculus aqua perfunditur, & quasi reuiuiscit, quãdo fidelis mẽs ad pœnitentiam reuertitur, & la-
chrimarũ aqua perfunditur. Tũc Gal. 5. enim redeunte diuina gratia, & reparata charitate amissa, restituitur etiam fidei vita, id est, vigor operandi: quia fides per dilectionem operatur.

Quarto, ratione valoris, vel cõparationis: quia est quædam species carbunculi, in qua inter lucidos ignes apparent quædã guttæ aureæ; & hæc gemma respectu aliarum est quasi precij incompabilis. Quasi autẽ gutta carbũculi aurea in lucido igne, est patientia fidelis homini in tribulatione sua, & persecutione quàm patitur, præcipuè pro ipsa fide: & hęc vocatur probatio fidei, quæ est quasi incomparabilis precij, secũ-
dum illud Pet. Vt probatio fidei 1. Pet. 1. vestrę multo preciosior sit auro.

Quinto, ratione vigoris, quia carbũcul9 sculpturis, & simulacris resistit, siue idolorum, quia fides idolatriam horret: siue auarorũ, Gal.
quia auaritia est idolorũ seruitus.

Item fides sanctorum assimilatur lapidi, qui dicitur amiathon, a quo, vt dicit Isido. Si vestis tacta fuerit, contra ignem resistit; & si supra ignem posueris, non ardebit, sed splẽdore accepto nitidior erit. hic omnibus maleficij magorum resistit. Nam fides sanctorum est, quæ igni, id est, persecutionis feruori, siue persequen-

tium

tium furori à principio ecclesiæ resistit, & finaliter ipsum superans vicit, secundum illud. Hebr. Heb. 11.
Sancti per fidem vicerunt regna, & ita extinxerũt impetum ignis. Et hæc est etiam, quæ splẽdorem miraculorum accepit, & quæ per processum tẽporis nitidior et purior apparuit: & hæc insuper est, quæ omnia magorũ præstigia & maleficia repulit, & dãnauit, quibus totus mũdus erat ferè plenus

Dei gratia perfectiones, quæ ex variis Iaspidis, Saphyri, onychini, nitri, salisq; similitudinibus eliciuntur, quẽadmodum in corde conseruentur, exprimitur. Cap. XIII.

GRatia dei assimilatur iaspidi. Primò, ratione gratiositatis, quia iaspis est lapis viridis, smaragdo similis, sed est grossioris coloris. Color autem viridis super omnes colores est gratior oculis. Vnde dicitur Ecclesiastic. Eccle. 40
Gratiam, & speciem desiderabit oculus: sed super hæc omnia viridem. Et similiter gratia Dei super omnia facit animã magis gratam, & placidam, et perlucidam, coram oculis Dei: & ideo vocatur gratia, quasi gratum faciens. Vnde sicut iaspidis aspectus est gratus oculo humano, sic aspectus hominis, in quo est gratia, gratus est oculo diuino.
Apoc. 4. Apoc. Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis.

Secundò, ratione diuersitatis: habet enim iaspis diuersitatem specierum: quia sicut dicit Isido. sunt. 27. species iaspidis.

Item habet diuersitatẽ colorũ, quia quãuis præcipuus color eius sit viridis, multos tamen habet alios colores intermixtos. sic gratia Dei habet multos modos, & varios in hominibus facit affectus
1. Pet. 4. Per. Sicut boni dispẽsatores multiformis gratiæ Dei. Et Aposto.
1. Cor. 12 Diuisiones gratiarum sunt, &c.

Tertio, ratione vtilitatis: quia valet ad multa. Nam primo iaspis febrem refrenat. Et similiter gratia Dei reprimit morbũ febrilem, id est, inordinatũ cupiditatis ardorem, qui est vt febris animæ, dans ei sitim insatiabilem, quam tamen diuina gratia reprimit, & extinguit.

Item iaspis hydropisim iuuat, quãdo defertur à patientibus castè. Similiter gratia Dei valet superbiam, quæ est hydropisis quędam, id est, inflatio animi, præbẽs contra eam medicinam humilitatis, quæ præcipuè est necessaria virginibus, & continenter viuentibus, ne per superbiam virginitatis perdant eminentiam. Nam quandoque (sicut dicit Grego.) Deus punit occultam mentis superbiam per manifestã carnis ruinam. Grego.

Item iaspis inter pericula facit hominem tutum. Iuuat etiam parientem: quæ etiam competunt gratiæ cõtra vitium accidiæ: quia frequenter accidiosus, & piger bona refugit, timens difficultatem, & periculum vbi non oportet.
Prou. dicit piger, Leo est in via, Prou. 20
&c. Sed hunc timorem gratia Dei expellit, & ideo facit hominem tutum, & solicitum. Quandoque etiam homo piger, & accidiosus, licet bonum opus concipiat, id est, facere proponat, tamen ipsum nimis tardat; & ideo similis est mulieri, quæ concipit quidem, sed tempore debito nõn parit. Contra quod gratia Dei modo iaspidis iuuat ad pariendum, id est, ad bonum propositum opere complendum.

Item iaspis interiorem ordorem refrigerat, quia gratia Dei mitigat iram, quæ interius accẽdit & vrit.

Item iaspis luxuriam coarctat: & multo magis hoc agit gratia, à qua continentiæ donum manat, secundum illud Sapien. Non Sapi. 8.
possum

possum esse continens, &c.

Item iaspis puluerizatus, & cũ lacte datus, vlcera inueterata sanat. Vlcera autem inueterata, sunt gulæ vitia, siue damna, quæ in ipso mundi exordio in nostris primis parentibus inceperunt, & nunquam plene sanari potuerũt. Hoc etiam gulæ vitium, siue vlcus cum quolibet homine ab infantia nascitur, & semper cum eo crescit. & nutritur. Vnde nec hoc vlcus sic inueteratum sanatur, nisi per gratiam Dei.

Item iaspis sordes oculorũ purgat. Oculorum autem sordes pertinent ad inuidiam: quia nequã est oculus inuidi, vt dicitur Ecclesiast. Etiam inuidenti, & murmuranti de gratia aliis facta, dictum est à patrefamilias, An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Hanc ergo nequitiam, & impuritatem oculorum purgat diuina gratia, quia inuidiam expellit, dum qui non æmulatur charitatem, infundit. Et sic patet quòd murus virtutum protegens ab insultu omnium vitiorum ex gratia Dei constituitur: & ideo congruè, vt dictum est, iaspidi assimilatur, de quo dicitur Apoca. Structura muri eius scilicet ciuitatis animæ ex lapide iaspide. Vnde in ea oportet principaliter animam esse fundatam, si vult euadere vitiorum ruinam, Apoca. Fundamentum primum iaspis.

Eccl. 14.

Mat. 20.

Apo. 21.

Apoc. 21

Item gratia Dei assimilatur saphyro, quia generat in nobis septem virtutes secundum 7. conditiones saphyri.

Primo, quia saphyrus habet scintillam relucentem, per cuius relucentiã iudicatur virtus eius. Similiter anima existens in gratia Dei, habet veram relucentiam fidei: quia in peccatoribus gratia Dei carentibus, fides est non verum lumen, sed mortuum, vel extinctum: vnde fides talis est sine operibus meritoriis, & gratuitis, & fides sine operibus mortua est.

Iac. 2.

Secundo, dicitur saphyrus habere virtutem firmandi animũ in bonis. Et hoc cõpetit gratiæ, quæ in nobis causat spem futuræ vitæ, quã Apostolus assimilat anchoræ, quia animam firmam tenet in mari pœnitentiæ, & propter hanc firmitatem dicitur fundamẽtum. Apoca. Secundum fundamentum saphyrus. & dicitur spes secundũ fundamentũ, respectu fidei, quæ est primum.

Heb. 6.

Apoc. 21

Tertio, dicitur habere virtutẽ timorẽ expellendi, quod competit etiam gratiæ, inquantũ in nobis generat, & perficit charitatem, cui beatus Ioannes attribuit expellere timorẽ. vnde in hac anima firmatur, & solidatur contra mundarum timorẽ. Ideo dicitur Ezec. Ecce in firmamẽto, quod erat super caput cherubin, quasi lapis saphyrus. In firmamento, hoc est in Deo, in quo omnia stabilita sunt, & firmata sunt. quod caput cherubin, id est, omnẽ scientiæ subtilitatem transcendit, est quasi saphyrus lapis, quia scilicet in ipso Deo nos collocat, & firmat gratia charitatis, & quasi ei similes per firmitatem, & fortitudinem facit. Ioan. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ideo in tam tuto loco positus, nihil timere potest, seu debet.

1. Io. 3.

Eze. 10.

1. Io. 4.

Quartò, saphyrus habet vim vulnerũ sanatiuam, si puluerizatus, & lacti admixtus superponatur. Quod etiam competit gratiæ propter zelum correctionis iustitiæ, quia vulnera vitiorum, dum puniuntur, purgantur, & curantur. Sed etiam debet rigor iustitiæ lactis suauitati misceri, id est, misericordiæ, seu lenitatis dulcedini, quia misericordia superexaltat iudicium: vt dicitur Iacobi.

Iac. 2.

Quinto,

Quinto, quia saphyrus vegetat, & integra membra præseruat. Quod etiam competit gratię, inquantum in nobis generat temperantiam, per quam non solum anima, sed corpus vegetatur, & in sanitatis omnium membrorũ integritate seruatur. Cant. Venter tuus eburneus distinctus saphyris. Sunt enim quasi distincti saphyri in ventre, diuersæ partes tẽperantiæ in carne, vt sobrietas, abstinentia, & castitas, &c.

Cant. 5.

Sexto, saphyrus audacem, & victorem facit: quod etiam facit gratia, inquantum in nobis fortitudinem generat, quæ contra pericula facit audere, & saltem animo vincere.

Septimo, quia quandoque saphyrus inuenitur in venis minerarum, in quibus inuenitur lazurium. In quibus etiã venis, quasi in medio, sicut in quodam vẽtre, quædam species carbunculi inuenitur: vnde à multis saphyrus mater carbunculi creditur, eo quòd in eius venis generetur. Sic gratia in nobis generat carbunculũ fulgentem, id est, prudentiam nos in agibilibus dirigentem, & illuminantem. Hæ autem prædictæ virtutes, quæ saphyri conditionibus congruunt, sunt velut fundamentum in quibus fabrica mentis erigitur. Isa. Fundabo te in saphyris. Item ipsæ eædem sunt lapides, ex quibus domus Dei construitur. Iob. Locus saphyri, lapides eius. Tob. Portæ Hierusalem ex saphyro.

Isa. 54.
Iob 28.
Tob. 13.

Item gratia Dei assimilatur onychino.

Primo ratione coloris. Onychinus enim Arabicus est nigri coloris cũ candidis zonis, quia gratia Dei, licèt denigret per aspectũ humilitatis, tamen circuncingit zonis puritatis. Nam vna zona alba est continẽtia carnis, alia puritas mentis. Can. Nolite me cõsiderare, quòd fusca sim: quia decolorauit me Sol. & in eodẽ. Nigra sum, sed formosa: nigra per humilitatem, formosa per puritatem.

Cant. 1.

Secundo, ratione virtutis, quia onychinus Arabicus, secundum Diosc. tristitiam excitat, timores multiplicat, animos cõmouet ad lites & ad rixas. Similiter diuina gratia excitat tristitiam pœnitentiæ in homine, multiplicat timores mortis, iudicij, & gehennæ, animos cõmouet ad lites, & rixas iustitiæ. Ex diuina enim est gratia, cum homo pœnitẽs cũ seipso rixatur, & litigat, vt de seipso iustitiam faciat. Apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus non vtique à Domino iudicaremur. Et hinc est, quòd in rationali positi sunt lapides onychini: quia dum hominis mens rationalis diuinæ gratiæ radiis perfunditur, ad se ipsum diiudicãdum, vel puniendum protinus excitatur. Exo. Accipere debetis lapides onychinos ad ornandum ephot, & rationale. Tam enim ex gratia pręueniente, qui ex subsequente rationale hominis, id est, mens hominis, seu anima rationalis ornatur.

1. Cor. 11.
Exo. 25.

Item gratia Dei conseruatur in corde, sicut vnguentum in alabastro. Nam ex alabastro sunt vnguentaria vasa, eo quòd seruet vnguenta omni tempore incorrupta: Vnde Matth. dicitur, quod accessit ad Iesum mulier, habens alabastrum vnguenti preciosi. Est enim alabastrum solidum, frigidum, candidum, & variis coloribus tinctum. Et tale debet esse cor hominis, vt sit gratiæ diuinæ conseruatiuum, scilicet candidũ per mũditiam, solidũ per patientiam, frigidum per continentiam, & variis coloribus tinctũ per bonarum cogitationũ, siue affectionum copiam.

Matt. 26.

Item gratia Dei assimilatur nitro,

Pro. 25. Plini. nitro, de quo Salomon loquitur. dicens: Acetum nitro, &c. Nam nitrum secundum Plin. & Dios. mundificat saniem stomachi, & intestinorum ex apostemate procedentem saniem etiam capitis detergit, spuma eius corrosionibus & inflammationibus subuenit. Vnde etiam hydropicis proficit, & cum melle mixtum caliginem oculorum detergit, venenū repellit, & paralysim linguæ potenter dissoluit. Similiter diuina gratia mundificat saniem stomachi, & intestinorum, id est, vitiū gulæ. Item tergit saniem capitis, id est, superbiam mētis expellit. Itē nitri spuma, id est, gratię Dei feruor corrosionibus, & inflammationibus iræ subuenit hydropicis, id est, his in quibus exuberat fluxus inordinatus humoris aquosi, id est, lubricum luxuriæ, proficit: sed mixta cum melle, id est, cum amoris dulcedine, caliginem oculorum abstergit. i. cęcitatē mentis, quā inducit inuidia, s. bona opera videri, mala, & venenum charitatis. i. cupiditatis repellit. Dicit enim August. quòd venenū charitatis, est cupiditas. Item paralysim linguæ, id est, impedimentum confessionis tollit. (August.)

Item gratia Dei assimilatur sali, propter multas virtutes salis, quas Auicenna ponit. (Aui.)

Primò, quia sal habet virtutem dissoluendi: quia scilicet diuina gratia plerumque dissoluit duritiem hominum auarorum, & ad pietatem et compassionem emollit corda eorum.

Secundò, quia habet virtutem mundādi, quia scilicet gratia purificat immūdiciam luxuriosorū: Habet enim sal virtutem, putridas carnes corrodendi, maximè quando est exustum. & hoc est, quia gratia remouet putredinem luxuriæ.

Tertio, quia habet virtutē ventositatem extenuandi, & diuidēdi, maximè si puluerizatum, & coctum, & calidum super stomachi orificium sacelletur. Aqua etiam salinaria, tumores & inflationes, & hydropicas passiones soluit. Quia diuina gratia vanas gloriosorum ventositates extenuat, eos humiliando: & tumiditates, & inflationes etiam superborum soluit aqua salinata. i. tribulatione, morte etiam aspera, eos implendo.

Quartò, quia habet virtutē humores putridos & corruptos cōsumendi. quia scilicet diuina gratia putridos, & corruptos affectus consumit inuidorū. Dicitur enim Prouerb. quòd putredo ossium, inuidia. (Prou. 14)

Quintò, quia habet virtutem humiditatem naturalem coadunandi, & seruandi, & innaturalē resoluendi, & abstergendi. Quasi autem virtus naturalis, est virtus mansuetudinis, quia homo est animal mansuetum natura, econtra autem innaturalis est huiusmodi iracundia, quæ mansuetudini opponitur: vnde diuina gratia, quæ est naturæ completiua, mansuetudinem hominis coadunat, vt eam diuersa perturbantia non dispergant, & conseruat eam ne superetur ab ira. Econtra autem inordinatam iram, quæ humanæ naturæ non congruit, resoluit, cor humiliando, & abstergit per patientiam, & tristitiam, & impetum iræ refrenando: vel resoluit, id est, annihilat iram in corde; & abstergit ne crescat, vel impleatur in opere.

Sexto, quia habet virtutem vētrem remolliendi, & superfluitatem educēdi, & maximè salgemma, quod clarū est sicut gemma: Hoc autem competit diuinæ gratiæ, inquantum remouet vitium gulæ, à qua est vitium, & superfluitas ventris.

Septimo, quia sal habet virtutẽ venenoso humori resistendi. Vnde sal cum melle & cum pane, sanat antracem, vt Auicen. dicit. Quasi ergo venenosus humor sua frigiditate calorem cordis extinguens, est vitium accidiæ, quod sua frigiditate, id est, pusillanimitate vigorem, & calorem cordis, qui est ex charitate, extinguit. Sed hoc accidiæ venenũ, sal, id est diuina gratia, cum melle, id est, cũ dulcedine contemplationis, & cũ pane doctrinæ spiritualis, siue cũ pane lachrymosæ compunctionis, penitus expellit, propter omnia prædicta, dicitur Lunæ.
Luc. 1. Bonum est sal, & c. Col. Sermo
Coll. 4. vester gratiæ sit semper sale conditus.

Vera humilitatis exempla, quæ ex magnetis, & allectoria lapidis effectibus variis accipiuntur, patefiunt.

Cap. XIIII.

HVmilitas assimilatur magneti.

Primò, quia magnes habet virtutem attractiuam. Nam adeo attrahit ferrum (secũdum Aug.) vt catenam faciat amoueri. Et vt idem dicit, tãta est eius vis, quòd si quis eundem magnetem sub aureo, vel æneo vase tenuerit, ferrumque desuper posuerit admodum de subter lapidis ferrum, desuper mouebitur. Sic etiam est tanta humilitatis virtus, vt etiam mentes ferreas, & diuisas aliquando moueat, & placet, & attrahat ad dulcedinem, & mititatem. Sic etiam humilitas, & benignitas Dei sustinentis, cor peccatoris etiam durũ deberet mouere, & ad pœnitentiam attrahere, Roma. 2. An ignoras, quòd
Rom. 2. benignitas Dei te ad pœnitẽtiam adducit? Et si vas aureum, id est, cor sapiens, vel vas æneum, id est, os eloquens, se medium interponat, tunc maximè magnes, id est, humilitas visa mouebit mentem duram. Vnde humilis vita prædicantis adiuncta ei sapientia cordis, & eloquentia oris, quasi omne ferrũ, id est, omne cor durũ mouebit. Sed notandum, quòd in Aethiopia est alia species magnetis, quæ ferrum non attrahit, sed fugit, & respuit, sicut & apud nos videmus, quod aliquando idem magnes in vno angulo ferrum attrahit, & in alio à se pellit. Ex quibus accipitur, quòd homines superbos expedit quandoque humiliter & dulciter attrahere, quãdoque vero expedit eos sagaciter fugere, & declinare; quandoque expedit eos violenter expellere, & fugare.

Secundò, quia magnes habet virtutẽ reconciliatiuam. Quia secundum Diosc. reconciliat maritos vxoribus: quod siue verũ sit, Diosc.
siue non de magnete, de humilitate plerunque verissimum esse contingit: quia per humiles responsiones, vel blanda verba mulier maritum suum durũ, vel iratum frequentiùs emollit, & placat. Sic anima peccatrix sponsum suum Christum pro peccatis offensum per humiles lachrymas placat, & caro aduersa spiritui per humiles abstinentias ipsum sibi humiliter confœderat.

Tertio, quia magnes habet virtutem gratificatiuam: auget enim (vt dicunt) gratiam, & pulchritudinem in sermone: quod quidẽ de humilitate verissimũ esse constat, quia humilitas prædicantis auget ei gratiam sermonis. Nam Iac. 4.
Deus superbis resistit, &c.

Quartò, quia magnes habet virtutem curatiuam. Nam cũ mulsa valet ad curandum hydropisim, splenem, & alopeciam. Sic humilitas curat hydropisim, i. inflationem superbiæ, &, splenem, i. dissolutionem ineptæ lætitiæ: quia dicitur, quòd splene ridemus, sicut fel-

felle irascimur, & alopeciam, quę capillos cadere facit, siue fluere ex capite, id est, casum, siue fluxum spiritualium virtutum ex mente: quia humilitas virtutes conseruat in mente, propter quòd dicit Greg. quòd qui virtutes cæteras sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat. Item prælatorum humilitas assimilatur cuidam gemmæ, quæ dicitur allectoria. Est enim lapis, qui inuenitur in ventriculis gallinaciis, cuius magnitudo est ad fabæ quantitatem. Hic, vt Diosc. dicit, venenum excitat, gratum facit, & constantem, victorem, discretum, & oratorem, amicos reformat, & sitim mitigat. Hæc autem de illo lapide, siue vera sint, siue non, tamen humilitati verissimè competunt. Hæc enim, scilicet humilitas inuenitur in ventriculis gallinaciis, id est, in cordibus prælatorum, & imitantium Christum, qui se gallinæ comparauit, vt dicitur Matth. Quoties volui congregare filios tuos quẽadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, &c. Hic, in quã, licèt paruæ sit quantitatis per reputationem, tamen est curatiuæ virtutis, quæ licèt venenũ excitet dæmonum, vel etiam inuidorum; tamen facit prælatum gratum in conuersatione, constantem in persecutione, victorem in tẽtatione, discretum in correptione, oratorem, id est, facũdum, & gratiosum in exhortatione, amicabilem in reconciliatione: & mitigat etiam sitim, id est, appetitũ ambitiosum dominandi. Hæc omnia facit humilitas vera in bono prælato.

Greg.

Matt. 24

Lapidis cælidonij variatio, origo, virtus, cui viri humiles suis perfectionibus assimilantur. Cap. XV.

HVmiles homines assimilantur cælidoniis. Nã humiles plerumque, quanto in apparentia videtur minores, tãto sunt in virtutibus excellentiores, & in operibus efficaciores. Sic enim accidit de cælidoniis, qui sunt lapilli de ventre hirundinis extracti, quorum vnus est niger, & alter rufus: qui licèt sint parui, & deformes, in virtutibus tamẽ multis aliis sunt maiores. Nam rufus valet contra lunaticam passionẽ, contra insaniam, & contra antiquum languorem, & facit hominem facundum, placentem, & gratum. Niger vero valet contra noxios humores, rixas, & febres, & lotus aqua sanat oculos, vt dicitur in lapidario, vnde in illis duobus lapillis duplex humilitas repræsentatur.

Primò, sapientium: quia sicut dicitur Prouer. vbi humilitas, ibi sapientia, vnde Pto. dixit, quòd inter sapientes sapientior est, qui humilior existit. Hæc est ergo, quæ valet contra lunaticam passionem, id est, mutabilitatẽ stultitiæ: quia sicut stultitia facit mentem instabilem, & variabilem ad modum lunæ, ita sapientia facit hominem stabilem ad modũ Solis, qui semper est in se vniformiter lucidus. Et ideo dicitur Ecclesiast. quòd homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol: stultus vero sicut luna mutatur. Item valet contra insaniam, id est, cõtra furorem iracundiæ: quia homo dum sapienter respondet, & humiliat se furenti, & humiliter cedit ei, frangit furorem iræ eius, vel saltem euadit. Item valet humilitas contra antiquum languorem, id est, contra inueteratum odium, quia frequenter sapientes humili & dulci lingua, vel opere, antiqua etiam odia conciliant. Hæc etiam est, scilicet sapientis humilitas, qui sicut facit verbum facundum, sic etiam & gratum.

Prou. 16

Eccle. 26

Secundò autem cælidonius, qui est

est niger, repræsentat humilitatẽ pœnitentium. Hæc est enim, quæ noxios humores, id est, nociuas affectiones purgat, iras frenat, & febres, id est, carnis calores refrigerat, & etiam oculos mentis à cæcitate superbiæ sanat.

Inferni ignis, quomodo inextinguibilis semper maneat, rationibus, exemplisque naturalibus approbatur.

Cap. XVI.

IGnem gehennæ inextinguibilem, & semper durabilem esse, non est incredibile, & præcipue per diuinam potentiam, cum legatur, secundum naturam, albestion, qui est lapis Archadiæ ferrei coloris, & ab igne sic dictus, quia semel accensus, nunquam extingui potest. Vnde in quodam templo Dianæ erat lucerna ex huiusmodi lapide semper ardens, ita, vt nulla tempestate nullo imbre extingui posset
Isid. sicut Isidor. refert. Vnde pagani maximum suæ Dianæ miraculum esse arbitrabantur. Ergo si hoc fieri potest virtute naturæ in materia lapidea, ita vt non amplius ignis succendatur, nec vnquam extinguatur; quanto magis fieri hoc potest virtute Dei in alia quacunque materia, vt scilicet ignis inextinguibilis perpetuo conseruetur? Vnde
Greg. mor. Iob. 20. Gregorius dicit exponens illud Iob. Deuorabit eum ignis. Ignis corporeus, qui nunc succenditur, vt vltra corporeis indigeat fomentis, nec valeat, nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere: ac contra gehennæ ignis cum sit corporeus, & in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed datus semel, durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret, Ratio huius diuersitatis est: quia ignis iste, qui apud nos est qui lignis nutritur, & ab homine succenditur est artificialiter, & per violentiam in alienam materiam introductus? sed ignis ille lignis non indiget, quibus foueatur, vel quia est in materiam propriam existens, vel in materia aliena nõ per violentiam, sed per naturam à principio intrinseco, sicut etiam accidit in sulphure. Vnde non est accensus ab homine, sed à Deo, qui illam naturã instituit & hoc est, quod dicitur. Isa. Flatus domini, sicut torrens sulphuris accendens eam. Isa. 30.

Hypocritarum iniquitas qualis existat: ex aurichalci lapidisque chrysoleníj natura explanatur.

Cap. XVII.

HYpocrita assimilatur aurichalco.

Primo, quia aurichalcũ est alieni coloris ostẽtatiuũ: habet enim auro similem colorẽ, sed eius non habet valorem. Similiter homo hypocrita habet quidem exterius apparentiam sanctitatis, sed tamen non habet interius existentiam veritatis, vnde dicitur hypocita, ab hypos, quod est sub, & crisis, quod est aurum; quasi aliquid habens sub auro, id est, sub apparentia auri, scilicet sub apparentia sanctitatis, malitiam iniquitatis. Matthæus. Vos quidem Matt. 23 à foris apparetis hominibus iusti, interius autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Tales abundabunt in fine mundi, in ecclesia, quando multi etiam descendent, & declinabunt, à vera sanctitate ad fictam religionem. Vnde legitur Reg. quòd vasa, quæ fecit 3. Reg. 7 Iram, de auricalcho erant. Iram enim interpretatur ciuitas descẽdens, & signat statum ecclesiæ in fine descendentis, & declinantis à cælestibus ad terrena: cuius vasa erant de aurichalco, scilicet cleri-

clerici,& religiosi hypocritę,ficti. Secúdò,quia aurichalcum interiorum est infectiuũ. Nã cibaria nimis diu in vasis de aurichalco seruata, vitio eorum saporẽ horribilem contrahunt, & odorẽ. Et sic desideria,& verba iniqua,quę diu hypocritæ in cordibus abscódita tenuerunt,quando ea producere,& opere exequi possunt, inueniuntur horribilia , & hoc est, quòd hypocrisis interiores affectus corrumpit. Apoc. Pedes eius Apoc.1.
i.affectus , similes aurichalco: quia scilicet sunt per hypocrisim infecti,& simulati.

Tertio,quia aurichalcũ est suæ vtilitatis paulatim detectiuum. Nam vasa ex aurichalco facta in sui nouitate sunt tam pulchra, vt videantur aurea , sed paulatim à fulgore primo hebetãtur,& quasi rubiginãtur,& sic semper, quasi in peius, tam odore , quàm colore cupream suam originem protestantur. Aurichalcũ enim fit ex cupro, sed ex commixtione æris, & stanni,& auripigmenti,& quibusdam aliis mediantibus producitur in igne ad colorem auri, vt dicit Isido. Sic hypocrita , cum sic vere malus,in quibusdã actionibus , & conatibus prætendit quandam exterius speciem sanctitatis:ita,vt primo, quando ab aliquo nouiter videtur, vel de nouo incipit inter aliquos conuersari,videatur eis sanctissimus , sed quia nihil fictũ est durabile,si diu ibidem permaneat , paulatim ex contrariis operibus seipsum manifestat.Et ideo Dominus dixit:
Matth. 7 A fructibus eorum cognoscetis eos. Quidam tamen ita cooperti sunt,vt vix vel nunquã cognosci possint ; & tales cum sint aurichalcum, frequenter recipiuntur pro auro: econtra autem illi qui sunt,vt verum aurum,ab ipsis reputantur vt aurichalcum,qui dicunt eos esse hypocritas . Ecclesiastici. Collegisti,quasi aurichalcum,aurum.

Item homo hypocrita assimilatur lapidi chrysolenio, qui est species quædã lapidis chrysoliti: hic s. chrysolenius est colore aureus, sed de mane est pulchrioris aspectus,postea hebetatur,&est ignis capacissimus. Vnde si igni approximatur, citius inflãmatur, vt dicit Isido. Similiter hypocrita colore est aureus , quia sanctitatem prætendit ; & de mane apparet pulchrior,quia feruenter incipit: sed postea hebetatur,quia prosequẽdo deficit:ignis est capacissimus,quia inflãmationes tẽtationũ facillimè,& delectãter recipit. Isidor.li. ethi.

Iustitia perfectio atque necessitas, ex quã plurimis ferri similitudinibus , absolutè describitur.

Cap. XVIII.

IVstitia bene regẽtium assimilatur ferro. Primò propter duritiẽ. Ferrũ enim (vt dicit Isid.) Isid.li. eth.
dictum est à feriẽdo,quia scilicet, duritia sua feriendo domat omnia genera metallorum. Et iustitia regentis,domare & ferire debet omnia genera rebellium , & superborum,& reipublicę pacem turbantium.psalm. Reges eos in Psal. 2.
virga ferrea,& tanquam vas,&c.
Prou.Rex qui sedet in solio iudi- Pro. 20.
cij, dissipat omne malum intuitu suo.Secundo propter temperiem, nam ferramenta mos est cũ oleo temperare , ne frigiditate aquæ, nimium indurentur, vt dicit Isid. Sic & plerumque temperanda est seueritas iustitiæ cum oleo misericordiæ, vnde Samaritanus sauciati vulneribus oleum infudit,et Luc. 10.
vinum . Vinum autem mordens significat seueritatem iustitiæ,sed oleum leniens,suauitatem misericordiæ. Et in arca Moysi , quæ gerit typum regiminis , non tantùm fuit virga percutiens, sed & manna dulcescens : vt per vir-

gam rigor iustitiæ, per manna vero dulcedo misericordiæ significaretur. Ecclesiastici. Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, ferrum, & lac. In aqua accipe molitiē misericordiæ, in igne feruorem iustitiæ, in ferro correptionis asperitatem, in lacte remissionis suauitatem: quæ omnia necessaria sunt regentibus, vt subditorum vita pacificè gubernetur.

Eccle. 39

Tertio propter rubiginem, rubigo enim (vt dicit Isid.) est vitiū rodens ferrum: & hoc accidit sibi ex suæ substantiæ impuritate, siue ex terræ contactu, & vicinitate, siue ex sanguinis, vel cuiuslibet infecti vaporis qualitate. Et addit ad hæc Isido. quòd à ferrò se humanus sanguis vlciscitur, quia nullius alterius rubigine sic ferrum consumitur, sicut quando humano sanguine maculatur. Simili quoque modo iustitia præsidentis rubiginatur, id est, corumpitur, & maculatur, quandoque quidem ex malitia, & impuritate regentis quia non habet puram intentionem in facto, scilicet non intendens ad bonum reipublicæ, sed potius ad aliquid proprium: quādoque vero ex contactu terræ, id est, acceptione, vel spe alicuius muneris terreni, & lucri tēporalis: quandoque vero ex infectione sanguinis, vel alicuius vaporis, id est, ex ira, vel odio, vel alia inordinata passione, siue affectione, sed nulla deterior est, vel maior corruptio, quam si peruerso iustitiæ iudicis iudicio sanguis fundatur innoxius. Num. Si quis percusserit ferro, & mortuus fuerit; qui percussor est; reus erit homicidij, & ipse morietur.

Isid. li. eth.

Num. 35

Quarto propter vtilitatem multiplicem. Nam vsus ferri magis est vtilis, & magis necessarius, quàm vsus auri, licet aurum amplius ab auaris diligatur. Nam sine ferro respublica tutè non agitur, nō acquiritur, nec securè seruatur, nec sine ferro ab hoste defenditur: ferro regitur communis potentia, defenditur innocentia, tuta sunt regna, & reprimitur malorum superbia. Item sine ferro nullum mechanicum opus quasi perficitur, nullum quasi opus, vel ædificium erigitur, agricultura non exercetur, vestis nō inciditur, panis non editur, & breuiter quasi in humanis rebus sine ferro nihil ad perfectionem adducitur. Omnia autem hęc magis competunt iustitiæ, quā ferro: quia horum non potest esse perfectio, vbi iustitia non seruatur. Nam neque reipublicæ, neque communi potentiæ, neque bonorū innocētiæ, neq; regno seu patriæ, ibi potest esse tutela, vbi non viget iustitia. Neque enim sine iustitia aut malorum proteruitæ reprimūtur, aut artes mechanicę liberè exercētur, aut ab agricolis terræ vtiliter excoluntur: quia vbi non seruatur iustitia, ibi omnia bona pereunt, & omnia vigent mala.

Iustorum genera tria, qui & tribus electri generibus, varijs rationibus comparantur.

Cap. XIX.

IVstorū vita assimilatur electro. Primo ratione distinctionis sunt enim tria genera electri: vnū quod de piro fluit arbore, quod dicitur siccum. Nam primo quādo fluit de arbore est gummi liquidum, postea induratur calore ac frigore in duritiam lapidis perspicui, vt cristalli. Nam prius minuitur humidum operatione calidi: quia cum humiditas indigesta expellitur ab arbore, tunc calor continuè resoluit humidum subtile, & ita viscosa efficitur, & postea humidum paucum remanens extra premitur frigido: & sic coagulatio eius com-

completur frigore. Huic ergo assimilantur iusti incipientes, sicut pœnitentes qui à principio, quãdo de arbore, id est, de mundo, vel peccato exeunt, sunt molles & teneri timore: sed postea paulatim calore charitatis crescente, mollicies timoris excluditur, & refrigerio ab æstu carnis superueniente solidantur in fortitudine spiritus mirabiliter velut lapis, & efficiuntur perspicui in conscientiæ munditia, & vitæ sinceritate. Eze. Deorsum ignis à lumbis eius, & sursum quasi aspectus splendoris, & visio electri. In quo ostenditur, quod viri sancti & iusti, inferius ardẽt, vt ignis in dilectione proximi; superius splendent, vt electrũ in contemplatione Dei. Ezech. 8

Secundum genus electri metallĩ dicitur, quod in precio melius inuenitur, & habetur, & hoc cũ sit magis serenosum, quàm primum, competit proficientibus & in soliditate, & in gratia doctrinæ.

Tertium autem fit de tribus partibus auri, & vna argenti. Et huic assimilãtur perfecti. In auro.n. significatur anima in qua est Sanctæ Trinitatis imago, vnde tres partes auri in electro ponuntur; sed minima pars, quæ est argenti, corpus repræsentat, quod licet sit vilius, tamen auro iungitur, id est, animæ rationali. Quòd ergo in electro multum de auro ponitur, & parum de argento, significat, quòd perfectè iusti multum de anima curant, de corpore vero parum. Secundo ratione ostensionis. Electrum enim (vt dicit Isido.) in conuiuio clarius cunctis metallis fulget, & venenum prodit, si adsit, stridorem facit, & in calores varios ad modũ cælestis arcus mutare se subito consueuit. Sic anima iusti est fulgida per gratiam: & si aliquando venenum peccati adest, siue in pugna tentationis, siue in lapsu operationis, statim stridore luctus & confessionis prodit ipsum, & in varios colores, scilicet confusionis ruborem, timoris pallorem se mutat. Vel varij colores ad modum arcus sunt variæ compunctiones, quæ sunt quatuor, quasi quatuor irides, id est, arcus cælestis colores. Primus, de perpetratione culpæ, vel protractione. Secundus, de incursione miseriæ. Tertius, de reatu pœnæ; Quartus, de amissione gloriæ. Isido.

Tertio, ratione commixtionis. Dicit enim Greg. quod in electro aurum cum argento miscetur: argentum quidem ad auri claritatem excrescit, aurum vero cum claritate argenti temperatur, suã virtutem non perdit, sed à decore ex admixtione argenti aliquãtulum expallescit. Ita similiter in viro iusto sensualitas rationi coniuncta velut argentum auro in electro ad claritatem auri, excrescit, quia scilicet per participationem efficitur rationalis, vt dicit Philosophus. Et dicitur sensualitas rationalis quia eius passiones & motus regulantur, & modificantur: & tunc ipsa ratio velut aurum ex tali commixtione sensualitatis in sua contemplatione remitti videtur, non tamen suæ virtutis detrimentum patitur, quia per ipsas virtutes morales modificatas ad contemplandum amplius adaptatur. Quarto, ratione attractionis, quia electrũ verum, si manu teneatur, vt à digitis calorem recipiat, rapit ad se omnia folia, & paleas, & vestimentorum fimbrias (vt dicit Isido.) Sic vir iustus per bona opera desiderio proficiendi calefactus, quicquid videt, vel audit, ad suum profectum assumit, siue folia, id est, verba, siue paleas, Greg. in Ezech. Arist. 1. Eth. Isido.

id est,

id est, etiam leuia bona exempla, dummodo ipsum inflãmare possint; siue sunt fimbriæ vestimentorum, id est, extrema opera virtutum. Ezech. Et de medio eius quasi species electri.

Ezech. 1.

Luxuria obscœnitas, ex nonnullis sulphuris proprietatibus ac effectibus hic descriptis, aperte declaratur

Cap. XX.

Lvxuria assimilatur sulphuri. Primo, ratione ardoris. Nã sulphur est vena terræ aëreitatis, & igneitatis multum habens in compositione, vnde sulphur dicitur, quasi solum vrens, vt dicit Isido. vrere enim ignis dicitur. Vnde sulphur secundum Auicennam est calidum, & siccum, in quarto gradu, & est terra partibus aqueis, & terrestribus in igneas trãseuntibus in naturã sulphuris transmutata. Eius autẽ ignea virtus ab aquis feruẽtibus sentitur. Sicut autem sulphur est vena terræ, ita luxuria est carnis terrestris vitiũ, & corruptela, quæ quidem multũ habet igneitatis, quia multum corpus calefacit, & appetitum delectationis incendit, ita, vt tam partes aquæ, scilicet humores corporis, quam etiã terrestres partes, scilicet caro, & membra, videantur transire in igneas, id est, vehementer accendi, & est in quarto gradu caloris, quia luxuria est quartum vitiũ, cui ardor, & calor appropriatur. Nã primus gradus, est ardor auaritiæ, quæ mundi appetitum insatiabiliter incendit. Vnde ipsa est ignis qui nunquàm dicit. Sufficit. Boetius: sed seuior ignibus Aethnæ Feruens amor ardet habendi.

Pro. 30.
Boet. de cõ. lib. 3.

Secundus est ardor iræ, quæ secundum philosophum, est accensio sanguinis circa cor. Tertius est gulæ, cui attribuitur ardor, tum quia delectatio cibi, & potus appetitum accẽdit, & acuit, in cuius delectationis inordinata concupiscentia vitium gulæ consistit; tum, quia gulæ satietas libidinem inflãmat, vnde Hiero. dicit, quòd sine Cerere friget venus, i. per abstinentiam cibi, & potus, refrigescit luxuria. Quartus gradus ardoris, & caloris, est ignis cõsumptionis omnium virtutum. psal. Ignis sulphur &c. ignis, scilicet auaritiæ, sulphur luxuriæ, & spiritus superbiæ.

Arist. 1. Rhet.
Hiero.
Psal. 10.

Secundo, ratione fætoris. Nam aquæ per venas sulphureas transeuntes, ex vi ignea sulphuris cõtrahunt calorem, saporem, efficaciam, & fætorem. Aquæ autẽ sulphureæ, id est, personę luxuriosę, contrahunt calorem in cogitatione, saporem in delectatione, efficaciã. i. affectũ in operatione, fætorem plerunque infamiæ in publicatione. Ideo de luxuriosis dicitur Isa. De cadaueribus eorum ascendet fætor.

Isa. 34.

Tertio, ratione coloris: Nã sulphur aliquando est album, purum, clarum, & cum hoc subtile. Aliquando verò est feculentum, grossum, & crassum quandoque vero mediocre. Opus enim carnale cum intra limites matrimonij & rationis continetur, tũc est album, quia famam non denigrat; purum, quia mentem non fædat; clarum, quia rationem non offuscat; & subtile, quia ratio carnem regulat, vt non sequatur appetitũ delectationis, sed sinceritatẽ intẽtionis. Sed si fiat extra matrimonium, tunc est fæculentum per immundam operationem; crassum, per inordinatam delectationem; grossum, siue spissum, per nimiam frequentationẽ, vel mentis hebetationem. Quando verò fit inter coniuges, sed non cum debito modo, vel debita moderatione, tunc, quasi mediocre participat de vtroque. Nam in quantum infra matrimonium fit, sic est excusabile, tamen magis, vel minus

minus secundũ quod plus vel minus receditur ab ordine rationis.

Deiparæ Virginis excellentiæ atque perfectiones, ex quam plurimis calchedonij smaragdi, lapidisq; sardonici virtutibus & similitudinibus excerptis describuntur.

Cap. XXI.

Maria mater Domini assimilatur calchedonio.

Primo ratione generationis: quia calcedonius (vt dicit Isid.) diuturno imbre generatur. Sic beata virgo fuit generata imbre, id est, gratiæ diuinæ operatione, scilicet per miraculum ex parentibus sterilibus, sicut legitur de eius natiuitate. Apoc. Fundamẽtum tertium calchedonius. Tria enim sunt humanæ productionis principia, seu fundamenta. Primum est gratia, sicut in his, qui producti sunt immediatè à Deo, vt Adam per creationem, & Eua per miraculum de costa; quod fuit de gratia liberali. Secundũ principium, siue fundamentum est natura, sicut in his, quæ producũtur per viam generationis absque miraculo, sicut Seth & Caim & sequẽtes. Tertium est mixtum ex gratia & natura, sicut hi qui producuntur ex viro, & muliere, tamen sterilibus, & ideo partim per naturam, & partim per miraculi gratiam, sterilitatem remouẽtem, sicut fuit concepta beata virgo Maria: & ideo ipsa fuit calchedonius, habẽs tertium fundamentum.

Isido.

Apoc. 21

Secundo, ratione inuentionis, quia calchedonius (vt idem Isido dicit) ad repercussum Lunæ plenæ inuenitur. Quasi enim plenitudo Lunæ, est plenitudo temporis gratiæ, in quo beata Virgo est nata, & mater Saluatoris inuenta, propter quod dicit Aposto. quod quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum de muliere.

Gal. 4.

Tertio, ratione colorationis, quia calchedonius pallido colore est coloratus. Pallor autem conuenit timenti: quia timentes pallescunt, & etiam multum conuenit abstinenti: propter quod dicit Isaac, quod decor monachi, est pallor, & macies. Quod dicit, quia monachus debet esse abstinens: & macies, & pallor ex abstinentia causatur. vtrunque pallorem, id est, palloris causam habuit beata Maria, scilicet timorẽ Domini: Ecclesiastici. Ego mater pulchræ dilectionis, & agnitionis, & timorem, &c. & etiam abstinentiæ, quia ipsa non vacauit delitiis.

Isaac, Abbas li. de vi. sol.

Eccl. 24.

Quartò, ratione vigoris: quia hic lapis sculpturæ resistit. Nam tantæ soliditatis est, vt non sit incisionis, & extraneæ impressionis susceptiuus. Similiter beata virgo Maria nullius carnalis impressionis, seu corruptionis susceptiua fuit, quia scilicet virgo ante partum, & post partum. Item dicit Diosco. quod hic lapis tanti vigoris est, & efficacię, quod perforatus ad collum ligatus, facit vincere causam, & contra illusiones dęmonum adiuuat, & virtutem conseruat. Hæc autem, siue vera sint, siue non de calchedonij virtute, verissimè tamen competunt beatæ Mariæ, quia ipsa est aduocata nostra, & ideo apud summũ Iudicẽ pro causis nostris assistit, ipsa est nostra protectrix, & ideo ab illusionibus dæmonum nos frequenter defendit. Ipsa etiam est mater nostra, & ideo piè filios suos virtute & bonitate custodit.

Diosc.

Item beata Maria assimilatur smaragdo.

Primò, ratione coloris: nã smaragdus (vt dicit Isido.) Gemmarum omnium viridium obtinet principatum. Nulli enim gemmæ, vel herbæ maior in est viri-

Isid. Ety.

ditas, quàm smaragdo, vnde viriditate sua virides herbas superat Quasi autem gemmæ, vel herbæ virides sunt sacratissimæ virgines, quæ carnes virorum semper conseruant, inter quas beatissimas beata virgo Maria obtinet principatum. vnde Psalm. Adducentur regi virgines post eam. dicit non tantum de ordine, sed etiam de dignitate, quia scilicet virginitati eius nullus vnquam potuit coæquari. decebat nimirum Reginam virginum, vt tanta puritate niteret, qua maior sub cælo nequit inueniri, vt dicit Anselmus: vnde eius virginitas, & humilitas, ita Deo gratæ extiterunt, quòd fuerunt quasi duæ portæ, per quas Christus in eam intrauit, scilicet virginitas summa in carne, humilitas profunda in mente, & ideo dicitur Tob. Portæ Hierusalem ex saphyro, & smaragdo ædificantur. Nam per saphyrum qui habet tumorem sedare, intelligitur eius humilitas, quia virtus humilitatis soluit tumorem elationis: sed per smaragdum viridis coloris, virginatē intellige carnis.

Psal. 44.

Tob. 17.

Secundo ratione nitoris, quia tantus est nitor smaragdi, quòd nec in Sole aliquo modo obumbratur. Et similiter tantus fuit nitor virginitatis, & nitor puritatis virginis Mariæ, quòd Solem iustitiæ, Christum gignendo, vel pariendo, in nullo eius integras, vel virginitas, siue virginitatis nitiditas fuit diminuta.

Tertio, ratione generationis, quia scilicet corpus smaragdi si extersum fuerit, & politum, ad modum speculi imagines reddit. Item smaragdus ex se generat radium qui suo nitore tingit aerem circunfusum. Beata autem Virgo primo habuit corpus suū ab originali peccato politum, scilicet in vtero matris in sua sanctificatione. Secundo habuit ipsum politū à Spiritu sancto, scilicet in filij conceptione, quia tunc Spiritus sanctus superuenit, & virtus altissimi obumbrauit ei, vt Angelus Dei prædixerat: Et ideo ad modum speculi imaginem reddidit diuinam, & humanam: quia Verbum incarnatum genuit, quod, inquam, Verbum est imago patris, & figura spiritus eius, & secundum carnem, siue humanitatem est (vt ita dicam) imago matris, scilicet homo ex homine in similitudinē hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Vel beata virgo, quæ speculum politum, & tersum per suam maximā puritatem repręsentat nobis imagines omnium virtutum, vt eas imitemur. Item genuit ex se radium, scilicet Dei filium: quia sicut sydus radium protulit, virgo filium pari forma: quia neque sydus radio, neque mater filio fuit corrupta, quo filio sua viriditate, id est, sua virginali carne qua ipsum vestiuit, non tantum circunstantes, & proximos eum Iudęos, sed etiam totum mundum tinxit tinctura baptismali. Nam Christus tactu suæ mundissimæ carnis, quā scilicet de virgne traxit, vim regeneratiuā contulit aquis, quibus scilicet fideles tinguntur, id est, baptizantur.

Luc. 1.

Phili. 2

Quarto ratione virtuosæ operationis. Nam smaragdus (vt dicit Diosco.) opes augmentat. sic beata Virgo spirituales opes, siue diuitias nobis augmentat, dū gratias multiplices impetrat, vel cū nos ad benè operandum, & merita cumulandum iuuat.

Dios.

Item smaragdus collo suspensus morbum caducum sanat. Hoc beata Virgo nobis facit, non tantum per auxilium, sed etiam per exemplum, scilicet suæ virginitatis, & honestatis.

Item smaragdus valet contra illusiones,

lusiones, & phantasmata dæmonum: quod de beata Virgine magis est certum.

Item smaragdus memoriã perditam reparat. Sic beata Virgo, quæ conseruabat facta sancta, & verba pueritiæ Christi, conferens vniuersa in corde suo, & postea creditur sanctis Euangelistis (& præcipue beato Lucæ) plurima enarrasse, quæ ipsi de Christo scripserunt, videlicet de eius desponsatione, annunciatione, purificatione, Christi natiuitate, & Magorum adoratione, & multis aliis, quibus, nec ipsi Euãgelistæ per se interfuerant, nec etiã per hystoriarũ scripturas, vel fortè per aliã personã, quàm per beatã Mariam virginẽ scire tunc tẽporis poterãt.

Item smaragdus visum cõfortat. Similiter beata Virgo spiritualem visum nostrũ confortauit, producendo veram lucẽ, Christum, qui illuminat totum mundum, vel omnem hominem venientem in hunc mundum.

Item smaragdus tempestatibus resistit. Et sic ipsa contra mundi tempestates, seu aduersitates benignè auxilium impendit. Vnde etiam ab Ecclesia vocatur stella maris: quia nos in huius maris mundi, scilicet tempestatibus, seu fluctibus dirigit, & defendit.

Item dicitur Maria, id est, dominatrix maris: quia velut pia domina in omni casu amaritudinis nobis inuocantibus eã deuotè impetrat remediũ iucundæ cõsolationis: Vnde dicitur Ecclesiasti-
Eccl. 32. ci. Sicut in fabricatione auri signũ est smaragdi, sic numerus musicorum in iucundo, & moderato cõuiuio. Quasi enim in auro signũ smaragdi est beata virgo Maria, refulgens vt gemma in gloria cælesti. De quo etiam signo dicitur
Apoc. 12. Apoc. Signũ magnũ apparuit in cælo, mulier amicta Sole, &c. Ex quo, videlicet signo prouenit, ꝙ nobis in amaritudinibus positis infunditur aliquãdo musicalis iucunditas modulationis. Et hoc est quando per vocem, seu per sonũ alicuius exhortationis ea procurante infunditur nobis dulcedo alicuius consolationis. Aliquando verò propinatur nobis iucunditas per eam internæ refectionis, puta quando ea impetrãte infunditur cordi nostro gratia internæ inspirationis, seu alicuius dulcedinis animam consolãtis, & reficientis: & hoc est conuiuium iucundum quidẽ, sed tamen moderatum.

Item beata Maria assimilatur lapidi sardonico. Primo ratione colorationis. Nam sardonyx (vt dicit Isid.) ex Sardio, & onyce nomen suscepit. Constant enim ex tribus coloribus: nam niger est in imo, candidus in medio, rubeus quasi vinum in primo. Sic beata virgo Maria fuit nigra in imo per humilitatẽ, secundũ illud Cant. Nigra sum, sed formosa, &c. Sed candida in medio per puritatem mentis, & virginitatẽ carnis. Ecclesiastici: Pulchritudinẽ candoris eius admirabitur oculus. Item rubea in supremo per feruentem charitatem. Prouer. Purpura indumentum eius: purpura enim rubeum habet colorem. — Isi. lib. ethi. — Can. 1. — Eccl. 27. — Prou. 31.

Secundo ratione sigillationis, quia hæc sola gemma in sigillatione, de substãtia ceræ nihil euellit: & sic sola beata Maria generando, de corruptione carnis, vel peccati nihil accepit.

Tertio ratione virtuosæ actionis, propter quam iste pretiosissimus appellatur. Iob. Nec lapidi sardonyco, &c. Nam hic lapis luxuriam repellere dicitur, humilem efficit, & pudicum. Sic domina nostra, deuotos suos docet esse castos in corporibus, humiles in cordibus, & etiam pudicos in moribus. — Iob 28.

Quã

Quæ nobis bona misericordiæ opera conferant, ex lapidis iridis natura, pulcherrime perspicitur.

Cap. XXII.

MIsericordia assimilatur illi lapidi, qui vocatur iris: Primo ratione figuræ, quia hic lapis est ex sex angulis (vt dicit Isido.) Qui sex anguli competũt sex operibus misericordiæ, quæ Christus enumerat. Mat. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c.

Isido.

Matt. 25.

Secundò ratione tincturæ, siue resplendentiæ: propterea enim dicitur, iris, quia sub tecto positus & Sole percussus, colores iridis, id est, cælestis arcus in proximos parietes repræsentat. Similiter homo misericors, sub tecto, id est, sub tegumento humilitatis positus, & sole, id est, luce diuinę gratiæ perfusus, colores arcus cęlestis id est, affectus, siue effectus Christi in proximos sibi pauperes repræsentat.

Tertio ratione efficaciæ, quia hic lapis cooperatur parienti, vt citius pariat, vel vt saltem dolores pariẽtes facilius ferat, & nõ tantũ de periculo timeat. Consimili modo misericordia, siue misericordiæ operatio cooperatur pœnitẽti, vt citius satisfaciat, vel saltem, vt angustiam, & laborem pœnitentiæ facilius ferat, & de tentationum periculo minus timeat, propter primum, dicitur Daniel: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. propter secundum dicitur in psal. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, & postea: Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, propter tertium, dicitur Ecclesiastici: Cõclude eleemosynã in sinu pauperis, & hæc pro te orabit ab omni malo. Et postea: Super scutũ potenter, & super lanceam aduersus inimicum pugnabit.

Dan. 4.

Psal. 40.

Eccl. 29.

Gemmæ Alabandinæ virtus, boni operis perfectionem, similitudine quadam demonstrat.

Cap. XXIII.

OPus bonum assimilatur illi lapidi, qui dicitur alabandina. De quo dicit Diosco. quòd est gemma clara, & subrufa, vt sardis, cuius est virtus sanguinem augmentare, & prouocarę. Similiter opus bonum debet esse clarum, id est, factum cum claritate, hoc est cum munditia conscientiæ, & intentionis puritate. Prouerb. Qui mundus est, rectũ est opus eius. Grego. Incassum exterius opus agitur, si non pro eo interius innocentiæ victima in ara cordis immoletur. Vnde ecõtrario, opera cum immunda conscientia, vel non recta intentione facta, erunt opera tenebrosa: de quibus dicitur: Abiiciamus opera tenebrarum. Item debet esse subrufum, & hoc per feruorem dilectionis. Ecclesiastici: Bibe cũ gaudio vinũ tuum. quia Deo placent opera tua: vbi innuit, quod tunc Deo grata sunt opera nostra quando cum vino charitatis, & gaudio deuotionis fiunt. Corint. Cuiuscũque opus quale sit, ignis probabit. Tũc est enim opus probatum, quando est igne charitatis inflammatum. Sed ad literam exponatur de igne purgatorij. Itẽ debet esse sanguinis prouocatiuũ & augmentatiuum, id est, deuotionis. Sanguinis humor, est calidus, & humidus; quia scilicet deuotio boni operis, in mẽte auget caliditatem, id est, spiritualem feruorẽ. sicut nutritio olei auget ignem; & auget etiam humorem, id est, lachrymarum compũctionem, sicut operationis vehementia producit sudorem.

Diosc.

Prou. 2.

Grego.

Rom. 13.

Eccle. 1.

1. Cor. 3.

Auri. chrysopaßiq; naturales effectus describuntur, quibus patientiæ perfectiones aßimilantur.

Cap.

Cap. XXIIII.

PAtientia assimilatur auro. Primo, ratione soliditatis: quia auro quo ad substantiam nihil solidius, aut compactius. Vnde in igne positum, nec euaporat, nec in pondere minuitur, neque consumitur; sed quando vi caloris dissoluitur, si quid habet impuritatis admixtum depuratur, & tunc fulgidius inuenitur. Similiter vere patiens tantã habet mentis soliditatem, quod in igne tribulationis positus, neque euaporat per iram, neque in pondere virtutis minuitur per diffidentiam, neque consumitur per accidiam, sed potius depuratur per pœnæ tolerantiam, & fulget per virtutis euidentiam. Ecclesiastici. Quasi vas auri solidum. Petr. Modicum nunc si oportet contristari in variis tribulationibus, vt fides vestra multo preciosior sit auro, quòd per ignem transit. Eccl. 1. 1. petr. 1.

Secundò, ratione ductibilitatis, quia auro nihil ductibilius. Nã, tam ductibile est, quod inter incudem & malleum sine diuisione siue interruptione partium in tenuissimas laminas dilatatur. Eodem modo perfectè patiens, persecutioni non resistit: sed seduci, & malleari permittit, ita vt non rumpatur, per inconstantiam, nec diuidatur etiã à persequente per maliuolentiam: & ideo dilatatur in charitate per patientiam. Vnde de tali auro fiunt vasa Domini, de quibus Exod. Vniuersa ductibilia, de auro purissimo facies. Tale enim fuit aurum candelabri, id est, patientia Christi, vnde in eodem dicitur: FaciES candelabrũ ductibile, de auro purissimo, scilicet Christum, qui tanquam ouis ad occisionem ductus est. Exod. 15.

Tertiò, ratione tranquillitatis: nã auro inter metalla nihil quietius, quia percussum non resonat, sicut facit æs, vel argentum. Et consimili modo homo patiens nõ resonat, nec murmurando, nec maledicendo, detrahendo vel cõtra contumacem linguam rixando, sicut de Christo legitur. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, nõ comminabatur, &c. Talis etiam fuit martyrum patientia, qui percussi & mortificati tota die, per patiẽtiam non resonabant, aut resistebant: Vnde ipsi erant, quasi mortariola templi, de quibus Paral. Facta sunt mortariola, à mortificatione tunsionum, id est, passionum. psalm. Propter te mortificamur tota die. 1. Par. 2. 1. Par. 2. Psal. 43.

Item patientia assimilatur lapidi crysopasso, qui est lapis Aethiopicus, quem lux celat, & obscuritas manifestat: de nocte enim igneus, de die vero apparet aureus, vt dicit Isido. In die enim (vt ipse dicit) est euanescens, & splendorem amittens, velut aurum expallescit. Similiter patientia cordis in luce prosperitatis absconditur. Vnde Greg. dicit, quod improuidus miles est, qui se fortẽ in pace gloriatur: quia scilicet fortitudo vera non ostenditur, tempore pacis, nec etiam tempore prosperitatis patientia. Et ideo patientia. in tenebris aduersitatis agnoscitur, quia qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat, vt ibidem Gregor. dicit. psalm. Nox scilicet aduersitatis, illuminatio mea: nam ibi illuminatur anima, vt cognoscat qualis sit. Isido. Greg. Psal. 138

Item si est vera patientia in nocte aduersitatis efficitur ignea, id est, in amore diuino magis feruida, & lucida: sed in die prosperitatis pallescit, id est, efficitur timida. Nam viri perfecti in aduersitate per patientiam feruent, de prosperitate timent. psalmus. Ab altitudine diei timebo, id est, prosperitatis. Psal. 55.

Ex sa-

Ex saphyri, ligurij, crystalli, nitri, auripigmenti, tandemq; margaritis gemmæ multiplicibus virtutibus, ac naturalibus perfectionibus, quemadmodũ vera pœnitentia omnium sit expultrix vitiorum, explanatur.

Cap. XXV.

POenitentia est omnium vitiorum capitalium, quæ sunt septem, expulsiua. Et ideo assimilantur saphyro eius virtutes. Nã primo saphyrus (vt dicit Diosc.) habet virtutem sudoris & sanguinis restrictiuam. Et hoc conuenit pœnitentiæ, inquantum restringit vitium gulæ, ex qua prouenit superfluitas sanguinis, & sudoris. Diosc.

Secundo, habet virtutem castitatis amatiuam. Nam omnes auctores cõsentiunt, quòd hęc gemma amatrix est castitatis: & ideo ne eius virtus per immunditiam portantis impediatur, oportet eam portantem castè viuere. Hoc etiam competit pœnitentiæ, inquantum tollit vitium luxuriæ, & castitatem seu continentiam diligit, & requirit, quamuis aliam in coniugatis, aliam in viduis, aliam in virginibus.

Tertio, habet virtutem tumoris, & inflaturæ sedatiuam. Vnde & apostemata reprimit, si in principio noxiæ collectionis cito appositus fuerit. Et hoc competit pœnitentiæ, inquantum expellit tumorem, & inflaturam superbiæ, & maximè si in principio antequam superbia inueterescat, ad humilitatem pœnitentiæ omnino conuertatur.

Quarto, habet virtutem caloris febrilis repressiuam, si iuxta venas cordis pulsatiles suspendatur. Est autẽ auaritia inordinatus ardor, velut quidam febrilis calor, qui quietem omnium tollit, & sitim inextinguibilem gignit. Hunc calorem pœnitentia mirabiliter extinguit, vt patet de Euãgelista Matthæo, quem fecit relinquere propria, qui rapere solebat aliena, vt dicit Beda. Beda in Mat.

Quinto, habet virtutem venenositatis, & antractis expulsiuã, & ideo veneno contrariam habet virtutem, & virtutis eius penitus extinctiuam. Vnde si aranеam in pixidem posueris, & verum saphyrum super eius orificium aliquantulum tenueris, eius virtute aranea subito morietur, vt dicit Diosco. Similiter pœnitentia expellit, & extinguit venenum inuidiæ, quæ facit hominem venenosum, & calorem charitatis extinguit.

Sexto, dicit Diosco. quòd habet virtutem discordium reconciliatiuam. Nam plurimũ dicitur valere eius præsentia ad pacem inter aliquos reformandam. Quod quidem competit pœnitentiæ, non solum in quantum animam recõciliat Deo, sed in quantum de cordibus pœnitentium, iram, & odium fugat, & ad remittendum offensas receptas, & per consequens ad pacem inclinat. Vnde etiam dicitur ad literã, quod saphyrus se portantem, reddit benignum & mitem: quod de pœnitentia magis certum est, quam de saphyro. Hæc enim fuit, lupũ sęuissimum, id est, Paulum, contra Christianos ferocissimum, mutauit in mansuetissimum agnum.

Septimo, saphyrus habet virtutem cordis lætificatiuam, & confortatiuam. Vnde valet cõtra cardiacam, & melancolicam passionem. Et istud pœnitentiæ competit, inquantum expellit accidiam, quæ animam reddit tristẽ, & grauem. Vnde ea expulsa anima lætificatur.

Item pœnitentia assimilatur ligurio.

Primo, ratione generationis. Notandum est enim, quod plerunque mala nascuntur ex bonis: sicut de prosperitate nascitur inuidia

inidia, & de virtute nascitur superbia. Quandoque econuerso, de malis nascuntur bona, sicut de tribulatione patientia, & de peccato pœnitentia: & hoc est quod repræsentat generatio ligurij, scilicet originem pœnitentiæ ex corruptione culpę. Nam ligurius (sicut dicit Isido.) Qui in colore est electro similis, sic vocatus est à lynce bestia, quia scilicet ex eius vrina inter arenulas generatur. Sicut ergo ligurius, quamuis sit gemma preciosissima, generatur tamen ex vilissima materia, scilicet ex animalis vrina: Ita pœnitentia quamuis sit preciosissima, tamen oritur, & causatur ex corrupta materia, scilicet ex hominis culpa. Nam nisi præcessisset culpa, nō sequeretur pœnitentia.

Is. lib. 16. eth.

Secundo, ratione virtutis: quia ligurius (vt dicit Diosc.) paleas attrahit, sedat dolorem, fluxum ventris restringit, perditum colorem restituit. Sic ad pœnitentiam attrahuntur paleæ, id est, pauperes. qui exonerati à diuitiarū mūdi sarcina, leuiores sunt ad modum conuersionis. Diuites enim ad patriam rarius, & difficilius conuertuntur. Luc. Quàm difficile, qui pecuniam habent, in regnum Dei intrabunt.

Luc. 18.

Itē pœnitentia dolorē ventris. i. remorsum conscientiæ, qui est ex recordatione peccati, sedat, dum ipsum peccatum tollit, & purgat.

Item pœnitentia fluxum. i. pronitatē, & labilitatem peccandi restrigit: quia facit pręterita peccata plangere, & plangēda nō committere. Colorem, id est, gratiam, & meritum, in quibus consistit animæ pulchritudo, perdita per peccatum restituit.

Item pœnitentia assimilatur crystallo.

Primo, per aspectum. Nā crystallus est clarus, & ita peruius, quòd literarum omnium, quę sub eo sunt est manifestatiuus. Hæc ergo claritas fit in pœnitente per confessionis munditiam, nā dum pœnitentia, quę in conscientia latebant peccata, manifestat: ipsam miro modo purificat, & clarificat.

Item crystallus est luminis susceptiuus: quia animá per pœnitentiam luminis gratiæ fit susceptiua.

Item est colore aqueus, sic pœnitēs est ploratiuus, & lachrymosus. Apoc. Ostendit mihi flumen aquæ viuæ, splendidum, tanquā crystallum. Apo. 22.

Secundo, propter generationis modum. Generatur. n. crystallus ex aqua, quæ per multa annorū spacia in crystalli duritiam vertitur. vnde vt Greg. dicit. habet ex aqua fluxibilitatem, sed per frigoris virtutē, in crystalli vertitur in firmitatē. Eccl. Gelauit crystallus ab aqua. Non tamen (vt dicit Diosc.) sola vi frigoris, sed etiam ratione terreæ siccitatis. Sic pœnitentes, licet sint à principio molles, & fluxibiles, & proni ad relabendum propter quod oportet, ꝙ semper sint pauidi; tamen postea per perfectam perseuerantiam in pœnitentia efficiuntur fortes & solidi. Vnde dicit Grego. quòd in via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem perueniatur. Corin. Prius quod animale est, deinde quod spirituale. Hæc enim soliditas præcipuè fit vi frigiditatis, id est, continentiæ, quæ refrigerat ardorem libidinis, & restringit fluxibilitatem carnis. Item fit virtute terreæ siccitatis, id est, abstinentiæ corporalis, quæ desiccat humorem ventris.

Eccl. 4.

Grego.

1. Cor. 15.

Tertio, propter virtutis effectū. Nam crystallus habet virtutem inflammatiuam, repletiuam, sitis extinctiuam, & dolorū viscerum expulsiuam. Inflammatiuam quidem, quia si exponatur radiis Solis; adeo flammā rapit, vt fungus aridus

aridus siue stipula ibi posita incendatur, vt dicit Isido. Sic & cor pœnitẽtis radiis solis, id est, Christi exemplis, vel verbis, vel inspirationibus sic aliquando incẽditur, vt aliquos sibi per exemplum proximos incendat. Repletiuam virtutem habet, quia si tritus bibatur, vbera lacte replet, vt dicit Diosc. Similiter vbera mentis, scilicet intellectum, & affectum pœnitentis, gratia pœnitentiæ adimplet lacte dulcedinis & cõsolationis. Vnde de Aug. ad pœnitentiam cõuerso legitur, quod non satiabatur illis diebus præ dulcedine mirabili considerare altitudinem consilij super salutem generis humani. Item habet etiam crystallus sitim sedare, vt dicit Diosco. Sic pœnitentia sitim extinguit inordinati appetitus vitiorum. Item crystallus valet etiam portatus cõtra cholicã, & viscerum passionem, si non adsit constipatio. Similiter pœnitẽtia remorsum, & amaritudinem interiorem conscientiæ expellit, postquam ipsum peccatum purgauit, nisi adsit constipatio, id est, duritia, & dilatio satisfactionis. Isidor.

Diosc. Item pœnitẽtia assimilatur nitro. Nitrũ enim (secundũ Dios.) est quasi lapis subalbidus, & perspicuus, cuius virtus est dissolutiua & attractiua, ac abstersiua, & humoris superflui cõsumptiua. Et similiter pœnitentia duritiã peccati dissoluit, gratiam Dei attrahit, sordes conscientæ abstergit, & superfluos humores in abstinẽtia consumit. Item secundum Pliniũ nitrũ est vena terræ, & est calidũ, & siccũ, leue, rubeum, & album, vel citrinum. Quæ etiam omnia pœnitentiæ competunt per effectum: quia pœnitentia mentem inflammat, & ideo calida: corpus extenuat, & ideo sicca, conscientiam exonerat, & ideo leuis, verecundiam causat: & in rubea, conscientiam mundat; & ideo alba, vultum deformat, & aliquando etiam ad litteram citrinat per ieiunium. quia ieiunare in æstate secũdum medicos inter alia, quæ facit, est quòd vultum citrinat: & ideo citrinat. Plin.

Item pœnitẽtia assimilatur auripigmento.

Primo, quia auripigmentũ habet virtutem dealbatiuam. Habet enim, vt dicit Diosc. fulguris naturam, scilicet calefactiuã, & desiccatiuam. Vnde si aliquod metallum apponatur, ipsum sua virtute in album transmutat. Similiter pœnitentia, dum cor calefacit per offensæ meditationem, secũdum illud Psalm. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione exardescet ignis. Et desiccat per tristitiæ consumptionẽ: quia spiritus tristis exsiccat ossa, vt dicitur Prouerb. Dealbat conscientiam per culpæ purgationem. Isa. 1. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, velut lana alba erunt. Psal. 38. Prou. 17 Isa. 1.

Secundo, quia habet virtutẽ curatiuam: nam auripigmentũ (vt dicit Plinius) conuenit medicinæ. Habet enim virtutem dissoluendi, attrahendi & mundificandi: Vnde valet malum anhelitũ habentibus, si fumus eius capite inclinato accipiatur. Sic etiã pœnitentia curat peccatorum infirmitates, dissoluit corda dura, & attrahit ea ad bona opera, mundificat animæ intima. Etsi quis inclinato capite, id est mente humili, & deuota, fumum eius, id est, pœnam satisfactoriam iniunctam sibi recipit, anhelitum malum, id est, malam vitam, vel malum peccandi vsum corrigit, & rectificat. Plini.

Tertio, quia habet virtutẽ depilatiuam. Nam ex auri pigmẽto fit vnguentum depilatoriũ quãdo cũ calce, & vino decoquitur. Simi-

Similiter pœnitētia cum calce. i. cum feruore, & puritate, quia calx est alba, & feruorem ignis in se continet. Et cum vino cōpunctio-
Ps.59. nis lachrymosæ, de quo in Psalm. Potasti nos vino compunctionis, aufert pilos. i. desideria carnis extinguit. Pili enim ex carne procedētes designāt appetitus carnales

Quartò, quia vim habet vnguiū renouatiuam. Habet enim auripigmentum naturam incisiuā, & corrosiuam. Vnde & vngues facit cadere deformes, vt crescant meliores. Quasi autem vngues deformes sunt inordinati mores, qui ex vsu quasi inseparabiliter inhærent peccatori, sicut vngues tenaciter inhærent carni. Sed tanta est veræ pœnitentiæ virtus, quòd vngues veteres, id est, pristinos mores deformes facit derelinquere, & in meliores im-
Rom. 6. mutare, secundum illud: In nouitate vitæ ambulemus.

Item pœnitentia assimilatur illi gemmæ, quæ dicitur argarites, quæ est argento similis. Habet. n. stigmata aurea: cuius forma quadrangulata est, & habet fortitudinem adamātis: & putat vulgus tale nomē sibi impositū, eo, quòd frenet iras, & impetus animorū. Sic homo pœnitens debet esse argenteus per conscientiæ claritatem: sed stigmata tribulationum habere aurea per patientiæ preciositatem; formam quadrangulatam, per operationum pluralitatem. Habet enim pœnitentia quatuor angulos, id est, quatuor opera exteriora. f. confiteri, ieiunare, orare, & eleemosynas dare.

Item debet fortitudinem habere, id est, constantiæ firmitatē. Et talis pœnitentia est, quæ frenat, & placat iram Dei, & impetum furoris. f. iudicij sui.

Pœnitens qualis esse debeat, adamanti, lapidi absintes, quibusdamque metallis comparatus, ostenditur.

Cap. XXVI.

Pœnitens debet assimilari adamanti.

Primò ratione paruitatis: quia est lapis paruus, & modicus. Nūquam. n. in magnitudine nuclei auellanæ inuenitur. Sic pœnitens debet esse paruus per humilitatē, scilicet reputatione sui se paruificādo. Matt. Nisi cōuersi fueritis, Matt. 18. & efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.

Secundo, ratione claritatis. Nā adamas, licèt habeat colorē ferrugineum tamen habet splendorem crystallinum. Sic homo pœnitens, licet sit despectus in colore, id est, in apparentia exteriori, habet tamen mundiciæ interioris & gratiæ splendorem.

Tertio, ratione soliditatis. Nam tantæ soliditatis est, quòd nulli violentiæ cedit: quia nec ferro frangitur, nec igne soluitur, immo, nec vnquam calescit. Et cum sit inuictus ignis ferrique contēptor, rumpitur sanguine hirci calido, & recenti. Sic pœnitens debet esse ita constans, vt nec ferro. i. violentia frangatur aduersitatis; nec igne, id est, calore prosperitatis soluatur, tamen sanguis hirci, id est, Christi pro peccato mundi immolati. Etenim hircus in lege pro peccato immolabatur: dum recenter, & feruenter ad memoriā reducitur, debet cor pœnitentis calefacere, & in lachrymas deuotionis, seu compassionis dissoluere, vel hoc signat, quod virtute sanguinis Christi soluitur duritia peccati in peccatore pœnitēte.

Quartò, ratione contrarietatis. Habet. n. iste lapis contrarietatē quandam ad magnetem: quia positus iuxta ferrum, non patitur attrahi à magnete, immo iam attractum quadam violentia retrahit. Sic pœnitens retrahit animam ne attrahatur à peccato, & iam attractā adhuc habet virtu-

S tem

tem retrahendi, & reducendi ad gratiam.

Quintò, ratione vtilitatis: quia adamas (vt dicit Isido.) dicitur venena reprimere, metus expellere, magicis artibus resistere, & secundum Diosc. habet etiã separata connectere. Est enim gemma, vt ipse dicit Diosc. reconciliationis, & amoris. Et ideo dicit, quòd si vxor fuerit viro odiosa, vel ab eo separata, per virtutem adamantis in eius gratiam faciliter reuocatur. Sic pœnitentia venenum peccati deprehendit, & abiicit: timorem etiam humanum, quo quis timet aspera peccati expellit, quia voluntarie homo pœnitens aspera assumit. Isido.

Item anima per peccatũ à Christo sponso suo separata virtute pœnitentiæ, ad eius amorem, & gratiam reuocatur. Habet etiam magicis artibus, id est, diabolicis tentationibus, quas diabolus quadam fallaci arte ingerit, resistere, & obuiare.

Item pœnitens debet esse similis lapidi absiates, qui est gẽma nigra, ponderosa, venis rubentibus distincta, quę igne calefacta septẽ diebus calorem seruat: vt dicit Isid. Sic anima pœnitentis debet esse nigra per pœnitentiam, ponderosa per prudentiam, venis rubentibus distincta, per amoris, & charitatis flammam, & septem diebus calorem amoris ignitum seruare per seuerantiam: per septem enim dies septimanæ, totum tempus vitæ præsentis deuoluitur: vnde vitæ præsentis, septem diebus calorem seruat, qui scilicet in Dei amore omni tempore perseuerat. Isido.

Item pœnitens assimilatur quibusdam metallis, quorũ quædam sunt, quæ nunquã fundũtur sicut lapides, quod est propter dominium terrei, & defectum humidi aquei. Et his assimilantur homines obstinati, qui nunquam per pœnitentiã emollescunt. Iob. Cor eius indurabitur, quasi lapis. Quędam vero totaliter funduntur, vt metalia, & his assimilantur veri pœnitentes, qui toto corde vestro ad Deũ conuertũtur, secundũ illud Ioel. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Quædã vero partim fundũt, & partim nõ, vt almacrasia est lapis qui calore solutus in æs cõuertitur, eo quòd habeat in se venas minerales. Huic assimilantur hi qui partim pœnitent, & partim non, scilicet qui de vno peccato pœnitent, & de alio non, vel qui plangunt præteritum, & non vitant futurum. Ferrum autẽ mollescit ad ignem sed non funditur, nisi per aliquod sibi adiunctum, vt arsenicum. Et huic assimilantur qui per tribulationem immutantur, sed non tamẽ vt peccata demittant, sicut faciebat Pharao qui imminente plaga populum dimittere promittebat, sed ea cessante retinebat. Sed si arsenicum, id est, virtus diuinæ gratiæ infunditur, tunc omnino cordis duritia soluitur, & mundatur. Iob. 41. Ioel. 2.

Argenti, ac gemma, quæq; astrion nuncupatur, multiplices perfectiones, quibus Dei concionatores assimilantur.

Cap. XXVII.

PRædicator debet esse similis argento. Nam argentum est purum, clarum, durum, sonorum, igne liquefactibile. Sic prædicator verbi Dei debet esse purus quoad conscientiam. Mala. Sedebit conflans, & emundans argentum: debet enim prædicator conflare aliis ex verbis sacræ scripturæ salutifera documenta, & emũdare conscientiam, propria abiiciendo peccata. Apo. Attende tibi, & doctrinæ. Mala. 3. 1. Thi. 4.

Item debet esse durus per pãtientiam, Isa. Pro ferro afferã argentum, per duritiam ferri, fortitudo Isa. 6.

tudo secularium; per soliditatem argenti, constãtia prædicantium intelligi potest.

Item debet esse clarus per sapiẽtiam, præcipuè per sapientiã diuinorum eloquiorum; de quibus.
Psal.11. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.

Item debet esse sonorus per do-
Pro. 10. ctrinam. Prouerb. Argentum electrum lingua iusti.

Item debet esse liquefactibilis per compassionem & misericor-
Zach.13. diam. Zach. Nostrum æs sicut argentum vritur. Argentum enim dum vritur, liquatur. Sicut vrebatur,
Cor.2. & liquebatur ille prædicator Paulus cum dicebat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?

Item debet esse ductibilis per
Nu.10. obedientiam. Numeri. Fac tibi duas tubas argẽteas ductiles. Tubas, per sonum doctrinæ; argenteas, per munditiam vitæ; ductiles, per motum obedientiæ.

Item argentum est balsami conseruatiuum, & virtutis in iaspide custoditiuum. Vnde maiorem virtutẽ habet iaspis in annulo argẽteo, quã aureo. In quo signatur præcipuè, quod prædicator debet intendere ad conseruãdum odorem bonæ, famæ, & honestatem vitæ. Nam virtus iaspidis est honestas hominis, vel continentia carnis; & odor balsami, suauitas boni exempli, & nominis.

Item argentũ ex tactu terræ rubiginẽ contrahit, sed ex confricatione salis, & arenæ, pristinũ colorẽ resumit. Similiter prædicator quandoq; cogitãdo, vel tractando terrena cõtrahit rubiginẽ alicuius cupiditatis. Sed ex confricatione salis, id est, contemplatione, siue studio sapientiæ, quæ æternorum nobis saporem repræsentat, cuius comparatione tẽporalia vilescũt: & etiam ex confricatione arenæ, id est, ex inundatione pœnitentię quæ ratione grauedinis, arenæ assimilatur, ad pristinam restituitur puritatem affectionis.

Item qui digne vult exequi officium prædicandi, debet effici similis cuidam gemme, quę dicitur astrion, quæ est cristallo propinqua, & in centro lucet, vt stella fulgore plenæ lunæ. Vnde sic est dicta ab astris, eo, quòd fulgore eorum in se rapit, vt dicit Isido. Isid.li.
Sic prædicator cristallo debet esse eth.
similis per conscientiæ puritatem lucere in cẽtro, id est, in corde per sapientiæ claritatem, astrorum, id est, sanctorum, & perfectorũ fulgorem, id est, doctrinæ, vel vitę in se rapere per studium, & viuendi conformitatem. Dan. Qui ad iu- Dan. 12.
stitiam erudiunt plurimos, erunt velut stellæ.

Lapidis hyacinthi varij naturales effectus, quib. prudentia virtus variis similitudinibus comparatur.

Cap. XXVIII.

PRudentia assimilatur hyacintho.

Primo, propter fulgoris mediocritatẽ. Nam hyacinthus, qui est saphirei coloris, ille est, optimus, sicut ille, qui in Aethiopia inuenitur, nec nimis est clarus, nec nimis obscurus, sed mediocriter fulgidus. Similiter prudentia hominis requirit mensuram quãdam mediocritatis. Prou. Prudẽ- Pro.23.
tiæ tuæ pone modum. s. vt neque plus sapias, quam oportet, nec plus ignores, quàm quòd scire nõ debes. Quamuis alij dicant, quòd hic Salomonis dictum non est sic intelligendũ, quòd ipsa prudẽtia sit in se moderanda. Sed, quia secundũ prudẽtiã est aliis modus imponendus. Opus. n. prudentis sic mediũ tenet rectæ rationis, vt neq; excedat, quod est nimis sapere, vel fulgere; vt deficiat, quod est quasi ignorare, vel obscurum

 esse.

Can.5. esse. Can. Manus illius tornatiles aúreæ plenæ hyacinthis. Hæ manus sunt opera prudentiæ, quæ sunt plena hyacinthis, id est, moderationibus debitæ rationis.

Secundo, propter sculpturę susceptibilitatem. Quia licet hyacinthus sit ad sculpendũ durissimus, nõ tamẽ est inuictus, quia ab adamãte sculpitur, & signatur. Similiter homo prudẽs, licet nõ sit faciliter ad credendũ omni verbo & omni dicenti inducendus, sed ad multa credenda sit durus. i. ita vt non à quolibet informetur, tamẽ veraciter, & rationabiliter loquẽti, siue corripiẽti etiã si dura dicat nihilominus credit, & eius impressiones humiliter suscipit. Et talis impressio est sicut adamãtis. Nã adamas est lapis durissimus, qui nullo metallo cedit. Talis debet esse facies prædicãtis, seu corripientis. Eze. Vt adamantem, & silicem dedi faciem tuam. Ezech. 4

Tertio, propter aeris conformitatem. Nam (sicut dicit Dios.) hyacinthus aeri se maxime cõformat, vt sit in nubilo nubilosus, & in sereno serenus. Similiter homo prudẽs cõformet se decẽter statui aliorũ, cũ quibus habet cõuenire, s. vt sciat gaudere prudenter cum gaudẽtibus, & flere cũ flentibus. Hoc. n. dicebat Apost. Omnibus omnia factus sum, sed sicut dicit quædã glossa, prudens, & diuinus Aposto. ita omnibus cessit, quòd formam veræ honestatis nunquã excessit. Diosc. 2. Cor. 9

Quarto, propter effectus vtilitatẽ. Est. n. hyacinthus efficax, & vtilis ad multa. Nã hyacintus (vt dicit Dio.) habet lętificare quod conuenit prudẽti, inquantũ vitat inuidiã, quæ est tristitia in bonis alienis, vt dicit philosophus. Sed prudẽs de alienis bonis ecõtrario lętatur. Itẽ hyacinthus habet melancolicã qualitatẽ fugare & hoc cõpetit prudẽti, inquantũ vitiat accidiã, quæ ad modũ melãcolici humoris infrigidat charitatis feruorẽ, & desiccat deuotionis humorẽ. Melancolia enim est frigida, & sicca. Sed ecõtra homo verè prudens conatur esse feruẽs, & deuotus. Diosc.

Item dicitur, ꝙ hyacinthus facit suspitiones vitare, & hoc cõpetit prudẽti inquantum vitat superbiã. Superbus. n. suspiciosus est, quia cum pax est, & securitas ille super insidias suspicatur. Itẽ hyacinthus habet diuersis pestilẽtiis aeris obuiare, & hæc cõpetit prudenti, inquantum vitat iram, quæ facit hominẽ multipliciter pestilentem.

Itẽ hyacinthus habet mẽbra vigorare, et neruos vegetare. Et hoc cõpetit prudẽti, inquantum vitat vitiũ gulæ, & intemperantiæ, quę membra faciunt econtrario debilitari, atque infirmari.

Item quantum etiam vitat vini ebrietatem, quæ neruos specialiter lædit, & etiam læsos eneruat.

Itẽ hiacinthus habet dulcẽ, & salutiferũ saporẽ dare: & hoc cõpetit prudenti, inquantum vitat luxuriam, quæ licet videatur dare saporẽ, id est, delectationẽ, tamen ille sapor, siue delectatio non est salutiferus, sed damnabilis, & finaliter sentitur non dulcis, sed amarus, secundum illud Pro. Nouissima illius amara, quasi absinthium. Prou. 5.

Itẽ hiacinthus; qui est bene similis saphyro, habet venenũ expurgare. Et hoc cõpetit prudenti inquantũ vitat cupiditatẽ, & auaritiã. Nam (sicut dicit Aug.) venenum charitatis est, cupiditas. Aug.

Coralli proprietates patefiũt, quibus cordis purgatio assimilatur, quod veluti ferrum à peccatorum rubigine expurgatur. Cap XXIX.

PVrificatio cordis assimilatur corallo.

Primo, ratione generationis, quia coral-

corallus nascitur, & generatur in mari, maximè in rubro. Similiter purgatiò peccati, maxime in mari rubro. i. in amaritudine contritionis, & rubore confessionis reperitur.

Secundò, ratione transmutationis: quia corallus quãdiu tegitur sub aquis, lignum est, siue herba habens ramos candidos, & molles; & statim dum abstrahitur de aquis, & aere tangitur, in lapidem induratur. Vnde tunc rami eius rubescunt, & durescunt. Ita pœnitens, quamdiu manet sub aquis pœnitentiæ, vel tribulationum est, vt lignum ramiferũ per operositatem, & candidum per cordis, & operis puritatem, & molle per flexibilitatem, id est, ad bonũ flexibile. Si autẽ ab huiusmodi aquis extrahatur, statim tegitur rubedine peccati, & infectione. Vnde dicitur Isa. Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus rubra, &c.

Isa. 1.

Item induratur per peccati obstinationem.

Tertio, ratione distinctionis, quia corallus duplex est rubeus, & albus, possumus. n. coralli rubedinem inflectere in bonam partẽ, vt scilicet corallus albus repræsentet puritatem innocentiæ, rubeus vero ruborẽ pœnitẽtiæ siue confessionis. Pœnitentia enim quanto magis est verecunda, tãto validior: quia erubescẽtia cum sit pœna magna pars est satisfactionis, secundũ Aug. Vtrunque autẽ corallũ dicitur magis valere cõtra fulmẽ, eiq; resistere. Quia s. vtrũque dictorũ. s. puritas innocẽtiæ, & purgatio pœnitẽtię, valet cõtra fulmẽ. i. contra impetum iræ dei, siue pestilentiæ. Nam de puritate innocentiæ, patet in Sodomitis: quia Dñs asseruit Abrahę, quia si fuissent inter eos decẽ tantũ innocẽtes inuẽti, pepercisset omnibus illis. De purgatione pœnitẽtiæ, patet in Niniuitis, quibus Deus pepercit pœnitentia à plaga, quam per Ionam prophetam prædixerat, quia pœnitentiã egerunt ad prædicationem illius.

Genes. 1

Ionæ. 5.

Quarto, ratione virtuosæ operationis. Nam corallus & maximè rufus valet cõtra omnem fluxum sanguinis cõtra epilepsiam, contra diabolica monstra, fructus multiplicat, fines & principia negotiorũ abbreuiat. Quæ siue vera de corallo sint, siue nõ, purgationi tamẽ pœnitẽtiæ competunt verissime, quia ipsa restringit fluxum sanguinis, id est, refrenat odia, & rixas, quæ sunt causa effusionis sanguinis. Ipsa valet cõtra epilepsiã, siue morbũ caducum, quia à casu peccati præseruat: ipsa diabolica mõstra, id est, diabolicas illusiones, siue deceptiones fugat: fructus ipsa meritorum multiplicat. Ipsa principium vitæ spiritualis, & finẽ, quę est gloria æterna, abbreuiat: quia s. breuis pœnitẽtia & innocẽtiam restituit, & gloriã ęternã acquirit. Itẽ purgatur homo à peccato, sicut ferrũ à rubigine. s. per ignis decoctionẽ, vel per limę corrosionẽ, vel per lapidis duri & aspersionis arenæ cõfricationem. Ignis decoquens, est dilectio feruida, Luc. Remittuntur ei peccata multa, quoniam &c. Gre. Tãto amplius peccati rubigo consumitur, quãto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. Lima corrodens, correptio aspera. Prou. Liuor vulneris abstergit mala criminis. Lapis autem est tribulatio dura. Bern. Quid facit fornax auro, hoc facit tribulatio iusto. s. purgat: sed grauis arena est pœnitentia. Act. Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.

Luc. 7.

Pro. 20.

Ber.

Act. 3.

Topazij natura, pulchritudo, & perfectio eiusq; quamplurimi vtiles exprimũtur effectus, ex quibus singulis, quẽadmodum Christus à fidelibus quæri debeat explanatur.

Cap. XXX.

QVærẽdus eſt Chriſtus ſicut topazius, ſiue topaziõ. Nã traditur, quòd in Tracomitide, dum incolæ loci famæ maximè laborarent, & radices herbarũ euellerent, gemmam effoderunt, quã in lingua ſua topaziõ vocauerũt, quod ſonat idem, quòd quærere, quia eam multi quærunt ex eo, quod eſt omnium gẽmarum maxime præclariſſima, licet in effectu variabiliſſima, & eſt etiã vtiliſſima, propter quæ omnia quærendus eſt Chriſtus.

Primo ergo quærẽdus eſt Chriſtus multo amplius, quam topazius propter ſuam maieſtatem. Dicit enim. Plinius hãc gẽmam. ſ. topazion tantæ magnitudinis fuiſſe repertam, vt ex ea Philadelfi facerẽt ſtatuã quatuor cubitorũ. Hæc autem magnitudo competit etiam Chriſto homini, qui omnium hominum maximus fuit. ſ. ſanctitate, & poteſtate, dignitate, & felicitate. Vnde Chriſtiani merito de ipſo faciunt ſtatuã, & eius adorant imaginem crucifixi: quia per Crucem maximè oſtenſa eſt virtus eius. Et hæc eſt ſtatua quatuor cubitorum, immo potius fuit quatuor lignorũ, ex eo quòd virtus eius per mundi quatuor partes ſe diffundit, ſ. orientẽ occidentem meridiem, & ſeptemtrionem

Secundo, quærendus eſt Chriſtus propter ſuam claritatẽ. Nam topazius eſt gẽma præclariſſima, eo, quòd ex virenti genere, omnique colore eſt reſplendẽs, vnde ſic lucet, quãdo tãgitur radiis ſolis, vt omniũ gemmarũ aliarum ſuperet claritatẽ. Hanc ſi polis, eã obſcuriorẽ facis: ſed ſi ſuæ naturę relinquis clariorẽ. Similiter autem & Chriſtus, ex genere virẽti, id eſt, ex carne virginali eſt progenitus, & omni colore. i. omni gratia, ſiue virtute ſplenduit. Et tactu ſolaris radij. i. ex vnione ad Verbum tãta claritate, & ſplẽdore gratiæ & ſapientiæ, plenus fuit, vt omniũ gẽmarum. i. omniũ electorum claritatẽ excesserit ſiue in miraculis ſiue in virtutibus, ſiue in meritis, ſiue in doctrinis. Hic paſſionibus pœnarum expoſitus ſcilicet in morte, in cordibus apoſtolorum, & oculis Iudæorum obſcurior factus eſt. In cuius ſignum tunc obſcuratus eſt ſol: ſed ſuæ naturæ diuinæ relictus per reſurrectionẽ clarior eſt effectus.

Tertiò, quærendus eſt Chriſtus quemadmodum topazius propter precioſitatem: eſt enim topazius gemma precioſiſſima, quia nihil ea in theſauris regum precioſius inuenitur, eo autẽ precioſior quo rarior. Et habet duos colores, ſcilicet ex auro, & ex aerea claritate, & tãtæ eſt perſpicuitatis, quòd gemmarum ſibi obiectarum in ſe recipit claritatem. Sic Chriſto in theſauris regum in ſpiritualibus diuitiis, id eſt, hominũ bene ſeipſos in hoc mundo regentium, ſiue præmiis in cælo iam regnantium nihil precioſius, nihil clarius poſſidetur Vnde ſancti vt iſtum tanti lucri faciant, omnia alia, vt ſtercora reputant. Et merito, quia in ipſo ſunt omnes theſauri ſapiẽtiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi: vnde iſte eſt theſaurus, de quo dicitur Matthæ. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro quẽ qui inuenit homo abſcondit. Hic eſt etiam theſaurus rarus, immò ſingularis, & ſolus, cui ſimilis nullus alius inuenitur, Pſalm. Singulariter ſum ego &c. Eccl. Virum de mille vnũ reppeti, id eſt, Chriſtum, qui fuit vnus, id eſt, ſingularis in perfectione, quam millenarius ſignat numerus. Hic etiam habet duos colores. ſ. aureum deitatis, & aereũ mundiſſimę humanitatis, hic aliarum gemmarũ claritatẽ in ſe recipit, quia quę aliis ſuis mẽbris ſiue fidelibus

Matt. 13
Pſal. 140
Eccl. 4.

fidelibus fiunt sibi, ipsi adscribit.
Matt.25 Mattheus. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel in se eorum claritatem recipit, quia scilicet eorum meritis seipsum in
Gene.15 præmium tribuit. Ge. Ego merces tua magna nimis.

Notandum est autẽ, quòd licet topazius sit gẽma preciosissima: esse tamẽ à luna passiua: sentit.n. motum lunæ, & cursum vnde dicitur valere contra lunaticã passionem. Sed maiorẽ dicitur habere effectum, secundũ, quòd luna recipit incrementũ. Per lunę motum siue cursum, accipe humanæ naturæ passibilitatem, & motum quẽ Christus in se sentit, dum nostram mortalitatem, & pœnales passiones assumpsit. Assumpsit.n. passiones pœnę, & abstulit passiones culpæ. Et isto modo topazius valet contra passiones lunaticas, id est, contra peccatum ipsum scilicet à nobis tollendo, secundum
Io.1. illud Ioan. Ecce qui tollit peccata mundi. Sed virtus eius secundum augmentum gratiæ, dicitur dupliciter, vno modo, quia Christus natura mutabili assumpta, quæ per lunam designatur, secundum incrementa ætatis plus, & plus aliis de sua virtute ostendit, secun-
Luc.2. dum illud Luc. Iesus autem proficiebat sapientia, & ætate, & gratia. Aetate etiam crescebat secundum veritatem: sed sapientia, & gratia secundum ostensionem, licèt etiam in veritate profecerit in sapientia experimẽtali. Alio modo secundum augmentum lunæ, virtus eius creuit, vt per lunę mobilitatem, eius passibilitas exprimatur: quia quanto passus fuit,
Phil.2. tanto plus nobis meruit, & tanto plus exaltatus fuit. Phil. Christus factus est pro nobis obediẽs vsq; ad mortẽ: mortẽ autẽ crucis: propropter quod & Deus exaltauit illum.

Quartò, quærendus est Christus quemadmodũ topazius propter vtilitatem. Nam topazius est gẽma vtilissima. Hæc est enim (vt dicitur in lapidario) quæ feruentes vndas compescit ebullire. Sic Christus feruentes persecutiones contra suos fideles extinxit, & eas contra eos præualere non permisit. In cuius signum dicitur Matt. Matt. 7.
Imperauit ventis & mari & facta est tranquillitas. Hic est, qui fluxum sanguinis, id est, lapsum peccati restringit, dicens: Vade, & Ioan. 7.
amplius noli peccare, Ioan. Et nõ solũ hoc facit per documentũ, sed etiam per auxilium, dando contra peccata, & peccandi pronitatem remedia opportuna. Hæc est etiam gemma, quæ secundum Diosc. iram sedat. Sed quis sic iram sedat, vt Christus, qui ait, Matt. 10
Matth. Ego autẽ dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo reus erit, &c.

Item hæc est gemma, quę tristitiam fugat, quia & Christus ait: Matt. 6.
Nolite fieri sicut hypocritę tristes

Item est, quæ noxios motus sedat: quia Christus non tantùm actus peccatorum exteriores, sed etiam motus interiores condemnat, dicens: Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendũ eam iam mæchatus est.

Itẽ hæc est, quæ phrenesim curat, quia Christus stultã, & inutilẽ Matt. 5.
locutionem, sicut est phreneticorum, vel insipientium solet reprimere dum etiã de ocioso sermone i. inutili iudicandos esse homines dicit, De omni verbo ocioso, quòd Matt. 12.
fuerint locuti homines reddẽt de eò in die iudicij rationẽ. Hæc etiã (vt dicitur) mortẽ subitaneã vitat: quod etiã si quis nõ esse verũ vel possibile de lapide hoc crederet: tamen de Christo verum esse patet, quia nos ad vigilandum, & mortem præueniendum solicitat, dicens: Vigilate, quia nescitis Matt. 25
diem, neque horam. Et hoc dicit,

ne sit nostra mors subitanea, & improuisa. Patet ergo, quòd Christus est quærẽdus sicut topazion, res maxima, res pulcherrima, res
Psal. 118. preciosissima, res vtilissima. Ideo ait Psalm. Dilexi mãdata tua super aurũ, & topazion. Sed si certe sua mandata, multo magis mandantem diligere debemus, id est,
Ioan. 12. Christum, qui dicit: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem.

Gemmarum varietas, ortus, & perfectio, quibus sancti viri plurium virtutum respectu, variis exemplis comparãtur. Cap. XXXI.

SAncti viri assimilãtur gẽmis. Primo, ratione nominis, quia vocantur gemmæ pretiosæ, siue lapides pretiosi. Dicuntur enim pretiosæ, quia raræ. Quod enim rarũ est, dicitur pretiosum,
1. Reg. 4 sicut dicitur Reg. Sermo domini erat pretiosus, id est, rarus. Vnde sancti, & electi sunt pretiosi; quia sancti, & electi pauci sunt, & rari. Nam arcta via est, quæ ducit nos ad vitam, & pauci sunt, qui
Matth. 7 ambulant in ea, vt dicitur Matth. Via enim ista sancta est, & vir pollutus non transibit per eã, vt di-
Isa. 38. citur Isa. Sequitur, quòd sancti pauci sunt & rari. Dicũtur etiam gẽmæ pretiosæ. i. virtuosæ, vt in
Isido. lapidario dicitur. Vnde Isid. dicit, nulli esse debet dubiũ, quin sit sua virtus diuinitus insita gemmis. Et in lapidario dicitur: ingẽs est herbis virtus, & maxima gẽmis, quæ virtutibus abundãt gratuitis, & diuinitus sibi collatis Nam virtus (vt dicit August.) est bona qualitas mẽtis, qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam in nobis Dominus operatur. Talibus virtutibus sancti homines abundant, & diuites fiunt, secundum
Eccl. 43. illud Ecclesiast. Homines virtutis in virtute studium habentes.

Secundò, ratione originis. Nam gemmarum pretiosarum quædã tantum ex venis terræ cum metallis effodiuntur, quædam vero ex profundo maris ad littora proiiciuntur: quædam vero ex corporibus animalium reptilium extrahuntur. Et in his tribus ostenditur triplex origo virtutum, quæ in diuersis sanctis reperitur, scilicet hominibus: prima est, ex naturę aptitudine, secunda ex gratię plenitudine, tertia ex perfectorũ similitudine. Sunt enim varię aptitudines ad virtutes, sicut venæ terræ ad preciosos lapides. Vnde sicut diuersæ mineræ, siue venæ terrarum, sunt diuersæ complexiones corporum. Et ideo sicut diuersæ venæ generant diuersas gemmas, & pretiosos lapides, ita diuersæ complexiones bonæ, quæ diuersas constellationes sequuntur, adaptãt, siue disponunt ad virtutes diuersas, sicut econtrario diuersæ complexiones malæ inclinant ad diuersa vitia. Et signã- Arist. 2 Ethi.
ter dico, quòd complexio naturæ bonæ ad virtutes aptat, non autẽ quòd per se virtuosum efficiat: quia sicut probat philosophus, virtutes nec totaliter à natura in nobis sunt, nec præter naturã est n. in nobis quędam naturalis aptitudo, & dispositio ab suscipiẽdum, & acquirendum virtutes: earũ autem perfectio, fit cõpleta ex consuetudine, & loquitur de virtutibus moralibus: hæc tamen aptitudo de qua loquitur, nõ tãtũ pendet ex anima, sed etiã ex corpore: tamen, quia anima sequitur in pluribus complexionem corporis, tum quia opera virtutũ scilicet, ex quibus talium habitus generatur in nobis, cõmuniter per corpus explentur.

Quarto, origo virtutum est ex gratiæ plenitudine, quæ manifestior apparet in conuersione pœnitentium, per quam plurimũ videmus sceleratissimos peccatores effici

effici virtuosissimos homines, vnde ipsi sunt velut lapides, qui de profundo maris, id est, profundo vitiorum virtute lunæ, id est, cælestis gratiæ mouentis, & aperientis euomuntur, & ad littora pœnitentiæ solitudinis, vel soliditatis deducuntur; scilicet vitæ, & inter precisissimos lapides colliguntur.

Tertiò, origo virtutũ siue virtuosorum est ex perfectorum similitudine. Nam sæpe per exempla, vel verba sanctorum, & perfectorum virorum, quæ, vt quędã imagines, & repræsentationes sunt internæ perfectionis eorum, alij ad virtutes accenduntur, & virtuosi, & sancti similiter efficiuntur. Et isti sunt lapides pretiosi, qui de animaliũ corporibus, scilicet reptilium, & volatilium extrahuntur, siue quãtum ad vitam actiuam, quæ est reptilium, vel animalium gressibilium super terram, quia scilicet actiui terrenis rebus dispensandis insistunt; siue quantum ad contemplatiuã, quæ pertinet ad volucres cæli, id est, ad homines meditantes cælestia.

Tertiò, sancti viri assimilantur gemmis ratione incertitudinis. Quia (sicut dicit Isido.) in quibusdam gemmarum similitudinibus, aut generibus veras à falsis discernere, est magna difficultas. Eo, quòd sæpe, quæ falsæ sunt, & sophisticæ, veris videntur similes. Quia (vt ipse dicit) quidam pro smaragdo vitrum arte inficiunt, & oculos videntium fallunt. Fallit enim sæpe mortales similitudo rerum. Quia enim inter sanctos viros, qui habent veras virtutes, sæpe sunt admixti hypocritæ, qui habent solas virtutum imagines, valde difficile est per similitudinem morũ exteriorũ inter vtrosque cognoscere, eo quòd frequẽter hypocritæ similia vel maiora signa exteriora sanctitatis, & deuotionis sanctis viris ostendunt: propter quod frequenter fallitur hominum iudicium, & præcipue simpliciũ circa tales. Et ideo Dominus dixit, Attẽdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sicut igitur de lapidibus huiusmodi non est ad oculum iudicandum: quia plus virtutis est sępe in paruo adamante ferrugineo, & obscuro, quàm vitro lucidissimo; & in parua margarita, quàm berillo. Sic etiam de hominibus non est iudicandum, sicut Dominus dixit: Nolite iudicare secundum apparentiam exteriorem, sed iustũ iudicium iudicate. Matt. 7. Ioan. 7.

Item viri sancti assimilantur lapidi resten, qui secũdum Auicen. est lapis inuentus in capite cancri. Et hæc similitudo attenditur primo ratione coloris: quia aliquando albus, & aliquando flauus. Similiter sancti viri aliquãdo sunt albi per innocentiam interius, exterius autem flaui per temperantiam. Nam secundum Auicen. color flauus generatur in materia temperata, scilicet respectu coloris viridis; vnde folia arborum, quæ primo quando multum abundat humiditas, sunt viridia: in autumno diminuta, & temperata humiditate, scilicet à calore eleuante, sed non totaliter assumpta, efficiuntur glauca, siue flaua. Et ita humor, & vigor carnis per temperantiam quidẽ minuitur, sed non funditus extinguitur, quo diminuto caro mansuescit spiritui, & ei humiliatur. Auic. Auic.

Secundò ratione humoris, quia hic lapis resten est frigidus, & humidus. Et similiter viri sancti sunt frigidi à mundi amore, & humidi in lachrymarum deuotione.

Tertio ratione vigoris, quia dicitur valere hic lapis contra morsum scorpionum & mustelæ, &

contritus more emplastri superponatur, & etiam contra morsum canis rabidi, si puluis eius bibatur. Per scorpiones qui retro pungunt, intellige occultè detrahentes. Per mustelam, aperte maledicentes: sed per canes rabidos, tyrannicè persequentes. Contra quos omnes valet vti emplastris, id est, Sanctorũ exemplis, & puluere, id est, eorũ humilitate, qua contra detractores vsi sunt linguæ placabilitate. contra maledicentes, loquelæ taciturnitate, cõtra tyrannos, veræ patientiæ firmitate.

Auri generatio, virtus, & perfectio, cui lapidisque corneolo, multis similitudinibus, vera sapientia similis esse declaratur. Cap. XXXII.

SApientia assimilatur auro quadruplici ratione.

Primo ratione claritatis. Habet enim aurum inter alia metalla maiorem claritatem, & splendorem. Vnde aurũ dicitur obrizum, eo, quod splendore radiet & fulgore. Similiter sapientia præclaros homines, & præfulgidos reddit non solum apud seipsos, sed
Sap. 8. apud alios. Vnde dicitur de sapientia. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, in multitudine videbor bonus. De hoc au-
Dan. 10. ro dicitur Dan. Ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti sunt auro obrizo, & corpus eius quasi chrysolitus. Et nota quòd aurum amplius fulget luce alia repercussum: & hoc natura-
1. Mach. 6. le est omnibus metallis. Machab. Refulsit sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes. Similiter homo sapiens sapientior efficitur. Aliquando sapientes au-
Pro. 1. diendo, secundum illud, Audiens sapiens, sapientior erit, &c. Et tũc sapiens aliena luce repercutitur, quando contra dicta sua subtiliter obiicitur. & tunc lucem suæ sapientiæ magis ostendere cogitur. Prouer. Da occasionem sapienti, Pro. 9.
& addetur ei sapientia.

Secundo, sapientia assimilatur auro, & hoc ratione ponderositatis. Est enim aurũ põderosius argento. Et huius ratio est, quia si- Aristo.
cut dicit Philosophus, Aurũ sicut Meth.
alia metalla procreatur materia- vlt.
liter ex sulphure subtili & rubeo, & ex viuo argẽto subtili & albo. Plus tamen concurrit ad eius cõpositionem de soliditate sulphuris, quàm de aereo aquoso viui argenti, & ideo aurum est solidius, & ponderosius, quàm argentum, quia in auro plus est de sulphure, quàm de argẽto viuo. in argento econtrario est. Sicut ergo aurum multam habet ponderositaté, sic homo sapiens habet pondus grauitatis, & maturitatis. Non enim sine pondere loquitur, nec sine pondere graditur, nec sine pondere debito aliquid operatur.

Tertio, ratione vtilitatis: nã inter metalla nihil efficacius est au-
ro. Habet enim aurũ (vt dicit Pli- Plin.
nius) virtutem confortatiuã: vnde etiam aurũ comestum confortat omnia membra, quamuis non nutriat illa. Hoc autem facit sua asperitate ea purgando, & à superfluis abstergendo, vnde etiam habet virtutem superfluitatũ corporum corosiuam, siue extersiuã, & ideo valere dicitur plurimum contra lepram.

Item aurum calefactũ positum supra membrum, pilos ab eo tollit, & vltra crescere non permittit. Et similiter sapiẽtia habet virtutem confortatiuam. Vnde dici-
tur Ecclesiastici. Sapientia cõfor- Eccl. 2.
tat sapientem super decem Principes ciuitatis.

Item est superfluitatum remotiua, propter quod dicitur, quòd Sap. 7.
sapientia sobrietatem docet.

Item est lepræ, id est, infectionis peccati impeditiua; quia sicut di-
citur Prouer. Sapiens timet & de- Pro. 14.
clinat

clinat à malo. Ipsa etiam remouet pilos. i. opera carnis, quia pili in carne, & ex carne nascũtur. Vnde dicitur Prouer. Dic sapientiæ, Soror mea es, & prudentiam voca, amicã tuam, vt custodiat te à muliere extranea. Ex quibus patet, & sapientia vtilior est auro, quia quod aurũ facit corporaliter, vtilius sapiẽtia facit spiritualiter. Et ideo dicitur Prouer. Posside sapientiam, quæ auro melior est.

Pro. 7.

Pro. 16.

Quarto, ratione incorporabilitatis: nam aurũ quanquã melius, & nobilius, tamẽ est sociabile, & incorporabile argẽto, Sic sapiens cùm sit humilis, non dedignatur condescẽdere paruulis, & simplicibus, & quãdoque sociare se eis. Sed notandum quòd argentũ per malleationẽ nõ potest incorporari auro, nisi præcaueatur à tribus, scilicet à puluere, vẽto, & humore. Nam quodcunque se interponat non potest fieri vnio: ex quo accipitur, quòd simplex nõ potest fieri sapiens, nec potest quis sapienti vera amicitia, vel conformitate vniri, nisi remoueatur puluis auaritiæ, ventus superbiæ, & humor luxuriæ: vnde amicitia, quæ est inter auaros, vel superbos, vel luxuriosos non est sapientium amicitia, nec amicitia vera.

Item sapientia assimilatur lapidi corneolo. De quo in lapidario dicitur, quòd collo suspensus, vel in digito portatus, in disputando proficit, surgentes mitigat iras, & sanguinis fluxũ ex quolibet mẽbro sistit, maximè in mulieribus. Quæ quidem siue vera sint, siue non de corneolo, tamen de sapientia verissima sunt. Nam sapientia ad omnem veritatis disputationem proficit. Quia sapientis est scire omnia, & difficilia per certitudinem, & causas, vt Philosophus dicit. Et ideo qui talis est, scit de omni veritate disserere.

Ari. 1. Met.

Item sapientia iras comprimit. Secũdum enim Stoicos, nulla iræ perturbatio cadit in sapientem. Sed secundum Aristo. cadit quidem ira in sapientem, sed non inordinata. Vnde dicit, quòd non irasci, quando oportet, & sicut oportet, insipientis esse videtur. Ex quo patet, quòd sapientia iras tonantes non euellit, sed sub rationis moderamine cohibet, & restringit: & hoc pertinet ad virtutem mansuetudinis.

Ari. in Ethi.

Item sapientia fluxum sanguinis, id est, peccandi voluntatem, siue pronitatem sistit, & impedit. Ecclesiastici. Sapiens cor & intelligibile, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

Eccl. 3.

Achatis gemmæ triplex variatio, & diuersitas, cui humana sapientia comparatur.

Cap. XXXIII.

SApientia, vel scientia humana assimilatur lapidi siue gemmæ, quæ dicitur achates. Quia hæc gemma secundũ Diosco. triplicis generis reperitur. Nã quædam est, quę est nigra, habens venas albas, & hæc creditur valere magicis artibus, quia cũ ipsa torrentes conuertũt, & sistunt, vt dicitur. & secundũ Diosc. valet etiã ad regnum formas, & simulacra monstranda somniorũ. Talis ergo repræsentat sup̃erstitiosam scientiam Negromanticorum, quæ ad modum huius lapidis nigra est deformitate, & obscuritate peccati, ex eo quòd semper est cum aliqua dęmonũ reuerentia expressa, vel occulta, vt dicit Augu. Habet tamen venas albas, quia in quibusdam necromãticis actibus ad decipiendum homines quędã obseruantiæ fiunt vel in ieiuniorũ, vel orationum, & huiusmodi, quę videntur prætendere quandã albedinem, id est, quandam puritatem illius artis, & sic quandã speciem Sanctitatis, sicut fit in arte noto-

Diosc.

Aug.

notoria, & multis aliis necromãticis operibus, siue sint circa quædam aquarum, & fluuiorum, & aliorum corporũ, quæ mirabiles apparent, siue circa diuinationes per somnia, vel alios modos varios, qui pertinent ad diuinos.

Secundum genus achatis est cum venis carneis. Et hoc genus secũdum Diosc. vitat pericula, & placentem, & persuasorem, & facundum facit, & vires confert. Et hæc gemma signat scientiam fructuosam eorum, qui venas quidẽ carneas habent, id est, necessitates, siue infirmitates corporales, sed tamen secundum carnem nõ militant, quin sciant pericula vitiorum in serenitate & tranquillitate conscientiæ per pœnitentiam, vel cautelam vitare, Deo per omnia placere, alios facundè & vtiliter dirigere, & bona quæq; opera constanter, & viriliter agere.

Tertium genus achatis est cum guttis sanguineis varium, quod visum fouet, cõtra sitim prodest, & accensio eius odorifera est. Et talis est quorundã sciẽtia delitiosa, quam beatus Augustinus vocat miserandam, siue miserabilẽ. Distinguit enim ibi triplicẽ scientiã, scilicet superstitiosam, & vtilem, & miserabilem. Et hæc vltima est, quæ mirabili sagacitate discernit cibos odore. Vnde scientia, siue peritia hęc illos cibos & potus approbat, & commẽdat, qui visum refouent colore, & sitim, seu famem mulcẽt sapore; & cerebrum, siue olfactum recreant odore; & talem scientiam Apost. vocat prudentiam carnis, dicens: Prudentia carnis, mors est, scilicet animæ. Aug. de quant. an.

Ebrietatis turpitudo, vitiiq; sobrietatis perfectio describitur, quæ lapidi Dionio aßimilatur.

Cap. XXXIIII.

Sobrietas potius assimilatur lapidi, qui dicitur Dionius, quod (vt dicit Isido.) est niger, siue rufus, rubeis venis aspersus, qui aquæ mixtus, vt vinum, fragrat: tamen quod mixũ est, ebrietati resistit. Et sic patet, quod iste lapis admixtionem aquæ requirit, odorem reddit & ebrietati resistit. Quod etiã cõpetit sobrietati. Hæc enim in vino potenti aquæ temperamẽtum exigit, maximè in eo, qui habet debile cerebrum, & etiam in viro religioso, in quo etiam deformior est nota ebrietatis. Et ideo ipsi pręcipuè debẽt vti temperamẽto vini, & in qualitate & quãtitate. Vnde dicit Benedictus in regula sua: Legimus vinũ non esse monachorum: sed quia monachis nostri tẽporis hoc persuaderi non potest, saltem sic in hoc consentiamus, vt non vsque ad saturitatem bibant. Ben.

Item sobrietas odorem, id est, honorẽ nõ impedit. Est enim sobrietas honorabilis, sicut ebrietas vituperabilis. Et ideo sobrietas & abstinentia vini inducitur his, qui in gradu honoris, & dignitatis existunt, scilicet episcopali. Thi. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, &c. 1. Thi. 3.

Item regibus. Prouerb. Nolite regibus dare vinum. Pro. 31.

Item sobrietas ebrietatem impedit, quia ei contrariatur, vt patet ab eis nominibus. Etenim ebrietas dicitur ab e, quod est extra, & bria, quod est mensura, scilicet, quia ebrius bibit extra mẽsuram debitam: sed sobrietas dicitur, quasi briam, id est, mensuram seruans. V. de Ephes. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Ephe. 5.

Quantum sit superbia vitium detestabile, ex quamplurimis vini argenti, magnetisq; similitudinibus explanatur.

Cap. XXXV.

Svperbia assimilatur argento viuo.

Primo,

Primo, quia argentum viuum non est adhæsibile. Est enim argentum viuũ ex substãtia aquea subtili terreo, mixta mixtione forti, & indissolubili, & hoc habet ex magna siccitate terrea, nec adhæret tangenti, sicut illud, quod est liquidum. Similiter homo superbus ex magna siccitate, id est, ex magna inconsideratione suæ vilitatis, non considerans se esse terram, & cinerem, non liquescit in superficie plana, id est, nõ vult se coniungere, vel cõformare, scilicet viliori, vel minori personæ; nec inhæret tangenti, id est, non consociabilis Conciui, vel cohabitanti tali. Cùm enim præferat se cæteris, eos socios habere contemnit.

Secundò, quia argentũ viuum nõ est coagulabile, hoc enim proprium est ei, quòd non coagulatur per se, nisi cum sulphure, & plumbi substantia coaguletur: propter quod argẽtum viuũ cum sulphure, est materia omniũ metallorum, sicut dicit philosophus. Similiter homo superbus non est per se coagulabilis coagulo vnitatis. Non enim diligit vnitatis pacem, sed potius discordiam, & diuisionem. sicut pater de superbientibus angelis, qui se ab angelorum societate diuiserunt: propter quod Prouerb. dicitur, quòd inter superbos semper sunt iurgia. Si tamen superbiæ squalor cũ sulphure, id est, charitatis amore (quia sulphur est inflammabile, quod competit charitati) & cum plumbo, id est, humilitate, (quia plumbum est coloris cinerei, & competit humilitati, qua quis se in plumbũ, id est, in cinerẽ, & in puluerem redigẽdum cognoscit) coaguletur: tunc est homo coagulabilis, id est, ad vnitatem reducibilis.

Ari. Metho.

Pro. 13.

Tertiò, quia argentum viuum non est admiscibile. Nam est tanta cohærentia eius, & fortitudo, quòd nulli rei potest admisceri, nisi primitus extinguatur: extinguitur autem cum saliua, quando cum ea fricatur, & maximè cũ cinis saliuæ additur, & præcipuè quando cinis ossis psipiæ prædictis associatur. Similiter non est superbus commiscibilis aliis, id est, aptus ad conuiuendum aliis, nisi eius primo superbia extinguatur, ad quam extinguendam valet confricatio saliuæ, id est, redargutio sapientiæ, scilicet quòd homo superbus sapienter redarguatur, & ad sui notitiã reducatur, & præcipuè, si addatur cinis, id est, memoria mortis, vel propriæ vilitatis, sicut dicit Ecclesia. Memẽto quòd cinis est, & in cinerẽ reuerteris. & præcipuè ad hoc valet cinis ossis psipiæ, id est, diuisio, vel consideratio mortis alicuius potentis, vel alicuius notabilis viri.

Quartò, quia argentum viuum est cito euaporabile, cuius fumus multum nocet astãtibus, eo quòd paralysim, & tremorem inducit relaxando neruos, & remolliendo. Similiter homo superbus cito vaporat per iram, & impatientiã cùm aliquid fit, vel dicitur in eius displicentiam. Vnde Psal. Tange montes, & fumigabunt, id est, superbos. & eorum ira quandoque terret astantes faciens eos tremere, & stupere. Psal. 143.

Quinto, argentum viuum semper est mobile, immo quasi nunquam quiescit, & propterea vocatur viuum (sicut Plini. dicit) quia à seipso, & circulariter mouetur, ex eo, quòd humidum nititur ascendere super terreum stabile, quod retinet ipsum. Similiter homo superbus, leuis, & inconstans est, & inquietus semper: quia appetitus dominandi, semper impellit ipsum ad ascensum, & contra repugnantes sibi commouetur,

mouetur, & inquietatur.

Sexto, quia argẽtum viuum est ad penetrandum subtile. Est enim argentum viuum calidum, & humidum in quarto gradu, quamuis aliqui cõtrarium dicant nõ rectè. Quia quod sit calidum, probatur per eius effectum, eo quòd penetrat, dissoluit, & incidit. Et maximè in vitreis seruatur vasis, quia alias materias penetrat & incidit. Sicut ergo argẽtũ viuum penetrat corpora, ita superbiæ vitium subtiliter intrat corda, sicut insidiator malignus. Nam bonis spiritualibus insidiatur, vt pereant, sicut dicit August.

Augu. Reg.

Quinto, quia argentum viuum non est substabile, nec etiam rei ponderosæ. Tantę est enim virtutis, quòd si super sextariũ argenti viui centum saxa superponas, statim resilit. Sic superbus tantæ est superbiæ, vt nihil sibi graue sustinere velit. Et ideo statim resilit, & se grauanti resistere nititur, vel saltem eum effugere.

Item superbia assimilatur magneti propter tria.

Primo, quia magnes eleuat grauia. Nam si magnes quãtitatis æqualis sursum teneatur, eleuabit attrahẽdo ferrum, quod erit inferius. Vnde dicit Aug. ꝙ in quodã templo simulacrum erat de ferro, ita stans per seipsum suspensum, vt in aere pendere videretur: & hoc propter testudinẽ de magnete, quæ ipsum circũstabat. Ferrea nanq; simulacra, sunt auarorum corda. Nam auaritia (secundum Apost.) est simulacrorũ seruitus. Ferrea enim sunt, quia grauia, & dura: grauia quidẽ esse ostenduntur, dum ima petunt per affectũ cupiditatis: sed dura, dũ nõ mollescunt per aliquã pœnitentiam, vel per affectum pietatis. Hęc ergo simulacra ferrea licèt auaritiæ grauitas deorsum premat, superbiæ tamen vanitas sursum leuat.

Secundo, quia magnes inuoluit cerebrum: quia si arsura pulueris eius per quatuor angulos domus aspergatur super carbones, existentibus in domo, videtur subito domus ruere ex cerebri vertigine, & cõmotione. Quasi ergo arsura magnetis, quæ est reliquia ignis, est cogitatio, & existimatio, quæ relinquitur ex operibus superbiæ. Hæ. n. reliquiæ per quatuor angulos, id est, per quatuor modos, super carbones, id est, super ardentes appetitus & ambitiones quæ in eis sunt, asperguntur. Nam sicut dicit Grego. quatuor sunt species, quibus arrogãtibus omnis tumor superbiæ demonstratur. Cũ bonũ à semetipsis habere existimant. Aut si hoc datum desuper credunt, pro suis se meritis accepisse putant. Aut certè cũ iactant se habere, quod non habent. Aut cæteris despectis singulariter videri appetunt habere, quod habent. Sic ergo per hos quatuor angulos asperios in domo mentis, superbia sensum peruertit, & decipit, vt videatur id esse, quod non est, & timeat ne videatur esse, quod est, & timeat, quòd non est timendum.

Tertio, quia magnes dissoluit nauigia. Nam ex hoc lapide mõtes in mari sunt, qui naues ad se trahunt, & dissoluunt, & à se amplius separari non sinunt. Sic in mari pœnitentiæ quandoque sunt montes magnetum, id est, tumores, & eleuationes superbiæ, qui naues, id est, pœnitentium opera, quibus ad portum gratię, vel gloriæ tendant, ad se trahunt, scilicet, vt non fiant ad deletionem culpę, sed ad denunciationem superbiæ, & lucrum laudis humanæ, eo, quòd ad modum nauis dissipantur, & vanitati ac iactantiæ inseparabiliter sociantur, scilicet, vt nihil tale fiat nisi ad vanitatem, & iactantiam.

Stanni compositio, amethistiq; variatio recensetur, quorũ proprietates multis similitudinibus; temperãtiæ attribuũtur. Cap. XXXVI.

TEmperãtia assimilatur stãno Primo, ratione cõpositionis. Nam stannũ (secundũ Arist.) componitur ex argento viuo bono, & sulphure malo. Et hæc duo non sunt bene mixta, sed tanquã perprauè cõposita: propter quod secundum colorem imitatur argentum, sed nõ eius soliditatem. Similiter temperantia componitur ex argento viuo bono, id est, ex moderatione, & vigore rationis regulantis, & sulphure malo, id est, delectatione, & voluntate carnis. Vnde Tullius dicit, quòd temperantia, est rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus firma, & moderata cohibitio. Nam temperãtia principaliter pertinet ad impetus animi in delectationẽ luxuriæ, & gulæ, quæ dicuntur delectationes tactus, vt ratione regulentur: secũdario etiam aliarum cõcupiscentiarum scilicet impetus siue motus habet moderare. Sed, quia rationis, & sensualitatis non fit perfecta commixtio, quin semper sit ibi aliqua dissensio: ideo licet tẽperantia participationem habeat rationis, sic stannũ, colorẽ argenti, ad perfectam tamen puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatẽ argenti. Hæc enim reseruatur homini in resurrectione beata, vbi stannum efficietur: argentum, id est, corpus animale resurget spirituale, quia erit totaliter subiectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Cic. rethο.

Secũdò, ratione fractionis. Vnde dicit Hermes, quòd stannum omnia metalla, & corpora frangit quibus admixtum fuerit. Et hoc propter nimiam siccitatẽ, quę ductibilem naturam in eis destruit.

Her. si. 6. Alch.

Sic temperantia, & abstinẽtia cõtinuata frangit superbiam, & rebelliones omnes corporis. Vnde Ecclesia dicit in hymno: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas.

Tertio, ratione temperiei perfectionis & cõfectionis. Nã ex stanno specula temperantur, & cerusa sicut ex plumbo, ex eo conficitur, vt dicit Isid. Ex quibus signatur, quòd temperantia corporis valet & adiuuat ad speculationem sapientiæ, id est contemplationem mentis, & quòd etiam in contemplatione, & speculatione sapientiæ. oportet habere quandam sobrietatem temperantiæ, secundũ illud Apo. Noli plus sapere, quàm oportet, sed sapite ab sobrietatẽ. Ro. 12.

Item, quia valet ad cõseruationem innocẽtiæ, & puritatis, quod in cerusa alba significatur.

Quarto, ratione corruptionis, quia si quis argentũ viuum cum stanno miscuerit, stridorẽ eius tollit, & albescit: sed postmodũ ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocrisis, quę licet ex apparentia sanctitatis videatur argentea. i. præclara & pura: tamen in veritate adhuc viuit in peccato immundo. Vnde est hypocrita argentũ ratione apparentiæ, sed viuum. i. non mortificatum ratione culpæ. Hoc igitur quod est hypocrisis si misceatur stanno scilicet temperãtiæ, siue abstinẽtiæ, vt. s. ex hypocrisi aliquis se temperet, & ieiunet, finaliter tamẽ denigrat, & corrumpit ipsum ieiunium, id est, tollit ieiunij sanctitatem, & meritum. Vnde dicitur Matth. Cũ ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes. de quibus postea subdit. Amen dico vobis, receperunt mercedẽ suam, id est, perdiderũt. Mat. 6.

Item temperantia assimilatur amethisto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore. est enim bonus

bonus amethistus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus quasi rosa nitens, & leuiter fundens quascunque flammas & emittens, vt dicit Isido. Et sic etiam simili modo temperātia ad hoc, vt sit hominibus proficua, oportet quòd sit duobus coloribus, id est, duabus virtutibus ornata, scilicet charitate, quæ designatur in colore purpureo, & humilitate, quæ designatur in colore violaceo. Nam hæc virtus temperantiæ, siue abstinentiæ, sine charitate, & humilitate, modicū valet, quia corporalis exercitatio ad modicum vtilis est sicut Apo. dicit. Sed charitas est, quę facit, vt quod homo sibi per temperantiā subtrahit, alteri largiatur; & humilitas, ne de sua abstinentia, vel continentia in superbiā eleuetur. 1.Thi. 4.

Secundò, patet hæc similitudo ex distinctione, quia Isidorus dicit, quod quinque sunt species amethisti, quibus scilicet designātur quinque partes temperantiæ principales. Quarū prima est circa cibum, id est, cibi moderationem, scilicet abstinentia: secunda est circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa actū verecundiæ, principaliter circa coitum vt castitas: quarta circa delectationes circūstantes, puta quæ fiunt in obscuris tactibus, & amplexibus, & huiusmodi, vt pudicitia: quinta autem circa alios motus, & corporales actus moderationem facit, & vocatur modestia.

Tertio, ex efficacia & valore, quia virtus amethisti scilicet purpurei, quæ est omnibus nobilior quæ est efficax ad quinque, vt Diosco. dicit. Primo, contra ebrietatem: & hoc competit sobrietati, quæ est temperantia spiritualiter contra potum non quemcunque, sed eum qui sua fumositate natus est caput perturbare, sicut vinum, & omne quod inebriat, vel inebriare potest, cuius scilicet vsus moderatus multum confert, & modicus excessus multum lædit, quia impedit vsum rationis, & etiam excessus cibi. Vnde dicitur Eccle. Sanitas est animæ, & corporis, cibus sobrius, & potus. Eccl. 3.

Secunda virtus amethisti est, quia dicitur facere vigilem, & hoc competit abstinentiæ, quæ dū cibos subtrahit, fumositates capitis, & per consequens somnum minuit, & vigilantiam crescere facit.

Tertio, dicitur amethistus malam imaginationem, seu cogitationem tollere: quod siue verum sit, siue non, competit tamē temperantiæ veræ, quæ dum impudicos fugit tactus, & aspectus, malas per cōmunes imaginationes, & cogitationes auertit, secūdum illud Iob. Pepigi fœdus cū oculis meis, vt nec cogitarem quidem de virgine. Iob 31.

Quarto, dicitur habere dispositionem amethistus ad bonum intellectum. Et hoc competit spiritualiter sanctitati castitatis, ex eo quòd actus venereus, & eius dilectio vehemēs in tantum rationē absorbet, quòd impossibile est aliquid intelligere in ipso, vt Phi. dicit, & Hiero. etiam dicit, quòd in illo actu etiam matrimonialiter facto sanctus Spiritus nō tangebat corda prophetarum. Ex quo argui potest, quòd castitas multum confert econtrario. Aris. 7. Ethi. Hiero.

Quinto, dicitur amethistus mollis ad sculpendum, & hoc competit modestiæ, quæ reddit hominem mollem, id est, facilem, & accommodū ad omnē pulchram sculpturam, id est, ad omnem bonam informationem, & compositionem, seu actionem. Vnde Ambrosius dicit, quod in modestia consistit pulchritudo viuendi, & ornatus ad omnem actionem accommodus. Ambr. lib. de offic.

Tem-

Timoris diuersitas viriáq; Deum timentis perfectio, & berilli similitudinibus ostentatur.

Cap. XXXVII.

Timens Deum assimilatur berillo.

Primò, ratione coloris, quia licet berillus lapis viridis in viriditate sua smaragdo sit similis: tamen decem sunt genera eius, vt
Diosc. dicit Diosc. & quòd inter berillos qui magis pallet, melior est. Et, quia homines timore subito percussi pallescere consueuerũt: ideo significatur, quod sicut inter berillos ille est melior qui magis pallet, sic inter bonos homines. Hic est melior, qui magis timet Deum. s. timore filiali, qui est timor reuerentiæ.

Secundò, ratione vigoris, quia virtus berilli est, vt dicit Dioscor. quòd contra pericula hostiũ inuictum reddit hominem, & eum facit mitem. Sic timor Domini erga bonos homines reddit hominem mitem: sed cõtra spirituales hostes facit eum inuictum, &
Grego. terribilem. Timor enim, secundũ Greg. secundum viam seculi facit hominem debilem; sed secundum viam Dei, facit hominem fortem.

Tertio, ratione agnitionis, quia berillus facit bonum ingenium, quod competit timori Domini, qui dicitur esse initium sapientiæ
Psal. 110 Psal. Initium sapientiæ est timor Domini.

Quartò, ratione humoris, quia berillus sanat oculos humidos. Humor enim oculos cæcans est peccatum, siue peccandi affectus,
Eccle. 1. quem timor Domini expellit, Ecclesiastic. Timor domini expellit peccatum.

Quintò, ratione caloris, quia berillus manũ gestantis exurit, si radio solis opponatur. Sic timor Domini cum radio solis. i. cum amore Christi, incalescit. Vnde si sit timor Domini cũ amore, manũ gestantis exurit, sic quòd faciet eum feruentissimè operari: ita vt nihil negligat. Ecclesiast. Qui timet Deum, nihil negligit. Eccl. 7.

Sextò, ratione honoris, quia berillus, vt dicitur, hominẽ magnificat. Quod de timore Domini verius puto quã de berillio: quia qui timet Deum, alia timent eũ. Ecclesiast. Magnificauit eum in timore inimicorum. Eccl. 45.

Septimo, ratione amoris. Maxime enim berillus diligere, & fouere dicitur copulã coniugalem, quia timor Domini necessarius est coniugatis. Prouerb. Mulier timens Deum, ipsa laudabitur. Prou. 31.
Tob. Accipies virginem timore Dei, & amore filiorum, magis quàm libidinis ductus. Tob. 6.

Plumbi generatio, virtus, & perfectio describitur, cui tribulatio, & vera patientia multis exemplis comparatur.

Cap. XXXVIII.

Tribulatio assimilatur plũbo
Primo ratione geniturae, quia aliquando plumbum, siue materia eius gignitur, & inuenitur cum auro, quãdoque cum argento, quandoque per se solum in suo loco proprio. i. vena. Nam in aurifodinis cum materia auri quidam lapilli nigri inueniuntur, qui ab auro per se separatim conflantur, & in plumbum totaliter per se resoluuntur. Et inde est) secundum Isidor.) quòd tanta est ponderositas auri, vt plumbi: plũbum vero quod est nigrũ, aut ex sola vena funditur, aut cũ argento nascitur, mixtimque conflatur. Et in illa conflatione primo procedit stannum, deinde argentum, tertio vero quod remanet per conflationem, est plumbum nigrum. Tunc autem spiritualiter inuenitur plumbum cum auro, quando grauis est tribulatio, & portatur cum quodam gaudio. Hoc enim facit sola charitas, quæ auro assimi

assimilatur: cuius proprium est lætificare cor. Et huius signũ est, cum ex iniuria, quam patitur, contra inferentem non irritatur, nec eum diligere deserit. Et hæc duo simul iuncta, scilicet iniuriæ passio, & iniuriantis dilectio, quę sunt in coniunctione auri & plũbi, perfectam patientiam faciũt. Vnde perfecta patientia est, quæ & ipsum amat quem portat. Nã tolerare, & odire, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Vnde charitas (secundum Apostolum) non solum patiens est, sed etiam benigna. Sed plumbum inuenitur cum argento, quã do ipsa tribulatio portatur sapiẽter. Nam argentum claritate sapientiam signat, de qua dicitur, quod clara est, quæ nunquã marcescit sapientia. Sapiẽtis enim est constanter ferre aduersa, & non deficere animo in eis. Tunc aut inuenitur plumbum per se solũ, & in vena sua, quando ipsa totaliter grauis est in peccatore, qui destitutus est omni honore, vel virtute: & tunc ipsa tribulatio portatur insipienter, & est in vena sua: quia vena, & causa tribulationum, communiter est peccatũ. Ro. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malũ. Prima ergo tribulatio sanctorũ, quæ scilicet portatur lætanter. Secunda fuit philosophorũ, quorum quidam tribulationes portauerunt valde sapienter. Tertia est peccatorum, quæ portatur insipienter, id est, impatienter.

1. Cor. 13

Psa. 6.

Rom. 2.

Secundò, ratione tincturę, quoniam plumbum aliquando albescit, quandoque rubescit, quandoque nigrescit. Albescit quidẽ. quia sicut dicit Hermes, si plumbum super acetum effundas, condensat ipsum. Nam acetum eius penetrabit substantiã, & in puluerem cõuertet, & in colorẽ albũ ipsum cærusæ commutabit: sed si super ipsum plumbum acetum fuderis, albescit: & tunc acetum destruitur. Tunc autẽ super acetum plũbum effunditur, quando grauis tribulatio, quam quis patitur ab ipso patienter pro pœnitẽtia peccati sui suscipitur, & portatur, s. vt reputet & acceptet se pro peccato suo pati. Nam sicut per plumbum grauis tribulatio, sic per acetum fortis & compũctiua pœnitentia designatur. Et talis pœnitẽtia, quę tribulationem amplectitur, plũbum conuertit in puluerem, i. ipsam tribulationẽ in animę humilitatem, & in albedinẽ cærusæ, i. in purificationẽ & claritatẽ conscientiæ, vel animæ claritatẽ. Sed tunc econtrario super plumbum effunditur acetum, quando ipsa pœnitentia pro tribulatione reputatur, sicut est in accidiosis, quibus pœnitentię onus graue est, & pœnosum. Vnde pœnitẽtia videtur eis magna tribulatio, & tœdiũ Et ideo tunc virtus aceti destruitur, quia talis pœnitentia in angaria portata inutilis efficitur. Tunc autem plumbum bene rubescit, quando igne incenditur, Nam plumbum adustũ colorem vermileum, & obscurum generat. Tunc autem plumbum aduritur, quando patiẽtis cor diuino amore incenditur: & tunc ipsum plũbum generat colorem vermileũ, & feruorem igneum, quia feruẽtior & inflãmatior ex ipsa tribulatione efficitur: quamuis iste feruor propter sensualitatis pœnam semper aliquid obscuritatis habeat admixtum. Tunc autẽ nigrescit plumbũ, quando in sua vena generatur. Nam secundum Arist. plumbum generatur ex sulphure grosso non depurato, sed fęculento, & argẽto viuo non puro. Vnde ex immunditia sulphuris contrahit nigredinem, & quandã humiditatẽ: ex cuius contractu manus tangentis inficitur. Et hæc

Her. li. 6. Alch.

Arist. Meth.

immun-

immunditia ad horam per abstersionem aliquantulum à plumbo remoueri potest: sed ex toto remoueri nō potest. Quia quantūcunque plumbū abstergatur, vt etiam argentum esse videatur, naturam tamen eius, quod est plumbum, nō immutat. Plumbū autē in sua vena est, quando peccator tribulatur propter sua peccata. Et hoc est ex sulphure fæculento, id est, ex immūditia peccatorum suorum carnaliū, & argento viuo. i. suorum peccatorū spiritualium: vt superbia, inuidia, & vana gloria, & huiusmodi, in quibus ipse peccator tribulatus persistit; tunc plumbū ipsum denigrat, & inficit: quia tribulatio quem omnino ad pœnitentiam non mutat, amplius corrumpit, & fœdat: quia dato, quòd pœna occupatus ab actu peccati desistat, tamen tētatione, & euasione pœnæ habita, statim redit ad pristina, & adhuc ad deteriora.

Tertiò, ratione efficaciæ. Nam plumbum habet primò virtutem dissolutiuam.

Dicit enim Hermes, quòd plūbum in sua ebullitione omnium corporum solidorum duritiā soluit etiam adamantis. Sic tribulatio feruens frequenter dura corda emollit, etiam magnorum peccatorum.

Item habet virtutem refrigeratiuam. Vnde secundum August. Contra vstionē ignis, & apostema calidum, miro modo valet. Quasi autem vstura ignis incensa, est concupiscentia carnalis, & quasi apostema calidum, est feruens delectatio carnis, cōtra quæ tribulatio grauis miro modo est efficax, & vtilis. Nā malitia vnius horæ obliuionē facit luxuriæ maximæ, vt dicitur Ecclesiast. Eccl. 2.

Item plumbum habet virtutem conseruatiuam, & purificatiuam: quia (sicut dicit Hermes) plumbū quibus miscetur partes homogenias congregat, & ætherogenias separat; & mundificat. Et ideo cum argento ponitur in fornace, vt argentum facilius mundificetur. Partes enim argenteas à consumptione præseruat, & sua consumptione argētum purgat. Hoc idem dicit Hieron. super illud Hiere. Consumptum est plumbum, &c. Similiter tribulatio patienter portata animā ad seipsam colligit, & congregat, mala desideria ab ea separat, ipsamque à malo purgat, & in bono conseruat. Hier. 5.

Virginitatis quiditas, & perfectio, quæ lapidi qui Asterites nuncupatur, assimilatur.

Cap. XXXIX.

Virginitas assimilatur lapidi illi, qui vocatur asterites. Hæc gemma inclusam in se continens lucem, sicut stellam intus ambulantem, reddit radios cādidantes. Similiter virginitas exterius est candida per carnis incorruptionem, lucida per gratię splēdorem. Vnde intus in mente est, vt stella, quæ habet incorruptibilitatem, & luminositatem, & mobilitatem. Similiter mens interior virginum, debet esse incorruptibilis per virginitatis amorē, i. quia virginitas est in carne corruptibili perpetuę incorruptionis meditatio, & fulgēs per Dei agnitionē, & mobilis per orationis frequētationē. Mouetur enim mēs, & ascendit per orationem in Deū secundum Damascenum. Item radios. i. considerationes, & contemplationes rationis debet facere candidos, id est, mundos. Virginitas enim multum confert ad contemplationis puritatē. Vel virgo carne debet habere interius lumen diuinæ gratiæ in mēte, quod reddat eam, vt stellam in se corruptam per castitatem Damasc.

 fulgi-

fulgidam aliis per morũ honestatem; & mobilem ad operãdum .i. ad bonorum operum ſtudioſitatẽ, ſcilicet, vt ocio non reſoluatur.

Omnium metallorum perbreuis deſcriptio quibus ſeptem principaliores virtutes ſimilitudinibus variis aſſimilantur.

Cap. XL.

VIrtutes ſeptem aſſimilãtur ſeptem ſpeciebus metallis. Primò enim argẽto viuo, quod eſt elementum (ſecundum philoſophum) ſiue materia omnium metallorũ, aſſimilatur fides: quia
Hebr.11. ſecundum Apoſto. fides eſt ſubſtantia, id eſt, fundamentum omnium virtutum, quæ tunc eſt, vt viuum argentum, quando bonorum operum, habet continuum
Iac.2. motũ. Fides enim ſine operibus mortua eſt.

Secundò, æri aſſimilatur ſpes ratione duritię, ſiue ſoliditatis. Eſt enim propter ſuã duritiam, & ſoliditatẽ maximè durabile. Lapis enim qui per decoctionẽ educitur maximæ duritiæ eſſe probatur. Sed æs interdum per decoctionẽ maximi caloris producitur. Nam
Iob. 27. lapis ſolutus calore in æs cõuertitur, vt dicitur Iob. quamuis æs cõiter frigido coaguletur, nec æs de facili frangitur. Hanc ſoliditatẽ facit eſſe in homine ſpes cæleſtiũ premiorũ, vt tribulationibus
Iob 37. & perſecutionibus minimè frangatur: propter quod dicitur Iob. quòd cæli .i. cæleſtium prẹmiorũ ſpem certam habentes, quaſi ære ſolidiſſimo diffuſi ſunt.

Tertio, charitas aſſimilatur auro, quia præeminet aliis virtutibus, ſicut aurũ cæteris metallis. Nam inter metalla nihil eſt pulchrius, & precioſius, vel in virtute efficacius auro: ſic etiam chari-
1.Cor.13 tatem præfert Apo. cæteris virtutibus, dicens. Nunc autem manẽt fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas. Etſi præeminet virtutibus theologicis multo magis aliis.

Quartò argento ſolido aſſimilatur iuſtitia ratione claritatis, quia argentum album eſt, & clarum: eſt enim poſt aurum, omniũ metallorum clarius. Quod bene iuſtitię competit, de qua philoſophus dicit in Ethi. quod eſt prę- Ariſt.
clariſſima virtutum, quòd neque Ethi.5.
Lucifer, neque heſperus eſt ita clarus.

Item argentum quamuis ſit durum, eſt tamen liquabile, & ductibile. Sic eſt homo iuſtus, qui quamuis ſit rigidus, tamen per correctionem eſt flexibilis, & ductibilis per compaſſionem. Nam
ſecundum Gregorium vera iuſti- Grego.
tia compaſſionem habet, falſa vero dedignationem.

Quinto ſtanno aſſimilatur prudentia, quia ſtannum eſt inter metalla ſeparatiuum, & diſcretiuum. Ab auro enim, & argẽto æs diuidit, & plumbum diſcernit. Sic enim prudenter habet diſtinguere, vel diſcernere, quæ ſunt magis vel minus bona, aut conferentia aut vtilia.

Item prudẽtiæ diſcretio omnes virtutes alias dirigit, & cuſtodit, quia omnis virtus ſine diſcretione periret, ſicut etiã ſtannũ alia metalla ab igne defendit. Vnde cum natura æris, & ferri ſit duriſſima, ſi tamen abſque ſtãno igni apponãtur, vrũtur, & cremãtur. Vnde ſi ſtanno vaſa ærea ſuperſtannantur, malitia eorũ compeſcitur, & cibus in eis gratioſior efficitur. Similiter omnia opera efficiũtur grata, cum ſunt prudenter & diſcretem facta.

Sexto ferro aſſimilatur fortitudo. Nam ferrũ à feriẽdo dicitur: quia ſua fortitudine & duritia feriẽdo domat omnia metalla. Sic vir fortis vbi expedit, ſuo vigore aggreditur, & vincit omnia genera periculorum.

Septi-

Septimo tẽperantia assimilatur plũbo. Nam plumbum secundum Constantinũ cum sit humidũ, & frigidũ in secũdo gradu venerem prohibet si plumbi lamina duobus lumbis apponatur. Et ideo frater Ambro. de Senis de ordine Prędicatorũ, singulari gratia pręditus apud omnes, & ad cuius sanctitatem, & merita declaranda, multa post mortẽ eius Dominus miracula ostendit: inuentus fuit portasse in morte lumbare de plũbo: omni enim ingenio vsus est ad suam virginitatẽ domino conseruandam. Nec suo fraudatus est voto: quia prout eius confessores testati sunt, integram, & illibatã cordis virginitatẽ ac virginitatẽ carnis suæ omni tẽpore custodiuit. Quia igitur ad temperantiam pertinet, libidinem & venerem prohibere: vnde castitas est pars temperantiæ, patet quod non incongrue temperantia plumbo assimilatur.

Const.

Item secundum eundẽ Constãtinum ictus scorpionũ, & draconum mitigat. Et sic temperantia carnis etiam dęmonis tentationes mitigat, & eas superare facit.

Quamplurima ipsius Christi perfectiones, quæ similitudine quadam ex lapidis chrysolitiq; naturalibus proprietatibus & vtilitatibus eliciuntur.

Cap. XLI.

1. Co. 10 CHristus assimilatur petræ, secundum illud. Apo. Petra autẽ erat Christus. Nam in Petris consideratur substantiæ soliditas, materię puritas, figurę diuersitas, virtutis speciositas, & multiplex vtilitas. Quæ omnia competunt Christo, quia ipse fuit solidus per patientiam, purus per innocentiam, virtuosus per efficaciam, præcipue miraculorum, speciosus per apparentiam, diuersas figuras habuit, diuinam, & humanã. Hebre. Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius.

Heb. 10.

Item multipliciter vtilis per vitam, & doctrinam. Sunt enim petræ vtiles in ædificiis construẽdis, in plateis sternẽdis, in põtibus faciendis, in hostibus expugnandis in lupis, & canibus effugãdis, pro infirmitatibus variis sanãdis, pro turribus regis ampliandis, pro castris & ciuitatibus muniendis, pro hostibus feriendis, & se defendendis. Quæ omnia Christus fecit. Ipse enim in mundum veniens spiritualis ecclesiæ ædificiũ construxit, cuius ipsemet angularis lapis, & fundamentum fuit. Ipse etiam plateas, i. latitudines populorum, vel humiles, & planas mentes fidelium diuersis lapidibus, id est, donis, vel virtutibus strauit: Ipse quoque pontem pœnitentiæ ad flumẽ peccati pertranseundũ fecit. Ipse hostes spirituales pro nobis expugnauit. Ipse lupos, id est, hæreticos, & canes, id est, persecutores effugauit. Ipse autem infirmitates varias tã carnales, quã spirituales sanauit. Ipse turres regis, id est, potentias bene regentiũ ampliauit. Ipse etiam ciuitates, & castra, id est, fidelium habitacula, Angelorum. s. custodia muniuit. Ipse etiã à dæmonibus, & quibuslibet tẽtationibus nos protegit, & defendit.

Christus etiã assimilatur chrysolito qui est lapis Aegyptiacus, vt aurum lucens, sicut ignis scintillans, & mari similis ad virorem declinans. Ita dominus noster Iesus Christus fuit sicut aurum lucens per sapientiæ splendorem, scintillans per doctrinæ feruorẽ, maris similis per passionis dolorem, ad virorem incorruptionis tendens per carnis resurrectionẽ. Item dicit Diosco. quod chrysolitus in auro positus, & in sinistro lacerto portatus, terrere, & fugare dæmones dicitur, & contra timores nocturnos iuuat, & melãcholiam euacuat. Quę siue vera Diosc.

sint sine non, tamen per similitudinem verissime Christo competunt. Qui tunc ponitur, in auro, quando præ cunctis diligitur, quia sicut aurum præcedit omnia metalla, ita amor Christi debet excedere omnes alios amores. Sed tunc in sinistro lacerto portatur, quando aduersitas & tribulatio pro eo patiẽter sustinetur. Vel quando in tribulatione eius exẽplũ præ oculis habetur, vel ipsius auxiliũ inuocatur. Ipse.n.deuote inuocatus fugat dæmones, id est, tentationes manifestas, & timores nocturnos, id est, tentationes occultas, quæ magis sunt timendæ: & enacuat melancholiam, i. tristitias, & accidias .s. consolationes infundendo.

Ipse enim electos suos hic refouit per gratiæ consolationem, sed in futuro replebit eos perfecta cõsolatione æternæ gloriæ, In qua ipse cum patre, & sancto Spiritu viuit, & regnat Deus, & nunc, & semper in secula seculorum. Amen.

FINIS SECVNDI LIBRI.

PROLOGVS LIBRI TERTII, IN quo de vegetabilium, & plantarum metaphoris pertractare proponit.

Idete ficulneã, & omnes arbores cũ producunt iã ex se fructũ, scitis quoniã propè est æstas ita & vos cũ videbitis hæc fieri scitote quoniã pro-
Luc. 21. pè est regnũ Dei. Luc. Verbũ æterni patris & Dei vnigenitus filius, nostræ perditioni compatiens, & prouidẽs saluti, sicut nobis similis fieri voluit in natura, quia .s. exinaniuit semetipsum formã serui accipiẽs, in similitudinẽ hominũ factus, & habitu inuentus, vt homo, ita etiã nobis se conformauit in doctrina. Nã sicut Verbũ caro factum est, & verus homo est, sic hominum doctor effectus est, & modo humano nos docuit. Naturalis nãque modus est hominũ, quorũ intellectiua cognitio à sensu sumit initiũ, ex sensibus intelligibilia capere, & per visibiliũ similitudines corporũ, etiã in inuisibiliũ, & spiritualiũ notitiam peruenire. Quẽ modũ factor hominũ, vt homines instrueret, tenẽs, cum nos de spiritualibus docere voluit, frequentissimè de corporalibus rebus tã naturalibus quã politicis metaphoras introduxit, sicut in Euangeliis patet. Has autem similitudines rerũ Christus tanto moderamine tradidit, vt in eis non tantũ rudes facillimè informaret, sed & quorũcunq; excelsa ingenia sublimiter exerceret Quapropter in verbis propositis plantarum seu arborũ exemplum introduxit ad regni Dei tempora designãda. Videte (inquit) ficulneã, et omnes arbores &c. Vbi nõ ociosè Dominus inter omnes generaliter arbores de ficulnea solũ curauit facere mentionẽ, vtpotè de cuius singulariter folijs leguntur primi nostri parẽtes post trãsgressionem

gressionē præcepti, nuditatis suæ ignominiā contexisse. Nam dicitur: Aperti sunt oculi amborū. s. Adæ, & Euę. Cumq; cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus. & fecerunt sibi perizomata. Vult ergo nō incōgruè dominus, quod sicut ficulnea in mūdi principio humanæ trāsgressionis primū extitit tegumentū, ita quoq; in mundi termino fiat vicinæ humanæ reformationis indiciū. Cū producunt (inquit) ex se fructū, scitis, quoniā propè est æstas. Vbi nota, quod non incongruè dominus per fructificationē communiter arborū, quæ tēpore fit æstatis, Regni Dei, & iudicij vltimi præsentiā designauit. Quia cum illud iudiciū venerit, bonitas Dei apparebit in sanctis. Nam virtus radicū in hyeme nō videtur, quia ramos vacuos foliis, & fructibus dimittit: quæ tamen in æstate apparet, tum easdē, videlicet arbores fructibus, & frondibus replet. Similiter in cōmuni iudicio bonitas virtutis Dei in sanctis apparebit, cum eos omni infirmitate et penuria deposita, decorabit. Ita (inquit) cum vos videritis hæc fieri, scitote, quoniā prope est regnum cælorum. Regnū vtique, de
Matt. 25 quo dicet, Venite benedicti patris mei, percipite regnū. Hoc quippe regnū in quo conformabit saluator corpus humilitatis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suæ, ita, vt regnum Dei etiam intra nos sit. Sed, quia nos generaliter Dominus ad omnes arbores considerandas inducit. Videte (inquit) non solum ficulneam, sed & omnes arbores, & c. vt hanc ipsius doctrinam melius nos implere possimus, in hoc tertio huius operis libro expletis mineralibus, de plantis, & arboribus, ac de ipsarum partibus, & variis proprietatibus earundem introducemus exempla, quibus nō de vltimis tēporibus tantū, vt introducit in verbis præfatis Dn̄s instruamur, sed in nostris magis actibus, & moribus dirigamur.

Virum spiritualem temporalia abdicantē in dies magis proficere posse, ex similitudinibus putationis arborum, exactè cognoscitur.

Cap. I.

ABdicatio temporalium assimilatur putationi arborū.

Primò, quia putatio arboris facit arborem magis crescere. Videmus enim, quòd arbor amputatis inferioribus ramis circunstantibus, magis crescit in directum superius, quia humor qui tendebat ad ramorum nutrimentum, totus conuertitur in arboris augmentum. Sic etiam simili modo amputatis temporalibus curis, per assumptionem videlicet voluntariæ paupertatis, dum totus animus ad spiritualia trahitur, miro modo in spirituali gratia proficit, & augetur. Vnde Genes. Gene. 41 dicitur. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

Secundò, putatio arboris facit eam magis virescere. Videmus enim, quod arbores interdū, dum multum veterascunt, efficiuntur aridæ, & suam viriditatem amittunt, ex eo, quòd postquam plāta senuit, decrescit cortex eius, & ex frigiditate clauduntur pori radicis eius, ita, quòd humorem, qui plantam nutrit, ingredi prohibet, & sic ipsa arbor arescit, sed si tūc præscinduntur, & putantur rami arefacti superius, & scindatur radix inferius, multo firmius trahit succum per lignum radicis, & nō per corticem, & sic incepit emittere surculos, & ramos virentes. Sic etiam simili modo solicitudo & occupatio temporalium, velut quoddam animæ senium, corticem arboris, id est, exercitium extrinsecus viri spiritualis facit

decrescere: quia tãto minus exercitatur quis in spiritualibus, quãto plus occupatur in tẽporalibus.

Item radicem cordis infrigidat, & poros eius, id est, affectus claudit. Quia quãto plus curæ tẽporalium crescunt, tanto spirituales affectiones in mẽte frigescunt, & deficiunt. Est ergo necessaria (vt arbor reuiuiscat) amputatio ramorum, id est, abdicatio temporalium occupationum. Et postquã radix cordis cultello compunctionis se Deo multis scissuris, id est, considerationibus, & affectionibus deuotis aperuerit; fiet nouæ pullulatio gratiæ, & apparebit noua viriditas, .i. noua conuersatio plãtę, hoc est spiritualis personæ. Et de hac renouatione viriditatis loquitur Apo. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c. Ephe. 4.

Tertio, quia putatio arboris facit eam magis fructescere, ex eo, quòd per putationem purgatur à superfluo humore aquoso, qui impedit humorem vnctuosum, ex quo fructus producũtur. Nam humor vnctuosus est materia fructuum ex qua producuntur fructus, sicut humor aquosus est materia foliorum. Vnde Ioan. Omnẽ palmitem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructũ plus afferat. Ioan. 15. Ita etiam similiter amputatis & abdicatis temporalibus curis, humor aquosus deficit, id est, mundanus amor, qui est materia foliorum, id est, vanitatum & leuitatum; & humor vnctuosus, id est amor gratuitus, & spiritualis proficit, qui fructus bonorum operum facit abundare, Coloss. Ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, & omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei. Col. 1.

Exemplo balaustia mali punici floris, abiectos à mundoq; despectos, à Deo benignè recolligi declaratur.

Cap. II.

ABiecti à mundo, recolliguntur à Deo. Cuius exemplum apparet in balaustia, quę est flos mali granatæ, quæ dum cadit ab arbore, siue ramo, recolligitur à medico. Est enim hic flos frigidus & siccus, & habet virtutem restringendi, & desiccandi humorem. Vnde valet contra dysenteriam, & sanguineum fluxum ventris: vomitum etiam cholericum stringit, si coctus in aceto super furculam pectoris apponatur. Illi autem quasi de arbore cadunt, qui à mundo despiciuntur, & abiiciuntur, sicut pauperes, qui sunt frigidi ab æstu auaritiæ, & continentes qui sunt sicci ab humore & fluxu luxuriæ, & mites qui restringunt vomitum cholerę, id est, impetum iræ. Nam pauperes despiciuntur ab auaris, tanquam homines inutiles, continentes despiciuntur à carnalibus, tanquam homines steriles, & agrestes: Mites vero despiciuntur à superbis, tanquam homines pusillanimes: Sed licet tales eiiciantur ab arbore, id est, à mundo, tanquam inutiles, tamen recolliguntur à medico, id est, à Christo, tanquam preciosissimi flores, Vnde Apostolus dicit: Quæ stulta sunt mundi, 1. Cor. 1. elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret: vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Vnde patet, quòd hæc abiectio mundi bona est: propter quod dicebat Psalm. Elegi abiectus esse in domo Dei mei, quàm habitare in Psal. 83. tabernaculis peccatorum.

Abstinentia perfectiones, et utilitates, ex similitudinibus arboris Agni casti, & Pini eliciuntur.

Cap.

Cap. III.

ABstinẽtia assimilatur arbori, quę dicitur agnus castus. Quæ scilicet est arbor calida & sicca, vnde flos eius, siue semẽ poros corporis aperiendo, spiritus euaporando humiditatem naturalem consumendo, castitatẽ inducit. Et ideo flos eius maximè agnus castus dicitur, quia suo odore & vsu (vt dicit Diosc.) homines castos reddit. Similiter etiã abstinentia, & afflictio carnis, certum est, quod castitatem inducit, & etiam custodit, tum quia vigorem carnis minuit, tum quia materiam luxuriæ, scilicet humorem seminalem, qui ex cibo causatur, subtrahit. Nota ergo, quòd agnus castus tria facit, sine quibus abstinentia parum valet.

Primum est, quòd poros aperit, quasi autem pori animæ, sunt sensus corporis: qui ad spiritualia, & vtilia debent aperiri, scilicet oculi ad videndum vtilia, ad plorandum peccata, & ad legendum spiritualia documenta. Item nares ad attrahendum odores, id est, bonorum exempla: & os ad confitendum peccata, & ad instruendum proximum, ad laudandum Deum, ad percipiendum cibum sacramentalem.

Secundum est, quia agnus castus spiritus euaporando educit. Sic similiter ab anima ieiunantis euaporari spiritus debent, hoc est progredi spirituales meditationes, spirituales affectiones, & spirituales orationes.

Tertio, ratione minutionis; quia agnus castus humorem nutrimentalem minuit, siue consumit. Hic est humor cibalis, ex quo luxuriæ materia fluit, quem dum abstinens subtrahendo minuit, luxuriæ fluxum cõsumit: propter quod dicit Hieronymus, quod sine Cerere, & Baccho, id est, sine cibo & potu, friget Venus. Et redditur homo ita per abstinentiam corpore castus, & spiritu mansuetus, vt rectè agnus castus dicatur. Item abstinentia deliciis corporalibus præseruat spiritũ à vitiorum passionibus. Cuius exemplũ apparet in pino. Nam pinus diu durat, si à suis corticibus fuerit spoliata, eo quòd inter lignum & corticem vermes fiunt, quæ lignũ corrodunt. Quasi enim exteriores cortices arboris, sunt exteriores delitiæ carnis, ex quibus inter carnẽ, & spiritum, scilicet in sensualitate vermes, id est, carnaliũ desideriorum passiones generantur, quibus spiritus vehementer corroditur, idem molestatur, & dissipatur. Sed corticibus. i. delitiis amoris huiusmodi, vermes, id est, carnes passiones pereunt, & cessant: & tunc spiritus quasi liber à carnis corruptela, incorrupubilis conseruatur Apostolus: Expoliantes vos veterem hominẽ cum actibus suis. Col. 3.

Nonnullis filiorum, pirique exemplis, aduersitates plurimum prodesse, & prosperitatem obesse, ac Dei gratiam fideles nutrire declarat.

Cap. IIII.

ADuersitas mundi plerunque hominem ad seipsum reducit, sicut prosperitas econuerso educit hominem à seipso. Cuius exemplũ apparet in floribus, qui frigore noctis contrahuntur, & calore diei foras euocãtur. Quasi enim frigus noctis, est rigor aduersitatis: hic florem contrahit, dum hominem tangit. ad seipsum redire, seque recognoscere cogit. Sed quasi diei calor est prosperitas fauoris, qua dũ homo inaniter extollitur, extra seipsum vagatur. Item aduersitas seculi, sicut homini habẽti gratiam Dei prodest, sic non eam habenti nocet. Cuius exemplum apparet in piro, quia pirum post cibũ comestũ prodest, ex eo, quòd laxatiuũ est.

Hiero.

Nam comprimit cibaria ad locũ decoctionis, & neruos orificij stomachi confortat. Sed ante prandium sumptum constipat. Et si quis multa & sæpe ex eis comedat, vermes in ventre generant, & cholicam passionẽ duram, & incurabilem prouocant. Cibus autem & nutrimentum animæ, est gratia Dei. Nam sicut dicit philosophus, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sumus enim spiritualiter per gratiam Dei, secundum illud Apostoli: Gratia Dei sum id quod sum. ergo ex gratia Dei nutrimur. Si quis ergo ex hoc cibo, siue nutrimẽto refectus sit, scilicet quòd gratiam Dei habeat in se, viriliter pirum sumit, quia non obest, sed prodest, si tribulationem incurrit. Quia licet tribulatio grauis sit ad portandũ, tamẽ laxat, id est, purgat peccatũ, & confortat etiam animã ac roborat in bonum. Nam virtus in infirmitate perficitur, sicut Apostolus dicit. Sed si quis esset ab hoc nutrimento vacuus, & ieiunus, scilicet gratiam non habens, tunc ei tribulatio nocet, ex eo, quòd generat ei plerunque aut constipationem, id est, duritiam mentis, & desperationem, aut vermem, id est, impatientiæ inquietationem, aut cholicã, id est, implacabilem iracundię passionem.

Aristo.

1. Cor. 15.

2. Cor. 12.

Ex iuniperi, piri, Zingiberis, petroselinique, variis proprietatibus ac similitudinibus, Dei amoris feruorem in carnis asperitate, mentisque humilitate conseruari explanatur.

Cap. V

Amoris diuini ignis conseruatur in asperitate carnis, & in humilitate mẽtis: cuius exemplum apparet in iunipero, quę est arbor aspera, & aculeata habens folia, signans asperitatem pœnitentiæ. Iuniperus etiã ignẽ conseruat: quia si accenditur, vix extinguitur, in tantum, vt si prunæ eius sub cineribus operiãtur, vsque ad annũ minime extinguãtur, vt dicit Isi. In asperitate ergo iuniperi, accipe asperitatem carnis; in cineribus verò eiusdem, intellige humilitatem mentis: in quibus diutius perseuerat diuini feruor amoris. Item amor charitatis etiam mala conuertit in bona. Nam sicut dicit Apostolus. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Huius exemplum apparet in piro, quia pira immatura, quæ sunt pontica, & dura, & grossa, & ad esum mala, per decoctionem ignis efficiuntur bona. Sic per decoctionem, & vigorem ignis charitatis, etiã magnæ, & grossæ aduersitates cedũt homini in bonum saltem animę, per patientiam quam charitas generat. Nam patiens est charitas, vt dicit Apostolus.

Isid.

Rom. 8.

1. Cor. 13.

Item amor charitatis assimilatur zingiberi, quod radix est herbæ calidum, & humidum, & valet contra frigidas causas pectoris, & pulmonis; stomachi dolorem, & intestinorum mitigat, ventositates extenuat. Quanto autem est albius, & recentius, tanto acutius, & melius. Sicut zingiber igitur radix est herbæ, sic charitas est radix iustitiæ, & sanitatis animæ. Ephe. in charitate radicati, & fundati. Ipsa etiã cùm sit ignis spiritualis, est calida, quia facit mentem feruere, & nihilominus est humida, faciens lachrymas fundere. Psal. Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti in refrigerium. Ignis, est charitatis feruor; aqua lachrymarum humor. Ex quibus duobus in anima refrigerium magnũ relinquitur. Hæc est quæ repellit frigus accidiæ causantis in pectore, id est, in intellectu frigidas cogitationes, & in pulmone, id est, in voluntate frigidas affectiones. Hæc est etiam, quæ mitigat dolores interiores impatientiæ,

Ephe. 3.

Psal. 65.

tiæ, vel ita, & extenuat ventositates, & inflationes vanæ gloriæ, & superbiæ. Corinth. Scientia inflat, charitas ædificat. Similiter amor Dei etiam tanto melior, & acutior, quanto albior, id est, mundior, & recentior, id est, feruentior, ne scilicet vetustate tepescat.

1.Cor.8.

Item charitatis amor assimilatur petroselino.

Primo, propter originem; quia maximè in petris, & in locis petrosis oritur, & propterea dicitur petroselinum. Loca autem petrosa, sunt corda imitatorum Christi. De quo dicit Apostolus, quod petra erat Christus. Et in talibus inuenitur verus charitatis amor. Vnde ipse dixit. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.

1.Cor. 10.

Secundò, propter odorem. Nam petroselinum est odoriferũ, quia scilicet amatores Dei etiam proximos per bonorum operum recreant odorem, sicut Apostolus dicit: Christi bonus odor sumus.

Io.15.
1.Cor.2.

Tertio, propter calorem, quia petroselinum est herba calida, & sicca, diuretica, & apertiua, diuisiua, & consumptiua, stomachi confortatiua & appetitus excitatiua. Similiter charitatis amor mentem calefaciendo, & inflammando habet virtutem apertiuã, quia cor Deo aperit: & diuisiuam, quia mundo per contemptum diuidit. Item consumptiuam, quia humorem, id est, amorem peccati consumit. Item confortatiuam, quia confortat ad bene operandum, & appetitus excitatiuam, quia scilicet mentem excitat ad cælestia appetendum.

Auaritiam valde detestabilem esse, ex cepe ius, quiamque exemplis comprobatur.

Cap. VI.

Auaritia assimilatur cepe.

Primò, propter complexionis frigiditatem, quia cepe (secundum Diosc.) est frigidæ, & viscosæ naturæ, maximè, quod est oblongum, & illud quod est rufum, & illud quod est crudum. Similiter auaritia, & inordinatus amor temporalium, animam infrigidat, calorem charitatis excludendo. Item inuiscat eam fortiter capiendo, & tenẽdo, & præcipue si sit oblonga, id est, diuturna, scilicet in homine inueterata, quia tunc semper crescit. Item si rufa, id est, inflammata ex paupertatis necessitate. Item si cruda, id est, non cocta tribulationis igne, quæ aliquando purgat animam, vel saltem minuit amorem mundi.

Secundò, propter nutrimenti modicitatem, quia cepe crudum, modicum, imo nullũ quasi nutrimentum corpori tribuit, vt dicit Diosc. Similiter accumulatio auri, modicum nutrimentũ frequẽter confert etiam eius auari corpori, quia multi propter auaritiã secundũ corpus miserè, & tenuiter viuunt, sed animæ penitus nullum, quia vtiliter pro anima sua auarus sua bona non tribuit.

Tertiò, propter nocumẽti multiplicitatem. Nam cepe crudũ, & comestũ cholericos ostẽdit, quia videlicet auaritia iram ad quam cholera inclinat incendit. Item huiusmodi cepe inflationem gignit, quia diuitiarum abundantia, quam auaritia colligit, inflationem superbiæ inducit. Item acumine suo caput percutit, & nimis comestum insaniam facit, & terribilia somnia ostendit. Sic nimia prosperitas diuitiarũ, quam auari habent, facit eos infatuari. Item ad literam habent quandoque auari somnia terribilia, somniantes latrones, & prædones: vel quia post somnum mortis faciliter eorũ diuitiæ tanquam vana somnia euanescunt.

Iob.

Iob 27. Iob. Diues cùm dormierit, nihil secum affert: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Item suo odore facit lachrymari. Quia frequēter auaritia est causa fletus, & doloris, quia quando auarus perdit, quæ diligit cruciatu suo & dolore cogitur lachrymari.

Item auaritia assimilatur iusquiamo; quæ est herba venenosa, & mortifera: propter quod dicitur insania. Et hæc (vt dicit Diosco.) habet virtutem constringendi, & somnum prouocandi. Similiter auaritia veneno cupiditatis extinguit vitalem calorem charitatis, & ita est causa mortis spiritualis. Ioā. Si quis diligit mundū, non est charitas patris in eo. Item constringit cor auari ad non subueniendum pauperi, & bursam ad non restituendum. Hęc etiam est, quæ causat circa spiritualia pigritiæ & negligentiæ somnum. Psal. Dormierunt somnum suum, &c.

1. Ioan. 2

Psal. 75.

Bona arboris, boni effectus varij, & eius impedimenta, trociq; perfectiones describuntur: quibus multis similitudinibus boni viri comparantur.

Cap. VII.

Bonus homo assimilatur arbori bonæ. Bona enim arbor illa iudicatur in qua est fructuum maturitas, fructuum pluralitas, & fructuum suauitas. Et hæc tria tanguntur Matth. Bona arbor fructus bonos facit. In eo, quòd dicit, Facit fructus, tangitur fructuum maturos. Sed in eo, quòd dicit fructus in plurali, tangitur fructuum copiositas. In eo, quòd dicitur Bonos, intelligitur fructuum suauitas. Quædam ergo arbores sunt, ex quibus nullus nascitur fructus propter defectū humoris, & sunt homines otiosi & inertes, qui propter defectum amoris nihil boni operantur. Vnde arbores huiusmodi, ne otiosè terram occupent, excidētur, & in ignem mittentur. Quædam verò faciunt fructum, sed paucū quod est propter paucitatem humoris, & caloris. Et tales sunt, in quibus est modicus humor compunctionis, & modicus calor dilectionis inuenitur sine frequentia bonæ operationis. Sunt etiam quatuor causæ aliæ, quare scilicet arbores aliquę sunt fructum modicum facientes.

Matt. 6.

Prima est, quando sunt nimis frondosæ, quia humor, qui deberet transire ad fructus, conuertitur ad folia. Et tales sunt qui delectantur tantum in foliis verborum. Vnde assimilantur ficulneæ, cui Dominus maledixit. Matt. 11.

Secunda causa est, quando nimis sunt proceræ. Humor enim à radice ascendens per arboris altitudinem, & latitudinem latè se diffundit, & ad ramos transiens paulatim euanescit. Magni enim viri, & prælati aliquando sunt infructuosi, quia ea quæ deberent dare pauperibus, expendunt in suis vanitatibus. Ambro. dicit: Auis se sociat auibus, & pecus pecoribus, piscis piscibus: solus tu homo consortem excludis, feras includis, parietem vestis auro, & pauperem nudas vestimento; panem petit pauper, & non accipit, equus tuus aurum sub dentibus mandit. Ambr.

Tertia causa est, quando sunt nimis vetustæ, quia tunc (vt dictum est supra capitulo primo) radix induratur, & frigiditate cōstringuntur pori radices, ita quòd humor ingredi non potest, quo plāta nutriatur, & fructificet. Sed si perforetur radix, aut scindatur, & illi scissuræ immitatur lapis, tunc trahitur succus per lignū radicis, & purificatur, & fertilior efficitur, sicut dicit Philosophus de amigdalo antiqua si perforetur radix eius. Quando igitur aliquis est vetulus in peccato, tria foramina Arist. de veg. & plant.

mina siue scissuras in corde suo oportet facere, primum per dolorem contritionis, secundũ per pudorem confessionis, tertium per laborem satisfactionis.

Quarta causa est, quando arbor non amputatur, quia tunc humor, qui conuerteretur in fructũ, conuertitur in ramusculos superfluos, & inutiles. Vnde arbor melius fructificat, si homo ab eo superflua remoueat, eo. quod humor qui transit in nutrimentum superfluorum, illis remotis transit in fructum. Ioan. Omnem qui facit fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et ideo purgationi plantarum in vere est insistendum. Similiter si homo resecat à se superfluitates cibi, potus, & somni, & aliorum huiusmodi, efficitur aptus ad magis abundãdum in spiritualibus fructibus, & pœnitentiæ operibus. Et nota, quòd rami arborum quanto plus sunt onusti fructibus, tanto magis inclinantur: quia sancti viri quanto plus abundãt bonis operibus, tanto magis humiliantur.

Ioan. 15.

Quædam autem arbores sunt, quę licet fructus multos habeant, nõ tamẽ faciunt eos malos. Matt. Mala arbor fructus bonos facit. Quandoque tamẽ cõtingit, quòd arbor mala à sua malitia transmutatur in arborem bonam, & quod bonos fructus producens efficitur. Sed ad hanc transmutationẽ arboris sunt quatuor necessaria.

Mat. 7.

Primo labor. Nã, sicut Aristoteles dicit, arbores siluestres per debitam culturam efficiuntur hortenses: & ponit exemplum de amigdalo, quæ si est amara, per culturam efficitur dulcis. Sic homo debet cor suum colere, & purgare, & tũc bonos fructus faciet.

Arist. de veg. pl.

Secundo, necessarius est locus. Dicit enim Philosophus, quod quædam plantæ in vno loco faciunt fructum perniciosum, quæ transplantatæ faciunt fructũ bonum. Et ponit exemplum de iusquiamo, quia quod in Persia est natum, translatum in Aegyptum est perniciosum, sed in Hierusalẽ translatum fit comestibile, & bonum. Similiter animus hominis per translationem pœnitentiæ, de malo statu in bonum cõuertitur. Vnde in Aegypto, id est, in tenebris peccati, positus est perniciosus, & malus: sed in Hierusalem, id est, in pace iustitiæ, & cõscientiæ per pœnitentiam transplantatus, efficitur bonus, & salutiferus. Nota tamen, quòd peccatori non prodest tãsmutatio loci sine mutatione animi. Nam sicut dicit Ber. Nec lucifero profuit locus cęli, nec Adæ locus paradisi, nec Loth locus montis excelsi, nec filiis Israel locus deserti. Vnde interrogatus Socrates à quodã, cur locorum mutatio nihil prodesset ad mutationem vitiorum; respondit: Non est mirum, si mutando locum non mutas vitium, quia circunfers semper teipsum.

Tertio, necessarium est tempus. Dicit enim Phi. quòd plures plãtæ plantantur in vere, in autumno paucæ, pauciores in hyeme paucissimæ in æstate. Plantatio ergo spiritualis conuenientius fit in vere, id est, in tempore iuuentutis, quàm in autumno maturæ ætatis, vel in hyeme senectutis, vel in æstate, id est, in feruore malæ cõsuetudinis, vbi totus humor deuotionis & gratiæ desiccatur.

Arist. de veg. & plan.

Quarto, necessarius est surculus, qui trunco insertus totã eius virtutem trahit ad suam qualitatem. Et significat verbum Dei, quod animam sic immutat, quòd quæ primo faciebat fructus amaros, & noxios, postea facit fructus dulces, & salutiferos. Iac. In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

Iac. 1.

Item

Item nota, quod bonus homo malo associatus, nonnunquã eius malitiã impedit, aut tollit. Cuius exemplum apparet in piris, quia hoc habent pira proprium maximè syluestria, quod cũ fungis malis accepta omnem ab eis auferunt læsionem, puluis etiam piri syluestris bibitus, valet similiter contra fungos. Quid autem per syluestre pirum, nisi hominem intelligimus bonum, à malorũ hominum quidem consortio, & contagio semotum, & orationum solitudini deditum, vel in cepe pœnitentiæ positum? Huius tamen societas, & pœnitentia, fungi malitiam, id est, hominis mali nequitiam suis plerunque, aut exemplis aut monitis, vel meritis impedit, vel tollit. eius etiã puluis, id est, humilitas visa, vel puluis, id est, mors, eius corpus incinerans, & animã glorificans, etiã quandoque malitiam peccatorũ immutat. Nam etiam post mortẽ sancti nonnunquam peccatores conuertunt, & euellunt.

Item nota, quòd bonus homo assimilatur croco. In quo primo possumus notare bonitatis indicium. Quia crocũ, est optimum, quod est recens, odoris boni, longum, purum, album, integrũ; inspiramine bonum, & cum tangitur, tingit manum, & leniter est acutum. Similiter ille est inter bonos & sanctos viros optimus, qui est recens & feruens in opere; odoriferus, id est, redolens in hominum opinione. Item longus, id est, perseuerans in bona conuersatione; albus, id est, purus in intentionem; integer, id est, castus sine carnis corruptione, & bonus in spiramine, id est, in conuersatione, siue exhortatione, coloratiuus manus tingentis, id est, impressiuus siue virtutis in sui adhæsione. Ille enim manum tangentis se suo colore tingit, qui sibi adhærentem ad imitationem suorum operum, vel suarum virtutum trahit: vel ille manum tangentis se suo colore tingit, qui se lædenti beneficium porrigit: quod pertinet ad viros perfectos.

Item qui est acutus leniter in aliorum correptione, siue increpatione. Debet enim esse acutus in pungendo, sed lenis in percutiendo. Est enim necessarium in correptione delinquentis acumẽ seueritatis cum dulcore lenitatis. Secundò, notamus in croco natiuitatis locum. Nam sicut dicit Diosc. orientalis melior est, quã occidentalis, quia scilicet contemplatiuus melior est, quàm actiuus, ex eo, quòd cõtemplatiuus melior est, calore solis, id est, amore Christi magis calefactus, & splendore, id est, sapientia eius magis illustratus, sicut pars orientalis excedit in calore, & splendore. Diosc.

Tertiò, notamus in croco florietatis aspectum: producit enim crocum florem caput habentem ad violę modum, & in medio tres ramulos: Quasi autem flos croci, est conuersatio viri boni, quę debet esse purpurea per charitatẽ, violacea per humilitatem, & triplicata per fructificationem, scilicet vt fructificet Deo, sibi, & proximo. Vel sicut dicit Bernar. vt viuat humiliter Deo, ordinatè sibi, & socialiter proximo. Bernar.

Quarto, notamus in croco complexionis temperamentum: est enim calidum & siccum in primo gradu, in suis qualitatibus temperatum. Sic etiam bonus homo, & prudens, & in caliditate, id est spirituali feruore, & in siccitate, id est, in abstinentiæ extenuatione tẽperatus est, secundũ debitũ gradum, id est, discretionis modum.

Quinto, notamus in croco vtilitatis effectum. Nam crocũ multam

enim est confortatiuum, & valet contra debilitatem stomachi, & contra cordis defectũ: quia boni multũ alios confortant, debiles. i. trepidos, & corde deficientes. i. pusillanimes vigorando suis cõsiliis, exhortationibus, & exemplis.

Quemadmodum quo ad semẽ, flores, frondes, fructusq́ ac ratione loci: plantæ inter se naturaliter differre videtur: sic quadam similitudine boni viri à malis moraliter distinguuntur.

Cap. VIII.

BOni à malis, vel etiam inter se inuicem differũt moraliter, sicut differunt inter se plantæ naturaliter. Differunt enim plantæ, vel arbores à se inuicẽ primo in seminibus: quia quædam earũ ex semine bono generantur, quędam verò ex malo Et dicit Albumas. quòd ex malo semine non proueniunt de facili bonæ plantæ, nec ex bono de facili malæ: quamuis in animalibus, & potissime in hominibus sæpe videatur contrarium. Cuius ratio est, vt idem dicit, quia planta est terræ affixa, propter quod vniforme à terra recipit nutrimentum: animalia verò non sic, tum propter varietatem cõplexionis, tum propter volubilitatẽ voluntatis. Similiter ergo inter homines illi homines ex malo semine nascũtur, qui malorum exempla imitantur. Sed qui bonorum imitantur vestigia, illi ex bono semine oriuntur. Malum enim semen, est semẽ vitiorum, quod seminauit diabolus. Nam superbiam seminauit in Adam, inuidiam in Cain, incontinentiam in Lamech, gulam in Esau, auaritiam in Balaam, iram in Saul, accidiam in Achitophel. Vnde qui in huiusmodi vitiis illos imitantur, hi sunt qui ex malo semine nascuntur. Vnde dicitur in epistola Iudæ: De illis, qui in viam Cain abierunt, & errore Balaam seducti sunt. (Iuda.) Bonum autem semen est, quod seminauit Christus, scilicet humilitatem in matre, fidem in Centurione, abstinentiã in Ioanne Baptista, continentiam virginitatis in Ioanne Euangelista, & sic de aliis virtutibus, in quibus qui eos imitantur, ex optimo semine nascũtur. Nota tamen quòd arbor siue planta ex malo semine nata, bona effici potest auxilio culturæ. Vnde dicit Arist. quòd si scindatur radix arboris, & illi scissurę immitatur lapis, fœcunda fiet, si erat sterilis. (Ari. de veg. plan.) Cuius ratio est, secundum Albumasar, quia per scissurã fit grossi & noxij humoris vaporatio, & caloris aeris circũstantis attractio, cuius virtute fit illius mali humoris consumptio, & quædã plãtæ innouatio. Ipse etiam Philosophus dicit malogranata stercore porcino firmata, & aqua dulci rigata, melioreſcunt. Sicut ergo de malitia mutatur in bonitatem auxilio culturæ, ita malus homo efficitur bonus auxilio pœnitentiæ. Sed debet fieri scissio, id est, apertio radicis, id est, cordis per contritionem, & oris per confessionẽ, & immitti lapis, id est, perseuerantiæ firmitas, vel constantiæ soliditas apponi, & fimus humilitatis cum aqua compunctionis, vel doctrinę spiritualis, quæ dulcis est: vel aqua hæc apponenda, est eleemosyna: quia ignẽ ardentem extinguit aqua, & eleemosina resistit peccatis.

Secundò, differunt plantæ, siue arbores quo ad locum, siue situm, secundum quod inuenitur in eis triplex differentia. Vna est quo ad abundantiam humoris, quia quædam plantæ nascuntur in terra, quædã in aqua, quædã in petra, non tamẽ omnino sine terra, quædam verò in arena. Sed, quæ in petra, parum crescũt, quia humor est paucus, & cito arescũt, nisi per oppositionem humoris, & terræ ab hominibus adiuuent.

Sic quidam homines spirituales sunt plantati in terra, id est, humilitate fundati. Terra enim est elementum infimum, & stabile; & ideo designat humiles, & bene proficiunt: quia omnis qui se humiliat, exaltabitur. Quidam verò plantati sunt in aqua gratiæ, vel pœnitentiæ, vel sapientiæ: & isti etiam crescũt vel proficiunt. Psal. Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarũ.

Luc.14.

Psalm.1.

Quidam verò in petra, id est, in corde duro & parum deuoto. & isti cito deficiunt. Nam petra est dura, & parum humorosa. Lucæ. Aliud cecidit supra petram, & exortũ aruit, quia non habebat humorem. Quidam sunt plantati in arena: in quibus scilicet nullus est humor gratiæ diuinæ. Nam arena dicitur ab ariditate. Isti sunt peccatores quorum fructus vani, & inutiles sunt. Nota ergo, sicut dicit Aristo. quòd plãtæ, quę nascũtur in locis aridis, sunt paruæ quantitatis propter paucitatẽ humoris. Quæ verò in locis humidis fluuialibus, & maritimis, sunt maioris quantitatis propter abundantiam humoris. Illæ tamen quæ crescũt iuxta ripas marium salsorum, non multũ crescũt propter arenarum multitudinem, & attracti humoris siccitatẽ. Sed sicut idẽ Philosophus dicit, iuxta mare rubrum hoc fallit, vbi arbores magnæ fiunt propter abundãtiam humoris, & caloris. Ex quibus patet, quòd in hominibus sicut in arboribus tanto magis fit augmentum (in arboribus quidẽ corporale, in hominibus verò spirituale) quanto magis abundat calor, & humor, scilicet in hominibus calor dilectionis, & humor deuotionis. Sed cauendum est, ne sit humor salsus, id est, deuotio tristis & sicca, sicut hypocritarũ, de quibus Dominus dixit: Nolite fieri sicut hypocritæ tristes: sed debet esse deuotio læta, & dulcis, nisi esset forsitan tristitia proueniens vel ex pœnitentia, hoc est peccati recordatione, vel ex passionis Christi compassione; quæ quidem ambo per mare rubrum designantur. Quia vtraque compunctio, seu deuotio licet salsa vel amara sit tamen animam impinguat, & auget.

Luc.7.

Arist. de veg.

Matt. 6.

Secunda differentia localis attenditur in plantis respectu caloris solaris: Nam plantæ, quæ sitæ sunt versus Orientem citius conualescunt propter aspectum solis, & sufficientiam caloris. Sed versus occidentem econtrario se habent, propter defectum caloris, solis, vt dicit Aristo. Ex quo habetur, quod anima citius conualescit in spiritu, si sit in ea aspectus solis, id est, discretio rationis, sufficientia caloris, id est, debita mensura dilectionis. De qua dicitur. Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, &c. Matt.22.

Tertia differentia localis attenditur in plantis secundum temperiem aeris. Nam sicut dicit Albumasar, si aer, vbi nascitur plantæ, fuerit nimis calidus, poris apertis calor naturalis euaporabit, & ita planta siccabitur. Si verò frigidus nimis, plantam suffocabit: sed tẽperies eius nutriet, & conseruabit. Sic plantationem pœnitentiæ in homine ardor luxuriæ, vel gulę euacuat, frigus accidiæ dissipat: Sed temperata abstinentia nutrit, & conseruat. Nota ergo, quòd secundum Arist. planta quatuor indiget, scilicet semine terminato, & in sua specie perfecto, maturo, & à putredine seruato, Item loco plantæ congruo.

Tertiò, humore moderato: & dico moderato, quia ex humoris temperie magis seruatur plantæ nutrimentum. Quia si humiditas fuerit nimia pororum, oppilatio fit, per quos nutrimentum trãsit

ad incrementum arboris. Et eodē modo siccitas si super abundauerit, pororum & viarum constrictio erit, & sic vtroque modo impedietur nutritio arboris. Sed si contemperatio fuerit caloris, & humoris, erit processus plantæ ordinatus, & vtilis.

Quartò, indiget planta, vt dictū est, aere mediocriter temperato. Eodem modo anima pœninitentis indiget semine spiritualis doctrinæ. De quo Lu. Semen est verbum dei. & istud semē debet esse terminatū & mensuratū, secundum capacitatē audientiū, & secundum regulas fidei catholicæ. Item semine eleemosynæ. de quo Apostolus: Qui seminat in benedictionibus, &c. Et hoc semen debet esse in sua specie perfectum per charitatem scilicet, vt eleemosyna in charitate fiat, dico in sua specie, quia plures sunt eleemosinarum species, & modi siue corporalium siue spiritualiū. Item indiget semine operationis bonæ. De quo Eccles. Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua, id est bona opera operari ne desinas, & in mane iuuentutis, & in vespere senectutis. Hoc semen debet esse maturum ad discretionem, vt scilicet cum debita maturitate, & discretione bonū opus fiat. Item semine diuinæ gratiæ sine quo alia nihil valerent. Et de hoc semine dicitur, Io. Semen eius id est gratia in eo manet, hoc semen debet conseruari à putredine peccati, cū qua esse nō potest.

Luc.6. 1.Cor.2. Eccl.11. 1.Io.2.

Secundò, indiget plātatio pœnitentiæ, loco sibi congruo. Nam alius locus competit ploranti, vel oranti, scilicet secretus, alius eleemosynam facienti, quia publicus, vbi fiunt, vel conueniant pauperes sed non publicus ad ostentationem, & similiter alia loca competūt actiuis, sic alia cōtemplatiuis.

Tertiò indiget humore, scilicet nutrimentali, & cibo temperato, vt sit quædam abstinentia, sed tamen discreta.

Quartò indiget aere mediocriter temperato. In aere enim, qui multarum varietatum est susceptiuus, pœnitens intelligitur spiritus, qui temperatus esse mediocriter debet: quia nec nimis calidus, vt aliquid sibi supra vires assumat tanquam præsumptuosus, nec nimis frigidus, vt s. spiritualia & sibi congruentia negligat tanquā sit accidiosus: sed debet esse per discretionem ordinate temperatus.

Tertiò differunt arbores in partibus, scilicet partium suarū multitudine, & paucitate, magnitudine, & paruitate, fortitudine, & debilitate. Cuius diuersitatis causa est diuersitas humoris, qui in aliquibus est lacteus, vt in ficubus, & talis in latum, & in longū est ad se diffundendum idòneus. In quibusdam vero est viscosus, vnde nec ad extensionem aptus. In quibusdā vero est acutus, qui ex sua fortitudine ad multam extensionē est aptus. Et raritas arboris accidit propter insufficientiam humoris: spissitudo vero propter sufficientiā caloris ad cōdensationē humoris. Quasi autē humor lacteus, quo paruuli id est incipientes nutriuntur, est deuotio actiuorū. Sed quasi humor acutus, & subtilior, est contemplatiuorū in quibus etiā est caloris charitatis abundantia. Et ideo tales habent partes, idest ramos oper ē plures, per frequentiā maiores, id est lōgiores propter perseuerantiam, & fortiores propter constantiam siue patientiam. Sed quasi humor viscosus, est amor proprius auarorū, qui ab eis non separatur, nec faciliter ad alios extenditur. Vnde deficit in eis calor, & charitas: quia charitas nō

quęrit, quæ sua sunt, sic ideo eorũ partes, & rami, i. opera siue dona, sunt pauciora, minora, & debiliora.

Quarto differunt arbores in frondibus. Et primo in frondium variatione. quia quædã arbores siue plantæ habent folia aspera, propter dominum terrestreitatis, & siccitatis. Quædam vero habẽt folia lenia propter æqualitatem aquæ humectantis, & proportionem debitam caliditatis. Sic superbi, in quibus dominatur amor terrestris, & siccitas: quia carent humore pietatis, habent folia, id est verba aspera, hoc est contumeliosa, & alios asperantia. Sed illi, qui humectantur aqua diuinæ sapiẽtiæ, in quibus existit, debita caliditas charitatis & beneuolentiæ, hi habent folia, id est verba lenia, & dulcia.

Item differunt arbores in foliorũ duratione: quia quibusdã arboribus folia cito cadũt, propter humorem rarũ, non vnctuosum, & cito siccabilem. In quibusdam vero permanent diu propter causam contrariam. Similiter in illis quibus deest vnctuosus humor gratiæ, & deuotionis, cito cadunt folia, quia cito deserũt promissa. Nam sicut faciliter verbis promittunt, ita faciliter, & cito à promissis deficiũt. Sed illi, in quibus econtrario est gratia, & deuotio, firmi sunt in promissis: & isti sunt sicut arbores, ex quibus folia non

Psal. 1. cadunt. Ps. Et folium eius nõ defluet. Vnde tunc folium defluit, quando facit contrarium eius, ꝙ aliis dicit.

Item folia arborum differunt in figuratione, Quia quarundã arborum sunt folia stricta, quarundam lata, quarundã acuta, quarũdam rotunda, quarundam scissa, quarundam solida: quæ omnia variantur secundũ varietatẽ humoris magis, vel minus terrestris, vel viscosi, & propter calorem æqualiter, vel inæqualiter humorem extendentem.

In hoc autẽ significatur, ꝙ verba siue corrigentiũ, siue docentiũ, siue consulentiũ nõ semper debẽt esse vniformia, sed diuersificari debet non solũ in substantia, sed etiã in modo proferendi, secundũ exigentiam personarum, negociorum, locorum & temporum.

Quinto differunt arbores floribus. Quia quædam arbores florent quod est propter puri & subtilis humoris existentiam in medulla. Quædam vero sunt quæ non florent propter nimiam viscositatem humoris, eo, quòd subtiliari non possit, nec propter suã vnctuositatem in subtilem florum substantiam dilatari, vt patet in ficu. Quædam etiam non habent flores propter liquiditatem, quæ non potest in florum substantiam coagulari, vt patet in palma, & similibus, de quibus exemplificat philosophus. Per flores ergo, qui ex subtili, & puro generantur liquore, insigniuntur subtiles meditationes, & puræ, & considerationes contemplantium, quę requirunt puritatem affectus, & subtilitatem intellectus. Vnde non in omnibus arboribus, idest in omnibus hominibus etiam bonis hæc inueniuntur: ex eo, ꝙ in quibusdam licet sit humor vnctuosus deuotionis, & gratiæ, tamen est grossus. Quia licèt quidam habeant mentẽ deuotam, tamen habent eã simplicem, & grossam, & ideo nõ aptam ad subtiliora contemplanda: & licet non habeant flores, tamen possunt habere dulces fructus, idest opera, sicut habent istę arbores ficus, & palma.

Illi autem in quibus abundat liquidus, & fluidus humor carnis, idest amor carnalis, multo minus apti sunt ad flores cõtem-

plationis

plationis habendos. Sexta differentia, est in fructibus. Quia quędam arbores sunt infructuosæ, quæ fructus non producunt, sed folia tantum emittunt. Et talibus assimilantur mali Christiani, verba confessionis fidei habent, sed opera fidei non habent. Apostol.
Thi. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.

Item mali doctores, & prælati, qui solum habent verba doctrinæ, sed non opera vitæ. Matth.
Mat. 21. Dicunt enim, & non faciunt.

Item illi, qui verbis promittũt, vel vouent, sed facto promissa, vel vota non implent. De quibus
Eccl. 5. dicitur Ecclesiastici: Melius est non vouere, quàm post promissa vota non reddere. Displicet enim deo infidelis & stulta promissio.

Quædam vero arbores sunt fructuosæ. Circa quod notandũ, quòd arbor ad fructificandum indiget triplici exteriori fomento, scilicet humore terræ nutriente. Nam secundum philosophum, terra est mater plantarum, eo, ꝙ suo humore plantam more matris nutriat, ex quo etiam nutrimento, & humore fructus producitur. Indiget etiam Sole humorem situm in medulla digerente, & præparante: quia humor nutrimentalis non potest in planta transire ad materiã fructuũ, nisi prius calori ipsius plantæ adiuncto calore solis decoquatur, & digeratur, & ad locũ emissionis fructus attrahatur. Et hinc est, ꝙ in vere, quando calor solis incipit augeri, plantæ folia & fructus incipiunt emittere, quia sol suo calore partes plantæ, & humores strictos à frigore procedente resoluit, & digerit, & ad loca debita attrahit, & deducit. Et hinc est etiam, ꝙ in locis multum à sole remotis, plantæ paucæ sunt, & nõ fructificant: vt dicit Aristote. Cuius ratio est secundum Albumasar, quia illi, qui sunt directe sub septentrione, diem habẽt per dimidium annum continuè, & per alium dimidium annum habent noctem, in æstate igitur non potest ibi crescere planta, propter nimium calorem, nec in hyeme propter maximam frigoris continuationem: propter, quod sicut dicit Aristot. planta ibi generata non habet vires ad fructus producendos, deficiente causa. Nam calor, qui est causa plantarum, & fructuum, in vna parte anni omnino modum excedit, in alia vero parte omnino deficit.

Tertio indiget planta tempore. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem, & vere ad humoris emissionem, tunc enim non est frigus vehemẽs humorem comprimens: nec calor vehementer adurens, vel humorem consumens. Indiget etiam ęstate ad fructuum maturationẽ, & autũno ad fructuũ repletionẽ, & collectionem. Sicut ergo planta his tribus indiget ad fructificandum, sic etiam homo ad bene operandum, & præcipuè in operibus actiuæ vitæ, scilicet calore charitatis cum humore pietatis, & discretione siue oportunitate tẽporis. Omni enim operi siue rei tempus est, vt dicitur Eccl. 8.
Eccles. Vel ad fructificandum per opera pœnitentiæ, indiget homo his tribus, scilicet humore compunctionis, qui scilicet est plantę idest animę plangentis quoddam nutrimentum, scilicet humor lachrymarum secundum illud psal. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.

Item feruore dilectionis, per quẽ mens, quæ primo fuerat peccato costricta, resoluitur, humor deuotionis attrahitur, & decoquitur dum feruens efficitur, ad bonorum operum productionẽ perducitur.

ducitur. Sed attēde, quod feruor pœnitentis, vt bene fructificet, debet esse temperatus idest discretus, vt etiam dictum est superius, ita, vt neque deficiat per accidiā frigus, neque excedat per indiscretionē. Indiget enim hyeme, idest tempore suo quo se ab exterioribus ad interiora recolligat; & vere, idest tempore quo abundanter humorem pietatis per opera misericordiæ emittat. Item æstate, in qua per contemplationis meditationem, vel orationē seipsum ad feruorem accendat, vt sic fructus maturos, idest opera perfecta exhibeat, quousque finaliter sequatur autumnus idest mortis tempus, quo suæ vitæ, & totius temporis fructus, id est præmia colligat.

Charitatis excellentia, perfectiones atque vtilitates, ex radicis cypressi, cassia fistulæ, calamenti, carica, & deniq; mente quamplurimis similitudinibus apertè intelliguntur.

Cap. IX.

CHaritas assimilatur radici. Primò ratione originis. Quia ex humore de terra accommodato, & caloris cœlestis beneficio radix generatur, & à calore cælesti tota penetratur, nutritur, & conseruatur. Similiter ex humore deuotionis attracto per feruorem orationis, & beneficio cęlestis caloris idest superni & increati amoris, qui est Spiritussanctus, generatur idest diffunditur radix charitatis, & ab ipso calore cælesti, idest Spiritusancto nutritur, & conseruatur. Vnde Apostoli in oratione vnanimiter perseuerantes, & cum deuotione expectantes, Spiritumsanctum acceperunt, per quem charitas diffusa est cordibus eorum & nutri-
Hier. 17. ta, & conseruata. Hiere. Ad hu-
Luc. 75. morem mitti radices.

Secundo ratione firmitatis, siue profunditatis: quia quanto matrici terræ profundius se infigit, tanto fortius arboris solidius, & firmius fundamentum existit: sic quanto charitatis amor inest cordi profundius, & infixius, tanto spiritualis homo firmius est, & solidius fundatus. Vnde Apost. Ephe. 4.
In charitate radicati, & fundati.

Tertio ratione virtutis, quia quamuis radix sit in substantia mollis, tamen fortissimos lapides vi caloris penetrat, & effodit: Sic charitatis amor, quamuis per patientiā fit mollis. Nam molle non resistit tangenti, & sic perfectus non resistit lædenti, scilicet iniuriam pro iniuria reddendo, sed potius ei parcit. Item quamuis sit per mansuetudinem dulcis, quia charitas patiens est, & benigna est, tamen fortissimos lapides id est immanissimas persecutiones, seu cruciatus virtute Spiritusancti superat, & vincit, immo radices diuini amoris in petris duris magis condensantur. Quia scilicet charitatis affectus, & effectus in duris & asperis passionibus magis multiplicantur. Iob. Super Iob. 8.
aceruum petrarum radices eius densabuntur.

Quartò, ratione actualitatis quia charitas omni tempore agit, & crescit. Nam radix tempore hyemali, calorem & humorem in se colligit, quem vernali tēpore foras effundit. Sic charitas tēpore aduersitatis in semetipsa pinguescit. Sed prosperitatis tēpore alijs se effundit, & per vigorem operis proximis reuiuiscit. Ose. Erumpet radix eius, vt Libani. Aug. Radix omnium bonorū est charitas, radix omnium malorum est cupiditas. Ose. Augu.

Quintò, ratione viroris, quia scilicet sicut ex radice est viror arboris, ita ex charitate meritum operis. Vnde Grego. dicit, quòd Grego.
sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic virtutes mul-

tæ ex

tæ ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Hiere. Plantasti eos, & radicem miserunt; proficiunt, & faciunt fructum Greg. Quisquis in charitatis radicem se infert, nec à viriditate deficit, nec à fructu inanescit.

Hier. 12.

Item charitas assimilatur Cypresso.

Primo, ratione substantię. Est enim substantia similis Cedro, quia sua substantia est imputribilis, & semper sua permanet firmitate. Videmus autem, quod ligna putrefiũt ex humore aqueo superabundante. Sed hoc modo charitas putrefieri, vel corrũpi nõ potest : quia aquositas. i. vehemẽtia tribulationis nõ prævalet contra eã. Can. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.

Can. 8.

Secundo charitas assimilatur cypresso, & hoc ratione figuræ : quia cypressus in rotundum eius se erigit vnde etiam eius fructus figuram imitatur, & ideo cypressi coniferi appellantur. Rotunditas autem figuræ, perfectionem charitatis significat. Quia figura rotunda siue circularis, (secundũ philosophum) est perfectissima figurarum. Vnde rotunditas cypressi, est perfectio charitatis. Et ideo secundum Apostolum, Charitas est vinculum perfectionis. Hæc enim virtus est quæ mentẽ Deo ligat, & iungit, & coniũgendo perficit. Quod autem figura cypressi sursum tendit, signat, ꝙ charitas sursum trahit. Ecclesiastici. Quasi cypressus in altitudinem se tollens. Quod autẽ figura cypressi in conũ se stringit & acuit, significat ꝙ diligentes Deũ quanto plus in charitate proficiunt, semper magis se restringunt, scilicet ab illicitis, à superfluis & etiam à necessarijs. Sic ergo ex figura cypressi ostenditur, ꝙ charitas hominẽ perficit, perficiendo exigit, & erigẽdo stringit, & vnit.

Ari. de cęl.

Coll.

Ecc. 50.

Tertio ratione redolentiæ. Est enim cypressi lignum secundum Isido. suauissimum in odore, vnde folia habet licet amara, tamẽ odore vinolenta, vt dicit Plinius. Similiter odor charitatis tam suauis est Deo, vt sine ipso nihil redoleat. Nam neq; eloquẽtia, neq; eleemosyna, neq; scientia, neq; fides, neque prophetia, neq; quodcunq; opus, siue donũ, habet charitate deficiente meritũ apud Deum, sicut expressè explicando per singula Apostolus ostendit dicens. Si linguis hominũ loquar, & Angelorũ, charitatẽ autem non habeam, factus sum velut æs sonans &c. Augu. Charitas est sine qua nihil valẽt omnia, & quæ vbicunque fuerit, ad se trahit omnia. Charitas ergo tota est odorifera, ita, vt eius folia. i. verba, licet amaras, & aspera videantur interdum esse in delinquentiũ correptione, tamen odorifera sunt in corripientis intentione, & medicinalia sunt in correpti emẽdatione. Et ideo Pro. dicitur, ꝙ meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis. Nam diligens non vulnerat, nisi vt medicus, qui solommodo, vt sanet ægrotũ, incidit, & percutit vlcus. Vel quod cypressus habet folia amara, sed odorifera, significat, quòd ille qui ex charitate diligit, debet delinquentem amaricare, ad pœnitentiã inducendo; & pusillanimẽ odore recreare, benigne cõsolãdo.

Isido.

Plin.

1. cor. 13.

Augu.

Pro. 17.

Quarto ratione vmbræ, quia cypressus (vt dicit Plinius) habet vmbram multum gratiosam hæc vmbra gratiosa ad quiescendũ est gratiosa mors, & requies Deum diligentium; de qua dicit Psal. Cum dederit dilectis suis somnũ &c. Vel hæc vmbra cypressi, est refrigerium animæ, in quo

Ps. 126.

 per

per charitatem extincto vitiorũ, & passionum æstu, dulciter quiescit anima in sui dilecti fiducia. Can.2. Cant. Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi. Vel vmbra charitatis, est protectio diuina quã dilectio Dei, & proximi, quę sunt quasi alæ charitatis acquirunt. Psal.16. Psal. Sub vmbra alarum tuarum protege me.

Item charitas assimilatur casiæfistulæ.

Primo ratione productionis: quia scilicet fructus est ex arbore productus. Arbor igitur est Spiritussanctus. Ipse enim est arbor vitæ in medio paradisi, id est media in Trinitate personę, cuius est per gratiam viuificare animã secundum illud: Spiritus est qui Io. 6. viuificat. Huius arboris fructus Gal.6. est charitas. Gala. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudiũ &c.

Secundo ratione augmentationis: quia scilicet casiafistula producit longa semina, quæ ingrossantur in actione caloris, exterius condensantur, medulla interius existente nigra, dulci, & humida, & ad modum faui mellis interius distincta. Sic quoque etiã charitas producit longa semina, idest diuturna & vsque in finem continuata opera. Quæ etiam ingrossantur, per augmentum deuotionis, & condensantur dum feruenter frequentantur, sicut ingrossantur membra, cum per pinguedinem augentur interius, & illa dicuntur esse condensa, vbi sunt multa, & frequentia; sicut dicitur condensa sylua vbi sunt multa, & frequentia ligna. Sed medulla interior, idest intentio, & mens, ex charitate operantis debet esse nigra per humilitatem. Nam nigrum est, quod parum ostendit de claritate. Quia bona intentio operantis non debet esse ad sui ostentationem, etiam si opus sit publicum: sicut nigrum etiam ad lucem deductũ, non prætendit claritatem, sed obscuritatem. Vnde, vt dicit Gregorius, sic opus sit in publico, vt intentio semper maneat in occulto. Grego. Item debet esse dulcis per benignitatem: quia charitas est benigna, vt dicit Apostolus. Item Cor. 13. debet esse humida per pietatem, scilicet vt sit interius compassibilis, & exterius faciliter effusibilis ad subueniendũ. Quia humidum est passibile, & ad exteriora faciliter fluxibile. Item charitas debet esse distincta, & ordinata, præcipue in eleemosynis dandis? Cant. Ordinauit in me Can.2. charitatem.

Tertiò, ratione electionis: quia illa casiafistula est eligenda, quæ est grossa, quia signat multã humiditatẽ sibi inesse. Vnde leuis & sonora reijcitur, quia vana esse dicitur. Eodem modo vera est, & probata charitas, quæ est grossa per patientiã. Nam id, quod est grossum, non resonat, sed subtile grossum est metallũ, & ferrum. Et sic charitatẽ habens, licet patiatur, nõ tamen resonat alicuius impatientiæ, sonũ, vel vocem reddendo. Item, quæ est ponderosa, idest firma per constantiã. Nam vera charitas est patiens, & constans.

Quartò, ratione operationis, quia casiafistula multa operatur. Nam habet virtutem mollificandi: & hoc competit charitati, quæ inquã emollit dura, & crudelia superborũ corda. Vnde assimilatur etiam igni, cuius carbones sunt beneficia eius, inimico duro & superbo impensa, secundum illud Roma. Si esurierit ini- Rom.12. micus tuus, ciba illum; si sitit, potũ da illi: hæc enim faciẽs, carbones ignis congeres super caput eius: idest hæc erunt super caput eius, hoc est mentẽ eius duram, tanquam carbones ignis ad molliendum eius duritiam. Itẽ casia-

fistula

fistula habet virtutem mundificandi: quia charitas cor emundat à rubigine peccati, & præcipue auaritiæ. Gregorius. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris mens magno charitatis igne crematur. Item habet virtutem feruorem sanguinis mitigandi: quia charitas iram mitigat, quæ est feruor sanguinis circa cor, secundum philosophũ. Nam charitas non irritatur. Item habet virtutem choleram etiam purgandi: quia charitas luxuriam purgat, quam calor cholerę incitat, & inflammat. Item habet virtutem gulæ apostemata dissoluendi: quia charitas gulæ delectamentum dissoluit, & abijcit. Item habet virtutem sanguinis purificandi, quasi enim impurus sanguis, est sanguis inuidorum, qui semper contra proximum maliuoli, & turbulenti sunt. Vnde per hoc significatur, quod charitas inuidiam purgat. Nam charitas non æmulatur. Vel, quia sanguis impurus, & grauis, & turbulentus, est sanguis melancholicus. Per hoc, quòd purgat sanguinem impurum, significatur quod purgat accidiam, & tristitiam, & grauedinem spiritus, & facit eum leuem, & solicitum. Item charitas assimilatur calamento, quod est quædam herba similis mentæ, & hanc similitudinem declarat, primo eius gradus, quia est calamentum calidũ, & siccum in tertio gradu. Et sic simili modo etiam à sacris doctoribus charitatis gradus tres esse ponuntur. Quia est charitas incipientium, & proficientium, & perfectorum, & in quolibet gradu, licet non vniformiter, tamen aliquo modo est calida, & sicca in effectu, quia calefacit mentẽ, & desiccat carnem, id est carnales fluxus.

Grego.

Secundò, declarat illam eius virtus, quia calamentum habet virtutem dissoluendi, & consumendi: Similiter & charitas dissoluit mentis duritiam ad bonũ suscipiendum, consumit humoris mollitiem, id est fluxibilitatẽ ad malum. Vnde per charitatem efficitur mens humana mollis, & facilis ad bona & dura, & difficilis ad mala.

Tertiò, hoc ostendit eius effectus. Nam calamentum superfluitates humidas in corpore desiccat, & hoc competit charitati in quantum excludit vitium gulæ.

Item calamentum libidinem frenat: quod multo magis competit charitati, quæ castitatem diligit, & libidinem odit.

Item intestinorum, & stomachi dolorem sanat: quod competit charitati, in quantum sedat vitium iræ, quod est cum interiori dolore. Item morsus reptilium curat: quod competit charitati, in quantũ resistit morsibus inuidorum, & detractorum. Item cõtra reumaticas, & frigidas causas iuuat: quod competit charitati, in quantum expellit ab anima humana frigus accidiæ. Item contra leprã iuuat: hæc lepra est auaritia, quæ fere omnia membra ecclesiæ inficit. Nam à minori vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & hoc est ex defectu charitatis, quia qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Item calamentum venenum ad exteriora euocat: quod competit charitati, quæ venenum nociuum superbiæ de corde extrahit, & abijcit. Item charitas assimilatur cariceæ, quæ est ficus sicca à copia sic vocata. 1. Io. 2.

Primò, quia carica confert senibus. Nam caricæ à senibus in cibum sumptæ, dicuntur eos defendere, ne rugetur eorum cutis.

Ratio huius est, quia rugositas accidit in senibus, quia membra, à naturali humido desiccata intrinsecus, contrahuntur, & obrigescunt, & pellis corrugatur frigore, & induratur. Sed carica humida est, & calida, & ptopter humiditatem non permittit membra contrahi; & propter caliditatẽ non permittit à frigore constringente corrugari. Per senes autem intelliguntur illi, qui diu peccata continuant: in his destituti ab humore deuotionis, & abundante in eis frigore iniquitatis, scilicet propter defectum caloris charitatis, non solum interius contrahuntur membra per retractionem à bonis, sed etiam pellis, id est conuersatio exterior corrugatur, deformatur, & immutatur. Sed charitas repellendo frigus malitiæ, & replendo animam deuotionis pinguedine, prohibet contractum membrorum, id est retractionem à bonis; & rugositatem pellis, idest deformitatem exterioris conuersationis.

Secundò, quia carica confert debilibus: habet enim debiles confortare, & ratione saporis, quia est inter fructus dulcior, & ratione complexionis bonæ, quia calida & humida. Sic charitas inter omnes virtutes plus debilitatem animæ roborat, & confortat. Et ipsa etiam enumeratur ab Apostolo inter 12. fructus spiritus. Inter omnes illos dulcior reperitur. Ipsa etiam est calida per inflammationem, & humida per compassionem, vel lachrymarum deuotionem. Gal.

Tertiò, quia carica confert tenuibus, id est macilentis: quia ficus siccæ multum sanguinem grossum generant, & multum impinguant. Similiter charitas multum sanguinem, idest multum meritum generat, idest adijcit animæ. Vnde & multum impinguat eam. Quia diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Quarto confert vocibus: quia carica pectus mundificat, tussim sedat, & vocem clarificat. Similiter charitas pectus, idest cor mundificat, & tussim spiritualem sedat, & vocem clarificat, siue in confessione peccati, siue in laude Dei, siue in exhortatione proximi. Item charitas assimilatur mentæ, quæ licet frigida sit & sicca, tamen habet virtutem dissoluendi, confortandi, & appetitum promouendi. Similiter charitas frigida est inquantum extinguit ardorem auaritiæ, & sicca inquantum desiccat humorem luxuriæ. Vnde habet virtutem dissoluendi, scilicet amoris mundi vincula, & confortandi corda debilia, & promouendi desideria sancta. Item menta cocta in aceto, fœtores minuit, purgat gingiuas putridas, matricem mundificat & confortat. Item decocta in vino, dolorem viscerum, & renum placat. Dicit enim Isaac, quòd abominationem amputat, & singultum sedat. Quæ etiam omnia congruunt charitati: quæ tollit fœtorem oris, idest vitium gulę; & mundat matricem, idest vitium luxuriæ; & placat dolorem viscerum, idest vitium iræ; & amputat abominationem, idest vitium accidiæ, quæ spirituales delicias abominatur, & fastidit. Item sedat singultum, idest vitium inuidiæ. Nam ille cui aliquis inuidet, dicitur esse in singultum, idest in displicentiã & in scandalum.

Psalmus: Pax multa diligenti legem tuam, & non est illis scandalum. Psal. 118.

Humana

Humana carnis fragilitas ex fœno, eiusque vitiata natura proteruitas, ex arbore Taxo, quibusdam similitudinibus aperitur.

Cap. X.

Isa. 40. CAro humana assimilatur fœno, secundum illud Isa. Omnis caro fœnum, &c. Dicit ibidem glosa, quod fœnum nascendo habet virorẽ, crescendo habet decorem, & habet vltimo florem: sed tandem siccatum Solis ardore, redigitur in puluerem.

Item præcisum & siccum, nutrimento est aliquando deputatum. Similiter humana caro nascendo habet virorem vitæ, crescendo decorem formæ, & post augmentum quandoque florem fortunæ & temporalis gloriæ. Sed Solis ardore id est grauis tribulationis, vel infirmitatis feruore siccata, idest exhausta, redigitur in puluerem, vel mortis, vel infimæ deiectionis.

Item hoc fœnum, idest corpus per mortem præcisum, & per totalem priuationem vitæ præsentis siccatum, sicut quando est in sepulchro clausum, vel humatum ipsum efficitur nutrimentum animalium, idest esca vermiũ. Eccl. 10. Ecclesiastici: Cum morietur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes. Vnde dicitur: Post hominem vermis, post vermem fœtor, & horror. Sic in non hominem vertitur omnis homo. Bernard. Ber. super cãt. Cur carnem preciosis rebus impinguas, & adornas, quam post paucos dies vermes deuorabunt in sepulchro, & animam tuã bonis operibus non adornas, quæ etiam Deo, & Angelis præsentãda est in iudicio? Cur animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? dominam ancillari, & ancillam dominari, magna est abusio.

Item caro assimilatur taxo, quę taxus est arbor venenata, ex cuius succo fiunt venena, & cuius vmbra dormientibus sub ea, est mortifera. Dicit enim Diosc. quòd Diosc. lignum hoc si ignem arripiat, inextinguibilem ignem seruat. Habet enim taxus principaliter hæc tria, scilicet venenosum succum, mortiferum vmbraculũ, inflammabile lignum. Succus taxi, est carnis delectatio, quæ animã venenat: sed vmbra taxi, est carnalis vita siue conuersatio, quæ animã necat secundũ illud Rom. Rom. 8. Si secundũ carnem vixeritis, moriemini. Sed ignitio taxi, est concupiscentiæ, vel fomitis inflammatio, quæ in perpetuum durat. Potest enim in hac vita fomes peccati mitigari, sed non extingui, dum scilicet homo est in carne corruptibili. Licèt in Beata Virgine ex priuilegio gratiæ, primò quidem in sua sanctificatione, scilicet in vtero matris suæ fomes dicatur fuisse non secundum essentiam extinctus, sed mansiltè ligatus: Deinde in conceptione filij credendum sit, quòd totaliter fuit extinctus. In alijs tamen hominibus communiter semper viget: propter quod semper est in eis aliqua repugnantia carnis ad spiritum. Et ideo dicebat Apo. Rom. 7. Inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Hier. Nos gestamus laqueũ Hiero. in epi. nobiscum, circumferimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est, quòd tam acriter aduersus spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quòd illicita suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec vllo timore inhibetur.

Castitatis, virginitatis, viduitatisque perfectio explanatur, quæ ex varijs cinnamomi, Balsamique naturalibus perfectionibus, pulcherrimis exemplis optime colligitur.

Cap. XI.

CAstitas continentię assimilatur cinamomo.

Primo propter genituram. Nam cinamomum verũ inter arbores, & tribulorum vepres, & rupes densas gignitur, & ideo cum magna difficultate colligitur. In quo significatur, quòd continentia carnis non in mollicie delitiosæ vitæ gignitur, vel seruatur, sed in asperitate pœnitentiæ, & in austeritate abstinentiæ, Vnde dicebat Apostolus. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Isido. Sex sunt, quæ incorruptam seruant castitatem, scilicet sobrietas, operatio, asperitas cultus, cohibitio sensuum cauta, sermonis honestas, euitatio opertunitatis. Vnde patet quòd cum magna difficultate continentia conseruatur, vel habetur. Nam sicut dicit Aug. Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Nam ibi continua pugna, & rara victoria. Vnde dominus Matt. cũ discipuli dixissent ei, Si ita est homini cum vxore, non expedit nubere: Non omnes capiunt verbũ istud, sed quibus datũ est. In quo arduitatem continentiæ dominus ostendit, quia ab eius consecutione deficit hominum virtus communis.

1. cor. 9. Isi. 2. de su. bo. Augu. August. Mat. 29.

Secũdo propter staturam, quia cinamomũ est virgultum in India vel Aethiopia tantummodo duorum cubitorum. Subtiles enim, & replicatos habet culmos, crocei, vel nigri coloris. Duo ergo cubiti cinamomi, signant duos gradus continentiæ: vnus est continere se ab illicito coitu, qui omnibus competit etiam inconiugatis. Alius est abstinere à licito, scilicet etiam à coniugio, vel coniugali vsu: & ista continentia non est omnium, sed paucorum, vt patet ex verbo Domini supradicto, Quia nõ omnes capiũt verbũ istud. Culmi autẽ cinnamomi subtiles, & replicati, qui sunt crocei, vel nigri, & terminatio arboris, & ramorum, sunt perfectiones continentium. Consistunt ergo perfectiones continentium in subtilitate contemplationis, in replicatione dilectionis, vt scilicet habeant dilectionem Dei, & proximi, ita vt amor proximi inde reflectatur in Deum, quod est cum ipse proximus propter Deum diligitur; & iterum amor Dei in proximum rependatur, scilicet, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Item nigredine humilitatis, quia scilicet niger color virtutem habet visum congregandi: quod respectu aliarum virtutum competit humilitati. Quia qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, vt dicit Gregorius. Sed præcipuè humilitas debet castitati adesse, quia sicut Grego. dicit. Nulla est castitas carnis, quam nõ commendat humilitas. In croceitate feruoris deuotionis significatur, ex eo, quod color croceus intensionem caloris demonstrat. Vnde aues, quæ calidissimę cõplexionis sunt, extrema habẽt crocea, vt pedes atque rostra, quod accidit ex abundantia humoris sicci & calidi, quem natura eijcit ad extrema, & propter hoc sic colorãtur. Et similiter color croceus interius signat intensionem caloris, ex distemperantia sanguinis in hepate. Ergo moraliter illi habent colorẽ croceũ, qui habent feruorem intensum, scilicet ad Deum, & ad proximum: & hic est charitatis color, sine quo nihil castitas valet. Nam sicut dicit Bernar. castitas sine charitate est lam- Ber.

est lampas fine oleo: subtrahe oleũ, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas nõ placet. Ex omnibus ergo colligitur, quod illorũ continentia est perfecta, qui sunt casti in carne, subtiles in cõtemplatione, replicati in dilectione, nigri & despecti in sui humiliatione, & feruidi in deuotione.

Tertio, propter fracturam, quia quando cinnamomum frangitur, quoddam de eo spiramẽ ad modum nebulę emittitur. Vnde culmi eius fracti, reddunt visibile spiramentum. Fractio autem cinnamomi id est castitatis, est peccatum luxuriæ, in quo est spiramentum sensibile: quia s. in actu luxuriæ euaporat sensibiliter de corpore multũ de spiritu, & naturali calore, & ideo coitus debilitat corpus, vt physici dicunt. Sed multo magis ab anima, dum per peccatum luxuriæ castitas frangitur euaporat ab anima, & perditur spiritualis gratia, & calor charitatis. Et ideo post peccatum anima remanet debilis, ita vt tentationibus carnis postea superuenientibus resistere non possit.

Quarto, propter siccaturã, quia scilicet cinnamomum non redolet nisi siccum. Vnde oportet, quod arescat ad hoc vt odorem reddat, vt dicit Plinius. Similiter nisi caro arescat per abstinẽtiam ab humore luxuriæ, non reddit Deo odorem cõtinentiæ. De hoc
Ecc.24. odore dicitur Ecclesi. Sicut cinnamomum, & balsamũ aromatizãs odorem dedi. Balsamum enim coniungitur cinnamomo, quia sicut per cinnamomum continẽtia, ita per balsamum abstinentia signatur. Nam balsamum corpora mortua incorrupta seruat, quia quantum dissoluit, tantum consumit: & ideo abstinentiã recte signat, quæ à multiplici corruptione tam infirmitatũ, quam superfluitatum corpora mortalia conseruat, & quantum resoluit de humore pinguedinis, tantũ consumit de humore, & vigore libidinis. Vnde cinnamomo balsamum subiungitur, quia castitati abstinentia obsequitur.

Quinto propter collecturam, quia cinamomum cum magna difficultate colligitur. Ante enim Solis ortũ velut post solis occasum, nulla licentia colligendi admittitur, nec datur. Vnde nõ colligitur in nocte, sed solum in die Collectum autem cum fuerit, sacerdos metam diuidit, & partẽ Deo deponit, reliquam mercator emit. Quod aut cinamomum non de nocte sed tantum de die colligitur, significat, quòd continentiam diligens non amat latibula tenebrositatis, quia hæc luxuria quærit. Iob: Oculus adulteri obseruat caliginem. Nam sicut habet caliginosum animũ, ita quærit tenebrosum locũ. Sed continens diligit diem honestatis, secundum illud Roma. Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt sicut in die honeste ambulemus. Iob.24. Ro.13.

Sexto, propter mensuram. Attẽditur enim in cinnamomo duplex mensura, scilicet quantitatis, & qualitatis. Quantitatis quidẽ, quia summa bonitas est in summitate virgultorum ad longitudinem vnius palmi: quod autẽ duorum est modicum valet, quia modicum habet corticis, in quo bonitas eius consistit. Similiter summa bonitas & perfectio continentię, est in summitate virgultorum: i. in virginum puritate: quia virginitas tenet in carne summitatem, idest extremitatem. Est enim quasi radix coniugium mediũ viduitas, sed extremum & summũ virginitas. Vnde hæc extremitas est tantum vnius palmi ad differentiam coniugij, quod est quasi duorum palmorum, quod

quod scilicet in vtroque coniuge mensuram exigit debitæ honestatis. Item viduitas est duorum palmorum, quasi enim vnũ palmum habuit dum in coniugio fuit, alium vero oportet, quod habuerit dum vidua remansit. Nam in vtroq; statu debita quædam mensura requiritur habendæ honestatis quamquam aliter, & aliter. Sed virginitas vnum solum habet, quia videlicet honestatis mensuram in summo semper vniformiter tenet: Alia est cinamomi mensura in qualitate duplici, quam habet, quia cinamomum (vt dicit Plato) est calidum in tertio gradu,& siccum in secundo. Similiter incontinentibus, vt se conseruare possint, oportet esse triplicem gradum caliditatis, idest triplicem amoris. Nam tres latrones thesaurum, quem habemus in vasis fictilibus, idest in fragilibus corporibus, tollere moliuntur, s. mundus, qui persequitur; caro, idest carnis appetitus, qui blanditur;& diabolus, qui latenter decipere,& inuiscare nititur. Sed contra hæc omnia defendit amor Dei: si tamen (vt dicit Bernardus) sit amor fortis, vt scilicet non frangatur à mundo persequente.

Item amor dulcis, vt non attrahatur à carne blandiente.

Item amor sapiens, vt non decipiatur à diabolo insidiante. Et est triplex gradus caliditatis cinamomi, sed adhuc necessarius est triplex gradus siccitatis. idest duplex modus abstinentiæ corpus desiccantis. vnus qui desiccet carnis humorem, subtrahendo ei cibum, scilicet ieiunium: alius subtrahendo, siue temperando potum, & hic est sobrietas. Nam luxuriosa res est vinum, & ideo subtrahendum, sicut dicit Valerius Maximus, ꝙ vini vsus Romanis fœminis olim in cognitus fuit, ne scilicet in aliquid deterius prolaberentur. Proximus enim intemperantiæ gradus à Libero patre ad inconcessam venerem esse consueuit, vel saltem est temperandus, secundum illud Apost. Modico vino vtere propter stomachum.

Valer. Max.

1.Thi. 5.

Septimo, propter electuram. Nam illud cinamomum est eligẽdum, quod est subtile, & acutum, habens saporẽ dulcedinis intermixtum cum multa aromaticitate, & colore subrufum. In quibus significatur, quod electorum continentia est cum subtilitate abstinentiæ, cum acumine prudentiæ, cum sapore, & dulcedine deuotionis internæ, cum aromaticitate, & odore munditiæ, & cum rubedine charitatis inflammante.

Item, quia castitas amat tenuitatem cibi, & sobrietatem potus, assimilatur lenti, quæ amat terram tenuem magis, quam pinguẽ, & aerẽ siccũ magis quã humidum. Similiter. n. castitas magis diligit victus tenuitatẽ, quam delitiarum pinguedinẽ: quia perit castitas in delicijs, sicut Bern. dicit.

Item potius sobrietatẽ potus, quam nimiam vini humiditatem, vt dictũ est supra. Et ideo Nazarei Domino consecrati, non solũ mente, sed carne vinum nequaquam bibebant.

Animam in contemplatione, atq; oratione perseuerantẽ, similitudinibus multis oliuæ mandragoræ, ficus nucisque muscatæ summopere perfici demonstratur.

Cap. XII.

CONtemplationis, & orationis continuatio animam in melius prouehit, & à casu peccati protegit. Cuius exemplum apparet in oliuis, de quibus dicit Plinius, ꝙ quandiu sunt in arbore, non pereunt, sed quanto diutius

Plin.

ibi

ibi sunt, tāto meliores fiūt. Semper enim nouas vires resumunt, & difficilius inde cadunt. Quasi autem oliua suspensa in arbore, est anima leuata in contemplatione, vel oratione, quæ quanto diutius ibi potest persistere, tanto manifestius est eam magis in Deo proficere, quātoque ibi melior fit, tanto difficilius cadit in peccatū vel quanto aliquis continuat quietem contemplationis, tanto difficilius inde cadit, idest, tanto molestius recedit.

Item contemplatio assimilatur mandragoræ. Primo propter suauitatē odoris. Mandragora enim sic est dicta, eo ꝙ mala idest poma habeat miræ redolentiæ, Cantico. Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris. Hanc herbam quidam fingunt habere radicem humanæ personæ similem, sed contrarium dicitur in Platone. Quasi autē poma mandragoræ, sunt studia contemplatiuæ vitæ, quæ multum redolent Deo. Et ideo Rachel quæ contēplatiuam vitam signat, mandragoras à Lia accepit, & sibi viri thorum & filiorum partum concessit. Quia scilicet vita actiua, quæ per Liam signatur viro suo idest Deo in laboribus, & doloribus præsentis vitæ fructificat, qui per partum filiorum significātur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia scilicet contemplatiua vita suauia Deo, & grata valde studia possidet. Et ideo dicit Prof. Actiua vita habet solicitum cursum, contemplatiua gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in ista percipitur, hæc facit pulsare bonorum operum, velut quibusdam manibus ianuam, ista vocat consummandos in patriam. In hac contemnitur mundus, in illa videbitur Deus.

Can. 7.

Gen. 30.

Prosp. de vita cont.

Secundò, propter insensibilitatem saporis: quia huius herbæ cortex vino immixtus, & potatus, hominem insensibilem facit. Vnde illis, quorum corpus incidendum est datur, ne dolor sentiatur. Nam sicut dicit Dioscor. ista potata (vt dictum est) ita dormire facit, quod omnes dolores compescit, ita, vt nec ferri, nec temporis sentire dolorem quis possit. Sic continuæ contemplationis intuitus cum vino etiam diuini amoris, atque æternæ consolationis admixtus, abstrahit animam, quandoque à sensibilibus sicut secundum August. fuit abstractus Paulus in raptu. Et ideo ipse dixit, Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Vnde ipsa contemplatio est, quæ sanctos martyres, dum secarentur, & vterentur, & mortibus afficerentur varijs, ita sensibiles fecit, vt nihil de illis pœnis curarent, tanquam si eas nullatenus sentirent. Aspiciebant enim per contemplationem Deum remuneratorem. 2. cor. 12.

Tertio, contēmplatiua vita assimilatur mandragoræ propter fęcunditatem prolis, quia (secundum Constantinum, & Plinium) mandragora dicitur præbere fœminis virtutem ad concipiendū, & hoc si ex nimio calore matrix sit impedita, quia cum hæc herba frigida sit, & sicca, matricem ad conuenientiam reducit: & sic ad cōceptum disponit, propter, quod mulieres frigidas non iuuaret, sed potius impediret. Sic contemplatio cælestis præmij, dum ad bene operandum solicitat, ipsam animam fructibus meritorum fœcundat, si tamen non sit in contemplando anima per accidiam, vel negligentiam frigida. Item contemplatiua vita, actiuæ addita, fœcundiorem eam facit, scilicet operibus bonis, & facit etiā eam perfectus operari. Cuius exemplum est in ficu: quia ficus, sicut

sicut Isidorus dicit, remedio cuiusdam arboris, quæ vocatur caprificus dicitur fœcundari. Est enim caprificus ficus nunquam maturescens: sed quod in se non habet, alijs tribuit. Nam si caprifici surculus cortici ficus infixus fuerit, eam fœcundam efficit, & citius maturescere facit. Caprificus ergo siue ficus syluestris, est contemplatiua vita, quæ syluas, & solitudines diligit. Sed velut ficus domestica, quæ ad manus hominum existit, & nutrimentum fructus tribuit, homo actiuus est, qui per misericordiæ opera tribuit pauperibus vitæ nutrimenta, & in frequentia & multitudine hominum est eius habitatio, & vita. Sed si radici eius, idest cordi surculus caprifici, idest contemplationis affectus, & sanctæ orationis studium inseratur, ad fructus bonorum operum producendos, fœcundior & maturior efficitur, idest perfectior, quia plura, & magis completa operatur. Nam fructus est completus, quando est maturus. Sed adhuc notandum est, quod contemplatiui custodiendi sunt maxime ab accidiæ frigore. Et in hoc iterum assimilantur arbori fici, quia ficus est arbor tenera, & delicata, & ideo facile à frigiditate læditur, præcipue quando incipit germinare: propter quod versus aquiloné raro, vel minus proficiunt, & citius arescũt, metuentes aquilonaria frigora. Sic quia contemplatiua vita facit cor tenerum per affectionem amoris, & delicatum ex nutrimento cælestis consolationis, facile læditur à frigore aquilonis id est ab accidia, quam malignus spiritus immittit, qui dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Hæc enim vbi cor subintrauerit, rigidum, & frigidum facit. Rigidum quidem, idest inflexibile ad compassioné, & frigidum ad operationem.

Item contemplatiua vita assimilatur nuci muscatæ.

Primo propter continentiam. Quia est circundata quadam pellicula tenuissima, infra quam eius continetur substantia. Sic simili modo etiã vita ac mens contemplatiua oportet, quod captiuetur, & includatur in fide, idest notitia, quæ tamen tenuissime attingit ad diuina, & superna & ideo est tenuissima pellicula, idest tenuissima notitia diuinorum, sed nihilominus est sufficiens ad saluandũ nucis medullam. i. ad saluandum animam. Secundo propter excellentiam: quia nux muscata tanto est melior, quanto est ponderosior, & in odore suauior, & sapore acutior. Sic contemplatiuus homo tanto est melior, quanto est ponderosior per mentis stabilitatem, quia grauia, & põderosa difficulter mouentur, & firmius stabiliuntur: & quanto odore suauior per cõuersationis sanctitatem, & quanto sapore acutior per sapientiæ subtilitatem.

Tertio, propter efficaciã, quia nux muscata habet virtutem calefaciendi, & stomachum cõfortandi, ventositates extenuandi, dolorem capitis auferendi. Similiter contemplatio inflammat amanté, confortat operanté, expellit ventum. i. vanitaté, & aufert dolorem exteriorem, infundendo interiorem consolationem. Iuxta illud Psal. Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Ps. 93.

Viri spiritualis cor quale esse debeat, ex radicis seminique Rosæ perfectionibus eorum similitudinibus varijs enucleatur. Cap XIII.

COr hominis spiritualis debet assimilari radici. Nam radix,

radix, vt arborem nutriat, debet esse viua, fixa, solida, & humida. Similiter cor hominis, vt ipsam spiritualiter nutriat, debet esse viuum per fidem, quia iustus ex
Hebr. 10 fide viuit. Heb. Vnde dicitur Pro.
Pro. 4. Omnia custodia custodi cor tuũ, quoniam ex ipso vita procedit. Secundo debet esse fixum per ipsē
Ps. 107. Psã. Paratũ est cor eius sperare in domino, &c. Item debet esse soli-
Ephes. 3. dum per charitatem, Apost. Eph. in charitate radicati, & fundati. Stulti autē peccatores extra charitatem existentes, habent cor cõ-
Ecc. 21. fractum. Eccl. Cor fatui quasi vas confractum, &c. sed charitas exi-
Luc. 10. git integrum, & solidum. Luc. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis. Item vt sit humidũ per deuotionem, vel pietatis compassionem.
Hier. 17. Hier. Ad humorem mittit ra-
Isa. 1. dices suas. Isaiæ. Omne cor virens, &c.

Item cor serui Dei debet esse sicut semē rosæ. Nam in medio rosæ, est semen minutum, croceum, & valde odoriferum. Hoc semen in medio rosæ, est gratia Dei in corde, quod est minutum per hu-
Matt. 11. militatem, Matth. Discite à me,
Grego. quia mitis sum & humilis corde. Greg. Semper conscientia secundũ Deum humilis, & tristis debet esse, vt scilicet per humilitatem non superbiat, & per vtilem mærorem cor ad lasciuiã non dissol-
Deut. 20 uat. Item debet esse croceum per charitatem, Deut. Circũcidet dominus cor tuũ, & cor seminis tui, vt diligas eo ex toto corde tuo.

Item debet esse valde odoriferum per orationis, & deuotionis
Apoc. 5. suauitatē. Apoc. Habētes phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Isido. Oratio cordis est, nõ labiorũ tantũ: Iste fumus siue odor orationis procedens ex feruore cordis, mirabiliter virtutem demonis confringit. Tob. cordis eius parti- Tob. 6.
culam si super carbones posueris, fumus eius extricat omnē genus dæmoniorum.

Quemadmodum fraterna effici debeat correctio, cardui similitudinibus patefit.

Cap. XIIII.

Correctio seuera peccati, assimilatur carduo.

Primò ratione figuræ, quia carduus herba est aculeatas habens hastas, & in summo capitella habens spinosa. Per hastas aculeatas intellige correctionē grauiorem flagellorum, & huiusmodi. Sed per capitella spinosa intellige correptionem asperorum verborum, s. pungitiuorum, quæ scilicet mentem delinquentis excitando ad proprium sensum reducit. Ecclesiastici. Qui pungit cor, Eccl. 22.
profert sensum. Item Ecclesiastices. Verba sapientum sicut stimu- Eccl. 12.
li, & quasi claui in altum defixi. Greg. Clauis atque stimulis ver- Greg. in
ba sapientum comparantur, quia regi.
culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere.

Secundò ratione efficaciæ, quia succus cardui capillorum fluxum curat. Similiter seuera correctio capillos capitis, idest virtutes mentis conseruat, & confirmat. Nam dum vnius vitium seuerè corrigitur alter ne defluat timore seruatur. Idemque qui flagellatur dum de vno vitio corrigitur, ab alio preseruatur Iob, Visitatio tua Iob 10.
custodiuit spiritum.

Tertiò ratione medicinæ. Etenim cardui sunt matrici perutiles: quia, scilicet correctio aspera ad pœnitentiæ gratiã reuocat, quæ scilicet est, vt matrix in qua peccator pœnitens iterato cõcipitur, & formatur in esse spirituali. Itē carduus mulieres plurimũ iuuat, & ad litterã correctio aspera

necessaria

necessaria est omnino mulieribus infrunitis. Et adhuc talis correctio necessaria est mulieribus, idest mentibus, quæ nimis molles & fragiles sunt ad peccandum. Nam sicut dicit Cassio. iniquitas mortalium sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio minime resecaret. Et ideo sicut idem Cassio. Occurrendum est, ne tractu temporis intemperata malitia conualescat, & vires iniquitati dissimulatio, vel indulgentior gratia sumministret. Sed clarius audita correctio doceat imperitiam, & compescat audaciam.

Cas. super ps. 31

Cupiditatem omnium malorum radicē esse per radices asseritur.

Cap. XV.

CVpiditas assimilatur radici. Primò, quia per radicem arbor terræ inhæret, & ab ea humorem accipit quo nutritur. Vnde secundum Philosophum, radix habet oris officium, quia per eam planta suscipit nutrimentū, sicut animal per os. Similiter per cupiditatem anima inhæret terrenis. Et sicut planta mediante radice nutritur terræ humido, sic cor hominis mediante cupiditate pascitur terreno lucro. Vnde cupiditas est os cordis insatiabile. Prouerb. Tria sunt insatiabilia. Infernus, & os vuluæ &c. Sene. Vidisti aliquando canem frusta panis aperto ore captantem, quicquid acceperit protinus integrum deuorat, & semper ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis, quicquid expectantibus fortuna proiecit, id sine vlla voluntate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti, & attoniti in epicureorū istud chaos incidimus, ꝙ inane, & sine termino est.

Pro. 30.

Sen. epi. 25.

Secundò, quia radix sequitur complexionem terræ, in qua nascitur; & sic cupiditas sequitur conditionem hominis, in cuius corde concipitur. Vnde diuersa est in diuersis. Nam auarus est cupidus de diuitijs, superbus, cupidus de dominijs, curiosus de rebus vanis, & sic de alijs. Nam in omni peccatore est cupiditas immoderata alicuius rei. & isto modo cōsiderando cupiditatem, siue malitiam est quoddam vitium generale, quod includitur in omnibus vitijs. Et ideo dicit Augustinus, quòd auaritia, quæ græcè philargiria dicitur, non solum in argento, vel nummis, sed in omnibus rebus, quæ immoderate appetūtur, intelligenda est. Et Gregor. dicit, quòd auaritia non solū pecuniæ, sed etiam scientiæ, & altitudinis est, cum supra modum sublimitas ambitur.

Aug. de lib. ar.

Grego. Meho.

Tertiò, quia radix est causa diuersarum pullulationum. Nam virtute radicis pullulant stipes, rami, frondes, flores, & fructus. Nil enim est in arbore, ꝙ prius non fuerit in radice. Eodem modo multa sunt mala, quæ pullulant ex radice cupiditatis. Apost. Radix omnium malorum est cupiditas. Super quo verbo dicit Basilius, quòd cupiditas est trangressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorū. Dicitur ergo cupiditas pecuniarum, & diuitiarū, de qua propriè Aposto. loquitur, sicut patet ex eo, quod præmiserat: Qui volunt diuites fieri, &c. Iccirco dicitur esse radix omnium malorū, nō quia omnia mala ex cupiditate semper oriantur, sed quia nullum malum est, quod non interdum ex auaritia, siue cupiditate nascatur. Nā sicut dicit innocentius; hæc est, quæ sacrilegia committit, & furta & rapinas exercēt, & predas & bella gerit, & homicidia, simoniacè vēdit, & emit, iniquè

1. Thi. 6.

Basi. in ho.

1. Thi. 6.

Innoc.

inique perit, &recipit;iniustè negotiatur, & fœneratur; instat dolis, imminet fraudibus, dissoluit pactum, & violat iuramentum, corrumpit testimonium, & peruertit iudicium.

Deuotionis fructus, ex pluribus olei proprietatibus, exemplis clarissimis declaratur.

Cap. XVI.

DEuotio assimilatur oleo. Primò, quia oleum habet virtuté illuminatiuã, & ideo infunditur in luminaribus: & propter hoc significat deuotioné, in puritate & claritate conscientiæ. Et hoc est oleum, quod præcipitur offerri. Exo. ad luminaria cótinuanda, quia deuotio puritatis, & claritatis conscientiæ nutrit in nobis reuelationes diuinas. Exod. 25

Secundò, quia oleum habet virtutem alleuiatiuam, & ideo medetur doloribus. Vnde oleum designat deuotionem, & tolerãtiam præsentes miseriæ. Deuotio etiã passionis Christi, consideratione alleuiat nobis, presentes tribulationes, Can. Oleũ effusum nomé tuũ, adolescentulæ dilexerunt te nimis. i. feruẽter: vt exponit Ber. Can. 1.

Tertiò, habet oleum virtutem enatatiuã, & ideo superfertur liquoribus: propterea signat deuotionem ex progustatione cælestis gloriæ. Psalm. Dilexisti iustitiã, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis: Et est notandum, quòd oleum iccirco aliis liquoribus superfertur, videlicet, quia modicum habet terrestreitatis, multum aereitatis, id est, aereæ leuitatis. Et sic deuotio interna, tanto magis animã eleuat ad celestia degustanda, quanto minus habet de terrena cupiditate. & plus abundat in aerea leuitate, id est, diuina charitate. Nam charitas amor est, qui animam alleuiat, & sursum leuat Vnde dicit August. Non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo immutare quæris locũ, & cor permittis in terra putrescere: frumẽtum leuares ad superiora, cor leua in cælum. Et vnde, inquit, possum? qui funes, quæ machinę, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est. iter tuum voluntas tua est, amando ascendis, negligẽdo, descendis: stans in terra, in cælo es, si diligis Deum. Psal. 44. Aug. super psal. 38.

Quantum ambire dignitates in illisque persistere periculum sit, arborum similitudinibus haud dubiè patebit.

Cap. XVII.

DIgnitatis status quanto altior, tãto aduersitatibus & molestiis plenior. Vnde in dignitatibus positi assimilantur arbori Flagella enim (vt dicit Isido.) dicuntur vitium, & arborum summitates, eo, quòd sæpe ventis, & turbinibus flagellantur. Sunt autem quasi summitates arborum, altitudines dignitatum, in quibus qui sublimati sunt, multarum aduersitatum ventis, frequentium anxietatũ turbinibus flagellãtur. Et ideo non incongruè de statu dignitatis posset suggeri illud prouerbium. Macha. Si quem habes hosté, &c. mitte illuc, & recipies flagellatum. Tullius, Quo celsior es, eo magis te solicitum, & anxiũ esse oportet. Vnde Psalmus, Ab altitudine diei timebo, id est, ab altitudine temporalis dignitatis. Item ad dignitatis gradum ambitiosus homo quandoque paulatim exaltatur, sed subito deiicitur: sicut arbor cum difficultate eleuatur, sed subito, vi ventorum deiicitur. Vnde dicit Greg. Paulatim ascendisti, sed nõ paulatim descendes, sed tanquam Isido. 2. Mac. 3 Cic. Psal. 55. Grego.

 fulgur,

fulgur, & ficut Sathan. Item dignitatis altitudo quanto minus est in humilitate fundata, tanto minus crescit, & minus duret. Cuius exemplum patet in fœno, de quo dicitur in psalmo: Fiant ficut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur, exaruit, vbi dicunt Glossæ, quòd quanto fœnũ altius stat, & minus profundè radices eius inferius deprimit, tanto minus crescit, & citius arescit. Sic homo quãto est in altiori statu, si radices cordis non profundantur in humilitate, id est, sui humili cognitione, & custodiæ sedulitate; parum proficit, & cito deficit. Psalmus. Vidi impium, i. superbum superexaltatum, & eleuatũ, sicut cedros libani, & trãsiui, & ecce non erat.

Psal. 128.

Psal. 36.

In diuitiis cor apponendum non esse, quæ spinis comparantur, variis auctoritatibus, ac exemplis declaratur.

Cap. XVIII.

Diuitiæ assimilantur spinis. Primò quidem, quia spinæ etiam sub flore sunt se carpẽtium pungitiuæ: & similiter diuitiæ etiã in flore mundanæ gloriæ se assequentes pungunt punctione laboris in acquirendo, timoris in possidendo, & doloris in perdendo. Vnde Petrus Rauennen dicit in quodã sermone, Auri custos, seruator argenti securitatem non habet, nescit quietem, & cui deest securitas, quies perit: pœna diues est ille, non censu. Innocentius dicit: In superfluitate resoluitur, iactantia effrenatur, currit ad libidinẽ, & corruit ad illicitum: & fiunt ei instrumẽta pœnarum, quæ fuerunt oblectamenta culparum: labor in acquirendo, timor in possidendo, dolor in amittendo, mentem eius semper fatigat, solicitat, & affligit.

Pet. Ra.

Innoc.

Secundò, quia spinæ sunt vestiũ laceratiuæ. Sic diuitiæ lacerant interiores vestes virtutum. Vnde Gregorius dicit: Diuitiæ, spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem humanã lacerant, & eum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Tertiò, quia sunt serpentum communicatiuæ, scilicet occultatiuæ: propter quod Eccle. dicitur: Qui dissipat sepé, mordebit eum coluber, scilicet, qui latitat inter spinas. Sic diuitiæ latibulum sunt serpentium infernalium, Thim. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inutilia, quę mergunt hominem in interitum. Quarto, quia spinæ sunt sui inuicem complexiuæ. Sic enim se mutuo complectuntur, quòd facilius fasciculus spinarum excutitur, quàm partes separentur. Sic diuitiæ habitæ difficulter bene dispensantur: & ideo consultius est totum simul onus deponere, secundum illud Math. Vẽde omnia, quæ habes, & da pauperibus.

Grego. Ho. 20.

Eccl. 10.

I. Thi. 6.

Quintò, quia spinæ sunt ignis incensiuę. Diuitię enim sunt materia ignis cupiditatis in præsenti. Psalmus. Exarserunt sicut ignis in spinis, & ignis infernalis in futuro. Isa. Sapientiæ congregatæ igni comburentur.

Psal. 117

Isa. 34.

Sexto, quia spinæ sunt seminũ suffocatiuæ. Nam propter suam densitatem radios Solis intercipiunt, & rorifluas cæli guttas ad ea, quæ sub eis sunt, descendere non permittunt: & ideo quæ iuxta spinas, vel infra seminantur, non de facili coalescũt. Vnde Luc. Aliud semẽ cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Similiter diuitiæ suffocant sua solicitudine fructũ seminis verbi Dei. Et ideo dicitur ibidem: Quòd autem in spinis cecidit, hi sunt, qui audierunt,

Luc. 8.

Luc. 8.

runt, & à solicitudinibus, diuitiis, & voluptatibus vitæ suffocantur, & non referunt fructū.

Item diuites, quando abundant diuitiis visitātur, & frequentantur: quando vero sunt pauperes, contemnuntur, & abiiciuntur: sicut arbor, quæ diligenter seruatur, & custoditur, quando fructus est in ea: sed ablato fructu negligitur, & exponitur: vt patet in vineis, quæ clauduntur, & custodiuntur tempore fructus, sed

Prou. 9. postea exponuntur. Prouer. Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem, & eo qui habuit, separantur.

Sacrarum Scripturarum doctrina quantum expediat, Apij similitudinibus cognoscitur, quibusue armis diaboli tentationibus resistendum sit optimè edocetur.

Cap. XIX.

DOctrina sacræ Scripturę assimilatur Apio.

Primò, quia Apium est herba, quę plenis, & sepatis, opilationes id est, vias opilatas aperit Per epar autem, & splenem, quæ sunt duo membra intrinseca, & multū vtilia corpori, intelligimus duas intimas, & vtilissimas potentias animæ, s. intellectum, & affectū. Et sicut splen attrahit nutrimentum ab epate s. humorē quo nutritur, sic voluntas ab intellectu trahit præsens obiectum, à quo mouetur. Nam bonum appræhensum in intellectu, est voluntatis obiectum, & mouēs ipsam: vtriusque autem potentiæ vias aperit doctrina sacræ scripturæ: quia intellectui aperit viam ad Deum cognoscendum, & voluptati ad Deum diligendum. De

Prou. 4. quibus viis dicitur. Pro. Vię eius. uiæ pulchræ &c.

Secundo, quia apij vis, semen, & radix morsibus venenatis succurrit, vt dicit Diosc. Morsus venenosi sunt tentationes diaboli, quibus verba sacræ doctrinæ optimè docent hominem obuiare. Matt. 4.

Vnde dominus à diabolo in deserto tentatus, sacrę scripturę verba in qualibet tentatione opposuit. Induxit etiam contra eū tria testimonia de lege, quibus ipsum vicit, & repulit, sicut figuratum 1. Reg. 18

fuerat, in Dauid, qui Goliā prostrauit tribus lapidibus de torrēte: & sic Christus diabolū superauit tribus testimoniis, de lege, vt dicitur in glo. Quo exemplo etiam nos docemur, sacrę scripturæ verbis repellere tentatorem. Nam si tentat te de superbia, & appetitu honorū, respōde ei: Scriptum est, Quid superbis terra, & cinis? & iterum, Noli quærere ab Eccle. 9.

homine ducatum, neque à Rege Eccl. 7.

cathedram honoris. Si tentat de appetitu diuitiarum, responde: Scriptum est, Nihil intulimus in 1. Thi. 6.

hunc mundum haud dubiū, quia nec auferre quid possumus. Et iterū: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem diaboli. Itē si tentat de appetitu delitiarum 1. Cor.

carnalium: responde ei: Caro, & 15.

sanguis, regnum Dei non possidebunt: Glosa per carnem, & sanguinem, vēter, & libido, id est, peccata carnalia designantur.

Tertio, quia apium tristitiā expellit, & lætitiam inducit. Nā est quoddam genus apij, quod dicitur apium risus, eo quòd humoris melancolici sit purgatiuum, tristitiæ expulsiuum, & letitię inductiuū: imò dicitur, quòd si quis ipsum in magna quantitate reciperet, ridendo eum occideret. Sic doctrina sacræ scripturæ melācoliam, id est, tędium expellit. Vnde Sapi. Non habet amaritudinem Sap. 3.

conuersatio illius, nec tædium conuictus ipsius. Item tristitiam Matt. 6.

interdicit. Matth. Nolite fieri tristes. Itē ad lætitia in inducit, Psal. Seruite Domino in lætitia. Psal. 99.

Vnde libri sacræ scripturę magnũ solatiũ præbent contra huius miseriæ incolatum. Macha. Habẽtes solatio libros sanctos. 1. Ma. 14

Quo pacto eleemosina sit pauperibus eroganda, qualemq; fructum fidelibus afferat, similitudine cardamomi, & seminis exemplo describitur.

Cap. XX.

Eleemosyna assimilatur cardamomo. Primò, ratione originis: quia cardamomũ est semen arboris, quę quasdam tumorositates facit, in quibus semen continetur. Arbor ergo est pœnitentia, quæ in intimis cordis radicata in terra, id est, in corpore nostro proficere, & fructificare debet: Vel in terra hæc arbor fructificare debet, quia supra terrã, i. in cælo, vel etiam sub terra, i. in inferno pœnitentia locũ non habet. Nã in cælo non est locus pœnitudinis, vbi nullũ angit consciẽtia criminis: In inferno vero non habet pœnitentia fructum, vbi non potest expiari delictum. Ex hac ergo pœnitentiæ arbore producitur semẽ eleemosynæ. Est. n. eleemosyna opus satisfactionis, quod quidem ad pœnitentiã pertinet. Sed ideo semẽ vocatur, quia in aliena terra, scilicet indigentis proximi carne seminata, mirabiles fructus affert. Hoc autem semẽ eleemosynæ ab arbore, id est, à pœnitentia, in quibusdam tumorositatibus, id est, cordis compassionibus producitur: quia tota virtus eleemosynæ est ex cordis compassione. Aug. In affectu cordis pensanda est eleemosyna tribuentis. Et idcirco Greg. dicit, ille perfectè tribuit, qui cum eo, quod afflicto tribuit afflicti: quo que animum in se sumit vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem ipsius per ministeria concurrat. Grego. mor.

Secundò, ratione coloris: quia illud cardamomi semẽ est melius quod subrufum est aliquantulum Rufedo etiam eleemosyna est ex dilectionis feruore: nec dubium, quin tãto melior sit eleemosyna, quanto plus rubet ex charitatis flamma. Vnde sine charitate eleemosyna est omnino infructuosa Apostolo dicente: Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodest. Tertiò, ratione saporis: quia illud etiam est melius, quod est acutũ, & dulcedini intermixtum. Debet enim dari eleemosyna cum acumine, id est, cum subtilitate discretionis, & cum dulcedine allocutionis: quia interdum verbum est melius, quàm datum. August. Caue præuidens discretionẽ eleemosynæ, ita, vt vtriusque, dãtis, & accipientis, sit solatium. Quarto ratione virtutis, quia habet virtutem confortandi cor, cerebrũ, & stomachum in corde: quidem est dilectio, in cerebro sensificatio, in stomacho vero nutritio, quia scilicet ex eleemosyna prouocatur recipientis dilectio: in ea etiam demonstratur largiẽtis sensus, & discretio; ex ea etiã prouenit vtriusque partis nutritio: quia dantis quidem per meritum eleemosynæ, refouetur spiritus; sed recipiẽtis per oportunum auxiliũ refocillatur corpus. 1. Cor. 13 Aug. in epist.

Item eleemosyna assimilatur semini: quia bonitas seminis (secũdum Plinium) consideratur ex tribus. Primo ex tempore, quia illud semen est bonum ad seminãdum, quod est, bimũ, vel trimum. Quædã est eleemosyna, quæ disponit hominẽ ad vnũ, s. ad hoc, vt liberetur à culpa, sicut eleemosyna peccatoris. Dan. Peccata tua eleemosynis redime. Et ista est quasi semẽ anniculũ. i. vnius anni tamẽ. Quædã vero eleemosyna valet ad duo. s. ad satisfactionem Dan. 4.

culpæ, & redemptionẽ pœnæ, vt eleemosyna pœnitẽtis. Tob. Eleemosyna liberat à morte, s. culpæ, & non patitur animam ire in tenebras, s. pœnæ & ista est, vt semẽ bimum. Quædam autem valet ad tria, s. ad præseruandum à culpa, ad euadendum supplicia, & ad intrandum præmia, sicut eleemosyna iusti: & est quasi semen trimum.

Tob. 4.

Secundo consideratur bonitas seminis ex pődere, quia illud est optimũ, quod est grauissimum, pondus autẽ eleemosynæ, & cuiuslibet boni operis, est ex charitatis affectu, quia tãto eleemosyna plus valet danti, quanto cum maiori charitate datur.

Tertio consideratur ex colore, quia illud semẽ melius est, quod magis albũ interius est. Sed quasi medulla alba, est intentio pura. Vnde illa eleemosyna est bona, quæ datur cum intentione pura. Matth. Te autem faciẽte eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid facit dextra tua.

Matt. 5.

Vera inanisq; eloquẽtia varietas ac exitus qualis existat, quamplurimis auctoritatibus arborumq; frondositatis similitudinibus explanatur.

Cap. XXI.

Eloquentia sapientũ assimilatur frondositati arborum. Primo, ratione gratiositatis: quia viriditas, & copiositas foliorum, reddit arborem gratiosam aspiciẽtibus. Similiter efficacia, & affluẽtia verborum, reddit sapientem gratiosum audientibus. Psal. Diffusa est gratia in labiis tuis.

Psal. 44.

Sed nota hic, quòd ad gratiosam eloquentiam plura requiruntur. Nam secundũ Valeriũ Maximũ, doctrinæ, & eloquentiæ ornamẽta, & prouũciatione apta, & cõuenienti corporis gestu consistunt. Quibus qui se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, aures penetrando, oculos demulcendo, & animos inuadendo, sicut etiam Sene. dicit. De apta autẽ pronũciatione verborum loquitur Cassio. Eloquẽs est ille, qui scit parua summissè, media temperatè, magna granditer dicere: qui scit inuenire præclarè, enũciare magnificè, disponere aptè, figurare variè. Idem etiam dicit, quòd bonus doctor prooemiat apte, narrat aperte, arguit acriter, colligit fortiter, ornat excelse, docet, delectat, & afficit.

Sen. ep. Cassio. in Ps. 73

Secundò, ratione vtilitatis: quia folia tenellos fructus à vẽtis, pluuiis, & caumatibus muniunt, & pro eis tãquam scutum ictus recipiunt. Sic Sapientum verba tenellos homines, i. spiritu debiles, siue pusillanimes, à ventis persecutionum, & à pluuiis, i. impetu inundantium tribulationũ, & à caumatibus internarũ tentationũ, confortando, instruẽdo, minãdo, muniunt & defendunt. Et interdum etiam sapiẽtes, & eloquentes viri pro patria, seu ciuibus suis, siue aduersantibus contradicendo, siue salubriter consulẽdo, siue versutias & nequitias detegendo, inuidentium, vel hostium ictibus. i. odiis, & persecutionibus se exponunt. Isa. Posuit os meum dominus quasi gladiũ acutum. Vnde contra eos, qui hoc nõ faciunt, dicitur Ezec. Non opposuistis vos murũ pro domo Israel. Tull. Qui ita se armat eloquentia non vt oppugnet commoda patriæ, sed vt & pro his pugnare possitis mihi vester, & suis, & publicis rebus vtilissimus, atque amantissimus.

Isa. 49.

Ezec. 13.

Cice. Rheto.

Tertiò, ratione firmitatis: quia folia cito à vẽto mouẽtur, & hinc inde quassantur, sed propter abũdantiã humoris, non facilè, ab arbore diuidũtur. Similiter gratiosi in verbis, licèt à vento vanæ laudis, & fauoris hominũ plerũque

agitentur: tamen si habēt abundantiā humoris, i. diuini amoris, siue internę deuotionis, non faciliter ab arbore Christo, vel ab arbore virtuosæ vitæ per elationē, vel vanā gloriā separantur. Psal. Foliū eius non defluet, & omnia quæcunque faciet prosperabuntur. Vel tunc folia propter ventū ab arboribus cadunt, quando viri eloquentes, propter metū obmutescunt. Sed hoc amicis Dei non accidit, quia eos intimi amoris virtus ab omni timore defendit. Actuū. 4. Petrus, & Iohannes hoc humore. i. amore spiritus confortati, principibus sacerdotū prohibentibus, ne docerent in nomine Iesu: responderūt, Nō possumus, quæ audiuimus, & vidimus, non loqui. Quartò ratione fructuositatis, quia fructus sub foliis sunt primo virētes, tandē maturescūt, & calore Solis dulces fiunt, qui prius amari fuerunt. Sic sapiētes viri sub foliis verborū producunt fructus operum: qui fructus apparent virides, i. gratiosi aspiciētibus, & maturi, i. discreti discutiētibus, & dulces. i. sapidi suscipiētibus. Faciūt. n. viri sapiētes opera gratiosa, discreta, & fructuosa, vel eorum fructus. i. actus sunt, virides per fidem, maturi per spē, dulces per charitatem. Et hic est calor Solis, i. amor Christi, qui omnia facit dulcescere, etiā amara quæq;. Can. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et attende, quòd sicut modici precij est in arbore frōdositas sine fructibus, ita modici valoris verbositas sine operibus: propter quod dicit Greg. ꝙ ille bene loquendi facundiā percipit, qui sinum cordis per recte viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia præpedit, cū linguam vita antecedit.

Psalm. 1.

Act. 4.

Grego. 6. mor.

Quintò ratione mutabilitatis, quia quarundā arborum folia in æstate viridia & decora sunt, in autumno pallescūt, sed in hyeme cadunt, & in terra putrescunt. Sic eloquētia sapientū seculi, in æstate, id est, in tēpore fauoris virescit per vigorē, sed in autumno Sole decrescente. i. deficiente humano fauore pallescit. i. debilitatur per timorem: In hyeme autē, i. persecutionis tempore cadit. i. penitus deficit per obmutionē: & aliquādo in terra putrescit per mali cōmendationē, et approbationē, siue fauorationē. Et tunc dicendū est eis illud Isa. Væ vobis, qui dicitis bonum malum, & malū bonum. Isa. 40.

Ad bene agendum, malumq; dimittendū cohortatio qua ratione sit salubriter peragenda, ex ficus sterilitatis medicina demonstratur.

Cap. XXII.

EXhortatio ad bene faciendū vel ad malum dimittendum diuersimodè fieri debet, secundū diuersam qualitatem eorū, quos hortari oportet. Cuius exemplū apparet in ficu. Nam ficus sterilescit aliquando ob defectum humoris, aliquando vero propter nimiam abundantiam humoris: sed si accidit ob defectum humoris, subuenitur ei per conuenientem fimum, & aquam dulcem: sed si superabundat humor, arborem clauis perforant, & sic humorem euacuant illi autē homines sterilescunt, i. à fructu bonorum operum deficiunt: & hoc est propter defectum humoris, i. propter defectum vigoris, qui vitio subiecti sunt pusillanimitatis, & timoris: & isti iuuandi sunt cum fimo, qui plantam calefacit, id est, cum doctrina, vel exhortatione inflammante et accendente ad bonum, & cum aqua dulci, i. cum dulcedine doctrinæ, & verborum, vt attrahātur ex ipsa dulcedine exhortationis ad humorē bonitatis. Nam si contra tales pusillanimes quis vteretur asperitate

tate verborum, potius desperarēt, quam proficerent: & ideo, qui talis est (sicut Prosper) leniter vestigatus reuerentiā exhibet castiganti: Asperitate autem nimiæ increpationis offensus, nec correctionem recipit, nec salutē. Patet ergo, quod in exhortatione talium si appareat calor amoris impellens, & dulcedo verborum demulcens sequitur bonorum operū fœcunditas crescēs. Illi autem ad modum ficus sterilescūt, propter humiditatis excessum, qui bona opera ex superbia dimittūt, vel ex nimia abundantia tēporalium, quæ inducit ad superbiā, & contemptū spiritualium, & tales perforandi sunt clauis, id est, terribilibus, & asperis verbis. Eccle. Verba sapientum, sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi.

Pros. 2. de vita contem.

Eccl. 12.

Exemplo pini, quomodo diuini amoris feruor in nobis augescat, apertè explanatur.

Cap. XXIII.

FEruor diuini amoris augetur in afflictione carnis, & abundantia deuotionis: cuius exemplū apparet in pino. Nā pinus, quę exterius habet durū & grossum corticem, sed interius multum humorem pinguem, de facili & multum inflammatur, si igni aliquo casu applicatur. Ille ergo exterius habet durū corticem & asperum, qui carnem sua per duram abstinentiam, vel asperos labores affligit. Ille interius habet multum pinguedinis, qui multam habet deuotionem mentis, & hic per diuinum amorem faciliter & fortius inflammatur, dum alicui ignitæ, i. affectuosæ rei applicatur siue affectuosa verba audiendo. Psal. Eloquium domini inflāmauit eum. Siue deuotas scripturas intelligendo. Luc. Non ne cor nostrū ardens erat in nobis, dū loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Siue de passione Iesu Christi meditando: quia ibi ostēsus est singularis amor Saluatoris scilicet in opere nostræ redemptionis; & ideo maxime debet in nobis accendere ignem amoris. Vnde Ber. dicit, Dilexit nos Deus dulciter, sapiēter, & fortiter. Dulciter nempe dixerim, quòd carnē induit; sapienter, quòd culpā vitauit; fortiter, quòd mortem sustinuit: sed super omnia reddidit te mihi amabilem bone Iesu, calix, quem bibisti opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostram vendicat sibi, hoc inquàm nostram deuotionē blādius allicit, iustius erigit, artius stringit, & vehementius afficit.

Psal. 104

Luc. vltimo.

Ber sup. cant. ser. 10.

Fidei excellentia atque perfectio, ex quamplurimis Amigdali, castaneæ, finapisque similitudinibus rectè fit perspicua.

Cap. XXIIII.

FIdes assimilatur amigdalo: quia amigdalus est ante omnes arbores floritiua, omnibus. n. arboribus prior se floribus vestit, & ad fructum ante cæteras arbores se disponit. Similiter virtus fidei debet in corde hominis ante omnes virtutes florere. Nam fides est sicut dispositio mentis ad charitatem, & ad alias virtutes. Vnde sicut flos est dispositio ad fructum, ita actus fidei, qui est credere, est dispositio ad actus charitatis, & cæterarum virtutum. Ex qua re patet, quòd dum fides credendo præuenit, ante omnes virtutes florescit, & ad fructus virtutum, id est, opera se ante ipsas disponit, Vnde Apost. Fides, inquit, est sperandarū substātia rerum, &c. Nam sicut substantia natura antecedit, & accidentia consequuntur quodam ordine substantiam: ita fides antecedit spem, & cæteras virtutes. Et ideo ipsa fides à sanctis funda-

Hebr. 2.

fundamentum vocatur virtutum tam infusarum, quàm acquisitarum, super quod construitur totum ædificium spiritualium virtutum. Et etiam assimilatur radici ex qua tota arbor exurgit. Et ideo Augu. Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis spiritus, tamen quicquid est in arbore pulchritudinis, vel decoris, ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptiua est, ex fidei fundamento procedit.

Aug. su. Io.

Secundo, quia amigdalus est culturæ exposcitiua. Nã, vt dicit Aristo. hæc arbor cultura indiget maxime, cum antiqua est, & plus fructificat antiqua, quàm nouella, præcipue si sit bene culta. Vnde, vt possit magis esse fructifera, clauis est in radice perforanda. Similiter fides indiget cultu, & custodia boni operis, alioquin est infructuosa, & vt arbor mortua, vt patet Isa. 2. Fides autem quasi nouella fuit in patribus antiquis, qui fuerunt ante Christi aduentum, & ideo minus fructifera. Sed nunc in nobis, qui sumus in quos fines seculorum deuenerũt, est quasi antiqua, & tamen nostra fides post Christum, si studiosis operibus fuerit culta, est meritorum fructibus magis copiosa: sed est in radice cordis clauis timoris, & amoris perforanda, vt timore excitetur, & amore operetur: quia fides per dilectioné operatur, vt dicitur Galat. Aug. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Qui autem non credunt, peiores sunt quàm dæmones, & tardiores.

Isa. 2.

Gal. 5.

Tertiò, quia amigdalus est morborũ curatiua: Dicit enim Dios. quòd tota arbor amigdalorum est medicinalis. Habet enim medicinale solidum, i. radicem: quia radix eius elixata & trita, maculas vultus purgat: Sic fides elixata charitatis calore, & trita tribulationum perpessione, purgat maculas faciei, id est, conscientiç. Act. Fide purificans corda eorum.

Diosc.

Act. 15.

Item habet medicinalem comã id est, corticem, & frondes: quia cortex eius, & folia sunt etiam mundificatiua, & sanatiua. Cortex autem, & folia fidei sunt verba confessionis fidei, quibus interior fides exterius ostenditur: & hæc etiam sunt sanatiua, quia sicut dicit Apost. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Rom. 10

Item habet amigdalus medicinale oleũ: quia oleũ de amigdalis contra multas valet infirmitates. Nam vermes & lúbricos in corpore necat, mẽstrua purgat, contra surditatem efficaciter iuuat, & aurium saniem mundat, si auri tepidum instilletur. Flores etiam eius decocti in oleo, caducos, & læthargicos curant; cũ melle triti, morsibus obuiát, & vlcera sanát. Oleum autem fidei, est oleum sacramentale. s. vnctionis extremæ, quod etiam in virtute fidei valet contra infirmitates corporales, & spiritnales. Vnde dicitur Iac. Infirmatur, quis ex vobis? inducat presbyteros ecclesiç, & orét super eum, vnguentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Iac. 5.

Item habet medicinalé fructũ. Nam fructus amigdali homini proficit, quia de dulci amigdalo dicit Diosc. quòd si recens cũ suo folio comedatur, stomachũ confortat, & ebrietati resistit. Et tamen dicit, quòd si vulpes amigdala comederit, morietur. Quia sæpe, quod est medicina homini, est venenũ alteri animali, & ecõuerso. Similiter fructus, i. opera fidei ostensa, & folia, id est, verba

fidei

fidei audita, stomachum, id est, appetitum hominis, scilicet fideliter, & deuote recipientis, confortant, & accendunt ad bonum, & ebrietati, id est, stultitiæ, & deuotioni hæreticę prauitatis resistũt: vulpes, id est, fraudulentus hæreticus, inde moritur. Quia dum ex verbis fidei, vel exemplis occasionem, & fomentum erroris assumit, vnde fidelis vitam accipit, ipse mortem incurrit.

Item fides assimilatur castaneę.

Primò, ratione ædificationis, quia ex hac arbore sumuntur ligna solida, & fortia ad domos cõstruendas. Hęc ligna fuerũt Apostoli, & eorum discipuli solidi per vitam, fortes per patientiam, vel solidi in sustinendo; fortes in operando, ex quibus domus Dei, id est, ecclesiæ primitus constructæ fuerunt.

Secundò, ratione pullulationis, quia hæc arbor (vt dicit Isidorus) vt excisa fuerit, tanquam sylua pullulare consueuit. Sic accidit beatis martyribus, quia quanto magis opprimebant eos hostes, tanto magis crescebant.

Tertio, ratione castrationis. Dicitur enim castanea à castrando, eo quòd fructus eius, dum assantur castrari est necessarium. In fide autẽ Christi multi sunt, qui vt diuino amore magis inflammentur, & vt ad regnum cælorũ introducantur, semetipsos castrant, non ferri violẽtia, sed voluntaria continentia, sicut Christus dixit: Sũt & eunuchi, qui semetipsos castrauerũt propter regnum cælorum. Matt. 19.

Quartò, fides assimilatur castaneæ, ratione administrationis. Quia castanea administrat nobis primo ex suo ligno carbones ardentes, quibus fabri vtuntur ad emolliendum ferrum. Isti carbones sunt fidei exempla feruentia, quibus etiam peccatorum corda dura & ferrea inflammantur, & emolliuntur ad bonum. Item ex suo fructu dat nobis alitus dulces. Et ita sunt doctorum sanctorum fidei dulcia verba, quę mentes audientiũ delectabiliter nutriunt.

Item ex suo cortice, siue foliis habemus medicinales virtutes. Nam cum sale trita, & cum melle temperata, morsus canis rabidi sanat. Hæc sunt fidei sacramenta, quibus morsus canis rabidi, id est mors peccati, quam diabolus ex inuidia in hominẽ impressit, curatur. Item fides assimilatur sinapi secundum illud, Luc. Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, &c. Luc. 17.

Et prim[...]atione cõplexionis, quia est calida, & sicca in quarto gradu. Quia scilicet fides debet quadrupliciter calescere, & efferuere: primo in corde assentiendo. Roma. Corde creditur ad iustitiam. Rom. 10. Item in ore prædicãdo. Romano. Ore autem confessio fit ad salutem. Rom. 10. Item in opere se manifestando. Iac. Ostendã tibi ex operibus fidem meam. Iac. 2. Item oratione non hæsitando. Iac. Postulet autẽ in fide, nihil hæsitans. Iac. 1.

Secundò, ratione purgationis, quia comesta ad cerebrũ fumat, & ipsum mirabiliter purgat. Vnde August. Mentis humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi per iustitiam fidei emundetur. August. de tri.

Tertiò, ratione curationis, quia dicitur valere cõtra multas infirmitates. Valet enim hydropicis, epilenticis, lethargicis, & paralyticis. Nam poros aperit, & humores neruos oppilantes dissoluit. Sed fides multo magis valet ad omnem infirmitatem, tam corporalem, quam spiritualem sanandam. Matth. Fides tua te saluum fecit. Matt. 9.

Quartò, ratione multiplicatio-

nis, quia ex minimo grano sinapis multa grana producũtur, quæ fronde, flore, & semine in immẽsum dilatantur. Et ita etiam hæc herba se multiplicat, vt vbi semel seminatur, vix locus inde viterius liberatur. Similiter fides Christi, quamuis fuerit principio parua per humilitatem, & in paucis seminata; tamẽ postea est in immẽsum augmentata, & dilatata in fidelibus, & in prædicationibus, & in virtutibus.

Vbi quomodo ve filij patres debeant imitari, exemplo rosæ ostenditur.
Cap. XXV.

Filius licet sit à patre, secundum naturam, non tamẽ debet imitari eius malitiam: cuius exemplum apparet in rosis, quæ ex spina dura oriuntur, sed naturam spinarũ non sequũtur. Nam spina non est odorifera, nec pulchra, nec est mollis, sed aspera, nec etiam ad medicinam reperitur valida. Sed econtrario rosa suo odore olfactũ afficit, suo decore visum pascit, suauitatis mollitie tactum lenit. Sed virtute sua multis lãguoribus rosa succurrit. Sic filius si habuit patrem per infamiam fœtentem, debet ipse studere, vt habeat famam redolentem. Et si habuit patrem moribus displicentem, debet ipse studere, vt habeat morum pulchritudinẽ complacentem. Item si habuit patrem asperum, & pestilentem debet ipse conari, vt habeat conuersationem mitem, & lenem. Item si habuit patrem lingua vulnerãtem, debet ipse conari, vt habeat linguam medentem. Vnde patet, quòd parentes in eo, quòd mali sunt, à filiis sequẽdi non sunt, nec etiam diligendi, quia in quantum mali sunt, summo patri contrarij sunt. & sicut dicit August. Amãdus est generator, sed præponendus est creator. Et Apost. Patres carnis habuimus eruditores, & reuerebamur eos. Nũ multo magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus?

August.

Heb. 12.

Fortunæ instabilitas quanta sit ex fæni varietate facillimè perspici potest.
Cap. XXVI.

Fortuna assimilatur fœno. Fœnum enim, quam diu viret, & frondet, mõtes & prata vestit, & ornat, & sua venustate intuentium oculos reficit, & delectat. Sed feruente Sole humiditas eius consumitur, & herba, quæ florendo ridere videbatur, à sua gloria totaliter spoliatur, & pabulum ignis efficitur. Similiter fortuna hominis viret, quando est cum corporis incolumitate, vel venustate frondet, quãdo est cum vbertate diuitiarum, vel quando est cum consanguineorũ, seu amicorum circunstantium pluralitate. Sed tunc montes vestit, quando est cum honore, & dignitatum sublimitate. Tunc enim vestit prata, quando est cum famæ dilatatione, & claritate. Talem autem fortunæ venustatem vniuersorũ oculi cum admiratione intuentur, & eius intuitu amici reficiũtur, & delectantur. Sed feruente Sole, id est, forti persecutione deiiciente, vel aduersitate deprimẽte, vel vehementi infirmitate cõsumente, humiditas eius, id est, naturæ, vel fortunæ consumitur vigor, & à sua gloria per priuationem honoris, vel per ruinam mortis totaliter spoliatur, & pabulum ignis, id est, furoris persequentis, vel gehennæ alumnus infernalis efficitur. Iac. Exortus est Sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperit. Sene. Hanc imaginẽ animo tuo propone ludos facere fortunam, & etiam hanc mortalium curam, honores, diuitias, gratiam excutere, quorũ alia inter rapientium manus scissa sunt, alia insidia

Iac. 1.

Sene. ep.

dia societate diuisa, alia magno detrimento eorum, in quos deuenerunt, protensa.

Quemadmodum Dei gratia in nobis conseruetur, eiusq; perfectio qualis existat, ac unctio multiplex, eiusq; natura exprimitur, cui diuina gratia cōparatur, quoue pacto hac ipsa in nobis conseruetur, & varij ipsius effectus per similitudines frumenti, cepe, pini, cucumeris, & denique dipsani patefiunt. Cap. XXVII.

GRatia dei assimilatur oleo. Primo ratione conseruationis, quia diuisiuæ, & penetratiuæ est virtutis, & ideo in vasis vitreis, vel vitreatis melius, quam in ligneis conseruatur. Vasa namque lignea porosa sunt, & difficilius mundantur à sordibus, quàm vitrea, quæ sunt omnino solida. Sic gratia Dei in vasis vitreis, id est, in cordibus mundis, & solidis esse habet. Requirit enim animā mundam per innocētiam, vel saltem per pœnitentiam, & solidam per sapientiam: quia cor fatui, quasi vas confractum, vt dicitur
Eccl. 21. in Ecclesiast.

Secundo, ratione effusionis. Nā si in aqua se quis miserit, & oleū in ore posuerit, ipsumq; in aquas effuderit, aquas adeo claras facit, vt ea, quæ sunt in fundo, videri possint. Sic homini in aqua tribulationis posito, oleum diuinæ gratiæ ipsam aquam, id est, tribulationem ei claram facit, vt scilicet ex ea illuminetur ad sui cognitionem, vel Dei contemplationē. Posset etiam hoc referri ad gratiā doctrinæ, quæ est in sanctis prędicatoribus, quæ oleo ex ore effuso, id est, gratia, & dulcedine sermonis, siue doctrinæ, aquam sapientiæ salutaris ignorantibus, vel errantibus dilucidant, & declarant. Vnde talibus ipsa sapientia prēmium promittit, dicens,
Ecc. 24. Eccl. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Tertio, ratione vnctionis. Est enim multiplex vnctio olei diuersos effectus, vel modos gratiæ repræsentās. Est enim quædam vnctio dignitatis, sicut est vnctio regum, de qua dicitur Reg. Assumpsit Sadoch Sacerdos cornu olei 3. Reg. 1.
de tabernaculo, & vnxit Salomonem, & cecinerūt buccina, & dixit omnis populus, Viuat rex Salomon. Hæc est ergo vnctio gratiæ, quæ ad illos pertinet, qui se, vel alios per iustitiā bene regunt.
Esa. Ecce in iustitia regnabit rex. Esa. 32.
Item est quædā vnctio sagacitatis, sicut erat olim vnctio pugilum, quæ fiebat ad cautelam: ad quā referri posset vnctio, quę habetur primo Regū. Qua Samuel 1. Re. 16.
vnxit Dauid in medio fratrum, & directus est spiritus Dei in eo dio illa. Hæc est illa vnctio gratiæ, quæ pertinet ad omnes, qui per astutam pugnam vincunt alios.

Item est quædā vnctio iucūditatis: & hęc vnctio est mulierum, quæ se ad iucunditatem, & pulchritudinem vngunt. Dan. Dixit Dan. 16.
Susanna, Afferte mihi oleum, & smigmata, &c. Et hæc est vnctio spiritualis lętitiæ, quę pertinet ad nitorem, & decorem conscientiæ.

Item est vnctio sanctitatis, sicut Sacerdotū: De qua dicitur, Exod. Exo. 37.
Composuit, & oleum ad sanctificationis vnguentum, &c. Et hęc est vnctio deuotæ orationis, quæ competit non tantùm Sacerdotibus, sed omnibus deuote orantibus.

Item est vnctio credulitatis. i. fidei, sicut vnctio baptizatorum, quæ est ad fidei susceptionem: de qua vnctione dicit Rabanus: In Raba.
vnctione baptismi descendit Spiritus sanctus ad habitationē Deo consecratam. Hoc igitur pertinet ad omnes illos, qui fidem susceptam bene conseruant.

Item est vnctio firmitatis, sicut vnctio confirmatorum: vt dicit Episco-

Episcopus: Cõsigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis. Hæc pertinet ad omnes, qui sunt confirmati, & solidati per charitatem.

Item est vnctio sanitatis, sicut est extrema vnctio infirmorum. Iac. 5. De qua Iaco. Vngentes eũ oleo sancto, &c. Hæc pertinet ad omnes, qui se infirmos per humilitatem reputant.

Item gratia Dei conseruatur in asperitate, & in humilitate. Vnde assimilatur frumẽto. Cuius proprium est includi, & conseruari in thecis asperis, habentibus in summitate spicas pungentes contra incursum auium munientes: Vnde ab illis spiculis spicam defendentibus, spica dicitur quibusdam quoque foliis, seu variis culmis ambitur, & fulcitur; ne fructus pondere incuruetur. Quasi enim spicæ asperæ, vel quasi spinæ pungentes, sunt aduersitates, & tribulationes præsentes, in quibus per patientiam gratia conseruatur, ne ab auiculis, id est, tentationibus diabolicis auferatur. vel spicæ, & aristæ asperæ, sunt opera pœnalia pœnitentiæ, in quibus etiam gratia cõseruatur. Vagina autem includẽs, tenens granum seminis, ne cadat, est humilitas cordis, sine qua gratiæ semen minime seruaretur.

Itẽ gratia Dei assimilatur cepe. Primo, quia cepe comestum secundum Diosc. venenum educit: & hoc competit diuinæ gratiæ, in quantũ de corde hominis extrahit venenum cupiditatis. Nam cupiditas rerum temporaliũ secundum Augustinum, est venenũ charitatis.

Secundò, quia succus eius caliginem oculorum detegit. Hæc caligo est cęcitas, siue obscuritas superborum, qui euanescunt in cogitationibus, & obscuratur insipiens cor eorum. Sed hanc caliginem, cepe succus, id est, diuinæ gratiæ virtus, siue lux detegit, & expellit.

Tertiò, quia cepe comestum, fastidium tollit. Quod competit diuinæ gratię, in quantum excludit accidiam, quæ fastidium spiritualium deliciarum inducit.

Quartò, quia cepe comestum præcipue coctum, oris fœtorem minuit, ventrem mollit, & cibos condit. Quæ omnia competunt gratiæ, in quantũ refrenat vitium gulæ: quia gulositas facit os fœtidum propter cibi superflui in stomacho corruptionem. Itẽ quandoque facit ventrem durum propter superflui cibi indigestionẽ. Item cibum facit insipidum propter nimiam saturationem: quia anima saturata calcabit fauum, vt dicitur Prouerb. Vnde gratia ista Prou. 22. remouet, & inducit contrarium, dum gulam excludit: quia per cibum parcum, & temperatum, nec os fœtet, nec venter induratur, nec cibus desipit, sed sapit, & maximè condimẽto famis, quod abstinentia immittit.

Quintò, quia cepe comestum viscosos humores incidit. Quasi enim viscosi humores sunt luxuriosi amores, quos diuina gratia præcidit, & tollit.

Sextò, quia succus cepe auribus instillatus cũ lacte mulieris, eius dolorem minuit. Quia scilicet diuina gratia mitigat dolorem iræ, quæ præcipue generatur in auribus, id est, in auditu verborum displicentium. sed ad hoc etiam adiuuat lac mulieris, id est, dulcedo linguæ excusantis, satisfacientis auribus instillata irati.

Septimò, quia morsum canis rabidi extinguit, & curat. Morsus enim canis rabidi, est detractio hominis inuidi, quem gratia diuina extinguit, inuidiam expellendo, vel saltem contemnendo.

Item gratiæ diuinæ abundãtia eleuat

eleuat ad contemplandū, & corroborat ad patiendum, confortificat ad perferendum. Cuius exemplum apparet in pino, quæ est arbor valde abundans in pinguedine humoris, crescit tamen in locis montuosis, valde aridis, & lapidosis. Et item nullo calore, vel frigore tacta deponit virorē, vel folia. Ille autem abundat in pinguedine, in quo est abundantia gratiæ, sicut patefecit Psalm. ad Deum dicens: sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Et talis in monte, id est, in altitudine contemplationis crescit, & loca aspera, & lapidosa diligit, id est, aduersa non refugit, & virorē virtutum, nec calore prosperitatis, nec frigore aduersitatis deponit. Psal. 62.

Item gratia Dei assimilatur cucumeri.

Primò, quia cucumer habet virtutem refrigeratiuam. Est enim humerosus, & frigidus natura. Vnde datur febricitantibus. Sic gratia Dei refrigerat animam ab inordinato ardore vitiorum, siue auaritiæ, siue iræ, siue cuiuscūque inordinati appetitus.

Secundò, quia habet virtutem purgatiuam, ex eo, quòd soluit ventrem, & per consequens purgat. Sic gratia Dei soluit mētem peccatoris, & purgat per fluxum compunctionis, id est, per lachrymas pœnitentiæ.

Tertiò, quia habet virtutem sanatiuam. Nam folia cucumeris, si fricentur: medentur vulneribus, quæ impressit caninus morsus. Caninus enim morsus, tentatio prima fuit diaboli inuidentis, qui nobis in primis parentibus impressit (vt Beda dicit) quatuor vulnera, scilicet ignorantiam, cōcupiscentiam, infirmitatē, & malitiam. Sed hæc vulnera folia cucumeris, id est, sacramenta gratiæ remouēt, atque curant. Nam contra ignorantiam, est sacramētum Ordinis, cuius vna clauis est scientia discernendi. Contra concupiscentiam est sacramentū coniugij: contra infirmitatem valet Confirmatio. Contra malitiā verò, valet Eucharistia, quæ est sacramentum charitatis, quæ per se opponitur malitiæ. Valent enim hæc folia gratiæ ad sanandum generaliter omnium peccatorū vulnera: quia ab originali sanat baptismus, ab actuali mortali pœnitentia, à veniali extrema vnctio. Apoc. folia ligni ad sanitatem. Beda. Apo. 22.

Quartò, quia cucumer habet virtutem confortandi; quibus animus deficit, odore succurrit. Sic gratia deficientibus in tentatione, vel tribulatione succurrit. Hęc enim est, quæ tribus pueris in camino ardēti positis fecit medium fornacis, quasi ventum roris, qui ipsius flammæ calorem repressit, vt habetur Dan. Vnde Apost. Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Dan. 4. 1. Cor. 10.

Itē gratia Dei assimilatur diptanno, quę est herba eiiciens partum, consumens venenum, & excutiens ferrum. Nam primo quidem diptannus habet virtutem dissoluendi, attrahendi, & consumendi venenum.

Item hanc herbam primo ceruę ostenderunt. Nam eam manducant, vt facilius pariant: & si sagitta fuerint percussæ, quærunt diptannum quo ferrum in vulnere inflictum excutiant, sicut Basi. & Ambr. dicunt. Similiter gratia Dei consumit venenum auaritię. Hoc enim est venenum (vt supra dictum est) quod sua frigiditate calorem cordis, id est, charitatem extinguit. Basil. Ambr.

Item educit partū, id est, expellit luxuriæ peccatum, quia partus concipitur ex opere luxuriæ.

Item

Item excutit ferrum, id est, duritiam superbiæ.

Per quercus, coriandriq́ similitudines, varia gulæ vitium non natura, sed voluptatis culpa introductũ declaratur.

Cap. XXVIII.

GVlæ delitias nõ introduxit natura, sed voluptatis culpa. Cuius exemplum apparet in quercu: quia quercus dicitur à quærendo, eo ꝙ antiqui ad esum glandes quercus quærebant. Et sic ieiuniũ non carnibus, aut delitiis, sed sola glande soluebant, vt dicit Boetius. Vnde humanum genus in tota prima ætate iuit sine carnibus, & delitiis variis ciborum: & ideo mirandum est, quomodo voluptas tantũ creuit, quæ à tanta parcitate inchoauit. Ecclesiast. Initium vitę hominis panis, & aqua: & tamen hodie, sicut Innocentius dicit, de vilitate conditione humanæ, gulosis non sufficit fructus arborũ, non grana leguminum, non etiam radices herbarum, non pisces maris, non bestiæ terræ, nõ aues cæli: sed quærunt pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa, quæ studiose parantur ante cocos, quæ laute præparantur officio ministrorũ. alius tundit, & colat, alius confundit, & conficit, substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in famem, vt saturitas transeat in esuriem, reuocat appetitum ad irritandum gulam, non ad sustentandum naturam, non ad necessitatẽ supplendam, sed ad auiditatem explendam.

Boe. de conso.

Eccl. 29.

Item gulæ vitium assimilatur coriandro propter quinque.

Primo, quia eius semen, quod est minutum, & candidum, in vino dulci datũ, homines ad luxuriam proniores facit. Similiter gula per splendidam cibum, & dulcem potum, inclinat ad luxuriæ actum. Hieronymus in quodam sermone: Semper saturitati iuncta lasciuia est: vicina sunt sibi venter, & genitalia: pro mẽbrorum ordine ordo vitiorum.

Hiero.

Secundò, quia si quis ex coriandro nimis accipit, amentiam, & phrenesim incurrit. Similiter per superfluitatem gulæ, & præcipuè quantum ad potum homo per ebrietatem efficitur velut amens, & phreneticus. Nã sicut dicit Petrus Rauen. vbi regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur.

Petrus Rau.

Tertio, quia hęc herba cum suo semine canibus venenosa existit. Canes enim contra lupos latrantes, & linguam medicinalem habentes, prædicatores sunt, quibus gulæ vitium præcipuè est nociuum. Vnde dicebat Apost. Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo: ne fortè cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.

1. Cor. 9.

Quartò, quia coriandrum in cibo sumptum calefacit, & somnũ inducit. Similiter gulæ vitium inducit somnum corporis, & somnolentiam, id est, pigritiam mentis. Reg. Comedit, & bibit, rursum obdormiuit.

3. Re. 19.

Quintò, quia hæc herba, licet integra sit, & odorifera, tamen fricata manibus fœtida fit. Sic etiam gulæ materia, scilicet cibus, quãuis primo odoriferus, & optimè sit paratus; postea tamen efficitur fœtidus in exitu de vẽtre. Et ideo sicut dicit Algazel, Cuiuscunque cura, vel solicitudo versatur, circa id, quod vẽtre ingreditur, eius valoris est, quod inde egreditur.

Humilitatis perfectio, qua elatus homo ac immanis sedatur, præcipue tribulationibus agnoscitur, eiusq́ vis quanta existat, similitudinibus fraxini, Bdellii casiæ, hysopi, & anethi apertè mõstratur

Cap. XXIX.

HVmilis homo, & dulcis ferocitatem mitigat hominis super-

superbi, & crudelis. Cuius exemplum apparet in ficu: quia si tauri ferocissimi ad arborem fici ligentur, protinus, ac repente mansuescere comprobantur. Per ficũ enim quę habet interius lacteum humorem & vnctuosum, & exterius producit dulcem fructum, intellige hominem, qui intus habet mentem humilem, extra vero conuersationem mitem, sicut
Matt.11. Christus dixit Mat. Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde. Nã lacteitas interioris humoris designat humilitatẽ mentis, ex eo, quod lac esse consueuit cibus paruulorum, qui gerunt typum humilium: sed dulcedo, & mititas fructus exterioris mãsuetudinem signat operis, & cõuersationis. Et hæc duo bene inuicẽ conueniunt: quia sicut dicit Hu-
Hug. li. 3. de el. ani. go. de sancto Victore, Coniungi oportet mel humilitatis cum dulcedine mansuetudinis: quia sicut mel concordat in confectionibus medicinæ, cum omnibus diuersitatibus specierum, sic & humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutũ. Sed vnctuositas humoris signat affectionem pietatis. Et ita patet, quod ficus repręsentat hominẽ paruum reputatione, piũ in affectione, mitem & dulcem in conuersatione. Sed per taurum accipe hominem elatum, & ferocem, cui dicitur.
Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione animæ, quæ, velut taurus, &c. Quod ergo mansuescit taurus ferox ad arborem fici ligatus, signat quòd superbus humili associatus mitigatur. Nã eius humilitas vincit illius ceruicositatem, eius pietas confundit illius crudelitatem, sed eius mititas lenificat illius asperitatem. Vnde Cassidorus dicit
Cass. super psal. 118. super illud psal. Humiliatus sum vsquequaque. Per humilitatem mẽbra Christi sciunt diaboli vincere superbiam. Per hanc fideles supra regna proficiunt: per hanc superbi tyrannici superantur: per hanc deiecti, & infimi exaltantur: per hanc in æternũ martyres coronãtur. nec potest dici perfectus, qui hac virtute est priuatus.

Item humilitas in asperitatibus & tribulationib. magis excrescit & dæmonibus maximè inimica existit. Vnde assimilatur fraxino, quæ est arbor alta, & rotunda, vt pinea in locis altis & montanis crescens: cuius arboris tanta est vis, vt serpentes eius vmbrã matutinam, vel vespertinã attingere non audeant. Vnde si inter ignẽ, & folia fraxini ponantur, prius ad ignem, quàm ad folia fugere comprobatur. Tanquam igitur loca montana & aspera, sunt aduersitatum, & tribulationum contingentiũ discrimina, in quibus crescit fraxinus, id est, humilitatis virtus: quia tribulationes magis mentem humiliant. & ideo tribulatio, & deiectio humiliatio vocatur. Vnde Bernardus: Bern. in Epist. tribulatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad mansuetudinem, sicut lectio ad scientiam. Si lucem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Vmbra autem fraxini matutina est humilitas pœnitentis in iuuenili ætate: sed quasi vespertina est humilitas pœnitentis tardiori ætate: & vtranque infernales serpẽtes, id est, dæmones odiunt, & detestantur. Vmbra etiam matutina potest dici humilitas in prosperitate: sed vmbra in vespere est humilitas in aduersitate. Quamlibet autem humilitatẽ serpens, id est, diabolus, tantũ odit, quòd ipse pro se totius vult æterno igne gehennæ cruciari, quàm ipse elegerit pœnitẽdo humiliari. Vnde ipse dixit Beato Machario, quod in re nulla alia superabat eum, nisi in humilitate, quã nullo modo poterat habere.

Item

Itẽ humilitas assimilatur Bdellio.

Plin. Primo, ratione coloris: quia secundũ Plinium, Bdellium est arbor nobilissima, nigra in foliis, & ligno oliuæ simillima. Similiter humilitas pœnitentis profert folia, id est, verba, de se quidem nigra, id est, sui despectiua, & accusatiua. Nam iustus, id est, humilis, prior est accusator sui. Nomine enim iusti, siue iustitiæ, quandoque significatur humilitas, secundum illud Matth. Decet nos implere omnem iustitiam, id est, omnem humilitatem. Pro. 19. Mat. 30.

Secũdo, ratione humoris, quia Bdellij lachryma, siue gutta est translucida, gustu amara, bene odorifera, sed maximè aromatica, quãdo est vino infusa. Sic lachryma humiliter pœnitẽtis est amara, quia mentẽ perturbat. est etiã lucidissima, quia mentẽ serenat, est odorifera, quia Deũ delectat: est aromatica, & medicinalis: quia morbos vitiorum sanat.

Tertio, ratione vigoris. Vigent enim in tali gummi Bdellij mirabiles virtutes. Nam valet contra apostemata, tam etiam interiora, quàm exteriora, si fuerint ex eo peruncta. Habet etiam substantiam glutinosam cõstrictiuam, & attractiuam, & ideo multũ stringit dysenteriam ex acuta materia factam, & etiam fluxum ex fortissima formacia, morsibus etiam reptiliũ occurrit. Sic humilitas pœnitentis apostemata interiora, id est, peccata cordis, & exteriora, id est peccata carnis curat; & purgat fluxum dysenteriæ, & farmaciç, id est, pronitatem peccandi, siue sit ex propria inclinatione, siue ex exteriore timore, refrenat.

Item morsus reptilium, id est, detractorum verba curat.

Itẽ humilitas assimilatur casiæ.

Primo, propter locum generationis: quia nascitur casia in locis aquosis, vbi multũ crescit: & bonum odorem reddit. Sic humilitas nascitur in cordibus eorum, in quibus est aqua veræ sapientiæ. Dicitur enim Prouerb. Vbi humilitas, ibi sapientia. vel quia nascitur humilitas in aqua tribulationis, & crescit in aqua compunctionis, & reddit etiam Deo bonum odorem. Vnde multũ est Deo grata. Can. Nardus mea dedit odorem suum. Nardus enim, quæ est herba breuis, adhuc humilitatem signat. Hieron. Nihil est, quod nos ita hominibus gratos, & Deo facit, quã si vitæ merito magni, humilitate verò infimi simus. Glossa tamẽ super Psalmos dicit, quòd casia, quæ crescit in aquis, est fides, quæ crescit in baptizatis. Pro. 16. Can. 1. Hiero.

Secundo, designatur humilitas in casia, propter successum varij caloris. Dicit enim Plinius, quod casia primò canescit, secundo rubescit, tertio nigrescit. Sic humilis canescit, per prudentiam, quasi senes, & cani, propter experientiam longi temporis cõsueuerunt esse prudentes. Plin.

Item rubescit per patientiam, & nigrescit per compassionis tristitiam, quæ est quædam mentis nigredo & obumbratio.

Tertio, propter modum probationis: quia bona casia probatur per odorem, per colorem, & per vigorem. Nam casia nobilis est subdulcis, & acuti saporis, & iucundi odoris, & subnigri coloris, & ponderis grauioris, & maximè laudatur, quæ de facili non frangitur, sed primò flectitur. Similiter, qui vere humilis est, habet dulcedinẽ in conuersatione, odorem iucundũ in fama & opinione. & subnigrum colorem in sua despectione, quia claritatẽ suam non ostendit, sed abscondit. Nec frangitur tribulatione quacũque, sed flectitur compassione, & discretione.

Quartò

Quartò, per effectum curationis: quia casia reuma purgat, cerebrumque capitis confortat, & fœtorem oris amputat. Sic humilitas pœnitentiæ, reuma, id est, peccati fluxum purgat; cerebrũ, id est, sensum confortat: quia humilitas reddit hominem magis sensatum, id est, sapientem.

Item fœtorem oris, id est, iactãtiam sermonis amputat, quã homo discretus odit, sicut naris fœtorem, eo, quòd laus in proprio ore sordescit: & ideo odor famæ perditur per iactantiam commẽdationis propriæ, sicut narrat Valerius Maximus de Mario, quòd cum multa fecisset vna sui iactatione gloriam famæ perdidit: & quia sibi præsumpsit asscribere, quod ex ore alieno debuerat captare publicæ commẽdationis vota demeruit. Val. Maxi.

Item humilitatis clausura debet se homo munire, postquam diuinas cõsolationes recepit. Cuius exemplũ est in elitropio, quæ scilicet est herba, quæ in Solstitio æstiuali florem incipit. Vnde solsequium vocata est à Latinis, eo quòd Sole oriente flores suos aperit: sed ipso occidente iterũ se recludit. Tunc enim sol Christus quasi alicui oritur, quãdo scilicet ei consolationis suæ lumẽ infundit: & tunc debet homo quantum potest flores suos, id est, affectus Deo aperire. Tunc autẽ Sol ei occidit, quando ipsa consolatio transit, & tunc debet se homo sub custodia humilitatis claudere, ne latro, id est, vana gloria subintret. Vnde dñs, post transfigurationem descendens de mõte mandauit discipulis, dicens: Nemini dixeritis visionem. Matt. 17

Item humilitas, sicut dicit Cassiodorus, assimilatur hyssopo. Cassio.

Primò, ratione staturæ, quia est herba breuis, & modica, quia videlicet humilis est modicus in sui reputatione. Vnde Gre. dicit, quod humilitas vera est, qua quis de se parua æstimat, & bona alterius, sine inuidia, & liuore cõmendat. Grego.

Item homo humilis est breuis in locutione. Vnde secundũ beatũ Benedictũ, in regula sua, Vnus de duodecim gradibus humilitatis, est pauca, & rationabilia verba loqui, & nõ in clamosa voce.

Secundo, ratione inhærentiæ: quia hyssopus in terra petrosa crescit in radicibus petræ solidæ se infigens. Similiter humilitas crescit in terra petrosa, id est, in anima amore Christi solidata. Vnde humilis homo mediãte charitatis radice, solidæ petræ, id est, Christo inhæret. Regum. Dominus petra mea, & robur meum. 2. Re. 22.

Tertiò, ratione efficaciæ, quia pulmonem, & omnia vitia pectoris ex causa frigida purgat, s. s. cum ficubus siccis in vino coquatur. In pulmone, sicut dicit Cassiodorus, sunt inflationes superbiæ, quam purgat humilitas: & purgat pectus, quia cohibet inflammationes iræ, præcipuè sociata cum vino charitatis, & ficu dulci, scilicet mansuetudinis. Ps. Asperges me Domine hysopo, & mundabor. Psal. 50.

Itẽ humilitas assimilatur anetho

Primò, quo ad partiũ pluralitatem. Nam anhetũ est herba habens radicem, semen, & herbam. In quibus triplex humilitas designatur. Nã radix est humilitas cordis, herba humilitas oris, semẽ humilitas operis.

Secundò, quo ad virtutis multiplicitatem. Habet enim radix anethi viricis virtutem apertiuã vẽtositatis, & inflationis extenuatiuam, & torsionis ventris mitigatiuam. Simili etiam modo humilitas cordis, quæ est, vt radix Deo, vt mentẽ aperit, & ad eius gratiæ susceptionem præparat, &

disponit, ventositatem vanæ gloriæ, & inflationem superbiæ, expellit, & tortionem ventris, id est, turbationem, & indignationem mentis excludit. Tertiò, quo ad valoris varietatem: quia radix anethi. i. viridis, alicuius est valoris, eo, quòd compacta diuidit, calculum frangit, & singultum ex plenitudine abscindit. Sed postquã fuerit radix anethi siccata, nullius est ponderis. Tunc autẽ radix anethi humilitas cordis est viridis; quando nutritur, & fouetur humore diuini amoris: & tũc timor Dei mentem humilians, cor frigore peccati compactum per compunctionem diuidit, calculum, id est, duritiã peccati frãgit, & singultum, id est, indignationem superbam, & turbationem repellit. Sed remota viriditate diuini timoris, tunc siccatur, id est, euacuatur humilitas mentis, ita, vt nullius sit valoris, vel virtutis.

Item humilitas continet gratiã, ne defluat sicut psyllium dicitur continere vinum. Nam si psylliũ misceatur vino, calor vini pellit frigiditatem psyllij ad superficiẽ, & viscositas eius pellit viscositatem eius in circuitu, & nõ exhibet vinum etiam sine vase. Similiter humilitas reddit hominem circunspectum, vt non effundatur gratia eius per aliquam fatuitatẽ: propter quod, dicit Greg. Qui ceteras virtutes sine humilitate cõgregat, quasi puluerem in ventũ portat.

In bonis inceptis haud perseuerantes, sycomoro lactuca, variis similitudinibus comparantur.

Cap. XXX.

INconstãs homo assimilatur sycomoro. Sycomorus. n. est fatua ficus, in foliis moro similis. Et dicitur à sicos, quod est ficus, & moros, quod est fatuus, quasi fatua ficus. De qua dicit Dioscorides, quod fructus facit subdulces sed nunquam ad maturitatẽ venientes. Quasi autem fatua ficus est hominis instabilis animus. Vnde Eccl. dicit. Stultus autẽ, vt luna mutatur. Hic licèt aliquos fructus, id est, bona opera facere incipiat, in eis tamen vsque ad maturitatem. id est, vsque ad finẽ debitum non perseuerat. Diosc. Eccl. 27.

Item inconstantes, & imperseuerantes, qui bona incœpta non continuant, assimilãtur lactucæ. Nam lactuca, quando est tenera, & iuuenis habet multas, & magnas virtutes: quia cum sit frigida, & humida, temperatæ & subtilis substantię, & facile digestibilis stomachi calorẽ sedat, sanguinem bullientem refrigerat, in somnietatẽ placat capitis, dolorem ex fumo cholerico sanat: in masculis veneris motũ refrenat, lac in mulieribus multiplicat, & sanguinem augmentat, & in qualitate perfecta bonum sanguinem generat. Sed quando antiquatur, & induratur, humiditas nimium amaricatur. Quare ex eius vsu sanguis pessimus generatur, & virtus ex ea visiua debilitatur. Nam ex sua ponticitate sensum animalem mortificat, & naturalem spiritum suffocat. Vnde talis lactuca generare volentibus plurimum est nociua. Hæc omnia dicit Isaac in dictis particularibus Eodem modo, quidam à principio suæ conuersationis, vel in iuuentute sunt optimi, & videntur magnas virtutes habere, & multas; qui postea in processu in senectute efficiuntur pessimi, & indurantur in malis, vt efficiantur pleni multis & magnis vitiis. Apostolus. Cum spiritu cæperitis, nunc carne consummamini. Gal. 4.

Intentis opus, veluti radix fructus, corrumpit & perdit.

Cap-

Cap. XXXI.

INtentio assimilatur radici. Primò, quia radix est totius herbæ, vel arboris principium. Et sic intentio est principium totius verbi, vel operis.

Intentio enim est ipsius finis. Finis enim licet sit vltimum in opere, est tamen principium in intentione: quia finis mouet agentem, vt dicit philosophus. Vnde finis, secundum eum, dicitur causa causarum. Arist. 12. Meth.

Secundò, quia radix expetit latibulum, Nam radix, quãdiu sub terra latuerit, nutritur, & proficit. Sed si euulsa fuerit, moritur, & arescit. Ita intentio si cum humilitate latuerit, opus bonũ nutrit, & crescit. Sed si per ostentationẽ euulsa fuerit, ab humilitate extinguitur, & deficit. Vnde Gregorius dicit, Sic opus sit in publico, vt semper intentio maneat in occulto. Grego.

Tertio, ratione effectus: quia radix est initiũ bonitatis, & malitiæ arboris causatiuum. Nam bonitas, & malitia radicis ad ramos ascendit, & sæpe apparet in fructu & flore qualis est humor in radice: quia non potest alium humorem ramis infundere, quam in se habet. Sic etiã bonitas, & malitia operis ex intentione procedit. Apo. Si radix sancta, & rami sancti. Luc. dicitur. Si oculus tuus, id est, intentio fuerit simplex; totum corpus tuũ, id est, opus lucidum erit: & si oculus tuus nequã fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Ambr. Intẽtio tua operi tuo nomen imponit. Gre. Si semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur, quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Rom. 11. Luc. 10. Ambr. Greg. 1. mor.

Hypocritarum fraus, & calliditas multis arundinis proprietatibus umbrarum, nucis effectibus perfectè declaratur.

Cap. XXXII.

HYpocrita assimilatur arundini. Primo, quia arũdo in arena radicatur: quia scilicet hypocrita radicem amoris habet in terrenis. Illud enim, quod in arena plantatum est, vel fundatum tria timet, scilicet ventum, pluuiam, & flumẽ, vt habetur Matt. Per ventum, qui ab aëre procedit, & venit, intelligitur tentatio dæmonis, qui in aere commoratur; per pluuiam, quę de cęlo descendit, intelligitur aduersitas, quæ à Deo venit: per flumen quoque, quod per terram fluit, intelligitur persecutio, quam tyrannus infligit. Ex quo patet, quod ille est, vt arundo in arena fundata, qui vel vento tentationis frangitur, in pluuia aduersitatis per impatientiam corrumpitur: vel flumine mundanæ persecutionis eradicatur: quæ omnia contingunt hypocritis. Matt. 6.

Secundò, quia arundo à vento agitatur, Matth. Sed quid existis videre? arundinem vento agitatam? Sed hypocrita est inconstãs, quia modo vento aduersitatis inclinatur ad iracundiam, modò vẽto prosperitatis erigitur in superbiam. Isa. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis. Matt. 11. Isa. 1.

Tertiò, quia arundo medullæ plenitudine non solidatur. Vnde est exterius pulchra, & interius vacua. Sic hypocrita nõ habet soliditatem, & plenitudinem interiori gratiæ, sed solùm pulchritudinem exterioris apparentiæ. Vnde dñs dixit, Matt. Væ vobis scribæ, & pharisei hypocritæ & post. Vos quidẽ à foris apparetis hominibus iusti. Gre. Quid est vita hypocritę nisi quædã visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate? Matt. 2. Grego. mor.

Quarto, quia arũdinis viriditas breui

breui tempore terminatur. Nam cito crescit & cito arescit. Nam arundo ab ariditate nomen accepit. Sic hypocritæ gloria parum
Iob. 20. durat, cito enim crescit, & cito decrescit. Iob. Gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Quinto, quia arundini manus innitẽtis perforatur, quia scilicet hypocrita decipit, & lædit adhærentẽ sibi. Isa. Ecce confidis super Isa. 35. baculũ arundineũ confractũ, &c.

Item hypocritarum pœnitentia assimilatur vmbrę nucis. Nux. n. facit vmbram in apparentia gratam, sed in existentia, & effectu nociuam. Vnde nux à nocẽdo est dicta, quia rebus nocet eius vmbra. Vnde ipsa est dormientibus sub ea nociua, & multarum infirmitatũ generatiua. Similiter hypocritarum pœnitentia, licet in apparẽtia exteriori videatur pulchra, tamẽ intrinsecus est mala, & multorum vitiorum in homine
Mat. 7. generatiua. Mat. Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Vnde hy-
Luc. 1. pocrisis est vmbra mortifera, de qua Luc. In vmbra mortis sedẽt.

Variis palmæ arboris effectibus peroptabiles iustè perfectiones ostendũtur.
Cap. XXXIII.

IVstus assimilatur palmæ.

Primò, quidem, quia palma in radice inferius habet asperitatem, & similiter iusti habẽt aspe-
2. Cor. 11. ritatem laboris? Apost. In laboribus plurimis, &c.

Secundo, quia superius in coma habet venustatem, scilicet, quia iusti superius in cælo habent venustatem, & pulchritudinẽ glorię
Psal. 91. immortalis. Psalm. Iustus, vt palma florebit in domo Domini.

Tertiò, quia palma in fructu habet tarditatẽ. Nam cũ difficultate, & tarditate peruenitur ad eius fructũ. Non enim ante centum annos fructum facit, & tunc primo perfectè vires accipit, vt fructificare possit. Vnde quanto palma est annosior, tantò eius fructus est melior. Hoc autẽ significat, quia iusti viri post diuturnitatem laboris perueniunt ad fructum consolationis. Iac. Ecce Iaco. 5. agricola expectat pretiosum fructum, &c. & quanto diutius expectant, tanto copiosiorem recipiũt fructum mercedis.

Lachrymarum vis quanta in vere pœnitentibus existat, ex multis aloes, lupinorum, pini, porriq; exemplis monstratur, ac eas vinum Angelorum esse, atque effectum dilectionis, & patientiam in tribulationibus causare comprobatur.
Cap. XXXIIII.

LAchryma pœnitentis assimilatus succo aloes.

Primo ratione materiæ. Dicitur enim aloes succus, qui ex quadã herba exprimitur, ad ignem decoquitur, & postmodum ad Solem deponitur, vt siccetur. Hic succus est lacryma pœnitentis, quæ ex amara herba, id est, compunctione exprimitur, & ad ignem interioris doloris decoquitur: sed Solis calore, id est, charitatis ardore siccatur; quia cum timor est in amorem Christi conuersus, iam lacrymæ timoris, & doloris siccãtur. i. cessant, & restringũtur, quia in quadam securitatis fiducia anima solidatur. Et huiusmodi lachrymas significauit aqua in vinum conuersa. Vnde Ber. Illas Ioan. 2. lachrymas vere in vinum mutari Ber. in Can. dixerim, quæ fraternę compassionis affectu in feruorem prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tui ipsius immemor sobria quadam ebrietate videris. Vnde patet, quod aqua in vinum conuertitur, quãdò siue timor de seipso, siue dolor & luctus de proximo prodit in charitatis affectum.

Secundò ratione excellentiæ:

quia tanto de sui natura pœnitẽtis lacryma debet esse amarior, quãto plus habet de fœtore peccati. Et ideo simpliciter loquendo lachryma pœnitentis, tanto dulcior & melior est, quanto minus amara, & fœtida, id est, quanto minus habet de amaritudinis materia, siue causa, id est, de fœtore peccati.

Tertio ratione efficaciæ. Nã lacryma pœnitentis omne peccatũ abluit: quod significat efficacia aloæ: quia aloes, licet sit amarũ, tamẽ est multipliciter salutiferũ.

Primò, quia visum clarificat: ꝙ competit lachrymis pœnitentiæ inquantũ purgant vitiũ auaritię, quæ mẽtis visum obscurat, sicut puluis terræ oculos corporis. Ps. Pſal. 73. Repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus, id est, ex affectu terrenorum.

Item aloes ab hydropisi præseruat, & in principio curat: quod competit lachrymis pœnitentiæ, inquantum mentem humiliant, & tumorem siue inflationem superbiæ curant.

Item aloes melancoliam mũdificat: quod competit lachrymis pœnitentiæ inquantum purgant vitium accidiæ.

Item aloes caput à dolore releuat: quod cõpetit lachrymis pœnitentiæ, inquantũ expellunt vitium inuidiæ: quæ causat capitis dolorem, id est, mentis tristitiam: quia inuidia est tristitia in alienis bonis, vt dicit philosophus.

Item aloes choleram purgat: & hoc competit pœnitentię, inquãtum mitigat vitium iræ, ad quod valde cholera inclinat.

Item aloes membrorum genitalium vlcera sanat, si eius puluis cum melle sumatur: quod lacrymæ pœnitentis præstant, dum vitium luxuriæ curant.

Item idem puluis aloe cũ melle, vermes ventris necat. Et similiter lachryma humilis pœnitẽtis cum dulcedine deuotionis, necat vermes vẽtris: dum gulæ inordinatus motus, siue appetitus restringit. Omnia namq; illa apparent in pœnitẽte postquã bene ablutus est lacrymis pœnitentiæ, & ideo Cassio. dicit: in illud psalm. Caſ. In Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dũ dicitur mihi per singulos dies, vbi &c. ꝙ fletus est cibus animarum, corroboratio sensuũ, absolutio peccatorum, refectio mentiũ, lauacrũ culparum. Pſal. 41.

Item lacrymæ pœnitentis amaritudinem conscientiæ conuertũt in dulcedinem gratiæ: cuius exẽplum est in lupinis, quæ cum sint legumina amara, per madefactionem in aqua efficiuntur dulcia, sicut dicit Isaac. Similiter aqua lacrymarum amaritudinem peccati conuertit in dulcedinem gaudij. Isaac. Psa. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: venientes autẽ venient, cũ exultatione, &c. Ber. Pſal. 125 Lachrymæ pœnitentiũ vinũ sunt angelorũ, quia in illis odor vitæ, sapor gratiæ, & gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentię, reconciliationis iucunditas, & serenatæ conscientiæ suauitas. Ber. ſup. cant.

Item lachryma compunctionis causat affectum dilectionis, & patientiam tribulationis, cuius exẽplum apparet in pino. Nam arbor pini est per sudorẽ, siue lacrymã, picis generatiua. Et iterum de pino in Germania gignitur lachryma; quæ dum fluit, calore, vel frigore indurescit, & gemmã facit: quam esse electrum, Isid. dicit. Sic lachryma compũctionis, dum mentem, & affectum accẽdit, generat picem, i. glutinum dilectionis: & dum amor lachrymã emittit, ipsa anima amplius inflãmatur calore amoris diuini, et frigescit ab amore mundi: & sic solidatur, & firmatur, & vertitur lacryma amoris, in gemmam

patientiæ, & fortitudinis.

Item lacryma veri pœnitentis animam à malis operibus refrenat, & in bonis operibus fœcundat. Cuius exemplum apparet in porro, cuius succus, vt (dicit ipse Dioscorides, & etiam Macer) valet contra vomitum sanguinis. Vnde hunc solũ Hippocrates dedisse dicitur cuidam sanguinẽ vomenti. Valet etiam contra sterilitatem, si à puellis sępius comedatur, quasi ergo porri succus, est pœnitentis fletus: qui sanguinis vomitũ. i. peccati fluxum restringit, & sæpius à pœnitente fusus animã à bonis operibus sterilem ad eorum fœcunditatem reducit.

Diosc.

Omnia capitalia crimina, quibus mediãtibus hypocritæ, cæterięq; mali homines cognoscuntur, pluribus Zizania exemplis exprimuntur.

Cap. XXXV.

MAli homines assimilantur zizaniis.

Primò per aspectum deceptiuũ: quia zizania. i. loliũ, quæ est fœminini generis, in singulari, sed neutri, in plurali (vt dicit Isidorus) inter triticum nascitur: nec quamdiu in herba est, à tritico plenè discernitur. Et ideo decipit aspiciẽtes, vt putetur esse triticũ, cum sit lolium. Vnde ei assimilãtur hypocritę, qui inter bonos cõuersãtes, & bonitatis & sanctitatis speciem extrinsecus ostendentes, creduntur esse boni, cum sint mali. Vnde quamdiu sic viuunt, zizania in herba similis tritico se ostendunt.

Secundo propter cõsortium infectiuũ: quia zizania tritico mixta, aliquando ipsum suffocat, nisi ab eo cautius separetur. Et similiter plerunq; hypocritę, in bonorũ collegio incogniti cõmorãtes, inficiũt quosdã simplices, & ad suas nequitias, occultè seducẽdo, pertrahẽtes, spiritualiter eos suffocãt.

Tertio, propter iudicij dilationem: quia enim propter similitudinem, quam habere zizania cũ tritico videtur, sæpe, dum zizania euelli creditur, triticũ pro ea euellitur, est separatio proroganda quamdiu sunt ita similia, vt cognosci non possint, & tempore messis zizania colliguntur, per fasciculos componuntur, & igni tradũtur: triticũ autẽ in horreũ recõditur, vt habetur Matt. Ex quo habetur, quòd mali tolerãtur quã diu sunt occulti, vel quãdiu extirpari nõ possunt sine periculo tritici, id est, sine scandalo bonorũ, & damno. Sed adueniente messe diuini iudicij, tunc fiet vniuersalis separatio malorum à bonis: & ad modum zizaniorum mali alligabuntur fasciculis ad comburendum igni, quia scilicet in igne gehennæ similes associabuntur similibus, vt eadem eos retineat pœna, quos similis tenuit culpa. Sed triticum, id est, bonorum collegium recondetur in horreo cæli. Matt. 13

Quarto propter effectum nociuum. Nã zizania habet vim acutam, quodammodo venenosam, inflatiuam, & ventosam, vnde ebrietatem inducit, mentem percutit, & caput lædit; panẽ, cui admiscetur, inficit. De quo, si quis comedat in magna quantitate, nõ solum eum grauiter lædit, sed etiã occidit. Igitur inquantum habet vim acutam, repræsentat vitium auaritiæ, quia auari sunt valde acuti ad decipiendum. Vnde Psa. Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Inquantum vero habet vim venenosam significat luxuriã, quę est venenum aspidum insanabile, vt dicitur Deut. Inquantum vero habet vim ventosam, & inflatiuã, significat vanam gloriam, siue superbiam. Pro. Qui innititur mẽdaciis, hic pascit vẽtos. Inquantũ vero ebrietatem inducit, significat vi-

Psal. 51.

Deut. 32

Pro. 10.

cat vi-

cat vitium gulæ. Cõtra quod dicitur ad Eph. Nolite inebriari vino, &c. Sed inquantũ mentẽ lædit, & caput percutit, significat iram, quæ caput rationis perturbat, & claritatem mẽtis offuscat. Inquãtum autem panem inficit, significat accidiam, quæ gustum animæ lædit, & spiritualẽ panem verbi insipidũ reddit. Sed inquãtũ grauiter lædit, & occidit, significat inuidiã, quæ inuidentẽ corporaliter & spiritualiter occidit, Iob. Paruulum occidit inuidia. Iob. 5.

Mitis homo quo pacto in iniuriis sibi illatis agnoscatur, similitudinibus variis explanatur, iracundus ligno spinoso assimilatur.

Cap. XXXVI.

MAnsuetus nõ probatur, cui nulla iniuria dicti, vel facti irrogatur. Arbor enim, quæ nullo vento flante agitatur, non propterea immobilis reputatur. Sicut nec lignum, quod nõ arderet absente igne, diceretur incõbustile. Eodem modo, non debet homo mansuetus appellari, dum nulla iniuria fit ei. Vnde Ber. dicit, Sunt quidam mites, dum nihil fit eis, vel dicitur, nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem, quia longe sunt à mãsuetudine, si leuis oriatur occasio. Ber.

Itẽ mitis homo, & deuotus, linguas maledicorum pungentium non formidat. Cuius exemplum est: quia maluæ succus oleo admixtus, tantæ virtutis esse dicitur vt si quis eo perunctus fuerit, à puncturis apum, & aranearũ, & scorpionum, tutus fiat, sicut dicit Plinius. Malua enim, quæ est herba mollis, mansuetudinem signat Vnde maluæ succus, est mansuetudinis virtus: cui si admixtum fuerit deuotionis oleum, ita cor hominis liniendo corroborat, vt neque apum, id est, pungitiuorũ, qui aculeos figũt, neque aranearum, i. impostorũ, quæ telã texũt, & venenũ ferunt, neque scorpionum, id est, detractorum, qui retro percutiunt puncturas linguarum formident. Vnde Gre. dicit. Cum linguæ detrahentium, vel opprobria irrogantium corrigi nequeũt, æquanimiter per omnia tolerãdæ, nec obtrectationis sermo timendus est; ne dum peruersorum lingua metuitur, recti operis via deseratur. Gre. super. Eze.

Iracundus autem homo similis est ligno spinoso, quod pũgit amplectentem se. Nam licet homo amet omnes arbores, quæ sunt in horto suo, spinosas tamen declinat, & fugit, ne lacerent eum. Sic licèt omnes homines sunt amandi, familiaritas tamen iracundorum declinanda est. Prouerb. Noli esse amicus homini iracundo. Prou. 22

Deipara Virginis mirum in modũ corporis, animiq; dotes ac excellentiæ describuntur, quæ quamplurimis naturalibus cedri, cypressi, cinamomi, nardi, oliuæ, palmæ, platani, virgæ, vitis et denique balsami exemplis patefiunt.

Cap. XXXVII.

MAria, Mater Domini, assimilatur cedro. Eccl. Quasi cedrus exaltata sum in Libano. Sunt enim duo genera cedrorũ: quia sunt cedri, quæ nascuntur in Libano, quæ sunt valde proceræ, & odoriferæ, quarum odor fugat serpentes, & interficit vermes. Libanus autem, vbi nascuntur, candidatio interpretatur. Aliæ sunt cedri maritimæ, quæ sunt paruæ, sed fructuosæ, quarum poma cedrina triplicem habent substantiam. Eccl. 24.

Prima est calida, media temperata, vltima frigida. Per vtranque cedrum Beata Maria significatur. Ipsa enim instar primæ cedri fugat serpentes, id est, dæmones; extinguit vermes, id est, prauas cogita-

cogitationes; & reddit candidas mentes. Similiter instar secundæ cedri fructum protulit benedictũ, scilicet Christum, in quo fuerunt tres substãtiæ, scilicet deitas, anima, & caro.

Prima. s. deitas, est valde calida: quia omnium vitiorum consumptiua, & omnium sanctorum cordium inflammatiua Hebr. Deus
Heb. 12. noster ignis consumẽs est. Media, scilicet anima, fuit valde tẽperata, quia omnes virtutes in ea suũ medium tenuerunt, & illa nunquam declinauit ad aliquod extremum. Vltima, scilicet caro, fuit frigida: quia fuit ab omni cõcupiscentia penitus aliena.

Item assimilatur cypresso. Eccl.
Eccl. 24. Quasi cypressus in monte Sion. Nam cypressus dicitur esse arbor tota medicinalis, scilicet in cortice, foliis, & fructu. Quia quicquid in Virgine extitit, totum virtuosum, & medicinale fuit: & cortex id est, exterior cõuersatio sancta; & folia, id est, verba suauia; & fructus, id est, opera vtilia.

Itẽ assimilatur cinamomo Eccl.
Eccl. 24. Sicut cinnamomum aromatizans odorem dedi. Nam hæc planta est sicca, calida, & aromatica. Ipsa enim Beata Virgo fuit sicca in carne per temperãtiam, & parcitatẽ, calida in anima per feruorem, & charitatẽ; & aromatizans in vtroque per mundiciam, & puritatẽ.

Can. 1. Item assimilatur nardo. Cant. Nardus mea dedit odorem suum: quod dicit Ecclesia de beata Virgine. Quia nardus est herba modica, & calida, odorifera, & spicosa. Similiter Maria fuit modica
Luc. 1. per humilitatem cum dixit: Ecce ancilla domini &c. calida per charitatem, odorifera per puritatẽ, & spicosæ per fœcunditatem. Nã spica, quã produxit, ista nardus, fuit Dominus Iesus Christus. Spica enim nardi, vt dicit Dioscor. habet virtutem confortandi cerebrũ, scilicet naribus applicata.

Item confortandi stomachum, quia valet contra stomachi debilitatem.

Item confortat cor, quia valet contra cordis defectum. In cerebro est sensus, in stomacho appetitus, sed in corde amoris affectus Christus ergo quasi spica nardi, sensum nostrum confortauit per fidem, appetitũ excitauit per spẽ, affectum inflammauit per charitatem: docuit enim nos cognoscere diuina, appetere superna, diligere æterna: vel quia docuit nos in Deum credere, de Deo confidere, & Deum diligere.

Item nota, quod nardus, siue spica eius masticata, humorẽ linguæ desiccat.

Item surditatem auriũ sedat: & quia est incisiua, & diuisiua, vsq; ad intima penetrat, vnde & lapidem frangit. Et hoc cõpetit beatę Mariæ, quę suo exemplo nos docuit linguam continere, aures Deo aperire, & gladio doloris animã penetrare. Siquidem ipsa pauca, & rationabilia verba dixit, aures Angelo diligenter aperuit, & tempore passionis filij sui eius animam gladius doloris pertransiit. In primo docuit nos humorem linguæ desiccare. i. lubricitatẽ loquacitatis refrenare. In secundo circa Dei verba aurium cordis surditatem fugare, ne forte dicatur nobis. Aures habet & nõ Psal. 134
audient. Sed in tertio docuit nos gladio verbi Dei, vel dolore contritionis animam perforare, ita, vt lapis, id est, vt cordis duritia frangatur.

Item assimilatur oliuæ, secundũ illud Eccle. Quasi oliua speciosa Eccl. 14.
in campis.

Primò, quia oliua in arbore, siue ligno habet soliditatem. Nam lignum oliuæ est cõpactæ soliditatis, imputribilis puritatis, & in medulla multæ humorositatis.

Nam

Nam beata Virgo fuit compacta & solida in fide, imputribilis & purissima in carne, & plena humore gratiæ in mente: secundum illud Luc. Aue gratia plena, &c. Luc. 1.

Secundò, quia oliua habet in frōde viriditatē. Nam folia oliuæ semper virent: Sic folia Mariæ semper fuerunt viridia, id est, virtuosa. In omni enim verbo suo vigor virtutis apparuit, siue virtutis prudentia in inquirendo. sicut quando dixit angelo: Quomodo fiet istud, &c. siue humilitatis in consentiendo, vt cum dixit: Ecce ancilla Domini, &c. siue deuotionis in laudando, vt cùm dixit: Magnificat anima mea Dominū. &c. siue dilectionis in cōquerendo, vt cùm dixit, Fili, quid fecisti nobis sic? siue pietatis in compatiendo, vt cùm dixit, Vinum non habent, &c. Luc. 1. Luc. 2.

Tertio, quia oliua habet in flore suauitatem. Nam eius flores suauiter redolent. Flores Marię, fuerunt eius mores, qui odore honestatis plurimum redolebant. Nam tanta pollebat beata Maria morum honestate, vt solū in eius aspectu omnis ab aspiciente tentatio, sicut testatur Hieronymus, fugaretur. Hiero.

Quartò, quia oliua habet in fructu vnctuositatem. Et nota, quòd oliuæ quanto sunt nigriores exterius, tanto & ipsæ sunt maturiores interius, & ad exprimendū ab eis oleum sunt aptiores. Similiter fructus, id est, operationes Mariæ, quamuis essent exterius nigræ, id est, per apparētiam humiles: tamen interius vnctione deuotionis, & gratiæ erant plenę. Vnde Mariæ virginis opera fuerunt nigra per humilitatem vnctuosa per pietatem.

Quintò, quia oliua in liquore habet vtilitatem. Nam liquor oliuæ est oleum, cuius vsus est multum vtilis mortalibus. Nā oleum (vt dicit Isidorus) est in pabulū luminis, in medelam vulneris, & in refectionem esurientis. Nam in lucerna ponitur ad ignē nutriendum, languidis membris apponitur ad medelam, & cibis additur ad comedēdum. Oleum ergo oliuæ, est misericordia, & pietas Mariæ. Nam ipsa illuminat tenebrosos homines in Dei agnitione. Vnde mater agnitionis vocatur. Ipsa languidos curat solidando in Dei timore. Nam timor Domini expellit peccatum, quod est languor animæ. Vnde etiam ipsa dicitur mater timoris. Isido. Eccl. 24.

Item ipsa etiam cibat, & nutrit sibi deuotos multiplici consolatione. Vnde ipsa inuitat eos, dicens: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & á generationibus meis implemini. Eccl. 24.

Item beata Maria assimilatur palmæ. Canti. Statura tua assimilata est palmæ. Can. 7.

Primò, quia palma habet radicis profunditatem. Habet enim palma radicem in terra multum defixam. Sic beata Maria habuit radicis profunditatem, id est, cordis profundam humilitatē. Luc. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Luc. 1.

Secundò, quia habet stipitis firmitatem. Est enim truncus eius miræ & imputribilis firmitatis. Sic truncus Virginis, id est, corpus Virginis habuit imputribilē firmitatem, id est, incorruptibilem virginitatē: quia virgo ante partum, virgo in partu, & virgo post partum.

Tertiò, quia palma habet viroris perpetuitatem. Nam diuturnis vestitur foliis sine vlla successione ea conseruans tempore hyemis, & æstatis. Similiter beata Maria virorē fidei semper tenuit, & eam nunquam amisit: non solum tēpore æstatis, id est, prosperitatis: sed etiā tempore hyemis,

id est, aduersitatis, scilicet passionis, quando discipuli, & alij fideles eam perdiderunt.

Quartò, quia palma habet culminis sublimitatem, quia est arbor magnæ proceritatis, & altitudinis: sed cedri altitudinem non pertingit: quia beata Virgo licet magnam habuerit altitudinem meritorum, & etiam premiorum. Vnde Ecclesiast. Ego in altissimis habitaui. non tamen sicut Christus: & ideo non peruenit ad altitudinem cedri, id est, Christi. Eccle. Quasi palma exaltata sum in Cades.

Eccl. 14.

Eccl. 24.

Quinto, quia palma habet fructus suauitatem, scilicet dactili. Cuius fructus tanto dulcior, & sapidior esse probatur, quanto immediatius Solis radiis exponitur. Cant. Ascendam in palmam, & apprehendã fructus eius. Suauissimus autem fructus Mariæ virginis ille est, de quo Elisabeth ei dixit. Benedictus fructus ventris tui. Iste fructus fuit dulcissimus, & sapidissimus: quia radiis Solis, id est, diuinis splendoribus immediate coniunctus, immo ipse est splendor gloriæ, & figura substantiæ diuinæ.

Can. 7.

Luc. 1.

Item beata Maria assimilatur platano, Secundum illud Ecclesiastici: Quasi platanus exaltata sum iuxta aquas.

Eccl. 24.

Primo, ratione dilatationis. Est enim arbor latitudine foliorum sic dicta, eo, quod patula, & ampla, & plana. Nam Platos Græci vocant planum, vt dicit Isidorus. Folia autem Mariæ, fuerunt eius virtutes, quibus ornata fuit eius vita. Et hæc folia fuerunt patula per exemplum, & ampla per meritum. Et tamen plana, id est, humilia per despectum: quia quantumcunque esset gratia & virtutibus plena: tamen semper se humiliabat, & despiciebat, ancillam Dei se vocans.

Secũdo, ratione complexionis: quia platanus est arbor frigida, & sicca. Quia beata Maria fuit ab omni feruore auaritiæ frigida, & ab humore concupiscentiæ sicca; quia terrena toto corde despexit, & nihil in se concupiscentiæ habuit.

Tertio, ratione curationis. Nã folia platani ad curandum causas calidas, & humiditates infirmitatum. sunt valde vtilia, quia humorem desiccat, & calorem temperant: reuma restringunt, & cõtra tumorem calidum oculorum iuuant. Nam folia Mariæ fuerũt non tantum eius exempla, sed etiam verba, quæ quandoque ardorem auaritiæ temperant, sicut quãdo dicit in suo cãtico: Esuriẽtes impleuit, &c. quãdoque vero Luc. 1.
humorem luxuriæ desiccant, sicut quando dixit Angelo: Quoniam Luc. 1.
virum non cognosco. quandoque verò fluxus reumatum, id est cogitationum coarctant: nam velut reuma capitis ad inferiora fluens, est cogitatio mentis ad inferiora tendens, quam beata Virgo suo verbo, & exemplo ad superiora reuocat, & restringit, dicens: Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit spiritus meus in deo Luc. 1.
salutari meo. in Deo, non in mundo.

Item contra tumorem, id est, superbiam adiuuat, cùm dicit: Fecit potentiam in brachio suo, &c.

Itẽ beata Maria assimilatur virgæ.

Primo ratione nominis: quia virga dicitur à virtute. Nam virtus, quæ latet in radice, se prodit in vigore virgæ. Vnde beata Virgo rectè virgæ assimilatur, in qua omnis virtutis perfectio reperitur. Eccle. In me omnis spes vitæ, & Eccl. 14.
virtutis. In eius etiam vigore, ac fructu refulsit omnis virtus radicis. Radix enim ex qua hæc virga est producta, fuerunt Patriarchæ, in quibus quicquid gratiæ, & virtutis

tutis fuit, totum in beata Virgine eminētius apparuit. Vnde in eius natiuitate cantat Ecclesia Euangelium beati Matthæi, in quo Matt. 1. scribuntur genealogiæ Patriarcharum. Nota etiam quòd in virga inuenitur triplex virtus, secūdum quòd virga cōponitur ex triplici substantia, scilicet cortice, ligno, & medulla. Mediante ergo medulla nutritur, mediāte ligno sursum erigitur, & mediante cortice contra omnes exteriores iniurias defensatur. In beata igitur Virgine tanquā medulla nutriens fuit eius interior gratia, de qua Angelus dixit ei. Luc. Aue gratia Luc. 1. plena. Sed lignum erigens, contemplatio assidua. Cant. Quæ est Cant. 3. ista, quæ ascendit, quasi virgula, & c. Et nota, quòd virgula ex quo ascendit, semper sursum tendit, & suam summitatē versus cęlum dirigit: & quanto à terra recedit, & sursum tendit, tāto semper subtilior fit. Similiter beata Virgo sursum tendebat intentione, & affectione. Vnde Odilio cluni in quodam sermone: Vnum quippi scimus pro certo, quod omnis Marię vita & actio semper fuit in Dño.

Item summitatē, id est, mentem ad cælū dirigebat, scilicet in oratione, & contemplatione: & quāto à terra per despectionem recedebat, tanto subtilior in contemplando erat. Tanquā cortex defensans exterius, fuit in beata virgine diligēs sui custodia: propter Cant. 4. quā Cant. Vocatur hortus cōclusus. Igitur ipsa fuit, vt virga vir- Psal. 109 tuosa, de qua psal. Virgam virtutis tuę emittet Dominus ex Sion.

Secundo, assimilatur virgæ ratione germinis. Nascitur enim siue germinatur ex virga flos; & flos ipse de virga egrediens, virgā non violat, sed fœcundat. Virga enim non accipit fœcūditatis gratiam, nec germinandi potentiā ex aliqua seminis commixtione, sed solum à calore Solis, & cęlesti rore. Similiter ex virga nostra .i. Virgine Beata egressus est flos, Christus, incarnādo, & nascendo sine vteri eius aliqua violatione. Vnde sic est fœcundata, quòd tamen non violata. Nam & ante partū virgo extitit & post partum virgo permāsit. Neque enim ex materiali semine habuit generandi potentiā: sed ex rore cælestis gratiæ, & ex Solis calore. i. Spiritus Luc. 1. sancti opere. Luc. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Isa. Egredie- Isa. 11. tur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet, & requiescet super eum Spiritus Domini.

Tertio, assimilatur virgæ ratione culminis. Vtūtur enim virga præcipuè, qui sunt positi in culmine dignitatis, vel alicuius officij, sicut reges, & domini. Vnde nota, quod vius virgæ est quatuor.

Primo ad dominij ostēsionē: & sic virga vtūtur reges, & principes. Et hoc modo beata Maria dicitur virga, quia data est nobis, tā quā domina, et regina. Et ideo Maria interpretatur dominatrix. Ps. Psal. 44. Virga directionis, virga regni tui

Secūdo ad defensionē, siue percussionē, & sic vtūtur virga bellatores. Et hoc modo beata Virgo data est nobis ad percutiēdum, & repellendum hostes spirituales, s. dæmones. Nū. Cōsurget virga de Nu. 24. Israel, & percutiet Duces Moab.

Tertio ad regimen, & directionem, sicut vtuntur pastores, Sic deus per Beatam Virginē nos dirigit, & ad pascua vitæ perducit, Mich. Pasce populū tuū in virga Mich. 5. tua, vt sit verbum patris ad filiū, in virga tua, id est, in Virgine.

Quarto, ad sustentationē, sicut vtūtur virga, siue baculo infirmi, & debiles. Sic similiter etiā Beata Virgo data est ad fulcimentum. Psalm. Virga tua, & baculus tuus Psal. 22. ipsa me consolata sunt. Ipsa enim est

est, vt virga ad expellendum dæmones. Ipsa quoque est, vt baculus ad sustentandum mæstos, & debiles.

Item assimilatur viti.

Primò, in radice. Nam vitis, vt fructificet bonum liquorem, debet esse plantata & radicata in loco vbi sit calor Solis, puritas aeris, & dulcedo humoris. Calor enim Solis, viti necessarius est: quia quanto directius, & diuturnius respicit Solem, tanto exhibet fructum dulciorem.

Item vitis dicitur diligere aerẽ purum, & clarum, & odire nebulosum.

Item dulcem, & non amaram diligit terram. Vnde in collibus bene altis Soli expositis, ratione dulcis humoris, & fortis caloris vineis locus aptus existit. In cuiusmodi loco hæc nostra vitis, id est, beata virgo Maria habet radicem cordis, scilicet in feruore charitatis, in nitore puritatis, & in dulcore benignitatis. Ipsa enim habuit feruorem charitatis in mente, nitorẽ puritatis in carne, & dulcorem benignitatis in conuersatione.

Secundò fuit similis viti in stipite. Stipes enim, siue lignum vitis, inter arbores crescit multum. Vnde super domos, & arbores, & circa villas circunduci potest. Sic beata Virgo super omnes Sanctos & Sanctas magis creuit in merito, & gratiæ cumulo. Prou. Multæ filiæ cõgregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas. Pro. 31.

Tertiò, fuit similis viti in palmite. Palmes enim vitis, est natura flexibilis. Et illud, quod apprehendit, quibusdã capreolis, quasi quibusdam brachiis constringit, quorũ adminiculo in alta se erigit, & à ventis, & à pluuiis tutus consistit. Sic animus etiam beatæ Virginis, fuit per fidem ad consentiendum flexibilis, cùm dixit Angelo, Ecce ancilla Domini, &c. Luc. 1.

Item Christum filium suum nõ solũ brachiis carnis dulciter strinxit, & tenuit, sed etiam brachiis animæ, scilicet intellectu per fidẽ, & affectu per charitatẽ, ita quòd Christum nunquã dimisit. Cant. Tenui illum, nec dimittam. Vnde nec vento persecutionis, nec pluuia tentationis ab eius fide, & dilectione recessit. Cant. 3.

Quartò est similis viti in fronde. Frondes enim, siue folia vitis vulnera mundant, & ipsa mundata sanant. Sunt igitur, sicut folia vitis, verba beatę virginis, quę vulnera vitiorum mundãt, & sanant. Nam, vt iam supra tactum est, mundare volens vulnus superbiæ, dixit: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sed vulnus auaritiæ volens curare, ait dicẽs: Esurientis impleuit bonis, & diuites dimisit. Luc. 1.

Item, vt mũdaret vulnus luxuriæ, dixit: Quoniam virum non cognosco. & sic de aliis.

Quinto, fuit similis viti in flore. In æstate enim vitis flos, & odor florentis vitis, omne venenosum expellit. Vnde fugiunt serpentes, dum vinea floret. Tanquam igitur flores vitis, fuerũt mores beatæ Mariæ, qui tanti odoris, id est, tantæ honestatis fuerunt, quòd omnes serpentes, id est, venenosas tentationes à cordibus aspicientiũ effugabãt. Dicitur enim, quòd eius facies tanta pudicitia & sanctitate pollebat, vt quisquis eam tentatus aspiceret, mox omnis ab ipso tentatio fugaretur. Ecclesiastici: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris; & flores mei, fructus honoris, & honestatis. Eccl. 24.

Sextò, assimilatur viti in liquore. Habetur enim ex vite primo liquor aquæ, quia vite putata, & abscissa, exit ad modũ lachrymæ. Nam cum vitis vulneratur tempore

pore veris, lachrymā de se emittit. Fuit autē beata Virgo in passione filij vulnerata, quādo suam ipsius animam gladius pertransiuit, & tunc lachrymas emisit, quæ tantæ fuerunt, quòd ad compassionem filium suū inclinauerunt. Vnde eam ex compassione discipulo commēdauit, dicens in cruce: Fili ecce mater tua. Ioan. 19.

Item ex vite habetur liquor vini: qui cum sobrietate sumptus, plus corpora omni liquore confortat, cor lætificat, morbos euacuat, & nutrimentū corpori præstat. Quę omnia beata Maria suis facit deuotis, quia confortat deficientes, lætificat mærentes, curat languentes, & nutrit deuotos & feruentes.

Item beata virgo Maria assimilatur balsamo. Eccl. 24. Eccle. Sicut cinamomum, & balsamum, &c. sicut dicit glosa super illud Cant. Cant. 3. Botrus Cypri, dilectus meus mihi, &c. Olim balsamum Engadi nascebatur, & instar vineæ colebatur, scilicet in duobus regiis ortis, quorū maior viginti iugerum erat. Sed sicut legitur in quadam historia, Cleopatra Regina illas vites in Aegyptum transtulit, & in quodam campo, iuxta septem fontes illas plantauit. in quorum fontium vno Virgo, dum in Aegyptum fugeret, dicitur puerum balneasse. Vnde dicuntur illæ vites non ferre fructū, nisi à Christianis solummodo excolantur. Sicut dicit glossa super verbo præallegato, etiam omnia, quæ in balsamo sunt, virtuosa sunt. Per lignū nanque intelligitur eius corpus virgineum, per corticem eius cōuersatio exterior, per semen eius anima benedicta in terra munda, id est, in carne virginea seminata: per liquorem vero, qui dicitur opobalsamum, intelligitur eius filius preciosus: quæ omnia plena fuerant cælesti virtute, & odore. Eccle. Quasi balsamum non mixtum odor meus. Eccl. 24.

Martyrum excellentia, qualis martyrūq; perfectio, in viris ac mulieribus Palmæ exemplis posse reperiri asseritur.

Cap. XXXVIII.

Martyres assimilantur palmis.

Primo propter signū: quia palma est signum victoriæ. Est enim arbor victorialis sic dicta: quia manus victorum se palmis ornabant: vel quia similis est in foliis palmæ manus. Vnde recte pertinent ad martyres, qui fuerunt gloriosissimi victores. Apoc. Palmæ Apo. 7. in manibus eorum. Palmas etiam manuum suarum frequentissime & largissime ad pauperes extenderunt, sicut patet de beato Laurentio, & multis aliis. Prou. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Prou. 31.

Secundò, propter fructum. refert enim palma suauissimos fructus, quos appellant dactylos, sic dictos, quasi ad similitudinē digitorum manus hominis, qui sunt saporis dulcissimi, & purissimi. Vnde significant merita Martyrum, ex pugna variorum tormentorū acquisita, de quibus in Psal. Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Psal. 17. Manus ecclesiæ pugnantis fuerunt sancti Martyres. in quibus fuerunt diuersi digiti, id est, diuersorum suppliciorū modi, quibus diuersas victorias, & gloriosas cōsecuti sunt coronas.

Tertiò, propter sexū. sunt enim palmæ & mares, & fœminæ, de quibus dicit Aristo. quod fœmina Ari. de plan. non fructificat sine masculo, nisi sit ita propinqua, vt mediante vento saltem odore masculi perfundatur. Quandoque vero ex coniunctis simul seminibus eorū masculus simul & fœmina generantur, qui tādem sibi mutuo cohærentes, quasi ad modū retium miro

miro naturæ artificio se connectunt. In hoc autem significatur, quòd ad martyrij palmam & gloriam, non tantùm viri, sed etiam fœminæ peruenerunt. Sed tamen ipsę fœminę ad tantam fortitudinem, & constantiam minime peruenissent, nisi fragilitati fœminæ virilem, & masculinum animum coniunxissent, & sicut dicitur Macha. De illa sancta matre septem
2. Mach. 7. fratrum Machabæorum, quòd repleta sapientia, & femineæ cogitationi masculinum inserens animum, dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo, &c.

Misericordia olei, cuique opera qualia esse debeant ex varijs olei virtutibus lucide dignoscitur.

Cap XXXIX.

MIsericordia assimilatur oleo tripliciter. Nam primo assimilatur olei expressioni. Primo quidē, quia quanto oleum de torculari egreditur, & exprimitur citius, tātò iudicatur melius. Item tanto nobilius, quanto recentius, quia per vetustatem vitiatur, vt dicit Plin. In quibus duobus significatur, quòd opus misericordiæ scilicet eleemosynæ, requirit celeritatem dationis. Tempore enim indigentiæ tanto eleemosyna melior efficitur, quanto indigenti citius porrigitur: & quasi recens oleum, est acceleratum donum; sed quasi antiquum oleum, est diu detentum datum: vel illud quod datur frequentius postulatum, quod nō ita iudicatur gratū, & acceptum.

Pli. Item secundo, vt idem Plini. dicit, melius in torcularibus oleū eliquatur, si oliua prius aqua calida perfundatur. Ex quo accipitur, quod in opere misericordiæ, scilicet in eleemosyna, debet præcedere affectuositas compassionis: quia quasi aqua calida est cordis cōpassio feruida: quæ tunc oliuæ, id est, eleemosynæ cum magna compassione datur.

Item tertio, oleum tanto pinguius, & suauius est, quanto cum terrestritate admiscetur minus. Ex quo accipitur, quòd in misericordię opere, siue eleemosyna, requiritur puritas intētionis, vt nō admisceatur intentio terrena, scilicet, vt nō detur eleemosyna intuitu alicuius terrenæ retributionis. Vnde eleemosyna, tanto est pinguior, id est, cælesti merito olenior, & Deo suauior, quanto est à terrena intētione remotior. Matt. Matt. 5. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Nam per dextram cælestis intentio, per sinistram verò terrena significatur intentio.

Secundo assimilatur eleemosyna olei effusioni, quia cùm oleum effunditur, quietè, & nō cum sonitu cadit, sicut aqua, vel vinum, & hoc ratione aeriæ leuitatis propter quam etiam omni liquori superfertur, & subesse aliis dedignatur. In hoc autē instruimur, quod opera misericordiæ, scilicet eleemosynæ fieri debent nō cum sonitu vanæ ostensionis, sed cum silentio humilis intentionis. Vnde Matt. Cùm facis eleemosynā, noli tuba canere ante te. Matt. 5. Quod autem oleum superfertur omnibus liquoribus, ostendit, quòd sicut dicit Aposto. pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ: quasi 1. Thi. 4. pietas, seu misericordia quandam potestatem, & excellentiam habeat in omnibus bonis, scilicet præsentibus, & futuris. Vel refertur hoc ad misericordias Dei: quia miserationes eius super omnia opera eius. Psal. 144.

Tertio, misericordia assimilatur olei operationi: habet enim oleum multiplicē operationem. Nam oleum contractos relaxat. Quasi contracti se iuuare nō valentes

lentes sunt existentes in purgatorio: sed opera misericordiæ per eis hic facta, eos relaxant, & liberant à pœna.

Item oleum apostemata dura mollificat. Quasi enim dura apostemata corda sunt in peccato indurata: quæ tamen assiduitate eleemosynarum emolliuntur, & ad pœnitentiam disponuntur.

Item oleum corpora lassa confortat: quia eleemosyna confortat corpus recipientis, & animam dantis, & etiam impugnātis diaboli vires prohibet.

Item oleum purum ferrum politum à rubedine seruat, & si fuerit corruptum, & aquosum cum fece mixtum ipsum corrumpit, vt Plinius dicit: Similiter eleemosyna cum pura intentione facta, animæ munditiam conseruat. Vnde Dominus dixit Iudæis. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed si fiat eleemosyna cum intentione corrupta, vel cum fæce peccati: puta de rapina, vel simonia, vel huiusmodi: tunc amplius fœdat, & corrumpit. August. De iustis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Nolite velle eleemosynas facere de fœnore, & vsuris.

Luc. 2.

Aug. de ver. domi.

Varij mortis, morientisque effectus, per similitudines colloquintidæ scitissime describuntur. Cap. XL.

MOrs hominis assimilatur colloquintidæ, quæ est agrestis cucurbita.

Primo ratione amaritudinis. Est enim hæc herba amara, immo quasi amarior omni herba, & simpliciter amarissima. Similiter mors est per sui memoriam amara diuiti & auaro. Eccle. O mors, quam amara est memoria tua, huiusmodi diuiti.

Eccl. 41.

Item est amarior per sui experientiam huiusmodi luxurioso. Eccles. Inueni amariorem morte mulierē. Hæc mulier est voluptas carnis, quæ mortem amariorem reddit. Et si ducit hominem ad mortem gehennæ, est amarior morte naturæ.

Eccl. 7.

Item mors est amarissima propter consequentiam homini superbo, & impio, cui. s. erit durius iudicium, & terribilior occursus dæmonum, & profundior vorago pœnarum. Deut. Deuorabūt eos aues morsu amarissimo. Hic morsus, est mors, quæ partē tollit, scilicet animam, & partē in terram dimittit, s. cadauer, sicut mordet pomū. Ratione ergo amaritudinis maximè mors assimulatur colloquintidæ. Vnde Reg. Filij Prophetarum propter colloquintidas missas in ollam, cùm gustassent, & cibum amarissimum inuenissent, clamauerunt ad Eliseum: Mors in olla vir Dei.

Deut. 32.

4. Reg. 4.

Secūdo ratione latitudinis: quia colloquintida, quasi ad modū vitis, iuxta terram ramos expandit. Vnde Reg. dicitur, quod egressus est vnus in agrum, vt colligeret herbas agrestes, inuenitque vitē agrestem, & collegit ex ea colloquintidas. Rami colloquintidæ, sunt vires mortis, siue modi moriendi, quos ita super terram expandit, vt nullus eam effugere possit. Omnes enim morimur, & quasi aqua in terram, &c.

4. Reg. 4.

2. Reg. 14.

Tertio, ratione solitudinis, quia sicut dicit Diosc. si herba hæc inuenitur sola venenosa est, & mortifera, sicut cepe marinæ, sed cum multis inuenta, nō ita per omnia est nociua, eius autem medulla in medicina est optima. Manifestum est autē, φ si homo moriens solus sine socio esset, φ corporaliter malè moreretur, & multo magis male moritur, cuius mortem debita consortia non comitātur. Si enim mors sit sola, vt non comitetur eam

Nam vel pura conscientia, vel vera pœnitentia, & alia etiam debita Ecclesiæ sacramenta, mors vertitur homini in deterius, quã venenum, scilicet in æternum supplicium. Sed si hæc morienti assistant, mortis malitiam mitigant, vt animam saltem non perdat. Colloquintidæ autem medulla, est ipsius mortis memoria, seu meditatio intima, quæ viuẽti homini plurimum est proficua. Eccles. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.

Quartò mors hominis assimilatur colloquintidæ, ratione bonitatis, quia illa colloquintida est bona, & laudabilis, quæ est alba, & cui sunt semina secũdum Macrum, bene inserta. Sed parum est attendenda, quæ cùm concutitur, multum sonat. Similiter mors est melior & laudabilior quæ est albior, id est mundior & clarior, in qua ipse moriens purior, & mundior recedit, & cui semina bonorum operum sunt magis inserta. Apoc. Opera enim illorũ sequuntur illos. Illorum autem mors, in quorum obitu, vel sepultura multæ campanæ, vel voces resonant, parum est attendenda: quia periit memoria eorum cum sonitu. Macrũ. Apo. 14.

Quinto, ratione valetudinis, & virtutis: quia colloquintida valet ad multa. Nam ab amaritudine habet virtutem dissoluendi, & consumendi; & subtilitate substantiæ diuidendi, & multas alias habet virtutes. Similiter ipsa mors dissoluit naturalem colligationem, scilicet animæ & corporis, & consumit corporalem perfectionem, siue fortitudinis, siue pulchritudinis, siue valetudinis.

Item diuidit, id est, separat ab homine temporalem possessionẽ, siue possideat honores, siue amicos, siue diuitias, siue delitias: omnia ab eo in morte diuiduntur, & separantur. Psalm. Homo cùm interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Psal. 48.

Mundo mortuos, & in humilitate fundatos, tribulationes minimè formidare, Pini exemplo asseritur.

Cap XLI.

MOrtuus mundo, & in humilitate fundatus, tribulationes, & aduersitates nõ metuit, quia ei non nocent: cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus sub terra profundè coopertus, etiam si aqua sit mersus, in duritiem conuertitur, & immunis à corruptione seruatur. Sed si super terram ponitur, & pluuiæ exponitur, cito corrumpitur. Ille ergo est sub terra profundatus, qui est omnino mundo mortuus, quia mortui sub terra absconduntur. Apost. Mortui enim estis, & vita vestra absondita, &c. Talis est, qui corde, & profundè humilis, vt non curet esse abiectus. Talis, inquam, in quandã duritiam versus, aquam tribulationis non timet quantumcunque sit in ipsa immersus, sed ab omni corruptione peccati manet penitus illæsus. Sed ille, qui super terram exaltari quærit, à pluuia tribulationis superueniente faciliter corrumpitur, & deficit. Et ideo Isa. consulit, dicens: Ingredere petrã, id est, Christum, & abscondere in fossa humo, id est, profunda humilitate, mundo morere. Col. 3. Isa. 2.

Quemadmodum bona opera sint agenda, vt meritum patiantur, ex quam plurimis tum seminis, tum etiam germinis, bonorumq́ fructuum exemplis, & perfectionibus, subtiliter edocetur.

Cap. XLII.

OPera bona non sunt ostendenda, sed potius occultanda. Nam semina, quæ non sunt operta humo, tollunt aues, & comedunt. Sic diabolus tollit bona opera. Luc. Aues cæli comederunt illud, scilicet semen, quod cecidit Luc. 8.

cecidit in via. Gregor. Deprędari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Isidor. Occulta, quod agis, inquantū vales: quod ex toto non vales, sit in animo occultandi voluntas, & non erit de ostentatione vlla temeritas. notandum etiam, quòd opera humilia tunc præcipue efficiuntur vtilia, quando sunt feruenter & affectuosè facta. Quod apparet in seminibus milij. Nam milij semina, licèt sint valde minuta, & de se parum nutritiua, quia frigida sunt & sicca, assata tamen, & igne calefacta, torsionem ventris sedant. Quasi ergo milium assatum, & igne calefactum, est opus humile cum feruore, & deuotione factum: quod fugat torsionem ventris, quia expellit tristitiā, siue accidiam nostræ mentis.

Isid. de confl. vi.

Item sunt hominum bona opera, velut quædam plantarū germina. Primo ratione continentiæ, quia germen plantæ multum calorem & humorem continet in se. Vnde secundum Isido. germē est prægnans surculus, à gignēdo, vel à gerendo dictus. Continet enim germen in se tria inuicem coniuncta: quia est in eo humor nutrimentalis, & humor seminalis, & viget in eo calor naturalis. Quasi enim humor nutrimentalis, est deuotio fidei: quia iustus ex fide viuit, sicut planta, vel germen viuit ex nutrimento humoris. Sed quasi humor seminalis, est motus spei, quia ille, qui seminat, seminat in spe fructus, & alias semen non proiiceret. Sed quasi calor naturalis, est charitas. Vbi ergo sunt ista tria, scilicet fidei vigor, spes præmij, feruor amoris, sequitur germinatio fœcunda boni operis. Vel nota, quòd humor nutrimētalis, est lachryma pœnitentis, secundum illud Psalmi: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Humor autem seminalis, est gratia, de qua Io. Semē ipsius in eo manet. i. gratia, vt exponit glossa sed quasi calor naturalis, est charitas. Et vbi concurrūt ista tria, scilicet diuina gratia, compunctio lachrymosa, & charitas feruida, copiosa sequuntur & fæcunda pœnitentiæ germina.

Heb. 10.

Psal. 41.

1. Io. 3.

Secundo, opera bona sunt velut plantarum germina ratione cōsequentiæ. Sunt enim in germinātibus plura, sed successiue consequentia. Prima enim est radix, ex qua erumpit ipsum germen; ex germine stipes, ex stipite flos, ex flore fructus. Radix ergo gratia, germē est virtus præcipuè charitatis, stipes est intentio finis, flos actus, fructus meritū operis. Igitur ex radice gratiæ procedūt germina virtutū, & ex germine charitatis procedit stipes rectę intentionis, & ex rectitudine intentionis procedit flos, id est, puritas & suauitas operis, & ex opere puro prouenit mercedis pulchritudo. Eccl. Operamini opus vim ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Eccl. 51.

Tertiò, ratione perseuerantiæ, & continuitatis, & profectus bene operādi, qui est ex gratia Dei. Nam calor cælestis penetrans ad medullā radicis, partes liquidiores, & vnctuosiores, & puriores, superius ad se trahit, easque coagulat, & coniungit, & coagulatas per terræ poros inducit, & in substantiam germinum eas conuertere non desistit. Similiter gratia cælestis penetrans ad medullam cordis, cogitationes, & affectiones liquidiores, id est, magis compunctas ad flendum, & vnctuosiores, id est, magis deuotas ad inflammandum, & puriores ad exequendum, trahit superius ad Deum, & coagulat, & coniungit eas coagulo & vinculo charitatis, scilicet dū disponit homo

suas bonas cogitationes, siue affectiones implere propter amorem Dei, & vtilitatem proximi; & sic eas per poros terræ, id est, per sensus, vel membra corporis inducit, & in substantiam germinũ non desistit conuertere, dum eas opere perficere perseueranter nõ desinit. Nam, quia non cessat attractionis humoris continuatio in radice, non cessat augmentum in germine, quousque ad debitũ perueniat, id est, ad perfectam quietem beatitudinis æternæ.

Quartò, ratione redundantiæ. Nã confortato calore in medulla incluso, radicis humorem attrahit necessarium sibi radix ex virtute ipsius caloris. Quod autem de humore necessarium non existit, à se exterius repellit: quod autem ex calore incluso sursum leuatur, in materiã germinis trãsmittitur. Sic ex calore charitatis incluso in corde, homo de bonis, quę habẽt humorem, i. nutrimẽtum corporis sibi necessariũ sumit: quod vero necessarium non est, sed superfluum, ad nutritiones exteriorum germinũ, id est, pauperum per pias eleemosynas mittit: quod pertinet ad redundãtiã pietatis, & charitatis. De qua Luc. 10. dicitur Luc. Quòd super est, date eleemosynam.

Quinto, ratione custodiæ: quia germẽ primo emittit frondes mutuo se nectẽtes, quod natura facit innati caloris ad cõtuitionem germinis. Nam cũ tenera sit eius substãtia, ab aëre frigido facile lęditur, nisi tutela frondiũ muniretur. Aliter autẽ non solũ à frigore, sed à grãdine, & à vẽto, & à noxio rore siccaretur faciliter. Sic germẽ boni operis vastaretur faciliter, siue à frigore accidię, siue à grãdine superbiæ, siue à vento vanæ gloriæ, siue à noxio rore fraudis, & deceptionis diabolicæ, nisi debitis circũstanti iis vndique vestiretur, & cautelis & custodiis vndique muniretur.

Sexto, ratione efficacię, nã quãuis germen sit modicę quãtitatis, est tamẽ maximæ virtutis: nã virtus radicis transit in substantiam germinis: & ideo herbæ quãdiu sunt in germine, & viget in eis humor transfusus à radice, maximè conueniũt medicinę. Similiter quamuis opera, quę sancti viri faciũt, videãtur eis modica propter humilitatẽ, tamẽ maximæ virtutis sunt apud alios per exemplũ, & apud Deũ per meritũ: nã virtus radicis, i. charitatis de qua dicit Apost. In charitate radicati, & fundati; transit in substantiã germinis, i. in soliditatẽ, & bonitatẽ operis. Eph. 3. Et propter hoc huiusmodi opera, quãdiu manet in ipsis humor deuotionis & affectionis, transfusus, s. à radice charitatis, medicinalia fiunt non solum ipsi operanti, quem perungunt, sed etiam peccatori intuenti, quẽ ad iustitiam prouocant.

Item opera bona assimilantur fructibus bonis.

Primò, ratione generationis: generatur. n. fructus ex humore arboris, & calore Solis: & generatur fructus bonus ex nobiliore humore, qui fit in arbore. Similiter opera bona ex timore, & amore generãtur: nam timor ad bene operãdũ solicitat. Ecc. Qui timet Eccle. 15 Deũ, faciet bona. Et præcipue timor reuerentiæ, siue filialis, quia iste est nobilior timor, qui possit esse in homine. Amor vero ad bene operãdũ fructificat, ita vt nũquam sit ociosus, sicut Gre. dicit.

Secũdo, ratione defensionis; quia fructus generatus cooperculo foliorũ defenditur. Hoc cooperculũ est humilitas, quæ bonorum operum fructu interdũ abscondendo cõseruat, propter quod Dñs dixit Matth. 6 Attẽdite ne iustitiã vestrã faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis.

eis. Nota etiã, q fructus omnes generaliter in loco sicco melius conseruãtur, & in humido citius corrũpuntur. Similiter in humido. i. in mollitie delitiarum bona opera corrũpuntur, dum homines in delitiis resoluũtur, & carnales efficiuntur: in sicco vero abstinentiæ melius conseruantur.

Tertiò, ratione maturationis, maturatio enim fructus à calore est, nã calore exteriore interiorẽ cõfortante, & humorẽ terreũ dissoluente, & dirigente fructus crudi fiũt maturi. Sic calor amoris, interior animę cõfortatus ab exteriori calore, vel alicuius verbi auditi, vel alicuius exẽpli visi, vel alicuius huiusmodi taliũ, dissoluto, siue expulso timore, vel amore terreno, producit fructus operũ ad maturitatẽ. i. ad complementũ. Et nota, quòd illi fructus citius maturescunt, qui altius in ramorum summitatibus crescunt, eo, quòd radiis solis directius se opponũt. Summitates. n. ramorũ, sunt affectiones cõtẽplatiuorũ, qui quãto solis calore. i. Christi amore directius accenduntur, tãto bona opera solicitius & perfectius operãtur. Itẽ nota, quòd signũ maturitatis fructuũ est, mutatio coloris viridis in pallidũ, vel rubeum, & mutatio saporis insipidi, vel amari in dulcẽ, & gustui suauem. Ipse etiã tactus discernit aliquãdo inter fructus, & illũ iudicat maturũ quem digitis cõpressum cedere inuenit, & qui mollẽ se esse ostẽdit, vt dicit Isaac in dictis particularibus. Ex quibus colligitur, quod illi fructus maturi sunt. i. opera cõpleta, & perfecta, quę sunt pallida. i. cũ timore facta. Iob. Verebar omnia opera mea. Item, quæ sunt rubea. i. cũ amoris feruore. Itẽ, quæ sunt sapida, & dulcia. i. cũ deuotione, & delectatione, nõ cum accidia, & aggrauatione. Itẽ, quæ sunt mitia, siue mollia, i. cum

Isaac.

Iob. 9.

mansuetudine facta. Eccl. in mãsuetudine opera tua perfice. Et nota (prout dicit Isaac ibidem) quòd fructus dulces sunt in quatuor qualitatibus alios excedẽtes. Sũt. n. tẽperatiores, calidiores, suauiores, & nutribiliores. Ex quibus collige, quod opera natura tanto sunt Deo dulciora, quanto sunt magis temperata per discretionẽ, calida per dilectionem, suauia per deuotionem, & nutribilia per confortationem.

Eccle. 3.

Quartò, opera bona assimilãtur fructibus ratione multiplicationis: nã quædã plãtę paucos, quędam vero multos fructus faciũt. Et ista etiã multitudò diuersificatur: quia quędã fructificant tantũ semel in anno, quædam vero pluries, sed non maturantur fructus vltimi, sed remanẽt crudi, eo, quod vicinitate frigoris hyemalis, calor ad digerendum non sufficit. Vnde semel fructificare perfecte magis vtile est, & consonũ plus naturæ.

Item quædã arbores sunt fertiles omni anno per multa tempora, propter abundantiã caloris, & vnctuosi humoris, sicut ficus. Et quædam fructificãt vno, & quiescũt alio, vt oliuæ Cuius ratio est, quia in anno quietis pristinũ humorẽ perditũ reparant, quem in anno fructificationis perdiderũt, & sic ad fructificandũ se renouãt, vt tẽpore quietis, et suę refectionis multos producant ramos, & folia, licet modicũ fructũ. Quod ergo quædã plantę paucos, quędã multos fructus faciunt; signat, quod quidã homines multa bona opera faciũt, & multa merita acquirunt: quidã vero pauca, quod vero quædam pluries in anno, sed imperfectiores, quædam vero semel in anno tantũ, sed perfectiores fructus producunt; signat, quòd melius est facere opera pauciora sed perfectiora, quã plura, & defectiua, præcipuè si defectus

 sit

fit in fine operis, sicut est in fructibus vltimis, qui non maturantur. Quod autem quædam aliquo tempore fructificant, & aliquo tempore quiescũt à fructificatione; signat, quod quies, & intermissio laboris continui, nec non recreatio moderata ab operibus præcipue exterioribus, est vtilis & necessaria, sed quod plantæ etiam tempore quo quiescunt à fructu, nõ sunt propterea omnino ociosæ, quia producunt ramos, & folia; significat, quòd requies sanctorum virorum ab exterioribus & corporalibus operibus non est propter hoc ociosa à spiritualibus operibus. Vacat igitur in eorum operibus corpus, sed non est animus ociosus. Vnde Sen. dicit, Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiẽ dato. Sed ipsa requies plena sit sapientia, & bonis cogitationibus. Sen.

Item quædam arbores sunt in iuuentute fæcundiores, eo, quòd plus abundant in caliditate, & siccitate. Quædam vero sunt magis fœcundæ in senectute, quã in iuuentute: quia dum in iuuẽtute nimis abundant in humiditate, calor naturalis non potest eam digerere, sed in senectute minorata humiditate fit bene digestibilis per calorem, & hoc in amigdalis, & piris patet, sicut exemplificat Arist. Sic & quidã homines ad litteram in iuuenili ætate meliores sunt, & bona opera plura faciunt, quàm in senectute: quidã vero econuerso. Vel in iuuentute id est, in principio conuersionis, quidam feruentiores, & in bonis operibus solicitiores sunt, quàm in senectute. id est, in progessu, & consummatione: quidam autem econuerso, quia in principio debiliores, in fine vero fortiores sunt. Item nota, quòd vna plãta iuuat aliam ad fructificandum si fit ei vicina, sicut syluestres, vt dicit. Arist. iuuãt hortẽses, si eis ex opposito complantentur. Similiter malogranatæ oliuis conferunt, si plantẽtur cum eis, eo quod abũdant in calore, naturæ oliuarum conueniente. Ex hoc autẽ instruimur, quòd vnus homo debet iuuare alium sibi proximum in bene operando, quod vtile est consociare, & vicinare se bonis, siue viris spiritualibus, & contẽplatiuus qui designantur per arbores syluestres, siue actiuis qui designãtur in malogranatis. Itẽ dicit Ari. quòd arbores que fructificãt omni anno, fiunt cito senes, & quæ nimiũ faciũt fructũ cito desiccãtur, eo quòd humor, qui deberet nutrire plantam, trãsit in fructũ. In quo ostenditur, quod nimia exercitatio & lassitudo in exterioribus laboribus, est aliquando causa debilitatis, non tantum corporis, sed spiritus, & quandoque inducit accidiam, quæ desiccat humiditatem deuotionis æternæ. Arist. de veg.

Quantum pœnitentiæ opera ritè confecta proficiant, per arborum fructus, præcipueque oliuarum similitudines, perspicue declaratur.

Cap. XLIII.

Opera pœnitentium assimilantur fructibus arborum. Primò, quo ad fructuum productionem Producuntur enim, & nascuntur fructus ex arboribus quibusdam retinaculis alligati, & huiusmodi retinaculo mediante, fructus natus arbori adhæret, sicut fœtus per vmbilicum cum matrice se tenet: & hoc retinaculum primo est debile, & laxum, vnde tunc de facili fructus excutitur, si fortioris venti impulsu feriatur: sed paulatim calore humorem desiccante, retinaculum primò, debile induratur. Vnde tunc fructus de facili non vincitur. Hoc retinaculum, quo mediante fructus, id est, meritum boni

boni operis, ab arbore, id est, à pœnitente retinetur, est amor charitatis, sine quo nec meritorum opus agitur, nec etiam facti operis meritum retinetur: Vnde charitate perdita omnia cum ea perduntur præteritorum operum merita. Hoc ergo amoris retinaculum in principio pœnitentiæ adhuc est laxum, & debile, quia scilicet imperfectum: quia timorem seruilem habet admixtum, et ideo à vento fortioris tentationis nouitij pœnitentiæ, & religionis faciliter franguntur. Et ideo consanguineis, vel occasionibus peccatorum, seu tentationum non sunt faciliter exponendi, sed diligenter custodiendi, post modũ autẽ calore charitatis proficiẽte, & humorem, i. timoris mollitiem desiccante. i depellente, (etenim perfecta charitas foras mittit timorem) fortificãtur, & solidãtur.

Secundò, quo ad fructuũ colorationem, Sunt. n. fructus diuersorũ colorũ, scilicet quidam albi, quidam nigri, quidã rubei. Nam secundum Arist. ex humore frigido terrestri & melãcolico nigrescunt, ex humido & frigido albescunt, ex calido rubescunt, vt dicit Albumasar. Talia debẽt esse opera pœnitentiũ, s. nigra per tristitię obscuritatem, alba per consciẽtiæ puritatem, rubea per charitatis feruiditatem. Vel fructus albi sunt opera innocentium, nigra vero opera peccantium, rubea opera pœnitentium, qui de culpa perpetrata erubescunt.

Arist. de veg.

Tertiò, quo ad fructuum nutritionem: Licet enim generaliter dicat Galenus, quòd herbæ, & fructus parum nutriunt tamen specialiter quidam sunt fructus qui minus nutriunt, quam alij. Nam quemadmodum experientia docet, & auctores tradunt, plantæ aromaticæ, siue medicinales, ad vescendum sunt minus delectabiles, & ad digerendum fructibus aliis duriores: & hoc propter vehementem coagulationẽ per calorem agentem in humiditatem. Vnde secundum Arist. fructus tales non sunt multum nutribiles. Vnde etiã dicit Albumasar, quòd planta quanto magis est medicinalis, tanto minus nutrit. Plantæ igitur medicinales, sunt pœnitentiæ partes, scilicet contritio, cõfessio, & satisfactio, quibus animarũ nostrarum morbi curantur, horũ fructus. i. opera, & pręcipue satisfactionis, non sunt delectabilia, neque facilia, sed dura & difficilia ad faciẽdum. Vnde plus ordinantur in peccatore ad tollendũ morbi effectum, i. peccati reatũ. i. ad satisfactionem debiti, quam nutrimentũ, vel augmẽtũ meriti.

Galen.

Quartò, quo ad saporis mutationem. Nam aliquando fructus primo sunt pontici, vel amari, & postea efficiuntur dulces, quod est propter humoris primo attracti grossitiem, & terrestreitatẽ; quasi propter indigestionẽ nõ possit habere dulcedinẽ; Sed tẽpore procedẽte, cõfortato calore, et augmẽtato humore, digeritur, & in dulcedinẽ conuertitur. Vnde & iterũ Arist. dicit, quòd amarũ et acerbũ missum in ignẽ, dulcescit, sicut patet in piris acerbis in aqua elixatis. Aliquãdo vero fructus primò sunt dulces, & postea efficiuntur amari, vel pontici, propter nimiã adustionẽ superueniẽtẽ, sicut sunt mirabolani. Cuius causa est (vt Philosophus dicit) magna raritas fructus. Vnde hora digestionis cũ meatus sint magni subintrat calor sufficiẽs, & humorẽ digerit, & dulcẽ efficit, sed post calor humorẽ cõsumit, & siccitatẽ inducit, & sic poros cõstrigit, vt calor vel humor ad fructũ peruenire nõ possit & sic iterũ fructũ in ponticitatẽ cõuertit propter dominiũ siccitatis. Sed tandẽ calor innatus vigoratur.

ratur, & ad locũ fructus eleuatur à calore Solis auctus, vnde frigiditatẽ vincit, & immẽsam caliditatem & siccitatem inducit, & sic fructus in amaritudinem vertit.

Primis igitur fructibus, qui primò sunt amari, postea dulces assimilantur opera pœnitentiũ, quæ incipiunt ab amaritudine luctus, & terminantur in dulcedinẽ gau-
Matt. 5. dij, in illud Matth. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabũtur. Item tales sunt dolores, vel labores patientium, qui primo habẽt amaritudinem pœnæ, sed pariunt
Io. 16. vltimo præmium gloriæ. Iohan. Tristitia vestra vertetur in gaudium, & hoc totum est ex virtute caloris .i. diuini amoris. Illis autẽ fructibus, qui primò sunt dulces, & postea amari, assimilãtur opera peccantium, quæ in actu, dum fiunt, habent dulcedinem miseræ delectationis: sed post factum inducunt amaritudinem consciẽtię, vel sequentis punitionis.

Item assimilantur talibus fructibus consolationes gaudentiũ, & prosperantium in mundo: quæ licèt nunc dulces sint, postea tamen ad infernalem amaritudinẽ
Luc. 16. perducunt, sicut patet. Luc. de diuite epulone. Et hoc totũ contingit, vel propter constrictionẽ auaritiæ, vel propter nimiam intensionem concupiscentiæ.

Item pœnitentię opera, si debito modo fiãt, sunt valde proficua. Cuius exemplum apparet in oliuis. Nam sicut dicit Isaac, oliuæ cum sint rubeæ, non bene maturæ, si cum aceto, vel aqua salsa fuerint præparatæ, sunt comestæ valde consortatiuæ, constrictiuæ & appetitus excitatiuæ, licet ad digerẽdum duræ. Similiter pœnitentiũ opera, si sint rubea per charitatis feruorem, nondũ matura, i. non diu dilata, vel tardata, et fuerunt præparata cum aceto compunctionis, & lachrymarũ salsedine, quę sunt vt aqua salsa, etiam si talia opera videantur ad faciẽdum dura .i. difficilia, sunt tamen valde vtilia, quia confortant ad faciendum bona; restringunt, vt non fiant mala, excitant appetitũ ad habendum cælestia.

De variis fructuũ figuris, præcipueq; piramidali, cui proficientium opera multis exemplis comparantur.

Cap. XLIIII.

Opera proficientium in vita spirituali, assimilantur fructibus habentibus pyramidalem figurã: Inueniũtur enim fructus diuersarum figurarũ. Nam quidã fructus sunt pyramidati, quidam rotundati, quidam angulati. Piramidales fructus duorũ sunt modorum: quidã pyramidati ex vna parte tantum, s. ex parte inferiori, quidam ex vtraque parte habent conum, & in medio dilatãtur. Nã si pori plãtæ in principio humoris, ampli & rari fuerint, sed postea frigiditate, aut siccitate constringuntur, fructus & folia ingrossabuntur superius, & inferius gracilabuntur, & pyramidabuntur: si vero virtute caloris, & raritate humoris superior particula leuiatur, & ex parte inferiori caliditate existente, humor in medio diffunditur, fructus & folia in medio dilatantur, & propter dominium caloris in vtraque extremitate in conum ducuntur, & subtiliantur, & sic in pyramidẽ transformantur.

Primis ergo fructibus, qui ex parte inferiori tantum pyramidantur, & superius dilatãtur, assimilãtur opera gradatim proficiẽtium, quæ quidẽ in principio sunt gracilia. i. debiliter incœpta, sed postea vsque in finem crescunt, & dilatantur proficiendo. Greg. Nemo repẽte fit summus, sed in bona conuersatione à minimis quis inchoat, vt ad maiora perueniat. Greg.

Secun-

Secundis autem fructibus, qui ex vtraque parte pyramidātur, & in medio tantummodo dilatātur, assimilantur opera quorundam, quę tam in principio, quàm in fine sunt gracilia, & parua, licet aliquando in medio visa sint dilatari, & prosperari.

Quidam vero fructus sunt, qui rotundam habent figurā propter æqualem materiam humoris, & æqualem actionem virtutis & caloris, per quam mediæ partes extenduntur æqualiter, & à medio vsque ad circunferentiam vniformiter protenduntur. Hæc igitur figura propter æqualitatem, & vniformitatē extensionis vndiq;, competit operibus iustitiæ, quæ exigit, vt omnibus sine personarū acceptione æqualiter, & vniformiter reddatur, quod suū est vnicuique. Et dico æqualiter non secundum ęqualitatem quantitatis, sed proportionis. Alij autem fructus sunt, qui angulares sunt ex contraria causa. i. propter inæqualem extensionem materię. Et ideo significant opera iniustitiæ, quæ s. inæqualiter fiunt, & cum personarum acceptione. Et hæc opera hominē non proficere, sed potius
Psal. 118. deficere faciunt. Vnde Dauid petebat, & dicebat: Non dominetur mei omnis iustitia.

Contemplantium in contemplationéque perseuerantiū perfectiones & dona, ex variis fructuum maturorū effectibus claris similitudinibus cognoscuntur.

Cap. XLV.

OPera contemplantium, & perseuerantiū assimilantur fructibus maturis. Dicit enim
Arist. de veg. Arist. quòd in terra mōtuosa, quia dulcis est, & dulcem continet humorem, fructus citius maturātur, & sapidiores & salubriores inueniuntur. Hæc ergo terra mōtuosa est vita contemplatiua, quæ mōtuosa dicitur, propter ascendendi difficultatem, & propter cælestiū veritatem, & propter quietis securitatem, ibi quoque reperitur humor dulcis internæ cōsolationis. Vnde & fructus. i. opera contemplantiū, citius maturescunt, i. citius complentur, propter charitatis calorem, quę facit opus accelerare, & consummare.

Item magis sapiūt: quia supernis consolationibus admiscentur. Sunt etiam huiusmodi fructus, i. opera saniora: quia magis à vitiis remota. Et nota, quod maturationem fructuum habet principaliter plāta à calore igneo naturali & interiori, & etiā ab aere cooperante exterius. Nam sicut dicit Arist. de veg.
Philosophus, plāta habet tres vires, quia à terra habet fixionē, ab aqua coadunationem, ab igne cōsolidationem, & partium terminationem, fructuum completionem, & maturationē, & hoc propter aeris cooperationē. Sic simili etiam modo, anima habet fixionē i. firmitatē in Deo à terra. i. à fide: quia sicut terra est immobilis, & aliis quietē & stabilitatem tribuit, & concedit, sic etiā veritas fidei & in se manet immobilis, & animam stabilem reddit. Vnde Dionysius dicit, quod fides est per Dio. de di. no.
fecta credentium stabilitas, quæ eos stabilit in veritate. Sed coadunationem habet ab aqua. i. à spe: quia sicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari, ita diuina spes debet recolligi, et collocari in deo. Ps. Sperate in dn̄o om Psal. 61.
nis cōgregatio populi. Sed soliditatē patiētię habet ab igne, & aëre i. ab amore dei, & proximi: quia charitas patiēs est. Nā quasi calor 1. Cor. 13
ignis interior est amor dei. i. diuinus sed vt calor aeris exterior, est dilectio & amor proximi. Similiter à charitate, tā dei, quā proximi est perseuerantia boni operis, s. vsque ad impletionē maturitatis, i. vsque ad complementum finis.

Ex fructuum situationibus, similitudinibusq; diuersis, an varia docentium opera magis minuue perfecta existat, cognoscitur.

Cap. XLVI.

OPera docentium assimilantur situationibus fructuum in arbore: fructus enim in diuersis arborib. habet diuersam situationẽ, siue positionẽ: quia vt dicit Arist. quædam arbores sunt, quæ producunt fructus super folia, & hoc accidit per fortitudinem fructus, & indigentiã solaris caloris: humorem digerẽtis. Quædã vero habent fructus sub foliis, & hoc propter debilitatẽ fructus ne calore nimio, vel frigore corrumpãtur. Quædam vero aliæ sunt, quæ habẽt fructus ad stipitẽ suspẽsos, quod accidit propter insufficientiã humoris, & caloris, ipsum ad extremitates expellere nõ valẽtis. Illi ergo habẽt fructus super folia, qui plus curant factis ostendere, quã verbis docere. Vnde superat in eis cura faciẽdi, studiũ loquẽdi; & hæc est sapiẽtis doctoris proprietas. Vnde Gre. Nazian dicit. Ille videtur mihi sapiens, qui de virtutibus animæ pauca quidem cõmonet, & proloquitur, plura autẽ in suis factis, atque operibus operatur, & ostendit, & fidẽ verbi in operum suorum astipulatione cõfirmat. Clara est illa sapiẽtia, nõ quæ in verbis volat, sed in virtutibus constat. Illi vero habẽt fructus sub foliis, quorum verba superant facta. Si quidem in foliis verba, in fructibus opera designãtur. De talibus autẽ dicit Berna. quòd monstruosa res est, lingua magniloqua, & manus ociosa. Illi autem habẽt fructus in stipite sine foliis, qui habẽt opera sine verbis, scilicet qui faciũt, & nõ dicũt. Vel nota, quod illi sunt spiritu fortes, qui non indigent propter timorem vanæ gloriæ abscondere opera sua, & isti sunt fructus, qui nõ sunt sub foliis, vel inter ramos abscõditi, sed super folia, id est, in manifesto. Illi vero, qui sunt debilioris virtutis, & timẽt ne eorum opera vel frigore persecutionis inuidorum, vel fauoris & gloriæ propriæ calore corrumpantur, abscondunt ea: & isti sunt fructus sub foliis, vel ad stipitem absconditi.

Arist. de plant.

Greg. Naz.

Ber.

Orãdi modus, orationisq; perfectio ex quã plurimis gutta, Ruta, ac thuris similitudinibus breuissime explanatur.

Cap XLVII.

ORatio assimilatur guttæ. Primò, ratione natiuitatis. Est enim gutta lachryma cuiusdam arboris, siue herbæ, cuius ramusculi diebus ęstiuis ab incolis incidũtur, & lacrymãtur: quæ egreditur, gutta, siue armoniacũ appellatur. Ista ergo gutta arboris est lachryma orationis, siue oratio lachrymantis, quę produci debet æstiuo tempore, id est, in cordis feruore. Et iuste vocatur armoniacũ: quia in oratione vocali debet esse quædam armonia, i. quædam consonantia, & cócordia, scilicet cordis & vocis, per attentionem, prout dicit August. Hymnis, & psalmis cum oratis ad Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Aug. Reg.

Itẽm consonantia vocis, & manus, per operationem scilicet: vt cum aliquis orat Deum voce, studeat ipsum etiam munere placare, id est, eleemosynæ largitione, vel bono opere, Et hinc est, quod orantes manus etiam leuant ad cælum. Sic ergo in eo, quod gutta est lachryma arboris, signat, quod oratio debet esse lachrymosa. Vnde Aug. Plerunque hoc negotium, s. orationis, plus gemitibus, quã sermonibus agitur, plus fletu, quàm affatu. Aug. ad Diosc.

Itẽ in eo, quòd gutta egreditur in calido tẽpore æstatis, signat q debet

debet esse affectuosa, & feruida. Nam feruidus affectus orãns, est quasi thus redolens in diebus æstatis. Sed ratione nominis, quia vocatur armoniacum, significat, quod debet esse attenta, & operosa. Et ideo Cassiodo. Ipsa est suauissima virtus armoniæ, quãdo vox cognoscitur operibus cõsonare. Nã si heroes discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt psalmodiæ efficere cantilenam: nec ad aures Domini veniet, quod se mutua contrarietate confundit.

Eccl. 50.

Cas. in psal. 100

Secũdò, ratione puritatis: quia illa gutta est nobilior, quæ est purior, & fæculentię impermixtior, & quæ in pinguedine & candore thuri est similior. Sed Diosc. & Plinius dicunt, quod illa est melior, quæ habet odorem castorio similem, & subamarum saporem. Similiter oratio tanto melior est, quanto purior, & fæculentiæ peccati impermixtior. Vnde Augustinus: Orationis puræ magna est virtus, & velut fidelis nuncius mandatum peragit, & penetrat, quæ non peruenit, & in vitis patrum dicitur, quòd oratio si munda & casta fuerit, cælos penetrãs, vacua non redibit.

Augu. in Psal.

Item illa est melior, quæ pinguior est, id est, deuotior, & quæ candidior, id est, cum mundiori intentione. Debet enim esse non tantum puritas in orãtis affectione, sed etiam candor munditiæ in eius intentione. Vel puritas debet esse in affectu, & candor, id est, claritas fidei in intellectu. Iaco. Postulet in fide, nihil hęsitans.

Iac. 1.

Item illa est melior, quæ odore castorij, & amarę compunctionis est plenior. Nam compunctio, licet oranti videatur amara, tamen Deo est odorifera. Vnde beatus Gregor. dicit, quòd veraciter orare est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare. Et ita patet, quod in oratione perfecta debet esse puritas affectionis, pinguedo deuotionis, candor, id est, claritas intentionis, & odor, id est, amaritudo compunctionis.

Tertio ratione vtilitatis, quia gutta habet virtutem dissoluẽdi, necnon relaxandi, vt dicitur in Platone, & inflationẽ sedandi. Similiter lachrymosa, & deuota oratio dissoluit peccati vincula, relaxat debita, & sedat tumida, quia expellit tumorem superbiæ. Vnde & glosa dicit super illud, Myrrha, & gutta, &c. quòd gutta est humilitas, quæ ad modũ guttæ expellit omnes inflationes superbiæ: quod maximè facit humilitas in oratione, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore. Oratio est piæ mentis, & humilis cõuersio, fide, spe, & charitate subnixa.

Hugo.

Item oratio assimilatur rutæ.

Primo ratione complexionis. Est enim ruta naturæ feruentissimæ, & plus agrestis, quàm domestica. Vnde dicit Plinius, quòd habet virtutem muscatæ, calidam, & siccã. Sic oratio, oportet quod sit feruida per deuotionẽ, vt mentem calefaciat, & inflammet ad dilectionẽ, & desiccet humorem, id est, fluxum cogitationum.

Secundò, ratione nutritionis, quia ruta gaudet siccitate, & vult nutriri cinere, vt erucis possit carere. Amicitia magna est sibi cum ficu, vnde nunquam sic conualescit, sicut sub ficu, & iuxta ficum facit. Similiter gaudet oratio abstinentiæ siccitate, & nutritur humilitatis cinere. propter primum dicit beatus Greg. quod antiqui patres quoties orare voluerunt, ieiunium cum oratione iunxerũt. Vnde Tob. Bona est oratio cum ieiunio. Propter secundum dicitur Eccle. quòd oratio humiliantis, nubes penetrat, &c. Diligit

Gre. super Mat.

Tob. 12.

Ecc. 35.

etiam societatem fici, id est, eleemosynæ: quia ficus est fructus mitis, & dulcis, & ideo significat eleemosynam, quæ dari debet cũ mansuetudine, & dulcedine pietatis. Gregor. Infirma est oratio, quæ eleemosynarũ largitate non est munita.

Greg. in Matth.

Tertio ratione munitionis, quia ruta munit, & defendit contra animalia venenosa. Vnde sicut dicit Isid. Rutam contrariari venenis mustela prima docuit. Nam quando bellatura cum serpente, primò rutã comedit, & eius odore, & virtute contra venenum se munit, & sic ad bellũ secura procedit: immo, vt dicunt Diosc. Plin. & Constan. tanta est vis rutæ, quòd post eius esum mustela etiam basiliscũ secura inuadit, & eum occidit. Mustela, quę pugnat cum serpẽte, est anima tentata à dæmone, quæ si vult securè euadere, munit se feruẽte oratione. Matth. Orate, vt non intretis in tentationẽ. Est.n. oratio deuota, quasi flagellũ quo tentator percutitur. Vnde Aug. dicit in quodã sermone, quòd oratio est orãti subsidium, Deo sacrificiũ, dæmonibus flagellum. Basiliscus autem, qui visu interficit, est luxuria, quã etiam extinguit oratio deuota. Vnde sicut dicitur Matt. Hoc genus dæmoniorum, scilicet de luxuria tentantiũ, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Hier. Ieiunio pestes corporis, oratione verò pestes sanandæ sunt mentis. Et generaliter valet oratio contra omnẽ tentationẽ, sicut dicitur ruta valere contra omnem punctionem. Dicit enim Plin. quòd succo rutæ inuncti à scorpionibus, araneis, vespis, & apibus non punguntur. Quasi.n. punctio scorpionis, qui nõ ante, sed retro pungit, dici potest tentatio carnis, quæ primò delectat, sed postea cruciat. Sed punctiones aranearum, quæ muscas insidiosè capiunt, sunt tẽtationes dęmonum, quæ insidiosè capiunt animas. Puncturæ verò vesparum, & apũ, sunt impugnationes mũdi, siue per aduersitates, quas designant vespæ, siue per prosperitates quas signant apes, quæ mel faciũt & aculeũ infigũt, à quibus omnibus defenditur anima deuota per studium assiduæ orationis. Vnde Hiero. hortatur: Egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus de platea, occurrat antequam sessio, nec prius corpusculum requiescat, quam animam oratio pascat.

Mat. 26.

Mat. 17.

Hiero. in Epi.

Hiero. in Epi.

Item oratio assimilatur incẽso, siue thuri. Psal. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Incẽsum enim siue thus bonum probatur candore, & carbone. Candore, quia illud incẽsum, siue thus est optimũ, quod est album & mundum. Carbone verò probatur, si statim ardeat, & flammas emittat. Similiter oratio illa est valida, quæ fit cũ candore puritatis. Ambr. Sit oratio tua pura, & simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegantia, sed nõ intermissa gratia. Dicitur enim quòd Arabes vbi thus nascitur, nolũt huiusmodi recolligi, nisi à personis religiosis & mũdis.i. mulieribus non pollutis. Vnde, & si munditiã requirit collectio thuris, multo magis deuotio orationis. Et ideo etiam de cãtu, & oratione vocali clericorum immundorũ, dicit Aug. quòd plus placet Deo latratus canũ, mugitus boũ, grunitus porcorum, quàm cantus clericorum luxuriantium.

Psal. 140

Ambr. in off.

August.

Item valida oratio est, quę cum ardore, id est, feruore fit charitatis. Hæc enim est ignis, qui fumũ thuris. i. affectũ orationis dirigit ad Deũ. Eccles. Quasi ignis effulgens, & quasi thus ardẽs in igne. Om-

Eccl. 5.

Omnium delictorum capitaliũ praui effectus multiplices describuntur, qui ex obnoxiis fructibus, eorumq́; similitudinibus eliciuntur. Cap. XLVII.

OPera mala assimilãtur malis & illaudabilibus fructibus. Sunt enim plerique fructus insipidi, vel amari, vel pontici, indigesti, vel frigidi, crudi, & duri, & quidã etiam corrupti, vel putridi. Vnde tales fructus moraliter ad diuersa vitia referuntur. Nam fructus insipidi minus cunctis valẽt, quia stomachum nõ confortant: quia in eis dominatur humiditas aquosa, & ideo abominationẽ generant. Vnde insipidi fructus ad luxuriosos referuntur, in quibus aquositas, id est, carnalitas abundat, & quibus spiritualia insipida, & abominabilia sunt, vt de Apo-
1.Cor.2. stolus dicit, quod animalis, id est, carnalis homo, nõ percipit ea, quę
Psal.106 sunt spiritus Dei. Et Psal. Omnẽ escam abominata est anima eorum. Et ideo fructus carnaliũ hominum, id est, opera eorum, sunt insipida per affectũ: quia faciunt spirituales delitias, tanquam insipidas, & abominabiles eos fastidire.

Secundo fructibus amaris assimilantur opera inuidorum: quia inuidi habent zelum amarum; de
Iac.3. quo Iac. Quod si zelum amarum habetis inter vos. In cuius signũ Iudæi, qui per inuidiam Christũ tradiderũt, fellis amaritudinis eũ
Psal. 38. potauerunt. Psalmus. Dederunt in escam meam, fel, &c.

Tertio, fructus pontici referuntur ad iracũdos: quia ira cor pungit, & alios freqũeter pungere facit, sicut põtica & acetosa pũgunt.

Item fructus pontici sunt duri, stiptici, & constrictiui, sed stomachi confortatiui, & appetitus excitatiui. Similiter iracundorum, quidam sunt stiptici, qui fecem de ventre non emittunt, id est iniuriam de memoria, vel corde nõ expellunt. Vnde stiptici sunt, qui sunt difficiles ad iniurias obliuiscendũ. Quidam verò sunt duri ad dimittendum, & constrictiui ad vindicandum, nunquam relaxantes offensas. Sunt etiam omnes motus iræ excitatiui appetitus ad vindicandum. Sed nota, quòd si fuerint fructus acetosi medico terrestri compositi, acumen choleræ extinguunt: quia si fuerint in homine offenso aquosum pietatis, & terrestre humilitatis, extinguitur acumen iræ, & cito ad tranquillitatem debitam reducitur talis homo.

Quartò, fructus indigesti referuntur ad gulosos: quia frequenter indigestio prouenit ex gulæ superfluitate. Item cibus indigestus est impurus, quia per digestionem cibus purus ab impuro separatur. Et similiter gula immunditiam, & impurtatem generat corporis, & animæ.

Quintò, fructus frigidi referuntur ad accidiam, quæ animam reddit frigidam in Dei dilectione, & pigram in bona operatione. Prouerb. Propter frigus piger Pro. 20.
arare noluit.

Sextò, fructus crudi referuntur ad auaros, qui sunt crudi, id est, crudeles, & feroces, & incompassibiles, erga pauperes. Et nota, quod fructus crudi, sunt malorum humorum nutritiui. Similiter auaritiæ opera malos humores, id est, malas affectiones interiores, siue desideria nutriunt, quia sicut dicit Apostol. Qui volunt diuites 1.Thi.6.
fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria mala & inutilia.

Item motus auaritiæ corrũpunt gustũ animæ, vt nõ sapiant auaris spiritualia. Vnde humor tẽporalium excludit amorẽ spiritualiũ. Item debilibus, & imperfectis maximè nocent occupationes tẽporaliũ, quas auaritia multiplicat.

Septimo,

Septimo, fructus duri referũtur ad superbos, quorum corda, propter defectum pluuiæ, & roris, id est, propter defectum pietatis, & gratiæ, arida sunt, & dura. Superbus enim sub typo montium dicitur montes Gelboe, nec ros, nec 2.Reg.1. pluuia veniat super vos.

Item peccatorum opera, assimilãtur fructibus corruptis. Quidam enim fructus non conseruantur, sed quandoque antequã compleantur, corrumpuntur, & efficiuntur vermiculosi: & hoc aliquando accidit ex vitio plantationis arboris, quia scilicet, non fuit congruo tempore plantata. Nam in plantatione arboris; multum obseruanda est ætas lunæ, quia illæ plantæ, quæ in recto plenilunio inseruntur, siue plantantur, non conualescunt, & si conualuerint, vermiculosum faciunt fructũ, & tales fructus citius cõputrescunt, propter humorem nimium, qui ad lunę præsentiam in omnibus augmentatur. Vnde etiã arbores, quæ tali tempore præcidũtur, minus durabiles esse probantur, & citius, à vermibus cor-
Const. roduntur, vt dicit Constan. Per lunam autem, quæ est semper mutabilis & variabilis, mens intelligitur peccatoris, qui per peccati inquietudinẽ instabilis, & varia-
Tren.1. bilis fit, secundũ illud Tren. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Plenilunium ergo significat plenitudinem peccati, quæ est in consensu, vbi ratio peccati mortalis impletur, & perficitur. Si ergo planta, id est, voluntas, & propositum alicuius boni operis faciendi, in plenilunio plãtetur, id est, dum ipsa mens est in peccato mortali, vel in consensu, & in voluntate peccandi; tunc talis planta inficitur, & fructus, id est, opus corruptũ, & vermiculosum, id est, vitiosum producitur, ita vt sit à merito vacuum. Vnde in peccatorum operibus vel inuenitur vermis auaritiæ, vel luxuriæ, vel superbiæ, vel inuidiæ, vel alicuius alterius vitij, seu defectus, qui fructus medullam corrodit, & corrumpit, id est, qui boni operis substantiale meritum tollit.

Quantum Christi paßionis meditatio nobis afferat vtilitatis, ex nonnullis piperis, moriq; exemplis fit perspicuum. Cap. XLIX.

PAssionis Christi meditatio feruida remouet diuini amoris impedimenta. Cuius exemplũ apparet in pipere. Nã syluas, quæ dicuntur esse Caucasi montis serpentes ibidem custodiũt. Sed incolæ, cum syluę maturescunt, eas incendunt, & sic serpentes interimunt, vel expellunt, & ex hac cõbustione piperis grana, quæ sunt naturaliter alba, efficiuntur nigra. Sic ergo patet, quòd combustio ignis expellit serpentes, vel extinguit, qui impediunt, ne colligatur fructus piperis. Piper autem, quod est calidum & siccum in quarto gradu, significat charitatem, quæ quatuor gradus requirit in diligendo Deum, scilicet, vt diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Sed hoc piper, ne à nobis habeatur, serpentes, id est dæmones nos impediunt, vel peccata quantum possunt. Sed combustio ignis, id est, passionis Christi feruens meditatio, de qua dicit Psal. In meditatione mea ex- Psal. 38.
ardescet ignis, ipsos serpentes, id est, dæmones, & eorum tentationes fugat, & ad amandum Christum vehemẽter mentem inflam- Aug. super Io.
mat. August. Fratres, vt à peccato sanemur, Christũ intueamur, quoniam qui intuebãtur serpentem æneum in deserto, non peribant morsibus serpentum: Sic qui intuentur fide Christi mortem,

sanan-

sanantur à morsibus peccatorum.

Item crux Christi assimilatur moro.

Primo ratione fructuum. Fructus enim mori fuit corpus Christi cruci affixum. Qui fructus
Ambr. mori (vt dicit Ambro.) primo albet, deinde viret, tertio rubet, vltimo nigrescit, & lucet. Sic corpus Christi fuit album, id est, purum, & candidum, in cõceptione, quia de Spiritu sancto conceptũ: post viride, id est, virtuosum in cõuersatione, vsque ad passionẽ: postea rubrum, id est, sanguine rubricatum in passione: postea nigrum in morte, lucidum autem in resurrectione. Et nota, quòd ex fru-
Rabanus. ctu mori (vt dicit Rabanus) fit potus nubilis, quem elephantes potantes, fiunt animosiores ad bel-
1. Mac. 6. lum. Vnde dicitur 1. Mach. quod ostenderũt elephãtibus sanguinẽ vuæ, & mori, ad acuendum eos in prælium. Iste potus est sanguis Christi, qui per modum potus in sacramẽto sumitur ad ipsam passionem rememorãdum. Vnde iste sanguis, siue rememoratio debet multum accendere cor nostrum, & animare ad bellandum contra vitia, & ad tolerandum quæcunque pericula.

Secũdo ratione seminum, quia secundum Diosc. seminum mori sunt tres virtutes, solutiua, scilicet & purgatiua, & fœcundatiua. Semina mori. i. passionis Christi nobis relicta, sunt ecclesiæ sacramenta: quia sicut, virtus mori remanet, & seruatur in seminibus: ita virtus passionis Christi, remansit & seruatur in sacramẽtis, vnde sacramenta omnia operantur in virtute passionis Christi. Et ista sunt semina, ex quibus plãtæ spirituales, id est, filij Dei regenerantur, sicut præcipuè patet in sanctis. Omniaque hæc semina, id est, sacramenta habent virtutem purgatiuam mentis, quia omnia conferunt gratiam, & gratia sanctificat animã. Sed aliquod sacramentum specialiter purgat, ab originali, vt baptismus: aliquod ab actuali mortali, vt pœnitentia: omnia alia purgant à veniali, licet etiam habeãt maiores alios effectus.

Tertio, ratione frondium, nam sicut dicit Ambro. folia mori su- Ambr.
periecta serpẽti ipsum interimũt. Folia mori sunt exempla crucifixi, quæ omnem serpentem, id est diaboli suggestionem interimũt. Nam si teneat de auaritia. considera Christi crucifixi paupertatẽ, & nuditatẽ. Si de superbia, obiice eius humilitatem, si de luxuria, pensa pœnarum corporis eius acerbitatem, & sic extinguetur omnis tentatio. Et hoc figuratum fuit in serpente æneo, in deserto Nu. 21.
exaltato, cuius aspectus à venenosis serpentũ morsib. liberabat.

Patientia quid, & vbi sit ad exercitium ac virtutis præmium, quæque eius materia, & vtilitas existat capparis, aliisque exemplis aperitur,

Cap. L.

PAtiẽtia assimilatur cappari. Primò, quia capparis (vt dicit Dioscor.) est herba spinosa. Et hoc competit patientiæ ratione materiæ. Nam materia patientiæ, sunt spinæ, id est, punctiones tribulationũ, & aduersitatũ. Rom. Rom. 5.
Tribulatio patientiam operatur.

Secundo, quia est herba frondosa super terram expansa. Hoc competit patientiæ, quæ non est in cælo, vbi nulla molestia, nec sub terra, id est, in inferno, vbi pœna inuoluntaria, & infructuosa; sed tantum super terram, vbi tribulationes abundãt, vires suas extendit: quia tantum super terram tribulationes sunt ad virtutis exercitium, & ad laboris premiũ, & hoc est, per patientiã, sine qua tribulationes, nec ad virtutẽ, nec ad meritum pertinent. Et ideo

Ber-

Bern. in serm. Bernar. dicit: In hoc mundo quasi in cāpo certaminis positi sumus, & qui ibi dolores, & plagas, aut tribulationes non susceperit, in futuro ingloriosus apparebit. Et Pe. Ra. in Epi. Petrus Rauen. quod omnis cordis, & corporis virtus citra meritum, & fructum salutis est, sine condimento patientiæ.

Tertio, quia est herba vnctuosa: est enim vnctione plena. Quod competit patientiæ propter vnctionem gratiæ, quām continet, qua omne durum mollitur. Vnde etiam vnctio cappari dicitur virtutem splenis sua virtute super omnia iuuare.

Item hac vnctione omnis dolor lenigatur. In cuius exemplum capparis dolorē dentium dicitur mitigare. Hæc etiam est, quæ inuidorum detrahentium, & mordentium nequitiā dicitur sedare. In cuius signum succus capparis, aurium vermes necat. Hæc etiam est virtus, s. patientia, ex qua cibus animæ, & medicina præparatur. Medicina enim est, qua animi affectus purgatur, & rectificatur. Nam flores capparis, postquā sunt aperti, habent virtutē digerendi humorem, in ore stomachi existentē, quia scilicet tribulationes præsentes virtute patientiæ humorē, id est, affectū mundanū digerunt, & in affectum Dei conuertunt. Item ipsa est cibus, vel salsa quo gustus mētis confortatur, & excitatur ad appetitum spiritualium, & cælestium bonorū. In cuius signum idē flores habent virtutem appetitum excitandi, vt Pla. dicitur à Platone. Et hinc est ꝙ desideria sanctorum in ipsis tribulationibus crescunt, & eorum appetitus magis accenditur circa Grego. 26. lib. Mo. æterna, quando eos atterunt temporalia flagella. Et ideo Greg. dicit, quòd electorum mentes ęternitatis, præmia præstolantes, vires ex aduersitatibus sumūt, quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Electorum ergo desideria, dum premuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat, & quādo quasi extingui creditur, inde roboratur.

Item patientia assimilatur ilici. Et primo ratione radicalitatis. Nam ilex est species quercus, quę est arbor grossæ, & profundæ radicis. Hæc radix, & grossa & profunda patientiæ, est charitas. Vndi dicit Apostolus, quòd charitas Cor. 13. est patiens: quia patientē efficit. Et ideo sicut arbor contra ventū firmatur per radicē, ita patientia contra iniuriæ impetū, firmatur per charitatē. Et propterea dicebat Apostolus. In charitate radicati, & fundati. Vnde non est pa- Ephe. 4. tientia sine charitate, sicut nec arbor sine radice. Grego. Patientia Gre. super Eze. hom. 7. vera est, quæ & ipsum amat quē portat. Nam tolerare, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Secundò ratione fœcunditatis. Est enim arbor glandifera, & huius arboris fructū antiqui habuerunt in cibum, antequam haberent frumenti vsum. Sic patientia multū est fructuosa, & magni meriti, & multum viguit in antiquis, vt patet in Iob, & Thobia, & multis aliis. Vnde Iudæ: Om- Iuda 8. nes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes trāsierūt fideles.

Tertio ratione vmbrositatis, quia ilex habet vmbram iucundam. Siliniter patientia gratam vmbram, id est, refrigeriū in ęstu, tribulationem præstat, propter quod dicitur: In medio ignis non Eccl. 51. sum æstuatus. Cassio. Patientia Cass. super psal. religiosi viri est laborum, ac dolorum omnium spe futurarum rerum, & amore Domini grata tolerantia.

Quarto ratione soliditatis, quia ilex est solidissimi ligni, & durissimi

simi corticis. Vnde in aquis lignũ eius est multum durabile, & quasi imputribile, & ideo dum profundè sub aquis ponitur, quasi in lapidis soliditatem conuertitur. Et quanto per tempora longiora in locis humidis immoratur, tanto amplius induratur. Vnde & Tullius dicit, quòd patientia est honestatis, & vtilitatis causâ rerum, & arduarum, & difficilium volũtaria, ac diuturna perpessio, & ideo posset ad patiente referri, quod dicitur Iob. Cor eius indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus.

Cice. 2. de fin.

Iob 41.

Quo pacto pauper spiritu cognoscatur ex multis abietis similitudinibus declaratur.

Cap. LI.

PAuper spiritu assimilatur abieti.

Primò, quia abies ipsa sublimiter augmentatur, vnde secundum Isid. dicitur abies ab eundo, eo quòd prę cęteris arboribus in altum eundo porrigitur. Est enim expers terrestris humoris, & ideo arbor est leuis. vnde secundum Aristo. quia arbor est subtilis humoris, ideo calor eius naturalis fortificatus à calore Solis humiditatẽ illam sursum trahit, & conuertens illam in substantiam arboris, arborẽ aliam facit. Similiter ille qui est pauper spiritu, expers terreni amoris, qui animam grauat, efficialiter leuis ad ascendendum, & subtilis ad contemplandum, vnde diuino amore confortatus, & sursum tractus, miro modo crescit, & exurgit in altũ. Gen. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis. Pertingit enim paupertas spiritus, vsque ad regnũ cęlorum. Matt. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cælorum. Isa. Pro saliunca ascendet abies.

Arist. de pla.

Gen. 42.

Mat. 5.

Isa. 55.

Secundò, quia recti linialiter eleuatur. Est. n. arbor nihil quasi habens tortuositatis, & hoc propter virtutem caloris attrahentis, & humoris obedientis. Similiter, qui pauper est spiritu, recto itinere ad cælũ scandit, ita, quòd in nullam partem retorquetur, sive neque ad dexterã prosperitatis, neque ad sinistrã aduersitatis, quia ex quo mundum contemnit, nec eius aduersa metuit, nec prospera quærit. Nam calor diuini amoris eum ad superna trahit, cuius attractioni animus, eius per terrenum affectum non resistit, imo sequitur, & obedit: & ideo directo spiritu sursum tendit. Vnde Chrysost. dicit q paupertas est manu ductrix quædã in via, quæ ducit ad cælum, vnctio auctẽtica, exercitatio quæda magna, & admirabilis, & portus tranquillus.

Chrys. super ep. ad Heb.

Tertiò, quia abies est faciliter inflammibilis. Nã quia eius humiditas vnctuosa est, igni applicata facile inflammatur. Sic quoque pauper spiritu habet humiditatẽ vnctuosam, id est, affectionem mentis deuotã. Et ideo igni diuini eloquij, vel ipsius Spiritus sancti applicatus, statim inflammatur, secundum illud Psal. Eloquium Domini inflammauit eũ.

Psal. 104

Peccatorem non natura, sed natura vitio malũ esse, exemplo lentis demõstratur.

Cap. LII.

PEccator est per naturam bonus, sed per culpã malus. Vnde assimilatur lenti, quę sicut dicit Isaac, in medulla est bona, sed in cortice mala. Nam sine cortice comesta, valet hydropicis. & calidis, & etiã humidis aliquãdo prodest, ex eo, quòd ipsa calida & sicca sit, vt idem Isaac dicit. Sed in cortice habet acumen, cuius virtute ventrẽ soluit, torsiones generat, stomachum grauat, meatus corporis oppilat, cerebri substantiam desiccat, humiditatem oculorum distemperat, & pessimas passiones in corpore generat, maximè

maximè si quis eã quotidie comederit.

Quasi ergo medulla lentis est natura hominis peccatoris, quæ cum à Deo sit creata, bona est. August. Quia Deus bonus est, cuius factura sumus, & in quantum sumus, boni sumus. Sed quasi cortex mala, est ipsa hominis culpa. Aug. Peccatum non est natura, sed vitium naturæ appetentis, quod non est sui ordinis. & hæc cortex, id est culpa; seu viriū soluit ventrem in luxurioso, torsiones generat in iracundo, stomachum grauat in guloso, oppilationem facit in auaro, desiccat per tristitiam in accidioso: quia spiritus tristis exsiccat ossa: oculos mentis distemperat in superbo, pessimas passiones corporis generat in iracundo. Nam sicut Hieron. dicit. Est ira, quæ iustitiã Dei non operatur, & furori proxima, mentem impotentem facit in tantum, vt labia trement, dentes concrepent, vultusque pallore mutetur. Et Grego. dicit: Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti.

August.
August. act. pro spe.
Pro. 17.
Hier. super Iob.
Gre. li. 5. Mor.

Quanta ex peccatis, præcipueq; capitalibus, mala oriuntur quamplurimis absynthi, hederæ, genestæ, lactucæ caprinæ, piri maturi, porri, rhamni, salicis, ac spinæ, miris similitudinibus explanatur.

Cap. LIII.

PEccatū assimilatur absynthio Primo, quidem ratione amaritudinis: primò, quia absynthium sua amaritudine lædit gustum. Gustus animæ, est intellectualis appetitus, qui ita ex peccato inficitur, vt ei dulcia & suauia, s. spirituales delitiæ, quæ de se sunt dulcissimæ, amare videantur, & asperæ, sicut gustu carnis absynthij amaritudine infecto, etiam dulcia, quæ postea amara esse videntur. Isa. Væ vobis, qui dicitis bonum malum, ponentes dulce in amarum. Isa. 5.

Secundò, quia absynthium suo forti odore offendit olfactum. Et sic peccatum non odore, sed potius fœtore mali exempli offendit olfactum proximi interioré, scilicet quia scandalizat eum. Exod. Fœtere fecisti odorem nostrum. Exod. 5.

Tertiò, quia in amaritudinem redigit lac, & vinũ, & omne dulce, cui fuerit admixtum. Vnde apes, quæ frequentãt absynthiũ, faciunt mel amarũ, vt dicit Dios. Similiter peccatum amarum rem delectabilé, cui admiscetur, vertit tandem in amaritudinem, scilicet conscientiæ remordẽtis, vel pœnæ affligentis, sicut patet in luxuria, & voluptate carnis, quæ maximè videntur delectabiles. Vnde Prouer. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: Nouissima autem illius amara quasi absynthium. Pro. 5.

Item peccatum assimilatur hęderæ

Primò ratione frigiditatis: quia hædera, cum frigidæ sit naturæ, terram, vbi crescit, frigidam esse indicat. Similiter peccatum frigidæ naturæ est, ita, vt calorem diuini amoris excludat; & vbi peccatum crescit, certissimum indicium est, quod ibi calor diuini amoris non sit, sed quod talis anima sit frigida à diuino amore penitus destituta

Secundo, ratione contrarietatis, quia vmbra eius est noxia, & tamẽ serpenti, est gratissima. Sic peccatũ quãuis homini sit summè noxium & damnosum, tamẽ serpenti infernali, id est, diabolo est gratissimũ. Et ideo vbi talis est vmbra peccati libenter requiescit. Iob. Sub vmbra dormit, &c.

Tertio,

Tertiò, ratione separabilitatis: separat enim vinũ ab aqua, nam sicut dicit Plinius, mira est hederæ natura frigida ad expiandum vina. Nam vinum ex vase fluere, & aquam, si qua vino mixta fuerit, remanere certum est. Similiter peccatum trahit de vase cordis vinũ diuinæ consolationis, & relinquit ibi aquã tribulationis, & ideo de peccatoribus vere potest dici illud Io. Vinum non habent. s. consolationis internæ. Ioan. 3.

Item peccatum assimilatur ginestæ, quia ginesta crescit in locis incultis, & saxosis. Loca autẽ inculta sunt, peccatorum corda, quę pœnitentię studio, vel labore non excoluntur: & saxosa loca sunt corda dura, quæ nullo compunctionis humore molliũtur, & in talibus peccatũ multiplicatur, et crescit. Item ginesta est signum sterilitatis. Et similiter peccatum sterilitatis fructuũ, s. meritorum non solum est significatiuum, sed etiã causatiuũ. Itẽ ginesta est saporis amari, quia, s. peccatũ conscientiam amaricat, & insuper (vt dictum est) inducit amaritudinẽ pœnæ sequentis. Ita ginesta est nigri seminis, quia plerunq; peccatũ inducit, & relinquit infamiæ denigrationem. Vel nigra semina sunt exẽpla deformia, ex quibus alij nigri, & deformes peccatores generãtur. Itẽ peccatũ mortale. s. corde generatũ, extinguit omnia merita, & omnes virtutes formatas. Vnde assimilatur cuidam lactucæ sponte nascẽti. quæ dicitur caprina, de qua dicit Plinis, quod si in mari proiiciatur, omnes pisces, qui in vicino sunt, moriũtur. Mare est autem cor humanũ: in quod si peccatũ ingreditur, omnia merita, & virtutes occidit. Vnde Iac. Peccatum cum cõsummatum fuerit, generat mortem, s. virtutum animæ. Item licèt peccatum animæ habeat in se quandam transitoriã dulcedinẽ, tamen multa mala in anima facit. Cuius exemplum apparet in piro maturo, quod habet in gustu quandam aquosam dulcedinem, tamen eius substantia est frigida, & sicca, & stiptica: sic peccatum habet dulcedinem aquosam, id est, delectationem transitoriam. Aquosum enim & humidum cito fluit, & faciliter trãsit: tamen postea peccatum infrigidat, in anima calorẽ charitatis extinguendo; desiccat humorem gratiæ, vel deuotionis consumendo; & constipat, sordes conscientiæ detinendo, vt scilicet peccatũ inductũ, nec faciliter de corde per pœnitẽtiam emittatur.

Ioan. 3. (margin)

Plin. (margin)

Iaco. 1. (margin)

Item peccatum assimilatur porro, quia porrum nimis sæpe cõestum (vt dicit Plinius) inflationes generat: quod pertinet ad superbiam, quæ animos tumidos facit. Item sitim generat: quod pertinet ad auaritiam, quæ sitim, i. ardorẽ habendi inextinguibilem gignit. Item somniũ prouocat: quod pertinet ad accidiam, quæ pigros & somnolẽtos reddit. Itẽ acies oculorũ hebetat: quod pertinet ad inuidiã. Eccle. Nequam oculus inuidi. Item sanguinem inflammat: quod pertinet ad irã, quæ sanguinem circa cor accendit (vt dicit Dama.) Item Venerem stimulat, id est, luxuriam excitat. Item ventrem mollificat quod potest referri ad gulam, quia gulosi circa vẽtrem insistunt, & sibi mollia & delicata quærunt.

Plin. (margin)

Eccl. 1. (margin)

Dama. (margin)

Item peccatũ assimilatur rhãno, quæ est herba à principio mollis, sed quanto plus crescit, tãto durior fit, & in acutiorem aculeum indurescit: Sic peccatum à principio, est suaue, sed postea quãto plus crescit, plus in eo induratur, & in fine per illud aculeus æternæ punctionis inducitur. Item rhamnus (vt dicit. Iosephus) proprium habet ignẽ ex se proferre.

Nam eius folia postquam cadunt, & desiccantur, multæ siccitatis, & cuiusdã vnctuositatis esse dicuntur.

Ideo quando adest fortis impressio caloris solaris, rhãnus facile inflãmatur. Cuius occasione vicina sæpe nemora incendũtur. Similiter peccatũ profert ex se ignem, id est, inordinatum ardorem, ita, quòd folia eius, id est, cogitationes, vel delectationes peccati, postquàm ceciderunt in consensum operis, tunc desiccãtur ab humore gratiæ, & efficiũtur vnctuosæ, id est, lubricæ, quia vnctuosa lubrica sunt, ita quòd ad fortem impressionẽ, siue feruorẽ tentationis facilè appetitus hominis inflammatur, & omnes vires animæ incenduntur, & etiã omnes corporis partes. Iudi. Egrediatur ignis de rhãno, & deuoret cedros Libani.

Iudi. 9.

Item peccatum assimilatur salici, primò ratione augmẽti, quia cito crescit. Vnde dicitur secundum Isi. quia cito in altum salit. Sic peccatum hominis breui tẽpore multum crescit, quia secundum Greg. peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo põdere ad aliud trãsit, sicut ex crapula nascitur luxuria, &c.

Isidor.

Grego.

Secundò, ratione ligamenti, quia salicibus vtuntur homines ad ligandũ vites, sic peccata ligãt mentem. Isa. Quasi vinculum plaustri, peccatum.

Isa. 5.

Tertiò, ratione impedimenti: quia semen salicis dicitur hanc virtutem habere, vt si quis illud in poculo hauserit, generare non poterit, vt idẽ Isid. dicit. Sic peccatum impedit, ne opera meritoria homo gignere, id est, facere possit. Sumus autem nos principia nostrorum operum, quemadmodum natorum, id est, filiorũ, sicut dicit Philosophus, & ideo opera nostra filiis comparantur.

Arist. Eth.

Quarto, ratione fundamenti: quia omnis salix, tanto est in ramis fœcundior, quanto est terræ propinquior. Item salices si binis pedibus à terra putentur, coarctentur ne in altum crescant, sed in latitudinem se diffundunt. Sic peccator, quanto magis rebus terrenis appropinquat per affectionem, & occupationem, tãto magis in peccatis abundat. Item quasi salix duorum pedũ est peccatum operis, vsque ad delectationis consensum, puta cũ homo consentit immorari in ipsa delectatione cogitationis. Tũc tamẽ licèt non ascendat vlterius per consensum operis, tamẽ dum per morosæ cogitationis consensum in ipsa delectationis latitudine se diffundit, peccatum mortale committit.

Septimo, ratione detrimenti: quia salix ex antiquitate temporis patitur detrimentum putredinis. Nam postquã antiqua fit, cito putrescit, & ad medullã putrescere incipit. Vnde sæpe, dum exterius viridis videtur, & pulchra, interius est, vacua: caua, & putrida, in cuius cõcauitate sæpe latẽt animalia venenosa, vnde iuxta salices dormire, res est periculosa. Sic cum aliquis diu cõtinuat permanẽs in peccato, putrescit per omnimodam corruptionẽ malitiæ: quã licet hypocrita conetur exterius cooperire, tamen ab interioribus eam non curat abiicere. Et ideo licèt exterius ipse aliquando appareat iustus, interius tamen est vacuus à virtute, cauus cupiditate, & putridus malignitate, i. malitia corruptus. Vnde in eius cõcauitate, i. cordis cupiditate, sunt animalia venenosa. i. conceptiones, & desideria fraudulenta, & periculosa, propter quæ periculosum est iuxta eos dormire, id est, de eis confidere, vel eis adhærere.

Item

Itē peccatū assimilatur spinæ: quia quādo spina caro vulneratur, nō recedit dolor, quādiu spina totaliter non extrahitur. Sic quando est anima peccato vulnerata, semper mordetur, & cruciatur, quamdiu ipsum peccatū in conscientia detinetur. Et ideo necesse est, vt per pœnitentiam extrahatur.

Inferni pœna quantum acerba existat, ex Rhāni varius similitudinibus declaratur

Cap. LIIII.

Psal. 86. POena inferni assimilatur rhāno, vt dicit glosa super Psal. quia rhamnus est herba multum dura, nodosa, ramosa, & spinosa. Nam folia habet aculeata spinis acutissimis in lateribus consita. Similiter pœna inferni est dura, propter suam acerbitatem, nodosa propter suam indissolubilitatem. Nā nodus fortis ligni, est quasi indissolubilis. Vnde signat illam pœnam indissolubilem, & interminabilem, quia damnatus, sicut nunquam absoluitur à culpa, sic nec à pœna.

Item est ramosa, propter pœnarum multiplicitatē, & spinosa, siue aculeata per subtilitatem: quia sicut spinæ subtiles, & aculeatæ penetrant, sic illæ pœnæ penetrant intima animæ. Sed miser ille peccator, dum est sub spinis peccati, antequam aduertat, quod ducant eum ad duriores & maiores aculeos rhāni, i. pœnæ, inferni, permittit se à peccato totaliter absorberi secundum illud Psal. 86. Psa. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.

Pœnitentium perfectiones, in quibus cōsistant actionibus, multis arboris aromaticis, mali punici, & sambuci exēplis lucide demonstratur.

Cap. LV.

POenitentes assimilantur arboribus medicinalibus, siue aromaticis. Et est causa aromaticitatis in arboribus (vt dicit Albumasar) terreum subtile cōmixtum aqueo subtili. Tanquā ergo arbores aromaticæ, & medicinales, sunt homines pœnitentes: quia pœnitentia habet medicinales virtutes ad curandū animarū languores. i. vitium: & in istis est subtile terreum. i. attenuatio carnis, bene commixtum subtili aqueo. i. compunctioni cordis. Illi autē, in quibus hæc deficiūt, scilicet maceratio carnis, & compunctio cordis, non sunt aromatici. i. vere pœnitentes. Et nota, quòd arbor aromatica aliquando habet aromaticitatem in cortice, aliquando in flore, aliquando in fructu, vt patet in cinamomo, qđ est cortex; & in mace, qui est flos; & in muscata, qui est fructus. Sic pœnitentiam quidam habēt tantū in cortice. i. in exteriori ostensione, quidam tantum in flore. i. in mentis affectione, quidam in fructu, id est, operis executione. Albu.

Item pœnitentes assimilantur malogranatæ. Primo propter augmentum: nam malogranata, scilicet arbor plus in latum, quàm in altum se diffundit. Sic pœnitens debet esse humilis, non vt quęrat crescere in altitudinē dignitatis, sed in latitudinem charitatis Psa. Psal. 118. Ambulabam in latitudine.

Secundò propter impedimentū, quia maxime impeditur à frigore. Est enim arbor frigoris impatiens. Vnde in pruina citò pereūt flores eius. Similiter homini pœnitenti maxime nocet frigus accidiæ. Et ideo pruina, id est, negligentia, destruit flores eius, id est, bonas affectiones.

Tertiò, pœnitentes assimilantur malogranatæ propter fructū, quia quædā faciunt poma dulcia: quædam acetosa: acetosa sunt frigida, & sicca, dulcia vero calida, & humida. Et ideo dulcia

magis conueniunt medicinæ, vt dicit Isaac, & etiam Diosc. Quasi autem poma acetosa sunt opera pœnitentis facta ex timore: sed quasi dulcia sunt opera facta ex amore, et ista magis prosunt sanitati animæ: Vel acetosa sunt opera hypocritarum, dulcia vero sunt opera veraciter pœnitentium. Dicit enim Isid. quòd negant medici corpora nostra mali punici cibo nutriri. Et dicunt, quòd plus congruunt medicinæ, quam corporis alimento. In quo significatur, quòd pœnitens debet intendere ad sanandum mentem, & non ad implendum, vel impinguandum ventrem. Isido.

Item pœnitentium afflictio assimilatur sambuco, de quo dicunt Plato, Diosc. & Plinius, quòd si cortex eius medius radatur versus superius, purgat ventrem per partem superiorẽ: si vero radatur versus inferius, purgat per partẽ inferiorem. Tunc autem sambuci cortex, versus inferius raditur, quando pœnitentis caro timore infernalis supplicij affligitur, qui timor dum à peccatis reuocat, quasi à parte inferiori purgat: sed tunc versus superius raditur, quãdo spe, vel desiderio præmij maceratur, & dum sic carnem macerando abstergit, pœnitens sordes peccati quasi à se purgat à parte superiori.

Quæ ad peccatoris conuersionem requirãtur, quæue pœnitentiæ radix, gradus & perfectio existat, explanatur: quæ arboribus variis, ac Helleboro, Myrrhæ nuci, cauli, paliuro, arbori Aloes, Absynthio. Betæ, cimino, cucurbitæ, cẽtaureæ, & demum hederæ, quamplurimis prospicuisque exemplis assimilatur.

Cap. LVI.

POenitẽtia assimilatur arbori Primo propter arboris generationem Sunt enim secũdum Aristotelem, quinque species siue modi generationis arboris, siue plantæ: Vnus est ex semine, alius ex putredine, tertius ex aquę humore, quartus ex plantatione, quintus ex insertione. In his designantur quinque, quæ summè valent ad generationem pœnitẽtiæ. i. ad conuersionem peccatoris. Primum est verborũ Dei auditio, & hoc designatur in semine: quia semẽ est verbũ, vt dicitur Matth. Secundũ est mortis meditatio: & hoc designatur in putredine, quia per mortem corpus in putredinem resoluitur, Iob. Putredini dixi. Pater meus es. Tertium est eleemosynarum largitio: & hoc designatur in aquę humore, quia (vt dicitur.) Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Quartum est religionis ingressio, & hoc designatur in plantatione, quæ maximè competit iuuenibus. Psal. Quorum filij, sicut nouellæ plantationes à iuuentute sua. Quintum est bonorũ societas, & conuersatio. Nam quandoque peccator iusto adiunctus, trahitur ab eo, & conuertitur, & hoc designatur in insertione; Apostolus. Tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius pinguedinis & radicis oliuæ factus es. Arist. de veg. Matt.13. Iob.17. Eccl.30. psal. 127 Rom.12.

Secundo propter radicis infixionem. Nam arbor (vt dicit Isid.) ab aruis nomen accepit, eo quòd fixis radicibus terræ inhærere cõsueuit. Oportet ergo ad hoc, quòd arbor sit firma, vt radices eius in terra profundentur: & quanto arbor radicem profundius figit, tanto attrahit, plus humoris, & si fructificatura sit, plus abundat in foliis, fructibus, atque ramis. Item oportet quod radices arboris ipsi terræ cohæreant, & conglutinentur, vnde dicit Aristot. quod lutum vnctuosum, & tenax cito producit plantam; & facit eam esse durabilem. Sicut ergo

arbor

arbor immobiliter per radicem est infixa terræ, ita pœnitentia per humilitatem, & charitatem oportet, quod sit immobiliter infixa animæ, siue cordi, & perseueranter, ita vt pœnitens præterita mala plangat, & iterum plãgenda non committat. Profundatur autem radix pœnitentiæ in corde per humilitatem, in qua quanto profundius descendit, tãto de humore gratiæ plus attrahit & per eam maiorem copiam pronorum operum, & meritorũ producit: sed conglutinatur pœnitẽtiæ radix cordi per charitatẽ, quę est glutinum vnctuosum, per quã cito pœnitentia augetur, perficitur, & conseruatur. Vnde Apost. In charitate radicati, & fundati.

Ephes. 5.

Tertiò, propter animæ vegetabilis informationem. Nã secundũ philosophum. In arborib. & plãtis non est anima sensibilis, sicut in brutis, propter quod arbores, & plãtæ sensibilibus passionibus non afficiuntur, quia nec percussæ sentiunt; nec scissæ dolent, nec quando cibantur delectãtur, nec spirãt, nec respirãt, nec dormiunt, vel vigilant, nec aliis passionibus subiacent, quæ sunt animæ sensitiuæ. Est ergo in ipsis arboribus, & plantis informatio solius vegetabilis animæ, secundum quam est in eis generatio, cibatio, augmentatio, & renouatio: quæ omnia competunt suo modo pœnitentiæ. Nam primò necessarium est pœnitenti, vt passiones sensitiuas, viciosas, s. & inordinatas à se omnino remoueat, scilicet, vt percussus iniurias non sentiat per impatientiam, & scissus, vel laceratus verbis non doleat per iracundiam, quæ. s. eum ad odium, siue vindictam inclinet: nec etiã quando cibatur in cibo delectationem voluptatis, sed solum sustentationem necessitatis quęrat. August. Hoc me docuisti domine vt quemadmodum medicamẽta, ita & alimenta sumpturus accedam. Item non debet spirare, nec respirare. i. vel in se indignationẽ attrahere, vel ex se furorẽ emittere eo modo, scilicet quo dicitur de Saule, Act. Saulus adhuc spirans minarum & cædis, in discipulos domini &c. Item nõ debet dormire per negligentiam, nec etiam vigil esse ad cogitandum, vel explendam malitiam. Sed debet in pœnitẽtibus esse generatio virtutum, siue bonorum operum, cibatio lachrymarum, vel diuinorum verborum, augmẽtum laborum & meritorũ, & etiam renouatio conuersationis, & morum.

Arist. de veg.

Aug. 10. conf.

Act. 9.

Quartò, propter fructuum defectionem. Sunt enim quædã arbores, scilicet quæ habent solum folia, & non fructus: quod accidit propter abundantiam humoris aquosi, qui est materia foliorum. Et propter defectũ humoris vnctuosi, qui est materia fructuum. His ergo assimilantur falsi pœnitentes, qui habent solum apparentiam frondium. i. exteriorum morum, sed non vtilitatẽ fructuũ id est, verorum operum. Possent etiã talibus assimilari qui habẽt solũ folia. i. verba, & non fructus, id est, opera, sicut doctores mali qui habent doctrinam sine vita: quod est propter abundantiam amoris mundani, & defectum amoris diuini. Quædam vero arbores sunt quæ faciunt fructum ante folia: quod accidit (sicut dicit philosophus) propter abundantiam humoris vnctuosi: quem cum calor naturalis digesserit cũ auxilio caloris solaris, cito ad maturationem adducit. Vnde talis humor, vnctuosus abundans prohibet humorẽ aquosum, qui est foliorum materia, ne ascẽdat ante fructum in tali planta. Isti sunt similes illi qui student bona opera facere prius quàm

bona verba docere: ita vt bona vita præcedat bonam doctrinam, vel illi qui prius intendunt operibus actiuæ vitæ, quam refrigerio, vel decori vitæ contemplatiuæ, si quidem contemplatiuorum internæ meditationes animā decorant, & vmbræ refrigeriū præstāt, sicut & plantarū folia. Opera autem actiuæ vitæ laboriosa quidem sunt, tamen fructuosa: vnde actiuę vitę merita fructibus comparantur. Et ideo tales si habeant abundantiam humoris vnctuosi. i. compassionis & pietatis, & caloris naturalis. i. amoris proximi ad quem etiā natura inclinat, ex tunc à calore Solis, i. amore Christi citius efficiūtur in vita actiua perfecti per fructus bonorū operum: & ideo postea congruentius producunt folia verborum. Quędā tamen arbores sunt, quæ simul producunt fructus, & folia, sicut illæ quæ prædictos humores habent proportionabiles: quibus similes sunt illi, qui in humore mētis deuotę, et in humore aquoso salubris scientiæ positi abundantis simul dicūt & faciūt. Act. Cæpit Iesus facere, & postea docere. Sunt etiam, & aliæ quædam arbores, quę citius producūt folia quā fructus, & hoc propter abūdantiam humoris aquei, & defectū humoris vnctuosi: quia calor humorem aqueū citius attrahit ad locum productionis foliorum, quàm vnctuosum ad productionem fructuum. Similiter illi qui habent multam scientiam, & paruam deuotionem, facilius, & citius dicunt verba, quàm producant opera.

Act. 1.

Item pœnitentia interior si fit cum debita præparatione, & moderatione, & exercitatione, purgat, & sanat animā: cuius exemplum apparet in helleboro, quia fluuio, vbi nascitur, sic est dictus: quia dicitur habere virtutē mentē motam reducendi ad sanitatem.

Item purgat corpus, quia lignū, quod radices habet albas, humores phlegmaticos purgat: lignum vero, quod radices habet nigras, purgat choleram nigram: ita tamē nullus debet eo vti nisi prius materia digesta sit, & temperata, & tunc etiam cum cautela: quia virtus eius nimis est intensa, & præcipuè radix alba multū laxat superius, & inferius. Vnde sæpe nimia virtus hellebori est mortis inductiua.

Itē debet qui accepit helleborū se mouere, & à somno abstinere, vnde Hypoc dicit. Si vis helleborū ducere, moue corpus, ne somnus accedat. Similiter pœnitentia ad hoc vt animam in peccato desipientem, & insanientem, ad debitum sensum reducat, & purget à corruptis, & superfluis humoribus, id est, affectionibus; oportet præcedere interiorem digestionem, & præparationem in feruēti contritione, sine qua pœnitentia exterior non est valida.

Hypoc.

Item oportet in exteriori pęnitentia vti cautela, & moderatione. Debet enim atteri, sed nō occidi per immoderatā afflictioné.

Item oportet mouere corpus in bonorum operum exercitatione, & à somno negligentiæ & ocij abstinere.

Itē pęnitētia assimilatur myrrhæ.

Primo, ratione eminentiæ: quia myrrha est arbor in Arabia (vt dicit Isido.) quinque cubitis alta, in quibus accipere possumus quinque pęnitentiæ gradus: primus est in contritione, secūdus in confessione, tertius in oratione, quartus in eleemosynarum largitione, quintus in ieiunij afflictione. Et isti tres vltimi gradus pertinent ad satisfactionem.

Secundò, ratione effluentiæ: quia de arbore myrrhæ, gutta effluit amara, multū aromatica, & ista

ista vocatur myrrha, & (vt dicit Plinius) illa gutta, quę per se manat non expressa, magis est preciosa, & minus vtique valet illa, quæ de cortice precioso est abstracta. Hæc ergo amara gutta, est compunctionis lachryma ex contritionis amaritudine procedens. Hæc est deo multũ odorifera, secundum illud: Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris.

Plini.

Eccle. 24

Item est multum aromatica, i. medicinalis. Exo. Sume tibi aromatica myrrhæ primæ. Habet enim hæc myrrha virtutẽ dissoluendi, & cõsumẽdi quasi æqualiter, & etiam confortandi. Et similiter pęnitẽtis lachryma amara dissoluit peccata, consumit mala desideria, & confortat corda debilia, sed illa est per se expressa, quæ est volũ taria, & non coacta, & talis pœnitentia est valida, nõ autem illa quam solus metus, seu coactio causat.

Exod. 30

Tertiò, ratione efficaciæ: quia myrrha habet virtutẽ conseruandi corpora mortua ex ea perũcta imputrida, & incorrupta. Similiter pęnitentia mortificatos corpore, sed spiritu viuificatos conseruat à corruptione, & putredine peccati. Vnde in huius signũ venit Nicodemus ad corpus Christi mortuũ, ferens mixturã myrrhæ.

Io. 18.

Item penitẽtia assimilatur nuci, quæ quidem exterius habet durũ & amarum corticem, & interius habet nucleum dulcem, & vtilẽ. Vnde his qui temperatę complexionis sunt, & nucibus temperatè vtuntur, proficiũt, quia omnibus cibis venenosis obsistunt. Et similiter est de pęnitentia, quia quamuis eius opera exteriora videantur dura & pęnosa, vt ieiunia, & huiusmodi, & interius etiã requirãt amaritudinem contritionis: tamen conscientia per ipsam purgata, inuenitur fructus eius dulcissimus, & efficacissimus ad resistendum omni cibo venenoso. i. peccato, dũmodo exterioribus operibus, pęnitentiæ, vt abstinentia, & huiusmodi, pęnitentes vtãtur temperatè. i. discretè.

Item pœnitentia assimilatur cauli.

Primò, ratione transplantationis: quia oportet caules transplãtari, vt possint in suo esse perfici. Sic peccatorem oportet transferri de statu culpæ ad statũ iustitię, per transplantationẽ pęnitentiæ, vt possit spiritualiter perfici.

Secundò, ratione decoctionis. Oportet enim caules coqui, & elixari: in qua decoctione, licèt materia. i. caulium substantia sit minus bona, cũ sit grossa, & dura ad digerendũ, ius tamen ipsorum caulium est colatiuum, vẽtris humectatiuum, & laxatiuũ: sed substantia sine iure est constipatiua. Sed multum de ipsorum malitia tollitur, si illa aqua proiiciatur, & in alia decoquantur, & optime pinguedine condiantur, vt dicitur in dietis. Sic etiam in pęnitẽtia necessarium est decoctionem peccatorum fieri per contritionis feruorem. Et quantumcunque peccata de se grossa sint & dura, ius tamen, id est, compunctio ipsorum peccatorum lachrymosa & feruida, est mentis laxatiuum, & purgatiuum. Vnde caulis substantia sine iure, i. memoria peccati sine compũctione, potius est constipatiua, id est, induratiua ad peccatum retinendum, quàm ad emitendum per cõfessionem. Et sicut ad tollendum cauliũ malitiam fit duplex elixatio, ita, quod aqua primæ elixaturæ proiicitur: ita ad tollendum malitiã peccatorum, duplex fit in penitente compunctio: quia prima prouenit ex timore pęnæ: secunda autem ex amore iustitiæ, & hæc est perfectior. Vnde adueniente secunda, prima proiicitur: quia perfe-

1.Io.4. perfecta charitas foras mittit timorem: sed debet addi optima pinguedo, scilicet contemplationis, & orationis deuotio.

Tertiò, ratione electionis: quia caules debent eligi & accipi magis teneri, & meliores efficiuntur, quãdo à pruina primitus decoquuntur: quia dũ calor ad cauliũ intima reuocatur, melius substantia eorũ digeritur, & mollior, & sapidior inuenitur. Similiter illi pœnitentes sunt magis electi, qui sunt magis teneri i. molliores ad flendum, vel ad amandum, vel compatiendum. Meliores etiam, & feruentiores efficiuntur, qui primò à pruina, ab aduersitate mundana, & à tribulationum vehementia sunt tacti, & excocti, quia mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, vt dicit Grego.

Item pœnitentia quãto asperior, tanto magis valet ad frangẽdum corda dura, & ad expellendum venenosa diaboli tentamenta. Cuius exemplum apparet in paliuro, qui quamuis sit crudus, asperrimus, & spinosus, tamẽ habet quædam capitella spinosa in quibus sunt semina ad calculum frãgendum, & contra morsus venenatos valentia, vt dicit Diosco. Diosc.

Item pœnitentia est similis arbori aloes, quę est arbor aromatica in India nascens.

Primò, enim aloe est arbor gustus amaricatiua, quia lignũ eius, licet sit aromaticum, tamẽ gustus eius est subamari saporis. Hoc autem pœnitentiæ competit ratione contritionis, quæ amaricat gustum animæ ex ipsa recognitione culpæ. Isa. Recogitaui tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Prouer. Aspersi cubile meum myrrha, et aloe. Hoc cubile est conscientia, quòd est aspergendum myrrha, id est, amaritudine ex memoria culpæ, & aloe, id est, amaritudine ex consideratione offensæ.

Isa. 38. Prou. 7.

Secundò, aloe ore masticata, est cerebri immutatiua. Nam odor eius tunc maxime sentitur cũ ore masticatur: quia tunc odor aromaticus statim cerebrum tangere videtur. Tunc autem peccatum per pœnitentam masticatur, quãdo oris confessione diligenter, & aperte narratur: & tunc ipsius cõfessionis odore, & vigore cerebrũ immutatur, dum ex eius resolutione confitentis facies lachrymis irrigatur: debet enim cõfessio esse lachrymabilis.

Tertio, aloe est humoris desiccatiua: est enim (vt dicitur in Platone) calida, & sicca. Et hoc pœnitentiæ competit ratione abstinentiæ, per quam humor luxuriæ in corpore arescit; & amor spiritualis in mente accenditur, & calescit.

Quartò, est aloe odoris emissiua. Est etenim odoris suauissimi, atque fumi: cuius particula loco tymiamatis in altaribus adoletur & hoc competit pœnitẽtiæ ratione orationis: quia cum purè, & deuote oratur, quasi quidam fumus, & odor suauissimus Deo ministratur. Huius ergo particula prima est oratio mentalis: quia alia eius pars est oratio vocalis. Prima ergo particula, dũ in altari cordis feruenter imolatur, ex ea ipse Deus velut ex suauissimo tymiamate recreatur.

Quintò, est aloe corporis confortatiua. Nam lignum eius stomachum confortat, & vinum decoctionis eius bibitum debilitatẽ cordis, & cerebri maxime iuuat. Similiter pœnitẽtia confortat stomachum animæ, id est, mentem ad suscipiendum, & retinendum cibum spiritualis doctrinæ.

Item vinũ decoctionis. i. feruor, confortat cor debile ad largã dationem corporalis eleemosynæ: confortat

confortat etiam cerebrum ad emissionem abundãtis lachrymæ: vel cõfortat cerebrum, id est, sensum ad cautelam, & discretionem conscientiæ.

Item pœnitentia assimilatur absynthio.

Primò, quia absynthium habet virtutem amaricatiuam. Est enim tantæ amaritudinis, quod etiam ipsum mures, & vermes horrent. Et hinc est, quòd libros, & pãnos à vermibus, & muribus tutos seruat, si quis cum eis in cistula sua absynthium ponat, vt dicit Diosc.

Sic in corde pœnitentis debet esse contritio amarissima. Et hæc est, quæ repellit mures, & vermes. Mures sunt tentationes diabolicæ, vermes remorsus conscientiæ, quos remouet, & extinguit amaritudo pœnitentiæ.

Secundo, quia habet absynthiũ virtutem laxatiuam, scilicet propter caliditatẽ & amaritudinem. Vnde si inuenit materiam digestam, eam dissoluit & expellit. Et hoc competit confessioni pœnitentis: quia ex caliditate, id est, feruore, & amaritudine confitentis, ipsa confessio habet virtutem laxatiuam, id est, emissiuam, & purgatiuam peccati: quia culpam quam per contritionem inuenit iam digestam, id est, ad purgationem, & eiectionem paratam, dum confitetur emittit, & eiicit.

Pla. Tertio, habet virtutem destructiuam. dicitur enim in Platone, quòd absynthium virtutes habet contrarias, scilicet laxatiuã, & cõstrictiuam. Nam sicut laxat ex caliditate, & amaritudine: ita restringit ex ponticitate, & grossitie substantiæ suæ, vnde si materiam compactam inuenit, compactiorẽ eam facit. Hoc autẽ competit pœnitentiæ ratione satisfactionis, per quam dum peccatorũ materiæ, & causæ subtrahũtur, ab ipsis peccatis pœnitẽs restringitur. Est enim satisfactio secundum Aug. peccatorũ causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non præbere. August.

Item pœnitentia assimilatur betæ, quæ est herba canis. Primo, propter coloris apparẽtiam. eius enim spes est duplex, vna est alba, & alia nigra. Quasi autẽ pœnitentia alba est, pœnitentia innocẽtium, sicut Ioannis Baptistę. Sed quasi nigra, est pœnitentia peccatorum, sicut Mariæ Magdalenæ. Vtriusque tamen betæ succus naribus instillatus (vt dicit Dios.) caput purgat, quia vtriusque pœnitentiæ virtus mentẽ purificat, siue à venialibus, vt pœnitentia innocẽtium, siue à mortalibus sicut peccatorum: vel vna præseruando à culpæ defectione, alia expiando à culpæ cõtagione. Diosc.

Secundo, propter virtutis efficaciam. Est enim eius virtus in humore, in fronde, & in radice. In humore siue succo est eius virtus ad conseruandum capillos, vt dicit Diosco. Sic, & pœnitentiæ virtus, & lachryma, capillos capitis, id est, virtutes mẽtis reparat perditas, & cõseruat habitas. In fronde verò est virtus: quia foliũ eius tunsum, & morbo appositũ ignẽ saluaticum extinguit. Quasi enim betæ folia sunt diuersa pœnitentiæ opera, vt ieiunium, eleemosyna, & oratio. Ignis autem saluaticus est ardor vitiorum, siue auaritiæ, quem extinguit eleemosyna: siue luxuriæ, quem extinguit ieiunium: siue abiectionis, & superbiæ, quẽ extinguit oratio mẽtem humiliando. In radice verò est virtus, quia sicut dicit Aristo. super radicem betę, sicut & super caulem potest inseri surculus, qui corroborat radicem, & in arborẽ transmutat. Radix betę, id est, initium pœnitentiæ, est timor, quia pœnitentia ex timore gignitur. In qua radice si surculus amoris in-

feratur, id est, vt timor pœnitentis sit cum amore charitatis, proficit pœnitens in magnam arborem, id est, in virum perfectum.

Item pœnitentia assimilatur cimino.

Primo, ratione cõplexionis, quia secundũ Marcum, & Persiũ, ciminum est calidũ, & siccũ in secũdo gradu. Pœnitẽtia enim est calida, & sicca: quia per compunctionẽ incendit mentem, & per abstinẽtiam desiccat carnem: & vtrunq; est in secũdo gradu: primus enim gradus, siue respectus est propter satisfactionem peccati, secundus propter cautelam futuri.

Secũdo, ratione decolorationis: quia nimius vsus, siue frequentia eius (vt dicunt Dioscor. & Pla. & Plinius) faciei discolorationẽ inducit: quia scilicet per indiscretam pœnitentiam siue abstinentiam, corpus infirmatur. & facies discoloratur: & pallescit facies corporis propter diminutionem calidi sanguinis. & etiam facies animæ propter diminutionẽ feruoris.

Tertio, ratione operationis, scilicet quoniam ciminũ habet virtutem fumositatis subtiliatiuã, & digestionis confortatiuam. Quod facit pœnitentia dum per abstinentiam subtrahit superfluitatẽ cibi, & potus, quæ pertinent ad vitium gulæ.

Item habet virtutem ventositatis subtiliatiuam, & inflationis ventris restrictiuam. Quod competit pœnitentiæ, inquantũ ventum vanæ gloriæ subtiliat, id est, annihilat, & inflationẽ superbiæ fugat.

Item dolorem stomachi mitigat, quod competit pœnitentiæ inquantum mitigat iram.

Itẽ habet virtutẽ cũ baccis lauri frigidi, reumatis curatiuã. Et hoc competit pœnitentiæ inquantum expellit frigidũ humorẽ accidiæ.

Item habet virtutem sanguinis coagulati in oculo mixtum in cera munda dissolutiuã. Quod cõpetit pœnitentiæ inquantum refrenat luxuriam: cuius impudicitia maximè in oculis congregatur, & ostenditur.

Item habet virtutẽ liuoris carnis cum cera bene mixtum, & sæpe appositum totaliter ablatiuã. Et hoc habet pœnitentia inquantum tollit liuorem liuorẽ inuidię.

Item habet virtutẽ faucium sanatiuã. Quod competit pœnitentiæ in quantũ sanat vitium auaritiæ. Sunt enim auari quasi quædam fauces insatiabiles, quorum dolor & cruciatus est, quia non possunt habere quæ cupiunt: quẽ dolorem insatiabilis appetitus vera pœnitentia sanat.

Item pœnitentia assimilatur cucurbitæ.

Primo, ratione extensionis. Nã herba cucurbitæ in ramos, & folia pariter, & flagella ad modum vineæ, se distendit, & quibusdam ligamentis se vndique connectit. Similiter pœnitentia ramificatur in compunctione, vbi sunt diuersi rami. i. diuersi compunctionis modi. Itẽ habet folia. i. verba vtilia in confessione, & flagella. i. opera pœnalia in satisfactione. In quibus omnibus verus pœnitens se proficiendo distendit: sed nihilominus oportet, quòd vndiq; se quibusdam ligamentis. i. firmis cautelis, & adiutoriis cõnectat, ita vt in peccatũ amplius non cadat.

Secũdo, ratione floritionis. Habet enim quosdã flores albidos, quos emittit præcipuè cõtra noctẽ. Hi flores albi sunt mundæ affectiones, quæ oriuntur in corde pœnitentis, præcipuè contra noctem peccati. Psalmus. Lauabo per singulas noctes lectũ meum, lachrymis meis, &c. Psal. 6.

Tertio, ratione fructificationis. Vbi nota, quòd cucurbita ad bene

ne fructificandum indiget calore. Vnde in terra calida maximè fructificat. Item humore, id est, aquæ irrigatione, quia sæpe aqua rigari cupit.

Item appodiatione: quia sine appodiatione florere quidem potest, sed fructificare vix potest: immo tunc fructus eius vel deficit, vel putrescit, quando non sursum à terra erigitur, & in lignis, vel virgulis se suspẽdit. Similiter pœnitentia bene fructificat, quando est radicata in charitatis amore. Hæc enim terra calida, est anima charitate succensa.

Item quãdo est rigata frequenti exhortatione, vel lachrymarum crebra effusione.

Item quando est appodiata sanctorum virorum familiaritate, vel cohabitatione, qui suis exemplis, vel auxiliis pœnitentem erigant, & sustentent.

Quarto, ratione complexionis, quia cucurbita, secundum Pla. est frigidę & humidæ complexionis, & qualitatis temperatæ. Et pœnitentia frigefacit, ardorẽ concupiscentię extinguendo, specialiter per abstinentiam, & humectat in lachrymas resoluẽdo: sed in vtroque oportet esse temperamẽtum, & in ieiunio, & in fletu.

Pla.

Quinto, ratione augmenti, & corruptionis: quia cucurbita cito crescit, & cito decrescit, & in terra sicca nõ proficit: & prima cortex eius mollis est, sed postea cũ ad maturitatem venit, ad modum ligni indurescit. Sic pœnitentiæ feruor in quibusdam cito crescit, & similiter deficit, sicut flamma prunarum. Prouerb. Substantia festinata cito minuetur.

Pro.13.

Item non proficit pœnitẽtia in anima, quæ est arida, siue ab aqua sapientiæ, siue ab humore cõpunctionis lachrymosæ, siue ab humiditate pietatis affectuosæ.

Itẽ pœnitẽs, licèt à principio sit mollis, & pauidus: tamẽ charitate solidãte efficitur fortis, & firmus.

Sexto, ratione curationis, quia cucurbita est febris acutè purgatiua. Est enim cucurbita elixata febrem acutã patientibus cibus, & medicina. Nam febris materiam per vrinam purgat. Quasi enim acuta febris, quæ corpus incẽdit, & vehementem sitim gignit, est auaritia quę appetitũ inflammat, & insatiabile ad habenda desiderium causat: sed hanc febrem pęnitentia purgat & extinguit.

Item cucurbitæ succus valet cõtra tumorem oculorum: pœnitentiæ humilis lachryma valet cõtra superbiam, quæ oculos mentis, quasi tumidos reddit.

Item cucurbita elixata calorem sedat: quia. s. pœnitẽtia calorem concupiscẽtiæ, & luxurię mitigat.

Item pœnitentia assimilatur cẽtaureæ, quę est herba amarissima, & cum amaritudine habet quandam dulcedinem admixtam. Vnde dolorem ventris sedat, visum clarificat, paralisym curat, vermes ventris cum melle necat. Sic pœnitentia ex vna parte debet esse amarissima: debet enim pœnitens esse amarus, quia merita sua perdidit, amarior, quia infernum meruit; amarissimus, quia cælum sibi clausit. Sed cum ista amaritudine est dulcedo admixta de spe veniæ, quæ innititur bonitati diuinæ misericordiæ. Ipsa ergo pœnitentia dolorem, siue tristitia mẽtis prouenientem ex ira, siue inuidia restringit; visum interiorem obscuratum per superbiam, siue per auaritiæ puluerẽ, clarum facit; paralysim, id est, accidiæ, siue negligentiæ frigiditatem, & immobilitatem expellit, vermes ventris, id est, corruptiones gulæ, vel luxuriæ extinguit. Item pœnitentia quanto magis est amara, tanto est abundãtioris gratiæ causatiua. Cuius exemplũ appel-

apparet in hedera, quæ licèt sit sapore amara, tamen est vberum lacte repletiua. Vnde hedera, vt quidam dicunt, dicitur ab hedo, quia sumpta in in cibum à capris lac multiplicat, vnde hædi nutriuntur. Sicut ergo hedera amara multiplicat lac caprarum in vberibus, ita amara pœnitētia multiplicat gratiam, & virtutes animæ in pœnitentibus.

Quemadmodum ipsa pœnitentia perficitur, per nonnullas arboris proprietates, quæ & partibus animalis comparantur, erudite demonstratur.

Cap. LVII.

POenitentia diuersis virtutibus perficitur, sicut arbor, siue planta diuersis partibus integratur. Habet enim planta in se partes aliquas proportionabiles partibus animalis. Habet enim radicem loco oris, medullam loco ventris, quia in ea fit humoris decoctio, antequam transferatur in substantiam foliorū, vel fructuū, vel ramorum, vt dicit Arist. Quidam tamen vocant medullā matricem, vt ipse Philosophus dicit, quia in ipsa humor plantæ seminarius, sicut fœtus in matrice continetur. Et quidam vocāt medullam viscera, quia in ipsa separatio fit puri ab impuro, sicut fit in animalium intestinis. Quidā autem vocant eam cor arboris, quia ex ea procedit motus vitæ vegetabilis, sicut vita animalis procedit ex corde. Item habet arbor nodos loco neruorum, quia per eos partes inuicem colligantur. Item habet venas, id est, rimulas, in quibus naturalis humiditas custoditur, & ad partes arboris deriuatur.

Ari.lib. de arb.

Item habet corticem loco corij, scilicet ad interioris ligni defensionem. Vnde facit cortex in corpore arboris, quod facit corium in corpore animalis. Rami autem sunt sicut brachia, & ramusculi sicut digiti. Fructus autē & folia sunt sicut partes superfluæ, sicut capilli, & vngues. Vnde cadūt ab arbore subtracto humore, sicut cadūt pili de corpore animalis. Omnia autem prædicta instrumenta sunt etiam suo modo pœnitentibus necessaria. Oportet enim pœnitentē habere medullam, id est, cor compunctum, per cuius compunctionem spiritualiter viuificetur. Eze. Vita viuet, &c. Item radicem, id est, os, vbi fit cōfessio, per quam etiam nutrimentū spiritualis gratiæ attrahitur. Psalm. Os meum aperui, & attraxi spiritum, id est, gratiam spiritualem ad animæ vegetationē. Nam non intraret per os animæ spiritualis gratia, nisi primo per confessionē esset purificata. Oportet etiam quòd habeat ventrē, id est, mentem, in qua fit dilectio, per quam spirituale nutrimentum decoquitur. Sicut enim nutrimentū corporale non applicatur corpori, nec ei prodest, nisi sit per calorem naturalem primo digestum, ita & nullum spirituale nutrimentū, id est, opus de genere bonorum, potest prodesse, nisi sit per charitatis dilectionem decoctum. Corin. Si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest. Item debet habere matrem, id est, humilitatē: in qua fœtus conceptus, id est, bonū propositum, vel bona intentio claudatur, & conseruetur: quia sicut dicit Greg. perit omne quod agitur, si non in humilitate custoditur. Item oportet habere viscera, id est, considerationes, siue cogitationes, in quibus sit prudentia, discernens purum ab impuro, & vtile à nociuo. Nam prudentia sicut dicit Augu. est amor ea, quibus iuuatur ab his, quibus impeditur sagaciter eligens. Et dicitur pru-

Eze. 33.

Psal. 118.

1. Cor. 13.

Grego.

Aug. de Mor. eccle.

prudentia esse amor nõ essentialiter, sed in quantum amor mouet ad actum prudentiæ. Vnde amor dicitur discernere, in quantũ mouet mentem ad discernẽdum.

Item habere debet neruos, siue nodos, id est, vnitatis & pacis colligationes. Et venas, id est, eleemosynas, in quibus conseruatur naturalis humiditas, id est, misericordiæ pietas, quæ debet quasi naturaliter inesse homini, secundum illud Iob: Ab infantia mea creuit miseratio mecũ, & de vtero matris meę egressa est mecum. & etiam per eas ad membra nutrienda, id est, ad proximos sustentandũ defertur. Debet enim habere corium durum ad defensionem interiorum, id est, patientiam in aduersis, quæ ab intrinseco eueniunt. Nam patientia, sicut dicit Greg. est custos omnium virtutum. Debet habere ramos, id est, brachia, & digitos ad satisfaciendum, & ad opera meritoria discrete operandum.

Iob 31.

Grego.

Itẽ debet habere ornatũ foliorũ, siue capillorũ, i. modestiã, vel compositionẽ morũ exteriorum.

Pruni exemplo qualia pœnitentia opera esse debeant, breuiter explanatur.
Cap. LVIII.

POenitentię opera quãto magis sunt humilia, & austera, & compungitiua, tanto magis valent contra peccata: cuius exemplum apparet in prunis: quia illa quæ sunt nigra aliquantulum, & acida, qualia sunt damascena, sunt stomacho meliora. Sunt enim frigida, quãdo sunt bene matura. Vnde, quia bene infrigidant, & humectant, valent contra febrilem calorem, & ventris constipationem. Sic pœnitentiæ opera, quæ sunt nigra per apparentiam humilitatis. Can. Nigra sum, sed formosa, dicit anima pœnitens nigra per humilitatem, formosa per charitatem.

Item dura per austeritatẽ laboris. Psa. Laboraui in gemitu meo. Psalm. 6.

Item acida per compunctionẽ mentis. Psal. In cubilibus vestris compungimini. Talia, inquam, opera refrigerant calorem febrilem, scilicet inordinatum peccandi appetitum extinguendo. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua, id est ardorem peccandi compunctio lachrymosa, & constipationem, id est, duritiã obstinatæ mẽtis soluendo. Eccle. Auferam de carne vestra cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.

Psal. 4.

Eccl. 20.

Boni operis propositum facilius in Religione quam in huius seculi vanitatibus perfici, per oliuæ exemplum declaratur. *Cap.* LIX.

PErficere non potest bonum propositum homo stando in seculi vanitate: cuius exemplum apparet in oliuis: quia oliuæ, secundum Aristo. nunquam perfectè maturescunt in arbore: etiam si per plures annos ibi contingerit eas stare. Vnde debent colligi de arbore, & per plures dies coaceruari in vnam congeriem, & sic per mutuam compassionem confortato calore ad plenam perducuntur maturitatem. Quasi autẽ oliua suspensa in arbore est homo positus in seculi vanitate. Hic etiam si boni propositi liquorem intus contineat, ipsum tamen ad debitam maturitatem, id est, ad debitum finem ibi stando, nunquam plene perducit. Sed si inde separantur, scilicet à seculi impedimento, & in congerie, id est, in cõgregatione alicuius sanctæ religionis, seu societatis locetur, quia tales in operibus spiritualibus se mutuo fouent, confortato spirituali feruore, citius maturescet, id est, ad boni propositi finem perueniet. Et ideo Chrysost. de hoc ipso loquens, sub similitudine fici dicit, quod sicut difficile est immo omnino impossibile ficulneam

Ioan. Chry. in Matt.

calneam, iuxta viam positam vsq; ad maturitatē perducere grossos suos: ita difficile est hominem in seculo remantem vsque ad finem boni propositi peruenire.

Electi Dei perfectiones perquamplurimas Gith, nucis muscata, oliua, granique piperis propietatibus, lucide patesfiunt.

Cap. LX.

PErfecti viri assimilātur gith, quod est genus leguminis, colore nigrum, quantitate paruum, scilicet ad modum gummi.

Item dulcedine sapidum: & ideo in pane dulcoranda spargitur. Sic Sancti, & perfecti viri sunt colore nigri per diuini amoris adustionem. Nam ligna adusta remanent nigra: sed ista nigredo, scilicet diuini amoris, non causat deformitatem, sed for-
Can. 1. mositatem. Cant. 1. Nigra sum, sed formosa.

Item sunt quantitate parui per
1. Cor. sui reputationem. Apost. Ego sum
15. minimus Apostolorum.

Item sunt dulcedine sapidi per
Psal. 30. contemplationem. Psalm. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, &c.

Item perfecti viri dicuntur esse similes nuci muscatæ, quia inter nuces muscatas sunt pro optimis eligendæ, quæ sunt graues, & solidè interius, quæ cum franguntur non puluerizantur, & subrubicundi coloris esse ostenduntur, cum odore suaui, & forti. Sic illi sunt perfecti, & electi viri qui sunt graues per prudentiæ maturitatem, solidi, id est, pleni interius per virtutum veritatem: qui non puluerizantur cum franguntur, id est, cum persecutionē, & violentiam patiuntur, per inconstantię leuitatem, quia puluis leuis est, & à vento mobilis.

Item, qui sunt rubicundi per amoris feruiditatem: & suauiter, & fortiter redolent per bonæ famæ suauitatem.

Item perfecti viri assimilantur oliuæ. Primò, propter lignū. Nam lignum oliuæ in radice habet amaritudinem, in cortice habet duritiem, in medulla habet pinguedinem, & in ramis multitudinem. Sic viri perfecti habēt in radicibus cordis, vel amaritudinem compunctionis, erga defectus proprios, vel amaritudinem compassionis erga proximos afflictos, vel amaritudinem indignationis & zeli, contra impios.

Item habent in cortice, id est, in corpore duritiē patientiæ, scilicet in laboribus plurimis: sed in medulla animæ habēt pinguedinem gratiæ.

Item abundant in multitudine ramorum, id est, bonorū operum.

Secundo, propter locum. Requirit enim oliua primo quidem locum temperatum, scilicet nec nimis calidum, nec nimis frigidum, magis tamen se habentē ad calorem, quàm frigus.

Item requirit locum macilentum: quia non vult plantari, in loco nimis pingui, sed macro.

Item requirit locum Soli expositum: multum enim diligit cæli rorem, & aeris serenitatem. Similiter in viris perfectis inuenitur temperamentum, id est, moderamen prudentiæ, & macredo abstinentiæ, & Solis calor, id est, feruor amoris, & deuotionis infimæ. Ipsi enim maximè appetunt rorē cęlestis gratię, & in omnibus semper habere serenitatem conscientiæ.

Tertio, propter fructum: habet enim oliua fructū pinguem, dulcem, & vtilem. Similiter viri perfecti habet opera pinguia, dulcia, & vtilia: pinguia scilicet propter deuotionē, & dulcia respectu sui per delectationem. & vtilia respe-

ctu

&tu proximi per sustentationem. Operæ enim sanctorum virorum sunt Deo pinguia, vt sacrificium: ipsimet dulcia propter meritum: proximis vtilia propter exemplũ. Vel quia opera perfectorũ virorum fiunt cum pinguedine pietatis, cum dulcedine charitatis, cum plenitudine vtilitatis. Vnde ex persona viri perfecti dicitur in
Psal. 51. Psalm. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei.

Item perfectus homo assimilatur grano piperis. Nam granum piperis est exterius nigrum, & interius album: sapore acutũ, odore aromaticum, quantitate modicũ, virtute magnum, actu frigidum, potentia calidum: cuius virtus nõ sentitur dũ est integrũ, sed postquam masticatum fuerit, vel contritum. Similiter homo perfectus est exterius niger, id est, despectus per apparentiam, vel niger, id est decoloratus per penitentiam, sed interius albus per innocentiam.

Item in sapore acutus, per subtilitatem sapientiæ: odore aromaticus, per suauitatem famæ: Item quantitate modicus, per reputationem humilitatis: & apparet virtute maximus per efficaciam operis: actu frigidus circa tẽporalia: potentia, siue potenter calidus, circa spiritualia. Cuius virtus non sentitur dum est integer, id est, ab iniuriis intactus: sed cùm fuerit masticatus per iniuriarum oppressionem, & contritus per aduersitatum, & tribulationum passiones: tunc maximè per patientiam ostendit suæ virtutis perfectionẽ: patientia enim
Iac. 1. opus perfectũ habet, vt dicit Iac.

Perseuerantiæ virtus quanta nobis conferat dona, exemplo lauri breuißimè præmonstratur.

Cap. LXI.

PErseuerãtia assimilatur lauro Primo, ratione viriditatis: eo, quòd suo virore, nec hyeme, nec æstate hæc arbor spoliatur. Sic ergo debet homo perseuerare in bono, vt nec hyeme aduersitatis, nec æstate prosperitatis virorem virtutis amittat.

Secundo ratione securitatis: hic enim esse arbor dicitur, quę securat à fulminibus, à phantasmatibus, & à vermib. Propter primũ dicitur in historia Scholastica, q Tiberius Cæsar cælo tonante laurum in capite solitus erat ferre, ne posset lædi à fulmine. Propter secundum dicitur in eodem libro, quòd Rebecca propter morẽ gentium quem in parẽtibus viderat, serta lauri capiti suo imposuit, & ramis herbæ, quæ Agnus castus dicitur, incubuit: vt visiones veras videret, & phantasticas non sentiret. Quantũ ad tertium dicit Dioscor. quòd folia eius viridia sunt, quæ multum odorifera, si contrita, & apposita fuerint puncturat apum, & vesparũ, & omnem tumorem lædunt: libros, & vestes, cum quibus ponuntur, à tineis, & vermibus tutos seruant. Similiter perseuerantibus in bono, nec fulmina aduersitatum, nec phantasmata dæmonum, nec puncturæ infirmitatum nocent: sed omnia finaliter eis prosunt. Diosc.

Tertio, ratione dignitatis, Laurus enim dicitur à laude, eo, quòd eius ramis, & foliis cum laudibus victorum capita olim coronabantur, vt dicit Isidor. Sic sola perseuerantia est quæ laudem, & coronam meretur. Nam sine perseuerantia (vt dicit Gregorius) nec pugnans victoriã, nec victor accipit palmam. Gre. in mor.

Prælatorum quale sit officium, ac dignitas, ex variis mali similitudinibus edocetur.

Cap. LXII.

PRælatus debet esse similis malo.

Primo, quia est arbor satis magna,

magna, quia quilibet animarum prælatus est, & si nõ ratione personæ, saltem tamen ratione officij satis magnus, & honorandus. Vnde August. Honore coram nobis prælatus sit nobis: timore coram Deo substratus sit pedibus nostris. Aug. in regu.

Secundò, quia malus est arbor ligno solida: quia prælatus esse debet animo solidus per constantiam, vt nec prosperitate corrumpatur, nec aduersitate frangatur. Talis enim fortitudo requiritur in eo, qui ad prælationẽ eligitur.
Isa.40. Isa. Forte lignum, & imputribile eligit artifex sapiens.

Tertiò, malus est ex cortice rugosa, & nudosa. Cortex autem rugosa est humilis prælati apparentia: quia non decet prælatum Ecclesiasticum esse seculariter pomposum.

Quartò quoque, quia malus est frondiũ dẽsitate vmbrosa: est autẽ quasi densitas, & vmbrositas frondium, affluentia & gratiositas verborum, quæ debet esse in prælato ad exhortandum.

Quintò quoque, quia malus est florum varietate decora. Hic autem decor florum est pulchritudo, & decentia morum, quæ debet esse in prælato. vel quasi flores odoriferi, & attractiui, sunt bona exempla prælati, in quibus abundare debet, secundum illud
1.Eth. 4. Thi. Exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate.

Sexto, quia malus est fructuum fœcunditate gratiosa. fœcunditas autem fructuum est abundantia bonorum operum, & præcipuè eleemosynarũ tam corporalium
Col. 1. quàm spiritualium. Apo. In omni opere boni fructificantes.

Si imperfectus homo in dies proficere voluerit, quid agere debeat, exemplo Hederæ, plantæque gradibus septem, fuse declaratur.

Cap. LXIII.

PRoficere si velit homo imperfectus, & crescere in spiritu, debet perfectioribus adhærere. Cuius exemplum apparet in hedera, quæ secundum Isid. dicta Isido.
est hedera, eo, quòd arboribus hæreat. Vnde multum in altum se extendit, quamdiu murum, vel arborem inuenit, cui appodiari possit; & hinc inde se capit, donec ad summum peruenit. Sic homo, qui vult spiritualiter crescere, debet talibus adhærere, qui sint ei pro muro ad defensionem, & arbore ad fructuum productionem, scilicet vt eorum exhortationibus, & orationibus, à tentationibus protegatur, & etiam eorũ exemplis, quasi quibusdam fructibus reficiatur. Vnde illis homo debet adhærere, de quorum verbis, vel exemplis spiritualem fructum capere possit. Et tunc hinc inde, id est, modo hoc verbũ, modo hoc exemplum ad se capiendo, citò ad summum perueniet proficiendo.

Item pœnitens, vel imperfectus homo gradatim proficiendo perficitur, sicut arboris corpus nõ subito, sed paulatim, & gradatim augetur. Nam primo semen in herba erumpit. Dei, vnde herba, in arborem crescit, dum herba in duritiem transit, & in arborem conualescit. Vnde dicitur arbustũ quasi arboris hasta. Similiter etiã pœnitens nõ fit in continẽti perfectus: sed proficit gradatim. Psal. Psal. 83.
Ibunt de virtute in virtutem: vnde Bern. Nolo repente fieri sum- Bernar.
mus, sed paulatim proficere volo. Et ideo pœnitens à principio quidẽ est herba mollis, quia incipit cum timore, sed postea solidatur, & proficit in dilectione. Et nota, quòd in corpore plãtæ sunt septem gradus augmenti, qui debent esse in proficiente.

Primus gradus est in radicibus: habet

Arist. de veg. & pla. habet enim planta radices loco oris, vt dicit philosophus, quibus s. mediãtibus humor trahitur ad totam substantiam arboris: & quanto plus augetur, tanto plus de humore attrahitur. Radices autem pœnitentiæ sunt timor, & dolor: quia dolet pœnitẽs de offensa, & timet de pœna. Et quãto est maior dolor, & timor, tanto magis abundat mæror. i. lachrymarum humor: quæ sunt pœnitenti animæ vt cibus, & nutrimẽtum, secundũ illud, Psal. Cibabis nos pane lachrymarum, & potũ dabis nobis in lachrymis. Psal. 79.

Secundus gradus est in stipite siue ligno, quod est pars arboris fortior, solidior, & substantialior, quod à radice exiens vsque ad summum arboris se extendit. Et ideo secundũ eius augmentũ siue quãtitatẽ indicatur arbor magna, vel parua. Hoc lignũ in proficiẽte vel pęnitẽte, est charitas: quæ est virtus substãtialior ad męrendũ, fortior ad aggrediẽdũ, & solidior ad substinendum. Vnde secundũ eius quantitatẽ, & eius augmentum, iudicatur aliquis apud Deũ magnus, vel paruus. Vnde Aug. dicit. Si vis scire quantus iste est, scias quantum diligit iste. Si enim multum diligit, magnus est: si parum diligit, paruus est: si nihil diligit, nihil est. Si enim charitatem non habuero, nihil sum. Aug. de ci. Dei. 1. Cor. 13

Tertius gradus est in cortice exteriori quæ est ad defensionem ligni. Vnde eius augmentum oportet, quòd sit proportionatum, & commensuratum ipsi ligno interiori, secũdum eius extensionem & exigẽtiam? Vnde aliquæ arbores habent corticem subtiliorem, aliquæ graciliorem secundũ ligni possibilitatem maiorem, vel minorẽ. Hæc autẽ cortex in pęnitẽte est exterior abstinentia, & custodia per quam defenditur spiritus à tentationibus multis: sed tamen abstinentia oportet, quòd sit mensurata, et discreta, s. maior, vel minor secundum exigentiam spiritus, & valetudinẽ corporis, & non omnibus eadem abstinẽtia competit, sed diuersa August. Distribuatur vnicuique vestrum victus, & tegumentũ non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes; sed potius vnicuiq; , sicut cuiq; opus fuerit. Aug. in Reg.

Quartus gradus est in ramis, per quos intelliguntur opera pęnitẽtiæ, quæ debẽt procedere ex charitate ad hoc, vt sint fructuosa, i. meritoria, sicuti rami fructificantes pullulãt stipite. Et nota, quòd quanto humor est abundãtior, & calor fortior, tanto arbor est ramosior. Sic quanto, in pęnitente plus abundat calor dilectionis, & humor compũctionis siue compassionis ad proximum, tanto est ramosior. id est, operosior. Arist. de veg.

Quintus gradus est in foliis, id est, in verbis. Dicit enim. Aristo. quòd folia sunt propter fructum: quia etiam verba debent esse talia, quod prosint ad meritum, & in talibus foliis bonũ est abũdare & incremẽtũ suscipere: sicut sunt verba diuinæ laudis confessionis, & orationis, vel exhortationis.

Sextus gradus est in floribus, per quos intelliguntur bonæ cogitationes, & affectiones, quæ in pęnitentibus debent abundare.

Septimus gradus est in fructibus. i. in meritis. Arbor. n. multum, vel parum fructificat, non secundum multitudinẽ, vel paucitatem ramorum, vel secundum augmenta temporũ, sed secũdum abundantiam, vel defectum caloris, & humoris. Sic est homo pęnitens, proficit in meritis nõ secũdum numerositatem operum, vel diuturnitatẽ temporũ; sed secundũ quantitatem humoris; & caloris. i. deuotionis, & charitatis. Vnde dicit Aug. quòd non numerositas

itas operum, non diuturnitas tẽporum, sed maior charitas melior quàm voluntas, auget meritum.

Rerum temporalium prosperitatis effectus, per multas fabæ proprietates summatim recensentur.

Cap. LXIIII.

PRosperitas tẽporalis assimilatur Fabæ, quæ humorem grossum, & inflationẽ gignit, stomachum lædit, grossum eius sanguinem facit, & fumũ, qui caput offendit, & somnia terribilia & vana inducit. Sic temperalis prosperitas inducit inflationem superbię, voracitatem gulę, per quã etiam ad litteram stomachus frequenter læditur. Vel vẽter in quo nutrimentum spiritualis doctrinæ recipitur, & retinetur, est memoria, quam prosperitas temporalis lædit inducendo obliuionem Dei.

Item fumus vanæ gloriæ caput, i. mentem offendit replens eam fumositate vanitatis: vnde nimia prosperitas temporalis infatuat, & inquietat caput rationis. Et ideo dicit Sen. Res inquieta fœlicitas tẽporalis: se exagitat, mouet cerebrũ, non vno genere alios in aliud irritat, hos in potentiam, alios in luxuriam, hos inflat, hos inflammat, hos mollit, & hos resoluit. Ipsa etiam gignit terribilia somnia, id est, terrores phãtasticos, vt frequenter timeant, qui in prosperitatibus sunt, ea, quæ non sunt timenda, sicut somniantibus accidit. Psalmus. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Sene. epi. 37.

Psal. 12.

Animæ humanæ pulchritudo ac medullorum hominũ perfectio in quo consistat, ex pulcherrimis arboris plantaq́; perfectionibus facile cognoscitur.

Cap. LXV.

PVlchritudo animæ assimilatur pulchritudini arboris. Nam pulchritudo arboris cõsurgit ex quatuor: primo ex staturæ proceritate, videlicet quoniã arbor est alta, & est recta, & ramorum densitate debito modo conserta. Sic pulchritudo animæ primo in hoc cõsistit, quod sit recta per intentionẽ, alta per contemplationem, & ramis variis circũsepta per variam virtutum adornationem, vel diuersorũ bonorũ operũ multiplicationẽ. Dan. Arborem sublimẽ vidisti atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum: aspectus eius ingens erat, & rami eius pulcherrimi. Dan. 4.

Secundò consurgit pulchritudo arboris ex partium ordinabilitate: videmus enim in diuersis arboribus, quòd partes earũ, & rami diuersimodè ordinãtur: & secundũ quòd magis sunt ordinati, & inuicem proportionati, ita arbor redditur pulchrior vel minus pulchra. Isti autẽ rami possumus dicere, quòd sint sensus, & partes hominis exterioris; qui quanto magis sunt ordinati, & in suis motibus modesti, tanto redditur hominis conuersatio & aspectus, & conuictus pulchrior, & gratiosior Dan. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum, aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersę terrę, folia eius pulcherrima. Dan. 4.

Tertiò, consurgit ex figurę congruitate siue formositate: variantur enim arbores in figura: quia quædam partes arboris tendunt sursum, quædam deorsum, quædã vero tenent medium, illę enim, in quarum medulla viget humor subtilis, quem calor ad superiora ducit, pyramidantur inmodum flammæ, quæ ascendit. Sed illæ in quibus est humor grossus, & aquosus, inferius deprimuntur, & angustantur: Illæ vero in quibus est humor medius, mediũ tenent. Vnde pars alia ascẽdit, & est causa eleua-

sa eleuationis; alia descendit, & est causa ingrossationis. Sicut ergo in arbore est triplex humor, sic in homine est triplex amor: vnus, qui eũ eleuat, & iste est amor subtilis .i. spiritualis. Alius, qui ipsum deprimit, & grauat, & iste est grossus, & aquosus, id est, terrenus, & carnalis. Tertius est quasi medius, scilicet amor naturalis, vel amor socians, & animalis: qui de se nõ deprimit per peccatum, nec eleuat per meritũ. Et nota hic, quod duplex humoris digestio fit in planta, prima in radice, quæ fit in plantæ augmẽtatione: secũda fit in medulla plãtę, propter eius cõpletionẽ, maturationẽ, dilatationẽ, & cõseruationem: & sufficit hęc duplex digestio ad plantæ perfectionẽ: vnde digestio tertia in solis animalibus inuenitur sicut Arist. dicit: Sic & duplex digestio .i. purificatio oportet quod fiat in anima, primo in radice. i. in intellectu per puras cogitationes & ista valet ad augendum feruorem spiritualẽ, Psalm. In meditatione mea exardescit ignis. Secundo oportet, quòd fiat in medulla, id est, in affectu, s. vt habeat puras affectiones; & hoc facit ad maturitatem morum, & ad completionem operum, & ad dilatationem meritorum, & ad conseruationẽ virtutum, & donorum.

Arist. de Anim.

Psal. 38.

Item quarto, consistit pulchritudo arboris siue plantæ in coloris viriditate. Nam planta quãto viridior, tanto pulchrior. Sed nota, quod quædam plãtæ sunt, quæ semper virescunt: sicut arbores, quæ compactam, & solidam habent substantiam, & in quibus est sufficiẽtia humoris. Quædam vero arbores sunt, quæ viriditatẽ suam aliquando amittũt. Sunt. n. frondosæ, & virides in æstate: sed sine frondibus, & viriditate in hyeme: sicut illæ, quæ raram, & porosam substantiam habent, quod est & propter defectũ humoris; quia quãdo humor nutrimentalis non sufficit, natura illum subtrahit à partibus non necessariis: puta à foliis, ne deficiat necessariis. Quædam vero sunt, quæ aliquando virescunt, scilicet in æstate: quandoque vero pallescunt, scilicet in hyeme, folia tamen sua nõ perdunt. Nam fortem habẽt calorem sibi incorporatum: & dum ipse calor ad interiora arboris fugit, à facie frigidi aeris, exterior facies arboris maxime in foliis glauca fit, & pallescit. Non tamen planta talis expoliatur foliis propter viscositatem sui humoris, & intensionẽ caloris: Plãtis ergo illis, quæ semper virescunt assimilantur virgines, quæ summum virorem carnis semper tenent in virginitatem. Plantis vero, quæ aliquando viriditatem foliorum seruant, aliquando vero eam perdunt, assimilantur coniugati, qui quãdiu matrimonij seruant honestatem, virides aliquo modo possunt dici, id est, continentes: vnde vocatur continẽtia coniugalis: Sed quando fidem thori non seruant, vel matrimonio indebitè vtuntur, præcipue in casu, vbi fit peccatum mortale: tunc ex toto viriditatem perdunt, id est, continentiæ honestatem. Plantis autem quæ vno tempore pallescunt, & alio virescunt, similes sunt viduæ. Nã in quibusdam inuenitur tam fortis calor interioris amoris, & tam viscosus i. tam tenax humor deuotionis, quòd in matrimonio licèt aliquo modo pallescunt, vt in vsu matrimonij delectationem carnis sentiendo: tamen propter hoc folius, siue foliorum viriditate non expoliãtur: quia nõ ratione libidinis, nec etiam indebito modo ipso matrimonio vtũtur: sed iterũ reuirescũt

quando sunt postea viduatę, quia continentiam seruant, & gratiam Dei per bona opera conseruare & multiplicare procurant.

Religionis, Religiosiq; perfectio quo pacto agnoscatur, & cõseruetur à Pinea, Rosaq; proprietatibus, perspicuis definitur exemplis.

Cap. LXVI.

Religio assimilatur pineæ, quæ est pini fructus.

Primo, ratione apparentiæ siue figuræ. Nam fructus pini, quanto in imo iuxta stipitem apparet grossus, & in rotundum dilatatus: tanto in summo pyramidalis est. & acutus. In quo figuratur, quòd religiosi quanto plus se dilatant, & distendũt circa inferiora, tãto plus muniuntur circa superiora: vel in hoc significatur, quod religiosus circa inferiora debet esse simplex & grossus, & circa superiora subtilis, & acutus. Secundò ratione continẽtiæ: quia pinea est nux magna continens in se multa grana: testis valde duris inclusa, quæ per ordinem sunt inuicẽ coniũcta, quibusdã tamen testarum folliculis, quasi quibusdam parietibus sunt distincta: & licèt testa sit multum dura, fructum tamẽ dulcissimũ in se claudit. Hæc nux magna, religio est, quæ est magna propter magna vota, vel propter magna opera in qua contineri debent multa pretiosa grana, id est, multæ deuotæ personæ, valde autem duræ testæ quibus includuntur, sunt difficiles obseruantiæ regulę quibus obligantur: quæ si non essent duræ, non essent conseruatiuę. Et hæc grana debent inuicem glutino charitatis, & pacis, & regularis vnitatis esse coniuncta, & tamen in suis actibus, & moribus ordinata, & distincta non tãtum cellis, & hospitiis, sed & officiis, & tẽporalibus operibus cõgruis. Et licèt testa. i. exterior regula, vel institutionũ obseruantia videatur esse dura, non tamen est fugiẽda: quia dulcissimum tã gratiæ in præsenti, quàm gloriæ in futuro includit in se fructũ, Vnde dicitur: Omnis disciplina in præsenti quidem non detur esse gaudij, sed mętoris, in fine autem exercitatis per eam dulcissimum fructum reddit iustitiæ. Heb. 12.

Tertiò, ratione adhærẽtiæ, quia scilicet pinea est adhærentię valde fortis, & magnę glutinositatis; quamdiu recens existit, suam pinguem humorositatem vetustate non perdit: sed postquam ille humor eius consumitur, sic facilè aperitur. Similiter etiam religiosi debẽt tam Deo quam sibi mutuo per amorem, & cõcordiam fortiter inhærere: ita quòd diabolus non possit eos aperire, nec ab inuicem diuidere. Et talis fortis inhærentia est in pinea. i. religione quamdiu est ibi pinguis humorositas deuotionis, & gratiæ sicut erat in principio quando religiones incœperunt. Vnde tunc sic erant clausæ diabolo, quod non inueniebat locum ingrediendi in eis. Sed nunc quasi per vetustatẽ temporis illa bona humorositas nimis diminuta videtur. Et ideo quandoque diabolus eas aperit, & diuidit ab inuicem faciliter, per discordias, & inuidias, & in scissuras & partialitates pessimas. Et ideo hodie religiosos multos diuersis vitiis dissipat, & maxime ambitionibus, superbiis, inuidiis, & multis aliis.

Item religionem nouiter ingrediens assimilatur propagini. Propago enim secundum auctores, est nouella vitis. Nam secundum Isido. propaginare, est palmitem terræ immersum sternere, & inde nouam vitem producere. Nã palmes sub terra mersus, terræ ad miscetur, & in radicẽ cõuertitur

qua nutrimẽtũ attrahitur, ex quo vitis propagatur, & nutritur, & augetur. Ille autẽ qui religionẽ ingreditur, quasi palmes terræ immergitur. Terra. n. est religionis humilitas, in qua velut mundo moriẽs, qui ingreditur, sepelitur; sed ibi absconditus radicem charitatis mittit, per quã nutrimentũ virtutum, & bonorũ operũ, & diuinorum verborũ ad se trahit, ex quo nutritur, & proficit, quousq; perficiatur etiam ad fructus aliis producendos.

Item religio sine disciplinæ studio non conseruatur, sed efficitur similis sęculo: Cuius exemplũ apparet in rosa domestica, quia rosa domestica plãtatur, & colitur sicut vitis: & ideo si inculta remãserit, efficitur sicut siluestris, siluestris autẽ trãsplãtata, si bene culta fuerit, efficitur bona rosa. Quasi enim rosa domestica est religionis status. Nam præcipue religiosis dictum est: Estis ciues sanctorũ, & domestici Dei. Sed hęc, si negligitur, vt studio, & correptione disciplinæ non colatur, efficitur syluestris, id est, similis statui sęculari. Si autẽ econuerso rosa syluestris, id est, homo secularis, in religione plantetur: vbi diligẽter cultu disciplinæ regatur, efficitur rosa Deo domestica, Angelis grata, & hominibus odorifera. Eph. 2.

Qualis Religiosus esse debeat, & quomodo a laico differat, ex Anisi, Rosæ, Arborumq; syluestrium, & hortensium proprietatibus, plurimis similitudinibus apertè declaratur.

Cap LXVII

REligiosus debet esse similis aniso, quod est herba.

Primò, quia semẽ anisi est quãtitate minimum, quia, s. religiosus debet se per humilitatem minimum reputare: exemplo Pauli, qui dicebat. Ego sum minimus apostolorum, qui nõ sum dignus vocari apostolus: quia persecutus sum ecclesiam Dei. 1. Cor. 15.

Secundo, quia est figura rotundum: quia, s. religiosus debet se reddere ad modum obedientiæ promptum. Nam corpus rotundũ est motui maxime aptum, sicut patet in cælo, quod ideo factũ est sphæricum & rotundum, vt esset aptum reuolui, & moueri. Matt. Dico huic, Vade, & vadit: & alio veni, & venit. Sic debet religiosus obedire suis prælatis. Matth. 8

Tertiò, quia est sapore dulcorosum. i. dulcedine plenum. Sic religiosus debet esse dulcis per mãsuetam & benignam cõuersationem: debet enim habere dulcem animum, id est, dulcem linguã, & dulcem vitã, vt possit de ipso laudari Deus, & dici, Præuenisti eũ in benedictionibus dulcedinis.

Quartò, quoque, quia est in effectu virtuosum. Nam habet virtutem calculũ frangendi, oppilationes splenis, & hepatis aperiẽdi, dissoluendi, consumendi, & ventositates expellendi: quia, s. religiosus debet in se frangere calculum, id est, peccati duritiem per contritionem, & oppilationes intrinsecas aperire per confessionẽ, impietatis colligationes dissoluere per satisfactionẽ, humorem carnis & luxuriæ consumere per abstinentiæ subtractionem, ventositates vanitatis expellere per sui abiectionem.

Item religiosus debet differre à seculari, sicut rosa domestica à syluestri. Differũt enim inter se primò in foliorũ multitudine: quia syluestres rosæ habent folia pauciora, sed folia hortẽsis sunt multa. Tanquàm ergo folia rosæ sunt dona, & virtutes animæ, quæ plus debent abundare in religioso, quã in seculari, vel vt folia rosæ sunt verba sacrę doctrinę, quibus affluere debet religiosus præcipue ille, cui cõpetit prædicare.

Item differunt in colore, quia folia hortensis sunt omnino rubea, vel omnino alba: sed syluestres sunt modico rubore admixta. In quo significatur, quod religiosis cõpetit omnimoda charitas, quæ significatur in rubedine; & omnimoda puritas, quæ significatur in albedine. Vnde in vtraque debent religiosi seculares, quosque etiam bonos excedere.

Item differũt in odore, quia rosæ syluestres sunt minus odoriferæ, quàm hortenses: quia religiosi magis debent, quàm seculares exemplis bonorum operum redolere.

Item differunt in virtute: quia hortenses sunt in sapore quodãmodo mordicantes, & magnæ efficaciæ in medicina. Sic religiosorum, & præcipue prædicantium ora, licet mordeant peccatorum vitia, tamen sunt eis valde medicinalia.

Item religiosi debent differre à secularibus, sicut arbores hortẽses à syluestribus: syluestres enim dicuntur, quæ nascuntur in syluis, hortenses vero quæ plantantur in hortis: hortenses etiam excoluntur, syluestres vero sibi relinquũtur. Vnde dicit Arist. quòd domesticæ, siue hortenses, si non fuerint cultæ, fiunt, vt syluestres: & econuerso syluestres per debitam culturam fiunt vt hortenses. Et sicut ipse dicit, arbores syluestres magis fructificant, quã hortenses, propter maiorem humoris abundantiam parum . vnctuosi. Vnde etiam fructus hortẽses sunt maiores, meliores, & dulciores. Dicit enim Arist. quòd syluestres conferunt hortensibus, quando eis ex opposito complantantur: quia syluestres sunt calidiores, & ficciores: & ideo excitãt calorem hortensium, & confortant.

Arist. de veg.

In hominibus ergo quasi syluestres arbores, quæ sibi ipsis, id est proprio arbitrio relinquuntur, sunt personæ seculares. Sed quasi hortenses, quę sub cura, & cultura hominum sunt plãtatæ, sunt personæ religiosæ, quæ sub cultura obedientiæ, & cura, & gubernatione sunt positę Pręlatorũ Vndę si huiusmodi hortẽses. i. religiosi nõ fuerint culti. i. à suis Prælatis correpti, & à suis excessibus refrenati, efficiũtur vt syluestres, id est, seculares. Econtra autẽ syluestres, i. seculares, & peccatores per culturam pœnitentiæ efficiũtur, vt hortẽses. i. religiosi & frequẽter meliores, quã multi ex eis Isà. Erubesce Sidõ ait mare. Gre. Isa. 33. Quia ex actione quorundam sæcularium confunditur vita religiosorum. Grego.

Itẽ syluestres. i. seculares, quãuis faciant plures fructus. i. plures eleemosynas, vel plures filios carnales, vel plures fructus temporales, s. per lucrum diuitiarũ, quam religiosi pauperes, & continentes, & non corporaliter negociantes: tamen fructus, id est, opera spiritualia hortensium, id est, religiosorum sunt maiores. i. maioris meriti propter obedientiam, & meliores. i. melius perfecti propter diligentiam. Cũ enim sunt pauperes, & expediti à curis huius mundi, possunt diligentius intendere operibus Dei, & sic melius facere.

Item sunt dulciores propter cõtinentiam. Et quanto aliquis plus abstrahitur à delectatione carnis, tanto plus percipit de dulcedine spiritus. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. In hoc etiam, quòd syluestres faciunt plures fructus, quàm hortẽses, instruimur, quòd non debemus respicere ad operũ multitudinem, sed ad operum bonitatem. 1. Cor. 2.

Item syluestres, id est, seculares suo calore. i. suo tẽporali subsidio

& fa-

nore conferunt hortensibus, id est, prosunt ipsis religiosis, eis temporalia conferendo, & quia etiam ipsi religiosi proficiunt sibi quo ad meritum, ipsos seculares ad spiritualia attrahendo.

Quo pacto fraterna facienda sit correctio, propriaq; ac alienæ vtilitati vacandũ, porri exemplo breuiter exprimitur.

Cap. LXVIII.

SAluti, & perfectioni propriæ debet homo primùm intendere, deinde vtilitati & saluti alienæ. Cuius exemplum apparet in porro: quia in primo anno semẽ non producit, sed in secundo quasi in primo anno intendat solum propriæ perfectioni, sed in secundo producẽdo semen videtur quasi intendere aliorum propagationi. Similiter prædicator primo debet intendere, sibi per profectum vitæ: deinde vtilitati aliorum per semina doctrinæ.
1.Thi.4. Vnde Apost. Attende tibi, & do-
3.Reg. 17. ctrinæ. In cuius rei exemplum etiam Helias dixit mulieri viduæ: Vade, & fac mihi primum subcineritium panẽ, & filio tuo, deinde tibi: quia charitas hominis incipere debet à seipso. Vnde & iste ordo etiam in semine eleemosynæ est seruandus. Aug. Qui vult ordinatè eleemosynam dare à seipso incipere debet, & eam primo sibi dare: est enim eleemosyna opus misericordiæ: verissimæque dictum est, Miserere animæ tuæ placens Deo. Ideo etiam ordo in correctione seruãdus est, scilicet, vt qui vult corrigere alium, prius corrigat seipsum, quia (vt dicit Grego.) Mundus esse debet à vitiis propriis, qui curat aliena corrigere: quo tanto perspicatius in aliis fugienda, videat, quanto hæc ipse per scientiam, & vitam verius declinat. Quia nequaquàm pure in membris maculam considerat oculus, quem puluis grauat, & superiectas sordes tergere nõ valẽt manus, quæ lutum tenent. Et similiter Isido. dicit, quòd non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorum contagionibus fuerit inuolutus. Improbũ enim est arguere quidquàm in alio, quod adhuc reprehendit in seipso.

Aug. in Enchi. — Eccle. 12 — Greg. 6. Mor. — Isid. de su. bo.

Christi passionis, sanguinisq; ipsius efficacia quanta sit, quaque in nobis beneficia conferat per plurimas Balsami, opobalsami, carpobalsamique virtutes, perspicuè intelligi potest.

Cap. LXIX.

SAnguis Christi assimilatur opobalsamo, id est, liquori balsami. Primò ratione originis. Sciẽdum enim, quod proprie arbor tota dicitur balsamum: lignũ vero carpobalsamum, semen autem & succus opobalsamũ ex eo, quòd ferreis vngulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quasi per cauernas egreditur. Quod totum Christo competit ratione suæ passionis, cuius liquor, id est, sanguis, per cauernas corticis, id est, per vulnera corporis, ferreis clauis impressa effluxit. Bern. Scio, quòd merita mea mihi non sufficiunt, & quod mihi deest, audacter vsurpo ex visceribus Christi, quæ misericordia effluunt; nec desunt foramina per quæ defluant. Patet enim arcanũ cordis per foramina corporis, patent viscera misericordię Dei nostri, in quibus visitauit nos oriẽs ex alto. — Ber. in ser.

Item Bern. Ex consideratione remedij: periculi mei quantitatẽ cognosco, filius Dei iubetur occidi, vt precioso sanguinis illius balsamo meis medeatur vulneribus. — Bern. 1.

Secundo, ratione ponderis. Nam balsamum in aqua positum, mox fundum petit, si verum & non sophisticatum fuerit. Similiter sanguis Christi, & gloriosa

eius passio posita per meditationē in aqua tribulationis nostræ, mox fundum petit, quia grauiorē se omnibus tribulationibus nostris ostendit. Et sic tribulationes nostras grauitate sui ponderis leues, & tolerabiles reddit, Grego. Gre. Si passio Christi ad memoriā reuocetur, nihil est adeo durum, quòd non æquo animo toleretur. Vnde Apostolus: Recogitate eum, qui talē sustinuit aduersus semetipsum à peccatoribus cōtradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes. Heb.12

Tertio, ratione incisionis. Nam in balsamo sola exterior cortex inciditur. Lignum autē nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Christo sola caro incisa est & læsa ligno, diuinitate nullam passionē, vel læsionem sentiente, vel suscipiente. Nota etiam, quod tempore æstiuo cum cultello osseo rami ipsius balsami leniter incidūtur, ne lignum interius lædatur, & sub cortice inciso vitreæ ampullæ ponūtur, in quibus guttę stillantes colliguntur. Istæ ampullæ vitreæ, sunt mentes puræ, & humiles: scilicet vacuæ per humimilitatem, & etiam vitreæ per puritatem, quę recolligunt rememorando, & compatiendo guttas sanguinis Christi, & pœnas corporis eius.

Quartò, ratione odoris quia (secundum Plinium) omnibus odoribus præfertur balsamum. Balsamū enim illud est optimū, quod est odoriferum, ponderosissimum, semine maximum, mordens gustum, atque in ore feruidum, & colore rufum. Licèt enim arbor balsami siue eius frutex, quæ nunquam crescit vltra altitudinem duorum cubitorum, sit viti similis, & in foliis fit similis rutæ, sed albioribus semper manētibus, tamē liquor rufus est. Omnia autē prædicta habet sanguis, siue Christi passio. Est enim odoriferus per attractionis suauitatē. Vnde Christus dixit: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Ioan.12.

Item ponderosissimus, id est, grauissimus per doloris immensitatem. Thre. Attendite si est dolor similis, sicut dolor meus. Thre.1.

Item est semine maximus per propagationis fœcūditatem: quia multi filij Dei ex sanguine Christi, tanquam fruges ex quodam semine in terram sparso progeniti sunt. Vnde Christus assimilauit se grano frumenti in terram cadenti, & morienti quod multū frumentum affert. Ioan.12.

Item debet mordere gustū animæ per dolorem compassionis, & debet feruere in ore per verbum prædicationis; scilicet, vt frequēter Christi passio prædicetur. Apostolus: Nos prędicamus Christum crucifixum &c. Est enim sanguis Christi colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatus dolore vehementer excoctus, & est valde mirabile, quòd balsamū quamuis sit rufum, tamen vestem mundam non polluit, vt dicit Isid. Sed longe amplius est mirabile, quod sanguis Christi rubeus non solum nō polluit, immo etiā immundos abluit. Apoca. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Apoc.1.

Quinto, sanguis Christi assimilatur balsamo, & hoc ratione valoris, valet enim balsamū ad multa: Nam fœtum mortuum educit: & hoc significat, quia sanguis, seu passio Christi, mediante pœnitentia, peccatum mortale de conscientia extrahit. Nam pœnitentia, & cætera sacramenta in virtute passionis Christi operantur. Item balsamum mortua corpora incorrupta custodit: quia quantum dissoluit, tantum consumit. Similiter exemplum passionis

Christi

Christi carnem quidẽ, id est, carnalia vitia mortificat; sed mortificatos carne à peccatorum corruptione cõseruat. Nã qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Item balsamũ morsibus venenosis occurrit: quia passio, & crux Christi valde tentationibus dæmonum obsistit. Et ideo figurata fuit in serpente æneo, cuius aspectus à morsibus serpentum liberat.

Gal.5.

Num.21.

Sanctorum virorũ similitudines, ac perfectiones breuiter enarrantur: quæ ex variis florum garyophylorum, palmitum, lignorumq; spinarum proprietatibus colliguntur.

Cap. LXX.

Cant.2. SAncti viri assimilantur floribus. De quibus dicitur. Flores apparuerunt in terra nostra, id est, in Ecclesia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum florum multi odoris in exemplis, quibus alios attrahunt. Apostolus: Christi bonus odor sumus. Can. Vineæ florẽtes, odorem dederunt, & vox, &c.

2.Cor.2.

Cant.2.

Item sunt dulcis saporis in verbis, quibus audientium mentes reficiunt. Psalm. Quam dulcia faucibus meis. Prouerb. Dulcia eloquia maiora reperiet.

Psal.118.

Pro.16.

Item pulchri coloris, id est, gratiosi aspectus in moribus suis & honestis, & modestis, quibus intuentium oculos alliciunt, sicut dicitur de beato Stephano, quod intuentes in eum, omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquã facien Angeli.

Act.6.

Item sunt sicut flores maximæ virtutis, scilicet in miraculis, & signis, quæ supra naturam ostendunt, sicut Christus dixit: Signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur, In nomine meo dæmonia eiicient, &c.

Matt.16.

Item flores, campos, syluas, & hortos sua pulchritudine exornant, & vestiunt. Nam in campis lilia, & in hortis rosæ, & in syluis violæ inueniri consueuerũt. Tanquam ergo lilia agri sunt virgines, quę in agro corporis sui virginitatis candorem, & odorem Deo exhibuerunt. tanquam verè rosæ rubentes fuerũt sancti martyres, quorũ vita fuit velut hortus, spina sæpe hoc est multitudine pœnarum, & suppliciorum Christi amore circũdatus, in quibus velut rosæ albescentes puritatem intuerunt, & velut rosæ rubeæ sanguine suo purpureo rutilarunt. Sed tanquam violæ syluarum fuerũt Confessores, quorum plurimi in syluis, seu eremis, Deum contemplantes, læ tuerunt: & omnes velut violæ odore bonæ vitæ redoluerunt: & per mentis humilitatem præcipuam, inclinata semper capita Deo tenuerunt, sicut viola circa florem aliquãtulum incuruatur.

Item sancti viri assimilantur garyophylis, quorũ illi sunt electi, qui habent nigrum colorem, acutum saporem, suauẽ odorem, & qui manu compressi emittunt aliquem humorem. Sic viri sancti, & perfecti sunt colore nigri per apparentiæ despectionẽ, sapore acuti per sapientię contemplationem, odore suaues per gratiæ, vel gratam conuersationem, complexione humidi per lachrymarum emissionem. Nam compressi iniuriis plus iuuant se lachrymis, quàm vindictis. Vnde Ambrosius, de se dicebat aduersus milites Gothos: Arma mea, lachrymæ meæ fuerunt. Ambr.

Item garyophyli cerebrum, & virtutem animalem confortant: quod faciunt sancti suis cõsiliis, cordis pauorem reuelant suis exemplis, & virtutem naturæ deficientis in proximis, adiuuãt suis eleemosynis vel beneficiis.

Item sancti viri assimilantur palmitibus. Primo, ratione nutritionis: quia palmites à vite nutrimentũ suscipiunt. Et ideo tamdiu viuunt, & fructificãt, quãdiu viti permanẽt vniti. Nam nutrimentum, quod à vite suscipiunt, solum quantum necesse est retinent: quod verò superfluit in materiam germinis, frondis, floris, & fructus transmittũt. Vnde palmites à vite separati nõ fructus faciunt, sed arescũt. Sic simili etiã modo sancti viri quãdiu per gratiam, vel charitatẽ viti Christo, qui dixit Ioan. Ego sum vitis vera, qui sunt vniti viuunt: & spirituales fructus faciunt: sed ab eo per peccatũ separati, non faciunt fructus vitæ. i. opera vitæ æternę digna. Et ideo dixit ipse Christus Ioan. Ego sum vitis, vos palmites: & sicut palmes nõ potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

Secundo, sancti viri assimilãtur palmitibus, & hoc oratione insertionis: quia surculus vnius palmitis, siue vitis inseritur in alio palmite siue vite, & fructificat in eo. Vnde docẽtur homines ex eadem vite facere vuas diuersi doloris, quia si dum vitis inseritur, viti fiat insertio in tribus ramis procedentibus ab vno ramo ipsius vitis, & cũ vno surculo insertionis colorem rubeum apposueris, & cum alio album, & cum tertio colorẽ croceum, vel etiam alium, singuli palmites ex prædictis ramis procedẽtes, tales vuas facient, quales appositi sunt colores. Et similiter etiã posset fieri in aliis plantis suo modo. Sicut autẽ palmites, vel rami vitis inuicem incorporantur per insertionem: ita fideles Christi debẽt inuicẽ vniri, incorporari per charitatis dilectionẽ. Et tunc vnusquisque facit vuas diuersorũ colorum, quia scilicet participabit merita singulorum. Psalm. Particeps ergo sum omnium timentiũ te, & custodientiũ mandata tua.

Psal. 118.

Tertio, sancti viri assimilantur palmitibus ratione protectionis: quia palmites pampinis vestiuntur, quorum subsidio ab ardore, & frigiditate defendũtur. Hi pãpini, sunt virtutes, quæ nos defendunt, & à colore prosperitatis, & à frigore aduersitatis. Nam in prosperitate ardet luxuria, & gula; in aduersitate verò frigescit inuidia, & accidia. Sed à luxuria protegit pampinus continentiæ, à gula pampinus abstinentiæ, ab inuidia pampinus charitatis, ab accidia pampinus spei, quia spes premij multũ solicitat, & confortat. Sed nota, quòd quilibet pampinus (vt dicit Ambr.) est alicubi intercisus, vt solis calorem ad maturitatem fructus admittat. Et similiter qualibet virtus ad hoc, vt eius fructus sit completus, id est, vt faciat meritorium opus, oportet, quòd admittat calorẽ solis, id est, amorem charitatis, sine qua nullũ opus esset meritorium & nulla virtus perfecta.

Ambr.

Quarto, sancti viri assimilantur palmitibus ratione colligationis, Nam palmites vitis quidã de se vincula emittunt, quorum adminiculo turbinibus ventisque resistũt, & suos fructus melius sustinere possunt. Multum enim à principio sunt graciles illi, & ideo huiusmodi retinaculis indigent, quousque fiant solis beneficio fortiores. Similiter etiam illi qui sunt imbecilliores, & imperitiores, vel minores in via Dei, debent se maioribus atque peritioribus quibusdam obedientiæ, vel familiaritatis, & disciplinæ, vinculis obligare, & coniungere, vt sustententur ab eis, & eorum exemplo, consilio, & auxilio protegẽtur à turbinibus tribulationum, & ventis tentationum,

quousque diuinæ gratiæ beneficio ipsi efficiantur perfecti.

Quinto, sancti viri assimilãtur palmitibus ratione putationis, videlicet, quia palmites singulis annis volunt putari, & magis fructificant; & si diu putati nõ fuerint, degenerant, & in labruscæ speciem se commutant. Et similiter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatari, nec degenerare à iustis, ne efficiantur peccatores, debent cogitatus & actus suos sæpe cũ gladio linguæ per confessionem putare, & pronunciare: sed saltem semel singulis annis tenetur homo confiteri ex præcepto ecclesiæ, & debet putare vineam cõscientiæ, siue vitæ suæ. Ioã. Omnem palmitem qui
Ioan. 15. fert fructũ, purgabit eum, vt fructum plus afferat.

Item sancti viri sunt similes lignis thyinis.

Primò, quia talia ligna sunt spinosa, & albæ spinæ simillima. Similiter etiam viri sunt in hac vita spinosi, id est, compunctionibus, & afflictionibus pleni; cum spinis tamen, id est, afflictionibus carnis, habent albedinem innocentię, & puritatem mentis.

Secundò, sancti viri assimilãtur lignis thyinis, quia ligna thyina sunt imputribilia, quia vt quidã dicunt, nec in igne comburũtur, nec in aqua resoluuntur. Sic sancti viri sunt per constantiã solidi, quòd nec igne aduersitatis vruntur, nec aqua voluptatis resol-
Psal. 65. uuntur. Psalm. Transiuimus per ignem & aquam.

Tertiò, sancti viri, sunt similes lignis thyinis. Quia talia ligna sunt specularia, sunt. n. valde fulgẽtia, & ad modum speculi polita, siue ad modũ vnguis. Vnde in eis resultant imagines sicut in vngue. Similiter sancti habẽt se per modum speculi. In quorum vita velut in quodã speculo quilibet cõspicere potest vitã suã, vel quàm sit fœda si ab ea dissentiat, vel quàm sit pulchra si in ea conueniat. Ex his autẽ verus Salomon Christus fecit in domo ecclesiæ gradus: quia ex eorum exemplis conspicimus qualiter ad vitã æternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his fulcra, id est, sedilia, quia ex eorũ quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, vt in nobis velut in suis sedibus resideat Deus.

Sapientis veræq; sapientiæ vis, ac sacræ scripturæ dignitas, quanta existat, per plurima Amomi, Buxi, Radicis Hebeniq; exempla scitè declarantur.

Cap. LXXI.

Sapientia assimilatur amomo, de quo fit mẽtio in Apo. Apo. 18.
Cinamomũ, & amomũ, & odoramentorũ, &c. Amomũ est herba nascens in Syria, cui sapiẽtia assimilatur. Primo, propter odorũ varietatẽ. Est enim herba odorifera, habens odorẽ sicut cinamomum. Item est colore subrufa, habẽs folia coniuncta, & semina copiosa, & albũ florem, vt viola, sicut dicit Dios. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatẽ, & colore subrufa, quia inflãmat charitatem, & habet folia, i. verba cõiuncta in quantũ suadet vnitatẽ, & in semine copiosa per verborum affabilitatẽ, vel affluibilitatem. Nam semẽ est verbum Dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt puræ meditationes.

Secundò, sapientia assimilatur amomo, propter proprietatũ eligibilitatem: quia illud amomum est eligendũ, quod est recẽs, longũ, albũ, semine plenũ, super virgas purpureas expãsum; maximè odoriferũ, & ponderosum. Vnde propter omnes istas conditiones doctrina sapientiæ. i. sacræ scripturę, est inter doctrinas maximè eligenda.

eligéda. Nam ipſa eſt ſemper recens propter expoſitionum nouitatem, ipſa longiſſima per temporis diuturnitatem; ipſa enim cœpit tradi, (vt dicit Auguſt.) ab exordio generis humani, & durabit vſque ad finem. Et ideo ipſa de ſe dicit: Ab initio, & ante ſecula creata ſum, & vſque ad futurum ſeculum non deſinam.

Auguſt.

Eccl.24.

Item ipſa eſt alba propter ſermonis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio falſitatis: ſemine plena propter verborum fœcunditatem. Nam verba Dei quæ in ipſa continentur quaſi quædam ſemina, ſunt quibus filij ſpirituales in fide Chriſti generantur. Iaco. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis. Item eſt ſuper virgas purpureas, id eſt, ſuper mētes doctorum, & martyrum expanſa. Ipſi enim fuerunt virgæ propter trāſgreſſorum correptionē, propter errantium directionem, propter debilium ſuſtentationem. Fuerūt etiam purpurei per amoris inflāmationem, per ſanguinis effuſionem, vel propter regiminis prælationem: nam purpureus quidē color, eſt regalis color. Item odorifera propter honeſtatem. Honeſtas enim aſſimilatur odori propter attractionē: quia honeſtum eſt, quod ſua virtute nos trahit, vt dicit Tullius. De ſapientia dicitur: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius. Item ipſa eſt ponderoſa per ſententiarum grauitatem. Iſa. Verba legis ponderans.

Iac.1.

Sap.7.

Iſa.33.

Tertiò, propter virtutis multiplicitatem. Habet enim amomū multas virtutes, videlicet ſcorpionum ictibus reſiſtendi, oculos fouēdi, & dolorem inteſtinorum ſedandi. Sic ſapientia ictibus ſcorpionum, id eſt, deceptionibus obuiat hæreticorum, oculos mentis illuminando confortat, & in doloribus conſolatur, & lætificat.

Itē ſapientia aſſimilatur buxo.

Primò, propter ſubſtantiæ ſoliditatem. Eſt enim arbor hæc ſolidæ ſubſtantiæ, & cōpactæ, & humiditatis viſcoſæ, propter quod lignū eſt ponderoſum, & in aqua poſitum mox petit fundum, quia poros apertos non habet in quibus ſubintret aer: propter hoc ſuper aquam natare non poteſt. Similiter ſapientia vera, & ſpiritualis, reddit hominem ſolidum, id eſt, patientem in aduerſis, & compactum, id eſt, cōſtantem in periculis, & humidū, id eſt, abundantē in lachrymis. Nam cor ſapientis vbi triſtitia. Item viſcoſum in amicitiis. Nam viſcus illud, quod ei adhæret, nō tantum capit, ſed & tenet. Quia ſcilicet homo ſapiens tenax, id eſt, firmus eſt in amicitia quam accipit. Itē facit ponderoſum in verbis. Eccl. Verba ſapientum ſtatera non ponderabuntur. Eccl.7. Eccl.21.

Item profundum in ſcripturis. Nam petere aquę fundum, eſt penetrare profunditatem ſcripturę, ſecundum illud: Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Iob 28.

Secundò, propter materiæ lenitatem. Nam tabula buxea propter lenitatem materiæ, optime politur, & tergitur. Et illud verè competit ſapienti, habere mentē politam & terſam ab omni vitio & macula. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quod prima ſapientia eſt vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quàm puri puro iunguntur, & ſancti ſanctè ſociantur. Grego. Nazian.

Tertiò, propter viroris continuitatem, quia buxus habet folia ſemper virētia: & dicitur hæc buxus arbor, & hoc buxum pro ligno, vnde quidam dixit. Hæc

buxus

buxus crescit, hoc buxum crescere nescit. Folia igitur eius non de leui causa cadũt, sed dum vnum cadit, alterum crescit. Et ideo buxus semper virens est, & quia color viridis est maximè gratus oculis. Quod buxus habet folia semper virentia, significat quòd homo sapiens semper habet verba grata & amabilia. Eccl. Sapiens in verbis amabilem se facit. *Eccl. 20.*

Itẽ sapientia assimilatur radici. Nam radix licet sit visu hispida, tamen est mollis in substantia. Sic sapiens quamuis exterius ostendat se hispidum, & rigidum, tamẽ corde est benignus & mollis. Sap. Benignus enim est spiritus sapientiæ. *Sap. 1.* Item radix est porosa: pori autem sunt subtilissima corporis foramina, siue viæ. Vnde in hoc signat multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis, vel malis amouẽdis siue impediendis abundat. Item quòd incedit tortuosè, nũc exit versus latus vnum, nunc in latus oppositum, quod etiam sapiens facit siue in iudicio, dum merita personarum seu partium discutit, vel in seipso dum vtrunque oppositum attendit. Nam in die bonorum non immemor est malorũ, & econuerso & sic vtrũque latus ad modum rei tortuosæ vnum tenendo, & aliud considerando occupat, & tangit.

Item sapiens verus assimilatur hæbeno, quod est lignum æthiopicum, colore nigrum, tactu lene & planum, durum & ponderosum. Vnde propter compactionẽ pororum, in aqua positum mox fundum petit, vt dicit Philosophus: *Ari. li. de veg.* & tamen si igni appositum fuerit, ipsum rapit, & suauem de se odorem, & fumum emittit. Similiter homo verè, & secundum Deum sapiens, est coloris nigri, id est, apparentia despectus per humilitatem. Non enim homo sapiens est sui ostẽtatiuus. Vnde Grego. Nazianzenus dixit: *Grego. Nazian.* Hoc ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer, sciens quòd velle videri sapientem, hoc est, omnino non esse sapientem.

Item est tactu planus, id est, mansuetus per cõuersationis lenitatem, durus per iustitiæ seueritatem, ponderosus per prudentiæ maturitatem. Fundi aquæ, id est, scripturæ, vel sapientiæ (vt ita dicam) est petitiuus per intelligentiæ profunditatem: Igne inflammabilis per charitatis feruiditatẽ, boni odoris emissiuus per boni exempli suauitatẽ: nã Christi bonus odor sumus, vt inquit Apostolus. *2. Cor. 2.*

Illius herbæ ortus & virtutes, quæ fumus terræ vocatur recoluntur, ex cuiusq; similitudinibus scientia humanæ vis, & delectatio declaratur.

Cap. LXXII.

SCientia humana assimilatur illi herbæ, quæ dicitur fumus terræ. Quod patet primo ipsius generatione: propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quadam fumositate grossa, resoluta à terra. Quasi autem fumositas à terra resoluta est sensitiua cognitio per abstractionem à materia, & ex hac fumositate generatur hæc herba, scilicet ex sensitiua cognitione, scientia intellectiua. Vnde Philosophus dicit, quòd omnis nostra cognitio oritur à sensu. *Arist. 1. Phy. 1. post.* Nihil enim secundum eum, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, licèt alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Secundo patet ex comparatione, quia hæc herba est tanto melior, quanto viridior. Vnde dum siccatur, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis: nã herba quãto est viridior, tanto magis delectat aspectum. vnde illa scientia est, vt herba viridior, quæ magis delectat

delectat intellectum: talis scientia est cæteris melior, sicut scientia diuina, vt Philosophus dicit, quòd licet de diuinis possumus minus scire, quàm de aliis rebus, tamen illud modicum delectabilius est, quàm omnium aliorum cognitio, quę apud nos sunt. Item herba est tanto viridior, quanto humorosior, & illa scientia est viridior, quæ est humorosior, id est affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica: quia maximè effectiua, id est, ad amorem, & affectum boni inflammatiua. Hiere. Nõne verba mea quasi ignis.

Arist. de partib. ani.

Tertio patet ex purgatione: quia hæc herba purgat melãcholiã. Est enim calida in primo gradu. Sic scientiæ studium releuat tristitię tædiũ, ꝙ melãcholiam. i. accidiam fugat: sed pręcipue hoc facit Scriptura, quæ maximè in tristitiis consolatur. Vnde Mach. Habentes solatio libros sanctos.

1. Mach. 12.

Quarto, patet ex inflatione: quia hæc herba est inflatiua, & ventositatis generatiua, vnde cũ aniso, vel fęniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbiæ, dicẽte Apostolo: Scientia inflat; & vẽtositatis vanę gloriæ, nisi cum aniso, vel fęniculo, id est, Dei timore ventũ vanitatis expellente misceatur. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quòd scientiæ desiderium, & inquisitio quæstionum, nisi timor Dei præcesserit, effrenatus animos in præceps ducit.

1. Cor. 8.

Grego. Naz.

Ipsius sacræ Scripturæ præstantia, atque vtilitas ex multis fagi, nucisque, ac Auellanæ similitudinibus pulcherrimè aperitur.

Cap. LXXIII.

SCriptura sacra nutrit nos in verbis, & ædificat in exemplis, & purificat in memoriis. Vnde ipsa assimilatur fago, cuius glandes sunt exterius triangulæ, leni cortici inclusæ, & sunt dulces, & nutribiles. vnde de eis homines antiquitus viuebant. Sic sacræ Scripturæ verba sunt triangularia, in quantũ instruunt nos de fide beatissimæ Trinitatis. Vel in quantũ nos de tribus virtutibus Theologicis informant. Vel quia continet sub litera triplicẽ sensum, mysticũ scilicet, anagogicum, allegoricũ, & tropologicũ, siue moralem. Et sunt spirituales sacræ scripturæ intelligentiæ sub leni cortice. i. sub facili litera inclusæ, & sunt dulces valde; secundum illud Psal. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Et sunt spiritus nutritiuæ, id est, spiritualis vitæ cõseruatiuæ Mat. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore Dei. Vnde Moyses in monte quadraginta diebus cũ isto solo cibo permansit, scilicet allocutionis diuinę sine aliquo corporali cibo: & similiter alij antiqui patres hoc cibo spirituali aliti sunt.

Psal. 118.

Matt. 4.

Item fagus est arbor ædificiis, & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahũtur asseres, scilicet sanctorũ patrum exempla, ex quibus construuntur spiritualium virtutum optima ædificia.

Item fagus est arbor, cuius substantia pura à vermibus nõ corrosa est, arti vitreæ valde necessaria, quia ex eius cineribus cũ aliis adiunctis vitrum maximè fit. Cinis autem fagi est memoria mortis, ad quam nos sacra scriptura inducit, & ex hoc fit vitrum puritatis. Et huiusmodi memoria hominem à peccatorũ sordibus præseruat, secundum illud, Eccl. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Eccl. 7.

Item sacræ scripturæ doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis (vt dicit Isi.) tantam vim habet, vt missus inter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est

Isid.

est virulentũ, effundat, rapiat, & extinguit. Sic sacra scriptura, quicquid est virulentũ vel noxiũ in humanis disciplinis siue scientijs, corrigit, & condemnat. Vnde
Aug de Doctr. Christ. 2.li. de ipsa sacra scriptura dicit Aug. quòd quicquid homo didicerit, si noxium est, ibi damnatur: si vtile, ibi inuenitur.

Item scriptura assimilatur auellanæ.

Primo ratione communitatis, quia (sicut dicit Isid.) ex eo quòd in publico loco quasi in sylua oritur, & ab omnibus euellitur, ideo auellana vocatur. Similiter sacra scriptura ita publice, & cõmuniter docetur, vt ab omnibus participari, & haberi possit. Vnde præcipuus eius auctor & doctor Christus discipulis suis pręcepit:
Matt. 16. Prædicate euangeliũ omni creaturæ.

Secũdo ratione difficultatis, & etiam vtilitatis. Quia auellanæ sunt quidẽ ad dirigendum duræ, sed si sunt bene digestæ, multum sunt nutritiuæ. Similiter sentẽtiæ mysticæ sacræ scripturæ licèt sint ad dirigendũ duræ. i. difficiles, tamẽ bene intellectæ, vel expositæ, sunt spiritus mirabiliter nutritiuæ: propter quod dixit Dñs, vt supra allegatum est, quod non in
Mat. 4. solo pane viuit homo, &c.

Tertio ratione obseruabilitatis: quia auellanæ si cũ exteriori pellicula fuerit manducatæ, sunt nociuæ, quia multę inflationis sunt generatiuæ: & ideo sunt à pellicula spoliandæ. Sic quædam sunt in sacra scriptura, quasi secũdum exteriorem pelliculã, id est, secũdum literam fuerint obseruata, non prodessent obseruantibus, sed plurimum nocerent, sicut cęremonialia, & figuralia veteris legis, quæ non licet ad literã obseruare, quia iam eorum veritas quam figurabant, impleta est per Christum. Vnde & Apostolus dicit: Obseruandæ sunt non litera, 2. Cor. 3. sed spiritu: quia litera occidit, spiritus autem viuificat. & ideo detrahẽda, & abiicienda est ab huiusmodi exterior pellicula, id est, sensus literæ exterior, & accipiẽdus est sensus mysticus interior.

Per ipsius oleastri exemplum, quantũ sanctorum virorum societas prosit peccatoribus, breui explanatur.

Cap. LXXIIII

SOcietas sanctorum virorum multũ quandoq; prodest homini peccatori. Cuius exemplum apparet in oleastro, qui est syluestris olea sic dicta, eo ꝙ oleæ sit simillima, licet eius folia magis lata, & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus eius oliuæ insertus fuerit, vim mutat radicis, & in propriã suam conuertit qualitatem. Quasi autem oleaster homo peccator est, qui licet in natura, siue in hypocrisis figura sit similis viro iusto, non tamẽ in vita vel anima, quia est incultus per verã pœnitentiam, & sterilis ad opera meritoria, & amarus in conscientia. Si tamen inseratur oliuæ, id est, si sancto viro societur, mutabitur vis radicis. i. affectus cordis, & cõuertetur verbis, & exemplis illius, & trahetur ad vitam consimilem. Apost. Tu autem cum oleaster esses, insertus Rom. 11. es in illis, &c. Sene. Nulla res ma- Sene. in epi. gis animos induit honestos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorũ virorum conuersatio. Paulatim enim descendit, & vim præceptorum obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.

Homo spiritualis vt ocium fugiat, quid efficere debeat exemplo ficus Aegyptiaca demonstratur.

Cap. LXXV.

SPiritualis homo non debet vacare ocio, sed vno bono opere cõpleto debet ad aliud se parare: cuius exẽplũ apparet in ficu & præcipuè Aegyptiaca. Est. n.

ficus illa arbor quæ per singulos annos fructum facit, & vno maturescẽte statim oritur alter: vnde ficus est dicta à fœcunditate. Sic quædam sunt, opera quæ homo ex necessitate præcepti per singulos annos facere tenetur: quædam quidẽ saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & cõmunicare in Pascha. Hoc enim est præceptũ ecclesiæ: & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faceret, quamuis ex præcepto non teneatur. Quędam vero tenetur quis facere pluries in anno, sicut ieiunare, & seruare ieiunia ab ecclesia instituta, quæ in anno pluries occurrunt, sicut Quadragesima, & quorundam Sanctorum siue festiuitatũ vigiliæ, & ieiunia Quatuor temporum, quæ quater in anno occurrunt. Quædam alia sunt quæ homo debet facere quotidie, vt eleemosynæ & orationes, & huiusmodi. Et in talibus vno bono opere facto, & completo statim deberet homo cogitare de alio faciendo, quia in via Dei nõ progredi, regredi est, vt dicit Bern. & Apostolus, fructificantes, & crescentes in scientia Dei. Bern. Col. 1.

Tactus & oscula quando peccatũ in animam causent, breuiter exprimitur.

Cap. LXXVI.

TActus lasciui, & dissoluti concupiscentiam excitãt, & inflammant. Vnde assimilantur vrticæ, quæ cum sit naturæ igneæ & feruidæ, est se tangentium vritiua. Talis ergo est caro humana, quæ semper secum portat ignem concupiscentiæ. Vnde non sine periculo tangitur: propter quod (vt refert Grego.) dixit quidam sanctus homo infirmus, & quasi in extremo positus mulieri ipsum tangenti, Mulier tolle paleam, quia adhuc igniculus viuit. Et nota, quòd dicunt doctores, quod licèt tactus & oscula, amplexus & huiusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato, scilicet propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatẽ, aut rationabilẽ causam, tamen quando fiunt ex libidine, id est, propter delectationem carnis sunt peccata mortalia. Quia nõ solum consensus in actum luxuriæ illicitum, vel cuiuscunque alterius peccati mortalis est mortale peccatum; sed etiam cõsensus in delectationẽ ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum. Eccle. Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea. Hæc enim pix est caro mulieris inflammabilis, & inflammans. Greg. in dial. Eccl. 13.

Quanta Dei timor nobis dona elargiatur, ex virtutibus fœniculi rectissimè edisseritur.

Cap. LXXVII.

TImor Dei assimilatur fœniculo.

Primo, propter virtutem apertiuam, quia fœniculus (vt dicit Plat.) habet virtutẽ diureticam & apertiuã. Similiter timor Dei aperit viam amori. Vnde dicit August. quòd timor introducit amorem, sicut ceta in corium calcificis introducit filum. August.

Secundò, quia habet virtutem incisiuam, scilicet ex subtilitate substantiæ suæ, & suis qualitatibus. Similiter timor Dei incidit vinculum affectus amoris mundi. Nam sicut Io. Cassianus dicit: De timore Dei nascitur compunctio salutaris; & de compunctione cordis abrenuntiatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum. Io. Cas. de inst. mon.

Tertiò, propter virtutem renouatiuam, quia fœniculi gustu (vt fertur) serpentes omnem senectutem deponunt. Sic homo Dei timore compunctus, senectutem non temporis, sed peccati per cõfessionem

fessioné annuatim deponit. Quia saltem semel in anno (vt supra dictum fuit) tenetur homo ex præcepto Ecclesiæ confiteri. Ecclesiasti. Timor Domini expellit peccatum.

Eccle. 1.

Quartò, propter virtutem illuminatiuam, quia etiam fœniculi gustu ipsi serpentes caliginē oculorum detergunt; vt Plinius dicit. Vnde & hominum intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime releuari, & ideo ex eius succo fit collyrium oculis valde aptum. Similiter timor domini, oculos mentis purificat, & caliginem superbię fugat, & lumine vero sapientiæ mētem illustrat, & ideo dicitur Iob. quod timor Domini, ipsa est sapientia.

Plini. Iob. 28.

Quintò, propter virtutē defensiuam. Quia semen fœniculi cum vino potatum, valet contra morsus serpentū, & contra ictus scorpionum: & radix eius cocta cum vino, canis morsum sedat. Hec. n. omnia operatur fœniculus hortensis, & adhuc fortius operatur fœniculus agrestis. Similiter timor dei, & præcipue agrestis, i. fortis resistit morsibus serpentū. id est, tentationibus diabolicis.

Item ictibus scorpionū, i. motibus carnalium tentationū, quæ antè delectant, & retro cruciant; sicut scorpio ante palpando incedit, sed retro cauda ferit: vt dicit Gregor. Item morsibus canis, id est, tentationibus mundi blādientis, vel persequentis. Quia canis aliquibus cauda blanditur, aliquibus verò latrat, & eos morsibus lædere molitur. Vnde Greg. dicit, quòd in via dei timor fortitudinem gignit, scilicet cōtra carnem, diabolum, & mundum.

Grego.

Tribulationes in hoc mundo iustis magnas afferre vtilitates, ex plerisq; chelidonia, ficus Aegyptiaca, lactuca, radicis, raniq;, ac ruta virtutibus, eruditis exēplis edocetur.

Cap. LXXVIII.

Tribulatio assimilatur chelidoniæ, quæ est herba, cuius succo oculi hirundinum stercore læsi ad statum pristinum reuertuntur, vt Isido. & Plinius dicūt, Similiter (vt dicit Greg.) oculos quos culpa claudit, pœna aperit.

Item tribulatio nō nocet se humilianti, sed potius eum exaltat. Cuius exemplum apparet in ficu Aegyptiaca, cuius lignum in aqua missum, contra naturam aliarum ficuum mox fundū petit, & postquam fuerit aqua plenum, vnde magis debet esse ponderosum, tunc redit ad summum, vt dicit Augu. Similiter homo positus in aqua tribulationis, si fundum petierit, id est, si profundè se humiliauerit, restituetur ad summum gradum, & etiam interdum talis exaltatur ad summum. Vnde de Christo dicitur Philip. quod humiliauit se ipsum factus obediēs patri vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod deus exaltauit illum.

Aug[illegible] ist. Ph[illegible]ii. 2.

Item, quòd tribulationis flagellum aperiat oculos cordis (vt iam est supra dictum) eo, quòd tollat cæcitatem inductā per peccatum, patet etiā per lactucæ (quę à quibuidam herarchea dicitur) similitudinem, & exemplū. Huiusmodi enim lactucæ folia sunt breuia & rotunda, cuius succum accipitres herbam scalpendo extrahunt, & tangentes eo oculos, cæcitatem discutiunt cum senescunt.

Succus ergo lactucæ talis est, acerbitas tribulationis, quæ scilicet cæcitatem accipitrum, id est, hominū peccatorum, & præcipue tyrannorum fugat. Vnde tribulatio figurata est in illo pisce. Tob. cuius fel: i. amaritudo valet ad inungendos oculos. Apoc. Collyrio, id est, tribulationis asperitate, iniunge oculos tuos, vt videas.

Tob. 6. Adoc. 3.

Item amaritudo tribulationis

causat dulcedinem cõsolationis: cuius exemplum apparet in radice: quia quandoque amara radix dulcem fructum producit, sicut in vite, & oliua natura ostendit, in quibus & consimilibus amaritudo radicalis humoris digeritur, & dulcescit beneficio aeris, & caloris cælestis, materiam penetrãtis. Sic dolor cordis, vel tribulationis, beneficio aeris circũstantis, id est, alicuius boni viri, vel angeli assistentis, & beneficio gratiæ celestis, animam per ipsam tribulationem purgãtis, vertitur in magnam dulcedinem consolationis. Psal. Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

P. Psal. 93.

Item tribulatio assimilatur rãno, quę licèt sit arbor multę amaritudinis, & in radice, & in foliis, & in ramis; multum tamen est medicinalis. Nam ex succo radicis, medicamentũ fit oculos claros reddens, semen etiam secundinas ex vtero trahit. Sic tribulatio, licèt sit, amara, & in radice cordis ad considerandum, & in foliis, id est in verbis ad audiendum, & in ramis. i. in factis ad tolerandum; tamen medicinalis est contra peccata, & præcipue, quia oculos cordis clarificat, vt supra dictum est: quod præcipue radix ramni facit, id est, cõsideratio causæ ipsius tribulationis, scilicet, quòd aliquis consideret, & reputet se pati propter peccata sua manifesta, vel occulta.

Item deuotio mentis secũdinas, i. delectationes, & concupiscẽtias voluptatum educit: quia malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ, vt dicitur Eccl.

Ecc. 11.

Item tribulatio humiliter portata, assimilatur rutę, primo, quia ruta habet vim purgatiuam purgat enim immunditiã matricis, & inde fœtum mortuum educit. Sic tribulatio dum hominem ad pœnitentiam humiliat, immũditiam mentis purificat, & inde virtute pœnitẽtiæ mortale peccatũ euacuat. Vnde Augu. super Psa. dicit, quòd flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat pœnitentem, & coronat innocentem.

August. super ps.

Secundo, quia ruta habet virtutem illuminatiuã. s. quia ruta cruda commesta visum acuit: Sic etiã tribulatio acuit visum mentis, quia intellectũ tribuit, Isa. Tantũmodo vexatio dabit intellectũ.

Isa. 28.

Tertio, quia ruta habet vim mortificatiuã: debẽt. n. mulieres grauidæ ab esu rutæ abstinere, quia fœtum occidit in ventre. Quasi autem fœtus in ventre, est peccatum conceptum, quod tribulationis vis pœnitus extinguit, Eccle. Ignem ardentem, id est, incentiuũ peccandi, extinguit aqua, scilicet tribulationis.

Quarto, quia ruta habet vim serpentũ & bufonum expulsiuã, vnde debet plãtari in hortis: quia ab eis omne venenosum depellit, & debet iuxta saluiã plãtari, quia eã serpẽtes diligunt, & bufones: per saluiã ergo calidam, & humidam, appetitũ intellige sensitiuũ, qui sensualitas nominatur: Serpẽtes, autẽ sunt motus inordinati, & passiones virtutis irascibilis: bufones verò sunt passiones cócupiscibilis, & hęc omnia in saluia fouentur: quia omnes huiusmodi motus in sensualitate nutriũtur. Sed hæc omnia reprimit ruta, id est, tribulatio humiliter portata. Nam bufones, id est, concupiscibiles passiones, puta gaudiũ, delectationẽ, & huiusmodi, extinguit vis tribulationis, Sed serpẽtes, id est, motus irascibilis, puta odium, iram, & huiusmodi, reprimit vis patientiæ, & humilitatis. Mat. Serpẽtes tollent: & si mortiferũ quid biberint, nõ eis nocebit

Matt. 16.

Verbi

Verbi dei perfectiones, hic per varias ipsius seminis similitudines exponuntur.
Cap. LXXIX.

Luc. 8. VErbum Dei assimilatur semini, secundum illud Luc. Semen est, verbum dei.

Primo propter virtutẽ attractiuam: quia sicut semen attrahit ad se humorem terræ, ita verbũ Dei
Psal. 118. attrahit affectionem animæ. Et sic attrahebatur Dauid dicens: Quã dulcia faucibus meis eloquia tua.
Io. 16. Et Petrus dicens: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

Secundo propter virtutem mũdificatiuam. Propter semen enim terra mundatur, & ipsum etiam terram mundat trahẽdo ad se humorem, qui alias in malas herbas conuerteretur. Similiter etiam verbum dei mũdat, & purgat animã.
Heb. 1. Heb. Verbo virtutis suæ purgationem faciens.
Ioan. 15. Ioan. Vos iam mundi estis propter sermonẽ &c.

Tertiò, propter virtutem assimilatiuã: quia nõ ex quolibet semine quodlibet generatur, sed ex simili semine (vt dicit Phi.) sicut ex
Arist. 1. Phi. tritico triticũ, & ex hordeo hordeũ, & sic de aliis. Vnde quia verbũ dei, semẽ dei est, ideo facit homines similes deo. Ioa. Illos dixit
Ioan. 10. deos, ad quos sermo dei factus est.

Quartò, propter virtutũ germi-
Isa. 61. natiuam Isa. Sicut hortus semen suum germinat. Sic generatio & natiuitas spiritualis habet fieri
1. Pet. 1. per verbum dei. Vnde Pet. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei.

Quintò, propter virtutem promotiuam: quia illud, quod ex semine gignitur paulatim, & ex virtute, quę est in semine semper per
Mat. 14 ficitur & augetur. Mat. Germinet semẽ, & increscat. Vltro enim terra fructificat, primũ herbã, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. Semen est verbum dei, fructificat herbam in incipientibus, spicam in proficiẽtibus, plenum fructũ in perfectis siue perseuerantibus.

Sexto, propter virtutem multiplicatiuã: quia ex vno grano se- 2. Cor. 9.
minis multa generantur. Apostolus. Multiplicabit semẽ vestrum. Et similiter verbum dei, secũdum
illud Matth. Audiunt verbum, & Mat. 14.
suscipiunt, & fructificant, vnum triginta, aliud sexaginta, & vnum centesimum.

Virginitas quantum cæteris præstet virtutibus, ipsiq́; Deo grata existat ac præmietur, quãplurimis cedri, hordei, Rosæ, Viola, & tandem lilii exemplis, sacraq́; scriptura auctoritatibus fit perspicuum
Cap. LXXX.

VIrginitas assimilatur cedro. Primò, qui cedrus est arbor gratissimi viroris, est enim aspectu pulchra semper tenẽs viridia folia. Est autem continentia carnis, quasi quidam viror arboris Gratus autem est deo viror continentiæ coniugalis, gratior autẽ continentiæ vidualis, sed gratiosissimus est ei viror continentiæ
virginalis. Ecc. Gratiã, & speciem Eccle. 40
desiderabit oculus, & super hæc virides sationes. Desiderabile est oculis Dei videre gratiam continentiæ coniugalis, & speciẽ pudicitiæ vidualis, sed super hæc virides sationes, id est, sacratissimas virgines.

Secundo ratione iocundissimi odoris. Odor enim cedri serpẽtes fugat, & homines recreat. Odor autem virginitatis dæmones fugat, & angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout Hieron. dicit.

Tertio, ratione efficacissimi vigoris, quia tãti vigoris est cedrus, vt nunquã à tinea, vel aliquo alio verme corrodatur. Vnde & huius arboris gũma, quæ dicitur cedra, est ad librorum conseruationem summe necessaria: quia libri exea

liniti, nec à tineis roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiã mortua, in ligno cedrino reposita, & eius lachryma peruncta, ab omni putredine proseruantur. Quasi autem tinea in panno, vel vermis in ligno, est concupiscentia in carne, à cuius corrosione, id est corruptione virginitas perpetuo se præseruat. Vnde Augu. dicit, quod virginitas est in carne corruptibili, perpetua incorruptionis meditatio. Nec perditur senio virginitas in corpore sicut vires corporis perduntur. Corpora autem mortificata per abstinẽtiam melius in cedro, id est, virginitate incorrupta seruantur.

August.

Quartò, ratione suauissimi saporis: habet enim cedrus in suo fructu triplicem saporem. Nam in medio circa grana eius pomũ est acetosum, in superficie vero circa corticem est dulce, in medio vero medullæ, est temperatũ inter vtrunque saporem, quasi medium tenens. Sic etiam sacræ virgines debent esse dulces, & mites exterius in conuersatione, sed interius acetosæ, id est, timidę, & solicitæ. In medio autem, id est, in corpore debent esse quodammodo temperatæ, vt neque acetositate nimiæ asperitatis infirmentur, neque dulcedine delitiositatis soluantur.

Item virginitas assimilatur hordeo, primo ratione ordinis: quia secũdum Plin. hordeũ inter frumenta primum seritur, & primũ recolligitur. Sic inter semina virtutum hæc quasi primũ seminata fuit in humana natura & carne, s. virginitas. Vnde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actũ generationis, aut per corruptionẽ carnis: quia corpus Adæ fuit ex virginea terra sumptum, & corpus Euæ ex virginea costa productum, similiter fuit primo recollectum, & in horreo paradisi locatum quia prima caro Deo vnita, fuit caro virginea, sicut caro Christi, quæ & ipsa virgo fuit, & etiam de virgine sumpta, & ipsa primo fuit beatificata, & in cælo locata. Tenetur etiã cõmuniter, quòd tria virginea corpora sunt, iam ante messem generalem aliorum corporum, in horreo cæli locata, s. Christi, & beatæ Virginis Mariæ, & Beati Ioannis Euangelistę. De aliis autem, qui cum Christo resurrexisse leguntur, tenet Aug. quod iterũ mortui sunt, ita, quod non sunt in cælo, nisi eorum animæ: quamuis aliqui doctores contrarium dicant.

Plin.

Secundo, ratione seminis, hordeum enim non vult seri, nisi in terra sicca, & solida quia virginitas requirit soliditatem mentis, & siccitatẽ carnis. s. per abstinentiã cibi & potus: quia sine Cerere, & Baccho friget Venus, vt dicit Terentius, id est, sine abundantia cibi, & potus. Et ideo merito significatur virginitas in hordeo, Quod secundum Isido. dicitur hordeũ, quasi aridum: quod etiã est frigidum, & siccum, quia scilicet virginitas animam refrigerat ab ardore concupiscentiæ, & desiccat ab humore gulæ.

Teren. in Eu.

Tertiò, ratione roboris. Nullũ enim frumentum est magis à corruptione remotũ, quàm hordeũ, eo, quòd citius recolligatur, & crescat, quàm ipsum corruptio vel rubigo inuadat. Hoc autẽ virginitati competit, ob cuius amorem plurimæ elegisse leguntur, vt potius per martyrium, & violentam mortem recolligerentur ad Deum, quàm inhonestæ corruptionis rubiginem paterentur.

Quartò, ratione corporis: quia totum corpus hordei habet quãdam excellẽtiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habet paleam, humiliorem stipulam, &

laudabilem multum medullam, si debito modo sit parata, & farinā acceptissimam, seu polentam, vt Plinius dicit. Quæ omnia cōpetunt virginitati, quæ est valida in proposito, humilis in animo, laudabilis in exemplo, & acceptissima in merito. Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptissima in mercede. Vel valida contra mūdum, humilis contra diabolū, laudabilis quo ad Angelum, acceptissima quo ad Christum.

Item virginitas assimilatur rosæ: quia ipsa est flos, de qua dici-
Eccl. 24. tur, Quasi flos rosarum in diebus vernis. Quod patet primo ratione decoris, quia sua pulchritudo visum pascit. Sic virginitas in oculis Dei, & Angelorum maximā
Sap. 40. pulchritudinem habet. Sapie. O, quàm pulchra est casta generatio cum claritate.

Secundò ratione odoris: quia suo odore olfactum afficit. Ipsa autem Virginitas tota odorifera est, cuius odore repletur domus
Ioan. 12. conscientiæ. Ioan. Domus impleta est ex odore.

Tertiò ratione suauitatis: quia rosa suauitatis mollitie tactum lenit. Specialiter Ioannes inter apostolos, tanquam virgo purissimus Christum merebatur tangere, & ei intimius, & familiarius præ cæteris adhærere. Vnde & in cœna recubuit supra pectus eius, quia virgines quadam speciali vnione Christo cæteris in cælo familiarius inhærent, & circa ipsum sunt, sicut suauissimæ ro-
Apoc. 14. sæ. Vnde de virginibus dicitur, quod sequuntur Agnum quocūque ierit.

Quartò, ratione virtutis. Nam sua virtute multis lāguoribus rosæ succurrunt: quia scilicet virginitatis honestas à multis tribulationibus liberat, quas coniugati
1. Cor. 7. patiuntur, vt Apostolus ostendit

Item virgines assimilātur violis, quæ sunt frigidæ, aquosæ, & odoriferæ. Sunt enim virgines frigidæ à concupiscentia carnis, aquosæ per lachrymas deuotionis, odoriferæ per exempla honestatis. Et nota, quod viola suo odore cerebri calorem mitigat, spiritum animalem confortat, & somnum prouocat. Sic virginitas suo odore ardorem carnis refrigerat spiritum confortat, & recreat, & ad somnum, id est, quietem cōtemplationis disponit, & præparat.

Item virginitas assimilatur lilio. Can. Sicut lilium inter spinas Cant. 2.
sic amica mea &c. Et hæc similitudo primo congruit ratione decoris. Est enim flos miræ pulchritudinis, & decoris, quem habet ex candore, siue rubore. Nam lilia communiter sunt alba, sed quandoque rubea & purpurea: habet enim virginitas cādorem, id est, puritatem carnis. Eccle- Eccl. 40.
siastici: Pulchritudinem decoris eius admirabitur oculus. Sed aliquæ virgines habuerunt ruborem passionis, scilicet suo sanguine rubricatæ. Isa. Quare ru- Isa. 43.
brum est indumentum tuum, id est, corpus? Secūdo ratione odoris. Nam flos lilij, quādo integer, & intactus est, multum permanet, & suauiter redolet: sed cōfractus, & confricatus, plurimum fœtet. Similiter hominū caro, dū intacta & integra per virginitatem permanet, tam Deo, quā hominibus redolet. Eccles. Fructifi- Eccl. 24.
caui suauitatem odoris. Sed dum per luxuriæ vitium confricatur, vel frangitur virginitatis signaculum, tam spiritualis, quam corporalis fœtor egreditur.

Tertiò, ratione fulgoris: quia in lilio quædam aurea grana fulgēt, quæ septem hastulis sustentantur. Vnde ex septem foliis candidissimis simul continuis flos

iste componitur, & septem granis aureis decoratur. Hæc septem folia candidissima inuicem cõtinua sunt septem virtutes animæ, quæ fuerunt in sacris virginibus inuicem connexæ, scilicet iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia, fides, spes, charitas. Sed adhuc cum istis septem virtutibus habuerunt septem grana aurea, id est, septem sancti Spiritus dona, scilicet sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilij, fortitudinis, pietatis, & timoris. Vnde & vere
Eccl. 50. fuerunt virgines sacræ ecclesiæ, quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, vt sacra testatur scriptura.

Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum perfectiones per Allij fabaq; naturales effectus multis similitudinibus patefiunt.

Cap. LXXXI.

VIrtutes assimilantur alliis. Primo, quia alliũ (vt dicit Dioscorides) habet virtutẽ omne venenosum repellendi. Et hoc competit virtuti fidei, quæ venenosa dogmata, scilicet hæreticorum depellit, in quibus est vene-
1. Ioan. 5 num falsitatis, & prauitatis. Repellit etiam fides, & vincit venenum mundi, id est, cupiditatem, vel rabiem tyrannorũ persequentium. Ioan. Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra. Item valet contra venenum diaboli.
Eph. 6. Ephe. In omnibus sumentes scutum fidei, in quò possitis omnia tela ignea nequissimi extinguere

Secundo, quia allium habet virtutem dolorem illorum mitigãdi, scilicet si cum oleo coctum, & tritum super locum doloris ponatur. Et hoc cõpetit spei: qui ipsa spes cælestis præmij mitigat dolores præsentis exilij, præcipue si adsit peccatorum contritio, & cęlestis gratiæ vnctio.

Tertio, quia habet virtutem diuidendi, & humores grossos incidendi, & consumendi: & hoc cõpetit charitati, quæ nos à mundo diuidit. Vnde qui diligit mundum, nõ est charitas Patris in eo, vt dicitur Ioan. Cui poeta consonat, dicens: Non bene concordant, nec in vna sede morantur, Vanus amor mũdi, verus amorq; Dei. Vnde charitas humores grossos, id est, affectus terrę nos à mẽte separat, & consumit. 1. Ioan. 2.

Quartò habet virtutem vulnera sordida purgandi: & hoc competit iustitiæ, quia purgat maleficia, & scelera in alterutrum commissa, quibus interdum vulnerantur corpora, vel saltem vulnerantur damnabiliter suscipiẽtium corda.

Quintò, habet virtutem dolorẽ & tumorem à loco tollendi, si coctum cum aqua fontana apponatur. Et hoc competit prudentiæ, quæ tollit dolorem, dum consolatur in aduersis, & sedat tumorem superbiæ humilians in prosperis.

Sexto, habet virtutem morsum canis rabidi curandi, si cum, sale, ruta, & nucibus sit admixtum, & positum super vulnus. Et hoc competit fortitudini, quæ defendit à morsu canis rabidi, id est, à terrore aduersitatis, vel persecutionis mundi, si tamen ipsa fortitudo sit cum sale discretionis, cum ruta acutæ contemplationis (quia ruta dicitur reddere visum acutum) & cum nuce, id est, custodia humilitatis. Nam nux dulcedinẽ nuclei sub arida testa cælat, & custodit. Et sic quoque homo humilis sub asperitate pœnitentiæ, vel carnis, cælat, vel custodit dulcedinem mentis.

Septimo, quia allium habet vim hydropisim euacuandi, quia humorem subcutaneum desiccat. Habet etiam vim vermes ventris occidendi, si cum pipere. & succo mentæ, & aceto ad salsæ modum offeratur. Et hæc duo competunt

petunt temperantiæ, quæ hydropisim curat, id est, luxuriam in qua fluxus carnalis humoris exuberant, quem ipsa temperantia per virtutem continentiæ & abstinentiæ euacuat. Item temperātia vermes ventris, id est, appetitum, & pruritus gulæ inordinatos, qui etiam ventrem replent, & mordent, necat, si tamen abstinentia cum pipere calido diuini amoris, & cum succo mentæ, id est deuotione mentis, et cum aceto compunctionis fuerit sociata. Quia abstinentia, & cōpūctio, dilectio, & deuotio optimam salsam faciunt animę, per quam omnis inordinatus motus carnis cōstringitur, & abscedit.

Item virtutum theologicarum perfectio repræsentatur in faba. Nam faba habet hastam, quæ crescit angulosa; & repræsentat fidem, quæ creuit per quatuor angulos, id est, per doctrinam quatuor Euangelistarum; vel per angulos, i. per quatuor partes mūdi. De quibus dicitur: Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem. Gene. 28

Item faba habet florē odoriferū multum ab apibus frequētatum. Et hic flos significat spem: quia cum flos apparet, spes est de futuro fructu: per spem enim iam incipimus futurę vitę gaudia odorare, ac sapere, hanc frequentant apes, id est, actiui soliciti, & argumentosi: quia in spe fructus vitæ æternæ seminant semina eleemosynarū, & operū misericordię.

Item faba producit in hasta thecas, quæ scilicet interius diuersis sunt distinctę domunculis, in quibus fabæ per ordinem sunt locatæ. Istæ thecæ sunt charitatis gradus, diuersas domunculas, id est, diuersos modos habentes, in quibus sunt fabarum grana. i. charitatis opera quodam ordine distincta. Nā debet esse charitas ordinata, & gradata, & interius in affectibus, & exterius in effectibus Cant. 2. Cant. Ordinauit in me charitatē.

Plantarum distinctio per masculinas, & fœmininas, quadruplici cognoscitur modo, atq; ex earum exemplis virtuosorū vitiosorūmque hominum diuersitas manifestatur.

Cap. LXXXII.

Virtuosi homines differunt à vitiosis, sicut plantę, siue arbores masculinæ à fœmininis. Dicit autem Arist. quòd diuersitas plantarum distinguitur per masculinas, & fœmininas: & inuenitur inter vtrasq; quadruplex differentia. Arist. de veg. Prima sumitur ex cōplexione, quia masculina planta spissior est, durior, siccior, dēsior, & ramosior, quā fœminina. Similiter inter homines, quidam sunt masculini. i. viriles cōtra vitia, & constātes cōtra aduersa: quidā autē sunt fœminini. i. molles & inconstātes. Vnde masculini. i. virtuosi sunt magis spissi per gratiæ plenitudinē, sunt magis duri per patientiæ fortitudinē, magis sicci per abstinētiæ ariditatē, magis dēsi per virtutum multitudinem, & sunt magis ramosi per bonorum operum solicitudinem.

Secunda differentia sumitur ex foliorū distinctione: quia masculina arbor habet folia aspera, minora, & strictiora, propter dominiū siccitatis. Et dicit Arist. quòd si folia, vel puluis foliorū, vel cortex masculinæ plantę foliis fœmininę componatur, vt simul cohæreāt, citius maturabuntur fructus fœminæ, & prohibent casum foliorū, & fructuum, donec fuerit completa digestio. Arist. de veg. & plant. Cuius ratione est secundum Alphredū quia masculina planta aere deferente auget calorem fœmininæ, & sic fit potētior in operatione. Alphr. Et dicit etiam idem Alphredus, quòd si folia masculinæ plantæ coniungantur

foliis fœmininæ, sic inuicē cohę-rebunt, quòd vix possunt separari ab inuicem. Similiter prælatus qui est masculinus, id est, virilis, & prudens, habet folia. i. verba aspera in corripiēdo, pauca in prę cipiēdo, stricta in seruando, effœminatus autem. i. timidus prælatus, habet verba lenia in corrigēdo, multa in adulando, & larga in relaxando. Sed quia nimia seueritas aliquando frangit, & nimia leuitas aliquando dissoluit, expedit coniungere aliquando in correctione, & componere verba fœminina cum masculinis, id est, miscere verba blanda duris: quæ tamen sic debent coniungi, vt ab inuicem non separentur, s. vt neque verba blanda careant seueritate, neq; seuera careant lenitate.

Tertia differentia est in pullulatione: quia prius pullulat masculina, quam fœminina propter fortiorem calorem. Sic homo virtuosus, & virilis bonum facere non tardat, quod expedit; sed tumidus, & tepidus, qui minus habet de calore charitatis, negligit, & postponit.

Quarta differentia est in fructificatione: quia fructus masculinæ plantæ est breuior, & etiam maturior, quàm fœmininę. Cuius est ratio, quia in masculina, propter abundantiam caloris & siccitatis, partes eius fortius constringuntur ad inuicem, & faciunt arborem spissiorem. Sic ergo ipsa strictura, & soliditas venarum prohibet humorem multum emitti ad vnum locum, vt conuertatur in fructum, propter quod fructū habet breuiorem, vt dicit Albumas. Paucitas autem humoris, & abundantia caloris faciunt, quòd ipse fructus sit magis maturus. Vnde etiam dicit Aristo. quòd si ventus deferat odorem masculinę ad fœmininā, maturabitur citius eius fructus. Ergo viri masculini, id est, virtuosi, & prudentes, faciunt fructus breuiores, i. opera humiliora, vel breuiora. i. nō diu dilata, & maturiora. i. discretiora, quàm timidi, & imprudētes, qui faciunt opera tarda, & indiscreta. Sed odor masculini, id est, cōsilium, & exhortatio hominis magnanimi; & prudentis, multū prodest fœminæ, i. homini remisso, & debili, & reddit eum magis solicitum ad expediendum illud, quod faciendum est.

Albu.

Arist. de veg.

Alliorum in corporibus humanis septem detrimenta ponuntur, quibus septem quoq; capitalia vitia assimilantur.

Cap. LXXXIII.

VItia assimilantur alliis. Primo, quia allium visum damnificat, quia oculos offendit. Vnde communis versus dicitur. Allia, vina, venus, puluis, ventus, faba, fumus. Ista nocent oculis, sed vigilare magis. Hoc autem competit vitio superbiæ, quę visum mentis obscurat. Iob. In manibus, i. superbis abscōdit lucem. Gregor. Tumor mentis est, obstaculum veritatis. Iob.37. Grego.

Secūdo, quia stomachū turbat: & hoc cōpetit inuidiæ, quę de aliena fęlicitate mētem perturbat.

Tertio, quia corpori appositum ipsum vlcerat. Et hoc cōpetit gulæ, per cuius superfluitates frequēter ex nimiis humoribus corpus vlceratur, & apostematur, & multo magis anima.

Quartò, quia sua caliditate nimia ventrem desiccat. Et hoc cōpetit luxuriæ, quæ corpus nimis inflammat, & bonam humiditatem educendo desiccat.

Quintò, quia nimis comestum corpus inflammat: quod cōpetit irę, in qua fit ebullitio sanguinis, & totius inflammatio hominis.

Sexto, quia leprā generat: quod competit auaritiæ, quæ est lepra diuitum, sicut dicitur de Naamā, 1. Reg. 5.

quòd

quòd erat diues, & leprosus. Hęc etiam admodũ lepræ est vniuersalis infectio, siue corruptio, quia radix omnium malorum est cupiditas.

Septimo, quia cholerã adustam multiplicat: nimia autẽ adustio choleræ melancholiam generat. Vnde melãcholia dicitur cholera nigra, per quam designatur accidia, quia vtraque, scilicet melancholia & accidia, grauedinem, & tristitiam causat, illa in corpore, ista in mente.

Varij florum effectus naturales, quibus non absurde nonnullis similitudinibus vita comparatur humana.

Cap. LXXXIIII.

Vita præsens humana, assimilatur flori.

Primo, ratione generationis: quia flores in zephyro vento generantur: quod significat, quòd homo in humilitate, & mansuetudine oritur. Nam ventus zephyrus (sicut dicit Boetius) est ventus mitis, & suauis, sicut boreas, econtrario est rigidus, & tumultuosus. homo enim mitior & humilior nascitur omnibus animalibus: propter quod dicitur, quòd homo est animal mansuetum natura. In cuius signum omnia animalia præter hominem, quasi armata nascuntur, vel horribilibus pilis, vel vnguibus retortis, vel calcibus duris, vel saltem dentibus acutis: quia dicit Auicenna, quòd omnia animalia quæ non carent dentibus, nascũtur dentata præter hominem. Boet.

Secundo, ratione dissolutionis: quia flores in austro vento dissoluuntur. Auster enim calidus, significat infirmitatis feruorem, quæ incolumitatem, vel prosperitatem humanæ vitæ dissoluit. Iob. Quasi flos egreditur, & conteritur. Flores enim dum humore modico nutriuntur, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & cõteritur, & deletur, Et similiter accidit de corporibus humanis. Iob 13.

Tertio, ratione diuulsionis: quia flores in vento borea diuelluntur. Ventus boreas asper & fortis, est mors per quam humana vita totaliter diuellitur. Item flores dicũtur, quasi fluores, quia cito defluunt, & ad materiã primariam redeunt. Sic hominũ vita cito defluit, & per mortẽ humanam corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Iac. Flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit. Iac. 1.

Christus qua ratione serpenti comparetur, per dracontea herba similitudines exprimitur, per variosq; flores varia etiam Christi perfectiones connumerantur.

Cap. LXXXV.

Christus assimilatur illi herbæ, quæ dicitur dracontea, ex eo, quòd hæc herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, immo est serpentibus contraria. Nam eius hasta ad modum colubri maculis est respersa, habens similitudinẽ viperæ, vel draconis. Florem habet purpureum diuisum, & apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Hęc autem herba odore suo serpentes fugat, vt dicit Diosco. Sic Christus habuit similitudinem serpentis, in quantum habuit similitudinẽ carnis peccati: sed tamen in rei veritate non habuit venenum, id est peccatum, quod serpens antiquus, id est, diabolus sua tentatione humanæ naturæ immisit. Hebr. Non enim habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tentatũ per omnia pro similitudine absque Heb. 4.

peccato. Vnde Christus suæ passionis odore, ipsos serpentes, id est, dæmones fugauit, nos ab eorum veneno, id est, peccato liberauit. Vnde ipse fuit figuratus in illo serpēte æneo quem Moyses fecit, qui figurā serpentis habebat, & tamen veneno carebat. Lingua autem, id est, doctrina Christi, fuit serpentina, id est, prudentissima. Nam prudentia
Mat. 10. serpenti ascribitur. Matth. Estote prudentes sicut serpentes.

Item nigra, quia humillima.
Matt. 11. Vnde ipse dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. vel nigra, quia ardentissima: res enim adustæ nigredinem habēt.
Luc. 25. Luc. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via.

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura à philosopho iu-
Ioan. 7. dicatur. Ioan. Nūquam sic locutus est homo.

Itē Christus assimilatur flori.

Primò, propter generationem: quia flos generatur ad calorē Solis, & infusionem roris, & sine læsione & apertione arboris. Sic ad Christi conceptionem calor sancti Spiritus se infudit, qui ipsam
Luc. 1. conceptionem fecit. Luc. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, Ros diuinæ gratiæ superuenit,
Luc. 1. per quā virgo Deo placuit. Luc. Aue gratia plena, Dominus tecū. Nullam apertionem, id est, corruptionē pertulit, sed virgo con-
Isa. 7. cepit. Isa. Ecce virgo concipiet, &
Isa. 11. pariet filium. &, Egredietur virga de radice Iessæ.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in cælo patrem, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantam: & ita (prout ipse Origines dicit) in cælo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinem habet cum Verbi conceptione, quæ fuit in cælo sine matre, secundum natiuitatem: In terra verò sine patre, secundum natiuitatem temporalem.

Secundò, Christus assimilatur flori propter delectationem: quia iste flos delectat visum sua pul-
chritudine. Pet. In quem desiderant Angeli prospicere. Delectat olfactu sui odoris suauitate, vt quilibet clamare possit: Trahe me post te. Delectat tactum sua lenitate. Psalmus. Quoniam tu Domine suauis, & mitis. ad Thitum. Apparuit benignitas. Delectat auditum, & etiam gustū per spem futuri fructus; quia quādo flores suaues audimus, speramus fructus. Multum enim debet auditum nostrum delectare, quando audimus istum nostrū florem Christum esse nostrum mediatorem. Nam sicut flos est medium inter ramum, & fructum, sic ipse est mediator inter nos, & Deum. Delectat etiam gustū in spe fructus, quia per ipsum, tanquā per florem vēturi sumus ad illos fructus. Cant. Fructus illius dulcis gutturi meo. Cant. 2.

Tertiò, propter odorationem. Habuit enim iste flos odorē Deū patrem afficientem. Genes. Ecce Gene. 2. odor filij mei, sicut odor agri pleni.

Item odorem dæmones expellentem ad modum myrrhæ, quæ fugat serpentes. Eccle. Ego quasi Eccl. 4. myrrha dedi suauitatem odoris.

Item odorem hominē à peccati corruptione seruātem, ad modum odoris cedri. Et nota, quòd flos habet odorem, quasi indeficientem, quia auulsus, arefactus, & attritus, odorē suum non perdit. Similiter Dominus noster Iesus Christus auulsus in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suauitatis nō perdidit, sed adauxit. Vnde Ambro.

1. Pet. 1. Psal. 85. Thi. 3.

Ambr. 3. li. de spi. san. bro. dicit: Flos odorem suum, & succisus reseruat, & contritus accumulat, nec auulsus amittit. Ita & Dominus in patibulo crucis, nec cõtritus emarcuit, nec auulsus euanuit, & illa lanceæ compunctione succisus, sacro speciosior fusi cruoris colore vernauit: mori ipse nescius, & mortuus æternæ vitæ munus exhalat.

Quartò propter variationem: varia namq; florum genera sunt gratiosa. Et Dominus noster Iesus Christus fuit vt viola per humilitatem, vt lilium per puritatem, vt rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricauit. Vnde merito dicitur:
Eccl. 50. Quasi flos rosarũ in diebus veris. Psalmus. Tanquam flos agri,
Psal. 102 sic efflorebit.

Verus coniugum Zelus qualis esse debeat, vt sit Deo gratus, nõnullis cepa marini hic manifestatur exemplis.
Cap. LXXXVI.

Zelus carnalis, & matrimonialis, qui est inter coniuges, assimilatur cepæ marino.

Primo ratione nocumẽti, quia huiusmodi cepæ, quando inuenitur solum, est mortiferũ, & venenosum. Tunc enim talis zelus est solus, quando est sine Dei timore, vel sine prudentiæ discretione, quibus omnis virtus & passio debet esse sociata. Vnde zelus, qui est sine eis, generat suspiciones, & tribulationes mortiferas & venenosas: & ad litterã sequuntur quãdoque veneficia, & mortes. Ioan. Si zelus amarum Ioan. 3.
habetis, &c.

Secundo, ratione medicamẽti: quia reprimitur eius malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittatur, vt sic in medicinis apponatur: quia si amor coniugalis sit cum vino charitatis, & cũ oleo lenitatis, non nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apost. Viri, diligite vxores Ephe. 5.
vestras, sicut & Christus ecclesiam.

Tertio, ratione temperamenti: quia in tali cepe debent interiora, ac exteriora abiici: quia interiora propter caliditatem nimiã, exteriora verò propter siccitatem multum, sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multum medicinæ accommoda. Sic à zelo matrimonij debet remoueri illud, quod est vitiosum interius, scilicet amor inordinatus, & carnalis.

Item illud quod est vitiosum exterius, vt indiscreta custodia, quam vnus coniugum alteri ponit. Sed amor, siue zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est, & bonus. Et hic zelus facit eos cõcordes in bono; & ideo gratus est Deo, & hominibus. Vnde Eccle. In tribus beneplaci- Eccl. 25.
tum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier sibi bene consentientes.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

PROLOGVS LIBRI QVARTI,

In quo de Natatilibus, & volatilibus exempla, similitudinésque quàmplurimas dicere aggreditur.

Nterroga iumenta,& docebũt te; volatilia cæli, & indicabunt tibi: loquere terræ, & respondebit tibi, & enarrabũt pisces maris. Creator cęlorum, & dominator aquarum, vniuersæque Rex & Dominus creaturæ, spiritualem curam gerens de homine, quem sua insignitum imagine, ad sui fruitionem creauerat; taliter omnia, quę produxit, humanis deputauit obsequiis, vt non tantum ex eorum aspectu solatia capere posset, sed ex eorum insuper vsu, vel famulatu varia illi commoda vndique prouenirẽt. Verum inter ista magnifica suæ prouidentiæ dicta, volatilia cæli, & pisces maris, (vt ex sacra scriptura colligitur) quodam pręcipuo munere ad humanæ vitæ commoda tripliciter ordinauit. Nam primò ea cõstituit in obsequium subiectionis: & hoc ex verbis scripturæ clarius indicatur, vbi Deus hominibus loquens, dicit: Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli. Dicebat naãque, vt animalia cętera illi subiicerentur, qui naturalis rationis fastigij & prouidẽtiæ gubernaculo omnibus præeminebat. Habent enim animalia cętera per extimationẽ vniuersalis & naturalis prudentiæ, quæ omniũ agibiliũ est ratio, naturalem quandã participationem: in homine verò viget per se vniuersalis, & naturalis prudentia, quæ omnium agibilium est ratio directiua. Omne autem quod est per participationẽ, subditur ei, quod est per essentiam: quare conueniens fuit, quòd omnia animalia homini subderentur: Vnde Psal. ait, Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas, &c. vsque ad semitas maris.

Iob 12. · Gene. 9. · Psal. 8.

Secundo, quia Dominus pisces maris, & volatilia cæli hominibus cõcessit in edulium refectionis. Siquidem ante tempus diluuij herbas tantum, & fructus arborum hominibus, & aliis animalibus Deus concessit in cibũ, dicens eis: Dedi vobis omnẽ herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Sed postmodũ peracto diluuio, animalium cõcessus est esus, sed cùm Dominus dixit, Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto, quòd carnem cum sanguine nõ comederis. Hoc indultum igitur concessit Dominus, tum propter hominis fragilitatem,

Gene. 1. · Gene. 9.

ſitatem, ne videlicet proſterneretur, in tanta vaſtatione rerum, tum propter terræ infœcunditatem cauſam ratione diluuij, tum etiam propter aeris differentem varietatem: quia (ſicut Alicuinus teſtatur) qui fuit magiſter Caroli Magni, ante diluuij tempora ſuper terram non cecidit, nec extitit pluuia, ſed aquis fontium, & rore copioſo terra irrigabatur. Vnde herbæ ſuauiores erant, & maioris efficaciæ ad nutriendú, quàm fuerunt poſt tempora diluuij, quando aer ventis, ac nubibus, & pluuiis ac paſſionibus aliis diſtemperatur, ac perturbatur. ſed pro tanto prohibuit Dominus eſum carniũ cum ſanguine mixtum, vt dum homo aſſumere vitaretur ſanguinem beſtiarum, multo magis horreret effundere ſanguinem humanum. Vnde ſubditur, in eodé cap. Quicunque fuderit ſanguinẽ humanum, fundetur ſanguis illius.

Alicui.

Tertiò, dedit Dominus volucres cæli, & piſces maris, in magiſterium inſtructionis: quod ex verbis Iob ſupra poſitis euidẽter comprobatur. dicitur enim: Interroga iumenta, & docebunt te, &c. Tunc enim aut iumenta, aut volatilia cæli, aut piſces maris quærimus, cum eorum naturas, aut motus ſubtiliter indagamus. Sed interrogata nos docent, loquuntur, aut reſpondent, cùm ex eorum cõſideratione percipimus, qualiter noſtros actus componere debemus. Et ideo de piſcibus maris loquens beatus Ambr. dicit, quòd in ſignum ſunt facti, vt in his noſtrorum morũ vitia videremus, & caueremus ea.

Ambr. in hexa. lib. 1.

Quapropter poſt herbarum, & arborum inductas ſimilitudines, reſtat dicatur, vt in hoc quarto noſtri operis, lib. de auibus, atque piſcibus aliqua introducantur exempla, vt noſtro ſtylo moribus adaptentur: Non autẽ mihi licuit de ſpeciebus ſingulis, vel vel auium, vel piſciũ in hoc, tam breui tractatulo facere mentionem, ex eo, quòd innumera ſunt natatilium, atque volatilium genera: quis enim vt de volucribus taceam, & marinorũ natatilium, ſpecies dinumerare poſſit, aut eas ſuis nominibus ſingulas deſignare? Vnde Pſal. ait hoc mare magnũ, & ſpacioſum manibus, &c. Et ſecũdum Ambr. plura ſunt in mari genera piſcium, quã in terra ſunt animalium. Ex quo patet quòd volatilium, & magis natatilium ſpecies, quæ à nobis cognoſcuntur, parua quidem particula ſunt reſpectu eorum, quæ ignorantur. Ergo exempla, & ſi nõ de omnibus, de aliquibus ſaltem magis famoſis, & notis inducemus, perſtringentes materias ſingulas, quibus adaptabuntur exempla ſecũdum modum in præcedentibus habitum ſub ordine alphabeti.

Pſal. 103

Ambro.

Ex Aquilæ pullis exemplis, à mundo deſpectos, ad ſanctamq; pœnitẽtiam venientes ſuſcipi, atque à Deo benignè nutriri & trahi declaratur.

Cap. I.

ABiecti, & deſpecti à mũdo ſuſcipiuntur, & nutriuntur a Deo, cuius exemplum apparet in pullis Aquilæ, quia cum multa grauedine Aquila pullos nutrit, aliquando ſi tres pullos habuerit, vnum abiicit, quem tamen alia auis, quæ fulica dicitur accipit, & nutrit, vt dicit Ambro. Tunc aquila pullũ proiicit, cùm mundus ſuum amatorẽ perſequitur, & affligit, quem tamen alia auis, ſcilicet Chriſti gratia miſericorditer amplexatur, à mũdo etiam coactus recedens, ſponte ad pœnitentiam venit. Vnde (ſicut Greg. dicit) mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire com-

Ambr.

Grego.

Eze. 34. compellunt. Ezec. Quod abiectũ erat reducam.

Item abiectos, & despectos à mundo, Deus, licet excelsus, non tamen abhorret vel despicit, sed eos de excelso prospectãs potius ad se trahit. Quod iterum exemplo Aquilæ patet, quæ scilicet est tam limpidi visus, vt cum in aere super mare feratur, vt vix videatur, inde tamen pisciculos in mari contemplatur, & instar lapidis imum petit, pisciculos rapit, attrahit, & comedit. Sic deus, cuius oculis nuda sunt omnia, & aperta, quamuis in altitudine suæ lucis nobis sit inuisibilis, quia habitat inaccessibilem, quem nemo hominum videre potest: ipse tamen pisciculos paruos in mari existentes, id est, despectos & humiles spiritu, in mũdo fluctuantes non despicit, sed prospicit in imo, ad eos venit suo lumine illustrãdo, eosque ad se trahit suo amore inflammando, & quasi cibum comedit eos sibi per familiarem gratiam coniungendo, & incorporando. Psalm. Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & terra? (1. Ti. 6.) (Psal. 112.)

Cur bona opera ab homine facta sint celanda, Pauonis, atque gallinæ exemplis solerter enudeatur.

Cap. II.

ABscondere debet homo opera bona sua, vt non illa diabolus per inanem gloriam, & ostentationem corrumpat. Est enim diabolus pauoni similis, qui oua gallinæ suæ perquirit, vt frãgat, & comedat, vt liberius libidini vacet: sed gallina ipsa oua abscõdit, vt seruet. Sic, quia diabolus bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere, secundum illud Matth. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed quidam sunt, sicut gallina domestica, quæ statim cum ouum emisit, clamat, & reuelat, & ideo amittit. Isa. Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: nõ fuit res, quam non ostenderim eis, dixit Ezech. de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quod omnia amitteret. (Mat. 5.) (Isa. 35.)

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem superuenientis elationis, vel tentantionis inanis gloriæ; patet etiam exemplo ceti, siue balenę, quę nõ parit oua, sicut multi alij pisces, sed parit viuos fœtus, sicut dicit Ambro. Quos quidem postquam peperit, secũ tenet, & ducit: sed statim cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium, vel terribile superuenire sentit, eos aperto ore in ventrem suum recipit, & abscõdit, quousque transierit, omne periculũ vel abscesserit, & tunc eos quasi iam securos viuos, & incolumes euomit, sicut idem Ambro. dicit, In quo quidem aperte docemur, quòd bona nostra, quæ agimus, etiam propter timorem gloriæ, aliquando debemus abscondere, & propter aliorum vtilitatẽ nonnunquã propalare. Vnde & Dominus noster, qui discipulis alicubi dixit: Attendi te ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus. Ipse etiam dixit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, &c. in eodem capitulo. (Ambr.) (Mat. 5.)

Abstinentiam à cibis moderatã maximopere bonis viris necessariã esse, vnico Pauonis exemplo demonstratur.

Cap. III.

ABstinentia discreta à cibis liberat hominem à putredine, & ardore libidinis. Est enim homo abstinens similis Pauoni, cuius caro tam dura est, vt vix putredinem sentiat, nec facile coqui

coqui valeat, sicut dicit Isido. Hanc profecto duritiem, moraliter, carnis discreta abstinẽtia facit, & causat, vt nec putredinis resoluatur fœtore nec libidinis vratur ardore: cessat resolutio putredinis subtracta materia seminis, scilicet alimentis, & frigescit flamma carnis, ciborum remotis fomentis: sicut etiam lignis subtractis extinguitur feruor ignis.
Pro.26. Prouerb. Cum defecerint ligna extinguitur ignis. Io.Cas. de inst. mona. Ioannes Cassianus. Nunquam, inquit, poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare non quærit: Et Ambr. ser. de gula. Ambr. dicit, quòd fames amica virginitati est inimica lasciuiæ, saturitas verò castitatem perdit, & nutrit illecebram.

Secunda in rebus temporalibus, ac frequens fortuna peccatorum vulnera haud sentire finit, quod & ceti similitudinibus aperitur.

Cap. IIII.

ABundãtia prosperitatis sentire prohibet vulnera mẽtis. Cuius exemplum apparet in cete, & in pisce balena, qui tantæ est pinguedinis, quod quãdo percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo eius totaliter perforata fuerit: sed quando caro interior læditur, facile capitur, quia amaritudinem aquæ non sustinẽs, litus petit, & moritur cito. Velut autem pinguedo piscis, est abundantia prosperitatis, quæ quidẽ, dum peccantibus affluit, mentis vulnera, siue dãna sentire nõ permittit. Vnde dominus cõtra Hie-
Luc. 19. rusalem dixit. Luc. Nunc quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis. Sed tunc peccator intrinsecus tangitur, cum temporali aduersitate percutitur. Sunt enim mentium vulnera peccatoribus, quasi extrinseca, ex eo, quòd spiritualia, in quibus lædũtur, quasi reputant extranea. Sed cũ in temporalibus, quæ magis diligũt, læduntur, quasi in intimis vulnerari affligunt, cuius interdum vulneris amaritudinem non ferentes, vel compuncti à suis peccatis litus pœnitentiæ quærunt, vel lapsi in desperationis barathrum eternam mortem incurrunt.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis accidiam, concupiscentiaque æstum humanæ animã valde obesse, breuiter in hoc loco explanatur.

Cap. V.

ACcidiæ vitium, & concupiscentiæ æstus, maximè nocent animæ. Cuius exemplum apparet in quibusdam piscibus: quos (vt dicit Aristo.) immoderatus calor nimium lædit. Vnde dicit, quòd sunt pisces, qui apud ascensum caniculæ moriuntur præ calore. Vnde pisces in æstate fugiũt à litoribus calidis in profundum mare. Similiter nocet eis magnum frigus, & maximè habentibus lapidem in capite, sicut caneri, & huiusmodi. Nam talis lapis ex frigore congelatur, & sic de facile moriuntur. Quasi ergo calor æstatis, feruor & flammę est concupiscentiæ carnalis, quæ nisi extinguatur interimit: ideo fugiendum est in profundum maris, id est, ad abundantiã lachrymarum prouenientium ex amaritudine cordis, vt lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiæ æstum. Quasi hyemis verò frigus rigens, est accidia spiritus: quæ habentibus lapidem in capite, id est, duritiem in mente, præcipuè est mortalis. Nã, si cor de se durum est, per accidiæ frigus amplius induratur. Et ideo satis faciliter mortem cuiusdam desperationis inducit, & induratum obtenebrat. Zacha. Non erit lux, sed frigus, & gelu. Zach. 14.

Arist. 7. libr. de anima.

Quæ

Quæ ad actiuæ, ac contemplatiuæ vitæ perfectionem in vnoquoque hominum gradu requirantur, per quamplurima, scitaque diuersorum auium & piscium exempla edocentur.

Cap. VI.

ACtiua vita frequentiam hominum & societatẽ requirit: contemplatiua verò solitudinem diligit. Vnde tam actiui, quam contemplatiui similes sunt auibus. Quarum quædam societatem amant humanam, vt gallinæ, galli, anseres, columbæ, ciconiæ, hirundines, & huiusmodi. Nam gallinis quidem assimilantur præsidentes, i. prælati, quorũ est subditos congregare, & defensare, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, vt Christus de se dixit. Anseribus autem assimilãtur seculares, potentes, quorum est iustitiam, & reipublicæ salutem diligenter custodire. Nã anseres, vt dicit Ambro. sunt optimi locorum custodes. Sed anatibus assimilantur claustrales, qui quasi anates morari debent in aquis pœnitentiæ, & aquam lachrymarum vel sapientiæ scripturarum frequentare. Columbis autẽ, qui cum simplicitate habent fœcunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur cõiugati, qui purè ac simpliciter coniugalem vitã ducunt: Ciconiis autem, quæ certo tempore congregantur, maria transuolando, assimilantur peregrinantes, & precipuè, qui transmarinam peregrinationẽ frequentant, scilicet ad Terrã Sanctam. Hirundinibus autem clamosis, & garrulosis, assimilantur prædicatores, qui contra peccatores clamant, & garriunt. Omnes enim huiusmodi, & alij consimiles hominum frequentiam volunt, & non solitariam vitam.

Mat. 23.

Ambr. in hexa. 17.

Quædam verò aues sunt, quæ hominum societatem, & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volũt, vt aues, quæ vocantur syluestres. Talibus similes sunt Anachoritæ, & viri contemplatiui, qui hominũ frequentiam fugiunt, & mũdo sunt absconditi, in latibulis, & in solitudinibus morantur. Psalm. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Psal. 54.

Item actiui mouentur motu piscium: sed contemplatiui motu auium. Nam dum piscis natat in aqua, cõtracto corpore in longitudinem minorẽ se colligit, & iterum se extendens aquæ innititur, quo nixu repellente aquas, in anterius se propellit. Vnde vtitur quibusdam pẽnulis in natando, sicut auis in volando, sed tamen alio modo: quia piscis natans, pennulas mouet á parte posteriori in anterius, & quasi quibusdam brachiis, siue remis aquam amplectẽs in anterius se extendit. Auis verò mouet pennas sursum, & collectum aerem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Vnde dum aer à posteriori repellitur, corpus in anterius mouetur. Piscis autẽ natans in aqua est homo solicitus, & operosus in actiua vita, qui tunc in minorem longitudinẽ se contrahit, quãdo se ad humilitatem reducit, dicens, & sentiens cum Aposto. Ego sum minimus omnium, &c. Sic & Dominus discipulos monuit, dicens: Cùm omnia benefeceritis, dicite: Serui inutiles sumus. Sed nihilominus nõ dimittat, quin adhuc post talem contractionem, id est, humilitatem ad benè agendum se extendat. Nam tali nixu, id est, humilitatis & laboris, propellente diuina gratia, mirabiliter ad anteriora proficiet: Vnde istæ sunt duæ pẽnulæ, quibus actiuus proficit, scilicet humilitas, & operositas: dũmodo ea, quæ retro sunt obli-

1. Cor. 15.

Luc. 17.

obliniscens, ad interiora se dispónit, atque extendit; vt sic ad modum piscis natantis à posteriori in anterius proficiendo incedat. Sed tanquam auis volans in aere, est homo eleuatus in contemplatione: qui tunc alas, siue pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cum cogitatione & auiditate ea, quæ sursum sunt sapit. Tunc auté aerem, per expressionem alarum collectũ posterius emittit, quando ex dulcedine, quã cõtemplatione, & affectione gustauit, ad posteriora, id est temporalia contemnenda intendit, & dum aer à posteriori repellitur, in anterius corpus mouetur: quia dum mundus plenè despicitur, animus in spiritualibus virtutibus semper proficiẽdo profitetur.

Item actiui assimilantur auibus quę morantur in aquis. In quibus (vt dicit Aristot.) natura ingenita est, vt pedes haberent latos & clausos, non inter digitos diuisos, propter natandi necessitatem: vt scilicet latitudine pedum aquam propensius pulsent, vt sic pulsis retro aquis, quasi remigando in anterius se extendant. Caudas autem breues habent, ne in natando madefactione caudæ se impediant. Sic similli etiam modo actiuis, qui proximorum necessitatibus per pietatis opera seruiunt, competit habere pedes latos, id est, affectus expansos ad omnem pauperem, clausos ad peccatum, vel ad mundiani fauoris appetitum, & in digitos non diuisos, id est, sine dissentione, & discordia operum. Vel debent habere homines actiui digitorum distinctionem, tamen sine scissione eorum: id est, debent habere operum discretionem, tamen sine discordia, & dissentione: quãto autem latiori pede, id est largiori affectu aquam tribulationis, & necessitatis proximorum ab eis propellere nituntur, tanto ipsi copiosiori fructu in proficiẽdo gradiuntur. Caudam etiã debent habere breuem, id est, celerem expeditionem agendorum, vt non protrahant dandũ angustiato. Vnde dicitur: Ne dicas amico tuo, id est, Christo, vel pauperi eius, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi; cum statim possis dare.

Arist. de na. ani.

Prou. 3.

Item actiua vita requirit maximè puritatem intentionis: quod patet exemplo merulæ, quæ cum vbique sit in pennis nigra, in Achaia inuenitur candida. Achaia, quæ interpretatur soror laborãs, actiuam vitam designat, quæ requirit germanitatem contemplationis. Duæ enim sorores fuerunt Rachel & Lya. quarum prima contemplatiuam, secunda vero actiuam significat vitam. Et aliæ duæ sorores in euangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habet etiam actiua vita laborem actionis. Vnde, & satagebat Martha laborans circa frequens ministerium: erat enim solicita erga plurima, &c. Est autem velut candida merula, actionis intentio mũda: & ideo cãdida merula Achaiæ munda intentio est in operibus vitæ, quam Dominus mundandã esse docuit cum dixit. Munda prius, quod intus est calicis, & paropsidis: quia enim calice potatur sitiens, paropside vero esuriens reficitur: merito quidem in calice, & paropside designantur eleemosynæ, & opera vitæ actiuæ: Sed id quod intus est calicis, & paropsidis, est latens intentio eleemosynã facientis, quã quidem prius mundare debet, quàm dare eleemosynam. Antè enim lauatur paropsis, quam fiat immissio cibi. Et ante mundãdus est calix, quàm fiat infusio vini, & aquæ. Iuxta

Luc. 10.

Matt. 26

Hora. In epist. dictum Horatij Poetæ. Sincerum nisi sit vas quodcunque infundis, acescit. Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Item actiuus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambro.) quidam piscis quem Ticini fluuij vnda nutrit: sic dictus à tymo, eo, quod redoleat ad modum floris thymi. Vnde de eo, qui suauiter redolet, facetè dictũ est, aut florẽ redolet, aut piscem: quia consimilis odor est illius floris, & piscis. Vnde Apoc. 5. in Apoc. Phialæ plenæ odoramentorum, dicuntur orationes Sanctorum. Sed actiuus redolet proximo ad modum piscis. Nam ille tymalus piscis & redolet, & reficit. Et similiter homo actiuus redolet exemplo, & reficit ex dato.

Hæretici qui more adulatorum loquũtur, variis marinis belluis, cicadæq́; comparantur. Cap. VII.

ADulatores, seu hæretici, qui suauibus verbis, ac dulcibus, quosdam simpliciores seducunt: quibusdã marinis belluis possunt assimilari. Dicit enim Iorath. lib. de anima. Iorath philosophus, quod est bellua quædam in mari, quæ de faucibus suis aquam expirat: cum vapore odore pleno. Vnde pisces sequuntur ipsum odorem sentiẽtes, & intrant odoris gratia in fauces eius, quæ protinus ipsos deglutit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius fasten dictus, in cuius ore aqua hausta dulcescit: quem pisces minores sequentes, & eius os intrantes, subito degluti untur ab eo. Quia Prou. 18. igitur scriptum est: Aqua profunda, verba ex ore viri. Tanquam aqua odorifera, vel dulcis ex ore piscis, sunt verba blanda, nec non adulantia, hæretici quibus attractos simplices, quasi in ventrem traiiciendo deglutit, dũ eos decipiendo seducẽs, ad intentam nequitiam trahit.

Item adulatio blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cuius rei exemplum apparet in cicada, quæ, si eam, oleo perfundit, statim necatur, eo, quòd poris obstructis spirare minime valet: sed statim, si superfundatur acetum, illico reuiuiscit, eo, quod poros aperit, quos virtus obstruxerat olei: & hoc idem per omnia beatus Ambrosius dicit. Tunc Ambr. ergo oleo cicada perfunditur cũ mens vana adulatione linitur: & tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus, in superbiam eleuatur: sed aceti pungentis asperitas eidem vitam reddit, quia hanc increpatio aspera ad veram sui notitiam, & vitalem humilitatem reducit. Vnde bene Psalmus dicit: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris Psal. 140 non impinguet caput meum.

Triplex amicitia vtilitatis causa contracta à defectus, & quamdiu perseuerat, multis auctoritatibus accipitrisq́; exemplo apertè monstratur.

Cap. VIII.

AMicus, qui propter vtilitatem est assumptus, tamdiu honoratur, vel in precio habetur, quamdiu vtilitas durat. Cuius exemplum apparet in accipitre. Qui quamdiu est ad prædam aptus, à Domino suo diligitur, manu gestatur, in cauda & in pectore replanatur, sed dum moritur, vel quando inutilis ad prædam redditur non pascitur: quia proiicitur, & tanquam si nunquã fuerit contemnitur, & abiicitur. Similiter (prout. Sene. dicit) Amicus, qui vtilitatis causa assumptus est, tamdiu placebit, quãdiu vtilis

vtilis fuerit. Nam facultate & vtilitate remotis, contemnitur, & abiicitur. Vnde nota, quod talis amicitia triplicem habet defectũ.

Primus est, quia non est vera: quia ille, qui propter vtilitatẽ diligit, non ipsum amicum diligit, sed rẽ amici. Et ideo potius seipsum diligit solum, qui amici bona appetit. Et ideo Augu. dicit: Non propterea amare debes amicum, vt aliquid tibi præstet, vt pecuniam, vel aliquid commodi temporalis: non enim illũ amas, sed id, quod tibi prestat. Amicus gratis amandus est, propter se, non propter aliud. Vnde Petrus Blascenus dicit, quòd vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & medicum fortem, ac debilem sanum & ægrum humilem, ac sublimem.

Aug. in Serm.

Pe. Blasce. de amic.

Secundus defectus est, quòd talis amicitia non est fidelis. Nam sicut dicit Isidorus, non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: nam citò deserũt, nisi semper acceperint, dilectio enim, quæ munere cõglutinatur, eo suspensio dissoluitur.

Isi. 3. li. de sum. bono.

Tertius defectus est: quia talis amicitia nõ est firma, nec permãsura diu. Vnde Tullius dicit: Si vtilitas amicitias conglutinaret, & eadem commutata dissolueret, sed quia natura mutari non potest, idcirco veræ amicitiæ sempiternæ sunt. Prouerb. Omni tempore diligit, qui amicus est.

Cic. de ami.

Prou. 17

Auaritia defectus, auariq; diuitas terminatur, qui etiam auibus prædæ aptis, & Gryphibus, montes gemmis ornatos custodientibus, suibusq; marinis, variis comparatur exemplis.

Cap. IX.

AVaritia reddit homines insociales; & crudeles non solum ad extraneos, sed etiam ad suos domesticos. Cuius rei exẽplum apparet in auibus prædæ: in quibus repræsentantur auari affectu, vel effectu rapaces. Omnes enim tales aues, vt dicit Aristot. solitudinem diligunt, & cum aliquo sociorum habitare non possunt. Nam sicut charitas quærit communicationem, & societatem, ita cupiditas appetit solitudinem, & proprietatem. Vult enim cupidus solus habere; & ideo suspectum habet, cum socio manere. Vnde possessio temporalium est mater dissensionum: propter quod de Abraham, & Loth dicitur, quòd erat substantia eorum multa, & non quibant habitare comiter. Vnde facta est rixa inter pastores Abraham, & Loth.

Arist. 2. de ani.

Gene. 13

Item tales aues prædæ, vt idem dicit, pullos suos, postquam volare possunt, à se pellunt, & secum viuere non permittunt: quia scilicet plerunque auari etiam suos domesticos, & filios abiiciunt, & graue sibi reputant, si eis expensas debitas impendant.

Item auari assimilantur Gryphibus, qui custodiunt montes, in quibus gemmæ preciosæ sunt, nec eas inde auferri permittunt, vt dicit Isidorus: & propter hanc causam, rarus est illuc hominum accessus. Nam viuos homines deglutiunt; & equitem armatum, cum equo rapiunt, sed tamen de gemmis illis, quas ita acerrimè custodiunt, ipsi pro se nullam vtilitatem sumunt. Sic similiter est de auaris quibusdam qui thesauros, ita cupidè custodiunt, vt si quis eis, vel modicum quid aufert, ipsum si possent viuum deglutirent. Ad tales diuites pauperes homines accedere non possunt, quia turpiter eos repellunt: & ideo timent pauperes accedere ad eos. Veruntamen ipsi de his, qui sic tenaciter possident, etiam pro se expendere non audent, sed

Isido.

sed alij post eos de illorum diuitiis gaudent. Psal. Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Et Ecclesiastici. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

Psal. 38.
Eccl. 5.

Item auarus, qui in diuitiis appetitus sui satietatem quærit, est porco marino similis. Nam piscis ille marinus, qui porcus dicitur (sicut Isidorus dicit) more terrestris porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem quærit. Quia igitur omne aurũ tanquàm arena est exigua, Auarus quisque, dum in auro, vel argẽto satietatem quærit, quasi porcus in arena cibum, quo repleri possit, effodit, cum tamen scriptũ sit: Auarus non implebitur pecunia.

Sap. 7.
Eccl. 5.

Blasphemia quando veniale, seu mortale sit peccatum, definitur, & Deum ac Sanctos, blasphemantes, cornicibus assimilantur.

Cap. X.

BLasphemantes Deum, vel Sanctos, similes sunt cornicibus. Nam cornix aquilam, & alias aues prædæ, quas tangere formidat, garritu suo infestat: sed aliquando non lucrũ inde reportat, quia post simulationem longam eam percutit, & occidit. Sic etiam blasphemi nepharij, Deũ, & Sanctos, quos factis non possunt lædere, maledictis nituntur impetere quos aquila. i. Deus, siue Christus postquam diu eorum insaniam per patientiã tolerauit, eos non nunquã in corpore monstruosis infirmitatibus percutit, sed tandem si non eos pœnitet, æternæ mortis supplicio eosdẽ affligit. Et nota, sicut dicit quædam Glosa super Isa. Omne peccatum blasphemiæ comparatum leuius est. Vnde blasphemia etiã ex surreptione, & absque deliberatione prolata, potest esse peccatũ mortale, quamuis aliquando potest esse veniale. Nã cũ aliquis subito ex aliqua passione in verba inimaginata prorumpit, quorũ significationem non considerat, tũc est veniale peccatum: sed quando aduertit hoc esse blasphemiã, cõsiderans significata verborum, tunc non excusatur à peccato mortali: sicut ille, qui ex subito motu aliquem occidit iuxta sedentem.

Isa. 18.

Apum perfectio naturalisque prudentia multifariam decernitur, ac eis per varia exempla scitásque rationes boni, & virtuosi viri comparantur.

Cap. XI.

BOni, ac virtuosi viri assimilantur apibus, quo ad tria. Primo quo ad innocentiam. Nã apes dictæ sunt eo, quòd sine pedibus nascuntur. Boni viri ergo, quique recti sunt, similes apibus, qui sunt sine illis pedibus, de quibus scriptum est: Pedes illorum ad malum currunt. Sunt enim pedes animæ peccatricis, quibus ad malũ curritur, ipsæ interiores nequitiæ, & affectus malignitatis Secundò, quo ad solertiã, & prudentiam, quia apes (sicut dicit Isido.) valde solertes sunt in gignendo mella, & fauum, & sua domicilia mira arte componunt, & ex variis floribus mirabili artificio fauum recolligunt. Sic viri boni solertes, quidẽ sunt, & mella gignunt, solertes quidem sunt, i. subtiliter, & cito perpendentes qualiter est agendum, vel loquendum, est enim solertia facilis, & prompta coniecturatio circa inuentionem medij, vt tradit Philosophus, & ideo cũ ea, quæ dicunt, per debita media ostendunt, & illa, quæ operantur per debitas vias perficiũt, quasi apes solertes, aliis mella gignũt, quia s. melliflua verba loquendo audientibus proferunt, & etiam melliflua facta verbi operando ostendunt. Domicilia quoque sua. i. consciẽtias proprias, vel proprias familias mira pruden-

Prou. 10
Arist. 1. post.

prudētiæ arte, siue sagacitate cōponunt: quia si sciunt componere, vel ordinare aliena multo magis propria. Vnde ex odoriferis floribus, id est, ex placidis, & gratiosis aliorum factis, vel dictis colligunt fauum i doctrinam, & modum, quo suas thecas, siue habitacula, id est, conscientias, vel domos ordinant, & componant.

Apparet etiam in apibus prudentia mirabilis tripliciter. Primo respectu temporum, quia prudentes discernunt tempora laboris, & quietis. Nam hyemis tempore latent, quia scilicet vires non habent quibus ventis, niuibus, & pluuiis resistere possint: ex quo innuitur, quod maximè persecutionis tempore, licet debilioribus fidelibus persecutionem declinare, & latere, secundum illud
Matt.10 Domini: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. In tempore autem veris apes exeunt, nec in illo ociosè sunt, sed primo fauos constituunt, ceram fingunt, cellulas faciunt, & sobolem tandem, & mella conficiunt. Ex quo videlicet erudimur, quod tempore prosperitatis, & pacis, ocio non vacemus, sed in variis exercitiis vtiliter laboremus. Tunc scilicet constituendi sunt faui, id est, actus exercendi virtutis, quibus ad cælestis hæreditatis dulcedinem perueniamus. Dicitur enim Ecclesiast.
Eccl. 24 Hæreditas mea super mel, & fauum. Tunc quoque fingenda est cera, id est, componenda consciētia, quæ scilicet velut cera ad diuersas suscipiendas figuras vitiorum, & virtutum est apta. Psal-
Psal. 22. mus: Factum est cor meum, tanquam cera liquescens.

Tunc etiam faciendæ sunt cellulæ, id est, sensus corporis, vel internæ vires animæ disponendę: Tandem autem intendendum est vel ad bonorum operum sobolem per actiuam vitam, vel ad mellis obtinendam dulcedinem per vitā contemplatiuam.

Item apes de nocte vsque ad mane quiescunt, donec vna omnes excitet vno, vel triplici bombo, sicut aliqui dicunt: & tunc peruolant vniuersæ, si dies fuerit mitis: sed si futuros viderint imbres, vel ventos, tunc se continēt in theca; atque aduesperascēte domos intrant, & strepūt, donec qui eas excitat eodem signo ad quietem inuitat. Quo exemplo nos instruit, quod videlicet nocturno tempore quies præstetur corpori, die tamē incipiente lucescere, à lecto somni & pigritiæ est surgēdum, secundum illud. Nox præcessit, dies autem appropinquauit, abiiciamus ergo opera tenebrarum. Rom. 13. Nam post quietē noctis surgendum est ad opera laboris; sed post noctem culpæ, illucescēte die gratiæ, surgēdū est ad opera pœnitentiæ, ad quæ quidē prælatus, vel prædicator triplici bombo, id est, triplici modo, debet alios excitare, scilicet exhortationis verbo, conuersationis exemplo, & etiā orationis suffragio, secundum illud Thimo. Exē- 1. Thi. 4. plum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate. Aduesperascente vero, id est, adueniente nocturno tempore, vel tenebrosa tentatione, debet se ad domum recolligere, siue corporalem, vt quiescat, & honestius maneat; siue ad domum mentis, ne eum hostis tentans foris vagantem capiat, ibique debet strepere, vel legendo, vel orando, peccata confitendo, & alia huiusmodi faciendo, quousque tentatione repulsa tempus quietis adueniat. Quod autem audito signo, aut tumultu cessant, religiosos admonet claustrales, vt quietis tempore, vel audito signo ad hoc statuto, suum silentium teneant,

ita vt volentes quiescere vel orare, tumultu suo non impediant.

Item apes locum frigidum quęrunt in æstate, & calidum in hyeme; docentes bonos tẽpore prosperitatis, refrigerio se tueri humilitatis. Et tempore aduersitatis calore se defendere charitatis: quia charitas patiens. 1. Cor. 13

Item apes inueniuntur prudentes respectu operum. Primò quãtum ad materiam, quia ex floribus recentibus materiam colligunt, ex qua mella & ceram colligunt, & conficiunt: & quando flores vicini consumpti sunt, speculatores mittunt ad alia pascua requirenda: & si eas nox apprehendat, supinè excubant, vt alas suas à rore, & à pluuia protegãt; vt facto mane absque impedimẽto volare valeant: Quasi ergo flores nascẽtes in arboribus, sunt affectiones bonę crescẽtes in cordibus, ex quibus, dum sunt recẽtes, ab apibus mel, & cera colligitur: quia dum sunt nouæ, & feruentes, à viris solicitis dulciter & faciliter implentur opere. Mel enim dulce est, & cera faciliter formatur: sed completis vicinis floribus, alios ad pascendum explorant: quia postquam sua bona proposita opere compleuerint, adhuc an alia restent, quæ ab eis fieri debeant, cum magna cura perquirunt, sed nocte superueniente, supinè excubant, vt alas à pluuia, vel rore defendant: quia se prosternendo, orando ante Deum se humiliant, vt humilitatis meritò, & orationis suffragio alæ suorum affectuum, vel operum, & à pluuia tentationum carnalium, & à rore, id est, subtiliori pugna vitiorum spiritualium protegantur: & facto mane, id est, redeunte serenitate, possint ad ea, quæ cœperant liberius euolare.

Item apes inueniuntur prudentes, respectu impedientium. Primo quidem, quia thecã aluearis saccis arborum gumosam vim habentium & amaram per totum liniunt, & contra hostes se muniunt pro vt possunt. Quasi autem gumi, vel amari sicci arborũ, afflictiones sunt, vel lachrymæ pœnitentium, quibus apes, id est, sanctæ personæ suarum mentium aluearia liniunt, atque amaritudine fletuum contra hostium suggerentium dulcia maligna tentamenta, defendunt.

Itẽ apes gerulæ, quãdo ventum timent, volant iuxta terram, vt onustæ cito redeant, ne flatu impediantur aliquo; & aliquando lapillis se onerant, vt à vẽto moueri nõ valeãt Similiter illæ personæ, quæ actiuæ vitæ põdera, siue labores portant, si ventum vanæ gloriæ metuunt, vel ventum, id est, conatum alicuius impediẽtis, debent iuxta terram volare, id est humiliter, & latẽter facere, quod intendunt.

Item onerare se lapillis, i. sanctorum humilibus exemplis, & cautelis, vt illorum firmati pondere à ventis tẽtationum minime moueantur.

Tertiò, apes repræsentãt bonos viros, propter socialem vitam. Diligunt enim boni viri semper communem, & socialem vitam, & fugiunt singularitates, quod quidem inuenitur in apibus: quia apes (secundum Ambro.) vnam communem eligunt mansionem, Amb. vnius portæ clauduntur limine, communis labor est omnibus, communis cibus, commune opus, communis vsus, communis fructus, & communis volatus. Et talis communitas maxime competit claustralibus, & regularibus, in congregatione viuentibus, scilicet non se à communibus obseruantiis, vel operibus subtrahere, siue quantum ad locũ, siue

quantum ad cibum, siue quātum ad labores, vel quo obsequia charitatis, & opera humilitatis, siue quantum ad vsum, vel socialem conuictum, siue quantum ad volatum, id est, promptum, vel velocem obedientiæ motum.

Diuinæ laudis cantica cordialiter affecta, quibus Angeli mirum in modum lætantur, quantum boni nobis gerant, breui terminatur.

Cap. XII.

CAntica diuinæ laudis, & Ecclesiastici officij, si cū deuotione cordis, & mentis attentione fundantur, delectant etiam angelos, sicut cātus, & harmoniæ hominum dicuntur delectare delphinos. Dicit enim Isidorus, quòd delphini ad voces hominum sequuntur, & ad vocē symphoniæ congregati conueniunt, & in armonia plurimum delectantur.

Isidor.

Sic etiam angeli faciunt de canticis & harmoniis deuote Deum laudantiū non quidē ratione vocis, sed ratione deuotionis, propter quod dicitur in Psalm. Præuenerūt principes coniuncti psallentibus, &c. quod Beatus Bern. de angelis exponit. Vnde etiam Basil. dicit, quòd psalmodia dæmones fugat, & angelos in adiutorium salutis inuitat.

Psal. 97. Basi. in hexa.

Item cantica diuinæ laudis valent ad subleuandum tædiū vitæ præsentis, & etiam ad alleuiandum laborem prolixæ tētationis: quod patet exemplo lusciniæ. Nā luscinia (sicut dicit Ambro.) dum oua sua peruigili custodia fouet, longæ noctis laborem cantilenæ suauitate subleuat. Ille namque ad modum lusciniæ peruigili custodia oua fouet, qui bona in nido mentis concepta, implere opere cum cautela, & solicitudine studet. Sed quasi labor longæ noctis prolixitas, & tædium est tentationis insurgentis, vel laboriosa prolongatio incolatus vitæ præsentis, de qua Psalmista conquerebatur dicens, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: sed hunc laborē lusciniæ cantilenæ suauitas subleuat, quia mentem, vel tentationis, vel præsentis exilij tædio fatigatam, diuinæ laudis deuotio recreat. Vnde idem Basi. dicit de cantu psalmodiæ, quòd est scutum in nocturnis terroribus, & diurnorum requies laborum, tutela pueris, iuuenibus ornamentum, solamen senibus, mulieribus aptissimus decor, desertas habitare facit vrbes, sobrietatem docet, incipientibus primum efficitur elemētum, proficientibus nutrimentum, perfectis stabile firmamentum.

Psal. 119 Basi.

Homines carnales vulturibus, lusciniæque mulieres hirundini comparantur, quoue pacto carnales à spiritualibus discrepent, per Maris, ac fluuij Piscium exemplis elucidatur.

Cap. XIII.

CArnales homines sunt vulturibus similes. Nam vultur cum sit immundus, & fœdus de facili pro cadauere terram petit; & cum descenderit, non de facili inde surgit, sed vix sursum ascendit, vt Hieronym. dicit, & addit, quòd in alto volans, cadauer in infimo conspicit, & pro amore cadaueris sublimitatem aeris derelinquit, & ad infima se summittit: & quando se erigit, contra ventum alas percutit & sic venti adminiculo plus quam robore proprio ab infimis in aerem se extollit. Sic quoque carnales homines, cum sint immundi in cogitationibus, & fœdi in affectionibus, de facili pro cadauere terram petunt, quia pro carnis delectatione ad turpia, & immunda opera faciliter descendunt, & postquam talibus

Hieron.

operibus se dederint, non faciliter ab eis recedunt, & vix sursum vel per desiderium surgunt. Et si etiã homo carnalis sit in culmine dignitatis, nihilominus miserabile cadauer in infimo conspicit, quia s. ad carnalia opera cogitanda, vel facienda, & cor suum inclinat, & oculos conuertit, & suæ dignitatis altitudinem relinquens, id est, nõ attendẽs, in turpia, & infima ruit Vnde Psal. dicit: Cum homo in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Psal. 48. Contingit, tamen quandoque, quòd talis etiã postquã cecidit, à Spiritus sancti vẽto. i. interno spiraculo excitatus, si ad ventũ ipsum. i. Spiritus sancti instinctũ ala mentis, & ala operis, per pœnitentiam percutit, quòd iterum se in altũ eleuat, & surgit: sed plus auxilio vẽti. i. gratia Spiritus sancti, quã ex suo proprio merito, vel labore.

Item carnis cura quanto plus crescit in hominẽ, tanto magis ad bona opera animam tardã reddit, quòd quidẽ in vulturibus apparet: quia vultur propter multitudinẽ carnis tardis volatibus pergit: sic miserum corpus, quod corrumpitur, aggrauat humanam animam, ex ipsa enim assidua corruptibilitate carnis, anima nostra compellitur insistere curis carnis, & sic ex corruptione grauata, & curarum multiplicitate detẽta ad virtuosa, & spiritualia opera redditur valde pigra.

Item carnales differunt à spiritualibus, sicut pisces marini à fluuialibus. Nã pisces in mari nascẽtes, squamas habẽt duras, & grossas propter aquæ salsæ siccitatem: econuerso autem fluuiales pisces squamas habent subtiles, & spissas, & molles. Quasi autem squamæ in corpore piscis, sunt, quæ tunc nascũtur in mente hominis. Circa igitur spiritualia, & diuina, in hoc carnales à spiritualibus differunt, quia carnales quique habent mentes. i. mentis considerationes duras ad percipiendum spiritualia, secundum illud Apo. 1. Cor. 2. animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Item grossas ad intelligendum. Vnde carnalibus adhuc discipulis Dominus dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Mat. 15. Sed spirituales viri habent mentes molles, id est, habiles ad percipiendum, subtiles ad intelligendum, & spissas, id est, frequentes considerationes diuinorum.

Item carnis lasciuia assimilatur hyrundini, quæ est auis vaga, clamosa, & picturata, sic carnales, & lasciuæ mulieres sunt vagæ in discurrendo & in circunspiciẽdo, sunt clamosæ in cantando, vel cõtendendo: sunt etiam se picturãtes componendo, & ornãdo: De quibus rectè sapiens loquutus est dicens: Et ecce occurrit mulier in ornatu meretricio, &c. Prou. 7.

Homines per carnales magis, quàm per spirituales cogitationes, à Diabolo capi, per Auium prope terram volantiũ similitudines demonstratur.

Cap. XIIII.

Cogitationes terrenæ faciũt incidere animam in laqueũ diaboli. Nam aues ad escã descendentes, & circa terram volantes, citius rapiuntur, quam illæ, quæ in alto volãt. Sic homines per carnales, & terrenas cogitationes, citius capiuntur à diabolo, quam per cælestes. Prouerb. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorũ. Prou. 1. Glossa, Laqueos diaboli facile euadit in terris, qui oculos semper habet in cælis.

Itẽ cogitationes immũdę abundant in cordibus peccatorum, sed non in cordibus iustorum. Sicut enim maior multitudo muscarũ solet residere super scabiosum, quàm

quàm super sanum, ita cogitationes immundæ magis super peccatores, quàm super iustos.

Item cogitationibus immundis, maxime infestantur homines deuoti. Nam vnctum locum inuadunt muscæ, & inquinant. Sic dæmones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. Eccles. Muscæ morientes, id est, cogitationes immundæ, perdunt suauitatem vnguenti, id est, meritum bonorum operum, siue deuotionem orationis. Eccl. 10.

Item apes super flores residēt, & inde attrahūt mel. Sic iusti de æternis bonis cogitant, & tamen attrahunt dulcedinē. Sed muscæ loca immunda frequentant deturpant: & sic immundæ cogitationes homines peccatores.

Coniux quo pacto sit quærenda, coniugiiq́; honestas, ac dilectio conseruanda, & denique quantum contra naturam vitium sit detestabile, multis plurium Auium exemplis discrete enucleatur.

Cap. XV.

Coniugij honestatem quærere, & seruare, docent exempla auium: inter omnia enim animalia, volucres in generationis ordine, sequūtur maximè honestatem. Nam mares cum solicitudine fœminas querunt, inuētas diligunt, pro ipsis pugnant, & periculis se exponunt, & eis coniugali quasi tantū fœdere se coniungunt, & fœtus ab ipsis procreatos solummodo pascunt. Ex quibus quidem colligitur, quòd circa coniugalē statum nos aues quinque modis instruunt.

Primò enim exemplo auium, debent viri, qui vxorari volunt, fœminas bonas soliciti quærere in vxores: quia scriptum est, Beatus est, qui inuenit mulierem bonam: quā scilicet, cùm quis vult inuenire, debet eam quærere, nō Pro. 18.

sicut lasciuus & vanus, qui non quærit in vxore, nisi pulchritudinem. Est enim pulchritudo in muliere, si sit sine prudentia & bonitate, plus contemnenda, quā appetenda. Quia, vt dicitur Prouer. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua & ideo in hominibus, quāuis vtrūque sit onerosum, scilicet pulchram seruare, & turpem habere, tamen magis est tolerabile turpem habere, quam pulchrā seruare. Nam (sicut dixit Aureolus Philosophus) pulchra cito adamatur, turpis facile cōtemnitur. Difficile est custodire, quam omnes amant: molestum est possidere quam nemo dignatur habere. Minori tamen miseria deformis habetur, quam formosa seruatur. Pro. 11. Aureo.

Item, qui vult inuenire bonā, debet eam quærere, nō sicut auarus, quia non quærit, nisi diuitias in vxore. Quamuis dicat Theophrastus, quod pauperē vxorem alere difficile est: diuitem verò ferre, est tormentum. Tamen Salomon dicit, quòd melius est ducere vxorem pauperem & pacificam, quàm diuitem & litigiosam. Melius est sedere in angulo domatis, quàm cū muliere litigiosa, & in domo cōmuni. Vnde etiam Chrysost dicit: Tu iuuenis, quādo vxorem ducere vis, noli quærere diuitem, sed bene morigeratam: quia boni mores, diuitias semper acquirunt. Diuitię autem bonos mores nunquam fecerūt. gloriosior est paupertas fidelium, quàm diuitiæ peccatorum. Vnde cùm interrogasset quidam Themistidem philosophum, cuinam filiam suam daret in vxorem, an pauperi, sed scientia & moribus ornato: an locupleti parum probato: Respondit malo hominem indigentem pecunia, quàm pecuniam indigentem homine. Debet Theophrast. Pro. 21. Chrys. super Matth.

igitur, qui bonam vxorem cupit inuenire, quærere eam, sicut prudens, & discretus, scilicet attendendo ad mulieris bonitatē. Eccles. Mulieris bonæ beatus vir. non dixit mulieris pulchræ, vel diuitis, sed bonæ.

Eccl.26.

Item attendendo ad mulieris prudentiam, & discretionē. Prouerb. Domus, & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè vxor prudens.

Pro.19.

Item attendendo ad mulieris progeniem, dicit Chrysost. quòd ille, qui vult vxorē accipere, debet considerare, si habet ambos parentes bonos, vel ambos malos, vel vnum bonum, vel alium malum. Si ambo sunt boni, securè eā accipiat; si ambo mali, omnino eam dimittat: Si verò alter bonus, & alter malus, quid facturus sit timeat. Veruntamen, si pater eius sit bonus, & mater mala, magis conuenit timere. Si verò ecōuerso, minus: propterea, quia pueri magis consueuerunt conseruari cū matribus, quàm cum patribus; & per consequens magis imitari mores maternos, quā paternos.

Chrys. super Matth.

Secundò, docent aues coniuges honestè diligere, sicut ipsę aues compares mutuo se diligunt: sed cauendum est in coniugibus, ne sit amor nimius, vel inhonestus. Nam (sicut dixit Sextus in sententiis) adulter quidem est in sua vxore amator, ardentior in aliena quippe vxore, omnis amor turpis, & in sua nimius: nihil turpius, quàm amare vxorem, quasi adulteram.

Sex.

Item, ne sit amor nimius zelotypus. Eccle. Ne zeles mulierem sinus tui. Et eiusdem: Dolor cordis, & luctus, mulier zelotypa. Debet igitur esse amor honestus & ordinatus. Ephesiis. Viri diligite vxores, sicut Christus Ecclesiam.

Eccl.9.
Eccl. 26.
Ephe. 6.

Tertiò, instruunt aues coniuges tueri, & defendere. Nā aues pro eis pugnant, & periculis se exponunt. Debent autem se mutuo defendere coniuges: non solum ab iniuriis corporalibus: sed etiam à vitiis, & inhonestatibus: quod fit quando vnus coniugum alium malè viuentem corripit, & castigat. Si enim vxor sit malè morigerata (sicut dicit Chryso.) tribus modis à viro castigari debet: primo docēdo ipsam secundum Deum. Si autem timorem Dei non sentit, improperando, vt vel hominem erubescat: si autem nec pudorem sentit frequēter confusa, faciat illi, quod præcipit Salomon, Cor durum in baculo percute. Quia igitur dicit Chrysostomus, sæpe proficit doctrina iustitiæ. Primo admone, deinde confunde, quoniā frequēter pudor est frænum vitiorum: tertio iustum est, vt castigetur tāquam ancilla, quę erubescere nescit, vt libera. Si autē vir male se habeat: tunc (vt docet August.) vxor sua debet eum quatuor modis coercere. Primo admonendo. Secundo obiurgādo, vt si nō prosint charitatiuæ admonitiones, faciat duras obiurgationes. Tertio si hoc non valeret, ecclesiam interpellando, scilicet Prælati, vel Episcopi auxilium requirendo, maximè, si peccatū ipsum notorium est. Quarto, ad Deum recurrendo per viros spirituales, & orationes: quia saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem, vt dicitur Corint.

Chrys. in Matth.
Eccl. 3.
Aug. li. so. ..
1. Cor.7.

Quartò, aues docent qualiter se debent coniuges ad matrimonialem actū coniungere, scilicet tantùm coniugali fœdere & affectu, scilicet intentione & causa prolis procreandæ. Hac enim sola de causa aues adinuicem sociantur, s. ad generationē. & hinc est, quod aues, quasi solum generationis

rationis tempore videtur esse in amore. Hinc est, quòd solū etiam in coniunctione carnali inter sexum & sexum diiudicant, exceptis perdicibus, quæ sexum non seruant, sicut dicit Philosophus: Vnde surgit in perdicibus masculus in masculum, fœmina in fœminam. Sed ex tali coitu nō fiunt oua pullificatiua: Immo faciunt oua vento plena. & addit, quòd ex tali coitu malus fœtor sentitur. In quo videlicet exemplo ostenditur vitium contra naturam triplici de causa detestabile.

Ari. 6. de ani.

Primò, propter infructuositatem, quia nō est ad generationē. Vnde in perdicibus ex tali coitu non generantur oua pullificātia.

Secundò, propter insatiabilitatem, quia facit oua plena vento. Ventus enim, licet repleat, nō tamen reficiendo satiat. Sic in huiusmodi operibus, licet quis suū malum desiderium impleat, tamen non satiat.

Tertiò, propter fœtoris fœditatem, quia producit malum fœtorem, infamiæ vel mali exempli.

Item aues in opere generationis obseruant temporis congruitatē, s. tempus veris: in quo ostēditur, quod nō omni tempore est vacandum operi coniugali. Nam in diebus sacris, vel ieiuniorum, huiusmodi non est vacandū amplexibus. Ecclesiastici. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.

Eccl. 3.

Item aues tempore generationis nutibus & vocibus ad amorem mutuum se inuitant: ex quo ostenditur coniugale debitū persoluendum esse vxori, siue voce, siue nutu petenti.

Item aues pullificant, & pullos generatos educant: quia tenētur parentes filios alere naturales: & si non fortè secundum rigorem iuris ciuilis, vel positiui, tamen ex iure naturali.

Item aues, vsque ad iteratū generationis tempus, sibi nō appropinquant: quia scilicet post impregnationem quousque pepetit mulier, abstinendum est ab vxore.

Quinto, docét aues fœtus educare: quia fœtus ab ipsis procreatos, tantummodo pascunt cōmuniter. In quo ostenditur periculum adulterij: præcipuè ex parte mulieris, quia mulier ex adulterio occulto generans, statuit viro suo filios non suos, & facit eum alere non genitos à se, de quo, sicut de furto, ad restitutionem tenetur.

Item coniugij honestatem seruare ciconiarum exempla nos docent: in quibus viuente fœmina, nunquam masculus causa coitus cum alia se associat, sed suæ fœminæ, quo ad nidum, & prolem seruat fidē; sed si in fœmina adulterij concubitū persenserit, vltra cum ea non habitat: immo ipsam si potest transuerberat, & necat, sicut dicit Aristoteles.

Arist. de anima.

Item mas fœminā alius quàm in nido non calcat: ex quo exemplo coniuges apertè monētur fidem thori diligenter obseruare: adulterinos concubitus horrere, & euitare, & carnalis operis debitum cum quadam honestate præstare.

Aspera abstinentia ac vita contemplatiua, in quibus designetur, quibusq; auibus contemplatiuis comparentur, contemplationisq; perfectio qualis sit, varijs definitur exemplis.

Cap. XVI.

Contemplatiua vita, & aspera abstinentia signantur, in illis piscibus, seu natātibus, quorum esus concessus est in lege Moysi. Dicitur enim Leuit. Omne, quod habet pennulas, & squamas, tam in mari, quā etiā in fluminibus & stagnis, comedetis: quic-

Leuit.

quicquid autē pennulas, & squamas non habet, eorum quæ in aquis mouētur, & viuunt, abominabile vobis, execrandumq; erit. Ad litteram, huiusmodi natatili, scilicet anguillæ, & similia prohibita sunt Iudæis, propter excessum humiditatis. Et pisces, aliis concessi sunt, tanquam sicciores. Sed moralis causa, siue figuralis fuit, quia per pennulas signatur vita subtilis, vel cōtemplatio: per squamas autē signatur vita aspera, quorum vtrunque necessarium est ad munditiā spiritualium.

Item contemplatiui viri similes sunt auibus modulantibus, quæ syluas amant, in arboribus & fructetis nidificant. dulciter modulantur, & cantāt, super oua solicitè cubant, & pullos diligēter educant: & tales sunt philomelæ, merulæ, & consimiles. Sic perfecti, & contemplatiui viri loca solitaria diligunt, nidū mentis, & contemplationis quietem in fructetis, & in arborū ramis, id est, humilium, & piorū exemplis, & in magnorum sanctorum actibus, & vestigiis ponunt; diuinas laudes dulciter, vel voce, vel saltem corde quotidie modulantur, & concinunt, sancta quoque desideria mentis cum calore deuotionis fouendo, vsque ad cōplementum operis perducunt, quasi super oua cubantes, & à suo calore fouētes vsque ad pullorum natiuitatem persistūt. Sed tunc quasi pullos diligēter emittunt, cum cœpta bona non deserunt, sed ea congruentibus modis, quasi nutrientes, & alentes, ad debitam perfectionem perducunt.

Item contemplatio hominis in carne viuentis, non potest esse diuturna, propter grauedinē corporis. Est enim homo mortalis aui perdici similis, quæ scilicet est multæ carnis, & paucæ pennositatis: & ideo pauci volatus. Nam in volando parum à terra se erigit, & statim post paululum terram petit. Similiter, quia homo habet in vita ista multum de corporis grauitate, & imbecillitate, & parum de pennositate, id est, de virtutum spiritualium leuitate, & si aliquando à terrenis ad cælestia capienda per cōtemplationis volatū surgere nititur, corruptibilis tamen carnis pondere, vel infirmitate grauatus, post modicum ad inferiora reuertitur. Vnde dicitur: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio, sensum multa cogitantem. Sap. 9.

Item contemplatio, diuinorū tentationum impulsas fugat, & sæuientis seculi procellas sedat. quod patet Alcyonis exemplo. Alcyone enim (vt dicit Ambrosius) auis maritima est, quę quasi in medio hyemis, quando magis scilicet mare ventorum, ac fluctuum tempestatibus sęuit, oua sua in litore maris & arena facit, & ibidē versus mare respiciens, per sex dies super ea incubando persistit: post quos nascūtur pulli: quibus natis ad eos nutriendos, alios septem dies adiungit: & per omnes hos xiij. dies mare tranquillum permanet, & securum. Vnde industria nautæ hos xiij. dies serenitatis ad nauigandum obseruant, & eos alcyonidas vocant, vt dicit Ambrosius. Si est ergo tanta virtus auiculæ, vt suæ cōtemplationis intuitu mare sęuiens trāquillum efficiat, quanto magis si rationalis anima ad imaginem Dei facta, ad æternum, ac immutabile bonum interiores oculos contemplando, vel orando direxerit: mare siue cordis fluctuantis, siue mundi sęuientis tranquillū, protinus atque pacatum habebit. Iob. Tu Ambr. Iob 8.

quo-

quoque si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotétem fueris deprecatus, statim quoq; euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Docet & nos hæc auicula, vt propter persecutiones, vel tentationes surgentes, neque bona timeamus aggredi: nec etiam, vsque ad perfectum ea negligamus prosequi. Non enim auis hæc, quia mare procellosum viderat, aut se ponere ad oua cubandum in litore metuit, aut etiam vsque ad debitam pullorum nutritioné recedit.

Luxuriæ deformitas, quæve ob ea detrimenta, atque à castimonia continentia oriantur bona, eloquenter explanatur.

Cap. XVII.

Continentia castimoniç cófert ad longitudinem vitæ. Quod in vulturibus patet, quos dicunt concubitu nullo cómisceri, & sine omni concubitu pullos generare, & centum annos viuere, vt dicit Isidorus. Ex quo colligitur, quòd diutius viuunt, qui à carnalis operis resolutionibus se restringunt. Nam (secundum philosophum) animalia, quę sunt multi coitus, vt passeres, & huiusmodi, sunt breuioris vitę. Vnde nota, quòd luxuria minorat vitam corporalé, dehonestat vitam ciuilem, & necat vitam spiritualem. Propter primum dicitur, de iuuene prodigo, & lasciuo, qui dissipauit substantiã suã, non tantũ personalem: sed etiam temporalem, viuendo luxuriosè. Est enim in actu luxurię euacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conseruatur. Et ideo ex frequentatione actus venerij, vigor, & vita corporis eneruatur. Vnde Hugo de sancto Victore: Luxuria, inquit, est immoderata carnis petulantia, dulce veneaum, importuna lues, perniciosa potio, quæ humanum corpus debilitat, & virilis animi robur eneruat. Et Innocentius dicit de vtilitate conditionis humanæ: O, inquit, extrema libidinis turpitudo, quæ non solũ mentem effœminat, sed corpus eneruat: & non solum fœdat animã, sed fœdat personã. Omne nanq; peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suũ peccat: semper illam præcedunt ardor, & petulantia: semper comitantur fœtor, & immunditia: semper sequuntur dolor, & pœnitentia.

Isido. | Arist. de anima. | Luc. 15. | Hugo.

Item luxuria dehonestat vitam ciuilem: quia tollit homini gloriam, inferens ignominiam & infamiam. Vnde dicitur de luxuriosis: De cadaueribus eorum ascendet fœtor, scilicet infamiæ. Vnde Valerius dicit, de vitiis carnalibus loquens: Quid, inquit, his vitiis fœdius: quid etiam dãnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ relanguescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animi & corporis vires expugnãtur, adeo vt nescias, an ab hostibus, an ab illis capi perniciosius habendum sit.

Isa. 34. | Vale. li. 9.

Item luxuria perimit vitã spiritualem. Rom. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Hier. Qui luxuriatur viuens, mortuus est. Etiam ferreas mentes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant esse, quod nesciunt.

Rom. 8.

Econuerso autem castitas, siue continentia dies vitæ multiplicat. Iob. Quasi palma multiplicabo dies meos. Per palmam intellige victoriam carnis, quæ per continentiam habetur.

Iob 29.

Item vitam ciuilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus: Pudicitia, inquit, est ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobi-

Cypri. 12. abu.

nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, solamen merentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio ęris, multiplicatio meritorũ, creatoris omnium Dei amica.

Rom. 8. Item corroborat, & conseruat vitam spiritualem. Rom. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Conuersionis prolixitatem maximopere à Deo plectendam esse, tum exemplis, tum etiam sacra Scriptura comprobatur testimoniis.

Cap. XVIII.

CONuersio non est differenda. Nã auis, videlicet quæ videt arcum tensum, & sagittam paratam, non differt euolare. Sed sicut sagitta parata est auem percutere, si steterit; sic Deus nolentem cõuertit. Psalmus. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, &c. Sed multi faciunt, sicut auis stulta, quæ cùm differt euolare, percutitur. Sic multi, dum differunt euolare, & proponunt conuerti, subito moriuntur. Isa. Subito, dũ non speratur, veniet contritio eius. Ecclesiast. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, &c. Ambro. dicit. Aurum tibi offeram, nõ mihi dicis, Cras veniam: sed iam exigis, nemo differt, nemo excusat: redemptio animæ promittitur, & nemo festinat. Et nota, quod peccator, quando non conuertitur, quanto magis expectatur, tanto grauius iudicatur. Vnde Valerius Maximus dicit, quòd lento gradu ad vindictam ira diuina procedit, tarditatemque supplicij grauitate pensat.

(Psal. 11. — Isa. 30. — Eccl. 5. — Ambro. — Valer. Max. li. 1)

Quo pacto sit cor hominis praeparandum, vt fiat ipsius Dei habitaculum, piscium exemplo fit perspicuum.

Cap XIX.

COr hominis prius est innouandum, & deuotarum orationum odoribus imbuendũ, quam intra sui thalamum possit suscipere Deum. Cuius exemplũ apparet in piscibus. Nam piscis in odoriferis naturaliter delectatur. Dicitur enim ab Arist. quòd quædam genera piscium odorãt, & audiunt: ideo ad noua vasa citius, quã ad antiqua piscis accedit: immo vbi fuerit nouum, raro accedit ad vasculum antiquum. Sic Deus cordis humani vasculum non ingreditur, quod non prius nouum per pœnitentiæ innouationẽ efficitur. Vnde Dauid petiit hanc nouitatem dicens: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. nec etiam in cordis hospitio Deus delectabiliter habitat, de quo non odor suauis deuotæ orationis expirat. Sed quidem phialæ plenæ odoramento, sunt orationes Sanctorum.

(Arist. 4. de ani. — Psal. 50. — Apoc. 5)

Immanes homines vulturibus, culicibusque comparantur, & qualis eorum sit exitus, definitur.

Cap. XX.

CRudeles homines & raptores, communiter moriuntur famelici & mẽdici. Sunt enim vulturibus similes, qui exercitũ sequuntur, vt de cadaueribus equorum, & hominum satientur. Et ideo dicuntur, aliquo naturæ sensu præsentire bellum: & signũ futuri belli præexistere, quando constat eos circa exercitum conuenire. Cùm autem senescit vultur, elongatur eius rostrum superius, & recuruatur in fine, & moritur tandem fame. Sic homines rapaces, qui vt lucrentur & rapiant, diligunt bella, sicut faciunt stipẽdiarij milites, & quidam tyranni potentes: licet fortè in iuuentute, vel aliquo tempore

re lucrentur, & abundent, in senectute tamē, vel aduersitate, seu infirmitate cùm rapere non possint, dum rostrum, id est, oris sui victus necessitas crescit, & lucrū deficit, ad paupertatem, & mendicitatē deueniunt, & fame moriuntur. Iob. Tigris periit, id est, raptor, eo, quod non haberet prædam. Iob. 4.

Item crudeles, debilium hominum sanguinem sitientes, incidunt frequenter ipsi in manus maiorum, & potentiorum. Vnde tales assimilantur culicibus, qui dum aliorum sanguinem sitientes sugere volūt, in rostra hirundinum incidunt, quæ ipsos occidunt, & comedunt. Talibus ergo similes sunt, qui dū minores occidere quærunt, vel expoliare, ipsi maiorum præda, vel occisionis victima fiunt. Cuius exemplum manifestius in libro Hester habetur, scilicet de Aman, qui dum Mardochæi æmulationem Iudæos crucifigere voluit, ipse à rege Assuero in patibulo est suspensus. Hest. 4. 5. 6.

Dei arcanorum scrutatores curiosi, quam pœnam accepturi sint, culicum exemplo notabili edocetur.

Cap. XXI.

CVriosi, & præsumptuosi perscrutatores, culicibus assimilantur. Nam culex, quæ est idem quod cynifes, lucipeta est, quia lumen candelæ, vel lucernæ libenter videt: sed dum in lumen minus cautè irruit, se ipsam comburit. Similiter qui diligunt lumen diuinæ, vel humanæ scientiæ, interdum nimis curiosè, vel præsumptuosè perscrutādo, dum in ipsum lumen impingunt, per alicuius erroris, vel elationis incursum, quasi se ipsos occidunt. Vnde Prouerb. dicitur, quod qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et ideo (sicut dicit Greg. Nazianzenus) scientię desiderium, & inquisitio quæstionum, nisi timor Dei præcesserit, effręnatos animos in præceps ducit. Vbi verò timor Dei est, ibi obseruatio mandatorum, ibi carnis expurgatio, quæ scilicet caro se velut densa quædam, & obscurior nubes animæ obiciens, considerare eam diuini radii lumina non sinit. Pro. 25. Grego. Nazianz.

Diaboli vis eiusq; astu, ac calliditas quāta sit, bubonis, nicticoracis, pauonisq; exemplis apertè monstratur.

Cap. XXII.

DIabolus assimilatur buboni. Primo quidem, quia bubo stercoribus pascitur. Sic delectatur diabolus immundiciis peccatorum. Thren. Qui voluptabantur in croceis, scilicet dæmones, antequam caderent, amplexati sunt stercora, id est, immunda peccata, in quibus nunc delectantur. Thren. 4

Secundò, quia bubo ad templa de nocte vadit, vt lampadarum oleo satietur. Templa enim Dei dicuntur quilibet sancti viri: quorum scilicet lampades, sunt eorundem sanctorū mentes, quæ plenæ sunt oleo; nocte, id est, latenter, & occultè sanctorū mentes diabolus satagit vacuare, scilicet, vt adueniente sponso, non habeant oleum secum in lampadibus: & sic ab æterni regis nuptiis excludantur, sicut accidit virginibus fatuis. Mat. 25.

Tertiò, quia bubo ab auibus oditur, & ab eis deplumatur. Volant enim circa ipsum de die, & eum deplumant. Sic diabolus oditur à sanctis, tanquam aduersarius: quem aues, i. sancti viri & prudentes de die deplumāt, quādo eius machinationes malignas clarius cognoscentes, eas & detegunt, & reuelant. Vel quasi plumæ ei adhęrentes sunt, eius imitatores,

imitatores, quos sancti viri deplumant, dum tales ad pœnitentiam reuocant.

Quarto, quia bubo pugnat cũ monedula, quæ est auis coruini generis. Nam illa de die destruit oua bubonis, & bubo de nocte comedit oua eius. Est ergo auis, velut monedula, humilis pœnitentia: cuius oua dici possunt laboriosa pœnitẽtis opera. Sed velut oua bubonis sunt peccata, ad quæ oua induxit dæmon. Monedula ergo de die destruit oua bubonis; quia humilis pœnitentia illucescente die gratiæ destruit peccata, quæ pœnitens ex dæmonis suggestione commisit. Econtra de nocte deuastat bubo oua monedulæ: quia irruente peccati tenebra destruit ipse diabolus omnia pœnitentiæ opera.

Item diabolus assimilatur nocticoraci, quæ scilicet est auis, quæ lucem fugit, tenebras diligit, Solem sustinere non potest, sepulturas mortuorũ inhabitat, in lucis ruinosis nidificat, oua columbarũ deuorat, & cum eis pugnat: de die quasi cęca est: de nocte acutè videt. Nam splẽdor solis eius visum hebetat. Sic diabolus fugit lucem gratiæ, diligit tenebras culpæ, nequit sustinere Solem iustitiæ, id est, Christum. Vnde dicebãt ei dæmones: Quid nobis, & tibi Iesu, &c. Vel nequit etiam sustinere Solem, id est, bonum clare incedentem, & viuentem: sepulchra mortuorum, id est fœtida, & carnalibus desideriis plena corda peccatorum inhabitat.

Item in locis ruinosis, id est, in eis, qui tentationibus statim consentiunt, & ad cadendum in peccatum habiles sunt, & proni nidificat, contra columbas, id est, simplices pugnat; & oua eorum, id est, opera libenter dissipando deuorat, circa bona est cæcus, in malis acutus. Splẽdor autem doctrinæ Christi eius visum hebetat, quia subtilitatis eius malitiã totaliter annihilat, & ideo dicit Petrus in prima epist. Cui resistite fortes in fide, & Eccle. Refulgens radiis suis obcœcat oculos. Petr. 1. Eccl. 43.

Item diabolus assimilatur pauoni. Pauo enim habet caput serpentinum, sed cristatũ, incessum occultum, collũ modicum, pectus erectum, & saphyrinum, & caudam oculatam. Sic diabolus caput, id est, suæ tentationis principium, habet ad modũ serpẽtis: quia serpẽs, vbi caput immittit, postea totus illabitur (vt dicit Hieronymus) quia ibi principium tẽtationis eius recipitur, difficulter in processu repellitur. Hiero. sed habet in capite cristam, inquantum in principio prætendit alicuius boni apparentiam. Non enim possit malũ immittere, nisi sub alicuius boni specie, quia nullus intendens ad malum operatur. habet etiam latentem incessum: quia occultè trahit hominem ad interitũ: collũ etiam habet curuum, quia si capit hominem, cito deglutit ipsum, quia cito facit hominem, qui ei cõsentit, ruere in peccatorum profunditatem. pectus, id est, appetitũ, habet erectũ, scilicet superbiam, quæ semper excelsa appetit. Habet etiam caudam oculatã, quia præcipuè ad finẽ respicit, vt ibidem hominem decipere possit. Genes. Tu insidiaberis calcaneo eius, id est, fini. Gene. 3.

Deum summopere diligẽtibus omnia aduersa, etiamque peccatorum virus, in bonum conuerti, per passeris exemplum, breuibus ostenditur verbis.

Cap. XXIII.

Diligentibus feruenter Deũ nõ obsunt, sed potius prosunt quæcunque aduersa. Vnde assimilãtur passeribus, de quibus Domi-

Matt. 10 Dominus mentionem fecit. Multis, inquit, passeribus meliores estis vos. Nam passeres calidissimæ sunt naturæ, & semina venenosa iusquiami sine læsione cōedunt. Quasi enim calidissimi passeres sunt, Deum feruenter amātes, à quibus etiam venenosa semina iusquiami, id est, aduersa & periculosa mala mundi, sine alicuius læsione periculi patienter suscipiunt, immo tanta est diuinę dilectionis virtus, vt hominibus conuertatur in bonū, etiam peccati virus. Rom.8. Roma. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Omnia dicit, quia prospera, & aduersa, prospera ad vsum, aduersa ad exercitium, vel omnia, scilicet bona; & mala, & non tantum mala pœnæ, sed & culpæ, dum scilicet ex eis humiliores, & cautiores, atque soliciores resurgūnt.

Quatuor rationibus verbi dei concionator gallo comparatur, eiusq; officium quale esse debeat, variis modis declaratur.

Cap. XXIIII.

DOctrina sanctorum prædicatorum eripit homines à deceptionibus dæmonum. Legitur enim, quod cerebrum galli in potu sumptum, valet contra morsus serpentum, quia demit eorum venenum. Per Gallum prædicator intelligitur, vt super Iob.32. illud Iob, Quis dedit Gallo intelligentiam? In cerebri autem partibus præcipue radicata est sensitiuæ cognitionis virtus. Est itaque velut cerebrum Galli, sensus prædicatoris sancti, qui dum per doctrinæ potum ab audientibus capitur, serpentis morsus seu venenum fugatur: quia antiqui hostis deceptio detegitur, & vitatur.

Item gallus repræsentat sanctorum prædicatorum doctrinam, etiam in cantu, tripliciter. Primo propter discretionem tēporis. Nā gallus primā horam noctis discernit, & postea vocem excitationis emittit. Quia s. prædicator sanctus, in suis auditoribus, scilicet in tenebrosis peccatoribus, prius qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem format. Non enim eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos per motum qualitas constringit. Sępe autem aliis obsunt, quę aliis prosunt. Nam plerunque herbæ quædam animalia reficiunt, alia occidūt. Leuis sibulus equos mitigat, & catulos instigat. Et medicamentum, quod hūc morbum minuit, alteri vires iungit. Et panis, qui vitam fortiū roborat, paruulorum necat, pro qualitate igitur audiētium formari debet sermo doctorum, vt Grego. dicit.

Secundo, propter variationem vocis; quia gallus (vt dicit Gre.) Grego. in profundioribus horis noctis valentiores, & profundiores educere cantus solet, sed circa matutinum tempus leuiores & mitiores format voces. Sic prædicator sapiens, quando loquitur peccatoribus profundatis, & obscuratis in tenebris peccatorum, loquitur terribilius, & austerius, aut de diuinis iudiciis, aut de mortis angustiis, aut de inferni suppliciis. Sed quando loquitur illis, qui iā illuminantur à Deo; & sunt Dei gratiæ coniuncti, loquitur lenius, & subtilius, & dulcius, scilicet aut de diuinis miserationibus, aut de internis retributionibus, & similibus. Tertio propter percussionem lateris: quia gallus cum se ad cantandum præparat, prius alas excutit, & latera sua feriens, se vigilantiorem reddit. Sic prædicatores sancti cum alios verbis sanctę exhortationis monēt, prius exercitēt se in sanctis actionibus,

ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce: sed ante se per sublimia facta excutiũt, & tunc ad bene agendum alios soliciticiores reddunt, prius cogitationum alis semetipsos feriunt, quia quicquid in se inutiliter torpet, solicita inuestigatione deprehendũt, districta animaduersione corrigunt, & emendant: quia antequam verba sanctæ exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant. Et sic patet, quod sicut gallus alas excutit, se ipsum percutit, & vocem emittit: Sic prædicator sanctus se excutit à malis, se percutit, id est, solicitat in bonis, & postea vocem emittit, scilicet prædicando aliis. Ergo ex prædictis omnibus habes quatuor rationes, quibus prædicator sanctus assimilatur gallo, scilicet propter vigorem medicaminis, propter discretionem temporis, propter variationẽ vocis, & propter percussionem corporis.

Eleemosynas pauperibus, præcipuéque ex ecclesiæ bonis erogandas esse, Aquilæ exemplo ac multis auctoritatibus, aperitur. Cap. XXV.

Eleemosynas pauperibus saltem de superfluis facere, docet exemplum Aquilæ, quę (vt dicit Plinius) tantæ liberalitatis (Plin.) extitit, quod prædã, nisi nimis sit famelica, sola non comedit, sed auibus eam sequentibus, quasi communem exponit sua recepta primitus portione. Vnde eã semper aues aliæ insequũtur, & partem de præda sua sibi præstolantur dari. Vultur vero econuerso, ea, quæ rapit, solus comedit. Efficitur detestabilis auarus, qui cibum quem abundanter habet, comedere vult solus: contra quẽ (Iob. 35.) Beatus Iob dicit. Si comedi bucellam meã solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Saltem enim miserabilis homo, postquam satiratus est cibo, esurientes pauperes pascere deberet de reliquo, vnde Luc. dicitur: Quod super est date eleemosynam. (Luc. 9.) Et ad hæc pręcipue tenentur clerici, quibus bona ecclesiastica cõmissa sunt, non ad abutendum pro suis consanguineis, sed potius ad fideliter dispensandum, secundum illud. Dispensatio mihi tradita est, & (1. Cor. 9.) ideo de eis dicit Cesarius, quia nõ (Cesari. in adm.) solum decimæ non sunt nostræ, sed ad ecclesias deputatę: verum quicquid amplius, quam nobis opus est à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Et si, quod eis deputatum est nostris cupiditatibus, vel vanitatibus reseruamus, quãti pauperes in locis vbi nos sumus, fame, vel nuditate mortui fuerint, nouerimus, nos rationem de animabus illorũ in die iudicij reddituros. Sed nota, quòd non semper peccat mortaliter, qui non dat pauperibus, quod superfluum habet, sed quãdo necessitas imminet. Quando autẽ sit talis necessitas, quæ obliget ad peccatum mortale, nõ posset ratione determinari, sed committitur prudentiæ, vel fidei dispensatoris. Vnde si bona fide det, quãdo sibi videtur expedire, immunis est à peccato, alioquin mortaliter peccat.

Cur diabolus interdum hominem (Deo permittente) exaltet, cornicula, aquilaq; exemplis apertè exponitur. Cap. XXVI.

Exaltat aliquando diabolus hominem, vt in altitudine dignitatis frangat, quem in humilitate superare nõ potuit. Cornicula. n. quando non potest frãgere nucẽ, in altum portat, vt fortius cadat, & frangatur: & simile facit aquila de testudine. Vnde hoc modo occisus fuit AEschilus poeta, sicut narrat valerius, quia dũ sederet sub dio capite discoperto,

perto, aquila in alto testudinem ferens, candore capitis eius decepta, quia credidit, quòd esset lapis quidam, tandem super ipsum testudinē directo diametro cadere vt frangeretur permisit: & sic dum testudinem frangere voluit, cerebrum illius contriuit. Sicut ergo aquila testudinem, vel cornix nucem, sic diabolus in dignitatem eleuat aliquē quem vincere antè non poterat, vt ipsum in peccatum deiiciat, & ideo statuit Christum super pinnaculū tēpli.
Matth.4 Iob.30. Iob: Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valde.

Quomodo fidelis in aduersitatibus stabilis persistere queat, vero Christi exemplo Echinique piscis similitudine demonstratur.

Cap. XXVII.

EXemplum humilitatis, & patientię Christi, cōtra omnes aduersitatis procellas animū fortem reddit. Cuius exemplum apparet in quodā pisciculo, qui Echinus est vocatus, de quo Amb. dicit, quod dum procellas ventorum sentit, calculum validū arripit, & tanquā ancoram ne excutiatur fluctibus trahit: & sic non suis viribus liberatur, sed pōdere alieno munitur, & contra futurā tempestatem lapidis auxilio stabilitur, quod nautæ attendentes, sibi præcauent ne eos turbo præueniat imparatos. Sic qui procellas euadere vult, id est, aduersitates seculi sequientis, arripiat calculum validū humilitatis, scilicet patientiæ Christi exēplo; qui ait, Si mundus vos odit, scitote, quia me priorē vobis odio habuit, vnde Pet. Christus passus est pro nobis, vobis relinquēs exemplū, vt sequamini vestigia eius. Et ideo, qui hunc lapidem angularē, scilicet Christum accipit in exemplum, nullus ei nocere potest impetus tempestatis: nam si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur, sicut Grego. dicit.

(Marginalia: Amb.; Io.20.; 1.Petr.2.; Grego.)

Item exempla sanctorum, qui nos præcesserunt, docent nos diuitias mundi contemnere. Legitur enim, quod ossa gallorum, & gallinarum sunt auro venenum. Vnde si auro liquescenti ossa huiusmodi misceantur, ab eis consumitur. Sunt autem velut gallorum, & gallinarum ossa Sanctorum, & Sanctarum, qui mortui sunt, exēpla, quæ quasi aurū destruunt, dū nos viuētes ad ipsum contemnendum inducunt, Eccl. Beatus, qui post aurum nō abiit, & dixit Petrus: Argentum, & aurum non est mihi.

(Marginalia: Eccl.31. Act.3.)

Prælatos malis exemplis subditorū animos inficere unica Galli senis similitudine explanatur.

Cap. XXVIII.

EXempla mala prælatorum si fouentur, corrumpunt, & inficiunt mores subditorum. Cuius exemplum est gallus quia (vt Plinius dicit) gallus in vltima senectute oua quædam facit parua, rotunda, & quasi liuida: maxime si talia oua ab aliquo venenoso verme, puta bufone vel huiusmodi, in diebus canicularibus foueātur, basiliscus procreatur, qui tante venenositatis est, quod solo aspectu inficit, & occidit. Quasi ergo senex gallus est quilibit antiquus prælatus, vel princeps in reuerentia habitus: cuius venenosa oua, sunt praua eius opera, ex quibus oritur basiliscus aspectu inficiēs, i. exemplū pestiferū subditos corrumpens, pręcipue si fouētur ab aliquo venenoso verme, i. si suadentur fieri ab aliquo pestifero & maligno suggestore. Augustinus: Omnis, qui male viuit in conspectu eorum, quibus præpositus est, quantum in ipso

(Marginalia: Pli.; Aug.li. Past.)

 est

est occidit, & forte qui imitatur moritur, & qui non imitatur viuit: tamen quantum ad illũ pertinet ambos occidit.

Quantum deuota mentis feruor in tentationibus prosit, hic breui clarum efficitur. Cap. XXIX.

FEruor deuotæ mentis insurgentes tentationes expellit, quod patet exemplo vulturis, qui (sicut dicit Plin.) in tãtum contrariatur serpẽtibus, quòd si pennę eius vtantur, ex odore serpẽtes fugantur. Tunc quippe pennæ vruntur vulturis, cum incenduntur & feruescũt meditationes, & affectiones cordis, secundum illud Psalmi: In meditatione mea exardescet ignis. Et tunc quoque serpentes fugiunt, quia tunc dæmonum suggestiones abscedunt. Vnde Gre. Si nos virtus deuotionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Virtus enim deuotionis est, ipse feruor affectionis. Vnde Hugo de Sancto Victore dicit, quod deuotio est feruor bonæ volũtatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat indiciis.

Psal. 38.

Grego. Mora.

Hugo.

Filios erga parentes fore omni tẽpore pientißimos, per varia nonnullarum auiũ exempla, scitu digna terminatur.

Cap. XXX.

FIlios esse pios circa parentes præcipue in senectute, vel debilitate eorum, docẽt nos aues coruini generis. De quibus ait. Arist. & Basili. quod pascunt pullos suos in iuuẽtute sua, & iuuenes pascunt parẽtes in senectute sua, & quãdo debilitantur seniores, in humeris suis eos ferunt iuniores. Mira est igitur auium talium pietas, vt erubescat suis parentibus auxiliũ non prestare homo, à quibus beneficia rata suscepit, vt dicit Amb. & Eccl. Fili suscipe senectã patris tui, & cætera.

Arist. de anima.

Eccl. 3.

Item filios erga parentum defectus pietatis exercere officia inducunt cornicis exempla. Nam (sicut dicit Ambr.) erga parentes suos miranda est cornicis clemẽtia: quia cum parentes plumis, & alis in senectute nudari cõtingit, cornices iuniores pennis propriis eos fouent, & collecto cibo nutriunt, & fulto alarum suarum subleuant, & ad volandum exercitant, vt scilicet in pristinos vsus membra dissueta reducant. Sic filij hominum suos parentes deberent pennis propriis nudos, si alios non haberent, induere, primo victu, vel labore famelicos nutrire, fulto brachiorũ suorum eos infirmos, vel debiles subleuare, & ad eundum, vbi oporteret iuuare. Sed nota, quod inordinatus amor parentum ad filios, est etiam ipsis parentibus causa perdendi virtutes. Cuius quidem rei exemplũ apparet in ciconiis. Nã ciconia (sicut dicit Ambrosius) miro affectu pullos suos diligit, & custodit, ita quòd ex cubatione assidua super eos, pennas perdit: sic parentes, qui filios suos inordinatè diligunt, frequenter propter nimiam curam, vel lucra illicita, quæ faciunt propter illos, pennas virtutum amittũt. In hoc tamen ipsæ ciconiæ reddũtur imitabiles: quod quantum expendunt temporis in fœtibus educãdis, tantum ab eis vice reciproca educantur (vt dicit Ambrosius) vt videlicet filij hominum, quos parentes in infantia eorum cum magna cura educant, eisdem in senectute sua vicariam opẽ reddant. Consimilem quoque pietatis speciem, vpupæ erga suos parentes senes seruare reperiuntur. Nam cum vpupa senuerit, ita vt videre, vel volare non possit, pulli eius euellunt ei pennas inualidas, liniũt oculos eius quibusdam herbarum succis, & suis etiam

Ambro.

etiam fouent sub alis, donec plumæ creuerint, & clare viderint, in quo exemplo innuitur, quòd filij à parentibus senibus, vel infirmis debent, quantum possunt, mala & molesta remouere, curas necessarias eorum infirmitatibus adhibere, obsequiis propriis & personis confouere, siue seruire, nec eos deserere debẽt, quousque eos viderint suis obsequiis, vel auxiliis non amplius indigere.

Tribulationes, ac afflictiones interdum malos ad vitam spiritualem inducere, apum similitudinibus edocetur.

Cap. XXXI.

FLagellum tribulationis, & afflictionis, aliquãdo etiam terrenos, & lasciuos conuertit in fructuosas spirituales vitas: quod ostenditur per exemplum in apibus. Dicunt enim experti, quòd apes sæpe de boum cadaueribus generantur. Dum enim vituli ceciduntur, carnes verberantur, & sic de putrefacto cruore vermes generantur, qui receptis alis, apes efficiuntur. Quid autem per boues, vel vitulos, nisi terrenos homines accipimus, & superbos: Boues enim terram arant, & vituli, siue tauri ceruicosi sunt, siue indomiti, sed occiduntur boues, vel vituli, & carnes verberantur: quia dum tales tribulantur à mundo, vel verberantur in carne, id est, corpore infirmantur, extinguitur auaritia, & superbia iugulatur. Occisi autem vituli vermes gignunt, quia extincto superbiæ spiritu, humiles fiunt: qui alis receptis apes efficiuntur: quia pennis virtutum ornati, tam in contemplatiua, quàm in actiua vita perficiũtur. Apes enim, & volando se subleuant, & aliis mella fructificant, quia videlicet viri sancti, & in altum per contemplationẽ ascendunt, & aliis melliflua opera, vel etiam verba fundunt. Ecclesi. Eccl.11.
Breuis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius. Apis breuis est, homo humilis, qui est breuis per humilitatẽ, volatilis per contemplationẽ, dulcorosus & fructuosus, per pietatis subuentionem.

Dæmonum, Hæreticorumque, ac Hypocritarum astu, atque fraus quanta sit, perdicis, polypi piscis, & cancri, certis definitur exemplis.

Cap. XXXII.

FRaudulentia dæmonum, vel hæreticorum assimilatur perdici. Est enim perdix fraudulenta auis, quia oua rapiens aliena, fouet ea, sed de hac fraude sua, nullum suscipit fructum, sed damnũ, quia perdit laborem suum. Nam pulli nati, mox, vt vocem propriæ genitricis audiũt, putatiuam matrem penitus derelinquunt, & ad veram matrem accedunt, vt dicit Hier.17.
Ambrosius: hinc Hieremias inquit: Perdix fouet, quæ non peperit. Sic etiam diabolus, vel hæreticus, quasi aliena oua rapit, dum sanctæ Ecclesiæ filios callidè decipiens, ad se trahit. Sed frequentius laborat in vanum, quia frequenter sic decepti, dum veram & catholicam audiunt ecclesiæ veræ matris doctrinam, perfidiam, vel peccatum relinquunt, & ad veram matrem ecclesiam accedunt, vel ad diuinam gratiam per veram fidem, vel pœnitentiam redeunt. Ioan. Oues Ioan.10.
meæ, vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.

Item fraudulentus, & hypocrita assimilatur pisci polypo, qui est fraudulentus piscis. Nam (vt dicit Ambrosius) polypus in vadoso litore, petræ alicui se coniũgit, & ita illi inhæret, vt tam coloris similitudine, quàm figuræ petra quidẽ vel ipsius saxi pars aliqua esse videatur. Vnde pisciculi

decepti, dum sub ipso, tanquam sub lapide, vel laxo latere volũt, postquam ingressi sunt latibulũ corporis sui, eos polypus intercipit, & includit, atq; inclusos deuorat, & deglutit. Huic ergo pisci assimilatur fraudulentus & nequã, qui alteri adhærẽs, & huius modum & mores assumit, & se conformare studet, vt de eo magis cõfidatur, & facilius decipiat, & de talibus dixit Christus: Venient ad vos in vestimẽtis ouiũ. Vel talis est hypocrita, qui petre, id est, Christi in exteriori apparentia speciem prætendit, cum tamen sit piscis vorax. Matth. 7

Item fraudulentus homo assimilatur cancro, qui volẽs comedere ostreas, cum propter duras testas quibus clauduntur nõ valeat, obseruat tempus, s. quando ostrea radiis Solis se aperit, scilicet tempore quieto à ventis, & tunc vt ostrea recludi nõ valeat, clanculo aliquem lapillum accipit, & latẽter immittit, post quod immissa securè tela, siue branchia ipsam diripit, & comedit. Huic ergo similis est homo fraudulentus, qui quem superare non potest callida fraude decipit, & de eius ærũna se pascit, vt dicit Ambrosius Psalm. Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Psal. 51.

Garruli homines, qui semper inanibus abundant verbis, quinque effectibus Graculo comparari explanatur.

Cap. XXXIII.

GArrulus, & gulosus homo, assimilatur graculo: quod patet ex eius cantu. Nam cantus eius, quidem est eius garritus. Vnde (sicut dicit Basilius) à garrulitate vocis graculus est dictus. Homo autem qui gulositati studet, post cibum rumores libenter refert, libẽter detrahit, & nõnunquã contendit: Vnde talis nõ immerito designatur in graculo.

Secundò, patet ex transitu, siue volatu: quia graculus in syluis degens, de arbore vna in aliam garriendo transit: & hoc est, quia homo garrulus, de his cum quibus habitat, etiam turpia, quæ de eis nouit, aliquando enarrare non cessat.

Tertio ex conspectu, quia cum graculus aliquam auem transire aspicit, garrit; & cum aliquos occultos reperit, similiter facit. Quia scilicet garrulus homo non tantum detrahit secularibus, sed etiam eis, quos religionis occultat locus.

Quarto ex affectu, quia aliquãdo graculus captus clauditur, vt articulata verba loqui doceatur. Similiter aliquãdo garrulus secularis cũ ad conuersionẽ venit, & religionem ingreditur, verba religionis adiscit, vt lingua volucris, lingua loquatur hominis. i. vt qui inordinatè loqui consueuerat, ordinatè loqui deinceps assuescat.

Quinto in exitu. Nam aliquando contingit, quòd graculus, qui tenebatur clausus, de ipsa clausura exiẽs liber euadit: & qui prius garrulus, fuerat per egressionem magis clamat. Et eodem modo garrulus cum vitam religionis arripit, vix linguam suam deserit. Sed si forte relicto habitu foras exierit, bonum religionis in malũ garriẽdo. s. detrahẽdo cõuertit. De tali ergo persona dicitur: Garrula & vaga, quietis impatiẽs Prou. 7.

Quando anima gratia reficiatur diuina, quos in ea operetur effectus, ac finalis impœnitentia, qua & peccatum in Spiritum sanctũ dicitur grauitas quã ta sit, pullorum coruorum, Galli, caladriique exemplis demonstratur.

Cap. XXXIIII.

GRatia cælesti non reficitur anima, nisi quamdiu est à peccatis munda: quod patet exẽplo coruorum. De quibus glosa dicit

Psal. 146 dicit super illud Psalmi. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocãtibus eum, quod quandiu pulli coruorũ habent plumas albas, à parentibus relinquuntur, & tunc rore cælesti pascuntur; quando autem nigrescere incipiunt, tunc corui eos pascunt. Quid autem sunt pulli pluma albi, nisi homines mundi corde? hi cælesti rore pascuntur, quia cælestis gratiæ pinguedine nutriuntur: sed nigri facti, pascũtur à coruis; quia peccatis obscurati, à dæmonibus reficiuntur.

Item gratia cælestis cautelam, & fortitudinem præstat contra prosperitates, & cõtra aduersitates. Legitur enim de gallo, si quis eius pinguedine inunctus fuerit à pantheris, & leonibus tutus erit. Potest enim Christus per gallum non incongrue intelligi, qui nos in noctis nostræ caligine excitat, atq; solicitat voce doctrinæ suæ: Est ergo pinguedo galli, gratia ipsius Christi, cuius scilicet sacratissima ipsius vnctio, de qua Ioan. 2. dicitur, Vos vnctionem habetis à sancto, tã contra pantheræ malitiã, quã contra leonis seuitiã nos defendit. Aduersarius nãque malignus, vel nos tentando delectabilibus allicit, pantheræ, videlicet more, quę os aperiens odore animalia attrahit, quæ deuorare cupit, vel eos persequẽdo aduersitatibus frangit, sicut leo seuiens, & rugiens circuit quærendo, quẽ ipse comedere possit. Sed galli vnctio ab vtroque defendit, quia scilicet Christi gratia, & cautos nos facit in prosperis, & fortes, ac intrepidos in aduersis: & ideo Psal. 62. hãc galli pinguedinẽ Proph. petebat, dicens: Sicut ex adipe, & pinguedine repleatur anima mea.

Item gratia Dei nõ respicit, quẽ finalis impœnitentia ad mortem æternam ducit, cuius manifestũ exemplum apparet in caladrio. Nam caladrius (vt Arist. dicit) albi coloris est, nihil nigredinis habẽs, cuius natura est talis, quod quãdo quis graui infirmitate detentus fuerit, si ægritudo ad mortem fuerit, caladrius ab eo faciem suam auertit, & tunc homo de morte certus existit: Si autem infirmus curandus sit, & tũc visum in ipsum figit, & quasi applaudens in eum intendit. Et differt iste caladrius à calandra, quæ est auis canora, sicut dicit Glossa super Deu. 15. Hæc ergo auis totaliter alba, est Spiritus sancti gratia, quæ est munda, & nullius nigredinis, i. culpæ admixtione infecta. Quasi autẽ infirmus grauiter omnino moriturus homo desperatus est, & finaliter impœnitens ad æternæ mortis suppliciũ peruenturus. Vnde Spiritus sancti gratia hũc nunquam respicere potest, quia finali pœnitentia, & remissione caret. Ipsa etenim esse dicitur Spiritus sancti blasphemia, quę neque remittitur in hoc seculo, neque in futuro, prout Aug. Vnde Io. Est peccatum ad mortem: pro isto non dico, vt roget quis. Quasi autem infirmus curandus, est ipse peccator pœnitentiam agens, in quem respectus diuinæ gratiæ lætanter, & perseueranter intendit, quousque ipsum à peccatis purgando, ad plenam sanitatem perducit.

Arist. de anima.

Augu. li. de verbis do.

Gulosi, qui ventri semper indulgere intendunt, cygno, locustis, miluisq; assimilantur, omnique tempore ad contemplandum inepti redduntur.

Cap. XXXV.

GVlosus, & vẽtri deditus, ociosus est, & ad cõtẽplandũ ineptus. Quod patet exẽplo cygni. Nã cygnus est multę carnis, et ideo quietẽ diligit, & raro volare contendit, quia põderosi est corporis. Illi autẽ multę carnis sunt, qui multam de suo corpore curã

gerunt, & hi quietem ocij diligunt, & insuper ad contemplationis volatũ minimè apti sunt, Nam corpus, quod corrumpitur aggrauat animam. Sap. 9.

Item gulosi, & voluptuosi assimilantur locustis. Nam locusta, quasi tota vena est, & ideo insatiabilis est. Os habet quadrangulatum, & habet vnum intestinum, quod famè, & immunditia semper est plenum, quãdiu viuit, semper esurit, & siquid viride inuenit, rodere non desistit. Similiter quidam gulosi, sic totaliter sunt dediti ventri, quòd nil præter ventrem suum esse videntur. Philip. 3 Vnde Apo. de talibus dicit: Quorum Deus venter est. Tales insatiabiles sunt, qui vno prãdio habito, ita solicitantur de alio. Prou. 30 Pro. Venter impiorum insatiabilis est Os etiam habet quadrãgulatum, quia quatuor modis offendunt in comedendo cibum, scilicet, vel quia sumunt superfluũ, vel quia quærunt cibum delicatum & preciosum, vel quia nimis curiosè paratum, vel quia sumunt per modũ inordinatũ, vel nimis ardẽter, vel quia preueniunt tempus.

Item eorum intestina, quando sunt referta, sunt plena immunditia, sed quando sunt ieiuna, id est, vacua, sunt inedia & fame cruciata & quia semper circa cibum intendũt, quicquid sibi gratum inueniunt, habere & comedere satagunt.

Item gulosi quidam assimilãtur miluis. Nam miluus propter gulositatem immundis vescitur, & pro modico ventris pastu, tota die circunfertur. Sic aliqui gulosi sunt, qui propter gulã, quæ aliis, vel inconsueta sunt, vel immunda communiter videnter, auide comedunt, vt carnes canum, vel serpentum, vel ranarũ, & huiusmodi, quæ propter immunditiam suam communiter in vsu non sunt: Et insuper etiam aliqui modo milui circa coquinam, & cacabum tota die circunferũtur. Psa. Famem patientur, vt canes, & circuibunt ciuitatem. Psal. 58.

Quavia hæretici, atq; hypocritæ aspectu, ac eorũ affatu multos decipiant, Ceti quadam similitudine clarũ efficitur.
Cap. XXXVI.

HAeretici, vel hypocritę, sicut decipiunt alios ex aspectu sanctitatis simulatæ, ita quoque eos subuertunt ex affatu falsæ doctrinæ, seu locutionis falsitate, Vnde assimilãtur ceto, i. pisci balenę, de quo dicit Iorach. quod Iora. li. de animal. maxime quando senescit propter magnitudinem corporis, adunatur puluis in dorso eius, & condensatur, intantum, quod herbæ, & fructices ibi crescunt, ita vt insulæ, similis videatur: ad quem si nauigantes incautè appropinquãt, sine periculo vix euadunt: nam aquã in tanta quantitate de ore eiicit super nauẽ, quòd aliquãdo eã subuertit. Sicut ergo cetus ex aspectu simulato attrahit, siue decipit, & aqua ex ore missa, linum nauis subuertit: Sic etiam hæretici, vel hypocritæ plurimum ex aspectu attrahunt, alios stimulata sanctitate: sed mẽtium naues aqua oris subuertũt, id est, doctrina, & exhortatione falsitatis. Vnde de eis dominus dixit: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Matth. 7

Humilitatem præcipuè ex peccati consideratione, ac ex carnis corrupta memoria oriri, summopereq; nos ad Deũ contemplandum idoneos reddere, ceti, Echini, Aquilæque oculorũ exemplis, redditur perspicuum.
Cap. XXXVII.

HVmilitatis virtus nascitur in spiritu, dum infirmitas, & corruptio carnis ad memoriã reuoca-

reuocatur. Cuius exemplum apparet in ceto, de quo dicit Iorach quod abūdat in spermate; & post coitum eius, quod superfluit supernatat, quod collectum desiccatur, & in ambræ lapidis substantiam conuertitur. Quid ergo in superfluo spermate, nisi carnalis corruptio peccati designatur. Cuius desiccatio, & eiusdem peccati pœnitudo. Tunc ergo carnis corruptio desiccata colligitur, quando cum mentis pœnitudine ad memoriam reuocatur. Et tunc mollities spermatis in soliditatē conuertitur lapidis, quia ex compunctione corruptionis carnis, nascitur humilitas mentis; quæ dum mentem tangit, ambræ soliditatem prætēdit. Sic Dauid ex consideratione suæ iniquitatis, deductus est: in compunctionem

Psal. 50. humilitatis, dicens. Quoniam iniquitatem meā ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, vt iustificeris, &c.

Item humilitas confirmat animum hominis contra fluctus superbiæ, & mundanæ vanitatis. Vnde assimilatur cuidā pisciculo qui Echinus vocatur, qui quidem est paruus piscis, & vix semipedalis in lōgitudine, ab hærēdo sic dictus, eo, quòd licet sit exigui corporis, est tamen admirandæ virtutis: Nam nauis cui adhæret, licet feruente mari multę procellæ seuiant, tamen quasi radicata stare videtur, nec aliquo modo mouetur. Similiter humilitas cordis, quamuis hominem apud se faciat paruæ reputationis, reddit tamen immutabilem nauem mētis à vento procelloso superbiæ,

Eccl. 15. & fluctibus vanitatis. Eccle. Firmabitur in illo, & non flectetur; & continebit illum, & non confundetur, &c.

Item humilitas mentis, maxime eam perspicacem reddit ad contemplationem diuinæ claritatis, sicut econtra superbia hebetem eam facit. Cuius exemplum est (sicut dicit Auicenna) quia oculus aquilæ paruus est, & tamen ad videndum lumē Solis perspicacissimus: & econtra oculus nycticoracis magnus est, & tamen lucem Solis intueri non potest. Oculus ergo animæ, mens est, quę quanto fuerit humilitate minor, tanto erit ad diuinæ lucis claritatem contemplandam perspicacior: sed quanto ecōtra fuerit superbiæ reputatione grandior, tanto erit ad contemplandū obscurior. Vnde Matth. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Matt. 11.

Homines ad bonum peragendum inconstantes, Auibus in cauea clausis, mutationique Miluorum esse similes edocetur.

Cap. XXXVIII.

INconstans & leuis homo, similis est aui incarceratæ, quæ quiescere non potest, sed semper per capiolam currit modo huc, modo illuc, Hiere. Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit Hier. 14. mouere pedes suos, & non quieuit, & Dominus non placuit.

Item imperseuerantia quorundam feruenter incipientium, assimilatur mutationi miluorum. Nam miluus in iuuentute differre à predæ auibus non videtur; sed quanto plus viuit, magis se semper degenerem ostendit, vnde secundum Aristotelem, quod- Arist. de dā genus est milui, quod in prin- ani. cipio aues capit, tandē vix muscas & vermiculos capit, & demū fame perit. Tales sunt, qui in iuuentute sunt boni, & senectute efficiuntur peiores. Efficiuntur etiam miluo similes, qui à suo cōuersionis principio aues capiunt,

 id est,

id est, sanctorum virtutes imitari incipiunt: sed ab incœpto feruore post modicum paulatim deficientes, vix muscas capiunt, id est vix minima quæque bona facere satagunt, & tandem à gratia deficientes, omnino deuotionis spiritum totaliter amittunt. Et talibus dicebat Apost. Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

Gal. 3.

Ingratitudinis culpa filios quoque exhæredari, insigni ipsius pellicani exẽplo, præcisè definitur.

Cap. XXXIX.

INgratitudo filios etiam excludit à paterna hæreditate. Vnde pellicanus auis scilicet fœminea, quæ super filios suos à serpente occisos, percusso pectore primò ad eos viuificandos sanguinem fundit, quo effuso sanguine in tantũ debilitatur, quod pulli pro cibo exire coguntur. Et illos pullos, qui naturali affectu ipsam pascunt, postquam resumpsit vires, tenerrimè diligit, & sollicitè nutrit. Sed illos, qui de ipsa tanquam degeneres nullam gesserunt curam, tanquam ingratos deiicit, etiam secum viuere non permittit. Ex quo patet, quòd grati filij à parentibus nutriendi & diligendi sunt. Ingrati vero etiam secundum leges à parentibus repelli & exhæredari possunt. Vnde etiam pellicanus iste Christũ repræsentat, qui ait: Similis factus sum pellicano solitudinis: ipse enim homines, quos creauerat, tanquam filios ad imaginem, & similitudinem suam à serpente antiquo veneno peccati occisos, proprio sanguine viuificauit. Vnde gratos filios, qui eum in suis pauperibus nutriunt, finaliter secum ad suam hæreditatem admittet, dicens: Venite vos benedicti. Ingratos autem, & crudeles excludet, dicens: Ite maledicti, &c.

Psal. 101

Matt. 25

Singularibus apum exemplis gulosi ocioque vacantes, durè esse plectendos, plenè demonstratur.

Cap. XL.

INertes, et gulosi, sunt durè castigandi, & à sua gulositate cohibendi. Nam apes (vt dicit Philosophus) inertes durè castigãt, & cessantes ab opere morte condemnant. Et habentes magnum ventrem, & qui nimis comedunt, expellunt, vel occidũt, si possunt: Sic castigantur inertes, & damnantur inutiles homines etiam à Deo. Matth. Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores. Similiter gulosi, qui Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri, non solum expellentur à regno, sed etiã æternæ mortis deputabuntur supplicio. Dicetur enim homini guloso, & ventris deliciis dedito illud. Apoc. Quãtum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.

Arist. de ani.

Matt. 25

Apoc. 18

Inter apes ergo nulla est ociosa, sed quædam certant, quasi in bello campestri cõtra apes alias; quędam circa victum inuigilant, aliæ flores futuros explorant, aliç ceras de floribus sugunt, aliæ cellulas nec rotundas, nec quadras mira connexione, & æqualitate componunt. Et inter tam diuersa opera, nulla alterius operibus insidiatur, nullo raptu victum quęrunt, sed proprio labore conquirunt, quod inter herbas, & flores recolligunt. In quibus nos instruunt ocia fugare, in officio, vel opere sibi congruo quemlibet laborare, nulli in suo opere, vel cõmodo insidias parare, non vi rapinæ, sed suo labore victum sibi procurare, item munditiam in omnibus operibus amare. Nam inter flores, & mundas herbas ipsæ (vt dictum est) colligunt fructum suum.

Delphini

Delphini exemplo notabili Innocentium persecutores belluis immaniores existere declaratur.

Cap. XLI.

INnocentium persecutores crudeliores sunt belluis marinis. dicit enim Iorath, quod delphini sentiunt per odorem, si homo mortuus in mari, vnquam comedit de delphino: quod si comedit, ipsum comedunt, si autē non comedit, ipsum ab aliorum piscium morsibus custodiunt, & eū ad littus perducunt. Ecce igitur, quod belluæ maris, quācunq; vindicent receptam iniuriam, non tamen persequuntur, sed tuentur innocentiam: sed tamen humana crudelitas tanta est, vt quandoque atrociter lædat eos, à quibus nullam iniuriam, vel læsurā vnquam recepit. Vnde AEsopus dicit: Nocent innocuo nocui, causámque nocendi inueniunt.

Iora. li. de animal.

AEsopus

Inobedientiæ varietas, ipsiusq; culpæ grauitas, & denique quam acriter inobediens puniatur, apum exemplo aperitur.

Cap. XLII.

INobedientiæ culpam esse acriter puniendam, exemplo suo apes ostendunt. Nam apes, quæ regi non obediunt, de se ipsis vltionem expetunt, & aculei sui vulnere se occidunt. Multo ergo magis, qui cælestis Regis mandatis inobedientes fuerint pœnitententiæ debent aculeum in sua corda infigere, & ipsam inobedientiæ culpam in semetipsis extinguere. Et quanto fuerit inobedientia maior, tanto ad ipsam extinguendam requiritur acrior dolor. Habet enim inobedientiæ culpa gradus suos. Ibique est grauior cuiuslibet inobedientiæ actus, vbi periculosior est contemptus: grauius est peccatum Deo non obedire, quàm homini, nisi in hominis præcepto Dei præceptum includatur: grauior etiam inobedientia est, vbi maius præceptum contemnitur. Præeminet enim præceptum præcepto, quia præfertur dilectio Dei dilectioni proximi: grauior est etiam inobedientia, in qua præcipientis persona contemnitur, quam vbi eius mandatum tātùm respuitur, Regum. Peccatum ariolandi, est repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Similes enim sunt culpæ idololatria, & inobediētia: quia vtraque ex Dei contemptu est prouenient: non tamē æquales sunt, sed est idololatria grauior. 1. Re. 15.

Inuidiæ prauitas inuidiosique natura describitur, qui & Pauoni vnico exemplo comparatur.

Cap. XLIII.

INuidus abscondit bona, ne alius inde fructū habeat, etiā si illis ipse non indigeat. Vnde similis est pauoni, qui fimū suum, qui valde medicinalis est, abscōdit, vt inueniri vix possit, quasi inuideat vtilitati hominis. Ex quo patet, quod inuidia bonorū communicationem excludit. Vnde dicit Augustin. Tolle inuidiam, & tuum est, quod habeo: tollam inuidiam, & meum est, quod habes. Aug. super. Io.

Item hoc exemplo patet, quod proprium est minorum maioribus inuidere. Pauo enim inferior est homine: Vnde Iob. Paruulum occidit inuidia, quamuis & inter pares & dispares inuidia esse possit. Vnde dicit August. Inuidia est odium alienæ felicitatis, rerum inferiorum, ne sibi adæquentur; rerum superiorum, quia eis non æquantur; rerum parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abel prosperitati, Rachel Lyæ fœcūditati, Saul Dauid fœlicitati, per inuidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi.

Iob. 5.

Aug. in ser.

Hypo-

Hypocrita sthrutioni, cygno, aliisq́ nonnullis animantibus comparatur, taliumq́ exemplis ipsius malignitas hypocrisis rectißimè demonstratur.

Cap. XLIIII.

Isido. HYpocrita assimilatur sthruthioni, qui (sicut dicit Isid.) corpus habet animalis, sed pennas &, rostrum habet auis, licet propter pondus in aera leuari nõ possit. Vnde (sicut dicit Grego.) penna sthrutionis similis est pennæ herodij in colore, sed non in virtute. Nam eius similitudinem pennæ habet, sed volatu caret ad volandum; alas erigit, sed tamen à terra nõ surgit: raris enim pennis induitur, magno corpore pręgrauatur. Sic hypocrita est animal, id est, carnalis occultè apud se, sed tamen pennas, atque rostrum prætendit auis, quia mores prætendit, & verba spiritualis hominis. Vnde ipsius penna, id est, exterior apparẽtia, videtur penna herodij, id est, ad modum vitę alicus perfecti viri: caret tamen volatu eius, scilicet contemplationis, vel dilectionis, quibus mens volat ad Deum. Vnde quãuis alas erigat, id est, brachium ad cælum extendat, cor tamen à terra non separat, id est, à terrenorum affectu. Habet enim pennas rariores, id est, paucas virtuosas affectiones, & habet graues carnes, id est, carnales appetitus animam grauantes, qui eum sursum ad Deum ascendere non permittunt.

Item hypocrita assimilatur cygno. Nam cygnus pennam habet exterius candidissimam, omnino nigredine inpermixtam; sed carnem interius habet nigram, & ad digerendum durã. Et sic hypocrita, licet exterius sit apparens albus, id est, innocens, & mundus, intus tamen viliorum nigredine niger est, & obscurus. Vnde væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate, dicit Dominus. Est etiã hypocrita erga proximum nõ largus, Matth. 2 vel pius, sed mente durus.

Item hypocritæ, & duplices homines, qui nũc spiritualia sectari videntur, nunc terrenis actionibus, & negotiis inuoluũtur, similes sunt quibusdam piscibus, siue animalibus, quæ nunc in aquis, nunc in terris conuersantur. Vnde ab Isidoro appellantur dubia, eo, quòd non solum sunt natatilia, sed etiã gressibilia per naturã, & talia sunt phocæ. Crocodilli, castores, & equi fluuiales, & huiusmodi, quę cõmuniter sunt animalia foeua, vel maligna Sic etiam tales homines dubium vidẽtur, vtrum sint Dei, vel mũdi, communiter tamẽ inueniuntur finaliter deceptores, & iniqui. Isa. Omnis hypocrita est, & Isa. 9. nequam. Vnde Apost. Nemo mi- 1. Thi. 2. litans Deo implicat se negociis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit.

Proximi odium, in anima mortis aculeum infigere, Apum exemplo edocetur.

Cap. XLV.

IRa, siue odium proximi, tollit dulcedinem mãsuetudinis, & etiam vitam mentis. Cuius exemplum est, quia apes, quando pugnãt, tunc efficiuntur ad mellificandum inutiles, vel paulo post moriuntur, vt dicit Aristot. Arist. de maximè, si aculeum totum infi- ani. xerint, eo quòd impossibile est aculeum totũ infigere, quin cum eo exeat intestinũ. Similiter, qui proximum odit, & iratus lædere, vel pungere contendit, saltem in consensu, anima aculeum infigit, sed ex ipsa mentis ira, vel odio, quasi apis ex proprio aculeo, & mel, id est, dulcedinem mansuetudinis amittit, & intestinum charitatis eiiciens, animæ vitã perdit. Vnde scriptum est. Qui odit fratrem

1.Io.3. fratrem suum, homicida est, scilicet animæ suæ occisor.

Hominem exterius nequaquam fore iudicandum, vnica ipsius accipitris similitudine palam fit.

Cap. XLVI.

IVdicãdus non est animus hominis secundum apparentiam carnis, quia qui quandoque est despectus in corpore, magnus est in virtute. Cuius s. rei exemplũ apparet in accipitre. Est enim accipiter auis regia, quæ plus animo, quam vnguibus, est armata. Vnde, quod ei natura corporis in quantitate denegat, hoc in virtute animi, & audacia recompensat, vt dicit Isido. Sic quandoque in multis hominibus quicquid, vel ex defectu naturæ, vel ex accidentali infirmitate despectum apparet in corpore, siue ex naturali sagacitate, siue ex diuina gratia speciali munere suppletur, & recompẽsatur in mẽte: propter quod & dominus dixit: Nolite iudicare secundũ faciem, maxime enim secundum Deum temerarium est tale iudicium, quia homines vident, quæ parent, Deus autẽ intuetur cor.

Isidor.

1.Re. 16

Tentationis pugna, quæ ex compunctionis lachrymis crebro oriri compertum est, orationis feruore sedatur: quod Merguli animaliumque aquatilium exemplo indicitur.

Cap. XLVII.

LAchrymas compunctionis sequitur pugna tentationis cui opponendus est clamor orationis. Cuius videlicet rei exemplum in mergulo apparet, de quo dicit Isid. quod sæpe demerso in aquam capite, aurarum signa sub fluctibus cognoscit, & futuram tempestatem prǽsentiens ad litus cum clamore fugit. Vnde certissimum indicium est futuræ tempestatis, cũ ad littus merguli fugiunt cum clamore. Ille igitur in aqua caput mergit, qui mente compunctus, se ad sua deflenda crimina conuertit. Sed malignus spiritus eum perdere timẽs, mox auram contra eum tentationis suscitat, vt à tentationis feruore frigescat. Sed cauta, & prouida mens cum surgentis tempestatẽ tentationis præsentit, mox ad litus humilitatis cum clamore orationis recurrit, attendens scilicet quod Dominus dixit: Orate, ne intretis in tentationem. Matt.26

Isido.

Item lachrymarum aqua animam pœnitentis nutrit, & in ea ardorem, & æstum tentationum, & vitiorum extinguit. Cuius rei exemplũ est in animalibus aquaticis, quæ secundum Auicennam, duplici ex causa attrahunt ad se aquam. Nam quædam eorum sunt, quæ aquam in ventrem recipiunt, solum per modum nutrimenti, & non per viam respirationis, sicut conchæ marinæ. Et talibus assimilantur pœnitentes, qui ex lachrymarum aqua, quasi quodam nutrimento pascuntur, secundum illud Psalmi: Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die, ac nocte. Super quo verbo Cassiodorus dicit, quòd fletus est cibus animarum, corroboratio sensuũ, absolutio peccatorum; refectio mentium, lauacrum culparum. Sed quædam animalia aquatica sunt, quæ aquam recipiunt per modum respirationis, scilicet attrahendo, & emittendo, scilicet ad euentationem interioris caloris, ad expellendum superfluum calidum: & talibus assimilantur, qui plorant, vt lachrymarũ aqua ardorem tentationis extinguant. Psalmus: Transiuimus per ignem id est, per ardorem tentationis; & per aquam compunctionis, & deuotionis, & eduxisti nos in refrigerium.

Psal.4.

Cassio.

Psal. 65.

Quando laus diuina clarior ac laudabilior existat, cicadæ exemplo declaratur.

Cap.

Cap. XLVIII.

LAus diuina tãto clarior est, & laudabilior, quanto ex feruentiori, & pulchriori mente procedit: quod patet per exemplum cicadæ, quæ in medio æstus, quando alia quasi ardent, tanto cantum reddit clariorem, quanto tunc aerem attrahit puriorem. Similiter vox laudis diuinæ tanto clarior, & acceptior redditur, quanto cum feruentiori & puriori spiritu canitur, vel formatur. Vnde trium puerorum laus, & hymnus, quo Deum in camino laudauerũt, magnis cõmendatur præconiis, quoniã in pueris puritatem prætendit cordis, in camino vero affectum & feruorem deuotionis. Daniel: Ambulabant in medio flammæ, laudantes & benedicentes Dominum. Dan. 3.

Variis sacræ Scripturæ exemplis Delphiniiq; similitudine choreas fore fugiendas lucidè demonstratur.

Cap. XLIX.

LVdi hominum, & choorearũ saltus inordinati, communiter sunt præsagium, vel causa exitus mali: cuius exemplum ostenditur in delphinis, de quibus Isid. dicit, quod in mari nihil velocius eis: Nam plerunq; salientes naues transuolant: saltus tamen eorũ, & ludus futurã indicat tempestatẽ, & simile accidit de ludis humanis. Nam Israeliticus populus in deserto lusit: sed tandem peracto ludo magnã sui stragem suscepit. Post ludũ quoque puerorum, David, & Isboseth secutum est bellum graue. Sic & post Sampsonis ludũ, secutũ est Philistinorũ excidium. Et rursus post puellæ saltus, amputatur Ioan. cap. Chrys. quoq; dicit, quod vbi saltatio, ibi diabolus, neque Deus ad hoc nobis dedit pedes, vt cum camelis saltemus, sed vt cum angelis chorum faciamus. In saltibus lætantur dæmones, & exultant ministri dæmonum.

Exod. 32
2. Reg. 2
Eccl. 15.
Matt. 6.

Luxuriosi prolis conceptioni in muliere impedimentum inferentes, pauoni comparantur. Cap. L.

LVxuriosus, qui impedire conatur in muliere conceptionẽ prolis, vt securius, vel diutius libidini vacare possit, similis est pauoni. pauo enim auis est non diligens fœtum. Vnde masculus persequitur fœminã, vt vbi oua faciat, inuestigat, vt ea frangat, vt sic luxuriæ magis vacare valeat. Talis fuisse dicitur Onan secundo genitus Iudæ. Qui introiẽs ad vxorẽ fratris sui, semen fundebat in terrã, ne liberi fratris nomine nascerẽtur: & ideo percussit eum Dominus eo, quod rẽ detestabilẽ faceret. Licet nõ credatur hoc fecisse ex libidine, sed potius ex liuore inuidiæ, cum nõ posset habere filios de propria vxore. Gene. 38

Malorum hominum insidiæ ex columbarum variis similitudinibus, plurium, authoritate Doctorum approbatis, patefiunt.

Cap. LI.

MAli aliquando assimilantur columbis, secundum illud: Factus est Effraim, quasi columba seducta. Ose. 4.

Primo, quidem ratione dolositatis: quia inuenitur colũba, quæ ad deceptionẽ auium est instructa. Nam se associat alijs & ad rete eas ducit, & prima quasi intrat rete aucupis, & cũ eis inuolui se permittit; & sic sub amicitiæ specie, dum ad pascua allicit eas, ad interitum trahit. Sic etiam ad litteram, faciunt quidam fraudulenti lusores, qui ludendo fictè cũ quibuidã imprudentibus, in societate & in participatione lucri acquirendi se ponunt, & sub societatis specie eos in manus verorũ suorũ consociorum deducunt, & quandoque se vinci & expoliari

expoliari ab illis permittunt, donec per ipsos imprudentes illi nõ veri socij totã suam pecuniam amiserint. Similiter etiã faciũt socij quorundã prædonum, qui cũ viatoribus se ponunt, & sub societatis specie, in manus spoliantium deducunt, & quandoque simul cum eis ab alijs se spoliari permittunt, ne alij fraudem aduertant: & talibus similia faciunt multi alij deceptores.

Secundo, ratione curiositatis. Nam colũba est curiosa, quia super arborem sedens multum circunspicit, super quem ramũ scandere possit, vel velit, & quasi deliberando collum vndiq; circunflectit: sed sæpe, dum tamẽ deliberat, antequã volatũ arripiat, eã sagitta perforat, & ideo volatum nõ perficit: quia quod diutius facere potuit tẽpore, quo potuit nõ fecit, vt ait, Greg. Sic accidit peccatoribus illis, qui quanquam de ramo arboris, i. de actu, vel conscientia alicuius criminis recedere proposuerint, & ad meliorem ramũ, i. statũ per pœnitentiam se transferre decreuerint, tamẽ tantũ procrastinando deliberant, & aduersa circumspicientes implere propositũ tardant, quod mortis sagitta, vel vindictę diuinę eos subito nõ solùm in corpore, sed etiã in anima multotiens perforat. & ideo consuluit. Ecclesi. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Grego. Eccl. 5.

Tertio, ratione humanæ humilitatis. Nam in Syria (vt dicit Ambros.) docetur columba, vt literatum sit gerula, & prouinciæ ad prouinciam internuncia. Nam ligatur ei litera sub ascella, quæ sic dimissa eleuat se in aera, & sic redit ad propria, vt fuit edocta, sed quandoque ab hostibus cognita impetitur sagitta, & occiditur pro littera. Homo ergo indoctus, vel simplex, similis est columbæ, cui tunc littera ad deferendum committitur, quando ad prædicandum alijs sacras scripturas exponit: & ei tunc littera sub ascellis ligatur, quando ei prædicatio ex officio imponitur, qui litteras deferens, se in aere subleuat, quãdoq; ipse nõ intelligit, alijs exponere tentat quę nisi ad propria citius humilitas relucat versutus hostis sagitta erroris necat.

Ambro.

Vitam solitariam Monachis necessariam esse, vnica piscium similitudine confirmatur.

Cap. LII.

MOnachi, & solitarij assimilantur piscibus. Dicit. n. Ambrosius, quod magna inter pisces & aquas vicinitas, & cognatio est. Nam extra aquas viuere non possunt diu. Sed quod est piscibus aqua, hoc est monachis & solitarijs cella. Vnde beatus Anto. dicit, sicut habetur in vitis patrũ quod sicut pisces sine aqua si tardauerint in sicco, cito moriuntur, ita etiã monachi tardãntes extra cellam, vel cũ viris secularibus immorantes, à quietis proposito resoluuntur. Vnde dicitur etiam Isa. Computrescent pisces sine aqua, id est monachi sine cella.

Ambro. Isa. 50.

Quantopere mortis iudicijq; memoria extremi nobis prosit, hic galli, Pauonis, nonnullorumq; animantium exemplis clarissimum fit.

Cap. LIII.

MOrtis, & iudicij timorosæ memoria, siue cõsideratio debet nobis pre oculis iugiter esse. Nam gallus timens aquilam, & accipitrem prædones terræ, cũ sint acuti visus, vnum oculum ad victum inferius deprimit, alterum

alterum in aera dirigit, vt aduentũ aquilæ, vel vulturis scire possit, sicut Pli. dicit. Aquila signat Christũ, & accipiter signat mortem. Vtriusque ergo aduentũ, scilicet Christi ad iudicium, & mortis ad interitum, vir sanctus timere debet, qui in gallo designatur. Vnde etiam corpus reficiens, & corporis interitum timeat ad ipsamque destructionem corporis oculum mortis intendat, & ad uentum quoque districti iudicis pauida consideratione respiciat. Vnde Hiero. dicit, loquens de die iudicij, Quotiẽs diẽ cõsidero illã, corde contremisco: siue. n. comoedo, siue bibo, siue aliud aliquid facio, semper illa terribilis tuba sonare videtur in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudiciũ

Plin. de Ani.

Hier.

Item mortis memoria annihilat omnis pulchritudinis gloriã: quod exemplo pauonis patet. Pauo enim dum pennarum suarum pulchritudinem cernit, caudam erigit, & ad modum retis, vel arcus per gyrum capiti circumponit: sed dum inter hęc deformitatem pedum circunspicit, plurimũ erubescit, & obliuiscens suæ pulchritudinis, caudam deprimit, & deponit. Pes ergo, quo mediante corpus terram contingit, mortem hominis signat, per quam corpus in terram redit. Quicunque ergo gloriatur de aliqua pulchritudine corporis, respiciat corporis pedem, id est, ipsius finem: quia si bene respiciat, quale post mortem corpus fuerit, potius sibi aderit tristitia, quam gloria. Vnde dicitur, Quid superbis terra, & cinis?

Eccl. 10.

Item mortis memoria animam dirigit, & à tentationibus defendit: Nam aues, & pisces regunt se cauda sua. Iumenta autem, & boues se à muscis cum cauda sua defendunt. Sic homines vitam suam dirigunt, & tentationes excutiunt, mortis memoria Iob: Interroga iumenta, volucres quoq; cæli, & indicabunt tibi; & enarrabunt pisces maris.

Iob. 12.

Mentis munditiem iugiter ab homine custodiendam fere exemplo suo apes ostendere docentur.

Cap. LIIII.

MVnditiam mentis, quam debet homo deligere, exẽplo suo apes ostendunt. Nam mira inter apes munditia est, quia nullas spurcitias dimittunt in opera sua: foras enim egerunt, quando possunt: egestiones quas intus fecerunt, quędam in vnum locum congerunt, & postea foras eiiciunt, quia nullum fœtorem sustinere possunt. Sic homo debet facere opera munda, id est, sine peccati spurcitia, & cum acciderit, quòd alicuius peccati immũdita intus sit polluta conscientia, eiectis per pœnitentiam sordibus, est solicitè purganda, vt nullius peccati fœtorẽ intus sustineat anima. Iaco. Abiicientes omnem immunditiam.

Iaco. 1.

Christum nonnunquam percussionis flagello, interdum etiam rerum temporalium subtractione nostram expellere ignauiam, Aquilæ, accipitrisq; exemplis demonstratur.

Cap. LV.

NEgligentia, & pigritia animæ aliquando expellitur flagello percussionis diuinæ, & quandoque subtractione temporalis substantiæ: quod patet exẽplo aquilæ. Nam aquila (vt dicit Amb.) pullos suos adultos ad volandum prouocat, super eos volitando: & si ad exeundum pigri fuerint, eos rostro percutit, cibũ subtrahit; & sic exire compellit. Sic aquila rex auium, id est, Christus, qui est rex regum, & dominus dominantium; pullos suos, id est, homines à se creatos, vel fide-

Amb.

fideles suos, baptismate regeneratos, tam verbis, quàm exemplis prouocat ad volandum, id est ad Deum feruenter amandum. Nam amor Dei, & proximi, sunt duæ alæ animæ, quibus ad vitam volat æternam, vel prouocat ad volandum, id est ad bene, & solicite viuendum, & agendum. Nam nō locis, sed actionibus bonis tendimus ad Deū, secundum August. Ipse volitat super eos, vt volare exemplo doceat, quia eos ad bene agēdum suis exemplis informat.
Deu. 37. Vnde Deut. Sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos, & super eos volitans. Sed dū ad exeundum, siue de nido peccati, siue nido ocij pigritantes inuenit; rostro flagelli percutit, quia eos iusta sua sententia aduersitatis iaculo ferit: quibus etiā cibum subtrahit, quia subtractis diuitijs eos ad temporalis inopiæ nonnunquā extrema perducit: qui dum ex parte vna aculeo aduersitatis pungūtur, ex parte vero alia paupertatis nuditate confunduntur, de nido suæ pigritiæ saltem coactionis, vel vtilitatis confusione trahuntur. Quod bene ille prodigus filius, ad extremā paupertatem deductus, in se indicauit,
Luc. 15. dicens: Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, ego autem hic fame pereo.

Item negligentes & pigros subditos debent eorum prælati disciplinis, & abstinentijs corrigere ad laborem. Cuius correctionis exemplum apparet in accipitribus, de quibus Basilius dicit, ꝙ cum eorū filij sunt ad volandum habiles, cibum eis subtrahūt, eos rostro percutiunt, & de nidis expellunt. Hoc (vt dicunt Ambros. & Beda) non faciunt ex crudelitate, sed vt eos ad prędandum exerceant, ne forte tepescāt ocio, & cibum quærere negligāt. Sunt ergo a prælato subditi, tanquam ab accipitre filij, de ocij, vel negligentiæ nido non verborum tantùm percussione, sed ciborum etiam subtractione pellendi, vt panem suum non in ocio, sed in operis labore manducent. Apost. Si quis non vult operari, nec manducet. Prouer. 2. Thi. 3. Panem ociosa non comedit. [illegible] 31.

Quid religiosus, vt Deo sit gratus, creatori suo offerre debeat, paris turturū, columbarumque significatione, & actiua contemplatiuaq; vitæ perfectione rectè explanatur.

Cap. LVI.

OFferre debet homo religiosus seipsum totū Deo, scilicet corpus per castitatem, & animam per charitatem. Vnde, & in lege Moysi de auibus, turtur & columba iubebantur offerri: quia in turture castitas, in colūba vero charitas designatur. Sed turtur quādoque in lege depilata iubebatur offerri, sicut patet in purificatione puerperæ. Leui. vbi iu- Leui. 12. bebatur à pauperibus offerri par turturum, aut duo pulli colūbarum, vbi nota quo ad litteram, ꝙ non dicit duos pullos turturum, sicut duos pullos columbarum: quia pulli columbarum semper inueniuntur, pulli turturum autē nō semper, nec etiam dixit par columbarum, sicut par turturum, quia columba est auis libidinosa, & ideo eam in sacrificio suo Deus noluit offerri: turtur autem est pudica auis. Duplex autem turtur Deo offerri iubetur, vt duplex castitas in homine designetur. s. mentis, & corporis. Vel quia castitas duo requirit, s. continentiam carnis, & humilitatem cordis. Vnde & nō solum in Beata Virgine, Christo placuit abstinentia carnis, sed eius etiam humilitas cordis. iuxta verbū eius. Quia respexit &c. Nam (sicut Luc. 2. dicit Gre.) nulla est castitas, car-

nis, quam non commendat humilitas mentis. Et hinc est (sicut idem Grego. dicit) quod cum de ipsa continentia mens elatione tangitur, plerumque omnipotens Deus superbiam destruēs in immunditiam operis hanc cadere permittit: immo etiam August. dicit. Audeo dicere cōtinentibus expedit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, si cui adest continentia, & dominetur superbia? Duo autem pulli columbarum, duplicem significant affectum ex charitate diligentium, s. Dei, & proximi. Aliqui tamē dicunt: quod illi offerunt turturē, quæ est auis soliuaga, qui sectantur vitam contemplatiuā: Illi autem offerunt columbam, quæ est auis gregatim volans, qui sectantur vitam actiuam. Et vtraq; bina ponitur, & vtraque pro cantu gemitū habere perhibetur: bina quidem ideo ponitur, quia vita contemplatiua debet habere duplicē oculū, & vita actiua, duplicē habet actū. Debet enim contemplatiuus habere vnum oculum, quo contempletur cœlestia ad desiderandū, aliū quo ad temporalia ad contemnendum. Item actiuus debet exercitari erga se ad sui correctionē, & erga proximum ad eius ædificationem, & sustentationē. Vtraque etiam vita in hac valle miseriæ, in gemino gemitu consolatur. Gemit enim contemplatiuus ex amore pro desiderio cœlestis patriæ, & ex deuotione per considerationē passionis dominicæ. Gemit actiuus ex compunctione pro peccatis proprijs. Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meū lachrymis meis, stratum meum rigabo. Itē ex compassione peccati, vel miserijs alienis. Hiere. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?

Grego.

Aug super Mat. ho. 54.

Psal. 6.

Hier. 9.

Ocium præcipuè ab hominibus ad male agendum accensis, nunquam non fugiendum fore, struthionis exemplo aperitur.

Cap. LVII.

OCcupatio aliqua licita, vel non periculosa hominibus tentatis, vel ad male agendū accensis, danda est, vt videlicet circa eam detenti, vitent magis perniciosa. Et huius rei quidem exemplum natura struthionis ostēdit, cui natura dedit, secundum Auic. maxima oua facere, & durissimæ testæ, vt circa eorum generationem calor occupatus temperetur in eis, ne eo incenso citius moreretur. Sic homini calido multum, idest vehementer ad peccandū accenso, siue fortiter tentato, sunt magna & dura oua, idest fortia & difficilia exercitia, vel officia imponenda, vt ex difficili occupatione illorum vitiorum refrigescat incendium, & feruor tentationum. Vnde Ecclesiastici: Mitte illum in opera tua ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas. Eccl. 33.

Pulcherrime Aquilæ exemplo fidē ac charitatem in operibus meritorijs omnimode necessarias existere breuiter edocetur.

Cap. LVIII.

OPera meritoria non possunt ab anima exire sine fide, & dilectione: quod patet exemplo aquilæ, quæ duos lapides preciosos nomine eschites in nido suo ponere dicitur, sine quibus parere nequit. Hi ergo duo preciosi lapides, qui ponuntur in nido Aquilæ, vt possit pullos parere, duæ virtutes sunt, scilicet fides, & charitas; quæ nisi in nido mentis fuerint, scilicet fides in intellectu,

intellectu, & chartas in affectu, non potest aliquod opus Deo acceptum parere. Nam sine fide impossibile est placere Deo, vt dicitur, Hebr. & fides per dilectionem operatur.

Heb.11. Gal.5.

Quo pacto nonnullorum opera infructuosa remaneant, milui similitudine exprimitur.

Cap. LIX.

OPera remissa & mollia, licèt sint laboriosa, tamen parũ sunt fructuosa: quod apparet per exemplum in miluis. Miluus, licèt sit auis patiens laboris, tamen volatus est mollis. Vnde miluus quasi molliter volans est dictus, quia molli penna & quasi immobili super aera fertur, & leui tactu aerem mouere videtur, hic cibum quærens, & terram respiciens, volando per aera molliter circuit, & famem quam sæpe patitur, querula voce perdit. Est ergo quasi miluus homo mollis, & in opere tepidus, qui licèt in modico cibo, id est in paruo opere multum patiatur laboris, tepiditas tamen & mollities eius impedit mercedem operis: sicq; fit, vt dum multum circuit, & parum fructificat, qua si miluus famem patiens, id est mendicus semper & querulus incedit. Vnde per Salomonem dicitur: Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Pro.18.

Quàm pauperis ac diuitis sit exitus dispar, accipitris gallinæq; vnico exemplo monstratur.

Cap. LX.

PAuperes sicut in hoc mundo contemnuntur, ita in alio glorificantur: sed diuites econtra. Nam gallina iuuenis, in domo diuitis vilipenditur, ita quod si intrauerit domum, turpiter eijcitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo super perticam ponitur, & solicitè de bonis morcellis, nutritur: sed si gallina mortua fuerit, cum reuerentia magna & lumine coram domino portatur: sed accipiter post mortẽ in sterquiliniũ proijcitur. Sic pauperes, & simplices, in mundo vilipenduntur, & depremuntur, sed post mortem ab angelis ad mensam Regis, cum honore deportantur. Sed econuerso diuites hic honorantur, sed post mortem in sterquilinium inferni eijciuntur. Luc. Mortuus est mendicus, & portatus in sinum Abrahæ. & in eodem. Mortuus est diues, & sepultus est inferno. Lu.16.

Iurgia inter domesticos serentes à societate penitus seiungendos esse, Apum exemplo comprobatur.

Cap. LXI.

PAcem communem perturbantes, & mutuæ societatis dulcedinẽ auferre volentes, omnino esse cohibendos, vel ab ipso congregationis collegio remouẽdos, exemplo suo apes ostẽdunt: quę (sicut Philosophus dicit) apes alias pacem dissoluentes, & mella sua detrahere cupientes, mortaliter feriunt, vel omnino à se repellunt. Talibus enim apibus similes existunt, qui sua inquietudine, vel scissura pacem proximorum separant, siue tollũt. Item, qui dulcia amicorum consortia, vel obsequia, quæ per mella signantur, aliqua arte malitiæ diripere contendunt. Tales ergo meritò sunt, vel asperis verborum puncturis, vel asperis correctionum aculeis feriendi, & ab omnibus tanquàm pestiferi insuper repellendi. Apost. Vtinam abscindantur, qui vos conturbant.

Ari. de anima.

Gal.5.

Peccati, quod profectò naturæ vitium existit, peruersitas quanta sit ex Ephimera piscis, cuiusdamq; Delphini ac Turturis marini natura, haud dubiè percipitur.

Cap. LXII.

 Pecca-

Iorach lib. de ani. Peccatum assimilatur pisci ephimeræ, qui nascitur sine coitu: de quo ait Iorach, quod post tres horas diei, quo nascitur, moritur. Quasi enim dies illuminãs animã, pœnitentia est, per quam respicimus gratiã: & huiusmodi diei tres horæ post quas ephimera moritur, sunt tres pœnitentiæ partes, per quas peccatũ extinguitur, s. contritio, confessio, & satisfactio. Quod autẽ ephimera sine coitu, s. ex putrefactione generatur, significat, quod peccatũ præter naturæ ordinẽ, ex appetitus corruptione contrahitur. Vnde Aug. dicit, quod peccatũ nõ est natura, sed vitiũ naturæ appetentis, id quod non est sui ordinis.

Item peccatum, licet antè delectet, postea tamen mentem lacerat, & necat. Et ideo assimilatur cuidam generi delphini quod est in Nilo. Sunt enim ibi quidam delphini dorso ferrato, qui interna ventrum secantes interimunt cocodrillos. Delphinus, ergo non anteriori pectore, sed posteriori dorso serrato, cocodrilli lacerat ventrem, peccatum repræsentat mortale, quod non antè idest in principio, sed posterius inficit, Pro. 23. peccatoris lacerat ac perimit mẽtem. Prou. Ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item peccatum in sola affectione existens, potest esse mortale: cuius exemplum apparet in turture marina, de qua dicit Ambrosius, quod siquis eam etiam mortuam calcauerit, venenosum & mortiferum ei aculeum infigit. Quid est enim turtur mortua, nisi mortalis culpa: quæ siquis pede affectionis ei inhæserit, procul dubio reatus mortiferum ei aculeum immittit?

Peccantium peccatorum omnium capitalium varietas, grauitas, & malignitas, ex equi fluuialis, murenula, & serpentis, canis quoque maris, aquilarũ, corui, cygni, ac cynomea vespertilionis, proprietatibus quàm plurimis, clare demonstratur.

Cap. LXIII.

Peccatores assimilantur piscibus, qui ita naturaliter sunt gulosi, & ad cibum auidi, quod non aduertunt laqueum, siue hamum. Sed quod facit in piscibus natura, hoc facit in hominibus praua concupiscentia, s. vt ita aide attendant ad delectationem peccati, quod nõ aduertãt diaboli hamum, vel laqueum, qui pertrahit ad dolorem supplicij. Vnde dicitur, quòd sicut pisces capiuntur hamo, ita capiuntur homines tempore malo. Eccl. 9.

Item peccatores similes sunt equis fluuialibus, quos Nilus fluuius gignit: qui sic vocati sunt ex eo, quod equis terrestribus in dorso, & iuba assimilantur. Hi de die in aquis morantur, sed per terram de nocte euntes, segetes depascuntur. Talibus ergo equis sunt similes, qui in die prosperitatis positi, sub aquis delitiarum viuentes, efficiuntur voluptuosi; sed ad noctem aduersitatis, & paupertatis educti, prędones efficiuntur, & noxij. Vnde in nullo tempore bene viuunt, quibus vel abundantia voluptatis, vel rapacitatis penuria occasiones fiunt.

Item peccator non potest gignere, idest facere opus meritoriũ, nisi deponat peccatum. Cuius exemplum est in murenula, & serpente. Murenula enim (vt Isido. dicit) non inuenitur, nisi Isido. fœminini sexus: coit autem cum serpente & ex eo generat aliam murenulam: sed (vt idem dicit) serpens venenũ deponit, antequã coeat cum murenula, sed post coitum suum resumit venenum: propter quod murenula, nec à serpente

ſerpente læditur, nec generat aliquid venenoſum, vel ſerpentinum, ſed ſibi ſimile natura. Quaſi igitur ſerpens venenoſus, eſt homo peccato infectus: qui ſi venenum peccati non deponeret, murenulam bonam, ideſt bonam actionem & meritoriam non gigneret, quia aliàs cum matre eius ideſt gratia, vel charitate quę mater eſt omnis boni operis, coniungere ſe non poſſet. Hoc tamen non imitabile, ſed deteſtabile potius exiſtit, quòd poſt murenulæ coniunctionem ſerpens venenum reſumit, ideſt poſt receptionem gratiæ, quis ad peccatū
2.Pe.2. redit. Pe. Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti.

Item peccatores quidam ſimiles ſunt canibus maris. Nam ſicut canis eſt animal mordens, & nociuum in terra, ſic etiam in mari piſcis canis terribilis eſt. Vn-
Ambr. de (ſicut Ambroſius dicit) Canes & in mari, & in terra cauendi ſunt. Tales ſunt peccatores qui non ſolum in terra, ideſt, in tranquilitate pacis, ſed etiam in mari, ideſt, in commotione belli & litis, & periculoſi & nociui ſunt
Phil.3. alijs, de quibus Apoſtolus: Videte canes, videte malos operarios. Vel ſimiles canibus terreſtribus ſunt prædones, qui nocent in terra: ſed tanquam canes marini ſunt piratæ, qui nocent in mari.
1.cor. 9. Vnde Apo. Periculis in terra, periculis in mari.

Item peccatores aſſimilantur Aquilæ. Nam quoddam genus aquilæ eſt, quod rapit in aere, & tale generaliter timent omnes aues. Talis aquila repræſentat ſuperbiam, ſuperbi enim in alto rapiunt, quia gloriæ & honoris celſitudinē, quæ ſoli Deo debetur, ſibi rapere, & vſurpare contendunt. Vnde ipſi eripiunt Deo, quod Deus ſibimetipſi reſeruauit, ſcilicet gloriam, iuxta illud,
Gloriam meam alteri non dabo. Iſa.42.
Hanc aquilam, ſcilicet ſuperbiā omnes aues, ideſt omnes viri ſpirituales timere ac fugere deberent, quia Auguſt. dicit. Alia Aug.in Reg.
quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur vt fiant, ſuperbia vero etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant. Quædam vero ſunt aquilæ, quæ rapiunt in terra. Talibus aſſimilantur auari, qui circa terrena lucra tantummodo intendunt, & interdum alijs rapiunt etiā violenter. Quædam autem aquilæ rapiunt in aqua. Et iſtis aſſimilantur luxurioſi, qui ſe immergunt in aquis voluptatum. Et dicit Ariſto. quod Ari. de ani.
talis aquila timet vulturem, & cū eum videt venientem, fugit ad aquam, quam ſi exiret, vultur raperet eam. Talis autem aquila vnum pedem habet latum ad modum anſeris, cum quo in aqua ſe regit: alium habet diuiſum cum vnguibus acutiſſimis, quo prædam rapit. Sicut autem hęc aquila timet vulturem, ita luxurioſus timet repræhenſorem, & detractorem, vel vulturem. i. mortem rapientem, ſiue flagellū percuſſionis diuinæ: quod quidem ſi vult euadere, oportet quod recurrat ad aquam pœnitentiæ. Pes autem latus ad natationes aquæ, eſt affectus ad delectationem luxuriæ: Sed pes cum vnguibus ad rapiendum cibum prædæ, eſt appetitus ad delectationes gulæ: & vterque pes eſt in voluptuoſis.

Item peccatores aſſimilantur coruis. Primo, quia corui ſunt clamoſi, & voces diuerſas variāt. Hoc competit ſuperbis, qui cum clamore imperant, blaſphemant, garriunt, contendunt, & vituperant, & ſic multis modis incongruis varias voces formant. Secūdo, quia corui ſunt doloſi, furtiuè res capientes, & abſcondentes.

Pſa.51. ſtes. Et hoc competit auaris, qui dolis, & fraudibus aliena deripiunt. Pſal. Sicut nouacula acuta feciſti dolum. Tertio, quia corui ſunt immundi, ſcilicet cadaueribus inſidentes, & ex fętidis cibũ quærentes. Et hoc cõpetit luxurioſis, qui delectantur in carnis operibus fętidis, & immundis. Iſa.34. Iſaiæ. De cadaueribus eorum aſcendet fętor.

Item peccator qui de peccato gaudet, cygno ſimilis dici poteſt. Nam cygnus inſtante morte pẽna in cerebro infixa canit, & contra morem omnium animalium pro gemitu cantum reddit, ſicut Ambroſius dicit. Nam tunc penna cerebro infigitur, quando ſuggeſtioni prauæ peccati corde conſentitur: & tunc anima completius moritur, cùm ipſum peccatũ opere perpetratur. Illi ergo ad modum cygni quaſi cantant in mortis caſu, qui lætantur cum Pro.2. male fecerint & exultant in rebus peſſimis.

Item peccatores aſſimilantur cynomis. i. muſcis caninis: de Pſ.104. quibus loquitur Pſ. dicens: Dixit & venit cynomya & cyniſes in omnibus finibus eorum. Nam talis muſca eſt corpore magna, & ventre lata & paruioris volatus quam alia muſca.

Item eſt multum pungitiua carnis & vlceratiua, nec non corroſiua: inſuper eſt multum ſanguiſuga, Corpore ergo magni poſſunt dici ſuperbi, qui in carnalibus volũt magnificari. Vnde ſuperbi homines gigantibus com-Sap.14. parantur. Sap. Ab initio cum perirent ſuperbi gigantes &c. Ventre autẽ lati, ſunt guloſi, qui ventrẽ implentes dilatant, & extendunt. Parui volatus, ſunt pigri, & accidioſi, qui parua & rara bona operantur, Fętidi, ſunt luxurioſi, qui fętoribus vitiorũ carnaliũ paſcuntur, & delectantur multũ, pungitiui ſunt iracundi: ſed corroſiui & vlceratiui, ſunt detractores & inuidi. Iſido. Muſca carnẽ Iſid. ſanam tranſit, vlceri inſidet: ſic dęmones, & detractores. Sanguiſugæ autem ſunt auari & vſurarij, qui exſpoliando dulciter pauperes, ſanguinem eorum ſugunt. Prouer. Sanguiſugæ duæ ſunt fi- Pro.30. liæ dicentes, affer affer.

Itẽ peccatores ſunt ſimiles veſpertilionibus. Veſpertiliones enim ſicut dicit Glo. ſuper illud Iſa. In die illa proijciet homo Iſa.50. idola argenti ſui, & ſimulacra auri ſui quæ fecerat ſibi, vt adoraret talpas & veſpertiliones, &c. lucem fugiunt. Et quantum ad hoc ſignãt luxurioſos, qui latibula & tenebroſa quærunt. Iob. Oculus Iob.24. adulteri obſeruat caliginem.

Item puluerem lingunt: & quantum ad hoc ſignant auaros, Pſal.71. qui terrena diligunt. Pſ. Inimici eius terram lingent.

Item oleum de lampadibus ſugunt: & in hoc ſignificant inui- Iſa.71. dos, qui ore detrahendo, bonorũ gratiam auferre contendunt: Per oleum enim gratia, per lampades vero viri pręclari ſignantur. Inuidi ergo homines quaſi oleũ de lampadibus ſugunt, cũ ore viris præclaris detrahendo gratiã auferre contendunt. Vnde inuidus homo gaudet de malo alterius, & dolet de bono alieno. Iuxta illud Horatij: Inuidus alterius rebus Hor. marceſcit opimis: ſic ergo conatur bonis viris gratiam eorum occulte detrahendo auferre.

Item in rimis parietum ſe de die abſcondunt: & ideo ſignant ſuperbos, & tyrannos, qui malignas & occultas vias quibus poſſunt alios lædere rimantur.

Item de die quaſi ſicut talpæ cæci ſunt & ſignant iracundos, in quibus rationis oculus ex nimio furore cæcatur.

Item frigidiſſimæ naturæ ſunt.

Vnde

Vnde sanguis vespertilionis linitus super palpebras non sinit crescere pilos (vt dicit Constantinus) quod ex frigiditate poros claudente creditur euenire : in quo signat accidiosos , qui efficiuntur in spiritu frigidi , ita vt pili oculorũ, idest bona desideria mentium in eis non procedant.

Vera pœnitentiæ quamplurima bona recensentur, quæ ex Phœnicis, Merguli, & denique Tr ctæ piscis natura lucidissimis exemplis eliciuntur.

Cap. LXIIII.

POenitentię feruor, & humilitas, peccatorem mortuum resuscitant: quod ostẽditur exemplo phœnicis. Est enim phœnix auis , quæ (secundum Philosophum) postquam trecentis, vel quingentis annis vixit , cũ suum defectum sentit, nidũ ex lignis aromaticis facit in tantum siccis, vt vento calido accendantur: quibus quidẽ accensis, sponte nidum ingreditur, & inter ligna ardentia incineratur. Et ex hoc cinere infra triduum quidam vermiculus nascitur, qui paulatim plumas recipiens , in volucrẽ transformatur. Est autem auis pulcherrima, pauoni simillima in pennis, solitudinẽ amans, & ex mundis fructibus cibum quærens . Sic peccator postquã diutius vixit in suis peccatis , & suæ vitæ , vel status defectũ siue per mortis metũ, siue per aliquod aduersum cognoscit, debet ex cõsideratione offensę, ex contẽplatione diuinæ iustitiæ, & insuper ex timore gehẽnę, atq; mortis incertitudine, tãquã ex aromaticis lignis struere nidũ mẽtis: & hi respectus tam sicci, i. validi debet esse , vt Spiritussancti flatus faciliter possit accendere nidum mentis : tunc ad cor suum pœnitens spontaneus ac cito introeat, & in prædictis timoribus positus , se per feruentem compunctionẽ adurens, in humilitatis cinerem redigat: ex hac enim humilitate infra triduum penitẽtiæ, s. contritionis, confessionis, satisfactionis , nouus nascetur vermiculus i. mundus , & animus humilis, qui plumas virtutũ paulatim recipiet , in complẽtã transformabitur volucrẽ. i. in virum perfectum atque contemplatiuum , habentem scilicet pulchritudinem in aspectu sanctæ contemplationis, item habẽtem varietatem colorum in pennis, idest varietatem virtutum, & gratiæ multiformis, amantem solitudinem sanctæ orationis , & quærentẽ cibum mundum sacræ lectionis, vel mũdæ operationis.

Ari. de ani.

Item pœnitentia libera, & defendit à tentationibus siue deceptionibus dæmonum : quod patet per exemplum in mergulo. Nam quando rapaces aues mergulos persequuntur, ad aquã cõfugientes sub mersionis beneficio liberantur. Tunc rapaces aues mergulũ inuadũt, quando dęmones animã hominis tentãdo circũuenire satagũt: sed si anima cõfugiat ad aquas pœnitẽtię, & se in eis humiliãdo submergat, liberatur à fraudulẽtia dæmonũ. ps. Tu contribulasti capita draconum , idest tentationes dęmonum in aquis, scilicet pœnitentiæ. Psal. 73.

Item pænitẽtia facit opera hominis esse viua , & meritoria. Cuius exemplũ apparet in varijs maioribus piscibus, qui dicuntur troctæ, qui oua in aqua faciũt, & ipsa aquæ fouenda cõmittunt, & aqua tanquã blanda mater ea suscipiẽs, animat, & creat, & pisces ex eis format. Sunt ergo opera hominũ bona tanquã quædã oua troctarũ, quæ tunc in aqua prodeunt quando in vera pœnitentia fiunt, atque ex ipsa in aqua, i. pænitentię lachrymosæ & compunctiuæ lachrymis, viua. i. gratuita & fœtosa. i. meritoria fiũt.

Pœnitentes in eorum vera pœnitentia quales esse debeant, multorum animantium in terris ac in aquis variabilis natura, præcipueq; coturnicis, ciconiæ, ac turdi similitudinibus non paucis artificiose palam fit.

Cap. LXV.

POenitentes qui tepidè & ociosè viuũt, faciliter ad putredinẽ peccati redeũt, cuius exẽplũ apparet in piscibus. Nam cũ aqua vbi sunt pisces non mouetur, nec renouatur, cito in putredinẽ vertitur. Vnde in ea pisces corrumpũtur. Similiter, qui sunt in aqua pœnitentiæ, si non renouantur, nec mouentur per bonorũ operum solicitudinẽ, facile à tentationibus corrũpuntur, & à peccatorũ putredine iterum inficiuntur. Apostolus. Renouamini spiritu mentis vestræ.

Eph. 4.

Item pœnitentes virtute pœnitentiæ mutant mores. Vnde assimilantur quibusdã animalibus, de quibus Ambr. dicit, quod contrariam naturam habent in terra & in aqua, sicut patet de Leone. Nam Leo, cum sit terribilis in terris, in mari tamẽ est dulcis, scilicet piscis leo. In quo signatur, quod aqua maris, i. pœnitentia amara hominẽ immitẽ & ferocem transmutat, & conuertit in dulcẽ.

Ambr.

Itẽ rana, quę est horrẽda in paludibus, in aquis tamẽ est decora, & omnibus ferè præstat alimẽtis. In quo signatur, quod aqua pœnitentiæ homines horrendos & impios facit gratissimos, & præ alijs acceptos.

Itẽ mustelæ odor grauis in terris, suauis in aquis est: in quo accipitur, quod fœtentes per malã famam, in aquis pœnitentiæ efficiuntur redolentes per gratiam.

Itẽ lepus est animal timidum in terris, in mari vero formidabile, quia lauacrũ pœnitentiæ homines pusillanimes & pauidos, magnamines facit & fortissimos.

Item lupus est in terris animal rapiens, in aquis autẽ animal impotens. Vnde hos nescit lupos agnus timere. Sic per pœnitentiã homines terribiles & rapaces efficiũtur benigni & misericordes.

Item porcus in terra animal est immundũ, in mari vero est animal mundũ. Vnde porci marini (vt dicit Ambrosius) etiam Iudæis sunt grati, qui tamen terrestres non comedũt. In quo signatur, quod aqua pœnitentiæ purgetur omnis immunditia culpæ, & ideo etiam immundi per peccatum luxuriæ, in aquis pœnitẽtiæ efficiuntur mundi per continentiam.

Item terrestris scorpio percutit, & venenum immittit: scorpio vero marinus non percutit, sed reficit. In quo significatur, quod detractores, & inuidi alios retro percutientes, immutãtur in aqua pænitentiæ, & efficiuntur benefactores.

Itẽ coruus terrestris habet carnis duritiẽ, marinus vero coruus habet carnis teneritudinem. In quo significatur, quòd pœnitentiæ mare, cor aridum & durũ facit molle & deuotum & pium.

Vnde pœnitentia facit de corde lapideo & rigido cor carneum & flexibile: facit enim de homine superbo humilẽ, de homine crudeli & truculento mitem. &c.

Item pœnitentes quales debeãt esse exempla coturnicum demonstrãt. Coturnix in mare transiẽs, cum lassatur, in aquam descẽdit, & vnam alam erigens velum facit, Coturnices etiã accipitrem timent, nec de terra surgunt quandiu eũ vident. Sic quoque peccator transiens per mare huius seculi, cum se lassum sentit ex grauedine peccati, debet si vult euadere, se humiliando descendere aquam pœnitentiæ, & cum vna ala. s. timoris in ista aqua. i. pœnitentia se tenere; aliam vero, s. spem,

ſpem, ſurſum ad Deum exigere, quia ſicut debet timere de iuſtitia, ita debet ſperare de miſericordia: & hæc ala ſpei, erit velũ ducens eum ad pia opera. Debet autem peccator pœnitens præcipuè & timendo cauere accipitrẽ. i. diaboli ſeueritatẽ: quia tũc maxime contra hominẽ ſæuit, cũ ſibi rebellaſſe cognoſcit. Et ideo cum eius præſentiã pœnitens tentatus aduertit, debet in terra manere. i. humilitate ſe tenere. Sola enim humilitas (vt dixit beatus Antonius) eſt quæ euadit diaboli laqueos. Vel nõ debet de terra ſurgere, ideſt ab humili oratione.

Item coturnices per terram citiſſimè currunt, ſpeciem ſuam diligunt, & vociferando ſe mutuo requirũt: vt dicit Ambroſius. Illi ergo per terram citiſſimè currũt, qui licèt in terra poſiti, vehemẽter tamen cæleſtia diligunt. Nam qui amat vehementius, currit velocius, & peruenit citius, ſicut dicit Bernardus. Ille vero diligit ſuam ſpeciem, qui diligit quemlibet hominem. Nam participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo, ſicut Porphyrius dicit. Vbi ergo eſt naturæ vnitas debet etiã ſimul eſſe vnitas charitatis & concordię. Debet etiam diligenter homo ſuum quilibet requirere proximum, quem ſentit errando perijſſe, ſiue vociferando ad ipſum per prædicationis vel exhortationis clamorem, ſiue pro ipſo vociferando ad Deũ perfectæ orationis feruorem.

Ambr.

Ber.

Porph.

Item coturnices pro gratiſſimo cibo habent ſemina venenoſa: comedunt enim helleborũ, quod alijs eſt perniciosũ: & patiuntur etiam coturnices morbum caducum ſicut homo. Quaſi autem venenoſa ſemina hellebori ſunt oportunitates & occaſiones peccandi: quibus ſi pœnitẽs paſcitur, ſcilicet vt in eis delectetur, morbum caducum patietur, ideſt recidiuum peccati.

Item pœnitentes debent eſſe ſimiles ciconijs: primò quidem, quia ciconia eſt ad ſe purgandũ ingenioſa. Nam quãdo cibo grauari ſe ſentit, aquam marinam in roſtrum recolligit, quam ad interiora tranſmittit, & ſic cibum induratum remollit, & inteſtina mundando ſuperflua eijcit. Sicut autem cibus ſuperfluus, vel malus grauat ſtomachum, ita & peccatum grauat, vel anguſtiat animam. Qui ergo ſe purgare deſiderat, aquam marinam habeat i. ita purgetur interius, vt amaras lachrymas effundat: quam neceſſe eſt vt etiã roſtro recolligat, ſicut ad ventrem purgandum eam ad inteſtina tranſmittat, id eſt, in ore ſuo peccata ſic compunctus confiteatur & dicat, vt confeſſio ſua humilis ad purgandas peccati fæces, compunctionis aquam, ideſt lachrymarum virtutem ad inferiora mentis tranſmittat.

Secundo, quia ciconia eſt ad ſe nutriendum virtuoſa. Nam ſerpentum veſcitur ouis: & ex eis eſcam dat gratiſſimã pullis ſuis: quamuis autem venenoſa comedat, venenum tamen eorum ipſius naturam non ſuperat, nec imitatur, ſed eſt ei nutrimentũ, quod tamen multis animalibus eſt venenum. Nam vi caloris qui in ea dominatur, virtus veneni extinguitur. Quaſi autem oua ſerpentum, tentationes ſunt malignorum ſpirituum, qui licet animalibus. i. hominibus carnaliter viuentibus ſunt venenũ, ſpiritualibus tamen præbent proficuum nutrimentum. Nam vi amoris qui in eis accenditur, tentãtis nequitia penitus ſuperatur.

Tertiò, quia ciconia eſt contra ſerpentes vigoroſa: nam eos roſtro percutit, occidit, & comedit. Serpentes quippe roſtro ciconia

percutit, quia frequenter orando, confitendo humiliter, malignos spiritus pœnitens confundit. Tunc vero illos occidit, cum feruore pęnitentiæ lachrymarũ inundatione tentationes penitus
Psal. 73. eorum extinguit. Vnde Psalmista: Tu contribulasti capita draconũ in aquis: quia videlicet in aquis lachrymarum extinguuntur tentationes dæmonum. Sed adhuc serpentes ciconiæ comedũt: quia videlicet ex tentationibus dęmonum nutritur, & conualescit humilitas pænitentium.

Quartò, quia ciconia est humanæ societatis amatiua, & ideo in domibus hominum nidũ ponit. Sic etiã quilibet pœnitẽs amare debet societates hominũ .i. rationabiliter, & mansuetè viuentium, est enim homo animal rationale, & mansuetũ natura: nil ergo bestialius homine rationem habente, & ratione non vtente. Similiter qui crudeliter viuit, non homo dici debet, sed feris & beluis similis existit. Et ideo quicunque cum talibus habitando, vel conuersando conuiuit, non nidum in domibus hominum, sed inter bestias ponit secundum
Iob 30. illud Iob. Frater fui draconum,
Ezech. 2. & socius struthionum. & Eze. dictum est. Cum scorpionibus habitas.

Quinto, quia ciconia nidi sui, vel loci est diligenter conseruatiua. Nam nidum vel locum quem prius accipit de facili non dimittit: sed quando circa hyemem recedit, nidum terra operit & virgulas & spinas cum luto còniungit, ne à vento dissipari possit. In reditu autem suo eundem locum occupat, & contra occupare volentes pugnando eum defensat. Similiter pœnitens nidum mentis diligenter custodit. Nam in eodem. i. eodem humilitatis despectu, quem prius accepit, persistit, vel quia prius acceptã gratiam nunquam deserendo amittit. Sed si hyems aduersitatis immineat, ita, vt circa exteriora cõtendens ad tempus exire eum oporteat, terra humilitatis cooperit nidũ mẽtis, virgulas & spinas. i. abstinẽtias asperas cũ luto corporis iũgit: vel quia iũgit asperitates carnis cũ luto humilitatis: ne scilicet à vento superbiæ, vel à tẽtatione concupiscentiæ dissipari possit. Cum vero ab exterioribus curis reuertitur ad secreta cordis, eundẽ locum occupat. i. nidũ humilitatis: quẽ etiam circa superbos dęmones ipsum nitentes diripere, viriliter defendit.

Item pœnitentes semper debẽt respicere ad meliorum exemplũ, & in humilitate pœnitentiæ semper abscondere sua opera, & exemplũ istius doctrinæ apparet in struthione. Nam struthio, quãdo venit tempus, vt oua ponat ad pleiades oculos leuat: non enim oua ponit, nisi quando illa ascendit constellatio. Cum autem hãc stellam oriri viderit, arenã maris fodit, oua ibi ponit, & sabulo operit: & statim obliuiscitur vbi ea posuit, & nunquam ea vlterius quærit: sed calefacta arena feruor Solis oua excoquit, & in ipsis pullos producit: qui cum fracta testa educti fuerint, tunc mater eos recolligit, & tanquam filios recognoscit.

Item struthio naturaliter odit equum: ita vt equus eũ sine terrore videre non possit: sed si equus ei occurrit, tanquam contra hostem alas erigit, & alarum strępitu fugere ipsum cogit. Sicut ergo oua ponens struthio aspicit ad pleiades ascendentes, ita pœnitẽs operando aspicere debet ad maiores, id est, magis proficientes, secundum illud Apostoli. Aemulamini charismata meliora. Et 1. cor. 12.
cum viderit horũ exempla more

pleiadum

pleiadum stellarum fulgentia, tūc debet in arena maris ponere oua sua. i. in pœnitentia graui & amara perficere opera, & debet illa sabulo operire. i. in humilitate custodire & non vlterius illa videre. i. ad superbiendū vel ostendendū aspicere, & tunc calefacta arena, id est feruescente pęnitentia feruor Solis. i. amor Dei illā incendit, & fœtus inde multorum bonorum operum producit, quos cum testa fracta. i. carne mortua ante conspectum districti examinis fuerint producti, tunc eorum mater. i. anima pœnitentis clarius recognoscit: & tanquam suos fructus recolligit gloriosos: debet tamen hic struthio id est pęnitēs equum, id est peccatum quo anima portatur ad mortem, velut suum hostem pestiferum fugere, virtutum alas contra ipsum erigere atque earum strepitu id est conatu & actu ipsum in fugam vertere id est à se repellere.

Item pœnitentibus reuertentibus ad Deum maxime dęmones tendūt laqueos tentationū: quod patet per exemplum in turdis. Nam turdi (sicut dicit Ambrosius) in fine autumni, & hyemis confinio quasi exacta æstate se referunt. i. ad nos redeunt, quibus nos molimur insidias, & diuerso genere nunc insida sepe decipere, nūc visco fallere nūc laqueis eos captare contendimus. Similiter pœnitentibus ad Deum, & ad iustitiā redeuntibus dæmones velut homines turdis diuersi generis moliuntur insidias, & nunc eos insida sepe. i. tentatione dignitatis & superbiæ decipere, nūc visco luxuriæ fallere, nūc laqueis auaritiæ eos contendunt capere, propter quod qui ad Deum accedit monetur ab Eccl. Fili accedens ad seruitutē Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Militia e- Eccl. 2.

nim est vita nostra super terram. Habemus enim tres hostes. s. carnem, mundum & dæmonem.

Irrationalia animantia, quæ charitatis præcepta penitus ignorant, legem tamen charitatis interdum adimplere nos erudiunt.

Cap. LXVI.

PEregrinos & viatores esse in suo itinere pia charitate iuuandos, milui ostendunt. Nam miluus (vt dicit Isidorus) cuculos in spatulis suscipit, & ne deficiāt propter longa spatia itineris à partibus Hispaniæ secumducit. Si ergo milui hoc auibus illis faciunt, quæ secū eiusdem speciei non sunt, quanto magis ergo debet hoc homo facere homini, & Christianus Christiano non solū eiusdem naturę, sed & fidei eiusdem consorti? Ecce irrationales volucres tam rationis quàm virtutis iura nescientes, legem tamē charitatis adimplent, de qua Apostolus, Alter alterius onera portare, & sic adimplebitis legem Christi. Non igitur conuiatorem tuum etiam minorem, vel debiliorem contemnas aut derelinquas, sed magis eius debilitati compatiens, curam habeas, vt sis saltem similis illi Samaritano, quem etiam euangelica narratio commendat, qui inuentum in via vulneratum iumento suo imposuit, in stabulum duxit, vulnera curare studuit, & tandem stabulario cum precio commendauit. Ecce enim quàm multa habes charitatis obsequia, pietatis officia & supernæ compassionis exempla, vt tu quoque similiter facere satagas.

Isido. — Gal. 6. — Luc. 10.

Viri perfecti qui sint, quidq; agant, ac agere debeant, dum vitam ducunt, optimorum piscium auiumque prædæ atque Ardeæ naturæ multis aperitur exemplis.

Cap. LXVII.

Perfecti

PErfecti viri assimilantur optimis piscibus. Nam (secundum Auicennam) illi sunt optimi pisces qui morãtur in aquis altis, Propter quod de marinis illi sunt laudabiliores, qui nõ alibi quàm in altissimo pelago cõuersantur. Aui.

Item qui in aquis discoopertis vbi perflant liberè vẽti, meliores sunt aliis qui contrario modo se habent, & meliores sunt illi qui sunt in aquis fortissimè agitatis, quàm in aquis nõ motis. Ex quibus collige, quòd illi pisces sunt optimi qui morantur in aquis multũ discoopertis & fortissimè motis. Similiter illi viri sunt perfecti, & optimi qui sunt alti per contemplationis sublimitatem. Isa. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Isa.52.

Item qui sunt discooperti per conuersationis simplicitatẽ: quia in hominibus fictis, & coopertis per hypocrisim non perflat ventus Spiritus sancti. Sap. Spiritus, s. disciplinæ effugiet fictum. Sap.1.

Item qui sunt agitati per operationis mobilitatem, scilicet qui non ocio vacant, sed in bonis operibus assiduè laborant. Eccles. Quodcunq; potest facere manus tua, instanter operare. Eccl.9.

Item perfecti & viri spirituales similes sunt auibus prædæ, quæ (sicut Philosophus dicit) sunt volatibus altissimi & velocissimi & visus acutissimi & animositatis permaximæ, sicut patet in aquila, falcone & huiusmodi. Similiter etiam viri perfecti sunt altissimi per cõuersatiõnẽ Apo. Nostra conuersatio in cælis est. Aris.2. de ani. Phi.3.

Item velocissimi per dilectionem: quia qui amat operatur velocius, & peruenit citius, vt dicit beatus Ber. Ber.

Item sunt acutissimi per contemplationem. Iob: Omne sublime vident. Iob.41

Item sunt animosissimi per spiritus vigorem. Nam iustus quasi Leo confidẽs absque terrore erit, vt dicitur Prouerb. Pro.28.

Item perfectus homo assimilatur ardeę. Primo propter volatũ. Nam ardea vocatur quasi ardua propter alios volatus. Formidat enim imbres, & volat super nubes, vt scilicet procellas imbrium sentire non possit. Cùm autẽ volauerit, significat tempestatem: & hanc auem quidam Tantulũ vocant. Similiter perfecti viri timẽtes ne instigante diabolo procellis persecutionum inuoluantur, intentionem suam supra omnia temporalia collocãt, & in serenitatem cælestis patriæ, vbi facies Dei conspicitur, mentes leuant. De talibus viris fuit Grego. qui de se ipso refert, quòd talis erat eius animus, dum in monasterio fuerat, quòd illi labentia cuncta suberant, & rebus omnibus quæ voluuntur eminebat, & nũquam nisi cælestia cogitare cõsueuerat. Apo. Quæ sursum sunt sapite, nõ quæ super terram. Grego. in dial. Coll.4.

Secundò, propter nidum: quia licet auis ardea in aquis cibum quęrat; tamẽ in syluis, & altis arboribus nidũ locat. Quia perfectus quisq; licèt secundũ corpus pascatur rebus labẽtibus & trãsitoriis, tamen speciẽ suam ponit in supernis & spiritualibus. Vnde Psalmista dicebat, Mihi adhærere Deo bonũ est: ponere in Domino Deo spem meam. Psa.72.

Tertio, propter zelum. Nam ardea pro pullis zelat, & ne ab aliis auibus de nido rapiantur, defendẽdo laborat. Sic viri perfecti pro subditis laborãt, ne à prauis peruertantur, & de nido fidei catholicæ seu à rectitudine iustitiæ subtrahantur, Ioan. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis Quilibet etiam vir perfectus toto posse pugnare debet, ne cõce- Ioã.10.

ptus

ptus vel affectus virtutum quos habet in nido animæ, à dæmone vel ab alio rapiantur Ecclesiasti-
Eccl.4. ci. Pro iustitia agonizare pro anima tua.

Quartò, propter colorem: quia quædam ardeæ habent colorem album, quædam cinericeum. In quorum primis munditia, in secundis vero pœnitētia designatur Nam spirituales viri, & intus in mente mūditia, & extra in carne
Iob 16. pœnitentia decorantur. Sic Iob, qui de puritate iam dixerat: Donec deficiam, non recedā ab innocentia mea. Vltro de pœnitētia
Iob 42. addidit, Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

In bonis actionibus perseuerantia, Apū exemplo, multisq; auctoritatibus, ipsis dei electis magnopere prodesse comprobatur.

Cap. LXVIII.

PErseuerantia in bono opere est habēda; & multiplicitas, siue varietas operis est plerūque vitanda: & hoc exēplo apis. Quia
Aris. de anima. scilicet apes (vt Aristoteles dicit) quando extra exit, siue volat, ad diuersos flores non intendit, nec vnum florem demittit, & ad aliū vadit, donec in illo flore inuenit, quod quærit. Et sic etiam simili modo in variis actibus homo se occupare non debet: iu-
Eccl. 11. xta illud Eccl. Fili, ne in multis sint actus tui. Nam animus quidē hominis (vt dicit Gregorius) dum confusa mente diuiditur ad multa & varia, fit minor ad singula, ergo in illo opere videlicet bono, quod incepit, tamdiu homo debet persistere, quādiu illud inuenit proficuū, & salubre. Se-
Sen. neca: Fastidientis stomachi est multa degustare. & sic est fastidiētis animi multa opera inchoare.
Phili. 1. Apostolus. Qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet. Et
Mat. 10. Matt. Qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit.

Quo pacto spiritualiter ipsa intellectiua anima pinguescat, vnica Merguli similitudine demonstratur.

Cap. LXIX.

PInguedo animæ interior per ipsam penuriæ asperitatem augetur, & per abundantiæ vbertatem minuitur. Cuius rei quidem exemplum in mergulo mōstratur: qui in hyeme, quando est tempus penuriosum & asperum, plurimum impinguatur: quod accidit propter motus paucitatē: sed in æstate, quando est tempus fructuū vbertate refectum, carnibus & pinguedine spoliatur: quod accidit propter volatus frequentiam, mens enim Deo dedita, dum exterioribus rebus per paupertatē eximitur, ab internis solicitudinē quietatur motibus: quantoque magis sibi quiescens intendit, tanto diuina gratia vberius pinguescit. Cum vero volubilis mens rebus exterioribus affluit, hanc ipsa cura rerum & interna sæpe solicitudine, & extrinseca occupatione conuoluitur, atq; ita paulatim fit, quòd ex ipsa inquietudine mentis, diminuta deuotionis pinguedine
anima marcescit. Vnde Gen. Post Gen. 41.
annos fertilitatis secuti sunt immediatè anni sterilitatis: quia nimirum post abundantiā corporis, sequitur attenuatio mentis,
Iob: Attenuetur fame robur eius. Iob 18.

Prædicatorum munus, ac partes quæ sint, vt Deo grati esse queant per Auium præda, nec non aquatilium, ac Stari piscis naturam, varijs aperitur exemplis.

Cap. LXX.

PRædicatores quales esse debeant in vita & prudentia, ostenditur in auibus prædæ, quibus (vt Aristoteles dicit) natura Aris. de
rostrum curuum & acutum de- anima.
dit, vt prædam fortius retinerent, & carnes facilius lacerarēt.

Tales

Tales etiam sunt paucæ carnis, & pēnositatis, vt sint volatus velocioris. Caudam habent subtilem, & longam, & tenuem, qua se in volando regūt, sicut gubernaculum regit nauem. Prædicatores itaque tunc habet rostrum, idest os curuum, quando ad seipsos reflectunt, quod alijs dicunt, scilicet, vt ipsi impleant opere, quod alijs suadent sermone. Nam id quod curuatur, versus seipsum reducitur & hoc necessarium est ad prædam, quam ceperunt, idest ad gratiam vel mercedem quam prædicando acquisierunt nō perdendam sed obseruandam.

Item debent habere rostrum, idest os acutum, idest penetratiuum, & incisiuum ad percutiendum corda carnalium, & ad lacerandum siue amputandum vitia eorum. Isa. Posuit os meum dominus vt gladium acutum. Isa. 9.

Item debent esse paucæ carnis, idest parum de carne curare; & multæ pennositatis, idest in pennis virtutum abundare.

Item debent esse velocis volatus, idest obedientiæ promptæ. Vel ille velocius volat qui feruentius amat.

Item debent habere caudam id est discretionis prudentiam, quæ caudæ assimilatur: quia prudentia exitum rei prospicit. Vnde Boetius: Rerum exitus prudentia metitur. Boet. Hac autem cauda tota vita gubernatur, & regitur: sed debet hæc cauda idest hominis prudentia esse lōga quo ad præteritorum memoriā, subtilis quo ad præsentium intelligentiam; sed non nisi tenuis esse potest, quo ad futurorum prouidentiam: quia cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Sap. 9.

Item nota, quòd prædicator qui est mundus in opere, & portat Christum in corde, timetur etiam à dæmone. Nam gallus preciosum lapidem quendam nomine allectorium in ventriculo secum portat, propter quē eum leo formidat, & maxime si pennis albus ipse sit, vt dicit Plinius. Pli. Gallus ergo qui lapidem portat in ventre, est prædicator sanctus qui Christū portat in corde; quem, si in pennis fuerit albus, idest in operibus mundus, etiam Leo timet ipsum, idest malignus spiritus: de quo dicitur prima Petri. 1. Pet. 5. Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit &c.

Item prædicatores debent esse similes aquaticis auibus, quę habent rostra lata, vt gramina & radices aptius carpant. Quasi enim latitudo rostri, est dilatatio verbi. Ad hoc enim prædicatores auditoribus verba declarando, & inculcando, dilatant, vt vitiorum gramina, & radices peccatorum de cordibus eorum euellant.

Item habent colla longa, ut de profundo aquæ facilius victum trahant, ex longo quippe collo vocalis spiritus non statim emittitur: quia per arteriæ longitudinem transiens, aliquantulum immoratur. Vnde quasi vocis sonus ex collo longo egreditur, cū prædicantis verbum cum solerti meditatione profertur. Vnde Ps. Os Psa. 36. iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudiciū. Per ipsam longitudinem autem colli de aquæ profunditate victus faciliter trahitur: quia per cogitationem morosam quasi de profūdo aquæ, id est intimo sensu scripturæ, illa qua mens fidelium pascitur, doctrina prædicantis educitur.

Item prædicator debet esse similis pisci scaro, de quo dicit Ambrosius, quod solus inter pisces ruminat. Quod propriè conuenit prędicatori, scilicet sacrę scripturæ verba per meditationem continuam

Psal. 1. tinuam ruminare. Vnde Psalmista: In lege eius meditabitur die ac nocte.

Quid prædonibus nonnunquam eueniat, nonnullorũ pisciũ exemplo describitur.

Cap. LXXI.

PRædantes alios, efficiuntur ipsi frequenter præda aliorum. Vnde sunt similes piscibus. Nam (sicut Ambrosius dicit) Ambr. quidam pisces se mutuo deuorãt & fit sæpe esca minor maioris. Rursum dum ille maior deuorat alium, ipse postmodum ab alio deuoratur. Vnde Aristoteles dicit, quòd carabo vincit pisces magnos, & comedit. Sed pultipes vincit carabonem, & ipsum comedit. Vnde Isa dicebat. Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Arist. 6. anima. Isa. 43.

Prælati partes in subditos quales esse debeant, ceti natura, illius quàm varijs similitudinibus ostenditur.

Cap. LXXII.

PRælatus debet de subditis velut de spiritualibus filijs diligentissimam habere ac gerere curam: & hoc exemplo videlicet ceti siue Balenæ piscis, qui scilicet suos catulos mira cura perhibetur fouere. Nam miro amore eos diligit, & in pelago secũ longo tempore circumducit: & si eos ab arenarum cumulis impediri contigerit, aquæ multitudinem in ore colligit, & super eos effundit & sic eos à periculo liberans ad pelagus reducit; contra omnia pericula se pro eis exponit, & semper eos inter se, & mare in loco tutiori ponit, & quando tempestas inualescit, filios adhuc tenellos in ventrem sumit, quos serenitate facta sine aliqua lęsione emittit, sicut dicit Iorach. Similiter etiã debet prælatus subditos velut filios magno amore diligere, & eos per huius Iorach. vitæ pelagus procellosum solicita dilectione deducere: eos si arenarum cumulis. i. diuitiarum, vel rerum temporalium curis videat impediri: oris sui aqua i. exhortationis doctrina studiosius adiuuare debet, etiam pro eorum salute se periculis quibusque exponere: quia bonus pastor ponit animam suam pro ouibus suis. Debet etiam eos de dubijs in tutiori parte ponere, & locare. & si exurgat persecutionis tempestas, illos quos magis tenellos, id est magis debiles viderit, debet in ventrem. i. mentis affectũ vel intime solicitudinis curam colligere, & tenere, eos suis monitis, & auxilijs roborãdo, & securando, quousque trãquillitas redeat. Sic etiam Paulus faciebat: qui dicebat, Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Christus in vobis. & ad Phil. Eo quod habeam vos in corde meo. Gal. 4. Phili. 1.

Quantùm superbi, qui falconibus, ab humilibus, qui muscardis comparantur, inter se differant, aperitur.

Cap. LXXIII.

PRæsumtuosi, & superbi semper altiora sequuntur: prudentes & humiles ad congrua sibi tendunt. Cuius rei exemplũ apparet in falconibus & muscardis, siue alietis. Nam falco est auis multũ animosa. Inuadit enim ipsa aues longè se maiores: pectore & pede eas percutiens: cui similis est homo præsumtuosus, & audax, qui ad ea quæ se excedũt, intendit contra illud Eccl. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed muscardus quem aliqui dicunt alietum, cum sit auis parua, paruulas capit aues: & ideo signat sobrietatem humilium: De quorum numero fuit Psalmista: Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Eccl. 3. Ps. 130.

Item

Item præsumptuosi qui nimia & laboriosa assumunt, cito deficiunt. Nam sicut dicit Aristoteles, gallinæ quæ multum ouant, cito moriuntur. Quid enim sunt gallinæ multum ouantes, nisi præsumptuosi quidam nimios labores assumentes, & plurima opera & magna inchoantes. Hi nimirum cito deficiunt, quia & si vires eis ad inchoandū adsint ad prosequendū tamē, seu ad perficiendum non suppetunt & ideo consulitur. Eccl. Fili ne in multis sint actus tui.

Aris. li. 6. de animali.

Eccl. 11.

Hominum peccatorum prosperitas, quoddam futuræ calamitatis indicium esse, exemplo vnico Bubonis demonstratur.

Cap. LXXIIII.

PRosperitates diuitum hominū & peccatorum, assimilantur cuidam aui quę bubo dicitur: Bubo enim auis est onusta plumis, sed pigritia detenta & debilis ad volādū, in sepulchris mortuorum die ac nocte moratur, & fertur futurū malū prætendere: & loci vbi habitat solitudinē nunciare, vt dicit Isidorus. Quasi ergo bubo onustus pennis, est peccator abundans diuitijs: & hoc quia piger est valde ad exercitiū bonorum operum; & etiam debilis ad contemplationis volatum, manēsque in sepulchris mortuorum. i. fœtore operum, seu peccatorum carnalium est ei ipsa sua prosperitas futuræ desolationis prognosticum, & æternæ damnationis indicium. Vnde Luc. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo, ac si apertius dicat, Ipsa vestra consolatio quam nunc in præsenti recipitis væ vobis super venturum significat æternę damnationis. Boetius: fortuna est quoddam futuræ calamitatis indicium.

Isido.

Luc. 6.

Prudens homo quid agere debeat, vt sapienter tempora dispenset ac mensuret.

Cap. LXXV.

PRudens homo tempora diuidit: quia partem quietę mentis cōtemplationi, & orationi, & partem necessitatibus corporis per actionis laborem distribuit & concedit. Est enim vulturi similis, De quo dicit Arist. venatur à meridie vsq; ad noctem, & ab ortu solis vsque ad meridiē in silentio requiescit: vt eius exemplo videlicet homo instructus, partim vacet quieti orationum, & partim intendat venatui. i. procurationi necessariorū. Vnde Haimo de Paulo Apost. refert, quod (vt tradunt sancti doctores) à mane vsque ad horam quintam labori manuum insistebat, vt inde victum acquireret: & inde vsque ad vesperam intendebat publicę disputationi.

Arist. de anima.

Haimo.

Quemadmodum contra diabolum sit pugnandum, Ceti contra Cocodrillum pugna nos instruit.

Cap. LXXVI.

PVgnandum est cōtra diabolum, sicut pisces contra cocodrillum. Nam cum cocodrillus pugnat contra cetum, fugiunt pisces ad caudam ceti, & ipse pugnat pro se, & pro eis: & videns cocodrillus, quòd vincere non possit, fętidissimū fumum emittit in aquam. Sed ècōtra cetus odorifero fumo de ore emisso fœtidū illum beluæ odorē repellit. Si ergo aliquos cocodrillus i. diabolus persecutionibus impugnat, caudam ceti. i. ad vltimum vitæ Christi. s. ad exemplum crucis, & passionis Christi fugiant: quia si passio Christi ad memoriā reuocetur, nihil est adeo durū, ꝙ non æquo animo toleretur. Ipse enim contra diabolum pro nobis pugnauit & vicit, si vero fœtore carnis & de carnalibus illecebris infestet;

infestet; odore oris, i. virtute deuotæ orationis repellatur. Et notandũ, quod quidã dicunt idem esse cætum, & balenã: sed Isidorus distinguit inter ea per hoc, quod balena est piscis miræ magnitudinis, quæ aquam emittit in altum: quod non facit cœtus.

Isido.

Religionem ingredi, in eáque laudabiliter permanere quærentes, quoue pacto eorum prælati, seipsos atque alios regere debeant, plurium auium exemplis, multisque Anseris, & Gruis similitudinibus sapienter edocetur.

Cap. LXXVII.

RElígionem intrare volẽtes, vel statum mutare quærẽtes, illam religionem, vel statum magis eligere debent, qui magis competit eorum dispositioni, & conditioni: videlicet exemplo auium, quę secundum varias cõplexiones sibi varia habitacula quærunt. Vnde quæ magis sunt frigidę, & humidæ, paludes, & flumina inhabitant, propter ciborũ assignationem, & pullificationẽ, vt sunt merguli, anates, & cygni, per quos intelliguntur homines, qui corpore vel spiritu infirmiores sunt, quorũ est assumere status humiliores, siue propter nutrimentum si sunt corpore debiles, vel infirmi; vel propter nidũ, id est habitationis locum. Quia interdum etiam periculosum est, quibusdam spiritualiter in aliquibus locis manere, siue quo ad pullificationem, id est, ad regularium operum laborem. Volatilia verò quæ calidioris sunt naturę, montuosa loca, & rupium concaua inhabitant: per quæ significantur illi, qui sunt fortiores corpore, & spiritu feruentiores, qui securius assumere etiam possunt status altiores & difficiliores.

Item religiosi in congregatione viuentes, debent esse similes gruibus, vel anseribus præcipuè syluestribus. Hæ enim simul vadunt, simul comedũt, speciẽ suam diligunt, regem sibi constituunt. Hæ etiam grues vel anseres syluestres, ordinate volant, & si aliquando inter se pugnant mox reconciliatæ simul volant, & à societate pristina non declinãt. Hæ etiam futuram tempestatem cognoscunt. Quia imminente tempestate, clamant, vigilias ordinant, & in vigilãdo voces earum alternant, vt dicunt Basilius & Ambrosius. Aristoteles tamẽ addit, quod illa quæ vigilat, lapillũ in pede tenet, vt sic, si forsitã dormiret, casu lapilli se excitaret. Dicit etiam idem Aristo. quod rex earum semper se deponit primo, & semper primo de terra se erigit, & circunspicit, si quẽ venientem viderit, clamare incipit, & eas ad custodiam munit. In eo ergo, quod simul vadunt, & comedunt, docentur religiosi, & in cõgregatione viuentes, communitatẽ diligere, & singularitatem fugere siue in cibo, siue etiam in aliis. Debent enim religiosi viuere sine propriis, sed omnia cõmunia erunt, sicut Apostolis omnia legitur communia fuisse. Sed in eo, quod speciem suam diligunt, docentur religiosi suam congregationem & religionẽ præcipuè diligere. In eo autẽ, quod regem sibi constituunt, docentur suo obedientia viuere. In eo vero, quod ordinatè volant, docentur modestè & ordinatè incedere. Et in hoc, quod cito reconciliantur, & iterum consociantur, docentur iras seu lites, si aliquando accidant, citius terminare, & per remissionem, vel obliuionem iniuriarum, pacem & charitatem pristinam reformare celerius. Et in eo quoque, quod tẽpestates sentiunt, docẽtur futura pericula vel tentationes solicitè præcauere, & eis ingruentibus ad Deum clamare. Et in eo etiam, quòd vigilant,

Arist. 2. de ani.

gilauit, & vigilando voces earum alternant, docentur quod debent se vigilãter custodire, & pro mutua conseruatione successiuè laborare. Prælatus autem qui pro omnibus debet solicitus esse, debet lapillũ, id est, humile Christi exemplum, (qui fuit lapis angularis) semper in pede. i. in affectu mentis, vel aspectu habere. Christus enim dixit: Ego sum pastor bonus, & bonus pastor ponit animã suam pro ouibus suis. Vnde sono istius lapilli, id est, cõsideratione, vel imitatione istius exempli, fugatur omnis somnus, & negligentia Prælati.

Ioan. 11

Item ipse etiam Prælatus debet, quanquam sit maior cæteris omnibus ratione dignitatis, tamen se primo deponere, id est, primus esse omnium in operibus humilitatis.

Item de terra se erigere, scilicet per studium sanctæ orationis & contemplationis: vel primus esse in contemptu terrenæ cupiditatis, præcipuè autẽ quando in in pascuis sunt subditi, id est, in consolatione corporis, debet circumspectionem mentis prælatus circa eorum custodiam erigere & habere; & si aliquid aduersum, vel obnoxiũ eis accidere senserit, monẽdo & corripiendo clamare.

Multis Aquilæ similitudinibus, Accipitrisque eruditissimis exemplis, quomodo anima humana spiritualiter instauretur, enucleatur.

Cap. LXXVIII.

Renouatur anima spiritualiter, sicut aquila. Vnde Psal. Renouabitur sicut Aquilę iuuentus tua. Dicit enim Augustinus, quod aquila in senectute patitur caliginem in oculis, & grauedinem in alis, propter quod fontẽ aquæ quærit, super quem volando quantum potest ascendit, & sic ex labore, & calore aeris stomachus incalescit fortius: & ita poris apertis, & pennis laxatis subito in fontem se cadere permittit: vbi mutatis plumis, & caligine purgata in oculis, quasi renouata vires resumit. Et (sicut dicitur super psal.) Cũ senuerit, incuruatur eius rostrũ, ita vt vix possit sumere cibũ. Petrã igitur quærit, supra quã rostrum percutit & allidit: & sic onus rostri deponit, cibum capit, & resumptis viribus iuuenescit. Sic anima per peccatum vetusta, cæcata & aggrauata, si aliquando exurgat ab actionibus terrenis, & altius in seipsam eleuetur, considerando statum suæ mentis, suam perpẽdens miseriam, accenditur in ea fortior calor compunctionis, & tunc si se proiiciat in fontem lachrymarum, renouabitur, & purgabitur vetustas peccatorũ: & si rostrũ, id est, os cordis grauatur, & ita ad terrena incuruatur, sic vt spiritualem escam sumere nõ possit, percutiat illud ad petram Christum, considerando exemplum quo omnia cõtemnere docuit: & tunc rostri curuitudo frãgetur, id est, affectus terrenus corrigetur, & dirigetur ad Deũ.

Psal. 102

Aug. super. psal.

Item renouatur à vitiis anima, sicut accipiter in plumis. Iob: Nunquid per sapientiam tuã plumescit accipiter? Tria enim sunt quæ faciunt ad eius renouationẽ, scilicet ventus, Sol, & cibus. Habet enim accipiter proprium, quòd quando senescit, & grauari se sentit, alas suas contra radios Solis expandit, flante scilicet austro, vt sic tepente aura, & calore resoluente, aperiantur pori, quibus apertis, se excutit, & sic veteres pennæ exiliunt, & nouę recrescunt, & sic ex nouitate pennarum suarum aptior fit ad motum. Sic domestico accipitri, qui, vt renouetur, in mutatorio conseruatur, cibus de carne venenosa aliquantulũ datur, vt facilius Iob. 39.

immutetur: & sic patet, quod flatus austri, calor cæli, i. solaris radij, & vis veneni faciunt ad renouationẽ ipsius. Per flatum ipsius austri intellige inspirationẽ gratiæ: per calorẽ verò accipe feruorem pœnitentiæ: sed per carnem venenosam percussionẽ alicuius aduersitatis vel infirmitatis corporalis, quæ frequenter peccatorem impellunt, vt renouetur per pœnitentiã. Dicit enim Beda, quod accipiter à fumo miro modo læditur. Vnde eorũ mutatoria à locis fumiferis penitus remouẽtur. Quasi autem quidẽ nociui fumi, sunt tentationes peccandi, qui fumi maximè surgunt, vbi sunt occasiones, & etiam opportunitates peccati. Et ideo sunt pœnitentes à talibus quasi accipitres à locis fumiferis penitus elongandi. Beda.

Item nota, quod dieta accipitris non nimis lata debet esse, sed mediocris: quia ex nimia pinguescit, & pinguis factus vocatus nõ redit: si verò nimis est tenuis, deficit, vt volare nõ possit. Sic debet esse discreta dieta pœnitentis, vt nec ex nimietate eius impinguatum corpus animæ non obediant, secundum illud Deut. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: nec etiam ex abstinentia nimia debilitetur corpus, ita vt inutile fiat. Apostolus: Obsecro, vt exhibeatis corpora vestra Deo, hostiam viuẽtem sanctam, Deo placentem. viuentem dicit, non occisam. Deut. 22 Rom. 12.

Sanctorum virorum perfectiones quamplurima, ex columbæ, falconis, vulturisq́; variis similitudinibus naturalibus deprompta, connumerantur.

Cap. LXXIX.

SAncti & perfecti viri assimilantur columbis, secundũ illud Isa. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Nã columba quidem est pacis nuncia, vnde in signum pacis & reconciliationis, ramum oliuæ ad arcam detulit. Sic etiam sancti viri pacem prædicando annunciant. Isa. Quàm pulchri super montẽ pedes euangelizantis pacem. Annunciant etiam prædicatores sancti pacem peccatoris, id est, conscientiæ pœnitentibus, pacem temporis diligentibus, & pacem æternitatis persistentibus, i. perseuerãtibus. Isa. 9. Isa. 52.

Secundo, columba est simplicitatis forma: Caret enim felle malitiæ. Sic etiam sancti viri sunt simplices, i. sine plica malitiæ, siue duplicitatis. secundum illud Mat. Estote prudẽtes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Matt. 10

Tertiò, natura est munda: non enim immũda comedit, sed munda grana eligit. Sic sancti viri student in omnibus esse mundi, secundum illud Tob. Mundã seruaui animam meam. Vnde mundiora grana, i. opera, vel exempla sumunt: immunda verò fugiunt, secundum illud Cor. Immũdum ne tetigeritis. Tob. 3. 2. Cor. 7.

Quarto est prole fœcunda. Nã columbæ in regione calida omni tempore pullificãt, semel in mẽse. Vnde Aristo. dicit, quod decẽ vicibus ouant in anno communiter: & quãdoque vndecim, vel duodecim, & ideo sunt valde fœcundæ. Sic sancti viri fœcũdi esse studẽt, siue in pullificatione spiritualium filiorũ, quos Deo generant ex scientiæ euangelicæ doctrina, secundũ illud Corinth. In Christo enim Iesu per euangeliũ ego vos genui, vel saltem fœcũdi sunt, fœcunditate bonorũ operũ. Sumus enim Domini nostrorum operum, quemadmodum & natorum: sicut dicit Philosophus. Arist. de anima 6. lib. 1. Cor. 4. Arist. in Ethi.

Quinto, columba est pietatis æmula. Nã circa pullos suos magnũ pietatis & solicitudinis ostẽdit affectũ: alienos insuper pullos nutrit,

nutrit, columbas autem alias errantes associat & recolligit. Quę omnia ex pietatis affectu faciunt sancti viri. Ipsi enim de suis subditis, vel domesticis solicitam curam gerunt; & insuper etiā ad extraneos beneficia charitatis extendunt, errantes etiā quousque vel vagos recolligunt, & diligunt, secundum illud Isa. Egenos vagosque indue in domum tuam. Isa. 58.

Sexto, colūba est societatis amica. Sunt enim columbæ suam speciem amantes, & societatem hominum diligentes: quia sancti viri sibi similes diligunt, & rationabiliter & ordinatè viuentium societatem quærunt.

Septimò, columba est obliuiosa. Vnde sublatis pullis, damni immemor in eodē loco nidificat (vt dicit Hieron.) Similiter sancti viri sunt iniuriarū immemores, neque propter damna illata à nido charitatis recedūt, sed fructum operum ipsis nocentibus velut præmia impendunt. Hiero.

Itē sancti & perfecti viri sunt falconi simillimi, primo, quia falco quędam auis est paucę carnositatis: nam sancti viri paucam curam habent de carne sua, quia nō eius desideria implēt, sed potius eam torquent. Vnde Apo. In carne ambulantes, non secūdum carnem militamus. 1. Co. 10

Secundo, quia falco est magnæ animositatis. Sunt enim sancti viri animosi, id est, magnanimi, & securi, secūdum illud Pro. Iustus quasi leo confidens, absq; timore erit. Prov. 28

Tertio quoque est multæ pennositatis, quia sancti habent pēnas multarum virtutum. Eccle. Homines diuites in virtute. Eccl. 24.

Quartò, quia est magnæ agilitatis, & ideo altè volat in aere, nam (sicut dicit Grego.) modicum habet de eo, quod grauat, & multum de eo, quod sursum leuat. Sic sancti viri modicū habēt de grauedine, i. de amore cupiditatis, & voluptatis, & multum de leuitate, i. de amore charitatis, & ideo in altum volant siue contēplatione, siue conuersatione. Isa. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur. Isa. 52.

Quintò, viri sancti & perfecti assimilantur falconi, quia est magnæ generositatis: nam si primò, vel secundò, prędam non arripit, quasi vindictam de se expetit, & de facili tunc præ verecundia ad manum non redit, sed per aera vagus incedit. Nam deuictum, & quasi degenerē se extimat, quādo de aue quā impetit, nō triūphat, vt dicit Grego. Ille igitur primo, vel secūdo prædā non arripit, qui vel bene inchoādo, vel bene prosequendo ad finē boni operis nō pro egit, & talis nimirū à Christo degenerem se ostēdit, qui ait. Nō qui incœperit, sed qui perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Talis quidē cū verecundia pœnitentię debet ad Christū redire, & manus eius auxilium humiliter procurare. Sexto, quia est magnæ pietatis, s. non solum erga pullos suos, sed etiam erga alienos. Nam eodē sedulitatis officio quo filios pascit, pullū ab aquila derelictū nutrit, & cum suis recipit, vt quidam dicunt. Similiter etiā sancti viri, non solū de suis curam gerūt domesticis, sed etiā de extraneis, & de miserabilibus pupillis, maximè ab aliis derelictis. Iac. Religio munda & immaculata apud Deum, & patrem hęc est, visitare pupillos. Vnde Iob. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Grego. Matt. 24 Iaco. 1. Iob. 31.

Septimò, sancti viri & perfecti assimilantur falconi ratione puritatis, quia est magnæ puritatis, siue mundiciæ in cibo capiendo. Nam cadauera fugit, & in vehementia

hementia famis putridas carnes
non tangit, sed patiēter expectat
quousque prædam sibi congruā
inuenit, vt dicit Grego. In quo
redarguūtur non tantum illi qui
nociua sibi cibaria comedunt, vt
gulæ satisfaciant; sed etiam om-
nes illi qui fœtidis cadaueribus,
id est, fœtidis carnis operibus de
lectantur.

Item sancti viri & in hoc mū-
do quendam odorē sentiunt eorū
quæ sunt in cælo. Vnde assimilā-
Pli. tur vulturibus. Nam in vulture
(vt Plinius dicit) maximè viget
olfactus. Vnde existēs vltra mare,
sentit odores carniū ex alia par-
te, & econuerso. Sancti autē qui
sunt in cælo iam huius mūdi ma-
re transierunt. Nos autem in vita
ista mortali adhuc citra mare su-
mus. Ea tamen nihilominus quæ
sunt vltra, id est, quæ sunt in alia
vita, si boni, & mundi sumus, cō-
templando, & amando delecta-
biliter odoramus. Similiter vul-
tures qui vltra mare sunt, id est,
sancti qui in cælo consistunt, no-
strarum orationum odores cum
quadam auiditate percipiunt.
Vnde phialæ plenæ odoramen-
torum dicuntur orationes San-
ctorum.

*Vnico Apum exemplo, Dei sapientia tan-
tum à iustis perfectè adipisci, de-
claratur.*

Cap. LXXX.

SApientiam cælestē nō potest
percipere, nisi mundus à sor-
dibus culpę: quod patet per exē-
plum in apibus. Apes non po-
tant nisi aquam claram, nec po-
tant nisi prius feces eiiciant, vt
Aui. dicit Auic. Aquam igitur claram
potant quicunque supernę sapiē-
Eccl. 15. tiæ adeptioni inuigilant, de ipsa
enim dicit Eccl. Aqua sapientiæ
Sap. 6. salutaris potabit illum, & rursus.
Clara est quæ nunquam marces-
cit sapientia: sed tamē nullus hāc
aquā clarā cælestis sapiētiæ bibit,
nisi prius à semetipso peccato-
rum faces eiecerit: sicut scrip-
tum est, in maliuolam ani-
mam non intrabit sapientia, nec Sap. 1.
habitabit in corpore subdito
peccatis.

*Simplicis columba naturales proprietates
& qua de causa Spiritus sanctus se
hac forma apparuerit, aperitur.*

Cap. LXXXI.

SPiritus sanctus in columbæ
specie apparuit in Christi
baptismo, quæ licèt verè animal
fuerit (vt dicit August.) ex suis Aug.
tamē proprietatibus, significabat
spirituales effectus quos ipse spi-
ritus sanctus facit in baptizatis.
Nam primo colūba, vt dicit Glo-
sa super Can. ij. gemitū pro can-
tu habet: quia videlicet spiritus- Isa. 59.
sanctus peccata gemere facit. Isa.
Quasi columbæ meditantes ge-
memus. Rom. Ipse spiritus po- Rom. 8.
stulat pro nobis gemitibus ine-
narrabilibus, id est, nos postulā-
tes facit & gementes.

Item columba felle caret: quia
Spiritus sanctus iræ amaritudi-
nem aufert, & benignitatis dul- Sap. 7.
cedine repletur. Sap. O quā bo-
nus, & suauis est domine spiritus
tuus in nobis. Et in eodē vocatur
spiritus sanctus suauis, & benig-
nus, et humanus, quia suaues, be-
nignos, & humanos nos efficit; sua
ues in sermone, benignos in cor-
de, humanos in conuersatione.

Item columba in petrę forami-
nibus manet, quia scilicet Spiri-
tus sanctus facit nos in Christi
vulneribus & eius passionibus
frequentes mēte stare. Vnde Cāt. Can. 2.
dicit Spiritus sanctus, Columba
mea in foraminibus petræ glossa,
id est, in Christi vulneribus.

Item columba iuxta fluenta re-
sidet, quia s. Spiritus sanctus fi-
deles suos insistere facit circa
scripturarum fluenta. Genes. Genes. 1.
Spiritus Domini ferebatur super

aquas, scilicet scripturarum.

Item columba vmbram accipitris timet, & abscondendo latet: quia scilicet Spiritus sanctus facit sanctos diaboli tentamenta perpendere, & per fugam mundi & absconsionẽ humilitatis euadere. Quasi enim accipitris vmbra, est ipsa tentatio diabolica. Vnde ductus est Iesus in desertum, id est, in deserti latibulum, vt quasi ibi absconditus mundo, facilius vinceret tentamenta. Matt. 4.

Per piscium comparationem diuersis in locis commorantium, varietas pariter virorum spiritualium per eorum diuersa bona opera, multis similitudinibus demonstratur.

Cap. LXXXII.

SPirituales viri similes sunt piscibus: quorum aliqui in solo mari viuentes, alij in stagnis & fluuiis commorãtes: A lij verò quandoque in mari, quandoque in aquis dulcibus. Pisces autem à mari ad dulciores aquas egrediens, in earum dulcedine delectantur, & impinguantur: & similiter econtrario. Vnde tales in aqua nunc dulci, nunc in mari sunt commanentes, quia dum vnum contrarium experiũtur, magis in reliquo delectantur. Sed quidam sunt fluuiales pisces sic allecti dulcibus aquis, vt maris amaritudinem non ferentes, mox aquam salsam gustantes, subito moriuntur. Similiter quamuis omnes boni, & spiritualis viri in aquis pœnitentiæ viuere debent, quidam tamen in mari commorantur, id est, exercitio & inquietudine vitæ actiuæ, in qua more maris frequenter turbantur, sicut dixit Dominus Marthæ, Solicita es, & turbaris erga plurima: Luc. 10. Nihilominus tamen boni sunt& laudabiles pisces marini, id est, boni & commendabiles homines actiui. Quidam verò alij sunt qui semper esse volunt in aqua dulci, id est, à contemplatiuæ vitæ dulcedine minime separati, & de talibus erat Magdalena, quæ sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. & ideo Dominus dixit, eam optimam partem elegisse. Luc. 10. Dicit enim Auicenna, quod pisces qui morantur in locis petrosis, & in aquis dulcibus currentibus, in quibus non sunt sordes, dulciores, & meliores sunt aliis. Auic. Illi autem morantur in locis petrosis, qui contemplantur Christi opera, & verba, quia petra erat Christus, vt dicit Apost. Sed illi in aquis dulcibus, 1. Cor. 10 & currentibus qui contemplantur bona cælestia, & diuina, quæ licet in se semper maneat, dulcedo tamen contemplationis eorũ in nobis raptim transit, & currit, dum in hac vita sumus. Illi verò manent in locis à sordibus mundis, qui contemplantur sanctorũ exempla, qui fuerunt pleni mũditia. Tales igitur contemplatiui viri plus habent de dulcedine, & de vitæ puritate quàm primi, & ideo meliores. Sed alij sunt qui vtrobique successiuè morantur, quandoque in mari, quandoque in aqua dulci, quandoque sunt in exercitio actionis, quandoque in dulcedine contemplationis. Et isti sunt pisces qui magis impinguantur, id est, in vitæ merito magis dilatantur, quia nõ solum sibi prosunt per contemplationẽ, sed etiam multis aliis per multiplicem actionem. Vnde Apost. Non 1. Cor. 10 quærens quod mihi vtile est, sed quod multis prosit. Sunt tamen quidam sancti, ita contemplationis delitiis totaliter dediti, vt si quis eos poneret in exercitio actionis, in spiritu vel corpore perirent. Vnde tales Dominus eligit (sicut dicit Grego.) vt seruiant ei in vita solitaria.

Supe-

Superiorum electio quo pacto sit agenda, qualisq́ subditorum obedientia ac dilectio esse debeat, clarissimis definitur apum exemplis.

Cap. LXXXIII.

SVbditi qualiter se habeãt ad prælatum suum, ostenditur exemplo apum. Nam apes sibi regem creant, ipsæ sibi populos ordinant; & licèt sint sub rege, sunt tamen liberæ, & quẽ regem faciunt, naturali affectu diligũt, & summa protectione defendũt, &pro eo mori pulchrum esse credunt: & ipsi regi tantam reuerẽtiam exhibent, vt nullatenus exire de domibus audeant, nec prodire ad pastus, nisi rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit principatum. Eligunt sibi illum in regem, quẽ magnitudine corporis vidẽt magis insignẽ, & quod in rege præcipuum est, mansuetudine clariorẽ. Vnde nullum aculeum habet, vel si habet, non vtitur ad vindictam. Miranda est earum circa regẽ obedientia. Nam cùm procedit, totũ conglobatur examen, & regem circundat, vt tunc videri nõ valeat. Singulæ tunc obsequio regis se offerunt, & ei proximæ esse contendunt, & fessum subleuant humeris, & aliquando totum portant. vbicunque verò rex sederit, ibi totus exercitus castra figit, rege viso totus animatur exercitus; ipso quoque amisso, examen dilabitur, quia sine rege esse non possunt. Cùm ergo pars apum in labore est, rex solus à labore immunis est, & intus solus sedet, circa quem semper adsunt quędã apes, fortem aculeum habentes, tanquam lictores regem custodientes, & offendentes puniunt: & raro rex foras exit. Vnde si quis tunc temporis alam regi præscinderet; exercitus non exiret. Quando autem rex moritur, circa ipsum conglobantur, & more funerãtium tristitia torpent, & plebs tota mœret, non comedunt, non procedunt, tristi murmure omnes gemunt: nõ luctus minuitur, immo fame se mori permittunt, nisi corpus regis de medio subtrahatur.

Ex his ergo omnibus colligitur, quòd rector, & Prælatus est virtuosus, & mansuetus eligendus, & à populo siue subditis nõ coactis, sed libere, id est, voluntariè obedientibus, affectuosè diligendus, summè defendendus, cũ reuerentia expectandus, & ei obtemperandum ab omnibus, & sponte seruiendum, in laboribus adiuuandus, in defectibus suis supportandus, communiter imitandus, præ oculis habendus, à seruilibus laboribus eximendus, cautè, & honorificè custodiẽdus, circa extrinseca rarò occupãdus, in morte autem cum tristitia debita reuerẽter sepulturæ tradendus, & hæc omnia in vno includens, Petrus dixit: Regem honorificate. 1. Pet. 2.

Superborum actiones, locustarum similitudinibus quibusdã, breui patefiunt.

Cap. LXXXIIII.

SVperbi assimilãtur locustis. Nam locustæ in saliendo se erigunt, sed in erigendo mox cadunt, à vento australi generãtur, & conducuntur, sed in aquilonari moriuntur.

Item mutuo se comedunt, nec maiores minoribus parcunt: in æstate quoque apparent, & in hyeme latent. Sic superbi saliendo temporaliter, se erigunt mentaliter, vt eo ipso se probiores reputant, quo se honorari amplius vident: sed se erigentes, cadunt, quia eo ipso, quòd grandes apud se sunt, apud Deũ nihil sunt. Sequitur etiã plerũq; post elatũ ascẽsum superbię, inopinatè casus ruinę. A vẽto australi, qui calid⁹ est,

oriuntur: quia ex calore temporalis prosperitatis, superbi efficiuntur: sed ipsi in aquilonari frigore moriũtur, quia ex aduersitatis rigore demuntur, mutuo etiam superbi sese consumunt, & potentiores debilioribus non parcunt, in æstate, id est, in prosperitate apparent mirifici, sed in hyeme, id est, aduersitate latent despecti.

Mugilis exemplo, tentationum laqueos vitare edocemur.

Cap. LXXXV.

Tentationum laqueos cùm homo aduertit, debet sagaciter fugere, & ab earum occasionibus se velociter elõgare. Cuius exemplũ apparet in pisce mugile, qui quĩdẽ est piscis mirabiliter agilis, hic dum insidias piscatorum sentit, statim retrocedit, & ita transilit, vt volasse astantibus videatur. Ille igitur piscis insidias sentit, qui insurgentes tentationes perpendit: & tunc quasi retrocedit, cum ab occasionibus tentationum se subtrahit, & tũc velocissimè transilit, quando in ipso tentationis principio, mox animum ab eadem auertit. Vnde Isidorus dicit. Cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum; nõ ibi teneas animum, calca serpentis caput, calca prauæ cogitationis initium.

Isido.

Tyrannorum peruersitas, ac immanitas quanta sit. Aquila Miluiq; exemplis, ac sacræ scripturæ monitis, lucide describitur.

Cap. LXXXVI.

Tyranni assimilãtur aquilis. Nam aquila, quia in calore & siccitate excedit, est nimis iracunda. Ira enim fortis nõ est, nisi in corporibus multũ siccis: vt dicit Aristot. Est etiam, et aquila auibus innocentibus inimica & infesta, quas vngue rapit, & rostro percutit, & occidit.

Aristo. libr. de ani.

Item aquila societatem nõ habet, sed fugit: vt Aristoteles dicit Est etiam crudelis filiis dum eos abiicit, dum rostro percutit, & à nido exire compellit. Omnia hęc competunt tyrannis, primo, quia communiter sunt iracundi, & furiosi. Vnde de quodam tali dicitur secundo Mach. Animum crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.

Arist. li. de ani.

2. Mac. 4

Item, quia malis hominibus fauent, & bonis & innocentibus sunt infesti, & inimici: & Deo persequuntur illos, vel eorũ bona diripiendo, vel in persona lędendo, & interdum vita priuando: sicut fecit Achab Naboth Israelitæ, cuius personam occidit, & vineam possedit.

3. Reg. 21

Item non diligunt tyranni, neque volũt in dominio, vel honore vel diuitiis socios, vel pares habere. Vnde etiam student omnes depauperare, ne possint contra eos insurgere, vel eis parificari. Interdum etiam tyranni tantæ crudelitatis existunt, vt etiam suis non parcant. Nam etiã proprios filios quandoque à se abiiciunt, quãdoque vero eos percutiunt, quandoque vero nõ solùm de domo, sed etiam de patria eosdem exulare compellunt, immo, (quod est execrabilius) quandoque eos occidunt, sicut legitur de Herode, qui filios primo expulit, postea occidit, propter quod Romanorum Imperator de illo dixisse fertur, quòd maluisset esse Herodis porcus quàm filius: quia Herodes cum esset proselitus in lege Iudæorum, porcis parcebat, sed filios occidebat.

Item tyranni quidam similes sunt miluis. Est enim miluus auis rapax, audax in minimis, sed timida in magnis. Nam syluestres aues inuadere nõ audet: sed pullos domesticos paruos rapere nõ timet. Similiter quidam tyranni, licet ex auaritia sint rapaces, & contra debiles & impotentes sint audaces: contra tamen potẽtiores,

res, vel coæquales, & eos, qui sibi resistunt, pusillanimes & pauidi sunt, immo superantur interdũ etiã per minores. Nã miluus à niso impetitur, & propter suã pusillanimitatẽ, à minore superatur

Tribulationes Dei electi, maximoperè expedire, per piscium in Aquilonari pelago commorantium similitudinem efficitur manifestum.

Cap. LXXXVII.

TRibulationum, & tentationum impetus melius conseruat iustos, quam consolationũ applausus. Cuius exemplũ apparet in piscibus, qui meliores sunt, & conseruantur magis in pelago aquilonari, & orientali, quam in australi: quia ex illorum ventorũ impetuoso flatu, aquæ amplius commouẽtur, & melius deputãtur, propter quod pisces qui in eis morantur, magis à superfluis mundãtur. Per ventũ igitur aquilonis qui asper est, asperitatem intellige aduersantis & tribulantis: sed per orientalem, qui calidus est sua origine, feruorẽ accipe irruentis tentationis. Ex quorum impetu anima velut aqua ad bonũ solicitatur seu impellitur, & à malo purgatur, si fortiter resistat: & sic piscis homo iustus proficit, & saluator. Iob. Visitatio tua custodiuit spiritũ meum. Sed per australẽ ventũ, qui mitior est, & suauior, intellige suauitatem temporaliũ consolationũ ex quibus pisces, i. homines in aqua pœnitentiæ, vel iustitiæ viuentes, frequenter per negligentiam resoluuntur. Et ideo minus conseruantur, & magis deteriorantur.

Iob. 10.

Animæ cibum verbum Dei esse, auctoritate Sanctarum scripturarum, atque pulli gallinatij similitudine definitur

Cap. LXXXVIII.

VErbo Dei anima nutritur, secundum illud Deu. Non in solo pane &c. Cuius ratio est, quia ex eisdem nutrimur ex quibus sumus, sicut Philo. dicit. Nã pullus qui nascitur ex ouo, nutritur ex ouo. Dicit enim Aristot. quòd pullus nascitur ex albugine oui, & nutritur ex vitello. Cum ergo ex vèrbo Dei sumus in fide spiritualiter geniti, secundum illud Iac. Voluntariè genuit nos verbo veritatis etiam nutrimur. Vnde Grego. dicit, quod cibus mentis, est sermo Dei.

Deut. 8. Arist. de anim. 7. Iac. 1. Grego.

Nonnullorum mulierum vetularum malignitas quæ vulgo striges nuncupantur, manifestatur, quæ & cornicibus comparantur. Cap. LXXXIX.

VEtulæ quædam mulieres inueniuntur cornicibus similes. Nam cornices (sicut dicit Isidorus) sunt aues annosæ, garrulæ, impiæ, & his vbi habitant noxiæ, in senectute licet eis albescant plumæ: intus tamen in carne quanto plus viuunt tanto magis efficiuntur nigræ. Item dicuntur cornices suo garritu, seu volatu mutationis temporis esse præsagæ siue nunciæ.

Item (vt dicit Ambro.) cornices sunt ciconiarum ductrices, & sociæ, quia cum ciconiæ transuolant mare, cornices ipsas præcedendo deducunt, & contra infestas aues pro eis bella committunt. Hec igitur omnia competũt quibusdam malignis, & vetulis mulieribus, quæ si annosius viuunt, assiduè garriunt, impiæ & crudeles puellis existunt, etiam has vbi habitant lædunt, quia pueros fascinando inficiunt, sicut dicit Glosa super illud Apost. O insensati Galatæ quis vos fascinauit?

Amb.

Item quanto plus per ætatis prouectum canicie albescunt, tanto plus per peccati caliginem interius nigrescunt.

Item sunt procuratrices dęmonum, quę interdũ ciconias, id est, mulieres etiã honestas ad adulteria, & inhonesta opera callidè seducendo associant, & deducũt.

Ipsæ quoque sunt quæ se striges mendaciter esse dicunt, et tanquã prophetissæ diaboli futura diuinare præsumunt.

Ex pluribus Turturis proprietatibus, quale sit Viduarum munus, laude dignũ, ac Deo gratum, elicitur. Cap. XC.

VIdualis continẽtia qualiter sit seruandã, turtures ostẽdunt. Nã turtur est auis castissima, eo quòd dũ parẽ suũ perdit, alterius vlterius copulã nõ requirit, sed solitaria semper incedit, et memor perditæ societatis semper gemit, solitudinem diligit, & hominũ cõsortia valde fugit: ad hortos, & agros descẽdit, vbi cibum quærat; sed cibo obtẽto, iterũ solita loca plangẽtibus apta requirit. In his ergo monentur viduę, vt maneãt viduę, vt sint solitarię

Itẽ consortia noxia, & vana spectacula fugere, & sumptis necessitatibus victus, se ad orationis, & compunctionis loca colligere.

Itẽ turtur in hyeme plumas perdit, & tunc in concauitatibus arborũ se abscondit, sed tẽpore veris plumis resumptis, de locis vbi latuerat, exit, & loca congrua ad pullificandũ quærit, sicut Ari. dicit. In quo figuratur, ꝙ viduæ tempore hyemis, i. tẽtationis, vel aduersitatis, vel depositis plumis ornamentorũ debẽt iacere in cõcauitatibus arborũ, i. humiliter manere in domibus earum: vel perditis plumis delitiarũ seu diuitiarũ, debẽt morari per meditationẽ animi, in concauitatibus arborũ, i. in exẽplis humilitatis & paupertatis Sanctorũ: sed tẽpore veris, i. prosperitatis, quãdo habẽt plumas diuitiarum, debẽt exire ad pullificandũ, & fructificãdũ opera vitæ actiuæ, in eleemosynas vel alia bona opera, sicut fecit S. Elisabeth filia regis vngarię post mortẽ viri sui, dãs se eleemosinis, & seruitiis pauperũ. Arist. de anima lib.

Itẽ turtur super rẽ fœtidam nõ descendit, neque super cadauer: ꝙ fit, quando mulier vidua turpi tẽtationi nõ cõsentit, & carnalis operis turpitudinẽ nõ cõmittit.

Itẽ turtur pro se, & pullis suis pauca & mũda grana eligit, & in locis mũdis colligit, vnde viuit: quia s. mulier vidua tam pro se, quam pro filiis suis, paucis & licitis sumptibus debet esse cõtẽtã.

Peccatorum via, Auium viis in volando assimilantur, quod quidem earum naturalibus similitudinibus cõfirmatur. Cap. XCI.

VIæ peccatorũ sunt similes viis auiũ in volando. Aues n. in volãdo nõ habent determinatas vias. Vnde secundum Isid. dictæ sunt aues, quasi deuiæ in volando, quia sine via cõstat eas incedere, eo quòd earũ viæ non sunt determinatæ in aere. Sic peccatores in suis actibus, nõ sequũtur rationẽ, quæ habet humanis actibus terminos virtutis imponere, propter quod dicit Phil. ꝙ virtus est habitus electiuus, in medietate consistẽs determinata ratione, prout vtiq; sapiẽs determinabit. Ideo dicitur indeterminatè, & in errãdo vagabũdè modò ascẽdendo per superbiã, modo descendẽdo per auaritiam, modo diuertẽdo ad dexteram, i. ad delectationes gulæ, & luxuriæ, delectationes. n. ad dexterã pertinere dicũtur, secundũ illud Psal. delectationes in dextera tua, modo diuertendo ad sinistrã per impatientiã, & iram, s. in aduersis: modò ante procedẽdo per presumptionẽ, modo retrocedẽdo per pusillanimitatem vel desperationẽ. Arist. in Eth. Psal. 15.

Itẽ aues motu alarũ aerẽ diuidunt, sed mox se claudente nullũ signũ sui transitus derelinquunt. Sic peccantiũ vita, & prosperitas, ipsis mortuis, & in sepulchro clausis, totaliter deficit. Vnde ex persona eorum dicitur, Transiuerũt omnia illa tanquã vmbra, & tãquam Sap. 5.

quàm auis, quę trāsuolat in aere.

Virginitatis statum, omnem alium mulierum praecellere, multis apum exemplis terminatur. Cap. XCII.

VIrginitatem carnis seruare cum fœcunditate spirituali docemur exemplo apum. Nā integritas carnis, vel corporis virginalis omnibus apibus est cōmunis: quoniā nullo concubitu miscētur, nulla libidine resoluūtur, nec partus, quatiūtur dolore, & tamen maximū examē filiorū constituūt. Nā cū aliæ aues semel in anno singulos ędāt fœtus, apes geminos creant, & duplici cæteris fœcūditate præponderant. Sic quoq; mulieres sanctæ, quæ suorū corporū integritatē custodiūt, immunes sunt à libidinosæ resolutionis fætoribus, exēptæ sunt à partuum doloribus, nihilominus Deo multū fructificāt in spiritualibus operū fœtibus. Duplici.n. fœcunditate cōiugatas mulieres virgines sacrę procellūt: quia illę tantùm carne fructificāt, hæ autē carne ac spiritu. Illæ fructificāt, mundo corruptibilē prolē generando: istæ corpore fructificant, in cælo incorruptibilē promerēdo gloriā: Erunt inquit dn̄s, sicut angeli in cælo, vbi neq; nubētur. (Matt. 22.) generant quoq; nonnunquā virgines sacræ domino, & si non filios carnales, tamen spirituales. Nam omnes quos trahūt ad Deū siue exemplis operum siue orationibus, vel etiam suis verbis, eorū spirituales filij dici possunt. Itē licet coniugati fructificētur interdum etiam Deo, per opera vitæ actiuæ, virgines tamen liberius possunt ei parere fætus, tam operum vitæ contemplatiuæ, quam etiam actualis. Ex quo patet, quòd dicitur Isa. Multi filij desertæ magis, quā eius, quæ habet virū, i. virginis, quā cōiugatę. (Isa. 54.) Item virgines præcipuè iuuenes habēt contēplationē dulciorē. In cuius signū apes iuuenes, & virgines, faciūt melius mel, vt Auic. dicit. (Auic.) Sic in virginibus ac iuuenibus sanctis mel. i. dulcedo contēplationis supernæ, tanto suauius generatur, quāto caro in eis spiritu fortius subiugatur. Vnde lib. Iudicum dicitur, De forti egressa est dulcedo. (Iud. 14.)

Quatuor cardinales virtutes hominibus valde necessarias esse, per multas hirundinis similitudines aperitur. Cap. XCIII.

VIrtutes cardinales docent nos habere exēpla hirūdinū. Nā primo hirūdo docet habere temperantiā pręcipue in cibo. Hirūdo.n. (vt dicit Isid.) ab eūdo est dicta, eo, quòd cibos sedēdo nō acquirat, sed volādò. (Isido.) Ita, & homo cibū suū necessariū corpori, trāseūdo ad necessitatē, & non insistendo ad voluptatē accipiat. Exod. Comedetis festinanter. (Exod. 12.) Ille enim, qui festināter comedit, nec magnam delectationē in comedēdo, nec etiam multū cibū accipere consueuit. Secundò docet nos habere prudentiam.

Primò, ex eo, quòd nidum tam artificiosè cōponit, quòd vix sufficeret humana industria facere de quauis materia. Vnde quidam crediderūt eas habere intellectū (sicut Philosophus dicit) (Arist. 2. Phil.) Quod licet verum non sit, docent tamen nos esse prudentes, vt secundū prudentiam nidum mentis virtutibus componamus.

Docēt hirūdines & nos purgare nidū conscientiæ nostrę, ex eo, quòd ipsæ instruunt pullos suos stercora extra nidum eiicere vt & nos conscientias nostras purgare discamus à fæcibus peccatorum. Item hirundo habet prudentiam in discernendo tempora, & loca. Nam tēpore frigoris, calidas regiones requirit, & ideo mare trāsit:

fit: in æstate vero redit, & cætera tēpora inueniēdo custodit, et prænuncia est imminentis æstatis, vt dicit Amb. Similiter viri prudētes tēpora discernunt, & prout tēporibus congruūt, negocia dispēsant. Sunt etiā loca mutanda, vel quærenda prudenti, prout videt cōgruere tēpori. Solet etiā homo prudēs futuri esse prænuncius, ex eo, quòd rerū exitus prudētia metitur, prout Boetius dicit. Tertio, docet seruare iustitiā, præcipuè punitiuā siue iudicatiuā, quæ dū sanguinem malefactoris effundit, aliorū oculos aperit, & ad cautelā instruit. Vnde dicit Augu. quòd sanguis dextræ alæ hirūdinis qui exit, colsibæ medetur oculis infirmis. Nā ala dextra hirundinis, est iusta sentētia principis, ex qua dum sanguis viuus effunditur, aliorū oculi ad sibi cauendū illuminātur. Nam oculos quos culpa claudit, pœna aperit, vt dicit Gre. & non solum pœna propria, sed etiā aliena illuminat frequēter, & iuuat.

Ambro.

Boet.

August.

Quarto quoque docet hirundo habere fortitudinem: quia dicitur esse quoddā genus hirūdinū, quòd omnes aues timent, ita vt aquila eam fugiat tanquā hostē, nec illa visa audiat super prædam irruere, eo quod morsus eius forte est venenosus, vt dicit Plinius. Tales hirūdines, sancti sunt, quorum fortitudinē, & virtutē timēt aues omnes, i. vniuersi dęmones, & aquila, quæ est rex auiū, id est, ipse sathan, qui est rex super omnes filios superbiæ. Nam morsus talis hirūdinis, i. oratio sancti hominis patientis & humilis, quasi venenosus est eis. s. dæmonibus, & valde formidabilis. Virtutum quoq; plenitudo et abundātia nō aggrauat animā, sed potius alleuiat, & ad ascēdendū in cælū habilitat. Vnde est, quòd aues quāto plus abundant pennis, tāto facilius sursum leuantur, & velocius vadunt, sicut patet in auibus prędæ, quæ sunt volatus altissimi. Aer enim inclusus infra pēnarum concauitatem, auem leuiat, & vt sursum feratur habilitat. Sic etiā pennis virtutum Sancti leuiātur, & ad contemplanda, vel appetēda cælestia sublimiter eleuantur. Vnde has pennas, & volatū desiderans Proph. dicebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescā? Econtra autē ex virtutum carentia anima grauis relinquitur, vt auis sine pēnis. Vnde dicit August. de Deo à quo sunt virtutes: Cum tui plenus non sum, oneri mihi sum.

Plin.

Psal. 54.

Augu.

Hominum vita spiritualis, qua via perficiatur, per volatiliū, eorumq; pullorū vitam naturalem, pluribus similitudinibus naturalibus demonstratur.

Cap. XCIIII.

Vita spiritualis hominum proficit, & perficitur, sicut vita volatiliū. Dicit enim Philosophus, quòd post decē dies generationis, completur pullus secundum omnes partes suas, & tunc habet caput maius toto corpore, & habet caput inclinatum super crus dextrum, & alas expansas supra caput: post hoc rūpitur testa die decima octaua, vel vigesima, & exeunt pulli iam viuificati, & aliquando gemelli, sed inter gemellos vnus est maior, alter minor. Prima ergo pulli cōpletio fit in x. diebus: quia prima hominis formatio in vita spirituali, fit per obseruantiam decē preceptorū. Vnde dixit Dominus: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & tunc caput corpus excedit, quia tunc ratio corpori dominatur, s. vt sit homo nō animalis, sed magis spiritualis. Inclinatur etiā caput, i. mens, non solum per obedientiā, sed etiā per humilitatem non fictā, sed verā: & hec inclinatio est super crus dextrū.

Arist. 6. de ani.

Matt. 19

Est enim, qui nequiter se humiliat (vt dicitur Eccl.) & iste in sinistram partem se inclinat, alæ etiam intellectus, s. & affectus, per fidem, & dilectioné supra caput, id est, supra naturalis rationis comprehensioné extenduntur, vt incipiat iam homo terrestris méte ad cælestia erigi. Sed ad secundam pulli completioné addûtur. 8. vel x. dies, s. vt sit dierû. xx. vel 18. Quia si quis vult verè perfectus esse. oportet vt ad obseruantiam nouæ legis, id est, consiliorû Christi, sicut est illud Mat. Si vis perfectus esse, vade, & véde omnia, quę habes, & da pauperibus, & consimilia, quę continentur in Euangeliis perfectioni enim nouæ legis, id est, euangelij, competit octonarius numerus propter. 8. diem resurrectionis Christi, id est, Dominicâ, quâ celebramus, sicut Iudæi celebrant diem 7. Vel propter dié 8. resurrectionis nostræ, quam expectamus, in qua rupta testa oui, s. finita hac vita mortali, tâquâ pulli nouiter viuisicati, exibim⁹ gemelli. i. in anima, & corpore glorificati: erit tamen gemellus vnus maior, quia maior erit gloria animæ, quâ corporis.

Eccl. 19.
Mat. 19

Item perfectioni euâgelij, côpetit additio numeri denarij: quia præter obseruantiâ decalogi, necessaria sunt sacraméta nouæ legis cû fide Trinitatis, vel 7. dona spiritus sancti, cû tribus virtutibus theologicis, septem enim & tria, denariû numerû constituût; postquâ rupta est testa timoris, vel amoris vitæ corruptibilis, exeunt gemelli, i. tam carne, quàm spiritu in vita spirituali perfecti, licet in regimine vitæ, & dulcedine cælestis conuersationis spiritus carné antecedat. Plus enim cupit spiritus, quâ possit ferre corpus: vel quia plus percipit spiritus de dulcedine, quàm corpus sustineat de labore.

Itê vita mortalis similis est vitę naturali volatiliû. Quædâ enim aues sunt, quę pascûtur carnibus, sicut accipitres, & aues prædæ, & his assimilâtur homines qui carnaliter viuût, propter quod dicit Apo. Debitores sumus nó carni, vt secundû carné viuamus. Quędam vero pascûtur herbis, vt anseres, & similia: & talibus similes sunt pœnitêtes, qui de nouo incipiût, qui adhuc molliora requirût, solidû videlicet cibû capere nó valêtes. Ezech. Requiescét in herbis virentibus. Quędâ autê pascuntur granis, & seminibus, vt columbæ, & huiusmodi: quibus assimilantur perfecti, & spirituales viri, perfectorû enim solidus est cibus (sicut dicit Apo.) Nam contemplatiui pascuntur seminibus diuinorum verborum. Semen enim verbum Dei est: sed actiui pascûtur seminibus bonorum operum pręcipue eleemosynarum. Galat. Qui seminauerit, &c. pascuntur etiâ seminibus lachrymarû per compûctiones. Psal. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua, quæ scilicet semina pascunt, & reficiunt animas secundum illud Psal. Cibauit nos pane lachrymarum.

Roma.
Ezec. 33
Luc. 8.
Gal. 6.
Psal. 125.
Psal. 79.

Plurimorum volatiliû species enumerantur, varia figurâtes peccata, quæ præfecta in veteri lege à Deo prohibebantur, cuiscemodique rei diuersa rationes assignantur. Cap. XCV.

Vitia diuersa Iudæis in lege Moysi, sub figuris diuersorum volatiliû, prohibita fuerût. Fuit enim prohibitus esus aquilæ, in qua, ex eo quod altè volat, prohibetur, & figuratur superbia

Leu. 11.

Itê griphis, in quo quia equis, & hominibus infestus est, crudelitas potentium prohibetur.

Item alieti, in quo, quia pascitur auibus, signantur illi qui sunt pauperibus molestis.

Itê milui, in quo, quia maxime insidiis

insidiis vtitur, signantur fraudulenti.

Item vulturis, quo quia sequitur exercitum sperans comedere de caudaueribus mortuorũ, signãtur illi qui mortẽ & occisiones affectant hominũ, vt lucrentur.

Item prohibita sunt animalia coruini generis, in quibus signãtur aliqui qui expertes bonæ affectionis, nõ redeũt: quia coruus emissus ab arca, nunquam rediit.

Item struthio, quæ cum sit auis, & volare non possit, sed semper circa terrã moratur, ideo signat militantes, & se negociis secularibus implicantes.

Item nicticorax, quæ in nocte est acuti visus, in die autem non videt: & ideo signat eos, qui in temporalibus sunt astuti, & in spiritualibus sunt inertes.

Item larus, qui natat in aqua, & volat in aere: & ideo signat eos, qui circũcisionem, & baptismum venerantur: vel signat eos qui per contemplationem volare volunt, & tamen viuuat in aquis voluptatum.

Item accipiter, qui deseruit hominibus ad prædam, & ideo signat eos qui ministrant potẽtibus ad prædandum pauperes.

Item bubo, qui in nocte quęrit pastũ, de die, vero latet, & ideo signat luxuriosos, qui occultari quærunt in noctis operibus, quæ agunt.

Item mergulus, cuius natura est sub vndis diutius morari: & ideo signat gulosos, qui in aquis delitiarum se mergunt.

Itẽ ibis, quæ est auis Africa habens longũ rostrũ, & pascitur ex serpentibus, & forte idẽ est, quod ciconia: & signat inuidos, qui de malis aliorum quasi de serpentibus reficiuntur.

Item prohibitus est cygnus, qui est coloris cãdidi, & longo collo, quo ex profunditate terrę, vel aquę cibũ trahit: & potest signare homines, qui per exteriorẽ iustitię candorẽ lucra terrena quęrũt.

Itẽ onocrotalus, qui est in partibus Orientis, longo rostro, qui in faucibus habet quosdam folliculos, in quibus primò cibũ reponit, & post horam in ventrem mittit: & signat auaros immoderata solicitudine vitæ necessaria congregantes.

Item porphyrio, qui præter naturam aliarum auium habet vnũ pedem latum ad natandum, & alium fissum ad ambulandũ: quia in aqua natat, vt anates, et in terra ambulat, vt perdices, solo morsu bibit, omnẽ cibum aqua tingens: & signat eos qui nihil ad arbitrium alterius facere volũt: sed solum quod fuerit tinctum aqua propriæ voluntatis. Item prohibitus fuit esus herodionis, qui vulgariter falco dicitur: & signat illos quorũ pedes veloces sunt ad sanguinem effundendũ.

Item prohibuit etiam lex caradon, quæ est auis garrula, signans loquaces.

Item prohibita est vpupa, quæ nidificat in stercoribus, & fœtẽti pascitur fimo, & gemitum in cãtu simulat. signans tristitiam sæculi, quæ hominibus immundis mortem operatur.

Item vespertilio, qui circa terrã volat, signans illos qui seculari sciẽtia præditi solũ terrena sapiũt

Item qui vitiũ aliquod indebitè fugit, aliquãdo in aliud cadit. Nã perdix nisum timens, & eũ fugere volẽs, dum eũ in aere esse sentit, à terra non surgit, sed sæpe, dũ circa terrã quasi secura fugit, in rete, vel laqueum se immittit, sic quandoque aliquis nisum superbiæ, vel tyrannidis fugere volens, dum se ad terram nimis humiliando, vel indiscretè mitescẽdo dimittit, aut in pusillanimitatis laqueum incidit, vel nimie remissionis

missionis retibus se inuoluit.

Item vitia tria magis generalia repræsentãtur in vpupa, s. auaritia, luxuria, & superbia. Nã vpupa humana cõedit stercora, auis est omnino immunda: sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedit stercora, qui inhiat ad tẽporalia lucra, de quibus
Phil. 3. Apo. ait Phil. Omnia detrimentũ feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Immũdus autẽ est, qui luxuriosæ vitæ pollutio-
Eph. 5. nibus subiacet. De quo Apo. ait. Omnis fornicator, aut immũdus, &c. Sed tũc cristã gerit in capite,
Tob. 4. cũ superbia dominatur in mẽte, contra illud Tob. Superbiã in tuo sensu nũquã dominari permittas

Vita voluptates, quæ in tertium Aquilæ ouum designantur, tanquã noxias esse abiiciendas, edocemur. Cap. XCVI.

VOluptates, et superfluitates exẽplo aquilæ abiicere docemur, Nã aquila ad plus tria oua facit: sed tertium proiicit, eo quòd incubando multũ grauatur in tantũ enim tunc debilitatur, vt quasi venari nõ possit. Tria igitur oua aquilæ, tres sunt appetitus animæ. Aliquid enim aliquando appetit anima, quòd pertinet ad ipsius salutem, & istud est primũ ouũ. Aliquid enim appetit, quod pertinet ad corporis necessitatẽ: & hoc est secundũ. Aliquid vero, quod pertinet ad vitæ voluptatẽ, & istud est tertiũ, quod. s. tanquã superfluum & noxium abiiciendum est. Grauat enim mentẽ frequẽter superfluitas voluptatis: & eã in tantũ debilitat, vt spiritualia venari non possit. Vnde dñs
Luc. 20. discipulos monuit dicẽs, Attendite ne grauenter corda vestra in crapula, & ebrietate.

Vsura, quæ & plumis Aquilæ assimilatur, quantum sit hominibus damnosa declaratur Cap. XCVII.

VSura assimilatur plumæ, siue pẽnis aquilæ, quæ (sicut Plinius dicit) habẽt quandã virtutẽ corrosiuã. Vnde posita cũ aliarũ auiũ plumis, eas corrodit. Sic vsurariũ lucrum cũ bono lucro admixtũ, ad nihil ipsum deducit. Vnde diuitiæ vsurariæ etiam cum aliis mixtæ, cõmuniter parũ durant. Habet enim vsura virtutem corrosiuã, quia eius qui mutuo accipit, facultatẽ cito consumit. Est. n. vsurariũ mutuũ apud debitorem, similitudo illorũ vermiũ de quibus dicebat Iob: Qui me comedunt non dormiũt, & à multitudine eorũ cõsumitur vestimentum meum, quia ex multiplicatione vsuræ, quandoq; etiã vestimentum in pignus datũ cõsumitur, & transit ad creditorem. Iob. 30.

Leprosi quando in veteri lege mundati dicebantur, ac Christus passeribus à leprosis oblatis, Gallinaq; multis pulcherrimis similitudinibus comparari, explanatur. Cap. XCVIII.

CHristus præfiguratus fuit in passeribus, qui offerebãtur in purificatione leprosi in lege Moysi. Leprosi. n. purificari dicebantur, quando cõsortio hominũ Leu. 8.
iudicio sacerdotis restituebãtur, & cultui diuino reddebãtur. Cõtingebat tamẽ quãdoq; vt diuino miraculo, per ritũ legis carnalis lepra mũdaretur: quãdoq; etiam sacerdos in iudicio decipiebatur. Vnde primo iudicabatur mũdus: & postea restituebatur tanquam mũdus cõsortio hominũ, & cultui diuino, s. post 7. dies, in prima autẽ, purificatione offerebat pro se leprosus mũdatus duos passeres viuos, & lignũ cedrinum, & vermiculũ, & hyssopum, hoc modo, vt filo coccineo ligarentur passeres, & hyssopus simul cũ ligno cedrino, ita ꝙ lignũ cedrinum esset quasi manubriũ aspersorij, hyssopus vero, & passeres, erãt id, quod de aspersorio tingebatur in sanguine alteri⁹ passeris immolati in aquis viuis. Hæc aũt 4. offerebãtur, cõtra. 4. defectus lepræ. Nã contra

contra putredinem offerebatur cedrus, quæ est imputribilis: cōtra fœtorē hyssopus, quæ est herba odorifera contra insensibilitatem passeres viui: contra turpitudinem coloris, vermiculus qui habet viuū colorem. Passer viuus auolare vero dimittebatur in agrū, quia leprosus restituebatur pristinæ libertati. In octaua vero die admittebatur ad cultū diuinū & restituebatur consortio hominū, primò tamē rasis pilis totius corporis, & vestimentis lotis, eo quod lepra pilos corrodit, & vestimenta inquinat, & fœtida reddit: & post modū sacrificiū offerebatur pro delicto eius: de sanguine autem sacrificij vngebatur extremum auriculæ eius qui erat mūdatus, & postea pollices manus dextræ, & pedes: quia in istis partibus primū lepra dinoscitur, & sentitur. Adhibebantur autem huic ritui, tres liquores, s. sanguis contra sanguinis corruptionem, oleū ad designandum sanationē morbi, & aqua viua ad emundādum spurcitiā. Per duos ergo passeres significabantur figuraliter diuinitas, & humanitas Christi, quorū vnus, s. humanitas immolatur in vase fictili super aquas viuentes, quia, s. per passionem Christi aquæ baptismatis consecrantur. Alius autē. s. impassibilis diuinitas, viuus remanebat, quia diuinitas mori non potest. Vnde & auolabat, quia passioni astringi nequit: hic autem passer viuus simul cū ligno cedrino, & cocco vermiculo, & hyssopo, i. fide, spe, & charitate, mittitur in aqua ad aspergendū, quia in fide Dei, & hominis baptizamur. Lauat autē homo per aquā baptismatis, vel lachrymarū vestimēta sua, i. opera; & omnes pilos. i. cogitationes radet. tingitur etiā extremū auriculæ dextræ eius, qui mundatur de sanguine, & oleo, vt eius auditus muniatur contra corrumpentia verba: pollices autē manus dextræ, & pedis tingūtur, vt sit eius actio atq; affectio sancta.

Item Christus assimilauit se gallinæ, Matth. Quoties, inquit, volui congregare filios tuos quēadmodū gallina congregat pullos sub alas. Gallina enim (vt dicit ibi glosa) est circa pullos suos piissima. Nam sub alis congregat eos, cōtra miluū defensat, pro labore, & amore filiorum ægrotat, plus de pullis, quam de se curat, eos magis quā se pascit, & satiat, inuēta esca eos vocat: pro illorū defensiōe hominem impugnat, pro ipsorum quasi amore raucit, & vocē mutat, plumas deponit, et tota hispida fit, et demissis alis incedit: Hæc autē omnia Christo cōgrua sunt? Nā ipse ad pullos suos, id est, fideles magnum affectum pietatis gerit, eos sub alis protectionis suæ in vna fide et ecclesia cōgregauit, cōtra miluū. i. mundū seuientē eos defensauit, pro labore: & amore nostro in cruce totus languidus apparuit, plus de nobis quā de se curauit: non tantū pane materiali, sed etiā de sacramentali, & spirituali suæ doctrinæ nos pauit: inuenta esca nos vocat dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. pro nostra defensione diabolum expugnauit: in cruce amore languens, & voce deficiens, raucus factus fuit secundū illud Ps. Raucæ factæ sunt fauces meæ. Ibi etiam plumas & vestimenta deposuit, i. corpore flagellatus toto hispidus factus fuit: & diuinitatis suæ potentiā abscondēs, alis, id est, viribus suis dimissis incessit. Hæc igitur omnia Christus pro nostro amore fecit: Qui cū Patre, & S. Spiritu viuit, & regnat Deus in sæcula sæculorū. Amen.

Matt. 23

Matt. 11

Psal. 68

Explicit liber quartus.

PRO-

PROLOGVS LIBRI QVINTI, IN QVO PLVRIMA DE animalibus terræ, videlicet bestiis, reptilibus, ac iumentis, exempla introducere, eaque moribus adaptare proponit.

Ecit Deus bestias terrę iuxta species suas, & iumẽta, et omne reptile terræ in genere suo. Gen. 1. Deus hominẽ in rerum primordio in hac dignitate creauit, vt animalia terræ omnia ei subiecta forent, quamdiu sine trãsgressione præcepti, quod illi dederat, in innocentia permaneret. Vnde scriptura sacra testatur, tanquam trinum, & vnum Deum de homine dixisse creando, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouẽtur in terra. Et vt ipsa quoq; animalia homini obedirẽt ad nutũ, mox primis creatis parẽtibus, super eadem animalia terræ dominatũ concessit: dicẽs, Crescite, & multiplicamini, & replete terrã, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cęli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terrã. Et vt homo eorũdẽ pro libito seruitio vti posset, Deus ante cõspectũ ipsius omnia cõgregauit, vt ea nominibus variis iuxta vniuscuiusq; proprietatẽ naturæ singula designaret, vt patet ibidẽ. Verũ postmodum interueniente peccato prædictorum primorum parẽtum ex diuini transgressione mandati, quanquam præfatum dominium hominum super animalia bruta fuerit diminutũ, vt sui vindex inobediẽtia hominis inobedientię, causa fieret etiam iumentis; non tamen, miserãte auctore, fuit ex toto sublatũ: quia sic seueritatem iustitiæ misericordia temperauit, quòd prædictorũ animaliũ terræ quædam conuersa sunt ad hominis suppliciũ, quædã vero relicta sunt ad hominis obsequiũ, & nõnulla cõcessa sunt ad hominis infirmãtis remediũ. Hoc est ergo, quod in verbis propositis Moyses animalia terræ tripliciter nominauit. Nã nominauit bestias, reptilia, & iumẽta. Fecit, inquit, Deus bestias terrę iuxta species suas, et iumenta, & omne reptile terrę in genere suo. Nã quæ sunt ad supplicium hominis, bestias nominauit, quia bestia (secundũ Isid.) dicitur quasi vastia, à vastando, prout sunt leones, & vrsi, & animalia agrestia, quæ homines quãdoq; immaniter lacerãt, & deuastãt. Vnde dicitur Eccle. Omnia hæc ad vindictã creata sunt, bestiarũ dẽtes, & scorpij &c. Quæ vero prestãt remedia, reptilia nũcupauit. Nam ex tyris, & serpentibus

Genes. 1.

Isido.

Eccl. 39.

tilibus & aliis, quæ reptant super terrã, quãquam venenosa existãt, salutifera tamen antidota confici docentur à medicis, quæ venenis & morbis variis salubriter obsistunt. Cęterum animalia illa, quę in obsequiis, & vsibus variis homini famulãtur, Moyses in verbis propositis iumenta nominauit. Quæ recte (vt dicit Basi.) iumẽta dicta sunt, quasi hominis iuuamenta, pro vt equi, vel boues, & alia consimilia, quæ hominibus in necessitatibus auxiliũ præbẽt. Nõ tamẽ autẽ hęc iumẽta omnibus præbẽt corporalia iuuamenta: sed insuper eis porrigũt spiritualia documenta: propter quod eorũ doctrinã requirere iubẽtur,

Iob. 12. Iob: Interroga, inquit iumẽta, & docebunt te: nõ quidẽ documẽto verbi, sed potius exẽpli, eo videlicet modo, quo Sapiẽs in prouerbiis dicit, Vade ad formicã piger, & cõsidera vias eius, & disce

Prou. 6. sapientiã. Pr. Porro quia scriptura diuina nõ tantũ de iumẽtis huiusmodi, sed etiã de animalibus aliis vt bestiis, & reptilibus ad informationẽ nostrã exẽpla introducit, sicut Salomõ fortitudinem iusti,

Prou. 28 Leoni assimilauit dicens: Iustus quasi leo confidẽs, absque terrore erit. Et Dominus serpẽtis prudentiam nos imitari mandauit,

Matth. 1 dicens: Estote prudẽtes sicut serpentes: propositum meum est in hoc quinto libro generaliter de animalibus terræ, & bestiis, ac reptilibus, & iumentis exempla introducere plurima, & ea (licèt breuiter) moribus adaptare, librorum præcedentium ordinem in materiis, & capitulis cõformiter prosequendo, ad illius videlicet laudem & gloriam, qui docet nos super iumenta terræ: qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum.

Abstinentiam, ieiuniumq́ valdè hominibus prodesse, variis canis, ac serpentis exemplis, sacrorumq́ Doctorũ authoritatibus confirmatur.

Cap. I.

ABstinentia in pluribus hominibus irã, vel impatientiã generat. Nã sicut canis famelicus, si nimis fame excrucietur, cõuertitur in rabiẽ, sic etiã homo gulosus, si paululum abstineat, & ieiunet, efficitur impatiens, & furiosus, quia deliciis assuetus, non potest famem pati. Et tales erant Iudæi ieiunantes, quibus Dominus dixit. Ecce ad lites & Isa. 58. contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè, contra quod dixit Maximus in sermone de na Maxi. tali, Ieiunium pacem debet nutrire, non iurgia. Quale illud est autem, quod non vesceris carnibus, & de ore tuo omni esca sordibus egreditur maledictum?

Item abstinentia deuota diabolum fugat. Nam sicut fames valida expellit lupum de nemore, ita abstinentia deuota diabolum expellit ab homine. Matth. Hoc Matth. 9 genus dæmoniorum nõ eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Dicit Ambrosius, quòd homo ieiunus Ambr. sputo suo serpentem corporalem in ser. interficit: quanto ergo magis ieiunium deuotum spiritualem: Iud. 3. Iudith post ieiunium caput Holofernis amputauit. Hiero. Sagittas diaboli ardentes ieiuniorum, et vigiliarum frigore restringere debemus. Psal. Ego autem Psal. 34. cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Item abstinentia plurimum est vtilis ad deponendam vetustatẽ prauæ consuetudinis. Nam serpens, quando senio se grauatum sentit, & pellem veterem cupit deponere, vt renouetur; primò à cibo abstinet pluribus diebus, vt sic pellis eius faciliter relaxetur. Quid autem est vetusta serpentis pellis, nisi praua & vetus consue-

consuetudo carnalis corruptionis? quam si quis deponere appetit, oportet, quòd primo abstineat à cibis, & deliciis. Vnde Leo Papa dicit, quòd per voluntarias afflictiones abstinentiæ, caro concupiscentiis moritur, & spiritus virtutibus renouatur. Item superfluę delectationes gulæ vindicandæ sunt per afflictiones abstinentiæ. Nam leo cum se nimis ingurgitasse sentit, per plures dies non manducans abstinet à cibis. Sic quoque superfluitas, & voluptas cibi expianda est in cibi subtractione, & afflictione ieiunij. Grego. Caro læta traxit ad culpam, afflicta reducat ad veniam. Vnde Bern. dicit. Per hoc, quòd à licitis abstinemus, ea nobis, quæ prius commisimus, illicita condonantur.

Leo pa. ser. de ieiu.

Grego.

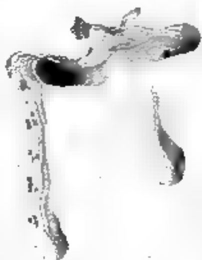
Bern.

Illis qui Canis rabidi morsum passi sunt, accidiosi comparantur, quod pluribus similitudinibus demonstratur.

Cap. II.

ACcidiæ tentatio, similis est morsui canis rabidi. Nam qui mordētur à cane rabido terribilia somniant: & timent in somno, & conturbantur: sine causa fiunt stupidi, omnes respiciunt, & à nullo respici volunt, & etiam si passio inualuerit omnem potum respuunt: aquam timent, & látrant vt canes; & ita timidi fiunt, vt præ timore cadant, & tales cito moriuntur, nisi eis citius succurratur. Ille igitur mordetur à cane rabido, qui tentatur de accidiæ vitio, & tales somniant terribilia, & timent sine causa. Quasi enim terribilia somniant, quia ea, quæ facilia sunt, difficilia æstimant, & idcirco sine causa illa aggredi, vel persequi formidant. Somnians enim aliquod terribile, timet vbi nullum periculum imminet: quia illud, quod per somnum cernit, non vera res, sed imago rei existit. Est enim somnium (prout dicit Philosophus) phātasma aliquod extrinsecus apparens in somno. phantasma autem est similitudo rei imaginatæ, & non ipsa res. Talis enim accidiosus homo est: cumque aliquod laboriosum occurrit faciēdum, deficiens spiritu quasi stupidus fit.

Arist. de son. & vig.

Item omnes laborantes intuetur, & ipse piger existens, piger tamen videri, vel reputari non patitur. Et si in ipso accidiæ passio inualescit, omnem potum, id est, perceptionem doctrinæ salutiferæ renuit: aquam pœnitentiæ timet & refugit, & præ tædio vitæ, vt canis latrat, quia in omnibus impatiens semper conqueritur, & murmurat. Ad spiritualia autē, & virtuosa, ita accidiosi & interdum timidi & pusillanimes sunt, quod omnia dimittentes, in desperationē ruūt: propter quod tales amissa diuina gratia citius moriuntur, in anima nisi eis adhibeatur alicuius spiritualis remedij, per quod excitentur, debita medicina. Et ideo Apo. dicit: Tristitia seculi, id est, accidia, mortem operatur, scilicet animæ. Vnde sicut mortuo corpori impossibilis est omnis animalis motus, ita accidioso animo impossibile videtur esse omne laboriosum opus. Vnde Seneca dicit, Nō putāt accidiosi posse fieri quicquā, quod facere non possunt ex infirmitate sua, de virtute ferunt sentētiam. Nā hæc ad quę imbecilles sumus dura atque intoleranda credimus tormenta, reputantes mortificari, ac prima luce excitari. non ista difficilia sunt, sed nos fluidi, & exiles sumus.

2. Cor. 7

Sen. in Ep. 92.

Ex similitudinibus naturalibus earūdē animalium, aduersitates hominibus elatis prodesse, rerumq; temporalium prosperitates nonnullis obesse, nec non aliquibus prodesse, explanatur.

Cap. III.

ADuersitas hominibus superbis & aridis magis prodest, quã prosperitas. Nã carnes animaliũ, in quibus caliditas & siccitas dominatur, vt sunt camelinæ, in æstate sunt malæ, sed in hyeme sunt optimæ. Est autem velut calor æstatis fauor prosperitatis, qui plures malos efficit, dũ in superbiã extollit, sed quasi asperitas hyemis, est afflictio tribulationis, quę dum ad humilem sui recognitionem mentem reducit, ad optimi dispositionem perducit. Greg. dicit, quod præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis non est, multi ad perennẽ vitam per flagella redeunt, & pleriq; ad infinita supplicia perducẽdi sine flagello moriuntur. Plerunque ergo de hominibus accidit, quòd facit hyems aduersitatis bonos, quos fecerat æstas prosperitatis malos. Grego.

Item prosperitas temporalis aliquibus prodest, & aliquibus obest, secundũ defectũ, vel abũdantiam charitatis. Nã carnes animaliũ, quæ sunt calidę & humidę, vt pecorinæ, in hyeme sunt bonæ, & in autumno possunt competere sed frigidæ & siccæ, sicut caprinæ, & frigidæ & humidæ, vt porcinæ, à medio æstatis vsque ad finem sunt optimę, in hyeme pessimæ. Similiter etiã homines, qui sunt charitatis amore calidi, & lachrymarum deuotione humidi, tempore hyemis, i. aduersitatis, sunt boni: quia charitas patiẽs est, & non irritatur. Sed etiã in autũno .i. abundãtia prosperitatis, quia autũnus abũdat fructibus, tales congruẽter se habent, quia sciũt abundare, & penuriã pati. Sed illi qui sunt frigidi calore, s. charitatis carentes, & sicci, humorem gratiæ non habentes, vel frigidi ad spiritualia, & humidi .i. fluxiles ad carnalia, isti sunt pessimi, & in hyeme .i. in aduersitate, quia asperitatem aduersitatis nequeũt sustinere: possent tamen esse boni à media æstate. i. prosperitate, quia si prosperitate mediocriter, & temperatè vterẽtur, non eis obesset, sed potius prodesset. Est enim in prosperitate, vt sit proficua, necessaria temperantia: alioquin est nociua. Vnde Seneca dicit, quod ipsa fælicitas nisi temperetur, premit vel proterit multarum vrbium in ipso flore luxuriosa imperia quę ceciderant. Et quicquid virtute partũ erat, intemperãtia corruit. 1. Cor. 13 Sen. epi. 85.

Corporis nimiam debilitatẽ exẽplo Taxi, etiã animæ vires frangere erudimur.

Cap. IIII.

AFflictio carnis indiscreta plus obest animę, quã profit, vt patet exẽplo taxi. Nã (sicut dicit Aristot.) Est quædam species taxi, quæ cum sua fœmina cibos contra hyemẽ colligit: sed postea timens, ne deficiat, fœminam vsque ad saturitatem comedere non permittit. At illa patiẽtiam simulat, & masculo cedens cauernam exit, & per partem alteram latibulum intrat masculo ignorãte, cibos deuorat, & cõsumit. Sunt quasi taxus, & fœmina, spiritus & caro humana; & dum carni spiritus plus quam necesse est subtrahitur, quãuis corpus ad tempus sustineat, tamẽ per alterã partem, s. per infirmitatẽ aliquã, vel debilitatem virtutis, quã incurrit, plus improuidè spiritui subtrahit, & sibi assumit, quã illi spiritus antè subtraxerit, & sic indiscretè abstinẽs, vel laborãs, vnde credit lucrari, perdit, Et ideo Gre. dicit, Plerunq; dũ plus iusto caro restringitur, ab opere bono eneruatur, vt ad orationem, vel prædicationem non sufficiat, dũ incentiua vitiorũ in se funditus suffocare festinat. Arist. de anim. Greg. in Hom.

Ambr.

Ambitionem non mediocriter hominẽ in periculo detinere, quidq́ ambitiosis eueniat, caniũ similitudinibus aperitur.

Cap V.

AMbitio sic tenet hominem in statu periculoso, vt ipsum propter periculum dimittere non velit. Sicut enim canis os carneum, inuitè dimittit, & etiã carnes calidas ad ignem quantũcunque ei noceant, vel minis expellatur. Sic etiam ambitiosus nõ vult dimittere dignitates, quantumcunque occasione illarũ angustias multas, & pericula sustineat. Prouerb. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupiẽt? Puer enim difficiliter ascendit equũ; sed dum parum equitauit, non potest deponi, donec cadit subito: sic ambitiosus vix dignitates derelinquit, donec subito moritur, psal. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum &c.

Prou. 1.

Psal. 36.

Item ambitiosis accidit sicut canibus, comestis enim carnibus os canibus proiicitur. Magni canes osse relicto inter se litigant, interim alius paruus canis veniẽs os inuenit, & comedit in pace, magnis de eo certãtibus, & nihil inde habentibus. Sic vacãte magna præbenda, dum vnus ex vna parte, alius pro ipsa præbẽda surgit ex altera ad illã adipiscendã, ad Papam appellant, & præbenda relicta super eam litigant, & causantur. Et interim Deus confert alicui illã simplici, & bono, qui eam non expectabat, nec curã adhibebat, Lu. Deposuit potẽtes de sede, & exaltauit humiles.

Luc. 2.

Improborum Amicorum vsus qualis existat, mirificis vulpium filiorum, caniumq́ ac Muriũ exemplis declaratur

Cap. VI.

AMicus fraudulentus, qui solum vtile sibi intendit, deficiente vtili efficitur aliquãdo inimicus. Nã pulli vulpiũ quãdo non inueniũt lac in matris vberibus, mordent dentibus, & lacerant, & tanquam extraneam reputant. Sic amici fraudulẽti, nisi (vt solebant) dederint in ore eorum quippiam, suscitant bellum super eos, vt dicitur Mich.

Mich.

Item patet, quod amicus, qui est causa vtilitatis, tamdiu stat, quãdiu vtilitas durat, exemplo canis, qui diligit os carneũ et amplectitur, & conseruat, quãdiu inuenit in eo, quòd rodat, sed nudũ sine carne relinquit, vnde Seneca. Qui vtilitatis causa assumptus fuerit, tam diu placebit, quamdiu vtilis erit.

Senec.

Item amici vtiles assimilantur muribus qui in plenilunio crescunt, sicut quædã marina faciũt, sed decrescente luna minuuntur. Sic amici qui sunt causa vtilitatis, crescunt crescente luna, id est, fortuna, sed ea diminuta minuũtur, vt Poeta dicit: Cum fueris fœlix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Spiritualis, carnalisq́ amoris discrimẽ, & effectus, ex forma bruti ac hominis exemplo agnoscitur: amoremq́ spiritualem, animæ vitam esse, & sanctis viris summopere prodesse, pluribus animalium similitudinibus ostenditur.

Cap. VII.

AMor spiritualis trahit ad superna, sed amor animalis & carnalis trahit ad terrena: quod apparet per exemplum in formatione animalium. Nam formatio in animali bruto & cõpleto, faciẽ habet reflexam ad terrã, soli homini faciem erectã natura seruauit. Vnde Poeta, Pronaq; cum spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit, cælũq; videre. Vnde Basilius dicit, Pecudes omnes terrenæ sunt, ideo curuãtur ad terrã. Sed est alia plãtatio cælestis, homo, quæ tantũ habitu

Oui. in Meta.

Basi.

 figu-

figuræ tantum dignitatẽ distant à brutis. Illorũ est facies deorsum, tuũ vero caput in sublime erigitur. Sed si te fœdaueris corporis voluptate, comparatus es iumẽtis insipientibus, & similis factus
Psal. 48.
es illis. Sic ergo, cum per amorẽ fiat quædam spiritualis formatio, quia anima in illius rei, quam diligit, similitudinem transformatur, ille qui habet amorẽ spiritualem, & rationalẽ, habet caput, i. mentem eleuatã ad superna: sed ille, qui habet amorẽ animalẽ, i. voluptuosum, vel carnalẽ, habet eã tanquã brutũ animal inclinatã
Col. 3.
solũ ad infima. Apo. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terrã.

Item amor spiritualis, in quo consistit vita animæ, tãto diutius cõseruatur, quanto homo minus habet de terrenæ cupiditatis ar-
Plin.
dore. Nam ceruus, qui (vt dicit Pli.) nunquam febrẽ sentit, diutissimè viuit, s. plus quam centũ annis, et hoc compertũ est in ceruis Alexandri post eius mortem capris per centũ annos, qui habebat annulos aureos in naribus ab eo sibi missos: Quid enim est æstuans febris, nisi ardor cupiditatis. Qui ergo hac febre caret, diudius in vita morat: quia qui caret cupiditate, lõganimiter cõseruatur in charitate. Amor. n. charitatis est calor animæ vitalis. Vn-
Hugo.
de Hugo de sancto Victere. Scio, inquit, anima mea, quia amor est
1. Io. 4.
vita tua. Vnde Io. Scimus quoniã translati sumus de morte ad vitã, quam diligimus. Hanc autẽ vitã
Augu.
amoris extinguit virus cupiditatis. Vnde Aug. dicit, quòd charitatis venenum, est cupiditas.

Item amor spiritualis facit sanctos viros non sentire ruinã, vel aduersitatem rerum temporaliũ. Nam catus, quando ab alto cadit, super anteriores pedes se recipit, & vix per casum aliquã læsionẽ sentit vel incurrit. Sic sancti viri, cum per aduersitatis incursum cadunt ab alto prosperitatis temporalium, recolligunt se super anteriores pedes, id est, firmant se in affectibus spiritualiũ. Sunt enim anteriores animæ pedes spiritualiũ affectiones: quasi autem posteriores, sunt affectus temporales. Aposto. Quæ retro Phil. 3.
sunt obliuiscens, ad anteriora me extendens. Et ideo sancti viri casum temporalium tanto minus sentiunt, quanto in amore spiritualium vehementius inardescunt.

Item amor charitatis est ignis spiritualis, qui animam non vastat, sed renouat. Vnde mentes Deum amantiũ similes sunt cingulis quibusdam, qui fiunt de corio salamandræ. Est enim quoddã genus Salamandræ, cuius pellis villosa ad modum pellis vituli marini, ex qua ad vsus regum fiunt cinguli: & hi cinguli post multam vetustatem, in ignem proiecti, non exuruntur, sed re- Phil. 4.
nouantur. Apost. Renouamini spiritu mentis vestræ.

Anima rationalis quò magis humiliatur & a terrenis seiungitur, eò magis exercitiis spiritualibus aptior efficitur, quod per araneã ipsiusq; tela artificiũ singularibus similitudinibus elucidatur. Cap. VIII.

ANima quantò est humilior & ab amore terreno magis vacua, tanto est in spiritualibus exercitiis magis ingeniosa, & operosa. Nam aranea est corpore paruo, & tamen ad faciendũ telam est mirabiliter operosa. Et est valde admirandum, quomodo tantã materiam de vtero suo
trahat. Dicit enim Auicenna, & Auic.
etiam Diosco. quod aranearum telæ naturæ artificio ex earum visceribus generantur, cum tamen (vt dicunt quidam) semper eius vterus inueniatur vacuus à tali materia. Est igitur in aranea

parui-

paruitas corporis, vacuitas ventris, & nihilominus mirabilis ars siue studiositas operis. Nam (sicut dicit Plinius,) moderato vngue rotũdum filum educit, & miro artificio fila connectit, quæ ab imo vsque ad summum, & transuersaliter de pũcto ad punctum reducit quadam lineari distantia, & omnes lineares tractus in puncto medio æquali distãtia à centro coniungit, & ipsius telæ interualla, seu spatia inter fila miro artificio nunc sunt quadrata, nunc oblonga, nunc rotunda, & tanto strictiora, quanto medio viciniora, & tanto latiora quanto extremis proximiora., quomodo autem filum filo tam indissolubiliter coniungat, visus non indicat, & rationis iudicium vix affirmat. Miro etiam modo per fila tam subtilia vix visui periuria, se leuiter eleuat, & inclinat, vt volare videatur. Paruitas ergo corporis, significat humilitatem mentis: vacuitas ventris, carentiam terreni amoris. Ingeniositas artificij, prudentiam operis, qua sancti viri spiritualia opera faciũt mirabili modo ordinata, cõnexa, distincta, formata, & firma, se aliquando humiliter deprimendo per condescensionem, aliquãdo sublimiter eleuando per contemplationem. Similes videlicet illis angelis, quos vidit Iacob in scala ascendentes, & descendentes.

Plin.

Gene. 28

Item animę inferiores vires disponuntur per superiores. Respõdent enim in anima vires inferiores superioribus, sicut animali vngues respondent cornibus. Tãta enim est affinitas inter vngulas & cornua, quòd iubet Ari. vaccam patientem in vngulis, cũ oleo inter cornua perungi. Per cornua vero accipe vires superiores, s. voluntatem, & rationem; sed per vngulas vires appetitus sensitiui inferiores, s. irascibilem, & concupiscibilem: quæ tunc à morbis passionum inordinatarum temperantur, & curantur, quando ipsæ superiores vires oleo diuinæ gratiæ perunguntur, & talis anima similis est illi vineę, de qua dicitur, Isa. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.

Isa. 5.

Quibus armis spiritualibus contra inimicos, dei electi seipsos tueri debeant, per naturales animalium terrestrium armaturas instruuntur,

Cap. IX.

ARmatura spiritualis hominum assimilatur armaturę naturali animalium terrestrium. Nam in animalibus ingenita est natura, vt contra læsionem aliquid semper habeat munimenti: vt cerui ad suam defensionem habent cornua, apes aculeos, leones vngues, lupi dentes; & minuta animalia, quæ se defendere non possunt, agilitatem ad fugiendum receperunt, vt lepores, & huiusmodi. Similiter contra corpus, id est, contra tentationes carnis, cerui, id est, spirituales viri iuuant se cornibus duobus, s. oratione qua fugantur cogitationes interiores, & ieiunio quo fugãtur motus carnis exteriores. Vnde hoc genus dęmoniorum, s. carnaliter tentationũ, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Diabolus autem sæpe trahit homines ad peccatũ, à quo debet homo resurgere, & de manu diaboli exire, iuuando sedentẽ, quo cibus teritur, in quo signatur cõtritio peccatorum. Vnde quasi lupus conterens, est peccator, in mente contritionem habens.

Matt. 9.

Item debet se iuuare vngue, quo scilicet scindit, & aperit; & aperiendo, quod intus est, prodit, & signat confessionem, qua peccatum in conscientia latens,

 tens,

tens, ad salutem aperitur.

Item debet se iuuare aculeo, vt apis, id est, solicitudine satisfactionis. Nā quasi aculeus pūgēs, est memoria offensæ, ad satisfactionem impellens. Vel apes, id est, pœnitentes, per bona opera fructificantes, debent habere aculeum punctionis, id est, timorē diuini iudicij, vel memoriā mortis. Sed contra mundū siquis non est ad resistendum fortis, debet iuuare, se fuga, sicut fecerūt sancti Patres antiqui, persecutionem declinantes, ad deserta confugientes. Psalm. Ecce elongaui
Psal. 54. fugiens, & mansi in solitudine. vel saltem fuga mentali fugere debent, scilicet cor à mundanis
Psal. 62. remouendo. Psal. Diuitiæ si affluant nolite cor apponere.

Auaritia damna, auariq; praui effectus, per sanguisuga, Apum Aranea, Simia variisq; tandem formica exēplis demonstrantur.

Cap. X.

Isa. 34. AVaritia assimilatur sanguisugæ, quæ os triāgulare habet, & fistulam in ore, cum qua sanguinem bibit, & carni applicata sanguinem sugit; & cum nimium repleta fuerit, illū euomit, vt iterum sugere possit, sicut Isid.
Isido. dicit. Similiter auaritia habet os triangulare, quia s. tres habet modos præcipuos male acquirēdi, per rapinam, furtum, & vsurā; cuius fistula irreplebilis, est cupiditas insatiabilis. Hęc sanguinē pauperum sugit, sicut manifestè apparet in vsurariis, qui omnibus ad vitam necessariis suos quādoque debitores expoliāt, & ex vsurario lucro cum repletam bursam habuerit vsurarius, adhuc illud euomit, id est, adhuc illud lucrum receptum ad vsurā
Prou. 30 tribuit, vt iterum lucretur. Prou. Sanguisugæ duæ filiæ sunt dicentes, Affer, affer.

Item auarus est sicut canis, ad cumulum fœni iacens, fœnū custodiens, nec inde aliquid comedens; sed latrans, nihil inde amouere permittens. Et idem dicuntur facere quidam serpentes, qui balsamum custodiunt, nihil deferri permittunt, licèt ipsi non vtantur. Et etiam sunt similes auari apibus, quæ mel per flores colligunt, & ipsę in fæcibus mellis moriuntur.

Item auarus homo similis est araneæ, quæ exiguo tempore longa trahit fila, & telæ semper intenta, nunquam desinit laborare, perpetuum sustinet in opere suo dispendium, quia ad modicum ventum, vel pluuiam tela rumpitur, in qua diutius laborauit. Sic auarus in modico tempore magnas diuitias acquirit, & texturæ, id est, augmentationi, vel gubernationi earum semper intentus à labore nunquam desinit, sed frequenter postquā magnam telam, id est, magnam substantiam congregauit, ad modicum ventum, id est, incursum alicuius belli insurgentis, vel tyrāni diripientis, vel etiam ad modicā pluuiam alicuius infortunij contingentis, aufertur subito illud, quod cum magno diutius labore est congregatum. Isa. Telas ara- Isa. 59.
neæ texuerunt.

Item auarus assimilatur simiæ, quæ quando duos habet fœtus, filium quē magis diligit, in brachiis portat, aliū vero in humeris gestat. Sed quando sibi fugiendi necessitas instat, dilectum filium eiicere cogitur; quæ dum ab aliis quē humeris gestat, premitur, facilius capitur. Simia ergo est auarus: filius autē quē diligit, est mūdus, quē brachiis. i. affectionibus stringit. & gerit: filius autē quem minus diligit, est spiritus suus, quem quasi post dorsum portat, quia parū de ipso curat. Sed cum post

post mortẽ hinc fugere siue exire cõpellitur, tunc filium dilectũ, id est, mũdum dimittere cogitur; & spiritus de quo non curat, peccato grauatus à dæmonibus capitur, & ad eternum interitũ ducitur. Luc. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Luc. 16.

Item auari similes sunt formicis magnis, quæ dicuntur indicæ ab ipsis historiographis, quæ aurum mira cupiditate custodiunt, & pro eo defendendo contra homines b[illegible] sumunt, & tamen inde nullum commodum suscipiunt. Dicit enim Solinus, quòd formicæ illæ sunt magnæ, & cornutæ, & est illis mira feritas propter amorem auri. Sed homines in æstiuo tempore illuc vadunt, quando propter caloris æstum morantur in latibulis, & sic aurum furantur, & gemmas. Sed formicę eos odore præsentiunt, foras exeunt, eos inuadũt, & aurum pro posse defendũt, & tamen de ipso auro nec comedũt nec bibunt; nec aliquid inde faciunt. Simile accidit multis auaris, qui die noctuq; pro auro laborant, nec inde bonum habent. Eccl. 6. Eccl. Vir, cui Deus dedit diuitias substantiam, & honorẽ, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quę desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedet ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud: hoc vanitas, & magna miseria est.

Vnico Elephantis exemplo, mentes feras sedare, vnicẽq; Deũ amare educemur.
Cap. XI.

Beneficentiæ obsequiis delinitur feritas mentis: quod patet in elephantibus, qui capiũtur hoc modo (vt dicit Solinus) fit fouea subterranea in via per quam assueuerint ire, in quã elephas incidit ignoranter, ad quem veniens vnus venator, percutit eum, & pungit ipsum: alter autem venator dum venit percutientem, ipsum percutit, & eum expellit, & dat ei hordeum ad comedendum. Cumque ter, vel quater si fecerit, bestia liberantem se diligit, & ei obediens mãsuescit: ex quo patet, quòd sicut dicit poeta: Omne ferox animal placat amica manus. Sed si brutũ animal, sic diligit se deceptoris defendentem, vel demulcentem, seu de fouea extrahentem, quanto magis anima debet Christum diligere, qui eam veraciter à diabolo defendit, cælesti pabulo reficit, & de baratro peccati educit? Vnde quilibet Christianus debet dicere: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ tribuit mihi. Psal. 115.

Scorpionum natura describitur, qui hominibus blandis assimilantur, peccatoresq; blanditiis linire prohibetur.
Cap. XII.

Blanditores assimilãtur scorpionibus. Scorpio. n. sicut dicit Greg. blandiendo incedit: sed cauda ferit; nec mordet in facie, sed à posterioribus nocet. Vnde dicitur scorpio à scorte, quod est dulce, & poio pois, quod est fingere, eo quod in anteriori parte blanditias fingit, & posteriore pungit. Scorpiones ergo sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis in facie nõ resistunt, sed post dorsum portant, vnde venena fundant. Grego.

Item peccatores delinire blanditiis, malum est magnum. Vnde præcepit Dominus, Non coques hædum in lacte matris suæ. per hædum enim peccator, in lacte verò blanditiæ designantur, de quibus Pro. Fili mi si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis. hædum quidem in lacte coquere, est peccatorem hominem blanditiis delinire. Aliter autem hædus signat Christum: propter similitudinem carnis peccati, qui Exod. 23. Prou. 1.

erat à Iudæis coquendus, id est, occidendus, in lacte matris in tempore infantiæ suæ.

Bonitatem atque hominum malitiam ex tribus augeri, præcipueque ex voluntate manare, variis exemplis naturalibusque brutorum affectibus aperitur.
Cap. XIII.

C BOnitas, & malitia hominum dependent multum ex loco vbi morantur. & ex societate, cum qua conuersantur, & exercitio, in quo occupātur. Nā (secundum Hypocratem) ad cognitionem bonitatis animalium prout veniūt in cibum hominū, cōfert scire & pascua vbi nutriūtur: quia illa quæ pascuntur in montibus, id est, locis siccis, meliora, & sapidiora sunt ad esum, quā ea, quæ in vallibus humidis, & aquosis. In quo etiā significatur, quòd etiam pœnitētibus meliora sunt loca penuriosa, quā delitiosa. Eccl. Hęc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, abundātia, & saturitas panis. Item prodest etiam scire aerem humidum: & sic cum quo conuersantur. Quasi enim aer, quo homo circūdatur, est collegiū in quo homo cōuersatur: de quo multum refert vtrū sit humidus, vel siccus, i. vtrum deuotus, vel indeuot⁹, & aridus.

Hypo.

Eccl. 16.

Item confert scire quantitatem quietis, & motus eorum. Animalia autē domestica paucioris motus sunt, & ideo maioris humiditatis, quàm syluestria: propter quod carnes domesticorum sunt molliores, & ad digerendum faciliores. nam ex multa quiete pori clauduntur, & calor intus includitur: propter quod grossi humores dissoluuntur, & sic carnes mollescunt, & attenuantur. Sed quia nimium comedūt, & bibūt, humorum superfluitates augentur, & in pinguedines multiplicantur: & ideo talium animaliū carnes plurimū nutrire probantur. Sic viri spirituales, & contēplatiui magis quieti, & minus operatiui sunt, quàm carnales, vel actiui; & ideo secum morantes magis sunt per lachrymarū compunctionem humidi, id est, quibus etiam ex multa quiete mētis clauduntur pori.i. sensus corporis; & dissoluuntur grossi humores, id est, dissipantur in eis terrenæ cogitationes & affectiones, mollescunt pietate, & attenuantur cibi, & potus parcitate. Sed quia spiritualibus nutrimētis intrinsecus abundantius perfruuntur, ideo consolationis, & gratiæ pinguedine replentur, de qua Ps. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Psal. 62.

Item bonitas, & malitia moris sequitur in hominibus ex bonitate, & malitia volūtatis, sicut in brutis prouenit ex bonitate, & malitia complexionis. Nā quod facit in brutis naturalis complexio: hoc in hominibus facit voluntatis dispositio: propter quod dicit Augustinus, quòd voluntas est qua peccatur & recte viuitur, quod autē mores varientur brutorum secundum varias complexiones eorū, ex multis exemplis apparet. Hinc est enim, quod licet omnibus animalibus insit motiua, & sensitiua virtus, tamē secundum magis, & minus: Nam quendam sunt sensus viuacioris, estimationis fortioris, & sagacitatis subtilioris. Hinc est, quòd bos est pigritia plenus, & tardus ad motum, asinus stolidus, equus ad concupiscentiam pronus, Lupus indomitus, canis gratificus & fidelis amicus. Et hoc etiā similiter prouenit (vt dicit Aristot.) quòd quædam animalia sunt magnæ mansuetudinis, vt vacca, & ouis: quædam indomitæ feritatis, vt vnicornis: quædam magnę audaciæ, vt leo; quædam astutæ fraudationis & multæ malitiositatis,

August.

Arist. de na. ani.

natis, vt lupus, & vulpes. Hinc etiã est (vt idẽ dicit) ꝙ quædam animalia diligunt societatem, & turmatim vadũt, vt cerui, onagri, & cameli, & huiusmodi. Et quædã societatẽ fugiũt, sicut illa quæ de rapina viuunt. Aui. autẽ dicit, ꝙ inter omnia animalia homo nõ potest viuere solus, & grues, formicæ, & apes in hoc cũ homine concordãt; Omnes ergo huiusmodi mores, qui insunt diuersimodè brutis, ex diuersitate complexionis cõpetũt, & suo modo hominib. ex diuersa dispositione voluntatis. Dicunt.n. primo omnibus hominib. inesse cõmuniter sensus discretionis, & motus boni operis: prælati & maiores debent esse sensus.i. agnominis viuacioris respectu Dei: ęstimationis fortioris & verioris respectu sui, & sagacitatis maioris respectu proximi. vel debet esse in eis sensus excellens in cõtemplatione diuinorũ: æstimatio vehemẽs in prouisione futurorũ, & sagacitas prudẽs in gubernatione subiectorũ. vel sensus quantũ ad expositionẽ Scripturarum æstimatio, quantũ distributione eleemosinarũ, sagacitas quantũ ad correptionẽ culparũ. Inueniuntur etiã homines similis bobus per tarditatem pigritiæ: similes asinis per stoliditatẽ imprudentiæ, similes equis per pronitatẽ luxuriæ, similes canibus in fidelitate amicitiæ. Inueniuntur interdũ quidã mites, vt vaccæ, per mansuetudinem; & quidã feroces vt vnicornes, per tyrannidẽ; quidã audaces, vt leones, per præsumptionẽ: quidã fraudulenti, vt vulpes, per deceptionẽ. Nõnulli etiã vitã solitariã, & cõtemplationis secretũ diligũt, quidã verò in cœnobiorũ siue cõuentuum cõgregationibus dño seruire satagunt. cõmuniter autẽ homo non tutè viuit solus, neq; quãtum ad vitã corporalẽ, neq; quantũ ad spiritualẽ. Vñ dicitur: Væ soli, quia si, &c. Claustrales verò, q̃ simul viuũt, dicũt cõuenire cũ gruib⁹, in seipsos bene custodiẽdo. grues.n. dicuntur esse optimè sui custodes, q̃a grues (sicut dicit Amb.) vocis pœnio terrã petẽt, vbi à labore quiescũt, & ad castrorum custodias vigiles ordinat, vt alię securè quiescãt. Vigiles.n. sup vnũ crus, stãt directè, & lapillũ in altero pede tenent à terra suspenso, vt si somnus irrepserit, per casum lapilli excitẽtur.

Auic. | Deu. 22. | 1. Cor. 9. | Eccl. 4.

Itẽ cõuenire debẽt cũ formicis, de futuro videlicet sagaciter, puidẽdo. Pro. Vade ad formicã ô piger, & cõsidera vias eius, & disce sapientiã: quę cũ nõ habeat ducẽ neq; prætorẽ, nec principẽ, parat æstate cibũ sibi, & congregat in messe, quod comedat. Itẽ debet conuenire cũ apibus, bona opera dulciter faciendo. Eccl. Breuis in volatilibus est apis, & initiũ dulcoris habet fructus illius.

Prou. 6. | Eccl. 6.

Fraterna dilectionis lex quemadmodum sit à nobis adimplenda, castorum, cerуorumq; exẽplis perfectè instruimur. Cap. XIIII.

CHaritatis fraternę legẽ implere Castores nos docent. Nã hæc animalia in grege viuũt, suã speciẽ diligunt, dẽtibus ligna præcidũt, & ad sua latibula ferũt, & miro modo ea deducũt. Nã vnũ pro vehiculo pedibus eleuatis supinũ ponũt, & inter eius crura abscissa ligna cõponunt; & sic eũ oneratũ ad latibula sua trahunt, quem exonerant, & cũ subtilitate multa sibi habitacula parant. Docent igitur nos castores inter homines socialiter, & amicabiliter viuere, exẽpla virtutũ ab aliis auidè capere, ꝙ est ore arborũ ligna pręcidere: & ad nostræ mentis habitationẽ conuertere. quòd autem vnus onera pro aliis portat, docet nos illam legẽ charitatis adimplere, de qua Apo. dicit, Alter

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. & præcipuè debemus nos inuicem iuuare, ad ædificandũ mentis domum, in habitaculum Dei.

Item charitatis ordo requirit, vt fortiores in laboribus debiliores præcedant, vt eorum tam exemplo, quàm auxilio imbecilliores laborem facilius ferant. Exemplo scilicet ceruorum quãdo flumina imméſa, & maria trãseunt, tunc fortiores in natando præcedunt, quibus debiliores natando capita superponũt: & sic sibi succedentes inuicẽ, laborem leuius ferent, (vt dicit Isid.) Apo. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere. Rom. 15.

Hominis carnalis, qui Herydi serpenti comparatur, miseria quanta sit, breuiter demonstratur.

Cap. XV.

CArnalis homo assimilatur Herydi serpenti, qui moratur in aqua, à quo percussi obrigescunt in hydropisim, quam multi bouem vocant, quia bouis stercore vtitur, vt Isido. dicit. Tales sunt carnales homines in aquis voluptatis viuentes, qui efficiuntur vt hydropici, insatiabiles de ipsis delectationibus carnis, sicut hydropicus de potu. Et ibi dum in carnalibus gloriantur, quasi stercoribus bouis vtũtur. Gloria enim viri peccatoris stercus, & vermis. 1. Mac. 2. Vt quasi stercus bouis, est ipsa immũditia carnis in qua luxuriosus delectatur. Thre. Qui voluptabantur in croceis amplexati sunt stercora, id est, spretis delectationibus spiritus, amplexantur carnalia vitia. Thre. 4. Et etiam serpens rinatrix, qui veneno aquas inficit, vt Lucanus dicit. Lucanus & talis est delectatio libidinis, quæ etiam aquas matrimonij inficit veneno peccati.

Caro humana quæ vaccæ, & ipsiusmet concupiscentia, quæ Syrenæ, Scorpioni, & rubetæ assimilatur, quomodo sit edomanda pariter, & à peccato purganda edocetur.

Cap. XVI.

CAro nostra assimilatur vaccæ. Vacca enim impinguata iugum abiicit, cui minus pasta se libere subiicit. In fimo autem proprio iacens, & torpens pinguescit, & maximè, si à labore subtrahatur. Sicut igitur vacca ex cibo, ex lecto siue fimo, & otio impinguata iugum recusat, sic etiam caro nostra ex refectione gulæ, & fimo luxuriæ, & ex otio incrassata recalcitrat, & iugum spiritus portare recusat. Deute. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Deu. 32. Econtra autem caro laboribus, & abstinẽtia domita, iugo spiritus subditur mansueta: propter quod dicebat Apost. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. 1. Co. 9. Vnde carnis lasciuia domanda est ad modum iuuencæ. Est enim iuuenca iuuenis vacca, quando tam iugo est apta (vt dicit Isid.) quæ quia est animal lasciuũ, iugo fortiori premitur, & stimulo pungitur, vt rectè bouem sequatur. Si quando caro lasciua est, debet forti iugo pœnitentiæ premi, & penalium operum stimulo molestari. Eccl. Eccl. 33. Seruo maleuolo tortura, & compedes.

Item carnis concupiscẽtiæ assimilatur syrenæ, quæ dulcedine sui cantus hominem dormire facit, quem cùm viderit consopitum, portat ipsum ad locum siccum, & cogit ipsum coire secum: quod si noluerit, vel non poterit, ipsum occidit & comedit. Quasi ergo pestifera syrena est carnis concupiscentia, cuius cantus dulcedo, est delectationis suggestio; ad quã tunc homo dormit, quando ratio per negligentiam nõ resistit: sed tunc ad siccũ ducitur, quando

quando per interiorẽ consensum aqua gratiæ vacuatur: sed tunc cum syrena coit, cùm ad opus peccati peruenit: quod si homo forte iam interius tactus aliqua cõpunctione, refugeret, vel impedimento aliquo perficere nõ valuerit, tunc acriori pugna tentationis inuaditur, à qua nonnunquã prosternitur, & peccati consuetudine deuoratur. Isa. Syrenæ in delubris voluptatis. Isa.14.

Item concupiscentia carnis assimilatur scorpioni: cuius venenum (sicut dicit Pli.) per triduũ valde lædit, & tandẽ lenta morte perimit, nisi citius succuratur. Plin. Similiter concupiscentiæ venenum valde lædit quasi per triduum, primo, scilicet in delectabili cogitatione, secundo in consensus adhibitione: tertio verò in operis impletione. Opus enim luxuriæ lẽta morte perimit: quia non statim, sed post finem viuendi ad æternum supplicium perducit.

Item caro nostra per humilitatem pœnitentiæ mortificata, efficitur animæ medicina: cuius exemplum apparet in rubeta siue in borace, quę est genus ranæ venenosæ: quæ licet sit venenosa valde, tamen per incinerationem perdit vim veneni, & virtutẽ medicinæ magnã recipit. Vnde valet ad cutis, & carnis perditę recuperationem, & neruorum consolidationem. & vulnerum desiccationem, si debite illo cinere quis vtatur: sic licet caro veneno sit infecta concupiscentiæ, per incinerationem tamen, id est, per mortificationem pœnitentiæ humiliata, efficitur animæ medicina: quia, scilicet per eius afflictionem, & mortificationẽ virus luxuriæ extinguitur: meritum per peccatum prius perditũ, restauratur; nerui, id est, virtutes animę consolidantur, & roborantur, & vulnera tentationum cessant, & exiccantur.

Item carnis vitia remouentur assiduitate laboris: cuius exemplum apparet in capreolo, quia (sicut dicit Constantinus) in velocitate motus, & assiduitate discursus, caro capreoli à superfluitate expurgatur, & saporis & odoris grauitas ab eorũ carnibus amputatur, & tenerior, & digestibilior efficitur. Sic etiã ex sollicitudine boni operis, & assiduo motu laboris, caro nostra à vitiorum carnalium passionibus expurgatur, quorum nutrimentum est otium. Eccle. Mitte seruum, id est, carnem in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas. Eccl.33.

Item carnis vitium siue tentatio melius fugiendo, quàm resistendo euaditur: sicut capreolus non vngue neque dente, sed sola velocitate fugæ à canibus se defendit. Vnde Apost. Fugite fornicationem. 1.Cor.6.

Castitatem seruantes multa suscipiunt bona, & à multis liberantur curis: quod quidem per bouis castrationem, & caloris similitudinem aperitur.
Cap. XVII.

CAstitas hominis assimilatur castrationi bouis. Nam bos post castrationem proficit in robore & virtute, & efficitur magis domitus, & maturus, & quietus, & ad laborem magis aptus, & grauioris incessus. in quibus significat, quòd per castitatẽ voluntariè & integrè seruatam, quã castratio significat, (de qua Dominus dixit, quòd sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnũ cælorum) homo disponitur ad augmentum gratiæ, ad suscipiendum mansuetus iugum disciplinæ, ad maturitatem pœnitentiæ: ad quietem cõscientiæ, ad laborẽ quoque obedientiæ, & ad grauitatem modestiæ. Mat.19.

Item castè viuentes liberantur à multis curis & periculis, quæ coniugati patiuntur, & illaqueãtur. Et ideo continentiã vouẽtes, & continenter viuentes, sunt similes castori, qui sentiẽs se à venatorib. propter testiculos quæri, quos habet medecinæ aptos, dum ipsos venatores præsentit testiculos sibi ascindit, & venatoribus derelinquit; & sic se ab eis redimit. & ideo castores, à castrando vocantur. Et hoc testificantur de castore Isid. Cicero, Iuuenalis, Phisiologus, & Plinius. Quidã autem auctores hoc negant: quia forte tamen ipsorum aliqua est species quæ hoc facit. His ergo similes sunt continentiam vouentes, s. qui semetipsos non carnaliter, sed spiritualiter castrant propter regnũ cælorum, & ne per desideria, & voluptates carnis capiantur à venatoribus infernalibus, idest, à dęmonibus.

Sanctorum virorum prudentia quanta sit, panthera vnico demonstrãtur exemplo.

Cap. XVIII.

CAutelis, & circunspectionibus multis sancti viri abundant, maximè in exterioribus. Vnde sunt similes pantheræ, quæ est in pelle exteriori minutis orbiculis superpicta, ita vt ex macularum varietate tota videatur exterius oculata. Sicut de sanctis animalibus dixit Apocal. quòd erant plena oculis ante & retro. Et isti oculi, sunt eorũ prudentissimæ cautelę, & circunspectiones prouidæ, quibus vident quomodo sit cautè ambulandum in omnibus, vt dicitur ibidem, quòd isti oculi sanctorũ animalium erãt ante & retro. Nam ante est cautela multiplex, & circũspectio virtutum: sed retro cautelæ, & circunspectiones vitiorum, vel ante habent oculos, id est, cautelas in prouisione futurorum, & retro ex memoria preteritorum. vel ante habent oculos in contemplatione spiritualium: retro verò habent oculos, id est, cautelas multas in dispensatione temporalium. Vnde subtiliter contemplãtur æterna, quæ sunt ante, & prudenter dispensant temporalia, quæ sunt retro.

Apo. 4.

Mentis cæcitatẽ, lacerta pulcherrimo exemplo, à nobis expellere, ac per pœnitentiæ partes lumen gratiæ recipere erudimur. *Cap. XIX.*

CAecitatẽ mentis fugare nos docet lacerta. Est. n. quædã lacerta saura dicta (vt dicit Isido.) cuius oculi dũ præ senectute caligant, foramen intrat parietis, & cõtra solem oculos aperiẽs, lumen recipit. Quasi lacerta caligans ex vetustate, est peccator cæcatus ex longa peccandi consuetudine. Hic si vult lumen gratię diuinę recipere, oportet quòd intret foramen parietis, i. amaritudinem, pœnitentiæ, vel regularis obedientiæ, & ibi oculos mẽtis, id est, intellectum per orationem, & affectũ per deuotionem Soli, i. Christo aperiat, vel aperiuntur oculi animæ lumini cęlestis gratiæ, per contritionem, & confessionem in foramine parietis, i. est, in artitudine satisfactionis, & tunc recipitur lumen gratiæ cælestis. Isã. aperiẽtur oculi cæcorum. Isa. 35

Cameli singulari exemplo, verbum, quod profectò cibus animæ est, dignè suscipere instruimur.

Cap. XX.

CIbus spiritualis doctrinæ qualiter sit recipiendus, ostenditur exemplo cameli. Nam camelus habet plures ventres.

Primo recipit cibum in ventre primo, qui incipit digeri in secũdo. & melius in tertio, & eius digestio consumatur in quarto. Sic cibus

cibus spiritualis doctrinę requirit quatuor receptacula. Nam primo oportet, quòd recipiatur in
Ioan. 8. aure, s. vt attétè audiatur. Io. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundo in corde, vt intelligatur,
Iac. I. vt memoriter teneatur. Iac. Non auditor obliuiosus factus. & ibi incipit digeri per affectionem, scilicet in corde, in qua tamen digestione non transmutatur verbum, sed transmutat.

Tertio, in manu, id est, in opere,
Iac. I. vt impleatur. Ia. Estote factores verbi, & non auditores tantũ: & hoc modo melius digeritur: quia plus applicatur homini, & plus
Iac. I. assimilatur ipsi. Iac. Factor operis hic beatus in facto suo erit. Sed quarto recipitur in ore: vt sapienter doceatur: & hæc est cõpleta verbi digestio, i. vtilitas cõmunis. cum s. perficit discentem.
Matt. 5. Vnde Mat. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Vita claustralis commendatur, quæ & testudini non immeritò assimilatur.
Cap. XXI.

CLaustralium vita assimilatur tortugæ. Nam tortuga testa clauditur, & illa quę est fluuialis, est venenosa, & mortifera. Sed terrestris, quæ habitat in domibus, vel syluis est bona. Huius carnes ethicis, & cõsumptis sunt bonæ, quia sunt virtutes reparatiuæ. Sic vita religiosi testa includitur, i. clausura claustri, & obedientiæ, & continentiæ. Sed si sit fluuialis, i. laxa, vel fluxa, & nullo fręno disciplinæ coercita, sicut sunt monasteria quædã, tunc est venenosa, & mortifera. Mortifera, s. eis, & venenosa aliis imitantibus eos. Sed terrestris, i. illa, quæ disciplinæ debitæ terminis stabilitur, siue sit cœnobitarũ in ciuitatibus morantiũ, siue heremitarum in syluis degentiũ bona est, & laudabilis. Hæc ethicis, id est cõsumptis, id est, his qui sunt in mundo defecti, vel debilis virtutis ad euadendũ pugnas mundi, vel diaboli, est vtilis, & proficua ad assumendum: quia reparat, & confert eis virtutes spirituales. Psalm. Ecce elongaui fu- Psal. 54.
giens, scilicet à mundo, & mansi in solitudine.

Peccata illicò confiteri canis exemplo, ne ne per verecundiam confiteri in grauioribus à diabolo illaqueemur peccatis, leonis similitudine admonemur.
Cap. XXII.

COnfiteri, & purgari peccata canes docent, qui quãdo infirmantur, comedunt radicem cuiusdam herbæ, vt euomant, & sic curãtur: Et dicit Plinius, quòd euacuationes, & purgationes primo ostenderunt canes, qui repleti noxio cibo, gramen comedunt, & vomendo se purgant. Si quis habet infirmitatem peccati, si comedat radicem herbæ, id est, si habeat contritionem, quæ est radix pœnitentiæ; inducet eum ad confessionis vomitum, per quam purgabitur animus emittẽdo peccatum: per gramen igitur pœnitentiæ euomitur peccatũ in confessione, quod erat venenosum nutrimentum animæ: & ita fit purgatio conscientiæ. Eccle. Vo- Eccl. 5.
me, & refrigerabit te.

Item cõfessio peccati facienda est, dum adhuc peccatum recens est: quia tunc pœnitentem efficaciter liberat, cùm fit antequã peccatum per consuetudinem inualescat. Nam catulus lactens apertus, & ictibus serpentiũ appositus, venenũ extrahit, dolori subuenit, & membrum totum sanitati restituit, cum aliis remediis quæ fiunt, vt Plin. dicit. Quasi Pli. li. 5.
enim catulus lactens, est peccati nouitas delectans & demulcens: quę tũc aperitur, & ictui serpẽtis apponi-

apponitur, quando cum compũctione in confessione exponitur. Quasi enim ictus serpẽtis est ipse casus tentationis: qui & venenũ culpæ der cõsensum, & dolorem conscientiæ per remorsum inducit. Sed dum per confessionẽ peccatum adhuc recens detegitur, quasi lacteus catulus, & apertus vulneri adhibetur, quo & venenũ culpæ abstrahitur, & dolor cõscientiæ tollitur: & cùm adhibitis remediis satisfactionis mentis salus integraliter reparatur.

Sed notandum, quòd verecundia confitendi tenet hominẽ in peccato, & facit eum teneri, & illaqueari à diabolo sicut tenetur & capitur ab homine leo. Ad capiendum enim leonẽ fit duplex fouea: vna continua iuxta aliam, & ouis ponitur in prima: sed quędam cista, quæ faciliter clauditur, ponitur in secunda. Veniens ergo leo propter ouem, salit in primam, & videns se non posse exire de ea ductus verecundia, vt lateat, intrat in secundam, & sic incidit in decipulam. Postmodum à secunda in primam à venatore inducitur, & tandiu ibi tenetur donec dometur, vt tangit Hiero. Similiter est duplex fouea ad capiendum, & illaqueandum peccatorẽ: prima est, quando peccatum committitur: secũda est, quando peccatum retinetur, siue continuatur. In prima ponitur ouis, id est, delectatio bestialis, propter quam peccator seipsum præcipitat. In secunda est cistula se claudens, id est, peccati consuetudo, quæ quasi inclusum tenet peccatorem, vt vix exire possit: & peccator ex prima intrat secundam propter verecundiam, scilicet vt lateat: quia postquam homo cecidit in peccatum intantũ verecundatur cõfiteri, & timet ne sciatur, quòd potius permanet in ipso peccato. Sed quia

Hiero. super ex.

dũ vnũ peccatũ retinetur, trahit ad aliud: ideo ex prima fouea transit ad secũdam, quia ex opere peccati, transit ad consuetudinẽ peccandi: propter quã homo fortiter & diutius à diabolo detinetur, ita quòd ab ipso nunquã dimittitur, postquã ab eo inclusus est per prauã consuetudinẽ.

Item accidit peccatori sicut cani. Est enim quædam rana quæ missa in os canis, ipsum obmutescere facit. Canis ergo est peccator immundus, quem rana, id est, humana verecundia obmutescere facit ad confessionẽ peccati. Et similiter rana, id est, timor mundanus facit obmutescere canem, id est, prædicatorem à vitiorum redargutione. Isa. Canes muti non valentes latrare. Isa. 56.

Sanctorum confidentia Leonis exemplo spiritualiter in capite Christo, & in pectore, id est, corde persistere edocetur.

Cap. XXIII.

CONfidentia sanctorum victorum non est in exteriori apparatu, sed in interiori spiritu, & in Christi auxilio, & virtute. Sunt enim similes leonibus, quorum tota virtus est in pectore, & firmitas in capite: sic virtus Sanctorum est in pectore, id est, intus in corde: quia cor in pectore clauditur. Aposto. Det vobis corroborari per spiritũ eius in interiori homine. Ephe. 3.

Item firmitas eorum est in capite, id est, in Christo. Psal. Verbo Domini cæli firmati sunt, scilicet sancti. Ipse enim Christus qui est verbum Dei, est caput sanctorum, id est, Ecclesiæ, secũdum illud Apostoli: Ipsum dedit caput super omnẽ Ecclesiam quæ est corpus eius. Pro. Iustus quasi leo confidẽs absque terrore erit. Psal. 32. Ephe. 1. Pro. 28.

Quemadmodum contriti peccatores, aliquove infortunio afflicti, subleuẽtur, miro elephantis exemplo demõstratur.

Cap.

Cap. XXIIII.

COmpassionem, & auxilium dicunt homines impendere ei qui cecidit in peccatum, vel in aliquid graue infortunium, exemplo scilicet elephātum. Dicit enim philo. quòd cum elephas quietis gratia, arbori & maximè palmæ se appodiat, quādoque arborem frangit, & in terrā cadit: qui casum suum irrecuperabilem vidēs miro modo barrit, ad cuius barritum multitudo iuuenū accedit subito elephātum, qui seniorem pro viribus releuant, & vt eum erigant, miro affectu se inclinant. Tunc autem homo quiescere volens, arbori se appodiat, quando mundo, vel delectationi peccati inhæret, vt desiderio suo satisfaciat: sed arbore fracta cadit, quia vel mundo deficiente, vel delectatione transeunte, in aduersitatem, vel peccatum ruit. Et tunc casum suum miserabilē agnoscēs debet, barrire, id est, aliorum auxiliū flebiliter implorare, clamādo ad sanctos vel ad homines pios, & humiles, & tunc alij fortiores, vel potentiores debent ei compati, & iuuare pro posse, vt subleuetur. Ecclesia. Si vnus ceciderit ab alio fulcietur.

Arist. de anim.

Eccl. 4.

Tentationum sagittas, quadam capreoli singulari similitudine expellere, erudimur.

Cap. XXV.

COmpunctionis humilitas repellit tentationum sagittas. Dicit enim. Ari. de capreolo, quòd quando vulnerator ciminū quærit, & comedit, quo sagittas de corpore suo eiicit. Quasi autē sagittarum iacula, sunt tentationum incendia, quibus cum se aliquis percussum videt, ciminum comedere debet. Et tunc aliquis ciminum comedit, cum ad compunctionis humilitatem solicitē se reducit, hæc enim est quæ tumore elationis reprimit, sicut cimini semen ventris inflationem restringit. Hæc igitur compunctionis humilitas dum cor forti custodia munit, tentationum sagittas longius repellit. Gre. Si cōpunctionis virtus nos in intimis afficit, omnis strepitus prauæ cogitationis obmutescit.

Arist. li. de ani.

Grego. in quadam ho.

Hominis domus interior quæ sit, quàm solerter à nobis sit ædificanda, paranda, ac custodienda, Bombicis exemplo aperitur.

Cap. XXVI.

COnscientiæ suæ domū debet homo quilibet ædificare ante omnia, deinde aliis intendere, exemplo bombicis, id est, illius vermis, ex cuius textura bōbicinum cōficitur. Hic enim, primo domū fabricat, in qua habitat & in qua contra frigus se defensat, postea vero telas texit more aranearum. Domus interior hominis, conscientia est, quam sapientia ædificat, pœnitentia purgat, charitas ornat: & talibus ante omnia homo intendere debet. Eccl. Percurre in domum tuam, &c. Hæc domus cū est bene preparata, efficitur Dei habitaculū, pacis domicilium, delitiarum cœlestium refectoriū, & contra frigus, i. contra asperitatē cuiusque aduersitatis fortissimum propugnaculum. Hac ergo domo prius composita, potest securè homo telas exterius texere, id est, exterioribus rebus intendere ordinandis ad aliorum vtilitatem.

Eccl. 32.

Item domus conscientiæ cum labore ædificatur, sed faciliter deuastatur. Vnde assimilatur aranearum telæ, quæ cum labore multo componitur, & tamen faciliter dissipatur. Sic conscientia per vnum actum peccati mortalis. Iacob. Qui offendit in vno, factus est omnium reus.

Iac. 2.

Præcipuus contemplationis, seu orationis locus vbi sit, eiusdemq; effectus, & vtilitates, animalium nõnullorum exemplis, naturalibusq; rationibus declaratur. Cap. XXVII.

Contemplatio, & oratio cõgruit per similitudinẽ habitationi animaliũ terrestrium, quorum quędam (vt dicit Auic.) habitãt in montibus, vt cerui, & huiusmodi. Psal. Montes excelsi ceruis: quędã vero in cauernis, vt vulpes, & talpæ, & huiusmodi, Mat. Vulpes foucas habẽt: quędã vero in campis, & planis locis, vt oues, & huiusmodi. Psal. Oues, & boues vniuersas insuper & pecora campi. Sic vita contemplatiua, vel orantium, requirit montem, id est, altitudinem conuersationis. Isa. Venite ascendamus ad montẽ Domini. In cuius signum, dominus orare volens, montem ascendit. Item requirit cauernam, id est, latibulum securitatis, & solitudinis. Matth. Tu cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.

Auic. Psal. Matt. Psal. 8. Isa. 2. Matt. 14. Matt. 6.

Item planitiem & latitudinem dilectionis, vel planitiem, i. bassitudinem humilitatis, vel planitiẽ, id est, temperiem sobrietatis, scilicet vt contemplator nõ plus sapiat, quam oportet sapere: & ideo non debẽt per in præsumptionem ascendere, sed se in humilitate tenere, Eccle. Altiora te ne quæsieris.

Item contemplationis quies animas impinguat, sicut somnus impinguat glires. Glires. n. sunt longi mures, quos somnus efficit pingues. Tota enim hyeme dormiunt, & requiescunt quasi mortui. Significant ergo eos qui sunt in contemplatione diutius persistentes, qui dum introrsus in semetipsis ab exterioribus tumultibus semoti, diutius in contẽplatione persistũt, quasi lõgo somno quiescentes, interna consolatione pinguescunt, & dum exterioribus curis & actibus moriuntur, mirabili pinguedine gratiæ interius imbuuntur.

Item contemplatio, vel oratio facit nos cognoscere statũ mẽtis nostræ, & eius defectum. Nam onager, quãdo nescit vbi fœmina sua sit, in montem altum ascendit, & solo flatu percipit vbi sit. Sic homo, qui vbi, i. in quo statu sit mentem suã, vel cõscientiã nesciat, debet per cõtemplationem & orationẽ in atum ascẽdere, & ibi illuminatus, & si nõ visione, id est, certa cognitione, saltẽ tamẽ quodã odore, id est, quadã probabili cõiecturatione perpẽdet, & cognoscet de statu, vel de defectu animæ suæ. Isa. Ecce intelliget seruus meus exaltabitur, & eleuabitur, Tunc seruus Dei intelliget qualis sit, eum in altum contemplationis exurgit. Isa. 52.

Veræ contritionis vis qua culpa venenũ est, immundis muscis pulcherrimo exemplo comparatur.

Cap. XXVIII.

Contritio humilis trahit de corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morsum & tristitiam conscientiæ, sicut muscæ contritæ, & super morsum araneę venenosæ appositæ venenum extrahunt, & dolorem leniunt, vel alleuiant. Nam contritio muscarum immundarum, est contritio, & pœnitentia turpiũ actionum; Morsus autem venenosæ araneę, est cõsensus, vel perpetratio actionis, seu tentationis malæ. Vnde circa hoc exemplum quòd musca viua sit araneæ esca, mortua autem, & contrita sit morsus araneæ medicina. In quo signatur, quòd peccatum in homine viuẽs diabolum pascit. Sed cũ per pœnitentiam, & contritionẽ mortificatur, virtus diaboli euacuatur.

Vel musca mortua & contrita, est caro vitiis mortificata, & pœnitētię afflictionibus attrita: quę aranearū morsibus obsistit, quia dæmonum tentamenta repellit.

Diabolum, qui sui aßimilatur, prauam cordis hominis intentionem magnifacere pluribus rationibus demonstratur: Araneaq́ exemplo qua via reparetur anima peccatrix edocetur.

Cap. XXIX.

COrdis vitium diabolus super omnia diligit, immo vt ipsum nutriat, interdū omnia vitia extinguit extrinseca. Et ideo diabolus similis est sui, Nam sus (sicut dicit Plin.) interdū viginti filios parit, & quandoque omnes deuorat, pręter primum quē prę cæteris amat, & primò primam mammillam dat. Similiter diabolus quamuis in homine multæ vitia quasi multos filios pariat, tamen quia prima radix omnium est in corde, ideo corruptionem cordis super omnia fouet & amat, propter ipsam conseruandam, & nutriendam etiā alia vitia extinguere non curat: quod maxime apparet in hypocritis, quorū quasi omnia vitia oriuntur ex intētione cordis sinistra. Ad quā nutriēdam, & conseruandam in eis nō curat, immo gaudet diabolus, quòd omnia vitia exteriora restringat, scilicet quòd vitiū gulæ restringat per abstinentiā, vel luxuriæ per continentiā, vel lingue per doctrinā sanctā, vel auaritiæ per eleemosynam: & sic de aliis omnibus nō curat diabolus, dūmodo cordis intentio, quæ est, vt primogenita eius, permaneat, & conseruetur corrupta. Scit enim diabolus bene, quod si est praua intētio, quæ præcedit, peruersum est omne opus, quod sequitur: quamuis rectum esse videatur, sicut Grego. dicit.

Plin.

Grego.

Item debet primo cor reparari, deinde exteriora opera reformāda, vel ordinanda sunt. Vnde aranea fracta tela non egreditur ad venandum, nisi prius illa reformata, quam semper à medio incipit reparare, nihil extrema reputās, quādiu mediū est fractū. Sic animam siue vitam per peccatum fractā, primo debet homo reparare per pœnitentiā, incipiēdo à medio, i. à corde antequam egrediatur ad opera exteriora facienda, quia remanente interius fractura peccati, non essent meritoria opera exteriora. Mat. Mūda prius, quod intus est. Greg. Si semel cor intentione corrūpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur. Quoniā totā arborem sibi fructus ferre conspicit, quàm veneni dente in radice vitiauit.

Mat. 22.
Greg. in Moral.

Quantum sit immanis hominis peruersa natura, canis similitudine fit manifestum. Cap. XXX.

CRudeles homines sunt similes canibus, qui percussum canem, & vlulantem omnes lacerant, et persequūtur. Ita etiā hominem aduersitate percussum crudeles nō adiuuant, sed potius detrahendo lacerāt, dicēdo quòd bene meruit. Psa. Super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Psal. 68.
Boet. Hic malis nostris cumulus accedit, quòd cum miseris aliquid grauitatis infligitur, quæ perferant meruisse creduntur. Boet.
Aliquando etiam tales crudeles homines nō tantùm maledictis, sed etiam factis, & iniuriis persequuntur: secundum illud Psa. Psal. 108
Persecutus est hominem inopē, & mendicum.

Quòd Christus sua cruce, rubeis humanitatis indutus vestimentis, dæmonem deceperit atq́ vicerit, ipsius bestis sylvestris mirabili explanatur exemplo.

Cap. XXXI.

CRux Christi diabolū ligauit & eius virtutē prostrauit.

Cuius exemplũ habetur in boue syluestri, qui odit, & persequitur omne rubeum, & ideo venator se rubeis induit, & sic eum ad se inducit. Cum autem sibi appropinquare viderit, post magnam arborem se abscondit. Ac bos ita fortiter arborem ferit cornibus, quòd ea sic in ligno infigit, vt extrahere illa non possit: & sic dũ aliũ occidere quærit, se ipsum occidit. Hic ergo bos syluestris gerit similitudinẽ dæmonis, qui omne rubeum odit: quia sanctorum sanguinem fundere sitit. Sed Christus venator cælestis venit; & rubeo se induit, quando passibilem carnem induit, & assumpsit, quæ ex purissimis sanguinibus beatæ Virginis formata fuit, vt dicit Damasc. Vel tunc rubeo indutus fuit, quando eius sanctissimum corpus sanguine rutilauit, sicut in oratione, & flagellatione, & crucifixione. Isa. Quare rubrum est indumentũ tuum? Videns autem Christus tempore passionis magis propinquum sibi diabolum persequẽtem, post magnam arborem se abscondit, quãdo scilicet (occultando suæ deitatis potentiam) cruci se affigi permisit, quem dum diabolus crucifigi fideliter procurauit, in ipsam crucem fortiter impegit, & sic dum tenere, & prosternere credidit, ipse detentus & prostratus fuit. Hoc enim (sicut dicit Ecclesia) ordo nostræ salutis depoposcerat, multiformis proditoris ars, vt artẽ falleret, & medullã ferret inde hostis, vnde læserat.

Dama.

Isa. 34.

Leopardi exẽplo singularis auaritia cupiditatem maiorem in modum fore vitandam manifestatur.

Cap. XXXII.

CVpiditas auaritiæ perducit ad interitum animę. Est. n. cupidus similis leopardo: qui dũ comederit aliquid venenosum tunc quærit stercus humanũ, vt cum eo extinguat venenum: vnde venatores fimum illum super arborem in vase suspẽdũt, in quẽ leopardus saliens, vt stercus accipiat, interim ipsum venatores interficiunt. Tunc ergo leopardus veneno inficitur, cum auarus cupiditate accenditur: quia venenum charitatis est cupiditas, vt Aug. dicit. Sed tunc ad expellendum venenum quærit humana stercora, quando ad satiãdum cupiditatẽ sectatur tẽporalia lucrã, de quibus Apo. ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christũ lucrifaciã: sed tũc venatores hæc stercora super arborẽ suspendũt, quando cupidę menti dæmones, vt eã inflãment, temporaliũ diuitiarũ magnificẽtiam ostendũt: Sic fecit diabolus Christo, quãdo duxit eũ in montẽ excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriã eorum, & postea dixit, Hæc omnia tibi dabo: &c. quod ergo fecit Christo aperta visione, hoc facit frequentius homini cupido occulta suggestione, vnde cũ cupidus ad capiendũ temporalium diuitiarum stercora per lucra non licita nititur à venatoribus, i. dæmonibus vita animę priuatur, vnde Apost. Qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem, & in laqueũ diaboli, & desideria multa, & inutilia, quæ mergunt animas in interitum, & perditionem.

Aug. de conf. viii.

Phi. 3.

Mat. 4.

I. Thi. 6.

Inordinatam verũ temporaliũ occupationẽ Bombicis exemplo hominẽ ab interiori virtute pœnitus priuare mõstratur. Cap. XXXIII.

CVra, & occupatio temporalium multa, euacuat hominẽ à virtute interiori, i. Cuius exemplum apparet in bombice, id est in illo vermiculo, ex cuius textura bombicinum cõficitur: qui telas texit ad modum aranearum

Sed

Isido. Sed ſicut dicit Iſid. Dum fila aggerit euacuatur, & nihil in eo remanet niſi aer. Ille enim ad telas textẽdas fila aggerit qui ad temporalium rerum diſpoſitiones, & occupationes vitæ ſuæ ſtudia cõuertit: quia dum ſeculi negotiis totaliter implicatur, interius virtutibus penitus euacuatur. Vnde Apoſt. dicit: Quòd nemo militans Deo, negotiis ſecularibus ſe implicat, vt ei placeat, cui ſe probauit. 2.Thi.2.

Hominis curioſitate Diabolum Animas ſæpenumero inficere, Cerui ſyluestris exemplo confirmatur.

Cap. XXXIIII.

CVrioſitas nouitatũ eſt inſtrumentũ diaboli ad animas occidẽdas. Sunt enim curioſi homines ſyluestribus ceruis ſimiles, qui tãtæ ſimplicitatis exiſtũt, quòd omnem mirantur, & ſtupẽt nouitatem, & equo vel bubalo, ad eos accedente, ita in eum reſpiciunt, quod hominem iuxta ſe venientem & ſagittis eos impetentem, non aduertunt. Ita curioſæ mentes, cum circa quaſdam nouitates inutiles, ſed eis admirabiles occupantur, iaculo erroris, vel elationis, vel alterius alicuius peccati à diabolo feriũtur. Apoſt. dicit prophanas vocum nouitates deuita. Sic curioſi fuerunt Athenienſes, de quibus dicitur Actuum 12. quòd ad nihil aliud vacabãt, niſi vt aliquid noui dicerent, vel audirent. 1.Thi.6. Act. 12.

Peccati delectationem mortẽ inferre mẽti, vnico muris, atq; Vrſi naturali exemplo manifeſtatur

Cap. XXXV.

DElectatio peccati occidit mentem, ſicut potus murẽ. Dicit enim Ari. quòd mus nõ potat, et ſi potauerit moritur. Tunc enim delectatio peccati potatur, quãdo in eã conſentitur. Pſal. Intrauit ſicut aqua in interiora eius, & tunc anima occiditur, quia peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem. Ariſt. de anim. Pſal.108 Rom. 6.

Item delectatio eſt cauſa mortis animæ, ſicut dulcedo mellis eſt cauſa mortis vrſi. Namq; vrſus aliquando altiſſimas arbores ſcandit, & fructus, et mel ibi quęrit, & ſæpe dum eſurit ad eũdem locum redit: Vnde venator circa pedem arboris funes atque palos acutiſſimos vndique circumcingit, & ante aperturam vnde exit mel, malleum ponderoſum cum fune ſuſpendit: veniẽs ergo vrſus eſuriens, & mel de arbore trahere cupiẽs, per malleũ impeditur, tunc ille malleum à ſe abiicit: ſed quanto fortius eum pellit, tanto grauius rediens caput eius percutit, & ſic tam diu fit quouſque ex frequenti ictu caput eius debile deficit, cadens ergo ſuper palos ruit, & ſic propria ſtultitia ſe occidit. Similiter dum homo dulcedinem, ſiue delectationes peccati quærit, malleus diuini ſermonis de quo Hiero. Verba mea quaſi malleus conterens petras, peccatum ipſum prohibens ei reſiſtit, quem dum peccator abiicit, & à ſe proiicit, ſecundũ illud. Pſ. Proiecisti ſermones meos retrorſum: in ipſum fortius impingit, et finaliter deficiens in peccatum ruit, quod ad æternum interitum trahit. Hier. 24. Pſal.49.

Quod charitas cum bono cordis deſiderio ſemper debeat copulari, vt meritum ſuſcipiat: ſingulari bouis ſimilitudine demonſtratur. Cap XXXVI.

DEſideria cordis bona, tunc habent efficaciã, & perducunt ad bona opera, quando ſunt charitate informata. Boues enim illæ ſunt excellẽtes ad opera, quę habẽt cornua lata, nigra vero, & parua cornua habẽtes reputãtur ad opus inertes. Quaſi enim cornua capitis, ſunt deſideria mẽtis,

quæ tunc dilatantur, quando boues charitate informantur, & tūc tales, id est, huiusmodi homines excellenter operantur, quia amor Dei nunquam est ociosus, operatur enim magna si adest. Psal. Placebit Deo super vitulum nouellum cornua producenté. Sed
Psal. 68. boues nigri, id est, homines in peccato obscuri, quia charitatis extensione carent, habent parua cornua, id est, parua boni desideria. Et ideo ad bene operandum pleni sunt omni inertia. Vnde in tali boue deficiente calore charitatis, & abundante frigore iniquitatis abundat pigritia aratri, id est, fructuosi operis secundum illud Prouerb. Propter
Prou. 20 frigus piger arare noluit.

Detractoris natura breuiter aperitur: qui tribus rationibus serpenti cōparatur. Cap. XXXVII.

DEtractor assimilatur serpéti. Primò quia serpens silenter morsum infigit, sicut dicitur de dypsa, quòd prius occidit quam sentiatur, neque tristitiam
Eccl. 10. morituro inducit. Talis est detractor occultus. Ecclesi. Si mordeat serpens in silétio, ita nihil minus habet qui occultè detrahit. Secūdò, quia serpés non rectè, sed tor-
Isi. lib. ety. tuosè incedit. Vnde secundū Isid. vocatur anguis, quasi angulosus quia nunquā incedit rectè, & talis est detractor fraudulētus, qui incipit à commendatione, vt non recte credatur ex odio dicere; sed post recommendationem retorquetur ad vituperationem.

Tertiò, quia serpēs terrā comedit, sunt enim quidam serpentes qui latitant in cauernis, & lingunt puluerem, & sugunt terræ humorem, vt dicit Plinius: talis est detractor insidiosus, & maleuolus, qui actibus aliorum insidiatur latenter, & solum illud quod videt terrenum, i. vile, vel despectum comedit, i. mordédo, & detrahendo dicit: bona auté, si qua nouit, occultando supprimit. Isa. Serpenti puluis panis eius. Isa. 65.

Hominis deuotio quo pacto perficiatur, naturali animalium exemplo docetur. Cap. XXXVIII.

DEuoti homines quanto magis à se remouent delectabilia carnis, tanto magis proficiunt in bonitate, & sapore mentis. Nā animalia naturaliter humida, sunt meliora, & magis sapida, quanto magis sunt à lacte remota; sicut patet in carnibus porcinis. Sic multis lachrymis humidi, id est, homines deuoti quāto plus à lacte ipsius carnalis dulcedinis elongantur, tāto magis in sapore internę cōsolationis augmentantur. Psa. Renuit cōso- Psal. 76.
lari anima mea, s. in carnalibus, & ideo sequitur: Memor fui Dei, & delectatus sum. Isa. Quem do- Isa. 28.
cebit scientiam & quem intelligere faciet auditum ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus, &c.

Per multas naturales Draconis, serpentis colubri, lupi, Vulpis, taxi, tandemq́; Cati proprietates, Diaboli malignitas ac qua via hominem decipiat, queue pacto homo ei resistere debeat, non obscuris similitudinibus variè explanatur. Cap. XXXIX.

DIabolus assimilatur draconi, de quo Psal. Draco iste Psal. 103
quē formauit, i. ad illudendū ei. Nā draco habet malū sibili. quia sibilando flatum contagiosum emittit & aeré inficit, & sic morbū pestilenté gignit. Sic diabolus habet malum sibilū, i. malam suggestionem, quā immittendo cor inficit, & morbum pestilentem peccati per delectationem induit.

Item draco habet malum morsum. Dicit enim Arist. quòd cum Ari. de anima.
morsus draconis sit venenosus & malus. pisces qui ab eo mordentur, subito moriūtur. Iste morsus draconis, id est, dæmonis, est in confes-

consensu peccati, in quo mox anima moritur.

Item diabolus est similis serpẽti, qui timet hominem nudum & insilit in vestitum: sic diabolus timet hominem pauperem, temporalium contemptorem, & illaqueat hominem diuitẽ temporalium possessorem Apost. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ, & in laqueũ diaboli.

Item diabolus assimilatur colubro. Primò, quia vmbrã colit, vnde dicitur coluber quasi colẽs vmbram, i. corda vmbrosa et obscura peccatis: vel vmbras, id est, mentes in peccatis sopitas, quia vmbra somnum inducit. Iob. In vmbra dormit. Iob. 40.

Item coluber fugit ceruam, & diabolus fugit animam solicitam in operibus bonis: diligit enim mentem ociosam, & odit solicitã, quæ in cerua significatur, quæ est ad currendum expedita.

Item quia coluber leonem occidit, et diabolus interimit hominem superbum: quia superbia est proprium eius iaculum.

Item, quia rutam odit, id est, pœnitentiam amaram.

Item quia pellem deponit, id apparentem nequitiam: & hoc est, quando transfigurat se in angelum lucis.

Item, quia nemora, & concauitates arborum diligit. Nemora enim sunt corda studiis rationalibus destituta, & bestialibus desideriis plena. Nã nemora sunt habitacula non hominum, sed bestiarum. Concauitates autem arborum sunt ipsæ mentes hominũ virtutibus vacuæ, quas diabolus multum diligit. Itẽ lac libẽtissimè bibit, i. dulcedinem carnis vel peccati ad sumẽdũ auidè inducit.

Item, quia cauda lædit, id est, in fine subuertit, principio enim blandè, & astutè ingreditur. Pro. Ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit, vt coluber. Prou. 23

Item venenũ fundit, s. peccati.

Item quia canes fugit, i. prædicatores, qui eius nequitiam detegunt: vnde ab audiendis prędicatoribus multos retrahit.

Itẽ, quia muscas comedit, quia diabolus pascitur cogitationibus immundis.

Item puluerẽ lingit, quia auaros demulcet, & in malis lucris eis prosperitatem tribuit.

Item diabolus maximè insidiatur fini hominis, quia si in fine hominem decipit, animã, & corpus occidit. Vnde assimilatur Cerasti serpenti, qui in semitis insidiosè manens insidiatur equiti vt mordeat vngulam equi. Nam (sicut dicit glo. super Genesim) Cerastes est serpens reguli, tantę perniciei, quòd si eius venenum tantum vngulam equi tangat, equum & equitem subito perimit. Hic ergo est diabolus qui occultis modis insidiatur homini Est enim homo similis equiti, cuius equus est corpus, sessor autẽ spiritus, vngula autem quæ est finis corporis, signat diem mortis. In quo si potest diabolus venenũ nequitiæ suæ immittere, & equũ i. corpus & equitem. i. animã ad æternum interitũ inducit. Gene. Cerastes in semita mordẽs vngulã equi, vt cadat ascẽsor eius retro. Gen. 49

Item diaboli nequissima volũtas, nisi refrenaretur per diuinã potentiã, et prouidentiã, homines non possent euadere. Est enim diabolus similis cuidam bestiolæ quæ dicitur esse apud Aethiopes omnibus membris iners, & caput pergraue: habens semper illud inclinatum, ad terrã deferens; Deo hominibus prouidẽte: quia cum omnes qui vidẽt eius oculos, mox expirẽt, si caput eleuatũ ferret, omnes occideret. Hæc bestiola diabolus est, cuius mẽbra sunt omnes iniqui quos diabolus omnes Luc. 15.

inertes reddit ad motum bonorum operum: Caput eius, id est, mens prægrauata est multiplici iniquitate. Vnde ipsum caput semper defert inclinatum ad terram, quia ad hoc eius studium, & tota eius contemplatio tendit, vt electorum animas à supernis trahat, & ad infima mergat. Vel diuina prouidentia, caput deflexum portat, quia scilicet contra homines non tantum erigere permittitur caput, quantum optat: vnde licet afflictionem iustorum semper velit, tamen si à Deo potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Nã ita subtiles sunt oculi eius & venenosi, id est, malitiosi eius conceptus & astutiæ contra homines, quòd nullus ab eo euaderet, si circunducẽdi eos, id est, liberè exequendi potestatem prout vellet haberet.

Itẽ diabolus assimilatur lupo. Primò, ratione nominis, dicitur enim lupus quasi leopes (vt dicit Isid.) eo quòd quasi leonis pedibus sit ei virtus. Vnde quicquid presserit non viuit. Pedes igitur diaboli sunt delectationes peccati, per quas in hominem ingreditur, in quibus est tantæ virtutis, vt si eis mentem consentientem presserit, eam finaliter occidit, Prou. Pedes illorum ad malum currunt.

Isid. li. Ety.

Prou. 1.

Secundo ratione fraudis. Legitur enim, quòd lupus aliquando voces emittit quasi hominis, aliquando latratum canum fingit, vt sic pastores, & oues decipiat. Sic aliquando diabolus aliquam suggestionem immittit, quæ habet aliquam speciem boni, vt sic homines fallat. Corin. Sathanas transfigurat se in angelum Lucis. Tunc enim in angelum Lucis se transfigurat, quando videtur ea suggerere, quæ boni angeli consueuerant persuadere. Dicit enim

2. Cor. 11

Arist. quòd inuidia est quidã lapus qui habet faciẽ hominis, & caudam scorpionis. Nam diabolus qui à principio quasi rationabilia suggerit in fraude, postea venenum infundit.

Itẽ lupus vt capras capere possit, sub foliis se abscondit, & magis astutia quam potẽtia eas vincit. Sic diabolus decipit se abscõdendo sub foliis, id est, sub apparentia bonorum. Est enim versipellis, malitiis plenus, sicut in Aethiopia dicuntur esse lupi ita varij, vt nullus eis color deesse videatur, ita nec deest diabolo aliqua via fraudis.

Tertiò, ratione tyrãnidis, quia diabolus fortius tentat hominẽ, quãdo magis videt eũ aduersitatibus fatigatum. Legitur. n. quòd lupus, quando ad ouile vadit, cõtra ventũ pergit, ne canes eius odorem sentiant. Per ventũ autem intelligitur aduersitas: Vnde diabolus contra ventũ vadit, quãdo hominẽ in aduersitate existẽtem iterũ tentãdo inuadit. Sępe enim, iustitia dei permittente, homini tribulato ex ablatione substantię addit afflictionem in corpore, & deinde tentationem in mente: vt sic ad impatientiã, & desperationem inducat: sicut patet in Iob: cui primo res abstulit, deinde filios extinxit, deinde graui vlcere percussit, tandem per vxorem & amicos graues tentationes in cor eius immisit. Sed ille eum superauit in omnibus. Et nota, quòd diabolus plus tẽtat, & persequitur iustos quã peccatores. Dicit enim Phisiologus, quòd lupus nõ venatur circa locum vbi nutrit catulos suos, sed venatur à remotis. Quasi autẽ loca vbi nutriuntur catuli eorũ luporũ, sunt malorum corda in quibus nutriuntur delectationes, & afflictiones peccatorũ: ibi ergo diabolus nõ venatur, quia tales diabolus tẽtare

Grego. non conatur. Grego. Illos diabolus pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. sed quasi loca ab ipso remota sunt iustorum corda, quæ scilicet ei contradicunt: & ideo præcipuè tales diabolus persequitur, & molestat. Grego. Hostis noster nos in hac vita positos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit.

Quarto ratione delectationis ludi, quia lupus valde diligit ludum, vt dicit Plin. & ideo si potest rapere puerum cum eo ludit, & postea eum comedit. Qualiter autem diabolus cum peccatore ludit, ostendit Grego. dicẽs Diabolus facta aliorum modo grauiora, modo nihil esse quod perpetratum est, modo misericordẽ Deum loquitur, modo adhuc tẽpus subsequens ad pœnitentiam pollicetur, vt dum per hoc mens decepta ducitur, ab intrusione pœnitentiæ suspendatur. Prou. Stultis illudit peccatum, id est, diabolus qui est causa peccati. Postquam autem cum peccatore luserit, eum comedit. Ambr. Diabolus non diligit filios suos, sed odit: sic enim eos amat, vt perdat: sicut amargluto morcellum, vt comedat.

Grego. Past. — Prou. 14. — Ambr. sermo.

Quinto ratione fortitudinis. Nam lupus habet magnam fortitudinem in capite, & in collo: intestina autem habet debilia. s. quia tota vis diaboli est in principio tentationis: quia si in principio sibi resistitur, post debilis efficitur. Dicit Ambr. quòd homo vocem perdit, si lupus eũ primo viderit: sed si homo lupũ ante conspexerit, audaciam perdit, & caudam deponit. Tunc lupus, id est, diabolus hominem videndo præuenit, quando eũ in principio non resistentem conspicit. Sed econtra tunc homo lupum prius cernit, cũ se armat, & præparat ad repellendum tentationis principium. Nam postea diabolus perdit audaciam, & caudã deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipsam tentationem nõ pertrahit. Chryso. in primis grauis, & intolerabilis est impetus diaboli; quem si quis fortiter sustinuerit, in secundo inueniet infirmiorem. quanto enim plus repercussus fuerit, tãto magis refrigescit.

Chrys. in Matth.

Sexte ratione breuitatis temporis. Nam legitur in libro de animalibus, quòd quando lupus senescit, quia non potest prædari, vadit de nocte iuxta ciuitates, & insidiatur hominibus. sic diabolus sciens tempus suum esse breue, iam de hominibus bestialibus non curat, sed bonos deuorare festinat. Isid. Tunc contra eũ quẽ possidet diabolus acrius seuit, quando se diuina virtute ab eo expellendũ cognoscit. Apoc. Væ terræ, & mari, quia venit ad vos diabolus habens irã magnã.

Arist. de anima. — Isid. de summ. bono.

Septimo, ratione formidinis: Lupus enim multum formidat ignem, vt dicit Homerus.

Item lapides multum timent. Sic diabolus multum timet igneã orationem, id est, feruidam, & lapides, id est, eleemosynas. Vnde dicitur, quòd si quis duos lapides simul colliserit, lupus audaciam perdit. Duo lapides, sunt duplex eleemosyne, scilicet corporalis, & spiritualis: & si vtraq; fiat, est diabolo valde formidabilis.

Item, diabolus decipit hominẽ sicut vulpes decipit taxum. Nã taxus vulpem odit, sed videns vulpes, quòd eum expugnare nõ possit propter ipsius duritiẽ pellis, fugat capit, & dum taxus prędam quærit, vulpes eius latibulũ intrans, & immundiciis vrinæ, & aliis taxi lectum inficit, cuius fœtorem taxus non ferens, inde re-

cedit, & aliam foueam sibi quærit. Vulpes ergo, quia est animal fraudulentum, aduersarium callidum signat. Taxus autẽ hominem bonum, sed incautum, quẽ diabolus tentando impotens, cũ videt propter ipsius constantiam se in nullo posse proficere, fugit, quia scilicet ad tempus ei tentationes subtrahit. Dumque illius animus incauta securitate interna cura dimissa circa exteriora se occupat, fraudulentus aduersarius interiorem conscientiæ lectum alicuius peccati immunditia, vix eo perpendente, commaculat. Ex cuius ille fœtore, vel displicentia cum perpendit, interdum præ impatientia, vel desperatione quadam etiam bonum ipsum dimittit, quod inceperat.

Item diaboli manum non potest homo effugere quandiu non abiicit à se peccatum, vel mundi affectum. Cuius exemplum apparet in boue syluestri: dicit enim Arist. quòd est quædam spes boum syluestrium, qui habẽt magnitudinem tauri: qui cùm videt, quòd de manu venatoris, vel canum euadere non possit, proiicit ex se stercus per quatuor passus: dumque canes stercus odorant, & circa odorem huius detinentur, bestia ab eis fugiendo elongatur & euadit. Tanquam venatores dæmones sunt, quorum canes eorum sunt fallaces tentationes, siue mordaces persecutiones, à quibus anima non euaderet, nisi stercus ex se, id est, immunditiam peccati abiiceret per quatuor passus, primus est in contritione, secundus in cõfessione, tertius in satisfactione, quartus autem in perseuerantiæ continuatione. Vel stercus est gloria, vel prosperitas temporalium rerum, de quibus Apostolus dixit: Omnia arbitror, vt stercora. Machab. A gloria viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus, & vermis est. Hanc debet homo abiicere per quatuor passus. primus est si habitam dimittit, secundus si non habitam non quærit, tertius si oblatã respuit, quartus si corde cõtemnit, & talis diaboli manus liber, & securus effugit.

Arist. de anima.

Phi. 3.

1. Mac. 2.

Item diabolus insidiatur hominibus sicut Catus muribus. Nam cautè insidiatur eis, & in abscondito inuadit. Cumque ipse catus murem cepit, prius cum eo ludit, postea occidit, & comedit. Sic diabolus astutè hominẽ obseruat, scilicet vt videat in qua dispositione facilius possit eũ decipere, & capere in obscuro, eum inuadit, occultando scilicet ei in tentatione omne illud, quod retrahere posset à peccato, & ostendendo, vel suggerendo solum illud, quod delectet, & placeat: Vel in obscuro inuadit, quando tentat sub specie boni: & cũ hominẽ per consensum ceperit, ludit cũ eo, id est, illudit, & ostendendo peccatũ esse leue, & quòd Deus est misericors, & quod est impossibile nõ peccare, & quòd faciliter poterit exire, & pœnitere, & huiusmodi. Et postquam sic illusit trahẽdo ad opus, spiritualiter occidit, & per prauam consuetudinem comedit, sic eum sibi incorporando.

Hominem cunctis animantibus esse prælatum, ipsiusque dignitas ac miseria non absque ratione demonstratur.

Cap. XL.

DIgnitas, & infirmitas hominis cognoscitur ex animalibus brutis. omniũ enim animalium genera, propter vsum hominum sunt creata. (vt dicunt Phi. & Damas.) Nam quædam sunt homini data ad esum, vt pecudes, & huiusmodi: quædam ad ministeriũ, vt equi, & huiusmodi: quædam

quædam ad solatium, vt symiç, & huiusmodi: quædã ad exercitium vt homo suã infirmitatẽ cognoscat, sicut pulices, & huiusmodi: quædã verò ad infirmitatis remedium, vt viperç, & tyri, ex quibus fit tyriaca, & sic de aliis ad multiplices medicinas. Nam illa quæ videntur aliquãdo noxiora, sunt vtiliora, sicut dicit Asclapius. Patiẽs hemoroides curatur, si sederit super pellem leonis, & dicit etiam, ꝙ qui corpus suũ vnxerit sebo renũ leonis, lupus ab eo fugit; & similiter qui inunguntur eius fimo, & consimiles leguntur virtutes de diuersis membris, & partibus multorum animalium. Apparet ergo hominis dignitas ex eo, quòd omnibus animalibus est prçlatus, & omnia deseruiunt vsibus vitæ suæ: Sed patet cũ dignitate infirmitas ex eo, quòd se videt homo vilioribus indigere, nec bene posse vitã ducere sine eorum nutrimento, vel sine eorũ ministerio, vel sine eorum solatio, vel sine eorum remedio.

Ascla. li. de occultis vir. mẽ.

Panthera vnico exẽplo, quid homo odisse, diligereue debeat, breuiter declaratur.

Cap. XLI.

DIligere debet homo omnes homines & peccatũ odire, exemplo pantheræ, quæ ideo pãthera à pan Grçce, quod est totũ Latinè est dicta, quia omnibus animalibus est amica, soli draconi est inimica. Sic hominibus debet homo esse amicus, soli autẽ peccato inimicus. Sene. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis. Vnde (sic August. dicit) sic sunt diligendi homines, vt eorũ non diligantur errores. Aliud est enim amare, quod sunt: aliud odisse, quod faciunt.

Sen.

Aug. in sen. prosperi.

Publici doctoris partes quæ existãt, quãtaq; diligentia Sanctorum doctrina sit sequenda, onagri, ac cerui non absurda similitudine definitur.

Cap. XLII.

DOctrinas Sanctorũ debemus diligenter quærere, & in eis delectari, & immorari. Nã onager in montibus altis virẽtes herbas quærit, quas cũ inuenerit, præ gaudio statim rugit, & quãdiu virẽtia gramina inuenit, ibi à loco nisi pulsus nõ recedit. Quid autem sunt montes alti, nisi doctores sancti, quorum virentes herbæ, sunt gratiosæ doctrinæ? Ipsi enim sunt montes eminentiam vitç, alti per contemplationem sapientiæ, herbiferi per refectionem doctrinæ, quia doctrinarum suarum pabulo velut herbarum fœno proximorum animas pascũt. Has herbas quærunt onagri, id est, simplices & deuoti viri, & cum eas inueniũt gaudentes, & exultantes mugitu aliis produnt, quia ad sanctarum doctrinarum studia, & alios prouocant, & attrahunt: & quãdiu inueniunt pabula, mentem recreando reficiunt, ab eis nõ discedũt. Vel virtutes herbæ montiũ, sunt virtutes & exempla perfectorum virorum, quæ onagri, id est imperfecti viri quærũt, & inuestigando inueniunt imitando, produnt prædicando, & immorantur continuando. Apostolus: Æmulamini charismata meliora. 1. Cor. 12.

Item doctoris publici, vel prælati officiũ assumere & appetere non debet ille qui virtutibus caret, vel in eis solidatus non est. Cerui. n. quandiu carent cornibus, vel non habẽt illa adhuc solidata, nõ procedũt in publicum. Vnde nõ de die sed de nocte vadũt ad pascua: de die autẽ exponunt ea ad solem, vt indurẽtur, & cum tunc illa indurata esse cognoscũt, ad pabula in aperta procedunt. Qui ergo carere se sentiunt cornibus virtutum, quomodo exire audent ad publicæ doctrinæ pabulũ ministrandum.

Qui

Qui autem adhuc imperfecti, & imbecilles sunt, oportet, quòd calore solis, id est, feruore diuini amoris solidentur, & roborentur: & cùm per virtutũ spiritualium robur fuerint solidati, tunc ad pabulum procedere possunt spiritualis documẽti. Abacuc: Splendor eius vt luxerit, cornua in manibus eius. Debent enim in sancto doctore simul apparere splẽdor doctrinæ, lux scientiæ, & exempla vitæ. Cornua enim, sunt virtutes, quæ tunc in manibus geruntur, quando operibus ostenduntur.

Abacuc.

Hominis dolosi ac proditoris malignitas, hypocritarumq; infecta simulatio recensetur, qui tum Mygali tum Vulpi comparantur.

Cap. XLIII.

DOlosus homo assimilatur mygali, quod est vnũ paruum animal ad modum mustelę, & est animal dolosum. Vnde aliquando mansuetũ se fingit, cum aliquem appropinquare viderit: sed mox in eum insilit, & venenũ infundit. Sic multi dolosi homines, & proditores faciũt, fingẽtes se amicos, vel pacificos cùm non sint, & obseruãtes tempus in quo nocere possunt. Eccl. Multæ insidiæ sunt dolosi.

Eccl. 11.

Item dolosus assimilatur vulpi, quia vulpes est animal fraudulentum, deceptioni assuetum, & nunquam rectis, sed tortuosis incedit anfractibus. Et ideo dicitur vulpes quasi volubilis pedibus.

Item dum escã non rapit, mortuam se fingit, & sic aues descendentes ad cadauer rapit, & comedit, vt dicit Isido.

Item pellem habet pilosam, & caudam magnam, quam dum canis capere putat, os eius pilis impletur. Et dicit Plinius, ꝙ quando multum arctatur à canibus, caudam inter crura recolligit, & vrinam inter pilos caudæ emittit, quã super aspergit; cuius fœtorem non ferens canis, aliquantulum ei cedit, quæ omnia inueniuntur in dolosis. Nam dolosi quidã sunt, qui fraudibus & deceptionibus assueti nunquã rectè & simpliciter incedunt, sed semper malitiosis viis alios inuoluere & decipere quærunt.

Pli.

Item quidam hypocritæ mortuos se fingunt, vt alij magis adhæreant & credant, & sic aliquod temporale commodũ ab eis obtineant, & etiam habent pellem pilosam, id est, pœnitentiæ apparentiam magnam, sed post se trahunt caudam, id est, finalen intentionem, siue operationem aliquam pilis, id est, insidiis siue deceptionibus plenam. Si qui autẽ eos comprehendere conentur, respergunt eos vrina, id est, fœtore infamiæ, infamando eos ipsos ex inuidia persequuntur. Sicut quãdoq; quidam deceptores hypocritæ, vel hæretici de religiosis, vel inquisitoribus, quando volũt eos cognoscere, vel deregere, dicunt secularibus, quòd fiat ex inuidia: propter quod canes, id est, prædicatores aliquando eis cedunt, notã metuentes. Mat. Vulpes foueas habent, id est, hypocrita, vel hæretici profundas astutias, quibus suam nequitiam abscondunt.

Mat. 8.

Quo pacto mentis domus, quibusq; virtutibus sit ædificanda pariter & munienda, castorum exemplo edocetur: & quot modis Dei domus captatur, describitur.

Cap. XLIIII.

DOmum mentis suæ debet homo solicitè ędificare, & vitæ suę finẽ sæpius considerare, exẽplo scilicet Castorũ, qui subtilitate multa habitacula sibi parant. Nam de lignis, quæ dentibus præcidunt in extremis aquarum

rum rupibus faciunt, domos suas bicameratas, vel tricameratas per solaria distincta, & aqua crescente, superiora loca inhabitãt. sed decrescente, in parte inferiori se locant, & per quoddam foramen ex industria præparatum, in quolibet solario caudam quæ est pisceæ naturæ, mittunt in aquam, quia extra aquã diu sine corruptione non viuerent. Sic homo quilibet debet animę suę habitaculum de lignis, id est, operibus solidis virtutum, solerter ędificare: sed in rupibus aquarum, id est, in studiis scripturarũ ædificatur domus sapientiæ: & hæc est bicamerata, quia scilicet debet esse practica, & speculatiua, id est actiua, & contemplatiua. vel in rupibus aquarum, id est, in compunctionibus lachrymarum ædificatur domus pœnitẽtiæ: & hæc domus est tricamerata, quia tres pœnitentiæ partes sunt, scilicet contritio, confessio, & satisfactio. Crescente autem aqua sapientiæ, eleuatur anima in superiorum contemplationem: vel quanto plus crescit aqua cõpunctionis, vel tribulationis, tanto plus ascẽdit anima ad perfectionẽ puritatis, & virtutis: & quanto plus decrescit, tanto plus inferius cadit.

Item crescẽte aqua tribulationis, debet anima ad superiora scandere orando: Decrescente verò tribulationis inundatione, debet ad inferiora se trahere, se ipsam in humilitate seruãdo, semper vel sæpe per foramen mentis debet caudam in aquam mittere, id est, finem vitæ suæ sapienter considerare. Nam per aquam sapientiam, per caudam verò finẽ accipimus vitæ: Vnde ille caudã in aquam mittit, qui finem vitæ suæ sapienter attendit. Sic enim præseruatur à peccati corruptio-
Eccl. 7. ne, secundum illud: Memorare nouissima tua, & in æternum nõ peccabis. Nota, quod domus Dei multipliciter accipitur.

Primo modo tota mundi machina, iuxta illud Baruch: O Israel, quã magna est domus Dei. Baru. 3.

Secundo modo, cælestis patriæ aula. Psalm. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Psal. 121.

Tertio modo domus Deo dicata; Isa. Domus mea, domus orationis vocabitur. Isa. 56.

Quarto modo cuiuslibet viri iusti anima, vt hic. Hebręo. Quæ domus sumus nos. Hebr. 3.

Quinto modo militãs Ecclesia. Thi. In magna domum nõ solum vasa aurea, &c. Thi. 3.

Sexto modo, Virgo beata. Psal. Domum tuã Domine decet sanctitudo. Psal. 92.

Septimo, caro à Verbo assumpta. Prouer. Sapientia ædificauit sibi domum. Prou. 9.

Quale sit cor obstinatum, mensq; dura, qua Cocodrillo comparatur Pharaonis ostenditur exemplo.

Cap. XLV.

DVræ mentes non emendãtur flagellis, vnde sunt similes cocodrillo. Nã tãta duritia est cocodrilli, vt quamuis fortiũ lapidum ictus in tergo recipiat, nihil curat. Talis fuit Pharao, cuius cor ita induratũ erat, vt per multas plagas nollet dimittere populũ. Sic peccator durus multis flagellis flagellatus nõ dimittit peccatum. & de tali duro corde dicit Bern. Cor durum ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus. minis non cedit, flagellis induratur: ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, sæuũ ad iudicia, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, pręterito-

rum

rum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens: Ipsum est, cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omnino non præterit, præsentium omnino nihil non perit: futurorum nulla, nisi fortè ad vlciscendum, prospectio est.

Electorum Dei perfectio, eorumque vera innocentia quanta sit, ex pluribus ouium naturalibus proprietatibus, quam rectissime colligi potest.

Cap. XLVI.

Electi assimilantur ouibus. Primò, propter innocentiam. Ouis enim est animal innocens, id est, nulli nocumentũ inferens. Et hinc est, quòd nullã natura dedit ei armaturã, quia nec cornua ad feriendum, nec vngues ad scindendũ, nec dentes ad mordendum, licèt vocentur bibentes, quia cum duobus dentibus nasci dicuntur: sed dentes earum non sunt ad mordendum, sed ad pascendum. Hæc innocentia competit electis Dei, qui nihil faciunt, vnde aliis nocere intendãt, vnde dicitur Reg. Isti qui oues sunt, quid fecerunt? quasi dicat, Isti qui innocentes sunt in se ipsis, quid fecerunt scilicet mali aliis? vt sic notetur in eis duplex innocentia, scilicet respectu sui, & respectu proximi. Augu. Vera innocentia est, quæ nec sibi nec aliis nocet. — 2.Re.4. — August.

Secundo, propter patientiam. Psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Vbi patientia sanctorum primo commẽdatur ex causa; quia propter te, scilicet Deũ, non propter furtum, vel homicidium. Psal. Propter te sustinui opprobrium. Secũdo ex pœna, quia mortificamur, scilicet à nobis ipsis per pœnitentiam tota die, id est, per totam vitam. Apo. Quotidie morior, scilicet vitiis. — Psal. 43. — Psal. 68. — 1.Cor.1.

Item ab aliis æstimati sumus, sicut ouis occisionis, id est, digni occisione. Et verè vt oues erant sancti Martyres, dum occidebãtur, scilicet sequentes illum, de quo dictũ erit: Quasi ouis ad occisionẽ ducetur, quæ scilicet mãsuetè vadit, & sine rebellione se occidi permittit. — Isa.53.

Tertio, propter abundantiam, secundum illud Psalm. Oues eorum fœtosæ abundãtes in egressibus suis. Electæ enim oues abundant in fœtibus, & in egressibus, id est, in lacte quod egreditur ab vberibus earum. — Psal.143.

Item quæ abundant in bonis velleribus, de quib9 Iob: De velleribus ouium mearũ calefactus est, scilicet pauper. Sic electi Dei abundant in fœtibus, id est, in meritis, & vberibus, id est, in doctrinis & velleribus, id est, in exemplis, vel eleemosynis. Et nota, quòd quatuor sunt quæ faciunt ipsas oues in fœtibus abundare. scilicet ventus, potus, pastus, & motus. Ventus quidẽ, quia sicut dicit Aristoteles, si oues impręgnantur versus ventum septentrionalẽ, pariunt mares, si autem versus meridionalem, fœminas. Per ventum septentrionalem intellige inspirationem gratiæ septiformis, quę notatur per septentrionem. Vbi etiam septem stellæ sunt circa polum, designantes septem dona Spiritus sancti: & hic est ventus qui facit electos Dei parere fœtus masculos, id est, opera virtuosa. Sed per meridionalem ventũ calidum, intellige inflammationem spiritus maligni, qui facit parere fœminas, id est, opera vitiosa & defectiua. Secũdum est potus, quia idem Aristoteles dicit, quòd oues impinguãtur bibẽdo aquam. Vnde dant eis comedere salem, vt magis sitiant, & plus bibant. Hæc est aqua sapientiæ salutaris, quam potantes electi — Iob.31. — Arist.de ani.

electi Dei, & sancti, facit eos abūdare fœtibus bonorum operum
Col. I. Apostolus. Fructificātes, & crescentes in scientia Dei. Tertiū est pastus. Nam pastus præcipuè in fine diei iuuat eas ad generandū. & etiam motus, quod est quartū iuuamentum, & sic cibus & pastus lachrymarum, de quo Psal-
Psal. 79. mus: Cibabis nos pane lachrymarum: & motus obedientiæ, vel charitatis etiam sunt sanctis causa fœcunditatis meritorum.

Item Sancti abundant in lacte doctrinæ, in quo lacte (secundū Constan.) est triplex substantia, scilicet serosa, butyrosa, & caseosa, prima scilicet aquosa vel serosa est mundificatiua, & subtiliatiua: secunda butyrosa, vel vnctuosa est mollificatiua, & extensiua, & extersiua: tertia caseosa est grossa, & oppilatiua. Sic doctrina ouiū Christi est subtiliatiua, quando loquuntur sapientibus est mollificatiua, id est, cōpunctiua: & in bonum extensiua & à malo extersiua, quando loquuntur proficientibus. Est autē grossa, & oppilatiua, id est, malarum viarum clausiua, siue restrictiua, quādo loquuntur insipientibus. Apost. Tanquam paruulus in Christo lac vobis dedi.

Item ab ouibus Christi habentur vellera diuersorum colorum, id est, exempla diuersarum virtutum, quibus anima vestitur, & ornatur, & calent in diuino amore. Ouis (sicut dixit beatus Martinus) docet nos seruare dominicum præceptum: quia cùm habeat duas tunicas, scilicet coriū, & lanā, vnā retinet sibi, & aliam dat non habenti; scilicet lanam homini.

Quartò electi Dei assimilātur ouibus propter obedientiam: audiunt enim oues, & sequuntur sibilum, & vocē pastoris. Et viri sancti audiunt, & sequuntur doctrinam, & vocem Christi. Ioan.
Oues meæ vocem meā audiunt, Ioan. 10.
scilicet aure auscultando, corde credendo, & opere implendo, siue obediendo. Psalm. In auditu Psal. 77.
auris obediuit mihi.

Item electi Dei, & sancti viri, qui sunt de familia eius, à tentationibus dæmonum non læduntur, sed reprobi qui sunt tanquam progenies adulterina statim ab eis vincuntur, & venenātur, sicut dicit Plinius, quod est Plin.
quędā gens siue familia, cui aspis non nocet. Vnde illi pueros quos de se natos habēt suspectos obiiciunt aspidi: quibus non nocet si ad eos spectant. Si autem adulterini sunt, mox eos occidit. Psal.
Super aspidē, & basiliscum am- Psal. 90.
bulabis.

Euangelistarum dignitas & officium per equorum qui & sonipedes vocantur plures similitudines naturales, ac etiā caballi etymologiam clarè ostentatur.

Cap. XLVII.

Euangelistæ fuerunt Christi equi: nam equi dicti sunt, quia in quadrigis equantur, & pariter componuntur. Hæc quadriga, in qua sancti Euāgelistæ sunt à sancta Ecclesia æquati, & pariter recepti, est doctrina siue scriptura quatuor euāgliaorū, in qua ipsi à Christo instructi nobis salutis nostræ subsidia portauerūt.
Vnde Hiero. Matthæus (inquit) Hiero. ad Pau.
Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga Domini, & verum cherubin quod interpretatur scientiæ plenitudo, per totū corpus oculati sunt.

Item caballi Christi ipsi fuerūt, quia caballus à cauo pede est dictus, eo quod pressa vngula ter
ram cauat, vt dicit Isid. Hæc ca- Isid. li. ety.
uitas pedis, siue terræ cauatio euacuatio est terreni amoris, quia omnia propter Christū contempserunt, & ipsum pauperē secuti sunt,

Mat. 9. ſunt. Matth. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Itē ipſi fuerūt ſonipedes Chriſti. dicuntur enim ſonipedes, eo quód pedibus ſonant. Nam ipſi ſonuerunt prædicando, non tantum ſono verborum, ſed etiam greſſu operum: vel pedibus ſonabant: quando de loco ad locum diſcurrendo prædicabant, Pſal.
Pſal. 18. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Omnes cum excommunicatis in caſibus non conceſſis verſantes, effici excommunicatos rabidi canis, exemplo & auctoritate probatur.

Cap. LXXIII.

EXcommunicatio aſſimilatur morſui canis rabidi: quia omnia animalia morſa à cane rabido efficiuntur rabida, & furioſa. Et ſic omnes participantes excommunicato in caſibus non conceſſis, efficiūtur excommunicati ſaltem minore excommunicatione. Vnde excommunicati ad modum canum de eccle-
Apoc. 22 ſia expellēdi ſunt. Apo. Foris canes & ad modū canis rabidi ſunt omnibus euitandi. Theſſal. Ne commiſceamini cum illo, ſcilicet cum excommunicato.

Sanctorum exempla, qui interdum à Dei gratia ceciderunt, & poſtea ſurrexerunt, eos in bonis actionibus imitantibus maiorem in modū prodeſſe, maléq; prælati exempla ſubditis valde obeſſe muſco, capreoliſq; ac candela extincta exemplis declaratur.

Cap. XLIX.

EXempla ſanctorū qui à gratia ceciderunt, & poſtea reſurrexerunt, ſunt aliis valde proficua. Vnde aſſimilantur muſco, dicitur enim quòd in mōtibus Indiæ ſunt quidam capreoli, id eſt, qui herbis aromaticis paſcuntur, in quorum vnguibus ſunt concauitates, in quibus colliguntur humores ad apoſtema, ſed propter motum, & diſcurſum franguntur: & ille humor collectus cum piloſis folliculis abſtrahitur, & ſubſtantia illa quæ infra folliculos cōtinetur, ſummè eſt odorifera, & inter aromata eſt maximè precioſa, & in medelis plurimum vitioſa, (vt dicit Dioſ.) & Dioſ.
illud vulgariter vocamus muſcū. Quaſi autē capreoli ſunt quique homines humiles, & ſoliciti, qui quaſi aromaticis paſcuntur, quia frequenter multis donis, & gratiis diuinis replentur. Sed tamen quādoque cōtingit, quod in eorū vnguibus, id eſt, in ſenſibus ſiue affectibus remanēt quædam cōcauitates, id eſt, defectus quidam ſiue pronitates ad quædam vitia: in quibus interdum humores, id eſt, affectiones ex incautela, vel negligentia paulatim multiplicantur in tantum, quod generatur in eis apoſtema alicuius peccati grauis: in quo ruere permittuntur, ſed poſtea propter motū compunctionis, & exercitiū boni operis, ſiue per diſcurſum internæ conſiderationis, & pœnitudinis menti, frangitur, talis peccati affectus, & in piloſis folliculis, id eſt, aſperis, & afflictiuis exercitiis trahitur à corde. Exemplum autem pœnitentiæ, & humilitatis, & patientiæ, quod in talibus afflictionibus oſtendunt, & imitationis vitæ quam faciunt, efficit aliis muſcus odoriferus per exemplū. Cuius ſcilicet vſus, vel per conſiderationem, vel imitationem, efficitur aliis medicina, vel præſeruatiua, aliis iuſtis, ſcilicet ad timēdum, & ſe cuſtodiendum, ſecundum illud Cor. Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat, & peccatoribus ad pœnitendum, & ſe corrigendum, ſicut dicit beatus Ambr. Theodoſio Imperatori qui allegauit ei exemplū Dauid peccantes, ſi inquit ſecutus

tus es errantem, sequere corrigentem.

Item exemplũ prælati mali extinguit in subdito bonum propositum: nam candela extincta olfacta ab equa prægnante eam facit abortire. Tunc enim candela extinguitur, quando prælatus aliquis, vel doctor in manifestum peccatum labitur, quasi autem equa prægnans, est anima bonum propositum gestans, quæ dũ peccatum prælati, vel magistri sui imitando olfacit, bonum, quod cęperat, extinguendo abortit.

Cur fatuus nõ sit sapienti sociandus, ratione & authoritate patefit.

Cap. L.

FAtuus non est sociandus sapienti, vnde præceptum fuit
Deu. 22. Deut. non arabis in boue, & asino: per bouem enim intelligitur sapiens, per asinum stultus, per arare vero prædicatio designatur, asinus ergo boui in arando non est iungendus, quia fatuus in prædicatione non est sapienti sociandus, ne scilicet ex fatuitatis discordia impediatur sapientis gratia.

Carnis lasciuiam per spiritus feruorem consumi, Cameli exemplo monstratur.

Cap. LI.

FEruor spiritus consumit lasciuiã carnis, sicut feruor naturalis caloris consumit pinguedinem corporis: quod apparet in camelo, de quo dicit Constantinus, ꝙ animal calidissimum est ex natura, & ideo macilẽtũ, eo quod calor cõsumit sanguinis vnctuositatẽ. Similiter calor charitatis, & feruor deuotionis cõsumit viscositatem siue lubricitatem luxurię,
Ecc. 38. & concupiscentiæ carnalis. Eccl. Vapor ignis vrit carnes. i. feruor spiritualis amoris consumit desi-
Iac. 1. deria carnis. Ia. Exortus est sol cũ ardore & arefecit fœnum, id est carnem. Isa. Omnis caro fœnum. Isa. 40.

Fictè pænitentis, qui vitam in bonũ interdum mutare videtur, simulatio, nec non hypocritarum in fallendo malignitas, Rubetæ exemplo aperitur.

Cap. LII.

FIctè pœnitẽs similis est boraci quæ rubeta dicitur, genus ranę venenosæ quã dicũt vetustã pellem deponere pastu quarundam herbarum, venenum autem suum non deponit, sed custodit. Sic fictè pœnitens ostentatione cuiusdam exterioris fictæ pænitentiæ vitam videtur mutare, vt peccati vetustatẽ deposuisse credatur, venenum tamen retinet interius malæ voluntatis, & ipsum ad tempus tãtum occultando custodit. Et dicitur, quod rubeta quot maculis sub ventre respergitur, tot modis venenũ eius noxium, dicitur esse, quia scilicet fictus & hypocrita quot in se habet vitiorũ malitias, tot etiam habet nocendi, vel fallendi vias: & ideo talem merito Spiritussanctus fugit, secundum illud. Sap. Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum.

Quid nobis præstet fides, fideliumq; spes in quo consistat, vnico ceruorũ exemplo edocetur.

Cap. LIII.

FIdes ad inuisibilia quærenda nos trahit, quę tamen intellectus viatoris non capit. Sunt enim fideles ceruis similes, qui maria transeuntes nõ visu, sed odore tamen terras petunt. Similiter terrã viuentiũ. i. soliditatẽ æternorũ bonorũ nos odore quodã fidei quęrimus, quę tamẽ in transitu huius maris positi prout in se ipsis sunt cernere non valemus, vnde Apost. Quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit &c. Sed licet iste odor videatur debilis, tamen est valde suauis, & attractiuus, 1. cor. 2.

Cant. 1. tuus, vnde Can. Trahe me post te: curremus in odore &c. vnde & hoc odore Beatus Iohannes Euangelista attractus, legitur Deo dixisse in quadam sua oratione: Odor tuus in me concupiscentias æternas excitauit.

Filios erga parentes fore pientissimos, glirium instruuntur exemplo singulari.

Cap. LIIII.

FIlios debere parentibus obsequia pietatis impendere præcipue in necessitate, glires docent, qui insigni pietate genitores suos in senectute nutriêdo adiuuant, eis alimenta ministrãt. Erubescant ergo miseri homines, qui suis parentibus sunt crudeles: quia dum eis in necessitate deficiunt, se gliribus, & muribus crudeliores esse ostendunt. Ecc. Suscipe senectam patris tui. Eccl. 3.

Dei gratia effectus ipsi cordi varijs similitudinibus cõparatur, quod membrũ radicale esse iure optimo affirmatur.

Cap. LV.

Aris. de anima. GRatia Spiritussancti assimilatur membro radicali, nã sicut dicit Aristo. in omni animali est membrũ radicale, quod est principiũ omniũ virtutum naturalium, & spiritualium: & hoc est cor, vel aliquid loco eius à cuius radice (vt dicit Auic.) incipit animaliũ creatio, & formatio, & figuratio, hoc ergo radicale principiũ, est gratiæ Dei donũ, à qua omnes virtutes procedunt, & dona gratuita quibus perficitur anima. Ab hoc principio incipit virtutũ creatio, formatio, & figuratio, nam creatio virtutum est per habituũ acquisitionẽ: quia virtus (vt dicit Philosop.) est habitus electiuus sed formatio earum est per charitatis dilectionem, quia charitas est formatio virtutũ, sicut dicit Amb. Sed figuratio virtutũ est per actuũ productionẽ: Aris. quia actus configurantur habitibus, à quibus procedunt habitus: vnde in actibus manifestatur sicut res figurata in sua figura. Sed omniũ istorũ radicale principiũ est ipsa diuina gratia: Vnde Apo. totũ esse suum spirituale gratiæ Dei attribuit, dicens. Gratia Dei sum id, quod sum. 1. cor. 15.

Itẽ gratiã diuinam ad suas cõsolationes non recipit homo quãdiu peccatũ in conscientia gerit. Nam pullus equæ, qui cum quodã nigro folliculo in fronte nascitur, quamdiu abscisus non fuerit, ad vbera matris non admittitur. Pullus igitur gerens nigredinẽ in fronte, est homo peccatum habens in mente; quod quamdiu per pœnitentiam non amouerit, mater virtutm gratię, eũ ad cõsolationis suę vbera nõ admittit. Sa. Nihil inquinatũ in illa incurrit. Sap. 7.

Panthera pulcherrimo exẽplo, grates semper benefactoribus esse reddendas admonemur.

Cap. LVI.

GRatos esse benefactoribus exemplũ pantheræ nos docet, quæ quamuis sit bestia valde sæua, suis tamen benefactoribus nullis est ingrata. Vnde narratur de quodam qui catulos eius de quadã fouea liberauit, quod panthera eum associauit, & blandiens ei cauda, & facie vsque extra deserta duxit. Si ergo sic grata est benefactoribus crudeliũ ferarum natura, quanto magis decet homines, quibus mansuetudo naturaliter inest & rationalis censura? Vnde Apost. Grati estote.

Gula damna enarrantur, Voracisque natura per vrsi ac cocodrilli naturalem vsum in edendo: quoue pacto gula vitium curetur, exprimitur.

Cap. LVII.

GVlosus homo assimilatur vrso: quia vrsus (secundum Aristo.) indifferenter comedit omnia: vnde pro fructibus ascen- Aris. de anima.

dit

dit arbores, & aluearia pro melle confringit, & cancros & formicas pro medicina comedit. Sic gulosus aliquando sub specie necessitatis, aliquando ex dulcedine voluptatis, aliquando sub protextu infirmitatis, voluptuosas delectationes exquirit, & accipit. Eccles. Omnem escam manducabit venter scilicet gulosi.

Item gulosus assimilatur Cocodrillo, qui herbas libenter comedit, inter quas endros serpẽs parvulus, qui eius inimicus est, se inuoluit, vt dum herbas carpit, serpentem transglutiat, qui dum in ventre existit ipsum occidit, & illæsus exit. Sic gulosus homo bonos et sapidos morcellos libenter comedit, cum quibus frequenter venenum voluptatis, & peccati per delectationẽ transglutit, quod mentem eius occidit.

Itẽ gula perducit hominem ad luxuriam & incontinentiã. Nam cerui, quando nimis pingues se sentiunt, latebras quærunt: quia nec bene fugere, nec cursum continuare possunt: sed nunc fugiũt, nunc subsistunt, & retro respiciunt, sic etiam pinguedo gulæ quęrit latebras luxuriæ. Et homo etiam gulæ deditus incontinens effectus, nec tentationes carnis fugere, nec cursum pœnitentiæ continuare potest: sed nunc conscientia punctus fugit. i. fugere, proponit, nunc subsistit i. tentationes expectat, & suscipit, nunc retro respicit, quia ad turpitudinẽ desiderio, vel opere redit. Vitium itaque gulæ curandum est afflictione abstinẽtiæ, ariditas autem animæ irriganda est lachrymarum compunctione. Nam (secundũ Isaac) carnes pingues animaliũ assandæ sunt: quia dum assantur earũ humiditas illaudabilis desiccatur, sed siccę carnes potius sunt lixandæ, quia aqua eas tẽperat, & humectat carnes porcinæ, & pecorinæ laudabilis sunt assaturæ, caprinæ vero, & bouinę meliores sunt lixatæ. Nam per lixationẽ siccæ carnes humectantur, & per assationem humidæ carnes siccãtur: est ergo caro pinguis caro assueta delitijs, quæ igne assanda est, idest abstinentię afflictione, famis ardore sedandæ vt sic delectationes gulæ compescat afflictio abstinentiæ, sed quasi siccæ carnes sunt aridæ i. indeuotæ mentes: quæ tunc bullienti aqua elixantur, quando feruenti, & lachrymosa compunctione irrigantur.

Temporalium rerum exuberantia, quantum hominibus diuitijs abutentibus obsit, pinguia animantia ad esum pessima, valde hominis stomachum dissoluentia, naturali quadam similitudine ostentant.

Cap. LVIII.

HAbentes abundantiã temporalium assimilãtur pinguibus animalibus. Animalia nimis pinguia sunt ad esum pessima, nocent enim digestioni, quia super cibũ natant, & cibũ inflant, & villos stomachi emolliunt, & lubricitatem stomachi inducũt, vnde pinguedo nimia stomachũ dissoluit, deficiente virtute contentiua, conformatiua, & expulsiua. Ex pinguedine etiam stomachus incenditur sicut ignis, quãdo pinguedo in eum proijcitur. Quasi autem pinguedo carnis est abundantia temporalis, de qua Psal. Prodijt quasi ex adipe iniquitatis eorũ. i. ex abundantia, & plenitudine temporaliũ. Hæc igitur nocet animæ sicut pinguedo stomacho. Inducit enim inflãmationẽ, siue elationem superbię, mollitiẽ, & lubricitatẽ luxuriæ. Dissoluit. n. virtutẽ cõtinentiæ, excludit cõsolationẽ, siue confortationem gratiæ, nõ curat de expulsione vitiorum per confessionem Psa. 72.

nem pœnitentiæ. hæc etiã nõ extinguit, sed potius accendit ignẽ auaritiæ, ficut abundantia lignorum nõ extinguit, sed potius auget ignem. Eccles. Secundum ligna syluæ exardescit ignis. Ecc.28.

Itẽ abundantia nimia temporalis consolationis generat vitia mentis. Nã ligna quæ in plenilunio resecãtur, vel plantãtur, quia tunc humor in corporibus abundat, propter eius superfluitatẽ nõ valent regi à natura, & ideo corrũpũtur, & generãt vermes à quibus corrodũtur, & in puluerẽ rediguntur. Est autem quasi humor arboris ipsa cõsolatio, siue repletio carnis, quę si abundãs sit, corruptionẽ non tantũ corporis, sed etiã animæ gignit, & vermes producit vitiorũ, quibus virtutes animæ penitus dissipantur. Hinc est (vt dicit Greg.) φ princeps cocorũ. s. Nabuzardam, destruxit muros Hierusalem, quia venter cui coci deseruiunt sua repletione destruit virtutes animæ.

Diuersorum animalium diuersa natura, eorum que naturales proprietates egregiè describuntur: quibus non paucis nec obscuris exemplis homines tam boni quàm mali iure comparantur.

Cap. LIX.

HOmines tam boni quã mali assimilantur animalibus terrestribus. Nã ficut dictum fuit suprà in principio huius quinti libri, ponit Moyses tria gña animaliũ s. iumenta, reptilia, & bestias, & secundũ Basiliũ sunt iumẽta, quæ cõpetunt vsui hominũ nuncupata: & quædã ex eis sunt ad laborandũ, vt equi, boues, & asini, quædã ad lanificandũ, vt oues, & consimilia, quædã ad vescendũ, vt porci, & huiusmodi. Per iumẽta igitur intelligũtur actiui, qui sunt in adiutoriũ proximorũ soliciti, vnde dicuntur iumenta, quasi iuuamenta: quorum quidã laborant in operibus obediẽtiæ, vt claustrales, & isti sunt, vt equi: Equus. n. homini subditur, ab eo infrenatur, & secundũ eius volũtatẽ mouetur & circũfertur, & sic est subditus respectu prlęati. Ia. Equis frena in ora mittimus ad consentiendũ nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Hęc frena sunt regularia pręcepta siue instituta, vel prelatorũ correctiones. Quidã verò laborant in opere doctrinæ: & isti sunt, vt boues, cũ quibus terra aratur: s. prædicatores, à quibus terra animæ aratur vomere linguæ, & seritur semine doctrinæ. Alij vero laborant in opere patientię, s. in cura regiminis, vt prelati, qui assimilãtur animalibus humilioribus, aliorũ onera ferentibus, s. camelis, asinis, & huiusmodi, quia quanto sunt maiores, tanto debent esse humiliores, & pro subditis onera portantes. Psal. Vt iumentum factus sum apud te. Iumenta enim huiusmodi. s. asini & cameli, licet sint magna corpore sunt tamen vilia reputatione, & magnæ sarcinæ grauantur onere. Similiter prælatus, licet sit magnus in dignitate, debet tamen esse apud se ipsum vilis, & humilis reputatione. Est etiã magni põderis sarcina grauatus cu habeat pro suis subditis Deo reddere rationẽ vnde Greg. dicit: Grandis honor, sed graue onus. Illi autem qui intendunt ad pauperes vestiendos, assimilantur ouibus, qui quasi mandatũ domini implẽtes (vt fecit Beatus Marti) Cũ duas tunicas habeant, s. lanã, & pellẽ, vnã dant nõ habenti, s. lanam, homini. Qui vero pauperes pascũt suis cibis, & eleemosynis, sunt similes animalibus vtilibus ad cibũ, vt arietibus, hœdis & porcis, & huiusmodi, quibus, s. assimilantur, non ratione vilitatis, sed vtilitatis. Reptilia vero illa, sunt quæ

Iac.3. Psa.72. Grego.

quę corporis actione, & extensione repunt, & mouentur, vt vermes, colubri, & serpẽtes. Per reptilia vero possunt intelligi perfecti, & cõtemplatiui viri, quorum est se cõtrahere. i. ab exterioribus ad interiora reducere ad Deũ cõtemplandũ, & nihilominus se extendere ad proximum diligendũ. Vnde debent esse, vt vermes per reputationem humilitatis, vt colubri per refrigeriũ carnis, quia dicitur coluber quasi colẽs vmbrã. Itẽ debent esse, vt serpentes per prudẽtiã discretionis, Mat. Estote prudentes sicut serpentes. Vel debent esse, vt vermes, quia eorum est Deum frequenter laudare. Vermes enim, vt bruci, & huiusmodi ore se trahunt, Psa. Semper laus eius in ore meo. Vel vt serpentes, quia eorũ est carnem per abstinentiã attenuare, serpentes enim vi costarũ se rapiunt. Iob: Inuadat inedia costas eius. Nam maximè in costis apparet tenuitas ieiunantis. Debent etiã esse vt lacertæ, quia in bonis debent affectibus æstuare: Lacertæ enim pedibus repunt, & pedes animæ sunt eius affectiones, quibus tanto velocius currunt, quanto feruentiores existunt. Bestiæ autem dicũtur quasi vastiæ, eo, quod deuastant omnia sua feritate. Nam sunt sęuæ, & impetunt nunc vngue nunc cornu, nunc dente, vt apri, leones, & lupi & ideo talibus bestijs peccatores assimilãtur, qa omnia bona sua deuastant. Nam bona naturalia diminuunt, gratuita repellunt, cælestia contemnunt, temporalia amittunt. Ipsi sunt sæui sibi ipsis, multo fortius alijs quos lædunt, & impediunt aut dẽte inuidiæ detractionis, aut cornu superbæ damnationis, aut vngue violentæ direptionis. Et quidã sunt vt apri per carnis voluptatẽ, quidam vt leones per superbiæ potestatem, quidam vero sunt, vt lupi per auaritię rapacitatẽ & sic de alijs similibus. Eccl. Dixi in corde meo de filijs hominũ, vt probaret eos dominus, & ostenderet similes esse bestijs.

Mat. 10. Psal. 33. Iob. Eccl. 3.

Elephantis in coitu admiranda natura, homines coniugalem pudicitiam conseruare erudit.

Cap. LX.

HOnestatẽ & pudicitiam operis cõiugalis elephantes conseruare nos docent, in quibus est pudicitia quædam admiranda maximè respectu aliorũ animalium. Non n. se cognoscunt, nisi in abdito, & hic non, nisi in duobus annis, quando masculus habet quinque annos, & fæmina decem, & in istis duobus annis non nisi quinque diebus sexto raro adiuncto. In quo exemplo docẽtur homines cõiugali opere honestè vti quantum ad locum, & quantum ad tempus, & quantum ad charitatem. Vnde Tob. iunior dixit vxori suæ. Exurge, & deprecemur hodie dominũ, & cras, & secundũ cras, quia his tribus noctibus iungimur Deo, tertia autẽ transacta nocte in nostro erimus cõiugio: filij quippe sanctorũ sumus, & nõ possumus ita cõiungi sicut & gentes qui ignorãt Deũ. To. 8.

Humilis hominis natura quæ siluestri capræ aliquibus exemplis assimilatur, atque humilitatis virtus, quantũ fidelibus prosit, Deoq; grata existat, plurimis rationibus naturalibus aperitur.

Cap. LXI.

HVmilis homo assimilatur damulæ. i. syluestri capræ, quæ est animal timidũ, & imbecille neq; scit se defendere, nisi beneficio fugæ, habet. n. ꝑ armis mẽbrorũ agilitatẽ, & fugã. Vnde (secundũ Isi.) dicitur damula, eo q de manu effugiat, mõtuosa & nemorosa diligit, gramina aromatica cõmedit, & ramusculorum extremitates Isid. li. 12.

tremitates carpit: quãdo vulneratur, draconteã mandit, & sic telũ de corpore excutit. Damulã serpentes odiũt, & eius anhelitum sustinere nõ possunt: sic quoque homo humilis semper timet Dei offensam, & imbecillẽ se reputat ex virtute propria, defendit se vitiorũ fuga, armat se agilitate obedientiæ, & superbiæ fuga, & sic effugit manus tentationis diabolicæ, diligit montẽ contemplationis, nemus solitudinis, & quasi graminibus aromaticis pascitur sācorum exemplis. Ramusculorum extremitates, id est humilia opera carpit. Vulneratus peccato, draconteã quę est herba medicinalis i. pœnitentiã mandit, & sic telum tentationis, vel peccati de corde trahit. Serpens quoq; infernalis i. dæmõ, maximè hũc odit, & eius anhelitum idest voluntarium despectũ sustinere nõ potest. Ec. Abominatio est superbo humilitas. Ecc. 13.

Item humilis sui recognitio, liberat hominẽ à peccato. Nã pardus, quando infirmitatẽ incurrit, fimũ humanum comedit, & euadit. quid enim est homines fimus, nisi abominiabilis peccati actus, fimus quidẽ propter vilitatẽ, humanus propter proprietatẽ, quia solius hominis inter animalia proprium est peccare? Hunc ergo fimum comedit, qui turpitudinẽ peccati sui humiliter recognoscit, & talis ab infirmitate mortifera euadit, ex eo, quod apud piũ iudicẽ est impetratio veniæ, ipsa recognitio culpæ, vt dicit Gre. in illud Ps. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Greg. in psal. 50.

Item profunda humilitas animi, & diligens auditus verbi Dei, iuuant homines contra tentationes diaboli, cuius exemplum est, quia (sicut dicunt Arist. & Aui.) Coruus valde odit asinã, & tentat cum rostro excæcare, sed iuuat asinum profunditas oculorum, & spissitudo corij superciliorũ, cum quo tegit visum. Cui etiam valet proceritas, & mobilitas aurium, cum quibus se defendit. Coruus est diabolus, asinus, homo simplex, & Dei seruitio deputatus: cui diabolus insidiatur, vt eruat oculos, s. bonã fidẽ, & bonam voluntatẽ: sed si habeat eos profundos, i. in humilitate fundatos & abscõsos sub spisso, & duro corio, i. sub despecto, & grosso habitu, vel exteriori aspectu: & si habeat aures magnas, & mobiles, id est ad auditum diuini sermonis prolixas, & ad motũ implendi, & obediendi paratas, euadit ab eius malitia. Item humiles, & pauperes sunt promptiores ad benè operandum, quã magni, & diuites, sicut dicit Arist. quod araneę paruæ sunt acutæ, & velocis motus, Arist. de ani. sed magnæ, & nigræ tardiores, & hæ solent texere iuxta terram, & foraminibus semper latent, donec in rete suũ aliqua bestiola cadit, quã comprehendit, & fugit, & quandoque reponit, donec famẽ habuerit. Sic qui parui sunt, reputatione propria, sicut humiles, vel reputatione aliorũ sicut pauperes, sunt ad benè operandum acuti, id est perspicacis, & velocis motus, i. soliciti, & prompti. Nã perspicaces ad prouidendum, & considerandum facit eos humilitas: sed veloces, & expeditos facit eos pauperias. Sed magni, & diuites, qui apud mundum magni reputãtur, sunt ad bene operandum tardi, & circa terrã texunt, quando solum ad terrena disponenda, vel congreganda intendunt: bestiolas, i. simplices fraudulenter, & insidiosè decipiunt, & eorum bona diripientes sibi in suum vsum assumunt, vel pro futuro tempore reponunt.

Itẽ humilitas mentis, & restrictio carnis, perducũt hominẽ ad magnum culmen contemplationis

nis. Nam formicæ cum sint paruæ, & strictæ circa ventrē crescētes, fiunt pennatæ, & volant. Sic qui est apud se ipsum paruus per humilitatem, & circa ventrē per abstinentiā strictus, crescit in spiritu, & pennis virtutum efficitur pennatus, & tunc sequitur contemplationis volatus.

Item humilitas plus fructificat quā superbia, Nam animalia parui corporis sunt plurium filiorū, quàm illa quæ maximi. Opera enim Deo placentia sunt opera humilia, quę maximi, idest superbi facere designātur, & ideo permanent steriles.

Inferni ignem, miro Salamandræ exemplo, perpetuo humana corpora post iudicij diem fore cruciaturū, eaque nunquam consumpturum, adaptatum,

Cap. LXII.

IGnis inferni post diem iudicij humana corpora cruciabit, & tamen non occidet neque consumet, neque incinerabit. Cuius exemplum apparet in Salamādra quæ in medio ignis viuit. Et de corio cuiusdam generis Salamandræ fiunt licinia in lāpadibus, & lucernis, quæ nullo incendio cōsumuntur, sed perpetuo ardere probantur, & si hoc fit potentia naturæ, quanto magis in damnatorum corporibus fieri poterit diuina virtute? Isa. Ignis eorū non extinguetur. Isa. 66.

Equi camelique exempla hic apposita, incesti graue peccatum quantopere sit fugiendum nos erudiunt.

Cap. LXIII.

INcestū abhorrere equus docet, qui maternum coitū summè refugit. Vnde narrat Aristot. quod rex Septentrionis habuit equam pulcherrimam, quæ peperit ei equum pulcherrimum: ex quibus duobus volens extrahere equum alium, cooperuit vultum equi, ne matrem agnosceret. Qui tandem discoopertus matrem se cognouisse videns, fugit, & seipsum ab alto proiecit, & mortuus est. Quantum ergo debet abhorrere rationalis homo incestuosam sui sanguinis commixtionē, quando brutum animal sic abhorret? Item Camelus coitum cum matre tantum abhorret, vt dicit Ari. quod cum in quadam ciuitate cooperta, à posterioribus mater esset camelus eam non cognoscens super eam ascendit: sed tandem eam matrem sentiens, mox coitum non complens descendit, & ingeniatorem inuasit, mordens dentibus occidit. Erubescat homo infœlix, qui iudicio fultus est rationis, non solum tale quid egisse, sed nimirum facere cogitasse. Deute. Maledictus, qui dormit cum vxore patris sui. Ari. de ani.

Hiænæ in sexu naturalis variatio, cui non incongruè inconstans homo comparatur, breui declaratur.

Cap. LXIIII.

INconstans homo similis Hiænæ est: cuius natura dicitur esse, vt vna, & eadem sexum mutet: vnde nunc masculus, nunc fœmina inuenitur. Similiter homo inconstans iuuenitur aliquādo masculus, idest robustus in proposito, sed postea inuenitur fœmina in facto. Vel masculus, idest virilis in principio, sed fœmina, idest debilis in progressu. Luc. Cœpit ædificare, & non potuit consumare. Sed nota, quod prędictam mutationem sexus, dicunt quidam fieri solum apparenter, ex eo, quod (vt dicunt) hiæna semper habet vtrumque sexū sicut hermaphroditus, sed aliquando vnus est occultus, & alter manifestus. Et hoc forte variatur secundum tempora, propter quod aliquando apparet masculus, aliquando fœmina. Vnde dicunt quidam, quòd hyæna concipit

Arist. de anim. concipit sine mare, sed Aristot. hoc negat.

Quantum sit coniugalis incontinentia euitanda, ceruorum exemplo, doctorũq́ auctoritate admonemur.

Cap. LXV.

INcontinentiam coniugalem euitare cerui nos docent, de quibus dicit. Plini. quòd à tempore conceptus fœminæ à maribus discedunt donec à partu purgentur. Et tamen tanta est quorundam hominũ libido, vt à grauidata vxore interdum abstinere non valeant. Et nota hic aliquid exigente materia, quamuis non sit pulchrum audire, tamen est vtile scire: scilicet, quamuis matrix post impręgnationem claudatur, tamen ex delectatione (vt Auicēna dicit) mouetur, & aperitur, & ex hoc imminet periculum aborsus. Et ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad vxorem prægnantem, non tamen ita, quòd semper sit peccatum mortale, nisi forte probabiliter timetur de periculo aborsus. Plini.

Infirmitatem corporalem multum interdum homini ad vitia cohibenda prodesse Leonis exemplo, quoue pacto sit rite curanda, elephantis similitudine naturali erudimur.

Cap. LXVI.

INfirmitas corporis aliquando est medicina cordis: quia scilicet cohibet vitia. Nam leo (vt dicit Solinus) quartanam omni tempore patitur. Et hunc morbũ Deo prouidente ideo patitur, vt eius iracundia temperetur. Similiter in hominibus diuersæ infirmitates corrigunt diuersa vitia: propter quod dixit Sen. infirmitati meę gratias ago, quę cogit me nō posse, quæ nō debeo velle. Sen. in episto.

Item infirmus homo debet suæ infirmitatis remedium præcipuè à Deo requirere. & etiam medicinalia cum oratione, & diuinæ virtutis inuocatione recipere. Nã elephantes quando ægrotãt, colligunt quasdam salutiferas herbas, & antequam eas edant, erecto ad cęlum capite, etiam herbas ad cælũ leuant, & quasi quadam religione à Deo auxilium postulant. Multo ergo magis homo cũ patitur, à Deo debet auxiliũ petere, & medicina vtens ab oratione inchoare. Iac. Oratio fidei saluabit infirmum. Iac. 6.

Ingenium nonnunquã plus valere, quàm vires, vnico Leopardi leonē insidiantis exemplo: ac quemadmodũ Diabolus sit ab homine superãdus, edocetur.

Cap. LXVII.

INgenium aliquando plus valet, quam vires, quod patet in leopardo: quē leo mirabiliter odit. Vnde leonem timens, quia minor illo est, foueam facit orificiũ duplex habentem, vnum per quod intrat, & alterum per quod exit, & est fouea in vtroque orificio valde ampla, sed in medio stricta: Veniente ergo leone, per foueam fugit, quem leo insequēs cum ipso foueam intrat: sed ad medium venies, & foueam strictam reperiens transire non potest, neque retro se vertere valet. Vnde leopardus exiens per aliam partē, & post eum ingrediens ipsum à tergo mordet, & sic sæpe de eo arte triũphat, de quo triumphare viribus nequibat. Leopardo ergo assimilatur homo cuius fouea est pręsens vita, hæc habet ingressum per mortem & vtrobique est larga humilitatis materia, siue hominis principiũ consideres, siue finē. Sed in medio debet esse stricta arctitudine pœnitentiæ: quam cum leo. i. diabolus inuenit in homine, nō potest progredi, vt vlterius hominem decipiat, nec retrocedere, vt per præterita peccata quæ iã per pænitētiam deleta sunt, ipsum teneat.

Vnde

Vnde leonē leopardus exiens retro mordens occidit, quia postera vita, vel pœnitētia eius nequitiam in se extinguit.

Impatiens ac iracundus quemadmodū sit edomandus, Vrsi exemplo monstratur.

Cap. LXVIII.

IMpatiens assimilatur vrso. est enim vrsus animal impatiens, & iracundum volens se de singulis vindicare. Vnde cum aliquem inuaserit, si alius eum tangit, statim primum dimittit, & in alium currit: sed quando capitur aspectu peluis ardentis excęcatur: catena ligatur, & verberibus edomatur. Sic homo impatiens, & iracundus de singulis iniuriis se vindicare appetit: neque propter vnum inimicū dimittit, quin cōtra alium bellum suscipiat, sed tanquam peluis ardens, est ira furens ad quam excęcatur, quia ira oculum rationis perturbat, quem furia, & insamia penitus excecat: sed furiosus est catena ligandus, vel verberibus edomandus.

In bonum per agendum non perseuerantes varijs similitudinibus Satyris, & phaunis: nec non leopardo assimilari demonstratur.

Cap. LXIX.

IMperseuerātes qui bene incipiunt, & in fine deficiūt, similes sunt illis animalibus mōstris, quæ satyri dicuntur siue phauni: De quibus dicit Isi. ꝙ habēt cornua in frontibus, & sunt similes capris in pedibus. Et tale fuit monstrum, quod beatus Anton. inuenit in solitudine: & dominū interrogaretur quid esset: respōdit, Mortalis siue vnus ex accolis æremi: quos errore delusa gentilitas faunos, & satyros colit, quod autē est, cornu frontis? nisi robustū principiū operis? & quid pes capinus, nisi finis defectuosus. Ille ergo qui viriliter incipit, sed postmodū ad debitū finē bene incœpta nō perducit, quasi satyro monstro similis existit, & tales erant illi quibus Apost. dixit. Cum spiritu cæperitis, nunc carne consummamini. Gal. 3.

Item imperseuerantes, & impatientes similes sunt leopardo, qui saliendo nō persequendo capit prædam, quam si. 3. vel 4. saltu non cæperit, præ indignatione desistit, & quasi victus retrocedit. Tales sunt qui non diutius laborando, sed quanto citius obtinendo volunt assequi, quod intendunt: Vnde si non statim obtinent, & non inueniunt, quod volunt, quasi tædio victi, à bene incæpto opere retrocedunt, non attendentes, quod labor improbus omnia vincit, vt dicit Virgilius. Virgil. Vnde etiam perseuerantia orantis obtinet à Deo, quod cupit. Luc. Si perseuerauerit pulsans, dabit ei quot erit necessarium.

Chamaleontis natura describitur, cui quidem rationabiliter, inconstans homo assimilatur.

Cap. LXX.

INstabilis, & inconstans homo assimilatur chamæleonti, quæ est bestia parua diuerso varietatis colore respersa. Cuius corpusculum ad varios colores quos videt, facile variatur, nullum enim inuenitur animal, quod sic recipiat oppositorum sibi colorum mutationes, vt dicit Isidor. Sic animus paruus pusillanimitate, vel paruus in virtute, facile impressionem amoris, vel timoris, vel gaudij, vel doloris, vel tristitiæ, recipit ex omnibus, quę sibi occurrunt: & ideo stabilitatem non habet, quia immutatur, & deducitur per varias affectiones. Iaco. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Iaco. 1.

Inuidia malum virus, inuidiosorumq; natura, per quam plurimas Indiæ serpentiū, Cerui, Vrsi, Syrenæ, Salamandræ, lincis, Draconis, ac tandem Papilionis similitudines dilucide aperiuntur.

Cap. LXXI.

INuidi sunt similes quibusdam serpentibus Indiæ, qui statim fugiunt quando vident florere arbores aromaticas, quas etiam corrodere dicuntur ne floreant, eo, quod odorem florum sustinere non valeant. Sic inuidi prosperitatem proximorū sustinere non possunt, & de ipsorum infortunio gaudent? Ecclef. Laqueo peri-
Ecc.27. bunt qui delectantur in casu iustorum.

Item inuidi dolent si aliquis vtilitatem de bonis eorum capit, etiam de his quibus non indigēt. Sunt enim similes ceruis, qui quando cornua eiiciunt, abscondunt propter inuidiam, & dolere videntur si aliquis ex illis accipiat medicinam.

Item inuidus assimilatur vrso. Nam vrsus cerebrum habet venenosum, & ideo eius caput & spatulę cōburuntur, ne gustantes de eius cerebro in vrsinā rabiem conuertantur. Nulli enim animali est tanta solertia ad malè faciendum, sicut vrso, vt Plin. dicit. Sic inuidus habet caput venenosum. i. mentem veneno odij, & maliuolentiæ infectam. Vnde necessarium esset, vt vteretur igne charitatis, quę non æmulatur: & sic nemini noceret. Et ideo nullum vitiū facit hominem ita solertem ad male faciendū, & nocendum alijs sicut inuidia. Vnde per inuidiā diaboli mors intrauit
Sapi.2. in omnes homines. Sap. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Item inuidus similis est syrenę, quæ tempestate lætatur, & in sereno tristatur. Sic est inuidus dū gaudet de alterius aduersitate, & tristatur de prosperitate.

Item inuidus similis est salamandræ.

Primo ratione temporis. Nam salamandra, quæ habet figurā similem lacertæ, nō apparet nisi in magnis imbribus, & in sereno deficit omnino. Per magnos imbres intellige magnas tribulationes, vel aduersitates, alicui contingētes. Tunc inuidus, & maliuolus se manifestat ad insultandum, & nocendū ei, sicut fecit Saul Da- 1.Reg.
uid. Sed in sereno. i. dum videt 19.
hominem in prosperitate, tacendo deficit, & tristitia consumitur.

Secundo, ratione frigoris. Nam tanti est frigoris, vt ignem extinguat, sicut glacies. Sic inuidia extinguit ignem charitatis.

Tertio, ratione oris. Nā ore venenum euomit, s. quandā saniem lacteā, quæ si corpus hominis tetigerit, inde pilos continue fluere facit: Similiter inuidus venenum euomit ore detrahendo, & infamando Psal. Venenum aspidum Psa.13.
sub labijs eorum.

Item inuidus vbi alteri nocere credit, quandoque prodest, & ideo assimilatur lyncι, cuius vrina in gemmam preciosam conuertitur, & ipse hoc sciens, & quasi homini inuidēs, & dolens, si gemmam hanc inueniret dum vrinā emittit, eam sub terra abscondit, & tamen fallitur, quia ibi (vt dicit Pli.) in lapidē citius cōmutatur.

Item inuidus assimilatur draconi. Nam draco venenum suum habet in lingua, & in felle, dicit enim Plinius, quod ex vi veneni semper lingua eius erigitur, & ex calore flatus sui aer inflammatur, vt aliquando incendi videatur. Vim habet in cauda, & plus nocet verbere quam ictu: quicquid autem cauda ligauerit occidit, raro dormit, & visum acutissimū habet, vnde à remotis prædā suam videt. Similiter homo inuidus habet

habet veuenum odij in felle.i.interius in mente,& in lingua.i. in detractione, & lingua erigitur ad maledicendũ,& superbè loquendũ,& ad odia inflammandum, & incendendum. Habet etiam vim in cauda, quia scilicet retro percutit per occultam detractionem: & occidit per infamationem,raro dormit,i.raro quiescit à nocendo, & machinando: &habet acutissimum visum circa defectus proximi,ita quod à remotis videt quid de ipso capere possit.

Item inuidus homo frequenter vnde credit lædere alium, lædit seipsum.Vnde est similis papilioni, qui dum lumen extinguere nititur, in flammam irruens ipse comburitur, Psal. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Hypocritarũ defectus et fallacia,per varias Cocodrilli,panthera, eruca, ac etiam Papilionis similitudines,rectè,& appositè patefiunt.

Cap. LXXII.

HYpocrita ei,quẽ lædit, falsam compassionem ostendit,ne ex crudelitate lædere credatur.Vnde assimilatur cocodrillo de quo Phisiol. dicit, quod si hominẽ iuxta litus inuenit,eũ occidit,sed postea eũ plorat,&tamẽ eũ deuorat:Talis fuit Ismael filius Hathaniæ de quo habetur Hiere. quod cum amicis, Godoliæ quem ipse occiderat incedens,& plorãs ibat, & tamen etiam illos cum quibus sic ibat,occidit,vt dicitur ibidem.

Item hypocrita, vel hæreticus assimilatur pantheræ,quam propter pulchritudinem exterioris pellis,vel varietatem colorum,& odorem quem ex ore emittit, omnia animalia solicitantur videre, sed toruitate capitis deterrentur: vnde ipsa caput occultat, & dum ei animal appropinquat ipsum accipit, & manducat: sic propter apparentiam exterioris sanctitatis, & varia spiritualia opera,quę hypocrita,vel hęreticus exterius prætendit:& aliquando propter famam doctrinæ,quę est, vt odor oris, multæ deuotæ & simplices personæ desiderãt eum videre, vel ei adhærere quibus ipse caput suæ malitiæ,idest malignam intentionem, vel corruptam fidem à principio abscondit.Sed cum ei aliquis credendo familiariter adhęserit,tunc ipsum decipiendo capit,& manducat. i. eum sibi incorporat hoc est corrumpendo assimilat.

Itẽ hypocrita assimilatur erucæ. Eruca enim est vermis noxius,quia in folijs olerum crescẽs pãpinos, fructus, frondes,& flores corrodit. Vnde ab eradendo dicta est eruca, vt dicit Isi. Sic quoque hypocrisis vitium,omnẽ fructum spiritualem & bonum hominis destruit, scilicet,& florum i. affectionum, & frondium i. locutionum, & fructuum id est operationum, quia in omnibus, intendit hypocrita solum humanum fauorem. Secundo,quia est vermis ingeniosus scilicet ad se conseruandũ contra temporis asperitatem. Nam,sicut dicit Plin. Plin. Eruca extremitatibus arborum consumptis, folijs & fructibus, texit de suis visceribus telas more aranearum, quibus se per totã hyemem inuoluit,custodiens pestiferũ semen suum. Egerit enim quædã oua, de quibus in vere erumpẽtibus gẽmis nascitur multa proles. Sic etiam homo hypocrita instãte hyeme. i. asperitate alicuius aduersitatis,vel tribulationis de visceribus suis i.ex proprijs, & occultis malitijs suis texit telas.i.ordinat mirabiles,&astutas vias quibus se inuoluere,i. cooperire,&defẽdere possit. Et in talibus

talibus viis se inuoluens. i. cooperiens custodit pestiferum semẽ suum, idest malignum affectum. Et egerit quædam oua, id est facit quædã secreta opera ex quibus quandoque oriũtur mala multa.

Tertio, quia est vermis maculosus, est enim eruca mollis, & saniosa diuersis coloribus distincta, de nocte lucẽs vt stella, in die deformis apparens. Sic hypocrita est mollis id est delitiosus, vel mollis id est cedens tentationibus. Molle enim tangenti nõ resistit, sed cedit.

Item est saniosus, idest putredine peccatorum siue humore luxuriæ plenus, & diuersis coloribus, idest vitiis, siue malitiis maculatus, vel diuersis coloribus, id est diuersis ostentationibus sanctitatis tinctus, quia multis modis conatur apparere bonus. Sed licet de nocte. i. obscuritate præsentis vitę luceat, vt stella scilicet per claritatem famæ, vel exterioris apparentiæ, tamen adueniente die mortis, siue die claritatis diuini iudicij, in quo illuminantur abscondita tenebrarũ, & manifestantur consilia cordium, tũc deformitas eius patebit.

Quarto, quia eruca est vermis quasi monstruosus in transformãdo se. Nã ad modum bombicis sericum facientis formam mutat, & se reptilem in volatilẽ trãsformat. Alas enim tenues, & latas suscipit, quibus volitando in aera se extollit, & quot colores in corpore habet tot in alis ostendit. Et tale volatile papilio vocatur, vt dicit Isid. Et ideo, vt ipse dicit, ex erucis papiliones fiunt, & ex papilionũ stercoribus erucæ iterum generantur, & quando volãt minus noxia sunt, quam quando reptant. Tunc enim eruca accipit formam volatilem, siue papilionis, quando hypocrita ascẽdit ad gradum prælationis. Tunc enim ad modum bombicis sericum facientis aliam formã assumit, quia ad modum sancti viri multa bona se facturum prætendit. Alas tenues, & latas suscipit, quibus in aera se extollit, quia quædã opera, quæ apparenter videntur mira, sed existenter sunt valde debilia inchoat, & assumit, quibus iactanter se eleuat, & in regimine magnificat. Et sicut ex erucis papiliones fiũt, quia sic ex hypocritis superbi, & vanè gloriosi exeunt. Ex quorũ stercore, idest tẽporali gloria: quia viri peccatoris gloria vermis, vt stercus est, vt dicitur, Macha. iterũ generantur erucæ, quia. s. alij ambitiosi videntes hypocritarum temporalẽ gloriam sequi, conantur etiã eorum fictã vitã: sed in hoc minus noxij sunt hypocritæ volantes quam reptantes: quia minus latet eorum hypocrisis in statu dignitatis. Nam principatus ostendit virum, & quãto hypocrisis est minus occulta, tanto minus est noxia.

Isidor. | 1. Macha.

Item in statu dignitatis hypocrita sibi magis cauet, ne perdat nomen, vel honorem sanctitatis.

Ira damna, iratorumq; praua natura apertè monstratur: quibus Apri, Canes rabidi cyrogryllijq; per plures eorum similitudines naturales iure cõparãtur.

Cap. LXXIII.

IRa impellit frequenter hominẽ ad pericula mortifera propter appetitum vindictæ. Vnde iracundus est similis apro. i. siluestri porco Qui (secundũ Auic. & Pli.) est animal sæuũ, & tantę feritatis, vt mortẽ paruipendat, cõtra ferrum venatoris intrepidè se opponat, immo ferro cõfossus vires cõtra vulneratores suos resumit, & ipsos cum cultris suis inuadit. Sic homines frequenter (vt se de inimicis vindicent) ex ipsa ira periculum mortis paruipendentes

dentes etiam in tela ferrea se immittunt intrepidos, neque vulnerati refugiunt, sed maiore furore in suos vulneratores insurgũt. Io. Virum stultum interficit iracundia. Mach. Feræ beluæ irã gerens.

Iob 5.

2. Mac. 4

Item iracundus similis est cani rabibo, qui semper soliuagus, ipsum enim alij canes fugiunt tanquam pestem, vadit tanquam cadendo, vt ebrius, & currit aperto ore lingua pendente, & saliua defluente, oculos habet rubicũdos, quos licet ferat apertos, in omne tamen obiectum impingit ac si cæcus esset: contra omnem rem repugnat, & contra vmbrã suam latrat. Et dicit Cõstantinus, quod canis est calidus & siccus, cui nigra cholera dominatur: quæ dum corrumpitur, canis in rabiẽ vertitur. Similiter etiam homo iracundus est soliuagus, quia nec amicum, nec socium potest sustinere: propter quod dicitur, Noli esse amicus homini iracũdo. Merito ab omnibus fugiendus est tanquam pestis, quia nemini parcit. Item aperto ore currit: quia verba maledicta proferre nõ desinit. Vnde ei lingua extra os pendet, quia eam cohibere non potest: totũ enim spiritum suũ profert stultus, cui saliua sapientiæ, seu discretionis defluit, quia siquid sensus habet iratus, ex furia totum perdit. Oculos autem ad literam rubicundos habet propter feruorem sanguinis, qui vaporaliter ascendit ad faciem, & ad oculos hominis irati. Est enim ira naturaliter ebullitio sanguinis circa cor (vt Damas. dicit) propter inflammationem spirituum visibiliũ. Sed quasi cæcus in omne quod audiendo, vel videndo sibi resistit impingit. Nam in omni verbo, vel risu, vel alio gestu offenditur, & ideo contra omnia, quæ audit, vel videt repugnat: & apud seipsum etiam solus existẽs murmurat, & sic ad modum rabidi canis cõtra vmbrã suã latrat: maximè autem tunc in rabiem faciliter accenditur, quando nigra cholera, idest melancolia corrumpitur: quia quando est in aliqua accidia, vel melancolia homo iracundus, tunc ex leui causa accenditur iu furiam, quia tunc est maximè pronus ad iram ex conceptione, vel imaginatione alicuius rei contristantis. Iustè ergo debet homo conari ne ab ira superetur, ex qua tanta rabies oritur. Iob. Non te superet ira.

Pro. 22.

Dama.

Iob 37.

Item iracundus, vel impatiens, cum aliquod cõtrarium occurrit, etiam quod benè fecerat destruit. Vnde similis est Cyrogryllo, qui est idem, quod Hericius, excepto, quod est maior. Iste ex vinea, vel arbore vuas, vel poma deiicit, & super ea voluens se pinnulis infigit, & in ore semper vnum assumit: sed dum ea ad nidum portat, si aliquid ei exciderit, iratus omnia excutit, & iterum ad arborẽ, vt se oneret redit.

Item irati quæcunque faciunt, dũ sunt in impetu iræ communiter, & vt plurimum faciunt defectuosè. Cuius exemplum naturale est, quia animalia iracunda pariunt fœtus imperfectiores, sicut canis catulos cæcos, & vrsus parit frusta carnis per lineaméta indistincta, quę fouet sub axilla sicut gallina oua, quibus lambendo induit debitam formã. Similiter iratus, in ipso suo impetu facit opera cæca, rationis consilio non præuenta, & iterum opera confusa, & inordinata, nisi postea per mansuetudinem sapientiæ reparentur, & formentur. Et ideo bene Sene. dicit: Nihil tibi liceat, cum irasceris.

Sene.

Item iracundi homines similes sunt quibusdam animalibus, de quibus Arist. dicit, quod mouẽt cornua sicut auriculas, & sunt in regione

Ari. de ani.

regione Anfragæ, quæ (sicut dicit Auicenna) fuit regio ipsius Aristo. est enim in eis coniunctio cornuum magis cum cute, quàm cum osse. Similiter iracundi, qui quolibet verbo audito contrario, statim mouentur ad lædendum. Et qui isti sunt, mouent cornua sicut aures: aures enim ad audiendum, & cornua sunt ad percutiendum in eis æquè parata, & furor talium sic subito erumpens, non habet misericordiam, secundum illud Prouer. Ira
Pro. 27. non habet misericordiam, nec erumpens furor.

Hominem secundum exteriora non esse, nec in bonum, nec in malum omnino iudicandum, minimumq; peccatum fere fugiendum, Hœdi, Tyriq; serpentis exemplo confirmatur.

Cap. LXXIIII.

IVdicandum non est de homine secundum apparentiã sensus exteriorem. Nam hœdus quo ad tactum pellem habet siue pilum agno asperiorem, & tamen carnem habet meliorem, & præcipuè masculus, cuius carnes sunt optimæ, & suauissimæ propter suam temperiem. Sic in hominibus aliquãdo ille, qui videtur hispidus & despectus exteriùs; est
Ioã. 7. optimus interius, vnde Io. nolite iudicare secundum faciem. Non solum autem in bonis, sed etiam in malis huiusmodi iudicium fallit: quia frequenter, qui in apparentia minor est, in malitia est maior. Nam Tyrus est serpens in apparentia paruus, & tamen in veneno magnos serpentes excedit. Vnde inuenitur Tyrus paruus (sicut ait Aristo.) quam magni serpentes timent & fugiunt: & habet talis Tyrus pilos. Inuenitur etiam Tyrus, contra cuius morsum nullum est remedium. Sic malum, vel peccatum debet homo timere quantumcunque videatur modicum. Apost. Modicũ 1. Cor. 5.
fermentum totam massam corrumpit.

Peccata, vitiorumq; pruritus, per pœnitentia lachrymas facillime ablui, Elephantium naturali proprietate probatur.

Cap. LXXV.

LAchrymis pœnitentiæ peccata abluere elephantes docent, qui (secundum Pli.) in noua luna gregatim conueniunt, & in flumine se abluunt, & sic ad locum suum redeunt. Tunc autem quasi apparet noua luna, quando superuenit hominibus aliqua mutatio, siue aduersitas noua, & tunc more elephantorum debent ad aquas doctrinæ siue prædicationis gregatim confluere, & in flumine pœnitentiæ, & lachrymosæ compunctionis peccata sua lauare, vt peccatis amotis amoueantur flagella. Etiã tunc gregatim ad aquas currunt, quando processionaliter ad diuinã misericordiam impetrandam, cum letanijs, & orationibus vadunt. Quod etiam fieri debet adueniente noua luna, idest noua aduersitatis mutatione. Et cum elephantes taliter vadunt, & iuuenes suos in eundo, & redeundo ante se etiã ire faciunt, quos custodiunt, & instruunt ad similia facienda. Et sic in supradictis, debet fieri etiã ab hominibus in pueris, & in iuuenibus eorũ. Ioel.
Congregate paruulos, & sugentes vbera: vnde & Christus cum Ioel. 2.
esset. xij. annorum, fuit ductus cũ Luc. 2.
alijs ad festa in Hierusalem. Item lachrymarum luctus extinguit vitiorum pruritus, sicut aqua marina, vel salsa extinguit pediculos, sic aqua lachrymarum, cum sale discretionis, & aceto compũctionis extinguit pruritus vitiorum, & specialiter carnis.
psalm. Contribulasti capita dra- Psa. 73.
conum

sonum. i. pruritus, seu principia tentationum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Humanas leges magni viri facile transgrediũtur: quod similitudine Aranearum tela iure optime fulcitur.

Cap. LXXVI.

LEges humanæ (vt dicit Anacarsis) similes sunt telis aranearũ: quia in eis parua quidem, & imbecillia animalia inuoluuntur, & capiuntur, vt muscæ, & huiusmodi: sed magna, & potentia, vt aues, & huiusmodi, eas optimè transeunt, & dirumpunt, sic magni transgredientes legem non puniuntur, sed solum imbecilles, & parui.

Onagri in eorum siti tolerantia, patientes debitas pœnas sufferre nos erudiũt

Cap. LXXVII.

LOnganimiter, & patienter tolerare defectum, & pœnã quousque sit tempus congruum subleuationi, & impletioni, onagri nos docent, quia est animal valde impatiens sitis: diu expectat quousque potum inueniat sibi aptum: Cupidi autem tanquàm sitientes, & impatientes sitis, quærunt impleri aquis turbidis, & immundis, i. temporalibus diuitiis, quæ & animæ quieté turbant, & scientiam maculant, nec auferunt eis sitim. Sed sancti viri tanquam onagri patienter expectant, quousque veniant ad illum fontem vitæ, vbi erit plena satietas. Psalm. Expectabunt onagri in siti sua. Ps. 103.

Luxuria damna quàm plurima, luxuriantiumq; natura atq; defectus. per naturales Hirci, Porci, Boracis, Elephãtis, & deniq; Tinea proprietates, & similitudines clare cognoscuntur.

Cap. LXXVIII.

LVxuriosi assimilãtur hircis. Primò ratione lasciuiæ: quia hircus, (secundum Isi.) est animal lasciuũ, & feruens ad coitum. Sic luxuriosi lasciui sunt, et feruent ad opera lubrica. Hier. Ollam succensam ego video à facie Aquilonis. Facies Aquilonis, quam videbat prophera, est sugestio maligni spiritus, succendens ollam, i. carnem, in qua feruescit aqua carnalis concupiscentiæ. Isido.

Secundo, ratione petulantiæ: quia hircus (vt Isi. dicit,) est animal petulcum, Vnde eius oculi ad libidinem in transuersum respiciunt. Sic luxuriosi habẽt respectum trãsuersum, & impudicum reprȩsentantem impudicum animum, quia (sicut dicit Aug.) impudicus oculus impudici cordis est nuncius. Augus. in Reg.

Tertio ratione infamiæ: quia hirci sunt fœtidi, & sic luxuriosi fœtent per infamiam. Vnde Dominus super Sodomam pluit sulphur, & ignem: quia in peccato carnis ardet ignis concupiscẽtiæ, & fœtet sulphur infamiæ. Quartò ratione inhærentiæ: quia s. hoc vitium incorrigibilius inhæret (sicut dicit Democritus, & refert Plinius) quòd hircus nunquam est sine febre. Est n. hircus tantæ caliditatis, vt adamantem quem neque ferrum, neque ignis domare potest, eius cruor calidus molliat, vt dicit Isi. Vnde patitur febrem continuam, et sic quidam tam lubrici sunt, vt semper sint in æstu malæ concupiscentię. Sed attendendum, quòd cornu hirci adustum, dicitur fugare serpentes Cornu ergo hirci, est vigor corporis luxuriosi, quod si aduratur igne afflictionis, recedũt serpẽtes, i. venenosæ tentationes carnis. Demo.

Item eius fel dicitur clarificare visum, quia amaritudo, & tribulatio carnis interdum visum aperit animæ, & claritatem reddit.

Itẽ luxuriosus assimilatur porco Primo quia porcus quasi spurcus est di-

est dictus, quia in spurcis, & fœtidis semper quiescit. Sic luxuriosus in spurcitijs, & fœtoribus carnalium peccatorũ quiescit, vnde
Hier.48. Hiere. Moab requieuit in fœtoribus suis. Secundo quia porcus nascitur dẽtatus (vt dicit Pl.) dẽtes pectorũ, quibus mentẽ detinẽt, sunt delectationes, quę ab ipsa sui origine siue radice insunt peccato luxuriæ, s. in ipsa cogitatione. Non sic autẽ est de peccato iræ, quæ potius habet pœnã, nisi in fine, s. quãdo se iratus vindicat. Tertio, quia porcus amisso oculo, cito moritur. Sic quia oculus impudicus, & vagus est incitamentũ, & fomentum luxuriæ, amoto eius vitio luxuria faciliter cessat,
Iob 31. Iob. Pepigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. Quarto, quia porci volutati in luto plus iacent in latere dextro, quã in sinistro, quia, s. plus iacet homo in luto luxuriæ, dum est in dextro prosperitatis, quam in sinistro aduersitatis, quia malitia vnus horę obliuionẽ facit luxuriæ, vt dicitur Ec. Eccl.1.

Item luxuriosus assimilatur boraci i. rubetæ, quæ est genus ranæ venenosum. Hęc enim oculos habet quasi igneos & tanto est perniciosior quãto eius aspectus est ardentior. Aspectum solis odit, & tenebras quærit. Herbas dulces diligit, & earum radices comedit, sed comedendo eas inficit. Et ideo in hortis ruta inimica ei plãtari consueuit. Loca fœtida, & fimosa diligit, & odorifera odit, vnde fugit, dum vinea florere incipit. Sic similiter luxuriosus quasi habet oculos igneos, igne s. interioris concupiscentiæ inflammatos, & quanto oculus ardẽtior, tanto animus deterior in concu-
2.Pet. 2. piscendo 2 Pet. Oculos habentes plenos adulterijs. Hic ad literam, lucem odit, & tenebras quęrit, quia oculus adulteri obseruat caliginem. Iob. Vel odit aspectum solis id est manifestationem peccati sui, & quærit tenebras id est occultationem. Herbas dulces diligit, i. delectationes voluptatis, quę dulces sunt carni, & radices earum comedit, id est cogitationibus earum interioribus pascitur, quia si eas opere implere nõ potest, saltem in corde reuoluit, & ita sibi ipsi fœtidas & immundas cogitationes gignit. Sed si ruta. i. aliqua amara tribulatio ibi plantari posset, tales infectiones cessarent. Diligit etiam luxuriosus loca fętida & fimosa, id est inhonesta, & infamia, vt lupanaria, & huiusmodi: honesta autem loca, & consortia odit, & fugit. Et ideo vbi vineã pœnitẽtię florere videt, non appropinquat, sed fugit, & elongatur. Vnde notandum, ꝙ luxuriæ siue concupiscentiæ feruor extinguitur afflictione duræ pœnitentiæ. Cuius adhuc exemplum apparet in borace siue rubeta. Tradũt enim auctores (vt dici. Plin.) quod in dextro latere rubetæ est os occultũ, quod in aquam feruentem missum subito feruorem facit stare, nec esse in ea stante potest vltra feruere. Et dicunt illud quartanam fugare. Quasi vero rubeta est humana vita, cuius latus sinistrum est status culpæ, sed dextrum est status pœnitentiæ. In hoc latere est os, i. dura afflictio carnis, quæ debet onerari, i. non ad ostentationem fieri, vt faciunt hypocritæ. Hæc extinguit feruorem aquæ, id est, ardorem cõcupiscentiæ, & fugat quartanam. i. luxuriam quæ quadrupliciter ardet. s. in cogitatione, in affectione, in aspectu, & in tactu.

Iob 24. Plin.

Item gulæ, vel luxuriæ vitium dominatur in magnis, & potentibus viris, quia per voluptatẽ carnis, maximè eos diabolus vincit. Sicut vnicornis, cum elephante

sæpe

sæpe bellum gerens, cum elephantem in ventrem percutit, eũ prosternit. Habet enim elephas mollem ventrem. Per vnicornem intelligitur diabolus, cuius cornu significat potestatem sibi à Deo permissam ad tentandũ, vel ad persequendum homines. Hic elephantes, id est, magnos viros, & in dignitatibus constitutos præcipuè percutit in ventre: quia per vitia, quæ ad ventrem pertinent, scilicet per gulam, & per luxuriam eos vincit, ad quæ ipsi potissimũ sunt molles, id est, proni propter delitias quibus continuè vtuntur, & propter libertatẽ quam habent. Vnde Philosophus dicit, quòd multi eorũ qui sunt in potestatibus constituti similia pati videntur Sardanapalo, s. qui fuit rex Assyriorum totus lubricus, & luxuriosus, & deliciosus. Ari. in Ethi.

Item luxuriosus assimilatur tineæ. Est enim tinea vermis vestis sic dicta, eo quòd vestem teneat, & tamdiu ei insistit quousque eã corrodat. Quid autem est vermis vestimenti, nisi vitium carnis, quod propter delectationis insatiabilitatẽ appetitui hominis tam diu inhæret, vt ipsum omni bono euacuet? Vnde luxuria, sicut dicitur Iob. Est ignis vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Iob. 31.

Quemadmodum domini matrem, diligere ac venerari debeant peccatores, vt recreentur: insigni catulorum canum exemplo explanatur.

Cap. LXXIX.

MAriam matrẽ domini diligere, & quærere debent etiã peccatores, & ad eã recurrere sicut ad matrem misericordiæ, Nam & canum catuli matrem diligunt, & adhuc cæci voce, & odore agnoscunt, mammas quærunt, & dentium acumine comprimẽtes, vberibus lac effundere cogunt: quando vero esuriunt, querula voce materna vbera petunt. Sunt autem velut canum, id est, dæmonum catuli, homines peccatores, qui diaboli nõ natura sed imitatione, & malitia sunt filij. Hi tamẽ misericordię matrem reuereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adiuuare. Et licèt ipsi sint intus cæci, vt ipsius virginis bonitatem, & gloriam non videant contẽplando, voce & odore tamen eam cognoscere debẽt, & audire vocem ipsius vocantis, & dicentis, Trãsite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini. Eccl. 24.

Item odorem eius attrahere. De quo ipsa dicit, Ego quasi vitis fructificaui odorem suauitatis. Et iterum sicut cynnamomũ, & balsamum &c. Vel dicunt agnoscere eius vocem in verbis, vt cum dicit, Magnificat anima mea Dominum. Similiter in aliis verbis ipsius, quæ in euangelio leguntur: quæ omnia salubriter nos erudiunt. Eccl. 24.

Item debent agnoscere eius odorem, exemplis quæ nobis reliquit omnium virtutum. Debent quærere eius mammas. Habet enim vnam mammã ad exhibendum lac gratiæ, s. iustis: & aliã ad exhibendum lac misericordiæ, s. peccatoribus. Ideo mater gratiæ dicitur. Et etiam acutis dentibus, i. importunis orationibus premere, vt vberibus eis subueniat & si esuriunt, id est, si ex animo appetunt suæ salutis remedium, querula voce, i. dolorosa confessione, & oratione debẽt præfata vbera sæpius postulare. Pr. Vbera eius inebrient te in omni tẽpore. Pro. 5.

Hyena sæua natura, variabilis, & monstruosa, cui mors comparatur, quoue pacto eamet, quò ad culpam, & quo ad pœnã in hominem intrauerit, mortisq; meditatio quantũ prosit aperitur

cap. LXXX.

MOrs assimilatur cuidam animali, quod dicitur Hyena quæ habet viperæ collũ, elephantis dorsum, fingit voces hominum, in quantitate & voracitate repræsentat lupum, in pilis colli equum, & variat, vt dicitur sexum, quia nunc masculus, nunc fœmina eadẽ inuenitur. Sic mors assimilatur viperæ propter celeritatẽ, quia frequenter moriuntur homines inopinatè, et ante tẽpus præcipue per mortes violẽtas, sicut accidit viperæ, cui cum tempus pariendi aduenerit, filij non expectantes naturæ operationẽ, eius latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic & multi dirumpuntur per mortem ante tẽpus, s. senectutis, & mortis naturalis. Elephanti vero assimilatur propter bellicositatem, quia elephas est animal aptum ad bellũ, sed bellum siue pugna mortis est maxima. Est enim ibi pugna naturæ, quæ per morbũ dissoluitur. Est etiã ibi pugna animę, quę exire de domo propria, & in regionẽ sibi i. gnotã ingredi compellitur. Est etiã ibi pugna cõsciẽtię, quæ supra se habet iudicẽ iratũ si sit homo peccator, & intra se peccatorũ remorsum, & sub se infernũ præparatũ, & iuxta se aduersariũ truculẽtũ, & venire terribile est ad tale iudiciũ siue ad talẽ pugnã. Vocẽ autẽ hominis fingit propter fallacitatem, fallit enim hominẽ propter incertitudinem, nescit enim homo finẽ suũ. Lupo assimilatur propter voracitatem: homines enim deuorat, & nũquã satiatur. Collum equi habet propter refrenabilitatẽ, quia imponit frænũ, & terminum nequitiæ humanæ, Sexum autẽ variat, quia nũc fœminas nũc masculos asportat, i. Reg. Omnes morimur &c. 2.Reg.

Item mors tã naturæ, quã culpę intrauit in hominẽ procuratione & tẽtatione serpẽtis antiqui. i. diaboli. Cuius signũ est, quia sicut dicit Hyp. de medulla spinæ hominis mortui serpens nascitur, quod quidẽ, (vt dicit Isi.) meritò accidit, vt sicut per serpentem mors hominis euenit, sic per mortem hominis serpẽs de ipso procederet moriturus. Sap. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Hyppo. Sap.2.

Item mortis memoria facit hominem citius & facilius à mũdo, vel peccato exire, & ideo assimilatur illi herbæ, quæ dicitur dracontea, quam ceruæ, quia difficulter pariunt, comedunt, vt facilius fœtus exeat. Est enim quasi in ventre fœtus, homo in peccato positus, vel in mundanis inuolutus: qui difficulter educitur nisi mortis timore impellatur. Vnde mortis meditatio, & timor faciunt faciliter egredi de ventre mundi, vel peccati. Facile enim contemnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturum, sicut Hiero. dicit. Et istę egressus est sicut partus, qui fit dolore pœnitentiæ. Io. Mulier, i. gratia cũ parit, s. nouum hominẽ in iustitia, tristitiam habet, s. pœnitentiæ; & hæc tristitia facit eum egredi de peccato, quod dimittendum impellit memoria mortis, Eccl. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Ioan.16. Eccl.7.

Item memoria mortis cum compunctione cordis, resistit veneno tentationis carnalis. Sicut cinis scorpionis potatus in vino, remediũ est homini percusso ab eo. Quasi percussio scorpionis est ipsa tẽtatio carnis. Scorpio enim ante palpando incedit, & retro cauda ferit: & sic caro primo delectat, postea cruciat ergo hominẽ à scorpione percussum. i. à carne tẽtatũ, remediũ est cinis scorpionis cũ vino. Quid enim est cinis scorpionis, nisi resolutio carnis, quæ

cum vino compunctionis potata, id est, attento animo considerata, liberat à venenosa punctura scorpionis, id est, à venenosa tentatione carnis: Aug. Nihil sic reuocat à peccato, quàm frequens mortis meditatio. Aug. li. exhor.

Animãtia in veteri lege ad esum concessa ac etiam prohibita, quæ mẽtis mũditiã, seu immunditiam signare videntur, manifestantur: at cur à Deo id factum sit, rationes assignantur.

Cap. LXXXI.

MVnditia mẽtis signatur in munditia illorum animalium quæ concessa sunt ad esum in lege Moysi. Dicitur Leui. Omne, quod habet diuisam vngulã, & ruminat de pecoribus, comedetis. Quod autem ruminat, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut camelus, non commedetis. Cyrogryllus, qui ruminat, vngulamque non diuidit immundus est. Lepus quoque: nam, & ipse ruminat, sed vngulam nõ diuidit. Et suis, quæ cum vngulã diuidat non ruminat horũ carnibus non vescemini. Leui. 11.

Item dicitur in eodem: Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autẽ ambulat super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, vt est brucus in genere suo & attactus, atque ophiomachus atq; locusta, singula iuxta genus suũ. Vbi nota, quòd animal, quòd ruminat, & findit pedes, i. vngulas, conceditur vt mundum, vt dicit Aug. ex quadam significatione. Quia, s. fissio vngulæ signat distinctionem duorum testamẽtorum, vel patris, & filij, vel duarum naturarum in Christo, vel discretionem boni et mali. Ruminatio autem signat meditationem scripturarum, & sanum intellectum earum. Cuicunq; autem alterum illorum deest, spiritualiter immundus est: & ideo prohibetur tanquam animal immũdum, quod altero illorum caret. Volatilia vero, & quadrupedia, quæ crura posteriora longiora habent, vt saltare possint, comeduntur. Alia vero, quæ magis terræ adhærent, prohibẽtur: quia illi, qui abutuntur doctrina quatuor Euangelistarum, vt per eam in altum non leuentur, immundi reputantur.

Muneribus sæpe Iudices, seu Principes placari ac corrumpi, Catuli exemplo probatur.

Cap. LXXXII.

MVnera mitigant animum iudicis, & prælati, & frequenter corrumpunt. Nam aliquando catulus latrans, currit cõtra aliquẽ, vt videatur eũ mordere, sed si proiiceret ei vnum frustum panis acciperet, & sileret. Sic aliquando prælatus aliquis venit ad aliquem subditum cum tanto latratu, vt videatur eũ velle deuorare, sed ille proiicit eidem vnam marcam argenti, & aufert ob eo loquelam. Ecclesiast. Xenia, & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore, auertit correptiones eorum. Eccl. 20.

Per Cameli nominis interpretationem, eiusq; naturam, libenter obedientiam, seu pœnitentiam fore à fidelibus subeũdam, paucis demõstrat verbis.

Cap. LXXXIII.

OBedientiæ, vel pœnitentiæ onus humiliter suscipere, & patienter portare cameli nos docẽt. Nam cameli (vt dicit Isi.) vocabulum à græco nomine sunt sortiti, eo, quòd quando onerantur, se inclinantes coram hominibus humiliantur, & super genua incuruãtur. Came. n. græcè humile, vel breue dicitur Latinè. Sũt. n. animalia ad onera apta, &

ad portandum mansueta: Sic ergo debet homo onus obedientiæ à superioribus iniunctum pœnitentiæ impositæ humiliter suscipere, & mansuetè, & patienter illud ferre. Vnde etiam de
Matt.23. malis prælatis subditis dicitur, Quæcunque dixerint vobis seruate, & facite.

Tria sacrificiorum genera veteris legis, nec non animalia in his sacrificiis oblata, rerumq; modus ac significatio declaratur: quibus omnibus modis vero Deo se dedendi aperitur.

Cap. LXXXIIII.

OFferre se debet homo ad Dei seruitiũ, eo modo quo animalia in lege Moysi offerebãtur in sacrificium. Fiebat enim triplex genus sacrificiorum. Nam quoddam erat, quod comburebatur. Vnde dicitur holocaustũ, quasi totum incẽsum: Huiusmodi enim sacrificium offerebatur Deo ad reuerentiam maiestatis illius: & ad amorem bonitatis illius, & conueniebat perfectorum statui in impletione consiliorũ: & ideo totum comburebatur, vt sicut totum animal in vapore sursum ascendebat, ita etiam signaretur totum hominem, & omnia, quæ ipsius sunt, Dei domino esse subiecta, & ei esse offerenda.

Aliud erat sacrificium pro peccato, quod offerebatur ex necessitate remissionis peccati: & cõueniebat statui pœnitentium in satisfactione peccatorum, quod diuidebatur in duas partes. Nam vna comburebatur, alia vero cedebat in vsum sacerdotis, ad designandum, quòd expiatio peccatorum fit à Deo per ministerium sacerdotum, nisi quando offerebatur pro peccato totius populi, aut specialiter pro peccato sacerdotis: tũc totum comburebatur. Non enim debebant in vsum sacerdotũ venire ea, quę pro peccatis eorum offerebãtur, vt nihil peccati in eis remaneret, & quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederent in vsum eorum, pro quorum offerebantur peccato, idem videretur, ac si non offerrentur.

Tertium sacrificium vocabatur hostia, quæ offerebatur Deo vel pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentiũ ex debito beneficij accepti, vel accipiendi. Et conuenit statui proficientium in impletione mãdatorum. Et istud diuidebatur in tres partes. Nam vna pars incendebatur ad honorem vnius Dei. Alia pars cedebat in vsum sacerdotum. Tertium vero pars in vsum offerentiũ. Ad designandum, quòd salus hominis procedit à Deo dirigẽtibus ministris, & eo operantibus ipsis hominibus, qui saluantur. Hoc autem generaliter obseruabatur, quòd sanguis, & adeps nõ veniebat in vsum sacerdotum, neq; in vsum offerentiũ. Sed sanguis offerebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps autem adurebatur in igne. Prohibebatur autẽ esus sanguinis ad hoc, vt horrerent humani sanguinis effusionem. Vnde dicitur Gen. Carnem Gene. 9
cum sanguine non comedetis: sanguinem enim animarum requiram. Vsus vero adipum prohibebatur eis ad vitandum lasciuiam. Vnde dicitur Ezech. Quod Ezech. 14
crassum erat comedebatis. Vel per hoc significabatur effusio sanguinis Christi, & pinguedo charitatis, per quam se obtulit pro nobis. De hostiis autẽ pacificis, cedebant in vsum sacerdotum pectusculum, & armus dexter, ad excludendum quandam diuinationis speciem quæ vocabatur spatulamantia, quia scilicet gentiles in spatulis animalium immolatorum diuinabant, & in

osse

esse pectoris: & ideo ista offerentibus subtrahebantur. Per hoc etiam figurabatur, quòd pectus, quod est tegumentum cordis, & etiam fortitudo ad sustentandũ, Deo seruiet, qui significatur par armum dextrũ. Et nota, quòd qui non poterat habere animal quadrupes, saltem debebat offerre farinam, vel spicam. Cuius figuralis ratio fuit, quia panis significat Christũ, qui est panis viuus:
Ioan. 7. Qui quidem fuit sicut in spica, in statu legis naturæ: sed in fide patrum fuit sicut in simila. In doctrina vero legis, & prophetarum sicut in pasta, fuit autem sicut panis formatus post humanã naturam assumptam: Coctus in igne, id est, formatus à Spiritu sancto in clibano vteri virginalis. Qui etiam fuit coctus in sartagine per labores quos in mũdo sustinuit: in cruce vero velut in craticula adustus. Similiter etiã omnis alia oblatio, quæ fiebat, Christum aliquo modo figurabat, siue essent de terræ nascentibus, quæ sunt in cibum, vt panis; siue in potum, vt vinum; siue in condimentum, vt oleum, & sal, siue in medicamentum, vt thus, quod est aromaticum, & consolidatiuum. Nam per panem figurabatur caro Christi, per vinum sanguis eius per quem redempti sumus, per oleum gratia Christi, per sal eius scientia, sed per thus oratio. In offerentibus autẽ panis azymus significabat sinceritatẽ, & veritatem vitæ. In sale vero designabatur discretio sapientiæ, vel mortificatio carnalis concupiscentiæ. Thus autem offerebatur ad designandum deuotionem mentis, quæ est necessaria offerẽtibus: etiã ad designandũ odorem bonæ famæ. Nam thus, & pingue est, & odoriferum. In sacrificio vero zelotypiæ thus non offerebatur, quia zelotypia nõ procedit ex deuotione, sed ex suspitione.

Occasiones peccatorum esse à nobis remouendas: Elephantium exemplo, Christiq; præcepto admonemur.

Cap. LXXXV.

OCcasiones peccatorum, & tentationum debet homo abscindere, sicut faciunt Elephãtes de dẽtibus suis. Nam Elephas duos dentes habens eburneos, quando à venatoribus premitur simul ambos percutit, & confringit, vt dum ebur perditur, non eum amplius persequantur. Hãc enim periculi sibi sentiunt esse causam. Similiter nos docuit dominus etiam quæ chariora nobis sunt abscidere, ne. s. per illa periclitemur in anima. Matth. Si ocu- Matth. 9
lus tuus scandalizat te, erue eum, et proiice abs te, Poeta: Ferre minora volo, ne grauiora feram.

Cur bona opera sint à fidelibus secretò facienda, Elephãtis similitudine declaratur. *Cap LXXXVI.*

OCcultare bonum opus, ne illud diabolus per inanem gloriã rapiat, Elephas docet, qui in aqua, vel sylua pariens, vbi parit, ibi fœtum dimittit propter dracones, qui eis insidias ponũt. Sic qui bonum opus facit, siue in aquis pœnitentiæ, vel sapientiæ, vel in sylua, i. in solitudine contẽplatiuæ vitæ, si non vult à draconibus, i. dæmonibus insidiantibus illud rapi, sicut in occulto illud facit, ita non exigente necessitate occultũ illud teneat, & non in publicum per ostentationem adducat. Matth. Ne videaris Matth. 6
hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito.

Quemadmodum diuina officia sint à Religiosis dicenda, omniaq; bona opera perficienda: ac æquinoctium vnde ortum habuerit, & denique cornuum animalium variatio ac significatio scitè enucleatur.

Cap. LXXXVII.

OFficium Ecclesiæ solicitè, et integrè dicere, s. omnes horas diurnas, & nocturnas, onagri nos monet exemplum; de quo Phisiologus dicit, quòd semper rugit in die totiens quod horas dies habet, & similiter facit in nocte. Ex quo perceperūt Philosophi æquinoctiū, quia tunc duodecies rugit in die, & totiens in nocte. Ergo si onager nō dimittit horas, ita multo minus ecclesiasticus facere debet. Nā Elephas, qui in tota vita sua quę quadringentis annis dicitur prolōgari, semel tantū generat, & vnum filiū tantū, antequā pariat biēnio fœtum portat: Sic homo illud bonū quod semel tantū fieri potest, antequam illud faciendo pariat, diu in vtero mentis per deliberationem tenere debet. Vnde Sene. Deliberandum est diu, quod faciendum est semel.

Phisio.

Sene.

Item etiam opera fortia sunt à merito æternæ retributionis vacua, nisi fiant cum puritate mentis, & cum vnitate charitatis. Nā omne animal cornutum cornu suum habet vacuum, præter ceruum, & vnicornem. Quid enim per animal cornu producens ex capite, nisi homo intelligitur, qui facit aliquod opus notabile, et virile? Exit enim opus virtuosum à ratione, sicut cornu à capite. Hoc autem cornu est plenum in ceruo, id est, in homine puro. Ceruus enim qui est animal simplex (secundum Arist. & Auicennā) cistam fellis in ventre non habet, & mundum pastum diligit: signat hominem simplicem carentem felle iniquitatis, qui se purum à peccato custodit.

Item est plenum in vnicorne. Est enim velut vnicornis quicunque seruat vnitatem spiritus in vinculo pacis. Hic enim dum se in his, quæ agit, ab vnitate fraterni amoris nō diuidit, vnū tātum cornu producit. Solum igitur talium cornua, i. opera virtuosa, & fortia, plena sunt offc, id est, soliditate gratiæ, & fructu mercedis æternæ, econtra autem de operibus peccatoris dicitur, Non inuenio opera plena. Apo. 3.

Scytali, atque ophitis discoloris, nec non Catæ naturales proprietates, & similitudines apponuntur, quibus compta mulieres comparantur.

Cap. LXXXVIII.

ORnatus mulierum similis est scytali serpenti, qui (vt dicit Isid.) tanta præfulget dorsi varietate, vt in sui admirationem inducat intuentes. Et quia piger est, quos cursu inuadere nequit, sui admiratione intuentes rapit, & quanto magis est discolor, tāto in veneno est deterior. Sic mulier ornata oculos & corda intuētium ad se trahit, & stupida & insensata reddit, & ea per concupiscentiam rapit, & veneno mali consensus extinguit. Et ideo quanto ornatior, & pulchrior, tāto perniciosior. Similiter ophites est serpens maculis respersus, quæ tot habet nocendi modos, quot colores varios. Et sic mulier diuersis coloribus picta, vel variis ornamentis induta. Vnde Hier. dicit, Quòd si vir, vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si inde nullū sequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisset, qui bibisset Prou. Occurrit illi mulier ornatu meretricio præparata. Hiero. Prou. 7.

Item ornatæ, & pulchrę mulieres similes sunt catis. Cata enim quando pulchram pellem habet, de ipsa gloriatur, & propter hoc quandoque vaga efficitur. Cui tunc si ipsa pellis exuritur in tecto commoratur. Sæpe tamen dū de pelle gloriatur propter ipsius pulchritudinē, capitur, & mactatur.

tur. Sic mulier sentiens sibi in facie pulchram pellem, vel in dorso pulchram vestem, de ipsa gloriatur libenter, discurrit vt ipsam ostendat aliis. Sed si pellis eius febre, vel alia infirmitate exuratur, vel deformetur, siue vestes eius deuastentur, tunc firmior in domo moratur.

Item dum de fragili veste, vel pelle gloriatur, à diabolo capitur per vanã gloriam, & lasciuiam, & aliquando ad turpitudinem peccati perducitur, & tandẽ aliquã-do subita, vel mala morte mactatur & insuper pœna æterna cru-
Cypri. ciatur. Vnde Cyprianus dicit, quòd serico, & purpura indutæ, Christũ sincerè induere non possunt auro, & argento, & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamenta corporis & animæ perdi-
Luc. 16. derunt. Hinc est etiã, quòd diues ille, qui purpura induebatur, & bisso, in inferno sepultus est.

Paschalis Agni, Christi passionem præfigurantis, immolatio, quibus in veteri lege perficiuntur cæremoniis, eorumque perfecta significatio artificiosè explanatur. Cap. LXXXIX.

PAssio Christi præfigurata fuit in immolatione pascha-
Exod. 12. lis agni, de qua habetur Exod. 12. Nam ipsa immolatio agni signat immolationem Christi. Secundũ
1. Cor. 5. illud, Pascha nostrum immolatus est Christus. Sanguis vero agni liberans ab exterminatore, linitus in superliminaribus domorũ, signat passionẽ Christi in corde, & in ore fidelium, per quã liberamur à peccatis, & æterna morte. Secundum illud Petri:
1. Pet. 1. Redempti sumus preciose sanguine agni immaculati. Comedebantur autem carnes illæ, ad significandum esum corporis Christi in sacramento. Erant autem assæ igni, ad significandum passionem, & charitatem Christi. Comedebantur autem cum azymis panibus, ad significandum puram conuersationem fidelium corpus Christi sumentium, secundum illud, Epulemur in azy- 1. Cor. 5.
mis sinceritatis, & veritatis. Lactucę autem agrestes addebantur in signum pœnitentiæ peccatorum, quæ necessaria est sumentibus corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calciamenta autem pedũ sunt exempla mortuorum patrum. Baculi habendi in manibus, signant pastoralem custodiam. Præcipitur autem, quod in vna domo agnus paschalis comedatur, id est, in Ecclesia Catholicorum, non in conuenticulis hæreticorum.

Deum lenem benignumque existere in sustinendo: ac denique durum esse in peccatorem puniendo, teredinis exemplo probabili monstratur.

Cap. XC.

PAtientia Dei est mollis in sustinẽdo, sed seuera & dura in puniendo, vnde assimilatur teredini, i. lignorũ vermi qui te-
redo rodit lignum, vt dicit Isido. Isid. lib. ety.
Hic licet sit mollis in substantia, comminuit durissima ligna, & in subtiliorem puluerem redigit, quam possit facere ipsa lima. Sic etiam diuina patientia quamuis diu peccatorem hominẽ molliter, & leniter ferat, ipsum tamẽ finaliter conterit, & seuerissimo
supplicio mulctat. Rom. secun- Rom. 2.
dum duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram
in die iræ. Reg. Ipse quasi te- 2. Reg. 23
nerrimus ligni vermiculus, qui s. est dum tangitur lenissimus, sed dum tangit, seu rodit durissimus.
Sic Deus lenis in sustinendo, du- Psal. 21.
rus in puniendo Psal. Ego sum vermis, & non homo.

Pulcherrimo Onagri exemplo patientiæ ac perseuerantiæ homines coronari confirmatur.

Cap. XCI.

PAtientia, & perseuerãtia facit hominem victorem. Nã onager, cum sit animal imbecille solo euadens beneficio fugæ, leonem tamen in eremo superat, & similiter lupum. Nam tantum in fuga durat, vt illa in persequendo deficiant, sic sancti mundũ, vel peccatum superant fugiendo, & in laborum tolerantia perseuerãdo. psalm. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Cassiod. Patientia est, quæ omnia vincit aduersa non colluctando, sed sufferendo. Item Bern. Absque perseuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur.

Psa. 54. Cass. Ber. in epi.

Peccatores Satyris ac Faunis monstris, etiamq; canibus, Capris, Asinis, cocodrillis, Ranis, & Talpis comparantur: quorum naturalibus similitudinibus diuersis, delictorum omnium grauitas delinquentiumq; præceps status planè declaratur.

Cap. XCII.

PEccatores similes sunt illis animalibus mõstruosis, quæ dicuntur satyri siue fauni, sunt enim quædam bestiæ monstruosę, effigiem hominis habentes, sed non sunt rationis participes, nec arte nec natura ad loquendum sunt dociles: ferum enim, & beluinum animum habent, et bestię appetitum. Vnde in venerem in tantum sunt proni, vt mulieres in coeundo occidant, si quas in nemoribus comprehendant: vnde dicti sunt satyri, eo quòd nequeant libidine saturari, vt dicit Isid. Sic peccator monstruosus est habẽs, s. hominis faciẽ, & animum bestialem siue vitã brutalem. Quid autẽ bestialius homine rationẽ habente, & ratione non vtente? vt dicit Bern. Tales sunt præcipuè superbi. qui habẽt animum crudelem, & ferinum, & insipientes, qui nulla arte induci possunt, vt dulciter, & rationabiliter loquãtur, sicut fuit Roboam. Ita tales sunt voluptuosi, quia appetitum habent gulæ bestialem, & luxuriæ insatiabilem. Omnes tales comparantur iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis.

Isid. lib. Ety. Bern. Psal. 48.

Item peccatores assimilantur canibus, Primo propter gulã, Est enim canis gulosus, Vnde quando nimis comedit, reiicit, & iterum assumit: in quo etiã repræsentat illos, qui per recidiuũ redeunt ad immundiciam cuiuscũque peccati. Pet. Canis reuersus ad suum vomitum &c.

2. Pet. 2.

Item per luxuriam: Est enim canis libidinosus. Vnde nec matrem, nec sororem discernit. Ideo apud antiquos talis erat oblatio canis, qualis meretricis, quæ omni libidini se exponit. Eccle. Omnem masculum excipiet mulier.

Eccl. 36.

Item propter iracundiam, Est enim canis iracũdus, & malitiosus: Vnde lapidem, cum quo percutitur sæpe dentibus mordet, vt se de eo vindicet, & tamen non lapidem, sed proprium dentem lædit. Sic frequenter homo iracundus vnde credit alium lædere, seipsum lædit. Psal. Conuertetur dolor eius in caput eius.

Psal. 7.

Item propter superbiam, Nam canis inter notos est audax, & animosus, inter extraneos timidus. Sic etiam superbus apud domesticos, & in domo sua est sicut Leo, sed de aliis magis timet.

Canis etiam baculos odit, & timet lapides: quia, s. superbus odit correctionem & timet duras increpationes. Non enim suum defectum superbus, seu peccatũ agnoscit. Sen. Qui peccare se nescit, corrigi non vult.

Sene.

Item propter inuidiam, quia canis inuidus est. Vnde dicit. Auic. quòd occultè herbas legit, quibus se pur-

Auic.

se purgat, dolés si alius inde medicinam accipiat. Dolet etiam si alius ad domum suam veniat, timens ne gratiam inueniat, & sibi aliquid depereat: & sic etiam homo inuidus dolet de aliorũ vtilitate, vel gratia: Philosophus, Inuidia est tristitia in alienis bonis. Arist. 2. Rhet.

Item propter auaritiam. Nam canis tanquã auarus, quæ comedere nequit, studiosè reponit, nec dare vult aliis, sed defendit. Sic etiam auarus facit reponendo, & custodiendo. Luc. Anima mea habes multà bona reposita in annos plurimos. Luc. 12.

Item propter accidiam, quia canis quando est annosus, & piger, & desidiosus, vnde tota die dormit etiam inter muscas, & licet muscæ perforẽt eius aures, adeo tamen piger est, vt non se nisi raro excutiat, vt eas longius à se pellat. Sic homo accidiosus est piger ad incipiendum, & desidiosus ad operandum, somnolentus ad orandum, vel ad resistendum, scilicet tentationibus, quæ per muscas importunas intelligũtur. Vel per muscas perforãtes intellige increpationes, & verborum punctiones quibus non excitatur, nec emendatur. Sunt etiam tanquam muscæ pungentes necessitates, vel voluntates quas habet homo piger, quæ tamen pigrum non emendant, sed consumunt, quia potius cõsumitur desideriis siue indigẽtiis, quàm velit laborare. Prouerb. Desideria occidunt pigrum. Pro. 21.

Item canis vltimò post multa seruitia fune ligatur, & eo lõgius ducitur ad mortem, & in aqua necatur, vel per ripam deiicitur: nec ei pellis detrahitur, nec caro manducatur, sed vermibus corrodendus exponitur. Sic peccator post multa seruitia mũdi, vel peccati, à diabolo fune ligatur, id est, consuetudine peccãdi, & ea trahitur, id est, vsque ad mortẽ corporis detinetur: Et necatur in aqua, id est, deficit defectu naturali vitæ defluentis. Reg. Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur. 2. Reg. 14. Vel per ripam, id est, per casum mortis violẽtæ deiicitur, in fossatum inferni; scilicet secundũ animam. Corpus autẽ mortuum remanet omnino inutile. De aliis enim animalibus postquam sunt occisa remanent vel carnes, quæ sunt vtiles ad comedendum, vel saltem pellis, quæ vtilis ad induendum, vel calciandũ: sed humana caro mortua, vel occisa ad nihilũ valet vltra, nisi quod vermibus relinquitur in escam.

Item peccatores assimilantur capris, primo propter superbiam. Nã capra sursum semper tendit, vt summitates carpat & comedat foliorum, vt dicit Isido. Isi. lib. Ethy. Sic sunt superbi, qui semper ad superiores status inhiant, vt summitates foliorum, id est, dignitates, & honores maiorũ quos ipsi summos reputant diripere valeant, & habere. Psalm. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Psal. 73.

Item propter luxuriam. Nam (sicut dicit Pli.) Capræ propter Plin. caliditatem non abundant pinguedine, & raro sine febre sunt, & ideo in eis est ardens cõcubitus, & non minus videre dicũtur de nocte, quàm de die. Ista competunt luxuriosis, in quibus propter vsum veneris, tam pinguedo corporis, quàm mentis deuastatur, sine febre etiam ardẽti, concupiscentiæ raro inueniuntur, & ipso carnis opere ardẽti delectatione fœdãtur. Non minus etiam luxuriosi ad sua fœda opera obseruant noctem quàm diem. Iob. Iob. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem.

Item per auaritiã. Nam capræ (vt idem dicit) rodunt extremi-

tates. quibus pascuntur oues vsque ad radices. Vnde capra à carpendis virgultis est dicta. Sic etiã auari sunt, qui semper ad carpẽdum intendunt, & extremitates quibus pascuntur oues, id est, bona temporalia, quibus boni, id est, spirituales viri ad suum victum, & ad suam sustentationem vtuntur, ipsi vsque ad radices euellunt, quia frequenter ita expoliant pauperes, quòd nihil eis relinquunt.

Item peccator assimilatur asino, qui est animal naturaliter pŏderosum, tardum, & pigrum, & timidum, stolidum, & oneri aptum, & patiens laboris plurimũ. Sic peccator est ponderosus ad cadendum: tardus ad pœnitendum, piger ad operandum, timidus ad temporale damnum; stolidus ad prouidendum, aptus ad onus peccati, vel æterni supplicij portandum, & patiens ad laborẽ mundi infructuosum sustinendum.

Item peccator decipitur à peccato, sicut cocodrillus ab illa auicula, quæ dicitur rex auiũ. Nam dum cocodrillus iacet iuxta littus, superuenit illa auicula, & volat circa os eius, qui aperit auiculæ fauces, & illam intrare permittit. At ipsa primo leuiter, eum vnguis scalpit, ita, quòd belua ex dulcedine statim obdormit, & cum auicula eum dormire sentit, statim in eius ventrem descẽdit, & eum per ventrem perforat, & occidit. Est enim cocodrillus in ventre valde mollis. Quasi ergo cocodrillus in litore iacens, est homo ocio torpens. Auicula autem ad os eius veniens, est tentatio peccati imaginationẽ ingrediens: cui tunc os aperitur, quãdo in cogitatione, & in delectatione, recipitur. Et tunc leuiter scalpit, quia pruritum delectationis gignit: & si tunc homo dormiat, vt per negligentiam tentationi non resistat, ingreditur in mentem, & eum per consensum perforat, & necat.

Item peccator assimilatur ranæ, quæ est limosa, & clamosa, ventosa, & odiosa, sub vẽtre maculosa, linguosa, & non solum viuens in aqua, sed etiam in terra. Sic etiã peccator est limosus per luxuriam, id est, immundus, clamosus per iram, & ventosus per superbiam, odiosus hominibus per auaritiam: Nam (sicut dicit Boet.) odiosus auaritia, claros verò largitas facit sub ventre maculosus per gulam, linguosus per inuidiam. Nam rana (sicut Arist. dicit) linguã habet, & os coaxãs. Sic inuidus, & linguosus detrahendo. Boet. Ari. de ani.

Item viuit in terra, quæ est grauis, & frigida per accidiam, quæ animam grauem reddit, & frigidam.

Itẽ peccator assimilatur talpæ.

Primò, quia talpa sicut porcus, rostrum habet. & talis est peccator per immunditiam luxurię, vel gulæ, & cum tali rostro talpa radices de terra extrahit. Quia scilicet per peccata carnis euacuantur, & extrahuntur affectiones mentis. Vnde Iob 31. de luxuria dicitur, quòd est omnia eradicans genimina. Iob. 31.

Secundò, quia talpa terram fodit, nec extracta à terra diu viuit. Et ideo dicit Plin. melius audiũt talpæ terra coopertæ, quam extractæ. & talis est peccator per vitium auaritiæ: Cuius studium est terrena reuoluere, & sine terrenis implicationibus non credit se posse viuere, & solum de terrenis vult tractare, & audire. Ioan. Qui de terra est, de terra loquitur. Ioan. 3.

Tertio, quia talpa Solem odit, & hoc peccator habet ex vitio superbiæ, scilicet vt odiat Deũ, qui est verus Sol, secundũ illud Psal.

iam

iam supra allegatum. Superbia eorum qui te oderunt, &c. Nam superbia se Deo maximè opponit: propter quod Deus superbis maximè resistit: & quantum ad hoc odiunt eum, vel odiunt solem superbi, id est, manifestantē, vel redarguentem vitia eorum. Vnde superbus non venit ad lucem, vt nō arguantur opera eius.

Ioan. 3.

Ari. de ani.

Quarto (sicut dicit Arist.) talpa non habet oculos apertos, sed sub corio latentes, quos in morte solum aperit, quos in tota vita clausos tenuit. Sic peccator, qui in tota vita ambulat vt cæcus, scilicet errando & cadendo in peccato, in morte velit nolit cogitur oculos aperire, & peccata sua recognoscere ante tribunal Dei, & pœnas etiam experiri quas viuēs considerare neglexit. Greg. Oculos enim quos culpa claudit, pœna aperit.

Grego.

Peccati grauitas ac malitia, omniumque delictorū variatio, per cuiusdā monstri Indiæ naturam, muliq; ac Salamandræ, Burestis, Formicæ, Basilisci, Aspidis, Cocodrilli, Muscæ bouinæ, nōnullorumq; serpentium naturales effectus, veneniq; proprietates, multis perspicuis exemplis manifestatur.

Cap. XCIII.

PEccatum assimilatur cuidā mōstruoso animali, quod dicitur esse in India, simile vrso in corpore, leoni in crine, & homini in facie, & habet caput rufum, & os magnum & rotundum, & in vtraque mandibula tres habet ordines dentium, cuius extremitates sunt, vt leonis, cauda eius vt scorpionis, & percutit pilis suis sicut porcus agrestis suis setis, & vox eius sicut tubæ, & est velocis cursus, & comedit homines, & nulla bestia illa crudelior. Similitudo ergo vrsi pertinet ad peccatum iræ, quia vrsus est animal impatiens. Similitudo autē leonis ad peccatum superbiæ. Similitudo hominis ad peccatū auaritiæ: quia solus homo ex auaritia congregat, quę etiam facit caput rubeum, id est, mentē igneā, & ardentem ad habendum: vel quia est causa homicidij, & effusionis sanguinis. Magnitudo verò oris refertur ad gulam, cui diuersi ordines dentium, id est, diuersi ordines ministrantium deseruiunt, vt agricolæ, macellarij, coquinarij, & huiusmodi. Cauda scorpionis refertur ad inuidos, qui detrahendo maximè retro pungunt, id est, in absentia detrahunt. Similitudo autem porci refertur ad luxuriosos propter immunditiam. Vox autem tubæ, peccatum est manifestum, & publicum: sed velox cursus est in delectatione peccati, quæ citò transit: homines autem comedit dum eos per delectationē capit, per consensum deglutit, & in se per operationem siue consuetudinem conuertit. nulla bestia inuenitur crudelior, quia nulla res inuenitur nociuior homini.

Item peccatū assimilatur mulo. Primò ratione innaturalitatis, quia mulus generatur contra ordinem naturæ, scilicet ex commixtione duarum specierum, scilicet ex equa, & asino. vel econuerso scilicet ex asina, & equo, burdo generatur. Et dicit Isido. quòd Naat nepos Esau fuit primus, qui asinis equas supposuit, vt contra naturam muli nascerē-tur. Sic etiam peccatum, vt dicit August. non est ex natura, sed vitium naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis. Et sicut mulus generatur ex eo, quod asino equa supponitur: sic etiam nascitur peccatum, & peruertitur ordo naturæ, cum ratio sensualitati subiicitur, ita, vt non rationi sensualitas subiiciatur, sed potius rationi sensualitas dominetur.

Aug. de du. ani.

Eccl.10. tur. Eccle. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram.

Secundo, ratione sterilitatis, quia mulus sterilis est natura ab eo suum beneficium retrahente: quia quasi in eius iniuriam contra naturã producitur. Sed Arist. dicit, quod mulus sterilis est propter excessum frigiditatis in ipso dominãtis. Sic peccatum est sterile, id est, absque fructu, & fœcũditate meriti, vel pręmij gloriosi. Excessus autem frigiditatis est in anima propter defectum charitatis, quæ scilicet est vt calor animæ vitalis, sine qua opus meritorium vitæ æternæ non producitur. Matth. Quoniam superabundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Matt.24

Tertio, ratione vertibilitatis. Nam mulus à molẽdo est dictus, eo quod iugo pistorũ subactus, ducat in giro molas, sicut Isido. dicit. Sic peccator dum ab vno peccato in aliud trahitur, quasi gyrando ad molas circumuoluitur. Psal. In circuitu ambulant. Isi.lib. Ethy. Psal.11.

Item peccatum assimilatur salamandræ, quæ est animal venenosum. Vnde dicit Pli. quòd fructus arborum inficit, aquas corrumpit; & si eius saliua solũ pedem hominis tetigerit, totũ corpus corrumpit. Sic peccatum est pessimum venenũ, quod fructus arborum, id est, bona opera, vel materia inficit. Item aquas, id est gratias corrumpit. & si eius saliua, id est, delectatio pedem, id est affectionem animæ per cõsensum tetigerit, totum hominẽ perdit. Vnde dicitur Corin. Immundum ne tetigeris. Plin. 2.Cor.6.

Item peccatũ assimilatur veneno: dicitur enim venenum, quia per venas vadit ad cor. Sic peccatum per venas cogitationis, & delectationis transit ad consensum cordis, vel per venas, id est, per sensus corporis subintrat in arcana mentis. Iere. Ascẽdit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Iere.9.

Item venenum non lædit, nisi quando sanguinem tangit. Vnde Lucanus, Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Sic non nocet venenum peruersæ suggestionis, si non admisceatur sanguis delectationis. Ose. Sanguis sanguinem tetigit: quia delectationem cogitationis sequitur delectatio operis. Lucan. Ose.4.

Item venenum omne frigidum existit. Sic omne peccatum mortale infrigidat, dum calorẽ charitatis exterminat.

Item peccatum assimilatur buresti, qui (vt dicit Plin.) est animal paruum simile scarabeo, qui inter herbas quas bos diligit, se abscondit; quẽ bos accipit, dum herbas carpit: qui deuoratus à boue, iecur eius sic inflammat, vt eum cum cruciatu maximo tandem rumpat. Sic malitia peccati sub delectationibus quas homo diligit, se abscondit: quam homo non aduertens cum delectationẽ exterius accipit intrinsecus inducit, quæ & appetitum inordinatè incendit, & mentis soliditatem frangit, & vltimo cruciatum conscientiæ, vel pœnæ inducit. Isa. Vermis eorum nõ morietur. Plin. Isa.66.

Item assimilatur muscæ bouinæ, quę quousque sub cauda vaccæ, vel eius corpori manet affixa, eam quiescere non sinit, sed cauda erecta miro modo insaniẽs per campos vndiq; currit. Similiter quandiu peccatum inhæret conscientiæ, anima non potest quiescere: & tunc per diuersa vagatur, quærens, & non inueniens requiem, quandiu peccatum non fuerit amotũ per pœnitentiam.

Item peccati fœtorẽ debet homo odire, & fugere exemplo formicæ. Dicit enim Aristot. quòd Arist. de ani.

in

in formicis est sensus olfactus, & odiunt omne fœtidum. Vnde si quis domos earum fumigauerit aliquo fœtido eas deserunt. Sic debet homo omnia dimittere, & fugere, in quibus est fœtor peccati. Eccl. Fuge peccata.

Item peccatum assimilatur regulo serpenti, id est, basilisco, qui olfactu suo necat, & visu suo interficit omne viuum, ad cuius aspectũ nulla auis illæsa pertransit: & si procul fuerit, ore eius comburitur, & deuoratur, à mustelis conuincitur. Vnde ab hominibus ad eius cauernas deferuntur, nihil enim altissimus absque remedio dereliquit. Vnde basiliscus visa mustela fugit, quem insequitur, & occidit, maximè si prius pasta sit ruta (vt Arist. & Auicen. dicunt.) Similiter peccatum occidit animam, vel per odoratum morosæ delectationis in cogitatione, vel per visum, id est, consensum operis. Vnde aues, id est, hominum mentes solo visu, id est consensu etiam, si longe sint ab opere, occiduntur, & deuorantur à peccato. Sed remedium contra basiliscum, id est, contra peccata, est mustela ruta refecta, id est, pœnitentia amaritudine plena, quæ ipsum visa fugit, quia pœnitentia solum in contritione, vel in proposito habita quandoque peccatum purgat. Psal. Dixi scilicet in

Psal. 31. proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, &c. Sed tamẽ opere completo ipsum perfruẽs scilicet peccatum extinguit. Act. Conuerti-

Act. 13. mini, & pœnitemini, vt deleantur peccata vestra.

Item peccatum assimilatur aspidi. Nam aspis aurem obturat, vt vocẽ hominis incantantis non audiat, nec ei obediat: & hoc pertinet ad peccatum superbiæ, quia superbus vocem Dei nõ audit, & eius mãdatis obedire contemnit. Psal. Sicut aspidis surdæ, Psal. 47.
& obturantis aures suas, quę nõ exaudiet voces incantantium.

Item aspis interfecto compari suo, id est, coniuge suo, miro furore interfectorem persequitur, & illum siue solũ siue inter multos aggreditur, nec periculũ curare videtur, vt suum comparem vlciscatur: & hoc pertinet ad vitium iræ, quia iratus propter appetitum vindictæ præcipiti furia omni periculo se exponit.

Item est quædam species aspidis, quę dicitur situla, ex eo, quòd à se percussum siti occidit: & hoc pertinet ad auaritiam, cuius sitis, id est, appetitus sit inextinguibilis.

Item est quædã alia aspis, quæ dicitur viperabilis, quæ scilicet somno interficit, hãc dum Cleopatra sibi apponeret, somno resoluta est: & hoc pertinet ad accidiæ vitiũ, quæ pigritia, & somnolentia animam occidit.

Item est alia, quę dicitur emorrois, quia percussus ab ea, dissolutis venis fluxu sanguinis vitam finit. hoc pertinet ad luxuriosos, quia scilicet luxuria fluxu seminis corpus resoluit, & ad æternũ interitum animam inducit.

Item est alia serpens, quæ dicitur pester, qui semper ore patente emittens virus incedit, sed ab eo percussus distẽditur, & necatur, hoc pertinet ad vitium gulæ, quia gulosus ore patẽte, id est, parato ad cibum semper incedit, & virus, id est, vitium gulæ patenter ostendit.

Item aspis habet oculos in temporibus non in fronte. Vnde non directè respicit, & ideo aduersarium persequitur magis auditu, vel olfactu, quam visu. Nam si non sic esset (vt dicit Plin.) vix homo ab eo euaderet: & hoc pertinet ad inuidiam, quia inuidus non rectè, sed toruo, & maleuolo

respcit

respicit oculo, & ex auditu, vel ex opinione sua solũ detrahẽdo persequitur, tanquam de re visa, vel
Psal.13. certa, vnde Psalmus: Venenum aspidum sub labiis eorum.

Item peccatũ, quàm diu retinetur, semper multiplicatur, & crescit. Vnde assimilatur cocodrillo, qui quãdiu viuit, semper crescit. Nam peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccatum plus inualescit, & abundat in prosperitate, quàm in aduersitate, sicut serpẽtes plus abundant, & lædunt in æstate, quàm in hyeme, & in die, quàm in nocte. Omnes enim generaliter serpẽtes frigidæ sunt naturæ, nec percutiunt nisi cùm calescũt. Vnde venena eorũ plus nocẽt de die, quam de nocte, quia sunt frigidi nocturno rore. In hyeme se in nidis inuoluunt, & torpescũt, sed in æstate se dissoluunt, & ad nocendum exeunt. Quid autem per frigiditatem serpentini veneni, nisi in malitia accipitur peccati? quæ dum cor per cõsensum attingit, calorem protinus charitatis extinguit: per calorem verò diei, & æstatis, feruor minor & maior intelligitur mundanæ prosperitatis, sicut frigus econtrario noctis, vel hyemis breuiorẽ, vel leuiorem signat cursum aduersitatis. sed in æstate, vel in die venenum magis lædit, quia ex ipso prosperitatis feruore peccatum
Psal.55. perniciosius crescit. Vnde Psalm. Ab altitudine diei timebo, id est, prosperitatis.

Item peccata carnalia sunt magis manifesta, & infamia, quã spiritualia, sed tamẽ spiritualia sunt magis nociua. Vnde assimilantur serpẽtibus. dicitur enim quidam esse maximi serpẽtes corpore, ita vt coruos integros deuorẽt. Vnde
Liuius. in Punico bello narrat Titus Liuius à Regulo Romanorũ duce interfectus est serpens basiliscus, Cxx. pedum longitudinis: Cuius pellis, & maxillæ fuerũt suspensę ante quoddã templũ Romæ. Sub Claudio etiã Cęsare fuit serpens in Italia interfectus, in cuius aluo puer integer est inuẽtus. Sunt autem alij serpentes ita corpore parui, vt vix videri possint, sed sunt maximi in potestate nocẽdi, sicut dypsa, quę prius occidit, quã sentiri possit. Tyrus etiã (vt dicit Ari.) modicus est, & tamẽ contra eius venenũ nullum remediũ est. Serpentes ergo magni significant peccata carnalia, quę sunt magnę apparentiæ, & infamiæ. sed quasi serpentes aspectu parui, & magis noxij, sunt peccata spiritualia, quę licet sint minus manifesta, & minoris infamiæ, sunt tamẽ maioris culpę, vt patet de luxuria, & superbia. Vnde Greg. Aliquãdo, Grego.
inquit, minus est in corruptionẽ mor. 33.
cadere, quàm cogitatione tacita deliberata elatione peccare, sed cum minus turpis superbia creditur minus vitatur, luxuriam eo magis erubescunt homines quo simul omnes turpem nouerunt. Vnde fit plerunque, vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malũ culpæ latentis erubescant, & tunc etiam maiora corrigãt cum prostrati in minimis grauiter confunduntur.

Satisfactoriæ pœnitentiæ modus, ac partes, ipsiusq; vis, & fructus multiplex, per quãplurima leonis, panthere, sanguisuga, Leontophoni nonnullarumq; aliarum rerum naturalium exempla quam rectißime manifestatur.

Cap. XCIIII.

Pœnitentia lachrymosa facit Deum dissimulare peccata. Nam leo qui coitum leenæ cum pardo odore cognoscit, totus in adulterę surgit pœnam: sed si leena post coitũ in flumine lauatur, nihil

nihil tunc à leone percipitur. Sic si anima sponsa Christi diabolo peccando coniugitur, ipse Christus qui est leo de tribu Iuda ad vindictā contra eam merito prouocatur. Sed si anima in flumine lachrymosæ pœnitentiæ lauetur, ab ipso Christo peccatum dissimulatur, & parcitur. Amb. Quod defendi non potest, ablui potest, lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est cōfiteri, lachrymæ veniam postulant, & merentur.

Ambr. super.

Item pœnitētia assimilatur pātheræ, quæ (vt dicit Phisiol.) draconem odit, & draco eam fugit, quæ pasta in spelunca se recondit, & per tres dies aliquando dormit, tunc surgens magnā vocem emittit, & ab ore eius aromaticus odor exit supra modum suauis, quare tunc omnia animalia sequuntur eam, solus draco fugit, & eius odorē non ferens, in seipso deficit. Sed sicut panthera draconem, ita pœnitentia odit peccatum, & peccatum ipsam pœnitentiam fugit, quæ in spelunca, id est, in corde pœnitens inclusa, postquam per tres dies scilicet contritionis, confessionis, & satisfactionis perseuerauerit, exurgens à statu culpæ, emittit vocem laudis, solutum se sentiens à somno peccati. Vnde in vocem laudis prorumpens dicit illud Psal. Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomē Domini inuocabo. Qui versiculus, vt dicit Cass. tantæ dicitur esse virtutis, vt quisq; eum in morte terna confessione dixerit, omnia peccata sibi soluātur. Tunc etiam ex ore suo pœnitens suauem emittit odorem, videlicet suauis, & deuotæ orationis, quā omnia animalia sequuntur, id est, omnes virtutes, & omnia merita per hoc restituuntur ipsi pœnitenti, & draco, id est, peccatum, deficit & perit.

Psal. 115.

Cass.

Item pœnitentia satisfactoria requirit mensurā discretionis, & feruorem compunctionis. Vnde assimilatur sanguisugæ quæ apponitur corpori, vt corruptū sanguinem detrahat: sed quia quādoque insidet venenosis, quando quis eam sibi apponit, prius est inuoluenda in sale, & in vrticis, vt euomat si quid veneni hauserit. Similiter pœnalis pœnitentia imponitur, vt à peccati corruptione, quod est tanquam sanguis corruptus, anima expietur, vel vt affectus peccandi ab anima extrahatur sed vt nihil noxiū inferat pœnitenti apponēda, vel assumenda est cum sale discretionis, vt prudenter consideretur, & qualis, quanta, & cui imponatur.

Item necessaria est in suscipiēte vrtica, quæ scilicet, & vrit, & pungit: & ideo designat feruorē compunctionis, quę omnem pœnitentiam leuiter ferre facit, & ad hoc idem facit, quòd si quis sanguisugæ aquā calidam superfundat, citius se membro applicat. Est enim velut aqua calida lachrymarum compunctio feruida, quæ cito membro sanguisugā apponit, quia iniunctā pœnitentiā prompto animo suscipere facit.

Item tentationes pœnitentia extinguit. Vnde assimilatur cuidam bestiolæ paruæ, quā leones timent, & fugiunt, quæ vocatur leontophonus. Nam quoddā venenū portat in ore, quòd statim eos necat. Vnde hæc bestiola capitur, & exuritur, & incineratur, ex quib. cineribus dū carnes aspergūtur, & in capitibus viarum ponūtur, leones trāseuntes dum eas comedūt, moriuntur, vt dicūt Isidorus & Auicen. hæc ergo bestiola repræsentat humilē pœnitentiā, quā leones, i. dæmones timent, & fugiunt. Hæc portat venenū in ore, cùm peccatū dicit in con-

confessione. & hoc venenum occidit leones, id est, tentationes dæmonũ. Hæc bestiola capitur in peccatorũ recordatione, exuritur in contritionis dolore, incineratur in mortis meditatione, recolens quomodo per mortem caro dissoluatur in cinerem: vel incineratur in humili satisfactione.
Iob.41. Iob: Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere, & dum caro ex hoc cinere aspergitur, vt scilicet satisfaciendo affligatur, & præcipuè in capitibus viarũ, id est, in principiis tentationum, vel sensibus corporis, qui sunt principia viarum, per quas peccata intrant in animam. Vnde tunc cinis in capitibus viarum aspergitur, quando ipsi sensus corporis humiliter custodiuntur, vel affliguntur, vt oculi plorent, & os abstineat, aures audiant increpationes, & sic de aliis. Et sic tunc leones ex his occiduntur, quia dæmonum tentationes non præualent, sed cito extinguuntur.

Item pœnitentiæ amaritudinem diabolus odit, & abhorret, sicut canis abhorret, vt nõ comedat intestina cerui propter amaritudinem quæ est in eis. Nam (secundum Arist. & Auic.) ceruus nõ habet fel nisi forte in intestinis. Vnde eius intestina sunt amara, & fœtida, ita vt canis ea non comedat, nisi supra modum famescat. Sic cum interiora mentis sunt fœtida, scilicet per memoriam turpitudinis culpæ, & amaritudine respersa per dolorẽ pœnitentiæ, dæmones qui pascũtur delectatione, & dulcedine peccantium, illa tangere abhorrent.

Item pœnitentia liberat à grauedine peccati, & post mortem liberat animam à pœna. Vnde assimilatur cuidam lapidi, quem ceruæ (vt dicit Pli.) cũ sentiunt, grauitatem deuorant, qui eas adiuuat, & postquam moriuntur, in earum ventre inuenitur: & iste lapis miro modo adiuuat mulieres prægnantes, & facit eas etiam absque dolore parere. Sic anima quando sentit grauedinem peccati, debet assumere lapidem, id est, pœnitentiam duram, & asperam, quæ nõ solum liberat in vita à peccatorum grauitate, sed etiam post mortẽ eius virtus inuenitur in anima, liberans eam à pœnarum acerbitate. Hæc etiam est, quæ iuuat mulieres prægnantes, scilicet animas bonum conceptum, id est, bonũ propositum portantes ad pariendũ, & in opere perficiendum: quia aspera pœnitentia carnem refrenat, ne bonis operibus effectum impediat.

Item pœnitentia amara extinguit remorsus conscientiæ, sicut absinthium occidit pulices. Est enim eorum venenum, vt Constan. dicit: Quid enim sunt pulices mordentes, nisi peccatorum actus conscientiam molestantes, quos absinthium, id est, amara pœnitentia purgando extinguit, & cessare penitus facit. Et similiter folia persicorum, quæ amara sunt, pulices occidunt, & eadem ratione valet cõtra eos coloquintida, si trita & mixta cum aqua, per locum vbi sunt, aspergatur. & signat contritionem peccatorum amaram cum lachrymis admixtam.

Nonnulla ipsius tygridis stellionis, Cerui, ac leonis proprietates naturales annotantur: quibus verè pœnitentes pluribus exemplis assimilantur.

Cap. XCV.

Poenitentes assimilantur tygridi, quòd est animal ad modum sagittæ in cursu velocissimum, variis maculis distinctũ, vt dicit Isidorus: de quo etiam Plin. dicit, quòd cum catuli sui rapiuntur, odore raptorem persequitur, qui equo velocissimo transpor-

transportatur: & audiens strepitum bestiæ persequentis, in via specula post se proiicit: quæ illa videns, & suam imaginē intuēs, & filium esse credens sistit, & filium accipere cupit, & interim venator euadit. Tygris ergo velociter currens peccator est feruēter, vel celeriter pœnitens, qui diuersis maculis distinguitur cū diuersis peccatis compungitur: qui tunc raptos catulos insequitur, quando bona per peccata perdita per pœnitentiam recuperare conatur, Cui venator diuersa specula, quibus detineatur, proiicit; quia diuersa sibi impedimēta diabolus quib⁹ impediatur opponit

Item pœnitentes assimilantur stellioni. Primo, quia stellio in corio renouatur, dicitur enim, quòd stellio mutat corium sicut serpens. Sic pœnitens debet, renouare conuersationem, & vitam exuendo vetustatem peccati, & induendo iustitiæ nouitatem.
Phi. 3. Apost. Renouamini spiritu mētis vestræ, & induite nouum hominem &c. Secūdò quia stellio manibus graditur. Est enim stellio (vt dicit Pli.) genus lacertę, quatuor habens pedes latos ad modū manus, quibus repit ad domorū rimas, in quibus facit suam cauer
Prou. 30 nam. Vnde Prou. Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regum. Sunt igitur quatuor manus, siue pedes stellionis, quatuor virtutes pœnitentis quarum operibus graditur ad mansiones regales. i. cælestes: scilicet iustitia qua vtitur, scilicet satisfaciendo: temperantia qua vtitur in abstinendo, fortitudo qua vtitur continuando, vel tentationibus resistendo: & prudentia qua vtitur à nociuis sibi cauēdo. Hæ quatuor virtutes similes sunt pedibus, quando habentur in affectione: sed tūc sunt velut manus, quādo habentur in vsu siue operatione.

Tertio, quia stellio in visu hebetatur. Nam in hyeme latet, & visus eius hebetatur. Est enim tēpus hyemis asperitas tentationis in qua pœnitentes se abscondunt in secreto orationis, vel in latibulo humilitatis: sed tamen esse non potest, quin ex tenebra tentationis visus hebetetur mentis, quia saltem dum homo tentatur offuscatur, & remittitur intuitus contemplationis.

Quartò, quia stellio in visu clarificatur. Nam in vere exiens, & visum hebetatum inueniens, locū quærit vbi Solem orientem respicere possit: in quem dum respicit desiccatur humor, qui erat in oculis, & sic lumen respicit, sicut innuit glo. Sic pœnitens in vere, i. in tēpore trāquillitatis, postquā abiit hyems tētationis, debet per contemplationem mentis, & orationem respicere ad Solem Christum, qui visitauit nos oriens ex alto, & eius intuitu affectus mētis inflammatur, omnis humor, siue affectus indebitus ex tentatione relictus purgatur, & sic mentis ipsius visus miro modo clarificatur.

Item pœnitentes assimilantur leonibus qui in principio nascūtur informes, & parui ad modum mustelæ: sed postea cum crescūt, efficiuntur fortissimi. Sic pœnitētes incipientes à timore seruili, sunt parui in virtute, & informes quia nondum in charitate, sed postea crescētes per charitatem, roborantur, & fortissimi efficiūtur. Vnde Gre. dicit, quòd in via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Grego.

Item pœnitentes assimilantur ceruis, quia (sicut dicit Isi.) cerui sunt inimici serpentū, & eum sentiunt se grauatos, spiritu narium attrahunt eos de cauernis; & superata veneni pernitie, eorū pabulo soluti redduntur. Serpentes

M m igitur

Igitur sunt peccata quæ odienda, & fugienda sunt tanquam venenosi serpétes, secúdú illud. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Cum ergo per remorsum cóscientiæ aliqui sentiunt in se grauamé culpę, tunc spiritu nariū.i.feruore pœnitentiæ (Nã in spiritu intelligitur feruor, & dolor compūctionis, de quo Psal. Sacrificium Deo spiritus cōtribulatus. In naribus vero discretio satisfactionis accipitur) extrahūt eos de cauernis.i.de latibulis cōscientiarū. s. cum peccata ad lucem deducunt confitendo, & accusando. Vnde virus peccati depellitur, & fit eis memoria peccatorum nutrimentum lachrymarū, quibus à peccatorū reatu soluūtur, & purgãtur.

Eccl. 25.

Psal. 50.

Item cerui herbam diptãni primitus prodiderūt, cuius pastu sagittas quibus vulnerantur excutiunt. Cerui enim sagittis percussi, sunt homines tétationibus deuicti. Per diptannū vero quæ est herba habēs virtuté dissoluendi, atrahendi, & consumédi venenū: pœnitentia intelligitur, quæ venenum peccati dissoluit in cōtritione, attrahit in confessione, & consumit in satisfactione. Vnde hæc cum à ceruis, id est, peccatoribus sumitur, sagittæ tentationū repelluntur, & peccatorum vulnera miro modo sanantur.

Miro siquidem Elephantis scorpionisq; exemplo, peregrinos ac alienigenas dirigere, & tueri æquè admonemur.

Cap. XCVI.

PEregrinos, & viatores dirigere, & defendere nos docét elephantes, nã elephas si hominē in via inuenerit errãtem, primò ne eū terreat, de via aliquantulū exit, & gradum figit, & paulatim ipsum præcedens ei viam ostendit, & si draco eis occurrerit, pro defensione hominis draconi se opponit eumque defendit. Sic homines magni præcipuè, & potentes, debent peregrinos viatores non expoliare, vt multi faciunt, cum ad territorium eorum veniunt, sed potius per se vel suos dirigere, & à malis hominibus defendere.

Item lædentes peregrinos, & hospites eos expoliantes peiores sunt quàm venenosi scorpiones. Tradit enim Aristote. in quodam mōte à scorpionibus hospites nō lędi, sed indigenas occidi, & lędi. Ari. de ani.

Aurium hominum immobilitate naturali, nos firmiter in bona doctrina persistere erudimur.

Cap. XCVII.

PErseuerare debet homo, & esse firmus in doctrina bona quam audiuit. Nam omne animal habēs aures, eas mouet pręter hominē. In quo significatur, quod illi qui in bona doctrina quã audiunt non perseuerãt, nec sunt stabiles, similes sunt brutis animalibus quæ aures mouent, quia ab eo, quòd audierunt citò mouentur: sed qui stabiliter perseuerant in audita doctrina, sunt homines verè rationales. Ioan. Si vos manseritis in sermone meo, veri discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem. Ioan. 8.

Canis naturalis vsus varius & admirabilis, nec non Castoris, equi, atq; vrsi aliqua proprietates naturales passiuni, quibus non absque ratione verbi Dei concionatores assimilantur.

Cap. XCVIII.

PRædicator assimilatur cani. Primo ex eo, quia canis dominum suum diligit: Et similiter prædicatorem verbi oportet esse amicum Dei. Vnde prædicator qui dominū non diligit, nō est dignus annūciare verba Dei. Vnde Peccatori dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamétū meū per os tuum? Psal. 49.

Item

Item quia canis domini sui custodit domum, & defendit. Hæc domus domini est ecclesia, quam prædicator catholicus ab hæreticis defendit. Vel hæc domus est conscientia propria, quam debet prædicator solicitè custodire, sicut fortis armatus custodit atrium suum, vt sint in pace omnia quæ possidet.

Item quia canis pro domino suo morti se exponit, sicut legimus Celoneum venatorē Placētiæ ab animatis inuasum, canem eum defendisse, nec vulnerari potuisse, nisi prius cane perempto. Sic sancti prædicatores pro fide Dei, & veritate martyrio se exponunt, vt patet in Apostolis, & Martyribus.

Item quia canis voluntariè cū domino suo ad prædā currit. Est enim prædicatio quasi quædam venatio spiritualis, in qua omnis anima Deo acquisita est, vt quædā præda capta, sed canis ad prædam non vadit, si à domino suo non ducitur, vel sociatur, quia scilicet prædicator infructuosè prædicaret, nisi eum deus iuuaret, & sociaret: Apo. Non autem ego, sed gratia Dei mecum, &
1. Cor. 15 Corin. Adiutores Dei sumus. Debet igitur prædicator cum ipsum Deum habeat secum consortem, non refugere, sed libenter discurrere ad prædicationis laborem.
1. Cor. 9. Corin. Sic currite, vt comprehendatis.

Item quia multotiens canis corpus domini sui etiam mortuum non derelinquit, sicut legimus de cane Titij Sabini, qui ipsum dominum suum captum, Romæ etiam in carcere non dereliquit: quo insuper mortuo, canis mæstos edens vlulatus, nec mortuum deseruit: qui cum quidam ei panē proiecisset, ad eos defuncti deportauit, & cū ille non mādūcaret, nec ipse manducauit: cadauere autē in tyberim proiecto, canis, vt corpus sustētaret in Tyberim se proiecit multitudine cōcurrente, vt videret spectaculum fidi animalis. Similiter prædicatores corpus Christi mortuum deserere non debēt, quia de morte, & passione Christi debent iugiter memoriam habere, & de ea prædicare frequenter: exemplo Apostolorum, ex quorum persona Beatus Paulus dicebat: Nos autem prædicamus Christū crucifixum &c.

Item, quia canis prædam, quàm rapit, non sibi comedit, sed domino suo relinquit, et similis est prędicator, qui de opere fructuoso non propriam laudem quærit, sed gloriā, & honorē Deo relinquit. Io. Ego gloriā meam non quæro. Ioan. 8.

Item quia canis nobilis, dato, quod de præda à se capta nihil percepit, non propter hoc infidelis existit, nec prædam aliam insequi propter hoc omittit. Sic quāquā prædicator ex prædicatione sua nihil temporale suscipiat: non propterea à prædicatione cessat, nec minus fideliter prędicat.

Item quia canis locum suum cognoscit. Locus enim noster finalis, & permansibilis, non est in vita præsenti, quod Apo. recognoscebat dicens, Non habemus Hebr. 13. hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Et nota, quòd canes itinera quamuis longa ad memoriā reducunt, & ad propria domicilia per longa terrarū spacia redire consueuerunt: quod prædicatores nō corporaliter solum faciunt dum per loca varia prædicando discurrunt, & postmodum ad sua claustra, vel habitacula redeūt; sed etiā spiritualiter, quia quanquā pro proximorū salute, seu prouisione ad exteriora negocia, vel officia plerūq; exire cogātur, tamē sollicitè ac prouidè ad propriū mētis domiciliū

 redeunt,

redeunt, secũdum illud: Animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulgoris coruscãtis.

Item quia interdũ canis fortissimas & magnas bestias inuadit audacter. Sicut legimus de canibus Indiæ. Solent enim Indi (vt dicit Isid.) caniculas nocte ligatas in syluis dimittere, vt à tygribus cognoscantur; ex quibus canes adeo acerrimi oriũtur, vt leones prosternant. Vnde quidã canis sic natus à rege Albano Alexandro magno missus, primo in eius præsentia leonem occidit, tãdem elephante deducto videns eius magnitudinem primo obriguit, & ingenti latratu insonuit, quem tamen inuasit, & tamdiu afflixit, quòd eum ad terram prostrauit. Sic sancti prædicatores diuino zelo, & spiritu accensi, interdum magnos tyrannos, & peccatores audacter reprehendẽdo aggrediuntur, sicut Iohannes. Herodem Vnde Herodes metuebat Iohannem, & audito eo multa faciebat.

Matth. 6

Item canis vento, & odore etiã per aquas bestias fugientes insequitur, & earum deprehendens latibula, latratu, & mussitatu ea prodit. Sic prædicatores sancti vento, id est, spiraculo diuino impulsi, & odore, i. desiderio supernæ salutis attracti, etiã per aquas tribulationũ insequuntur bestias i. peccatores bestialiter viuentes, vt trahant eos ad pœnitentiam, & eorum latibula, id est, vitia in quibus latere volunt, redarguendo produnt.

Item canis humanam societatẽ diligit. Sic sancti prædicatores humana consortia in quibus fructificare possunt minime fugiũt, sequentes s. exemplum illius qui dicit: Delitiæ meæ esse cum filiis hominum.

Prou. 8.

Item prædicator debet similis esse castori qui (sicut dicit Isid.) cum quadrupedibus viuit in terra, & cũ natatilibus stat in aquis. Est enim in magnitudine ad modum parui canis: pedes posteriores quasi caninos habens, quibus principaliter ambulat: pedes autem anteriores habet quasi anserinos: quibus natat in aquis. Sic prædicatores nõ solum debẽt per terram discurrere per vitam actiuam quæ competit quadrupedibus, id est, his qui perfecti sunt in quatuor virtutibus; sed etiã versari debent in aquis scripturarum cum natatilibus, i. contemplatiuis, & debent esse sicut canis per latratum prædicationis, sed parui in humilitate mentis: posteriores autem pedes sunt occupationes corporales pertinentes ad pietatem: & ideo sunt, vt animalis terrestris: sed anteriores pedes sunt meditationes spirituales, & ideo sunt sicut natatilis, quibus s. natat in aqua sapientiæ.

Item prędicator curiosus est similis equo, qui aquam quam potat, si clara est, pede perturbat. Similiter prædicator curiosus aquam claram, i. scripturam, et doctrinam planã, & apertam, pede, i. affectu placẽdi, & vt reputetur sciens, Philosophicis rationibus inuolutis perturbat, id est, offuscat, vt vix intelligatur. Vel aqua clara, est tribulatio patienter exterius portata, quam patiens tũc pede perturbat cum interiori affectu iniuriantẽ non amat. Gre. Perfecta patientia est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odisse nõ est virtus mãsuetudinis, sed fulcimentum furoris. Ezech. Cum purissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestri turbabatis.

Grego. super Eze.

Eze. 34.

Item prædicator etiam assimilatur vrso. Nam quia vrsus sic interpretatus & dictus est; quòd ore suo formet fœtus (vt dicit Isi.) Auic. etiam dicit quandam carnẽ nasci

Isid. lib. ety.

nasci quam mater lambedo in membra componit. Sic etiam prædicator doctrina oris sui, format Deo spirituales filios. Quasi enim more matris in his quos carnales inuenit, linguæ officio virtutum spiritualium membra cõ-
Gal.4. ponit. Vnde Apost. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

Veri prælati præcipuum munus, ipsiusq; partes laude digna quæ sint, vt merito præsit, per quam plurima Arietis, leonis, Chamelo, pardalis, Ceruæ, aliorumq; animantium cornua, habentiũ clarissima exempla demonstratur.

Cap. XCIX.

PRælatus debet esse similis arieti: quia aries dux est gregis, & ouium princeps, Sic prælatus debet esse dux subditorum, s. sicut auctoritate præsidendo, ita bonæ vitæ exemplo præcedendo.

Item quia natura arietem fecit fortissimum, secundum Isid. Vnde dicitur veruex à viribus, eo, quod tanquam vir ouium sit cæteris bidentibus virtuosior. Vel dicitur veruex, vt ipse dicit, quia vermem portat in capite, cuius prurita sæpe fortissimè caput mouet. Dicitur autem aries, quia hoc animal immolabatur in aris, sicut patet in lege Moysi. quę omnia competunt prælato, s. fortitudo operis, solicitudo mentis, quæ
2. Cor. 11 est vt vermis in capite, de qua Aposto. Instantia mea quotidiana, solicitudo omnium ecclesiarum.

Item immolatio carnis, de qua
Rom. 12. Aposto. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem Sanctam Deo &c.

Item prædicator bonus debet clamore prædicationis, & gemitu orationis subditos dormiẽtes, siue in peccatis mortuos suscitare, exemplo leonis, cuius catuli, quando nascuntur, tribus diebus, & tribus noctibus dormire, vel mortui esse reputantur, & tunc patris rugitu, & clamore suscitari dicuntur. Tũc super catulos mortuos leo fortiter clamat, quando peccantes subditos prælatus, vel prædicator prædicando, vel corripiendo fortiter increpat: & tunc rugitum emittit, cum pro eis orando fortiter gemit. Vnde sicut clamor, & gemitus leonis dicitur suscitare mortuos catulos, ita clamor prædicationis, & rugitus orationis suscitat subditos in peccatis. Isa. Ru- Isa. 5.
gitus eius vt leonis rugiet, vt catuli leonum &c. Sed cum prælalatus, vel prædicator loquitur bonis, debet loqui dulciter. In cuius signum dicitur Iudicum. Ecce examen apum in ore Leonis, & fauus mellis. Apis enim pũgit, & mel componit: quia prædicator debet pungere lentos, & dulcorare deuotos.

Item prælatus debet esse similis cameloparda li, quod secundũ Isid. est animal. Aethiopicum, caput habens cameli, collum æqui, crura & pedes bubali, & maculas perdi. Est enim bestia albis maculis rutilum colorem emittentibus superspersa: & ideo à capite cameli, & à maculis perdi tali nomine est vocata (vt dicit Pli.) est autem bestia magis aspectu quã feritate conspicua, tantũ mãsueta, vt quasi ouis nomen acceperit. Omnia autẽ hæc sunt prælato congruentia moraliter accepta: quia caput cameli ore ruminat, & ruminatio signat sacræ scripturę meditationem. Collum equi flexibile est, quia curuatur ad tractum fræni. Et hæc flexibilitas refertur ad misericordiam, & pietatem prælati. Pedes autem bubali vngulis diuidunt, & maturè incedunt, & hoc refertur ad discretionis prudentiam. Albæ autem maculæ extra rutilantes, sunt pura opera, & exempla quæ

exterius aliis apparent. Sic ergo prælatus debet habere caput cameli per notitiā sacræ scripturæ: Collum equi per flexibilitatem misericordiæ, Crura vel pedes bubali, per discretionem prudētiæ, Albas maculas pardi.i. operum puritatē, & plus in aspectu quā in facto debet habere seueritatē. Vnde debet esse aspectu ferus, sed animo vel opere māsuet9.

Item prælati debēt se habere ad subditos sicut ceruæ ad filios. Ceruæ enim post partum vtuntur duabus herbis.s. como, & sumole, quibus pastæ redeunt ad suum fætum, & illarum herbarū succo imbutæ filiis lactis exhibēt nutrimentum: filios autem ad cursus exercent, & fugere eos docent, & ad prærupta eos ducunt, & saltandi modum eis ostendunt. Duæ ergo herbæ quæ faciunt ceruam ad nutriendum filios lacte abundare, duæ virtutes sunt quæ faciunt prælatos subditos suos debito alimento nutrire.s. sapientia quæ facit eos abūdare lacte spiritualis doctrinæ, & misericordia quæ facit abundanter dare nutrimenta corporalis eleemosynæ, debent etiam eos ad currendum per viā mandatorum, id est, ad velociter obediendum, instruere.

Item ad peccata fugienda inducere, præcipitia tentationum eis nota facere, & modum saltandi eis, id est, euadendi ostendere.

Item sicut prælati præsunt in dignitatibus, ita debent præesse in virtutibus. Cuius exemplum est, quia omne animal cornutum est quadrupes, excepto quodam serpente in Aegypto qui dicitur cerastes, quod scilicet intelligendum est si cornua sunt de natura ossis: propter testudines, siue limaces cornua mollia habentes. Per animal ergo cornutum intellige hominem in dignitate leuatum: signant enim cornua capitis, eminentiam dignitatis. Tales debent habere quatuor pedes, scilicet iustitiam temperantiam fortitudinē, prudentiā. Cerastes autē siue serpens cornutus. i. hypocrita in dignitate positus, cornua sine pedibus habet, quia dignitatem tenet, & virtutibus caret. Similiter limax habens cornua mollia, signat prælatū carnalem habentem remissa opera: qui etiā pedibus caret, quia interiores virtutes non habet.

Item prælatus virtuosus tunc faciliter ad contemplationem diuinorum erigitur, cum se abstrahit à temporalibus curis. Cuius exemplum est, quia animalia quę dentes non habent in superiori mandibula, sunt cornuta: quia materia transit in cornua. Per animal vero cornibus munitum, prælatum intellige in virtutibus ornatum. Cuius inferior mandibula est terrenorum dispensatio prouida, in qua est multitudo dentium, i. multiplicitas laboriosorum operum, & durorū: sed quasi mandibula superior, est diuinorum contēplatio altior, quæ debet esse vacua dētibus, i. à temporaliū curis, et laboribus semota. Vtraq; tamē debet vti pro tēpore, qui vult virtuosè pręesse.

Item prælationis honore digni non sunt qui solum quæ sua sunt quærunt. Vnde nullum animal habens dētes recuruos (vt aper) habet cornua, eo, quòd illa materia transit in culmos. Ille quippe prælatus suos dētes recuruat, qui ea quæ agit ad semetipsum reflectit & replicat: sed non est dignus cornibus dignitatis qui alios negligens tantùm seipsum pascit. Ezech. Vę pastoribus qui pascunt semetipsos. Ezec. 34

Hominem quousq; viuit commode proficere in virtutibus posse, cerui exemplo perspicacißime confirmatur.

Cap.

Cap. C.

PRoficere, & crescere potest homo virtutibus quamdiu durat pœnitentis vitæ tempus. Ceruis enim crescũt cornua vsq; ad septimum annum, quia vsque ad septem annos omni anno pullulant eius cornua vnũ ramum. Vnde eorum ætas deprehéditur per cornua. Quia ergo septennarius est numerus vniuersalis temporis, scilicet quo vniuersum tẽpus vitæ nostræ voluitur, sicut patet in septem diebus septimanæ, accipiamus in septennario annorum totum tempus dierum nostrorum. Scriptũ est enim. Eze.
Ezech. 4. Diem pro anno dedi tibi. & Psa.
Psal. 39. dicit: dies annorum nostrorũ in ipsis septuaginta annis. Septẽnarius enim per denariũ multiplicatus, i. 70. consurgit: vt innuatur, quòd totum tempus annorũ nostrorũ debemus dedicare profectui virtutum, quẽ signat augmentario cornuum, & hoc fit per septenarium virtutum: quia sunt quatuor virtutes cardinales, & tres theologicæ, vel per septennariũ operũ misericordiæ cum obseruatione decalogi.

Prudentia virtus quantum nobis expediat, ac quomodo ea homines uti debeant, Hericij, formicæ, serpentis, multorumq; animalium naturali sagacitate clarissimis similitudinibus exprimitur.

Cap. CI.

PRudẽtiam docet nos habere hericius tripliciter. Primo, contra insultũ tentationũ: Nam hericius, dum se infra corium durum spinis asperis vndique circumseptum includit, se ab inuadentibus protegit. Nam mox cum aliquid sentit, se in globum conuertit, & ferienti spinas opponit. Est itaque dura & spinosa pellis, aspera pœnitentia, & dura afflictio carnis, in quam dum homo se per humilitatem abscõdit, & eam tentationi opponit, eius tentationes euadit, vnde Ps. Psal. 34.
Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabã in ieiunio animam meam.

Secundo docet nos habere prudentiam quantum ad nutrimentum operum. Est enim hericij talis prudentia, quia ascẽdit vitem vel aliã arborẽ, & vuas, & poma deiicit, & postea se super illa inuoluit, & suis spinis infiguntur, et sic portat escas filiis, sicut Isi. dicit. Ille ergo vites, vel arbores ascendit, qui ad sanctorũ virtutes, vel vitas considerandas per mentis contemplationem se erigit. Et tunc ex eis poma deiicit, quando ex eorũ comparatione suos defectus agnoscit, Quasi enim poma de arboribus deiiciuntur, cũ maiorum facta minoribus comparãtur: Sed tunc ea velut hericius quis spinulis suis infigit, & dorso deferenda suscipit, quãdo illa pro posse se sequitur acutis affectibus disponit, & tũc idem filios pascit, quando ex eorum imitatione sua opera dirigit, & nutrit.

Tertio docet nos esse prudentes circa varietatẽ temporũ. Dicit enim Ari. quòd hericij faciũt foramẽ vnũ cõtra vẽtos septẽtrionales, ad quod confugiũt in calore: & aliud contra australes, ad quod cõfugiũt, dũ frigus sentiũt. (Ari. de ani.) Vnde dicitur, quòd quidã fuit in Constantinopoli, qui per hericiũ quẽ habebat, prædicebat omnes vẽtos futuros, nec sciebat aliquis vnde hãc sciẽtiã haberet. Sic homo prudẽs in calore prosperitatis debet refugere ad vẽtũ septentrionalẽ frigidũ, i. ad memoriã aduersitatis, vt s. per timorem à superbia & intẽperantia liberetur. Sed in tempore frigoris, idest, aduersitatis, debet refugere ad ventũ australẽ calidũ, i. ad memoriã prosperitatis ne à tristitia s. nimia absorbeatur. Eccl. In die bonorũ Eccl. 11.
ne immemor sis malorum, & in die

in die malorum ne immemor sis bonorum.

Item prudentiæ exemplum habemus in formicis.

Primo, in prouidendo, prouidēt enim tempora futura. Nam in æstate congregant vnde in hyeme viuant. Sic nos debemus in vita prouidere nobis de tempore mortis. Prou. Vade ad formicam o piger & considera vias eius, & disce sapientiam, quę cum nō habeat ducem, nec præceptorē, nec principem, parat æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat.

Prou. 6.

Item in congregando. Congregat triticeum granum, non curās hordeum. Sic homo debet cōgregare spiritualia, & æterna, & nō curare de temporalibus & perituris. Matth. Triticum congregate in horreum meum.

Matt. 13.

Item in conseruando Nā quando pluuia super eius triticū descendit illud Soli exponit, vt iterum desiccetur. Sic quādo aliqua tentatio, vel corruptio in nobis accidit, quæ possit triticū, id est, nutrimentum, vel meritum nostrum spirituale corrumpere & perdere, debemus illud reparare calore Solis. i. feruore contritionis, vel manifestatione confessionis, quia illud quod soli exponitur, in lucem producitur, vel per feruorem orationis.

Item in custodiendo primo suū cibum. Nam (sicut dicit Pli.) formicæ grana colligunt, cumulos componunt, & in secretiori parte domicilij abscondunt, ne ab auibus rapiantur, vel à vento dispergantur, ista grana sunt Dei verba, quibus anima nutritur, & pascitur: sicut formica de granis, de quibus in secretiori parte animæ, s. in memoria debemus cumulū ponere, scilicet de his quæ audiuimus plura memoriæ commendando, & ibi occultare per humilitatem ne ab auibus rapiātur, id est, à dæmonibus, sicut semen, quod cecidit in via, & volucres cæli comederunt illud. Vel ista grana sunt bona opera, vt eleemosynæ, & huiusmodi quæ debemus cumulare multiplicando & abscōdendo per humilitatem, nec iactantes ostendēdo, ne à vento vanæ gloriæ dispergantur, vel ab auibus, id est, ipsis dæmonibus auferantur.

Pli.

Item inueniuntur prudentes in custodiendo aurum. Nā in Ethiopia dicuntur esse formicæ ad formam canis: quæ arenas aureas pedibus eruunt: & ne auferantur custodiunt: quasi arenæ aureæ sunt virtutes spirituales animę, quas pedibus, id est, affectionibus, vel gressibus bonorū operum debemus eruere, & cū omni studio custodire, ne à nobis auferantur.

Item prudentia serpentū est in exemplum nobis multipliciter.

Primo, quia serpens docet nos Christum diligere. Nam serpens super omnia caput custodit, quia in ipso præcipue eius vita consistit Vnde dicit Pli. quod si caput serpentis cum duobus digitis euaserit, nihilominus viuit, propter quod totum corpus pro seruando capite ferienti opponit: vt scilicet nos caput nostrum in nobis custodiamus, scilicet Christum & pro ipso à quo habemus vitam gratiæ, & gloriæ, omnia alia negligamus secundum illud. Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam.

Secundò, docet nos peccatum abiicere. s. per innouationē pœnitentiæ. Nam serpens (sicut dicit Philosophus) quādo sentit se senio grauatum, pluribus diebus abstinet à cibo, vt sic pellis eius faciliter relaxetur, deinde gustata herba quadā amara prouocatur

Arist. de anima.

ad

ad vomitum, & euomit humorē virulentū, qui erat causa suæ infirmitatis: tandem vt cutem rigidam téperet in aqua se balneat, & quærens angustam rimam in petra, per eam intrat, & per violentiam transiens ab exuuia se denudat, id est, à pelle, quę vocatur exuuia ab exuendo, quia eam exuit & deponit: & tandē se soli exponens, desiccat, & nouum corium reparat, & sic, resumptis viribus videt clarius, incedit fortius, & comedit auidius. Hoc idē dicit Auicen. & Plinius scilicet de innouatione. Nos igitur exemplo serpentis debemus vitam innouare per opera pœnitentiæ.

Primò, ieiunando non tantùm à cibis, sed magis à vitiis.

Item amaram herbam contritionis cordis gustando, venenum peccati per confessionē euomendo, aqua lachrymarū, vel doctrinæ nos abluendo. In arcto foramine pœnitentię exuuias veteris hominis, id est, malę consuetudinis deponēdo: ad calorem Solis, id est, amorē Christi, molliciem, & pronitatem peccandi desiccādo, & nouum corium, scilicet hominem, qui secundū Deum creatus est, induendo. Vires bene agendi resumendo. Clarius spiritualia contemplādo: fortius Deū & proximum diligendo, & quæ spiritum nutriunt, auidius assumendo.

Tertio docet nos serpés diabolo resistere. Dicit enim Isid. quod aspis serpens cùm incipit incantatorem audire, vnam aurem in terram premit, & alteram cauda claudit, & sic vocem incantantis effugit; & incātanti non obedit. Sic etiam nos debemus incantatori, id est, tentatori resistere, scilicet cum cauda, & terra, id est, cum memoria finis nostri, qui designatur in cauda, & terrenæ fragilitatis, qui designatur in terra, tentationes repellendo. Psal. Sicut aspidis surdæ obturātis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Isid. li. 19.

Psal. 47.

Quarto docet nos carnem subiicere. Nam serpens calcaneo mulieris insidiatur & inimicatur. Genes. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & tu insidiaberis calcaneo eius. Sic nos debemus insidiari carni, & calcaneū, id est finem eius attentè considerare. Aug. Nihil tantum valet ad domandum desideria carnis, quàm cogitare qualis ipsa sit futura.

Genes.

Aug.

Quinto docet nos mūdum fugere. Nam serpens propter inimicitias quas habet cum homine fugit, & sub spinis latitat, & in desertis habitat. *Sic sancti viri* propter odium mundi, & insidias effugiunt in desertis claustri, latitant sub asperitate pœnitentię. Dicitur enim, quòd serpens fugit hominem nudum, & insilit in vestitum: quia scilicet diabolus timet pauperem, & se ab affectu temporalium denudantem: sed vestito, i. diuitiis munito præualet, & ideo qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.

1. Thi. 6.

Sexto docet delicias abhorrere: quia serpens dum natat in aqua, caput eleuatum portat, ne eo submerso suffocetur. Sic sancti viri cauent ne caput rationis submergatur præsentibus delitiis.

Septimo docet nos humilitatē tenere. Isa. Serpenti puluis panis eius. Item vir sanctus etiam se reficit cogitādo, quòd est puluis, & cinis humiliando se vt Abraā. Loquar ad Dominum meū cùm sim puluis, & cinis.

Isa. 65.

Genes. 8.

Item prudenter viuere, & operari animalia quædam terrestria nos docent. Nam sicut nos docet Aug. Est admirāda in brutis quędam prudentia, in quibus cum

Aug. 11. de ciui. Dei.

nulla sit proprio loquēdo scientia, quædam tamen in eis similitudo scientiæ inuenitur: euidentem enim habent solertiā in fœtuum educatione: in latibulorū ædificatione, & nutrimentorum acquisitione, in vulnerum medicatione: in nociuorū euitatione in mutationis temporū præcognitione suorum comparium dilectione. Docent itaque homines primo prudentes esse, non solum in nutritione carnaliū filiorum, quibus sicut dederūt naturæ fundamentum, ita dare debent documenta disciplinæ, & alimenta vitæ: sed etiam in promotione spiritualium desideriorum, quæ cùm in corde exorta fuerint, velut spirituales sunt soboles confouenda

Item in habitaculi cōstructione, non tantum exterioris in quo quiescat corpus, sed magis interioris, vt domum cōscientiæ construas in qua resideat Deus.

Item in nutrimēti procuratione, nō tantum quo caro reficiatur, sed magis quo spiritus alatur. Non enim in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, &c. Mat. 4.

Item in vulnerū curatione, non tantum corporalium iaculorum, sed magis vitiorū, seu tētationū. Docent etiam te prudēter noxia euitare, non tantū quę lædūt corpus, sed magis quæ spiritum inficiunt: & insuper tua pericula te præcauere monent, & opportuna futuris temporibus remedia pręparare. Quod autē omnibus his dulcius est, non tantum coniugalis fœderis suadēt te diligere cōparem, sed & socialis vitæ amare consortem.

Quando et qua via filij sint à parētibus educandi: Aranearū exemplo, sacraq́ scriptura testimoniis edocetur.

Cap. CII.

PVeri, & puellæ sunt in pueritia bonis & congruis operibus, & studiis assuefaciendi, exemplo aranearum, quæ ex ouis procreatæ, quando mox natæ, texturas ascendere incipiunt, & operari ac si in ventre essent edoctæ, sic fuit beatus Iob circa opera misericordiæ. Vnde dixit: Ab infantia creuit mecū miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Sicut & fecit Tobias filio suo quem ab infantia timere Deū docuit, & abstinere ab omni peccato. Vnde Eccl. Tunde latera eius dum infans est. Iob. 31. Tob. 1. Eccl. 30.

Quantum mentis puritas sit à fidelibus conseruanda ac diligenda naturali animaliū exemplo in fœtu perspicitur.

Cap. CIII.

PVritas mētis est inter omnia magis diligēda. Nam omne animal faciens multos fœtus, primum magis diligit, & reputat sibi magis naturale. Et ideo quædā animalia fœtus suos deuorāt pręter primum. Primū autem, quod oportet in nobis esse, & omnia nostra opera præuenire, est puritas mentis. Vnde est præ omnibus diligenda & conseruanda. Et ideo dicit de ea Greg. Nazianzenus. Prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur. Grego. Nazian.

Quatuor Dromedarij naturalibus effectibus præcipuis, quemadmodum Religiosi vitam agere debeant, aperitur.

Cap. CIIII.

REligiosi dicunt similes esse dromedariis, siue dromedis. Nam proprie loquendo animal dicitur dromedus. Custos autem taliū animalium dicitur dromedarius. Debet ergo religiosus assimilari dromedis quadrupliciter. Primo, propter continentiam. Castrantur enim dromedi à iuuentute (sicut Auic. dicit) vt sint cursui aptiores. Similiter religiosi debent à iuuentute se per

votum continentiæ in munditia carnis seruare. Matth. Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei. Matt.19.

Secundo, propter abstinẽtiam. Sunt enim dromedi parui cibi; & fœnum, & cortices, & ossa dactylorum valde diligunt. Sic nõ debẽt religiosi delitias quærere, sed potius grossa cibaria.

Tertiò, propter obedientiam, in qua velut dromedi debent esse veloces, & prompti. Sunt enim dromedi velocissimi. Vnde dromos Grecè, velox cursus dicitur Latinè: Nam centum miliaria, & amplius pergunt in die. Debent etiam esse in obedientia laboriosi, & continui. Sicut dromedi habent crura longa, & neruosa multum ad laborandum fortia, & ad continuandum firma.

Quartò, propter humilitatis mensuram. Sunt enim dromedi non magni corpore, quia minoris staturæ, quàm cameli: quia scilicet religiosi non debent esse magni in sua reputatione, sed humiles, & abiecti. Apost. Si quis se existimat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Gal.6.

Potißima sanctorum virorum virtutes animique dotes per quamplurimas, Agni, equi, elephantis, leonis, leporis, Taxiq; naturales, ac promiscuas proprietates, excellenter patefiunt.

Cap. CV.

SAncti viri assimilãtur agnis. Primò, propter innocentiam. Nam agnus inter animalia omnia est maximè mansuetus, & innocens. Vnde nec dente lædit, nec cornu impetit, nec vngue scindit, nec calce percutit. Et ideo (sicut dicit Isid.) cætera animalia armauit natura, solum agnum dimisit inermen. Hæc autem innocentia, quæ est in agno, principaliter fuit in Christo, quæ scilicet nunquam alicui aliquid malefecit: quod etiam vnus ex latronibus in cruce cognouit, dicens: Nos quidem digna factis recipimus: hic autem nihil mali fecit. Isidor.

Secundario autem talis innocentia competit etiam aliis Sanctis, qui fuerũt imitatores Christi, & ideo tanquam agni neminem lædebant, nec dente inuidæ detractionis, nec tyrannicæ dominationis, nec vngue violentæ direptionis, nec calce iniuriosæ despectionis, siue percussionis. Apost. Neminẽ læsimus, &c. Et idcirco etiam alios ad hæc monebat, dicens: Nemini dantes vllam offensionem. 2.Cor.7. 2.Cor.6.

Secundò, propter iustitiam: pertinet enim ad perfectam iustitiam, non solum neminem lædere, sed etiam aliis omnibus, si potest fieri prodesse. & hanc iustitiam agnus ostẽdit, quia quicquid in se habet, hominibus vtiliter præbet. Nam pellis eius est vtilis ad varium vsum, pili ad indumentum, fimus ad terræ condimentum, cornu & vngula ad medicamentum, & carnes eius ad esum. Hæc autẽ omnia competunt Christo principaliter, quia ipse suam pellẽ, id est, suam conuersationem exteriorem, siue sua vellera, id est, exempla, seu opera reliquit nobis ad indumẽtum, id est, ad imitationis exemplum, eo modo, quo dicit Apost. Induimini Dominum nostrũ Iesum Christum. Rom.13.

Item suum fimũ, id est, humilitatem dedit ad condimentũ, scilicet omniũ virtutũ, & operũ. Vnde ipse dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et hæc humilitas est cõdimentum, sine quo nullũ opus placet Deo. Vnde Christus dixit Apostolis. Cùm omnia benefeceritis, dicite serui inutiles sumus. In cornu Matt.11. Luc.17.

autem

autem propter unctiones, quę cũ eo fiebant, vt patet Reg. significatur potestas Christi, in institutione sacramentorum: sed in vngula agni diuisa, discretio doctrinæ Christi. Et hæc omnia nobis ad medicinam dedit, scilicet, & suã scripturã, & sua verba insuper Christus tanquam agnus, & suam carnem reliquit nobis in cibum, scilicet in sacramento Eucharistiæ, sicut dixit ipse. Caro mea vere est cibus, &c. Competunt etiam secũdario sanctis viris prædictæ vtilitates agnorum: quia ipsi sancti in variis vsibus, & obsequiis proximis seruiunt. Nam nudos vestiunt, pauperes cibis impinguant, & cõdiunt, & ad infirmorum fomentum, & curam frequenter ex compassione intendunt.

1.Re. 16.

Ioan. 6.

Tertiò, propter prudentiam. Nam agnus dicitur ab agnoscẽdo. Duo enim sunt, quæ agnus naturaliter discernit, & agnoscit. Primo matrem: Nam inter innumerabiles greges solo balatu matrem agnoscit. Eodẽ modo Christus dicitur esse agnus ab agnoscendo: quia in cruce existens matrem agnouit, de ea specialẽ curam habendo, & Ioanni ipsam commendando, quando dixit: Fili ecce mater tua. Quod exemplũ sequentes sancti viri de parentibus suis vsque ad mortem curam & diligentiam gerũt. Nos etiam exemplo Ioannis studere debemus, vt ipsam beatam Virginem matrem habeamus. Agnus enim balatu matrẽ quærit, inuenta autem ea caput erigit, mãmas quærit, quas dum sugit, poplites flectit: & vt mater ei plus de lacte præbeat, capite matris vbera premit. Sic etiam vir deuotus balatu, id est, voce orationis sanctæ matrem misericordiæ inquirit, & ad eam caput, id est, mentem per contemplationem erigit, mãmas suæ pietatis & consolationis requirit, deuotè etiam, & sæpe salutando sibi genua flectit, atque capite, id est, mente feruenter desiderando, & importunè postulando, quodammodo quasi premit: vt suæ consolationis gratiam largius infundat. Secundò, quia agnus naturaliter suum hostem agnoscit, scilicet lupũ. Nam etiã si eum nunquam viderit, statim cùm primo videt, agnoscit. Similiter etiam Christus suos crucifixores agnouit non odiendo, sed pro eis orando. Luc. Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciũt. In qua oratione aduerte, quòd patrem pro eis orando, inuocauit cùm dixit: Pater.

Ioan. 9.

Luc. 22.

Item eis ignosci postulauit. Ignosce illis, inquit.

Item illos excusauit, quia nesciunt quid faciunt, & hæc tria faciunt etiam ipsi sancti, ipsum agnum sequentes erga aduersarios suos: scilicet quòd pro eis orant, eis indulgẽt, & non solum non accusant, sed etiã excusant.

Quartò, propter patientiam: quia ligatus à carnifice, nõ se defendit, siue expolietur vellere siue cute. Et dum portatur ad victimam non plorat, non clamat, non murmurat, non recalcitrat, sed placido vultu suum respicit occisorem, ac si eum portaret ad pascua. Similiter etiam Christus captus, & ligatus in horto, nõ se defendit. Similiter in flagellatione expoliatus veste, lacerata cute: & similiter etiam expoliatus ad crucem se non defendit, nec crucifixus recalcitrauit, nec murmurauit: vnde Hiere. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. Et Isa. Quasi agnus coram tondẽte se obmutescet, & non aperiet os suum. Vnde etiam sancti viri hoc exemplum patientiæ, & mansuedinis quãtum possunt imitari conantur. Apoc. Hi sequun-

Hier. 11.

Isa. 53.

Apoc. 14.

sequuntur agnũ quocunq; ierit.

Quintò, propter munditiam. Nam agnus quasi animal mundum immolabatur, & victimabatur in lege, ad figurandum Christum, qui tanquã agnus fuit pro peccatis nostris in ara crucis immolatus. Vnde Ioannes Baptista de eo dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Sic etiam sancti & immaculati viri faciunt Deo victimam de seipsis eo modo quo Apost. dixit: Exhibeatis corpora vestra hostiam viuẽtem, sanctam Deo placentem. Et nota, quòd immolabatur in lege agnus anniculus immolatus ad significãdum, quòd ille qui vult de se facere gratum sacrificium Deo, debet esse agnus per patientiam, immolatus per mũditiam, anniculus per continentiam. Dicebatur enim anniculus cũ esset vnius anni completus: quia tunc est optimus: eo, quòd agnus tanto melior est, quãto à lacte remotior. Vnde est ille vt anniculus, qui est remotus à lacte, id est, à carnali delectatione, scilicet per continentiam.

Ioan. 1.

Rom.

Item sancti viri assimilantur equis.

Primo, ratione viuacitatis: quia equus est animal viuax: quia in campis exultat, bellum à remotis odorat, tubis ad prælium excitatur, ad cursum prouocatur: dolent equi cum victi fuerint, gaudent cùm vicerint. Sic sancti viri in campis, id est, in aduersitatum, vel tentationum præliis exultant, secundũ illud Iac. Omne gaudium existimate fratres: cùm in tentationes varias incideritis.

Iac. 1.

Item bellum tentationis, vel bellum mortis procul odorant, scilicet in prouidendo, & præparãdo se tubis, id est, vocibus prædicatorum, vel tubis diuinorum iudiciorum excitãtur ad bellum vitiorũ. Hac tuba excitatus beatus Hier. dicebat: Siue comedam siue bibam, siue quicquid aliud faciam, semper auribus meis intonare videtur illa terribilis tuba: surgite mortui, venite ad iudicium. Hier.

Item ad cursum, id est, velocitatẽ bene operandi, vel obediendi (de qua dicitur: Viam mandatorum tuorum cucurri) prouocantur. Psal. 118.

Item vincuntur tentatione, vel negligentia: dolore pœnitentiæ purgantur; & in victoria tentationum, & vitiorum lætantur.

Secundo, ratione sagacitatis, quia quidam equi sagaciter recognoscũt dominos suos, & alios super se ascendere permittũt. Sic sancti viri recognoscunt Dominum non tantũ in beneficiis, sed etiam in flagellis, & alium dominum, id est, diabolum, vel peccatum super mentis sellã ascendere non permittunt, secundum illud: Nolite locum dare diabolo. Ephe. 4.

Tertiò, ratione pietatis: quia aliqui equi in morte dominorum lachrymas fundunt. Et sic sancti viri plorant considerantes legendo, vel audiendo passionem Domini, scientes, quod sicut fuerunt socij passionum, sic erunt & consolationum.

Item sancti viri quamuis magna vitia vitant, frequenter tamen paruis vitiis terrentur. Vnde sunt similes elephantibus, qui domiti sunt in bellis optimi. Nã acies proferunt, armatos ferunt, nec armatorũ acies expauescunt: nec suorum rumores fugiunt.

Item super eos turribus ligneis collocatis, de eis tanquã de muro tela ignea emittuntur: & cùm sint tales, tamẽ de mure timent. Sic sancti viri quãuis magna tentationum bella vincant, & magnarum virtutum arma ferant, nec tribulationes, nec persecutiones 2. Cor. 6.

ciones expauescant, nec linguas calumniantium, seu detrahentiũ fugiant: tamen aliquando aliquis minimus defectus, vel molestia relinquitur eis, qui semper eos in timore, & cruciatu tenet. Sic Paulus ad tertium cęlum raptus, & omnium tribulationum pericula expertus, communibus gratiis & virtutibus plenus, tamen stimulo carnis premitur, & timẽs ac orans, vt amoueri debeat, minime exauditur.

Item sancti viri assimilantur leonibus in multis. Primo, in audacia siue magnanimitate. Apparet enim magnanimitas leonis in triplici actu.

Primus est, quia cum venatores eum sequuntur, nõ latitat, nec se occultat, sed videri se optat, & in medium campum vadens, ad pugnam se præparat; & abscondere, fugere, magnam verecũdiam reputat. Similiter sancti viri, & perfecti, tribulationes, & persecutiones, cùm opportunum est, nõ refugiunt, immo quandoq; persecutores incitando, vel expectãdo præueniunt, & persecutiones cùm eueniunt, magno gaudio suscipiunt. Act. dicitur, quòd ibant Apostoli gaudentes á conspectu cõcilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Act. 5.

Secundum ostensiuum magnanimitatis leonis est (secundũ Isido.) quia venatores intuetur, vt ipsis visis minus terreatur: sed amplius animetur. Econtra autẽ est in animalibus pauidis, vt est ceruus, & lepus: quia quãto plus aspicerent venatores, tanto plus expauescerent. Vnde Pro. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum. Sic sancti, & perfecti viri inter suos persecutores positi, dum eos seuire vident, intuentur, & considerant quàm sit eorum potestas, & ira breuiter transitoria, & quomodo eorum perfidia sit æternum supplicium receptura. Et quomodo ab illis sibi fabricatur sempiterna corona. Et ideo dum sic intuentur eos, magis crescit in ipsis virtus, & patientia. Simile etiam faciunt de tribulationibus, & infirmitatibus considerando quã breues & vtiles sunt: & ideo ex eis fortiores efficiuntur. Apo. Cùm infirmor, tunc fortior sum. Is. lib. 6. Pro. 30. Iob 2. 2. Cor. 12.

Tertium ostensiuũ suæ magnanimitatis est: quia cùm insequitur, saltu vtitur: sed cùm fugit, nõ vtitur, sed potius lento passu graditur. Sic sancti insequuntur spiritualia bona saltibus amoris, & feruoris. Phil. Sequor autem si quo modo comprehendam. Can. Ecce iste venit saliens in montibus. sed in persecutione & pœna positi non saltando per impatientiam, vel impetum furoris incedunt, sed cum suauitate patientię & mãsuetudinis transeunt: propter quæ omnia dicitur Prouer. Iustus quasi leo confidens, absq; terrore erit. Sed nota, quòd quãuis leo sit ira securus: tamẽ quædã sunt quæ dicitur timere, quæ etiam sancti viri timent. Phil. 3. Cant. 2. Pro. 28.

Primum est strata publica. & hæc strata est mors, per quã omnes oportet transire. Psal. Timor mortis cecidit super me. Secundũ est quoddam animal paruum, & venenosum, quod dicitur leonthofonus, quod signat peccatum. Cuius venenũ fugiunt sancti viri sicut venenum serpentis. Eccle. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Psal. 54. Eccl. 21.

Tertium est strepitus rotarum, id est, comminationes scripturarum. Et quasi duæ rotæ sunt duo testamenta, vel duæ fortunę sicut prosperitas & aduersitas, quarũ strepitus formidabilis est, quia status periculosus vtriusque fortunæ.

Quar-

Quartum est quoddam animal ferox, quod dicitur lazaimi, à cuius ferocitate vix potest aliqua bestia esse tuta: & signat feritatē & seueritatē summi iudicis. Psal. A iudiciis enim tuis timui. Psal. 118.

Quintum est ignis scilicet gehennę, vel purgatorij.

Sextū est decipula, vel laqueus venatoris: & hæc est tentatio, vel fraudulentia dęmonis, quā etiam Sancti timent.

Septimum est flagellum. Timet enim leo, quando videt verberari catulum: & sic timenda sunt flagella præsentia.

Secundo assimilātur sancti viri leoni in iustitia, primo distributiua. Nam prædam quam rapit, solus comedere erubescit: & ideo sępe à remotis bestiis aliis sequētibus de sua præda aliquid relinquit. Hæc est illa iustitia de qua dicitur in Psalm. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum sæculi. Hanc habuit beatus Iob, dicēs: Si comedi buccellam meam solus, & nō comedit pupillus ex ea. Iob. 31.

Item leo vtitur iustitia vindicatiua, siue punitiua erga se, & erga alios: se enim punit, quando exardescit in ira: quia iratus, terram cauda verberat, & eadē cauda seipsum flagellat in tantum, vt sanguis fluat. In quo dat exemplum, vt homo iram suam in seipsum deprimat, & non in alium refundere quęrat, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit. Mat. 5.

Item erga alios vtitur leo iustitia vindicatiua.

Primò, quia vim vi repellit, quasi cùm moderamine inculpatæ tutelæ. Nam si quis contra eū telum emiserit, si non eū tetigerit, vtique eum inuadit: sed non ipsum vulnerat, nec lædit, quod est contra illos qui in sua defensione vindictię moderamine non vtuntur.

Tertio, sancti viri assimilantur leoni in prudentia: primo, quia leones quando ambulāt, sua cauda delent vestigia, ne à venatoribus valeant inueniri. Sic sancti viri posteriori pœnitētia delent peccata præcedentia, vt dici possit de eis: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates. &c. Psal. 31. Signū etiam cautelæ, & prudentiæ videtur esse in leone, quòd dormit apertis oculis. Vnde vidētur eius oculi vigilare. Similiter sancti viri quasi dormiendo vigilant, secundum illud: Ego dormio, & cor meū vigilat. Cant. 5. Est enim quasi quies somnus contemplationis, qua ab exterioribus actibus vacātes interius vigilant circa spiritualia, & cælestia oculos mentis aperientes.

Item est somnus mortis, in quo sancti dormiunt, id est, æternę pacis quietem accipiūt, vbi in Dei visione oculos mentis aperiunt, ita vt nunquam claudantur. Et licet etiam peccatores propter quietem siue dispositionē carnis in sepulchris in morte dormire dicuntur. Psal. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum suarum in manibus suis. Psal. 75. Tamen ipsi dormiunt oculis clausis, id est, moriuntur, quia maximè in morte excecantur, & sensum perdunt.

Quarto sancti viri assimilantur leoni in temperantia, siue abstinentia. Nam leo quando semel satiatur, duobus, vel tribus diebus abstinet: si autem eum fugere oporteat, & nimis sit plenus cum brancia carnes de vētre extrahit, & sic leuis fit. Et iterū leo diutissime viuit, quod per dentium comprehenditur consumptionem.

Sic sancti viri abstinentes sunt à cibis corporalibus: & quicquid carnalitatis in se sentiunt, quod eos in spiritu grauet, cum brancia,

cia, id est, cum violentia asperæ pœnitẽtiæ, vt leuiores fiant, euacuare laborant. Quod autem leo diutissimè viuit signat, quòd sicut dicitur Eccle. Qui abstinens est, adiiciet vitam. Eccl. 71.

Quintò sancti viri assimilãtur leonibus in clementia siue pietate. Nam contra hominem ab eo non læsus nequit irasci, sed est homini naturaliter pius. Nam si non nimia fame vincatur, prostratis parcit, captiuos obuios abire permittit, nec hominẽ, nisi in magna fame comedit, vel occidit (vt Isido. dicit) Fœminas etiã non tangit, & raro infantes, nisi magna fame compulsus. Similiter sancti viri sunt aliis mansueti, vt non irascantur inordinatè, vel de facili contra eos.

Item sunt pij hominibus præcipuè miserabilibus, cuiusmodi sunt captiui, mulieres viduæ, pueri, pupilli, & huiusmodi.

Item prostratis, id est, se humiliantibus parcunt etiam ab iniuriis propriis. Ostendit etiam leo pietatem ad seipsum maximè in morte. Nam leo quando moritur, terram comedit, & mordet, & lachrymatur. Et sic homo debet in morte esse pius animę suę, remordendo pro compunctione vitam suam terrenam, & lachrymando, siue flendo peccata. vnde August. tempore mortis suæ, contra lectũ in pariete fecit sibi scribi psalmos pœnitentiales. Et pluribus diebus eos legendo plorabat.

Item sancti viri assimilantur leporibus.

Primo ratione velocitatis. Est enim lepus animal velox ad currendũ. Vnde dicitur lepus, quasi leuipes, quia currens leuiter mouet pedes. Nam cõtra omne nociuum dedit natura salubre remedium, vt dicit Aui. Vnde lepori data est membrorũ leuitas, Auic. cursus agilitas, & sub pedibus pilorum villositas, vt dum fugere oporteat, pedes nõ lædat. Sic sancti viri sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam, vel audientiam, secũdum illud. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Iac. 1.

Item sunt currentes ad mandatorum obseruantiam, secundũ illud Psalm. Viam mandatorum tuorum cucurri, &c. Gratia enim Psal. 118. Dei quę potiora remedia tribuit quam natura, dat eis membrorũ leuitatem per continẽtiam, cursus agilitatẽ per charitatem feruidam, quæ omnia facit agilia & leuia.

Item pedum villositatẽ per pœnitentiam asperã, quę pedes affectionum custodit illæsos.

Secundò, ratione timiditatis: quia lepus est animal pauidum. Sic sancti viri sunt semper pauidi siue de diuinis iudiciis, secundum illud: A iudiciis enim tuis Psal. 118. timui. siue de preteritis peccatis. Eccl. De propiciatu peccatorum Eccl. 5. noli esse sine metu, siue de tentationum præcipitio. Prou. Beatus Prou. 28. homo qui semper est pauidus.

Tertio ratione mititatis. Est enim animal mite & imbelle. Vnde nulla defensione vtitur nisi præsidio fugę. Sic sancti viri sunt mites in cõuersatione, imbelles, id est, sine proximorum offensione fugientes vitia & temporalia commoda, & iurgia siue litigia. Et nota, quòd lepus fugiens canes naturale habet quòd fugiat contra montes: habet enim crura posteriora longa, vt facilius corpus eleuet quando per montem ascendit. Vnde facilius eum canis inuadit, quando de monte descẽdit. Tunc enim non benè currit, sed quasi cadendo incedit. Vnde quando potest, montem circuit, quousque versus montẽ erigit, & sic sæpe canes effugit. Sic sancti

viri

viri fugientes tentationes, fugiũt ad montem, id est, ad Christum. Prou. 30 Prouerb. Lepusculus plebs inualida, in petra, id est, in Christo collocat cubile suum. Ipse enim Isa. 2. est mons de quo Isa. Erit mons domus in domini vertice mõtiũ. Ipse etiam idem est petra, de qua 1. Cor. 10 Apo. Petra autẽ erat Christus, vel ad montem, i. ad contemplationem paradisi. Habẽt enim sancti lõga crura posteriora, i. magna sequentis vitę desideria, i. eorũ quę post istam vitam sequentur. Et talib. desideriis eorum mens in cõtemplatione illius celsitudinis faciliter eleuatur. Quãdo vero de monte cælestis cõtẽplationis ad terrena pertractanda, vel cogitanda anima descendit, tunc faciliter in peccatum cadit, & canis i. diabolus eam facilius capit. Et ideo sancti contemplãdo circuerunt, quousque ad illius supernæ dulcedinis aliquam gustationem assurgunt.

Quarto ratione vtilitatis. Est enim animal vtile quo ad cibum, quo ad vestitum, & quo ad medicinamentũ, nam eius oculi valent contra venenum. Sic sancti viri alios pascunt suis doctrinis, vel eleemosynis, vestiunt exemplis. Quasi enim eius pellibus, id est, virtutibus induitur cum aliquis exempla imitatur.

Item medentur suis cõsiliis, vel suarum orationum auxiliis.

Itẽ sanctus vir assimilatur taxo.

Primo ratione pœnitẽtiæ: quia taxus habet pellẽ valde hispidã, & villosam, quæ melota dicitur. Quid autem est pellis villosa, & hispida? nisi corporis pœnitentia humilis & aspera. Talem pellem Iohannes habuit, cui cibus fuit locusta, & mel syluestre, & vestimentum de pilis camelorum.

Secundo ratione prouidentiæ: quia Plinius dicit, quòd quando à canibus persequitur, anhelitũ retinet, & sic cutẽ inflat, & morsus canum deuitat. Similiter sanctus homo, quando persequẽtes, & iniuriantes patitur in se, per patientiam spiritum suum cohibet, vt per impatientiam, vel iracundiam extra nullatenus exeat: & sic morsus canum, id est, læsiones persequentium euadit, vt animæ suæ saltem non noceant.

Tertiò ratione prouidentię. Futuram enim taxus præuidet tempestatem: & ideo cauernam sibi parat diuersos exitus habentem. Et quando flat ventus aquilonis, obturat cauda foramen aquilonare; quando australis claudit australe. Sic sanctus homo vento aquilonari flante, i. aduersitate ingruente, foramen cauda claudit, i. finis breuis consideratione opponit, & leue æstimat omne quod patitur, ex quo breui trãsitu finitur. Nam omnia breuia tolerabilia esse dicuntur, etiã si sint magna, vt dicit Tullius. Similiter Cic. austro flante i. prosperitate arridente, clausuram caudæ vir sanctus obiicit, i. memoriam mortis: quia facilè contẽnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturũ.

Item taxus in suis latibulis contra hyemem congregat cibum: & si deficit cibus, supplet somno. & hoc pluribus animalibus accidit, vt patet de glire, & mure. Sic sanctus vir prouidet sibi in hyeme, i. pro tempore mortis, congregãdo merita bonorum operum per vitam actiuã. Et si deficiat cibus, i. exercitium, vel voluntas merẽdi per actiuam iuuat se cum somno, i. cũ tranquillitate, & quiete vitæ contemplatiuæ. Vnde sancti viri tempora quibus vacant à laboribus vitæ actiuæ, non ociosa ducunt: quia tũc apud seipsos in sanctis meditationibus quiescũt.

Sapiens quid agere debeat, vt suam ostẽtet sapientiam: quidam aranea similitud ne edocetur.

Nn Cap.

Cap. CVI.

SApiens homo similis est araneæ, quæ stans in telæ medio subiecto muscam sentit; quam si obtinuerit, eam filis suis multipliciter circũuoluit. Cuius caput primo abscindit, & sic omnẽ eius humiditatem sugit. Sic sapiens in medio telę, s. in contemplatione rationis, cuius mediũ est dei, minare in actibus virtutum moralium consistit. Et inde muscas volantes, i. formas sensibilium ad suos sensus, vel imaginationem venientes rapit, & ad examẽ rationis ipsius intrinsecus reducẽs, multis considerationibus circũuoluit: & capite abscisso, i. exteriorum sensuum iudicio excluso, quod fuit initium cõgregationis, interiorem veritatem extrahit, & in suum cibum, i. in suum documẽtum, seu profectũ cõuertit. Eze. Aquila tulit medullã cedri: nam aquila est homo sapiẽs, & intelligens, qui de cedro trahit medullam, quando de re sensibili trahit veritatem intelligibilem. Eze. 17.

Homines aliqua scientia præditi, voluptatibusq; vacantes, Onocentauris ac Hyppocẽtauris similes iure efficiũtur.

Cap. CVII.

SCientia cum mala vita, facit homines similes monstruosis animalibus onocentauris, & hyppocẽtauris. Dicit. n. Phisio. quòd onocẽtaurus est animal ab asino homineque compositũ: nam ab vmbilico sursum habet effigiem humanã. Vnde medius est inter hominẽ, & asinũ: sicut hyppocẽtaurus inter hominẽ, & equũ, vt Isi. dicit. Talis est homo literatus, & voluptuosus: quia ex vna parte est rationalis, & ex alia bestialis. Cognitione spiritualis, opere carnalis. Isidor.

Hæreticorum schismaticorumq; peruersitas, qui lupis, leunculis, viperæ filiis ac Pantheræ catulis aßimilantur, planis declaratur exemplis.

Cap. CVIII.

SChismatici & hæretici sunt similes leunculis, qui vterum matris laniant, & ideo non sæpe parit. Vnde Ari. dicit primò leęnam quinque catulos parere, postea quatuor, & sic omni anno vno minus quousque sterilescat. In hoc ergo schismatici sunt leũculis similes, qui vnitatẽ matris ecclesię, & fidei in qua sunt spiritualiter geniti, scindũt & dirũpũt. Ari. de ani.

Item schismatici similes sunt filiis viperæ: dicitur enim vipera, eo quòd vi pariat. Nam cũ tẽpus pariendi aduenerit, filij non expectantes naturæ operationem, eius latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic schismatici in vtero matris ecclesiæ geniti, non expectantes nec sustinentes eius correctionem, rebellando exeũt; & dum eius vnitatem scindunt, quantum est in se, ad interitum ducunt.

Item schismatici, & hæretici assimilãtur catulis pãtheræ, qui odientes matrem vngula lacerãt eius aluum tãquam eorum egressui resistentem. Vnde non parit panthera nisi semel. Sic schismatici, & hæretici vnguibus, id est, malignis studiis, & doctrinis sanctæ matris ecclesiæ lacerant vnitatẽ, quia eorum perfidiæ resistit.

Item hæretici assimilantur lupis. Primo ratione infectionis. Nam lupus lanã ouis quam occidit morsu inficit, & vestẽ ex tali lana factam, pediculosam reddit, vt dicit Isid. Sic hæreticus morsu vel ore lanam ouis, id est, simplicitatem conuersationis hominis, quam falsa doctrina spiritualiter occidit, corrumpitur, & eam pediculis, id est, corruptis operibus abundare facit.

Item cordula facta de intestinis lupis durata cordulis citharæ factis de intestinis ouis, eas destruit, & corrumpit. Cordulæ de inte-

intestinis luporum, prauæ doctrinæ sunt hæreticorum, sed cordulę de intestinis ouium, sunt cogitationes, & opiniones simplicium. Sed si hęc duo simul coniungantur, s. vt praua doctrina, vel falsa opinio hæreticorũ à simplicibus recipiatur, tũc simplicitas & sinceritas fidei totaliter euacuatur.

Contemplatiui pluribus exẽplis capris siluestribus cõparantur: Dæmonesq; præcipue solitarij insidiari declarantur.

Cap. CIX.

SOlitarij, & contẽplatiui qui s. perfecti sunt in vita anachoritica similes sunt capris syluestribus.

Primò, quia talis capra est asperrima in victu, Vnde capra à carpendo est dicta. eo, quòd carpat aspera loca, & sic anachoritici viri in desertis, aut locis asperis commorantes, oportet, quòd asperum victum carpãt, sicut patet in Ioan. Baptista.

Secundo, quia est altissima in situ. Vnde tales capræ vocantur ibices, quia ad modũ illarũ auiũ quæ ibices dicuntur ardua loca scandũt, ita ꝙ vix patẽt humanis obtutibus, vt dicit Isido. Et tales sunt viri perfecti cũ ad summa et inuisibilia per contẽplationẽ leuãtur. Apo. Non contẽplationibus nobis quæ videntur, sed quæ non vidẽtur, quæ n. vidẽtur tẽporalia sunt; quę aũt nõ vidẽtur, ęterna. — Isidor. — 2. Cor. 4.

Tertio, quia talis capra est acutissima in aspectu. Nã in altissimis montibus tales capræ cõmorantes, de longinquo veniẽtes cõspiciũt venatores, & in petris dirutis stantes, cũ homines, vel feras aduenire præsentiũt, de altissimis saxorũ acuminibus se præcipitãtes in suis cornibus suscipiũtur illęsę. Sic sancti viri in altissimis cõtemplationibus illuminati de lõginquo tẽpore prouidẽt tẽtationes futuras & dæmonũ deceptiones malignas, quas cũ de vitio instare sentiũt, de petris altissimis. i. à contẽplatione sublimiũ se in imũ proiiciunt: quia se ad cõsiderationẽ proprię infirmitatis per mẽtis humilitatẽ reducũt, & per intimæ humilitatis custodiam superborum dæmonum laqueos euadunt.

Quarto, quia talis capra est velocissima in cursu. Et similiter viri perfecti in operibus spiritualibus non sunt tardi, seu pigri, sed soliciti, & festini: & tãto currunt amplius, quãto amãt feruentius: nam qui amat vehementius, currit velocius, præuenit citius, sicut dicit Bern. — Bern. super Can.

Quintò, quia capra siluestris est sagacissima in pastu. Nã visu, gustu, olfactu discernit in pastu. Et similiter sancti viri spiritualẽ pastum discernũt visu. i. legendo, & meliora & vtiliora præeligendo. Itẽ gustu cõtemplãdo, quia cælestia auidè transglutiunt, tẽporalia vero contẽnendo fastidiũt. In olfactu imitãdo, quia odores ciborum. i. exẽpla virtutũ sequuntur. Fœtores vero. i. vitiorum exẽpla fugiunt, & abominantur. Sexto, quia syluestris capra est sanissima in potu. Dicit enim Plin. Siquis lac huius capre bibat, languorem euitat. Ita lac. id est, spiritualis doctrina talium perfectorum virorum bibitum, id est, deuotè, & auidè sumptum, facit mentem vitare languores vitiorum. — Plin.

Item solitariis, & spiritualibus insidiãtur dæmones præcipue, & maxime præualẽt negligẽtibus, & somnolẽtis. Vnde assimilantur dæmones quibusdã serpentibus, qui morãtur in syluis, qui comedũt volucres, & bestiolas, earum humorem sugẽtes, vt dicit Ari. & tales insidiantur dormiẽtibus: & si eorum ora inuenerint, aperta subintrant eorum corpora, amãtes calorẽ naturalẽ, & odorẽ. Sed — Ari. de ani.

contra hos pugnat lacerta, quæ dicitur saura, quæ sentiens præsentiam serpẽtis, saltat super faciẽ dormientis, & pedibus scalpit, vt eum excitare possit, sicut dicit Auic. Per volucres itaq;, qui morantur in syluis, intelliguntur viri spirituales, & contemplatiui: & per bestiolas intelliguntur homines grossiores, & simpliciores solitariam vitam ducentes, quos serpentes, i. demones comedũt, cũ eos ad suę iniquitatis consensum trahere, & inflectere possunt. Quibus, & si aliter nocere nõ possunt saltẽ humorẽ deuotionis, & cõpũctionis abstrahere conãtur. Insidiãtur autẽ maxime dormienti-bus, i. negligẽtibus, & ociãtibus. Et si per incautelã, vel negligẽtiã eorũ sensus inueniũt apertos, & circa exteriora vagãtes, validius intrãt in eos, vt tollãt eis calorem dilectionis, & odorẽ deuotionis: & ita eos spiritualiter extinguũt. Sed eis, vt plurimum auxiliatur lacerta, id est, angelica custodia, eorum negligentiam excitãs: vel lacerta ista est sacræ scripturę doctrina, præcipuè Saluatoris, qui nos ad vigilandum, & orandum solicitat Matth. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationẽ. Math. 1. Et similiter Petrus nos excitans, ne serpens ingrediatur in nos, dicit, Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vẽster diabolus, &c. 1. Pet. 5.

In via Dei proficere volentes, malorum societatem debere omni tempore effugere: Ceruæ parturientis unico exẽplo aperitur.

Cap. CX.

SOcietatem malorum debet fugere, qui propositũ salutis prosequi vult, & perficere, exemplo scilicet ceruarũ. Cerua enim cum est paritura, elongat se à semitis feris notis, & appropinquat semitis ab hominibus tritis Vnde (sicut dixit Arist.) Iuxta viã pa- Arist. li. de ani. rit, vbi præ timore hominum, ferum animal non accedit. Sic ergo, qui vult parere, id est, perficere bonum propositũ conceptum, debet se elongare à feris, id est, à malis, & iniquis: & appropinquare, siue adhærere hominibus, i. bene & rationabiliter viuentibus, quorum beneficio tutior esse possit. Sed dęmones quẽvolũt corrũpere, ab hominibus, i. à bonis recedere faciunt, & cum feris, i. cum malis conuersari, vel habitare secundum illud: Eiicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua. Dan. 4.

Quo pacto sacra scriptura studiis studiosi quasque partes habere debent: animalium ruminantium pulcherrima similitudine admonentur.

Cap. CXI.

STudẽs in sacra scriptura prius debet quærere sensum literalem, deinde inuestigare sensum spiritualẽ. Quod ostenditur exẽplo animalium ruminantiũ: quia omne animal ruminans, habet duos ventres vnum magnum, & alium paruum. Cuius causa est digestio multiplex, nam talium cibus est siccus, & non bene à principio masticatus, propter auiditatem edendi: vnde oportet iterum masticari, de maiori igitur ventre ad os trahitur, & sic secundo ibi masticatus ad secundum ventrem transmittitur, vt ibi perfecte digeratur. Ruminatio autẽ escæ, est meditatio sacræ scripturæ, quæ prius reducenda est ad magnũ ventrẽ, i. ad sensum literalem, qui est primus, & generalis sensus totius sacræ scripturæ. Deinde ducenda est per meditationẽ ad paruũ ventrẽ, i. ad spiritualem sensum, qui quidem paruus dicitur, quia humiliter, & sobriè est quærendus: quia non nisi paruulis, datur scripturæ sacræ mysticus intellectus. Psalmus Psal. 118.

illuminat, & intellectum dat, paruulis.

Itē paruus dicitur, quia in vita ista parum ad homine de æternis & spiritualibus capitur. Nam ex
1. Cor. 3. parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Hic tamen cibus perfectè digeritur, quando vita, & opere impletur.

Item sacræ scripturæ profundus prædicator, cuius est hostes fidei expugnare, cum discretione, & sobrietate perscrutari, et discere debet. Nam illi equi apti sunt duci ad bella, qui in bibendo profundius nares infigunt, quia tales (vt dicunt) vrina non grauātur in cursu. Per equos ergo aptos ad bellum, prædicatores catholicos, seu doctores intellige, qui habent contra hæreticos disputare, quia nares discretionis in aquam sacræ scripturæ profundè debēt infigere, i. cum discretione studere, vt sensum scripturæ, profundè hauriant, & intelligantur, & sic in cursu vrinæ, id est, erroris conceptione, vel obstaculo minime lædentur.

Item studiū spiritualis doctrinæ in tribus consistit, s. in adiscendo, eligēdo, & retinēdo: quod patet per exemplum in dentibus animaliū. Nam quædā animalia sunt quæ habent dētes ad capiēdū, vt canes, & animalia predę, et ideo habēt dētes diuisos, & acutos, vt possint melius capere prędam. Quædam vero habent dētes ad pascendum, vt camelus, & vacca, & huiusmodi, & ideo habent eos æquales, & continuos, vt melius herbas præcidāt: Quædam vero habent dentes ad cibum retinendum, sicut pisces. Nam pisces præter modum aliorum animalium habēt plures ordines dentium, quàm duos, quia pręter dētes quos habent serratos, & distātes, habet etiam interius dētes miro modo insitos, cū quibus (vt dicit Ari.) recolligūt cibos, ne aquæ lubricitate de eorum faucibus euantur. Illi antē habent dentes ad capiendū cibum spiritualem doctrinæ, qui sunt apti, & studiosi ad discendū. Sed, quia non omnes æqualiter eadem discēda sunt apti, ideo isti dentes sunt diuisi, & tātò ad discendum sunt magis idonei, quāto ad intelligendum, quæ legunt, vel audiūt, magis inueniūtur acuti. Animalia vero, quæ dentibus herbas pascendo pręcidunt, quod eis melius videtur, capiunt, & alia dimittunt, & ideo pascendo meliora eligunt. Vnde illi habent dentes ad pascendum, qui de his, quæ audiunt vel legunt, studiosi sunt ad meliora, & vtiliora eligendum, & memoriæ, vel etiam scripturæ aliquando commendādum: sed illi habent dentes ad retinendum, qui sunt soliciti, & studiosi non tantum ad audiendum vel legendum, sed etiam ad repetendum, & recogitādum, quia frequens meditatio saluat memoriam, secundum Philosophū. Vnde sine repetitione crebra, memoria inuenitur labilis & lubrica. Arist. de me. & remi.

Mali superborum mores, ferinaq́; vitia, ex pluribus Tauri, Draconis, Baratis, Bubaliq́; naturalibus effectibus planè cognoscuntur.

Cap. CXII.

SVperbus assimilatur tauro. Primo, ratione ferocitatis, sunt enim tauri ferocissimi, quātuis sub arbore fici ligati dicuntur fieri mansueti (vt dicit Isid.) Sic superbi, feroces sunt, & proni ad iniuriādum, & lædendū alios, nisi ligentur sub arbore fici, i. restringantur sub dominio alicuius viri probi, qui sit mitior, & dulcior. Iudith. Ligauerunt Achior ad arborem, nam Achior, qui interpretatur montanus, signat superbia tumidū, quia mons est tumor iræ, qui ligādus est ad arbo- Iudith. 6

rem, id est, restringendus ad arbitrium superioris.

Secundo, ratione singularitatis, dicit enim Ari. quòd taurus pascitur solus nisi tempore amoris: & sic superbus vult esse solus in honoribus, & dignitatibus, quibus pascitur, nisi forte aliquibus amicis communicet. Psal. Singularis ferus depastus est eam.

Arist. de ani.

Psal. 79.

Tertio, ratione inflationis: quia si quis de corio taurorũ modicũ sciderit, & cum fistula sufflando parum cutem à carne subleuauerit, impinguabitur. Etiam impinguatur cum ficubus, & vuis passis, sic superbi impinguantur, siue inflantur cum inflatione fistulæ, id est, ex verbis blandientis, & laudatis. Et cum ficubus, & vuis passis, id est, quando dicuntur, & offeruntur eis dulcia, quæ delectent. Sed contra eorum inflationem dicitur, Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus.

Eccl. 6.

Quartò, ratione crudelitatis: habent enim tauri cor durum, & crudele. Et dicit Ari. quòd in corde tauri sæpe os durũ inuenitur, quod scilicet designat duritiam cordis superborũ. Eccl. Cor durũ malè habebit in nouissimo.

Arist. de ani.

Item superbus assimilatur draconi.

Primo, quia draco est venenosus: Et ideo quando per aerem fertur, aer concitatur, per eũ etiã mare intumescit propter eius venenum. Tale est etiam venenum superbiæ, quod interius cor tumefacit, & exterius rixas velut tempestates aeris concitat, & inducit.

Secundo, quia est insidiosus. Insidiatur enim elephanti, & sitit sanguinem eius. Vnde elephas videns draconem super arborem, nititur eam frangere, vt occidat eum. Draco autem insilit in eum & nititur eum mordere inter nares, impetitque oculos eius, & aliquando eum excœcat. Et aliquando insilit super eum à tergo, & mordet eum, & sugit sanguinem eius. Et post longũ conflictum ex subtractione sanguinis debilitatur elephas in tantũ, quòd super draconem cadit, & moriens suum occisorem occidit. Causa autem quare draco sic eius sanguinem appetit, est frigiditas sanguinis quo suum incendium refrigerari quærit, vt dicit Isido. sicut ergo draco insidiatur elephanti, sic superbus, & ambiciosus insidiatur maiori, & regnanti, interdum sanguinem eius sitit vt ipse regnare possit. Vnde & ipsum inuadit aliquando à fronte, id est, apertè & manifestè. Aliquando à tergo, id est, latenter, & occultè, & quãdoque ipsum prosternit, & extinguit: & nonnũquã ex eo, vel propter eum etiam ipse perit, sicut frequenter in principibus mundi accidere videmus.

Tertiò draco est ventosus, quia s. ventum sequitur, & diligit. Dicit enim Solinus, quòd draco est animal ita sitibũdum, quòd quasi aqua satiari non possit: Vnde os contra ventũ aperit, vt sic suum incendium mitigari possit. Vnde sæpe impetus eius in velum, subuertit lignum. Sed nautæ dũ draconem præsentiunt, quòd ex tumore maris aduertũt, statim vela deponunt: & sic periculũ draconis euadunt. Similiter superbus non satiatur aquis delitiarũ, sed adhuc sitit ventos vanitatis, & honorũ. Vnde sequitur vela nauiũ. i. glorias, & vestigia magnorum, quos etiã quandoq; subuertit, dum eorũ ventũ, & honorum gloriã sitit. Vnde tutius esset vela honoris deponere, quã dracones tales contra se habere. Iob. Frater fui draconũ, et socius struthionũ. Iob. 30.

Solin.

Item superbus assimilatur boraci, i. rubetę, quæ est rana venenosa

nosa, quæ sicut dicit Plin. habet duplex iecur. Vnũ summè venenosum, aliud vero est cõtra venenũ remediũ, & datur pro antidoto contra noxium. Vnde ad cognoscendum, quòd sit bonum, & quòd sit malum, proiiciunt illud in nidum formicarum, quæ statim venenosum fugiunt & aliud petunt. Sic in homine superbo est aliquando æstimatio, vel excellẽtia alicuius gratiæ, seu probitatis: & ista est venenosa, quia continet venenum elationis. Sed ex alia parte inest defectus ei; vel infirmitas carnis, & hæc est medicina humilians s. animũ, & repellens. s. elationis venenum. Vnde Apo.
2. Cor. 12 ne venenoso iecore necaretur superbiæ, antidoto alterius munitum se afferebat dicens: Ne magnitudo reuelationũ extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ &c. Vnde formicę, id est, prudentes viri à suæ magnitudinis æstimatione se auertunt, ne veneno superbiæ inficiantur, & ad suam infirmitatẽ solicitè respiciũt, vt per humilitatẽ saluẽtur.

Item superbi assimilãtur bubalis: quorum ferocitas, & fortitudo domari non potest nisi aculeo ferreo in naribus eorum infixo. Sic superborũ ferocitas, & præsumptuosa fortitudo nõ subiicitur nisi forti tribulatione, & oppressione. Vnde dicitur cuidã superbo: Ponã circulũ in naribus tuis. 4. Re. 19.

Dæmonum in varijs peccatis insidiãtiũ, fraudulentas tentationes, eorumq; calliditates numerãtur, quouè pacto tentati seipsos tueri debent, ex Cerui, Apri, Cameli, Hædi, formicæ, Vrsi, ac diuersorũ serpentum naturalibus effectibus, multisq; exemplis terminatur.

Cap. CXIII.

TEntationes fraudulẽtas dæmonum sancti viri humiliter metuunt, prudenter fugiunt, efficaciter repellunt. Sunt enim virtuosi quodammodo sicut cerui, dicũtur enim cerui timere vocem vulpis. Quid enim est vox vulpis, nisi fraudulẽta suggestio dæmonis? Sed cerui magnis cornibus muniti, sunt viri magnis virtutibus fulti, timent ergo cerui vocẽ vulpis, quia sancti viri semper metuũt fraudulentiam, & astutiam dæmonis. Eccl. Sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Eccl. 2.

Item ceruus quãdo canis ipsum insequitur, si inuenit biuium, non rectis currit vestigiis, sed nũc huc nunc illuc transuersaliter saltus mutat, tunc enim conatur trãsire per cõtrarios passus, vt sic in eius vestigiis canes decipiãtur. Similiter quoq; sancti viri cũ eos diabolus tentando persequitur, non rectis vestigiis, sed transuersaliter currũt: quia cũ de superbia pulsari se sentiũt: mox nõ ad cõsiderationem suæ virtutis, sed suæ infirmitatis recurrunt. Et cùm obiecta infirmitate de pusillanimitate tentantur, quasi per saltum transuersum quæque sua fortia opera ad memoriam reducere satagunt. Sic enim beatus Iob, ne magnitudo virtutũ eũ extolleret, ad suam fragilitatem considerandam cucurrit dicens? Parce mihi domine nihil enim sunt dies mei? quid est homo, quia magnificas eũ, aut apponis erga eũ cor tuũ. Et rursus ne ex calamitatũ suarũ multitudine desperet, ad suã innocentiam pensandam saltauit dicens. Non peccaui, & in amaritudinibus morabitur oculus meus? Et rursus. Vtinã apponderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera. Quasi enim arena maris hæc grauior appareret. Quasi ergo contrarios, & trãsuersales saltus dabat, qui nũc, vt sibi parceretur rogabat, nũc autẽ se nõ peccasse dicebat, vt neq; in elationẽ Iob 7. Iob 6.

 super-

superbiæ innocentia duceret, neque in desperationem animæ eũ calamitas traheret.

Item ceruus quando canes eum insequũtur, si potest fugit ad fluuium, vbi ex aquæ frigiditate viribus resumptis trãsnatãdo aqua venatorem effugit. Tunc autem canes insequuntur ceruũ, quãdo importunæ cogitationes, vel tẽtationes molestant, & stimulant animũ: qui tunc ad fluuiũ fugit, quando ad sui considerationem cũ timore rediẽs copiosas lachrymas fundit, dicens deo & orans: Deus meus es tu, ne discesseris à me, quoniã tribulatio proxima est, & nõ est qui adiuuet, quoniã circũdederũt me canes multi, & concilium malignantium obsedit me. Oratio enim lachrymosa sic animum fortificãdo corroborat, vt non solum canes, id est, tentationes euadat, sed etiã extinguat.

Psal. 73. Psa. Tu contribulasti capita draconum, i. tentationes dæmonum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Itẽ ceruus quando capitur, mugit, & lachrymas fundit. Vnde etiã homo à tẽtatore per consensum captus statim emittat mugitũ dolorosæ confessionis, & lachrymas effundat copiosæ compunctionis, antequã pertrahatur ad prauitatem operis, vel ad illaqueationẽ malæ consuetudinis.

Item tentationes dæmonũ assimilantur incessibus serpentum. Nam quidam serpentes incedũt siue serpũt semper flexuosè, & tales sunt dæmones qui tentant insidiosè, & sub specie boni, incipientes à recto, & declinantes ad curuum. Quidã verò semper incedunt rectè, vt centrix. Vnde

Luca. Lucanus ait: Est semper recto lapsurus limine centrix, & tales sunt, qui directè, & apertè suggerunt mala, vt adulterium, & homicidiũ, & huiusmodi. Alij autẽ sunt qui semper curui super pectus incedunt: & hi sunt dæmones tentantes de auaritia, & incuruantes cor hominis ad terrena desideria. Aliqui autem serpentes à pectore sursum erecti vadunt: sicut quidam serpens terrenus, & aquaticus nomine chelidrus: & hic serpens quando currit, crepat si se torserit. Tales ergo sunt dæmones tentantes de superbia, quæ erigit cor ad alta per elationem. Et potius creparẽt quidam superbi moriendo, quàm se flecterent humiliando.

Item quidam serpentes sunt, qui tardè mouentur. Et isti sunt dæmones tentantes de negligentia, & pigritia, quæ ad accidiam pertinent.

Item sunt quidam tantæ velocitatis, vt volare videantur. Vnde & quidam serpens iaculus dicitur, qui vt iaculum volare putatur. Et hic arbores exilit: & si obuiam quicquam habuerit, statim illud perimit. Tales sunt dæmones tentantes de ira, cuius motus velox est, non expectans rationis consilium, & sibi obuiantes, id est resistentes percutit. Sunt etiã in Arabia serpentes alati: qui syrenæ sunt dicti, qui plus currũt, quàm equi: & ideo volare ferũtur: quorum tãtum est enim virus, vt prius homo moriatur, quã dolor aliquis sentiatur. Tales sunt dæmones de luxuria tẽtãtes: quę velociter volare dicitur, quia eius delectatio citò labitur: sed prius animam delectando occidit, quã eius dolor sentiatur.

Item quidam sunt fraudulenti, & insidiosi, sicut cerastes, qui est serpens cornutus qui sub arena se abscondit, & tantũ cornua ostendit, quę habet ad modum arietis: ad quem dum animal, vel auis accesserit, ipsum non arietem, sed anguem pessimum inuenit. Tales sunt dæmones tentantes de inuidia: quia inuidus

dolosè, & fraudulenter capere, & subuertere conatur. Item est serpens bona dictus, qui greges sequitur, armentorum, & bubalorum vberibus se suspēdit: & dum lac bibit, ipsum animal occidit. Vnde à bobus siue à bubalis nomen accepit, vt dicit Isid. Tales autem sunt dæmones de gula tētantes. Vnde sequūtur greges armentorum, id est, hominum bestialiter viuentium, & in gustu lactis, id est, in delectatione gulæ percutiunt animam, & occidunt. Prouer. Ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit, vt coluber.

Isid. de sum. bon.

Prou. 23.

Item tentationes dæmonū similes sunt venationibus animalium, de quibus in Psal. Ipse liberauit me de laqueo venantium. Nam (secundum Auic.) venātur quędā animalia de nocte, vt quidam lupi: quædam de die, vt canes, & vrsi, & huiusmodi: quædā verò de die & de nocte, vt etiam quidam lupi. Sic etiam quidam dæmones tentant de nocte, id est occultè, & sub specie boni: & iste est timor nocturnus, de quo dicitur in Psal. Non timebis à timore nocturno, & à negocio perambulante in tenebris. Suggerit enim interdum abstinentiam, vt inducat impatientiam. Suggerit dare bonum exemplum aliis, vt inducat ad vanam gloriam, & similia. Quidam verò tentant de die, id est, apertè, & manifestè mala suggerēdo, vt quādo tentāt de luxuria, homicidio, furto, & similibus. Et ista est sagitta volans de die. Quidam verò de nocte, & de die: quia quandoque dæmon tentat vtroque modo: Nam primo tentat subtiliter, & quasi rationabiliter ingreditur; sed postea facit ruere in apertum malū. Vnde in hoc diabolus similis est manciori animali monstruoso, quod dicitur habere faciem hominis, sibilum serpentis, caudam scorpionis, velocitatem auis volantis, & tres ordines dentium, carnes autem humanas appetit ad edendum. Caput ergo habet hominis, & sibilū serpentis, quia primo tentat subtiliter, & quasi rationabiliter. habet tres ordines dentiū, quia de tribus tentat, scilicet de concupiscentia carnis, de concupiscentia oculorū, & superbia vitę. Corpus autem habet leoni: quia fortiter detinet. caudam verò scorpionis, quia in fine nequiter pungit, vt auis velociter discurrit, hominū carnes appetit, id est, vt carnales homines violet, & trucidet. Hæc ergo tertia tentatio vocatur, dæmonium meridianum, quia scilicet tanquā media participat primas duas, s. primam & secundam.

Psal. 90.

Psal. 90.

Item sancti viri tentationes intuentes, muniunt se, sicut aper cōtra venatores. Nam aper tribus modis se munit: primo duriorem partem corporis opponendo. Nā in latere suo dextro locum durissimum habet, quem scilicet semper opponit venabulo persequētis, & tanquam clypeum validum illum locum semper obiicit. Sic etiam sancti viri contra tentationum impetus duritiā, id est, asperitatem corporis obiiciunt, secūdum illud: Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam. Psal. 34.

Item aper se munit, culmos suos, id est, dentes longos ad arbores acuendo. Sciens enim sibi imminere periculū, acūit culmos ad arbores eos fricans, & fricādo eos probat, si bene incidunt, quibus postea pro gladiis vtens, omne quod fert laniando dirumpit. Hi ergo culmi sunt virtutes pœnitentis, quæ acuuntur, cùm ad arbores fricantur: quasi enim culmos suos ad arbores fricare, est suas virtutes proprias san-

ctorum, & fortium virorum virtutibus comparare: quibus illorum exemplo, & ad opus feruentiores, & ad bellum acutiores reddantur.

Item aper se munit origanum masticando. Nam si dentes fricãdo ad arbore hebetes eos inuenerit, herbam origanum quærit, cuius virtute masticando dentes acuit, vt Auic. ait. Origanum itaque est verbum Dei, cuius masticatione, id est, consideratione cõtra tentationes anima præmunitur: viuus est enim sermo Dei, & & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, vel origanum est diuina protectio, quam orando quærere debemus, vt eius virtute vires nostræ contra tentationes tutiores, & fortiores reddantur.

Item tentationes carnis expugnare debemus exemplo cameli. Plin. Nam camelus tẽpore amoris, solitudinẽ diligit, & nullus præter pastorẽ audet appropinquare ei. Et iterum quando fœminã appetit, supra genua incuruatus incedit, & parum tunc comedit. Sic homo quãdo carnali amore succẽditur, seu tẽtatione debet se ad solitudinẽ orationis reducere, & soli pastori Christo se feruẽter recõmendare, & genu flexionibus deuotis corpus fatigare, & cibi, & potus parcitate carnem castigare, vt si carnis erat superbiam, potus cibique parcitas.

Item tentationes carnales etiã repelluntur, & vincuntur pœnitentia, & feruore meditationũ, & orationum, cuius exemplũ apparet in hædo. quia eius pellis, quę hispida est (sicut dicit Pli.) sanat morsus venenosos, si calida superalligetur: & pili eius exusti odore fugant serpẽtes. Quid autem pellis hispida hædi, nisi austera pœnitentia hominis tẽtati? hædus enim qui est animal iocabundũ, & lasciuum, signat hominẽ carnaliter tentatũ: eius igitur hispida pellis, i. aspera pœnitentia carnis, si calida, id est, ex charitate facta, quæ est calor animæ vitalis superponatur, i. cõtra ipsas tẽtationes obiiciatur, morsus eorum venenosos, i. mortiferos sanat. Vnde psalm. hoc remedio vtens dicebat: Ego autẽ cũ mihi molesti essent, induebar cilicio. Sed quasi pili procedẽtes ex pelle sunt cogitationes procedentes ex mẽte. vel quia pili, qui ex superfluitate corporis generantur, signant eleemosynas, quæ saltẽ de superfluo dari debent, secundum illud, Quod superest date eleemosynam, vnde isti pili adusti, id est, cogitationes feruentes, vel eleemosynæ factæ cũ charitatis amore, fugant serpentes, i. dæmones, vel eorum tentationes. Vnde de eleemosyna dicitur: super scutũ potẽtis, & super lanceã aduersus inimicum tuũ pugnabit pro te. Et de feruore meditationũ dicitur: Incenso iecore, id est, mente per feruentes cogitationes siue orationes, fugabit dæmonium.

Arist. Ethi.

Eccl. 29.

Tob. 6.

Item nota, quòd tentationes aliquos dissipant, & aliquos purgant. Vnde sunt similes formicis, quæ plantas vastant, & vrsos purgant. Nam formicę flores, & germina corrodẽdo violant, fructus concauant, & manducant, & hominis nocumentum præstant. Similiter tẽtationes aliquãdo corrumpunt, & dissipant flores cogitationum, germina affectionum, & euacuãt à merito fructus operum. & sic sunt homini incauto, & nescienti causa multarum læsionum: Attamen formicę vrsos iuuant. Vnde dicit Plin. quòd quando vrsi ægrotant, quærunt formicas, & deuorant, & sic salutem recipiunt. Sic hominibus sanctis tentationes sunt ad perfectum, & ad purgationem siue

libe-

liberationem vitiorum. Vnde
Iac.I. Iac. Beatus vir, qui suffert tentationem.

Item nota, quòd tentatio diaboli à principio est debilis, & facilis ad resistendum: sed postea in processu, difficilis est, & fortis. Assimilatur enim diabolus vrso, qui habet caput inualidum, sed brachia habet fortissima. Est ergo velut caput vrsi ipsa suggestio diaboli. sed quasi eius brachia sunt ipsa peccati opera, quæ si hominem capiunt, difficillimè
Psal. 109 dimittunt. Psalm. Conquassabit capita, quia scilicet conterenda sunt ipsa tentationum vitia.

Pœnitentiam incipere metuentes, Asino aquam intranti seu bibenti rationabili profectò exemplo comparantur.

Cap. CXIIII.

Timens inchoare pœnitentiam similis est asino, qui valde timet intrare aquam, & pede ibi tingere, vel per eam transire, imo etiam non libenter asini transeunt per pontes, & maximè si possint ibi aquas conspicere, eo quòd facilè patiantur vertiginem propter capitis debilitatem, propter quam timent de ponte cadere. Nec bibunt de facili, nisi ad locum vbi sunt bibere assueti, ad quem possunt ire sicco pede. Ille timet aquam intrare, vel transire, qui timet pœnitentiam inchoare, vel in ea perseuerare. Sed ille, qui timet per pontem aquam videns transire, qui timet ad religionem, eius asperitatem considerans, ire. Quod contingit propter debilitatem capitis, id est propter defectum sensus: & ideo talis non vult ab assueta aqua, id est, vita discedere, nec pœnitentiam recipere, nisi quam faciliter
Iudith 9. possit ferre. Iudith. Nunquid possum deserere dulcedinē meā, fructusque suauissimos?

Tyranni qui immaniter imperij viribus abutūtur, Vnicorni, Chamæleonti, Simiæ, Gryphoni, ac Lupo assimilantur, ex quorum similitudinibus, eorum pariter vita ac exitus nō incultè demonstratur.

Cap. CXV.

Tyrannus similis est vnicorni, de quo Plin. dicit, quòd est similis elephanti in capite, & equo in corpore, in cauda verò assimilatur apro. mugitū emittit grauem, & vnum cornu magnum habet in fronte duorum cubitorum. Hanc feram viuam capi posse negant, sed violenter. Sic tyranni in capite, id est, in mēte, sunt vt elephantes, s. per magnitudinem superbiæ, in corpore vt equi, scilicet per fluxum luxuriæ, & in cauda vt apri propter breuitatem potentię. Nam aper turpem, & curuam caudam habet. Et similiter potentia tyrannica, & dominiū cōmuniter habet finem celerem, & turpem. Mugitus grauis, est graue imperium, quia s. aliis grauia, & importabilia imperant. Cornu magnum, est sæua persecutio quam inferunt bonis præcipuè his, qui eorum malignitati non cōsentiunt. Viui autem capi nō possunt propter impatientiam. Est enim (sicut dicit Gregor.) vnicornis fera omnino indomita, vnde si fuerit capta, teneri nequit, quia tanquam impatiens morte deficit. Sic tyranni, & superbi, potius aliquando cōsentiunt occidi, quàm velint subiici aliis: vt patet de Hannibale, qui bibit venenum, & occidit seipsum, ne veniret in dominium Romanorum. Et Cato similiter se occidit, ne Cæsari subderetur. Grego. super psal.

Item tyrannus præsidens est similis chamæleonti, de quo Arist. dicit, ꝙ habet faciē similē animalis ex porco, & simia: & alteratur color eius quando insuffla- Arist. de ani.

tur in corium eius, & dicit Plin. quòd nullũ animal est eo pauidius: & ideo sic mutatur sicut color eius. & dicit quòd præ infirmitate mansuetum se fingit, cùm tamen sit crudele. Dicit etiam quòd huic animali magna vis cõtra accipitres est data. Nam volantes eos ad se trahit, & præbet eos aliis auibus lacerandos. Dicit etiam Arist. quòd in morte est turpis coloris, quamuis in vita sit magna venustatis. Sic quoque tyranni similitudinẽ habẽt porci propter immunditiam vitę, similitudinem verò simiæ, propter simulationem iustitiæ. Nam simiæ corpus à facie hominis incipit, sed in fine defectu caudæ suam turpitudinem ostendit. Sic tyrannus in principio regiminis, vel operis mansuetudinem, & iustitiã fingit, & sic incipit à facie hominis: sed in cauda, i. in fine operis suæ tyrãnidis, & malitiæ turpitudinẽ detegit, & ostẽdit, & quãdo contra aliquos aliquid auribus eius insufflatur, color eius satis velociter immutatur, & inflãmatur. & hoc, vt plurimũ ex timore procedit, quia omnis tyrãni sunt pauidi, scientes se à multis odio haberi. aliquando tamen præ timore, vel impotentia fingunt mansuetudinem, cùm tamẽ semper in corde gerant crudelitatis rabiem. His etiam ex diuina permissione data est vis contra accipitres, scilicet contra raptores, vel vsurarios, & huiusmodi, quia frequenter illi, qui multos alios violenter, vel iniustè expoliauerunt, ab aliquo tyranno insurgente, & eos capiente, ipsi expoliantur, & insuper nonnunquã ab eo inhumaniter lacerãtur. Licet autẽ tyrannus dum viuit, & dominatur, magnificus, & potẽs appareat. In morte tamen turpitudinem habet, quia communiter tyrãni turpi morte moriũtur.

Item tyrannus assimilatur formicaleoni, quod scilicet est animal paruum, formicis infestum, comedẽs granũ earũ dum eis victũ subtrahit, occasionaliter eas occidit, & ideo formicaleon dicitur, quia formicis est, vt leo. sed quem formica expugnare nõ potest, sed persecutorem, & expugnatorem patitur, ipse ab aliis animalibus deuoratur. & similiter quandoque tyranni, qui sunt humilium personarum, & pauperũ oppressores, & expoliatores, diuino iudicio ab aliis opprimuntur, & præda fiunt eorum. Isai. Væ qui prædaris, nónne, & ipse prædaberis? Isa. 33.

Item tyranni similes sunt gryphonibus. Nam grypho est animal pennatum, & quadrupes in hyperboreis montibus nascens, ex omni parte corporis simile leoni, sed in alis aquilæ assimilatur, & habet vngues tam magnos, quòd inde fiunt cyphi qui regũ mensis apponuntur. Similiter tyranni sunt similes leoni in crudelitate, & aquilæ in rapacitate, vnde magnitudo vnguiũ est magnum eorum, & multiplex studium ad rapiendum. Psal. Insidiatur, vt rapiat, &c. Psal. 10.

Item tyranni sunt similes lupis. Sunt enim quidam lupi matutini, quidam meridiani, & quidam vespertini. Lupi matutini, qui adhuc non multũ esuriunt, partem ouis comedunt, & partẽ relinquunt. Tales sunt multi tyranni, qui boni pauperi rapiunt, sed partem eis dimittũt. Lupi vero meridiani, qui vsque ad meridiem non comederunt, quia multum esuriunt, & propter æstum multum sitiunt, totam ouẽ comedunt, & sanguinem eius bibunt. Tales sunt multi qui totam supellectilem auferunt, & insuper possessiones, quas cum multo sudore aquisierunt diripiunt. Isid.

Isido. Iudices parui luporum more cuncta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt. Lupi autem vespertini, qui vsque ad vesperam non comederunt, adeo esuriunt, quòd carnes ouiū comedunt, & sanguinē bibunt, & pellem scindunt, & ossa frangunt. Sic sunt multi tyranni, qui a pauperibus pecuniam exhauriunt, possessiones diripiunt, & domos tollunt, vestes auferunt, personas opprimunt. Soph. Iudices eius lupi in vespere non relinquunt in mane. Soph. 4.

Peccatoris cor quo pacto aperiatur, cyrogrylli, Hericiiq; similitudine declaratur, quantumq; peccatoris mentē excitet, humiliet, ac inflammet tribulatio, orygū exemplo planum agitur.

Cap. CXVI.

Tribulatio fortis, vel prædicatio feruida aperit cor peccatoris. Est enim peccator similis cyrogryllo, siue hericio magno, qui tanta fortitudine se in coriū constringit, vt salua cortice aperiri vix possit: sed si aqua calida aspergatur, cōtinuo aperitur. Sic cor peccatoris ita interdū in peccato se includit, vt nisi per mortis fractione aperiri vix possit, sed aqua calida. i. tribulatio feruida, & fortis, vel aqua calida, i. prædicatio feruens, & affectuosa; ipsum cor peccatoris aperit, dū fortiter & vbertim perfundit. Hanc cordium aperitionem desiderabant prædicatores, qui dicebant, adaperiat Dominus cor vestrum. 2. Mac. 1.

Item tribulationes, & persecutiones vehementes compellunt peccatores ad Deum per spontaneam pœnitentiam redire, sicut dicit Pli. quòd ceruus dum nimis vrgetur à canibus ad hominē sponte fugit. Nā quasi canes persequentes sunt tribulationes imminentes, quæ dum peccatorem fortiter premunt, ad dominum redire compellunt. Psalm. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Psal. 82.

Item tribulatio fortis mentem excitat, & humiliat: vnde assimilatur oryci, quæ (secundum Pli.) est fera, quæ in ortu caniculę stat, cōtra stellam quasi velit eam adorare, & hoc facit postquam diu dormiuit. Quid est canicula feruens, nisi tribulatio vehemens: in cuius ortu siue occursu bestia dormiens, i. mens peccatoris pigrescens excitatur: & quasi ad adorandum paratur. i. ad pœnitentiam, & deuotionē humiliatur? Psalm. Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransiit animam eius. Psal. 104. Per pedes enim, & ferrum, tribulationes intelligūtur, quibus dum peccator stringitur, & grauatur, humiliatur eius affectus, & anima ad pœnitentiam vulneratur.

Vnde inanis gloria ortum habeat, quantumq; sit a fidelibus fugienda, tineæ proprietatibus aperitur.

Cap. CXVII.

Vana gloria assimilatur tineæ. Primo, quia tinea etiā ex bono panno nascitur, dum, s. vestis in aere grosso inexcussa tenetur, vel vento nō perfunditur. Eccl. De vestimēto procedit tinea. Eccl. 42. Similiter ex bono opere nascitur tinea inanis gloriæ. Et hoc fit dum mens in aere grosso manet, id est, dum se non subtiliter, nec suos defectus spirituales aduertit, vel corrigit, nec etiam vento perfunditur internæ aspirationis.

Secundo, quia tinea quasi insensibiliter progreditur. Nā quasi in sensibiliter ipsam superficiē consumit. Et cum animal sit in ipsa substantia se abscondit, vt videri non possit. Sic etiam inanis gloria est vitium tam subtile, & occultum, vt prius mentem teneat,

teneat, & meritum hominis destruat, quã homo inconsideratus aduertat, & ideo vix ab ea aliquis est immunis. Nã (sicut dicit Valerius Maximus) nulla est prorsus tanta humilitas, quæ aliqua dulcedine gloriæ non tangatur.
Iob.27. Iob. Aedificauit, sicut tinea domum suam.

Tertio, quia tinea amaris & odoriferis fugatur. Vnde si folia lauri, vel cedri, vel cipressi & huiusmodi ponantur cum vestibus, & etiam cũ libris, non possunt à tinea lædi, vt dicit Constãtinus. Similiter inanem gloriam excludit vel amaritudo tribulationis, vel odor cælestis gloriæ. Matth.
Matt.6. Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demollitur. Nam odor, id est intentio cælestis gloriæ excludit tineam vanæ gloriæ.

Vera fides quid in nobis operetur, quibusq́; virtutibus sit copulanda, vt opus bonũ ad finem perducatur, cerua ac formica exemplis redditur manifestum.

Cap. CXVIII.

Virtus fidei bonũ propositum concipit, humilitas cu stodit, sed charitas opere perficit. Et ideo hæc virtus quibusdã herbis, quibus ceruæ post cõceptionem vtuntur, assimilatur, quibus scilicet iuuantur, & ad fœtum in vtero retinendum, & etiam ad facilius pariendũ. Fœtum quippe in vtero gignit, qui fide illuminatus bonum propositum concipit: quod quidem in vtero mentis non perit, nec inde inaniter exit, si hoc discreta humilitas ad tempus occultum custodit. quod tandem charitas perficit: quia quodam feruoris impulsu quasi quodam violento partu exire in opus compellit. Et ideo Apost.
Gal.5. ait, quòd fides per dilectionem operatur: quia si illud, quod fides concipit, dilectio opere perficit.

Item virtus, & prudentia mentis recompensat in aliquibus defectum corporis. Nam formicæ (vt dicit Solinus) maiora sæpe ferunt onera quàm sint eorũ corpora. Vnde recompensant paruitatem corporis per magnitudinẽ virtutis, morsu põdera gerunt, & quæ præ magnitudine ore ferre non possunt, nitũtur voluere pedibus. & sic etiam homo virtuosus ingeniatur, vt quod vna via facere non potest, faciat alia. In quo etiã maior est existentia virtutis, quã sit apparentia foris, & onus proximi fert ore cũ ad patientiam cum inducit sua exhortatione. Et si ore facere nõ sufficit, saltem pedibus, id est, compassione affectuum voluit.

Quemadmodum vita spiritualis alatur, ac quibus virtutibus perficiatur: per nonnullorũ animalium naturalia instrumenta, eorúmque significationes diuersas edocetur.

Cap. CXIX.

Vita spiritualis paucioribus indiget, quàm vita corporalis. Et huius exemplũ apparet in instrumentis, quibus animal mouetur. Nam (sicut dicit Aui.) Omne animal habẽs sanguinem nobilem quatuor mouetur instrumentis, scilicet vel quatuor pedibus, vt bruta; vel duobus pedibus, & duabus manibus, vt homines; vel duobus pedibus, & duabus alis, vt aues. Sed quædã animalia sunt quæ habent plures quàm quatuor pedes, vt patet in canceris, & in quibusdam vermibus; & quædam plures alas, vt patet in papilionibus, & apibus, & similibus. Sed hoc ex defectu, & paucitate sanguinis accidit: propter quam causam efficacius operantur quatuor organa in primis, quam multiplicia in secundis. Ille ergo habet in se nobilem sanguinem, qui habet gratiæ humorem.

morem. Nam anima, id est, vita omnis carnis in sanguine est, vt dicitur Leui. Vnde deficiente sanguine, deficit vita corporis, ita deficiente gratia, deficit vita spiritualis. Nam (sicut dicit Philosophus) viuere est viuentibus esse: sed esse spirituali est per gratiam, secundum illud Apostoli:
1. Cor. 15. Gratia Dei sum id, quod sum, ergo anima per gratiam habet spiritualem vitam.

Quatuor pedes quibus quilibet habens gratiam rectè viuẽdo graditur, sunt quatuor morales virtutes siue cardinales, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia.

Item duo pedes volantiũ, quibus ad bona opera tendunt, duo amores sunt, scilicet Dei, & proximi. Sed quasi duplex ala, duplex est doctrina duorum testamentorum, quæ eleuat volando, id est contemplando in vera Dei contemplatione. Vel duæ alæ, sunt oratio, & ieiunium: quarum vna leuatur anima, altera leuatur corpus. Vel vt duo pedes spirituales hominis, sunt intellectus, & affectus, quorum vnus per fidei viam, alter verò per viam dilectionis in Deum tendit. Duæ autem manus, sunt bene operari in prosperis quod pertinet ad dexteram: & bene operari in aduersitate, quod pertinet ad sinistram vel benefacere amico, & inimico. Alia autem ignobilia quæ ex defectu virtutis multis instrumentis vtuntur, significant peccatores gratia & virtutibus destitutos, qui multis instrumentis, id est, multis curis, & occupationibus inuoluuntur, quod est ex defectu naturæ corruptæ per vitia, & non frenatæ per gratiam, vel virtutibus illuminatæ. Natura enim integra, & virtutibus modificata paucis minimisque contenta est, secundum Boetium.
Boe. de conso.
Vnde accidit, quòd carnales plura vitæ fomenta exquirunt quàm viri spirituales: & quietius viuunt spirituales cum paucis bonis, quàm carnales cum multis bonis, & diuitiis.

Ex peccato vno capitali plura pariter vitia oriri, vnumque vitium aliud crebro comprimere, veluti etiam venenum vnius antidotum est alterius. scorpionis, aliorumq́ animalium venena fundentium, multis perspicuis similitudinibus affirmatur.

Cap. CXX.

Vitia assimilantur scorpionibus. Nam sicut scorpiones se inuicem pariunt, ita se inuicem occidunt. Dicitur enim quòd scorpio parit vndecim fœtus, quos omnes occidũt matres præter vnum. Sed ille vnus supra matrem ascendit, & interficit: & vltor est fraterni sanguinis. Et hoc fecit Deus, ne progenies illa pestifera cresceret nimis. Sicut autem ex vno scorpione multi filij nascuntur, ita ex vno capitali vitio multæ filiæ, id est, vitia generantur. Nam ex auaritia, sicut dicit Greg. oriuntur Gre. 31.
proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentia, contra misericordiam induratio. Sed eadem mater auaritia, hæc vitia quæ gignit extinguit. nonnunquam enim cupidus mercator, quia eo amplius se lucrare cernit, quo ab hominibus aliis magis habetur fidelis, ex ipsa cupiditate lucrandi, & à proditione, & à fraude, & à fallacia, & à periurio, & à violentia se summè custodit. Ostendit se etiam interdum per eleemosynas misericordem, & pium, vt sic non credatur esse nõ alienorum fraudator, qui suorum pius est largitor. Interdum etiã vna ex filiabus prædictis ipsam suam matrẽ auaritiã extinguit, scilicet inquietudo mentis,

mentis, quia interdum aliquis tẽporalium rerũ anxia solitudinine & inquietudine fatigatus, eorum sarcinam abiicere appetit, & ex inquietudinis molestia aliquãdo mundum fugit. Et simile his posset ostẽdi in aliis capitalibus vitiis, si quis perscrutari vellet.

Item vitia quæ corrigere debemus in nobis, signatur in illis animalibus, quæ in lege Moysi poterãt immolari. Nam de quadrupedibus offerri poterant in sacrificium de tribus generibus animalium, scilicet boum, ouium & caprarũ, vt patet in Leui. Vnde offerebatur præcipuè vitulus, agnus, & hædus. Et sicut dicitur in gl. Leuit. 1. vitulũ offerimus, dum carnis superbiam vincimus, agnum cum irrationabiles motus corrigimus: Hædum verò dum lasciuiam superamus. referuntur etiam hæc animalia ad Christũ, vt dicitur in eadem glosa. Nam Cristus in vitulo offertur propter virtutẽ crucis, in agno propter innocentiam, in ariete propter principatum, in hirco propter similitudinem carnis peccati. Hæc enim animalia in lege immolabantur. Sed nota, quòd hæc animalia nõ viua, sed occisa Deo offerebantur, vt per occisionem horum animalium significaretur occisio peccatorũ. & quòd homines peccatores digni erant occisione, ac si illa animalia loco eorum occiderentur, ad signandũ expiationem peccatorũ: per occisionem etiam horum animalium figurabatur occisio Christi.

Item vnum vitium quãdoque, frenum est alterius, sicut accidit de serpentibus, quia quandoque vnus serpens remedium est contra alterum. Nam pinguedo colubri (vt dicit Plin.) valet contra morsum Cocodrilli. Quasi enim Cocodrillus, est homo gulosus: quia cocodrillus tantum se replet, quòd postea iuxta litus iacet ructans præ repletione Sed coluber qui puluerem terræ lingit, signat auarum qui terrena diligit. Coluber autem cõtra morsum cocodrilli valet, quia plerũque auaritia gulam refrenat, & cohibet: quia homo nimis auarus frequentius non quantũ appetit comedit, secundũ illud: Est vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorẽ, & nihil deest animæ suę ex omnibus quę desiderat, nec tribuit ei potestatẽ Deus vt comedat ex eo. Eccl. 6.

Item vnum venenum est medicina alterius. Dicit enim Plin. quòd quem draco, vel aspis vulnerat, caput viperæ appositũ sanat, & econuerso cum aliquẽ vipera pungit, caro aspidis venenũ ad se pertrahit, & sic percusso subuenit. Per draconem, qui est inter venenosa maximus, & aspidem qui est serpens morsu & veneno pernitiosissimus, intelligitur superbia, quæ est maximum, & pernitiosum vitiũ: sed per caput viperæ intelligitur luxuria, quia vipera est valde luxuriosa. Vnde masculus ore misso in ore fœminæ, semen ei transfundit, & illa præ voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris pręcidit. Est ergo vipera draconis, vel aspidis medicina: quia quandoq; ruina luxuriæ est medicina superbiæ. Vnde Greg. dicit: Fit plerunque, vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiã maiora corrigant cum prostrati in minimis confunduntur. Et August. dicit, quòd deiicit Deus occultã mentis superbiam per manifestã carnis ruinam. Sed adhuc econuerso, aspis cõtra viperam remedium pręstat, quia nonnunquam superbia luxuriam refrenat. Nam dum appetit superbus gloriam, ipso-

Gre. 33. mor.

Augu. in Epist.

infamiam metuens declinat luxuriam: sed potius sunt ista remedia operis, quàm intrinsecæ voluntatis.

Voluptatis partes quæ luxuria, & gula existunt, voluptuosiq; defectus, per Amphibenæ serpentis, limacisq; proprietates atque eorum naturalia exẽpla quam latissime declarantur.

Cap. CXXI.

VOluptas carnis assimilatur Amphibenæ serpenti. Habet enim huiusmodi duo capita, vnum in principio, & aliud in cauda, currens ex vtroque capite. Ideo dicit Isi. quòd hydrus est serpens plurium capitum. Hic etiam solus inter serpentes frigori se cõmittit. Sic voluptas habet duo capita, i. duo capitalia vitia, s. luxuriam & gulam. Et hoc voluptuosus minus inter omnes videtur curare de frigore, i. de asperitate futuri supplicij, De quo dicitur, Ibunt ab aquis niuiũ &c. Iob. 24.
Item voluptuosus assimilatur limaci, quæ est vermis limi vnde semper est sordidus, & immundus, & est valdè tardi motus. Etiam quãdam concham in dorso gerit intra quam se includit, & quibusdam cornibus viam quærit, quia debilis visus existit, & si quid sibi obuiam præsenserit, statim cornua retrahit, & in conchulam includitur. Sic voluptas est vermis limi, id est, corruptio carnis, siue carnalis appetitus, & ideo voluptuosus est sordidus per gulam, immundus per luxuriam, & tardi motus per pœnitentiam: & concha, quam gerit, intra quã se includit, est consuetudo mala quam accipit, & deponere nescit. Hæc etiam hebetat visum mentis, scilicet ad spiritualia, & iterum voluptuosus quibusdam cornibus, i. quibusdam studiis viã sibi quærit ad delectationes carnis, quæ s. studia pertinẽt ad prudentiam carnis: vnde quicquid carni obuiat, refugit, & ad prauã consuetudinem se reducit.

Item limax quamuis lento passu incedat, ad arborũ tamen summitates ascendit, quarum folia depascit: & vbicunque serpit, immunda post se vestigia derelinquit. Similiter voluptas carnis paulatim excrescit, & magnarum arborũ summitates ascendit: quia quandoque magnos viros occupat, & vincit. Sicut gulam vicit Adam, luxuria Dauid, et Salomonem, & folia, id est, ornamenta virtutum deuastat in eis, vbicunque autem serpit, immunda vestigia, id est, exempla turpia & infamia post se relinquit.

Vsurarij vita, ipsiusq; pecuniæ breuitas, ex pigmei, aspidisq; morsus exemplo, vite demonstratur.

Cap. CXXII.

VSurarij, & alij, qui sunt ex iniquo mammone diuites, assimilantur pigmeis, qui cito crescunt, & cito deficiunt. Nam pigmei, qui sunt statura cubiti, vnde Græcè à cubito sunt dicti habitantes in montanis Indiæ iuxta Oceanũ (sicut dicit Aug.) Aug. in tertio anno sunt perfectè ætatis, quinquennes pariunt, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei breui ætate cito veniunt, & cito recedunt, sic diuitiæ malè acquisitæ vsurariorum, & aliorum, cito crescunt, & cito deficiunt. Cito enim efficiuntur diuites, & cito pauperes. Prou. Prou. 13. Superbia festinata minuetur.

Item (sicut dicit Chrys.) Similis est pecunia vsuraria morsui Chrys. in Matth. aspidis. Percussus enim ab aspide quasi delectanter vadit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsura accipit, sub tempore quasi beneficiũ sentit.

Sed vsura per omnes facultates eius decurrit, & totum conuertit.

Rhinoceroti, vacca rufa aqua expiationis, nonnullisque animantibus in veteri lege immolandis Dei iussu, Christus perspicuis figuris ac exemplis scitè assimilatur. Cap. CXXIII.

CHristus assimilatur rhinoceroti, i. vnicorni, de quo dicitur, quòd habet vnum cornu in fronte, vel in loco nariũ, quo omnia perforat: quod est indomabile animal, & crudelissimum nisi dometur, & mansuescat. Venatores autem, vt dicitur, qui volunt hoc animal capere, virginẽ aliquam nudam ligant ad arborem, iuxta quam illud animal debet transire, quod transiens dum sentit virginei odoris fragrantiam, ita immutatur, quòd omni ferocitate deposita in eius gremio recumbit: & vbera eius lambit: & sic quasi agnus mansuetus factus ligatur, capitur, & tenetur. Sic Deus, qui ante aduentũ erat seuerissimus, attractus odore Beatæ Virginis, de quo Cant. Dum esset rex &c. Virginis, dico nudatæ à terrenis delitiis, & ligatæ voto perpetuæ castitatis, in gremio vteri illius descendẽs, ita humanus, & mansuetus est factus, vt possit teneri, ligari, & occidi. Iob. Nũquid volet rhinoceros seruire tibi?

Cant. 1.

Iob. 39.

Item Christus figuratus est in illa vacca rufa, de qua fiebat aqua expiationis in lege Moysi. Nam immunditia eorum, qui tetigissent aliquod animal immundum, expiabatur per aspersionẽ cuiusdam aquæ, mandatur enim à Domino, quòd accipiant vaccam rufam, & occidant, & comburant extra castra, & intingebat sacerdos digitũ in sanguine eius, & aspergebat contra fores sanctuarij septem vicibus: comburebatur autem vacca illa igne cũ pelle, & carnibus, cum sanguine, & fimo flammæ traditis. Adiungebatur etiam combustioni lignum cedrinum, Hissopus, coccusque bis tinctus. Cinis autem combustionis colligebatur totus, & in aqua ponebatur ad expiandum. Sed comburens, & cineres colligens, & ille qui aspergebat aquas in quibus cinis ponebatur, immundi reputabantur. Sed ab hac immunditia purificabantur per solam ablutionem vestimentorum: nec indigebant aqua aspergi, Per istam vaccam rufam figuratus est Christus secundum infirmitatem assumptam, quam fœmineus sexus designat: sanguinem autem passionis eiusdem designabat vaccę color. Debebat autem illa vacca esse ætatis integræ: quia omnis operatio Christi est perfecta in qua etiam nulla esset macula, nec portasset iugum: quia Christus non portauit iugum peccati, Pręcipiebatur autem duci ad Moysen, quia Christo imponebatur transgressio legis Moysi in violatione sabbati. Præcipiebatur etiam tradi Eleazaro sacerdoti: quia Christus occidendus in manus sacerdotum traditus est. Immolabatur autem extra castra: quia extra portam Christus passus est. Intingebant autem sacerdotes digitum in sanguine eius, quia in discretione quam digitus signat, ministerium passionis Christi est considerandum, & imitandũ. Aspergitur autẽ contra tabernaculum, per quod synagoga signatur, videlicet ad condemnationem Iudæorum non credẽtium. Et hoc septem vicibus, vel propter septem dona Spiritus sancti: vel propter septem dies in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia, quæ ad Christi incarnationem pertinẽt, igne cremãda, id est, spiritualiter intel-

intelligenda. Nam per pellem, & carnem, exterior Christi operatio designatur: per sanguinem eius subtilis, & interna virtus exteriora viuificans. Per fimum lassitudo sitis, & omnia huiusmodi pertinentia ad infirmitatẽ. Addebantur autem tria, scilicet cedrus, quæ signat altitudinem spei, vel contemplationis. Hissopus, qui signat humilitatem, vel fidem; coccus bis tinctus, qui signat geminam charitatẽ. Per hæc autem debemus Christo passo adhærere. Cinis autem colligebatur à viro immundo: quia reliquiæ passionis peruenerunt ad Gentiles, qui fuerunt culpabiles in Christi morte. Apponebatur autem in aqua ad expiandum, quia ex passione Christi baptismus sortitur virtutem emendandi peccata. Sacerdos autem immolans, & comburens, & colligens cineres, & aspergens immundus erat, quia Iudæi facti sunt immundi ex occisione Christi, per quem peccata nostra expiantur, Et hoc vsque ad vesperum, id est, vsque ad finem mundi, quando reliquiæ Israel conuertentur. Vel quia illi, qui tractant sancta, intendentes ad emundationem aliorum, ipsi econtra aliquas immundicias contrahunt, vt Gregor. dicit: Et hoc vsque ad vesperum, id est, vsque ad finem præsentis vitæ. Greg. in past.

Item Christus fuit figuratus in illis animalibus, quæ pro peccatis sacerdotum immolabantur in lege Moysi. Nam primo sacerdos offerebat pro se ipso vitulũ, & pro peccato arietem in holocaustum. Deinde offerebat pro populo duos hircos, quorum vnus immolabatur ad expiandum peccatum multitudinis. Et huius hirci immolati sanguis inferebatur simul cum sanguine vituli in sancta sanctorum: & aspergebatur ex eo totum sanctuariũ. Corpora vero hirci, & vituli, qui immolati erant pro peccato comburebantur extra castra. Hoc enim fiebat quando offerebatur sacrificium pro aliquo graui peccato, vel pro multitudine peccatorum. Alter vero hircus emittebatur in desertum. Imponebat vero sacerdos manum super caput eius, confitens peccata filiorum Israel, ac si ille hircus portaret ea in desertum, vt à bestiis commederentur, quasi portans pœnam pro peccatis populi, vel ligabatur super caput eius aliqua scedula vbi scripta erant peccata. Christus igitur significatur per vitulum propter virtutem crucis, & per arietem, quia ipse est dux fidelium, & per hircum propter similitudinẽ carnis peccati. Et ipse Christus immolatus est: pro peccatis sacerdotum, & populi, quia per eius passionem, & maiores, & minores à peccato purgantur. Sanguis autem vituli, & hirci, infertur in sancta sanctorum per sacerdotem, quia per sanguinem Christi patet nobis introitus ad regnum cælorũ. Comburebantur extra castra, quia extra portam Christus passus est. Per hircum qui emittebatur, significabatur diuinitas Christi, quæ in solitudinem abiit humanitate Christi patiente, nõ quidem locum mutans, sed virtutem cohibens: vel signatur cõcupiscentia mala quam debemus à nobis abiicere, virtuosos autẽ motus domino immolare. Heb. 13.

Coniugis Zelotipiam semper fore à viris fugiendã, vnica Onagri similitudine sacraq; scriptura auctoritate ostẽditur

Cap. CXXV.

Zelus carnalis, scilicet viri le cõiuge, facit ruere in stultas suspitiones, & crudeles operationes. Vnde tales similes, sunt

Onagris, quorum masculi zelo ducti, fœminarum filiis testiculos amputant, quia habent eos suspectos etiam de matribus. Vnde matres hoc scientes abscõdunt eos, sicut dicit Plin. Sic multi propter zelotypiam, etiam propinquos suspectos habẽt de vxoribus, ex qua suspitione nonnunquã vulnera, & alia crudelia opera sequuntur. Eccl. Ecel. 5. Ne zeles mulierem sinus tui, debet enim inter coniuges esse non zelus suspitionis, sed amor religiosus, de quo Apostolus ait: Viri diligite vxores vestras, sicut Christus ecclesiam, quam scilicet in præsenti fide desponsauit, & ad æternæ gloriæ nuptias introducit. Vbi vna cum Patre, & spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum. Eph. 5.

EXPLICIT LIBER QVINTVS.

PROLOGVS LIBRI SEXTI, IN QVO QVIDEM DE HVmano corpore, ac de eius tum exterioribus, tum etiam interioribus partibus, & accidentibus ratiocinari proponit.

Licèt is qui foris est, noster homo corrũpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diẽ. 2. Cor. 4. Antiquorum Philosophorum de homine tres fuerũt generales sententiæ. Quidam hominẽ esse substantiã tantum corporeã tradiderunt, sicut Democritus, & Leucippus, & Philosophi Epicurei, qui posuerũt animam esse corpus, & per consequens totum hominem esse corporeum. Alij solum incorporeum, id est, animam, hominem vocauerunt, vt Plato & alij Stoici, qui solam animam quam incorpoream ponunt, voluerunt ad substantiam hominis & speciem pertinere, corpus vero quoddam instrumentũ esse, velut est nautæ nauis. Alij autem ex vtroque cõpositum tanquam ex essentialibus partibus anima atque corpore, velut ex forma & materia, hominem tradiderunt, vt Aristo. & sui sequaces, qui sunt Peripatetici dicti. Arist. Huic vero velut veriori sententiæ Apostolus Paulus consentiens, vtrunque in verbis propositis, scilicet corpus, & animam appellauit, vt vtrumque ad essentiam hominis ostenderet pertinere. Licèt, inquit, is, qui foris est, noster homo corrũpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Nõ tantum corpus, vel animam, perfectum esse hominem credidit, sed vtrique parti per figurã synecdochen totius nomen attribuens

vtranque partem hominis, hominem appellauit: immo corpus non simpliciter hominem, sed exteriorem hominem; & animam non simpliciter hominem, sed hominem interiorem vocauit, & corpus insuper corruptibile dixit, animam vero nō corruptibilem, sed renouabilem esse ostendit: Ac si vetustas, & corruptio corporis ad renouandum saltem animam nos inducat. Sed notandum est, quòd homo interior habet exteriorem adiunctum, scilicet animā corpus tanquam subiectum, siue materiam in qua indiuiduatur, tanquam instrumentum quo operatur, tāquam speculum in quo contemplatur, tanquam stimulum quo humiliatur, & etiam tanquam exemplum quo rectificatur.

Arist.1. de ani. Primo ergo inhæret corpori anima velut materię forma. Vnde Philosophus dicit, quòd anima est actus corporis, id est, forma. Sed sicut materia per formam perficitur, & specificatur, ita forma per materiam contrahitur, & indiuiduatur. Et quanquam rationalis anima quæ est humani corporis forma, sit in se immaterialis, videlicet vt nullam habeat materiam ex qua fiat, habet tamē extra suam essentiam, materiam quam informat. In qua scilicet dum creatur, recipitur, & indiuiduatur anima rationalis.

Secundò interior homo habet exteriorem coniunctum, videlicet corpus, vt instrumentū proprium quod mouet, & per quod agit. Et idcirco membra varia corporis diuersis animæ viribus, vt organa coniuncta deseruiunt ad suas operationes explendas, à quibus tamen intellectus excipitur, qui phantasmate (nō vt organo) indiget, sed tantùm, vt obiecto secundum, quod Philosophus tradit. Quia igitur eget anima corpore, vt artifex instrumēto, vel organo ad agendum, non incongrue Philosophus dixit diffiniendo animam, quod anima est actus corporis organici. Nam omnia corporis membra sunt ipsius animæ organa ad diuersa, & necessaria opera facięda. Et quia operum exteriorum, quàm plurima præcipuè manu fiunt, vocatur à Philosopho manus organū organorum.

Tertiò eget anima corpore, vt interiori ipsius oculo, id est, mēti, vel intellectui exteriorū rerū imagines, velut quoddā de propinquo speculum repræsentet. Nam sensus hominis in corporeis organis exteriorum rerum imagines, & phantasmata intellectui repræsentat. Ex quibus per abstractionem intellectus agentis, in animæ intellectu possibili vniuersales & intelligibiles species reponuntur. Vnde phantasmata in corporeo organo, velut quidam colores in speculo interiori visui animæ repræsentantur. Et iccirco Philosophus dicit, quòd phantasmata se habent ad intellectum sicut colores ad visum. Arist.2. de ani.

Quarto quoque ne tam nobilis anima vt est rationalis, ex aliquo sibi munere dato naturali, vel gratuito extollatur, infirmi corporis stimulum patitur (secundū quod Apost. dicit.) Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Portat ergo onus corporis anima, vt eius ponderis repressa grauedine ad id quod supra se est, inaniter non leuetur. Vnde dicitur, Corpus quod corrūpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensuum. Aduerte igitur, quod ex corpore anima, vt in superbiam eleuari nō possit, plurima grauamina patitur. Nam portat anima cor- 2.Cor.12 Sap.9.

corpus, sicut hostem, sicut pesté, sicut carcerem, & sicut comitem: Sed est hic periculosus hostis, pestis, siue morbus perniciosus, carcer pœnalis, & angustiosus, comes siue consors grauis, & onerosus. Aduersatur namque caro spiritui, vt hostis periculosus, vtpotè cuius pugna grauis, & continua, nam Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Et propterea (vt dicit Hieronymus.) Nos gestamus laqueum, nobiscum circumferimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter aduersus spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quod illicitè suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec timore vllo inhibetur.

Gal. 5. Hiero.

Item est corpus animæ, vt pestis perniciosa: Et ideo Apostolus conquerebatur dicens, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nam caro animam cruciat, debilitat, & exterminat. Cruciatur si quidem anima ex corporis amore, quia, sicut dicit Ioannes Cassio. Corporis nimius amor nos inquietat, solicitudinibus onerat, contumeliis afficit.

Gal. 5. Io. Cassia de instit. mon

Item cruciatur anima ex corporis languore. Nam (sicut Seneca dicit,) multa nos incômoda exagitant, quàm malè conueniat nobis huiusmodi corpus, nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pectore, aut de faucibus conquerimur, aliquando nerui nos, aliquando pedes vexant, nunc contractio, nunc distillatio, aliquando superest sanguis, aliquando deest: hinc atque illinc tentamur, hoc euenire solet in alieno habitantibus, hoc enim corpus non domus, sed hospitium. Debilitas quoque corporis, animæ debilitatem inducit. Nam (sicut beatus Hieronymus dicit.) Corporis debilitas nimia etiam vires animæ frangit, mentis quoque ingenium marcescere facit.

Hiero. epist.

Item caro nutrita delitiis, & voluptatum illecebris dedita, penitus exterminat spiritum, & vitam eius extinguit. Vnde Apostolus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Augustinus: Spiritus deficit vbi caro requiescit: vt enim caro mollibus, sic spiritus duris nutritur: illam blanda refouent, hunc aspera exercent. Est insuper corpus animæ velut carcer pœnalis, & angustiosus, in tantum, vt Psalmista clamaret, dicens, Educ de carcere Deus animam meam, vt confiteatur nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi. Alia autem littera habet, Educ de custodia animam ad confitendum nomini tuo. In quibus verbis Propheta ostēdit, quòd à carcere corporis cupiebat educi triplici de causa.

Rom. 8. Aug. super Io. Psal. 171.

Primò quidem, vt assequeretur mentis iucunditatem, In isto enim carcere sancti sunt semper in tristitia, sed exeuntes semper erunt in lætitia. Et ideo propheta postquam dixit: Educ de custodia, siue de carcere, statim subiunxit, Vt confiteatur nomini tuo, id est, vt laudet, & glorificet nomen tuum, in qua laude erit maximus iubilus, & lætitia. Isa. Venient in Syon cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum.

Isa. 51.

Secundo, vt assequeretur sanctorum, & proborum virorum perpetuam societatem: vnde subdidit, Me expectant iusti à quibus ipsi expectati etiam cū magna

Prou. 10 gna lætitia colliguntur. Prouerb. Expectatio iustorum lætitia.

Tertio, vt assequeretur cælestis mercedis plenam facultatē. Ideo adiunxit, Donec retribuas mihi. Psal. 79. Psalm. Retributio multa. Licet autem anima habeat corpus in suis operibus comitem, & consortem, est tamen eius societas vilis, & onerosa. Vnde Hugo. Nihil aliud est caro cum qua tanta est societas, nisi spuma caro facta, fragili decore vestita. Sed erit quandoque cadauer miserū, & putridum, & cibus vermium. Sed si diligenter consideras, quid per os, & nares, & cæteros corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nunquam vidisti. Si singulas eius miserias enumerare velis, quàm sit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriētes concupiscentiis, occupata passionibus, proni semper in malum, & in omne vitium procliues, plenā tantum confusione, & ignominia inuenies. Sed quanquam corpus animæ sit ita vilis ac onerosus socius, est tamen ei à Deo nō ociosè vnitum, videlicet tribus de causis, quarum duas primas ponit Gregor. Nazianzenus, & prima earum est, vt anima in corpore, seu in carne, & per carnem merita multa acquireret: Plura enim sunt quibus per carnem anima meretur, in quibus sine carne vel corpore per se sola mereri non posset, sicut est contra carnales concupiscentias decertare, ieiunare, peregrinationem facere, & martyrium sustinere.

Hug. de cla. an.

Grego. Naz.

Secunda est, vt anima ipsam carnem tanquam fidelem conseruam custodiret, & eam in supernis sedibus collocaret. Caro enim sola per se beatitudinis susceptiua non est, nisi mediante anima stolam immortalitatis indueret.

Tertia est, vt Deus suum vniuersum perficeret. Cùm enim sit quædam creatura purè corporalis, sicut creatura sensibilis, quędam purè spiritualis, vt Angelus, oportuit ad hoc, vt Dei vniuersum compleretur, quòd alia fieret creatura, quæ carne & spiritu esset composita, sicut est homo. Deutero. Dei perfecta sunt opera. Deut. 32

Quarto, habet anima corpus velut exemplar quoddam, ex quo homo in sui regimine informatur, & regulatur. Nam ipsa dispositio corporis, atque membrorum figura patenter ostendunt homini, qualiter membra eadem ab anima sunt regenda. Cur enim lingua est interius lata, & superius acuta, nisi vt ostendatur ad euacuandum, & vulnerandam cor esse facilis, & parata? Vt quid etiam est in humido, id est, in saliua posita, nisi ad loquendum monstraretur esse labilis, & lubrica? sed quare est infra dentes & labia inclusa, nisi, vt esse noscatur diligenter custodienda, Iuxta illud, Diligenter custodi claustra oris tui. Idem quoque de membris cæteris pariter est æstimandum. Ex ipsis membrorum igitur figuris, & dispositionibus, etiam physiononi iudicant, ad quos bonos, vel malos mores anima inclinetur. In diuersis quoque corporis membris naturales reperiuntur virtutes, spirituales virtutes animæ per quandam similitudinem designantes. Accidunt, & varij morbi in diuersis partibus corporis, qui diuersis animæ vicia plurimum assimilantur. Nihilque reperitur in corpore humano, quod vel vacuum sit ab officio, vel vacans ab exemplo. Et iccirco post exempla inducta in libris præcedentibus, & irrationabilium animaliū variis specie- Mich. 7

bus; consequenter est nostrum propositum in hoc sexto huius operis libro, de corpore humano, & partibus, & accidentibus eius moralia exempla inducere. Interdum siquidem introducentur exempla de his ex quibus corpus humanum naturaliter generatur, siue efficienter, vt sunt masculus, & fœmina, quanquam fœmina generationem efficiat, materiam ministrando, siue materialiter, vt sunt quatuor elementa. Quandoque vero inducentur exempla de partibus, ex quibus corpus integratur, videlicet de interioribus, & de exterioribus membris. Interdum quoque de his ex quibus corpus complexionatur, vt sunt quatuor humores: aliquando autem de his, ex quibus ipsa complexio corporis variatur, vt sunt ætates temporis ipsius vitæ humanæ; Nonnunquam vero de his, ex quibus status hominis nobilitari, vel ignobilitari videtur, vt sunt conditiones seruitutis, & dominij. Quandoque vero de his ex quibus vita corporis restauratur, & conseruatur, vt sunt cibus, & potus, & somnus, & similia. Et de his quoque introducentur exempla, ex quibus ipsum corpus humanum corrumpitur, & vastatur, vt de morbis, & doloribus variis & etiam de morte. Cæterum materiæ singulæ quibus hæc adaptantur exempla secundum ordinem in superioribus habitum, sigillatim per capitula varia, sub alphabeti literis distinguentur, ad honorem scilicet illius, & gloriam, qui formauit hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, qui est trinus, & vnus Deus in secula benedictus.

Accidia mala, accidiosorumq; defectus sedulo exprimuntur, quibus melancholici ac melancholia quamplurimis comparantur exemplis, idque multis auctoritatibus confirmatur.

Cap. I.

ACcidia assimilatur melancholiæ. Est enim, secũdum Auicennam, quædam species melancholiæ, vt plurimum eueniens in februario quæ quatuor mala accidentia causat in homine. Primum est, quia facit eum solitarium. Facit enim, vt homo patiens eam diligat fugere ab omnibus hominibus viuis, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris, Vnde talis de nocte vadit, & de die se abscõdit: quod solum facit, quia diligit solitudinem, & elongationem ab hominibus. Similiter accidia facit fugere ab hominibus viuis, i. ab hominibus solicitis & operosis, & appropinquare mortuis, id est, desidiosis, & ociosis, qui sunt tanquam mortui, & nihil operantur boni. Auic.li.3

Item accidiosus homo de nocte vadit, id est, tempore quietis est solicitus & inquietus, sed in die, id est, in tempore operandi est occultus, & somnolentus. Nam tempore quietis inquietatur mẽte, & tempore operis pigrescit corpore. Iob: Noctem verterunt in diem. Competunt etiam hæc generaliter peccatoribus, & malis: quia malus homo fugit viuos, & iustos, Deo viuentes; & quærit mortuos in peccatis, id est, iniquos, scilicet tanquam similes sibi. Ecclesia. Omnis caro ad simile sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Diligũt etiam sepulchra, vbi sunt cadauera fœtida, id est, opera carnis corrupta. Iob.17. Eccl.13.

Item odit peccator diem, & diligit noctem: quia omnis qui malè agit, odit lucem. Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Ioan.3.

Secun-

Secunda melãcholia prædicta facit hominem inquietum, quia scilicet patiens eam, non quiescit in vno loco plusquam vna hora: immo nõ cessat discurrere, & ambulare incessione diuersa, ignorans quò vadat. Similiter accidiosus homo propter tristitiam aggrauantem animũ eius, in omni loco cito attædiatur. Et ideo statim cupit locum mutare, sperans habere ex mutatione loci subleuationem tædij. Et ideo efficitur girouagus scilicet similis illi spiritui, de quo dicitur Mat. 11. Ambulat per loca arida, & in aquosa, quęrens requiem, & non inuenit. Seneca, Aegri animi est ista iactatio discurrere, & locorũ varietatibus inquietari: sed quia in omni loco suum tædium secũ portat, non inueniens alicubi requiem, nescit quo pergat. Hæc quoque instabilitas loci, vel animi, etiam generaliter competit peccatoribus propter multiplicitatẽ desideriorũ quibus æstuãt, & impelluntur interius. Isa. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.

Matt. 11.

Isa. 57.

Tertiò, melancholia prædicta, facit hominẽ suspitiosum, & incautum. Nam aliquãdo talis cauet sibi ab hominibus, quandoq; autem non cauet, negligens hoc, & parum discernens id, quod videt, & ei fit præsens. Homo autem accidiosus, quandoq; etiam appetit occultare pigritiam & tristitiam suam hominibus, & ideo aliquando sibi ab eis cauet: quãdoque etiam tanta est pigritia, quòd negligit hæc, & non veretur neque curat, quod ab eis cognoscatur.

Quarto, facit hominem pauidum: & ideo talis, quando vadit, videtur semper esse quasi in fuga, sed fuga eius est absque ordine. Vnde assimilatur illi vermiculo, qui natat in superficie aquę secundum Auicennã, dicitur cutibuth, qui dum mouetur in superficie aquæ, modo vadit huc, modo illuc, & mouetur ad diuersas partes absque ordine, & quãdo aliquid obuiat, vel occurrit ei, fugit ab eo, & iterum statim apparet. Eodem itaque modo fuga, & incessio prædictam melãcholiam patientis diuersa est & incerta, quasi ignorãtis in qua parte ire debeat, & est quasi fugiens ab aliquo sibi apparente & obuiante: & iterum apparente sibi altero, adhuc fugit ab illo. Quæ omnia satis congruunt accidioso homini, quia omnia opera imminentia refugit tanquam difficillima, vel impossibilia, & ideo nescit quid faciat, quia quando aliquid faciendum ei occurrit, statim expauescit, & refugit, timens ne sit nimis difficile. Et quando occurrit aliud adhuc facit simile, & ita non operatur aliquid certum. Sed modo incipit facere vnum, modo aliud, & nihil prosequitur, vel ad perfectum deducit. Sed contra hæc dicitur Eccl. Esto firmus in via Domini. Sene. Certis ingeniis immorandũ est. Eccl. Fili mi, ne in multis sint actus tui.

Eccl. 5.
Senec.
Eccl. 11.

Pulcherrimis siquidẽ exemplis tum actiua tum etiã contemplatiua vita perfectio aperitur, tribusq; præcipuis rationibus, actiui, & cõtemplatiui mãdibulis assimilantur.

Cap. 11.

Actiui, & cõtemplatiui sunt similes mandibulis propter tria.

Primo, quia mandibuli sunt situaliter distinctæ. Nam mandibularum alia superior, alia inferior. Sunt enim sicut duæ molæ ad molendum, & conterendum cibum continuè se mouẽtes. Vnde mandibulæ nutrimentum toti corpori subministrant. In superiori igitur mandibula, dentes superio-

superiores infiguntur, in inferiori verò inferiores radicantur. Mandibula ergo superior est vita contemplatiua, quæ circa superiora intēdit sicut circa cælestia. Inferior verò est vita actiua, quę inferiora ministrat, scilicet temporalia. Per vtramque enim cibus ministratur quo corpus ecclesiæ sustentatur. Per contemplatiuam enim vitam disponitur, & pręparatur cibus spiritualis, scilicet doctrinæ, & orationis, & aliarum eleemosynarū spiritualium quibus etiam proximorum animæ sustentantur, & nutriuntur. Per actiuam verò dispensatur, & ministratur, nutrimentū corporale, scilicet cibi, & potus, & aliarum eleemosynarū corporalium, quibus corpora vegetantur. Dentes autem superiores sunt viri contemplatiui, & perfecti, quorum conuersatio in cælis est. Inferiores verò dentes sunt viri puri, & fortes, qui proximorum vtilitatibus inseruiunt. Vbi attendendum est, quòd mandibula superior in omni anima, id est, fixa, & immobilis, ad designandum quòd vita contemplatiua, quæ est circa æterna, & immobilia bona, attendit, & requirit stabilitatem, & quietem ab exterioribus exercitiis. August. Ocium sanctum, quærit charitas veritatis. Psal. Vacate, & videte. Ber. Absit, vt qui Deo vacat ad tumultuosam aspiret fratrum officialiū vitam. Mandibula verò inferior, id est, actiua vita tam per cōpassionem animi, quàm per actum ministerij necessario mouetur, ita vt possit dici deseruiētibus Deo in laboribus vitæ actiuæ illud: Ecce, qui seruiunt ei, nō sunt stabiles. Cocodrillus enim contra naturam omniū animaliū mandibulam superiorem mouet, & inferiorem fixam tenet. Sicut dicit Philosophus. Et talis est homo peccator, qui temporalibus corde affigitur, circa spiritualia verò nulla stabilitate firmatur. Thren. Peccauit Hierusalē, propterea instabilis facta est.

August. Psal. 33. Bern. Iob. 4. Ari. 3. de ani. Thre. 1.

Secundo, mandibulæ sunt ex duris partibus compositæ, scilicet ex duris ossibus, & duris neruis, & lacertis: & hoc fuit necessarium propter motus continuitatem, & apertionis, & clausionis necessitatem, vt dicit Cōstant. In osse itaque duro, & forti, intelligi fidem, de qua Petr. Cui resistite fortes in fide. In lacerto verò siue musculo in quo est virtus motiua, vnde etiā in quolibet membro est quasi loco cordis, significatur spes, scilicet quę mouet ad bene operandum, sicut spes precij ad bene laborandum. In neruo autē colligante, intellige charitatē, quæ, secundum Apostolum, est vinculum perfectionis. Et hæc tria necessaria sunt tam ad continuandum opera vitæ actiuæ, quàm contemplatiuæ.

1. Pet. 5.

Tertio, quia mandibulæ sunt pluribus munimentis circundatæ, scilicet gingiuis, & labiis. Gingiuæ dicūtur à dentibus gignendis, quia in eis dentes gignuntur, nutriuntur, & stabiliuntur. Labia etiam apposita sunt ad decorem exteriorem, & etiam ad defensionem tam illarū, quàm dentium ab exterioribus nocumentis. gingiuæ ergo referuntur ad humiles, sed labia ad Deum laudantes. Nam sicut in gingiuis dentes firmantur, ita in humilitate sancti roborantur. Vnde tam actiuis, quàm contemplatiuis vtrunq; necessarium est, scilicet vt de se humilia sentiant, & vt etiam ea, quæ faciunt, in Dei laudem referant, secundum illud Psal. Labia mea laudabunt te.

Psal. 62.

Vera pœnitentiæ partes (vt Deo gratæ existat) septem esse debent, quæ per ipsius fellis. septē similitudinibus aliquido cognoscuntur.

Cap. III.

AMaritudo pœnitentiū assimilatur felli propter septē. Primò, quia fel maximè est amaritudinis contentiuum, & hoc est propter dominium choleræ ex nimia intensione caloris. Est enim fel membrum calidum, & siccū, hepatis gibbo suppositum, proprium choleræ rubeæ receptaculū. sicut ergo est maxima amaritudo fellis, ita etiam debet esse maxima amaritudo pœnitentis, qui nihil peccato deterius ei accidere potuit. Isa. Amaritudo mea amarissima. Deut. Vua eorum, vua fellis, & botrus amarissima. In cuius signum Christus pro nostris peccatis est felle potatus. Psalm. Dederunt in escam meam fel.

Isa. 37. Deu. 39. Psal. 60.

Secundo, quia fel est sui humoris dupliciter emissiuum. Nam cistula fellis est quædam pellicula habens duos folliculos, & per vnum ad intestina cholera deportatur, per alterum verò deportatur ad stomachum. Cistula ergo fellis, est mens amara hominis pœnitentis; cuius duo folliculi sunt, primus dolor de peccatis præteritis, & hic vadit ad intestina ad purgandum faces cibi, id est, ad conscientiam ad intestina ad purgandum fæces peccati. Aliud verò est propositum abstinendi à futuris. Vnde hoc vadit ad stomachum, per quem cibi ingrediuntur ad ventrem, quia maximè debet cautela adhiberi circa sensum, vnde malæ suggestiones, seu cogitationes primitus oriuntur, & transeunt ad mentem. Vnde Augu. Vbi sibi aliquis nostrum viderit aliquid deesse, doleat de præterito, caueat de futuro. Nam sicut dicit Greg. Pœnitentiam agere, est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat adhuc; pœnitentiam agere, aut ignorat aut dissimulat.

Aug. in regu. Greg. in homi.

Tertio, quia fel est visus clarificatiuum, & præcipuè fel accipitris, & aliarum auium viuētium de præda, vt dicit Constan. Et ideo fel in collyriis oculorum est necessarium, propterea, quia fel sua subtilitate est grossorum humorum incisiuum, & sua siccitate consumptiuum. Iob. Fel eius valet ad inungēdos oculos. Sic ex amaritudine pœnitentium fit spirituale collyrium, quo oculi animæ interiores purgantur, & clarificantur. Apoc. Collyrio, scilicet pœnitentiæ inunge oculos tuos vt videas.

Const. Iob. 6. Apoc. 3.

Quartò, quia fel est decoctionis ciborum iuuatiuum. Nam cholera à cista fellis ad stomachū deportata, sua caliditate virtutem adiuuat digestiuam. Et sic pœnitentia suo feruore præparat, & iuuat mentem ad nutrimentum spirituale verborum dei, vel corporis Christi digne recipiendum, vt sic ei applicetur, & profit ad meritum. Et talis præparatio, vel dispositio respectu cibi spiritualis est, quasi quædam digestio. Prouer. Anima esuriens, amarū pro dulci sumet: quia scilicet non potest anima percipere dulcedinem spiritualis cibi, & alimoniæ, nisi præcedat amaritudo pœnitentiæ.

Pro. 27.

Quinto, quia fel est ad expellēdum superflua excitatiuū. Nam cholera à cista fellis ad intestina deportata est sua subtilitate penetratiua, & suo acumine pungitiua, & intestinorum mordificatiua. Vnde virtus expulsiua confortatur, & ad expellendas fęces ciborum excitatur. Sic pœnitentiæ dolor intus ad mentem peccatoris

catoris pertransit, suo acumine conscientiam compungit: & cùm eam continuè mordere non desinit, ad expellendas peccatorum fæces per viam cõfessionis compellit, sicut ex dolore cõpellitur parturiens citius dimittere partum. Psal. Ibi dolores, vt parturientis. Psal. 47.

Sexto, quia fel est per accidens dulcedinis causatiuum. Nam in animalibus fel habentibus, quod est sub felle, est valde dulce, quia dum amaræ partes ad locum aliquem colliguntur, partes vicinę, quæ remanent, magis dulces reducuntur. Et sic sub amaritudine pœnitentiæ maxima dulcedo cõtinetur: quia quantum pœnitens dolet de culpæ perpetratione, tãtum gaudet de eius remissione, & adhuc amplius de gratię recuperatione. Iudicũ: De forti egressa est dulcedo, quia scilicet de forti amaritudine pœnitentiæ sequitur dulcedo miserationis, & gratiæ. Iud. 14.

Septimo, quia fel est sanguinis à cholera separatiuum, & mũdificatiuum. Sanguis enim ex præsentia choleræ incenderetur, nisi in custodia fellis eius superfluitas locaretur. Sic etiam pœnitentia coarctat, & restringit ardorẽ concupiscẽtię, quę est velut vstio choleræ, tenens ipsam concupiscentiam sub custodia rationis: & ita humor sanguinis, id est, affectio spiritualis amoris, in quo vita animæ conseruatur, sicut vita animalis conseruatur in sanguine remanet non infecta, sed pura. Et hæc est puritas sanguinis, id est, sinceritas spiritualis amoris, de qua dicitur: Carnẽ cũ sanguine ne comeditis, id est, carnalem amorẽ cum spirituali dilectione non miscebitis. Vnde Dominus voluit bibere vinum cum felle mixtum. Est enim vinum amor spiritualis; sed tanquam fel Gen. 11. Mat. 27.

amaricatiuum, est affectio carnalis, de qua dicitur: Nouissima illius amara quasi Absinthium. Pro. 5.

Item amaritudo pœnitẽtiæ assimilatur choleræ rubeæ propter quatuor.

Primo ratione naturalis proprietatis, quia est naturaliter calida, & sicca. Sic pœnitentiæ amaritudo calida est feruore bonę voluntatis, & sicca ab humore fluxę cogitationis. Eccl. Vigilia, & cholera, & tortura viro infruinito. Nam pœnitentia debet esse cauta; & ideo requirit vigiliam, id est mentis attentionem. Eccl. 31.

Item debet esse feruida, & ideo requirit choleram, id est, contritionis ardorem.

Item debet esse pęnosa: & ideo requirit torturam, id est, satisfactionis afflictionem. Eccl. Seruo maliuolo, id est, peccatori, siue carni, tortura & compedes. Eccl. 33.

Secũdo, ratione effectiuæ causalitatis, quia per complexionem cholericam efficiuntur homines iracundi, ingeniosi, leues, & acuti. Sic pœnitentia facit homines iracundos contra vitia, ingeniosos ad destruendum diaboli machinamenta, leues, vt audita cito percipiant, acutos vt subtiliter de rebus sentiant. Sapien. Per hanc iuuenis, & acutus inueniar in iudicio. Sap. 8.

Tertio, ratione similitudinariæ conformitatis: quia cholera est similis igni, & æstati, & calidæ iuuentuti. Hæc enim omnia calidæ & siccæ naturæ sunt, vt habeas ex cholera rubea amaritudinem cõtra peccatum, ex iuuẽtute fortitudinem contra diabolum, ex igne claritatẽ intelligentiæ ad cognoscendum Deum, ex æstate verò habeas amorem dilectionis ad proximum. Et inde est quòd vicinitas æstatis, id est, pœnitentia fraterni amoris manifestatur ex fructu operis. Luc. Cũ Luc. 21.

arbores

arbores producũt ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Grego. Probatio dilectionis, exhibitio est operis.

Grego. homi.

Quarto, ratione purgatiuæ effusibilitatis : quia humor cholericus purgatur, & emittitur, siue effunditur per aures. Dum enim libenter audis quod facere debeas, per aures cordis superfluitates choleræ rubeæ purgas, vel per aures purgaris, dum sacerdos in confessione te audit: Vnde Iacobus hortatur dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Leo Papa: Non remanet in iudicio condemnandum, quod fuerit in confessione purgatum.

Iac. 5.

Leo. in ser.

De charitate Dei ac proximi, excellenter pertractatur, qua egregiis similitudinibus hominum pedibus quo ad omnes eorum partes propriosq; effectus coaptatur.

Cap. IIII.

Amor charitatis assimilatur pedi. Sunt enim vt duo pedes animæ, quibus ad Deum accedit amor Dei, & proximi, qui ita sibi connexi sunt, vt alter sine altero currere non possit. Ioan. Currebant duo autem simul. hęc autem similitudo pedis, scilicet, & amoris ex multis proprietatibus patet.

Ioan. 20.

Primo, quia pes est vltimũ corporis ad integritatis eius pertinens perfectionem. Et similiter vltima eius virtus, quia anima in hac vita perficitur, est charitas, vnde Apostolis pluribus enumeratis virtutib. subdit. Super hęc omnia charitatem habẽtes, vinculũ perfectionis. Vel sicut pes est finis corporis humani, ita charitas finis est mandati. Thi. Finis præcepti charitas. & dicitur charitas finis præcepti, quia omnes actus virtutum de quibus pręcepta dantur, ad hunc finem generaliter ordinatur, vt anima vniatur deo: quod fit per charitatem, vnde actus aliarum virtutũ non coniungunt animã Deo, nisi mediante charitate. Quia verò pes est extrema pars corporis, pódus totius corporis portat, & sic etiã de charitate ipse Apostolus dicit, quòd charitas omnia suffert. Gregor. Tantum quilibet portat proximum, quantũ amat. Si enim amas portas : sed si desistis amare, desistis & tolerare.

Col. 3.

1. Thi. 1.

1. Cor. 13

Grego. homi.

Secundo, quia pes longus est, planus, & concauus propter fortiorem vestigij impressionem. sic amor charitatis debet esse longus ad perseuerandum. Prouer. Omni tempore diligit qui amicus est. Ber. Ama perseueranter, & longanimiter, & habens longitudinem : dilata amorem tuum vsque ad inimicos, & latitudinẽ tenes : esto in omni solicitudine timoratus, & sublime & profundum apprehendisti.

Pro. 17.

Bern. li. 5. de cõside.

Item debet esse planus, id est, æqualis, & leuis ad facilius onera portandum, id est, proximorũ defectus. Ephe. Supportantes inuicem in charitate.

Ephe. 4.

Item debet esse concauus ad suscipiendum, scilicet per hospitalitatem. Apostolus : Suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit vos. & ex his relinquitur fortis impressio vestigiorum, id est, exemplorum.

Rom. 15.

Tertio, quia pes est digitis distinctus ad meliorem incessionẽ, incessio enim animæ in via Dei est per mandatorum obseruationem. Psalm. Viam mandatorum tuorum cucurri. Distinctio autẽ digitorum est distinctio mãdatorum, vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. præcepta decalogi: sed sicut digiti vniuntur in pede, ita mãdata vniuntur in dilectione. vnde Grego. dicit, quòd præcepta Dominica sunt multa per diuersitatem operis, vnum in radice ipsius charitatis.

Psal. 119.

Greg. in homi.

Quarto,

Quartò, quia pes est nerueus: & osseus ad maiorē durationem: charitatis autem amor est nerueus ad fortiter colligandum, & est osseus ad alia supportandum, & ideo fortissimus ad nunquam
2. Cor. 13 deficiendum. Apostolus: Charitas nunquam excidit. Et nota, quòd secundum Const. pes componitur ex ossibus. 44. quorum duo sunt calcaneorum, duo manicularum. x. pedum, & 30. digitorum. In calcaneis itaque intelligimus morientes, quia calcaneus est posterior pars pedis, à calcādo sic dictus, quia eo terræ vestigia imprimuntur, vt dicit Isid. vnde signat mortem, per quam homo terræ infoditur, & in terrā redigitur. Sicut ergo calcaneis necessaria sunt duo ossa, ita morientibus duo sacramenta, sine quibus male morerentur, vnū. s. quo ad paruulos. s. baptismus, aliud quo ad adultos, s. pœnitentia. In maniculis verò accipimus pœnitentes, quod est posterioribus oblitis ad anteriora se extendere. Maniculæ enim sunt anterius, quibus necessaria sunt duo ossa ad sui mortificationē, scilicet timor offensæ, & spes veniæ: In pedibus verò quibus mouemur, accipimus obedientes, quibus necessaria est compago decem ossium. i. obseruatio. x. præceptorū: in digitis verò intelligimus Rectores, & Doctores, quibus necessaria est cōpago. xxx. ossium. i. maturitas ætatis, quæ videtur cōmuniter competere ætati. 30. annorum: sicut Christus, quando se propalauit, & docere post baptismum cœpit, erat 30. annorū.
Grego. Vnde Greg. Nazianzenus dicit:
Nazian. Obserua tu qui præes, quòd triginta annorum erat Iesus. Forsitan autem, & Ioannes aliquid plus habebat ætatis, & tu antequam adolescas, antequam generas barbis vestias, vis docere senes, & magister fieri antequam discipulus cupis, quòd certè ideo leue, & facile putas, quia illud penitus ignoras.

Quinto, pes est necessarius propter ambulationem, & corporis eleuationem: nam amor charitatis mouet, & ambulare facit per operationem. Vnde Apostolus: Ambulate in dilectione, scilicet bene operando. & eleuat per contemplationem, & cælestium affectionem, sicut calor Solis eleuat vapores. Et nota, (sicut dicit Galenus) quòd mulier in vtero habens, iunctis, & compositis pedibus si subito vocata fuerit; si masculum habuerit, primo ad veniendum dexterum pedem mouebit: si verò fœminam gestauerit, primo mouebit sinistrum. Per masculum ergo conceptum, intelligitur bona dispositio mentis, per fœminam verò accipitur dispositio mala, per pedem autē dexterum amor spiritualium, per sinistrum verò temporalium amor significatur. Illa ergo anima, quæ concepit masculum, id est, quæ est bene interius disposita per bonum affectum, & propositum, præmittit pedem dexterum sinistro, id est, præponit amorē spiritualiū omnibus temporalibus. Sed quæ concepit propositum fœmineum, id est, vitiosum, præmittit pedem sinistrum, id est, præponit affectum temporalium spiritualibus. Ephe. 5. Gale.

Sexto, in multis animalibus pes est ad defensionem. Sic pede charitatis percutienda est frons, vel fraus tentatoris. Charitas enim est munimen egregium contra tentationes.

Septimo in volatilibus scissi pedis, & curui, vnguis pes est ad victus acquisitionē, sed in volatilibus clausi pedis, est ad sui in aquis gubernationem, & hoc est, quia

quia charitate reficimur, & in aquis tribulationũ gubernamur, & defendimur, ne. s. submergamur. Psal. In flumine pertransibunt pede, quia. s. inundationem tribulationum securè pertransit pes dilectionis. Canticum. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. nam charitas sicut dicit August. in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres letissima, inter falsos prudentissima.

Psal. 65. Cant. 5. August.

Hydropisis tres species annumerantur, quibus inordinatus sui ipsius atque diuitiarum amor, & propria excellentia appetitus, pluribus similitudinibus comparatur.

Cap. V.

AMor sui inordinatus assimilatur hydropisi propter tria.

Primo, propter exuberantiam humoris. Est enim hydropisis causa, exuberans materia. (vt Auicen. dicit) Sed tanquam exuberantia humoris in hydropici corpore, est distemperãtia amoris proprij in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumefactio hydropici, id est, superbia, & contemptus Dei, quia superbia amor est propriæ excellentiæ, vt dicit Augustinus.

Auic.

Aug. de ver. do.

Secundo, propter repletionem corporis. nam (sicut dicit Auic.) talis exuberãs materia ingrossat, & tumefacit membra, aut membra omnia manifestè, aut loca partium vacua, in quibus continentur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui, replet omnia corporis membra, id est, occupat omnia ipsius peccatoris opera, & loca etiam corporis vacua, id est, eius desideria. Nam quicquid desiderat, vel agit, ad seipsum tantummodo homo peccator reflectit, quia in omnibus suis studiis solam propriam vtilitatẽ attendit. Apostolus: Erunt homines seipsos amantes.

2. Thi. 3.

Tertio, propter distinctionem languoris. Nam languor, siue morbus hydropisis in tres distinguitur partes ac species, quarum vna vocatur hyposarcha, secunda alchites, tertia timpanites. Prima scilicet hyposarcha prouenit ex materia phlegmatica penetrãte in membra cum sanguine, ex qua apparet inflatio, in corpore quasi toto, sicut accidit in corpore mortuo. Vnde hæc hydropisis pinguedinẽ in membra inducit: sed inter membra potissimè facies ad pinguedinem est decliuis, cumque digitis corpus premitur in omni loco deprimitur, ex quo non carnis solidæ, sed fluidæ, & mollis esse pinguedo illa ostenditur. Hyposarcha ergo procedens ex exuberanti corporis humore, auaritiæ vitium est, prouenĩens ex sui inordinato amore, quia ex eo, quòd peccator se diligit inordinatè plus secundum corpus, quàm secundum animam, diuitiarum abundantiam appetit, vt commodius viuere possit: ex quarum diuitiarum inordinato amore, cupidus, & auarus efficitur, & tunc est hyposarcha prouenĩens ex materia phlegmatica. Nam exuberantia materiæ phlegmaticæ est abundãtia temporalis substantiæ, quia huiusmodi materia, scilicet phlegmatica est fluida, est frigida, est etiam obliuionis & pigritiæ causatiua. Nam phlegmatici sunt fluidi, sunt obliuiosi, sunt pigri, vel tardi: quæ omnia in peccatoribus causat abundantia tẽporalis. Nam ipsa in se est fluida, id est, labilis & transitoria: & necesse

necesse est, vt qui labenti innititur, etiam cum labente labatur.
Pro.11. Pro. Qui confidit in diuitiis suis corruet. hæc est etiã quę facit homines frigidos ad amandum spiritualiter.
1.Io.2. Io. Si quis diligit mũdum, nõ est charitas patris in eo.

Item facit obliuiosos ad recognoscẽdum beneficia.
Gen.40. Gen. Succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Sic qui prosperatur in diuitiis, obliuiscitur Dei.

Item facit pigros, & tardos ad operadum opera meritoria. Vnde fallacia diuitiarum, & solicitudo seculi, suffocat verbũ, ne scilicet opere impleatur. Tunc ergo exuberat in ventre phlegmaticæ materiæ humor, quando crescit in corde hominis temporalis substantiæ amor: qui tunc cum sanguine penetrat ad membra, cùm sub obtentu necessitatis trahitur ad operum studia. Est enim humor sanguinis quasi nutrimentũ corporis, & necessarium sustentamentum naturæ, in tantum, vt
Leui.17. dicatur Leuitici. quod anima, id est vita omnis carnis in sanguine est. Ergo accipiamus per sanguinem appetitũ necessitatis, in exuberante autem phlegmate appetitum cupiditatis: vnde tunc phlegma cum sanguine transit, quando sub obtentu necessitatis, impletur appetitus cupiditatis: & tunc penetrat in mẽbra, quando transit ad lucrandi studia, ex quibus sequitur impinguatio, id est, diuitiarũ repletio. sed ex pinguedine tumefactio sequitur, quia ex diuitiarum plenitudine
Augu. in ser.31. superbia causatur, & ideo Aug. Morbus diuitiarum est superbia. Nam grandis animus est qui inter diuitias isto morbo non tentatur: maior animus diuitias suas vincens contemnendo: magnus est diues qui non se ideo magnũ putat, quia diues est. qui autem ideo magnũ se putat, quia diues est, superbus & egenus est, in carne crepat, in corde mendicat, inflatus est non plenus. est etiam præcipuè in facie ad pinguedinẽ, & ad tumorẽ decliuis: quia præcipuè in exteriori apparentia, suã superbiam, & pompam ostendit. sed quia plenitudo eius non est solida plenitudo virtutis; comprimitur, dum tangitur digitis, quia dum tentationibus impetitur cedit, & dum aduersitatibus premitur, deficit. Iob: Venit super te plaga, & defecisti. Secunda Iob.4. species hydropisis, scilicet alchites, prouenit ex materia aquosa effusa in spatium vẽtris interioris, & quæ sequuntur ipsum. Vnde est in Asclite grauitas sensibilis in ventre: & cùm percutitur venter, non est sonitus: sed quãdo commouetur, auditur sonitus aquæ cõmotæ. Asclites ergo proueniens ab exuberantia humoris, luxuriam designat prouenientem ex inordinato amore propriæ carnis, vnde nascitur ex aqueo humore, id est, ex carnali amore, & ad inferiora vẽtris diffunditur: quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Hæc sensibilem grauitatem ventri ingerit, quia sensibilem commotionis ardorem in ipso ventre diffundit, huiusmodi aquositas vẽtris, cùm percutitur nõ sentitur: quia flagellum, tribulatio carnis motum concupiscentiæ sedat, & restringit, sed tamen cùm mouetur sentitur, quia cum tentatione agitatur, protinus excitatur, & deordinatur.

Tertia species hydropisis, scilicet timpanitis, est ex materia vẽtosa sparsa in alias partes, & non est in timpanitide grauitas, neque pinguedo membrorum, sed potius extenuatio ipsorum, neq; etiam tumefactio pedum, sed est inflatio ventris, & tensio quasi corde, & cùm pulsatur venter, auditur

auditur sonitus ventris in quo est inflatio, vt vtris pleni aqua. Est ergo velut timpanitis tumor elationis, qui est ex ventosa materia, id est, ex humoris excellẽlentia, quæ animum inflat non satiat. Vnde eius abundãtia timpanitidem inducit: quia excellẽtia honoris superbiam & elationem gignit, qua animus in flatu extenditur: vt si quis eum iniuria tangat, statim per impatientiam resonat, & ad vindictam intẽdit.
Isa.16. Isa. Venter meus ad Moab quasi cythara sonabit.

Angelos quamplurimis rationibus corporeis membris iure solere antiquitus depingi, ostentatur.

Cap. VI.

ANgeli licet sint incorporei, tamẽ in figura humani corporis apparere legũtur, & sic etiã depinguntur, vnde & varia membra corporis etiam in diuina scriptura per quandam similitudinẽ eis attribuuntur, in quibus variæ actiones eorum inuisibiles exprimuntur. Depinguntur siquidem angeli primo cum longa cõma, & reflexis capillis: vt per hęc eorum mentales affectiones, & ordinatæ cogitationes intelligãtur. Nam capilli cogitationes significant, & etiam affectiones quæ nascuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quãdo diuinam inspirationem recipiunt, quam vtique iudicant & discernunt.

Item nares eis pictores attribuunt, quia peccata velut fœtidam fugiunt, & virtutes quasi quædam odorifera diligũt, & inter munda, & immũda fœtida & aromatica sagacissimè diiudicãt, & distinguunt.

Item ora, linguas, & labia habere etiam sæpius memorantur, quia diuina secreta quasi nobis loquẽdo proferũt, & diuinis laudibus quasi continue intendunt.

Item imberbes pinguntur, vt quasi iuuenes, neque viribus, neque senio deficere ostendantur.

Item dentes habere dicuntur, quia gratiam quã à Deo accipiũt aliis communicare, id est, quasi commolendo diuidere consueuerunt. Vnde in dentibus eorum potestas actiua & communicatiua merito designatur.

Item brachia, & manus habent, quia virtute sua actiua, & permansiua, nostras infirmitates sustinent, & vsque in finem ab electorũ defensione, & supportatione non desistunt.

Item cor & pectus habere finguntur, quia cum deiformẽ habeant vitam, de susceptione deiformis vitæ, & gratiæ, nobis manifestissimè cooperantur.

Item costas, & latera habent: quia omnia gratiarum munera in se tuta continent, & per ipsorum custodiam in electis hominibus omnia tuta manent.

Item lumbos, & femora habere dicuntur, sed vestibus occultata, quia gratiam, & virtutem in se habent quæ hominibus carnalibus sunt occulta.

Item habẽt pedes, sed naturaliter denudatos: quia liberos habẽt affectionum motus in deum, ab omni carnali concupiscentia denudatos.

Item describuntur pennati, & alati, quia sunt à cogitatione terrena penitus alieni, contemplationis raptu ad diuini amoris intima, intellectu & affectu sunt pœnitus eleuati.

Sanctorum animæ perfectiones, quæ puellis, nec non animarum peccantiũ defectus multiplices quæ mulieribus præcipuè prægnãtibus similes esse videntur, lucidißimis exẽplis conscribũtur.

Cap. VII.

ANimæ sanctorum virorum similes sunt puellis. Nam

primo puellæ, secundum cóplexionem sunt calidæ, & humidæ, quia scilicet animæ sanctæ sunt calidæ per dilectionem, & humidæ per deuotionem. Vnde frequētius ex deuotione lachrymis abūdant, in quas deuotionis lachrymæ præcipuè resoluūtur audiēdo, vel legendo, vel meditando verba diuina. Can. Anima mea
Cant. 5. liquefacta est, vt dilectus locutus est. Nam in liquefactione animæ notatur calor dilectionis resoluens, & humor deuotionis decurrens.

Secundo puellæ secundū cordis dispositionem sunt tenelle, graciles, flexibiles, & pulchræ: similiter animæ sanctæ sunt tenellæ, per beniuolentiam, flexibiles per obedientiā, graciles per abstinētiā, pulchræ per munditiam sicut erat pulchra cui dicitur: Pulchra
Cant. 4. amica mea, & macula non est in te. Hester. Quęrantur regi puellę
Hest. 2. virgines atque speciose: virgines per continentiam carnis: speciosæ per munditiam mentis.

Tertio, quia puellæ secundum mentis affectionem, sunt verecūdæ, timidæ, & iucundæ. Sic sancti sunt verecundi de delictis, timidi de suppliciis, iucūdi de obsequiis, lætantur enim, & iucundè se of-
Psal. 44. ferunt ad Dei seruitia. Psal. Adducentur regi virgines post eam, proximæ eius offerentur in lætitia, & exultatione.

Quartò puellæ secundum exteriorem compositionem sunt disciplinatę in sermonibus, in vesti-
Sen. in epi. bus delicatæ. Nam (vt Sene. dicit) Vestis decentia pudicas decent. Sic sanctę personę sunt disciplinatæ in moribus, tacitæ à noxiis locutionibus, & delicatæ
Prou. 31. in virtutū vestibus. Prou. Fortitudo, & decor indumentū eius, & ridebit in die nouissimo. Et in eodem: Straguiatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.

Quinto, quia secundum nominis significationē sunt paruæ, integræ, honestæ, & purę. Nā (sicut dicit Isid.) Puella est nomē ætatatis, nomen integritatis, & nomē Isid. honestatis. Dicitur enim puella quasi pura sicut pupilla. Sic animæ, siue personę sanctę sunt paruæ per humilitatem, integræ per virginitatē, honestæ per castitatem, puræ per sinceritatē, vel paruæ in sui estimatione, integræ sine carnis corruptione, honestę in moribus, puræ in operibus.

Item anima sancta debet assimilari mulieri.

Primò quidem, quia mulier est naturaliter pia: Nam mulier maioris pietatis est quam vir, vnde cito lachrymas fundit. Et sic anima sancta debet esse pia, & ad lachrymas compūctionis prona. Talis fuit anima Iob, qui dicebat: Iob. 30. Flebam quondam super eum qui afflictus erat: compatiebatur anima mea pauperi.

Secundo, quia mulier est vehementer amatiua: magis enim diligit quam vir: & sic anima debet feruenter amare Deum, secundū illud Can. Si, inueneritis dilectū Can. 5. meum annuncietis ei, quia amore langueo.

Tertiò, quia mulier est circa fœtum solicita. Et sic anima sancta debet esse solicita circa bona opera, quæ sunt quasi fœtus quos Deo parit. Talis erat Martha cui Dominus dixit; Martha Martha Luc. 10. solicita es.

Item anima peccatrix assimilatur mulieri, primò, quia mulier habet mentis inconstantiam, & mobilitatem: & similiter anima peccatrix est inconstans in bono, & mobilis & labilis ad malum. Adeo enim mulier est volubilis, quòd postquam sæpe à viro decepta fuerit, adhuc tamen ei credit, & se ei submittit. Sic anima pecca-

peccatrix inconstans in bono, etiam postquam sæpe à diabolo se delusam, & confusam sentit, adhuc tamen ei credit, & eius tentationi consentit. Vnde in hoc assimilatur Sampsoni quem Dalida toties decepit, quem in manus Philistinorũ tradidit. Et sic pecca-
Iud.16. tor totiés decipitur, quod ad manus tortorũ infernaliũ deducitur.

Ari.7.de ani. Secũdo, quia mulier habet mẽtis & corporis fragilitatem: Nam secundum Philosophum. In omnibus generibus animaliũ fœminæ sunt debiliores maribus, præter vrsam, & leopardam, quę sunt fortiores & audaciores quã sunt mares, vnde mulier quasi mollis aer dicitur. Sic anima peccatrix mollis est, & fragilis ad cedendum tentationibus, siue carnalibus, siue spiritualibus. Vnde sicut mulier fornicaria recipit omnes masculos, ita anima peccatrix omnis tentationis motum.
Eccl. 36. Eccles. Omne masculum excipiet mulier.

Tertio, quia mulier appetit habere corporis venustatem. Nam
Ari.de ani. (secundum. Ari.) omnis fœmina habet generaliter flexibiliorẽ capillum, & molliorem quam vir, & ceruicem habet longiorem, colorem albiorem, faciem lætiorẽ, & carnem molliorem. Vnde maximè in his partibus mulieres ostendunt lasciuiam, s. in capillis, in ceruice, in facie, in colore, & in reliqua carne. In quibus omnibus comiter plurimi peccatores offendunt, quia animũ habentes effæminatum, ad prædictorũ ornamentum intendũt. Vnde nota, quòd peccatores habent capillos capitis, i. cogitationes, vel affectiones mẽtis flexibiles ad malitiã, & sunt ceruicosi per superbiã, & colorati, vel dealbati per hypocrisim, & exteriorem apparentiã,
Hier.31. & etiam carne molles per gulam, & luxuriam. Hier. Mulier circũdabit virum, id est, malitiam fœmininam animus induet masculinus.

Quarto, quia mulier habet vocis tenuitatem, quia s. peccatores tenuem, & modicam vocem ad Deum habet laudãdum, vel peccata sua confitẽdum, vnde potest dici de tali peccatore illud. Non erat vox, neque sensus.

Quintò, quia mulier habet linguæ volubilitatem, & sermonis facilitatem. Sic peccatores sunt faciles ad male loquendum, & mentiendum, & detrahendum, et
similia. Psal. Linguis suis dolosè agebant. Psal. 13.

Sexto, quia mulier habet motus tarditatem, & incessus breuitatem, quia scilicet peccator tarde mouetur ad pœnitentiam, & parum proficit in via. Sap. Pedes eorum pigri ad ambulandum.

Septimo, quia habet ad irã pronitatẽ: sic peccator faciliter turbatur. Psalm. Peccator videbit, et Psal.115.
irascetur.

Octauo, quia mulier habet odij tenacitatẽ. Sic peccatores nimis portant odium in corde. Et hinc est, quod à Deo nõ inueniũt misericordiã, aut peccatorũ medicinam. Eccle. Homo homini seruat Eccl. 28.
iram, & à Deo quærit medelam.

Nono, quia mulier habet inuidiæ liuiditatem: & sic peccatores inuicem sibi inuident. Apostolus Gal.5.
Inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Decimò, quia mulier habet laboris impassibilitatem, est enim impatiens laboris. Sic peccator delitiosus refugit laborem pœni- Psal. 72.
tentiæ Psal. In labore hominum non sunt.

Vndecimo, quia habet libidinis concupiscibilitatem, hic etiam pertinet ad quoslibet peccatores luxuriosos, quibus dicitur Iac. Iac.4.
Concupiscitis, & non habetis.

Duodecimo, quia mulier habet

malitię immensitatem. Nam malitia mulieris maior est quàm viri, & per peccatum homo efficitur non sapiens, sed malitiosus, & subdolus, Psalm. Os tuum abũdauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Psal. 40.

Decimo tertiò, quia mulier habet spei modicitatem. Sic peccator parum confidit in Deo, sed magis ponit spem suam in fallaci mundo, vnde finaliter cogẽtur dicere illud, Posuimus mendacium spem naturam. Isa. 28.

Decimoquartò, mulier habet mendacij loquacitatem, frequenter enim mendacia loquitur: & sic peccatores sunt proni ad mẽtiendum. Psalm. Filij alieni mentiti sunt. Psal. 17.

Decimoquintò quia mulier habet inuerecundiæ infirmitatem. Nam mulier postquã verecundiã deponit, sine verecũdia existit, et sic qui peccato assuescit: efficitur infrunitus. Hiere. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Hiere. 3.

Item anima operantis malum assimilatur mulieri prægnanti.

Primo ratione conceptionis, quia (sicut dicit Aristote.) fœmina quæ masculum cõcipit, minus grauatur, & pulchrioris est coloris, & mundioris, & motus leuioris quam si fœminam portaret. Per masculum ergo intelligitur opus bonum, per fœminam vero opus malum. Nam opus bonum est pulchrius ad intuendum, mũdius ad cogitandum, leuius ad faciendum maximè existẽti in charitate, quæ omnia facit facilia, & leuia. Econtra autem fœmina, id est, opus malum est immundum, fœtidum & onerosum. Vnde anima operantis malum est similis mulieri gignenti filiam fœminã. Iac. Concupiscentia eum peperit parit peccatum. Ari. de gen. Iac. 1.

Secundo ratione imprægnationis, Nam (secundum Ari.) signa impregnationis sunt, qua mulieres prægnantes res diuersas desiderant, colores mutant, sub oculis liuescunt, vbera turgescũt, & ventres intumescũt, nauseam, & vomitũ patiũtur, grauedine premuntur, in laboribus affliguntur, in partu clamare compellũtur, & sæpe periclitãtur, Sic anima peccatrix, & malè disposita, diuersa appetit per auaritiam, colorẽ mutat, i. apparentem oculis exterius nouitatem assumit per luxuriam, sub oculis liuescit per inuidiam, turgescit, et intumescit per superbiam, nauseã, & vomitũ patitur propter gulã & crapulã, grauedine premitur, & in labore affligitur per accidiam, clamat, & interdum periclitatur per iram.

Tertio ratione parturitionis: quia licèt mulier cum voluptate concipiat, tamen cum dolore parturit. Peccatum enim cõcipitur, dum actu committitur, & tunc habet delectationẽ: sed parturit dum punitur, et tunc habet dolorem. Ioan. Mulier cum parit, tristitiam habet. Psalm. Dolores, vt parturientis. Ioan. 16. Psal 47.

Anima appetitus spiritualis pluribus ex causis veluti & appetitus corporalis destruitur, similitudinibus diuersis demonstratur, quantumque ambitio & auaritia hominibus obsit, quaue via temporalia subtrahantur, declaratur.

Cap VIII.

APpetitus spiritualis nutrimenti, s. eorũ quæ nutriũt, spiritu destruitur ex multis. Sicut etiam ex multis causis destruitur appetitus corporalis. Nam appetitus spiritualis perditur quãdoq; ex carnali affectione, sicut appetitus cibi quandoque perditur ex viscoso phlegmate, vt dicit Auic. Est. n. quandoq; multũ phlegma viscosum cõprehẽsum in ore stomachi, quod nõ refugit à cibo, nisi in quo sunt caliditas, & acuitas: Aui. li. 5.

tas: sed postea ex acceptione illius acuitur, & fit inflammatio, & extensio, & nausea & non quiescit, nisi cum euacuatione. Est autẽ velut humor phlegmatis affectus, siue amor carnalis, qui stomacho .i. animo velut viscus separabilis hæret. Vnde Apostolus dicit Ephe. quòd nemo carnem suam vnquã odio habuit. Hic ergo dum orificium stomachi, idest, gustum animi imbuit, nauseam inducit. Vnde carnali amore plenus spiritualia fastidit, Prou. Anima saturata calcabit fauum, & talis nausea siue fastidium periculosum est animæ, & ferè mortiferum. Psalm. Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis. Augu. Sicut periculosum est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animę, spirituales delitias fastidire.

Pro. 27.

Psal. 106

Aug. in ser. 15.

Secundo destruitur appetitus spiritualium ex honoris ambitione, sicut (secundum Auice.) perditur appetitus cibi ex catarro descendente à capite. Nã ex assiduitate catarri à capite defluẽtis, id est, ad stomachum venientis, fit interdũ appetitus destructio, sed velut catarrus capitis est elatio, & superbia mentis, quæ tunc ad stomachum vadit cum appetitum honoris, & ambitionem dignitatis inducit. Tunc enim spiritualium appetitum quem inducit humilitas, superbiæ vacuitas penitus excludit. Et nota quòd (secũdũ Aui.) ex tali catarro à capite defluẽte, plura nocumenta in membris ad quæ descẽdit, aliquando generantur: Nam aliquando descendit ad guttur, et spargitur ad palatum, & ad pulmonem, & ad merũ & ad stomachum, & quãdoque vulnerat ea, & quandoque descendit ad neruos vsque ad lõginquiora membra, & generatur ex eo aliquãdo sanies, & pleuresis et extenuatio, & præcipue cũ catarrus est acutus, & calidus, & dolores stomachi & fluxus ventris, & rasura intestinorum, cum est salsus, & acetosus. Sicut ergo ex catarro capitis generantur (vt dictũ est) multa nocumenta in corpore, sic etiam ex ambitione cordis, & appetitu honoris causantur plurima vitia in homine, de quibus Beatus Bern. sic dicit, Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, liuoris parens, vitiorum origo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos causans, ex medicina languorem generans.

Bern. in ser. dra.

Item Inno. hoc idem ostendit, dicens: Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiã extollitur, in iactantiã effrenatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem quia cernit se superiorem, priores dedignatur amicos, & notos, nõ curat extraneos, comites contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, grauis, & importunus.

Inno. de vti. hu. condit.

Tertio quoque destruitur appetitus spiritualis ex auaritię retentione, sicut destruitur appetitus cibi ex nulla, vel ex pauca corporis resolutione. Nam hic accidit quando non fit resolutio in corpore, vel quando fit pauca, sicut fit in febribus in quibus tantum natura laborat ad expellendum morbũ, quod refugit ab attractione: vnde si fugit humiditatem cibalem ex venis neque vere ex stomacho, & ideo toleratur dimissio cibi tempore extenso. Propter istam etiam causam vrsus, ericij

& plura animalia in hyeme abstinent à cibo, & non comedunt tempore extenso: quia tunc natura occupatur in rectificãdo illud, quod est in corporibus eorũ ex humoribus crudis, & administrando ipsum loco eius, quod resoluitur: sed ad vltimum necessitatis cibi inducitur, vt suppleat locum eius, quod resoluitur Cum autem nõ est resolutio, aut resolutio praua, nõ est necessarius cibus exterior. Est ergo auaritia velut quædã febris ardentissima, quæ ita animam occupat, vt nulla resolutio fiat. Nõ enim anima auari patitur nisi per eleemosynarum largitionem, vel liberalitatis dationem sua pecunia, vel temporalis substantia resoluatur, id est, exponẽdo, vel consumendo minuatur. Est enim in corde auari morbus cupiditatis: circa cuius impletionem tãtum laborat auarus congregando, quod omnino refugit distractionem in dando. Vnde quia anima eius est sic occupata temporalium affectionibus, destruitur in ipsa spiritualiũ appetitus. Sunt etiam in auaris crudi humores, id est, crudeles, & impiæ conceptiones, quæ ita replent & occupant animã, vt omnem ab eis excludant pietatis, & charitatis affectum. Prou. Viscera impiorum crudelia. Pro. 12.

Quarto prouenit destructio appetitus spiritualis ex amoris remissione, sicut ex debilitate hepatis debilitatur virtus appetitiua, vt Auic. dicit. Nam velut debilitas hepatis tepiditas est amoris, quę appetitum minuit, quia quãto quis Deũ tepidius diligit tãto minus spiritualia attingit ac appetit: Et tanto magis afficitur anima spiritualium sapore, quanto magis incalescit diuina dilectione. Nam & aqua tepida inducit abominationem, & vomitum ciborum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te euomere: vnde sicut tepiditas aquæ, ita & tepiditas animæ nauseam & abominationem inducit ciborum spiritualiũ.

Quinto quoque destruitur ex solicitudinum multiplicatione: quia sicut perditur appetitus corporalis propter vermes existentes in ventre, ita perditur appetitus spiritualis, propter solicitudines temporalium existentes in mẽte. Nam vermes huiusmodi (vt dicit Auic.) nocent intestinis, quibus communicat stomachus, & ideo mouent stomachum, ad vomendum non ad comedendum, & attrahendum. Sic temporales solicitudines in corde existentes potius mouent ad expellendum affectum spiritualium quam ad appetendum ea. Gregor. quantò acriori cura anima inardescit ad infima, tanto tempore damnabili refrigescit à summis. Grego. Sexto destruitur etiam appetitus spiritualis ex rancoris conceptione, sicut destruitur appetitus corporalis propter imprægnationem, & retentionem menstruorum. Nam quasi mulier prægnans, & portans conceptum in ventre, est homo tumidus, & indignanter portans rancorem in corde. Et quasi sanguinẽ retinet menstruũ, qui effundendi sanguinem alterius appetitum, vel studium habet. Vel refertur impręgnatio ad luxuriam, & corruptionem carnis, & præcipuè tollit spiritualium delectationum appetitum. Apost. Animalis, id est, carnalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Septimo destruitur appetitus spiritualium delectationũ ex indiscretione pœnitentię, sicut propter nimium exercitium & laborem inordinatum (secundũ Aui.) destruitur appetitus corporalis cibi. Similiter ex inordinato labore pœnitentiæ, vel abstinẽtiæ,

vel

exercitij spiritualis, plerumque incurrit grauedo, & lassitudo accidiæ, quæ sic animæ appetitū deuastat, vt nil amplius boni ei agere libeat, Vnde sicut Tull. dicit, In omnibus negotiis plusquā aggrediaris adhibenda est discretio. Considera ergo ne nimis capias. Nam in prouerbiis: dicitur Qui nimis capit, parum stringit, & proiiciendum est onus sub quo in vita deficias, Iuxta illud. Qui plus posse putat sua quam natura ministrat, Posse suum superans se minus esse potest.

Cic. de offic.

Prou. 15.

Item appetitus mundanæ fælicitatis assimilatur dolori capitis. Primo ratione pœnæ, Nam sicut dolor capitis, sic & felicitas prosperitatis non est fine pœna, ex eo, quod quæritur cum labore, possidetur cum timore, amittitur cum mærore. Et sicut Aug. dicit. Prospera huius mundi asperitatem habent, iucūditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborē, timidam quietem, rem plenam misericordia, spem beatitudinis inanem.

Aug. in epist.

Secundò ratione causæ. Quia hic dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore, Calor, est nimiæ cupiditatis ardor, vel mali desiderij feruor: vnde dolor capitis ex calore nascitur, quando mens desiderio rerum temporalium anxiè cruciatur, & talis homo clamare potest, illud. Caput meum doleo, caput meum doleo. Torquetur enim mens cupidi, vel si assequi nō possit, quod appetit, vel si aliquando amittit, quod diligit. Tumor autem capitis est elatio mentis. Vnde dolor capitis ex tumore nascitur quotiens ex abundantia boni operis animus gloriatur. Psalmus. Conuertetur dolor eius in caput eius.

4. Reg. 4

Tertio, ratione curæ. Nam, vt iste dolor capitis curetur, oportet primò, quod morbi materia subtrahatur. Materia namque mundanæ felicitatis, quæ appetitum deordinat, temporalia sunt, quæ dupliciter subtrahuntur: Vno modo actu, s. dum pauperibus erogantur: alio modo ab animo, dum de eis non solicitatur, & vtroque modo inordinato appetitui resistitur: sed si dolor prouenit ex calore, adhuc oportet, quod caput oleo rosaceo inūgatur, quia huiusmodi oleum est frigidum & signat cruorem Martyrum. Et ideo dum passiones sanctorū martyrum legis, in quibus maximam contemptus mundi viguit, quasi oleo rosaceo caput vngis, sed antequam oleum infundas, oportet vt caput radas, superflua resecando, & sic materiam morbi destruis: & fomento frigidi olei feruorem caloris reprimis, Debes etiam æstum fugere, & vmbram quærere diuinæ protectionis, vt dicas cum prophe. Domine Deus salutis meæ obun brasti super caput meum in die belli. Sed si sit dolor proueniens ex tumore: tunc debes oleo violaceo caput vngere, vt possis dolorem mitigare tumoris. Viola est humilis herba, quæ dum de terra nascitur, non procul à terræ proceritate separatur. Oleū ergo humilitatis placat superbiā mentis: sed caue ne oleum peccatoris impinguet caput tuum. Oleum peccatoris, est blandimētum adulationis: hoc autem oleū tumorem capitis nō destruit, sed nutrit. Vnde vtendum est oleo Salomonis dicentis. Oleū de capite tuo ne deficiat. Gre. Oleum de capite, id est, charitas de mēte.

Apostolorum, ac eorum qui eos insectantur, perfectiones recensentur, quæ ex laterum naturalibus similitudinibus eliciuntur: ossiumq́ ipsorum enumeratio, & tandem spiritualis significatio aperitur.

Cap. IX.

APostolorum perfectio, & aliorũ qui secuti sunt eos, assimilantur lateri. Eis enim promisit Christus, quod erunt assessores, & collaterales sui in iudicio vt dicit glosa super illud Psalm. Cadent à latere tuo mille: & hæc similitudo apparet congrua triplici ratione.

Psal. 90.

Primo ratione discretionis, distinguitur enim in corpore duplex latus s. sinistrum, & dextrũ, Ex qua distinctione intelligitur duplex perfectio eorum, vna quã tum ad vitam præsentem, & hoc pertinet ad latus sinistrum. Sinistrum enim latus est, quod clypeo munitur, quod gladio, vel ense accingitur, quod põderibus portandis subiicitur: vnde & leua vocatur a leuando, eo quod sit aptus ad leuandũ aliquid, & portandũ. Et hæc omnia bene cõpetunt Apostolis, & corũ sequacibus: quia ipsi scutum fidei fortiter tenuerunt; ense, vel gladio verbi Dei fortiter pugnauerũt; & tribulationũ, & laborũ, & persecutionũ onera lõganimiter portauerũt. Est alia perfectio eorum quantum ad statum gloriæ, & id significatur per latus dextrũ, quod est potius sinistro: vnde dextera Dei vocatur vbi sunt potiora bona, s. gloriæ: & ideo Christus ibi dicitur sedere. Hanc duplicem perfectionẽ petiuit pro filiis mater filiorum Zebedei, cũ dixit, dic, vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram: de qua tamen, quia nõ rectum intellectum habebit dixit Christus: Nescitis quid pietatis, & postea subdit. Sedere autem ad dexteram vel ad sinistrã, non est meũ dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.

Matt. 20.

Secundo, ratione cõpositionis: Nam partes laterum quæ dicuntur costæ, quia interiora custodiunt. componuntur ex ossibus: sunt. n. in costis (vt dicit Const.) 14. ossa, septena, & septena ex vtroq; latere collocata. Septẽ ossa, quæ sunt in latere sinistro, siue costæ, sunt septẽ virtutes, s. tres theologicę, & quatuor cardinales quibus in præsenti vita Apost. & eorum sequaces instituti, & muniti fuerunt. Vel forte repræsentant perfectionẽ septem donorũ. Spiritus sancti. Sed septem costæ in latere dextro, signant septem dotes, s. tres animæ, quæ sunt, visio, quę succedit fidei; inhęsio, quę succedit spei: & fruitio, quæ succedit charitati. Et quatuor erunt corporis glorificati, s. claritas, quæ respondet prudentiæ subtilitas, i. spiritualitas, quæ respõdet iustitię, erit enim corpus spirituale totaliter subiectũ spiritui: agilitas, quæ respõdet tẽperãtię: impassibilitas, quę respõdet fortitudini

Tertio, ratione passionis: quia licet latus multipliciter patiatur ex vẽtositate, tamen ex ciborum multitudine generata, miro modo comprimitur, ita, vt sæpe homo moriatur. Sic quamuis Sancti multa patiantur aduersa, tamen eis vẽtus superbiæ, vel vanæ gloriæ maxime est timendus: quia maxime spirituales viros infestat. Et dicit Hyppocrates, quòd in acutis ęgrũ iacere in latere, & precipuè dextro, bonum signum est: quia significatur, quòd loca vicina cordi non sunt opilata neque malo modo oppressa, sed ad se dilatata: sic bonum est signum iacere in latere sinistro insistẽdo vitæ actiuę, sed melius in dextro, insistendo contemplatiuæ. Greg. magnæ sunt vitæ actiuæ merita, sed contemplationis potiora. vnde neque auferri vnquam Mariæ pars dicitur, quia actiuæ vitæ opera cum corpore transeunt; contemplatiuæ vero gaudia, melius ex fine conualescunt.

Hyppo. in pro.

Greg. in set.

Et

Bern. Et similiter beatus Bern. hoc idē opinās dicit: Bonum acquirit gradum, qui bene ministrauerit proximo: fortè meliorem qui benè vacauerit Deo: optimum autem qui perfectus est in vtroque.

Auaritiæ detestatio, ipsiusq́; damna, explicatè conscribuntur: quæ quidē rationabiliter ipsius lepræ quatuor speciebus comparantur.

Cap. X.

AVaritia assimilatur lepræ. Primo, ratione corruptionis, quia scilicet in lepra, est vniuersalis humorum corruptio, & infectio membrorum: & similiter ex auaritia, & cupiditate omnes humores, id est, affectiones animæ corrumpuntur. Leo Papa dicebat: Amore pecuniæ vilis est omnis affectio: & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire nō metuit: nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. & hac omnia ecclesiæ membra inficiuntur, scilicet laici, clerici, prælati, & subditi. Hierem. A minore vsque ad maiorem, à Propheta vsque ad Sacerdotem, omnes auaritiæ student. Vnde Rabanus: O pestis maligna auaritia, semper bonis animis decertanda: quem illæsum, quem inconcussum dimittis? genus humanum confudisti, tu discipulum comitē Christi ab Apostolatu præcipitasti: tu milites custodientes sepulcrū captiuasti. Nūquid non bene dictū est: Pecuniæ obediunt omnia?

Leo in quodam serm. Hier. 8. Rab. super Mat. Eccl. 10.

Secundo, ratione distinctionis. Distinguitur à medicis quadruplex communiter lepra. Est enim quædam lepra, quæ dicitur elephantia, quæ fit de melancholia inficiente sanguinem. Et dicitur elephantia, quia sicut elephas diuersis distinctus est maculis: Sic, & patiens hanc speciem lepræ, diuersis maculis respergitur in cute, siue in pelle. Ita etiam homo auarus repletur diuersis maculis, id est, diuersis vitiis: quia (vt dicitur) radix omniū malorū cupiditas. Petrus Rauennas in quodam sermone: Malorū radix cupiditas, transgressionis est mater, magistra nocendi, & primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorū. Et ideo etiam Gregor. dicit. Quod auaritia latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorū omnium patenter producit in operatione.

1. Thi. 6. Pe. Ra. Grego. 20 lib. Mora.

Secunda species, lepræ dicitur leonina, quæ fit de cholera inficiente sanguinem: hæc multū inficit oculos, vnde præcipuè cognoscitur per depilationē superciliorū. Item auaritia oculos inficit, dum ea quæ videt auarus, malè concupiscit: vnde beatus Ioan. auaritiæ cupiditatem, concupiscentiam oculorū vocat: quia auarus inuisibilibus spretis sola visibilia quærit. Psalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram, quia scilicet non intendunt auari nisi ad terrena cōquirenda.

1. Io. 2. Psal. 16.

Tertia species lepræ dicitur tyria, siue serpentina à tyro serpēte: quia sicut serpens ille facilè deponit corium, ita, qui laborat hac lepra, deponit cutem, & cito putrescit cutis, & caro propter corruptionē phlegmatis. Huius etiam quædam signa sunt, putrefactio gingiuarum, & labiorum, & raucedo vocis, & ingrossatio extremitatum digitorū manuum & pedum, & vnguium casus. Similiter auaritia homines expoliat per rapinas, carnes putrefacit per delitias: quia multi auari postquam ditati sunt, delitiis affluūt, & voluptatibus putrescūt. Ioel. Computruerunt iumenta, id est, peccatores ratione nō vtētes, in stercore suo, id est, in temporali lucro: de quo Apostolus:

Ioel. 1.

Phi. 3. Omnia arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Nam post lucrum temporalium putrescunt turpitudines voluptatum: ergo putrescit in eis caro per vitium luxuriæ, & gingiuæ per vitium gulæ: sicut patet in auaro illo di-
Luc. 16. uite, qui epulabatur quotidie splendidè, ad quod etiam sequitur raucedo vocis, & putredo labiorum, id est, turpiloquium, & stultitia verborum, quæ in conuiuiis, & delitiis solent abundare. Nota ergo, quod auaritia expoliat per rapinam, putrefacit per inuidiã, quia auari inuident aliis de lucris temporalibus. Pro-
Prou. 14. uerb. Putredo ossium inuidia.

Itẽ auari morientes expoliantur in domo, putrescunt in sepulchro.

Item in eis putrescunt labia, ne confiteantur peccata, & ingrossantur digiti, vt non restituant aliena.

Quarta lepra est, quæ vocatur allopicia, id est, vulpina: quia sicut allopides, id est vulpes habent supercilia depilata, ita depilantur & hi qui hanc patiuntur leprã. Vnde essent oportuna mulieribus quæ sibi ea depilant: quia tunc non indigerent ad depilandam eo ferreo instrumento. Et huiusmodi leprosis facies intumescit: Sic in auaris diuitibus oritur supercilium, & tumor superbiæ: contra quod Apostolus diuitibus huius seculi præcipit, non alta sapere. August. Difficile est, vt non sit superbus, qui diues est: tolle superbiam, & diuitiæ non nocebunt.

Ea quæ auditui exteriori in homine expediunt, singula, & interiori conuenire pulcherrimis demonstratur similitudinibus, ac quemadmodum verbum Dei sit audiendum, & docẽdum, auriũmque tandem natura scitè explicatur.

Cap. XI.

Auditus interior, & perceptio verbi Dei, similis debet esse auditui corporis exteriori. Nam ad perfectionem auditus corporis, quinque sunt necessaria, quæ suo modo requiruntur ad auditum interiorem.

Primum est potentia sentiens, s. virtus animalis auditiua. Sic oportet, quod sit interius in anima virtus spiritualis gratiæ, quæ faciat ipsam animã spiritualiter sentire, & auidè percipere, quę dicũtur, vnde Greg. dicit, quod nisi Greg. in quodam serm. spiritus sanctus auditorum corda impleat, ad aures corporum vox docentiũ incassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt; sed hãc imprimere interius non valent. Quia igitur hæc virtus à Deo est, sicut virtus auditiua ab anima, ideo dicitur: Qui est ex Deo, verba Dei audit. Ioan. 8.

Secundum instrumentum conueniens (secũdum Constantinũ) est quoddã os porosum, siue cartilaginosum, quod est cõcauum, siccum, & durum. Concauum quidem est vt sua concauitate spiritum concaueat, & aerem: Tortuosum est, ne stupor ex subita, & vehementi allisione spiritum lædat audibilem, & ideo organi circularitate sonus tẽperatè susceptus, spiritum audibilem non reuerberat, sed delectat. Durum etiam est, vt in eo mollior fiat aeris collisio, vt sic sonitus maior fiat. Vnde tympanum melius resonat flante borea, qui est ventus frigidus & siccus, quam flante austro humido atque lento (vt ait Constantinus) Similiter etiã interior animus, vt sit doctrinæ auditæ efficaciter receptiuus, oportet primò, quòd sit concauus per humilitatem. Gregorius. Greg. in homil. Via Domini ad cor dirigitur, cum sermo veritatis humiliter auditur.

Item

Item oportet, quòd sit tortuosus per ruminationem, scilicet vt verbum receptum, quod cibus mentis est, non subito transeat: sed diutius, siue frequentius ruminet, vel reuoluat. Illud enim, quod vadit per tortuosum meatum, non subito, sed lentè, & tractatim gyrando pertransit. Sic etiam verbum auditum non debet homo dimittere, sed frequenter in corde conferre, & reuoluere: sicut de beata Virgine dicitur, quòd conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Luc. 2.

Item debet esse durus, & siccus per retentionem. Nam res dura, & sicca melius retinet, & custodit id, quod recipit, quàm tenera, & mollis. Lucæ: Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Sed secundum Aristo. organum auditus est aer, qui continetur intra aures inclusus in miringa, idest in quadam pellicula: & ille aer oportet quod sit firmus, qui si haberet propriũ motum, vel sonum non perciperet sonum exteriorem. Sicut patet in his, quibus ex motu talis aeris tinniuntur aures. Sic anima hominis debet doctrinam verbi recipere in interiori memoria, & firmiter perseuerare in ea, Ioan. Si verba mea in vobis manserint. &c. Grego. Multi legunt, & ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum si venter comedit, viscera non replentur. Quia, & si mente intellectum sacri verbi recipiunt, obliuiscendo, & nõ seruando, quæ audierunt, hoc in cordis visceribus non reponunt: Iaco. Non auditor obliuiosus factus.

Luc. 11. Arist. li. de sen. & sen. Ioan. 14. Gre. super Eze. Iac. 1.

Tertium est necessarium medium ordinate sensatum deferẽs. Defertur enim sonus ad aurem (secundum Constantinum) hoc modo, quòd duo nerui ab anteriori parte cerebri procedentes in ossibus aurium infiguntur, per quos spiritus audibilis ad prædicta ossa defertur, quibus exterior aer formam soni referens immediatè coniungitur. Vnde aer percussus illa ossa collidit, & spiritus in eis existens secundũ proprietatem existentis ibi aeris, & neruos allidentis immutatur, qui sic immutatus, recurrens ad suam cellulam phantasticã immutationem representat, & sic auditum causat. Sicut igitur sonus rei corporalis defertur ad aurem mediante exteriori aere: Ita, & sonus doctrinæ spiritualis transfunditur ad audientis intellectũ. mediante exteriori doctore, vel prædicatore. Vnde Apost. dicit, quòd fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei. Et ideo de apostolis prædicantibus dicitur in Psal. In omnem terram exiuit sonus eorum, propter quod qui vult impleri diuina sapientia, oportet, quod frequentet prædicationes, & scholas, Prouer. Cor sapiens quærit doctrinam: propter quod etiam dicit Hugo de sancto victore, quod prudẽs auditor omnes libenter audit, omnia legit, non scripturam, non personam, non doctrinam spernit, ab omnibus indifferenter, quod sibi deest, idest deesse videt, quærit: non quantum sciat, sed quantum ignorat considerat.

Const. Ro. 10. Pro. 15. Hug.

Quartum est anima intendens: quia cũ anima intenta est circa vnũ, non bene intendit ad aliud. Vnde homo sępe hominibus intendens aliis, campanam pulsantem non audit. Sic etiam verba Dei homo interiori auditu non percipit, nisi circa ea intentionẽ apponat. Vnde dum est in prædicatione, non debet cogitare de aliis, neque debet intendere ad sonum

Sen. in epi.

sonum verborum tantum, vel ad ornatum, sed magis ad spiritualẽ sensum, cuius contrarium multi faciunt. Vnde Sene. Quidam veniunt, vt audiant, & non addiscant. Sicut in theatris voluptatis causa ad delectandas aures oratione, vel voce, vel fabulis ducitur. Magnam partem auditorum videbis, cui philosophiæ schola diuersorium ocij fit. Non illud agunt, vt aliqua illic vitia deponant, vt aliquam legem vitæ accipiant, quæ mores suos erigat, sed vt oblectamento auriũ perfruantur. Aliqui etiam cũ pugilaribus veniunt, non vt res accipiant, sed verba, quæ tam sine fructu alieno discunt, quàm sine suo audiunt.

Quintum est obiectum temperatum, & proportionatum, quia auditus, & vniuersaliter omnis sensus, in extremis contristatur, & in mediis delectatur: Vnde nimis fortis sonus corrumpit, & tollit auditũ. Et ideo dicit Ambr. quòd incolæ regionis illius vbi nilus fluuius oritur, sunt auditu priuati propter nimium strepitũ ipsius fluuij de monte cadentis. Sic doctrina, spiritualis debet esse proportionata auditorum capacitati, vt scilicet secũdum qualitatem, & capacitatẽ auditorum formetur sermo doctorum. Vnde quibusdam adhuc rudibus Apo. dicebat. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi nõ escam.

Ambr. in hexa.

1. Cor. 4.

Item auditus verborum Dei qualis esse debeat, ostenditur ex ipsis auribus.

Primò, quia ipsæ aures semper sunt apertæ, non enim aliquãdo clauduntur sicut ipsi oculi, vel os: ex quo ostẽditur, quòd homo ad audiendum verba Dei debet esse semper paratus. Iaco. Sit homo velox ad audiendum. Vnde aures (secundum Isido.) dicuntur ab hauriendis vòcibus.

Iac. 1. Isid. li. ety.

Secundò, quia aures sunt cartilaginosæ, quod duabus de causis fuit necessarium.

Primò, propter defensionem. Defendit enim ne quid nociuum decidat in auditum.

Secundò, propter iuuamẽ, quia scilicet vox percussi aeris cum ad cartilaginem venerit, ibi fortis adunatur intra foramina auditus: & sic vnitus melius percipitur sonus. Quod ergo aures sunt cartilaginosæ, signat, ꝙ id, quod homo audit, ne postea per obliuionẽ perdatur, debet in charta scribere: stultũ enim est propter confidentiã memoriæ nihil scripturæ commendare: sicut Hiero. dicit, & Eccl. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Eccl. 38.

Tertiò quoque, quia aures sunt perforatæ, sed sunt hæc foramina sicut torcular trãsuersa, ne frigidus aer nimis cito intrans interiores pãniculos lædat, & ne nociuum aliquod accider, quod auditum impediat, vt dicit Constã. In quo signatur, quòd qui verba Dei audiunt, debent ea transuertere meditando, & recitãdo frequenter, vel verba audita transuertunt, qui ea corde perscrutãdo discernunt, & in effectu operis vlterius conuertunt. Vnde Bernar. dicit, quod auris bona, & quæ libenter audit vtilia, prudẽter discernit audita: obedienter operatur intellecta. Psal. In auditu auris obediuit mihi.

Bern. in epist.

Psal. 17.

Quartò quoque, quia aures sunt multipliciter passiuæ: Nam aliquando patiuntur ex apostematione. & hoc spiritualiter accidit, quãdo homo ex aliquo verbo relato, vel iniuriosè dicto cõcipit contra aliquem odium, vel rancorem. Tunc enim odium cõceptum est, vt apostema auris interioris. Aliquando verò auris patitur ex vermium subintratione, & hoc

& hoc est, quando ex aliquibus corruptis verbis subintrant tentationes, & concupiscentiæ carnales, sicut Apo. dicit, quod corrumpunt mores bonos colloquia praua. Aliquãdo verò patitur ex humorũ coadunatione: quasi aũt incorrupti humores ad aurẽ confluentes, sunt falsæ opiniones ex doctrinis hæreticorum praue docentium generatur. Aliquando vero patitur auris ex mala nerui dispositione, seu contractione: & hoc est, quando aliquis ex alicuius verbis, & suggestionibus retrahitur à bono faciendo: quia retractio operis boni, est vt quędam contractio nerui. Aliquãdo uerò auditus non habetur ex defectu foraminis, sicut cũ in puero procreato natura instrumentum auditus perforare neglexit, quod vtique esse potuit, vel propter naturæ defectionẽ, vel propter inobedientiam materiæ. Sic etiam aliquando deficit aliquis circa verbum Dei: quia illud, quod audit, non penetrat ad cor eius: quod est, vel ex defectu naturali intellectus, scilicet, quia non intelligit, quod audit: sicut Dominus dixit discipulis, adhuc rudibus: Adhuc & vos sine intellectu estis. Vel quia non recipitur ab affectu, & voluntate obediendi, vel faciendi: cõtra quod dicitur, Estote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos.

1. Cor. 15

Mat. 15.

Iac. 1.

Quintò, quia aures hominis sunt paruę. Nam (sicut dicit philosophus) homo inter omnia animalia habet aures immobiles, & breuiores, sed ad audiendum maximè efficaces: & hoc est propter bonitatem complexionis. In quo quidem signatur, quòd homo debet esse audiendo firmus, & quietus, sicut Maria Magdalena, quæ sedebat secus pedes Domini, & audiebat verbum illius. Et hoc signat aurium immobilitas: sed Martha ecõuerso mouebatur in ministrando.

Ari. de ani.

Item significatur in breuitate aurium, quòd homini delectabilis & cõpetens est non prolixata, sed breuis doctrina: vnde predicationes, & lectiones non debent esse longæ, sed breues, & succinctæ quæ auditum delectent, & animum non grauent. Vnde Hugo de sancto Victore, dicit, quòd lectio duobus modis animo fastidium ingerere solet, & affligere spiritũ, & qualitate videlicet. si obscurior fuerit, & quantitate, si prolixior exiterit. In vtroque magno vti moderamine oportet, ne quod ad refectionem quæsitũ est sumatur ad suffocationẽ. Vel in eo, quòd homo habet aures breues, sed efficaces, signatur, ꝙ ex paucis auditis debet multa cõiicere: quia sicut terra bona ex paucis seminibus plurima gramina producit: sic sapiẽs ex paucis verbis auditis plurimas sententias colligit, propter quod in Prouer. dicitur, quod pauca verba sapienti sufficiunt.

Hug. li. 5. in didasco.

Prou. 14.

Summa beatorum felicitas, æternæq; felicitatis immensitas, decem cœnæ solemnis conditionibus, earumq; similitudinibus, ac sanctorum patrum auctoritatibus, subtiliter & copiose ostẽtatur.

Cap. XII.

Beatorum qui sunt in cælo, refectio sine satietas, assimilatur cœnæ, secundũ illud Apoc. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Nam in cœna solemni cuiusmodi fuit illa quam fecit rex Assuerus, ista esse cõsueuerunt primo temporis congruitas. Luc. Misit seruum suũ hora scilicet congrua cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent. Sic ad æternam refectionem Sancti cõgruo tempore aduocantur, scilicet post famem, & laborem seculi, post

Apo. 15.

Hest. 1.

Luc. 14.

pondus

Apo. 14. pondus diei, & æstus. Apoc. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescat à laboribus suis. Et Isa.
Isa. 49. Non esurient, neque sitient amplius, &c.

Secundo loci amenitatis, sci-
2. Cor. 5. licet cæli empirei. Apost. Scimus quòd si terrestris domus nostra dissoluatur, domum non manufactam habemus in cælis. Vnde de illa amena regione cælesti dicit Bern. O beata regio paradisi,
Ber. in ser. ô beata regio delitiarum, ad quã suspiro de valle lachrymarum: vbi sapientes sine ignorantia, vbi memoria sine obliuione, vbi intellectus sine errore: vbi ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi etiã (sicut dicit Augu.) fulget, quod
Augu. li. medit. non capit locus, sonat quod non capit tempus, olet quod nõ spergit flatus, sapit, quod non minuit edacitas, hæret quod nõ diuellit satietas. Ibi videtur stultitia sapientia Salomonis, ibi esset deformitas pulchritudo Absalonis, ibi tarditas esset velocitas Azahel, ibi debilitas iudicaretur fortitudo Samsonis, ibi esset mortalitas longa vita Mathusalem, ibi paupertas esset regnum Augusti. Ibi etiam, vt idem Augustinus dicit, nihil obest, nihil deest, nihil extra quod appetatur, nihil intus affluit, quod fastidiatur.

Tertiò inuitantis hilaritas, scilicet Christi dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et
Mat. 11. Luc. 22. iterum: Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnũ, vt edatis, & bibatis super mensam. & de hac mensa, siue cibo ad quam te Christus inuitat, lo-
Bern. in ser. quitur Bernard. O vere felix, & gloriosa satietas, ô sacrum conuiuium, ô desiderabiles epulæ, vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium. quinimo satietas summa, & summum mentis desiderium. De potu illius quoque mensæ loquitur Gregorius dicens: Cùm ad ipsum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque societas: sed longè aberit à siti necessitas, longè à satietate fastidium: quia sitientes saturabimur, & satiati sitiemus. Greg. in mor.
Et nota, quod hilaritas, & lætitia, & gloria ipsius Christi inuitantis & reficientis, debet esse nobis maximè desiderabilis, ita, quod (sicut Chrysosto. dicit) si quotidie oporteret nos tormẽta perferre, si ipsam gehennã paruo tempore tolerare pro eo, vt Christũ videre possemus in gloria venientem, & sanctorũ eius numero sociari, non erit dignum pati omne quod triste est modo: vt tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur. Chrys. de rep. lap.

Quartò ferculorum diuersitas, id est, gaudiorum, & præmiorum varietas. Nam tot, & tanta sunt ibi gaudia, quod omnes Arithmetici huius mundi non possent ea numerare, omnes Geometri non possent mensurare, omnes Grammatici, Rethorici, Dialectici non possent ea sermonibus explicare. Etenim, nec 1. Cor. 2.
oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Gaudium, Isa. 35.
& lætitiam tenebunt, & fugiet dolor, & gemitus. Gregorius: Greg. in hom.
Quæ lingua, vel quis intellectus capere sufficit illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interesse, cũm beatissimis spiritibus conditoris gloriæ assistere, præsentem Dei vultum cernere, & circumscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari. Ibi ergo (sicut dicit Bernard.) gaudium Bern.
erit iusto intus, & extra, gaudiũ sursum atque deorsum, gaudium circum-

circum circa, vbique gaudio plenum. Et possunt hæc verba, sic intelligi, quod Sancti gaudebunt intus, scilicet intra se de animæ & corporis glorificatione: & extra se de hominum & Angelorum associatione, sursum scilicet supra se, de Dei visione: deorsum scilicet infra se, de cæli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine, & circum circa de omnium sensuum delectatione, & refectione: cum ipse Deus omnium sensuum spiritualium obiectum sit futurus: erit namque speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui, ibi erit candor lucis æstiualis, amœnitas vernalis, abundatia autumnalis, requies hyemalis. Erit quoque ibi (& si non respectu abiecti, id est Dei beatificantis: tamen respectu beatorum ipsorum) quædam distinctio, & varietas præmiorum, propter quam Dominus dixit: In domo patris mei mansiones multæ sunt: vnde Gregorius dicit: Si dispar retributio in illa beatitudine æterna non esset, vna potius mansio quã multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus, & si distincti bonorum ordines propter meritorum variorum cõsortium communiter lætentur, vnum tamen denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia vna est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

Ioan. 14.

Greg. 4. dia.

Quintò ministrorum vrbanitas, scilicet angelorum. Heb. Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi. Ministrant enim nobis in hoc mũdo Angeli: quia, sicut dicit Bernardus, credimus sanctos angelos astare orantibus, offerre Deo vota, & preces hominũ, si sine deceptione leuari pias manus perspexerint. Vnde etiam Isidorus dicit, quòd boni Angeli ad ministeriũ humanæ salutis deputati sunt, vt cunctis administrent mundi, & regant omnia iussu Dei. In alia autem vita (saltem in hac) hominibus ministrant, quòd animas sanctorum de corporibus exeuntes ad illius cœnæ dulcedinem perducunt: quod patet exemplo Lazari. Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Bernar. Tu si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes seculi, & tentationibus resiste diaboli.

Heb. 1.

Bern.

Luc. 16.

Bern.

Sexto discumbentium grata societas, scilicet beatorũ cũ angelis incorruptibilis vitæ gaudẽtium, secundum illud: Neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Greg. Intuere cœtum nõ solum ex hominibus, sed ex Angelis atq; Archangelis, thronis, & dominationibus, principatibus, ac potestatibus conuocatum. De Rege autem qui horum medius residet, dicere vox nulla sufficeret. Effugit enim omnem sermonem, atque omnẽ sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Et dicit etiam Prosper. Illa ciuitas quæ est angelorum, sanctorũ omnium congregatione beata meritis fulgentibus micat. Vbi æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi neque fallit quisquã, neque fallitur: vnde nullus beatus eiicitur, vbi nullus miser admittitur.

Greg.

Prospe. de vita. cont.

Septimò, instrumentorũ iocunditas, id est, melodia canticorum. Isa. Audietur in ea gratiarũ actio & vox laudis. Et Apo. Et vocem quam audiui, quasi citharedorum citharizantium in citharis suis. Greg.

Isa. 51.

Apoc.

Greg. in mor. Greg. In illa æterna patria, quãdo iustorum mens in exultatione capitur, lingua in canticũ laudis eleuatur. Augu. Ibi hymnidici angelum chori, ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis solemnitas à perigrinationis huius tristi labore redeuntium, ibi festiuitas sine fine, æternitas sine labe, serenitas sine nube.

Aug. super Io.

Octauo luminariũ copiositas, scilicet corporum gloriosorum. Mat. Fulgebũt iusti sicut sol, &c. Apocal. Ciuitas illa non eget lumine solis neque lunæ, sed claritas Dei illuminabit illam.

Matt. 13. Apoc. 21

Nono, cœnæ diuturnitas, id est æternitas bonorum. Psal. In æternum exultabunt, & habitabis in eis. Est enim æternitas (secundũ Boetium) diuturnitas sine fine, & carens omni mutabilitate: sed Dei æternitas non solum fine caret, sed etiam initio.

Psal. 5.

Decimò, quietis suauitas. Isa. Sedebit populus meus in plenitudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requiẽ opulenta. Vnde in illa beata vita (sicut dicit Prosper) est certa securitas, secura tranquillitas, felix æternitas; æterna felicitas vbi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus.

Isa. 32.

Pros. de vi. con.

Item omnium malorum immunitas. Psal. Non accedet ad te malum, & flagellum, &c. Aug. Quãta erit ibi felicitas, vbi nullũ erit malum: nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.

Psal. 90. August.

Charitatis perfectiones, per ipsius hominis dorsi, sensusq; tactus, ac manus plurimas naturales proprietates, non vulgaribus exemplis patefit: & qui sit verus amor, quidve principaliter sit amandum, clare definitur.

Cap. XIII.

CHaritas assimilatur dorso propter quatuor.

Primo, quia dorsum est onerũ portatiuum: vnde dorsum à duritia est dictum, eo quòd sit forte, & durum ad onus portandũ, & durabile ad duritius sustinẽdum, vt dicit Isido. Et dorsi cutis spissior, & durior est quam in cęteris partibus animal. Hæc autem omnia competunt charitati, de qua Apo. dicit, quod omnia suffert. s. onera pro Christo. August. Sarcina Christi, quæ infirmitati grauis est, leuis efficitur charitati. Cant. Fortis est, vt mors, dilectio Et ideo dorsum charitatis, faciliter portat onus tribulationis, vnde Psalm. Posuit tribulationes in dorso nostro. Sed nota, quòd dorsum in homine etiam vocatur tergũ, eò, quod illo resupini in terra iacemus, quod nullum animal facit nisi homo. Vnde bruta in ventre, aut in latere iacent. Sed homo resupinus dum tergo terræ inhæret, oculos ad cælum habet, quæ etiam charitati conueniunt, quæ & terrena bene dispensat per actiuam, & cælestibus semper intendit per vitam contẽplatiuam. Ad primum enim horum inclinat amor proximi, ad secundũ vero facilius erigit amor Dei: vnde Apost. dicit, in charitate radicati, & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contẽplationis. Est vero charitatis profundum in humilitate actionis.

Isid. lib. ety.

1. Cor. 13 August.

Cant. 8.

Psal. 65.

Eph. 3.

Secundo, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundatiuũ: quia omnia fundata sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis, & sic charitas est fundamentum quoddam omnium virtutum: & primus lapis huius fundamenti est Christus: quia ipse exemplũ, & mandatum primũ attulit per se charitatis. Vnde dicit hic est-

est præceptum meum, vt diligatis inuicem, &c.

Ioan. 15. Secũdò vero lapides huius fundamenti fuerunt apostoli, & propheta etiam per fidẽ Christi venturi in fundamento ecclesiæ collocati, & super hos postea aliorum fidelium ecclesiæ fabrica est erecta. Vnde Apost. dicit eis. Eph. 2. Estis ciues sanctorum, & domestici Dei, super ædificati super fundamentum apostolorum, & prophetarum ipsõ summo angulari lapide Iesu.

Tertiò, quia dorsum est vncerum defensiuum, & operatiuum. Viscera fæcem & turpitudinem continẽtia, sunt peccata quæ charitas operire dicitur in homine pœnitente Petr. 1. Pet. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Pro. Prou. 10 Vniuersa delicta operit charitas. Ipsa etiam charitas peccata excusando, & purgando defendit apud iudicium Dei: vel ipsa defendit viscera. i. interiores virtutes in quibus nutrimentum animæ continetur ne à tentationibus, vel persecutionibus lædantur. Grego. Grego. Charitas sancta cor pacificat, & mentem in tentationibus corroborat. Glo. Nullum permittit Deus cadere, qui ei seruit vero amore.

Quarto quoque, quia dorsum est multarum læsionum susceptiuim. Dorsum enim patitur verberationem, & excoriationem, & multa alia mala. Sic sancti propter dilectionem Dei & proximi, sustinuerunt excoriationem, sicut patet de Beato Barth. Apostolo, & verbera secundum illud, Alij ludibria: & verbera experti, & multa alia mala, vt subditur ibidem, & multa etiam ex charitate pro aliorum peccatis sustinuerunt. Psal. 128. Psal. Supra dorsum meũ fabricauerunt peccatores.

Item charitas assimilatur sensui tactus propter quinque.

Primo ratione organi. Nam organum tactus (sicut dicit Philosophus) non est caro, quia in nullo sensu potest fieri sensatio si tangatur organum: vt si quis aliquod corpus ponat album in superficie oculi non videtur: sed tactus sentit sensibilia posita supra carnem: & ideo caro non est organum tactus: & idcirco (sicut Arist. dicit) organum sensus tactus, est aliquod intrinsecũ circa cor: organum enim tactus, & si non possit esse à qualitatibus tangibilibus totaliter denudatũ, propterea, quia huiusmodi qualitates sunt elementorum ex quibus ipsum organũ componitur: tamen oportet ipsum esse mediũ temperatum, vt sit in potentia ad obiecta tangibilia, sicut medium ab anima. Vnde quanto animal habet complexionem magis reductam ad medium, tanto est melioris tactus, oportet ergo, quod organum tactus sit multum terræstre, quia terra minus inter elementa habet de virtute actiua: & oportet, quod sit positum in loco calidissimo circa cor ex cuius caliditate terræ frigiditas ad temperiem reducatur. Sicut ergo organum, & principium tactus, non est caro, sed aliquid circa cor: cuius signum est, quia si læsio accidat in locis circa cor est maxime dolorosa. Sic etiam amor charitatis nõ est amor carnalis, sed spiritualis in corde radicatus, secundum illud, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Vnde circa cor videtur esse propriũ organum charitatis: propter quod dicit Apost. quod charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis, Aug. Non autem carnalis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio: ergo organum spiritualis amoris non caro est, sed cor.

Marginal notes: Arist. 2. de ani. — Arist. de sen. & sen. — Deut. 6. — Rom. 5. — Aug. in reg.

Secundo ratione medij. Mediũ enim in sensu tactus (vt dicit philosophus) est duplex, vnum intraneum, & connaturale, scilicet caro: aliud extraneum, & accidentale, scilicet aer, & aqua. Nam ea quæ se tangunt in aqua, tangunt se mediante aqua, quia illud quod est in aqua oportet esse humectatum, & illa humiditas cum sit qualitas aquæ, non potest esse sine suo subiecto, quod est aqua. Et simile est de his qui se tangunt in aere, cum etiam aer sit humidus: sed magis latet nos de aere quam de aqua, quod sit medium propter hoc, quod cõtinuè sumus in aere. Et ideo imperceptibiliter inhæret nobis. Sicut etiam de aqua latet animalia quæ sunt in aqua, quia scilicet nõ percipiunt aquam quę est inter ipsa, & corpora tangentia.

Arist. de ani.

Item magis latet de aere, quia subtilior est, & minus sensu perceptibilis. Similiter in amore charitatis diuinæ medium ĩ. naturale, & intrinsecum, est caro & humanitas à verbo Dei assumpta: quia per incarnati Verbi mysterium nouamentis nostræ oculis lux diuinæ claritatis infulsit: vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur, vt Greg. dicit. Vnde hortatur August. dicens, Ama amorem illius, qui amore tui amoris, descendit in vterum Virginis, & ibi amorem suũ amori tuo copulauit: humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen suæ æternitatis limo tuæ mortalitatis. Propter hoc Bern. dicit, quod quicquid blãditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctæ carnis Christi amori postponere debemus. Et secundum eundem Bern. Ipsa carne sua mediante, Christus dilexit nos sapienter fortiter, & dulciter. Dulciter, quia carnem induecit: sapiẽter, quia vitia carnis curauit: fortiter, quia in ea mortẽ sustinuit. Sed quasi medium extraneum est proximus, vel aliæ creaturæ visibiles, quibus mediantibus ducimur ad diuinæ bonitatis notitiã, & amorem. Vnde August. dicit, Cælum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce mihi vndique dicunt, vt amem te Deus, neq; cessant dicere omnibus ita, vt inexcusabiles sint: Intellige per aquã, grossiorem creaturam corporalẽ visibilem. Per aerem, subtiliorẽ, & imperceptibilem: quibus omnibus mediantibus in Dei amorem manu ducimur.

Gre. in præfat. Aug. lib. de cathe. rub.

Bern. in Cant.

Aug. lib. conf.

Tertio ratione instrumẽti, quia licet tactus fiat per quodlibet membrum corporis, tamen inter omnia membra exteriora manus videntur propria instrumẽta ad palpandum, & tangendum, quas natura temperatas hac ratione composuit, vt calida & frigida facilius sentirent. Et sunt concauæ, & neruosæ, & temperatæ. Concauæ, vt melius tangenda percipiant, & tenenda fortius teneant: neruosæ, vt sint fortiores, & vt ibi vigeat sensibilitas: quia omne neruosum sensibile est. Temperatæ vero fuerunt, vt à re qualibet facilius immutentur. Sicut ergo sensus tactus viget in manibus, ita amor charitatis in operibus: manibus enim præcipuè nos operamur, Ioan. Non diligamus verbum, neque lingua, sed opere. Gregorius. Nunquam est amor Dei ociosus: operatur enim magna, si est: si autem operari desinit, iam amor non est. Sed attende quales sunt manus, id est, opera charitatis, quia concauæ ad operandum humiliter, neruosæ operandum fortiter, & temperatæ ad operandum delectabiliter, quia temperata delectant, extrema vero conturbant.

Ioan. 3. Grego. in ho.

Quar-

Quarto, ratione subiecti, quia scilicet sensus tactus videtur esse subiectum & fundamentum omnium aliorum sensuum, sine quo non inest animalibus aliquis sensus, sed non econuerso. Vnde sensus tactus de necessitate inest omnibus animalibus, siue quo nullum animal esse potest, vt probat Philosophus. Alij autem sensus non insunt de necessitate, sed sunt de bene esse. Neque est instantia de gustu, quamuis nullum animal possit viuere sine alimento: quia gustus prout susceptiuus est alimēti, est quidam tactus: prout autem distinguitur à tactu, sic est discretiuus saporum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triste, vt accipiatur faciliter, vel refutetur. Sicut ergo tactus est aliorum sensuum fundamentum, ita vt nullus sine eo esse possit. Sic quoque, & charitas est omnium virtutum forma & complementum, ita vt sine ea nulla vera virtus & perfecta esse possit. Et ideo Aposto. dixit, vt supra allegatum est: In charitate radicati, & fundati. Gregor. Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generātur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.

Arist. 3. de ani.

Eph. 3. Greg. in ho.

Quinto, ratione obiecti. Est enim tactus discretiuus & perceptiuus qualitatum tangibilium: qualitates autem tangibiles, sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum, durum, & molle, & quædam huiusmodi, vt graue, & leue acutum, & hebes, & similia: quæ etiam omnia adaptantur charitati, quæ facit hominem calidum, & frigidum: calidum circa spiritualia, & frigidum circa temporalia: humidum & lachrymosum, compatiendo siccum abstinendo, durum ad tolerandum, mollem ad parcendum, grauem & maturum in moribus, leuem & promptum & velocem in operibus: vel grauem in corripiendo, leuem, id est, velocem in obediendo: vel quia amor omnia facit leuia, & facilia.

Item acutum in contemplādo, & hebetem in malignando. Nescit enim amicus de aliis malignari. Corinth. Charitas non cogitat malum. 1. Cor. 13

Quo pacto spirituali cibo, qui verè verbum Dei est, vti debeamus, vt anima perfectè alatur, stomachi similitudinibus, cibiq; corporalis exemplis multis planum efficitur: ac elementorum qualitates, ad huiuscemodi rem magis explicandam, aptè apponuntur, & denique Christi corpus pariter animæ alimentum esse demonstratur.

Cap. XIIII.

Cibo spirituali qualiter nutriendus sit spiritus: ostenditur exemplo stomachi.

Primo, quia stomachus est ciborum receptiuus. Vnde stomachus Græcè dicitur, os Latinè, eo quòd sit hostium ventris ad cibum recipiendum, vt dicit Isid. Isid li. ety. Est etiam stomachus figuræ rotundæ factus, vt cibum recipiat quātitatis amplioris. Stomachus autē humanus in superiori parte est strictus, in inferiori latus: & hoc necessarium fuit. Nam cum homo inter cætera animalia sit erectus, cibus eius semper ad inferiora descendit, & ideo perutilis fuit inferior latitudo, vt in ea cibi possit recipi multitudo: quæ omnia ostendunt stomachū esse receptaculum ciborum. Sic homo cibum spiritualis doctrinæ, de quo Matth. Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei: siue lachrymosæ pœnitētię, de quo Psal. Cibabis nos pane lachrymarum: Mat. 4. Psal. 79.

marum: siue cœlestis obedientiæ, de quo Ioan. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me; debet diligenter suscipere, primum cum prædicatur, secundum cum inspiratur, tertiũ cum impetratur. Act. Cum accepisset cibum, confortatus est.

Ioan. 4.

Act. 9.

Secundo stomachus est retentiuus ciborum. Et hinc est, quòd stomachus interius est factus asper, & villosus, vt cibum melius retinere possit. Nam si esset lubricus, & in superficie planus, cibus ab eo recederet indigestus. Sic anima spiritualis cibi non solum receptiua esse debet, sed etiam retentiua, & præcipuè cibi sacræ doctrinæ, id est, verborum Dei, quæ non solum recipi debet ad audientiam, vel intelligentiã, sed etiam retineri per memoriã. Ioan. Si verba mea in vobis mãserint, &c. Gregor. Verba Dei, quæ aure percipitis, mente retinete: Cibus enim mentis, sermo Dei est. Et quasi receptus cibus stomacho languente reijcitur, quando sermo auditus, in ventre memoriæ non retinetur: sed quisquis alimenta non retinet, huius profectò vita desperatur. Aeternæ ergo mortis periculum formidate, si verba vitæ, & alimenta iustitiæ, quæ aure percipitis, in memoria non retinetis.

Ioan. 15.
Grego. hom.

Tertio, quoque stomachus est ciborum digestiuus. Vnde stomachus factus est in fundo carnosus, vt confortetur in eo digestio. Caro enim est calida, & humida, ex quibus qualitatibus maximè digestio confortatur. Per digestionem autem corporalem nutrimentum transmutatur, & alteratur & efficitur simile nutrito. Vnde alimentum, quod in principio digestionis est dissimile, in fine omnium digestionum efficitur simile nutrito, vt dicit Philosophus. Sed de cibo spirituali est econuerso, quia non transmutatur verbum Dei in mentem, sed potius mens in similitudinẽ verbi. Interdum enim verbum est dissimile, & contrarium menti. Nam verbum humilitatis menti superbæ contrariatur, menti luxuriosæ verbum castitatis: & menti crudeli verbum pietatis: quãdo ergo verbum auditum est tantæ efficaciæ, vt possit mentem alterare, & ad se conuertere, puta vt mens superba efficiatur humilis, luxuriosa casta, crudelis pia: tunc digestio verbi facta est. Et ad digestionem hãc, similitudine alia hortatur Dominus dicens: Esto consentiens aduersario tuo. Aduersarius enim iste (vt August. exponit) sermo diuinus est, qui peccatori aduersatur, peccatum prohibendo, vel iustitiam suadendo, siue præcipiendo. Cui peccator consentire debet, & obedire, si non vult in æternum perire. Notandum etiã, quòd sicut digestio corporalis cibi fit mediante calore naturali, (propter quod Philosophus dicit, quòd digestio est completio humidi à proprio naturali calore facta ex contraiacentibus passionibus, quæ scilicet sunt in ipso humido). Sic digestio, siue trãsmutatio spiritualis ipsius animi, fit mediante amore ipsius verbi auditi: quia nisi homo efficiatur ad ea, quæ audit, non transmutatur ab eis. Verba enim quæ nõ placent, animum non mouent: & ideo dicit August. quod doctor agere id debet, vt non solum intelligatur, verum etiam, vt libenter, & obedienter audiatur.

Arist. 2. de ani.

Matt. 5.

Arist. 4. meth.

Item stomachus ab hepate circundatur, vt ad ciborum digestionem ei maior copia caloris ministretur. Epar enim suis quinque frustulis, siue linguis stomachum circuncingit, & ei calorem dum tribuit, succositatem vnde sanguis

ſanguis generatur per quaſdã venulas ab eo recipit. Quinque ergo fruſtulæ, ſiue fibræ, quæ ſunt extremitates hepatis, quinque opera ſunt præcipua noſtri Redemptoris, quæ animum noſtrũ calefacere debent, & ad eius verba amplectenda plurimum inflammare, ſcilicet incarnatio, paſſio, deſcenſus ad inferos, reſurrectio, & in cælum aſcenſio vel fortè, ſunt quinque vulnera ipſius Saluatoris, ad quæ dum homo animi deuotionem dirigit, humorem quendam lachrymoſi amoris, & deuotionis ad hepar. i. ad Chriſtum mittit.

Quarto ſtomachus eſt ſecundũ diuerſam complexionem diuerſorum ciborum appetitiuus, & diuerſimodè digeſtiuus. Nam (ſecundum Conſtan.) ſi ſtomachus fuerit naturaliter calidus, cibos groſſos bene digerit, delicatos vero conſumit, & plus digerit, quàm eius appetitus ſit, & propter ſimilitudinem cibos calidos maximè appetit, nec famem ſuſtinere poteſt. Econtra vero frigidus non bene cibaria groſſa digerit, ſed grauatur ex eis, & ea in humores corruptos, & acidos cito cõuertit. Stomachus vero ſiccus cito ſitit, & parum ei aquæ ſufficit. Vnde ſi ſuperfluum biberit, rugitum ei in ventre facit. Si autem ſtomachus fuerit humidus, non ſitit; humidum cibũ appetit, ſed parum digerit. Ille igitur habet ſtomachũ calidum calore naturali, qui habet animum feruidum amore ſpirituali & hic groſſa, & ſolida cibaria. i. alta & difficilia dogmata bene capit, & intelligit, quæ ſunt perfectorum cibus ſecundum illud, Perfectorũ ſolidus eſt cibus. Delicata vero, id eſt, mollia, & facilia pro nihilo quaſi ducit, Sed ſemper ſimilia ſibi, id eſt, feruentia, & ignita eloquia concupiſcit, & plus poteſt opere capere, quam præſumpſerit corde, nec poteſt deſideriũ ſuſtinere ocioſum: frigidus autem, & imperfectus animus groſſa, id eſt, perfecta, & magna dogmata non poteſt capere, ſecundum illud, Facti eſtis quaſi lacte opus ſi non ſolido cibo. Vnde ſi alta, vel difficilia talibus proponantur, grauantur audire ea, quæ non intelligunt. Vnde plerunque talia documenta vertuntur eis vel in corruptionem erroris, vel in accidiam mentis. Animus autem aridus ab humore deuotionis, & ſi aliquando fortè ſitierit aquam ſalutaris doctrinæ, cito tamen cũ audierit, & de modico ſatiatur: & ſi talibus prædicetur, fortè prolixius rugiunt murmurando. qui vero habet humidum animũ carnalis concupiſcentiæ humore, nõ ſitit aquam ſpiritualis doctrinæ, ſed tantum appetit cibum humidum, id eſt fluxum operis luxuriæ, de quo frequenter accidit, quod multum appetit, & parum aſſequitur. Pſalm. Famem patientur, vt canes.

Conſt. | Heb. 5. | Heb. 5. | Pſal. 58.

Quinto, quia ſtomachus eſt multipliciter paſſiuus, patitur enim euomitionem, indigeſtionẽ, abominationem, inflammationẽ, eructationẽ, & multa huiuſmodi. Sic interdum animus contra ſanctam doctrinam patitur euomitionem, cum ipſam per memoriam non cuſtodit: Indigeſtionem cum ipſam non diligit: Abominationem cum ipſam audire refugit. Inflammationem vero patitur, qui contra ipſam dedignatur, vel qui de ipſa (quando diſcit, vel docet) ſuperbit. Apo. Scientia inflat. Sed eructationem, id eſt, ſtomachi euentationem patitur, qui ex ipſa ventum oſtentationis quærit. Patitur autem iſta ſtomachus quandoque ex maligna complexione, quandoque ex nimia exi-

1. Cor. 8.

nanitione, quandoq; ex nimia repletione, quãdoque ex vigoris defectione, quandoque vero expulsiuæ virtutis debilitatione. Quasi autem inordinata complexio humorum in stomacho, est inordinatio passionum, puta amoris, vel odij, vel iræ, & similia, ex qua frequenter accidit, quòd homo est malè dispositus ad audiẽdum verbum Dei. Ex nimia etiã paupertatis inanitione, vel diuitiarum repletione, quia vtraque solicitudinem nimiam tribuit, vel occupationem, frequenter retrahuntur plurimi ab auditu, vel fructu verborum Dei. Vnde Prouerb. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi. Plures autem alij sunt quibus, & si absit solicitudo ad audiendum, deficit tamen vigor ad id, quòd audiunt, opere implendũ. Quidam vero verbum Dei cum magna deuotione audiunt, sed dum contrariæ tentationes insurgunt, quia in virtute expulsiua ipsarum tentationum deficiunt tentationibus deuicti, nihil ex auditis proficiunt, quia scilicet venit diabolus, & tollit verbum de cordibus eorum, vt dicitur.

Prou. 30.

Luc. 8.

Item cibus spiritualis doctrinę, requirit quatuor virtutes, quæ sunt in hominis corpore, scilicet appetitiua, retentiua, digestiua, & expulsiua. Oportet enim, vt cibum spiritualis doctrinę anima primo appetat: sicut appetebat Daniel, qui propter appetitum scientiæ Dei, vocatus est vir desideriorum. Et sponsa etiam in Cantic. hunc cibum spiritualis doctrinæ appetebat, & expetebat dicens, Sonet vox tua in auribus meis. Vnde anima, quæ hunc cibum fastidit, ad mortem tendit. Psal. Omnem escam abominata est anima eorum, vsque ad portas mortis. Augustin. Sicut noxium est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animæ spirituales escas fastidire.

Dan. 11.

Cant.

Psal. 103

Aug. super Psal.

Item oportet, quòd anima audita retineat. Nam sicut nõ prodest corpori, quòd stomachus cibum recipiat, si receptum statim euomat. Sen. Non prodest cibus neque accedit corpori, qui statim sumptus emittitur. Similiter nec verbum auditum prodest, si statim obliuioni tradatur.

Sen. in epist.

Item oportet, quòd mens auditum, & retentum digerat, & in bonos humores, id est, in bonos mores conuertat.

Item oportet, quòd non solum digerat, sed etiam expellat, scilicet ea, quæ bonis moribus non congruunt, respuat, & abiiciat: nam si intus retinet, quod expelli debuerat, etiam bene digestis corruptionem præstat. Notandum autem, quod secundum quosdam prædictæ quatuor virtutes ex quatuor elementis contrahunt sibi vires. Vnde ignis, qui est calidus, & siccus, correspondet virtuti appetitiuæ: terra frigida & sicca retentiuæ, aer calidus & humidus digestiuæ, aqua frigida & humida expulsiuæ. Oportet enim, vt quod ignis attraxit, terra ex sua natura retineat: & quod terra retinuit, aer dissoluat: & quod aer dissoluit, aqua emolliat. Ita quoque spiritualiter ignis, id est, intelligentiæ claritas appetitum excitat. Nam cum intellectus sublimiter, & delectabiliter cæiestia cogitat, appetitum spiritualem in mente causat, & fit desiderium in corde hominis, vt auidè quærat cibum sanctæ exhortationis. Terra vero, id est, stabilitas mentis, causat retentionem: quia quod appetitus per intellectum attraxit, stabilitas animi firmiter custodit: sed aer, id est, puritas

mentis

mentis, causat digestionem, quia quod animus firmiter conseruat, puritas mentis fideliter ordinat. Sed aqua, id est, discretionis mobilitas facit expulsionem: quia quod suis moribus nō congruit, discretio remouet, separat & expellit, & sic à temperamento animus nō recedit, sed temperamentum seruans, peccati morbo non succumbit.

Item cibus sacramentalis, de quo dominus dixit, Caro mea vere est cibus, &c. operatur in anima ad modum cibi corporalis. Nam nutrit animam gratiam præstando: augmentat virtutes multiplicando: calorem innatum temperat, concupiscentiam refrenando: in senibus vero calorem naturæ confortat, charitatem inflammando: deperdita restaurat, vires animæ reparando: & custodit hominem ne pereat: à peccatis præseruando. Ioan. Hic est panis de cælo descendens: vt si quis manducauerit ex ipso, non moriatur. Ioan. 6.

Per varias capillorum naturales proprietates, nostrarum quoque cogitationum diuersitates nonnullis similitudinibus Auctor hic prodere enititur.

Cap. XV.

COgitationes assimilantur capillis propter tria.

Primo, quia capilli sunt capitis ornamentum. Vnde capilli dicuntur quasi capitis pili (vt dicit Isid.) Sicut ergo capilli, & specialiter pulchri sunt ornamētum capitis: ita cogitationes præcipuæ bonæ & ornatæ, sunt ornamentum mentis. Vnde Gregor. dicit, quòd quasi capilli in capite sunt cogitationes in mēte, Luc. Capillus de capite vestro non peribit, quia nulla bona cogitatio mentis sine retributione transibit. Vnde Gregor. dicit, quòd ante Dei oculos vacuæ non trāsuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeunt sine statu retributionis.

Isid. lib. ety.

Greg.

Luc. 21.

Greg. 20. mor.

Secundo, quia capilli sunt cerebri defensiui. Nam iuuant caput, & cerebrum contra extrinsecas læsiones, & ideo capilli sunt multi, & duri. Capillus enim secundum Constant. ex fumo grosso, & calido nascitur, qui ex igneis, & incensis humoribus per capitis poros egreditur, & ab aere extrinseco desiccatur, & sic in substantiam capillorum conuertitur: vnde hic humore crescente, capilli crescunt, eo etiam deficiente euanescunt. Et secundum qualitatem talis fumi, qualitas est capilli. Et ideo si fumus est multus, capilli sunt multi. Si paucus pauci, si niger nigri, & sic de aliis. Sicut ergo capilli sunt ad defensionem cerebri, ita cogitationes bonæ sunt ad defensionē animi: quia dum feruent in ipso animo cogitationes bonæ, non ingrediuntur in ipsum cogitationes prauæ, Vnde dicebat Cassianus, Incipiamus bonas cogitationes diligere, & statim ab illis, quæ malæ sunt dignabitur nos Dominus liberare. Quasi autem fumi capillos nutrientes & causantes, sunt exteriorum sensuum receptiones: quia de his, quę sensibus recipiuntur interiores cogitationes formantur, vnde secundum modum fumi est qualitas capilli. Quia secundum ordinationem, vel deordinationem exteriorum sensuum sequitur ordinatio, vel deordinatio cogitationum: propter quod dicitur, Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Const.

Cass. coll. 2.

Iob. 31.

Tertio, quia capilli sunt multipliciter passiui. Nam capilli inciduntur: vnde cæsaries capillorum à cædendo est dicta, quæ

 solum

ſolum virorum, eo, quòd viro tōdi decens eſt, ſed mulieri eſt indecens.

Iſid. lib. ety. Item capilli diſcriminātur, vnde dicuntur crines mulierū, quia vittis diſcriminantur, ſicut dicit Iſidor.

Item capilli decaluantur ſcilicet deficiēte humore pingui, quo nutriuntur capilli. Et ſi humor talis non deficit, ſed eum humor alius inficit, vel impedit, nō caluicies ſimpliciter dicitur, ſed eſt quædā caluicies ſpecialis, quæ etiam allopicia vocatur à medicis, in qua nutrimento corrupto capillorum congeries euaneſcit.

Item capilli dealbantur, ſcilicet cum caneſcunt: Hæc omnia conueniunt cogitationibus noſtris, quæ aliquando ſunt ſuperfluæ, & tunc ſunt præcidendæ. Vnde Grego. Magno ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputādæ ſunt, ſed tamen amputari funditus nequaquam poſſunt: ſemper enim caro ſuperflua generat, quæ Spiritusſanctus ferro ſolicitudinis abſcindat. Aliquando vero cogitationes noſtræ ſunt dubiæ, vel inordinatæ & tunc ſunt diſcriminandæ. i. diligenter diſcernendę, & componendæ. Et hoc fit quando homo ad mentem ſuam per rationis intuitū redit. Quia (ſicut dicit Gregor.) Si à domo mentis ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente domina, cogitationū ſe clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat, vt autē ratio ad mentē redierit, mox confuſio tumultuoſa conquieſcit, & quaſi ancillæ ſe ad iniunctum opus tacitè reprimunt, dum cogitationes protinus curis proprijs ad vtilitatem ſubduntur. Aliquando ſunt omnino prauæ, & noxiæ, & tunc ſunt pœnitus decaluandæ; id eſt totaliter à radice, id eſt à principio euellendæ. Iſa. Auferte malum cogitationū veſtrarum, Vnde Hier. dicit, eſt tutiſſimum atque perfectum, vt aſſueſcat anima ſolliciti, ſemper & peruigili cura ac ac cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas, & ad primum animi motum probare, vel improbare, quod cogitat, vt vel bonas cogitationes alat, vel ſtatim malas extinguat. Hic namque fons eſt boni, & origo peccandi: ibi maxime oportet obſeruare peccatum, vbi naſci ſolet, ſtatimque ad primam tentationis faciem, & malum antequam creſcat reſtringere, dum adhuc eſt in cogitatione. Aliquando vero ſunt nigræ, & fædæ, & tunc ſunt per pœnitentiam dealbandæ. Pſalm. Lauabis me, & ſuper meum dealbabor. Nam pœnitentiæ ardor quaſi capitis capillos dealbat, dum mentis cogitationes purificat, vnde Gregor. dicit, quòd electorum mentes ſi quas in ſe carnales cogitationes inueniunt, pœnitentię ardore conſumūtur, nec cogitationes ſuas dilatari carnali voluptate permittūt: quia eo ſemetipſos iudicantes ſubtilius feriunt, quo diſtrictum iudicem præſtolantur vicinum. Vel etiam alia rationē dealbat pœnitentia caput mentis, videlicet, quia ardorem libidinis frigefacit, & ſic fumoſas, & noxias carnales cogitationes repellit. Nam albedo caniciei (ſecundum Conſtan.) accidit ex nimia infrigidatione nutrimentalis humoris, qui materia capillorum exiſtit. Nam phlegmatis frigidi humidique dominium caniciei eſt generatiuum. Ex fumo enim albo & frigido efficiuntur albi tam capilli, quàm pili. Et hinc eſt etiā (ſecundū Ariſt.) quòd capilli temporum citius caneſcunt, quàm alij propter humoris paucitatem, & oſſium frigiditatem. Vnde pœnitentia humorem nutrimentalem infrigidari facit, dū minuit,

Greg. li. 5. mor.

Greg. mor.

Pſal. 50.

Greg. li. 13. mor.

Ariſt. de con.

minuit, & ita caniciem mentis, id est honestatem inducit. Potest etiã dici, quod canicies designat ætatis maturationem, libidinis extinctionem, vitiorum puerilium mortificationem, vitæ præsentis, & futuræ instantem innouationem.

Somni naturales effectus septem visionisq; naturalis proprietates octo erudite describuntur, quibus singulis varijs rationibus, & exemplis contemplatio non immerenter comparatur: & quam plurima de corporali spiritualiq; visione dilucidantur.

Cap. XVI.

CONtemplatio assimilatur somno. Primo quia somnus est animalium virtutũ quietatiuus scilicet sensitiuæ, & motiuæ. Quiescunt enim sensus in somno ab exterioribus mutationibus, sensibilium, & corpus immobilitatur. Similiter contemplatiua vita requirit quietem ab exterioribus motibus, & actionibus. Vnde Beda dicit, quòd contemplatiua vita est ab omni exteriori actione quiescere, & soli desiderio conditoris inhærere. Vnde Maria, per quam contemplatiua vita designatur describitur, quieta sedens, & à corpora-
Luc. 10. li ministerio vacans.

Secundò, quia somnus est naturalium virium confortatiuus.
Arist. de som. & vig. Vnde (secundum Philosophum) somnus est quies animalium, virtutum cum intensione naturalium. Naturalis enim virtus in somno fortius operatur. Vnde in dormiente virtus digestiua intenditur, tum propter reuocationem caloris ad interiora, tum quia anima quiescit ab actionibus sensitiuæ, & motiuæ potentiæ, & ideo vehementius operatur virtus naturalis. Similiter in contemplatione cum anima retrahitur ab exterioribus occupationibus, vigor mentis ad interiora reducitur Vnde vis rationalis, quæ est naturalis & propria virtus hominis, fortius operatur, & affectiua vehementius inflammatur, & intellectiua altius eleuatur, secundum illud: Sedebit Thre. 3.
solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se.

Tertio, quia somnus est spiritus restauratiuus Dicit.n. Aui. quod Auicen.
somnus est reditus spiritus ab instrumentis sensuum cum profundatione, vt digeratur nutriẽs, vt patet in somno se exercitantium, in quibus somnus est profundus propter superfluitatem resolutionis spiritus. Natura enim desiderans additionem, & restaurationem in substantia spiritus, profundit ipsum in interioribus, & facit ipsum latere ab exterioribus, vnde fit in eis profundior, & longior somnus, & sic dormiunt qui per medicinam euacuati sunt. Nam dum purgantur, plurimũ in talibus de substãtia spiritus cũ superfluitate dissoluitur: sed per somnum spiritus reparantur, & suæ virtuti redduntur. Sic ei feruor spiritus, qui per peccata esset venialia faciliter sæpe minuitur, per profunditatem somni, idest per contemplationẽ intimam recrescit, & reparatur.

Quarto, quia somnus est etiam exteriorum partium corporis infrigidatiuus, Nam (secundum Arist. de som.
Philosophum.) calor naturalis aliter se habet in vigilante quàm in dormiente: quàm vigilante procedit ab interioribus ad exteriora, sed in dormiente econtrario retrahitur ab exterioribus ad interiora scilicet ad stomachum, & partes illas. Et ideo exteriora corporis remanent frigida, & propter hoc indiget homo magis cooperiri dormiens, quàm vigilans. Similiter con-

templatio reuocat hominem ad seipsum, & inflammat ipsum circa cordis interiora, idest, circa spiritualia secundũ illud, In meditatione mea exardescet ignis: sed frigefacit eum circa exteriora, id Psal. 38. est, circa temporalia vt nõ curet de eis, neque diligat ea.

Quinto, quia sonus est humorũ reparatiuus, & clarificatiuus. Nã si somnus sit moderatus, cibus bene digeritur, corpus impinguatur, calor naturalis augmentatur, humores reparãtur, & omnes clarificantur. Sic etiã per cõtemplationẽ sobriã & discretam, quæ non plus quærit sapere, quã oportet, cibus fidei & spiritualis doctrinæ bene intrinsecus gubernatur & operatur: mens deuotione impinguatur, calor & charitas augmentantur, & humores, id est, affectiones, & cogitationes interiores reparantur, & clarificantur. Vnde ipse est somnus, de Eccl. 3. quo dicitur, Somnus sanitatis in homine parco.

Sexto, quia somnus est virtutũ vnitiuus, quia virtus in vigilia dispersa: in somno vnitur, dũ ad intima reuocatur in corpore dor- Auic. mientis, vt Aui. dicit, Sic anima contẽplãtis tota ad se ipsam, & in se ipsam recolligitur, & vnitur, et ideo circa spiritualia fortia reperitur. Vnde dominus de cõtẽplatiua vita loquens, dixit Marthæ: Luc. 10. Porro vnum est necessarium.

Septimo, quia somnus est ęgrotantiũ alleuiatiuus. Nã infirmo, si somnus in quãtitate, & qualitate fuerit tẽperatus, ægrotũ alleuiat, et futurã victoriam contra morbũ annunciat. Qui autẽ fortiter tentatur, quodãmodo infirmatur, talis si vult alleuiari, & sanari det se orationi, & contemplationi, quia maxime per hãc victoriã obtinebit. In huiꝰ figura de Lazaro infirmato discipuli dixerũt Christo: Dñe, si dormit, saluus erit.

Item contemplatio assimilatur visioni corporali. Nam, vt colligitur ex Perspectiua, ad Perspe. lib. 3. visionem corporalem requiruntur octo.

Primum est sanitas, siue bona dispositio organi visualis, id est, oculorum. Quasi autem duo oculi animæ, sunt intellectus & voluntas. Oculus igitur intellectus tunc est sanus, quando est ab erroribus mundus: sed oculus affectus, seu voluntatis, tunc est incolumis, quando est à rerum temporalium inordinatis cupiditatibus immunis, vt dicit Aug. August. Vtraque ergo puritas est necessaria Deum contemplari volentibus: propter quod dicitur, Beati Matt. 5. mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et quia vtrumque oculum fides purificat, scilicet intellectum ab erroribus, & affectum à cupiditatibus, vnde dixit Petrus fide purificans Act. 15. corda eorum: ideo fides necessaria est ad Deum contemplandum, sicut oculorum sanitas, & puritas ad vidẽdũ: propter quod August. Aug. dicit, quòd humanæ mentis acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi prius per iustitiam fidei mundetur.

Secundum est oppositio visibilis circa visum. Sed nota, quod quando res visa directè opponitur visui, tunc species illius rei venit super lineas rectas cadentes in centrum oculi, quæ lineæ omnes directę à singulis partibus rei faciunt vnam pyramidem, cuius conus est in pupilla, & basis in re visa, ex quo patet, quo talis pyramis ex parte rei in se habet latitudinem, ex parte vero oculi arctitudinem. Sic etiam quando diuina, & æterna ante oculos mentis contemplando deducimus, quia ea prout sunt in se ipsis capere nequimus, sed de eorum magnitudine modicum

quid

quid attingimus, quasi eorum latitudo in oculis nostris quodammodo coarctatur: quia quāquam in se maxima sint, nos tamen parum capimus. Vnde dictum est Moysi: Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. In visione enim faciei, notitia est perfecta: in visione vero posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Exod. 33

Item videmus communiter, quòd tria genera visibilium visui opponuntur, scilicet lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur sunt spirituales naturæ, specula diuinæ scripturæ, corpora colorata corporales creaturæ. Et circa hæc versatur Sanctorum contemplatio, scilicet, vel circa spirituales naturas, vel circa diuinas scripturas, vel circa corporales, & visibiles creaturas: propterea, quia inuisibilia Dei à ceatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Tertium est distantia proportionalis. Nam si res poneretur super oculum, non videretur. Et si nimis esset à longe, nullo modo videretur, aut malè. Oportet igitur, quòd à visu distet secundum aliquam proportionem, intra quam non æqualiter, sed magis & minus videtur, secundum modum distantiæ. Sunt autem rebus diuinis quorundam oculi propinqui, & vicini, scilicet beatorum, & ideo isti clarè, & apertè illa conspiciunt: quorundam vero valdè remoti, sicut oculi damnatorum. In cuius signum dicitur de diuite damnato, Eleuans oculos scilicet mentis, cum esset in tormentis, vidit Abraam à longe, & Lazarum in sinu eius. Vnde tales de gloria Dei, & beatorum quasi nihil, vel parum vident, quia damnati gloriam beatorum, vsque ad diem iudicij vident non distinctè, sed confusè, sicut illud, quod à remotis videtur. Non enim cognoscunt, qualis eorum gloria sit, sed solum cognoscunt eos esse in gloria quadam inestimabili, & ex hoc torquentur, tum propter inuidiam, tum quia ipsi talem gloriam amiserunt: sed post diem iudicij omnino beatorum visione priuabuntur, secundum illud, Tollatur impius, ne videat gloriam. Quorundam vero oculi, vt viatorum partim sunt distantes, partim appropinquantes: quia licet distent per naturam, appropinquant tamen per gratiam. Et ideo ipsi diuina magis, vel minus contemplando percipiunt, secundū quod per gratiam magis, vel minus eleuantur, secundum illud. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Oportet ergo (vt patet ex dictis,) quod eius, quod videtur ab oculo, sit situs terminatus, scilicet non nimis à base visuali elōgatus, quia illud quod multum à base visuali elongatur, licet visui opponatur, non tamē distinctè videtur: sicut autem visus corporalis non bene videt illud, quod est multum elongatum à base visuali: sic intellectus noster in hac vita imperfectè cognoscit, & contemplatur id quod multum elongatum est à natura sensibili, eo quòd nihil sine phantasmate intelligit anima, (vt dicit Philosophus.) Phantasma autem est similitudo rei sensibilis: vnde ea quæ sunt omnino à sensu remota, sicut res intellectuales, à nobis cognosci non possunt, nisi in quantum se nobis per aliquos effectus sensibiles manifestant: & ideo contemplatio nostra circa talia, modica est, sed tamen delectabilissima, vnde Philosophus

Rom. 1.

Luc. 17.

Eccl. 2.

Isa. 52.

Arist. de ani.

Arist. 1. de par. ani.

plus dicit accidit circa illas honorabiles existentes, & diuinas substantias minores nobis existere theoricas. Etsi secundú modicum attingamus, tamen propter honorabilitatem cognoscendi, delectabilius aliquid habent, quàm quæ apud nos omnia.

Quartum est soliditas rei, quia si res non est densa, sed visui peruia, non videtur, propter quam causam aerem non videmus. Sic contemplatio nostra non debet esse circa peruia, id est, circa trãsitoria, & temporalia, sed circa solida, & stabilia, & æterna.
2. Cor. 4. Apostol. Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ vero non videntur, æterna sunt.

Quintum est magnitudo debita rei visæ: quia si nimis esset parua, non videretur in quacunque distantia. Visus enim non perficitur nisi per pyramidem ad oculum venientem: quæ si fuerit valde parua, occupabit partem visus valde paruam, sed visus nó sentit visibile nisi quando pars suæ superficiei debita quantitate visibilis fuerit immutata. Spiritualiter autem beatus August. (Aug. de ci. Dei.) distinguit tria genera bonorum, scilicet minima, prout sunt bona fortunæ media, prout sunt bona naturæ: & maxima, prout sunt bona gratiæ, vel gloriæ. Non ergo nostra contemplatio esse debet circa bona minima: immo ea per affectum propter sui modicitatem respicere non debemus: sed debet esse circa maxima, scilicet bona gratiæ, vel gloriæ.

Sextum est raritas medij, quia si medium fuerit nimis densum, non fiet per ipsum multiplicatio speciei, & species venire non poterit ad pupillam. Hoc medium in contemplatiuis viris est sensus, siue corpus, sine quo neque consistere neque contẽplari possunt: quod si fuerit densum, id est grossum, & plenum, & delicijs enutritum, contemplationẽ spiritus impedit. Nam venter pinguis non gignit sensum tenuem, sicut, Hieron. dicit. (Hier.) Sed si fuerit per abstinentiam tenue, spiritum aptiorem ad cõtemplandum efficiet. Gregor. Nazianzenus. (Grego.) Caro se velut grossa quædam, & obscurior nubes animæ obijciẽs, considerare eam diuini luminis radios non finit.

Septimum est lux: quia species non immutat mediũ, vel visum, nisi cum luce. Similiter ad contemplandum diuina, necessaria est lux fidei, vel gratiæ, vel scripturæ sacræ. Psalm. Accedite ad Deum, & illuminamini. (Psal. 33.)

Octauum est tempus: quia visio fit in tempore, sicut probatur in perspectiua. Nam quamuis visibile subito obijciatur visui, non tamen distinctè apprehenditur, nisi aliqua animæ habita deliberatione, quæ indiget tempore. Et ideo attentio animę est necessaria cum prædictis. Sic etiam contemplatio requirit sua tempora: Nam quædã tempora aptiora sunt contemplationi diuinorum, vt tempora magis quieta, vel quibus homo magis est sobrius. Vnde Psal. (Psal. 5.) Mane astabo tibi, & videbo. Et iterum, (Psal. 62.) In matutinis domine meditabor in te. Et etiam tempora quibus homo nó habet occupari circa exteriora. Psal. (Psal. 118.) Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ocium enim sanctum quærit charitas veritatis, vt August. dicit. (Aug. 19. de ciu. Dei.)

Item dulcedo contemplationis assimilatur sanguini.

Primo ratione principij fontalis: quia (secundum Arist. (Arist. de ani.)) sedem habet in corde, quia dicit, quod

quod cor est principium sanguinis, sicut & venarum, vt manifestum esse dicit per anathomiam. Gale. Sed secundum Gale. sedes sanguinis est in hepate sicut in suo fonte: quia in calore hepatis est locus secundæ decoctionis, & inde sanguis per membra dirigitur, vt eorum calore tertio decoquatur. Prima enim decoctio fit in stomacho, secūda in hepate, tertia in omnibus membris. Posset autem dici, vtramque opinionē cōcordādo, quod hepar est principium sanguinis quo ad materiam: quia materia sanguinis est ab hepate: sed cor quantum ad formam, quia in corde illa materia accipit formam sanguinis. Moraliter autem per calorem, siue hepatis, siue cordis, ardorem accipimus amoris. Ex ardore nāque dilectionis, quasi ex calore hepatis, vel cordis profluit dulcedo, & suauitas spiritualiter contemplantis. Psal. 33. Psalm. Gustate scilicet per amorem, & videte scilicet per contemplationem, quoniam suauis est Dominus.

Secundò ratione qualitatis naturalis. Est enim sanguis calidæ & humidæ naturæ: calor ex amore, humor ex timore debet prouenire, qui duo crescere, & delectari reuerenter, & sobriè faciunt contemplantem: Psal. 118. vnde Ps. ex persona Christi dicentis patri: Qui timent te. s. timore filiali, qui est ex reuerentia, & amore, videbunt me, scilicet in contemplatione, & lætabuntur interna delectatione.

Infantis nuper nati modus custodiendi ac alendi edocetur, qui lucidissimis exemplis his qui recenter ad Deum conuersi sunt adaptatur.

Cap. XVII.

Conuersi nouiter ad Deum, oportet, vt gubernentur, & foueantur ad modum Infantis nouiter nati, Infans enim nouiter natus diligenter gubernādus est, quia cum caro eius sit fluida, & tenella, sunt ei adhibenda remedia, & fomenta, & sicut docet Constant. plura fomenta, sunt ei adhibenda. Const.

Primum est, vt in rosis cum sale tritis inuoluatur, vt membra fluida confortentur, & à viscosa humiditate purgentur. Quasi autē rosæ redolentes, sunt sanctorū virorū exēpla, & virtutes, quibus infans inuoluitur, quando nouiter conuersus ad imitandum prouocatur: sed dñt ei cum sale teri. i. cū discretione exponi, & suaderi. Nō enim adhuc debili dñt persuaderi exēpla nimis austera, ne forte desperet, vel ne fortè assumat supra posse suū. Vnde debent proponi exēpla competētia sibi, quibus ad proficiendū confortetur: & à peccati visco. i. consuetudine, seu infectione purgetur, & liberetur. Pet. Quasi mō geniti in fantes lac cōcupiscite. s. facilium exemplorū informationē, siue imitationem: & sequitur Rationabiles sine dolo, vt in eo crescatis. 1. Pet. 2.

Secundum est, vt palatum, & gingiuæ cum digito melle vncto fricentur, vt interiora oris mundificētur, & confortentur, & dulcedine mellis appetitus infantulo prouocetur. Tunc autē pœnitēs digito fricatur: quando leue opus, siue onus, & non graue, & importabile sibi imponitur. Vnde contra nimis austeros sacerdotes Dominus dixit: Alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeris hominum: Matt. 23. digito autem suo nolunt ea mouere. Sed adhuc oportet, quòd digitus melle vngatur, ita quod etiam cum quadam dulcedine pœnitentia inungatur: quia tunc penitens libentius recipit, & magis confortatur, & prouocatur appetitus eius ad faciendum: & quanto

quanto libentius facit, tãto plus ei valet ad interiorem purgationem.

Tertium est, vt sæpe balneetur, & oleo myrtino ac rosaceo inungatur, & omnia eius membra fricentur. Per frequentem autem balneationem, accipe frequẽtem lachrymarum compunctionem. Psalm. Lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Per oleum myrtinũ intellige doctrinam temperantiæ. Et per oleum rosaceum doctrinam patientiæ: quia myrtus temperantiam, rosa verò patientiam significare consueuit. Et isto duplici oleo debet pœnitens præcipuè liniri, id est, ad patientiam, & temperantiam præcipuè moueri, scilicet ad patientiam aduersorum, & ad temperantiam delectabilium, quæ temperantia debet esse in omnibus membris.

Psal. 6.

Quartum est, vt in loco obscuro somnus prouocetur, vt lumen in oculis eius congregetur, & ne nimio lumine oculi tenelli lædãtur, vt non lusci efficiantur. Sic nouiter conuersi potius in quadam obscuritate, siue simplicitate fidei sunt tenendi, vel permittendi quiescere, quàm eis subtiliora, & altiora sint proponenda, & dilucidanda: quia talia quantumcũque per verba declarata, debiles oculos mentis eorum potius læderent, quam illuminarent. Vnde talibus Apostolus dicebat: Facti estis quibus lacte opus sit, nõ solido cibo, id est, facili fidei doctrina, non sublimi, & difficili.

Heb. 5.

Quintum est, vt super omnia caueatur, ne corrupto lacte nutriantur, quia ex hoc infirmitates pessimę generantur paruulis: nec est danda medicina paruulis dum ægrotant, sed nutrix conuenienti medicina dietanda est, vt defectum infantis suppleat virtus nutricis, sicut Constat. dicit. Ex bona enim dispositione lactis, fit bona consistentia prolis. Similiter ergo cauendum est, vt nouiter ad fidem, vel pœnitentiam conuersi, non nutriantur doctrina praua, vel hæretica: quia ex hac generarentur in eis pessimæ opiniones, & dispositiones. Vnde regula, vel medicina eis necessaria tradenda est de sanctorum virorum instructionibus & exemplis: quia ex illorum informatione bona vel mala pendet nouitiorum vita & forma: propter quod dicebat quibusdã Doctor gentium & magister Apostol. Obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

Phi. 3.

Sextum est, quod infantuli fasciis sunt ligandi, eo scilicet, quia membra infantilia sunt tenella, & ad diuersarum susceptionem formarum sunt disposita, & ideo fasciis sunt liganda, ne fiant deformia, siue torta. Sic quia nouiter conuersi, & præcipuè iuuenes sunt faciles ad suscipiendum omnem informationem sibi datam: ideo sunt sub certis legibus & regulis limitandi, & certis & discretis personis commẽdandi, ne ex alicuius malis exemplis, vel verbis deformentur.

Septimum est, quod quia infantuli multum capiunt nutrimẽti, indigent multo somno, vt sic calor ad interiora reuocetur, & digestio celebretur. Valet etiam eis ad hoc si mitius moueantur: & sic ex motu calor interior confortetur, & vt somnus per fumositatum resolutionẽ cerebro prouocetur. Valet etiam eis ad hoc si cantetur, vt infantuli sensus ex vocum dulcedine delectẽtur. Similiter quia conuersi nouiter & præcipuè iuuenes, sunt multum auidi, & apti capere nutrimentum

rum doctrinæ spiritualis, indigēt somno, id est, vacatione & quiete cõtemplationis, & meditationis, vt calor diuini amoris in eis accendatur: ita vt doctrina qua informatur eis magis placeat & proficiat. debent etiam moueri in cunis, id est, facilius obedientiæ operibus occupari, ne ociosi sint: quia ex talibus operibus calor amoris, & somnus. i. quies cõtēplationis in eis accenditur & appetitur. Valet etiam eis, vt cantus diuinæ laudis audiāt, si sunt laici, vel dicant si sunt clerici. Vnde legitur de beato Aug. quòd tempore conuersionis suæ flebat vberrimè atque creberrimè suauè sonantis Ecclesiæ vocibus vehementer affectus. Voces enim illæ influebant auribus eius, & eliquebatur veritas in corde eius, & fluebant lachrymæ, & bene illi erat cum eis.

Tempora, quæ in capitis partibus sita sunt, humanorum corporum cõditione quatuor rationibus indicātur, carnisq́; natura quemadmodum corpus à spiritu gubernari debeat, similitudinibus multis declaratur.

Cap. XVIII.

CORporum humanorū conditionē partes capitis quæ dicuntur tempora, repræsentant quo ad quatuor.

Primo, quia illæ duæ partes capitis quæ Tempora dicūtur, sunt membra valde mobilia. Et ideo (vt dicit Isidorus) tempora dicta sunt, quia sua mobilitate continua quasi interuallis temporum immutantur. Sic etiam humana corpora secundū decursum tēporum iugiter immutātur & alterātur. vnde de homine quo ad corpus, dicitur Iob: Nunquā in eodē statu permanet. Apparet etiā ex hoc dicto Isidori, quod istæ duæ partes capitis denominātur à temporibus, & ideo non debēt vocari tempora, vt quidam idiotæ proferūt, sed tempora, & hoc etiam dicunt Hugon. & Brito.

Isid. 11. ety.

Iob. 14.

Secundò tempora sunt valde vtilia: Nam per tempora mediantibus neruis ad instrumenta sensuum spiritus defertur, & per eadem spiritus vitalis per quasdam arterias à corde ad cerebrum demandatur. Sicut ergo tempora deseruiunt sensui & vitæ, sic corpus datum est homini vt spiritui obsequatur, vt in sensu, id est, in cognitione perficiatur: & vt vitam æternam etiam mereatur. Vnde Apostolus: Obsecro vos per misericordiam Dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctā, Deo placentem. Rom. 12.

Tertiò, quia tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia. Nam propter neruorū sensibilium, & arteriarum venarūque pulsatilium in loco temporum colligantiam, tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia: Vnde animal ibi percussum de facili moritur, sicut dicit Philosophus, & ad hoc etiam accidit, quia humor qui est in temporibus, cito egreditur propter ossium tenuitatem, propter quod tempora cito canescunt propter humoris paucitatem, & siccitatem in eis dominantem, & propter eorum conuertibilitatem ad naturam frigiditatis. Sic etiā naturaliter corpus humanum inter omnia corpora est valde passibile, & ex leui percussione interdum ducitur citius ad mortem: continuè etiam calore, & humore in eo deficiente ad senium, & caniciem tendit. Apost. Quotidie morior, & ad mortem tenditur senescendo. Nam quod antiquatur, & senescit, propter interitum est.

Arist. 19. de ani.

1. Cor. 15

Quartò, quia tēpora sunt valde humectabilia: sunt etiā interius aliquantulum villosa, vt humorem Heb. 8.

rem à cerebro venienté recipiãt & somnum oculis inducant, & si illi villi fuerunt compressi per liquationem compressi humoris, oculos lachrymari faciunt. Similiter quoque corpus nostrum humorem cibalem quotidiè recipit, qui concupiscentiam frequenter incendit, & somnum peccati inducit. Est insuper corpus frequentius ex sua passibilitate, & grauitate causa lachrymationis, & luctus. Vnde Apost. Ipsi inter nos gemimus, expectantes redemptionem corporis nostri.

Rom. 8.

Item qualiter corpus debeat à spiritu gubernari, ipsa natura carnis ostendit.

Primo ratione nobilitatis. Nam caro humana est priuilegiata, eo quod sit nobilissimæ formæ vnita, scilicet animæ rationali, quæ est Dei imagine insignita: immo quod super omnia mirabilissimum est, caro humana Dei caro est facta, et Verbo Dei vnita, propter quod est super omnia exaltata, ex quo dedignari debet homo carnem sic nobilitatam, et exaltatam alicui vilitati, seu fœditati exponere. Vnde Leo Papa dicit, Agnosce ò Christiane dignitatem tuam, & diuinæ consors factus naturę, noli degeneri conuersatione tua in pristinam vtilitatem redire.

Leo. Pa. in quodam ser.

Secundo ratione vtilitatis, quia (secundum Constan.) caro dum sit calida, & humida, est caloris naturalis fomentum, ossium, neruorum, & lacertorum cooperimentum, & frigiditatis temperamentum. Et ad hæc omnia valet corpus à spiritu regulatum, quia est amoris spiritualis nutrimentum. Eccles. Feruor ignis, id est, feruor diuini amoris, vrit carnes eius.

Item est virtutum, & gratiarum spiritualium absconsiuum. Nam grossities, & infirmitas corporis, abscondit dona mentis, & abscondendo per humilitatem, custodit: Apost. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, id est, fragilibus corporibus. Interdum etiam dum corpus atteritur frigus mentis, id est, pigritia expellllitur. Psal. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

2. Cor. 4

Psal. 15.

Tertio ratione varietatis: est enim triplex caro, siue triplex species carnis. Vna neruis, et musculis admixta, vt lacertus: Alia inter durum, & molle temperata, vt caro cartilaginosa; tertia inter hæc media, vt caro communiter dicta. In quo significatur, quod ipsum corpus nostrum aliquando est dum duritia, & rigiditate domandum: quod signat caro neruis admixta. Aliquando cum mollitie, & lenitate fouendum: quod signat caro communiter dicta. Semper autem est cum temperantia nutriendum, & regendum: quod signat caro cartilaginosa. Apost. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, hostiam vitia mortificando: sed viuentem naturam conseruãdo: & hæc duo temperantia facit, quia naturam conseruat, & vitia resecat.

Rom. 12.

Quarto ratione quantitatis. Dicit enim Arist. quòd aues paucas carnes habentes, veloces sunt, vigorosæ, & boni volatus. Sed aues multas carnes habentes, sunt pigræ, & vix à terra valent se erigere. Sic homines, qui à carnalibus delitiis, & delectationibus abstinent, sunt circa spiritualia vigorosi, & ad ascensum per volatum contemplationis idonei. Sed homines carnosi, id est, carni, vel ventri dediti, econtrario sunt, ad spiritualia pigri, & à terrenis affectibus nequeant separari. Vnde Philosophus dicit, quod

Arist. 13. de anim.

Arist. 12. de ani.

quod caro nimis abundans, impedit spiritus operationes. Et ideo creatio capitis ex multa carne non fuit, vt esset homo sensus melioris, intellectus perfectio-
Ari. lib 1 de ani. ris. Dicit Philosop. etiam quando locus, qui est circa oculos est multæ carnis, malitiã signat dispositionis, & prauæ formationis, & defectum formatiuæ virtutis. Vnde ex multa carne & debili virtute non valente illam regere, monstruosæ generantur in corpore passiones, sicut ipse
Arist. 16. de ani. Philosophus dicit: quæ omnia ostendunt, quòd temperantia necessaria est ad sanitatem mentis, & ad valitudinem corporis. Vnde de sobrietate, quæ est tẽperantiæ pars, scilicet quo ad po-
Eccl. 23. tum dicitur, Ecclesiast. quòd sanitas est animæ, & corporis potus sobrius.

Pastorum manus in eorum curæ gerenda quale existat, quamplurimis mammillarum mulierum similitudinibus terminatur.

Cap. XIX.

CVra pastoralis assimilatur mammillæ.

Primo, quia mammilla in muliere est membrum duplicatum, quia duo sunt præcipuè pastori necessaria, scilicet vita, & doctrina, vt scilicet ad nutrimentũ subditorum ex altero fluat lac exẽpli, ex altero vero verbi. Apost.
1. Thi. 4. Thi. Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, &c. Vel duo vbera sunt duæ virtutes necessariæ rectori, scilicet iustitia,
Prou. 10. & clementia. Prou. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus
Greg. eius. Gregor. Inesse rectoribus debet, & iustè patiens misericordia, & piè sæuiens disciplina. Di-
Arist. 6. de ani. cit tamen Philosophus, quòd animalia multorum vberũ, multorum sunt filiorum, & habent vbera à parte inferiori diffusa, vt patet in canicula, & porca. Et cũ peperit porca, dat primo filio primam mammillam, & secundo secundam, & sic de aliis. Animalia autem pauca vbera habentia paucos habent filios. Vnde videtur, quod natura non errante nõ debet aliquod animal plures filios generare, quã habeat mammillas in corpore, alias esset inuenire diminutum, & superfluum in natura, quod pro inconueniẽti habet Philosophus. Sicut ergo animalia multorum filiorum, multorum quoque sunt vberum; & econuerso, quæ paucorum sunt vberum, paucorum sunt filiorum: Sic pastores quanto plures habent spirituales filios pascere, & nutrire, tanto pluribus eos vberibus, id est, virtutibus oportet abundare, quibus bonorum operum præbeant alimenta, id est, exempla, vel iuuamenta. Et ideo (sicut dicit Greg.) virtu- Greg. in past.
tibus vacuus ad regimẽ nec coactus accedat.

Secundo, quia mammilla est membrum ad nutrimẽtum fœtus necessarium: Sic pastoralis cura est necessaria, vt subditi velut filij nutriantur, & pascantur verbo, & exemplo, & etiam temporali subsidio. Pet. Pascite qui in 1. Pet. 5.
vobis est, gregẽ Dei. Tre. Lamiæ Tre. 4.
nudauerũt mammas, & lactauerunt catulos suos. Nam Lamiæ mammas denudant, quando pastorum mentes internas suas virtutes ad subditorum profectum operibus demonstrant, videlicet sapientiam docendo, pietatem subueniendo, & sic de aliis.

Tertio, quia mammilla est mẽbrum lactis administratiuum: Lac autem (vt dicit Aristo.) est sanguis decoctus, digestus, non corruptus: Nam sanguis menstrualis ad mammillas opere na-

turæ repellitur, & ibi decoquitur & digeritur. Sunt enim mãmillæ in pectore situatæ, vt cordi essent vicinæ, vt propter caloris cordis decoctionem, sanguis in lactis naturam facilius verteretur. Digestus autem sanguis ex albedine glandularum mammillarum, in candoris speciem transformatur (vt dicit Const.) Caro enim mammillę cauernosa, & porosa est, vt spongia, & glandulosa, & mollis, & alba, & ideo ad generationem lactis est apta. Lac autem bene digestum est dulce, quod necessarium est propter cibationem animalis, eo, quòd cibus omnium animalium non est nisi dulcis, & valde digestus, (vt dicit Const.) Ex quibus omnibus colligitur, quòd membrum mammillæ est sanguinis depuratiuum, digestiuum, dulcoratiuum, & inspissatiuũ: Prælatus igitur ad modum mammillæ debet præbere sanguinem, id est, doctrinam sapidam, & vitalem, quam tamen primò debet depurare legendo, digerere meditando, dulcorare disponendo, inspissare siue ingrossare proferẽdo, ita vt faciliter, & auidè ab auditoribus capiatur. Const.

Quarto, quia mammilla est membrum cordis, & pectoris defensiuum: Nam mammillæ sua carnositate pectus cooperiunt, et frigiditatem eius osseam temperantes, à frigiditate aeris protegunt, & defendunt. Sic cura pastoralis non debet tantum intendere subditis, quin pectus, siue cor suum custodiat, siue defendat à vitiis. Vnde sicut mammillæ primo pectus armant, deinde autem lac propinant: ita pastores primo debent intendere sibi, deinde gregi prouidere, Acto. Attendite vobis, & gregi vniuerso. Act. 4.

Quintò, quia membrum mammillæ est concepti fœtus indicatiuum. Nam (sicut dicit Philosophus.) si impręgnatio fuerit masculi, apparet dextra mammilla maior sinistra: si vero fœmina fuerit, est sinistra maior. Et hoc signum apparet, quãdo primo fętus incipit se mouere. Sic in correctione prælati mãmilla dextra, est rigor disciplinæ: sed sinistra, dulcor misericordiæ. Si ergo dulcor misericordię excedat rigorem disciplinæ, facit filios fœmineos, id est, subditos dissolutos: sed si vigeat rigor disciplinæ, facit masculinos, id est, viriles, & virtuosos, quandoque autem ex nimia mollitie præsidentis, vita omnino corrumpitur, & perditur delinquentis: & econtra, quandoq; ex rigiditate, siue duritia, cõseruatur. Et ideo dicitur super Amfor quòd quando mulieres parituræ sunt abortiuum, mammillæ mollescunt. Cuius ratio est (secundũ Gale.) quia gracilitas mammillę paucitatem lactis signat. Vnde cũ fœtus debitum nutrimentum nõ habeat, necesse est, vt abortiat. Si vero fuerint vbera dura, sanum esse fœtum designant, vnde docet Isid. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, acrius necesse est, vt arguatur. Cum dolore, sunt abscindenda, quæ leuiter sanari non possunt. Ari. 6. de ani. Gale.

Mentis curiositas dolori verticis comparatur, et quæ ei sint adhibenda remedia, aliquibus doloris verticis medicaminibus declaratur.

Cap. XX.

CVriositas mẽtis assimilatur dolori verticis.

Primò ratione diuisionis: quia dolor verticis hoc modo fieri solet, vt videatur caput in plures partes diuidi. In plures ergo partes caput scinditur, quia hominis curiosi mens in diuersa partitur, quærunt enim curiosi varia, & diuersa,

Eccl. 4. diuersa, & noua, contra illud, In pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Secundo ratione curationis: quia oportet primo, vt caput infirmi vitta, id est, lineo pãno stringatur, & sic mens curiosi stringenda est vitta, id est, corrigẽda est doctrina. Sic sua vitta, id est, doctrina, ligauit Paulus caput Thimothei, i. mentem dicẽs.

2. Thi. 2. Stultas et sine disciplina quęstiones deuita, sciens, quòd generant lites: seruum autem Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes: Oportet etiam, vt huic infirmitati auxilium medicinæ non desit, quoniam huiusmodi morbus velut cancer serpit.

Ibid. Vnde Apost. Prophana, & inutilia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum, vt cancer serpit.

Tertio ratione læsionis, quia solet talis infirmitas verticẽ dolentium lædi per multiloquium. Et ideo curiosis, & garrulis litigatoribus remedium est, vt ori ipsorum silentium imponatur.

Prou. 10 Nam in multiloquio peccatum non deerit.

Pinguedinis varietas ac natura describitur, cui spiritualis deuotio quatuor rationibus similis esse monstratur.

Cap. XXI.

DEuotio assimilatur pinguedini.

Primo quidem, quia pinguedo sua vnctuositate est ignis, & caloris vitalis nutritiua. Et similiter mentis deuotio ignem diuini amoris, & calorem, id est, feruorem charitatis, quo anima spiritualiter viuit, in ipsa anima fouet, & nutrit.

1. Reg. 2. 1. Reg. Incendatur primum iuxta morem hodie adeps. Adeps enim incenditur, cum ex ipsa deuotione animus inflammatur.

Secundo, quia pinguedo est sua aerea lenitate superficiei petitiua: quia scilicet mentis deuotio etiam exterius prorumpit, siue per lachrymas, siue per voces diuinæ laudis, & alia huiusmodi. Vnde Io. Cassianus dicit, quòd deuotio est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat indiciis Psal. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea: & sequitur, Et labiis exultationis laudabit os meum. Io. Cas. in coll. Abba. Psal. 62.

Tertio, quia pinguedo est vacuitatis corporis repletiua: & sic deuotio replet, & complet defectus animæ. Vel vacuitas corporis est humilitas mentis, quæ repletur pinguedine: quia mens humilis repletur deuotione. Iob. Viscera eius replebuntur adipe. Iob. 22.

Quarto, quia pinguedo est diuersarum partiũ impinguatiua, vnde & habet diuersa nomina. Nam (sicut dicit Isid.) aruina est pinguedo adhærens cuti: & ista signat deuotionem exteriorem, quæ ostenditur in effectu. Iob: De lateribus eius aruina dependet. Iob. 15. Adeps autem est pinguedo intestina inuoluens, & membra interius custodiens: & hæc designat deuotionem interiorem, quã Deus præcipuè requirit. Leuit. Omnis adeps Domini erit. Leuit. 3. Pinguedo autem communiter dicitur de vtraque, licèt strictè dicatur pinguedo, quæ adhæret cuidam pelliculæ, quæ dicitur zirbus: ergo pinguedinẽ largo modo sumptam habet, qui tam interius, quã exterius est deuotus, vel quòd pinguedo inuenitur in diuersis partibus, signat quod deuotio inuenitur in diuersis rebus. Vnde sicut Bern. dicit. Non omnibus eodem modo data est gratia, ista scilicet deuotio. Porrò Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu, Paulus in tertio cælo secreti huius gratiam assecuti sunt. Bern. in Cant.

Cum deo metaphoricè in Scripturis humana membra adscribantur, huius rei significatio singulatim aperitur.

Cap. XXII.

DEo in sacra Scriptura attribuũtur humana membra, & hoc fit secundum metaphoram, ficut Dam. dicit. Simplex enim Deus est, & nõ figurabilis: Oculos enim palpebras, & visum habere describitur, quia habens virtutem vniuersorum consideratiuam, nihil eum latere potest. Aures quoque, & auditum habere describitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis susceptionẽ non timemus. Per hunc enim sensum nos mites ostendimus, quando deprecantibus aures fauorabiliter inclinamus. Os, fauces, & labia habere dicitur, quia illud velut loquẽdo per inspirationem nobis reuelat, quod hominum cognitio per huiusmodi organa exprimit, & ostendit. Guttur, & gustum habere dicitur, quia in nostræ iustitiæ operibus tanquam in gustu delectatur. Nares, & olfactum habere dicitur, quia tanquam odor suauissimus Domino placet quicquid deuotionis affectus ei exhibet. Faciem vero habere dicitur, quia per ipsius opera eius virtutem, & præsentiam perpendimus. Nam personam præsentẽ per faciem cognoscimus. Manus repræsentant eius subtilitatem, & inuisibilem operationẽ: quia nos digitis, & manibus, & brachiis subtiliora, & fortiora operamus. Quando vero scriptura dextram Dei commemorat, chariora Dei & digniora insinuat. Vnde & iurare per dexteram dicitur, quãdo intransmutabiliter eius cõsilium perhibetur. Sed frequenter pauperibus, & indigẽtibus subuenit, & ideo pedes habere dicitur, dũ sæpe ostẽdit in effectu, quod solẽt operari homines pedibus, vel incessu. Cor & pectus habere dicitur, propter cognitorum iugem recordationẽ. Ventrẽ vero, & viscera propter compassionem quã se habere in nobis ostẽdit. Irasci dicitur propter odium malitiæ, & eam quam adhibet vltionem. Etiam dormire, & obliuisci dicitur, propter iniuriæ dissimulationem. Quia ergo tot modis per sua beneficia nostram supplet indigentiam, more humano dicitur habere membra diuersa.

Dam. li. 1. ca. 2.

Veræ dilectionis officium, necessitas atque perfectio, ex quinque menti naturalibus proprietatibus, haud dubiè potest cognosci.

Cap. XXIII.

DIlectio assimilatur mento. Primo, quia mentũ fuit necessarium, propter mandibularum originem. Nam inferior mãdibula ex mento oritur, & in eo fundatur. Sed mandibula hæc inferior vitam præsentem designat: cuius est duplex pars, s. dextera, quæ pertinet ad spiritum, cuius exercitium est in vita contemplatiua: & pars sinistra, quæ pertinet ad corpus, circa cuius ministerium intendit vita actiua: sed vtriusque origo est ex mento, id est, ex dilectione charitatis, quia contemplatiua est ex dilectione Dei, actiua vero ex dilectione proximi. Ioan. Qui nõ diligit, manet in morte. 1. Ioan. 3

Secundò, mentum fuit necessarium propter dentium inferiorũ radicationem: Inferiores ènim dentes, id est, Sancti in hoc mũdo viuentes, sunt radicati in mẽto, id est, in dilectione Dei, secundum illud In charitate radicati, & fundati. Eph. 3.

Tertio fuit necessarium propter oris apertionem. Nam ossa ipsius mẽti in suis extremitatibus duas habent furculas, vt dicit Const. Vna est acuta, cuius acumini ligamen quoddam inseritur, quod à late- Const.

à latere temporum protenditur, per quod bucca clauditur, & aperitur. Altera vero furcula grossa est, rotunda, cuius rotunditate mentum fit mobile. Sic etiam necessaria dilectio charitatis, vt os aperiri possit, siue in prædicatione, quia Si linguis hominum lo-
1. Cor. 13 quar, & angelorum, charitatē autem nō habeā, &c. siue in oratione, siue in confessione, quæ etiam
Psal. 131. sine charitate validæ non sunt. Psal. Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Hoc enim desiderium mandatorum charitas faciebat: quia sicut calor sitire facit iustitiam, quæ in obseruatione mandatorum existit, sine qua neque confessio est salutifera, neq; omnino impetratiua, secundum il-
Prou. 21. lud, Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit ipse & non exaudietur.

Quarto fuit mentum necessarium propter faciei completionē, & consummationem: vnde si sit fronti proportionatum, totā faciem exornat; & si nimis excedat eam, totam faciem dehonestat. Sicut igitur mentum proportionatum est ornamentum faciei & complemētum, ita amor ordina-
Cant. 2. tus sicut est charitatis dilectio (secūdū illud, Ordinauit in me charitatem) est ornamētum, & complemētum animę. Vnde per nuptialem vestem charitas designa-
Matt. 24. tur, ex eo quòd animam exornat, & decorat.

Quinto mentum necessariū est ad animalis fortificationem. Nā in mēto est animalis maxima fortitudo, propter duritiam ossis, & ideo bruta se tangi per mentum faciliter non permittunt. Nam mento cōfracto tota eorū feritas quasi armis perditis eneruatur.
1. Reg. 17 Vnde dicitur, quòd Dauid fracto mento vrsi, eruit ouem de ore eius. Sic maxima fortitudo animæ consistit in amore: quia fortis est, vt mors dilectio. Sexto Cant. 8. fuit necessarium mentum ad amoris ostensionem. Vnde mentū hominis tangere, signū est amoris. Et ideo dicitur. Tenuit Ioab mentum Amasæ: Per mentum enim amor, sed per tactum opus amoris exprimitur. Vnde ille mentum tāgit, qui amorem opere ostendit: & hæc est vera probatio dilectionis charitatis, secundū illud. Nō diligamus verbo, neque 1. Ioan. 3. lingua, sed opere, & veritate.

Quatuor rationibus diuitiæ pilis comparantur: per quas quidem bonus malusq; diuitiarum vsus, & auaritiæ detestatio explanatur.

Cap. XXIIII.

DIuitiæ assimilantur pilis. Primo ratione natiuitatis: quia pili nascuntur ex fumo calido & sicco: dum enim fumus subtilis per poros egreditur, dum ab aere tangitur, exiccatur. Similiter ex fumo calido & sicco, id est, ex auaritia desiderium hominis inflammante, & humorem pietatis exiccante, procedit diuitiarum accumulatio. Hic fumus, id est, amor cupiditatis per diuersos poros, i. per diuersas vias, & modos lucrandi, & rapiendi proditur, & cum ab exteriori aere, id est, ab exteriori mundi necessitate tangitur, pili, id est, nummi siue diuitiarum cumuli multiplicantur; & crescunt, & præcipuè illi quibus multiplicantur filij coguntur accumulare Ezec. Ezech. 16 Multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem; vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit. In multiplicatione, vel tumore vberum, intellige augmenta familiæ, & filiorum, & tunc laborat, vt germinet pilus; id est, vt fiat, & crescat diuitiarum cumulus.

Secundo ratione vtilitatis, quia pili sunt non solum ornamentū, sed etiam iuuamentum corporis, sicut patet in capillis. Similiter diuitiæ, sunt ad ornamentum dignitatis, & adiuuamentum necessitatis. Vnde Philosophus dicit, quod diuitiæ, sunt organa felicitatis. Et ideo Ambros. dicit, Diuites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui vti nesciunt: nam diuitiæ sicut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt iuuamenta virtutis.

Arist. in Ethic. Ambr. super lu.

Tertio ratione qualitatis. Nam vbi incute sunt ampli pori, pili exeuntes, sunt grossi: vbi autem pori sunt stricti, tenues erunt pili. Sic homines habentes animos largos, siue amplos, faciunt magnas expensas: Sed habentes animos strictos, id est, auaros, tenuiter, & miserabiliter expendunt. Hieronymus. Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus. Qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit, vt Dominus.

Quarto ratione varietatis, quia pili variantur secundum ętatem. Vnde quando animalia senescunt, pili indurescunt sicut plumæ auium indurantur, quia deficiente humore necessario desiccantur. Sic homines (secundum Philosophum) in senectute efficiuntur illiberales, & duri ad largiendum: & hoc est quando deficit eis bonus humor, id est, bonus amor charitatis. Et hæc auaritia senilis (sicut dicit Sen.) monstruosa est: Monstro, inquit, similis est auaritia senilis. quid enim sibi vult non intelligo. Nam quid absurdius (vt dici solet,) quàm quo minus restat viæ, eo plus viatici quærere, & via deficiente viaticum augere? Huiusmodi ergo pilos, id est, mundi diuitias Leuitæ iubentur radere, id est, viri perfecti, & religiosi contemnere.

Sen.

Num. 8.

Doctrinam spiritualem ad modum cibi fidelibus tradendam esse, ex pluribus in cibi receptione conditionibus necessariis, quæ hic apponuntur edisscitur: & ex diuersitate ciborum doctrinarū pariter ac recipientium varietatem perpenditur, nec non prædicantis doctrinam similem esse voci modulantis aperitur.

Cap. XXV.

Doctrina spiritualis assimilatur cibo corporali, in quo necessaria sunt 8. scilicet præparatio, masticatio, in loco digestionis receptio, eius in liquorem mutatio, liquoris in humorem conuersio, ipsius per membra distributio, cum membris assimilatio, & incorporatio, siue in naturam corporis conuersio. Sic cibus spiritualis doctrinæ à prędicatore pręparatur dum legitur: masticatur, dum in meditatione disquiritur: in loco digestionis recipitur, dum in memoria reconditur: In liquorem mutatur, dum diligenter exponitur: In humorem liquor conuertitur, dum deuotè disseritur: Distribuitur per membra, dum diuersis auditoribus secundum eorum exigentiam prædicatur: Assimilatur dum attentè, & affectuosè recipitur: Incorporatur & conuertitur, dum opere perficitur. De hoc cibo dixit Dominus, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Hieron. Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseueret in cælis. Ioan. 6. Hiero.

Item doctrina spiritualis debet tradi ad modum cibi, In quo (secundum Galen.) consideranda sunt quatuor. Gale.

Primo cibi substantialitas. Nā aliquis cibus est ex sui natura nutrimētalis, & naturæ iuuatiuus.

Et

Et huic assimilatur doctrina sana, & catholica, qua anima spiritualiter sustentatur, & iuuatur ad salutem. Aliquis vero est pestilentialis, & corporis corruptiuus, sicut cibus venenosus. Et huic assimilatur doctrina praua, vel hæretica qua mores, vel fides corrumpuntur. Oportet ergo ciborum scire naturam, & doctrinarum discernere qualitatem, ne homo venenum loco cibi accipiat, ne quis falsitatem pro veritate credat. Vnde Eccles. Non te
Eccl. 35. effundas super omnem escam.
Ioan. 4. Io. Nolite omni spiritui credere, sed probate an spiritus ex Deo sit.

Secundò attendenda est cibi qualitas, scilicet vtrum temperatus sit, vel excedat. Est enim aliquis cibus subtilis, qui de facili digeritur (secundum Auicen.) ex eo generatur sanguis, qui cito resoluitur à membris, & ideo parum nutrit. Et sic est doctrina multũ subtilis rudi populo prædicata, quia parum eos in deuotione nutrit, & malè intelligitur, & cito à memoria labitur.

Item est cibus grossus, qui tardius digeritur, & pars eius modica multum nutrit: ex quo scilicet grossius generatur sanguis, qui tardius resoluitur à membris. Sic doctrina grossior, & vulgarior homines simplices magis reficit, & in deuotione nutrit, & diutius in memoria persistit.

Item est alius cibus à substantia temperatus, & talis laudabilis est, quia medium tenet: huic assimilatur doctrina, quæ neque est nimis rudis, neque nimis subtilis. Talis enim laudabilis est, quia simplicibus, & sapientibus satisfacit. Rom. Sapientibus, &
Rom. 1. insipientibus debitor sum.

Tertio attendenda est cibi quãtitas, vt non sit nimia, neque nimis pauca, sed inter hæc media. Nam cibus nimius naturam grauat, stomachum inflat, torsiones generat, malos humores generat & augmentat, vomitum & fastidium prouocat, calorem naturalem suffocat, ossium & neruorum contractionem causat, vlcera, scabiem, & apostemata procurat, senium & mortem accelerat. Et fit dum homo manducat, vt mortem fugiat inde citius moriatur. Quando vero cibus nimis est paucus, naturam debilitat, visum & sensum hebetat, fluxum capillorum, & caluiciem generat, thisim ethicam accelerat, corpus extenuat, & peiores infirmitates, quàm repletio causat, Vnde dicit Hyppocrates, quòd Hypp. in
in tenuibus dietis maximè peccant ægrotantes: Cibus ergo si apho.
medium inter hoc teneat, rem perditam restaurat, virtutem cõseruat, sanguinem augmentat, calorem temperat, ingenium acuit, vires operandi tribuit, sanitatem perficit & custodit, & salubrem somnum inducit. Similiter quoque accidit de doctrina spirituali, quia si sit nimia, id est, nimis prolixa, vertitur in tædium & multiplex animæ nocumentũ, & ideo poeticè dicitur. Quicquid præcipies esto breuis, vt cito dicta Percipiant animi dociles, teneantque fideles. Omne superuacuum de pleno pectore manat. Similiter etiam defectus doctrinæ spiritualis multiplex malum inducit, & magis adhuc nocet, quàm eius nimietas. Vnde & in pœnam hominum peccatorum Deus per prophetam
comminatur dicens: Mittam Amo. 8.
famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Et Hiere. hunc defectum deplorauit dicẽs,
Paruuli petierunt panem, & non Tre. 4.
erat qui frangeret eis: ergo discreta, & temperata doctrina multipliciter animæ prodest, &

ideo fidelis, & prudens seruus quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tẽpore tritici mensuram.

Quarto considerandа est assumentis necessitas. Nam alius cibus debetur sano, alius ægro, alius iuueni, alius seni, alius debili, alius forti, alius laboranti, alius quiescenti. Nam multa sunt salubria sano, quæ sunt mortifera infirmo.

Item est differentia in sanis. Nam piper, & alia quæ alicui phlegmatico sunt in remedium, alicui cholerico sunt venenum: & iusquiamus, qui est mors homini, est cibus gratissimus passeri, vel coturnici, vt dicit Galenus. Variatur etiam cibus secũdũ qualitatem morbi: Nam alius cibus salubris est in quartana, qui est mortiferus in acuta: & aliquis qui est vtilis in morbi principio, est nociuus in medio, vel quando infirmitas est in summo. Ex quibus patet, quòd cibus variãdus est secundum diuersitatem morbi, & virtutem infirmi, & secundum substantiam, & qualitatem cibi: quæ omnia obseruanda sunt in doctrina spirituali, per quam diuersa vitia debent diuersimodè corripi. Vnde Grego. Nazian. dicit, quòd sicut non vna medicinæ species omnibus adhibetur, ita neque idem sermo vniuersis congruit. Et iterum secundum qualitatem auditorum formari debet sermo doctorum, sicut Grego. dixit. Et iterum. Alia & alia doctrina alios, & alios auditores requirit. Nam grossa doctrina, & facilis, competit rudibus, id est, insipientibus secundũ illud, Tanquã paruulis in Christo lac potum vobis dedi Sed doctrina subtilis & difficilis congruit perfectis. Apost. Sapientiã loquimur inter perfectos Heb. 5. Perfectorum enim est solidus cibus. Debet ergo prædicator diligenter attendere, & ad quid dicat, & quid, & quibus dicat.

Grego. Nazia.

Grego. in past.

1. Cor. 3.

1. Cor. 2.

Heb. 5.

Item doctrina prædicantis debet esse similis voci modulantis, & dulciter cantantis. Nam primo debet esse cordis lætificatiua secundum illud, Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, scilicet cordi. Psal. Lætabor ego super eloquia tua.

Cant. 2.

Psal. 119

Secundo debet esse amoris excitatiua. Nam sicut aues vociferando, & cantando excitant se, scilicet mutuo ad amorem libidinosum, ita prędicatores vocibus, & verbis suis debent excitare ad amorem spiritualẽ, sicut de Christo dicit sponsa. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Et Luc. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et nota, quod aues parui corporis plus vociferantur, quàm aues magni corporis, maximè tempore amoris. Aues enim parui corporis, sunt humiles, id est, despecti, vel qui paruam curam habent de corpore suo Hi sunt magis apti ad vociferandũ, id est, ad prædicandum, & excitandũ alios ad amorem spiritualem, quàm illi, qui sunt magni corporis, id est, superbi, vel voluptuosi prædicatores. Hinc est, quod Doctor gentiũ, & prædicator dicebat. Ego sum minimus Apost. Et Thi. admonebat, dicens, Habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti simus.

Cant.

Luc. 24.

1. Cor. 15

1. Thi. 6.

Tertio debet esse passionũ animæ expressiua. Passiones enim, & morbi animæ, vitia sunt, quæ prædicatoris vox debet exprimere, notificando, & redarguendo, vt curentur: secundũ illud, Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam: annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Isa. 58.

Quarto

Quarto debet esse bonæ dispositionis ostésiua. Bona enim dispositio animæ est per pœnitentiam, & virtutes: quia virtus (secundum Philosophum) est dispositio perfecti ad optimũ: Prædicatoris igitur vox non solũ vitia debet ostendere, sed etiã ad curã pœnitẽtię inducere, & insuper ad virtutes. Ad vtrunque enim hortabatur Apost. dicens: Abiiciamus opera tenebrarum, scilicet peccata, & induamur arma lucis, scilicet virtutes. Psalm. Vox enim Domini in virtute.

Arist. in Ethi.

Ro. 13.

Psal. 28.

Quinto debet esse laboris subleuatiua, sicut vox musica & armonica, quæ est naturę consona, quæ nõ solum delectat homines, sed etiam iumenta, sicut patet in bobus, quæ ad laborẽ magis cantu, quàm stimulo excitantur. Talis erat vox Christi dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Apocal. Audiui vocem de cęlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui, &c. Amodo enim iam dicit spiritus, vt requiescant in laboribus suis.

Mat. 11.

Apoc. 9.

Sexto debet esse tædij ablatiua: sic enim vox musica attædiatos, & accidiosos recreat, & lætificat. Hiere. Audietur vox gaudij, & lætitiæ. Econtra autẽ vox terribilis & horribilis non delectat, sed attædiat. Vnde dicit Constant. quòd interrogatus quidam quare homo horribilis grauior esset ad audiendũ, quàm aliquod pondus corporeũ: respondit, Homo horribilis est animæ pondus, sed alia pondera grauant corpus. Sic sunt quidam prædicatores, qui siue ex nimia prolixitate, siue ex inepta prolatione, siue ex vocis ineptitudine, siue ex incongruitate materiæ non delectant, sed grauant auditores.

Hier. 33.

Septimo debet esse ætatis, & sexus discretiua. Nam videmus, quòd animalia secundum diuersitatem sextus, & ætatis habent diuersitatem in voce. Vnde Philosophus dicit, quòd causa acuminis, & altè rationis vocis, est secundum alterationem ætatum. Vnde vox iuuenũ animalium est acutior voce senum, & vox mulierum est acutior, quã virorum. Vnde (sicut ipse dicit) multę fœminæ, & multi iuuenes vociferãt voce acuta. Grauitas autem vocis sequitur tarditatem motus, quia scilicet aer multis tardè mouetur. Mares autem, & senes mouent multum aerem & ideo sunt grauioris vocis. Neruos & arterias habẽt fortiores masculi, quã fœminę, & senes, quam parui, & non castrati, quàm castrati, eo, quòd propter debilitatẽ mouent paucum aerem. Et quod paucum est, mouetur velocius, & vox velox est acuta, & ideo propter debilitatem neruorum, sunt voces castratorum similes fœminarum vocibus. Dicit etiã Philosophus, quòd fœminæ sunt acutioris & subtilioris vocis, quam masculi, præter vaccam, quæ habet vocem suo masculo grossiorem. Sicut igitur sonus vocis naturalis est discretiuus ætatum, & sexuum, sic etiam sonus, seu vox prædicantis debet discernere ætatẽ, & sexum: quia aliter admonendi sunt iuuenes, aliter senes, & aliter viri, & aliter mulieres, sicut docet Grego. Apoc. Audiui vocem aquarũ multarum, id est, doctrinam.

Arist. 9. de ani.

Arist. 3. de ani.

Grego. in past.

Apoc. 1.

Octauo debet esse laudis acquisitiua, non tamen sui, sed Dei. Psal. Vt audiam vocẽ laudis tuæ.

Psal. 25.

Nono debet esse affectionis audientium immutatiua, sicut facit vox musica & armonica, per cuius dulcem armoniam interdũ infirmi, dæmoniaci, & phrenetici ad sensum mentis reuocatur. Sic vox prædicantis frequenter malas affectiones facit conuerti in

bonas, sicut refert Const. quòd Orpheus poeta, & modulator optimus dixit, Imperatores ad conuiuia me inuitãt, vt se ex me delectent, sed ego in illis delector, cum quibus possim animos eorum deflectere de ira ad mansuetudinem, de tristitia ad lætitiam, de auaritia ad largitatem, de timore ad audaciam.

Sacri Doctores quinque renum naturalibus proprietatibus comparantur: quidque hepar, sanguis, & dorsum significent, explanatur.

Cap XXVI.

DOctores sancti assimilantur renibus.

Primo, quia renes sunt calidi, & naturalis caloris conseruatiui. Sic sancti Doctores, sicut in seipsis sunt feruidi, ita etiam sunt in aliis sua doctrina ignea spiritualis feruoris accensiui, & conseruatiui. Talis erat doctrina
Luc. 24. Christi, de qua dicitur: Nónne cor nostrum ardẽs erat in nobis, dum loqueretur nobis?

Secundo, quia renes sunt frigiditatis dorsi temperatiui. Vnde sunt renes pinguedine cooperti, ne ex frigiditate ossium dorsi sustineant læsionem. Per dorsum autem intelligũtur homines duri, vel homines rebus secularibus, quæ retro sunt, totaliter deditі, quorum frigiditas, id est, malitia aliquando nimis excresceret, nisi eam sanctorum virorum doctrina, vel arguitio tempera-
Matt. 6. ret. Vnde de Herode habetur, quod metuebat Ioannem, & au-
Psal. 15. dito eo multa faciebat. Psal. Increpuerunt me renes mei.

Tertio, quia renes sunt à concauitate hepatis aquosi humoris attractiui. Vnde & facti sunt carnosi, & porosi propter faciliorem aquosæ humiditatis attractionẽ: concauitas autem hepatis, est profunditas scripturæ sacræ. Ex hepate enim quatuor humores materialiter oriuntur, & sic ex scriptura sacra quatuor sensus trahuntur, scilicet literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus. Ex hac ergo hepatis cõcauitate, id est, profunditate trahũt sancti Doctores, & hauriunt aquã doctrinæ, quam populis effundunt abundè. Sed quia hãc suam doctrinam, & omnem suam intelligentiã sub fidei metis, Doctores sanctæ Ecclesiæ restringunt, dici-
tur Isa. Erit fides cinctorium renum eius. Isa. 11.

Quarto quoq;, quia renes sunt sanguinis colatiui: dicit enim Const. quod ad hoc sunt facti, vt ab hepate aquaticum sanguinem sugentes, eum depurent, & eius colamentum, id est, vrinã ad vesicam deportent. Et hoc etiam di-
cit Aristotel. In sanguine itaque Arist. 2.
intelligitur vita hominis, quia si- de ani.
ne sanguine homo non viueret: quam in aliis sancti Doctores suis doctrinis purificãt, dum peccatores conuertunt, & eos à peccatorum fæcibus faciunt separa-
ri. Vnde Hiere. Si separas pre- Hier. 15.
ciosum à vili.

Quinto, quia renes sunt seminabilis humoris generatiui. Vnde continent lumbos, in quibus dicitur esse causa venereæ voluptatis. quasi autem humor seminabilis est doctrina spiritualis, quæ Deo generat filios non carnis, sed spiritus: qui humor per sanctorum doctorum ora infun-
ditur. Vnde Apostolus dixit: In 1. Cor. 4.
Christo Iesu per euangeliũ ego vos genui. Vnde Doctores Ecclesiæ ab ipso capite Christo suo mystico corpore tanquam renes in carnali corpore vtiliter possi-
dẽtur. Vnde ab ipsa sancta Eccle- Psal. 138.
sia ei dicitur: Tu possedisti renes meos. Quos etiam ad aliorũ salutẽ inflammari petebat, dicens: Vre renes meos, & cor meum.

Quas

Quas partes Dominus habere debeat, vt merito subditis dominari queat ac quæ vitia tyrannum efficiant, breuiter patefit.

Cap. XXVII.

DOminari laudabiliter subditis docet ipsum nomen Domini. Nam hoc nomen Dominus, videtur importare quinque conditiones.

Primo enim videtur esse nomen potestatis. Vnde à Deo, à quo est omnis potestas, dominium est statutum. Aliter enim non staret respublica, neque humana societas esset tuta, neque hominũ scita essent pacifica, vel quieta. Sublata enim de medio iustitiæ potentia, libera esset malitia, neque innocentia esset tuta (sicut dicit Isid.) Iusta ergo dominatio subditos non opprimit, nec repellit.

Item bonus Dominus seruos non deserit, sed pro eius aduersariis se opponit, vt dicit Greg.

Secundo, hoc nomẽ Dominus
Psal. 10. est nomen æquitatis. Psal. Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Vnde iustus Dominus per viam iuris & æquitatis, lites & causas inter subditos dirimit, & vnicuique quod suum est tribuit, cõtra malitiam gladium trahit, pro innocentia defensa titulum iustę tuitionis opponit: Maleficos punit, viduas & orphanos de manu opprimentis eripit: prædones, & fures impetit: & per acceptam à Domino potestatem nõ secundum impetum voluntatis, sed secundum dictamen rationis, & secundum legis imperium, vniuersa disponit.

Tertio, Dominus est nomen liberalitatis. Nam boni Domini
Hest. 13. sunt liberales, & pij. Hester. Cũ, inquit, totum orbem meę ditioni subiugassem, nolui potentię abuti magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos. Bonus Dominus plus amari, quam timeri appetit, non hominibus, sed bestialiter viuentibus se pręesse agnoscit. Vnde dicit Grego. Greg. super Ge.
Homo, inquit, non rationabilibus, sed irrationabilibus animalibus est prælatus, vt non ab hominibus, sed ab animalibus timeatur. Omnes enim homines natura gignit æquales, sed pro variis meritis alios aliis dispensatio diuina præposuit, vt saltem propter humanã potentiam peccare timeant, qui diuinam iustitiam non formidant.

Quarto, hoc nomen Dominus, est nomẽ nobilitatis. Vnde dicitur: Tuli de tribubus vestris sapientes, & nobiles, & posui eos Deut. 1.
Dominos: debent enim Domini esse, & anima, & carne generosi. Nam (vt dicit Ambr.) natura in Ambr.
animalibus nobiliores, & fortiores præponit aliorũ reges, & duces: ergo quod seruatur in iumẽtis, & animalibus, non seruabitur in hominibus?

Quinto, quia Dominus est nomen timoris, & honorabilitatis. Ephe. Serui obedite Dominis vestris carnalibus cũ timore. Vnde Ephe. 5.
per bonũ Dominũ tota patria timetur, & honoratur, eo quòd cuncta pacificat, & discordes sedat, & aduersarios procul pulsat.

Item nota, quod tyrannicũ dominium quatuor vitia faciunt.

Primo, auaritia. Nam tyrãnus, & malus Dominus subditos non iuuat, sed spoliat. Mich. Qui violenter tollitis pelles, &c. Mich. 3.

Item propter munera iustitiam violat, & pauperi, & viduæ non iudicat. Mich. Audite principes Mich. 3.
Iacob, & duces domus Israel, nũquid vestrum est scire iudicium?

Item exactionibus populũ sæpe vexat. Isa. Populum meum Isa. 3.
exactores spoliauerunt.

Itẽ occasiones quęrit, vt rapiat.

Isa.

Isa.52. Isa. Absque causa calumniatus est eum.

Secundo, facit tyrannidem iniustitia, quia subditos pœnis flagellat. Isa. Dabo Aegyptũ in ma- Isa.19.
nu dominorum crudelium.

Isa.10. Itẽ statuta iniqua ordinat. Isa. Væ qui condunt leges iniquas.

Item aliena tanquam propria vendicat, & sua esse omnia pu- 1.Reg.3.
tat. Regum. Filios vestros, & agros tollet.

Item malorum dictis fidem ac- Pro.29.
commodat. Prou. Princeps qui libenter audit verba mẽdacij, omnes ministros habebit impios.

Mac. 16. Item fidem nulli, primo Machab. Iurauit illis rex, &c.

Item suos fideles malè remu- Gene.31.
nerat: Exemplum de Laban.

Tertio facit tyrannum superbia, quia tyrannus timeri, non amari curat.

Item nullius seruitiũ acceptat, sed omnia ex debito sibi fieri pu- Judith. 3
tat. Iudith. Nec tamẽ ista facientes ferocitatem eius, &c.

Quarto tyrannicum vitium est intemperantia, quia aliis laborantibus ipse comestionibus va- Eccl. 10.
cat. Eccl. Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.

Ecclesiæ fides quinque rationibus cuti assimilari, ipsiusq; necessitas quanta sit, non obscuris sacra scriptura etiam demonstratur exemplis.

Cap. XXIII.

Fides ecclesiæ assimilatur cuti, siue pelli propter quinq;. Primo ratione inclusionis. Nã cutis est superficies corporis, quę carnem, & ossa cõtinet, & includit. Sic in fide catholica fortiores sunt, qui designantur per ossa; & imbecilliores, quæ signantur per carnes. Vnde etiam cutis vocatur corium, eo, quod corio caro
Iob.10. tegatur. Iob. Pelle & carnibus vestisti me, & ossibus, &c.

Secundo ratione defensionis: Nam cutis omnia interiora munit, & defendit. Vnde cutis, pro defensione totius corporis, omnibus periculis, & passionibus se exponit. Vnde secundum Constan. habet tenuitatem, ne nimis corpus impediat: habet soliditatem, vt melius quod est intra, cõtineat, & facilius exteriori lesioni resistat. Vnde etiam vocatur pellis eo quòd à corpore exteriores pellat iniurias, vẽtos, & pluuias, frigiditatis & caloris perfert iniurias. Rectè ergo fides est cutis, quia omnia membra ecclesiæ fide proteguntur, & ab iniuriis persecutorum, & à ventis tentationum, & à pluuiis, id est, falsis doctrinis hæreticorum. Vnde Apostolus: In omnibus assumen- Ephe.6.
tes scutum fidei.

Tertio ratione imitationis. Nã cutis secũdum variam membrorum dispositionem ac necessitatem, nunc se contrahit, nunc se extẽdit. Sic fideles tempore persecutionis secundum variam fidelium vtilitatem, seu necessitatem, quandoque contrahebãt fidem suam, persecutionem declinando, siue fugiendo: quãdoque verò extendebant, persecutoribus se offerendo: & hoc faciebãt viri cælestes, & perfecti, sicut Apostoli, & consimiles. Psalm. Ex- Psal.103.
tendes cælum sicut pellem.

Quarto ratione purgationis. Est enim cutis tota plena poris, & maximè in parte capitis, propter expressionem fumosæ superfluitatis per calorem. Dum enim pori aperiuntur superfluitates intercutaneæ per vapores, & sudores purgantur. Sic fides catholica habet ad modum cutis multos poros, id est, multas vias, & modos ad purgandum animã à peccatis, scilicet per pœnitentiã, per eleemosynam, per baptismum, & huiusmodi. Act. Fide purificans Act.15.
corda eorum.

Quinto

Quinto ratione passionis, quia cutis, siue pellis multipliciter patitur. Nam patitur incisionē, excoriationem, verberationem, & multa alia quasi innumerabilia: quæ omnia etiam sancti martyres pro fide passi sunt, sicut patet. Heb.11. Heb. Alij vero ludibria, & verbera experti &c.

In quibus virorum spiritualium præcipua animi fortitudo consistat quinque ipsius barbæ naturalibus similitudinibus rectissime declaratur.

Cap. XXIX.

Fortitudo virorum spiritualiū assimilatur barbæ. Vnde pili barbæ sunt opera fortia perfectorum, quod patet ex multis.

Primo, quia barba est faciei virilis ornatiua: & similiter ex fortitudine martyrum. Vnde & aliorum sanctorum tota facies, immo totum corpus ecclesiæ decoratur, & ornatur. Vnde de ipsa Pro.31. ecclesia dicitur: Fortitudo, & decor indumentum eius.

Secundo, quia barba est maxillarum iuuatiua. Nam sua villositate neruos maxillares tuetur, etiam à nimia frigiditate defendit, quasi autē maxillæ Ecclesiæ sunt prędicatores, qui cibum spiritualis doctrinæ alijs conterunt exponendo, & prænarrant prædicando, vt inde fideles cæteri nutriantur: isti dicunt habere barbā, id est fortitudinem boni operis, vel fortitudinem contra tentationes, qua frigus peccati repellatur ab eis, ne scilicet cum alijs prędicauerint ipsi reprobi efficiantur. Debent esse barbati i. pilis fortium operum abundare, vt scilicet, quod verbis suadent, operibus corroborent. Vnde sine robore talis barbæ non congruè, non laudabiliter exitur ad opus do- 2.Re.10. ctrinæ. Vnde Dauid mandauit nuncijs suis: Manete in Hiericho, donec crescat barba vestra.

Tertio, quia barba est caloris, & vigoris naturalis indicatiua, propter quam causam vir solus barbam nutrit, non autem mulier, quia mares calidiores sunt naturaliter fœminis, & maioris vigoris, & ideo in maribus fumus, qui est pilorum materia, magis quam in fœminis augmentatur. Vnde accidit etiam quandoque in mulieribus calidæ, & humidæ complexionis, quæ videtur barbescere. Sic illi, qui abundant in calore, & vigore dilectionis, habent animum virilem, & ideo inest eis fortitudo, & ad peccatis resistendum, & etiam ad bene operandū: propter quod dicitur, quod fortis est, vt mors dilectio. Siquidem Cant.8. mors sic est fortis, quod ei nullus potest resistere; & compellit etiā peccatorem multa bona facere, quæ nunquam dum vixit, facere voluit. Econtrario autem illi, qui sunt frigidi à calore charitatis, habēt animum fęmineum, id est, debilem. Vnde carent barba fortitudinis ad operandum, vel ad resistendum tentationibus.

Quarto quoque quia barba est diuersarum figurarum susceptiua. Nam sicut Philosophus di- Ari.19. de ani. cit, si humor vnde barba generatur, fuerit calidus, fumosus, & siccus erunt pili barbæ sicut & capilli crispi, & inde reflexi, & inuoluti. Et hoc accidit, quia per duas vias vadit contrarias. Nam pars terrestris mouet inferius, calor vero mouet superius, & sic inuoluuntur pili, & fiunt crispi. Talis est fortitudo luctantiū cum carne, vel mundo: qui licèt ex parte spiritus habeant calorem charitatis, ex parte tamen mundi habent fumum vanitatis, ex parte carnis siccitatem, siue ariditatem deuotionis. Et ideo sicut ex feruore spiritus trahuntur superius, ita ex infirmitate carnis trahūtur inferius. Et sic efficiuntur-

tur aliquo modo reflexi, siue crispi, id est, non vniformes, sed varij. Et de hac varietate lo-
Rom. 7. quitur Apostol. dicens: Inuenio aliam legẽ in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Si verò vapor ex quo generantur pili, fuerit humidus multum, erunt pili leues, & longi. Sic etiã in illis in quibus est humor multus deuotionis & gratiæ, pili, id est, opera eorũ fortia sunt, eis leuia, id est, suauia ad faciendum, & longa ad continuandum. & hoc est vnguentum, scilicet deuotionis, & gratiæ, quod (sicut dicitur,) descendit in barbam
Psal. 132. Aaron.

Quinto, quia barba est multipliciter defectiua. Nã in aliquibus non crescit, sicut in pueris: quia quamuis sint humidi, & calidi, tamen quia fumosa illa substantia, quę est pilorum materia, transit in augmẽtum puerorum, ideo non superfluit, vt conuertatur in pilos. Tales sunt, qui licèt sint iuuenes, & fortes, tamen fortitudine sua non vtuntur ad Dei seruitium, vel in operibus bonis, sed potius pro mundo, & in peccatis. In aliquibus verò barba canescit, sicut in senibus propter debilitatẽ ipsius caloris, & abundantiam frigiditatis. Et sic etiam accidit tepescentibus in calore diuini amoris, quia etiam pili barbæ, id est, exteriora pœnitentiæ opera in eis immutantur, & debilitantur. In aliquibus verò barba defluit ex caloris, & humoris interceptione, vt in castratis: vel ex humoris corruptione, vt in leprosis. Interficitur autem calor amoris, & humor deuotionis per peccata spiritualia, & corrumpitur per peccata carnalia, & ideo vtrobique deficit barba, id est, fortitudo vera.

Quoniam Dei gratia potissimum humilibus est parata, idcirco hic iure ipsi medullæ quinque insignibus est assimilata exemplis.

Cap. XXX.

GRatia Dei assimilatur medullæ.

Primo ratione suæ generationis: quia medulla in concauitatibus ossium generatur. Sunt autem concauites ossium humilitates mentium, quibus solis gratia Dei infunditur, secundum illud, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iac. 4.

Secundo ratione complexionis, quia medulla, (vt dicit Constan.) est calida & humida, sic gratia Dei est calida, inquantum inducens accendit charitatem; & humida inquantum emollit ad pietatem: facit enim eos in quibus est, feruentes ad Deum, & pios ad proximum. Sapien. Apud Deum nota est, & apud homines: apud Deum, scilicet per charitatem, apud homines per pietatem. Const. Sap. 4.

Tertio ratione irrigationis, quia ossa irrigat, & confortat, & eorum frigiditatem temperat. Nam sua caliditate temperat eorum frigiditatem, & sua humiditate eorum siccitatem. Anima enim sine gratia, est sicut terra sine aqua, scilicet frigida, & arida: vnde Psalm. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Sed gratia Dei non solum sicut aqua tollit eis ariditatem, id est, operis boni sterilitatem, sed etiam, vt ignis, vel Sol tollit eis frigiditatem, id est, cõstrictionem & immobilitatem peccati constringit, & immobilitat, sicut patet de frigore corporali in aqua congelata: Vnde gratia Dei multum confortat animam: generat enim in ea, (secundum Bern.) odium præteritorum peccatorum, contemptum præsentium, & desiderium Psal. 142. Bern. de li. arb.

rium bonorum futurorum.

Quarto ratione nutritionis, quia medulla, (vt dicit Constan.) nutritur ex purissimis partibus, & vnctuosis humoribus: sic gratia Dei nutritur ex purissimis operibus, & deuotis orationibus. Bernard. Gratia balsamum purissimum est, & ideo purum, & solidum, & profundum vas requiritur. Bern. in Cant.

Quinto ratione mutationis, quia medulla, (vt dicit Varro) mutatur vt luna. Nam crescente luna, ipsa crescit; decrescente decrescit: & hoc tam in animalibus, quàm in arboribus patet, quorum medulla in plenilunio augmentatur, & in alio tempore minoratur. Per lunam igitur, quæ est planetarum infima, humilis intelligitur anima, in qua secũdum augmentum, vel diminutionem humilitatis minuitur, & crescit gratia salutaris, Quia quanto quis efficitur humilior, tanto, & gratia plenior & quanto magis superbus, tanto magis à gratia vacuus, vnde Bern. dicit: In veritate didici nil ęquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, & recuperandam, quàm si omni tempore corã Deo inueniaris, non altum sapere, sed timere. Altum enim sapere, ad superbiam pertinet, timere verò ad humilitatem. Ad hoc etiam facit, quod dicit Chrysost. Aliquando, inquit, plerique vitam habentes mundam, nõ accipiunt gratiam, ne in superbiam eleuẽtur, ne inflentur ventositate iactantiæ, ne altitudo muneris negligentiores efficiat. Eccl. Quãto maior es, humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiã. Var. Bern. in Cant. Chrys. in epist. ad Heb. Eccl. 3.

Gulæ vitium quantum hominibus obsit, quantumq; detestabile sit: ex multis gutturis naturalibus actionibus, ipsius pinguedinis læsionibus facile perspici potest.

Cap. XXXI.

GVlositas, & voracitas assimilatur gutturi.

Primo, quia guttur est cibi, & potus in stomachũ inductiuum: Habet enim guttur duplicẽ concauitatem, habet vnam ad attrahendum aerem. & anhelitum perficiendum, & alium ad cibum recipiendum. Et hæc duplex via quodam operculo, quod epiglotum dicitur, distinguitur. Quod vtique se habet in superficie gutturis ad modum vestis ad vtrunque foramen gutturis ęqualiter se habentis. Sicut igitur guttur est cibi, & potus receptiuum, & stomachi impletiuum, ita homo vorax & gulosus ad hoc principaliter intendit, vt cibum, & potum accipiat, & ventrem suum impleat. Vnde de tali homine dici consueuit. Ipse est totus gula. Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. gl. propter voracitatem. Quia sicut sepulchrum aperitur ad suscipiendum cadauera, ita vorax semper inhiat ad cibaria recipiendum. Psal. 5.

Secundo, quia guttur est delectationis ciborum perceptiuum. Est enim delectatio cibi in modico transitu gutturis; propter quod dicit Philosophus, quod quidam multiuorax affectabat habere collum gruis, scilicet, vt diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gulæ. Homo enim gulosus in cibo solam delectationem quærit, non necessitatẽ, vel vtilitatem. Et de talibus dicit Apostolus Philip. Quorum Deus venter est. Arist. in Ethi. Phil. 3.

Tertio, quia deglutitio cibi, vel potus, spiritus id est, aeris attractionem impedit. Nam cum natura cibum deglutit, foramẽ anhelitus claudit, & aliud foramen ad recipiendum cibum aperit; cùm autem aerem attrahit, foramen

foramen cibi penitus claudit. Nã si de cibo, vel potu subintrauerit aliquid foramen aeris, via spiritus clauditur: & nisi à natura citius repellatur, animal suffocatur. Nihil enim sic timetur in omnibus passionibus gutturis, sicut amissio ipsius aeris, à quo non potest animal per xx. partem vnius horæ sine periculo abstinere. Sicut igitur de glutitio cibi in gutture impedit spiritũ, id est, aeris attractionem, ita gulositatis delectatio impedit spiritualium consolationum perceptionem. Vnde

1. Cor. 2. Apostolus dicit, Animalis homo, id est, gulositas, & voluptuositas non percipit ea, quę sunt spiritus Dei. Delicata est enim, (vt dicit

Bern. Bern.) diuina consolatio, & non datur nisi amittentibus alienam.

Item gulæ vitium quantũ nociuũ sit animæ, & corpori, ostendit pinguedo corporis.

Primo quidem, quia pinguedo nimia, est pessimorum morborũ generatiua. Nã (sicut dicit Constan.) pinguia corpora, & nimia adipe plena, sunt pessima, & morbis pessimis præparata, eo, quòd calor naturalis sæpe in talibus suffocatur, & via spiritus pinguedine clauditur, & sic ad regimen corporis, vt spiritus influat, denegatur. Et addit, quod corpora omnia pinguia propter humorẽ superfluam abundantiam, incurrunt sæpe infirmitatem prolixã, & tardissimam curam. Nam põdere pinguedinis pressa, non se exercitant, nõ laborant, & sic nec superflua minuuntur, nec congelata pinguedo dissoluitur. Vnde calor naturalis suffocatur, & subito mors inducitur, nisi ei citius succurratur.

Secundo, quia pinguedo est actionum animæ, scilicet sensus, & intellectus impeditiua. Vnde

Hiero. Hieron. dicit, quòd venter pinguis non gignit sensum tenuem: & ideo abstinentia confert intellectui.

Tertio, quia est complementi generationis animalis tardatiua. Vnde dicitur in Aphoris. quod mulier nimis pinguis non concipit, si non macrescit, eo, quòd pinguedo matricis semitam intercludit.

Humilitatis virtus, quæ genibus comparatur, quã bona nobis cõferat quatuor demõstratur exemplis, cui etiam sapientiam fore coniungendã ad Deũ ritè placandum, edocetur.

Cap. XXXII.

HVmiles assimilantur genibus.

Primo quidẽ, quia humilitas est mater cõcordię, & hoc significatur in genibus. Quia genua (vt dicit Isido.) sunt coniunctiones Isid. femorum, & crurum. Vnde secũdum eum femora extendũtur ab inguinibus vsque ad genua. Per femora autẽ possunt intelligi fœminæ, eo quod in illa parte fœminæ discernuntur à viris: per crura verò, quæ fortiora sunt, possunt intelligi viri, vel per femora intelliguntur superiores: per crura verò inferiores. Nõ igitur potest esse concordia, siue inter fœminas & viros, siue inter superiores & subditos, nisi mediante humilitate. Nam per humilitatẽ superiores inferioribus inclinantur. Et iterum per humilitatem inferiores superioribus obediunt, & subduntur. Inter superbos verò econtrario semper sunt iurgia. Vbi verò sunt humilitatis genua, ibi pacis & vnitatis concordia.

Secundo, quia humilitas est soror sapientiæ: & hoc etiam significatur in genibus quæ mira fraternitate oculis coniunguntur. Nam cum quis gignitur, ita formatur, vt genua sursum ad oculos teneantur, quorum coniunctione foramina oculorum causantur.

fantur. Et ideo est, quòd dum homines genua flectunt, facilius lachrymas fundunt.

Item dum oculi coram iudicibus plorant, genua se flectunt. Oculis autem assimilantur sapiẽtes, quia genua oculis coniunguntur. Et quòd ibi locantur oculi vbi genua infiguntur, signat, quod vbi humilitas, ibi sapientia. Et vtrunque est necessarium in compunctione, & ad placandũ summum iudicem Deum, scilicet sapientia, quæ mentem compungat, & ad flendum moueat, & ex cognitione culpæ, & offensæ; & etiam humilitas, quę mentem, & corpus inclinet ad satisfactionem iustitiæ. Prou. 11.

Tertio, quia humilitas est opposita superbiæ. Nam genua sunt vocata, eo quòd in vtero sunt genis opposita, & à genis, sunt genua dicta. Per genas autem, quæ sunt in superioribus locatæ, & quæ maxillas continent conterẽtes, superbi significantur superiora petentes & alios per violentiã conterentes. Et sunt duæ genæ, id est, duo modi superbiæ, vna est de spiritualibus, alia de temporalibus, quibus opponuntur duo genua, id est, duo modi humilitatis: Primus est paupertas spiritus quæ est, vt homo recognoscat se spiritualibus indigere: & ea à se non habere, alius est temporalium despectus.

Quarto quoque, quia humilitas est amica abstinentiæ: Nam per abstinentiã caro humiliatur, sicut Amb. dicit: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas. Et hæc abstinentia signatur in genubus quæ sunt depauperata à carnositate & pinguedine propter motus continuationem. Nam multum carnosa, & pinguia de facili opilantur, & sic actio virtutis sensibilis impeditur. In quo etiam significatur, quod per abũdantiam, & vsum delitiarum, impeditur & actio virtutis, & continuatio laboris. Amb. in hym.

Peccatores incorrigibiles esse penitus à bonorum societate expellendos, dentiũ vnico manifestatur exemplo.

Cap. XXXIII.

IN fectiui aliorũ, & incorrigibiles, sunt eradicandi. Cuius exemplũ apparet in dolore dentiũ, quia (secundum Auicen.) quando dens dolorosus non recipit omnino curam, quia quocunque fomento mitigetur, statim post modicum redit, & lædit etiã alios dentes, propter illud quod ex ipso transit ad eos, & non inuenitur via ad eius rectificationẽ, tunc cura eius est sola eradicatio. Sic cum homo est malus, & non recipit curam, id est, correctionẽ, quia dato, quòd verbo aliquo vel pœna ad modicum cohibeatur, statim tamen redit ad pristinam malitiam, immo etiam alios inficit, & trahit: tunc etiam talis per mortem, vel expulsionem est omnino eradicandus. Apostolus Abscindantur qui vos conturbant. Et iterum de fornicatore in corrigibili loquens dicit, Expurgate vetus fermentũ. Vnde Hier. dicit, Secandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne totius corporis massa oues, & pecora ab ea corrumpantur, & putrescant, & intereãt. Aug. In Alexandria vna scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressa est, totam vrbem eius flãma populata est. Gal. 5. 1. Cor. 5. Hier. & 24. q. 3. August.

Vnico puerorum exemplo, corporis infirmitatem nonnunquam animam ipsam perficere, à peccatisque custodire confirmatur.

Cap. XXXIIII.

IN firmitas corporalis interdũ præseruat hominem à peccatis, sicut pueri quibus in partibus

capitis accidunt vlcera, & apostemata, & adest fluxus narium, præseruantur ab epilentia (vt dicit Auicen.) quia sic purgatur humiditas cerebri, quæ si non purgaretur induceret epilētiam. Sic etiam per infirmitatem corporis purgantur, & remouentur interdum tentationes, & malæ dispositiones mentis, quæ facerent hominem (nisi sic purgaretur) ruere in peccatum. Sen. Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse quod non debeo velle. Apostolus, Virtus in infirmitate perficitur.

Sen.

2.Cor.12.

Immunditia corporalis varietas et quales in veteri lege reputabantur immundi, eorumq; significatio multiplex clarè definitur.

Cap. XXXV.

IMmunditiæ spirituales vitiorum assimilantur immunditiis corporalium morborum. Nam in lege veteri reputabantur immūdi leprosi, & patientes fluxū sanguinis, & patientes fluxum seminis: cadauer etiam hominis mortui reputabatur immūdum, & quicunque aliqua immunda tangebant, immundi reputabantur. Per immūditiam ergo lepræ: significabatur immunditia hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina contagiosa est, sicut & lepra; tum quia nulla falsa doctrina est quæ vera falsis non admisceat; sicut in superficie corporis leprosi apparet quædam distinctio quarundam macularum ab alia carne integra. Per immūditiam vero mulieris sanguifluę, designatur immūditia idololatrię propter immolantium cruorem. Per immunditiam autem seminiflui significabatur immunditia vanæ locutionis, eo quòd semen est verbum Dei. Per immunditiā coitus, & mulieris parientis, designabatur immunditia peccati originalis: per immūditiam mulieris menstruatæ, designabatur immunditia mentis per voluptates emollitæ: per immunditiam vero cadaueris cuiuscunque, signatur immunditia peccati mortalis, quod est mors animæ. Per immunditiam vero contactus rei immundæ, designatur immunditia consensus in peccatum alterius. Vnde & Isa. Exite de medio eorum, & separamini, & immūdum ne tetigeritis.

Accidiosis ac voluptuosis impatientia, præcipuè aliquid sufferendi contingere ex tribus dorsi doloris causis atque exemplis non difficulter cognoscitur.

Cap. XXXVI.

IMpatientia tolerandi, vel sustinendi onera, & grauia, præcipuè inuenitur in accidiosis, & voluptuosis, & opulentis. Cuius exemplum est in dolore dorsi. Nā dolor dorsi, licet possit ex pluribus causari, tamen (secundum Auic.) causæ eius præcipuæ sunt tres, quia aliquando accidit propter frigus cōplexionis, & phlegmatis crudi, aliquando vero propter multitudinē coitus, aliquando vero propter repletionē magnæ venæ, quæ est supra dorsum. Quia igitur dorso feruntur onera congruè per dolorem dorsi impatientia accipitur incommoda, & onerosa sustinendi. Nam cui dorsum dolet, onus sustinere non potest. Sed frigus, quòd est huius doloris causa, refertur ad accidiosos, in quibus refriguit spiritus feruore charitatis expulso. Vnde in corporalibus cibis ea quæ accida sunt, communiter frigida sunt. Coitus vero frequētia pertinet ad voluptuosos, qui carnis delectationes sequuntur, plenitudo autem venæ magnæ pertinet ad diuites opulentos, qui domos plenas habent temporalibus

libus diuitiis. In his ergo est dolor dorsi, id est, impatientia, & impotentia grauia tolerãdi, quia accidiosi, & pigri nõ possunt pati laboriosa, propter defectũ caloris charitatis quæ facit omnia leuia. Voluptuosi non possunt pati pœnosa propter mollitiem carnis, quia est delectabilibus assueta. Sed opulenti diuites non possunt pati iniuriosa, propter elationem mentis quam facit diuitiarum affluentia. Nam diuitiæ sicut dicit Philosophus, faciunt homines elatos, & contumeliosos. Arist. in Rhet.

Inuidiæ malignitas, inuidorumq; tristitia vnde ortum habeat, per tres ipsorum dentium defectus dolorem causantes, manifestatur.

Cap. XXXVII.

INuidia assimilatur dolori, siue putrefactioni dentium. Vnde dicitur Putredo ossium, inuidia. Prou. 14 Dolor namque dentium (secundum Auice.) causatur ex tribus, quia causa dolorem faciens, aliquando est in ipsa substantia dẽtium: quandoque vero in neruo quæ est in radice eorum, quãdoque vero in gingiua, vbi etiam quandoque fit apostema, et additio carnis natæ, in ea in qua recipitur materia; quæ omnia sunt doloris dentium causa. In his ergo designatur triplex causa tristitiæ, seu doloris inuidorum. Nam aliquando inuidet vnus alteri de personali bonitate, aliquando vero de honoris dignitate, quandoque vero de lucri, vel diuitiarum prosperitate. Quando igitur dolor inuidi est de persona, tunc est velut dolor dentis radicatus in substantia. Quando vero de dignitate, vel honore, tunc est sicut dolor prouenìens ex neruo. Nam quasi radix dẽtis est virtus probi hominis cui neruus coniungitur, quia virtutem probi hominis sequitur præmium honoris, vnde neruus radicis est honor virtutis, ex quo sequitur dolor dentis, id est, tristitia inuidentis. Quasi autem gingiuæ quæ dentes circundãt, & vestiũt, sunt temporales diuitiæ quibus homines circundantur, & fulciuntur: quibus quandoque iungitur apostema, id est, putrefactio inuidiæ, quia scilicet præcipuè diuitibus ab aliis inuidetur, vel tunc apostema nascitur ex gingiuis, quando auaritiæ, vel superbiæ pestis nascitur ex diuitiis, quandoque etiã caro adnascitur, scilicet cum filij generantur quæ omnia sunt dentibus, id est ipsis inuidentibus causæ doloris, & tristitiæ. Est enim inuidia tristitia in alienis bonis, prout Philosophus dicit. Arist. 2. Rhe.

Iusti perfectiq; viri quemadmodum in iustitia conseruentur, à peccatis purgentur, & eorum perfecta compunctio oriatur: pluribus hepatis proprietatibus ac exemplis insigniter expanatur.

Cap. XXXVIII.

IVsti, & perfecti viri assimilantur hepati.

Primo quidem, quia hepar est stomachi iuuatiuum. Nam in hepate sunt quædam extremitates, quæ dicuntur fibræ quæ sunt, vt quædã eminentes linguæ, quibus hepar amplectitur stomachum, ei calorem exhibens ad digestionem ciborum: stomachus ergo qui totius corporis cõmuni vtilitati deseruit, repræsentat nobis ipsam rem publicã, siue commune bonum, quod sancti, & iusti viri præcipuè amplectuntur, & fouent, siue linguarum consultatione, siue cuiuslibet fauoris calore. Communia enim propriis iusti viri, & non propria communibus anteponunt.

Secundo, quia est puri ab impuro separatiuum. In hepate

enim fit secunda digestio, & separatio, & depuratio cibi prima facta est in stomacho. Hepar enim succositatem primæ digestionis per quasdam venas in suam concauitatem trahit, & per ebullitionem fortioris caloris celebrata digestione, siue depuratione secunda, in massam sanguineam, & quatuor humorum materiam illam conuertit. Cuius digestionis impuritas emittitur, per vrinam quæ initium sumit ab hepate, sed in renibus complementum, vbi substantiam recipit, & colorem. Et Inde per poros virides transmittitur ad vesicam. Ex ipsa autem massa sanguinea quæ est quatuor humorum materia, quod calidum est, & humidum, transit in materiam sanguinis, cuius receptaculum sunt venæ, licet (secundum Philosophũ) formatio eius fit à corde. Quod autem calidum est, & siccum trãsit in materiam choleræ, cuius receptaculũ est cista fellis, quod autem frigidum est, & siccum transit in materiam melancoliæ, cuius receptaculum est Cistula splenis. Quòd autẽ frigidum, & humidum transit in materiam phlegmatis, cuius receptaculum proprium est pulmo. Digestio ergo hepatis quæ purum ab impuro secernit, est viri iusti compunctio, qua à quotidianis maculis sæpe purificare se satagit, & hæc est secunda digestio, siue depuratio. Nam prima est à mortalibus per pœnitentiam, hæc autem secunda est à venialibus per compunctionis iustitiã, ex qua quatuor humores proueniunt, quia quatuor cõpunctionũ sunt genera, quibus viri iusti mens vehementer afficitur, sicut dicit Greg vel quando considerat vbi fuit, scilicet in peccato, vel quãdo respicit vbi est, scilicet in mundo, vel quando attendit vbi erit, scilicet in iudicio, vel quando pensat vbi non est, scilicet in cælo. Istis considerationibus viri sancti ad fletum prouocantur, & lachrymando, & flendo ab omni impuritate purgantur.

Arist. de ani.

Greg. in Mor.

Tertio, quia hepar est multarum passionum susceptiuum. Nã hepar aliquãdo patitur ex nimia caloris incensione, quandoque ex pororum nimia apertione, & per consequens caloris euaporatione, & aliquando ex infrigidatione, propter quam homo sæpe hydropisim incurrit, quia nihil est aliud hydropisis, nisi error digestiuæ virtutis in concauitate hepatis: hæc ergo cauenda sunt multum iustis, & spiritualibus viris. Primo caloris mera incẽsio, id est, indiscreti feruoris præsumptio. Secundo pororum apertio, id est, sensuum circa exteriora nimia patefactio, & occupatio, vel suarum virtutum ostentatio.

Tertio caloris euacuatio, id est, feruoris spiritus per negligentiã diminutio.

Quarto nimia per accidiam infrigidatio: est etiam summè vitãda superbiæ tumefactio quæ est hydropisis inflatio, Vnde superbienti dicitur: Quid tumet contra Deum spiritus tuus? Iob.15.

Vnico asseritur epilentia exemplo, adolescentium vitia facilius corrigi quam virorum.

Cap. XXXIX.

IVuenum vitia corriguntur facilius quam prouectorũ. Cuius exemplum apparet in epilẽticis. Nã epilentia (vt dicit Aui.) accidit infantibus, & pueris ante pubertatem, & post pubertatem etiam accidit adolescentibus. Sed ab infantibus, & impuberibus, si in regimine eorum sit rectitudo, remouetur, & non remanet. Sed si accidit adolescentibus præcipuè post xxv. annum

num nō remouetur, sed remanet vsque ad mortem. Similiter vitia morum à iunioribus si benè regantur, facilius remouentur: sed si non benè regantur ita, vt adolescant, & crescant in prauis moribus, perseuerant in eis semper. Prouerb. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Prou. 22.

Ex quinque ipsius corporalis exercitij cōditionibus, quamplurimisq́ eiusdem vtilitatibus, quemadmodum pœnitētium labor esse debeat, vt meritum recipiat, nullo labore colligitur.

Cap. XL.

LAbor pœnitentium assimilatur labori & exercitio corporali, in quo attendēda sunt. v. Primo vt non sit nimis intensus, vel remissus, sed temperatus. Sic etiam labor exterioris pœnitētiæ non debet esse intensus, ita, vt naturam prosternat, & corrūpat: neque debet esse remissus, ita vt concupiscentiā, & superbiā carnis non vincat: & talis est labor militum Christi, de quo Apostolus ait. Labora sicut bonus miles Christi Iesu. 2. Thi. 2.

Secundo in exercitio corporali est attendenda qualitas, vt nō sit nimis velox aut tardum: sic pœnitens non debet esse nimis velox per præsumptionem, vt scilicet statim credat effici summus, & perfectus, Vnde dicebat Beatus Bern. nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo: quia sicut Deo placet verecundia peccatoris, ita sibi displicet imprudentia pœnitentis. Bern.

Itē non debet esse tardus per negligentiam, vel dilationē. Apostolus. Solicitudine non pigri. Rom. 12.

Tertio attendendū est tempus, s. vt maxime fiat ante cibum, vt superfluitates lubricæ in corpore resolutæ per exercitium expellātur, ne cibus superueniens corrūpatur. Sic etiam purgatio, & labor pœnitentiæ debet præuenire cibum Eucharistiæ, & expellēdo superfluitates peccatorum, ne ex cibo sacro superueniere lædatur. Post cibum etiam valet exercitium temperatum, quia calorem augendo cooperatur digestiuæ virtuti: sic etiam per cibū eucharistiæ nō est cessandum ab operibus pœnitentiæ: quia cooperantur ad cibi, id est, sacramenti profectum & operationem, calorem charitatis augēdo, & conseruādo.

Quarto attendendus est locus, quia aliquis locus exercitij corporalis est aquosus, vt locus piscatorum, & talis locus infrigidat, & humectat. Talis est labor compunctorum, & plorantium, quia infrigidat ardorem carnis, & humectat fletu, & lachrymis, Psa. Psal. 6. Laboraui in gemitu meo. Aliquis vero locus exercitij est siccus, & nemorosus, vt locus venatorum, et talis ratione discursus calefacit corpora, & desiccat. Talis est labor abstinentium qui inflammat mentem, & desiccat carnem.

Quinto attendendus est corporalis exercitij, siue laboris fructus, de quo ait. Fulgentius super Fulg. in illud Proue. vltimo, Panem ocio- Prou. sa non comedit. Honestus, inquit labor est humanæ vitæ fida, custodia, dormientis naturæ stimulus, sopiti caloris, lima superfluitatis consumptio vitiorum, fuga morborum, mors, languorū medicina, lucrum temporis, iuuentutis debitum, adolescētiæ disciplina, senectutis gaudium, salutis auxilium, nutrix omnium bonorum, destructrix vitiorum, & ocij inimica: Et addit ille. Ergo solus se ab exercitio retrahit qui fælicitatis gaudio vult carere. Omnia autem hæc propriissimè compe tunt labori pœnitentium. Nam pœnitentiæ labor vitā animæ custodit dormientem, i. pigritātem

pungit, sopitum calorem, id est, tepefactum amorem incēdit, superfluitates, id est, excessus affectionum consumit, vitia expellit, morbos tentationum extinguit, languoribus passionum medicina existit, luctum temporis, id est, meritū parit, hoc debetur iuuenibus ne pigrescāt, & adolescentibus ne lasciuiant, hic labor portatus est gloriario senū, & saluatio animarum, hic omnia bona spiritualia nutrit, omnia mala destruit & tādem etiam talis labor ad æternam fœlicitatē perducit:
Sap. 3. vnde hi sunt labores, de quibus dicitur: Labor bonorum gloriosus est fructus.

Sex labiorum naturalia officia interpretantur, quibus egregie modum ipsum lepide loquendi edocemur.

Cap. XLI.

LOqui qualiter debeamus, labia ostendunt.

Primò, quia labia sunt dentiū custoditiua, vt scilicet ille qui vult loqui, verba sua custodiat ad tempus oportunū, secundum
Mal. 2. illud, Labia sacerdotis custodiūt scientiam. Hinc est, quod Dauid petebat dicens: Pone domine custodiā ori meo, & hostiū circunstantiæ &c. Hostiū enim (vt dicit
Greg. Greg.) neque semper clauditur, neque aperitur, quia nec est semper loquendum, neque semper tacendum, sed vtrunque discretè faciendum.

Secundo temperātia, quia labia sunt duritiei dentiū temperatiua, & ideo facta sunt mollia, & carnosa. Sic verba prędicantis debēt esse talia vt mollificent, vel temperent duritiem peccatoris.

Item quia labia mollia dulciter respondētis, temperant iram furentis, secundum illud, Respōsio
Prou. 15. mollis frangit iram. Et iterum.
Eccl. 6. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.

Tertio, quia labia sunt vocis articulatæ formatiua. Vox autem articulata, est vox significatiua, aliquem sensum exprimens. Et in hoc instruimur, vt loquamur verba pensata, non autem verba ociosa, & insensata, vel stulta.

Quarto, quia labia sunt aeris frigidi, vel calidi interceptiua. Nam aeri frigido, vel calido se opponunt, & ipsum retinendo depuratum interioribus reddūt. In quo instruimur, quod verba inflāmantia ad irā, vel inducentia frigus malitiæ, qua homo retrahitur à bonis, si audiamus, nō debemus referre, sed potius nos opponere; & si referre oporteat, puriora ea, & placabiliora reportare

Quintò, quia labia sunt virtutis interpretatiuæ propria organa, & talia sunt labia doctorum, & expositorum qui sacras scripturas interpretantur, & exponunt, sicut de ipso domino dicitur. Luc. 24.
Qui interpretabatur iis in omnibus scripturas.

Sexto, quia labia sunt passionū animæ, scilicet odij, amicitiæ, doloris, & tristitiæ, expressiua. Vnde dicitur, quòd tremor labiorum in phrenesi in morbis acutis mortem prætēdit. Talia autē sunt labia confitentium, & exprimentium morbos vitiorum, & passiones malas animæ suæ, Vnde qui est in acutis morbis, scilicet in grauibus peccatis, & tremunt ei labia, id est, ex timore aliquo vel verecundia confiteri omittit, incurrit mortem æternam. Prouer. Prou. 28.
Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

Ex quamplurimis ipsius ventris nominibus ac dispositionibus quibus memoria cōparatur, qua via pariter ipsamet memoria adiuuetur, exprimitur.

Cap. XLII.

MEmoria assimilatur vētri. Primò ratione receptionis.

nis. Est enim venter nutrimenti totius corporis receptaculũ. Vnde secundum Isid. venter dicitur, quia venit per eum cibus ad totum corpus. Sic cibus spiritualis notitiæ, qua spiritus nutritur, in receptaculo memoriæ reponitur, & locatur. Vnde & dispositio memoriæ debet esse, vt dispositio ventris; quæ est rotunda propter liberiorem ciborum collocationem, & oblonga propter ipsius cum superioribus coniunctioné, & diuersis panniculis circundata propter interiorum conseruationem. Sic memoria tunc est bene disposita, cum est rotunda, id est, larga per capacitatem & longa per diuturnitaté, & diuersis panniculis, id est, diuersis adminiculis fulta per studiositatem. Sunt enim quatuor (secundum Philosophum) quæ iuuant hominem ad benè memorandum. Isid. li. ety.

Primum est, vt illa quorum benè vult recordari aliquo ordine disponat: secundum est, vt circa ea affectum adhibeat: tertiũ est, vt ea ad aliquas similitudines nõ omnino consuetas reducat: quartum est, vt illa per frequentem meditationem repetat.

Secundo ratione purgationis. Nam venter vocatur aluus, sicut dicit Isid. quia cibum recipit, & purgari consueuit. Sic homo, & cibum spiritualis doctrinæ suscipit in memoria, & se etiam purgare debet: & ista purgatio peccati ex memoria nascitur, quia dolor cõtritionis, quo anima purgatur, dum compungitur, ex peccati recordatione cõcipitur. Apo. Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam. Apoc. 2.

Tertio ratione conceptionis. Nã venter mulieris vocatur vterus, eo quod fœtu impleatur, sed sicut ex vtero concipitur fœtus carnis, ita ex memoria, id est, ex specie in memoria seruata, concipitur verbum mentis, quod est quasi quædam proles ipsius. Psalm. Ex vtero ante luciferum genui te. Psal. 109

Quatuor humani pectoris naturales proprietates, quæ principem locum tenent hoc in loco apponũtur, quibus mediãtibus cum corporis compositione phlegmatisq; natura, quo pacto mens humana sit regulanda ac constituenda, erudimur.

Cap XLIII.

Mens hominis assimilatur pectori.

Primò quidem, quia pectus est duabus concauitatibus distinctum. Sunt enim duæ concauitates in pectore, quibusdam inter se pelliculis separatæ. & fuit necessaria hic diuisio pectoris, vt si flatus in vna parte aliquo casu impediretur, in parte alia seruaretur, ne anhelitu intercluso animal moreretur. Duæ ergo concauitates pectoris, sunt duæ vires mentis, scilicet intellectus, & affectus siue voluntas. Et vtraque necessaria est menti ad conseruationem spiritus, id est, vitæ spiritualis, scilicet intellectus qui viuificat per fidem, Psalm. Intellectum da mihi; vt viuam. Psal. 144. Et affectus qui viuificat per dilectionem. Iohan. Qui non diligit, manet in morte. 1. Ioan. 3

Secundò, quia pectus est mammillarum fundamẽtum. Nullum autem animal habet mammillas in pectore præter hominem, & elephãtem, vt dicit philosophus. Arist. de ani. Quasi autẽ duæ mammillæ quibus mens humana propinat exterius lac sapidæ doctrinæ, sunt sapientia, & eloquentia, & ambę habent fundamentum in mente. Vel duæ mammillæ quæ debent inhærere pectori lactantis, id est, menti doctoris, est peritia duorum testamentorum, scilicet legis Euangelij. & Cant. Duo vbera tua, sicut duo hinnuli. Cant. 7.

Tertio, quia pectus est quandoque multis passionibus subiectum, & passiones pectoris omnes sunt periculosę multum propter cordis vicinitatem, siue patiatur constrictionē, siue humoris consumptionem, siue nimiam humorum repletionem, siue vocis raucedinem, siue apostemationem, siue suffocationem. Pectus ergo, quod cor in se continet, & Deum in corde habet omni diligentia est seruandum, ne patiatur constrictionem auaritię, neque humoris consumptionem, propter defectum eleemosynæ, neque humorum repletionem, propter congregationem pecuniæ, nec vocis raucedinem per obmissionem laudis diuinæ, neque apostemationem per tumorem superbiæ, neque suffocationem per desperationem veniæ; Istis enim modis patitur pectus corporaliter, & similiter spiritualiter. Propter quod cum pro peccatis mea culpa dicitur, præcipue pectus percutitur ratione cordis, quod in ipso continetur.

Quartò, quia pectus cōgruè est figuratum. Est enim pectus latum, & aliquantulum in medio eleuatum, & ipsa eleuatio animositatis, & virtutis est signum. Aues (vt dicit Philosophus) habent pectus acutū ad aerem diuidendum, & maximè, quæ sunt ad prædandum. Vnde acuitas pectoris in auibus est signum generositatis, Qui ergo habent pectus amplum ad Deum amandum, & proximum amplectendū, et acutum ad omne malum, quod occurerit repellendum summæ generositatis deferunt secum signum.

Arist. 2. de ani.

Item mentis constitutio moralis debet esse similis constitutioni corporis naturalis. Nam corpus humanum ex quatuor elementis componitur, ex quatuor humoribus constituitur. Quatuor elementa, sunt, ignis, aer, aqua, & terra, Similiter mens humana debet habere sua elementa, scilicet pro igne prudētiæ claritatem, pro aere temperantiæ mediocritatem, pro aqua iustitiæ puritatem, pro terra fortitudinis stabilitatem. Vel sicut aliqui dicunt, vtitur mens humana pro igne, intellectus subtilitate, pro aere conscientiæ puritate, pro aqua ingenij mobilitate, pro terra animi stabilitate. Habet etiam mens humana suos quatuor humores, quia pro sanguine vtitur dulcedine, pro cholera rubea amaritudine, pro cholera nigra contristatione, pro phlegmate mentis compositione. Dicunt enim Physici sanguineos esse dulces, cholericos esse amaros, melancholicos tristes, phlegmaticos corpore compositos, vt sit dulcedo in contemplatione, amaritudo de peccati recordatione, tristitia de perpetratione, compositio in emendatione.

Item mentis compositio assimilatur phlegmati.

Primo ratione residentiæ radicalis: quia phlegma debet habere sedem in pulmone, per quem signatur discretio, quia sicut pulmo aerem attrahit, & emittit, ita discretio, quòd bonum est retinet, & quod malum ex expellit. In pulmone ergo est sedes phlegmatis, quia compositio mentis, beneficio iuuatur discretionis.

Secundò, ratione proprietatis naturalis, quia phlegma est naturæ frigidæ, & humidæ. Compositio igitur mentis requirit frigus, quo refrigeretur ab æstu vitiorum; & humorem compūctionis, quo mundetur à sorde peccatorum.

Tertò, ratione efficaciæ animalis, quia ex cōplexione phlegmatica sunt homines tardi, obliuiosi,

uiosi, somnolenti, tardi ad operãdum mulum: obliuiosi ad affectum temporaliũ, & somnolenti per contemplationis transitum. Psalm. In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Psal. 4.

Morum ac motuum exteriorum corporis ordinatio, necnon superciliorum dispositio, eorumq; congrua seu incongrua forma, bonam, vel prauam interiorem dispositionem repræsentat.

Cap. XLIIII.

MOdestia siue moderatio, & compositio morum, & motuum exteriorũ corporis, assimilantur superciliis.

Primò, quia supercilia data sunt ad oculorum tuitionẽ. Vnde & pilorum multitudine sunt vestita, vt sint oculis munimenta ad repellendum humorem à capite defluentem. Sunt ergo supercilia oculorũ munimenta ne quid nociuũ eis ab extra eueniat, vt Isid. dicit. Sic modestia, & compositio extremorũ sensuum, & membrorum valet ad custodiam mentiũ: quia frequenter ex sensuum dissolutione subintrãt cogitationes malæ. Hierem. Intrauit mors per fenestras nostras, ingressa est domus nostras.

Isid.

Hiere. 9.

Secundò, quia supercilia sunt ad decorem: quia nullus sine eorum præsentia decoratur. Sic modestia, & compositio morũ, reddunt hominem in aliorum conspectu decorũ, & gratiosum. vnde Ambro. dicit, quòd in modestia, consistit pulchritudo viuẽdi, & ornatus ad omnem actionem accommodatus.

Ambr. de offi.

Tertiò, quia supercilia sunt ad repræsentationem. Habent enim quandam vim latentem passionem animæ indicantem: vt dicit Aristo. quòd cùm fuerint supercilia recta sicut lineæ, prætendũt fœmineam molliciem, vel animi leuitatẽ. Si verò fuerint demissa, & nimis pressa signant inuidum, si verò fuerint eleuata, & in pilis pressa, animositatem prætendũt: de pauperata verò à pilis, & oblonga timiditatem. Si autem fuerint spissa, & pili longi, excessum caloris important: si autem fuerint multæ carnis, & pauce pilositatis, sensum durum significant, & obtusum, in membris principalibus dominantem: si verò pilis fuerint spoliata, significãt sanguinis corruptionẽ, vt in leprosis aut naturalis humoris consumptionem, vt in ethicis, & similibus, aut meatuum oppilationem, vt in castratis. Sicut igitur dispositio superciliorum congrua, vel incongrua repræsentat bonã, vel malam dispositionem interiorẽ. sic compositio, seu modestia, vel inordinatio, & dissolutio exteriorum motuum, siue morũ, repræsentant bonam, vel malam dispositionem interiorem, vel dissolutionem, & inordinationẽ mentis. Vnde Eccles. Amictus corporis, & risus dentium, & incessus hominis, enunciant de illo siue bonus siue malus sit. Eccl. 19.

Arist. de ani.

Tres somni proprietates annotantur, quæ profectò aliqualẽ cum sanctorũ morte similitudinem habere videntur.

Cap. XLV.

MOrs sanctorũ assimilatur somno propter tria.

Primò, propter quietis suauitatem, quia nullorum laborum dormiens meminit, sed tunc dulciter requiescit. Et sic sancti per somnum mortis requiem à laboribus capiunt, secundum illud Apo. Beati mortui, qui in Domino moriuntur: amodo iam dicit spiritus, vt requiescat à laboribus suis. Et ad æternæ pacis dulcedinem perueniunt, secundũ illud Psal. In pace idipsum dormiam, & requiescam. Apo. 14. Psal. 4.

Secundò, propter dormientis firmitatem: quia dum homo dor-

 mit,

mit, nullius aduersarij potẽtiam pertimescit. Sic sancti per somnum mortis de omnium aduersantium manibus eripiuntur, & æternæ securitatis fiducia perfruuntur: vnde Dominus dicebat, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant. Sic igitur in hoc cõueniunt mors, & somnus, quia vterque securitatẽ tribuit: sed in hoc differunt, quia securitas somni est ex insensibilitate, sed securitas mortis est ex libertate, de qua Psalm. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Ioan. Si dormit, saluus erit.

Mat. 10.

Psal. 123.

Ioan. 11.

Tertio, propter figurę dormientis mutabilitatem: quia exterius videtur mortuus, qui maximè interius viuit: & sic sancti cũ mortui, secundum carnẽ sunt, veram vitam viuunt. Psalm. Cùm dederit dilectis suis somnũ, ecce hæditas Domini, &c.

Psal. 126

Quemadmodum superioribus sit iugiter parendum, id nobis hominis crura tribus similitudinibus patefiunt.

Cap. XLVI.

OBedientes debẽt assimilari cruribus propter tria.

Primo quidem debent obedire velociter, & hoc significant crura, quæ à currẽdo sunt dicta, quia per ea currimus, & gressum sancimus, vt significetur obediendi velocitas. Psalm. Velociter currit sermo eius: tunc enim sermo imperatus currit velociter, quando ab obediente impletur celeriter. Bern. Verus obediens nõ procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguã voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatũ peragat imperantis.

Psal. 147

Bern. in lib. de præ.

Secundò, quia debent obedire fortiter scilicet ne retrahantur ex operis difficultate: & hanc fortitudinem significant crura, quia habent ossa fortia, & etiam sunt neruosa, vt ad motum sint habiliora. Sic obedientes debent esse ossei, id est, fortes ad exequendũ, & tolerandum grauia, & neruosi, id est, durabiles ad continuandum difficilia. Bern. In ipsa obedientiæ via, cui fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen videntur, hæc si molestè ceperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde: si etiam exterius impleas, quod iubetur, non est virtus patientiæ, sed velamen malitiæ.

Bern. in ser.

Tertiò, debẽt obedire dulciter, quòd significant crura, quorum ossa medulla sunt plena, vt medullæ humectatione ossium siccitas irrigetur. Hæc ergo medulla est interior deuotio, qua irrigati interius veri obedientes omnia dulciter, & sine murmure exequuntur, quia non obediunt timore, sed amore. Greg. Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, nõ timore pœnæ, sed amore iustitiæ.

Greg. in 12. mor.

Quatuor ad occasiones peccatorum tollendas necessaria maxi. opere existere, per nonnulla ipsius vmbilici exempla declaratur.

Cap. XLVII.

OCcasiones peccãdi assimilatur vmbilico propter tria.

Primò, propter nutritionem. Nam (sicut dicit Grego.) vmbilicus est, quo fœtus in vtero alitur, sicut arbores per radices terrę humore nutriuntur. Vnde vmbilicus (secundum Constãt.) ex venis, & neruis, & arteriis cõpositus est, quo mediante ipse fœtus sanguinem subtilẽ sibi attrahit, & sugit, & per has arterias spiritum recipit. Sic etiam fœtus peccati interius in mala voluntate conceptus, per actiones exteriores nutritur, & augetur, & fouetur.

Ezech.16 uetur. Non est præcisus vmbilicus tuus.

Secundò, propter situationem, quia in vmbilico sita sunt genitalia mulierum, sicut in lumbis genitalia virorum, secundũ illud,
Iob. 4. Virtus in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico vẽtris eius. In hoc significatur, quod mulieres sunt viris occasio peccandi, & luxuriandi.

Tertiò, propter precisionem, quia cõsuetudo est mulierũ præcidere infantibus vmbilicũ. Sed nota, quod vmbilicus (vt dicit Constant.) rumpitur iuxta matricem, dum fœtus egreditur: & cum fœtu exit, quod obstetrices ligant quatuor digitorum longitudine: & ex hac ligatura fiunt rotũditates vmbilici: postea precidunt eum. Sicut ergo vmbilicus stringitur, & rumpitur, & præciditur. Sic peccatorum occasiones sunt stringendæ, rumpendæ, præcidendæ. Occasiones enim peccatorũ quandoque sunt importunę, & tunc sunt per violentiam rumpendæ: quandoque verò sunt oportunæ, & quasi necessariæ, & tunc sunt per temperantiam restringendæ: quandoque verò sunt superfluæ, & omnino noxiæ, & tunc sunt penitus præcidẽdæ. Dicit autẽ Hiero.
Hiero. Ezec.16. quod necesse est infantibus primo ortis vmbilicum præcidi.

Deinde ad abluendum sanguinem aqua lauari.

Tertiò, humorem eorum Sole siccari.

Quartò, tenera corpora pannis stringi, ne membra fluxibilia delaxentur. Sic ab homine per pœnitentiam nouiter generato, primo præcidendus est vmbilicus, id est, auferenda omnis occasio peccandi: deinde lauari eũ oportet aqua lachrymarum: tertio sole, id est, feruore spiritus, & amoris desiccandus est humor noxius, id est, fluxibilitas, & habilitas ad peccandum.

Quartò, restringendus est ligatura abstinentiæ, & continentiæ salutaris.

Manuum compositio, ornamenta, ac officium digitorumq́; significatio, ac omnium partium declaratio, atque pulsus similitudines tres erudite apponuntur: quibus singulis humana opera, virtutes principales hominibus expedientes, multis adaptantur exemplis. Cap. XLVIII.

Opera humana assimilantur manibus propter quatuor.

Primò, propter numerũ. Sunt enim duæ manus, scilicet dextra, quæ signat opus bonũ, & sinistra, quæ signat opera malum. Matt. Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, vt scilicet sit opus purè bonum cui nihil admisceatur mali. Pertinet ergo ad dextram operari liberaliter, quia dextra à dando est dicta. Mat.5.

Item concorditer, quia ipsa signum pacis datur.

Itẽ fideliter, & salubriter, quia ipsa fidei, & salutis testis adhibetur. vnde in veteri testamento habetur, quòd petebant dextras sibi dari: & Apostolus: Dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Gal.2.

Item operari feruẽter. Est enim manus dextra fortioris caloris, & maioris siccitatis, quã sinistra, & ideo ad operandum est habilior, quàm sinistra. Mala autem operatio non est facienda, sed potius dimittenda. Vnde sinistra à sinendo. vel sine dextra dicitur, quia scilicet opus malũ est, quod debita rectitudine caret, quæ in dextra signatur. Posset enim vtraque manus accipi in bonum: Nam quia manus dicitur quasi munus, ideo duplex manus duplicis muneris signat dationem. Est enim munus spirituale, cuius datio refertur ad dextram, tempora

temporale, cuius datio refertur ad sinistram. Habet igitur homo dextram, id est, spiritualem gratiam ad porrigendum eleemosynas spirituales. Et sinistrã, id est, potentiam, & virtutem ad porrigendas temporales. Prou. Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra illius, diuitiæ & gloria. Quanquam enim eleemosyna spiritualis manu non porrigatur, ad dextram tamen refertur & corporalis ad sinistram, quia spiritualis eleemosyna est potior corporali. Nam illa scilicet corporalis, sustentat corpus moriturum, sed spiritualis animam in æternum victuram. Vnde signãter dixit Salomõ: Longitudo dierum in dextra, quia scilicet eleemosyna spiritualis, animæ subuenit, quæ nunquam esse desinit. Vnde potior est corporali, sicut dextra manus potior est sinistra. Posset etiam dici, quòd dextram manum habet qui bene operatur in prosperitate, sinistrã verò, qui operatur bene in aduersitate.

Pro. 3.

Quidam autem sunt ambidextri sicut dicitur de Gabaonitis, quod erant ita sinistra, vt dextra præliantes. Et istis assimilantur quidam, qui tam in aduersitate, quã in prosperitate fortiter operãtur.

Iud. 20.

Secũdò, propter motum. Nam manus vocãtur, quia aperiuntur, & clauduntur. sed extensa manu, vocatur palma, & dicitur per similitudinem palmæ ab expansis ramis, id est, digitis. Clausa verò manus vocatur pugnus: dicitur & pugnus à pugillo. In hoc ergo docet nos manus aliquando esse dandum, quod significat nobis manus extensio, & aliquãdo tenendum, siue accipiendum, quod significat nobis clausio. Vnde dicitur Eccle. Non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Eccl. 4.

Tertio, propter munimentum: Est enim manus quinque digitis munita, in quibus quinque virtutes designantur, quæ necessariæ sunt homini, vt opera eius sint perfecta. Nam primus digitus qui grossior est, vocatur pollex, eo quòd inter cęteros virtute plus polleat. Vnde in hoc digito designatur iustitia, quæ inter alias omnes virtutes morales plus pollet. Vnde dicit Philosophus, quòd iustitia est præclarissima virtutum, & nec Lucifer nec Hesperus est ita clarus. Et ideo etiam Auicenna dicit, quod iste digitus, scilicet pollex, est iustitia omnium digitorum, quia scilicet omnes alij digiti cum ei applicãtur, & ad quandam æqualitatem reducũtur. Vnde illæ manus pollicem habent, quæ iusta operantur. Ideo iste digitus, & quilibet alius componitur ex tribus ossibus (vt dicit Constanus) in quibus designatur triplex iustitiæ modus. Nam est iustitia distributiua, commutatiua, & vindicatiua. Ad primam pertinet, quod dicitur, Vnicuique secundum propriam virtutem largitus est. Ad secundam, quod dicitur: Ite vos in vineã meã, & quod iustũ fuerit dabo vobis. Ad tertiam pertinet illud: Dentem pro dente, oculum pro oculo.

Arist. 2. Ethi.

Auic. 3. li. med.

Matt. 25.

Mat. 20.

Secundus digitus vocatur index, quia per ipsum res indicamus, & demonstramus: & hoc pertinet ad prudentiam, quę nobis, quæ agenda sunt, demõstrat, & ordinat. Et hic etiã ex tribus ossibus est, quia ad prudentiam tria pertinent, scilicet memoria respectu præteritorũ, intelligẽtia respectu præsentium, & prudentia respectu futurorum.

Tertius digitus, qui est medius, dicitur impudicus, ex eo, quod dum manus aliquid turpe tãgit, hic digitus cùm sit maior cęteris, prius attingit. Hic ergo digitus signat

ſignat temperantiam, quæ impudicitiam, & voluptatē carnis tangit, reprimendo, & moderādo. & hic etiam ex tribus eſt oſſibus: quia temperantię triplex eſt modus. Eſt enim vna pars temperantiæ circa cibum, ſcilicet abſtinētia: alia circa potum, ſcilicet ſobrietas: tertia circa coitum, ſcilicet continentia, ſiue caſtitas.

Quartus digitus vocatur annularis, quia in ipſo annulus defertur. Sic autem annulus in digito eſt fortitudo in opere, quæ neceſſaria eſt præcipuè in continuando, & perſeuerādo. Eſt enim annulus ſicut corona digiti, quia ſola perſeuerantia coronatur. Et nota, quòd digiti habēt hoc proprium, quod groſſiores ſunt ante cibū, quàm poſt. Vnde annulus, qui vix ante cibum de digito trahitur, facilè poſt cibum egreditur, ſicut dicitur ſuper Aphoriſm. Sicut ergo digitus ieiunus fortius tenet annulum quam refectus: Ita homo abſtinens, & ſobrius, fortior eſt ad perſeuerandū in bono, quam guloſus, & delitioſus. Hic etiam digitus eſt ex tribus oſſibus: quia triplex eſt neceſſaria huiuſmodi fortitudo, ſcilicet in aggrediēdo, quod pertinet ad fiduciam: in ſuſtinendo, quod pertinet ad patientiam: in conſummando, quod pertinet ad perſeuerantiam.

Quintus digitus auricularis dicitur, quòd cum eo aures ſcalpimus: & hoc ſignat obedientiam, quia ſcriptum eſt: In auditu auris obediuit mihi. Et hic etiā eſt ex tribus oſſibus: quia obedientia eſt homini tripliciter neceſſaria.

Primò, reſpectu Dei, ſcilicet, vt homo obediat diuinæ voluntati.

Secundò, reſpectu proximi, ſcilicet, vt obediat ſuperiori potēti.

Tertiò, vt obediat propriæ rationi, ſcilicet vt ſit caro ſpiritui ſubiecta.

Quartò, humana opera aſſimilantur manibus, propter ornamentū, ſcilicet vnguium: vnguis enim in fine digiti, charitatē ſignat, quæ eſt finis præcepti. Vnde ſicut ſunt decē digiti manuū, ita ſunt decem præcepta decalogi. Sicut ergo ſunt vngues ornamenta digitorum, ita charitatis præcepta ſunt ornamēta operum humanorum. Sed notandū, quod vngues in quibuſdā animalibus ſunt in decoris ornamentum, & iuuamētum ſicut in hominibus. In quibuſdam verò ſunt ad defenſionis munimentum, ſicut in leone, & huiuſmodi. In aliquibus verò ſunt calciamentum, vt in equo, & mulo, & conſimilibus: quæ omnia competunt charitati, quia ipſa eſt, quæ exornat, iuuat, defendit, & calciat etiam pedes affectionum, ne lapide offenſionis allidantur.

Item operatio hominis aſſimilatur pulſui propter tria.

Primo, quia pulſus à corde oritur. Eſt enim pulſus cordis, & arteriarum motus ſecūdum dilationem, & conſtrictionem. Cùm enim cor cōtinuo motu à centro vſque ad circūferentiam vi ſanguinis, & caloris, & impulſu vitalis ſpiritus moueatur, ex tali motu vſque ad ſuas extremitates dilatatur. Quādoque verò econuerſo, ab extremitatibus ad centrum mouetur, & ſtringitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aerem attrahendum, & conſtrictio ad fumoſum aerem expellēdum, ſunt cauſa pulſus. Sic ergo pulſus à corde incipit, & per arterias ad extremitates corporis ſe diffundit, vnde ſtatum corporis oſtendit. Eodem modo operatio hominis bona, vel mala, à corde, id eſt, à mente procedit: cuius diſpoſitio bona, vel mala à mente

mente per arterias & venas, id est, per affectiones, & cogitationes ad exteriores se diffundit per Matt.15. locutiones, & actiones. Matt. De corde exeunt cogitatione malæ, Luc.6. &c. & Luc. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.

Secundò, quia pulsus à medicis tangitur. Ad hoc enim pulsus necessarius, vt per eum dispositio spiritualis virtutis intelligatur, & eius operatio cognoscatur. Sic etiam per operationes bonas, vel malas cognoscitur bona, vel mala dispositio spiritus interio- Matt.7. ris. Matth. A fructibus eorũ cognoscetis eos.

Tertiò, quia præcipuè in brachiis pulsus quæritur. Nam in quibusdam partibus non posset plenè discerni propter venarum elongationẽ à corde. In quibusdam propter cordis regentis occultationem. In quibusdam verò propter ossium constrictionẽ. & ideo sapientes ad cognoscendum pulsum arterias brachij elegerunt. Nam hoc fuit facilius: quia brachia arterias non occultant. Et vtilius, quia illæ arteriȩ magis cordi appropinquant. & honestius, quia nec egro, nec medico verecundiam generant. Indecens enim esset plura membra corporis denudare. Sicut ergo brachia sunt instrumẽta pulsus, sic etiam nos brachiis, & manibus operamur, sed talia debent esse opera nostra, quòd congruant honestati, vtilitati, & facilitati, & tunc faciliter bene operamur, quando ex amore opera- August. mur: quia amor (secundum Augustinum) omnia facit facilia.

Deo semper gratias à nobis fore agẽdas, orationibusq; iugiter insistendum, ac modus orandi, ipsiusq; orationis vtilitas, quatuor anhelitus exprimitur similitudinibus.

Cap. XLIX.

ORatio cum gratiarũ actione habet similitudinẽ cum anhelitu.

Primò, quia in anhelitu est motus vicarius. Nam per anhelitũ aer attrahitur, sed attractus postmodum emittitur, & sic vicario motu aer recipitur, & redditur. Similiter ergo debet homo gratiam quam recepit à Deo, reddere eidem gratiam agendo. Paralipom. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed attende, quod anhelando plus de spiritu attrahitur, quam foras emittatur, quia pars non parua in nutrimentum transit spiritus vitalis. Similiter plus à Deo de gratiis, & beneficiis recipimus, quã reddere possumus.

Secundò, quia anhelitus est corpori multipliciter proficuus. Est enim anhelitus aeris attractiuus: quia scilicet per orationes deuotas, & gratiarum actiones attrahitur Spiritus sancti gratia. Vnde quanto quis plus orationi, & gratiarum actioni insistit, tanto sibi diuina gratia plus multiplicatur, & crescit. Augmẽtum beneficij, est beneficij eiusdem memoria, & continua gratiarum actio. Vnde etiam Gre- Grego. gorius dicit, quod non est dignus dandus, qui non agit gratias de datis.

Item anhelitus est cordis, & innati caloris refrigeratiuus. Innatus enim est homini carnalis concupiscentiæ calor, quem sicut ex parte carnis reprimit ieiunium, ita ex parte mentis refrigerat oratio. Et ideo Dominus dixit, quòd hoc genus dæmoniorum, scilicet carnaliter tentatium, non eiicitur, nisi in ora- Matt.17. tione, & ieiunio.

Item anhelitus, est fumosi vaporis purgatiuus. Fumosus autem vapor sursum tẽdẽs est superbia

perbia quam oratio purgat; quia mentem humiliat (vt dicit Hieronymus) Vel vapor fumosus est quælibet suggestio, siue cogitatio praua, quam etiam oratio deuota purgat, & expellit. Isidor. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit.

Hier.

Item anhelitus est spiritus animalis nutritiuus: quia sanctis orationibus nutritur, & vegetatur spiritus. Vnde August. dicit: Oratio refectio est ieiunorum, duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio: sic & ieiunium sine oratione non potest perfectè animam nutrire.

August. in serm.

Item anhelitus est status membrorum spiritualium ostensiuus: sic etiam per assiduitatem & delectationē orationis ostenditur, quod homo sit verè spiritualis: quia sicut auis sæpe exurgit ad volatum, ita spiritualis homo sepe ad orandum. Vnde legitur de beato Martino, quòd nunquam vlla hora, momentumque præteriit, quo non aut orationi, aut lectioni insisteret: inter legendū tamen, & operandum, nunquam animum ab oratione laxabat, nam vt fabris ferrariis moris est, quòd inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem feriant: ita Martinus dum aliquid ageret, semper orabat.

Tertiò, quia anhelitus quandoque est diminutus: & quādo anhelitus est paruus, & frigidus in peracutis febribus signum est mortis, eo quòd significet extinctionem caloris naturalis, & defectum virtutis. Ī̄n acutis ergo febribus, id est, in fortibus tentationibus, si anhelitus sit paruus, & modicus, id est, si parum cum frigido corde oretur, timēdus est casus mortis, id est, mortalis peccati, ex eo, quod prætendat extinctionem charitatis. Vnde Dominus dicebat. Orate, vt non intretis in tentationem. Matt. 14.

Quartò quoque, quia anhelitus quandoque est corruptus, & fœtidus: quod accidit ex interiorum membrorum corruptione: sicut in leprosis, quorū anhelitus est fœtidus, & corruptus, & aliorum infectiuus. Nam inficit aerem vicinum sibi, sicut sibilus basilisci, qui aues supra volantes occidit. Sic ex mala dispositione, & corruptione animæ interioris, oratio, vel gratiarum actio aliquando est execrabilis, sicut fuit oratio, & gratiarum actio Pharisæi dicētis, Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri hominū, &c. Hæc enim erat corrupta per superbiam, fœtida per iactantiam, & læsiua aliorum per infamiam: quia alios infamabat, dicens: Adulteri, raptores, &c. Et etiam vicinum publicanum percutiebat, dicens, Velut etiam hic publicanus. Luc. 8.

Ocium magnopere esse fugiendum, idque quantum hominibus obsit: & corporis recreatio, ac quies quo pacto sit agenda, vt prosit: aliquibus naturalibus rationibus edocetur.

Cap. L.

OCiositas, & recreatio hoc facit animę, quod quies facit corpori. Nam quies corporis, aut est nimia, aut nimis pauca, aut sufficiens, & temperata. Si sit quies nimia, est multorū humorum generatiua, & conseruatiua, & multiplicatiua, & tandem corruptionis inductiua. Vnde etiam aquæ quæ nimis quiescunt, putrescunt. Similiter quoque ociositas, & recreatio, si est superflua, generat, & conseruat, & multiplicat humores, id est, malas affectiones, & cogitationes. Ecclesi. Multam malitiam docuit ociositas. Vnde tandem facit animā in Eccl. 33.

corru-

corruptiones ruere peccati. Bernard. Hæc ociositas mater est nugarum, nouerca virtutum. Ipsa enim est, quæ virum fortem fortissimè præcipitat in reatum. Facit enim suffocare virtutem, nutrire superbiã, & viam construere ad gehennam. Si autem quies corporis fuerit nimis pauca, naturam laxat, non recreat, debilitatem nõ reparat, & consumptionem deperditi non restaurat. Similiter si nullam, vel nimis modicam recreationẽ, vel quietem quis animo suo tribuat, anima tædio lassatur; debilitas, id est, tepiditas mentis non reparatur; quòd per negligentiã est deperditum non suppletur: quia lassatus animus accidior, & pigrior, quàm antè esset efficitur. Si autẽ quies corporis fuerit temperata, calorem naturalem cõfortat, sensus reparat, digestionem emẽdat, & corpus mediocriter purgat. Sic moderata recreatio, seu quies animi calorem charitatis confortat sensus, id est, considerationes sensatas reparat; digestionem, id est, spiritualis cibi, & doctrinæ operationem roborat, & modificat, & animam ab accidia & tædio purgat. Et ideo Seneca dicit: Nõ semper in actu sis, sed interdum animo tuo quietem dato.

Bern. in serm.

Sen. in epist.

Item ociositas, & voluptas sunt causa doloris, & dissipationis animæ & corporis. Cuius exemplũ est: quia secũdum Auicen. quies corporis, & tranquillitas, & dimissio exercitij, coitus plurimus, & præcipuè coitus super repletionem cibi, frequentia ebrietatis, & præcipuè vinũ plurimum in ieiunio ante cibum, quod maximè lædit neruos: sunt præcipuè causa doloris iuncturarũ, & podagræ, & cyathicæ. Quies ergo spiritualiter refertur ad somnulentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimissio exercitij ad imperseuerantiam, coitus ad luxuriam, repletio verò & ebrietas ad gulam. Hæc ergo sunt illa vitia, quæ primo lædũt animæ iuncturas: sunt enim in anima vis irascibilis, & concupiscibilis, & etiam rationalis, quas oportet esse in anima inuicem coniunctas per participationem, & colligantiam rationis: quod est, quando passiones irascibilis, & cõcupiscibilis à ratione ordinantur. Et ideo vocantur à Philosopho irascibilis, & concupiscibilis virtutes rationales: sed has virtutes lædunt, & disiungũt vitia supra dicta: quia per ociositatem, & quietem hebetãtur passiones irascibiles: sed per gulam & luxuriã distemperantur passiones concupiscibiles, & sic soluitur colligatio & iunctura rationis. Vel per læsionem iuncturarum intellige læsionem omnium virtutum, quia omnes virtutes (secundũ Sanctos, & secundum Philosophos,) sunt inuicem cõnexæ, & coniunctæ. Sed tamen prædicta vitia earum iuncturas dissoluunt: quia per ociũ, & somnolentiam, & imperseuerantiam tolluntur, & separantur virtutum actus: sed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus. Vnde dicitur, de luxuria, quòd ignis est vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.

Auicen.

Iob. 31.

Item hæc vitia inducunt podagram, quæ est læsio, & vastatio pedum: quia scilicet lædunt, & dissipant bonas animæ affectiones. Sunt enim affectiones animæ quidam spirituales pedes, quibus anima mouetur, & vadit ad ea quæ diligit.

Item cyathicam, quæ lædit anchas, quibus scilicet fit sessio corporis: quia scilicet huiusmodi vitia etiam impediunt animæ quietem, & stabilitatem, & ita prædicta vitia disiungunt virtutum

tum colligationem, extingũt animæ affectionem, & auferũt animæ quietationem.

Virtutis patientia bona, quæ & quanta sint: per splenis tres naturales effectus paucis, sed claris exemplis aperitur.

Cap. LI.

PAtientia Sanctorũ assimilatur spleni.

Primò quidem, quia splen est defectus sinistræ partis suppletiuus. Vnde splen, (vt dicit Isid.) dicitur à supplendo, quia partem sinistram iecori contrariam supplet ne vacua maneat, & vt ex opposito ad confortationem stomachi iecori respõdeat. Vnde est inter costas, & stomachum positus propter sinistræ partis infrigidationem, vt per quandam temperantiam factam conseruet stomachi calefactionem. Per sinistram igitur partẽ aduersitas intelligi potest: in qua virtus hominis euacuaretur, & penitus deficeret: si bonum patientiæ nõ haberet. Hæc igitur est vt splen, qui in sinistra parte, id est, in aduersitate calori iecoris, id est, furori irascibilis se opponit, vt calefactio stomachi, id est, bonus feruor animi cõseruetur. Et hinc est, quod charitas, quæ est vitalis calor animæ, præcipuè per impatientiam perditur. Vnde Gregor. dicit, quod ipsa quę mater est omnium, custósque virtutum, per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur.

Isid. lib. Ethi.

Greg. in past.

Secundò, quia splen est sanguinis purificatiuus. Dicitur enim splẽ duas habere venas, per quarum vnam humorem ad stomachum mittit ad eius confortationem, quantũ sufficit eius appetitui, per aliam verò sanguinis fæces, id est, choleram nigram, seu melancholiam ab hepate sibi attrahit. Et ideo substantia splenis est rara, & spongiosa propter faciliorem humoris fæculenti attractionem. Et est etiam ipse splen niger propter melãcholiæ, cuius est receptaculum, assimilationẽ: propter hoc est etiam durus, ne facile ab humore feculento lędatur. Sic quoque patientia fæces, quę generantur ab hepate, id est, vitia quæ proueniunt ex iniuriæ illatione, (vt iram, & odium, & inuidiam) attrahit placando, & sedando: & sic sanguis, id est, bonus feruor charitatis remanet purus. vnde Cassiodorus dicit, ꝙ patiẽtia est, quæ totius voluptatis fæces abstergit, ipsa est quæ limpidas animas Deo reddit. Est ergo patientia ad modum splenis nigra, id est, obscura in pœnæ susceptione; sed dura, id est, fortis in pœnę toleratione. Vnde etiam Cassiod. dicit quòd patientia est, quæ omnia vincit aduersa, non colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed gratias Deo agendo.

Cassio.

Item patientia spongiosa est, id est, attractiua ex consideratione: quia videndo, & considerãdo patientiam alicuius, & iratus attrahitur ad placationẽ, & inuidus, vel inimicus ad eius dilectionẽ. Vnde sicut Chrysost. dicit, nihil ita confusionem facit ingerenti mala, sicut fortis tolerantia patientis, & neque verbo, neque opere reddere vindictam.

Chrys.

Tertio quoque, quia splen est risus causatiuus. Communiter enim dicitur, quòd felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus, cerebro sentimus, sed splene ridemus. Sic quoq; fortitudo, & luctus patientiæ pręsentis, erit nobis causa risus, id est, æternæ lætitiæ, secundum illud Prouerb. Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. & Ioan. Tristitia vestra vertetur in gaudium.

Prou. 31.

Ioan. 16.

Peccati miseria multiplex, quæ senis miseria comparatur, ac phlegmatis, hydropisiæ, febris, paralisis, epilentiæ, & denique letargiæ morbi vitia quamplurima describuntur, quibus nõ obscure tota peccati malignitas pluribus authoritatibus, & exẽplis declaratur. Cap. LII.

PEccatum assimilatur senio. Primo quidem, quia senex multis miseriis subditur. Nã (sicut dicit Cyprianus.) senectute confectus homo ad interitũ properat, oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos, pedes tumor inflat, humor interior euanescit, his omnibus aggrauatur. Et hęc omnia ruituram iam iamque domũ corporis prenunciant. Similiter etiam per peccatũ homo multis miseriis suppeditatur. Prouer. Miseros facit populos peccatum. vnde peccator ad modum senis ad æternum interitum properat. Hebr. Quod antiquatur, & senescit prope interitum est.

Cyp. de abus. seculi.

Prou. 14.

Heb. 8.

Item in homine peccatore caligant oculi interiores per ignorantiam. Psal. Obscurentur oculi eorum, ne videant. Obsurdescũt aures per inobedientiã. Actuum. Auribus suis grauiter audierunt.

Psal. 68.

Act. 28.

Item capilli fluunt ex capite, id est, bonę cogitationes à mente per malitiam. Facies, scilicet interior, id est, cõscientia pallescit, id est, decoloratur, per immunditiam. Thren. Mutatus est color optimus. Dentes, id est, boni viri, siue amici ei adhærentes ab eo separantur, & minuuntur per infamiam. Cutis, id est, exterior cura pauperum, arescit per auaritiam deficiente humore pietatis. Iob. Sordibus pulueris cutis mea aruit.

Thre. 4.

Iob. 7.

Item peccatoribus pectus suffocatur, quia videlicet sputis, & tussibus grauatur. Sputũ est immunditia, quæ per os proiicitur: vnde signat in peccatore verba inordinata, vel turpia, quæ peccatores sine angustia retinere nõ possunt. Iob. Conceptum sermonem tenere quis poterit? Et Ecclesiast. Sagitta infixa fœmori canis, sic verbum in corde stulti. Canis enim non quiescit, quãdiu sagitta fœmori eius infixa non exierit: & sic stultus quãdiu verbum non emiserit. Tussis auté est angustia peccatoris, & significat in peccatoribus angustiam conscientiæ, & pœnæ. Rom. Tribulatio, & angustia in omnẽ animam operantis malum.

Iob. 4.

Eccl. 19.

Rom. 2.

Item est etiam in peccatoribus tremor genuũ, id est, timor cordium. Prouerb. Pauor his, qui operantur malum.

Pro. 10.

Item tumor pedum, id est, superbia appetituũ, appetẽdo glorias, & pompas, quæ omnia cõscientiam grauant, & futurã animæ in æternum supplicium ruinam prenunciant.

Secundo peccatum assimilatur senio, quia senex tædio afficitur, sic peccatum, quia deordinat animũ, & grauat per pœnã & tędiũ. August. Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Iob. Tædet animam meam vitæ meæ.

August. confes. lib. 1.

Iob. 10.

Tertiò, quia senex morbis grauatur. Sic peccatores morbis grauantur diuersarum passionũ, vt nunc afficiantur tristitia, nũc inuidia, & cæteris talibus. Psalm. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, &c.

Psal. 15.

Quartò, quia senex tristitia premitur. Psal. Si autem in potentatibus octoginta anni, amplius eorum labor, & dolor. Similiter pecatores, siue ex remorsu conscientiæ, siue ex vindicta culpæ,

Psal. 89.

culpæ, scilicet. quando premuntur ab hominibus, vel à Deo, siue ex conuersione pœnitentiæ, oportet similiter tristes effici.
Psal. 11. Psalm. Tribulationem, & dolorem inueni.

Quintò, quia senex piger efficitur, quia vires corporis ei minuuntur. Similiter peccatum inducit defectum virtutum, & pigritiam spiritualium laborum.
Pro. 20. Prou. Propter frigus, scilicet malitiæ, piger arare noluit, i. noluit bonis operibus laborare.

Sextò, quia in sene calor naturalis extinguitur, & sic extinguitur in peccatore calor charitatis, quia refrigescit, & paulatim ad
Matt. 24. extinctionem tendit. Matth. Et abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.

Septimò, quia in sene humor dissoluitur, & sic dissoluitur humor luxuriæ, & fluxus concupiscentiæ in peccatoribus. Ezec. Si-
Eze. 22. cut fluxus equorũ, fluxus eorum.

Octauò, quia in sene virtus regitiua corrumpitur. virtus autem regitiua est rationis prudentiæ, cuius rectam extimationem, (secundum Philosophum) corrumpit in peccatoribus carnis cõ-
Dan. 16. cupiscentia. Daniel. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.

Nono, in sene caro cõsumitur, quod etiam ad literam nonnunquam in luxuriosis cõtingit, quorum corpora frequẽter minuuntur, vel consumuntur ex nimia emissione humoris nutrimẽtalis,
Luc. 15. siue seminalis. Luc. Dissipauit substantiam suam viuẽdo luxuriosè. substantiã, scilicet non tantum temporalem, (vt diuitias,) sed etiam naturalẽ, s. carnis suæ.

Decimo, in sene nerui contrahuntur, & ideo senes curui efficiuntur. Sic per contractionem auaritiæ incuruatur anima ad suspectum terræ, id est, ad appetitum, siue cogitatũ terrenorum bonorum. Psal. Miser factus sum Psal. 37.
ego, & curuatus, &c.

Vndecimo, in sene cutis rugatur, id est, exterior conuersatio in peccatore deformatur. Iob. Ru- Iob. 16.
gæ meæ testimonium peribunt contra me.

Duodecimo, in sene omnis virtus corporis annullatur. Et sic præcipuè omnis virtus animæ vacuatur. Psalm. Deriliquit me Psal. 37.
virtus mea.

Decimotertio, quia senex ab hominibus vilipẽditur. Et sic peccator quandoque efficitur infamis. & ab omnibus despectibilis. Psalm. Ego autem sum vermis, & Psal. 21.
non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Decimoquarto, quia senex omnibus hominibus onerosus efficitur: & hoc specialiter facit vitium iracundiæ, & præcipuè in homine stulto, secundum illud: Graue saxum, & onerosa arena, Pro. 27.
sed ira stulti vtroque grauior.

Itẽ peccatũ assimilatur somno.

Primo, ratione volũtatis, quia scilicet volũtariè aliquis ad dormiendum se ponit, & propriæ voluntatis arbitrio etiam in peccatum ruit. Ose. Cõfunditur Israel Ose. 10.
in voluntate sua. August. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium, nõ esset peccatum. Augu. de duabus anim.

Secũdo, ratione breuitatis, quia quisquis ad dormiendum se ponit, non diu dormire intendit, sed tamen frequenter decipitur, quia non quando vult excitatur. Sic quanquam ille qui peccato consentit, proponit citò de peccato exire, tamen vt plurimum decipitur, quia diutius à peccato tenetur: & quandoque etiam in eo moritur: sicut moritur lethargicus dormiendo. Ioan. Moriemini in peccato vestro. Iudith. Soporem morti socians. Ioan. 8. Iudit. 4.

Tertio ratione insensibilitatis, quia scilicet somnus ligat, & immobilitat sensum. Nam in somno (secũdum Philosophum) interiora loca calent, & exteriora frigent, quia fit reuocatio caloris ad interiora. Et tunc fumus plurimus in stomacho generatur, qui dum ad cerebrum ascẽdit, & vias sensuum ibi claudit, organũ primi sensus corporis oppilatur, cumque ab eo omnes sensus particulares oriantur, dum ille ligatur, omnes alij à suis actionibus retrahuntur. Sicut ergo somnus ligat & immobilat sensus corporis, ita quoque peccatum ligat, & immobilitat sensum mentis, scilicet vt peccator non rectè sentiat, quod oportet, aut nõ eligat facere, quod sentit, vel cognoscit esse faciendum. Vnde tollit peccatum virtuté cordis operatiuam, siue motiuam ad benè operandum, scilicet charitatem. Nam fides per quam est cognitio boni per dilectionem operatur. Sicut Apostolus dicit. Et in hoc etiam peccatum assimilatur somno: quia sicut dicit Aug. dũ humor intrinsecus tẽperatus vi caloris resoluitur in fumum, petit cerebrum, & ibi resolutus distillat inferius frigidus, licet illuc ascenderit calidus: & sic distillãdo remittit calorem cordis, & per consequens processum operationũ impedit, eo quòd cor sit principium omnis operationis. Eodẽ etiam modo peccatum sua frigiditate mortificat calorem cordis, id est, amoris, seu amorem charitatis, & sic impedit processum omnis boni operis. Vnde peccatori dicitur? Vsquequo piger dormis: scilicet nihil bene operãdo.

Arist. de som. & vig.

Galat. 5.

Augus. de quã. anim.

Pro. 6.

Quarto ratione falsitatis. Frequenter enim somniãt dormientes, & somniãdo decipiuntur per somnia illusiua, & falsa: & sicut somnus inducit in dormientibus somnia falsa, & deceptiua: ita peccatum in hominibus inducit falsas extimationes, & temeraria, & non vera iudicia. Prou. Stultus illudit peccatum. Pro. 14.

Item peccati corruptio assimilatur corruptioni phlegmatis, ex qua fiunt homines tardi, obliuiosi, & somnolẽti. Similiter ex peccato fluũt homines tardi ad operandum bonum: obliuiosi vt non recogitent Deum, secundum illud: Oblitus es Domini creatoris tui.

Item somnolenti, id est, pigri, vel tepidi in prosequendo inceptum. Imitatur etiam phlegma naturam aquæ hyemis, & decrepitæ ætatis. Similiter status peccati habet naturã aquæ, quia inundatione periculosus, fluctuatione turbidus, & motibus instabilis. Nam impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, vt dicit Isa. Isa.

Item habet naturam hyemis: quia tempestatibus, id est, tentationum procellis lacessitur.

Item habet naturam decrepitę ætatis, id est, veteris hominis, scilicet Adæ defectum, & inobedientiam.

Item phlegma per os purgatur, quia ipsa peccati corruptio per oris confessionem expiatur. Corint. Expurgate vetus fermentũ. & Rom. Ore confessio fit ad salutem. 1. Cor. 5. Rom. 10.

Item peccatum assimilatur hydropisi.

Primo, quia in omni hydropisi est ægritudo hepatis secundum Auicen. Non enim, vt ipse dicit accidit hydropisis absque ægritudine hepatis propria, vel communicata, licèt quandoque ęgrotet hepar, & nõ sequatur hydropisis. Et præcipua causa, & quasi coniuncta hydropisis est debilitas digestionis hepaticæ, per quã purum ab impuro separatur. Et

ideo

ideo non incongruè hepar rationē designat, in qua discretio est, bonū à malo separans, & discernens Quod ergo in omni hydropisi communicat ęgritudo hepatis, ostendit, quod in omni peccato accidit ignorãtia aliqua, vel error rationis: vnde Philosophus. Omnis malus ignorans. quod autem non omnem ęgritudinem hepatis comitatur hydropisis, est, quod nō ad omnem rationis ignorantiam sequatur peccati malitia. Nam est aliqua ignorantia inuincibilis, in qua est nullum peccatum. Debilitas an hepaticæ digestionis, quæ est causa coniuncta hydropisis, est defectus, siue inconsideratio rationis circa particulare eligibile, quę est proxima causa peccati. Licet enim ratio dictet omnem fornicationem esse malam, & cauēdam: tamen quādo particulariter tentatur homo de hac fœmina, illud generale dictamen rationis non curat, neque attendit, vnde quod elegit, vt tunc fornicari est rationis debilitas, & defectus nō considerantis malitiam huius actus.

Arist. in Ethi.

Secundo, quia est in hydropisis corruptio complexionis. ex qua (vt Auicen. dicit) mutatur color corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatem. Vnde est signum commune hydropisis mutatio coloris. Sic autem bona complexio corporis consistit in debita ordinatione, siue temperantia humorum, qui sunt in ipso corpore. Sic bona complexio animæ consistit in debito ordine, & moderamine passionum, quæ sunt in appetitu sensitiuo. Vnde sicut corruptio cōplexionis corporis est ex distemperantia humorum, sic corruptio complexionis spiritualis, est ex distemperantia, & inordinatione passionum: puta iræ, vel timoris, gaudij, vel similium. Quod ergo in hydropico est corruptio complexionis ex distemperantia humorum, ostendit, quod in peccato, siue peccatore est corruptio sensitiui appetitus ex distemperantia passionum. Sed per faciei, siue corporis exteriorē calorem, accipe hominis conuersationem, qui scilicet in hydropico mutatur, quia scilicet in homine peccante ex ipsa inordinatione interiori, etiam exterior conuersatio, & vita deformatur: vnde ipsa dehonestatio conuersationis exterioris, commune signum est ęgritudinis interioris. Ecclesiast. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis, enunciant de illo.

Auic.

Eccl. 19.

Tertio, quia est in hydropicis corruptio digestionis. Vnde etiã est in eis, vt plurimum paucitas appetitus cibi propter vehementiam appetitus aquæ. Quandoq; etiam fit in hydropisi fortis appetitus (vt Auicen. dicit) Quia igitur per digestionē paratur cibus, vt apponatur corpori, & prosit ei: cibus autem mentis est sermo Dei, accipere per cibi digestionē verbi Dei memoriam, & affectionē. Per hanc enim doctrina verbi paratur, vt impleatur opere, & in perfectum nutrimentū animæ cōuertatur. Quod ergo in hydropico corrūpitur digestio cibi, ostendit quod in peccante homine deficit affectio verbi Dei, quia scilicet non debito modo afficitur ad doctrinā spiritualem, & ad ea quibus anima pascitur: vnde tantus fit in eo appetitus aquæ, id est, amor transitoriæ substantiæ, quod debilitatur appetitus cibi, id est, deficit amor verbi, & spiritualis nutrimenti. Quandoque tamen accidit eis post peccatum compunctio, & vehemēs appetitus boni.

Quarto quoque est in hydropisi exuberantia humoris, qua. s. replentur membra vel loca vacua

nutrimenti. Et hæc exuberantia humorũ est in homine peccatore intemperãtia illiciti amoris. Fertur enim peccatoris dilectio, aut ad carnis delectabilia, quod pertinet ad membra, & talis est amor luxuriosi: aut ad gulæ cibaria, quod pertinet ad loca vacua nutrimenti, & talis est amor gulosi: aut ad tẽporalia, vt diuitias, aut honores: quod pertinet ad humores qui fluidi sunt, & instabiles, sicut & hæc temporalia. Io.
1. Ioan. 2 Mundus transit, & concupiscentia eius, & talium rerũ amor est amor auari, & superbi.

Quinto inuenitur in hydropisi tumefactio corporis, quæ (secundum Auic.) quandoque incipit à femore, aliquando à pedibus, aliquando a dorso, aliquando à renibus. Similiter in peccatore inuenitur tumor superbiæ, & inobedientiæ quæ est initium omnis peccati, & hoc aliquando est à femore, i. ab amore filiorum, quia ex femore præcipuè egreditur generatio filiorum. Exod. Fuerunt
Exod. 1. omnes animæ quæ egressæ sunt de femore Iacob: &c. Multi. n. propter carnalẽ filiorũ amorẽ peccata multa faciũt, & Dei mãdata transgredi præsumunt. Aliquando vero ex pedibus, id est, ex affectibus temporalium siue diuitiarum siue bonorum. Sũt enim velut animę pedes quibus benè, vel malè curritur, ipsius animæ affectiones. Nam auari, & ambitiosi his pedibus ire præsumunt contra mandata Dei. Prouer. pedes
Prou. 1. illorum ad malum currunt. Aliquando est à dorso, id est, ab impatientia tolerandi aliquid onerosum, vel graue. Nam dorso feruntur onera: & hoc est in accidiosis qui contra Deum intumescunt, vel contra superiorem imponentem, vel mandantẽ aliquid onerosum, Iob. Quid tumet cõtra
Iob. 15. Deum spiritus tuus? Quãdoque vero est ex renibus, id est, ex appetitu voluptatum gulæ, vel luxuriæ: quia ex renibus materia fuit voluptatis, & delectationis carnalis Psalmus. Corripuerunt me renes mei. Psal. 14

Sexto in hydropisi est deformatio coloris, propter corruptionẽ complexionis, & declinat color hydropici, vt supra tactum est, aliquando ad albedinem, aliquãdo vero ad citrinitatẽ, aliquando ad adustionem, & nigredinem, sicut in pleuritico, aliquando declinat ad viriditatem, vt cum procedit hydropisis ex apostemate calido splenetico. Similiter in peccatoribus ex malitia interiori deformatur color, i. apparentia, et conuersatio exterior. In quibusdam quidem dealbatur per apparentem iustitiã, sicut in hypocritis, quibus Christus dixit: Vę vobis hypocrytæ, qui similes estis sepulchris dealbatis. In quibusdam vero denigratur, per publicam infamiam. Thre. Denigrata est super carbones facies eorũ. In quibusdam citrinatur iracundia, et seuitia. Nã sicut dicit Iohannicius, cũ humores frigidi calefiũt, mutatur color albus in citrinum, vel rubeũ. Sic hypocritæ qui primo videbantur frigidi, id est, mites in altitudine potestatis positi efficiũtur iracundi & seui. Et sic qui videbantur albi, & frigidi, i. puri, & mãsueti, calescẽtes iracũdia, apparẽt citrini, et ignei. Mac. Facies & color immutatus &c. Quidam vero etiã peccatores virescunt aliquando per popularẽ gratiã, & famam. Nã color viridis est color maxime gratus oculis, sed tamen taliũ gratia fallax est, & vana, secundum illud. Prouer. Fallax gratia, &c

Mat. 23. Thre. 4. Ioannicius. 2. Mac. 3 Prou. 31

Septimo in hydropicis inuenitur sitis magnitudo: proprium enim est hydropicis (sicut Beda dicit) vt quanto amplius bibũt, Beda.

tanto

tanto amplius sitiant: quod est (secundum Auicennam) propter complexionem in hepate facientem sitim: aut propter opilationem, propter quam non attrahit ad hepar aliquid quod sitim sedat: aut propter aliam aliquam causam sitim facientem quæ ex potu non remouetur: nisi forte per accidens: sicut accidit, in terra originis meæ, scilicet in castello Sancti Geminiani, quod est in partibus thusciæ xv. miliariis distans à ciuitate Senarũ. Ibi enim fuit quidam vir nobilis & pauper, qui factus est hydropicus, & toto fere corpore tumidus. Cumque siti insatiabili cruciaretur, nec potus ei petenti ab aliquo porrigeretur; cum iaceret prope locum vbi quoddam ædificabatur palatium, quadam die cum solus esset, vidit ibi tinam magnam aqua plenam, in qua veteres lateres mollificabantur, Vnde ex admixtione calcis lateribus adhærentis, aqua dealbata erat: ad quam aquã ille accedens in magna quãtitate bibit, & post potum in lecto se ponens, & paululum obdormiens, post somnum ex virtute illius aquæ, seu ex calcis adustione, tam magno fluxu ventris solutus est, vt hydropisis, euacuata sua materia & casa penitus ab eo tolleretur, & etiam sitis, cum ea. Est autem inordinata sitis hydropici, inordinatus appetitus peccãdi, qui in omni quasi peccato insatiabilis inuenitur. Vnde Psalmus. Esurientes, & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Sed specialiter hæc sitis insatiabilis (vt dicit Beda) appropriatur auaris, quia non satiantur oculi eorum diuitiis.

Psal. 106

Eccl. 4.

Item peccatum assimilatur febri: quod patet primo de febris descriptione. Nam febris secundum Auicen. est calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo mediantibus spiritu, & sanguine per arterias, & venas in totum corpus, & inflammatur in eo inflammatione, quæ nocet operibus naturalibus. Similiter peccatum est calor extraneus homini, id est, non naturalis appetitus qui est contra rationem. Vnde August. dicit, quod peccatum non est naturale, sed vitium naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis: & accenditur in corde, quia de corde exeunt cogitationes malæ, &c. Vnde à corde procedit peccatum mediantibus spiritu, & sanguine, id est, cogitatione, & delectatione: per arterias, & venas, id est, per locutiones, & operationes, siue per verba, & opera: & impediuntur operationes naturales, id est, virtuosæ, & rationales, quæ propriè competunt homini secũdum naturam suam quæ rationalis est. Vnde de homine peccante dicitur: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.

Augu. 12 de Tri.

Matt. 15.

Psal. 48.

* Secundo patet dicta similitudo ex febris distinctione. Nam (sicut ipse Auicen.) tradit, aliqua febris procedit ex membris radicalibus, vt ethica: aliqua ex humoribus, vt putrida: & quædam ex spiritualibus, vt ephimera. Ethica enim febris prima accensione sua accenditur in membris radicalibus, puta in corde. Caliditas enim hepatis non est ethica, sed aliquando perducit ad ipsam: & similiter pulmonis, & stomachi. Et est exemplum accensionis huius febris, sicut si aliquis calefaciat aquam per parietes balnei, aut per ollam coci, aut per follem ferrarij. Per hãc ergo febrem significantur peccata prælatorum, & clericorum, qui sunt quasi radicalia & originalia membra ecclesiæ, ex quibus bona, & mala

prouèniunt ceterorum. Est ergo triplex species ethicæ, designans triplex vitium clericorum. Prima est, quæ consumit humiditatem nutrimẽtalem, iam sparsam, & vnitam in membris, & proximam coagulationi, quæ vocatur ros, & est sicut oleũ in lucernã infusum. Et hæc species febris est amor inordinatus carnalis, scilicet sui ipsius, vel consanguineorum, & nepotum, qui communiter inuenitur in clericis, desiccans in eis amorem pietatis, quæ expandi deberet in membris, id est, in indigentibus, & pauperibus subditis. Nam ea quæ deberent dare pauperibus, sibi, aut auarè retinent, aut male consumunt, aut consanguineis largiũtur, vt magnificentur, & ditentur, Vnde Bernard. dicit, Timeãt ministri ecclesiarum, qui in terris sanctorum quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendiis quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua quibus egeni sustentandi essent, impiè sacrilegeque sibi retinent: & in vsus suæ superbiæ atque luxuriæ victum pauperum consumere non verẽtur, duplici profecto iniquitate peccantes, qui & aliena diripiũt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Bern. in Cant.

Sextò clericus, vt idem dicit, cui concessum est, vt ad necessitatem viuat de altari non superbiat: non luxurietur, nec intendat, vt de clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis: neque loculos inde congreget, neque in vanitate, & superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ cõsanguineos, aut nepotes, ne filios dixerim.

Secunda species ethicæ, consumit humiditatem iam attractam ad locum nutritionis, & propinquam permutationi, siue conuersioni, quæ scilicet humiditas est sicut oleũ imbibitum in corpore licini, & vocatur cambium. Et hæc designat in clericis viciũ carnale, quo destruitur in eis humor deuotionis spiritualis, quo nutriri deberent, & esse pleni. Vnde tales non sunt digni domino ministrare præcipuè in sacramento eucharistiæ. Vnde Bernard. ait. In multis multipliciter regnat fornicatio, qui puritatis auctori, impuro corde & corpore ministrãtes, non verentur stare ante angelum Dei qui secet medios, & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo ante (proh dolor) meretrices attrectauerant. Et sic altaria circuire, sic & Ecclesias frequentare, psalmos cantare: cum tamen eis huiusmodi laus execrabilis, & oratio fiat in peccatum. Tertia species ethicæ consumit humiditatem; cum qua continuantur partes membrorum similium partiũ à principio creationis: vnde vocatur glutem, & est sicut humiditas cui continuantur partes totum, de quo factum est bitumẽ, & per destructionem talis humiditatis partes membrorum veniunt ad separationem: & hoc febris designat in clericis peccatum symoniæ. Talis enim humiditas gratiam spiritualem designat, quæ est glutem quo partes membrorum similium partium, id est, fidelium mentes qui vnius fidei, & charitatis participes sunt ad inuicem connectuntur: sed hanc humiditatem gratiæ symoniaca prauitas consumit, dum ipsius gratiæ cælestis dona illicite vendit, vel emit. Alia autem febris est putrida, ex humorum putrefactione causata, & hac febre

Bern.

bre æstuant laici in quibus sunt humores putridi, id est, affectus corrupti, quorum quidam laborant continua scilicet auaritia: cuius, scilicet appetitus est cõtinuum lucrũ: vellet enim auarus lucrum suum nunquã terminari. Vnde secundus Philosophus Adriano quærenti. Quid est, quod nunquam finit hominem esse lassum? Respondit, quòd lucrum: præcipuè autem vsura die ac nocte continue multiplicat lucrum, quidam vero laborant quotidiana, id est, gula iniqua quotidie peccatur: vnde signatur per Pharaonem qui omni die exigebat certã mẽsuram laterũ, vt habetur
Exod. 5. in Exod. Quidam vero laborant tertiana, id est, iracundia, quæ ad ad modum febris cor accendit, & inflammat. Est enim ira inflammatio sanguinis circa cor, secun-
Dam. dum Dama. sed tertiana propter tres gradus iræ quos Dominus assignauit, cum dicit: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit
Matt. 5. iudicio: qui autem dixerit, Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ. Vbi attendẽdum, quod sicut creuit gradus culpæ, sic & creuit ordo sententiæ, vnde recte ira sine voce, consilio; ira cum voce contumeliæ, gehennæ igni mãcipatur (secundum Aug.) in primo enim ira tantũ, in secundo ira & vox, in tertio ira & vox cum expressione irrisionis: dicit enim Greg. quod iudicium est etiam discussio consilium sententię diffinitio, gehennę ignis sentẽtia excommunicationis. Quidam vero laborãt febre quartana, id est, accidia, quæ scilicet est febris tardior cæteris, habet enim tempus suum, scilicet diem determinatã,
Io. Cas. de inst. mona. 10. libr. & horam suæ accessionis, Vnde Ioan. Cassia dicit. Accidia circa horam sextam maximè monachũ inquietãt, vt quædam febris, incruens tempore præstituto, ardentissimos æstus accensionum suarum solitis ac statutis horis animæ inferens ægrotanti. Istæ ergo sunt febres, quibus socrus Petri, id est, Iudæorum Synagoga, vel peccatrix anima laborat, siue secularis matrimonio iũctus. Luc. Socrus autem Petri tenebatur magnis febribus. Luc. 4.

Tertia febris ex spirituum calefactione proueniens, dicitur ephimera ab ephimero pisce qui modico tempore viuit, vt supra. iiij. libro. Et similiter huiusmodi febris modico tempore durat. Hæc ergo febris designat peccata religiosorum, quia febris ephimera habet causam aliquando ex parte animæ, scilicet ex passionibus, vt ira, gaudio vel huiusmodi: aliquando vero ex corpore, scilicet ex nimio labore, vel vigilia, & huiusmodi: quandoque vero ab exteriori aere, scilicet distemperato nimio frigore; vel calore Solis, & huiusmodi. Similiter vitia religiosorum sunt vel ex passione interioris tentationis, vel ex inordinatione indiscreti feruoris, qui frequenter facit eos assumere supra posse in vigiliis, abstinentiis, & aliis laboribus, ex quibus nonnunquam incurrunt, vel accidiam, vel desperationem, vel amentiam, & huiusmodi. Vel ex parte exteriori, scilicet ex assiduitate, & familiaritate secularis conuersationis: quia incautè, & assidue cum secularibus conuersando, & eorum se negotiis implicando, multa vitia incurrunt.

Item peccatum assimilatur paralysi quo ad quatuor: primo quantum ad subiectum, quia paralysis secundum Auic. quandoque est in toto corpore præter caput: quandoque est in vno latere tantum.

Itẽ peccatũ assimilatur paralysi

quo ad quatuor: primo quantum ad subiectum quia paralysis secundū Aui. quandoque est in toto corpore preter caput, quandoque est in vno latere tantū: quādoque in vno membro tātum: sic inter peccatores illi sunt quasi ex toto paralytici, qui totum tēpus vitæ suæ malè expendunt, excepto capite, i. tempore innocentiæ, scilicet ætate puerili post baptismum. Quidam enim statim cum attingunt ad annos discretionis, incipiunt facere mala, & semper continuant in peius vsque ad mortem, & tales sunt potius dicendi dæmones quàm homines: quia (secundum Hiero.) humanum est peccare, sed diabolicum est perseuerare. Sed quasi in vno latere paralytici sunt, qui licèt aliquam partem vitæ expendant in peccatis, tamen postea conuertuntur, & bene viuunt in residuo tempore, vt Magdalena. Sunt autem duo tempora vitæ quasi duo latera in corde. Nam vt dextrum, est tempus iuuentutis; vt sinistrū vero, tempus senectutis. In quibusdam ergo paralyticatur dextrum, scilicet in his qui malè viuunt in iuuentute: sed sinistrum in his, qui malè viuunt in senectute. Sed quāuis in corpore periculosius sit perdere dextrū quā sinistrum: in tempore tamen estècontrario, quia peius est malè viuere in senectute quā in iuuētute. Nam tanto culpa senis damnabilior est, quanto fit morti propinquior, vnde Hugo de sancto victo. dicit: Inter abusiones seculi huius, sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad hostium huius mūdi positus, foris spectat, non tamen vitę pręsentis attendit egressum, nec futuram considerat: audit nuncios mortis, & credere nō vult eis. Tres enim sunt nuncij mortis, casus, infirmitas, & senectus. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem: ex incertitudine mortis, timor; ex infirmitatis grauitate dolor; ex certitudine senectutis non obstinatio; sed afflictio, & humilitas sequi debet. In vno vero membro tantum palytici sunt, qui licèt aliquando peccēt tamen cito redeunt, sicut fecit Petrus.

Hiero.

Hug. 2. libr. de cla. animæ.

Secundo assimilatur peccatum paralysi propter effectū, quia paralysis aliquando tollit sensum, faciens scilicet membrum stupidum, & sensibile: aliquando vero tantum tollit motum, aliquando vero vtrunque. Similiter peccatum, aliquando tollit sensum, i. vsum rationis, sicut in luxuriosis, in quibus quasi ratio absorbetur à voluptate carnis Dan. dicitur de senibus luxuriosis, Auerterūt sensum suum vt non recordarentur iudiciorum iustorū. Aliquando vero tollit motum, scilicet boni operis, vt in accidiosis. Exod. Fiant immobiles quasi lapis. Aliquando vero tollit vtrumque, sicut in hæreticis, qui neque rectè sentiunt neque operantur.

Dan. 14.

Exod. 15.

Tertio assimilatur peccatum paralysi quo ad pulsum. Nā pulsus paralytici (secundum Aui.) est tardus, rarus, & debilis: Pulsus autem cum procedat à corde, & deriuetur ad manum siue ad brachium: designat bonum propositum cordis, quādo opere impletur. Hoc similiter in peccatoribus accidit tardè, aut raro, aut debiliter fit, quod præcipuè apparet in vsurariis. Quia licèt aliquando compungantur, & restituere proponant, tamē raro perueniūt ad hoc, vt bene restituant: quia aut tardè restituunt differēdo vsque ad mortem: aut si restituunt citius, debiliter tamen, quia cum tristi corde, & non vera intētione

cum

eum remissionis astuta procuratione.

Quarto assimilatur peccatum paralysi quo ad signationẽ quia legitur in Euãgelio dominus tres paralyticos curasse, vnum qui iacebat in multitudine languentium, Alium qui iacuit in grabato: Alium qui fuit seruus Centurionis, qui iacebat in domo. Per primum autem signantur malè retinentes, per secũdum malè expendẽtes, per tertiũ malè acquirentes, vt sunt vsurarij qui etiam iacendo in domo malè acquirũt.

Ioan. 5. Matth. 9 Matth. 7

Item peccatum assimilatur epilentiæ propter tria: primo, quia in epilentia (secundum Aui.) est sensus, & motus priuatio, quę tamen priuatio sensus & motus fit non totaliter, sed in parte. Et est ratio, quia materia quæ est causa epilentie, in interiori ventriculo cerebri facit oppilationem non completam, & ideo impedit trãsitum virtutum sensus & motus in membris integrè fieri, non tamen totaliter intersecando. Similiter peccatum tollit quidem peccatori sensum, id est, discretionẽ boni, & mali, scilicet prudẽtiam, sed non totaliter, quia licet tollat ei prudentiam, & sapientiam spiritualem secundum illud, Gens sine consilio est, & sine prudentia: non tamen tollit prudentiam secularem, vel astutiam naturalem, siue experimentalem, immo in huiusmodi sensu magis vigent peccatores quàm iusti secundum illud. Filij huius seculi prudẽtiores filiis lucis sunt in generatione sua. Vnde facit diabolus peccatoribus, quod voluit facere Naas Amonites, viris Iabes Galaad quia petiuit eruere oculos eorum dextros, nõ curans relinquere sinistros: quasi enim dexter oculus est prudentia spiritualis, sed quasi sinister, est prudentia, siue astutia secularis: Apostolus Cæcitas ex parte contingit in Israel: Similiter tollit peccatum motum boni operis: sed non totaliter: quia licet quo ad meritum, non tamẽ quo ad exercitium. Quia etiam multi peccatores faciunt plurima opera de genere bonorum, sicut eleemosynas & huiusmodi, quæ, licet in peccato facta non valent quo ad vitam æternam: tamẽ valent ad euadendum flagella temporalia, & disponunt etiam ad pœnitentiam, & ad plura alia.

Deut. 32

Luc. 16.

Rom. 11.

Secundo est in epilentia corporis prostratio. Nam epilentiã præcedit spasmus, propter nocumẽtum oppilationis iam dictæ. Vnde non est possibile (vt dicit Auicen.) quod epilentiam patienti, remaneat erectio corporis. Similiter peccatum prosternit hominem à rectitudine iustitiæ, & vnũ peccatum facit ipsum cadere in aliud, ita, vt sit impossibile ipsum cum peccato diu stare, quin cadat, Vnde Grego. dicit, quod peccatũ, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo põdere ad aliud trahit.

Greg. in ho.

Tertio epilentia est tremor, & exagitatio, licèt fortior, & minus fortis secundum quãtitatem humoris. Similiter peccatum reddit hominem tremulentum, & timidum. Prouerb. Pauor his qui operantur malum. Est enim timida nequitia, sicut dicitur. Sap. Seneca, Nihil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

Prou. 10

Sap. 17.

Item peccatum exagitat hominem, quia reddit eum instabilẽ, & inquietum. Thren. Peccatum peccauit hierusalem, propterea instabilis facta est.

Thre. 1.

Item peccatum assimilatur lethargiæ propter tria: primo, quia morbus lethargiæ inducit febricitationem: est enim lethargia (sicut dicit Aui.) apostema phlegmaticum factum intra craneum capitis,

Auic.

capitis. Et quòd sit ex humore phlegmatico patet, quia generatur ex potu, eo quod potus generat humorem phlegmatũ, in quo sunt euaporatio, & putrefactio. Vnde vt plurimum generatur ex commestione ceparum, & repletione nimia stomachi, & à multitudine potus, & à multitudine commestionis fructuum. Sic ergo lethargia est apostema ex humore phlegmatico putrefacto, & (sicut Auicen. dicit) in apostemate facto ex humore putrefacto cõmuniter fit febris lenta: & ita patet, quod in lethargia fit febricatio. Sed quid est istud apostema in craneo, nisi peccatũ in anima? Hoc comitatur febris, quæ est innaturalis, & intemperatus calor, quia communiter sequitur peccatum aliquis intemperatus, & irrationabilis amor. Nam peccator à creatore auersus, inordinato amore ad creaturam conuertitur, sicut auarus ad pecuniam, superbus ad excellentiam, luxuriosus ad delectationẽ voluptuosam, ad quæ peccator quanto ardentius inhiat, tanto periculosius & fortius febricitat.

Secundo lethargia causat dormitationem, præcipuè (vt dicit Auic.) cum lethargia est in substantia cerebri, fit subeth fortior, & difficultas motuum est maior: dicitur autẽ subeth, somnus superfluus, & grauis, vnde talis vix potest ad horam excitari. Sic peccatum aliquando ita infigitur cerebro, id est, animo, vt faciat peccatorem dormire, id est, in statu peccati immobilem permanere: & si aliquando molestatus, id est aliqua aduersitate angustiatus, vel arctatus ad horam excitetur, scilicet vt malum statum suũ videat, & consideret; tamen statim ad solitum somnũ, id est, immobilitatem suam, & negligentiam redit, surgere contemnens. Vnde contra eum clamat Salomon, dicens: Vsquequo piger dormis. Pro. 6.

Tertio lethargia causat obliuionem. Est enim obliuio corruptio memoriæ, quæ, vt plurimum accidit ex frigiditate, quãdoque enim fit ex apostematibus cerebri, & propriæ frigiditatis. vnde cum lethargia sit apostema cerebri phlegmaticũ, & per cõsequens frigidum, ideo memoriam corrumpit, & obliuionẽ inducit. Sed quid est frigidum apostema, nisi peccati malitia, quæ calorem charitatis extinguens animã frigefacit, & Dei obliuionem inducit? Talem lethargiam patiebatur ille cui scriptura dicit: Deũ, inquit, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Deut. 32

Peccatorem qui & diaboli seruus iure nuncupatur, seruo malo, ac puero, necnon leproso, corporisq́; visceribus, & nonnullis monstris comparari declaratur, quorum exemplis, quamplurima etiam peccatorum delicta describuntur.

Cap. LIII.

PEccator assimilatur seruo malo.

Primò, quia malus seruus solet esse ebriosus, & tunc bona domini negligit, vel furtim subtrahit. Prouerb. Operarius ebriosus nõ locupletabitur. hoc est, peccator qui vino, id est, delectatione carnis, vel seculi inebriatus est, negligit spiritualia quæ ad honorem Domini sunt. vel si non negligit, furatur, & si vsurpat, nõ inde dei, sed suam propriã gloriã quærendo. econtra boni serui dicũt: Nõ nobis Domine, nõ nobis, sed nomini tuo da gloriam. Pro. 19. Psal. 113.

Secundò, quia seruus malus est ociosus, & tempus quo laborare debet, inutiliter expendit, & perdit: vnde paterfamilias dixit seruis: Quid hic tota die statis ociosi? & Eccl. Mitte seruum in operationem, ne vacet. Sic enim de- Luc. 20. Eccl. 33.

ect

tet illum. Peccatores aut otiosi sunt, qui totum tempus quo in peccato viuunt, quantum ad meritum perdunt, & inutiliter expendunt.

Tertiò, quia malus seruus de bonis domini sui est prodigus, &
Mat.19. vniuersa consumit. Matt. Diffamatus est villicus, quòd dissipasset bona domini sui. Tunc autem peccator de bonis Dei est prodigus, quando eis non vtitur ad honorem Dei, & salutē animæ suæ, sed tantum ad gloriam mūdi, vel commodum corporis sui.

Quartò, quia malus seruus est piger, & somnolentus, negotia
Eccl. 38. Domini negligit. Eccl. Cū seruo
Luc.18. pigro tracta de opere. & Luc. de seruo qui abscōdit talentum domini sui. Peccator autem somno peccati detentus, bona quæ facecere posset, omnino negligit. Auarus etiam bona temporalia non aliis tribuit, sed sibi soli abscondit. Multi etiam ex pusillanimitate talenta, id est, gratias sibi traditas, seu creditas, id est, concessas abscondunt, quia nō vtuntur eis ad proximorum vtilitatē.

Quintò, quia seruus malus proteruus, & ceruicosus supra
Eccl. 10. Dominum se extollit. Eccl. Vidi
Pro.19. seruos in equis. Et Prouerb. Per seruum cùm regnare cœperit, sic peccator super Dominum superbit, quando humilitatē Domini videt, & ipse contemnit eam. Videt enim Dominum suum afflictum, & ipse vult esse in delitiis. Videt Dominum pauperem, & denudatum, & ipse vult fulciri delitiis ac diuitiis. Videt Dominum abiectum, & contemptum, & ipse vult honorari.

Item seruus contra dominum
Ioan. 15. se extollit, quando caro cōtra spiritum præualet. Ioan. Non est seruus maior domino suo.

Sextò, quia malus seruus cupidus existēs, bona domini in proprium vsum vertit. Exemplū de seruo Elisei, & hoc pertinet ad si- 4.Reg.5.
moniacos, qui bona domini, id est, dona Spiritus sancti, pro sua vtilitate temporali emunt, & vendunt.

Septimò, quia præsumptuosus imperia domini paruipendit. 2.
Reg. Seruus meus cōtempsit me. 2 Re.19.
& Iob. Seruum meum vocaui, & Iob.19.
non respōdit mihi. Sic est peccator cum Dei mandata contemnit, vel cùm à Deo vocatus redire per pœnitentiam spernit. Pro. Prou.1.
Vocaui, & renuistis.

Octauò, cùm sit malus, & durus gratiā sibi fieri appetit. Matt. Mat.20.
Serue nequam, omne debitū dimisi tibi, quoniam rogasti me. sic est peccator, qui male agēdo gratiam à Deo, vel finalem pœnitentiam expectat.

Nonò, quia obliuisus est, & quod redditurus sit de omnibus rationem, ad memoriam non reducit: quod etiam peccator facit
respectu Dei. Luc. Si dixerit ser- Luc.12.
uus, Moram facit dn̄s meus, &c.

Decimò, quia iracundus, & seditiosus totam familiam turbat,
& lædit. Luc. Si cœperit seruus Luc.12.
percutere seruos, & ancillas, &c. Talis est qui lædit sanctos, & religiosos viros, vel pauperes qui sunt de familia Christi.

Vndecimo, quia maledicus, & linguosus etiam Domino detra-
hit, vel ei maledicit. 2. Reg. de Si- 2.Re.16.
ba qui accusauit dominum regi.
Eccle. Cunctis sermonibus qui Eccl.7.
dicuntur, ne accommodes aurem tuā, ne fortè audias seruū tuum maledicentem tibi. Talis est maledicus, & blasphemus, præcipuè qui contra dominum linguam suam relaxat.

Duodecimò, quia deliciosè nutritus contra dominum recalci-
trat, & resistit. Prouerb. Qui de- Prou.19.
licatè nutrit seruū suum, postea inueniet eum contumacem. Et

ideo

ideo non decent seruum delitiæ. Sic caro rebellat spiritui, cum delicatè nutritur. vel hoc pertinet ad ingratos, qui multis bonis à Deo receptis, recalcitrant contra eum, secundum illud: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Deu. 43.

Decimotertio, quia cũ sit fraudulẽtus, domino suo insidias ponit. 4. Reg. Tetenderunt ei insidias serui sui: reputat autẽ dominus sibi insidiari, cũ quis insidiatur pauperi, vel hoc ad hypocritas pertinet, qui opera domini faciunt fraudulenter. 4. Re. 11.

Decimoquarto, seruus domino existens iniuriosus, ab eo fugit. 3. Reg. Factum est, vt fugerent serui semel. & 1. Reg. Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Talis est etiam peccator, qui cum Deum peccando offenderit, pœnitentiæ remedium refugit, & ad Deum redire contemnit. 3. Reg. 2. 1. Re. 16.

Decimoquinto, cũ sit flagitiosus punitur, nec sic se compescit. Talis est peccator, qui propter aduersitates se non emẽdat. Eccl. Seruus interrogatus assiduè, scilicet cum tormentis, à liuore, i. à liuoris crimine nõ minuitur, sed magis ad odium prouocatur. Ecci. 23.

Decimosexto, est ingratus, & gratiã sibi factã non recognoscit. Talis est qui post pœnitẽtiam, & veniam recidiuat. Eccl. Laxa manus seruo, & quærit libertatem. Ecc. 23.

Decimoseptimo, criminosus existens, nõ nisi verberibus emẽdatur. Eccle. Seruo pessimo latus sanguinare, glosa seruus qui verbis nõ corrigitur vulneribus corrigatur. Talis est peccator, qui se non emendat, nisi fortiter & intimè tangatur. Ecc. 12.

Decimo octauo, quia est astutus, cùm vocatur, dormire se fingit. Pro. Seruus non potest erudiri, quia quod dicis, intelligit, & respondere contemnit. Talis est, qui verbum Dei audit, & intelligit, sed opere implere negligit. Luc. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Pro. 39. Luc. 12.

Item nota, quod seruus peccati dicitur esse homo tripliciter, secundum quod est triplex genus seruorum. Nam quidã sunt vernaculi, siue origenarij, qui. s. in seruitute sunt nati. Et tales multis pœnis legalibus subiiciuntur, quia sua nõ possunt vẽdere, neq; alienare, nec contrahere, nec dignitatis officium sumere, neque testimonium ferre, nisi de domini volũtate. Hoc modo nascimur omnes serui originalis peccati. Ex qua seruitute multæ pœnæ seu damna secundum diuinæ legis iustitiam homini proueniunt, nisi ab ea per baptismum liberetur. Alij verò sunt empticij, qui ab hominibus capti, vel empti, iugo sunt seruitutis astricti. Sic efficitur homo seruus per peccatum actuale, siue quia captus sit, & illaqueatus ab hostibus per tentationis consensum, siue ex nimia malitia sua venundatus, si vt faciat malum sicut Achab. 3. Re. 21. Tertij serui sunt conductitij, qui non ex necessitate, sed ex voluntate seruiunt sub spe lucri. Et hi à famulando propriè dicti sunt famuli. quoque spirituales seruos facit homines auaritia. Vnde & Apostolus dicit, quòd auaritia est idolorum seruitus. Exponens hoc Innocen. dicit, q sicut idololatra seruit simulacro, sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultũ idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulacrum, & iste cum omni cura curat, seu custodit thesaurum, ille spem ponit in idolatria, & isti spem constituunt in pecunia, ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere the- Coll. 3. Inn. de cõ. vti. hum.

re thesaurum: vnde dicit Sene. Pecuniæ oportet imperare, non seruire: si vti scias, ancilla est, si nescias, est domina. Sen. in. proue.

Item peccatores assimilantur pueris.

Primo, quia ad modum puerorum sola præsentia curant, & futura non cogitant.

Item, quia vanitatem amant, & lucris scilicet spiritualibus intēdere recusant.

Item, quæ sunt minima & vilia, magna æstimant, scilicet terrestria: & quæ sunt maxima nihil reputant, scilicet cælestia.

Item, sibi noxia sæpe optāt, scilicet temporalia cōmoda, vel peccata: & contra vtilia clamant, s. contra correptiones, & flagella.

Item plus de pomo amisso, i. de vili re trāsitoria, quàm de patrimonio perdito, scilicet de hæreditatis cælestis, plorant.

Item beneficium sibi factū scilicet à Deo, vel ecclesia ad mentē non reuocant, recognoscendo, vel gratias agendo.

Item omnia, quæ vident affectant, & manu scilicet operis, vel laboris, & vocē locutionis ea postulant, & procurant.

Item puerorum solum, id est, sibi humilia consilia amant, & consortia sapientium secundum Deum deuitant.

Item nullum secretum occultant, sed omnia recitāt, & hi sunt detractores, & proditores.

Itē sepe garriunt, & cachinant, & clamant ita vt vix dormientes sileant, hoc faciunt dissoluti, querulosi, & linguosi.

Item loti à sordibus mox iterū se inquinant: & dum lauantur, pro posse repugnāt. Hoc faciunt recidiuantes, pœnitentiā recusantes, vel correptioni resistentes.

Item, sola quę ventris sunt, cogitant, & proprij ventris mensuram ignorant: & in manducādo nullum ordinē seruant, sed mox vt à lecto se eleuant, cibū postulant: quæ omnia faciunt gulosi.

Item pudibunda detegere, vel monstrare non curant, quod pertinet ad luxuriosos.

Itē sola iocosa appreciantur, & amant, id est, solaria, & delectabilia mundi. Item sæpe ex infectis parentibus generati, etiā ipsi infecti generantur, & perdurant: sic frequenter imitantur filij scelera patrum, & perseuerāt in eis.

Item omnia laboriosa repudiant, sic peccatores recusant ferre labores pœnitentiæ.

Item peccatores assimilantur quibusdam monstruosis hominibus, qui dicuntur esse in quibusdam regionibus. Nam (sicut dicit Aug.) prout gentium narrant historiæ, perhibentur quidā homines vnum oculum tantum habere in fronte media, & isti vocantur Cyclopes, quibus assimilantur auari, qui habent respectū solum ad temporalia. Nam temporalia sunt media inter æterna bona, & æterna mala, & ideo participāt ex vtroque, quia quibusdam sunt vtilia, quibusdā noxia: propter quod Philosophus dicit, quod habent errorem hæc bona, scilicet temporalia, quia multis contingunt detrimenta ex illis. Alij enim sunt, qui habent plantas versas post crura, & octenos digitos in plantis, & hi in desertis Lybiæ commorantur: quibus assimilantur retrogradientes in via Dei, qui tripliciter deteriores sunt, quàm alij peccatores, sicut habens octo digitos in tribus digitis excedit alios, qui habent tantum quinque. Primò, quia ante non processerunt. Secundo, quia retro redierunt: tertiò, quia contra propriam notitiam fecerunt. Petr. Melius fuerat illis viā veritatis non agnoscere, quā post agnitam retrorsum conuerti.

Aug. 16. de ciu. Dei.

Arist. in Eth.

Alij dicuntur esse, qui ora nō habent, sed tantum per nares alimētum sumunt, quibus assimilātur alienorum factorum bonorū, vel malorum factorū curiosi perscrutatores, qui bonorum factorum odorem percipiunt, sed ipsa opera imitando non gustant. Alij vero esse perhibentur, qui iacentes in terra resupini vmbra se pedum contegunt, & sunt tantę celeritatis, quòd in cursu canibus comparantur: quibus illi assimilantur quibus sensualitas, quæ significatur per pedes siue plantas rationi prædominatur, quę significatur per caput. Ideo enim sensualitas significatur per pedes, quia ad modum pedum inhæret terræ, id est, corpori, & sunt quasi duo pedes, duplex eius appetitus, scilicet cōcupiscibilis, & irascibilis. Ille ergo plantam capiti superponit qui sensualitatē præfert rationi. Et talis licèt sit ad ea quæ sunt carnis, vel mundi velocissimus, tamen ad spiritualia est tardissimus. Alij autem dicuntur esse sine ceruice habentes oculos in humeris: quibus assimilantur illi, qui attendunt solū ad grauia, & onerosa, quæ sibi fiunt. Vnde habent oculum, id est, respectum in humeris, id est, in grauaminibus impositis: humeris enim feruntur onera. Vnde tales non recordantur beneficiorum, sed iniuriarum. Alij verò sunt cynocephali canina capita habentes, quos ipse latratus magis esse bestiales, quàm homines cōfitetur. Et isti sunt iracundi, & garrientes, qui tota die latrant, & garriunt: eorum latratus, id est, garritus sunt ratione carentes, & ideo canini, & bestiales sunt. Alij verò habēt planam faciem, & labium oris inferius ita prominens, vt in Solis ardoribus totam ex eo faciem cooperiant dormientes: hoc sine linguis esse dicunt, solis nutibus pro verbis vtentes. Istis assimilantur homines incauti, & imprudentes, qui in facie, id est, in exteriori cōuersatione carent naribus, id est, discretione non vtuntur. Excessus autem labij inferioris significat loquacitatem nimiam indiscretā de inferioribus, & terrenis, sed carentia linguæ refertur ad indiscretam taciturnitatē, & is repræsentat illos qui nec discretè loqui, nec discretè tacere sciunt: quòd autem loquuntur nutibus, non est, quia sint de ordine cisterciensium. Sed refertur hoc ad inquietos, & indiscretos corporis, vel membrorum motus, sicut dicitur de apostata homine, quòd annuit oculo, terit pede, digitis loquitur, &c. Quidam verò sunt modo simili, ita magnas habentes aures, vt eis contegāt totum corpus. Et his assimilantur qui sollicitè, & multum audiunt, sed de auditis nihil faciunt. Iaco. Qui auditor est verbi, & non factor, &c. Iac.1. Alij verò sunt in Aethiopia, proni ambulantes vt pecora, non se valentes sursum erigere: quibus assimilantur cupidi, qui solū terrenis intendunt, de cælestibus verò non curantes, contra quos dicit Apost. Quę sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Col.3.

Item peccatores assimilantur visceribus. Primo propter multiplicitatem vitiorum. Nam sicut in corporibus siue vētribus sunt multa viscera, ita in peccatoribus sunt multa vitia. In ventre enim superius, primo est quoddam intestinum subtile, quod vocatur duodenum, quia in sua longitudine secundum mensurā cuiuslibet hominis, est 12. digitorum, & hoc super dorsum erigitur, & ad nullam partem aliam retorquetur. Hoc intestinum est superborum, qui super dorsum, id est, super homines humiles, & patientes

tes se erigunt, & se per humilitatem, vel pietatem non retorquent, nec flectunt. Hoc enim habet.12.digitos, idest, duodecim gradus. Duodecim enim gradus superbiæ beatus Bernardus ponit, qui sunt curiositas, mentis leuitas, inepta lætitia, iactantia, singularitas, arrogantia, præsumptio, peccatorum defensio, simulata confessio, rebellio, libertas, peccandi consuetudo: quorũ primi sex sumuntur secundum iniuriam proximi, qui debet esse par: quatuor alij sumuntur secundum iniuriã hominis superioris: Duo vero vltimi proprie secundum iniuriam Dei, quæ scilicet immediatè fit ei. Et vocantur gradus, quia fit progressus à minori malo ad maius. Nam mala est iniuria respectu paris, peior respectu superioris, sed pessima respectu Dei. Bern.

Secundum intestinum vocatur ieiunium, quia semper à cibis est vacuum, dicit autem quidam sapiens, quod ideo sic est vacuum, quia à se reiiciens omne acceptum nullum apud se retinet nutrimentum: Et hoc pertinet ad prodigos, qui quantumcunque lucrentur, vel recipiant; tamen semper sunt vacui, id est, indigentes, quia omnia emittunt inutiliter & nihil reseruant, et ideo semper egent: vt patet per exẽplum in filio prodigo. Luc.15.

Tertium appellatur secundo simillimum, nunquam tamen sine cibi corpulẽtia est inuentũ. Hoc pertinet ad gulosos, qui nunquã sunt sine solicitudine cibi, & cura corporis sui. Inferius autem sunt tria alia grossa, quorum primum vocatur orbum, id est, viduatum altero orificio. Cum enim cætera viscera duo habeant orificia hoc habet vnũ solũ, vnde se habet ad modum sacci, quia multa recipit, & pauca eiicit, hoc pertinet ad illiberales, & auaros, quorum bursa habet solum vnũ foramen scilicet ad recipiendum: multa enim recipiunt lucrando, sed pauca, vel nulla eiiciunt expendendo. Aliud vero, quod est suborbo dicitur ilium: eo quod in eo iliaca passio fieri cõsueuit; hoc pertinet ad inuidos, qui aliorum fœlicitate torquentur. Nam passio iliaca valde torquet, quia est dolorosa. Vltimum autem intestinum, & infimum dicitur colõ, quod immediatè cum orificio totius corporis est coniunctum, hoc pertinet ad vitium luxuriæ, quæ circa infimam corporis partem viget, & exercetur, quæ eidem orificio est vicina. Vnde hoc vitium vilius, & turpius reputatur ceteris.

Itẽ peccator assimilatur leprosis. Primo ratione distinctionis: distinguuntur enim septẽ genera peccatorum, penes septẽ species lepræ, vel penes septem modos leprosorum, qui in sacra scriptura leguntur. Nam significatur in carnis tumore superbia, & hæc est lepra Oziæ. Postquam eleuatum est cor eius, exorta est lepra in frõte eius. In exustione signatur iracundia: & hæc est lepra. Simonis. Cũ esset Iesus in domo Simonis leprosi. In siti auaricia, & hęc est lepra Iezy. In põderositate accidia, & hæc est lepra Moysi: qui cum misisset manũ in sinum, protulit leprosam. In pinguedine gula, & hæc est lepra virorum quatuor in introitu portæ. In putredine inuidia, & hæc est lepra Mariæ. Prou. putredo ossiũ inuidia. In fœtore anhelitus luxuria, & hęc est lepra domus Iacob. Secũdo, ratione mundationis. Nã isti leprosi mundãtur quinq; modis. Primò ablutione, per quam significatur contritio, Regum, dictum est Naaman, Lauare septies in Iordane. 2.Par. 26. Mat. 26. 4.Reg.5. Exod. 4. 4.Reg.7. Num.12. Pro.14. 2.Reg.3. 4.Reg.5. Iac.17.

Item ostensione per quam significatur confessio. Ostendite vos sacerdoti: qui dum irent, mundati sunt.

Num. 12 Item separatione, per quã signatur excommunicatio, Num. 12. legitur de Maria, quæ fuit extra castra septem diebus.

Item inclusione, per quam religio significatur, vt manus Moysi mundata est inclusione. Exod. Exod. 4.
Matth. 7 Item tactu per quem tribulationum perpessio, Matth. Tetigit eum dicens, Volo, mundare, & confestim műdata est lepra eius.

Item peccatores assimilantur apopleticis, id est, his, qui apoplexiam patiuntur. Primo (quia secundum Auicennam) in apoplexia fit membrorum ociositas. Vnde dicit, quod apoplexia est ociositas membrorum à sensu, & motu propter oppilationem contingentem in ventriculis cerebri, & meatibus spiritus sensibilis, & motui. Hæc ociositas membrorum inuenitur in accidiosis, & in pigris, quia nihil boni volunt operari. Prouerb. Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. Et quidam quidem sunt pigri, & ociosi circa speculabilia, puta circa studium scientiæ. Vnde tales priuantur sensu, id est, adeptione scientiæ. Quidam vero circa operabilia, & tales carent motu, id est, profectu virtutis, vel meritorij operis. Prou. 19.

Secundo, quia in apoplexia est anhelitus difficultas. Nam sic euacuantur instrumenta motus, et anhelitus, aut debilitantur, vt non fiat facilis anhelitus: immo illic est spuma, & est habens vicissitudinem sicut stragulatio, aut sicut vox strangulati; quandoque tamen nõ apparet anhelitus, neque vox neque spiritus, & hoc est peius. Et hæc difficultas anhelitus, id est, respirationis, est in gulosis, & luxuriosis, qui quęrunt delectationes carnis, quia tales spirituales inspirationes difficulter recipiunt, vnde Apostolus dicit, quod animalis, id est, 1. Cor. 2. carnalis nõ percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Tertio, est in apoplexia morbi insanabilitas. Nã sicut dicit Hippoc. quando apoplexia est fortis, Hippo. habens eam non sanatur: si vero debilis eius sanatio non est facilis. Hæc insanabilitas inuenitur in auaris: vnde Philosophus dicit: quod illiberalitas, quæ pertinet ad auaritiam est insanabilis. Arist. in Eth. Hiere. Insanabilis facta est plaga tua. Sen. Dum cętera vitia senescunt in homine, sola auaritia iuuenescit. Hier. 30 Sen.

Quarto, in apoplexia est mortis deformitas: quia aliquando accidit, vt habens apoplexiam sit euitatus, & non sit differentia inter ipsum, & mortuum: ita vt non apparet in ipso aliquis anhelitus, deinde reuiuiscit, & sanatur. Et in talibus anhelitus quidem non apparet, sed ipsorum pulsus non integre cadit: propter hoc volunt medici, quod tardetur sepultura; donec perpendatur eius dispositio, neque sit minus lxxij. horis. Inuenitur Prou. 14 autem quædã mortis conformitas in inuidis, quia corpus mortuum putrescit: sicut dicitur, quod putredo ossium, id est, virtutũ, vel virorum fortiũ, inuidia.

Quinto, quia in apoplexia est mala resolubilitas: quia apoplexia, si resoluitur, vt plurimum resoluitur in paralysim. Hæc mala resolubilitas inuenitur in superbis, & iracundis: quia superbia resoluitur, vt plurimum in iram, & ita desinit in stultitiam, & iacturam. Prouerb. Virum stultũ Pro. 5. interficit iracundia.

Vera penitentia tum interioris, tum exterioris partes ac merita, per aliquas

pulmo-

pulmonis, palpebrarumq́ue, ac mortis corporalis proprietates numerantur: quoué pacto hoc Sacramentum hominem spiritualiter gignat, per ipsius naturalem cõceptionem ac generationem aperitur: electorúmque gradus breuiter declaratur.

Cap. LIIII.

POenitentia assimilatur pulmoni.

Primo quidem, quia pulmo aerem attractum interius depurat: & pœnitentia cor interius infectum mundificat, scilicet per contritionẽ. Iac. Purificate corda duplices animo. Iaco. 4.

Secundo, quia pulmo vocem format: sine pulmone enim vox formari non potest: neque anhelitus reddi valet, vt dicit Philosophus. Sic etiam pœnitentia cordis exterius format vocem confessionis. Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam. Arist. 14. de ani. Psal. 31.

Tertio, quia pulmo humorem spumosum generat. Est enim pulmo de molli carne, & aerea, & spumæ coagulatæ simillimus, vt dicit Const. & ideo generat consimilem humorem, scilicet spumosum. Quasi autem humor spirituosus, est feruida lachrymarum compunctio, quam ipsa pœnitentia generat, & producit. Psal. Lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Const. Psal. 6.

Quartò, pulmo cor refrigerat. Nam ipse pulmo vndique cor circundat, & aerem frigidũ ad eius temperiem ministrat. Vnde inter cor, & guttur est medius, vt subito ad cor aerem mittat, & ipsi guttur: ad vocem formandã reddat. Sicut igitur pulmo calorem cordis refrigerat, ita pœnitentia tam interior, quàm exterior ardorem concupiscentiæ, mitigat. Ecclesia. Ignem ardentem extinguit aqua, id est, ardorem concupiscentiæ reprimit pœnitentiæ lachryma. Eccl. 3.

Quinto pulmo à motu non cessat. Cum enim sit, vt cordis flabellum, aerẽ ad temperiẽ cordis attrahens continuè, & emittens, oportet necessario, quòd se dilatando, & constringendo semper in motu consistat. Sic etiam homo pœnitens, à motu boni operis nullo tẽpore cessare debet, neque ocio vacare. Eccl. Quodcunque potest facere manus tua instanter operare. Eccl. 9.

Sexto pulmo spiritui vitali nutrimentum continuum præstat. Nam caro pulmonis est mollis, et concaua, & ouis, vt aer in suam naturam de facili immutetur, & sic vitalis spiritus in ventriculum cordis ad conseruationem vitę animalis facilius transeat. Sic per opera pœnitentiæ nutritur interius spiritus, siue per auditũ prædicationis, siue per studium orationis, siue per fletum compunctionis: secundum illud Psalm. Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die, ac nocte.

Septimo, pulmo cordis regionem ab instrumentis sensibilibus separat: & sic pœnitentia separat cor pœnitentis à delectationibus sensibilibus, & carnalibus. Isid. Pœnitentia nõ mensium ac temporum cursu pensatur, sed pœna qua anima cruciatur, & mortificatur caro. Isid. de su. bo.

Octauo, pulmo aerem ad supplementum caloris in suis folliculis & poris reseruat. Vnde tam diu potest animal sub aqua sine suffocatione viuere, quam diu potest recollectum aerem retinere. Sic pœnitens debet in secretis studiis, & affectibus cõseruare propositum non peccandi: & tam diu viuit anima sub aqua gratiæ, quamdiu potest tale propositum retinere.

Itẽ pœnitentia assimilatur palpebris propter tria: primo propter officiũ. Nã palpebrarũ, siue

ciliorum est triplex officium. Sũt enim positæ ante oculos.

Primo ad custodiendum, vnde dicuntur cilia, quia suo motu cõtinuo aerem intercidunt, & sic oculos ab aeris læsione custodiunt. Talis erat pœnitentia Pauli, quam faciebat ad suam custodiam, ne scilicet caderet à gratia. Vnde dicebat: Castigo corpus meum, &c.

1. Cor. 9

Secundo, palpebrę sunt ad operturam. Nam, quia natura oculi est aquea, & humida, ad sui fortificationem, & defensionem indiget opertura. Sed sicut palpebra est opertorium oculi, ita pœnitẽtia est operimentum peccati: operit enim peccatum, ne videatur ad iudicium. Psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: & talis fuit pœnitentia Magdalenæ. Sed nota, quòd quædam animalia tegunt, siue claudunt oculum cum palpebra superiori, sicut omne animal quadrupes (sicut Philophus dicit.) Quædam cum palpebra inferiori sicut aues: quia quidam se affligunt in pœnitẽtia amore æterni præmij, & hæc est palpebra superior: quidam timore supplicij, & hæc est inferior.

Psal. 31.

Arist. 12. de ani.

Tertio, palpebræ datæ sunt ad apparentiam, id est, ad pulchritudinem, & ornamentum faciei. Et talis fuit pœnitentia Ioannis Baptistæ, & aliorum sanctificatorum, quæ non fuit necessaria ad purgationem, vel custodiam vitiorum, sed potius fuit ad decentiam, & ornamentum virtutum.

Secundo pœnitẽtia assimilatur palpebris, propter concursum. Duę enim sunt in homine palpebræ, quę assiduè ad inuicem concurrunt, vt reficiant assiduo motu obtuitum, (vt dicit Constant.) quæ dicuntur palpebrę, quia palpitando semper mouentur. Sicut igitur duplex est palpebra, ita duplex est pœnitentia, quæ sibi inuicem in pœnitente assiduè debent concurrere, & inuicem quasi se tangere, s. interior, & exterior, Nam exterior sine interiore est infructuosa, vt patet in hypocritis: sed interior sine exteriori non est fructuosa, sicut patet in negligentibus & pigris ad satisfaciendum.

Const.

Tertio propter munimentum. Nam palpebræ munitæ sunt, villis pilorum, vt apertis oculis si quid occurrerit repellatur, & inuolutis oculis in ipsis securius dormiatur, vt dicit Const. Habẽt autẽ palpebræ pilos non omnino erectos, sed in extremitatibus mediocriter reflexos, & hoc factũ est, vt se habilius, & fortius clauderent, & si quod impedimentum ei occurreret, ei efficatius obuiarent. Quasi autem vili pilorum, sunt exempla sanctorum, qui de statu peccatorum præcipuè carnalium ad Deum conuersi sunt. Nam pili ex superfluitate quidẽ carnis nascuntur, sed carnei non sunt, sed aridi, et tenues: vnde signant Sanctos ad Deum conuersos, qui licèt primo fuerunt carnales, tamen post conuersionem effecti sunt spirituales, & cælestes. Horum ergo pilorum villos, id est, exempla doctorum, debet pœnitens ad se ipsum reflectere per imitationem, si vult se contra tentationes claudere, & securè dormire in morte.

Item pœnitentia concipit, & parturit hominẽ in esse spirituali, sicut parturitur, & concipitur in esse naturali, quod patet ex quatuor.

Primo ratione conceptionis. Nam ad conceptionem infantis requiritur materia conueniens, locus expediens, & causa efficiẽs. Materia ergo conueniens, humor est menstrualis, siue seminalis fœminæ: Causa vero efficiens (secun-

(secundum Philosophum) est semen viri. Instrumentalis causa est calor naturæ, virtutem corpori influens, & disponens. Locus autem conueniens, est matrix. Similiter dum aliquis ad pœnitentiam conuertitur, & quasi spiritualiter Deo concipitur, velut locus conueniens in anima, est mens, siue memoria, quæ est, vt matrix, in qua velut humor mẽstrualis est peccati recordatio, quę est velut materia pœnitentiæ. Sed causa efficiens huius conceptionis est timor Dei, secundum illud Isa. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Et nota, quòd si materia fœtus in parte dextra fuerit adunata, in naturam cędit maris, si vero in sinistra, in naturã mulieris. Et hæc diuersitas accidit propter dominium caloris, qui in dextra parte consistit. Similiter quando calor diuini amoris, dominatur in mente pœnitentis, concipitur quasi in dextra masculus, id est, spiritus compunctionis virilis, & fortis: sed quasi in sinistra vbi est defectus caloris, id est, in corde tepidè pœnitentis, concipitur fœmina, id est, spiritus debilis, & instabilis.

Isa. 36.

Secundò ratione formationis. Nã corpus infantis in vtero matris non subito formatur, sed ordinatè, & gradatim: & iste ordo consideratur ex tribus. Primo ex concepti partibus, siue membris. Quia primo formantur membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, quę aliorum omnium sunt fundamenta. Et ista quando sunt simul in sanguinis massa, sibi vicinantur, & postea ad inuicem diuiduntur. De istis tribus fundamentis alia tria nascuntur, scilicet nerui & nucha dorsi à capite, arteriæ à corde, venæ ab hepate, secũdum Galenũ. Aristo. tamen dicit, quòd principium venarum est cor. His autem sic formatis tanquam omnium fundamentis, format natura ossa horum custoditiua, scilicet craneum ad defensionem capitis, ossa pectoris ad munimen cordis, et costas lateris ad tutelam hepatis, & sic de aliis. Post ista producũtur membra secundaria, scilicet manus, pedes, brachia, & similia, sed ista non simul, sed successiuè formantur. Similiter in pœnitentiæ statu non est homo statim à principio perfectus, sed proficit gradatim secundum illud Psalmi. Ibunt de virtute in virtutem: Vnde possumus per tria membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, intelligere tres virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatem. Per membra vero secundaria, seu defensoria, quæ his adiiciuntur virtutes intellectuales, sed per officialia virtutes morales, in quibus omnibus homo non perficitur subito, sed gradatim. Secundo consideratur ordo formationis & conceptionis gradus; quia infans dum concipitur, quatuor habet gradus. Primus est cum adhuc est lacti vicinus, secundus est cum iam semen sanguini se commiscet. Tunc enim cor, vel cerebrum nondum perfecta sunt, sed est quædam massa ex semine sanguineque commixta. Tertius est gradus, cùm corde, & cerebro, & hepate iam formatis, alia mẽbra in distincta sunt. Quartus est quando corpus est completum, & organizatum, & ad animæ susceptionem dispositum. Cui dum anima desuper datur, in vtero mouetur; & si est fœmina, in sinistra parte plus sentitur; si vero masculus, in dextra parte plus mouetur, vt dicit Galenus. In istis igitur quatuor gradibus formationis corporis, designantur quatuor gradus formationis

Gale.

Arist. de vig.

Psal. 83.

Galẽ.

tionis pœnitẽtis, quorum primus est in peccati recogitatione. Et hæc assimilatur lacti, quia lac est faciliter cõuertibile, & in bonos, & in malos humores: sic recordatio peccati faciliter conuertitur, vel in bonum animæ nutrimentum, puta, quando ex recordatione peccati nascitur dolor compunctionis: vel in nutrimentum malum, quando ex peccati recordatione nascitur delectatio, vel voluntas reiterãdi. Secundus gradus est in peccati detestatione. Tunc enim semẽ agnitionis, & recordationis peccati, immiscet se cum sanguine, id est cum dolore, & abominatione peccati. Tertius gradus est in peccati confessione, vbi quædam membra sunt distincta, scilicet cor, cerebrum, & hepar, per quæ tria intelligitur triplex genus peccatorum, quæ homo tenetur distinctè confiteri, præcipuè mortalia, scilicet commissa in Deũ, proximum, & in se ipsum, vel commissa corde, ore, & opere. Alia vero membra sunt indistincta, quia vltimo fieri debet pœnitentis confessio communis in qua indistinctè, id est, generaliter se accuset de venialibus, & mortalibus, quæ per obliuionẽ omisisset, vel ignorantiã distinctè cõfiteri. Quartus gradus attenditur in satisfactione, in qua consistit perfecta pœnitentia, seu pœnitentis dispositio, siue ad supernæ gratiæ susceptionem, siue ad fœtus, id est, boni operis motionẽ. Sed nota, quòd fœtus interior, id est, dispositio, vel propositum interius conceptum de pœnitentia exterius facienda, in quibusdam est fœmineus, id est, defectiuus, & non verus, sicut in fictis, & hypocritis: & tunc est motus exterioris pœnitentiæ, siue operis in sinistra, quia scilicet hypocrita, & fictus exteriora opera pœnitentiæ facit cum sinistra intentione. In quibusdã vero interior fœtus, i. contritio cordis est masculinus, id est, perfecta, & vera: & rectè est motus in dextra, quia scilicet verè contritus facit opera pœnitentiæ cum recta intentione. Vnde dicitur: Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. Matth. 6

Tertio attenditur ordo formationis ex cõceptionis diebus, quia in gradu lactis est infans per sex dies: in gradu sanguinis per nouem, in gradu massæ carnis xij. diebus existit. In quarto vero gradu ante plenam perfectionem est per xviij. dies: vnde à die conceptionis vsq; ad diem completionis, & viuificationis, sunt xlvj. dies, ita quòd primus, & vltimus computetur. Nam in tot diebus communiter viuit fœtus. Et secundum hunc numerum Augustinus computat ædificationem templi, cui comparat perfectionem corporis Christi, non quia talis processus fuerit in formatione dominici corporis, cum perfectionem habuerit in instanti: sed quia in tot diebus potuit mẽbrorum distinctio comprehendi. In hoc igitur processu dierum intelligitur quadruplex gradus electorum. Aug. super Io. cap. 6.

Primus est incipientium, & isti sunt, sub forma lactis, qui est paruulorum cibus. Est igitur eorum inceptio in operibus vitæ actiuæ: vnde assignantur eis sex dies, id est, sex opera misericordiæ, quæ enumerauit Dominus. Matt. 25

Secundus est proficientium, & isti sunt sub forma sanguinis, id est, sub certamine passionum, ac tentationum, & tribulationum. Vnde quibusdam, qui nondum istum gradum attingebant, dicebat Apostolus: Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis: & istorum profectus debet esse in vita contemplatiua. Vnde assignantur Heb. 12

nantur eis ix. dies propter nouem Angelorum ordines, quibus assimilantur viri contemplatiui.

Tertius gradus est perfectorũ, qui iam habent completam naturam carnis, id est, debitam formam perfectioni. Tales sunt quorum vita conformatur vitæ

Rom. 6. Apostolicæ: Vnde assignantur eis duodecim dies propter numerũ duodecim Apostolorum.

Quartus gradus est beatorum, quorum perfectio quantum ad corpus erit in octaua resurrectionis, quæ iã inchoata est in Christo, qui scilicet resurgens ex mortuis, iam non moritur. Perfecta autem resurrectio & plena erit in fine seculi, quando decima drachma perdita, fuerit reinuenta, id est, electorum ecclesia totaliter resuscitata. Vnde vltimæ consumationi decem dies assignantur propter numerum completum electorum, qui signantur in decima drachma prius perdita postea reinuenta. Luc. 15.

Tertiò ratione completionis ex eo, quòd quorundam infantium formatio citius, quorundam vero tardius completur. Sunt enim quidam, qui dicunt, quod quidam in xxx. diebus complentur, & tales sexto mense nascuntur, & tales propter teneritudinem non viuere posse dicuntur. Quidam vero xxxv. die perficiuntur, qui septimo mense nascuntur, & tales viuere posse probantur: quidam xl. diebus formantur, qui octauo mense nasci perhibentur, neque tales in vita seruantur. Vnde Constant. & etiam Galenus, dicunt omnem infantem in septem mensibus motum habere, qui si adeo est fortis, vt exire possit ad vitam, vtique conualescit. Si vero tunc in septimo mense non egreditur, ipso suo motu debilitatur & etiam summe patitur: vnde si etiam sequenti mense, id est octauo exierit, non conualescit, sed si vsque ad ix. mẽsem, vel principium decimi quieuerit, iterum vires sumit, vnde egrediens conualescit ad vitam: & tales qui nono mense, vel decimo oriuntur, sexdecim diebus in matrice formantur, vel forte qui decimo mense nascitur, quinquaginta diebus in vtero completur. Sicut ergo quorundam formatio citius, quorundam vero tardius perficitur: Sic etiam ad Deum quidam citius, & quidam tardius conuertuntur. Et iterum in amore Dei, in quo spiritualis vitæ perfectio consistit, quidam citius, quidam tardius perficiuntur. Possemus etiam per prædictos quinque modos conceptorum, siue natorum intelligere quinque diuersitates fidelium. Quorum primi fuerunt Iudæi ante Redemptoris aduentum: istorum formationi assignantur triginta dies. Tricennarius enim numerus consurgit ex numero ternario, & denario: quia ternarius in denarium ductus, id est, ter decem faciunt triginta. In ternario ergo fides Sanctæ Trinitatis, in denario verò decalogi obseruantia intelligitur. Et vtrunque Iudæorum iusti, & eruditi viri habuerunt, scilicet fidem Sanctæ Trinitatis cum obseruantia decalogi. Sed tamẽ ante Redẽptionis, & passionis eius tempus hoc non sufficiebat, vt ad vitam ingrederentur, cum nondum esset aperta ianua Paradisi. Et hoc significatur in eo, quod natus in sexto mense, vel infra nõ viuit. Sex enim cucurrerũt ætates ante Saluatoris aduentum, quas sex menses conceptionis signãt; ita vt prima ætas computetur ab Adam vsque ad Noe, secunda à Noe vsque ad Abraam, tertia ab Abraam vsque ad Moysen, quarta vsque ad Dauid, quinta

vsque ad transmigrationem Babylonis, sexta vsque ad Christũ. Postrema ad aduentũ Redemptoris, in quo per passionem Christi aperta est ianua vitæ. Secundi sunt Christiani, & istorum formationi, siue perfectioni assignãtur triginta quinque dies, ita vt ternario addatur quinarius, qui est numerus quinque vulnerum Christi Crucifixi. Nam post fidẽ Trinitatis, & impletionem decalogi, conformantur qui viri Christiani sunt, Cruci & passioni Christi, quasi quinque vulnera eius in semetipsis habentes secũdum illud: Ego stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Tales nati sunt in septimo mense, id est, in septima ætate, quę est Christi, secundum computationem supra dictam, quamuis alij aliter computent ætates.

Gal. 6.

Tertij sunt hæretici quibus assignantur quadraginta dies, quia quadragenarius numerus competit errantibus, secundum illud Psal. Quadraginta annis offensus, fui generationi huic, & dixi, Hi errant corde. Tales licet octauo mense nascantur, non tamen viuunt: quia hæretici licet ad octauam generalis resurrectionis ætatem, sicut & cæteri sint peruenturi, & resurrecturi, non tamen intrabunt in vitam æternã: vnde in Psal. prædicto subditur, Quibus iuraui in ira mea si introibunt in requiem meã. Quarti autem, sunt viri perfecti, qui sunt habitaculum, & templũ Dei, vnde talibus assignantur xlvj. dies, qui est numerus competens ędificationi templi Dei secundum illud. Quadraginta sex annis ędificatum est templũ hoc. Nã xlvj. consurgit ex duplici numero. s. ex. x. & sex. Nam quater x. faciũt. xl. quia scilicet viri perfecti cum quatuor euangeliis obseruãt pręcepta decalogi, quibus etiam adduntur vj. propter vj. misericordiæ opera. Isti ix. mense nascuntur, quia nomen Angelorum ordinibus finaliter sociãtur. Quinti autem sunt beati, qui liberati à seruitute corruptionis, sunt in libertate gloriæ filiorum Dei: vnde istis assignantur quinquaginta dies, quia quinquagesimus numerus deseruit libertati propter iubileum, id est, quinquagesimum annum, in quo serui libertati donabantur. Isti etiam, nascuntur decimo mense, qui scilicet, (vt dictũ est supra) pertinet ad decimam drachmam, id est, ad naturam humanam quæ per diuinam sapientiam, id est, Christũ recuperata nouẽ drachmis, id est, nouem Angelorum ordinibus est iungenda.

Psal. 94.

Psal. 94.

Ioan. 6.

Quarto ratione parturitionis, quia infans dum paritur matri infert tristitiam, sed post partum tribuit lætitiam. Egreditur etiam ex ventre vestitus secundina. Similiter etiam pœnitentia confert tristitiam in actu, relinquit lætitiam in fructu, & vestit etiam animam gratia, & virtutibus ornat. Luc. Cito proferte stolam primam, & induite illum. Luc. 15.

Item pœnitentia per quã homo moritur peccatis, assimilatur morti corporali. Primo ratione vtilitatis. Nam mors (secundum Isidor.) vij. vtilitates inducit. Prima est, quia potentiam tyrannorum absoluit: & similiter pœnitentia absoluit potentiam dæmonum, quam habent super animam propter peccatum. Secunda est, quia peccatis, et voluptatibus finem imponit. Sic pœnitentia finem imponit voluptatibus per carnis macerationem, & etiam peccandi cauendo recidiuationẽ. Tertio, quia mors est terminus omnis miseriæ. Et similiter pœnitentia terminat miseriam, dum culpam excludit, quæ est miseriæ

causa.

causa. Vnde non solũ euadit pœnitens præsentis pœnæ miseriã, sed etiam sequẽtis. Quarto, quia mors est confirmatio gratiæ: pœnitentia autem dum à culpa preseruat, quodammodo in gratia confirmat. Quinto, quia mors est acquisitio veniæ. Et similiter per pœnitentiam acquiritur venia de offensa, quã effecit culpa. Sexto, quia mors est reparatiua innocentiæ. Similiter per pœnitentiã restituitur innocentia, & si non quo ad actum, saltẽ quo ad meritum. Nam pœnitentia restituit merita, quæ quis acquisiuit existens in innocentia, vel etiam in gratia: multi etiam feruenter pœnitentes æquiparant, vel superãt in merito, vel gratia multos innocentes. Septimo, quia mors est collatiua fœlicitatis æternæ. Et similiter per pœnitentiam acquiritur æterna gloria.

Secundò, pœnitentia assimilatur morti ratione varietatis. Distinguitur enim triplex mors, quæ designat tres partes pœnitentię. Est enim mors acerba, quę est infantium, immatura quæ est iuuenum, & matura, quæ est senũ. Sic pœnitẽtia debet esse acerba in contritione: & immatura, id est, in festina in conuersione: & matura, id est, debita in satisfactione, vbi scilicet debitũ soluitur pœnæ, quam meruit ex illatione offensæ.

Tertiò, ratione qualitatis, quia mors est incerta quo ad tempus. Augustinus. Nil certius morte, & nil incertius hora mortis. (August.)

Item quo ad locum, quia nescit homo vbi sit moriturus. Senec. Mors vbique te expectat, tu quoque si sapiens fueris, vbique expectabis eam. (Sen. li. epist.)

Item quo ad modum, quia nescimus qualiter morituri sumus. Augustinus. Nõ est multum curandũ necessario morituro, qua morte moriatur: sed curandũ est, quo post mortẽ ire compellatur, quia mors non est dicenda mala, quam bona vita præcessit. Sic ergo mors habet aliquid certitudinis, scilicet, quòd omnino est ventura: & aliquid incertitudinis, vt dictum est. Similiter pœnitentia habet quidem: si vera sit, (certitudinem veniæ) sed an peccator ad peccatum rediturus sit: an in pœnitentia perseueraturus incertum est, quia non est in eius potestate. Non est enim volentis, neque currẽtis, sed miserentis Dei. (Augu. li. de ciu. Dei.) (Rom. 1.)

Item, quia mors est amara. Ecclesiast. O mors, quam amara est memoria tua. Sic memoria peccati debet esse cum amaritudine animi. Vnde Isa. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. (Eccl. 41.) (Isa. 38.)

Ocium spiritualibus viris maximopere obesse, per plurima ipsius superflui somni detrimentis, facile definitur.

Cap. LV.

Pigritia, siue ocium spiritualium virorũ, assimilatur superfluo somno, siue dormitioni. Nam intẽperatus somnus est caloris naturalis extinctiuus, quia per somnum immoderatum humores amplius resoluũtur: quos dum calor naturalis aggreditur, ab eis minuitur, & extinguitur: & ideo potio natis, & minutis præcipitur ne dormiant, ne per somnũ humores amplius resoluantur, & sic calor, qui est in talibus, diminuatur, & debilitetur, & suffocetur. Similiter per ociũ, & pigritiã humores, id est, malæ affectiones, & noxiæ cogitationes multiplicantur, ex quibus calor, id est, feruor amoris spiritualis minuitur, & aliquando totaliter extinguitur; propter quod dicit Apostolus: Non dormiamus, sed vigilemus, & sobrij simus. (1. Thi. 5.)

Secundo, quia intemperatus somnus est animalis virtutis destructiuus. Vnde dicit Constan. quòd si somnus fuerit nimius, animalis deficit virtus: eo quod nimis humectatur, & infrigidatur corpus. Sic ocium, & pigritia dum abundare facit humorē concupiscentiæ, inducit in animam nimium frigus malitiæ, quia multam malitiam docuit ociositas,
Eccl. 38. vt dicitur Ecclesi. 38. & extinguit funditus, & destruit virtu-
2. Reg. 5. tem ipsius animæ. 2. Reg. Dormiens oppressit eum, scilicet virtutis actum, siue habitum.

Tertiò, quia nimius somnus, est egestatis causatiuus, ex eo quòd est operationis. & per cōsequens
Prou. 6. lucri impeditiuus, vnde Prouer. Vsquequo piger dormis? quando consurges de somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis paululum conferas manus tuas, vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas. Sic pigritia, & ocium, dum à bene operando retrahit, egestatem gratiæ, & spiritualium diuitiarum inducit. Prouerb. Egestatem operata est
Pro. 10. manus remissa.

Principes, quibus virtutibus præditi esse debeant vt iusti habeātur: ac quale eorum in regimine existat officium, quatuor ipsorum armorum potissimis similitudinibus clarum efficitur.

Cap. LVI.

PRincipes assimilātur hume-
Isa. 9. ris, secundū illud, Factus est principatus super humerū eius.

Nam primo humeri sunt ad spiritualium membrorum defensionem: vnde humeri sunt ex variis ossibus compositi, quorum precipua duo spatulæ dicuntur. Et fuerunt necessaria hæc ossa, vt pectus & costas defenderent, ne à posteriori læsionem acciperent. Et in illis duabus spatulis sunt duæ concauitates, quæ vocantur oculi, vnde vocantur spatulæ oculorum, quod nomen ex officio assumpserunt, nam sicut oculi totius anterioris corporis sunt defensores, ne ab aliquo lædatur. Sic isti à posteriori pectus, & costas defendunt. Principes ergo ad modum humerorum spiritualium, & religiosorum virorum præcipuè esse debent patroni, & defensores, ne ab aliquo lædantur, & debent constare ex variis ossibus, id est, fulciri variis virtutibus, sed præcipuè iustitia, & clementia debent vigere in eis, quasi duæ spatulæ in humeris, vna ad dextram, scilicet iustitia: altera ad sinistram, scilicet clementia. & hę habent duos oculos, quia iustitia respicit culpam, clementia verò naturam. Et istis virtutibus principes firmati, sunt validi, & potentes ad subditorum defensionem, secundum illud: Misericordia, & ve- Prou. 20.
ritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Psalmus. Nimis confortatus est Psal. 138.
principatus eorum.

Secundo humeri sunt ad brachiorum, & costarū pectoris defensionē, & ossium cōcatenationem: vnde duæ spatulæ habent retro duo acumina, per quæ eadem spatula furculę est connexa, ne à superiori totum suū exeat. Interius verò ad hoc nomen ponit alterum, ne subtus exiret acumen armorum; furculæ autem ad hoc fuerunt necessariæ, vt armos ligatur, & à pectore differre facerent, quorum ossa sunt rotunda exterius, interius verò concaua, & cum teneritudine pectoris ante colligata, retro verò cornu rostro: & sunt eorum ligamenta ossa cartilaginosa, quæ vocantur spatularum capita: ad hoc tamen posita, vt facerent cōcatinationem armorum, siue humerorum. Prælati ergo ad modum

dum humerorum ad hoc studere debent vt brachia, id est, viros artifices, & laborantes, & costas pectoris, id est, mulieres, quia mulier ex costa viri formata est, & ossa, id est, maiores & fortiores ad inuicem cõcatinata teneant, s. in catena pacis, & veritatis.

Tertio, humeri sunt ad ossium spondylium, & colli supportationem. Ossa autem colli, vel spondylium, sunt prælati, & clerici, & viri ecclesiastiti, qui sunt medij inter Deum, & populum, sicut collum inter caput, & corpus: quos Principes seculares non opprimere, neque persequi debent, sed benigne supportare, & reuereri.

Quarto, quia humeri sunt ad ponderum diuersorum supportationem. Licet enim post caput, & collum aliis membris supereminеant, omnium tamen onera portant, & pro aliorum offensa sæpe spatulæ verberantur. Sic quanquam seculares principes post caput Ecclesiæ, quod est Papa, & collum, id est, prælatos ecclesiasticos, ipsis secularibus, & temporalibus principentur, tamen pro omnibus sibi subditis debent vtiliter laborare, & pro eis tuẽdis, & regẽdis onera laborum, & expensarum portare: ipsi etiam pro suis subiectis habent Deo respondere, & frequenter ab eo pro ipsis flagellantur.

Brachiorum numerus, partes, officiaque naturalia ad diuersa, duplicem hominis potestatem pluribus exemplis indicare videntur. Remque publicam cordi comparari non immerito asseritur.

Cap. LVII.

Potestas humana assimilatur brachiis. Nã sicut duo sunt brachia dextrum & sinistrum, ita duplex est potestas, scilicet spiritualis, quæ est vt brachium dextrum, & temporalis, quæ est sinistrum. Videmus autem, quod brachia primo quidem sunt valde fortia, ex omni enim parte fortitudinem habent, scilicet superiori, quia scilicet cum armo superiori brachiũ fortissimis neruis connectitur.

Item ex parte interiori sunt ossa brachiorum grossa, & dura, & medulla plena. Ex parte verò exteriori non nimium sunt carnosa, vt ossibus, & neruis compacta essent fortiora.

Item in cute musculis, & lacertis sunt intermixta. Vnde in brachiis maxima est hominis fortitudo. Psalmus. Posuisti vt arcum æreum brachia mea. Sic illi qui sunt in potestate temporali, vel spirituali cõstituti debent cũ superioribus, & maioribus, scilicet cũ Deo, & hominibus, esse per obedientiam, & beneuolentiam fortiter colligati. Psal. 17.

Item interius in seipsis grossis ossibus, id est, magnis virtutibus fulciti, exterius parum carnosi, id est, non delitiosi, vel voluptuosi, musculis, siue lacertis, id est, solicitudinibus semper ad benè operandum mouẽtibus intermixti. Et quando isti sic se habuerit, vt brachia erunt fortissimi. De tali enim brachio dici potest: Fecit potentiam in brachio suo. Luc. 1. Sexto videmus, quod brachia sunt valde vtilia, valẽt enim brachia ad eleuandum, ad portandum, ad stringendum, & ad repellendum, ad impugnandum, & ad operandũ. Sic illi qui sunt domini, & in potestate constituti, debent leuare humiles, portare debiles, stringere, id est, amplecti vtiles, repellere nocentes, impugnare hostes, & bene operari in omnes. Grego. Potestas cum habetur, cogitãda ad vtilitatem, quatenus is qui vtitur, vt prodesse debeat, posse se sciat. Greg. past.

Tertio

Tertio videmus, quòd brachia sunt valde flexibilia. Sunt enim brachia flexibilia in tribus iuncturis, scilicet circa armum, circa cubitum, & circa manum. Similiter illi qui sunt in potestate cõstituti, debent esse flexibiles circa armos, id est, circa superiores per obedientiam, & humilitatem.

Item circa cubitos, id est, circa medios per beneuolentiã, & affabilitatem. circa manus, id est, circa infimos per subuentionem, & pietatem.

Quarto videmus, quòd brachia sunt valde compassibilia. Nam quia à capite beneficiũ sensus & motus recipiũt, ingrata nõ sunt, sed pro ipso capite defendendo contra ictus ferientium, liberaliter se exponũt. Ita principes debent esse grati capiti nostro, id est, Christo, à quo habent & sensum discretionis, & motum boni operis. Et ideo pro fidei suæ, seu ecclesiæ eius defensione deberẽt ipsi, cùm necessarium esset, personas suas exponere.

Item in tantum compatiuntur brachia aliis membris, quod pro eis sæpe in minutionibus vulnerantur, vt illa illæsa, & sana reddantur, vel in sanitate habita cõseruentur. Vnde pro aliorũ membrorum custodia vulnerari, & percuti non refugiunt, sed sponte se offerunt. Similiter debent facere principes pro salute suorum subditorum, & maximè pro salute spirituali. Ioan. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Ioan. 10.

Quinto, quia brachia sunt cordi valde conformia. Nã per quasdam arterias ab ipso corde spiritum, & pulsum recipiunt. Et ideo statum ipsius cordis lucidum nobis produnt. Cordi autem quod est membrum commune, ex quo procedit vita omnium membrorum, assimilatur respublica, siue communia bona, ex cuius prosperitate pendet salus omnium singularium personarum. Huic igitur debent se principes totaliter conformare, ab ipso pendet spiritus, & pulsus eius, id est, vigor spiritualis, & corporalis. Vnde eius statum, quando defectiuus esset, debet brachium, id est, Princeps ipse prodere medicis, id est, sapientibus consiliariis, vt reparetur. tãta etiam dilectione sunt brachia cordi coniuncta (secundum Gale.) quod hoc habẽt inter omnia membra proprium, vt quod cor diligit, & amat, brachia diligunt, & in eius amplexũ voluntariè se extendunt. quod enim à corde diligi sentiunt, quãto vicinius possunt cordi astringunt, in tantũ, vt totum directũ amantis cordi imprimerẽt, si valerent. Sic etiã boni principes illos præcipuè diligunt, & amplectuntur quos vident cordis, id est, reipublicę, & boni cõmunis magis esse amicos, & promotores: & ad hoc toto studio tendunt, vt omnes quantũ possunt cordi astringant, id est, ad amorem reipublicæ trahant. Gale.

Sexto, quia brachia, quãdoque sunt mortis indicatiua. Nam sicut habetur in prognosticis, denudatio brachiorum, & inquietatio eorum in acutis est mortiferũ signum. Similiter si Principes, & Rectores sunt interius denudati virtutibus, & inquieti exterius, pacem subditorum destruentes, signum est in republica mortis, & ruinæ. Prou. Regnantibus impiis ruinæ hominum. Prou. 28.

Triplex corporis potus, triplici pariter animæ potationi perspicuis similitudinibus adaptatur.

Cap. LVIII.

POtatur anima ad modũ corporis tripliciter. Est enim potus inanis, medicinalis, & nutrimentalis.

trimentalis. Nam (secundũ Constan.) est aliquis potus, qui tantũ est potus, vt aqua quæ scilicet nõ est per se corporis nutritiua. Et huic assimilatur curiositas, & vanitas scientiæ secularis, qua non nutritur anima in spiritu, vel deuotione.

Item est potus qui est potus, & cibus, vt vinum, quod (secũdum Constan.) per omnes partes corporis portat cibum, nutriens & calefaciens spiritũ, & confortans naturalem calorem. Huic assimilatur dulcedo sapiẽtiæ salutaris, scilicet sacræ scripturæ, qua omnes sensus animę nutriuntur, spiritus calefit, & inflammatur, & charitatis amor ereicit, & confor-
Prou.2. tatur. Prou. Bibite vinum, quod
1.Cor.10 miscui vobis. Apostolus: Bibebãt autem de spirituali, &c.

Item est potus medicinalis, qui non datur secũdum viam potus, sed secundũ regulam medicinæ, vt syrupus, & similia. Talis est potus compunctionis pœnitentialis, qua anima purgatur, & sana-
Psal.79. tur. Psalmus: Potum dabis nobis in lachrymis in mensura.

Verbi Dei concionatoris dignitates partes, ac officia, per quatuor oris, oculorumq; septem proprietates, ac vtriusque telas, visionisq; formationem, & & denique pupillæ perfectionem pluribus exemplis, & rationibus vberrime explanantur.

Cap. LIX.

PRædicator verbi Dei assimilatur ori propter quatuor.

Primò, propter nutrimẽti susceptionẽ, nullum enim membrũ in animali nutritur, nisi prius cibus in ore ponatur, & masticetur: & propter hoc fuit os humidum interius, vt cibi siccitas eius humiditate immutaretur. Fuit neruosum, vt cibi saporositas sentiretur. fuit etiam durum ne cibi duritie læderetur: fuit concauum & rotundum, vt cibus assumptus hinc inde facilius moueretur. Sicut ergo cibus in ore disponitur, qui postmodum ad membra nutrienda trahitur, sic cibus spiritualis doctrinę à prędicatore disponitur, & traditur, quo membra ecclesiæ, id est, fideles nutriũtur, vnde prædicatorem ad modum oris oportet esse humidum per pietatẽ, neruosum per charitatẽ, quæ est vinculũ perfectionis, sicut neruus ligamentum ossium.

Item durum per firmitatem.

Item concauum per humilitatem, & rotundum, id est, motui aptum per operositatẽ. Hiere. Si Hiere.15.
separaueris pretiosum à vili, &c.

Secundò, propter aeris attractionem. Nam aer primò in ore immutatur & subtiliatur, & sic ad cordis refrigerium per canalem pulmonis transmittitur. Sicut ergo os attrahit aerem respirando, sic prædicator debet gratiam spiritualis doctrinæ attra-
here orãdo. Psal. Os meum ape- Psal.118.
rui, & attraxi spiritum. Aug. Prę- Augu. 4.
dicator laboret, vt intelligenter, de doc.
vt libenter, vt obedienter audia- chri.
tur. Et hoc se posse magis pietate orationũ, quàm oratoris facultate non dubitet, vt orando pro se ac pro illis quos est allocuturus, sit prius orator quã doctor. Et in ipsa hora accedens prius quàm exerat proferentẽ linguam ad Dominum leuet animã sitientẽ, vt ructet, quod biberit, vel quod impleuerit fundat.

Tertio, propter vocis formationem. Ad hoc enim est palatũ oris concauum, vt linguæ plectrũ facilius moueatur, & ad vocẽ formandam, expeditè eleuetur, & deprimatur. Similiter ad hoc, vt vox doctrinæ in ore prædicatoris rectè formetur, oportet eum habere palatum cordis concauũ, & vacuum ab amore mũdi, & ab
omni infectione peccati. 1. Reg. 1.Reg.2.
Recedant vetera de ore vero, id

est;

est: O vos prædicatores à verò affectu recedant temporalia, quæ
Prou. 4. tempore veterascunt. Prou. Remoue à te os prauum.
1. Pet. 2. Pet. Peccatum non fecit; neque inuentus est dolus in ore eius.

Quarto, propter superfluitatum à pulmone, & cerebro venientium eiectionem, & membrorum à superfluis exonerationem. Sæpe enim dum stomachus grauatur, per oris vomitum expurgatur. sic prædicator eiicere à se debet superfluas affectiones, quę sunt vt superfluitates venientes à pulmone, & superfluas, & noxias cogitationes, quæ sunt superfluitates descendentes à cerebro. debet etiam per oris confessionem vomere peccati grauedinem.
Eec. 31. Eccl. Surge de medio, & euome illud.
Apoc. 3. Apocal. Incipiam te euomere ex ore meo.

Notandum etiam, quòd os patitur ex corruptis humoribus aliunde fluentibus. Nam si sit homini societas mala, si mens corruptionibus plena, si peccauerit
Mat. 12. in lingua, patitur os eius. Mat. Ex abundantia cordis os loquitur.

Item prædicatores assimilãtur oculis propter septem. Septem enim sunt prędicatori necessaria. Primum est intentionis humilitas, videlicet, vt non prædicet ad scientiæ ostentationem, sed potius ad Dei laudem, & animarũ vtilitatem.
Isid. li. ety. Vnde oculi (secundũ Isidor.) dicti sunt quasi occulti, quia scilicet suum lumen intus occultant, & conseruant: vel quia tegmina oculorum eos occultant, ne aliquibus iniuriis lędantur. Sic prædicatores ne lædantur à superbia, vel vana gloria, seipsos, vel lumen sapientiæ, saltem quantum ad inuẽtionem, debent occultare, id est, non ad
Greg. in reg. ostentationem prædicare. Greg. Sic opus sit in publico, vt intentio semper maneat in occulto.
Psal. 24. Psalm. Oculi mei semper ad Dominum, s. per rectã intentionem.

Secundo est necessaria discretionis sagacitas, vt scilicet sic medici spiritualis animarũ morbos sagaciter discernant & ostendãt, ac curas debitas adhibeant, sicut maximè in oculis repræsentantur, & indicantur animę passiones. Nam oculi inter omnes sensus sunt animæ viciniores. Vnde in eis omne indicium mentis apparet, siue anima fuerit hilaris, siue tristris, similiter amor, & odium, & omne animę passiones, in oculis expresse apparent.

Tertio docendi studiositas. Dicuntur enim oculi lumẽ, quia lumen quod ab exterioribus accipiunt, interioribus refundunt, & similiter prædicatores lumen sapientiæ quòd acceperunt, siue à Deo inspirante, siue ab homine docẽte, siue à scriptura instruente, aliis studiosè, & copiosè tradere, & refundere satagũt. Vnde
1. Cor. 15. Apostolus: Tradidi enim vobis, & hoc quod accepi.

Quarto est necessaria officij societas: requirit enim prædicationis officium ex quadã honestate, siue commoditate, vt prædicatores non soli vadant, sed simul combinati, vel sociati. vnde primos prædicatores, quos Christus instituit, binos ante faciem suam
Luc. 10. misit, vt dicitur. Vnde oculi capitis qui prædicatores designant Christi, geminati sunt, vt si fortè vnus læderetur, eius defectus per
Eccl. 4. alium suppleretur. Eccl. Væ soli, quia cũ ceciderit, non habet subleuantem. & ideo religiosi combinati incedunt.
Matt. 18. Matth. Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Et dicit duo, quia eorum est duo testamenta prædicare, & duo præcepta charitatis seruare. & addit, vel tres: quia eorum est sanctæ trinitatis fidẽ

diuulgare,

deuulgare, & tribus theologicis virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate vitam suam adornare.

Quinto necessaria est circa crucem Christi deuotionis singularitas, vt prædicator quisque cum egregio prædicatore dicat: Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christri. Vnde nerui qui ad oculus spiritum visibilem deferunt, sunt in modum crucis dispositi. Nam à prora cerebri exeunt duo nerui, qui in substantiam crystallini humoris oculis se infigunt. Et hi nerui transuersaliter in modum crucis infiguntur in oculis, & in puncto contactus inuicem se contingũt. & hoc ingeniosè factũ est, vt altero oculorũ clauso, vel penitus excecato, spiritus visibilis ad alterum totum transiret, & suam ibi perficeret actionem. vnde tũc pupilla, & actus videndi confortatur propter virtutis visiuæ coadunationem, vt patet in sagittariis, qui vno oculo directius sagittam emittunt.

Gal. 6.

Item ideo se contingunt puncto, ne quodlibet vnum duo esse videatur. Semper enim vna res duo esse apparent, si vterque oculus suũ idolum diuisim videret. Necesse ergo fuit vt virtus visiua continuaretur ad organũ, in quo esset virtus vna fontalis deriuatiua in pupillis: sicut auctor perspectiuæ dicitur. Sunt ergo nerui oculi in figura crucis dispositi, vt prædicator cum Christo cõfixus sit cruci, & non seipsum, sed crucifixum Christum studeat prædicare secundum illud: Nos autem prædicamus Christum crucifixũ.

1. Cor. 1.

Sexto necessaria est sciẽtiæ luminositas: quia sicut oculo siue pupillæ necessarium est lumẽ ad videndum: ita prędicatori necessaria est scientia sacræ scripturæ ad prædicãdum. Debet enim esse prædicatoris mens velut pupilla oculi, quæ interiùs immutatur à spiritu veniente à cerebro, & exterius à lumine refulgente: nam mediante lumine speciẽ rei exterius recipit, & receptam animæ iudicio transmittit. Sic prædicatoris mens, vt rectè speculetur, quæ sunt docenda, oportet, quòd illuminetur interius à Spiritu sancto inspirante. Et etiã exterius ex sacræ scripturæ lectione instruente: et ideo oportet, quòd sit ad modũ pupillæ in qua est puritas, paruitas, dignitas, & sui per reflexionem visibilitas: propter primum dicitur pupilla quasi pura & puella, & sic prædicatoris mens debet etiam esse pura, vt à Deo illuminetur. Sed cauendum est ne hæc pupilla, id est, puritas mentis tollatur per mortẽ peccati, non solũ exterioris oculi operis, sed etiam interioris consensus, vel delectationis morose. Dicunt enim Physici ipsas pupillas per triduum ante mortem morituros homines non habere: quibus non visis certa desperatio est de ægro.

Item pupilla est parua, & ideo sic dicitur, eo quod paruuli pupilli esse dicuntur: sic prædicatorum mentes debent esse per humilitatẽ paruæ. Et hoc & multũ valet ad recipiendum lumen diuinæ sapientiæ secundum illud, psal. Sapientiam præstans paruulis, vnde pupilla licèt sit parua in quantitate, est tamen maxima in virtute, & ideo maxima comprehendit. Psal. 18.

Item pupilla est magnæ dignitatis: quia (vt dicit Hali.) omnia quæ in ipso oculo sunt, aut sunt pupillam adiuuantia, aut pupillæ vt seruientia, ipsa vero sedet in medio quasi omnium regina. Similiter omnia, quę sunt in prędicatore, debent subdimenti & rationi eius. Quædam ad seruiendum, vt corporis membra: Quædam

Quædam verò ad iuuandū, ficut ſenſus, & aliæ vires. Quaſi etiam in ſignum dignitatis pupilla circa ſe habet quendam circulum, quæ corona dicitur, quo diſcreta nigredine albę partes oculi à pupilla ſeparantur. Et in hoc ſignatur gloria, & corona, quæ fideli prædicatori ſeruatur, ſecundum
2.Thi.4. illud Apoſtoli: In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.

Item pupilla cùm omnia iudicet, & diſcernat, ſe ipſam non videt. Et ſi contingat per accidens ſe videre, hoc eſt per radiorū reflexionem, ſcilicet quādo ſpecies ſua vadit ad ſpeculum, & à ſpeculo reflexio fit ad viſum. Et hoc fortè eſt cauſa quare viſus in ſpeculo delectatur, quia per reflexionem radiorum in ſe ipſum reuerſus, coadunatur, & per conſequens fortificatur, & confortatur. Sic ſi prædicator neſcit ſe ipſum cognoſcere, vel videre, accedat ad ſpeculum ſcripturæ, & reflectat applicando ad ſeipſum, quæ legit, vt ex reflectione radiorum, id eſt, diuinorum verborum, ſiue exemplorū, quæ ibi reperiuntur, poſſit ad ſuos defectus, & etiam profectus intueri.

Septimo eſt neceſſaria prædicatori virtutum, & donorum varietas. Nam oculus eſt compoſitus ex tribus humoribus, quorū primus dicitur albugineus, ſecūdus cryſtallinus, tertius vitreus. Qui non dicuntur humores, quia ſunt liquidi, vel fluxibiles; ſed propter mollitiem quam habent vltra cætera membra. ſed in hos humores ſolus cryſtallinus eſt inſtrumentum viſus. In his igitur tribus humoribus deſignantur tres virtutes theologicæ, quas prędicator debet habere, ſed pręcipuè charitatem, quæ cæteris præeminet, ſicut humor cryſtalli-
1.Cor.13 nus. Apoſtolus, nunc manent fides, ſpes, & charitas. tria hæc: horum autē maior eſt charitas. Vnde prædicator ſine ea nihil eſt, ſecundū illud ibidem: Si lin- 1.Cor.13.
guis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem nō habeam, &c.

Item oculus habet ſeptem tunicas, id eſt, ſeptem pelliculas ſiue telas, quæ circundant illos humores, & ab inuicē diſtingunt, ſ. quatuor à parte anteriori, & tres ab interiori: nam interius immediate iuxta cryſtallum, eſt tunica, quæ dicitur retina à venis & arteriis piæ matris, id eſt, ſubtilioris cerebri panniculi, qui pia mater vocatur, exorta & cōtexta in modum retis, quæ portat ſpiritum viſibilem ad vitreum humorem, & cū ſuis neruis ſenſum ad cryſtallinum. Poſt retinā ſequitur ſecūdina, quæ ab ipſa pia matre eſt generata, vt retinam defendat, ne aliquo caſu lædatur. Tertio ſequitur ſclirotica tunica valde dura, quæ à dura matre, id eſt, á ſuperiori, & groſſiori panniculo cerebri procedens; omnia alia eſt defendens, & eſt quaſi ligamētum oculorum. A parte verò anteriori immediatè iuxta cryſtallinum humorem eſt tela aranea, ſic propter ſuam ſubtilitatem dicta, vt ſit ſpiritui viſibili peruia ex ſubtilioribus partibus retinæ tunicæ generata; & hæc tunica inter albuginem, & cryſtallinum humorem eſt collocata, ne ſimul commiſceantur. & hæc tunica coniuncta cum interiori retina facit primū orbem. Nam hæ duæ tunicæ in ſe claudunt cryſtallinū humorem. Hanc ſequitur vuea, ſic dicta, quia vuæ nigræ eſt in colore ſimillima, quia enim omnia prædicta in compoſitione oculi erant clara, & alba, & viſum diſgregantia, ideo neceſſaria fuit tunica vuea, quæ ſua nigredine lumen in oculo aggregaret. Hæc autem tunica ad modū ſpongiæ eſt,

quodammodo porosa, & villosa, neruorum continens fila, vt crystallinum humorem ab humiditate superflua depuraret, & spiritum visibilem aliis circunstantibus ministraret. Hæc tunica vuea à parte anteriori cum secundina coniungitur, & faciunt secundum orbem, claudendo albugineum humorẽ. Hanc sequitur tunica cornea, sic dicta, quia cornu lucido est similis: vnde & peruia est spiritui visibili ratione suæ transparentiæ, & tamẽ ratione aliquantulæ densitatis, est aggregationis visus aliquantulum operatiua, & ratione siue fortitudinis & cohærentiæ ab exterioribus nocumentis est interius defensiua. Hęc autem cornea scliroticæ interiori coniuncta, tertium facit orbem, dum vitreum humorem circulariter intra se claudũt. Vltimo autem in superficie oculi exteriori ponitur tunica, quæ dicitur coniunctiua: quæ à craneo descendens non totum tetigit oculũ, sed consistit in angulis oculorum eos ligans, & retinens, vt in sua maneant fixione. Per has ergo septem tunicas, quæ oculũ vestiunt, septem dona Spiritus sancti repræsentantur quæ mentẽ prædicatoris ornare debent: de quibus dicitur. Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapiẽtiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & pietatis, spiritus cõsilij, & fortitudinis, & replebit eũ spiritus timoris domini. Vbi aduertendũ, quòd sicut primæ sex tunicæ, in tribus ordinibus oculi connectuntur, ita prima sex dona in tribus gradibus spiritus combinantur. Isa. 11.

Primus gradus est spiritus sapientiæ, & intellectus: vbi sapiẽtia combinatur intellectui: sicut in primo orbe oculi aranea tunica connectitur retinæ.

Secundus est spiritus sciẽtię, & pietatis, in quo scientia pietati combinatur: sicut tunica vuea coniungitur secundinæ.

Tertius gradus est spiritus consilij, & fortitudinis, vbi cõsilium combinatur fortitudini: sicut cornea tunica scliroticæ copulatur in tertio oculi orbe: sed donum timoris ponitur per se, & alteri dono non combinatur. Et replebit, inquit eum spiritus timoris domini, sicut etiam septima tunica oculi quæ dicitur coniunctiua alteri tunicæ non connectitur.

Capitis cõstitutio, sensuumq́; tũ interiorũ tũ exteriorũ declaratio, & colli, tibiarumq́; naturales effectus, ac nutricis proprietates disperse recẽsentur: quibus singulis nõ paucis similitudinibus prælati comparantur, eorundemq́; partes perfectiones, ac officia, & deniq́; sacra scriptura dignitates clarè aperiuntur.

Cap. LX.

PRælatus assimilatur capiti propter septem.

Primo propter suam situationem. Nam quia caput est inter exteriora membra pars hominis principalis, ideo propter dignitatem locatum est in corporis supremo. Et etiam propter necessitatẽ, s. vt possit inferiori mẽbra regere, & quæ sub ipso sunt vniuersa disponere. Sic prælati positi sunt in altitudine dignitatis, et auctoritatis, vt possint sibi subditos congruẽtis regere, & gubernare. Sed tamen sicut eminent dignitate, ita conari debẽt, vt emineãt sanctitate, humilitate, & operositate. Vnde Beato Petro dixit Christus, Tu vocaberis Cephas, quod dicitur caput. antiquitus. n. capita lauabantur. Vnde Christo dicẽti, Si nõ lauero te &c. Petrus respondit, dñe non tamen pedes Ioan. 13. meos, sed & manus, & caput: & figurabatur in lotione capitis, quòd prælati debent esset mũdi. Itẽ capita inungebantur secũdũ

Xx illud.

Matth. 6 illud. Vnge caput tuũ. In quo significabatur, quòd prælati debēt esse pij, oleo scilicet misericordiæ pleni.

Thre. 2. Item capita cinere aspergebãtur, Thre. Asperserunt cinere capita sua: in quo figurabatur, quod debent esse humiles.

Exod. 29 Item super capita manus imponebantur, Exod. Imponent Aarõ, & filij eius manus super caput illius in quo significabatur quod debent esse actiui, & operosi.

Secundò prælatus assimilatur capiti propter sensationem. Nam omnis sensus apparet in capite: Isid. lib. Eth. vnde dicit Isid. quòd caput dicitur à capiendo, eo, quòd omnis sensus, & nerui ab eo initiũ capiunt: vnde caput est sedes omnium sensuum. Sunt enim in eo sensus tam exteriores quam interiores. Exteriores enim sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus: qui sensus omnes mysticè cõperũt prælatis, scilicet visus cõtẽplationis, auditus cõfessionis, vel cõsultationis; gustus diuini amoris, quo anima spiritualiũ delitiarum saporem percipit, odoratus discretionis, et tactus boni operis.

Sensus interiores sunt quatuor.

Primus est sensus cõmunis, qui positus est in anteriori parte cerebri, vbi concurrunt nerui sensitiui quinque sensuum, qui locus medullosus, & humidus est.

Secundus est virtus imaginatiua, & hæc etiam in anteriori parte cerebri ponitur post sensum cõmunẽ, & ibi est magna duritia ex frigiditate cerebri proueniẽs. Hæc eadẽ virtus dicitur phãtasia, vt vult Auerro. Sed imaginatiua vocatur inquantũ imagines rerũ sensibiliũ in ea reseruantur: vnde etiã vocatur thesaurus formarũ: sed fantasia dicitur inquantũ huiusmodi imagines, siue formas cõponit, vel diuidit: vt cum apprehendit aliquid esse album, & frigidum & similia.

Tertius est virtus æstimatiua, sed in homine vocatur ratio particularis, & hæc virtus est in media cellula cerebri, quæ calida est ex motu multi spiritus ad ipsam. Vnde in homine media cellula cerebri, rationalis, siue longistica dicitur.

Quartus est virtus memoratiua quæ communiter ponitur in posteriori parte ac cellula capitis. Istæ ergo quatuor virtutes designant quatuor perfectiones, quæ debent esse in prælato.

Prima est peritia diuinarum scripturarum, & istam designat sensus communis. Nam sensus communis est (vt dicit Algazel.) à quo omnes sensus proprij deriuantur, & ad quẽ omnis impressio eorum renunciatur & reducitur: & in quo coniunguntur omnes, & sic sunt quasi suggerentes ipsi. Sicut ergo à sensu communi deriuantur sensus proprij, ita à diuina sapientia quæ traditur in sacra scriptura, deriuãtur omnes scientiæ seculares, & physicę. Vnde Cassi. dicit, quòd omnis splẽdor rhetoricæ eloquentię, omnes modi locutionis poeticæ, qualibet varietas pronunciationis decoræ, à diuinis scripturis sumpsit exordium. Et iterum, sicut omnis sensuum impressio ad ipsum sensum communem reducitur, ita omnes scientiæ aliæ ad sacram scripturã reducuntur, sicut ad regulam dirigentem. Cassio.

Item, quia finis eius est vltimus finis, ad quem fines aliarũ scientiarum ordinantur, s. beatitudo ęterna: etiã quantũ ad hoc omnes aliæ scientiæ coniungũtur in ea. Nam quælibet sciẽtia est quædã perfectio hominis, & quælibet perfectio hominis ad vltimã perfectionem eius ordinatur, quam principaliter ista sciẽtia respicit, s.

felici-

felicitatem æternam. Vnde Auic. dicit, quòd omnes scientiæ communicant in vna vtilitate, quę est acquisitio perfectionis animę, pręparantis eã ad futurã felicitatem.

Item sicut omnes suggerũt sensui communi, i. expectant cõplementum cognitionis ab ipso circa particulare, quod est in sensu: ita & per sacram scientiam omnis humana cognitio recipit complementum: propter quòd dicitur, quòd vani sunt omnes homines quibus non subest scientia dei.

ap. 13. Secundò debet esse in prælato cura, & custodia animarum: quã designat virtus imaginatiua quæ est conseruatiua, & custoditiua sensibilium formarum. Insuper ad modũ phantasiæ debet subditos adinuicem sociare, vel abinuicem separare prout eorum saluti viderit expedire.

Tertiò debet esse in eo prudentia, & discretio rerum agendarũ, vt scilicet omnia cũ discretione, & ratione agat: & hanc designat virtus logistica, id est, rationalis.

Quarto debet esse in eo iugis memoria, seu recordatio suorum defectuum, & culparum, quæ s. eum in puritate, & in humilitate conseruet: & hãc designat virtus memoriæ.

Tertio prælatus assimilatur capiti propter capitis dispositionẽ. Dispositio enim capitis (secundũ Ari.) ex tribus cognoscitur, s. est quantitate ex figura, ex capillis. Ex quãtitate quidem, quia caput debet esse mediocre inter paruũ, & magnũ, membris aliis in quãtitate proportionatum. Nã caput nimis paruum signat defectum materiæ, & debilitatẽ virtutis formatiuæ: sed nimis magnũ signat superfluitatem materiæ, & defectũ virtutis operatiuæ. Sic prælatus neq; debet esse nimis magnus per superbiæ elationẽ, neq; etiam nimis paruus per pusillanimitatis deiectionem: sed vt vtroque vitio careat, magnanimus, & humilis esse studeat, vt scilicet ex vtraque virtute quoddam medium, & tẽperamentum conficiat.

Itẽ cognoscitur dispositio capitis ex figura, quia figura capitis est rotũda, tũ propter lęsionis, & passibilitatis amotionẽ: tum propter medullæ cerebri ampliorem receptionẽ. Et tamen debet esse aliquantulum oblongũ, & circa tẽpora aliquãtulum planum. Nam perfecta dispositio capitis est, quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerei inter manus, vel duo ligna compressi. Talis enim globus est figura rotundus, & tamen aliquãtulum in vtroque latere planus: in parte tamen anteriori in vtraque parte erit acutum aliquantulum eleuatum, & hoc necessarium fuit ad retinendũ ventriculũ cerebri in prora, i. in anteriori parte capitis, ex qua quinq; nerui procedunt, quinque sensus faciẽtes. Simili modo parũ acuitur à posteriori propter retentionem alterius ventriculi in pupilli. i. in posteriori parte, ex qua procedũt medullæ spondiles, & nerui motum voluntarium facientes. Debet ergo ad modum capitis prælatus esse rotundus, id est, iustus, vt non sit in eo aliquis angulus iniquitatis, aliquã partẽ retinens, præcipuè in iudicio, vbi partem, vel personam accipere nõ debet.

Item debet esse oblongus per longam discussionem, & deliberationem, scilicet vt nõ cito præcipitet sententiam: quia velox consilium siue iudicium sequitur pœnitentia. Debet etiam esse ex vtroque latere planus, id est, firmus, scilicet tam in prosperis quã in aduersis. Illud enim, quod planum est, vbi applicatur, vel ponitur, residet firmum: sed nõ sic, quod est sphæricum: sed debet

etiam esse acutus ante in prouisione futurorum: & retro in recordatione præteritorum, & in medio eleuatus, præsentia sublimiter disponendo.

Item cognoscitur dispositio capitis ex capillis, quia secundum eorum quantitatem, & qualitatem, & cadendi velocitatem siue tarditatem de complexione capitis iudicatur. Quasi autem capilli adhærentes capiti, sunt officiales, & familiares, vel consiliarij, vel amici ipsius prælati qui ei iugiter adhærent, ex quibus multum pendet, et ostēditur qualis prælatus sit. Capilli enim bene dispositi quamdiu adhærent capiti ipsum custodiunt, ornant, & defendunt: ablati vero, vel male dispositi, ipsum turpe reddunt. Et simile accidit de amicis: vel consiliariis, & familiaribus prælati: quia si boni sunt, ipsum custodiunt, & honorabilem reddunt, si vero praui, ipsum corrūpunt, vel saltem infamem, & odiosum efficiunt.

Quartò prælatus assimilatur capiti propter eius compositionem. Nam primo quidem caput est ex multis ossibus constitutū, & hoc propter cerebri defensionem: Nam substantia cerebri tenera est, & mollis; vnde de facili læderetur, nisi esset interpositio cranei, & ossium aliorū, per quæ ab extrinseca læsione seruatur. Ossa autem ista quæ debent esse in prælato, vt ipsum defendāt, & custodiant, sunt misericordia, iustitia, clementia, & cæteræ virtutes. Prouer. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & clementia roboratur thronus eius. Prou. 20

Item caput habet aliquid de carnositate, & hoc fuit necessarium ad temperamentum ossiū, & neruorum, ne forte nimium ossium frigiditate teneritudo cerebri occasionaliter læderetur. Similiter in prælato est infirmitas carnis, siue passibilitas ad humilitatem scilicet, & custodiam virtutum. Nam (sicut dicit Apostolus.) virtus in infirmitate perficitur. Habet tamen caput parum de carnositate, & pinguedine respectu aliorum membrorum: et hoc propter viuacitatem sensus, & iuuamentum intellectus (sicut dicit Philosophus.) Forte ratio huius est, quia spiritus in neruis sensibilibus per carnis grossitiem & nimiam pinguedinem in suo transitu impediretur, & sic sensus hebetaretur, & intellectus obtunderetur. Vnde Hieron. dicit, quòd venter pinguis non gignit sensum tenuem. In hoc ergo signatur, quòd prælatus nō debet esse deliciosus, neque intendere ad impinguandum corpus, sed paruam curam debet habere, vel impendere carni suæ. 2. Cor. 12 Arist. 2 de ani. Hiero.

Item debet prȩlatus parum habere de carne, id est, de amore carnali consanguineorum, id est, vt non intendat additandum, vel impinguandum eos de patrimonio Crucifixi, id est, de bonis ecclesiæ.

Item caput, quamuis multam videatur exterius habere duritiē, multam tamen habet intus mollitiem in medulla, ita vt ipsius mollitie irrigetur totius corporis machina. Sic prælatus quāuis se debeat quandoque durum ostendere in corripiendo exterius, tamen in compatiendo mollis debet esse interius.

Item caput multum est neruosum; & hoc fuit necessarium propter ossium adinuicem coniunctionem, & propter sensus, & motus operationem. Nam per neruum medium anima in corpore omnem motum operatur, & sensum, neque sine neruo descendente à cerebro membrū coniungitur membro. Isti ergo nerui sunt

ui sunt bona verba, & exempla prælati, quibus subditorum sensus informantur, & ad bene operandum mouentur, & in pacis, id est, vnitatis consortio inuicem connectuntur. Vnde si virtus fluens de capite per neruos impediatur, corporis corruptio sequitur, & omnis compactio dissoluitur: quia si virtus doctrinæ, vel bonæ vitæ prælato subtrahitur, subditorum vita quoq; corrumpitur, & vnitatis per consequens concordia dissipatur.

Quintò, propter cerebri inclusionem. Nam intra caput cerebrũ est inclusum, quod est corpus album, sine sanguine de spiritu et medulla habens multum, & in tribus cellulis est distinctum, & intra duos panniculos, scilicet piam matrem, & duram situ naturali est contentum. Est autem album, vt cuiuslibet similitudinis coloris sit facile susceptiuũ. Habet multum de spiritu, vt multus in eo sit motus. Habet multum de medulla: vt acumen caloris, qui ex eius motu generatur, temporaretur. Parum habet de sanguine ne eius colore inficeretur, & sic omne appræhensum videretur rubeum. Ideo etiã fuit humidum sine sanguine, vt cito in naturam sentiendi mutaretur. In tribus autẽ cellulis est distinctum, quæ ventriculi appellãtur. In anteriori cellula formatur imaginatio, in media sensibilis ratio, in vltima memoria siue recordatio. Hæc omnia competunt prælato, scilicet vt sit albus per puritatem, & sine sanguine, i. sine inordinato consanguineorũ amore, s. vt non ædificet Syon in sanguinibus: & debet habere etiã multum de spiritu, id est, multũ esse spiritualis.

Item de medulla humorosa, s. deuotione animæ, vel de pietate compassionis. Distinctio autem trium cellularum, seu virtutum, signat tres partes prudẽtiæ: quarum vna est posterior, s. memoria præteritorum. Alia anterior scilicet prouisio futurorum: tertia media scilicet intelligentia præsentium. Debet etiam ad modum cerebri esse inter duram, & piam matrem inclusus. Istæ enim duæ matres sunt duo panniculi ad defensionẽ cerebri positi: vnde vocantur matres cerebri, vnus est grossus, & ideo dicitur dura mater: hic autẽ craneo supponitur, sed in medio cerebri ingrossatur, & ad maiorem fortitudinem solidatur, nõ tamen immediatè cum craneo coniungitur, sed potius ab eo suspenditur, & huc atque illuc circa cerebri substantiam dilatatur. Hæc dura mater fuit necessaria, vt piam matrem, quæ est ea tenerior, à duritia cranei defensaret: & vt venas, & arterias cerebri colligaret, et vbi essent spatia vacua, illa impleret, ac pia mater duræ matri supponitur, & ipsa mollior inuenitur. Et ideo substantiam cerebri circumuoluit, & dictas cellulas inter se diuidit, & distinguit. Neque superfluit hic pia mater: quia cerebri interius venas recolligit, & ne cerebrum sua liquiditate defluat, coadunãdo custodit: cerebrum etiam cooperiens, & amplectens ipsum à dura matre defendit. Istæ ergo duę matres debent esse in prælato, dura enim mater est pœnitentia, pia mater misericordia: debet enim esse sibi per pœnitẽtiam austerus, sed per pietatem esse aliis largus, & benignus: vel debet esse dura mater in correctione iustitiæ, & pia mater in compassione misericordię. Nam disciplina sine misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur: vt dicit Greg. Vtraque tamẽ dicitur esse, mater ex dilectione, charitatis mota. Grego.

Sexto, prælatus assimilatur capiti propter fumositatum receptionẽ. Est enim caput totius corporis caminus, & tectum, & ideo multarum fumositatum à stomacho ascendentium est receptiuũ: & ideo fecit Deus illud porosum & foraminibus plenum, vt per poros occultos, & foramina manifesta eiiceretur superfluum, ne fieret receptaculum naturæ mortiferum. Istæ multæ fumositates ad cerebrum ascendentes, sunt multæ sollicitudines, & anxietates quas oportet prælatum habere: sed tamen superfluas curas, & anxietates debet abiicere: siue per secretas considerationes, & orationes, siue per manifestas & vtiles occupationes.

Septimò, assimilatur capiti prælatus, propter ipsius capitis læsionem, siue passionem. Patitur enim caput multipliciter: aliquãdo quidem ex sua mala complexione, aliquando vero ex nimio fumo à stomacho ascendente, aliquando vero ex aeris intemperie, & aliquando ex aliorũ membrorum associatione, aliquando ex nimia repletione, aliquando ex nimia inanitione: aliquando ex nimia fatigatione; aliquando ex nimia dormitione: quę omnia conueniunt malis prælatis, qui aliquando deprauantur ex mala complexione inclinante: aliquãdo ex fumo superbiæ ascendẽte: aliquando ex intemperantia dissoluente: aliquando ex malorum familiaritate inficiente: vel ex aliorum malignitate deficiẽte: aliquando ex nimia repletione ciborũ, vel tẽporalis proprietatis, aliquãdo ex nimia inanitione expensarũ suæ necessitatis: quãdoq; etiã ex nimia fatigatione infirmãtur, & inutiles efficiũtur, aliquãdo vero ex nimia dormitione negligentiæ, & pigritiæ detinentur.

Item prelatus assimilatur collo. Primò ratione situationis. Nam collum situatũ est inter caput, & corpus: quia prælatus mediator est inter Deum, & populum. Vnde debet esse coniunctus Deo per puritatem, & populo per charitatem, & pietatem. Vnde. Dixit Moyses. Ego sequester, & medius fui inter vos, & Deum. Deut. 5.
Et quanquam prælatus supra assimilatus sit capiti, non propterea est inconueniens, quod etiam assimiletur collo: quia licèt ipse sit, vt caput respectu populi: tamen est, vt collũ respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ secundum illud Eph. Ipsum dedit Ephi. 1.
caput super omnem ecclesiã quæ est corpus eius.

Secũdò ratione cõpositionis. Nã collũ componitur ex duobus partibus. s. anteriori, quæ dicitur gula, & posteriori, quæ dicitur ceruix sicut dicit Isi. Et istę duę partes colli significãt duas perfectiones prælati. Quia gula siue guttur significat auctoritatẽ doctrinæ. quia, s. in gutture vox formatur. Ceruix vero significat soliditatem vitæ. Ceruix enim non est concaua, vt gula, sed solida est & plena. Sed nota, quod licèt vox in gutture formetur: tamen si est vox significatiua, & articulata, & literata, quę propriè dicitur locutio, requirit plura alia instrumẽ- Const.
ta. Vnde secundũ Const. Organa vocis sunt plura, s. pulmo, arterię, guttur, vuula, & dẽtes, labia, atq; lingua. Horũ. n. organorũ quædã sunt vocis ordinatiua, vt gula, quæ (secundũ Const.) vocẽ pulchrã reddit, & fortẽ, quando proportionabiliter se habet ad alia instrumẽta. Nã aerẽ introeuntem temperat, & ne nimis impetuosè exeat, detinet & refrenat.

Itẽ à receptione pulueris guttur & arterias cõseruat. Quædã vero sunt vocis emissiua, vt canales pulmonis, & arteriæ, quæ sunt

quasi

quasi quædam fistulæ quæ si sint műdæ, lenes, & tẽperatæ, dulcem & lenẽ, & temperatã faciũt ipsam vocẽ. Si vero sint asperæ aut plus debito latæ, vel strictę, aut distortę, grauẽ, vel exilẽ, dissonã & inęqualem vocem emittunt. Quædã vero sunt vocis distinctiua, i. verborum distinctè formatiua, sicut lingua, labia, & dentes, & huiusmodi. Igitur prima organa, quæ sunt vocis ordinatiua admonent prælatũ, & doctorẽ, vt loquatur ordinatè, & temperatè. Illa vero quæ sunt emissiua admonent, vt loquatur apertè: quia in emissione vocis fit oris apertio. Alia vero quæ sunt vocis distinctiua, admonẽt, vt loquatur distinctè: Pars vero posterior quæ dicitur ceruix designat vitã prælati. Constat n. ex carne, & ossibus, & neruis, & est ossea ad caput fortius sustinẽdum, sed neruosa ad motum voluntariũ faciendũ, & sensum ad partes corporis deferendum. In quibus designatur, quod prælati quãtum ad vitã debẽt esse carnei per mansuetudinis lenitatẽ, & ossei per fortitudinis firmitatem, & neruosi per dilectionis colligationem, & extensibilitatem.

Tertio ratione proportionis. Nam debet collum esse proportionatum corpori ne excedat in paruitate, vel in magnitudine modũ. Tunc autẽ prælatus, excedit in magnitudine modũ, quãdo est nimis seuerus: tũc in paruitate, quando nimis remissus. Dicit autẽ Arist. quod in quadrupedibus spissi corporis, & crurũ mediocriũ collum est curtũ, & grossum: & huiusmodi animaliũ in collo est maxima fortitudo, sicut patet in bobus, bubalis, & vrsis, & lupis. Tali collo fortissimo, s. curto, & grosso, assimilantur prælati qui debent esse fortissimi in operando, curti, & breues in expediẽdo, grossi, & pleni, vel pingues in subueniẽdo, & largiẽdo.

Arist. 14. de ani.

Item prælati debent esse similes tibiis, quia primo debet esse in eis fortitudo patientię, & hoc designatur in tibiis quæ scilicet intrinsecus sunt ex ossibus fortibus factæ, quæ etiam sunt tanquam columnæ ad corpus portandum habiles. Sic prælanti debent esse columnæ per debilium sustentationem, & fortes, & patientes in portando subditorum onera.

Secundo debet esse in eis compassio misericordię, & hoc signatur in tibiis, quarum ossa interius sunt medulla plena: vnde sunt exterius duræ, & interius molles: & sic ipsi prę lati, vt & videãtur exterius duri per correptionem iustitiæ, & sint intrinsecus molles per compassionẽ misericordiæ.

Tertiò debet esse in eis mãsuetudo conuersationis extrinsecæ: & hoc significatur in tibiis, quæ sunt carnositate vestitę, & in cõplicatione earũ cum femoribus: neque ab eis recipiũt, neque inferunt offensam. Vnde tanquam culcitra ad mollem corporis supportandam carnositas ipsarum à parte superiori est interius locata. Sic prælati cũ se aliis complicant, siue applicant cum eis conuersando, debent esse sic mansueti, & tẽperati, vt neque ipsi illos offendant cõuersationis asperitate, neq; ipsi offendãtur ab eis nimiæ familiaritatis, vel dulcedinis contemptibilitate: debẽt autem omnes subditos, vt culcitra. s. dulciter, & leuiter supportare.

Quarto, debet esse in eis longitudo perseuerantię, quæ etiam significatur in tibiis siue coxis, quę sunt longæ. Vnde ideo dicuntur tibiæ, quia similes sunt tubis in specie, & longitudine, (vt dicit Isi.) quia, s. ipsi prelati lõganimes & perseuerãtes esse debent in sui officij solicitudine, & labore.

Isid. lib. Ety.

Itē prælatus similis est nutrici.

Primo, quia nutrix puero gaudenti congaudet, & cōdolet patiēti: ita debet prælatus erga subditos secundum illud, Gaudete cū gaudētibus, et flete cū flētibus Rom.12.

Secundò, quia nutrix subleuat puerum cadentem. Sic prælatus cadentem in peccatis subleuare debet reducendo benignè, ad pœnitentiam; vel cadentem in paupertatem, exhibendo ei misericordiam.

Tertio, quia nutrix lactat puerū plorantem, quia prælatus afflictum subditum debet consolari. Quartò, quia nutrix deosculatur cadentem: quia scilicet prælatus debet osculo amoris, & pacis fouere subditum patientem.

Quintò, quia nutrix ligat puerum nolentem: quia scilicet prælatus debet restringere inuitum subditum insolentem.

Sexto, quia nutrix abluit puerū se sordidantem: quia prælatus purgare debet per correptionem iustitiæ subditum delinquentem, & sese per culpam sordidantem.

Septimò, quia nutrix pascit recusantem: quia s. prælatus subditum nolentem audire verba dei, vel studere in sacris doctrinis, quibus anima pascitur, debet cōpellere ad audiendum, vel ad studendum.

Octauò, quia nutrix instruit nescientem: quia prælatus debet instruere subditum ignorantem.

Nono, quia nutrix balbutit, & linguā frangit, vt facilius instruat non loquentē. Sic prælatus subditū nescientē confiteri, debet instruere de cōfessione quodāmodo se cū eo peccatorē accusando.

Decimò, quia nutrix medicinā accipit, vt sanitati restituat paruulum ægrotantē. Sic bonus prælatus libenter pœnitentiam recipit pro subditis liberandis.

Vndecimò, quia nutrix nunc manu, nunc genu eleuat puerum vagientem. Et sic prælatus nunc manu operis, nūc genu orationis eleuat subditū laborantē, vel tribulationes seu tētationes patiētē

Duodecimò, quia cibum ipsa masticat, vt reficiat famescentem. Sic prelatus, vel predicator verba dei disponit, & ordinat, vt melius instruat, & reficiat audientes.

Decimo tertio, quia sibilis, & cantilenis demulcet puerum dormientem. Ita prælatus deuotis recommendationibus, & officiis debet iuuare subditum morientē, vel quia officiis, & canticis ecclesiasticis debet prouocare subditos ad somnum, id est, ad quietem intimæ contemplationis.

Item prælati debent excedere subditos sicut mares fœminas excedūt. Masculus enim in quatuor fœminam excedit. Primò quo ad complexionē: quia masculus calidus est, & siccus: fœmina vero frigida, & humida. In quo signatur, quòd prælatus debet excedere subditos, & in calore diuini amoris, & in siccitate, id est, castitate carnis: carens, s. humore seu fluxu concupiscentiæ carnalis.

Item in masculo vigent virtutes formales, & actiuæ. In fœmina vero materiales, & passiuę. Vnde Arist. dicit, quòd vir se habet ad modum formæ, & mulier ad modum materiæ. In quo signatur, ꝙ prælati debēt magis esse actiui, i. magis operosi quàm subditi, & magis solliciti in operibus virtutum, & pręcipuè in operibus pietatis: quę pertinēt ad vitā actiuā. Arist. 15. de ani.

Secūdo præualet masculus quo ad naturę operationē. Nā in masculo maior est virtus. Vnde vir ab eminentia virium dictus est, (vt dicit Isidor.) Et ideo nerui virorum, ossa, & lacerti sunt fortiora, & grossiora, & omnia membra in viris sunt solidiora, et ideo Isid. lib. ety.

ideo ad opera aptiora. In quo signatur, quòd prælati debent magis quam subditi abundare virtutibus interioribus, & in bonis operibus exterioribus, & intolerantia laborum, & etiã passionũ.

Tertio præcellit quo ad sensus discretionẽ: quia in omni genere animaliũ masculus in præcauendis insidiis, & fugiendis nociuis, solicitiorem habet animum fœminis, & prudentiorem (vt dicit Philosophus) in quo signatur, quòd prælatus debet excedere subditos in discretione prudentiæ, & in cognitione scientiæ.

Arist. 5. de ani.

Quarto quoque præcellit masculus quo ad potestatem, & dominationem: vnde docendi auctoritas viris conceditur, sed fœminis denegatur. Gene. dictum est mulieri: Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Sic prelati excedunt subditos, & doctrinæ auctoritate, & regiminis potestate, & dominij dignitate.

1. Cor. 6. Gene. 3.

Humana prudentia, quid, & qualis esse debeat, quasq; partes in se contineat pluribus odoratus similitudinibus ostenditur. Cap. LXI.

PRudentia, & discretio assimilatur odoratui, & hoc patet ex quinque.

Primo ex parte principij effectiui. Nã virtus animæ mediante spiritu animali perficit odoratum. sic & anima mediante Spiritus sancti lumine, & gratia, efficitur prudens ad discernendum proficua, vel nociua. Vnde Apo. dicit, quòd spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Et quòd per Spiritũ sanctum datur discretio spirituum. Vnde vera prudentia non potest esse nisi in bonis, & spiritualibus viris, & ideo etiam Philosophus dicit, quod impossibile est prudẽtem esse non entem bonum.

1. Cor. 2. 2. Cor. 12

Arist. 6. Ethi.

Secũdò, ex parte organi receptiui. Organum enim odoratus est aliquid circa cerebrum, sed in hominibus requitur ad odorãdum perfecta dispositio narium, in quibus sunt duæ carunculæ siue cauernulæ ad modum mammillarum dependentes, quæ videtur esse propria organa odoratus, & recipiunt spiritum animalem per quosdam neruos à cerebro veniẽtes. Nares enim nõ sunt propria instrumenta olfactus: quod patet, quia ipsis abscisis non priuatur animal odoratu. Nos etiã per loca fœtida transeuntes si flatum represserimus, aerẽ fœtidum nares intrantẽ in nullo sentimus, & hoc est, quia illæ carũculæ quasi quodã motu volũtario sunt obstructæ. Sunt etiã carunculæ huiusmodi cõcauæ, & spõgiosæ: cõcauæ quidem, vt in sua porositate concaua fumum recipiant à re odorabili resolutum. Spongiosæ verò sunt, vt in eis virtus attractiua sit. Sicut autem sunt duę carunculæ velut instrumenta odorandi: sic sunt duæ virtutes, quæ sunt quasi animæ instrumẽta nociua à proficuis discernendi.

Prima est intelligentia, siue ratio vniuersalis animæ, quæ scilicet per prudentiam perficitur, vt se recte habeat circa ea, quæ sunt ad finem, vtilia scilicet à nociuis generaliter discernẽdo. Vnde Aug. dicit, quod prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Alia est æstimatiua, quæ in homine dicitur ratio particularis, quæ est collatiua intentionum particulariũ, sicut ratio vniuersalis est collatiua vniuersalium. Et hæc æstimatiua etiam in brutis est, per quã ouis fugit lupũ sicut inimicum, quãquam hoc per sensum non percipit: per hanc etiam mouetur auis ad colligendum paleas tanquam vtiles ad nidum: Vnde per hanc etiam ipsa bruta dicuntur

Aug. li. 83. qõ.

participare aliquid prudentiæ, sicut patet per Philosophum.

Ari. 8. de hist. ani. Ari. 2. li. de ani.

Tertius ex parte medij delatiui. Nã (sicut dicit Philosophus) olfactus immutatur ab odorabili per medium, scilicet aerem, aut aquam. Nam animalia quæ respirant, per aerem odorant. Dixerũt autem quidam, quòd à corpore vaporabili quædam fumalis euaporatio resoluitur, quæ est subiectum odoris, & peruenit vsq; ad sensum olfactus. Et hinc est (vt dicebant) quòd contrarij odores in in medio se impediunt. Sed contra hoc est, quia odor cadaueris à vulturibus vsque ad quingenta miliaria sentitur. Impossibile autem videtur, quòd aliqua corpalis euaporatio cadaueris vsq; ad tantum spacium diffundatur. Sed ad hoc respõdent, quòd talis euaporatio ad tam remotum spaciũ defertur per ventos. Sed contra hoc est, quia sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur. Non autem sufficeret ad occupãdum tantum spacium, etiam si totum cadauer resolueretur in fumalem euaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus corporale peruenire potest, quæ est raritas ignis: & præcipue, cum per huiusmodi odorem cadauer ipsum appareat immutatum. Et ideo dicendum, quòd ab odorabili resolui potest fumalis euaporatio, quæ tamẽ nõ pertingit vsque ad terminum, vnde odor percipitur: quia immutatur medium spiritualiter vlterius quàm prædicta euaporatio pertingere possit. Vnde etiam homines non sentiunt odorem sine respirationibus. Animalia autem aquatica, & quæ nõ respirant, sicut sunt quæ sanguine carent, cum etiam odores sentiũt (quod patet, quia quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non esset, nisi prouocarentur odore) oportet quòd odorent mediante aqua. Per aerem igitur, qui subtilioris naturæ est, intelliguntur spiritualia. Vnde quandoque aer spiritus vocatur. Per aquam vero, quæ grossior & fluxibilis est, intelliguntur temporalia, seu corporalia quæ continuè transeunt. Vnde sicut ad odorandum necessarij sunt animalibus aer & aqua, ita ad rectè viuendum vel operandũ, necessaria est hominibus duplex prudentia, scilicet spiritualium & temporalium, scilicet vt prudenter sciant vtraque disponere, sicut decet.

Prima ergo prudentia siue industria est circa spiritualia, quæ pertinẽt ad salutem, & inuenitur in omnibus habẽtibus gratiam: quia vnctio docet eos de omnibus, vt dicitur in. 1. Io. Sed secunda, scilicet ea quæ est circa tẽporalia, per quã scilicet sibi & aliis quis potest prouidere, nõ solum de his quæ sunt necessaria ad salutem, sed de quibuscunque pertinentibus ad humanam vitam, non est in omnibus gratiam habentibus. 1. Ioan. 2.

Quarto ex parte officij discretiui. Est enim odoratus officium, odores, fœtoresq; discernere, sed odores percipit diligendo, fœtores vero horrẽdo. Et hoc est, quia odoribus tanquam conuenientibus adiuuatur, fœtoribus vero, tanquam corrumpentibus impeditur. & ista prudentiæ competunt, de qua August. dicit, quod prudentia est virtus, ea à quibus adiuuatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens. Aug. de mori. eccl.

Prælatorum regimen, quod propter expressionem, dispositionem, significationem, repræsentationem, duritiem, aliáque naturales proprietates, fronti, neruis, ac cartilagini assimilatur, quas partes habere debeat, & à quo potestas omnis derivetur, exprimitur.

Cap.

Cap. LXII.

Regimen principantium, & prelatorū assimilatur fronti propter quatuor.

Primo, propter expressionem. Hæc enim statum mentis nostræ sua specie exprimit, dum nunc fit læta, nunc tristis. Similiter in statu regiminis maxima notificatio fit. Vnde quidā Philosophus dixit, quod principatus virū ostendit. Est etiā status regiminis maximè variabilis, quem nunc tristitia deprimit, nunc verò lætitia extollit. Sed tunc viri prudentes in hoc statu existentes plus mœroribus afficiūtur, quàm risibus. Ezech. Signum thau super frontes virorum gementium.

Eccl. 11.

Secundo, propter dispositionē, quia (secundum Constantinum) frons est os semicirculare, neque nimium durū, neque nimis molle. Nam necessarium fuit, vt esset sic temperatum, ne læderetur vicinitas oculorum. Sic prælatus, vel princeps, licet debeat in se esse fortis ad modum ossis, aliis tamen neque debet esse nimis durus, ne sit crudelis, neque nimis mollis, ne sit remissus. Et ideo (sicut dicit Bern.) miscenda est lenitas cum seueritate, & faciendū est quoddam ex vtraque temperamentum.

Const.

Bern.

Item frons est modicæ carnositatis, & paucę pinguedinis, quia (secundum Philosophum) talia impediunt intellectum. Vnde signat, quòd Princeps non debet carnalibus intēdere, neq; delitiis insistere ad corpus impinguandum, nisi parum quantum requirit necessitas, scilicet secundū decentiam status. Eccl. Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.

Eccl. 10.

Tertio, propter repræsentationem, quia totius animalis virtuositas lucet in fronte. Frons enim (vt Philosophus dicit) est sedes verecundiæ, & honoris. Vnde personæ inuerecundiæ dici solet: Tu deposuisti frontem. Hiere. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Sic virtuositas plebis lucet in qualitate rectoris: propter quod dicitur Eccl. Qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Sedes enim regiminis maximè est sedes verecundiæ vel honoris. Nam si laudabiliter tenetur, tunc reddit dignum honore. Eccl. In medio fratrum rector illorum in honore, si verò male tenetur, opprobrio, & verecundiæ patet.

Hier. 3.

Eccl. 10.

Eccl. 10.

Quarto, propter significationē, vt dicit Aristo. quod quādo frons fuerit magna, significat stultitiā, quando mediocris, significat bonitatem complexionis, quando nimis eleuatur, & in superficie rotundatur, excessum significat choleræ & caloris. Sic si princeps velit videri magnus per ostentationem, est signum stultitię mentis. Et si eleuatur per superbiæ elationem, signat excessum propriæ reputationis, & interioris inordinationis: sed si mediocriter se habet, vt neque per superbiam se extollat, neque contemptibilem per ignominiam se reddat, tunc est signum bonæ dispositionis interioris.

Arist. de ani. lib. 1

Item Rectores, & Prælati debent esse similes neruis.

Primo quidem, quia nerui à cerebro originem sumunt. Non autem à cerebro immediate procedunt, sed quidam ab eo nucha mediante descendunt. Et tale medium fuit necessarium, ne, si immediatè à cerebro omnes venirent, aut se rumpendo læsionē incurrerēt, aut propter longitudinem viæ à principio sensus ad actum sentiendi potentiam nō haberēt. In hoc autē signatur, quòd quorundā rectorū institutio, seu potestas est immediatè à Deo, sic

Moyses,

Moyses & Aaron, & Apostoli instituti sunt à Christo, præcipuè Petrus. Alij prælati & rectores, vt episcopi & reges, & huiusmodi eliguntur ab hominibus, vel potestatem habent à Deo homine mediante. sed siue immediatè, siue mediate, non est potestas nisi à Deo, sicut Apo. dicit. Rom. 13.

Secundò, quia nerui motum à spiritu accipiunt quem membris refundunt. Sic prælati & rectores, in omnibus quæ faciunt debent moueri à Deo, vt videlicet ea, quæ faciunt, propter eum operentur, & nõ propter fauorẽ hominum. Tunc enim dicuntur moueri à Deo, sicut finis mouet agẽtem. Aposto. Omnia in gloriam Dei facite. 1. Co. 10.

Tertiò, quia nerui in sua concauitate spiritum recipiunt, & custodiunt. Sic prælati in mẽtis suæ humilitate debent spiritum Dei habere, & custodire. Vnde in Isa. secundum aliam translationẽ dicitur. Super quẽ requiescit spiritus meus nisi super humilẽ? &c. Isa. 11.

Quartò, quia nerui partes diuersas recolligunt, & annectunt. quia scilicet prælatorum est subditos discordantes ad priorẽ reducere concordiã, & vnire. Ephe. Soliciti seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ephe. 4.

Quintò, quia nerui in suo exitu sunt molles, sed in fine se duros ostendunt. Sic prælati leniter in principio incipiendo semper ad perfectiora, & arctora subditos trahere debent. Apost. Prius, quod animale, deinde quod spirituale. 1. Co. 15.

Sextò, quia nerui sua mollitie & flexibilitate ossa inflexibilia flectunt. Sic prælati suæ mansuetudinis exemplo debent duros & rigidos flectere ad mititatem, secundum illud: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et talis rector erat Moyses, qui fuit vir mitissimus, & superpositus est populo duræ ceruicis, sicut neruis alligãtur ossa. Iob in persona Ecclesiæ habenti mites prelatos, & duros subditos. dicit, Ossibus & neruos compegisti me. Matt. 11. Iob. 10.

Item modificatio regentis debet esse ad modum cartilaginis.

Primò, quo ad temperantiam, quia cartilaginosa sunt ossibus molliora, sed carnibus duriora. In quo significatur, quòd rector (vt supra tactum est) non debet esse nimis durus, neque etiam nimis mollis, & pius, sed quasi quodam medio temperatus. Vnde in arca testamenti virga fuit simul cum manna, vt in rectoris iustitia sit virga, id est, asperitas correctionis, simul cum manna, id est, cum dulcedine compassionis.

Secundò ratione efficaciæ. Nã cartilago vestit extremitates ossium, ne ex nimia confricatione in suis iuncturis exasperentur, & vt facilius ossa cum carnibus iungerentur. Per ossa intelliguntur subditi fortiores & maiores, quorum extremitates sunt eorũ defectus. nemo enim est tam perfectus, qui nõ habeat aliquos defectus saltem extraneos, & paruos, ex quibus contingit, quod inter fortes, & probos viros nonnunquam, & collisiones scandalorum, & exasperationes verborum procurante diabolo oriuntur. Sed ista extrema, id est parua subditorum vitia, vnde scandala oriuntur, ne ex nimia cõfricatione, id est, ex assidua simul cõuersatione, in iuncturis, id est, in locis, vel officiis, vel operibus quibus simul coniunguntur se inuicem ossa, id est subditi, exasperẽt, id est, inordinatè perturbẽt, cartilagine sunt vestienda, id est, prouida, & honesta prelati industria reprimenda & præcauenda. Tunc enim extremũ subditi prælatus vestit, & cooperit, quando ipsum

ipsum ne ad alios turbandũ prodeat reprimit. vel tunc cartilaginis mollicies extrema ossium vestit, dum dominorum, & perfidorum subditorum extrema, id est, parua vitia quædam dissimilando, vel parcendo prælatus pertransit: ex quo quandoque accidit, quòd dum subditus sic se patienter, & benignè in suis defectibus à maioribus tolerari conspicit, ipse à cõfratrũ iniuriis & exasperationibus facilius se compescit. Ipsa etiã cartilaginis mollicies ossa cum carnibus iungit: quia benignitas, & mansuetudo prælati etiam firmiores & fortiores in pacis vnitate cõnectit. Sic ergo per cartilaginis mollitiem, & ossa simul, & carnes cum ossibus sine læsuris coniunguntur: quia sub benigno & modesto prælato omnes ad inuicem subditi tam fortiores, quàm infirmiores sine scandalis, vel iniuriis in pace custodiuntur.

Tertiò ratione deficientiæ. dicit enim Aristot. quod cartilago præcisa non rescrescit: quia præcisa, vel ablata operis moderatione non perficitur opus, sed defecit à sua perfectione. Vnde bene poeticè dicitur: Semper ad omne quod est mensuram ponere prodest. Nam sine mensura, nõ stabit regia cura.

Arist. 13. lib. de animal.

Dentibus ob varios eorum naturales effectus, Religiosi tum boni, tum mali comparantur, quemadmodum autem vitam degere debeant, vt Deo grati existant, multis puerorum exemplis clarum redditur.

Cap. LXIII.

Religiosi assimilantur dentibus.

Primò, quia dentes in carne radicati sunt, & tamen terminos carnis excedũt. Sic religiosi quãuis in carne sint positi, tamen præter carnem viuere debent, secundum illud: In carne ambulãtes, non secundum carnem militamus.

2. Cor. 10

Secundò, quia dentes nihil inter se, vel in se esse patiuntur. Sic religiosi nihil inter se, vel in se pati debent, quod sit charitatis eorũ, seu vnitatis diuisiuum, vel ablatiuum. Rom. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Rom. 12.

Tertiò, quia dentes superiores ad inferiores reuertuntur, & sibi inuicem mutuo coaptantur. Sic inter religiosos superiores debẽt redire ad inferiores per compassionem, & humilitatẽ, & per charitatem. Et inferiores debent coaptare se superiorbus reuerẽdo, & obediendo. Vel quia sola maxilla inferior in homine mouetur, debent econuerso inferiores cùm offenderint, redire ad suos superiores pœnitendo, & veniam humiliter petendo, & superiores inferioribus se debent coaptare misericorditer recipiendo, vel inferiorum infirmitatibus discretè condescendendo. Apo. debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere. Rom. 12.

Quartò, quia dentes ordinatè inuicem componuntur, sic religiones vocantur ordines, quia omnia debent in eis esse ordinata, secundum illud: Omnia honestè, & secundum ordinem fiant in vobis. 1. Cor. 4.

Quintò, quia dentes ad formationem vocis cooperantur. Sic etiam à religiosis formari debet vox laudis quo ad diuinum officium cantantes, & vox prædicationis quo ad prędicantes. Etiam cooperantur quo ad vocem confessionis, quo ad confessiones audientes.

Sextò, quia etiam dentes toti corpori obsequuntur. Et sic religiosi seruiunt vniuersali ecclesiæ per exemplũ conuersationis, per verbum prædicationis, per suffragium orationis, & etiam per ministerium

ministerium sacramentalis administrationis. Cant. Dētes tui sicut greges tonsarum, conuentus religiosorum sunt, ex quibus est lac, id est, doctrina prædicationis; balatus, id est, vox laudis, vel orationis; & fœtus, id est, fructus multiplicis administrationis. Cant. 4.

Septimò, quia licèt nō ex se, tamen ex adiunctis patiuntur. Nā licet substantia dentium ossea, & insensibilis sit de se impassibilis, tamē dolorem trahit ratione societatis carnis, vel nerui, qui ei sunt coniuncti. Sic religiosi propter amorē nimium quem habēt interdum ad suos consanguineos carnales, vel etiā ad aliquos seculares, sibi familiariter iunctos, de eorum malis dolorē sentiunt, quem per se non haberēt, vel interdum religiosi, qui ex se boni sunt, tamen ex incautis, & nō bonis secularium familiaritatibus instituuntur, & maculantur, & dolores, seu scandala patiuntur.

Octauò, quia dentes ab inuicē distinguūtur. Sunt enim in masculis 32. quorum quatuor in anteriori parte pares, quadrupli vocātur, qui lati sunt & acuti. Vnde & incisores à medicis sunt vocati, eo quòd ad cibi incisionē sunt apti, & quicquid ore capitur, primo ab eis capitur, & mordetur. Mordendo autē cibum auferunt, quod est necessarium: & relinquūt, quod est superfluū. Sunt & duo alij, qui canini sunt appellati, quadruplis coniuncti in summitate acuti, & duris cibis cōmolendis apti, & rotūdiores, & propter hoc canini dicūtur, quia canum dentibus assimilantur. Et sunt canini dentes præcisoribus fortiores, acutiores, longiores, & rotundiores. Sunt istis collaterales grossi, & lati, qui dicūtur molares, eo quòd ad molendum cibum sunt conuenientes: nā quæ à prioribus sunt confracta, istis tanquā molis traduntur molenda. In primis ergo dentibus præcisoribus, vel qui tollunt, & præcidunt partem necessariam, & reliquā dimittūt, possunt intelligi religiosi, & minus perfecti, qui seruant tantū ea ad quæ necessario tenentur ex voto, vel debito. Per caninos verò, qui duriora cōterunt, intelliguntur quidam feruentiores, qui duriorem, & austeriorem vitam ducūt. Per molares verò latissimos intelliguntur perfecti, qui habent latitudinem charitatis, constantiam firmitatis, latebram humilitatis, efficaciam vtilitatis. Nam molares dentes sunt lati, firmi, occulti, & vtilissimi.

Nono, quia dētes multa patiūtur. Nam patiuntur putredines, fœtores, perforationes, mutationes, dolores, & alias consimiles passiones, quæ omnes sunt ex corruptis passionibus, & humoribus descendentes. Istæ omnia competunt malis religiosis, qui perforātur per tentationū iacula, putrescunt per luxuriam: fœtent per infamiam, mutantur aliquādo per apostasiam, torquentur & dolent per punitionis iustitiam.

Item religiosi debent esse similes pueris.

Primo, quia pueri sunt ablactabiles. Vnde propie puer dicitur cum est à lacte remotus. Sic religiosus debet se à seculo velut infans ab vberibus alienare, sicut dicit Isaac. Psalmista: Sicut ablactatus est super matrem suam. Isaac de vi. mon. Psal.

Secundo, quia pueri sunt disciplinabiles: quia dicitur aliquis puer cū doli capax efficitur, & disciplinæ aptus habere. Vnde sub tutoribus positus, disciplinæ subesse compellitur. Sic religiosi dēbent esse sub disciplina patris spiritualis, i. prælati. Prou. Noli subtrahere à puero disciplinam. Prou. 13.

Tertio,

Tertio, quia sunt motus venerei inexperti: quia in hac ætate motus venerei homines cõmuniter nõ inuadunt, eo q̃ viæ adhuc strictæ sunt. Vnde ab hac puritate pueri dicti sunt. Sic religiosi debẽt seipsos restringere, & sibi vias præcludere, quibus possent à carnis illecebris superari, & in puritate non tantum mentis, sed etiam carnis manere. Apost. Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, scilicet vt non sit in vobis malitia carnis, spiritus. 1.Co.14.

Quarto, quia sunt ad motum flexibiles. Et sic religiosi debent esse flexibiles per obediẽtiam ad exequendum motum voluntatis superioris, vt possit prælatus dicere illud Nee. Omnes pueri mei congregati erãt ad opus, scilicet per promptitudinem obedientiæ. Nee.5.

Quinto, quia sunt corpore leues, scilicet vt non sint religiosi pigri, vel graues, per accidiam sicut erat ille de quo Matth. Puer meus iacet, &c. Math.8.

Sexto, quia sunt animo dociles, quia scilicet religiosi debent esse dociles Dei. Sapien. Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Sap.8.

Septimo, quia sunt pueri sine solicitudine vitam ducentes: quia scilicet veri religiosi nihil in terra appetunt, & sine solicitudine viuunt, sicut de Apostolis dicit quædam glosa, super Actus Apostolorum, quòd gloria Apostolorum erat nihil in terra possidere, & sine solicitudine viuere. Tales enim pueri solũ Deum quærunt, Paralipo. Cùm adduc puer esset, cœpit quærere Deum. 2.Para. 34.

Octauo, quia nullum periculũ sunt magis, quàm virgam timẽtes. Et sic religiosi timent virgam flagelli diuini. Plus enim timere debent flagella Dei, quàm hominis. Iudic. Timebat, quia adhuc puer erat. Iud.8.

Nono, quia sunt neque laudes, neque vitupeια aliquid reputãtes. Ita religiosi vt Deo placeant, vituperia debent, & laudes hominum paruipendere, sicut dicebat Apostol. Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer. 3.Reg. Ego autem puer paruulus sum, id est, humilis. 1.Cor.4. 3.Reg.3.

Decimo, quia sunt iniuriarum immemores. Et sic religiosi debẽt iniuriarum obliuisci parcendo, exemplo Christi, qui dixit: Pater dimitte illis, &c. Vnde & ipse vocatur puer. Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum. Luc.23. Act.4.

Vndecimo, quia verberati à matre statim sunt reuertentes, nec se de iniuria vindicantes. Ita religiosi etiam si affligantur in religione, non debent propter hoc suam religionem relinquere, vel ipsam accusare, & vituperare. Et de talibus pueris patet Religionem dicere illud Isa. Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Dominus, &c. Isa.8.

Cordis generatio, virtus, forma, omnisq; ipsius perfectio eruditissimis verbis, pluribusq; sententiis circumscribitur: quæ quidem omnia sanctis viris pluribus exemplis adaptantur, omnesq; eorum perfectiones patefiunt.

Cap. LXIIII.

SAnctorum virorum perfectio repræsentatur in corde.

Primo, quia cor est exterius carneum. Et sic sancti viri sunt exterius carnei, id est, lenes per mansuetudinem conuersationis, vel habent sancti viri cor carneũ per disciplinæ susceptibilitatem, vel carneum per compassibilitatem, non lapideum, id est durum per impietatem. Ezec. Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Ezec.36.

Secun-

Secundò, quia cor est interius concauum, & hoc necessarium fuit (sicut dicit Cōstan.) propter caloris conseruationem, quia cor est totius caloris corporis fontale principiū. Sic sancti viri sunt concaui per humilitatem. Nam sicut calor naturalis conseruatur in concauitate cordis, ita calor charitatis in humilitate mentis, & hanc concauitatem habuit cor Christi. Vnde dicebat: Discite à me, quia mitis sum, & humilis, &c. Est etiam cor caloris charitatis fontale receptaculum: quia gratia Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis, vt dicitur.

Matt. 11.

Rom. 5.

Tertiò, cor est substantialiter solidum, & durum, & hoc necessarium fuit, ne de facili læderetur. Et sic sancti viri sunt solidi in se per patientiæ firmitatē, & sunt interdum etiam aliquando duri per iustitiæ seueritatem.

Quartò, cor est figuraliter rotundum, & etiā oblongum. Rotundum quidem est, vt abundantia spirituum in eo recipiatur. Oblongum verò in forma pirea, vt scilicet tendens in acutū tanquàm in conum, actio naturalis caloris fortior sit. Sic etiam sancti viri habent cor rotundum, id est, valde capax spiritualium virtutum, & etiam oblongum per cōtinuitatem feruoris, & bonorum operum.

Quinto, cor semper est in motu, & mouetur cor secūdum diastolem, & sistolem. id est, secundum dilatationem, & cōstrictionem: cuius motus, & si ad horam cessaret, statim animal deficeret, vt Philosophus dicit. Et nota, quòd per dilationē frigidus aer attrahitur, per cōstrictionem vero calidus, & fumosus expellitur: & sic calor cordis temperatur, & complexio adæquatur. Sic sancti viri continuè mouentur, & sollicitantur ad attrahendum gratiam: vnde continuè dilatantur per augmentum in gratia, & constringuntur per abstinentiam à culpa, vel quia se cohærent in pœnitentia.

Arist. li. de ani.

Sextò, quia cor est pulmoni vicinum, vt cum ira incenditur, huiusmodi pulmonis remedio temperetur. Sic sancti viri impetum iræ sciunt temperare remedio rationis per virtutē mansuetudinis.

Septimo, quia cor est spiritu, humore, & calore plenum: est enim primo cor fontale, principiū spiritus. Habet enim cor duas concauitates, vnam sinistram, quæ ad cacumen tendit, & dextram, quæ infra subsistit. Et hæ concauitates dicuntur ventriculi cordis. Et dicit Aug. quòd in ventriculo cordis dextro, plus est de sanguine, quàm de spiritu. In sinistro vero econuerso, quia ibi spiritus vitalis generatur ad viuificandum animal, qui per quasdam arterias diffusus vndiq; dilatatur. Sic in cordibus sanctorum est plenitudo spiritus sancti sicut de Apostolis dicitur, quòd repleti sunt omnes Spiritu sancto: vt postea per ipsos tanquam per arterias, id est, prædicatorum ora ad alios deriuaretur. Sed quod in sinistro est plus de spiritu, quā de sanguine, & in dextro econuerso; signat, quòd in aduersitate est plus de amore spirituali, quàm de corporali, sed in prosperitate econuerso, sicut in Apostolis, qui postquàm ablatus fuit ab eis sponsus, & fuerunt in luctu tribulationum, plus abundauit amor spiritualis, & gratia Spiritus sancti quam primo, quia primo plus diligebant Christum corporaliter. Vnde dixit, Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos.

August.

Act. 2.

Ioan. 16.

Item cor est fontale principium humoris,

Arist. 1. de ani. humoris, s. sanguinis. Vnde philosophus dicit, quòd in corde est principiũ venarum, & prima virtus creãs sanguinem, & eius sanguis est mũdus, clarus, calidus, & maioris sensus, & conueniens intellectui. Sic cor Sanctorum est plenum humore sanguinis, id est affectione diuini amoris, vel deuotionis. Nã affectus, seu deuotio eorum non est immunda & impura, sicut hypocritarum, qui similes sunt sepulchris dealbatis, Mat. 23 quæ foris apparent alba, & intus sunt nigra, & fœtida.

Item est clara, non obscura, vel tenebrosa sicut hæreticorum.

Item calida, id est, feruens, non tepida sicut imperfectorum.

Item sensata, non fatua, vel indiscreta sicut præsumptuosorum.

Arist. 16. de ani. Item est fontale principium caloris. Vnde dicit Philosophus, quod propter calores cordis, posuit natura membrum frigidum ex opposito cordis, s. cerebrum. Vnde in generatione animalis statim creatur caput post generationem cordis. Sicut ergo cor est plenũ calore, ita sancti viri sunt pleni amore. Sed calor cordis à cerebro temperatur: quia feruor amoris sapientia regulatur. Vult enim Deus diligi sapiẽter, quia et ipse neminem diligit, nisi eum, Sap. 7. qui cũ sapientia inhabitat, vt dicitur. Sap. 7.

Arist. 12. de ani. Octauo, quia cor est membrum primò formatum. Vnde Philosophus dicit ibidẽ, quòd cor animalis est complementũ primo à natura creatum, i. ante omnia alia mẽbra formatũ. In quo signatur, quòd homo primò intendere debet ad compositionẽ & sanctificationem cordis interius, & postea ad componendũ, & ordinandum mores, & facta exteriora. Matt. 23. Mat. Mũda prius, quod intus est.

Nonò, quia cordi accidit multiplex nocumenta. Nã quandoque patitur ex aliorum membrorum colligantia, quandoq; ex propria distemperantia, quandoque ex deficientis regiminis causa. Sic etiam spirituales læduntur quandoque ex prauis sociis, quãdoque ex propriis vitiis, quãdoque à defectiuis prælatis: patitur etiã cor ex virtutis suæ dissolutione, ex spiritus euaporatione ex nimia repletione, & ex venæ concauæ oppillatione. Dissoluitur autem cordis virtus spiritualis per luxuriã, euaporat spiritus per superbiã, fit repletio nimia per gulam, oppilatur vena misericordię per auaritiã. Accidit etiã cordi timor sic, quòd patiẽti videtur, quòd cor de loco suo moueatur, hũc timorẽ facit accidia circa spiritualia. Nam accidia facit cor frigidũ nimis, & omnia opera reddit mollia, & dissoluta. Dicit autẽ Haly. super quendã textum Galẽ. quòd si cor fuerit nimis frigidũ, & nimis humidũ, & pulsus mollis, homo virilitate, et audacia priuatus erit, piger, & timidus apparebit.

Decimò, quia vigor cordis ostẽditur per multiplex signum. Dicit enim Galenus, quòd virtus, & cõplexio cordis ostẽditur per magnitudinẽ respirationis, per velocitatẽ pulsus, per virilitatẽ festinã ad actionẽ, per irã, audaciã, & feruorem: per amplitudinẽ pectoris, & pilositatem, hæc omnia calorẽ dominantẽ in corde significãt. Hęc ergo cordis virtus, debet apparere in pœnitẽtibus per magnitudinẽ cõtritionis, per quam animãtiã incipit respirare per nouã attractionẽ spiritualis gratiæ.

Itẽ per velocitatẽ confessionis, quæ est similis pulsui: per hoc, quod indicat spirituali medico infirmitatẽ animæ interius latentẽ.

Item per festinam & virilem actionem satisfactionis: et per irã, contra proprias transgressiones: per audaciam, contra tẽtationes:

per feruorem, contra omissiones, per amplitudinem pietatis, & pilositate austeritatis. Nam caro pilosa, est asperior nō pilosa. Ge. Gen.26. Nosti, quòd Esau homo pilosus sit, & ego lenis. Et ideo Ioannes Baptista pro asperitate pœnitentiæ portabat vestimentū de pilis camelorū. Hæc ergo omnia ostendunt calorem amoris diuini in corde dominantem.

Vndecimo, quia cor quanto amosius, tanto magis paruū. Vnde animalia parui cordis in quantitate, sunt maioris animositatis propter maiorem adunationem virtutis. Omnis enim virtus quāto magis adunata, tāto potētior: & quanto magis diuisa, tanto est debilior, vt in lib. de causis ostēditur. Sic spiritualiter, tanto quis plus habet de magnitudine virtutis, quanto plus habet de paruitate humilitatis. Hæc enim est, quę omnes virtutes vnitas & cōcatenatas tenet. Vnde Gre. dicit, Grego. hom. 6. quod qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat.

Vera sapientia dignitas, locus, initium, & effectum, ipsiusq; instrumentum quo aliis manifestatur, per gustus, ac lingua, tum etiam saliua plurimos effectus, quam doctißime, explanatur.

Cap. LXV.

SApientia assimilatur gustui propter quinque.

Primo ratione officij: quia, s. gustus est propriè saporum perceptiuus. Et dico propriè, quia gustus est propriè gustus prout est discretiuus saporū: sed gustus prout est quidā tactus, quia, s. tangēdo percipit suū obiectū, sic habet discernere qualitates tāgibiles, s. alimentū cuius sensus est tactus. Sicut igitur gustus est quo sapores ciborum percipimus: sic quoque sapientia est per quam quæ suorum sunt sapimus. & ideo sapientia dicitur à sapore. Eccles. Eccl.6. Sapientia doctrinæ secundū nomen est eius.

Secundo ratione principij. Nam principium effectiuum gustus est virtus animalis, i. virtus quædam animæ sensitiuæ. Instrumentale autē quoddam principiū est spiritus animalis, qui per quosdam neruos ad linguam defertur. Sic etiam est duplex principiū spiritualis sapiētiæ, vnū essentiale, s. fides, quæ est prima virtus necessaria animæ intellectiuæ. Nam sicut initiū artis secundū essentiā eius sunt principia eius ex quibus procedit: sic initium sapientiæ secundum eius essentiam sunt articuli fidei. Vnde fides dicitur esse initium sapientiæ. Sed principiū sapientię instrumentale est illud, quo anima disponitur ad sapientiam, & hoc est timor Dei, secundum illud, Initium sapientiæ est timor Domini. Dicitur autē timor initium sapientiæ quantū ad eius effectus. Nam sicut dicitur initium artis, vnde ars incipit operari, sicut si dicatur, quòd fundamentum sit principium artis ædificatoriæ, quia ibi incipit ædificator operari: sic dicitur, quòd ad effectū timor initium sapientiæ, vnde sapiētia incipit operari. Et hoc modo timor seruilis dicitur initium sapientiæ, sicut principium extra disponens ad sapiētiam, in quantum aliquis timore pœnæ recedit à peccato, secūdum illud, Timor domini expellit peccatum: & per hoc habilitatur ad Eccl.1. sapientiam. Sed timor filialis, & castus, est initium sapientiæ, sicut primus sapientiæ effectus: Cùm enim ad sapientiā pertineat, quòd humana vita reguletur per rationes diuinas, oportet sumere principium, vt homo Deum reuereatur, & subiiciatur ei. Sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regulabitur.

Tertio

Tertio ratione organi. Organū enim, & instrumentum gustus, (vt Philosophus dicit) est aliquod intrinsecum circa cor, & similiter, organum tactus. Nam ad alios tres sensus deriuatur virtus sensitiua, ex corde mediante cerebro, ita quòd à corde primo venit ad cerebrū, et à cerebro postea ad ipsos sensus. Tactus autem, & gustus, referuntur ad ipsum cor per medium coniunctum, quod est caro. Sed Constantinus dicit, quòd proximum, & manifestum instrumentum gustus prout est discretius saporū, est lingua, quę spiritum animalem ad perfectionem virtutis gustabilis defert. Fit enim gustus, sicut ipse dicit, hoc modo: quia duo nerui linguæ medio infiguntur, qui in multos ramos in extremis lateribus linguæ disperguntur, & per eos, (vt dictum est) spiritus animalis ad linguam defertur. Cum ergo res gustanda subintrat linguam, spiritus animalis, qui ibi est immutatur secundū proprietates eius, quas postea iudicio animę repręsentat. Sicut ergo circa cor est primum gustus instrumentū, ita in corde dicitur esse primum sapiētiæ habitaculū, secundū illud Prou. In corde requiescit sapiētia prudentis: sed propriū instrumētum sapiētiæ quo aliis manifestatur, est lingua. Psal. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius &c. Sed duo nerui infixi, sunt duæ cautelæ, quæ debent esse in lingua sapientis; vna ad loquēdum, & alia ad tacendum, secundū tempus oportunum. vel vel significant duplex opus sapiētis, scilicet veritatem defendere, & falsitatem repellere, Prou. Veritatem meditabitur guttur meū, & labia mea detestabuntur impium. Et nota, quòd lingua secundum suam complexionem est concaua, porosa, humida, & insipida. Concaua vt bene quodlibet retineret. Porosa facta est, vt quod grossum, vel subtile de re gustanda esset, neruos linguæ facile subintraret, & virtus actiua ad perficiendum eandem plus vigeret. Humida vero est, vt humiditas cooperetur ad acceptorum dissolutionem: vt si aliqua dura, vel sicca palato applicarētur humiditate linguę, facile soluerentur. Facta est etiam insipida, vt cuiuslibet saporis sit facile susceptiua. Nam si determinatum saporem haberet, qualitatem alterius saporis percipere nō valeret. Hæc etiam omnia competunt linguæ, prout est instrumētum sapientiæ.

Arist. de sen. & sen. — Const. — Prou. 14 — Psal. 36. — Prou. 8.

Primò, vt sit concaua ad retinendum, & custodiēdum verbum vsque ad tempus oportunum loquendi. Malac. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, s. vsque ad tempus docendi. Mal. 2.

Item vt sit porosa ad grossa, vel subtilia prout decet dicendum, & disponendum. Nam humidum in re porosa per diuersa foramina minutum diuiditur.

Item vt sit humida, scilicet, vt dicta, & acta ad dissoluendū dura, id est, obscura vel dubia, quæ sunt difficilia ad intelligendum: sicut durum est difficile ad comedendum, humeret, idest, declaret, & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiēs saporem aliunde, quia, s. sapientiam loquendi ex se non habet homo, sed à Deo secundū illud. Luc. Ego dabo vobis os, & sapiētiam, Aug. Quod sapiēter loquamini ab illo est, non nostra sapiētia. Contra quod superbi philosophi dixerunt: Labia nostra à nobis sunt. Quarto ratione medij. Nā gustus, (vt dicit Philosophus) nō fit per mediū extraneū, sicut visus fit mediāte aere: sed tamē sicut non fit visio sine Luc. 21. — Arist. de ani.

medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido. Nullũ enim saporosum facit sensum sui saporis sine humiditate. Vnde sicut color fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quod gustabile, vel actu habeat humiditatem aqueam sicut vdum, & huiusmodi, aut sit potentia humectabile sicut illud, quod sumitur per modũ cibi. Et ideo oportet, quòd sit saliua in ore, quę bene liquida est, & etiam liquefactiua, per quam ea, quæ sumũtur etiam humectantur, vt eorum sapor percipi possit. Sicut ergo gustui ad percipiendos sapores necessaria est humiditas vel saliua, ita etiam similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapientiam, necessaria est Christi doctrina. Cum enim Christus sit caput ecclesiæ, (vt dicit Apostolus) quasi saliua fluens à capite, est doctrina deriuata à Christo, & hæc per quam veræ sapientiæ gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiæ, vt dicitur, Ecclesiast. 1.

Eph. 5.

Eccl. 1.

Quintò ratione obiecti, quod est propriè humidum saporabile. Enumerat autẽ Philosophus saporũ species ad quas omnes aliæ reducuntur, s. dulce, & amarum, pingue, & salsum, acetosum, austerum, & acutum. Hos itaque sapores sicut corporaliter per gustum, sic etiã spiritualiter per sapientiã degustamus. Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione cælestis gloriæ. Amarum in cõsideratione æternę pœnæ. Pingue in refectione ęternę gratiæ. Salsum in cõsideratione præsentis miseriæ. Acetosum in recognitione culpæ, & compunctione conscientię. Austerum in assumptione exterioris pœnitentiæ. Et acutum in intelligentia scripturæ.

Arist. 2. de ani.

Item sapientia assimilatur saliuæ propter quatuor.

Primo propter saporis perceptionem. Nam (secũdum Const.) saliua est inter gustum, & eius obiectum media. Nihil enim gustu percipitur, nisi cuius sapor mediante saliua gustui præsentatur. Sic quoque per sapientiam superna degustamus, eorumque saporem sentimus, secundum illud: Quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram. Col. 3

Secundò propter eius humectationem, sine qua humectatione lingua non bene volueretur, neque loqueretur. Sic etiam per sapientiã cordis os ad rectè loquendum disponitur & dirigitur, secundum illud. Cor sapientis erudit os eius. Prou. 16

Tertio propter digestionis preparationem: ciborum enim siccitatem saliua temperat, & eorum succositatem augmẽtat, vt melius possint dentibus conteri, & facilius postea digeri. Sic quoque sapientia facit verba Dei, quæ sunt cibus animæ, conterere per expositionem, & digerere per discussionem, & considerationem.

Quarto propter superfluitatum cerebri, & pulmonis faciliorem euacuationem. Sic sapiẽtia euacuat superfluitates cerebri, i. inordinatas, & phãtasticas imaginationes, quas sapientes vel nõ habent, vel eis non inhærent.

Item superfluitates pulmonis, i. superfluas, & inordinatas locutiones. Nam sine pulmone locutionis vox formari nõ potest, neque anhelitus reddi valet, sicut dicit Aristot. Non autem homo sapiens, aut superfluè, aut inordinatè loquitur: omnia verba eius sunt ponderata, & mẽsurata. Ecclesiast. Verba sapientum statera ponderabuntur. Arist. 14 de ani. Eccl. 21.

Quin-

Quinque nasi proprietates annotantur, quibus humana scientia diuersimode comparatur, necnon scientiarum distinctio & perfectio, naturalisq; hominum appetitus in illis acquirēdis manifestatur.

Cap. L X V I.

SCientia hominis assimilatur naso.

Primo propter eius sensibilitatem. Nam per nares odorifera sentimus, & per eas inter odorifera & fœtida discernimus. Est autem verum intellectui, sicut res odorifera naribus; falsum autem, est vt res fœtida odoratui. Vnde sciētia per quam verū à falso discernimus, rectè assimilatur naribus. & hinc est quòd nescii, & imperiti vocantur ignari, i. sine nare.

Secundo propter continuitatē. Habet enim nasus duas concauitates siue duo foramina, quę per quādā cartilaginosam substantiā ab inuicem sunt distincta, & vnū horum foraminum ad concauitatem palati tendit, alterum sursum ad cerebri pelliculas vadit, vt aerem attrahat cerebro, & spiritū deferat naribus animalem ad sensum odoratus perficiendum. Primum ergo foramen fuit necessarium ad eijciendas superfluitates de cerebro euenientes. Aliud vero ad spiritum attrahendum, & odoratum perficiendum. Duo ergo foramina narium, sunt duo modi scientiarum. Est enim sciētiarum alia speculatiua, quæ ad superiora tēdit, alia practica, quæ inferiora disponit. Vna, scilicet practica, superfluitates eijcit, sicut patet de scientia medicinæ, quæ docet expellere superfluitates humorum, & de morali, quæ docet reprimere, & expellere excessus, & extrema vitiorum. Altera, scilicet speculatiua, spiritum attrahit, id est, spiritualem, & intellectualem perfectionem.

Tertio propter necessitatem. Nam (secundum Constan.) nasus fuit necessarius ad aerem attrahendum. Et sic est necessaria scientia naturalis, ad attrahēdum aerem, id est, ad acquirendam notitiam respectu sensibilium. Nā aer præcipuè est medium, per quod sensibilia deferuntur ad sensum, sicut patet in olfactu, & etiā in auditu, & visu, qui sunt sensus, qui præcipuè deseruiunt sciētiæ, & sicut aer per attractionē recipitur in naribus, ita species sensibilium per abstractionē recipiūtur interius. Primo in sensu, postea in intellectu, sicut aer attractus primo recipitur in naso, postea in pulmone.

Item est necessarius nasus ad cerebrum expurgandum, & sic est necessaria scientia moralis, scilicet ad expurgationem animi à vitiis per contrarias virtutes.

Item est necessarius nasus ad calorem in ventriculis cerebri temperandum. Quasi enim calor cerebri, est desiderium naturale. Vnde dicit Philosophus: Omnes homines naturaliter scire desiderant. Hoc desiderium non totaliter satiat, sed tamen quodammodo perficiendo temperat, præcipuè scientia metaphysicalis, quæ est circa maxime intelligibilia, quibus intellectus magis reficitur, non tamen calor iste extinguitur, quia per nullam sciētiam humanā sciēdi desideriū satiatur. Arist. 1. met.

Item est necessarius nasus ad resolutum odorem à quacunque substantia discernendum: quod competit scientiis resolutiuis, siue demonstratiuis, quæ scilicet conclusiones, in principia resoluendo diiudicant & discernunt, sicut sunt scientiæ Mathematicæ. Fuit etiam necessarius nasus ad decorandum, & honestandum. Nam (secundum Galenum) nasus est faciei maximum ornamētum, & ipsius carentia, faciem Galē.

maximè dehonestat. Sic quoque per scientiam homo honestatur, & ornatur, & honorabilis redditur: propter quod Philosophus scientiam inter bona honorabilia computat.

Quartò propter nasi quantitatem. Debet enim dispositio nasi mediocris esse, ita, quod & longitudine, & latitudine, & altitudine modum debitum non excedat. Sic quantum ad scientiæ studium excessus longitudinis est in his, qui longo tempore scholas exercuerunt, & parum, vel nihil proficiunt: de quibus Apo. Semper quidem discentes, & nunquã ad scientiam veritatis peruenientes. Excessus autem latitudinis attenditur ad numerum scibiliũ: & hoc excessus prohibetur cum dicitur. Non plus sapere, quam oportet sapere, & Ecclesiast. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Sed excessus altitudinis prohibetur, cum dicitur, Altiora te ne quæsieris.

Arist. 1. de ani.

2. Eph. 4

Rom. 12. Eccl. 4.

Eccl. 3.

Quintò, propter nasi passibilitatem, quia (secundum Const.) nasus quandoque impeditur ex mala cerebri dispositione, & ex eadem causa etiã impeditur sciẽtia: quia ex mala dispositione cerebri naturali, vel violenta, efficitur homo malè dispositus ad scientiam: & læsis etiam organis interioribus cerebri, scilicet phãtasiæ, vel memoriæ, perditur visus scientiæ. Aliquando vero impeditur ex nerui oppilatione, quasi autem oppilatio nerui, est grossitudo, & durities ingenij, quæ etiã scientiam impedit. Quandoque vero ex humorum fœtidorum repletione: & hoc pertinet ad fœditates carnalium peccatorũ, quæ à studio, & scientia retrahunt, & nostri intellectus acumen obtũdunt: vel humores fœtidi sunt errores immissi, quibus aliquis repletus lumine veritatis caret, & veram scientiam nõ habet. Aliquando vero ex carnis superflua generatione: & hoc impedimentum est in gulosis: quia vẽter pinguis non gignit sensum tenuem, vt Græcorum prouerbium dicit. Aliquando ex humorum à capite dissolutione: & hoc impedimentum est in superbis: quia superbia est initium & caput omnis peccati, a qua descendunt humores, id est, cogitationes, vel affectiones tumefaciẽtes oculos mẽtis, vt lumen veritatis conspicere non possit. Aliquando vero ex nimia constrictione: & hoc est in illis, qui studium suum coarctant solum circa scibilia alicuius scientię, & vlterius discere non curant.

Serui Dei, qui, & hominum seruis bonis nonnullis rationibus assimilãtur, qua mẽte præditi esse debeãt, pluribus venarum exemplis aperitur.

Cap. LXVII.

SEruorum Dei mentes debẽt esse similes venis.

Primò, quia venæ sunt cõcauę: quia scilicet mentes seruorũ Dei sunt humiles, & ad diuinæ gratiæ receptionem habiles. Pro. Sit vena tua benedicta, scilicet benedictione gratiæ. Prou. 5.

Secundò, quia venæ in corpore hominis sunt sanguinis cameræ, siue vasa: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt diuinæ gratię non solum receptiuæ, sed etiam contentiuæ, & reseruatiuæ: sanguis enim quo vita corporalis sustentatur, & viuificatur, signat diuinã gratiam, per quã etiã anima viuificatur, & nutritur. Apost. Gratia Dei sum, id quod sum. Cor. 6.

Tertiò, quia sancti sunt ministri sanguinis, & baiuli: quia scilicet Dei gratiam quam habent, etiam aliis ministrare, & communicare student,

1.Pet. 4. ſtudent, ſecundum illud, Vnuſquiſque qui accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrātes.

Quartò, quia venæ ſunt ſanitatis, & infirmitatis nuntiæ. Sic ſerui Dei aliis infirmitates vitiorū, & ſanitatem virtutum annunciāt & demonſtrant, Iſa. Annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Et de virtutibus. 1. Pet. Vt virtutes annunciètis eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen ſuum. (Iſa. 58. 1. Pet. 2.)

Item ſeruus Dei bonus ad modū ſerui mundani ex multis proprietatibus oſtenditur.

Primò quidē, quia docilis eſt, & ingenioſus ad intelligendum. Eccleſiaſt. Seruus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua. (Eccl. 7.)

Secundò, quia eſt humilis, & obſequioſus ad ſeruiendū, Pſal. O domine quia ego ſeruus tuus. (Pſal. 115.)

Tertio, quia eſt hilaris, & iocoſus ad conuiuendum, Gen. Læti ſeruiemus regi, & Iſa. Serui mei lætabuntur. (Gene. 47. Iſa. 45.)

Quartò, quia affabilis, & gratioſus ad loquendum. Vnde dicitur de Dauid, quòd ſeruiebat Sauli: Acceptus erat Dauid in cōſpectu vniuerſi populi, & maximè ſeruorum Saul. (1. Reg. 18)

Quintò, quia eſt virilis, & animoſus ad ſe contra aduerſarios domini ſui ponendum, 1. Re. Nō concidat cor cuiuſquam in eo, ego ſeruus tuus. (1. Reg. 12)

Sexto, quia eſt in commiſſo fidelis, & ſtudioſus ad exequendū. Luc. Euge ſerue bone &c. Et Nume. Seruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt. (Luc. 19. Num. 12)

Septimò, quia ingenioſus, & vtilis ad lucra domini procurandum. Luc. Vocatis ſeruis, &c. (Luc. 19.)

Octauo, quia ſolicitus exiſtit ad ſeruiendum. Luc. Quis veſtrum habens ſeruum, &c. Vnde commendatur Vrias, qui dixit Dominus meus Ioab, & ſerui domini mei habitant in cāpis, & ego &c. (Luc. 12. 3. Reg. 12.)

Nonò, quia patiens ad expectādum. Luc. Beatus ille ſeruus, quē cùm venerit dominus &c. (Luc. 13.)

Decimò, quia eſt vigilans ad dominum ſuum cuſtodiendum. Vnde Dauid redarguit ſeruos Saul dormientes, & dominum ſuum non cuſtodientes. (1. Reg. 26)

Vndecimò, quia ſemper habet oculus ad dominum contemplandum. Pſalm. Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum. (Pſal. 122)

Duodecimo, quia ſemper ſtudet ad placidè, & mundè ſeruiēdum. Pſalmus, Ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabat. (Pſal. 100)

Decimotertiò, quia caſtigatus non aperit os ad murmurādum. Eccleſiaſtici. Seruo ſenſato liberi ſeruienti, & vir prudens, & diſciplinatus non murmurabit correptus. (Eccl. 10.)

Quibus ritè vigilia conueniat, quātamque ſpirituali curæ proſit, & temporali ſolicitudini ſuperſtitiue obſit, paucis hic atque claris demōſtratur rationibus.

Cap. LXVIII.

SOlicitudo, & cura ſpiritualiū, aſſimilatur vigiliæ. Hæ enim ſunt vigiliæ, quæ conueniunt laborantibus, i. bene operantibus, vt meritum augeant: conueniunt ſpeculatiuis, i. contemplantibus, vt dominum venientem recipiāt: conueniunt medicinam ſumentibus, id eſt, pœnitentibus, vt nō ſe lædant: conueniunt ægrotantibus, id eſt, tentatis, vt citius cōualeſcant, conueniunt itinerantibus, ſ. per exilium huius vitæ, ne per ſomnum pigritiæ dietam amittāt: conueniunt & gregem paſcentibus, id eſt, prælatis, ne damnū gregis per lupos, i. per hæreticos, vel malos homines,

aut dæmones incurrant: conueniunt etiam orantibus, vt coronam promissam vigilãtibus non amittant, Matthæus. Vigilate, & orate. Matt. 26

Item solicitudo, & superflua cura temporaliũ assimilatur maximè inordinatæ vigiliæ. Vigilia n. si fuerit nimia (vt dicit Con.) calorem augmentat. Et similiter solicitudo nimia temporalium, æstum auaritiæ augmentat.

Item corpus desiccat. Et similiter solicitudo superflua desiccat animam ab humore pietatis, & etiam corpus ratione inordinati laboris.

Item oculos grauat. Et similiter solicitudo auaritiæ grauat oculos mentis deprimens ad terram, id est, terrena.

Item visum hebetat. Et sic solicitudo temporalis hebetat visum contemplationis spiritualis.

Item dolorem capitis generat, id est, impatientiam, & turbationes mentis. Vnde dominus dixit Marthæ: Solicita es, & turbaris erga plurima. Luc. 10.

Item totum corpus debilitat, & eneruat. Et similiter superflua solicitudo eneruat totius animæ virtutem: propter quod Dominus admonet dicens, Nolite soliciti esse, &c. Luc. 12.

Triplicem in humano corpore spiritũ existere, diuersimodeq; singulos gigni, at in variis corporis partibus naturaliter persistere explanatur, ex quibus varia eliciuntur paradigmata, quæ multis Spiritus sancti effectibus, & perfectionibus adaptantur.

Cap. LXIX.

Spiritus sanctus tria operatur in anima. Nã est conseruator naturæ, largitor vitæ, & inspirator sapientiæ. Et secundum hæc tria assimilatur triplici spiritui, qui est in humano corpore. Est enim in corpore humano spiritus naturalis, vitalis, animalis. Naturalis habet sedem in hepate, vitalis in corde, animalis in capite. Spiritus enim naturalis habet sic generari, dum enim per calorẽ agẽtem in sanguinẽ fortis in hepate fit ebullitio, fumus resoluitur, qui ex neruis hepatis subtiliatus, & depuratus, in quandam subtilem, & spiritualem substantiam siue naturam aeream commutatur, qui spiritus naturalis dicitur eo, quòd sua potentia naturaliter sanguinem subtiliat, & sua leuitate ipsum ad singula membra impellit. Iste ergo spiritus, est virtutis naturalis regitiuus: similiter quoque spiritus sanctus est omnis esse conseruatiuus, & omnis virtutis regitiuus. secundum illud, Psalm: Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Spiritus vero vitalis fit, quia spiritus naturalis prædictus in hepate generatus per venas quasdam ad cor mittitur, vbi per collisionem, & motum partium cordis adinuicem, magis deputatur, & in naturam subtiliorem conuertitur. Et tunc spiritus vitalis dicitur, eo quòd a corde per arterias ad membra totius corporis se diffundit, & spiritualem vitam augmentãs, eius operationes rectificat, & custodit. Similiter Spiritus sanctus, veniens in animam spiritualem, vitam gratiæ in eam infundit, & ad singula membra animæ, id est, ad singulas eius potentias suas virtutes spirituales diffundit, quibus operationes hominis producuntur, & rectificantur: sed quædã arteria à sinistro cordis ventriculo exiens in suo motu mox in duos diuiditur ramos, quorum vnus tendit ad inferiora in plurimos ramos diuisus, quibus mediantibus spiritus vitalis ad omnia mẽbra interiora viuificanda portatur. Alter vero ramus tendit ad superiora, & in tres ramos iterum diuiditur, Psal. 32.

quorum dexter ad dextrum brachium, sinister ad sinistrũ æqualiter se diffundit: & sic vitalis spiritus per totum corpus transfunditur, & vitalem pulsum in arteriis operatur. Medius verò ramus ad cerebrum se extendit, & supeiora viuificans, vitalem spiritum in omnibus circunfundit. Sicut ergo spiritus vitalis viuificat, & perficit inferiora, & superiora membra corporis: sic etiam Spiritus sanctus viuificat vita gratiæ, & perficit inferiores, id est, actiuos per dilectionẽ proximi: & hic habet diuersos ramos, id est, diuersa opera vitæ actiuæ, & superiores, id est, contemplationis in dilectione Dei. Et iste diuiditur in tres ramos, secundum tres modos diligendi, quos ponit beatus Bernardus. Diligũt enim sancti viri Deum fortiter, sapienter, & dulciter: fortiter quo ad patrem, sapienter quo ad filium, dulciter quo ad Spiritum sanctũ. vel fortiter contra mundum, sapienter contra diabolum, dulciter contra carnem. Vel diuiditur spiritus superiora petens in tres partes: quia Spiritus sanctus superiores, id est sublimiores viros, & contemplatiuos perficit tribus virtutibus, scilicet, fide, spe, & charitate. Vel, quia eleuat eos ad tres cõtemplationis gradus quos beatus Dionysius ponit, s. rectũ, circularem, & obliquum. Spiritus vero animalis fit, quia idem spiritus ventriculos cerebri penetrans, ibidem magis digeritur, & magis subtiliatur: vt in essentiam animalis spiritus qui cæteris subtilior est, transmutetur. Iste autẽ animalis spiritus in anteriori vẽtriculo cerebri generatus particulatim, diffunditur per organa sentiendi, ex quo quique sensus perficiuntur. pars tamen in eisdẽ cerebri ventriculis remanet, vt sensus communis, & vis imaginatiua formetur: deinde transit ad medium ventriculum, scilicet ad cellulam logisticam ad perficiendũ intellectũ. Deinde transit ad cellulam memoriæ, vt impressiones factas in aliis cellulis ibi condat: & postea inde per medullam spinæ dorsi quæ dicitur nucha transit, & penetrat ad neruos motiuos, vt sic motus voluntarius in omnibus inferioribus partibus corporis generetur. Sicut ergo animalis spiritus seruit sensui, intellectui, & motui. Sic quoque Spiritus sanctus acuit sensum ad discretionem: eleuat intellectum ad contemplationem, & mouet affectũ ad dilectionẽ.

Dio. 4. c. de diui. no.

Itẽ sicut animalis spiritus perficit tam sensus interiores quàm exteriores: sic quoque Spiritus sanctus perficit, & illuminat ad discernendum, & diiudicandum tam interiora propria, quã exteriora aliena. Vnde Apostolus dicit, quod spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. 1. Cor. 2.

Nonnulla ipsius hominis sponsæ optima partes numerantur: per quas Christi sponsæ perfectiones breuiter patefiunt.

Cap. LXX.

Sponsa Christi debet in se habere illa quę etiam reperiuntur in bona sponsa hominis, scilicet vt sit frequens ad orandum, & deuota quo ad Deum, subiecta quo ad maritum, id est, Christi obsequium, affabilis, & benigna, scilicet quo ad miseros, pacifica quo ad vicinos, vel quoscunque cõsocios, circũspecta quo ad filios, scilicet quo ad suos mores & actus, quorũ nos sumus principia sicut patres natorum. (sicut Philosophus dicit) mãsueta quo ad subditos, id est, quo ad sensus proprios quos debet spõsa Christi mansuetè refrenare. Arist. in Ethi.

Item patiens in tolerandis, sedula

dula, & diligens in agendis, modesta in habitu, sobria in motu, tacita in affatu, pudica in visu, honesta in gesta, matura in incessu, verecunda in publico, hilaris marito siue Christo, continens in occulto, scilicet loco, vel corde. Talis ergo est laudanda quę plus moribus quàm carnis delitiis, plus virtutibus quàm splendidis vestibus studet placere marito siue Christo: & plus causa prolis, id est, boni operis quàm libidinis, id est, quàm delectationis, vel commodi temporalis, in bonis matrimonij, id est, in spiritualibus exercitiis conuersatur: & plus curat habere filios gratię, quam naturæ.

Quot Epilentia stomachique dolor in humano corpore mala operetur, exprimitur: ex quorũ cognitione ipsius etiam superbia damna non obscurè cognosci declaratur.

Cap. LXXI.

Svperbia inducit ruinam, sicut vẽtositas inducit epilentiam. Dicit enim Auicẽna, quòd multotiens sentit epilenticus aliquid eleuari ex pollice pedis sui, quod est sicut ventositas frigida, & tendit versus cerebrũ ipsius: cùm ergo peruenit ad cor, & ad cerebrum ipsius, incurrit epilentiam. Hæc ergo ventositas frigida, est elatio superba, quæ mentem tumefacit, & feruorem spiritus extinguit. hęc surgit ex pollice pedis, id est, ex præexcellentia honoris. Nam pollex cæteros digitos præcellit grossitie, & ordine, quia est inter digitos primus, & magis corpulentus. Et ideo tanquam pollex in pede est homo honoratior, & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbit: & hæc tunc cor tangit, quãdo delectantur in prærogatiua honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cum ad sensum eius, & rationem peruenit, vt scilicet se cæteris eo æstimet meliorem, quo se præ cunctis videt recipere honorem. Sed ex hoc incurritur epilentia, quia nonnunquam ex occulta mentis superbia sequitur manifesta ruina. Nam in epilentia est casus, & prostratio corporis. Prouerb. Ante ruinam exaltatur spiritus. Prou. 16

Item superbiæ tumor aliquando etiam pœnitentes, & Dominum diligentes inuadit, & occidit. Cuius exemplum apparet in dolore stomachi. Nam (sicut dicit Auicen.) quãdo apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum aliquid simile vesicæ, patiens moritur in xxvij. diebus. Est enim quasi dolor stomachi, pœnitẽtia & dolor peccati. Nam sicut dolor cruciat stomachum, sic conscientia peccati remordet, & cruciat animum. Est autem velut pes animæ, amor eius: sed tanquam pes finister est amor temporalium, tanquã verò dexter pes est amor spiritualium: ergo anima pœnitens debet habere dolorem quo purificetur, & pedem dextrum, id est, amorem spiritualium quo promoueatur. Sed inter hæc cauenda est vesica, id est, timenda est superbia. Est enim tumor superbiæ velut eleuatio vesicæ: quæ tunc in pede dextro nascitur, quando de spiritualis operis profectu aliquis extollitur, sed hoc patiens ad mortem appropinquat: quia omnis intumescens superbia ad ruinam peccati festinat. Prouerb. Qui altam facit domum suam, scilicet mentis, quærit ruinam. Prou. 17

Incubus quid, cuiusq́; rei signũ existat, ac quemadmodum causetur, & ex diuersis ipsius effectibus variè pariter diabolum hominem in peccatis tentare, triaq́; præcipua mala ex peccatis oriri explanatur.

Cap.

Cap. LXXII.

TEntatio peccati assimilatur incubo. Nam incubus (secundum Auicen.) est ægritudo, in qua homo sentit, cum in somnum ingreditur phantasma graue super se cadens, & cõprimens ipsum, & angustiatur eius spiritus, & intersecatur vox eius, & motus eius fortasse præfocatur, propter pororum oppilationes: & cum ab ipso separatur, excitat eum subito. Talis ergo incubus tentationẽ peccati designat propter nouem.

Primo, quia talis ægritudo dormientẽ occupat, accidit enim in somno. Est autem dormienti similis, qui tentationibus resistere negligit. Vnde, quod hæc ægritudo accidit dormienti, & non vigilanti, significat quod tentatio præualet negligenti, non autem
Matt. 26 solicitè resistenti. Vnde Matth. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

Secundò, quia hæc ægritudo phantasiando grauat. Videtur enim qui hoc patitur, phantasma quoddã graue sentire quasi super se cadẽs, & ipsum comprimẽs, cũ tamen nõ fit quod videtur: quia non est pondus exterius, sed interior ægritudo, sed nihilominus ipsum grauat, vt pondus. In quo significatur, quod etiam in tentatione diabolus peccatorem deludit, vt videatur peccatum esse id, quod nõ est, scilicet magis delectabile, vel magis vtile esse, vel minus periculosum, quàm postea inueniatur. Et sic illudendo inducit ei pondus, & grauedinẽ peccati. Aliquando etiam tentatio peccati est, vt phantasma terrens, vt quando diabolus tentando persuadet dicens: Nisi feceris hoc, tale malum accidet tibi, puta nisi fænus exercueris, ad paupertatem & miseriam deuolueris, & similia. Et superinducit peccatum, quo postea conscientia plurimum grauatur. Psalm. Iniquitates meæ supergresse sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Prou. Psal. 37.
Stultis illudit peccatum. Matth. Prou. 14. Matth. 6
Putauerunt phantasma esse.

Tertio, quia incubus spiritũ angustiat: angustiatur .n. valde spiritus hoc patiẽtis, & sic homo postquam tentationi cõsensit, & peccatũ fecit, angustiatur ex remorsu conscientiæ spiritus eius. Apost. Rom. 1.
Tribulatio, et angustia in omnem animam operantis malum.

Quartò, quia incubus hominẽ voce priuat: Non enim potest loqui qui hoc patitur, & hoc facit in peccante verecundia peccati, quia scilicet ei tollit vocẽ confessionis. Luc. Eris tacens, & non Luc. 8.
poteris loqui.

Quinto, quia corpus immobilitat: quia talis non potest membra mouere: & sic postquam peccator cadit in peccatum, non habet motum vitæ, vel operis interioris meritorij. Exod. Fiant im- Exod. 12
mobiles quasi lapis.

Sextò, quia quandoque ipsum præfocat, scilicet propter pororũ oppilationes: & hoc est quando diabolus omnem porum, i. omnem viam seu meatum peccatori præcludit: ne possit de peccato exire. Thre. Conclusit vias meas Thre. 3.
lapidibus.

Septimo, quia ægritudines periculosas prænunciat. Nam, (vt dicit Auic.) Talis incubus antecessor est periculosarum ægritudinum, aut apoplexiæ, aut epilẽtię, aut maniæ, quia scilicet postquã homo in tentationem cadit, & peccatum perficit, tria mala consequitur, scilicet debilitatẽ, ociositatem, præcipitabilitatẽ. Si quidem ex vnius peccati mortalis consensu, vel opere sic anima debilitatur, ꝙ se tenere non potest, nisi in aliud cadat. Hãc debilitatã

designat epilentia in qua est corpus prostratio. Nō enim est possibile,(sicut dicit Aui.) vt patienti actu epilentiam, remaneat erectio corporis. Vnde necesse est ipsum cadere, nec habet possibilitatem postquam cecidit, erigēdi se. Et sic etiam peccatori accidit postquam in peccatū cecidit, quia non est in eo vnde se erigere possit. Psal. Spiritus vadens, scilicet sponte in peccatū, & non rediens à peccato, nisi per diuinum auxilium. Psal. 77.

Item priuatur homo propter peccatum omni opere meritorio vitæ æternæ quamdiu manet in eo. Et sic quantum ad meritum efficitur ociosus, & hoc designatur in apoplexia, in qua (vt dicit Auic.) est membrorum ociositas propter priuationem sensus, & motus.

Item per peccatū efficitur homo vt maniacus qui est furiosus, & pręceps, & sic peccatum facit hominem præcipitem, vt frequēter operetur absque consilio rationis. Deut. Gens absque consilio est, & sine prudentia. Deut. 32

Octauo, quia subito excitat. Nā cum incubus tali à dormiente separatur, subito excitat eum. Sic quando desinit, & separatur ab homine delectatio peccati, tunc homo excitatur, & perpendit, quā male fecerit, vel quando separatur ab homine possibilitas peccandi per mortem, tunc excitatur anima misera, quæ prius in peccato dormiebat: quia tunc oculos pœna aperit, quos culpa claudebat: vel postquā per pœnitentiam separatur à culpa, tunc anima excitatur à sua negligentia.

Nonò, quia hanc infirmitatē multiplex causa generat. Nā, secundum Auicen. quandoque est ex grosso vapore, quandoque ex subito frigore, quandoque ex debili cōplexione. Est enim primo, vt ipse dicit huius ægritudinis causa, vt plurimum vapor materiarum grossarum sanguinearū, aut phleumaticarū, aut melāchollicarum eleuatus ad cerebrū subito in dispōsione quietis, & motus, & vigiliarum resolutus. Et in hoc signatur tētatio proueniens à carne, quæ nūc ex humore sanguinis intendit ad luxuriam, nūc ex phleumatico ad pigritiā, nunc ex melancholico ad gulam siue tristitiam. Sunt enim melancholici edaces, (vt dicit Philosophus) & iterū sunt tristes. Quādoque verò fit incubus, ex frigore vehementi irruenti in caput subito apud somnum. Et hæc est tentatio diaboli, qui tunc quasi frigus subito irruit, cùm hominē dormientem, id est, negligentem cernit. Vnde Hiero. Semper aliquid boni facito, ne diabolus te inueniat ociosum. Arist. de som. & vig. Hier.

Item incubus (vt Auic. dicit) fit propter debilitatem cerebri, aut à caliditate sua, aut à malitia complexionis quā habet. sic tentatio quæ est à mundo, inducit debilitatem cerebri, id est, animi, quia præcipuè in cerebro vigent virtutes animales. Et hanc debilitatē animi inducit tentatio mūdi, aut calore prosperitatis, aut malitia aduersitatis. Ioan. Totus mundus in maligno positus est. Aug. dicit. Duplicem aciem producit mundus cōtra milites Christi, blanditur vt decipiat, terret vt frangat, non vos teneat voluptas propria, non vos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus; ad vtrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus. 1. Ioan. 5 Augus. in ser. 10.

Superbiam diuturna tribulatione domari, vnico febris longa epulentiam resoluentis confirmatur exemplo.

Cap. LXXIII.

TRibulatio diuina domat, & excludit superbiam, sicut febris

bris longa excludit epulentiam; dicit Auicen. quod epulētia multotiēs resoluitur per febres quas tolerat patiens eam, & propriè per febres longas, vt quartanam, propter vehementiam fortitudinis suæ, & propterea, quod digerit materiam melancholiā; Sed quid est febris longa, nisi afflictio diuturna, quæ sua fortitudine elationem mentis prosternit, & sua diuturnitate corpus cōsumit, & atterit superbiam carnis?

Melancholiæ qualitas, principium, dominium, multiplexq; effectus, & stomachi doloris, diuersitati pariter doloris peccatorum pœnitentis adaptari demonstratur.

Cap. LXXIIII.

TRistitia pœnitentiæ de peccatis perpetratis, assimilatur choleræ nigræ, id est, melancholiæ.

Primo ratione dominij: quia melancholia dominatur in latere sinistro: quia scilicet tristitia de peccatis vitiis animi subiicitur, quæ sunt in sinistra parte.

Secūdo ratione principij, quia sedem habet in splene, quia licèt contristentur de perpetratione culpæ, tamen gaudent in spe de consecutione veniæ. Nam (vt dicunt Physici) de splene generatur risus, ex qua vicinitate sequitur, quòd melancholici aliquādo rideant, aliquando fleant.

Tertio ratione qualitatū: quia melancholia frigida est, & sicca. & frigus, & siccitas aliquando in bona significatione accipiuntur, aliquādo in mala. In mala significatione accipitur frigus, in Cāt. vbi dicitur, Hyems trāsiit, imber abiit, & recessit, vt scilicet in frigore hyemis accipiatur torpor tentationis. Sed in bona significatione accipitur in Psal. vbi dicitur: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, vt post æstum, & dissolutionem transeamus ad requiem; ignis enim vrit, aqua dissoluit. vrit enim tribulationis aduersitas, dissoluit blandientis mundi prosperitas. vas autem igne solidatum aquam non timet: post transitum verò tribulationis educet nos Dominus in refrigerium mentis. Similiter, & siccum duobus modis accipitur: quandoque in bonum, sicut Psal. ait: Siccam manus eius formauerunt. siccam enim vocat cordis nostri terram, à malis humoribus exiccatā. Aliquando verò in malum, sicut dicitur Nu. Anima nostra arida est, id est, rore carens gratiæ cælestis. ergo tristitia pœnitentiæ ad modum melancholiæ est frigida, id est, refrigeratiua à vitiorū ardore; & sicca, id est, à vitiorum humoribus siue fluxibus siccatiua, & restrictiua.

(Cant. 2.) (Psal. 63.) (Psal. 94.) (Nu. 11.)

Quartò ratione effectuū: quia melancholia facit homines iracundos, quādoque timidos, quādoque vigilantes, quandoq; dormientes. Similiter tristitia pœnitentiæ facit homines irasci sibi ipsis. Psalmus: Irascimini, & nolite peccare. Psal. 4.

Item facit pauescere, & timere diuinum iudicium. Psalm. A iudiciis tuis timui. Psal. 118.

Item quandoque facit vigilantes, id est, intentos cælestibus desideriis, quandoque dormientes, id est, grauatos curis.

Quintò ratione similitudinum: quia similis est melācholicus autumno, terræ, & senectuti, vt intelligamus in autumno maturitatem, in terra stabilitatem, in senectute morum grauitatem.

Sexto ratione purgationū: quia purgatur per oculos. Et similiter ab his vitiis de quibus tristamur, si per confessionē eiecta fuerint, lachrymis purgamur.

Item tristitia & dolor peccati, assimilatur dolori stomachi. Nā, secun-

ſecundum Auicen. in dolore ſtomachi inuenitur quadruplex diuerſitas: quia quidā ſunt quibus accidit dolor ſtomachi, non quidem quando comedunt, ſed in fine ſpacij comprehenſionis cibi in ſtomacho, & poſt horam decimam quæ ſequitur eam. Et tali quidē dolori aſſimilatur triſtitia peccantis: quæ prouenit ex remorſu conſcientiæ, quia licèt peccator dum comedit, id eſt, dū actu peccatum agit, non triſtitiam, ſed delectationem ſentiat de peccato; tamen in fine ſpacij comprehēſionis cibi, id eſt, in fine completionis peccati, ſcilicet poſt conſenſum, vel poſt peccati actū: ſequitur triſtitia animi ex remorſu cōſcientiæ, & reatu peccati. Vnde Philoſophus dicit, q̄ beati replentur penitudine, & bene poſt decem horas, quia in tranſgreſſione decalogi, id eſt, decem præceptorum legis omne peccatum perficitur. Vnde Ambroſius dicit, quod peccatum eſt tranſgreſſio diuinæ legis, & cæleſtium in obedientia mandatorum. Alij vero ſunt quibus accidit dolor ſtomachi dū comedūt, & ſedatur poſt digeſtionem. Et huic dolori aſſimilatur triſtitia pœnitentium, qui dū comedunt, id eſt, dum peccata ſua conſiderant, vel comedūt, id eſt, dū verbum prædicationis, quod eſt cibus mentis, audiendo percipiūt, compunguntur, & contritionem concipiunt. Sed contritionis dolor poſt digeſtionē ſedatur. Quia ſicut eſt triplex digeſtio cibi in ſtomacho, in hepate, & in membris, ſic etiam eſt triplex purgatio peccati. ſ. in corde, in ore, & in opere, id eſt, in cōtritione cordis, in confeſſione oris, & in ſatisfactione operis. Vnde poſt digeſtionem completam, ſtomachi dolor ſedatur, quia poſt plenam purgationem peccati, pœnitentis dolor mitigatur. Alij autem ſunt, quorum dolor non ceſſat quouſque euomant quoddam, ſicut acetum ex quo bullit, deinde ſedatur dolor eorū. Talis eſt dolor, & pœna in purgatorio exiſtentiū, qui non ceſſat, id eſt, non deficit quouſque euacuetur, & expietur peccati reatus, qui rectè aſſimilatur aceto bullienti, ſcilicet ad modū aceti pungit dolore, & bullit ardore. Eſt enim vehemens dolor ex dilatione præmij, & vehemēs ardor ignis exiſtentis ibi. Quia (ſicut dicit beatus Auguſtinus) licet ille ignis ęternus non ſit, tamen eſt miro modo grauis, in tātum, quod excedat omnes pœnas quas vnquā in carne aliquis paſſus fuit. Alij verò ſunt, quorum dolor ſedatur, non cum vomitu, ſed cum deſcenſione cibi, & talis eſt triſtitia iraſcentis: qui licet nō euomat, id eſt, licet iram à corde non abijciat, neque iniuriam remittat, tamen cum cibis à ſtomacho deſcendit, id eſt, cum memoria iniurię ab animo diſcedit, triſtitia & ira ſedatur.

Ariſt. in ecl.

Ambr.

Auguſt.

Bonorum ac malorum hominum verba, lingua, ſputo, ac ſaliua pluribus rationibus aſſimilantur, quorum origo, effectus, naturalesq; virtutes manifeſtantur, ac quando quoue pacto ſit loquendum, ſeu ſilendum, edocetur.

Cap. LXXV.

VErba bonorum hominum debent eſſe ſimilia linguæ. Nam lingua eſt influentiæ ſpiritus receptiua: & talis fuit lingua Prophetarum, & Apoſtolorū qui Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. Matt. 10

Secundò, quia lingua eſt de tenera & molli materia, ſcilicet de carne, quia interdum loqui debemus mollia, & placabilia verba. Pro. Lingua mollis confringit duritiam. Prou. 25.

Prou.15. duritiam. & Pro. Lingua placabilis, lignum vitæ.

Tertio, lingua est in cóplexione calida, & humida: & sic lingua bonorum est feruida, & deuota.

Quarto, quia lingua in dispositione est tenuis, & longa, & talis est lingua doctorũ, scilicit tenuis, id est, subtilis ad exponendum, & longa ad continuandum & multiplicandum.

Quinto, quia lingua est ad similitudinem gladij facta: & hoc est, vt sit ad defensionem veritatis, & expugnationẽ erroris. Isa. Isa.49. Posuit os meum Dominus quasi gladium acutum.

Sexto, quia lingua est in corio rubicunda, vt scilicet verecundetur proferre verba inhonesta, & indecentia.

Septimo, quia est vocis, & modulationis formatiua: & ideo est in concauo posita, vt scilicet sit suauis, & dulcis, sicut & est modulatio musica.

Octauo, quia lingua est saporis discretiua, vt scilicet sit sapida, & discreta ad loquendum.

Nono, quia est conceptionum animæ interpretatiua: vt scilicet loquatur verba deliberata, & prius in anima limata.

Decimò, quia est labiis quasi claustro duplici circumsepta, scilicet vt sciat se claudere tacendo, & aperire loquendo.

Vndecimò, quia lingua est oris humectatiua. Nam (secundum Constan.) in lateribus ligamentorum linguæ sunt quædã venæ vocatæ saliuales, quæ saliuã linguæ administrant. initium verò linguæ vnde exeunt hæ venæ, est caro glandulosa & alba, ipsius saliuæ generatiua, quæ linguã humectat, & ciborum siccitatẽ temperat, & eorum succositatem augmentat. Istæ autem duæ venæ quæ administrant linguæ saliuã sapientiæ, id est, saporosæ doctrinæ, sunt vita, & scientia.

Duodecimò, quia est lingua grauidorũ animalium, & fœtuũ significatiua. Nam (sicut dicit Arist.) qualis est vena sub lingua, Arist. 6. de ani. talis est fœtus generatus ab ea. Oues enim aliquãdo habent sub lingua venas albas, & tunc pariunt fœtus albos, etsi habuerint nigras, pariunt nigros, & si varias pariunt varios. Venæ autem sub lingua existentes, vel ad linguam venientes, possunt etiam dici cogitationes, & affectiones quæ lingua exponũtur. Et quales sunt in homine cogitationes, & affectiones, tales etiam sunt linguæ locutiones, & tales etiã sunt fœtus, id est, operationes, scilicet vel nigræ, id est, malæ, vel albæ, id est puræ, vel variæ, id est mixtę, sicut opera hypocritarum.

Item verba malorum assimilãtur linguæ.

Primò, quia lingua est in lubrico posita. Et sic mali habẽt linguam lubricam, id est, labilem ad verba inhonesta, & mala.

Secundò, quia lingua est acuta, & maximè lingua quorundã serpentium. Ita mali ad modum gladij habent linguas acutas ad percutiendum, & diuidendum proximos. Psalm. Acuerunt linguas Psal. 139 suas sicut serpẽtes. Et iterũ: Lingua eorum gladius acutus.

Tertiò, quia quorundam animalium lingua est venenosa, & mortifera, sicut serpentis & draconis, & rabidi canis, cuius lingua semper apparet iuxta os, & distillat venenũ, & inficit aquam si cadat in eã, de qua si quis bibat Auic. (vt dicit Aui.) efficitur rabidus. Hæc lingua venenosa, est lingua inficiens, & alios corrumpẽs vel lædẽs: siue per detractionem. Et hæc est lingua serpẽtis mordẽtis, & tortuosè incedẽtis: siue per malã suggestionẽ. Et hæc est lingua draconis

draconis infernalis, id est, dæmonis, cuius est mala suggere. Vnde etiam homines qui hæc faciunt, sunt quasi lingua eius: vel etiam per malam doctrinā corrumpēdo fidem sicut hæretici faciunt. Et hæc est lingua canis rabidi, cuius venenum inficit aquam sapientiæ salutaris, id est, sacræ scripturæ per falsas expositiones, ita vt bibens ex ea, id est eorum doctrinam recipiens, spiritualiter efficiatur rabidus, & infectus.

Quartò, quia aliqua lingua est in colore varia, sicut (secundum Arist. Serpentium linguæ, sunt nigræ, siue liuidæ, subrufæ, maculosæ, & ad motum velocissimæ, ita vt cùm sint in motu bifurcari videantur, tam velociter agitantur. Linguæ ergo liuidæ sunt inuidorum, subrufæ adulatorum, quia sub rufedine, id est, sub dulcedine verborum. Nam rufedo est color mellis, immittūt aculeum deceptionis, sed maculosæ sunt linguæ infamatorū, qui aliorum famam maculare sæpissime conantur. ad modum autem linguæ velocissimæ, sunt linguæ relatorum, qui verbum auditum, vel conceptū retinere nō possunt quin statim proferant. Bifurcatæ autem sunt bilinguium. Omnes autē tales linguas optabile esset, quòd Deus siccaret & absciderer, quia tūc cessaret venenū, de quo dicitur in Psalm. Venenum aspidum sub labiis eorum. Dicitur enim, quod lingua aspidis, quamuis in corpore serpentis viuentis sit plena veneno mortifero, tamen ab eius corpore separata & siccata, venenum amittit, & alterius serpentis venenū prodit. Vnde præsente veneno sudare consueuit.

Arist. de anima.

Psal. 13.

Item verba hominum assimilantur sputis.

Primo quidem, quia sputū venenosis animalibus resistit. Nam dicit Ambros. quod sputum hominis est venenū animalibus venenosis, & maximè si homo ieiunus sit. Sic verbum hominis sobrij, & placati mitigat, vel extinguit venenum hominis irati, & intemperati. Nam respōsio mollis, frangit iram.

Ambr. in ser. de Leui.

Secundo, quia sputū superfluitatem reumatis minuit. Vnde dicit Galenus, quòd ptysicis vtile est spuere. Vnde dum spuunt se à superfluitate exonerant, qua retenta suffocati moriuntur. Sic quoque per verba confessionis exonerat se peccator à superfluitate peccati, qua anima suffocatur, & occiditur.

Pro. 15.
Gale.

Tertio, quia sputum aliquando quidem digestum, aliquando vero indigestum existit: & hoc pertinet ad verborum varietatem, quia aliquando loquitur homo consulte, & præmeditatè, & tunc loquitur sapienter: aliquando vero præcipitanter, & inconsideratè, & tunc etiam, vt plurimum loquitur ineptè. Vnde ponitur differentia inter sputum, & saliuam: quia saliua est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris, & generatur digesta. Sed sputum est illud, quod ad pectus aduenit secundum diuersitatem cursus naturalis, vel preter naturā, nec est semper digestum (secundum Galenum.) Per saliuā ergo quæ semper est digesta, intelligitur sapientis locutio, quæ semper est pręmeditata, & ordinata: sed per sputum, quod quandoque est digestum: quandoque non, intelligitur communis locutio aliorum hominum, quæ aliquādo est considerata, aliquando non.

Quarto quoque, quia sputum interiorem corruptionem ostendit, Dicit enim Galenus, quòd in sputo tria sunt attendenda, scilicet color, odor, & sapor, Nam si sputum est in colore liuidum,

cordis

cordis significat læsionem: si sanguineum saniẽ admixtũ pulmonis significat vlcerationem: si fuerit vero in odore fœtidum, interiorum significat corruptionẽ: & si in sapore fuerit amarum, vel acidum, humoris significat corruptionem in stomacho, & in pulmone. Quidam enim sunt qui habent verba liuida, & maculosa: & hoc significat læsionem cordis per inuidiam. Quidam vero habent verba sanguinolenta, id est, comminatoria, & contumeliosa admixta sanie, id est, rabie, & furore: & hæc ostendunt læsionem pulmonis per iracundiam. Nam pulmo est cordis flabellum, quia ad temperamentum, & refrigerium continuè aerem attrahit, & emittit. Vnde pulmo potest dici quoddam refrigerium cordis. Sed ira dum sanguinem circa cor incendit, & ebullire facit, cordis refrigerium impedit etiam corporale. Dicit enim Damascenus, quòd ira est feruor eius qui circa cor est, sanguinis, ex euaporatione fellis fiens. Et quia iracundia cor incendit, ideo iracundi proferunt verba sanguinolenta, & comminatoria, & maledica. Quidam vero proferunt verba fœtentia, id est, infamantia: quia infamia cõparatur fœtori, vel fœtida sputa sunt verba turpia, id est, carnalia, & immunda, quę signa sunt interioris corruptionis, illa quidem odij, hæc vero luxuriæ. Quidam vero proferunt verba amara, & fellea, significantia corruptionem in stomacho, id est, in memoria per reminiscentiam iniuriæ receptę. Est enim memoria receptaculum cognitorum sicut stomachus ciborum, sed tamen memoria est etiam conseruatiua receptorum. Dama.

Virginum perfectiones fœmoribus comparari, tribus eorum proprietatibus asseritur.

Cap. LXXVI.

Virgines assimilãtur fœmoribus.

Primò, quia fœmora sunt ex magnis ossibus composita, vt dicit Const. quod necessarium fuit, quia omnium ossiũ corporis sunt fundamenta, vel quia portãt maiores neruos, vel lacertos, per quos fit pedum motio volũtaria. Sic virgines indigent magnis ossibus, id est, viribus, quia (sicut dicit Aug.) inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Ps. Accinge gladio super fœmur tuum, gladio enim super fœmur accingitur qui contra tentationes carnis vniuersaliter præliatur. Augu. de Ari. vir. Psal. 44.

Secundò, quia fœmora sunt tota à parte superiori concaua. Et sic virgines à parte superiori, i. à parte mentis debent esse concauę, id est, humiles, vt sint ad diuinam gratiam recipiendã & conseruandam habiles, sine qua nihil valet virginitas. Aug. Quid prodest cuique continẽtia, si dominetur superbia? quasi diceret nihil. Tertiò, quia fœmora à parte anteriori sunt gibbosa, duo habentia acumina. Vnde sunt exterius fortia, vt ibi locum habeant lacerti, & nerui: qui si essent intrinsecus, læderentur. Sic virgines debẽt esse fortes contra exteriora prouocantia, & impellentia ex parte carnis vel mundi, & sunt necessaria duo acumina, scilicet oratio, & abstinentia. Vnde sunt etiam fœmora ex parte superiori grossiora, sed inferius graciliora: quia per orationem ingrossatur, & impinguatur spiritus, & per abstinentiã attenuatur, & coarctatur pars inferior, id est, caro. Augu.

Animam humanam quinque præcipuis virtutibus, veluti corpus quinque sensibus ac oßibus regulari & gubernari, eorum non obscuris similitudinibus diserte ostentãtur.

Cap. LXXVII.

VIrtutes interiores animæ, quinque sensibus corporis adaptantur. Nam visus animę, est fides, qua quicunque caret, cęcus est: & assimilatur illi qui erat cęcus à natiuitate, quia scilicet omnes sine fide nascuntur. Illum cęcum cum Dominus illuminaret, expuit in terram, & fecit lutum de sputo, & liniuit super oculos eius: quia tunc illuminatur mentis oculus cum fidem Verbi incarnati suscipit intellectus. Et quòd fides illuminat satis ostenditur
Matt.10 Matth. quando curauit Dominus Barthimæum cæcum, à quo cum Dominus quæsiuisset, Quid vis, vt tibi faciam? Respōdis, Domine vt videam, & dixit ei. Respice, fides tua saluum te fecit, & confestim vidit. Ac si diceret, fides est quæ te illuminat.

Auditus autem est obedientia.
Psal. 17. Psal. Populus quem nō cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris, o-
Leu. 22. bediuit mihi, & Leuitici dicitur, Si inueneris ouem, & bouem, aure, & cauda amputatis voluntariè offerre poteris. Votum autem ex his solui non potest. Auris amputatio, est obedientia imperfecta, quæ si seculari sufficit qui voluntariè offert, non tamen claustrali, qui ex voto obedire tenetur.

Odoratus, est spes. Vnde ille odoratu caret, qui spem non habet. In Ezechiele comminatur Dominus mulieri adulteræ: Pręcidam aures tuas, & nares tuas. Aures enim naribus in pręcisione iunguntur, quia à quibus mādatorū obediētia tollitur, infrustra de vita æterna speratur.

Iob. 34. Gustus, est charitas, Iob: Guttur escas gustu diiudicat. Prudētia enim mundi habens palatum infectum, temporalia bona iudicat: dulcia tanquā vera bona, sed gustus charitatis illa respuit, nec libenter suscipit, quia meliora bona esurit. Prou. Anima esuriens amarum pro dulci sumet. Prou. 27

Tactus est humilitas, quia tactus maxime nobis adhæret, vt potè sine quo animal viuere non potest, talpa enim viuit sine visu, musca sine auditu, & simile inuenitur de aliis sensibus, sed nullum animal viuit sine tactu immo aliquod viuit solo tactu, vt ostrea, & concha. Humilitas igitur ad modum tactus maxime dicitur adhærere, quia nihil ex nobis habemus vnde superbire debeamus. Ecclesiastici. Quid superbis terra, & cinis: & Miche. Humiliatio tua in medio tui, sed quia tactus duas habet manus, etiam patientia quæ humilitatis comes est tactui comparatur. Hęc enim est qua filij Dei probantur. Genes. Dixit Isaac, Accede huc, vt tangam te, & probem, an tu sis filius meus. Eccle. 10 Mich. 6. Gen. 27.

Item virtutes assimilantur ossibus.

Primò, quia ossa sunt totius corporis solidamēta, eo, quòd in ipsis robur est animalis. Vnde cum sint omnium stabilimenta ab exterioribus defendunt interiora. Ita etiam ex virtutibus est totum robur, & soliditas animæ sine quibus anima ab exterioribus tentationibus minime se defendere potest: & ideo animæ velut arma defensionis, de quibus Philosophia Boetij loquitur dicens: Talia ibi cōtuleramus arma, quæ in prior abiecisses inuictate firmitate tuerentur: Iob. Ossibus, & neruis compegisti me. Iob. 10.

Secundo, quia ossa sunt in corpore multiplicata, & hoc propter motus leuiorem facilitatem, & ad vitandum corporis passibilitatem: tanta enim est inter membra colligantia, vt vno patiente omnia sint cōpatiua. Vnde natura ferè duplicauit omnia mēbra,

bra, vt si vnum illorum deficeret, alterũ eius effectũ suppleret. Vbi ergo oportuit plura ossa cõpegit. Sic vt anima ad diuersa, oportuna, & meritoria opera faciliter moueatur, & vt contra diuersorũ passiones tueatur, necessarium ei est, vt diuersarum virtutum habitibus muniatur. Et ideo necessarium est animæ non vnam tantũ, sed multas virtutes habere, vt quod per vnam non potest, per aliam suppleatur. Ezechie. Dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus. Talis enim campus est anima virtutibus plena. Ezec. 37.

Tertiò, quia ossa sunt disparia, & diuersimodè figurata: disparia quidem sunt, quia in magnis mẽbris magna, & in paruis parua: diuersimodè etiam figurata, quia quædam sunt longa, quædam rotunda, quædam concaua, & quædam solida. Similiter, & virtutes non sunt in omnibus pariter, vel æqualiter, sed secundum maius, & minus insunt diuersis hominibus, siue eædem virtutes, siue diuersæ. Dicuntur enim virtutes longæ, inquantum faciunt bonum continuare, sicut constãtia, perseuerantia, & huiusmodi. Rotundæ vero sunt in quantum habent nos ad superiora ab inferioribus eleuare. Nam secundum Mathemathicos, Rotundum, siue spæricum sic est vndique eleuatum, quòd non tangit planum suppositum, nisi in puncto. Sic homines virtuosi non hærent inferioribus, & temporalibus, nisi in puncto necessitatis, vndique scilicet superiora petentes: & hoc præcipuè faciunt virtutes Theologicæ, scilicet fides, spes, & charitas. Concauæ vero sunt inquantum semper sunt aptæ suscipere augmentum: concauũ enim est benè receptiuum. Solidæ vero sunt in quantum, scilicet firmant hominem in bono. Ossa enim solida facta sunt propter maiorem firmitatem. Iob. Ossa eius, vt fistulæ æris. Iob. 40.

Quartò, quia ossa sunt inuicem colligata. Sunt enim quibusdam neruis inuicem stricta, ne motu soluerentur, & vt sibi inuicem cooperentur. Nam minora super maiora radicantur, & maiora minoribus miro naturæ artificio coaptantur. Similiter virtutes omnes sunt inuicem cõnexæ, & colligatæ, ita vt vna sine altera inesse, vel haberi non possit, & minores virtutes in maioribus radicantur, sicut dicit Apostolus de charitate. Vt in charitate radicati, & fundati, &c. Omnes etiam virtutes sibi inuicem coaptãtur: vnde Gregorius dicit, quòd omnes virtutes vicaria ope se subleuant. Eze. Accesserũt ossa ad ossa. Eph. 3. Ezc. 37.

Quintò, quia sunt intrinsecus medullata, vt scilicet ex ipsa medulla nutriantur: vnde propter euaporationem medullæ per poros ossium, carnes quæ magis ossibus sunt vicinæ, magis sunt saporosæ. Quasi ergo medulla intrinseca quibus virtutes nutriũtur, & sine qua conseruari non possunt, est gratia diuina, quæ per ipsas virtutes operans, circunstantes proximos afficit, & saporat. Iob. Medullis ossa illius irrigitur. Iob. 21.

Fidelium vnitas per charitatis vinculũ ordinata, qualis esse debeat, vt Deo iucunda existat, septem membrorum corporis humani similitudinibus redditur clarissimum.

Cap. LXXVIII.

VNitas fidelium Ecclesię debet esse sicut vnitas mẽbrorum in corpore quo ad septem.

Primò quidem, quia mẽbra quadam proportione quasi armonica sunt inuicem coniuncta, & fideles ecclesiæ debent esse simul cõiuncti per charitatis amorem diligentes se inuicem secundum

debitam proportionem, quia nō omnes sunt æqualiter diligendi.

Secundò, quia membra sibi inuicem sunt administrātia, & suarum virtutum & operationū mutua cōmunicatiua. Sic fideles ecclesiæ debent sibi inuicem seruire, & bona sibi mutuo communicare, secundum illud: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Vnde, sicut superiora membra administrant inferioribus influētiam & gubernationem, inferiora vero superioribus supportationem, media vero impendunt vtrisque cooperationem. Sic maiores, & superiores debent inferiores & simpliciores dirigere, & gubernare, sicut oculi inferiora membra dirigunt & rectificant. Inferiores vero debent superioribus obedire, & eos supportare, sicut pedes & crura pondus superiorū supportant. Alij vero quasi medij debent vtrosque iuuare, sicut manus & brachia, tā superiora quā inferiora membra defensant, & iuuant. Pet.4.

Tertiò, quia membra quandiu reguntur ab anima, permanent sana, & ad complecionem suæ actionis sunt sufficientia: sed regimine spiritus priuata, toti corpori sunt nociua. Similiter quoque fideles, quandieu reguntur à spiritu sancto, scilicet dum sunt in vnitate ecclesiæ & charitate, sunt spiritualiter sani, sed quando regimine Spiritus sancti priuantur, scilicet per scisma, vel per peccatum mortale, tunc potius sunt corpori ecclesiæ pestiferi, & nociui.

Quartò, quia tanta est vnio inter membra, quod propter mutuam inter se colligantiam, sibi sunt inuicem compassiua. Vnde vnum membrum ab alio patiens, non se vindicat, sed potius illud iuuat. Et ideo si vnum membrum fuefuerit læsum, ad ipsum confluunt humores aliorum membrorum. Sic etiam fideles Christi debent sibi mutuo compassionem impēdere de iniurijs vel offensis, non vindictam expetere, sed potius sibi remittere: & dum aliquis patitur, alij debent occurrere ad iuuandum.

Quintò, quia membra sunt per patientiæ exemplum sui mutuo cōfortatiua: nam dolor maior alicui membro superueniens, dolorem minorem alterius membri mitigat, & eius passionem alleuiat, vt non sic grauiter suum malum sentiat, dum malum cōmembri participat, sicut patet in phreneticis: quibus dum brachia siue crura fortiter stringuntur, dolor capitis alleuiatur. Sic passio Christi & aliorum sanctorum considerata, debet dolores & labores nostros alleuiare.

Sextò, quia quanto mēbra sunt nobiliora, tanto vehementius & citius sentiunt cuiuslibet læsionis molestiam. Vnde oculus grauius læditur modico puluere, quam manus magno vulnere. Vnde læsio quæ fit in iuncturis, maximè est læsiua, eo quòd per impedimēta talium impeditur maxime vis motiua, & resoluitur totius corporis armonia. Sic peccata vel delicta maiorum, & grauiora, & periculosiora sunt quam aliorum, tum propter statum, tum propter scandalum. quod enim à maioribus delinquitur, facilè trahitur à subditis in exemplum.

Septimò, quia mēbra sunt pro inuicem se periculis exponentia. Nam tanta est membrorum dilectio, vt sæpe vnum vulneretur, vt aliud liberetur, sicut in cauterijs, in coctaris, in phleubothomijs, & incisionibus mēbrorum ostenditur, sicut Dominus noster qui est caput nostrum, pro salute nostra se morti exposuit. Et sic dicitur. Ioan. Christus pro nobis ani- 1.Ioan. 3

mam

mam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere.

Amor patris in filios, coniugisq; erga vxorem, qualis ac quantus esse debeat, edocetur: quorum exemplis, quam maximo Christus suos fideles prosequatur amore, breui enucleatur.

Cap. LXXIX.

CHristus habet se ad Christianos sicut pater ad filios. Nam primò pater filios generare naturaliter appetit. Desiderat enim speciem multiplicare in filijs, vt naturam quam non potest in se seruare, seruet in filijs. Sic Christus nos appetit in fide spiritualiter generare, & ideo dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credũt in nomine eius. Item desiderat nos in fide multiplicare: quia vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sed hanc generationem, seu multiplicationem filiorum non appetit Deus propter defectibilitatem naturæ suæ, sicut est in homine, immo propter suã bonitatem, quam vult quantũ est in se, omnibus communicare.

Ioan. 1.

1. Thi. 2.

Secundò, quia pater ad filiorũ generationem de sua substantia transfundit, & tamen suam naturã non minuit: quia scilicet Christus, vt nos filios Dei faceret, sine diuinæ naturę suæ minoratione, seipsum nobis dedit.

Tertiò, quia pater filios tenerrimè diligit. Vnde sæpe sibi necessaria subtrahit vt filiũ suum pascat. Sic Christus (vt dicit Apost.) Cum esset diues, propter nos factus est egenus. Et maxime pater filium diligit, quem sibi magis similem conspicit, & in ipsum sæpe oculum iacere consueuit. Sic Christus magis illum diligit, qui ei per similitudinem gratiæ magis appropinquat: & illum oculo amoris & gratiæ feruentius respicit, qui sibi per fidem formatam conformior existit. Psalm. Oculi mei ad fideles.

2. Cor. 2.

Psal. 100

Quartò, quia pater filium erudit, & verbis instruit. Sic Christus, & verbis, & exemplis nos erudiuit. Acto. Cœpit Iesus facere & docere. Ad Titum. Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, in omnibus erudiens nos.

Act. 1.

Tit. 2.

Quintò, quia pater ex amore filiũ verberibus corrigit. Sic Christus flagellat omnem filium quem recipit, vt dicitur Hæbre. Etideo omnes qui volunt viuere in Christo, persecutionem patiẽtur.

Heb. 12.

Sextò, quia pater filium sub custodiam: tutorum cõstituit. Et sic Christus fideles suos sub custodia prælatorum. Galat. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum tamen sit dominus omnium, sed est sub tutoribus &c. Talis debet esse bonus Christianus, scilicet hæres futurus cælestem gloriam sperando, paruulus se humiliando, seruus autem mandata Dei custodiendo, dominus omnium, scilicet temporalium, ea contemnendo, sub tutoribus, id est sub prælatis se voluntarie subiiciendo.

2. Thi. 3.

Gal. 4.

Septimò, quia pater filiis hæreditatem acquirit, sic Christus acquisiuit nobis cælestem hæreditatem. Apost. Si filij, & hæredes.

Gal. 4.

Item Christiani debent se habere ad Christum sicut filij ad patrem.

Primò, quia pater filiis est honorandus. Exod. Honora patrem tuum. Sic Christus est honorandus & venerandus magis quàm pater carnalis, quia ipse est pater spirituum. Mal. Si pater ego sum, vbi est honor meus?

Exod. 20

Mal.

Secundò, quia pater est sustentandus, alias propter ingratitudinem esset filius exhæredandus. Nam nulla maior ingratitudo esse dicitur, quàm si pater à filio relinquitur, si non ei necessitatibus tempo-

tempore subuenitur. Sic Christus est sustentandus in paupere, alioqui priuabitur qui hoc prætermiserit, cælesti hæreditate, dicente Christo in iudicio talibus ingratis filiis, Discedite à me
Matt. 24 &c. Esuriui enim &c.

Tertiò, quia pater est à filio supportandus. Ille autem Christum supportat, qui pro eo tribulationes ferre non recusat.

Quarto, quia pater est à filiis exaudiendus. Et Christiani dicũt exaudire Christum admonẽtem, vel Christum, id est, pauperem in nomine Christi petentem.

Quintò, quia pater est à filiis imitãdus, vnde dixit Christus, Si filij Abrahæ estis &c. Sic christiani, vt filij debent imitari Christũ.
Ioan. 8. Eph. Estote imitatores, &c.

Item Christus se habet ad ecclesiam sicut vir ad vxorem: quia tanta est coniunctio viri cũ vxore, vt propter eam omnia pericula subeat. Et sic Christus per ecclesiam subiit omnia pericula dolorum, & passionum.

Secundò, quia tantus est amor viri ad vxorẽ, vt amorem eius amori matri præferat, & propter eam patrem, matrem, & patriam derelinquat, iuxta illud domini: Quamobrẽ relinquat homo, &c. Gen. Sic Christus, tãtum dilexit ecclesiam vt reliqueret quodammodo patrem: quia cum in forma Dei esset, id est, æqualis patri, exinaniuit semetipsum, &c. quãquam Christus, nec à patris natura se dimiserit nec eã in se minorauerit ex natura humana. Reliquit matrem ipsam, scilicet deserens moriendo.

Item reliquit patriam, scilicet cælestem, in mundum descendẽdo: vt dicatur cælum reliquisse, inquantum naturam cælestẽ, vel angelicam non assumpsit.

Tertio, quia maritus vxorem ex zelo magno corripit, & castigat. Sic Christus castigat ecclesiã tribulationibus eam exponendo: quod totum est ex amore, vt sic proficiat, & adulterino amore mundo non adhæreat.

Quartò, quia maritus vxori custodias ponit, & dat: sic Christus ecclesiæ dat custodias angelorũ, & prælatorum.

Quintò, quia maritus vxoris gestus, affatus, aspectus ingressus & egressus diligenter considerat. Et sic Christus considerat opera, mores, & vias fidelium, vt eandẽ pro qualitate sua remuneret, vel puniat. Et dico specialiter fidelium, quia alij non habebunt iudicium. Nam qui non credit: iã iudicatus est. Debent ergo ad ipsius sponsi gloriam introire, vt ibi semper regnare valeant.

EXPLICIT LIBER SEXTVS.

PROLOGVS LIBRI SEPTIMI, IN QVO DE VISIONIBVS

imaginariis, & somniis in sacra collectis scriptura Auctor pertractare intendit: ac de variis consimilium somniorum significationibus exempla inducere; & haud asserendo, quin potius distinctiones, & notulas referendo, quàm plurima scitu dignissima inserere spopondit.

SI quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad illum dicit Dominus. Quia à Deo homo conditus est ad quendam finem supernaturalem, qui comprehẽsionem rationis excedit, secundũ illud: Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Finem autem esse debet præcognitũ his qui habẽt actiones suas dirigere in ipsum. Pluraque alia cognosci oportet, quæ ad dictum finẽ expediũt, vt sunt articuli fidei, vel gratiæ sacramenta ad quorum etiam comprehensione nõ sufficit ratio naturalis. Necessarium prorsus fuit homini ad salutẽ, vt de homini tã sublimibus rebus erudiretur à Deo, Vnde dicitur: Plurima supra sensum hominis ostẽsa sunt tibi. Sed, quia lex diuinitatis est sanctissima, prout beatus Dionysius docet, oportet, quòd reducãtur infima per media in suprema; præfatorũ mysteriũ notitia nõ est immediate quibuslibet à Deo inspirata, sed quibusdam primum sublimioribus viris, qui Prophetæ vocati sunt, & eis mediãtibus ad alios deriuata. Vnde prophetę olim Videntes vocabantur, quia videbant quædã quæ cæteri non videbant. Modus igitur inspirationis propheticæ quo scilicet de præfatis mysteriis diuinitus sunt edocti, duplex in verbis propositis fuisse declaratur. Nam aut eis vigilantibus per visionem innotuerunt oracula: quemadmodum tangit primò cum dicit: Si fuerit inter vos propheta domini per visionẽ apparebo ei. aut eis dormientibus per somniorum apparuere phantasmata quemadmodum subiungit dicens, Aut per somnium loquar ad illum. Porro illa quæ per visionem oracula vigilantibus apparuere prophetis, quandoque quidem per quasdam formas sensibiles exterioribus repræsentabantur aspectibus, & sic ad sensum Danieli apparuit, sicut & Baltasar manus quædam in pariete scribens. Quandoque vero per imaginarias formas eis ostensa sunt, siue omnino diuinitus impres-

Num. 12.
Isa. 64.
Eccl. 3.
Dan. 5.

impressas, & non per sensum acceptas, vt puta si alicui cœco nato imprimerentur in imaginatione colorum similitudines. Aut etiam ordinatas diuinitus ex his, quæ sunt à sensibus acceptę, sicut Hieremias vidit ollam à facie Aquilonis succensam. Quandoque vero per intelligibiles formas mentibus eorum impressas illis innotuerunt vt in illis præcipue patet, qui scientiam, vel sapientiam infusam a Deo acceperunt velut Salomon, & apostoli. Et hinc est, quòd August. distinguit triplicem visionem, scilicet sensibilem, imaginariam, & intellectualem. Sed notandum est, quòd in visione sensibili, vel intellectuali Prophetæ, siue videntes ipsi nequaquam abstrahebantur à sensibus, cum aliquid per sensibiles species menti repræsentabatur Prophetæ: siue huiusmodi species essent ad hoc specialiter diuitus formatæ, sicut fuit rubus ardens ostensus Moysi, siue per alias causas essent in esse productæ: sed secundum prouidentiam Dei ad designandum Propheticæ aliquid ordinatè, sicut per arcam Noæ Christi significabatur Ecclesia. Similiter non erat necesse, vt alienatio fieri ab exterioribus sensibus, per hoc, quòd prophetæ mens illustrabatur intelligibili lumine, aut informabatur speciebus intelligibilibus, quia in nobis perfectum iudicium intellectus habetur per conuersionem ad sensibilia quæ sunt prima nostræ cognitionis principia. Sed cum reuelatio fiebat prophetica per formas imaginarias, necesse erat fieri abstractionem à sensibilibus, vt talis apparitio phantastica non referretur ad ea quæ exterius sentiebant. Sed adhuc abstractio talis à sensibilibus sic quandoque fiebat perfectè: vt ipse, prophera abstractus nihil penitus perciperet sensibus. Quandoque vero imperfectè fiebat, ita vt aliquid sensu perciperet, sed non plenè discerneret ea quæ pręcipiebat exterius ab his, quæ imaginabiliter intrinsecus videbat. Vnde Aug. dicit: Sic videtur quæ spiritu sunt imagines corporum, quemadmodum corpora per corpus, vt similiter cernatur & aliquis homo præsens, & absens alius spiritu tanquã oculis. Talis tamẽ alienatio sensuũ non fiebat in ipsis cũ aliqua inordinatione naturæ, sicut in furiosis, vel arreptitiis accidit, sed cum modestia debita, & ordine fiebat, aliquãdo quidẽ propter contẽplationis vehementiã, sicut de Petro legitur, quòd dũ ipse oraret in cœnaculo, factus est in excessu mentis. Aliquãdo vero fiebat diuina virtute; secundũ illud Eze. Facta est super eum ibi manus dñi. Circa illa vero quæ per somniorũ phãtasmata hominibus innotescunt, est insuper attendendum, quòd somnia septem ex causis generaliter in hominibus fiunt. Quandoque enim contingunt somnia ex diuina reuelatione. Deus enim angelorum ministerio nonnunquã quædã in somnis hominibus reuelat. Vnde Iob, Dicitur quòd per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tũc aperit aures virorum, et erudiens eos instruit disciplina. Et aduertẽdũ est, quòd huiusmodi somnia quandoq; ostendũtur expressa, & aperta, sicut dicitur, ꝙ Angelus dñi apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerũ, & matrẽ eius, & fuge in Aegyptum. Quandoque vero sunt metaphorica sub quibusdã similibus visa, sicut patet de somnio cuiusdã ad castris Madiam, quod Gedeõ audiuit, in quo, vt ibidem exponitur sub

Marginalia: Ierem. 1. — Aug. 12. super Genes. — Act. 10. — Ezech. 1. — Iob. 33. — Matth. 2. — Indic. 7.

sub similitudine ordeacij panis ipsius Gedeonis gladius est ostēsus. Dicit autem beatus Gregor. quòd sancti viri talia somnia quę in eis diuinitus fiunt, à somniis aliis quæ vel fiunt ex illusionibus dæmonum, vel ex alia causa proueniunt quodam sapore intimo, vt non decipiantur, discernunt. Quandoque autem cōtingunt somnia ex dæmonū immissione: quia nonnunquam operatione dæmonum aliquæ phantasiæ hominibus apparent, in quibus eis aliqua reuelantur, interdum quidē de spiritualibus, interdum verò de corporalibus, quæ tamen ipsis hominibus communiter sunt occulta, & non solum de præsentibus, sed etiam de futuris, & præcipuè illis hominibus, qui cum eis habent pacta illicita, tacita, vel expressa. Cùm enim intellectus dæmonum sit ordine naturę superior quàm intellectus humanus, quædam cognoscunt dæmones sua naturali notitia, quæ sunt ab hominum cognitione remota, & talia nonnunquam hominibus per somnia reuelant. Aliquando quidem illa futura, quorum scilicet ipsi idem postea sunt causa, vel ea quorum signa prænoscunt, quę tamen hominibus sunt occulta. Immittunt quoque dæmones interdū quædam somnia vera, vt magis eis fides præstetur: aliquando verò somnia falsa, & deceptoria, quibus scilicet confidentes in illis turpiter illudūtur, propter quòd dicitur, quòd multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Quādoque autem causantur somnia ex cælesti impressione. Cū enim cælestia corpora causæ sint effectuum naturalium, qui in istis inferioribus fiunt per motum suum, & lumē; relinquuntur ex impressione ipsorum quædam dispositiones in aere similes illis effectibus, qui postea contingunt: quæ quidem dispositiones in somno mediante eodem aere ad caput dormientis perueniunt, eiusque imaginationem immutant, ita, vt ex impressione huiusmodi à corporibus causata, cęlestibus eidē dormienti aliquæ phātasiæ appareant, cælestium dispositioni cōformes. Et sic à dormientibus ex impressione cælestium corporum, futuri quidam somniantur euētus, qui scilicet ex virtute ipsorū causari naturaliter possunt vt sunt scilicet tempestates, & pluuiæ, & humanorum egritudines corporū, & etiam rerum sterilitate, cæteraque ipsis similia quæ cælestium causalitate subduntur. Percipiuntur autem immutationes prædictæ præcipuè in somno: quia tūc sopitis actionibus sensuum, & intellectus operatione vacante, ac etiam tumultu, vel strepitu exteriorum occupationum cessante, phantasia magis viget. Patet igitur, quod hæc somnia ab his quæ fiunt ex inspiratione diuina dupliciter distinguuntur.

Eccl. 24.

Primò quidem, quia hæc non possunt esse vera signa, nisi tantū illorum euentuum, quorum ipsa cælestia corpora causæ sunt: sed illa quæ causantur à Deo inspirante, possunt esse de quibuscunque.

Secundò, quia illa etiam quādoque deficiunt, præcipuè circa actus humanos, siue quia actus humani ex libero procedunt arbitrio, quod cælectium dominationi non subditur: siue quia homo sapiens per prouidētiam suā, interdū etiam potest ipsarū caussarum cælestium impressionibus obuiare. Vnde Ptolo. dicit, quod animus sapientis iuuat, & impedit cælestem effectum. Sed illa somnia quæ immittuntur à Deo, deficere non possit: hæc enim ad

Ptolo. in Cētilogo

prophetiã pertinent, de qua Cassiodorus dicit, quòd prophetia est diuina inspiratio, rerũ euẽtus immobile veritate denuntians.

Quandoque quoq; somnia hominum ex præcedentibus cogitationibus, siue locutionibus oriũtur, occurrunt enim dormienti phantasmata conueniẽtia, vel similia eis circa quæ eius cogitatio, vel locutio fuit in vigilia immorata, & quia talium somniorũ causa, non est causa futurorum euentuum, idcirco huiusmodi somnia per accidens se habẽt ad ipsos euentus futuros. vnde si simul concurrant, erit quid casuale. Sed notandũ, quòd interdum in somnio præcedenti cogitatui hominis reuelatio diuina respõdet, ita quòd (secundum Greg.) quandoque fiunt homini somnia ex cogitatione, simul & reuelatione: & tale fuit somniũ Nabuchodonosor, quod habuit de statua. Vnde Daniel dixit ei, Tu rex
Dan.2.
cępisti cogitare in stratu tuo quid esset futurũ post hæc: & qui reuelat mysteria ostendet tibi qui vẽtura sunt. Et tũc huiusmodi somnia vera sunt, & inter prophetiæ mysteria computantur, quanquã ille qui talia somniat, propheta non dicatur.

Quandoque verò somnia fiunt ex intrinseca affectione, siue talis affectio sit circa spiritualia, sicut studiosus somniat de lectione, vel disputatione; siue sit circa corporalia, sicut auarus de pecunia somniat, & homo famescens de cibo, & sic de similibus. Et huiusmodi somnia consimiliter, sicut & præcedentia per accidens se habent ad ipsos futuros euentus, & casu aliter occurrunt cum eis, quia solum indicantia sunt extrinsecas affectiones præexistentes.

Quandoque autem somnia causantur ex studio, & exercitatione. Nã artifices & officiales frequenter habent somnia de artificiis, vel officiis suis. Nam quando dispositio aliquarum operationum præcedit in vigilia, tunc motus dispositionis eiusdẽ etiam in somno aliquãdo præostẽdunt, vel repręsentant ipsam operationem, & ad hunc modum etiam somnia referuntur, quæ ex aliqua præcedenti solicitudine generantur, sicut de mulieribus, quæ de viris abeuntibus multũ solicitãtur, nõnunquã accidũt somnia de reditu ipsorũ, & ita de similibus.

Quandoque verò contingunt somnia ex corporale dispositione. Nam ex interiori dispositione corpori formatur aliquis motus in phantasia dormientis eidem dispositioni cõueniens, sicut nõnunquam homini, in quo frigidi humores abundant, occurrit, & apparet in somniis, quòd sit in aqua, vel niue, & propterea dicũt medici, quòd ad interiorem dispositionem corporis cognoscendam est attendẽdum ad somnia. Possent igitur huiusmodi somnia veram significationẽ habere, non solum de dispositione præsenti, sed etiam de euentu infirmitatis, vel sanitatis futurę, seu etiam effectus cuiuslibet, ad quẽ huius causę virtus se extendere potest. Quia igitur in præcedentibus libris sunt de rebus sensibilibus exempla introducta: restat nunc secundum ordinem à principio libri promissum de rebus imaginalibus aliquas similitudines ponere. Et quia omnia generaliter somnia per formas imaginarias fiunt, quia nihil sunt aliud somnia quàm phantasmata apparentia, id est, quàm formæ rerũ imaginariæ intrinsecus apparẽtes, & quædam etiam visiones (vt dictum est) per formas huiusmodi fiunt, vnde visiones imaginarię à doctoribus appellantur: Idcirco

in hoc 7. lib. de visionibus imaginarij, i. & somniis, quæ diuina scriptura recitat exempla inducentur, quanquam enim ex visionibus falsis, & ex somnis plerunque fallacibus multi decipiātur: Ezec. 34. propter quod dicitur, Vana spes, & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehēdit vmbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia. Illæ tamen visiones, vel somnia quæ sacra scriptura refert, cum ex diuina reuelatione prouenerint, fallaciam, vel vanitatem nō continent, sed veritate & vtilitate sunt plena. Quia verò (vt ex dictis apparet) ex diuersis aliquando causis, de quibusdam futuris effectibus tam vera quàm metaphorica somnia premonstrantur: Idcirco à peritis Philosophis de interpretandis huiusmodi somniis per modū artis, regulæ sunt inuentæ, quæ etiam à sacris doctoribus in aliquibus approbantur. Vnde etiam Arist. breuibus licet verbis ostēdit quis est artificiosissimus iudex ad somnia exponendū. Quare nos inter somniorum exempla, quæ de sacra scriptura ponemus, etiam de significationibus variis consimilium somniorum non asserēdo, sed referendo tātum distinctiones aliquas, & notulas inferemus. Nam interpretationes aperte similitudinarium somniorū, etiam si quis illam credere nō velit, ad hoc tamen prædicatoribus vtiles esse possunt, quòd eis viam & modū aperiant ad sacræ scripturæ metaphoras aptius exponendū, cum tam scripturarum quàm somniorū metaphoræ per adaptationes quasdam congruas exponantur. Sicut etiam in sacra scriptura apparet de illis somniis quę Ioseph & Daniel interpretati sunt. Dicāt igitur interpretatiobus talibus communium somniorum non fit quo ad res somniatas fides adhibenda de facili, modum tamē adaptionis attendere, qui fit per similitudines congruas sacræ scripturę, doctoribus vtile reperitur. Modum autem in superioribus habitum in his etiam exemplis seruabimus, exempla scilicet sub capitulis variis, & capitula vel materias sub alphabeti literis ex ordine collocantes.

Arist. de diuina. somn.

Angelorum, qui firmamento, & crystallo comparantur officium, pulchritudo, fortitudo, perpetuáque beatitudo per duas imaginarias visiones sacrorum arcanorum plenas, lucide panditur.

Cap. I.

ANgeli quædam de diuinis secretis nobis reuelant, & quædam nobis occultant: quod ostenditur ex visione imaginaria Isaię. Vbi vidit Dominum sedentem super solium excelsum, & Isa. 6. eleuatum, & plena erat omnis domus maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant, replebant tēplum, & seraphin stabant super illud sex alæ vni, & sex alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Hæc enim visio à beato Hieronymo allegorice exponitur volente per sedentem super solium excelsum Christum significari. Per solium autem excelsum, & eleuatum, significari Angelos, in quibus dicitur Deus sedere, secundū illud Psal. Psal. 79. Qui sedes super Cherubin, &c. Per domum autem superiorem, ecclesiam triumphantē, quæ Dei maiestate impletur. Per templum verò inferius significantur inferiores creaturæ, scilicet corporales quæ inferiori modo participant diuinam dignitatem Huius autem sedentis super thronū facies diuinā signat, essentiam & ea quæ in æternitate fuerunt ante mundi

mundi cōstitutionem. Per pedes verò signantur ea, quæ post mūdi consummationē erunt in gloria beatorum, & in pœnis damnatorum. Per media verò ea quæ in cursu temporis medij agūtur. Seraphin ergo faciem & pedes sedentis super thronum velare dicūtur, quia mysteria æternę Deitatis, & futuræ beatitudinis, & miseriæ æternæ damnationis, nobis ad plenum non reuelant. Sed duabus alis mediis volare dicūtur: quia de his quæ medio tempore aguntur, nos quātum opus est, ministerio angelorū instruimur, inter quos Seraphin primatum tenent. Volatus ergo eorum processum reuelationis in nos demonstrat, quem etiam rectum motum ipsorū Diony. nominat.

Dio. c 4. de di. no.

Item Angeli assimilantur firmamento, & crystallo de quo habetur in visione imaginaria. Eze. vbi dicitur: Similitudo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribili, & extenti super capita eorum desuper. In qua quidē visione de Angelis (secundum expositionem Grego.) ostenduntur.

Eze. 1.

Primum est eorum celsitudo, ex eo, quòd dicuntur esse super capita animaliū, id est, super mētes hominum sensu vtentiū. Sumus enim in præsenti vita in cognoscendo animales, id est, sensuales, quia omnis nostra cognitio oritur à sensu. Nec etiam est intelligere sine phantasmate. vnde quia ipsi angeli qui sunt penitus in corporei, neque sensu apprehenduntur, neque etiā phantasmatibus, id est, imaginariis formis repræsentari habent. Hinc est, quod eorum natura super capita animalium sunt. Vnde de ipsis Philosophus dicit, quod ita se habet intellectus noster ad eos, sicut oculus nicticoracis ad lumen Solis: quia scilicet prout sunt in seipsis, nobis qui animales sumus, id est, qui sensuales existimus incognoscibiles sunt, quanquam in se manifestissimi sint.

Arist. 1. de anima.

Arist. 2. Meth.

Secundo ostenditur eorum pulchritudo. Habent enim Angeli duplicem pulchritudinem: vnam ex natura, aliā ex gratia. propter pulchritudinem ergo naturę, habent similitudinem firmamenti: vnde & appellantur hic similitudo firmamēti. Firmamentū enim, id est cælum stellatum habet puritatem, claritatem, & incorruptibilitatem. Et in his tribus consistit naturalis pulchritudo angelorum, scilicet in puritate substātiæ, in claritate intelligentiæ, & perpetuitate vitæ. Vnde propter primum à beato Dionysio vocātur angeli specula: propter secūdum vocantur lumina: tertiū verò habet Angelus, quia est intellectualis substantia, quia (sicut dicit Dionysius) intellectuales substantiæ vitam habent indeficientem ab vniuersa corruptione materiæ, & generatione mundæ existentes. Sed adhuc propter plenitudinem gratiæ, angeli assimilātur crystallo. Et ideo dicit quasi aspectus crystalli. Licet enim crystallus ex fluida, & mobili aqua sumatur, perpetua tamen vigoris duritie solidatur. Sic licet angelica natura primo per liberum arbitrium fuerit mobilis creata, in his tamen qui non ceciderūt per conditoris gratiam immobiliter confirmata.

Tertiò quoque ostenditur eorum fortitudo, cùm additur Horribilis. fortitudo enim angelorū tanta est, vt merito nobis in corruptione positis horribilis dicatur, id est, expauescenda, & terribilis (sicut Grego. exponit) Nam peccatoribus ab eis percutiendis non solum timenda, sed etiā exhorrenda. sed sicut est exhorrēda,

& du-

& dura malis sic inuenitur larga, & benefica bonis. Et ideo subditur, Et extenti, i. ad iustos. Dicũtur etiã esse velut crystallus extenti, scilicet, quia eorum virtus extendit se ad omne tempus, non enim minoratur in eis ex longo tempore, siue ex senio, sicut debilitatur fortitudo humana.

Item extendit se ad omne corpus, quia omnia corpora quo ad motum localem angelis obediũt ad nutum, vt August. dicit.

Quartò, innuitur etiam eorum beatitudo, ex eo, quòd super capita animalium adhuc esse memorantur. Bis enim propheta hoc dicit, vt ex primo ostendatur sublimitas naturæ, vt supra ostẽsum est; ex secundo incomprehensibilitas glorię. Quis enim (vt Grego. dicit) in carne corruptili positus mente comprehendere valeat quæ est angelorũ ineffabilis, & sine fine lætitia, quæ beatitudo sine defectu, vultũ vident creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere? super capita ergo animalium sunt, quia nunc eorum gaudia sensum nostrarum mentium excedunt.

Grego. in ho.

Pseudo Christiani locustis, equisq; ad bellum paratis, in Ioannis mysteriosa visione descriptis, pluribus assimilantur rationibus, necnon ipsorum Antichristianorum duodecim praua conditiones recensentur.

Cap. II.

ANtichristiani, qui Antichristum sequẽtur, erunt similes illis locustis de quibus habetur in visione beati Ioannis. Vbi dicit, quòd vidit similitudines locustarum, quæ erãt similes equis paratis in prælių, & super capita earũ tanquã coronæ similes auro, & facies earũ sicut facies hominũ; & habebant capillos, sicut capillos mulierum; & dentes earum, sicut leonum erant; & habebant loricas, sicut loricas ferreas: & vox alarum earũ, sicut curruũ equorũm multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum: potestas earum nocere hominibus mensibus quinque, & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraice Laabadon, Græcè autem Allion, & Latine habens nomen exterminans. In hac enim visione tanguntur duodecim cõditiones Antichristianorum.

Apoc. 9.

Prima erit desiderium nocendi. Vnde dicit, quòd illæ locustæ, s. imaginariæ per quas repræsentabantur Antichristiani erant similes equis. Qui primò ideo locustę vocantur, quia salient in altũ per superbiam, & cadent in terram per auaritiam. Plus enim diligũt terrena quàm cœlestia, quod significant crura locustarum, quę sunt retro longiora. Tales sunt modo in ecclesia multi doctores & prędicatores. Vnde Naum: Custodes tui quasi locustæ, & paruuli tui quasi locustæ loustarũ. Iohel: Residuum erucæ comedit locusta. Per erucam enim intelligitur humana corruptio, quę mores deprauat: & quidam non corrumpentur malis moribus, sed decipientur ab Antichristianis prædicatoribus. Qui prædicatores ad modum locustarũ alte saltabunt, sed cito cadent: quia per Heliam & Enoch destruetur praua doctrina eorum: in cuius rei significationem, Ioannes Baptista qui est Helias, vt dicitur, comedebat locustas. Et hinc est quod virga Moysi virgas Magorum deuorabat. Istæ ergo locustæ dicit, quod erant similes equis paratis in prælium: quia erunt cum impetu, & sine discretione currentes in cõculcationem electorũ. Equi enim æqualiter currunt, & irruunt in hostes, & in ciues: & sic illi non atten-

Nau. 3. Iohe. 1. Matt. 11. Exod. 7.

attendent quos oppriment, & cõculcent dummodo non faciant eorum voluntatem. Erunt ergo similes equis propter velocitatem, atrocitatem, & impetuositaté, quę omnia ostendunt desiderium nocendi, & exaltandi nomen Antichristi. Secunda conditio erit gloria triumphi. Vnde dicit super capita earum, id est super doctores, siue principes eorum tanquam coronæ, id est præmia, vel honores pro victoria habita contra ecclesiam, tanquam fuerit vera victoria inimicorum: sed reuera erunt coronæ, id est gloria, seu victoria de præcipitatione Sanctorum similes auro, id est veræ sapientiæ, quasi diceret: Suis doctoribus victorias attribuent, & ipsi eis præmia eterna promittẽt: de hoc, quod per suam sapiẽtiam ecclesiam vicerint. Sed reuera, nec doctores eorum victoriã, nec ipsi præmiũ æterna recipient, sed vtrique æterna supplicia sentiẽt.

Tertia cõditio erit studium apparendi per hypocrisim, dum dicit: Et facies earum, sicut facies hominum, quia scilicet exterius apparebunt boni, sed interius erunt mali. Sunt auté in facie hominis tria, scilicet oculi, nares, & os, in quibus notantur intelligẽtia, discretio, & eloquentia: quibus isti videbuntur posse, propter quod etiam multos seducent. Vnde facies eorum antichristianorũ prædicatorum sicut facies hominũ, id est intelligentes, discreti, & eloquentes apparebunt, sed tamẽ non vtrè erũt: quod notat hæc dictio Sicut. Quarta conditio erit conatus malitiã suã abscondẽdi. Vnde dicit, quod habebãt capillos sicut capillos mulierũ, i. habebant crines fœmineos molles, in vita lucentes, & apparentes, & ad terram dependẽtes: in quo notatur auaritia, Collum tegentes, in quo fallacia: quia sicut capilli tegunt turpitudinem, ita isti suorum morum abscondent impuritatem.

Item capilli eorum sunt minores, quos adhærẽtes sibi decipiẽt, subtrahentes sibi vigorem fidei & virtutum, subtiles in malis sibi inuicem cohærentes, & ad inuicẽ se defendentes. Quia omnes tales erunt molles, & fluxibiles in omne vitium. sicut mulieres: & ideo dicit, & habebant, id est habuerunt capillos, id est discipulos adhærentes sibi, sicut capilli adhærent capiti, qui sicut capilli mulierum molles efficientur, & flexibiles ad omne malum.

Quinta conditio erit crudelitas apertè persequendi. Vnde subditur: Et dentes earũ sicut dentes leonum erant, quasi dicat. Si per boni falsi ostentationem, & veri mali occultationẽ lædere nõ poterunt, tunc aperte seuient in electos, laniantes eos, & deuorantes quasi leones sine vlla contradictione. Vel per dentes locustarũ, intelliguntur etiam doctores eorum, qui exponent eis scripturas, & incident eis panem mendacij. De istis dentibus dicitur Iob. Cõterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædã. & Eze. Et dẽtes leonis, dẽtes eius, interficientes animas hominum. Iob. 29. Eze. 22.

Sexta conditio est obstinatio in malo perseuerandi. Vnde dicit, quòd habebant loricas ferreas, id est corda in malo obstinata sententijs deceptorijs munita. Habebunt enim corda ita dura, vt sagittis sacræ scripturæ penetrari non possint. Iob. Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. & postea subditur: Reputabit quasi paleas ferrũ, & quasi lignũ putridũ æs: non fugabit eum vir sagittarius. Eccl. Sicut lorica induit se aquis, id est cordibus frigidis & gelatis, i. peccato obstinatis: & dicit lori- Iob. 41. Eze. 41.

eas in plurali, propter duritiã intellectus ad credendum verum, quæ dicitur tarditas, & propter duritiam affectus ad amandũ bonum quæ dicitur frigiditas.

Septima conditio est in ordinatio clamãdi. Vnde sequitur, Et vox alarũ earum, id est, rationes eorum, quibus quasi quibusdam alis eleuabuntur, vt iusti, & sapientes credantur à multis: sicut vox curuum equorum multorũ currentium in bellum: quia sicut diuersi currus diuersis viis, & à diuersi equis tracti cum impetu currunt in bellis contra eandem personam, sic Antichristiani diuersis erroribus infecti, & diuersis rationibus præmuniti current vnanimiter contra ecclesiam expugnandam, quorum vox clamosa, & impetuosa, & irrationabilis
Iudit. 15. erit, & multiplex erit: vnde signatur per multas caudas vulpiũ inuicem ligatas, sed habentium facies diuersas.

Octaua cõditio erit astutia decipiendi. Vnde subditur, quod habebant caudas similes scorpionibus, id est, doctrinas blandas, &
Isa. 9. deceptorias. Isa. Propheta dicens mendacium, ipse est cauda, vel caudas vocat principes illius temporis, qui ad modum caudarum blandiẽdo, & terrẽdo multos peruertent: quas caudas Antichristiani sibi associabunt contra ecclesiam pugnantes.

Nona cõditio est violentia malum defendendi, quod fiet per potentiam principum, & astutiam pseudoprædicatorum. Vnde sequitur, Et aculei erant in caudis earum, id est, in principibus illius temporis, vel aculei in caudis, id est, blanditiæ, argutiæ, & astutiæ in fine prædicationis eorum. Sicut .n. aculeis pũgitur equus, vel asinus ne recalcitret. Sic prædicatores falsi Sanctos illos, qui tũc temporis erunt angustiis, & blanditiis pungẽt, quibus possint mouere eos à vera via, & à recto tramite facere deuiare. sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Prou. 1.

Decima ostenditur in quo habebunt potentiam nocẽdi. Vnde sequitur potestas nocendi hominibus scilicet carnalibus mẽsibus quinq;, secundũ quinque sensus corporis quibus peccãt. Alia tamen litera habet mensibus sex. i. sex ætatibus sæculi, in quibus dei permissione etiã electi tribulantur. In septima autẽ erunt securi. Deut. Cũ sex annis seruierit tibi Deu. 15.
in septimo dimittes eum liberũ.

Vndecima conditio est instigatio siue suggestio diaboli. Ipso .n. procurante, & instigante, facient hæc Principes, & pseudoprędicatores. Vnde consequẽter ostenditur quales erunt peccatores, & ad quid tendẽt, scilicet ad oppressionem Sanctorum: quod quidẽ poterunt diaboli auxilio. Vnde subdit, quod habebant supra se regẽ, non quia ipse eos regat, sed quia eis dominabitur. Iob. Ipse est rex Iob. 41.
super omnes filios superbiæ, angelum abyssi, id est, diabolũ, qui est de abysso inferni, i. sine bisso, & candore omnis boni, & si aliquando se transfiguret in angelum lucis. Cor. Cui nomen He- 1. Cor. 12
braicæ Laabadon. aliqui libri habent Habadon, sed vera litera est Laabadon. Vnde Hieronymus dicit, quòd laabado habraicum est, & interpretatur exterminans. Et ideo debet dicit Laabadon, & nõ Habadon. Grecè autẽ Apollion, quòd interpretatur Latinè exterminans. Vnde tres linguas præcipuè ponit, vt in omni lingua versutia diaboli intellecta vitetur. Et hoc præcipuum est, quia in illa triplici lingua Euangelica doctrina scripta est. Matthæus enim lingua Hebraica. Lucas, & Ioannes in Gręca, Marcus

verò

verò in Latina scripserunt euangelia. Vnde, & titulus crucis hac triplici lingua scriptus fuit. In omni autem lingua nomen diaboli dicitur exterminans, quia de omnibus aliquid exterminat, id est, extra terminos Catholicæ fidei ponit, & in terram exterminij, id est in infernum quasi exules à patria sua relegat. Psal. Exterminauit eum aper de sylua, id est, Antichristus, qui dicitur aper propter ferocitatem, syluaticus autem siue siluester dicitur propter inhumanitatem. Sapien. Ab itinere iusto abierunt in exterminium, id est, in infernum.

Ioan. 19.

Psal. 79.

Sap. 3.

Prima Zachariæ visio admirabilis mirifice interpretatur: cuius admiranda mysteria Christo, Apostolis, cæterisq; Apostolicis viris non obscura similitudine adscribuntur.

Cap. III.

APostoli, & apostolici viri assimilãtur illis equis, qui describũtur in visione imaginaria, quæ habetur in Zac. vbi dicitur: Vidi per noctẽ, & ecce vir ascendẽs super equũ rufum, & ipse stabat inter myrteta: quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, & varij, & albi. Hanc enim visionem glosa sic exponit. Dicit enim, quod per noctem, in qua cernitur visio, significatur mysteriorum obscuritas. Vir autẽ super equum rufum Saluator noster est, cuius vestimenta, id est, caro rubea est sanguine passionis, qui sicut hic adhuc passibilis in equo rufo ostenditur, ita in Apocalypsi iam resuscitatus in albis demonstratur. Hic stat inter myrteta, id est, angelicas potestates quæ erant in profundo, quia adhuc eidem in carne posito ministrabant. Post eum fuerunt autem equi, id est, Apostoli, & Apostolici viri, qui totum mundum, id est, orbem peragrabant. Quorum alij martyrio rufi, alij vita, & doctrina, & signorum diuersitate varij: alij verò virginitate, & doctrinæ integritate, & cordis puritate albi extiterunt.

Zac. 1.

Deiparæ Virginis excellentia ac gratia plenitudo, ipsiusq; admirãda Assumptionis mysteria, per mulierem Solis amictam, Lunam sub pedibus, stellasq; duodecim in capite habentem, à diuo Ioanne præuisam, non obscure patefiunt.

Cap. IIII.

ASsumptio beatæ Mariæ describitur in apparitione illius mulieris de qua agitur in visione imaginaria beati Io. vbi dicitur: Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarũ duodecim. Vbi ostenditur, quod beata Maria fuit assumpta vtiliter, sublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Vtiliter quidem si consideres officium, quod scilicet ostenditur in signo. Signum, inquit, magnũ apparuit: ergo beata Virgo apparuit in cælo, id est, assumpta est, vt esset nobis in signum. Sunt enim signa directiua, sicut cruces in biuiis, & signa distinctiua, sicut termini in agris: & ostensiua, sicut circuli in tabernis. Vnde beata Virgo fuit signũ magnum, id est magna significãs, ipsa enim nos dirigit sicut stella maris dirigitur nauigantes: ipsa nos à peccatis diuidit, sicut facit aurora quę diuidit diem à nocte. Ipsa etiam pro nobis filio pectus, & vbera ostendit. Vnde ipsa est vt altera Hester, quę apud regem pro nobis assistit.

Apoc. 12.

Secundò, fuit assumpta sublimiter, si consideres situm, quia apparuit in cælo, scilicet empyreo, & hoc fuit in assumptione. Psalm. Eleuata est magnificentia tua, id est, virgo te magnificans, super cælos, id est, super angelos. Et apparuit in cælo tanquam regina

Psal. 8.

gina in throno ad congregandum scilicet filio suo, quod figuratum
3.Reg. 2 fuit 3. Reg. Vbi dicitur, quòd positus est thronus matri Salomonis, quæ sedit ad dexteram eius.

Item apparuit tanquam aduocata in curia ad interpellandum scilicet pro mundo. Vnde figurata est in illa sapiente muliere Thecuite, quæ intrauit ad interpellandum pro Absalone.

Item apparuit tanquam hospita ad recolligendum scilicet ingredientes, & ideo in assumptione eius cantatur Euangelium de
Luc. 10. Martha, quæ Christum recepit in hospitio suo. Intrauit, inquit, Iesus in quoddam castellum, & mulier quedam Martha no. exce. ill. in do. suam. Sic Beata Virgo hospita est cælestis, recolligens, & excipiens eos qui saluantur, qui scilicet significãtur in Iesu ingrediente in castellum.

Tertio assumpta est mirabiliter quod apparet si consideremus sexum, quia mulier. Mirũ enim est valde, quòd mulier appareat in cælo, quæ hominem expulit de paradiso. Sed nota, quòd Beata Virgo dicitur mulier discretione
Eccl. 26. sexus, nõ corporis fractione. Eccl. Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Ornamentum enim domus ecclesiæ, est exemplum virginitatis eius: vel sicut sol oriens in alto existens illuminat mundum, sic Maria in assumptione ascendens illuminauit cælum, quod dicitur domus Dei. Vnde Maria interpretatur illuminatrix.

Item dicitur mulier prolis fœcunditate, non mentis fragilitate: ideo ipse Christus eam mulierem vocauit, quia in cruce pendens
Ioan. 19. dixit: Mulier, ecce filius tuus.

Item non ex peccatorũ multiplicitate, sicut mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, sed potius ex virtutum singularitate. Iudith. Iudit. 11.
Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

Quartò fuit assumpta honorabiliter, quod patet si consideres ornatum siue corporis, quia amicta sole, siue pedum, quia Luna sub pedibus eius, siue capitis, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Ascendit enim vt piè creditur in cælum amicta sole, i. cum corporis glorificatione, quæ consistit in quatuor dotibus eius, scilicet claritate, agilitate, subtilitate, & impassibilitate, quę omnia in sole significantur; cuius radius est clarus, & agilis; vnde subito ab oriente ad occidentem volat. Item subtilis, quia intrat vitrum sine eius læsione.

Item impassibilis, quia nec gladio, nec lapide potest lædi: pro- Matt. 13.
pter quod dicitur Mat. Fulgebũt iusti sicut Sol. Vbi dicit beatus Bern.
Bern. Quis erit splẽdor animarũ quando Solis splendorem habebit lux corporum? Fuit etiã Beata Virgo in cælo militantis ecclesiæ amicta sole, id est, maxima castitatis claritate: habuit enim castitatẽ nobilissimã, clarissimã, & sanctissimam. Clara enim est, & alta, si bene seruetur continentia coniugalis: sed clarior, & altior continẽtia vidualis: clarissima, & altissima est virginalis cõtinẽtia.
Corint. Alia est claritas solis, alia 1. Cor. 15
Lunæ, alia stellarũ. Claritas enim solis est continentia virginalis. Lunæ continentia vidualis. Stellarum continentia coniugalis. Omnes tamen has habuit Beata
Virgo. Fuit enim coniugata, fuit Eccl. 24.
viduata, fuit virgo. Vnde ipsa dicit, In me omnis gratia, scilicet & virginitatis, & coniugij, & viduitatis.

Secundò describitur ornamentum pedum cum dicitur: Et Luna

ſub pedibus eius, i. omnis defectus, & imperfectio. Sunt enim quatuor quæ generant defectum boni.

Psal. 9. Primum eſt ſuperbia. Pſal. Inimici defecerunt frameæ in finē. Iſte defectus deſignatur in Luna: quia dicebatur Regina cæli à paganis. Hier. 8. Hier. Vt facerent placētas reginæ cæli. Superbia enim vult placentia audire, & appetit regnare. Hanc Lunam id eſt, defectū ſuperbię ſuppeditauit Beata Virgo per veram humilitatem, de Luc. 1. qua dicitur: Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Secundum Iob. 4. eſt impatientia. Iob. Venit ſuper te plaga, & defeciſti. Hoc vitium deſignatur in Luna cum dicitur, quod Luna conuertetur in ſanguinem, ſcilicet per impatientiā, & iracundiam, in qua ſanguis ebullit: vel per quam ſanguis effunditur. Hanc Beata Virgo ſuppeditauit, quæ tota patiēs, & mi- Eccl. 24. tis fuit. Vnde ipſa dicit. Eccl. Spiritus meus ſuper mel dulcis.

Iſa. 40. Tertium eſt auaritia. Iſa. Deficient pueri, & laborabunt, id eſt, auari, qui ad modū puerorū plus diligunt bonum temporaliū quā regnum cælorum. Hic defectus ſignificatur in Luna, quæ eclypſatur ex vmbra terræ, id eſt, ani- Matt. 13. ma, vel eccleſia ex auaritia terrenorum, Matth. Luna non dabit ſplendorem ſuum: ſed hunc defectum Beata virgo ſuppeditauit per paupertatem, & contemptū Can. 4. terrenorum. Canti. Tota pulchra es amica mea, & macula (terrenæ auaritiæ) non eſt in te. Quar- Pſal. 77. tum eſt vanitas gloriæ. Pſal. Defecerunt in vanitate dies eorum. Hic defectus deſignatur in lunæ mutabilitate: quia temporalis Eccl. 27. gloria inſtabilis eſt. Eccl. Stultus ſicut Luna mutatur. Hanc ſuppeditauit Beata Virgo, quia mundi gloriam deſpexit. Deſpexit enim omnem gloriam exteriorem, quærens ſolum interiorem ſcilicet cōſciētię. Pſa. Omnis Pſal. 44. gloria eius filiæ regis ab intus. &c. Nota etiam, quod quatuor ſunt, quæ impediunt defectum.

Primum eſt patientia. Iac. Pa- Iac. 1. tientia opus perfectū habet vt ſitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.

Secundum eſt ſpei conſtantia, Iſa. 49. Eſa. Qui ſperant in domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.

Tertium eſt memoria dominicæ paſſionis. Heb. Recogitate eū, Heb. 12. qui talē ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes.

Quartum eſt deſiderium inquirendi Deum, Pſal. Inquirentes Pſal. 33. autem dominum, non deficient omni bono: ſecundum aliam Gal. 4. literam. Gal. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficiētes. Et hæc omnia fuerūt in Beata Virgine.

Tertiò deſcribitur ornamentū capitis: quia in capite eius corona ſtellarum duodecim. In quo notatur plena animæ beatitudo, quæ conſiſtit in duodecim gaudiis paradiſi, quæ intelliguntur per duodecim ſtellas, & Apo. vlt. Apo. 21. ſignantur per duodecim fructus ligni vitæ: ergo corona duodecim ſtellarum eſt perēnitas duodecim gaudiorum, quorum duo oriuntur à Deo: ſcilicet gaudium de viſione deitatis, & gaudium de viſione humanitatis. Alia duo à loco ſcilicet cælo empyreo, quod eſt beatorum locus: vnum de ſpacioſitate, aliud de ſpecioſitate. Duo à conſortio: vnum de conſortio angelorum, aliud de conſortio hominum. Alia duo à mundo: vnum de creaturarū pulchritu-

chritudine, aliud de stabilitate.

Iterum alia duo ab inferno: vnũ ab euasione, aliud de clausione.

Item alia duo à seipso: vnum de stola animę, aliud de stola carnis. Vel per has duodecim stellas coronæ intellige duodecim prærogatiuas gratię, quas habuit beata Virgo, quarum quinque conueniunt sibi singulariter.

Gen. 24. Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filij sui, Gen. Virgo quę egredietur ad hauriẽdum aquam &c. ipsa est quam præparauit Dominus filio domini, id

Psal. 131. est, Christo, Psal. Elegit eum Dominus in habitationem sibi.

Secunda est filij Dei spiritualis desponsatio. 2. Cor. Despondi vos

2. Cor. 12 vni viro virginẽ castam exhibere Christo. In veteri enim testamẽto summus pontifex nõ ducebat vxorem nisi virginem.

Tertia Spiritus sancti fœcundatio Matth. Inuenta est in vtero

Matt. 1. habens de Spiritu sancto.

Quarta filij Dei conceptio, & parturitio, Esa. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, id est, nobiscum Deus: hoc est in humana natura Deus.

Isa. 7.

Can. 2. Quinta est Dei refectio. Cant. Dilectus meus mihi: & ego illi, qui pascitur inter lilia, id est, inter virgines, vel inter vbera siue brachia virginis.

1. Cor. 7. Sexta est Dei meditatio. Cor. Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ sunt Domini, vt sit sancta corpore, & spiritu.

Septima est in libro vitæ inscriptio. Apo. Habes pauca nomina

Apo. 3. in Sardis, i. in virginibus quæ nõ inquinauerunt vestimenta sua, i. corpora. & non delebo nomina eorum de libro vitæ.

Octaua est cæli ornatus, & pulchritudo. Eccl. Species cæli, gloria stellarum, i. virginum que di-

Eccl. 43. cuntur stellæ: quia de die nõ lucent, sed in vespere incipiunt apparere, id est, in præsenti latent, sed in fine apparebunt quid sunt. Ioan. Filij Dei sumus, sed nondũ 1. Ioan. 3

apparuit quid erimus.

Nona est perfecta Christi assimilatio. Ap. Virgines enim sunt, Apo. 17.

& sequuntur Agnum quocunque ierit.

Decima est noui cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt, Apoc. Cantabunt Sancti Apoc. 13.

canticum nouum. Psal. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? id est, in carne corrupta? Psal. 136

Vndecima est maioris fructus promissio. Nã fructus trigesimus permittitur coniugatis: sexagesimus viduis: centesimus autem virginibus. Matth. 20. Math. 20

Duodecima est duplicis coronæ adeptio. Nam ipsius debetur aurea, & aureola, id est. Macha. 1. Mac. 4

Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Facies quæ est nobilior, & altior pars corporis signat corpus virginale, quod est nobilius, & altius membrum ecclesię: quam ornauerunt, non tantùm corona vna, sed coronis aureis. Auream enim pro charitate, & aureolã pro virginitate recipiũt, hæc licèt competant etiam aliis virginibus, tamen singulariter competunt etiam Beatæ Mariæ. Et ideo tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim capitis eius, quia ipsa est omnium virginũ primiceria, & Regina.

Auari proteruitas, Auaritiaq; malignitas, Diaboli rapacitas, superbia grauitas aperitur, quæ singula in Amphoram plumbi talẽtum in ore continentem, in mulieres milui alas habentes à Diuo Zacharia præscriptas ostenduntur.

Cap. V.

AVaritia assimilatur illæ amphore quã per visionẽ imaginariã Zach. propheta vidit? cũ Zach. 5.

 pro-

propheta petiuisset ab angelo, Quid est hoc, quod egreditur, angelus respondit, Hæc est amphora egrediens: & dixi, hæc est oculus eorum in vniuersa terra: & ecce talentũ plumbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in amphoræ medio, & dixit, hæc est impietas: & proiecit eam in medio amphoræ: & misit massam plumbeam in os eius. Et ecce duę mulieres egrediẽtes & spiritus in alis earum, & habebãt alas quasi milui, & leuauerunt amphoram inter cælum, & terram, & infra subditur, Istæ deferunt amphoram, vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Et stabiliatur, & ponatur ibi super basem suã. Hęc enim visio moraliter secũdũ verbum Greg. sic exponitur, quia per amphorã intelligitur auaritia quæ, s. velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet. hæc etiam dicitur oculus eorum in vniuersa terra. Tũ quia auaritia intendit solum circa visibilia, & terrena. Psal. Oculos suos statuerunt declinare in terrã. Tũ, quia auaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa cęlestia clausos. Vnde licet sint hebetes, & cæci in bonis: tamen in malis sunt peruigiles, & astuti. Per talentũ autẽ plumbi intelligitur auaritiæ grauitas. Aggrauat enim auaritia grauiter & vehemẽter cor auari. Psal. Filij hominũ vsquequo graui corde &c. Quod autẽ mulier, i. impietas in medio amphoræ sedere dicitur, significat, quòd auaritiæ semper impietas tenetur. Sed quòd massa plumbea in os eius mittitur, significat, quòd impietas auaritiæ peccati sui pondere grauatur, vel forsan significat, quòd in auaris vitiũ linguæ dominatur: quia propter lucrum dicunt mendacia, & periuria, & huiusmodi. Per duas autem mulieres intelligũtur duo vitia impietati auarorum cõiuncta, scilicet superbia, & vana gloria: quæ in alis, id est, operibus suis dicuntur habere spiritũ malignum, quia scilicet in actionibus suis, Sathanæ voluntati deseruiunt, de quo dicitur in Matt. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Vnde earum alæ dicũtur esse sicut milui, qui semper studẽt rapinæ pullorum, & ideo Diabolum designat, qui semper intendit ad rapinam bonorum, & captiuitatem paruulorum, id est, humilium siue debilium. Vnde superbi, & vana gloriosi habent alas admodum milui, quia scilicet eorum opera similia sunt operibus Diaboli. Quod autem hæ mulieres eleuauerunt amphoram, significat, quod superbia, & vana gloria eleuant animam ad appetitum, & ambitionem bonorum, & dignitatũ, & sublimium. Dicit autẽ, quòd tenebant amphoram inter cælum & terrã, quia illud, quod inter cælum & terram est, ima deserit, sed ad superna minime pertingit. Et ideo superbia, & vana gloria ita mentem eleuant, vt quoslibet proximos quasi despiciendo deserant, & alta gloriã do petant, ita quod nec in proximis æqualitatẽ fraternitatis tenent, nec ad summa pertingere præualent. Per hoc autẽ, quòd ei domus in terra Sẽnaar cõstituitur fœtor siue abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur siue vocatur fœtor eorum. Nam sicut bonus odor ex virtute, ita econtrà erit fœtor ex vitio. Radix enim omnium malorũ est cupiditas. Vnde quia quodlibet malum per auaritiam generatur: idcirco dignum est, vt domus auaritiæ in fœtore constituatur

Itẽ Sennaar vallis est latissima, quæ pro confusione mentium, & lingua-

Psal. 16.
Psal. 4.
Matt. 12
1. Thim.

linguarum Babylō dicta est. Vnde, quia per auaritiam, & impietatem omnia mala certum est exurgere, merito hæc in Babylone perhibentur habitare.

Equis in diui Ioannis visione descriptis, carnales homines comparantur, eorúmque significationes præclarißimè interpretatur, & tandem malorum principum mores, & luxuriæ damna describuntur.

Cap. VI.

CArnales homines assimilātur equis in visione beati Ioannis imaginaria, quę habetur
Apoc. 9. Apocalipsis. 9. vbi dicitur. Vidi equos in visione, & qui sedebant super eos habebāt loricas igneas, & iacinctinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus, & sulphur, ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & fumo, & sulphure, qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpētibus, habentes capita, & in his nocēt. Per equos istos intelliguntur homines carnales, qui non rationē, sed sensualitatem sequuntur, &
Psal. 31. carnem. Vnde Psalm. Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Equites autem sedentes super eos, sunt dæmones, qui dicuntur habere loricas igneas, inquantum inflamant ad auaritiam, & designatur auaritia per loricam: quia totum corpus ecclesiæ quasi tegit. Nam a maiori vsque ad minorem, à propheta vsque ad sacerdotem omnes auaritiæ studēt.
Ierem. 6 Item iacinctinas inquantū eleuant ad vanitatis superbiam. Iacinctus enim colorem habet aereum, & designat vanitatem.

Item sulphureas inquantū inficiunt per fœtentem luxuriam. Et benè hæc lorica, id est, vitiorū armatura dicitur esse equitū, i. dęmonum: quia talibus vitiis ecclesiam impugnant, vnicuique suggerendo id ad quod ipsius animum magis vident esse procliuū. Consequenter describuntur peccata maiorum, scilicet principum & prælatorum carnalium, quia dicit, quòd capita equorum, id est, principes, & rectores malorum, erant tanquàm capita Leonū. Glosa, quia laniant, & fœtēt: laniāt per crudelitatis violentiā, fœtent per carnis luxuriam. Sunt enim mali rectores carnales, & crudeles: sed quia non solum in se mali sunt, sed etiam subiectos ad malitiam impellunt, & cogūt, subditur, quòd de ore ipsorum, scilicet vel imperando, vel suadendo, vel comminando, vel requirēdo, procedit ignis auaritiæ, fumus superbię, & sulphur luxuriæ. Et ab his tribus plagis, id est, vitiis occisa est spiritualiter tertia pars hominum, id est, omnes reprobi. Nā prima pars est innocētium: secunda pœnitentiū: tertia reproborum, in peccatis istis perseuerantium, & hi soli occiduntur siue de igne auaritiæ, siue de fumo superbiæ, siue de sulphure, i. fœtore luxuriæ: etiā dato, quòd de ore ipsorum procedat, id est, quanquam etiam ad talia à maioribus inducantur siue verbis, siue exemplis: his enim duobus modis possunt etiam maiores inficere minores siue verbis præcipiēdo, aut etiam suadendo. Et ideo subdit, quòd potestas equorum in ore ipsorum est, s. principum præcipientium, aut suadentium, siue exemplis post se trahendo, & quantum ad hoc subdit, & in caudis eorum, id est, in exemplis. vel ore, dicit quantum ad maiores præcipientes, & monentes: in caudis quantū ad minores offen-

dentes, & eos sequentes. Vel per
Eccl. 7. os intelligitur gula. Ecclesiastici. Omnis labor hominis in ore eius, sed eius anima non impletur. Per
Iudit. 15. caudã vero intelligitur luxuria. Vnde legitur, quòd Samson accepit trecẽtas vulpes, & caudas earum ligauit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne incẽdit, diuisitque, huc, & illuc discurrentes. In his duobus vitiis multum consistit potestas diaboli, & ministrorum eius, quia per hæc duo vitia præcipuè corrumpuntur. Sed subditur, quòd caudę eorum similes erant serpentibus: quia luxuria à principio habet voluptatem, sed postea pœnitudinem: & ideo assimilatur serpẽtibus, qui vt dicit glosa, blandiũtur in facie, & occulte immittunt venenum: sed istæ caudæ habent capita in quibus nocent. Et hæc sunt exempla malorum, quibus minores corrumpuntur, & occiduntur sequentes, siue in luxuria, siue in auaritia, siue in quocunque alio vitio.

Merces digne operantibus parata, qualis, quantaque existit, in quatuor Abrahæ promissionibus magnam ac tutissimam esse auctoritatibus, & exemplis perspicitur: ac quemadmodum virtutibus sit vacandum, definitur.

Cap. VII.

Confortat Deus hominẽ ad bene operandum, promittendo præmium, & certificando de eo. Cuius exemplum apparet in illa visione Abrahæ, In qua primo promittitur præmiũ, quia dicit, quòd factus est sermo Domini ad Abraham per visionẽ dicens, Noli timere Abraham, Ego protector tuus, & merces tua ma
Gene. 15 gna nimis. Dixitq; Abrahã: Domine Deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, filius procuratoris domus meę iste damascus Elyezer. Addiditque Abrahã, Mihi autem non dedisti semẽ, & ecce vernaculus meus hęres meus erit. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens, Non erit hic hæres tuus: sed qui egreditur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitq; eũ foras, & ait illi: Suscipe cęlũ, & numera stellas, si potes. Et dixit ei, Sic erit semen tuum, dixitq; ad eum. Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum vt darẽ tibi terram istã, & possideres ipsam. In quibus verbis aduerte, quòd dominus ad confortandum Abraham fecit ei quatuor promissiones, de quibus Apo. ait: Abrahæ dictæ sunt promissiones &c. Gal. 3.

Prima fuit de mercede operis, cum dixit, Noli timere, &c.

Primò eum confortat, excludẽdo timorem, Noli inquit timere.

Secundò eum securat, promittendo protectionem. Ego, inquit, protector tuus, Psalmus: Esto mihi in Deum protectorem, & vere Psal. 4. timere non debent, qui talẽ protectorem habent. Psal. Dominus Psal. 55 mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Tertiò eum lætificat proponendo mercedem. Sed attende qualem mercedem promittit bene operanti in persona Abrahæ: quia mercedem certam: Quia ego, scilicet qui decipere, vel fallere non possum.

Item mercedem propriã, quia merces tua. Sic enim est omnium generaliter vt sit etiam cuiuslibet singulariter.

Item mercedem copiosam, quia magna nimis. Nam nec oculus 1. Cor. 2. vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit quæ præparauit Deus diligentibus se.

Secunda promissio fuit de successione hæredis: quia dixit ei dñs: Qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. In quo signatur, quod datur vnicuique illa

illa hæreditas ex propriis meritis non ex alienis. Nam meritũ hominis est ei sicut filius, cui debetur heredias. Vnde Apostolus: Apostolus: Vnusquisque propriam
1. Cor. 3. mercedem accipiet secundũ suũ laborem, & loquitur de adultis, secus est de paruulis.

Tertia promissio fuit de multiplicatione seminis. Dixit enim Suspice cælum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum. Per stellas cæli possunt intelligi angeli, qui sunt in cælo. Per semen vero meritum vitæ, ex quo, scilicet recolligũtur fructus mercedis ecclesiæ. Tũc enim semẽ hominis ad modũ stellarum cæli multiplicatur, quando homo per vitę meritum in cælo angelis coæquatur. Vel quia stellæ cæli sunt incorruptæ lucidæ, magnæ, & tamen in apparentia paruæ. Tunc enim semen hominis ad modum stellarũ cæli multiplicatur, quando meritum operum eius est incorruptũ per intentionem, lucidum per discretionem, magnum per dilectionem, sed apparentiæ paruæ per humilitatem.

Quarta promissio fuit de terra promissionis. Vnde dixit, Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldęorum, & dabo tibi terrã istam. Terra ista, est corpus, quod tunc pacificè possidet vir iustus: quando per diuinam gratiam est de Vr Chaldæorum eductus, i. de incẽdio carnis. Chaldæi enim sunt motus carnis: quorum Vr, id est, incendium, est concupiscentiæ inflammatio: à qua nisi homo diuina gratia eruatur, non potest terram corporis sui pacificè possidere.

Secundò Abraham certificatus est per sacrificium, s. de promissione implenda. Petiuit enim signũ, non ex diffidentia promissionis, sed scire volens modum impletionis, dicens: Vnde scire possum quod possessurus sim eam? Et tũc iussit, vt offerret sacrificium, vt in ipso sacrificio signum acciperet. Vnde pręcepit ei, vt immolaret vaccam, & caprã, & arietẽ, & omnia trina, & insuper turturem, & columbam, qui sequenti mane accepit omnia hæc, & diuisit per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit, aues autem non diuisit: descenderuntque volucres cæli super cadauera, & abigebat ea Abrahã. Cumq; Sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eũ, & istud fuit aliqua pars signi dati. Hoc ergo est sacrificium iustitiæ, quod Deo offerri debet. Nam in vacca significatur obedientia, & hæc debet esse trina, siue triennis, s. per subiectionem triplicis humilitatis, videlicet superiori, pari, & inferiori. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. In capra vero significatur pœnitentia, quæ etiam debet esse triennis, secundum tria, in quibus consistit pœnitẽtia, s. in dolore cõtritionis, in pudore cõfessionis, & in labore satisfactionis. In ariete vero intelligitur simplicitas, quæ etiã debet esse trina, quia est triplex genus simplicitatis cõtra triplex genus duplicitatis, s. hæresis, & hypocrisis, & ambitionis. Duplicitas hæresis immiscet falsa veris. Duplicitas hypocrisis, bona malis, honesta inhonestis. Duplicitas ambitionis tendit ad duplicẽ finem: s. lucri temporalis, & præmij cælestis, volens duobus dominis seruire: sed diuisit Abrahã ea per medium. Nam obedientia diuidenda est, vt fiat in his s. quæ sunt secundum Deum, non contra Deum. Similiter pœnitẽtia est diuidenda, vt fiat cum discretione, ita, vt sit rationabile obsequium nostrum, & occidatur Hædom in Valle saliuarum, vt sic

occidatur concupiscentia, quòd nutriatur natura. Nam omnis victima est sale salienda: quia in omni opere est discretio adhibenda.

Item simplicitas diuidenda est, vt non sit fatua, sed religiosa, vt sit sanctitas, non fatuitas, vt sit simplicitas columbæ cum astutia serpētis, ne sit sicut equus, & mulus, in quibus nō est intellectus. Sicut enim mulus cui insidebat Absalon, ipsum detulit in suspendium: sic fatua simplicitas multos præcipitat in infernum. In colūba autem designatur charitas: quia columba felle caret, & gregatim volat. In turture vero designatur castitas. Sed has aues Abrahā nō diuisit: quia charitati & castitati ab omnibus & omni tēpore est insistēdum. Nā castitas competit non solum virginibus, & viduis, sed etiā suo modo coniugatis. Vel ideo fit diuisio animalium, & non auium. Quia per animalia intelliguntur actiui, quorum solicitudo diuiditur ad multa: sed per aues intelliguntur contemplatiui, quorum tota intentio fertur in vnum. Psalmus. Vnam petij à domino &c. Vnde Dominus dixit Marthę, Turbaris erga plurima: hoc quantum ad actiuam. Porro vnum est necessarium: hoc quantum ad contēplatiuam. Vel in turture significatur vita solitaria, quia turtur soliuaga in solitudine gemit, sic solitarius debet gemere luctu pœnitētiæ. Hiere. Non sedi in consilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuę, sedebā solus: quoniam comminatione replesti me: habens enim præciosum balsami liquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominum. Sene. Vbi plus est populi, ibi plus est periculi: cum inter homines fui, minor homo redij. Ose. Ducam eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Moysi locutus est Deus non in palatio, sed in deserto. Cæcus à domino extra turbam illuminatur. Puella mortua in thalamo eiecta turba resuscitatur. Non enim in commotione domus. Clausæ erant oues in arca, quia opera spiritualia debent claudi in conscientia. In columba vero, quæ gregatim volat, significatur religio in congregatione viuentium, qui debēt ad modum columbæ carere felle inuidiæ.

Psal. 31.

Psal. 26.

Luc. 10.

Hier. 15.

Sen.

Ose. 2.

Item non rostro detractionis percutere, nec venenum infamationis siue litis in ore, sed ramum oliuæ, id est, verbum pacis portare ad chorum, refectorium, & alia communia gregatim simul incedere, iuxta riuos aquarum, id est, scripturarum residere, & ibi vmbrā accipitris, id est, tēptationem diaboli præuidēdo declinare. Hæc columbina simplicitas intantum Deo placet, vt Spiritus sanctus in specie alterius animalis noluerit apparere. In hac autē duplici aue, id est, vita, consistit omnis perfecta religio. Vnde cuidam quærenti quam religionem deberet intrare, respondit quidam: Nescio, an esse velis turtur, an columba. Sed in vtraque vita cauendum est ne diuidatur, & dispergatur per vanam gloriam, sine opus volet ad Deum, & intentio ad mundum est. Vnde in Leuitico præcipitur, si offeratur turtur, vel columba, quòd cōfringatur ascella, ne possit euolare: quia si qua sunt in ligiosis opera virtutum, occultanda sunt: nō ad fauorem hominum propalanda. Vnde si ex operibus bonis supercrescit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad euolandū, & fugiūt, vt nobis nō proficiant: sed eas confringere debemus dicentes nobis; Quid habes, quod non accepisti? Super hoc

autem sacrificiũ dicit, quòd descenderunt volucres, sed abigebãt eas Abraham. Sic tu ad auferendum impedimenta spiritus sacrificij, scilicet orationis deuotæ, abige aues, id est, importunas cogitationes. Vnde Grego. Sæpe in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerunt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare contendunt. Vnde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aues pertulit, quas studiosè abegit, cuius nos exemplo dũ vota cordis holocaustum Deo offerimus, ab immũdis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubuisset Sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. Sæpe enim post sacrificinm boni operis, vel deuotæ & feruentis orationis (ne per elationẽ mens eleuetur) occidit Sol, id est, extinguitur feruor deuotionis, & irruit in animã sopor torporis, ita, vt anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quędã tenebra timoris & dubitationis eam inuadat. Et hoc facit Deus, vt ipsam in humilitate cõseruet, ne fructum sacrificij, id est, boni operis meritum per elationem perdat.

Grego.

Scala Patriarchæ Iacob (cui contemplatio iure assimilatur) mysteria omnia patefiunt, ex quibus contemplatiuorum virtus, contemplationisq; gradus, & perfectio demonstratur, atque Dei visiones diuersimodè interpretari declaratur.

Cap. VIII.

COntemplatiua vita qualis esse debeat, ostenditur per exemplũ in somnio Iacob, quod describitur Gen. 28. Vbi dicitur, quòd vidit in somnis scalã stantem super terram, & cacumẽ eius tangens cælum, & Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam: & Dominũ innixum scalæ dicentem sibi: Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo. Eritque semen tuum quasi puluis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem. In quo quidem somnio primo tangitur contemplatiuorum virtus, quæ est charitas. Hæc enim scala est per quam ad cælos ascẽditur: hæc ex vna parte stat super terrã, scilicet quantum ad amorẽ proximi. Alia autem scilicet summitas attingit cælum, scilicet amor Dei: vtraque enim pars pertinet ad vitam contemplatiuam. Vnde Beda dicit, quòd contemplatiua vita, est amorem Dei, & proximi tota mente retinere. Vel hæc contemplatiua scala, est scriptura diuina, quæ quidem stat super terram, inquantum est practica instruens de humanis: sed summitas attingit cælum, inquãtum est speculatiua instruens de diuinis. Vel tangit terram quantũ ad testamẽtum vetus, in quo promittebantur temporalia, Cælũ verò attingit quantum ad nouum, in quo promittũtur cælestia. Huius scalæ duo latera, sunt sensus literalis, & spiritualis. Sunt etiam huius scalæ duodecim interscalaria, quæ oportet prædicatores siue contemplatores ascendere, scilicet confessio, oratio, gratiarũ actio, intellectus, perscrutãtio, dubiorum inquisitio, literæ expositio, prædicatio, prædicandi discretio, scilicet prouectis alta rudibus infima; æternæ pœnæ comminatio, gloriæ promissio, prædicationis obseruatio, constantię fortitudo, in prosperis, & aduersis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apostol. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c. Vel sicut suo speculo in

Gen. 28.

Beda.

2. Thi. 3.

quo à contemplantibus aspicitur, & cognoscitur. Corint. Videmus nunc per speculū, &c. Quidam autē dicunt, quod scala per quā maximè ascendunt viri contemplatiui, & deuoti homines, est crux Christi: hæc licèt fuerit super terram materialiter erecta, virtualiter tamen fuit vsque ad cælum porrecta: quia per ipsam nobis est cæli ianua aperta. Duo autem latera scalæ huius, fuerunt duo principalia ligna eius, vnum per altum, aliud per trāsuerium. Gradus huius scalæ sunt pœnæ quas Christus sustinuit, scilicet in capite spinarum coronationē, in facie sputorum fœdationem, in manibus clauorum confixionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ aperitionem, in pedibus clauorum perforationem: in quibus omnibus anima deuota, & prudens miranda contemplatur, huic scalæ innixus est Dominus in passione: sicut homo nititur suo cubiculo, quia in ea dormiuit post mortem. Vel scala hoc, vt quidam exponunt, est claustraliū pœnitētia, cuius duo latera sunt vilitas, & asperitas, per vilitatem nec gloriam affectant, nec ignominiam formidant; per asperitatem verò mollia contemnunt, & molestias paruipendunt. Hęc scala stat super terram habitatione, & attingit cælum conuersatione: gradus eius autem sunt septem virtutes, quę enumerātur. 2. Pet. Vos, inquit, curam omnem sub inferentes ministrate in fide vestra virtutem: in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autē fraternitatis charitatem. Huic scalæ innitur Dominus, sicut exemplar suo exemplato: quia ipse dedit exemplum viuendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alij autem exponunt, quòd hoc scala est beata Virgo, quæ super terram fuit per contemptū mundanorum cælū attingens suscipiendo Deum. Tunc enim inclinauit cælos, & descendit. huius scalę latera sunt humilitas, & obedientiæ gradus fuerunt in ea donorū, & virtutum. huic infixus est dn̄s sicut suo thalamo in incarnatione. Psalm. Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.

Marginalia: 1. Cor. 13 — 2. Pet. 1. — Psal. 18.

Secundò tangitur in hoc somnio Iacob contemplatiuorū motus. Motus autem contemplationis triplex est secundum Dionysium, s. rectus, & obliquus, & circularis. Rectus ergo motus tangitur per angelorū, id est, cōtemplatiuorum ascensum, obliquus tangitur per descensum, quia ille qui ascēdit sursum, cū descendit, motum suum reflectit, & obliquat à sursum in deorsum. Motus autē circularis tangitur, cum subditur, Dilataberis ad orientem, & occidentem, septentrionalem, & meridiē. Per has quatuor partes cæli circulariter sol mouetur. Igitur isti Angeli sunt contemplatiui, & spirituales, qui sunt quasi homines cælestes, & Angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius. Qui vult per scalam ascendere, oportet quòd manibus, & pedibus se teneat: manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, vt aliqui exponunt, Isti Angeli sunt prælati, qui ascēdunt per contemplationem, & descendunt per actionē. Vel Angeli sunt Prædicatores, qui quādoque debent ascendere prædicando sublimia, quandoque descendere prędicando humilia. Sequitur motus tertius, quia dilataberis ad orientem, s. per originem

nem virtutum, & occidẽtem occasum vitiorũ, ad meridiem per feruorem affectionum, ad septentrionem siue aquilonem per expugnationem diabolicarum suggestionum.

Tertiò, tangitur contemplatiuæ vitę fructus cum dixit Dominus: Terra in qua dormis, tibi dabo. Terra enim hęc, cælestis patria est, in qua erit perfecta quies secundum illud. In pace in idipsum dormiam, & requiescã. Vnde in hac terra debet caput nostrum, id est, mens tanquam in puluinari se ponere, vt quiescat à temporalium cura. Hanc dabit nobis Deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur & conuersamur. Gen. Dabo tibi terram peregrinationis tuæ. Quia verò in prædicto somnio dicitur, quod Iacob vidit innixum scalæ dicentem sibi, &c. Notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) apparitio domini in somniis potest habere variam expositionem, vel significationem. Nam Dominus per somnium aliquando apparet vt tacens, aliquando verò vt loquens, aliquãdo verò vt patiens. Quando igitur alicui per somniũ Dominus apparet, vt tacens, & nihil loquens, si ille, qui hoc vidit peccator est, significat quod conuertetur ad Deum, & finiet in pœnitentia dies suos. Si verò sit iustus, & sanctus, significat quod gloriæ eius augmento apud Deũ proficiet, gaudium habiturus. Si verò talis qui hoc videt sit homo in potestate constitutus, puta rex, vel princeps, significat quòd inueniet gaudium, & victoriam de inimicis. Quandoque verò Dominus per somnium apparet, vt alicui loquens, & tunc siue loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem, sicut locutus est hic Iacob, siue aliquid pertinens ad conuersionem, sicut aliquãdo loquitur peccatoribus, siue ad confortationem, sicut aliquando loquitur iustis tribulatis, & in afflictionibus positis, vel alio quocunque modo loquatur, quicquid dicit tenendũ est. Quãdoque verò Dominus in somniis apparet, vt crucifixus, vel imago ipsa crucifixi, & tunc, (vt dicũt) signat patientiam, & victoriam in tribulationibus. Vnde si quis videat in somnio se adorare imaginem Domini nostri Iesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, si quidem rex est, & ipse inueniet victoriam de inimicis, & gaudium in gloria sua. Nam crux post crucifixionem Christi maximas victorias designat, & omnis calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo videat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellauerit, obtinebit. Sed si solum videatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudiũ, vel victoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quòd illę, quæ in somnio apparent sine auro, significant euentum rerum potiorem. Nam illæ, quæ apparent cum auro, quandoque tribulationem portendũt. Hęc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantum, non asserendo hic pono: an vera vel falsa sint, fateor me nescire. Dicit Aristot. quod neque est eis totaliter credendum, neque totaliter discredendũ. Et ideo eueniẽtia somnia (vt ipse dicit) neque idoneũ est contemnere, neq; oportet ab eis facile persuaderi, præcipuè, quia spiritus mendax plerunque in visione, vel somnio, vt possit decipere hominem in forma Christi legitur apparere. Sic enim beato Martino per exteriorem visionem sensibilium in forma Christi apparuit purpuratus, quẽ tamẽ ille per spiritũ cognouit atq; con-

Psal. 4.
Gen. 17.
Arist. de som. & vigi.

confudit. In vitis quoque patrũ refertur, quòd monachus quidã audiens facta magna Moysi, cordis spiritu cœpit eum præferre Christo, qui sequente nocte per somnium vidit Moysem cũ choro Angelorum stantem in vestibus albis, Christum verò nigris indutum vidit in choro hominũ: propter quod insipiens monachus à fide Christi deposuit, & factus est Iudæus.

Corporis Christi in sacramento, quod siquidem illi libro intus, & foris scripto à Diuo Ioanne præuiso, comparatur, septem arcana maximam admirationem afferentia naturalibus exemplis elucidantur.

Cap. IX.

CORpus Christi sub sacramento assimilatur illi libro
Apoc. 5. quem vidit Ioannes. Vidi, inquit, librum, qui erat scriptus intus, & foris, signatum sigillis septẽ. Dicitur corpus Christi liber intus scriptus, quia videlicet in se cõtinet consolationes, & suauitates notabiles, & mirabiles. Et iterũ scriptus foris, quia sacramentis visibilibus tegitur, signatum autem sigillis septẽ, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi.

Primum est, quòd fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur à quibusdam exemplum, sicut cognitio mea, mediãte voce, fit tua manens mea.

Secundum est, quòd tanta magnitudo sub tam parua specie tota latet. Et ponunt quidam exemplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons magnus recipitur, vel videtur.

Tertium est, quòd totũ corpus per os hominis intrat non diminutum eadem potentia, (vt quidam dicunt) qua clauso vtero de Virgine exiuit, & etiam de sepulchro.

Quartum est, quòd comeditur non consumptum, & non diuisum. Et ponunt aliqui exemplum in sensu visus, sicut viror herbæ ab oculo videntis, quasi quidam eius cibus suscipitur, nec tamen ipsa herba minuitur, vel diuiditur.

Quintum est, quòd ab immũdis tangitur sine contagione sui, sicut lumen Solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.

Sextum est, quòd à pluribus sumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, vel minuitur, sicut si multæ candelæ ab vna accendãtur, illa vna propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimũ est, quòd est ibi quantitas sine quanto, cuius exemplũ proprie non est in natura dare, vel alicubi reperire.

Dæmonũ (qui iure locustis in Diui Ioannis visione descriptis assimilantur) elatio, tentatio, permissa eorum à Domino potestas, malitiæ refrenatio, signiq; Thau, & quatuor Angelorũ super quatuor terræ angulos desistentes significatio, mirè explicatur.

Cap. X.

DAemones assimilantur illis locustis, de quibus agitur in visione sancti Ioãnis in Apoc. Apoc. 9.
Vbi dicitur vidisse, quòd exierũt locustæ in terram, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptũ est illis, ne læderent fœnum terræ, nec omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Vbi primò nota dæmonum ælationem per similitudinem locustarum: assimilãtur enim dæmones locutis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum saliunt; & sic dæmon per superbiam. Isa. In cælũ Isa. 43.
conscendam, &c.

Itẽ propter casum ruinæ: quia locusta post saltum nimiũ cadit. Isa. Quomodo cecidisti de cælo Isa. 14.
Lucifer, &c.

Item

Item propter continuationem malitiæ, quæ notatur in longitudine crurum posteriorum, quia semper in malitia perseuerant.

Secundò, attende dæmonũ tentationem: quia exierunt in terrã, scilicet, ad tentandum homines. & dicuntur exire, scilicet à Dei ordinatione, Deus enim tẽtationes nostras ordinat. i. bonum nostrum, & profectũ, sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrum profectũ, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cælo, vbi creati fuerunt, scilicet de empyreo: quando fuerũt eiecti per superbiam in terrã, id est, ad tentandum homines, qui habitant in terra, eos enim, qui sunt in cælo tentare vel molestare non possunt. Vnde pars eorũ relicta est in hoc aere caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertiò, considera diuinam permissionem, quia data est illis potestas, s. tentandi permissiuè. Greg. Licet diabolus afflictionem iustorum semper appetat, tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit ad tentationis articulum, nullatenus cõualescit. Sequitur; Si vt habent potestatem scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glosa dicit) facie blandiuntur: sed cauda pungunt occulte. Et ita faciunt dæmones tentãtes: quia à principio porrigunt delectationẽ, & in fine inducunt cruciatum, & afflictionem: & sicut non sentitur punctio acus, sic nec punctio scorpionum, sed postea paulatim diffunditur per totum corpus, & moritur punctus. Et similiter decepti à dæmonibus, quando peccant, nõ sentiunt deceptionem, sed tandem miserabiliter puniuntur. Prouerb. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absynthium. Prou. 5.

Quartò, nota diabolicæ malitiæ refrenationem, quia præceptum est illis, ne læderent, &c. Et hoc præceptum est dæmonum refrænatio, ne tantum noceant quantum vellent, vel quantum possent si permitterentur, quia nullus eis posset resistere. Restringitur autem eorum potestas contra electos, & saluandos: quorum quidam sunt incipientes, & isti intelliguntur per fœnum: quidam verò proficientes, & isti per viride, quidã verò perfecti, & isti per arborem designãtur. Et nota, quòd non dixit, ne eos percuterent siue tangerent: sed ne eos læderent: quia Sancti, & percutiuntur interdum exterius, & tanguntur, interius, scilicet dum tentantur, sed nõ læduntur in mentibus, s. vt peccatis cõsentiant: vel vt finaliter pereant. Iob. Dixit Dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est: veruntamẽ animam illius serua. Et per ista tria designãtur tres ordenes saluandorum, scilicet Noe, Daniel, & Iob, id est, coniugati, qui terræ adhærent, & designantur per fœnum. Et continentes, qui virorũ corporis seruant, & ideo designantur per viride. Et prælati, qui designãtur per arbores, quarum rami refrigerium præstant aliis. Est ergo sensus. Preceptum est illis, scilicet dæmonibus, i. coarctata est potestas eorum, ne læderent fœnum terræ, id est, coniugatos in anima, sed in corpore affligant, & interdum corporalia auferant: neque omne viride, id est continentes, virore pudicitiæ virentes: neque omnem arborẽ, id est, prælatos foliis verborum suorum alios sanantes, & fructibus operum satiantes, vmbra exemplorum, vel consolatione alios recreantes: nisi tantum homines Iob. 2.

mines ab humo dictos, i. carnales. 1.Cor. Cùm sit inter vos zelus, & contentio, nónne carnales estis, & secundũ hominẽ ambulatis? qui non habent signũ Dei in fronte sua, i. in aperto hoc signũ est Thau, quod habet figurã crucis, & est vltima litera in alphabeto Hebræorũ, & nominatur siue interpretatur cõfirmatio. Vnde significat ipsam finalẽ pœnitentiam, quæ confirmat hominẽ in bono, hoc autẽ signo liberãtur omnes, qui illud habent. Ezech. Signa Thau super frontes virorũ gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt. Et infra: Omnem super quem videtis Thau, ne occidatis. Et hoc signum debet haberi non solum in corde, sed etiã in fronte, vbi est locus erubescentiæ, & etiam locus manifestus, vt scilicet non erubescat homo facere pœnitentiam aperte, & nomen Christi aperte prædicare.

1.Cor.3.

Ezech.9.

Item dæmones conãtur maximè impedire prædicatores, quod ostenditur ex visione beati Ioannis, quę habetur in Apoc. vbi dicitur, Vidi quatuor Angelos stãtes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque supra mare, neque supra vllam arborem. Per istos quatuor Angelos intelligũt vniuersi dæmones, qui dicũtur quatuor propter naturam numeri, quia quaternarius multum diuisibilis est, & ipsi non intendunt nisi diuisionem facere.

Apoc. 7.

Item quaternarius non est numerus solidus, sed superficialis.

Item suggestio dæmonum superficialis est, non habens soliditatem.

Item dicuntur quatuor, quia Euangelia impugnant, & quatuor vitia præcipuè suggerunt dũ tentant. Vel quia per quatuor partes mundi fideles tentãt. Vnde sequitur, stantes super quatuor angulos terræ, id est, in quatuor partibus mundi immorantes, vt omnes tentent. Vel hoc dicitur, quia ipsi dæmones laborant, vt ponant homines in angulis, id est, in sordibus peccatorũ. Nam in angulo sunt sordes. vel in angulo duplicitatis. Sequitur, Tenentes quatuor ventos, id est, tenentes, & impedientes omnes prædicatores ecclesię, qui dicuntur quatuor, quia debent habere quatuor virtutes, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & prudentiam: vel doctrinam quatuor Euangeliorum, quæ significatur Gene. 1. per quatuor flumina paradisi. vel quia debent prædicare per quatuor climata mundi. & dicuntur venti, quia nubes, id est peccatores in pluuias lachrymarum dissoluunt.

Gene. 1.

Item, quia terræ humiditates desiccant, id est, carnis voluptatem, & mentis cupiditatẽ, & de his quatuor ventis dicitur: Qui facit ventis pondus, & aquas appendit in mensura. Sequitur, ne flarent super terram, id est, super illos, qui ad modum terræ sunt arabiles vomere prędicationis, & susceptibiles diuini seminis, neque super mare, id est, super fluidos, & instabiles, neque super vllam arborẽ, id est, super illos, qui ad fructificandum sunt habiles: quasi dicat dęmones conati sunt, & nunc conantur quotidie impedire prædicatores, ne prædicent neque bonis, neque malis, neque ad exercitationem bonorum, neque ad reuocationem malorum. Sciunt enim dæmones quòd nil adeo prodest sicut prædicatio verbi Dei. Glosa, In tempore tribulationis nihil magis necessarium, quàm prædicatio verbi Dei. Ideo nititur diabolus eam detinere in omni loco. Econtra autem Domi-

Iob. 23.

Iob. 23.

mi-

minus sub similitudine etiam quatuor ventorum vocat prædicatores, vt prædicent. Ezech. A
Ezec. 33. quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.

Veri ac contemplatini Ecclesiæ Doctores, Christiq; imitatores, quatuor animalibus ab Ezechiele descriptis, ac forti Angelo à Ioanne, nec non candelabro aureo à Zacharia prouiso, per doctissimas variásque eorum expositiones comparantur, quasiq; conditiones sapientes, ac prælati habere debeant, aperitur.

Cap. XI.

DOctores noui testamenti assimilantur illis animalibus, quæ describuntur in prima
Ezec. 1. visione libri Ezec. Vbi dicitur, Et de medio eius similitudo quatuor animalium, &c. In cuius visionis serie introducuntur hæc animalia, vt copulata, vt figurata, vt pennata, vt mota, & vt inflammata. Ostenduntur ergo primo fuisse copulata, quia quatuor. Vnde dicit, quod de medio ignis, sicut Grego. exponit, quia supra præmiserat, Et ignis inuoluens similitudo quatuor animalium.

Primò ergo considera tria, primò locum, qui congruit sanctorum doctorũ probationi. Locus enim originis siue egressionis sanctorum Doctorum, est de medio ignis, scilicet tribulationis siue persecutionis. Ecclesiast.
Eccl. 27. Vasa figuli, id est, Doctores Christi probat fornax tribulationis. Sic enim æstuant, vt per impatiẽtiam nõ destituantur. Ecclesiast.
Eccl. 41. In medio ignis non sum æstuata, dicit doctorum ecclesia. Et di-
Pro. 19. cit in Prouer. quod doctrina viri, id est, virilis Doctoris per pa-
Grego. tientiam noscitur. Grego. Tanto minus vnusquisque ostenditur doctus, quanto minus patiens, neque enim potest veraciter bona docendi impendere, si viuendo nescit aduersa æquanimiter tolerare. Perfecti enim Doctoris est sic aliorum hominum improbitatem patienter sufferre, vt se nouerit ab iniquis sapienter obseruare: neque enim propria munditia sine tolerantia sufficit, neque tolerantia sine munditia valet. Vel de medio ignis, id est, ex intimo feruore amoris sancti Doctores procedãt ad opus prædicationis.

Secũdo tangitur numerus, qui cõpetit Doctorũ eruditioni, quia quatuor, siue propter doctrinam quatuor Euangeliorũ, quam prędicant, siue propter quadruplicẽ intellectum scripturarũ quas explanãt, siue propter quatour mũdi partes quas suis doctrinis illustrant, quæ etiam significantur per quatuor quadrigas. Zach. 6.

Tertiò ponitur tropus, id est, similitudo, quæ competit eorum perfectioni, quia similitudo erat animalium. In animalibus enim est perfectio motus, & sensus, quia scilicet sancti Doctores vigent sensu discretionis, & motu boni operis. Ipsi enim sunt animalia, quibus Dominus manum suæ largitatis aperit, & eis benedictionem suæ gratiæ affluenter infundit. Psalmus: Aperis tu ma- Psal. 94.
num tuam, &c.

Quartò introducuntur hæc animalia, vt figurata: habebant enim quãtum ad communem figuram similitudinem hominis. Et præmittitur, quod similitudo hominis erat in eis, siquidem in sanctis Doctoribus est similitudo hominis, id est, Christi. Vnde Grego. dicit, quod sancta anima-
lia hæc non essent, nisi Christi si- Gre. super Eze.
militudinem habuissent. Competit ergo omni sancto Doctori, vt assimiletur Christo homini, se-
cundum illud: Omnis scriba do- Matt. 13.
ctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, i. Christo.

Debet

Debet enim Christum imitari, & ei assimilari in viuendo, sicut Paulus faciebat, qui dicebat, Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus. Gal. 2.

Item in docendo siue prædicādo, sicut idem dixit: Nos prædicamus Christum crucifixum, &c. 1. Cor. 1.

Item faciendo, 1. Cor. Imitatores mei estote sicut ego Christi. 1. Cor. 11

Item in patiendo. Vnde idem Paulus dixit: Christo confixus sum cruci. Gal. 2. Deinde describitur horum animalium figura spicialiter quo ad partes eorum, scilicet quo ad facies, quo ad manus, & quo ad pedes.

Primò enim quo ad facies ponit, quod erat in ea quadruplex figura, scilicet hominis, & leonis à dexteris, vituli siue bouis à sinistris; sed aquilæ desuper. Per has ergo quatuor facies dicunt quidā mystice præfiguratos quatuor Euangelistas, scilicet per faciem hominis Matthæum, qui ab humana Christi generatione euāgelium inchoauit, dicens: Liber generationis Iesu Christi, &c. Matth. 1. Per faciem verò leonis, Marcum, quia à rugitu deserti euangelium incipit, dicens: Vox clamantis in deserto. Mar. 1. Per faciem autem bouis, Lucam, quia à sacerdotio Zachariæ incœpit principium, dicens: Fuit sacerdos quidam, &c. Luc. 1. Nam sacerdotis erat boues immolare, sed per aquilæ faciem, Ioannes accipitur, qui cæteris altius contemplando volauit, suum euangelium ab æterna Verbi generatione inchoando, dicens: In principio erat Verbum, & Verbū erat apud Deū, &c. Ioan. 1. Dicit autē, quod quatuor facies vni, quia omnes quatuor Euangelistæ locuti sunt de vno, scilicet de Christo, vel illæ quatuor facies competunt vni id est, Christo. Qui (sicut dicit glosa.) natus est, vt homo; passus est, vt vitulus: resurrexit, vt leo, ascendit vt aquila. Et ideo (secūdum Greg.) homo, & leo dicuntur esse à dextris, quia Christi natiuitas, & resurrectio erūt omniū generaliter lætitia, quę per dexterā intelligitur, sed vitulus dicitur esse à sinistris, quia mors Christi Apostolis tristitia fuit, quæ tristitia pertinet ad sinistram, quia sinistrum dicimus, quod aduersum deputamus (vt dicit glosa) Aquila autē dicitur esse desuper, quia ascensionem Christi significat in altum, secundū illud Psal. Ascendisti in altum. Iob. Nunquid ad præceptum tuū leuabitur aquila? Moraliter autem doctor Ecclesiasticus debet esse, vt homo secundum rationem viuēdo. Secundum rationē dico à Deo per fidem illuminatam, & secundum diuina pręcepta regulatam. Iuxta illud, Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Grego. Psal. 67. Iob. 39. Psal. 93.

Item debet esse vt leo tentationibus resistendo, & aduersa non metuendo. Prouerb. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. Prou. 28.

Item vt vitulus seipsum sacrificando. de talibus vitulis dicitur in Psalmo. Tunc imponent super altare tuum vitulos. Psal. 50.

Item debent esse vt aquia sublimia contemplando, vel alios ad contemplationem & amorē Dei prouocando. Deuteron. Sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos. Deut. 32. Vel dicitur doctor esse, vt homo per prudentiam, vt leo per fortitudinem, vt vitulus per temperantiam, & vt aquila per iustitiam. Quidam verò (vt dicit Hieronymus) per quatuor facies intellexerunt quatuor elementa, quæ dicuntur in esse vna, quia in vno corpore hominis vniuntur. Vnde quamuis in mundo maiori sit distincta, in mundo tamē minori, id est, in homine sunt vnita. Hiero.

Alij vero per has quatuor facies, quatuor principales accipiũt animæ passiones, i. gaudium, tristitiam, spem & timorem, quorum quædam sunt de bono, vt gaudium de præsenti bono; & spes de futuro. Alię sunt de malo, s. vel præsenti, vt tristitia, vel futuro, vt timor. Et ideo quædam dicuntur esse à dextris, quædam vero à sinistris, sed super has debet esse ratio eas modificans, & regulãs: & ideo facies aquile dicitur esse desuper. Et nota, quòd istę facies dicuntur extentæ desuper, quia in omnibus intentio, & contemplatio sanctorum super se tendit, sicut dicit Grego.

Item describitur figura eorum quantũ ad manus, quia habebant manus ad modum hominis. Vnde dicit, quòd manus hominis sub pennis eorũ. Vbi nota, quòd quilibet doctor debet habere manus hominis, id est, opera bona, s. vt non solum bona dicat, sed etiam faciat, secundũ illud, Cœpit Iesus facere, & postea docere. Act. 1.
Grego. Grego. Prædicator quisque plus actibus quam vocibus intonet; & bene viuẽdo vestigia sequacibus imprimat, quàm loquendo qua gradiantur ostendat: sed debent esse manus hominis, id est, opera secundum rationem facta. Apostolus: Rationabile obsequium vestrum, sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplationis, s. vt sub contemplatiua sit etiam actiua, & debent esse manus in quatuor partibus, quia s. quatuor modis per opera vitæ actiuæ proximis seruitur, s. vel quantum ad animam, vt docendo, consulendo, & alias spirituales eleemosynas impendẽdo: vel quantum ad corpus viuũ, scilicet reficiendo, vestiẽdo, & alia necessaria ministrando, vel quantũ ad corpus defunctũ, s. componendo, Rom. 12

& sepeliendo, & huiusmodi, vel quantum ad res temporales exteriores, sicut defendendo tẽporalia iura ecclesiæ, vel aliarum personarum, & huiusmodi. Vel (secũdum Greg.) dicuntur esse in quatuor partibus, quia sancti Euangelistæ, qui fuerunt primi doctores noui testamenti, opus exterioris doctrinæ per quatuor partes mũdi diffuderunt, scilicet per orientem, occidentem meridiẽ, & septentrionem. Gre. super Eze.

Item describitur eorum figura quo ad pedes: quia pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorũ quasi planta pedis vituli. In pedibus (sicut dicit glosa) intelliguntur gressus operum, ita, vt sicut per manus intelligũtur opera quæ ordinantur ad proximum, ita per pedes intelliguntur opera hominis quantum ad se ipsum. Sicut enim animal gressibile pedibus pergit ad locum, ita etiam homo spiritualis operibus tendit in Deum. Vnde Aug. dicit, quòd Deo, qui vbique est, non locis appropinquamus, sed bonis studiis bonisque actionibus. Et ideo sicut sine pedibus corpus hominis non pergit, sic etiam fides hominis sine operibus non proficit. Iac. Fides sine operibus mortua est. Sed in istis pedibus, id est, operibus debet esse rectitudo intentionis, scilicet vt recta intẽtione fiant. Vnde dicit: Pedes eorum pedes recti, scilicet per rectã intẽtionem, quia qualis est intẽtio, tale est opus. Ecclesiast. Ambulauit pes meus iter rectum. Augu. Iac. 2. Eccle. 51.

Item debet esse in eis maturitas moderationis: quia cum quadam maturitate, id est, grauitate, & modestia debent exequi, & perficere opus intentum. Vnde dicit, quòd planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. Vituli enim siue boues (vt dicit Gregorius) cum quadã maturitate siue gra-

uitate incedũt. Vel etiam in plãta pedis vituli signatur fortitudo laboris, quia vituli siue boues fortes habent pedes, vt ipse Gregorius dicit.

Gre. in Eze.

Item in hoc signatur discretio circunspectionis, ex eo, quòd in pedibus vituli, est vnguium discretio. Ex quibus patet, quòd opera docentium debent esse recta, grauia, fortia, & discreta.

Tertiò, hæc animalia describũtur etiam esse pennata: vnde dicit, Quatuor pennæ vni. Vbi circa eorum pennas nota quatuor, primò distinctionẽ, quia quatuor pennæ vni, scilicet ad modum alarum. Iste quatuor pennæ sunt quatuor conditiones, quæ necessariæ sunt cuilibet contemplanti, vt per volatum contemplationis possit ad diuina leuari. Prima penna est mentis virtus, per quã scilicet anima ad volatum contẽplationis disponitur. Est enim animæ contemplanti necessaria virtus moralis, ex eo, quòd virtutes morales vehementiam passionum reprimunt, & sedant exteriorũ occupationum tumultus, quibus abstraheretur intentio eius ab intelligibilibus ad sensibilia. Ecclesiast. Homines diuites in virtute pulchritudinis, studium habentes. Studium enim pulchritudinis, est studium contemplationis, quod competit hominibus virtutibus abundantibus.

Eccle. 44

Secunda pẽna, est mentis actus, quo scilicet contemplatio incipitur. Et talis actus est lectio, oratio, & meditatio, & huiusmodi. Nam in lectione mens informatur, in oratione eleuatur, in meditatione autem inflammatur, secundũ illud: In meditatione mea exardescet ignis.

Psal. 38.

Tertia penna, est gradus considerationis, quo scilicet ordinatè anima contẽplando progreditur. Et nota, quod habet contemplatio diuersos gradus, quibus scilicet anima in Dei cognitionem ascẽdit, secũdum illud Psalmistæ. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Richardus de Sãcto Victore sex gradus contemplationis distinguit, quibus mens per creaturas mũdi in Dei contemplationem ascendit. Primus gradus est secundum solam imaginationem, cum attendimus solum res corporales. Vnde in hoc gradu ponitur solũ perceptio sensibilium.

Psal. 38. Richar.

Secundus gradus est in imaginatione secũdum rationẽ, prout, s. sensibilium ordinem, & dispositionem consideramus. Vnde in hoc gradu fit progressus à sensibilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundũ imaginationem, quando, s. per inspectionem rerum visibiliũ ad inuisibilia subleuamur. Vnde in hoc gradu ponitur diiudicatio sensibilium secundum intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit inuisibilibus, quæ etiam imaginatio non nouit. Vnde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia deuenitur.

Quintus est supra rationẽ, quãdo diuina reuelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendi non possunt. Vnde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inueniri non possunt, sed tantum per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationẽ, quando scilicet ex diuina reuelatione cognoscimus ea quæ humanæ rationi repugnare videntur, sicut ea, quæ dicuntur de mysterio trinitatis. Vnde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium,

quæ

quæ ratio nec inuenire, nec etiã capere potest.

Quarta penna, est Dei intuitus, id est, ipsa contemplatio diuinæ veritatis: & in hac contemplantis volatus finitur. Quia huius contemplatio finis est totius humanæ vitæ. Vnde Augustinus dicit, quòd contemplatio Dei promittitur nobis, vt actionum omnium finis atque ęterna perfectio gaudiorum: hic autem competit nobis imperfecte, videlicet per speculum in ænigmate: & ideo est quædam inchoatio illius beatitudinis. Sed nota, quod dicit, quòd istarum quatuor pennarum duæ tegebant corpora animalium, quia quamdiu sanctorum Doctorum animæ corporibus teguntur, id est, quamdiu sunt in hac vita, indigent ad contemplatiuam vitam duobus prædictorum, scilicet virtute morali. Nam à corpore exuta anima, nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur, vel impedietur. Et ideo non indigebit virtutibus moralibus, quæ habent huiusmodi impedientia reprimere, vel sedare.

Aug. I. de Tri.

Item indiget gradu considerationis, quia scilicet in hac vita nõ potest anima immediatè leuari in contemplationem diuinæ veritatis, sed potius per quosdam gradus in ipsius contemplationẽ consurgit. Duæ autem aliæ pennæ inuicem iungebantur, quia scilicet in alia vita videbitur deus sicuti est, & erit actus, & contemplatio mentis, cum vno intuitu diuinæ veritatis. Vnde Augustinus dicit, quòd non erũt in patria cogitationes nostræ volubiles ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora tegũtur, quia scilicet virtus, & gradus contemplantibus necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur. Duę vero pennæ iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus, & contemplatio vnico & simplici intuitu diuinæ veritatis perficitur. Vel istę quatuor pennę quibus anima in contemplatione leuatur, sunt illæ quatuor contemplationes, quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit, quarum prima est admiratio maiestatis. Secũda est consideratio iudiciorum Dei. Tertia est recognitio beneficiorum. Quarta est consideratio promissorum. Quarum duæ dicuntur corpora tegere, quia operta, & tecta sunt animæ, quãdiu manet in corpore, scilicet immensitas diuinæ maiestatis, & abyssus iudiciorum Dei: duæ vero inuicem iunguntur, scilicet promissa, & beneficia. Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferuntur, sed promissio promittitur ad consolationem, beneficium vero subsequitur ad satisfactionem. Sed secundum beatum Gregoriũ, quatuor istæ pennę sanctorum animalium sunt amor, & spes, & istæ duæ inuicem coniunguntur, quia scilicet sancti viri, & amant, quæ sperant, & sperant quæ amant. Aliæ vero duæ sunt timor, & pœnitentia: & istæ duæ tegunt, quia timor, & pœnitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondunt.

Secundò nota pennarum situationem, quia habebant pennas in quatuor partibus. Nam penna amoris est in cælo, penna spei est in Deo, penna pœnitentiæ habet locum in mundo, penna timoris, est de inferno. Sed attende, quòd manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor, nec spes, nec timor, nec pœnitentia est

sine opere efficax. Nam amor ex nato ostenditur, spes ex merito concipitur, pœnitentia ex debito satisfacit, timor à malo retrahit, & insuper ad bonum compellit secundum illud, Qui timet Deum, faciet bona. Vel si per pennas intelligantur considerationes mentis, tunc sunt in quatuor partibus, quia aliquando Sancti considerant vbi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur mærore: aliquando vero vbi sunt, scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore: quandoque vero considerant vbi erunt, scilicet in iudicio, & tunc solicitantur timore: Quandoque autem vbi non sunt, scilicet in cælo, & ex hoc inflammātur amore. Et ista (secundum Gregorium) in mora sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum vehementer afficiuntur.

Tertiò nota pennarū connexionem, quia iunctæ erant pennæ eorum, alterius ad alterum, s. secundum Gregorium, quia prædicatorum virtus, & sapientia charitatis, & concordiæ pace sociantur. Quamuis enim sancti viri diuersitatem habeant siue etiam distinctionem pennarum, id est, diuersa virtutū munera, vel dona gratiarum, tamen dum vnusquisque alteri de virtutis dono, quod habet obsequitur, & econuerso, penna alterius ad alterum mutua vtilitate connectitur, nam contemplatiuus pro actiuo orat, actiuus vero contemplatiuo necessaria corporis administrat, & sic de aliis. Vnde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petrus dicens: Vnusquisque gratiam quam accepit, in alterutrum illam administrantes. 1. Pet. 4.

Quartò considera pennarum extensionem, quia facies eorū, & pennæ eorum extentæ desuper. In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deū vertunt, contra quòd de peccatoribus dicitur: Verterunt ad me terga, & non facies: facies enim est pars anterior, & ideo significat intentionem finis quæ opus præcedit. Tergum vero siue dorsum, est pars posterior, & ideo significat opus, quod ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo, & non faciem ad Deum conuertit, qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit. Sed in pennis, quibus volatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quarum pennarum volatu, Psalmus dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescā. Facies ergo, & pennas animalium extentas desuper Propheta vidit: quia intentio, & contemplatio Sanctorum semper super se tēdit, vt cæleste bonum assequi, & obtinere possint: sicut interlinearis glossa dicit.

Hier. 32 · Psal. 54

Quartò hæc animalia erāt mota; & impulsa à spiritu. Vnde dicit, quòd vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. Vbi aduerte; quòd sancti doctores à Spiritu sancto mouentur, impetuosè, continuè, & cautè. Et propter primum dicit, vbi erat impetus spiritus. Vbi dicit glo. quòd sicut in malis est impetus carnis; ita in bonis est impetus spiritus: & hunc impetum (secundum Gre.) charitas facit: quæ post spiritum ire compellit. Psalmus, Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Aqua fluminis est gratia Spiritus sancti, qua mediante charitate animā impellit ad bonum, & perducit ad ineffabilē gaudium. Psal. 45.

Item continuè, quòd notatur cum subditur, quòd non reuertebantur cùm ambularent. Nam sicut

sicut glosa dicit, cũ ambularẽt ad bona, non reuertebantur ad mala: & ideo in bono perseuerãdo, & continuando mouebantur.
Matt. 10 Matth. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Sed quia illud verbum bis ponitur, alia glosa quædam exponit de motu recto. Cum ambularent ante, scilicet ad spiritualia, non reuertebantur retro, scilicet ad temporalia. Vnde non erat in eis motus
Phil. 3. reflexus, sed rectus. Aposto. Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me. Hieronymus, Qui stiuã aratri tenet, non respiciat retro, non imitetur vxorem Loth ne pereat, sicut Heli, qui aliorũ vitio Deũ offendit. Sed videtur esse contra, quòd alibi dicitur, quòd animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris corruscantis. Sed dicendum, quòd ibi loquitur de motu contemplationis, sed hoc de imitatione vitæ siue de motu amoris. Vnde illud exponitur, quod ibant scilicet per mentis contemplationem, sed non diu in ea esse valentes, reuertebantur ad actionem: sed quia ex contemplatione ipsa anima inflammabatur, & illuminabatur. Iccirco subditur, quòd reuertebãtur in similitudinem fulguris corruscantis, id est, inflammantis, & illuminantis. Nam per eos à contẽplationis arce descendentes, cælestе lumen nobis spargitur, vt glosa dicit.

Item mouẽtur cautè: quod notatur, cum dicit, quod vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat, scilicet semper sibi præsens, semper diiudicans, quid bonum, vel quid malum, in quo
Phil. 5. crescat, in quo decrescat, Apostolus: Videte quomodo cautè ambuletis.

Quinto quoque hæc animalia describuntur, vt inflammata, & ostenduntur sancti doctores inflammati quatuor modis, scilicet ad modum scintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadarum, & fulgurum. De primo enim dicit, & scintillę, quasi aspectus æris candentis: quod secundum glosam refertur ad sanctorum prædicatorum doctrinã, quorũ verba sunt subtilia, & ideo sunt, vt scintillæ.

Item sonantia vt æris.

Item feruentia, & ideo candentis. Vel potest exponi, quòd ex sanctis doctoribus emicant scintillæ exemplorum, auditus verborum, & est in eis candor affectionum: vel scintillant orationibus, sonãt in prædicationibus, excandescunt in affectionibus. Glosa quasi æris candentis, quia plus ardent desiderio, quàm proferant verbo.

Secundo sancti Doctores inflammantur ad modum carbonum. Vnde dicit, quòd similitudo animalium, & aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardẽtium. Carbonibus enim ardentibus assimilantur sancti Doctores, quia ipsi, & in se ardent per desideriũ, & alios sibi adhærentes accendũt etiam ad diligendum Deum. Vnde glosa dicit, Si carbonem tetigeris, accenderis, & cum sancto sanctus eris. Vnde isti sunt carbones, qui vastant incinerando, id est, ad pœnitentiam humiliando. Psal. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis, vel vastatoribus secundum aliam literam. Item qui sanctificant purificando, secũdum illud, Sanctificabit eos in igne, Psalmus. Cadent super eos carbones, in ignem deiicies eos, in miseriis non subsistent. Psal. 119 Psal. 139

Item qui adiuuant inflammando, secundum illud, habens carbones ignis sedebis super eos, & erunt tibi in adiutorium.

Tertio inflammantur ad modũ lampadarum. Vnde subditur, Et quasi aspectus lampadarum. In lampadis enim requiritur mundicia vasis, & ideo fit de vitro: copia liquoris, vnde impletur oleo, euidentia fulgoris, & ideo suspenditur in alto: quæ tria significant in sanctis viris: puritatem carnis, deuotionem mentis, & claritatem siue fulgorem sanctæ opinionis. Vnde glosa dicit, quod sanctorum aspectus est quasi lampadarum, quia opinionem bonã à lumine aliorum longè lateque
Cant. 8. diffundunt, Cantic. Lampades eius, lampades ignis atque flammarum.

Quartò sunt inflammati ad modum fulgurũ, & ideo subditur. Et erat visio discurrẽs in medio animaliũ splendor ignis, & de igne fulgur egrediẽs. Sic in medio animaliũ, id est, in cordibus Sanctorum: quia medius locus attribuitur cordi secundum illud
Psal. 21. Psalmistæ. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Est visio contemplationis Dei non per simplicem mentis intuitum, sicut est in patria, vbi Deus immediatè videtur: sed est visio discurrens per rationis discursum prout inuisi-
Rom. 1. bilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, vnde discurrunt ex creaturis, quæ sunt effectus Dei procedendo in contemplationem creatoris, & in tali contemplatione est splendor, et ignis, et fulgur: quia, s. in contẽplatione sanctorũ fulget splendor diuinæ co-
Psal. 138 gnitionis. Psal. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet ni-
Isai. 63. mis. Isa. Implebit splendoribus animam tuam.

Itẽ ardet ignis diuinæ dilectio-
Psal. 38. nis, Psalm. In meditatione mea exardescet ignis.

Item fulgurat zelus fraternæ saluationis. Nam in sancto viro illuminato, & inflammato in contemplatione accẽditur zelus etiam fraternæ salutis. Vnde egreditur fulgur, i. verbum prædicationis vel exemplum conuersationis proximorum corda terrens, illuminans, percutiens, & accendens sicut fulgur. Vel nota, quòd in medio animalium, i. in Sanctorum cordibus est splendor ignis, cum ardent in amore Dei, & splẽdor fulguris, cum in dilectione feruentur proximi. Vel (secundum glosam) est in Sanctis visio discurrens, cum meditantur scripturas, quia dum historias discurrendo percurrunt, Spiritus sancti sacramenta cernũt: sed est in illis splendor ignis, dum contemplantur res diuinas: quia in tali contemplatione mens inflãmatur charitate, & illustratur vẽritate, sed splendor fulguris est in eis dum considerant res creatas: Vnde Greg. dicit: Quamcunque creaturarum inspicimus, Dei notitiam fulgurat, dum in creaturis se creator manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi angelo forti, de quo habetur in visione Ioannis, Apo. 10.
vbi dicitur: Vidi alium angelum fortem descendentem de cælo, amictũ nube, & iris in capite eius: & facies eius erat sicut Sol, & pedes eius tanquã columna ignis, & habebat in manu sua librum apertum, & posuit pedẽ dextrum suum super mare: sinistrum vero super terram. Vbi notantur octo, quæ doctor ecclesiasticus debet habere. Primũ est obedientia, per quam assimiletur angelo, Nam præcipua est in angelis obedientia creatori, Psalm. Bene- Psal. 102
dicite domino omnes angeli eius potentes virtute, qui facitis verbum eius ad audiendũ vocẽ sermonis eius. Vbi nota, quod ex obedientia dura iniuncta quidam proro-

prouocantur ad iram, & murmurant, & maledicunt: contra quod dicit, Benedicite Domino. Quidam vero ad implẽdum se impotentes, & infirmos dicunt, & asserunt, contra quod dicit, potentes virtute, Quidã vero, quòd audiũt implere differunt, & negligunt, & contra hoc additur Qui facitis verbum eius. Iac. Estote factores verbi, & non auditores tantum. Alij quãdoque se excusant, quod non intellexerunt siue audierũt: contra, quod subinfertur, ad audiendum vocem sermonis eius. Sunt ergo veri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediẽdum, virtuosi ad exequendum, mansueti ad sustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus, Malach. Legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Secundũ est patientia. Vnde dicitur, fortè, scilicet in tolerando, vel fortem in operando, & expugnãdo sicut fuit Iudas Machabæus, de quo dicitur: Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit nobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

Iac. 1. Mal. 2. 1. Ma. 2.

Tertium est humilitas, quæ notatur cum dicitur: Descendẽtem s. per humilitatem de cælo, id est, de altitudine superbiæ: de qua dicitur, In cælum conscendam, & super astra cæli exaltabo soliũ meum, vel per descendentem de cælo, i. de altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

Isa. 14.

Quartum est misericordia, quę notatur cum dicitur, Amictum nube. Assimilatur enim misericordia nubi, eo quòd refrigeriũ præstat, secundum illud: Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluuię in tempore siccitatis.

Eccl. 35.

Quintũ est iustitia, vnde dicit, Et iris in capite eius. Et sicut in iride est ceruleus color adiũctus igneo, ita in doctore, vel prælato debet misericordia iustitiæ sociari. Psal. Misericordia, & veritas, obuiauerũt sibi. Hęc ergo iris misericordię, & iustitię debet esse in capite, id est, in prælato siue principe.

Psal. 84.

Sextum est sapientia, quæ notatur cum dicitur, Et facies eius sicut sol. Assimilatur enim sapiẽs, soli non solum ratione claritatis, sed etiam ratione firmitatis secũdum illud Eccles. Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol. Attribuitur etiã sapientia faciei, quia sicut dicitur Eccle. Sapiẽtia hominis lucet in vultu eius.

Eccl. 27. Eccl. 24.

Septimum est affectionum rectitudo, quæ notatur ibi. Et pedes eius sicut columna ignis. Notantur enim affectiones in pedibus, sed erectio domus, & aliorũ sustentatio in columna: sed feruor, & incensio in igne, scilicet amoris: & ideo ex his colligitur, quòd doctor ecclesiæ debet esse affectuosus, ad cælestia erectus, aliorum sustentatiuus, & ad spiritualis feruidus, Eccles. Surrexit Helias quasi ignis &c. Octauũ est perfecta doctrina, quæ requirit tria, s. vt doctor sit eruditus, videlicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc, quòd habebat librum apertum.

Eccl. 48.

Itẽ, quod sit operosus, vt quòd de ore prædicat opere impleat, quòd notatur per hoc, quod habebat in manu.

Item quod sit discretus, quia aliter debet prędicare carnalibus & peccatoribus, qui significantur per mare; & aliter iustis, firmis, & fructuosis, qui significãtur per terram: vel per mare seculares, per terram vero religiosi significantur: vel per mare existentes in aduersitate, per terram existentes in prosperitate: quibus omnibus diuersa exhortatio congruit.

Vnde angelus aliũ pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse, vel pes dexter est amor Dei, quo calcatur mare, i. amaritudo, et aduersitas seculi: pes sinister est amor proximi, qui debet calcare terram, id est, omnia terrena, proximorũ saluti postponere: Prouer. Qui negligit damnum propter amicum, iustus est. Prou. 12.

Item doctor Ecclesiasticus debet esse similis illi candelabro, quod Zach. 4. describitur in visione Zachariæ dicentis: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septẽ lucernæ eius super illud, & sepseptem infusoria lucernis: quæ erant super caput eius, & duæ oliuæ super illud, vna à dextris lampadis, & alia à sinistris. Sic quoque ecclesiasticus Doctor esse debet vt candelabrũ luminosum per sapientiam, aureũ totum per iustitiam: sed lampas Christus, super caput eius per obediẽtiam: vel super caput eius, id est, mẽtem fulgens per gratiã: septem autẽ lucernæ, sunt septem virtutes, scilicet tres theologicæ, & quatuor cardinales: septẽ vero infusoria sunt septem Spiritus sancti dona, quibus septẽ lucernis, i. septem virtutibus oleum gratiæ siue perfectionis infunditur. Nam dona perficiũt virtutes, duæ oliuæ sunt duæ vitę fructuosę, idest, meritoriè, s. contẽplatiua à dextris, & actiua à sinistris, quę omnia dicunt esse in perfecto Ecclesiæ doctore.

Item doctrina catholicorũ doctorũ differt à doctrina hæreticorum, sicut differebant illi duo calathi: qui describuntur in visione Hier. 24. Hier. vbi dicitur. Ostendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni ficubus, positi ante templum Domini, Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt solent ficus primi esse temporis: & calathus vnus habebat ficus nimis malas, quæ comedi non poterant: eo quòd essent malæ. Isti enim duo calathi, sunt doctrina catholica, & hæretica: sed doctrina catholicorum doctorum est calathus bonis ficubus plenus, id est, bonis verbis, & sinceris, quales solent esse fructus primi temporis, id est, similes doctrinis, & verbis prophetarum, qui fuerũt tempore prioris testamenti. Nam doctrina noui testamenti non discordat à veteri secundum intellectũ mysticum. Vel fructus primi temporis, sunt documenta Apostolorum, & discipulorum, qui fuerunt in ecclesia primitiua, à quibus moderni doctores catholici non discordant. Sed calathus alius, est hereticorum doctrina cõtinens pessimas ficus, id est, pessimas, & erroneas opiniones. Vnde à catholicis viris comedi, id est, recipi, vel acceptari non possunt, eo quòd pessimæ sunt. Sed ambo calathi dicuntur esse ante templum Domini: quia vtraque doctrina propalata est in ecclesia Christi, quanquam vna acceptata, & altera reprobata sit.

Spiritus sancti dona septem, eorumq́; opposita vitia capitalia per Pharaonis somnij lucidam interpretationem clarè describuntur, plurimorúmque somniorum explanatio congrua affertur.

Cap. XII.

DOna Spiritus sancti sunt septem; quæ à septem oppositis vitiis euacuantur: & hoc ostenditur ex somnio Pharaonis, quod habetur Gen. 41. vbi dicitur, quod vidit Pharao somnium: Gen. 41. Putabat enim se stare super fluuium, de quo ascendebant septẽ boues pulchræ, & crassę nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ

Aliæ quoque septem emergebât de flumine fœde, confectæq; macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis vberrimis virentibus, deuorauerúntque eas quarum mira species, & habitudo corporum erat. Moraliter, flumius est Spiritus sanctus, de quo

Apo, 2. Apocalypsis: Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidum tãquam crystallum procedentem de sede Dei, & Agni, id est, de substantia patris, & filij. De hoc flumine ascendũt septem boues, id est, septem dona: quæ dicuntur ascendere, quia nos ascendere faciunt, & designantur in bobus, quia scilicet faciunt nos bonorum operum fructibus abundare, sicut boues terram. Dicuntur autem pulchræ; inquantum animam spiritualiter informant. Nimis autem, id est, valde crassæ dicuntur, eo scilicet, quòd animã mirabili dulcedine, & virtutum abundantia implent. Loca autẽ palustria in quibus pascuntur, sunt humilium corda, de his se-

Isa. 11. ptem donis dicitur, Isa. 11. Requiescet super eum, scilicet Christum humilem, spiritus Domini, spiritus sapientię, & intellectus, spiritus scientiæ, & pietatis; spiritus consilij, & fortitudinis, & replebit eũ spiritus timoris Domini. Per septem autem boues tenues & fædas, intelliguntur septem vitia: quæ designantur in bobus qui terram vertunt, quia scilicet cor deprimunt, & terrenis actionibus inuoluunt hæc emergunt de flumine, id est, de instabilitate & fluxibilitate mentis humanæ. sensus enim, & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua. Dicuntur autem fœdæ, quia mentẽ scilicet hominis maculant, & cõuersationem deformant.

Gen. 8. Item sunt confectæ macie, quia euacuant pinguedinem gratiæ, & virtutum.

Item pascuntur in ripa amnis. Amnis enim continuè fluens, est vita humana, cuius duę ripę sunt spiritus & caro, in quibus sunt loca vberrima, & virentia, scilicet diuersæ potẽtiæ animæ, & diuersæ partes corporis, in quibus est viror, id est, vigor virtutis, sicut in intellectu virtus cognoscitiua, in voluntate virtus appetitiua, & sic de aliis. Similiter in partibus corporis sitæ sunt vites animæ, vt in oculis vis visiua, in auribus vis auditiua, & sic de aliis. nec est aliqua particula corporis, in qua nõ sita sit aliqua animæ vis. Vnde ista sunt loca virẽtia, id est, viribus spiritualibus plena.

Item sunt loca vberrima per abundantiam actionum. Nam in intellectu abundãt cogitationes, in volũtate affectiones, in phantasia imaginationes, & sic de aliis. In istis ergo partibus, seu viribus pascuntur septem vitia, quia auaritia pascitur in visu. Vnde vocatur concupiscentia oculorum.

Item gula pascitur in gustu, 1. Ioan. 2 luxuria in tactu, superbia in appetitu. Est enim superbia appetitus propriæ excellentiæ, & sic de aliis vitiis.

Itẽ deuorat boues speciosas, id est, Spiritus sancti dona. Nã plenitudinẽ sapientię, deuorat luxuria, quia facit spiritualia desipere. Nam animalis, id est, carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Donum verò intellectus deuorat gula, quia generat hebitudinem sensus circa intelligibilia, vt dicit Gregorius. Donũ Gre. 31. Moral. verò scientiæ deuorat auaritia, quia peruertit rectum iudicium, dum auarus iudicat temporalia esse æternis præponenda, in eis finem suum constituens, sed donum pietatis deuorat inuidia beneuolentiam excludens. Donum autem consilij deuorat ira, quæ

ad omnia præcipitanter ducit, quod est contra consilium: sed donum fortitudinis deuorat accidia, quæ reddit mentem debilē, & grauem. Donum autem timoris deuorat, & excludit superbia, quę pręsumptuosum, & audacem facit. Sed secundum Grego. aliter accipiuntur ista donis opposita, quia sapiētiam deuorat stultitia, intellectum hebetudo, sciētiam ignorantia, pietatem duritia mentis, consilium præcipitatio, fortitudinem torpor, timorē vero superbia, siue præsumptio. Sed notandum circa prædictum somnium, quòd sicut dicunt somniorum interpretes, somnia quæ apparent hominibus de bobus, ad variam referūtur significationē. Nam aliquando referuntur ad hominum potestatē: vnde in somnio (vt dicunt) boues masculini generis principes plerumque significare solent. Et ideo si quis somniet, quòd sedeat super bouem rubri coloris, inueniet potestatem, sed ægrotabunt filij eius, & vxor.

Greg. 1. Moral.

Item si somniet quis, quòd in alia regione pascat boues tricornes, aut quadricornes, princeps intrabit terram illam, & subiugabit eam sibi tot annis quot erant cornua. Aliquando vero referuntur ad temporum qualitatē sicut ex somnio profato, s. Pharaonis apparet, quod Ioseph interpretatus est dicens, quòd per septem boues pingues, significabantur septem anni vbertatis, per septem vero macilentas septem anni sterilitatis. Vnde dicunt somniorum interpretes, quòd si quis in somnio inuenerit vnum pinguem bouem, aut plures boni, & vberes, anni eum complectentur, & proficiet in opere suo. Si vero vitulum macrum, aut bouem eiusdē modi, subdideritque eos, sibi annum, vel annos malos inueniet, & famem, & detrimentum, & paupertatem, secundū tenuitatis rationem. Quandoque autem referuntur ad diuitiarum prosperitatē. Nā si quis se somniet lac bouinum comedere, inueniet incrementum, & diuitias maiores. Et si quis somniet, quòd corium bouis inuenerit, aut tulerit, diuitias magni principis hæreditabit. Et si quis somniet, quòd bouē in domo sua occiderit pro quātitate carnis, inueniet thesaurum principis cū timore.

Item si quis somniet se tollere de sanguine bouis, aurum inueniet principis, hæc dicunt somniorum interpretes. Sed quia id quod dicunt ratione nō fulciunt, eadem facilitate contemnitur à plerisq;, qua dicitur: secus tamē est de somnio Pharaonis, de quo (teste scriptura) certū est quòd fuit immissum à Deo. Dixit autē Ioseph Pharaoni audito prædicto somnio: Somnium regis vnū est: quæ facturus est Deus, ostēdit Pharaoni. Gen. 40.

Quatuor Euangelistarum nonnulla figura in numero quaternario designata enarrantur, ac declarātur, eorumq; excellentia demonstratur: qui iure optimo fidelium doctores, sustentatores, custodes, protectores, ecclesiæq; fabri nuncupantur.

Cap. XIII.

EVangelistæ figurati sunt per illa quatuor animalia, quæ in visione imaginaria sunt ostensa beato Ioanni Apo. vbi dicitur, In medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primū simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartū animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum habebāt alas senas. Vbi nota congruitatem similitudinis. Primò propter locum: quia in medio,

medio, & in circuitu sedis. Per sedem intellige cætum prælatorum, in quibus Deus residet alios per eos dirigens, & iudicãs. Psal. Regnabit Deus super gẽtes, Deus sedet super sedẽ sanctam suam.
Isa. 46.
Quatuor igitur animalia, id est, quatuor Euangelistæ dicũtur esse in medio, & in circuitu istius sedis: quia scilicet eorum doctrina ipsi prælati fulciuntur, & proteguntur. Sed si in medio sedis erant, quomodo in circuitu, vel si in circuitu, quomodo in medio? Ad hoc dicitur, quod sedes planitiem latam & amplam habere videbatur, vt dicit glosa. Et super planitiem sedis erant animalia, quasi doctores præsidentes, vel subtus, quasi columnæ sustentantes: in circuitu, quasi excubiæ concustodientes, & protegentes sedem, & hoc tangit glosa. Ex quibus colligitur, quòd ipsi Euangelistæ sunt fideliũ Doctores sustentatores custodes, & protectores.

Secundò nota congruitatẽ metaphoræ propter numerum, quia quatuor animalia erant, & hoc competit euangelicæ cõscriptioni, quia quatuor euangelia conscripserunt. Vnde ipsi sunt quatuor fabri, qui arma ecclesiæ fabricauerunt, quibus se muniant, & hostes expugnent, de quibus
Zach. 1. Zach. Ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & dixi: Quid isti veniunt agere? Qui ait dicens, hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam.

Item competit eorũ numerus euangelicæ diuulgationi; quia scilicet eorum euangelia sunt per quatuor partes mundi diuulgata, & portata. Vnde ipsi sunt quatuor equi varij, rufi albi, & nigri,
Zach. 1. quos misit Dominus, vt perambularent terram. Zach. 1.

Item quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium. Zach. 6. Zach. 6.

Itẽ ipsi sunt vectes, & quatuor circuli aurei, quibus arca Domini portabatur, & mensa.

Tertiò competit eorũ numerus euangelicæ instructioni: quia scilicet eorũ euãgelia instruunt nos de quatuor, scilicet de credendis, de faciendis, de fugiendis, & de appetendis. Credenda enim sunt articuli fidei, sacramẽta, & testamenta, operanda sunt præcepta, consilia, & misericordiæ opera: fugienda sunt peccata infernus, & purgatorium: appetenda sunt virtutes, sapientia, & vita ęterna. Vnde ipsi quatuor Euangelistæ sunt quatuor columnæ quæ sustentant velum, id est, ecclesiam.

Tertiò est congrua hæc similitudo propter aspectum: quia plena oculis ante, & retro, id est, habentia cognitionem de his quæ Deus fecit in principio, & de his quæ facturus est in fine: vel ante & retro, id est, veteris & noui Testamenti. Vel humanitatis, & deitatis Christi: vel virtutum, & vitiorum, vel bonorum & malorum: vel gaudiorum cæli, & suppliciorum inferni: Omniũ enim istorum vnum ante, & alterum retro debet esse: vel quia alterum altero dignius, vel quia alterum fugiendum, & alterum appetendum. Phil. Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium æternæ vocationis. Phil. 3.

Quartò, est similitudo congrua propter distinctionis modũ: quia animal primũ simile leoni, scilicet Marcus: & secundũ animal simile vitulo. s. Lucas: & tertium animal habens faciem hominis, scilicet Matthæus: quartum animal simile aquilæ volãti, scilicet Ioannes: cuius expositionis ratio dicta est supra ca. xj. in visione Ezechiel. Si quæritur, cum

Eze-

Ezechiel primo ponit hominem, secundo leonem, tertio vitulum, quarto aquilam; quare Ioannes hunc ordinem non seruauit? Ad quod dicendum, quòd Ezechiel seruauit ordinem historiæ. Christus enim primo fuit natus, vt homo postea terribiliter prædicauit, vt leo; deinde immolatus est, vt vitulus; tandē ascēdit in cælū, vt aquila. hunc ordinem prędicit Ezechiel spiritu prophetico illustratus. Et ideo sic ordinauit animalia sua. Ioānes verò, quia hæc omnia impleta vidit, nō iam ordinem gestæ rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum inuitare, & non vitulū, non hominem, non aquilam, sed leonem prępofuit: vt cognita fortitudine Christi per fidem resurrectionis ascendant securius ad vitulum, id est, ad fidē passionis; postmodum ad hominem, id est, ad fidē natiuitatis, & vltimum ad aquilam, id est, ad fidem ascensionis Christi, & deitatis ipsius. Nota ergo, quod debet vir euangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione, & laborum perpessione; similis homini in mansuetudine, & discretione; & similis aquilæ volanti in cælestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quintò est cōgrua propter volatus instrumentum. Instrumentum enim volatus, est ala, quæ multiplex erat in quolibet. Nam quatuor animalia singula eorum habebāt alas senas: sex alæ, sunt sex opera misericordiæ spiritualis, quę in hoc versiculo continētur. Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora. Debet etiam doctor euangelicus habere sex alas, id est, sex opera instructionis, quibus, s. instructus reddatur ad prædicationis officiū exercendū.

Prima ala, est lex naturalis, secunda lex Moysi, tertia prophetarum, quarta doctrina euangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expositorum doctrina. Possunt etiam istæ sex alæ referri ad vitam actiuā, scilicet ad sex opera misericordiæ corporalis, qui notantur Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi māducare, &c. Istis enim alis volatur in cælum. Vel per sex alas intellige cognitionē & contemplationem operum sex dierum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas eleuatur in cognitionem Dei, & contemplationē, secūdum illud. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Matt. 25

Rom. 1

Christi fides in primo Angelo figurata, quantum peccatori prosit, vt ad pœnitentiam reducatur, mirifica Ioannis visione declaratur.

Cap. XIIII.

FIdes generat pœnitentiam, & hoc ostenditur ex visione beati Ioannis, quę habetur Apo. vbi dicitur: Primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum cōcremata, & omne fœnum viride combustum est.

Apoc. 8

Primus Angelus potest dici fides, quæ est prima virtus. Vnde Prud. Prima petit campū dubia sub sorte duelli, Purgatura fides. & hæc duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor inferni, per ignē dolor & contritio peccati. Et hæc duo facit fides, quando miscetur sanguine, id est, peccato. Nā anima illuminata per fidem, cognoscit pœnā peccati, idest, quòd obligatur pœnis inferni, vnde timet, & dolet. Sed quia hæc duo quodammodo ex libero arbitrio oriun-

oriuntur, ideo dicit tuba cecinit, id est, ex voluntate pœnitentis hæc duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quòd tertia pars terræ, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combustũ est. Per terram intellige terrena bona, quorum tres sunt partes. Prima est pietatis in proximum: secũda necessitatis in seipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium: hæc tertia pars cõburitur in verè pœnitentiæ. per arbores verò status contemplatiuorum intelligitur ac designatur. Cuius tres sunt partes, prima est desiderium orationis, secũda studium lectionis, tertia exercitum actionis, & hæc comburitur. Per fœnum verò viride signatur voluptas carnis. Iuxta illud Isa. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Vnde omne fœnum comburi dicitur, quia omnis voluptas carnis per dolorẽ pœnitentiæ abiicitur. Apost. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cũ vitiis, & concupiscentiis.

Isa. 5.

Gal. 5.

Torrentis aquas iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia designare edocetur, tresque illi millenarij quid significent, diuersimode aperitur.

Cap. XV.

GAudia beatorum designãtur in illis aquis, quas per visionẽ vidit Ezec. Dicitur enim, Ecce aquæ redundantes à latere dextro, cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculũ in manu sua, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas vsque ad talos. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquã vsque ad renes. Et mensus est mille torrentẽ, quẽ nõ potuit pertrãsire, quoniã intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Per aquas redundantes torrentis, intellige delectationes gaudiosas, & copiosas, quibus sancti viri in cęlo fruuntur. Vnde in Psal. Torrente voluptatis tuę potabis eos. Et dicũtur redundantes, quia interius animã replebunt, & ex ea corpora redundabunt. Dicuntur etiam à latere dextro, per quod intelligitur cælestis patria, sicut per latus sinistrum vita præsens. Cantic. 5. Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Tres autem primi millenarij signant tria gaudia electorum in patria quæ finita sunt, & aliquatenus possunt à sanctis cõprehendi. Primum venit ab inferius, vbi vident iustitiam Dei adimpleri, de quo multum gaudium est eis, secundũ illud Psal. Lætabitur iustus cũ viderit vindictam. Isa. Egredientur, vt videant cadauera virorũ, qui præuaricati sunt in me, & erit vsque ad satietatẽ visionis omni carni.

Psal. 35.

Cant. 5.

Psal. 57.
Isa. 66.

Secundum venit à mundo de pulchritudine creaturarum. Isa. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.

Isa. 60.

Tertiũ venit de cælo de iucunda, & grata societate. Isa. Exultabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo. Sed quartum millenarium, quod nõ potest transuadari, est gaudium ineffabile de diuinæ maiestatis visione. Isa. Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Isal. 65.

Isa. 64.

Aliqui tamen exponunt, quòd tres millenarij qui transuadari possunt, & mensurari: sunt tres sensus scripturæ, scilicet historicus, allegoricus, & tropologicus. Sed quartus millenarius qui non potest transuadari, est quartus sensus, scilicet anagogicus, qui est de secretis cælorum, quæ non possunt in hac vita comprehẽdi. Vel secundum alios, per primum millena-

millenarium aquæ pertingentis ad talos intelligitur gratia incipientium, quia in talis est hominis inchoatio: per secũdum millenarium aquæ pertingentis vsque ad genua, intelligitur gratia proficientiũ, quia in genibus est ambulatio, scilicet per profectũ
Psal. 83. virtutum. Psal. Ibunt de virtute in virtutem. Per tertium millenarium, qui erat vsque ad renes, intelligitur gratia prædicantium qui tanque viri perfecti debent Deo spirituales filios generare. Nam ex renibus est generatio.
Ephe. 6. Apost. In Christo enim Iesu per Euangeliũ ego genui vos, sed per torrentem qui non potest transuadari, intelligitur gloria beatorum, quæ ineffabilis est.

Hæreses ortum præcipuè à diabolo habuisse, in Ioannis ardentem stellam de cælo cadentem Absinthium vocatã, aquas dulces amaras facientem, demonstratur. Hæreticorumq; iniqua malignitas aperitur.

Cap. XVI.

HAereses à diabolo procedunt, & hoc ostenditur in visione beati Ioannis, quæ habe-
Apoc. 8. tur, Apocal. vbi dicitur, Cecidit stella de cælo magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiã partẽ fluminũ, & in fontes aquarum. nomen stellæ dicitur Absinthiũ, & facta est tertia pars aquarum in absinthium, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Hæc stella magna, fuit diabolus qui cecidit de cælo, id est, de loco angelorũ, vbi
Isa. 14. creati sunt. Isa. Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? Et quamuis iste casus fuerit à principio, tamen hic introducitur, vbi de hæreticis agitur, qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex eo, quòd casus suus de cælo causa est, propter quã ipse inducit hæreses, & de peccatis tẽtat, vt scilicet impediat homines ne illuc vadant vnde ipse cecidit: & sic in casu hæreticorũ, & peccatorum, casus ipse diaboli quodammodo renouatur, sicut causa in effectu. Vel ideo dicitur cadere, quia tunc, quando scilicet hæreses introduxit, contra ecclesiam acrius incepit deseuire. Vnde tunc apparuit malum eius.
Luc. Videbam sathanã, sicut fulgur de cælo cadentem. Diabolus Luc. 10.
autem dicitur stella propter scientiam, sed dicitur magna propter potentiam & potestatem; ardens autem tanquam facula propter inuidiam. Sapien. 2. Inuidia diaboli, mors introiuit in orbem Sap. 2.
terrarum, & cecidit in tertiam partem fluminis, & in fontes aquarum. Dicitur diabolus cadere, dum homines cadere facit. Fontes autem sunt Magistri, & Doctores hæreticorum, qui dicuntur hæresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum. Flumina enim à fontibus oriũtur, & postea currunt in mare. Et sic ab hæresiarchis discipuli nascũtur, qui postea sequentes magistros suos corruunt in infernum. Aquæ fontium, sunt populi ab eis decepti, id est, credẽtes doctrinis eorum.
Apocal. Aquas quas vidisti vbi Apoc. 18.
meretrix sedet, populi sunt & gẽtes, & linguæ. Fontes igitur, & flumina sunt omnes hæretici, & mali Christiani, qui sub tertia parte hominũ continentur. Nam prima pars est totaliter infideliũ, puta paganorum, vel Iudeorum quantum ad fidem Christi. Alia est totaliter fidelium, puta catholicorum: tertia ipsorum hæreticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles. Nam quidã confitentur vnum articulum, & negant alium, & partim de Christo benè sentiunt, & partim malè. Et in istam tertiam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminauit, sed quia

quia doctrina eorum peruersa est, & ad infernum ducit, ideo subditur. Et nomen stellæ dicitur Absinthium, quæ est herba amarissima: & ideo per eam rectè significatur hæreticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet, & ad amaritudinem inferni trahit: & facta est tertia pars aquarum in absinthium, id est, prædicta tertia pars hominum infecta est hæretica doctrina, & diabolica. Et multi homines mortui sunt ex aquis, id est, de hæreticorũ doctrina, quia amarę factæ sunt per illos hæreticos malè exponẽtes: & reuera mortui non tantũ morte animæ, sed etiã corporis, quia multi combusti. Et nota, quod aqua, id est doctrina sacræ scripturæ amarescit per falsam expositionem. 4. Reg. Ecce habitatio huius ciuitatis optima est, id est, sacræ scripturę, sed aquę pessimæ sunt, id est, expositiones hęreticorum peruersæ & fallæ. Sed nota, quòd hæ aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per salis appositionem, id est, per verę sapientiæ elucidationem. Vnde. 4. Reg. Egressus Heliseus ad fontẽ aquarum, misit in illũ sal, & ait, Hæc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non erit eis vltra mors, neque sterilitas. hoc etiam signatum fuit. Exo. Vbi dicitur, Murmurauit populus cõtra Moysen, dicens: Quid bibemus. hac ille clamauit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod cũ misisset in aquas, in dulcedinẽ versæ sunt. Per lignum autem vera sapientia designatur. Prou. Lignũ vitæ est his qui apprehenderunt eam, & qui tenuerit eam, beatus.

4. Reg. 2.
Exod. 15.
Prou. 13.

Ioseph somnium aliaq; nonnulla scitu digna describuntur, per qua humilitatem sanctis maximopere prodesse asseritur.

Cap. XVI.

Humilitas facit Sanctos proficere, & crescere multipliciter, quod ostenditur ex somnio Ioseph. Genes. Vbi dicitur, quod vidit somnium, quod narrãs fratribus ait: Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stellas vndecim adorare me. In Ioseph intellige augmentum, & profectũ boni, quia sic interpretatur, scilicet augmentum: & in adoratione ostenditur humilitas, in sole autẽ accipitur feruor dilectionis. Vnde dicitur Iudic. Qui diligunt te, sicut sol in ortu suo splẽdet, ita rutilent. sed in stellis intelligitur splẽdor, siue gratia prędicationis. Dan. Qui ad iustitiã erudiunt plurimos, erunt sicut stellæ: sed per lunam accipitur vigor actionis: quia luna maximè agit & potest in istis inferioribus. Quòd ergo, Luna, Sol & Stellæ Ioseph adorando subduntur, signat, quòd in sanctis viris, & feruor dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agẽdi per inclinationem humilitatis proficiunt, & augentur. Iaco. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, scilicet & diligendi, & prædicandi, & bene operandi. Notandum autem circa prædictum somnium, quòd sicut dicunt somniorum interpretes, somnia, quæ apparent hominibus de stellis superioribus, variam habere noscuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominis dignitatem. quia magnæ Stellæ somniatæ, sapientes, & potentes designant: paruæ verò, & obscuræ, viles & insulsas personas. Si cui autem videatur per somnium se Dominum esse stellarum, pro quantitate, & qualitate stellarum dominabitur populis, & si est aptus, & decens, erit rex, & huic interpretationi conse-

Gen. 37.
Iudic. 5.
Dan. 12.

consonat prædictum somniũ Ioseph. Aliquando verò referuntur ad hominum aduersitatem, quia stellę cadentes in mare, perditione populi à rege fieri demõstrãt. Stellæ verò cadentes in terra, in aduersitatem significat, & mala plurima. Stellę autem deficientes in cælo, diuitum paupertatem, & defectum significãt. Nam cęlum simile est domui videntes, stellæ verò substãtiam, & homines habitantes in ea signant.

Quadruplex hypocrisis species, iuxta quadruplicem personarum statum in Ioannis visione sub Solis, Lunæ, stellarum dieiq́; significatione descriptam annotantur, eorumq́; discrimẽ aperitur.

Cap. XVIII.

HYpocrisis quadruplex est. s. prælatorum, clericorum, religiosorum, & laicorũ, quæ describuntur Apoc. in visione beati Ioannis, vbi dicitur: Percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Per Solem intelliguntur prælati: quia sicut Sol totum mundũ illuminat, sic prælati totam Ecclesiam debent illuminare. Mat. Vos estis lux mũdi. Apoc. 8. Matt. 5.

Item Sol non variatur per crementa, vel decrementa, sed stabilis manet. Sic prælati stabiles esse dicunt, vt nec aduersitate, nec prosperitate, nec detractione, nec adulatione moueantur. Eccl. Homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol. Horum tertia pars percutitur, sed nõ deciditur: quia fidem informem retinent, sed in moribus læduntur. Horum enim tres partes sunt. Quia prælatorũ quidam ardent & lucent, & hi sunt prima pars. Alij ardẽt & nõ lucent, & hi secunda: tertij lucent, sed non ardent, & hæc pars tertia percussa est, quia lucet exterius simulata sanctitate, sed nõ ardet interius habita charitate, hanc percussit Dominus Matth. Vbi dixit, Vę vobis Scribę & Pharisæ, hypocritæ: quia similis estis sepulchris dealbatis, quę foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. sic & vos quidem foris apparetis iusti hominibus, intus autem pleni estis hypocrisi, & omni iniquitate. Vel istæ tres partes accipiuntur, secundum tres conditiones Solis. Sol enim est corpus magnum, in quo notatur pręlatorum potestas. Eccl. 27. Matt. 23.

Item corpus latũ, in quo prælatorum fides.

Item corpus calidum saltem, in effectu, in quo prælatorum charitas. Et hæc est tertia pars quæ ferè in omnib. percussa est: quia & si potestatem habent, vel fidẽ retinent, feruore tamen charitatis carent. Per Lunam verò designantur clerici: quia sicut à Sole lumen Luna recipit: sic à prælatis clerici informantur, & quales sunt prælati, tales sunt clerici. Eccl. Qualis rector est ciuitatis, & tales & inhabitãtes in ea. Horum autem tres sunt partes, quidam namque sunt scholares qui frequentant scholas: quidã sunt chorales, qui sequuntur chorum: alij enim curiales, qui sequuntur curias principum, & regum, & prælatorum. Hæc tertia pars percussa est vitio simulationis, & ambitionis. Per stellas verò intelliguntur religiosi. Stellæ enim paruæ videntur, & magnæ sunt, sicut religiosi parui videntur exterius mundo, magni autem interius coram Domino. Eccl. 10.

Item stellę noctem illuminant, & religiosi ecclesiam. Philip. Inter quos luceris sicut luminaria in mundo. Phil. 2.

Item stellę fixę sunt, & religiosi stant

stant in claustro, nisi pauci officiales qui procurant exteriora negocia. Iudi. Stellæ manentes in ordine, & tursu suo &c. Horũ sunt partes tres, iuxta tria vota quæ vouerunt omnes, scilicet obediẽtiam, continentiam, & paupertatem. Prima, & secunda partes nõ sunt adhuc ita percussæ: sed tertia pars, s. paupertas iam omnino, & fere vbique percussa est, ita vt dicat Apost. Omnes quæ sua sunt, quærunt, nõ quæ Iesu Christi: & hoc est, quia refriguit & defecit charitas: cõtra quod dicitur Phi. Non quę sua sunt singuli cõsiderantes, sed quæ aliorum.

Iudic. 5.

Phi. 2.

Item tres partes religiosorum sunt, prælati, officiales, & claustrales, & hæc tertia pars pro magna parte percussa est, & lęsa vitio simulationis, quia multi simulãt sanctitatem donec sint officiales, vel prælati. Et sequitur, ita vt obscuraretur tertia pars eorũ, id est, amitteretur interius lumen illuminans eos ad Dei, & sui cognitionem.

Quarta hypocrisis est laicorũ, & hæc tangitur cum dicitur, Et diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Nã nomine diei ac noctis laici intelliguntur, quia sicut dies à Sole, & nox à Luna, & stellis lumen recipit, sic laici à prętatis, clericis, & religiosis recipiunt doctrinam, & informationem. Horum autẽ tres sunt partes, prima principantium, secũda seruientium, vt sunt rustici, & huiusmodi tertia medium tenentium qu primis subseruiunt, vt vltimis dominantur: tamen vna istarum trium, scilicet seruiẽtium maxime est percussa, quia scilicet omnes illam expoliant, & opprimunt. Vel tres partes laicorum sunt, quia quidam videntur boni, & sunt: quidam vero vidẽtur, & non sunt. Et ista pars, licet sit diei quantum ad apparentiam, est tamen noctis quantũ ad existẽtiam. Et ideo percussa est plaga hypocrisis, & fictæ simulationis.

Dei inspirationem in suis electis contemplantibus inuisibiliter, tenuiter, terribiliter, instabiliter, incomprehensibiliter, & denique vtiliter fieri, per mirabilis Eliphas visionis exemplum lucida explanatione demonstratur.

Cap. XIX.

INspiratio Dei interior qualiter fiat in viris contemplatiuis ostenditur per exemplum in visione Eliphas, quæ habetur Iob. Vbi dicitur: Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiuẽ suscepit auris mea venas susurri eius in horrore visionis nocturnæ quando enim solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt, & dum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ, & stetit quædam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ leuis audiui, Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir. In hac enim visione primo ostenditur, quod diuina inspiratio fit inuisibiliter, & ideo vocatur verbum absconditum. Verbum, quia mẽtem informat: sed absconditum, quia non sensibili locutione, sed inuisibili inspiratione ac perceptione sentitur. Et dicit Gregorius, quòd sentitur per hoc, quòd humanam mentem contingendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, ęternis hanc desideriis inflammat, vt nihil etiam, nisi quæ superna sunt libeat; & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione contemnant: vel dicitur absconditum, quia quale sit nõ potest scire, nisi qui percipit. Apoc. Vincenti dabo manna absconditum,

Iob. 4.

Apoc. 2.

tum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Vel alia de causa dicitur verbum absconditum. Nam quia pauci sunt illi qui percipiunt: dicitur verbum absconditum quasi paucis inspiratum.

Secundo ostêditur, quòd interior inspiratio percipitur tenuiter. Cum subditur: Et quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius: & est sensus quasi furtiuè, id est, raptum, & occulte suscepit, id est, suscipiendo cognouit auris mea, scilicet interior cordis, venas susurrij eius, id est, modos, siue effectus occulte locutionis, siue inspirationis eius, quę dicitur susurrium propter tenuitatem: quia susurrium, non plena voce, sed tenui flatu emittitur. Nam quando Deus se nobis plene, & aperte manifestabit, tunc nobis quasi plena voce loquetur: sed nunc, quia tenuiter se nobis manifestat, quasi susurrando loquitur. Non autem ait susurriũ, sed venas susurrij: quia diuina inspiratio diuersis venis, id est, diuersis modis, siue causis cordi infunditur. Vnde Gregorius: Quasi venas susurrij aperit nobis Deus, cũ latenter insinuat quibus modis ad nostrę intelligentiæ aurem venerit; aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando præsentia quã mala sunt ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, vt post temporalia vilescant: aliquando mala nostra aperit nobis, & ad hoc vsque, quòd etiam doleamus de alienis malis extendit: aliquando aliena mala nostris obtutibus obiicit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit. Grego.

Tertio fit terribiliter, & ideo subdit, in horrore visionũ nocturnæ, &c. Vbi nota causam timoris. Primo ex tẽpore, quia in horrore visionis nocturnæ. De nocte enim homo magis timet quã de die. Sed moraliter sicut dicit Gre. Horror nocturnæ visionis, est pauor occultæ cõtemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata, quæ sunt æterna, considerat eo de factis temporalibus grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat conspicit sicque fit, vt illuminata plus metuat: quia magis aspicit à veritatis regula, per quam tam discordat, eamque graui formidine suus ipse profectus quatiat, quæ prius quasi securius nil videbat. Nota etiam, quod id quod in hoc mundo de diuinis contemplando aspicimus, nocturna visio dicitur propter obscuritatẽ, quia modicum, & cum obscuritatẽ de illo summo lumine videmus, & nihilominus propter excessum eius respectu nostri in cõtẽplatione eius inhorrescimus. Vnde Apostolus: videmus nũc per speculum. Grego. 1. Cor. 13

Secunda causa timoris potuit esse ex sopore. Vnde dicit, Quãdo solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, & tremor. Homo enim qui soporari ac dormire incipit, facilius terretur quàm ille homo qui plenè vigilat. Sed moraliter per soporem intelligitur quies mẽtis ab exterioribus sollicitudinibus, & occupationibus, à quibus quanto magis abstrahitur, ad contemplandum superna liberior & aptior inuenitur. Cantic. Ego dormio, & cor meum vigilat, vnde Grego. dicit, quod sancta mens quo se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit: & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine occultat. Et hinc est, quod Iacob in itinere positus, Can. 5. Grego. Gene. 28

situs, caput ad lapidem posuit, & dormiuit: & tunc habuit visionẽ de scala, vnde etiam Dominũ, & angelos vidit, in quo significatur, quòd in itinere huius vitę ille est aptus ad diuinas reuelationes, & contemplationes, qui caput ad lapidem ponit, id est, qui mente Christo inhæret, & dormit, id est, ab appetitu visibilium mentis oculos claudit, & à rerum temporalium amore quiescit. Sed sequitur, pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Ille enim qui illuminatur ad contemplandam celsitudinẽ diuinæ potentiæ, & rectitudinem diuinæ iustitiæ, pauet considerãdo diuinam immẽsitatem, tremit intuendo suam deformitatem, & terrentur eius ossa, quia scilicet expauescit etiam de his, quæ fortiter se egisse crediderat, scilicet, quando considerat diuinę iustitię seueritatem. Vnde hoc terrore percussus Dauid dicebat: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, &c. Nã omnis humanæ vitæ rectitudo ad illam rectissimã diuini iudicij regulam deducta, multipliciter inuenitur obliqua, sicut baculus qui videtur ad oculum rectus, rectissimæ alicui lineæ appositus, statim apparet distortus.

Psal. 142

Quarto diuina inspiratio fit instabiliter, & ideo sequitur. Dum spiritus me præsente transire inhorruerũt pili carnis meę. Homine præsente, id est, ad contẽplandum Deo assistente, spiritus trãsit, quia id quod de spiritualibus dulciter videtur nõ stabiliter, sed in quodam transitu percipitur: quia in illa suauitate non diu mẽs figitur, eo quod ad semetipsum immensitate luminis reuerberata reuocatur. Sed sequitur, Inhorruerunt pili carnis meæ. Pili carnis sunt quilibet minuti defectus siue cuiuslibet superfluitatis tenues excessus, qui etiam in iustis, & contemplatiuis vitis ex carnis corruptibilitate reperiuntur: sed isti pili spiritu transeunte inhorrescunt: quia dum homo in arce spiritualis contemplationis eleuatur, etiam huiusmodi tenues defectus, siue excessus perhorrescit, & de illis mente cruciatur. Vel pili qui sunt superfluitates carnis, sunt superfluæ cogitationes mentis. Vnde præceptum fuit per Moysen in lege, quod Leuitæ raderent omnes pilos carnis suæ. Leuitæ quippe assumptus vocatur: oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis radere, quia hi qui in diuinis obsequiis assumuntur, debent ante oculos Dei à cunctis carnis cogitationibus mundi apparere. Transeunte ergo spiritu, pili pertimescunt: quia ante compunctionis vim cogitationes superfluæ fugiunt, vt nil fluxum, nil iam remissum libeat: quia afflatam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimæ seueritas inflammat, vt dicit Gregorius.

Leuit. 14

Quintò diuina inspiratio fit incomprehensibiliter, quia scilicet nõ ita fit, vt per eam Deus comprehendatur, id est, vt aperte per essentiam videatur. Et ideo sequitur, Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum: mens enim contemplantis Deum, vsque ad hoc quidem eleuari potest, vt cognoscat Dei immutabilitatem quam significat per hoc, quod dicit, Stetit quidam. Creatura enim ex se non habet, quod stet: quia sicut ex se nihil est, ita ex se in nihilum tenderet, si eam virtus Dei non teneret. Vnde omnis creatura, quia dependens est à à Deo secundum illud Aristo. A Deo dependet cælum, & tota natura: & secundum illud eiusdem. Ab hoc quidem ente, scilicet Deo

Arist. de cæl. & mund.

singulis deriuatum est esse, & viuere, his quidem clarius, illis vero obscurius. Ideo ex se nō habet stare, sed fluere. Stare ergo est propriè solius creatoris, qui nulla
Iaco. 10. mutatione variatur Iaco. Apud quem non est trāsmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Vnde ipse immobilis stabilisque manēs dat cūcta moueri. Licet ergo mēs contemplantis pertingere possit ad cognoscendam Dei immutabilitatem, scilicet, vt cognoscat ipsum semper stare sicut plerique Philosophi probauerunt primum principium esse immobile, & æternum; tamen ad hoc in hac vita nunquam naturaliter pertingere potest, vt videat Dei faciem, id est, vt cognoscat ipsius quiditatem, & ideo subditur, Cuius nō
Exod. 33 agnoscebam vultum. Exod. Posteriora mea videbis, faciem autē meam videre non poteris. Posteriora Dei dicuntur eius effectus, ex quibus de Deo cognoscimus potius quid non sit, quàm quid sit, quod esset faciem videre: sed licet ipse Deus in se videri non possit, in sua tamen imagine, id est, in suo filio se nobis visibilem tribuit, sicut ipse filius dixit:
Ioan. 14. Qui videt me, videt & patrem meum. Vnde subditur: Imago coram oculis meis. Ipse enim Dei filius, qui est imago Dei secundū
Sap. 7. illud Sap. Candor est lucis æternæ, & imago bonitatis illius, mortali nostra carne assumpta etiam coram oculis carnis visibilis nobis apparuit. Ex his ergo manifestè colligitur, quod quicquid de Deo per contemplationem attingitur, valde tenuiter, & imperfectè conspicitur. Et ideo subditur, Et vocem quasi aure leuis audiui. Ista vox auræ leuis est Spiritus sancti inspiratio, quæ, quia secundum modum nostræ capacitatis, & imbecillitatis fit in nobis, ideo est admodū auræ leuis, id est, temperata, & tenuis. Vnde Gregorius: Vox Dei quasi auræ leuis auditur, quia in hac adhuc vita positis cōtemplatoribus suis nequaquam se diuinitas, sicut est, insinuat. Sed lippientibus adhuc mentis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demōstrat. Grego.

Sextò, diuina inspiratio fit vtiliter: quia per hanc homo de Dei æquitate, & de sua humilitate instruitur. Et ideo subditur, quod per istam vocem audiuit, Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur? Quia enim opposita iuxta se posita magis elucescunt (vt dicit Philosophus) propter, quod accidit (vt dicit Gregorius) quod tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto ei clarius veritas lucis constat. Ideo eleuatus in Dei contemplationem quanto melius conspicit rectitudinem iustitiæ diuinæ, tanto clarius cognoscit obliquitatem vitæ suæ. Vnde tunc apertè videt homo, quod in Dei comparatione iustificari non potest, quia (vt dicit Gregorius) Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in Solis radio posita, tenebratur: tunc etiā cognoscit quod si aliquid patitur, iustè patitur, ita quod de flagello Dei murmurare non debet. Et ideo subditur, Aut factore suo purior erit vir. Gregorius: Quisquis de percussione murmurat, quid aliud quam iustitiam ferientis accusat? puriorem ergo se vir factore suo extimat, si contra flagellum querelam parat: eique se proculdubio præponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit, signanter autem dicit Factore suo, quia non debet aliquis credere, quod creator creaturam suam quam de nihilo fecit ipse affligere velit, quod tunc, Arist. 1. elen.

tunc, vt dicit Gregor. Eliphas didicit cum vocem auræ lenis audiuit: quia in consideratione diuinæ maiestatis discitur quam humiliter in sua animaduersione timeatur, & qui superiora degustat, inferiora æquanimiter tolerat: quia plene intus conspicit quanti extimet, quod foris agit.

Hic plures eleganter explanantur Sanctorum visiones, variaq; figura conscribuntur, qua Dei virginem rationaliter designare videntur: cuius prarogatiua, dignitates, ac merita ipsiúsque assumptionis mysteria pluribus auctoritatibus ac exemplis patefiunt.

Cap. XX.

MAria mater Domini assimilatur illi sedi, quæ per visionem imaginariã ostensa fuit
Apoe. 4. Beato Ioan. Vidi (inquit) & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens: & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardinis: & iris, in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ, huic enim sedi assimilatur Beata Virgo.

Primo ratione artificij, quia ad modum, & formam sedis fuit artificiata. Nam sedes est à terra eleuata, inferius clausa, & aperta superius. Sic ipsa fuit eleuata à mundo, clausa peccato, & aper-
Psal. 44. ta Deo. Psal. Sedes tua Deus in seculum seculi.

Sec[illegible] ratione loci, quia posita e[illegible] in cęlo, scilicet empyreo, vbi posita erat affectione, & contemplatione, & nunc est ibi glo-
Psal. 102 rificata etiam habitatione. Psal. Dominus in cælo sedes eius, vel posita, id est, per fidem firmiter stabilita in cælo, id est, in ecclesia militante.

Tertiò ratione obsequij, quia super sedem sedens, scilicet Christus, qui licèt super eam fuerit dignitate, tamen in ea sedit, & quieuit incarnationis humilitate. Ezech. Princeps ipse sedebit in ea. Eze. 44.
Ostendit ibi etiam Beatus Ioannes qualis erat ille sedens, quia qui se, e. simil. as. la. ia. & sar. Duplici lapidi assimilatur saluator noster Christus ad designandam duplicem naturam in eo, scilicet diuinam, & humanam. Diuina natura in lapide iaspidis designatur, quia iaspidis viridis est coloris, qui inter omnes colores magis confortat, & delectat visum: & diuinitatis species super omnia intelligibilia magis delectat, & confortat intellectum. Humana vero natura designatur in lapide sardinis, qui est coloris rubei quia Christi humanitas rubricata fuit sanguine passionis. Isaias. Isa. 44.
Quare rubrum est indumentum tuum. In visione, seu cognitione harũ duarum naturarũ totus homo glorificatur. Vnde siue ingrediatur per intellectum ad conspiciendam diuinitatem, siue egrediatur per sensum ad videndam humanitatem in suo Saluatore, pascua inueniet intus in aspectu diuinitatis, foris in aspectu humanitatis.

Quartò ratione ornamẽti, quia iris in circuitu sedis si. vi. sma. Et hic circuitus etiã competit Beatæ Virgini, quæ suam protectionem, virtutem, & gratiam vndique extendit, vniuersam ecclesiã protegens, & adiuuans. Eccl. Gyrum cæli circuiui sola. Duo autem colores principales iridis, scilicet igneus, & ceruleus, sunt duę virtutes beatæ Virginis, quia igneus est charitas, ceruleus est castitas. Sapien. O quàm pulchra Sapi. 4.
est casta generatio cũ charitate.
Prou. Byssus, & purpura indumentum eius. Prou. 31.
Dicitur etiam esse smaragdo similis propter virorem fidei, quæ in ea nunquam emarcuit.

Item iris est signum clemẽtiæ, & reconciliationis Dei ad genus huma-

humanum. Vnde propriè conuenit beatæ Mariæ virgini. Genes. Arcum meum ponam in nubibus cæli, & erit signum fœderis inter me & terram. Gene.9.

Item iris est arcus sine corda ad nos inclinans cornua in signum, quòd non vult ferire, sed parcere. Vnde etiam significat beatæ Virginis pietatem, & misericordiam quæ semper filiũ ad parcendum, & non ad feriendum inducit, dicens illud: Parce domine, parce populo tuo. Iohe.2.

Item beata Virgo assimilatur illi signo quod vidit Beatus Ioãnes apparere in cælo. Apoc. Vbi dicitur. Signum magnũ apparuit in cælo. Mulier amicta Sole, & luna sub pedibus eius, in capite eius corona stellarum duodecim, & in vtero habens, & clamabat. Vbi dignitas matris domini nostri quadrupliciter declaratur. Apoc.12.

Primò ex antiquitate in eo, quòd dicitur signum magnum, quia, scilicet fuit in antiquo in magnis rebus præfigurata.

Secundo ex natiuitate, quia apparuit in cælo, id est, in ecclesia militante, scilicet quando nata est.

Tertio ex claritate, quia amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarũ.

Quartò ex fœcunditate, quia in vtero habent, & clamabat.

Primò, ergo Beata virgo dicitur signum magnum, quia scilicet fuit ab antiquo magnifice præfigurata. Fuit. n. præfigurata Beata Virgo in signo cæli, in signo regni, & in signo belli. De primo dicitur Gene. 9. Arcum meum ponam in nubibus cęli, & erit signũ fœderis inter me, & terram. Et assimilatur illi arcui quo ad quatuor præcipuos colores, qui videntur respondere quatuor elementis, sicut dictũ est supra. Ipsa enim habuit colorem igneum in Gene.9.

feruore charitatis.

Item iacintinum in nitore sanctitatis, ceruleum in compassione pietatis, & gramineũ, siue viridem in nitore virginitatis. Est etiam aliud signum in cælo, cui assimilatur Beata Virgo. Solet enim secundum computistas, Sol in medio mensium ingredi nouũ signum. In medio autem Augusti signum Virginis ingreditur: Sol autem, quado est in signo in quo creatus est, maximos dicitur habere effectus. Et ideo in assumptione quæ celebratur in medio Augusti, Sol iustitiæ ingressus est in signum Virginis gloriosę: quia qui in virgine conceptus fuerat per incarnationem, in assumptionis die ingressus est in eam per glorificationem: & ideo in eã, & per eam magnos effectus imprimit gratiæ, ita vt omnes possint ad eam confidenter accedere.

Item fuit præfigurata in signo regni, i. in sceptro, siue virga aurea Assueri. Nã sicut legitur Hester 5. Cũ rex Assuerus iudæis esset iratus, Hester Regina ad intercedendum se contulit: & rex auream virgam pro signo clementię ad eam extendit, & placatus fuit. Hæc virga aurea, est mater nostra virgo Maria, qua mediante Deus humanæ naturæ, siue peccatoribus placatus est. Vnde ipsa data est nobis in signum clementię, & misericordiæ, ad quam [illegible]entes liberantur. Hest.5.

Item præfigurata fuit in signo belli, de quo Mach. Dato, inquit, signo adiutorij, Dei commiserũt cum Nicanore, & vicerunt. Sic Iudæi, id est, confitentes, scilicet, qui Christum, & Beatam Virginem confitentur, & laudãt, habent signum adiutorij Dei, scilicet gloriosam Virginem adiutricem, cuius ope diabolum vincũt & in fugã cõuertunt, vnde Prop. hoc signum petens dicebat. Fac 2.Mac.2 Psal.8.

mecum

mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & cófundantur, quoniam tu domine adiuuisti me, & consolatus es me.

Secundò describitur ex natiuitate, quia apparuit in cælo, id est, in ecclesia militante. Tunc enim primò apparuit, quando in mũdo nata fuit. Sed nota, quod beata Virgo apparuit sicut flamma, sicut rota, sicut stella, & sicut fœmina. De primo dicitur Exo. Apparuit dominus in flamma ignis de medio rubi. Hæc flamma fuit beata Virgo diuino amore inflammata, in qua dominus apparuit, dum incarnatus fuit. Exod. 3.

Itẽ apparuit sicut rota. De qua Ezech. Apparuit rota vna super terram iuxta animalia, quatuor habens facies. Hæc rota fuit Virgo beata: ipsa enim fuit rota demonibus terribilis. Dicitur enim quòd leones terrentur, quando audiunt strepitus rotarum. Hæc fuit super terram, id est, à terrenis eleuata cogitatione, affectione & cõuersatione: iuxta animalia, id est, iuxta Euangelistas tempore, & familiaritate: vnde multa eos edocuisse creditur de Christo filio suo, præcipue beatum Lucã, vnde ipsa habuit quatuor facies, idest, notitiam, & fidem omnium quæ quatuor Euãgelistę de Christo scripserunt: vel quatuor facies, id est, quatuor virtutes cardinales, scilicet iustitiam, prudẽtiam, fortitudinem, & temperantiam. Vel quatuor facies, id est, quatuor aspectus, quarum vnam ad Deum vertit pro nobis intercedendo. Aliam ad paradisum, id est, ad beatos eos lætificando. Lætificãtur enim Sancti qui sunt in cælo, non solum de aspectu regis, sed etiam Reginæ, qua mediante saluati sunt. Ezech. 1.

Tertiam vertit ad mundum miserando, & protegendo. Quartam vertit ad diabolum exterrẽdo, & expellendo. Vnde dicitur esse demonibus terribilis, vt castrorum acies ordinata.

Item apparuit, vt stella, Matth. Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuerat eis. Est enim vt stella matutina quę diem, id est, Christum adduxit. Matt. 4.

Item, vt stella marina, quæ nauigantes per mundi pelagus, ad portum salutis dirigit. Vnde & stella antecedebat eos vsque dum veniens staret supra vbi puer erat; scilicet Iesus, qui salus interpretatur. Matt. 4.

Item, vt stella vastatiua, scilicet vitiorum. Num. Orietur stella ex Iacob, & cõsurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Num. 24

Item apparuit, vt fœmina. 4. Reg. Apparuit fœmina, cuius filius mortuus erat. Maximè enim in morte Christi filij sui fœmineũ & maternum ostendit affectum dolendo, & plorando. Patet igitur, quod beata Virgo tanquam flamma accendit, & calefacit frigidos in dilectione charitatis; & tanquam stella illuminat dubios in cognitione veritatis: & tanquam rota perstrepens exterret leones, id est, superbos timore humilitatis, & tanquam fœmina pia confortat, & securat pusillos in spę suę pietatis. Et de istis quatuor loquitur Ecclesiast. dicens: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. 4. Reg. 7

Tertio describitur ex claritate: quia mulier amicta sole: vbi ostẽditur beata Virgo esse clara, & luminosa à parte inferiori, quia Luna sub pedibus eius.

Item à parte superiori, quia in capite eius corona stellarũ duodecim. Dicit ergo primo, Mulier amicta Sole, id est, fulgore gratię Spiritus sancti. Et hæc gratia fuit septiformis secundum septem

dona Spiritus sancti quæ fulserūt in ea, quæ scilicet repræsentantur in septem effectibus Solis.

Primus effectus est calefactio, & hic ex dono sapientiæ, quæ calefacit in amore Dei, sui, & proximi. Ecclesiast. Tripliciter Sol exurens montes, id est, excelsas mētes inflammans triplici amore, vt dictum est. Vel aliter in amore Dei tripliciter, scilicet toto corde, tota anima, & tota mente, radios igneos exufflans, id est, calidas affectiones immittens. 2. Machabæorum. Refulsit Sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus, Spiritus enim gustans Deum per donum sapientiæ, inardescit in amore ipsius. Augustinus: Gustaui, & esurio ac sitio: tetigisti me, & exarsi in concupiscentiam tuam. Ecclesiastic. Qui edunt me, adhuc esurient.

Eccl. 44. 2. Mac. 1 Augu. Eccl. 24.

Secundus effectus est illuminatio, quæ pertinet ad donum intellectus. Ecclesiastic. Sol illuminans per omnia respexit, idest, omnia respicere facit in cælo summa gaudia, in inferno summa supplicia, in mundo pressuras, & angustias, in seipso peccata & negligentias 2. Machabæorum: Refulsit Sol in clypeos aureos, i. in Christū, & Mariā, & resplenduerunt montes ab eis, id est, electorum mentes.

Eccl. 42. 1. Mac. 6

Tertius effectus Solis est denudatio, quia facit vestes exuere: & hoc ad donum consilij refertur: quia docet veterem conuersationem, & secularem vitam deponere. Canticorum: Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me Sol.

Can. 1.

Quartus effectus Solis est cōsolidatio: & hæc ad donum fortitudinis pertinet, per quod mens solidatur Ecclesiastic. Homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol, id est, firmus.

Eccl. 27.

Quintus effectus Solis est regulatio totius vitæ humanæ: & hoc pertinet ad donum scientiæ, per quod scimus conuersari in medio nationis prauæ, vt dicit Augustinus. Vnde Apostolus: Inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

Augu.

Sextus effectus Solis est liquefactio: & hic ad donum pertinet pietatis, quo liquescit anima in compassione proximi. Exod. Cū incalesceret Sol, liquefiebat māna. Sapient. Quod igne non poterat exterminari: statim exiguo radio Solis tabescebat, psalmista: Flabit spiritus eius, & fluent aquæ.

Exod. 16 Sap. 16. Psal. 147

Septimus effectus Solis est desiccatio humidorum: & hoc ad donum pertinet timoris, quo carnalis concupiscentia desiccatur. Vnde Iaco. Exortus est Sol cum ardore, arefecit fænum, id est, carnem: quia omnis caro fænum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Propter hos septē Solis effectus dicitur, Lux Solis septēpliciter erit sicut lux septē dierū. Et propter hos septem Solis effectus saluator homo, & ideo dicitur, Cras erit nobis salus cū incaluerit Sol.

Iac. 1. Isa. 40. 1. Reg. 11

Secundo Beata Virgo ostenditur fuisse etiam illuminata à parte inferiori: quia Luna sub pedibus eius. Vbi per Lunam designatur mutabilitas quæ est quadruplex: vna naturæ quæ etiam est in Angelicis spiritibus, qui sunt mutabiles per naturam, & immutabiles per gratiam. Iob: Ecce qui seruiunt ei, nō sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.

Iob. 4.

Secunda est fortunæ in rebus temporalibus Eccle. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Eccl. 1.

Tertia est culpæ in peccatoribus, scilicet de culpa in culpam.

Osee: Sanguis sanguinem tetigit, id est, vnum peccatum ad aliud traxit.

Quarta est miseriæ in humanis corporibus. Iob: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis, &c. nũquam in eodem statu permanet. Hæc quadruplex Luna, id est mutabilitas fuit sub pedibus beatæ Virginis.

Iob. 14.

Primò mutabilitas creaturæ cœlestis, quia scilicet Angeli eius subduntur imperio. Vnde competit ei illud Genesis: Vidi per somnium quasi Solem, & Lunã, & Stellas vndecim adorare me. Vt per Solẽ intelligatur suprema angelorũ Hierarchia, per Lunam Hierarchia media: per Stellas verò Angeli infimæ Hierarchiæ: qui omnes beatam Virginẽ adorant, & venerantur. Nomine etiã Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ, sui infimæ hierarchiæ: qui omnes beatã Virginem adorant, & venerãtur. Nomine etiã Lunę intelligitur mutabilitas fortunæ. Eccl. Stultus vt Luna mutatur, quia secundum quod bona temporalia fluunt, & refluunt, mutatur animus eius. Istam Lunam beata Virgo sub pedibus habuit: quia omnia temporalia calcauit per paupertatem voluntariam, quã elegit. Si enim ista temporalia calcaremus pedibus, & non tangeremus affectibus, veraciter nostra essent. Deut. Omnis locus, quẽ calcauerit pes vester, vester erit. Luna tamẽ quãto magis Soli coniungitur, tanto magis luce priuatur: & quanto magis se à Sole elongat, tanto maiore luce coruscat: quia multi prælati quanto magis appropinquant ad Deum per aliquam dignitatem, tanto magis obtenebrantur per iniquitatem: & quãto magis elongantur, dignitates fugiendo, tanto magis illuminãtur lumen gratiæ recipiendo.

Gen. 37.

Eccl. 27.

Deut. 11.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas culpę. Vnde dicitur de viro sancto, & perfecto. Per diem Sol non vret te, neque Luna per noctẽ. quia anima sancta, neque in die prosperitatis cadit in peccatum per amorẽ malè inflammantẽ, neque in nocte aduersitatis per timorem malè humiliantem. Istam Lunam Virgo Maria sub pedibus habuit: quia nulla culpa in ea vnquam prævalere potuit. Et ideo in Psalmo non dicitur Luna simpliciter, sed Luna perfecta in æternum. Luna autem tunc perfecta erit, quando sine macula erit, quando scilicet verificabitur, quod dicitur Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis. Fuit igitur sicut Luna perfecta, quia sine omnis peccati macula tam mortalis, quàm etiam venialis.

Psal. 120.

Psal. 88.

Isa. 30.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas miseriæ. Psalm. Orietur in diebus eius iustitia, & abundãtia pacis, donec auferatur Luna. glossa, id est mutabilitas, quæ per Lunã significatur. Sicut enim Luna crescit, & decrescit, sic & humanum corpus multiplici mutabilitati subditur. Ro. Vanitati creatura subiecta est. Et, quia ipsa mutabilitas miserię tolletur in resurrectione die nouissimo, subditur ibi, Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, Istam Lunã beata Virgo sub pedibus habet, quia perfectam corporis immortalitatẽ possidet, & super omnes angelorum ordines in anima, & in corpore glorificata manet. Vnde Psalm. Caligo, id est, humana mortalitas sub pedibus eius, ascendit super Cherubin, & volauit vo. super. pen. vẽ. Ipsa igitur Virgo beata Lunã sub pedibus habuit, scilicet cælestem naturam ei præsidendo, prosperitatẽ humanã eam despiciendo,

Psal. 71.

Rom. 8.

Psal. 17.

omnem culpam ipsam pænitus vitando; & humanam miseriam, immortalitatem induendo.

Tertiò fuit illuminata à parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Istæ duodecim stellæ, sunt duodecim eius prærogatiuæ super omnes mulieres, quarũ quatuor habuit ex parte corporis & animæ.

Prima fuit vteri sanctificatio, secunda Angeli salutatio, tertia Spiritus sancti superuentio, quarta filij Dei conceptio. Alias quatuor habuit ex parte animæ.

Luc. 1. Prima fuit eius humilitas, quia dixit. Ecce ancilla Domini, &c.

Secunda eius prudentia, quia quęsiuit, Quomodo fiet istud, &c

Tertia fuit erubescentia, quia turbata est in sermone Angeli.

Quarta fuit charitas, qua seruiuit cognatę, & quia vino deficiẽ-

Ioan. 2. te in nuptiis, dixit filio, Vinũ non habent. Alias quatuor habuit ex parte corporis, quæ fuerunt maternitas sine corruptione. Virginitas cum fœcũdatione, grauitas sine grauamine, & partus sine dolore. Fuit ergo mater incorrupta, Virgo fœcunda, sine grauamine, grauida, sine dolore puerpera. Et stellæ duodecim, sunt nouẽ ordines Angelorum, & tres ordines beatorum, s. Martyres, Cõfessores, & Virgines, qui eã coronant, quia ipsam perpetuo venerãtur, admirantur, & laudant. Seraphin enim admirantur, & laudant in ea charitatẽ tam succẽsam: Cherubin sapientiam tam profundã, Throni pacem, & quietẽ in Deo sic tranquillam; Dominationes tantam super Angelos præeminentiam, Virtutes tantam miraculorum efficaciam, Potestates tantam super dæmones potentiam, Principatus tantam de omnibus regnis prouidentiam, Archangeli tantam de omnibus locis diligentiam, Angeli tantam de singulis personis custodiam, Martyres tantam in tribulatione constantiam, Confessores tantam sobrietatem, & temperantiam, Virgines tantam puritatem, & munditiam.

Quartò eius dignitas ostenditur ex eius fœcunditate, quia in vtero habens filium Dei conceptum, scilicet in annunciatione clamabat spiritu, Deum magnificando, quando dixit: Magnificat anima mea Dominum. Sed nota, Luc. 1.
quòd habuit in vtero paternum splendorem. Hebr. Qui cùm sit Hebr. 1.
splendor gloriæ, &c.

Item niueum candorem. Sap. Sap. 7.
Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula.

Item diuinum odorem. Eccle. Eccl. 24.
Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.

Item suauem dulcorem ibidem. Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum.

Item celeste ignem. Heb. Deus Heb. 12.
noster ignis consumẽs est. Ex hoc ergo, quòd habuit in vtero paternum splendorem, fuit in ea mirabilis claritas. Ambr. Quid mi- Ambr.
rabilius matre Dei? quid splendidius ea, quam splendor elegit, quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagio generauit? Quia vero habuit niueum cãdorem siue splendorem, remãsit ibi mirabilis puritas. Can. Tota pul- Cant. 4.
chra es amica mea, & macula nõ est in te. Anselmus. Decebat, vt Ansel.
virgo eã puritate niteret, qua maior sub cælo nequit intelligi. Quia verò diuinum odorem habuit, remansit ibi mirabilis suauitas. Vnde clamabunt adolescentulæ, Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. Eccle. Sicut cinamomum, & Eccl. 24.
balsamum aromatizans odorem dedi. Sed, quia habuit suauem dulcorem, remansit ibi mirabilis

lis pietas. Vnde ipsa dicitur mater gratiæ, mater misericordiæ. Quia verò habuit cęlestē ignem, remansit ibi mirabilis charitas, per quem diabolum succēdebat. Judi.9. Iudith. Percuties eum ex labiis charitatis meæ: per hanc enim omnia aduersa superabat. Cant. Cant.8. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.

Item Maria mater Domini assimilatur arcæ testamenti in visione beati Ioannis, quę habetur Apoc. vbi dicitur, quod visa est Apoc.11. arca testamenti Domini in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terremotus. Vbi primo nota aspectum dignitatis, quia visa est arca Domini.

Secundò sitũ sanctitatis, quia in loco sancto, s. in templo.

Tertiò effectũ potestatis, quia facta sunt fulgura. Et circa primum nota, quod per arcam Domini intelligitur virgo beata Maria. Et hoc patet ex tribus, scilicet ex materia, ex mensura, & ex continentia, i. ex ipso contento. Si quidem materia arcæ veteris Testamēti, de qua fabricata fuit, fuerunt ligna Sethim, sicut patet Exod.25. Exod. 25. secundum autē Hiero. ligna Sethim inter cætera ligna habent leuitatem, pulchritudinem, & fortitudinem, & imputribilitatem. Per quæ intelliguntur quatuor virtutes Mariæ. Nã leuitas competit eius paupertati, per quam fuit à terrenis affectibus, & solicitudinibus exonerata, & alleuiata. Isa. Ascendet Isa.19. Dominus super nubem leuem, id est, Mariam pauperem: quæ nubes quidem fuit, quia ex terra nata: sed tamē fuit leuis à mũdi affectibus, & solicitudinibus exonerata. Pulchritudo verò competit eius puritati, per quam immunis fuit ab omni deformitate Cant.4. peccati. Cantic. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fortitudo autē competit eius stabilitati, scilicet in fide, & patientia. Prouer. Fortitudo, & decor indumentum eius. Eccl. Co- Prou.31. Eccl.26. lumnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Imputribilitas cõpetit eius virginitati. Sap. Clara est, quæ nunquam marcescit. Sap.6.

Secundo illa arca figurabat beatam Virginem ratione mensuræ, quia sicut dicitur Exod. Longitudo arcæ habebat duos cubitos, & Exod.25. semis latitudo cubitum, & dimidium, altitudo similiter cubitum, & semis. Iosephus autem dicit, quod facta est arca quinque palmorum longitudinis: quia scilicet beata Virgo quinque sensus ab initio vitæ vsque ad finem in omni sanctitate longanimiter custodiuit, & seruauit.

Trium autem palmorum erat latitudo, quia restauratione Angelorum, & redemptionē hominum, & totius vniuersi renouationem auidissimè procurabat. Cubitum, & semissem habebat altitudo, quia eius contemplatio plena erat in fide, semiplena in comprehensione. vel certè, quia eius celsitudo humanam, & angelicam naturam excellebat: sed vsque ad filij excellentiam minimè ipsa attingebat.

Tertiò figurata est beata Virgo per arcam ratione continentiæ: quia in arca continebãtur tabulæ testamenti. Deuteronomium, & virga Aaron, vrna aurea in qua erat manna. Quæ omnia competunt beatæ Mariæ. Custodiebat enim Virgo beata rigorem disciplinæ, qui designatur per virgam, legem decalogi, quæ per tabulas, euangelium Christi, quod per Deuteronomium, quæ est lux secunda; & ipsum Christum, qui per vrnam plenam manna. Vel per ista quatuor intelligitur Iesus Christus, qui in

ista

ista arca habitauit, in quo quatuor fuerũt, scilicet diuinitas dulcissima quæ per manna, anima sapientissima, quę per Deuteronomium siue secundam legem, caro mũdissima, quę per virga Aaron, quæ floruit, & spiritus humanus sapientissimus, qui per tabulas testamenti, in quo erant scripta Dei mandata, significantur. Templum autẽ in quo hæc arca fuit est triplex, primum in quo fuit fabricata, & sanctificata, & istud fuit vterus matris suæ, scilicet
3. Reg. 8. Annæ beatæ. Dicitur enim Reg. quod intulerunt arcam Domini in locum suum, in oraculũ templi in Sancta Sanctorũ. Hæc arca fœderis Domini, fuit beata Maria, quam Deus, sterilitatem parentũ auferens, & Angelus promissionem deferens, & Ioachim generationi operam præbens, introduxit in locum suum, id est, in vterum beatæ Annæ, de qua subditur, In oraculum templi. Ipsa enim Anna beata templum Dei fuit, cuius oraculum fuit mens ipsius Deo deuota, & orationi dedita: in cuius etiam vtero beata Virgo post conceptionem sanctificata fuit, vt esset Sancta Sanctorum, id est, super omnes Sanctos sanctificata, vel vt ipsa beata Virgo etiam in vtero matris præpararetur ad generandum Sanctum sanctorum.

Secundum fuit templũ in quo fuit purificata, templum scilicet Salomonis, in quo etiam obtulit filium suum obuiante sancto Si-
Luc. 2. meone. Luc. Venit in spiritu in templum, & cùm inducerẽt puerum Iesum, &c. vt scilicet nos studeamus animã nostram, dum est in templo corporis, vel mundi, solicitè purgare scilicet per pœnitentiam, & spiritum nostrũ Deo offerre, scilicet per orationẽ deuotam.

Tertium est templũ in quo fuit glorificata: & hoc fuit in assumptione, cùm scilicet ingressa est templum cælestis gloriæ. Et de hoc templo dicitur, Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. Ad hoc igitur cęleste templum deducta fuit arca, id est, beata Virgo cum honorabili societate, cũ ineffabili iocunditate, cum admirabili claritate, & cum tirribili potestate.

De primò dicitur figuratiue, 2. Reg. vbi legitur, quod Dauid, 2. Reg. 6.
& omnis Israel ducebant arcam Domini cum gaudio, & erãt cum Dauid septem chori: Per Dauid intelligitur Christus, per septem choros vniuersitas angelorũ: vel tres chori fuerunt ante nouum testamentum, scilicet Angeli, Patriarchæ, & Prophetę, & quatuor in nouo, scilicet Martyres, Confessores, & Virgines, & ipsi Apostoli qui nutu Dei ad literam interfuerunt eius exequiis. De ista honorabili societate cantat Ecclesia, Vidi speciosam sicut colũbam, &c. & sicut dies verni circundabat eam flores rosarum, & lilia conuallium. Per flores rosarum (secundum Hiero.) intelliguntur omnes Martyres sanguine rubricati. Per lilia omnes Angeli, Confessores, & Virgines.

Secundò, assumpta est cum ineffabili iucunditate, quod significatum est, Reg. vbi dicitur: Da- 2. Reg. 6.
uid, & omnis Israel ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & clangore buccinæ. Et ibidẽ, Dauid autem, & omnis domus Israel ludebant corã Domino in omnibus lignis fabrefactis, & cytharis, & lyris. Circa quod notãdum est, quod (sicut dicit Augu. super Psalmos, & Hugo de sancto Victore.) triplex est sonus mysicus. Vnusquisq; fit cũ voce, sicut in cantu. Alius cum flatu, sicut in buccina: tertius cum pulsu sicut in cithara. Sonus ergo

vocis

vocis tangitur cùm dicitur, In iubilo, quia iubilatio est cantus modulatio. Sonus flatus cùm dicitur in clangore buccinæ. Sonus pulsus in lignis fabrefactis, & citharis. Vnde per hoc dat intelligere, quod in deductione huius arcæ in templo, cæli fuit omnis modulatio, siue suauitas musica.

Can. 6. Tertiò, fuit assumpta cum mirabili claritate. Cãt. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora cõsurgens? in quo ostenditur, quod ascendit cum claritate corporali, scilicet corporis gloriosi, deposita scilicet omni obscuritate corporeæ corruptionis, sicut aurora noctem relinquit, & diem adducit. Sequitur Pulchra vt Luna. Et in hoc ostenditur, quod cum claritate spirituali, id est, cum anima beata. Sicut enim Luna post Solem saltem quantum ad apparẽtiam maiorem habet claritatem, sic ipsa post Christum maiorẽ secundum essentiam & veritatem, habuit beatitudinem. Sequitur, Electa vt Sol. In quo ostenditur, quòd ascendit cum claritate supersubstantiali, id est, cum filio suo sibi occurrente, qui est verus Sol. Et sequitur adhuc Terribilis, vt castrorum acies ordinata. In quo ostenditur, quod ascendit cũ claritate intellectuali, id est, cum luce Angelica, quia totus Angelorum exercitus ad ipsam venit, & ipsam vsque ad cælum associauit. Et ideo dicitur, vt castrorum acies ordinata: quia quidam eam præcedebãt sicut domicelli quasi viam tantæ dominæ præparãtes: quidam comitabãtur sicut baiuli, quasi ipsam ad æthera deducentes: quidam subsequebantur tanquã famuli, quasi eius obsequiis famulantes. Omnes autem associabant sicut ioculatores deuoti, laudes dulcissimas modulantes.

Quartò sequitur effectus potestatis: quia facta sunt fulgura, & voces: & terremotus. Dum enim sic triumphaliter ascenderet, facta sunt fulgura, id est, terrores dæmonũ, scilicet fugientium, & voces scilicet Sanctorum iubilantium, & terremotus, id est, commotio Iudæorum concurrẽtium: de qua scilicet Iudæorum cõmotione multa narrantur in libello de assumpsione, quẽ trãstulit beatus Hieronymus.

Mare vitreum à Ioanne præuisum, vitam hanc miseriæ plenam; quoad omnia peccata significare affirmatur.

Cap. XXI.

MVndus assimilatur illi mari vitreo, quod Ioannes vidit per visionem imaginariam. Apoc. vbi dicitur: Vidi in cõspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo. Apoc. 4. Est enim mundus mare tumidũ per superbiam, liuidum per inuidiam, feruidũ per iracũdiam, profundum per auaritiam, inquietum per accidiam, spumosum per luxuriam, absorbens per castrimargiã, vbi etiam maior piscis minorum deuorat. Abac. 1. Facies hominis sicut pisces maris. Aba. 1. Psalm. Hoc mare magnũ, & spaciosum manibus, &c. Dicitur autem vitreum propter fragilitatẽ. Ioan. Mũdus transit, & concupiscentia eius. Ioan. 2. 1. Corin. Preterit enim figura mũdi huius. 1. Cor. 6. Dicitur etiã simile crystallo propter frigiditatem, & malitiam obstinationis. Eccl. Gelauit crystallus ab aqua. Gene. 43

Christi passiones in Ioseph manipulo figurata, ipsiusq; merita cæterorũ Sanctorum merita, & passiones, in fratrũ manipulis designata plurimum excedere definitur.

Cap. XXII.

PAssio, & perfectio Christi excessit passiones, & perfectiones omnium Sanctorũ, quod ostensum est per somniũ Ioseph, quod habetur in Genes. Audie Gene. 37

somnium

somnium meum quod vidi: putabã colligere nos manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosq; manipulos circunstantes adorare manipulum meum. Manipulus enim Ioseph, est collectio cõtumeliarum, & passionũ Christi, quæ Amos vlt. fasciculus vocatur, qui ædificat in cælo ascensionem suam: & fasciculum suũ super terram fundauit. Nam Christus per fasculum passionum sibi fecit gradus ascẽsionis in cælum. Manipuli autem fratrũ Ioseph, significant collectiones pœnarũ, & passionum aliorũ Sanctorum. Quòd igitur manipuli eorũ manipulum Ioseph adorauerũt: nihil aliud est, quàm recognoscere quod passiones eorum nihil sunt respectu passionis Christi, & quod eorum passiones ex Christi passione virtutem & meritũ habent. Vel quia manipulus dicitur à manu. Per manipulum Ioseph intelligimus virtutem, & perfectionem operũ Christi: per manipulos verò fratrum eius, intelligimus merita siue fructus operum aliorum Sanctorum, de quibus Psalmus: Euntes ibant, & flebant, mittẽtes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quod igitur manipuli eorum illius manipulum adorant, est quod merita eorum in comparatione illius, deficiendo se humiliant. Quia vero in prædicto somnio fit mentio de agro cùm dicitur, Putabam colligere nos manipulos in agro.

Amos. 9.

Psal. 125.

Notandum est, quòd, sicut dicunt somniorũ interpretes, ager somniatus diuersam habet significationem. Nam aliquando refertur (vt dicunt) ad somniantis malignitatem, sicut referunt, quòd quidam de principibus venit ad magnum somniorum interpretem, qui vocabatur Setim, & dixit ei: Vidi per somnium in agro spatioso, & plano me stare, qui primum quidem apparuit densus, & herbidus, postea nudus, & aridus, cui respondit interpres hoc infidelitatem, & versutiam protendit somniantis. & verè sic erat in re, sicut dixit: O Niroclitis, id est, somniorum discretor, vel iudex. Vnde varietas agri somniata ad versutiã, & instabilitatem refertur somniantis. Quandoque verò ager somniatus refertur ad loci fertilitatem, sicut in supradicto somnio Ioseph, ager significabat terram fertilem Aegypti, in qua Ioseph à fratribus suis erat adorandus.

Principis Pistorum Pharaonis somnium interpretatur: per quod peccati grauitas, ipsiusq; quoad principium ac finem malus effectus ostenditur: quod pariter per librum in visione à Ioanne deuoratum terminatur.

Cap. XXIII.

Peccatum primò hominem ligat, & per obstinationem includit: deinde ad inferni patibulum deducit, quod ostenditur ex somnio pistoris Pharaonis, quod habetur Gene. vbi dicitur, quod Pistorum princeps ait, Ego vidi somnium, quia tria canistra farinæ haberẽ super caput meũ: & in vno canistro, quod erat excelsius, portare me putabam omnes cibos, qui fiunt arte pistoria, auesq; comedere ex eo. Respõdit Ioseph: Hæc est interpretatio sõnij tria canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharao caput tuum: ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres cæli carnes tuas. Iste pistor significat peccatorem, qui moritur in peccatis. Tria enim canistra farinæ, tria peccata sunt, scilicet cordis, oris, & operis, quæ tunc sunt super caput, quando dominantur

Gene. 40

stantur menti. Vel ista tria, sunt, tria vitia magna, & principalia, s. auaritia, luxuria, & superbia, quorũ excelsius est superbia, in quo omnia cibaria quodãmodo sunt, id est, omnia peccata quibus mali pascuntur, quia, s. in initiũ omnis peccati est superbia. Aues autem quæ de hoc canistro pascuntur, dæmones sunt, quorum proprium vitium superbia est. Tres autem dies sunt tempus natiuitatis, tempus vitæ, & tẽpus mortis peccatoris, post quos peccator educitur à carcere mundi, vel corporis. Vnde tunc aufertur caput, id est rationalis mens, secũdum quam anima à corpore reparatur, quæ in homine principare debuit, & suspenditur misera anima in tormento gehennæ, vbi aues lacerant eius carnes, id est dæmones delectantur in pœnis quas anima sustinet pro peccatis, quæ gessit in carne. Quia igitur in prædicto somnio Ioseph per tria canistra intellexit tres dies, post quos somnium implẽdum erat, notandum est, quòd (sicut dicunt somniorum interpretes) tempus impletionis somnij accipitur dupliciter. Aliquãdo quidem ex numero, & ordine rerum, quæ in somnio apparent, sicut in somnio Pharaonis Ioseph per septẽ boues, vel spicas, intellexit septem annos, & quod post septem pingues, vel plenas boues siue spicas veniebant septem tenues, intellexit quod septẽ annos vbertatis sequerentur septem anni sterilitatis. Similiter in somnio pincernæ per tres propagines accepit tres dies, post quos somnium implendum erat. Et in hoc somnio pistoris, (vt dictum est) per tria canistra intellexit tres dies, aliquando verò (vt dicunt) determinatur tempus impletionis somnij ex hora qua quis somniũ videt. vnde dicunt, quod somniorũ, quæ apparent à nona hora noctis, vsq; ad initium aurore, nõ differtur impletio nisi vsque ad annum, vel sextum mensem, vel tertium, vel decem dies, & illa sunt veriora, & validiora, quæ fiunt ante lucẽ, somnia verò, quæ fiunt in luce auroræ vltra tertium diem non protenduntur.

Eccl. 10.

Item peccatum licèt in fieri habeat delectationem, tamen in fine habet amaritudinem, dum assimilatur illi libro de quo agitur in visione beati Ioannis, vbi dicitur: Accepi librum, & deuoraui illum, & erat in ore meo tãquam mel dulce: & cùm deuorassem eum, amaricatus est vẽter meus. Apoc. 10 Ille liber repræsentat peccatum: quod vocatur liber, quia scribitur illa scriptura, de qua dicitur: Peccatũ Iudę scriptũ est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinẽ cordis eorũ. Hier. 17. Tunc autẽ deuoratur: quãdo cũ delectatione impletur, & tunc habet in gustu, i. in fieri dulcedinem mellis, id est, vehementiam delectationis. sed post deuorationem, id est, post transitum delectationis amaricatur venter animæ, id est memoria, seu conscientia pœnitudine repletur. Vnde Philosophus dicit, quod mali replentur pœnitudine. Prouer. Nouissima illius amara quasi absynthium. Prou. 5.

Pœnitentiam hominem à peccati carcere eruere, ac in gratiam restituere, per Pincernarum præpositi somnium à Ioseph explanatum ostenditur: quæ etiã pani subcineritio ex ordeo confecto in castra Madian descendenti comparatur, ipsiusq; partes, & perfectiones clarè indicantur.

Cap. XXIIII.

POenitentia liberat hominẽ à carcere peccati, & restituit hominem ad gratiam Dei: quod ostenditur ex somnio Pincernæ Pharaonis, de quo habetur in

Gene,

Gen.40. Gen. vbi dicitur, quòd narrauit præpositus pincernarum somniũ suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim gẽmas, & post flores vuas maturescere, calicẽque Pharaonis in manu mea. Tuli ergo vuas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph. Hæc est interpretatio somnij, tres propagines, adhuc tres dies sunt post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & recipiet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem iuxta officiũ tuum, sicut antè consueueras: tantum memento mei cum bene tibi fuerit. Iste pincerna reus, & in carcere positus, & postea liberatus significat eos, qui, & si peccant, tamen per pœnitentiam liberantur. Vitis autem est pœnitentia, cuius tres propagines sunt contritio, confessio, & satisfactio, ex quibus producantur gemmæ bonarum cogitationum, & flores bonarum affectionum, & fructus maturi perfectarum operationũ, quæ etiam exprimuntur per tollerantiam passionum, vt conformetur passioni Christi, quod est exprimi in calicem regis. Ad hoc idem refertur interpretatio, quia tres propagines sunt tres dies, id est, tres animæ illuminationes, vnus in peccati recognitione, alius in peccati propalatione, tertius in peccati redemptione, primum facit contritio, secundum confessio, tertiũ satisfactio. Post quos Pharao, id est, Deus recordabitur peccatoris, & pristinæ innocẽtiæ eius per misericordiã, & restituet eum ad pristinũ statum gratiæ: Quod autem Ioseph subdidit, Memento mei, dum bene tibi fuerit; est verbũ, quod potest Christus dicere ei, qui percussus tribulatione, vel infirmitate est, memor eius, & redit ad cor, & pœnitet, vt liberetur. Psalmus: Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebãtur, & diluculo veniebant ad eum. Psal. 77. Sed tamen quandoque tales postquam liberati sunt & ad sanitatem, vel prosperitatem reducti, non amplius recordantur Dei, nec bonum, quòd incœperũt prosequũtur, sicut de isto pincerna scribitur, quod post quàm liberatus est, succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Aliqui autem sic exponunt, quod in hac vite somniata significatur Christus, vel ecclesia. Tres autẽ propagines in vitæ, sunt tres gradus fidelium ecclesiæ, scilicet coniugatorum, qui sunt in mora operationis, continentium, qui sunt in lecto contemplationis, & Virginum siue rectorum, qui sunt in agro prædicationis. Hi sunt tres status incipientium, proficientiũ, & perfectorum, quos Christus exprimit in Euangelio. Est ergo sicut palmes in vitæ fidelis in vnitate Ecclesiæ, extra quam nullum fructum meritorium æternæ vite, potest facere: hic palmes primò germinat in bona voluntate, secundò floret in bona operatione, tertiò maturescit in perfectione, quarto vinum exprimit in prosecutione: sed præcipue cauendum est in flore, id est, in initio bonæ operationis, quia tũc maxime læditur vinea, & faciliter corrumpitur siue pluuia temporalis superfluitatis, siue ardore cupiditatis, siue vento vanitatis. Vel hæc vitis producit gemmas in cognitione, floret in deliberatione, maturitatem vuæ habet in operis consumatione: cuius vinũ soli domino propinabitur, quia soli Deo honor & gloria.

Item pœnitentia assimilatur illi pani subcinericio, qui per somnium videbatur descendere in castra Madian, de quo habetur

Iudic.

Iudic. 7. Iudic. 7. vbi dicitur, quod narrabat aliquis somniũ proximo suo, & in hunc modũ referebat, quod viderat, Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terræ funditus coæquauit. Vbi primo attende exemplum, quia subcineritius panis ex hordeo, subcinericius quo ad coctu-ram, id est, sub cinere coctus. In cinere autem intelligitur humilitas mentis proueniens ex memoria mortis, quæ corpus hominis in cinerem redigit. Ecclesiast. Quid superbis terra, & cinis? Sub hoc cinere debet esse animus pœnitentis, & excoqui igne doloris. Iob. Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

Eccl. 10.

Psal. 42.

Item videbatur panis quo ad formam pœnitentiæ: namque est panis doloris, quo reficitur animus pœnitẽtis, de quo Psa. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Hæc enim est aqua refectionis, quia anima mirabiliter educatur. Per hunc panẽ compunctionis, & aquam refectionis incipit anima viuere iustitiæ, quę prius erat sub morte culpæ: propter quod dicitur, quòd initium vitæ hominis panis & aqua, scilicet panis doloris, & aqua lachrymationis. Sed videbatur iste panis ex hordeo quo ad materiã. Hordeum enim semen habet asperũ, & aridum. Vnde hordeũ ab ariditate est dictum, & signat asperitatem pœnitentię, & ariditatem abstinentiæ, quæ debent esse exterius in carne, tũ ad satisfactionem, tum ad vitiorum mortificationem, secundum illud Aposto. Mortificate membra vestra.

Psal. 41.

Eccl. 39.

Col. 3.

Secundò in hoc somnio considera motum: quia iste panis videbatur volui, & descendere in castra Madian. Id quod rotatur, & voluitur: secũdum omnes partes suas vicissim gradiendo vertitur. Similiter pœnitens proficere debet, s. secundum omnes partes suas successiuè verti: Debet enim modo verti memoria ad obliuiscendum iniurias, & recolẽdum culpas, modo intellectus, vt non iudicet aliena, sed subtiliter discutiat propria: modò voluntas, vt detestetur culpam, & diligat iustitiã. Debet verti oculus, vt nõ aspiciat vanitatem, sed deploret iniquitatem. Et simile debet fieri de omnibus aliis partibus, & etiam membris, vt voluantur eo modo quo docet Apost. Sicut exhibuistis mẽbra seruire immũdiciæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Sed quidã non sic voluuntur, qui sunt similes Effraim, de quo Osee Factus est Effraim quasi panis subcineritius, qui non reuersatur. Tales sunt, qui habent memoriã, & aliquãdo deplorant peccata, sed tamen non mutant opera. Rom. 6. Osee. 7.

Itẽ videbatur descẽdere in castra Madiã. Madiã interpretatur iniquitas, vnde castra Madian sunt iniquitatis arma, s. diuersorum modorum, quasi diuersarũ acierum vitia, & peccata, quæ terram Israel, id est, animas fidelium vastant. Ad hoc igitur panis pœnitentiæ descendit, cum scilicet animus dolens ad ea discutienda, & flenda humiliter se ponit. Vel quia Madian interpretatur iudicium, debet panis pœnitentis, id est, compunctus animus in castra Madian descendere, id est, ad sua vitia pœnitẽda quodã quasi proprio iudicio humiliter redire. Nã (vt dicit Apost.) si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique à domino iudicaremur. 1. Cor. 11

Tertiò considera effectum, quia

cum peruenisset ad tabernaculũ, percussit illud atque subuertit, & terræ funditus coæquauit. Tabernaculum diaboli, est cor peccatoris, quod pœnitentia percutit in contritione, subuertit in cõfessione, terræ coæquat in humili satisfactione. Est enim in satisfactione humilitatis inclinatio, et iustitiæ coæquatio: quia secundũ mensuram culpæ debet esse satisfactio pœnitentiæ.

Tyrannorum crudelitas, societas, potestas & persecutio contra Sanctos, per visionem equi rufi, Hæreticorumq́ prauitas inuitã sacraq́ scriptura intelligẽtia, per equi nigri, necnõ hypocritarum malignitas per equi pallidi Beati Ioannis visionẽ aperte designatur.

Cap. XXV.

PErsecutio tyrannorum cõtra sanctos designatur in illo equo ruso quem vidit Ioannes in
Apoc. 6. Apoca. vbi dicitur: Exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est illi gladius magnus. Vbi primò nota tyrannicam crudelitatem, quæ significatur in equo rufo. Hic enim equus est tyrannorum. Principatus, rufus, id est, crudelis, & sanguinolentus sanguine San
Zach. 1. ctorum cruẽtatus, Zach. Vidi per per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum.

Secundo attende tyrannorum societatem: habent enim secum diabolum, qui deduxit eos. Vnde dicit, Qui sedebat super eum, scilicet diabolus, qui tyrãnos regit & ducit in morté, & oppressionem Sanctorum. Vnde quilibet eorum potest dicere diabolo
Num. 22 illud, Numeri. Nonné animal tuum sum, cui semper insidere consueuisti.

Tertio nota tyrannorum potestatem, quam non habent nisi á Deo permittente, & pręcipue super Sanctos. Vnde dicit, quod datum est ei, id est, permissum à Domino, vt sumeret pacẽ de terra, id est, quietem mẽtis tolleret à terrenis. Grego. Israel recepit Grego.
Sabbatum in munere. Aegyptus vero percutitur muscarum multitudine. Isa. Non est pax impiis, dicit Dominus. Isa. 44.
Vel sic expone: vt sumeret pacem de terra, id est, illatis persecutionibus mentes hominum ab amore terrenorum auelleret. Grego. Cum Grego.
mundus tot calamitates ingeminat, quid nisi, vt nõ diligatur clamat? Luc. Putatis, quia pacẽ veni dare in terram? non dico vobis pacem, sed separationem. Luc. 12.
Et vt inuicem se interficerent Deo permittente, & Diabolo suggerente. Matth. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiũ, & exurgent filij in parentes, & morte afficient eos. Matt. 10
Vel inuicem se interficerent gladio prauæ persuasionis, quo mutuo se occidũt multi. Iudic. Mutua se cæde trũcabant. Iudic. 7.
Sequitur, Et datus est illi gladius magnus, & potestas magna persequendi, & occidẽdi Sanctos: & dicitur magnus præmultitudine occisorum, quia multos occiderunt tyrãni principio nascentis fidei, & multos occident in fine tempore Antichristi: vnde Thre. dicit ecclesia ad Dominum, Iacuerunt in terra foris puer, & senex virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt gladio in die furoris tui, id est, tempore quo permisisti tyrannos facere contra Sanctos: & dicitur dies illud tempus: quia tunc exierunt Sancti de tenebris præsentis vitæ ad lucem æternæ gloriæ, & etiam, Thre. 2
quia tribulatio illuminat. Isa. Sola vexatio tantummodo dabit intellectũ auditui. Isa. 28.
Vide ergo, quia Deus permittit malos dominari bonis ad eorum profectum. Et hac eadem ratione permittit etiã in hac

in hac vita, quod mali sint semper sociati boni: sicut patet, & notũ est in multis binariis, quos ponit Clemens in itinerario suo. Nam sic sociati fuerunt Cain & Abel, Noe & Gigantes, Isaac & Ismael, Iacob & Esau, Moyses & Magi, Dauid & Saul filius Dei, & Iudæi Petrus, & Simon Magus, Christus, & Antichristus.

Item persecutio Hæreticorum, & prauitas designatur per illum
Apo. 6. equum nigrum, quem vidit Ioãnes in Apoc. Ecce, inquit, equus niger, & qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua, & audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium, Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario: & vinum, & oleum, ne læseris. Vbi describitur Hæreticorum prauitas tripliciter.

Primò respectu vitæ, cum dicitur, Et ecce equus niger, id est, Hæreticorũ cætus sordibus peccatorum denigratus: sed rigore pœnitentiæ exterioris, ne possit perpendi eius malitia, palliatus. Vnde bene dicitur equus niger, quia nigredo prouenit ex labore exteriori, & carnis mortificatione, per quam naturalis calor extinguitur: quia ipsi omnibus modis nituntur extinguere fidem in aliis, quæ est spiritualiter calor naturalis viuificans hominem in
Abac. 3. teriorem. Abac. Iustus in fide sua viuit.

Secundò ostenditur Hæreticorum prauitas respectu scripturæ: quia qui sedebat super eum, scilicet diabolus, qui regit illos, & ducit quò vult, habebat stateram in manu sua, id est, peruersam scripturæ expositionem, quæ stateræ cooperantur: quia sicut statera sine pondere de facili mouetur huc, & illuc sic scriptura sacra si non habet pondus catholicæ expositionis, fluctuat huc atque illuc: & sicut statera per astutiam falsi mercatoris potest malè inclinari, sic scriptura per astutiam falsi expositoris potest malè exponi, sed bonus Doctor sequitur Sanctorum expositionem. Signanter autem dicitur, quod habebat stateram: quia hæretici scripturam habent, & non habentur ab ea. Nam superbè ei dominantes suo sensui coaptant: econtra vero catholici Doctores non habent, sed habentur ab ea, quia humiliter se illi subiiciunt captiuantes intellectum suum ad obediendum Christo.

Item dicit, In manu sua: quia seipsos macerando iuxta superficiem literæ operando affligunt: sed totum hoc faciunt, vt videantur boni, & sic facilius decipiant credentes sibi. Osе. Canaã in manu eius statera dolosa.

Item statera quã diabolus habet in manu sua, est tribulatio, qua domino permittente bonos, & malos affligendo ponderat ibique cito cognoscitur, qui sint grauioris ponderis, vel leuioris: quia hi, qui deteriores ex tribulatione fiunt sunt põderis leuioris, & defectiui: qui vero ex tribulatione proficiunt, sunt ponderis grauioris, & iusti.

Tertiò ponitur eorum peruersitas respectu intelligentiæ. Non enim possunt hæretici habere veram intelligentiam scripturarum, quia hæc non datur nisi his, qui rectam fidem habent secundum illud, Isa. Nisi credideritis, non Isa. 7.
intelligeris. Vnde dicit Beatus Ioannes, quòd audiuit tanquàm vocem, id est, Christum, vel Christi existentis in medio quatuor animalium, id est, in medio prædicatorum, & doctorum, dicentium idem quod Angelus: quia Angelus loquitur in animalibus bilibris tritici. Bilibris, ad literã, est vas continens duos sextarios,

vel duas libras, & significat intelligentiam sacræ scripturæ, quæ habet duos sensus, scilicet literalem, & spiritualem. Triticum autem, quia est cibus nobiliū, nouum signat testamentum. Bilibris ergo tritici est intelligentia duplex noui, literalis, & spiritualis, quæ sunt quasi duæ libræ. Hordeum verò, quia est cibus rusticorum, & iumentorum, & durillam habet in cortice, & medullā habet interius dulcem, signat vetus testamentum, quod datum est rudibus Iudæis, & exterius in litera prætendit duritiam, sed intus continet suauem intelligentiam: bilibris ergo hordei, est duplex sensus veteris testamenti, scilicet literalis, & spiritualis: sed numerantur hic tres bilibres hordei, quia continent à veteris testamenti tripartita est apud Hebræos, scilicet in legem, prophetas, & agiographa. Per denarium autem accipitur vnitas perfectæ fidei: denarius enim Regis habet imaginem, & superscriptionem: Imago enim ad deitatem, superscriptio vero ad humanitatē pertinet, de quibus est fides: quia ergo vtrunque testamentum vnitatem veræ fidei continet, rectè dicitur vel vendi, vel emi denario: & bilibris tritici, & tres bilibres hordei, id est, vera intelligentia vtriusque testamenti secundum vtrunque sensum emitur, vel venditur denario, id est, vnitate perfectæ fidei acquiritur, & merito idem precium vtrobique, quia eadem est intelligentia spiritualis in vtrobique testamento, quia rota est in medio Rotæ. Cum igitur hæretici non habeant istum denarium, id est, veritatem Catholicæ fidei: manifestum est, quod non possunt habere veram intelligentiam scripturę. Sequitur vinum, & oleū, id est, sanctos prædicatores, qui male viuentes mordaciter increpāt, & pusillos frequenter consolantur: sicut Samaritanus infudit oleum vulneribus sauciati. Sequitur: Ne læseris, & intelligitur de læsione animæ, cui reuera nullus potest nocere si ipsa vult: corpus lædi potest, & occidi iuxta permissionem Dei. Vel per vinum, & oleum intelligitur vetus testamentum, & nouum, quod præcepit Dominus non lædi, quia licet Hæretici male exponant, tamen veritas manet incorrupta. Vel bilibris tritici, id est, intelligentia veteris & noui testamenti emitur à discipulis, & venditur à magistris, pro denario, id est, pro vita æterna, de quo Matth. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno: vnde aliam mercedem, scilicet temporalem, vel Doctor, vel auditor sacrę scripturæ quærere non debet. Prou. Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam. Tres bilibres hordei, quæ eodem denario comparantur, id est, fides Trinitatis operantis per dilectionem Dei, & proximi: pro qua etiam denarius, id est, vita æterna recipitur, quamuis in hac vita non intelligatur vnde nō tritico, sed hordeo comparatur: quia ad eius medullam, i. intelligentiam in hac vita minime peruenitur. Vel bilibris tritici est vir iustus, qui habet libram iustitiæ, & sapientiæ: & dicitur triticum, quia tribulationibus trituratur: quia multæ tribulationes iustorum. Canticum. Venter tuus sicut aceruus tritici. Tres autem bilibres hordei, sunt fideles imperfecti, qui habent quidem sanctæ Trinitatis fidem; sed tamen cum imperfectione vitæ: quia habēt velut hordeum paleā tenacem, id est, temporalem amorem: vterque tamen denario empti sunt, id est, sanguine Christi.

Ezech. 1. Luc. 1. Matt. 20 Prou. 23 Cant. 7.

Christi. Et sequitur, Vinum, id est pœnitentes, & oleum, id est, misericordes, ne læseris: quia tales ex eo, quod vincunt peccatum, vel mundum non læduntur secundũ illud: Qui vicerit non lædetur à morte secunda, licèt tãgatur præsenti tribulatione, quæ dicitur mors prima. Apoc. 2.

Item persecutio hypocritarum assimilatur illi equo pallido, quẽ vidit Beatus Ioannes in Apocal. Ecce inquit, equus pallidus, & qui sedebat super illum; nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum & data est illi potestas super quatuor partes terræ interficere gladio, & fames, & bestiis terræ. Vbi primò nota hypocritarum fictionem, quæ assimilatur equo pallido. Nam hypocritæ, vt de religione laudentur, ieiuniis vigiliis, & aliis corporalibus exercitiis coram hominibus se affligũt. Vnde vigore subtracto, & sanguine diminuto, quasi moribundi pallescunt. Et ideo de ipsis dicitur. Exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Et ideo dicit hic, Ecce equus pallidus, id est, hypocritarũ cœtus religione fallaci palliatus, Iob. Congregatio hypocritarum sterilis. Apoc. 6. Matth. 6 Iob. 15.

Secundo nota hypocritarũ subiectionem: quia subdũtur morti. Vnde qui sedebat super illũ quasi ductor, & rector nomẽ illi Mors. Sapien. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius: & infernus, id est, congregatio hypocritarum, & cęterorum peccatorum, qui sunt inferno deputati sequebatur, id est, imitabatur eum culpa, & pœna. Apo. Infernus & mors, id est, peccator, & diabolus missi sunt in stagnũ ignis: vel infernus dicitur sequi diabolum, quia quos ille decipit, ipse recipit. Sap. 2. Apo. 20.

Tertio nota diuinam permissionẽ, quia data est illi, s. à Deo permittẽte forte propter hypocrisim hominum, potestas, sed nõ mala voluntas super quatuor partes terræ, id est, quatuor genera hominũ, quę sunt in terra, s. Iudęos, Hæreticos, Gentiles, & malos Christianos. Vel super quatuor partes terrę, id est, quatuor partes hominum, qui in quatuor partibus mundi, s. Oriente, Occidente Septentrione, & Meridie morantur. Vel super quatuor partes terræ, id est, super omnes illos, qui quatuor cordis affectiones, s. timorem, amorẽ, gaudiũ, & dolorẽ ponũt in terrenis: de quibus dicit Bern. timent vbi non oportet; amant, quæ non docent; gaudent vanè, delectanturque vanis, Iob. Terra data est in manu impij, id est, terreni in potestate diaboli interficere gladio, id est, infinitione peccati, & fame, id est, defectu verbi, & morte, id est, mortifera doctrina, et bestiis terrę, i. bestialibus, & crudelibus principibus mundi, qui omnes deuorant, vel interficere gladio peruersæ persuasionis, & fame, id est, terrena cupiditate, & morte, scilicet peccati, quæ animam à deo separat: & bestiis terræ, id est, bestialibus prælatis. Iob. 2.

Zacharia visio de quatuor quadrigis pluribus referta mysteriis, scite elucidatur, per quam Prædicatorum Euangelij gradus, excellentia, & altitudo demonstratur, qui etiam in equo albo septemq; Angelis, à Ioanne descriptis designantur, quibus septem præcipuæ conditiones adscribuntur, quamplurimáque mysteria aperiuntur.

Cap. XXVI.

PRædicatores Euangelij assimilantur illis equis quos vidit Zacharias, dicit enim Zacha. Vidi, & ecce quatuor quadrigæ egrediebantur de medio duorum montium, & montes ærei. In Zach. 6.

quadriga prima equi rufi: et in secunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi: & in quarta equi varij, & fortes: & infra subditur, quod qui erãt robustissimi exierunt, & quærebãt discurrere per omnem terram. Hæc visio, (vt glosa tãgit) sic exponitur, per quatuor quadrigas intelligũtur quatuor Euangelia, quasi autem duo montes sunt natura diuina, & humana, quorum mediũ fuit Christus, quia mediator Dei, & homi-
2. Tim. 2 num homo Christus Iesus. Vnde quatuor quadrigæ de hoc medio egrediuntur, quia quatuor Euangelia de ipso mediatore, & nostro Redemptore loquuntur. Sed dicuntur montes ærei, quia nulla possunt vetustate cõsumi. Natura enim diuina immortalis est: secundum autem naturam humanã, licet Christus semel mortuus fuerit, resurgens tamen ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Per equos vero intelliguntur Christi prædicatores, quorum alij fuerũt rufi martyrio: alij obscuri, & nigri profunditate, & cognitione mysterij: alij albi gratia virginali: alij varij, & fortes, gratiam curationum, & diuersarum virtutum habentes. Sed robustissimi, id est, Apostoli in omnem terram
Psal. 18. exierunt. Psalm. In omnem terrã exiuit sonus eorum &c. Vel secundum alios per equos rufos intellige Apostolos, & alios religiosos siue prædicatores fidei primitiuos, qui fuerunt rufi, id est, ignei ardore Spiritus sancti, vel rubricati sanguine martyrij. Per equos nigros intellige præfiguratos fuisse monachos nigros, & per equos albos monachos albos, & per varios & fortes intellige religiosos, & pauperes, nec in communi, nec in speciali possessiones habentes, vtpote Prædicatores, & Minores, & consimiles, inter quos præcipue Prædicatorum ordo habet equos varios in habitu, fortes in spiritu, & discurrentes per mundum pro animarum fructu.

Item prædicator debet esse similis illi equo albo qui describitur in visione beati Ioan. Apoca. Apoc. 6
vbi dicitur: Ecce equus albus: & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Vbi ostenduntur septem, quæ sunt necessaria prædicatori. Primum est audacia, quę notatur in equo. Equus enim non trepide, sed audacter pergit, & vadit ad prælium. Et sic prædicator Christi debet habere audaciam securitatis contra tentationum, & tribulationum siue persecutionũ insultus. Vnde nota, quòd equus est audax ad occurrendum, fortis ad portandum, velox ad currendũ. Et talis debet esse prædicator, scilicet audax ad occurrendum hostibus. Iob. Audacter in occur- Iob. 39
sum pergit armatis.

Item fortis, & patiens ad portandũ labores, & persecutiones.
Iob: Nũquid præbebis equo for- Iob. 39
titudinem? Et infra: Contemnit pauorem, nec cedit gladio, scilicet persecutionis.

Item velox ad currendũ. Isa. Ve Isa. 40
lociores pardis equi eius, id est, prędicatores velociores hęreticis.

Secundo est necessaria munditia, & ideo dicitur equus albus. Hæc albedo est puritas mentis, vel carnis, in qua ambulare debet prædicator: hæc albedo inchoatur in ablutione baptismi. Psal. Psal. 50
Lauabis me, & super niuẽ dealbabor. Sed reparatur per pœnitentiam. Isa. Si fuerint peccata Isa. 1
vestra, vt coccynum, velut nix dealbabuntur, scilicet per pœnitentiam.

Tertio est necessaria obedientia, quæ notatur cum dicitur, Et

qui sedebat super illum. Oportet enim, vt prædicator sit subditus Christo, sicut equus sessori, vt scilicet Christus sit dux, & rector eius. Et nota, quòd homo nõ bene sedet in equo, nisi habeat frænum, sellam, & calcaria. Sella ergo huius equi prædicatoris, est iustitia, quæ parat locũ ipsi sessori, id est, Christo. Psalmus: Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ. Hester: Hominem quem rex cupit honorare, debet indui vestibus Regis, & poni super equum qui de sella Regis est. Frenum autem, quo ducitur equus iste huc atque illuc est obediẽtia. Iac. Frænos equis in ora mittimus ad consentiendum nobis. Vel fræni equorum sunt exempla Sanctorum, quæ debent prædicatores in ore portare, & secundum ea ambulare. Calcaria vero, quibus stimulatur equus, est timor, & amor. 1. Cor. Charitas Christi vrget nos.

Psal. 28. Hest. 6. 1. Cor. 5.

Quartò necessaria est scientia, s. sacræ scripturæ: quod notatur: quia habebat arcum, id est, scripturam sacram, qua defenditur Ecclesia, & inimici eius vulnerantur: si tamen teneatur in manu, scilicet vt non solum verbo dicatur, sed opere impleatur. Iob Arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcus enim fit ex duobus, ex ligno duro, & corda molli: & licet corda sit mollis, tamen durum lignum inflectit. Lignum ergo, est duritia veteris testamẽti, & chorda gratia noui, vel chorda est misericordia, lignum iustitia. Iac. Misericordia superexaltat iudicium. Sed qui debeant iustum arcum portare ostenditur. Gene, vbi dicitur, Arcum meum ponam in nubibus cæli, id est, in his, qui per contemptum mundanorum, & desiderium æternorum à terra sunt eleuati, per cõpunctionem lachrymarũ aquosi, per contritionem lucidi, per cõtemplationem alti, per prædicationem pluidi, per bonam operationẽ corruscantes: & per comminationem tonantes: qui talis non est, non debet portare arcum, id est, prædicationis officium.

Iob. 28. Iac. 1. Gene. 9.

Quintò est necessaria perseuerantia, sine qua nemo coronabitur: & hoc notatur in eo, quod dicit, quòd data est ei corona: sola enim perseuerantia coronatur. vnde Apostolus postquam dixit cursum consumaui, continuando subdit, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. 2. Th. 4.

Sexto est necessaria prudentia, qua sagacitẽ sciat ab implicantibus, & impedientibus secedere. Vnde dicit, & exiuit, scilicet de mundo per contemptum ipsius. Sed nota, quod homo debet exire primò integraliter: quidam exeunt de mundo corpore, sed relinquunt ibi cor, id est, affectum suum, ita quòd corpore sunt in claustro, & corde & cogitatione sunt in mundo. Et tales significantur per vxorem Loth, quæ post exitum de Sodomis retrospiciens mutata est in statuam salis. Statua enim figuram hominis habet, sed non veritatem. Vnde 1. Regum, Nuncij Saul credentes inuenire Dauid in lecto, id est monachum in claustro non inuenerunt nisi statuam, & pellem capræ, id est habitum monachalem, sine monacho. Similiter Petrus & Ioannes credentes Iesum inuenire in sepulchro, non inuenerunt nisi sudarium. Debet ergo homo exire de mundo, non tantum corpore, sed etiã corde. Vnde Abrahæ iam egresso de Chaldæa, iussit dominus: Egredere de terra tua. &c. Et dicit Augustinus, quod iam egressus erat de corpore, sed adhuc detinebatur ibi mente.

Gene. 19. 1. Reg. 6. Ioan. 20. Gene. 12.

Item debet homo exire totaliter, ita, scilicet quod de mũdo nihil sibi retineat. Quidã namque exeunt de mũdo quo ad diuitias, non tamen quo ad delicias: quia adhuc cor eorum occupatur deliciis mundi, & sæpe quidem recogitando delicias quas in mũdo habuerunt, pœnitet eos exiuisse, & tales significantur per Iudæos, qui suspirabãt in deserto ad ollas
Num. 11. carnium Aegypti: vnde Num. 11. dixerunt, Quis dabit nobis carnes ad vescendum? Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto, gratis in mẽtem veniũt nobis cucumeres, & pepones porrique, & cepæ, & alia. Aliqui etiam exeuntes de mundo portant secum multa de mundo. Quidam honores ipsius, quos adhuc ambiunt in religione, alij diuitias, alij delectationes, alij mores mundanos. Verbi gratia modum eundi seculariter, modum loquendi, modum comedendi, & alios estus seculares. Et tales significantur per Rachel, quæ furabatur idola Laban, & ascondit subter stramentum Cameli, id est, sub pannis claustri, vt dicitur
Gen. 31. Gene. 31.

Item debet homo de mũdo exire triumphaliter, scilicet ipsum mundum vincendo, & suppeditando, vnde dicitur in hac visione beati Ioãnis, quòd exiuit vincens. Talis est cui mundus crucifixus est, & ipse mundo, quẽ non vinceret, nisi exiret, nec exiret, nisi vinceret. Vel tunc exit quãdo ipse moritur mundo, tunc vincit,
Gal. 6. quando mũdus moritur ei. Gal. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Septimò est necessaria potẽtia, scilicet vt ipse vincat non tãtùm mundum, sed etiam carnem, & diabolum: & ideo additur. Vt vinceret, diabolus vincitur humilitate, caro castitate, mundus paupertate. Apoc. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Apoc. 3.
Dei. Et dicit columnam, id est, rectum, talum, firmum, planum: rectum in viuendo, altum in cõtemplando, firmum in resistẽdo siue sustinendo; planum in conuersando.

Item prædicatores assimilãtur Angelis in visione beati Ioannis, quæ habetur Apoca. vbi dicitur, Apoc. 8.
Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: datæ sunt illis septem tubæ. Per septem Angelos intelligitur vniuersitas prædicantium. Nam septenarius est numerus vniuersitatis: vel quia septem donis debent esse perfecti, & septem vitia *prædicando* eradicare; & septem virtutes plãtare, & septem sacramenta annũciare. vel septem dicuntur, quia fidem Trinitatis prædicant, & per quatuor partes mundi.

Describitur autem eorũ perfectio: primo quantum ad vitam in eo, quòd vocantur Angeli. Vbi nota, quod vocantur Angeli primò, quia non debent esse carnales, sed spirituales. Psalmus. Qui Psal. 10.
facit Angelos suos spiritus.

Item quia non debent esse elati, sed humiles, s. seruiendo; & non appetentes, vt alij seruiant eis. Hebræ. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium Heb. 1.
missi.

Item quia debent esse contemplantes Matth. Angeli eorum in Matt. 18.
cælis semper vidẽt faciem patris. Dicuntur etiam stantes, id est, securè laborantes, non timore torpentes, vel ocio tepentes: vel stantes, id est, parati obedire, ire, & pugnare: vel stantes, quia prędicatores aliquando stãdo prædicant populo, quia Dominus stãs turbis, discipulis vero sedendo prædicauit. In quo notãtur, quod claustralibus est prędicandum ocium contemplationis, & ideo eis

cis prædicatur sedendo, laicis vero est prædicandus labor actionis. Sequitur. In conspectu Dei. actiuè, vt ipsi Deum aspiciant, & alios docendo ad Deum conspiciendum perducant. In primo notatur puritas intentionis, vt ad Deum tantum oculum intentionis dirigant. In secundo fructus prædicationis, vt alios ad Deum conspiciendum perducant, nunc per fidē, postea per speciem. Vel potest accipi passiuè, quia quicquid dicant, vel faciant, conspiciuntur ab eo. Boetius, Magna vobis, si dissimilare non vultis probitatis indicta est necessitas, cum agatis ante oculos iudicis cuncta cernentis. 3. Reg. Viuit in cuius conspectu sto.

Boet.

3. Re. 18.

Secundo describitur eorū perfectio quanctum ad doctrinam, Quia datæ sunt illis septē tubæ, id est, prædicationis officiū, quod per tubam designatur. sed dicuntur septem, quia eorum est cōtra septem vitia prædicare, quę sunt velut septem funes, quibus ligatus fuit Samson. Vel ideo septē, quia ipsorum est septem mundi munitiones destruere, & hoc figuratum est Iosue 6. in captione, & ruina Hiericho, per quam figuratur mundus. Nam sicut habetur ibi, Sacerdotes tulerunt septem tubas, quarum vsus erat in iubileo, & clangendo circuierūt septies ciuitatem, scilicet per septem dies, & in septimo circuitu tubis clangentibus muri Hiericho funditus corruerunt. Sacerdotes igitur tubis clangentes, typum gerunt prædicatorum, qui debēt manu tenere tubas, & clāgere, id est, ore proferre, & opere implere, quod prædicāt. Act. Cœpit Iesus facere & docere. Septē autem tubis debent clangere, id est, contra septem mundi munitiones, seu vitia prædicare. Prima munitio est amor diuitiarum, secunda amor delitiarū, tertia ambitio honorū, quarta amor suorum, quinta obliuio Dei, sexta ignorantia sui, septima immemoria iudicij. Septem autem circuitus Hiericho, sunt septem considerationes mundi, quas si homines haberent, frequenter in corde, & prædicatores in ore, muri Hiericho in se ipsis corruerēt, & postea in aliis corruere facerent. Prima est consideratio vanitatis, quia vana sunt omnia, quæ sunt in mundo. Eccle. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Secunda est consideratio vilitatis. Phil. Omnia arbitratus sum vt stercora. Tertia est consideratio breuitatis. Ioan. Transit mundus, & concupiscentia eius. Quarta est cōsideratio instabilitatis per quā assimilantur mari. Isa. Quasi mare feruens, quod quiescere nō potest. Quinta est consideratio infidelitatis, quia nulla fides, vel fidelitas inuenitur. Hiere. Vnusquisque à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo nō habeat fiduciam. Sexta est consideratio falsitatis, seu hypocrisis, quia mundus aliud est, & aliud apparet Iob. Gaudium hypocritæ ad instar p[illegible]i. Vnde Naum. Qui viderunt te, resilient à te.

Iud. 15.

Ios. 6.

Act. 1.

Eccl. 1.

Phil. 7.

1. Ioan. 1

Isa. 51.

Hier. 9.

Iob. 20.

Naum. 3.

Prælatorum, Religiosorum, Clericorumq́ status qualis futurus sit, per Solem nigrum factum, ac Lunam sanguineam, stellasq́ cadentes edocetur, huiusq́ beati Ioannis visionis metaphoricè cuncta explanantur mysteria.

Cap. XXVII.

PRælati, & clerici, & religiosi qualiter futuri sunt circa vltima tempora, ostēditur Apoc. 6. Sub metaphora Solis, & Lunæ, & stellarum, & cæli vbi dicitur, quòd Sol factus est niger tāquam saccus cilicinus, & Luna facta est tota sicut sanguis, & stellæ cæli ceciderunt super terram,

Apoc. 6.

sicut ficus mittit grossos suos cũ à vento magno mouetur, & cælũ recessit sicut inuolutus. Per Solẽ intelligitur prælatorũ cætus, qui debet splendore suo alios illuminare ad cognitionem fidei, & calore suo inflammare ad amorem Dei, & amorem proximi. De quo Sole dicitur Isa. Lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum, id est, lucem omnium subbditorũ superabit lux prælatorum: quia sicut præsunt aliis dignitate, sic etiam præcedere debent scientia, & sanctitate: vel lucere debent prælati septempliciter per septẽ opera misericordiæ, quæ continentur in hoc versu. Visito, poto, cibo, soIor, tego, colligo, condo. Vel per dispensationẽ septem sacramentorum, quæ in hoc versu continentur. Tingo, firmo, dolet, cibo, iungo clericus, vngo. Iste ergo Sol, prælatorum scilicet cætus, factus est niger terrenorum negociorum solicitudine. Thre. Denigrata est super carbones facies eorum. Facies est dignior pars, & altior hominis, & ideo signat prelatos tanquã saccus cilicinus, qui est totus pilosus, & dicitur cilicinus à cilicia, vbi primò inuẽtus fuit, & in hoc innuitur magna cupiditas prælatorũ, scilicet in pilositate. Isa. Replebũtur domus eorũ draconibus, id est, detractoribus, & habitabũt ibi struthiones, id est hypocritæ, & pilosi saltabunt ibi, id est cupidi, & auari officiales, & respondebunt vlulæ in ædibus eius, id est, ioculatores, & saltatrices, & syrenæ in delubris voluptatis, id est, adulatores. Isa. In domibus eius spinæ, id est diuitiæ, & vrticæ, id est deliciæ, quæ generant carnis putredinem ac pruriginẽ, & paluirus in munitionibus, id est, auarus prælatus: & erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia. Onocentaurus, & pilosus clamabũt alter ad alterum, s. voluptas ad auaritiã. Et Luna facta est tota sicut sanguis, id est, Ecclesia tota facta est carnalis, fundata non in sanguine Christi, & Apostolorũ, sed nepotulorũ, & consanguineorum procedentium per successionem sanguinis: quia ferè vbique nepos auunculo, & consanguineus cõsanguineo succedit in beneficio. Exod. Dicit Moysi vxor sua, Sponsus sanguinum tu mihi es. Sic potest dicere Ecclesia. Ose. Sanguis sanguinem tetigit, id est nepos nepoti succedit. Ioel. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis. Vnde abundantia sanguinis ecclesiæ, signũ est appropinquantis iudicij. Et stellæ cæli, i. claustrales viri, de quibus Eccles. Species cæli, gloria stellarum, de cælo ceciderunt super terram, id est, de cælesti vita ad terrenam, vel de claustrali ad mundanam. Matth. Stellæ cadent de cælo, id est, monachi exibunt de claustro, discurrentes per mundũ propter diuitias terrenas. Exo. Dispersus est populus per Aegyptũ ad colligendas paleas, sicut ficus mittit grossos suos, id est, inutiles fructus suos, qui nõ firmiter adhæserunt ramis arboris, quasi dicat, Ita claustrum emittit inutiles, & instabiles monachos ad peragẽda terrena negocia, & causas tractandas, cùm à vento magno mouetur, id est, dum aliqua turbatio oritur. Econtra autẽ de claustralibus in claustro residentibus, & terrenis negociis non se implicãtibus. Vnde dicitur in Iud. Stellæ manentes in ordine, & cursu suo aduersus Sisaram pugnauerunt. Et cælum, id est, cœtus clericorũ, quorum conuersatio deberet esse cælestis recessit à professione sua

Marginalia: Isa. 30. — Thre. 4. — Isa. 13. — Isa. 34. — Exod. 4. — Osee. 4. — Ioel. 2. — Eccl. 43. — Matt. 24 — Exod. 5. — Iudic. 5.

in susceptione ordinum, quando
Psal. 15. dixit, Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, &c. Quare ergo non sunt contenti clerici hac portione, causa est, quia recesserunt ab illa promissione, sicut liber inuolutus, vbi nula eruditio, vel doctrina potest haberi, vel litera videri. Sic in clericis pro magna parte nullum exemplum boni potest videri, nec verbum eruditionis audiri. Isa. Com-
Isa. 34. plicabuntur, sicut liber, cæli, id est clerici, qui debent esse libri laicorum.

Qualiter peccatores à Deo in hac vita, & in alia diuersimode puniantur, per Hieremiæ visionē in Virgam vigilantem, Ollamq; succensam, id significantem, ostentatur.

Cap. XXVIII.

PVniuntur peccatores à Deo aliter in præsenti, vt corrigantur; aliter in futuro, si non emendantur. Quod ostenditur in
Hier. 1. visione Hieremiæ, vbi dicitur: Quid vides Hieremia? Et dixi, Virgam vigilantem ego video. & infra, Quid tu vides? Et dixi, Ollam succensam ego video. Vbi nota, quòd præsentis vitæ correptio assimilatur virgæ, sed futuræ vitæ supplicium assimilatur ollę. Verè enim vt virga est punitio vitæ præsentis: quia percutit ad corrigendum, & non ad occiden-
Prou. 23 dum. Prouer. Si percusseris eum virga, non morietur. Vnde percussio hæc non est odij, sed amo-
Prou. 13 ris. Prou. Qui parcit virgæ, odit
Eccle. 30 filium. Et Ecclesiast. Qui diligit filium, assiduat illi flagella. Sed notandum, quòd alia translatio habet loco virgæ baculū nucum, & bene flagellum præsentis vitæ assimilatur nucum baculum siue
Psal. 22. virgæ, de qua in Psalmo: Virga tua, & baculus tuus, &c. Ad hoc enim corripit Dominus, vt emēdet. Nux autē (sicut glos. dicit) habet corticem amarissimum, & testam durissimā, vt detractis duris & amaris, fructus dulcissimus reperiatur. Sic omnis correptio, & labor continentiæ amara sunt ad præsens, sed fructum pariunt dulcissimum. vnde vetus Testamentum quo ad literam est cortex amarus, sed spiritualiter intellectum habet fructus dulces.

Item assimilatur correptio Virgæ vigilanti, quia excitat peccatorem à somno culpæ, & iustum à somno negligentiæ. 1. Corint. 1. Cor. 16
Euigilate iusti, & nolite peccare. Vnde Angelus in Act. Percusso Act. 12.
latere Petri, excitauit eum.

Secūdò puniuntur peccatores, qui non emendantur virga præsentis flagelli ardore æterni incendit, de quo ardore dicit: Ollam succensam ego video. Vbi nota, quòd in olla carnes includuntur: & ideo signat locum inferni, in quo includūtur damnati propter peccata, quę in carne viuentes commiserunt, sed ollæ succensio designat gehennæ incendium. Iob. De naribus eius Iob. 41.
procedit fumus sicut ollæ succēsæ atque feruentis.

Quo pacto sancti viri in humilitate, mortificatione, dilectione, ac oratione Christum sequi, & imitari debeant, per Ioānis de quatuor animalibus ac vigintiquatuor senioribus coram Agno cadentibus visionem, apertè figuratur ac declaratur.

Cap. XXIX.

SAncti viri imitari conantur Christū Redemptorē: quod ostenditur in visione Ioannis A- Apoc. 5.
pocal. vbi dicitur, quòd quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas; & fialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum: ita quod per quatuor animalia, accipiantur omnes Prædicatores euan-

euãgelicæ doctrinæ, quæ in quatuor Euangeliis continetur, sed per vigintiquatuor seniores intelliguntur vniuersi fideles se exercentes in sex operibus misericordiæ secũdum regulam, & doctrinam quatuor euangeliorum: quia sex per quatuor ducti faciũt vigintiquatuor. Hi ergo omnes
Phil.2. Agnum, id est, Christum pro nobis immolatum sequuntur, & imitantur in quatuor.

Primò, in humiliatione, quia ipse Christus formam serui accipiens, se humiliauit. & ideo ipsi Sancti se humiliant propter ipsum. Et ideo dicit, quòd ceciderunt coram Agno, s. de se humilia sentientes, Deum magnificãtes, ab ipso viuificari humiliter postulantes. Ceciderunt dicit, nõ descenderunt: quia humilitas cũ semper in imo sit, nescit descensum. In hoc verò, quod dicit, Coram agno, nota differentiam inter casum humilitatis, & casum
1.Reg.3. peccati, sicut Heli cecidit retro. Retro enim cadit, qui ad peccata redit, vel retro cadit quicunq; ad spiritualia, quę sunt ante, nõ proficit, sed ad temporalia, quæ sunt retro tantum intendit, contra illud Apostoli. Quę sunt retro, obliuiscens. Sed qui coram Agno cadit, videt Agnum, & videtur ab eo, & ita in hoc notatur rectitudo intentionis.

Secundò imitantur eũ in carnis mortificatione. Christus enim pro eis mortuus est, & ipsi propter eum seipsos mortificãt: quod notatur cum dicitur, Habentes singuli citharas, id est carnis mortificationem, in cithara enim lignum est, & chorda lignũ est crux, chorda est caro Sanctorum, quæ tũc quasi chorda ligno citharæ coextenditur, quãdo diuersis se pœnis affligẽtes, & mortificantes ipsam crucem imitan-
Gal.5. tur, secundum illud Apost. Qui autem sunt Christi, carnẽ suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Isa. Venter meus ad Isa.16.
Moab quasi cithara sonabit. In hac cithara tot sunt chordæ quot sunt membra in homine, quia omnia membra, quæ peccauerũt, omnia debent in pœnitentia puniri, vel ipsis vitiis mortificari.
Rom. Sicut exhibuistis membra Rom.8.
vestra seruire iniustitiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem.

Tertiò imitantur eis in amoris dilatatione. Christus enim ex amore pro Sanctis mortuus est, & Sancti similiter propter ipsius amorem morti se exponunt; quod notatur cùm dicitur, Et phialas aureas, id est corda lata, & lucida: lata per charitatem. 1. Corin.
Os nostrũ patet ad vos ô Corin- 1.Cor.6.
thij, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & vos. Itẽ lucida per castitatem. Sapien. O quam pulchra est, & casta generatio cum claritate. sed aurea per sapientiã Sap.4.
cælesté. Apoca. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c. Hoc Apoc.3.
aurum est cælestis sapientia, quæ non tantum splendet intellectui, sed etiam ardet affectui. Psalm.
Ignitum eloquium tuum vehementer. Psal.118.

Quartò, imitantur eum in oratione: orãt enim pro se inuicem, & Christus orauit pro inimicis: quod & Sancti similiter faciunt; & ideo dicuntur phialas habere plenas odoramẽtorum, quæ sunt orationes Sanctorum, id est, plena piis orationibus, & deuotis desideriis, quales sunt orationes Sanctorũ. Et comparatur deuota oratio odori circũquaque diffuso, qui omnibus se communicat: quia scilicet Sanctorum oratio ad omnes se extendit: & quãto odor intensior, tãto diffusior: quia oratio quãto deuotior, tanto

to carior, & fructuosior, vt dicit
Grego. Ggrego. Vnde Paulus pro omni-
1. Thi. 2. bus docet orare. 1. Thi. Obsecro
primo omnium fieri obsecratio-
nes, orationes, & postulationes,
gratiarum actiones, pro omnibus
hominibus, pro Regibus, pro his
qui in sublimitate sunt constitu-
ti. Item odor ascendit, & sic de-
Can. 6. uota oratio. Cantic. Ascendit per
desertum quasi virgula fumi ex
aromatibus.

Sacra scriptura Libro, Rota, Voluminiq; comparatur. cuius auctoritas, copiositas, obscuritas, intelligibilitas, sensus varietas, excellentia, & veritas, per tres Sanctorum pulcherrimas visiones lucide enucleatur.

Cap. XXX.

SCriptura sacra assimilatur il-
li libro, qui in visione osten-
sus est Ezechieli, de quo habetur
Ezec. 2. Eze. 2. vbi dicitur, Ecce manus
missa ad me, in qua erat inuolu-
tus liber, & expandit illũ coram
me, qui erat scriptus intus, & fo-
ris, & scripta erant lamẽtationes
in eo, & carmen, & væ in hac si-
quidem visione ostenduntur sex
conditiones sacræ scripturæ.

Prima est eius auctoritas, quia
de manu Dei est habita, Vnde di-
citur: Ecce manus missa est ad
me, id est, reuelatio Dei inspira-
ta est mihi. sed litera septuagin-
ta interpretũ habet: Extenta est,
quod idem est, quod missa. Tunc
enim manus Dei ad aliquem ex-
tenditur, vel mittitur, cùm id,
quod fieri debet, ei reuelatur.
Quia igitur sacræ scripturæ pre-
cepta sunt à nobis non tantũ au-
re audienda, sed etiam opere im-
Iac. 2. plenda. Iac. Estote factores verbi,
non auditores tantũ. Iccirco ipsa
sacra scriptura per instrumẽtum
Iob. 27. manus dicitur esse missa. Iob.
Docebo vos per manum Dei, id
est, per reuelationem Dei. Vel
quia sicut per manum scriptoris
scientia alicuius scribitur in char
ta, ita per reuelationem cõdito-
ris hæc scientia inspirata est, &
scripta in ecclesia. Dan. Apparue Dan. 5.
runt digiti quasi manus scriben-
tis. Hi digiti fuerũt scriptores sa-
cri canonis. Ex hoc igitur, quod
scriptura sacra est à Deo inspira-
ta prouenit, (sicut dicit Augu.) August.
quòd maior est eius auctoritas,
quã omnis humani ingenij per-
spicacitas.

Secunda conditio est eius co-
piositas, propter quam vocatur
non cedula, vel charta continens
pauca, sed liber, scilicet cõtinens
multa. Nulla enim scriptura hu-
mana reperitur ita copiosa, vt sa-
cra doctrina, in qua (dicit Aug.)
omnis quodammodo continetur
scriptura. Vnde Aposto. Omnem 2. Thi. 3.
scripturam eam appellat dicens.
Omnis scriptura diuinitus inspi-
rata, &c. Et ideo Hiero. dicit, ꝙ Hiero.
nescit literas, qui sacras ignorat.
Vnde propter grandem scientiæ
copiam, quæ continetur in ea, li-
ber grandis vocatur. Isa. Sume Isa. 8.
tibi librum grandem, &c. & re-
ctè liber grandis dicitur, in quo,
scilicet omnis scientiæ forma, &
finis includitur. Vnde August. ad
Volusianum. Hic, inquit, philo-
sophia, quoniam omnium natu-
rarum causæ sunt in Deo. Hic
Ethica, quonia vita bona, & ho-
nesta non aliunde sumitur, quàm
cum ea, quæ diligenda sunt, dili-
guntur quomodo sunt diligẽda,
hoc est Deus, & proximus. Hic
est Logica, quoniam veritatis lu-
men animæ rationalis non nisi
Deus est. Hic laudabilis reipu-
blicæ salus, nec enim custodiun-
tur optimè ciuitates nisi funda-
mento, & vinculo fidei fraterneq;
que custodiæ.

Tertia conditio est eius obscu-
ritas, propter quam vocatur li-
ber inuolutus. Grego. Liber in- Grego.
uolutus, est sacræ scripturæ elo-
quium obscurum, quod profun-
ditate

ditate sententiarum inuoluitur, vt non facile sensui omnium pateat. Iob. Quis est inuoluẽs sententias? vel dicitur inuolutus, quia stylus eius est metaphoricus, & figuratiuus, & ideo ad intelligendũ obscurus. Dan. Clausi sunt signatique sermones. Et Isa. Erit nobis visio omniũ quasi verba libri signati.

Iob. 38. Dan. 12. Isa. 29.

Hæc autem inuolutio, & obscuritas sacræ scripturæ pluribus de causis vtilis, & rationalis est: quarum vna est, quia sacra scriptura ex hoc copiosior est in sententiis: vnde Augustinus dicit: Sermonis obscuritas etiã ad hoc vtilis est, quia plures sententias parat, & in lucem sententiæ prodeunt, dum alius eam sic, & alius sic intelligit.

Augu. 12 de ciui. dei.

Secunda causa est, vt lateat studere negligentibus, & indignis. vnde Grego. Non abscondita est in scripturis veritas, vt non inueniant, qui quærunt eam: sed vt non videant, qui quærere eam nolunt.

Gre. in Matt. 23

Tertia causa est, vt detur ex hoc materia exercitij studiosis. Vnde Augustinus. Deus ad salutẽ animarum in Spiritu sancto sic diuinos moderatus est libros, vt non solum manifestis pasceret, sed etiam obscuris velet.

Aug. lib. 73. quęst q. 53.

Quarta ratio est, vt nõ vilescat curiosis, vnde Aug. in libro contra mendacium, Lectiones actionesque propheticæ propterea figuris, velut quibusdã amictibus obteguntur, vt sensum pie quærentium exerceant, & ne nuda ac prompta vilescant.

Quarta conditio est eius intelligibilitas, quæ notatur cũ dicitur: Expandit illum coram me, id est, mihi eius mysteria aperuit, & me ipsum intelligere fecit. Grego. Expandit, dum enigmata exposuit. Luc. Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Luc. 24.

Quinta conditio est sensus duplicitas, quia erat scriptus intus, & foris, intus scilicet per sensum spiritualẽ: foris verò per sensum literalem. Vel (secũdum Greg.) intus scriptus est, quia instruit nos de rebus inuisibilibus, i. de mysteriis cælestibus, foris verò inquantum instruit nos de rebus visibilibus, scilicet de rebus terrenis disponendis, & de exterioribus actionibus. Prima scriptura pertinet ad contemplatiuos: secunda ad actiuos. Ioan. Ingreditur, & egredietur. &c. Ioan. 10

Sexta conditio est scriptura varietas; quia erant scriptæ lamentationes in eo, & carmen, & væ. Continet enim lamẽtationes scriptura, & tristitias pœnitentium, Ioel. Conuertimini ad me in ieiunio, & fletu, & planctu. Et continet etiam carmen laudis, & lætitiæ beatorum. Psal. Beati qui habitant in domo tua in secula seculorum laudabunt te. Ioel. 2. Psal. 83

Item cõtinet væ tristitiæ, & pœnæ damnatorum. Luc. Ibi erit fletus, & in stridor dentium. Isa. Væ in pio in malum, &c. Luc. 13. Isa. 1.

Item scriptura sacra assimilatur illi rotæ: quæ describitur in visione Ezechielis, quæ habetur Ezech. 1. vbi dicitur, Apparuit rota super terram iuxta animalia habens quatuor facies, vbi scilicet de sacra scriptura sex conditiones tanguntur. Nam primo ostenditur esse alta ex origine in eo quod apparuit. Non enim hæc est sciẽtia ex humana ratione inuenta, sicut alię scientiæ, sed diuinitus reuelata, scilicet mediante aliqua apparitione, & ideo dicit, Apparuit. Nam traditio veteris legis facta est ab Angelo apparente ex persona Dei in monte, secundum illud, Act. 7. Hunc scilicet Moysen misit Deus principem, & redemptorem cũ manu Angeli qui apparuit ei. Et infra. Ezech. 1 Act. 7.

Hic

Hic est, qui fuit in ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Synai: & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis reuelatio etiã doctrinæ propheticæ facta est communiter per apparitionẽ in somnio, vel visione, secundũ illud Num. Si fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad illum. Eruditio autem doctrinæ euagelicæ facta est ex gratia Christi in carne apparentis secundum illud. Apparuit gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, &c. Vel ideo de sacra scriptura dicit, quòd apparuit: quia quãuis ea quæ in sacra scriptura traduntur, (vt sunt mysteria fidei) non habent apparentiã siue euidentiam rationis, quia fides est argumentum rerum non apparentium, vt dicitur: habent tamen apparentiam, & certitudinem adhæsionis, quia plus videtur Theologo, quòd debeat credere illa: quæ in sacra scriptura traduntur, & indubitabilius eis inhæret, quam his, quæ secundũ rationem apparent, & hęc est apparentia fidei, de qua dicitur Sapien. Apparet autem his, qui fidẽ habent in illum. Nam solis Dei fidelibus apparet scriptura sacra esse indubitabilis apud quo, (vt dictum est supra) maior est huius scripturæ auctoritas: quam omnis humani ingenij perspicacitas.

Num. 12
Thi. 2.
Heb. 11.

Secundo ostenditur esse perfecta ex similitudine, quia assimilatur rotæ: Apparuit inquit rota, Rota enim habet figuram, & motum circularem, & vtrique Philosophus attribuit quandam perfectionem. Nam figura circularis perfecta est, quia ex nulla parte potest ei fieri additio, quod etiam competit sacræ scripturę, quę nihil cõtinet superfluũ aut minus, quam expediat humanæ saluti, ideo ei quantum ad hoc in hac vita nihil addi oportet. Apo. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas &c.

Item motus circularis probatur à Philosopho inter omnes motus perfectior, Nam finem cõiungit principio: quod etiam sacra scriptura facit, dum Deum omnium rerum principium, & finem esse ostendit. Vnde & ex persona Dei dicit. Ego sum alpha, & o, principium, & finis. Et de hac similitudine rotæ dicitur in Psalmo: Vox tonitrui tui in rota. Vox enim tonitrui Dei, est manifestatio suæ magnitudinis, de qua dicitur Iob. Tonitruum magnitudinis eius quis poterit intueri? & hæc manifestatio fit in rota, id est, in sacra scriptura. Vnde glosa hic super Ezech. dicit, quòd rota dicitur sacra scriptura: quæ ad auditores omni parte voluitur inter prospera, & aduersa.

Apo. 1.
Psal. 76.
Iob. 26.

Tertiò ostenditur esse connexa ex vnione. Vnde dicitur rota vna: quamuis enim duo testamenta contineat, tamen sic inuicem connectũtur, vt vnum, & idẽ videantur continere. Et ideo nouum testamentum includitur in veteri, secundum Berna. sicut figuratum in figura, & econuerso. Vnde Ezech. dicitur, quòd aspectus earum, & opera quasi si sit rota in medio rotæ: glosa, id est, nouum testamentũ in veteri. Vbi nota, quòd scientia sacræ scripturę dicitur vna tripliciter, scilicet vnitate attributionis, in quantũ omnia quæ considerat, quãquam inter se diuersa sunt, tamen omnia considerat per attributionem siue relationem ad vnum, scilicet Deum puta inquantum referuntur ad ipsum, vt ad principium, vel finem & huiusmodi.

Eze. 1.

Itẽ est vna vnitate luminis, cui innititur: quia in omnibus innititur

titur eidem lumini supernaturali, scilicet fidei: quæ est sicut quędam impressio diuinæ scientiæ, quæ est vna, & simplex omnium.

Item est vna vnitate rationis, quia omnia considerat sub vna formali ratione, scilicet inquantum sunt diuinitus reuelata.

Quartò ostenditur etiam necessaria ex transgressione: quia super terram illam scilicet, secundum Greg. cui dictum est: Terra es, & in terram ibis. Omnipotés enim Deus super corda peccantium legem posuit, scilicet sacræ scripturæ: quæ dicitur lex, quia præceptis, & documétis salubribus métes ligat, ne transgrediantur peccando Apostolus: Lex propter transgressores posita est: vel dicitur esse super terram, quia super terrena mentes eleuat, dum eas ad contemplandum, & diligendũ cælestia inflammat, secundum illud: Quæ sursum sunt, sapite, nó quæ super terram. & Matt. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.

Rom. 2.

Col. 3.
Mat. 6.

Quintò ostenditur esse cógrua ex ordine, quia iuxta animalia. Cógruus enim ordo humanæ doctrinæ est, vt per sensibilia erudiatur de intelligibilibus. Nam omnis nostra cognitio (secundũ Philosophum) oritur à sensu. vnde rota diuinæ scripturæ dicitur esse iuxta animalia, id est, iuxta sensum, quia sensiua cognitio propria est animaliũ. Tradit enim diuina scriptura communiter nobis spiritualiter sub quibusdam sensibilibus signis & similitudinibus. vel quia homo (secundum Apostolum) primo est animalis, id est paruus, & imperfectus, deinde spiritualis grandis, & perfectus in gratia. Aliquando rota diuinæ scripturę dicitur eleuari secundum spiritum, secundũ illud Ezech. Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuâbantur, sequentes eum. Aliquando verò dicitur stare, vel apparere iuxta animalia: quia scilicet diuina scriptura, & scit spirituales de sublimibus erudire, secundum illud: Sapientiã loquimur inter perfectos. Et iterũ ibidem, Spiritualia spiritualibus comparãtes: & scit etiam animales, & paruulos lenioribus enutrire, secuudum illud, Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, & ideo sic iuxta spiritum eleuat spirituales, quòd tamen secundum literam nó deserit animales. Rom. Sapientibus, & insipientibus debitor* sum. Eze. Cùm ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea.

Arist. 1. post.

Eze. 1.

1. Cor. 2.

1. Cor. 3.

Rom. 1.

Ezec. 1.

Sextò ostenditur esse distincta in effigie, quia habés quatuor facies, & dicitur habere sacra scriptura quatuor facies, id est, quatuor sensus, quia maximè in facie hominis sensus vigent, & sunt in ea quatuor distincti, scilicet visus in oculis, auditus in auribus, odoratus in naribus, & gustus in ore, tactus autem non est distinctus ab aliis in aliquo organo. Quatuor ergo sensus scripturæ sunt, hystoricus siue literalis, tropologicus, id est moralis, allegoricus, & anagogicus. Vel dicitur habere quatuor facies, quia per quatuor mundi partes est prędicata. Genes. Dilataberis ad Oriétem, & Occidentem, Meridiem, & Septentrionem. Vel quia quadrupliciter tradita est, scilicet per Legem, per Prophetas, per Euãgelistas, & per Apostolos, vt dicit Greg.

Gen. 28.

Greg. sup. Eze.

Item scriptura sacra assimilatur illi volumini, quod describitur in visione, quę habetur Zach. 5. Vidi, & ecce volumen volans, longitudo eius viginti cubitorũ, & latitudo eius decem cubitorum, & dixit ad me: Hæc est maledictio

Zach. 5.

ledictio quæ egreditur super faciẽ omnis terræ. Hanc enim visionẽ Greg. exponens dicit: Quid est volumẽ volans, nisi scriptura sacra, quæ dum de cælestibus loquitur, ad superiora mẽtis nostræ intentionem leuat, quia dum illa supra nos esse conspicimus, ima attendere, & concupiscere deuitamus. Quæ latitudinem cubitorum decem, longitudinem vero viginti tenere perhibetur: quia latitudo operationis nostræ simplex est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quando pro bono opere & hic requies mẽtis, & illic gaudia æterna præparãtur,
Matt. 19 attestante veritate, Si quis reliquerit domum, vel agros &c. cẽtuplum accipiet, & vitam æternã possidebit. Centenarius enim numerus decies multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum accipit, qui & si nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quærit: quia ergo per hanc duplum pro simplo nobis redditur, rectè hoc volumen per viginti cubitos in longitudinem tenditur, quòd per decem dilatatur. Sed quia hæc sacra ipsa eloquia ad æternam damnationem sunt eis qui illa vel scire nolunt, vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ.

Item scriptura sacra assimilatur illi libro de quo habetur in visio-
Apoc. 10 ne Ioannis. Apo. vbi dicitur. Abij ad Angelum dicens ei, vt daret mihi librum, & dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum, & faciet amaricare ventrem tuum: sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. In hac siquidem visione ostẽditur, quod liber sacræ scripturæ primo requirit discipulum, vel lectorem expeditum: & ideo dicit, Abij, scilicet à curis mũdi, vel carnis: quorum scilicet occupatio impedit & studium, & fructũ sapientiæ. Solicitudo enim seculi, & fallacia diuitiarũ suffocat ver-
bum Matt. 13. Item requirit auditorem deuotum nõ tam lectione quàm oratione sacræ scripturæ intelligentiam quærat. Vnde dicit, Abij ad Angelum, i. Christũ dicens ei, scilicet orando, vt daret mihi librum id est, intelligẽtiam scripturæ. Sapien. Optaui, & da- Matt. 13.
tus est mihi sensus: inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ. Sap. 7.

Item requirit hominem studiosum.

Primò ad capiendam, scilicet doctrinam sacræ scripturæ, quam capere debet audiendo, & legendo Apo. Beatus, qui audit, & qui Apoc. 1.
legit verba prophetiæ, id est, libri huius. Oportet esse studiosum, etiam ad audiendum, scilicet in memoria: vnde dixit, Et deuora illum, scilicet memoriæ commendando, & opere implendo, & hoc cum quadam auiditate, quæ notatur in verbo deuorandi.

Item requirit hominem vigorosum, qui propter amaritudinẽ seu laborem qui est in discendo, siue intelligendo, vel implendo, non omittat eam: quia sicut ex vna parte videtur esse difficilis, & amara, ita ex alia est dulcis, & sapida. Est enim difficilis ab intelligendum, & amara, id est, pœnosa ad opere implendum. Et ideo dicit, faciet amaricare ventrem tuum, id est, carnalitatem siue humanitatem tuam, quæ est mollis, & fragilis. Et ideo graue est ei, & pœnosum scripturæ monita implere. Facit etiã liber diuinæ scripturæ amaricare ventrem animæ, id est, mentem inquantum dicit hominem in cognitionem propriorum defectuum, de quibus amaricatur. Deducit etiam in contemplationem diuinorum, & cælestium:

& quanto ei fit dulce, quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Sed ex alia parte scriptura dulcis est, & sapida. Vnde subditur: Sed in ore tuo erit dulce tanquam mel, quia scilicet sacra scriptura, licet sit difficilis ad intelligendum, & pœnosa ad implendum, tamen est delectabilis ad
Psal. 118. prædicandum. Psal. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

Spes, quæ secunda Theologalis est virtus, in secundo Angelo à Ioanne præuiso figurata, quanta vere pœnitenti bona afferat, breui demonstratur.

Cap. XXXI.

SPes multa bona facit in anima. Et hoc ostēditur in visione beati Ioannis: quæ habetur
Apoc. 8. Apo. 8. Vbi dicitur, quòd secūdus Angelus tuba cecinit, & mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, quæ habebat animas in mari, & tertia pars nauiū interiit.

Secundus Angelus, est spes, quæ est secunda virtus theologica: hec tuba canit, quando pœnitenti veniam promittit: & tunc mons magnus, id est, animus subleuatus, igne ardens, id est, charitate feruens, mittitur in mare, id est, in amaritudinem timoris, & doloris: & tunc fit tertia pars maris sanguis: prima pars est amaritudo timoris, secunda doloris: ex his duabus aliquando sequitur tertia, scilicet amaritudo desperationis: sed hanc omnino excludit securitas spei, & conuertit in sanguinem, id est, in pœnitentię asperitatem, & carnis mortificationem.

Item prima pars eorū, qui habent animas in mari, est timor pœnę mundi, secunda timor purgatorij, tertia timor pœnæ inferni, & hæc moritur: quia hunc timorem spes salutis excludit.

Item prima pars nauis humanę mentis, sunt cogitationes necessariæ, quę sunt circa illa, quę sunt de necessitate salutis.

Secunda pars, sunt cogitationes perfectæ: quæ sunt circa opera supererogationis, quæ non sunt de necessitate, sed de perfectione. Tertia pars, sunt cogitationes vanæ circa vanitatem: hæc tertia pars interit canente tuba secundi Angeli, id est, spe promittēte veniam, & misericordiam Dei. psal. Psal. 47.
In spiritu vehementi cōteres naues Tharsis, id est, cogitationes, quærentes vana huius mundi.

Virorum spiritualium conditiones quinque numerantur, quæ figuraliter ex Ezechielis visione mysteriosa eliciuntur quamplurimaq; alia de hac re explanantur. Cap. XXXII.

SPirituales viri assimilantur illis rotis, quæ describuntur Ezech. 1.
Eze. 1. vbi dicitur, quòd statura erat rotis, & altitudo, et horribilis aspectus, & totū corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. In quibus verbis quinque conditiones spiritualiū virorum exprimuntur.

Prima est rectitudo iustitię, quę figuratur in statura rotarū: quia enim stare dicimus, id quòd firmum est, vel rectum: non enim dicitur stare ille qui iacet, vel ille qui vadit. Ideo statura importat rectitudinem, & firmitatem, quæ duo competunt spiritualibus viris, id est, his qui spiritu Dei aguntur, scilicet rectitudo operis, Psal. 142.
secūdum illud: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectā, & stabilitas voluntatis, quæ est ex robore Spiritus sancti, secundum illud. Det nobis corroborari per spiritum eius in interiori Eph. 3.
homine. Hos enim stabilitatis robur

robur gratia Spiritus sancti facit.
Heb. 13. Heb. Optimum est gratia stabilire cor. Et de hac statura spiritualis viri dicitur, Cant. 7. Statura tua assimilata est palmæ, quæ scilicet directè crescit, & diutissimè viuit.

Secunda est promptitudo obedientię, quia assimilatur rotis. Nã sicut rota vndique est parata ad motum; ita spirituales viri sunt in omnibus parati ad obediendum: secundum illud Psal. Psal. 107 Paratũ cor meum Deus, paratum cor meum. Hanc promptitudinem obedientiæ facit spiritus humilitatis, qui est intus eis. Vnde dicitur Ezec. Ezech. 1. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabat, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis.

Tertia est altitudo sapiẽtiæ, scilicet in contemplatione cælestiũ, & diuinorum. Vnde dicit, quòd altitudo erat rotis. Nam sapiẽtis est considerare altissimas causas, Arist. Met. 1. vt dicit Philosophus. Isa. Isa. 13. Extollam te super altitudinem nubiũ, id est, rerum mutabilium. quia nubes maximè sunt instabiles, & continuè transmutantur. Quarta est trepidatio vindictæ, semper enim aut peccata præterita, aut delicta præsentia etiam parua ex ira districti iudicis in se feriri metuunt, & æternæ gehẽnæ suppliciũ formidando attendũt. Vnde dicit, Et horribilis aspectus. vbi Greg. Horribilis aspectus est torror gehennæ: quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatu conseruat. Vnde tanta est illius pœnæ acerbitas, & profunditas, quòd est horror non solum sustinentibus, sed etiam aspiciẽtibus Iob. Iob. 10. Terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Quinta est circunspectio prudentiæ; quia totum corpus plenũ erat oculis in circuitu ipsorum quatuor. Per istos enim oculos intelliguntur cautelæ, & circumspectiones prudentium; quibus Sancti, & spirituales viri tãquam verè prudentes in omnibus abũdant. Nã spiritualis homo diiudicat omnia, & isti oculi dicuntur esse in circuitu: quia diabolus nos suis laqueis vndique circumcingit, propter quod de eo dicit Petrus, quòd tanquam leo 1. Pet. 5. rugiens circuit quærens quem deuoret, & ideo contra eum ex omni parte necessaria est cautela. Sed ideo dicuntur esse in circuitu ipsorum quatuor scilicet animalium secundum Gregorium Greg. in Ezech. hom. 7. super Eze. vel ipsarum quatuor scilicet facierum. Nam supra pręmiserat, quòd apparuit rota vna habens quatuor facies, quę videbantur quasi quatuor rotæ: quia scilicet Sancti Viri præcipue in quatuor partibus habẽt cautelas, & circumspectiones, scilicet retro circa præterita per memoriã, ante scilicet ad futura per prouidentiam, à dextris, id est, ad prospera per despectum, à sinistris, i. ad aduersa per exercitium. Nam prospera mundi respiciendo despiciũt, & aduersa ad virtutis exercitiũ suscipiũt. Vel habẽt oculos retro, scilicet ad mala ne inficiant: & ante, i. ad bona ne deficiant. Gregor. Corpora animaliũ idcirco plena oculis describũtur, quia sanctorum actio ab omni parte scilicet circũspecta est bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauẽs. Est enim necessarium oculos habere ad mala, id est, ad vitia: quia vitia plerumque se palliant sub specie virtutum. Nam superbia fingit se esse libertatem, tumor fingit se humilitatem, tenacitas, siue auaritia fingit se esse parsimoniam, prodigalitas fingit se esse largitatem,

vel misericordiam: vnde sicut dicit Greg. Hoc est laboriosius vbi mens Sanctorum inuigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant.

Item necessarium est habere oculos antè, scilicet ad bona, ne deficiant. Nam plerunque, dũ homo intendit ad quædam bona, negligit quædam alia: & vbi negligimus, ibi proculdubio oculũ non habemus, quod patet exemplo Pharisei, qui habuit oculos ad gratitudinem dicens: Gratias ago tibi, &c. Ad abstinentiam, ieiuno bis in sabbato. Ad misericordiam, Decimas do, omnium quæ possideo: Ad iustitiam, Quia non sum, sicut cæteri hominũ iniusti, raptores: ad continentiã, Et adulteri, &c. Sed ad mentis custodiã, id est, humilitatem oculum non habuit, quia se cęteris hominibus prętulit. Gre. Quid prodest quòd contra hostiũ insidias tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramẽ apertum relinquitur, vnde ab hostibus intretur. Luc. 2.

Item sancti viri habent oculos & à dextris, s. ad beneficia ne officiant. Nam valde cauendum est, ne vnde homo proximo suo prodesse intendit, inde magis ei noceat. Vnde Apostolus dicebat: Si cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, vt non circunueniamur à sathana, nõ enim ignoramus cogitationes eius. Ecce circunspectus magister sic donare, id est, parcere voluit, vt non displiceret, nec scandalum daret discipulis: quia sciebat, quòd sathanas inde solet cordi alterius scandalum immittere: vnde alterum conspicit pietatis negocium fecisse, & ideo multum attendendum est, vt etiã bonum, quod fit vtiliter, & caute fiat.

Item debent etiam esse oculi à sinistris, id est, ad scandala, ne veniant scilicet ex culpa sua, quamuis enim necesse sit, vt veniant scandala, Væ tamen homini illi per quem scandalum venit: quod intelligendum est de scandalo actiuo, quod est ex culpa propria, scilicet vel bonum omittendo, vel malum augendo, vel studiose nocendo, & huiusmodi. Sed de scandalo passiuo, quòd est ex culpa alterius, non est tantum curandum, quod propter hoc bonum dimittatur, præcipue bonũ ad quod homo tenetur si sine huiusmodi scandalo fieri non posset. Vnde dominus non curauit de scandalo phariseorum, & tamen curauit de scandalo gentilium petentium ab eo tributum, vt habetur apud Matth. Matth.

Varia tentationum genera, nonnullorũq; peccatorum detrimenta, eorumq; remedia ponuntur. Quone pacto nos Diabolus fortiter, & grauiter tentet, & ei sit resistendum, visionibus, & somniis quibusdam ex sacra scriptura collectis hicque lucidè explanatis erudimur.

Cap. XXXIII.

TEntatio occulta in cordis cogitatione, est sicut pollutio somnij in dormitione: dicitur enim Deu. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & nõ reuertetur priusquam ad vesperũ lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. In quibus verbis primo intellige somnij pollutionem, cum dicitur, si fuerit inter vos. ho. qui no. pol. si so. Nam (sicut dicit Grego.) nocturnum somnium est tentatio occulta, per quam tunc homo polluitur, quando tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Et causa quare aliquando spirituales viri talibus cogitationibus, vel tentationibus Deut. 23

tationibus molestantur, est (sicut Gregorius dicit) quòd libenter se occupant in aliquibus actibus terrenis etiam licitis: quia cum vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur.

Secundò considera polluti exclusionem cum subditur, Egredietur extra castra. Gregorius. Dignum est, vt qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cæterorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se existimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi cogitatione laborantem sese ex continentium cóparatione despicere.

Grego.

Tertiò aduerte exclusi purgationem, cum subditur, Et non reuertetur quousque ad vesperum lauetur aqua. Gregor. ad vesperum aqua abluitur, cum defectū suum conspiciens ad pœnitentiæ lamenta conuertitur, vt fletibus diluat omne, quod animam occulta inquinatio accusat. Psalmus: Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Et hinc est, quòd Leuit. mandatum fuit, quòd membra hostię in frusta conscissa, & caput, & cūcta quæ adhærent iecori igne cōburerentur: pedes vero, & intestina prius aqua lauarentur. Ista hostia est homo qui se ipsum offert ad seruitium Dei; cuius membra tunc conciduntur in frusta, cum eius vitæ opera sunt virtutibus distincta. Et tunc super ignem ponuntur, quando cum feruore amoris, & deuotionis Deo offeruntur. Caput autem, & ea quæ iuxta iecur continentur incendimus, cùm in sensu nostro quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flamma diuini amoris ardemus. Pedes autem qui terram tangunt, sunt terrenæ occupationes. Intestina vero, in quibus stercora portantur, sunt cogitatioues immundæ, Vnde Gregorius. Cum cogitationes nostras immundo cogitatio inquinat, quid aliud quam intestina hostiæ stercus portant. Habet ergo pedes, & intestina ille, qui, dum terrenum aliquid agit, non nulla etiam illicita in corde conspicit: sed hæc, vt cōburi debeant, lauentur, quia nimirum necesse est, vt antè immundas cogitationes timoris fletus diluat quàm in acceptione sacrificij supernus amor incendat, vt tanto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assistere ceperit, nil terrenum secum vel lubricum in actu sue orationis imponit. vt dicit Grego.

Grego.

Psal. 29.

Leuit. 1.

Grego.

Quarto nota purgati reuersionem, cū sub infertur, Et post occasum Solis regredietur in castra. Tunc Sol occumbit, cum ardor tentationis per lachrymas pœnitentiæ deferuescit. Et tūc qui pollutus fuerat, ad castra reddit: quia tunc in societate bonorum confidit. Vnde Gregor. Post aquam quippe occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentiæ frigescēte flamma cogitationis illicite ad fidelium merita præsumenda reparatur, vt iam se à cæteris longe esse nō existimet, qui mundum se per habitum, intimi ardoris gaudet.

Item tentatio triplex est, quæ describitur in prima visione Eze. Vbi dicitur. Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splēdor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. Vbi primò notatur tentationis periculum ex tempestate veniente: secundò remedium ex splen-

ſplendore circunſtante : tertio premium ex electro apparẽte. Periculum oſtenditur triplex ſecundum triplicem tentationis gradum, quorũ primus pertinet ad tentationem ſuperbiæ cũ dicitur, Ecce ven.tur. ve.ab aqui. Grego. Ventus eſt tẽtatio mẽtis : propria autem mentis tentatio, eſt tentatio ſuperbiæ que habet cor eleuare: vnde aſſimilatur vẽto, quia ſicut vẽtus eleuat corpora leuia, ita ſuperbia eleuat corda vana.
Iob.7. Iob: Vir vanus in ſuperbia erigitur. Sed nota, quod qui vento ſlãte aſcendunt, eo quieſcente ruũt. Sic qui ſuperbia, vel fortuna blãdiente extollũtur. ea ceſſante corruunt, & eliduntur. Vnde Iob:
Iob. 30. Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valide. Sed quia ſuperbia eſt mentis non ſolum eleuatiua, ſed etiam perturbatiua, ideo tentatio ſuperbiæ vocatur vẽtus turbinis: quia ſicut turbo obſcurat, & turbat aerem, ſic etiam ipſa ſuperbia obſcurat, & turbat mentem, vnde Iob: Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat. Turbo poſſidet noctem, cum ſuperbiæ tentatio cecat mentem. Et dicitur tenebroſus, quia oculum cordis obſcurat. Bernardus : Superbia oculum mentis obſcurat, & veritatẽ obumbrat. Turbo autẽ dicitur, quia turbat, ſcilicet ſuperbientis animum, quia facit ipſum amarum, rancoroſum, inquietũ. Pſal. Conturbati ſunt montes, i. ſuperbiæ. Hugo de ſancto victore in libro de arra animæ. Signa ſuperbiæ ſunt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, honeſtas in imagine, inhoneſtas in actione, rancor in reprehẽſione. Et quoniam iſta tentatio eſt quaſi diaboli propria, quia ſuperbię vitium ab eo accepit initiũ, & ideo ſubditur, quod iſte ventus

Iob. 3. — Bern. in cap. de humil. — Pſal 45. Hugo.

veniebat ab Aquilone, id eſt, à diabolo ſuperbo. Ipſe enim ſuperbiens dixit: Sedebo in monte Iſa. 14.
teſtamenti in lateribus aquilonis aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero Altiſſimo. vnde Hugo de ſancto victore dicit in libro prædicto. Superbia in cælo nata eſt, ſed velut immemor quavia inde ceciderit, illuc poſtea redire non potuit.

Secunda tentatio eſt luxuriæ, ſiue carnis, & hæc vocatur nubes magna, quia rationem offuſcat. Sicut enim nubes denſa offuſcat aerem, lumen Solis intercipiendo, ſic concupiſcẽtia carnis offuſcat mentem lumen rationis obũbrando: vnde Grego. Nazianzenus dicit, quod caro velut nubes quædam groſſa ſe animæ obiiciens, conſiderare eam diuini luminis radios non ſinit. Ezec. Solem, id eſt, rationis lumẽ, in nube tegam. Aug. Exhalabãt nebulę de limoſa concupiſcentia carnis & ſcatebra pubertatis, & offuſcabant atque obnubilabant cor meum, ita vt non diſcerneretur ſerenitas dilectionis à caligine libidinis. Sed magna dicitur, ratione generalitatis: quia generaliter quaſi omni homini ineſt pugna carnis. Nã omnes de carnis peccato propagati ſunt: vnde omnes intra ſemetipſos gerũtvnde certamina ſentiunt. Grego. In hoc mundo cum noſtris tentationibus naſcimur, & caro aliquãdo nobis adiutrix eſt in bono opere, aliquando ſeductrix in malo.

Ezec. 32. — Aug. li. confeſ. — Grego.

Item eſt carnis tẽtatio magna, continuitate Hiero. in epiſtola. Hiero.
Quocunque pergimus, nobiſcum inimicum, id eſt, carnẽ portamus, & ideo pugna ineuitabilis eſt, & continua.

Item eſt magna difficultate. Auguſt. Inter omnia certamina Chriſtianorum duriora ſunt caſtitatis prælia. Nam ibi conti- Aug. in ſermo.

nua

nua pugna, & rarior est victoria. Est enim ipsa caro inimicus familiaris, de quo Boetius dicit, quod nulla pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus.

Boet.

Tertia tentatio est auaritiæ, & hæc est à mundo, & hæc dicitur ignis inuoluens, ignis, scilicet propter insatiabilem ardorē, quia sicut ignis non satiatur lignis, secundum illud, Ignis nunquam dicit, sufficit: ita nec auarus pecuniis, Ecclesiasti. Auarus non implebitur pecunia.

Prou. 30
Eccl. 30.

Inuoluens autem dicitur propter implicationem. Multæ enim sunt inuolutiones, & implicationes hominum auarorum. Iob: inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Inuoluunt enim se multis curis, multis negotiis, multis peccatis. 1. Thi. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationē, & in laqueum diaboli.

Iob. 6.
1. Thi. 6.

Secundo ponitur tentationum remedium, Quia splendor in circuitu eius. Circunstat enim hominem tentatum, non tentatione vincatur, triplex splendor, scilicet splendor scripturæ ipsum informans, splendor angelicæ custodiæ ipsum confortans, & splendor diuinæ iustitiæ vincentem coronans, vnde. 1. Thi. postquam dixit Bonum certamen certaui, addidit, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Isa. Implebit splendoribus animam tuam.

1. Thi. 6.
Isa. 50.

Tertiò ponitur tentatorum & victorum præmium, quia de medio eorum quasi species electri, de me. e. scilicet. ven. tu. & ignis: quia scilicet ex tentationū pugna trahitur coronæ materia, quæ in electro signatur. Vel in electro secundum Gregorium, significatur Christus, qui est tentatorum, & victorum præmium. Electrum enim (sicut Grego. dicit) ex auro est, & argento: dum autem miscentur argentum, crescit in claritate: aurum vero à fulgore suo pallescit. Sic dū humanitas Christi in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas à proprij fulgoris potentia se humanis oculis temperauit. Et ita in Christo quasi dum pallescit aurum fulget argentum, ergo electrum de medio, Christus est qui iam exiuit, & triumphauit de pugna tentationū. Ipse enim tentatus fuit à carne famescente, quia cū ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit. Item à diabolo persuadente, quia accedens tentator dixit ei, &c. Itē à mundo alliciente, cum ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit: Hæc omnia tibi dabo. Sed tamen Christus de omnibus triumphauit, & ideo hoc electrū de medio harum tētationum iam ereptum inducitur in exemplū, immo etiam in præmium, siue in prætium, si ipsas tentationes vicerimus, ita vt ex hoc electro fabricetur, & moneta quæ dabitur in præcium laboris, & corona quæ reseruatur in præmium victoris, & lætificabimur si quidem ex splendore auri, & insuper ex candore argenti, quia tam ex visione deitatis quàm humanitatis Christi delectabimur, & reficiemur in patria, vt dicit Augustinus super illud, Ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

Matth. 4
August. super Io. 10.

Item tentat, & impugnat nos diabolus aliquando de vana gloria, aliquando de superbia, aliquando de inuidia, aliquando de luxuria. Et hæc pugna tentationū figuratiuæ exprimitur in visione somnij, quæ habetur Dan. vbi dicitur, quod Daniel somnium scribens breui sermone comprehendit, summatimque perstringens ait: Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti

pugnabāt in mari magno, & quatuor bestiæ magnæ ascendebant, diuersæ inter se.

Prima quasi leena, & quasi alas habebat aquilæ: aspiciebā donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis vrso in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge comede carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat auis quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hoc aspiciebā in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis dentes ferreos habebat magnos, comedens atque cōminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

Primus ergo ventus, est ambitionis tentatio, qui flat ab Oriente, id est, ab originis nobilitate, quæ frequenter est ambitionis occasio. Bestia autē hoc flatu excitata, superbia est, quæ est quasi leæna habens alas aquilæ, quæ sunt sublimitas, & potestas. Et hæc bestia tunc euellitur, quando homo superbus à statu suo deiicitur. Et tunc hæc bestia stat super pedes suos, quia tunc iā non stat, vel in equo, vel super alios homines. Et cor eius datur ei, id est, vera cognitio suæ fragilitatis, & vilitatis.

Secundus ventus est tentatio inuidiæ, qui flat à meridie: quia de prosperitate bonorum dolet inuidia. Est enim in regione meridiana abundantia bonorū. Bestia hæc flatu excitata est detractoria lingua, quę bestia est similis vrso, qui libēter mel comedit, quia dulce est in ore inuidi mala de aliis loqui. Vnde delectatur inuidus cum videt aliena mala, sicut dolet & tristatur cum videt aliena bona. Iuxta illud Horatij poetæ: Inuidus alterius rebus marcescit opimis, propterea est ei dulce loqui de malis proximi. Hæc bestia in parte stetit, quia inuidus quandoque hominem in parte laudat. Tres ordines dentiū habuit, quia inuidus habet tres modos detrahendi, s. malas augēdo, bona minuendo, & indifferētia, vel dubia peruertendo.

Tertius ventus est tentatio luxurię flās ab Occidente, i. à carne iugiter ad occasum, siue mortem tendente. Quotidie enim appropinquamus morti iuxta illud Omne, quod est genitum tendit ad interitum. Bestia hæc vento excitata est carnis concupiscentia, quæ similis pardo dicitur, qui est varij coloris propter varietatem desideriorum. Hæc habet quatuor capita, scilicet ocium, suauitatem vestium & consimilium, delectabilitatem epularum, & carnale opus. Quatuor autem alæ qui eam erigunt, sunt iuuentus, sanitas, pulchritudo, & nobilitas. Et hæc sunt, vt alæ milui, quibus volatur ad sordes carnales.

Quartus ventus flans ab aquilone, est tentatio crudelitatis, quę est in potentibus respectu subditorum, ad quam pertinet quarta bestia quæ est cæteris crudelior, quæ cætera comminuit, & cōculcat. Cornua eius sunt præpositi, & satellites, & ministri suæ crudelitatis, qui quos conculcare nō præualent, saltem accusando lædere nituntur. Quia autem in prædicto somnio dicitur, quòd quatuor venti pugnabant in mari magno: Notandum est, quòd mare somniatum sicut dicunt somniorū interpretes, quādoque refertur ad regnorum muta-

mutabilitatem, ficut in hoc somnio Danielis, vbi per mare grande intelligitur vniuersale imperium mundi, & per quatuor ventos pugnantes in eo, intelliguntur angelicæ potestates laborantes pro ipsis imperiis, & regnis mundi, vt exponunt Glosæ. Aliquando verò refertur ad hominũ prosperitatem, vnde dicunt somniorum interpretes, quod si quis viderit per somnium, quòd in mari cæperit pisces hamo, inueniet diuitias à rege secundum rationem captionis. Et similiter, si retibus per rectum obsequium ditabitur ab eo secundum rationem captionis.

Item dicunt, quod si quis somniet, quòd secus litus maris ambulando, lauet pedes, appropinquabit regi, & gratiam inueniet penes illum secundum rationem ambulationis. & si mare intrauerit vsque ad fœmora, & lauerit, familiaris efficietur regi, & lætabitur secundum rationem ablutionis.

Item dicunt, quòd si quis per somnium de proximo mare videat tranquillum, omnem tristitiam abiiciet, & gaudebit. Quandoque verò refertur (vt dicunt) mare somniatum ad hominũ aduersitatem. Nam si quis in somnio mare intrauerit vsq; ad verticem, solicitudine, & tribulatione, & necessitate maxima vexabitur per regẽ, terminabitur autem hoc secundum rationem absentiæ eius à terra. Nam si parũ distet, minor, si multũ, vehementior afflictio erit.

Item si quis somniet secus litus maris se ire, & pedes inquinauerit, tribulabitur à rege secũdum rationem inquinamenti.

Item si rex per somniũ videat mare perturbatum, perturbabitur in regno suo.

Item, quia in præfato somnio Danielis dicitur, quod secũda bestia, quæ est similis vrso, habebat in ore tres ordines, scilicet dentium. Notandum, quòd secundũ interpretes somniorum dentes somniati variam habẽt significationem. Nam aliquando referuntur (vt dicunt) ad principum, vel regnorum dignitatem: & sic accipiendo in hoc somnio Dan. quia illa secunda bestia vrso similis, regnum Persarũ signat, quod vrso simile perhibetur propter patientiam laboris, & parcitatẽ victus. Nam pro pulmẽto sale vtebatur & cardomomo: sed assimilatur vrso nõ in toto, sed in parte, quoniam cõtra populum Dei nihil crudeliter egit. Tres autem ordines dentium habuit, id est, à principio tria regna, scilicet Persarum, Medorũ, & Chaldęorum. Vel tres dentium ordines, tres Principes super 120. Satrapas habebat.

Quandoque verò dentes somniati, vt dicunt communiter, referũtur ad consanguineorũ somniantis varietatẽ. Nam duo dentes anteriores significant filios, parentes, seu fratres, aut magis proximos de consanguineis. Qui verò sequuntur anteriores quatuor, consobrinos, & remotiores cognatos. Caninus dens firmamentum domus significat, & generis hominũ. Molares verò significant pueros, & superiores quidem masculos, inferiores verò fœmininum sexum. Passiones ergo dentium somniatæ, ad ipsorum consanguineorum referuntur aduersitatẽ. Nam si quis intuitus per somniũ, fuerit aliquos de anterioribus dentibus moueri ac denigrari, ac scaturire vermibus, signat, quod aliquis ex his quos diximus per anteriores dẽtes significari, ægrotabit: & si aliquem illorum dentium viderit cecidisse, morietur propinquior

de linea consanguinitatis. Si verò aliquem de dentibus, qui sequuntur anteriores, viderit motum fore, aut confractum, aut aliquid passum cladem signat alicuius cognatorum prædictorũ. Si verò erutus videatur, portendit mortem. Si verò caninũ dentem quis viderit confractum, maior domus, vel generis eius periclitabitur. Si autem viderit eum denigrari, & vacillare, ægrotabitur ille & tribulabitur.

Item si videat, quod caninus dens elongatus fuerit in tantum, quod impediat comestionem, & os claudere, maior domus suæ, & generis erit impedimentum cunctis, & prohibitio; sed tamen suscipit correptionem cum dentis excessus habentis radicem facile possit coæquari. Hæc dicunt somniorũ interpretes, sed ego interpretationibus talibus communium somniorum fidem esse ponendam nõ existimo, quia nulla ratio mihi claret quare huiusmodi somniorũ imagines humanarum rerum euentus tales regulariter consequantur. Secus autẽ de illis somniis sentio, quæ diuina scriptura refert, quia hominibus ad eruditionem ipsorũ à Deo illa esse immissa nulli venire debet in dubium Christiano. Vnde Iob: Per somnium in
Iob. 33. visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiũt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.

Item tentat diabolus homines multipliciter fraudulenter, & instanter: quod ostenditur in Apo.
Apoc. 12 vbi dicitur, Ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decẽ, & in capitibus eius septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarũ cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cùm peperisset, filium eius deuoraret. Iste draco diabolus est latenter animabus hominum insidians. Ipse enim dicitur leo, vbi aperte sæuit, sed draco; vbi occultè decipit. Ideo duo sunt contra eum necessaria, patientia contra sæuitiam leonis, & prudentia contra fallaciam draconis. Et per ista duo Sancti illudunt ei. Psalmus: Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Dicitur autem Psal. 10 magnus propter potestatem nocendi præcipuè quam habebit in fine. Iob: Non est potestas Iob. 41. super terram, quæ comparetur ei. Rufus dicitur propter malitiam, qua sanguinem & mortem hominis ab initio sitiuit. Ioan. Ille homicida erat ab initio. Dicitur autem habere septem capita, in quantum suggerit, & mouet ad septem capitalia vitia. Dicitur etiam habere cornua decem, in quantum inducit ad contemptum, & transgressionem decalogi, id est, decem præceptorum legis diuinæ. Et in capitibus eius septem diademata, propter septiformem tentationem, per quam victores eius coronantur. Sunt enim (vt dicitur Bernardus) septem genera tentationum.

Prima est importuna, quæ procaciter insistit, vt saltem vincat. Iob: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo, la- Iob. 14 pides excauant aquæ, & alluuione terra paulatim consumitur.

Secunda est dubia, quæ animam ambiguitatis nubibus inuoluit. Iob: Cogitationes meæ Iob. 20 variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.

Tertia est subita, quæ iudicium rationis præuenit. Thren. Velo- Thren. 4 ciores fuerunt persecutores mei auibus cæli.

Quarta est occulta, quæ deliberationis

berationis considerationem præterfugit. Vnde Iob: Quantas habeo iniquitates, & peccata, scelera mea atque delicta, ostende mihi. Iob: Quis reuelauit faciem indumenti eius, & medium oris eius, quis intrabitur porta vultus eius, quis aperiet occultas eius cogitationes? Iob. 13. Iob. 41.

Quinta est violenta, quæ vires animæ, siue mentis transcendit. Iob: Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt. Iob. 30.

Sexta est fraudulenta, quæ animam seducit. Prouerb. Est via quæ videtur homini recta, nouissima autem eius ducunt ad mortem. Prou. 14.

Septima est perplexa, quæ variis vitiis simul expedit. Iob: Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatū exercitus. Iob. 39.

Sequitur quod cauda eius, id est, finalis intentio eius, vel simulata deceptio, quæ malitiam tegit, sicut cauda tegit turpitudinem. Isa. Propheta loquens mēdacium, ipse est cauda trahens tertiam partem stellarum, id est, reprobos, qui nec sunt de parte innocentium, nec de numero pœnitentium: sunt tamen de numero stellarum propter lucem, id est cognitionem fidei, quam habent saltem informem. Et misit eos tractos, & allectos in terram, id est, in amorem terrenorum, vt plus ea, quàm cælestia diligant. Sequitur, quod draco, id est, ipse diabolus stetit, sed incessanter insidiando ante mulierem, id est, animā quæ erat paritura, id est, opere impletura conceptum propositi boni. Cùm enim grauida sit anima in conceptu boni propositi, statim in partu insurgit diabolus, vt impediat partum. Isa. 9.

Somnia duo Nabuchodonosor alterum de statua, alterum vero de arbore maximis plena arcanis mirificaq; de vase Petri visio scitissime interpretantur: per quæ quidem vita spiritualis, ac corporalis hominis qualis esse debeat, & quemadmodum vitietur ac perficiatur diffuse explanatur.

Cap. XXXIIII.

Vita hominis spiritualis assimilatur illi statuæ quam somniauit Nabuchodonosor, de qua dicitur Dan. 2. Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & fœmora ex ære. Tibiæ autem ferreæ, pedum autem quædam pars erat ferrea, & quædā fictilis. Videbas ita, donec abscisus est lapis de mōte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, & tunc contrita sunt pariter ferrū, testa, æs, argentum, & aurum, & redactæ quasi in fauillæ æstiuæ areæ, & rapta sunt à vento, nullusque locus inuentus est eis. Lapis autem qui percusserat statuā, factus est mons magnus, & repleuit vniuersam terrā. hoc est somnium. In hoc somnio latis describitur, humanæ vitæ spiritualis varietas. Dan. 2.

Primo quantum ad dignitatem conditionis. Ecce statua grandis, &c.

Secundo quantum ad facilitatem corruptionis huius statuæ, Caput, &c.

Tertio, quantum ad difficultatem reparationis, videbas ita, donec abscisus est lapis, &c. Dignitas conditionis describitur: quia statua hęc erat grādis sublimis, & terribilis. Sic vita spiritualis hominis iusti est grādis per fidē. He. Fide Moyses grandis factus, &c. Heb. 11.

Est

Dan. 4. Est sublimis per spem Danielis: Proceritas: siue sublimitas eius contingens celũ, scilicet per spem cælestium. Sed est terribilis hostibus per charitatẽ. Cantic. Cant. 6. Terribilis, vt castrorũ acies ordinata. Ordinantur enim castra virtutum per charitatẽm. Cant. Cant. 2. Ordinauit in me charitatẽ. Vel grãdis in actiua, sublimis in contemplatiua, terribilis in aduersariorũ pugna, quam scilicet habet in vtraque vita, vel magna est eius correctio, sublimis eius reparatio, terribilis est eius perditio, siue damnatio. Ergo magnitudo statuæ in consideratione culpæ, sublimitas in consideratione gratiæ, terror in consideratione pœnæ. Sed sequitur, Stabat cõtra te. Hæc statua tunc stat contra hominem, quando fœditatem, id est infirmitatem, & calamitatẽ mentis intuetur, & qualis sit, & qualis esse possit ex hoc ei ostẽditur. Psal. 4. Psal. Arguam te, & statuam contra faciem tuam.

Secundo describitur vitæ spiritualis corruptio, id est, casus mẽtis à sublimitate virtutum ad ima vitiorũ, cùm dicit: Caput huius statuæ ex auro, &c. vbi ostẽditur, quòd huius statuæ prima pars erat aurea, secunda argentea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testea, paulatim in deterius fit descensus: quia nemo repẽte fit turpissimus, sed gradatim deficiendo, quia qui minima negligit, paulatim deficit, vel defluit. In auro ergo significatur charitas, quæ cæteras virtutes supergreditur, sicut aurum cæteris metallis antefertur. In argento veritas, quia argentum quo frequentiori vsu atteritur, eo vtique clarius redditur. Sic veritas vehementi discussione quo magis discutitur, eo melius commendatur: sic & veritatis cõsilia experientia vsu, quo tritiora sunt, eo clariora. Charitatis ergo claritatem fulgor auri exprimit, quæ cælestis desiderij igne flammescit. In ære simulatio, æs enim argentum imitatur in sono, sed tamen multum distant in precio. Sic simulatio suauem dulcedinis cantum habet in sermone, & suauiter reboat & dulciter resultat in ore: sed quantum per verbum, & exercitium demulcet exterius, tantũ per consilium, & desiderium pallet intrinsecus. In ferro crudelitas. Ferrum enim cætera metalla cõminuit, & domat. Vnde conuenienter crudelitatis violentiam designat, quæ resistẽtia quęque premat, vt opprimat. In testa fictili fragilitas. Fictile enim de facili frangitur, & ideo per eam rectẽ impatiẽtiæ fragilitas designatur. Illi ergo habent caput aureũ, qui incipiunt à feruenti charitate, vt qui sunt spiritu feruentes, in tribulatione patientes, & soliciti in opere, assidui in lectione, deuoti in oratione. Charitas enim patiens, benigna est, non inflatur, non emulatur, non quærit quæ sua sunt, &c. Sed tales aliquãdo ex auro in argentum mutantur, quia refrigescẽte charitate, operantur ex veritate, siue bona deliberatione. Sed multum interest inter vtrũque statum: quia aliud est operari bonum ex desiderio, aliud ex consilio, aliud operari cũ magna delectatione, aliud ex sola deliberatione. Hæc conditio adhuc est bona, scilicet operari ex veritate, secundum illud: Qui Ioan. 3. facit veritatem, venit ad lucem: sed prima erat optima, scilicet operari ex feruenti charitate. Apo. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuã, sed habeo aduersum te pauca, quia charitatẽ pristinam reliquisti. age ergo pœnitentiam, & prima opera fac. Sed adhuc mens negligentior facta ex argẽto mutatur in æs, quia

scili-

scilicet bonum opus quod faciebat ex veritate, ad laudem hominum resolutus postmodum actitat pro humano fauore. Qui igitur blandũ se exhibet in sermone, benignũ in facie, sed peruersum in opere, & voluntate, iste profecto abiecto argento iam operatur in ære. Aens enim more suauiter tinnit extrinsecus, sed volũtatis deprauatione pallescit intrinsecus. Tali dicitur Apo. Scio opera tua, quia nomen habes, quod viuas, & mortuus es. Sed deterior est mutatio tertia, quia ex ære mutatur in ferrum. Interdum enim, dum ficti hominis ignominia reuelatur, incipit sordescere, & vilescere, à quibus antea laudabatur. Et tunc contra eos despectus irascitur, & indignatur, & detestatur eos aliquãdo, & in eo, quod potest crudeliter persequitur, quibus quantum poterat antea placere conabatur, & sic æs in ferrum mutatur, id est leuitas in crudelitatem conuertitur & mutatur.

Sequitur quarta mutatio, seu coniunctio ferri, & testæ: quia sicut sunt prompti, & audaces ad mala inferenda, sic post illa sunt pusillanimes, & impatientes ad tolerandum illata, vt rectè mirari possis quomodo cõuenire possit ferrum cum testa, id est, tanta crudelitas cũ tanta impatientia. Ecce statua nostra in qualẽ finem desinit, quia post caput aureum planctas fictiles accipit. Threnorum. Filij Sion incliti amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea. Sic ergo patet, ꝙ in capite aureo intelligitur deuotio in membris argenteis, discretio in æreis simulatio, in ferreis indignatio.

Thre. 4.

Item nota, quod in capite intelligitur intentio, qua totũ opus in bonum, vel in malum finem deducitur, quia totum corpus capite regitur. In pectore verò cõsilium, quia ibi cor latet: in brachiis opera: in ventre obsequium campassionis, quia venter est tenerior pars corporis, & velamẽtum fœtoris: in fœmore humilitas, quę ad vilia & indigna inclinantur, fœmur enim pudendis subiicitur, in tibiis rigor seueritatis, quia tibiæ cæteris membris ossa longiora, & robustiora portant. per pedes necessitas vitæ. Pedes enim terram tangunt, & quantumcunque mens se ad cælestia extendat, sine huius vitæ subsidiis necessitatem suam non sustentat. Ergo patet, quòd per caput intelligitur intentio, per pectus deliberatio, per brachiũ exercitatio, per ventrẽ compassio, per fœmur humilitas, per tibiam seueritas, per pedem necessitas. Vel per caput desiderium intentionis, per pectus studium deliberationis, per brachium exercitium actionis, per ventrem obsequium pietatis, per fœmur seruitium subiectionis, per tibiam flagellum seueritatis, per pedẽ subsidium necessitatis. Si ergo caput intentio, & aurum deuotio, quid aliud est aureum caput, nisi deuota intentio? Si pectus deliberatio, brachrium actio, argentum discretio: quid aliud est pectus, & brachia argentea, quam consilia, & opera discreta. Si in ventre compassio, fœmore subiectio, in ære simulatio, quid aliud est vẽter, & fœmora ærea, nisi pietas, & humilitas ficta? & si per tibiã seueritas, per ferrum crudelitas, quid aliud in tibiis ferreis nisi seueritas crudelis. & si pes necessitatem, testa voluptatẽ, quid planta testea, nisi superfluitas voluptuosa? pes ex parte testeus, & ex parte ferreus describitur, quia delicata mens, nunc in eorũ odiũ adducitur, igniq́ue restringitur, nunc verò cũ tempora suppetũt,

in co-

in eorum luxu resoluitur. Est ergo (vt patet ex dictis) fulgor capitis aurei, deuota intentio cælestis desiderij, claritas pectoris, & brachij argentei, certitudo recti consilij, & rectitudo operis certi, sonoritas ærei vētris, & fœmoris, blandimentum falsæ pietatis, & fictæ humilitatis: robur ferreæ tibiæ, rigor immoderatæ: disciplinæ fragilitas testei pedis, effrenatio superfluitatis. Caput itaque aureum, sancta desideria faciunt, pectus, & brachium argenteum, & consilia, & opera recta: ventrē, & fœmur æreum, obsequia, & seruitia ficta, tibias ferreas flagella seua: plantam testeam, subsidia delicata.

Tertiò, describitur destructæ vitæ reparatio. Sæpe enim quē non corrigit manus humana, percutit sentētia diuina, vel inspiratio interna. Vnde de monte abscisus est lapis sine manibus, & percussit statuam, &c. quia feroces, & induratas mentes, potius corrigit inspiratio diuina, quam corrigāt flagella humana. Est ergo lapis abscissus sine manibus, timor diuinitus inspiratus, in cuius ictu statua deiicitur, id est, monstruosa vita peccatoris destruitur. Vnde percussio statuæ, & comminutio compuncti cordis est contritio & humiliatio. & in pedibus, id est, in inferioribus statua conteritur, quando mens elata, atq; peruersa, per spiritum timoris domini ad iniquitatis, & infirmitatis suæ considerationem reuerberatur, & postquam ferrum concutitur, cætera conteruntur. Tunc contrita sunt, inquit, pariter ferrum. te. es. ar. & au. &c. Vnde quia totius boni fundamentū est humilitas, prius erubescimus vera mala, quam ficta bona, nouissimè, etiam vera bona cum sint imperfecta, & inconsummata. In ferri itaque contritione damnamus mala, quæ per iniquitatem commisimus. In testa autem illa, quæ per infirmitatem contraximus. Aeris autem contritio est simulati boni reprobatio, in argenteis membris hoc displicet, non quod sunt bona, sed quod non sunt optima. In aureo autem opere, solum hoc est reprehensibile, quod optimi operis inchoatio vsque ad debiti finis terminum nō perducitur. In argenti itaque cōtritione boni operis imperfectio, in auri vero confractione arguitur optimi operis intermissio. Sequitur, Et redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ. Per æstiuum tempus feruor spiritus, per aream spiritualis prudentia significatur: fauillæ nigredo, verecundiæ est confusio. Has fauillas adhuc in conscientia tolleramus, quandiu de præteritis culpis confusi, vel suspecti sumus. Vnde peccata in fauillam vertuntur, quia erubescimus, in quibus delectari consueuimus. Sed flante vento, fauillæ tolluntur, cum per Spiritus sancti aspirationem reatus nostri formido omnis atque suspitio absorbetur. Psalm. Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Psal. 38
Sic peccata Prophetæ erant in fauillam redacta, quando dicebat: Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me, sed quasi à vento rapta, cum dicebat, gratias agendo, & exultando: Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Sed raptus fauillis, nullus eis locus inuenitur: quia post impetratam veniam, mens contra similium corruptionum detrimenta insuperabilis redditur, quia ad similem corruptelam nec sensus decipi, nec affectus potest corrumpi. Sed nota, quod lapis comminuens statuam, creſcit in montem magnum & eminētem: quia

quia charitas per augmenta proficiens eleuat ad confidentiæ immensitatem, de qua dicitur in
Psal.124 Psalmo: Qui confidunt in Domino sicut mons Syon, nō commouebitur. &c.

Item vitæ spiritualis varietas describitur in illa arbore, quam somniauit idem Nabuchodonosor, de qua dicitur. Dan. 4. Videbā, & ecce arbor in medio terræ, & latitudo eius nimia, magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum, & aspectus eius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca vniuersorum in ea, subter eam habitant animalia, & bestiæ; & in ramis eius conuersabantur volucres cæli, & ex ea vescebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil, & sanctus de cælo descendit, & clamauit fortiter: & sic ait: Succidite arborem, & precidite ramos eius, & excutite folia eius, & dispergite fructus eius, & fugiantur bestiæ, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicū eius in terra finite, & alligent vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt, & rore cæli tingatur: & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor ferum detur ei, & septem tempora mutentur super eum. In sentētia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio, donec cognoscant viuentes: quoniam dominatur. Excelsus in regno hominum, cuicunque voluerit dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor. Describitur in somnio hoc vita spiritualis tripliciter.

(Dan.4. in margin)

Primò, quantū ad statum gratiæ: Ecce arbor, &c.

Secundò, quantum ad lapsum culpæ: Et ecce vigil, &c.

Tertiò, quantum ad remedium pœnitentiæ: Veruntamen germen, &c. Quantum ergo ad primum nota, quod hæc arbor magna, est anima existens in gratia; & ipsa magnitudo arboris, est immensum robur virtutis: magna arbor est, qui fortia opera facit. In medio quoque terræ, quia intima bona desiderat: altitudo nimia, quia de sublimibus subtiliter sentit. Hæc est arbor magna ad bona agenda, fortis ad mala toleranda, procera ad sublimia contemplanda. Vnde proceritas eius cælum tangebat, quia inuestigationis eius subtilitas cælestia penetrabat, magna ergo in actionibus, fortis in tribulationibus, sublimis in inuestigationibus. vel altitudo nimia, inuestigatio est præsumptuosa, quæ est causa successionis. aspectus eius; id est famæ, seu nominis celebritas vsque ad terminos vniuersæ terræ, vt à bonis diligatur, & à malis timeatur. Ergo in arbore notatur virtus, in aspectu virtutis notitia. vel aspectus vsque ad terminos vniuersæ terræ, quando propriæ virtutis experientia, nec in magnis, nec in minimis latet. folia eius pulcherrima, & fructus nimius, in foliis verba, in fructu scientia, in esca doctrina: nam esca vniuersorum in ea. Folia itaque pulcherrima, sunt verba discreta. Fructus copiosus, sensus eruditus, multiplex intellectus. Esca vniuersorum, plena eruditio omnium discreta admonitio singulorum, foliis enim fructus vestitur, & verbis compositis sententia ornatur. Fructus bonus sapit, & pascit, & scientia spiritualis, per sacras admonitionem suauiter reficit, foliis abundabat Iob, dicens:

Qui

Iob.29. Qui me, inquit, audiebant expe-
cta. &c. Fructu autem sapiens il-
le, qui dicebat: Mihi autem de-
dit omnium, quæ sunt scientiā.
Sap.7. &c. Sap. 7. Escā vniuersis dabat
qui dicebat: Græcis ac Barbaris,
sapientibus, & insipientibus de-
Rom.1. bitor sum. Vel est fructus nimius
Eccl. 3. scientia curiosa. Ecclesiast. In re-
bus superuacuis noli scrutari mul
tipliciter, subter eam habitabant
animalia, & bestiæ, &c. Per ani-
malia intellige mentes voluptati
deditas. Per bestias mentes ira-
cūdas. Per volucres accipe spiri-
tuales bonorum studiorum, &
Sanctorum desideriorum alis ad
cælestia volantes, subter eam er-
go habitabant animalia, & be-
stiæ, eo, quod huiusmodi mentes
per concupiscentiam, & iracun-
diam dissolute, iustè quidem pre-
mi debent rigore disciplinæ. Sed
in ramis superioribus conuersa-
bantur volucres cæli, eo, quod
viri contemplatiui cælestibus de-
sideriis accensi merito debeant
& auctoritate erigi, & digno ho-
nore sublimari. Et ex illa vesce-
batur omnis caro. Ex illo omnis
caro vescitur, cuius virtutum ex-
emplo omnes ædificantur, cuius
consolationibus omnes fouētur,
cuius beneficiis omnes recrean-
tur, cuius consiliis omnes robo-
rantur, & doctrina reficiuntur.
Vel per volucres intelliguntur
subtiles cogitationes, per ani-
malia & bestias carnales affectio
nes. Per arborū ergo, vt dictum
est, accipimus robur fortitudi-
nis: per ramos opera, & exercitia
virtutis, ex quibus ramis meri-
torum bonorum fructus tempore
suo colligimus: rami ergo vola-
tilia cæli suscipiunt, quia scilicet
bona opera ad sublimes cogita-
tiones deducunt, sed subter ani-
malia, & bestiæ habitant, quia
carnis impetus deorsum premūt.
1.Cor.9. Apost. Castigo corpus meum, &
in seruitutem redigo, ne forte cū
ali. præ. ipse repro. effi. Debent
ergo aues pro tempore ad cæle-
stia eleuari, & in æternorum con-
templatione suspendi, & iterum
post sublimes volatus ad arboris
suæ ramos reuerti, ibique immo-
rari cogitationes cordis, ad mo-
rum operumque suorum consi-
derationem frequēter reuocare,
& eorū circunspectioni frequen-
tius insistere.

Secūdò agitur de vita spiritua-
li quantū ad lapsum culpæ, cum
dicitur, Ecce vigil, id est, angelus.
Angeli enim vigiles sunt, quia ad
nostram custodiam, & protectio-
nem impigrè insistunt: quibus
somnus erroris, & obliuionis cir
ca nostram custodiam nunquam
subrepit. Et Sanctus, vt intelli-
gatur Angelus bonus, nō malus.
De cælo descēdit, quia huiusmo-
di sententiam de cælo cognouit,
& in terra disposuit. Hoc enim
est Angelos de cælo descendere,
quod in summis discunt in terra
disponere. Et cla. for. & sic ait
prec. ar. Boni Angeli, bona per
seipsos faciunt, mala autem per
malos fieri permittūt. Vnde An-
gelus hic, quia rectitudinis statū
subuertere malum esse cognouit,
arborem præcidere noluit. Verū-
tamen, quia hic vnius meritum,
vel vniuersitatis bonum exigere
cognouit, fieri permisit. Vnde cū
dicit, Arborē præcidite, permis-
sionem intellige, non præceptio-
nem. Vnde non est per hoc spiri-
tibus malis obedientia iniuncta,
sed licentia indulta. Et dicitur,
quòd fortiter clamauit, vt note-
tur distantia inter voluntatē siue
intentionē spiritus boni, & mali:
quia nos fortiter clamamus, cùm
longe positis aliquid innotescere
volumus. Sed ex his accipe, quia
non possunt nos mali Angeli pro
sua voluntate, nisi accepta licen-
tia qua permittātur, perturbare:
aliàs

alias autem nemo posset eorum impetum tolerare. Nam arborem succidere potuissent, & voluissent, & tamen non nisi permissi succiderunt, quia sine Dei permissione nil faciunt. Sed nisi arbor ista nimis alta fuisset, & de sua virtute intumuisset, sententiam succisionis non accepisset. Arbor itaque succiditur, quando constantiæ virtus tentationibus paulatim attenuatur, tandemque funditus tollitur. Psalmus: Dereliquit me virtus mea. (Psal. 37.) Succisa arbore rami præciduntur, quia virtute animi deficiête bona opera paulatim subtrahuntur. Arbor succiditur, & rami præciduntur, quando virtus in occulto, & virtutis opus deficit in aperto. Prius igitur subtrahitur virtus animi, postmodum autem subtrahitur etiam facultas, & occasio bene operandi. Et succisa arbore, arboris, ramisque præcisis folia excutiuntur, fructusque dispergitur: quia deficiente virtutum proposito, & virtutum exercitio, prius gratia bene loquendi tollitur, tandem etiam gratia recte intelligendi subtrahitur. Et recte postquam deficit studium bonæ operationis, subtrahitur facundia sermonis: quia scandalizare magis quàm ædificare audientes potest omnis castigatio, vel exhortatio deprauati prædicatoris. Foliorum ergo gratia excutitur, quãdo ex suspitione infami prius habita, facundia loquendi, vel auctoritas amittitur. Fructus dispergitur, quando eius doctrina contemnitur, quæ quamuis per sensus consilij vtilis forsitan videatur, per prauum tamen vitæ exemplum facile conculcatur. Fructus dispergitur quando importuna variarũ concupiscentiarum in inuersione studium meditationis dissipatur: & subtilitas, inuestigandique facultas cogitationum euagatione confunditur.

Sequitur, fugiant bestiæ, quæ sub ea sunt. Hoc fit quando amissis virtutum ramis, & fructu consilij, & honestate vitæ, & auctoritate doctrinæ subiecti eius ipsius obedientiam detractant: & carnales quique eius magisterium contemnunt: volucres quoque cæli de ramis eius fugiunt, quia etiam spirituales viri consortium eius declinant, & infamiam horrescunt. Psalm. Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria. (Psal. 87.) Vel subter habitantes bestiæ fugiunt, cum vigore animi tentationibus exhausto iam non valet mens carnales impetus còhibere, vel quælibet irrationabilia desideria sub rationis magisterio coercere. Auium quoque habitationem amittimus, cum sublimium inuestigationum iocunda spectacula phãtasmatum occursione turbati exercere non valemus. Vel in ramis suis inhabitantes volucres cæli arbor amittit, cum meditationes suas circa assuetam morum suorum circunspectionem exercere iam nequit. Contubernia talium volucrum nos amisisse sæpius dolemus, cum cogitationes nostras ab inepta euagatione restringere non valemus.

Tertiò describitur vita spiritualis quantum ad remedium pœnitentiæ, vel diuinæ misericordiæ. Magna enim est admiratione dignum, quod diuina miseratio, nec tales homines sæpe funditus deserit, nec post talem lapsum tantamque ruinam pœnitus destituit, sed adhuc tales sæpe ad correctionem expectat, & ad pœnitentiam reseruat.

seruat. Vnde subditur, Veruntamen germen eius radicum sinite in terra, scilicet vnde possit iterum reparari, & ad pristinam pulchritudinem reformari. Tunc arbor radicitus euellitur, quando post perpetrata mala in desperationem præcipitatur. Quasi enim radices suas arbor amittit, quando omnem correptionē perdit, & in desperationem cadit: ergo hoc est huius arboris germen radicum post ruinam remanere, quemlibet post peccati lapsum pœnitentiæ propositum habere, & pœnitentiæ fructum de diuina pietate sperare: sed aliquando post multa, & maxima, & diuturna mala, aliqui spem, vel propositum resipiscendi amittunt. Vnde subditur, Alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt. Vinculum ferreum, est peruersitatis indomabilis consuetudo. In ferreo nota audaciam, in ære pertinaciam, in herbis bona infima & terrena. Quasi ergo in vinculo ferreo, & herbis terræ mens deprauata alligatur, quando carnalium voluptatum amore ex praua consuetudine obduratur. Ferrum enim, quod cætera metalla domat, audacia est, quæ neminem formidat. Vnde quando mens suis desideriis audacter & pertinaciter insistit quasi vinculo ferreo, & æreo ligata existit: & rore cæli perfundatur, id est, per subtiles suggestiones diaboli erroribus imbuatur. Nam ex contumeliarum suarum exhalatione tantam incurrit caliginem errorum, vt ei bonum malum, & malum bonum videatur: ergo qui in herbis terræ foris ligatur, rore cæli perfunditur, quia post deprauationē morum sensus deprauatur, & multis erroribus fascinatur, & implicatur. Sequitur, Et cum feris pars eius in herba terræ. Feræ terræ sunt homines crudeles. Vnde feræ à ferocitate dicuntur: herbæ terræ, sunt oblectamenta vitæ. Vnde cum feris est pars eius quando id, quod non potest per industriam, satagit per violentiam, & rapinam. cor ab humano commutatur, quando nulla compassione mouetur, vel humanitate.

Item cor feræ accipit quando sponte seuit, & gratis in apertam malitiam erumpit.

Notandum est autem, quia de huiusmodi somniis, quæ de arboribus apparent in hominibus, somniorum interpretes dicunt, quòd aliud signant ratione situum, aliud ratione partium, aliud ratione fructuum. De situ autem arborum exemplum adducitur, quia si quis viderit per somnium arbores ortas in mari, aut petra, aut aliis locis, quæ non recipiūt arborum germinationem, viros inconsuetorum habituum in loca illa intraturos præstoletur secundum rationem multitudinum arborum. De partibus quoque arborum exemplū adducunt dicentes, quòd somnia, quæ de arboribus apparent ad hominum conditiones referuntur: quia robur trunci, quod in altum porrigitur, vt dicunt, orationem signat, stipites autem siue rami ad folia referuntur: fructus autem referuntur ad fidem, vel diuitias: sed folia ad sensum. Nā in somnio folia, quæ bene videtur virere, & bene nutriri, rectitudinem sensus significant; languida verò labentia, succoque destituta, sensus protendunt imbecillitatem. De fructibus autem dicunt, quod aliud repræsentant ratione saporis, aliud ratione temporis, aliud ratione arboris. Quantum enim ad saporem dicunt, quòd omnes fru-

ctus

ctus acetosi, & stiptici in somnio visi, referuntur ad malum euentum. Vnde si alicui videatur in somnio, quod colligat ex palmeto fructum acerbum, tribulabitur, & cruciabitur secundum rationem excerpti fructus: eo, quòd stipticus sit.

Item si quis arborem oliuæ complexus, fructus excerpserit, à viro hilari, ac miti amaritudinem, & tribulationem accipiet, eo quòd fructus stiptieus sit. E contra autem, fructus dulces, & suaues ad bonum referuntur euentum. Vnde si cui in somnio videatur, quod ex palmeto excerpat fructus maturos adipiscetur, aurum, & diuitias secundum rationem exceptionis. Si autem de theca seminis acceperit fructus palmarum, inueniet gaudium apud filium nobilis mulieris.

Item si quis se conspicatus fuerit nucem concutere, & accipere de fructu eius, acquiret à viro sene diuitias cum labore, quas ille nouiter possederat. De tempore vero fructuum dicunt, quòd aliud repræsentant fructus in tempore suo visi, quam faciant extra tempus. Vnde referunt, quod quidam veniens ad somniorum magnum interpretem qui dictus est Serim, interrogauit eum multis astantibus dicens: Vidi per somnium, quod in arborem ascendens: quæ dicitur vericolea, comedebam de fructu eius. Qui respondit, A diuite viro beneficium adipisceris. Et iterum post dies multos venit alius, multis astantibus, & eandem quæstionem proposuit dicens: Ascendi arborem, quæ dicitur vericolea, & comedi de fructu eius, & ait Serim, Tribulatio expectat te cum tortura. Et mirati qui aderāt quomodo eiusdem somnij diuersa esset interpretatio. Et respondit primo tēpus fructuum erat. Secundo interrogante fructus abierant, ideoque permutatum est iudicium. Et percontantes inuenerunt in vtrisque, vt dixerat interpres. Ratione vero arboris variatur, & mutatur significatio: quia si quis videat, quod volens colligere mala punica adhæserit vestis eius truncis ipsius arboris, scissaque fuerit, significat, quod cum viro locuplete contendet. Et si post complicationem ramum ruperit victoria potietur. Hæc dicunt somniorum interpretes: quæ quia naturalis rationis fundamentum non videntur habere, plus à plerisque prudentibus fabulosa reputantur, quam vera.

Item vita hominis variatur secundum statum naturæ, & culpæ, & pœnitentiæ: & hæc varietas ostenditur in visione Petri. Dicitur enim ibi, quod Petrus, vidit vas quodam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, et serpentia terræ, & volatilia cæli, & facta est vox ad eum, Surge Petre occide, & manduca. Ait autem Petrus, Absit à me Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immūdum. Et iterum vox secundo ad eum, Quòd Deus purificauit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per ter, & statim receptum est vas in cælum. Act. 10.

Primò hic describitur vita hominis quantum ad statum naturæ: quia homo maximè ex parte animæ est velut quoddam vas magnum, capax quodammodo omnium. Vnde Philosophus dicit, quòd anima est quodammodo omnia. Omnia enim capit per sensum, vel intellectum: imo est quodammodo capax Dei, vnde nihil minus Deo eam implere Arist. 3. de ani.

potest. Sed est homo quasi linteū propter mortalitatē carnis, quia linteis mortuorum corpora hactenus inuoluebantur.

Item quatuor initiis submissum, id est, quatuor elementis compositum. Sed de cælo in terram submittitur: quia de cælo spiritus, caro vero de terra originatur. Vnde homo de cælo in terram submittitur, cum spiritus carni vnitur.

Vel describitur homo quantum ad lapsum culpæ, ex eo, quod vas summittebatur de cælo in terram, id est, de gratia in culpam, vel de cælo in terram peccatorum submittitur, quia dimisso spiritu, carnem sequitur: & ideo sunt in eo quadrupedia, id est, peccatum luxuriæ, quia peccatum carnis quasi quatuor pedibus graditur: quia scilicet quatuor actibus siue gradibus perficitur, scilicet suggestione, delectatione, consensu, & opere.

Item serpentes qui terræ inhærent ventre, id est, peccata auaritię, quibus rebus terrenis inhæremus mente.

Item volatilia, quæ in altum volant: per quæ signantur appetitus siue peccata superbiæ.

Tertio describitur status pœnitentiæ: quia facta est vox ad eum: Surge, scilicet à peccatis auaritiæ: quæ infima petit. Occide delectationes luxuriæ, quæ in carne viuit manduca, id est, contere appetitus superbiæ, quæ proterue se erigit. Sed, quia superbus iustus quandoque iactāter se commendat, & despicit cæteros, & coniungi renuit humili pœnitenti sicut pharisæus,
Luc. 18. qui dicebat, Non sum sicut hic publicanus, subditur, Nunquam manducaui omne commune, & immundum: Sed hæc iactantia reprimitur, cum dicitur: Quòd Deus purificauit scilicet per pœnitentiam, tu ne cōmune, id est, immundum dixeris. Nam pœnitentia omnem immundum purificat. Sed pœnitentia necessaria est tripliciter, scilicet in corde per contritionem, in ore per confessionem, in opere per satisfactionem. Et ideo additur, quòd hoc factum est per ter. Et talis pœnitentia etiam in cælo acceptatur, & approbatur. Vnde subinfertur, quòd statim receptum est vas in cælum. Vel hoc dicitur, quia talis pœnitentia ianuam cæli aperit, & ipsum pœnitentia in cælestem gloriam finaliter introducit.

Virtutes principales, vitiaq́; eis opposita in somnio Pharaonis de septem spicis figurata, quæ, quot equalia sint, nec non quatuor Cardinales virtutes, quatuor fabris à Zacharia descriptis, assimilari definitur.

Cap. XXXV.

Virtutes principales sunt septem, quibus septem vitia opponuntur: quod patet ex somnio Pharaonis, quod habetur Genes. Vbi dicitur, quòd Pharao dormiuit, & vidit somnium: Gen. 41 septem spicæ pullulabant in culmo vno, plenæ atque formosæ. Aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ, vredine oriebantur deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Per septem autem spicas plenas possunt intelligi septem virtutes.

Primò propter numerum, quia septem erant spicæ, & septem sunt virtutes animæ principales, ad quas cæteræ reducuntur, scilicet tres Theologicæ, vt Fides, Spes, & Charitas. Et quatuor Cardinales, vt Iustitia, Temperantia, Fortitudo, & Prudentia. Nam fide ordinatur rationalis, spe confortatur irascibilis, charitate ordinatur concupiscibilis: tem-

temperantia gubernatur corpus, iustitia regitur mundus, fortitudine vincitur diabolus, prudentia dirigitur, & perficitur omne opus. Est enim prudentia (secundum Philosophum) recta ratio agibilium.

Aristo. rhet.

Secundò propter exemplum, quia recte assimilătur spicis: quæ dicuntur spicæ à quibusdam spiculis quibus sunt munitæ exterius. Sic etiam quælibet virtus habet spicula sua, & tela quibus defendit se. Nam habet fides spicula miraculorum, spes spicula orationum, charitas spicula eleemosynarum, iustitia spiculam suppliciorum siue punitionum, temperantia spicula ieiuniorum, fortitudo spicula præmiorũ: quia consideratio præmij minuit vim flagelli, prudentia autem spicula habet verborum: quia verba sapientium quasi stimuli.

Tertiò propter fundamentum siue principium: quia pullulabant in culmo vno. Iste culmus à quo omnes virtutes oriuntur, & in quo fundantur, & vniuntur, est gratia Dei. Vnde sicut omnes potentiæ animæ oriuntur ab eius essentia, ita omnes virtutes oriuntur à gratia. Quarto ratione contenti: quia erant plenæ. Plenæ enim virtutes sunt granis, & seminibus meritorum, ex quibus etiam suscipiũtur fructus præmiorum.

Quinto propter aspectũ, quia formosæ, id est, pulchræ in aspectu. Sic virtutes reddunt vitam hominis pulchram, & gratam ad imitandum. Per septem autem spicas tenues intelliguntur septẽ vitia capitalia, ex quibus cætera vitia oriuntur.

Primò propter numerum, quia totidem erant sicut spicæ plenæ scilicet septem. Et similiter principalia vitia septem sunt, scilicet superbia, auaritia, gula, luxuria, ira, inuidia, & accidia. Superbia quærit excellentias. Auaritia quærit diuitias, Gula expetit delitias, Luxuria quærit delectari, ira vult vindicare, per inuidiam contristant prospera, scilicet aliena. Accidia fugit laboriosa.

Secundò propter exemplũ, quia assimilatur spicis, scilicet quæ dicuntur à spiculis punctionum, quia scilicet conscientiã pungũt. Rom. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum: tribulatio scilicet pœnæ, & angustia conscientiæ. Rom. 2.

Tertio propter defectum, quia tenues erant. Carent enim vitia pinguedine gratiæ, plenitudine iustitiæ, & fructu mercedis æternæ.

Quartò propter incendium: quia percussæ vredine, id est, inflammatione suggestionis diabolicæ. Ipse enim diabolus est ventus vrens, virtutes vastans, & vitia inflammans. Iob. Tollet eũ ventus vrens. Iob. 26.

Quinto propter effectũ, quia deuorabant omnem priorum pulchritudinem, quia scilicet vitia dissipant omnem pulchritudinem virtutum. Nam pulchritudinem Dei vastat auaritia, quæ est idolorum seruitus: pulchritudinem spei vastat accidia, quæ dum laborem refugit quasi euacuat spem mercedis, pulchritudinem charitatis destruit inuidia, pulchritudinem iustitiæ superbia, pulchritudinem temperantiæ deuorat gula, pulchritudinem prudentiæ ira, pulchritudinem fortitudinis luxuria.

Item quatuor virtutes cardinales assimilantur quatuor fabris qui describuntur in visione, vt habetur Zach. vbi dixit: Vidi, & ecce quatuor cornua, & dixit Angelus: Hoc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam, & Israel, Zach. 2.

 & Hie-

& Hierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & ait Angelus: Venerunt illi vt deiiciant cornua.

Quatuor ergo cornua (secundum glosam) sunt quatuor passiones animam impugnantes, & perturbantes, scilicet Timor, Amor, Dolor, & Gaudium: his cornibus ventilantur, & dissipantur Iuda, id est, pœnitentium confessio, & Israel, id est, contemplantium speculatio, & Hierusalem, id est, actiuorum pacifica conuersatio. Nam Iuda cōfessio, Israel Deum videns, Hierusalem pacifica interpretatur. Sed contra hæc cornua, id est, vitia quatuor fabri quasi quatuor boni medici non cernuntur à propheta, sed ostendūtur à Deo, scilicet quatuor virtutes, vt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, & Temperantia: hæ enim virtutes ædificant quicquid vitia destruunt. Vnde Fortitudo deiecit cornu Timoris, Iustitia cornu Inordinati amoris, Prudentia cornu Doloris, & Temperantia
Psal.108 cornu Gaudij, & delectationis, Psalmus. Cornua peccatorum confringam.

Dua ipsius Ioannis visione: adamussim exprimuntur: in quibus tota Christi vita, Leoni ac libro aperto comparata, ipsius potissimaq; n ysteria in septem libri signaculis figurata, erudite patefiunt.

Cap. XXXVI.

CHristus vocatur Leo in visione Beati Ioannis, quæ
Apo.5. habetur. Apo. 5. Vbi vnus de senioribus qui in visione apparebat, dixit: Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Vbi primo expressit Christi præsentiam, cū dicit, Ecce
Isa.35. Isa. Dicetur in illa die, Ecce Deus noster, expectamus eum. Est enim Ecce aduerbium demonstrādi. Vnde ecce vicit, quasi visibilis est qui vicit. Secundò expressit Christi victoriam, quia vicit scilicet mundum contēnendo. Ioan.
Confidite: ego vici mundum. Io.16.

Item vicit diabolum eiiciendo.
Ioan. Nunc princeps huius mūdi eiicietur foras. Io.12.

Item vicit carnem crucifigēdo.
Apo. Vetus homo noster simul Rom. 6.
crucifixus est vt destruatur corpus peccati.

Tertio expressit eius potētiam, quia Leo. Christus enim fuit vt Leo in natiuitate. Dicitur enim, quòd Leo cauda delet vestigia sua, vt non comprehendatur. Sic Christus cauda humanitatis vestigia deitatis abscondit, ne diabolus eum inueniret: Isa. Leo Isa.11.
quasi bos paleas comedet, id est, fragilitates, & humilitates nostræ humanitatis assumet, vt diabolo suam diuinitatem abscondat.

Item fuit vt Leo in prædicatione, quia audacter, & sine humano timore arguebat maiores. Osee. Quasi Leo rugiet, quia Ose.11.
ipse rugiet, & formidabunt filij maris.

Item fuit vt Leo in passione: quia tūc diabolum propriè vicit, & prædā de manu eius tulit. Ge. Gen. 49
Catulus Leonis, Iuda, ad prędam ascendisti fili mi requiescens, accubuisti vt Leo.

Item vt leo fuit in resurrectione: quia mortuus tertia die virtute patris quasi virtute vocis Num.24
eius suscitatus fuit. Num. Accūbans dormiuit, vt Leo, & quasi leena quam suscitare nullus audebit.

Item Leo erit in iudicio quādo emittet rugitū terribilē Amos. Amos.4
Leo rugiet, quis non timebit. Quarto expressit Christi prosapiam: quia de tribu Iuda, supplenatus. Mich. Et tu Bethleem E- Mich.5.
phrata paruula es in milibus Iuda, ex

da, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Et ex hoc excluditur error illorum qui dicunt, quod Christus non assumpserit carnem de Virgine: sed de æthere fecit sibi corpus, & sic transfudit se in vterum Virginis. Vnde dicunt, quòd Christus natus est de virgine, sed non factus
Gal.4. de virgine, cõtra quos dicit Apo. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Sequitur radix Dauid. glo. i. procedens à Dauid, vel fundamentum Dauid, imò vtrun-
Isa.11. que procedens à Dauid quo ad humanitatem. Isa. Egredietur virga de radice Iesse. fundamentum Dauid quó ad diuinitatem:
Ioan.1. quæ est radix, & principium om-
Apoc. 21 nium. Ioan. Omnia per ipsum facta sunt. Apocal. Ego sum radix, & genus Dauid, stella splendida, & matutina.

Quinto expressit Christi efficaciam, scilicet aperire librum, & soluere septem signacula eius, quasi dicat. In hoc, quòd vicit, librũ aperuit, & diuinã dispositionem impleuit, id est, genus humanum redemit. Et septem signacula soluit, id est, occulta mysteria declarauit. Dicitur autem aperuisse septem signacula, quia septem Christus in se manifestauit nostræ redemptionis sacramenta in lege figurata, & à prophetis prædicta.

Primum fuit conceptio siue in-
Gene.22 carnatio, quæ fuit figurata in cõ-
Isa.8. ceptione Isaac, Gen. 22. & prophetata Isa. Accessi ad prophetissam, & concepit filium.

Gen. 27 Secundum est eius natiuitas:
Isa. 9. quæ fuit figurata in natiuitate
Num.16 Isaac, & prophetata Isa. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Vtrunque figuratum fuit in virga Aaron: quæ nocte vna fronduit, floruit, & fructum fecit.

Tertiũ est passio: quæ figurata Genes.4
fuit in morte Abel, & in immo- Num.19
latione vitulæ rufæ, & agni. Exo. Exod. 12
& prophetata, Isa. Sicut ouis ad Isa.53.
occisionẽ ducetur. Hier. Ego qua- Hier.16.
si agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.

Quartum est descensus ad inferos: qui fuit figuratus in Sanso- Iud.16.
ne, qui tulit portas Gazæ. & pro- Zach. 9.
phetatus Zach. Tu autem in sanguine testamenti eduxisti victos de loco carceris &c.

Quintum est resurrectio, quæ figurata fuit in resuscitatione filij 3.Re. 17
mulieris Sareptanæ. 3.Reg. pro- Ose.6.
phetata. Ose. Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos.

Sextũ est ascensio, quæ figurata Genes. 5
fuit in translatione Enoch, Gen. 4. Reg. 2
& in raptu Heliæ 4. Re. & pro- Isa.63.
phetata Isa. Quis est iste qui ve- Psal.46.
nit de Edom. Psa. Ascendit Deus in iubilo &c.

Septimum est aduentus ad iudicium: qui figuratus fuit in arcu cæli post diluuium per colorem Genes.9
igneum. Genes. & prophetatus Isa. 3.
est Isai. Dominus ad iudiciũ veniet cum senioribus populi sui.

Item Christi vita assimilatur illi libro, de quo agitur Apo. vbi dicitur, Accipe librum apertum de manu Angeli stãtis supra mare, & super terram, quasi apertius diceret: Ex vita Christi accipe eruditionem, quia liber est, vnde accipe librum istum, vt erudiaris. In hoc enim libro tot sunt literæ, quot virtutes: humilitas enim est vna litera, patientia est alia, charitas alia: & sic de aliis: quas scilicet literas ipsemet Christus scripsit in se. Iob. Librum scribat ipse qui iudicat, id est, filius, cui pater omne iudicium dedit. Ad exemplar igitur huius libri scribere quilibet suum debet: quia hoc est exemplar verax. Vnde in iudicio omnibus

apertus ostendetur, vt videant omnes in eo falsitates librorum
Apo. 20. suorum. Apo. Liber qui est vitæ, apertus est: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libro.

Item para te ad lectionẽ: quia liber iste apertus est: & ideo dixit librum apertũ. Hic liber fuit clausus in armario vteri virginalis in incarnatione, tractus inde in natiuitate, sed apertus fuit in passione. Ibi enim Christus clauis ferreis habuit apertas manus vt erudiret nos de agendis.

Item lancea habuit apertum
Rom. 10 latus, vbi est cor, vt erudiret nos de credendis. Nam corde creditur ad iustitiam, vel de diligen-
Luc. 10. dis. Luc. Diliges dominum Deũ tuum ex toto corde tuo.

Item apertos pedes, vt erudiret nos de appetendis, quia pedes animæ, sunt eius affectus.

Item ad operis imitationẽ, quia liber ille de manu Angeli accipiendus est. Angelus est prædicator, qui non tam verbo, quam exemplo annunciat vitam Christi. Vnde talis librum istum, id est, vitam habet in manu, id est, in operis imitatione. Qui ergo talis prædicatoris sequitur exemplum, rectè de manu Angeli librum accipere dicitur. Vnde terrestris Angelus Paulus librum istum accipere de manu nos hortatur dicens. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ergo 1. Cor. 11
librum accipe de manu Angeli, id est, exemplum tene boni magistri, qui facit, & docet opera Christi. Talis magister est qui mare, & terram pedibus calcat, id est, aduersa, & prospera superat. Vnde dicit statis supra mare, & super terram. Per mare enim aduersa: prospera vero per terram intelliguntur.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

PRO-

PROLOGVS LIBRI OCTAVI.

In quo exempla de Legibus, id est, de iure Canonico, & Ciuili, quàmplurima exactè conscribuntur.

Pro. 8.

Egum conditores iusta decernunt, & liberum arbitrium hominis, ex quo opera humana proueniunt, nõ est determinatum ad vnum contingit homines in suis operibus non semper ratione procedere, sed pluries errare: propter quod fuit necessarium homini habere in suis actibus regulam dirigentem. Quanquam autem omnis ratio, quæ est primum, secũdum Philosophum, principiũ in agendis, sit communis mensura, vel regula operum humanorum; diuersa tamẽ hominum opera mediantibus diuersis habitibus ab ea regulantur. Nam opera humana extrinseca, quæ ad vitam ipsius hominis pertinent corporalem, regulantur à ratione humana arte mediante. Vnde in 1. Metha. dicitur, quod hominum genus arte, & ratione viuit, & est ars, vt diffinit Philosophus, recta ratio factibilium, & vocat ipse stabilia opera, quæ possunt ex exteriori materia fieri corporali. Ea verò hominis opera, quæ pertinent ad vitam moralem regulantur mediãte virtute. Est enim virtus moralis, habitus electiuus immediate consistẽs determinata ratione, prout vtique sapiens determinabit. Sicut eam diffinit Philosophus in libro Ethicorũ.

Arist. 1. Metha. Aristo. Ethi.

Idem Philosophus etiam dicit, quòd virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonũ reddit. Cætera illa hominum opera, quæ pertinent ad vitam ciuilem, ratio mensurat, & regulat lege decernente. Sunt enim ciuilia opera, in quibus vnus cõmunicat alteri in ordine ad bonum commune, & talium est lex humana, quæ bonum commune, respicit, regula & mensura. Vnde dicit de ea Isid. quod lex est nullo priuato commodo, sed pro communi vtilitat eomnium conscripta. Est ergo hic actuũ regula lex humana, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur. Sed quia talia ciuilia opera lex secundum æquitatẽ iustitiæ regulat, & mẽsurat, rectè in verbis propositis dicitur, quòd legum conditores iusta decernunt. In quibus verbis non tantum describitur humanarum legum origo: sed & arctitudo insuper, & rectitudo earum. Nam legum origo manauit ex sapientia conditorum. Coarctatio verò sumitur ex violentia præceptorum, ad quorum scilicet obseruãtiam ciues per pœnas legales coguntur, quod exprimitur in nomine legum, quia lex à ligando, id est, cogendo est dicta, vnde lex coarctationem importat: sed legum rectitudo perpenditur in iustitia decretorum, quia

Isid. in æthi.

 iusta

iusta decernunt. Est autem circa primum notandũ, quòd legũ conditores iustarum non omnes indifferenter homines esse possunt, quia condẽdi leges auctoritas solum cõmunitati vel principi competere videtur: propter quod Isi. dicit. & habetur etiã in decretis, quòd lex est cõstitutio populi, in qua maiores natu cum plebibus aliquid sanxerunt. Sunt tamẽ secundum Isid quædam leges quæ vocantur constitutiones principum, quę pertinẽt ad monarchiã, id est, ad ciuitates, vel regnum, quæ gubernantur, & reguntur ab vno. Aliæ verò leges sunt, quę vocantur responsa prudentum, & senatus consulta, & hæ pertinent ad aristocratiã ad principatũ optimorũ siue optimatũ. Aliæ quoque sunt leges, quæ dicuntur ius prætorium, & hæ pertinẽt ad oligarchiã, quæ est principatus paucorum diuitum, & potentũ. Aliæ etiam leges sunt, quæ plebiscita vocantur, & hæ pertinẽt ad mocratiam, quę est populi principatus. Aliæ insuper sunt leges communes quas maiores natu (vt dictum est) cũ plebibus sanxerũt, & hæ ad regnum optimum pertinent, quod est ex supradictis cõmixtum. Patet ergo, quòd priuatæ personæ non competit ferre legem, sed solũ admonere, ex eo, quòd sua monitio ab aliquo contemnatur omnino, habet vim coarctatiuam quam oportet habere lex: ad hoc, vt efficaciter inducat ad virtutem, prout Philosophus dicit, sed coactiuã vim habet populi multitudo, vel publica persona ad quam pertinet pœnas infligere. Est autẽ (prout tradit Phil.) vtilius, & melius omnia ordinare lege, quàm dimittere arbitrio iudicis, propter tria. Primo quidem, quia facilius est inuenire paucos sapientes, qui sufficiũt ad rectas leges ponẽdas, quàm multos qui requiruntur ad iudicandum de singulis.

Dist. 2. Isido.

Arist. 10. Ethi.

Aristo. 2. rhetor.

Secundò, quia illi qui leges ponunt, ex multo tempore cõsiderant, quod lege ferendum sit: sed iudicia de singulis factis, fiunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectũ sit, quã solum ex aliquo vno facto.

Tertiò, quia legislatores iudicant in vniuersali, & de futuris: sed homines iudiciis presidentes, iudicant de præsentibus ad quæ afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate: & sic eorũ deprauatur iudicium. Quia igitur iustitia iudicis quæ dicitur animata, non in multis inuenitur, & quia etiam flexibilis est, idcirco necessarium fuit, vt in quibuscũque est possibile lege determinaretur, & paucissima arbitrio hominum committerentur. Sunt enim singularia quædam, quę lege comprehendi non possunt: & talia necessarium est, vt iudicibus committantur, puta de eo quod est factum esse, vel nõ esse, & de aliis consimilibus his, vt Philosophus ait ibid.

Secundò, in nomine legum notanda est legis coactio, cùm lex à ligando dicatur (vt supra dictum est) quæ ligatio, vel obligatio ipsarum legum non solum ad corporalia, sed etiam ad spiritualia se extendit ex eo, quod iuste legis transgressio eos qui legi subduntur, nõ tantum ad pœnam obligat, sed etiam ad culpã. Vnde leges humanæ, cùm iustæ sunt, habent vim obligandi in foro conscientiæ à lege æterna, à qua deriuantur, secundum illud Prouer. Vnde assumptum est verbum propositum, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Dicuntur autem leges iustæ ex fine, cùm ordinantur ad bonum commune. Pro. 8.

Item

Item ex auctoritate, scilicet, quando lex quæ lata est nõ excedit potestatem ferentis.

Item ex forma, vt quando propriè secundum æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune. Cùm enim vnus homo pars multitudinis sit, quilibet homo hoc ipsum, quod est, & quod habet, est multitudinis sicut & quælibet pars, id quod est, totius est. Vnde & natura, vt saluet totum, nonnunquã parti infert aliquod detrimentum. Vnde leges huiusmodi onera proportionabiliter inferẽtes iustæ censentur, & obligant in foro conscientiæ. Si autem econtrario aliquis præsidens leges imponeret aliquas subditis onerosas non pertinentes vtilitatem communẽ, sed magis ad propriam cupiditatẽ, vel gloriã, vel si vltra sibi cõmissam potestatem aliquis legem ferret, aut etiam inæqualiter onera multitudini dispensaret, etiam si fortè ad bonum commune ordinari viderentur in omnibus profecto his casibus leges iniustæ essent, & magis violentiæ, quàm leges nuncupandæ: quia (sicut August. dicit) lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit. Vnde tales leges non obligant in foro cõscientiæ, nisi fortè propter vitandum scandalum, aut turbationem, propter quod etiam homo debet cedere iuri suo, secundum illud Matth. Qui te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Et qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Sed multo fortius sunt leges iniustæ, quæ sunt contra bonum, vel mandatum diuinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam: vel quodcunque aliud, quod sit contra legem diuinam. Et tales leges nullo modo est licitum seruare.

August. de li.arb.

Matth.5.

Quia obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Act.5.

Sed de legum rectitudine. Tertiò est notandum, quòd rectæ leges sunt illæ (vt dicit Isido.) in quibus iusta, & æqua decernuntur. Talia autem sunt quæ consonant, siue congruunt rationi, religioni, disciplinæ, & saluti. Vnde Isido. dicit, quod lex erit omne, quòd ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, disciplinæ cõueniat, quod saluti proficiat. Hoc enim est recta lex, quæ est mensura iusta, & debitè regulata. Mensura autem hic est triplex. Isido.

Prima enim lex est æterna: de qua August. dicit, quod lex æterna est summa ratio, cui semper obtemperandum est. Hæc autem nihil aliud est quàm diuina sapientia est, secundũ quòd directiua est omniũ actuũ, & motionũ.

Secunda est lex naturalis, quæ nihil aliud est quàm participatio legis æternæ in rationabili creatura. Vnde Ro. super illud, Cùm gentes, quæ ignorant legem, naturaliter quæ legis sunt faciunt; dicit glosa, Et si non habent legẽ scriptam, habent tamẽ legem naturalem, qua quisque intelligit, & sibi conscius est, quid bonum & quid malum, de qua etiam ait Psalmus: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, &c. quia lumen naturalis rationis, quo decernimus quid sit bonum, & malum, quid sit iustum, & quid iniustum, quid decens sit, & quid indecens: quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est quàm impressio diuini luminis in nobis. Rom.2.

Tertia mensura, vel regula, est ipse finis legis: quia vniuscuiusque rei quæ est propter finẽ, necesse est, quod forma determinetur secundum proportionem ad finem, sicut forma serræ talis est

qualis

Arist. 2. physi.

qualis conuenit sectioni, vt patet apud Phil. Oportet quod ipsa lex suo fini commensuretur, qui est vtilitas publica, siue cõmune bonum. Quia igitur iusta lex huic triplici mensuræ concordat, tria Isid. posuit, scilicet, quod religioni congruat in quantum scilicet est proportionata legi diuinæ, & quod disciplinæ cõueniat, inquãtũ est proportionata legi naturæ. Et quod saluti proficiat, inquantũ est proportionata vtilitati humanę. His igitur de legibus generaliter prælibatis: quia iã in pręcedẽtibus libris de sensibilibus, & imaginabilib. rebus quædã sunt introducta exempla. Restat nunc secundum ordinem à principio libri promissum aliqua de rationabilibus rebus exempla, vel similitudines addere. Et quia ratio est legis factiua, & ipsam legem ratio commendat, vt patet di. 1. c. consuetudo. & Instit. de iure naturali, gen. & ciuili. §. quod vero naturalis ratio: oportet rationabilia esse quæ lege decernuntur. Et idcirco in hoc libro octauo de decretis, vel constitutionibus legis tãquã de rationabilibus rebus aliquas ad nostrã doctrinã adaptando moraliter similitudines inducemus, sumptas scilicet ex variis libris tam ciuilis quàm canonici iuris. Sciendũ enim est, quod totum corpus iuris ciuilis comprehenditur in 50. libris. Pãdect. 4. Institu. 12. C. 9. Coll. authen. nouella lumbarda, & constituti. Frederici. Corpus vero iuris canonici habetur in decretorum volumine, & etiam in decretalium libro. Nam primo quidem ex dictis sanctorum patrum: & etiam ex legibus, fuit liber decretorum compositus, prout in ipso patet, & extra. de acc. c. Qualiter. 2. Postea vero cum multæ decretales epistolæ extra corpus decretorum vagarentur, Magister Her. Papiensis præpositus primam compilationẽ composuit. Sed & tempore procedente Magister Gisebertus suam effecit aliam, & Alanus demum Magister Hen. Compostulanus in curia Romana moram faciẽs, ex registro domini Innocentij tertij quandam compilationem extraxit, quæ Romana appellata fuit. Sed quia ibi quædam erant decretales quas ipsa Romana curia minime admittebat: ideo ipse idem Innocentius per manum Petri Bonouentani compilationem edidit, quæ tertia vocabatur. Qua recepta Magister Ioannes Gallensis, ex duabus dictis copilationibus Gisebetti, & Alani, vnam compilauit, quæ vocatur secunda. Postmodum consilio generali celebrato per eundem Innocentium quartum, tam ex constitutionibus generalis consilij, quàm de aliis decretalibus eiusdem Innocentij compilatio quarta processit. Postmodũ quinta compilatio per Honorium tertium facta fuit. Sed postmodum Gregorius ix. volens confusionem & prolixitatem dictarum decretalium amouere, antiquis cõpilationibus abrogatis per fratrem Raymundum Capellanum, & pœnitentiarium suum, qui scilicet fuit de ordine Fratrum Prædicatorum, imo eiusdem ordinis postea idem magister opus decretalium, quod modo tenetur composuit. Cui postea Bonifacius octauus addidit sextum librum. Nos igitur in hoc præsenti tractatulo ex prædictis iuris vtriusque libris aliqua, licet pauca, & breuia diuersis adaptanda materiis introducemus exempla, ordinem in superioribus habitum in materiis, & capitulis conformiter prosequentes.

Iura quibus de caussis aliquos vocitet prædones, quive, aut quod sint qui nobis bona spiritualia prædari contendant declaratur.

Cap. I.

ADuersarij hominis spirituales, scilicet diabolus, caro, & mundus, assimilantur prædonibus. Nam secundum iura, prædo dicitur aliquis tribus modis.

Primo enim prędo dicitur quicunque alios prædatur: & tales sunt qui itinerantibus auferunt bona sua. Et hoc modo demones sunt prædones, qui nobis viatoribus, id est, qui per huius mundi itinera ad patriam tendimus, bona quæ propriè nostra sunt, scililicet spiritualia, auferre contendunt. Illos enim qui sunt in patria, expoliare non possunt, sed tantũ nos qui sumus in via. Iob. Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore. Iob.24.

Secundo dicitur prædo miles, qui vltra stipẽdium sibi taxatum quærit. Idcirco enim militibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. 23. q. 1. Militare. Et hoc modo caro dicitur prædo: quia vltra stipendium necessitatis sibi à natura taxatum, de quo Aposto. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. timor ad huc sibi exquirit varia delectamẽta voluptatis. Vnde Apo. Debitores sumus, non carni, vt secũdum carnem viuamus. 1.Thi.6. Rom.8.

Item prædo dicitur prælatus, qui vltra quam legato seruiat, extorquet à subditis, quærens potius prædam, quàm subsidium in subiectis. extra, de censib. c. plerumque. Et hoc etiam modo Dominus venter, cui tanquam prælato suo multi obediunt, quorum Deus venter est, dicitur prædo, quia parum spiritui seruit, & tamen multa requirit, & expendit. Vnde qui sibi obediunt, huiusmodi non Christo seruiunt, sed suo ventri, vt dicitur Ro. Alio modo dicitur prædo iudex pecuniis, seu patrimoniis inhians, qui alienum iurgium reputat prædam suam. C. ad l. Iul. repe. l. omnes. Et hoc modo prædo est mundus, cuius auaritia ad pecunias & lucra inhians, lites & iurgia suscitat. Vnde dicit Sen. quod quietissimè homines viuerent, si hęc duo pronomina meum, & tuum, de medio tollerentur. Gene. Dixit Abrahã Loth: Ne quęso sit iurgium inter me, & te. &c. Rom.17. Sen. Gen. 13.

Qua pœna sit plectendus adulator, qui blandiendo, & laudando aliquem ad male operandum inducit, ciuilis legis exemplo terminatur.

Cap. II.

ADulator & suggestor, cuius falsa suggestione, vel adulatione alicui damnum infertur, est duplici pœna dignus, scilicet propter falsum suggestum, & propter damnum illatum. Cuius exemplum apparet in his, qui per suggestionem falsi literas impetrant. Qui scilicet secundum iura primo condemnandi sunt ad expensas, quas altera pars fecit in ea re, & circa ipsam, &c. vt extra, de rescrip. Cæterum, in fine, & C. de his, qui accu. primus. l. qui crimen. & alias seueritati subiaceant iudicantium, vt 25. q. 2. & sine cognitio. Nam & l. Cornelia, de falsis puniri possunt, vt d. l. Cornel. de falsis, l. si quis irrepserit. Similiter ergo adulator, qui falso laudando furem, vel raptorem, vel huiusmodi induceret eũ ad furandum, vel rapiendum, vel aliud nocumentum proximo inferendum, si eius adulatione hoc faciat, alias non facturus, tenetur ad restitutionem damni insolidum, sicut tenetur & iubens, &

con-

consulens si propter eorũ iussum, & consilium damnum infertur. & præter hoc etiam adulator talis puniendus est à Deo de falsa, & iniqua adulatione. Ezech.

Ezec. 13. Væ qui cõsuit puluillos sub omni cubito manus. Puluilli enim sunt verba blanda, & laudatoria, quæ audienti mollia videntur, & suauia: quos sub cubito manus consuit, qui laudãdo, & blandiendo ad malè operandum aliquem inducit.

Dei amor quamdiu in nobis operetur, suiq́; ipsius nimia delectio quantum hominem decipiat, ac suum peruertat iudicium, canonica, necnon ciuilis legis exemplo demonstratur.

Cap. III.

AMor Dei quamdiu est operatur. Vnde deficiẽte operatione, deficit amor. Cuius exemplum est, quia si detur alicui priuilegium ad agendum, vtporè ad decimas quas quis nunquam habuerat exigendas, tanto tempore durat priuilegium, quanto tempore durat actio, quia non est verisimile Papam, vel Principem, qui priuilegium concedit velle mutare naturam actionis, vt extra, de electione c. ecclesia, C. de inofficio. testamen. l. si quando. Similiter etiam amor

Grego. Dei (sicut dicit Grego.) operatur magna si est; si autem operari desinit, iam amor non est. Rectè, sicut ignis quamdiu est, calefacit, quando autem desinit calefacere, ignis non est. Datur enim amor Dei ad agendum. Vnde di-

1. Ioan. 3. citur: Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, &c.

Amor proprius hominem decipit, & eius iudicium peruertit. Et ideo secundum iura in causa propria, vel in re sua non potest quis esse iudex, vt 4. quæst. 4. ca. 1. & C. ne quis in causa sua iudicet. Dicunt tamen quidã, quod bene potest quis punire propriã iniuriam sibi factam, maximè si superiorem non habet. art. 45. dist. Et qui emendat. quia neque tenetur aliquis remittere propriã iniuriam sibi factam, nisi velit. de pœni. di. v. ca. vltimo, 23. q. 4. si illis. Alij verò dicunt, & melius, quod nullus debet vlcisci propriam iniuriam, etiam si superiorem non habeat. Vnde super illud, Ego gloriam meam non Ioan. 8. quæro, est qui quærat, & iudicet. dicit Gregorius: Illatas contumelias, patris iudicio reseruat, vt vt nobis profectò insinuet quantum nos esse patientes debemus: dum se adhuc vlcisci non vult, & ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem præcedit, Pater omne iudicium dedit filio. Si ergo iudex iudicum nõ vult in facto proprio iudicare: multo minus alius debet hoc præsumere quantum est de stricto iure, nisi alius præsupponat se mandatis suis. In quo casu si immoderatum quid præcipiat, redigatur, & reguletur ad arbitrium boni viri: vt extra, de iureiuran. veniens. & c. quinta uall. Et licet Papa solutus sit legibus, vt C. de legibus. l. digna. vox tamen ipse delegat infra eo. c. j. Ad idem accedit. ff. de offic. præsidis. l. senatus. Et de iurisdicti omnium iudi. l. quæ iurisdictioni. & l. prætor. Hæc probantur extra, de restitutione spoliatorum. c. conquærente. Et extra de accu. qualiter enim in fine. Sic ergo generaliter prohibetur, ne quis in causa sua iudicet: quia vitium est aliquem suæ rei iudicem fieri. ff. de iudiciis. Iulianus ait. vnde nõ debet quis in sua re sententiam ferre, quia non potest seipsum cõdemnare, nec sibi pręcipere, vel absoluere. ff. de arbi. l. penultima. Et differentia debet esse inter iudicem, & iudicatum, extra, de institu. cap. fin. extra de

tra de iure patronatus. c. per vestras. extra de dilationibus. c. debitum, extra de verbo. sig. c. forũ. si quis igitur aliquid iniuriæ patiatur, nõ debet propter hoc tumultum facere, nec seditionẽ mouere, sed liceat ei adire iudicem, & legum postulare presidium. C. de his, qui ad ecc. confu. l. denũciamus. Alioquin si quicquã publice, vel priuatim extortum sit, cum pœna triplici restituetur. Vnde non est licitũ, quod aliquis rem aliquam tanquã suam occupet, alioquin pœnam habet. ff. quod metus causa. l. extat. C. vnde vi. l. si quis in tantã. ff. de reli. & sumptibus ful. l. ossa. Fallit hoc forte secũdum Azonem, vbi quis nõ habet copiam magistratus. ar. C. de Iudæis. l. nullus. ff. de orig. iur. l. 2. §. post ori. Quod intelligas quo ad hoc, vt si fortè aduersarius meus fugiat, liceat mihi ipsum detinere, & etiã manus inicere, ad hoc, vt ipsum ducam coram iudice competente. ff. de his, quæ in frau. credi. l. ait prætor & l. si debitorem. C. de curialibus. l. generali. li. x. Et est arg. quod si clericus delinquat, & fugiat, quod possit sine metu canonis duci coram Episcopo, & quousque sibi redditus fuerit, detineri, sicut vtitur ecclesia Gallicana. Sed non diffinio vtrũ excommunicatio euitetur, quia nõ inuenio hoc expessum in iure canonico. Et semper quantumcunque delinquat quousque corrigibilis est, priuilegium retinet. extra de sententia excommuni. c. in audientiam, & c. contingit. 2. Patet ergo, quod non licet homini, vt sit propriæ causæ difinitor, vel propriæ iniuriæ vltor, vel suæ rei occupator. Nam proprius amor fallit, & ab æquitate recedere facit. Sed nota, quòd sicut homo in foro iudiciali non debet esse index causæ suæ, ita nec in foro pœnitentiali debet esset iudex culpæ suæ. Apostolus. Neque me ipsum iudico. sed iudicio Sacerdotis debet eã dimittere. Luc. Ite ostendite vos sacerdotibus, &c. 1. Cor. 4. Luc. 17.

Quibus, quantisq; bonis anima humana cælesti sponso viduata priuetur, Ecclesia Episcopo, seu Archiepiscopo carentis similitudine declaratur.

Cap IIII.

ANima dicitur viduata amisso cælesti sponso Deo, sicut dicitur viduata ecclesia carẽs Episcopo, vel Archiepiscopo. Dicitur enim sine archiepiscopo ecclesia viduata quo ad quędam, puta consilij conuocationẽ, crismatis confectionem, basilicarum dedicationẽ, clericorum ordinationem, Episcoporum consecrationem. Similiter episcopalis ecclesia viduata dicitur quo ad quędam episcopalia, puta crismatis in fronte confirmationem. extra de consuet. c. quanto virginum consecrationẽ pœnitentium publicè remissionem, seu reconciliationem. xxvj. quæstio. vj. §. & c. 68. distin. quamuis coepiscopi. c. 25. dist. perlectis. vbi ad episcopum Ecclesiarum reconciliatiouem, extra de cõsecratione ecclesiæ, vel altaris. Abbatum benedictionem, extra de ætate, & qualitate. c. cũ contingat. Maioris inquisitionis discutionem, & monasterij consecrationem. extra de cle. c. transmissa. In his enim omnibus ex similibus dicitur viduata ecclesia Episcopalis. Similiter anima priuata per peccatum cælesti sponso, caret consilio, id est, consortio ecclesiæ, quia & si sit de ecclesiæ numero: non tamen merito.

Itẽ Chrismate gratiæ, & dedicatione persone, quia neque templũ animę, neq; corporis est Deo dicatum quamdiu est in peccato.

Item ordinatione vitæ, quia vita peccatoris inordinata est.

Item cōsecratione animæ: quia non est peccatoris anima Deo cō secrata: nec contra tentationes habet robur, siue firmitatem, nec conseruationem virginalis munditiæ.

Itē caret peccatorū remissione, & reconciliatione offensæ.

Itē benedictione misericordię. Hæc est enim benedictio abbatum, id est patrum, qui benedicuntur in semine eleemosynarū. Vnde & misericordibus dicetur
Mat. 25. illud, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab initio mundi.

Item caret discussione pœnitentiæ, quia peccator seipsum nō
2. Cor. 11 discutit, nec aspicit. Apos. Si nosmetipsos diiudicaremus, nō vtique à Domino iudicaremur.

Superiorum potestas, & dispensatio quemadmodum inferiorum delicta excuset, lege & exemplo tū sacra scripturæ testimonio demonstratur.

Cap. V.

AVctoritas, & dispensatio superioris excusat inferiorum delicta. Cuius exemplū apparent in simonia. Potest enim dari temporale pro spirituali ex prouisione superioris: vt extra, de pactis. c. cum pridem. Et extra de presbyteris in fi. Quasi superioris auctoritas vitium purget, vt ff. de his qui nota. infa. l. furti. §. quibus iussu. Et extra, de trāsac. statuimus, &c. veniens. Sic etiam auctoritas principis, minus solenne testamētum facit solenne. C. de testamen. l. omni. quæ facit ex nudo pacto dari actionem, vt ff. de pact. l. legitima. quæ mutat. substantialia, vt. C. de communia de legatis. l. 2. C. de rei. vxor. actione l. j. Et sic forsan filij Israel excusantur à furto, quia furati sunt Aegyptiis vasa aurea, & argentea de mandato, & auctoritate Domini.

Item auctoritatē præstans faciendi malum, puta mandando illud fieri, vel concedendo licentiam reputatur, vt faciens malū. Et ideo dicit Imperator omnia nostra facimus, quibus à nobis impartitur auctoritas, vt. C. de veteri iure, en. l. j. §. cumque, & §. sed neque.

Item auctoritatē habent maiores ordinandi de minoribus. Vnde princeps cum suis proceribus potest facere constitutiones, vt C. de officio pręfec. l. humanū.

Bona in charitate confecta ab aliquo fideli in alium absque meriti amissione conferri posse, exemplo, pluribusq́ legum auctoritatibus confirmatur.

Cap. VI.

BOna quæ quis facit existens in charitate, si transferat in alium, nō propterea ipse illa perdit quantum ad meritum. Cuius exemplum est, quia licet populus Romanus auctoritatem condendi constitutiones, seu etiam leges legatur trāstulisse in principem, vt C. de veteri iure. en. l. j. §. & hoc etiam. tamen intelligitur translata, id est concessa nō, quòd omnino populus à se abdicauerit potestatē. Et sic dicitur transferri iurisdictio à delegāte in delegatum: vt ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. l. j. §. qui mandatum. Nam & si olim potestatem cōdendi leges populus in principem transtulisset, tamen postea reuocauit, vt ff. de orig. iu. l. 2. §. ex actis, & §. cùm placuisset. Sed licet, sic esset antiquitus, hodie tamen dicunt aliqui, quòd nec populus, nec senatus potest condere legem generalem, sed soli principi, licet condere legem talem. C. de legibus, lege si. Quod ego verius credo, vt etiam patet. C. de vetere iure. enu. l. 2. §. sed hoc. Sicut enim translato sacerdotio necesse est,

vt legis translatio fiat, sic dici potest, quod translatio Imperio, necesse, quòd potestatis condendi legis translatio, etiam fiat. extra de consti. c. translato. Nam qui nihil retinuit, insolidum præsumitur transtulisse. arg. extra. de offi. de leg. c. venera. ad fi. Sed & prima opinio, vt sentit Hosti. est de consuetudine inumbrata: quę nec dum opinionem, sed etiam legem tollit, vt in prooemio. Instit. §. igitur post libros, & in Auth. de hære. & fal. §. j. Col. I.

Spiritualia carnalibus digniora, maiora, & fortiora esse clerici laiciq; comparatione, & exemplo per ciuiles leges approbato asseritur: carnemq; spiritui semper fore subiiciendam, sacræ scripturæ auctoritatibus, confirmatur.

Cap. VII.

CAro debet esse subiecta spiritui, & non econuerso: quia spiritualia maiora, digniora, & fortiora sunt quàm carnalia. Et hinc est, quod clericus nó potest conueniri sub iudice sęculari. extra de iudi. decernimus. Et etiam Episcopus non potest hodie laico delegare, etiam si clericus consentiret, extra. de foro cópe. significasti. Nec obstat quod habetur. xj. q. placuit. & iterum. II. q. j. clericus nullus. xvj. q. 7. filius se. Hoc. n. intelligitur de depositio, & incorrigibili, qui nó potest per alium distringi. extra, de cleri. excommuni. c. 2. in fi. & de sent. excommuni. vt fame. 17. di. nec licuit. 23. q. v. de Liguribus. Nam si relicto habitu immisceat se præliis, vel faciat bellum, impune occiditur, extra de senten. excommuni. cùm non ab homine, in fine. Vel hoc potest fieri auct. pontifica. j. Papæ, vt secunda. q. v. cum deuotissimá. Laicus autem bene conuenitur sub iudice ecclesiastico in multis casibus, vt in causa seruorum, & rusticorum ecclesiæ. 89. di. iudicatum. II. q. 2. ecclesiarú seruos.

Item in causis pœnitentium. II. quæstio. I. aliud.

Itē in causis libertorum, pupillorum, & viduarum, & debilium personarum. 87. dist. desolatis. & præcipuè quantum ad tuitioné, & defensionem, ne à potentibus opprimantur. 33. q. v. administratores extra. de censibus, licet. 24. q. 3. si quis de potentioribus.

Idem etiam est in peregrinis, mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus, extra. de treu. & pa. innouamus. 24. q. 3. si quis Romipetas.

Idem cùm ægitur de fæudo ecclesiæ, & inuasores etiam locorum ecclesiarú, vel raptores seu malefactores possunt conuenire clerici sub quocunque maluerit iudice. Et similiter quando iudex ecclesiasticus iustitiam reddere negligit, vel suspectus est, vel subditú lædit: recognoscit Episcopus, vt in aucten. vt diffe. iudi. I. R. & §. j. & §. si tamen contingit. Coll. ix.

Idem est de iure in ciuitatibus quæ iudicibus carent. Quia ergo ecclesiastica ad spiritum, sæcularia verò referuntur ad carnem, sicut clericus sub sæculari iudice non debet conueniri: ita quoque neque spiritus debet sub lege carnis teneri, de qua Aposto. ait, Video aliam legem in membris meis repugnantem lege mentis meæ, &c. Ro. 8. Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Sed quasi ecóuerso sub iudice ecclesiastico laicus cóuenitur, quando sub moderamine spiritus carnalis appetitus restringitur. Gal. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

Item mortificanda est, ne anima pereat: sicut homo incendiú timés, destruit domum vicini ne sua ardescat. Est enim licitú hoc secundú leges. Nam si defendédi

 mei

mei causa tuum ædificium incēdio ortodissipauerim, non teneor tibi: & ideo Vlpianus reprobat Labeonem, qui ait in hoc casu, & in eo nomine etiam familiæ iudicium dandum, vt ff. eo. l. 3. § quòd ait prętor, posset tamē dici, quod Labeonis sententia fuit vera: vbi iustus non fuit metus: quia adhuc non peruenerat ignis vsque ad domum vicini quā destruxit: tunc enim teneor in simplum act. l. aquil. Sed si peruenerat vel iustè dubitabam, an perueniret, quia forte tēpus ventosum erat, habet locum, quod Vlpianus dixit. Neque enim damnū dare videor æquè perituris ædibus, vt ff quod vi aut clam. l. Si alius. §. Est & alia exceptio. Quāuis autem non peruenerit, tamen putabam ignem vēturum adhuc cesset actio, sic intelligitur. ff. ad l. aqui. l. Si quis fumo. §. aut dicitur. Si etiā parcitur ei, qui causa meritum suarum seruandarum alienas proiicit in mare: vt ff. de præscri. verbis l. qui seruādarum. Respon. j. Multo ergo magis debet homo spiritualiter plus curare de anima, quàm de carne. Est enim anima quasi domus Dei propria: caro autem quasi aliena. Vnde Dominus ait, Nolite timere eos qui occidunt corpus: super animam autem non habent iam amplius quid faciāt: ergo domus carnis, seu concupiscētia mortificando per pœnitentiā destruatur, ne, s. libidinis incendio domus mentis absorbeatur. Rom. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et hic pręcipuè est necessarium cum quis perflare senserit tentationis ventum, & vbi se fragilem sentiens, metuit ruinæ periculum.

Vlpi.

Matt. 10

Rom. 8.

Sunt etiam carnis delectationes velut alienæ merces in mare proiiciendæ, id est, in amaritudinem pœnitentiæ conuertendæ, vt mētis internæ virtutes quasi propriæ merces saluentur. Matth. Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te. Et idē. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te, &c. Exo. Equum, & ascensorem eius proiecit in mare. Equus enim est corpus. Ascensor eius delectationis appetitus, qui ei dominātur, qui proiiciendus est in mare pœnitentiæ. Ostendunt etiam nobis præfata legum exēpla, quòd magis homo de propria salute, quā aliena debet curare.

Exod. 15.

Item cū à carne permittit spiritus superare, est velut quædā collusio damnabilis. & iniqua. Tūc enim spiritus assimilatur ei, qui colludit in causa status, puta cum dominus accepta pecunia, vel alias malitiosè permittit se à seruo in status iudicio superari: quæ collusio detegenda est, & dantur præmia detegenti, & adiudicatur ei seruus Vnde ille, qui colludit in causa status, perdit ius in personam illius de cuius statu agebatur, & applicatur illi, qui collusionem detexit. ff. de collusionibus. l. 1. c. eo. l. fin. Similiter cum caro, & spiritus sibi inuicem quasi litigantes aduersentur, & cum spiritus habeat ius domini super corpus, si propter delectationem acceptam à carne permittat se in tentationis causa, seu lite superari per consensum, est quasi collusionis peccatum. Quod tamen si per pœnitentiam, vel confessionem delegatur caro in seruitutem redigitur ipsius pœnitentis. Et tūc tollitur dominium carnis à spiritu præuaricante, & subditur eidem spiritui pœnitenti, ex cuius persona dicebat Apost. Castigo corpus meū, & in seruitutem redigo.

Cor. 9.

Quando casus malus in aliquo ob eius culpam sit conferendus ac plectendus medicorum exemplo terminatur.

Cap.

Cap. VIII.

CAsus malus non imputatur alicui, nisi vbi culpa interuenit, sicut medico non imputatur si potionem dat, & infirmus aliquo casu fortuito moriatur, ita quòd medicus non deprehēdatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum: extra de cler. egro. c. ad aures. Ante factū deprehenditur in culpa, quando non est peritus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui intromittit se de chirugia, quod officium non pertinet ad ipsum, extra de homici. c. tua nos, in facto autem deprehenditur in culpa quando non dedit potionem iuxta traditionem artis. imò innitebatur prudentiæ suæ, contra iura de consti. ca. nec. ce. ne innitaris. Et post factū deprehenditur quando circa custodiam infirmi non apponit diligentiam, quàm debet: nec excusatur si custodem minus diligentem dimisit vbi videbat periculum imminere. arg. extra de officio Arch. c. ea quæ. Caueat ergo quomodo plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiā exigit pluribus intentus, minor sensus tali ad aures. ff. ad l. Aqui. l. qua actione. §. si. & l. seq.

Quantum circuitus Ecclesiarum dispendia sint vitanda, curia Romana consuetudine, & in lege breuibus monstratur verbis.

Cap. IX.

CIrcuitus & dispendia vitāda sunt, cuius exemplū habetur à consuetudine curiæ Romanæ. Nam licet per postulationem hoc acquiratur postulato, quod redditur habilis ad hoc, vt eligatur postulatione admissa, vt extra, de ele. c. Innotuit in si. húc tamen ordinem, & si à iure procedat, non seruat Ro. curia. Nam si ab ea aliquis postuletur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postulationis, & postulati pro electione, & confirmatione habetur, & simile, extra de electio. c. Cum inter canonicos, & hoc ideo facit, vt euitetur circuitus. Qui certe vitandi sunt, vt ff. de condi. indebi. l. dominus, & vt vitētur dispēdia ecclesiarū, vt extra de elec. c. vlt.

Mali cogitatio quando peccatum veniale, seu mortale existat, quandoque merita præcedentia euacuet ac gratiam tollat, Sanctorum Doctorum auctoritate, testatorisque exemplo ostenditur.

Cap. X.

COgitatio interior peccati sine consensu operis, non tollit gratiam, nec euacuat merita precedentia, nisi sit cū delectatione morosa, quia tunc interdū est mortalis culpa. Exemplū huius est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum præcedens, sed cum decennio tollit, vt C. de testamētis. l. scimus. Sicut ergo morositas temporis autenticat imperfectā voluntatem testatoris. Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis. vnde peruersę cogitationes sicut. dicitur Sap. separant à Deo, s. quādo sunt morosæ. & ideo, sicut dicit Isido. cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum, calca serpentis caput, calca prauę cogitationis initium. Est enim periculū in mora. Aduertendum tamen hic est, quòd propriè loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa, non ex mora temporis, sed ex eo, quòd ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam expellit tenens, & voluens libenter ea statim, vt attingerunt animam respui debuerunt, vt Augustinus dicit Sap. 1.

 Item.

Augu. 12 de tri. Item non quòd cogitatio ipsa secundum se non est peccatũ mortale; immo quandoque est veniale tantum: puta cum aliquis cogitat vtiliter de fornicatione, scilicet vt de ea prædicet, vel disputet. Sed si aliquis circa cogitationẽ fornicationis immoratur, vt delectetur de ipso actu cogitato, tunc est peccatum graue, immo etiam consensus in talem delectationem, & absque consensu exterioris operis dicitur esse mortalis.

Peccatorum confeßio, conscientiæq; examinatio, quomodo sit agenda, vt suũ patiatur effectum, eorum, qui secundum iura sunt consecrandi, exẽplo edocetur.

Cap. XI.

CONfessionem debet præcedere diligens conscientiæ perscrutatio, & examinatio. Nam secundum iura, antequàm quis consecretur vel ordinetur, debet præcedere per triduum scrutinium, scilicet vt incipiatur in feria quarta præcedente sabbatum ordinum, & debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in titu. ad quem ordinatur, de ætate, de loco in quo conuersatus est, de scientia, de fide, & de aliis huiusmodi, & sic examinati per triduum continuum, Sabbato qui probati sunt, Episcopo præsentãtur. 24. di. c. quãdo. Similiter antequam pœnitens se sacerdoti in confessione repræsentet, vt beneficium absolutionis, & sacramẽtalis gratiæ consecrationem recipiat, debet semetipsum primò diligenter perscrutari, & consciẽtiam suam per triduum, i. diutius examinare, vel per triduum, i. de triplici tempore, s. de iuuentute, virili ætate, & senectute, vel per triduum, i. tripliciter, s. de cõmissis in Deum, in proximum, & in seipsum, vel per triduum, quia debet esse consideratio pœnitentium, seu confitentium circa personas, circa peccata, & circa circunstantias peccatorum. Debet quoque fieri examinatio pœnitentis de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri, & debet fieri examinatio, non solum de actibus peccatorum, sed etiam de circunstantiis, s. de conditione personæ, de loco, de facto, de causa, de modo, de tempore, de auxiliis quibus operatus est. Sicut in hoc versu cõtinetur. Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quãdo. Sicut clericus, vt dictum est examinatur nõ solum de persona & vita, sed etiam de aliis circunstantiis.

Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, vnico Canonistarum circa Ecclesiæ grauamen exemplo instruimur.

Cap. XII.

COnscientiæ grauamen non est sustinendum, sed est per pœnitentiam protenus remouendum. Nam secundum iura non tolerandum est grauamen ecclesiæ, vnde consuetudines inductæ in grauamẽ ecclesiarum non debent obseruari, sed reuocari, extra de consuetudine, c. j. Sicut ergo est reuocandum, quod infert grauamen ecclesiæ. Ita etiam est remouendum, & purgandum, quod infert grauamen conscientiæ, s. peccatum, ex eo, quòd quamdiu retinetur, semper peccator ipse ruit de malo in peius. Greg. peccatum, quod per pœnitentiã non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit: & ad idem de pœni. di. 4. c. 1. & 37. q. 2. & se. propter quod hortatur Apostolus deponentes omne onus, & circunstãs peccatum, &c. maxime autẽ peccandi consuetudo est, quæ conscientiam grauat. Psa. Filij hominum vsquequo graui corde? scilicet Grego. Heb. 12. Psal. 4.

licet per pecandi cõsuetudinem, quæ cor indurat, & aggrauat.

Quemadmodum viri spirituales, & à quibus in delictis in corrigendi, & puniendi, ne quis in errorem insidat, breuibus ostenditur verbis.

Cap. XIII.

CORripiendi sunt spirituales viri non per carnales, sed per spirituales, sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantũ per clericos: vnde si prælatus percuteret subditos, siue monachos, siue alios, non per clericos, sed per laicos, vterque esset excommunicatus, & qui præciperet, & qui verberaret, vt extra, de sen. excom. c. vniuersitatis, nisi fortè sint incorrigibiles, qui non possunt commodè per clericos comprehendi. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen non plus se extendat violentia laicorum, quam requirat rebellio clericorum, vt extra, de senten. excõ. c. vt famæ, §. laici. Item correptio prælati debet esse moderata. Nam si esset nimis atrox, & violenta in clericum ita vt mors sequeretur, non transeunda esset sine punitione. Vnde si subditum suum non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus cædi crudeliter iusserit, & in continenti mortuus fuerit, homicida iudicatur, ar. 51. di. si qua fœmina. Si autem per 8. mẽses, vel amplius, vel minus ad arbitrium iudicis redigendum vixerit, & postea moriatur, quamuis præsumatur ex alia infirmitate, tamen suspendendus est dominus ad tempus, vel vsque ad duos menses, vel secundum quòd videbitur in specta persona, vt extra, de clerico percussore. Præterea, & si se non emendauerit postea deponatur, vt eo. ti. c. 1.

Sanctorum corpora post extremi iudicij diem fore glorificanda, & cum animabus beatificanda, auctoritate, & exemplo confirmatur.

Cap. XIIII.

COrpora Sanctorum post resurrectionem erũt, & præmiabuntur in cælo, sicut & spiritus eorum, & similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet enim in homine spiritus quasi vicem viri, Caro autem quasi vicem vxoris, & secundũ iura vxor sequitur forũ mariti, vt ff. de iuri. om. iud. l. penul. C. de incol. l. vltima. ff. ad munici. l. ea, quæ & l. de iure. §. vltimo, & l. filiis, §. 1. Similiter etiam caro sequitur forum spiritus: quia vbi præmiatur vel punitur spiritus, etiam caro, Luc. Timete eum, qui habet potestatem animam, & corpus mittere in gehennam. Congruum enim est, vt sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur, ita tandem simul cum anima puniatur, vel præmietur: & ideo potest dicere anima beata de corpore: Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Nã sicut corpus hoc coniũgitur animæ ad ministerium laboris, ita in cælo ei copulabitur ad consortium mercedis. Luc. 12.

Dãnatis qui in inferno iam existũt, suffragia aliquo pacto conferri non posse, nec ipsi aliis, eosq; hac ratione potissimum ab his, qui in Purgatorio, & in Cælo, & in Mundo existunt differre terminatur.

Cap. XV.

DAmnati, qui sunt in inferno, nec suffragia valẽt recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio; nec ipsi aliis conferre possunt, in quo differunt ab his, qui sunt in cælo, & in Mundo: Vnde in hoc damnati assimilantur clericis suspensis, quibus secundum iura, beneficia conferri non possunt, extra

de ætate, & qualitate ord. præ. c. cum bonæ memoriæ, nec ipsi aliis possunt conferre, vt extra, de concess. præben, vel ecclesiæ non vacan. c. quoniam diuersitatem.

Luc. 16. Similiter damnatis suffragia conferri non possunt, quia in inferno nulla est redemptio, sicut patuit in diuite epulone: Similiter etiam ipsi bona aliis conferre nõ possunt, qui bonis omnibus sunt

Psal. 73. priuati. Psalmus: Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Quando culpa damnum inferentis excusabilis existat, & quando non, idque ante factum, in facto, & post factum posse euenire, pluribus Legistarum aperitur exemplis.

Cap. XVI.

DAmni dati culpa aliquãdo est excusabilis, nã aliquando excusat eam modus, vt cum quis se defendendo damnum dedit, tunc enim non tenetur, dum tamen modum seruauit. Talis enim culpa caret, quia secundum legem fecit. ff. de iustitia, & iure, l. vt vim. Aliquando vero excusat eum metus. Nam mihi quemcunque ferro me petentem quãuis non percutientem, interficere licet, sufficit enim terror armorũ. Hac etiam ratione excusor si furem nocturno tempore interfecero, vt dicitur in tabernario reposcente lucernam, vt tamẽ cum clamore hoc testificetur: sed de die non licet nisi se telo defendat, sed si potui ipsum capere non occidendo, & tamen occidi, tunc teneor. ff. ad legẽ Aquil. l. quarta. §. fin. & l. 5. & l. si ex plagis. § tabernarius, extra de homicidio. cap. 2. & 8. Aliquando vero excusat eum impulsus, quia sine culpa etiam est, qui alterius impulsu, vel ventorum violentia damnum dedit. ff. ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. si nauis, & l. si ex plagis. §. in diuino capitolio

Item culpa damnum inferentis aliquando est ante factũ, aliquãdo in facto, aliquando post factũ. Ante factum est sicut cum aliquis male composuit lapides in plaustro, & propterea lapides ceciderunt, & damnum dederunt: vel in stipulam suã ignem apposuit in die ventoso, vel quia non adhibuit diligentiam quam debuit de damno, quod sequitur, tenetur: quia qui occasionẽ damni dat, damnum dedisse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit, quã debuit, ita quod nihil dimisit, de contingentibus nõ tenetur. ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac, & l. qui foueas. & l. idem iure. §. milionem, et l. si seruus, §. si explanato. extra de iniuriis, & damno dato c. si egressus. Quandoque vero culpa sequitur factum, vt in medico, qui bene secuit, & postea circa curam negligens fuit. Quandoque autem est in facto, vt si medicus imperite secuit. ff. ad l. Aquil. l. qua actione. §. fi. & l. idem iure. Et probantur hæc tria extra, de ætate, & quali. c. ad aures. & de homicid. c. tua nos.

Septem hic potissimæ causæ Ecclesiæ curam renunciantis annotantur, quibus etiam homo, vt diabolo ac eius pompis renunciet admonetur, illiusq; suggestio quanta sit, declaratur.

Cap. XVII.

DIabolo renunciare debet homo, & omnibus pompis eius pluribus de causis, similibus his quibus episcopi renunciatio admittitur. Sunt enim hæ iustæ causæ, quibus talis est renunciatio admittenda. Conscientia criminis non cuiuslibet, sed illius duntaxat, propter quod ipsius officij executio post peractã pœnitentiam etiam impeditur, puta si sit enorme delictum, secundum

Bernar. Gof. &. Host. Et dicitur enorme delictum, secũdum Hosti. homic. 50. di. c. minor. j. q. 7. ca. si quas omnem. de const. di. j. cap. j. Item hæresis in qua post vulnus sanatũ cicatrix remanet. j. q. 7. si qui. Item simonia in ordine, extra, de accusa inquisitis.

Secunda causa est debilitas corporis, nec omnis debilitas, quæ ex infirmitate, & senectute procedit sufficit, sed illa dũtaxat per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiæ: sed quamuis desideranda sit eminẽs scientia in pastore, in eo tamẽ est competens toleranda, extra de elec. c. qualiter.

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet adeo duræ ceruicis existit, & in rebellione sua ita pertinax inuenitur, quòd prælatus nequit proficere apud ipsam: quòd si mortis periculum immineat, iusta est causa renunciationis, extra, de renum. c. ad supplicationem, & extra de ele. bonæ memoriæ. Hoc periculum intelligitur secundum quod parochiani ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu superior, ad quem spectat etiam ex officio, & si nihil petatur, eum trãsferre debet argum. extra, de rerum perm. c. quę situm; siue quia aer eidem est pestilens, & mortifer. 84. dis. c. quorundam.

Sexta causa est graue scandalum, scilicet quando de ipso prælato grauiter scandalizantur subditi.

Septima causa est irregularitas personæ, vt si bigamus, & tunc non remanet: vel illegitime natus, & tunc ex dispensatione remanere potest, vt patet extra de renun. c. nunc pridẽ. vbi ista plenius exponuntur. Omnia autem prædicta quodam modo diabolo competunt, quia ipse crimina enormia suggerit, vt hæresim, & simoniam, & homicidium Iob. Ille homicida erat ab initio, &c. Iob. 8.
Ipse quoque vires nostras tã spirituales, quàm corporales infirmat, & confringit: ipse obscuritatem nobis dubietatis, et ignorantiæ ingerit: Ipse sua malitia pertinax, & immutabilis existit, & insuper nos ad periculum æternę mortis pertrahit. Capitaliter enim nos persequitur, & pestifero nos flatu venenosæ suggestionis inficere conatur. Grauia etiã nobis scandala suscitat, & inducit, & dum affectum spiritus à ratione recta subtrahit, & voluptati carnis per consensum coniũgit, quasi bigamum irregularẽ efficit: ex quo etiam adulterina proles carnalis operis procedit. Ex quibus omnibus patenter apparet, quòd diabolo renunciandum est, & omnibus eius pompis. Apostolus. Nolo vos socios esse dæmoniorum. Et Eph. Nolite locum dare diabolo. 1. Cor. 10 Eph. 6.

Quemadmodum à fidelium vnione ab Ecclesiæque meritis per excommunicationem, Ecclesiarum incendiarij excluduntur, sic & multo magis à Sanctorum consortio ignem discordia incendentes, excludi demonstratur.

Cap. XVIII.

Discordiæ, vel odij ignem incendentes excludentur à consortio Sanctorum, sicut incendiarij ecclesiarum excluduntur per excommunicationem à consortio fidelium. Nam incendiarij Ecclesiarum, qui scilicet ecclesiam, vel locum religiosum, vel cæmeterium, vel ea, quæ sunt infra spacium priuilegiatum, vt legitur. 17. q. 4. sicut antiquitus incenderunt, vel effregerũt, sunt excõmunicati ipso iure. Ita quòd ex quo denunciati sunt in ecclesia non possunt absolui nisi per

 Papam.

Papam, vt extra, de senten. excõmu. c. tua nos. c. conquesti. Excipitur tamen mortis periculũ imminens, vt extra. c. vt super eo. & c. in literis. Alij autẽ incendiarij, scilicet aliorum locorum nõ sunt excommunicati, sed excommunicandi. Et excommunicati non absoluuntur nisi damno restituto, & iuramento præstito, quod ignem vlterius non apponant, vt 23. q. vlti. c. pessima. Et hæredes coguntur satisfacere damnum passis. Consuetudo tamen approbata, (vt dicit Hostien.) reddit tales incendiarios excõmunicatos ipso iure, quamuis denunciati non sint, siue in ecclesiis, siue in villis incendium commiserint dolo malo. Consuetudo autem cõseruanda est, cum sit optima legum interpres: vbi autem consuetudo non apparet, sentiendum est cum Alano, scilicet, quod incendiarij tam aliorum locorum, quã ecclesiarum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Si ergo per excommunicationẽ excluduntur à consortio fidelium, qui intendunt ecclesiam, vel templum materiale, multo magis excluduntur à beatorum consortio, qui incendunt igne discordiæ, vel odij templum spirituale, scilicet animæ. Psalm. Incenderunt igni Sanctuarium tuum.

Hostien.

Ala.

Psal. 73.

Præsumptio secundum Iuristas quot modis distinguatur, dubiaq́ʒ animæ periculum inducentia: quo pacto sint iudicanda, & decernenda, legum auctoritatibus, pluribusq́ʒ exemplis definitur: & malam suspitionem tribus de causis prouenire asseritur.

Cap. XIX.

DVbia in quibus vertitur periculum animę, debẽt trahi ad partem, & præsumptionẽ tutiorem, extra, de sponsalibus. c. iuuenis. Ideo in dubio secundum iura, præsumitur quis excommunicatus. extra, de sent. excom. cum desideres.

Item in dubio præsumitur, quis fornicator. 30. q. 5. c. aliter, & c. nostrates.

Item in dubio pręsumitur, quis paganus siue non baptizatus, de consecr. di. 4. c. paruulos. c. si nulla. & extra de bap. c. 1. Itẽ in dubio præsumitur, quis non ordinatus 78. d. c. presbyteri. Item in dubio præsumitur ecclesia non consecrata, de consti. dis. 1. c. solennitates & c. ecclesia. Notandum est hoc, quod Iuristę distinguunt multiplicem præsumptionem. Est enim quædam præsumptio iudicis, & cõtumaciæ hominis: vt quando episcopus citauit clericum suum, & nõ redit ad ecclesiã, præsumit iudex, quòd habeat ecclesiam pro derelicta. ar. à contrario sensu. 7. q. 1. c. præsentium. Sed hoc præsumptio bene admittit probationem contrariã. Et de hac etiam legitur. 2. q. 5. c. omnibus nobis, circa finem. Alia præsumptio est famæ, vt quando quis infamatus est, nec apparent alia indicia, & hæc admittit probationem in contrarium aliquãdo per inquisitionem, aliquando per purgationem. Alia vero est naturæ, vt si pater exhæreditauit filium, præsumitur, quod iniustè, quia non permittit natura præsumere, quod filius patrem offendat, C. de inof. testamento, omni modo, & Authen. non liceat patri quòd nullus affectus vincit paternum, vel maternum. C. de cura. furi. l. vlt. Ex hac etiam præsumptione contingit, quòd non pręsumitur frater contra fratrem falsum testimonium dicere, maxime in crimine hæresis, vel & alio graui. Naturale enim fœdus nõ permittit quicquam falsi criminis suspicari, extra, de coha. cle. & muli. c. j. & c. vlt. Alia vero præsumptio est

iuris

iuris tantum, vt cum ius præsumit aliquid, sed non statuit ius super præsumpto: vt si vir diu fuit cum vxore sua in lecto, præsumit ius, quod eam cognouit, si ipse hoc dicat, quamuis vxor neget, extra de despon sa.imp.c. continebatur, & c.duo pueri. 32. q.1.c.si quis acceperit. Tamē bene admittit probationem in cōtrarium. 27.q.1.c.nec aliqua. Sed notandum, quod aliquando lex fingit bonum quod canō malum præsumit. Nam in liberæ mulieris coniunctione, & cohabitatione lex fingit matrimonium. ff. de ritu nup.l.in libere. Canon vero præsumit stuprum, seu contubernium propter periculum, nisi probetur matrimonium. 30.q.5.c.1. & 2. Et hoc propter periculum, quod accidere potest ex clandestina desponsatione. Nam quamuis vere matrimonium contractū sit inter aliquos, si tamen alter diuertat, non distringetur per ecclesiam, nisi matrimoniū probetur. 30.quæst.5.c.his ita.

Item secundum præsumptionem iuris si chirographum cancellatum sit, præsumitur debitor liberatus, nisi probetur contrarium, ff. de probationibus l. si chirographis.

Item instrumento, & literis statur prima facie, nisi contra probetur. extra, de proba. post testimonium, C. de probatio. iubemus.

Item præsumitur à iure, quòd quicquid habet vxor, de bonis mariti acquisierit, nisi cōtrarium probetur. ff. de donat, inter virum, & vxorē l. Quintus Mutius. C. de dona. inter virum, & vxorem. Etiā sic in clerico administrationem habente. Vnde si relinquatur clerico ab extraneo, præsumitur relictum intuitu ecclesiæ, nisi contra probetur, extra de testamentis requisisti. Itē præsumit ius, quòd quilibet sit idoneus, nisi probetur contrarium. extra, de scruti. in or. fac. c. 1. Et quòd sit soluendo. ff. de pri. cre.l.si creditores. in fi. & præsumitur, quòd quilibet sit bonæ fidei, nisi probetur malæ. C. de euic. l. penul. Et ideo, qui dolum dicit, dolum debet probare, ff. de probationibus. l. quotiens. §. qui dolo. Dominus tamen Gulielmus Alumen. Parisi. Episcopus dicebat, quòd potius debemus præsumere malū, quàm bonum, quia pro vno bono inueniuntur decem mali. Et multi quod dictum est in contrarium, sit de æqui sunt vocati, pauci vero electi. Sed illud, tate & benignitate iuris. Et quia de omnibus dubiis benigna interpretatio fieri debet, extra de re.iu.c estote. Et similiteer quædam glosa super epistolam ad Ro. dicit, quod dubia in meliorem partē sunt interpretanda. Vnde Theologi dicunt, quòd ex leui de aliquo malam opinionē habere absque sufficienti causa, est ei iniuriam facere. Et quamuis contingat, sic interpretantem sæpius falli circa malos, de quibus bonam habet opinionem, tamen melius est bonā opinionem habere de malis per talem deceptionem, quam rarius falli, & habere malam opinionē de bono homine. Dicunt etiam Theologi, quòd habere malam suspitionem de aliquo ex leuibus indiciis potest prouenire ex tribus. Vno modo ex hoc, quòd aliquis malus est, & ideo ex leuibus de alio iudicat malum.

Guil.

Matth.

Secundò ex odio, & inuidia ad alterum, ex qua faciliter de eo suspicatur malum.

Tertio ex longa experientia. Vnde Philosophus dicit, quòd senes sunt maxime suspiciosi, quia multotiens experti sunt aliorum defectus. Primæ duæ causæ

Arist. 2. Reth.

manifestæ important peruersitatem affectus. Tertia diminuit de ratione suspitionis, quia experiētia ad certitudinem proficit. Et nota etiam quod ex leuibus indiciis de bonitate alterius dubitare est veniale, sed pro certo, & quasi diffinitiuè ex leuibus indiciis malitiā estimare si sit de grauibus non est sine peccato mortali: quia non est sine contemptu proximi. Iudex autem si ex sola suspicione procedat ad aliquem condemnandū, cùm manifeste sit contra iustitiam, semper mortaliter peccat. Alia præsumptio est iuris, & de iure, vt cùm ius fingit aliquid, & statuit super ficto, & hæc non admittit probationē in contrariū, vt si quis semel deierauerit, nunquam admittitur in testimonium; quia præsumitur, quòd semper deieraret. extra, de testib. c. testimonium. Item si aliqua mulier inuita tradatur marito, & habitat secum per annū, & dimidium, de cætero non potest reclamare. Idem si permittit se cognosci, quāuis non habeat annos legitimos. Nam & carnalis copula facit de sponsalibus matrimoniū iure præsumente, quòd consenserint: & de hæc præsumptione ius facit, vnde dicitur præsumptio iuri, & de iure. extra, de sponsalibus. ca. ad idem extra, de desponsationibus. impub. capit. de illis à nobis. Quandoq; tamē ius fingit aliud esse quā sit. Nam fingit mulierem stipulatā dotem, quæ non est stipulata. C. de rei vxor. ac. l. 1. in princ. Fingit etiā natum, quod nō est. ff. de sta. ho. l. qui in vtero. Item fingit viuere, quod nō viuit. Insti. de excu. tu. §. filij autē. Sed & fingit non esse natum, quod natum est. ff. de lib. & posthumis. cuius testimonio. §. Lucius. l. præterea fingit non conceptum, quod nascitur mortuum. ff. de verborū significationibus. l. qui mortui. Alia est præsumptio qualitatis, & facti, quæ etiam est de iure, quia scilicet ius propter qualitatem facti præsumit, quid benè vel malè actum. Inde dicitur per exteriora. Nam si quis simpliciter humiliter, & continenter vixerit, & cū honestis & discretis libenter conuersetur, præsumūtur eius opera bona, & recta, & munda. Et econtra si libenter non orauerit, non ieiunauerit, non humiliter se habuerit, sed luxuriosis, lusoribus, & potatoribus se exposuerit, huius opera præsumi possunt inhonesta, & mala. Et ex malo quoq; opere præsumitur malus animus. extra de elect. c. Olius. & extra de clericis non resid. c. j. Et impudicus oculus impudici est cordis nuncius, secundum Aug. Et quicquid iniuriosum fit aut dicitur, præsumitur animo iniuriandi factum aut dictū, nisi contra probetur, vt C. ad l. Cor. de sic. l. j. & de iniuriis siue conuitiis, licèt delinquens dicat, quod ludens fecerit. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquil. l. nā ludus. Et ideo non debet remanere impunitus. ff. de furtis. l. in furti actione. §. vlt. quis enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriūtur? vt in consti. ff. veteris. §. illud notatur. Ideo præsumitur de facili contra vsurarios, qui consueuerunt exercere vsuras. Augus. in reg.

Eleemosynam charitatisq; operam (veluti etiā in ecclesiastica electione alicui euenire debet) propinqui in digniori, & indigentiori fore conferendam approbatur.

Cap. XX.

Eleemosynarum dispēsator si habet in domo, vel familia, vel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est, vel collega: cuius exemplum est in ecclesiasticis ele-

electionibus. Non prohibetur aliquis eligere consanguineum, dummodo sit idoneus. Et similiter si idoneus in Ecclesia, in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligendus, vt 24. dist. in nomine Domini. 61. dist. nullus inuitis. Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in fauorem cuiuslibet cōgregationis indultum, vt de se eligat si ibi idoneus inuenitur. 70. dis. c. nec emeritis. & c. nullus. Potest congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & alium eligere, vel postulare tota, vel maior pars cōgregationis ipsius, quamuis in ea aliquis dignus existat, vt extra de elect. cum Vintonensis, & c. cum inter canonicos. sed in eleemosynis dandis dicit Apostolus, quod si quis suorum, & maximè domesticorum curam nō habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Vnde magis coniunctus, est alij necessariò præferendus, cæteris paribus. Puta si alius nō occurrat magis indigēs, vel æquæ indigens, & melior, vel reipublicæ vtilior, in quibus casibus preferendus est coniuncto.

1. Thi. 5.

Error iure tollerandus, qui sit, manifestatur: peccantiumq; error vendentium & ementium errori aßimilatur: quorum hic sex annotantur errores, ac omnia suis aperiuntur exemplis.

Cap. XXI.

ERror vtilis toleratur. Cuius exemplum est, quia cū seruus nō possit esse iudex, quia nec arbiter, quòd minus est. ff. de arbit. l. pedius. §. fi. Tamen si credatur liber, & sententiam ferat, tenet sententia propter vtilitatem eorum, qui apud eum egerunt. ff. de officiis præfecti. l. Barbarius. tamen in veritate iudex non est: ar. ff. de cur. l. habemus Medesanus. Ad idem Instit. de test. §. sed neque. C. de testi l. 1. C. de lati. lib. toll. l. 1. §. sed & qui Domini. & §. sed & si quis homini libero. Sic dicimus de excommunicato, arg. extra. de procu. c. fi. Et extra de exce. c. exceptionem. extra de sent. & re iu. c. ad probandum.

Item si quis gerat se pro legato, cùm non sit, certè valebunt eius sententiæ, si homines ad ipsum tanquam ad legatum bona fide recursum habuerint. arg. ff. ad Macedonianum. l. 3.

Item error intentionis, qui est sine dolo, aliquando excusat, licèt non ex toto: quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur qui violēter rem alicui rapit, nisi dolus malus interueniat, quia si quis rem propriam alicui violenter auferens: credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licèt talis mulctetur per constitutionem, si quis in tantā. Instit. de vi bonorum rapit. §. sed nec dum talia, & præcedenti.

Item si publicanus pecus meū adduxerit, dum putat me aduersus legem vectigalis aliquid commisisse, & sic moriatur, non tenetur quamuis errauerit. Secus si ideo inclusit ne pascatur, & fame perierit: quia tunc tenetur. ff. de iuf. & iu. l. 2. §. si publicanus.

Item error peccantium assimilatur errori ementium, & vendētium, inter quos contingunt plerumque sex errores impedientes contractum emptionis, & venditionis. Primus est in pretio, vt si puto vendere decem, tu putas emere quinque. secus econtra. ff. locati. l. si locem. Iste error est in hypocritis: qui opera pœnitentiæ, vel iustitiæ, quæ sunt magni valoris, vendunt vili pretio humanæ laudis. Hoc enim est, quia hypocrita præmium humanæ laudis maioris valoris estimat quàm sit.

Secun-

Secundus error est in contractu, vt quia puto vendere, tu putas tibi donari. ff. de rebus cre. l. si ego. Similis error est in malis prælatis ecclesiæ, qui bona ecclesiastica pro libito suo tractāt, tanquam libere sibi donata, id est tanquā essent veri domini, cùm tamen sint non Domini, sed dispensatores, & ministri. Et ideo in fine inuenient ea caro pretio sibi vendita, grauem scilicet pœnam pro eis exoluentes.

Tertius error in corpore, id est in ipsa re, vt quia puto vendere Sempronianum, tu putas emere Cornelianum, vt. ff. e. l. in venditionibus. Sed quid si vendo tibi Petrum cocum cùm sit Pellipa rius. & si is, qui cocus est, Martinus vocatur, si habui nota nomina seruorū, tunc is debetur, qui nominatus est, sed si non habui nota, is videtur venditus, cuius artificium est adiectum. ff. de rebus du. l. qui habebat. Talis error est inter diabolum & luxuriosum. Cui diabolus offert opus carnis, & ille accipit credēs emere, id est, percipere solum delectationem, & diabolus intendit ei tradere magis amaritudinem, quia voluptas tristes habet exitus, vt dicit Boetius. Prouer. Nouissima illius amara quasi absinthium. Prou. 5.

Quartus & quintus, si in substantiali qualitate siue materia erretur, vt si ęs pro auro, vel plūbum pro argento destruatur, & si etiam acetum veniat pro vino, quod ab initio acetum fuit, emptio non valet: secus si postea acetum fit, quia eadē propriè substātia est. Est enim idem corpus. probatur hoc. ff. eodem. l. In venditionibus. §. vltimo. & l. alioquin. & l. aliter. Sed si in parte erretur in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur, vt. ff. eodem tit. §. quod tamen. & l. cum ab eo §. vlti. Iste error est in auaris, qui quasi plūbum recipiunt pro auro, & acetum pro vino, id est, corporalia pro spiritualibus, & temporalia pro æternis. Appreciantur enim magis plumbum, quàm aurum, id est, magis temporalia, quàm æterna.

Sextus est, si erretur in sexu, vt puto vendere puellam, tu putas emere puerū: secus si putas emere virginem cum iam sit corrupta, vt ff. eo. l. aliquorū. §. quòd & si ego. Sed venditor sciens corruptam, tenetur actione ex empto ad resoluendum cōtractum. ff. de act. empt. & vend. l. ex empto. §. si quis virginem.

Item si erretur in esse, nulla est emptio, vt si tibi vendo domum, quæ iam combusta est, & vterque ignorat. Talis error etiam inuenitur in hypocritis, qui dare Deo videntur fœminam, id est, carnē in quantū macerant eam per pœnitentiam, sed Deus vult puerū, id est, spiritum purum.

Item vendunt domū iam combustam, illę scilicet personæ, quæ cùm luxuriatæ fuerint, in Christo volunt nubere, sicut dicit Apostolus. 1. Thi. 5.

Quibus, quantisq́; se subiiciat pœnis excommunicatus, Adæ exemplo edocentur: ac in sex casibus aliquem in excommunicationem maiorem posse incurrere instruimur.

Cap. XXII.

EXcommunicatus assimilatur Adæ, qui fuit expulsus de paradiso, & separatus ab Angelorum consortio: & priuatus eorum alloquio, & etiam priuatus esu ligni vitæ. Gene. Per primum significatur, quod excōmunicatio excludit à regno cælorū, ex eo, quòd excommunicatio, si rectè feratur, ligat etiam quo ad Deum. Matth. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Ex eo Gene. 3. Matt. 16.

verò,

verò, quod fuit separatus ab Angelorum consortio & colloquio, ostenditur quod excõmunicatio separat à communione fidelium. Et dicit lex, quòd maioris pœnæ visum est nõ versari inter homines, vel hominũ carere suffragiis, quàm eiici extra ciuitatem, putat exilium deserti, & nemoris. C. ne sanctum baptisma reite. l. qui sanctum. Et alibi bannitus à rege, & excommunicatus ęquiparantur. vt in. li. feudorum. Ex eo verò, quòd Adam fuit priuatus esu ligni vitæ, ostenditur, quod excommunicatio separat à sacramentis. xj. q. 3. c. nemo. & hoc intelligitur de excõmunicatione maiori. Item excommunicatio tollit homini gratiã, cuius similitudo est, quia eliditur rescriptum, si ab excommunicato fuerit impetratũ, vt extra de æta. & qual. ord. præfi. c. cũ bonæ memoriæ, & extra de proba. c. vlti. Item nota, quòd excommunicatus à iure pro aliquo delicto potest etiam excommunicari à iudice. Cuius exemplum apparet in statutis factis cõtra libertatem ecclesiæ, extra de sententia excõmunicationis. Circa quæ ponuntur ibi sex casus: in quibus ipso iure maior excommunicatio incurritur secundum Hostien. Primus est, qui de cætero seruari fecerunt statuta edicta, & consuetudines introductas contra libertatem ecclesiæ, nisi ea de capitularibus siue cartulariis suis, vel aliis libris. xj. q. j. c. & hæc si quis antiquata. Intelligas quo ad statuta in scriptis redacta infra duos menses post huius publicationem sententiæ non fecerit aboleri. ergo in duobus casibus sunt tales excommunicati quo ad statuta.

Hostien.

Primus est, si ipsa infra duos menses, de libris suis non deleuerint.

Secundus est, si ipsa seruari fecerint, verum quo ad cõsuetudinem in vno tantũ, s. si ipsas de cętero seruari fecerint. Alius casus est in his, qui de cætero talia statuta fecerint. Alius contra illos qui talia statuta scripserint. Alius contra potestates, cõsules, & rectores, & consiliarios locorũ vbi huiusmodi statuta, & consuetudines de cætero editę fuerint, vel seruate, subaudi quamuis nõ statuerint vel seruare fecerint, vt sic differat à pręcedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundum ea præsumpserint, iudicare. Alius contra illos, qui scribere præsumpserint iudicata, sicut hęc omnia colliguntur extra, de sententia exc. c. nouerit fraternitas tua. Omnes tales secundum Hostien. excommunicati sunt ipso iure. Sed, quia adhuc à iudice possunt excõmunicari, etiã subditur in decretali. Ideoque fraternitati tuæ mãdamus, quod in consiliarios, & officiales ciuitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint, & idoneæ sicut res exigit cauerit, quod similia de cætero nõ debeant attẽtare, excõmunicationis sententiã promulgare procures, subaudi ratione contumaciæ, quia nolunt idoneè cauere. Insuper excommunicatos denuncies, qui hoc attentant, vt extra de sententia excommunicationis. c. nouerit. Sed aduerte, quod non est absonum, vel absurdum, si excommunicatos à iure [illegible]rum dicamus excommunicatos ex homine. Nam excommunicatus excommunicatur, extra de sententia excõmunicationis. c. cum pro causa. Quod addit, quòd debeãt idonee cauere, &c. intelligitur sub certa pœna, & hypotheca, vel datis sufficientibus fideiussoribus, ar. extra de præsumptio. literas. Et hoc notat satis mens verborum idonee sicut res exigit.

Hostien.

Falsi-

Falsitatem in scripto, in dicto, in facto, & denique in vsu committi, hoc tum in temporalibus, tum in spiritualibus posse accidere demonstratur: falsidicumq́; tribus obnoxium esse personis declaratur.

Cap. XXIII.

FAlsitas committitur in spiritualibus, sicut & in temporalibus, & corporalibus. Nam falsitas in temporalibus committitur quodoque in scripto, siue scribat quis falsum, siue deleat verum, vt res, id est, rei veritas non appareat, siue sit testamentũ siue instrumentum publicum, vel priuatum, siue sint tabulæ ligneæ siue cereæ, vel rationes, vt ff. de crimine falsi l. j. §. quæ in rationibus, & l. Paulus. §. Paulus.

Secundò committitur falsitas in dicto, vt testis falsidicus. & iudex scienter iniquè contra constitutiones iudicans, & qui testem, vel iudicem corrumpit, & recipiens pecuniam ne veritatem dicat: vel vt testem instruat, locutionem prauã edocendo, vel qui falsis legibus vtitur allegando, & sic compilatio antiqua non videtur alleganda Et hæc probantur. ff. de crimine falsi. l. 1. §. Item qui ob instruendam. & l. sed si aliquis. §. qui iudicem. & §. sed & si iudex. & l. eos, & l. vlti. & C. de veteri iure en. l. 2. §. hoc autem, & §. eandem pœnam. Et si quis mentitur præsidi, vel principi, & per obreptionem aliquid obtinuerit, non tenetur, vt ff. e. l. si quis oppresserit, vnde & mendax impetrator debet carere impetratis, extra, de impet. c. super literis. C. si cõtra ius. vel vtil. publ. l. & si de legibus, & de diu. app. l. ij. Ideo puniendi sunt iudices, qui vetant precum argui falsitatem. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius.

Primo Deo, ideo imponitur ei pœnitentia septem annorum. vj. q. 1. c. quicunque.

Secũdò iudici, ideo infamis fit. xxij. q. 1. c. si quis conuictus, & verberibus castigatur. v. q. v. l. illi, qui, vel extraordinariè punitur, vt C. de testibus l. nullum.

Tertiò proximo, & ideo iuxta modũ læsionis punitur. 3. q. 9. c. Nihilominus. 11. quæst. 2. quisquis. Vnde falsidicus testis peccat contra Deum, assumens eum in testem falsi. Sed contra iudicẽ peccat, faciens eum condemnare innocentem, & absoluere reum. Sed contra proximum peccat, faciens eum iniustè damnari.

Item dicto committit falsum Aduocatus, vel Procurator: quia aduersario secreta causę aperuit, vel instrumenta prodidit. ff. eo. l. is qui deposita. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. si quis instrumentum, & §. instrumenta. Aliquando etiam condemnatur ad interesse. 12. q. 2. c. si quis de clericis. Alias tenetur iniuriarũ. ff depositi. l. 1. §. si quis tabulis. ff. ad l. Aquil. l. quis testamẽtum. §. sed, & si quis tabulas. Et etiam talis proditor dicit potest. 46. dist. c. clericus, & sic falsum cõmittit qui secretum aperit, extra de offi. dele. c. olim magis.

Tertiò, falsitas committitur in facto, vt in moneta, & mensura. ff. eo. l. quicunque, & l. lege, & l penult. §. 1. extra, de contrahen. nupt. c. 1. Et ponitur exemplum de his, qui nũmos partim raserunt, vel finxerunt. In quo casu liberi bestiis subiiciuntur, serui vltimo damnantur supplicio Sed etiam de diminutione habes extra de iur. iuran. c. quanto.

Item ponitur exemplum de eo, qui auro aliquid vitij addiderit, vel argenteos nũmos adulterinos finxerit, vel eorum tale quid non prohibuerit, vel nũmos stanneos

seu plumbeos emerit; vel vendiderit dolo malo. Qui tamen falsam monetam percusserit, si in totum formare noluerit suffragio iustæ pœnitentię absoluetur. Pro mensura autem falsa duplex pœna imponitur, & insuper relegatur. ff. e. l. qui falsam. & l. vltima.

Item facto committitur falsum in partu supposito, in quo priuata est actio. Nam de eo soli accusant parentes, vel hi ad quos eas res pertinet, non quilibet ex populo, vt publicam excusationem intendant, vt ff. eo qui falsum. §. 1. & in l. Cornel. §. 1. & in notorum sigillorũ corruptione. extra de fide instrum. c. inter dilectos.

Quartò committitur in vsu, vt si quis vritur falsis literis, vel instrumentis, & huiusmodi ab alio confectis, vel impetratis.

Item si quis se pro milite gesserit cum nõ esset, vel illicitis insigniis vsus est, vel falso diplomate, id est, interdicto certi loci, itinere breuiori via commeauerit, & talis est pro admissi qualitate grauissimè puniendus. ff. e. l. eos qui. §. vltimo. Et idem est in non ordinato qui gerit officiũ ordinati, extra de clericis non ordinatis, & ministris. c. 1. & 2. Idẽ est in eo, qui sub prætextu clerici cum hoc munus non impleat ab his se muneribus subtrahere conatur. C. de sacr. san. eccl. l. qui sub prętextu, extra de vita, & honest. cleric. c. finali.

Item in eo, qui cùm non sit clericus, tanquam clericus nititur beneficium ecclesiasticum obtinere, extra de transactionibus. c. ex literis, extra de rescriptis. c. cũ à Deo. Spiritualiter autem hæc quadruplex falsitas referri potest ad quatuor genera peccatorum, quia falsitas scripturę pertinet ad hæreticos, qui sacras scripturas, (quæ sunt velut instrumenta, vel testamenta Dei, vnde & vetus & nouum continent Testamentum) falsis glosis, & expositionibus deprauant, & corrumpunt. Falsitas autem dicti generaliter pertinet ad mendaces, quorum sunt varia genera: inter quę precipuum, & pessimum est mendacium in doctrina spirituali contra fidem, & bonos mores. Sed falsitas facti, refertur ad hypocritas, qui falsant monetam, id est, bona opera quibus cæleste regnũ mercari possumus. Falsitas autem vsus refertur ad dæmones, qui semper contra nos falsitatibus, & deceptionibus vtuntur, & præcipuè quando transfigurant se in Angelos lucis, prætendentes se esse, quod non sunt. Vnde omnes hæ falsitates vitandæ sunt subtiliter, & cauendæ. Mat. Attendite à falsis prophetis, &c. Matt. 7.

Ille mali fautor esse dicitur, qui ab iis quibus infertur, non propulsat iniuriam, idq; quomodo perueniat lege & exemplo declaratur.

Cap. XXIIII.

FAutor mali præsumitur qui ipsum prohibere, & impedire potest, & non facit. Cuius exemplum apparet in clericorũ defensione, quia incidit in canonem latæ sententiæ ipso iure, & maiori excommunicatione ligatur qui potest defendere clericum à violenta manuum iniectione, & non defendit, extra de senten. excommunic. c. quantæ præsumptionis. Hoc enim non solum restringitur ad illos qui tantum ratione potestatis, & officij, hoc prohibere possunt. 23. quæst. 4. fortè, & c. duo ista nomina: Sed etiam intelligitur de illo, qui & si non ratione potestatis, vel officij hoc prohibere potest, potest tamen aliter, puta quia scit hoc fieri debere per

illum,

illum. Cui si diceret, Caueas ne illud facias statim alius abstineret, vt patet satis aperte in c. decretali, quando dixit, ne auté solos violentia huius actores, id est qui hoc faciunt, vel præcipiunt hoc fieri, vel in hoc expresse consentiunt aliquorum præsumptio extimet puniendos, facientes, & consentientes pari pœna puniendos, catholica condemnat auctoritas. eos delinquentibus fauere interpretans, qui, subaudi quamuis expresse non consenserint, tamen hoc fieri debere scientes, cũ possent, subaudi nudo verbo, tamen hoc prohibere manifesto facinori desinunt obuiare. 83. di. §. j. & c. sequenti, & c. error, & 86. dist. faciatis. ff. ad se. con. Silla. l. 2. §. potuisse, & §. sequenti, & §. penul. Et hoc hodie cõprobatur in auth. dist. 2. immo extra, de sente. excommuni. dist. c. innuitur. Quod habendum est tantum verbo, sed facto, & plus: quia hoc locum habet non tantum in clerico, sed etiam in vicino, & proximo.

Fidei significata decem apponuntur, per quæ apud Iuristas homo quisque fidelis iure optimo nuncupatur.

Cap. XXV.

Fidelis dicitur esse homo multipliciter, prout fides secundũ Iuristas multis modis accipitur. Nam primò ponitur pro sacramento baptismi. 45. di. c. de Iudæi extra, de baptismo. c. debitum. Et secundum hoc dicitur fidelis quilibet ritè baptizatus.

Secundo pro castitate thori. 27. quæstione 2. c. coniuges. secundum hoc dicitur fidelis, qui thori fidem seruat.

Tertiò, pro conuentionali securitate, quæ etiam hosti seruanda est: 23. quæsti. 1. c. hosti quam graue est fidem fallere. ff. de cõst. pec. l. 1. Ref. 1. sic dicitur fidelis qui pacta fideliter seruat.

Quartò, pro conscientia, extra, de rest. spoliato. c. literas. & de præscri. c. quoniam omne. 28. q. 1. §. 1. de pœniten. distin. 3. c. illud vltra medium, ad fin. distin. & sic fidelis dici potest, qui conscientiam habet non fictam, sed veram.

Quintò, pro credulitate, secundum quam credimus id, quod nõ videmus. Gregorius. Fides nõ habet meritum, cui humana ratio præbet experimentũ. & sic fidelis dicitur, qui catholicè credit.

Sextò, pro legalitate, vel confidentia. Institu. de rerum diui. §. vendite. & sic dicitur fidelis qui est legalis.

Septimò, pro æqualitate, & exuberantia actionum. Institu. de act. §. actionum, & extra de exceptio. c. cum venerabilis. & sic dicitur fidelis, qui operatur quãtum potest.

Octauò, pro fidelitate, & legalitate dolo contraria, id est, de præsenti bona fides, & sic dicitur fidelis in commissio, id est, non fraudulentus, vel dolosus.

Nonò, pro probali ignorantia. ff. de acquirẽ. rerum do. l. qui bona fide. & l. bonæ fidei. vel probabili credulitate. ff. de verborũ signi. bonæ fidei emptor.

Decimò, pro simplicitate bona, seu innocentia, vnde dicitur communiter, bonæ fidei homo est, quasi dicatur, nõ est duplex, non est malitiosus, sed innocens, qui omni verbo credit. 22. quæst. 4. c. innocens.

Quempiam verè Dei filium adoptiuum esse, verbo confeßionis, affectu dilectionis, legitimaq; conuersatione, iuxta legis ciuilis exemplum lucidè ostenditur.

Cap. XXVI.

Filius Dei ostenditur aliquis esse tripliciter, sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primo

Primo verbo, scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filiũ fore quamuis de illegitimo thoro sic creditur esse extra, de elec. c. innotuit: habetur enim ei fides contra se ff. de interrog. ac. l. de ęta. §. 1. Hoc etiam modo probatur quis esse filius Dei. Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & diuinæ laudis. Quicunq; ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non cælant, & Deum sepius laudant, hi quasi ex confessione sua filij
1. Ioan. 4 Dei esse probantur. Ioan. Omnis spiritus qui confitetur, Christum Iesum in carne venisse: ex Deo est. hoc quantum ad fidem humanitatis Christi, sed de cõfessione diuinitatis subditur in eodem: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.

Secundo probatur ex affectu extra, de præsum. c. afferte. c. 2. q. 6. c. ad Romanam ecclesiam. C. de in offic. testamen. l. si mater. Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundũ Augusti. Et intelligi-
1. Ioan. 3 tur de affectu dilectionis nõ tantum Dei, sed etiam proximi. Ioa. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum.

Tertio probatur ex cohabitatione. Nam dato, quòd aliquis neget se filium sacerdotis: si tamẽ constet, quòd mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsumitur: extra, qui fi. sint le. c. Causam quę Econtra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habebat legitimum cũ quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimum. Quamuis enim mater eius de facili sciri possit ff. de insti. no. l. quia semper. Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideo dicit lex, quod hæc conditio est impossibilis, scilicet si probaueris te esse filium talis. ff. de conditio. & demonstra. l. lucius. Paterna ergo filiatio illegitima de facili non probatur, licet certa indicia admittantur, si per testes legitimos comprobentur. In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, vt in furtis, et similibus, inditia probabilia, & præsumptiones violentę sufficiunt. C. de rei vend. l. iudicia. C. de quæstionib. l. milites, ff. de re. mili. l. non omnes. §. à barbaris. Consimiliter etiã quodam indicio ostenditur, an homo sit filius Dei, an non. Nam velut mater parturiens, pœnitentem in esse gratiæ pœnitentia est, quæ tunc moratur cum legitimo viro, cum sit propter Christum. Et hec est in verè pœnitentibus: sed tũc quasi cum alio viro moratur, & adulteratur, quando ficta intentione operatur. Et talis est pœnitentia hypocritarum. Vnde colligitur, quod verè pœnitentes sunt legitimi filij Dei: sed hypocritæ, & falsi pœnitentes sunt filij spurij, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud. Vos ex patre diabolo æstis, &c.

Sicuti lex ciuilis quatuor fraudatur modis, idq; quod ex facto sequitur euacuat: sic quoque Hypocritam meritum ex bono consequens opere, penitus amittere terminatur.

Cap. XXVII.

FRaudulentus, & hypocrita perdit meritum boni operis, quod facit. Cuius exemplum est: quia si quid fiat in fraudẽ legis, nõ valet, quod sequitur ex eo, vel ob id, vt C. de legi. l. non dubiũ. Verbi gratia potest hoc ostendi quatuor exemplis, secundũ quòd quatuor modis fit fraus legi.

Primo de contractu ad contractum, vt cum coniunx qui donare non potest, vt extra, de donationibus inter virum, & vxorem, c. vltimo. Vendidit precium non exacturus, ideoque non valet cõtractus: vt ff. de dona. inter virum, & vxor. l. si spõsus. §. circa.

Secundò de persona ad personam, vt si coniunx interponat aliam personam cui donet, vt cõiugi suo detur. ff. de dona. inter virum, & vxorem. l. 3. §. si tantum.

Tertio de re ad rem, vt cum filio familias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre inscio, & ratum non habente. vt C. ad Macedon. l. 1. & viti traditur species certo precio, vt ipsam vendat, & preciũ recipiat, vt ff. ad Macedonia. l. itẽ si filius. §. mutui.

Quarta de contractu ad eundẽ contractum, sed altero modo: vt cum trado tibi mutuum, vis dare mulierem pro fide iussore ego sciens eam tutam velleiano, volo, quòd ipsa constituat se principalem & tu fideiubeas pro ipsa, vt ff. ad velleianũ. l. quamuis. §. sicut essem. Sicut ergo fraus legis euacuat, id quod sequitur ex facto, ita fraus, & fictio hypocrisis euacuat meritum consequens ex opere bono. Vnde Matth. dicitur de hypocritis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suã. Ideo dicit receperunt, quia nullam recepturi sunt mercedẽ in futuro, sed potius supplicium.

Matth. 5

Consuetudo (quæ pro altera lege nonnũquam ponitur) quid sit, quatuórque efficere bona, per quæ etiam quantum confeßio saluti humanæ expediat, demonstratur.

Cap. XXVIII.

FRequẽtatio cõfessionis quatuor bona facit animæ. Et hoc patet per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo ius quoddam moribus institutũ, quod pro lege accipitur cum deficit lex, dist. j. c. cõsuetudo. di. 8. c. frustra. Et dicitur moribus institutum, id est, assiduis, vel frequentibus actibus hominum, secundum Iuristas. Et ideo actus confessionis assiduitas, et frequẽtatio has virtutes habet respectu mentis, quas dicitur consuetudo habere respectu legis primò. Nam consuetudo habet virtutẽ legem imitandi.

Imitatur enim legẽ, id est, supplet vbi lex deficit: extra de cõsuetudine. c. cum olim. extra de sepulchris. c. de vxor. in fi. & c. certificari. Insti. de iure naturali. §. ex non scripto. Sicut autẽ consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio confessionis supplet defectum contritionis. Nam, cum in peccato duo sunt, scilicet culpa qua ostẽditur Deus, & pœna quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpã, & pœna æterna in temporalẽ mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad pœnam temporalem. Vnde si decederet sine confessione, non contempta tamen, sed præuenta, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit August.) est maxima pœna. Quando ergo cõfiteris, sacerdos absoluit te ab hac pœna vi clauũ, cui subiiceris in confessione. Et quando semel confitetur aliquis, dimittitur aliquid de pœna huiusmodi: similiter quando iterum confitetur, & posset totiens cõfiteri, quod tota dimittetetur, & ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundo habet cõsuetudo virtutem dubium ius interpretãdi: extra de consue. c. cum dilectus. §. j. ad fi. ff. de consue. l. si de interpretatione. Similiter, dum homo

mo frequenter discreto sacerdoti confitetur, frequenter de suis factis & dubiis casibus, per eius sapientiam & consilium declaratur: & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubijs recipit.

Tertio habet virtutẽ eius tollendi, & abrogandi. Nam consuetudo si sit rationabilis, tollit ius in loco in quo viget. ff. de le. & si. con. l. de quibus. Similiter confessionis frequẽtatio ius diaboli ab homine tollit. Habet enim ius diabolus in homine (ex eius inductu peccante) sicut homo in suo pecore. Et toties hoc ius renouatur, quoties peccatum perpetratur: sed hoc ius diaboli per cõfessionem abrogatur, & diaboli chyrographum, id est, peccatum cassatur. Vnde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quartò habet virtutem præsumptionem inducendi. Est enim aliqua consuetudo specialissima, secundum quam in dubiis iudicatur, & hęc presumptionem inducit, cui præstatur fides, nisi forte contra probetur. Hæc est consuetudo patrisfamilias. ff. de pigno. act. l. vniuersorum. ff. l. de vsuris. l. qui se miles. ff. de legib. l. si seruus plerumque. §. si vis. extra, de præsump. c. ex studiis, & c. mandata. & c. cum in iuuentute. Similiter, quanto frequentius per confessionem consciẽtia purgatur, tanto maior præsumptio, id est, de peccatorum confessorum venia generatur, Psalmus.
Psal. 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Dei gratiam semper per peccatum ab anima remoueri, nec in ea sine propria voluntate operari affirmatur.

Cap. XXIX.

GRatia tollitur, siue perditur per vnum actum peccati mortalis. Cuius exemplum est, quia quandoque derogatur priuilegio, vel statuto per vnicum actum contrarium, vt si Papa statuat in aliqua ecclesia certũ numerum canonicorum, & super iã inducto, vel statuto ab aliis, & per ipsum Papam confirmato, literę concedantur, huiusmodi priuilegio derogatur per vnicũ actũ contrarium, vt extra de const. c. cum accessissent, & extra de prębendis. c. pro illorum & extra de his, quæ fiunt à ma. par. ca. c. ex ore. 11. q. 3. c. priuilegium. C. de iure do. l. impe. & l. 2. C. de pac. inter empt. & vendito. l. commissis.

Item gratia diuina nõ operatur in homine sine ipsius voluntate, & dispositione. quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent. nam sacramẽta ipsa talia sunt accipientibus quali corde, & conscientia suscipiuntur. 1. q. 1. c. Ecce cum Dominus declarauit. ideo sunt malis ad iudicium. de consecra. dist. 2. Dicit etiam Hostien. quod qui Hosti. inuitus recipit sacramentum, etiam caracterem non recipit. c. extra de baptismo. maiores. ideo non cogitur quis præcisè ordines suscipere.

Haeretici qui sint vocandi, quaque pœna sint plectendi, determinatur.

Cap. XXX.

HAeretici diuinas scripturas deprauantes, & malitiosè exponentes, grauem pœnitẽtiam merentur. Nam qui leges, vel constitutiones, seu rescripta Principis malitiosè interpretantur, efficiuntur infames, vt C. de legibus, & constitu. l. 2. Multo ergo magis qui malignè interpretantur, & exponunt scripturas diuinas, continentes leges &

 statu-

statuta Dei, confusione, & damnatione sunt digni. Nam tales inter hæreticos computantur, licèt enim stricto modo propriè dicatur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei quàm Romana Ecclesia 24.q j.c.hæc est fides & c.quoniam. Tamen largius accepto vocabulo hominis, qui male interpretatur sacram scripturam, id est, qui ipsam aliter intelligit quàm Spiritus sanctus efflagitet, à quo inspirata est, licet etiam talis ab ecclesia nō recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24.q.3.c.hæresis.

Iuris ciuilis seu canonis ignorantia quibus casibus excusare videatur, aut nō videatur, claris aperitur exemplis.

Cap. XXXI.

IGnorantia iuris excusat ad tempus. Cuius exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam infra duos menses post diuulgationem, non ligātur, extra de consti.c. cognoscentes, & 82.dist.c. proposuisti in fin. Nam constitutio post duos menses à publicatione incipit artare, vt in auth factæ nouæ. con. in ipsa rescri, & c.res.§.j.col.5.extra, ne clerici, vel monachi.c.vlt.extra, de de sen.excommuni.c.nouerit. Elapso hoc tempore non potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda. 16.dis.c. quod dicitis. 12. quæst.2.c.qui in humanis.

Item, quòd ignorantia canonis, aliquando excuset, patet: quia si quis episcopus constitutionem ediderit, quod quicunque furtū fecerit excommunicatus sit, vel consimilem aliam; extranei qui etiam intra eius territorium contra hoc faciunt si ignorant sententiam latam, nec tantum moram traxerunt, quòd scire præsumantur, non ligantur, arg. extra qui matrimonium ac.poss.ca.fin.extra de adulte.c. si ea. Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, extra, de senten. excommuni.c.significauit, & capi. cum desideres. Nec etiam talis extraneus tenetur scrutari decreta alterius regni. C. de commerciis l.mercatores. Si vero hoc sciat vel magnam morā ibi contraxerit, iam incipit esse subitus ratione delicti, & sententiæ latæ. Nam & de furto tenetur ibi respondere vbi commisit, extra, de rapt.c.j.vj.q.3.c.placuit.

Item ratione delicti, & præses aduersus extraneos homines delinquentes imperium habet. Nec enim distinguitur vnde sit. ff. de officio præsidis.l.3.

Item ignorantiæ excusatio non admittitur vbi potest homini aliquid imputari. Si enim puto percutientem me percutere, & percutio aliū, hac ignorantia non excusor. ff. ad l. Aquil.l.v. §.j.& l. scientiam. §. pen. Vnde in hac actione culpa leuissima imputatur. Nam si quis cisternam fodit, & ipsam apertā dimiserit, vel sic non cooperuit, quod animal in eam non possit cadere, & bos ibi ceciderit; tenetur, extra, de damnis datis, ca.2.

Inobedientia grauitas contumaciaq; malignitas ac diuersitas per plures diuersorū peccatorū similitudines ostēditur.

Cap. XXXII.

INobedientia est grauis culpa, & ideo secundum iura contumacia grauiter punitur. Est enim contumacia erga iudicem, vel prælatum commissa inobedientia. Vnde multo grauior est inobedientia erga Deum. Sed nota, quòd contumax dicitur aliquis multis modis. Nam vno modo dicitur contumax qui citatus tribus edictis, vel vno pro omnibus non venit ad iudicium. ff. de re iudic. l. contumacia. Et hoc modo

modo peccator citatus à deo tripliciter, scilicet per eius flagella, per eius verba, per eius beneficia, si non venit ad iudicium, est contumax.

Secundo modo dicitur contumax, quia non vult, puta qui impedit, vel procurat quòd citatio ad ipsum non perueniat, & talis pro citato debet haberi. ff. de reg. iuris. l. ad ea. §. semper. ff. de cōdi. & demonstra. l. iure ciuili & l. quibus diebus. Et huic assimilātur peccatores qui prædicatores, & prædicationes fugiunt. Sunt enim prædicatores quasi quidam Dei nuncij, & præcones. Et eorū verba sunt velut iudicis edicta.
Iob.21. Vnde de talibus peccatoribus dicitur Iob. Dixerunt Deo, Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus.

Item contumax est si venit ad præsentiā iudicis, sic quod iudex ipsum cognoscat, sed potius latitat retro columnas, aut stationes. ff. quibus ex causis in pos. l. fulcimus. §. quid sit latitare, & §. Idem sciendum. Huic assimilatur qui venit ad pœnitentiæ, siue cōfessionis iudicium, sed non sic confitetur, quod sacerdos eius conscientiam cognoscere possit, aut quia occultat, aut quia palliat, vel excusat, vel huiusmodi. Vnde etiam dicitur cōtumax qui iudici obscurè respondet, & sic qui confitetur per verba obscura, & inuoluta.

Tertiò dicitur contumax, qui recedit sine licentia. In authen. de litigio. §. omnium vero. Talis est qui recidiuat in peccatum, vel qui pœnitentiam sibi impositam, non perficit, sed absque dispensatione, vel licentia sacerdotis eā dimittit.

Quartò dicitur contumax, qui ad præceptum iudicis non restituit. in quò casu res manu militari ei auferri iubetur. ff. de rei vendicatione. l. qui restitut. & ne vis fi. ei. qui in pos. l. si quis missus. Et his assimilantur qui ad dictum sacerdotis aliena non restituunt, postquam confessi sunt. vnde Deus quandoque per alias vias aufert eis, ex quo nolunt restituere, pro huiusmodi autem criminibus dicit canon cōtumaces excommunicari debere. 11. quæst. 3. c. certum. Omnis autem contumacia graue crimen potest dici. Est enim quasi peccatum idololatriæ repugnare velle, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. 8. q. 1. c. sciendum.

A Deo hominibus inspirata quanta existant auctoritatis, legis canonicæ, veterisque testamenti exemplis enucleatur.

Cap. XXXIII.

INspirata hominibus à Deo excipiuntur à communi lege. Cuius signum & exemplum est in iure canonico, quia electio per inspirationem non est in forma iuris sed exceptio à formis, vt extra de electionibus. c. propter diuersas. Et similiter secundum legem diuinam ea quæ inspirātur à Deo, excipiuntur à lege communi, sicut patet in Patriarchis, qui acceperunt plures vxores, vt Iacob, qui habuit Liam, & Rachel: & similiter Dauid quod tamen ex lege communi non licebat lex enim de vnica vxore non est humanitus; sed diuinitus instituta, nec vnquam verbo, aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinēt: et ideo in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit. Nam illi ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, reseruantur, vt licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia non se extendere debet. Et talis licentia dispensatio

tio dicitur. Et in hoc, quòd scilicet aliquis haberet simul plures vxores, à solo Deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationẽ internam, quæ quidem principaliter sanctis patribus facta est, & per eorum exempla ad alios deriuata eo tempore quo oportebat. Prædictum vero præceptum, scilicet de vnitate vxoris prætermittitur, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ.

Quot modis iniuria committatur, quibúsque viis nonnulli Christum iniuria afficiant præcipueque vt Iudæi quantis cum iniuriati fuerint modis, & quomodo inexcusabiles existant aperte ostentatur.

Cap. XXXIIII.

INiuriantur aliqui Christo tripliciter. Cuius similitudo apparet in ipsis iniuriis hominum. Iniuriatur enim vnus homo alteri tripliciter vno modo rei, hoc fit quotienscunque manus infertur.

Secundo verbis, vt quando cõuicium fit. Et dicitur conuitium à conuocatione vel cõuentione, id est, collectione vocum. Cùm enim in vnum plures voces cõferuntur, specialiter conuicium dicitur, quasi conuocium. Et fit nedum præsenti, sed etiam absenti. Nam si quis ad domum tuam, vel tabernam venit conuiciũ facit, etiam te absente, si vociferatur, vel alios ad vociferandũ inducit contra certam personam: nam vitę nulla est executio. ff. de iniuria. l. j. §. iniuriam, & l. Item apud Labeonem. §. conuiciũ & §. fecisse & §. tibi.

Tertio fit iniuria in literis, vt cum quis librum, vel historiã, vel chartam ad infamiam alicuius pertinẽtem scripsit, vel cõposuit, vel edidit, vel dolo malo fecit: quod quid eorum fieret, puta dimisit scripturam cadere in plateam, ar. ff. de verb. sign. l. late. Nec distinguitur vtrum nomine suo, vel alterius hoc ediderit expresso nomine proprio illius quẽ infamare intendit, vel non expresso. Eodem modo tenetur qui huiusmodi scripturam vendere curauit, vel emere. Eodem modo tenetur etiam sine scriptura si in notam, vel signum aliquod horum prodiderit, puta veste lugubri, vel squalida vtitur in iniuriam alicuius, vel barbam dimittit, vel capillum submittit. ff. de iniur. l. Itẽ apud Labeonẽ. §. ait prætor. ne infamãdi causa, & sequenti. 5. quæst. 1. c. quidam maligni spiritus. Et nota, quòd de famoso libello agi potest criminaliter secundum l. scilicet ad pœnam capitis, tam contra illum qui fecit, quàm contra illum qui inuenit, nisi ipsum corruperit, vel combusserit, vel inuentum nulli reuelauerit. C. de famoso libello l. ista. quinta. quæst. 1. c. si quis famosum libellum. Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare, & accusatori constituitur præcium pro modo substantiæ accusatæ personæ, vel si erat seruus producitur in libertatem. Quid enim si publica vtilitas ex hoc emergat. ff. eo. l. §. fi. & l. senatus consultum, & C. de famo. libe. l. vnica. Potest etiã ciuiliter agi actione iniuriarum quæ non publici iudicij, sed priuati continet quærelam. C. eo. l. iniuriarũ. ff. eo. l. constitu. §. vnico. Vnde & de omni iniuria etiam si descendat ex lege Cornel. ciuiliter agi potest, vt ibi, & de omni alia quacunque actione. ff. eo. l. prætor edixit. §. post se hodie secundũ canon. qui famosum libellũ conficit flagellatur, & excommunicatur. v. quæst. 1. c. qui in alterius, & c. is, qui. Sed & si certum est quis confecerit, potest accusari, & deponi,

deponi, cum sit graue crimen, & accusatione ac damnatione dignissimum 25. dist. c. nunc autem.

Primo ergo modo, scilicet re iniuriati sunt Christo Iustæi, qui manus iniecerunt in eum, & ligauerunt, & hi, qui eum verberauerunt, & crucifixerũt. Sed secũdo modo iniuriãtur ei maledici, & blasphemi, qui linguas suas contra ipsum relaxare presumũt.

Tertio autẽ modo hæretici qui falsa de ipso Christo scripserunt, & contumeliosa, vt Manichæus, & Arrius, & alij consimiles. Notandum autem, quod Iudæi iniuriantes Christo, quasdam falsas excusationes prætendere conati sunt, vt non iniuriosè, sed iustè eum perdere crederentur. Nam secundum iura, iniuria alicui facta excusari posset ex tribus.

Primò ex culpa, siue delicto, puta ex eo, quod ille cui conuiciatum est, vere deliquerat. Nam peccata nocentium nota esse, & expedit, & oportet, ff. de iniur. l. cum qui nocentem, & C. eo. l. siquidem animam tuam, vbi nõ se perseueret. Alias tenetur nũciator. C. & si non es nunciator. Hãc ergo excusationem Iudæi contra Christum prætendere voluerũt, quando dixerunt Pilato: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum: sed verè mentiebantur, quia ipse peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Secundo excusatur iniuria ex causa, puta, si fecit iniuriam causa venerãdæ reipublicę, vt si magistratus scutum alicuius parforauit, quia in bello se male habuit. ff. e. l. qui reipublicæ. Ideoque excusatur sacerdos à canone ratione turbationis diuini officij extra, de senten. excom. c. veniens. Hanc excusationem prætenderunt Iudæi cum dixerunt, Hunc inuenimus subuertẽtẽ gentem nostrã. Sed in hoc etiã mentiebantur, quia ipse gentem suam, id est, Iudæos nõ subuertere, sed saluare conatus fuerat, secundum illud: Ipse enim saluum faciet populũ suum à peccatis eorum.

Ioan. 18. 1. Pet. 2. Luc. 23. Matth. 1

Tertiò excusatur iniuria à preeminentia, quia ratione dignitatis præsumitur pro aliquo, quod non animo iniuriandi quid agat, vt si minister reipublicæ iubet aliquem duci, quia decreto prætoris non obtemperat, quia iuris executio non habet iniuriã, & non tenetur. Et quæ iussu potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. Et inde est, quòd nec magister incidit in canonem si causa correptionis scholarem in minoribus ordinibus cõstitutum percusserit. extra, de senten. excom. c. cum voluntate. §. si qui vero. Hanc excusationem Iudæi primò Christum tanquam blasphemum per principem sacerdotum, & concilium reũ mortis adiudicari fecerunt: Et postea per præsidem Pilatum tanquam contradicẽtem Cæsari, & tributa dari prohibentem à Pilato crucifigi eum petierunt. Sed tamen etiam in his mentiti sunt, quia nec blasphemus, sed dei cultor verus, nec tributũ Cæsari negari suasit, imò dixit. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.

Item iniuriantur aliqui ecclesiæ. Nam secundum iura, omnis iniuria tripliciter infertur. Aut enim infertur in corpus, aut in dignitatem, aut in famã: infertur in corpus cum quis pulsatur, vel verberatur, vel cum vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus, agitur iniuriarum, ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore, cædere: verrare autẽ cũ dolore, sed & dicitur verberasse abusiuè, qui pugnis cæcidit. ff. de iniuriis. l. Itẽ apud

Labeonē. §. verberasse. Domus autem mea accipienda est, non solum, si propria sit, sed & si conducta fuerit, vel gratis concessa, sed tamen ad meritoria, vel stabula non pertinet, vt omnia hæc probantur. ff. e. l. §. in omni, & l. lex Cornel. de iniur. Res. 1 §. 1. 2. & 3. Forte etiam in his casibus agetur iniur. de iure prætorio cum filio famili. Pulsato debetur patri prætoria actio iniuriarum: filio vero debetur ex l. Cornel. § illud. Et hoc modò iniuriantur ecclesiæ illi, qui in personas ecclesiasticas manus violentas temerè iniiciunt, eos capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes vi. Ad dignitatem vero minuendam fit iniuria, cum Comes, qui comitatur, & sequitur, siue liber sit, siue seruus, siue mulier, vel masculus, vel etiam pedagogus, nō tamen tenetur, qui cœpit adducere, sed qui adduxit, vt Comes non esset cum ea. Sed nihil interest vtrum vi hoc fecerit, vel persuadendo, vt eam relinqueret. ff. de iniur. l. 1. §. omniumq́; & l. Itē apud Labeonem. §. comitem. & §. adduxisse. Hoc modo iniuriātur ecclesiæ rectores mali, qui ecclesias sibi commissas sine gubernatore, & officiatore relinquūt. Vel mali pastores, qui plebes sibi commissas tempore prosperitatis comitantur, sed tempore aduersitatis & persecutionis eos fugiūt & dimittunt. Ad famam autem alicuius fit iniuria: cum alicuius pudicitia attentatur, vt fœmina ancillari, vel meretricia veste induta sit, hoc fit per appellationem, vel affectationem. Et appellare dicitur blanda ex actione pudicitiam alicuius attentare, cum scilicet agitur, vt ex pudica impudica fiat, sed qui verbis turpibus vtitur, non tentat pudicitiam, & iniuriarum tenetur. Affectari vero est cum quis tacitus frequenter sequitur contra bonos mores. Assidua enim frequentatio nonnullam infamiam præbet. ff. eo. l. 1. §. omniumq́ue & l. apud Labeonē. §. tenetur. & §. si quis. & §. inter aduersus. & §. qui turpibus, & præcedenti. & l. sed est quæstionis §. fi. Hoc modo iniuriantur ecclesiæ hæretici. Qui blandis fictisq́ue verbis pudicitiam sinceritatem fidei siue morum in ecclesiasticis personis corrumpere moliuntur, vel illi, qui blandis colloquiis, seu prouocatiuis nutibus, vel continuis, & pestiferis exemplis ad impudicitiam trahunt. Apostolus. Corrumpunt mores bonos colloquia praua. 1. Cor. 15

Illicitum opus (licèt intentio bona existat) castitatis vsuræq́; exemplo à pœna haud fore liberum confirmatur.

Cap. XXXV.

INtentio bona non liberat à pœna, si opus sit stultum, & illicitum. Cuius exemplū apparet secundum iura in eo qui vt sit castus, & volens placere Deo, abscidit sibi membra impudica. Nā talis irregularis efficitur, 55. dist. cap. si quis absciderit. Non enim ferro, sed animo castitas quæri debet. 35. q. 5. c. tunc sanabitur. Ergo de rigore iuris is, qui etiam, (vt sit castus) hoc facit fieri, deponendus est, licet credat placere Deo. Nā (vt ait versus.) Displicet imprudens vnde placere putat. Et secundum hoc intellige. 55. dis. c. si euangelica. & c. si quis à medicis. & c. qui per partē & c. si quis per ęgritudinem. Nec obstat, extra de corpore vitiatis. c. significauit, quia ibi gratia fit. Hieron. Illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas. Hieron.

Item intētio, & spes plus recipiēdi, etiam sine pactione, quasi vsura-

vsurarium facit: nam etiam sine pacto, si hac intentione principaliter ductus, vt aliquid mihi dares, tibi mutuarem pecuniã aliàs non mutuaturus, licèt in foro iudiciali non possit censeri vsurarius, vt extra, de vsu.c. in ciuitate. tamen in foro pœnitentiali inducendus sum, vt pecuniam sic
Luc.6. receptam restituã. Luc. Date mutuũm, nihil inde sperantes, extra de vsu.c. cõsuluit. 14. quæst. 3. c. si festinaueris. Si tamen alias essem mutuaturus, sed secundario spero, quòd mihi subuenias, vel me remuneres in nullo, vel in modico pecco secundum Host. argu. 61. dist. c. quid proderit. 59. dist. c. si officia. 77. dist. c. in singulis. j. q. 2. c. quampiam. extra de testa. c. cum in officiis. ff. de petitio. hæreditate. l. sed & si. §. cõsuluit, extra de simonia. c. tua. Si autẽ nullo pacto ab initio interueniente, neque exactione ex post facto hoc ita, debitor aliquid gratis offerret, recipi posset sine aliquo peccato; dummodo intẽtio non fuisset ab initio. Nullam enim maculã oblatio suscipienti ingerit, quæ non ambientis petitione processit. 1. quæst. 2. c. sicut Episcopum.

Quid apud Iuristas sit iudicium, ac quẽadmodum Dei iudicium extremũ sit agendũ, per partes similitudinesq; plurimas humani iudicij clarè definitur.

Cap. XXXVI.

IVdicium Christi, quod fiet in fine mundi, erit in aliquo simile iudiciali foro hominũ. Nam iudicium, (vt describũt Iuristæ) est actus legitimus trium personarum, scilicet iudicis, actoris, & rei, qui redditur in inuitum, vt
Azo. differat ab arbitrio secundũ Azonem, &c. Ad hoc extra, de verb. sig. c. forus, & ff. de ver. ob. l. inter stipulantem. §. 1 Sed etiam si factum negetur, quarta persona scilicet testis inducitur. 4. q. 4. c. 1. Nomine testium accipias instrumenta, & etiam argumenta, vt in prædicta decretali. c. forus. §. causa, secundum gl. Similiter in illo iudicio Christi finali erit iudex Christus, actor diabolus, rei peccatores, testes Angeli, instrumenta conscientiæ, vel scripturæ diuinæ, argumenta peccata patientia, vel ipse creaturę cõtra peccatores commotæ. Isa. Iu- Isa.42.
dicium gentibus profert. Et nota, quòd illud iudicium hoc ordine, similitudinariè loquendo, fiet. Quia primo præcedet citatio, scilicet monitoria, præcepto- 1. Thes.4
ria, & peremptoria. Thes. Ipse dominus in iussu. Ecce citatio præceptoria, de qua etiam in Psalm.
Exurge Domine in præcepto q̃ Psal.7.
mandasti, & synagoga populorũ circundabit te, & propter hanc in altum regredere. Dominus iudicat populos. Sequitur. In voce Archangeli. Ecce citatio monitoria, de qua Ioel: Consurgant, & Ioel.3.
ascendunt omnes gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes. Et subditur: In tuba Dei descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgẽt primi. Ecce citatio peremptoria. Apoc. Angelus quem Apoc.10
vidi stantem supra mare, & super terram, leuauit animam suam ad cælum, & iurauit per viuẽtem in secula seculorum: quia tempus amplius non erit. Sed in diebus vocis septimi Angeli, cũ cœperit tuba canere, cõsummabitur mysterium Dei.

Secundo sequitur examinatio. Examinabit enim citatos primò de bonis eis commissis, scilicet de corpore, de quo malam rationem reddent luxuriosi, qui in luxuriis illud nutrierunt. Et de anima de qua malam rationem reddent superbi: qui ipsam omnibus bonis per superbiam euacuerunt.

runt. Et de rebus temporalibus de quibus malè respondebunt auari: qui pauperibus ex eis nihil dare voluerunt. Et etiam de tempore, de quo male respondebunt ociosi, qui ipsum tempus negligenter expenderunt.

Itē examinabit de bonis omissis siue nō faciendo siue nō multiplicando, siue non cōtinuando.

Item examinabit de malis commissis. Iudex enim terrenus rationem nō requirit de minimis, nec de alienis, neque de occultis. sed iudex æternus tantæ erit seueritatis, quòd requiret ratonē de minimis: puta de vebis ociosis, & de alienis, puta de prelatis, de subditis, & de occultis, scilicet de cordis secretis.

Item examinabit de malis commissis, siue de peccatis, puta originali, mortali, & veniali, siue etiam de suppliciis. Vnde examinabit, & de absolutione culpæ, & de remissione pœnæ.

Tertiò sequetur conuictio, quia scilicet examinatos cōuincet per authentica instrumenta, scilicet per sancta Euangelia. Rom. In die cùm iudicabit Deus occulta hominum secūdum euangelium meum. Et bene dicit occulta hominum: quia quoddam est opus Dei tantum, vt opus creationis: quoddam verò Dei, & hominis, sicut opus iustificationis, in quo per consensum liberi arbitrij adiutores Dei sumus: & quoddam est solius hominis, scilicet opus transgressionis, scilicet peccatum, & hoc solū erit opus, quod iudicabitur, & condemnabitur.

Rom. 2.

Quartò sequetur sentētiæ prolatio, quia contra conuictos sententiam diffinitiuam proferet dicens: Ite maledicti in ignē æternum, &c. Et nota, quod ista sententia nullo auxilio iuris poterit subleuari, scilicet neque per appellationem, neque per supplicationem, neque per quærelam falsi, neque per in integrum restitionem. Appellatio enim ibi locum non habebit, quia crimen cuius liber notorium erit, scilicet per confessionem propriam: quia cuiuslibet conscientia confitebitur suum scelus.

Item per euidentiā facti: quia omnia facta hominis, (vt dicit Hierony.) quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur.

Item erunt notoria per præsumptionem violentam, scilicet eo ipso, quod stabunt à sinistris. Ex hoc enim præsumetur, quòd sint damnādi sicut de bonis, qui stabunt à dextris, præsumetur quod sint saluandi. Non etiam habebit ibi locum supplicatio, in humanis enim iudiciis cùm sententia profertur à Principe, non licet appellare, sed supplicare. supplicationes autem, & preces ibi non valerènt, etiā si beata Virgo, & Martyres, omnes Confessores & Virgines, & omnes Sancti cælestis curiæ intercederent.

Item non habebit ibi locum quærela falsi, vt scilicet dicatur, quod illa sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta iudice circumuento: quia ille iudex non poterit decipi, nec circunueniri, cùm sit veritas, & sapientia Dei. Vnde contra ipsius sapientiam nihil valebūt loquacitates aduocatorum, aut sophismata philosophorum, aut facundiæ oratorum, aut argutiæ versutorum. Non enim poterit releuari, vel reuocari per in integrū restitutionem, vt scilicet de cætero ad pristinum statum restituantur. Hebr. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt scilicet per finalem impœnitentiam, seu sententiam rursus reuocari ad pœnitentiam. Heb. 6.

Iudi-

Iudicium temerarium fore vitandum, rectumq́; à minori de maiori nunquam agi posse, & tandem quas Iudex habere debeat partes, declaratur.

Cap. XXXVII.

IVdicium suspiciosum, & incertũ de malo, est vitandũ. Quia secundum iura de quolibet præsumendum est bonum, vbi non constat contrarium. Vnde quem homo nescit indignũ, debet præsumere fore dignũ, extra de præsumptione. c. dudum. ff. de manumiss. testamen. l. literas seruas. ff. de leg. 2. l. cum pater. §. rogo. extra de iudic. c. cũ de puta. ff. de fidei commiss. l. tays. §. sorore. Nec obstant, quæ habentur. C. de his, qui ve. æta. impe. l. 3. & C. de probat. l. ex persona eius. ff. de magistra. cõ. l. 1. Quia licet hęc iura probent, quòd pręsumitur quis non soluendo, & pauper, nisi probetur contra, non enim præsumitur diues, nisi euidens sit. ff. qui satisda. cogan. l. si verò. §. qui pro rei qualitate. Tamen aliter est de bonitate, quã de diuitiis: quia virtutes quibus aliquis bonus est, congruunt homini naturaliter, nõ scilicet quia naturaliter insint, sed quia homo aptus natus est ad eas, secundum philosophum. Insunt etiam homini virtutes actu, vel habitu post baptismum, in quo confertur gratia, de consec. di. 4. c. 2. & c. per aquam. Sed congregatio diuitiarum ex accidenti venit, vt in auth. vt omnes obed. iu. §. 1. coll. 5. Vel refert vtrum appareat, quòd semel fuerit soluendo, & sic adhuc præsumitur, nisi cõtra probetur. Vel quod semel cessit bonis, & sic adhuc pręsumitur esse non soluendo, nisi contra probetur. argu. C. de probatio. l. siue possidetis.

Item quòd dictum est, quòd quilibet præsumitur bonus: verum est, quando quęritur de persona promouenda: secus autẽ est quando quæritur de persona saluanda: quia persona carnalis, & honores carnales: anima verò spiritualis, & saluatio spiritualis.

Item nota, quòd iudicatur aliquando licite maior à minori. quod patet in Papa, qui est maximus, & tamen iudicio alterius subdi potest tripliciter: vno modo propter hæresim, sic enim ab alio, & iudicari & accusari potest: aliàs autem non 40. di. c. si Papa. 9. q. 3. c. aliorum.

Secundò, si ipse se subiecit iurisdictioni alterius. 2. q. 7. c. nos si incõpetenter. ff. de iurisd. om. iud. l. est re.

Tertiò, si ipsemet se deponat. vt 21. dis. c. nunc autem.

Item nota, quod iudici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est naturæ, s. quantũ ad ætatem, vt nõ sit puer. Nam impuberes iudicare prohibetur. ff. de iudi. c. cũ prætor. §. nõ autem omnes. vnde impuberem non potest delegare quilibet, nisi Princeps, de cuius delegatione disputare sacrilegij instar est. Nam dignus præsumitur quẽ Imperator eligit C. de crimine sac. l. disputari. 17. q. 4. §. qui autẽ in authẽ. vt iudices, sine quoquo suffra. §. eos autem. Ibi, quis enim nõ diligat. coll. 2. Alius autẽ delegare non potest inuitis partibus, nisi talẽ qui sit maior viginti annis: sed de consensu potest, dũ tamen sit maior octodecim annis, sed non cogetur sententiam dicere. ff. de arb. c. cum lege.

Item requiritur perfectio naturæ quantum ad sexum, quia fœminæ nõ potest delegari, quia regulariter fœminę remotę sunt ab omnibus viribus actibus. ff. de reg. iu. l. 2. ideo non possunt iudicare. 23. q. 5. c. mulierẽ. Nec excõmunicare. extra de maio. & obe. c. dilec. Nec pęnitẽtias dare, extra

de

de pœnitentia.c. noua quædam, nec ciuilibus actibus fungi. 3. q. 4.§.tria.

Secundò requiritur in iudicio peritia scientiæ. Oportet enim cui committitur iudicium, quòd iura non ignoret, extra de consangui.c.1. & quod sit prouidus, extra de officio iudi. del. c. cum R. canonicus: sed quo ad causas temporales sufficit, quòd peritiam habeat, vel per lectionem librorum, vel per experientiam. ar.C. de Episcopis, & clericis.l. paulatim. C. de iud.l. certi iur. est.In auth.de iudic.j.R. coll.6.

Tertio, tranquillitas animæ, quam tollit ira & furia. Vnde furiosus nõ est aptus iudicare, quia non sentit.3.q.9.c.iud. 32.q.7.c. nec furiosus. 17. q. 1.c. Gonsaldus.extra de succ. ab intest.c. fi. extra, de regulari.c. sicut tenor.

Quarta requiritur integritas famæ, quia infames à legitimis actibus prohibentur. extra de test.c. licet ex quadam, extra de exces.præl.c. inter dilectos. Dicuntur autem infames hæretici, fures, sacrilegi, capitalibus criminibus irretici, sepulchrorum violatores, & qui aduersus patres scilicet Episcopos armantur. 3. quæst. 4. c. hi qui Episcopos, & q.5.c.omnes.& c. constituimus. Similiter incestuosi, homicidæ, periuri, raptores, malefici, venefici, adulteri, & pro suis sceleribus anathematizati: & demum omnes quos ecclesiasticæ, vel seculi leges infames pronunciant. probantur hæc.3.q.1.c.infames.

Quinto requiritur libertas fortunæ siue conditionis, scilicet vt non sit seruus. quia seruus non potest esse iudex, quia nec arbiter, quod est minus. ff. de arbitris l.pedius.§.fi.

Iuramentum quibus casibus sit, & quibus non violari absque peccato possit, huiusq; peccati grauitas innuitur.

Cap. XXXVIII.

IVramentum nõ violat, qui illud in melius commutat, vnde Potestas, qui iurauit regimen ciuitatis tenere per annũ, & magister, qui iurauit regimen scholarium tenere per annum, & capellanus clericus vel seruiẽs, qui ecclesiæ, vel Domino iurauit seruire per annum, & alij consimiliter aliquid iurantes, possunt sine violentia iuramenti religionẽ intrare, cum illud in melius commutent secundum Goff. extra de iureiur.c. peruenit. Hosti.autem licet putet, quod talis posset se obligare: tamen consuluit, quòd prius seruet, & adimpleat, quod iurauit antequam intret. Quia (vt dicit) hoc tutius est ei, quàm si ad religionem intraret: iuramẽti religione contempta, nisi ab illo cui iuramentum præstitit, posset licentiam obtinere. extra, de iureiur.c.debitores. Et expressum est istud cõsilium.extra, de spon. c.cõmissum.22.q.4.§.vltimo. Et soluit Hostien. illud, quod allegat Goffredus de iureiurã.c.peruenit. dicens illud etiam intelligendum, quando promissio facta est Deo tantum, & non quando homini iuratum est. In quo casu Deus in testẽ induci videtur extra de iureiur.c.at si Christus. Goffr.

Quinimo quasi fideiussor inducitur Deus. Ideoque falsidicus testis tribus personis est obnoxius, extra de crimine falsi. c.1. Quãdo ergo homo deierat Deus contemnitur, proximus decipitur, & ipse deierans diffamatur. Non est ergo mirum si difficilius frangitur triplex funiculus, quàm simplex, vel duplex, extra de treuga, & pace. c.1. Deus enim tanquã plenus misericordia remittit de facili; non sic homo, extra, quod metus causa, c.1. Nec verisimile est ipsum cum iactura alterius, velle fieri locupletiorem, arg.

arg.ff.de conditione indebi.l. nã hoc natura. vbi tantum autem Deo iuratum est: non diminuitur in casibus prædictis seruitiũ Domino, sed potius cumulatur.

Quo pacto pauci iusti iure multis præferãtur peccatoribus, exemplo electionis per scrutiniũ rectißime demõstratur.
Cap. XXXIX.

IVsti pauci benè viuentes, præferuntur multis peccatoribus,
Matt.22. de quibus dicitur Matth. Multi sunt vocati, pauci verò electi: vnde etiam in electionibus ecclesiasticis prælatorum in aliquo casu præualet consensus paucorum. Nam si maior pars eligentium consentiat in viam cõpendij, & compromissi, pauci in viã scrutinij, tenet curia Romana, quòd illi, qui eligunt viam scrutinij præualeant hac ratione. Quia via scrutinij est via ordinaria, per quam cuilibet sanum est, in quem vult dirigere votũ suũ, secus autẽ in compromissio contingit, per quod plerunque prouidetur de persona, de qua non est creditum, nec speratũ, vt extra de ele.c. dilectus filius Arch. Morm. cum nullus inuitus sit dandus Episcopus. vt 60. dist.c. nullus. ad compromissum nullus inuitus compellitur, vt ff. de arbitr.l.sed & si.§.si quis iudex.3. q.8.§.3.Sic, & secundum Deum iusti, qui eligunt viam certam, & ordinariam, scilicet bene viuẽdi, licet pauciores sint, tamen præualent peccatoribus, qui ponunt se in incerto, scilicet proponendo pœnitere in futuro, quod non est in eorũ arbitrio. Et ideo frequentius superuenit eis iudiciũ, quod non sperabant, vnde August. Tene certum, & dimitte incertum.
1.Pet.1. Pet. Vos autem magis satagite, vt per vestra bona opera vocationem vestram certam faciatis. Notandum est tamen, quod licet ita sit de consuetudine Romanæ Ecclesiæ, (vt dictum est) tamen de rigore iuris, (vt dicũt aliqui) paucorũ contradictio in hoc non præualet, sed succũbit: quia hoc est generale in cunctis actibus Ecclesiæ, vt obtineat sententia plurimorum, vt extra, de his quæ fiunt à ma. par. ca. per totum. Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti: quia licet aliqui pauci pœnitentes in fine legantur fuisse à Deo misericordiam consecuti, vt latro in cruce, & quidã alij. tamen secundum rigorem diuinæ legis, quæ dicit, Despexistis Pro.1.
omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. ego quoque in interitu vestro ridebo, &c. Quod videlicet cõsilium ab eis despectum traditur. Ecclesiast. vbi dicitur, Confiteberis viuens, viuus, & sanus confiteberis. Ecc.17.
patet, quòd quamuis plures sint derisibiles, erunt, qui scilicet vsque in finem se emendare distulerunt. Apostolus, Quorum Phil.3.
finis interitus.

Quantum Dei iustißima lex in pœnitentiali foro diuersimode à lege humana iudicet & puniat, & quàm rectè seruetur, quibusq; casibus à nonnullis interdum sit prætermissa. legum veterisq; testamẽti exẽplis terminatur.
Cap. XL.

LEx diuina differt à lege humana, quia lex diuina punit animum, sed lex humana punit manum, id est factum. Nam in foro pœnitentiali, id est in iudicio animæ sola voluntas punitur, vt patet de pœnitentia. dist. 1.c.homicidiorum, & 5. c. ibi sequẽti, & c. super tribus. 6.dist.c. testamen. 32.quæst.5.c. sicut hi. & ca.1.qui viderit.8.q.1.c.sciendum. Deus enim non ex operibus iudicat, sed ex corde.22.q.5. c.qui periurare. & cor respicit, & non manũ. 14. quæst.5.c. si quid inuenisti. Et ex corde procedunt adul-

adulteria, homicidia, & cætera peccata. 15. quæstio. 6.c.1. ante medium,& ad finem. Talia enim cùm latentia sint, soli Deo, & sacerdoti eius Vicario (si confiteantur) relinquimus iudicanda, vel remittenda: sic intellige. 32. dist. c. erubescant. 6.q.1.c. si omnia. 32. quæst. 5.c. Christiana. extra de pœnitentia. c. omnis. Quãuis intrinseca per extrinseca sæpius præsumantur. Ad hoc 27. quæst. 1.c. nec aliqui. 31. quæstio 2. ca. si verum. de conse. di. 3.c. de pœnitentibus. 32. quæstio. 5. c. nec solo. Quod intelligas de cogitatione deliberata, ex quo quis cõsensit peccato faciendo; multo fortius; si delectatus sit, vt de pœnitentia. dist. 1.c. super tribus. Sed in foro contentioso aliter est. Nã voluntas stetit in suis finibus, & non est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, vt ff. de pœnis l. cogitationis. ff. de furtis. l. si quis, & l. 1. & l. infitiando. ff. de acquiren. posses. l. si rem apud te. nisi in casibus sicut hæresis, extra de hæreti. capitu. ad abolendam. & capit. excommunicamus. §. credentes.

Item in crimine læsæ maiestatis. C. ad leg. Iul. maie. l. quisquis. Et in eo, qui cogitauit fugientem de ecclesia extrahere. C. de his, qui ad eccle. confug. l. fin. cùm tamen non processit ad actum. Et eodem modo potest intelligi præcedens lex, quisquis. Si verò voluntas ad actum progreditur, & actus perficitur, puniendus est quantumcunque pœniteat. Nemo, inquit, lex tali pacto pœnitentia ductus innocens esse desinit. ff. de edil. edict. l. quis sit fugitiuus, post prin. ff. de fur. l. qui ea mente. ff. vi bo. rapto. l. non prodest. ff. quod quisque iuris in alium. l. 3. R. 1. ff. de postu. l. 1. §. bestias, vt in casibus quibus circa tempora pœnitentiæ locus est. ff. de seruis fugitiuis. l. 1. §. 1. ff. de pub. & vt l. j. §. quod si fecerit, ff. quod metus causa. l. Item si cum exceptione. §. satis clementer, C. de crimine stellio. l. 1. §. 1. Quòd si actus non perficiatur, & is, qui processit actum ipsum perficere potuisset, sed noluit, quia pœnituit, non incidit in pœnam immo ei parcẽdum est, ff. ad legem Cornel. de falsis, l. qui falsam. ff. de iniur. l. Item apud Labeonem. §. si curauerit, vel mortem sibi consciuerit, vbi punitur cõscientia criminis iam commissi, ff. de bonis eorum, qui mor. sibi consci. lege tertia. Si autem ideo non perficit actum, quia non potuit, sed bene voluisset perficere, puniendus est ac si fecisset, ff. ad l. Pompo. de patricid. l. prima, in fin. ff. de re milita. lege tertia, §. is, qui. C. si quacunque præditus potest, l. 1. c. de Episcopis, & clericis, l. si quis non dicam. ff. de fur. l. si quis alieno. C. ad l. Iul. de adulte. l. eum qui. C. de incest. nup. l. qui.

Item nota, quòd ille legem bene seruat, qui implet mentem legislatoris. Quod patet, quia ille, qui verba quidem legislatoris, sed non mentem seruat, legem fraudare dicitur. Nam aliud est facere contra legem, & aliud facere fraudem legi. Contra legem enim facit, qui facit, quòd lex prohibet. Sed fit fraus legi, quando circumuenitur seruatis verbis mens, vt ff. de legibus, l. contra legem, & l. sequenti. Vnde patet, quod Iudæi literam legis solam seruantes, & mysticam significationem quam legem tradere principaliter intendebat relinquentes, fraudem legi faciunt, vnde Apostolus: Non litera, sed spiritu, &c. 1. Cor.

Item nota, quod lex communis, & regula aliquãdo prætermittitur

titur licitè ex causis specialibus. Cuius exemplum est in iure, vbi ea, quæ sunt regulariter de iure communi prætermittuntur aliquando licitè, siue propter priuilegium, siue propter vtilitatē, siue propter consuetudinem, siue propter honestatem. Nam regulare est, vt ad collegium cuiuscunque Ecclesiæ spectet electio, & tamen plerunque ex consuetudine, vel priuilegiis alieni intrant, vt extra de electio. Cumana. & extra, de causa possessio. & proprie. c. cum ecclesia. & de postula. c. bonæ, & extra de consuetudine, ca. cum dilectus. & extra de iure patronatus. c. nobis. Vocantur etiam aliquando religiosi ex honestate, non ex debito, vt 22. dist. cap. In nomine Domini. 79. distin. cap. 5. Vocatur etiam populus non ad eligēgum, sed ad consentiendum, vt 79. dist. c. electiones, & cap. sequent. Vocantur etiam Principes, vt ab oppressionibus defendant, vt 62. dist. c. principibus. Sic etiam ex specialibus causis quidam antiquorum patrum legem Dei communem licitè prætermiserūt, sicut Samson seipsum occidit, Iacob duas vxores simul habuit, Dauid laicus panē sanctum comedit: quæ omnia non licebāt secundū legē cōmunem.

Hominis sanctificationem non à loco, sed à Spiritu sancto, & voluntate etiam locum sanctificante prouenire auctoritatibus declaratur. Cap. XLI.

Locus non sanctificat hominem, sed homo locum. 40. di. c. multi sacerdotes. vnde vbi Papa est, ibi Roma; non econtra. Nam res accedunt hominibus, non econuerso. ff. de edili. edict. l. iustissimè etiam. Propter hoc etiam dicit beatus Greg. quòd non prodest locus, vbi deest spiritus. Et de beato Benedicto dicitur, quod locum, sed non hostem mutauit. Similiter etiā dicimus, quod homo inficit locum, non econuerso, vnde dicitur 2. Mach. Non propter locum gentem, sed propter gentē locū dominus elegit. Ideoq; & locus ipse particeps factus est populi malorum.

Grego. | 2. Mac. 5.

Lenocinantes ea pœna, quam grassatores pro homicidio sufferre debent, plectendos esse iustißima ratione demonstratur. Cap. XLII.

Lvxuriæ mediatrices, vt sunt quædam maledictæ vetulæ, iuuenculas dicipientes, quę iusto vocabulo lenæ appellātur, peiores sunt, quàm grassatores: quia illis mediantibus, procuratur occisio corporis, & interdum vnius hominis tantum: sed per tales mediatrices procuratur mors animæ, & non vnius tantum, sed vtriusque luxuriantium, scilicet viri, & mulieris. Vnde apud Deum non minori pœna digni sunt tales mediatrices, quàm inferatur grassatoribus. Circa quos Ecclesia statuit, quod quicunque principes vel prælati, seu quæuis aliæ ecclesiasticæ, vel sæculares personæ, quæ quempiam Christianorum per grassatores interfici fecerint, vel etiam mandauerit, quanquàm mors ex hoc forsitan non sequatur, necnon etiam contra illos, qui dictos grassatores receptauerint, vel defenderint, seu occultauerint, non solùm excommunicationis, vel depositionis incurrunt sententias ipso facto, sed sunt etiam cum omnibus bonis suis, omnibus Christianis expositi, & perpetuò diffidati. Ita quòd ex quo de prędictis, vel aliquo eorum probabilibus constiterit documentis, scilicet quod aliquod scelus tam execrabile cōmiserint nullatenus alia excōmunicationis seu depositionis, vel diffidationis sententia requi-

requiratur: sed & beneficia taliũ per illos ad quos pertinet collatio liberè conferātur, vt in auth. Domini nostri extra de ho. pro humani redemp. generis. Multo ergo magis mediatrices animarũ mortem procurātes, & qui etiam mittunt eas, sunt à Deo maledicti, & excommunicati, & dæmonibus expositi, & ab Angelis custodientibus diffidati.

Matrimonij distinctio, & varietas, perfectio, dignitas, institutionisq; locus ac tempus, per quam plurimas legum, sacræq; scripturæ auctoritates egregie, & eruditè definitur.

Cap. XLIII.

MAtrimonium spirituale assimilatur carnali, & significatur per ipsum. Est enim matrimonium aliud carnale, aliud spirituale. Carnale quidem matrimoniũ fuit Adæ & Euæ in paradiso contractum, & est modo vnum de septem Ecclesiæ Sacramentis, quòd venerabile existit; tum ratione auctoris, qui ipsum instituit, scilicet Dei: tum ratione loci in quo instituit, scilicet in paradiso, tum ratione temporis, quia tempore innocentiæ: tum ratione prioritatis, quia prius est tempore. & ideo dici potest, quòd potius est iure. extra de maio. & obed. c. 1. Tum ratione intentionis peccati euitandi, & suscipiendæ prolis. Sed nota, quòd matrimonium illud Adæ & Euæ fuit
Gene. 1. initiatum. Genes. 1. Immisit Dominus soporem in Adam, &c. sed
Gene. 2. contractum fuit. Genes. 2. vbi ait Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro, &c. Et ratificatum cum ait, Propter hoc relinquet homo patrem, & matrẽ, &c. Con
Gene. 4. summatum autem. Genes. 4. vbi Adam cognouit vxorem suã, &c. Sicut nunc matrimonium carnale Christianorum, quod est sacramentum, initiatur per verba de futuro, scilicet per sponsalia. ff. de sponsal l. 1. 30. q. v. c. nostrates. Contrahitur per verba de præsenti. 27. q. 2. §. 1. extra de spons. c. cum locum. Ratificatur quando per ecclesiam approbatur. 30. q. 5. c. 1. & 2. & c. sponsus per totum. extra de clandestina. despon. c. cum inhibitio. Ideo inter infideles ratum non habetur, quia non habẽt sacerdotiũ. extra de consti. c. translatum. Vel secũdum aliquos ratificatur matrimonium in sacramento fidei, scilicet in baptismo, qui est fundamentũ omnium sacramentorum. Vnde inter fideles respuitur libellus repudij, qui inter infideles admittitur, vt innuit Aug. 28. q. 9. §. fi. Consummatur autem per carnis copulam, extra de conuersione coniu. c. ex publico ad fi. & c. ex parte. 2. ad fi. per quam vna caro fiunt, & vniuntur inseparabiliter quamdiu vixerit: ita tamẽ, quòd licet in veritate duo sunt corpora, vnum tantum corpus cẽsetur, extra de conuersio. coniuga. c. ad apostolicam? Matrimonium verò spirituale etiã distinguitur, quia aliud est laudabile, aliud vituperabile. Et laudabile adhuc est multiplex.

Primum inter Deum, & beatã virginem Mariam, vnde & ipsa
dicitur sponsa, Cant. 4. Veni de Cant. 4.
Libano sponsa, &c. Et de hoc matrimonio legitur 27. q. 2. §. 1. & 2. & §. ecce, & sequenti. Istud ma-
trimonium potest dici initiatum. Luc. 1.
Luc. Missus est Angelus Gabriel ad Mariam, &c. Contractum in eodem, ibi: Inuenisti enim gratiã apud Deum, ecce cõcipies, & paries filium, &c. ratificatum in eodem. Spiritus sanctus superueniet in te, &c. Consummatum in eodem: Ecce ancilla Domini, fiat mihi, &c.

Secũdum matrimonium etiam inter diuinam & humanam naturam

turam in vtero virginis Mariæ ineffabiliter contractum, & indissolubiliter seu irreiterabiliter vniens naturas hoc fuit initiatũ, Isa.7. Isa. Ecce virgo cõcipiet &c. Hier.21. Hiere. Nouum faciet Dominus super terram: mulier circundabit virum. Et similiter per verba aliorum prophetarum, qui dixerunt apertè filium Dei humanam naturam assumpturum. Hæc enim fuerunt verba de futuro, per quæ (vt dictum est) sponsalia contrahuntur. Contractum autem fuit per verba Gabrielis dicentis. Luc.1. Luc. Aue gratia plena Dominus tecum. Et per responsionem Virginis dicentis in eodem: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nam matrimonium etiam carnale per mutuum consensum mediãtibus internunciis per verba de præsenti contrahi potest. ff. de sponsalibus l. sufficit, & l. in sponsalibus, nihil interest & l. finali. Ratificatum autem fuit diuina auctoritate, & voluntate. Tantum enim matrimonium alterius volũtate, & auctoritate ratificari non potuisset. Gal.4. Vnde Gal. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Consummatum autem est in incarnatione. Nam sine aliqua corruptione Spiritu sancto operante, Ioan.1. Verbum caro factum est. Et in hac consummatione tota Trinitas operata est: quia indiuisa sunt opera Trinitatis extra, de summa Trinitate. c. 1.

Tertium matrimonium est Christi, & ecclesiæ, initiatũ in Christi natiuitate, contractum in eius prædicatione, ratificatum diuina auctoritate, & in miraculorum operatione, consummatum in passione: vel initiatum quando Matth. 4 Christus incæpit prædicare, Mathe. Exinde cœpit Iesus prædicare &c. Cõtractum in Eucharistiæ Matt. 14 institutione, Matth. Manducantibus illis, accepit Iesus panem &c. ratificatum in Spiritus sancti missione. Act.2. Acto.2. Factus est repente &c. Consummatũ in euangelij diuulgatione. Gal.4. Gal. Eiice ancillam, & filium eius.

Quartum matrimonium est Episcopi, & ecclesiæ, initiatum in electione. Heb.5. Heb. Nec quisquam sumit sibi honorem &c. Contractum in confirmatione extra de transla. c. inter corporalia. Vel contrahitur per mutuum cõsensum eligentium & electi. extra de elec. c. cum inter canonicos. ratificatur cum ad obedientiam suscipitur. ar. extra de iureiuran. c. ego. vel in cõfirmatione ratificatur. Cõsummatur autẽ in cõsecratione, extra de translatio. c. licèt.

Quintum matrimonium est sacerdotis, & ecclesiæ suæ, quòd initiatur in eius canonica electione, siue præsentatione, extra de iurepatronatus. c. quod autem. Per assensum autẽ huic præsentationi præstitum contrahitur. Quando vero prelatus ipsum admitti, & confirmat, ratificatur: quando curam committit consumatur. ar. extra de inst. c. ex frequentibus. Et de hoc etiã matrimonio legitur. 40. di. c. sicut. c. 21 q. 2. sicut in vnaquaque. Et dicit decretalis, quod sicut Episcopus præest matrici, id est, cathedrali ecclesiæ suæ, sic & archipresbyter plebi suæ, extra de officio archipresbyter. c. si ad si.

Sextum matrimonium est Dei, & animæ fidelis initiatũ in creatione. 56. dis. nasci. c. contractum Ose.2. in baptismo. Ose. Sponsabo te mihi in fide. Ratificatum in sancta operatione: quia per hanc anima firmatur cum Deo. Psal.111. Psalm. Qui facit hoc, non cõmouebitur in æternũ, vel ratificatur in Dei 1. Cor.6 dilectione. Cor. Qui adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo. Consũmatur in morte, quando ab

ab impio seculo siue mortali subtrahitur. 26. q. 6. c. si presby.

Septimum matrimonium est Dei, & animæ pœnitentis, quòd initiatur in contritione per verba de futuro, id est, propositum confitendi. Sed contrahitur in confessione per verba de præsenti vbi loquitur, & confitens peccatum dicendo, & sacerdos vice Dei absoluendo. Ratificatur impositione pœnitentiæ, & susceptione, & consummatur in plena satisfactione. Est etiam aliud matrimonium Dei, & animæ sanctæ, quod initiatur in gratiæ præuentione, contrahitur in præuenientis gratiæ susceptione, siue in ascensu liberi arbitrij. Ratificatur in boni operis executione, consumantur in boni operis assuefactione, & cōtinuatione. Ad hæc. 11. q. 3. c. extimauit. Matrimoniū autem vituperabile est diaboli, & animæ, quod initiatur in suggestione, quæ delectat. Cōtrahitur in cōsensu, qui acceptat. Ratificatur in opere, quod confirmat. Sed consummatur in peccandi consuetudine in qua est cōsummata malitia, scilicet cotemptus. Nam peccator cum in profundū venerit peccatorum (contemnit, vel consummatur in morte. 11. q. 3. c. extimauit. de cons. dist. 4. c. firmissimè.

Homo de condigno, an de cōgruo vitam à Deo mereatur æternam, exemplis & auctoritatibus ostenditur.

Cap. XLIIII.

MEreri vitam æternam, licèt homo non valeat ex condigno, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in
Rom. 13. nobis: Deus tamen ex bonitate sua facienti quòd in se est, ex congruo tenetur eam dare, vnde
2 Thi. 4. vocatur corona iustitiæ, Cuius plura exempla habentur in iure. Nam licèt ex gratia sit, quod postulatio admittatur, vt postulato, vel postulanti competat actio, vt admittatur at. ad hoc. ff. de adimendis lega. l. rem legatam. ff. de euic. l. ad res donatas. Veruntamen si postulatio fiat in cōcordia, & de digna persona ex debito incumbit superiori ipsam admittere, & si non admiserit, iniuriam facit postulantibus, & postulato. Similiter præsentatus, petere non potest per actionem se institui, quia ius non habet in re. Nam, & sine iuris offensa, & sine præsentati iniuria potest præsentator laicus variare, & alium præsentare, vt extra de iure patronatus c. cū aduocatus, vnde antequam à prælato fuerit approbatum, ratum non est, quod à patrono fuerit inchoatum, vt extra de iure patr. c. quod autem consulis. Et tamen offendit prælatus si præsentatum primò, & dignum non instituit. Vnde non admissus, agit contra illum à quo respuitur, vt ei prouideat de beneficio competenti, vt extra de iure patro c. pastor. Sic etiam similiter dicimus, quod dispēsatio non ex iure, sed ex gratia petitur. Et tamen ad eam concedendam superior tenetur ex causa, vt 50. dist. c. ponderet. & c. dono sancto, & c. si quis præsbyter, vel diaconus. Similiter ad eleemosynam pauperi contra diuitem actio non datur, & tamēn diues saltem in casu extremæ necessitatis, vel de superfluo tenetur. Luc. Luc. 6.
Quòd superest, date eleemosynā. Et patronus, (vt dictum est) de gratia admittitur præsentare, vt 16. q. 5. c. si quis episcoporū extra de iure patrona. c. quantum, extra de pœnitentia in c. quibusdam. Et tamen iniuria fit ei si non admittitur, & si præsentatus ab eo non instituatur, vt ff. de aqua quotidi. & æsti. l. 1. §. penult.

penult. ff. qui satisdare coguntur. l. si vero in fine.

Miracula principaliter à Deo, instrumentaliterq́; ab hominibus oriri pariterq́; peccata remitti, viris ciuilis exemplo, & ratione confirmatur.

Cap. XLV.

MIracula solus Deus facit, quamuis Sancti miracula dicantur facere, quia non faciũt nisi in virtute eius. Et similiter solus Deus peccata remittit, quãuis sacerdotes absoluentes remittere dicantur, secundum illud
Ioan. 20. Io. Quorum remiseritis peccata, &c. Cuius exemplum est, quia dicitur in iure, quòd soli principi licet condere leges, vt C. de legibus, & constitu. l. vlt. Et tamen alibi dicitur, quòd senatus legem condere possit, vt. ff. de legi. & sena. con. l non ambigitur. Quod est, quia superiores de quibus est, vt possint condere legẽ, principis auctoritate condere intelliguntur. Sic in Papa dicendum est, vt legati, prælati, capitula, & consilia auctoritate ipsius facere constitutiones intelligantur. Vnde in consiliis excepta intelligitur auctoritas domini Papæ, vt extra de elec. c. significasti. 17. distin. per totum. 1. q. 6. c. dudum peregrina. 9. q. 3. c. cuncta.

Culpa non est in Deo aliqua conferenda si quem piam in æternam damnationem ire permittit, qui per pœnitẽtiam ad eum spernit redire.

Cap. XLVI.

MIsericordia Dei nõ preiudicat, quòd peccatorẽ finaliter destituat, qui diutius expectans, per pœnitentiam redire negligit. Cuius exemplũ est, quoniam secundũ iura, non præiudicat sponsæ quæ sponsum in eadem prouincia degentẽ per biennium expectauit, vel per triennium si erat in alia prouincia. Quia per triennium expectãdus est si ad aliam prouinciã se transferat, vt patet. C. de diuor. & repu. l. liberum, cum per spõsum stetisset si alij nupsit. Tunc enim nihil fraudis, id est, pœnæ est ei, quòd nuptias maturãdo vota sua eludi diutius non est passa. C. e. l. 2. Similiter nòn est fraus aliqua imputanda diuinæ misericordiæ, si peccatorẽ per triennium, i. per trium ętatũ decursum scilicet iuuenilis, virilis, & senilis. Vel per bienniũ, id est, tẽpus vitæ, & mortis expectatum, & non redeũtem finaliter deserit, & in æternam damnationem ire permittit.

Hominem mala dispositione morientem omnia præcedentia bona amittere: dúmque ipse viuit etiam homini, & post mortem soli Deo subditum esse rationabiliter terminatur.

Cap. XLVII.

MOrientis in mala dispositione seu volũtate, omnia præcedentia bona fiunt irrita, & à mercede vacua: sicut ciuiliter vltimæ voluntatis dispositio, id est, vltimum testamentum omnia præcedentia euacuat. Nam vltima voluntas seruanda est, vt 3. q. 2. Et est ratione libertas supræmi iudicij restringatur, vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem R. Nil enim ita debetur hominibus, sicut, vt vltimæ voluntatis liber sit stylus, vt. C. de sacro sanctis ecclesiis. l. 1. Hoc tamen fallit in testamento inter liberos, quòd per secundam dispositionem non tollitur, nisi testator in secundo testamento declaret primum nolle valere, vt C. de testamentis. in Auth. sed hoc inter liberos.

Item cum quis in primo testamento interdixit sibi licentiam iterum testandi: quia tunc primum tolli non intelligitur

nisi in secundo de primo mentio habeatur, vt ff. de leg. 3. l. si quis in principio.

Item mors liberat hominem à seruitute humana. Nam subditur homo homini, quamdiu viuit: sed post mortem subditur soli Deo. Et hinc est, quòd in officio ecclesiæ, scilicet in principio lectionum dicitur, Iube Domine benedicere. In fine autẽ dicitur: Tu autem Domine miserere &c. vnde in principio petitur benedictio ab homine per nomen diminutum siue syncopatũ, quòd est Domine, sed in fine petitur misericordiam à Deo per nomen perfectum, quòd est, Domine: quia scilicet principium signat vitam hominis, & quamdiu quis viuit, est, sub homine, excepto Papa. 14. dist. c. qui cathedram, & c. sequent. & c. nulla ratione. Et ideo, vt recognoscat se subditum, petit benedictionem propter bonum obedientiæ. Finis vero signat mortem, quando tam non homini subest, sed soli Deo: vel est sensus, vt nos Dominus taliter viuere faciat sub regimine hominis, quòd in fine misereatur nostri. Ideo autem vtitur in principio nomine diminuto, in fine vero integro: quia in principio, vt dictum est, quæritur benedictio ab homine, cuius opera imperfecta sunt. C. de veteri iure enuc. lege secunda. §. sed quia diuine. in Auth. de Instrum. cautela, id est. R. in fine coll. 6. & de nõ alie. re. § an aut. coll. 2. Sed in fine petimus misericordiam à Deo, qui pater est misericordiarũ 26. q. 6. c. si quis presbyter. Et qui opus imperfectũ non cognouit. extra de baptismo c. maiores.

Itẽ ideo primò petimus ab homine, postea à Deo, vt scias, quòd illud. quod homo minus benè facit, Deus supplet, vnde ad ipsum vltimo recurritur tanquam ad vltimum refugium. Psalmus. Domine refugium factus es nobis. Psal. 89.

Pœnitentiæ conuentionisque dilatio, & in bonum operando negligentia, quãtum Deo displiceat, hominique detrimentum afferat, lege, & exemplo discutitur.

Cap. XLVIII.

NEgligentia, & dilatio operis, tollit operãdi potestatem. Cuius exemplũ est secundũ iura canonica in electione: quia ad eligendũ est concessum tempus trium mensiũ, vt c. diso postquam. 63. dist. c. obeuntibus. Vlterius enim vacare nõ debet cathedralis, vel regularis ecclesia, vnde si infra tres menses nõ fuerit celebrata electio iusto impedimento cessante, ad superiorem proximum deuoluitur potestas promouẽdi, extra de electio. c. c. fides. Et si infra alios tres menses non fuerit petita cõsecratio, episcopus metropoli sui iudicio cedat, quod tempus similiter negligentibus cedit, extra de translationibus. c. inter corporalia. Et idem est de metropolitano respectu suorũ superiorum. Similiter secundũ Deum, qui negligit ad Deum conuerti tempore ad hoc sibi concesso, quod signatur per tempus triũ mensiũ. propter tres principales ætates, scilicet augmẽti, status, & declinationis, quæ sunt peccatori in hac vita ad pœnitendum concessæ: postea morte intercedẽte deuoluitur eius causa ad iudicium Dei, & priuatur facultate pœnitendi, & dignitate cælestis regni, vnde salubriter consulitur peccatori. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, &c. Eccl. 5.

Item negligentia eorum quæ homo facere debet, & potest, sicut sunt præcipue spiritualia, & pertinentia ad salutẽ, valde periculosa

culosa est: vnde, & à Deo punitur sicut secundum iura punitur negligentia prælatorum, quæ aliquando punit pœna leuiori, scilicet excommunicatione duorum mensium j. quæstione 1. Aliquādo pœna grauiori, scilicet depositionis 81. dist. c. dictum. 89. dist. c 1. extra de transla. c. inter corporalia. C. de officio præfec. oriē. l. c. si quis. ff. de cust. & exh. actor. l. carceri, & l. milites, 11. quæstio. 1 c. placuit. Prima ergo pœna locum habet in modica negligētia: posterior autem in magna, quæ culpam sapit, & per consequens dolum. ff. de verborum significat. latæ culpæ, & l. magna. Similiter secundum Deum, aliquando est negligentia magna, quæ est peccatum mortale, & meretur pœnā magnam, non solum amissionis gratiæ, vel gloriȩ, sed etiā gehennæ. Et hoc vno modo consideratur ex parte eius, quod per negligentiam prætermittitur, puta si negligatur id quod est de necessitate salutis, siue sit actus, siue circunstantia. Alio modo ex parte causæ, puta si voluntas intantū sit remissa circa ea, quȩ sunt Dei, vt totaliter à charitate deficiat. Et hoc precipuè contingit, quando negligentia sequitur contemptū. Prou. 19 Prouerb. Qui negligit viam suam, mortificabitur. Aliquando vero est negligentia modica, quæ est veniale peccatum, & ideo meretur pœnam leuiorem, puta temporalem. Vnde, quando ex negligentia prætermittitur aliquis actus, vel circunstantia quæ non est de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum: vnde tunc negligentia non est, aliquod peccatum mortale, sed veniale. Eccl. 7. Ecclesiast. De negligētia tua purga te cum paucis.

Obedientiæ obiectum quale, ac quando homini sit parendum, & quando non, pluribus legis ciuilis exemplis aperitur nonnihilque de Pontificia auctoritate disseritur.

Cap. XLIX.

OBedientia non respicit precipientis sanctitatem, sed auctoritatem. Vnde in his, quæ pertinent ad administrationem ecclesiasticarum rerum potius fuisset obediendum Papæ, quàm Paulo Apostolo: quod patet etiam nunc: vnde Paulus dixit, quòd oportet ordinandum sine crimine esse, vt 25. distin. §. nunc autem. Et tamen auctoritate pontificum. Episcopi dispensare possunt in crimine adulterij, & in minoribus. Et hoc, quia Papa maior est Paulo in administratione, vt. 21. di. §. 1. Nam Papa est loco Petri, vt 24. q. 1. c. quoniam verus, & si sic vicarius Iesu Christi, vt extra de transla. c. inter corporalia, & extra, vt beneficia ecclesiastica sine di. confe. c. vt nostrum. Petrus autē in administratione maior fuit Paulo, vt 2. q. 7. c. puto 21. di. c. in nouo. Item obediendum non est alicui contra mandatum Dei: vnde si à Papa aliquod mandatum, vel rescriptum prodiret, quod esset cōtra dictum Dei, omnino respuēdum esset, vt 25. quæst. 1. c. sunt quidam quia nedū minor in maiorem, sed & par in parem non habet imperium, vt ff. de arbitris l. nam. ff. ad senatus consultum Trebel. l. aliquo. §. tempestiuum. Dicta tamē Christi, vel euangelia Papa potest modificare, sicut illud, quod Dominus dixit: Quos Deus coniunxit homo non separet: modificatur per summum pontificem sic. Quos Deus coniunxit consensu animorum, & carnis copula. Alias si primum interueniat, non secundum separantur per religionis

 ingres-

ingressum, vt extra de conuersi. coniuga. c. verum, & c. ex publico. Non sic si alius coniugũ velit in domo propria remanere, vt eo. ti. c. ex parte tua. in fi. Item obedientia pro communi vtilitate iniuncta, nec propter humilitatẽ, neque propter propriam incommoditatem licite recusatur. Vnde si Prælatus præcipit clerico suo, quòd vadat Romam, vel alias pro negotiis ecclesiæ, & ille non vult obedire, dicens, quod alij sunt ibi magis idonei, vel priores eo, hæc inquam excusatio iniusta est: quia ordo in legationibus non seruatur. ff de legat. l. sciendum. §. penul. Si autem excusat se, quòd non possit relinquere curam rei familiaris, & sine dubio excusatio iusta, si pro vtilitate alicuius personæ priuatæ mitteretur: quia nemo tenetur relinquere propria negotia pro alienis, scilicet priuatis, vt patet. ff. quemadmodum testa. aperi. l. Sed & si quis ex senatoribus C. de test. l. si quando. §. 2. ff. de arbitris. l. licet ff. de iu. l. si longius. cum suis si. Sed si mittitur pro communi ecclesiæ vtilitate non est excusatio iusta: quia communis vtilitas pręferenda est priuatæ. extra, de postul. prælat. c. bonæ, id est, Et plurimorum vtilitas vnius vtilitati præferenda est. 7. quæst. 1. c. scias. In authen. de restit. & ea. quæ pat. in 11. mense. §. quamobrem. Nec enim prælatus vtilitatem suam vtilitati ecclesiæ præponere debet, alioquin obligatur. 12. q. 4. c. quicunque. ff. de administrat. tuto. et curator. l. secundũ dignitatem. §. 1. Nec debet clericus ordinatus occasione propriorum negociorum negotia ecclesiæ relinquere; nisi relaxetur licentia impetrata, argumẽ. 7. quæstio. 1. ca. præsentiũ. & c. placuit, vt veni. & 16. quæst. 1. c. qui verè. Si enim indistinctè prædicta admitteretur excusatio; non inueniretur de facili qui munera publica subiret. ff. de vaca. mune. l. 1. circa principium. Obedire ergo tenetur clericus. argu. C. de episcopis, & cleri. l. si quis presbyte ad fi. ibi ex gestis negotiis subaudi, vel gerendis. Nisi possit remanendo gratiam obtinere. Si enim sunt aliqua munera reipublicæ tẽporalis quæ excusationẽ non admittũt, vt ff. de vacatione mu. l. sunt munera. multo fortius in munere reipublicæ ecclesiasticæ oportet indistinctè, & generaliter obtinere, argumẽ. ff. de iusti. & iure l. 1. & ff. de reli. & sumptu fu. l. sunt personę. Dicto tamen esse ęquissimum, quòd Episcopus qui regere habet omnia 11. quæst. 1. c. si regenda. clericum releuet si detrimentum graue sibi viderit imminere, argum. ff. ad l. Rodiam, de iac. l. 1. & l. 2. §. æquissimum, & ff. qui. pot. in pig. hab. l. interdum, & l. sequenti. Item obedientiæ iniunctæ recusatio aliquando est debita, sicut quando præcipitur aliquid, quod sit contra Deum. Nam secundum canones, semper obediendum est, nisi id, quod iniũgitur, aperte sit contra Deũ. 23. quæ. 1. c. quid culpatur. Aliquando vero est licita, puta si id quod præcipitur, non pertinet ad diuini cultus obsequium, vel ecclesiasticam vtilitatem. 7. quæst. 1. c. frater, & coepiscopus. Vnde si Episcopus præcipiat alicui clerico suo quòd libros suos accommodet nepoti suo vel ecclesiæ suæ renunciet, vt alij conferat obedire non tenetur: quia nec ad diuini cultus obsequium pertinet, nec ad ecclesiæ vtilitatem. Nam & si præcipiat, quòd repleatur bursa sua, cum ipse non egeat, non tenetur obedire. Ideo dixit Cancellarius Parisien. quòd non tenebatur ad

obedien-

obedientiam burſalem, ſiue argentinam, neque mulinā, neque equinam. intelligas ſine cauſa indictam, argumen. extra, de cenſi. c. cum Apoſtolus. 16. quæſt. 1. c. prædicator. Sed ſi epiſcopus præciperet clerico duræ ceruicis, vt libros ſuos commodaret clerico bonæ indolis, vt inſtrueretur in ſtudio theologiæ ad quam ipſum mitteret, vt proficeret, videtur, quod ei ſit obediendum, quia nō mouet ipſum carnalitas, ſed eccleſiaſtica vtilitas, & cōmunis. arg. in dicto. c. 7. quæſt. 1. quia frater: extra de magiſtris. c. ſuper ſpecula. Poteſt ergo dici, quòd ſi occaſione eccleſiæ, vel de bonis eccleſiaſticis libros acquiſierit, obedire tenetur. Alias contrarium. extra, de teſt. c. requiſiſti, & de iure patronatus. c. cū dilectus. Aliquādo vero excuſatio obediētiæ videtur rationabilis, & acceptanda, ſcilicet ſecundum aliquos, quando allegatur damnum propriū. Diſtinguunt enim, quòd ſi clericus cui iuncta eſt aliqua obedientia ab epiſcopo, puta quòd vadat ad aliquem locum, vel huiuſmodi, allegans priuatam vtilitatē, certat de damno vitando, eſt audiēdus: ſed ſi de lucro captando, audiendus non eſt. Ad quod pertinet. C. de iure deliberan. c. ſancimus. §. ſi vero creditores. C. de codicill. l fi. §. penul. Nec debet inobedientiæ notam incurrere pro aliquo commodo temporali. extra, de maioritate, & obedientia c. illud.

Bonam intentionem Deum potius quàm opus reſpicere, tum exemplo, tū Diui Gregorij confirmatur auctoritate.

Cap. L.

OPus hominis acceptatur à Deo ſecundum intentionē & mentem facientis magis, quàm ſecūdum illud, quod factum eſt. Cuius exemplum habetur ex cōſuetudine quæ inducitur cū populus incipit aliquid obſeruare ea mente, vt de cætero ſit conſuetudo, vel vt dicunt aliqui cum expreſſe placet populo aliquid obſeruari pro conſuetudine in futurum: alias vero non eo ipſo, quòd aliquid fit, ius conſuetudinarium inducitur, argum. ff. de itinere actuque pri. l. vlti. Ergo intentio conſideratur in facto magis quàm ipſum factum, vt conſuetudinem inducat. Sic etiam eſt de noſtris operibus apud Deum, quia Deus (ſicut dicit Gregorius) cor, & non ſubſtantiam penſat, nec cogitat quantum, ſed ex quanto in ſuo officio offeratur.

Deo humilitate, & charitate ab hominibus ex gratia, & non ex merito omnia iuſta eſſe in orationibus petenda, affirmatur.

Cap. LI.

ORando poſtulari poteſt à Deo humiliter ex gratia, quod nō debetur ex iuſtitia: nam ſecundum iura, poſtulatio eſt gratiæ petitio: vt cum ex gratia petitur aliquem ineligibilem licenter eligi, vel cōcedi. Hoc enim non tam ex iuſtitia, quàm ex gratia mouetur. vt extra, de poſtul. c. bonæ me il primo.

Item orantes, vel poſtulantes à Domino miſericordiam, & gratiam, non ſunt digni exaudiri, ſi ſint ad inuicem in diſcordia, vel rancore. Vnde Eccleſiaſti. Homo hominis ſeruat irā, & à Deo quęrit medelam? quaſi dicat fruſtra quærit. Cuius exemplū eſt, quia ſecundum iura poſtulatio debet fieri in concordia. Cùm enim per poſtulatum gratia requiratur concorditer, & communiter eſt petenda, vt extra de poſtulatione. c. bonæ memoriæ. in prin. Aliter enim Romana Eccleſia non conſueuit recipere. Eccl. 18

Velum multiplex esse describitur quibusque virtutibus homo spiritualiter animam ornare teneatur, exprimitur.

Cap. LII.

ORnantur animæ nostrę spiritualiter sicut moniales velantur corporaliter. Est enim multiplex velum, scilicet velum professionis, quod suscipitur à virgine, vel corrupta cum profitetur de altari, vel de manu alicuius, sed in duodecimo anno ad minus. 21. quæstio. 1. can. 1. & q. 2 can puella.

Itē velum consecrationis, quod imponitur virgini tantum, & 26. annò ad minus. 20. quæst. 1. c. placuit. 77. di. c. placuit. Et dicit Hostien. quòd vix ipse obtinuit. Lugduni, quod in hoc casu in anno vigesimo consecraret, sed tamen periculum est in mora.

Hosti.

Item est velum ordinationis, quod olidabatur diaconissis in quadragesimo anno. 20. q. 1. c. diaconissa.

Item est velū prælationis, quòd olim dabatur abbatissis in quadragesimo anno. 20. quæst. 1. c. iuuenculas. Addit etiam Hosti. velum quintum, scilicet conuersionis. Et tunc si per annum postea stat exire non potest, & sic potest intelligi, extra de regula. c. vidua, & c. statuimus. In his ergo quinque velis repræsentantur quinque virtutes, quibus debemus spiritualiter ornari: prima, est obedientia, quæ competit profitentibus: secunda est continentia: quæ potissima est in virginibus: in tertio designatur scientia, siue prudentia, quæ præcipuè competit ordinandis: in quarto velo designatur iustitia, quæ præcipuè competit præsidentibus, siue prælatis: in quinto pœnitentia, per quam ad Deum conuertimur, & ideo incipientibus competit.

Quanta sit filiorū obligatio erga parētes & quo casu pater filium vendere pignorique obligare queat, aperitur.

Cap. LIII.

PArentum necessitati nullo modo debet deficere filius, & præcipuè indigentiæ patris, nā secundum leges, pater potest vēdere filium necessitate famis ingruente, vt tamen præcio præstito, vel à filio vendito, vel alio quocunque emptori quandocunque restituto ad ingenuitatē perueniat, vt C. de patribus qui fil. distrax. l. 2 Multo fortius potest pignori obligare, quia cui quod maius est conceditur, multo magis & quod minus. ff. de reg. iu. l. non debet cuiquam. Sed nūquid seruus efficitur. Sic secundum Azonem. Alij contra, sed tamen seruire debet. argum. C. communia de manumissi. l. 1. Et nūquid in alio casu quā necessitatis potest vendi à patre? Non: quia lex generaliter dicit, quod non licet patri filium vendere. C. de patribus qui fil. distrax. l. 1. ergo generaliter ei prohibitū intelligitur, nisi casu ei concesso. Sed nūquid mater potest filium vendere? Dicitur, quod non. arg. C. de transacti. matris: nec lege concessum reperitur, quia nec filium habet in potestate, sicut pater.

Vtrum innata passio aliqua in homine tolli seu leuiri possit, terminatur.

Cap. LIIII.

PAssio innata, vel vitiū nullo conatu, vel vsu totaliter tollitur. Cuius exemplum est in iure naturali, quod nulla cōsuetudine abrogatur. Nam consuetudo contra ius naturale nullo tēpore conualescit, vt 32. quæstion. 7. c. flagitia. Similiter passio innata, siue vitium, ad quod homo ex complexione, vel natura inclinatur, licet per contrariam assuetudinē refrenetur, vel mitigetur,

tamen

tamen non totaliter extirpatur. Sene. Sene. Quod innatum est vel infixum, non tollitur, sed lenitur. Poeta. Nam expellens furca tamen vsque recurret.

Quanta peccatum mortale damna animæ afferat humanæ, quibusq; modis committatur, augeatur, & cumuletur: atque venialia ipsa delicta haud charitatem, boniq; operis meritum remouere quamplurimis exemplis ciuili lege confirmatis approbatur.

Cap. LV.

PEccati vinculũ faciliter nectitur, sed non faciliter soluitur. Cuius ratio est, quia peccatum est quid spirituale: spiritualia autem à corporalibus distant, quia corporalia facilius destruuntur quam construantur, vt patet. ff. de pecul. l. non stati. ff. de acquiren. pos. l. possideri. §. in admittenda. Spiritualia verò econtrario, facilius construuntur quã destruantur. Episcopus enim qui solus ordinat, non solus deponit, quia Episcopus à duodecim Episcopis auditur, presbyter à sex, diaconus à tribus. 15. q. 7. ca. felix præter proprium Episcopum. 2. q. 5. c presbyter. Subdiaconus autem eodem priuilegio gaudet, extra de seruis non ordinandis. c. miram. Sed nec causa illorũ audienda est sine pręsentia clericorum, id est canonicorũ. 15. quæst. 7. c. solus, & duobus. c. ibi sequentibus. Sed Episcopus qui à metropolitano consecratur. 64. distin. c. j. & sequenti, & extra de tempor. ordin. sine auctoritate Romani Pontificis deponi non potest. 3. quæst. 7. c. quamuis liceat, & c. ibi sequenti. Ergo similiter vinculum spirituale scilicet peccatum facilius est ad nectendum, quàm ad dissoluẽdum. Isa. Isa. 5. Quasi vinculũ plaustri peccatũ.

Item peccatum vilificat hominem, & deponit eum à sua dignitate. Et hinc est, quod secundum iura, aliquando superior dignitate, vel par punitur ab inferiori, vel æquali, ratione delicti, scilicet, quando facit contra sententiam canonis ab eo editi, & scienter incidit in factum damnatum. 34. quæstio. 1. c. 1. 2. & 4. arg. 6. distin. ca. 2. vt Ambrosius ratione criminis in sua parochia cõmissi damnauit Imperatorem: quod aliàs non fecisset. Facit enim ad hoc, quod talis delinquens & ex certa scientia contra canonẽ veniendo, se facit inferiorẽ. arg. 40. distin. c. multi. ad fin. & sic inferioris imperio tacitò se submittit, quod fieri potest. secũda, quęstione septima. c. nos si incompetenter, vnde iam nõ est superior, sed inferior. Sed ista secundum Hostiensem intelligenda sunt de maioribus, vel paribus, extraneis etiam exemptis, quibus scilicet ille, contra cuius constitutionẽ vel canonem facit, non subest, puta cum intra eius territoriũ existentes scienter contra eius constitutiones delinquũt. Sed in eo superiori, cui Episcopus subest, qui canonem edidit, minime locũ habet, puta in metropolitano proprio. Nam sicut sententia, vel canon proferentem non ligat, ita nec proferentis superiorem, extra. de maioritate, & obedientia. c. cum inferior. ff. de arbitris. l. penultima.

Item nota, quòd peccata puerorum puerilis ætas non semper excusat: quod patet per exemplũ tam humanę quàm diuinæ legis. Nam secundum leges humanas quædam crimina sunt quæ minoribus, siue pueris imputantur post 14. annum tantum. Nam in adulterio, vel alio crimine, quod pro adulterio lex Iulia posuit, puta, si pecuniam accepit pro comperto stupro, vel domum prębuit ad stuprum, vel adulterium committendum, districtè punitur mi-

nor, quia in nullo eidem parcitur aduersus præcepta legum venienti, cùm committit in legem, vt ff. de minoribus. l. auxilium. §. in delictis, & lege si ex causa. Hæc enim iura loquuntur de minore maiore. 14. annis, quia minor 14. annis prædicta lege Iulia non tenetur. Solet autem in quibusdam malitia anticipare tempus pubertatis, extra de desponsalibus. c. impube. à nobis, & cap. pubes. Et aliquando tentant quod forsitan complere non possunt, extra de sponsali. c. iuuenis. & cap. fin. In quo casu ipsos peccare intelligas, si alias mulieres tentauerint, quàm vxores. Ius tamen præsumit, quòd in pueris locum non habent peccata, quæ membris genitalibus committuntur, extra de delict. puer. capitulo primo. Alia autem crimina, seu delicta imputantur pueris etiam infra 14. annum, scilicet à septennio vsque ad 14. quia omne delictum cadit in impuberem, preterquam delictum carnis, scilicet quo ad pœnam spiritualem. & quo ad pœnitentiam à Sacerdote petendam: ex quo scilicet septem annos excessit: quia talis potest mentiri, & verum dicere. Vnde dicit Augustinus, sic enim habetur in glosa super canonem de consecratio. distinctione. 4. capitulo paruuli. Septennis ætatis pueri, & mentiri, & verum loqui, & confiteri, & negare possunt. Et ideo cùm baptizantur, & simbolum reddunt, & ipsi per se ad interrogata respondent. Nã & mendaciis & periuriis plena est ætas puerilis, extra de delictis pue. capitulo primo. Et quãuis iurare non debeant. 22. quæstione 5. c. pueri, & ca. paruuli, & capitulo honestum. si tamen iurauerit, valet pupilli iuramentum. Potest ergo puer deierare, ff. de libera. causa. l. vltima. Et furtum committere, vt ff. de fur. l. impuberem. Etenim maiorum vires infirmitas animi non excusat. vt C. si aduersus delictum. lege. 1. Hoc denotat mens verbi positi eodem capitulo primo pueris grandiusculis, non dicit infantibus, nec dicit pueris grandibus, sed grandiusculis, quasi de maioribus septem annorum loquatur. Sic ergo maior septem annis delinquere potest quo ad Deum, & spiritualiter puniri.

Puniuntur etiam talium delicta pœna temporali, quia si conuenitur ex delicto suo commisso ex proposito, non parcitur ei, vt C. de pœnis. l. impunitas. 15. quæstio. prima. c. illa. 26. quæstione quinta, c. si quis cuiuslibet. Vbi qui clericum damnatũ per Episcopum defendere vult, non excusatur propter ætatem, vel sexum. ff. si aduersus delictum. lege prima, & ff. de damno infecto. l. damni. §. si pupillus. Et ad Sillanianum senatusconsultum, l. 2. §. impuberes. Non ergo talibus parcitur, nisi quibus miseratio ætatis perduxerit iudicem ad moderatiorem, siue mitiorem pœnam, vt extra de delict. puer. capitulo primo. de consecra. distinctio. 4. capitulo eos. ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. Sic & parcitur senectuti. ff. de termino amo. l. 2. Ad idem extra, de apostatis. c. ex literarum. Sed infra ætatem septem annorum dicunt quidam, quòd si pupillus proximus sit infantię, non tenetur delicto, sicut nec infans, vt C. de iur. delib. l. si infanti: quia illa ætas quicquid videt ignorat. C. de fal. mone. l. 1. de com. dis. 4. c. eos. ff. de edil. edi. l. cum autem. §. excipitur. Vnde nec periurare potest, quia sciens, fallere non videtur. ff. de

iure-

iureiur. l. qui iurasse, & §. vltim. ff. de iuris, & facti igno. l. vlt. & de arbitris. l. diem proferre. §. coram, & de acquirend. hære. l. pupil. ex quibus causis in pos. ea. Si pupillus proximus sit puberta ti, punitur etiā temporaliter. De pœna autem spirituali quantum ad Deum legitur in quarto dialogorum, Greg. quod puer quidam 5. annorum propter peccatum blasphemiæ, à diabolo raptus est. Dicunt tamen quidam, quòd puer ille non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit. Sed visio illa fuit ostensa ad patrem contristandum, qui peccato illo peccauerat, non corrigens eum. Sed hoc est expræsse contra intentionem Gregorij dicentis, quod pater pueri animam filij negligens, non paruum peccatorem gehennæ ignibus nutriuit. Vnde dicendum est, quod in illo malitia supplebat ætatem. Vnde puero si non esset doli capax etiam septennio non imputaretur peccatum. ff. de regu. iuris. l. pupil. ff. ad l. aqui. l. sed & si quicunque. §. 1. & de dolo, l. hæredib. §. 1. Regulariter tamen dicitur in iure, quòd minor septem annis non sentit: & ideo non punitur.

Item peccatum immortale aufert omnia bona gratuita: sicut ciuiliter ex delicto auferūtur omnia bona tēporalia, vt C. de bon. damna. l. per totum, &c. Et extra de Iudæis & Sarracenis. c. ad liberandā, & extra de hæreticis. c. vrgentis: & extra ne clerici, vel monachi. c. relatum.

Item peccatum mortale quantumcūque sit occultum, & inuisibile, tamen impedit, & tollit gratiam, sicut tollitur rescriptum ex vitio inuisibili, & intelligibili. Et vocatur vitiū inuisibile, & intelligibile, vt suggestio falsitatis, & suppressio veritatis. Tollitur enim rescriptum, si per suggestionem falsi, vel suppressionem veri fuerit impetratum, & scienter, vel ignoranter, sed per talem, qua non interueniente nō fuisset obtentum, vt extra de rescriptis. c. super literis.

Item peccatum mortale bino actu mētali inducitur, scilicet cogitatione, & morosa delectatione, vel saltem terno, scilicet cogitatione, delectatione, & consensu. Cuius exemplum est sicut secundum iura binus actus inducit consuetudinem, vt 25. q. 2. ca. ita nos. C. de episcopali audien. l. 3. in fine. Et binus actus, vel trinus inducit possessionē, vel quasi, vt extra de causa poss. & proprie. licèt etiam vnico actu acquiratur possessio, vel perdatur, vel quasi, vt C. de seruitu. & aqua. l. cū talis, & extra de cōstitutio. c. cùm oportet, & extra de præbenda. c. pro illorum.

Itē peccata venialia, quia parua sunt, non tollunt charitatem, nec vitam æternam: nam secundū iura modica damna tolerantur: vt argu. 12. q. 2. c. terrulas, & ca. si quis, & c. bonæ rei. extra de his, quæ fiunt à prælatis sine consensu. c. pastoralis. ff. de in integrum restitutio. l. Seio. Sic & deceptio modica toleratur, vt ff. de mino. l. in causæ §. idem pomp.

Item veniale peccatum nō euacuat boni operis meritum, sicut rescriptū, quamuis sit contra ius priuatæ personæ, tamen si leuem, & modicam lesionem infert, non euacuatur, sed valet: vt si Papa mandet in suo rescripto, quòd nō admissis dilatoriis exceptionibus procedatur in principali, vel si mandet actionem, seu petitionē alicuius differri, vel cùm indulget cruce signatis non conueniri tempore crucis, vt C. de precibus impera. offe. l. quæcunque. & l. rescripta.

Peccatores nothis, spuriis manzeribusq́; ac seruis per varios eorum defectus comparantur: quorum status distincte describitur, seruitutisq́; pariter & peccati origo ac damna aperiuntur, & tandem peccatores (qui etiam diaboli venatores vocitãtur) à reatis diuini iudicij, nisi per pœnitentiam prius satisfaciant, haud liberari demõstratur.

Cap. LVI.

PEccatores assimilantur filiis illegitimis, quorum quidam dicuntur nothi, sicut qui natus est de adulterio, qui videtur verus, & non est verus. Et his assimilantur hypocritæ: vel hæretici de quibus dicitur, Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimẽtis ouium, &c. Vel per nothos intellige peccatores publicos, & infames. Dicit enim nothus à nota, id est infamia quę multum affligit hominem, sicut dicitur nota quartana quæ multum affligit, si sit antiqua: sic & talis merito sperni potest ff. de re iudic. c. quidam Et tamen non est peccatum illius, qui nascitur, sed illius, qui generat. 56. dist. c. nasci. Sed quia de graui peccato natus est, fama vigilatur. 32. q. 7. c. quid in omnibus. Quidã verò dicuntur spurij, scilicet de cõcubina nati, qui etiam dicuntur naturales. Et dicuntur spurij à spurcitia incontinentiæ. Licet enim concubinatus per legem antiquã admittebatur. ff. de cõcubinis. l. in concubinatu, in fine. arg. 34. dist. c. 1. & 2. Hodie tamen talis concubitus prohibetur etiam per legem, quæ monet omnes castè viuere, & punire lenones castitatis pestiferos vastatores. in Authẽ. de lenonibus R. 1. & §. sancimus. colla. 3. Et quibus mo. na. fi. le. effi. §. illud quoque. colla. 6. Etsi etiam hoc lex concederet, cum hoc vertatur in periculũ animæ, non dedignaretur sacros canones imitari. extra de secundus nupt. c. fi. Ergo per spurios per spurcitiam incontinentiæ de concubina natos, accipe peccatores carnales, & luxuriosos, qui ex cõcubina, id est, secundum carnem nati sunt, & in spurcitiis carnaliũ peccatorum inuoluti. Apostolus. Qui de ancilla secundũ carnem natus est. Gal. 4. Quidam verò dicuntur manzeres, id est, de scorto nati, & tales signant inconstantes, qui omni tentationi cedunt. Nã mulier fornicatrix omnem virũ excipit. Vel per hos intelliguntur cupidi, & auari, quia mulier stat in scorto plus cupiditate lucri, quàm delectationis. Et ideo (secundum Philosophũ) magis debet dici cupida, quàm luxuriosa. Vnde tales vocantur meretricis à mercede. Prou. Precium scorti vix vnius est panis. Prou. 6.

Item peccator assimilatur seruo. Nam qui facit peccatũ, seruus est peccati. Ioan. 8. Et hæc similitudo attenditur quo ad tria.

Primo quo ad originem, quia seruitus (secundum iura) non est à natura, immo potius cõtra naturam. Vnde diffinitur à Iuristis, quod seruitus est constitutio iuris gentium, qua quis contra naturam subiicitur domino alieno. Insti. de iure personarum. §. seruitus. 50. dist. c. ius gentium. 12. q. 2. c. cum Redemptor. Cũ enim iure naturali omnes liberi nascerentur, non erat cognita libertas, cùm seruitus esset incognita. Institu. de libertinis, quia de iure naturali omnia communia erant. Sed ius gentium, & regna diuisit, & seruitutem, & obligationẽ induxit. 8. dist. c. quo iure. Instit. de iure naturali, gentium. Ius autem ciuile nomina obligationum & actiones induxit. ff. de pactis. l. conuentionum, & l. iure gentium. Insti. de actionibus. Similiter peccatum non est à natura, id est, à iure naturæ, immo potius contra naturam, tanquam eius

Augu∫t. corruptela, vnde Augu∫t. ait: Peccatum non e∫t natura, ∫ed vitium naturæ appetentis, id quod non e∫t ∫ui ordinis. Vnde natura fuit creata libera ab omni peccato. Et iterum per peccatum ∫ubiicitur homo dominio alieno, ∫. diabolo, vel nece∫∫itati peccandi, quia homo in peccato po∫itus (∫icut dicit Chri∫tus) non facit quod vult, ∫ed quod diabolus vult. Apo∫t. Rom. 7. Non quod volo, bonũ hoc ago, ∫ed quod nolo, malum. Nec i∫ta nece∫∫itas, vel voluntas excu∫at, quia non e∫t coactionis, nec excludens arbitrij libertatem.

Item ab ei∫dem hominibus incepit ∫eruitus, & peccatũ ∫cilicet à primis parentibus. Non e∫t enim verum dictum quorundam dicentium, quòd ∫eruitus accepit initium ab ebrietate Noe, quod probãt per illud. 35. di∫t. 6. c. die. Non e∫∫et hodie ∫eruitus, ni∫i ebrietas fui∫∫et, quia exponi pote∫t: Non e∫∫et, ∫cilicet, hoc modo inducta, id e∫t, per maledictionẽ, & propter ebrietatem. ∫eruitus enim fuit ante diluuium: quia Nemroth, qui fuit oppre∫∫or, fuit ante diluuium. Po∫∫emus autẽ dicere, quod ∫eruitus fuit ab ebrietate ∫pirituali. Nam primi parentes ∫atis po∫∫unt dici fui∫∫e ebrij, quando peccauerunt, quia ∫ine men∫ura fuerunt, nec verum intellectum habuerunt, nec veram electionem, ∫icut nec ebrius habet Et ∫i illa ebrietas non fui∫∫et, ∫eruitus ∫ub∫ecuta non fui∫∫et, ∫altem coactionis, & afflictionis. Vnde po∫t peccatum ∫tatim dictum e∫t Euæ, Sub viri pote∫tate eris.

Secundò, quo ad conditionem, Gene. 3. quia conditio ∫eruitutis ∫equitur ventrem, id mulierẽ. Nam ∫i mater e∫t ∫erua, & partus ∫eruus. Et ∫i libera aliquo tempore, ∫cilicet dum prægnans erat, ingenuus iudicatur partus. In∫tit. de ingenuis, in princi. & ff. de ∫tatu hominum, & ∫eruorum. l. 11. Similiter ∫eruitus peccati, vel libertas iu∫titiæ ∫equitur matrem, id e∫t voluntatem, quæ qua∫i mater e∫t in actibus, & operibus humanis. Vnde ip∫a e∫t (∫ecundum Aug.) qua peccatur, & rectè viuitur. Po∫∫et etiam dici, quod velut mulier ∫erua e∫t caro: velut autẽ libera e∫t mens, vnde carnis e∫t ∫eruire, mentis verò iubere: vnde Sene. dicit: Errat ∫i quis æ∫timat ∫eruitutem in totum hominem de∫cendere. Pars eius melior excepta e∫t: corpora obnoxia ∫unt ad∫cripta dominis. Mens quidem e∫t ∫ui iuris Hinc e∫t, quod in his quæ pertinẽt ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, quia igitur caro ∫erua e∫t, mens verò libera, qui ∫ecundum carnẽ viuunt, ∫unt ∫erui, hi verò, qui ∫ecundũ mentem, ∫unt liberi. Gal. Qui de ancilla ∫ecundum carnem natus. Sen. li. 3. de ben. Gal. 4.

Tertiò, quo ad liberationem, quia quandoque ∫eruus de gratia domini ∫ui fit liber: & ∫ic peccator per diuinã gratiam fit iu∫tus. Sicut ergo quamdiu aliquis in ∫eruitute e∫t po∫itus e∫t manui, & pote∫tate ∫uppo∫itus: ∫ed manumi∫∫us à manu, & pote∫tate liberatur. In∫ti. de libertinis. Ita quã diu aliquis e∫t in peccato manui, & pote∫tati diaboli ∫ubiectus e∫t: ∫ed per pœnitentiam ab eo liberatur. Nam (∫ecundũ Boetium) erat antiquitus quædã virga prętoris, quæ dicebatur vindicta: qua manu mittendus ter percutibatur à prætore dicente, Aio te liberum. C. ∫i aduer∫us liberta. l. 2 ∫ecundum Azonem. Et ex hoc forte proce∫∫it forma ab∫olutionis canonicæ. quæ cum virgis fit, & verbis, & aliis con∫uetis, extra de ∫en. excommu. c. à nobis. 2. Sed adhuc hæc virga pœnitentia e∫t: qua∫i pœnitens ter percutiatur,

tur, scilicet in contritione, confessione, & satisfactione, absoluetur à seruitute peccati, & restituetur in gratiæ libertatem.

Item peccans in seipsum non minus puniendus est, quã peccãs in alium, quod patet per exemplum eius, qui sibi ipsi iniicit manus violentas, quia talis secundũ iura sic irregularis est, quòd non promouetur, & promotus deiicitur. Et assignatur triplex ratio.

Prima, quia præsumitur quòd in aliis omnem tyrannidem tute exerceat, qui in seipsum ausus est seuire. ff. de hæred. ac. cũ autem. §. accipitur, vnde versus. Qui sibi non parcit, tibi vel mihi, quomodo parcet. ff. de bon. eo. qui mor. si. ante sen. consci. l. 1. §. ante pen.

Secunda ratio est, quia alienum inuadit, & sic furtum facit. Furtũ enim est contractatio rei alienæ inuito domino. Insti. de ob. quæ quasi ex maleficio nas. §. 1. C. Vnde vi. §. fi. Nemo autẽ dominus videtur membrorũ suorũ. ff. ad legẽ Aquil. l. liber homo. §. 1.

Tertia autem ratio est, quia sui ipsius est homicida, & conditioni Dei inimicus. 55. dist. c. si quis absciderit. In illo igitur, qui sibi amputat causa irregularitatis, est seuitia, siue magnum membrum amputet siue paruum, appareat, vel non appareat, nisi causa incisionis iusta fuerit puta languor. Est enim caro putrida resecanda. 5. q. 5. c. 1. 24. q. 3. c. resecandæ. Verum in his, quæ sine sua culpa ab alio, vel casu fortuito mutilãtur est causa irregularitatis deformitas in membris apparentibus, & debilitas in nõ apparentibus. Sed quanta debilitas, vel deformitas, vel qualem irregularitatem inducat, superioris iudicio derelinquitur. arg. extra de corpo viciatis c. 1. & 2. & c. pen. & vlti. & extra de clerico ægro. c. 1. Nec est verũ, quod dicunt rustici, quòd vbi presbyter ab hostibus sectus, est non possit celebrare nisi testiculos siccos, & puluerizatos gerat in bursa: quasi tunc intelligatur omnia membra sua habere, siue enim habeat siccos, siue virides defectus illius membri, nec deformitatem, nec debilitatem inducit.

Item peccatores sunt venatores diaboli. Est enim multiplex venatio. Nam quædã est oppressiua, & ista est tyrannorũ, aliorũ opprimentium. Genesis. Cœpit Nemroth robustus esse venator coram Domino, id est, oppressor hominum. 6. dist. §. his ita. Gen. 10.

Secunda adulatoria, est ista histrionum, & similium, quoties placendi causa dicunt bona de aliquo, ipsum falsè commendando. Et hæc adulatorũ venatio est omnibus illicita, & secundũ iura infamiam infert, vt 86. dist. c. sunt nonnulli. & 6. q. 1. c. plurimi. 3. q. 7. §. tria.

Tertia est arenatoria, cum quis recepit salarium, & in arena pugnet cum bestiis feris: secus de mansuetis. Item sicus si non pugnet pro pecunia, sed vt probitatem suam probet, seu virtutem experiatur. Et hæc etiam secundum iura est omnibus illicita, vt 3. quæstio. 7. §. tria. ff. de postu. l. 1. §. Item senatus, & §. bestias. Et de hac etiam loquitur. 86. dist. c. qui venatoribus, c. & duobus c. sequ. §. Goff. Hæc autem venatio moraliter refertur ad auaros, qui propter cupiditatem lucri pugnant, id est, litigãt in arena, id est in auro, quia omne aurum tanquam arena est exigua. Sap. 7.

Quarta est occupatiua, & hæc aliquando est saltuosa, quæ in saltu, siue nemore fit canum, auium, & hominum multitudine congregata, quæ licèt nõ sit prohibita laicis. ff. de vi. publ. l. 1.

& In-

& Insti. de re. diuisi. §. feræ igitur besti. ff. de acquir. re. do. l. naturale. & l. Pomp. Clericis tamen omnino est interdicta, vt 86. dist. cap. qui venatoribus. Sed mens dicti decreti etiam de laicis intelligitur, quibus ipso tempore Quadragesimæ, & ieiuniorum hæc venatio prohibetur. Moraliter autem hæc venatio refertur ad persecutores aliorum, qui vel detrahendo, quod pertinet ad canes mordaces, vel rapiẽdo, quod pertinet ad aues rapaces, vel expugnando armis, quod pertinet ad homines feroces, alios persequi, & lædere student.

Item peccans non absoluitur à reatu diuini iudicij, nisi per pœnitentiam satisfaciat: cuius exemplum est, quia secundum ius ciuile, si ratis tua vi fluminis in agrum meum delata sit, non aliter cogor dare tibi potestatẽ extrahendi, nisi de præterito damno mihi caueas, vt ff. e. l. ratis, & ff. de exi. l. tellus. §. si ratis, & de dam. infe. l. prætor ait. §. hoc edictum, & l. hoc amplius. §. Neracius. Tunc autem moraliter adaptando, ratis vi fluminis in agrum deuenit, quando anima vi tẽtationis per peccati naufragium diuinę iræ iudicium incurrit; à quo ratis animæ educi nequit, quamdiu per pœnitentiam Deo satisfactum non fuerit.

Item peccans scienter, non est dignus misericordia; sed peccans ignoranter, misericordiam in aliquo meretur. Cuius exemplum habetur in eo, qui ordinatus est ab Episcopo excommunicato, quia si scienter quis à tali recipit ordines, indignus est dispensatione, extra de ordi. ab Episcopo, qui renuncia. vel excommunic. capit. 1. sed si ignoranter potest cum eo per proprium Episcopum dispensari extra eo. c. 2. dispensabitur autẽ quo ad executionem tantum. Nam excommunicatus licèt caracterem quẽ habet transferat, executionem tamen quam non habet, transferre non potest. 1. quæstio. 1. c. gratia, & cap. statuimus. 1. quęst. 7. c. Diabertum.

Tam spiritualis, tum etiam corporalis pœna distinctio, multiplex hic annotatur: & qui iustè à Deo ab hominibusq; puniendi sint, quique publicè vsurarij pœna sint plectendi, explanatur. Cap. LVII.

PVniri debent illi, qui sunt in culpa, vnde Iuristæ dicunt, quòd pœna suos debet tenere actores. Sed hoc non intelligitur de omni pœna. Vnde distinguitur ab aliquibus, quod est duplex pœna, scilicet æterna, & temporalis. De æterna ergo dicũt, quòd generaliter verũ est, scilicet, quod pœna suos tantum tenet actores. Ezec. Filius non portabit iniquitatem patris. Fallit tamen in originali peccato, quod ad omnes transiit, & ab Adam descendit. vnde Apostolus: Per vnum hominem intrauit mors, & per omnes transiit. Sed quo ad pœnas temporales benè punitur interdum vnus pro alio, & sic loquitur, 24. q. 3. c. si habes. 1. q. 4. c. Itẽ pro peccato, & 6. q. 1. c. quisquis. 15. q. vltima. cum multæ. extra de sponsa. c. non est nobis. extra de offi. dele. c. sane.

Ezec. 18.

Rom. 5.

Alij distinguunt, quod est triplex pœna, scilicet æterna, corporalis, & spiritualis. Aeterna pœna nunquam punitur vnus pro alio, vt 1. q. 4 c. 1. & c. iam itaque. nisi sit imitator sceleris, vbi quidem non tam pro alieno, quã pro suo delicto, punitur 1. quęstio. 1. ca. cito turpem. extra de renunc. c. vbi cum pridẽ. & sic intellige. 1. q. 3. c. contra Dñs ad Moysen. Corporalis verò pœna duplex est. Quædam enim est circa corpus, & illa sæpe punitur vnus pro

pro alio, vt patet per diuersa iura.1.q.4.§. item pro peccato criminum. Quædam verò circa statum, vt seruitus, vel infamia, & illa etiam sæpe punitur vnus pro alio.6. q.1.§. verum. 15. q. fi.c. cum multæ. extra de fil. presby. c. literas, & extra de purga.c. accedens. extra de pœnis.c. ad aures, & c. in quibusdam. Spiritualis verò pœna quadruplex est.

Prima est pœna excommunicationis, & illa nunquam punitur vnus pro alio.24.q.2.c.si habes.

Secunda est pœna interdicti loci, & illa frequẽter punitur vnus pro alio.extra de spon. c. non est nobis, extra de offi. dele c. sane, & c.1. & 6.

Tertia remotio ab oblationibus, & illa similiter punitur vnus pro alio.17. quæst.4.c.miror.

Quarta ordinis, & illa punitur vnus pro alio. Nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum vxoris. 34.dist.c.si curus.

Item si pater emit ecclesiã pro filio ipso ignorante, licet non repellatur ab ordinibus, ecclesiam tamen amittere debet.1.q.5.c.7. extra de simonia. c. de regularibus, & duobus c.sequen.

Item punitur quis in eo in quo deliquit. Cuius exemplum est in illis, qui in eadem vocatione eligendo peccauerunt, scienter eligendo indignũ: extra, de electio. c.cum in cunctis, & c. innotuit, & c. bonæ memoriæ Maguntí. quo casu sunt ipso iure potestate eligendi priuati. Et idem si peccatur in postulando.

Item punitur quis sine culpa, sed non sine causa. Causa autem quare quis iure suo sine culpa sua priuatur consueuit his versibus denotari. Paupertas, odium, vitium; fauor, scelus, ordo, Personas spoliant, & loca iure suo. Qui versus sic exponuntur. Paupertas propter quã vniuntur duę ecclesiæ, & vna amittit dignitatẽ suam.15. q.1.c. & temporis qualitas. Odium scilicet ciuium interficientium suum Episcopum. 55.q.2.c. nos, & extra de pœn.c. ad aures, & c.in quibusdam. Vnde si occiderunt ciues duos episcopos proprios successiuè, vel fortè ex alia causa simili sibi ita enormi, perdit ipsa ecclesia episcopum. Vitium scilicet lepræ, extra de clerico ægroto, vel debilitato.c.tua nos. Vnde propter vitium lepræ remouetur Episcopus ab administratione Ecclesiæ. Fauor scilicet Constantinopolis ciuitatis. 22.di.c.renouantes. Fuit enim datus Constantinopoli ciuitati primus primus locus præter Romanũ, & amisit eum Alexandrina. Scelus.27. q.fi.c. multorum. Vnde propter scelus patris, vel domini spoliatur tota familia cõmunione. Vnde aliquando remouetur ac deponitur familia ab oblationibus altaris pro peccato domini, & clericus, vt supra dictum est, à beneficio ob simoniam à patre commissam. Ordo propter cuius fauorem dominus seruum suum amittit. 54.distin. cap. frequens generalis. Et accedit.ff.de oper. libertorum.l. interdum, vbi ratione dignitatis superuenientis amittit quis operas quas habuit in liberta: quia indignum est, vt liberta seruiat, ex quo tantam adepta est libertatem. Eodẽ etiam modo priuatur aliquis etiam secũdum iudicium diuinum sine culpa, sed non sine causa: sicut Tobias priuatus est visu, & Iob filiis, vt per patientiã probarentur, ad aliorum exemplum. Vnde dicitur, quòd hanc tentationem permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Sicut etiam cæcus natus priuatus est visu nõ ex culpa, quia neque peccauit, neque parentes

Tob. 2

parentes eius, vt cæcus nasceretur: sed tamen non sine causa, scilicet pro gloria Dei.

Ioan. 9. Item puniendi sunt peccatores manifesti, non solum à Deo, sed sed etiam ab hominibus; quod patet per exemplum in vsurariis manifestis, qui præter pœnam æternam, quam merentur apud Deum, secũdum canones triplici pœna puniuntur. Nam vsurarij manifesti nec ad communionẽ altaris admittuntur, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiunt sepulturam, sed nec viuorum oblationes recipi debent. quod si quis clericus cõtrauenerit, quod accipit, reddere cogitur, & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfecerit ab officij sui manet executione suspensus. Vocantur autem vsurarij manifesti, secundum Hostien. notorij, vel ex euidentia facti: quia vsurarius mensam tenet paratam ad pecuniam mutuãdam cuilibet sub vsuris, sicut meretrix in prostibulo. patet arg. extra, de cohabi. cler. c. tua & c. si. Et in hoc casu ipso iure pœnam patitur canonis prætaxatam. Vel manifesti intelliguntur notorij iuris, puta quia sunt per Episcopum in ecclesia publicati, secus si adhuc ab ecclesia tolerentur, vt extra de cohabi. cle. & muli. c. nostra. Nã si manifesti sunt per famam tantum, non tamen notorij, non patiuntur hanc pœnam ipso iure, sufficit autem ad publicationem faciendam, quod vocati confiteãtur, vel negantes per testes conuincantur. vt de cohabitatio. cleri. c. tua. Sufficiunt autem & certa argumenta, vt extra de vsur. c. cum tu. 81. dist. c. si qui sunt.

Item punitur vnus pro malitia alteriũ inquantum de ipsa malitia participat, sicut hæres vsurarij tenetur restituere pro eo in quãtum patiuntur vires hæreditatis perceptæ: extra de appel. c. qua fronte, & de raptoribus. c. in literis. Vnde & si alter hæredum factus sit non soluendo, tenetur alius in solidum, saltem quantum ad ipsum de hæreditate peruenit. Nam & res hæreditaria obligata videtur, extra de vsur. c. cum tu.

Item nota, quòd quædam pœnæ sunt priuatiuæ, quæ vocãtur pœnæ damni. Exemplum cuius in iure de excõmunicatione, qua priuatur homo potestate eligendi, quia excommunicatus eligere non potest. extra de constitu. quod intelligitur de excommunicatione maiori, vt extra de clerico excommunicato, & inter. cap. penul.

Item de suspensione. quia etiã suspensi eligere non possunt. extra de consuetudine. c. cum dilectus. extra de donatio. c. apostolicæ: suspensi etiã celebrando irregularitatem incurrunt, extra de clerico excõmunicato. c. apostolicæ. secus de excommunicatis minori excommunicatione.

Item interdictum est pœna, quæ priuat potestate eligendi, quia nec interdicti possunt eligere, extra de electione. c. cum inter 12. seniores.

Veræ pœnitentiæ fructus, & vtilitas quanta sit, & quot modis de culpa ad gratiam hominem transferat, & multiplex apponitur trãslatio: cõfeßionis & pœnitentia, Sacerdotum arbitrio quomodo sit relinquenda, declaratur.

Cap. LXVII.

Poenitentia sequens peccata præcedentia destruit, sicut & peccatum sequens destruit præcedentia merita, Ezech. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ quas fecerat non Ezec. 18.

 recor-

recordabuntur. Sicut constitutio posterior derogat priori, vt extra de cogna. spiritu. c. 1. ff. de legi. & constitu. l. non nouum. Etiam si nulla in posteriori de prima mētio habeatur: sic & posterior vita derogat priori. Nā posterior culpa derogat priori iustitiæ, & posterior pœnitentia delet præcedentem culpam Ezech. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam: vita viuet, & nō morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet.

Ezec. 18.

Item pœnitentia transfert hominem de culpa ad gratiam. Et hæc translatio multipliciter fit, sicut patet per exemplū in trāslationibus prælatorum. Nam talis translatio aliquando fit causa necessitatis, puta cum prælatus in ecclesia sua persecutionē patitur, & hostilitatem, extra de renunc. c. nisi cum pridem. §. propter malitiam. Talis autem est translatio siue conuersio eorum, qui propter tribulationes, seu aduersitates, vel infirmitates ad Deum conuertuntur. Nam mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, sicut dicit Greg. Sap. Transtulit illos, s. pœnitentes per mare rubrum, id est, per tribulationem & persecutionem. Psalm. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Grego.
Sap. 20.
Psal. 15.

Aliquando vero fit causa vtilitatis, puta cum in ecclesia sua inutilis est, & in alia vtilis. Est enim tam vtilitas quàm necessitas legitima causa translationis. 6. q. 1. c. omnes qui. & c. episcopus. Et hac ergo ex causa debet homo cōuerti, & transire de statu culpę ad statum gratiæ, quia s. in statu culpæ est omnino inutilis quantum ad merendum, quia nec sibi, nec alteri meretur, sed dum est in statu gratiæ operatur fructuosè, quia meretur; & propterea conuersio peccatoris vocatur translatio de morte ad vitam, & de inutili ad vtile. Vnde Io. Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam. 1. Ioan. 3

Aliquando fit translatio causa leuitatis: puta, quod ex leuitate alteri ecclesiæ adhęreat, vel suam pro derelicta habeat, puta quòd vxorem duxerit, vel miles factus sit, vel quòd ab ipsa ecclesia sua desit per tres septimanas, vel duos menses sine iusta causa, vel absque licentia sui superioris. In quibus casibus, & similibus priuari potest ecclesia, debito iuris ordine seruato. Et ideo talis causa non commendabilis est. Et talis est conuersio puerorum impuberum, qui quadam leuitate animi potius, quàm deuotione, & sine licentia parentum religionem intrant, vel profitentur, & maximè si pueri sint non doli capaces: de quibus manifestum est, quod ex sola leuitate hoc fecerunt. Et ideo non obstante tali professione, quam infra pubertatis annos fecerunt, à parentibus repeti, ac reuocari possunt.

Aliquando vero fit huiusmodi translatio causa cupiditatis, vel ambitionis: & tunc secundum iura priuandus est ecclesia habita scilicet prima, & ambita, scilicet secunda, vt nec primā possideat, quam per superbiam spernit, nec secundam quam per auaritiam concupiuit, extra de clerico non re. §. si. 7. quæst. 1. c. eos, & c. si quis episcopus. Prima tamen ecclesia ipsum repetere potest, si voluerit. 7. q. 1. nō oportet. Talis ergo est conuersio siue pœnitētia ficta hypocritarum, s. vel propter

cupiditatem terreni lucri, vel propter ambitionẽ honoris, qui duplici præmio priuantur, scilicet cœlesti, quod contemnũt, & interdum etiam temporali. Tum quia seipsos aliquando affligunt abstinentia, & huiusmodi, & sic priuant seipsos commodo corporali. Tum quia etiam aliquando dum eorum hypocrisis deprehẽditur, confunduntur, & vituperãtur, & sic priuãtur pręmio æterno, quod spreuerunt, & temporali, quod ambierunt.

Aliquando fit translatio causa humilitatis, puta religionis. In quo casu inferioribus Episcopis sufficit petere licẽtiam. Alioquin si nec petita licentia transeat, ecclesia potest ipsum repetere. similiter. 7. q. 1. si qui vero. & c. si quis presbyter. Ipse autem ecclesiam repetere non potest. 7. q. 1. c. eos, & extra de renun. c. cum in dubiis. Sed hic sciẽdum, quòd si ob conscientiam criminis dimissa prælatura ad vitam monachalem quis descenderit, ad prælaturam secularem resurgere non potest de iure: alias secus. 4. quæstio. 1. c. hoc nequaquam. Et extra de renun. cap. post translationem. Et huic translationi assimilatur conuersio eorum, qui culpam suam, & miseriam erubescentes, humiliter ad pœnitentiam veniunt interdum quidem remorsu consciẽtiæ puncti, & stimulati. Qui postquàm conuersi sunt ad pristinam culpam, & conuersationem secularem, id est, inordinatam vitam, non redeunt. Ista est vera conuersio peccatoris, cuiusmodi fuit conuersio Magdalenæ. Item nota, quòd pœnitentiæ, quæ iniunguntur à sacerdotibus, sunt hodie arbitrariæ: quia de eis non possit dari certa diffinitio siue regula, & ideo relinquuntur sacerdotum arbitrio, seu iudicio determinandæ, sicut etiam secundum iura ea, quæ certa regula diffiniri non possunt, iudicis arbitrio relinquũtur, sicut de fide testibus adhibẽda. Ideoque hoc fidei iudicis recipientis relinquitur, quia ipse magis scire potest quàm alius, ff. de testibus, & attest. l. fides vel verba epistolæ. Item in mora, cuius diffinitio non traditur. ff. de vsuris, leg. ex mora. Reg. 1. Itẽ in impensis factis in rebus dotalibus. Nam & si deduci debeant, non tamẽ facile est in vniuersum diffiniri, sed singula ex genere, & magnitudine impendiorũ extimari possunt. ff. de impen. in re. dota. factis. l. quod dicitur, in fin. Similiter ergo & in quantitate pœnitentiæ peccatoribus imponendæ conuenit. Vnde tempora pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt sacerdotis iudicio, prout cõuersorum animos prospexerit esse deuotos habito respectu ad ætatis pericula, & ægritudinum necessitates. 26. q. 7. c. tempora, & c. hoc fit.

Luc. 7.

Perseuerantia bona, quæ consuetudini similis esse dicitur, breuiter cẽsentur. Cap. LIX.

PErseuerantia bonæ vitæ excludit ius Diaboli ab homine, & acquirit in eo ius Deo. Vnde assimilatur consuetudini, quæ si sit rationabilis, tollit ius in loco in quo viget. ff. de legibus, & senna. consul. l. de quibus. Item consuetudo rationabilis ius inducit. Insti. de iure naturali, gen. & ciui. §. ex non scripto. Itẽ perseuerantia, & continuatio boni præualet legi peccati, sicut etiam consuetudo vincit legem, s. si sit à tanto tempore seruata, vt non sit in memoria hominum quãdo incœpit. vt ff. de aqua pluui. arcen. l. 1. in fi. & ff. de aqua quoti. & æstiua. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Et similiter consuetudo, quã Romana seruat ecclesia, & pręcipit

pit ab aliis seruari, etiam vincit legem, vt 11. distin c. nolite, de cõsecra. dist. 1. c. basilicas.

Item continuatio pœnitẽtiæ, & bonæ vitæ sequentis, abolet culpam & infamiam malę vitæ pręcedentis: sicut consuetudo posterior tollit priorem. extra de cogna. spiritu. c. 1. Et hoc verum est si in eodem municipio diuersæ consuetudines diuersis temporibus oriuntur. Nam si diuersis, secus, vt 12. dist. ca. scit sancta. Hæc enim diuersæ aliquorum consuetudines aliorum debent contrario more subuerti, vt 12. dist. c. illud.

Papa suprema potestas circa spiritualia, & temporalia duobus in gladiis designata describitur: quæ pariter in vsu pallij designari declaratur.

Cap. LX.

Potestas non solùm spiritualiis, sed etiam temporalis est apud Papam. Nam Papa vtrunq; gladiũ habet 22 di. c. 1. 63. di. c. tibi domino. Vnde & reges deponit. 15. q. 6. c. alius, & c. nos sanctorum, & c. iuratorum. 1. q. 4 c quia præsulatus. 96. dist. c. duo sunt. Et non solum regẽ constituit, imo transfert. extra de elect. c. venerabilem. immo etiam Imperatorem electum Papa habet approbare, electionem confirmare, vel infirmare, & ipsum cõfirmatum etiam consecrare. Et hæc omnia probãtur in prædicta decretali venerabilem. Ipse etiã Papa Imperatorem deponere potest. Si enim Zacharias Papa Regem Francorum, qui à Romano pontifice coronã non recipit, nec per eum examinatur, nec cõprobatur ab eo, vel reprobatur, non tam pro suis iniquitatibus quàm pro eo, quòd tante potestati erat inutilis, à regno deposuit, & alium loco eius instituit 15. q. 6. c alius. multo fortius Imperatorẽ, qui specialius quodammodo sub est, ei poterit remouere. 99. dis. c. duo sunt. & c. si Imperator.

Item potestatis, vel officij plenitudo in maioribus prælatis repræsentatur, & designatur in vsu pallij. Nam in Papa pallium designat pletudinem potestatis plenissimam. extra de au. & vsu pallij. c. ad honorẽ, & extra de elect. c. illa quotidiana. In Patriarchis verò plenissimam officij designat potestatem, arg. extra de priuile. c antiqua. In Archiepiscopis pleniorem officij potestatem. extra de auct. & vsu pallij. c. nisi. & c. ad honorem. In Episcopis verò plenam officij potestatem, quibus quãdoque conceditur, scilicet aliquibus, vt Papien. ac Cumen & Messano. & Ostien. Quibus ex longua consuetudine, & ecclesiarum suarum priuil. debetur, quæ seruanda sunt, extra de officio ordina. c. duo simul. 25 q. 2. c. 1. 2. & 3.

Prælatorum in subditos potestas ac regimen in virga correptionis, doctrináque prædicationis perfici, ac quemadmodum corrigere prædicarẽq; debeant, aperitur.

Cap. LXI.

Prælatorũ regimen præcipuè in duobus consistit, scilicet in virga correctionis, & doctrina prædicationis. Nam latratu canũ lupi atcendi sunt, baculoque pastorum 45. dist. §. j. Sed in virga disciplinæ attendere debet, vt corrigat beneuolenter, scilicet non ex odio, sed ex charitate, quia falsa iustitia dedignationem habet, vera compassionem.

Item, vt corrigat prudenter scilicet vt cum discretione corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quos castigare seuerius necesse est non seuientis plectantur animo, sed medentis, vt 86. dist. c. 2.

Item

Itē congruēter, s. vt rigor iustitiæ, vbi cōgruit remittatur. & vbi expedit intēdatur. Est autē remittēdus siue tēperādus ex duobus.

Primò ex multitudine peccantium. 1. q. 7. c. quotiens. extra de transf. c. fina. Vnde versus cōmunis: Ob populū multū crimē pertransit inultum. Quando autem est multitudo in causa, tunc prælatus incipere debet à spiritualibus proximis, vt eorum exemplo frangatur cætera multitudo. 54. di. c. commesationes.

Item puniendi sunt maiores de vniuersitate, qui alios trahunt ad peccatum, extra de cler. excom. c. latores.

Secundo tēperatur rigor ex qualitate peccantiū, quia deferendū est personæ, & dignitati, extra de offi. deleg. c. sanè, c. quia, & c. past. & extra de mai. & obe. c. per tuas. 45. di. c. cum beatus. 50. di. contumaces. 2. q. 7. c. quisquis. 24 q. 1. c. qui cōtra pacē. ff. de pœnis. l. vt seruorū, ita tamen, quòd non deferatur iustitia vitæ, quia secūdum Aug. siue plectendo, siue ignoscendo, hoc solū bene agitur, vt vita hominū corrigatur. 22. q. c. prodest. Est etiā interdū rigor augēdus ex duobus. Primū cum peccatū ex auctoritate defenditur, de pœniten. di 6. c. 1. in fi. Itē secundo cū vsitatum est malū, & multis crassantibus opus est exēplo 1. q. 1. c. reperiūtur. ff. de pœnis. l. aut facta. §. vlti. Et nota, quod si superior modum excedit nimis corrigēdo, & si peccet 14. q. 4. c. quo peccat, in fi. nō tamē cogitur à subditis veniā postulare, nedū nimiū seruatur humilitas, regēdi frāgatur auctoritas. 86. di. c. quādo. Sæpe enim ex conuersatione æquali contēptus nascitur dignitatis. ff. de off. c. præsidis. obseruandū. Debet enim prælatus ex ingenio suo dignitatē augere, ne contemptibilis habeatur. ff. de offi. proconf. l. nec quicquam. §. circa. 50. di. c. 1. extra de accu. c. qualiter, & quando. Secūdo pertinet ad regimen prælati doctrina prædicationis. Vbi primò necessaria est charitas intus ardēs. Cor. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autē non habeam, factus sum velut æs sonans. Secūdo vita exterius lucēs. Gre. Cuius vita despicitur restat, vt eius prædicatio contemnatur. 3. q. 7. §. porrò in fi. Ambr. Iudicet ille de alterius errore, qui nō habet in se, quod condemnet, vt e. q. c. incidet. Grego. In grauibus peccatis quis positus dū suis præmitur, aliena non diluit, vt e. q. c. in grauibus. Chryso. Male viuendo, & bene docēdo Deū instruis qualiter te debeat condemnare. 40. di. c. multi. Talis secundum Heironymum assimilatur cineri, per quem lixiuium transiens lauat, & non lauatur. 83. dist. §. vlt Et secundum Augustinum assimalatur lapideo canali, per quē aqua doctrinę trāsit ad vrceolos, id est, ad subditorum corda, in quibus aliis fructum facit. j. q. 1. c. si fuerit. Et secundum Nicolaum Papam assimilatur faci ardēti, quę seipsam consumens, aliis lucem ministrat 15. vlti. c. vlti.

Aug. — Aug. in Reg. — 1. Cor. 13

Tertiò necessarius est actus prædicationis discretæ, docens: circa quam quatuor considerabis. Tēpus, vt non loquatur semper, sed temporibus oportunis, si enim semper plueret, terra nō germinaret. Vnde Leui. Vir qui fluxum seminis, scilicet spiritualis, id est, verba Dei, patitur, immundus erit. Ideo Paulus dicturus importune, præmisit, oportunè. 43. dist. c. sit rector in fine. Leui. 15.

Item considerandus est locus, vt scilicet in ecclesia, vel alio loco publico, vel honesto, non in priuatis domibus, ne suspitio sit

fit de hæresi. 30. dist. c. si quis.

Item modus scilicet, vt fiducialiter, & liberè prædicetur. 11. q. 2. c. nolite. Et in priuatis locis possunt aliqua proponi non solemniter, sed in modum simplicis exhortationis, seu collationis, extra de hæreticis. c. cum ex iniuncto. circa prin. Debet esse etiam prædicatio humilis extra, de maioritate, & obedientia. c. humilis doctrina. quia asperitatis nimiæ increpatio, nec correptionem recipit, nec salutem. 45. di. c. cum beatus. ff. ad le. aqui. l. præceptoris.

Quartò consideranda est dicēdorum, & auditorum qualitas. Nam secundum capacitatē audiētium docenda sunt alta, & profunda, & subtilia, & infima plana, & simplicia 43. di. c. sit rector 8. q. 1. c. oportet. Alias si non intelligentibus profunda diceret, non esset prædicator, sed percussor. In fine nota, quòd prælatus, qui non audiuit Donatum, & est nimis insufficiens, deponendus est, extra de æta. & quali. ca. vltim.

Item prælatus debet diligenter custodire gregem suum, quòd ex negligentia, vel incuria sua nullus in eo iacturam patiatur: alioquin reus efficitur. Vnde prælati in hoc similes sunt illis, qui habitāt in littoribus maris. Quia secundum leges, si non inueniatur, qui rapuit res ex naufragio, hi, qui iuxta littora maris in quibus nauis infixa, vel tracta fuit inter fines agri cuiusque prædia possident siue morantur, ex edicto diui Adriani tenentur, & à præsidibus condemnari debent damnum passis, vt sic possessores territorijs, quamuis nihil rapuerint, in omni eos, quòd damnum sibi naufragio ademptum probauerint, condemnentur. Et est ratio naturalis, quia sic debēt custodire inter littora, ne etiā ab extraneis ibi aliquid diripiatur. Inuigilent ergo, & ponant custodes, ne detrimentum patiātur, secūdum quod legitur de officio præfecti vigilum. lege prima, secunda, & tertia. Similiter si de domo, vel villa expugnatis aliquid raptum sit, quamuis verba edicti desint, tamen ex mente Labeo ait huic edicto locum fore. Nec enim minus in mari quam in villa, vel econuerso possumus per latrunculos infestari vt. ff. eo. l. 3. §. Labeo scripsit. Et similiter ex mente diui Adriani dici potest, quòd si quis extraneus in ciuitate aliqua, vel eius territorio fuerit spoliatus, vel res eius furto amiserit, communitas teneatur. Hæc actio, & contra hæredes datur, vt. ff. eod. l. 4. in fine. Si ergo communitas quælibet tenetur custodire diligenter territorium suum: multo magis custodire, & conseruare tenetur quilibet prælatus gregem suum. Alioquin dicetur ei illud Zachar. O pastor, & idolum derelinquens gregem. Vnde sicut idolum hominis non est homo simpliciter, sed homo secundum quid: sic etiam pastor non custodiens gregem suum. Zach. 11.

Item prælati peccatum periculosum est subditis non solum publicum, sed etiam occultum: quod patet per exemplum in simoniacis. Quia si episcopus sit simoniacus in ordine, & occultus, suspensus est quo ad omnes. Et probatur. 32. di. c. nullus, & c. præter hæc. Simoniacus enim in ordine habet caracterem vitiosum. 1. q. 1. c. reperiuntur. & c. quibusdam narrantibus. Vnde si scio eum simoniacum in ordine occultum nullo modo debeo ab eo ordinari. 1. q. 1. c. si quis à simoniacis, extra de simonia per tuas. Et si ignoro eum simo-

simoniacum esse, cum sit in veritate non recipio executionem, sed dispensatione indigeo in detestationem criminis, vt in dicto. c. si quis à simoniacis, extra de ordinatis ab episcopo. c. 1. in fi. & c. 2. Si autem scio, sed coactus sum recipere, si absolutè coactus fuerim, tunc nec caracterem recipio. 50. di. c. presbyteros. extra, de bapt. c. maiores. Si vero coactus fuerim conditionaliter, tunc aliud est, quàm ignoranter. 1. q. 1. c. constat, Recipio enim executionem, sed non sibi. Et ratio est, quia magis constat de voluntate coacti, quã ignorantis, extra de simonia. c. sicut nobis. Si autem credo, vel scio episcopum simoniacum non in suo ordine, sed in collatione ordinum, seu beneficiorum, si possum obtinere, quod ab alio ordiner, debeo vtique hoc facere. Alioquin quamdiu toleratur ab ecclesia, & occultus est, si compellat me, securè recipio, non obstante conscientia repugnante, quia erronea est. 13. dist. c. nerui. 11. q. 3. c. Cui est illata. licet sit ar. contrarium. ff. de libe. l. causa igitur. §. 1. Et quia omne, quod fit contra conscientiam. & c. 28. q. 1. §. ex his. extra de præscriptio. c. quam omne. Sed intellige conscientiam ex præcepto, vel prohibitione formatam, vel quòd fit contra conscientiam non erroneã, quòd si mala audieris de prælato, sis fidelis, & non nimis credulus. ff. quòd eum falso. tu l. 1. in fi. ff. de eo per quem factum est. l. 1. §. 1. extra de in int. c. rest. ex literis, quia dictum vnius facilè sequitur multitudo, extra de purgatione. cano. 6. cum in iuuentute, ergo de facili aurem non præbeas. 11. q. 7. c. si quid igitur. 86. dist. c. si quid vero de quocunq;. 33. dist. c. habuisse.

In purgatorio existentes non posse seipsos, vel ligare ad culpam, vel soluere à pœna, hacq; de causa excommunicationi comparari explanatur.

Cap. LXII.

PVrgatorij pœna assimilatur excõmunicationi, vel pœnæ legali per quam scilicet nullus seipsum ligare potest, vel soluere, ff. de arbitris. l. penul. 4. q. 4. c. 1. C. ne qui in causa sua indi. l. vnica. Est tamen contrarium ar. de sen. excommun. c. cum desideres. vbi innuitur, quod si episcopus communicet cum illo quem excommunicauit, sententiam incurrit. Sed dic, quòd ille non ligatur sententia propria, sed canonis. Et si expresse diceret, quod participans cum excommunicato ab eo non ligaretur non valeret: extra de sent. excom. c. nuper. 11. q. 3. excommunicatis, & c. cum excommunicato. Similiter nullus in purgatorio existens potest seipsum, vel ligare ad culpam, vel soluere à pœna. Et ideo à nobis expectant suffragia, quibus à pœna illa solui mereantur siue per suffragia eleemosynarũ, siue orationum, & huiusmodi. Mach. Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Item nota, quod purgantur aliquãdo animæ defunctorum extra locum communem purgatorij, in quo generaliter animæ purgari dicũtur, sicut patet ex 4. dialo. beati. Greg. Et hoc conceditur aliquibus ex priuilegio speciali, vt, s. exemptæ sint à communis purgatorij loco sicut per priuilegiũ eximitur quis à foro 16. q. 1. c. frater. extra de priuil. c. cum capella. ff. de excu. mu. l. penultima. §. si potest. ff. de excu. tu. c. spadonem. §. scire. ff. de aministr. l. is cui. Conceditur ergo hoc priuilegiũ gratiæ, quorundam hominum animabus, vt in aliquo loco super

2. Mac. 12

Gre. 4. dia.

terram purgentur, vt eorum status hic existentibus facilius innotescat, vt scilicet ab eis citius adiuuentur, vel propter alias causas Deo notas.

Rationis virtus, quæ participatio luminis diuini interdum vocatur, quantum cæteras animi virtutes excellat, ostenditur.

Cap. LXIII.

RAtio, cum sit virtus eminētior in homine, debet regere totam animam, & omnes partes eius: sicut dicunt iura, quòd quælibet ecclesia episcopatus regenda est iuxta dispositionem, & ordinationem Episcopi 10.q.1 c. decretum & c. regenda. Nā Episcopus est maior omnibus, sicut Christi vicarius 33.q.v.c. mulierem. Vnde inobediens ei, morte, scilicet excommunicationis occidetur, extra de maio. & obed. c. 1. & 2. quia omnes sub eo sunt, vt e.ti.c. omnes. Similiter, quia ratio (secundum Phi.) est supremū in homine, gerens similitudinem Dei. Psalm. Signatum est super nos &c. Est enim lumen rationis quædam participatio diuini luminis, idcirco debet esse super nos, id est, principari, & dominari in nobis, ita vt omnes partes hominis, & actus secundum eius dispositionem, & ordinationem regulentur. Et si caro, vel aliquod membrum illius ei non obediant, occidenda sunt mortificatione pœnitentię. Vnde Apostolus: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Arist.
Psal. 6.
Rom. 18.

Quæ, & quando Religiosis corporis recreatio conueniat pluribus legum auctoritatibus comprobatur.

Cap. LXIIII.

REcreatio quieta, & modesta cuilibet licet pro tempore, sed dissoluta, & inquieta non cōpetit viris spiritualibus. Hinc est enim (secundum iura,) quòd clericis non prohibetur piscatio. licet enim clericis non solum causa necessitatis, vel vtilitatis, sed etiam causa recreationis cum retibus piscari, dummodo tamen cum silentio, & modestia fiat. Nam, & monacho, licèt retia texere pro piscibus capiendis. de conse. di. v. c. nunquā. Prohibetur tamen clericis venatio. vt 86. di. c. qui venatoribus. Ideo ergo piscatio conceditur, & venatio prohibetur, quia venatio fit cum inquietudine, & clamore: piscatio vero cum quiete. Et, quia maior delectatio, & dissolutio est in venatione, quàm in piscatione, venator enim currit per deuia, sicut diabolus cū ducit animam captiuam. verum est tamen, quòd licèt clericis prohibeatur saltuosa venatio, & clamosa, tamen quieta, & recreatiua conceditur, scilicet quando fit non causa voluptatis, sed recreationis ad excitandum forsitan appetitum, vel calorem naturalem. ar. extra de homicidio c. dilectus filius. a. capellanus, & extra de iureiurando. c. & si Christus de cons. di. v. c. sint tibi ieiunia. 1. & 2. licèt secundum quosdā Episcopo sit omnino interdicta. Osti.
Sic intelligunt. 34. di. c. j. Ostien. autem dicit, quòd venatio est omnibus interdicta, si fiat eo tēpore quo debent homines in ecclesia esse, vel orare, siue sint clerici, siue laici. 86. di. c. amputatis. de conse. di. 3. c. irreligiosum. & di. v c. ieiunium quia venatorem scilicet in venatione mortuum neminem legimus sanctum. 86. dist. c. qui venatoribus. Et non solum in diebus ieiuniorum est illicita, sed etiam in festis, quibus homines debent venire ad ecclesiam, nisi forte necessitate famis ingruēte. Et idem est si apri venirent, & vastarent segetes, vel vineas cleri-

clericorum vel monachorũ. Aliis autem diebus licita est laicis pro carnibus, & pellibus habendis alias non. secundum Raimun, & Goffredum. Qui, & de ipsa venatione decimas dare iubentur. 16.q.1.quicũque.& extra de decimis non est in potestate. Clericis autem est illicita, si nimis apponant mẽtem in venatione, ita quòd eclesia in spiritualibus, vel temporalibus exinde detrimetũ patiatur, vel aliquod onus inde habeat. extra de cler. vena.c.1. & 2. Necessitate ergo ecclesiæ exigente licita est venatio clericis, & monachis. Et similiter causa vtilitatis, & recreationis aliquotiens possunt venari siue sint Episcopi siue alij dummòdo venatio sit quieta, & non proficiscantur cũ canibus & auibus, quando debent visitare, & prædicare.

Iuris exẽplo, eiusdemq; auctoritate quãdo damnum alicui illatum, & quibus casibus possit absque culpa remitti, docetur.

LXV.

Remitti nõ potest damnum alicui illatum sine consensu illius, nisi propter necessitatẽ pacis, vel alicuius consimilis vtilitatis cõmunis. Vnde pone quod bellum fuerit inter duos milites, vel principes, & hinc inde iniuriæ multæ, & damna sint illata, postea facta est pax inter ipsos, & dãna hincinde data remissa sunt, nunquid ista remissio extenditur ad homines, & valitores vtriusque? Non videtur, nisi de cõsensu eorundem sit facta. arg. C. de transacti. l. 1. & l. transactionis placitum, & l. preses. & l. ver. pe. a. te. extra de mai. & obed. c. fi. ff. de transact. lege. 3. & l. qui cum toto. & lege nulli. ff. de pact. l. simus. §. pact. l. vbi & l. in summa. & l. si conuenerit. Vel nisi fortè aliter nõ possit haberi pax, vbi quidẽ vtiliter partis geritur negocium vtriusque. Et sic potest intelligi. ff. de pact. l. conuentionũ. Aliter quomodo possum remittere ius hominis mei, cũ nec possem ab eodem tantũdem extorquere sine rapina.

Quemadmodum restitutio sit agenda, vt iusta existat, quasq; conditiones habere debeat, aperitur.

Cap. LXVI.

Restitutio præsupponit tria, scilicet damnum, factum, & peccatum.

Primo enim non videtur cadere restitutio, nisi damnum datum sit. Vnde secundũ legem ciuilem, si oliuam meam maturam decerpsisti, vel secuisti, vel seruũ meũ puerum castrasti, & preciosiorem fecisti, & expensas quas in prædictis fecisti, donasti, id est, fingis donasse, tu mihi ad restitutionẽ non teneris, quia non intulisti damnum: sed si aliquod horum interemisti, vel surripuisti, furti teneris, & pro seruo castrato iniuriarum erit agendum, vt ex edicto edi. aut ex l. 12. tabularum in quadruplum. Si autem oliuã, vel messem immaturam collegisti, damnum intulisti: & ideo locum habet actio de dãno dato, & per consequens restitutionis obligatio. ff. ad legem Aquiliam. l. si seruus seruum. §. rupisse, & §. si oliuam, & l. fere. ff. de edi. edicto. l. ediles. §. sed etenim.

Secundo præsupponit restitutio, quòd factum hominis interuenit, & intelligo factum commissum, vel omissum. Vnde secũdum iura, cùm sine facto hominis ex corruptione ipsius rei dãnum prouenit, non tenetur. Et ideo secundum Iuristas, si vsufructuarius riuos patiatur corrumpi, vel vites non succiderit, non tenetur. l. Aquil. ff. de vsufr. c. cuius. §. denique. Porrò si propter negligentiam hominis ignis

non ex ipsis rebus, sed extrinsecus proueniat Aquil. agitur, vt l. 3. §. si fornicarius, & extra de dã. da. c. si egressus. Sicut cum negligtia plaustrali lapides ceciderunt, & damnum dederunt. ff. ad l. Aquil. l. si seruus. §. si ex plaustro.

Tertio restitutio præsopponit culpam interuenisse: aliàs secundum iura cessat actio de damno dato Et ideo neque furiosus, neque infans doli carens tali actione tenetur. secus, si sit doli capax. ff. ad legem Aquil. l. 5. §. iniuriã. extra, de delic. pub. capit. j.

Omnia sacramenta noua legis institutionem à Christo habuisse: eorumq́ irreuerentia quantum periculosa existat, apertè monstratur.

Cap. LXVII.

SAcramenta à Christo instituta partim habẽtur ex scriptura Euãgelica, sicut baptismus, Eucharistia, & quædam alia, partim verò ex traditione Apostolorum sine scriptura, sicut confirmatio, ordo, & huiusmodi. Sicut etiam ius humanum constat ex scripto, & nõ scripto: sed quod in scriptis redactũ est, vocatur lex, siue constitutio: Quod autem in scriptis non est, vocatur consuetudo, vt j. dist. §. cũ itaque. Consuetudo enim est ius queddã moribus, id est, assiduis actibus hominum institutũ, quod pro lege scibitur cum deficit lex, vt 1. di. c. consuetudo. Aliàs etiam dicitur. Constat ius nostrum ex scripto, & non scripto, vt Insti. de iure natura. gen. & ciu. §. constat.

Item sacramentorũ iniuria, vel irreuerentia est valde periculosa: & hoc patet per exemplũ in baptismo, cuius iteratio, quia esset iniuria sacramenti, de cõsec. dist. 2. §. si. magna pœna punitur. Nã pœna iterantis baptismum secũdum l. est vltimum suppliciũ. C. ne sanctum baptisma rei. l. 2. Sed ei qui sanctũ baptisma geminat, pœna depositionis imponitur, tãquam indigno sacerdotio. C. eo. titu. l. j. Illi autem qui sponte, vel conditionaliter coacti, promoueri non possunt. Et idem intellige si ignoranter, & postea cum scierunt, ratum habuerũt. Item si ab hæreticis scienter. 50. dis. confirmandum. 1. quæst. 1. c. ventum. in fin. & q. 7. c. Qui in qualibet, & c. conuenientibus. In habitu tamẽ clericali debent isti viuere, & sic retinebunt priuilegium clericale. 81. dist. c. dictum de cõse. dist. 5. ca. dictum est. Qui autẽ ignorãter, sunt baptizati sicut frequẽter fit de infantibus, vel coacti absolutè, possunt promoueri, secundum quosdam de iure; secundum alios, quod tutius est, de dispensatione Episcopi. 1. quæstione quarta. c. placuit de vtrisque habetur de conser. d. 4. c. qui bis. vbi dicitur, quod si ignoranter sit aliquis baptizatus, non indiget pœnitentia, sed tamen est irregularis, & promoueri nõ potest. sed illud dictum fuit olim in odium rebaptizantium, & de rigore magno, vel loquitur de ignorãtia iuris quæ nõ excusat in talibus. & quod dictum est de rebaptizato, idem & de reconfirmato. argumen. 68. distinctione. ca. 1. de cõse. dist. v. c. dictum.

Virginis salutatio quomodo naturam humanam prius per Adã peccatum maledictam rebenedixerit, vnico comprobatur Pontificis exemplo.

Cap. LXVIII.

SAlutatio beatę Virginis continet benedictionũ, cùm dicitur, Benedicta tu in mulieribus. Quia per eam humana natura, quæ prius maledicta & excõmunicata fuerat rebenedicta, & absoluta, siue recõciliata fuit. Nam hæc ei salutatio à Deo missa est.

Dicunt

Dicunt enim iura, quod si Papa ex certa scientia aliquem excommunicatum salutauerit, vel eidẽ alias participauerit, quod ille absoluitur ab excommunicatione, quia eo ipso præsumitur, quòd velit ipsum absoluere, argu. extra de priui. c. cùm olim essemus. extra, de sent. excommu. c. si aliquãdo. 63. dist. c. cum Adrianus. de conse. dist. 2. c. pacẽ. Nec obstat, quod formam absolutionis non seruat, quare videtur cõtradicere extra de senten. excommuni. c. cum desideres, & cap. à nobis, quia dicit potest, quòd princeps sola voluntate manumittit. ff. de manumiss. ap eum. Multo ergo magis absoluit salutatio Dei.

Quo pacto pecunia, vel alterius rei restitutio sit à nobis agenda, breuiter erudimur.

Cap. LXIX.

SAtisfactio debetur ei, qui læsus est, vel alteri qui sit loco eius Vnde vsura restituenda est ei à quo extorta est, vel hæredi suo: & si talis non inueniatur, est pauperibus erogãda, vt extra, de vsu, c. cu. tu. & ar. extra de homi. c. Sicut. & 14. quæstio. v. c. 1. Quod si debitor, vel hæres eius absens est dicunt quidam, quod vsurarius adhuc debet ei mittere, sed sumptibus debitoris absentis, argu. ff. de oper. libertorum. l. opere. Quod verum est, quando is à quo extortæ sunt vsuræ, vel hæres eius, alibi se transtulerunt. Sed si vsurarius, qui est malefidei alibi se transferat, quàm vbi vsuras exercuit, tunc propriis sumptibus tenetur mittere. Sicut apertè probantur hæc ff. de rei vend. c. l. si res, & l. Si verò & sequen, & de leg. 1. l. cũ res. §. 1. & de edendo. l. prætor ait. §. vlti. & l. sequen. Item hoc quod dictum est, quod vsurarius debet mittere absenti, verum est si vsurarius nouit vbi debitor habitat: aliàs nõ tenetur vagari. argum. ff. de ope. libertorum, l. quòd nisi fiat. §. j. Item si summa expensarum itineris excedit summã vsuræ, pauperibus erogetur, secunda quæstione septima. c. anteriorum. extra de Iudæis. c. cum sit. Sed eum de eius proximo aduentu speretur, tunc pecunia deponetur, & consignabitur. C. de vsuris, l. acceptum.

Regula apponitur generalis, qua plurima quidem sacræ scripturæ loca intelligere, dubiaq; nonnulla soluere, facillimè admonemur.

LXX.

SCripturæ sacræ verba in quibus fiunt generales permissiones, vel concessiones alicuius gratiæ vel potestatis, semper intelligenda sunt supposita quadã conditione, & si illa nõ exprimatur. Sic igitur quæcunque orantes petieritis, credite quia accipietis, & fiet vobis, subintelligẽdum est, si dignæ petieritis, vnde Iac. Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis, & illud Mat. Quodcunque solueris super terram, & in cęlis. intelligitur si solueris claue non errante. Vnde dicit Orige. quòd multos sacerdotes excludũt, quos tamẽ Deus retinet, & econuerso etiam est de aliis consimilibus. Cuius exemplum est. Quia in rescriptis quędã conditiones intelliguntur, & sine expressione aliqua sunt obseruãdæ, vt illa: Si preces veritate nitantur, extra de rescriptis. c. ex parte. Si quis idoneus, vel si quæ idonea fuerit. extra de ele. c. causam. ff. de muner. & hon. l. vt gradatim in fine primi rescripti. Itẽ cũ quis natalibus restituitur, subintelligitur cõditio hæc. Si is qui restituitur ex ingenua natus sit. Nam si ex ancilla, per talẽ restitutionem nil agitur, vt ff. de nata. rest. l. j. Item in concessione viæ, tacitè

Matt. 15. Iac. 4. Matt. 28. Orig.

tacitè intelligitur hæc conditio, vt is qui conceditur ciuiliter vtatur, vt ff. de seruit. l. sicut. Item in generali mandato patris quærendi sponsum filiæ suæ hic subintelligitur, vt persona sponsi patri ostendatur, nec prius nuptiæ fiant, vt ff. de ritu nuptiarum. l. generali. Item scripturæ sacræ verba quæ videntur inuicē contraria, concordantur per aliā scripturam, vel per distinctionē temporum, vel alio modo. Sicut id, quod dixit Christus de Ioan. Baptista. Ipse est Helias. & id quod dicit Ioan. Non sum Helias, concordat Gregorius per illud Lucę, quod dixit Angelus Zachariæ de ipso Ioan. Ipse præcedet ante ipsum in spiritu & virtute Heliæ ex quo colligitur, quod Ioan. non fuit Helias quo ad personam: sed quo ad similitudinem, primò officij, quia præcedet ante ipsum in primo aduentu, sicut Helias. Secūdò quo ad similitudinē zeli, & ideo subiunxit: In spiritu, scilicet zeli, tertio modo viuēdi, vnde addit & virtute, scilicet tēperantiæ, vel pœnitentiæ. Sic etiā in legibus iura iuribus ad concordiam reducuntur, vt C. de inofficioso testamento. l. vna. Similiter consuetudo puri priuilegij contraria reducitur ad concordiā per interpretationem. extra de consuetudo. c. cum delictus.

Item scriptura sacra nō semper sequitur ordinem temporis, quia quandoque, quod est posterius tempore, ponitur prius secundū ordinem scripturæ. Sicut Matth.
Matth. 1 1. in Genialogia Christi Dauid præmittitur Abrahæ: cùm tamen fuerit posterior tempore, & Mat.
Matth. 4 4. primò ponitur Christus fuisse assumptus à diabolo in sanctam ciuitatem, & postea in montem excelsum, cùm tamen istud fuerit post illud, nam vltima tentatio fuit in tēplo, vt patet Luc. 4. Luc. 4.

Sicut etiam fit in legibus, vt lex codicis quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & tamen in principio codicis posita est, vt C. de Iustinia. cod. confir. lege prima. Sic & lex quæ est in C. de sacram. ca. l. vna. facit mentionem de lege posterius edita C. de suis & leg. hæredi. l. Si defunctus, nec enim ordo scripturæ inspiciendus est, vt ff. de solutio. l. nec enim.

Legum ciuilium exemplo simplicitatem interdum alicuius culpam excusare animaduertimus.

Cap. LXXI.

SImplicitas, aliquando excusat errorem, sed non totaliter. vnde secundum iura, aliquādo suggestio falsitatis, & suppressio veritatis ex simplicitate proueniens, non elidit rescriptum, impedit tamen formam, & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, vt extra de rescriptis. c. super literis. 25. q. 2. c. præscriptione. C. si contra ius, vel vti. publ. l. præscriptiones.

Clerici ne, an laici Dei gratiam, cælestéque regnum adipiscantur exquiritur, ac vnico ciuilis legis exemplo definitur.

Cap. LXXII.

STatus laicorum altiori munere gratiæ indiget ad assequendam dignitatem regni cælestis quàm status clericorum, ex eo, quod est magis implicitus, & minus idoneus. Cuius exemplū est, quia ad assequendam dignitatem ecclesiasticam altioris dispensationis gratia indiget laicus, quàm clericus postulatus. Vnde laicus vndecūque sit, siue de eadem diœcesi, siue aliunde postulandus est à Papa, cum sit intelligibilis

ligibilis simpliciter, vt 61. distin. per totum. & extra de electio. c. cum ad nostram. & ca. officij. Sed clericus qui postulatus est de aliena diœcesi, cùm non sit ineligibilis simpliciter, quia non est ineligibilis in diœcesi propria postulatus, à suo prælato peti debet vt eum concedat, vt 71. distin. c. fraternitatem. 85. distin. cap. Florentinum archidiaconũ. 63. distinctio. cap. literas. 86. distinctio. c. dilectionis. 84. distin. capitulo primo & secundo.

Intentioni semper fore resistendum in principio exẽplo & auctoritate instruimur, vt diabolum superare queamus.

Cap. LXXIII.

TEntationi non resistens statim à principio, damnũ recurrit: quod qui statim resistit, euadit. Cuius exemplũ est, quia secundum iura, qui vim inferenti incontinẽti se defendendo resistit, reatum non incurrit, quem tamen post interuallum se vindicans, non effugit. Nam si aliquis incontinenti legitimæ restiterit culpas omnium delictorum tempore violẽtiæ commissorum, siue ex parte aggredientis, siue aggressi aliquis occidatur in aggredientem constat, redundare debere, vt C. de vi publi. l. quoniam multa facinora. & ff. si quadru. pauper. fe. dic. l. 1. §. cum arietes. At ille qui est repulsus cùm aliquid fecerit ad vindictã, vel cùm ex interuallo possessionem suam recuperauerit, prædonem de ea expellendo, ciuiliter, & criminaliter punitur, vt C. eodem. l. si quis. & Inst. de publ. iudiciis. §. inter. Iul. Similiter quoque crimini reatum euadit, qui legitimè certando incontinẽti à principio tentationi resistit: sed qui per negligentiã resistendi se primo expoliari permittit, antequam per pœnitentiam recuperare possit, criminis reatum incurrit. Vnde Isidorus dicit: Calca serpentis caput, calpa prauæ cogitationis initiũ. Anima enim præcedit carnem in crimine: repelle ergo cogitationes ab anima, & caro non peccabit. Psalmus: Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrã. Paruula enim sunt ipsa tentationum initia quæ ad Petram Christum mox cum orta fuerint, allidenda sunt antequam crescant. Isido. Psal. 136

Bonum quomodo agendum à nobis sit, quoue pacto quis transgressor iure dicatur, exprimitur.

Cap. LXXIIII.

TRansgressor est etiam, qui bonum facit, si illud non bene, vel bono anima facit: sicut mandati transgressor est non solum qui contra illud facit, sed etiam qui illud indebito modo implet. Vnde periurus dicitur nõ solum qui iuramentum non seruat, sed etiã qui malè iurat. Vnde si quis, vt seruaret sabbatũ à spirituali opere vacare, malè sabbatum celebraret, & mandati trãsgressor esset. Et similiter qui mãdatum cum alicuius iniuria impleret, puta si propter dilectionem alicuius, hostem eius feriret, vel occideret. Vnde secundum iura finis mandati exceditur cum aliud, vel aliter exequitur quàm mãdetur, vel cum exequendo mandatum præter commissum iniuria infertur. Et ideo tunc potest ab iniuria appellari. vt C. de appel. l. si quis prouocatione.

Mundi tribulationes quæ iure optimo legatis comparantur, nunc Dei vocitantur, qualisq; sit eorum finis lucide ostenditur.

Cap.

Cap. LXXV.

TRibulationes, vel infirmitates, quæ peccatoribus in hac vita veniũt, sunt quasi quidã nuncij, vel legati Dei, missi ad commonendum eos, & prouocandum ad reconciliationẽ pœnitentiæ. Vnde patienter, & reuerenter suscipi debent quantũcunque videantur hostiles: nam & nuncij, & legati quos apud nos etiam hostes mittunt, recipiuntur. Et secundum iura, quia sancta res est horum causa legatorum, si quis eos pulsauerit, hostibus quorum legati erant, tradendus est. ff. de legationibus. l. vltima. Similiter qui hos nuncios diuinæ iustitiæ repulerit, incidet in manus eius. Sic Rex filiorum Amon incidit in manus
2. Reg. 4. Dauid, qui eius nuncios dehonestauerat. Item pro Christo tribulationes, & persecutiones sustinentes, sicut fuerunt socij eius passionum, sic etiam erunt cum eo socij consolationum: exemplo scilicet mercatorum, quorum socij, sicut participant de periculo, siue damno, ita possunt licite participare de lucro, vnde etiam si contrahatur societas, quod vnus ponat pecuniam, & alius operam, licitum est, dum tamen lucrum, & damnũ communiter sentiant: sed si periculum pertinet ad recipientem in solidum, & nõ ad tradentem, illicita est talis societas, & etiam leonina. Et talibus assimilantur qui volũt participare Christi cõsolationes, sed nolunt sentire eius passiones.

Triplex mutui, locatiq; differentia apponitur: vsurariamq; prauitatem excõmunicationi assimilari declaratur.

Cap. LXXVI.

VSurarius assimilatur ei, qui vult habere lucrum, & non stare periculo, vel ei qui venderet rem non suam pro sua, vel ei qui vẽderet illud, quod nõ esset. Cuius contrarium est in locatore. Est enim inter mutuum, & locatum hæc triplex defferentia.

Primo, quia periculum rei locatæ ad locatorem pertinet, sed rei mutuatæ ad debitorem: vt ff. de rei vendi. l. si nauis. Ideoque incendium non liberat debitorẽ, vt C. si certum petatur. l. incendium. Sed hac ratione tantũm considerata, fœnus nauticum licitum esset: quod tamen falsum est, vt extra de vsuris. c. nauiganti. vnde est alia differẽtia, ex qua sumitur alia ratio, quare locatio licita est, non autem vsura: quia rei locatæ dominium retinemus, adeo, quòd conductor de proprietate quæstionem referre non potest. C. de pignori actione. l. nec creditores. Et ideo pro vsu rei propriæ, quem concedimus, pecuniam recipimus; quod licitum est, quia nec aliquis cogitur de proprio beneficium facere. 10. quæstione secunda. c. præcariæ. Sed rei mutuatæ dominiũ transferimus. Ideo pro vsu rei propriȩ debitoris improbè pecuniã exigimus ab eodem. & facit ad hoc illud, quod habetur extra, de rei ven. c. si nauis.

Tertia differentia est, & ratio, quia vsus rei locatȩ aliquis est sine consumptione, vsus autem rei mutuatæ nullus est sine consumptione: & ita vendit id, quod res non habet.

Item vsuraria prauitas similis est excommunicationi, quæ non solũ ligat eos in quos fertur, sed etiam participantes cum eis in casibus non concessis, inquantũ incurrunt saltem minorem excõmunicationem. Similiter non solum vsuras exercentes peccant, & ad restitutionem obligantur, sed etiam coadiutores inficiuntur, sicut patet in notariis conficientibus instrumenta vsuraria,

qui

qui ex hoc efficiuntur periuri, & infames, & conficiendi instrumẽta officio priuati. Periuri quidem, quia quando creantur iurant, quod hoc non facient: ergo de cęteri nec testificari poterunt, nec publica conficere instrumenta. periurus enim testificari non potest, quantumcunque pœnitẽtiam egerit. c. extra de testibus, ex parte, & capitulo si. Ex hoc etiam sunt infames quibus sunt actus legitimi interdicti. extra de testibus, c. sed ex quadam.

Quemadmodum prælatus dum est vni ecclesiæ alligatus, ad aliam ineligibilis redditur: sic etiam vnã habens vxorem ea viuente alteri minime matrimonialiter potest copulari.

Cap. LXXVII.

VXorem vnam habens, illa viuente, nõ potest alij matrimonialiter copulari: & si de facto contraheret, non esset matrimonium. Cuius exemplum est in matrimonio spirituali, scilicet prælati, & ecclesiæ suæ: quia vni ecclesiæ alligatus ineligibilis est in alia, quia ligatas habet alas quibus satagit volitare, vt extra de electis, capitulo vltimo. Et si super electis de facto procedatur, nõ valet electio, vt patet ibidem. In hoc tamen differt à matrimonio carnali, quia in spirituali vni ecclesiæ alligatus potest ab ea separari, & alteram suscipere, saltem dispensatiue ex causa necessitatis, vel vtilitatis: vt extra de electis. c. in causis, in fi. & septima, quæstione prima. c. omnis qui. Et ideo in tali necessaria est postulatio, extra de postulatione. c. bonæ memoriæ, in secundo. Hæc autem dispensatio in matrimonio carnali locũ nõ habet.

Quanto diuturnius vitium in anima extitit, tanto periculosius esse per consuetudines exemplum vnusquisque conspexerit.

Cap. LXXVIII.

VItium nunquam debet approbari. Cuius exemplum est in iure, quia consuetudines malæ adinuentæ nullo tempore confirmantur, vt in authen. vt nulli iudi. §. primo. Item vitio quanto diuturnius, tanto periculosius: sicut consuetudo mala secundum iura quanto diuturnior, tanto perniciosior, & periculosior. extra de Simonia. c. non satis. extra de consuetu. capitulo vltimo 24. quæstione prima, c. scisma. & capitulo fiat.

EXPLICIT LIBER OCTAVVS.

PRO-

PROLOGVS LIBRI NONI, IN QVO DE ARTIFICIALibus rebus, quas humana ratio in exteriori naturali materia per artis habitum directa producit: interdumque de artium operibus, nonnūquam de artificibus, aliquando etiam de artium instrumentis exemplariter fore pertractandum proponitur.

Eccle. 9. IN manu artificū opera laudabuntur, inquit Ecclesiasticus. Humanum genus post lapsum peccati à sua decidens integritate naturæ, caligat ignorantiæ tenebris, concupiscentiæ caloribus æstuat, crebraque infirmitate dissoluitur. Sed depellet ignorantiæ tenebras vtcunque sapientiæ studium, cohibet concupiscentiæ impetus, & cuiuslibet passionis insultus, moralis virtutis dominium: labentique infirmitati succurrit multiformis artis ingenium. Si enim, vt testatur Galienus, immortale, & inpassibile esset corpus, & semper maneret ei optima compositio, non indigeret arte cōstituente ipsum. Quia igitur corpus humanū multipliciter alteratur, & patitur, ac insuper ex passibilitate multiplici diuersis necessitatibus subditur, ex industria, vel ratione humana quædā artes inuentæ sunt, ipsius humani corporis necessatibus obsequentes, quæ ad differentiam liberaliū artium seruiles nominantur. Quia enim in speculabilibus rebus per modum cuiusdam operis aliquid inuenitur, puta orationis congruę, seu syllogismi constructio, ac etiam numerandi, vel mensurandi opus, quicunque ad huiusmodi operationis speculatiui habitus ordinantur, per quandam similitudinem artes appellantur. Sed tamen liberales ad illarū differentiam artium, quæ ordinantur ad extrinseca opera exercitā per corpus: Quæ scilicet dicuntur seruiles, inquantum corpus seruiliter animæ subiugatur, sed ille econtra dicuntur liberales, quia magis ad animam pertinēt, secundum quam libertas in homine reperitur. Et hinc est quod duæ scholæ habebātur antiquitus Romæ, scilicet liberalium artium vna, quæ in triuiū, & quadriuiū distinguūtur cōmuniter. Sunt enim vniuersaliter septem, quarum scilicet primæ tres triuium, reliquę verò quatuor quadriuium appellantur. Grammaticam enim, & Logicam, & insuper Rhetoricam, triuium cōprehendit. Quarū prima Grammatica sermocinalis à literis nominatur. Nam gramma Græcè litera, Latine theca verò reconditio dicitur,

Galie. (margin)

dicitur. Est enim ipsa scientia nō tantum rectè loquendi, sed etiam rectè scribendi, & origo, & fundamentum omnium liberalium artium.

Secunda vero dicta est Logica, id est, rationalis, videlicet à logos, quod est ratio. Nam logos (vt testatur Hiero.) apud Græcos multa signat, verbū est enim, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque, vt rei per quam sunt singula quæ subsistunt. Est ergo longica rationalis scientia, scilicet ad ratiocinādum inuēta.

Tertia vocatur Rhetorica, idest, apte loquendi sciētia, dicta Græce rhetoresin, id est, copia locutionis. Resis enim græcè locutio. Rhetor autem orator vocatur. Et fuit disciplina rhetoricæ à Græcis primò inuēta, videlicet à Gorgia Aristotele, & Hermagora: & à Latinis postea Tullio, & Boetio ac Victorino. & aliis plurimū dilatata. Quadriniū vero quatuor has artes comprehendit, scilicet Arithmeticam quæ est numerādi scientia, & dicitur ab ares, quod est virtus, & rithmodo, quòd est numerus, id est, numerorum virtus. Item Geometria quę est mēsurandi sciētia. Musica quoque, quæ est sonorum consonātiarum peritia. Et dicitur à moys, quod est aqua, ex eo, quod musicus sonus præcipue fit ex aquæ humore. Astronomiam etiam quadriniū includit, quæ est astrorum, & cælestiū corporum motus certis temporibus, & reditus inuestigat. Hæc septem liberales artes secundum poeticas fabulas septē ancillæ sunt, quas à philologia Mercurius accepit in dotem.

Secunda vero schola, quæ Romæ habebatur, erat de mechaniis artibus, quas supra seruiles vocauimus. Quæ ideo vocantur mechanicæ, i. adulterinæ, quia sicut mechus est adulter, qui ad alterius vxorem accedit, sic & artifex mechanicus dicitur, qui ad alterius similitudinem agit, s. ad exemplar naturæ. Nam qui vestiū vsum inuenit, naturæ similitudinem sumpsit, quæ ea quę extrinsecus possunt lædi, quibusdā tegumētis muniuit, videlicet corticibus arbores, velleribus oues, ac plumis, & pennis variis quasque vestiuit aues. Similiter, & in operibus aliis inquantū potest ars naturam imitatur prout Philosophus dicit. Vel ideo fortè vocantur mechanicæ dictæ artes, quia internum rationis consiliū, seu mentalem conceptum ad exteriorem materiam applicant corporalem, sicut homo mechari dicitur qui extraneæ carni, i. alienę vxori applicat corpus suum. Est enim operatio artis circa exteriorem materiā. Quia igitur harum artium vsus est hominibus multipliciter vtilis, & in eis rationis industria plurimum delectatur, non immerito in verbis propositis earundē artium opera laudabilia memorātur. In manu, inquit, artificum opera laudabuntur vbi siue artis instrumentum attēdere velis in manibus, siue ipsius principia notare in artificibus, siue ipsius commoda mirari in operibus omniquaque virtutes, & laudes artium apparebunt. Nā laus artificibus, laus eorum manibus, necnon & eorum operibus frequenter exhibetur: sed iccirco in laudem operū manus primo commemoratur artificiū, quia non ex interiori consilio, sed ex exteriori artificio, quod manu fecit, artifex commendatur. Non enim laudatur artifex, quia penes se bene prouiderit, vel ex eo, quòd intus in animo prudēter disposuerit, quæ agere oportet nisi postmodum manu exterius vtile opus agat: premū enim ex prudētia prouenit: secūdū vero ex arte. Est enim

Arist. 1. Physi.

 pruden-

prudentia secundũ philosophum, recta ratio agibiliũ. Ars vero esse dicitur recta ratio factibiliũ, quãuis vtrunque ars circa factibiliũ dirigat, s. & rationem, & manũ. Differunt tamen agere, & facere, quia (vt dicitur) Factio dicitur actus transiens in exteriorẽ materiam, sicut ædificare, secare, & huiusmodi. Agere autẽ est actus permanens in ipso agente, sicut intelligere, velle, & huiusmodi. Quia igitur ipsa factio artis in exteriorem materiam transiens, non est perfectio facientis, sed facti, sicut motus est actus mobilis: patet quod bonum artis, & laus consideratur non in ipso artifice, sed magis in artificio, quod manu operatur. Et licet sint multa, & varia artium, vel artificium instrumenta separata, ex eo, quòd ars quælibet vtitur propriis instrumentis. Instrumentum tamẽ coniunctum artificum generaliter omniũ dicitur esse manus, propter quod forsitan Philosophus dicit, quòd ipsa manus est organum organorũ, quia omniũ artiũ instrumenta, vel organa, aut manu mouẽtur, aut fiunt. Nam martellus manu fit fabri, & ab eadem etiã dum percutit agitatur. Mola enim fit manu artificis, sed molẽdo ab aqua ducitur, vel à vento, vel iumento. Fiunt enim molendina ad aquam, ad ventum, & ad iumenta. Expositores tamẽ Philosophi prædictũ verbũ cõmuniter referũt ad organa natura. Vnde manum esse intelligunt organũ organorũ, ex eo, quòd manus datæ sunt homini loco omnium organorũ quę siue ad defensionẽ, siue ad purgationem, siue ad cooperimentum cunctis aliis animalibus data sunt à natura. Nihilominus tamen manus, (vt dictum est) artificum quasi omnium est instrumentũ primum, à quo constructio operis, & laus inchoat.

Arist. 9. meta.

Arist. 3. de ani.

Sap. Manum tuã laudauerũt pariter. Cæterum opifices artiũ. i. artifices omnes, aut humanæ vitæ multiplici necessitate deseruiunt, aut ad commoditatem cõferunt, aut iocosis solatiis præsentis vitæ tædia subleuant onerosa. Humanis nãque necessitatibus artifices illi seruiunt, s. qui eas artes exercent, quibus victus, vel vestitus cõquiritur, & quibus insuper operimenta tectorum, id est, domus, & habitacula congrua construuntur. De his enim Apostolus ait tanquam de necessariis rebus. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Non enim tantum vestibus tegimur, sed domibus, & tectis, quibus, scilicet à ventis, & pluuiis, & æstibus defensamur: propter quod dicitur, quod initium vitæ hominis aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegens & c. Sed vlterius. 33. capitulo eiusdem libri additur istis ferrum, cum dicitur: Initium necessariæ rei vitæ hominum aqua, ignis, ferrum &c. Constat enim quod panis, mel, & insuper sal, & oleum in cibum assumuntur, quibus quidem est necessarius ignis coquens. Aqua vero, & liquor vuæ, quod vinum communiter dicitur, pertinet ad potum, ad tegendum autem hominẽ, qui nudus, & passibilis nascitur, additur vestimentum. Sed quia artes, quam ad ista deseruiunt, operari sine ferro non possunt, vt de agricolis, & vinatoribus patet, & insuper de factoribus vestium, & domorum, ad ista cõgrue additur etiã ipsum ferrũ.

Sap. 10.

1. Thi. 6.

Eccl. 29.

Sunt igitur operarij quidã, qui humanæ vitæ deseruiunt ad cibum, & ad potum, quorum primi computantur agricolæ, quia assiduis laboribus suis de arboribus, & agris, & vineis, & etiam de fortis fructus, fruges, & vinũ, & ole-

& olera hominibus recolligunt ad cibum, & ad potum. Horum artem, quæ agricultura vocatur, apud Græcos Esiodus docuit, & Virgilius apud Latinos, cuius laudibus referta est Catonis maioris distinctio tertia. Sed huius quatuor species communiter distinguuntur, s. arualis, quæ docet loca culturæ deputare. Cõsita, quæ de arboribus docet: pascua, quæ de partis pertractat, & florida, quæ de rosariis, & violariis, & aliis consimilibus instruit.

Confert quoque ad victum hominum etiam pastorum custodia, quorum custodire est oues, & capras, & pecora, & boues, aliaque iumenta domestica, quadrupedia vel pennata, vt sunt gallinæ, & anseres, & huiuscemodi, quorum carnes, vel lacticinia conueniens præbere probantur hominibus nutrimentum.

Piscatores quoque, & aucupes, & venatores insuper syluestrum bestiarum ad victũ corporis conquirendum laborant, multis modis, & variis instrumentis. Nam retibus, pedicis, laqueis, arcubus, vel iaculis communiter venatio agitur: aucupium vero laqueis, pedicis viscoq; ac retibus, vt plurimum exercetur: sed hamo, retibus, sagenis, & iaculis vtuntur piscatores.

Sunt etiam molendinarij, & furnarij, pistores, & macellarij, & pincernæ, caupones, & coci aliique operarij similes variis, & assiduis studiis, quæ ad cibum, vel potum pertinent præparantes.

Vecturales quoque ac nautæ, qui ea, quæ necessaria sunt ad victum, vel vsum hominum iumentis, curribus, vel nauibus, de loco ad locum transportant, humanæ vitæ necessitatibus variis non modicum obsequuntur. Hi enim penuriã profugant, bella sedant, pacem firmant, & pro communi vtilitate omniũ remotissimas gentes confederant.

Pigmentarij quoque artifices, siue apothecarij, qui in pulueres contundunt aromata, & sirupos, electuaria, variasque confectiones, & validas medicorũ præcepto componunt. Et insuper ipsi medici, qui argumentis, & remediis variis humani corporis corruptioni resistunt. Et rursus chirurgi, qui apostemata, vel vlcera curant, & qui vulnera quæque consolidant ab extra violenter illata: omnes inquam humanæ salutis necessarij sunt ministri: propter quod dicit Ecclesiastic. Honora medicum, propter necessitatem, etenim illum creauit Altissimus.

Quia vero non solum victus, sed etiam vestimentum, vt dictũ est, inter humanæ vitæ necessaria computatur, quanquam etiam deseruiant homini ad honestatẽ & dignitatem vestium ornamenta. Iccirco ex industria hominum ad vestes conficiendas, & ad earum varias materias præparãdas plures inuentæ sunt artes de lana, lino, canape, sericoque, ac bombice, vel aliis similibus opera facientes, texendo, consuendo, vel etiam retorquendo variis instrumentis, vt acu, vel fuso, subula, vel girgillo, pectine, vel calamistro, vel instrumentis aliis operantes, in vsu vestium, & tegminum aliorum filorum vel cordarum, & cortinarum, vel galerorum, & aliorum quorumcunque similium, quæ ad lanificium, linificium, sericium, pellificium, & aliorum consimilium vsum pertinere noscuntur. Cùm quibus etiam artificibus vestium hi quoque qui pelles præparant siue ad vestium pilosas, quos scilicet pelliparios dicimus, siue depilatas ad calceos, quos

coriarios dicimus, & etiam ipsi calcifices merito computantur tanquam necessariis tegumentis corpori seruientes.

Porro, qui villas ciuitates, & castra cum mœnibus atque turribus, & aliis munitionibus suis, & domus siue quæque palatia, cum portis, fenestris, solariis, & diuersis mansionibus earundem construũt cæteraque habitacula hominum in quibus vita mortalis socialis, vel salutaria dicitur, & conseruatur: etiã hi inter necessarios artifices computantur, vt sunt videlicet latomi, id est, lapidum diuisores, cemerarij, atque murarij, tegularij, quoque & laterarij, carpẽtarij, seu tignarij, sculpentes, pingentes, polientes, & dolantes quocunque operentur instrumento, dolabro, seu ascia terebro, vel securi, serra amus si vel linea, vel quocunque operentur alio instrumento. Et quia ferrum, (vt supra dictũ est) etiam inter necessaria vitæ sacra scriptura commemorat, cum quo fortè & æs intelligitur, etiam ferrarij, vel erarij, id est, fabri possunt forte inter artifices necessarios computari, quorum quidam malleatores sunt, quidã fusores. malleatores namque dicuntur, qui feriendo massam, & dilatando ad artis formam deducunt. Et horum quidam ferrarij quidã argentarij, & aliqui aurearij nuncupantur. Quorum quilibet artificia fabricant diuersis operibus hominum, & vsibus oportuna. Facit enim faber ferrarius vomeres aratoribus, falces messoribus, acus sutoribus, gladios & enses militibus, et fere artificibus omnibus fabri seruire noscuntur. Consimiliter etiam fabri argentariis atque ærariis monetas varias formant: vasa diuersa ex auro, & argento, ære, metallo, & stanno fabricant, vt sunt metallicæ ollæ, siue caldaria ærea, aut conchæ, scyphi, vrceoli, & bacilia, cæteraque consimilia Hi etiam fabricant annulos, formant calices, sculpunt sigilla, includunt lapides, & plura opera ab eis alia fiunt. Quibus & si non ratione materiæ, ratione tamen formæ, vel operum figuli similantur, qui vasa consimilia diuersis necessaria vsibus de lutea materia formant, videlicet ollas, cacabos, conchas, & vrceos. Et etiam quædam aquaria. & olearia vasa. Fusores autem fabri vocantur, qui quæque metallica opera fundendo operãtur, vt sunt campanarij, statuarij, & alia fusibilia de quacunque minerali materia facientes. Vnde eis assimilãtur vitrarij, qui conflant ex materia vitrea cyatos, & ampulas, aliaque vitrea vasa, quibus, & qui soccula, & occularia de vitro cõficiunt annumerari possunt.

Secundo sunt quidam artifices quorum artes hominibus conferunt ad quandam commoditatẽ, quædam quidem ad commodum pacis prout est ars militiæ, quæ ad munitionem reipublicæ contra rebelles, & hostes communem pacem patriæ perturbantes, noscitur instituta. Cui ars subseruit equestris, & per consequens frenefactiua, & quæcunque alia fabricans siue parans equestria instrumenta. Armorum quoque fabricatio atque vsus, vt clypei, galeæ, ensis loricæ, atque lanceæ, & aliorum multorum, quæ ad æquites, & milites pertinet. Fundibularia quoque, & sagittaria, & quæque ars alia facit ad bellicum apparatum, ad militaris artis officium similiter ordinantur.

Porrò scriptorum opera super omnia conferrè videtur humanæ commoditati, vtpote, quæ non tantum corporali, sed etiam spirituali

rituali humanæ vtilitati deseruit. Hęc enim quę sæpe in literis absentium vota denunciat. Hęc insuper in chyrographis humana pacta confirmat, & habet in sapientiũ libris vtilissima erudimẽta. Hæc est quoque quę memoriã reparat, informat intellectum, & affectum inflammat, dirigit opera, patefacit arcana, & futura atque præterita quasi præsentia facit. Cartularij autem, qui pelles ad pergamena purgant, subtiliant, & desiccãt, & rasores chartarũ & confectores incausti, omnes ipsi opera sua scriptoribus subministrant. Illuminatores autẽ, & ligatores librorum cũ scriptoribus computantur. Barbarij quoque fullones, campsores, & mensurarum, vel ponderũ æquatores, qui lance, vel statera vtuntur ad talentum, marcam, vel libram, vnciam staterem, quadrantem, aut sextulam, drachmã, obulũ, calculũ, aut assem, aliquid põderantes. Et quæque ad mẽsuram cannæ, vel brachij, cubiti, palmi, pedes ac digiti, particæ, vel iugeri, miliarij, leucæ, vel stastij pannos, vel spacia, aut res quasque continuas metientes. Et qui etiam discontinua, vel liquores ad mensuram, gomor, c[illegible]i, vel modij congij, sextarij, n[illegible]s, amphoræ, vel metretæ mensurat: hi omnes eisque consimiles humanis vtilitatibus, & commodis subministrant. Sũt insuper multę aliæ artes ad hominum commoditates inuentæ, quæ non possunt præ multitudine breuiter numerari.

Tertiò sunt quidã artifices, quorum conatus, & studia sunt ad ludum, & solatium hominũ: quæ si honestè, & cum moderatione fierent, debitis personarum, temporũ, & locorũ circunstantiis obseruatis, mortalis vitæ tædia sublevant animos recreant, sensus delectant, infirmos roborant, mæstosque consolantur, & plura alia vitæ mortalium conferunt iuuamẽta. Antiqui ergo in diuersis locis diuersis vtebantur solatiis, siue ludis. Nam in theatris tragediæ recitabantur, vel comedię in carminibus à personis cum laruis, et cæteris mechatis, in gabillis ducebant choreas, in gymnasiis luctabãtur, in amphitheatricis cursitabant, in arenis pugiles exercebantur, in conuiuiis rithmis, & musicis instrumentis vtebantur, in templis aut Deorũ laudes canebant. Et horum omnium disciplina siue ars theatrica dicebatur quia theatrũ erat locus celebrior, & magis frequentatus. Sed hodie quasi tota ars histrionica siue musica quę ad hominũ solatia studet aut gestu fit, aut cantu, aut certè instrumentorum sono, qui flatu fit, vel pulsu. Nam gestibus fiunt repræsentationes, cãtibus modulationes. Instrumentis autẽ, fiunt soni, & consonantiæ musicales. Et aliquando quidem flatu, vt tibiis, & tubis, & organis Aliquando vero pulsu, vt cymbalis, timpanis, citharis, atque liris, & cæteris consimilibus musicis instrumentis.

De artificum autem operibus est vltimo attendendum, quòd triplex in eis distinctio communiter assignatur, vt colligitur ex verbis philosophi, ex artium fine, ordine, & dignitate. Nam fines quarundam artium sunt ipsæ operationes, aliquarum vero fines sunt ipsa operata. Cum enim omnis ars operetur circa exteriorem materiam, quãdoque artifex assumit materiã solũmodo quò ad vsum, sicut citharam ad citharizandum, & nauem ad nauigãdum: quãdoque vero assumit materiã, vt transmutet ad aliquam formã, sicut lignũ ad formã lecti, & ferrũ ad formam cultelli, vnde

Arist. 1. Ethi.

opera in manu artificum multipliciter collaudantur. Nam in primis horum artificum laudatur operatio ipsa, vnde in manu cytharistæ laudatur, quòd bene cytharam pulsat. In secundo vero laudatur præcipue res operata, puta cuitellus, vel arca, quæ bene facta sit. Nam in quibus operata sunt fines præter operationem, nobiliora sunt operata ipsis operationibus, sicut finis nobilior est, quam ea, quæ sunt ad finem.

Secunda vero distinctio attenditur ex ordine operũ: quia quorundã aliorũ artificũ opera ordinantur, & deputantur ad opera quorundã aliorũ, quod ex ordine ipsarũ artiũ faciliter apparet. Patet .n. quædã artes sub aliis ordinantur sicut ars frenefactiua sub arte equitãdi, quæ dicitur equestris; & vlterius equestris sub arte militari: opera ergo militiæ laudabiliora sunt operib. equestris, & equestris opera magis laudantur, quam frænefactiuæ, & simile est de aliis artibus subinuicem ordinatis.

Tertia distinctio sumitur ex artiũ dignitate, & quædam artes architectonicę sunt respectu aliarũ. Quæ quidẽ in duobus excellũt, primò in dominio, quia architectonicæ est præcipere arti, quæ est sub ea, vt equestris frænefactiuæ præcipit qualiter, & quid operetur. Secũda excellũt in vsu, quia s. architectonica ars ad finẽ suũ vtitur arte, quæ est sub ipsa, sicut militaris vtitur equestri, vel fundibularia sagittaria ad finem suum, s. ad pugnandũ propter victoriã. Nam dicebantur antiquitus milites nõ solum equites, sed quicunque pugnantes ad vincẽdum, vnde submilitari nõ solum equestris, sed quæcunq; alia ars, & virtus, quæ est ad operationẽ bellicam ordinata, vnde architectonicorum artificũ opera sunt magis laudabilia, quam earum, quæ sub ipsis. His igitur de mechanicis artibus, & earum artificibus instrumentis, & artificiis summariè prælibatis, postquam in libro præcedenti. Octauo de quibusdam rationabilibus, id est, de humanis legibus, quæ certis rationibus constant, iam aliqua exempla præmisimus. Restat nũc in hoc Nono libello de rebus artificialibus, quas humana valet ratio ex exteriori naturali materia per artis habitũ directa producit, aliquas similitudines addere. Interdũ quidẽ de operibus artium, interdũ autẽ de artificibus, interdum vero de instrumẽtis artium exempla in du ẽdo, & diuersis adaptãdo materiis comprehensis more solito sub ordine alphabeti.

Actiua, ac contemplatiua vita, quæ amore, Deūq; timere perficitur, tribus de causis sepulchro, & pluribus rationibus agricultura, celleq; vinaria assimilari demonstratur.

Cap. I.

ACtiua, & cõtemplatiua vita assimilantur sepulchro propter tria. Primo ratione receptionis, quia scilicet sepulchrum non viuentes, sed tamen mortuos recipit. & similiter vtraque vita nõ viuentes mundo, vel peccato, sed vtrique mortificatos requirit. vnde Col. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cũ Christo in Deo, vnde Gre. quid sepulchri nomine, nisi contemplatiua vita signatur, quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desideriis susceptos in intimis abscõdit? Actiua quoque vita sepulchrum est, quia a prauis nos operibus mortuos tegit. Ex quibus quidẽ verbis colligatur, quòd actiua vita mortuos peccato, contẽplatiua vero super hoc etiam mundo mortuos requirit: vnde idẽ Gre. subdit, quod contempla-

Col. 3. Grego. homi.

tẽplatiua perfectius sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditus diuidit.

Secũdo ratione abscõsionis, quia s. in sepulchro corpus includitur, & ab hominũ aspectibus abscõditur, eo modo quo Christus docuit: Attendite ne iusti. ve. ap. cis. Vbi prohibet, quòd non fiant ad gloriæ humanæ ostentationẽ, sed solũ à Dei laudẽ, & proximorum vtilitatem. Similiter de contẽplatione siue oratione dixit. Tu autem cum oras, intra cubi. tu. & clau. bo. ora patrem tuum, &c.

Math. 5

Tertio ratione combinationis, quia vtraque vita, & non altera tamen requiritur pro loco & tẽpore. In cuius sig. ũ legitur Gen. Quod Abrahã coniugẽ mortuam in sepulchro duplici sepeliuit. Quia nimirũ, (vt dicit Gre.) perfectus quisque extinctã à pœnitẽtis vitæ desideriis sub bonæ operationis tegminæ & contẽplationis abscõdit: neque perfectus prædicator est, qui vel propter cõtẽplationis studiũ operãda negligit, vel propter operationũ instãtiam contemplanda præponit.

Gene. 23

Itẽ actiua & etiã contemplatiua vita indiget timore, & amore: nã timor humiliat, & amor solicitat, quorum vtrunque requiritur in actiua, sicut in naui requiritur & anchora nauẽ tenẽs, cui assimilatur timor humiliãs: & etiam vela impellẽs, cui assimilatur amor solicitãs, & similiter in cõtẽplatiua necessarius est timor per sobrietatẽ aggrauãs, secundũ illud, Non alta sapiẽtes, sed humilia consentiẽtes. & iterũ, Nõ plus sapere ad sobrietatẽ, idem et rursus necessarius est amor per auiditatẽ eleuãs secundũ illud, Quæ sursum sunt sapite, &c. vnde Gre. dicit anchora cordis est pondus timoris: sed quasi vela mentis, est vis amoris, quæ hãc dum à mũdo extrahit in alta sustollit: in contemplatione

Rom. 12

Col. 3.

igitur veritatis quasi in quodam alto pelago maris mens proficiẽdo non pergit, quam vela amoris feruidi non impellit. Et rursus si hãc timor nõ aggrauat præsumptione sensuum quasi procella fluctuum inaniter iactata erroris voraginem naufragat.

Itẽ actiua vita similis est agriculturæ: nã (sicut dicit Pall.) eligendi, & bene colẽdi agri ratione quatuor rebuscõsistit, aere, aqua, terra, & industria aer sit salutaris & clemens, aqua salubris, & facilis, vel ibi nascens, vel aliunde deducta, vel imbre collecta, terra vero cumoda situ, & fœcunda. Industria quoque colendi agrum est etiam necessaria circa loca, tempora, & opera. Quæ omnia necessaria sunt in actiua vita se exercitantibus, s. vt sint aerei per benignitatẽ cõpassionis. Nã aer facillime ex aliis immutatur, & patitur Apo. Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis scandalizatur & ego nõ vror? Debet ergo homo actiuus esse clemens in compassione, & salutiferus in operatione.

2. Cor. 11

Item debet esse aqueus in facilitate subuentionis. Quia sicut aqua in loca vacua faciliter confluit, ita homo misericos indigẽtibus faciliter tribuit, Tob. Omni petenti te, tribue. Luc. Esurientes impleuit bonis &c. Imbuit enim aqua loca vacua, sed non plena.

Tob. 4.
Luc. 1.

Item debet esse terreus, id est, fœcundus per multiplicitatẽ exhibitionis: quia sicut fœcunda terra multos fructus gignit, ita pius & actiuus homo multas eleemosynas tribuit. Tob. Si multum tibi fuerit tribue.

Tob. 4.

Item debet esse industrius per sagacitatem discretionis, primò circa loca: debet enim attendere ad loca vbi sunt pauperes magis indigentes. Dicit enim idem

Palladius, quòd semina citius degenerant in locis humidis, quam in siccis. Nam quasi loca humore plena, sunt diuites, qui abundant tẽporali substantia, & in istis semẽ, i. datũ degenerat, quia meriti fructu non germinat. Sed quasi terra sicca est pauperis indigẽtia, in qua semen eleemosynæ nõ degenerat, quia eleemosyna pauperi data, meriti fructu abundat: Luc. 14. propter quòd Deus dixit Lu. 14. Cum facis prandiũ, aut cœnam, noli vocare diuites, qui habent vnde retribuat tibi, sed voca pauperes, & debiles, &c.

Itẽ dicit idẽ Pall. quòd non est magnopere desiderandus color terræ, quia bonitatis incertũ est signum. Est enim velut color terræ, fauor, vel fama eleemosynæ quem eleemosynarius desiderare, vel quærere ad sui gloriam non Matth. 5 debet, Vnde Dominus. Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Nam talis fama non certum est signum, vel causa bonitatis.

Item debet esse industrius ad discernendum tẽpus, in quo dan- Eccl. 4. dæ sunt eleemosynæ. Eccl. Tẽpus custodiendi, & tẽpus abiiciendi. Psal. 144 Psal. Tu das escã illorũ in tẽpore oportuno. Dicit autẽ idem Pall. quod omnia, quæ serũtur crescẽte Luna, & in diebus tepidis sunt serẽda. Nam tepor euocat frigus inclusum. Sic mittens semẽ eleemosynæ, vel boni operis crescẽte Luna, i. defectu, vel caristia, tunc præcipue debet serere, i. eleemosynas dare. Et debet esse remotus à frigore accidiæ, & ab æstu impatientiæ, siue iræ. Vnde debet esse tepidus, id est, moderatus, vt neque frigescat per torporẽ negligentiæ, neque excandescat per feruorem impatientiæ.

Itẽ debet esse industrius circa opera, s. vt videat, & quod & qualiter est agendũ, siue plantando, siue putando, siue serẽdo, & cætera alia faciẽdo, quæ spectant ad culturam. Sic etiam debet homo actiuus esse, & industrius, & studiosus ad putandũ vitia, ad plantandum virtutes, & etiam ad serendũ semina bonorum operum.

Itẽ contẽplatiua vita similis est cellæ vinariæ. De qua dicitur: Cant. 2. Introduxit me Rex in cellam vinariã. Talis enim cella, (vt dicit Pal.) debet esse remota à quinq;.

Primò quidẽ à calore, debet. n. esse frigida, & à feruore remota. Sic vir cõtemplatiuus debet esse frigidus ab æstu concupiscentiæ, & ab ardore libidinis remotus, quæ oculum mentis obtenebrat, & excæcat, Psal. Supercecidit ig- Psal. 57. nis, & non viderunt Solem.

Secundo à lumine, quia s. debet esse quasi obscura: & hæc obscuritas fit in viro cõtemplatiuo per humilitatem, per quam non reputat se quasi aliquid scire, vel videre. vnde. Psal. petebat dicẽs: Psal. 117 Qui illuminans lucernam meam illumina tenebras meas. Vel hæc obscuritas refertur ad fidem, qua nunc videtur Deus à contẽplantibus in quadã obscuritate, vnde Thi. 15. Apo. Lucem habitat inaccessibilem, quam nemo hominũ videre Cor. 13. potest. Et alibi: Videmus nũc per speculum in ænigmate. Tob. In Tob. 5. tenebris sedeo, & lumẽ cæli non video. Vel ista tenebra fit in Sanctis quando considerant proprios defectus, diuinum iudiciũ formidantes. Psalm. Timor, & tremor Psal. 54. venerũt super me, & contexerũt me tenebræ, vel forte, quia Sancti viri timent, & fugiũt nimiã claritatẽ mũdanæ prosperitatis, Psal. Ab altitudine diei timebo: & i- Psal. 55. deo non recusant noctẽ aduersitatis. Psal. Nox illuminatio mea Psal. 138. in deliciis meis. Vnde etiam in die bonorum non sunt immemores malorum.

Tertiò debet esse remota à sep

tentrione, id est, debet esse opposita septentrioni. Septentrio enim dicitur arcturus siue vrsa, & dicitur septentrio à septẽ stellis frigidis arcturi. In quibus designatur septenarius vitiorum, quibus Sancti, & contemplatiui viri oppositi sunt, & resistentes, & contra ea pugnantes, iuxta illud dictũ Sen. Pacem cum hominibus habebis, bellũ cum vitiis.

Senec. in Epi.

Quarto debet esse remota ab humore, à cisternis, & aquis. Hæ aquæ sunt doctrinæ siue rationes philosophiæ, quorũ cisternæ sunt philosophorum libri, à quibus homo contemplatiuus in his quę ad fidem pertinent debent remoueri, quia fides non habet meritum cui humana ratio prębet experimentum. Et ideo Aug. dicit: Tolle argumentũ, vbi fides quæritur. De his cisternis dicitur: Duo mala fecit populus meus: quia me derelinquerunt fontem aquæ viuæ, & foderũt sibi cisternas dissipatas, quæ continere nõ valent aquas. Hæ dissipatæ cisternæ sunt libri philosophorum errantium, vt Auerrois, & quorundam aliorũ contra fidẽ Christianorum loquẽtium, quos fonte viuo sacræ scripturæ relicto quidam Christiani fodiunt, id est studiosè discunt, & credunt.

Quinto debet esse remota à fœtore. Vnde fieri debet longe ab alueis, & stabulis, & sterquiliniis. Si quidem in alueis intelliguntur voluptatis delitiæ: In stabulis dignitatis excellentiæ, quia viri magni, & Principes pręcipuè delectantur in multitudine & pompa equorum, quibus stabula repleantur. Vnde de Salomone Rege dicitur, quòd habuit Salomon xl. millia equorum in stabulis. (2.Par. 9.) In sterquiliniis autem intelliguntur mundanę diuitiæ. De quibus Apost. ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora. (Phi. 3.) Hæc enim omnia quæ mundanis redolent, Sanctis fœtent, qui cælestium odorem per olfactum internæ discretionis, & cõtemplationis percipiunt. Et ideo ab his tanquam à rebus fœtidis longe fugiunt, secundum illud Psalm. Ecce elongaui fugiens, scilicet à fœtore mundi. (Psal. 54.)

Dei amor quot bona nobis conferat, & quo pacto in nobis conseruetur, mundiq; amatoribus interdum condonetur musti similitudinibus aperitur.

Cap. II.

AMor Dei cõseruatur in suo feruore, sicut mustũ in suo dulcore. Nam sicut legitur in libro de vindemiis, quem Burgũdo transtulit de Græco in Latinum. Si quis vellet mustum per totum annũ habere, vel per longum tempus in dulcedine seruare, hoc modo fieri potest. Quãdo calcantur botri, quod ex illis stillat mustum mitte in vas pice interius perunctum, vel exterius, vt semiplenum vas sit, & obtura diligenter gipso. Multo enim tẽpore manet mustum valde dulce, & multoq; magis seruabitur, si vas musti sit pice perunctũ interius, & exterius, & in puteum mittatur, ita vt sola labia superemineant, & hoc per experientiam crebram visum est optime. Et oportet vuas, ex quibus huiusmodi mustum egreditur, quiescibiliter conculcari, ita vt non comprimantur. Quid est autẽ tenaci pice vas interius, & exterius linire, nisi mentis, & corporis puritatẽ iugi, & firma custodia munire? Et quid est vas in puteo tenere, nisi cor in humilitate seruire? Et quid est labia superemiñere, vel os vasis gipso albo obstruere, nisi sublimi, & pura locutione, linguam siue os occupare, & ab infimis, vel impuris verbis abstinere? His profecto musti. i.

amoris diuini feruor, & dulcor diutius conseruatur, scilicet in custodia puritatis, in refrigerio humilitatis, in puritate locutionis. Alij autem sunt, qui tali vas musti in arenã humidã suffodiunt, quod etiam efficax est ad mustũ conseruandum. Sed quid est arena humida, nisi de grauibus peccatis compuncta conscientia, & humore lachrymarum repleta? & hoc valet ad conseruandum mustum, id est amorem diuinũ. Conseruatur enim ferũor amoris in lachrymis compunctionis.

¶ Item amor Dei facit hominem obedientem. Nam cera ad ignem calefacta de facili flectitur, & metalla ad ignem liquefiunt, & sic de facili formam rei cui infunditur accipiunt. Sic etiã cor in quo est calefactio diuini ignis, id est amoris, est ad obedientiam flexibile, & ad iussum prælati ductibile. Luc. Ignem veni mittere in terram. Amor autem terrenorum siue mundi, impedit salutẽ. Nauis enim adhærens terræ, ad portum non graditur, sed periclitatur. Sic, qui terrenis adhæret diuitiis per amorem, ad portum salutis non venit. Psal. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Vnde Dominus dixit, quòd facilius est camelũ per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum Dei. Si igitur nauis animæ est nimis onerata diuitiarum pondere siue cura, remediũ est eam alleuiare eleemosynarum largitione.

Luc. 12.

Psal. 61.

Matt. 19.

Itẽ amatores mundi, vel carnis, aliquando per diuinam gratiam conuertuntur, & efficiuntur feruentes amatores Dei, sicut mustum acerbum, vel corruptũ, per decoctionẽ, & admixtionẽ aquæ pluuialis conuertitur in vinũ purum, & dulce. Dicitur enim in supradicto libro de vindemiis, quod mustum de vuis acerbis, vel corruptis ita est curãdũ. Aqua enim pluuialis vsque ad dimidium est excoquenda. Et ex hac aqua decocta quanta est musti decima pars debet superfundi vino. Rursus autẽ cũ vino decoqui, vt consumetur in decoctione decima pars. Quidã tamen aliter faciunt, quia in ipsis vuis immittũt aquã commiscentes ad futurũ mustum tertiam partem: post conculcatis vuis mustum coquunt tantũ, vt eius consummatur tertia pars. Aqua itaque pluuialis, est gratia cælestis, cuius decoctio fit in feruore contritionis, cuius mixtio debet esse cum musto siue vua lachrymosæ compũctionis, de quo in Psal. Potasti nos vino cõpunctionis. sed decima pars refertur ad obedientiam decalogi, id est, mandatorum diuinæ legis. Vbi enim ista assunt. s. admixtio gratiæ, feruor pœnitentiæ, compunctio lachrymæ, subiectio obediẽtiæ, mutatur vinum acerbum. i. amor mundi, vel mustum corruptum. i. amor carnalis in vinum, id est in amorem diuinũ dulcissimum, & purissimum. Et hoc patet in conuersione Matthæi publicani, & Mariæ Magdalenæ. Vel tertia pars aquę, id est, pœnitentiæ assumitur in restitutione, [illegible] calcantur vuæ in confessione, quia tunc exprimitur vinum, id est, manifestatur peccatũ: sed decoquitur mustũ cum aqua in assidua compunctione, & sic amor mundi, vel peccati conuertitur in amorem Dei.

Psal. 59.

Itẽ nota, quòd in homine proficiente, conuertitur punctio timoris in dulcedinem, & securitatem amoris. Cuius exemplũ est, quia per semen porri immissum in dolium aceti, acetum ipsum mutatur in vinum sicut in præfato libro vindemiarum legitur. quid autem est semen porri, nisi profectus boni? Nam porrũ non

primo

primo anno, sed secundo semen producere dicitur. Et ideo proficientem signat, qui non statim à principio perfectus esse potest, sed paulatim, & successiue perficitur. ergo per semẽ ipsius porri de aceto vinum efficitur, quia per continuum profectum in bono, pœnitentis timor in amorem conuertitur. Perfecta enim charitas foras mittit timorem. 1.Ion. 4.

Rationalis anima quo pacto sit colenda, vt à carnali purgetur amore, per agri similitudines demonstratur: quæ pariter Paradiso voluptatis, triticique aceruo comparatur.

Cap. III.

Anima hominis ad modum agri est diligenter colenda. Pallad. Agro enim (vt dicitur Pall.) tria æqualiter nocent. s. sterilitas, colentis morbus, & malus vicinus. Nam sterilitas refertur ad ociũ, per quod videlicet anima à fructu boni operis vacat: sed morbus refertur ad vitium, quo scilicet ipsa anima letaliter ægrotat. sed vicinus malus refertur ad prauum socium, siue ad carnem; quæ ipsam animam frequenter molestat. Ocium autem multum nocet animæ, quia ipsam ad ma- Eccl.33. lum acuit. Eccle. Multã malitiam docuit ociositas. Facit enim in agro animæ vrticas vitiorũ suc- Prou.24. crescere. Prouerb. Per agrum pigri hominis transiui, & ecce totum repleuerunt vrticæ. Contra, quòd dicitur ibidem. Diligenter exerce agrum tuum. Morbus peccati etiam multum obest, quia Eccl.18. animam interficit. Ezech. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et iterum de peccato dicitur: Eccl,21. Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum prauus socius multum officit, qui animam corrumpit, scilicet exem- 1.Cor. 5. plo vel verbo, 1. Cor. Modicum fermentum totam massam cor- 1.Cor.15 rumpit. Et 1. Cor. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnde hæc ab agro animæ sunt prorsus repellenda. Dicit etiam idem Pall. quod in agro periclitantur interiora, nisi colantur extrema. Sic etiam interiora bona animæ perdit, qui exteriora mẽbra, vel sensus non custodit.

Item anima iusti assimilatur horto voluptatis, id est, paradiso terrestri, quem agricola cælestis, de quo Christus Ioan. 10. Pater Ioan.10. meus agricola est; à principio mũdi plantauit. Et hæc similitudo congrua videtur triplici ratione. Et primo quidem ratione situationis. Nam ille hortus fuit situatus in loco fertili, & ideo vocatur Paradisus delitiarum: & similiter anima iusti est locus delitiarum spiritualium Domini, qui dicit: Delitiæ meæ esse cum filiis Prou.8. hominum.

Item erat ille hortus in loco eminenti, ita, vt dicatur excedere altitudinem terræ, & esse sub globo lunari, quia videlicet mens iusti omnia terrestria excedit, & contemplatione ac desiderio vsque ad cælestia pertingit. Apost. Nostra conuersatio in cælis est. Phi.3.

Item erat ille hortus in loco Orientali. Per Orientem autem intellige aduentum ad iudicium. Vnde in euangelio: Sicut fulgur exit ab Oriente, &c. Vel per Orientem intellige Christum, de quo Zach. Oriens nomẽ eius. Vel Zach.6. per Orientem intellige originem hominis, ita debet plantari mens fidelis ad Orientem, vt præ oculos habeat terrorem iudicij, & recordationem dominicæ passionis, & abiectionem suæ conditionis, qualiter scilicet creatus & factus est de limo terræ. Vnde in Leuit. præceptum est, vt vesicula Leui.1. auiculæ poneretur ad Orientem altaris in loco vbi erant cineres, hoc est per recordationem iudicij motus elationis reprimere.

Item

Item quando motus elationis surgit in te ex operibus tuis, pone te ad Orientem, id est Christum, & attende quã parua sunt, quia nulla sunt respectu illorũ, quæ fecit pro te. Pone etiam ad Orientem abiectionis tuæ conditionem, & hoc est in locum vbi erant cineres, id est, memorare, quã vilis es, & elides motus, elationis in te.

Secundò ratione plantationis, quia produxit Dominus Deus, de humo omne lignum pulchrũ visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitę in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali, vt dicitur Gene. Hoc lignũ pulchrum visu est in homine ex conuersatione bona, sed ad vescendum suaue est ex conscientia munda. Nam secura mens quasi iuge conuiuium, vt dicitur Prou. Debet etiam ibi esse lignũ scientiæ, boni & boni, id est, prudentia inter bonum & malum discernens.

Genes. 1.

Prou. 15.

Item lignum vitæ, id est, gratia Christi, cui totum debet homo ascribere, non sibi. Apost. Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus.

Gal. 2.

Tertio ratione irrigationis. Quia fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui diuiditur in quatuor capita. Nomen vni Phison. Ipse est, qui circuit omnem terrã Euiulath, vbi nascitur aurum, & aurum terræ illius est optimum, bdellium, & lapis onichinus. Et nomen fluuio secũdo Geon, Ipse est qui circuit omnẽ terrã Ethiopiæ. Nomẽ verò tertij fluuij Tigris, Ipse est qui vadit cõtra Assyrios. Fluuius autem quartus ipse est Euphrates. Iste fluuius est gratia Spiritus sancti, quæ fluit de loco voluptatis, id est, à Christo, in quo delectari debemus. Psal. Delectare in Domino. Iste egreditur ad irrigandum Paradisum, id est, mentem humanam: & diuiditur in quatuor flumina, id est quatuor virtutes. Nam Phison signat prudentiam. Prudens enim est, qui nouit os mutare. Phison enim interpretatur oris mutatio. Aliter enim loquendum est maioribus, & aliter minoribus. Eccle. Qui adimplet, quasi phison sapientiam. Et hic circuit omnem terram Euiulath, quæ interpretatur dolens, quia prudens est, qui nouit dolere in hoc mũdo. Ibi etiam nascitur aurũ optimum, quia optimum est lugere pro peccatis. Et bene dicit, qui circuit omnem terram Euiulath, quæ habet quatuor partes, scilicet dolere pro peccatis propriis, & alienis, pro incolatu huius miseriæ, & pro dilatione patriæ. Bdelium autem sunt opera misericordiæ, lapis onychinus discretio, ab onyx, quod est vnguis, nã per figuram vnguis significatur discretio, vel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordiæ, & orationibus cum carnis afflictione siue dolore.

Psal. 36.

Eccl. 24.

Per Geon verò, qui interpretatur hiatus terræ significatur temperantia, quæ omnem terrenitatem absorbet à nobis. Et contra Ethiopiam vadit, quia malos motus in nobis destruit. Mali autem motus sunt, mali mores, quos significant Ethiopes. Hier. Si mutare potest Ethiops pellem suã, aut pardus varietates suas, & vos bene poteritis facere, cũ didiceritis malum. Tigris, qui velox interpretatur, signat fortitudinem, quę impugnat Assyrios, id est dęmones. Fortis enim debet esse, qui vult contra dęmones pugnare. Euphrates autẽ, qui frugifer interpretatur, significat iustitiã, quæ multum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia, sed

Hier. 13.

sola

sola iustitia fructifera: sed de ista non determinat scriptura, contra quos vadat, quia iustitia ad omnes pariter spectat. Vel fluuius ista gratia cõpunctionis, quæ diuiditur in quatuor, quę sunt, cõtritio, cõfessio, satisfactio, & continuatio, siue perseuerantia. Philon enim, id est, oris mutatio, significat contritionem in qua mutatur facies peccatoris. Sed per Geon, qui interpretatur hiatus, significatur cõfessio, in qua aperiuntur peccata, sicut in hiatu aperitur terra. Per tigrim, qui interpretatur velox, satisfactio significatur, quæ est quasi medicamentum vulneris. Sicut enim extracto ferro de vulnere, si statim medicina non apponitur, cito vulnus putrescit: Ita si peccata de corde extrahis, & vt iubetur non protinus satisfacis, vulnus tuum de facili corrumpitur. Per Euphraté verò, qui interpretatur frugifer, perseuerantia designatur, quæ nobis confert fructum vitæ æternæ.

Item anima iusti assimilatur aceruo tritici, qui multis mediis in horreo reconditur. Nam triticum (sicut dicit Greg.)

Primo in segete Sole tangitur, quia in hac vita humana anima respectu superni luminis illustratur, pluuiam accipit, quia veritatis eloquio pinguescit, vento cõcutitur, quia tentationibus exercetur: & secum crescentes paleas portat, quia nequiorem contra se quotidie vitam peccantium tolerat: atque ad aream deductũ triturationis pondere premitur, vt à palearum connexione soluatur, quia mens nostra cælesti disciplinę supposita, dum correptionis flagella percipit à societate carnalium mũdior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanentibus reprobis electa anima ad supernę mãsionis gaudia subleuatur.

Item animæ salus debet corpori, & diuitiis præferri. Nam cum quis necessitate astringitur, quòd in mare oportet merces proiicere, vel personas submergi, merces potius exponuntur, & in bello manus ensi exponitur, vt caput sanum seruetur, quia mortuo merces non prosunt, nec manus valent capite absciso. Sic cũ quis ad hoc deuenit, quod corporis aut animæ habere detrimentum oportet, debet corpus, & diuitias exponere sicut serpens, & caudã exponit, & corpus, vt caput, id est, vitam seruet. Mat. Estote prudentes sicut serpentes. Diuitiæ enim corpori mortuo, & animæ damnatæ nil prosunt. Mat. Quid prodest homini, si lucretur vniuersum mundum, animæ autem suæ detrimentum patiatur. Matt.5. Matt.16.

Item anima illa est apta ad deũ diligendum, cuius affectus est à carnali amore purgatus, sicut illa vua dicitur esse apta ad vindemiandum, & mustum exprimendum, cuius granum exit purum sine carnositate. Dicitur in libro de vindemiis, quod ad probandũ quãdo tempus est ad vindemiandum vuas, quidã vuã accipiunt, & exprimunt, & si quidem effluxerit granum mundum non continens carnem, maturas esse ad vindemias approbãt vuas. Si verò effluxerit granum cum parte carnium, nõ eas esse maturas. Similiter illa anima est ad vindemiam musti, id est, ad affectum amoris diuini parata, quæ habet intrinsecũ granũ.i.interiorẽ affectum à carne.i. carnali amore separatũ, & depuratũ. Illa autẽ quę est cũ carne, i. cum carnali amore non est vindemiationi, id est spirituali dilectioni accõmoda. Vnde Apoc. dicit, quòd animalis homo, id est carnalis, non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. 2. Cor. 2.

Decem

Decem præcipuè in militum armatura esse necessaria sacra scripturæ testimonio confirmatur: quæ omnia spirituali armatura mysticè conuenire, quam plurimis asseritur exemplis.

Cap. IIII.

ARmatura spiritualis similis est armaturæ corporali. Est enim duplex genus armorũ, quia sunt arma ad defensionem, vt clypeus, & huiusmodi: & sunt arma ad offensionem, vt gladius, & huiusmodi: & neutrum genus sine altero sufficit in prælio existenti, quod etiam similiter accidit in armatura spirituali. Vnde dicit Greg. quòd sicut ad corporalia bella nequaquam bene armatus pergit, qui aut clypeũ sumens, gladius non vtitur; aut vtens gladiis, clypeo non munitur. Sic etiam miles Dei aduersitatis bello deprehẽsus, & scutum patientiæ debet ante se ferre, ne pereat, & ad portandum promptus amoris inferre iacula, vt vincat. Vnde mens Sanctorũ in hoc tentationum prælio, & munita patientiæ clypeo, & gladiis amoris accincta ad perferenda mala sumit fortitudinem, ad impendendum bona exercet benignitatem, quibus & odiorum tela patienter excipiat, & amoris iacula valenter reddat. Greg.in mora.

Item nota, quòd sacra scriptura introducit decem, quæ communiter necessaria sunt in militum armatura. Nam inter arma quibus milites vtuntur ad sui defensionem, quædam necessaria sunt ad protegẽdum partem superiorem, vt caput, & huiusmodi: ad hoc vtuntur galea siue cassi de ærea. Quædam ad muniendum partem inferiorem, puta crura, & huiusmodi, & ad hoc portant ocreas æreas. Quædam muniunt partem mediam, vel in parte sicut scutum, quod portatur in sinistra: vel in toto sicut lorica. Torax autẽ protegit pectus, & cor, & renes. Hæc erat armatura Goliath, de quo dicitur 1. Reg. quòd cassis ærea erat super caput eius, & lorica hamata induebatur, & ocreas æreas habebat in cruribus, & clypeus æreus tegebat humeros eius. Inter arma verò offensibilia quædam sunt, quibus percutiunt à remotis, sicut est arcus, & sagittę. Et hæc fuerunt arma Esau, de quibus dicitur Gen. Sume arma tua, pharetram & arcum, &c. Quædam percutiunt de propinquo, sicut gladius, vel ensis, & hæc erãt arma fortium Salomonis, de quibus dicitur: Lectolum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenẽtes gladios, & ad bella doctissimi. Quædam verò percutiunt medio modo inter propinquum, & remotum sicut lanceæ. Et hæc erat armatura Saul. 1. Re. Tenebat Saul lanceam, &c. Decet etiam militẽ habere equũ saltem cum freno, & sella, & consequenter oportet, quod habeat calcaria. Hæc omnia sunt arma, quæ etiam necessaria sunt militię spirituali. Nam primo necessarium est scutum fidei, quod muniat in parte sinistra in aduersis. Ephe. In omnibus sumentes scutum fidei, &c. 1.Re.17. Gen.27. Cant.3. 1.Re.18. Ephe.6.

Secundò necessaria est galea spei, quæ super caput se erigit, quia spes ad superna tẽdit. Ephe. Galeam salutis assumite. quod exponens Thes. Et galeam spem salutis. Ephe.6. 1.Thes.5

Tertiò necessaria est lorica charitatis, de quo Apost. ibidem. Induti lorica fidei, & charitatis. Nam sicut annuli in lorica inuicem connectuntur, ita fideles in charitate inuicem vniuntur. 1.Thes.5

Quartò, necessaria est thorax iustitiæ, & æquitatis. Sapien. Induet pro thorace iustitiam. Sap.5.

Quintò sunt necessariæ ocreæ ferreæ,

ferreæ, quæ muniunt à parte inferiori, id est, duplex humilitas, quę dum animi elationem reprimit, quasi ab inferiori parte munit. Est autem humilitas necessaria duplex, id est, interior in corde, & exterior in conuersatione. Vel quasi ocrea cruris dexteri est humilitas in prosperitate, qua aliquis reputat se indignum: sed ocrea cruris sinistri, est humilitas in aduersitate, qua aliquis reputat se dignum.

Sextò necessaria est lancea prudentiæ siue prouidentiæ, quæ à remotis hostem percutit antequam propinquet.
2.Re. 18. 2. Reg. Tulit Ioab tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. Hæ tres lanceæ sunt tres partes prudentiæ, scilicet memoria præteritorum, intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum, quibus inimicus perimitur.

Septimò est ensis continentiæ, quo fœmur in quo est voluptas
Cant. 3. muniatur. Cant. Vniuscuiusque ensis super fœmur suum.

Octauo, necessarius est gladius, id est, dono pœnitentiæ, quæ vlciscatur de delectatione
Iob. 19. culpæ. Iob. Vltor iniquitatis gladius, vel gladius, id est, dolor cõ-
Luc. 3. passionis, & misericordiæ. Luc. Tuam ipsius animam pertransibit gladius.

Nono necessarius est arcus, scilicet sacræ scripturæ cum sagittis doctrinæ. In hoc arcu est lignum durum scilicet austeritas veteris testamenti, & corda mollis, s. lenitas testamẽti noui. Ex hoc arcu emittuntur sagittæ potentis acutæ, id est, diuina verba corda hominum velociter penetrantia.

Decimò necessarius est equus, id est, corpus subditũ spiritui cũ
Iac. 3. fræno temperãtiæ. Iac. Equis frænos in ora mittimus, & cum sella patientiæ; in qua faciliter onus
Hest. 6. portatur. Hest. Homo quem rex honorare cupit, debet indui vestimentis regiis, & imponi super equum, qui de sella regis est. Sella regis est patientia Christi, cui sellæ oportet imponi quicunque ab ipso rege debet honorari.

Nonnulla breuiter ipsius auaritiæ damna annectuntur, quæ etiam naturalibus exemplis quantum sint grauia, confirmantur.

Cap. V.

AVaritia terrenorum lucrorũ facit sterilescere animas a fructibus spiritualibus operũ. Sicut enim vinacij cibus facit gallinas sterilescere, & cessare ab ouatione, sicut dicit Pallad. Sic Pallad.
& terrenorum lucrorum auarus appetitus retrahit, & cessare facit à spiritualium operum exercitatione, vnde Matth. 3. dici- Matt. 3.
tur, quòd solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum, suffocat verbum, ne scilicet perueniat ad boni operis fructum.

Item auaritia aduersatur operibus bonis, sicut letamen anseris aduersatur satis, dicit enim Pall. quòd stercus auium maximè necessarium est agriculturæ, excepto anserum letamine, quod omnibus satis inimicum est. Vnde anser sicut ipse dicit locis consitis inimicus est, quia sata, & morsu lædit, & stercore. Quid enim est morsus anseris, nisi rapacitas cupidi hominis? Quid autem anseris stercora, nisi auarorum terrena lucra? De his dicit Apost. Omnia detrimentum Phi. 3.
feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hæc ergo sata lædunt, quia in agro, videlicet cordis spiritualis doctrinæ, seu virtutum germina crescere non sinunt.

Item auaritia non satiatur ex adeptione auri: quia sicut vinum in dolio sitim corporalẽ nõ sedat, sic pecunia in arca sitim auaritiæ non

non sitiat, quod est, quia pecunia non potest intrare, vbi sitis est auaritiæ, scilicet incómode. Pecunia est res corporalis, anima verò est res spiritualis. Res autē spiritualis corporali impleri nō potest, sicut nec corporalis spirituali. Vnde sicut arca impleri nō potest sapientia, ita nec anima pecunia. Eccl. Auarus non implebitur pecunia. Eccl. 5.

Item auarus alienorum detentor, assimilatur vasi paruo de terra, quod tusco vocabulo dicitur saluada, quod scilicet denarios sigillatim recipit: sed non possunt inde haberi, nisi frangatur. Sic auarus raptor, vel vsurarius reddit in morte, quod non permittitur de mundo portare. Iob. Diues cùm dormierit, nihil afferet. Iob. 27.

Boni viri, qua via eorum corda à sordibus peccatorum debeant custodire, per Apum custodiam, vasisq; argenteis restaurationē demonstratur: idq; pluribus eorū similitudinibus declaratur.

Cap. VI.

BOni viri debent custodire corda sua, sicut custodienda sunt apum aluearia. Sunt enim præcipue quinque prout colligitur ex libro Palla. quæ apibus maximè nocent, à quibus eorum aluearia sunt penitus remouēda. Pallad.

Primum est ventus: vnde dicit, quòd debent collocari non longe à domibus, vel in parte secreta horti à vētis remota, ita quòd ventis frigidioribus altus paries resistat. Sic nimirū boni viri, qui habent aluearia plena apibus, id est corda plena virtutibus, debēt ea munire contra ventum, id est, contra diabolicæ tentationis insultum hic enim vbi potest intrare, frigus malitiæ immittit, & apes, id est, virtutes extinguit. Vnde opponenda est ei altitudo parietis, id est, eleuatio ordinis, & contemplationis, sicut dixit Dominus discipulis. Mat. Orate, vt non intretis in tentationem. Matt. 28.

Vel debent sancti viri custodire aluearia apum, id est, studia bonorum operum, ne à vento vanæ gloriæ dissipentur, & extinguantur: quia superbia (vt dicit August.) bonis operibus insidiatur, vt pereant. Aug. in Reg. Vnde opponenda est altitudo parietis, id est, firma custodia humilitatis, cuius fabrica tanto altius exurgit, quanto cor seipsum ad ima per sui despectū reducit: sine custodia enim huius parietis ventus apū aluearia dissipat: quia virtutum studia superbia vastat, nisi humilitas obstet. perit enim omne quod agitur, si non in humilitate sollicite custoditur: quia qui cęteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, sicut Grego. dicit. Grego.

Secūdum, quod multum nocet apibus, est frigus. Et ideo ea, (vt Pallad. dicit) in calidiori parte horti locare debemus, vnde etiā additus earum debēt esse omnes oppositi Soli. Vas etiam ipsarum debet esse de tali ligno, quòd vim frigoris ad eas non transmittat. Et inter omnia meliora sunt (vt ipse dicit) aluearia facta ex cortice suberis, vbi haberi possunt, quia non transmittunt vim frigoris, aut etiam caloris. Quāuis enim apes timeant frigus, nō tamen diligunt excessiuum calorem, sed temperatum, vnde pessima vasa sunt quæ in hyeme gelantur, & in æstate feruescunt. Similiter spiritualibus, & actiuis viris, qui esse debent velut apes solliciti, & fructuosi, summè nocet frigus accidiæ. Et ideo debent ad locum calidū & secretū redire, id est, ad secretum orationis & contemplationis, vbi feruor spiritus excitatur frequenter se reducere, sicut apes frequenter redeunt ad aluearij locum.

Item eorũ aditus, id est, cogitatus, vel affectus dicunt respicere Solem, i. Christum vt cõsideratis laboribus, & passionibus quos ipse sustinuit pro nobis, alleuientur labores nostri, & nõ enim accidiemur in eis. Vas etiam cordis debet esse sic dispositũ, vt frigus accidiæ nõ recipiat, sed repellat. Vnde bonus est cortex suberis, i. exemplum cõuersationis alicuius sancti & solliciti hominis, vt dum in eius conuersatione, & imitatione moramur, repellatur pariter à nobis & ardor concupiscentiæ, & frigus accidiæ.

Tertium, quod multum nocet apibus est locus fœtidus, vel inquietus, vnde debent eorũ aluearia longe collocari ab omnibus quæ sunt horrẽdi odoris, vt á stabulis, & balneis, coquinis, fusoriis, & huiusmodi & fœtore feni. Et etiã nõ debẽt poni in loco vbi resonat echo, qui, s. ad humanam vocem falsa imitatione respõdet. Sic etiã boni viri debẽt se remouere à consortiis, & familiaritatibus personarũ corruptarũ, & infamium, ne, s. eorũ fœtore, id est, infami & corrupta conuersatione ipsi, vel in conscientia, vel in fama lædantur. Debent etiam sibi cauere à blanditoribus, qui ad modum echonis, vnicuique deceptoriê resonant, idest, loquũtur iuxta vocem suam prout credunt ei placere.

Quartum est fumus præcipue cancri adusti. Quid enim per cãcrum adustum, nisi mundum accipimus, malo igne auaritiæ, vel
1. Ioan. 5 luxuriæ inflammatũ? Ioa. Totus mundus in maligno positus est: cancer etiam Lunæ mutabilitatẽ sequitur, quia s. secũdũ augmẽtum, & decrementũ Lunæ repletionẽ, & vacuitatẽ patitur. Et similiter ipse mũdus secũdũ fortu-
1. Ioan. 2 næ mutabilitatẽ mutatur. Io. Ecce mũdus trãsit, & cõcupiscentia eius Boet. Hunc continuum lu- Boet. 2. de cons.
dum ludimus, rotam volubili orbe versamus. Infima summis, suprema infimis mutare gaudemus vnde quidã metricè dixit: Ludus fortunæ variatur, vt orbita Lunæ. Huius igitur cancri fumus tunc ad apes pertingit, quando vel mundi affectus, vel terrenæ occupationis actus bonos viros inuoluit, & nonnunquam ex eis aliquos etiam inuoluendo extinguit. Vnde debẽt se boni viri à tali fumo quantum possunt elongare. Apocal. Cum viderint Apoc. 18
fumum incendij eius, longe stantes, supple sunt.

Quintum, quod nocet operibus apum, est succus quarundam herbarum, vel florum, sicut sunt elleborus, casia, absinthiũ, cucumer agrestis, & similia, quarũ scilicet amaritudo impedit dulcedinem mellis. Vnde talia ab alueatibus apum debent pænitus remoueri, & debent poni iuxta arbores, vel herbas, quibus nulla amaritudo respõdeat in flore, aut succo. Quid autem est herbarum malus succus, nisi tristis, & pænitudine plenus voluptatum, & libidinum exitus? Vnde de meretrice muliere dictum est: Prouerb. Prou. 5.
Fauus distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur eius. Nouissima autem illius amara quasi absinthium. In quo ostẽdere voluit Salomon, quod voluptas, licèt in principio, vel in medio, id est, in cogitatu, vel actu habeat delectationem, in fine tamen relinquit amaritudinem. Vnde incipit à melle, procedit ad oleum, & terminatur ad absinthiũ. Hic est ergo succus amarus, id est, luxuriæ fructus, quem scilicet apes, id est, personæ spirituales, & si tãtùm cogitatu, vel affectu degustent, perditur dulcedo mellis, id est, suauitas, & delectatio internæ consolationis, & deuotionis.

Ber. Nam, sicut dicit Ber. Delicata est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienã, propter
1. Cor. 2. quod Apo. dicit, quod animalis, id est, carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus dei.

Item boni viri assimilantur vasis argenteis, quæ franguntur, & vruntur, vt reparentur. Sic boni viri modo franguntur per tribulationes, vel vruntur per infirmitates, vt reparentur, & meliorentur: sed mali sunt tanquam vasa testea, vel vitrea, quæ fracta
Psal. 2. non reparantur. Psal. Tanquam vas figuli confringes eos.

Item vasa argentea limantur, vt clarificentur: sic Deus suos affligit, vt puriores sint, & clario-
Augu. res. Aug. Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellũ grano, hoc facit tribulatio viro iusto.

Item boni viri affliguntur, vt perficiantur, & ideo assimilantur imaginibus & sigillis, de quibus Greg. in dialogo dicit, quòd sicut imperiti homines, nec dum perfecte sculpta sigilla, vel imagines aspiciunt, & iam quasi perfecta laudant, & tamen artifex considerat, & limat, & laudari iam audit, & tundere tamen meliorando non desinit. Sic plerunque illi quos iam perfectos homines extimant adhuc in oculis summi Opificis aliquid imperfectionis habent, propter quod infirmitatibus, et tribulationibus quotidie limantur.

Charitatis necessitas, vtilitas, perfectio, & ordo definitur: quæ singula per ferri igniti, ac fundamenti proprietates pluribus aperiuntur exemplis.

Cap. VII.

CHaritate deficiente nõ potest aliquis bene operari. Nam de ferro frigido non potest faber operari, nisi calefaciat illud igne nec potest flecti, sed frãgitur suo martello. Vnde (sicut dicit Aug.) Ferrum calidum dum extenditur, dilatatur, frigidum autem frangitur. Sic homo nõ est aptus bene operandi, nisi calfactus fuerit per ignem charitatis. Thre. 1. Thre. 1.
De excelso misit ignẽ in ossibus meis, & erudiuit me.

Item charitas assimilatur fundamento. vnde Apo. In charitate radicati, & fundati. Vnde nota, quòd Apost. assimilat charitatem Eph. 3.
radici, in eo, quod dicit, Radicati, quia sicut omnis fructus à radice procedit, sic opus bonum à charitate. Vnde Gregor. dicit, quòd non habet viriditatem ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item assimilat eam fundamento domus, in eo quod dicit, Et fundati: quia sine fundamento stare non potest, sed destructo fundamẽto cadit. Charitas enim omnia sustinet. 1. Cor. Est alia etiã 1. Cor. 13
ratio qua charitas assimilatur fundamẽto: quia fundamentum (vt dicit Pall.) consueuit tripliciter poni, scilicet aut in petra, aut in argilla solida, aut in terra labili, & in his tribus significãtur tria charitatis opera. Tria enim proprie ex charitate sunt diligẽda, s. Deus qui signatur in petra, spiritus, qui in argilla solida, siue sit spiritus angelicus, siue humanus; tertium est corpus, siue proprium, siue proximi, & hoc designatur in terra fluxibili. Et nota, quòd si fundamentum ponatur in sarcofago, vel in petra, debet (vt dicit Palladius) formã fundamenti sculpi, vnius pedis altitudine, vel duorum: vnius quidem pedis altitudinem charitas qua Deus diligitur, habet: quia vno tantum affectu seu respectu Deus diligi debet, scilicet propter seipsum: hoc enim est de ratione veræ amicitiæ, vt amicus sui gratia diligatur. Et ideo ille qui Deum mercedis intuitu diligit,

diligit, verus eius amicus nõ existit. Potest tamen ipsa Dei dilectio adhuc alterum pedem, i. aliũ affectũ, siue respectu habere, s. ad mercedẽ, i. ad beatitudinẽ creatã, quam ab ipso Deo habemus, nõ ita scilicet, quòd ipsa sit finis amati, ita quòd Deus propter illam diligatur, eo, quod hic esset, vt dictum est nõ vere diligere Deũ, sed prout ipsa beatitudo ex parte amantis est finis amoris, & cuiuslibet virtuosæ operationis. Si vero fundamentum ponatur in solida argilla & constricta, tũc debet habere quintam, vel sextã partem altitudinis eius quę super terram scilicet in parietibus est futura. Similiter etiam charitas, qua proximi spiritum, vel naturã diligimus, debet quinque, vel sex gradus habere altitudinis, id est, perfectionis. Et primus gradus est, vt diligamus vere: tunc autem vere diligimus aliquem, cum amamus eum ad bonum sui ipsius, & non ad vtilitatem nostrã.

1.Cor.13 1. Cor. Charitas non quærit quæ sua sunt. Vnde tunc aliquis vere diligit animam proximi sui, vel suam, quando diligit eam ad sa-

1.Cor.10 lutem eius. Et isto modo Apostolus proximos secundũ spiritũ diligebat. Vnde dixit: Non quærẽs, quod mihi vtile est, sed quod multis prosit, vt salui fiant.

Secundus gradus altitudinis huius fundamenti est, vt diligamus rectè. Tunc rectè diligimus aliquem, cum maius bonum suum minori præponimus, puta vt magis diligamus animam, quàm corpus, et spiritualia quàm temporalia.

Tertius gradus est, vt diligamus sanctè, id est, in ordine ad Deum, & propter Deum. Et ideo debemus odio habere in anima nostra, vel proximi, quicquid repugnat Deo, puta peccata, &

Psal.104 cogitationes peccatorum. Psal. Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.

Quartus gradus est, vt diligamus operose. Ioa. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. 1.Ioan.3

Quintus gradus est, vt diligamus perfectè, scilicet non tantum amici animam, sed etiam inimici, ad salutem enim inimici non tantum generalem, sed spiritualẽ affectũ habere: & pro eo spiritualiter orare perfectionis est. Vnde Matth. Diligite inimicos vestros, &c. & postea concludit: Estote ergo perfecti. Vel si volumus huic fundamento charitatis, qua scilicet proximi spiritum diligimus, dare sex partes altitudinis; tunc per sex gradus accipiamus, vel eleemosynas spirituales, quibus animabus proximorum subuenire debemus, quę in hoc versiculo continẽtur. Cõsule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Debemus enim eis in dubiis consulere, & delinquentes eos castigare, mœstos cõsolari, offensas remittere, eos sufferre, pro eis orare: quæ ad charitatis altitudinem pertinẽt. Si autem fundamentũ ponatur in terra labili, debemus tantũ fodere quousque inueniatur argilla mũda sine sterquilinio. Et si argilla non inueniatur, tunc sufficit immersisse quartam partem altitudinis quæ futura est super terrã, vt ipse Pal. dicit. Ex quo patet, quòd charitas, qua corpus nostrũ, vel proximi diligimus, primo debet esse munda à sterquilinio, i. ab amore carnali, vt non sit dilectio carnalis, sed spiritualis, scilicet, vt diligamus non carnaliter, sed spiritualiter.

Matth.5

Item debet habere quatuor gradus altitudinis. Primus est, vt magis diligamus corpus, siue proprium, siue proximi, quàm alias res corporales exteriores.

Secundus est, vt quantum ad res corporales magis diligamus corpus proximi quam proprium. Nam etiam quidam Gentiles sine spe vitæ æternæ pro amore amicorum se mortui exposuerũt. Vnde multo magis hæc charitas facit cum pertineat, ad bonum virtutis. Vnde etiam Philosophus dicit, quod homo debet amicos ad tristia vocare tardè, sed ad læta & prospera prompte. Econtra autem ad eorum prosperitates, & lætitias debet se tarde ingerere, sed ad tristitias celeriter, & prompte. Vnde secundum carnis amicitiam, plura bona corporalia sunt impendenda amicis quam nobismetipsis: sed de bonis spiritualibus semper plus nobis quàm amicis impendere, & velle debemus: & similiter etiam de malis vitandis. Aris. 9. Ethi.

Tertius gradus est, vt minus diligatur corpus quã spiritus. Debet enim corpus diligi in ordine ad spiritum.

Quartus gradus est, vt quantum ad actum exteriorem charitatis, qui est eleemosyna, etiã ipsa corpora quodam ordine diligamus: & iste ordo attenditur secundũ tria, s. secundũ debitũ, secundũ necessariũ, & secundũ honestum. Secundũ debitũ quidem: quia parentibus ac propinquis, & benefactoribus, & eis à quibus spiritualia accipimus, debemus, quando indigerẽt, magis eleemosynã facere quã aliis. Secundũ necessarium vero, quia cęteris paribus debemus magis subuenire indigẽtibus. Secundũ vero honestũ cæteris paribus magis debemus dare melioribus: licet assignare in singulis quantum vnum alteri eorum præperatur, est impossibile, quia singulares conditiones quæ attẽdendæ sunt, infinitæ sunt, & non cadũt sub arte. Vnde de his magis vnctio docet quam prudentiæ consilium. Dicit enim Pall. quòd fundamenta debent ex vtraque parte esse latiora quam paries futurus, sit semipedis spacio, quod signat, quod fundamentum charitatis in sanctis viris latius est in interiori affectione quã possit ostendi in exteriori opere, vel conuersatione. Pallad.

Item charitas, & zelus fraternę salutis reddit sanctos viros sollicitos, & studiosos ad attrahendũ alios ad Deum. Vnde assimilatur balsamo, & cimino. Dicit enim Palladius, quòd columbæ si cimino pascantur assiduè, vel si alarum ascellæ balsami liquore tangantur, inducunt alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autem est cuminus qui secundum medicos in secũdo gradu est calidus, nisi fraternę salutis, & charitatis zelus?

Primus namque gradus charitatis est circa salutem sui.

Secundus vero est circa salutem proximi: hoc ergo cimino quotidie sancti viri pascuntur, qua scilicet de proximorũ salute quotidie sollicitantur. Apost. Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Est autem velut balsami liquor, ipsius fraternitatis amor. Balsami namque liquor fœtum mortuum de ventre prægnantis educere perhibetur: quia dum quisque vir sanctus proximorum amore succensus aliquem ex eis sua sancta exhortatione conuertit, atque peccatum mortale de conscietia eius expellit quasi virtute balsami fœtum mortuum de vẽtre prægnantis educit: vel quia scriptum est: Qui non diligit, manet in morte dum ipsa fraterna charitas odium de corde propellit, quasi de ventre matris mortuum fœtũ educit, Ioan. Nos scimus quoniã translati sumus de morte ad vitã, quoniã diligimus fratres. 2. Cor. 11 1. Ioan. 3

fratres. Sunt autẽ velut duæ alæ columbarum duæ spirituales vitæ Sanctorum, scilicet contẽplatiua, & actiua. Vel duo genera eleemosynarum, scilicet spiritualium, & corporalium. Vnde tunc ascellæ alarum balsamo tanguntur, quando ipsi sancti viri fraternæ dilectionis compassione ad vtriusque vitæ, vel eleemosynæ studia impelluntur, quibus videlicet studiis protinus ad colũbarium domini columbas alias ducunt: quia vtriusque eleemosynę beneficio, scilicet & corporaliter subueniendo, & prædicationis, & orationis auxilio etiam peccatores proximos ad domini gratiam trahunt.

Carnem humanam nunquam delitiis fore nutriendam, sed ieiuniis, laboribus, & aduersitatibus pro Animæ salute exponendam, frumenti similitudinibus edocetur.

Cap. VIII.

CAro non est delitiis nutriẽda, sed laboribus pœnitentiæ, & passionibus exponenda. Nam agricola, qui nollet granũ ad tempus in terra perdere, & ventis, & tempestatibus exponere, sed tantum in horreo seruare; fructum inde non reciperet, imò ei putrefieret, & corrumperetur. Sic qui tantum amat carnem suã, quod in quiete, & delitiis vult eam seruare, nec ieiuniis, & laboribus vult eam exponere, nihil ex ea, nisi corruptionem habebit. Mat. Qui voluerit animam suam, id est, animalem, vel corporalem vitam, saluam facere, perdet eam: & qui perdiderit animam suam in hoc mundo, inueniet eam, scilicet in futura gloria: quasi dicat agricolę, Frumentum si perdis seruas, si seminas inuenies. Ioan. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet.

Matt. 3.

Ioan. 12.

Item caro non delectabilibus, & blandis, sed amaris & afflictiuis conseruatur à corruptione tentationum, & vitiorum, sicut frumentum in horreo non cum dulcibus, & lenitiuis, sed cum asperis & amaris foliis, & succis præseruatur à putrefactione, & læsione curculionum, & aliorum vermium. Docet enim Pall. in libro suo de agricultura, quòd si factis granariis amurca luto mixta parietes liniãtur, cui aridi oleastri folia, vel oliuæ pro paleis adiiciãtur, quo tectorio siccato rursum amurca respergatur: & vbi hæc siccata fuerit, frumenta codãtur à curculionibus, & aliis vermibus tuta seruabuntur.

Item herba coniza, vt Gręci asserunt, substrata frumentis addit ætatem. Constat enim, quòd & oleastri, & oliuæ folia amara sunt, & etiam amurca. Coniza est etiam herba lethalis quæ cum tritico generatur qua tamen turdi vescuntur. Vnde similiter caro nostra amaris, & mortificatiuis à vitiis pręseruatur. Vnde Apost. dicebat Collo. Mortificate membra vestra. Item negat Columella quem Pallad. in libro suo frequenter allegat, ventilanda esse frumenta, quia magis miscentur animalia totis aceruis quæ si non moueãtur in summitate intra mensuram palmi subsistent, & hoc velut corrupto corio cætera illæsa durabunt. Et asserit idem noxia animalia vltra prædictam mensuram non posse generari. Sic etiam fuerunt quidam feruẽtissimi Sancti qui quasi nullius ventilationis refrigeriũ carni suæ præstare voluerunt. Voluerunt enim potius ipso exteriori cortice, id est, carne mala sentire, quam tentationum & vitiorum puncturas, & corrosiones ad mentis suæ intima penetrare, sicut patet de Beato Germano Altisiodoren. & Hyla-

Coll. 3.

tione, & Beato Martino, & quibusdam aliis, qui laboriosissimam & austerissimam vitam duxerunt continuè, sed tamen Palla. dicit quòd nihil tam diu custodiendis frumentis commodius erit, quam si ex areis in alterum vicinum locum transfusa refrigerentur aliquantis diebus atque ita horreis inferantur. In quo signatur, quòd noui, & imperfecti, qui sunt similes frumento, quod de area trahitur, non sunt in tanta austeritate, & arctitudine tenendi, sed interdum ad breue spacium temporis aliqua recreatione refrigerandi, & post hoc ad horreum asperitatis, & laboris reducendi: ex hoc enim feruentius laborabunt, & magis etiam consolati in labore perseuerabunt. Seneca: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed & ipsa requies plena sit sapientia, bonisque cogitationibus.

Item caro est pro salute animæ pericalis, & aduersitatibus exponenda. Nam pugnator clypeum diligit, & charum habet, sed non tantum, quod non exponat ictibus, vt corpus seruetur illesum. Sic caro aduersitatibus, & periculis exponenda est, vt anima eruetur illæsa, & indemnis. Vnde Apostol. dixit: Vincula, & tribulationes Hierosolymis me manent, id est, expectant, sed nihil horum vereor, nec facio animam meam, id est, vitam animalem, & corporalem præciosiorem quàm me, id est, quàm vitam meam spiritualem.

Acto. 20

Iudæorum ministri quibus olim vestimentis ornabantur, nec non Ecclesia Catholica Clerici, & Episcopi, summúsque Pontifex quibus vtantur ornamentis, eorúmque mystica mysteria patefiunt: & Papa cur Petri baculo non vtatur, aperitur.

Cap. IX.

Clerici, & episcopi debent ornari illis vestibus spirituanter, quibus pontifices, & ministri Iudæorum ornabantur, & vestiebantur corporaliter. Habebat enim tunc pontifex octo ornamenta.

Primo.n.habebat vesté lineam.

Secundo tunicam iacinctinam, in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quædã per circuitum, & mala punica facta ex iacincto, & purpura cocoque bis tincto.

Tertiò habebat superhumerale, quod tegebat humeros, & anteriorem partem vsque ad cingulũ, quòd erat ex auro, & iacincto & bysso retorta. Et super humeres habebat duos onichinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israel.

Quartũ erat rationale ex eadem materia factũ, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & coniũgebatur superhumerali. Et in hoc rationali erant duodecim lapides præciosi per quatuor ordines, in quibus etiã erãt sculpta nomina filiorum Israel, scilicet ad designandum, quod ferebat onus totius populi, per hoc quod habebat nomina eorum in humeris; & quòd iugiter debebat de salute eorũ cogitare per hoc, quòd portabat eos in pectore quasi in corde habens. In quo etiam rationali mandauit Dominus poni doctrinã & veritatem: quia quædam pertinentia ad veritaté iustitiæ, & doctrinæ scribebantur in illo rationali. Iudæi tamen fabulantur, quòd in rationali erat lapis qui secundum diuersos colores mutabatur secundũ diuersa quæ debebant accidere filiis Israel: & hoc vocant veritatem & doctrinam. Quintũ erat balteus, id est, cingulus factus ex prędictis quatuor coloribus.

Sex-

Sextum erat tyara; id est, mitra quædam de bisso.

Septimum erant fœmoralia linea, vt operirent carnem turpitudinis suæ, quando accederet ad sanctuarium, vel altare.

Octauū erat lamina aurea pendens in fronte eius, in qua erat nomen Domini. Ex istis ergo octo ornamentis minores sacerdotes quatuor habebant, scilicet tunicam lineam, fœmoralia, & balteum, & tyaram. Per ista ergo ornamenta designatur sanctitas ministrorum Dei. Sūt enim quatuor necessaria omnibus ministris, scilicet castitas, quæ designatur per fœmoralia; puritas vitæ, quæ significatur per lineā tunicam; moderatio discretionis, quæ significatur per cingulū; rectitudo intentionis, quæ significat per tyaram protegentē caput. Sed super hæc Pontifices debent quatuor habere.

Primo iugem Dei memoriā in contemplatione, & hoc significabat lamina aurea habens nomen Dei in fronte.

Secundò, quòd supportet infirmitatem populi, quod signat superhumerale.

Tertiò, quòd habeat populū in corde, & in visceribus per sollicitudinē charitatis: quod signatur per rationale.

Quartò, quod habeat conuersationē cęlestē per opera perfectionis, quod signatur per tunicā iacinctinā. Vnde & tunicę iacinctinæ adiūgebantur in extremitate tintinabula aurea per quod signatur doctrina diuinorū: quę debet coniūgi cælesti cōuersationi Pōtificis. Adiungūtur etiā mala punica, per quæ signatur vnitas fidei, & concordia in bonis moribus: quia sicut mala punica habet sua grana vnita, sic vnita debet esse eius doctrina, vt per eam pacis et fidei vnitas non rumpatur.

Item clericorum, & ministrorū ecclesiæ Christi idoneitas significatur in eorū vestibus, quibus, scilicet induuntur, quando in ecclesia ministrant. Quædam enim sunt quæ generaliter in omnibus ministris requirūt, vt sint idonei ad tractandum diuina. Quædam vero requiruntur spiritualiter in superioribus. Et ideo quædā vestes sunt omnibus ministres cōmunes. Quædā superiorū tantū. Omnibus enim ministris cōpetit amictus, humeros tegēs, in quo signatur fortitudo ad diuina officia, quibus mācipātur. Et similiter alba quæ signat puritatē vitæ, & cingulū, quod signat repressionē carnis. Sed subdiaconus vlterius habet manipulū in sinistra, in quo signatur extersio multarū macularū, quia manipulus est quasi sudariū ad extergendū vultū. Ipse enim est qui primo ad sacra tractanda admittitur. Habet etiam tunicā strictam, per quā doctrina Christi signatur. Vnde in veteri lege (vt supra dictum est) in tali tunica tintinnabula pendebant. Subdiaconus enim primo admittitur ad doctrinā nouæ legis annunciandā. Sed diaconus habet amplius stolam in siuistro humero in signum, quòd applicatur ad ministeriū in ipsis sacramētis, & dalmaticam, quæ est vestis larga, sic dicta, quia in Dalmatiæ partibus primo fuit vsus eius, ad signādum, quòd ipse primo ponitur dispensator sacramentorum. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed sacerdoti stola in vtroque humero ponitur, vt ostēdatur, quòd plena potestas dispēsandi sacramēta eidatur, nō vt ministro alterius. Et ideo stola descēdit vsq; ad inferiora. Habet etiā casulā, quæ signat charitatē, quia sacramentum charitatis consecrat, scilicet eucharistiam. Sed

episcopus adduntur nouē ornamenta super sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia succinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, baculus, & annulus: quia scilicet nouē sunt quæ potest supra sacerdotē, s. clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos disponere, synodos celebrare, chrisma consecrare, & vestes & vasa etiam consecrare, vel per caligas signatur rectitudo gressuū Per sandalia quæ pedes tegūt, cōtēptus terrenorū. Per succinctoriū quo stola ligatur cum alba, amor honestatis: per tunicam perseuerantia; quia Ioseph tunicam talarem habuisse legitur, quasi descendentem vsque ad tālos: per quod designatur extremitas vitæ: per dalmaticam largitas in operibus misericordiæ: per chirothecas cautela in operatione, per mitrā scientia vtriusque testamenti: vnde & duo cornua habet: per baculum cura pastoralis, qua debet colligere vagos, quod signat curuitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod signat stipes baculi: & pungere lentos, quod signat stimulus in pede baculi: vnde versus: Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta: per annulū signatur vnitas fidei qua ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt loco Christi qui est ecclesiæ sponsus. Sed vlterius Archiepiscopi pallium habent in signū priuilegiatæ potestatis, signat enim torquē auream quā solebant legitimè certantes accipere. Et ista ornamenta correspondent vestibus pontificis veteris legis. Nam pro lamina quæ pendebat in fronte, habet pontifex noster crucem, (vt Innocentius dicit.) Sicut pro fœmoralibus habet sādalia, pro linea, albam, pro balteo cingulum, pro pondere tunicam, pro Ephot annulum; pro rationali amictum, pro superhumerali stolam, pro tiara mitram. Nota etiā quòd Romanus pontifex nō vtitur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quēdam discipulum suum, qui postea factus est episcopus Treuerensis. Et ideo in diœcesi Treuerensi Papa baculum portat, & nō in aliis. Vel in signum, quòd non habet coartatam potestatē, quòd curuatio baculi signat.

Peccatorum confeßio quantum sit necessaria, animæq; peccatrici expediens, & qui i ei præcedere debeat, vt ritè peragatur exprimitur.

Cap. X.

CONfessio necessaria est ad sanandum vulnera animę. Nam quādiu ferrū manet in vulnere, non potest corpus sanari. Et sic quamdiu peccatum retinetur in conscia, anima non sanatur. Educitur autem de conscientia peccatum per confessionis iudicium. Vnde dicitur Iob. Num quid qui non amat iudicium, sanari potest? Iob. 34.

Item confessionem debet præcedere conscientiæ examinatio, sicut diuisiuum siue præparatiuū præmittitur purgationi. Nam purgandus infirmus prius pręparationem recipit, quæ humores commoueat, vt postea medicina sequens melius eiiciat. Sic prius debet homo examinare peccata, & diiudicare apud se antequam confiteatur Eccle. Ante iudicium para iustitiam tibi. Eccl. 18.

Item confessio necessaria est ad cordis illuminationem. Est enim cor simile domui. Domus enim illuminatur quando fenestra aperitur, quia Sol tunc in eam ingreditur. Similiter quando cor Domino aperitur per confessionem, gratia Dei intrat in ipsum, & illuminat. Chrysо. Confessio cor emundat, sensum illuminat: Chrys.

animam

animam sanctificat, & ad susceptionem Christi præparat. Vnde
Cant. 5. dicitur in Cant. Aperi mihi soror mea.

Item confessio est necessaria ad mortis æternæ euasionem. Nam quando apostema conuertitur ad interiora, & ibi crepat, est causa mortis corporalis: sed quando conuertitur ad exteriora, possibile est ad sanitatem redire. Sic peccatum absconditum interius causa est mortis æternæ. Conuersum verò exterius, & manifestatũ per confessionem, est spiritualis salutis indicium. Vnde si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

Cordis compunctio quæ vino, & aceto quibusdam exemplis cõparatur, quantum sit animæ iuste proficua nonnullis demonstratur exemplis.

Cap. XI.

COmpunctio cordis assimilater vino, secundum illud
Psa. 59. Psalm. Potasti nos vino compunctionis. Nam vinũ semper emittendo fæces, se purgat, & semper est in motu & tremore, donec separetur purum ab impuro. Sic qui verè compunctus est, semper est in motu, & tremore donec separetur ab eo immunditia peccati.

Item compunctio assimilatur aceto.

Primo ratione cõfectionis, quia ex eisdem, cor compungitur quibus acetum ex vino conficitur. Nam si quis velit ex vino aliquo optimum acetum conficere, hoc modo facere potest. Accipiat cornalia quãdo incipiunt rubescere, & centimora, quæ nascuntur in campis quãdo similiter incipiunt rubescere, & de labruscis antequam incipiant tumescere, & de brugnolis ceparum acerbis ante, & pulueri zet subtiliter omnia simul. Et tũc accipiat de meliori aceto, quod inuenerit, & distemperet cum puluere illo, & ita conficiat panes bene desiccatos. Et si vinum de quo vult facere acetum, fuerit fortè, ponat de pane illo parum: & si fuerit debile, ponat plus, & fiet acetũ fortissimum. Quia igitur illa quatuor, ex quibus primo puluis conficitur, acerbum habent, & agrestẽ saporẽ, scilicet immatura cornalia, centimora, & labruscæ, & brugnolæ. Possumus in istis quatuor mala intelligere, quæ facit peccatum homini, quorum scilicet memoria velut acerbus fructus, conscientiam nõ parũ mordicat, & pungit, scilicet quia tollit Deum, claudit cælũ, destruit meritum, & obligat ad infernũ. Sed ista quatuor debent puluerizari, id est, subtiliter discuti, & considerari, deinde acetum optimum apponi, id est, exemplum alicuius fortiter pœnitentis in memoria haberi. Et de his conficitur panis lachrymarum, de quo
in Psal. Cibabis nos pane lachry Psal. 79.
marum, ex quo posito in vase vini, id est, in memoria ipsius peccati fortissimum acetũ efficitur, id est, fortissima compunctio generatur.

Secundo ratione purgationis, quia purificat conscientia sicut acetum purificat mustũ. Dicitur enim in libro de vindemiis, quòd si quis mittat in metretam dulcis musti conculam aceti, per tres dies erit purum. Et similiter compunctionis acetum purificat cor à fæce peccati turbulentũ. Vnde
Ambr. dicit: Scindite corda ve- Ambr.
stra ferro, & aceto compunctionis ab vsu inueteratæ consuetudinis.

Item compunctio amara peccati valet contra tentationes diaboli, & confortat etiam cor in bo
no. Dicit enim Pall. quòd potest Pall.
fieri vinum contra pestilentiam

 saluti-

salutiferum, stomacho multum proficuum hoc modo. In optimi musti metreta vna antequã ferueat, tunsi absynthij octo vncias linteo inuolutas dimittas, & exactis decem diebus curabis auferre, id vinum refunde lagenis minoribus, & vtaris, quia valet ad ea, quæ dicta sunt. Quid autem est metreta dulcis musti, nisi memoria delectabilis peccati? Et quid linteus cõtusi absynthij, nisi compunctio, & amaritudo animi contriti? Ergo tunc absynthium musto immittitur, quãdo ex memoria delectationis perpetrati peccati conscientia compuncta vehementer amaricatur, & tale profectò est compunctionis vinum, quod animum purificando confortat, & contra pestilẽtiam, id est, corruptelam tentationis, seu recidiui salubriter defensat.
Exod. 5. Exod. Sacrificemus Deo, ne fortè accidat nobis pestilentia. Hoc sacrificium contra pestilentiam valens, est compunctio animi cõtribulati, secundum illud.
Psal. 50. Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.

Consolationis ordo qualis esse debeat, vt quempiam afflictum à mœrore retrahere poßimus ferri exẽplo declaratur.
Cap. XII.

Consolari non potest dolentem, & afflictum, qui per tristitiæ compassionem, & doloris ostensionem non concordat eius dolori. Cuius exemplum est, quia ferrum ferro non iungitur, si non vtrunque ex vstione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi prius duritia eius temperata mollescat, vt quasi hoc ipsum fiat, quod curatur, vt teneat. Sic prius emolliri debet consolari volentis animus, vt afflicto congruat, & congruens adhæreat, & inhærendo trahat. Alioquin si à mentis afflictione discrepat, minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur. Ergo ordo consolationis est, vt cùm volumus afflictum quempiam à mœrore suspendere, studeamus prius merendo eius luctui concordare, vt Gregorius dicit.

Peccandi consuetudo postquam caluerit, quàm difficulter ab anima remoueatur, pluribus naturalibus similitudinibus aperitur.
Cap. XIII.

Consuetudo peccandi difficilius dimittitur, si ei non resistitur antequam induratur. Nam vestis rectam formã de facili recipit, si nondum prauã receperit: sed si contrarium fit, vix potest rectam suscipere: & cæra dum mollis est, facilius impressionem sigilli recipit, quàm cùm induruerit. Vnde Eccl. Curua ceruicem eius, scilicet filij tui in iuuentute, tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & nõ credat tibi. Vnde Aug. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Lepra enim inueterata, & gutta inossata non de facili curatur. Iob. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius. Et Beda super Lucã dicit: Diabolus quãto ipsum hominẽ diutius tenet, tanto difficilius dimittit; sicut rusticus, qui diu terram tenuit, vult eam hæreditariè tenere.

Eccl. 30.
Iob. 9.

Arca Noe constitutio, & partium ipsius situatio, multis similitudinibus nos erudiet, qualis noster conuersatio esse debeat.
Cap. XIIII.

Conuersatio bona assimilatur arcę Noe propter quatuor.

Primò ratione structuræ, quia scilicet fuit à Noe constructa, & fabricata. Noe autem, qui interpretatur requies, est homo iustus, qui vt requiescat in domo propriæ conscientiæ, & sit tutus ab

ab inundatione aquarum, id est, ab impetu tentationũ, vel tribulationum, ædificat arcam, id est, conuersationem bonam. De qua Psal. Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Arca enim Deo sanctificata, est conuersatio bona ad Deũ ordinata, quæ dicitur esse requies Dei, quia secundum Deum in ea mens hominis requiescit.

Psal.131.

Secundo ratione materiæ, quia arca fuit facta ex lignis leuigatis, bituminatis, & quadratis. Sic bona conuersatio ædificatur ex lignis leuigatis, id est, ex bonis operibus pura intentione factis. Bituminatis, id est, charitate informatis. Quadratis, vt sit mens hominis stabilis, quia corpus quadratum residet firmum.

Tertio ratione formæ, circa quã primò attende mensuram dimensionum. Habebat enim longitudinem, ccc. cubitorum, latitudinem 50. & altitudinem 30. Superius autem erat in vno cubito consummata. Longitudo enim arcæ est memoriæ dominicæ passionis, quam Thau figura repræsentat, quæ ccc. signat. Vel etiam longitudo arcæ perseuerantia in continuatione boni, vel longitudo 30. cubitorum, est fides Trinitatis, cum perfectione boni operis, sine qua fides mortua esset. Latitudo autem est dilectio Dei, & proximi amici, & inimici, & signatur in 50. cubitis, quia quinquagesima die à passione Christi datus est Spiritus sanctus, per quẽ (vt dicit Apo.) charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Altitudo autẽ est spes, & desideriũ seculi venturi: quæ spes designatur in 30. cubitis, quia s. trecenarius numerus ex ternario, & denario ducitur, ter enim decem faciunt 30. In ternario autem triplex spes signatur, scilicet de venia, de gratia, & gloria. In denario autẽ addito adimpletio decalogi, vt scilicet adsit nobis impletio decalogi sub spe prædicta triplici. Alioquin spes sine meritis, vel operibus non esset vera, sed præsumptio. Consummatio autem in vnum cubitum, est, vt omnes motus, & affectus dirigãtur in Deũ, sicut dicit Psal. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum, vel hæc cõsummatio fit in perfectione consiliorum. Matth. Adhuc vnum tibi deest, si vis perfectus esse, &c. Dicitur autem quòd ille cubitus arcæ fuit geometricus, qui valet sex vsuales ad ostendendũ, quòd per sex misericordiæ opera ad vnitatem perfectionis diuinę cõsolationis, & supernæ pacis ascẽditur.

Rom. 5.

Matt. 10.

Secundò in forma arcæ considera aperturam locorũ. Habebat enim in duobus locis aperturã, vnam ad lumen recipiendũ, scilicet fenestram: aliam à latere ad ingrediendum, scilicet ostium. Fenestra ergo est gratia quę illuminat domum mentis. Vel forsitan est intelligentia, per quam lumen sapientiæ, & scientiæ suscipimus. Ostium autem est liberum arbitrium, quod aperit primo gratia. Vnde Bernard. Et si ad inueniri potest, præueniri non potest.

Bernar.

Tertiò cõsidera distantiã mansionum. Nam secundum August. Arca fuit inferius bicamerata, & superius tricamerata: Nam in inferiori mansione, id est, super tabulatum sentinæ, fuit duplex camera, quarum vna dicebatur stercoraria, alia autem apothecaria. Sed supra istam mansionem fuit alio mansio superior, quæ habebat tres cameras, duæ cameræ laterales erant, vna immitium animalium, & serpentium. Altera verò mitium. media autem camera erat hominũ, & auium, ostium autem erat ibi,

August.

bica-

bicamerata, & tricamerata coniungebantur. Bicameratio neque arcæ attenditur in delectatione sensualitatis, quæ maximè inuenitur in actibus duarum potentiarum vegetatiuæ partis, scilicet propagatiuæ siue generatiuæ, quantum ad actū venereū: & ista est, vt sentina stercoraria, & nutritiuæ quantum ad esum, & ista est apothecaria. Tricamerata autē attenditur in ratione, cuius tres vires sunt, scilicet trāscibilis, quæ detestatur malum, & ista est habitatio initium passionum, vt iræ, & audaciæ, & huiusmodi.

Item concupiscibilis, & hęc est quæ bonum prosequitur. Et hæc est habitatio initium passionum, vt amoris mansuetudinis, & huiusmodi. Et duæ hæ vires dicūtur rationales non per essentiam, sed per participationē secundū Philosophum, inquantū scilicet natæ sunt rationi obedire. Tertia autē est rationalis per essentiam, quæ ratio vocatur. Et hæc est quę discernit bonum, honestum, & verum. Vnde hæc dicitur habitatio hominum, scilicet actiuorum, & auium, s. contemplatiuorū. Quorum primi reguntur prudentia, secundi eleuantur sapientia. Alij autem sunt qui dicūt huiusmodi cameras arcæ, fuisse dispositas solū in altitudine. Et dicunt, quòd inferius in fundo erat sentina siue stercoraria, super aquam erat apothecaria, & supra hanc erat innitiū animalium. Et ostiū erat in medio vbi apothecaria cōiungebantur cameræ innitiū, supra hanc habitatio mitiū animaliū. Et in suprema erat habitatio hominum, & auiū. Et ideo per stercorariam potest accipi peccati in anima fœtētis detestatio: Per apothecariam lachrymarum effusio, post quam diabolus suscitatur ad impugnādum. & ideo sequitur habitatio innitium animalium, id est, multiplicatio tentationum. Sed quia Deus adiuuando, & consolando subuenit, sequitur habitatio innitiū, id est gratia consolationum: post quam sequitur habitatio hominum, id est, exercitatio actiuorū, & auium id est, perfectio cōtemplatiuorū.

Quartò assimilantur bona conuersatio arcæ, ratione clausura: quia ingresso Noe in arcam cum his qui debebant ingredi, clausit eam Dominus deforis, ita vt inundatio diluuij non nocuerit eis. In quo docetur homo iustus, vt si inundauerit diluuium carnis, intret arcam tranquillæ mentis. Et licet circunfluant torrentes iracundiæ flumina luxuriæ voragine gulæ, licet ebulliant torrentes delectationum abyssus cupiditatum, maria conturbationum intrat tamen Noe arcam, i. quietus animus clauso de foris silentij hostio possidet animam. Et quanto magis caro laborat in actione, tanto spiritus volat sublimius in contemplatione. Vnde Paulus, qui plus omnibus laborauit in fame, & sit, in frigore, & nuditate, &c. dixit: Nostra conuersatio in cælis est.

Quemadmodum cor Dei gratia compleri, custodiriq; debeat à peccato mundatum, per quinque vasis similitudines demonstratur.

Cap. XV.

Cor custodiendū est, vt vas omnium thesaurorum cælestium, & sicut castrum in terra inimicorum situm. Prouer. Omni custodia serua cor tuū. Est enim vt vas preciosum, quod carius emitur, & in eius fractura magnū damnum incurritur, & difficilius reparatur, & ideo à Sanctis viris diligentius custoditur. Apo. Sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Prou. 4. 1. The. 4.

Item

Item vas cordis, vt possit optimo liquore gratiæ repleri. Primo oportet, quòd euacuetur, scilicet ab amore seculi. Vas autem repletum vno liquore, non potest recipere alium nisi euacuetur: sicut plenũ vino, non recipit oleũ, quin effundatur. Tanquã vinum quod mentem inebriat & infatuat, est affectus, & amor mundi: sed tanquam oleum, quod illuminat, & sanat, & lætificat, est gratia Dei. Vnde oportet, quòd euacues fœtidum vinũ, si vis re-
4.Reg.4. cipere limpidũ oleũ. Vnde 4. Reg. Vasa vacua repleuit Eliseus.

Secundò oportet quòd lauetur, s. à sordibus peccatorum. Aliquando etiam euacuato vase adhærent aliquæ sordes quas oportet lauari, ne liquorũ immittendum corrumpant, nec potest intrare gratia Dei vbi sunt sordes
Hiere.4. peccati, ergo sicut dicitur Hiere. Laua à malitia cor tuum.

Tertio oportet, quòd vas siue dolium cordis obstruatur siue ligetur, ne scilicet liquor immissus effundatur. nullus enim sapiens immitteret vinũ in vase, ex quo videret statim esse effundendum. Vnde illi, qui gratiã recipiunt, & statim effundunt, dicuntur esse fatui, secũdum illud
Eccl. 20. Eccl. Gratiæ fatuorum effundentur. Et hoc est, quia fatuus nõ habet vas cordis ligatum, vel solidum, sed confractum, secundum
Eccl.21. illud Eccles. Cor fatui quasi vas confractum.

Quartò oportet, quòd inclinetur siue subiiciatur rei immittẽdæ. Non enim posset vas repleri aqua fluminis, vel putei, nisi inclinaretur, vel profundè immergeretur. Sic cor hominis non im-
Eccles. pletur gratia, nisi humilietur. Eccle. Inclinaui modice aurẽ meã, excepi illam, scilicet sapientiam, vel gratiam.

Quintò oportet, si esset euersum, vel etiam postquã est inclinatum, quòd erigatur, & hoc est per desiderium, vel orationem ad Deum. Sap. Optaui, & datus est Sap. 7.
mihi sensus: inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, quæ est etiam spiritus gratiæ.

Item nota, quòd cor purũ etiã minima peccata metuit. Nam in panno albo minima macula apparet, & nimis displicent, sic in corde puro minima peccata. Ecc. Eccl. 9.
Omni tempore sint vestimenta Cant. 2.
tua candida.

Item cordis intimum quandoque assimilatur lecto, sicut dicitur: In lectulo meo per noctem quęsiui quem diligit anima mea. Greg. In lectulo, & per noctem dilectus quæritur, quia nimirum etiam inuisibilis conditoris species expræssa omnis corporeæ visionis imagine in cubili cordis inuenitur. Quandoq; verò assimilatur cubili, secundum illud Psal. Exultabunt Sancti in glo- Psal. 149
ria, lętabuntur in cubilibus suis. quia scilicet cum mala Sancti ab exterius fugiunt securi intra mẽtium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia perfecta erit, cum carnis exterius pugna non fuerit, nam quousque ad illicita per carnem trahimur, quia quasi domus nostræ paries qualiter etiam cubile cordis perturbatur. Quandoque verò assimilatur strato, secũdum illud Psal. Vniuersum stratũ eius versasti in infirmitate eius. quia videlicet cum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra, infirmitas etiam stratum cordis confundit.

Corporis delitiis sedulò inseruire signum maximum reprobationis esse, primorum reproborum exemplo sese in varias machanica artes principaliter occupantium confirmatur.

Cap. XVI.

CORpori seruire, & animam negligẽdo, se totaliter circa ea,

ea, quæ sunt corporis, occupare, proprium est reproborũ. Et hinc est, quòd artes illæ mechanicæ, quę commodis & deliciis corporis maximè inseruiunt, à reprobis hominibus primitus sunt inuentæ, scilicet à Cain, & filiis eius. Nam ipse primus reprobus, scilicet Cain fuit qui vt auaritiæ suæ consuleret, sicut dicitur in historiis scholasticis, primo agriculturæ se dedit.

Item primus, qui terminos terræ posuit, & qui vitæ hominum simplicitatem adinuẽtione mensurarum, & ponderũ, ad calliditatem, & corruptionem perduxit.

Item ipse Cain fuit qui primã ciuitatem ædificauit, & vocauit eam ex nomine filij sui Enoch. Grego. Greg. Quid sibi vult, quòd Cain primum filium Enoch vocat, atq; ex hoc nomine ciuitatem quam condidit, appellat? Cain primus ciuitatem construxisse describitur, vt aperte monstretur, quòd ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate æternæ patriæ alienus extitit. Peregrinus namque à summis fundamẽtum quasi longè habitationis in infimis posuit, qui stationem cordis in infimis collocauit. Vnde in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur. Sed de electorũ progenie Enoch septimus fuisse memoratur, quia reprobi in hac vita, quæ est ante semetipsos ædificando dedicant. Electi verò ædificationis suæ dedicationem in finem temporis expectant.

Item Iabel, qui fuit de stirpe Cain, fuit primus qui inuenit tentoria portatilia de loco ad locum pro pastorum, scilicet cõmoditate, & deliciis. Et ideo signat peccatorem, & propriissime prę latum qui tabernaculo corporis deseruiens in deliciis, transit de loco ad locũ. i. ruit de vitio ad vitium. & nomen fratris Iubal, qui fuit pater canentium in cithara, & organo. i. primus inuentor cõsonantiarum musicalium, vt. s. labor pastoralis in delicias verteretur: hoc enim pertinet ad voluptatem aurium, cõtra quos Iob: Iob. 21. Tenent tympanum, & citharã, & gaudent ad sonitum organi. Item postea Tubalcayn de eadem stirpe genitus fuit, primus faber, & operãs in ære, & ferro. Vnde iste fuit malleator, qui primo inuenit vsum armorum. Et in hoc significat oppressores. Et iterũ fuit faber, & sculptor, qui sculturas operum in metallis in libidinem oculorũ fabricauit. Vnde in hoc signat curiositatem oculorũ. Soror autem Tubalcayn fuit Noemia, quæ artem textoriam adinuenit, quæ. s. pertinet ad mollitiem, & curiositatem vestium. Cuius contrarium commẽdatur in Sanctis. s. asperitas, & vilitas vestium, sicut de Ioãne Baptista patet, & pluribus aliis.

Bonorum, malorumq́; Prælatorum correptionem humiliter fore à subditis omnibus suscipiendã, Barbitonsores exemplo, & quomodo etiã cautè sit agẽda, vt correptorũ corda, & opera immutare queat, diuersimodè suadetur.

Cap. XVII.

CОrreptionẽ prælati etiam discoli, debet subditus humiliter portare, attendens cùm raditur barba alicuius, quàm patienter se habet sub rasorio, & permittit caput suũ à rasore modo in dextram, modo in sinistrã duci, nec audet mentum leuare, nec os aperire, ne si rasori resistat vulnus incurrat. Attẽde claustralis sub manu rasoris te positum, noli sub rasorio correptionis rebellare, sed rasoris manibus humiliter te tractari permittas, ne læsiones grauiores incurras tam in mente quàm in corpore.

Item qui sub manu rasoris inepti raditur, necesse est, vt patientius se habeat, quia facilius læderetur quàm à bono. Sic sub discolo, & inepto prelato plurimum expedit patientius se habere. Nō enim tantū bonis subiectus esse debes, sed etiam discolis, vt ait Petr. O quàm graue est à malo tondente, & cum rasorio dentato sine aqua radi, qui cùm deberet scindere pilos, scidit carnem. Quid per rasorium dentatū, nisi mordax correptio, & contentiosa intelligitur? per aquam verò lenitas correptionis designatur. Noli ergo, ô prælati, aquā amittere in barba radenda, id est, lenitatem & compassionem à correptione amouere: sed dentes remoue à rasorio tuo, id est, à correptione conuitium. Et nota, quòd ille, qui habet rigidum pilum, magis sub rasorio patitur. Sic qui rigidus est sub disciplina, & culpam suam defendere vult, deterius habet. Prouerb. Qui corripientem se dura ceruice cōtemnit, repente superuenit ei interitus.

Petr. 2.

Prou. 16.

Item correptio acuta, & doctrina discreta immutant nō tantum corda, sed etiam opera correptorum, sicut cultelli perforatio, & aquæ coloratæ infusio immutant fructus arborum. Dicunt enim agriculturæ auctores, ꝙ si quis vult arborem pomiferam siue fructiferam producere fructus, siue poma rubicunda, vel alio colore colorata, hoc modo fieri potest. Fac foramen in arbore cum cultello, & quemcunque colorem vis distempera cum aqua, & infunde, & colorabitur fructus eodem colore. Quid autem est cultelli perforatio, nisi subtilis, & pungens delinquentis correptio? Et quid est aqua colorata, nisi prædicantis, vel exhortantis doctrina discreta, & decenti pronunciatione prolata. Hæc sunt enim quæ faciunt arbores, id est, audientes discipulos producere poma pro varietate correptionis, seu persuasionis ipsius diuersarum virtutum, quasi diuersorum colorum pulchritudine adornata.

Item quòd delinquentis correptio debeat esse mixta, siue temperata ex asperitate & lenitate, patet alio exemplo. Dicunt enim viri de agricultura periti & experti, quòd si arbor, quæ facit acetosum, vel amarum fructum perforetur, ita quòd foramen per arborem transeat, & in ipsum foramen aqua mellita perfundatur, & cum clauo, qui sit de ligno eiusdem arboris, ipsum foramē obstruatur; talis, inquiunt, arbor facit fructū dulcem. Quid autem est arbor faciens fructum acetosum, vel amarum, nisi peccator faciens opus malum, quod tandem conscientiam pungit, & amaræ pœnæ reatū inducit? Sed eius foramen tunc aqua mellita infunditur, cùm blanda eius auri correptio adhibetur, quæ tunc cum clauo obstruitur, cùm terrore pœnæ, & comminatione cohibetur. Ex quibus patet, quòd in correptione delinquentis, misceri dicunt adinuicem aqua, id est, sapientia locutionis, mel, id est, dulcor mansuetudinis, & clauus, id est, terror pœnę, vel comminationis. Et talis correptio sic arborem, id est, hominem immutat, vt quæ primo faciebat poma acetosa, vel amara, id est, opera corrupta, & praua producat econtrario suauia, & dulcia, id est, opera, de cætero faciat honesta, & gratiosa.

Item corripiens nimis durè similis est ei, qui veteres reparat patellas; qui volens vnū foramen vno ictu mallei obstruere, multa foramina facit, vel vnū magnum maius,

maius quàm ante, vel aliquando patella confringitur. Et quid est correptio, nisi vasorum fractorũ reparatio? Eccle. Cor fatui quasi vas confractum. sed ictus nimis fortis, id est, correptio nimis dura, non corrigit, sed deteriorem efficit.

Eccl. 21.

Ita sicut medicus nimia potione, vel medicina occidit ægrotũ: sic qui nimis dura correptione corripit non emendat, sed perire facit. Sene. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt.

Sene.

Quibus viis Dæmones expellantur, eorumq́; potentia comprimatur, nonnullis remediis quibus ad eiiciendas Pulices, Cynifes, & Formicas uti solemus lucidißimis erudimur exemplis
Cap. XVIII.

DAemones repellendi sunt sicut pulices, cynifes, & formicæ. Docet enim Pall. in libro suo, quòd cõtra pulices remediũ est amurca per pauimentum frequenter aspersa, vel ciminum agreste cum aqua tritum, cucumeris semen agrestis cũ aqua resolutum, vel cum aqua lupinorum sileris austeritatibus inuncta, si eis locus pulicum fuerit aliquotiens infusus. Sed cynifes (vt dicit) extinguuntur amurca, & felle bubali, lectis, aut locis perunctis, vel foliis hederæ tritis ex oleo, vel incensis sanguisugis. Sed contra formicas, (vt dicit) si habent foramen in loco vnde eas volumus expellere, cor noctuæ admoueamus. Si autẽ de foris veniunt, omne loci spaciũ cinere, vel creta candida signabimus. Ex his ergo multiplex remedium contra dęmones colligere possumus. Nã prædictorum remediorum quædam sunt vnctuosa, sicut amurca, vel oleum: quædam sunt amara, sicut agreste ciminum, vel cucumer, vel hedera, vel lupinus, & fel bubali, & aqua cũ eis mixta: quædam verò austera, vt siler. quædam verò sunt fumosa, vt incensæ sanguisugæ. In vnctuosis ergo notatur deuotio: in amaris contritio, in austeris abstinentia, & carnis mortificatio: in incẽsis, & fumosis feruida oratio. Sed vlterius contra formicas additur cor noctuæ, per quod significatur cordialis amor Christi, quẽ ostẽdit nobis in morte. Vnde & latus eius apertũ est, vt ipsum cor pateret, & ipse Christus absconditus mansit in sepulchro, vt nocticorax in domicilio, vt dicitur in Psalmo. Vnde admotio cordis noctuæ, est meditatio crucis, siue mortis Christi. Psal. 101.

Pall.

Item additur cinis, in quo signatur memoria mortis nostræ. & insuper candida creta, per quã intelligitur conscientia munda. His enim potissimè remediis dęmones à nobis repellũtur, & eorum tentationes, & molestiæ superantur, scilicet vnctione deuotionis, amaritudine contritionis, mortificatione corporis, feruore orationis, meditatione dominicæ crucis, memoria nostræ mortis, & emundatione mortis.

Item cõtra nos pugnat ad modum militis. Nam si miles etiam satis fortis, ad pugnam vadit inermis faciliter hosti cedit: sed si bene armatus incedit, faciliter hostem ferit. Similiter antiquus hostis quasi nos inermes aggreditur, cum mala apertè suggerẽs humanæ menti bona, simul omnia destruere conatur, & tunc tanto facilius vincitur, quanto apertius cognoscitur, sed quasi armatus venit quando bona aliqua corrumpit. Nam sæpe quosdam intellectu non tentat, eisq; in sacri eloquij meditatione non obuiat, sed tamen eorum vitam in operatione supplantat: quia dum de virtute scientiæ laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt; cumque in

fauoris

fauoris delectatione animus decipitur, vitæ suæ vulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapit, quem fraude tectus ex alia deserens ex alia parte vincit, vt dicit Gregorius.

Ex fimi proprietate, ac varietate, diuitiũ pariter proprietas, & varietas, diuitiarumq; vsus bonus qualis esse debeat, similitudinibus edocetur.

Cap. XIX.

Diuitiæ terrenę non prosunt retentæ, sed pauperibus erogatæ: nã fimus congregatus in terra enim fructificat, nec facit eã fertilẽ, nisi dispergatur per cãpos: sic diuitiæ cõseruatę nõ prosunt, sed dispersæ. Psal. Dispersit dedit pauperibus. Vnde Greg. Terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus: patrimonium nostrum retentum perditur, manet erogatum. Psal. 111.

Item nota secundum Pall. quòd triplex est genus fimi, siue stercoris quidam, s. qui est terræ quasi valde proficuus sicut fimus asinorum, & caprarũ, & ouium, & iumentorũ. Quidã vero valde nociuus, sicut stercus porcinũ. Quidã vero valde ardẽs, & calidus sicut columbinus. Sunt autem quidam homines à quibus eorum diuitiæ misericorditer tribuuntur. Et istæ sunt valde proficuę, quia fœnerãtur Deo, qui miseretur pauperi. Vnde tales, s. misericordes, & actiui sunt sicut iumenta Dei, & oues, & capræ, & asini, scilicet humiles, innocentes, fructuosi, & laboriosi. Seruiunt enim proximis non solum de fimo suo, idest, de diuitiis, sed etiam de corpore suo. Psal. Vt iumentũ factus sum apud te. Quidam vero alij sunt, à quibus ipsæ diuitiæ turpiter consumũtur, sicut sunt voluptuosi, & luxuriosi, vt patet de prodigo, qui dissipauit substantiã suam viuendo luxuriosè. Vnde tales Psal. 72.

diuitiæ sunt valde nociuæ, quia sunt damnationis causa. Luc. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno: vnde sunt sicut fimus porcorum. Quidã alij sunt à quibus ipsæ diuitiæ ardenter diliguntur, sicut sunt auari. Vnde eorum diuitiæ sunt, vt fimus columbarum. Eccl. Qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. Tales enim à diuitiarum amore seducti, decipiuntur: quia dum credunt possidere diuitias, ipsi potius à diuitiis possidẽtur. Vnde dicitur Ose. Factus est Effraim quasi columba seducta, non habens cor. Cor enim auarorũ non est in eis, sed in ipsis diuitiis. Matth. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Luc. 16. Eccle. 4. Ose. 7. Matth. 6

Prælati qui Agricolæ meritò nuncupãtur, quemadmodum seipsos, Deiq; ecclesiã vineæ Noe comparatam, & in tabernaculo Moysi ritè figuratam gubernare debeant, multis instruũtur exẽplis.

Cap. XX.

Ecclesiæ gubernatio est sicut illius vineæ cultura, quam plãtauit Noe, quod apparet, primò ratione plantationis. Dicitur enim Ge. 9. quòd cœpit Noe vir agricola exercere terram, & plãtauit vineam. Sic prælatus agricola est, ad quem, s. pertinet agrũ. id est, vitã sibi cõmissæ plebis colere, & terrã propriam, i. semetipsum ad pietatem exercere. Hic vineam plantat, quando verbo & exemplo ecclesiã dilatat. Pro. De fructu manuum suarum plãtauit vineam, in qua plus proficit opere, quàm sermone. Gene. 9. Prou. 31.

Secundò ratione potationis: quia subditur ibidẽ de ipso Noe, quòd bibens vinũ inebriatus est, & nudatus iacuit in tabernaculo suo. Tunc enim prælatus de sua vinea bibit vinum, quando lætatur de profectu subditorum: sed tunc vino inebriatur, quando

plus debito gloriatur, nudatur autem quando magnificat fimbrias suas, & aliis opera sua commendat, thesaurum suum publice in via portat, & depredari desiderat: sed turpius nudatur, quando propter immoderatam gloriam, & ignominiosam luxuriam cadere permittitur, vt per confusionem ignominiæ curetur ostentatio gloriæ. Bernard. Magnum peccatum; quod tam vili emplastro curatur, hoc sæpe accidit prælato, vt denudentur fœmora sua propter luxuriam. 2. Reg. nunciis Dauid truncantur tunicæ, vsque ad nates, hoc fit quando vsque ad pudenda luxuriæ dehonestantur prædicatores. Inebriatio autem est cordis elatio ex profectu virtutum, vel abundantia temporalium. Verendorum denudatio est infirmæ cogitationis demonstratio; dum humana prælati infirmitate conceptio gloriationis cogitatæ per quamlibet iactantiã, vel inanem gloriam, vel per aliquam humani excessus intemperantiam manifestat.

Bern.

2. Reg. 10

Tertio ratione filialis affectionis, id est, filiorum Noe circa ipsum: quia vnus filiorum verecũdiam patris irrisit, & aliis notam fecit. Alij autem auersis vultibus eum operuerunt. In filio irridente signantur reprobi subditi, qui defectus prælatorum suorum derident, & publicè detrahendo, & infamando eorum excessus, aliis pandunt: Sed in filiis cooperientibus signãtur subditi boni, qui quasi pallium in humeris ponunt dum eorum infamationi resistunt. Greg. Quid est, quòd filij verenda patris superiecto dorsis pallio auersi venientes operiunt? auersari dicimus, quod reprobamus bonis subditis, sic propositorum suorum mala displicent; vt tamen ab aliis hæc occultent, operimẽtum auersi deferunt: quia diiudicantes factum; & venerantes magistros, nolunt videre, quia tegunt. Bern. Dissimulamus interim de magnis ecclesiarũ prælatis. Sic enim faciendum est pro reuerentia diuinæ ordinationis, non pro personarum meritis. Et si placet illis, vt euadant humana iuditia, cum durum iuditium in his, qui præsunt fiet, nec est ridendum, sed flendum. Aug. Non sit delectatio minorum, lapsus maiorum, sed casus maiorum sit minorum timor.

Aug.

Item ecclesia fidelium figurata est in tabernaculo Moysi: nam per exterius tabernaculum, quòd dicebatur sancta, figurabatur status fidelium veteris legis, vt dicit Aposto. Quia ad Dei tabernaculum semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consumãtes. Per interius vero tabernaculum, quòd dicebatur sancta sanctorum, vel cælestis gloria, vel status fidelium nouæ legis, quæ est quædam inchoatio futuræ gloriæ, in quem statum nos Christus introduxit. Introduxit etiam ipse nos in tabernaculum cælestis gloriæ per suam ascensionem in cælum, quod figurabatur per hoc, quòd semel in anno summus sacerdos in sancta sanctorum introibat, velum autẽ, quòd erat intermedium, significabat occultationẽ spiritualiũ sacrificiorum in veteribus sacrificiis, quod velum quatuor coloribus erat ornatum. Bysso quidem ad designandum carnis puritatem. Purpura ad designandas passiones quas Sancti sustinuerũt pro Deo. Cocco bis tincto ad designãdum charitatem geminam, Dei, & proximi. In iacincto significabatur cælestis meditatio. Ad statum autem veteris legis aliter se habuit populus, & aliter sacerdos.

Heb. 11.

Nam

Nam populus ipsa corporalia sacrificia considerabat, quæ in atrio offerebantur. Sacerdotes vero rationem sacrificiorum considerabant, habentes fidem magis explicitam de mysteriis Christi. Et ideo intrabant in exterius tabernaculum, quod etiã quodam velo distinguebatur ab altero. Quia quædam erãt velata populo circa mysterium Christi, quæ sacerdotibus erant nota, nõ tamẽ eis plenè reuelata sicut postea in nouo testamẽto, vt habetur. Ep. 3 Eph. 3.

Eleemosyna, quæ lucernæ accensæ assimilatur, quo modo, quibus, & quando sit agenda, hic addiscitur.

Cap. XXI.

Eleemosynã hilariter dãs pro Deo, hilariter remunerabitur ab eo: quia Deus est similis speculo. Nã si quis arridet speculo, & speculum arridet ei. Et sic Deus ei, qui hilariter dat, hilariter retribuit. Apost. Hilarem datorem diligit Deus. 2. Cor. 11

Itẽ eleemosyna assimilatur lucernæ, vel candelæ accensæ. Nam eleemosyna, quæ datur in vita, est sicut lucerna, quæ procedit aliquem seruans eum, vt non cadat in lutum, vel foueã. Sed, quæ post mortẽ datur, est sicut lucerna, quæ fertur post tergum, quæ non custodit quin cadat in foueã inferni. Item eleemosyna nõ debet dimitti propter aduersitatem, vel detractionem. Nam sicut semen gelu pressum, & retardatum vberius fructificat. Sic aliquando eleemosyna, quæ aduersitate premitur, maiorem habet remunerationem, quam illa, quæ cũ prosperitate fouetur: & illa etiã cui detrahitur quam illa, quæ laudatur. Vnde Matth. Sit eleemosyna tua in abscondito. Matth. 7

Item eleemosyna danda est indigenti. Vinea enim illa libẽtius sumptuosè colitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa, quæ prauum, vel nihil. Sic pauperes magis inuitandi sunt, quàm diuites, quia remuneratio maior habetur. Melius enim est lucrari in stuppis, & borello, quam perdere in gemmis, & scarlato. Sic melius est dare pauperibus, & vilibus, quam diuitibus, de quibus in futuro nullum lucrum habebitur. Luc. Cum facis conuiuium aut cœnam noli vocare amicos diuites. Luc. 14.

Ceræ, virgulæq́; ac aliorum rerũ exemplis naturalibus quantum iuuenilis ætas, senilis pœnitentiis aptior reddatur, faciliusq́; tenera, quàm caro dura dometur, breuiter ostenditur.

Cap. XXII.

Aetas iuuenilis aptior est disciplinæ, vel pœnitentię, quam senilis, quia mollior est & flexibilior, sicut cæra dum mollis est, recipit impressionem sigilli, quam non ita recipit postquam indurucrit. Sic etiam tenera virgula si curua fuerit, potest ad rectitudinẽ reduci; trabẽ autẽ nullus potest reducere. Sic quando contrarium gratiæ Dei occupauit hominẽ, s. peccatũ, difficilius in eo gratia Dei recipitur, quia inuenit, quod sibi repugnat. Sicut lathomus, vel pictor non ita de facili sculpit, vel pingit in lapide habente formam sicut in lapide nudo, & plano. Sicut etiam materia quę habet aquam difficilius suscipit ignem.

Item si in tenera ætate caro non domatur, in senectute magis cõtumax efficitur. Stultus esset, qui nõ domaret equum suum vsquequo esset senex: sic qui nõ domat carnem suam in iuuentute sua, sed nutrit eam delicate. Vnde nõ potest eam postea tenere, sed proiicit eum in lutum peccati. Pro. Qui delicate à pueritia nutrit seruum suũ, id est, corpus, postea eum inueniet contumacem. Prou. 25.

Malos non absq; ratione interdum exaltari à Deo permittitur: immo id rationabiliter euenire ex̃plis declaratur.

Cap. XXIII.

EXaltatur interdũ homo non propter suum meritum, sed propter aliorum profectum. Capa enim pluuialis siue mantellus non ideo supponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed vt sola deturpetur, & vt alia vestimenta custodiat. Et sicut fumarium, vel caminus cęteris partibus, & officinis domus altius eleuatur, non quia dignius aut charius, sed vt ipsum solum fumigetur, & per alias partes domus fumus non spergatur, ne scilicet deturpetur à fumo. Sic etiam interdum indignus ratione vitæ propter vtilitatem aliorum exaltatur, quia expedit, vt vnus moriatur pro populo.

Item si vis ventilare granũ cum palea: granum descendit, & palea ascendit: sed non est palea super granum propter suum valorem, sed propter suam leuitatem. Sic sunt superbi super bonos. Et tamen dicitur. Matth. 3. quòd dominus paleam comburet ignei inextinguibili, sed triticum congregabit in horreum suum, scilicet cælum. Matth. 3

Sanctorum virorum corda quas habeant perfectiones, & quid in eis Spiritus sancti feruor operetur, vnico vasis ænei exemplo clarum redditur.

Cap. XXIIII.

FEruor spiritus quando intus calescit in sanctis Viris non potest cohiberi quin ad exteriora prorumpat. Cuius exemplum est, quia si fiat vas æneum concauum habens peruum foramen supra, & aliud foramen in vẽtre parum maius, & habeat pedes, ita quòd venter nõ tangat terrã, & impleatur aqua, & lignis optimis obstruatur vtrũque foramen, & ponatur in igne vehementer calido; Sap. 10. generabitur intus vapor, qui fortificatus erumpet per aliud foramen: & si erumpit desuper proiicit aquam super loca propinqua: si inferius proiicit aquam in ignẽ & proiicit titiones, & carbones, & cineres calidos. Cor enim hominis sancti debet esse æneũ per patientiæ soliditatem, concauum per homilitatem, super ius perforatum & apertum ad Dei contemplationem, licèt hoc foramen sit paruum, quia parum de Deo possumus contemplari in hoc mundo.

Item debet esse perforatum, & apertum inferius ad dilectionem proximi.

Item à terra eleuatum per contemptum temporalium.

Item aquæ sapientiæ repletum & debent obstrui, & claudi foramina, scilicet per custodiã sensuum. Tunc autem in igne vehementer calido ponitur, quando diuina eloquia meditatur, sicut. Psal. ait. Ignitum eloquium tuum vehementer. Vel quando meditatur de dolore passionis Christi, quia talis dolor renouatus in corde per memoriam meditantis, vehementissimè accendit, secundum illud. Psal. Dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me, & in medio mei exarsit ignis. Vnde tunc generatur vapor, id est, deuotionis feruor, qui superius per oculos proiicit aquam lachrymarum. Inferius autem ad proximos facit proiicere titiones, id est, ignita sanctorum exempla, & carbones, id est, feruentia verba, & cineres calidos, id est, humilia, & feruentia opera pœnitentiæ.

Tabernaculi Moysi constitutio, ipsiusque partium omnium spiritualis significatio, per quas Christi fidelium status sanctissimè figurari aperitur.

Cap.

Cap. XXV.

FIdeliũ Christi status figuratus est in tabernaculo Moysi. Nam totũ corpus tabernaculi constabat ex quibusdam tabulis, in longitudine erectis, quæ quidem interius tegebantur quibusdã cortinis ex quatuor coloribus variatis scilicet de bisso retorta, & iacincto, & purpura, cocco bis tincto: sed huiusmodi cortinæ tegebant latera solũ tabernaculi. In tecto autem tabernaculi erat operimentum vnum de pellibus iacinctinis. Et super hoc aliud de pellibus arietum rubricatis, & desuper tertium de quibusdã sagis cilicinis, quæ non tantũ operiebant tectum tabernaculi, sed etiam descendebant vsque ad terram, & tegebant tabulas tabernaculi. Per tabulas igitur, ex quibus constructum fuit tabernaculũ, signabantur fideles Christi, ex quibus construitur ecclesia. Tegebatur autem tabulæ interius cortinis quadricoloribus. quia fideles interius ornatur quatuor virtutibus. Nam in bisso retorta, vt glosa dicit designatur caro castitate retinens. In iacincto mens superna cupiens. In purpura caro passionibus subiacens, in cocco bis tincto mens inter passiones Dei, & proximi dilectionem refulgens. Per operimenta vero tecti designantur prælati, & Doctores, in quibus debet renitere cælestis conuersatio, quæ signatur per pelles iacinctinas, promptitudo ad martyrium, quam signant rubricatæ pelles: austeritas vitæ: & tolerantia aduersorum, quæ signantur per saga cilicina, quç erãt exposita vẽtis, & pluuiis, vt dicit glosa.

Item nota, quòd fideles Christiani antiqui fuerunt feruentiores modernis, sicut vinum vetus calidius nouo. Dicitur in libro de vindemiis, quòd nouum vinum frigidius est propter terrestreitatem, & aquositatem. Vetus enim vinum calidius, & fortius, & magis odoriferum: quod enim in eo erat aquorũ, tempus cõsumpsit. Sic antiqui Sancti caruerunt terrestreitate auaritiæ, & aquositate luxuriæ. Vnde fuerunt feruentiores in amore, fortiores in persecutione, & redolẽtiores in conuersatione. Eccl. Vinum nouum & c. Eccle. 9.

Diuina iustitia flagella, quæ sagittis cõparantur quãtum nobis prosint, quotque modis, & cur interdum Deus animã. & corpus vulneret, vt ad salutẽ reuocet, variis ostenditur similitudinibus.

Cap. XXVI.

FLagella diuinæ iustitiæ assimiliantur sagittis, ex eo, quòd sagittarũ more percutiẽdo prosternũt. Nam dũ corpus vulnerant, spiritũ humiliant. Vnde Iob. 6. dicitur. Sagittæ domini in me sunt, quantum indignatio ebibit spiritũ meũ. Iob. 6. Quid enim est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sagittæ ante domini spiritum ebibunt, cum supernæ animaduersionis sententiæ afflicti mentem ab elatione compescunt.

Item sagittæ domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt.

Itẽ sagittarum indignatio spiritum hominis ebibit, quia supernæ sentẽtiæ electos, quos in peccatis inueniũt dũ vulnerant immutant, vt duritiam suã transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat pensant namque vnde lapsi sunt, pensant à quanta beatitudine ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt: & non solum gemunt in his, quæ sustinẽt, sed insuper metuunt, hoc quod districtus iudex delinquentibus de gehẽne ignibus comminatur.

Vnde iustorum mens non solum perpēdit quod tolerat, sed etiam pauet, quod restat, videlicet qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc grauiora patiatur, sicut Gregorius dicit.

Item flagellū, & percussio Dei est ad animæ salutem, eo modo quo medicus vulnerat ad corporis sanitatē. Vnde Iob: Ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt. Vbi Gregor. dicit, quòd duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos ad salutem reducere curat, aliquando enim carnem percutit, & mētis duritiam suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cum electos suos affligit exterius, vt interius viuant. Vnde per Moysem loquitur dicens: Ego occidam, & ego viuere faciā: percutiam, & ego sanabo. Occidit enim, vt viuificet, percutit, sanet. Quia idcirco foras verbera admouet, vt intus delictorū vulnera curet. Aliquando autem si flagella exterius cessare videantur intus vulnera infligit: quia mentis nostræ duritiā suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui iaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo de amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infirmitatē proximi quamlibet, nec minimo affectu languescunt, sed vulnerantur, vt sanentur, quia amoris spiculis mētes Deus insensibiles percutit, moxq; has sensibiles per ardorē charitatis reddit. Vnde ei sponsa in Cant. dicit: Vulnerata charitate ego sum. malè enim sana anima, atq; in huius exilij cæca securitate prostrata, nec videbat Dominum, nec videre requirebatur, percussa autē charitatis eius, spiculis vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, & miro modo viuificatur ex vulnere, quæ prius mortua iacebat in salute; æstuat, anhelat, & iam videre desiderat quē fugiebat. Percussione enim ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ amoris sui perturbatione reuocatur.

Iob. 5. Grego. Cant. 4.

Dei gratia distinctio, effectus & perfectio, quæ mœnibus, ciuitatisq; munitionibus assimilatur quemadmodū in anima infundatur exprimitur.

Cap. XXVII.

GRatia Dei non infunditur animæ, nisi prius sit purgata, & munda. Nam sicut in pergameno, nisi prius rasum fuerit, non scribitur, ita cordi humano nisi prius purgatum fuerit, gratia non infunditur. Ber. Balsamū est gratia Dei, vas purissimum requirit.

Itē herbæ malæ. & spinæ, prius eradicantur à terra, quàm seratur triticū. Sic cogitationes, & actiones malas prius amouere debemus à nobis, si nos volumus esse agri Dei, & gratiæ semen suscipere, & fructuum bonum ferre. Hiere. Nouate nobis nouale, & nolite serere super spinas, id est, super peccata. Hier. 4.

Itē gratia Dei assimilatur mænibus, & munitionibus ciuitatis. Mænia autem in vrbibus pro ornamenta sunt, munitiones pro defensione, vt Greg. dicit. Mœnibus enim assimilantur gratiæ gratis datæ, sicut prophetia, doctrina, gratia linguarum, virtus curationum: quæ licet animā ornent, tamen sine eis anima stare potest munita per fidem, & iustitiam. Sed gratia gratū faciens ex qua est fides, spes, charitas, & cæteræ necessariæ virtutes, assimilatur munitionibus: quia si hæc habere negligimus hostilibus insidiis patemus, vt Grego. dicit. Grego.

dicit. Et de his mœnibus, & munitionibus dicitur Thre. 2. Factus est dominus velut inimicus, præcipitauit in Israel mœnia eius, dissipauit munitiones.

Thre. 2.

Quo pacto humilitas in tentationum impetum corroboret fideles, cæteras que in eis virtutes conseruet, Rosarum ollaque similitudine indicatur.

Cap. XXVIII.

HVmilitas cogitationum firmat bene operantes cōtra motum tentationum: Cuius exēplum apparet in rosis siccatis, & puluerizatis: quia puluis rosarum siccarum, vt dicit Plinius dentes mobiles firmos efficit: puluis quippe rosarũ, est humilitas mētium, siue cogitationum. Dentes autem qui aliis membris cibum, siue nutrimentum præparant, terendo, sunt actiui, qui proximorum nutritioni, siue sustentationi seruiunt. Vel prædicatores qui aliis cibum spiritualem verbi Dei terendo, vel exponendo præparant, & porrigunt. Vt ergo hi dentes firmentur, ita vt tentationum, vel superbiæ impulsu non moueantur, oportet, quòd puluere rosarum, id est, humilitate cogitationum teneantur.

Item humilitas conseruat virtutes, sicut olla rudis conseruat rosas virides. Dicit enim Pallad. quod illi qui volunt rosas seruare virides, in rudi olla conditas, & bene munitas sub diuo obruũt ac reseruant. Et quod est rosas seruare virides in virore, nisi tenere virtutes in suo spirituali vigore? quæ tunc in olla rudi reconduntur, quando sub inculta conuersatione, & humili absconduntur. Sed tunc bene sub diuo obruuntur, cum in humilem mentē conclusæ per ostentationē, vel iactātiam ad publicum non ducuntur, secundum illud Matt. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Sed quia humilitas vera nequaquam esset, quæ opportuno tēpore virtutes abscōditas, id est, ab opere vacuas, seu ociosas teneret: Oportet iterum ipsas virtutes, sic seruare in mente humili quemadmodũ, & rosæ recentes in canna viridi seruātur. Dicit enim idem Pall. quòd rosas nondũ patefactas seruabis si in canna viridi stāte fixa reducas, ita vt fixam crescere patiaris, & eo tēpore cānas recidas quo rosas virides habere volueris. Quid autē est cāna viridis, nisi mēs virtuosa, & humilis quæ semper, scilicet in bono opere crescit, & tamen intus à superbiæ spiritu vacua existit. In hac rosæ nondum apertæ, i. virtutes nondum prolatæ sic sunt abscōdendæ hominibus, vt tũ eis tēpore cōgruo ad exercēda spiritalia opera nō denegetur egressus.

Palad.

Matth. 6

Quinque contra inconstantis hominis naturam, ac ad peccandum proclinitatem remedia apponuntur, singulaque exemplis non obscuris corroborantur.

Cap. XXIX.

INconstans, & leuis homo cedit omni tentationi. Nam sicut gallus supra pinnaculum ecclesiæ cuilibet vento se vertit: sic quoque homo inconstans cuilibet cēdit tentationi. Iob. Tollet eum ventus vrens, & auferet de loco suo: paleam enim tollit ventus, non granum. Iob. Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Poma putrida, & vermiculosa cadunt de arbore ad modicum ventum, sed sana bene se tenent. Sed nota, quòd secundum Palla. contra caduca poma spiritualiter persici potest adhiberi remediũ. Nā si poma Persici incipiũt esse caduca, radices eius cum securi, aut alio instrumento

Iob. 26.

Iob. 21.

Palad.

findere debes, & fissuris eius trūcos factos de pino imprimere, vel foraminibus cum terebello factis clauos ex salice factos cum malleo fortiter infigere. Quid igitur sunt caduca Persici poma, nisi inconstantium hominum infirma opera, vel recidiua peccata? Et quid est radicem arboris securi findere, nisi memoria mortis mentē hominis exercere? Matth. 4
Matth. Iam securis ad radicem arboris posita est. Succidit enim ipsa mors hominem velut securis arborem: sed quia radix arboris, est ipsa mens, vel cor hominis, ad quam dum scissio securis, id est, consideratio mortis reducitur, peccatum euitatur secundum illud: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Eccl. 7.
Sed quasi fissuræ securis truncus pini quæ est arbor semper virens inseritur, dum eiusdē mortis memoriæ futuri seculi, quod semper manet cogitatus adiungitur: sed quasi foramen terebelli, est timor diuini iudicij, quasi vero salicis clauus, est æterni supplicij reatus: quia, sicut salice vitis ligatur ad palum, sic ex peccati perpetratione anima obligatur ad supplicium: quasi autem mallei percussio, est diuini verbi auditio. Hiere. Sermo Dei quasi malleus conterens petras. Habes ergo multiplex remedium contra caducum pomum, id est, contra inconstantis hominis opus reciduum, quorum primum est timor mortis, per quam peccatum finitur. Secundum est consideratio æternæ beatitudinis, quæ per peccatum amittitur. Tertium est diuini timor iudicij, cui peccator assistitur. Quartum est timor gehennæ, qua peccatum punitur. Quintum est auditus diuini verbi, ex quo peccator conteritur.

Inferni ingressus qui domus Dedali, & nassa comparatur quātum damnatis sit facilis, gradusq; reuocatio difficilis, auctoritatibus, exēplisq; cōfirmatur.

Cap. XXX.

INfernus similatur domui Dedali, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus & est sicut nassa, quam faciliter intrant pisces, sed exitus est impossibilis. Virgilius: Facilis descensus Auerni. Noctes atque dies patet atri ianua Ditis. Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras, Hoc opus, &c. Sap. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis. Sed nota hoc, quòd exitus de inferno potest dupliciter intelligi. Vno modo, ita quòd simpliciter inde aliquis exeat, ita vt iam amplius eius locus non sit infernus: & sic nullus inferno finaliter deputatus, inde exire potest. Iob. Qui descendit ad inferos, non ascendit. Alio modo potest intelligi, vt exeat inde ad tempus, & sic secundum ordinem diuinæ prouidentiæ permittuntur aliquando damnati viuentibus apparet ad eruditionem eorum, & terrorem, non autem frequenter hoc accidit.

Virgi. Sap. 2. Iob. 13.

Primò, quia damnati ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant quam curent aliis apparere.

Secundo, quia hoc nō possunt, nisi diuinitus permissi: neque etiam, quando sic apparent damnati, sunt liberi à pœna inferni, quia locus inferni cedit in pœnā, vel dolorem animæ, ex eo quòd tali loco deputata est: ab hoc autem non absoluitur quamuis ad horam exire permittatur, sicut nec captiuus absoluitur à carcere, vel à vinculis ex eo, quod ad horam exeat. Vnde pœna inferni, siue dolor manet in anima etiam extra infernum. Et quamuis damnati aliquando

præ-

præsentialiter sint in loco vbi apparent, non tamen credendũ est, quod hoc accidat semper: quia aliquando huiusmodi apparitiones fiunt, vel dormiendo, vel vigilando operatione bonorũ, vel malorum spirituũ ad instructionem, vel deceptionẽ viuentium, sicut etiam aliquãdo viui homines aliis apparent, & eis multa dicunt in somniis, cùm tamẽ cõstet eos non esse præsentes, sicut August. per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

Plura in Moysi lege meritò reputabantur immunda, cui rei rationes aßignantur, per quas mentis immunditia varietas metaphoricè aperitur.

Cap. XXXI.

IMmunditia mentis repræsentabatur in lege Moysi per immunditiam domus, & vestis, & vasis. Nam in lege veteri reputabatur immunda domus, vel vestis quæ erat leprosa; vel vas, quod non habebat operculũ, vel ligaturã etiam dicebatur immũdum. Dicebãtur ergo domus, vel vestes leprosę per similitudinem, quia sicut in corpore lepræ morbus est ex humore corrupto putrefaciente carnẽ, & corrumpẽte, ita etiam propter aliquam corruptionem, & excessum humiditatis, vel siccitatis fit aliquando corruptio in lapidibus, vel vestimento. Et ideo hanc corruptionẽ lex vocauit lepram, ex qua domus, vel vestis immunda iudicabatur, tum quia omnis corruptio ad immunditiam pertinebat, tum quia cõtra huiusmodi corruptionem Gentiles Deos ponentes colebant. Et ideo lex præcipit huiusmodi domus, in quibus esset talis corruptio perseuerans destrui, & vestes comburi ad tollẽda idololatriæ occasionem. Vasa etiam quod non habebant operculum, vel ligaturã desuper, reputabantur immunda, quia in talia vasa de facili poterat aliquid immundum cadere, vnde poterat immundari.

Item valebat hoc ad vitandum idololatriam. Credebant enim idololatre, quòd si mures, aut lacertæ, vel aliquid huiusmodi dũ immolabant idolis, citò caderent in vasa, vel in aquas, quòd essent diis gratiosa. Vnde etiam adhuc aliquæ mulierculę dimittunt discooperta vasa in obsequium nocturnorum numinum, quæ ranas vocant.

Figuraliter autem per lepram domus significatur immunditia congregationis hæreticorum. Per lepram verò in veste linea significatur peruersitas morũ ex amaritudine mentis: Per lepram vestis laneæ significatur peruersitas adulatorum. Per lepram verò in stamine significãtur peccata carnalia. Sicut enim stamen est in subtegmine, ita anima in corpore. Per vas autem quod nõ habet operculum, vel ligaturam signatur homo qui non habet aliquid velamen taciturnitatis, qui non constringitur aliqua censura disciplinæ.

Hominis impatientis querula natura per nonnullorum animantium irrationabilium exempla apertè monstratur.

Cap. XXXII.

IMpatiens homo semper est querulus, sicut currus qui semper stridet, siue sit in bona via, siue in mala: imo quãto melius habent quidam, tanto magis murmurant. Vnde sunt sicut anser, qui quando extra domum est ad ventum, & pluuiam nõ pipat, sed tacite quærit victum suum; sed quando est in domo, vadit pipando per domum, cùm tum melius habebat quàm extra. Et sicut gallina, quę vadit clusando,

 & sicut

& sicut auis in cauea quæ satis habet ad comedendum, & tamen ad quodlibet foramen trahit caput suum, cupiens exire: & sicut inclusus porcus qui semper grunit, & non vult stare in pace. Prouerb. Garrula, & vaga quietis impatiens, scilicet talis persona.

Prou. 7.

Vnde dicatur inuidia, inuidique hominis natura quam sit praua, auctoritatibus & exemplis edocetur.

Cap. XXXIII.

INuidus homo de profectu aliorum deficit, sicut ignis græcus qui in aquis ardet, & seipsum consumit, sicut ignis consumit ligna. Nec potest bona aliorum videre, sicut Heli, qui non poterat videre lucernam, donec extingueretur, vnde inuidia dicitur à non videndo, quia non potest videre bona aliorum. Et hæc displicentia boni quæ est in inuidia, potest notari per visionem interiorem, vel exteriorem, sicut vult Senec. dicens: Quicquid mente fugimus, iniectis oculis videmus. Grego. Mens inuidi cum de alieno bono affligitur, quasi de radio Solis obscuratur. Item inuidus qui de bonis aliorum torquentur, bona cooperantur in malum, sicut econtra bonis mala cooperantur in bonum. Vnde sunt inuidi quasi quidam artifices praui, vtpotè, quia aurum conuertunt in cuprum: gemmas in lutum, granum in paleam, vinum in aquã, mel in fel, diem in noctem, gaudium in mœrorem, rosam in paliurum, balsamum in sterquilinium, electuariũ in venenũ. Isa. Væ qui dicitis bonum malum.

Sene. Grego.

Isa. 5.

Hypocritæ falsis libris comparantur, quoniam in hac vita difficulter cognoscuntur, eosque à Deo interdum puniri, similitudine non obscura explanatur.

Cap. XXXIIII.

HYpocritarum conscientiæ assimilantur libris falsis, quorum falsitas non agnoscitur quamdiu clausu tenentur: sed quando aperiuntur, & leguntur. Sic quia in vita ista conscientiæ clausæ sunt, ideo in hoc mundo multi hypocritę non cognoscuntur: sed in iudicio, quando libri aperti erunt, tunc literæ eorum, id est, opera falsa apparebunt. Et ideo ipsi hypocritæ, vt falsarij iudicabuntur. Apoc. libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Apoc. 20

Item hypocritæ ex diuina sententia quandoque feriuntur, & deteguntur, & deiiciuntur, vt scilicet in melius immutent. Dicunt enim periti agrorum cultores, quòd si poma arboris putrefscant, & efficiantur rugosa, tunc oportet, quòd cortex eius, vbi sanus est cum cultello acuto aperiatur: & cùm inde modicus humor effluxerit, tunc stercora causa, & vulnus obstrue diligenter cum argilla, & ita poma producentur sana. Quid autem sunt poma putrida, vel rugosa, nisi hypocritarum corrupta, vel malitiosa opera. Hæc autem in melius immutantur cum gladius diuinæ sententiæ exteriorem corticem qui sanus videtur, id est, fictam apparentiam, qua bonus credebatur percutit, & aperit, id est, ex ipsa percussione, quia ficta esset, patefacit. Tunc modicus humor, scilicet apparentis deuotionis abscedit. Tunc stercoribus circundatur, quia ab hominibus circumquaque vilipenditur. Sed tamen si argilla, id est, humili pœnitentia vulnus cordis obstruitur, protinus sanatur, ita quod faciat opera sana, quæ prius faciebat corrupta. Matth. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Matt. 3.

Homi-

Homines iracundos domui ligneæ comparari, & diabolum perperam rationis oculos caligare quaq; via hominis iræ impetus habeat regulare enucleatur.

Cap. XXXV.

IRacundi hominis mens est sicut domus lignea. Accidit.n. homini domũ ligneam habenti, quòd in vespere diues est, & in mane nihil habet, quia ignis omnia sibi abstulit. Sic homo ad sibilum vnius verbi gratiã Dei, & omnia spiritualia perdit, dum in iram, vel odiũ cadit. Eccl. Væ his qui sustinẽtiam perdiderunt. Itẽ est, sicut olla nimiũ ignem habẽs, quę ebulliendo emittit, quicquid in ea est. Pro. Cor stultorũ ebullit stultitiam: quia quicquid sentit in corde, profert ore.

Eccl.2. Prou.15.

Item ira cæcat oculũ mentis, & ideo sicut equo operiuntur oculi vt circumeat ad molendinũ, ita diabolus excecat hominẽ per irã, & sic excecatum ducit quocunq; vult. Ita Philistei Samson excæcauerunt, & postea fecerunt eum ire ad molam, id est, ad peccatum circuire. Iob: Caligauit ab indignatione oculus meus.

Iob.17.

Item diabolus facit sicut piscator qui turbat aquã, vt pisces non videntes, nassam intrent. Sic diabolus turbat hominem, vt peccatum non agnoscens adimpleat. Soph. Tribulabo homines, & ambulabunt, vt cæci.

Soph.1.

Item nota, quòd ira faciliter vitatur, vel superatur si prius animus per prouisionẽ sit armatus, sicut miles securius hostem accipit, quem ante se armando præuidit. Vnde Gre. dicit: Mens aduersa venientia tãto securius excipit, quanto se cautius ex præscientia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehẽditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq; citius inimicus necat, quem ante repugnationem præfocat. nam qui mala eminentia per solicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi insidiis vigilans expectat. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari, vt cogitãs semper cõtra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid accipit prouidus superet, & quicquid non accesserit, lucrum putet. Item ira quæ est per zelum iustitię, primo oculum rationis perturbat, sed postea clarificat, sicut infirmãti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur, sed inde eã post paululũ veraciter recipit. Vnde hanc ad tempus salubriter amittit, sicut dicit Gre. Sed notandũ, quòd ipsum collyrium posset sic oculo immoderatè infundi, quòd oculus cæcaretur. Sic etiam zelo nimio oculus mentis cæcatus, si rationis præuenientis moderaminĩ non subdatur. Et ideo cũ per zelum animus mouetur, curandum summopere est ne hæc eadẽ quæ instrumento virtutis assumitur, mẽti ira dominetur, ne quasi domina præat, sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo nunquam recedat.

Grego.

Tunc enim robustius cõtra vitia erigitur, cũ subdita rationi famulatur, vt idem Grego. dicit.

Iudicij dies, in quo iuste Dei electi suorum operum gloriosum fructum reprobiq; pœnam adepturi sunt æternã, regni porta vocatur, idq; orta exemplo confirmatur.

Cap. XXXVI.

IVdicij dies assimilatur portæ. Nam sicut vrbis aditus, porta dicitur, ita & dies iudicij porta regni, quia per eum ab electis patriæ gloriam intratur. Hãc portam sancta electorum ecclesia securè ac lætanter adibit, quia ibi suorum operũ, & laudẽ suscipiet, & retributionẽ videbit, secundũ illud Pro. Date ei de fructu manuũ suarũ, & laudẽt eam in portis opera eius. Tunc quippe sancta eccle- Prou.31.

ecclesia de fructu manuum suarũ percipit, cum eam ad percipienda cælestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando eius mẽbris in ipso regni auditu dicetur: Matt. 25. Esuriui, & dedisti mihi manducare: sitiui, & dedisti mihi bibere, &c. Econtra autẽ reprobi trementes ad hanc portam peruenient, quia ibi sunt cõterendi, secundum illud: Iob. 5. Conterentur in porta, & non erit qui eripiat. Filij enim huius seculi ante portã elati sunt, sed in porta conterentur: quia scilicet amatores mũdi in præsenti vita superbiunt, sed in ipso regni aditu ęterna aduersitate ferientur. Vnde & subditur: Et nõ erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab æterna aduersitate eripit, quos in temporaliũ prosperis per disciplinã premit. Qui enim hic tenuit premiũ, tũc non valet eripi, quia iniqui eũ quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient creatorem.

Pluribus naturalibus exemplis, & pulcherrimis, cur à multis iniquæ iudicium committatur temerarium, aperitur.

Cap. XXXVII.

IVdicium suspitiosum, & temerarium procedit, quandoq; ex corruptione iudicantis, quia iudicat alium secundũ quod sentit in se. Metallũm enim, quando funditur, qualem in modulo reperit formam, talem sibi assumit. Vnde sic qui formã cordis sui habent deformatam, quicquid inciderit, totũ inuenitur corruptũ & deformatum. Sicut etiã in vase corrupto quicquid infunditur, inuenitur corruptũ. Sunt etiam tales similes infirmis, quibus cibus quãdoque sapidus, & bonus videtur amarus. Et hoc nõ est ex vitio cibi, sed ex corruptione palati. Sic iudicium malum non ex facto proximi, sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus in aqua positus videtur confractus propter reflexionẽ vmbræ.

Item turres, & montes iuxta aquam videntur transuersi. Eodẽ modo cordi transuerso, & vitiato omnia videntur vitiata, & transuersa. Vnde Eccles. Stultus in via Eccl. 10. ambulans, cũ ipse stultus sit, omnes stultos æstimat. Item semper credit latro, quòd omnes sint ei similes. Grego. Omnis homo se- Grego. cundum se, alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, in totum bonum & dulce efficitur, sicut apis quæ amaros, & venenosos siccos in mel cõuertit

Compunctionis lachrymas mentis ægritudinem sanare, ac æternæ mortis sententiam delere quibusdam naturalibus exemplis, præcipuéq; Iordanis similitudine erudimur.

Cap. XXXVIII.

LAchrymæ cõpunctionis delent sententiam, & scripturam mortis, nam sicut literæ delentur aqua, vel alia liquore, sic lachrymæ delent literas mortis quas diabolus scripsit manu propria. Qui enim peccat, tradit ei quasi chirographum. Lalchrymæ enim delẽt delicta, quæ pudor est confiteri, vt dicit Aug. Augũst.

Item lachrymæ humilis compunctionis sanant ægritudinem mentis. Dicit enim Palla. quòd si Pallad. arbor mali citonij efficiatur ægra, amurca aquę equaliter mixta, radicibus eius debet in fundi, & sic sanatur. Tunc enim citonij arbor ægrotat, quando mens alicuius probi viri, aut vitij alicuius passione, aut tentationis læsione laborat. Cui sanitas procuratur, si cordis eius radicibus, id est, cogitationibus, seu affectionibus amurcæ aquæ mixta infundatur.

Quid autem per amurcam accipere debemus, nisi humilem con siderationem proprij defectus? Nam sicut oleum superiora vasis petit, sic amurca ad imum, id est, ad fundum descendit. Vnde sicut per oleum superiora petens, intelligitur deuotio, quia quis eleuatur in contemplationẽ Dei, ita per amurcam significatur humilitas qua quis descẽdit ad cõsiderationem defectus, & reatus sui. Et quasi amurcæ aqua miscetur, dum ex ipsa cogitatione suæ malitiæ lachrymarum compunctio generatur. Dumq; humiliata atque cõpuncta mens lachrymarũ largo imbre perfunditur, quasi salubri quędam medicina purgata à suo languore sanatur. Vnde dictum est Naamã Syro, Lauare in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua. Nã Iordanis interpretatur descensio, vel riuus iudicij. Vnde ille in Iordane se lauat, qui humiliter seipsum diiudicans, lachrymis se purgat. Et hæc est lotio Iordanis, quæ sanat longuorem mentis. 4.Reg.5.

Cur diabolus hominis perpetuus hostis sedulo in nobis ignem incendat luxuria diuersimode ostenditur.

Cap. XXXIX.

LVxuriæ ignem non succendit Deus, sed diabolus. Sicut enim faber, quando non potest ferrum ad voluntatem suam ducere, illud in ignem mittit, & exsufflat tantũ, quòd calefactum ducit ad libitum suum. Sic facit diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxurię, vt eum sic flectere possit ad peccatum. Isa. Creaui fabrum sufflantẽ in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Succẽditur ignis flatu follium, id est, suggestione vetularum, quæ sunt quasi sufflatorium diaboli ad accendendum ignem luxuriæ. Hier. Ollam succensam ego video, id est, vetulam nigram. Ollam enim quantũcunque alba sit, si tamen ponitur sępe ad ignem, denigratur: & sic anima per luxuriæ frequentiam. Thren. Denigrata est super carbones facies eorũ. Olla bulliens si non haberet nisi vnam fabam, eam superponeret, & monstraret. Sic luxuriosi luxuriam cohibere non possunt quia saliat, aut per os turpe loquẽdo, vel cantando, aut per oculos impudicè respiciendo, aut per tactum vel ornatum, sicut de domo incensa exit ignis per fenestras, & ostia. Isa.54. Hier.2. Thren.4.

Mansuetudo qua animam, vt antemurale in periculis conseruat, hominisq; gratiam conciliat, quantum Deo grata sit, exemplis clarum efficitur.

Cap. X L.

MAnsuetudo animã seruat, quia est sicut antemurale in castro animæ, lapides durorũ verborũ leuiter excipiens, & omnes ictus sustinens, & homines à læsione custodiens. Sicut ergo vasa vitrea inuoluuntur in fœno, vel in alia molli re, vt sic à confractione seruentur. Sic quoque anima in mansuetudine conseruatur. Eccl. Fili, in mansuetudine conserua animam tuam. Mãsuetudo est Deo, sicut culcitra mollissima cum lectulo florido conscientiæ. Cant. Lectulus noster floridus. Vnde sicut homo libentius dormit in lectulo molli quã in duro, sic Deus in corde mansueti: quia in pace factus est locus eius. Eccl.10. Cant.1.

Item mansuetudo gratiã hominibus impetrat. Nã sicut adamas trahit ferrũ, sic mansuetudo corda hominum. Ezec. Vt adamantem, & silicem dedi faciem tuam. Eccl. Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris. Ezech.3. Eccl.3.

Man-

Mendacium, quod veneno, & falso denario varijs de causis assimilatur, quantum sit graue peccatum, quamq́; pœnā mendaces iure patiantur, describitur.

Cap. XLI.

Mendacium est, sicut quoddam venenum, tantæ efficatiæ, quod in ipso ore existens, hominem interficit. Sap. Os quod mentitur, occidit animam. Sap. 1.

Item mendax homo similis est falso denario. Nam tantum præualet homo verax mendaci, quātum denarius verus falso. Vnde enim bonus denarius valet centū falsos. Sic homo verax centū mēdaces. Magna stultitia, quia volunt omnes homines denarios esse veros & bonos, & displicet eis multum si inueniunt vnum falsum. Vnde plus videntur diligere denarios, quàm seipsos: quia cū ipsi sint falsi, volunt tamen denarios esse veros, & sic volūt eos esse meliores seipsis. Pro. Cor impiorum pro nihilo. Et sicut denariū falsum nullus vult recipere, ita nec homini mendaci vult aliquis credere. Et ideo mēdaces hac pœna puniuntur, quia nec verum eis creditur. Et insuper alia pœna, quia nec ipsi credunt alijs, quia iudicant alios secundum seipsos, scilicet mendaces.

Mortis meditatio, quomodo sit vitæ spiritualis gubernatio, ex regiminis nauis exemplo comprobatur.

Cap. XLII.

Mortis meditatio valet ad vitę directionē. Qui enim vult nauem suam gubernare, debet se ponere in fine nauis, & ante se nauem dirigere, & pericula euitare. Sic qui vult vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ meditatione, vt possit ad bonum exitum nauem suam, id est, vitam dirigere. Sene. Sen. Considera quam pulchra sit res ante mortem vitam suam consumere, deinde secure expectare reliquam sui temporis partem. O quam solicitè longe nautę sibi prouident de nauis directione, quando habent malum passum transire. Sic quilibet debet sibi prouidere ante, quomodo possit periculosum passum transire mortis, quia illic naues pertransibūt, scilicet animæ, per arctum foramen mortis.

Item mors pessima hominum peccatorum firmat, & stabilit sanctos viros in bono. Dicit enim Pallad. quod columbæ non pereunt, nec deserunt locum, siue columbarium suum si per fenestras aliquid de strāgulati hominis vinculo, aut fune suspendatur. Tunc autē columba in fenestra sua habet funem strangulati hominis, quando in memoria & considera tione sua habet malum exitū hominis peccatoris, quo prospecto nidum suum non deserit, quia bonam conscientiam relinquere nō præsumit. Grego. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Pallad. Grego.

Moysi tabernaculum quoad singulas eius partes distincte describitur, quæ quidem totam mundi machinam optimis similitudinibus significare videtur: in quibus pariter quamplurima aperiuntur arcana.

Cap. XLIII.

Mundi totius vniuersitas repræsentabatur in tabernaculum Moysi. Nam illud tabernaculū distinguebatur in duas partes. Quarum vna dicebatur sancta sanctorum, quæ erat Occidentalis. Alia vocabatur sancta, quæ erat ad Orientem. Et iterum ante tabernaculum erat atrium, & inter vtrunque tabernaculum erat velum quatuor colorum.

Item interiora tabernaculi latera tegebantur cortinis diuersorum colorum, & supra tabernaculum erat tectum, habēs tres coopertura.

perturas. Pars igitur illa quæ dicebatur sancta sanctorum, significabat seculum altius spiritualiũ substantiarum. Pars vero quæ dicebatur sancta, signabat mũdum corporalem. Velum distinguens inter vtrunque, erat ex quatuor coloribus, per quos quatuor elementa designantur, scilicet bysso, per quam designatur terra, quia byssus, id est linum, de terra nascitur: purpura per quam designatur aqua, quia fiebat purpureus color ex quibusdam conchis quæ inueniũtur in mari: Iacincto per quem signatur aer, quia habet aereum colorem: & cocco bis tincto, per quem signatur ignis. Et hoc ideo, quia in materia quatuor elementorum est impedimẽtum per quod velantur nobis incorporales substantiæ, & ideo interius tabernaculum, id est, sancta sanctorum solum summus sacerdos, & semel in annum intrabat, vt designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, vt illud seculũm introeat. In tabernaculum vero exterius, quod dicebatur sancta, introibant sacerdotes continue, non autem populus, qui solum ad atrium accedebat, quia scilicet ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem rationes eorum, soli sapientes, vel considerantes attingere possunt. Per cortinas autem quæ tegebant latera tabernaculi interius & erant ex varijs coloribus, signabatur cælum sidereum, quod est diuersis stellis variatum. Per saga autem, quæ erant super tectum tabernaculi, significabãtur aquæ quæ sunt supra firmamentum. Per pelles autem rubricatas, de quibusq; erat secunda tabernaculi coopertura, significabatur cælum empireum, in quo sunt angeli. Sed per pelles iacinctinas, ex quibus erat tertia coopertura, significabatur cælum sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Item in tabernaculo interiori tria continebantur, scilicet arca testamenti, in qua erat vrna aurea habens manna, & virga Aarõ, quæ fronduerat, & tabulæ, in quibus erant scripta decem præcepta legis. Hæc autem arca sita erat inter duos Cherubin, qui se mutuis vultibus respiciebant. Et super arcam erat quædam tabula quæ dicebatur propitiatorium super alas Cherubin, quasi ab ipsis Cherubin portaretur, ac si imaginaretur quod tabula esset sedes Dei. Vnde & propitiatorium dicebatur, quasi exinde populo propitiaretur ad preces summi sacerdotis. Et ideo portabatur à Cherubin, quasi Deo obsequentibus. Arca vero testamenti erat scabellum sedentis super propitiatorium. Per hæc ergo designabantur tria, quæ sunt in illo seculo altiori, scilicet Deus, qui super omnia est, & incomprehensibilis omni creaturæ, & propter hoc nulla similitudo eius ponebatur ad representandum eius inuisibilitatem, sed ponebatur quædam figura sedis, quia scilicet eius creatura cõprehensibilis est, quæ est subiecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt etiam in illo altiori seculo spirituales substantiæ, scilicet Angeli. Et hi significabantur per duos Cherubin mutuo se respicientes, ad designandum cõcordiam eorum adinuicem, secundum illud Iob: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Et propter hoc etiam non fuit vnus tantum Cherubin, vt designaretur multitudo cælestium spirituum, & excluderetur cultus eorum ab his quibus pręceptũ erat vt solum Deũ colerent. Sunt etiã in illo intelligibili seculo rationes omniũ eorum, quæ in hoc seculo perficiuntur quodãmodo clausæ, sicut rationes effectuũ claudũtur in suis

in suis causis, & sicut rationes artificiatorum in artifice: & hoc signabatur per arcã, in qua repræsentabantur per tria ibi cõtenta, tria, quæ sunt potissima in rebus humanis, scilicet sapientia per tabulas testamenti, potestas Regis per virgã Aaron, & vita per mãna. Vel per hæc tria representabãtur tria Deo attributa, scilicet sapientia in tabulis, potentia in virga, bonitas in manna, tũ propter dulcedinem, tum quia Dei misericordia est populo data, & ideo in memoriam diuinæ misericordiæ seruabatur. In exteriori verò tabernaculo, quod signabat præsens seculum, continebantur etiam tria scilicet altare thimiamatis, quod erat directe cõtra arcam, mensa propositionis super quam duodecim panes ponebantur, & erat posita ex parte aquilonari. Candelabrum verò positum ex parte australi: quæ tria videbantur respondere illis tribus, quæ erant in arca clausa, sed magis manifeste eadem repræsentabant. Oportet enim rationes rerum ad manifestiorem demonstrationem deduci, quæ scilicet, sunt in mente diuina, & Angelorum ad hoc, quòd homines sapientes eas cognoscere possint, qui signabantur per Sacerdotes ingredientes tabernaculum. In candelebro autem designabatur sicut in sensibili signo sapientia, quæ intelligibilibus exprimebatur verbis in tabulis. Per altare verò thimiamatis signabatur officium sacerdotum, quorũ erat populum ad Deum reducere. Et hoc etiam signabatur per virgã. Nam in illo altari incendebatur thimiama boni odoris, per quod signabatur sanctitas populi acceptabilis Deo. Dicitur enim Apoca. quod per fimum aromatum significabantur orationes Sanctorum. Conuenienter autem sacerdotalis dignitas in arca significabatur per virgã: in exteriori verò tabernaculo per altare thimiamatis: quia Sacerdos mediator est inter Deum & populum per potestatem diuinam quam virga significabat, & fructum sui regiminis, id est, sanctitatẽ populi Deo offert quasi in altari thimiamatis. Per mensam autem signabatur nutrimentũ vitæ, sicut & per manna: sed est communis hoc, & grossius nutrimentum, illud autem suauius, & subtilius. Conuenienter autẽ candelabrum ponebatur à parte australi, mensa autem à parte aquilonari: quia australis est dextra pars mundi. Aquilonaris autem sinistra, vt dicitur in secundo cæli, & mundi. Sapientia autem pertinet ad dextram, sicut & spiritualia bona. Temporalem autem nutrimẽtum ad sinistram, secundum illud. In sinistra illius diuitiæ, & gloria. potestas autem sacerdotalis est media inter temporalia, & spiritualẽ sapientiam: quia per eam spiritualis sapientia, & temporalia dispensantur.

Apoc. 8.

Prou. 3.

Item candelabrum habebat 7. calamos, vt Iosephus dicit, ad designandum 7. planetas, quibus totus mundus illuminatur. Et ideo ponebatur candelabrum à parte australi, quia ex illa parte est nobis notus planetarum cursus. In mensa etiam ponebantur 12. panes ad designandum 12. tribus Israel. Mensa autem non ponebatur directe in medio ante propitiatorium, ad excludendum ritum idololatriæ. Nam Gentiles in sacris Lunę proponebãt mensam coram idolo Lunæ. Vnde Hiere. Mulieres conspergũt adipes, vt faciant placentas Reginæ cæli. In atrio verò extra tabernaculum continebatur altare holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his quæ erant à

Hier. 7.

populo possessa. Et ideo in atrio tali poterat populus esse, qui huiusmodi Deo offerebat per manus sacerdotum. Sed ad altare interius in quo ipsa deuotio & sanctitas populi Deo offerebatur, non poterant accedere nisi sacerdotes, quorum erat Deo populum offerre. Erat autem hoc altare extra tabernaculum in atrio constitutum, ad remouendum cultum idololatriæ. Nam Gentiles infra templa altaria constituebant ad immolandum idolis.

Item mundus assimilatur scacario, cuius tota familia currit transuerso, vt apprehēdat aliquid mentiendo vsurpando & huiusmodi faciendo.

Item in scacario quamdiu durat ludus vnus est Rex, alius miles, & huiusmodi. Et aliquando duo videntur tenere totum, sed quando cessauit ludus idem fit de milite, & rege, quod de minima familia, quia communiter reponuntur in sacco vno, quandoque Rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte. Sic quoque mundus est ferè, vt ludus scacarij, quia quamdiu durat hoc mundus, vnus est rex, alius miles, vnus magnus, vnus paruus: sed adueniente morte in sacco terræ reponuntur, ita fit de Rege sicut de milite, tunc sicut dominus, ita & seruus eius. Ecclesiast. Eccl. 9. Communionē mortis scito, quia moritur doctus, similiter & indoctus. Et aliquando diues vadit ad fundum inferni, & pauper ascendit superius ad gaudia paradisi, sicut patet de diuite epu- Luc. 16. lone, & Lazaro paupere. Luc. 16.

Item mundus in morte totaliter aufertur. Viella enim quando tota die cantauerit, & denarios receperit, in sero auferuntur ei denarij, & nihil ei remanet, sed ponitur in forello veteri, & dissipato. Sic homo nihil in fine portat de labore suo, nisi linteamen laceratum, exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen in quo debebat sepeliri, per terram suam, & dicere: Nihil reportat imperator de omnibus diuitiis regni sui, nisi linteamen illud. Iob. Diues cum dormie- Iob. 27. rit, nihil secum affert. Item mūdum debet homo relinquire, ne corrumpatur ab eo. Nam quando vinum corrumpitur, vel deterioratur super fæces in dolio, debet transferri in aliud vas, vt non corrumpatur. Et sic homo à mundo debet exire, ne corrumpatur ab eo. Hiere. Fertilis fuit Hier. 48 Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de vase in vas.

Murmurationis vitium habentes, gratia diuinæ vacuos esse, exemplis à rebus naturalibus depromptis ostenditur.

Cap. XLIIII.

MVrmuratores ostendunt se defectum habere diuinæ gratiæ. Nam vasa vacua percussa resonant, plena non. Sic vacuus à gratia murmurat, nō plenus. Ec- Eccl. 19. cle. Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus.

Item olla vacua ad ignem posita crepat, & magnum sonum crepans reddit, plena verò olla non. Ecclesiast. Vasa figuli pro- Eccl. 17. bat fornax.

Item murmurans est quasi rota non bene vncta gratiæ vnctione, & ideo murmurat sicut rota currus malè vncta. Ecclesiast. Præ- Eccl. 33. cordia fatui quasi rota carri, quæ fœnum portat, et murmurat. Sap. Sap. 1. Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.

Nouitios seu incipientes donec aliquantisper proficiant, saltim optimis viris esse sociandos, caulium similitudine suadetur.

Cap. XLV.

NOuitiis siue de nouo conuersis non sunt admiscendi alij siue sociandi, nisi quorum vita bona nota est, & doctrina sana, saltem quousque sint in spiritu, vel religione prouecti,
Pall. sicut dicit Pallad. quòd in pastinato solo inter nouellas vites omnino nihil esse conferendum Græci iubent, exceptis caulibus tertio anno, quæ libebit immergere. Sic inter nouiter conuersos vsque ad tempus quo sunt prouecti, non sunt quilibet admiscendi nisi noti, & docti, qui assimilantur caulibus, qui sunt olera nota, & quorum ius siue aqua est sana. Vnde significant homines quorum bona vita est nota, & doctrina sana. Tales enim inter eos possunt admitti.
Psa. 143. Psalm. Filij eorum sicut nouellæ plantationes, &c.

Veram obedientiam præceptorum Dei, castro, & fictam arcui iure comparari eorum, similitudinibus demonstratur.

Cap. XLVI.

OBedientia mădatorum Dei hominem à malis custodit. Nam sicut castrum custodientes se custodit, ita mandatum Dei
Eccl. 20. seruat seruantes se. Vnde dicitur, Si volueris mandata Dei seruare, seruabũt.

Item obedientia ficta assimilatur arcui prauo, qui à parte ventris, multum potest incuruari, sed à parte dorsi frangitur. Sic multi in prosperis obediunt, & in his, quæ corpus delectant: sed in duris laboribus, & aduersis refugiunt, & recalcitrant, sicut equus habens dorsum excoriatum contra onus, non attendentes, quod dicit Gregorius quòd obedientia quanto plus habet de suo, tanto minoris est meriti.

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quemadmodũ sit agẽdum, vt Deo gratũ fiat, operantique meritum afferat, duabus veteris testamenti mirificis exemplis, & aliis naturalibus similitudinibus ostenditur.

Cap. XLVII.

OPus bonum, & perfectum debet assimilari illi thimiamati sine pulueri, quem dominus fieri mandauit, Exo. 30. vbi dicitur, Sume tibi aromata stactẽ, & onycha, galbanũ boni odoris, & thus lucidissimũ, ęqualis ponderis erunt omnia, faciesq́ue thimiama compositũ opere vnguẽtarij mixtum diligenter, & purũ. Thimiama quippe ex aromatibus facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purũ fit, quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur, vbi etiam bene subiungitur. Cumq́ue in tenuissimum puluerem vniuersa contuderis, pones ex eo corã testimonij tabernaculo. In tenuissimum puluerẽ aromata conterimus, cũ bona nostra quasi in pila cordis occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint subtiliter pertractamus. Vniuersa ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatẽ occulti examinis reuocare. De quo etiã puluere subditur, Pones ex eo coram testimonij tabernaculo. Quia tũc bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hæc mẽs subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumq́ue sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta recogitationis manus non cõminuat, odorem de se subtilius non aspergat, prout Grego. dicit. Exod. 30 / Grego.

Item opera virtutum à Deo nõ acceptantur, nisi prius à vitiis separentur: Vnde messor grana frumenti in horreo non recondit nisi prius

Iudi.6. si prius excussa à paleis. Et ideo habetur in libro Iudicum, quod Hieroboam, cum à paleis frumẽta excuteret, Angelum vidit, ad cuius imperium protinus hœdum coxit, quem supra petram posuit, & ius carnium desuper effudit, quæ Angelus virga tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumenta virga cedere, nisi rectitudine iudicij à vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hoc agentibus Angelus apparet: quia tanto magis omnia interiora denunciat quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdũ præcipit, i. omnẽ appetitum nostræ carnis immolari. Carnesque supra petram poni, & ius desuper fundi. Quem 1.Cor.10 aliũ significat petra, nisi eum de quo per Paulũ dicitur? Petra autem erat Christus. Carnes ergo supra petrã ponimus, cũ corpus nostrũ in Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carnium desuper fundit, qui in conuersatione Christi ipsas etiam carnales cogitationes exinanit. Quasi enim ius ex carnali quodam in petra funditur, quando mens etiam à cogitationum carnalium fluxu vacuatur, quæ tamen mox Angelus virga tangit: quia intentionẽ nostram nequaquã potestas diuini adiutorij deserit. De petra autem exiit ignis, & ius carnesque consumpsit, quia afflatus à Redemptore spiritus tanta cor nostrum flãma compunctionis concremat, vt omne, quod in eo est illicitum & operis, & cogitationis exurat, sicut Grego. dicit.

Item opera bona non sunt differenda postquam sunt consulta, & deliberata, sicut non differẽda est vindemia postquam vua est matura. Nam (sicut dicitur in libro de vindemiis.) Tarde vindemiantes non solum vineam lædunt vltra quam oportet eam ferentem, sed grando, & gelu si fiant, facile passibilius faciunt vinum. Vnde aiunt Demetrius, & Dem. Africanus, quod sex solummodo dies debet vua non plus matura permanere. Etsi granum vuæ non viride, sed nigrum appareat, signat eam esse maturam. Sicut ergo non est differenda vindemiatio post vuæ maturationem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculũ est in mora. Apo. Solicitudine nõ pigri. Rom.12.

Item opera bona non faciens, sed ociose in collegio, vel religione viuere volens non est sustinendus. Sicut agricola ramum viridem licèt, sed sterilem in medio oleæ non debet sustinere, sed ipsum abscidere, velut totius arboris inimicum, vt dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & ociosi non sunt Pall. tolerandi: vnde membra insanabilia solent abscindi. Sicut etiã in ipsis arboribus (vt idem Palladius dicit) ariditas, & sterilitas æquo modo fugiendæ sunt. Gal. Abscindantur, qui vos conturbant. Gal.5.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intentionis. Cuius exemplum patet in pomis siue in fructibus arborum. Si enim aliquis voluerit, vt in piro, vel pomo aliqua gemma inueniatur, aut etiam margarita, aut obolus, aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cum pomũ, vel pirũ aliquod floruerit, & aliquantulum creuerit imprimat in præputium eius, profunde quodcunque horum voluerit, & notet ipsum per aliquod signum appositũ, & sinat crescere, & sic tandẽ inuenitur in pomo. Est autẽ velut pomũ arboris, opus cuiuslibet hominis, quòd floret in cogitatione, crescit in deliberatione. Sed quasi pomi præputiũ est ipsius operis initiũ. Est

inchoatio operis ab ipsa intentione agentis. Gemma ergo, quæ in pomo reperiri debet, præputio pomi imprimitur: quia virtus sequentis operis in intentione iudicatur. Qualis enim est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, prout Gre. dicit. Ergo ibi imprimēda est margarita puritatis, gemma honestatis, obolus charitatis, à qua est precium siue meritum operis.

Item opus bonum factum sine tædio, simile est fructui nascenti sine nucleo. Docent enim agricolæ, quod si quis vult plantare arborem, cuius fructus non habeat nucleos, hoc modo facere potest. Surculi plantandi extremitates reflectat, & cum cultello ambas aptatas infigat ipsi trunco. Et cum ambæ cōualuerunt, amputet extremitatem maiorem, minorem vero sinat crescere. Qud autē est surculus plantandus, nisi homo ad conuersionem vel ingressum religionis dispositus? Huius duæ extremitates sunt timor & amor, quarum vtraque gladio verbi Dei apparatur, quia, scilicet verba Dei, & timorem incutiunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc vtraque extremitas trunco infigitur, cum timore & amore Christo inhæretur. Ipse enim Christus quasi truncus est, nos autem quasi ra- Ioan. 15.
musculi eius, sicut ipse dixit: Ego sum vitis, & vos palmites. Sed quamuis in conuersione initio plus abundet timor quàm amor, tamen postea in pœnitentis profectu amputatur maior extremitas, & minor crescere sinitur, quia scilicet amor crescit, & seruilis 1. Ioan. 4
timor emittitur. Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorem. Et hæc est planta quæ producit fructus sine nucleo, quia s. homo charitate feruens, operatur sine difficultate & tædio: propterea dicitur, q qui amat, nō laborat.

Oratio compunctiua quantum animam impinguet, vini similitudine, & ipsamet, quid existat breui declaratur.

Cap. XLVIII.

ORatio compunctiua & feruida, impinguat animam. Cuius exemplum est, quia per sublimationem cōuertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rosaceæ, distillat humiditas aquea insipida, & illud quod remanet, fit oleagineum & pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quàm de debili, & precipue de musto. Per vini ergo fortis liquorem, intellige compuncti hominis feruorem, de quo in Psalmo: Potasti nos vino Psal. 59.
compunctionis. Qui tunc sublimatur, quando orando eleuatur. Est ergo oratio, secundum Damascenū, ascensio menti in Deū. Dama.
Et ideo sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti: quæ vertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti, acquirit abundantiam gratiæ spiritualis gaudij, quod est vt quædam pinguedo siue repletio animi. Psal. Psal. 44.
Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ.

Mulieris ornatus, qui merito diaboli recte nuncupatur, quomodo mortis spiritualis indicium existat, exemplo notabili, auctoritatibusq; eiusdem deceptio demonstratur.

Cap. XLIX.

ORnatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intuētium. Nā licèt aliquæ se excusent dicentes, quòd non se ornent ad decipiendum: nihilominus similes sunt latroni, qui non audet piscari in viuario domini sui, vel venari in foresta eius, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & istæ accommodant corpora

sua

ſua diabolo ad decipiendum, & capiendum animas, & bene volunt concupiſci, licet non concupiſcant. Augu. Non ſolum appetere, ſed & appeti velle criminoſum eſt. Et Chryſoſto. dicit, quod mulier ſi ſe decorauerit, & oculos intuentiū ad ſe traxerit, & ſi plagam non intulerit, vindictam tamen exoluet extremam, venenū enim intulit, & ſi nullus, qui biberet, inuentus ſit. Augu. Reg. Chryſ.

Item ornatus mulieris eſt ſignū mortis ſpiritualis. Nam quando pannus ſericus ponitur ſuper feretrum, ſignum eſt codaueris mortui, & quod ibi iacet mortuus, ſic in corpore ornato ſignū eſt quod ibi ſit anima mortua. Vnde mulier ornata non eſt niſi feretrum animæ mortuæ. Abac. Ecce coopertus eſt auro & argento, & ſpiritus non eſt in viſceribus eius. Vnde potius mulier deberet plangere filiam ſuam ornatam, quàm ſi videret eam mortuam ante ſe. Eccle. Super mortuum, ſcilicet in anima, plora: deficit enim lux eius, ſcilicet gratiæ. Abac. 2. Eccl. 22.

Item mulieres ſe ornantes, ſe habent ad modum catti, qui difficile excoriatur in capite, quia ſcilicet huiuſmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideo decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit. Iſa. 3.

Item mulier ornata decipit, ſicut pelliparius, qui volens vēdere veterem pellem, vt decipiat ruſticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua excuſſa parum poſt portata, apparet vetuſtas eius. Sic impudicæ mulieres volentes decipere viros, colores ponunt in facie ſua, quibus recedentibus apparent ruge, & maculæ: quia nihil abſconditum, quod non reueletur. Vnde tales ſunt fumarium opertum niue, & quando recedit nix, apparet turpitudo eius. Iſa. Reuelabitur ignominia tua, & videtur opprobrium tuum. Matth. 6 Iſa. 47.

Chriſti, Sanctorumq́; paſſiones noſtras decorare tribulationes, & amaritudines in dulcedinem vertere, impatientéſque reprehenſione maxima dignos eſſe exemplis, & rationibus ſuadetur,

Cap. L.

PAſſio Chriſti, & ſanctorum ſuorum dulcorat nobis tribulationes noſtras. Nam aqua amara tranſiens per aquam dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce tranſiens per gariofilum fit gariofilatum. Sic tribulationes & tentationes, quæ prius per Chriſtum, & ſanctos ſuos tranſierunt, exemplo illorum nobis debent eſſe dulciores. Bern. Magna conſolatio membris ex capite. Heb. Recogitate eum qui talē ſuſtinuit &c. Grego. Facta præcedentium recolamus, & non erūt grauia, quæ toleramus. Sed quidam ſunt ſimiles ſimiæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eam proiicit, [redacted] ideo nō guſtat de dulcedine nuclei. Sic aliqui infœlices amaritudinem pœnitentiæ, & tribulationis ſentientes exterius eam proiiciunt, & ideo conſolationem interius non ſentiunt. Sapi. Sapientiam & diſciplinam qui abiicit, infœlix eſt. Dicitur, quòd in palatio Iouis erant duo dolia vini, vnum de amaro vino, alıud de optimo, quia quicunque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius bibere de amaro. Sic ſi mens appetit quòd demulcet, oportet prius bibere, quod dolet, vt dicit Gregorius. Heb. 12. Grego.

Item paſſionis & crucis Chriſti deuota conſideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Vnde aſſimilatur arbori nucis. Si enim vis vt amari perſicorū nuclei efficiantur dulces, ſurculū perſici

planta super stipitē arboris nucis, & talis persicus producit magna poma si tamen cum florent irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus persici nucleus, nisi turbati, & passionati hominis amarus animus? qui tunc stipiti nucis inseritur, quando pœnas crucis meditatur, tunc enim non tantum amaritudo dulcescit, sed etiam magna poma persicus producit: quia scilicet amarus animus considerans pœnas Christi, non solum amaritudinem suam pro nihilo ducit, sed etiam in magna desideria prorūpit, quæ quidem tunc florent, quando in animo feruent: quæ tamen lacte capræ sunt irroranda, i. discretionis moderamine temperanda. Est enim lac caprinum in tribus suis substantiis post fœmininum lac maxime temperatum. Vnde meritò lac capræ designat moderamen prudentiæ: quod est necessarium in tribus substantiis, id est, in tribus partibus operis, s. in principio, in medio, & in fine.

Patientiam veram, quæ rosæ non immeritò assimilatur, vitæ regimen esse, ac animam intrepidam custodire multis rationibus exprimitur.

Cap. LI.

PAtientia assimilatur rosæ cū qua artificialiter fit aqua rosacea, mel, & oleum rosaceum, & saccarum rosaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferæ compunctionis, mel, id est, dulcedinem internæ consolationis, oleum fraternæ compassionis, saccarum, id est, suauitatem & dulcorem æternæ refectionis.

Luc. 21. Item patientia custodit animā, sicut arca thesaurum. Luc. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vnde sicut homo multum diligeret arcam in qua posset thesaurum suum custodire, sic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret sibi talem arcam gratis, & sic debet diligere tribulationē, quæ fabricat arcam istam. Apost. Tribulatio patiētiā operatur. Rom. 5. Quot enim contumeliæ dicuntur tibi, quot iniuriæ fiunt, tot ligaturæ, & claui ad fortificandum scriniū tuum apponuntur. Vnde magnas gratias debes agere, & non contumelias reddere.

Item patiētia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quòd facit gubernaculum naui. Vnde Pro. Prou. 14 Qui patiens est, multa gubernatur sapientia, quia doctrina viri per patientiam noscitur. Prou. Prou. 19 Vnde sicut nauis fracto gubernaculo, ventis & turbinibus agitatur, & tandē tempestate conuulsa frangitur ad rupes, vel ad scopulos: Sic etiā cor impatiens, vnde dicitur Prou. Prou. 54 Paupercula conuulsa tempestate absque vlla consolatione. Hæc paupercula est impatiens anima, virtutum possessione & gratia spoliata, quā cuiuslibet tētationes tēpestas à sua stabilitate diuellit, & absque consolatione relinquit.

Item patientia tribulationis requirit soliditatem amoris, & virtutis. Nam cruda tegula si ponatur in flumine dissoluitur, cocta vero non. Ita quoque homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulatione decoctus, deficit in aqua tribulationis.

Item fons lutosus iacto lapide facile turbatur, arenosus verò non. Sic homo plenus luto peccati, de facili grauatur: virtuosus non, quia non contristabit iustum, quicquid ei acciderit.

Item qui in hac vita est sine patientia, similis est homini qui in tēpore pluuiæ sine pluuiali mantello, siue capa est. Et sicut homo inermis est in medio hostium suo-

Prou. 30 suorum. Prouer. Qui impatiens, est, sustinebit damnum.

Cor hominis, quod castro comparatur, septem conditionibus hic expositis facillimè pacatum custoditur.

Cap. LI.

Pacem cordis siue consciétiæ seruare volens, debet ipsum cor siue conscientiam custodire, sicut custodiret castrum tempore belli. Nam quando castrum alicuius impugnatur ab aliquo, & non potest cum eo componere neque pacem habere, debet primò diligenter considerare, vtrum in castro illo sint aliqui qui pacem eius turbent. Et primo debet eos si quos inuenerit eiicere, & de eis iustitiam facere, & postea castrum munire, & bene clausum tenere. Etsi in omnibus his non potest castrum tenere, debet domino legitimo illud cõmendare, vel reddere. Ex quibus colliguntur septem, quæ cuilibet necessaria sunt ad custodiendum castrum cordis in pace; quod vere est tanquam castrum inter inimicos situm, & vndique obsessum, & ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui tanquam Leo circuit quærens quem deuoret.
1.Pet.5. Vbi glosa dicit: Circuit tanquam hostis clausos muros explorans, an aliqua pars sit minus stabilis quæ ad interiora penetret. Sunt ergo contra insidias eius septem necessaria.

Primum est diligens conscientiæ præseruatio, vt s. videatur si quid est in corde quod pacẽ cor-
Heb.3. dis cõturbet, Apo. Videte ne forte sit in aliquo vestrũ cor malũ.

Secundũ est peccatorum cõfessio, quæ s. eiiciet de castro cordis peccata, quæ pacẽ cordis pertur-
Isa.57. bant. Isa. Creaui fructum labio-
1.Ma. 14 rum pacem & 1. Mach. Quamdiu superest Iudas, id est, quadiu differtur confessio, impossibile est pacem, s. cordis esse negociis.

Tertium est operis satisfactio, vt fiat iustitia deturbantibus pacem Isa. Est opus iustitiæ pax. Et Is. 32.
Psalm. Iustitia, & pax osculatæ Psal. 84.
sunt. Solet dici, quòd terra pacifica est, & secura, in qua tenetur iustitia: sed multi sunt sicut latrones, qui non faciũt de se iustitiã, sed fit de eis iustitia, & isti sunt qui patiuntur pœnam inuiti. 1.
Pet. Nemo vestrum patiatur, vt 1.Pet. 4.
homicida, aut fur.

Quartum est cordis clausio, scilicet castrum cordis clausum tenendo: quod fit sensus corporis restringendo. Sunt enim sensus portæ cordis, per quas hostes ingrediũtur, pacẽ turbãtes. Hiere. Hier. 9.
Ascendit mors per fenestrãs, scilicet sensuum, & ingressa est domum nostrã, s. conscientiã: Luc. Luc. 11.
Dũ fortis armatus custodieat atriũ suum, scilicet clausum tenẽdo, in pace sunt omnia, quæ possidet.

Quintum est virtutum munitio, vt scilicet fortiter muniatur, fossa, & muris virtutum. Sicut enim muri ingressum hostium impediunt, sic virtutes vitiis obsistunt charitas enim impedit ne intret auaritia, castitas ne intret luxuria, humilitas ne intret superbia, & sic de aliis. Vnde Iu- Iud. 10.
dith. Filij Israel muris circũdederunt vicos suos in preparationem pugnæ contra Holofernem. Sed nota, quòd vna ruptura muri, id est, vnius virtutis defectus sufficeret hostibus ad ingrediendum.
Iob. Quasi rupto muro, & aperta Iob. 6.
ianua irruerunt super me. Ideo
dicitur. Phil. 4. Pax Dei quę exu- Phi. 4.
perat omnem sensum, custodiat corda vestra.

Sextum est necessariorum prouisio, vt castrum cordis sit bene munitum victualibus, & armis, s. de pane verbi Dei, & scientiæ, & vino compunctionis huiusmodi. Et nota, quòd quanto

castrum est melius talibus munitum, tanto magis peccant, qui reddunt: & quia mandata Dei pertingent ad tale munimētum,
Isa. 24. dicitur. Isa. Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua.

Septimum est Deo recommendatio, vt scilicet reddatur cordis castrum domino legitimo, dicendo: Pater in manus tuas commendo
Psal. 126 spiritum meum. Nam nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Ipse autem est, qui quando placet ei omnia reddit pacata.
Prou. 16 Prouer. Cum placuerit Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Peccatum, quod anima, infirmitas vocitatur, puteo, gladio, latroni, infirmitati; comparatur: & qua via peccator, qui cæco, & scacario ludenti similis efficitur, peccati ægritudinem expellere valeat, edocetur.

Cap. LIII.

Peccatum opere impletū, appetitum malum non satiat, sed amplius accendit, sicut fabri stillicidium ad horam ignē mitigat, sed postea feruet ardentius, & sic peccatum perpetratum plus
Ose. 4. exardescit, quā antè. Ose. Comedent, & non saturabuntur; fornicabuntur, et non cessabūt. Glo. Vires fornicantium deficiunt, sed desideria inardescunt.

Item peccatum vnum quotidie trahit ad aliud. Est enim peccatum quasi puteus sine fundo. Lapis enim in puteū proiectus, vel cadens, si fundum non inuenit, semper est in casu. In peccato autem fundus non est. Vnde cadens in peccatum, semper in casu est continue, nisi manu gratiæ sustē-
Psal. 41. tetur. Psal. Abyssus abyssum inuocat. Abyssus enim dicitur, quasi
Grego. sine base, i. sine fundo. Grego. Peccatum, quod per pœnitētiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccator est sicut ille, qui ludit ludum scacarium, qui vno ictu, vel tractu non facto, vel malè facto, totum ludum, vel totum lucrum perdit: & sic vno opere malefacto, vel neglecto totus fructus vitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. Eze. Si auerterit se iustus à iusti- Ezec. 18.
tia, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecit, non recordabuntur.

Item peccator est sicut ille, qui habet oculos velatos, & portatur de loco ad locum, & nescit quò ducatur, vel vbi sit. Thre. Væ no- Thre. 5.
bis, quia peccauimus, ideo obtenebrati sunt oculi nostri.

Item est peccator similis cœco, qui cecidit in lutum, & non videt se inquinatum, cum tamen multum sit deturpatus. Psalm. Psal. 39.
Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderē, & sicut cœcus cadit sæpe, & offendit, sic & peccator. Tob. Cœ- Tob. 11.
cus pater cœpit offendens pedibus currere.

Item nota, quòd peccatum est sicut gladius in corde, & sicut serpens in sinu, sicut venenum in stomacho, & sicut latro in domo. Est enim peccatū vt gladius vulnerando naturā, vt serpens mordendo conscientiam, vt venenū extinguēdo vitam, s. charitatem, quæ est vitalis calor animæ.

Item est, vt latro expoliando animam, scilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non aufertur à corde sine operibus pœnitentiæ, cuius exemplum apparet in stuppa. Stuppa enim est lini purgamentum; & ab eo multis carpinationibus separatur. Similiter etiam purgamentum culpæ indiget multis carpinationibus pœnitentiæ. Quarum vna fit in corde per contritionem, alia

in ore per confessionem, tertia in opere per satisfactionem.

Item peccata, quæ sunt quædã infirmitates animæ, sanantur sicut infirmitates corporis. Sanatur enim corpus primò per emplastrũ, & sic sanatur anima per verbum Dei, quod trahit dolorẽ ab anima, sicut emplastrũ à corpore. Isa. Iussum est, vt super vlcus Ezechię cataplasmaretur massa ficuum, quæ dulcedinem verbi Dei significat. (Isa. 38.)

Item per sudorem, qui humorẽ noxium repellit à corpore. Et sic anima per timorem, qui peccatũ expellit à mente. Eccle. Timor Domini expellit peccatum. Pro. Time Dominum, & recede à malo, sanitas quippe in vmbilico tuo erit. (Eccl. 1. Prou. 8.)

Item per lotionẽ, vel balneum. 3. Reg. Vade lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua. Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in compunctione. (3. Reg. 5)

Item per vomitum: sic anima per confessionem. Eccle. Si coactus fueris in edendo multum, surge de medio, & euome, scilicet per confessionem venenum mortiferum, vt refrigeret te. Qui sanari desiderat, necesse est vt vulnus detegat. Vnde dictum est leproso: Vade ostende te Sacerdotibus, & dũ iret, mũdatus est. (Eccl. 31.)

Item per dietam, id est, per abstinentiam à peccato. Apost. Abstineatis vos à fornicatione. Eccl. Qui abstinens est, addiciet vitã. (1. The. 4 Eccl. 27.)

Item per putridorum resecationem, id est, per tribulationem. Iob. Increpationem Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat, & medetur. (Iob. 5.)

Item per vnctionem, id est, deuotionem, vel pietatem, quem mentem lenit. Matth. Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur. (Matth. 6)

Item per munitionem, id est, eleemosynam, quando homo minuit de bonis suis dando pauperibus. Luc. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. (Luc. 6.)

Amara pœnitentia, quæ timore, spe, prudentia, & humilitate est agenda, quãtum boni in homine operetur mira similitudine scammonea in arbore Pyrẽ apposita suadetur. Vereq; pœnitens quid agere debeat, vt peccatorum veniam suscipiat, Agricola, Lini, Mediciq; exemplis plurimis ostentatur.

Cap. LIIII.

POenitentia amara facit in homine sicut scammonea in arbore. Nam sicut dicit Ristor. Si vis vt aliqua pyrus ferat pyra soluentia, distempera scãmonea cũ aqua, & infunde ipsam in foramen, quod fit cum terebello vsq; ad medullam arboris: & obstrue foramen clauo, qui sit factus de eadem pyro, vel alia, & fient pyra soluentia, & valde relaxatiua. Sed non durat ista virtus, nisi per annos. Vnde oportet, si volueris quòd iterum vigoretur, vt alia scammonea infundatur iterũ. Et hoc est experimento probatum. Et eadẽ ratione fortè possent pyra stiptica, & contra fluxum valentia, si arbori fuerit infusa stiptica medicina. Et similiter ego opinor quod hoc dilatari possit ad quarumlibet medicinarũ effectus, vt in fructibus se manifestent, immo etiam probabile est, quod omnis species aromatica eodem modo infusa arbori, vt balsamus, muscus, & lignum aloes, tam in sapore, quàm in odore aromatizando se in fructu manifestaret. Intellige ergo per pyrũ vsque ad medullã terebello perforatam, hominem per verbum Dei vsque ad intima cordis compunctum: cui scammonea aqua distemperata infunditur, quando pœnitentiæ amara tristitia, seu (Rist. lib. de pc. me.)

amara peccatorũ memoria cum lachrymarum irrigatione miscetur. Sed tunc foramen clauo obstruitur, quando per timorẽ Domini cor peccato, seu diabolo clauditur. Et tunc de tali arbore nascuntur pyra relaxatiua, quia scilicet à tali homine fiunt opera satisfactoria, & peccati expiatiua. Quòd autẽ ad conseruandam virtutẽ, oportet scamoneam iterato infundere, est, quia ad cõseruandam gratiã, oportet pœnitentiam, & peccati amaritudinẽ seu
Psal. 38. tristitiã frequẽter innouare. Psal. Dolor meus renouatus est.

Item pœnitentia est, vt arena fossicia, quę arena licet sit grauis in pondere, est tamen vtilis in opere: quia ex ea cum calce confecta, ædificatur domus materialis. Similiter pœnitentia licet sit grauis corpori, tamen est vtilis spiritui, quia ex ea informata charitate ædificatur domus spiritualis, scilicet conscientiæ. Sed nota, quod arena fossicia, quæ est bona ad ædificia, tribus modis est
Pallad. eligenda, (secundum Pall.) quia cognoscitur ex stridore, ex colore, & ex inhæsione. Ex colore quidem, quia aut est nigra, aut rufa, aut cana. Rufa quidem omnibus est melior, & post illam cana, postquam nigra. Similiter pœnitentia est quædam rufa, vt illa, quæ incipitur in iuuentute, quãdo feruet in homine sanguis, aut rubea colera. Quædam verò est cana, vt quę incipitur in senectute. Quædã verò est nigra, vt quæ differt in morte. Prima est optima, secunda pigra, tertia est du-
Psal. 6. bia. Psalm. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Nã qui non est memor Dei in vita, multo minus est in morte.

Secundò cognoscitur ex stridore, quia scilicet illa arena, quæ manu compressa edit stridores, est vtilis fabricanti. Sic ille qui manu comprimitur, id est, tactu alicuius tribulationis premitur, si emittit stridorem non impatientiæ, sed pœnitentię, est aptus ad fabricandũ domum conscientiæ. Non autem ille, qui ex flagello non mutatur.

Tertiò cognoscitur ex inhæsione, quia si in panno, vel in linteo candidæ vestia inspersa, & excussa nihil maculæ reliquerit, aut sordis, ægregia est. Sic illa est ægregia pœnitentia, quæ nullã maculam, aut remorsum relinquit in conscientia. Apost. Nihil mihi conscius sum. 1. Cor. 4.

Item pœnitens debet facere sicut agricola, qui quanto laboriosius agrum suum excolendo exercet, tanto vberius domum suam fructibus replet. Ager enim noster est corpus, quod quanto quis magis excolit pœnitentię laboribus, tanto domus mẽtis interior spiritualibus pinguescit virtutibus, vnde dicitur: Diligẽter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam. Prou. 14.

Item pœnitens debet viuere in timore, & spe. Sicut cũ nauis concutitur in aqua, vna pars eius descẽdit sub aqua, & alia eleuatur. Sic anima pœnitentis partim debet descẽdere se humiliando per timorem, partim verò assurgere se confortando per spem.

Item pœnitentiã in mortali facta, est sicut moneta falsa, vnde sicut non liberatur homo soluẽs monetam falsam, vel quæ nõ habet formam debitã. Sic non liberatur faciens pœnitentiã in mortali peccato quo ad Deũ, & præmium vitæ æternæ, nisi sit informata charitate. 1. Cor. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. 1. Cor. 13.

Item pœnitere proponens in morte, similis videtur esse illi, qui ludit ad scacos, etiam parum de

ludo

ludo sciens, & cogitat apud se: Ego primo permittam mihi familiam auferri. Deinde mattabo illum cum quo ludo, & in fine in angulo concludam eum, & vincam eum; cùm ille cum quo ludit, sit peritissimus lusor. Sic velut lusor imperitissimus est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum amittit. Et peritissimus lusor est diabolus, qui scilicet à principio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua ergo præsumptione confidit peccator, quòd in angulo debeat eũ mattare, id est, in fine suæ vitæ? Dicit enim Greg. quòd tanto diabolus grauiores tentationes ingerit, quãto magis fini propinquari conspicit. Grego.

Item sicut fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauẽ suam gubernare quousque incideret in periculum: sic & qui vitã suam non dirigit ad portum salutis antequam incidat in periculũ mortis. Prouer. Vir prudens dirigit gressus suos. Prou.15.

Item auis non expectat ictum sagittæ, quando videt arcum extentum, sed antè euolat; sed miser homo expectat ictum mortis ante conuersionem. Psalm. Nisi conuersi fueritis, &c. Psal.7.

Item pœnitentia humilis renouat faciem mentis. Vnde assimilatur cuidam vnguento, quod fit ex fimo cocodrilli, quo facies vnctæ, ostenduntur lenes esse velut iuuenes facies. Quasi enim fimus cocodrilli est vtilitas peccati, ex cuius recognitione salubre vnguentum conficitur humilis pœnitentiæ. Quod videlicet faciem mentis vetustate deformem renouat, & reformat. Ephe. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c. Eph.4.

Item pœnitentia quanto magis est laboriosa, tanto magis est fructuosa. Vnde assimilatur lino, quia linum requirit multũ laborem, quia seminatur, purgatur, & maturatum recolligitur, & in fasciculos coaptatur, aquæ macerãdum exponitur, extractũ Soli desiccandũ exponitur: tandẽ multis tunsionibus, & artificiis à suis superfluis purgatur. & per decoctionẽ, & multas lotiones fila ex eo facta ad albedinem deducuntur. Non enim linũ à suo virore terrestri perfectè spoliatur, nec perfecto candore decoratur, nisi multotiens contundatur, decoquatur, & Soli expositum aquæ sæpius aspergatur. Sed sicut linũ requirit multos labores, ita, & sine dubio habet multas vtilitates. Nã ex eo fiunt vestes ad induendum, vela ad nauigandũ, retia ad venandũ, & piscandũ, fili ad suẽdum, funes ad ligandũ, cordulæ ad sagittandũ, ligamina ad cõnectendum, lineæ ad mensurandũ, linteamina ad quiescendum, cortinæ ad ornandũ, sacci, & bursæ ad continendum, mantilia ad cõuescendum. Similiter etiam non potest homo sine multo labore conscientiã emundare: vnde multa laboriosa requiruntur in pœnitentia, vt contritio, cõfessio, satisfactio, siue restitutio, ieiuniũ, eleemosyna, & oratio. Sed sicut habet laboriosum exercitium, ita habet copiosum fructum. Habet enim peccata purgare naturam, resuscitare gratiam, virtutes, & merita reparare, cælum aperire, infernum claudere, ecclesiæ recõciliare, & multa alia bona facere.

Itẽ pœnitẽs debet curare peccata, sicut medicus vulnera curat. Nam primo medicus vulnus detegit, deinde medicamentum apponit, quasi enim vulnus detegit, qui peccatũ confitẽdo prodit, sed qui ipsum cũ amaritudine plangit, quasi medicamentũ apponit.

Et ideo (sicut dicit Gre. Qui mala, quæ perpetrabat insinuat, scilicet falsè, quæ insinuauit recusat, quasi subducta vestes vulnus detegit, sed torpenti mente medicamentum vulnerum non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est vt meror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quod licentius iam per humanam notitiam tangitur, de-
Psal. 37. terius putrescat. Psalm. Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Perseuerantia in bonum, qualis esse debeat, nauigantium exemplo, ipsiusq; Ioseph tunica pulcherrima similitudine pariter, & auctoritatibus exprimitur.

Cap. LV.

PErseuerantiam boni incæpti non debet homo dimittere propter aduersitatem siue difficultatem, vel propter tentationẽ. Sicut qui mare nauigant propter contrarium ventum non dimittunt nauigare, sed contra ventũ perseuerãter laborant, donec ad portum veniant. Et canis venaticus sequitur leporem per spinas, & tribulos, donec apprehendat.
1. Cor. 9. Et sic nos Deum. 1. Cor. Sic currite, vt comprehendatis.

Item perseuerare nõ potest in bono, qui habet in anima infirmitatem, vel corruptionem peccati. Sic homo sanus, & fortis continuat viam suã: sed homo æger, & debilis, & si incipiat viam, cito deficit: sic iustus perseuerat, sed peccator non continuat. Iob.
Iob. Tenebit iustus viam suã, & mundis manibus addet fortitudinẽ. Poma enim putrida, & vermiculosa, & sine cauda, cadunt de arbore: sed sana bene se tenent vsq; ad maturitatem. Sic peccatores interius putridi, & vermiculosi, & carentes cauda perseuerantię, citò cadunt à modico vento ten-
Iob. 27. tationis. Iob. Tollet eum ventus vrens de loco suo.

Item perseuerantia boni operis assimilatur tunicę Ioseph. Nã Ioseph (sicut ait Greg.) qui inter fratres suos iustus vsque ad finem ipse perseuerasse describitus solus, talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos vsq; ad vitæ nos terminum tegit. Incassum quippe bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia & frustra velociter currit, qui postquam ad metam veniat, deficit.

Prædicator qui quatuor rationibus seminatori comparatur, qualiter, quando, & cui verbum Dei seminare debeat: quibusq; mali ac boni prædicatores assimilentur, clarißimum redditur.

Cap. LVI.

PRædicator assimilatur seminatori, qui scilicet quando vult seminare, quatuor attendere debet.

Primo loci qualitatem, quia semen est secundum qualitatẽ terrę densius, vel rarius seminandũ. Similiter in prædicatione secundum qualitatem auditorum formari debet sermo Doctorum, vt Greg. dicit. Et ideo secũdum dispositionem, & indigentiam auditorum est rarius, vel frequentius, & breuius, vel prolixius prędicandum.

Secundò cõsiderare debet temporis congruitatem, quia alicubi est tardius, & alicubi celerius seminandum. Nam in locis humidis seminandum est celerius, ne semen imbre putrescat, & in siccis tardius, vt aqua proueniat, ne diu iacens pænitus euanescat. Quasi loca humida sunt loca fluida, & ad peccandum parata, quibus verba sanctæ exhortationis citius

citius impendenda sunt quàm la bantur in putredinem criminis: sed in hominibus aridis, & in deuotis aliquando tardius exhortationis semen non inconsultæ differtur, vt ex ipsa dilatione auidius suscipiatur: vel quia minus fructuosè porrigitur homini verbum sanctæ prædicationis, dum est in acidia, & ariditate mentis; & fructuosius expectatur, vt ei porrigatur postquā perfusus fuerit aqua compunctionis. Et nota, quod illud, quod seminatur celerius, densius esse debet, quàm id, quod seminatur tardius, quia scilicet plura & frequentia monita necessaria sunt homini tentato, quàm homini compuncto.

Tertiò considerare debet seminis quantitatem, quia minus de semine iaciendū est in terra pingui, & humida, quàm in macra, eo quòd in pingui nimis se multiplicat, cōculcat, & deuastat, sed in macra non totum crescit, sed aliquando perit. Quasi autē terra pinguis est anima deuota, in qua exhortationis semē auidius recipitur, si parcius, & temperatius dicitur: sed terra macra est peccatoris cor carens pinguedine gratiæ, in quo, quia semē verbi plerunque perditur, oportet vt frequentius seminetur. Eccl. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua. Eccl.

Quartò considerare debet seminis vtilitatē. Sunt enim quædam semina vtilia, quædam verò sterilia ad fructum producendū: quod quidem Aegyptiorum agricolæ hoc modo probare dicūtur. Aream breuem loco subacto, & humido in mense Iunij excolūt, & in ea diuisis spatiis omnia frumenti, & leguminū semina spargunt, deinde in ortu Caniculæ, qui apud Romanos 14. die kalendarum Augusti tenetur, explorāt quæ semina ortum sidus exurat, & quæ illæsa custodiat, his abstinent, illa procurant, quia iudiciū noxæ, aut beneficij per annū futurū generi vnicuique sidus aridum præsenti exitio, vel salute promisit, prout Pal. refert. Semina ergo inutilia, quæ scilicet ad ortum Caniculæ efficiuntur arida, sunt curiosorum prædicatorū quædam ampullosa, seu philosophica verba, quæ quidem arida, & inutilia sunt, quia à canicula aduruntur, ideo sunt indeuota, & infructuosa, quia ex vana gloria proferuntur. Illa igitur sunt vtilia, quæ humore deuotionis plena canicula, id est, curiositas, vel inanis gloria non desiccat. Matth. Seminauit bonum semen in agro suo. Matt. 13.

Item prædicationis bonus fructus sequitur, & prouenit ex prędicatoris bonis operibus, doctrinam eius præuenientibus, sicut ex bona semente sequitur bona messis. Gregor. Ille vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Grego.

Itē sicut ex bona cultura agrorum sequitur abundantia frugū, sic ex præcedēti bona vita tribuitur prædicatori verborum vtiliū affluentia. Vnde Grego. refert, & dicit, quòd tanto fœcūdius prædicationis verbū tribuitur, quanto in prædicatoris pectore perfecti operis exaratione preuenitur. Ille namque bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis per rectè viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia; præpedit cum vita linguam antecedit.

Item prædicatores qui dicunt, & non faciunt, similes sunt lanils qui carnes bonas aliis vendūt, & ipsi peiores comedunt. Et sutoribus, qui bonos sotulares aliis pręparant, & ipsi peiores portāt. Sic sunt sacerdotes qui verbū salutis aliis

aliis ministrant, & ipsi peiora, quam alij perpetrant.

Item prædicator debet attendere qualiter, & quando, & cui prædicat. Vnde Greg. dicit: In omne quod dicitur, necesse est vt causa, tempus, & persona pensetur, si verba sententiæ veritas roboret, si hoc tempus congruum postulat, si & veritatẽ sententiæ, & congruentiã temporis personæ qualitas non impugnat. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem quem feriat, conspicit. Malè namque validè arcus cornua subiicit, qui sagittã fortiter dirigens ciuem ferit.

Item prædicatores qui dicũt, & non faciunt, assimilantur nautis, poma portantibus. Nam hi qui poma portantes, maria transmeant, ipsi quidẽ fructuum odore perfruuntur, sed eorundẽ fructuum refectione carent. Tales ergo prædicatores dũ verba profunda scripturæ legunt, & aliis annuncianda in mẽte disponũt, quasi per altũ mare in naui mentis aliis poma ferunt. Ex quorum ipsi non fructu, sed solo odore pascuntur, cum non doctrina opere, sed sola meditatione potiantur. Vel nota, quòd nautæ qui poma portant, hæc paleis admiscent, vt ad terras illæsa deferant, quia scilicet prædicatores discreti inter grauia, vel difficilia dogmata quædam leuia & facilia interponunt. Nam aliquando scripturæ verba dubia, vel difficilia per leuia & aperta declarant, vt ad corda audientium sano intellectu pertingant.

Item prædicatorum verba assimilantur vittis, quia corda audientium ligant. Vnde Cant. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Labia sponsæ prædicatores sunt ecclesiæ: quorũ prædicatio est, vt vittæ; quia in auditorum cordibus diffusas cogitationes ligant, ne remisse defluant, ne se per illicita spargant, ne sparse cordis oculos deprimant, sed ad vnam intentionem colligant. Dicitur etiam coccinea, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flamescit, sicut Grego. dicit. Cant. 4.

Item prædicatores sancti assimilantur lampadibus, quia est in eis ardor vitæ, splendor doctrinæ, fulgor famæ. Per ardorẽ ergo vitæ, id est, per feruorem spiritus purificant, & consolidant seipsos. Sed per splendorem doctrinæ, illuminant sibi propinquos, scilicet illos qui eorum audiunt dogmata, & verba, à quorum scilicet cordibus per flammam verbi errorum tenebras repellunt, sed per fulgorem bonæ famæ ædificant, & rectificãt distantes, & remotos. Lampades enim (vt dicit Gregor.) lucem suam longius spargũt, & cum in alio loco sint, in alio resplendẽt. Et ideo sancti prædicatores, quorum opinio longe lateque claret, quia longe à se positis lucent, quasi eorum itineri ne in peccatorum tenebras corruant, velut accense lampades refulgẽt. Nam qui eorũ fama, vel exemplis auditis ad amorem cælestium surgunt, in eo, quòd bona opera exhibent quasi ex lampadis lumine resplendent. Ezec. Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi aspectus lampadarum. Greg. Ezec. 1.

Item verba prædicantium congruere debent moribus audientium, quia tunc, sicut dicit Greg. vim suæ rectitudinis amittunt, quando auditori non congruunt: sicut medicamina vires perdunt quæ sanis membris apponuntur. Vnde etiam Greg. Nazianzenus dicit, quòd sicut non vna medicinæ species omnibus adhibetur, ita nec idem sermo congruit vniuersis. Grego. Naziazen.

Quo

Quo pacto homo spiritualis in via Dei, proficiat per exemplum formationis casei hic cuilibet aspicienti patefiet.

Cap. LVII.

PRouectus animæ in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione casei. Vbi primo est lactis emunctio, secundo lactis coagulatio, tertio casei recentis, & teneri formatio, quarto eius per morā temporis induratio. Emunctio fit per hoc, quòd lac scilicet ab vberibus separatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei, expressionem, id est, per diuinæ virtutis operationem mens eius ab vsu vetustæ consuetudinis abstrahitur. Iob: Nonne sicut lac mulsisti me. Deinde lac coagulo stringitur, & hoc fit per hoc, quòd pœnitens diuino timore se à peccatis continet & restringit, & ad iustitæ soliditatem colligere se contendit. Post hoc autem caseus recens in quadem teneritudine formatur. Caseus enim recens est aliquantulum solidus, ita quòd non defluit, & est pinguis, & adhuc aliquantulū mollis. Et hoc est quando mens conuersi peccatoris in constipatione pinguescentis cogitationis astringitur, vt nequaquam iam per desideria defluat, sed in vno amore se colligens ad solidā formationē surgat. Sic ergo aliquantulum solida per amoris formationē, pinguis per crescētem deuotionem: sed adhuc mollis per lachrymarum de præteritis peccatis compunctionem. Iob.10.

Item adhuc mollis & pauida, propter carnis ex vsu veteri contradictionem. Post modum autem caseus aquoso humore consumpto induratur. Et hoc est, quando timore excluso, charitate solidatur, ita vt nisi gladio verbi Dei non aperiatur. Et nota, quod caseus qui exterius est durus, est mollior quādoque interius: quia amicus Dei licet sit exterius durus, vel sibi per carnis afflictionem, vel aliis per iustitiæ correptionem, semper tamen interius seruat mansuetudinis ac pietatis molliciem ac dulcorem. Vel licet exterius dura patiatur, intus tamen molli medulla diuinæ consolationis, & gratiæ impinguatur. Iob: Sicut caseum me coagulasti. Iob. 10.

Perspicuis exemplis, & auctoritatibus temporalium rerum prosperitatē indicium perditionis existere, breuiter definitur.

Cap. LVIII.

PRosperitas tēporalis est indicium perditionis: & econuerso aduersitas signum salutis. Nam illi qui in hoc mūdo in omnibus prosperantur, similes sunt infirmis desperatis, voluntati suæ à medicis derelictis, quibus nihil, quod expetunt, denegatur. Vnde (sicut Grego. dicit) desperatis relictis ægris, medici quicquid possunt dari pręcipiūt. Qui autem ad salutē reduci possunt, multa dari contradicunt. Sic peccatores quibus hoc prospera ad vota succedunt, de æterna salute desperati sunt. Sed qui saluandi sunt, aduersitatibus coercentur. Vnde Deus maius beneficiū confert homini, quando ipsum affligit, quàm quando ipsum prosperari permittit. August. Cùm mala Aug. voluntas potestatem accipit efficiendi, quod cupit, Deus dando irascitur, & non dādo miseretur. Psal. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibūt in ad- Psal. 80. inuentionibus suis. Grego. Mactandus vitulus liber ad pascua dimittitur, seruandus iugo premitur. Quia iniustus ad æternam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur. Iustus verò à delectatione transitoriæ iucunditatis restringitur.

Corpo-

Corporalem, vestiumq; pulchritudinem vanam esse parietis, & corui mirifico exemplo demonstratur.

Cap. LIX.

PVlchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis. Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata apparet lutũ, quod erat interius. Prou. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Prou. 32.

Item pulchritudo vestiũ quam quidam homines quærunt, vana est, quia non est pulchritudo, sed pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corniculæ de qua dicit fabula, quod ornauit se pennis diuersarum auium, quibus ablatis sibi ab aliis auibus, apparuit nigredo carnis eius. Multum erubesceret aliquis nobilis superbus mendicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando à vermibus, & auibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut aliis creaturis, vt Soli, rosæ, & aliis. Guido Carthusien. ait, vestes te ornant: pulchritudo esset, si tu eas ornares: ideo ornatũ quærendo ostendis te esse turpem decor qui cum veste induitur, cum veste deponitur: vestis proculdubio est, non vestiti. Bern. Fulgent monilibus, sordent moribus.

Peccatorum punitio interdum diploidi comparari asseritur, quia hic & in alia pertinaces iusta animaduersione puniuntur.

Cap. LX.

PVnitio peccatorum quorundam assimilatur diploidi, de qua in Psal. Induantur sicut diploide confusione sua. Diplois quidem (sicut dicit Gregorius) duplex vestimentũ dicitur. Confusione ergo, sicut diploide, induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporali, & perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos mutat: nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Psal. 108

Homo qui rationem habet, eaq; minimè vtitur, bestiis comparari exemplo vnico, & auctoritate monstratur.

Cap. LXI.

RAtione vti, & secundũ rationem viuere competit homini ex propria forma, scilicet ex anima rationali. Et ideo qui ratione non vtitur, & secũdum rationem non viuit, propriè nõ est homo sicut (secundum Philosophum) serra lignea non est serra: & lapidea nauis, non est nauis, eo quòd nõ habet vsum, & actũ nauis qui est à forma, licet habeat figuram propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodammodo est de homine. Bern. Quid bestialius homine rationẽ habente, & ratione non vtente? Vnde Philosophus dicit, quod animalia omnia memoriis, & imaginationibus viuunt. Hominum verò genus, arte, & rationibus viuit. Psalm. Homo, cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Bern. Arist. 1. Metha. Psal. 48.

Peccatorum recidiuatio quantum animæ obsit cum Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadetur.

Cap. LXII.

REcidiuantes in peccata similes sunt sotularibus, vel pelliciis veteribus, qui suturã tenere nequeunt, & ideo in lutum proiiciuntur. Sic recidiuantes nõ retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in lutũ inferni proiicientur. Psal. Vt lutum platearum delebo eos, scilicet de libro vitæ. Psal. 17.

Item similes sunt recidiuantes pauidis & aridis militibus victis sincopi, qui solo timore cedũt, & fugiunt de prælio. Sen. Plura nos Senec.

terrent;

terrent quam premant, & plus opinione quàm re laboramus.

Item similes sunt infirmis recidiuantibus in ægritudinem, qui debiliores fiunt quàm antè. Et sic quantò frequentius cadunt, tãto plus læduntur, & difficilius resurgunt. Luc. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Humanorum corporum resurrectio à Christo in ictu oculi posse fieri tribus tum artis, tum naturæ exemplis prouide exploratum efficitur.

Cap. LXIII.

Resurrectionem humanorũ corporum virtute Christi fieri posse tam artis quàm naturę exempla persuadent. Nam si artifex de cineribus arborum, vel herbarum vitrum purum facit, & fractum vitrum liquefacit, & reformat, & de metallo imaginem hominis facit, & de terra ferrum: Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum? Phi. Saluatorem expectamus, dominum nostrum Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Phil. 3.

Item de puluere Phenicis, quæ sola auis est, & aliam auem facit natura: & ad rugitum Leonis suscitantur leunculi. Quare ergo, non poterunt suscitari homines de pulueribus suis ad vocem filij Dei? Ioan. Mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent. Ioan. 6.

Item si semina, quæ prius moriuntur & putrescunt, virtute naturæ postea viuificantur, multo fortius virtute omnipotentis Dei mortui reuiuiscent. 1. Corinth. Insipiens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c. 1. Cor. 15

Satisfactionem peccatorum iuxta mensuram delicti fore debere, auctoritatibus persuadetur, & exemplis.

Cap. LXIIII.

Satisfactio pœnitentiæ debet esse secundum mensurã culpæ. Qui ad magnam mensuram acquirit, ad magnã oportet quod reddat. Deuteron. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus. Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Glosa. Nam debet esse par fructus boni operis eius qui multum, & illius qui parum peccauit. Et vbi abundauit delictum, abundet & gratia & operatio bona. Debet enim esse gladius secundum mensuram vaginæ. Et sic afflictio pœnitentiæ, secundum mensuram culpæ, & qui plus bibit de vino delectationis, plus oportet eum soluere symbolum pœnæ. Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormenta, & luctum. Deut. 25 Matth. 3 Apoc. 18.

Sensus exteriores qui veluti cordis ostia se habent, quantum sint caute custodiendi, vt mentis puritas conseruetur quatuor pulcherrimis exemplis indicatur.

Cap. LXV.

Sensuum cautela necessaria est ad cordis custodiam, sicut clausura ostij ad custodiã domus. Thesaurus enim non est securus, vbi sunt omnia ostia aperta. Sic non est thesaurus cordis securus, vbi sensus exteriores sunt patuli, vel incauti, scilicet os ad loquendum, oculi ad videndum, & sic de aliis: vnde sicut diligeret homo ostium, & arcam bandis, & clauis ferreis munitam, ita debet multo diligentius sensuum suorum custodiis puritatem interiorem seruare, quæ est thesaurus cordis.

Item si claudis ostium, & fenestras contra ventum & pluuiam, quare non magis contra tribulationes, & tẽtationes? Dominus enim vult ianuas esse

clausas: Vnde ad discipulos ianuis clausis intrauit. Diabolus autem econuerso vult eas tenere apertas. Ezech. Porta clausa hæc erit. Quando Ioseph erat clausus, Dominus erat cum eo. Genes. 39.

Ezec. 44. Gen. 39.

Item quando fit in ciuitate aliquis tumultus in aliquo vico, burgenses sapientes claudunt ostia sua, & fenestras suas, sed stulti exeunt, & resiliunt in medium, & redeunt frequenter vulnerati. Sic & sapiens contra opprobria litigationis, & tribulationes claudit ostia oris sui, vel aurium suarum. Psalmus: Ego, inquit, tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Psal. 37.

Item cupidus diligenter circuit dolia vini sui, et claudit vndique, & obturat, ne vinum effluat. Sic & tu sensus tuos, ne gratiam & auxilium Dei effundas. Felix ergo, qui dicere potest: Ostium meum clausum est, & pueri mei, id est, cogitationes, & affectiones mecum sunt in cubili, id est, in secreto conscientiæ.

Luc. 11.

Sacram scripturam quæ speculo, ac pani à Domino in deserto populis tradito comparatur, mentis humilitate, cordis puritate, animi tranquillitate, deuotionis suauitate, & postremo affectionis auiditate inuestigandam fore, aqua materialis exéplis explanatur. Cap. LXVI.

Scriptura sacra assimilatur speculo. Vnde Gregorius dicit: Scriptura sacramentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus, ibi sentimus quátú proficimus, ibi à profectu quàm longè distamus.

Grego.

Item sacræ scripturæ sermo assimilatur illi pani, quem Dominus præbuit populo in deserto, de quo dicitur: Panem de cælo præstitisti eis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Panis namque ille omne in se delectamentum, & saporis suauitaté habuit, quia scilicet in ore spiritualium iuxta voluntatem edétium saporem dedit: quia diuinus sermo, & omnibus congrués, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescédit: quem dum electus quisque vtiliter iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit, sicut Greg. dicit.

Sap. 16.

Item sapientia sacræ scripturæ inuestiganda est ad modum aquæ.

Primò cum mentis humilitate. Docet enim Pallad. quod si quis vult puteum fodere, & in quo loco inuenire possit aquam inuestigare, hunc modú tenere debet. Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua quærenda est, equaliter pronus mento ad solum depresso iacens in terra spectare debet Orientem, & in quo loco aspiciens subtilem nebulam in aere consurgere viderit, & se velut rorem spargere, signo antiquo vicinæ stirpis, vel arboris prænotare. Nam constat siccis locis vbi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo, cú prostratione corporis quęrenda est aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis inuestiganda est aqua sapientiæ salutaris. Prouer. Vbi humilitas, ibi sapientia. Sed notandú, quòd qui se ad terram prosternit, ad Orienté debet spectare: quia qui humiliter scripturæ sacræ perscrutatur mysteria, à Christo de quo scriptum est, Ecce vir Oriens nomen eius, eorundem intelligentiam debet, & petere, & sperare, Vnde Iac. dicit: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, quia

Pall. de Agri. Prou. 16 Iaco. 1.

quia dat omnibus affluëter, &c. Ipse enim Christus Deus est sapientia præstans paruulis, id est, humilibus. Vnde iacens, & Orientem conspiciës, subtilem nebulæ vaporem conspicit qui se velut rorem spargit. Quia qui humili mente à Christo sapientiam petit, primo hanc quasi subtili, & tenui vapore, id est, consideratione percipit, quæ post paulatim excrescens velut ros desuper veniens copiosius ac largius se infundit. Matth. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudëtibus, & reuelasti ea paruulis. Matt. 11.

Secundò inuestiganda est cum cordis puritate. Dicit enim idem Palladius, quod si in aliquo loco, vbi non sit lacuna, neque aliquis ex cõsuetudine humor insideat, aut transeat, in tenui saltu salix syluatica virens, arundo hederaque humore gignantur, fodiatur locus ille latitudine pedum trium, altitudine pedum quinque, & proxime ad Solis occasum mundum vas æreum, vel plumbeum interius vnctum immersum ponatur in fundo ipsius fossionis, & supra fossam cratis de virgis ac frondibus additaque terra spacium omnecooperiatur, sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores intrinsecus inueniantur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites. Sicut ergo, adinueniendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad inuestigandum spiritualem sapientiam conuenit habere cor purum. Sapient. In maleuolam animam non introibit sapientia. Sed Sap. 1. notandum, quod idem vas de solida debet esse materia, scilicet æreum, vel plumbeum, vt videlicet inuestigator spiritualis sapientiæ ipsum vas cordis solidum habeat, non confractum, sicut illud de quo dicitur Ecclesiastic. 21. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit. Eccl. 21.

Item debet idem vas esse interius vnctum illa vnctione videlicet de qua dicitur, Vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. 1. Ioan. 2

Item quòd idem vas debet sub crate viminea per diem operiri, & sequenti die discooperiri, signat, quòd sacri inuestigator eloquij, & debet se tacendo aliquando occultare, & aliquando, scilicet oportuno tëpore se docendo propalare. Vel primò debet se abscondere ad studendum & meditandum, & postea se propalare ad aquam doctrinæ stillandum. Sed iterum nota, quòd non est quærenda aqua sapientiæ salutaris in lacunis, id est, in hæreticorum doctrinis, seu libris, neque vbi sit humor transiens, id est, mundana sciëtia, quæ solùm trãsitoria quærit, sed in herbis humorosis, & semper virentibus, id est, in sacræ scripturæ, seu Sanctorum doctrinis, in quibus abundat humor spiritualis deuotionis, & viror virtutis, vel perpetuæ veritatis.

Tertiò, inuestiganda est cum mentis trãquillitate. Dicit enim idem Palladius, quòd si vas figuli siccum neque coctum eadem ratione ponatur ac similiter operiatur, altera die si aquarum vena est in præsenti vas concepto humore soluetur. Similiter in inuestigando diuinam sapientiam debet esse vas siccum ab humore concupiscentiæ, & non coctum caloribus iræ. Nam istæ duæ passiones maximè mentem inquietant et reddunt ineptã ad percipiendũ lumen sapientię,

scilicet passio concupiscentiæ & iræ. Vnde oportet inuestigatoré diuini eloquij ab vtraque passione mentem habere tranquillam. Et ideo castitas & mansuetudo maximè conferre dicuntur ad cótemplationem sapientiæ. Iac. In mansuetudine suscipite insitum verbum. Iac. 1.

Quarto inuestiganda est cum deuotionis suauitate. Nam idem Palladius dicit, quòd lucerna oleo plena, & incensa, si ibi similiter tecta ponatur, & secunda die inueniatur extincta superstitibus alimentis, aquas idem locus habebit. Similiter inuestigator sacræ scripturæ debet habere lucernam, id est, mentem oleo deuotionis plenam, quia talis mens est, quæ aquam veræ sapientiæ efficacius, & fructuosius inuenit. Sed notãdum, quod in ipsa aquæ inuestigatione lucerna accensa extinguitur: quia in contemplatione diuinæ sapientiæ, vel in ipsa profunditate scripturæ humani ingenij claritas obũbratur, ita vt mens nihil, quasi se scire credat, quæ valde se forte prius scientem reputabat: sed lucerna extincta aqua dignoscitur, quia humiliatæ menti, & insciam se reputanti sapientia cælestis infunditur.

Quinto inuestiganda est cum affectionis auiditate. Dicit enim idem Palladius, quod si in eo loco focum feceris, & terra vaporata humidum fumum nebulosúmque ructauerit, aquas ibi esse cognoscis. Sic in inuestigatione scripturæ necessarius est focus, id est, feruens ardor discendi. Dam. Si fuerimus affectuose discentes, erimus & multa scientes. Sed notandum, quod ab hoc igne cósurgit fumus humidus, & nebulosus, i. inquisitio, quæ est nebulosa, id est, obscura in dubitando, sed humida, id est, facilis in suscipiendo, sicut id quod est humidum vel molle, impressiones faciliter recipit.

Item est fumosa, id est, subtilis, est in inuestigando, & est feruida in addiscendo.

Sexto quoque manifestatur aqua salutaris scientiæ, id est, sacræ scripturæ intelligentia ex doctrinæ communicabilitaté, vt idem sæpe dictus auctor testatur. Vellus lanæ æquè positum, vel coopertum si tantum humorem colligit, vt alia die fundat expressum, copias aquæ ibi esse testabitur. Sic qui docendo aquam sapientiæ copiose aliis fundit, signum est, quod copiose hauserit. Philosophus: Signũ sapientis est posse docere. Cum expressione aquæ, id est, ex ipsa communicatione doctrinæ reuelatur plerunque doctori aqua, id est, intelligentia cælestis sapientiæ. Aristo.

Hominem per subtractionem, appositionem, & impreßionem similem Deo posse fieri, naturalibus commonstratur exemplis.

Cap. LXVII.

Similis Deo fit homo tripliciter. Nam secundum artem similitudo alicuius rei in aliquam materiam inducitur. Vno modo per subtractionem, sicut in sculptura, & sic anima efficitur similis Deo per ablationé culpæ, vel per subtractionem cóceptus materialis substantię. Est enim Deus actus purus, & immaterialis. 3. Reg. Sculpsit cherub, leonẽs, & palmas, & similitudinem hominis stantis. 3. Reg. 7

Secũdo per appositionem, sicut in pictura, vbi apponũtur lineamenta, & colores. Et sic anima efficitur Deo similis per appositionem gratiæ, & virtutum. Eccl. Cor suum dabit in similitudinem picturæ. Eccl. 38.

Tertio per impressionem, siue adhæsioné, sicut in figura sigilli, quan-

quando inhæret ceræ. Et sic anima efficietur similis Deo per in-
Eccl. 45. hæsionem gloriæ. Ecclesiastic. Similem illum fecit in gloria
1.Ioan. 4 Sanctorum. & Ioannes. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.

Iusti simplicitas hic non sine ratione lãpadi comparatur: quantumq; malitia subtilitas sit euitanda, mystico Dei præcepto docetur.

Cap. LXVIII.

Simplicitas innocentiæ non conuenit cum subtilitate ma-
Leuit. 9. litiæ. Vnde prohibetur, Leuit. 9. Vestem quæ ex duobus texta est, non indueris: Nam in vestimento ex duobus contexto, scilicet lana, & lino interdicitur coniunctio simplicitatis innocentiæ, quæ significatur per lanam, & subtilitas malitiæ, quæ significatur per linum.

Item simplicitas iustorum assimilatur lãpadi. Habet enim vitrũ purum in carnis honestate, papirum album in mentis puritate, oleum pingue in operis pietate, ardet dilectione, lucet discretione: sed aliquando contemnitur ex humili ostensione. Iob.
Iob. 12. Lampas contempta apud cogita-
Greg. in mora. tiones diuitum. Greg. Sæpe contingit, vt electus, qui ad æternam fœlicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur: non hũc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestium pompa componat, à cunctis vero despicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æstimatur. Sed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat; honorari metuit, despici non refugit. Corpus continentia afficit, sola in animo delectatione pinguescit, mentem semper ad patientiam præparat. Et electus pro iustitia, de perceptis contumeliis exultat, afflictis in corde compatitur, de bonorũ prosperitatibus quasi de proprijs lætatur, sacri verbi pabulum mente solicitus ruminat. Et inquisitus, quodlibet eloquij duplicis ignorat. Vnde itaque iusti simplicitas, & lampas esse dicitur & contempta. Lampas, quia interius lucet, intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris: lucet ergo, & despicitur, quia flagrans virtutibus abiectus æstimatur.

Huius seculi solicitudo, Molæ comparatur: quã ex paupertatis asperitate, laudis cupiditate, voluptatisque amore ortum habere exemplis pluribus admonemur.

Cap. LXIX.

Solicitudo, & actio seculi assimilatur molæ farinam molenti. Nam mola in gyro ducitur, & farina profertur. Vnaquæque igitur mũdi actio est mola. Quia dum multas curas colligit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinam proiicit: quia seducto corde, semper munitissimas cogitationes gignit, sicut Greg. dicit.

Item solicitudo seculi causatur ex tribus. Tria enim præcipue sunt quæ reddunt homines seculi solicitos, & operosos, scilicet asperitas paupertatis, cupiditas laudis, & amor voluptatis. Vnde homines seculares similes sunt columbis, de quibus dicit Palladius, quòd fœtus frequentant si ordeum torrefactum, vel fabam, vel orobum sæpe consumãt. Quid enim est columbas fœtus multiplicare, nisi seculares homines per lucra frequentia pecunias augere, etiam per solicita studia laboriosa, & secularia opera frequentare? Ad quæ videlicet

deo compelluntur, quia hordeo faba, & orobo pascuntur. Si quidem in hordeo asperitas, in faba verò ventositas, in orobo onerositas inuenitur. Vnde in hordeo asperitas paupertatis. Nam etiã pauperes rustici hordeaceo pane pascuntur. Faba vero, cum sit ventosa, inflationis est generatiua. Vnde gloriæ, vel laudis humanæ, signat appetitum, qui inflationem, & tumorem superbiæ inducere consueuit. Orobus autem est genus leguminis; quo tauri impinguari dicuntur. Vnde amorẽ voluptatis significat, quæ taurus, id est, caro indomita, id est, non subiecta spiritui, delectatur. Quia igitur ex his tribus vitiis omnis mundana solicitudo

1.Ioan.2 causatur. Dicitur, Omne quod est in mundo est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Nam concupiscentia carnis, voluptatem requirit. Concupiscentia oculorum, id est, auaritia, paupertatem fugit. Superbia vero vitæ ex humana laude, vel gloria velut ex faba venter intumescit.

Spes Ancora, & Baculo similis esse dicitur: quia animæ nauem, hominisque vitam in hoc mundo peregrinantem sustentare videatur.

Cap. LXX.

SPes assimilatur Ancorę, quia scilicet nauem, idest, animam seruat, ne à procella tentationũ, & tribulationum irrumpatur, vt

Heb.6. innuit. Apostol. Qui confugimus ad propositam nobis spem, quam sicut Anchoram habemus ratam, & firmam. Vbi dicit

Aug. super pa. epi. August. Si videris te fluctuare in mari huius mundi, noli abrumpi ab Anchora, antequam intres in portum fluctuat nauis, sed nõ longe à terra proiicietur, nec in æternum fluctuabit, & si ad tẽpus fluctuat.

Item spes, baculus est in via huius vitæ peregrinanti, & qui huic baculo innititur, non corruit. Psal. Non deliquent omnes, Psal. 33.
qui sperant in eo.

Item non fatigatur, nec deficit, Isa.40.
Isa. Qui sperant in domino mutabunt fortitudinem.

Superiores à subditis (nisi maxima vrgeat necessitas) haud fore reprehendendos, Oza Dei Arcam tangentis exemplo confirmatur.

Cap. LXXI.

SVbditi multum peccãt temerè reprehendendo facta suorum maiorũ. Et similiter infirmi, vel peccatores temerè iudicando, vel redarguendo facta, vel dicta iustorum. Cuius exemplum ostẽditur in arca testamenti, quam bobus calcitrantibus inclinatam Leuites, qui casuram credens erigere voluit mox sentẽtiam mortis accepit. Quid namque (sicut di- 2.Reg.6.
cit Gregor.) est mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata bobus calcitrãtibus inclinatur: quia nonnunquàm etiam qui bene præest dum subiectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione mouetur: sed in hoc, quod dispensatoriè agitur inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur ab imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hunc manum reprehensionis mittunt: sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Leuites igitur quasi adiuuans, manum tetendit, sed delinquens vitam perdidit. Quia dum infirmi quique fortiũ facta corripiunt ipsi à viuentium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minimis condescendentes dicũt, quædam vero summa contemplantes proferunt: dumque vim, vel condescensionis nesciunt, vel altitudinis, hæc stulti reprehendunt.

Et

Et quid est iustum de sua códescẽsione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu releuare? Et quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi modum eius fortitudinis lapsum reputare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tumide subleuat. Quia nequaquam quis Sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde & Leuites idem recte Oza dicitur: qui videlicet robustus Dei, interpretatur, quia præsumptores quique nisi audaci mente robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta, vel dicta velut infirma iudicarẽt. Cum igitur quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc, quod mentem mouet, reticendum est, scilicet cum humilitate magna proferendum, vt intentio piè sentientis eo modo seruet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter proferenda, quæ dicimus, ne quòd rectè intẽdimus, hoc elate proferendo, non recte faciamus, sicut Greg. dicit.

Turris Babel cur, quando, vbi, quomodo, & à quibus fuerit ædificata, distincte describitur, ex quorum similitudinibus superbia grauitas, Tyrannorũq; proteruitas aperitur.

Cap. LXXII.

Gene. 11 SVperbia secularis potentiæ assimilatur turri Babel. Et hoc primò ratione causæ, scilicet propter quam fuit ædificata, quæ scilicet fuit triplex.

Primò fuit timor diluuij. Timebant enim homines, ne iterum diluuium fieret, & ideo se contra ipsum præmunire voluerũt ędificando excelsissimam turrim, quã aqua diluuij non posset operire. In quo signatur, quòd superbi, & potentes semper sunt in timore, ne à sua altitudine deiiciantur. Vnde conãtur se premunire, ostẽdendo tyrannicè aliis altitudinẽ suę potẽtię ad hoc, vt semper plus timeãtur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim factũ est ab hominibus de consilio Nẽroth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mũdanorum, propter quã vnus appetit alteri dominari, sed sicut dicitur, interdum dominatur homo homini in malum suum. Eccl. 8.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, vnde dixerũt, Venite faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomẽ nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras. Vbi attẽde quadruplex studium tyrannorum, & superborum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitauerunt ciuitatem facere, vt scilicet commodius viuerent.

Secundum est ad se fortificandum, propter quod cogitauerunt turrim maximam ædificare, scilicet ad fortitudinem. Vnde dicit Iosephus, quòd tanta fuit grossitudo eius vt aspiciẽtibus de propè longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exaltandũ, vnde cogitauerũt cælum attingere, imitantes, scilicet illũ, qui dixit: In cælum ascendã, & super astra cæli exaltabo solium meum. Isa. 14.

Quartum studium est ad nomẽ suum dilatandum. Et sic cogitauerunt isti nomen suum celebrare, siue apud præsentes præ magnitudine & pulchritudine operis, siue apud posteros de operis firmitate, & perpetuitate. Psal. Vocauerunt nomina sua in terris suis. Psal. 48.

Secundo superbia potentum assimi-

assimilatur illi turri ratione materiæ, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, bitumen pro cæmento. Sicut autem in cæmento quod fit ex calce viua, intelligitur vnitas charitatis, in saxo vero boni operis, firmitas: Sic in bitumine accipitur vnitas, & colligatio impietatis, qua eorum sequaces confœderantur, qui loco saxi, i. veræ constantiæ habent laterem coctũ pertinacis malitiæ.

Tertiò ratione patriæ, siue terræ, vbi fuit ædificata, quia in terra Sennaar. Vnde dicitur, quòd cum proficiscerentur de Oriente, inuenerũt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo, & ibi postea ædificauerunt. Vbi nota primo superbiæ originem, in eo quòd isti ædificatores turris profecti sunt de Oriente, per quem signatur claritas originis, i. nobilitas natalium, ex qua frequenter nascitur, & prouenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur: Ecce vir Oriens nomen eius: à cuius claritate, & humilitatis exemplo, superbi & ambitiosi discedunt, & inueniunt campum, scilicet latitudinem, & licentiam voluptatis corporis, quæ lata via est perditionis. Vnde dicitur esse in terra Sennaar, id est, fœtoris. Quia scilicet libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fœtoris infamiæ. Vel turris superbiæ ædificatur in campo Sennaar, i. fœtoris: quia licet superbia floreat, & oleat mundo, tamẽ Deo maximè fœtet. Vnde superbi assimilantur ardeis, qui alta scandunt, & fœtidi sunt.

Gen. 11.

Zach. 6.

Quarto ratione pœnæ, quia punita fuit hæc superbia pœna diuisionis, & confusionis linguarum: & hęc diuisio linguarũ est dissensio superborum. Pro. Inter superbos semper sunt iurgia, vbi enim superbia, ibi & contumelia. Item propter linguarum confusionem vocatum est nomen illius Babel: quia ibi confusum est labiũ vniuersæ terræ. In malis enim est confusio affectionum. Tot enim linguis loquũtur mali, quot æstãt desideriis. Et bene iungitur turri Babel, quia superbiam sequitur confusio. Prou. Superbum sequetur humilitas, & humilẽ spiritu suscipiet gloria.

Prou. 27

Prou. 29

Item superbus homo difficulter corrigitur, cibus enim in quo nimis est de sale quasi perditus est, sed nõ ille in quo parum est, quia potest apponi. Facilius enim sal cibo apponitur, quã subtrahitur. Sic homo superbus qui nimis habet de sensũ propter difficultatẽ, obedit alteri, & ideo nõ est flexibilis ad obediẽtiam. Sed humilis econuerso est, quia humilis veniens à sensu sub recipit alienũ, quia vidẽs sensum suum non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus prælatus similis est oui, cui pastor imponit molam ad collum, quæ quantũcunque sit misera, omnes tamẽ quasi domina præcedere satagit. Sic homo quantũcunq; imbecillis fuerit, si fiat prælatus, omnes tamen præcedere se credit, & se existimat omnibus meliorem: contra quod dicitur. Eccle. Rectorem te pŏsuerunt, noli extolli &c. Eccl. 32.

Item superbus similis est illi, qui vult altam domum facere sine fundamento. Nam vult eleuari ad gradum dignitatis sine base humilitatis, & ideo certus potest esse de ruina. Prouerb. Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. Prou. 18

Item superbus est, quasi lucerna, quæ de nocte lucet, & in die vix apparet. Et similiter ligna puttida, & quidã vermes de nocte lucent, sed de die non. Sic superbi modo lucent in tenebris huius mundi, sed in die iudicij quando

quando Sol iustitiæ apparebit, quales sint apparebũt, quia tunc videbuntur in colore propiro. Prou. 13. Prouer. Lucerna impiorum extinguetur, id est, extincta monstrabitur.

Os hominis, quod non incongrue ostio, ciuitati sine muro, molendino sine exclusa, naui absque regimine, ac equo sine freno assimilatur: quantopere sit custodiendum, & silentium obseruãdum, demonstratur.

Cap. LXXIII.

TAcere dolorem, & indignationem conceptam aliquãdo non est bonum. Nam (sicut dicit Greg.) vulnera clausa plus cruciant: quia cum putredo, quæ intus feruet, eiicitur, ad salutẽ dolor aperitur. Sic plerũque nimis taciturni dum nonnulla iniusta patiuntur, eo in amariorem dolorem prodeunt, quo ea, quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias cor tranquille dicerent, à conscientia dolor emanaret.

Item tacere & loqui debet homo pro tempore. Cuius exemplũ apparet in ostiis. Ostium nanque aperitur, & clauditur. Vnde Dauid ori suo ostium petiit, dicens: Psal. 139. Pone Domine custodiã ori meo, & ostiũ circũstantiæ labiis meis. Ex quo apertè docuit, ꝙ & per disciplinã lingua retineri debeat, & ex congruitate laxari, quatenus os discretũ, & congruo tempore vox aperiat, & rursum taciturnitas claudat.

Item qui ori suo silentij, & locutionis discretionem non apponit, est sicut ciuitas sine muro. Prou. 25. Prouerb. Sicut vrbs patens absq; murorum ambitu, ita vir, qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum. Glosa. Si murum silentij nõ habet, patet inimicorum iaculis ciuitas mentis: & dũ per verba extra semetipsam proiicit, apertam se aduersario ostendit. In periculo autẽ est ciuitas, cuius porta semper aperta est tẽpore belli, & in terra inimicorum sita. Tales sunt illi apud quos nullum est silentium, nullum secretum, nihil celare, vel abscondere sciunt; quicquid audiunt, vel vident, in publicum referũt. Contra quos dicitur: Quæ viderint oculi tui, ne proferas: in iurgia cito ne prorumpas, ne forte emẽdare non possis, cùm dehonestaueris amicum tuum. Prou. 25.

Item ille est sicut molendinum sine exclusa, qui abundat verbis malis, sicut aqua ad malendinũ. Vnde sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, qua amota fortius currit quàm antè: Sic amota censura silentij maiori impetu loquitur quàm prius. Prouer. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. Pro. 27. Aquam dimittit, qui se à fluxu verborum non restringit, qui est causa iurgiorũ & discordiæ. Eccl. Ne des aquæ tuæ exitum, nisi modicum. Eccl. 25.

Item est sicut nauis sine gubernaculo, quæ vadit non quò vult, sed quò ventus ducit.

Itẽ nauis in aqua cito submergitur, nisi obstruatur. Sic homo, qui os suum non restringit à verbis superfluis, cito in peccata cadit. Prouerb. Os lubricum operatur ruinam. Pro. 27.

Item est sicut equus sine freno, qui se impingit vbi non vult dominus eius. Ita homo non gubernans linguam, ad ruinam tendit. Eccle. Lingua imprudentis subuersio ipsius est. Eccl. 3.

Item sicut ad portam domus, vel castri maior custodia apponenda est, quia qui habet portã, de facili habet castrum: Sic ad portam oris custodia est ponenda. Psalm. Posui ori meo custodiam. Psal. 38. Prouerb. Qui custodit os suum, custodit animã suam: quia Pro. 14.

 mors,

mors, & vita in manibus linguæ. Item est sicut vas sine operculo, quod immundum est, & cito refrigeratur. Sic homo, qui non custodit linguam suam immundus est. Nam vas quod non habuerit operculum, & ligaturam desuper, immundum erit.

Num. 15

Nouem signa sanitatem, mortemve futuram significantia scitè describuntur: quæ spirituali infirmitati tentationis adaptantur. Necnon quibus quantisq; modis Diabolus nos tentet, & in quo præcipuè peccatores ac etiam pœnitentes aggrediantur, exprimitur.

Cap. LXXIIII.

Tentatorum, vel peccantium infirmitas habet quasdam pronosticationes, id est, spiritualis mortis, vel salutis futuræ significationes ad modũ infirmitatis corporalis. Sunt enim nouẽ modi signorum sanitatẽ, vel mortem futuram infirmi significantium, quos Hipocras in pronosticis cõmemorat, & de quibus in eodem libro pertractat, ad quos medicũ oportet attẽdere, tam corporalẽ, quàm suo modo etiã spiritualẽ.

Hipp.

Primum itaque signum est fortitudo infirmi, morbum facile tolerantis & hoc est signũ bonum. Contrarium autẽ signum est debilitas, suum morbum pati nequeuntis. Spiritualiter autem infirmatur, qui tentatur; moritur autem qui desperat. Licèt igitur quis peccet, si tamen adeo fortis remanet, vt à bono opere non cesset, signum est boni talis fortitudo infirmi. Si autẽ adeò fuerit ægri animus debilis, vt cesset ab effectu bonæ operationis, signũ est mortis, i, futuræ damnationis.

Secundum signum bonum, est leuitas infirmi, facilè se mouentis. Contrarium autem est grauitas infirmi, inertem motum habẽtis. Cùm enim homo interior aliqua tentatione afficitur, & adeo leuis est vt faciliter conuertatur, reparandæ salutis spes indicatur. Si verò tanta est grauitas infirmi, vt obstinatus à peccato nequeat conuerti, signum finis est mali.

Tertium est effigies membrorũ, quæ est sibi sano similis. Contrarium verò est effigies sano dissimilis. Hæc effigies est in interiori homine, compositio morum, & mentis. Exterius verò distributio actionum. Quę est sibi sano similis, quamdiu actiones sequuntur temperamentum religiosæ mentis. Tunc verò non est sibi sano similis, quando variatur per opera peruersitatis.

Quartum est sanitas mentis, & facilis appetitus. Oppositũ eius est perturbatio mentis, & difficilis appetitus. Sanæ mentis esse dicitur, qui à rectitudine consilij non alienatur. Facilè verò cibũ appetit, qui verbum vitæ, quod est cibus animæ, libenter audit. Qui verò est turbatæ mentis, & cuius appetitus est difficilis, si verbum vitæ non appetit, sed fastidiat, necesse est, vt mortẽ perpetuæ damnationis incurrat.

Quintum est, suauitas somni congruo tempore facti, infirmum iuuantis. Contrariũ verò est eius malitia somni non congruo tempore facti, infirmum nocentis. Tempore congruo dormit, qui dormit in nocte, id est, qui mentis tranquillæ est in aduersitate, in hac quietè Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmum iuuat. Dormit verò non congruo tempore, qui dormit in die, id est qui delectatur in mundi prosperitate. Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

Sextum est suauitas spiritus. Oppositũ eius angustia spiritus. Suauitas spiritus, id est, anhelitus, est sermo consolatorius, vt cũ lenitate

lenitate peccantem corripiat fratrem. Angustia verò spiritus est sermo durus, de quo dicitur Eze. Vos autem cum austeritate imperabitis eis, & cum potentia. Ezec. 34.

Septimum est qualitas pulsus naturali similantis. Contrarium verò eius inęqualitas pluralis, vt modò sit magnus, modò paruus, modò fortis, modò debilis Arteriæ procedūt à corde. Aequalitas autem pulsus in arteriis est identitas vitæ procedens ex affectu cordis. Cùm autē mens in cōtrarium vitiū virtitur, tunc per diuersos motus inæqualitas pulsus variatur, & sic inæqualitas mētis designat periculum mortis.

Octauum est fortitudo virtutis in loco decoctionis: contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus est stomachus, secundus hepar, tertius cætera membra. Cū enim cibus animæ decoquetur in stomacho memoriæ, per recordationem, in calore hepatis per dilectionem, in cæteris membris, per operationem, tunc fortitudo virtutis est in loco decoctionis. Si verò sequitur debilitas virtutis, signū est mortis.

Nonum est laudabilis purgatio per sudorem. Contrariū verò eius vituperabilis purgatio per sudorem. Sicut autem in quolibet infirmo aperiuntur corporis pori, vt per sudorem fiat purgatio morbi. Sic per confessionem peccati, fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor mediocris, si habeatur in omnibus membris. Cùm enim sudor à toto corpore exit, omnium membrorū fortitudinem designat, quod est signum bonum. Similiter oportet, vt sudor confessionis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Cùm autem sudor fit tantum in quadam parte corporis, vt in capite, contingit ex membrorum debilitate. Moraliter igitur per ægrū intellige animū, per caput intentionē, per reliquum corpus actionum sequentium distributionem, per sudorē cōfessionem. Cùm aliquis igitur intentionem suam laudat, & hoc, quòd malè gessit conscius excusat creditur esse vituperabilis huius purgatio sudoris. Quia sudor confessionis poros non aperit, quos excusatio clausos per obstinationem stringit.

Item nota, quod diabolus amplius tentat hominē de illo peccato ad quod nouit eum proniorem, sicut bellator impugnat castrum ex illa præcipuè parte, vbi debilius est. Greg. Diabolus mores vniuscuiusque conspicit, cui vitio sit propinquus, & illa ponit ante faciem, ad quæ viderit facilius inclinari mentē. Sicut etiam venator ponit laqueos, vbi consueuerūt bestiæ frequētare. Psal. In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Abscondit enim diabolus peccati pœnam, & ostendit delectationem: & absconditur malum à diabolo sicut pedica sub folio. Iob. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula eius super semitam. Grego. Psal. 139. Iob. 22.

Item sicut laqueus sub grano, & sicut venenū sub morsello, & hamus sub cibo. Ecclesiast. Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo. Eccl. 9.

Item tentat diabolus plus fortes, quam debiles: quia debiles forte tentari Deus non permittit, mammilles non mittit filium suum ad prælium quādo paruulus est, sed quando fortis est, & potest arma ferre.

Item Rex villas cāpestres impugnare dedignatur, & mouere exercitū cōtra eas: sed contra fortia castra:

castra: sic diabolus fortiores impugnat acrius. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat ipsius fortis castrũ, quo rapto tota terra capitur, quia per illud impugnat dominũ castri, & totã terrã eius. Sic diabolus magis impugnat eos qui eminent in iustitia, & fama, vt exemplo eorum alij capiantur. Vnde Reg. dicitur, quod totũ pondus prælij versum est in Saul. Et in libro Iudicum dicitur, quòd Philistei, qui figurant dæmones, acceperunt Samsoné, qui interpretatur Sol eorum, id est, illuminans alios, & erutis oculis molere eum fecerunt, id est, peccando circuire.

1. Reg.

Iud.

Item plus tentat diabolus pœnitentes, quàm peccatores non pœnitentes. Nam pœnitentes sibi rebellant, sed peccatores ei obediunt. Sicut Reges castrum sibi subditum, vel sibi subditos non impugnant, sed sibi contrarios, & rebelles. Sic diabolus sibi rebelles magis impugnat. Greg. Hostis noster quanto magis sibi rebellare nos conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Iudith. Ego nunquam nocui virũ, qui voluit seruire Nabuchodonosor Regi Babylonis, populus autem tuus si non contempsisset me, non leuassem hastam meam contra eum.

Grego.

Iudith 12.

Itẽ miles vel Rex aliquis quãdo castrum amisit, nititur amicos requirere, & congregat exercitũ magnum, sicut fecit Pharao ad persequendum filios Israel, fugientes ab eo. Sic facit diabolus contra pœnitentes. Ambrosius. Quotidianis experimentis didicimus eos, qui conuerti deliberant tentari acrius à concupiscentia carnis, & vrgeri grauius in operibus luti, & lateris, qui Aegyptum egredi, & Pharaonem fugere voluerũt. Ideo dicitur Luc.

Exod. 14.

Ambros.

Quòd dum immundus spiritus exierit ab homine cõuerso, tunc dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui: & vadit, & assumit septem spiritus nequiores se, &c. Isti septem spiritus, sunt septem vitia, quibus diabolus obsidet animam, quasi Rex cum exercitu suo. In quo exercitu superbia quasi vexillum portat. Psal. Posuerunt signa sua. Grego. Euidentissimum signum reproborum est superbia, & electorũ humilitas: quam cum quisque habet in se aperte cognoscitur sub quo Rege militat. Vnusquisque enim quendam titulum portat operis, quo facile dignoscitur sub cuius potestate seruiat rectoris. Inuidia sagittas trahit, detrahendo aliis. Hier. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis, lingua eorũ dolũ locuta est. Ita autem quasi funda lapides iactat, ingeminãs improperia. 1. Reg. Semei maledicebat Dauid, mittens lapides aduersus eum: sed ipse prius se percussit in capite, quàm alium in veste. Eccle. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadit. Acidia fossãtum euacuat ab aquis gratiæ. Spiritus enim tristis exsiccat ossa. Iudith. Holofernes fecit prẹcludi aquæ ductum, ne veniret in ciuitaté cordis ipsam lætificans. Psalm. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Auaritia fossata implet per terrenorum cumulationem. Dan. Veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, scilicet diuitiarũ, & capiet vrbes munitissimas. Multi videntur captioné suam multum diligere, qui nõ cessant fossatum paupertatis implere diuitias congregandum. Ecclesiast. 8. Multos perdidit aurum & argentũ. Luxuria ignem concupiscentiæ incendit. Iob. Ignis est vsque ad consumptionem deuorans, &c. Gula hunc

Luc. 12.

Psal. 73.

Hier. 8.

1. Re. 16.

Eccl. 28.

Iud. 12.

Psal. 45.

Dan. 11.

Eccl. 8.

Iob. 31.

hunc ignem nutrit, & accendit, proponendo ligna cibariorum.
3.Re. 12. 3.Reg. Nabuzardã succendit domum Domini.
Psal. 73. Psal. Incenderunt igni Sanctuarium tuum.

Item à tentationibus cito capitur, qui non expellit à se cogitationes carnales, vel terrenas affectiones. Non enim diu potest teneri castrum, vbi non sunt homines fortes, & defensabiles. Vnde cùm obsidentur castra extra mittuntur paruuli, & mulieres, quia non sunt vtiles ad bellãdum. Sic facere debes de corde tuo, ne cogitationes pueriles, & affectus molles intus retineas. Mulieres enim sunt cogitationes, & affectiones circa carnalia versantes.
Naum. 3 Vnde dicitur Naum 5. Ecce populus tuus mulieres in medio tui. Paruuli verò casti cordis, sunt affectiones terrenorũ. Paruulus enim plus diligit pomum,
Prou. 1. quam regnum. Prou. Vsquequo paruuli diligitis infantiã, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient?

Item nota, quod tentatus, & impugnatus à diabolo, debet orationi insistere. Debet, id est, petere succursum à Deo ille qui tentatur, sicut faciunt obsessi in castro. Vnde viri Iabes miserunt ad Saul pro succursu, cùm obsedisset eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & significat diabolum. Frequens enim oratio, vitiorum impugnationem extinguit.

Item tentatio diaboli vincitur per humilitatem. Rete enim diaboli non capit pisciculos, id est, humiles, ad modum scilicet retium magnorum piscatorum.

Item diabolus vadit per mõtes superbiæ. Humiles verò per valles humilitatis: & ideo eos non inuenit, quia non vadunt per viã
Grego. suam. Greg. Quotidie tela tentationum accipimus, & nos contra illum tela mittimus, si confecti tribulationibus humilia respondeamus. Vnde humilitas (sicut dictum est Antonio) euadit omnes diaboli laqueos.

Item nota, quòd tentator decipit animam sicut piscator murenulam. Nam quia serpens cũ murenula coire volẽs, eam sibillo ad se vocat: ideo etiam à piscatoribus sibillo vocatur, & capitur. Sibilus ergo serpentis est delectatio carnis: Sed sibilus piscatoris ei consimilis est ipsa tentatio carnis, in qua tentator malignus animæ ipsam carnis delectationẽ ad imaginationẽ adducit, & suæ fraudulentiæ ei speciem abscondit: quia ad quid eam deducere finaliter debeat, tentando non ostendit.

Item nota, quod Deus permittit non semper tentari, vel tribulari hominem, sed quousque sit purgatus & probatus, sicut paterfamilias non dimittit bladum in campo, & vinũ in vinea quousque putridũ sit, sed quousque sit maturum. Et furnarius nõ dimittit panem in furno quousque comburatur, sed quousque decoquatur. Sic Deus in tentatione, vel tribulatione hominem non omnino derelinquit, sed donec ipse purgetur, vel probetur. Petr. Petr. 2. Nouit Dominus pios de tentatione eripere.

Item tentationes vehementes fatigant & debilitant animã rationalem, sicut imbres pluuiales ante vindemiam debilitant, infirmant, & imbecille reddũt vindemiarum mustum. Vnde hæc fatigatio repellenda est ab anima, sicut debilitas huiusmodi remouetur à musto. Dicitur enim in libro de vindemiis, quòd si pluuialibus imbribus multis superuenientibus vuæ in vinea adhuc existentes, vel post vindemiam amplius quàm oportet madefiant, ex necessitate ipsas calcamibus.

nibus. Et si vindemiarum mustum imbecillus esse didiceris: quod quidem docebit te gustus, quòd vinum in doliis mittitur post primam ebullitionem; confestim transfundatur in alia dolia. Manet enim in fundo omne limosum propter grauedinem, & addatur vinum aliud ad decem, scilicet metretas cotulæ tres. Quidam autem melius facientes vinum coquunt quousque vigesima pars eius consumatur immittẽtes gipsi centesimam. Paulatim verò eo vsque ad ignem dimittunt vinũ, quousque quinta eius consumatur, & eo postea vtuntur. Habes ergo multiplex remedium cõtra debilitatum vinum, id est, contra lassatum, vel tepefactũ ex tẽtationibus animũ.

Primò per transuasetionem, id est, occupationem, quia varietas operis tedium tollit.

Secundo per decoctionem, id est, scientiæ meditationem, quæ inflammatur in nobis ignis amoris. Psal. In meditatione mea exardescit ignis. Psal. 38.

Item per gipsi immissionem, id est, per sacræ doctrinæ studium: quia sicut mediante gipso scriptura imprimitur tabulæ, sic mediã te studio scripturæ doctrina imprimitur animæ.

Item per vini consumptionem. Nam ignis, cui vas cordis adhærere debet, est consideratio passio Christi. Ibi enim ignis diuini amoris, maximè exarsit, & ideo tepida corda, & frigida maximè calefacit, Psal. Ignis à facie eius exarsit. Et hic ignis omnem acidiam consumit, & animæ nouas vires addit. Psal. 17.

Itẽ tẽtationis languor repellitur sicut languor persici. Dicũt enim sapientes de agricultura periti, quòd si persicus languere incipiat vangandus est, & inde stercorandus. Et dicit Pal. quòd stercorizatio eius melior est ex fœcibus vini, quia talis stercorizatio valet etiam contra pruinas. Alij etiam dicunt, quòd melior est stercorizatio si irrigetur cum aqua decoctionis fabarum. Similiter si homo languere incipiat ex tentatione luxuriæ, oportet quòd ligonizetur, id est, aliquo laborioso [illegible]e, vel obedientię onere exercitetur. Vel quasi ligone terram scindens, est pœnitentia carnem affligens, per quam languor tentationis luxuriæ optimè repellitur à carne. Si autem languet ex tentatione superbiæ, tunc debet stercorizari. Homo autem superbus tunc stercorizatur quando ei suus defectus, & vilitas ad memoriam reuocatur. Ad hoc etiam valet aqua decoctionis fabarum. Quid enim sunt fabæ, nisi honores & dignitates mundanæ, quæ vento superbiæ implent mẽtem, sicut fabæ ventrem? sed istæ fabæ aqua decoquuntur, quia scilicet in dignitatibus, & honoribus positi multiplici tribulatione replẽtur. Vnde irrigatio huius aquæ, id est, consideratio tribulationis, & inquietudinis dignitatis, & potestatis mundanæ expellit languorem persici, id est, ambitionẽ, & appetitum dominij: sed si animus languet, & tentatione auaritiæ, stercorizetur ex fæcibus vini. Quid enim sunt fæces vini, nisi impuritates, & vilitates mundi, quas dum animus prudenter attendit, ea quæ mundi sunt velut stercora contemnit, secundũ illud Col. Omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam? Col. 3.

Hic in vita tantum tempus esse merendi, & demerendi in alia verò tempus iudicandi asseritur.

Cap. LXXV.

Tempus præsens concessum est homini ad merendum: sed

ſed in futuro erit tempus Domini ad iudicandum. Ille enim qui ludit ad decios, facit auantagium compari ſuo, quando dat ei decios, vt iactet ſicut voluerit. Sic facit Deus peccatori, quãdo quaſi decios dat ei tempus ad bene operandum, modò decios habemus, id eſt tempus. Seneca. Tempus tantum noſtrum eſt, ſed poſt mortem non eſt noſtrũ: ſed tunc accipiet, vel habebit decios ipſe ſcilicet Chriſtus, & iactabit contra nos decios iræ, id eſt, vocabit aduerſum nos tempus. Pſalm. Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.

Sen.

Pſal. 74.

Quomodo Dei timor, hominis mentem corroboret, amoremq́; introducat, tribus clarum efficitur exemplis.

Cap. LXXVI.

TImor Domini ſtabilit mentem, ſicut lapides ſuperpoſiti aſſeribus ſiue tegulis ſuper tecta cuſtodiunt eas, ne à vento moueantur. Sic timor Domini, vt dicitur Eccle. ſuper omnia ſe ſuperponit. Et ſicut ancora tenet nauem ne mergatur, ita timor tenet cor ſtabile ne periclitetur. Grego. Ancora mentis eſt pondus timoris.

Eccl. 25.

Greg. 22

Item timor introducit amorem (vt Aug. dicit) ſicut ſeta introducit filum. Et ſic intelligitur de timore ſeruili. Seta namque ſic filum inducit, vt ipſum præcedat, ſed cum ipſo non permaneat: Sic timor ſeruilis charitatis amorem præuenit, ſed amore proficiente diſcedit. 1. Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorem.

Aug.

1. Ioan. 4.

Cur Deus electos ſuos quantum ipſimet ſufferre queant, vexari permittat, quantumq́; tribulationes fidelibus expediant, non paucis exemplis, & auctoritatibus ſuadetur.

Cap. LXXVII.

TRibulatio probat animum ſicut pomum, vel malũ immiſſum dicitur probare muſtum. Nã (ſicut dicitur in libro de vindemiis.) Illi qui volunt probare muſtum, an purum ſit, vel aqua mixtum, malum aliquod mittunt in vas: melius vero eſt pyrũ: alij autem locuſtã, alij cicadã: & ſi ſupernatant, purũ eſt vinũ: ſi mergentur, mixtũ eſt aqua. Similiter animus an ſit verus, vel fictus, probatur ex incurſu, vel illatione alicuius rei aduerſæ, vel cõtumelioſæ, quæ tunc ſupernatare probatur, quando ſine ira toleratur. Tunc verò ſubmergitur, quando cor per iram ingreditur, Grego. Qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Grego.

Item tribulatio probat animũ, ſicut per contritionem probatur fortitudo ſynapis, & per feruorẽ fornacis virtus vaſis. Non enim eſt magnum ſi lucerna non extinguatur, vbi non eſt ventus, vel pluuia: ſed magnum eſt lucere cum vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis. Sap. In extinguibile eſt lumẽ illius Can. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Sap. 7. Cant. 8.

Item tribulatio quãto amarior, tanto maiorem conſolationẽ meretur. Nam quãto amariores ſunt herbæ medicinæ, tanto plus ponetur de ſaccaro, vel de melle, vt infirmus porionem abſorbeat. Sic eſt de conſolatione, & tribulatione. Pſalm. Secundũ multitudinem dolorum in corde meo, conſolationes tuę lætificauerunt animam meam.

Item tribulatio ad bonum cõpellit, & etiam feſtinare facit. Nã quando aliquis paſtor, vel alius porcũ ſuũ, vel ouẽ ducit ad paſcua, vel ad forũ, & non vult eum ſequi, ligat fune, vel virga percutit, & ita inuitum ducit. Sic dominus ligat nos infirmitatibus, & aliis defectibus, qui aliter eum nolumus ſequi. Vnde dicitur Oſe. In funiculis Adæ traham eos, in vinculis charitatis. Oſe. 11.

Item

Item pastores pecora sua sequentibus hostibus, ad loca munitu fugere compellunt.

Sic nos de tribulationibus, & infirmitabus ad cælesté patriam intrare compellimur. Luc. Compelle intrare. Glosa. Qui aduersitatibus fracti ad amorem Dei redeunt compelluntur intrare. Luc. 15.

Item sicut homo percutit equũ vel asinũ suũ, vt ad viam redeat, vel vt citius vadat: sic Deus vrget nos tribulationibus. Isa. Domine in angustia requisierunt te. Psal. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomé tuum Domine. Et ideo, Multiplicatę sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Isa. 27. Psal. 82. Psal. 15.

Item tribulatio sanctum hominem probat. Nam ferrum calidũ debet malleari, non frigidum. Sic Sancti amori Dei succensi debét tribulationibus probari. Sicut enim ferrũ calidum dum tenditur, dilatatur, sed frigidum frangitur. Sic boni ex tribulationibus crescũt, mali verò deficiunt.

Item pottus luteus vacuus ad ignem crepat, & magnum sonitum reddit, sed plenus non. Ita homo à gratia vacuus per impatientiã crepat tribulatione. Eccl. Vasa figuli, probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Eccl. 27.

Item tribulari permittit Deus Sanctos suos, & quandoque cito non liberat eos à pœnis præsentibus, sicut pater non liberat filium suum à manu medici chirugici, vel magistri, licèt videat eum affigi, quia scit sibi prodesse in futurum. Sic Deus suos nó liberat à tormentis. Non enim liberauit Petrum à cruce, vel Paulum ab ense. Heb. Alij autem distenti sunt, &c. Et postea sequitur, Vt meliorem inuenirent resurrectionem. Hebr. 11.

Item pater filium ab ictibus in torneamento nõ liberat, etiam si videat eum graues ictus sustinere, vt laudem patiendo acquirat. Sed si videat eũ in periculo, non possent sustinere quin ipsum adiuuaret. Similiter etiã Deus amicos suos sustinet affligi in præsenti, vt laudem, & gloriam cælistis patriæ acquirant. Sed si in periculo animæ eos videat, eos liberat. Ideo Deus Iob exposuit periculo corporis, &c. Sed dixit diabolo, Verũ tamen in animam illius serua. Psal. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Tunc enim oportunum est, cùm agitur de periculo animæ. Iob. Psal. 9.

Item tribulatio iustos purgat. Mulier enim bonos pannos sæpe lauat, sed viles, & veteres, putrescere permittit: Sic Deus iustos flagellat in præsenti, sed peccatores putrescere permittit in peccatis. Apost. Flagellat omnem filium, quem recipit. Heb. 12.

Item tribulatio est scyphus, & calix Domini, vnde potat amicos suos. Vnde sicut non irasceretur homo, si Rex faceret eum sedere iuxta se, vt de scypho suo potaret: Sic etiam nó debet irasci de tribulatione. Matth. Calicé quidem meum bibetis. Mat. 20.

Item tribulatio, & pœna, vtilior est in vita ista, quam in alia. Nam tam diu est moneta vtilis ad lucrandũ, quãdiu est in cursu. modò moneta tribulationis, & pœnitentię est in cursu, quia vna denariata in isto seculo, valet céntum in alio seculo. Vnde dicitur Ezec. Diem pro anno dedi tibi. Ezech. 4.

Vana gloria, qua Molendino, Chamaleonti, ac naui assimilatur: semen diaboli simul cum Zizania appellatur, cuius hic filiæ septẽ numerantur.

Cap. LXXVIII.

VAna gloria similis est molendino ad ventum, quòd sine vento non molit, & est sicut

chamæleo,

chamelæo, qui ex vento pascitur, & viuit. Ose. Ephraim pascit vẽtum, &c. Et est etiam sicut nauis, quæ sine vento non currit. Vnde merito dicitur Iob: Tollet eum ventus vrens. Et nota, quòd vana gloria zizania est, & sementis mala, quã diabolus seminat in agro cordis inter fruges bonorũ operum, vt destruantur. Et sicut ex vno grano mali seminis nascuntur multa: sic ex ipsa vana gloria nascuntur multa vitia. Vnde secundum Grego. Inanis gloria generat septem filias: Quarũ prima est inobedientia, quia vana gloria in nullo vult videri inferior: quòd fieret si faceret mandatum.

Ose. 2.

Iob. 26.

Grego.

Secunda est cõtentio, quia vult vincere cum clamore, & per hoc apparere.

Tertia est iactantia, qua quis enarrat bona sua, vt laudabilis appareat.

Quarta est hypocrisis, qua quęrit hominibus exterioribus apparere.

Quinta est pertinacia, quæ factum suum malum, vel dictũ defendit, ne errasse videatur.

Sexta est discordia, qua contra omne dictum assumit cõtrarium propter vanam gloriam.

Septima est nouitatũ præsumptio, qua quis noua, vel dicit, vel inuenit, vt laudetur.

Dei verbũ cuius plurimi fructus hic recensentur, sagittis, gladio, medicina, aqua ac pluuia comparari ostentatur.

Cap. LXXIX.

VErba Dei assimilantur sagittis: quia secundũ Greg. Eo quòd durius feriunt, malè viuentium corda transfigunt. Vnde Redemptori nostro de his sagittis à Psal. dicitur: Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent.

Psal. 128.

Item verbum Dei assimilatur gladio, quia penitrat cor, sicut gladius penetrat corpus. Apost. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et nota, quod eandem vim habet gladius in manu debilis, vel fortis, parui, vel magni, sed non eundem effectum, cum fortiter vel debiliter percutit. Sic & verbum Dei in ore prædicãtium.

Heb. 4.

Item verbum Dei purgat sicut medicina, lauat sicut aqua, & fœcundat sicut pluuia. Nam sicut medicina purgat à corruptis, & superfluis humoribus. Sic verbũ Dei à prauis & superfluis affectionibus, & ideo animam sanat. Sap. Neque herba neque malagna sanauit eos, sed sermo tuus Domine qui sanat omnia.

Sap. 16.

Item sicut aqua lauat & mundat vestem, sic verbum Dei mentem. Ioan. Vos mundi estis, propter sermonẽ quem locutus sum vobis. Sed nota, quò cribrum si ponatur in aqua, statim impletur, sed cùm extrahitur, nihil intus remanet. Sic multi sunt in sermone, qui dum audiunt, pleni sunt aqua compunctionis, & deuotionis: sed cùm recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habẽt. Eccl. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit. Sed nihilominus attende, quòd vas cui aqua infunditur, licet aquam nõ retineat, est tamen mundius quã si non infunderetur. Sic ille qui frequenter audit verbum Dei, quàm ille qui non audit.

Ioan. 14.

Eccl. 21.

Item mulier cũ in speculo sordes aspicit, aqua abluit. Sic verbum Dei ad modum speculi maculas cordis ostendit, & dat aquã gratiæ ad lauãdum. Prouer. Doctrina bona dabit gratiam.

Prou. 13.

Item verbũ Dei fœcundat animã sicut pluuia terrã. Deut. Cõcrescat vt pluuia doctrina mea. Pluuia enim facit exire de terra vermes, bufones, & herbas germinare. Sic verbum Dei peccata ab

Deut. 32.

Leu. 26. ab homine facit extra, & bonum propositũ germinare. Leuit. Dabo vobis pluuias tẽporibus suis, & agri gignent germen suum.

Item verbum Dei mundat, & purificat affectum, sicut manipulus coriandri purificat oleum. Dicit etiam Palladius, quòd si animal in oleum ceciderit, & oleum putredine ac nidore vitiauerit, iubent Græci coriandri manipulum in olei metreta suspendi, atque ita paucis diebus manere, & si nihil de nidore dimiserit, mutandum esse coriandrum, donec superetur hoc vitium. Tunc quippe animal in oleum incidit, quãdo carnalis tentatio in cor deuotum incurrit; quod putredine vitiatur, quando delectatione polluitur. Sed quid per manipulum coriandri, nisi studium significatur diuini verbi? Coriandrũ quippi canibus dicitur esse contrariũ; quia nimirum diuinũ eloquium peccatoribus est aduersum. Manipulus autem dicitur, eo quod manu capiatur. Vnde coriandrũ manipulum ducitur, quãdo verbi diuini studium ad opus ordinatur. Manipulus ergo coriandri, id est, studium diuini verbi, corruptionem animalis ab oleo abstrahit: quia delectationẽ tentationis carnalis ab animo repellit. Vnde Hiero. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Hiero.

Peccatorum verba ipsorumq́ malos mores mirum in modum iustis displicere vnico exemplo, pluribusq́ auctoritatibus suadetur.

Cap. LXXX.

VErba, & mores peccatorũ, & carnaliũ hominũ displicent iustis, sicut displicet gustui cibus insulsus. Vnde Iob: Nunquid comedi poterit insulsum, quod non est sale conditũ? Verba quippe moresque carnalium, quasi cibaria se nostris mentibus ingerunt, vt in delectationis ventre rapiantur: sed electus quisq; insulsa non comedit, quia prauorum dicta, factaque diiudicãs ab ore cordis repellit. Paulus enim ad esum mentium, insulsa inferri prohibuit, cùm discipulis dixit: Sermo videtur semper in gratia sicut sale conditus. Et Proph. Quæque verba reproborũ in cordis ore insulsa rapiebat, & dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. Sæpe autem verba carnalium, dũ importunè se nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt. Et quamuis hæc ratio reprimat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate iudicatur. Vnde necessarium est, quod nec ad aures veniat, quod mens à cogitationis auditu vigilans repellat. Sancti igitur viri qui ad æternam desiderio anhelant, in tanta se altitudine vitæ subleuant, vt audire iam quæ mũdi sunt graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens ac intolerabile æstimant quicquid illud non sonat, quod intus amant, sicut Greg. dicit. Iob. 5. Psal. 118.

Virginitatis perfectio, quæ lampadi assensa assimilatur, in quibus potissimum consistat, claris similitudinibus aperitur.

Cap. LXXXI.

VIrginitas assimilatur lampadi: quia sicut lampas fracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Nam si quis amiserit virginitatem suam, si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eã. Amos: Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eã. Amos 5.

Item virginitas sine charitate & gratia, est sicut lampas sine oleo. Bern. Subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatẽ castitas non placet.

Item

Itẽ virginitas corporis plena secularis desiderij, similis est latrinæ habenti orificium deauratũ, & lampadi integræ plenę stercore. Et etiam similis est sepulchro, & feretro exterius ornato. Matt. Matt. 23. Væ vobis hypocritæ, quæ similis estis sepulchris dealbatis.

Item virgines debent esse solitariæ, & pauidę, non audaces, vel domesticę. Animalia enim syluestria pulchriorem hebẽt pellem, quàm domestica: & onager syluestris quàm domesticus. Similiter etiam virgines solitariæ pulchriores esse solent quàm affabiles. Nam familiaritas, & affabilitas viam ad luxuriam præparat.

Sanctorum virtutes vnguentis olentibus, liquoribusq; & præcipuè vino cõparari, eorum exemplis confirmatur.

Cap. LXXXII.

Virtutes Sanctorũ vnguentis assimilãtur. Sicut enim vnguenta redolere latius nesciũt, nisi commota, & sicut aromata odorem suum non nisi cũ incenduntur, expãdunt: ita sancti viri omne quod virtutes redolent, in tribulationibus innotescunt, sicut Gregorius dicit. Grego.

Item virtutes assimilantur liquoribus, scilicet vino, oleo, & melli. Omne enim vinum in medio sui vasis melius est, & oleum in superficie, sed mel est melius in fundo. Et ideo (vt dicunt experti viri) cum fit vini transuasatio, quod est in supremo, vel in fundo, tunc bibatur: medium autem reseruetur. Hinc est, quod quidam pro loco propinant amicis suis triplex vinum de vno vase, dando eis de supremo, medio, & infimo. Sicut ergo inter liquores aliquis diligit locum supremum, aliquis mediũ, aliquis infimum: sic etiam inter virtutes supremum quærit charitas, infimũ petit humilitas, medium autem tenet quælibet virtus moralis, de qua Philosophus dicit, quod virtus est habitus electiuus in medietate consistens. Arist.

Præsens ac futura vita ratione mutabilitatis, & tabernaculo ac veteris Testamenti templo figurari breuiter exprimitur.

Cap. LXXXIII.

Vitæ præsentis ac futurę status figuratus est in tabernaculo, & templo veteris testamenti. Nam per tabernaculum quod erat mutabile, figurabatur status mutabilis præsentis vitæ. Per templum verò, quod erat fixum & constans, figurabatur stabilitas vitæ futuræ, quæ est omnino inuariabilis. Et propter hoc in ædificatione templi dicitur, quod nõ est auditus sonitus mallei, vel securis; ad signandũ quod omnis perturbationis tumultus longe est à statu futuro. Aliqui tamen dicunt, quod per tabernaculum figurabatur status veteris legis. Per templum autem à Salomone constructum, status legis nouæ. Vnde ad constructionem tabernaculi soli Iudæi sunt operati. Ad ædificationem verò templi operati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrij & Sydonij.

Tribus mirificis telæ similitudinibus hominis vitæ status, miseria & breuitas præcisè terminatur.

Cap. LXXXIIII.

Vita hominis corporalis assimilatur telę propter tria. Primò ratione contexionis: quia sicut tela contexitur filis, ita vita hominis diebus perficitur. Sed quo augmentum percipit, eo ad incisionem tendit. Nam cum tempora percepta prætereunt, futura deplicantur, & de vniuerso vitæ spatio tanto fiunt pauciora, quæ volunt, quo multa sunt quæ transierunt. Iob: Dies mei velo- Iob. 7.

nius transierunt quàm à texente tela succiditur.

Secundò ratione innexionis. Tela quippe infra supraque ligata duobus lignis irrectitur, vt texatur. Sed quo inferius texta inuoluitur, eo superius texēda deplicatur: vt vnde se ad augmentum multiplicat, inde fit minimum, quod restat. Sic nimirū vitæ nostræ tempora & transacta quasi inferius voluimus, & ventura quasi superiora deplicamus: quia quo plus sunt præterita, eo minus esse incipiunt futura.

Tertiò ratione succisionis. Tela enim breui tempore texitur, & ideo cito succiditur. Sic homo breui viuens tempore, cito moritur. Isa. Præcisa est velut à texente vita mea. Vnde Gregor. dicit, quod tela tarditatem prouectus, vita autem præsens moram defectus non habet. In illa namque, cum laborātis manus figitur, aduentus termini elongatur. In ista verò, quia tempore desinens indesinenter cōsumimus, ad finem nostri itineris etiam quiescendo peruenimus, & per cursum nostri transitus etiam dormientes imus. Electi ergo, quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc mobilitatis itinere cordis intentionem figunt, sicut dicit Gregorius. Isa. 38.

Vitam tum corporalem, tum spiritualem hominis propter pugnæ necessitatem, contra diaboli malignitatē, propriam infirmitatem, ac vitiorum nascentiū prolixitatem debere pugnare, necnon stuppa tribus rationibus comparari, exemplis demonstratur apertis.

Cap. LXXXV.

Vita humana spiritualis assimilatur militiæ.

Primò, propter pugnæ necessitatem: quādiu enim in hac vita præsenti homo tenetur, pugnare necesse est eum.

Primo, propter diaboli malignitatem. Vnde Iob, secūdùm vnam literam dicitur. Tentatio est vita hominis super terrā. Greg. Quid tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Ergo vita hominis tentatio est, quia dum cōtra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu proculdubio desudat. Iob. 7. Grego.

Secundo habet pugnare cōtra propriam infirmitatem. Sponte quippe à statu cōditionis lapsus, corruptionis suæ putredini subditus, dū sibi ex seipso molestias gignit, in quadam pugna varietatis existit. Vnde nunc, & si ad summa appetenda, & etiam consequenda se erigit, mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsum cadit: vult in contemplatione stare; sed non valet cogitationis egressum figere; nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus eneruatur. Qui nimirum mutabilitatis suæ onera, quia volens expetiit, nolens portat. Quietus homo carnem possidere potuit, si bene ab auctore conditus possideri voluisset. Cumq; se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cū culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur, & quasi cū hoste deducimur, quem cum labore superemus. Ipsa ergo hominis vita pugna est, cui ex semetipsa nascitur, vnde perimatur.

Tertiò habet pugnare cōtra vitiorum nascentium perplexitatem: quia, scilicet pœnitentis anima semper in pugna est, quod & si semper ex virtute succidat, quod ex infirmitate generat, semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Nā & si tam ab iniquitatis perpetratione cōpescitur, in ipsis tamen bonis operibus

operibus modo malorũ memoria, modo seductionis caligine tentationis suæ interpretatione fuscatur. Alius namque à luxuria tam carnem refrenat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia qui volens fecit, horũ etiam inuitus meminit: & pœnã sustinet, quod voluptatẽ putauit. Quia verò ad deuictam culpam retrahi metuit, ventrem mirè rigore abstinentiæ cõstringit, vultusque ex abstinentia palescit. Cumq; pallor in facie aspicitur, venerãda ab hominibus vita laudatur, moxque inanis gloria abstinentis animam cum verbis fauoris concutit, quã cõcussa mens dum subiicere non valet, eũ, per quem veneratur tergere à facie pallorem quærit, sicque fit, vt infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterũ per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans, toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit. Cumque superbientes quosdam vsque ad oppressiones innocentium erumpere conspicit postponere aliquantulum cogitur, quod decreuit, vim rectitudinis exerit, & prauis non mansuetudine, sed auctoritate contradicit. Vnde plerunque fit, vt aut per humilitatis studium rectitudinis zelum deserat, aut zelo rectitudinis turbet humilitatis studiũ, quod tenebat. Cumque seruari simul, & zeli auctoritas, & proposita humilitas non possit, sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur. Ita, vt vehementer ambigat, ne apud seductũ animum, aut superbia se auctoritate zeli insinuet, aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quãta sit fallaciæ culpa, & fidei virtus considerans, arcem veritatis eligens, decernit, vt ex ore iam falsus sermo non prodeat, seseq́ funditus à mendacij transgressione disiungat. Sed fit plerunque, vt dum verum dicitur, vita proximi grauetur. Cumque ingerere alteri læsionem metuit ad hoc, quod dudum presserat, fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit, sicque fit vt si malitia mentem non teneat, in eo tamẽ veritatis iudicium vmbra mendacij obscuret. Vnde & sæpe, quia percontactus quisque conticere non valet, aũt falsum dicens suam mentem trucidat, aut verum loquẽs proximi vitam grauat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mẽtem curat assiduæ oratione suspẽdere, atq; hanc in secreta quietis intimæ securitate collocare. Sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuare animũ ab infimis nititur, infirmorũ phãtasmatibus reuerberatur, atque ad intuendum lucẽ mentis oculus tenditur, sed ex corporeo vsu surgentibus terrenorum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerunque, vt intendentus animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationẽ deserens desidia torpeat, aut si diu in oratione permanserit, apud eius oculos obortarum imaginum caligo densescat. Propter quæ omnia rectè dicitur, quod militia siue tentatio est vita hominis super terrã.

Secundo vita hominis assimilatur militia propter armaturæ contrarietatẽ. Quia scilicet mẽs humana ipsis suis spiritualibus armis quibus se defendere nititur, impugnatur. Vnde fit, vt si ẽis careat, pigrescendo superetur. Et rursus si & illa sumat, eisdẽ ipsis vulneretur, nam ecce iste ab eruditione diuinę legis alienus ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinendæ salutis operetur. Ille

diuinæ legis scientia prædítus, dum sibi præ aliis gaudet intellectum suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat, & inde in iudicio cæteris deterior exhibetur, vnde cæteris ad tempus clarior ostenditur. Hunc quia virtutum dona non subleuãt etiam vitam simplicem rectitudinis declinat, & velut extraneũ se à cælesti munere deputans, quasi eo securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percipit. Illum verò prophetiæ spiritus replens ad præscientiã subleuat, eique ventura quasi iam præsentia ostendit. Sed dum sępe & in multis super semetipsum tollitur, vt futura veraciter contempletur, mens in sui confidentiam deducta, eum qui haberi nõ semper potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritũ æstimat, cumque omne, quod senserit prophetiam putat. Et quia sibi hanc, & cùm non habet, retribuit, & inquantum haberi potuit, amittit. Sicque fit, vt inde post aliorum merita tristis redeat, vnde æstimationem omnium lætus præibat. Militia ergo, siue tẽtatio, est vitia hominis super terram, quæ aut aliena à virtutibus ad cæleste premium fugere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquãdo deterius ex occasione virtutum ruit.

Tertiò vita humana etiam corporea assimilatur militię propter deficientiæ velocitatẽ. Nam per militiæ transitum ad finem quotidie tenditur, cumque per ordinem militiæ locus crescit, tota militia simul homini deficit. Militia ergo est vita hominis super terram. Quia dum vnusquisque ad vitæ prouectum per temporũ augmentum tendit, augendo vitã viuere desinit. Dies quippe expectantur, vt veniant, sed cùm ad augmentum vitę veniunt, iam ab augmẽto vitæ subtrahũtur. Quia & itinerantis gressus dum in vlteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita ergo nostra militia est, quæ quanto ad augmenta ducitur, eo, vt non sit, finitur.

Item vita nostra assimilatur stuppæ. Ecclesiast. Prophanę stuppæ collectio synagoga prætereũtium. Primò, propter vsum. Fiunt enim ex stuppa fila grossa, inæqualia, debilia, & nodis plena. Talia autem sunt opera peccatorum, scilicet grossa propter defectum prudentiæ, inæqualia propter defectum iustitiæ, debilia propter defectum constantiæ, siue fortitudinis, & nodosa, id est, nexibus voluptatum plena, propter defectum temperantiæ. Eccl. 4.

Secundò propter siccum. Est enim stuppa multũ sicca, & ideo citò arripit flammam, & citò vertitur in fauillam. Sic mens peccatoris cùm sit sicca ab humore gratiæ, citò inflammatur à tentatione, & peccati delectatione: sed citò deficit delectatio operis, quæ tandem vertitur in fauillam, id est, in cruciatum ignis.

Tertiò propter fumum: quia fumus stuppæ dum extinguitur, amarus, & tenebrosus inuenitur, oculis nociuus, & naribus fœtidus. Fumus ergo stuppæ, est delectatio culpæ, quæ extinguitur cum opus peccati finitur, & tunc relinquit in conscientia amaritudinem, in anima tenebrositatem, oculis intuentium nocet per malam ædificationẽ, & naribus per infamiæ fœtorem.

Virtutes in anima veluti in terra semina fore inserenda, vitiaq; semper fomitem in nobis relinquere naturalibus similitudinibus clarum efficitur.

Cap. LXXXV.

Vitia sunt prius extirpanda, & pòst inserendę virtutes. Nam

Nam si camporum sentes arator vomeris scissione non eruit, terra accepta semina in segetem non producit. Et si putredinem medicus vulneris, vel vlceris apertione non eiicit, nequaquam in loco putredinis sana caro conualescit.

Item vitia etiam per pœnitentiam, vel emendationem purgata aliquam post se notā, vel virtutum debilitatem, seu ad peccandum pronitatem relinquunt, sicut etiam post sanationem vulneris remanet cicatrix. Simon ergo ille quem Dominus à lepra mundauit, etiam post emundationem semper vocabatur Simon leprosus, & sicut qui vulneratur in pede, etiam post sanationem vulneris claudicat. Sic etiam post vitiorum cōsuetorum correctionem remanet pronitas quædam, & debilitas.

Vnitas spiritualis, quæ triplici corporali vnitati assimilatur, quantum bonis tum corporalibus tum spiritualibus prosit, pluribus edocetur exemplis.

Cap. LXXXVII.

VNnitas spiritualis assimilatur vnitati rerum corporalium. Est enim in rebus corporalibus triplex vnitas, scilicet artificialis, naturalis, & socialis. Artificialis quidē est ex partium integritate, sicut est vna domus constans ex multis partibus, quarum nulla per se domus dicitur, omnes verò in simul vnitæ constituunt domum vnam. Vnde Boetius: Vnum est indiuisum in se, ab aliis autem diuisum. Et talis res quàm diu est, vna est, vnde si diuidatur non est. Sicut patet in cultello, qui vnus est ex manubrio, & ferro. Vnde si ferrum à manubrio separetur, iam non est cultellus, sed duo frusta. Hæc vnitas spiritualiter debet esse in homine, respectu sui quo ad mentis integritatem. Cordis enim diuisio signum est mortis. Oseas. Diuisum est cor eorum, propterea interierunt. Vnde anima quæ diuidit affectiones suas circa multa, est sicut candela quæ tot parietibus adhæsit, quòd auulsa cæra sua vix suum ligmen remansit in ea. Vnde de anima sancta dicitur Cantic. 6. Vna est columba mea.

Boet. | Ose. 10. | Cant. 6.

Secunda est vnitas naturalis, sicut animæ, & corporis in vna persona, & plurium consanguineorum in vna parentela: & talis vnitas competit humilitas, competit homini respectu Dei. 1. Corint. Qui adhæret Deo, scilicet per fidem, & charitatem, vnus spiritus est cum eo. Et nota, quod in homine caro vnita spiritui, suscipit ab eo multa bona, scilicet vitam, motum, sensum, & huiusmodi. Et similiter pauper homo consanguinitate coniunctus diuiti, suscipit ab eo multa dona, vnde multum appetit pauper nobilis matrimonium mulieris diuitis propter bonorum communicationē. Ergo multo magis appetenda est vnitas charitatis cum Deo, qui est summum bonum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vnde anima ex charitatis coniunctione assequitur communionem multorum, & magnorum bonorum. Sapien. Sciens quoniam mecum communicabit de bonis. Et Sapien. Venerunt mihi omnia bona, &c.

1. Cor. 6. | Sap. 8. | Sap. 7.

Tertia est vnitas socialis, sicut multorum mercatorū in vna societate, sic debet homo in charitate vniri, & sociari proximo ad lucrum vitæ æternæ, ita vt possit dici: Ecce quàm bonū, & quā iucundum, habitare fratres in vnū. Hanc ergo vnitatem facit vinculum charitatis ad proximum, fine

Psal. 132.

sine qua mutua pax, aut spiritualis gratia non cõseruatur, sed effunditur, & euacuatur, sicut vinũ de dolio sine vinculo. Et nota, quod hæc vnita & vinculũ charitatis multorum congregatorum in vnum, valet ad multa. Primo quidem ad laborandum. Nam sicut homo debilis fortiori sociatus portat, seu trahit quod per se solus trahere, vel portare nõ posset, sic est vnus homo alteri in
Eph. 4. charitate vnitus. Ephe. Supportantes inuicem in charitate.

Item valet ad inflammandum. Ligna enim pariter congregata,
Eccl. 4. maiorem ignem faciunt. Ecclesi. Vnus quomodo calefiet?

Item valet ad impetrandum, quia multi rogantes faciliter exaudiuntur, sicut Abbas faciliter audit conuentum, quando simul aliquid petunt. Et similiter, quãdo omnes ciues alicuius regni aliquid petunt à Rege, non de facili negat eis. Et vnus denarius minus bonus recipitur aliquãdo cum multis bonis, qui per se refutaretur. Sic preces vnius admit
1. Pet. 3. tuntur ratione alterius. 1. Petri: Omnes vnanimes in oratione estote.

Item valet ad pugnandũ. Nam quotiens filij Israel congregati fuerunt, victores extiterunt, dispersi verò victi sunt. Pugna enim vnanimiter aggressa victoriã parit, sicut cauda equi diuidendo pilum à pilo faciliter potest rumpi, sed non simul accepta. Ecclesiast.
Eccl. 4. Si quispiam præualuerit vni, duo resistunt ei. Dicitur, quod Saladinus, cum moreretur, vocauit filios suos, & iussit, vt singuli afferrent virgas, quas diuisas de facili fregerunt: sed simul iunctas frangere non potuerunt. Et dixit eis: Sic filij, si fitis vnũ inter vos, & vnanimes, non poteritis vinci, nec frangi: sed si diuisi, & separati, vincemini.

Item valet ad supportandum. Leuis enim est sarcina quantumcunque debili, quando iuuatur à pluribus, sicut patet in ceruis, quando transeunt aquas, quorũ vnus sustentat caput alterius, & membra etiam coporis inuicem se supportant. Roma. Vnum cor- Rom. 12.
pus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Item ad securandum. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obsessus extra castrum. Sic nec fidelis extra congregationem bonorum.

Item valet ad congaudendum. Nullius enim rei sine socio iucunda est possessio. Apis enim plurium florũ humorẽ in vnum congregat, vt mellificet. Vnde in vita æterna verè erit perfecta vnitas, & perfecta iucunditas. Nã ibi erit vna vox lætantium vnus ardor cordium, amor perfectus,
& vnus omnium spiritus. Ioan. Ioan. 17.
Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Dei gratiam in corde alicuius persistere, quatuor clarissimis signis nos posse cognoscere, exemplis, & auctoritatibus erudimur.

Cap. LXXXVIII.

VNctio spiritualis gratiæ quatuor signis ostenditur, cum est interius in corde.

Primum est, si mãdata Dei seruat. Ligna enim, & lignum oleo vnctũ, ignis facilius accendit, &
vrit. Ioã. Vnctionem quã accepi- 1. Ioã. 2.
stis, maneat in vobis, quæ scilicet ad obseruanda Dei mandata cor implet, & inflammat.

Secundum est, si vinculum diaboli, id est, peccatũ totaliter euadit. Pugil enim bene vnctus non
diu à socio tenetur. Ecclesi. Qui Eccles.
vngis Reges ad pœnitentiam.

Tertium est, si lucidè de rebus iudicat. Res enim vncta lucidior est. Sic anima gratia vncta, clarè ac lu-

ac lucidè, & verè iudicat de mũdanis. Ioan. Vos vnctionem habetis à Sancto. Vbi glosa, non est necesse, vt doceamini, sed vnctio docet vos, quæ scilicet tenenda sunt, & quæ non.

Quartum est si onera tribulationum, & infirmitatum, & pœnitentiæ, & huiusmodi patiẽter, & sine murmure portat. Quadriga enim si est bene vncta currit, sine stridore. Eccle. In his curans mitigabit dolorem. Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, et vnctiones conficiet sanitatis. Sed nota, quòd vnctum locum inuadunt muscę, & inquinant. Sic dęmones illos quos viderint habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. Eccl. Muscæ morientes. i. immundæ cogitationes, perdunt suauitatem vnguenti, id est, bonorum operum meritũ, vel deuotionẽ orationis.

Eccl. 38.

Eccl. 10.

Astutos subtilitatemq; ingenij habentes, propria voluntati inniti tribus confirmatur exemplis.

Cap. LXXXIX.

VOluntati propriæ maxime consueuerunt inniti homines astuti, & religiosi, vel prælati. Nam pellis quanto est subtilior, tanto est difficilior ad excoriandum. Sic, qui plus habent de subtilitate ingenij, vel religionis, difficilius exuuntur propria voluntate.

Item caput animalis difficilius excoriatur, quàm alia membra. Per caput vbi magis vigẽt sensus corporis, quàm in aliis mẽbris, significantur prælati, & illi, qui plus vidẽtur habere discretionis. Tales difficilius excoriãtur à propria voluntate quàm simplices, eo quòd in multa sapientia multa sit indignatio.

Item anguilla pellem lubricam habet, & vix teneri potest ad excoriandum. Sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quòd pelle propriæ voluntatis expoliari non possunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt pelles contradictionis quibus cõminatur Dominus dicens, Turbabuntur pelles terræ Madian, s. in præsenti seculo; vel in futuro iudicio. Abac. 3.

Vsurarij, qui dum aliena retinent, à Diabolo detinentur, animalibus à carnificibus emptis comparantur.

Cap. XC.

VSurarius quamdiu detinet alienum bonum, ipse à diabolo detinetur. Vas enim plenũ aqua in fundo firmius tenetur: & hoc non esset, nisi aquam in se teneret: & tam diu tenebitur, quamdiu aquam continebit. Sic qui tenet alienum, tenetur ipse à diabolo.

Item vsurarius, quod per vsuras extorquet super seipsum accidit, id est, super animam suam: & dũ pignus accipit à proximo, animam suam impignerat diabolo. Vnde quicquid de vsurario lucro expẽdit, super seipsum expendit. Et ideo similis est animalibus emptis à laniis quæ ad occidendum impinguãtur: pro quibus quicquid lanius expendit super ea expendit. Hiere. Congrega eos tanquam gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis, id est, separa eos tanquã ea, quæ solent immolari.

Christum, qui hic iure optimo statere comparatur, in his singulis, quæ in tabernaculo Moysi, & in Arca continebantur, necnon in duplici Altari figuratum esse, variis similitudinibus confirmatur.

Cap. XCI.

CHristus assimilatur statere. Quia (vt Gregor. dicit) ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum iustitiam simul, & misericordiam detulit: sed mise-

ricordiæ lance proponderãs culpas nostras parcendo leuiauit. In manu etenim patris quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis pōderis calamitatem moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leue esse peccatum relaxando monstrauit, qui hoc primum gratię contulit, quia pœnam nostram nobis cognoscibilem fecit. Nam quanta pœna nostris deberetur peccatis, ex pœnis, & morte apparuit ipsius Redemptoris.

Item Christus figuratus est in lege veteri per illa, quæ continebātur in tabernaculo Moysi. Ipse enim figurabatur per ea, quæ erāt in tabernaculo interiori, per propitiatorium, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris, vt di-
1. Ioā. 2. citur. Ioan. Et conuenienter hoc propitiatorium à Cherubim portabatur: quia de seipso scriptum
Psal. 69. est. Adorent eum omnes Angeli eius. Qui sedes super Cherubin, &c. Ipse etiam figurabatur per arcam: quia sicut arca erat constructa de lignis Sethim, ita corpus Christi de membris purissimis constabat. Erat autem deaurata: quia Christus fuit plenus sapientia, & charitate, quæ auro signantur. Intra arcam antē vrna aurea erat, id est, anima habens manna, id est, omnem plenitudinē deitatis. Erat etiam in arca virga, id est, potestas sacerdotalis, quia ipse factus est sacerdos in ęternū. Erant etiam ibi tabulæ testamēti ad designādum, quòd ipse Christus est legislator.

Item Christus figurabatur per ea, quæ erant in tabernaculo exteriorio, s. per candelabrum: quia ipse dixit: Ego sum lux mundi. Et Ioan. 8.
per septem lucernas septem dona Spiritus sancti notātur, quæ fuerunt in eo. Ipse etiā figurabatur per mensam: quia ipse est spiritualis cibus secūdum illud Ioan.
Ego sum panis viuus. Duodecim Ioan. 6.
autem panes figurabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Vel per candelabrū, & mensam, potest significari doctrina, & fides ecclesiæ, quæ illuminat & spiritualiter reficit.

Ipse etiam Christus figurabatur per duplex altare, id est, holocaustorum, & thimiamatis, quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera siue illa quibus affligimur, quæ offerebantur in altari holocaustorū, siue illa, quæ maiori mentis perfectione, scilicet spiritualia perfectorum desideria Deo offeruntur in Christo quasi in altari thimiamatis, secū-
dum illud Heb. Per ipsum ergo Heb. 13.
offeramus hostias laudis semper
Deo. Et nota, quòd Exod. 13. Do- Exod. 20
minus mandauit, quod fieret altare de terra, vel saltem de lapidibus non sectis. Et iterum quòd etiam non facerent altare excelsum, ad quod oporteret ascendere per gradus; ad designandum, quòd in Christo domino nostro, qui est verū altare, debemus confiteri veram carnis naturā quantum ad humanitatē, quod est altare de terra, vel lapide facere: quantum ad deitatem debemus in eo confiteri patris æqualitatē, quod est non ascendere per gradus ad altare. Ipse enim Christus non minor patre est, aut Spiritu sancto, sed coæternus, & coæqualiter vtrique viuens, & regnās Deus in secula seculorū. Amen.

EXPLICIT LIBER NONVS.

PROLOGVS LIBRI DECIMI,

IN QVO SVCCINCTE

de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem rationabili de causa præter legis humanæ decretum homines operantur, ac de moribus, et consuetudinibus quàmplurimis, quæ ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, exempla, et similitudines ad moralem instructioné inflectere proponitur.

Ecl. 38. Cor suum dabit in consumationé operum. Ecclesi. Quia omnes agens agit propter finem: generaliter operarius omne cœptũ appetit opus perficere, maximeq́; quod laboribus plurimis longisque prosecutum est studiis, fine desiderat debito fœliciter consummare. Postquã igitur in præcedentibus libris exempla de rationis operibus, quæ homines, aut lege iubente, aut arte dirigente producunt, quàm plurima sunt inducta, ad reliquorum consummationem operum humanorum, de quibus exempla promisimus, libet cor, & stylum conuertere, & de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem, vel commodum rationabiliter præter legis humanę decretum, vel præter artis habitũ homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus variis, & quæ ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, & interdum etiam de fortuitis casibus in hoc vltimo nostri operis libro exempla, vel similitudines ponere, ac ea, vt de aliis fecimus, ad moralem instructionem inflectere. Cum his insuper inducẽtur exempla de moribus & actibus fidelium Israelitici populi, & de quibusdam particularibus actibus insignium personarum, quæ in illo fidelium populo celebres extiterunt. De moribus quoque, & actibus clericorum ministrantium, & populi Christiani, & de his rursum, quæ ad fœmineum sexum, vel puerilem ætatem pertinent, ac de his, quæ ad defectũ spectant, tam corporalis, quam spiritualis vitæ, nec non, & quæ ad damnum, vel tædium plerunque inter homines fiunt, nõnullæ similitudines introducentur. Dabit itaque huius operis auctor in hoc libello cor suum iuxta verbũ propositum in consummandis exemplis operum humanorum, vt videlicet huiusmodi operum similitudinibus consummatis labor suscepti operis totaliter terminetur. Cæterùm ne ordine dispari

disparì à prioribus posteriora degeneret, secundum modum obseruatum superius diuersorũ capitulorum materias volo sub alphabeti literis, & ordine disponere.

Peccati turpitudine abiectos à mundo, Christum vt plurimũ suscipere, serui Amalechitæ exemplo, quem Dauid inuenit, Ducemq́; sui itineris constituit, asseritur, idq́; Diui Gregorij sententia mystice interpretatur.

Cap. I.

ABiectos à mundo Christus plerunque suscipit, sicut nonnunquam vna ciuitas suscipit & honorat expulsos ab alia. Et sicut etiam vnus homo misericors famulum suscipit pauperem, & infirmum ab alio crudeli domino derelictum, sicut legitur de quodam Aegyptio puero in via lassescente, quem Amalechita ægrotum in itinere deseruit, Dauid vero inuenit, cibo refecit, ducem sui itineris fecit, Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & extinguit. Quid enim est, sicut Greg. dicit, quòd
2.Re.10. Aegyptius ab Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis seculi peccati sui nigredine operatus, sæpe ab eodem seculo infirmus despectusque relinquitur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Sed hunc Dauid inuenit: quia Redemptor noster veraciter manu fortis nonnunquam quem fractum à mundi gloria reperit in suo amore conuertit, cibo pascit, quia verbi scientia reficit: ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux Dauid efficitur: quia is quem indignũ mundus deseruit non solum conuersus in sua mente dominum recipit, sed etiam prædicando hucusque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid Amalechitam conuiuãtem inuenit, & extinguit: quia ipsis Christũ prędicantibus mundi lætitiam destruit; quos mundus comites habere despexit.

Cum Deus omnium sit largitor bonorum, si ea interdum alicui auferet etiam innocenti, cum nunquam iniustum fore iudicandum clarißimo humano exemplo confirmatur.

Cap. II.

ABlatio, & priuatio temporalium alicui etiam innocenti facta diuino iudicio, non ostendit Deum esse iniustũ, cum ipse ea dederit, & omnia sua sint. Cuius exemplum est, quia nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo requirendi tempore non constringitur, quando vult, exigit, quod fœneratur. Ita dum Deus aufert quæ dedit, non aufert nostra, sed recipit sua. Vnde dicitur: Iob, Dominus dedit, Iob.1.
dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Sene. Non Sen.ad
est, quod nos suscipiamus tan- Marc.
quam inter nostra positi mutuata accipimus, vsufructusque noster est. Cum ipse arbiter sui muneris imperat, nos oportet in promptu habere, quæ in incertũ diem data sunt; & appellatos sine querela reddere, pessimi debitoris est creditorẽ facere iniustum.

Vitia adulatorum quàm plurima tanquã Diaboli instrumenta ad homines alliciendos variis similitudinibus patefiunt.

Cap. III.

ADulatores similes sunt proditoribus: quia scilicet osculo oris tradunt hominem hostibus suis, vt Iudas Christum, & 2.Re.20.
Ioab Amasam.

Item ipsi sunt lactatrices diaboli, lactantes peccatores, & in peccatis dormire facientes cantando

tando eis Placebo, cantilenam
Prou.1. diaboli. Prouerb. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Item ipsi sunt diaboli ioculatores, non permittentes suos in
Ose.7. aliquo contristari. Osee. In malitia sua lætificauerunt Regem, & in mendaciis suis Principes.

Item sunt diaboli incantatores, quia faciunt hominibus credere, quòd sint id, quod non sunt: & vbi nihil sunt, aliquid esse ostendunt.

Prou.20. Item sunt diaboli aucupes. Prouerb. Qui blandis blesisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis.

Suiipsius ac Mundi amor inordinatus, qui causa perditionis existit, Amicúsque qui tantum propria vtilitate proximum amore prosequitur quam sit improbandus, tribus similitudinibus edocetur.

Cap. IIII.

AMor suiipsius inordinatus quo aliquis nimis sibi parcit, est ei causa perditionis. Sicut qui nimis diu seruat frumentum suum, perdit illud, quia corrumpitur, Sed si seminat, reseruat.
Ioan.12. Vnde glosa super illud. Nisi granum frumenti, &c. dicit: Insi-
Ioan.12. piens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur Ioan. Qui amat animam suam perdet eam. Aug. Si male amaueris, odisti, si bene oderis, tunc amasti.

Item amicus qui amat proximum causa vtilitatis tantum, adhæret quidem ei in prosperitate, sed ipsum in aduersitate relinquit. Homo enim arborem diligenter seruat, & frequenter visitat, quamdiu in ea fructus fuerit: sed ablatis fructibus sine custodia relinquit. Sicut patet in vineis, & hortis, qui tempore fructuum clauduntur, & custodiũtur, sed amotis fructibus expo-
Isa.1. nuntur. Isa. Relinquetur filia Siõ sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, scilicet cum non sunt fructus.

Item amator mundi similis est, homini, qui inebriatur ex aliqua re amara, qui scilicet propter ebrietatem non sentiret amaritu- Thre. 3.
dinem. Vnde Threno. Inebriauit me absynthio. Ebrius quippe (sicut dicit Greg.) quod patitur, nescit. Absynthio ergo est ebrius, qui pro amore præsentis seculi à sensu rationis est alienus, qui dũ quicquid pro mũdo sustinet, leue reputat, laboris amaritudinem quam tolerat ignorat, quia nimirum delectabiliter ad omnia ducitur in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspicit vitam pœnitentem quã sit transitoriam attendit, & pro ea labores perpeti exterius renuit, cuius intrinsecus delectationem vincit.

Auarus, qui obructo in aquis assimilari videtur, quanta animæ iactura mentiendo iurando multaq; illicita perpetrando, aliena lucretur explanatur.

Cap. V.

AVari cum magno damno animæ suæ lucrantur illicita. Cæcis enim in ludo stultorũ paruus porcus ad lacerandũ traditur, & cum cęcus credit scindere porcum, scindit manum socij, & ille suam, & reportat modicũ frustũ, sed magno stipẽdio vulneris illud emit. Sic cupidi modicũ lucrum temporale acquirunt mẽtiendo, iurando, & alia illicita dicendo, vel faciendo, sed magna vulnera peccatorum, quę non attendunt, contrahunt. Et hoc est, quia cæci sunt. Excæcauit enim Sap.2.
eos malitia eorum.

Item auarus est similis ei, qui est submersus in aquis, qui quicquid manu tenet, ita fortiter tenet,

net, quod non vult dimittere, sed secum submergi. Sic auarus diuitias etiam malè acquisitas per quas etiam totam familiam secũ submergit.

Item si caput hominis sit extra aquam, & totum corpus sit in aqua, non submergitur. Sic homo sit in diuitiis multis, & cor non sit ibi, non nocet: sed si cor sit ibi, perit. Thren. Inundauerunt aquę super caput meum, & dixi, perij. Thre. 3.

Vnum os, duasq; aures homini à natura datas esse, vt plus audiat quàm loquatur: quidq; dum audit, attendere debeat, quove modo verbum Dei percipiatur vt proficiat, auctoritatibus multisq; exemplis terminatur.

Cap. VI.

AVdire debet homo libentius, quàm loqui. Natura enim vnicuique dedit vnum os, & duas aures, vt velociores simus ad audiendum quàm ad loquendum. Iac. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Iab. 2.

Item aures habet homo erectas, id est, tendentes ad cælestia & Dei verba, non pendentes ad terrã, vt animalia. Sed multi contra legem plus habent aures ad terrena pendentes, quàm ad cælestia erectas. 2. Thi. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed à veritate quidem auditum auertent. 2.Thi.

Item auditor deberet attendere non ad dicentem, sed ad id, quod dicitur. Stultus enim est ille, qui vult emere frumentũ vel vinum, & plus attendit ad saccũ, vel ad dolium, vnde exit, quã ad ipsum frumẽtum, vel vinum. Sic est ille, qui attendit in sermone non quod dicitur, sed à quo dicitur, cùm tamen Dominus dicat: 3.Ioan.6 Sermonem quem audistis, nõ est meus. Senec. Non remoueat di- Senec. centis auctoritas, nec quis dicat, sed quid intendas. Luc. Qui vos Luc.10. audit, me audit.

Item audiunt quidã verba doctrinæ nõ vt faciant, sed vt sciant loqui: qui similes sunt lingentibus, qui gustant plura vina, non vt emant, sed vt possint dicere aliis illud bonum, illud melius. Sic isti audiunt non vt faciant, sed vt loquantur & detrahant.

Item similes sunt militibus & clericis euntibus ad nundinas, nõ vt emant, aut vendant, sed vt inde loquantur. Psalmus: Firma- Psal. 63. uerunt sibi sermonem nequã, scilicet vt referrent, sed bonum relinquerunt. Ezech. Audiunt ser- Ezec.33. mones tuos, & nõ faciũt eos, &c.

Item auditor obliuiosus similis est cribro, quod si ponatur in aquam, statim impletur, sed cùm extrahitur, nihil remanet. Sic multi cùm sermonem audiunt aqua compunctionis, & deuotionis pleni sunt: sed cùm recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. Ecclesiast. Cor fatui quasi vas Eccl. 22. confractum, omnem sapientiam non tenebit.

Item sicut nihil prodest cibus, qui statim sumptus emittitur: & prolis conceptio quã statim mors sequitur; vel imprimere figuras in aquam, cum eas non retineat, vel capere auẽ quæ statim emittitur. Sic nõ prodest audire verbum Dei, & proiicere illud. Aggei. Qui congregauit mercedes, Aggei.1. misit eas in sacculum pertusum.

Item audire debet homo verba Dei cum reuerentia, & auiditate. Nam cum magna reuerentia, & desiderio iret infirmus ad reliquias Sanctorum per quas crederet sanari. Tales autem reliquiæ sunt verba Dei, quæ expel lunt omnem languorem. Sapien. Sap.16. Neque herba, neque malagma sanauit eos Domine; sed sermo

tuus,

tuus, qui sanat omnia. Et quia verbum Dei maioris efficaciæ est quàm aliquæ reliquiæ Sanctorum, mirabile est quomodo aliquis infirmus remanet vbi à sermone curaretur. Solent etiam homines ad reliquias Sanctorum aliquid offerre: sed ad istas reliquias nihil petitur, nisi intentio, & operatio.

Item si aliquis haberet lapidem preciosum, qui præualeret omni auro & argento, & omnem infirmitatem curaret, non proiiceret illum, sed diligenter custodiret. Sic nec homo debet proiicere verbum Dei, sed diligenter illud custodire: quia præualet omni auro & argento, sicut dicitur in Psalm. Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argẽti. Glosa. Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas millia auri & argenti.

Psal.118.

Peculiares Iudæorum solemnitates, ipsarumq; modus celebrandi, ac institutionis causa rectißima recensentur, in quibus præcipua à Deo nobis per Christum collata beneficia rationabiliter figurantur.

Cap. VII.

Beneficia per Christum nobis exhibita figurata fuerũt in illis festiuitatibus quas Iudæi consueuerant celebrare. Nam in veteri legi erant septem solennitates temporales, vel speciales, & vna cõtinua, vt potest colligi Num. 28. Erat enim quasi festum continuum, quod quotidie mane, & vespere immolabatur agnus, ad repræsentandum perpetuitatem diuinæ beatitudinis. Aliæ autem erãt festiuitates speciales. Inter quas prima erat sabbatum, in qualibet septimana in memoriam creationis vniuersalis: Secunda erat Neomenia in quolibet mense in innouatione Lunæ, ad commemorandũ opus diuinæ gubernationis, quia inferiora præcipuè variantur secundum motũ lunę. Alię verò quinque fiebant tantum semel in anno, scilicet phase primo mense, ad commemorãdum beneficium liberationis de Aegypto. Et festum Pentecostes quinquagesima die ad recolendum beneficium legis datæ. Alia tria celebrantur mense septimo, qui quasi totus erat solemnis sicut dies vnus. In prima enim die mensis septimi erat festum turbarum, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham inuenit arietẽ hærentẽ cornibus, quem repræsentabant per cornua quibus buccinabant. Sed decima die celebrabant festum expiationis, ad rememorandum beneficiũ propitiationis Dei super adoratione vituli ad preces Moysi. Post hoc autem celebrabant festum scenophegiæ, id est, tabernaculorum septem diebus, ad commemorãdum beneficium protectionis, & deductionis per desertum, vbi in tabernaculis habitauerunt. Vnde in hoc festo debebant habere fructum arboris pulcherrimæ, scilicet buxum, & lignum densarum frondium, id est, myrtum, quæ sunt odorifera, & spatulas palmarum, & salices de torrente, quæ diu retinent suum vigorem, & hæc inueniuntur in terra promissionis, ad significandum, quòd per terrã aridam deserti eos duxerat Deus ad terram deliciosam. Octaua autem die celebrabant festum cætus atque collectæ, in quo colligebantur à populo ea, quæ necessaria erãt ad expensas cultus diuini. Et figurabatur adunatio populi, & pax præstita in terra ꝓmissionis.

Num. 28

Figuraliter autẽ per iuge sacrificium significabatur perpetuitas Christi, qui est agnus Dei. Heb. Iesus Christus heri, & hodie ipse, & in secula. Per sabbatum autẽ spiritualis requies, nobis data per

Heb.

per Christum. Per Neomeniam autem, quæ est incensio lunæ nouæ, significabatur illuminatio primitiuæ ecclesiæ per Christum copradicante, & miracula faciente. Per festum autem pentecostes descensus Spiritus sancti in Apostolos. Per festum expiationis emundatio à peccatis populi Christiani. Per festum tabernaculorum peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant, in virtutibus proficiendo. Per festum autem cœtus, & collectæ congregatio fidelium in regno celorum. Et illud festũ dicebatur sanctissimum. Et hæc tria festa erant continua adinuicẽ, quia oportet expiatos à vitiis proficere in virtute quousque perueniant ad Dei
Psa. 83. visionem. Vnde dicitur in Psalm. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Syon.

Bonum semper ex mali admixtione corrumpi, praui sacrificij Pilati exemplo aliisq; rationibus suadetur.

Cap. VIII.

Bonum corrumpitur ex admixtione mali. Sicut legitur.
Luc. 13. Luc. 13. quòd Pilatus miscuit sanguinem cum sacrificio Galileorũ: quod fit, quando id, quod secundum spiritum diligi debet, secũdum carnem diligitur: vt in Beginagio vbi sub prætextu dilectionis spiritualis, quæ est quasi sacrificium Deo, latet sanguis carnalis affectionis: & de pallio religionis operitur latrina vitiorũ: & de Christo fit ostium lupanario, cum propter Deum dilectio
Gal. 3. simulatur. Gal. Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

Caro quæ semper spiritui aduersatur. & veluti ignis sua concupiscentia, quàm sæpissimè inflammatur. quo tempore, ac quemadmodum sit domanda. & extinguenda diuersimode edocetur.

Cap. IX.

Caro domanda est in iuuentute, & in seruitutem spiritus redigenda. Stultus enim esset, qui non domaret equum suũ vsque dum senex esset. Sic qui nõ domat carnem suam in adolescẽtia, sed nutrit eam se delicatè, ita quòd non potest eam postea tenere, sed proiicit eum in lutum peccati. Prouer. Qui delicatem à Prou. 29 pueritia nutrit seruum suum, id est, corpus suum, postea illũ sentiet contumacem.

Item ignis concupiscentiæ extinguendus est dum paruus est: quia tũc de facili potest extingui. Fatuus reputaretur ille, qui expectaret ignem amouere à domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta. Sic qui in adolescentia non restringit carnẽ Bern. suam. Bern. Abscondis ignem in sinum iam veste defluente, exusto iam latere adhuc consulendũ est, an extinguas illum? Nũquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta illius non ardeant?

Item caro quantumcunque luxuriosa; potest vinci abstinentia. Non est enim adeo forte castrũ, quod non potest capi, si victualia subtrahatur, nec adeo magnus ignis qui per subtractionem lignorum non extinguatur. Prouer. Prou. 26 Cum defecerint ligna, extinguetur ignis, id est, luxuria ex defectu delitiarum.

Item caro est sicut mulier, quæ blandiendo attrahit homines ad peccandum. Prouerb. dicitur de Prou. 7. muliere, quæ multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit iuuenem, statim secutus est eam, quasi bos ductus ad victimam.

Item est sicut latronissa, quæ peregrinis obuians in sylua, vel ambiguo viæ promittit se ducturam eos ad rectam viam, vel

bonum

bonum hoſpitium; & poſtea ducit eos ad malum, & ponit eos ad manus latronum. Ideo dicit Eccle. 15. Eccleſ. Poſt cócupiſcentias tuas non eas, &c.

Quemadmodum Leuitæ in veteri lege corporaliter mundabantur, & sacrabantur, eo pacto Ecclesiæ Christi ministros spiritualiter debere mundari & lauari, eorumq́ perfectionem ac dignitatem in capitis tonsura ostendi admonemur.

Cap. X.

CLericorum perfectio, & dignitas oſtenditur ex tonſura, & raſura capitis eorum. Fit enim eis tonſura, & raſura in modum coronæ: quia corona eſt in ſignum regni & perfectionis, cũ ſit circularis. Illi autem qui diuinis miniſteriis applicantur, adipiſcuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtutibus eſſe tenẽtur. Competit etiam eis ratione ſubtractionis capillorum, & ex parte ſuperiori per raſuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemplatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonſuram, ne eorum ſenſus temporalibus obuoluantur.

Item clerici, & miniſtri eccleſię Chriſti debent ſe lauare, & ſanctificare ſpiritualiter, ſicut miniſtri, & Leuitæ in veteri lege faciebant corporaliter. Nam quãdo intrabant tabernaculum, lauabant Sacerdotes manus & pedes. Radebant Sacerdotes omnes pilos carnis ſuæ, aſpergebantur etiam aqua luſtrationis.

Item conſecrabantur: quæ ſcilicet conſecratio fiebat iſto modo. Nam pontifices & ſacerdotes, primò poſtquam abluti erãt, induebantur quibuſdam veſtimentis ſpecialibus. Specialiter autem pontifex oleo vnctionis in capite vngebatur. Leuitæ verò non habebãt aliam conſecrationem, quàm quòd offerebantur Domino à filiis Iſrael per manus pontificis, qui orabat pro eis. Minorum verò ſacerdotum ſingulæ manus conſecrabantur, & de ſanguine animalis immolati tingebatur extremum auriculæ dextræ ipſorum, & pollices pedis aut manus dextræ. Aſpergebantur etiam ipſi, & veſtiméta ipſorum ſanguine animalis immolati. Offerebantur etiam in conſecratione ipſorum huiuſmodi ſacrificia, vitulus pro peccato, aries in holocauſto, aries etiam conſecrationis, caniſtra panum. Imponebantur autẽ ſuper manus eorum adipes arietis, & torta panis vnius, & armus dexter. Leuitæ verò applicabãtur ad miniſteria, per hoc, quod intromittebantur in tabernaculum fœderis, quaſi ad miniſtrandum circa vaſa Sanctuarij. Similiter ergo clerici, qui ſunt conſecrãdi ad ſpirituale miniſteriũ Chriſti, ſunt primo purificandi per myſteriũ baptiſmi, id eſt, lachrymarũ in fide paſſionis Chriſti, quæ eſt expiatiuum, & purgatiuum ſacrificiũ: & debent radere pilos carnis, id eſt, omnes prauas cogitationes. Debent etiam ornari veſtibus virtutum, & conſecrari oleo Spiritus ſancti, & aſperſione ſanguinis Chriſti, & ita debent eſſe intenti ad exequenda ſpiritualia miniſteria.

Malas cogitationes veluti latrunculos, & internuncios, domum diabolo aperire, & parere demonstratur.

Cap. XI.

COgitationes malæ præparant locum diabolo. Nam quando aliquis magnus dominus vult hoſpicium habere in aliqua domo, præmittit nunciũ ad præparandum ſibi hoſpicium: & vbi recipitur, ibi deſcendit. Sic diabolus præmittit malas cogitationes,

ros, vt ei præparet hospitium, & vbi recipiuntur, ibi declinat, dicens: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit.

Item parui latrunculi per paruum foramen domus intrantes, aperiunt domum magnis latronibus. Sic vanæ & inutiles cogitationes per sui frequentiã, aperiunt domum cõscientiæ magnis peccatis per consensum mentis, & captiuam ducunt animam spoliatam gratuitis, sicut dicitur 4. Reg. Latrunculi Syriæ captiuam duxerũt de terra Israel puellam. 4. Reg. 5.

Quando peccator peccata confiteri, & quid ante confessionem agere debeat, vt mereri veniam possit, aperitur.

Cap. XII.

COnfiteri debet homo ante mortem. Latro enim sentiens venire iudicem ad domum suam, furtum eiicit de domo antequam iudex veniat. Sic peccatum est per cõfessionem eiiciendum de domo animæ ante mortem. Eccl. Præcurre prior in domum tuam, &c. Et in eodẽ: Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis. Eccl. 31.

Item confessionem præcedere debet peccatorum premeditatio. Nam dispensator domus, vel villicus expensas corã domino suo computaturus, prius per lapillos computat antequã domino suo appareat, & diem, & causam. Sic & tu peccatorum tuorũ computationem facias, antequã domino tuo in confessione appareas.

Item orator, vel aduocatus antequam coram iudice veniat, rationes suas, vel allegationes ordinat & affirmat. Sic & tu ad forum confessionis præmeditatus accedas. Eccl. Ante iudicium para iustitiam tibi. Eccl. 18.

Lachrymarũ compunctio ex desiderio superna patria proueniens, quã diabolus sedulo impedire nititur, lotioni qua cum niue agitur, cõparatur: quod pluribus niuis effectibus declaratur.

Cap. XIII.

COmpunctio, quæ prouenit ex desiderio supernæ patriæ, assimilatur lotioni quæ fit cum niue. Nam nix, quæ manus multum mundat, & abluit, desuper procedit, & in terram descendit. Sic lachrymarum compunctione manus sordidę, id est, opera fœda vitiorum mundantur. Iob. 9. Vnde Iob. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mũdissimæ manus meæ. Cùm enim per compunctionis fletum lauatur anima, manus, id est opera, efficiuntur fulgida, & munda.

Item illa compunctio benè animam abluit, quę desuper procedit. Nam (sicut dicit Grego.) Grego. sunt plerique, qui per orationũ lamenta se cruciant, sed tamẽ cũ totus lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exsudant: compunguntur in fletibus, vel precibus: sed felicitatis transitoriæ gaudia exquirũt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Qui verò ideirco plorant, quoniam superna præmia desiderant, aqua niuis hos diluit, quia cælestis cõpunctio infundit. Nam cũ perennem patriam per lamenta appetunt, eiusque accensi desideriis plangunt, à summis accipiũt vnde mundentur.

Item nix inferius ad terrã descendit, in quo designatur cõpunctionum humilitas. Vnde Greg. Grego. Aquæ niuis sunt lamenta humilitatis. Sunt enim nonnulli, qui lamenta habẽt, sed humilitatem non habent, qui afflicti plangũt: sed tamen in ipsis fletibus contra proximorum vitã superbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirũ aquas habent, sed aquam niuis non habent, & ideo mũdi esse nequeũt,

quia

quia humilitatis fletibus minimè
Psal. 67. lauantur. Psal. Niue dealbabuntur in Selmon. Selmon enim interpretur sensus. Et nix ergo in Selmon, est in sensu mentis humilitas compunctionis, qua scilicet dealbantur, qui vitiorũ nigredine fuerant obfuscati.

Item compunctionis feruorem diabolus impedire conatur, immittendo aliquam affectionem & occupationem terrenam. Sicut homo quando vinum siue mustũ multũ bullit, & feruet, ita quod timetur ne fortè dolium rumpatur, tunc immittit intus caseum terrestrem: & tunc recipitur vapor, & feruor in poris casei, & cessat periculum, & ebullitio remisso feruore. Quid est enim vinum seu mustum bulliens, nisi compunctio feruens, de quo Psal.
Psal. 59. ait: Potasti nos vino cõpunctionis. Cur nimirum diabolus feruorem tollit, cum caseum terrestrem immittit. Quia dum compunctam mentem ad terrenã affectionem, vel occupationẽ trahit feruentem spiritum citius frigefacit.

Item compunctionis lachrymæ diabolum cum exercitu suo sub-
Exod. 14. mergunt. Vnde Exod. Pharao cum exercitu suo submersus est
Psal. 73. in mari. Psalm. Contribulasti caput draconum in aquis.

Humilibus ac tribulatis, non autem peccatoribus, carnis, vel mundi oblectamenta quærentibus, diuinas consolationes condonari nonnullis naturalibus exemplis asseritur.

Cap. XIIII.

Consolationes diuinæ humilibus dantur, nõ superbis. Nam mater dat lac filio quando paruus est: sed quando magnus est, subtrahit ei, sic Deus humiles consolatur, non superbos. Psalm.
Psal. 130 Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animã meam, sicut ablactatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea. Iudith.
Iud. 8. Expectemus humiles cõsolationem eius. 1. Cor. Qui consolatur
1. Cor. 7. humiles, consolatus est nos. Psal.
Psal. 118. Hæc me consolata est in humilitate mea.

Item consolationes spirituales non dantur peccatoribus quærẽtibus consolationes mundi, vel carnis. Nam mater non lactat filium cùm comedit alia cibaria.
Bernar. Bernard. Delicata est diuina consolatio, non conceditur admittẽtibus alienã. Ideo filiis Israel non est data manna, donec defecit farina, quàm tulerant de Aegypto. Item clamatores vini, vel tabernarij, non dant gustare de vino suo porcis, vel canibus, vel leprosis. Sic etiam Deus nõ dat de consolatione sua luxuriosis, gulosis, detractoribus, & aliis pec-
Aug. catoribus. Et sicut dicit August. Impius dulcedinem Dei nõ sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Item cõsolationes cęlestis dulcedinis dãtur Sanctis in mundo isto quasi ad præliandum, vt magis ad plenitudinem gratiæ feruescat desiderium. Nam vini venditores aliquantulũ dant gustare volentibus emere, vt suauitate vini prægustata ad emendum alliciantur. Aug. Gustaui te, & esurio: tetigisti me, & exarsi in pace vel concupiscentiam tuam. Similiter aucupator parum prælibat accipitrẽ suum, vt ardentius volet ad prædam. Et ille, qui vult vendere blandum suum, parum portat ad forum, & dicit mercatoribus de tali satis vendã vobis, habeo enim atria mea plena. Sic Deus amicis suis in vita ista dat parum de dulcedine sua, vt eos
Psal. 20. alliciat ad eam. Psal. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Et ideo Apostolis aliquantulum de gloria sua ostendit in transfiguratione.

Item cõsolationes diuinæ dantur tribulatis, & amaricatis. Dicit enim Boet. quòd in palatio Iouis erant duo dolia vini, vnum de optimo vino, aliud de amarissimo: & quicũque volebat bibere de bono, oportebat quod prius bibere de amaro. Sic, qui vult biberet de vino diuinæ consolationis, oportet quod prius bibat de vino amaritudinis, quàm de vino consolationis. Gregorius: Si mens appetit quod demulcet, prius gustet, quod dolet.

Boet. de conso.

Viri contemplatiui, qui dormientibus assimilantur, quid dum contemplantur, efficiant, qui busdam somnij proprietatibus ostenditur.

Cap. XV.

Contemplatiui viri, dormiẽtibus assimilantur: quia (sicut dicit Grego.) frequenter homines dum in lecto quiescunt, somniorũ visione turbãtur. Quasi enim somnia vel visiones, sunt imaginationes vltimi districtiq; examinis, quod iam vtique per timorem cernimus, sed tamen, & veraciter non videmus. Beati itaque viri ad cordis semper secreta redeunt, cum ab hoc mundo, vel vltra votum prospera, vel vltra vires aduersa patiuntur: atque à terrenis laboribus fessi quasi stratum, vel lectum cubile mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginibus cogitationum, quàm sint subtilia iudicia diuina conspiciunt, quasi intra status sui requiem somnij visione turbantur. Contemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi, immensæ magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reuocat, pensant quanta illa sit verecundia in conspectu, tunc totius humani generis Angelorum omnium, Archangelorumque confundi, perpendunt quis post confusionem cruciatus maneat, cum & reatus animam immortaliter morientem, & indeficientẽ carnem gehenna consumat. Cũ itaque tam pauida imaginatione mens quatitur, quid aliud nisi triste somnium videtur? Vnde Iob: Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

Grego.

Iob. 7.

Quo pacto continentia sit seruanda, carnisq; pericula vitanda, exemplis naturalibus commonetur.

Cap. XVI.

Continentiam seruare volẽs, & à gulæ delectationibus non abstinens, similis est ei, qui domum suam illæsam custodire disponit, & tamen ignem, & ligna propriis manibus apponit. Nã cibi & potus calidi, sunt concupiscentiæ, & ignis luxuriæ vehemẽter inflammatiui. Ecclesiast. Secundum ligna siluæ, sic ignis ardescit. Vnde talis si de luxuria tentatur, non inuitus, sed voluntarius vtitur. Debet etiam qui vult esse continens, mulierum vitare consortia, alioquin similis est ei qui suorum hostium insultus formidat, & tamen sicut fatuus eorũ loca vel consortia nõ vitat. Talis ergo si tentatur ab eis quasi ipse seipsum occidit. Et talis est continens qui mulierum consortiis sedulo se immiscet. Ecclesiast. Qui amat periculum, in illo peribit.

Eccl. 28.

Eccl. 3.

Cor nostrum in Deo tantùm esse collocandum, illiq; sicut thalamus sponso fore aperiendum vt suam percipere queat legem, auctoritatibus ac claris similitudinibus suadetur.

Cap. XVII.

Cor suum non debet aliquis alicui rei apponere, nisi primo bene videat vbi apponat. Lusor enim scacum à scacario subleuatum

uatum diu tenet in manu, & cum magna deliberatione prouidet, vt in tali loco assideat, ne ab aduersario capiatur. Sic debet homo facere de corde suo, cauendo ne in loco turpi, & periculoso, & aduersario discooperto illud ponat, sed in Deo qui est securitatis locus, & custos inuiolabilis.

Item cor aperiendum est Deo, sicut schola aperietur magistro
Iob. 34. ad audiendum. Iob: Adaperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Sed multi claudunt ei aures cordis, vt non audiant more aspidis surdæ, & obturantis aures suas, ne audiat vocem incantantis.

Item aperiendum est, sicut fenestra lumini ad videndum. 2.
2. Mac. 1 Macha. Adaperiat dominus cor vestrum in lege sua. Sed multi claudunt, vt quietius dormiant. Iob: Ipsi fuerunt rebelles lumini, & tales similes sunt noctuis, & illi cœco qui fugerat beatū Martinum, vt non illuminaretur.

Item aperiendum est, sicut thalamus sponso ad respiciendum.
Apo. 3. Apo. Ego sto ad hostium, & pulso. Pulsat enim Deus manu beneficiorum, vel virga flagellorū. Sollet enim dici, quòd qui pulsat magno strepitu, non venit manu vacua, sed aliquid portat: & ideo hilariter recipitur. Quanto ergo magis sponso aperiendum est, qui cum magna multitudine donorum venit vtraque manu plena, scilicet sinistra temporalibus, & dextra spiritualibus?
Cant. 5. Cantic. Surrexi, vt aperirem dilecto meo.

Crucis Christi virtus, & contra diabolum eius potestas quanta sit, nonnullis veteris testamenti figuris demonstratur.

Cap. XVIII.

CRux Christi est sicut virga Moysi, qua Pharao, i. diabolus, multipliciter flagellatur. Crux est trophœum aduersus diabolum, vt non appropinquet vastator.

Item qua magorum serpentes, id est, dæmonum tentationes deuorantur.

Item est, sicut lignum Moysi ostensum quo aquæ amaræ, id est tribulationum, & aduersitatum, amaritudines dulcorãtur. Ec. Nõ ne à ligno indulcorata est aqua? Eccl. 27.

Item est sicut virga Assueri, qua ad regis aulam, id est, ad Dei gloriam iter preparatur Hester. Nul- Hest. 2.
lus transibat ad Regem, nisi virga deosculata.

Quanta virtute mentis aditus sit muniendus, ne quando in eam insidiantes penetrent hostes, Isboseth exemplo erudimur.

Cap. XIX.

CVstodia sui mala & debilis, est causa mortis, & perditionis animæ: sicut ille qui haberet inimicos færoces, & capitales eum quærentes, si ostium domus in qua quiesceret, apertum dimitteret, aut ibi debilem custodē poneret, faciliter occideretur, sicut patet: 2. Regum. Exemplo Is- 2. Reg. 4.
boseth, qui ad custodiam domus non ostiarium posuit: vnde venientes filij Remon Berochitæ, Rechab, & Banaa, ingressi sunt domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine. Sicut enim dicit Gregorius, ostiaria triticū purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes à vitiis separat: quæ si dormiat in mortem proprij domini insidiatores admittit: quia cum discretionis solicitudo cessauerit ad interficiendum animam malignis spiritibus iter pandit; qui

ingressi spicam tollunt, qui mox bonarum cogitationum germina auferunt atque in inguine feriũt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire est vitam mẽtis carnis delectatione perforare. Nequaquam autẽ Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est, ad mentis aditum mollẽ custodiã deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligẽtiæ somnus opprimat, nec ignorãtiæ error fallat. Vnde bene Isboseth appellatus est, quia à custodia fœminæ hostilibus gladiis traditur. Isboseth quippe vir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est. Quia dum virtutes se habere æstimat subintrãtia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniẽdus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

Quisquis præsentis vitæ delectationibus pascitur vuam acerbam comedere videtur: quoniam interni eius sensus hac facillimè alligari demonstratur.

Cap. XX.

DElectationes præsentis vitæ quærens, assimilatur ei qui comedit vuam acerbam. Illi enim qui comedit primo vuam acerbam, obstupescunt dentes, ita quod non potest postea alios meliores cibos conterere. Et sic illi qui sumit præsentis vitæ delectationes mentis, sensus ligantur, vt non possit capere delitias spirituales. Hiere. Omnis qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius. Grego. Vua acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt, quia qui præsentis mundi delectationibus pascitur, interni eius sensus ligantur, vt iã spiritualia incidere, id est, intelligere nequeãt: quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt: & cum de peccato anima pascitur, panem iustitiæ edere non valet: quoniã ligati dentes, id est, sensus ex peccati consuetudine, iustum, quod intus sapit, comedere nequaquam possunt.

Hier. 31.

Grego.

Diabolus qui mulieri muscas capere volenti, ac latroni comparatur, & quo pacto hominem per peccati consensum capiat, declaratur.

Cap. XXI.

DIabolus similis est mulieri volenti capere muscas, quæ linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscæ intrant, & cum multitudo intrauerit includit eas, & succendit. Sic diabolus delectationem peccati offert, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, deinde in ignem inferni trahit. Ideo in principio tẽtationis clamandum esset, sicut dicitur: Mors in olla, mors in olla, scilicet corporis & animæ, in delectatione venenosa. 4. Reg. 4

Item diabolus est sicut latro, qui promittit conductum viatoribus, & postea iugulat, diuertere faciẽs à via recta. Sicut patet exemplo iuuenis qui volebat ire ad amasiam, & inuenit pontem ruptum super magnam aquam, & astitit diabolus ei super magnum equũ, & fecit eũ ascendere post se, promittens ei conductum bonum: & statim insiliens in aquam, præcipitauit eum, & suffocauit.

Diuitiarum paupertatisq; varij effectus, & exitus exprimuntur: idque similitudinibus ac sacra scriptura authoritatibus explanatur.

Cap.

Cap. XXII.

DIuitiæ sunt causæ timoris & persecutionis, & paupertas est causa securitatis. Nam si arbor non haberet fructus, non inueniretur qui proiiceret lapidé super eam, vel ramum traheret. Cùm autem abundat fructibus, vix transit aliquis qui non proiiciat super eam lapidem, vel ramum frangat. Sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones Principum, & exactiones violentorum officialiũ non euadet, à quibus pauperes sunt immunes. Abac. Vę ei qui multiplicat nõ sua vsquequo, & aggrauat contra se densum lucum, &c. Abac. 2.

Item diuites qui habere volũt abundantiam mundi, habebunt pœnuriam inferni. Cõsuetum est enim, quod qui abundanter pransus est, vel conuiuauit, vt parum supersit ei, quod cœnet. Diuites ergo mali in hoc mundo conuiuant abundanter, & ideo iustum est, vt parum supersit, quod patet in diuite epulone. Multum enim splendide in mane huius vitæ comedit, & ideo merito in vespere huius vitę, id est, in fine parum cœnauit: quia ad cœnam suam guttam aquæ habere non potuit. Sed econuerso sancti pauperes in mane huius vitæ comedunt parum, id est, paruam, vel nullam huius mundi delectationem habent; & ideo iustum est, vt in vespera huius vitæ habeant magnam cœnam.

Mentem quæ per elationem quasi in tyrannidem erumpit, tentatione aduenıente superbiæ fastum deponere tyranni exemplo ostenditur.

Cap XXIII.

ELatio eiicitur à mente adueniente tentatione sicut tyrannus eiicitur de ciuitate adueniente fortiori hoste. Mens enim cum in elationem se erigit, quasi in tyrãnidem erumpit, habet autem tyrannidis suæ satellites, fauẽtes sibimet cogitationes suas, sed cum super tyrannum hostis irruit, fauor mox satellitum cessat. Intrante namque aduersario satellites fugiunt, eumque territi declinant, queẽ in pace positi calida persuasione laudabant, subductis vero satellitibus hostis solus remanet. Quia recedentibus elatis cogitationibus perturbatus animus se solummodo in tentatione videt. Et idcirco pia Cõditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima tentatione pulsetur, quæ infirmata quid sit inueniat, & præsumptionis fastũ deponat, vt dicit Gregorius.

Triplici ratione Dei electi seruis in hac vita existentibus comparantur, quod auctoritate vnica, pluribusq; rationibus edocetũr.

Cap. XXIIII.

ELecti Dei assimilantur seruis, dum sunt in vita præsenti, triplici ratione, scilicet subiectionis, affectionis, & passionis. Et hæc triplex ratio tãgitur. Iob. 7. Sicut seruus desiderat vmbram, sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. In eo enim, quod dicit Seruus tangit subiectionẽ. Sunt enim electi Dei seruituti corruptionis subiecti, quousque ad libertatem perueniant gloriæ filiorũ Dei. Vnde sicut dicit Gre. electus quisque quousque infirmitatis corruptionem constringitur, sub dominantis corruptionis iugo quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm corruptione exutus fuerit, tunc sibimetipsi libere tranquillus innotescit. Vnde dicitur, quod ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem glorię filiorum Dei. Ac si aperte diceret, pœna corruptionis nunc ag-

Marginalia: Iob. 7. — Grego. — Rom. 8.

grauat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat. Et quantũ ad præsentis necessitatis pondera nunc in filiis Dei de libertate nihil ostenditur, tantum ad subsequentis libertatis gloriam tunc in famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur, quia vnita Deo per spiritũ quasi hoc ipsum, quòd creatura est, transisse ac subegisse declaratur.

Secundo tangitur ratio affectionis, siue desiderij, quia desiderat vmbram. Nã electus Dei quousque iugum miseræ corruptionis portat, sub angustia tentationum æstuat, & ideo vmbram, id est, refrigerium quietis desiderat. Vnde Gregor. Vmbram desiderare est post tentationis æstum sudoremque operis, æterni refrigerij quietem quærere. Hanc namque vmbram seruus ille desiderabat, qui dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, &c.

Grego.

Psal. 41.

Tertio tangitur ratio passionis, cum additur, Sic ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Nam seruus multa incommoda patitur, siue in victus defectu, siue in laboris excessu. Sic electi (prout dicit Gregor.) quamuis rerum conditori deseruiant, sæpe tamen eos rerum inopia coangustat, per amorem Deo inhærent, & tamen subsidio vitæ præsentis egent. Qui ergo per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi cõpendiis vacuos menses ducunt, noctes quoq; laboriosas tolerant, quia aduersitatum tenebras non solùm vsque ad inopiam, sed sępe vsque ad corporis cruciatum portant. Despectum namque egestatemque perpeti, laboriosum mẽtibus bonis non est. Sed cum vsque ad afflictionẽ carnis aduersitas vertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Vel forte ideo Dei seruus menses vacuos habere dicitur, quia laborem iam sustinet, sed præmium nondum tenet, hoc tolerat, illud expectat. Noctes vero laboriosas enumerat, quia aduersitates sibi præsentis temporis sæpe in virtutibus exercendo coaceruat. Nã si proficere in mente nunc appetit, minus fortasse aspera quæ mundi sunt sentit.

Quid agere debeant Christiani, ne benefacere stulte vllo tempore erubescant, duobus suadetur exemplis.

Cap. XXV.

ERubescentes benefacere, debent facere, sicut fit equis vmbraticis. Equi enim vmbratici sonitu tintinabili, vel folij, vel vmbra arborum terrentur, & non audent transire. Sed armigeri, qui eos equitant, faciunt eos transire frequenter per loca quæ formidant. Sic & illi facere debent vt ea quæ magis formidant, frequentius faciant.

Item tales sunt, sicut pueri qui timent latratum catulorum qui adhuc mordere nesciunt. Sed mater pueri eum securat, catulum capiendo, & ad puerum adducendo. Et sic talibus illa opera quæ stulte erubescunt, vel timent, præcipuè sunt imponẽda.

Sacra Missæ mysteria, quæ ad nouem principalia reducuntur, eucharistiæ præstantiam rectissimè indicantia his quàm scitissimè explanantur.

Cap. XXVI.

EVcharistię sacramentũ quãtæ sit dignitatis, quantamque idoneitatem gratiæ in se habeat, repræsentat sacerdos in his, quæ dicit, siue facit in Missa, quæ sunt nouem. Nam primò præmittitur præparatio quędam

dam continens quatuor partes.

Prima enim pars eius est laus diuina in introitu Missæ.

Secunda vero pars continet commemorationẽ præsentis miseriæ, inuocando Dei misericordiam, ter dicendo: kirieeleyson: prima vice pro persona patris, secunda filij, tertia Spiritus sancti. Et hoc contra triplicem miseriã, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ.

Tertia pars commemorat cælestem gloriam, ad quam ibimus post præsentem miseriam in gloria in excelsis: quod in festis dicitur, in quibus prædicta gloria recolitur. Intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem pręsentis miserię spectant.

Quarta verò pars continet orationes quas sacerdos pro populo facit, vt digni tanto mysterio habeantur.

Secundo vero loco præmittitur instructio fidelis populi: quia hoc sacramentum est signum, vel sacramentum fidei. Et hoc dispositiuè fit per doctrinam Prophætarum & Apostolorum, quæ in ecclesia legitur, scilicet à Subdiaconibus, vel Diaconibus prædicata. Sed quia Christo credimus tanquàm veritati diuinæ, lecto euangelio symbolum fidei cantatur. Cantatur autem in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, vt in festis Christi, Beatę Marię, & Apostolorum, qui hanc fidem fundauerunt.

Tertiò populo præparato, & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem offertur, vt sacrificium, & consecratur, & sumitur, vt sacramentum. Vnde primo peragitur oblatio, secundò consecratio materiæ, tertio præceptio eiusdem. Circa primum duo aguntur, scilicet laus populi in cantu offertorij, & oratio, sacerdotis petentis, vt oblatio populi sit Deo accepta. Deinde in consecratione quæ supernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde monetur sursum habere corda, & ideo post præfationẽ populus laudant deitatem Christi cum angelis dicens: Sanctus, sanctus, sanctus. Et humanitatem cum pueris dicens, Benedictus qui &c. Trina autem crucis signatio, quæ fit super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata: signat Christi traditionẽ, quæ facta est à Iuda, & Iudæis, & gentibus.

Secunda est Christi venditio, quæ facta est sacerdotibus, scribis, & Phariseis, & hæc signatur per aliam crucis signationem super illa verba, Benedictam, à scriptam, ratam: ad ostendendum præcium venditionis triginta denariis. Adduntur autem duæ cruces super illa verba, Vt nobis corpus, & sanguis, &c. ad designandum personam Iudæ venditoris, & Christi venditi.

Tertiò autem duo fuerunt in cœna, scilicet panis & vinum, præfiguratiua passionis Christi. Ad quod signandum fiunt duæ cruces, vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis.

Quartò fuit ipsa passio Christi, vnde ad repræsentandum quinque plagas, fit quantò quintuplex crucis significatio super illa verba, Hostiam puram, &c.

Quintò repræsentatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis, per trinam crucis signationem, quæ fit super illis verbis, Corpus, & sanguinem sumpserimus, &c.

Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce, vnam pro persecutoribus, cum dixit,

Pater ignosce, &c.

Secundā pro liberatione à morte, cum dixit, Deus Deus meus.

Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, In manus tuas commendo spiritum meum. Et ad hoc repræsentandum fit trina crucis signatio super illa verba Sanctificas, viuificas, & benedicis.

Septimo repræsentantur horæ tres, quibus Christus pepēdit in cruce, scilicet à sexta vsque ad nonam. Et ad hoc repræsentandum fit iterum trina crucis signatio super illa verba, Præstas nobis per ipsum, &c.

Octauò repræsentatur separatio animę à corpore per duas cruces extra calicem factas.

Nonò repræsentatur resurrectio tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba Pax domini, &c. Nota etiam, quòd extensio brachiorum quam facit sacerdos, ostendit extensionem brachiorum Christi in crucem. Quod autem manus interdum iungit & inclinat, suppliciter & humiliter orans, designat humilitatem, & obedientiam Christi pro qua passus est. Quòd autem digitos tenet vnitos post consecrationem, fit hoc, vt si aliqua particula adhæsisset, non dispergatur. Nota etiam, quod sacerdos se quinquies vertit ad populum, ad designandum quòd Christus in die resurrectionis quinquies apparuit. Episcopus autem qui repræsentat personam Christi, dicit: Pax vobis primo ad populum, sicut Dominus dixit post resurrectionem Apostolis. Nota, quòd fractio hostiæ designat primò ipsam diuisionem corporis Christi quæ facta est in passione: secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status: tertio distributionem gratiarum procedentium à passione Christi. Nota etiam, quòd pars hostiæ in calicem missa, designat ipsum Christum, & beatissimam Virginem, & si qui alij resurrexerūt cum eo. Pars commesta ambulantem adhuc super terram: pars reseruata vsque in finem Missæ, corpus Christi in sepulchris. Hoc autem hodie non seruatur, scilicet reseruando partem vsque in finem Missæ. Tamen signatio partium manet. Vnde versus. Hostia diuiditur in partes: tincta beatos: Plene sumpta notat viuos, seruata sepultos.

Quantum sit mulierum consortium, eorumq; familiare colloquium à viris continentibus fugiendum, quibusdam suadetur similitudinibus.

Cap. XXVII.

FAmiliaritas multa virorum cum mulieribus periculosa est. Quia sicut papilio iuxta candelam tantum volitat, quòd tandem se comburit: Sic homo iuxta mulierem sedendo, & colloquendo. Vnde Hieron. dicit: Ostium tuum mulierum pedes nūquam intrent. Sed si videris mulierem bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia, quia non securum fœno, & stuppæ esse iuxta ignem. Bern. Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere, maius est quàm mortuum suscitare, & si quod minus est, non potes; quomodo quod magis est, credam. Terra bona est in se, & aqua bona, & munda: tamen si simul apponantur, faciunt lutum, & se inuicem polluunt. Sic est de homine, & muliere.

Fides, quæ lumen oculusque animæ dexter vocitatur, quo actum à diabolo auferatur homini, per mercatoris serui, & latronis similitudinem clarum redditur.

Cap.

Cap. XXVIII.

FIdem præ omnibus aliis conatur diabolus homini auferre, quia est lumen animæ: sicut latro qui intrat domum, lumen extinguit, & fenestras claudit ne videatur. Et sicut mercator deceptor tenebras quærit, vt
Ioan. 5. decipiat. Ioan. Qui mala agit, odit lucem. Hęc est etiam oculus dexter quem Naas Ammonites qui interpretatur serpens, id est, diabolus, petebat eruere viris la-
1. Reg. 11 bes Galaad. Est enim diabolus, sicut coruus, qui primo eruit oculum cadaueris. Nec mirum, quia hostis est inuisibilis, & sine fide non videtur. Dicitur in vitis patrum, quod quando operiuntur oculi animalis, circuit ad molendinum. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, id est fidem, humiliat ad omne peccatum. Iudi-
Iud. cum 16. Samson eruerunt oculos, & molere fecerunt. Ideo dicit
Senec. Senec. Qui fidem perdit, nihil proficit.

Tribulationes, & flagella quantum boni in malis operentur vnico virgarum exemplo ostenditur.

Cap. XXIX.

FLagella tribulationum assimilantur virgis scoparum. Quia sicut virgulis scoparum nodosis, & duris pueri castigantur, atque de earũ fasciculis domorũ habitacula à sordibus purgantur. Sic ex tribulationum flagellis insipientes peccantes expiantur, & meliorati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim tunc diluit culpam, cùm mutauerit vitam. Nam cuius non mutat mores, non expiat actiones.

His qui munde tantum sunt corde, Deum suam infundere gratiam atque elargiri, clare aperitur.

Cap. XXX.

GRatia Dei non infunditur, nisi cordi disposito. Nullus enim sapiens in vase immundo, vel pleno, vel confracto preciosum liquorem infundit. Sic nec Deus cordi humano per luxuriã inquinato, vel vento superbiæ pleno, vel discordiam fracto, vel ad terrena incuruato, gratiã suã infundit. Et ideo dicit Aposto-
lus: Sciat vnusquisque vas suum 1. Thi. 4.
possidere in sanctificatione, & honore. Si enim vasa in quibus reliquiæ Sanctorum ponuntur mundè, & honorabiliter seruantur, quanto magis vas cordis, in quo tam preciosæ reliquiæ, gratiæ scilicet & corporis Christi po-
nuntur? Idcirco dicitur Prouer. Prou. 4.
Omni custodia serua cor tuũ, &c.

Mentis humilitas sterquilinio comparatur. idq; Diui Gregorij clara interpretatione hic cognoscitur.

Cap. XXXI.

HVmilitas mentis assimila- Iob. 7.
tur illi sterquilinio, in quo legitur Iob sedisse. Vnde Grego. ibi dicit, quòd in sterquilinio sedere, est vilia de se quèmpiam, & abiecta sentire.

Item dicit, quòd in sterquilinio sedere, est mentis oculos ad ea, quæ illicite gessimus pœnitẽdo reducere. Cùm enim ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod in animo de elatione surgit, inclinamus.

¶Item in sterquilinio sedet, qui infirmitatẽ suam solicitè respicit, & sese de bonis quæ per gratiam perceperit, non extollit.

Quo pacto incipientes in via Dei sint instituendi, naturali exemplo declaratur.

Cap. XXXII.

INcipientibus, & adhuc in spiritu debilibus debent imponi leuiora. Cuius exemplũ est, quia homines primæ ætatis non frugibus,

gibus, aut carnibus, & solidis cibis, sed cibis leuioribus, scilicet oleribus & pomis nutriebantur. Vnde olus ab alendo est dictum secundum Isid. quia oleribus ante diluuium homines alebantur, sicut animalia herbis. Et ideo in olere leuis institutio accipitur, quæ infirmioribus tradi debet. Vnde Ro. Qui infirmus est, olus manducet.

Isid. li. ety.

Rom. 14.

Cum humanus animus illa in qua conditus fuerat, iustitia soliditate non figatur, varium semper mutabilemq; esse, infirmi grauiter laborantis exemplo monstratur.

Cap. XXXIII.

INconstans, & mutabilis homo, similis est infirmo in graui, & afflictiua infirmitate constituto, qui nocte adueniẽte optat, quòd cito transeat, & dies ad surgendum fiat: & rursus in die afflictus vesperam & noctem expectat, sperans scilicet ex varietate temporis minui vim doloris. In nocte enim quæ est dormiendi tempus, accipitur torpor ocij, per diem verò, qui est tempus operis exercitatio actionis intelligitur. Similiter in vespere, quia somno congruit, rursus ocij desidia significatur. Inconstans ergo animus in nocte diem quęrit, quia inquiete existens exercitium actionis appetit: & rursus in die vesperam expectat, quia in exercitio positus ocium quietis exoptat. Vnde dicitur Iob: Si dormiero, dicam, Quando surgã? & rursum expectabo vesperam. Humanus enim animus, (vt August. dicit) quia illa in qua fuit conditus iustitiæ soliditate non fingitur, alternantis semper desiderij motu variatur, vt quietus actionem desideret, & occupatus ad ocium anhelet. Vnde si dormiero, scilicet per quietis ocium, quando surgam, scilicet ad actionis exercitium? Et rursus in exercitio positus expectabo vesperam, id est, q ietis desidiã. Posset tamen hoc exemplum beati Iob & aliter intelligi, vt scilicet per dormire accipiamus statum peccatoris. Prouer. Vsquequo piger dormis? Greg. Dormire namque est in peccatis iacere, sed per surgere accipiamus pœnitere, per quòd scilicet ad lumen iustitiæ transitur. Ephe. Exurge, qui dormis: exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Sed per vesperam, propter tenebras, aduersitas vel tentatio signatur. Dicit ergo, si dormiero, scilicet in peccati somno, dicã scilicet compunctus interius, quando surgam, scilicet vt per pœnitentiam lumen iustitiæ videam? Et rursus in lumine iustitiæ positus, & superbiæ tentatione pulsatus, expectabo vesperam, id est, aduersitate, quę scilicet mentem humiliter, & liberet à peste superbiæ, vnde Greg. dicit, circa virtutũ prospera mente eleuata adiutrix aduersitas desideratur, vt profectò animus cũ virtutũ suarũ gaudio plus quàm debet attollitur, per contrarietatem præsentis vitæ edito mœrore solidetur. Vnde & nequaquã formidabo vesperam dicitur, sed expectabo. Expectamus etenim prospera, & formidamus aduersa. Vir igitur iustus vesperam expectat, quia cum exterius habet tribulationem, intus ipsa ei fit aduersitas prospera. Vel dicit, expectabo vesperam, id est, tentationem. Expectabo, scilicet nõ optãdo, sed incurrendo, quia quanto violẽtius à peccati somno ad iustitiæ lumen exurgitur, tanto antiqui hostis tentatio vehementior & obscurior sequitur. Et hinc est quòd Gen. cum ordo temporis creationis rerum narratur, primo mane, & post vesperum nominatur: quia primo dicit, factum est mane, & postea dixit, factum est vespere,

Iob. 7.

Augu.

Prou. 6.

Eph. 5.

Grego.

Gene. 1.

vespere, vbi scilicet dicit Grego. quòd creator omnium humanæ culpæ præscius tunc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Mane quippe ad vesperã ducitur: quia nimirum lumẽ rectitudinis vmbra sequitur tentationis. Sed quia electorũ lux tentatione non extinguitur nequaquam nox, sed vespera facta perhibetur. Quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit, quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus nõ extinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt, post surrectionem vesperã præstolantur, quia de peccati tenebris ad iustitiæ lumen euigilant, & in ipso iustitiæ lumine positi semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timent, sed expectant, quia vtilitatis suæ rectitudini etiã tentamenta proficere non ignorant.

Incontinentes seu in proposito benefaciendi non perseuerantes, qui rectè inuolutis comparantur, facillimè in solita incurrunt delicta, cuius rei causa hic breuiter patefiunt.

Cap. XXXIIII.

INcontinẽtes, & illi qui non se tenẽt in eo, quod est secũdum rationem rectam deliberatũ, scilicet propter passionem superuenientem, vt sic accipiatur incontinens, non tantũ circa luxuriam, sed large pro omni eo, qui recedit à ratione recta propter tentationem. Tales inquam assimilantur eis, qui inuolutis itineribus Grego. purgunt. Vnde (vt Grego. dicit) Omne quod inuoluitur in seipso replicatur. Et sunt nonnulli, qui seducentibus vitiis obuiare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis articulo in proposito non perdurant. Alius namque prauo vsu superbiæ inflatus cũ magna esse præmia humilitatis considerat aduersus semetipsum se erigit exhibere se in quibuslibet contumeliis humilem promittit. Sed cũ repente hunc vnius iniuria verbi pulsauerit, ad consuetam protinus elationem reddet, sicque ad tumorẽ reducitur, vt nequaquã, quia bonum humilitatis concupierat, recordetur. Alius quoque per auaritiam æstuans, augendis facultatibus anhelat. Is cum præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mẽtem figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantummodo sub magni moderaminis fræno possidere. Sed cum repente fuerint oculis oblata, quæ placeant in ambitionem protinus mens anhælat, semetipsam nõ capit, adipiscendi hæc occasionem quærit, & oblita continentiæ quã secum pepigerat cogitationũ se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam consuetudine captus tenetur. Quanta autẽ sit castitatis munditia conspicit, & carne vinci turpe deprehẽdit. Restringere ergo voluptatum fluxa deliberat: & reluctari consuetudini se totis viribus parat, sed vel obiecta oculis spem, vel ad memoriam reducta cũ subita tentatione concutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo confossus iacet, sicq; eum luxuria eneruem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius iræ flammis accenditur, eiusque stimulis ad inferendas proximis cõtumelias effrenatur. Cùm verò nulla furoris occasio animum pulsat, quanta sit mansuetudinis virtus, quantaque patientiæ altitudo cõsiderat, seque etiam contra contumelias patienter parat. Sed cũ parua

parua quælibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces, & contumelias medullitus inflamatur, ita, vt non solùm ad memoriam patientia promissa non redeat, sed & semetipsam mens, & ea, quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cumque furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit, & tunc se ad silentij claustra recolligit, linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frænum ponit, vix igitur sero post conuitia illata se cohibet. Quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextra, sed campi terminus coercet. De omnibus ergo huiusmodi talibus dicitur.
Iob. 6. Iob. 6. Inuolutę sunt semitę gressuum eorum. Quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad cōsueta mala semper replicantur, & quasi extra se extensi, ad semetipsos per circuitum redeunt. Et bone quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti propriis, sed sine necessitate: esse casti, sed nō sine recreatione corporis: esse patientes, sed sine contumeliis volunt, prout Greg. dicit.

Infernalis pœnæ meditatio quantum ad Mundi carnisq́; contemptum nos inducat, nutricis exemplo filium à dulcedine lactis remouentis, confirmatur.

Cap. XXXV.

INfernalis pœnæ meditatio valet ad contemptum mūdi. Nā sicut in vitis patrum dixit quidā senex: Nutrix quando vult ablactare puerum, & à dulcedine lactis amouere, ponit aliquod amarum in mammilla, quod sentiens puer retrahitur à mammilla. Sic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundi opponas, & retraheris ab eis. Iob. Nunquid gustare potest aliquis, quod gustatum affert mortem? quanto ergo magis si afferat homini mortem æternam? Consumit etiam infernalis ignis meditatus in homine carnalem affectum. Sicut enim baculus, qui versatur in igne consumitur in eo cortex, ita necesse est, vt consumatur in eo carnositas, qui sæpe de inferno meditatur.

Hypocritæ, qui quidem non causa Deo, sed Mundo morem gerendi operantur: hoc in loco non incongrue falsis nunciis odacibusq́; assimilantur.

Cap. XXXVI.

HYpocritæ assimilantur falsis nunciis qui portant arma regis picta in pixide, sed intus non habent literas, vel sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur intentione placēdi Deo, sed mundo. Et ideo opera eorum, & ipsi condemnabuntur, vt falsi testes in iudicio, quādo libri conscientiarum aperti erunt, & dicetur eis, Nescio vos.

Item hypocritæ, qui de suis operibus, & laboribus in præsenti vita remunerari cupiunt, similes sunt illis, qui fructus suos maturari non sinunt, sed ante maturationem colligunt. Et gulosis, qui non sinunt cibos suos diligenter præparari; & illis, qui segetes suas in herba colligunt, qui nihil habent tunc in autumno. Sic qui non expectant remunerationem suam à Deo, sed volunt hic remunerari per vanam laudem, vel corporis sanitatem, vel temporalē prosperitatem, nō remunerabuntur in iudicio futuro. Matth. Amen amen dico vobis, receperunt mercedē suā. Iac. Matth. 6
Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter ferēs donec accipiat temporaneum, & serotinum. Patientes ergo estote fratres vsque ad aduentum Domini. Iaco. 5.

Iracun-

Iracundi lignis aridis aßimilantur, quorum hic quatuor species ex Diui Gregorij sententia numerantur.

Cap. XXXVII.

IRacundi sunt similes illis materiis, in quibus homo ignem accendit. Nam sicut dicit Grego. quidam iracundorum sunt accẽsis calamis similes, qui dum vocibus perstrepũt, quasi quoddam accensionis suæ sonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus ad fauillam frigescunt. Alij autem lignis grauioribus durioribusque non dispares accensionẽ tardè suscipiunt, sed tamen accẽsi semel, difficilius extinguuntur: & quia tardius in asperitate se concitant, furoris sui diutius ignem seruant. Alij autem quod est nequius, & citius iracundię flammas excipiũt, & tardius deponunt. Nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plus quam primus appropinquat, & in malo secũdum tertius superat.

Diuinum iudicium quomodo agatur humani flatus pulcherrima similitudo declaratur.

Cap. XXXVIII.

IVdicium diuinum assimilatur flatui humano. Quia (sicut dicit Gregorius) nos cùm flamus, aerem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractum hũc exterius reddimus. Quasi igitur flare in vindictæ retributione videtur, qui ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concipit, & ab intimo consilio extrorsus sententiam amittit, quasi enim flante Deo ab exterioribus aliquid introrsus trahit, quando foras mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursum quasi flante Deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interiori conceptu consilij exterius iudicium damnationis infertur.

In die iudicij extremi quam strictè homines reddituri sint Deo rationem, nonnullis claris aperitur exemplis.

Cap. XXXIX.

IVdicij dies cùm venerit, reddent homines de omnibus rationem. Nam sicut in fine hebdomadæ solent pueri recitare lectiones totius septimanæ, & qui nescit reddere, verberatur, & qui scit, euadit; & operarij solent recipere mercedes pro operibus suis; & deficientibus nundinis vadunt mercatores ad solutionẽ: Sic etiam in fine mundi oportebit reddere rationem de omnibus, & recipere mercedem iudicarã. Eccles. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato siue bonum sit, siue malum. Eccl. 12.

Item in iudicio omnium hominum opera patebunt. Vnde sicut creditor probat debitũ suum per literas patentes, quas habet à debitore. Sic diabolus probabit in iudicio se actorem eorum coram summo Iudice per opera mala quæ fecerunt, quæ tunc omnibus apparebunt. Apocal. Iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris. Apoc. 20

Qui aliorum vitia iudicare intendit, qualis esse debeat, auctoritatibus breuiter demonstratur.

Cap. XL.

IVdicans aliorum vitia, debet ipse immúnis esse à vitiis. Et corrigens aliorum delicta, debet ipse mundus esse à delicijs, & præcipuè ab aspectu, & affectu terrenorum. Quia (sicut dicit Greg.) nequaquã pure in mẽbro maculam cõsiderat oculus, quem Grego.

puluis

puluis granat: & superiectas ordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. Et hinc est, quòd Deus in iudicio adultere Iudæis dixit. Ioan. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.

Ioan. 8.

Lingua iure flagello comparatur: idque quomodo existat, Diui Gregorij verbis definitur.

Cap. XLI.

LIngua cõtumeliosa assimilatur flagello, secundum illud Iob: A flagello linguæ abscõderis, vbi Greg. dicit quòd flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello enim linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua à bono opere dum vituperat reuocat, & quasi flagellum se erigit, quia dorsum timidæ mentis cædit. Sancta autẽ anima à flagello linguæ abscõditur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non querit, nec cõtumelias detractionis sentit.

Iob. 5.

Quemadmodum sit loquendum ne sermo reprehensione sit dignus neque in ipso error committatur recte edocetur.

Cap. XLII.

LOqui irreprehẽsibiliter volens, debet ipse prius examinare, quod dicit. Nam sicut per dissidente arbiter medius cõstituitur, qui vtriusque partis meritis discussis eos ad rectitudine equitatis reducat. Ita qui in dictis suis reprobari metuit, ipse prius examinando, quod dicit inter cor, & linguam, quasi æquus quidam districtusque arbiter sedeat subtiliter, pensans si recta verba cor offerat; quæ vtiliter suscipiens ad auditorum iudicium lingua perducat, sicut Grego dicit.

Quid diabolus agat, vt in nobis ignem luxuria inflammet quinque ignis similitudinibus facillime indicatur.

Cap. XLIII.

LVxuriæ ignis accenditur per exemplum maledictarum vetularum. Nam quando aliquis ignem non potest incendere in viridibus lignis, accipit lignum siccum, vt facilius succendatur. Sic facit diabolus quando nõ potest in iuuenibus accendere ignem luxuriæ, accipit vetulã siccã, & per eam facit, quod per se facere non potest. Vnde diabolus decepit primam mulierẽ per serpentem habentem vultum virgineum similem sibi.

Item accenditur ignis iste per ornatum. Sicut etiam raptores & prædones, quando volunt vnam villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliæ succendũtur. Sic diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice, quæ ornata discurrens per contratam, omnes in se aspicientes cõburit. Hæ sunt vulpeculæ Sãsonis habentes ignem in caudis.

Item accenditur ignis iste ex appositione combustibilium, scilicet lignorum, vel olei, vel picis. Sic ignis luxuriæ ex appositione ciborum, & potuum. Luxuriosis enim bonus morsellus, aut scyphus vini est quoddam incentiuum luxuriæ. Non ergo videtur habere bonam voluntatem extinguẽdi illum ignem, qui bonos morsellos, & fortia vina frequentat: sicut non videretur habere bonam voluntatem extinguendi domum succensam, qui oleum, & ligna in ignem proiiceret. Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hier. Venter mero æstuans facile despumat in libidinem.

Item accenditur ignis iste familiaritatibus mulierum, & colloquiis. Eccl. Colloquiũ illius quasi ignis exardescit. Murilegus albã pellem iuxta ignem comburit, & papillo iuxta candelam velitans comburit se. Sic homo iuxta mulierem Eccl. 9.

lierem sedens. Nulla securitas est fœno, vel stuppę iuxta ignẽ esse: sic homini iuxta mulierem. Hier. Omnis caro fœnum.

Hier. 9.

Item accenditur hic ignis flatu oris, i. suggestione diaboli. Iob. Halitus eius prunas ardere facit.

Iob. 41.

Cur Pharisæorum mandata legis in fronte, in manibus ac in angulis palliorũ ferre mos esset, idq́; quid nobis insinuet aperitur

Cap. XLIIII.

MAndata dei debent haberi in meditatione, & operatione cum recta intentione. Mos enim Pharisæorum erat portare mandata legis scriptæ in mẽbranis in fronte quasi coronã: Vt ante oculos mouerentur, & etiam ligatas ad manus in angulis etiam palliorum ipsi & etiã communiter Iudęi iacinctinas fimbrias inserebant. Sic enim præceptũ fuerat Deuter. scilicet, quòd ligarent præcepta Dei quasi signũ in manu sua, & quòd scriberẽt in limine ostiorũ, & quòd per Angelos palliorum facerẽt fimbrias, in quibus ponerent iacinctinas vittas in memoriã mandatorum Dei, vt habetur. Nu 15. quod scilicet mãdatum pharisei ad literam intelligebant & seruabant, sed intentio Dei mandantis fuit, vt ligarẽtur in manu, id est, in operatione & essent ante oculos in meditatione. In iacinctinis autẽ vittis, quæ palliis inserebantur, signatur cælestis intentio, quæ omnibus operibus nostris debet adiungi.

Deut.

Vita humana miseria quanta sit, in quibusq́; consistat, & quomodo etiã ipsamet salus ægritudo iudicãda sit, Diui Gregorij testimonio confirmatur.

Cap. XLV.

MIseria, & grauedo humanę vitæ ostenditur à defectibus corporis, & ex variis medicamentis. Nam præter hoc, quòd corpus diuersis infirmitatibus, & febribus & doloribus frequenter affligitur, etiam ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est, vt dicit Greg. Nam ocio tabescit, opere deficit, media deficiens, cibo reficitur, vt subsistat, refectione lassescent, abstinentia releuatur, vt vigeat, aqua perfunditur, ne arescat; linteis tergitur ne ipsa nimis perfusione liquefiat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat, fatigata vigiliis somno reparatur, oppressa somno vigiliis excutitur, ne sua peius quiete lassetur, vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur, quæ si æstus sit calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cumq́; inde molestias inuenit, vnde vitare molestias quærit, malè sauciata, (vt ita dixerim) de ipso suo medicamine lãguescit. Remotis ergo febribus, cessantibus doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Quod enim solatia ad viuendi vsum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quoque medicamẽ in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærẽtes ex eo grauius deficimus, quòd proni ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripi, sic superbia eliditur: quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluens quotidie portamus lutum.

Mortem necessariam esse, iuuenesq́; prius quam senes sæpissime inuadere, eamq́; sanctos appetere, similitudinibus, & auctoritatibus terminatur.

Cap. XLVI.

MOrs citius aliquando inuadit iuuenes quã senes, immo fortè plures moriuntur iuuenes quam antiqui. Sicut de animalibus accidit, quòd plures occidun-

-uidantur agni quàm pecudes, & ita cito frangitur vas nouum sicut antiquum. Et similiter scinditur citius arbor iuuenis, quàm
Isa. 30. antiqua. Isa. Subito dum nō speratur, veniet contritio illius.

Item mors timenda est propter necessitatem. Quicunque enim in carne viuit, oportet quòd moriatur. Terra enim cum homine
Eccl. 8. transit ad hominem, & sic caro cum mortalitate. Eccl. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis. Qui videt domū proximi sui ardere, non debet multū
Eccl. 38. de sua confidere. Ecclesiast. Memor esto iudicij mei: sic enim erit, & tuum, mihi heri, tibi hodie.

Item viri sancti quanto plus appropinquant morti, tanto ferventiores fiunt: sicut quærentes thesaurum eo ardentius fodiunt, quo iuxta quæsitum aurum magis appropinquando pertingunt. Et corpus naturali meatu tanto mouetur velocius, quanto plus ad suæ quietis terminum appropinquat.

Qui vere mundo mortui sunt, eis pariter mundum mortuum esse, mortificantésque seipsos spiritualiter fodientibus thesaurum assimilari, ac veram sapientiam in inuisibilibus consistere rationabiliter affirmatur.

Cap. XLVII.

Mortuus est homo mundo, & mundus ei, quando nec mundus curat de ipso, nec ipse de mundo, si enim in vno loco sit mortuus, & viuens, & si mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt: si vero mortui sunt vtrique, alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mūdum non amat, sed tamen ab illo, vel nolens amatur, & si ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus ad huc mortuus non videt: si vero, nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus in amore mundi retinetur, vicissim sibi vtrique extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuus mortuum non attendit. Et talis erat Paulus, qui dicebat. Mihi mūdus crucifixus est, & ego mundo. Gal. 6.

Item qui est mortuus mundo, oditur & à mundo. Nam sicut mortua corpora mare à se expellit, viua vero sibi retinet, sic mundus detinet suos amatores tanquam sibi viuentes, & eiicit contemptores tanquàm sibi defunctos. Ioan. Si de mundo fuissetis, Ioan. 15.
mundus, quod suum erat diligeret: nunc vero, quia de mundo nō estis propterea odit vos mundus.

Item mortificantes spiritualiter se ipsos assimilantur fodientibus thesaurum. De quibus dicitur:
Quasi effodientes thesaurū gaudentque vehementer cū inuenerint sepulchrum. Mundo enim (sicut dicit Greg.) per inuisibilē sapientiam morimur. Quæ thesauro assimilatur. Prou. Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut Job. 3. Prou. 2.
thesauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie nō iacet, quia in inuisibilibus latet: & tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relictis visibilibus in inuisibilibus abscondamur, & sic hanc effodientes quærimus, vt ratione omne quod terrenum mens cogitat, à semetipsa manu sanctæ discretionis eiiciat, thesaurum virtutum, qui latebat se agnoscat. Facile enim in se thesaurum inuenit, qui eam, quæ se male presserat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Quia autem quæsitam mortē sicut thesaurū dicit, recte subiungit, Gaudentque vehementer cum inuenerint sepulchrū. Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur mortuus; ita diuina contēplatio quoddā sepulchrū est, quo absco-

abſconditur anima. Quaſi enim huic adhuc mundo viuimus cum mente in eum foras vagamur. Sed mortui in ſepulchro abſcõdimur, cum mortificati exterius in ſecreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur viri ab importunitate deſiderior ũ temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perſtrepentium perturbationum ſemetipſos ſacri verbi gladio mortificare non deſinunt, atque intus ante Dei faciem in occulto mentis ſe abſcõ-
Ecl. 3. dunt. Col. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Qui ergo mortẽ quærit, gaudet dum ſepulchrum inuenit: quia qui mortificare ſe appetit valde ad inuẽtam requiẽ contẽplationis hilareſcit, vt exutus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerũ perturbationibus intra ſinum ſe intimi amoris abſcondat. Sciendum etiam quòd antiqui mortuos cum diuitiis ſepeliebant. Et ideo qui theſaurum quærit, gaudet cũ ſepulchrũ inuenerit: quia ſapientiam perquirentes cùm ſacræ ſcripturæ paginas voluimus, cum exempla præcedentium Sanctorum perſcrutamur, quaſi ex ſepulchro gaudium ſumimus, quia mentis diuitias apud mortuos inuenimus: quia qui huic mundo perfecte extincti ſunt, in occulto cum diuitiis requieſcunt, ſepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iuſtorum contemplationis virtute ſubleuatur.

Sequens mundum, qui aliud permittit aliudq; ſoluit, fatuo ac puero papilionem ſequenti comparatur: quod authoritatibus affirmatur.

Cap. XLVIII.

MVndum ſequens aſſimilatur fatuo, qui ſummo mane ſurgebat, vt ſequeretur vmbrã quæ ſemper eum fugiebat, & nũ-
Eccl. 34. quam eam apprehendebat. Eccl. Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic qui attendit ad viſa mendacia, id eſt, res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud ſoluunt; ſicut mendacia aliud ſonant, & aliud continent. Item mundũ ſequens aſſimilatur puero, qui ſequitur papilionem, quem non capit, ſed ab eo fugit, vel ipſum dimittit. Eccleſiaſt. Si ſecutus fueris, Eccl. 11.
non apprehendes.

Iudicibus munera omnia cordis, oris, & operis, veluti venenum fore vitanda, Diui Pauli ſimilitudine ſuadetur.

Cap. XLIX.

MVnera debent manus iudicis renuere, ſicut renuũt ſerpentem tãgere, vel venenoſum vermem ſuper ſe tenere. Si enim vermis venenoſus ſuper manum aſcenderet, protinus ipſum excuteret, ne eum venenaret, vnde
dicitur, quòd Paulus viperam, Act. 28.
quæ manum ſuam inuaſit, & ad ipſam pendebat, in ignem excuſſit. Tunc enim vipera, vel venenoſus vermis manum iudicis inuadit, vt vitam eius veneno extinguat, quando aliquis eũ muneribus tentat, vt cupiditatis veneno iuſtitiam corrumpat. Sed probus iudex eam in ignem excutit: quia hanc cum quodam quaſi furore,
& indignatione repellit. Vnde di- Iſa. 33.
citur. Beatus qui excutit manus ab omni ſ. munere. Quia triplex eſt munus, cuius acceptio, vel expectatio corrumpit non ſolum manus iudicantis, ſed etiã inter-
dum cuiuſcunque bona operãtis. Greg.
Vnde Greg. Tres ſunt acceptiones munerum, ad quæ ex fraude feſtinatur. Munus namque ex corde, eſt vana gratia per cogitationem. Munus ab ore, eſt vana gloria per fauorem. Munus ex manu, eſt præmium per dationẽ, ſed iuſtuſquiſq; ab omni munere manũs excutit: quia in eo, quod recte agit, nec ab humano corde

vanam gratiam, nec ab ore laudē, nec à manu dationem accipere quærit. Solus igitur in Dei operatione fraudem non facit, qui cum ad studia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicū gratiā anhelat.

Ei, qui obedientia operibus est assuetus, omnia onera esse facilia Deoq; obtemperanti cuncta pariter obsequi, exemplis demonstratur

Cap. L.

OBedienti Deo, obediūt omnia, & creator, & creatura. Quòd patet exemplo Iosue, quādo mandauit Soli quod staret, & stetit. Vnde Iosue. 10. Non fuit postea tam longa dies obediente Domino voci hominis. Grego. Si obedientes fuerimus præceptis diuinis, obediet Dominus orationibus nostris.

Iosu. 10.

Item assuefactio ad opera obedientiæ facit ea videri facilia. Equus enim assuefactus circumuolutionibus, de facili ad voluntatē sessoris flecti potest. Prou. Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutē tribuet. Equus iste religiosus est, cui frenū obedientiæ imponitur: quia paratus est per assuefactionem ad obediendum, vt ad dexteram, vel sinistrā vertatur. Psal. Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tuā.

Prou. 25.

Psal. 118.

Opus bonum à nobis omnibus Deus, veluti à qualibet pomarij arbore Hortus fructum requirit bonum, idq; quēadmodum sit perficiendum, duplici veteris testamenti figura clarissime insinuatur: & fauens bonum ac à malis se minimè custodiens, cui comparetur, explanatur.

Cap. LI.

OPus bonum debet offerri Deo purè; & cōpletè. Sicut iubebatur offerri hostia in lege. Nam in lege iudicis præceptum erat, vt subtracta pelle hostiæ artus in frusta conciderent. Pellem namque hostiæ (sicut Gre. dicit) subtrahimus cum à mentis nostrę oculis superficiem virtutis amouemus: cuius artus in frusta concidimus, cum distinguentes subtiliter eius intima, mēbratimque cogitamus. Item Leu. Præceptum est, vt cauda hostię in altari offerretur, vt videlicet omne bonum, quod incipimus, etiam perseueranti fine compleamus. Leui. 3.

Item operantes bona propter difficultatem, assimilantur ascendentibus: mala vero propter facilitatem, descendentibus. Nam (sicut dicit Greg.) omnis ascēsus in labore est, descensus in voluptate. Quia per nixum gressus ad superiora tenditur, per remissionem vero ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem ipsum saxum subuehere magni laboris est, ipsumq; à summis ad ima dimittere laboris nō est. Sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit; longo studio leges scritur, Soli atque imbri diu committitur, sed tamen vna, & subita scintilla consumitur. Paulatim ædificia ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aere per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Sicque fit, vt iusti ad summa per tarda incrementa proficiant, sed iniqui ad vitiorum ima sine vllo obstaculo ac difficultate descendant.

Item opus bonū requirit Deus ab homine sicut homo de qualibet arbore, quæ est in horto suo vult habere bonum fructum, ad hoc enim plantauit, & si nō portat fructum bonum, scindit, & comburit. Sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, fructum bonorū operū requirit. Alioquin scindetur, & in ignem æter-

Matth.6 æternum mittetur. Matth. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonũ, excidetur, & in ignẽ mittetur.

Item materia mollis cito dissoluitur, sic opus mollium, & tepidorum citò deficit. Prouerb. Prou.18. Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Item bona opera faciens, & à malis se non custodiẽs, similis est fatuo, qui mittit aquam in cisternam perforatam, vel vinũ ponens in vegetem fractum, frumentum in saccum pertusum. Quia quantum ex vna parte poneret, tantũ ex alia exiret. Ita talis quicquid lucratur ex operibus bonis, consequẽter perdit ex malis. Agg. Agg.2. Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculũ pertusum. De pertuso enim sacculo, sicut dicit Gre. aliunde exit, quòd alium demittitur. Quia indiscretę mẽtes mercedem, quam ex bono acquirunt, non aspiciunt quod ex malo opere perdunt. Alius namque castitatem corporis seruat, seque vigilanter circumspicit, ne quid foris reprehensibilis admittat, suis cõtentus est aliena non diripit: sed tamen odiũ fortasse in corde contra proximum seruat, cum scriptum sit: 1.Ioã. 3. Qui odit fratrem suum, homicida est. Considerat enim, quod sit mundus foris in opere, & non perpendit, quòd sit crudelis in mente. Alius iam aliena nõ diripit, iam corpus ab immunditia custodit, iam mente pura proximum diligit, & malorum præteritorum conscius lamentando se in precibus afficit: sed finita prece: læta de quibus in hoc mũdo gaudeat, exquirit, temporalibus gaudiis negligenter animum dimittit, nec curat ne in eo lachrymarum mensuram immoderata gaudia sequantur. Fitque vt bonũ nimis ridendo pergat, quod plangendo lucratus est.

Quantopere mulieribus corporis ornatus sit vitandus, cuiusq; rei signum sit, & quibus tales comparentur, exemplis non obscuris demonstratur.

Cap. LII.

ORnatus corporis est signum meretricij, & luxuriæ. Faciunt enim de templo Dei papilionem meretricis. Quia sicut papilio signum est scorti, sic ornatus exterior. Prouer. Ecce mulier Prou.7. occurrit illi ornatu meretricio præparata.

Item solet equorum venditoris equis suis imponere ramum, vel stramen super capita eorum, vel in caudis, in signum quod volũt eos vendere. Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis, in signum quod corpora eorum venalia sunt. Si quis alicuius nobilis equo imponeret signum venditionis, & per villam circumduceret eum quasi venalem, multum offenderetur. Sic offenditur Deus de sponsa sua, id est, de virgine, & maritus de vxore sua offendi deberet. Pro. Zelus, & fer- Prou.6. uor viri non parcet &c.

Item mulieres se ornantes sunt incendiariæ diaboli, templa Dei comburentes, ferentes ignem in caudis, vt vulpes Samsonis. Psalm. Incenderunt igni sanctua- Psal.73. rium tuum.

Item mirabile esset si mulier veniret ad Missam in morte mariti sui, vel patris ornata floribus. Sic est de illis, quæ veniunt ad Missam, ornatæ cum omnis Missam celebretur in memoriã Christi crucifixi, cui corona spinea imposita est, & tu imponi tibi coronã de floribus, & rosis. Sap. Co- Sap.2. ronemus nos rosis &c.

Hominem ociosum veluti signum ante diaboli sagittam esse locumq; ocio diabolo parere affirmatur.

Cap. LIII.

OCiosius homo locum facit diabolo, sed in homine occupato

cupato non habet diabolus locũ sicut res perfectè occupata nõ est capax alterius. Vnde Hier. dicit: Semper aliquid boni facito, vt diabolus inueniat te occupatum.

Hiero.

Item homo ociosus est sicut signum ad sagittam, quod vndique à sagittariis, id est, dæmonibus sagittatur sagittis tentationum. Thr. Tetẽdit arcũ suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Sed occupatio est velut clypeus contra sagittas diaboli. Eccles. Super scutũ potentis, id est, viriliter operantis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.

Thre. 5. Eccl. 27.

Passionis Christi meditatio quantum nos ad ipsius timorem inflammet, quoue modo cordis magnam afferat compunctionem prauasque expellat cogitationes, edocetur.

Cap. LIIII.

PAssio Christi inflammat corda frigida ad amorem. Non enim est lignum sic frigidum, vel aquosum, quod si homo miserit in clibanum, vel fornacem ardentem, non succendatur. Similiter etiam nec cor est aliquod ita tepidum, quòd si ponatur in fornace amoris diuini, intuendo quantum exarsit in passione, quin accendatur ad amandũ ipsum. Psa. Carbones succẽsi sunt ab eo Ber. Super omnia te reddit mihi amabilem bone Iesu calix passionis quẽ bibisti, opus redemptionis. Hic enim amorem nostrum facilè sibi vendicat totum.

Psal. 17.

Item passionis Christi memoria generat compunctionẽ, quæ expellit omnes prauas cogitationes Vnde Angelus Raphael dixit filio Thobiæ de pisce, quem ceperat: Particulam illius pone super carbones, & fumus illius fugabit dæmonem. Hic enim piscis est Christus, qui exenteratur, quãdo interiora passionis eius considerantur, & quomodo deitas latuit. Sed fel reseruatur, quãdo amaritudo illius memoriæ commendatur. Cor reseruatur, quando charitas eius consideratur. Particula super carbones ponitur; quando de illa dilectione cogitatur, & inde fumus compunctionis generatur, qui fugat omne genus dæmoniorum. Quia omnis strepitus prauæ cogitationis obmutescit.

Dei patientia peccatorem diu ad pœnitẽtiam expectantis quantum sit tãdem formidanda mulieris parturientis similitudine suadetur.

Cap. LV.

PAtiẽtia Dei assimilatur grauidæ mulieri, quæ scilicet conceptum, quem diu portauit, postea cum magno dolore eiicit. Sic Deus diu quidem peccatorẽ tolerat per patientiam, & expectat ad pœnitentiam, sed diu expectatum, & non emendatũ quãdoque subito percutit, & cũ magno vindictæ feruore, quasi cum magno dolore proiicit quem diu tolerauit, vnde dicitur. Isa. Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Non est ergo Dei patientia contemnenda ex dilatione, sed amplius formidanda. Quia sicut dicit Valer. Maxim. Lento gradu ad vindictã diuina procedit ira, tarditatemque iudicij grauitate pensat.

Isa. 42. Val. in lib. 1.

Quis meritò patiens homo debeat nuncupari, paucis naturalibus exemplis approbatur.

Cap. LVI.

PAtientia hominis quãta sit, non nisi in tribulatione cognoscitur. Nam sicut aliquis habẽs quartanas vel tertianas, non dicitur curatus esse, si in diebus in quibus non est accessio, non febricitet: Similiter nullus debet dici patiens, pro eo quòd ipse nõ turbatur cũ nulla sit ei molestia: sed si instante tribulatione, vel miseria patiẽs esset, tũc diceretur patiens, sicut ille, qui in tempore

accef-

accessionis non febricitat, diceretur esse curatus, & sanus à febre.

Item si nullus esset ventus, arbor quæ tunc non moueretur, nō diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non ardet igne absente non diceretur propter hoc incombustibile. Et sic de aliis. Sic homo sine tribulatione non debet dici patiens. Gregorius. Qualis quisque apud se lateat, illata cōtumelia probat. Sap. Per tormenta interrogemus eum, & probemus patientiam illius.

Grego.

Sap. 2.

Peccatum quantopere fugiendum sit, quàntumq; graue & ponderosum existat, & quomodo ante Solem sedenti casu, defunctoq; sepeliendo comparetur, eorum met exemplis pluribusq; ostenditur authoritatibus.

Cap. LVII.

PEccato homo non solū non debet consentire, sed neque in eius delectatione vel animo detineri. Sicut malū, & venenosum cibum homo non solum nō vult comedere, sed nec etiā gustare. Differunt enim gustare & comedere, sicut dilectari, & consentire. Nam gustare est sine glutitione super lingua tenere, sicut quando gustatur cibus si benè sit salitus, sed comedere est cum intus cibus in corpore trahitur. Sic qui intentione non vult consentire, sed tamen immoratur in delectatione cogitationis, iste & si non comedit, tamen gustat: sed ille comedit, qui peccato consentit. Col. Neque tetigeritis per cogitationem; neque contrectaueritis per consensum, vel operationem. Et nota, quòd multiplicata gustatio comestioni, vel hastui æquipollet sicut patet in his, qui vina probant. Sic frequens delectatio plerunque inducit consensum. Si ergo mortem animæ, quam facit consensus times, time tale gustare, quod disponit ad mortem.

Col. 2.

Item peccatum creaturas, quæ in se bonę erant, fecit homini noxias. Nam venenum est mors hominis, & tamen est vita serpētis. Sic ergo Deus res à se bene conditas nobis in flagellum format, vt ea ipsa & per dolorem quo feriunt delinquentibus mala sint, & per naturam, qua existunt bona, sicut dicit Greg.

Item peccatorum onus multum grauat animam. Psal. Sicut onus graue grauatę sunt super me, scilicet iniquitates meæ, sed miser homo non sentit modo onus illud, sed sentiet postea; sicut ille, qui portat vel trahit onus in aqua, nō sentit bene pōdus, donec exeat de aqua. Sic onus peccati in aquis delitiarum non sentitur bene, sed quādo exierit de aqua, id est, peccato, vel mūdo in morte sentietur. Ideo hic deponenda essent peccata tanquam onera grauissima in infernū trahentia. Ille enim qui habet magnū onus super colliū suū non cessat currendo ire, vt veniat ad locū vbi debet deponere: sic debet homo festinare confessionē, & ibi onus peccati proiicere. Vnde Heb. Deponētes omne onus, & circunstās nos peccatum.

Psal. 37.

Heb. 12.

Item ille, qui debet portare aliquod onus, tētat prius quatū pōderet, & quantū portabit, & stipendiū considerat. Sic homo quādo vult peccare, & onus peccati sibi assumere, debet considerare onus peccati prius, quòd tantum ponderat, quòd decedentes cum eo in puncto ad inferna descendunt. Tantū enim pōderat, quòd neque firmamentum ipsum hora vna potuit sustinere. Luc. Videbā sathanam sicut fulgur de cælo cadentem. Et quādiu portabit: quia forte sine fine, quod nescit, qui assumit, & quòd non poterit deponere. Psal. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Et

Luc. 10.

Psal. 48.

stipendiũ peccati, quod est mors
Rom. 6. æterna. Rom. Finis eorum mors est. Et ibidem dicitur: Stipendia enim peccati, mors.

Item peccator assimilatur cæco sedenti ad Solem. Nam cæcus cum in sole consistit, ipse radiis Solis perfunditur, sed tamen lumen non videt, quo illustratur. Sic peccator cum peccat, licèt peccati delectatione, & ardore cæcatus ipse non videat Deum neque attendat ad ipsum, Deus tamen cui omnia patent, bene conspicit illum. Vnde de pecca-
Psal. 57. toribus cæcatis dicitur in Psalm. Supercecidit ignis, id est, ardor peccati, & non viderunt Solem.

Item peccator assimilatur defuncto sepeliendo. Nam defunctus ad tumulum aliquando cum magna honoris pompa defertur, sed postmodum in terra sepultus in putredinem, & cinerem vertitur. In pompa igitur honoris ad tumulum, id est, exterminium mortis breui transitu deferuntur superbi sicut de quodam Psalm.
Psal. 36. dicit: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, sed in carnis putrediné fœtidam conuertuntur luxuriosi. Vnde possunt luxuriosi dicere il-
Iob. 7. lud. Iob, Induta est caro mea putredine, sed in puluerem terræ rediguntur auari, quòdum sagaci solicitudine terrenis actionibus subduntur, quasi subtili terræ puluere asperguntur, Iob. Sor-
Iob. 7. dibus pulueris cutis mea aruit. Cutis enim, quæ puluere respergitur, & quæ arescendo atteritur, mentes auarorum signat, quæ tunc puluere resperguntur, quando terrenis affectibus replentur, sed ideo arescunt, quia à cælestibus desideriis vacuæ quasi subtracta pinguedine inanescunt,
Psal. 62. quo contra Psalm. petiit dicens: Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cum hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo arescens contrahitur cum cor rebus exterioribus deditum atque ei dispensatione illarum in actoris sui amore non tenditur, sed in semetipso, (vt ita dixerim) rugosa cogitatione replicatur.

Item sicut stultus esset electus in episcopum si ante confirmationem aliquid committeret, vnde episcopatum perderet. Sic qui peccatum mortale committit, vnde vitam æternam amittit. Ephe. Elegit nos ante mundi constitutioné, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Eph. 1.

Inferni tormenta singulis damnatis nequaquam æqualia esse. Solis similitudine ostenditur

Cap. LVIII.

POena gehennæ, licèt sit in damnatis omnibus ab eodem igne, non tamen eodem, vel pari modo omnes cruciat. Cuius exemplum apparet in hominibus, qui stant ad æstum Solis. Quia licèt aliqui ab eodem Sole calefiant, non tamen pari modo æstuant, quia iuxta qualitatem corporis sentitur pondus caloris. Quod ergo respectu Solis facit dispar valetudo corporum, hoc facit respectu gehennæ disparitas meritorum. Vnde in eodem igne est diuersitas cruciatum, secundum diuersitates & gradus meritorum.

Pœnitens quomodo vt vere pœniteat, parturienti mulieri debeat comparari, & postea suamet opera studiose discernere, vitiorúmque vetustatem destruere, & nouitate virtutum sese decorare exemplis demõstratur, cuius pœnitentiam non esse differendã, sed continuo, perseueranter, moderatéq; peragendam fore asseritur.

Cap.

Cap. LIX.

POenitẽs debet esse parturiẽti similis. Mulier enim cum delectatione concipit, sed cũ dolore vehementissimo parturit: quia non est minimũ membrũ in parturiente, quod nõ doleat. Ita nullum debet esse membrum in corpore, quod pœnitentiam non faciat. Quia cum omnia membra fuerint instrumenta vitiorũ, debent similiter esse instrumẽta pœnitentiæ. Sic fuit Magdalena quę tot ex se exhibuit holocausta, quot habuerat oblectamẽta. Ro. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immũditiæ, & iniquitati ad iniquitatẽ, ita nũc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationẽ.

Rom. 6.

Item pœnitẽs, vel tentatus debet studiose opera sua discernere, & corrigere. Cuius exemplũ est, quia mos antiquorum fuit in dolore vestimẽta scindere. Vestimẽta enim, sicut Greg. dicit, scindimus, cũ discernẽdo nostra opera pertractamus. Si enim apud Deum nostra opera nos quasi vestimenta non tegerent, nequaquã voce angelica diceretur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimẽta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Turpitudo enim tũc nostra cernitur, cũ vita nostra ante iustorũ oculos reprehensibilis monstratur. Tanquam enim subsequentis operis tegmine velamur, quãdo culpa tentati ad lamẽta accendimur, atq; ipsis lamentis excitati ad perspiciendum lumen iustitiæ subtilius oculos mentis aperimus. Quasi in dolore vestimẽta scindimus, quãdo ex fletu discretione crescente cũcta quæ agimus districtius irata manu iudicamus.

Item sicut dicit Greg. Pœnitentium corda sterquilinio assimilãtur: quia dũ mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora sese adiiciendo coaceruant.

Item pœnitens debet destruere vetustatem vitiorũ, vt habeat nouitatẽ virtutum. Pueri enim vestes veteres laniant, vt nouas recipiant. Et armiger destruit malum equum, vt habeat meliorẽ. Et homo dissipat domũ veterem, vt faciat pulchriorem. Similiter debet homo per pœnitẽtiam destruere veterem hominem, vt induat nouũ. 2. Cor. Scimus quoniam si terrestris domus nostra dissoluatur, domum non manufactam habemus, &c.

2. Cor. 5.

Item differens pœnitẽtia vsque ad senectutem, similis illi est qui haberet quatuor asinos, & debiliori eorum totum ipsorum quatuor onus imponeret: quia talis profecto impius, & stultus reputaretur. Sic est ille qui totũ onus pœnitentiæ suæ vult in senectute sua portare, quãdo iam nõ potest laborare. Vnde Malach. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens imolat Domino debile.

Malac. 1.

Item pœnitentia accelerata, & in ætate iuuenili incæpta præseruat à putredine carnaliũ desideriorum. Nam sicut carnes custodiuntur ex salis oppositione, aliàs putrescerent, & scaturirent vermes quin sal citò apponeretur. Sic caro hominis vermes peccati, & prauę delectationis scaturit, nisi in ætate iuuenili dometur, & in seruitutem spiritus redigatur.

Item omne onus alleuiatur ex consideratione mercedis. Nã portio lignorũ vel bladi maius onus libenter assumit in humeris suis, vt maiorem mercedẽ habeat. Sic debet facere pœnitẽs maiora, scilicet onera laborum, & ieiuniorũ sibi assumere, vt magis remuneretur. Vnusquisque. n. mercedem accipiet secundũ laborem suum.

Intem qui indiscretè per pœnitentiam se affligit, similis est illi qui vermem vult excutere de ar-

bore, & excutit florē vel fructum cum verme. Et lotrici quæ pānos lacerat lauando super lapidē, & percutiēdo. Et monacho qui tantū equitauit, quod oportuit equū remanere in crastino in stabulo.

Item ille qui aufert vitā alicui, qui victurus esset per annū, homicida iudicatur. Quanto magis ille qui nimis ieiuniis, & afflictionibus efficit, vt decem annis citius moriatur, quam esset moriturus.

Bernard. Bern. Non habet callidus hostis efficacius machinamētum ad tollendum de corde charitatē, quod si efficere possit, vt in ea incautè, & sine discretione ambuletur.

Item tardius pœnitentiam faciens, similis est ei qui debitum incurrit ad vsuram: qui quanto plus differt soluere mutuum, tanto plus crescit debitū super eum, & tanto plus oportet eum dare tempore solutionis. Sic quanto diutius fuerit aliquis in peccatis, tanto plus soluet in pœna. Rom.

Rom. 2. Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, &c. Verè enim magna est vsura, quādo pro vno peccato soluitur pœna infinita, id est pro vna delectatione peccati pœna æterna.

Item pœnitentia est appetēda, & si non propter pœnam quam infligit, saltem propter gratiam quam acquirit. Solet enim homo aliquis nobilis vetulā mulierem ducere, & ignobilem in vxorem, non propter se, sed propter diuitias magnas quas habet, & propter magnam hæreditatē quam possidet. Sic & tu pœnitentiā assume tibi in vxorē, & si non propter se, quia tibi videtur grauis & turpis, tamen propter thesaurum gratię, & virtutum quem secum defert, & hæreditatem æternam quam promittit. Sap. Hanc

Sap. 8. amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui illam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et ibidē. Sciebas quoniam cōmunicabit de bonis suis. Sap. 7. Et venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Viri perfecti, vt in Dei amore feruentiores reddantur, superuacaneas cogitationes exemplo Nazareorum à mente reiicere admonentur.

Cap. LX.

PErfecti viri student resecare superfluas cogitationes, vt scilicet in diuino amore fiant feruentiores. Cuius exemplū quidem ostenditur in Nazareis, qui in veteri lege capillos corū quos in deuotione nutrierant, expleta deuotione radere, & in ignē ponere iubebantur. Quid est enim, vt Grego. dicit, quòd Nazarei capillos nutriunt, nisi quòd per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Et quid est deuotione completa capillos radere, nisi quòd tunc ad perfectionis summā cōtingimus, cùm sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flammis amoris diuini incendere, vt totaliter mens in amore Dei ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazarei capillos deuotionis perfectione consumat.

Ad finem vsque in bonum instanter esse perseuerandum, hostia sacrificij, pauonisq; exemplo hic admonemur, vt Dei gratiam impetrare queamus.

Cap. LXI.

PErseuerātia necessaria est in opere bono, sicut cauda animalis in sacrificio. Vnde cauda hostiæ iubetur offerri in sacrificio. Leuit. 3. Indecens est enim Leuit. 3. animal sine cauda. i. opus inceptum sine fine, vel complemēto. Vnde dicitur, q pauo auis, quādo amisit caudā, nō audet apparere præ verecundia. Sic sine cauda

perfe-

perseuerantię nō audebit aliquis coram Deo in iudicio apparere.

Item perseuerantia impetrat gratiam. Nā si homo tantū perseueraret in oratione, quantum pauper ad ostiū diuitis pro eleemosyna, citius impetraret spiritualem eleemosynam, quàm ille corporalem. Vnde Apostoli perseuerātes in oratione, Spiritum sanctum acceperunt. Act. 2.

Pigri hominis naturam plurium Dominorum castro, agroq́ neglecto aßimilari declaratur.

Cap. LXII.

PIger homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille qui remissus est, totum amittit. Alius enim paulatim aufert ei ius suum. Sic si spiritus remissus fuerit caro, quæ aduersus spiritum cōcupiscit, quotidie aliquid contra ipsum acquirit. Pro. Manus fortiū dominabitur, quæ autē remissa est tributis seruiet. Prou. 12.

Item piger homo similis est agro nelecto qui herbas inutiles profert, si in pace dimissus, nec fossus, nec purgatus sæpe fuerit, & bonis seminibus seminatus. Sic homo vitiorum spinas, & tribulos generat, nisi vtilibus occupetur laboribus.

Prædicatores bona docentes, eaq́ ipsimet non agentes, cæcis ac claudis comparari affirmatur.

Cap. LXIII.

PRædicatores qui dicunt, & non faciunt, similes sunt cęcis & claudis, qui sedent in introitu ciuitatis mendicantes qui transeuntibus viam ostendunt, sed nunquā in ea pedem ponūt. Contra illud Iac. Sic loquimini, & sic facite. Iaco. 2.

Item sicut esset deridendus quę argento vas fictile ornare vellet, decorare lutū, vt sordidare argētum. Sic irrisione dignus est, qui cum malus sit, bona dicit. Prou. Quomodo si argento solido ornare velis vas fictile, sic tumentia labia cum pessimo corde sociata. Prou. 26.

Quantum laborādum sit, vt diuina merita adaugeamus, seminantis, ditantisq́ exemplo instruimur.

Cap. LXIIII.

PRoficere debet homo cōtinuè in operibus suis bonis. Nam volenti ditari, non sufficit sibi non perdere, nisi annuatim crescat in aliquo. Similiter desiderans ditari in bonis spiritualibus, debet annuatim, & quotidie bona sua ampliare, vt dicitur. Ambuletis, vt abundetis magis. 1. The. 4

Item nullus vellet semen suum terrę committere, nisi crederet illud multiplicatū colligere. Ergo sicut laboraret homo ad multiplicandū semina, sic debet laborare ad multiplicandum merita, quod est secundū Deum proficere, Apostolus. In omni opere bono fructificātes, & crescentes in scientia Dei. Ephes.

In peccatis hac in vita prosperantes, qui insanis ac freneticis similes indicantur, fere per amœna prata pulchraq́ itinera ad interitum duci edocetur.

Cap. LXV.

PRosperantes in peccatis similes sunt illis qui per pulchra itinera ad suspendium pertrahūtur, vel qui per amæna prata ad carcerem damnationis ducuntur. Vnde Greg. de peccatore prosperitatibus mundi florente dicit: Honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerē peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit.

Item prosperitas peccatorū exultantium in peccatis, similis est insanis, quia tales, vt dicit Greg. non prosperitate eriguntur, sed insania quam subeunt, vnde affligi debuerunt, & exinde miseri in exultatione defluunt, vnde altius flendi sunt.

Itē peccatores tales sunt freneticis similes qui insaniā virtutem putāt: quia ex morbo esse nesciūt

hos

hoc, quòd amplius possunt. Et quasi creuisse viribus se æstimāt, dum ad vitæ terminum per augmenta doloris appropinquant, quia rationis sensum non habētes flent & rident, & tanto magna æstimatione se dilatant, quāto insensibiles malum, quod patiuntur ignorant.

Rationis vis quanta sit, & qua via semper animi cogitationes habeat regulare, amico ancillarum Domina exemplo ostenditur. Cap. LXV.

RAtio debet regere cogitationes, sicut domina regit ancillas, & familiam. Nam videmus (sicut dicit Greg.) quòd absente domina, familia deordinatur, quia ancillarum linguæ perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligūt, totum ordinem sibimet cōfundunt. At vbi repentè domina venerit, mox perstrepentes linguæ reticēt officia vniuscuiusque operis repetunt, sicque ad opus proprium ac si non recessērint reuertūtur. Similiter si ad momentum ratio discedat quasi absente domina cogitationū se clamor velut garrula ancillarū turba multiplicat. Vt autē ratio ad mētem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ se ad iniunctum opus tacitè reprimunt, dum cogitationes protinus causis se propriis ad vtilitatē subdunt.

Religiosorū vita qualis esse debeat, mortuorum similitudinibus quibusdam facile terminatur. Cap. LXVII.

REligiosus debet esse mortuus mundo. i. ad modum mortui se habere. Nam mortuus in sepulchro absconditur, & sic religiosus debet abscōdi in claustro, & nō discurrēdo vagari. Col. Mortui enim estis, & vita vestra abscōdita est cū Christo in Deo. Coll.4.

Item anima mortui à carne separatur. Et sic religiosus debet à carnali amore separari. Ecc. Qua- Eccl.47. si adeps separatus à carne. In adipe enim signatur deuotio spiritualium, quæ debet esse in religioso separata ab amore carnaliū.

Item caro mortui à vermibus consumitur, scilicet in sepulchro. Quia religiosus per pœnitētiam debet consumere corpus suum in hoc mūdo, mēte autē debet esse in cælo. Iob: Elegit suspendiū anima mea, i. desiderium æternorū: & mortem ossa mea, id est, mortificationē carnaliū desideriorū. Iob.7.

Item mortuus nō sentit si pungatur, vel deiiciatur, vel eleuetur. Et sic verè mortuus mundo. I. Reg. Sicut angelus Domini, Dominus meus, nec benedictione nec maledictione mouetur. I.Reg.19.

Item mortuus omnia temporalia relinquit. Et sic religiosus omnē proprietatē debet resignare, & omnia corā Deo, & fratribus repræsentare. & nihil sibi arrogare. I. Cor. Quid habes, quod non accepisti? Bernar. Monacho habenti proprium, negabit Deus suum proprium, scilicet cælum. I. Cor.4.

Sacerdotum veteri legis corporales perfectiones exterioresq; ipsorum immunitates negatiuè recensentur, quibus Christi sacerdotum clara similitudine spiritualia ornamenta aperiuntur. Cap. LXVIII.

SAcerdotes Christi, & clerici immunes debent esse ab illis maculis spiritualiter, à quibus clericos seu sacerdotes Iudæorū oportebat esse immunes corporaliter. Prohibetur. n. esse cæcus, id est, ne sit ignorans: claudus, i. instabilis, & ad diuersa inclināns. Et ne sit paruo, vel grandi, vel curto naso. i. ne habeat defectum discretionis, ne plus vel minus: aut aliqua praua exerceat. Per nasum enim signatur discretio, quia est discretiuus odorum.

Item ne sit fracto pede, vel manu, id est, ne amittat virtutem operandi bene, vel procedēdi de virtute in virtutem.

Item

Item repudiatur si habeat gibbũ ante vel retro, per quẽ signatur superfluus amor terrenorum.

Itẽ si lippus i. si per carnalẽ affectũ eius ingeniũ obscuratur. Cõtingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiatur etiã si habeat albuginem in oculo, id est, præsumptionem candoris iustitiæ in sua cogitatione.

Item si habeat iugem scabiem, id est, petulantiam carnis. Et si sit habens impetiginẽ, quæ sine dolore corpus occupat, & membra corporis fœdat, per quã auaritia designatur. Et etiam si sit herniosus, vel ponderosus, quòd s. gestet pondus turpitudinis in corde, licet non exerceat opere.

Mercenariis sancti viri quatuor rationibus, nec non illis qui corporaliter suspenduntur comparantur, eosq; in alia vita ab omni corporis animiq; perturbatione tandem à Deo fore liberandos demonstratur.

Cap. LXIX.

SAncti viri assimilantur mercenariis.

Primo ratione temporis, quia tempus præsens citò finiri exoptant, vt scilicet ad vitæ præmia perueniãt. Sicut mercenarij præstolantur finem diei, vt labor cesset, & recipiant premium operis sui. Iob. 7. Sicut dies mercenarij dies eius. Vbi dicit Gregor. Dies suos mercenarius euolui citius exoptat, vt ad laboris sui premiũ sine tarditate perueniat. Dies itaque hominis à vera & æterna sapientia rectè diebus mercenarij comparantur, quia præsentem vitam exilium non patriam, militiam, non palmã deputat, & eo longius à premio se conspicit, quo tardius ad finem venit.

Iob. 7.
Grego.

Secundo ratione laboris. Nam, sicut dicit Greg. Mercenarius in alienis laboribus exsudat, sed tamen sibi præmium propriũ præparat. Omnis ergo qui spe cælestium præditi exercitatione vitæ præsentis atterimur, in alieno laboramus. Nam sæpe & reprobis seruire cogimur, mũdo quę mũdi sunt reddere coartamur, & alieno quidem labore fatigamur, sed tamẽ præmia nostra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, ꝙ purè ministramus aliena.

Tertio ratione operis. Nã sicut dicit Greg. Mercenarius solicitè curat inspicere, ne vnquam dies vacuus labatur ab opere, & expectatus finis temporum inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque studio conspicit quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit, præmij fiducia proficit. Cùm verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. Vnde & electus quisque vitã suam, quasi mercenarij diem pensans, tanto fidẽtius ipse tendit ad præmium, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementum, qui sit decursus præsentis temporis pensat, dies cum operibus numerat: ne à labore vacua transeat vitæ momenta formidat: aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore refouetur, quia sequẽtis vitę premiis tanto se largius remunerari conspicit, quanto prã amore illius quotidianis se mortibus verius impendit.

Quartò ratione mercedis. Quia consideratio mercedis, homini mercenario leuiat pondus laboris. Et similiter sanctis Viris consideratio prẽmij minuit laborem exercitij. Vnde Greg. dicit: Mercenarius cũ facienda opera conspicit, mentẽ protinus ex longinquitate, & pondere laboris adiicit. Cùm verò lassescentẽ animũ ad considerãdum operis premiũ reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat, & quod graue expẽdit ex opere, leue æstimat ex remuneratione. Sic

electi

electi quique cùm mundi huius aduersa patiuntur cum honestatis contumelias, rerũ damna cruciatus corporis tolerant esse grauia, quibus exercentur pensant. Sed cum mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmij, quã sit leue, quod patiuntur inueniunt: quòd enim valde esse importabile ex dolore ostenditur, cõsideratione prouida ex remuneratione leuiatur.

Item sancti Viri assimilãtur illis, qui corporaliter suspendũtur. Quia sicut ille, qui suspenditur corpore ad alta sustollitur, vt ibi moriatur. Sic quoque Viri sancti ad alta per contemplationem se subleuant, vt affectibus terrenis Iob.7. intereant. Vnde Iob: Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Grego. Sancti Viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquã possunt. Et idcirco suspendium eligunt, quia nimirũ desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt; suspensi autem mortem suis ossibus inferunt: quia amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quòd fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur.

Item Sancti post hanc vitã liberantur ab omni pœnalitate, & molestia, quam patiuntur in hac vita. Nam licèt cardui, & vrticæ granis in campo socientur, tamẽ cum ponuntur in horreo, societas illa separatur. Et sic affectiones & tribulationes, quibus modo Sancti coniuncti sunt in campo Mundi omnes separabantur ab ipsis, cùm reponentur in horApoc.21. reo cæli. Apoc. Abstergit Deus omnem lachrymã ab oculis eorum, &c.

Mysticam sacræ scripturæ intelligentiam assidua eius lectione haberi, vnica hominis ignoti cognitionis similitudine breuiter ostenditur.

Cap. LXX.

SCripturæ sacræ intelligentia mystica assidua eius lectione aperitur. Cuius exemplũ est (secundũ Greg.) sicut ignotorũ hominum facies cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu colloquij eorum, & cogitationes indagamus. Ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud quam facies videtur. Sed si huic assiduo vsu communicamus, intimam mentem ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facile in eius verbis cognoscimus aliud esse, quod intimant, aliud quod sonant. Tanto autem quisque notitia illius extraneus redditur, quanto in sola eius superficie ligatur.

Silentij vtilitas quanta sit, linguaq; refrenatis quantum prosit, duobus naturalibus indicatur exemplis.

Cap. LXXI.

SIlentium feruorem deuotionis seruat. Solet enim obstrui vas in quo est vinum, vt vinum fortius fiat, vel sit, & potus coopertus colorem suum, & munditiam conseruat. Sic qui vult deuotionem cordis, & munditiam conseruare, debet os clausum tenere. Psal. Concaluit cor meum Psal.38. intra me, &c.

Item silentium seruare est os, vnde exit ignis & flamma omnia comburens, obstruere. Iac. Lin- Iaco.3. gua ignis est, &c. Ecce quantus ignis quam magnam syluam incendit, id est, virtutẽ bonorum operum consumit.

Simoniacus Leoni ac Latroni comparatur: cuius peruersitas ex illorum similitudinibus indicatur.

Cap. LXXII.

SImoniacus assimilatur Leoni, quia procurat, quod ecclesiæ

clesia quæ est sponsa Christi, aliunde grauida sit, quam de suo viro quæ de solo Spiritu sancto concipere debet: sed simoniacus facit quod concipit de spiritu maligno, & sic ea facit nutrire filios adulterinos, & filios proprios exhæredat à patrimonio Christi, constituens hæredes filios diaboli. Ecclesiastic. Omnis mulier relinquens virum suum, peccabit, & statuens hæreditatẽ ex alieno matrimonio. Eccl. 23.

Item Simoniacus assimilatur latroni. Facit enim Simonia homines esse latrones, & sacrilegos, quia scilicet sacra sunt ea, circa quæ latrocinium exercent. Absurdum est enim dicere eum qui furatur, vel capit calicem alicuius ecclesiæ sacrilegium, vel furem esse, & non eum qui furatur tam ecclesiam quàm quæ ad eam pertinent. Ioan. Qui non intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Ioan. 10.

Quamplurimis perspicuisq; exemplis sacra scriptura testimoniis quantopere malorum socitas, qui cum bonis viris nunquam versantur, ne carũ malitia patefiat, sit fugienda enucleatur.

Cap. LXXIII.

Societatem bonorum fugiunt mali, ne eorum malitia appareat. Sicut mulier turpis non libenter sederiuxta pulchram, ne turpitudo illius magis appareat: quia opposita iuxta se posita magis elucescunt. Sic mali non sociantur bonis libenter, ne malitia sua eorum bonitate magis euidens fiat Ioan. Omnis qui male agit, odit lucem, & nõ venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Ioan. 8.

Item societas mala trahit ad peccatum sicut accidit de spinis, quod vna trahit aliam. Prouerb. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, &c. Et idcirco, sicut non est tutum ægroto esse in aere corrupto, quia ex hoc cito recidiuum pateretur, sic non est tutum bonis esse in consortio peccatorum, ex hoc enim ad peccatum inducuntur. Prouer. Amicus stultorum efficietur similis. Vnde, sicut non est secura ouis iuxta lupum, nec stuppa iuxta ignem, nec sagimem iuxta catum. Sic nec iustus iuxta peccatorem, nec mulier iuxta pecatorem. Cor. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Prou. 2. Prou. 13. 1. Cor.

Item societas mala est vitãda. Nam qui non vult esse leprosus, debet vitare cõsortium leprosorum. Sana poma sociata putridis citius corrumpuntur, & sani cum infirmis citius infirmantur. Psal. Cum peruerso peruerteris. Prou. Non delecteris in semitis impiorum, nec tibi placet malorũ via. Psal. 17. Prou. 4.

Item societas mala non est toleranda propter vtilitatem temporalẽ. Nam si quis esset in domo succensa, vbi nõ esset nisi vna fenestra, per quã nõ posset exire, indutus & oneratus, potius omnia sua dimitteret antequam non exiret. Sic quilibet dispendium suorum, & suæ carnis quantumcunque potius deberet sustinere, quàm in consortio malorum remanere in periculo suo. Vnde Genes. Ioseph relicto pallio vt manu fœminæ fugit. Et homo de periculo maris libenter nudus euadit. Gene. 39

Item socius malus abiiciendus est, sicut dens putridus de ore deiicitur, ne alios corrumpat, & ouis morbida de grege aliarum, & leprosus de cõsortio hominũ. Et pomum putridum de aceruo aliorum. 1. Cor. Modicũ fermentum totam massam corrumpit. 1. Cor. 5.

Quàm benigne bonis temporalibus viris præsertim spiritualibus prouideat Deus, tum exemplis tum auctoritatibus ostentatur.

Cap.

Cap. LXXIIII.

SOlicitudo temporaliũ est viro spirituali cõtemnenda. Nã qui ad fontem vadit nõ est solicitus quid bibat. Quid ergo times stulte? prouidentia Dei maior est fonte. Cogita quòd seruus debet esse solicitus quomodo bene seruiat domino suo, & domini est prouidere ministro suo. Vnde dicitur: Omnem solicitudinẽ vestrã proiicientes in eum, quoniã ipsi cura est de vobis. Matth. Nolite solicite esse dicentes, quid mãducabimus, &c. Chryso. Escam corporis si solicitus nõ fueris, habebis: iustitiam verò si solicitus nõ fueris, non habebis. Quis est pater qui non prouideat filiis suis, cùm viderit eos egere? Matt. Scit pater vester, quia his omnibus indigetis.

1. Pet. 5.
Matt. 6.
Chryso.
Matt. 6.

Quo pacto spes tuta fiat, & adiutor, & quantum sit semper in Deo sperandum terminatur. Cap. LXXV.

SPes iuuatur ex bonis operibus, securus enim debet esse de re, qui habet bonũ pignus apud se. Securi itaque sunt de regno futuro, qui habent bona opera, quæ quasi pignora sunt regni cælestis. Greg. cùm opus proficit, regni cælestis fiducia crescit.

Item spes iuuatur ex tribulationibus. Certus enim potest esse de re venali qui prèciũm apud se habet. Sic debet esse certus de regno eterno qui multas tribuationes sustinuit, quibus regnũ celorum emitur. Acto. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Act. 14.

Item sperandum est Deo, quia sperantes in se, sustinet ne cadãt. Naturaliter enim qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, vt patet in puero, in infirmo. Sic naturalis ratio dicta animæ cognoscẽti debilitatẽ suam, quod fortiori se inniti debeat, s. Deo. Quia de facili transit malũ passum, qui habet bonam appodiationem, scilicet Deum, qui bene potest eum extra malum passum eiicere. Veritatis enim est prestare fulcimentũ innitenti sibi, sed vanitatis est negare. Vnde cùm Dominus veritas sit, innitẽti sibi non se subtrahit, sicut solent facere mali pedis sequi eis qui appodiant se sibi, quia subtrahunt se, vt cadant. Isa. Speret in nomine Domini, & inueniatur super Deum suum. Isa. 1.

Valde monstruosum esse de Dei gratia superbire, difficulterq; superbos humore gratia carentes à propria voluntate deflecti definitur. Cap. LXXVI.

SVperbire de gratia à Deo data, monstruosum est. Nã sicut monstruosum esset, quod ex muliere nasceretur bufon: sic monstruosum est, quod aliquis ex gratia Dei, sibi data à Deo efficiatur superbus. Et talis etiam de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento interficitur. Greg. Qui de virtutibus se extollit, nõ de gladio, sed medicamento se interficit. Greg.

Item superbi difficulter à propria voluntate, quia carent humore gratiæ. Virgula enim quãto plus habet de humore, tanto citius flectitur. Sic qui plus habet de gratia, citius obèdit: sed lignũ aridum cito frangitur, dum flecti creditur: sic superbi qui sine humore gratiæ sunt, flecti non possunt Eccle. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut thaurus, ne fortè elidatur per stultitiã virtus tua, & comedat folia tua, & fructus tuos perdat, & relinqueris velut lignum aridum in deserto, id est, sine meritò. Eccl. 6.

Diaboli tentatio in quo potissimum fiat peccato, illiq; obsequi quantum obsit, ac quos præcipuè Deus in hoc mundo tentari tribulariq; patiatur: quomodoue tentationibus resistendum sit, examußim explanatur.

Cap. LXXVI.

Tentat diabolus hominē de illa re, qua magis consueuit decipere: sciens quòd membrum citius frangitur, vbi prius fractū fuerit, quàm alibi. Et citius incēditur lignum quod aliquādo fuit in igne, quàm si nūquam fuisset. Et citius cadit homo in infirmitātem quàm aliquando habuit, quā in aliam. Sic homo facilè inclinatur ad peccatum quod aliquādo fecit.

Item tentationis delectatio corrumpit cinceritatē animæ, etiam sine consensu operis, sicut mulier non dicitur casta, quæ libenter audit verba corruptoris, dato etiam, quòd ei in opere non consentiat, & quæ appetit diligi, etiam si corrumpi non appetat. Aug. Non solū appetere, sed appeti velle, criminosum est. Sic nō est reputanda casta anima, quæ tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, quamuis peccatū facere non velit. Aug. in Reg.

Item tentat diabolus & impugnat maxime illos, qui ipsum deserunt, & ad Deum se conuertunt, vt Pharao filios Israel fugiētes persecutus est. Glosa. Qui ab illecebris mundi abstinere, & in Christo piè vult viuere, persecutionem patitur. Dum enim diuino seruitio cōstringi exoptat, bellum diaboli contra se excitat, sicut rex sibi subditos non impugnat, sed aduersarios.

Item tentationibus, & suggestionibus non resistentes, nō possunt coniungi Deo. Vnde assimilantur illis mulieribus, cùm quibus in veteri lege non poterat sacerdos matrimoniū contrahere. Nam Leuit. 21. Præceptū est sacerdoti, vt virginem tantùm duceret in vxorem: sed viduam, & repudiatam, sordidā, & meretricē non acciperet. Per viduam enim intelligitur anima, cuius mortuus Leui. 21. est carnalis vsus, sed nō affectus, quam sola necessitas retrahit à malo, non charitas. Et talis potest dici vidua de vno marito, quæ lambit vbi mordere non potest, id est, delectationes præteritas quas habere non potest, cupit: sicut canis lingit hastile, et scutellam post cibum. Thim. Vidua in deliciis viuens, mortua est. Glo. morte peccati, vel morte animæ. Talis enim vidua, quando cōtingit ei aliquid, quod tædet, semper recogitat maritum mortuū, quāuis pessimus fuerit: & talis est anima, cui quando contingit aliquid aduersi, semper suspirat ad ea, quæ dimisit, vt filij Israel ad ollas carnium in Aegypto. Per repudiatam significātur illi quos negocia mundana repudiāt, & ad illa se ingerunt non vocati, & à mundo contemnuntur, & opprimuntur, & tamen mundum non contemnunt. Sicut meretrix ad leccatorem suum accedit, licet ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas molestias sustineat. Aug. Ecce turbat te mundus, & amatur, quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum? Tales etiā similes sunt leccatoribus, qui in curiis Principum bonis nutriti morsellis, licèt fastidientur, & licentientur, tamen expulsi per vnum hostium, redeunt per aliud. Sic quidam ita sunt allecti illecebris, & delectationibus mundi, quod licet aduersitatibus, & molestiis impugnentur ab eo, tamen non recedunt. Per sordidam intelligitur anima, quæ immundis affectionibus maculatur. Si vis ergo desponsari Christo, auferas tibi vestimenta sordida, vt omni tempore vestimenta tua, id est, opera sint candida. Rom. Abiiciamus opera tenebrarum, &c. Per meretricem autem, quæ cuilibet patet libidini, intelligitur anima, 1. Thi. 5. Augu. Rom. 13.

Hier. 2. quæ cuilibet cedit tentationi. Hier. In omni via prosternebaris meretrix. Nulla ergo talis anima est Deo coniungi apta.

Item tentari & tribulari Deus hominem permittit, etiam postquã ei magna dona contulit. Vnde Salomon (sicut dicit Grego.) diuinitus sapientiam accepit, & statim post meretricem mulierũ quæstione pulsatus fuit. Quod igitur Salomon mox post tantam reuelationem certamen turpium mulierum pertulit, designauit, quòd mentem nostram sæpe cõcessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat: sed hãc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, vt quæ sublevata immẽso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit inueniat. Sic Helias diuina gratia præditus, sermone cælos aperuit: & tamen probatus, subito infirmus per deserta fugiens, vnam mulierem expauit. Sic & Paulus ad tertium cælum ducitur paradisi penetrans secreta considerat; & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius impugnatione in se fatigari spiritus legem dolet.

Item tentat diabolus primo blandiendo, quasi procando, sicut leccator primo salutat mulierem procando, sed postquam fuerit ab eo corrupta semel, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam postea aliquid ei denegare: sed plerunque contra cor suum obedit ei in omnibus. Sic anima diabolo semel exposita per consensum peccati, non habet amplius audaciam ei resistendi, sed dicit illud Hier. Adamaui alienos, post eos ambulabo. Hier. 2.

Item tentatio mala est statim à principio repellenda, sicut ignis antequàm crescat, extinguendus est, & infirmitas antequam radicetur, sanari potest. Greg. Si tentationi in corde nascenti festine non resistitur, eadem mora qua nutritur roboratur. Iac. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Esto ergo sicut Dangerosus epulator, qui cibos immũdos, seu nõ bene paratos vertit, vel reiicit in faciẽ apponentis. Sic cum indignatione tentationes reiiciẽs, quasi scutella sua diabolum in fronte percutit. Item qui pannos suos comburi sensit, ignem amouet. Et miser homo se sensit cõburi igne concupiscentiæ malæ, & luxuriȩ, & pedem mentis non retrahit. Grego. Iac. 4.

Item tentatio mala, vincitur oratione. Exod. Cũ leuaret Moyses manus, & oraret, vincebat Israel. Iudith. Memores estote serui Dei, Moysi, qui Amalech non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando eiecit. Plus enim valet vnus Sanctus orando, quàm multi peccatores præliando. Itẽ tentationes repelluntur per confessionem. Latrones enim fugiũt eos accusantes. Sic dæmones fugiunt peccata reuelantes, & confitentes. Hier. Reuelata traditione confusus fugiet inimicus. Ecclesiastici. Qui reuelat arcana amici, fidem perdit. Exod. 17 Iudith. 4 Hiere. Eccl. 27.

Itẽ vincitur tentatio carnis spiritualiter per fugã, sicut extinguitur ignis per separationẽ lignorũ, Cor. Fugite fornicationem. 1. Cor. 6.

Peccatorum caussa hominis vitam abbreuiari serui unico exemplo, duabúsque sacræ scripturæ auctoritatibus approbatur.

Cap. LXXVIII.

TEmpus abbreuiatur homini propter peccatum. Nam si aliquis haberet seruum vel filiũ, cui dedisset pecuniam ad negociandum, & totã cõsumeret filius prodigus, vel etiam de pecunia sua ipsum impugnaret, nõ plus ei daret, sed potius residuum ei auferret. Sic facit Deus plerunque pecca-

peccatori de tempore, quod dedit ei ad pœnitentiam, & ille abutitur eo in superbiam, & Deũ impugnat. Pro. Timor Domini apponit dies, & anni impiorũ breuiabuntur. Sicut medietas membri abscinditur ne totum corrũpatur. Psalm. Viri sanguinum & dolosi, non dimidiabũt dies suos.

Prou. 10

Psal. 54.

Hominis ad benefaciendum tepiditas quantum Deo displiceat, & quot animæ damna afferat breuibus ostenditur verbis exemplisq; perspicuis.

Cap. LXXIX.

TEpiditas iram Domini prouocat, sicut aqua tepida prouocat vomitum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Tepidus à Deo euomitur, cum in deterius labi permittitur, vel cũ impœnitẽs moritur.

Apoc. 3.

Item tepiditas fiduciam tentãdi diabolo præstat. De multis enim tentat tepidũ, de quibus non auderet tentare feruentem. Oleæ enim feruenti muscæ non insident.

Item tepiditas reddit hominem impotentem, & contractum: vt patet in illis, qui cum fortes sint corpore, tamen possunt vix partem pœnitentiæ facere, quam facit vna vetula totam. Quod accidit ex tepiditate eorum, quia paruum habent desiderium. Bernardus: Forsitan non possumus, quia non multum volumus.

Verus timor hic Animæ ostiarius iure nũcupatur, qui quidem à seruili timore, facile seiungitur, & quantum Dei timor nobis prosit aperitur.

Cap. LXXX.

TImor est sicut ostiarius animæ. Nobiles enim in egressibus habẽt ostiarios cum baculo turbam arcentes, ne comprimant eos, & personas suppositas, ne super collum suum se ingerant, expellunt. Sic anima iusti, quãdo exit ad loquendum, vel videndũ, timorẽ habet pro ostiario, cuius baculus est totus infernus ad expellendum turbas malarum cogitationum, ne ab eis comprimatur Iesus, id est, salus animæ per consensum. Vnde Turbæ te comprimunt, dictum est ei. Et ideo non est exeundum sine ostiario. Sed timor seruilis non est ostiarius viuus, sed pictus: quia manet in timore seruili peccandi voluntas, & sequeretur opus, si putaretur impunitas, vt dicit Aug. Est ergo timor seruilis, vel mundanus sic verè sicut ostiarius pictus in portis diuitum, qui eleuata claua videtur percutere ingredientes, & ingressum prohibere: quod non facit. Sic timor, qui sine charitate est, videtur peccatum expellere, sed nõ expellit. Item timor bonus præparat cor hominis Deo. Quando enim aliquis magnus vult hospitari in aliqua domo, præmittit nuncium, qui domũ mundet, & præparet. Sic Deus facit immittendo timorem. Ecclesiast. Qui timẽt Dominum, præparabunt corda sua, scilicet ad recipiendum eum, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Item timor mundanus quo quis magis eligit malum animæ quàm corporis, facit eum similem rustico, qui eundo ad forum portat sotulares suos in collo suo, magis eligens lædere pedes suos quam sotulares.

Aug.

Eccl. 2.

Tribulationum, quæ & flagellis ac aquis optime iure assimilantur, maximus ostenditur fructus: & cur Deus in hoc mundo nos torqueat: quantumq; fugientes tribulationes sint improbãdi, pluribus exemplis atque sacræ scripturæ testimoniis declaratur.

Cap. LXXXI.

TRibulatio separat hominẽ ab amore mundi, & peccati, est enim velut absynthium, quo viri spirituales à temporali consolatione separantur, sicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris separantur. Electis enim suis Deus iter asperum facit, ne dum

delectantur in via, obliuiscantur eorum, quæ sunt in patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollæ in qua decoquitur, nisi sæpe moueatur: sic cor hominis adhæret mūdo, nisi tribulationibus pulsetur. Augu. Augu. Ecce turbat me mundus, et amatur: quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum?

Item tribulationes similes sunt flagellis seu virgis scoparum nodosis & duris, quibus pueri castigantur, & earundem etiam fasciculis, domorum habitacula à sordibus, & immundiciis expurgantur: similiter etiā ex tribulationū flagellis castigantur insipienter peccantes, & purgantur, qui humiliati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim (sicut Gregor. dicit.) Grego. Diluit culpam, cum mutat vitā. cuius non mutat mores, non expiat actiones.

Itē tribulari permittit Deus hominē, vt liberet eū à pœna, & vt proficiat in disciplina. Sicut pueri quanto plus verberantur, tanto magis addiscunt, & melius faciūt cōmodū suū, quā si dimitterētur volūtati suę. Isa. Misereamur impio, & nō discet facere iustitiam. Isa. 26.

Itē tribulationē fugiēs in mūdo isto, magis tribulabitur in alio. Nam scelestus, qui non vult, vel non potest soluere, de sua taberna spoliatur, vel verberatur ad valorē. Sic peccator, qui nō vult modo facere pœnitentiā, & soluere, quod debet; verberatur in præsenti infirmitate, vel alia tribulatione, vel soluet in centuplū in inferno, vel purgatorio. Vnde Isi. Isido. Nequaquam delinquenti parcit, quoniā peccatorē, aut flagello tēporali ad purgationem ferit, aut iudicio æterno puniendum relinquit, aut ipse in se homo pœnitendo punit, quod malè admisit.

Item tribulatio temporalis ad libertatem æternæ gloriæ perducit. Sicut homo diu tenet bestiā quam emit ligatam in domo sua, donec fuerit domestica, & tunc dimittit eam liberè ire per domū. Sic ligat Deus nos tribulationibus modo, & infirmitatibus in præsenti, sed pòst dimittit nos liberè ire in domo sua cælesti, cum creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem glorię filiorum Dei. Rom. 8.

Item tribulatio à peccato retrahit, & ignem concupiscentiæ extinguit. Est enim succursus homini missus à Deo. Si enim domus alicuius esset igne succensa, si quis ei aquam ad extinguendū illum ignem afferret, obsequiū, & subsidium reputaret, & non nocumentum. Tribulatio enim aqua est quæ domum consciētiæ igne concupiscentiæ succensam extinguit. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua. Eccl. 3.

Item si quis ab hostibus suis duceretur super equum velocem, vbi esset occidendus, gratum haberet, si quis equum illum occideret, vel necaret, vt sic ab hostibus liberaretur. Quantum ergo gratum debet esse ei, qui corpus suum, à quo ad mortem ducitur, infirmitate, vel tribulatione aliqua debilitat, vt scilicet à dæmonibus, & à pœna liberetur? Gre. Grego. Durum non æstimes, quòd pateris dum ab æternis cruciatibus in tua passione liberaris.

Item ad vitam rectam errantes reducit. Quando enim aliquis porcum suum, vel ouem ducit ad pascua, vel ad forum, & non vult sequi, ligat eū fune, vel virga percutit, & sic inuitū ducit. Sic Deus ligat nos infirmitatibus, & aliis defectibus, quia aliter nolumus eum sequi, nisi ligati. Ose. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Ose. 11.

Item

Itẽ tribulationes fugiẽtes, & gloriã Christi adipisci cupiẽtes, similes sunt his, qui sociant se mercatoribus in lucro tantũ, & nõ in damno. Sic tales volunt esse comites Christi in consolatione, nõ autem in passione, cùm tamẽ dicat Apostolus: Sicut socij passionum estis, sic eritis, & socij consolationis. 2.Cor.1.

Verbo Dei carentes spiritualiter, grauiterq; famescere naturali similitudine, & auctoritate monstratur.
Cap LXXXII.

VErbi Dei carentia assimilatur fami. Vnde Greg. Sicut fames carnis, est subtractum subsidiũ corporis: ita fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per Prophetã dicitur: Emittam famem in terra, non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Amos. 8. Sicut ergo pauperes festinant ad portã diuitis, vt habeant refectionẽ corporalẽ vnius diei, & multum infirmus est, vel debilis, qui illuc non properat: sic ad refectionem animæ multo magis debemus currere. Iac.2. Iac. Sit autẽ omnis homo velox ad audiendum.

Vitam æternam, quæ in Dei consistit visione, nos ab omni malo liberare, & omni bono replere, iureq; hæreditario fidelibus conuenire, quàm plurimis sacræ scripturæ exemplis redditur perspicuum. Cap. LXXXIII.

VIta æterna erit in visione Dei, quę liberabit ab omni malo. Nam si visio serpentis ęnei liberabat ab omni morsu serpentino, quanto magis Dei visio liberabit ab omni nociuo?

Item replebit omni bono. Nam si visio Heliæ in curru igneo subleuati impleuit omnẽ petitionem Helisei, & votum: multo magis diuina visio, & fruitio implebit omni bono desiderium cordis humani. Et si mannæ degustatio in deserto dabat omnis saporis suauitatem: multo magis Dei fruitio in cælo dabit omnis delectationis voluptatem. Psal. Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Psal. 35.

Item vita æterna debetur nobis iure hæreditario. Vnde sicut turpe est, quãdo terra aliqua venditur, quod ab eis, qui sunt de cognatione vendentis non ematur, sic cùm nos homines simus fratres Christi, hæreditatẽ regni cælestis, quam vẽditioni nobis exponit, emere debemus. Iud. Eme agrum meum, qui est in Anach: Iud. 32. tibi enim competit iure hæreditatis. Item Deus ostendit multum valere gloriam vitæ æternę, quando eã tã durè vendit amicis quos nullo modo deciperet. Petrus enim emit eã martyrio crucis: Paulus amputatione capitis, & sic de aliis. Et ipse filius Dei emit eam amicis suis effusione sanguinis. Magna ergo insania videtur esse illius, qui credit ad melius forum habere rem venalem, quàm filius aut seruus, vel quam ipse paterfamilias. Sic qui paradisum ad melius forum vult habere, quã sancti Viri, aut ipse Christus. Luc. Nonne Christum Luc. 24. oportuit pati? &c. Grego. Quis Grego. Sanctorum sine tribulatione coronatus est? facta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quæ toleramus.

Quot modis vocet nos Deus, quoue modo ad cælestes nuptias intrare compellat, præclarißimè enucleatur.
Cap. LXXXIIII.

VOcat Deus hominem multipliciter. Solet enim inter homines fieri vocatio, scilicet per literas, per nutum, per vocem, & per nuncios. Literæ igitur Domini offeruntur tibi per prædicatores, quas literas Dei sui audit, vel legit, qui audit verbum Dei: si autem seruus alicuius magni Domini cum literis Domini sui veniret, & apportaret bonum nuncium, cum deuotione & ho-

nore susciperetur: sic & prædicator debet recipi. Luc. Qui vos
Luc. 10. tor debet recipi. Luc. Qui vos
reci pit, me recipit. Sed multi literas Domini sui non recipiunt, nec audire volunt, nec ad citationes eius veniunt, licèt omnia teneant ab eo, sed ad citationes mundi & diaboli, scilicet ad quos
Pro. 1. non tenentur, citò vadunt. Prou. Vocaui scilicet per literas prædicatorum, & renuistis.

Item sicut gallina vocat pullos suos propter miluum, qui ad ipsam currunt, & abscondit eos sub ala. Sed miserrimus pullus aliquando est intentus circa spicam vnam, & non venit, & capitur à miluo. Sic miser homo intentus nimis rebus temporalibus, non vult ad Deum venire quando vocatur à Deo: & ideo rapitur à
Hier. 8. diabolo. Hiere. Apprehenderunt mendacium, & noluerũt reuerti. Mirabile est, quod canis vocatus à Domino, statim venit, & currit ad eum. Et factura ad creatorem, filius ad patrem, beatificandus ad beatificatorem, infirmus & ęgrotus ad medicum & sanatorẽ, egenus & pauper ad ditatorem, & locupletatorem, seruus ad Dominum ire contemnit. Ideo con-
Iob. 29. queritur Dominus. Iob. Seruum meum vocaui, & non respondit mihi: ore proprio deprecabar illum. Glo. ore prædicatorum. Si rex vocasset pluries seruũ suum, & contemneret venire, multum indignaretur. Et quomodo non irasceretur Rex cæli, qui totiens vocat hominum, & venire nõ vult?
Isa. 65. Isa. Omnes in cęde corruetis, pro eo quod vocaui, & non respondistis mihi.

Secundo vocat nos nutu manus, vel signis creaturarum, quæ nobis innuunt, vt ad Deum veniamus. Malus est monachus, qui non intelligit signum Abba-
Prou. 1. tis sui. Prouer. Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Extendit enim Deus manũ suam beneficia largiendo, innuendo per hoc, vt ad eum veniamus, sicut vocatur accipiter, vel canis cibũ ostendendo. Sed nota, quod accipiter saturatus non redit ad Dominum nutũ, sed famelicus. Et ita non diuites ad Deum, sed pauperes famelici veniunt. Et ideo addit, Non fuit qui aspiceret. Stultus reputaretur ille, qui signum, quod ponitur ad vinum, id est circulũ, vellet cũ vino portare, sic qui ista visibilia, quę sunt signa regni cælestis, vult habere cum regno, vel pro regno. Aug. Augu.
Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te.

Item volũt habere oua, & obulum vnũ, & nummũ pro regno.
Hie. Impossibile est, vt quis fruatur bonis præsentibus & futuris, Hiero.
vt hic ventrem, & illic mentẽ impleat, vt de diuitiis ad diuitias, de delitiis ad delitias transeat, vt in cælo & in terra gloriosus appareat.

Tertio vocat voce, id est inspiratione. Isa. Aures tuæ audient Isa. 30.
verbum post tergum monentis. Psal. 84.
Psalm. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, qui stat ad ostium cordis, & pulsat. Sed multi ei non aperiunt: quod est magna rusticitas non aperire Domino suo. Et ideo sequitur: Despexistis omne consilium meum.
Audires consilium amici tui de Psal. 84.
rebus tuis seruandis: & de salute animę tuę consiliũ Dei nõ audis.

Item vocat per noncios, id est, per flagella, quæ deferunt nobis Sap. 16.
signa salutis. Sap. Ad correctionẽ in breui turbati sunt, signum habentes salutis. Libenter recipit homo nuncios ab amico suo sibi transmissos. Sic debemus amplecti tribulationes à fideli amico nobis transmissas. Prou. Quẽ di- Prou. 3.
ligit Dñs, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Glosa.

Tanto

Tanto minus de flagello quo castigamus murmurare debemus, quanto in eo paternæ dilectionis munus accipimus. Isti ergo nūcij
Heb. 12. deferūt nobis atras salutis. Heb. Flagellat omnē filium quē recipit. Istis nuncijs debemus respōdere per contritionē, confessionē & satisfactionem, non turpiter eiicere, nec sine honore remitte-
2. Re. 10 re, sicut dicitur de nūcijs Dauid ad Amon missis. isti nuncij compellūt nos intrare ad nuptias æ
Luc. 15. ternas. Vnde dicitur: Cōpelle intrare. Glo. Qui tribulationibus tracti ad amorē Dei redeunt, cōpellūtur intrare. Et nota quomodo solicitus est de nobis. Quando aliquis inuitat aliquē ad prandium, vellet fortè quòd nō veniret: sed Deus non ita, immo vim infert, vt secū maneamus, & inuitat nos, vsque ad vestiū laniationem, vel lacerationē, & trahit per subtractionē temporaliū, & infirmitates, quod est vestes la-
Ose. 11. niare. Osea. In funiculis Adam trahā eos, in vinculis charitatis: quia multos seducit prosperitas, quos aduersitas reducit. Hoc patet in Paulo, quē cæcitas humi-
2. Par. 36 liauit: & in filio prodigo, quem fames reuocauit: & in Manasse, quem aduersitas conuertit.

Hominis volūtas ad bonū operandū variata, cui cōparetur, exēplis pulcherrimis demonstratur. Cap. LXXXV.

VOluntatē bonam quidam nunquā habēt. Et isti sunt sicut mulieres steriles, quæ nunquam cōcipiunt. Quidā verò bonum propositum concipiunt, sed nō ad opus perducūt. Et hi similes sunt mulieres quæ cōcipiunt, & nō pariūt, sed partus in vtero suffocatur. Et quid prodest prolē concipere, quæ statim emittitur, vel moritur: vel auem capere, &
Ose. 9. statim dimittere? Osea. Ephraim
Isa. 33. quasi auis auolauit. Isa. Concipietis ardorē, & parietis stipulā. Stultus esset ille, cui Rex Franciæ vellet dare ciuitatem, vel castrū, si differret per mensem, vel per annum accipere. Posset enim Rex voluntatem suam vel consilium mutare, sed magis fatuus est ille, cui Rex cæli vult Regnum æternum vel gratiā suam dare, quādo differt accipere, ne forte accipiat alius, & ipse vt indignus repellatur. Matth. Auferetur à vobis Matt. 21. Regnum Dei, & dabitur gēti facienti fructus eius.

Item tales similes sunt sacerdoti qui proponebat ire Romā: & dicebat, quod non poterat in æstate propter calorē ire; nec in hyeme propter frigus, & malas vias; nec in vere propter cultū agrorum, & vinearū; nec in autumno propter messem, & vindemias. Aug. Liga Augu. tus erā non ferro alieno, sed mea ferrea volūtate. Velle meū tenebat inimicus, & inde fecerat mihi catenam, & constrinxerat me.

Quidam vero bonum concipiūt, sed non perficiūt, qui similes sunt mulieribus, quæ pariunt, & non nutriunt. Isa. Facti sunt sicut Isa. 37. herba tectorum, qui exaruit antequam maturesceret? Quid prodest ignem accendere qui statim extinguitur, nec lignis aut flatu nutritur. Debet enim feruor voluntatis bonæ nutriri, sicut ignis nutritur lignis. Prouer. Cum de- Prou. 26 fecerint ligna, extinguetur ignis.

Tria præcipua, verba scilicet, herbas, & lapides nobis Christus elargitus est, & quid significent declaratur. Cap. LXXXVI.

CHristus nobis tradidit tria multū virtuosa, quæ similia sunt illis tribus, in quibus dicitur communiter esse magna virtus, s. verbis, lapidibus, & herbis. Quę tria quidā expertus est semel, dū propter mala verba quæ dicebat socio suo, socius ipsum impegit in fossatum, vbi punctus est ab vrtica, & lapis de muro in caput suum

suũ cadẽs ipsum vsq; ad effusionẽ sanguinis vulnerauit, & tũc recognoscens errorem suũ, à socio petiit veniã dicẽs, quòd nunc didicerat verum esse. quod virtus erat in verbis quæ ipsum impegerãt, & in herbis quæ ipsũ pupugerãt, & in lapidibus qui ipsum cruẽtauerant. Nos igitur à Christo dño habemus verba doctrinę, lapides i. exempla solida iustitiæ, & herbas, i. medicamina, siue sacramẽta gratiæ. Et his herbis anima nõ solum sanatur, sed etiã pascitur, & vegetatur. Sicut patet præcipuè de Eucharistia. Ezech. Requiescent in herbis virentibus.

Eze. 34.

Zelus spiritualis qualis sit, & quomodo fraterna correptio sit agenda, vnico exẽplo exprimitur. Cap. LXXXVII.

Zelo bono corripiẽs asperius quàm debeat, assimilatur ei qui lignũ cædẽdo hominẽ præter intentionẽ percutit, & occidit. Et de hoc etiã dicitur Deut. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in syluã ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit de manu, ferumq; lapsum de manubrio amicũ eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supradictarũ vrbiũ cõfugiet, & viuet. Ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eũ, & percutiat animam eius. Tũc n. vt Gre. exponit, homo ad syluã cũ amico abit, quãdo cũ quolibet proximo suo cõuertitur ad sua delicta intuẽda. Et tũc ligna simpliciter incidit, quãdo delinquẽtis vitia pia intentione corrigẽdo resecat. Sed tunc ligatũ de manu exit, quando asperius quàm debeat corrigit. Et tunc ferrũ de manubrio prosilit, cum de correptore sermo durior exit, vel procedit. Et quasi amicũ percutiens occidit, qui auditorẽ suũ prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit: quia dũ aliquis plus iusto corripitur, ad odiũ prouocatur. Sed talis necesse est, vt ad tres vrbes fugiat, vt in vna earũ defensus viuat. Quia si ad pœnitẽtiæ lamẽta cõuersus in vnitate sacramẽti sub fide, spe & charitate abscõditur, reus perpetrati homicidij nõ tenetur. Et ideo occisi fratris, i. durius correpti, & ad odium prouocati proximus, i. Christus, qui nobis proximus factus est per naturæ consortiũ, eũ nõ occidit, i. pro huius correptionis excessũ nõ æternaliter punit. Magnę ergo virtutis est zelus spiritualis, qui s. veniã recipit. Vnde Greg. dicit, quòd apud misericordem iudicem nequaquã sine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli, ex eius amore peccatur.

Deut. 19

Grego.

Grego.

Item qui gratiã, & dignitatẽ acquirit. Machab. Phinees pater noster zelando zelũ Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni. 1. Mac. 2

Itẽ qui ad cælestẽ gloriã finaliter perducit. Quod fuit figuratũ in Helia, de quo dicitur in eodẽ quod Helias dũ zelat zelũ Dei, raptus est in cęlũ. In quo, s. datur intelligi, quòd quicunq; tenuerit spiritualis amoris zelũ incunctãter admittẽdi sunt ad cælestis gloriæ præmiũ, vbi s. vt Augu. testatur, quicquid amabitur aderit, nec desiderabitur, quod nõ aderit. Nam omne ibi erit bonũ: & quod est omnino beatissimũ, ita semper stare certũ erit. Ibi vacabimus, & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus eum qui erit finis sine fine. Nam quis aliùs noster est finis, nisi peruenire ad regnũ, cuius nullus est finis? Ad quod nos regnum perducere dignetur, qui trinus, & vnus viuit, & regnat Deus in secula seculorũ. Amen.

FINIS.

TOTIVS OPERIS ALPHABETICVS Index, prior numerus paginam, posterior verò paginæ columnam designat.

A

B

Caro

Hydro-

I

Ingra-

L

M

P

Petro-

Vxor

TABVLAE FINIS.

Typis Danielis Vervliet.
Anno 1583.

- i 18998847

36

1[illegible]